

0067353XXX

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Lyrasis Members and Sloan Foundation

ACTA
SANCTORUM

PARISIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GABANGIÈRE, 5

ACTA SANCTORVM
 IVNII
 ex Latinis & Græcis aliarumque gentium antiquis monumentis
 Seruata primigeniâ Scriptorum phrasi
 COLLECTA DIGESTA
 Commentariis & Observationibus illustrata
 A. GODEFRIDO HENSCHENIO P.M.
 DANIELE PAPEBROCHIO
 FRANCISCO BAERTIO
 & CONRADO IANNINGO
 SOCIETATE IESV PRESBYTERIS THEOLOGIS
 TOMVS III
 sanctos a die XII ad XV colendos complectens
 EDITIO NOVISSIMA
 curante
 IOANNE CARNANDET

ERVDITIO

VERITAS

ANTIQA REDVCO

OBSQVA REDVCO

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVII

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO
FRANCISCO BAERTIO ET CONRADO IANNINGO

E SOCIETATE JESU, PRESBYTERIS THEOLOGIS

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

JUNII TOMUS TERTIUS

QUO DIES XII, XIII, XIV, XV CONTINENTUR

PARISIIS ET ROMÆ
APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM

1867

A2
v. 23

INDEX SANCTORUM

Quorum Tomo tertio Junii Acta vel Memoriae annuae illustrantur.

A

- 3-4-47 Acta post mortem duchi vasa sa. a.*
- A**braham, Ab. Claremonte in Gallia, *ex SS. Gregorio Turon. et Sidonio Apollinori* 534
- 15 Achaicus M. *ex Synax. Gr.* 528
- 15 Adelinus, *discip. S. Landelini Ab.* 538
- 15 Aetherius. Ep. Viennen. in Gallia, *ex Adone et Mrll.* 438
- 14 Aetherius episcopus Viennensis in Gallia, Elevatio corporum aliquot episcoporum Viennensium 10*
- 14 Afra M. *Speciæ, ex Mrll.* 288
- 13 Agricus Ep. Senon. in Gallia, *ex Epistolis S. Sidonii et aliis* 180
- 15 Albricus seu Aldricus, Ep. Augustodun. apud Montem Brusonis, *ex Schedis Petri Franc. Chiffletii S. J.* 545
- 14 Anastasius Presb. Felix Mon. Digna Virgo MM. Cordubæ in Hisp. *ex S. Eulogio* 452
- 15 Angelus Clarenus, Ord. Min. Præfectus Clarenorum in Italia. *Comm. Hist. § 1, Miracula, scripta paulo post mortem: hujus dies, annus, locus; veneratio corporis 566 § 2, Reformationis a paupertatis zelatoribus tentatæ primordia, B. Angeli actis intexta 568. § 3, Inter turbas, pro reformatione per Tusciam et Galliam motas, Papali judicio absolutus Angelus, cum pace dimittitur. 570. § 4 Clarenorum Societas, per annos 155 divisa ab Ordine, tandem redunitur sub Sixto IV, et a Julio II, eidem subjeicitur 572. MIRACULA, Auct. Fr. Philippo, B. Angeli familiari. Ex MS. Caroli Strozzi Senat. Florent.* 574
- 13 Anna Vidua, apud Græcos, *ex Menæis* 180
- 15 Auteon, M. in Lucania, *ex Mrll.* 325
- 14 Auteon, M. Laodieæ in Phrygia, *ex Martyrologiis* 287
- 13 Antipater, Ep. Bostren. in Aralia, *ex Synaxariis* 179
- 14 Antonius et Socii MM. *Speciæ, ex Martyrologiis* 288
- 13 Antonius, O. Francisc. Patavii. *Comm. m. De cultu, Vitæque et Miraculorum scriptoribus. 196, Vita auct. Anonymo, valde antiquo, ex MSS. Cap. 1, Studia apud Canonicos Regulares, transitus ad Minores, vita eremitica in Romandiola. 198. Cap. 2, Ordinatio, et fervens ac fructuosa prædicatio. 200. EMBOLISMUS, ex Surio et Annalibus Waddingi. 201. Cap. 3, Adventus Patavium, morbus, obitus, 204. Cap. 4, Pru corpore in civitatem allato contentio, ejusque solennis sepultura apud Fratres. 207. Cap. 5, Canonizatio et Miraculorum Synopsis. 208. CONOLLAR. de Bullis Canonizationis 215. LIBER MIRACULORUM ex MS. veteri. Cap. 1 Miraculis confusi et conversi hæretici. 216. Cap. 2 Facta cum esset Custos Lemoensis. 217. Cap. 3, Alia in Italia et Gallia, Mortui suscitati; pneri necdum nati martyrium, prædictum. 219. Cap. 4 Acta post reditum ex Gallia, usque ad obitum. 222. Cap. Junii T. III*

- 5 Varia post mortem miracula locis variise 224. *Cap. 6, Aeterna salus desperatis aut desperabundis curata, SS. Antonio et Francisco apparentibus. 227. Cap. 7, Miracula coram Episcopo Paduano confirmata. 229. APPENDIX § 1, de translationibus corporis et Arcæ; ac Lingua incorrupta. 232 § 2, De Mandibula et aliis extra arcam Reliquiis, ac posterioribus translationibus. 234. § 3, De Reliquiis quas Reges et Principes Padua impetrarunt. 235. § 4. De sacri Brachii particula, Reip. Venetæ an. 1652 donata. 237. ANALECTA, ex variis, tam impressis quam MSS. § 1, de ecclesia Patavii Minoribus condita. 239. § 2, Sacelli Antoniani forma et ornatus, ceteraque Patavinæ pietatis erga Sanctum monumenta. 240, § 3, Rerum amissarum recuperatio Sancto utiliter commendata. 242. § 4. Alia vario in genere miracula. 244. § 5, Beneficia a sancto obtenta, per P. Bern. Colnagum S. J. 246, § 6, Alia ex impressis Italicis Bernardini Genovesii et Thomæ Vandini. 248. § 7, Recentiora ab anno 1666 ex Italico imp. 250 § 8, Alia ab an. 1680 etc. 253. § 9. Gratia Venetiis et alibi ab an. 1683 notatæ 255. § 10, Alia ab an. 1685 et deinceps. 257. § 11, Collectio Belgica Ju. vander Borch, unde dantur miracula, et fructus ex usu Novenæ Antonianæ. 259. § 12, Utilitas Responsorii Antoniani, ex duobus libellis Flandricis 262. § 13. Novissimæ Gratia ex MSS. Italicis. 264. § 14, Miracula ex Hispanico Dominici Cornegii; Lutherani unius mira conversio. 267*
- 15 An Messanam appulerit, ibique habitaverit, quando primum in Siciliam appulit. Item an conventum illic habuerint Minorite anno MCCXX. Miracula quædam 7* f
- 13 Anub. Bissoius, M. in Ægypto, *ex Habess. Hagiologio* 173
- 13 Argenis, M. in Ægypto, *ex Habess. Hagiologio MS.* 173
- 13 Arnobius, M. in Ægypto, *ex eod.* 173
- 13 Aquilina, V. M. Bybli in Phœnicia, *Comm. pr. De ejus Actis, præcipuo cultu CP. et notitia apud Latinos. ACTA Græcolat. Auct. antiquiori quam Metaphrastes. ex MS. Vatic. interpr. Sirloto.* 165
- 13 Aschirion, M. in Ægypto, *ex Habess.* 173
- 12 Aurelius, M. Rom. soc. Basilidis, *ex Martyrologiis.* 5

B

- B**asilides M. Rom. cum 6 sociis. *Comm. crit. De horum nominibus ex Hieron. Actisque alicujus Basilidis, primum solius, deinde velut x et xu Junii, cum aliis atque aliis sociis passi 5. Acta ex Mombratio 6: alii socii 7*
- 12 Basilides alius, cum Cyrino, Nabore, Nazario M. Romæ. *Comm. Hist. Eorum memoria in Missalibus, Martyrologiis, Breviariis. Acta qualia? 8. ACTA ex MS. Treviren.* 9

I

13

INDEX SANCTORUM

- 13 Basilla, cum marito Georgio, M. in Ægypto ex *Hagiologio Habess.* 173
- 14 Basilius Magnus, Ep. Cæsareæ in Cappadocia *Comm. pr. Auctore Franc. Baertio* §. 1 De duplici festo; ordinationis, apud Latinos; obitus, apud Græcos 295. § 2. Auctores coævi alique, ex quibus ipsiusque Basilii operibus Acta collecta 297. §. 3, De anno nativitatibus 298. §. 4, De anno mortis 300, § 5 Quædam de ætate S. Gregorii Nazianzeni, patris et filii, consecutanea 301. *VITA ex ipsius Basilii, utriusque Gregorii, et aliorum operibus collecta studio Francisci Baertii.* Prologus, encomium Sancti complexus, ex *Amphilochio* 302. *Cap. 1,* S. Basilii patria, parentes, consanguinei, natiuitas, educatio, baptismus 302. *Cap. 2,* studia Cæsareæ et Constantinopoli 306. *Cap. 3,* Athenis contracta cum Greg. Nazianzeno amicitia, 309. *Cap. 4,* utriusque inde discessus: Basilii per Syriam et Ægyptum peregrinatio 312. *Cap. 5,* Solitaria vita in Ponto cum Gregorio 315. *Cap. 6,* Basilius Presbyter ordinatus fugit in Pontum; ob similitudines cum Eusebio Episcopo suo 319 *Cap. 7,* His durantibus occupationes utriusque 322. *Cap. 8,* Reconciliatis Eusebio et Basilio, hic fortiter resistit Arianis et Præfecto Liturgiam scribit 325. *Cap. 9,* pauperibus subvenit tempore famis 329. *Cap. 10,* Episcopus eligitur et consecratur 331. *Cap. 11,* Suffraganeos et avunculum Gregorium sibi nititur reconciliare 335. *Cap. 12,* pro extirpatione Arianismi et Ecclesiarum paco, apud SS. Athanasium et Damasum, satagit per litteras 338. *Cap. 13,* Hæresis Macedonianæ suspicionem incurrit: defenditur ab Athanasio et Nazianzeno 342. *Cap. 14,* Virtutes et gesta, ad Episcopatum et reliquam vitam spectantia 345. *Cap. 15,* Gesta quædam, ad Ecclesiarum utilitatem, et delinquentium correctionem 345 *Cap. 16,* Caritas erga Religiosos: Xenodochium erectum 352 *Cap. 17,* Evippii Arianorumque Episcoporum contra Sanctum molimina 355. *Cap. 18,* Hujus contra Valentem ejusque Præfectos certamen 359. *Cap. 19,* Occidentalium auxilium rursus imploratum: consolatio impensa S. Meletio et Antiochenis 363. *Cap. 20,* Item Calcidensibus et Beræensibus vexatis, atque Barso Edissenis et Petro Alexandrina exulibus 366. *Cap. 21,* Cappadocia in duas Provincias divisa, contentio cum Anthimo Ep. Thyanen. Nyssæ ordinatus Ep. Gregorius et Theologus Sasimorum 369. *Cap. 22,* Basilius, Eustathii Sebast. hypocrisi deceptus, similitate Theodoti Nicopol. intelligitur. Ecclesias Armeniæ curat 373. *Cap. 23,* Faustus ordinatur ab Anthimo contra Canones: Atarbius falso accusatur de hæresi: Eustathius veræ fidei professioni subscribit 377. *Cap. 24,* Eustathius Basilium excommunicat, hic quoque ejus communioni renuntiat, et visitatur a S. Ephrem 379. *Cap. 25,* Basilii ægritudo, mors Emmeliæ matris, item Athanasii Ancyranis et Musonii Neocæsareen. Epp. 382. *Cap. 26,* Gregorii Nysseni exilium. Reliquiæ S. Sabæ Mart. in Cappadociam allatæ ad Basilium 385. *Cap. 27,* Consultationes novæ de mittenda iterum in Occidentem legatione 387. *Cap. 28,* Amphilochio electo Ioniensi gratulatur, Eusebium Samosat. exulem solatur, ejus cives reducit ad concordiam, Ponti Episcopis reconciliatur. 389 *Cap. 29* Neocæsareensium alienatio et secessio a Basilio, aliorum ad eundem accessio. 392. *Cap. 30,* Occidentalium in causa Meletii dissensio a Basilio, Eustathii Sebasteni defectio, Ecclesiarum ab Arianis vexatio 395. *Cap. 31,* Euphronio Coloniensi ad metropolim Nicopolitanam translato, Religioni consulitur, præbante Basilio 396. *Cap. 32,* Monachos ab Arianis vexatos solatur Sanctus, Eustathii Sebast. calumnias refutat. 398. *Cap. 33,* Apologiam pro fide sua scribit 400. *Cap. 34,* Episcopis Ponti communiter, et nonnullis privatim satisfactio data. Apollinarii hæresis. Epistola ad Episcopos exules 403. *Cap. 35,* Nova in Occidentem legatio, contra varias hæreses, successu nullo, propter animos Romæ præoccupatos. Conciliatur S. Ambrosius: Sozopolitani instruuntur 406. *Cap. 36,* Extrema S. Basilii Acta: mors, sepultura 408. *Cap. 37,* De Reliquiis ejus Brugas Flandrorum delatis, et usque hodie ibi servatis 410. *Cap. 38,* de recentiori tribusque Doctoribus, Basilio, Nazianzeno, Chrysostomo communi festo, per Joannem Euchaitorum Ep. instituto 413. *Hujus occasione expanditur in tractatu Præliminari tota Acoluthia Officii sollemnis apud Græcos Auct. Nicolao Rayæo S. J.* Historia institutionis, ex *Menæis* 414. Eorumdem Icones, in *Annotatis* 416. APPENDIX *F. B.* De Vita apocrypha, edita sub nomine S. Amphilochii cum *Notis et censuris.* Prologus 418. *Cap. 1,* Adolescentia Basilii et studia Athenis, Eubuli Philosophi conversio 419. *Cap. 2,* Susceptus baptismus, Diaconatus, Episcopatus: Juliani mors: Libanii conversio 422. *Cap. 3,* Decretum exilii sub Valente impeditum, mors filii ejus: chirographum perditum amatoris dæmoni ereptum, Presbyteri cum uxore virginitatem servantis sanctitas cognita, agnitus S. Ephrem, et Græcæ linguæ scientia donatus 428. *Cap. 4* Restituta orthodoxis Nicænis Ecclesia: castitas Petri Sebasteni probata. Peccatricis et Judæi conversio. Mors. 432
- 14 Basilius Magnus Cæsareæ in Cappadocia episcopus. Reliquiæ Romæ. Item Constantinopoli ad Pontificem Romanum missæ, a Cardinali Baronio donatæ Oratorio suorum Neapolitano anno mdc 107
- 13 Belfijus, M. in Ægypto, ex eodem *Hagiologio* 173
- 15 Benildis, M. Corilubæ in Hispania, ex *Memoriali S. Eulogii* 546
- 15 Bernardus Menthonien. seu Montis-Jovis, Archidiac. Augustæ Prætoris in Pedemontio. *Comm. pr. de Vitæ scriptoribus, corporis translationibus, Reliquiarum cultu* 547. *VITA* Auct. Richardo successore, ex *MS. Maurian.* *Cap. 1,* Natales nobiles, adolescentia sancta, sponsa dimissa, Ordines suscepti 550. *Cap. 2,* Pulsis dæmonibus erecta Xenodochia et Monasteria: vita reliqua, obitus, sepultura. 553. *Sequentia, ex MSS.* 557. *ALIA VITA, ex MSS.* Prologus *Cap. 1,* S. Bernardi virtutes et miracula, *Ib. Cap. 2,* Mors sepultura, et utrumque secuta miracula 559. APPENDIX, ex *Gallico Rolandi Vioti* 560
- 14 Bertholus Ord. Servor. B. V. in civ. S. Angeli in Vado. *Comm. de Vita et cultu, ex Annalibus Gianii.* 485

C

- Candidus, M. in Lucania, ex *Mrell.* 525
 Cantiana M. Aquileiæ, ex *MS. Hieron.* 526
 15

AD III TOMUM JUNII.

- 15 Cantianilla M. in Lucania, *ex Mrll.* 525
- 14 Cantionella, M. Speciae, *ex Mrll.* 288
- 15 Cantianus, cum socio M. Aquileia, *ex Hieron.* 526
- 15 Cantianus, M. in Lucania, *ex Mrll.* 525
- 14 Castora, Vidua Engub. 3 Ord. S. Franc. in Umbria. *Ex Jacobillo.* Sanctitas, familia, cultus 485
- 12 Celsus, M. Bononiae, *ex Masinio* 14
- 15 Cerdo, Ep. Alexandr. in Ægypto, *ex Hagiologio Habess.* 491
- 13 Cetheus Ep. Amitern. M. *Comm. pr.* de loco ejus Episcopatus et mortis; item primæ ac secundæ sepulturæ, atque de cultu 181. *Acta ex 2 MSS. Cap. 1,* Fuga sancti ad Gregorium Papam, et beneficia ad Sedem suam reductio 183. *Cap. 2,* De prodendæ urbis conscientia falso insimulatus Episcopus, morti addicitur 184. *Cap. 3,* Flumini immersus cum saxo Sanctus Aternum defertur; ibique sepultus ut peregrinus, illuminato cæco transferatur Atriam 185
- 15 Chrysogonus, M. in Lucania, *ex Mrll.* 525
- 15 Clemens, M. Aquileia, *ex Hieron.* 526
- 13 Crescentianus, socius S. Luciani M. in Africa, *ex Mrl. Hier.* 172
- 12 Cunera, V. M. Rhenis in Belgio 55. *COMM. PR. § 1* De genere et ætate Sanctæ verosimilior conjectura quam sit Legendæ, quæ facit sociam S. Ursulæ 55. *§ 2,* Legendæ Rhenensis ætas ac fides exigua: gemina Reliquiarum inspectio 56. *§ 3,* Cultus reliquiarum per varia loca, et quædam ad eas miracula 57. Sermo in festo, compositus 14 *sec. ex MS.* 59. *Miracula ex MS. Rhenen. § 1,* Mortui suscitati, blasphemii puniti, cæci illuminati 60. *§ 2,* Captivi liberati, morbi varii curati 63. *ALIA MIRAC. ex Teutonico § 1,* Miraculosæ curationes Sanctum invocantibus factæ 65. *§ 2* Liberati a periculis mortis 66
- 12 Cyrinus, M. Rom. cum Basilide 8
- D
- D**igna, V. M. Cordubæ, *ex S. Eulogio* 552
- 13 Diodorus, M. Emesæ in Pœnecia, *ex Synax. MS.* 172
- 12 Dionysius, M. Bononiae, *ex Masinio* 14
- 12 Dister M. Romæ, *ex Mrll.* 5
- 14 Dogmael, in Pembrochiano Valliæ Comitatu *Synopsis Hist.* Cultus et fundatio Abbatia, in burgo ejus nomen ferente 436
- 15 Domitianus, discip. S. Landini Ab. 538
- 12 Donatella, M. Rom. soc. Basilidis. *ex Mrll.* 5
- 15 Dulas, M. in Cilicia v. Tatianus 519
- E
- E**dburga, f. Eduardi I Reg. Angliæ. *Sylloge,* de cultu, vita, reliquiis 546
- 14 Eliseus Proph. *Sylloge* de duplici die cultus: Reliquiis Alexandria, Constantinopoli, Ravennæ 273
- 12 Eskillus, Episc. Strengen. M. in Suecia. *Comm. pr.* de cultu, vita et translationibus 94. *VITA ex MS. Suecico* 95
- 13 Evidius M. in Monasterio Besaluen. in Catalonia, *ex Vinc. Domeneco* 173
- F
- F**andilas, Presb. Mon. M. *Syll. pr.* De cultu et ætate. *Acta, ex Memoriali Sanctorum S. Eulogii* 491
- 13 Felix, M. in Africa, *ex Hieron.* 172
- 15 Felicula, V. M. Romæ *Comm. Hist.* De Actis ex passione S. Domitillæ, antiquo cultu, pluribus plurium corporibus sub ejusdem nominis veneratione 160
- 14 Felix M. Mon. Cordubæ, *ex S. Eulogio* 452
- 14 Festina, M. in Africa, *ex Mrll.* 288
- 13 Fortunatus, socius S. Luciani M. in Africa, *ex Hieron.* 172
- 15 Fortunatus. Ep. Neapolit. *Sylloge.* De ejus ætate, cultu, corpore sæpe translato 529
- 15 Fortunatus, M. *ex Synax. Gr. MS.* 528
- G
- G**ajanus, M. in civ. Barbaria, *ex Mrll.* 525
- 14 Gallianus, M. Ephesi, *ex Mrll.* 288
- 13 Georgius, cum uxore Basilla MM. in Ægypto, *ex Hagiologio Abess.* 473
- 13 Gerardus, Mon. O. C. frater S. Bernardi *Comm. pr.* De cultu, vita et sepultura ejus 192 *VITA auct. Conrado Ab. Everbacen.* 193
- 14 Gerasimus, Ord. S. Basilii in Calabria, *Ex Romæ et Ferrario* 453, quædam de illo observata 11* d
- 12 Guido, Tertiarius S. Franc. Cortonæ in Etruria, *Comm. pr.* De cultu et actis 97. *VITA Auct. fere synchrono, ex MS. Italica* 98. *Miracula ex MS.* 102
- H
- H**artwicus, archiepiscopus Salisburgensis in Norico. *COMM. prævius § 1.* Sanctitas probata. *Vita a quo et quando scripta 11* § 11.* Item de scriptore Vitæ; de die obitus aliisque Hartwici gestis 13*. *VITA ET MIRACULA ex duabus editianibus Heurici Canisii 14* Appendix* De corpore S. Martini per S. Hartwicum Salisburgi invento ac translato 16*. *DISQUISITIO in Acta præmissa de translatione corporis S. Martini* 18*
- 15 Hesy chius, vel Ysicius, Miles M. Dorostori in Mœsia, *ex Actis S. Julii M.* 526
- 15 Hilarianus Presb. M. Ruthenis in Gallia, *ex traditione oppidi Hispaliensis* 544
- I
- I**sfridus, Ep. Raceburg. in Wandalia *Sylloge.* De ejus miraculis et cultu 564
- J
- J**acobus Anachoreta *et MSS. Synax.* 179
- 13 Januarius, M. Romæ *ex Mrl. Hieron.* 162
- 12 Joannes Miles, an Alexandria in Ægypto 53
- 12 Joannes de S. Facundo, Erem. August. Salmantica in Castella. *COMM. PR. § 1,* De Sancti ætate, et Joane a Sevilla, primæ Vitæ scriptore 112. *§ 2,* Qua ætate Salmanticam, ac deinde ad Habitum venerit 112. *§ 3,* De cultu paulatim promotum usque ad Beatificationem, et de Canonizatione 113. *VITA Auct. Fr. Joanne a Sevilla Hispanice scripta. Prologus* De intentione scriptoris: *Cap. 1,* Prior vita Sancti usque ad Professionem inclusive 115 *Cap. 2,* Religiosæ virtutes, et prædicandæ veritatis fiducia 118. *Cap. 3* Fervor sacrificantis, et quædam adhuc viventis miracula 120. *Pareryon,* de similibus favoribus, alteri Dei servo sub Missa exhibitis initio hujus 17 seculi 121. *Cap. 4* S. Joannis
- nis

INDEX SANCTORUM

- nis viventis mortuique miracula 121. *Cap. 3* reliqua pars veterum miraculorum 628. *Epilogus* 123 ACTA II, ad prioris vitæ supplementum, ex posterioribus scriptoribus collecta. *Cap. 1.* Prior sancti vita usque ad votum ineundæ Religionis 125. *Cap. 2.* Vocatio ad Ordinem, in eoque professio : officia gesta : pax civitati curata 128. *Cap. 3.* Quædam Joannis virtutes, divina ad ejus custodiam providentia : ipse, et alii per eum, ab aquis servati 138 *Cap. 4* sancta mors Joannis et sepultura : prima secundaque translatio corporis in proprium sacellum 132. *Cap. 5* Varia Sancti miracula præsertim in paralyticis et claudis, ex Antolinio 134. *Cap. 6* Reliqua ex Antolinio miracula 136. *Cap. 7* Miracula ex novissima Vitæ scriptore Valaurio 137. *Cap. 8* Petita instanter Canonizatio, concessa Beatificatio cum Indulgentiis : permissum pro 12 Junii Officium cum Missa 139. *Cap. 9* Salmanticensis Universitas, novum festum ; Civitas, Patronum solenni voto assumit Joannem 142. *Cap. 10* Translate ad oppidum S. Facundi Reliquiæ, festum ut Patroni ex voto susceptum 144. *Cap. 11* Novæ supplicationes pro Canonizatione, et pro Officio interim ad totum Ordinem regnumque Castellæ extendendo 146. *Cap. 12* Impetratur desiderata extensio pro Ordine dumtaxat, et oppidis S. Facundi ac Cææ 149. *Cap. 13* Reliquiæ translate in Lusitaniam, magnifice exceptæ et miraculis multis clarificatæ 151
- 13 Joannes, filius S. Annæ viduæ, apud Græcos *ex Menæis* 180 a
- 15 Jocundus, M. in Cilicia *ex Mrll.* 525
- 15 Jonas Thaumaturgus, Metropolit. Kioviæ in Russia, *ex Triptycho et Synazario Russorum* 577
- 15 Jovianus, M. in civ. Barbaria, *ex Mrll.* 525
- 14 Jovinus, sive Vivinus, M. Ephesi *ex Mrll.* 288
- 13 Jucundus, M. in Africa, *ex Mrl. Hieron.* 172
- 12 Julianus, Hegumenus Constantinopoli, *ex Menæis* 54
- 15 Julitta, Matrona apud Græcos, *ex MS. Synax.* 437
- 15 Juvanus, M. Aquileiæ, *ex Hieron.* 526

L

- L**andelinus, Ab. Crispinii in Hannonia, cum SS. Adelino et Domitiano. *Comm. pr. de Actis, cultu, Reliquiis, uniusque eorum corpore in Westphalia* 538. *VITA, ex antiquis MSS. SEQUENTIA, ex MS. Odacherano* 540. *ALIA VITA, et forte antiquior, ex MS. Ultraject.* 543
- 12 Leo papa III *COMM. HIST. §. 1* De cultu ejus, vita ante Pontificatum, et primi quadriennii actis 69. *§. 2.* oculis et lingua privatus a conjuratis Leo, sanatur divinitus 71. *§. 3* Ejus honorifica apud Paderbornam exceptio per Carolum M. et quædam acta in Saxonia 73. *§. 4* Leonis reditus Romam, Caroli eodem accessus : hujusque Imperatoris coronati, et illius acta 75. *§. 5* De triclinio Leoniano ejusque musivis, et eorum significatis, 77. *§. 6* An saltcm sinistrum emblema Imperii translationem denotet ex mente Leonis, et quam diverso sensu ipse et Carolus scribantur D. N. 79. *§. 7* Reliqua Leonis cum Carolo acta 81. *§. 8* Acta Leonis cum Constantinopolitanis, Nicephori Patriarchæ Syudicia. Nova Romanorum conspiratio sopita 84. *§. 9*

- Leonis erga ecclesias reparandas et ornandas magnifica liberalitas, atque obitus 83
- 13 Lucianus cum 8 sociis, M. in Africa, *ex Mrl. Hier.* 172
- 13 Lucianus alter M. in Africa, *ex Mrl. Hier.* 172

M

- M**agdal, seu Magdaletes, *ex Mrl.* 4
- 12 Marcellinus, M. Bononiæ, *ex Masinio* 14
- 14 Marcianus, M. Ep. Syracusæ *Comm. pr. De cultu, ætate Encomiastæ, Actis apocryphis* 215 ACTA *Græcolat. interpr. Jac. Sirmondo Cap. 1,* Adventus in Siciliam, commoratio in antris Pelopiis ; prædicatio et martyrium. 277. *Cap. 2,* Encomium virtutum, dæmonum ex antris illis ejectio sub Episcopo Theodosio 280. *Conclusio* 283
- 14 S. Marcus, Ep. Luceriæ in Apulia, Bovini Patronus. *Comm. pr. De cultu et vitæ actis* 289. *VITA ex MS. Bovinen.* 290. *Cap. 1.* Ortus, Presbyteratus, calumnia miraculis depulsa 290. *Cap. 2,* Episcopatus, miracula in eo, et sanctus obitus 291. *Cap. 3,* Miracula facta circa tempus Auctoris 292
- 12 Mandal, seu Mandales, M. an socius Basilidis ? *ACTA apocrypha* 8
- 13 Martyrum myrias, seu x millia, apud Græcos *ex Synax.* 172
- 12 Maximus, M. Ep. Neapolit. in Italia. *Sylloge. De ejus cultu, obitu, translatione* 14
- 15 Megetia, M. Constantinop. *ex Hieron.* 527
- 14 Methodius Conf. Patr. CP. *Comm. pr. de ejus cultu apud Græcos et Latinus* 439. *VITA Auct. cœvo, interpr. Leone Allatio Cap. 1,* Ortus, studia, monachatus, tormenta tolerata, exilium in spelunca 440. *Cap. 2* Patriarchatus et in eo gesta, morbus, obitus 444. *ANALECTA ex variis. Cap. 1* Castimonia : ærumnæ in spelunca ; calumniæ depulsæ 448. *Cap. 2* Cicatrices in Patriarchatu servatæ, festum Orthodoxiæ ordinatum, translata corpora SS. Theodori Stud. Nicephori Patr. Cōstitutiones editæ, scriptæ vitæ Sanctorum et Homiliæ 449
- 14 Migenes, M. Ephesi cum sociis *ex Martyrologiis* 288
- 15 Minginus, M. Constantinop. *ex Hier.* 527
- 15 Mora, uxor Timothei M. *ex Hugiol. Habess.* 527
- 15 Mucius, M. Aquileiæ, *ex Hieron.* 526
- 15 Mucius, M. Constantinopoli *ex Hier.* 527

N

- N**azarius, M. Romæ, cum Basilide 8
- 12 Nazarius M. Rom. in vico sui nominis apud Atrebatas *ex Mel. loci.* 13
- 15 Nerses, M. apud Græcos *ex Menæis* 527
- 15 Nivitus, cum aliis 10, M. in Lucania *ex Mrll.* 525.

O

- O**dolphus Presb. Ultrajecti. *COMM. PR. de ejus cultu, Reliquiis, Vita, 87. VITA ex MSS. et editis. Prologus* 89. *Cap. 1,* Ortus, studia, sacerdotium:

- sacerdotium : acta Ultrajecti et in Frisia 89.
Cap. 2, Varia spiritu prophetico prædicta,
 iaccadium extinctum : Morbus, obitus, vene-
 ratio 90
- 12 Olympius et Amphion, inter Prætermis-
 lati, habent aliqua corrigenda 1*
- 12 Onaphrius Anachor. in Ægypto. COMM. PR. §.
 1 de culta, reliquiis, vitis 16. §. 2 De Onu-
 phrii Paphnutiique gestis ac personis : qualis
 fides habenda Actis illius 18. §. 3 Peregri-
 nationis Paphnutianæ, apud Surium ; et Ano-
 nymi, ex Vitis-Patruo 1 Pars 19. §. 4 Ano-
 nymi peregrinatio ejusque de Anonymo narratio
 ulterior, similis Paphnutianæ 2 Pars 21. Pars
 3, ex Surio 23. VITA. *Ex MS. Bavar. Græ-
 colatine Cap. 1* Iter Paphnutii, uti et Onaphrii
 in eremo. Ejus causa, dux, terminus, 24. *Cap.*
 2 Onaphrii in eremo labores, solatia, habita-
 tio, vietus, obitus, sepultura. An Timotheus,
 Joannes, Andreas, Thadæus, Philippus, ana-
 choretæ, qui in gestis S. Onaphrii leguntur,
 sancti sint 34*. Item de Onaphrio Bellefor-
 tensi, monacho Ordinis S. Basili 27.
- 15 Orsisius Ab. successor S. Pachomii in Thebaide
ex Actis SS. Pachomi et Theodori 531

P

- P**eregrinus, Ep. Amiternen. v. Cetheus 181
- 12 Petrus Anachoreta in monte Atho. COMM. PR.
 §. 1. Cultus sacer, palæstra moas Athos,
 tempus in eo actum, iter Romanum 32. §.
 2, Vitæ auctor et inventor ; nova versio no-
 stra Epistola Combefisii 34. ENCOMIUM *Græ-
 colat. auct. Greg. Palama, Archiep. Thessa-
 lon. ex MS. Card. Mazarini. Prologus* 35.
Cap. 1, Petri patria, militia, captivitas, vo-
 tum, liberatio 36. *Cap. 2* Iter Romanum,
 inde in Græciam : miraëula ibi patrata 38.
Cap. 3, Iter in montem Atho, et vita illic dure
 saneteque acta 41. *Cap. 4*, Depositum Photo-
 eome sacrum corpus, dæmoniacam sanat, ac
 templo festoque honoratur 43. *Cap. 5*, Ter-
 tium inapagnatur a dæmone, famulum ejus
 simulante, ac reditum in patriam suadente 44.
Cap. 6, Quartam tentationem dæmonis, ange-
 lum mentiti, vincit humilitate ; ac donis cœ-
 lestibus cumulatur 46. *Cap. 7*, a Venatore
 inventus, ei seriem vitæ suæ exponit ; et eu-
 pientem illic manere, domum remittit 48.
Cap. 8, Mortui cadaver dæmonem expellit ac
 navi impositum aufertur 50. *Cap. 9*, Deposi-
 tum sacrum corpus dæmoniacos sanat ac tem-
 plo festoque honoratur 51
- 13 Petrus M. in Ægypto, *ex Hagiol. Habess.* 173
- 15 Petrus Compater. Ord. Mia. Oveti in Hispania,
Sylloge, de Vita, translationibus, cultu, et
 anno mortis 563
- 15 Philippus, M. in civ. Barbaria *ex Mrll.* 525
- 12 Placidus, Erem. Cistere. Ocræ, in Italia *Comm.*
pr. De loco monasterii, anno mortis, vitæ
 auctore, et cultu Beati 104. VITA Auct. Paulo
 de Celano familiari, *ex MS. Prol.* 105. *Cap.*
 1 Pii juvenis ad omnem virtutem profectus :
 initia vitæ solitariæ, loco sæpius mutato 109.
Cap. 2 Alia sancti exercitia, extructum
 monasterium, futuraprædicta, pius obitus 107.
Cap. 3 Miraëula post mortem 109. APPENDIX
 de hodierno, corporis et ecclesiæ statu 111
- 12 Polimaens, M. Rom. socius Basilidis *ex Marty-
 rologiis* 5
- 13 Priscus episcopus Lugdunensis in Gallia. COMM.

- HISTORICUS. Sancti gesta pauca ; tempus epi-
 scopatus ; epitaphium 3*
- 15 Proditus, M. Aquileie, *ex Hieron.* 526
- 13 Protus, M. in Lucania, *ex Mrll.* 528
- 13 Psalmodius, Erem. in Lemovic. *Sylloge* De ejus
 cultu et vitæ elogiis 197

Q

- Q**uintianus cum sociis, MM. in Africa *ex Mrll.*
 288
- 14 Quintianus, Presb. Conf. *ex Usuardo* 439
- 15 Quintianus, M. in Lucania, *ex Mrll.* 525

R

- R**agnobertus, M. in Brescia *Comm. pr.* De ejus
 cultu ac locis ipsi sacris, Abbatia, et Actis.
 187 ACTA Martyrii, *ex MSS.* 188
- 14 Richardus, Ord. S. Bened. Ad. Viriduni in
 Lotharingia *Comm. ra.* De Vita ab Hugone
 Ab. Flaviniac. ejus discipulo scripta, et iac-
 choato ejus aliquo, ut Beati, cultu. 453. VITA
ex Chron. Virid. Auct. Hugone Ab. Prologus.
 455. *Cap. 1* Educatio, Archidiaconatus Re-
 men. et ingressus in monasterium S. Vitoni,
 cum Frederico Comite. 456. *Csp. 2* Abbas
 ordinatus ianotescit S. Henrico Imp. novam
 ecclesiam struit, juvante Friderico, et multa
 humilitatis exempla dante. suscepta plura
 monasteria. 459. *Cap. 3* Novæ ecclesiæ orna-
 menta curata, fundi ejus intuitu aucti 460.
Cap. 4 Insignes Abbatis virtutes. 464. *Cap.*
 5 Acta eum Pontificibus, Imperatoribus, Epi-
 scopis ab an. 1011 ad 1027 466. *Cap. 6* Iter.
 Hierosolymitanum. 468. *Cap. 7* Regressus
 Viridunum. Stephani Ab. Lobien. coram eo
 devota humiliatio, S. Simeonis acta Roto-
 magi. 471. *Cap. 8* Remedium fami et pesti
 allatum, quinquennalis anachoresis : pax præ-
 dicata, non sine prodigiis. 474. *Cap. 9* Mors
 præscita et pie obita, funus curatum, honos
 impensus sepulcro. 477. EPILOGA Vitæ alter-
 rius, *Ex Menardo et Wasseburgio* 480
- 14 Rufinus et Valerius MM. in agro Suessionensi.
Comm. pr. de cultu et actis. 284 ACTA *ex*
MSS. et Mombrilio. 285 Historia Transla-
 tionis et Miraëulorum, *ex Flodoardo* 286

S

- S**ecunda, M. Rom. soc. Basilidis *ex Martyrologio* 5
- 13 Sectiadus, M. in Africa *ex Martyrologio Hieron.*
 172
- 15 Sienus, seu Titus Conf. *ex Usuardo* 439
- 13 Silvanus, M. Romæ, *ex Mrll. Hieron.* 162 a
- 15 Silvius, M. in Sicilia, *ex Mrll.* 525
- 15 Stephanus Conf. *ex Synax. Gr.* 528

T

- T**atianus Dulas, M. in Cilicia, *Comm. ra.* De ejus
 cultu et sincerissimis Actis 519. PASSIO, *ex*
MS. Vatic. interp. Gul. Sirteto 520
- 12 Ternanus, Scotorum in Britannia Episcopus.
Sylloge : Illorum simul et Scotorum limites,
 apostoli, diœceses 30
- 14 Teela, M. in Africa, *ex Mrll.* 288
- 13 Thecla, socia S. Luciani, M. in Africa, *ex Mrll.*
Hier. 172
- 14 Theodolus, M. in Africa, *ex Mrll.* 288
- 15 Theodolus, M. in Lucania, *ex Mrll.* 525
- 15 Timotheus M. *ex Hagiol. Habess.* 527

INDEX SANCTORUM.

- 15 Titus seu Sicus Conf. *ex Uenardo* 439
 12 Torannanus, Agathanus, Mocbulleus, Troscanus, fratres germani. Pluscula de illis explicantur 7 *
 14 Triphyllius, Ep. Leucosiæ in Cypro COMM. de ejus ætate Episcopatu, cultu. ACTA, *Ex MS. Synox.* 174
 12 Tripus, seu Tripodes, M. an socius Basilidis. *Acta apocrypha* 8

V

- V**alerius et Ruffinus MM. in agro Suessionensi v. Ruffinus 284
 15 Vetula M. apud Græcos, *ex Synax.* 527
 13 Victorinus M. Ep. Assisii in Umbria 162 b
Comm. præv. De cultu, Actis, Elevatione 162.
ACTA ex MS. 163
 12 Vimius Erem. Ord. S. Benedicti: in Bavaria 92
 15 Vitus, Modestus, Crescentia MM. COMM. PR. §. 1 Nomina sacris fastis inscripta; Acta ætatis variæ, fidei non magnæ; cultus et reliquiæ in Sicilia 491. §. 2, Cultus et reliquiæ in Italia. Historia translatorum in Apuliam corporum 493. §. 3, Reliquiæ et cultus in Provinciis Transalpinis 496, Passio composita seculo 6 vel 7, et inventa 9 sec. Romæ, *ex variis MSS.* Admonitio prævia. PARS I a S. Vito acta et tolerata in Sicilia, sub patre Hyla, et Præsido Valeriano 499. PARS II transitus in Lucaniam, inde Romam. Variæ pœnæ in-

flictæ, obitus, sepultura 502. *Disquisitio conjecturalis.* De prima sepultura S. Viti, et prætensa translatione corporis ex Lucania in Siciliam 504. TRANSL. Roma in Franciam et inde in Corbeiam Saxoniam, *ex MSS. Prolog.* 507. *Cap. 1,* Reliquiæ translatae in Franciam, petita et impetrata pro Saxoniam 508. *Cap. 2* Translatio in Corbeiam, miracula per iter 511. TRANSL. ex Italia in Bohemiam §. 1. Litteræ de ea re Imperiales, et quæstio habita de corpore quod Senis esse dicebatur, est autem S. Guidonis alicujus 513. §. 1. de gloria Ecclesiæ Sancti Pragæ 317

- 15 Vitus, APPENDIX I. De patria Viti et Sociorum ejus 20 *, APP. II de donatione insulæ Rugiæ in mari Baltico, facta ecclesiæ Corbejensi ob victoriam, ad invocationem S. Viti reportatam 22*. miraculum in monacho Corbeiensi, infirmo per S. Vitum patrato 24 *
 14 Vivinus sive Jovinus M. *Ephesi ex Mrll.* 288
 15 Vouga seu Vius, Ep. in Armorica, *ex Alberto le Grand* 536

Y

- Y**sichius, v. Hesychius M. 526

Z

- Z**abinus M. Rom. Soc. Basilidis *ex Martyrologio* 5
 12 Zenon apud Græcos: *an. Episcopus?* 34

INDEX

CHRONOLOGICUS

*Rerum præcipuarum, spectantium ad eos præsertim Sanctos, quarum Tomo tertio Junii Actu
vel Anniversaria illustrantur.*

Sec. 15 ante Chr. Eliseus Propheta 273

SECULO I ET II

2 Sec. sub Domitiano S. Felicula M. Romæ 160 b

SECULO III

201 Cir. Victorinus Ep. M. Assisii 162 b
S. Marcianus Ep. Syracus. M. 275 b
293 Aquilina V. M. Bythli 165
Post 300 S. Tatianus Dulas, Martyr Zephyrii
in Cilicia 519 c

SECULO IV

316 Nascitur S. Basilius 300 a, et mox etiam
Gregorius Nazianzenus 301 f
328 Ob. Marcus Ep. Lucerin. Patronus Bovini in
Apulia 289
347 Concilium Sardicense, cui S. Spiridion et
Triphyllius Epp. adfuere 174 f
350 Cir. S. Fortunatus Ep. Neapolis in Campania
529
Ante 360 Maximus Ep. M. Neapoli 14
362 Obit Dianæus Neocæsareen. Ep. succedit Eu-
sebius 319
368 Nicæa terramotu corrui: sub ruina servatur
Cæsarius fr. Nazianzeni haud diu superstes,
uti nec Gorgonia soror 331 a
370 Ob. Eusebius Cæsareen. succedit Basilius 331 c
Obit etiam S. Triphyllius, Nicosiæ Episco-
pus in Cypor 175
372 Ob. Gregorius senior Ep. Nazianz. Amphilo-
chius ordinatur Ep. Iconien. 390 a
377 Perit Valens Imp. Arianus, succedit Jovinia-
nus, 408 e
379 Obit S. Basilius Magnus 301 b
381 Nazianzenus perorat in laudem S. Basilii 300 b

SECULO V

425 Struitur Ravennæ ecclesia S. Stephani Pro-
tomartyris 274 f
431 S. Palladius in Scotiam mittitur 31 b

SECULO VI

600 S. Cetheus Ep. Amitern. M. in Aprutio 181 c

SECULO VII

S. Psalmodius Erem. 190 a
648 Violatur corpus S. Triphyllii 174 c
675 S. Ragnebertus M. in Brescia 187

Ante 700 floret. S. Petrus Anachoreta in
monte Atho 32 c
Cir. 700 S. Cunera Rhenis strangulatur.
55 a

SECULO VIII

763 Neapoli transfertur corpus S. Fortunati Epi-
scopi 530 a
765 Reliquiæ SS. Naboris et Nazarii translatae
Mediolano Metas 12 b
781 Ravennam allatae Reliquiæ S. Elisei Prophetae
274
795 Ob. Hadrianus 1: electus Leo PP. III 69 f
799 25 Imp. coronatur Carolus M. 76 c
800 Floret S. Athanasius Ab. in M. Atho 33 c

SECULO IX

801 Transfertur corpus S. Viti Polymnianum in
Calabria 504
802 Fundatur in Saxonia Corbeia nova 509 e
815 Carolo M. succedit filius Lodovicus 509 a
816 Ob. Leo Papa III, succedit Stephanus IV,
87 e
836 Transfertur Corbeiam novam corpus S. Viti
M. 511 c
841 Reliquiæ S. Landelini in Westphaliam trans-
latae 539 b
842 Obit Theophilus Imp. uxor S. Theodora Or-
thodoxiam restituit, S. Methodius creatur
Patriarcha CP. 444 b
847 Ob. S. Methodius Patr. CP. 439 c
853 S. Fandilas M. Cordubæ 191. Ibidem tunc
passi Anastasius, Felix, et Digna 452
860 Normanni vastant Crispinium et alia Belgii
monasteria 538 e

SECULO X

923 Rodulfus Burgundus coronatur Rex Franciæ
contra Carolum Simplicem 519 a
960 S. Edburga f. Edvardi R. Angl. 546 b
968 Ursus S. R. E. Subdiac. vertit Vitam S. Ba-
siliii 417
968 Ecclesia S. Viti Pragæ erecta in Cathedra-
lem: deflagrat an. 1042 498 a c
969 Fundatur monast. S. Laurentii Leodii et 1034
absolvitur 462 d, Idem uti et alia plura
alibi, committitur Richardo Ab. S. Vitoni
Virdun. seculo II Ibid.
971 S. Pantaleonis corpus CP. Coloniam transfert
S. Bruno Ep. 462 f
972 S. Vitoni Virdun. ecclesia traditur Monachis
453 f
985 Conditur Monast. S. Ursi, prope Augustam
Prætoriam 552 c
990 Hartwiens, Electus Salisburgensis an Sanctus?
272 a

INDEX CHRONOLOGICUS

- 994 Bovini inventus libellus de Actis et miraculis
S. Marci Ep. Lucerin. 289 f
- SECULO XI
- 1004 Fignino Ab. S. Vitoni sufficitur Ven. Richar-
dus 489 a
- 1008 Ob. Bernardus Menthonen. an. æt. 95, 1073
a, Restauratur Vedastinum monast. Atre-
bati 461 a
- 1013 Dedicatur Ecclesia Bamberg. 467 a
- 1023 Ob. Hartwicus Ep. Salisburg. 272 a
- 1023 Ob. Benedicto PP. VIII, et succedit Joannes
ejus nepos, ineptus. 467 f
- 1023 S. Hartwicus, Arch. Salsburgensis obiit 17 *
- 1024 Ob. Heimo Ep. Virdun. succedit Rambertus :
item S. Henricus Imp. et succedit Conra-
dus 467 e f
- 1030 Dira fames in Gallia 474 b
- 1038 Ob. Rambertus Ep. Virdun. succedit Richar-
dus 475 f
- 1041 Publicatur per Franciam Treuga-Dei 476 a
- 1045 Henricus Imp. ducit Agnetem Pictavensem
477 c
- 1046 Obeunt Richardus Ab. et Richardus Episc.
Virdunenses 478 b, ordinatur Helinardus
Archiep. Lugdun. ibid.
- 1065 Ob. Eduardus R. Angliæ 480 f
- SECULO XII.
- 1105 Transfertur corpus S. Landelini Abbatis
Crispinien. 538 e
- 1138 Ob. B. Gerardus, frater S. Bernardi 192
- 1139 Theodoricus Alsatus Com. Flandriæ fundat
ecclesiam S. Basilii; forte et Reliquias ad-
fert 410 f
- 1150 Restauratur Ecclesia Cathedralis Neapolitana
530 c
- 1180 Syracusis Messanam translatum brachium
S. Marci Ep. Syrac. 276 c
- 1187 Philippus com. Flandriæ signat dotationem
Capellanorum S. Basilii 410 c
- 1195 Nascitur S. Antonius Patavinus Ulissipone
199 e
- SECULO XIII.
- 1211 B. Guido Cortonen. accipit habitum Tertiarii
a S. Francisco 97, obit circa 1247 97 e
- 1216 Ob. Petrus Compater, O.M. fundator Conv.
Ovetensis in Ilisp. 565 c
- 1226 Ob. Thomas Ab. Vercellen. 221 d
- 1230 Transfertur Assisii corpus S. Francisci 204 a
- 1231 Ob. S. Antonius Patav. 205, coopta fabricari
ecclesia nova Minorum Paduæ 240 a
- 1232 Canonizatur S. Antonius a Gregorio Papa IX
215
- 1236 Ob. Richardus II Dux Norman. succedit III
475 c,
- 1238 Transfertur corpus Richardi Ab. Virdun. 466 e
- 1248 Moritur S. Placidus Erem. 108 e
- 1259 Capitur et vastatur ab Aretinis Cortona, cor-
pus S. Guidonis auferitur 103 e
- 1262 Patavium a tyrannide Eccelini liberatum
234 e
- 426 S. Bonaventura elevat corpus S. Ant. Patav.
233 f
- 1265 Decernitur S. Antonii festum Patavii cum
Octava 241
- 1286 Moravorum regnum in Bohemicum transit
518 e
- 1289 Paupertatis Franciscanæ Zelatores secessio-
nem moluntur 568 a
- 1294 Clareni a Minoribus sejuncti probantur a
S. Petro-Cælestino, sub titulo Pauperum
Eremitarum D. Cælestini 568 a
- 1300 *Circ.* Obeunt B. Bertholus Servita et B. Ca-
stora in Umbria 487 d, Theodorus regnat
in Abassia 159 d
- SECULO XIV.
- 1307 Ob. Fr. Liberatus, Præfectus Clarenorum
570 c
- 1310 Transfertur tumulus S. Ant. Patav. 232 f
- 1337 Neapoli editur Ordo divini Officii Græco-la-
tinus 531 a
- 1349 Card. Guido transfert corpus S. Antonii Pa-
tav. 235. Ob. B. Angelus de Cingulo, alias
de Clareno 566 f
- 1355 Brachium S. Viti Pragæ fertur: doni au-
ctor Carolus IV Imp. coronatur 516 b, et
intelligitur prope Senas esse corpus S. Gui-
donis 516
- 1362 Elevatur Corpus S. Odulfi Presb. 38 b
- 1391 In Montem-Jovis adfertur pars Coronæ spi-
neæ 564 c
- SECULO XV.
- 1433 Et deinceps scribuntur miracula S. Cuneræ
V. M. Rhenensis 60 f, 63 a
- 1437 Eugenius IV unit Xenodoxia S. Bernardi in
Alpibus 558 b
- 1431 Transfertur mater S. Antonii Patav. 199 d
- 1463 S. Joannes de Sahagum, accipit habitum Au-
gustinianum 112 f, 117 c 1479 moritur
122 d, natus anno 1429, 125 f
- 1465 Transferuntur Brugis reliquiæ S. Basilii 410 f,
411 e
- 1473 Clareni Minoribus sese adjungunt 573 b
- 1474 Orcades insulæ oppignerantur Regi Norve-
giæ 55 b
- 1473 Clareni uniuntur Recollectis 567 d
- 1475 Corpus S. Antonii Patav. ponitur sub altari 235
- 1487 Transfertur corpus B. Petri Compatri Ord.
Min. Oveti 565 f
- 1492 Granata capitur, eoque transfertur Acci Sedes
Episcopalis 117 d
- SECULO XVI.
- 1511 Julius II plures Minorum congregationes, abo-
lita nominum varietate, Observantibus sub-
jungit 574 a
- 1533 Transfertur corpus S. Joannis a S. Facundo
133 c
- 1552 et 1561 Transfertur corpus S. Bernardi Men-
thoniensis 549
- 1566 Erigitur capella S. Joan. a S. Facundo 133 f
- 1576 Card. Borromæus Mediolani transfert Reli-
quias SS. Naboris, Nazarii, Celsi 13 a
- 1579 Donatur Sebastiano R. Lusit. reliquia S. An-
tonii Patav. 235 f
- 1585 Beatificatur Joannes a S. Facundo 141
- 1587 Absolvitur sacellum marmoreum S. Antonii
Pat. 235
- 1589 Neapoli elevantur Fortunatus et Maximus
Epp. 530 c, ardente ecclesia servatur se-
pulcrum S. Joannis a S. Facundo 134
- 1594 Cajetæ transferuntur corpora SS. Erasmi Mar-
ciani, Innocentii Epp. 276 d, et corpus P.
Petri Compatri Oveti 566
- 1596

INDEX CHRONOLOGICUS.

1596 Requiruntur in Westphalia Reliquiæ S. Landelini 539 c

SECCULO XVII.

1601 Missa et Officium B. Joannis a S. Facundo conceduntur 142 d

1602 Salmantica Patronum sibi adsciscit d. B. Joannem 143 : instatur undique pro Canonizatione 147 i

1605 Putatur inventum Salmanticæ corpus B. Joannis de Sevilia Augustin. 112 e. idem an. 1637 transfertur 113 f

1609 Donatur Margaritæ Austr. R. Hisp. reliquia S. Antonii Patav. 236 d

1617 Inspiciuntur Reliquiæ S. Cuneræ 56 d, et anno 1638 iterum Rhenis 56 e

1619 Profanatur a Calvinistis ecclesia S. Viti Pragæ 517 f

1623 Ob. Cæsaraugustæ Isabella a S. Dominico socia S. Teresiæ 272 c

1637 Camberi obit Ven. Maria Jacominia Ord. Visit. 272 c

1642 S. Victorini Ep. M. corpus elevatur Assisii 163

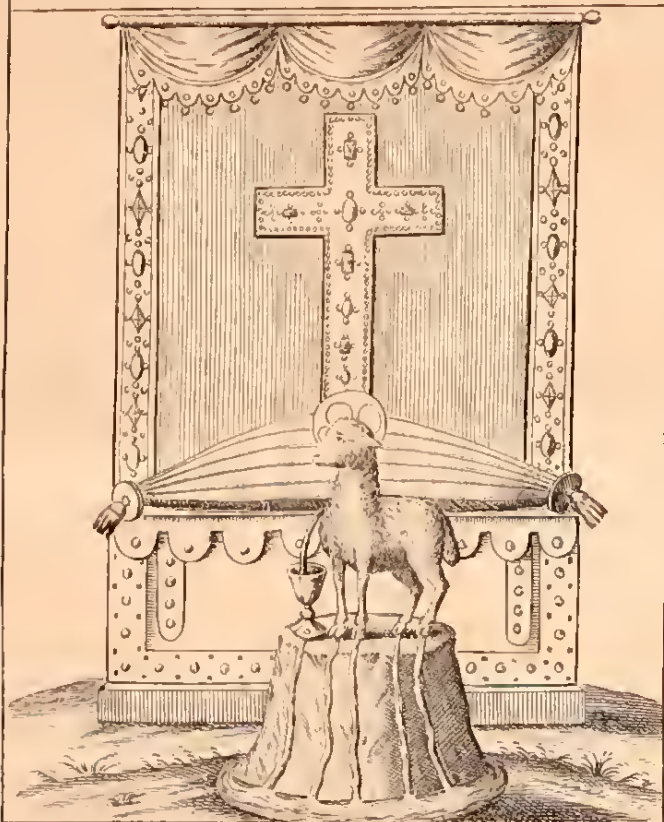
1652 Senatus Venetus petit et accipit reliq. S. Antonii Patav. 237 c

1687 Transferuntur Brugis reliquiæ S. Basilii 412 c

1689 In Bavaria elevantur corpora 3 SS. Gristetensium 92

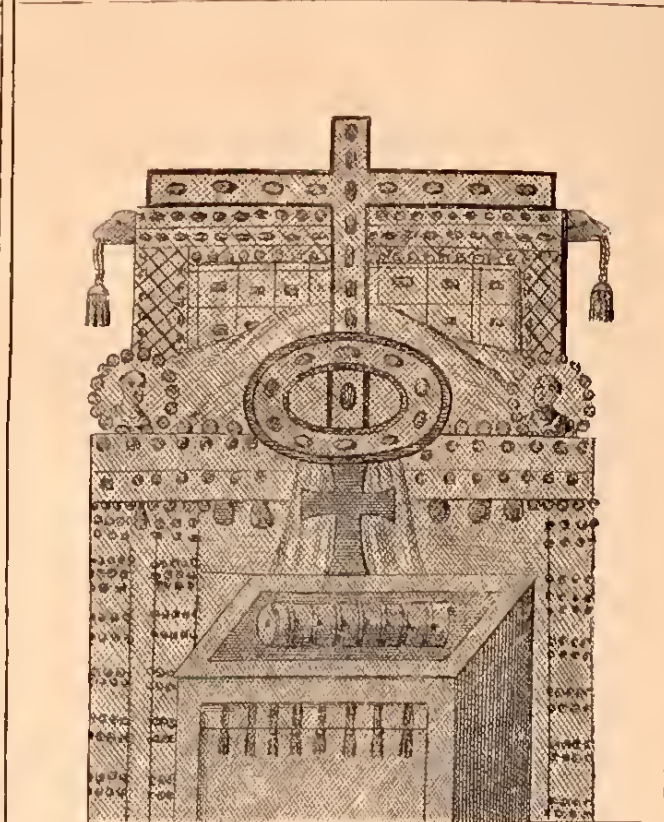
1

CRUX VATICANA

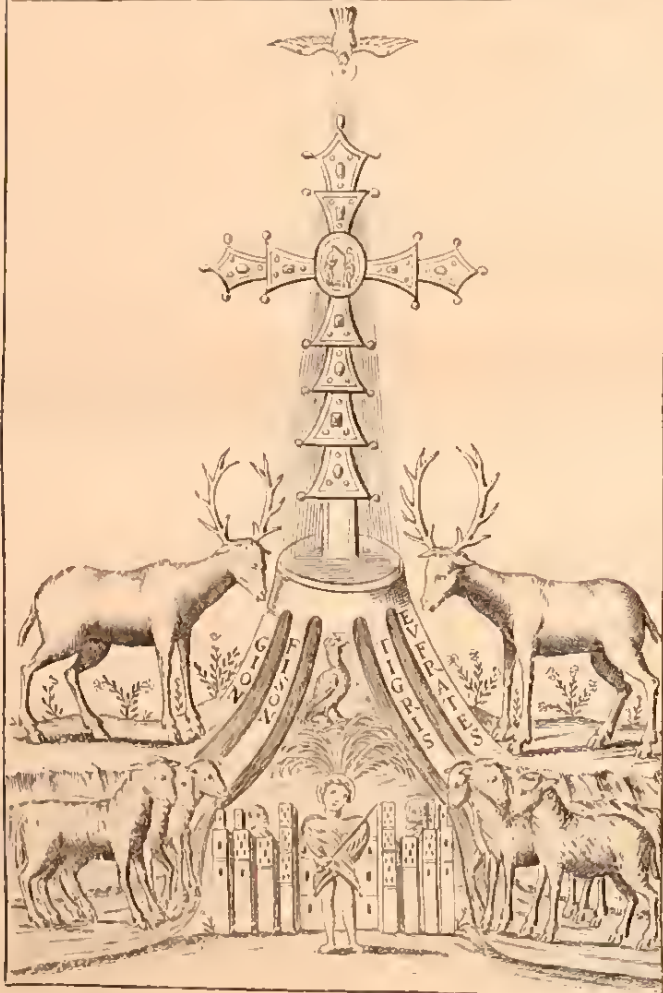
2

S. MARIA MAIORIS

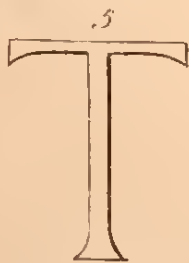
3

IOANNIS IN LATERANO

4

S. CLEMENTIS

ACTA SANCTORUM JUNII

TOMUS III

DIES DUODECIMA JUNII.

SANCTI QUI PRIDIE IDUS JUNII COLUNTUR.

Sanctus Magdaletes, Martyr Tripoli.

S. Basilides,

S. Distrus,

S. Polimacus,

S. Zabinus,

S. Aurehus,

S. Donatella,

S. Secunda,

S. Basilides,

S. Cyrinus,

S. Nabor,

S. Nazarius,

S. Nazarius alter, Mart. Romanus apud Atre-
bates in Belgio.

S. Dionysius,

S. Celsus,

S. Marcellinus,

S. Maximus, Episcopus Neapolitanus, Martyr in
Italia.

S. Onuphrius, Anachoreta in Ægypto.

S. Ternanus, Ep. Pictorum, in Scotia.

S. Petrus, Anachoreta in monte Atho.

S. Joannes, Miles in Ægypto, forsan Alexan-
driæ.

S. Zeno, à Græcis honoratus.

S. Julianus Hegumenus, Constantinopoli.

S. Cunera, Virgo Martyr, Rhenis in diœcesi Ul-
trajectina

S. Leo III, Papa Romanus, in Basilica Vaticana.

S. Odolphus, Presbyter, Ultrajecti in Belgio.

S. Marinus Presb.

S. Zivius Presb.

S. Vimius Laiens,

S. Eschillus, Episcopus Strengenensis Mart. in
Sudermania Sueciæ provincia.

B. Guido, Ordinis S. Francisci Tertiarius, Cor-
tonæ in Hebruria.

S. Placidus, Eremita prope Oeram, in Aquilana
Aprulii diœcesi.

S. Joannes de S. Facundo, Ord. Eremitarum
S. Augustini Presbytero, Salamantica in Ca-
stella.

PRÆTERMISSORUM

VEL IN ALIOS DIES REMISSORUM

Ordo et ratio.

C

Licet Venerabilis memoriæ Magister noster
Joannes Bollandus, primus hujus voste ma-
chine conditor, in sua ad ipsum Præfatione
Generali, Capite 2, quo Methodus et Sym-
metria operis explicatur, proponens Paragrapho 1,
Ordinem ac rationem dicendorum, de istis quoque
distincte egerit: quia tamen deficientibus apud Bibliopo-
las primorum mensium exemplaribus, fieri posset ut in
plurium manus hic mensis veniat, qui illos nec habent,
nec habere poterunt ab iterata et diutius expectanda
eorundem editione; placet loco isto transcripto, haud
inutiliter implere vocaturam alias partem paginæ,
cum sequenti 2 sic optius connectendæ. Ita ille
habet.

Sequuntur (post nomina Sanctorum videlicet quo-
que die illustrandorum) PRÆTERMISSI ET IN ALIOS
DIES REJECTI. Sæpe namque Sancti unius plura sunt
festa, in una etiam atque eadem Ecclesia: nam
quorundam obitus sive natalis celebratur; Transla-
tio, nec una; Ordinatio; miraculum quodpiam:
aliorum a diversis populis diverso die agitur, etiam
eadem celebritas. Esset vero illud ridiculum, si
Junii T. III

F

quis unius Sancti pluribus diebus edi uno in opere
Acta vellet. Semel igitur illa dedi; quibus vero
diebus alibi agitari eorum festivitatem vel recolere in
Divinis officiis memoriam comperi, indicavi istis,
ubi Acta eorum queant inveniri: idque eo consilio,
ut si quis Patroni fortassis sui, aut ceteroquin quo-
piam in loco celebris Sancti, Vitam quærat, neque
tamen eo die reperiat, sciat quo sibi sit recurren-
dum. Plerumque vero ad eum diem cujusque Vitam
rejicio, quem maxime solennem agi existimo in loco
ubi illius conditum est corpus, aut qui illius ortu
patrociniæ gloriatur.

Sunt præterea recentioribus Martyrologiis, aut
Sanctorum Catalogis, multorum inscripta nomina,
quibus tamen cælestes honores non sunt Ecclesiæ
judicio decreti vel antiqua populorum pietate præ-
rogati. Hos ego mihi omittendos esse merito existi-
mavi, recentiores præsertim: neque.... cujusquam
res gestas retuli, qui non ab aliquibus scriptoribus
in Divorum albo collocetur. An legitime id factum
esset, sæpius addubitavi; ac tunc si dedi Vitam,
(dedi autem paucorum) omisi tamen Sancti aut Beati
titulum:

titulum : plerumque tamen Vitam omisi, nomen indicavi, ut sicubi me mea conjectura sefellere, me lector eruditus admoneret. Ac verò conjeceram in hanc Omittendorum classem nonnullos, quorum postea et sanctitatem publicis festis monumentisque celebratum didici, et res gestas accepi. *Accepimus et nos ejus posteris multo plures atque servamus pro Supplemento.*

In hoc quoque Omissorum syllabo ordo est a me duplex observatus : nam primos eos, recenseo, qui in priorem, juxta Kalendarii seriem, rejiciuntur mensem aut diem : exempli gratia, si die XII Ja-

nuarii in Martyrologiis Sancti occurrant, quorum aliqui X Februarii, VI Aprilis, XV Januarii, VIII Januarii colantur, alii etiam plane Omittendi videantur; primum eos refero qui ad præcedentes Januarii dies, tum qui ad ipsum duodecimum pertinent, sive qui adscripti illi diei sunt, sed videntur esse omittendi; dein qui ad dies consequentes ejusdem mensis; ac denique mensium aliorum, eadem semper serie atque ordine dierum. Secundo cum omnino prætermissi eodem die plures sunt, hos quoque eo ordine digessi quem eorum postulare ætas, etsi non semper accuratissime expensa, videretur.

AD DIEM XII PRÆTERMISSI VEL ALIO REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi litteræ ad marginem positæ aliud indieent.

Sancti Antonii Abbatis translatio Constantino-
polim, adfertur a Galesinio. De ea ad illius
Vitam egimus XVII Januarii.
S. Blasii, Episcopi et Martyris, Inventio ca-
pitis celebratur Orbitelli in Hetruria, uti ante ejus
Vitam num. 23 dicitur.

D. P.

S. CRYSTUS M. Romanus. Corpus ejus seu ossa præ-
cipua, hodie in Sacrario Domus nostræ Professæ
Antuerpiæ. Erutum illud fuit ex cœmeterio Callisti
an. 1606 et P. Jacobo Tirino datum 1622. Ipse a
nobis solenni hodie Officio colitur, propter sui nomi-
nis Sanctum, nunc occurrentem. Arbitramur tamen
esse diversum, sicut et eos quorum tunc pariter eruta
et donata atque Antuerpiæ sic collocata sunt Cor-
pora, (Sanctos, inquam, Maximinum, Felicita-
tem, Fortunatum, Innocentium, Cerealem) di-
versas ab iis credimus, quorum diebus majores nostri
colendos eos censuerunt. Interim vide quæ de omni-
bus communiter dicta sunt, ubi de S. Fortunato
seorsim egimus, III Februarii.

S. Cœmanus de Airdne Coemhain, vir præcipuè
sanctitatis, laudatur in Vita Tripartita S. Patricii,
et inscribitur Martyrologio Tam-lactensi hoc die,
itemque Martyrologiis Engussii et Mariani : sed
nihil iis addere possumus, quod non sit dictum ad
Vitam S. Atractæ Sororis ejus. IX Februarii.

Stephanus Cardinalis, Episcopus Prænestinus ex
Ordine Cisterciensi, ut Sanctus indicatur a Me-
nardo. De eo inter Prætermisissos egimus XII Febr.

S. Antonina, Martyr Nicææ in Bithynia, sub Impe-
ratoribus Diocletiano et Maximiano, refertur in
Menologio Basilii Imperatoris; et in Menæis excu-
sis ac manuscriptis. Verum quia etiam Kalendis
Martii colitur S. Antonina, eodem loco et tempore
passa, istic retulimus præcipua, quæ hoc die refe-
runtur; forte quod eadem sit : quare remittimus Le-
ctorem ad diem I Martii.

D. P.

Sanctus Patriarcha, scilicet Alexandrinus, laudatur
in Hagiologio Metrico Poetæ Hobessini, ut qui mi-
nisterium Altaris solite curans, in Cœna Do-
mini arcuit a Communione eos, quos tota no-
cte vino indulsisse noverat. Videtur esse primus
hujus nominis, in Chronico Orientali laudatus, quod
aquis dulcibus in urbem deductis cisternas imple-
vit : num secundus de avaritia et simonia arguitur.
Prior autem dicitur defunctus XXIV Barmudæ die
Sabbathi. Respondet is XX Martii nostri, quando
licet in ejus qui circa annum MDCCLX obiit, ortho-
doxiam inquirere; aut potius ad mensem sequentem,
quando idem videtur a variis miraculis in prædicto

Hagiologio laudari IV, vel

XIX Aprilis.

Justinus, Chariton, et socii, Martyres Romæ, ve-
luti, apud Lipomanum et Surium ad hunc XII Junii
cum Actis ex MS. Græco Cryptæ Ferratæ trans-
latis. At Latini colunt ipsos I Junii.

Aleydis de Scarembeka, Ordinis Cisterciensis, Ca-
meræ prope Bruxellas, indicatur a Benedicto
Dorganio et Arnoldo Rayssio, uti diximus ad Vitam
ejus XI Junii.

S. Olympius | Episcopi, Romano Martyrologio Græ-
S. Amphion | garii XIII jussu recognito inseruntur;

D. P.

prima quidem editione anni 1584, Olympius Athe-
nis, qui ab Arianis Sede pulsus Confessor occu-
bit; et Amphion in Cilicia, qui tempore Maxi-
mini Confessor fuit egregius. Sed consultis Atha-
nasio, Theodoro, Sozomeno, ex quorum scriptis
utcumque videbantur innotuisse; apparuit in paucis
verbis plures esse errores; ideoque in editione altera
anni sequentis sub Sixto V, dictus est Olympius
Episcopus in Thracia, et Amphion tempore Ga-
lerii Maximiani Confessor : in Notis autem rursum
erratur, dum Amphion Cilix confunditur cum al-
tero, qui Nicomediæ in locum Eusebii depositi sub-
stitutus, cito dejectus ejusdem machinationibus fuit,
dumque de eo agere dicuntur etiam Græci (scilicet in
Sivleti Menologio) qui nec ibi nec alibi ejus memi-
nerunt, uti nec Olympii, de quo per nimiam exag-
gerationem in iisdem Notis dicitur, quod ejus glo-
riosum pro fide certamen et graves ærumnas,
quas ab Arianis sustinuit, scribit S. Athanasius :
qui breviter solum meminit, calurniarum et exilii
cum Theodulo, Trajanopolitano Episcopo, tolerati.
Poteratque hic Theodulus, qui etiam interfici jussus
dicitur, sed fuga servatus, eodem jure et die inscri-
ptus Martyrologio fuisse. Nos et hunc et illos huc
referimus, quoad aliquid distinctius de eorum actis,
et antiquius de cultu invenerimus. Neque movent
recentiores Hispani Tamayus, Acunho, Cardosus,
qui ejus Acta texunt, ex fide sui Pseudo-Juliani,
Toletonum Episcopum fingentis, Olympium, post-
quam ex Thracia decessit; et quidem Hispanum,
atque Olysiptone natum; sumpta occasione ex libro
Gennadii de Scriptoribus ecclesiasticis cap. 43 ubi
dicit, quod Olympius natione Hispanus, Episcopus
fuit et scripsit librum fidei adversus eos, qui na-
turam et non arbitrium in culpam vocant; os-
tendens non creatione, sed inobedientia insertum
naturæ malum : quod argumentum scriptorem sapit
S. Augustino æqualem vel supparem, non S. Atha-
nasio, atque adeo seculo fere uno posteriorem.

NOT. 1

Frater

NOT. 2
D. P.

Frater Joannes Guarinus, *primum Anachoreta, postea Monachus fuit Montis-Serrati, apud omnes qui de celeberrima ibi ad Deiparam peregrinatione scripserunt, a vitæ sanctitate ante et post lapsum suum nominatissimus; et cujus ossa ibidem in Sacristia honorifice servari, scribit Benedictus Gononus, in Appendice ad Vitas Patrum Occidentis; Sanctus nominatur in Fragmentis, seu potius figuratis, protrusis circa initium hujus seculi sub nomine Luitprandi Ticinensis, isti Joanni cœvi; et dicitur obiisse anno MCCCXV pridie Idus Junii. Hoc satis Tamayo fuit, ut illum ad hunc diem insereret Hispanico Martyrologio et quia in editione Antuerpiensi dicitur etiam Lusitanus, sequacem Tamayus habuit Georgium Carlosum in Hagiologio Lusitano. Optarem ut viri, sane venerabilis, memoriam publico aliquando cultu dignetur Ecclesia: et ad quemcumque illa permiserit diem (nam proprius omnino ignoratur) ipsius Vitam referemus, de qua interim vellemus nunciis antiquam narrationem, qualem istie in membrana, ante trecentos annos perscripta, consignari osserit Petrus a Marca, Parisiensis Episcopus num. 7 Dissertationis de Origine et progressu cultus, B. Mariæ Virginis in Monte Serrato exhibitæ, edita nuper inter opuscula ejus postuma: quam interim lege.*

Gilbodus, Episcopus Cabillonensis, ut Sanctus indicatur a Ferrario, eumque secuto Saussayo in Supplemento. Verum Cabilone non haberi ut Sanctum, arque coli, didicimus ex litteris Cloudi Perreri: neque etiam ut Sanctus habetur in Historia Ecclesiastica Episcoporum Cabillonensium, post prædictos auctores anno 1662 Gallice edita. Tacent etiam, de ejus sanctitate et die obitus, in Gallia Christiana Sammarthani, ubi Girboldum seu Gerbaldum oppellunt.

Petrus Berlandus, Archiepiscopus Burdegalensis, cum elogio refertur a Saussayo; sed sub titulo piæ memoriæ tantum.

S. Oswaldus, Episcopus Lindisfarnensis et Abbas Mailrosensis, inscriptus est euidem MS. Kalendario Ordinis S. Benedicti. Verum nullus Oswaldus, inter Episcopos Lindisfarnenses fuit; difficile autem est causam erroris divinando detegere. Fuit ibidem Episcopus S. Cuthbertus, ante Mailrosensis, de cujus Acta 20 Martii sunt data.

Maurus, Abbas S. Victoris Massiliæ, ut Sanctus profertur a Meuardo, citato lib. 6 Antonii d'Ypez, quod secutus est Saussayus. Habemus Officia propria istius monasterii, absque mentione hujus Mauri. Sammarthani etiam accurate enumerant Abbates S. Victoris ad septuaginta, sed neque ullus in his reperitur Maurus. Est quidem ibi Maurontus, Abbas et Episcopus Massiliensis; verum is dicitur mortuus xviii Octobris. Sunt et Reliquiæ S. Mauri in inferiore seu subterraneo sacello, verum ex videntur esse S. Mauri, discipuli S. Benedicti.

Guido Monachus in Claravalle, ut Beatus indicatur ab Henriquez, Bucelino, et Chulemoto. Inter Pios censetur a Saussayo.

Opto, Conversus Hemmenrodensis in Germania, ab humilitate et morum integritate, laudatur in Monumentis cœnobii Hemmenrodensis, apud Henriquez et Chulemotum; qui titulo Beati eum honorant, ac citant Kalendarium Sanctorum ac Beatorum Ordinis Cisterciensis. Verum si illud intelligatur, quod habemus Divisione an. 1612 excusum, error fuerit: nam ipsam ad hunc xii Junii plane vacat.

Nicolaus Assisias laicus, et valetudinarij præfectus, Perusii in conventu Montis, Ordinis S. Francisci, anno 1413 mortuus, tanta fuit virtute præditus, ut præter alia miracula solo tactu qui-

busvis morbis infectos liberaret. Ita Haroldus post alios, absque titulo Beati; quem tamen ei tribuunt Jacobillus, asserens mortuum an. 1393 die 12 Junii; et ante eum Arturus ad 16 Junii.

Joannes Consobrinus, ut Martyr inscribitur Acivi bene ordinate Sanctorum ac Beatorum Carmeliticorum, et in Annotatis MSS. dicitur Beatus vocari in Lusitania, ubi fidei Inquisitor an. 1475 ab hæreticis intoxicatus obierit, ignotus Hagiologio Lusitano Cordosi.

Pelagia Virgo, tertii Ordinis Minimorum, Mylis in territorio Siciliæ Messanensi, laudatur ab Attychio et Lanovio, civitatis ab Arturo in Gynæceo sacra, quam titulo Beatæ et encomio illustrat.

Joannes Gividrius { Ordinis S. Francisci, anno 1360
Joannes a Lusitania { ab hæreticis occisi in Gallia,
beati Martyres habeantur in Martyrologio Franciscano Arturi.

Vincentius Martyr, non indicato loco aut tempore, indicatur ab eodem Arturo: item Anonyma, Virgo Martyr, anno 1565, pro quibus vide auctores, ab eo citatos, qui tamen diem nullum definiunt.

Raphael in Apulia { an. 1630 } Ordinis Minorum, cum titulo
Antonius Mexici { }
Joannes Scotus, Lovanii an. 1572 { Beati, similiter
Joannes Laicus, apud Peruanos, } referuntur in præcitato Martyrol. Franciscano Arturi.

Guilielmus Elphinstonius, Episcopus Aberdonensis, mortuus anno 1514, ut Beatus cum longo elogio apud Camerarium ponitur in Menologio Scotico. Silet de eo Dempsterus.

Maria a Jesu Cordubæ an. 1514 } Virgines Clara
Joanna a Baptismo Belvisii an. 1590 } rissæ, cum titulo Beatæ memorantur ab Arturo in utroque libro.

Maria a Cruce, in Ordine S. Dominici vixit ab anno ætatis xii ad lxxxii, Deiparæ Virginis cultui addicta: cujus intercessione Priorissa impetravit, in summa annonæ caritate, provisionem necessariam ultro allatam. In morte dicitur a Deipara et S. Josepho visitata; referturque in Anno sancto Ordinis hoc die, et Acta latius describuntur a Joanne Rechuc sen de S. Maria Tom. 2 lib. 2 cap. 4. Joanne Lopez 4 par. lib. 1 cap. 45, et in capite paginæ annotatur mortis annus 1514. Marchesius in Diario Dominicano, novissime compilato ejus nec meminit quidem, vel hoc vel alio ullo die.

S. Tryphelus Episcopus, memoratur in Menæis excusis et aliis MSS. videtur Triphillius, Episcopus in Cypro, esse, relatus in Martyrologio Romano xii Junii.

S. Daria Martyr, uxor S. Marciani, celebratur hoc die in Gynæceo sacro Arturi. Nos cum S. Marciano ipsam referimus xvii Junii.

S. Theolphus Episcopus, indicatur inscriptis additionibus Curthusiæ Bruccellensis ad Grevenum. Nobis ignotis, nisi, syllaba suppleta, sit Theodolphus Episc. Lambiensis, infra referendus ad xxiv Junii.

SS. Nabor et Felix, Martyres Mediolanenses, indicantur hoc die, occasione ulterius Naboris Martyris Romani, uti infra dicitur. Istorum autem Acta, secundum Martyrologium Romanum, dandum erunt xii Julii.

B. Hroznata, Canonicus Ordinis Præmonstratensis, fundator cœnobiolorum Teplensis et Chotiessoviensis, in carcere extinctus; refertur a Joanne Chrysostomo Vander Steere in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensium, inceperamusque prælo parare ejus Acta. Verum Georgius Crugerius, suos Tomos de Sanctis Bohemiarum editos anno 1670 miscripsit B. Hroznatæ, et Raymundo tunc Abbati Teplensi, ubi clare docet ejus sacram memoriam celebrari,

NOT. 4
D. P.

NOT. 3

- lebrari, xiv Julii.
 SS. Nazarius et Celsus pueri, Martyres Mediolani, ob corporum inventionem et translationem, referuntur hoc die, ab Usuardo, Adone, Nothero, et aliis. Idem Ado, post Gregorium Turon. lib. de Gloria Martt. cap. 47, rursus alibi ejusdem meminit.
- Nazarium et Celsi, quos duos fuisse apud Ebredunensem urbem antiquitas memorando celebrat. Nihil de illis Suassayus. Creduntur Reliquiæ aliquæ Mediolano eo translatae, de quibus consule Puricellum in Dissertatione Nazariana cap. 49 num. 7. De iis agemus ipsorum Natali xxviii Julii.
- Godefridus, Capellanus in Camera, a Cantipratano lib. 2 cap. 40 laudatus, a Rayssio in Auctario ad Molanum additur Aleydi de Scurembeka : de qua supra egimus. Abi ipsum referunt xxii Aprilis.
- S. Marcellus, Episcopus Tungrensium, indicatur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Greveaum. Colitur is iv Septembris.
- S. Evurtii Episcopi Aurelianensis translatio indicatur in MS. Romano Ducis Altempsii, et a Suassayo in Martyrologio Gallico. Ejusdem meminerunt Bellinus in Gallia auctus, et Cunisius. De ea agendum ad diem natalem vii Septembris.
- S. Lini Pontificis Ordinatio indicatur a Felicio. Dies natalis est xxiii Septembris.
- S. Agatha, monialis Winbrunæ in Germania, et S. Liobæ discipula, sanctæ conversationis, indicatur a Wione in Appendice, quod natalem ignoraret, idque ex Vita S. Liobæ xxviii Septemb. Ex Wione idem habet Menardus. At Wilsonus, in prima editione Martyrologii Anglicani, retulit ad xii Junii, eumque secuti, Ferrarius et Arturus. Verum in secunda editione adscribitur diei xxviii Junii, et hoc sequitur Alfordus. Bucelinus vero, adscribit illi diem xii Decembris. Non arbitramur habere cultum Ecclesiasticum; si id doceamur, et certum venerationis diem, libenter ipsam tunc collocabimus.
- Siu minus, (quia in Actis S. Liobæ cum qua venit, ejus memoria hobetur) dicentur quæcumque dici de ea poterunt ad illius Natalem xxviii Septembris.
- S. Leodegarii Episcopi translatio indicatur in MS. Atrebatensi. Dies ejus natalis est ii Octobris.
- S. Pelagiæ pœnitentis translatio, apud Jotrum monasterium, refertur a Suassayo. Dies natalis est viii Octobris.
- Adalbero sive Adalbertus, ante S. Udalricum Episcopus Augustæ Vindellicorum, Fastis Benedictinis adscriptus ab Hugone Menardo, et consequenter insertus Menologio Bucelini nullum cultum habet nec habuisse scitur in sua Cathedrali ecclesia, vel in Elwangensi cui Abbas præfuerat monasterio: non item in S. Udalrici Abbatia, nisi quod ipse corpus, una cum corporibus Wicterpi, Tassonis et Nidgarii, anno 1619, ex abdito et angusto loco, ad Sacrarium solenni pompa translatum, et loco angustiori positum sit; caput vero pretiosa unionibus mytra ornatum, eleganti in basi servatur seorsim, veluti ad ornatum altaris, uti et capita Wicterpi atque Nidgarii, quos absque scrupulo omnes appellat Sanctos Bernardus Herfelder, in descriptione Basilicæ Udalricianæ, nec sine fundamento aliquo. Quia tamen de die, quo Adalbero obiit, non satis constare dicit Bucelinus, et Vita quam sub Ermenrico Monacho et Odolschaleo Abbate scriptam allegat, necdum inventa, fortassis adhuc alicubi invenietur; malo rem totam intactam transferre in diem Translationis omnium, factam anno 1619 ix Octobris,
- Christianus, Episcopus Clocharensis et frater S. Malachæ, relatus ex Marianno Gormano et aliis, apud Colganum 24 Martii pag. 742. De eo commodius agatur ad Vitam S. Malachæ iii Novembris.
- S. Maruthas, Episcopus in Mesopotamia, indicatur a Molano, in prima editione additionum ad Usuardum, et a Cunisio in Martyrologio Germanico: Verum in Martyrologio Romano et aliis iv Decemb.

NOT. 5
D. P.

DE SANCTO MAGDALETE

G. H.

MARTYRE TRIPOLI

Sylloge de loco ac nomine, ex Martyrologio Hieronymiano.

XIII JUNI.

Tripolis urbs hic præposita, inter varias ejus nominis urbes difficile potest distingui. Nam inter antiquas Episcopales fuit Tripolis in Phœnicia prima, sub Tyro metropoli. Fuit et Tripolis in Lydia, sub Sardium metropoli, ejus Episcopus Agagius subscripsit Concilio Nicæno prima. Est etiam, licet forte non Episcopalis, Tripolis urbs Africæ littoralis, antiquis nota. Sed dum nulla distinctio additur in Martyrologiis, prior omnium in Phœnicia sita, ut celeberrima, videtur intelligi posse: eo magis quod infra, in Annotatione de SS. Tripode et Mandale (qui an omnino distingui debent a Magdalete, de quo hic, dubitari merito potest) sociatis Basilidi, num. 2 ac 3 Sancti isti legantur in MS. Augustano profecti ex urbe Orientalium ultra mare, ut parentes suos facerent secum venire in sanctam civitatem Hierusalem, cui Tripolis Syriæ propinquior est. Vetustissimum Martyrologii Hieronymiani apographum monasterii Epternacensis, ob illa urbe ubicumque posita hunc xii diem Junii auspiciatur his verbis: Pridie Idus Junii,

Tripoli in
Phœniciapassus dicitur
Magdaletes;

Tripoli Magdaletis: ac dein subjungit septem Martyres, Romæ passos, de quibus mox agemus. MSS. Richenoviense in Suevia et Rhinoviense in Helvetia, hunc etiam diem ita ordiuntur; In Tripoli Magdaletis. MS. Aquisgranense: In Triploni natalis S. Magdalicis Tripoli. Forsan voluit auctor scribere, In Tripoli seu Triploni. Fatemur tamen quod vox Tripoli ab aliis etiam pro Martyris nomine sumpta invenietur. Hinc in apographis dicti Martyrologii Hieronymiani, Corbeiensis et Lucensi, inter Martyres Romanos hujus diei leguntur ista verba: Tripoli, Macidaletis. Quæ supra aptius primo loco collocantur. In duplici Vaticano S. Petri habentur nonnulla sic distincta, Tripolis et Magdalis, et in duplici Casinensi, Triponis et Magdali. Imo in aliis inter alios Martyres miscentur ab invicem separata nomina Tripoli, aut ejus loca Crispoli, et Magdaletis. Hinc etiam nomen Magdalenæ formatum reperimus, uti et Malehi, Daletis, in MSS. Florentinis, quæ mox proferebantur.

aliis, Tripolis ponitur
ut nomen Socii.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS,
BASILIDE, DISTRO, POLIMACO, ZABINO,
AURELIO, DONATELLA, SECUNDA.

COMMENTARIUS CRITICUS

De eorum nominibus, ex Hieronymiano et aliis; Actisque S. Basilidis alicujus, primum solius, deinde, velut x et xii Junii, cum aliis atque aliis sociis passi.

G. II.

Nomina ex Epternacensi apographo.

Procedimus cum apographo Martyrologii Hieronymiani Epternacensi, in quo post S. Magdaletem, Tripoli passum, ista continentur: Romæ Basilidis, Distri, Polimaci, Zabini, Aureli, Donatellæ, Secundæ. Quæ in apographo Lucensi ita habentur: Romæ Aureli, Baseledis, Zabini, Aurili, Donatellæ, Secundæ. Omisimus interposita ante Zabinum nomina Tripoli, Macidaletis, quibus præponuntur nomina Cyrini, Naboris et Nazarii in apographo Corbeiensi; et his ad aliam classem translatis, ista leguntur: Romæ natalis Aurili, Luci, militum quinque, Zaboni, Aurili, Donatellæ, Secundæ. Ex his in apographo Blumiano ista referuntur. Romæ Autili, militum quinque, Baselidis, Zabini, Donatellæ, Secundæ. Quæ in MS. Regiæ Succiæ per Holstenium vulgato, ita habentur, Romæ, via Aurelia milliario viii, natalis S. Basilidis, Cyrini, Naboris et Nazarii, de quibus seorsim agemus, dein Tripoli natalis SS. Zabini, Aureliæ, Donatellæ, Secundæ cum aliis quatuor; ubi Tripolis intrusa est palæstra S. Magdaletis, de quo supra egimus. At quinque dicti quatuor, nisi Basilides, Distrus, Polymacus ex apographo Epternacensi? et Lucius sive alter Aurilius, designati in apographo Corbeiensi? At pro militibus quinque in Corbeiensi et Blumiano relatis, forte legendum milliario quinto. Sed quidni SS. Basilides, Cyrinus, Nabor et Nazarius Milites fuisse intelliguntur, de quibus mox agemus.

2 Sequimur nos in tantis perplexitatibus antiquissimum MS. Epternacense, ideoque volumus nomina Basilidis et Zabini, loco Basilis et Zabini proponere, quod in plurimis MSS. ita legatur Memoria Zabini, Aurelii, Secundæ est etiam in MSS. Barberiniano. MS. Leodiense S. Laurentii, Romæ Zabini, Aureliæ, Secundæ. MS. Pragense, Zabini, Aurelii, Secundi. MS. Richenoviense, Aurili, Donatillæ, Secundæ. Augustanum, Gellonense, et aliud S. Galli, Zabini, Aurelii, Donatellæ seu Donellæ. Parisiense Labbei. Zabuli, Aurelii, Donatillæ. Ab istis mire curiant MSS. Florentina Magni Ducis et Senatoris Strozzi, cum editione anni 1486, his verbis usa; ipso die via Aurelia milliario viii, monasterio Nirino, passio Sanctorum Martyrum, Basilidis, Tribuli, Malchi, Daletis; Cibini, Tropuli, Aurili, Donatelli et Secundæ. Ubi loco Tribuli, Malchi, Daletis, arbitramur legendum, Tripoli, Magdaletis sive (ut alii) Macidaletis, et nomen Tropuli perperam iteratum. Interim apparet huc spectare nomino, Cilini (alias Zabini) Aurelii, Donatilli, quæ rectius leguntur Donatillæ, et Secundæ.

3 Intinum de Via Aurelia et milliario octavo potius spectare videtur ad classem sequentem, cujus Antesignanus æque ac hujus nominatur B. Basilides: quo nomine cum multi in Martyrologiis occurrant variis anni diebus, sed aliis atque aliis sociis juncti, pro horum diversitate ipsos quoque distinguendos putamus. Interim Boninus Mombritius, in suo opere de Vita Sanctorum, ante ducentos annos collecto, et duobus tomis vulgato, servatis antiquorum scriptorum verbis;

proponit tomo primo folio 83 passionem S. Basilidis Martyris, capite truncati pridie Idus Junias, absque ulla mentione sociorum damus. Alia Acta descripsimus ex MS. Codice Trevirensi monasterii S. Maximini, et habemus in aliquo codice nostro, valde antiquo characteribus descripta, eademque reperimus etiam in codice MS. Regiæ Succiæ sub nota numeri 482. Hæc autem pro sociis vel primæ vel secundæ classis, nominant Tripodem et Mandalem, dicuntque eos simul ad litus maris post præces fusas emisisse Spiritum, quarto Idus Junii. Talium Actorum Compendium edidit Philippus Ferrarius, ex antiquo MS. S. Mariæ majoris. Nos Romæ perlustravimus omnia monumenta dictæ Ecclesiæ, sed vel non invenimus ibi dictam Vitam; vel, quia initium ac finis non discrepabant ab iis quæ jam aliunde habebamus, describendam nobis non censuimus. Deum Ferrarius ista annotat: De illis, pluribus agunt Petrus in Catalogo, et Mombritius tomo 1. Sed plura in eorum Vita ab his scripta continentur inverosimilia et fabulosa, ac Martyrologio Romano adversantia, cum inter cetera illos in pace quiescere narrent. Ast nihil tale legitur apud Mombritium, qui solius Basilidis Acta narret, ac ne unius quidem socii meminit, Petrus autem de Natalibus eorundem Actorum Epitomen scribit, velut cum Cyrino, Nabore ac Nazario essent passi. Patet ergo hic levitas Ferrarii, Mombritium et Petrum citantis, acsi pluribus agerent de Sanctis Basilide, Tripode, Mandalide, et aliis xx Martyribus Romæ, quorum apud utrumque, si Basilidem excepias, mentio nulla: sed bene in Actis quæ ex MS. San-Marimino pervetusto, atque in nostro valde antiquo habemus, et invenimus etiam in MS. Regiæ Succiæ sub nota numeri 482.

4 Jam dixi in duobus Martyrologii Hieronymiani apographis, Lucensi et Corbeiensi, perperam misceri nominibus Sanctorum Basilidis, Distri et sociorum, Romæ passorum, nomina Tripoli, seu Triploni, et Magdaletis, seu Maudaletis aut Magdalis. Hinc tamen Nothkerus, ante octingentos annos, in suo Martyrologio, ii Idus Junii ita scripsit: Romæ via Aurelia milliario decimotertio, natalis S. Basilidis Martyris, Tripolis et Mandalis, sub Aureliano Imperatore, Præsede Platone, et aliorum viginti Martyrum. Prudenter autem idem Nothkerus addidit, quod Pro Tripolis tamen et Mandale, in quibusdam codicibus, in Tripoli Magdaletis, scriptum reperitur. Et sic de S. Magdalete, in urbe Tripoli passo, seorsim egimus, uti etiam Passionem S. Basilidis Martyris seorsim ex Mombritio hic damus: quamvis Tripus seu Tripodes aut Tripolus, et Mandalis, socii jungantur apud Usuardum, Adonem, auctorem Bedæ supposititii: et horum exemplo, in Martyrologio Romano: satis enim laboramus in eo, quod uno eodemque die duo statuuntur classes notorum Martyrum, quarum causa Basilides duplicetur; neque putamus addendum tertium, propter duos, quos dixi Tripolim et Mandalim non satis certos.

5 Qui in præcitis Martyrologiis adduntur anonymi viginti, in nullius Basilidis, quibuscumque sociis juncti, Actis

alios socios addunt, E

sed fabulosis suspectos,

aut aliunde suscitatos:

An addendi isti milites quinque?

an Tribulus, Malchus et Daletes?

Acta S. Basilidis et Mombritio,

A *Actis inveniuntur; sed iidem videntur, qui die x referuntur in antiquioribus fastis, passi Romæ via Aurelia, cum SS. Basilide, Auriso, Ragato, et aliis sex ibi nominatis. Imo Plato Præses, in hisce Martyrologiis citatus, secundum Acta præcitata non fuit in damnatione Martyris vel Martyrum iudex, sed Præfectus militiæ in Oriente: qui, propter persecutionem in Italia grassantem, conatus fuit dissuadere Basilidæ ne eo rediret. Insuper quæri potest, num iste Aurelianus, sub quo S. Basilides passus legitur credi debeat fuisse Imperator, ut in dictis Martyrologiis habetur; an vero talis aliquis, qualis sub Trajano Imperatore ex Oriente evocatus præfuit persecutioni Christianorum, in Maji ad Acta SS. Alexandri I, Eventi et Theoduli. Nam in hisce S. Basilidis Actis cognominatur, provinciæ habitator, tyrannus, minister impiorum, iudex impietatis, inimicus veritatis, nunquam vero Rex, Imperator, aut Cæsar. Denique quæ in Actis Aurelia urbs aut civitas appellatur, teste Ferrario, fuit, licet his temporibus non extet, ex qua via Aurelia dicta sit. Pro ea plura testimonia ex Paulo Diacono, Rutilio, et aliis conatur adducere Ortelius in suo Thesouro geographico; sed nullam eorum effluenter probat, ejus nominis civitatem usquam prope Romam sive in Tuscia suburbicaria fuisse.*

B *Nam quod ex Itinerario nominant Forum Aurelia, id omnino videtur Cluverio fuisse longe ulterius versus amnem Florem, ubi nunc Mons altus nominatur in Castrensi ducatu, qui distat ad XL p. M. ab Urbe. His prænotatis repræsentato promissa ex Bonino Mombritio solus Basilidis Acta, arbitrio Lectoris relinquens, utrum ipsa velit credere primi, an secundi Basilidis esse, aut saltem alterutrius postquam eadem viderit sequenti etiam Martyrum classi applicata.*

ACTA S. BASILIDIS

Ex Sanctuario Bonini Mombritii.

Cum Paganorum persecutio famulos D. N. Jesu Christi per totum affligeret orbem, eosque variis tormentis necaret, erat B. Basilides in civitate Orientali, sub Platone Præfecto, tenens sanctæ religionis tramitem; cui Dominus dixerat; Non licet tibi huic domini servire, sed potius tibi convenit jam, pro nomine meo forte inire certamen. Respondit ei B. Basilides: Domine, magister omnium virtutum, paratus sum pro te tormentorum omnium sumere cruciatus. Et Dominus, Beati, inquit, qui persecutionem patiuntur propter justitiam; quoniam ipsorum est regnum cælorum. Audiens hæc B. Basilides, abiit ad prædictum Præfectum, referens ei, quod per vigintiquinque annos in suo fuisset servitio, et jam tempus esset, ut suos visitaret parentes, et utrum vitalis aura illos foveret, an non. Quem Præfectus interrogans, ait; In qua provincia parentes tui degunt. Et Sanctus; In Italia, inquit Provincia, [civitate] quæ appellatur Aurelia. Respondit Præfectus dicens: Audiavi jam a multis de ipsa provincia, Aurelianum, ejusdem provinciæ habitatorem, plurima tormenta discipulis Christi ingerere: ideo hoc timendum valde tibi est, ne dum præsens ibi fueris, audiat te discipulum illius, et jubeat te gravioribus affici tormentis. Cui Basilides respondit; Nam si dignus fuero beatorum Martyrum meritis sociari, pro mei magistri honore, Domini Jesu Christi, acriores sustinebo pœnas: quidquid enim in hoc seculo patimur, nihil est ad comparationem cælestis remunerationis, quam Deus diligentibus se promisit.

2 Præfectus [hæc] audiens: Vade, inquit, et post unum annum ad me revertere. His ille auditis cœpit gaudens ad patriam suam properare. Sed inter eundem sic ad Deum oravit:

Omnipotens æterne Deus, qui cuncta creasti,
Qui miseros refoves, qui confers digna petenti,
Qui lapsos relevas famulos in morte jacentes,
Et cunctis reseras cœlestia regna benignus;
Pande mihi callem, clemens, qui ducat ad urbem
Aureliam; caros cernam exinde parentes.

Completa autem oratione, properans Aureliam civitatem, ingreditur domum suorum. Mox compertum est auribus crudelissimi tyranni, quod quidam vir sanctæ religionis civitatem fuisset ingressus: statimque præcepit militibus, ut Sanctum per totam Provinciam quærerent. Qui cum fuisset inventus in domibus parentum suorum; nuntiatum est tyranno. Tunc minister impiorum jussit sub ingenti festinatione sanctum virum ad se venire. Robustissimus athleta Domini respondit: Jesu Christi servus sum, et illi soli servio. Tyrannus ad hæc ait: Num audisti, quia multa discipulis ejus fecerim tormenta! Et Sanctus: Audiavi, inquit, tua tormenta, sed minime expavi: proinde huc veni, ut merear a Domino palmam martyrii accipere.

3 His auditis Aurelianus ait. Ergo, ut video, ad hoc venisti, ut similia patiaris. Respondit B. Basilides dicens: Te et tormenta tua pro nihilo duco quoniam si mors evenerit tibi, cum patre tuo diabolo acriora incendia sustinebis, quæ finem non habent, nec tempus refrigerii præstant. Tyrannus furore plenus ait: Fer libamina diis, et denega te discipulum esse illius: quod si non feceris, pœnarum cruciatibus morieris. Et Sanctus ad hæc. Quid valent pœnæ quas promittis, quæ finem habent et diu stare non possunt? et quid valent sceleratissimi homines, quos tu deos diis, quibus me cogere credis libamina ferre? Scio enim Jovem germanam suam in conjugio habuisse, et Junonem filiam Saturni a virginitate separasse, pro quo inter deos numerari meruit. Scio Herculem, amore Proserpinæ deceptum, ad inferni claustra descendisse, et inde eam ad superiores partes reduxisse. Scio Apollinem, juxta Amphrixum fluvium, Admeti Regis armenta pavisse, et in Cumano antro Sibyllam diabolico exagitasse furore. Scio Melicertam et Lanotheam in mare præcipitatas, et inde postmodum numina maris appellatas fuisse. Scio Asclepium fulminatam fuisse, nec mercedem operis accepisse. Hi omnes impiissimi homines fuerunt, qui postmodum a miseris hominibus coli post mortem cœperunt. Inde illis instituta templa, inde simulacra expressa ad detinendos vultus defunctorum, quibus immolant hostias et dies festos dando honorem celebrant, dereliquentes creatorem suum, quem decet omnes creaturas laudare, et pias illi omni tempore persolvere laudes; et quæ faciebant adorabant, timebant, et venerabantur.

4 Audiens hæc Aurelianus Iudex impietatis, jussit eum in carcerem retrudi, et os illius crebris pugnis contundi. Beatus autem Basilides, precans Deum, dixit: Domine Jesu Christe, qui famulos tuos inter tormenta carnificum non deseris, sed potius consolaris; jube me, exiguam ovem tuam, ad te pervenire, qui pro tuo nomine pœnas mihi illatas tolerare non cesso: tu enim dixisti, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Hanc autem securitatem secutus, tradidi corpus meum carnificibus, ut animam meam a cunctis peccatis exuas, tecumque vivere facias in æternum, qui es benedictus in secula seculorum. His itaque ad Deum precibus fuis, cœlestibus armis cœpit se munire, qualiter pugnam certaminis sumeret contra iniquum hostem. Post tres autem dies crudelis tyrannus præcepit militem Christi de carcere exire, et suo conspectui præsentari. Ad quem ita, truculento vultu interrogans, ait: Dimisi

AUCTORE G II. *Alia in Actis hic dandis dubia, explicantur.*

D *et veniens Aureliam,*

Aureliano tyranno sistitur:

coram quo Gentium deos explodens,

F

minas ejus contemnit.

post triduum in carcere

Ex oriente redire in patriam jussus a Christo Sanctus,

missionem impetrat a Præfecto;

A *Iterum vanitatem i'ololatriæ detestans.* sisti errorem, qui te talia pati permittit? Cui athleta Christi; Infelix, si te cognosceres, non diceres me habere errorem: sed potius te errori subjectum dijudicares. Audi ergo, si vis, qualiter tu erras, qui unum Deum non colis, qui cuncta creavit; et qui teipsum ad hoc fecit; ut illum coleres, non ut lapides sculptos adorares: nam alii tui similes vario errore detenti, volucrum turpemque bovem, tortumque draconem adorabant: alii semi hominem canem; et alii sensu præditi affirmabant solem esse creatorem omnium rerum, quia videtur totum lustrare polum, et clara lumina infundere terris; alii vota ferebant lunæ, quæ crescere et minui videtur: et alii litabant stellis, quæ luce solis illuminantur. Alii colebant laticem, et alii larem: sed jungere non audebant, quia inimica esse videbantur invicem. Alii ponebant aras arborum radicibus, et instituebant dapes, et flebiles adorabant ramos, ut gubernarent suos filios, et domum dilecta que prædia, et fidem conjugii, famulos et censum. Nonnulli venerabantur olus; et permolles hortos et siccas herbas rigabant. Satis jam derisi monstra, quæ tu et similes tui colentes ceciderunt in atram foveam; quæ et tua dementia nunc colit, et me militem Christi colere compellit.

B *et tyranni amentiam redarguens* 5 Audiens hæc Aurelianus, inimicus veritatis, inquit: Jam miser conticesce, et noli blasphemare deos: quia acerrima tormenta tibi præparantur. B. Basilides, galea Christi protectus, ait: Cur te tanta dementia tenet? qui relicto Creatore tuo, inutilia monstra adoras, et deos esse nominas? O infelix! cum rogas lignum et lapides, surdis clamare videris: lignum enim hanc continet utilitatem, quod aliquando præciditur, et ad continendum domorum cooperimentum supponitur: aliquando focus immittitur, ut hominibus coctos præparet cibos: similiter et lapides, quos tua vœsaniam deos nominare non cessat. Quibus auditis crudelissimus tyrannus ait: Gravioribus tormentis eum afficite: et tamdiu plumbatis contundite, quamdiu deos blasphemare cesset. Robustissimus denique miles Christi, dum talia pateretur, ait: O stipula æterni ignis, cunctorumque scelerum patrator, me quasi stultum dilanias, eo quod deorum tuorum monstra derisi ego enim pro gloria æterna, quam Dominus meus Jesus Christus suis promisit fidelibus, libenter tolero tua tormenta: et quanto acrioribus pœnis afficior, tanto magis cœlestibus gaudiis beatum me esse non dubito. Tunc ait Arrelianus: Nequissime omnium hominum, non tuæ pertinaciæ parcam: Et sanctus; Ego veritatem loqui non cessabo, quin veritati, testis sim. Tu quidem dæmonum servus existis, et Christianorum sacrilegus oppugnatur: ego vero sum miles Christi, et sanctæ fidei observator.

6 His auditis tyrannus, ampliori furore succensus excogitare cœpit, qualiter eum crudeli morte necaret. Videns autem quia nihil proficeret, tandem capitalem in eum dedit sententiam. Mox vero spiculator assumens illum, duxit foras civitatem. Ubi cum ventum fuisset, pius athleta Deum oravit, dicens: Dexteram tuam, Domine, glorificata est in virtute, dextera manus tua confregit inimicos, dextera virtutis tuæ exaltavit me.

Suscipe quæso tui famuli jam, summe Magister, Basilidis clemens animam, cum laude triumphi: Cœtibus angelicis jungas, factor olympi.

et capitis damnatus His precibus expletis, signo Crucis semetipsum muniens, victricem tetendit cervicem, statimque capite est truncatus, Christicolæ igitur, videntes tanti viri constantiam, laudaverunt Deum, qui tules obtinet famulos; et colligentes sacratissimum corpus ejus, posuerunt in congruo loco, ubi miraculorum beneficia digne petentibus exuberare non

desinunt. Passus est autem beatissimus famulus Dei Basilides pridie Idus Junias, ad laudem et gloriam D. N. Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATIO D. P.

De SS. Tripode et Mandali, socialis Basilidi.

Satis opparet hæc Acta, nec antiquissima esse, neque ex antiquissimis sumpta, absque multa amplificationis inventionisque rhetoricæ licentia: quare operæ pretium censeo, ipsum originarium textum, quem Ferrarius præ oculis habuit, et censura sua perstrinxit, quemque Henschenius noster luce publica indignum judicavit, huc adducere: cum de interpolatis posteriorum temporum scriptis, judicium ferri nullum tuto possit, dum prima latent, quæ plerumque manifestiores fictionis suæ notas continent. Manuscriptus S. Maximini apud Treviros Codex, cui consentit nlius, Napoli a P. Beatillo nobis indicatus, et tertius Augustæ ad S. Udalricum a nobis inventus, ita habet:

Videntur ista accepta ex aliis antiquioribus,

2 In civitate Orientalium, cum beatus Basilides esset in officio Platonis Præfecti, dixit ei Dominus Jesu Christus: Ego te volo tollere de officio Platonis Præfecti, et in meo officio esse. Respondit B. Basilides: Domine meus, Jesu Christe, vis me lapidibus mori? Cui respondit Dominus Jesus Christus: Qui propter me lapidatus fuerit, coronam accipiet. Tum B. Basilides ivit ad Platonem Præfectum, et dixit ei: Domine meus Præfecte, viginti quinque annis in officio tuo fui, et de servitio tuo nunquam recessi: dona mihi inducias, ut vadam ad parentes meos. Respondit Præfectus et dixit ei: In qua Provincia habes parentes? Respondit B. Basilides et dixit ei: In provincia Italiæ, in civitate quæ appellatur Aurelia. Respondit Præfectus et dixit, In provincia ipsa aulivi a multis dicere, quod Aurelianus multa scelera operatus sit in Christianos, sed vide, ne forte te discipulum dicant esse Christi, et faciant te lapidibus perire. Respondit B. Basilides, et dixit ei: Ego ad parentes meos vado. Et iterum dixit ei Præfectus: Quanto tempore moram factururus es? Respondit ei B. Basilides, Annum unum. Et iterum dixit ei Præfectus: Annum unum petisti, concedo tibi et alium, vade cum gaudio.

E

ubi multa loquens Christus inducitur,

3 Et versus est B. Basilides ad Dominum Christum, et dixit ei: Domine magnas inducias petivi a Præfectu, ut ad parentes meos vadam, et concessit mihi duos annos: Domine meus Jesu Christe, dona mihi unum de discipulis tuis, ut me deducat in civitatem Aureliam, et videam parentes meos. Respondit Dominus et dixit ei: Vade: tolle tibi unum de Fratibus tuis, et vide parentes tuos, ut et facias illos tecum venire in sanctam civitatem Hierusalem. Respondens ad eos iterum Christus dixit: Non quæra a vobis aurum, neque argentum; sed repromitto vobis vitam æternam. Responderunt ei sancti Martyres Basilides, Tripodes et Mandalis. Amen. Et venerunt ante Dominum, et dixerunt: Hoc nobis promittit Dominus, coronam vitæ æternæ. Et dixit Dominus. Ego sum vobis omnia daturus: ite cum gaudio. Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem seculi. Tunc Beatus Basilides Dixit: De auro et argento nostro quid sumus facturi? Et dixit ad eos Dominus Jesus Christus: Vendite omnia vestra, et date pauperibus. Et fecerunt sicut præceperat eis Dominus, et venderunt omnia sua. Tunc B. Basilides dixit: Domine Jesu Christe, omnia fecimus. Et dixit ad eos Dominus Jesus Christus: Ite in Provinciam [Italiæ in civitatem] quæ appellatur Aurelia, et omnia quæ

F *jabens socios adsciscere Tripodem et Mandalam,*

et abdicatis omnibus navigare in Italiam

A quæ dixerō vobis facite; adulteria emendate, et qui
 EX MOMBRTIO. malum pro malo reddere voluerint non eos dimit-
 tite: quia ego nolo mortem peccatoris, sed ut con-
 vertatur et vivat: et omnia opera bona fovete et
 facite, et ego vobiscum sum.

4 Tunc B. Basilides respondit: dicens. Nescimus
 ubi est [via]. Respondit Dominus, Ad mare. Et
 illi: Et quomodo transituri sumus? Et dixit eis
 Dominus Jesus Christus, Descendite vos ad littus
 maris, et ibi me invenietis: et ego vobis parabo na-
 viculam modicam, quæ vos in Provinciam ipsam
 deduceat; et neque duas tunicas, neque duplex
 vestimentum habeatis, neque panem in sarcinis
 vestris portetis: ego vobis omnia parabo. Venientes
 autem ad littus maris, invenerunt naviculam ubi
 erat ipse Dominus Jesus Christus gubernator. Et
 cum invenissent eum, miserunt se ad pedes ejus et
 osculati sunt eum: et ipse porrigebat eis manus.
 Videns autem B. Basilides dixit ei: In quam Pro-
 vinciam ambulatis? Respondit ei Dominus Jesus
 Christus, et dixit ei: Nos in urbem Romam, in
 civitatem quæ dicitur Aurelia milliario octavo. Et
 dixit ei B. Basilides: Jube nos imponi in navi tua,
 quia ibidem festinamus. Respondit Dominus Jesus
 Christus, et dixit illis: Ubi vultis ire, Aurelianus
 ibi multa mala operatus est in Christianos. Respon-
 derunt ei Beati Basilides, Tripodes et Mandalis,
 Nihil eum eo habemus. Respondit eis Dominus
 Jesus Christus, et dixit: Date mihi naulum, et se-
 dete in navi mea. Respondit ei B. Basilides: Num-
 mos non habemus, unde vobis dare possumus: ne-
 que aurum, neque argentum, neque pecuniam, ne-
 que panem in sarcina. Quibus respondit Dominus
 Jesus Christus: Vos servi estis Christi, et discipuli
 ejus? Respondit B. Basilides, Nos servi sumus, non
 discipuli. Et dixit eis Dominus Jesus Christus; Si
 servi estis Domini Jesu Christi, ascendite in navim.
 Et ascenderunt in navim. Et dixit Dominus Jesus
 Christus B. Basilidi; Sede juxta me; et interrogabo
 si servus es Jesu Christi; dic nobis quæ opera ope-
 ratus est Christus? Respondit ei B. Basilides; De
 aqua vinum fecit, cæcos illuminavit, leprosos mun-
 davit, et mortuos suscitavit. Et dixit eis Dominus
 Jesus: Judæi quid dicunt de eo? Et respondit B.
 Basilides, Alii dicunt, quia Joannes est; alii di-
 cunt, quia Propheta est; alii dicunt, quia Chris-
 tus est.

5 Dum vidisset B. Basilides, quia bene et pro-
 sperè navigabant, quos Dominus Jesus gubernabat,
 dixit B. Basilides: Domine Jesu Christe, ostende
 C mihi artem gubernationis tuæ: nunquam vidi sic
 atque Aureliæ exponit, bene et prospere navigare. Dixit Dominus Jesus
 Christus, ad unum de Angelis suis: Descende in
 navim, et appone eis panem et aquam, ut mandu-
 cent. Et beoedixit eis, et manducaverunt, qui et

gratias egerunt Domino Jesu Christo. Et dixit ad D
 eos Dominus: Descendite de navi, et pausate; et
 fecerunt sicut præceperat eis Dominus Jesus Chri-
 stus, et descenderunt de navi, et obdormierunt. Et
 dixit Dominus Jesus Christus ad Angelos suos; Tol-
 lite eos, et ponite ad littus maris, milliario octavo
 a civitate [Roma], [ad civitatem] Aureliam: Et fe-
 cerunt sicut præceperat eis Dominus Jesus Christus.
 Mane autem facto evigilaverunt, et invenerunt se
 jacentes ad littus maris. Elevaverunt autem oculos
 suos ad cælum, et gratias agentes dixerunt: Domi-
 ne Jesu Christe, magister bone, accipe animas no-
 stras: et eadem hora emiserunt spiritum quarto
 Idus Junii. Et venientes Presbyteri, et Diaconi, et
 Clerici, simul et Christiani, collegerunt corpora san-
 ctorum Basilidis, Tripodis, et Mandalis, et sepelie-
 runt in eodem loco: Et fabricata est sanctitati ipso-
 rum basilica, ubi florent beneficia eorum usque in
 hodiernum diem.

6 Jam vidimus iv Idus Junii, passum Romæ Basi-
 lidem, cum sociis ibi nominatis, via Aurelia milliario
 XIII, pro quo numero quem facile possit subrepere viii,
 vel hic in illum commutari, nemo non intelligit. Le-
 gimus etiam apud Ferrarium quod SS. Basilidis, Tri-
 podis et Mandalis corpora, in ecclesia S. Mariæ in
 Transpontina asservantur. Idemque confirmat Parc-
 rolus. Quid igitur, si revera Basilides iste, ex una
 suburbicariarum ecclesiarum, ad viam Aureliam sita,
 in Urbem illatus sit, una cum corporibus duorum alio-
 rum, vere dictorum, Tripus sive Tripodes, et Magdali
 vel Magdalis; quorum cum nulla haberetur notitia,
 peperam crediti sint simul cum Basilde passi, quia
 eodem loco inventi? sic utcumque rectificaretur, quod
 Usuardus et Ado, post eosque Romanum hodiernum,
 ipsos tres tali die referant; refragante licet Hierony-
 miano Martyrologio, et ipsos inter socios Basilidis non
 numerante: qui tamen potuerint fuisse inter viginti
 Anonymos. Tum vero curæ fuerit Clericis S. Mariæ
 Transpontinæ Legendam aliquam omnium trium com-
 ponere; et occasione Viæ Aureliæ, comminisci Aure-
 liam civitatem et Aurelianum tyrannum. Hæc autem
 Legenda diesque assumptus, cum forte aliis non proba-
 retur, eo quod de martyrio haberet nihil; et pridie
 Idus Junii alius offerretur Basilides, cum nominibus
 sociorum talibus, quæ non multum abluerent, a Tri-
 pode et Magdale; hunc potius diem passioni eorum
 maluerint assignare, et sic confecta sit alia illa pro-
 lixior Legenda, quam dedimus ex Mombritio; sed sub
 nomine solius Basilidis, eo quod Auctor intelligeret,
 nullum satis certum fundamentum haberi, ad assignan-
 dum socios martyrii eos, qui cum illo simul colebantur.
 Equidem nihil definitio, salum adduco conjecturam, circa
 modum quo manifesta hic confusio induci potuerit; et
 inducta valeat explicari.

ubi pie mor-
 tui sepulti
 dicuntur;

E
 sed in spe-
 ciem valde
 fabulosis Ac-
 tis, idque
 10 Junii.

id quod in
 Basilidem for-
 tassis quadrat.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS BASILIDE, CYRINO, NABORE, NAZARIO,

COMMENTARIUS HISTORICUS

Eorum memoria in Martyrologiis, Missalibus, Breviariis. Acta qualia?

SUB DIO LET.

Antiquum Martyrologium Regiæ Sueviæ Chri-
 stinæ, quo usus est Lucas Holstenius in suis
 Animadversis ad Martyrologium Romanum,
 ita auspiciatur hunc diem: Pridie Idus Junii.
 Romæ via Aurelia milliario viii, natalis Sanctorum
 Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii. Eisdem San-
 ctos MSS. alia, Romanum scilicet Cardinalis Barbe-

rini, Coloniense S. Mariæ ad Gradus, Richenaviense
 prope Constantiam in Suevia, sic proferunt: Romæ
 natalis Sanctorum Basilidis, Cyrini, Naboris, et
 Nazarii Martyrum. Quæ eadem, palæstra Romæ
 omissa, leguntur in MSS. Divionensi, Atrebatensi,
 Tornacensi, Lætiensi, Aquisgranensi, duplici Vaticano
 S. Petri, Cosinensi, Attempiano, et Trevirensi S.
 Maximini,

Cultus sacer
 ex Fastis MSS

A *Maximini, aliisque Rhinoviense in Helvetia, et Augustanum S. Uualvici, ita habeat: Romæ Basilidis, Cyrini et Naboris: et in Parisiensi Labbei additur, et Nazarii; verum in duobus ultimis interponebatur Tripoli, uti supra monuimus, quod nomen urbis, non Martyris foret. Rursus Martyribus Romanis in MSS. Carbeiensi interponebantur nomina Cyrini, Naboris, et Nazarii; uti etiam in MS. Blumiano, et quidem post nomen Basilidis, ast alia, antiqua tamen manu, loco Nazarii erat nomen Felicis, quod aliis addebatur in dictis MSS. Augustano et Parisiensi. Verum SS. Felix et Nabor Mediolani passi sunt XII Julii. In MSS. Florentinis, Medicæis et Strozianis, indicatur natalis Sanctorum Martyrum Basilidis et Cyrini.*

Breviariis,
Missalibus,

2 *Antiqua Breviaria Romana, quæ habemus et manu cararata et typis excusa, anno 1479, 1490, 1522 et 1524, item Missalia impressa anno 1484 ac deinceps, ut hanc XII Junii referunt Diem natalem SS. Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii: et hæc ubique præscribitur recitanda Oratio: Sanctorum Martyrum tuorum Basilidis, Cyrini, Naboris, atque Nazarii, quæsumus Domine, natalitia votiva nobis resplendant: et quod illis contulit excellentia meritorum, fructibus nostræ devotionis accrescat. Huic primæ Collectæ respondet Secreta; Pro Sanctorum tuorum Basilidis, Cyrini, Naboris, atque Nazarii sanguine venerando, hostias tibi, Domine, sollemniter immolamus, tua mirabilia pertractantes, per quem talis est perfecta victoria: et Post Communio: Semper, Domine, Sanctorum Martyrum tuorum Basilidis, Cyrini, Naboris, atque Nazarii solennia celebrantes, præsta quæsumus ut eorum patrocinia jugiter sentiamus. Sunt utem antiquissimæ Orationes istæ; utpote quæ non solum reperiantur, vix apice mutato, in libro Sacramentorum S. Gregorii; sed etiam in alio annis fere ducentis prius per Gelasium Papam composito, quem imper Romæ imprimendum curavit Josephus Marinus Thomasius; verum in hoc, quod mireris, ubique deest nomen Basilidis: cum e contrario solum illud ponatur in Calendario vetustissimo Romano, quod Joannes Fronto Parisiis vulgavit, ubi et Evangelium præscribitur de Nicodemo, sumendum ex Cap. 3 Joannis; Erat homo ex Pharisæis, usque ad, sed habeat vitam æternam.*

Martyrologio
Romano.

3 *Præcitata Romana Breviaria antiqua, primæ isti Orationi subjungunt tres Lectiones, de SS. Nazario et Celso puero, martyrium sub Nerone Imperatore, et Anolino Præsidente passis v Kalendas Augusti, quorum corpora a S. Ambrosio inventa et translata esse pridie Idus Junii, sub finem additur. Pro quibus, nihil ad hujus diei Martyres spectantibus, Breviario jussu Pii Vedito insertæ sunt duæ Lectiones, hactenus recitari solitæ; secundum quas in hodierno Martyrologio Romano ista primo loco habentur: Romæ via Aurelia natalis sanctorum Martyrum Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii militum; qui in persecutione Diocletiani et Maximiani, sub Aurelio Præfecto, ob Christiani nominis confessionem detrusi in carcerem, et scorpionibus lacerati, capite truncati sunt. In Notis addit Baronius: De his Beda, Usuardus, Ado, ac ceteri recentiores. Beda in genuino Martyrologio solum ista habet: Natale SS. Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii. In Ephemeride Bedæ Tomo primo operum, præponitur palæstra Roma. Usuardus vero hunc diem ita uspicatur: Mediolani natalis B. Nazarii Martyris cum longo elogio, de eo et Celso puero, et dein addit: Item apud præfatam urbem Sanctorum Martyrum Basilidis, Cyrini et Naboris. An ergo Usuardus hos Mediolani passos osserit? Forte præmissi fuerunt Martyres Romani, de quibus jam egimus, in aliis antiquioribus MSS. eisque omis- sis inadvertenter positum sit, apud præfatam urbem, scilicet Romanam, Tertius a Baronio citatus Ado, post Junii T. III*

et alius,

longum de SS. Nazario et Celso elogium, ista subjungit. Item B. Basilidis, Cyrini, Naboris. Verum, Usuardo et Adone antiquior aliquando auctor Rabanus, de hisce Martyribus sic scribit: u Idus Junii, Romæ via Aurelia, milliario v, passio Martyrum Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii, etc. Omitto recentiores.

D

A СТОРЕ G. H.

4 *Acta S. Basilidis, quæ supra dedimus ex Mombratio, in Sanmaximiano MS. alioque Thuringico, et apud Belfortum, invenimus stylo luculentiori ornata, auctaque circumstantiis nonnullis, et trium sociorum nominibus. Sic autem interpolata etiam invenit Petrus de Natalibus, eorumque Epitomen hanc contexit, insertam lib. 5 cap 109. Basilides, Cyrinus, Nabor, et Nazarius, sub persecutione Diocletiani, Romæ passi sunt. Hi ex Urbe ipsa oriundi, ad civitatem Aureliam devenientes, omnia sua pauperibus erogantes, Romam redeunt, ad Maximianum Imperatorem adducti sunt. Qui dum Christum confiteri non timerent, primo scorpionibus durissime cæsi, dehinc in carcerem retrusi, et per dies vii ibidem macerati, inde educti, jussu ejusdem Imperatoris capite truncati sunt, et feris ad devorandum expositi: sed per Dei gratiam corpora eorum, illæsa custodita, a Christianis sepulta sunt milliario iii ab Urbe, in loco qui dicitur Catacumbæ, pridie Idus Junii. Hæc ibi, quæ in Breviario Romano reformato in duas parvas Lectiones dilatantur, cum antea tres Lectiones recitarentur, de SS. Nazario et Celso Mediolanensibus. Nova autem Lectiones istæ sic proponuntur:*

Actorum
epitome

ex Petro de
Natalibus,

E

5 *Basilides, Cyrinus, Nabor, et Nazarius, Romani milites, nobiles genere et virtute illustres, Christiana religione suscepta, cum Christum Dei filium Diocletiano Imperatore predicarent, ab Aurelio Præfecto Urbis comprehensi, et ut diis sacra facerent admoniti, ejus jussa contemnentes, missi sunt in carcerem. Quibus orantibus cum subito clarissima lux, oborta omnium oculis qui ibidem essent, carcerem collustrasset; illo cœlesti splendore commotus Marcellus, custodiæ præpositus, multique alii, Christo Domino crediderunt. Verum postea e carcere emissi ab Imperatore Maximiano; cum, ejus etiam neglecto imperio, unum Christum Deum et Dominum in ore haberent; scorpionibus cruciati, iterum conjiciuntur in vincula; unde septimo die educti, et ante pedes Imperatoris constituti, persisterunt in irrisione inanum deorum, Jesum Christum Deum constantissime confitentes. Quamobrem damnati securi feriuntur. Quorum corpora feris objecta, nec ab illis tacta, a Christianis honorifice sepulta sunt. Si antiquitus eadem invenirentur scripta, neminem futurum credo, cui talis narratio foret de fictione suspecta; sed cum ex Actis mox producendis apparent ruinosum totius narrationis fundamentum esse, non potest firmum censeari quod superstructum est, quantum verosimilitudinis specie niteat, dum in eo omittuntur omnia quæ offendere possint. Nam (ut dixi) unius alicujus S. Basilidis Acta interpolanda sibi sumpserunt, tam illi qui tenebant corpora SS. Basilidis Tripodis atque Mandalis; quam qui insimul habebant, et in Germaniam transferenda dederunt corpora SS. Basilidis, Cyrini, Naboris, atque Nazarii. Primi quam insulse id fecerint, jam supra vidimus; videamus nunc quid egerint postremi. Dum autem hoc ago liceat mihi ea omittere in contextu, quæ iisdem prorsus verbis jam dedi legenda ex Mombratio. Postea de translationibus agam, et Henschenii nostri lucubrationem prosequar.*

et Breviario
Romano

F
Integra hic
proponuntur
judicanda.

ACTA

Ex MS. Monasterii S. Maximini prope Treviros.

Jesu Christi Domini nostri auxilio præmuniti, sanctorum Martyrum certamina stylo comprehendere curemus;

PROLOGUS

A curemus; ut ipsos intercessores habere mereamur, quorum sollemnia dignis laudibus celebramus. Quapropter, fraterno amore compulsi, horum Martyrum beatissimorum, Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii gloriosam passionem scribere conamur; ut eorum salutifera certaminis miracula audientium animos ad amorem cœlestis patriæ accendant; et mori pro Domino non timeant, qui cum ipso regnare in cœlo cupiant sine fine. Sed hoc fortasse incongruum quibusdam videtur, quod nos ignari sapientiæ arduam rem præsumimus transformare. Quibus dicendum, quod non audacia fisi ingenii, sed pio amore ducti, hoc facere tentamus. Scimus enim gentiles Poetas, Regum suorum victorias variis carminibus laudasse, plurimaque mendacia suis tradidisse voluminibus, unde in hoc seculo honorum gloria sublimati divitiisque ditati fuerunt. Et idcirco tacere nos non decet Christi Martyrum certamina, qui pro nomine ejus sanguinem suum large fundentes, cœlestia regna meruerunt; ut ipsi pro nobis Dominum exorare non cessent, quatenus valeamus ad eorum gloriam pervenire sanctissimam. Sedule ad nos immensa Dei pietas clamat, aliquando per

B Apostolorum præcepta, aliquando per Martyrum exempla, dicens; Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Sed hæc quæ diximus, ne in sanctam Dei ecclesiam legentibus fastidium faciant, ad præclaram prædictorum Martyrum passionem exponendam, Domino auxiliante, properemus.

PASSIO.

2 Cum hujus mundi Principes, ad cruciandas Sanctorum animas, diabolus commovisset; et ubique Domini nostri Salvatoris ecclesias, diversis persecutionum tempestatibus, ventilet; suscitatisque Regum amicis, amplius inæstuans, adversus Dei populum prælia commoveret; agebat quotidie incrementa sævitiae. Prementibus itaque duriter Maximiani Imperatoris legibus, Christianorum infestabatur exercitus; per Illyricum vero Diocletiani sacrilegi præceptum in Christi populum hostiliter saeviebat, addito tyrannidi suæ in regno particeps Maximiano, qui et suam rabiem per omnem Italiæ provinciam ostenderet. Fere tamen omnes provinciarum Judices nefandorum Principum sacrilegos apices mittebant, ut in templis dæmonum immolare cogerent Christianos, Christi clauderentur ecclesiæ, Christi Sacerdotes et Ministri caperentur ut non parerent [Dei] legibus, sed confiterentur simulacra deos esse; quibus si thura nollent accendere, suppliciis diversis et mortibus subjacerent. Ea igitur tempestate inter Milites, qui in Christi exercitu triumphabant, fuerunt fortissimi viri Basilides, Cyrinus, Nabor, atque Nazarius, [qui] Romæ præclarissimus orti natalibus, in civitate Aurelia tenebant sanctæ religionis tramitem; ac solcite, licet sub terreno Principe Maximiano fuissent, servabant, quæ erant Cæsaris; Cæsari, et quæ Dei erant, Deo fidehiter reddentes. Qui audito imminendæ persecutionis tempore, omnibus quæ habebant in usum pauperum concessis, occulte trans mare in Orientalem civitatem secesserunt; ibique sub Platone Præfecto militantes, ad virtutum multis exemplum fuerunt, et eos ad viam veritatis reducere studuerunt.

3 Cumque a cruentis faucibus humani generis inimici plurimam partem infidelium eripissent, et interna mentis delectatione se Domino jugiter precibus et sanctis operibus consociarent; quadam noctis visione divinæ locutioni interesse meruerunt, dicenti, Non licet vobis, mei amici, mortali huic Domino servire; sed potius hinc jam convenit pro Domino meo pati crudelia, et sustinere adversa. Responderunt sancti Martyres: Domine, magister

omnium virtutum, parati sumus pro te tormentorum omnium sumere cruciatus. Revertimini, inquit Dominus, ad mare, nulla vobiscum viatica ferentes; ibi medicum invenietis, omnia vobis necessaria administrans, vehiculum, quo ad desiderata pertinetis natalitia: ego quoque, pro vestro passionis certamine, daturus sum vobis præmium, et coronam perpetuam. His in visione itaque auditis, immo ut certius dicam ferventes de promissis Domini, abierunt ad prædictum urbis Præfectum, referentes ei, quod per quinque annos jam in suo fuissent servitio; et tempus instaret, ut suos visitarent parentes, ut scirent si vitalis aura illos fuisset an non. Quos Præfectus interrogans ait: In qua provincia parentes vestri degunt? Cui sancti Martyres: In Italiæ provincia, quæ appellatur nomine Aurelia. Respondens autem Præfectus dixit: Audivi jam a multis de ipsa provincia talia dicere, quod Maximianus ejusdem provinciæ Imperator plurima tormenta discipulis Christi ingereret: et hoc timendum vobis est valde, ne dum præsentibus ibi fueritis audiat vos discipulos illius, et jubeat vos gravioribus affici tormentis. Cui sancti Martyres responderunt, dicentes: Si digni fuerimus beatorum Martyrum consortio, pro amore nostri magistri Jesu Christi, atrociores sustinebimus pœnas: quidquid enim in hoc seculo patimur nihil est ad comparisonem cœlestis remunerationis. Quibus auditis, Præfectus licentiam contulit eis, dicens: Ite, et post annum ad me revertimini; et mecum regni mei participes in palatio manebitis.

4 Sancti autem Martyres, accepta licentia, cœperunt cum gaudio redire ad propria. Igitur aura flante secunda, venientes ad litus maris, invenerunt naviculam, divino nutu alimentis corporalibus refertam, in qua suffulti Angelico remigio, ad optatam pervenerunt terram: et ingredienti Aureliam civitatem, perrexerunt ad domum parentum ipsorum. Mox compertum est fama auribus Aurelii, illius civitatis crudelissimi tyranni, quod quidam viri sanctæ religionis civitatem fuissent ingressi: et statim præcepit militibus, ut Sanctos per universam perquirerent urbem. Quos cum invenisset, populis divina in domibus parentum suorum prædicantes, nuntiaverunt tyranno Præfecto Aurelio. Tunc minister diaboli jussit sub ingenti festinatione sanctos milites Domini ad se venire: quos ita vultu minaci alloquitur, dicens; Unde nunc isti seductores veniunt? qui olim ut accepimus, a nostra præsentia, ne diis immortalibus sacrificarent, fugerunt. Responderunt sancti Martyres: Non sumus, ut asseris, Aureli, seductores; sed unius veri Dei cultores: qui usque nunc, non solum tibi, sed et dæmonibus tuis, quos deos esse dicis, honorem offerre recusavimus; verum alios, hujusmodi errore seductos, ad viam reducimus veritatis.

5 Cumque denuo ab ipso interrogarentur, quare fugerant; sancti Martyres dixerunt; Non fugiebamus, sed jussa Domini faciebamus: scriptum est nobis, Si vos persecuti fuerunt in civitate una, fugite in aliam. Aurelius dixit: Quis hoc præcepit? Cui sancti Martyres Christus, qui verus est Deus. Respondit Aurelius: Et nescitis, quia vos ubique Imperatorum præcepta poterant invenire? Et hic, quem dicitis Deum verum, dum comprehensi fuissetis, quare vobis subvenire non potuit? Responderunt sancti Martyres: Semper Dominus noster nobiscum est, et ubi fuerimus cito nobis subveniet. Modo autem, dum nos comprehenderent, nobiscum erat; et hic nobiscum est, confortans nos: et ipse de nostro ore tibi respondet. Præfectus dixit: Multa loquimini, et loquendo magnorum Regum instituta differtis. Legite igitur divinos apices, et quod

D unde jussi di-
vini redire
in patriam,

Præfecto li-
centiam dan-
te,

E

Aureliam
se conferunt

detalique ad
Aurelium præ-
fectum

F fidem generose
confitentur,

ac fuga sine
reddita ra-
tione,

EX MS.
Auctor tenui-
tatem suam
excusans,

finem scrip-
tionis exponit:

Maximiano
fideles perse-
quente in Ita-
lia,

quatuor Sanc-
ti milites Ro-
mani

in Orientem se
recipiunt:

A quod jussum est implete. Responderunt sancti Martyres: Nos Imperatorum tuorum jussionem contemnimus, quia sacrilega est et contra Dei præcepta: non licet servos Christi diis vestris immolare, quibus nos non servimus, quia nihil suat. Indignatus autem Aurelius in servos Dei, hujuscemodi protulit sententiam dicens: Claudantur in carcere, et graventur catenis, donec efficiantur sobrii. Responderunt sancti Martyres: Non expavescimus carcerem, credentes Dominum nostrum Jesum Christum nobiscum esse in carcere, qui semper est cum suis cultoribus. Cumque verberibus essent afflicti, ligati retruduntur in carcere.

carceri addi-
cuntur:

6 Tunc sancti Martyres prostraverunt se in terram, et orantes dicebant: Gratias agimus tibi, Domine, quia propter te illatæ sunt nobis hæc contumeliæ: rogamus, ut qui in hoc carcere tenentur, sentiant nos cultores esse veri Dei, et credant quod non sit alius Deus nisi tu. Cumque dixissent omnes, Amen, statim splendor de cælo magnus apparuit in carcere. Quem cum vidisset Marcellus, custos personarum, aperuit carcerem, et prostravit se in terram ad pedes Sanctorum, dicens eum, lacrymis: Orate pro me, Domini mei, quia credo non alium esse Deum nisi quem vos colitis. Multi vero qui in carcere tenebantur, videntes hæc, crediderunt in Dominum, et laudabant eum lacrymis præ gaudio obortis, dicentes: Benedictus est Dominus Deus, quem vos colitis, qui tenebras carceris in lucem mutavit, et veritatem errore derelictis mentibus nostris infudit.

qui cultus il-
lustrato,

convertitur
custos Marcellus
et captivi
plures:

7 Post triduum autem Aurelius sanctos Martyres de carcere exire jussit, et vinctos catenis ad Maximianum Imperatorem deduxit, ut pro contumacia quam in leges Imperatorum exhibuerant, ultimam sententiam sustinerent. Cumque adducti fuissent ad eum, dixit Aurelius: Sacratissime Imperator, ecce deorum nostrorum contemptores tuæ representamus pietati, qui Romanum Imperium et jussa Imperatorum evacuare student. Tunc Maximianus Imperator, gravi succensus ira, ita alloquitur dicens: Cujus discipuli estis. Responderunt fortissimi milites Christi constanter, et dixerunt: Jesu Christi servi sumus, et illi soli servire desideramus. Ad hæc tyrannus: Non audistis quam plurima, quæ discipulis ejus fecerim? Sancti Martyres dixerunt: Audivimus quidem tormenta tua, sed minime expavimus ea. Proinde huc Dominus noster nos venire permisit, ut et nos mereamur ab eo palmam accipere martyrii. His auditis Imperator dixit: Ergo, ut video, ad hoc vos Dominus vester jussit venire, ut similia patiamini. Responderunt sancti Martyres dicentes: Te et tormenta tua pro nihilo ducimus; quoniam etc. ut supra num. 3 verbotenus eadem. Audiens hæc Maximianus jussit eos in carcerem retrudi, et carnes eorum acutissimis scorpionibus lacerari. Sancti vero Martyres, inter ipsa tormenta deprecantes Dominum, dixerunt: Domine Jesu Christe, qui famulos tuos inter tormenta carnificum non deseris, sed potius consolaris; jube nos exiguas oves tuas pervenire ad te qui pro tuo nomine pœnas nobis illatas tolerare non refugimus etc. ut supra num. 4, sed in plurimi omnia.

scorpionibus
lacerari jubet.

iterumque sibi
præsentatis

8 Igitur septem diebus revolutis; crudelis Maximianus præcepit milites Christi de carcere prodire, et suo conspectui præsentari. Quos ita truculento vultu interrogans, ait: Dimisistis errorem vestrum, qui vos talia pati permittit? Cui sancti athlete Domini subridendo dixerunt: Infelix, si te cognosceres, nunquam diceres nos errare etc. ut supra. Audiens hæc Maximianus, veritatis inimicus, dixit: Heu miseri! animi vestri compescite insaniam, et nolite blasphemare deos invictissimos, quia acerrima

tormenta vobis jam præparata sunt. Ætatem vestram tamen dolemus lacerari verberibus, ideoque animos vestros cupimus emendare sermonibus, ut reliquum vitæ vestræ tempus, juxta legum Imperialium sanctionem diis servientes, perfruiamini. Sancti martyres responderunt: Quid de ætate dubitas, quos fides inviolata reddere potest omnibus suppliciis fortiores? Nec tormentis frangitur nostra confessio, nec præsentis vitæ delectatione seducitur, nec timore mortis quamvis acerbæ nostra constantia perturbatur. O infelix! cur te tanta tenet dementia? etc. ut supra num. 5. Tu quidem dæmonum servus existis, et Christianorum sacrilegus oppugnator.

D
EX MS.

graviora mi-
nuitur:

9 His auditis, tyrannus, capitalem dedit in eos sententiam, dicens tortoribus: Tollite hos Imperialium præceptorum transgressores; et capitibus eorum detruncatis, cadavera bestiis et avibus exponite consumenda. Mox vero spiculatorum, rapientes eos, duxerunt foras civitatem. Ubi cum ventum esset, magnifici athlete Domini psallebant etc. ut supra num. 6, omissis versibus qui recentioris compositionis sunt hic et num. 2. Precibusque expletis, signo Crucis munientes se, victrices extenderunt cervices: et statim capitibus, animis lætantibus, truncati suat. Carnifices vero, duro Maximiani sacrilegi præcepto obsequentes, corpora Sanctorum animalibus feris exponentes, tradiderunt: quæ Domino custodiente intacta permanserunt. Passi sunt autem gloriosissimi famuli Domini, Basilides, Cyrinus, Nabor, atque Nazarius, sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, ii Idus Junii; et coronati sunt a Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et imperium in secula seculorum. Amen. Christiani igitur, colligentes corpora eorum sanctissima, posuerunt ea occulte cum magna diligentia in via Appia, tertio milliario ab urbe, in Basilica Apostolorum; ubi corpora eorundem Principum aliquando jacuerunt, videlicet Petri et Pauli; et sanctus Sebastianus, Martyr Christi, requiescit in eodem loco, qui dicitur Cathecumbas; ædificantes sanctitati eorum ecclesiam, ubi, meritis eorum suffragantibus, præstantur beneficia Domini, usque in hodiernum diem.

ac demum ca-
pite plecti,

et corpora fe-
ris relinqui
mandata:

E

Christiani ta-
men ea sepe-
thunt.

ANNOTATIO D. P.

Hactenus Acta, nunc quidem in Breviario, satis ad speciem commode depurata, ut dixi: sed huic ipsi fidem minuentia, quam illud seorsim spectatum deberet obtinere; dum ex Actis cum ipso collatis apparet, quod non nisi exiguæ fidei narrationem præ oculis habuerit Petrus de Natalibus, scribens Epitomen illam, nude postea sumptæ quas nunc habemus Lectiones, quod tamen harum Auctores inculpabiliter latuit. Potuit quidem Petrus omittendo prudenter, ut rebatur, circumstantius et adjuncta prorsus inverosimilia, facere ut cetera apparerent verosimiliora; sed non potuit sic efficere, ut essent in seipsis certiora toto, unde hausta sunt, textu: nisi supposita, quæ gratis supponi non debet, revelatione divina, docente veram rerum gestarum substantiam discernere ab interpolationibus falsis. Volebam ergo, ob productas ante Acta illa rationes, libertate jam aliquoties assumpta, ACTA APOCRYPHA intitulari, ne forte incautus lector, non visis præmissis, impingeret in titulum simplicem, ACTA; et solidum aliquam historiam inventurum se ratus, postea querebatur se titulo meliora promittente delusum. Sed opportune, sub ipsum tempus imprimendi folii hujus, monuor, ejusmodi titulum, ante similia S. Venantii Mart. Acta, xvi Maji, non leviter displicuisse aliquibus; quia inde sumptæ sunt Lectiones de illo Sancto. Addebant Romæ dici, licet non vere, quod eodem S. Venantii Mart.

F

Mart.

A Mart. Acta appellaverim FABULOSA. Epitheto sane haud paulum duriori, quam quo revera usus ibi in titulo sum. Potius tamen τὸ ΑΠΟΚΡΥΦΤΑ, et hic omittatur, et alibi delcatur; quam veritas, alias non displicitura (ut scribunt, qui censuram probant, viri gravissimi) patiatur repulsam, vocis unius in sequiorem partem acceptæ causa.

DE TRANSLATIONE

SS. Naboris et Nazarii in Germaniam; illiusque et S. Cyrini ac Basilidis Mediolanum.

G. H.
Corpora a
Paulo I Papa
impetrata.

Daplex horum Martyrum Translatio facta creditur, altera in partes Germano Gallicas, altera ad urbem Mediolanensem. De priore Paulus Wurnesfridus in Episcopus Metensibus ista habet: Vir egregius et omnibus præconiis efferendus, Chrodegangus Antistes... petiit a Paulo Romano Pontifice tria corpora Sanctorum Martyrum. id est B. Gorgonii, quod in Gorziæ requiescit; et B. Naboris, quod in Hilariaco monasterio conditum est, et B. Nazarii, quod ultra fluvium Rhenum in monasterio, quod vocatur Lorisaim, edificata in honorem ipsius Martyris miri decoris Basilica, collocavit. Similia in Chronicis ad annum DCCLXIV aut sequentem, habent Marianus Scotus, Sigebertus, et alii. Sed ea verba de SS. Nabore et Nazario, de quibus hic agimus, esse intelligenda, optime probatur per Martyrologium B. Rubani, ex Abbate Fuldensi Archiepiscopi Moguntini, cujus hæc sunt verba. n Idus Junii. Romæ via Aurelia milliario v. passio Martyrum Basilidis, Cyrini, Naboris, et Nazarii, quorum Naborem et Nazarium, simul cum * Gorgone Martyre, transtulit a Roma in Galliam * Hruogangus Metensis Episcopus, permittente Paulo Papa Romano, anno Dominicæ Incarnationis DCCLXV: et collocavit dictus Episcopus S. *Gorgonem in monasterio, quod dicitur Gorzia: Sanctum vero Naborem, in monasterio alio, quod dicitur Nova-cella; Sanctum quoque Nazarium, in monasterio, quod dicitur Lauresham: ubi signa et miracula in sanitate infirmorum et debiliu sæpius fiunt Hæc Rubanus, quæ plane eadem leguntur in Martyrologio nomini Bedæ Supposito, aliquod nominibus perfectius descriptis, prout in margine notavimus. Colitur S. Godegraudus sine Chrodegangus, supra etiam Hruogangus, vi Martii, quo die ad ejus Vitam § 3 late deduximus translationem horum trium secretum corporum; et potissimum ex Chronico Laurishamensi, ob corpus S. Nazarii eo delatum: cujus etiam Miracula, actis S. Nazarii perperam admixta in Francopontensi Legendario, a se reperta scripsit Gamansius noster, seculo plusquam dimidio jam transacto, sed mutila. verum ea nec sic quidem ibi amplius reperiuntur, solumque optandum restat ut aliunde integra eruantur. Quæ nolimus repetere, cum ibidem legi possint.

et delata S.
Nazarii Lau-
rishamum.

. Naboris
nscriptio.

2 Monasterium Nova cella, etiam Helera et Hilariacum dictum, nunc oppidum S. Naboris, apud Lotharingos situm, fuit S. Fridolini studio constructum, uti in hujus Vita etiam vi Martii illustrato capite 3 continetur. Ejus Abbates omnes ad sua usque tempora deducit Bruschius, in Monasteriorum Germaniæ chronologia: ubi ad S. Naboris, a terra elevati, et post summam aram collocati, tumulum, asserit subscriptos haberi hos versiculos.

Martyris egregii contentas cerne Naboris
Reliquias tumba hæc, præclaro stemmate nati:
Quem, qui sacra Jovi nollet deferre profano,
Verberibus diris collisum Maximianus,
Cœlicolis addens testem, necat ense cruento.

Ast tandem, nutu Tiberinæ Sedis alumni.
Mirifice nostras duxit Chrodegandus ad ædes -
Quem Mediomatricen Pastorem Ecclesia habebat.
Seclis bis senis septem superaddita lustris,
Nec non Olympiadi, quando peramœna salutis
Tempora signarent nostræ, pergrataque salutis.
S. Gorgonius colitur ix Septembris, de cujus corporis ad Gorziense monasterium translatione, anno DCCLXV quarto Idus Martii, pluribus egimus xxvii Februarii, ad Vitam B. Joannis Gorziensis Abbatis, quæ non sunt hic repetenda.

3 Joannes Petrus Puricellus, in sua Dissertatione Nazariana, Mediolani anno MDCLVI excusa, cap. 75 late agit de Translatione horum trium sacrorum corporum, ex urbe Roma ad prædicta loca: atque accurate distinguit hos Romanos Naborem et Nazarium, a Sanctis hujus nominis Martyribus Mediolani passis, e quibus Nabor cum Felice colitur xii Julii, et Nazarius cum Celso xxviii Julii. Quia vero Mediolani, in Ecclesia S. Celsi, repertæ fuerunt Reliquiæ SS. Basilidis, Cyrini et Naboris, arbitratur Puricellus, dicto capite 75 num. 13, illas ab eodem Paulo Papa primo, per hæc tempora donatas Mediolanensi fuisse Archiepiscopo, qui pro Ecclesiæ Romanæ liberatione non minus, quam Episcopus ille Metensis, laborasset. Is fuit B. Lætus, de quo ad diem iv Aprilis inter Prætermissas egimus; seditque, non (ut ibi per errorem legitur) ab anno 755 ad 769, sed ab anno 744 ad 759, qui fuit Pauli I annus iii. Idem Puricellus cap. 145 adducit testimonium Gualtanei Flumina, qui in Ordine Prædicatorum S. Dominici religiosam vitam duxit sub anno MCC ac sequentes, et ista scripsit: Festum Sanctorum Martyrum Basilidis, Cyrini, et Naboris die xii Junii. Jarent ad S. Celsum. Hæc ibi. At Carolus a Basilica Petri, lib. 6 Vita S. Caroli Borromæi cap. 1, Gesta anni MDLXXXI prosequens, cum solenne sacrarum Reliquiarum, quæ in Stephaniensi Basilica repertæ fuerunt, Translationem narrasset, factam die xiv Aprilis, addit: Atque eodem mense, post dies quinque, Reliquias movit SS. Cyrini, Naboris, atque Basilidis, quæ in altari S. Celsi, in capite sinistrae navis (ut appellant) posito, reconditæ erant: quod altare, ob minime congruum locum, tollendum erat. Celebritatem pompæ ejus nullam instituendam censuit, cum pauca tantum ossa ante conspexisset. Ea privatim reposita sunt, in aptiorem locum referenda.

4 Hæc ille, quæ latius expanduntur a Petro Glusiano, lib. 9 ejusdem S. Caroli Vitæ cap. ii, et in codice MS. monasterii hujus S. Celsi Canonicorum Regularium S. Salvatoris apud dictum Puricellum cap. 151: ex quibus constat, duo altaria ex navi dicte Ecclesiæ, jussu Hieronymi Ragazoni Visitatoris Apostolici, tunc Episcopi Famagustani, dein Bergomensis, fuisse amovenda: horum unum, Deiparæ Virgini dicatum, e capite dextro dicte navis sublatum mox fuit, scilicet anno MDLXXVI: alterum vero, Sanctis Martyribus Basilidi, Cyrino, et Nabori sacratum, anno MDLXXXI. Cumque ibidem sepultura Alphonsi Guevara, Majoris pro Rege Catholico apud Mediolanenses in Concilio privato, esset construenda: detectum ibidem est vas seu arca marmorea: quod ubi scivit S. Carolus Borromæus, assumptis secum Episcopis Novariensi et Bergomensis, aliisque Prælati et viris Ecclesiasticis, et magna populi multitudine, die xix Aprilis venit ad S. Celsi ecclesiam cum solita cerimonia: et recitatis precibus, primo ad altare majus, dein ad locum excavatum; et post recitatas litanias, fuit elevatum cooperculum dicti vasis sive arcæ marmoreæ, et reperta ossa sacræ trium Martyrum Basilidis, Cirini et Naboris; quæ inter cantica et organa, et applausus spirituales, aliasque demonstrationes et signa devotionis elevata,

D

Reliquiæ SS.
Basilidis, Cy-
rini et Nabo-
ris Mediolani,

in ecclesia
S. Celsi.

Inventæ sub
alari anno
1581.

F
elevatæ a
S. Carolo
Borromæo
19 Aprilis

A atque in sacrarium deportata, ibidemque sub clavibus et sigillis quatuor asservata. Sequenti die submissi fuerunt duo Commissarii, cum suis Officialibus et Notario publico : coram quibus fuerunt interrogati et examinati, quotquot poterant conferre aliquam informationem, cognitionem, aut notitiam de hisce Reliquiis, sive per scripturam, sive per traditionem ; et omnia, etiam minutissima quæque, fuerunt annotata, *coram aliquot Canonicis Regularibus ibidem præsentibus, quorum nomina etiam istic videri possunt.*

in sacrario
deposita,

3 Idem Puricellus cap. 167 Justini profecto, inquit, necdum conveniens jam erat, ut corpora SS. Basilidis, Cyrini, ac Naboris Martyrum suo e tumulo in Ecclesiæ Celsianæ sacrarium anno jam MDLXXXI privatim translata, ibique clavibus ac sigillis oclusa, quoad usque novum illis et conveiens altare alibi apto in loco intra eandem Ecclesiam extrueretur : Justum profecto jam erat, inquam, ut anno tandem MDCCVII tumulum sortirentur honestiorem, atque in capella, sibi met ipsis proprie destinata, convenienter custodirentur. Prope Marianam ergo capellam, constructa est altera ; eaque sumptibus Cæsaris Marini, Patricii Genuensis, aucta demum et ornata, decorum aptumque illis Martyrum

B

exuviis conditorium fore visa est. Quocirca marmoream quoque tabulam, in sinistro ejusdem capellæ latere, inseruerunt parieti, et his quidem litterarum insculptam monumentis.

D
ALBERTO G. II.

D. O. M.

Nabor Basilides, Romanæ robora pubis,
Cæde ter in socia, terque Cyrine cadis.
Una tergimini cineres servantur in urna :

cum hac
inscriptione.

Cæsaris hæc pietas, Cæsaris ille furor.
Aucto ornatoque sacello, cibariis Sacerdoti decretis, Cæsar Marinus, Pat. Gen. Corpora trium Martyrum, qui sub Maximiano Cæsare singulari constantia vitam perfunderunt, hoc in loco servanda colendaque curavit anno Domini MDCCVII.

6 Primum verbum, Nempe legebatur apud Puricellum ; correxi ego ex conjectura, per quam cetera verba commodum sensum accipiunt : ad Corpora quod attinet, non est novum in hac materia totum nominari pro parte, et jam vidimus pauca tantum ossa haberi : facile autem credimus S. Chrodegangum, cum Roma in Lotharingiam suam rediret, Mediolani in transitu, fortassis Reliquiis aliquibus donatum ; vicissim illic dimisisse partem ejus quem ferebat thesauri.

E

DE S. NAZARIO MART. ROMANO

IN SUI NOMINIS VICO APUD ATREBATES

D. P.

Sylloge de ejus ibi cultu et miraculis.

In Atrebatibus
celebris cultus
S. Nazarii

Est vicus in Atrebatibus, Alitanum S. Nazarii dictus, paulum infra scaturiginem omnis Lentsii, ab urbe Atrebatensi duabus, leucis, et tribus Bethunia dissitus. Ibi haud diu post annum MDCCXXX capitis doloribus, phrenesi, atque amentia laborantes curari intelligens, sæpe nobis laudatus hoc in opere pizæ Mem. Jounnes Gamansius, Atrebatum cum Hispano milite tunc stativa habens, et pene intolerabilis hemieranni sustinens cruciatus, eodem accessit ; et beneficium quod speraverat consecutus, Bollandi nostro, haud ita pridem exorso colligere Acta Sanctorum, in hæc verba scripsit : *Ecquid nosti de S. Nazario, XII Junii, qui duabus hinc horis maximo concursu peregrinantium colitur, pro capitis eeu cerebri morbis curandis ? Si habes peculiare et insigne ejus ecclesiæ consuetudines, ac traditiones pias in illius Sancti cultu, scribendis iis supersedebo* Inter alia vidi librum, ubi supra ter mille annotati sunt, qui hic miraculose sanitatem recuperarunt, et id tantum ab anno MDXC ad MDCCXXX.

contra dolores
capitis et
phreneses.

C

2 Nihil ultra inveniens, credo diligentissimo alias viro evenisse, quod castra sequentibus sæpe, ut prius inde traduceretur alio cum regis copiis, quum Bollandi mandatum circa prædicta posset mundare executioni. Mei tamen officii esse duxi, non negligere iudicium sic repertum : datisque litteris ad nostri collegii Atrebatensis Rectorem, Nicolaum de la Planche, quæsi de prædictis, anno MDCCXC mense. Respondit humanissime ad quæsiita Pastor loci, D. Franciscus Roburt, die xxvii Januarii ; vera esse omnia quæ præfati Gamansii memoria continet, talemque omnino librum ibi haberi ab aliquot retro seculis, ubi plus quam sex millia curatorum sint nominatim annotata, et quotidie augeri numerum : ex elemosynis antea illuc collatis haberi magna parte ædificatam ecclesiam, instar Cathedralis speciosam et amplam, in eaque antiquitus servari verticem sancti capitis ; qui, unde, quando, et quomodo illuc pervenerit, ignoretur, cum ea de re scriptum in-

ob verticem
capitis ibi ab
olim servatum

veniatur nihil. Quia tamen ibidem invenitur *Legenda* SS. Nazarii et Celsi Mediolanensium, Mediolano attatum videri.

3 Ego vera istius Legendæ usu non moveor, cum ipsos quoque Laurishumenses, qui suos Reliquias Roma omnino acceperunt, videam Nazarios duos confundere, sic ut ab uno Legendam, ab altero item cultus sumant. Itaque insuper habito istiusmodi usu, Romani Martyris credam Reliquiam istam esse, Laurishumo fortassis in reditibus acceptam : non tamen ejusdem quoque existimabo ossa complura, quæ illic nuncis ubi hinc quinquaginta Roma attulit Carmelita quidam, sub fide et attestazione Alexandri Victricii, Episcopi Aletrini, vice Cardinalis Ginetti : quia potius conjectaverim, ossibus istis, sub congruo sanctitatis argumento repertis, nomen S. Nazarii factum esse (ut plerumque Romæ fieri consuevit, cum raro inveniuntur addita nomina) quia destitabantur pago S. Nazarii : quare nec sollicitus sum de illis plura discere.

q o (111)
super attatu
ulteriori
S. Nazarii
ossu.

4 Ad consuetudines loci, et miracula sanitatum obtentorum quod attinet ; de his ipsismet Pastorem, suis verbis loquentem, audire placet : Adita sunt eumeterio nostro, inquit, eubicula quædam, Cunas S. Nazarii vulgus appellat ; in quibus collocati ægri maxima cura habentur a præpositis, pio isti operi, viri a viris, a feminis feminae, diu nocteque assistentibus, et necessaria omnia ministrantibus, ipsosque ad Sacrum audiendum quotidie deducentibus in ecclesiam, per unum, duo, aut tria novendia. Ita jam nunc ibi duo sunt, aque motum (ut sic dicam) et gratiam petunt expectantes : et die xvii hujus currentis Januarii rusticus quidam, Audomaripolitanus aecola, manibus pedibusque ligatis in vehiculo huc adductus ; præ nimia qua laborabat phrenesi, reversus hinc sanus est, post exactum novendium, laudans ac benedicens Deum. Possum autem testari, quod a quinque ferme annis, ex quo Parochiæ hujus curam suscepimus, viderim patrari plus quam

F

Id, in vulgo
dicitur Cunas
Sancti

etiam hoc
collocati
pluribus et,

quam

A
ALCIBON D P.

quam viginti evidentissima miracula. Specialiter autem memini cujusdam Montensis civis: qui cum venisset fatuus quam qui maxime, tempore Sacri quod audiebat, sensit sibi quasi velum a capite abstrahi, ut ipse mihi Sacro finto dixit, sanæque mentis compos domum hinc rediit. Simile quid accidit matronæ cuidam, prope Duacum commoranti; quam sui consanguinei vinetam reclusamque tenerant haud parvo tempore: votis autem S. Nazarii redditis, sic restituta sibi est, acsi nullo unquam incommodo laborasset. Tabellarius autem quidam, similiter curatus, cum sibi pudori duceret istis in cunis locatum fuisse, in amentiam recidit; nec nisi tertio novemdio istic acto, meruit liberari.

mentis recipiunt sanitatem,

recidivam patientibus qui consuetudinem in istis decumbendi negligunt.

§ Finis nullus foret singula si referre conarer, quæ ex registro constat esse propemodum infinita; tacere tamen nequeo successum miraculi, in viro quodam prænobili patrati. Lapsus erat hic in amentiam talem, ut manus pedesque ligandus esset a famulis, eum hoc adducturis. Cumque ad nostræ Parochiæ fines et rivulum Lensium ventum esset, subito inventus est perfecte sanus; et, qua de causa sic esset ligatus, interrogavit ac didicit, iisdem fa-

malis referentibus. Progrediebantur nihilominus ad vota reddenda, sed inter gradiendum subiit cogitatio, nihil eo amplius opus esse, neque notam faciendam amentiam jam curatum. Hoc inter ipsos definito, redire cœperunt: sed ubi eundem attigerunt terminum, in quo discesserat amentia; iterum hæc rediit. Tum vero pœnituit famulos consilii dati, dominumque suum ad nos deduxerunt: sed sanum non receperunt, nisi post tertium novemdium; eamque ingratitude prioris pœnam esse agnoverunt.

D

6 *Hactenus loci Parochus, de industria suppressens curatorum nomina: quare urgentum unum putavi, ut librum prænotatum transcribi faceret; aliud fortassis nihil continentem, quam illa quæ cognoscere nihil referat posteritatis. Si fallor, et selectiorum miracula aliquis in unum tractatum colligat; non gravabimur ea publicæ luci dare, in futuro Junii Supplemento. Interim reddenda gratia loci Toparchæ Domino de Lannoy, qui, una cum duobus Presbyteris ejusdem loci, subscripsit relationi prædictæ, tamquam certus de rei narratæ veritate.*

Fides supra relatorum.

B

DE SS. DIONYSIO, CELSO ET MARCELLINO

E

MARTYRIBUS BONONIÆ DEPOSITIS.

G. H

Notitia eorum ex Antonio Pauli Masinii.

XII JUNII

Hos Sanctos Martyres conjungimus, non quod simul passi coronam martyrii hoc die obtulerint, sed quod ab Antonio Pauli Masinii, in Bononia perustrata, ad hunc XII Junii referantur, quia eorum Reliquiæ aliquæ asservantur Bononiæ, quamvis in diversis Ecclesiis, et diversis temporibus sint eo delatæ. Horum primus est S. Dionysius Martyr, cujus Reliquiæ insignes depositæ sunt in ecclesia S. Joannis in Monte, Roma acceptæ sub Innocentio X Pontifice, die XII Maji anno MDCLII beneficio Honorati Montecalvi, Bononiensis, tunc Abbatis Generalis Canonorum Regularium Lateranensium, intercessione Christianæ Dogliosi, Angelvelli Marchionissæ, et sub rogatu Julii Cæsaris Cavalla Notarii recognita a Domino Antonio Ridolfi, Vicario Generali Archiepiscopali, die VII Augusti anni MDCLII; una cum Reliquiis S. Fructuosi Martyris, relati die XXII Januarii; ubi ista a dicto Masinio accuratius explicantur. Secundus est S. Celsus Martyr; cujus nihilominus spectabiles Reliquiæ sunt depositæ in ecclesia S. Martini Majoris, in altari Boviorum dicto. Tertius est

S. Dionysius,

S. Celsus,

Marcellinus Martyr: cujus integra maxilla, beneficio Ambrosii Lauducci Senensis, Episcopi Porphyriensis et Sacristæ Alexandri VII Papæ, Romæ accepta, et sub rogatu Bartholomæi Guglielmuni Notarii a dicto Antonio Ridolfi Vicario Generali Archiepiscopali recognita, XII Junii anno MDCLXI, et deposita in Ecclesia S. Mariæ Servitarum, in Stratu majori. Sunt varii Martyres hisce nominibus appellati, quorum sacra memoria in opere nostro celebratur; sed volumus quidquam dicere per meram ac prorsus gratuita conjecturam; qua qui licentius in simili casu utuntur, solius nominis habita ratione, necesse est ut Sanctorum, quos sic illustrare intendunt, cultum incertum ac valde perplexum faciant. Celsi pueri, Martyris Mediolanensis, cum S. Nazario, ob corporum inventionem et translationem hac die memoria celebratur, ideoque forsitan ejus cultus hic annotatus fuit: non quia credebatur illius esse prædictæ Reliquiæ (alias enim credo assumendum potius fuisse eorum Natalem XXVIII Julii) sed ne Celsi alicujus memoria dies iste vacaret Bononicis: quod tamen non facile cunctis probabitur.

S. Marcellinus:

F et S. Celsus puer.

DE S. MAXIMO MARTYRE EPISCOPO NEAPOLITANO IN ITALIA

D. P.

Sylloge, de ejus exilio, obitu, cultu, translatione.

ANTIQUARIUS
In exitum pro
fide actus S.
Maximus,

Certissimum et antiquissimum testimonium Martyrii, in arumnoso exilio pro fide a S. Maximo Neapolitano Episcopo obiti, præbent mendacissimi, sed coarcti scriptores duo; dumque suo schismati patrocinium quærunt, patrocinantur veritati, sub ipsius falsitatis velo non integre tectæ. Faustium et Marcellinum Presbyteros dico, in suo calumnioso adversus S. Damasum libello præcur ad Theodosium Imperatorem. His verbis, Sanctus vir Maximus

Episcopus, fidem vindicans rectam, consortiumque reprobans hæreticorum, ductus est in exilium. In loco ejus prævaricatores ordinant nomine Zosimum, qui et ipse prius quidem Catholica vindicabat. Res ista in Neapoli civitate Campaniæ acta est. Cognoscit hoc S. Maximus, et de exilio scribens dat in eum sententiam, non solum Episcopali auctoritate, sed etiam, æmulatione ac virtute martyrii fruens in gloriam divinam. Sed post aliquot annos B. Lucifer,

substitutum sibi Zosimum excommunicat et moritur,

cifer,

A eifer, de quarto exilio Romam pergens, ingressus est Neapolim Campaniæ, ad quem Zosimus venire tentavit: sed hunc Lucifer Confessor suscipere noluit, non ignorans quæ gesserat; imo et sancti Spiritus fervore, Episcopi et Martyris sententiam fortissime exequitur; dicens, quod Episcopatum ipsum, quem sibi ut adulter vindicat, speciali Dei judicio non habebit, et sic quoque sentiet pœnam suæ impietatis.

2 Sed non post multum tempus idem Zosimus, cum in cœtu plebis vult exequi Sacerdotis officia, inter ipsa verba Sacerdotalia ejus lingua protenditur, nec valet eam revocare intra oris meatum, eo quod contra morem naturæ extra os penderet ut bovi anhelato. Sed ut vidit se linguæ officium perdidisse, egreditur basilicam: et, res mira! foris iterum in officium lingua revocata est. Et primum quidem non intelligitur, in eum compleri sententiam Martyris Maximi et Confessoris Luciferi: sed cum hoc ipsum toties iterum patitur, quoties in basilicam diversis diebus intrare tentavit; ipse postremo recognovit, ob hoc sibi linguam inter Pontificii solennia verba denegari, ut sanctorum Episcoporum in eo latam sententiam probaret. Denique cessit Episcopatu, ut lingua quæ cesserat redderetur. Non res antiquas referimus, quæ solent quadam ratione in dubium venire: nam et Zosimus hodieque in corpore est, usum jam linguæ non amittens, postquam malum cum sui Episcopatus amissione vivere, dolens de suis impietatibus.

3 Hæc illi perperam ipsum miraculam torquentes ad sui schismatis confirmationem; cum pœnam Zosimi prædixerit Lucifer, non quia post lapsum perseverabat Episcopatum tenere sub titulo penitentiar, sed quia eum adulter occupabat, vivente adhuc S. Maximo ordinatus, sicut Auxentius Mediolanensis vivente S. Dionysio; unde nec post mortem quidem SS. Maximi ac Dionysii fuerunt unquam pro legitimis agniti, eumque merito abominatus est Lucifer, ejus sanctitatem probavimus die xx Maji, amplo in eam rem scripto Commentario, illis ipsis verbis tunc usi. Nunc ex iisdem eruimus causam et tempus acti in exilium S. Maximi, mortemque in eo vitam, ob quam Martyr dicitur coliturque; sicuti S. Eusebius Vercellensis, ad Augusti Kalendas commemorandus. Et causa quidem exilii adferitur, quia fidem vindicavit rectam, consortiumque reprobavit hæreticorum; non eorum, quos etiam post penitentiam a communione repelli volebant Faustinus et Marcellinus (tales enim primum ceperunt post Arimense Concilium, anno cccclix celebratum notari, indiscreto quorundam zelo, qui denique in schisma degeneravit) sed qui sub specie pacificantiæ Ecclesiæ, in Mediolanensi Pseudo-synode anni cccclv, abolitum Homousion, Sanctamque Athanasium damnatum volebant. Id ego factum crederim post ejectos in exilium SS. Dionysium, Luciferum atque Eusebium: de his enim cum agitur, nulla uspiam mentio fit S. Maximi; imo et post dimissum Episcoporum conventum, cum is fidentius reproberet per vim acta. Mox autem substitutum credo ab hæreticis Zosimum, contra quem ex ipso exilii nobis ignoto loco sententiam continuo protulerit Maximus, quam eo mortuo confirmaverit Lucifer anno cccclxii, cum Julianus Apostata erulibus pro causa fidei Episcopis reditum ad Ecclesiam suam permisisset.

4 Hunc reditum quam multis annis præcesserit obitus Maximi, sive quam diu hic in exilio vitam protraxerit, non habeo unde definiam: sed non potuit præcessisse tam multis, quam exiit initium S. Severi, temporibus S. Silvestri perperam attributum a Joanne Diacono, ex hinc incipiente cum nominibus Episcoporum Neapolitanorum componere nomina Romanorum Pontificum; ejus fortassis exemplo et ductu, qui vitam S. Severi, S. Maximum immediate secuti, scribere præsumpsit seculo VIII, qualem dedi xxx Aprilis, toto (ut ibi os-

tendi) celo aberrans, et fortassis in talem errorem abductus, quia Martyrem coli S. Maximum videbat; adeoque consequens esse opinabatur, ut saltem sub Marcentio, tyrannorum Romæ et in Italia sævientium ultimo, passus S. Maximus fuerit, extremus Papæ Melchiodis annis. De illius ergo successore S. Severo, cui annos xli attributos inveniebat, dicit, quod fuit temporibus Silvestri Papæ et Constantini Augusti, et perduravit usque ad Damasum Papam, transiliens Apostolicos hos, Marcum, Julium, Liberium et Felicem. Consequenter Joannes Diaconus scribit, successorem Ursam, post quatuor solummodo annos Episcopatus sui obiisse sub Damaso; tum Joannem præfuisse, sub Siricio et Anastasio Romanis Pontificibus et Honorio Imperatore: Timasium, sub Cælestino et Sixto usque ad S. Leonem Papam, Valentiniano III et Theodosio Minore Arcadii filio Imperantibus: deinde Nostrianum, qui sedit annos xvii; et Felicem, qui sedit annos ix, menses iii, dies vi; ac denique Soterem, qui sedit annis xxi, temporibus nempe Hilarii, Simplicii, atque Felicis, Romanorum Pontificum.

5 Hæc ultima, ut ipsissima Joannis Diaconi verbo, singulari caractere profert Ughellus; cetera vero de Urso et successoribus, ipso quidem citato, sed absque tali nota; quare in postremis illis pedem figo, ut probem, toto celo aberrasse illum Auctorem Vitæ S. Severi, nec diu ante annum cccclxvi ordinatum fuisse S. Severum, inter quem et S. Maximum solus Zosimus, male ab Arrianis intrusus, mediavit. Eundem interim errorem efficaciter refutat atas Calepodii et Fortunati, quorum prior anno cccclxvii Synodo Sardiensi interfuit, cum Hosio Apostolicæ Sedis Legato; posteriori, eodem vel sequenti, anno et decem annis post obitum S. Silvestri, directu est spendo Synodica Arianorum, Philippopoli Sardiensis Synodi nomen prætexentium; uterque autem erat Neapolitanus Episcopus, hic Latinus ac principalis, iste Græcus et secundarius, ut ostendemus ad diem istius S. Fortunati xv Junii. Evidens hoc argumentum est contra præfatum calculum, quo nititur præmissa Neapolitanorum Episcoporum, Severi, Ursi et Joannis; atque Romanorum Pontificum, Silvestri, Damasi et Siricii comparatio. Sed ex eodem nondum habetur annus, quo Episcopatu male occupato cesserit Zosimus: Cessisse autem non potuit, autem annum cccclxii; quamquam S. Maximi mors potuerit, imo debuerit, aliquot annis citius accidisse; sicut et abdicatio Zosimi aliquantum serius. Hoc porro, unde initium S. Severi pendet, ut certius definiatur, placet a Sotere, præcuminatorum ex Joanne Diacono Episcoporum ultimo, sursum niti per annos unicuique eorum ab eodem Joanne attributos; ex antiquiori videlicet Catalogo, jam olim ad Pontificiorum Catalogorum Similitudinem scripto; qualem etiam pro Mediolanensi, Ecclesia ab olim traditum reperimus, et posteris successive auctum ante totum ultimum Maji illustravimus.

6 Dicit ergo Joannes, quod Soter sedit annis xxi, temporibus Hilarii, Simplicii et Felicis. Hunc ostendimus ordinatum, in Februario anno cccclxxxiii, defunctum exeunte Januario anni cccclxxxii. Hilarem autem cepisse sub finem anni cccclxi, Demus ergo Soterem, ordinatum anno ii Hilari, obiisse anno cccclxxxiii, Felicis Papæ anno iv; et a Sotere sursum ascendamus, transiliendo tempora Pontificum sanctorum, Innocentii, Zosimi et Bonifacii (cui potius od certiore Pontificum et Episcoporum compositionem veniendo per annos, quibus Joannes ait sedisse Timasium) comperiemus, quod Soteris decessor Felix non potuerit citius capisse quam an. cccclv; Nostrianus, cccclxi, Timasius saltem circa annum cccclxxxix, qui Cælestino Papæ sextus fuit; sed idem a morte Anastasii Papæ annus est xxviii sub cujus tamen Pontifi-

ejus sententiam confirmat S. Lucifer

cujus illam miraculo expertus, Episcopatu decessit.

Maximus quomodo colatur ut Martyr.

Tempus exilii.

Chronologia successorum turbata ab auctore Vitæ S. Severi,

D AUCTORE D. P.

et hinc apud Joan. Diaconum

E ex S. Fortunati decessoris ætate arguitur:

et ex annis, cujus a Joanne attribuitis, F

sic corrigitur, ut S. Severus suo esset abdicanti Zosimo 366

A cata, ex promisso Joannis calculo, obisse debuit Timasii decessor Joannes. Dimissa igitur erronea illa Joannis cum Siricio Siciliæ compositione, eandem componamus cum temporibus Zozimi, Bonifacii, Celestiniq[ue] Pontificum, ordinatumq[ue] dicamus anno ccccxvi, sedisse annis xiii aut xii; tum videbimus quod præcedentis Ur[bi] anni iv, et S. Severi, patris ejus anni xlvi; Ursum quidem facient ordinatum circa annum ccccxii, uti statuit Ughellus; Severium autem circa ccclxvi, quando Valentiniانو, Juliani Apostate successori, licuit rem Catholicam sublevare in Italia; et, cedente schismatico ac sub intruso Zosimo, S. Severum substituere in Cathedrum Neapolitanum, post S. Maximum, ante annos vii vel viii defunctum, legitime canonicæq[ue] tenendam.

nec interponatur alius Maximus,

7 Baronius, aliter intellecta Marcellini atque Faustini relatione, Zosimo suffecit alterum Maximum, æque ab Ariano ordinatum, cujus communionem aversus sit Lucifer; et Baronium secutus est Bartholomæus Chioccarellus, in Catalogo Antistitum Ecclesiæ Neapolitanæ, quem anno 1643 vulgavit; ideoq[ue] censuit, restringendum annorum numerum, qui S. Severi Episcopatu tribuitur; satis esse credens, si is sit numerus annorum vitæ ejus. Magis autem id facit, ut locum inveniat Ursicino, quem Roma pulsus, Anastasius in Damaso dicit constitutum Neapoli Episcopum, anno ccclxvi. Fortiter quidem id negat Baronius, eo quod in decreto Imperiali anni ccclxxxii legatur, Ursicinum Gallia coercet, et.... cohibet Agrippina secessio. Chioccarellus autem subreteret, ne Anastasius, anno dcccclxxii Neapolim missus ab Hadriano II legatus, cum scriptum reperisset, Ursum quemdam fuisse Episcopum circa ea tempora, re indigesta suspicatus sit et opinatus, fuisse Ursum illum schismaticum. Ego vero nihil video, cur non potuerit in Sedem, Zosimi cessione vacuum, ableganda. Romæ Ursicinus designari; quomodo Symmachus ordinatum seculum contentiose Laurentium, discussaque causa exanctoratum, constituit in Nuceriam civitatem Episcopum, intuitu misericordiæ, anno ccccxxviii. Iste tamen Ursicinus, vel a Neapolitanis, Severum postulantibus, receptus non fuerit; vel ire Neapolim recuoverit, necdum deposita spe summi Pontificatus, ad quem identidem ten-

sed nec extolatur designatio Ursicini asserta ab Anastasio:

tauit regredi, non semel, sed sæpius Urbe pulsus: atque ita sua Anastasio manet auctoritas integra, nec tamen inter SS. Maximus et Severum interponitur aliquis veri nominis Episcopus Neapolitanus.

S. Maximus cultus olim 11 Junii nunc 12

8 Dolet prælaudatus Chioccarellus, Acta S. Maximi temporis voracitate deperlita; cum inter præcipuos ejus Ecclesiæ Antistites et Martyres recensetur, ejusque festum Ecclesia Neapolitana solenni ritu celebrare consueverit, ut ex ecclesiasticis Officiis, Longebarda littera exaratis, deprehendimus; ex quibus, S. Maximi Neapolitani Episcopi die xi Junii festum coli, perspeximus. Hoc ut antiquaretur, et dies xii Junii assumeretur, teste Cesare Eugenio Caracciolo, potior S. Barnabæ festivitas fecit: conspiciatur tamen, ut ait idem Chioccarellus, vetustissima S. Maximi effigies, Pontificiis vestibus atque aureola insigniti, Græcorum more depicta, in S. Fortunati ecclesia. Meminit insuper illius Episcopi Joannes Diaconus Neapolitanus, qui floruit sub fine seculi v, in Episcoporum Chronico hæc verbis: Maximus Episcopus x. ab ineunte ætate sua strenuus et omni modo moderatus, sanctæ Ecclesiæ militavit: et ipse prius in ecclesia B. Fortunati, Sacerdotis et Christi Confessoris, est conditus; nunc vero in oratorio ecclesiæ Stephanæ, partis lævæ introeuntibus, sacro altario adeptus exultat. Opera pretium fecerit, quisquis Catalogum tam antiquum in lucem integrum dederit.

corpus varie translatum

9 B. Fortunati memoriam faciemus xv Junii. Imo de illius Sanctique Maximi, in ecclesiam S. Euphebi recenti inventione, jam egimus ad diem xxiii Maji: ubi de tunc pariter invento corpore S. Euphebi. Ea cum tribus communia sint, nihil attinet hæc repetere. Ibi tamen corrigi vellemus quædam, et stabilire communem eorumdem requiem in ecclesia Stephanæ, ab anno circiter dcccclxiii (quo duos illos istuc intulit Paulus, ex duobus, eo nomine, Stephano intermedio, sibi succedentibus, Primus et Senior dictus) usque ad Regum Normannorum tempora; sub quibus ad Euphebianam ecclesiam tunc restauratam, una cum S. Euphebio translati fuerint. Hæc autem correctio commodius explicabitur ad memoriam S. Fortunati.

inventum nuper in ecclesia S. Euphebi.

DE S. ONUPHRIO ANACHORETA,

IN ÆGYPTO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS HISTORICO-CRITICUS

§ I. De cultu, Reliquiis, Vitis.

C. J.

Forte sec. iv vel v.

Colitur plerisque 12 Junii tam Græcis

Onuphrii magnum ac celebre nomen est; magna item ac celebre Paphnutii; quorum ab altero actum, ab altera narratam illustramus historiam: quamvis, in tanta celebritate nominum, non facile sit claram distinctamque notitiam personarum invenire: uti mox videbimus, cum de Onuphrii cultu ecclesiastico, Reliquiis, Vitaque a variis scripta præmiserimus nonnulla. Apud Græcos celeberrime colitur die xii Junii, in eorum Horologiis, Menæis, Menologiis. Et Menologia quidem, quæ interpretatus est Sirletus, expresse addunt, Diem natalem ejus celebrari xii Junii, in sanctissimo ipsius oratorio in monasterio S. Alypii. Qui textus Græcè vix potuit diversus esse a clausula Elogii Onuphriani in Menæis, præterquam quod dies xii initio præfixus, hic omittatur. Clausula autem hæc est: Τελείται ἡ

αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ ἀγιοτάτῳ εὐκατήριῳ, τῷ ὄντι ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἀλυπίου. Eodem die xii mortuum, notat Vita nostra Græca, quam damus. Eodem colitur apud Baronium in Martyrologio Romano, apud Molanum etiam aliosque Latinos.

quam Latini:

2 Quamobrem audiendi non sunt Maurolycus, Galesinius, Camisius: qui eundem quem Lipomannus aut Roswydus impresserunt, textum secuti, diem xi cultui ejus assignant. Minus etiam audiendus, qui in Martyrologio suo, ad usum Alsatiæ scripto sub nomine Usuardi, Onuphrium ponit, cum longiusculo elogio, 17 Junii. Puncirolius, ubi de ecclesia S. Onuphrii Romæ in Janiculo, frustra nititur utramque priorem sententiam inter sese conciliare; morti ejus diem xi, translationi vero xii tribuens. Nam die xii expresse ponitur mortuus in MS. nostro. Tum vero, unde constat

(isque mortis non Translationis dies est)

A stat de Translatione? quando facto ea fuit? et quem in locum? quis penetravit per inviam avidamque eremum, ac invenit speluncam, soli Paphnutio cognitam, inventaque inde abstulit lipsana? Addit idem Paucirolius, in dicta Onuphrii ecclesia ejus festum celebrari XII Junii a Monachis, aut potius Eremitis, locum illum incolentibus: cum tamen Diario, quæ festa urbis Romæ notant per anni cursum, diem XII expresse signent.

etiam Romæ

3 Fratres quoque Minores, variis in locis, Conventus suos, sive ob situm in solitudine, sive ob commoditatem contemplandi, sive aliam ob causam, S. Onuphrium nuncuparunt consecraruntque: quales sunt in provinciâ S. Angeli, prope Caleriam, et Histoniæ; in provinciâ S. Joannis Baptistæ, Setabis; in provinciâ S. Gabrielis, prope Sofran; in provinciâ Marchiæ, Fabriani, ubi Moaiales inhabitant. Beneventani jam olim templum eidem dedicarunt, ejusque Reliquias in ecclesia S. Sophiæ, ut scribunt, conservant; festumque ritu duplici colunt XII Junii: quo die indicat hæc omnia D. Marius de Vipera, in Catalogo Sanctorum Ecclesiæ Beneventanæ, citans librum antiquum et tabulas, marmoreas, his verbis: Onuphrius

et Beneventi in ecclesiis propriis:

D Anachoreta, in vasta Ægyptieremo; sexaginta annis vitam religiose peregit, et magnis virtutibus ac meritis clarus migravit in cœlum pridie Idus Junii. Ejus Reliquiæ in ecclesia S. Sophiæ asservantur. In cujus Sancti honorem extat templum, Beneventi erectum, prope civitatem extra portam Caloris, ubi per dies octo solennes nundinæ habentur. Paucirolius etiam, loco supra citato, fatetur quidem, nesciri ubi ejus sit corpus; ut tamen, illic reperiri partem brachii et cruris ejus. Ait insuper Paulus Regius, in sua ad Sancti hujus Vitam a se Italice factam, præfatione; quod opera R. P. E. Antonii Venerucci, apud Eremitas S. Hieronymi, Congregationis beati Petri Pisani Vicarii Generalis, Roma Neapolim perlata sit pars Reliquiarum S. Onuphrii, nempe brachii dexteri: quæ recondita fuit in templo S. Mariæ Gratiarum, concesso Eremitis congregationis prædictæ anno MD. In adjuncto quoque ecclesiæ claustrum, depicta cernitur tota Onuphrii vita; uti et in Romano. Hæc pro certis credi firmius possent, si de Translatione aut inventione corporis uliunde innotuisset aliquid; clamantibus Actis, perquam difficulter eam potuisse factam esse.

ubi ei Reliquiæ ejus dicuntur haberi.

4 Sutræ quoque, civitate Siciliæ, honor Onuphrio singularis impenditur, utpote cui cum SS. Paulino et Archirione patrocinium civitatis commissum est. Scrvatur ibidem, in ecclesia S. Paulini, inclusum aræ argenteæ corpus integrum S. Onuphrii, ex traditione filii Regis Ægypti, cujus festus dies colitur XII Junii, uti refert Rochus Pirrus in Sicilia Sacra pag. mihi 950. Debet istic intelligi Onuphrius de quos nos modo, ut colligi potest ex die publica venerationis; tametsi hic dicatur fuisse filius Regis Ægypti, qui infra fingitur Regis Persarum filius; utroque sine ullo fundamento. Cum vero ipsi Siculi nesciant, quo pacto corpus illud ad se pervenerit; nos autem infra concipere vix possumus, quomodo et a quo primitus inventum translatumque sit e solitudine; relinquimus cuilibet sententiam Pirri confirmandam, qui id possit. Imo sicut illi, amissis veteribus monumentis, allucinati sunt in S. Paulino, imaginati sibi Nolanum, de quo XXII Junii Papebrochius; sic etiam, solu nominis similitudine ducti, potuerunt ad hujus diei Anachoretam respicere: cum ille interim vel indigna fuerit, vel ex Africa aut Ægypto advena, verosimilius ibi obierit. Neque facilius probatu fuerit, illud corpus esse alterius Onuphrii, de quo mentio fit apud Surium die 5 Novembris, in Vita SS. Galactionis et Epistemes, qui sub Decio passi leguntur in Menologio. Differt autem Onuphrius iste a nostro; loco, conversatione, gestis. Habitavit quippe apud Emesam Phœnicæ; ver-

C Differt verosimiliter ab eo cujus Corj us Sutræ in Sicilia;

Item ab Onuphrio Phœnicæ

satus est inter homines; precibus suis Leucippæ ante sterili prolem impetravit Galactionem; quæ et alia plura in Onuphrium, Ægyptium ac solitarium, minime cadunt.

D AUCTORE C. I.

5 Veniunt porro Acta illa S. Onuphrii sub nomine Paphnatii Abbatis, qui Scriptor aut potius narrator eorum fuerit. Pro quo notari debet, peregrinatum ivisse Paphnutium in eremum interiorem; et quæ illic viderrat audieratque, reducem non multo post tempore narrasse duobus Fratribus in Ægypto, qui illa ex ore ipsius exceperint oc litteris mandarint. Potest autem tota illa peregrinationis historia, uti apud Lipomannum et Surium impressa legitur, trifariam dividi; sic ut prima pars contineat iter Paphnatii usque ad inventionem Onuphrii; tertia, reditum ejus in Ægyptum; media vero, dicta gesta que ipsius Onuphrii; quæ a nonnullis seorsim descripta fuerunt, omissis prima ac tertia partibus, uti factum est in Vita Patrum Rosweydi, et in MS. nostro Græco quod hic edimus, aliisque. Tota peregrinationis historia extat Græce in bibliotheca Cæsarea, Cod. 34 inter Historicos, sub hoc titulo, qui plane coincidit cum Suriano: Βίος και πολιτεία του ἁγίου και θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Ὀνούφριου, του Ἐρημίτου και ἄλλων πατέρων, ὧν ἐγὼ Παπνούτιος ἀναχωρητικῆς γνώσεαι κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ἀξιώθεις, φιλοθέοις ἀφ' ἑρσάμην ἀδελφοῖς, και ἱστορεῖν ταῦτα τολμῶ. Vita et conversatio sancti divini que Patris nostri Onuphrii Eremitæ, nec non aliorum Patrum, quos ego Paphnutius Anachoreta, Dei providentia nosse meritis, religiosis Fratribus notos feci, et eorum gesta commemorare audeo. Eandem Narrationem, alibi inventam, indicat Allatius in Dactylo de Simeonum scriptis pag. 89. Utrobique idem principium est Narrationis, quod et in MS. nostro, Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν etc. Utinam Allatianum exemplum nacti fuisset, fortasse correctum scriptum, quam Cæsareum aut Bavaricum, a quorum postremo nostrum desumptum est! uti enim notat Lambecius, codicem Cæsareum vitiosissime scriptum esse; ita de Bavarico idem queritur is, a quo descriptum inde exemplum accepimus nos, atque hic edimus, nonnullis, quæ probabili conjectura potuimus, correctis, quo minus legentis oculus retardaretur.

Paphnutii peregrinatio

etiam Onuphrii vitam continens,

E tota extat in biblioth. Cæsarea Græce,

et apud Surium Latine:

6 Eandem integram Narrationem latine edidit Aloysius Lipomannus ex MS. Veneto, et ex illo deinde Surius: cum Petrus de Natalibus utroque prior, compendium ejus impressisset libro 3, cap. 106 et duobus sequentibus. Extat eadem non integra, sed quatenus de Onuphrio agit, inter vitas Patrum, a Rosweydo nostro editas, libro primo. De hac operæ pretium fuerit hic notasse, vitam illam, antiquis collectionibus de Vitis Sanctorum Patrum, passim insertam non fuisse. Imo diligens investigatio Rosweydi, Prolegomeno 19 et 22, docet, a primis etiam impressis editionibus eandem abfuisse; ac deinde Norimbergensi editioni anno 1478, cum aliis aliquot vitis, primum fuisse adjectam. Adco ut nihil in se piaculi admissurus, nihil auctoritatis detracturus sit Vitis Sanctorum Patrum allis, si quis huic uai, tam recenter illis adjunctæ, non attribuerit parem fidem atque ipsis.

F Acta Onuphrii non ita pridem Vita Patrum addita sunt.

7 Præter indicatas jam Narrationes, partim visas nobis, partim non visas; alias habemus ipsi manuscriptoras, tum Græcas, tum Latinas: quarum præcipua et omnium antiquissima est illa, quam e bibliotheca Ducis Bavaricæ Græce descriptam supra diximus: quamque ipsi nova versione Latinam fecimus; ut utraque lingua, alternis columnis proposito, conformior utrobique sensus aspiciatur, quam exhibuissent editiones Suriana aut Rosweyliana, non parum discrepantes, præsertim ultima, a textu nostro Græco. Altera ejusdem Vita, uti et tertia, priorem illam, modo dictam, pro exemplo habuerunt, ex eaque paraphrastice amplificatæ sunt; nihil re ipsa continentes, quod in illa fundamen-

Vita nostræ MSS indicantur, desumptæ ex bibliotheca, Bavarica,

A tum summi non hobeot. Differunt tamen in hoc, quod altera solam Onuphrii vitam complectatur, eamque rhetorice ornent, altera vero contineat etiam atque ornent illa, quæ tertiam peregrinationis partem constituent de Paphnutii reditu.

8 Prior descripta fait Romæ, ad exemplum quod bibliotheca Vaticana conservat, Cod. 1190 pag. 606, sub hoc titula; Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Ὁνουφρίου τοῦ Μεγάλου. Vita et conversatio sancti et deiferi Patris nostri, Onuphrii Magni. Incipit autem ipsa, Τοῖς τῶν ἀνδρῶν ἀρίστοις καὶ σπουδαίοις καὶ ἀγαθοῖς περὶ τὰ τῶν καλίστων ὡς μάλιστα γράφει εὐαγγέλιον. Maximus viris probis ac studiosis virtutis emolumentum adferre dicitur. Posterior desumpta est Mediolani ex bibliotheca Ambrosiana ubi extat in codice peruetusto, qui notatur emptus fuisse Cosentis in Calabria, et expositus nunc est sermone T num. 228 in quarto. Titulus est, Βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ὁνουφρίου. Principium vero Ἀρετῆς ἔπαινος κέντηρον τοῖς φιλοφρέτοις εἰς ἀρετὴν σφετῆ δὲ δῶρον Θεοῦ τὸ καλλίστων, δι' ἧς ἐσοῦμεθα τὰ καλύτερα καὶ θεοῦμεθα. Virtutis laudatio stimulus ad virtutem est ejus studiosis : virtus vero Dei donum est præstantissimum, qua mediante unimur ipsi, et qua deificamur.

9 Vita itidem MSS. Latine habemus duas, alterum e S. Jacobi in insula Leodii, ubi extat recenti manu curata in charta; alteram, olim ad P. Bollandum missam a P. Christophoro Steborio, quam et extare in MS. Blauburano indicavit subinde Joannes Gumans. Prior continet, præter vitam Onuphrii, priorem quoque peregrinationis partem deficiente posteriore de reditu Paphnutii in Ægyptum. Incipit : Paphnutius, humilis servus vestræ Sanctitatis, Dei famulis salutem : Pax vobis et gratia Salvatoris nostri Jesu Christi permanent. Posterior Vita, præmisso Prologo, tribus libellis, in Capitula 30 distinctis, absolvitur. Prologus, tam peregrinus, quam longus videri potest. Congerit plura de notione nominis Onuphrii : disputat, sed parum feliciter de ætate ejus et capillitio prolire; de imagine ejusdem, cur coronata et cruce duplici insignita pingatur; de Paphnutio, cur timuerit conspecto Onuphrio. Vocat ipsum dulcissimum Patronum suum. Dolet etiam, quod de ortu gestisque ejus, ante ingressum in eremum, scire nihil potuerit : mortique gaudet, viros ecclesiasticos ac laicos, eidem Sancto devotos, nuper effecisse ut ab ejus laudabili monasterio urbis Romæ, ubi in ejus nomine Apostolica consecratione fulget ecclesia, plenam historiam, ab ejus ortu et deinceps, gratulanter acceperit descriptam.

10 Sed nihil est cur gaudeat Auctor novo illo, ut putat. thesauro; cum vere lateum sit opus, audecter insensiteque confectum, quidquid de ortu et vita, ante ingressum in eremum, libello primo congeritur. Cum ibi Onuphrius fiat (tuentibus reliquis, et ipsa rerum novitate fidem sibi adimente) Regis Persarum filius, qui (mentiente diabolo Regi, e seruo conceptum esse) vix natus in ignem conjectus sit, atque inde illæsus evaserit; delacente vero Angelo Regem errorem suum, Christiano more baptizatus, Onuphrius appellatus, et a Patre Rege in Ægyptum deportatus, nutrice cervæ per viam altus sit. Quod eadem cervæ, usque ad monasterium comitata, per triennium ubera ei sua præbuerit; quodque ipse triennis, certe septenni minor, Monachis in amoribus fuerit propter admirabiles virtutes, quibus jam tum claret; quod denique anno ætatis octavo in Abbatem electus, provide monasterium gubernaverit. Secundus libellus tantumdem veritatis habet, atque Vita a nobis hic edenda : cum re ipsa vix ab illa differat. Tertius reditum Paphnutii in Ægyptum prosequitur, eo fere modo quo est apud Surium. Fuit etiam, quod mireris qui hanc ipsam vitam cum sua prima

parte, tam male consula, dignatus sit Italica lingua, illustrissimus alioquin auctor et multorum regni Neapolitani Sanctorum encomiastes.

§. II. De Onuphrii Paphnutiique gestis ac personis; et fide tribuenda actis illius.

Legimus modo de variis Onuphrii Vitis, auctorem Paphnutium præferentibus; quod una utriusque nomina, quam magna celebriæque sunt, tam non certa distinctaque ipsarum personarum et rerum gestarum aliunde habeatur notitia. Quo enim Onuphrius ille, aut cui notus? qui de se ipso asserit in Vita num. 3, quod annos LX in solitudine degens, hominem carne indotum viderit nullum, solo excepto Paphnutio? Ethic ipsi etiam perexiguam sui videndi spatium dedit; biduum iempe ultimum vitæ, ipsumque non integrum. Quis porro ille ipse Paphnutius? Quo devenit? Ubi reliquam aetatem exegit? Quo tempore vixit? Recenset Martyrologium Romanum Paphnutios omnino tres: duas quidem Martyres, tertium vero Episcopum Confessorem, notissimum illum Paphnutium, sub Galerio Maximiano, cæssa oculo et poplite exciso generosum pugilem; deinde sub Constantino Magno adversus Arianos fidei Catholica strenuum defensorem.

11 Recensent item Vita Patrum Paphnutios alios, puta nominatissimum illum, ut loquitur Rufinus, Anachoretam, habitatorem deserti in regionibus Heracleos, splendidæ apud Thebaidam urbis; qui Thaisim meretricem convertit; quique precatus Deum ut sibi, cui similis esset sanctitate vitæ revelaretur, cu occasione tres viros ad monasticam perfectionem adducit. Alterum habent Paphnutium, clarum Alexandria virum, patrem S. Euphrosynæ, qui et ipse in monasterio vitam sancte finivit. Tertium addunt Paphnutium Cephalam, Abbatem, quem Palladius singulari Scripturas interpretandi scientia præditum fuisse, et annis LXXX, duas simul tunicas non habuisse, asserit. Denique ponunt Paphnutium, S. Macarii discipulum, de quo idem Palladius. Sed nullum indicium in horum omnium Actis invenio, quod vel suspicionem mereat, aliquem eorum fuisse illum, de quo hic agimus, Paphnutium, Vitæ Onuphriana auctorem. Certe si quis illorum tam sanctum expeditionem suscepisset in desertum, ac talia vidisset audissetque, qualia noster vidisse audisseque memoratur: æquum oïanina erat mentionem illius aliquam fieri inter alia minoris momenti narrata.

13 Si igitur tam ignotus aliunde Paphnutius est, cujus solius narratione (quam, ignoti pariter Eremitæ exceperint calamo, ad posterorūque transmiserint) innotescunt Acta Onuphrii; nescio quanta his fides adhibenda sit: præsertim cum in illorum decursa nonnulla audacius aut insolentius dicta scriptaque legantur, quam deceat Sanctos. Ut enim de Angelo quotidie panem afferente ad Onuphrium, aliisque ejusmodi nihil dicam, quia minus insolita sunt; insolitum sane atque inauditum est, Angelorum ministerio sacram Eucharistiam quot hebdomadibus afferri non tantum ad hominem unum, sed ad omnes, qui in eremo illa, segregati ab humano consortio vivebant. eosdemque pro libitu quodammodo suo in caelum mente abripi, et societate Sanctorum ibi gaudere; uti num. 11 narratur. Quid dicam de promissis num. 12, ac deinceps relatis? An justorum, in seculo adhuc viventium, ea cogitatio, ne dicam sermo sit: qualis Onuphrio isthic tribuitur: ut se post obitum pro Sancto velle coli insinuet, cultoribusque suis certa præavia, soli Deo distributori subjecta, confidenter promittat? Quid? quod sibi ipse contradicat, dum num. 3 asseveranter contendit, quod annis 60 in solitudine moratus, hominem carne indutum viderit nullum, solo Paphnutio excepto. Numero vero

Gesta et personæ Onuphrii aliunde ignota,

uti et Paphnutii peregrinatoris,

F qui ab aliis ejusdem nominis differt;

F unde minor fides scriptis ejus.

multa etiam, ex credibilibus narratibus,

Ambrosiana Græce:

Latine versæ ex MS. Leodiensi et Blauburano;

que absonum Prologum,

et male consulam narrationem;

ac pueriliæ narrationem adjunctam habet.

A vero 9 fatetur, quotannis semel visitatum se fuisse a suo ductore et institutore Eremita, quod hic obiret.

et non satis certum sui auctorem indicantibus.

14 Quid porro de Paphnutio? Narraveritne tantum suam ipse peregrinationis historiam; an scripserit etiam? Ex historia constat; narravisse aliis, qui ipsam ex ore ejus exceperunt conscripseruntque: quod dum ipse Paphnutius jubetur indicare, arguitur etiam ipse historiam suam scripsisse, contra quam supponi videtur: uti prudens lector ex ipsis historiae verbis per se poterit colligere. Sub finem sic habet: Cum autem venissem in Ægyptum (hæc narratio Paphnutii censenda est) itinere trium dierum, inter ambulandum, inveni duos Fratres Deum timentes. Apud ipsos autem quievi ad decem dies, annuntians eis illa quæ vidi, et ea quæ mihi acciderunt. Ipsi vero mihi respondentes, dixerunt cum omni gaudio: Vere, Frater Paphnuti, magnam gratiam es consecutus, qui dignus es habitus ut videres magnos et perfectos Dei servos. Ipsi autem Fratres benigni et clementes, diligebant Deum ex tota anima. Nominatur autem locus eorum Scites. Cum vero audissent ea quæ ego illis narravi, ea diligenter conscripserunt, et celeriter currentes obierunt totam Scitem (hæc saltem non narrantis tantum, sed scribentis etiam Paphnutii censeri debent: nisi tertii ejusdem interpolatoris esse malis: cui ego non difficulter totam historiam tribero) ferentes librum quem conscripserunt ex mea narratione. Et postquam ea legissent sanctis Patribus, acceperunt eum in ecclesiam. Quem quidem illic reliquerunt, ad lucrum et ketitiam iis qui credunt et ea audiunt. Nam qua hora voluerint hæc meditari, magis benedicunt Deum et Sanctos, pleni lætitia et exultatione: cum hi sermones sint pleni contemplatione, quam ego minimus servus Paphnutius, Dei providentia dignatus sum assequi. Sit autem gratia et pax Domini nostri Jesu Christi nobiscum, intercessionibus sanctorum Patrum, cui ei placuerunt, nunc et semper et in secula seculorum. Amen. Atque hæc prolata sunt, ut Lector judicare de scriptore Peregrinationis possit.

Tempus quo vixerit Onuphrius incertum.

15 Jam vero si de tempore, quo vixerit Eremita Onuphrius Paphnutiusque indages: æque hic incerta, imo ignota plane sunt omnia, nullo illud caractere aut indicio uspiam in Actis prodente. Nam quod Florarium nostrum Sanctorum MS. migrasse Onuphrium a seculo dicat anno salutis 370; nescio quo auctore vel unde hauserit. Idque ipsum se pariter nescire, notavit pridem Rosweyodus ad vitam Onuphrii, Notatione 26. Ut mirum sit Lambecium tomo 8 Comment. hujus auctoritate perperam citata, omnium prædictum 370 morti ejus sine dubitatione adscribere. Quod si quis tamen admittat, vixisse Onuphrium eodem tempore quo anonymus ille Episcopus in vitis Patrum, cujus gesta, paulo post adducenda, Onuphriani persimilia videbuntur, quamquam breviora sint: uterque (si tamen diversi censendi sunt) vixisse et obiisse potest circiter annum 370 prædictum. Cum enim Episcopus ille advententem ad se peregrinatore interroget, Nam adhuc sint persecutiones; commode intelligi potest interrogatio de persecutione Juliani, tunc per ministros suos sæventis in Christianum nomen; uti et responsio interrogati, cessasse omnino persecu-

Paphnutius tendit in eremum quadriduo, et invenit mortuum hominem in spelunca;

Quodam die studium adhibui, ut in interiorem venirem solitudinem, et viderem an esset ullus alius Frater Monachus, qui interius meo serviret Domino. Cumque surrexissem, profectus sum iter quatuor dierum in interiorem solitudinem, licet nec panem

tiones, quod per obitum Juliani, anno 363 mortui contigerat.

D AUCTORE C. J.

16 Locus videtur aliquanto propius indicari quam tempus, dicique posset ob vastitatem sterilitatemque suam esse eremus illa, quæ inter immensas Ægypti solitudines famosissima, Oasis appellatur, ab ejusdem nominis civitate. Cujus conjecturæ nostræ probabilitas, si non et certitudo, eruitur ex historia Paphnutii apud Surium, dicentis se in interiorem profectum esse solitudinem, ubi est genus eorum qui dicuntur Mazici. Mazici autem sunt circa Oasim ejusque eremum, ut §. iv videbitur in Narratione, e Vitis Patrum deprompta. Est porro Oasis duplex, major et minor, in extremis Ægypti finibus, teste Procopio de bello Persico: describiturque a Zozimo lib. 5, Locus insigniter sterilis, (fuitque reorum exilio subinde deputatus) e quo nemo posset evadere, qui eo deportaretur. Nam quod aliunde hac euntibus interjectum solum occurrit, arenosum, vastum prorsus, et inhabitatum, notitiam pergentibus in Oasim omnem adimit; tum quod venti vestigiis arenam ingerant; tum etiam quod nec arbor ulla, nec domicilium sit, quæ indicium aliquod iter facientibus ad conjecturam relinquere possint. Fuerunt tamen et aliæ solitudines in Ægypto ejusque confinibus vastissimæ, ut incertum maneat, quænum habitatorem Onuphrium, et peregrinatorem Paphnutium uacta potissimum fuerit.

ut fere etiam locus,

qui videtur Oasis fuisse

E

17 Atque ita habemus pleraque hactenus incerta; habemus et nonnulla, ad personam Paphnutii ejusque Narrationem spectantia, quæ movebunt fortassis Lectorem, ut non ilico manibus pedibusque, (ut dici solet) abeundum sibi putet in sententiam illorum, quamvis plurimorum, qui vitam illam sine examine alii ex aliis scripserunt edideruntque, tamquam probatissimam atque omni exceptione majorem. Eodem movere etiam poterit suspicio nostrum (quam tamen pro suspitione tantum haberi velim) quod tota illa Peregrinationis Paphnutianæ historia ex Vitis Patrum hinc inde consarcinata sit ab otioso quopiam, qui aut alienis Actis e cerebro suo affinxerit certa nomina; aut certis Sanctorum, ceterum obscurorum, nominibus aliena Acta applicuerit. Sane e tribus, quibus Peregrinationem totam dirimus constare partibus, prima totidem pene verbis legitur in Vitis Patrum lib. 6, tribuiturque anonymo cuidam Solitario. Altera ibidem legitur, contractior quidem quam apud Paphnutium, in præcipuis tamen punctis re ipsa persimilis: quamvis inter utramque Narrationem illud intercedat discriminis, quod in Vitis Patrum uterque, tam is qui narrat, quam is de quo narratur, anonymus sit; et uterque Episcopus fuisse perhibeatur. In peregrinatione autem nostra alter nominatim Paphnutius, alter Onuphrius appellatur; neuter vero Episcopus fuerit. Ut vero clare cognoscatur primam peregrinationis Paphnutianæ partem eandem plane censeri posse cum illa anonymi Fratris, quæ ab omni memoria Vitis Patrum inserta, in editione Rosweydi legitur libro 6, libello 3 num. 11, interprete Joanne S. R. Ecclesiæ Sabliarono, qui putatur ibidem in Prolegomenis, seculo 6 floruisse, et Pontificem Romanæ Ecclesiæ præfuisse. Ut, inquam, id clare cognoscatur, sisto hic utramque Narrationem, alternis columnis inter se compositam.

Peregrinatio Paphnutii

forte consarcinata ex Vitis Patrum.

F

§ III.

Peregrinationis Paphnutianæ pars prima, ut est apud Surium 12 Junii.

Peregrinatio solitarii anonymi, ut est in Vitis Patrum libro 6, libello 4, num. 11.

Narrabat quidam solitarius Fratribus, qui erant in Raythum, ubi sunt septuaginta arbores palmarum, in locum, ubi applicuit Moyses cum populo, quando egressus est de terra Ægypti, sic dicens: Cogitavi aliquando, debere me ingredi in interiorem eremum,

Anonymum, Frater tendit in eremum quadriduo, et invenit mortuum hominem in spelunca;

si

A panem interim comedissem, neque vinum aut aquam
 AUCTORE C. J. bibissem. Quarto autem die, cum pervenissem ad
 antrum venerabile, mansi hora una pulsans ostium,
 sperans fore, ut pro more egrederetur aliquis ex
 Fratribus, et me ipse salutaret. Cum vero pulsas-
 sem, et nemo respondisset; aperui ostium, et in-
 gressus sum clamans, Benedic. Cumque vidissem
 quemdam sedentem, tetigi ejus humerum: fuitque
 tamquam lanugo. Cumque reliquum corporis con-
 tractassem, inveni eum jam longo tempore mor-
 tuum. Vidi vero pendens quoque colobium. Cumque
 ego id tetigissem, evasit non secus ac pulvis in manu
 mea, adeo ut ego statim me veste propria exuerim,
 promptoque et alacri animo propriis manibus ef-
 fossa terra arenosa, ejus deposuerim reliquias, cum
 precibus et multis lacrymis.

allam inve-
 nit speluncam
 sine incola,

19 Illinc autem egressus, profectus sum ad in-
 teriores partes solitudinis. Invenio autem in altera
 spelunca veluti vestigia hominis. Cumque cogno-
 vissem aliquem in ea habitare, fui parum animo
 commotus. Cum autem pulsassem, et nullam vocem
 audissem, ingressus sum in eandem speluncam.
 Cumque nullam invenissem, sum egressus, reputans,
 servum Dei illic solitum se exercere. Cum autem
 invenissem propriam ejus cellam, in qua similiter
 nullus erat, perseveravi manere toto die, cupiens
 salutare hominem, et citra ullam intermissionem
 dicens ex Psalterio. Cum ille autem dies finiretur,
 vidi gregem bubalbrum venientem, et Fratrem am-
 bulantem in medio eorum. Cum vero ii prope me
 venissent, illum quidem vidi virum veste nudum,
 pilis autem tectum corpore. Qui cum pervenisset in
 eum locum in quo stabam, et me putasset esse
 spiritum, mansit orans. Multi enim spiritus in iis
 locis eum tentarant, quemadmodum ipse postremo
 mihi narravit. Dixi autem ei: Cur times, serve
 Jesu Christi Dei nostri? Contemplare et vide gressus
 meos, ut scias, quod sum homo, sicut tu. Palpa
 me, ut videas quod caro et sanguis ego sum. Ipse
 autem cum me esset contemplatus, et gratias egisset,
 dixit, Amen. Ego vero rogavi eum, et persuasi,
 ut me in suam speluncam deduceret. Ille autem ex
 me quæsit, quomodo eo accessissem. Ego vero ei
 audacter scopum meum et institutum exposui:
 nempe quod, cum vellem cognoscere Christi servos,
 qui sunt in solitudine, illuc accessi, nec Deus eo
 me fraudavit desiderio.

quem vesperi
 videt venien-
 tem inter bu-
 bulos nudum.

B

20 Tunc ex eo sciscitatus sum, dicens: Quomodo
 huc venisti, et quanto tempore habitasti in hac
 solitudine, et quamobrem nudus incedis, nulla re
 tectus? Is autem hæc mihi dixit: Ego fui nuper
 Monachus, degens in cœnobio Thebaidis, magnoque
 et fidenti animo operans. Statui autem egredi ex
 illo cœnobio, et solus quiete habitare in monasterio,
 studens majorem invenire mercedem. Hanc cogita-
 tionem cum lubenter suscepissem, ædificavi parvam
 cellulam, et solus in ea habitavi, artem exercens
 meis manibus: quo factum est, ut multi quoque ad
 me accederent, jubentes mihi opus, quod meis fa-
 cerem manibus. Neque vero mihi parvi fructus ex
 iis redibant, ex quibus, pauperibus et egentibus et
 hospitibus suppeditabam. Inimicus autem, qui est
 omnino bonis infestus, illo mihi tempore invidens,
 et meum erga Deum vehemente scopum et insti-
 tutum impedire cupiens; cum subisset mentem
 cujusdam Monachæ, quæ apud me fuerat, jubens
 parvum aliquod opus; effecit, ut ea ad me rediret.
 Quo factum est, ut libere inter nos locuti, simul
 quoque habitaverimus; et postremo (quod est gra-
 vissimum) iniquitatem pepererimus, et sex menses
 in peccato manserimus. Postea autem cum mihi in
 mentem venisset meæ vitæ finis, et æternum ac
 magnum judicium, et tenebræ exteriores, et ignis
 qui

Cum esset
 is Monachus
 in Thebaide,

cellam scor-
 sim extru-
 xerat spe-
 cie majoris
 boni:

ubi cum
 Monacha
 in peccatum
 lapsus,

si forte invenirem aliquem interius me habitantem
 in eremo, et servientem Domino nostro Jesu Christo.
 Ambulans autem quatuor dies ac noctes inveni
 speluncam: et cum appropinquassem, respexi intus,
 et vidi sedentem hominem, et pulsavi secundum con-
 suetudinem Monachorum, ut egredientem salutarem
 eum. At ille non movebatur; requieverat enim in pace.
 Ego autem nihil dubitans introivi: et cum tenuissem
 scapulam ipsius, confestim dissolutus est, et factus
 est pulvis. Deinde aspiciens, vidi colobium pendens:
 cum vero et hoc tenuissem, dissolutum est, et in
 nihilum redactum est.

19 Cum autem de hoc hæsitarem, egressus sum
 inde, et perambulabam in desertum; in quo rursus
 aliam reperi speluncam, et vestigia hominis ibidem.
 Factus sum autem alacrior. Appropinquans autem
 ad ipsam speluncam, ut iterum pulsavi, et nemo
 mihi obaudivit, ingressus, nullum inveni. Stans au-
 tem foras speluncam, dicebam intra meipsum:
 Quia hic oportet venire hunc servum Dei, ubicumque
 fuerit. Cum vero jam præterisset dies, vidi bubalos
 venientes, et illum servum Dei venientem cum eis
 nudum, de capillis cooperientem quæ inhonesta erant
 corporis sui. Qui appropinquans mihi, existimabat
 me spiritum esse, et stetit ad orationem. Nam mul-
 tum tentatus fuerat a spiritibus, sicut ipse postea
 dicebat. Ego autem hæc intelligens, dicebam ei:
 Serve Dei, et ego homo sum, vide vestigia mea et
 contrecta me, quia caro et sanguis sum. Cum vero
 post orationem, dicto Amen, respexisset me et
 consolatus fuisset; introduxit me in speluncam; et
 interrogabat me, dicens: Quomodo huc advenisti?
 Cui ego dixi: Requirendi gratia servos Dei veni in
 hanc solitudinem, et non me fraudavit Deus a desi-
 derio meo.

allam invenit
 speluncam si-
 ne incola,

quem vesperi
 videt venien-
 tem inter bu-
 bulos nudum.

Cum esset
 is Monachus
 in Thebaide,

20 Ego autem interrogavi eum rursus, dicens:
 Quomodo et tu huc venisti, et quantum tempus
 habes, aut quod est alimentum tuum? vel quomodo,
 cum sis nudus, non indiges vestimento? Qui dixit
 mihi: Ego in cœnobio eram Thebaidis, et opus
 meum erat lini textura: subintravit autem in ani-
 mum meum cogitatus, ut inde exiens singulariter
 sederem; et Poteris, inquit, quietus esse, et susci-
 pere peregrinos, et plenior mercedem habere ex
 eo, quod acquisieris de opere tuo. Ut autem con-
 sensi cogitationi huic, et opere perfeci eam; exiens
 ædificavi mihi monasterium, ibique veniebant, qui
 mihi injungebant opus. Cumque jam multum esset
 quod congregaveram, festinabam pauperibus ac pe-
 regrinis illud distribuere. Sed adversarius noster
 diabolus, invidens mihi, sicut et semper et tunc,
 futuram in me fieri retributionem machinabatur
 auferre, eo quod festinabam labores meos Deo
 offerre. Videns enim unam virginem sacram injun-
 gentem mihi species, et eas me perficientem atque
 reddentem; immisit ei ut rursus mihi alias deman-
 daret species. At vero ubi jam consuetudo facta
 est ac fiducia major, postremo etiam tactus manuum
 et risus, ac simul convalescere, ad ultimum conce-
 pimur dolorem, et peperimus iniquitatem. Cum au-
 tem mansissem in eadem ruina sex mensibus, postea
 cogitavi, dicens: Quia aut hodie, aut crastino, aut
 post multos annos morti addictus, æternum habebō
 supplicium. Si enim quis uxorem hominis violave-
 rit, pœnis æternis legitime subjacebit; quantis tor-
 mentis dignus est, qui Christi stupraverit sponsam?
 Et sic occulte in hanc cremum cucurri, omnia re-
 linquens illi mulieri; veniensque huc inveni hanc
 speluncam, atque fontem hunc, et istam palmam,
 afferentem mihi botryones duodecim dactylorum:
 per singulos menses affert mihi unum botryonem,
 qui mihi sufficit triginta diebus, et post hunc ma-
 turatur alter. Post tempus autem multum creve-
 runt

cellam scor-
 sim extru-
 xerat, spe-
 cie majoris
 boni:

ubi cum
 Monacha
 in peccatum
 lapsus,

fugerat in
 solitudinem
 invidens,

A qui extingui non potest conflagratio, et vermis qui non potest sopiri corrosio; dixi apud me: Hei mihi, o anima, melius est mihi surgere, et abire in solitudinem, et fugere a peccato. Relictisque rebus omnibus et illa muliere, veni in hanc solitudinem, et inveni fontem, et hanc speluncam, et hanc palmam. Ea autem mihi victum suppeditat. Hæc enim palma generat quotannis duodecim spathas, nempe singulis mensibus unam: una autem spatha sufficit mihi triginta dies, et postea venit alia spatha. Nihil autem aliud habeo cibi in hac spelunca, neque alium potum. Quin etiam vestes meæ longo temporis spatio interierunt, et capillis capitis mei corpus tegitur cum pudendis. Jam enim tempore triginta annorum habito in hac solitudine, nec unquam cessavit aer mihi salubrem dare temperiem, neque panem omnino gustavi.

*fugerat in
eremum
pallens,*

*ibique multa
patiens do-
lore jecoris,*

*eo vulso
repositoque
divinitus
curatur:*

*Nomen ei
Timotheus.*

21 Postquam ex illo justo hæc audiissem, eum interrogavi, dicens: In principio quando huc venisti, laborastine valde, an non? Ipse autem respondens mihi, dixit: Primum quidem valde laborabam, Frater, adeo ut dolore cruciatus, me in terram projicerem; ut qui in ventre maximam sentirem molestiam, nec possem caput erigere: ob idque cogebam meam synaxim peragere voluntatus; Deum, qui in omnibus est misericors, rogans, tam propter eum qui me tunc affligebat dolorem, quam pro redemptione meorum peccatorum. Cum vero multos labores sustinuissem, quodam die dum sederem, et gravi dolore ventris vexarer intrinsecus, vidi virum insignem coram me stantem, qui me est allocutus, dicens: Quid habes, et quidnam tibi dolet? Statim autem, postquam hoc ex eo audiissem, confirmavi vires, et ei dixi: Domine, dolet mihi jecur. Is vero dixit: Ostende mihi locum, in quo sentis dolorem. Cum ego autem ei jecur ostendissem, ipse manu extensa, et mihi imposita, et conjunctis digitis, periade ac gladio scidit latus; et meum jecur eduxit, meo maximo cum dolore; et ostendit mihi plagas, quas in eo habebam. Illud vero manu sua erasit, et ei pannum mundum injecit, et jecur meum in locum suum restituit. Cumque totum corpus meum contrectasset benedictis suis manibus, lateris mei vulnus conglutinauit, et dixit: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, ne deterius tibi contingat: sed servi Domino nunc, et usque in secula. Ecce autem ab illo die curata sunt omnia mea interiora, cessavitque dolor mei jecoris. Ex illo ergo tempore maneo sine dolore, Deo benedicens, et ipsum glorificans propter suam in me misericordiam. Mihi autem ostendit vir ille insignis pannum amoni quem meo lateri imposuit. Quando vero mihi Paphnutio narravit hæc omnia, rogavi eum, ut cum ipso manerem in spelunca. Ipse autem mihi respondit, dicens: Non puteris, Frater mi, ferre insultus demonum. Postea vero rogavi eum, ut mihi nomen suum significaret. Is vero mihi dixit: Nomen est mihi Timotheus. Memento mei, et roga pro me, Frater dilecte, ut Deus in me perficiat bonum, quo sum dignatus. Ego autem Paphnutius procidi ad ejus pedes, preces ab eo postulans. Ipse autem respondens mihi, dixit: Dominus noster Jesus Christus benedicet te, et defendet te ab omni laqueo diaboli, et præbebit tibi vias rectas ad hoc, ut pergas ad Sanctos ejus in secula. Benedictionem autem ejus consecutus, prompto et alacri animo cum gaudio sum egressus, Deum laudans, propter egregios sermones, quos audivi a sancto illo Timotheo.

C §. IV. *Anonymi peregrinatio, ejusque de Anonymo narratio, persimilis Paphnutianæ et peregrinationi et de Onuphrio narrationi; estque harum veluti fundamentum.*

Pari modo comparari inter se possent, quæ loco citato sequitur in *Vitis Patrum*, alterius Anonymi peregrinatio, ejusque de Anonymo alia narratio; et secunda pars peregrinationis Paphnutianæ, quæ *Vitam Onuphrii* continet. Verum quæ hæc fusius quam illa describitur, et mox tota erit proponenda; præmittimus illi hoc paragrapho prænotatum *Narrationem Anonymi*; subjicientes illi nonnulla *Annotata*; et prænotantes, hanc *Narrationem* in *Vitis Patrum* continuo jungi, ut diximus, alteri, quam indidem dedimus *Paragrapho superiori*; quemadmodum secunda pars *historiæ Paphnutianæ* de Onuphrio continuo subjungitur primæ de Timotheo apud *Syrum*. Notamus etiam quod utrobique, id est in mox proferenda de Anonymo, et *Paphnutiana* de Onuphrio *narratione*, iter peregrinantium dirigi dicitur in interiorem eremum, ubi genus est Mazicorum. Sic ut utrobique locus etiam peregrina-

*Alia peregrinatio
anonymi,*

*similis Pa-
phnutianæ,*

runt capilli mei, et cum jam disrumperentur vestimenta mea, de ipsis, quam decet, partem operui corporis mei.

21 Dum autem rursus eum interrogarem, si in primordiis difficultatem habuisset idem, ait mihi: In initiis afflictus sum valde dolore jecoris, ita ut humi jacens non possem stans Psalmum dicere, sed prostratus in terra, clamabam ad Altissimum. Cum autem in spelunca essem in dolore valido atque defectione, ut etiam nec egredi jam possem; vidi virum intrantem, et juxta stantem, ac dicentem mihi: Quid pateris? Ego autem, confortatus ab eo modicum, dixi ei: Hepar doleo. Qui dixit mihi: Ubi doles? Cum vero ostendissem ei, digitos manus suæ in directum conjungens, divisit locum illum tamquam per gladium; et avellens jecur, ostendit mihi vulnera; et raso jecore manu sua, in pannum ipsas scabies misit; atque rursus ipsum jecur imponens manibus suis, locum ipsum reclusit; et ait mihi: Ecce sanus factus es, servi Domini nostro Jesu Christo sicut oportet. Et ex tunc factus sum sanus, et sine labore jam sua hæc. Ego autem multum illum rogavi, ut manerem in interiore eremo, et ait mihi? Non potes sufferre demonum impetis. Et ego hoc ipsum considerans, rogabam ut orans pro me dimitteret me. Qui cum orasset, dimisit me. Hæc vobis narraui ædificationis gratia.

D
AUCTORE C. J.

*ibique multa
patiens do-
lore jecoris*

*divinitus eo
vulso repo-
sitoque cu-
ratur.*

E

insignem coram me stantem, qui me est allocutus, dicens: Quid habes, et quidnam tibi dolet? Statim autem, postquam hoc ex eo audiissem, confirmavi vires, et ei dixi: Domine, dolet mihi jecur. Is vero dixit: Ostende mihi locum, in quo sentis dolorem. Cum ego autem ei jecur ostendissem, ipse manu extensa, et mihi imposita, et conjunctis digitis, periade ac gladio scidit latus; et meum jecur eduxit, meo maximo cum dolore; et ostendit mihi plagas, quas in eo habebam. Illud vero manu sua erasit, et ei pannum mundum injecit, et jecur meum in locum suum restituit. Cumque totum corpus meum contrectasset benedictis suis manibus, lateris mei vulnus conglutinauit, et dixit: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, ne deterius tibi contingat: sed servi Domino nunc, et usque in secula. Ecce autem ab illo die curata sunt omnia mea interiora, cessavitque dolor mei jecoris. Ex illo ergo tempore maneo sine dolore, Deo benedicens, et ipsum glorificans propter suam in me misericordiam. Mihi autem ostendit vir ille insignis pannum amoni quem meo lateri imposuit. Quando vero mihi Paphnutio narravit hæc omnia, rogavi eum, ut cum ipso manerem in spelunca. Ipse autem mihi respondit, dicens: Non puteris, Frater mi, ferre insultus demonum. Postea vero rogavi eum, ut mihi nomen suum significaret. Is vero mihi dixit: Nomen est mihi Timotheus. Memento mei, et roga pro me, Frater dilecte, ut Deus in me perficiat bonum, quo sum dignatus. Ego autem Paphnutius procidi ad ejus pedes, preces ab eo postulans. Ipse autem respondens mihi, dixit: Dominus noster Jesus Christus benedicet te, et defendet te ab omni laqueo diaboli, et præbebit tibi vias rectas ad hoc, ut pergas ad Sanctos ejus in secula. Benedictionem autem ejus consecutus, prompto et alacri animo cum gaudio sum egressus, Deum laudans, propter egregios sermones, quos audivi a sancto illo Timotheo.

tionis indicetur idem: et major suspicio oriri possit, alterum ex altero desumptam esse. Est autem *Narratio Anonymi*, uti extat in *Vitis Patrum*, hujusmodi.

23 Dicebat rursus alius senex: qui etiam dignus effectus est Episcopus civitatis Oxyrynchi, a tamquam ab alio hæc audisset: sed ipse erat qui hoc fecerat. Visum est, inquit, mihi aliquando intrare in interiorem eremum, quæ est circa Oasa, ubi genus est Mazicorum, ut viderem, si forte invenirem aliquem Christo servientem. Sumens itaque paucos paximates, et quasi dierum quatuor aquam in vase, iter meum faciebam. Transactis vero quatuor diebus, consumptisque cibis, expectabam quid agerem. Et confidens dedi ineipsum ad pergendum. Ambulavi quoque alios quatuor dies, sine cibo perdurans. Cumque jejunium et laborem itineris ferre non posset corpus meum, in pusillanimitatem veni, ac sic jacebam in terra. Veniens autem quidam digito suo tetigit labia mea, tamquam si medicus de sputo oculus percurrat: statim vero confortatus sum, ita ut putarem me neque ambulasse, neque famem pertulisse. Cum ego vidissem venientem in me virtutem hanc, surgens perambulabam desertum.

F

a

b

*qui fama
pressus,
confortatur
divinitus,
senel*

Præteritis

A Præteritis itaque aliis quatuor diebus, rursus fatigatus defeci. Cumque extendissem manus meas in cælum, ecce vir ille, qui pridem me confortaverat, iterum digito suo quasi liniens labia mea, confortavit me. Peracti sunt autem dies decem et septem; et posthæc invenio tugurium, et arborem palmarum, et virum stantem, cujus capilli capitis erant pro indumento ipsius; qui capilli canitie ejus erant candidi per totum. Erat autem et terribilis aspectu c.

24 Cumque vidisset me, stetit ad orationem; et expleto Amen, cognovit me esse hominem: tenensque mihi manum, interrogabat me, dicens: Quomodo huc advenisti? et si adhuc constant omnia quæ sunt in mundo? si adhuc etiam sunt persecutiones? Ego autem dixi ei: Vestri gratia, qui in veritate Domino Jesu Christo servitis, hanc perambulabo eremum; persecutio vero cessavit per petitionem Christi. Edissere mihi nunc, obsecro te, et tu, quomodo huc advenisti? At ille cum lamentatione plorans, cepit dicere mihi. Ego Episcopus eram, et persecutione facta, multis mihi illatis supplicis, cum jam ferre non possem tormenta, postea sacrificavi: in meipsum autem deinde reversus, agnovi iniquitatem meam, et dedi meipsum ad moriendum in hac eremum; et sum degens hic annis quadraginta novem in confessione et obsecratione ad Deum, si forte dimittatur mihi peccatum meum. Et victum quidem præstitit mihi Dominus ex hac palma, consolationis vero indulgentiam non accepi, usque ad quadraginta octo annos: in hoc autem anno consolatus sum d.

25 Hoc autem dicens, repente surrexit; et currens exiit foras, et stetit in oratione diu. Cum autem complexisset orans, venit ad me. Intuens autem ego faciem ejus, exterritus trepidavi, factus enim erat ipse tanquam ignis. Dixit ergo mihi: Noli timere: Deus enim te misit, ut finiri tradas corpus corpus meum, atque sepulture. Dum autem consummasset hæc dicens, statim extendens manus pedesque, finem vitæ fecit. Dissuta ergo tunica mea, ego dimidiam mihi tenui, et dimidia involutum sanctum corpusculum abscondi in terra. Recondito ergo illo, continuo palma illa aruit, et tugurium illud cecidit. Ego autem multum flevi, obsecrans Deum, si quomodo mihi præstaret palmam illam, ut perseverarem in loco illo residuum tempus meum. Ut autem non est hoc factum, dixi apud me: Non est voluntas Dei. Orans ergo tendebam iterum ad seculum. Et ecce homo, qui liniivit labia mea, veniens apparuit mihi, atque confortavit me: et ita convalescere pervenire ad Fratres, et narraui eis hæc, rogans eos ne desperarent semetipsos, sed per penitentiam invenirent Deum e.

ANNOTATA C. J.

a Civitas ampla valde et populosa Thebaidis, ut auctor est Rufinus apud Roswydum in vitis Patrum; in qua ipse testatur, tanta se religionis deprehendisse bona, ut ea nemo digne valeat enarrare: comperisse etiam ex Episcopi loci, viginti millia Virginum et decem millia Monachorum inibi haberi: expertum autem esse hospitalitatem incolarum prorsus admirabilem.

b Eginus de Oasi supra § 11. num. 13: ex quibus etiam Mazicorum situs colligi potest.

c Prædicta sic enuntiat apud Svirium Paphnutius, transiens a Timotheo ad Onuphrium: Rursus profectus sum in interiorum solitudinem in via avia, ubi est genus eorum qui dicuntur Mazici. Omne meum studium in eo ponebatur, ut scirem an esset alius Anachoreta in interioribus partibus solitudinis Deo serviens: ut ego quoque dignus haberer, qui hoc

consequeretur. Hoc autem iter cum cœpisset ingredi, tuli mecum paucos panes, et aquæ modicum. Quæ quidem mihi suffecerunt usque ad quatuor dies. Cum ii autem præterissent, et expletum esset quod manducarem, affligetar, adductus in magnas de victu angustias. Statim vero sumptis viribus, et mortem habens ante oculos, ea cura dimissa, alios quatuor dies et noctes sum profectus, cum nec panem aut aquam gustassem: adeo ut rursus cum mihi deesset cibus, valde laborarem, et ne humi abiciens, mortem expectarem. Tunc vidi virum insignem venientem, et manum suam labris meis imponentem, non secus atque medicus scalpellum oculo; et protinus rursus sumpsi vires, adeo ut neque famem, neque sitim sentirem. Cum magnam autem et terribilem vidissem visionem, surgens rursus prompto et alacri animo, profectus sum in interiorum solitudinem alios quatuor dies et noctes. Defessus vero et extensus in cælum manibus, Deum oravi. Cumque rursus virum illum vidissem ad me venientem, accepi ab eo magnas vires. Cumque septemdecim dierum itineri finem (ut semel dicam) imposuissem, vidi procul virum venientem aspectu admodum terribilem, hirsutum pilis, eisque tectum toto corpore, non secus ac feram terribilem. Erat enim veste nudus, lumbosque cinctos habebat foliis herbarum. Hactenus hæc Paphnutiana peregrinatio belle convenit cum Anonymi præmissa contextu.

d Hoc numero relata minus conveniunt cum Paphnutius. Pro Actis enim brevibus Episcopi illius anonymi, substituuntur a Paphnutio mira Onuphrii dicta gestaque; quamquam interrogationes atque responsiones, et quæ de palma narrantur, non multum discrepant.

e Quæ hoc numero narrantur, iterum possunt fundamentum præbuisse Paphnutianæ historię, quatenus ea de morte ac sepultura Onuphrii agit his verbis: Dum autem esset mane (postridie adventus Paphnutii) vidi ipsum post matutinas preces mutasse faciei aspectum et colorem, et sui conterritus. Ipse autem cum hoc cognovisset, me est allocutus, dicens: Ne timeas, Frater Paphnuti: Deus enim, qui est in omnibus misericors, te ad me misit, ut curam geras sepulturæ mearum reliquiarum. Ecce enim hodierno die perficio meam administrationem, et ab eo in requiem meam usque in seculum. Interpositis hic promissis, quæ facit Onuphrius satis fidenter cultoribus suis; et benedictione, quam impertit Paphnutio; sequitur porro: Post hæc surgens, oravit Deum cum lacrymis et multis gemitibus. Et paulo post, cum ea ipsa hora se humi dejecisset, consummatus est in Domino, in ejus manus tradito spiritu cum lætitia. Hæc cantus Angelorum audiuntur in obitu Sancti, et subditur: Ego autem cum me exuissem eo, quod gestabam lebitonario, et ejus transversa solvissem, ea in duo divisi: et cum dimidio quidem ejus corpus involvissem, pro more justorum quæ mortuis peraguntur, contexi. Alterum autem gestavi dimidium, ne ego manerem nudus. Et cum petram invenissem concavam, tanquam in cisterna corpus ejus illic deposui, multisque collectis lapidibus contexi reliquias. Surgens autem, oravi ut illic manerem. Statim vero vidi collapsum tugurium; et palmam, qua nutriebatur, ipsam quoque cecidisse similiter. Quod cum vidissem tam cito accidisse, et ex eo cognovissem non esse Dei voluntatem, ut in illo loco habitarem; comedi panis id quod superfuit, et aquam bibi similiter. Rursus autem extensus in cælos manibus oravi, et vidi virum illum ad me venientem eo modo, quo vidi ambulans in solitudine; qui mihi vires addens, ambulabat ante me.

D Paphnutius cren non petit interiorem

deficiens restauratur divinitus,

invenit hominem formam terribilem

E

Videtur Paphnutius moribundum,

F et mox morientem,

sepelit cum in dimidio tunica sua,

cadentibus statim tugurio et palma,

§. V. *Tertia peregrinationis Paphnutianæ pars; ut est apud Surium.*

Ne quid desit Lectori curioso, et Vitæ Onuphriane admiratori, ex quo possit definiri, quantum ei ac toti peregrinationi Paphnutianæ tribui debeat fidei; tertiam hic ejus partem, uti est apud Surium, exhibemus: quemadmodum exhibuimus ex eodem primam paragrapho III; et secundam ex MS. nostro exhibituri sumus paulo post; ejusdemque partem aliquam seu compendium ex Surio dedimus paragr. IV inter Annotata; Postquam igitur sepeliverat Onuphrium Paphnutius, pergit narrare sic: Rursum autem extensis in cælos manibus oravi; et vidi virum illum ad me venientem eo modo, quo vidi ambulans in solitudine: qui mihi vires addens, ambulabat ante me.

27 Cum illinc autem essem egressus, et affligerer propter beatum patrem Honofrium, rursus animo exortum est gaudium, quod dignus sim habitus, qui ejus sancto ore benedicerer. Cumque quatuor dierum spatio ambulassem, accessi ad quandam cellam, quæ in alto fuerat edificata. Quam ingressus, neminem inveni: sedi autem parumper, cogitans et diceas apud me: Estne aliquis habitans in hac spelunca, in quam me deduxit Deus? Hæc enim apud me cogitarem, ingressus est vir sanctus, canis pleus, specie adorandus et decorus, ex palmis contexto indumento vestitus, et summi corporis contegens. Ipse autem cum me vidisset, statim est allocutus, dicens: Tu es Frater Paphnutius, qui contextisti corpus sancti Onufrii. Cum ergo cognovissem, eum in visione diiicisse quod factum fuerat, statim ei procidi ad pedes. Ipse vero me consolatus, dixit mihi: Surge, Frater, Deus te dignum censuit, ut esses amicus sanctorum ejus famulorum. Jam enim didici ab ejus providentia tunc futurum hodie ad me adventum. Tibi autem aperiam, frater dilecte, quod sexaginta annos habitavi in hac solitudine: Non vidi hominem, qui ad me venerit, nisi eos solos Fratres, qui hic mecum habitant. Interim autem dum nos loqueremur, ingressi sunt tres alii, tanquam sancti senes Patres, in illam cellam. Qui me alloquentes, statim dixerunt: Benedic, Frater: Tu es Frater Paphnutius, noster in Domino cooperator. Tu es, qui texisti corpus sancti Onufrii. Gaude, Frater: es enim dignatus magnam virtutem cognoscere. Videns autem Dominus, nobis significavit, fore ut hodie ad nos venias: jussitque, ut esses nobiscum unum diem. Jam enim sexaginta annos habitamus in hac solitudine, neque vidimus hominem præter te soium. Cum vero nos colloqueremur de Patre Onufrio et aliis Sanctis, post duas horas dixerunt mihi: Surge, Frater, vescere modico pane, et confirma cor tuum, quandoquidem venisti e longinquo, et cupis nobiscum colletari.

28 Postquam ergo me fecerunt surgere, unanimes Deum precati sumus, et ecce vidimus ante nos quinque panes leves; et admodum pulchros et delicatos, tantum modo coctos. Ipsi quoque attulerunt aliquid aliud esculentum, quod quidem sumpsimus cum panibus, omnesque sedimus et simul comedimus. Ipsi autem rursus mihi dixerunt: Ecce ut jam tibi diximus antea, cum sexaginta annis habitaverimus in hac solitudine, quatuor panes Dei jussu ad nos e cælo quotidie deferuntur: nunc autem cum tu ad nos veneris, ecce panum numerus pro te quoque est ad nos missus: neque scimus undenam affertantur, sed quotidie speluncam ingredienti, invenimus eos per se paratos. Postquam vero nos simul gustavimus, tota illa nocte fecimus orationes, et magnam synaxim celebravimus; erat enim san-

ctus dies Dominicæ. Cum esset autem mane, rogavi ipsos, ut manerem cum eis in spelunca usque ad diem ultimum. Ipsi vero respondentes mihi dixerunt: Non est voluntas Dei, ut tu habites in hac solitudine: sed surge, et vade in Ægyptum, et narra Fratribus Christi amantibus omnia quæcumque vidisti, ad nostri memoriam, et ad lucrum et utilitatem eorum qui audiunt. Cum hi hæc dixissent, eos valde rogavi, ut sua nomina mihi significarent. Ipsi autem non sunt passi hoc mihi dicere. Sæpe ergo hoc ab eis vehementer petii. Cumque vehementer laborassem, non potui hoc eis persuadere: sed respondentes mihi dixerunt: Is scit, qui omnium novit nomina. Memento autem nostri, Frater, ut digni simus, qui nos invicem videamus in domo Dei. Stude ergo, dilecte fili, fugere mundi tentationes, ne ab eis illudaris, quandoquidem multos sunt ludificatæ. Cum hæc autem ex eis audivissem, procidi ad eorum pedes. Qui cum mihi benedixissent, ab eis abii in pace Dei: prædixerunt autem mihi quædam alia, quæ mihi acciderunt.

29 Cum autem ab eis abissem, ambulavi uno die per interiorum solitudinem. Cumque venissem ad speluncam fontis aquæ, illic sedi, ut parumper requiescerem a labore itineris. Erat autem locus ad id aptus, ut qui circa illum fontem multas haberet arbores, plenas fructibus. Cum vero parum quiescissem, et surrexissem; circumivi in medio arborum, admirans ipsorum fructuum multitudinem, et cogitans apud me, quisnam esset is, qui illo loco plantaverat. Erat autem fructus illarum arborum multæ palmæ, citri, punica, sycamma, zizypha, et vites; aliæ quoque amœnæ arbores et frugiferæ, quarum gustus est melle dulcior. His accedebant myrti quoque, et aliæ variæ arbores in medio earum, quæ illic site erant, suavem odorem emittentes: ille quoque fons ex se scatens, et omnes illas arbores irrigans, adeo ut existimarem eum esse Dei paradysum. Cum ergo illud admirarer spectaculum, vidi quatuor adolescentes, hilares et valde speciosos, ad me procul venientes, succinctos pellibus ovium. Qui cura appropinquassent dixerunt: Salve, Frater Paphnuti. Ego autem protinus humi cecidi in faciem, et eos veneratus sum. Qui cum me erexissent, mecum sederunt, et locuti sumus inter nos. Erant vero tanta gloria insignes, ut ego existimarem eos esse Angelos, et descendisse de cælo. Mecum autem magna sunt affecti lætitia, et collectos fructus ex illis arboribus mihi dederunt ad vescendum; et lætatum est cor meum, eo quod ego ab eis diligerer. Mansique apud illos septem dies, vescens fructibus illarum arborum.

30 Rogavi autem eos: Quomodo huc venistis, et unde estis? Ipsi vero respondentes mihi dixerunt: Frater, quandoquidem Deus te misit ad nos, omnem nostram tibi vitam narrabimus. Nos sumus ex civitate quæ dicitur Oxyrryngos: nostri vero parentes, sunt Senatores illius civitatis. Cum autem in illorum litteris ab eis institueremur, uni scholæ traditi, litteras quidem pedestres didicimus: cum vero etiam superiorem inchoassemus doctrinam, in unam convenimus sententiam, Deo nobis opem ferente ad id quod est melius, et statuimus ejus quoque discere sapientiam. Ex illo ergo tempore, nos quotidie mutuo excitantes ad animi alacritatem, et bonum scopum habentes in nostris cordibus, studentesque locum invenire, et paucos dies quiescere donec sciremus Dei de nobis providentiam; acceptis nobiscum paucis panibus, et modico aquæ, ad nostrum cibum et potum usque ad septem dies recessimus. Cum vero pervenissemus intra solitudinem, fuimus in ecstasi; et vidimus ante nos virum gloria insignem, qui nos apprehensos manibus deduxit in hunc locum

Reducitur
divinitus,

et invenit
speluncam

B

cum 4 sanc-
tis senibus,

C

de adventu
ejus a Deo
monitus;

manducant pa-
nes caritatis
dilatatos,

D
ACTORE C

e' nomina
eorum frus-
tra cupit scri-
re.

Interdum
sunt locum per-
stravit

E

et decoros
juvenes,

F

Oxyrryngi fi-
lios

quæ etiam
profici

A cum, et nos tradidit viro valde provec̄tæ ætatis, qui Deo serviebat. Ecce autem hic jam habitavimus sex annos, mansimus vero cum eo usque ad unum annum, ab illo docti quemadmodum Domino serviremus. Impleto autem illo anno, consummatus est hic Pater, et ex illo tempore hic soli sumus. Ecce autem, Frater dilecte, nos tibi confitemur, spatio sex annorum, ut diximus, in hoc loco degimus: panem non gustavimus, nec alium cibum sumpsimus, nisi solummodo de fructibus harum arborum: singulis vero hebdomadis semel tantum nos videmus invicem. In hoc enim loco invenimur, et nobis invicem occurrimus sabbato et sancta Dominica, post hos autem duos dies unusquisque nostrum venit in locum proprium, et apud se degit. Ipsi vero rursus fructus attulerunt, et communiter cibum sumpsimus. Cumque postea egressi fuissimus, simul processimus circiter quinque milliaria per solitudinem. Cum autem eis vale dicerem, rogavi eos ut dicerent mihi sua nomina. Et primus quidem dixit, Joannes; Secundus autem, Andreas; Tertius vero, Heraclambon; Quartus, Theophilus, precipientes mihi dicere nomina sua Fratribus ad sui memoriam. Ego vero eos rogavi, ut mei meminissent.

quot septimanis semel conveniebant inter se.

Paphnutii, in Ægyptum reversi,

B 31 Cum autem ab eis discessissem, et non viderem eos amplius, ambulavi tristis, recordans et ea admirans, quæ vidi meis oculis. Rursus vero apud me magnam capiebam lætitiã, admirans et recordans earum, quas consecutus fui, benedictionum a sanctis Eremitis et sancto Angelo. Cum autem venissem in Ægyptum itinere trium dierum, inter ambulandum inveni duos Fratres Deum timentes: apud ipsos autem quievi ad decem dies, annuntians eis illa quæ vidi et ea, quæ mihi acciderunt. Ipsi vero mihi respondentes, dixerunt cum omni gaudio: Vere, Frater Paphnuti, magnam gratiam es consecutus, qui dignus es habitus, ut videres magnos et perfectos Dei servos. Ipsi autem Fratres, benigni et clementes, diligebant Deum ex tota anima. Nomi-

natur autem locus eorum Scites. Cum vero audivissent ea, quæ ego illis narravi, ea diligenter conscripserunt; et celeriter currentes, obierunt totam Scitem, ferentes librum, quem conscripserunt ex mea narratione. Et postquam ea legissent sanctis Patribus, acceperunt eum in ecclesiam, quem quidem illic reliquerunt, ad lucrum et lætitiã iis, qui credunt et ea audiunt. Nam, quia hora voluerint hæc meditari, magis benedicunt Deum et Sanctos ejus, pleni lætitiã et exultatione; cum hi sermones sint pleni contemplatione, quam ego minimus servus Paphnutius, Dei providentiã dignatus sum assequi. Sit autem gratia et pax Domini nostri Jesu Christi nobiscum, intercessionibus sanctorum Patrum, qui ei placuerunt, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

D
visa et audita
conscribunt
duo Monachi.

32 Accipe nunc Lector (sed illa fide, qua ex præmissis et proprio acumine ipse judicaveris accipiendã) Onuphrii Acta, constituentia secundam peregrinationis Paphnutianã partem, ex MS. nostro bibliothecæ Boicæ, nova Latinitate a nobis donata, ut major conformitas Latini textus habentur cum Græco. Accipe tamen antea, ut nihil quidquam prætermittamus, Prologum interpretis anonymi, qui ejusdem Onuphrii Actis, paulum a nostris discrepantibus, præfigitur apud Roswedum in *Vitis Patrum*, nobis autem drest. estque talis: Beati Onuphrii Vitam, inter Græcorum commenta scriptam nuper reperi, ut quondam a venerabili ac prudentissimo viro, scilicet Gregorio, ipsius gesta narrante, cognovi. Hanc Paphnutius, vir quoque sanctissimus, Græco sermone retexit ab exordio. Quem ego secutus, e Græco transtuli in Latinum, largiente Domino, ut ejus probabilis vita, secundum vires meas manifestata, admirationem legentibus præbeat et imitationem. Non perpendite, quæso, mei sermonis rusticitatem, sed tanti laboris animo revolvite longanimitatem: quam vir Deo plenus patienter sustinuit, dum mundanæ vanitatis gloriam sprevit, et cœlesti regnum districtè vivendo sibimet hereditavit.

E

VITA

Ex MS. Bibliothecæ Ducalis in Bavaria.

INTERPRETE CONRADO JANNINGO

CAPUT I.

Iter Paphnutii, uti et Onuphrii in eremum. Ejus causa, dux, terminus.

Paphnutius tendit in eremum;

et fame laborans

confortatur divinitus

M minimus ego Paphnutius, die quadem, studiose cogitavi in eremum interiorẽ contendere, inspecturus, numquid alius Frater interiori quam ego loco Monachum ageret, Domino serviens. Et protinus surgens ad eremum me contuli. Sub ingressum via penes me habebam pauculos panes pariter et aquam, quæ in quatuor dies suffecerunt necessitatibus meis. Illis vero transactis, et annona absumpta, agro cœpi animo esse ob victus inopiam. Statimque, gratia divina opitulante, vires accepti; perrexique, licet ob oculos mihi versaretur mors, alios quatuor dies totidemque noctes, nec pane nec aqua gustatis; adeo ut humi procumberem, esurie ac fatione quasi ad mortem adactus. Cum ecce conspicio virum, fulgore insignem, albis indutum vestibus, qui ad me propius accedens, suam labiis meis manum adinovit: statimque ita corroboratum me sensi, ut depulsa fame sitique surgens, erectus stare.

Eνα μὲ τῶν ἡμερῶν, ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Παφνούτιος σπουδῆν μεγάλην ἐπιτησάμενος εἰς τὴν ἐσωτέραν ἔρημον γοῦσθαι, καὶ ἰδεῖν, οὐ ἐστὶ ἕτερος ἀδελφὸς μοναχὸς, ἐνδότερόν μου ἢ δουλεύων τῇ Κυρίῳ καὶ ἀναστὰς ἐπεραυμένη κατὰ τὴν ἔρημον. Ταύτης δὲ τῆς ὁδοῦ σπαρξάμενος, εἶχον μετ' ἐμαυτοῦ ὀλίγους ἄρτους, καὶ ὕδωρ ὁσαύτως, ἅπερ ἄχρι τεσσάρων ἡμερῶν μοι ἤρκεσαν. Ταύτων δὲ διελευσῶν, καὶ τοῦ εὐδαμονήματος πληρωθέντος, ἐβλήθην περὶ τῆς τροφῆς ἡ... καὶ εὐθὺς χάριτι Θεοῦ δύναμιν ἔλαβον, καὶ τὸν θάνατόν μου ἐνώπιόν μου θεασάμενος, ἐπορεύθην ἐπὶ ἄλλας τεσσάρων ἡμέρας, καὶ νύκτας τεσσάρων, μὴ γευσάμενος ἄρτου ἢ ὕδατος, ὥστε ἐν τῆς ασιτείας καὶ τοῦ κόπου, ῥίψα ἐμαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν ὡσεὶ νεκρὸν γεγόμενον· καὶ ἰδοὺ, ἴδον ἄνδρα ἐνδύξον, λευκοφόρον, ἐβλήντα, καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὰ χεῖρά μου θέντα παραχρῆμα ἐνεῶν μόνον, ὥστε μήτε πεινάσαι μήτε δευφῆσαι, ἀναστάντα δὲ στήν ἰ με ἕρμιον.

a

b

c

d

A 2 Καί ἰδὼν ταυτὴν τὴν φοδερὰν καὶ μεγάλην ὄψα-
σαν, πάλιν ἐπερεύθη περὶλυμότερος ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ
ἐρήμῳ· δέξα ἐπιτὸ δὲ ἀπλῶς πασσαμένων ἡμερῶν τῆς
ὀδοπορίας, ἐρεσχάμην πύρρηθεν ἄνδρα, τῷ εἶδει φοδε-
ρῶν, ἐρχόμενον πρὸς με, δάσιον ταῖς θρίξιν, καὶ τὸ
τούτου σῶμα σεπέδμενον, ὡσεὶ θηρίου, ἵν γάρ ἀπὸ
κεωφύλλων βοτάνης ἐπὶ τὴν ὕσφῃν αὐτοῦ περιεδέχμενος.
Τούτου δὲ φθάσαντος πικισιέστερόν μοι, ἐμφοδοῦ γενό-
μενος, ἀνῆλθον ἐπὶ τὸ περὶγύμιον τοῦ ὄρους, πάντῳ δειλί-
σας, νομίσας ἀνθρωποκτόνον εἶναι αὐτόν. Αὐτὸς δὲ
φθάσας ὑποκάτω τοῦ περυγίου ἐκείνου, ἐβρίβην ἐκρυπ-
τῶν ἐπὶ τὴν σκιάν· ἵν γάρ κοπτόμενος διὰ τοῦ γῆρου, καὶ
τῆς τροφῆς στενωπίας, καὶ τοῦ καύσανος, καὶ τῶν κόπων
ὦν ὑπέμενεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐκείνῃ. Ἀναδελφῆς δὲ ἐπὶ τὸ
ὄρος, καὶ θεασάμενός με, ἐφώνησέν μοι λέγων· Κατέλθε
πρὸς με, ἄνθρωπε ἀγιώτατε· καγὼ ἄνθρωπός εἰμι, ὁμοί-
πχθεὶς σου, μένων ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ διὰ Θεοῦ.

2 Posteaquam vidissem visionem illam magnam
terribilemque, denuo processi animosior in interio-
rem solitudinem ; diesque omnino septemdecim iti-
nerando progressus, procul conspexi virum ad me
venientem, specie terribilem, hirsutum capillis, qui-
bus totum corpus tegebatur, fere adinstar. Cinge-
batur enim circa lumbos herba ceophyllorum e
Contendente autem illo ad me et propius accedente,
timore correptus multumque pavidus, ascendi in
montis cacumen, ratus homicidam esse. Ipse vero
ad pedem usque montis progressus, procubuit in
umbra (erat enim senior, alimenti penuria, aestu, et
laboribus, quos in deserto illo pertulerat, admodum
fractus) et in montem suspiciens meque conspicatus,
exclamavit dicens : Descende ad me, vir sanctissi-
me ; etiam ego homo sum, paribus, ac tu, miseriis
ubnoxius, commorans in hac solitudine amore
Dei.

D
ALCTORE C. I.
Invenit Onu-
phrium horri-
bili forma,

c

qui tamen
blande eum
appellans,

nomen ac
gesta sua
explicit,

E

f
ubi nempe
prius habi-
taverit,

g

h

qua occasione
doctus

eremiticam
vitam,

F

3 Ἐγὼ δὲ ἀκούσας ταῦτα, πρόθυμος κατελθὼν πρὸς
αὐτόν, ἐβρίβην ἐκρυπτόν ἐπὶ τὴν γῆν πρὸς τοῖς ποσί· αὐ-
τοῦ· Ὁ δὲ ἔφη μοι· Ἀναστῆθι, υἱέ μου, καὶ σὺ γάρ θούλος
εἶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἀγίων Πατρῶν. Καὶ ἀναστὰς
ἤξιωθην καθίσει ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ πολλὰκις παρεκά-
λεσα αὐτόν ὥστε εἰπεῖν μοι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ
ἔργα. Αὐτὸς δὲ ἀποκριθεὶς εἶπέν μοι· Ὀνούφριος ὄνομα μοί
ἐστίν· καὶ ἰδοὺ ἐξήκοντα ἔτη ἔχω ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ
περισπῶν ἐν τοῖς ἔρεσιν ὡσπερ θηρίον, καὶ ἐκ τῶν
βοτανῶν, καὶ ἐκ τῶν καρπῶν τῆς ἐρήμου ταύτης τρεφόμε-
νος· ἀνθρώπου δὲ παντελῶς σαρκὶ γνωρίζομενον οὐχ
ἐνωσιακῶς, εἰ μὴ σὲ μόνον. Ὡκου γὰρ πρόην ἐν Ἀβυγῇ
μοναστηρίῳ Θεοδοσίων χήρας, ἐπιλεγόμενον τοῦ Ἐργμο-
πολίτου, ὅπερ πληροῦται ἀπὸ ἀριθμῶν τῶν ἀδελφῶν
ἑκατον, ὁμοψύχων καὶ ὁμοπίστων, κοινητῶν τραπέζης ἐν
ἀγάπῃ πάντων ἐσθιόντων, καὶ ἐν πλήρει εἰρήνῃ ἀναστρε-
φόμενων ζωῶν, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ μεγάλῃ ἀσκούστων, καὶ
δοξαζόντων τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀγα-
θότητα.

3 Cum hæc ego audissem, protinus ad ipsum
descendens, projeci me humi ad pedes ejus. Ipse au-
tem dixit mihi : Surge, fili mi ; nam et tu servus
Dei et sanctorum Patrum es. Ad hæc ego surgens,
dignus fui, qui in conspectu ejus considerem ; et
considerens sæpe rogavi, ut suum mihi nomen gesta-
que edissereret. Respondens autem dixit : Onuphrio
mihi nomen ; et ecce, anni sexaginta f sunt, ex
quibus in hacce solitudine degens, erro per montes
in modum feræ, herbis fructibusque eremi victitans ;
nec hominem interea, carne indutum, vidi ullum,
te solo excepto. Olim etenim habitabam in Abage
monasterio provincie Thebaidis, quod cognominatur
Eremopolites h, incoliturque a centum Fratribus,
qui ejusdem sententiæ sunt fideique omnes, com-
muni mensa in caritate utentes, in pace perfecta
vitam ducentes, exercitia sua in magno silentio
obeutes, et bonitatem Domini nostri Jesu Christi
laudantes.

4 Ἐτι νῦν ἐν ἡλικίᾳ διαγῶν μικρῶ, παιδευόμενος
καὶ τὴν φιλοθείαν ὑπὸ τῶν ἀγίων Πατρῶν, καὶ τὴν
εὐλακρινῆ πίστιν, καὶ τὸν καυῶνα τῆς ἐκκλησίας, καὶ εὐ-
λαθείας διδασκόμενος ἤκουσα τῶν ἀγίων γερόντων, ὅτι
ἔλεγον περὶ τοῦ θαυμαστοῦ Ἠλίου, ὅπως ὑπὸ Θεοῦ
ἐνεδυναμώθη διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ ἐγκρατείας, ἵν ἐν
τῇ ἐρήμῳ ὑπὸνεγεν· καὶ πάλαι περὶ τοῦ ἐνδύξου Προ-
δρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, καθὼς οὐ γέγονεν
πρώτε τις τῶν ἀνθρώπων [μεῖζων αὐτοῦ] καὶ περὶ ὧν
ὑπέστη ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἕως τῆς ἡμέρας τοῦ φανερωθῆσαι
αὐτῶν τῷ Ἰσραήλ. Ταῦτα οὖν καγὼ ἀηκόως ἐπει-
θωμῆν παρ' αὐτῶν. Τί οὖν ἐν τῇ ἐρήμῳ μεῖζωνες
ἡμῶν ὑπάρχουσιν; καὶ λέγουσίν μοι οἱ ἄγιοι γέροντες.
Ἠμεῖς γάρ ἀλλήλους καθ' ἐκάστην ὁρῶμεν, καὶ κοινὰς
τὰς συνάξεις ἡμῶν ποιούμεθα μετ' εὐφροσύνης; καὶ
ἱνίκα πεινάσωμεν τὴν τροφὴν ἐτοιμὴν εὐρίσκομεν, ὁμοίως
εἰ καὶ διψῶμεν, ὕδωρ ἔχομεν; καὶ εἰ συμθεῖ τινα
ἡμῶν ἐν ἀδυναμίᾳ ληφθῆναι, παραμυθεῖται ὑπὸ τῶν
ἐτέρων, διὰ τὸ κοινῶς διαγεῖν ἡμᾶς, εἰ δὲ καὶ βρώσιμόν
τι ἐπιθυμῶμεν, ἀλλήλους τούτο διακονοῦμεν διὰ τὴν
ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

4 Dum istic ego loci, in tenera etiam tum ætate
versans, a sanctis Patribus docebar amare Deum,
sinceram tenere fidem, regulam sequi Ecclesie ac
pietatis ; audivi eosdem etiam colloquentes de mi-
rabili Elia, quemadmodum divinitus confirmatus
fuerit, patienter toleranterque sustinens ærumnas
deserti. Rursum de glorioso Præcursore et Baptista
Joanue, quemadmodum nullus umquam sit natus
inter homines illo major ; et quæ sustinuerit in ere-
mo usque ad tempus quo manifestatus est Israeli.
Quibus ego auditis, sciscitatus sum ; Numquid igitur
qui eremum incolunt, nobis meliores sunt ? Et
aiunt mihi sancti senes illi, esse utique. Nos enim
alius alium videmus quotidie ; communes costas
frequentamus cum gaudio ; siquando esurimus, pa-
ratum invenimus cibum ; quando sitimus, ad manum
est aqua ; si contigerit in infirmitatem incidere
quempiam, adsunt qui solentur socii, quia in com-
mune vivimus ; imo si quid etiam edulii alius ab
alio desideravimus, id amore Dei porrigimus.

5 Οἱ δὲ οἰκοῦντες ἐν τῇ ἐρήμῳ, τούτων πάντων ἐειδῶς
εἰσίν· πῶθεν γάρ αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα ; τί δὲ καὶ θλίψις
ἐπέλθῃ αὐτοῖς ποτε, ἢ πάλεμος ἐκ τῆς τοῦ ἀντικειμένου
παγίδος, πού εὐρήσωναι ἄνθρωπον, μεταβαλεῖν τὸν νοῦν
αὐτῶν ἢ παραμυθηθῆσθαι δυνάμενον ; ἢ τροφῆς λειπού-
σης αὐτοῖς οὐκ εὐκόλῳ αὐτοῖς ἐστίν· ὡσαύτως δὲ καὶ
δίψης αὐτοῖς καταλαθεύσης, ὕδωρ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς· τότε
μάλιστα πλέον κοπιῶσιν ἀδελφοὶ τοιοῦτοι, ὅτε τὴν ἐρημον
καταλαθεῖν βούλονται, καὶ τὴν περὶ Θεὸν δουλίαν
ἀνασπάζονται ἐπὶ πλεῖον, καὶ τῇ ἀσκήσει ἑαυτοὺς παρα-
διδόσιν, τὴν τε πείναν καὶ δίψαν ὑπενεγκεῖν προθυμού-
μενοι καὶ τοὺς κερυμμένους τοῦ μισοκάλου πυμέ-
μους νικῆσαι καταγωνιζόμενοι, καὶ πάσαν τὴν στενὴν
ὁδὸν ἐν Κυρίῳ διώκοντες, εἰς τὸ μηδαμῶς [ἀνεχόμενοι]
τῇ τοῦ ἐγκυτίου μανίᾳ.

5 At vero eremi incolæ, hisce omnibus destituti
sunt : unde enim habeant talia ? Quod si superve-
niat eis etiam afflictio aut bellum, struente laqueum
adversario ; ubi, quæso te, hominem nanciscantur,
qui mentem ipsorum serenare et consolari possit ? Si
deficit eis cibus, non facile obtinetur ; similiter si
fauces arescunt siti, aqua nusquam adest. Tum vero
maxime laborant ejusmodi Fratres, cum in ere-
mum progressi, jugum Domini serio amplectun-
tur, exercitiisque se dant, famem sitimque ala-
criter tolerantēs ; occulta, quæ osor virtutis infert,
bella vincere contententes ; et arctam Domini viam
orantem currentes, nequitiam a furente adversario
retardati.

monasticæ
preferendam,

6 Σπουδῆ γάρ ἐστίν τοῖς τὰ τοιαῦτα ἐπιθυμοῦσιν πα-
Junii P. III

6 Is enim totus in illo est, ut talia desideranti-
4 bus

A bus injiciat remoram, tentetque a proposito virtutis scopo currentes avertere, quo minus in asceticis studiis perseverantes, magnis a Deo propositis frustrentur præmiis, quando a corpore excedunt : quandoquidem constantes et genere perseverantes in bonis cœptis, consequantur optimi Domini nostri Jesu Christi misericordiam, in remunerationem toleratarum ejus causa miseriarum : atque a sanctis Angelis, ad ipsos missis, cibum et aquam a petra subministrantibus, nutriantur ; quemadmodum Propheta Esaias docens ait, Qui expectant Deum mutabunt fortitudinem, assumentes pennas ut aquilæ ; ambulabunt, et non esurient ; current et non fatigabuntur : quoniam si sitiverint, adfertur eis aqua de petra : fiat namque herbæ deserti ipsis in ore dulciores mele. Quod si etiam ærumna bellumque ab hoste incubnerit, surgentes, expansis manibus Domino nostro supplicant, ejusque continuo auxilium submittitur cœlitus. Nam illico dissipantur tentationes omnes, propterea quod recto puroque corde quærant Dominum nostrum Jesum Christum. Nonne inaudisti, fili, quid Scriptura referat ; Deus non derelinquit pauperem in seculum sæculi, patientia ejus non peribit in finem. Atque iterum : Exaudiet eos Dominus et ex afflictione eorum liberabit eos : reddit enim Deus unicuique, prout sustinuit ejus causa labores. Quamobrem beatus est, qui perficit voluntatem Dei super terram, Angeli ministrant ei, et exultatione eum replent, corroborantque in horas singulas, dum vivit in corpore.

B 7 Talia a sanctis Patribus in monasterio meo edoctus, ego minimus Onuphrius, cor animumque repletus dulcedine plusquam mellea, tanto recti amore exarsi, ut alium in mundum mente translatus viderer. Et continuo surgens nocte, accepi pauculos panes et frumentum, quod in quatrimum sufficere posset victui ; ac duce Deo secundum providentiam ejus egressus, rogavi, locum ut indicaret, ubi me vellet solitarium agere. Egressus itaque monasterio illa nocte, ascendi via montana, perrecturus illac in eremum : cum ecce lumen conspicio ante me ; quo terrefactus, volebam redire, et priorem habitationis locum repetere atque incolere denuo. Sed et illud argumento mihi fuit, quod ad meliora secundum providentiam divinam proficerem in Domino. Ecce enim, perterrito mihi coram adstat vir quidam insignis, qui et propius accedens, jubet me metum ponere, dicitque : Ego sum Angelus, qui a latere tuo non recedo, jam inde a tenera ætate tua. Hæc enim ipsa providentia, qua te Dominus ad iter instruere dignatus est, ad exitum cœpta perducit.

C 8 Hæc elocutus, mecum processit, perreximusque in eremum itinere LXXVII i miliarium ; cum venerandam conspicatus speluncam, propius accessi, exploraturus, num quis in ea homo commoraretur : et accurrens pulsavi ostium, dixique, uti mos est Fratribus Christum amantibus ; Benedic. Et ecce vidi virum sanctissimum, grandævum, forma decorum, magna ac divina quadam gloria faciem totam repletum. Ut vidi autem, ut humi procumbens, pedibus ipsius accidi et adoravi. Ille vero manu me crigeas, amplexatus est, dicens : Tu frater meus es et adjutor in Domino Onuphrius ; ingredere, fili, Deus auxiliabitur tibi : et tu constanter bona perficies opera, juxta vocationem tuam in timore ejus. Ingressus itaque substiti apud ipsum pauculos dies, cupidus discere ab ipso sanctum aliquod opus, uti et factum est. Nam docuit me eremiticum vivendum, cognoscens, quod anima mea percuperet addiscere bona opera Domini nostri Jesu Christi ; docuit etiam modum resistendi occultis adversarii

remποδῶν γίνεσθαι καὶ πειράζειν αὐτοὺς, ὅπως τοῦ ἀγαθοῦ ἀνακόψαι σκοποῦ καὶ μὴ ἐπιμείναι αὐτοὺς τῇ ἀσκήσει, καὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τυχεῖν μεγλοδορεῶς, ὅτε ἐκ τοῦ σώματος ἐξέρχονται ἐπειδὴ τοὺς ἐπιμείνοντας ταῦτα, καὶ καρτεροῦντας σωφρόνως ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἀγαθοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καταλαμβάνει εὐσπλαγγνία πρὸς ἀνταπόδοσιν, ὣν διὰ Θεοῦ ὑπέμεινον θλίψεων, καὶ ὑπὸ τῶν ἀγίων Ἀγγέλων, στελλομένων πρὸς αὐτοὺς τὴν τροφήν, καὶ ὕδωρ ἐκ πέτρας κομιζόντων διακονοῦνται, καθ' ἃπερ ὁ προφήτης Ἠσαΐας διδάσκει λέγων, Ὅτι οἱ ὑπομένοντες Θεοῦ ἀλλάξουσιν ἰσχύϊν, περριφυοῦντες ὡς αἰετοί, περιπατήσουσιν καὶ οὐ πεινάσουσιν, ὄραμονται καὶ οὐ κοπήσουσιν, ὅτι εἰ διψήσωσι, φέρεται αὐτοῖς ὕδωρ ἐκ πέτρας, γίνονται γὰρ αὐτοῖς τῆς ἐρήμου βοτάναι γλυκύαι ἐν τῷ σώματι ὑπὲρ μέλι· εἰ δὲ καὶ συμῶν αὐτοῖς πόνον γενέσθαι, ἢ πόλεμον τοῦ ἀντικειμένου, διαναστάντες, τὰς χεῖρας ἐκτείνοντες, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν προσευχόμενοι, εὐθὺς ἢ αὐτοῦ ἀνοθεν αὐτοῖς στέλλεται βοήθεια· σκορπίζονται γὰρ παρευθὴς οἱ πειρασμοὶ πάντες ἀπ' αὐτῶν, διὰ τῆς πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁρθῆς αὐτῶν καὶ καθαρᾶς χάριτος. Οὐκ ἤκουσαί σοι, τέκνον, τὰ ἐν τῇ γραφῇ φερόμενα, ὅτι ὁ Θεὸς οὐκ ἐγκατελείπει πτωχὸν εἰς αἰῶνα αἰῶνος, ἢ ὑπομονὴ αὐτοῦ μὴ ἀπολείπει εἰς τέλος· καὶ πάλιν λέγει· Εἰσακούσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος, καὶ ἐκ τῆς θλίψεως αὐτῶν ἐξελεῖται αὐτοὺς· ὁ γὰρ Θεὸς ἐκάστην δίδωσιν κατὰ τὸν κόπον, ὃν ὑπέμεινεν δι' αὐτῶν. Μακάριος οὖν ἐστὶν ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὴν γῆν· οἱ Ἀγγελοὶ διακονοῦσιν αὐτῷ, καὶ ποιῶσιν ἀγαλλιάσθαι αὐτὸν, καὶ ἐνδυναμοῦσιν αὐτὸν ἐκάστης ὥρας ἐν τῷ σώματι ὕστα.

D 7 Ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν ἀγίων Πατρῶν τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ μου διδασκόμενοι, ἐγὼ ὁ ἐλαχίστος Ὀνούφριος, μέλιτος πλέον γλυκύτητα τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν καρδίαν πληρωθεὶς, μεγάλης ἠσθήμην ἐν αὐτῷ διορθώσεως, ὥστε ἐν ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ τὸν ἐμὸν μετενεγθῆναι λογισμόν· καὶ προθύμως ἀναστὰς ἐν νυκτί, ἔλαβον ὀλίγους ἄρτους, καὶ κόκκους εἰς τροφήν ἄχρι ἡμερῶν τεσσάρων, καὶ ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν αὐτοῦ οἰκονομίαν ἐξῆλθον, δυσωπῶν αὐτὸν γνωρίσαι μοι, ἔνθα βούλεται με οἰκεῖν μοναχόν. Ἐξεργόμενος δὲ ἐκ τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, ἦλθον εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ὄρους, εἰσελθεὶν ἐν τῇ ἐρήμῳ βουλόμενος· καὶ ὄρῳ ἤδεις ἐναντίον μου, ὥστε βουλήσασθαι με ὑποστρέψαι, καὶ τὸν τύπον καταλιθεῖν ἐν τῷ πρώτῳ ἐτύγγανον, καὶ πάλιν κατὰ τὸ πρότερον οἰκεῖν. Ἀλλὰ τῆς περὶ τὰ μεῖζονα ἐν Κυρίῳ προκοπῆς, κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν, καὶ τοῦτο τεκμήριον γέγονέ μοι. Ἰδοὺ γὰρ φρενήεντος μου ἐνδοξῆς τις ἐστὶ ἐμπροσθέν μου, καὶ ἐγγύσας μοι ἔφη· Μὴ φοβῆσθαι με· Ἐγὼ εἰμι ὁ Ἀγγελὸς ὁ συμπορευόμενός σοι ἐκ νεαρᾶς ηλικίας· ἢ γὰρ οἰκουμένη αὕτη, ἣν ἠξίωσέ σοι ὁ Κύριος, περιπατήσαι τελειοῦται σοι.

E 8 Καὶ ταῦτα λαλήσας μοι, περιεπάτησεν μετ' ἐμοῦ, καὶ ἦλθωμεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἄχρι μελίων ἐξήκοντα ἐπτὰ· σπήλαιον δὲ σέμνον ἑωρακώς, γέγονα πλησίον αὐτοῦ, γνοῦναι βουλόμενος, εἰ ἔχει ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ· καὶ φάσας τὴν θύραν ἐκρούσα [καὶ ἔλεγον] τὸ Εὐλόγησαν, κατὰ τὸ ἔθος τῶν φιλοχρίστων ἀδελφῶν· καὶ ἴδον ἀνδρᾶ ἀγιώτατον, γηρόλαιον καὶ καλὸν τὸ εἶδος, μεγάλης δόξης Θεοῦ πεπληρωμένον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Θεασάμενος δὲ αὐτὸν, ἐπὶ τῆν γῆν παρασκήμα ἐβρίψα ἐμαυτὸν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησεν αὐτόν· ὁ δὲ τῇ χειρὶ ἐγείρας ἠσπάσατό με λέγων· Σὺ εἰ ὁ ἀδελφός μου Ὀνούφριος, ὁ συναργός μου ἐν Κυρίῳ· εἰσελθε, τέκνον, ὁ Θεὸς συμπράξει σοι, καὶ διαμένεις τὰ ἀγαθὰ ὡς ἐλάληθης, πληρῶν αὐτοῦ ἔργα κατὰ τὸν φόβον αὐτοῦ. Εἰσελθὼν δὲ ἐκάθισα σὺν αὐτῷ ὀλίγας ἡμέρας, ὅστων τί παρ' αὐτοῦ μαθεῖν ἔργον, ὅπερ καὶ γέγονεν. Τὰς γὰρ τῶν ἐρημιτῶν ἐδίδαξέ με πολιτείας αὐτοῦ, γνοὺς ὅτι τὸ πνεῦμά μου ἔλαμψεν εἰς τὸ μαθεῖν τὰ ἀγαθὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔργον, καὶ τοῖς κρυπτομένοις ἀντιστῆσαι πολέμοις τοῦ ἀντικειμένου, καὶ τὸν φόβον ἔχειν. Λέγει μοι, ἀνάστηθι,

A ἀνάστηθι, τέκνον, ἀπάξω σε εἰς ἕτερον σπήλαιον ἐν τῇ ἐσπέρᾳ ἐρήμῳ, εἰς τὸ οἰκῆσαι σε μόνον ἐν αὐτῷ καὶ κόπον ὑπομείναι· ἐπὶ τοῦτο γὰρ ἐπέσταλκέ σε ὁ Θεὸς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τοιαύτῃ, ἵνα τὴν ἐνδοτέραν οἰκῆσῃς ἐρημον.

Θ Ταῦτα δὲ μοι συμβουλευσάμενος, ἐπορεύθην ἄμα εἰς τὴν ἐνδοτέραν ἐρημον, ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας, καὶ νύκτας τέσσαρας· καὶ τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ ἐπέστημεν καλυβῶ μικρῷ, οὗ ἦν πλησίον φοινῆς. Καὶ λέγει μοι ὁ ἀγιώτατος ἐκείνος ἀνὴρ· Οὗτός ἐστιν ὁ τόπος, ὁ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ πρὸς οἴκησιν εὐτρεπίσθη σοι· Ἐμείνεν δὲ αὐτὸς σὺν ἐμοὶ ἡμέρας τριάκοντα, τὰ κατὰ διδασκίαν με ἔργα· καὶ μετὰ τὰς τριάκοντα ἡμέρας συνταξάμενός μοι [τὴν διδασκαλίαν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν φυλάττειν, ἀπέστρεψεν ἀπ' ἐμοῦ]. Καὶ ἐξ ἐκείνων ἀπαξ καθ' ἕκαστον ἐν αὐτῶν ὑπνυτοῦμεν ἀλλήλους, ἕως τῆς ἡμέρας, ἐν ἣ ἐκ τοῦ σώματος ἐξῆλθεν καταλαθόντες δὲ [αὐτοῦ ποτε] τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἦσαν, ἀνεπαύσατο· καὶ κατεθίμην τὸ λείψανον αὐτοῦ πλησίον τῆς ἐμῆς καλύβης.

bellis, et conservandi timorem Dei. Dixitque mihi; D surge, fili, deducam te in aliam speluncam, interiori INTERP. C. J. in eremo sitam, ut illic solus habites et ærumnis assuescas: ideo enim misit te huc Deus, ut remotiorem inhabites solitudinem.

Θ Cum talia mihi suasisset, una concessimus introrsum in desertum, quatuor dierum totidemque noctium itinere: ac quinto tandem die devenimus ad parvum tugurium, a quo prope adstabat palma: dixitque mihi vir ille sanctissimus: Hic locus est quem providentia Dei ad habitandum tibi paravit; et commoratus est ipse mecum dies triginta, præclaris virtutum exercitiis me erudiens: quibus elapsis, præcepit illibatam ut servarem mandatorum divinorum doctrinam; et a me recessit: deinceps vero quotannis semel inter nos convenimus, in illum usque diem, quo anima ejus e corpore migravit. Progressus autem aliquando ad locum, ubi ego habitabam, in domino quievit; corpusque ejus prope tugurium meum terræ mandavi m.

et quotannis semel visitatus.

m

ANNOTATA C. J.

B a *Monendus initio lector, quod notatur in MS. nostro, codicem Bibliothecæ serenissimi Ducis Bavarix, unde exemplum desumptum est, mendis scutere. Quamobrem quæ levi immutatione corrigi posse videbuntur, correctæ hic dabimus; alia ut sunt incorrecta relicturi, judicio cujusque lectoris corrigenda.*

b *Videō τὸ μου a plerisque intellectum fuisse quasi poneretur post Κυρίῳ; atque ideo interpretatum esse, Domino meo. Satius retinendum ego post ἐνδοτέρον puto, ut sit casus nominis comparativi, ac significet interius me, seu interiori loco, quam ego.*

c *Legebatur θαπανήσατος;*

d *Vox una hic plane attrita est.*

e *Gr. Κεροφύλλων, quo herbae alicujus speciem significari, ex adjuncto βοτάνη patere potest. Quid si Κεροφύλλων scribatur, noteturque herba, quæ folia cornu similia habeat?*

f *Vitæ sanctorum Patrum, et fere solæ, legunt septuaginta: Menæis, Menologio Basilii, Martyrologio Romano, aliisque, Sexaginta constanter ponentibus.*

g *Editio Suriæna, quæ proxime ad textum hunc Græcum accedit, habet, in sancto Monasterio. Unde suspicari quis posset, in Græco lectum ab illo interprete fuisse, ἀγίῳ, quod minus recte scripserit noster Ἀβάρη.*

C h *Apud Suriæna legitur, Eriti Hemepolitani monasterium: in vitis Patrum, Monasterium Hermopolim: in Menologio Basilii διέτριβε ἐν κοινοβίῳ, διακειμένῳ ἐν Θερμουπόλει τῶν Θεβῶν, Habitavit in cœnobio, quod*

situm est in Thermopoli Thebæorum, *Maximus Cytherorum Episcopus in recentiori sua collectione de vitis Sanctorum, ita ponit: Εὐρισκόμενος εἰς ἕνα κοινοβίον, καίμενος εἰς τὴν ἐρημον γύρω τῶν Θεβῶν. Morabatur in quodam monasterio, constituto in eremo Thebanorum. Est autem quæ hic designari videtur Hermopolis, notissima civitas Ægypti in Thebaide. eoque major vocatur ad distinctionem alterius Hermopolis, similiter in Ægypto, quæ non admodum longe a Mari mediterraneo recedit, et minor plerumque dicitur, Themopolis aut Eremopolis nusquam invenitur.*

i *Suriæ et Vitæ Patrum legunt, Sex vel septem milliaria.*

k *Vitæ Patrum hic habent Calidomea, corrupta absque dubio voce, aut una e duobus constata. Melius tamen legeretur, καλύβη μικρᾶ, uti deinde etiam occurret: quamvis et sustineri lectio possit, cum καλύβη etiam invenitur, pro domuncula e ramis arborum contexta.*

l *Simile quid hic deficere, legenti patet idque ex latinis editionibus suppleo.*

m *MS Leodiense exprimit nomen ac genus hujusce instructoris ac magistri S. Onuphrii; diciturque esse de genere Sincharum, nomine Hermes vocari: illorum autem scriptor Romanus, nomen forte sumpsit a Cingaribus, sic Italice dictis, hominibus vagis, Ægyptios sese dicentibus.*

CAPUT II.

Onuphrii in eremo labores, solatia, habitatio, victus, obitus, Sepultura.

Θ εἰς δὲ ταῦτα πάντα ἀφηγήσατό μοι, ἠρώτησα αὐτὸν ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Παφνούτιος, λέγων· Πάτερ ἀγαθέ, πολλὸν κόπον ὑπέμεινας τὸ πρῶτον, ἵνα εἰς τὴν ἐρημον ταύτην; Καὶ λέγει μοι ὁ μακάριος γέρον· Πίστευε, ἀδελφε ἀγαθέ, τοσοῦτον ὑπέστην κόπον, ὥστε ἀπέλιπεν ἐμνηστὸν πηλλάκις μέχρι θανάτου, τῆς τε πείνης καὶ δίψης ἐπιχειμένους μοι, ἄμα δὲ καὶ τοῦ πυρός καὶ καυσόντος τῆς ἡμέρας, καὶ τοῦ ψυχροῦ αἵματος τῆς νυκτός· καὶ ἐδάχη ἡ σάρξ μου ἐκ τῆς ὀρώσου τοῦ οὐρανοῦ· ὁ δὲ ἀγαθὸς Θεός, εἰδὼς ταῦτα ὑπενεγκάτω με, καὶ τὸν ἀγῶνα τῆς νηστείας, καὶ ὡς δέδωκα τὴν ψυχὴν μου εἰς ἀσκήσιν, ἐκέλευσε τῷ ἀγίῳ Ἀγγέλῳ αὐτοῦ φέρειν πρὸς με τὴν καθημερινὴν τροφὴν καὶ ὕδωρ ἐκ μέτρου· διὰ τὸν στηριγμὸν τοῦ σώ-

Posteaquam isthæc omnia narrasset mihi; interrogavi ipsum ego minimus Paphnutius, dicens; Pater optime, multumne subiisti laboris cum pridem hanc in solitudinem venisti? Responditque beatus Senex; Crede mihi, mi Frater; tantum subivi, ut sæpe adigerer ad desperandum de vita, urgentibus me fame ac siti, nec non ardore atque aestu per diem, et aere frigido per noctem, madefacto sæpius e rore cœli corpusculo. Verum benignus Deus, probe gnarus talia me pati; perspectum etiam habens certamen jejunii mei, et pervidens quomodo animam meam dederam exercitationibus piis; jussit sanctum Angelum suum offerre mihi quotidianum victum

Laboribus initio toleratis Onuphrii

INTERP. C. J. a

Matt. 6, 25

Eremitæ Eucharistiam ab Angelo accipiunt,

et visionibus celestibus dignantur:

quibus animatus Paphnutius,

ad casam Onuphrii accedit,

et vires modico pane restaurat.

Postquam cernit Onuphrium mortuo similem,

A victum, et aquam certa mensura, ad sustentandas corporis vires; et palma producit mihi duodecim spathas a per annum, nempe in singulos menses unam; quas cum manducabam, admixtis eremi herbis, gustabam ex provida dispositione Dei dulcedinem omnino melleam. Scriptum est enim; Non in solo pane vivet homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Quamobrem si feceris, mi Frater Paphnuti, voluntatem Dei nostri, experieris providentiam ejus. Dicit enim in sancto Evangelio; Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, aut quid bibatis; neque corpori vestro quid induamini: Dominus enim ac pater vester, qui in cœlis est, scit priusquam petatis, quo indigetis. Petite ergo primum regnum ejus atque justitiam, et hæc omnia adjicientur vobis.

B Hæc e justo viro auditis, admirabundus dixi: Pater optime unde sacram Eucharistiam accipis in Sabbato aut Dominica? Et ait: Angelus Domini bonus venit ad me, et immaculatam hostiam distribuit mihi; neque mihi solum, sed et omnibus in solitudine degentibus amore Dei, hominumque aspectum oculis suis negantibus; quos lætitia cumulat universos. Si cui tamen eorum libido fuerit contueri hominem, deportatur is ab Angelo in cœlum, ut Sanctos et aspiciat et amplectatur: unde anima ejus evadit lucida, gaudet in spiritu, admodum exhilaratur atque exultat, bonis dignata æternis, quæ non deficiunt in seculum seculi: sicque obliviscitur protinus laborum, quos in eremo toleravit; ac reversus manet in loco suo in gaudio, exercitia sua obiens multos per annos; existimans in alium sese translatum esse mundum, postquam magno isthoc beneficio affectus fuit; et omnino non recordatur amplius mundi hujus b.

C Hæc a sanctissimo patre Onuphrio mihi expositis, sub montis cacumine, ubi obvium factus ei fueram; totus gaudio delibutus oblivioni dedi labores, quos sustinueram pertransiens montana deserti; famem quoque ac sitim nihil omnino faciens, confortabar et spiritu et corpore: exultansque præ gaudio dixi ipsi: Næ ego beatus sum, qui merui et videre te, sanctissime Pater, et audire præclaros suavissimosque sermones tuos, qui me omnis generis cumulant beneficiis. Ipse vero respondens; Surge nunc, ait. frater; abeamus in locum habitationis meæ. Et surgentes abivimus: non cessante me interim stupere et admirari gratiam ipsius. Cunque processissemus ad duo triave miliaria; pervenimus ad tugurium maxime venerandum, cui prope adstabat palma; ubi ipse gradum sistens, mecum orationem fudit; eaque finita dixit, Amen: tum considentes, ditu inter nos de rebus piis contulimus.

D Ubi vero occidente sole terminaretur dies, conspexi in medio tugurioli jacere panem et modicum aquæ; dixitque mihi vir beatus; Surge, fili, accipe paulum panis et aquæ, adjacentium coram te: animadverto enim periculum tibi imminere ex fame, siti, atque labore itineris. Ad quæ ego: Vivit Dominus, salvator meus! neque manducaturus neque bibiturus sum, nisi simul extendamus manus nostras et unanimiter gustemus. Cujus rei causa multis eum hortatus, vix tandem persuasi, ut mecum extenderet manum, et frangeus panem una comederet. Cumque ambo satiati essent; superavit etiam aliquid de pane, apposito: et orantes traducimus noctem illam.

E Cum postera illuxisset dies, et matutinas fudissemus preces, conspexi faciem ejus, forma et colore mutatis, velut mortui speciem præferre: et extimui. Quod ubi ille cognovit; Ne timeas, inquit, Frater Paphnuti; Deus enim in unnes misericors,

ματός μου και ἡ φοῖνιξ ἐκβάλλει μοι [δώδεκα] σπάθας D τοῦ ἔτους, ὡς εἶναι κατὰ μῆνα μίαν, και ταῦτα ἐσθιούντες μου μετά και τῶν βοτανῶν τῆς ἐρήμου, γίνεται μοι κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν γλυκεῖα μέλιτος πλέων· γέγραπται γάρ, οὐκ ἐπ' ἄρτι μόνον ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παντί ῥήματι ἐκπορευομένη διὰ στόματος Θεοῦ. Ἔσαν οὖν ποιεῖς, ἀδελφε Πασφούτιε, τὸ Θέλημα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἕξεις τὴν αὐτοῦ οἰκονομίαν· λέγει γάρ ἐν τῇ ἀρχῇ εὐαγγελίῳ, Μὴ μεριμνήσατε τῇ ψυχῇ τί φάγητε, ἢ τί πίητε, μηδὲ τῇ σώματι τί ἐδύσησθε· ὁ γὰρ Κύριος και πατήρ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εἶδεν, ἢν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτήσαι αὐτόν. Αἰτήσατε οὖν πρῶτον τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, και τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, και ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

F 11 Ταῦτα ἀκούσας πρὸς τοῦ δικαίου Ὀνουφρίου ἐθαύμασα, και εἶπον αὐτῷ· Πάτερ ἀγαθὲ, πόθεν κοινωνοῦς ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ; [λέγει αὐτὸς]. Ἄγγελος Κυρίου γίνεται ἀγαθὸς πρὸς με, και τὴν ἄκρατον κοινωνίαν διακονεῖ μοι· οὐκ ἐμοὶ μόνον ταύτην διαδιδούς, ἀλλὰ και πασι τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ οἰκούσι διὰ Θεοῦ, τοῖς μὴ ὁρώσιν ἄνθρωπον, και εὐφροσύνης πληροὶ ἅπαντας· ἐὰν δὲ τις ἐξ αὐτῶν ἐπιθυμῆσιν ἄνθρωπον ἰδεῖν, ἀπολαμβάνεται αὐτόν ὁ ἄγγελος εἰς τὸν οὐρανὸν τοῦ θεωρῆσαι τοὺς Ἁγίους και ἀσπασσῆσθαι αὐτούς, και λαμβάνει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὡς τὸ φῶς, και χεῖρει ἐν τῷ πνεύματι, και σφοδρὰ εὐφραίνεται, και ἀγαλλιᾶται, τῶν οὐρανῶν ἀγαθῶν ἀξιώμενος, τῶν μὴ λειπύοντων εἰς αἰῶνα αἰῶνος, ὥστε αὐτόν ἐπιλάβεσθαι τοῦ κόπου, οὗ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπέμεινεν· και μεταστρεφόμενος ἐν τῇ τάφῳ, μένει ἐν εὐφροσύνῃ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας χρόνους, λογιζόμενος εἰς ἕτερον μεταλελυθῆναι κόσμον τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀξιοθεῖς δωρεάς, και μηδαμῶς κόσμον εἶναι μεμνημένος.

G 12 Ταῦτα τοῦ ἀγιωτάτου Πατρὸς Ὀνουφρίου ἐξηγησαμένον μου ὑποκάθωθεν τοῦ πτερυγίου τοῦ ἄρουρα, ἔυθα ἠπύνησεν αὐτῷ, και πάσης χαρᾶς πληρωθεὶς λήθην ἔλαβον τῶν κόπων τῶν συμβεβηκότων μοι, παρενομένω ἐν ὄρεσι τῆς ἐρήμου, τὴν τε πείναν και δίψαν μηδὲ ὕλως λογισάμενος, ἰσχυρὸν ἔλαβον ἐν τῷ πνεύματι και τῷ σώματι. Καὶ ἀγαλλιᾶσθαι πληρωθεὶς, εἶπον αὐτῷ· Μακάριός ἐμί ἐγὼ, ὁ ἀξιοθεῖς ἰδεῖν σε, ἀγιώτατε Πάτερ, και ἀκοῦσαι τῶν καλῶν και γλυκερῶν σου τῶν λόγων, τῶν ὄντων μοι πρὸς πάσαν εὐεργεσίαν. Αὐτὸς δὲ ἀποκριθεὶς εἶπέν μοι; Ἄνάστα ἄρτι, ἀδελφε, ἀπέλωμεν εἰς τὸν τόπον ἔυθα κηρὸν δάκρυ. Καὶ ἐγερθέντες ἐπαρμήθημεν ἄμα. Οὐ διελείπον δὲ ξενιζόμενος και θαυμάζων τὴν χάριν τοῦ ὀπίου Πατρὸς ἡμῶν Ὀνουφρίου· εἶτα προσιψόντες δύο ἢ τρία μίλια, κατελάθωμεν καλύδον σεμνοτάτην, ἔχουσαν και φοῖνικα πλησίον ἐστῶσθαι· και αὐτὸς ἐπιστάς ἐν τῷ τοπῷ ἠνέξατο σὺν ἡμῖν. Πληρώσας δὲ τὴν εὐχὴν, και εἶπον τὸ Ἄμην· και μετά ταῦτα καθεσθέντες ἐμείναμεν, τὰ ἀγαθὰ ἀλλήλοις ἐξηγούμενοι.

H 13 Τῆς δὲ ἡμέρας τελομένης περὶ θυσμᾶς ἡλίου, ἑώρακα ἐν μέσῳ τῷ καλυθίῳ ἐκείνῳ ἄρτον κείμενον και ὕδωρ μικρὸν. Λέγει δὲ μοι ὁ Μακάριος ἐκεῖνος σὸν ἄνδρ' Ἐγερθεῖς, τέκνον, μετέλαθε ὀλίγου ἄρτου και ὕδατος ἐνώπιόν σου ὄντων· ὁρῶ γάρ σε κινδυνεύοντα ἐκ τῆς πείνης και δίψης, και τοῦ κόπου τῆς ὁδοῦ. Ἐγὼ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ζῆ ὁ σωτήρ μου Κύριος, οὐ μὴ φάγω, οὐδὲ μὴ πίω, εἰ μὴ χαλάσωμεν τὰς χεῖρας ἡμῶν, και κινήσῃ τῇ γνώμῃ γενεόμεθα. Πολλὰ οὖν ἔνεκεν τούτου παρσκαλέσας αὐτόν, μόλις ἵσχυσα πείσαι σὺν ἐμοὶ τὴν χεῖρα ἐπιβαλεῖν, και κλύσαντα τὸν ἄρτον σὺν ἐμοὶ γύσασθαι. Καὶ κρησθέντες ἀμφοτέροι ἐκ τοῦ ἄρτου ἡμῖν ἐπερίσσευσεν· ἐμείναμεν δὲ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ προσευχομενοί.

I 14 Καὶ πρώτας γενομένης, μετά τὴν ἑωθινήν εὐχὴν, εἶδον αὐτόν ἀλλάξαντα τὴν τοῦ προσώπου θεωρίαν και τὴν χροῖαν, και ὡσεὶ νεκρὸν γερόμενον, ἐφωδῆθην. Ὁ δὲ γυνὸς [τὸν φόβον μου] ἀπεκρίθη μοι λέγων· Μὴ φοβηθεῖς, ἀδελφε Πασφούτιε, ὁ γὰρ περὶ πάντων εὐσπλαγγνος Θεός

A Θεός ἀπέσταλλέ σε πρὸς με, ἵνα φροντίσῃς τῆς ταφῆς, καὶ τοῦ λειψάνου μου· ἰδοὺ γὰρ τὴν σήμερον τελειῶ τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, καὶ ἀπέρχομαι εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάπαυσιν ἕως αἰῶνος. Σὺ δὲ, ἀδελφεὲ πολυπόθητε, ἐν ἐξέλιθῃ ἐν Αἴγυπτῳ, κήρυξον τὸ ἐμὸν μηνυόμενον ὡς θυμιάμα, ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν καὶ παντὸς τοῦ χριστιανισμοῦ· καὶ ἐάν τις προσφορὰν εἰς ὄνομα μὲν καὶ μηνύσεως προσάγει Κυρίῳ τῇ Θεῇ ἡμῶν, συναριθμούμενος γενήσεται πάντων τῶν ἀγίων, καὶ λυτρωταὶ ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ· ὁ ἐδυσησάτω αὐτῆν· καὶ εἰ τις τρέφει ἀδελφόν, ἢ πτωχόν ἐν τῇ ἐμοῦ ὀνόματι, μηνυθῆναι κατὰ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς κληρονομήσας γενήσεται.

15 Κατὰ δὲ τὰς αὐτὰ ἀπεκρίθη· Ἐάν νῦν πένθος ἐστὶν τις, μὴ δυνάμενος προσκομίσαι τι, ἢ θρῆψεν πτωχόν εἰς μηνύσεως σου, οὐκ ἐπιτεύξεταί τῆς εὐλογίας σου, Ὁ δὲ ἔφη μοι, ἐάν τις θυμιάμα ἐν τῇ ὀνόματί μου εἰς ὄνομα εὐδοσίας τῇ Κυρίῳ προσάγει, καὶ αὐτὸς τῆς ὁμοίας ἀξιοῦται χάριτος· Ἐγὼ δὲ πάλιν ταλμύσας, πρὸς αὐτὸν εἶπον· Πάτερ ἀγαπᾶτε, φησάτω πρὸς με ἡ εὐχὴ τῆς σῆς ἀγαθότητος· οἶδα γὰρ ἀληθῶς, ὅτι ἐάν αἰτήσεις τοῦ Θεοῦ, δίδεται σοι, καὶ οὐκ στενάζει τὸ αἴτημά σου ἐνώπιον τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως, διὰ τὴν ἀληθῆ σου δουλίαν, ἢ ἐν τοῖς ἐξήκοντα ἔτεσιν ἐν ἐρήμῳ διήγεις, τῇ Κυρίῳ προσευχόμενος. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐάν τις πένθος ἐστὶν, ἢ ἐν ἐρήμῳ διήγει μὴ δυνάμενος προσφορὰν ἐνεγκεῖν ἢ θυμιάμα, αναστάς ὁ τοιοῦτος, καὶ εὐχὰς προσενέγκει Θεῷ παντοκράτορι, καὶ τὸ ἄγιον σύμβολον μετὰ φόβου καὶ πίστεως δι' ἐμὲ προσευχόμενος, κατὰ αὐτῶν μηνυθῆσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Κύριον, καὶ εὐξομαι ἀξιωθῆναι αὐτὸν μετὰ πάντων τῶν δικαίων κληρονομήσαι ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ἐγὼ δὲ πάλιν εἶπον· Εἰ ἀξιὸς εἰμι, σπουδῆ μοι ἐστὶν οἰκῆσαι ἐν τῇ τόπῳ τούτῳ, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ σώματος σου ἀποδίωξιν. Αὐτὸς δὲ ἔφη· Τέκνον, οὐκ ἤλθεις ἐς τὴν οἰκονομίαν ταύτην, ἀλλ' ὅτι Θεὸς ἐπέσταλλέ σε ἵνα τοῖς Ἀγίοις αὐτοῦ χαριωποιήσῃς τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ κατοικοῦντας, καὶ κηρύξῃς τὴν αὐτῶν πολυτίαν ἐν μέσῳ τῶν θεοσεβῶν ἀδελφῶν, εἰς δόξαν [Θεοῦ] καὶ κέρως τῶν ἀκούοντων καὶ πιστευόντων· Ἀπελθὲ οὖν, τέκνον, εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ μένε ἕως τέλους ἐν τοῖς ἀγίοις ἔργοις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κηρύττων πάντων ὡς ἐθεάσω καὶ ἀκούσας.

16 Ταῦτα εἰπόντος μοι τοῦ τιμιωτέρου Ὀνοφρείου, προσέειπα εἰς τὸ ἔδαφος πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, λέγων· Εὐλογίσον σὺν με, Πάτερ ἅγιε, ἵνα εὐρω ἔλεος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς ἠεὶ ὦθην ἐν τῇ νῦν αἰῶνι προσκυνῆσαι σε, καὶ ἐν τῇ μέλλοντι αἰῶνι ἀξιωθῆναι. Ὁ δὲ πρὸς με ἀπεκρίνατο· Ἀδελφεὲ πολυπόθητε, Παφνούτιε, ὁ Κύριος μοι μὴ λειπήσῃς περὶ τῆς τοιαυτῆς αἰτήσεως, εὐλογῆσε δὲ με καὶ στηριξέτω σε ἐν τῇ αὐτοῦ ἀγάπῃ, καὶ φωτίσει τοὺς ὀφθαλμούς σου εἰς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα, καὶ λυτρωσθήτω σε ἐκ παντὸς πικραπτόματός καὶ τῶν βολῶν τοῦ ἀντικειμένου, καὶ τελειώσει ἐν σε τὸ ἔργον ὃ ἐπεχείρησας. Οἱ Ἄγγελοι αὐτοῦ σε σκεπάσουσιν ἐν τῇ φοδερᾷ ἡμέρᾳ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ᾗ μέλλεις ἀπολογίαν κομίσασθαι. Καὶ εὐθὺς αναστάς ἤρξατο πρὸς Κύριον μετὰ πολλῶν δακρύων καὶ στεναγμῶν λέγων οὕτως· Εἰς χεῖράς σου, ὁ Θεε, παρατίθειμαι τὸ πνευμά μου. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεῖς τὰ γόνατα ἐτελειώθη ἐν τῷ Κυρίῳ, παραδόντες τὸ πνεῦμα, ἐν εὐχῇ ἀνεπαύσατο.

17 Παρὰ γὰρ τὴν φωνὴν Ἀγγέλων ὑμνούντων τὸν Θεόν, διὰ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· καὶ τὴν χαρὰ μεγάλην τῶν Ἀγγέλων ἐν τῇ ἡρᾳ τῆς πρὸς Θεὸν αὐτοῦ ἀποδημίας. Κατὰ δὲ ὑποδησάμενος τὸ λευιτουάριον οὗ ἦν ἐνδεδυσμένος, καὶ λύσας τὰ πλάγια αὐτοῦ θυβέν μερίσας, καὶ τὸ ἥμισυ μὲν περιέβαλον τῷ σώματι αὐτοῦ, τῷ ἄλλῳ κηδεῖας σκεπάσας αὐτῆν, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ ἐμύκτων ἐνδύσας· εὐρον δὲ πέτραν ὑπόκειλον ὡσεὶ λάκκον. Ἐκείσε οὖν κατέθηκα τὸ τίμιον καὶ ἄγιον αὐτοῦ λειψάνον· αναστάς δὲ ἤρξαμην ἵνα αὐτῷ διαμενῶ. Καὶ ἰδὼν, καὶ ἰδοὺ τὸ καλῶσιον αὐτοῦ συμπιπτοῦός, ὡσαύ-

misit te huc, ut curam corporis mei sepulchrique habeas. Ecce enim hodie adimpleo divinam circa me providentiam, abiturus in requiem meam in aeternum c Tu vero, Frater desideratissime, si hinc abiveris in Ægyptum, memoriam mei instar thymiamatis annuntia, in medio Fratrum et universi populi Christiani. Quod si quis in nomine meo meique memor oblationem obtulerit Domino Deo nostro, in numerum Sanctorum omnium referetur, omnibusque liberabitur tentationibus. Id quod ego exoravi Deum d. Quod si quis etiam cibum dederit Fratri cuiquam aut mendico in nomine meo, ejus et ego memor ero coram Dei nostro in die judicii, et vitæ æternæ hereditatem adibit iste.

15 Ad hæc ego intuli : Si quis igitur pauper nihil habeat quod offerat, aut unde mendicium alat in memoriam tuam ; an benedictionem tuam consenturus non sit ? Reponit ille : Si quis iucensum in nomine meo obtulerit Domino in odorem suavitatis, parem is quoque merebitur letitiam. Et ego rursum ausus interrogare, dixi : Pater sanctissime perveniat ad me quoque oratio tua ; probe enim novi, quod siquid Deum postulaveris, det tibi ; nec irrita sit apud cælestem Regem postulatio tua, propter impigram servitutem, quam annis lxx servivisti in eremo, preces Deo offerens. Et dixit ille : Si quis pauper est aut in eremo degit, cui nec oblatio nec thymiana suppetit ; surgat ille et orationem fundat ad Deum omnipotentem, sanctumque Symbolum cum timore ac fide recitet propter me ; et ego illorum memor apud Dominum, pro ipso precabor, ut cum justis omnibus hereditatem accipiat vitæ æternæ. Atque iterum ego ; Si dignus sum, inquam ; cupio habitare in loco isto post tum e corpore excessum. Et ille : Non venisti huc, fili, habitatum : sed quia Deus misit te, ut Sanctos ipsius, qui in eremo degunt, exhilarares ; eorumque vivendi modum Fratribus Deum colentibus notum faceres, ad gloriam Dei atque utilitatem audientium credentiumque. Vade igitur, fili, in Ægyptum, ibique persevera ad mortem usque in bonis operibus Domini Jesu Christi, prædicans omnibus quæ vidisti et audisti.

16 Talia cum mihi locutus esset venerabilis Onophris, humi procidi ad pedes ejus et dixi : Benedic igitur mihi, Pater sancte, ut misericordiam consequar in conspectu Dei ; atque uti in seculo presenti dignus tui adorare te, ita in futuro quoque dignus sim. Respondit ille : Desideratissime Frater Paphnuti, Dominus meus non derelinquet te propter istam petitionem tuam : verum benedicet tibi, et confirmabit te in amore suo ; illuminabit oculos tuos, ut videas bonitatem ejus ; eripiet te ex omni casu telisque diaboli ; et perficiet in te opus quod cœpisti. Angeli ejus protegent te in terribili Dei nostri die, in quo defensurus es causam tuam. Et continuo surgens oravit Dominum, multis cum lacrymis gemitibusque, dicens : In manus tuas, Deus, commendo spiritum meum. Quo dicto, gembusque humi positus, obdormivit in Domino, ac tradito Spiritu in pace quievit.

17 Tum ilico audivi vocem Angelorum, laudantium Deum, propter puritatem animæ sancti viri, et gaudio replentium aera, illa ipsa hora qua abiit ad Deum anima ejus. Ego vero exuens levitonarium / quo tegebam, per mediumque bifariam illud dividens, altera quidem dimidia parte corpus ipsius circumvolvi funeralem in modum ; altera vero me ipsum contexi Inveni deinde petram adinstar foveæ concavam, in qua venerabile sanctumque cadaver deposui, utque ibi manerem surgens oravi ; et respiciens vidi concidisse tugarium ipsius, uti et palmam.

D INTER C. I.
C
quod proximi primum sibi devotis,
d
e
F
etiam nihil offerentibus ;
jabel Paphnutium redire in Ægyptum ;
F
etique multa fuisse prædicens,
positus humi genuis moritur ;
et audito Angelorum cantu,
f
involutus tuam media sepelitur a Paphnutio :

INTERP. I.
cudentibus
continua
epus togur o
et palma.
!!
h

A palmam, quæ cibum ei suppeditaverat. Cumque illa subito accidisse animadverterem, cognovi nolle Deum illic loci me commorari *g.* Decessit vero sanctus Dei servus Onuphrius die xii Junii *h* mensis. Deum nostrum decet gloria in secula seculorum. Amen.

τὴν τὴν φοινίκᾳ ἐξ ἧς τὴν τροφήν ἐπορίζετο. Καὶ τοῦτο D
διὰ τᾶχος συμβᾶν θεασάμενος, ἐπέγων ἐντεῦθεν με
εἶναι θέλημα Θεοῦ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον εἰκεῖσάί με.
Ἐτελειώθη δὲ ὁ Ὅσιος καὶ Θεοῦ δοῦλος Ὀνούφριος, ἐν
μενί Ἰουνίου δωδεκάτῃ. Ἐὖ δὲ Θεῷ ἡμῶν πρέπει δόξα,
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ANNOTATA C. J.

a *Gr.* σπάθα et σπάθη dicitur in palma id unde fructus dependet; uti etiam ipsum involucri fructus seu palmulæ. Quid ni hic Spatha, pro termite seu ramo cum fructibus suis, accipiat, ut in menses singulos singuli termites successive maturescentes præbuerint victum: nam singulæ palmulæ quid ad sustentationem menstruam?

b Totus hic paragraphus numeri ii deest Surio, uti et Lipomanno: extat tamen, quod ad argumentum spectat, in vitis Patrum et MS. Leodiensi.

c Interponit hic editio Lipomani et Surii: Erat autem dies; sextus quidem decimus Paven; nonus autem Junii mensis apud Romanos: MS. Leodiense vero, dies sextus decimus mensis Pin, qui est dies undecimus Junii apud Romanos. Nescio unde hausta sint illa. Certe textus noster Græcus, uti et Vitis Patrum nihil istius meminerunt. Tuam vero, quisquis useruerit illa, non recte combinatur dies xvi mensis Poyri Ægyptiorum cum die ix aut xi Junii nostri: recte cum x.

d In vitis Patrum hoc paulo altius (nempe initio privilegii hujus) et expressius ponitur sic: Hæc est postulatio mea, quam impetravi a Domino Deo. Postulatio autem illa, et ipsa postulata impetrataque privilegia, nescio quid, alienum ab humilitate Sanctorum indicant; et hinc fortasse satius duxerunt Menæa, illa omnino omitti, et MS. Leodiense, paucis perstringi; quod et Florarium Sanctorum similiter MS. his verbis fecit: Migravit a seculo anno salutis cccclxx. Hic enim petiit et obtinuit a Domino, ut si quis memoriam ejus fecerit seu oblationes, aut pauperes paverit in nomine ejus, aut memoriæ suæ librum scripserit; dimittantur illi universa peccata: et cum anima exierit de corpore, erit munda a peccatis quasi modo genitus infans.

e Ex responsione subjecta conjici potest, desiderari hic aliam partem interrogationis; qualis extat opud Surium his verbis: Si quis autem non invenerit thy-

miam, sicut tu, degens in solitudine; aut ei nequaquam suppetierit ad offerendum; nonne et hic particeps esse poterit bonorum præmissorum?

f Aliis lebitonarium. Suidæ scribitur λεβιτωνάριον, estque ei χιτῶν μοναχικός ἐκ τριχῶν συντεθειμένος tunica monachalis, e pilis contexta. S. Hieronymo, Isuloro, oliisque communitè sonat vestem lineam sine manicis. Quid si e sententia Suidæ significet vestem ordinariam Monachorum, qua semper induebantur, carnem suam macerabant, et a vulgo hominum distinguebantur; et tale hic fuerit lebitonarium Paphnutii? Ex mente vero Hieronymi significet extraordinariam, et qua in sacris præcipue utebantur Monachi. Qualiter in Paralipomenis de S. Pachomio die 14 Maji pag. 343 litt. A. legitur fecisse senex quidam Monachus nomine Jonas, qui lebitonarium seu lebitonem habuit unicum, quo uti solum consueverat quando divinorum et incorruptibilium Christi mysteriorum fiebat particeps. Vide etiam diem 14 citatum pag. 302 Annot. a. Hoc loco attritum pallium significari tum sensus ipse requirit, tum exponunt Menæa, cum pro λεβιτωνάριον reponunt τριβῶνιον; quod proprie detritam vestem et Cynicorum pallium innuere, testatur Suidas.

g Uti initio Vitis quædam adjunguntur in editionibus Lipomani et Surii, quæ ad Onuphrium nihil attinent: ita in eisdem fini quoque pluscula apponuntur, alio similiter spectantia. Utraque in textu nostro Græco et in Vitis Patrum prætermittuntur: si tamen additamenta illa fuerint ab auctore primo conscripta, et non potius ab otioso quopiam interpolatorè excogitata.

h In Vitis Patrum obiisse dicitur mense Junio, die xi id est tertio Idus ejusdem mensis. Editio Suriana de tempore mortis nihil amplius meminit, quam quod in medio contextu dies nona Junii indicetur; uti supra notari Annot. c.

DE SANCTO TERNANO

PICTORUM IN BRITANNIA EPISCOPO

Illorum simul et Scotorum, limites, Apostoli, diœceses.

Picti, id est Britones Romanis inaccessi,
Cum meliorem Britannia partem Imperio suo Romani subegissent, eam vero quam subjugare non poterant primum Adrianus Imperator ducto ad tutelam vallo abjunctisset, hoc non sufficiente, Severus aliud, minus remotum struxit, et trans illud reliquit eos Britones quos ex re Pictos Latine nominatos credibile est, juxta veteris nominis Brithi significationem, propterea quod corpora ceruleo colore tingerent. Quod ultra illos ad Occiduum et Boream regionum erat, tenebant transgressi ex Hibernia Scoti; horum enim patriam illam fuisse docet Beda; et hodierno septemtrionalium sive silvestrium Scotorum lingua, adhuc eadem quæ Hibernica, idem testatur. Hi Pictis juncti non solum communitè tuebantur libertu-

tem contra Romanos, sed frequentibus etiam in horum ditiones irruptionibus formidibiles sese faciebant; nec minus Anglo-saxonibus in locum Romanorum subgressis successive negotii; diversis diu regnis ac regibus usi, donec Pictis prævalere Scoti, et quidquid trans vallum Severi versus Boream est uno complexi regno Scotiam appellari fecerunt; Pictorum nomine prorsus abolito, nisi quod valli prædicti vestigia adhuc reliqua vulgo the Picts Wal appellantur ab Anglis.

2 Ita sejunctis illis et adhuc in gentilitate persistentibus, quis primus Christum annuntiaverit difficile explicatu est; nisi quod venerabilis Bedæ l. 3 cap. 4. acturus de S. Columbæ apostolatu ad provincias Pictorum Septemtrionalium, quæ arduis atque horrentibus

una cum Scotis ex Hibernia advectis,

Christiani facti a S. Ninia Ep. ad se missis sub an. 400.

bus

A bus jugis montium ab Australibus eorum sunt regionibus sequestratae, dicat, quod Australes Picti, qui intra eosdem montes habent sedes, multo ante tempore (ut perhibent) relicto errore idololatrie fidem veritatis acceperant, prædicante eis verbo Ninia Episcopo, (alii Niniarem vocant) qui erat Romæ regulariter fidem et mysteria veritatis edoctus; et in honorem S. Martini ecclesiam Candidæ Casæ dedicavit, hodie Wissem dictam, ad æstuarium Hiberniæ Angliæque conterminum. Alfordus noster a Siricio consecratam putat anno CCCXCIV, et ultra annum CCCXXX, vixisse. Per eum ergo, non solum Picti australes credebant in Salvatore, sed etiam conjuncti illis aut etiam permixti Scoti ipsorum exemplo: quando S. Cælestinus Papa, anno CCCXXIII creatus est Pontifex; sic eum idem Beda scribit lib. 1 cap. 13 Palladius, ad Scotos in Christum credentes, a Pontifice Romanæ Ecclesiæ Cælestino primus mittitur Episcopus in locum verosimiliter jam mortui Niniani.

3 Eadem ante Bedam scripserat, Cælestino cœvus Prosper Aquitanus in Chronico: qui etiam in libro contra Collatorem cap. 41 commendans Cælestini zelum, in Britannia patria sua ab Pelagianis erroribus purganda, ad laudem ejus hoc etiam addit, quod ordinato Scotis Episcopo, dum Romanam insulam studet servare Catholicam, ut est eam partem quæ Romanis parebat, fecit etiam barbaram Christianam, eam scilicet partem, in qua tenuis dumtaxat Christi notitia et solo fere nomine tenuis habebatur, nullis adhuc ibi ordinatis Episcopis, qui Christianismi reliquias foverent, aut novellas plantationes excolerent. Eundem Palladium primario ad se missum contendit Hiberni; sed quia borealem insulæ suæ partem non attigit, primusque totam eam percurrit convertitque Patricius, hunc præ illo Apostoli sui titulo ornant; quin et Prosperi locum, tamquam de duabus insulis intelligendum, totum ad se trahunt: quibus non lubet contradicere, modo ipsum saltem fateantur Scoto-Britannis, atque adro etiam Pictis prædicasse.

4 Annum missi trans mare Palladii, Basso et Antiocho Coss. Prosper notat. Hic fuit Christi CCCXXXI: sed qui Chronico ipsius jam olim præsumserant annos Imperatorum annotare, dum eum numerant annum Theodosii Junioris ab obitu Honorii VIII, qui solum erat VI, vel a Kalendis Maji VII, aberrare etiam Bedam fecerunt; Difficilius defini potest, quamdiu in Britannia dum Pontifex erat Cælestinus Palladius prædicavit. Nam Vita S. Patricii, a Probo Anglo edita seculo IX aut etiam serius, ejusque compendium quod secundo loco Colganus edidit, persuasus auctorem fuisse aliquem Sancti discipulum, asserit, brevissimum Palladii Apostolatam fuisse. Quia enim, inquit ille, immites et feri homines (Hibernos intelligit) recipere nolebant doctrinam ejus, neque ipse longum voluit transire tempus in terra non sua; sed reverti disposuit ad eum qui misit illum. Cumque mare transmeasset, et ad finem Pictorum pervenisset, ibidem discessit; quod ejus socii Romam regredientes, Patricio, per eundem Cælestinum etiam misso, sed necdum Episcopo, in Italia nuntiarint. Scoti e contrario, (aut, nullus, quod sciam, seculo superiori antiquior) diutissime apud se detinent Palladium: quando Hectorem Boethium sequuntur, asserentem, in fine lib. 7 Hist. Scotorum, quod ipse non nisi post pios sudores ac religiosa opera..... fatis concessit, prius tamen Ternanum, quem infantem lustrico laverat fonte, Pictorum Archiepiscopum constituit. Quo loco videtur indicare, ex Pictis vel Scotis natum Ternanum, interque eos baptizatum; siquidem Palladius, ante suam missionem, dumtaxat Diaconus fuit; et ad annos tringinta aut plures debuit in Episcopatu vixisse, ut quem in eo susceperat parvulum, ordinaret adultum.

5 Poterunt hæc ad VI Julii, quo Palladius colitur, magis discuti. De Ternano subjicit Joannes Lesléus. Rossensis in Scotia Episcopus, quod tanto religionis pietatisque profereudæ studio officii sui partes explevit, partim hæresim Pelagianam ex animis evellendo (quasi ea usque ad Pictos penetravit) partim illorum jam purgatis animis puritatem religionis instillando, ut inerito Pictorum Apostolus postea censeretur. Sane a seculo plusquam nno alterove Scotorum Martyrologis Kalendarisve adhuc XII Junii adscriptum fuisse Ternanum, persuadent Carthusiani Colonienses in suis ad Usuarium additamentis, primo loco sic scribentes, in Scotia Termani Archiepiscopi et Confessoris: quod secuti Ferrarius in Catalogo Generali, et in Martyrologio Germanico Canisius. Sæc quoque gentis Kalendaria se vidisse testatur Thomas Dempsterus in Menologio Scotico, cum addita littera K notavit; Kinkarniæ, Tarnani Scotorum Archiepiscopi; majorem meriturus fidem (nam alias exiguam habet, multa ingentis sæc gratiam comminisci convictus) majorem inquam meriturus fidem, et melius de Scotica historia meriturus, si situm loci docuisset externos, et num ibi corpus illius requieverit; sicuti de Palladio docet Hector, eum Forduni sepultum, translatusque ejus Reliquius ibi fuisse in novam capsam anno MCCCXCIV.

6 Ad Archiepiscopalem titulum quod attinet, licet verum foret quod ait Hector, nec absolute fuerit primus inter Scotos Episcopus Palladius, sed primus omnium qui sacrum inter eos Magistratum egerit a Romano Pontifice Episcopus creatus; cum antea populi suffragiis ex Monachis et Culdeis Pontifices assumebantur; licet, inquam, verum id foret, non tamen probaret aliunde ordinatos alios plures ibi fuisse Episcopos simul, quorum Primas gesserit Archiepiscopi titulum, prius quam hic apud Anglo-saxones, sub S. Gregorio Papa, capisset usurpari. Non tamen dixerim Archiepiscopatus Scoticos primum a Sixto IV institutos anno MCDLXXI; sed solum, honore Pallii, quod eatenus petere neglexerant, condecoratos. Præsumere erga licebit, eum titulum ibi notum fuisse ante plura secula; licet fortassis, nec ipsi Archiepiscopi, nec subditi iis Episcopi tenerent eisdem quæ nunc nominantur suffraganeus Sedes. Qua de re operæ pretium fuerit scribere ex professo aliquem, sicuti de Episcopis Angliæ scripsit Godwinus, varias sedum translationes explicans et quo quique ordine in ea sederint.

7 Delit Bollundus noster ad diem XIII Januarii vitam S. Kentigerni, primi Glascuensis Sedis, quæ nunc Archiepiscopalis est, Antistitis ordinati seculo VI. Ibi num. 13 legitur, quod sanctus juvenis a magistro suo digressus, in loco nomine Glasgu cum multa abstinentia vixit; donec Rex et Clerus regionis Cumbriensis (ea Pictorum sedes fuit, dum res nomenque eorum mansit) cum cunctis Christianis, licet paucis (mallem, non paucis, legere) quam plurimum renitentem, in Pastorem et Episcopum eligerent. Accito autem de Hiberna uno Episcopo, more Britonum et Scotorum in Episcopum ipsum consecrari fecerunt. Quis autem mos ille fuerit sic explicat: Mos autem in Britannia inoleverat, in consecratione Pontificum tantummodo, capita sacri Chrisinatis diffusionem perungere, cum invocatione sancti Spiritus, et benedictione et manus impositione. Insulani enim, quasi extra orbem positi, emergentibus Paganorum infestationibus, Canonum erant ignari: Ecclesiastica ideo censura ipsis condescendens, excusationem illorum admittit in hac parte. Ita auctor ille apud Capgravius, non S. Asaphus Kentigerni discipulus, sed multo posterior alius, cum Pictorum patria (quam idem Sanctus dicitur ab idololatria et pravitate hæretica repurgasse) vel saltem pars ejus occidentalis jam Galwadia diceretur, ex veteri Gallo-Brigantium

Ad eosdem plenius instruendos missus S. Palladius,

B

an. 431 ordinatus;

C quem Hiberni cito mortuum,

Scoti diu apud se prædicasse scribunt,

et tandem Pictis dedit Episcopum Ternanum.

L ACCORDO D. P. Hic per anticipationem dicitur Archiepiscopus in antiquis Kalendaris

et a Dempstero adscribitur Kinkarnæ.

E

Habuit quidem Archiepiscopum Scotia

ante 16 seculum,

F

sed necdum ullam seculo 6,

quando ad S. Kentigernum veteri more ordinandum

A Brigantium nomine; reliquum vero ipsorum regnum appellaretur Cambria vel Cumbria, Videntur autem ista sapere seculum X, quo provincia illa tandem Anglo saxonibus cessit, quorum et linguam adhuc tenet, priusquam regno Scotorum adjungerentur, eatenus trans murum Adriani retrasorum, nisi quatenus eorum multi Pictis mixti vivebant.

B *pretendus ex Hibernia Episcopus fuit.*
 8 Hoc animadvertisse oportuit, ne Vitæ illi plus auctoritatis tribuere videar, quam ætas sua exigit. Interim noto, potuisse quidem Palladium, Canonum rituumque Romanorum scientissimum, per se solum absque aliorum duorum assistentiâ consecrasse Ternanum, exigente id necessitate et Pontifice indulgente, qua de re fortasse docerent nos illius ad Cælestinum Papam Epistolæ si extarent) sed non potuisse eos ritus omittere quos Romana servat Ecclesia; nisi iudicaverit primos Britonum Apostolos secundo, tertione seculo, atque ex eorum institutione progressos Monachos, Scotorum Albiensium in re sacra magistros, eo ritu prædem usos, non esse ad Canonum in Nicæno postea conditorum disciplinam reformandos, dum alia in moribus et fide potiora restabant. Insuper, supposita Vitæ istius veritate, consequens videtur, quod si ex Hibernia accersendus Episcopus fuit, qui Kentigernum ordinaret; nullus alius fuerit inter Pictos Scotosque, qui eo munere fungi posset, mortuo jam Ternano: cujus Sedes utrum Kinkarnia dicta fuerit, aliunde quam ex Dempstero vellem posse definire: hoc dico, primum dici Kentigernum qui Cathedralem sedem in urbe Glasceusi constituit.

Pictos sua diœcesi complexus,
 9 Extendebatur autem diœcesis sua (adeoque et Ternani diœcesis) secundum limites Cambrensis regni, a muro scilicet illo famoso, ad arcendum hostes (Pictos et Scotos) a Britonibus, a mari (Hibernico) ad mare (Germanicum) olim constructo usque ad flumen Fordense. et vallum Adriani, quod erit in isthmo gemini ad Orientem Occidentemque æstuarii, et id est usque ad mare scoticum; sed puto legendum, et mare Scoticum, quod scilicet Adriani vallum ad occidentem terminat, sicut id ad orientem attingit Forthæ æstuarium. Dum porro eadem Vita num. 34 addit,

quod idem Kentigernus Albaniam, id est Scotiam D trans vallum Adriani, convertit, ecclesias construxit et monasteria multa fundavit; missis ex discipulis suis ad Orcades, Norvegiam et Islandiam luce fidei imbuedas; supponitur ad illius curam pertinuisse reliquæ ad Septentrionem Britannia, ipsasque Orcades, ad quas tamen S. Sernanum, alterum discipulorum seu sociorum, Episcopum a Palladio consecratum dicunt Scoti, adeoque supponere etiam debent cum Sernano emortuum et suffocatum quoque esse, quod ambo ibi antea sparserant Evangelii semen.

cura vero etiam Scotos atque ceteros Boreales.

10 An autem in veteri ac proprie picta Scotia Palladius (qui cum sibi censetur reservasse, cum Cumbriam Ternano, ipse Sernano borealiora attribuit) an, inquam, Palladius Abernethi Sedem sibi constituerit; unde ea ad urbem S. Andrew, nunc etiam Archiepiscopalem, translata seculo IX est a Kennetho Pictorum domitore; an vero longius Aberdonæ, quæ vetustissima etiam Ecclesia est, non divinaverim: suspicor tamen quod potius Aberdoniæ; cum mortuus sit Palladius Fordum in Meria, in qua illa ipsa civitas est.

Veteres ibi diœceses,

11 Quando Sirtus IV Archiepiscopalem dignitatem in civitatibus S. Andrew et Glasceuæ restituit, huic attributæ fuerunt ecclesiæ, Candidæ Casie, Lismoriensis et Insularum ad Occidentem sitarum: quarum prima antiquior originem suam refert ad S. Ninianum, quem volit XVI Septembris; cujus et corpus possedit quoad per hæresim licuit; ita ut ea possit prima inter Pictos Cathedralis vocari, secundu Glasceua; tertiu autem Lismoria ubi sit necdum comperi; suspicor tamen ultra Fordense flumen et æstuarium constitutam; et Archidiœcesim vero Glasceusem secundum Hibernicum mare in Boream se extendere, usque ad Episcopatum Rossensem et Gradum LVIII, qui Episcopatus, una cum reliquo Septentrione et Orientali Scotiæ latere pertinet ad Andreapolitanam metropolim: atque ita intelligetur quomodo ad Glasceusem spectent etiam insulæ antiquis Ebudæ dictæ et occidentali Scotiæ lateri objectæ; non item Orcades, ultra totam Scotiam procurrentes in Septentrionem.

recutiore bivarum divisæ. E

DE SANCTO PETRO

ANACHORETA IN MONTE ATHO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. Cultus sacer. Palæstra, mons Athos. Tempus in eo actum. Iter Romanum.

NOT. G
C.
G. J.

F

ANTE SEC. VIII.
S. Onuphrio conjugitur Petrus

in Typico et Horologio Græcorum,

in Auctario Notani,

Egimus hoc ipso die XII de S Onuphrio, qui in quadam solitudine Ægypti vitam solus et ignotus omnibus diutissime protraxit, paulo ante mortem a non nemine divinitus inventus, et post mortem sepultus, cum inventori suo seriem rerum a se gestarum antea retulisset. Typicum S. Sabæ, Venetiis anno MDCII impressum, Onuphrio conjugit eodem die (crediderim ob similitudinem onochoreseos) Petrum, a monte Atho, quem longissimo incoluit tempore, Athonitam appellatum; conjugit autem utrumque his verbis: Εἰς τὴν εἰς τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ὀνουφρίου, καὶ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου. Die XII Junii. Sancti Patris nostri Onuphrii; et Sancti Patris nostri Petri Athonitæ. Consensit Horologium Græcum, quod eadem totidem verbis refert: et Molanus, unicus quod sciam apud Latinos Martyrologus, qui ejus mentionem facit. Cum autem hic eadem omnino latine proferat, quæ Menæa et Horologium Græce, ex alterutro illorum sua transtulerit. Martyrologium quoque Moscorum Onuphrii simul et Petri meminit,

eodemque die et in uno bello utramque proponit, figuratum eodem prorsus modo, id est erecte stantes, capillis non admodum promissis. barba ampla per pectus defluente crurum tenuis, circum verenda frondibus cinctos, ceterum nudos: uti videre est in Kaleulario Moscorum ante tomum primum Muji. Adde, templo a fidelibus structo honoratum, annuo festo ac populi concursu celebratum, nec non miraculis in vita atque post mortem clarum fuisse Petrum, uti constat ex Vita num. 49.

in Kaleulario Moscorum.

2 Hise permoti, proponimus et nos hoc ipso die Petrum, et quidem Onuphrio (quamvis illo multo junior esse debeat) proxime conjunctum: quia dum nihil certi, de tempore quo vixerit, nobis constat; cui potius eum conjungamus, quam cui instituto vitæ perquam similis, ut propterea abs ritualibus libris conjunctus etiam, ut vidimus, fuit. Ex hac tamen similitudine vitæ et conjunctione Actorum veniunt suspicio debet oriri, quasi par etiam fides utriusque Actis adhibenda sit. Nam argumenta cur minus omni ex parte nobis probari Acta Onuphrii dicimus, pleraque hic non obtinent. Notus

Hinc et nos conjungimus utrumque

est

præferentes Onuphriana vita
A est enim auctor vitæ Petri, vir eruditus atque Archiepiscopus, qui et aliam aliam scriptam Vitam testatur se vidisse et habuisse: notus locus anachorescos, mons Athos; nihil in Vita aulacius ut insolentibus dictum scriptumve; nihil insolitum aut inauditum: nihil ex variis consarcinatum: nihil alteri contrarium, nisi forte in numero per errorem tale quid reperitur. Convenit, quidem vita hæc cum vita S. Onuphrii, de quo modo; et S. Mariæ Ægyptiacæ, de qua ii Aprilis egimus, quod omnes nitantur unius dumtaxat hominis auctoritate ac relatione: sed Onuphriana aliis duabus fide multum cedit: quod certiores circumstantias, certioresque auctores hæc habeant quam illa. Quod Maria et Petrus bis inventi fuerint diversis temporibus, semel vivi, iterum mortui, et Petrus quidem jam mortuus a testibus quatuor; non item Onuphrius. Quod illorum Reliquiæ leguntur antiquitus translatae, ac certis locis honorifice recondita fuisse: quod de Onuphriana minus constat.

Mons Athos in finibus Mæcedoniæ
B Celeberrimus et olim fuit et nunc est mons Athos, palæstra viri sancti, in finibus Mæcedoniæ situs, ubi inter sinum Strymonicam ad Aquilonem, et Singiticum ad Meridiem, non promontorio, ut alii, verum totus extat, totoque longe dorso procedit in pelagus, uti Meta loquitur, paucorum stadiorum isthmo continenti junctus; quo etiam a Xerre, bellum Græcis inferente, olim perfosso; velificatus Athos, uti canit Juvenalis, et mons ex peninsula, insula tantisper factus fuit. Describitur idem Athos in Menæis die v Julii, ubi de S. Athanasio, ἄγιος ὑπερλόγιος καὶ ἐπίσκοπος, ἐπὶ πολὺ τῆς θηλάσσης διῆκων, ὡς ἀρχὴν τῆς ὑπόστευος. Mons altus et prægrandis, longo spatio in mare exporrectus, veluti angustum collum, qua parte scilicet continenti committitur.

peninsulam efficit,
C De eodem monte religiosisque ejus incolis multa laudabiliter memorat sub initium seculi xiii Innocentius Papa iii, scribens ad S. Athanasii (cujus nominis præcipuum illic monasterium est) ceterosque Abbates et Monachos Montis-sancti sive Athi, eosque sub beati Petri et sua protectione suscipiens ac privilegia confirmans. Sic enim ait Epistola 168 libri 16: Relatione illustrium et magnorum virorum nostro est Apostolatus declaratum, quod ille qui est mons domus Domini, præparatus in vertice montium, ut ad eum confluant omnes gentes, Sanctus videlicet Sanctorum, qui Ecclesiæ fundamenta in sanctis montibus collocavit; montem vestrum, super mare situm, ad inhabitandum suis fidelibus prælegit, qui effectum sui nominis et numinis in se habens, licet aridus sit et asper, et fertilitatis gratia destitutus, est tamen inter alios mundi montes maxima spiritualium ubertate mirabiliter fœcundatus. Num cum trecentis monasteriis et gloriosa Religiosorum virorum multitudine, arctam et pauperem vitam ducentium, decoretur; tantausque modo refloruit excellentia honestatis, tanta religionis eximia claritate refulsit, ut de ipso cum Jacob recte possit quis dicere admirando; Vere sanctus est iste locus: quia hic est domus Dei, et quædam quodammodo porta cæli: ubi multitudo cælestis exercitus, tanquam castrorum acies ordinata et parata suscitare Leviathan, victorioso pugnat jugiter cum dracone, psallens Domino sapienter. Propter quod cum jam dudum fama vestri nominis, quæ fuerat effusa sicut oleum circumquaque, multos populos ad se traxerit in odorem unguentorum vestrorum, ipsos currere faciens a remotis; Ecclesiarum Prælati et Imperatores Constantinopolitani pluresque Principes seculares, per privilegia sua multa, olim tantæ libertatis præeminentia vos dotarunt, ut post Deum, cui volebant vos libere famulari, nullius unquam essetis jurisdictioni subjecti. Ita Pontifex, alia deinde præsequens de violento prædone, qui Monachorum quietem turbavit, ex-

laudatus ab Alexandro Papa 3
et privilegiis decoratus a viis,
 pilavit ecclesias, quasdam crudeliter etiam interemit; nec non suscipiens tum monachos, tum montem ipsum sub sua et S. Petri protectione.
D Aliæ subinde montis facies extitit secutis temporibus, monasteriorum præsertim numero, forte in schismatis penam, incredibiliter imminuto. Nam qui seculo superiori montem perambulavit, accurate lustrans omnia pluribusque describens Petrus Bellonius, ait libro, suo 1 cap. 10. trium dierum itinere in longitudinem, dimidii vero in latitudinem patere: a solis Calogeris (sunt ii Monachi cælibes apud Græcos) inhabitari: viginti tria vel quatuor non amplius monasteria, variis locis sita, numerari. Monasteria ipsa habere in adjunctis sibi templis sacras Reliquias ad easque frequentem fieri concursum. Templum quoque ipsa egregie ornata et extracta esse, atque inibi Calogeros, singulis diebus liturgias canere, omnia Græco sermone proferentes. Sed de Calogeris qui illic ad sex millia dicuntur degere uti et de aliis huc pertinentibus vult sis Bellonius ipsum: et quæ Joannes Langus ad lib. xi Nicephori cap. 37 sic notat: Hodie in Atho monte xxii insignia sunt monasteria Græcorum Monachorum ordinis S. Basilii, quæ tributi nomine Turcarum tyranno quotannis ex vineis et olivetis suis pendunt vi millia obolorum turcorum. Mons is a Christianis ἅγιος ὄρος, hoc est Mons Sanctus dicitur, a Rutenis Suvata hora.
E Prædictum nomen ἅγιος ὄρος, ab illo virorum religiosorum cœtu et sanctis exercitationibus adhæsisse Atho putat Bellonius; cum potius sanctitati Petri adscribendum, ab ipsaque Deipara ei inditum sit, uti num. ii in Vita legitur. Quando autem sic caperit, appellari, tum constare poterit, quando de tempore, quo conversus est Petrus, constabit. Floruit in eo monte, præter Petrum nostrum, notus nobis sanctimonia vitæ Athanasius quidam, patria Trapezuntius, Constantinopoli literis probe eruditus, montis Cyminæ in Asia primum, deinde Athi in Macedonia sacer ascetes: qui in hujus interiora ex divina revelatione tandem secessit, ibidemque, rogatus a Nicephoro Phoca, militiæ pariter ac domi in palatio Imperatoris claro, ipsique Sancto jam ante familiariter noto et amicitiae vinculo conjuncto; Dei Matri magnificentem sane templum condidit, cellasque plurimas et maximas ad usum ac habitationem Fratrum a fundamentis excitavit; et Lauram denique multorum capacem molitus, migravit ad Dominum, uti Menæa loquuntur ad diem v Julii.
F Conficiet porro ex ætate Nicephori prædicti, anno dcccclxiii imperium suum orsi, Athanasium istum sub annua dccccl floruisse in monte Atho; atque adeo jam antea ibidem alios vitam durisse solitariam, cum et ipse legatur in Menæis loco citato, seniori Anachorete illic se discipulum tradidisse. Potest tamen ab Athanasii temporibus celebrior factus, et magis frequentatus fuisse mons iste; tum propter sanctitatem ipsius Athanasii, tum propter auctoritatem Nicephori, viri opulenti, deinde Imperatoris, tum etiam propter monasterium et lauram utriusque ope constructam. Quam lauram si dixerit etiamnum extare, emulensque esse quam Bellonius describit, lib. 1 cap. 37; fortassis erit, qui consideratis Bellonii verbis mihi assentiatur. Monasterium, inquit ille, Agia Laura nuncupatum, inter reliqua totius montis monasteria facile principatum obtinet, atque ad radices celsissimi jugi (quod verus mons Athos est) situm est, qua parte Lemnon spectat. Gerit enim monasterium hoc, solum inter omnia a Bellonio enumerata, nomen Laura: cui additum deinde potest fuisse Ἁγία seu Sancta, vel a funditoris Athanasii sanctitate ipsius monasterii, quod et situ particulari venerabilius est aliis, et cui alia forte omnia originem suam atque adeo etiam venerationem debeant. Est præterea monasterium hoc, uti illud

Triduo itinere longus, dimidii latus est,
E ac Turcis tributa solvens.
Vocatur Athos, Mons sanctus;
ac monasterio et laura ornatus;
sub annua 950,
F ex quo celebrior factus locus:
Laura huc usque verosimiliter perseverante.

a solis Calogeris
 6000 numero inhabitatus,
 ac monasterio et laura ornatus:
 sub annua 950,
 ex quo celebrior factus locus:
 Laura huc usque verosimiliter perseverante.

6000 numero inhabitatus,
E ac Turcis tributa solvens.
Vocatur Athos, Mons sanctus;
ac monasterio et laura ornatus;
 sub annua 950,
F ex quo celebrior factus locus:
 Laura huc usque verosimiliter perseverante.

sub annua 950,
F ex quo celebrior factus locus:
 Laura huc usque verosimiliter perseverante.

A illud Athanasianum, in montis parte interiori, et magis
AUCTORE C. J. alta quam reliqua, fere in littoribus sita aut parum
inde remota, uti testatur Bellonius.

Videtur Petrus
Athanasio
prior fuisse
in Atho,

ac mansisse
annos 53

aut 47.

B Sed redeamus ad Petrum, qui omnino prior Athanasio Athum incoluisse debet. Quo enim pacto per annos fere quinquaginta, quos illic exegisse dicitur, latere omnium omnino oculos potuisset, si tum frequens habitatoribus tum fuisset mons, quam esse post Athanasium cepit? Quod etiam sibi vult, quod primus Athleta illic degerit Petrus, uti Prologus, et quod Deipara locum illum Petro constituerit, uti sibi electum pro instituto monastico, uti Vita ipsa num. 11 narrat? Sane isthæc aperte docent, priorem Athanasio Athum incoluisse Petrum: atque utinam tempus quoque intermedium docerent! Sed illud hinc sperandum non est, nullum iudicium præbentibus Actis, unde in notitiam seculi quo floruit Petrus, venire possit. Imo nec sciri satis certo, quamdiu in Atho vixerit, ex Actis potest, aliter atque aliter subinde loquentibus. Nam num. 3 assignant anachoresi ejus in monte annos amplius quinquaginta; qui num. 42 extenduntur ad annos LIII: at num. 36, annis XXXXVI dumtaxat in eremo transactis, dicitur inventus fuisse a venatore, vivus; et anno post uno, mortuus, sic ut XXXVII illic tantum expleverit. Verum cum duo priores numeri non male inter se concordent, cedere illis posteriorem unicum, par est: diciturque debet, aut errorem in numerum irrepsisse, aut longiusquam anni spatium (quod tamen Acta negant) inter abitum venatoris e monte ac reditum effluxisse. Posset fortassis etiam sustineri, quod Sanctus annos XXXVII determinate vixerit in monte: sex vero, qui superadduntur, intelligendos esse, ex mente primi Vitæ Scriptoris, de annis illis, qui ab initio conversionis in ita, mora, redituque Romano, usque ad initium habitationis montana, effluerint; sic ut totum melioris vitæ spatium anni LIII numerandi sint.

Patria ejus
ignota,

forte est Palaestina aut Syria.

Romam adit

non novam

sed veterem;

ut patet
ex ratione
itineris

per Cretam
instituit,

C Nihil certiora nobis de Petri loco natali tradunt Acta, quam de seculo quo vixerit. Num. 6 legitur excitatum in patria ejus bellum fuisse contra Arabes; quod indicio quidem esse possit, in illorum consuetis natum alicubi fuisse Petrum; sed quibus? Occidentibusne an Septentrionalibus; an aliis? Est Arabiæ contermina Palestina; parte sui eandem attingit Syria: Arabum incursiones subinde et Asia minor sensit. Suspiciatur igitur ex aliquo istarum regionum, ac præcipue ex alterutra duarum primarum, oriundum fuisse Petrum, donec aliunde clarius fortasse lux affluat aliquando. Excitato (ut diximus) bello, in campum cum aliis processit Petrus, captusque in Arabiam adducitur, et carceri mancipatur. Inde vero divinitus creptus, Romam iter instituit; eamque ingressus, a Pontifice monasticum induitur habitum et docetur institutum. Utinam hic Auctor Pontificis nomen expressisset! Certiora inde temporis indicia nacti fuisset; ac certius distinxissemus, Romamne novam, an veterem profectus fuerit Petrus. Quamvis sine illo iudicio ausim asserere, Romam hic intelligendam esse veterem, idque ex ipso navigationis cursu ostendo.

D Nam ubi Romam discessum meditatur, inquisiturus locum, proposito sibi instituto opportunum; incidit in nautas, jam paratos discedere ex urbe, nec multo post e portu soluturos, atque per Cretam in Asiam vela facturos, uti narratur num. 10. Ut commode isthæc verba intelligantur, separandus hic est portus ab urbe, ac spatium inter utrumque aliquod interjectum concipi debet: quod Romæ novæ seu Constantinopoli, ubi portus pars urbis est, convenire non potest; potest autem Romæ veteri, cujus portus duodecim fere M. P. ab urbe semotus est, sive per illum Ostia Tiberinam, sive Portus Augusti, etiam Romanus appellatus, intelligatur. Rursum, hinc solventibus in Asiam, iter per Cretam institui recta potest; non item solventibus Constantinopoli; ab Asia solo Bosphoro Thracico di-

rempta. Denique num. 15, cum navis cursum relicta Creta prosequeretur, atque ex improvise immobilis consisteret, jubetur sinistrorsum flecti versus Athum montem. Est autem Athus Romæ in Asiam navigantibus a parte sinistra, cum eodem navigantibus Constantinopoli necessario relinquatur a dextra.

§ II. Vitæ auctor, inventor, nova versio nostra, cum Epistola P. Franc. Combesii.

E Ex eo quod Romam veterem profectus sit Petrus, uti vidimus, ibique habitum acceperit monasticum; omni schismatis suspitione, quam aliquis objicere posset, eximitur; tametsi schismaticus atque hæreticus fuerit is, qui Vitam quam edimus sua paraphrasi ornavit. Est autem is, Gregorius Palamas, Archiepiscopus Thessalonicensis, scripture sua, quam contra Beccum Patriarcham C. P. Spiritum sanctum a Patre atque Filio simul procedere, cum Latinis fortiter tuentem, publicavit, seculo XIV famosus; nec non famosior illa, qua confutatus ipse postea fuit a Cardinali Bessarione, Becci atque Catholicæ doctrinæ de Spiritu sancti processione egregio defensore. Incoluisse autem et ipse Palamas videtur montem Athum, priusquam Archiepiscopus creoretur; ibique Vitam hanc scripsisse, et pro concione ad Monachos ibidem habitantes dixisse. Colligitur id ex Prologo, ubi Athum, huncce montem; et Petrum, nostratem atque indigenam appellat, qui hic terrarum, nempe in monte hoc Atho, habitavit atque ibidem primum trophæum de victo dæmone erexit. Ut vero magis eximatur suspitione Schismatis Petrus, notandum est, ipsum Roma profectum, in Creta miracula operatum esse nec cum ullo exinde, præter vectores, collocutum fuisse usque ad penultimum vitæ suæ annum; adeoque cum nemine egisse, qui eum ad schisma pertrahere potuerit. Ut nihil dicam, quod incolæ ejusdem Montis Monachi, uniti fuerint adhuc Romanæ Ecclesiæ seculo XIII; quando humiliter supplicarunt Innocentio Papæ III, ut libertates sibi suas confirmaret, seque sub beati Petri ac sua ipsius Papæ protectione suscipere dignaretur: uti et factum est per rescriptum ejusdem Pontificis, Epistolarum ejus libro 16 Epist. 168 insertam. Quod si deinde schismatici facti sunt Monachi illi, uti fuit ipse Palamas; quid id faciat, ut etiam schismaticus iudicetur fuisse Petrus, tanto prius mortuus; cum nihil omnino quod schisma sapiat in hujusce Vitæ reperiatur? imo cum reperiatur etiam quæ schismati plane adversentur, uti sunt, iter romanum, reverentia erga Pontificem summum atque universalem, habitus monasticus ab eo susceptus, miracula patrata. Ut non dicam, quod non primus auctor vitæ sit Palamas; sed pridem a Catholico (ut persuadere Acta possint) paucis scriptæ, ornator atque amplificator tantum; uti colligitur ex num. 4.

F 12 Ipsa Vita, quæ Græce extabat in bibliotheca Emin. Card. Mazarini, pridem Latine submissa fuit decessoribus nostris a P. Francisco Combesio, libris editis notissimo. Eandem deinde Græce poscentibus nobis benigne ministravit Combesii successor, P. Jacobus Quetif: ex quo novam versionem ipsi concinnavimus, eandem cum textu Græco mox edituri, postquam utulum Vitæ, et epistolam Combesii, anno MDCLV die X Julii Parisiis datam ad PP. Bollandum atque Henschenium proposuerimus. Titulus Vitæ præfixus hic est: Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονικίας, λόγος, εἰς τὸν θαυμαστὸν καὶ ἰσχυρὸν βίον τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Πέτρου, τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τῷ Ἄθῳ ἀσκήσαντος. Sancti Patris nostri Gregorii, Archiepiscopi Thessalonicensis, Oratio in admirabilem et angelicæ parem vitam, sancti ac divini Patris nostri Petri, qui in sancto monte

D ac Athum
a sinistra re-
linquentis.

Schismaticum
non arguit
Petrum

Vita a Schis-
matico,

E verosimiliter
in monte Atho
scripta;

utpote conti-
nens nulla
Catholicis pro-
pria,

multa etiam
Schismati re-
pugnantia.

F

Vita ex biblio-
th. Card. Ma-
zarini Græce

cum nostra
versione eden-
da.

A monte Atho anachoretam egit. *Sequitur Epistola*
AUCTORE G. J. *Combefisii.*

*Epistola
Combefisii*

*laudantis Opus
hoc de Sanctis*

13 Admodum Reverendis PP. Joanni Bollando, ac Godefrido Henschenio, Societatis Jesu, Fr. Franciscus Combefis Ordinis FF. Prædicatorum Salutem. Institutam vestrum, exoraandis ac producendis Sanctorum genuinis Actis, quibus illi tum Deum demeruerunt, tum Ecclesiam juverunt, atque posteris exemplo præiverunt, sic probo maxime ac laudo, ut vel exiguum aliquid in illud contulisse, nihil mihi exiguum ipse existimem. Eo itaque studio animatus dum spissum Eminentissimi Cardialis Mazarini codicem homiliarum in totum annum, sub S. Gregorii Thessalonicensis nomine, evolvo, atque lectito, num in eo quidquam occurrat, quod concionatoriæ meæ Bibliothecæ ornamento esse possit; Gregorium Palamam deprehendo, non sanctum, aisi paucorum schismaticorum Constantinopolitanæ Sedis Antistitem Palamitarum suffragio: sed magis quem vir doctus ac amicus Leo Allatius descripsit, de perpetua concordia Græcæ ac Latinæ Ecclesiæ; ut excepto dogmate non sano de Thaborio lumine, duobus de Transfiguratione illius tractatibus luculenter expresso, nihil satis elegans cultumque visum sit, quod ex eo in immensum illud meum tractatum, ad sacri pulpiti usum collectorum, opus comportarem.

*et adjuvantis
mittendo Vi-
tam S. Petri
Athonitæ*

14 Una arrisit quam maxime Petri Athonitæ laudatio, inscripta illa quidem eidem Gregorio, τοῦ αὐτοῦ at certe ejusmodi, ut reliquos omnes tractatus, eo codice contentos, infinitis partibus superet: ac nisi mea me fallit opinio, in ipso vel rudi, quem ago, agnosceretur Interprete. Conjicerem ego, non tam Palamæ lucubrationem esse, quam viri illius Senioris, quem ipse testatur, Petri res gestas antea scripto consignasse. Aut certe illius labore plurimum adjutus sit Palamas, majori ipse diligentia exornare connixus tanti Ascetarum patroni insignem memoriam. Ut ut sit, plana omnia, erudita, sana, pia, et quæ, ascetim præcipue ac solitariæ vitæ genus Christi ergo profitentibus, magno adjumento siat. Nusquam pulchrius digesta, quæ ii desudare consueverunt certamina. Rara in tanto divini favoris meritorumque cumulo, modestia; quo uno maxime lucis Angelus gaudet indicio. Probanda in Romanam Sedem, illiusque sanctissimum Antistitem Petri devotio, inque Monachum Romæ, divino oraculo, illius inauguratio. Quam utinam sequiores Græci plerique, ipsique adeo Palamas, suorum decessorum pietatem sequi maluissent! non sic variis acti erroribus, sed in Patri constantes fide (cui innitatur necesse est, quidquid usquam Ecclesiastici ædificii est) permansissent. Favor notabilis denique hic est S. Mariæ, cum in Petrum, tum in ipsum Monachorum

*a Palama
ornatam.*

*Quædam inde
narrantur
laudabilis,*

C

genus, eo sibi nomiae Montem addicentis, cui a sanctitate celebrem velit appellationem.

15 Ipsa Petri per Sanctorum patrocina liberatio e carcere, illi affinis, quæ magnus ipse Apostolorum princeps per Angelum olim liberatus est, mirum quam me recrearit; dum receas, anni nempe superioris miraculum, velut oculis novum subjicit. Id ita gestum in adolescente Calviniano, gentili meo Burdigalensi, Isaac Berigeaa nomine. Is Novembris, aut Octobris prima Dominica (nec enim ita accurate memini de minimo hoc me percontatum) Hediai Artesiæ oppido a duobus annis præsidarius miles invitus, confluentibus ad solennem supplicationem ex instituto sanctissimi Rosarii civibus; rem primo irridere cum socio, itidem Calviniano Olonensi ad Xantonum fines, Tabo nomine; tum illo secum cogitante, num vera essent, quæ fama vulgarentur S. Mariæ miracula, eamque socio cogitationem ingerente, ac ad Ecclesiæ Catholicæ castra transitum suadeate, dum illius ope et præsidio tuti evadereat, ac expetita gauderent libertate; confestim levi quodam stupore immisso, eoque emergentes, ac sensibus plene soluti, ad Deiparæ votivam ædiculam, miraculis celebrem extra præsidium, se translatos vident: triplici custodientium militum, ignota sibi ratione, superato non infrequenti cuæo. Gratias liberaatrici agunt, enses projiciunt, ne desertæ militiæ accessantur; per in via dilabuntur, paucos dies ponis victitant...

*additurque
historia re-
cens de mille
hæretico,*

*qui Ope D.
Virg. libertati
restituatur,*

E

16 Hinc Burdigalensis meus Bellovacum primo, tum Parisios profectus, voto satisfacere cupiens, fidemque redimere, qui se catholice instituat, animo simplici quærit. Offeritur mihi: illi erudiendo lubeus pono operam; facilem ex miraculo ad fidem inveno; pristinum detestatur errorem, exque eo profectum in Catholicos odium; atque Ecclesiæ cupide accedit: Apostolica auctoritate pro hæresis reatu, anathemate absolvendum curo, sacro exomologesis ritu peccata deponentem audio, Eucharistia devote cupientem impertio, Aurelianum Episcopali confirmandum manuum obumbratione ac unctione remitto. Sic nova antiquis, mediique ævi consona miracula, una ubique causa pietatis ac hominum salutis a Deo exhibita. Ut vero ad Petrum redeam, cum in Menæis illius nomen haud occurrerit, vel dies quo Græcis colatur (ut nec sunt in ea relata plurima Sanctorum nomina, qui in variis peculiariibus apud Græcos ipsos Ecclesiis celeberrimi habentur) operæ pretium dixi, illustre adeo vitæ illius monumentum, vestræ fidei credere. Valet industriosissimæ Christi apiculæ, mellaque cœpta ac cibos, in annos bene longos, ex Sanctorum floribus istis condite. Parisiis vi Idus Julii anno MDCLV.

*atque ab ipso
Combefisio
Catholice in-
stitutus*

*Romanæ acces-
sit Ecclesiæ.*

F

ENCOMIUM

Auctore Gregorio Palama, Archiepiscopo Thessalonicensi,

ex MS. Græco, qu. Julii Card. Mazarini, nunc Regio,

INTERPRETE P. CONRADO JANNINGO.

PROLOGUS.

Oὐ δίκαιόν ἐστιν, ὅς γε μοι δοκεῖ, τοὺς μὲν ἀλλοτῶν γῆς, ἀξίων τι μνήμης εἰργασμένους, φιλοτίμως εὐφημεῖσθαι παρ' ἡμῶν, τῶν ὑπὲρ αὐτῶν ἀκρωμένων συγγραμ-

Haud equidem, ut mea fert sententia, par est, illos qui alibi terrarum quidpiam memoria dignum gessere, a nobis magifice laudati, cum eorum

Præ alienigenis,

rum

A. GREG. PA-
LAMA
indigena lau-
dandi sunt
Sancti,

uti Petrus, in
Atho monte
primus Asce-
tes :

et quamvis
omnia ejus
narrari non
possint,

non tamen
omnino de iis
silentium, pu-
tat Auctor,

sed precibus
auditorum, ac
Dei ope fretus
inchinandum.

Arum andimus scripta, accurate pariter ac eleganter edita, summamque animæ ad amplexandam virtutem ingerentia ardorem; illud vero, quod domi nostræ habemus, omnis honestatis exemplar, vitam videlicet Petri, rerum gestarum laude nulli antiquorum, omnibus retro seculis virtutum fama celebrium cedentis, negligenter curari. Nostis omnes, quem velim; nisi cuiquam fortassis ignotus sit hicce clarissimus Athos, et qui inde cognomen nactus est Petrus. Petrus, inquam. ille nostras, indigena, primus athleta, qui hic terrarum degens, omnium terrarum adversarium profligavit; ejusque furore quo in nos bacchabatur fraenato, primum ibidem de illo trophæum erexit, ac virtutum semina tempore opportuno terræ mandavit: quandoquidem et enata sint, et adoleverint, et uberes protulerint fructas; uti nunc cuivis, ex iis quæ oculis usurpat, manifestum est.

2 Quamobrem consenserint, puto, omnes et æquum judicant, ut tantus vir, qui nos ad tam sublimia ducit, præmium quod ex laudatione promanat si quis alius, consequatur. Ego vero ut enuncta quæ ipsum commendant, prosequar, eaque prout merentur singula proferam, fieri vix aut ne vix quidem poterit (Nam contentio ejus illuc, uti par est, omnis tendebat, ut antequam promissum justis a Deo præmium consequeretur, quamdam veluti convenientem vitæ præstantiam, illamque majorem, quam ut quis eloqui verbis aut percipere auditu possit, eo conferret) non continuo tamen laudatione mihi abstinendum puto, aut omnia silentio involvenda. Etenim neque ea terrarum marisque spatia, in quibus incedimus ac navigamus, non adeunda putamus, propterea quod terra non ubique permeabilis, mare non ubique navigabile sit: neque ii, qui talia describere instituerunt, propterea quod non omnia accuratissime valeant edisserere, omnia prætermittunt; sed operæ pretium ducunt enarrare, quantum per vires et ingenium liceat.

3 Pari modo hocce mihi nunc aggrediendum est opus; non autem omnino negligendum, propterea quod argumenti excellentia, non modo a me, verum etiam a disertissimo quovis, explicari oratione non possit: ita enim fortassis fiet, ut ex omnibus collectio conficiatur, argumenti conveniens magnitudini. His itaque sic se habentibus, quotquot scriam præclare gestorum ejus in animum revocaverint, facile veniam dabunt tenuitati nostræ, qua utique et ipsi indigerent; cum hoc commune sit debitum, et communiter ad unum omnes hic deficiamus. Ego vero, o sacri Auditores, rem aggredior, tam cujusvis alterius, tum vestra ope ac orationibus fretus. Si enim periculosæ me committo palastræ; vestris supplicationibus motus, jam nobis e cælo propitius respiciens Deus, qui et virum quod agimus ad tam sublimem vitæ sanctitatem perduxit, omne impedimentum procul amovebit, atque orationi nostræ viam per invia pandet.

Dμάτων πρὸς ἀκρίθειαν ὁμοῦ καὶ κάλλος ἐξενηνεγμένων, καὶ μεγίστην ἐμποιούντων τῆ ψυχῇ παράκλησιν πρὸς ἀρετῆς ἀνάληψιν ὁ δὲ οἰκοθεν ἔχομεν παράδειγμα παντός καλοῦ, τὸν Πέτρον δηλονότι βίον, περὶ τοῦτον ἀμελιῶς πῶς ἔγειν, καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀποδέοντα σχεδὸν τῶν ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος ἐπ' ἀρετῇ περιβεβημένων. Ἰστε πάντες ὃν λέγω, εἰ μὴ τὸν περιώνυμον τοῦτον Ἄθω τις ἀγροεῖ, καὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ Πέτρον, τὸν ἡμεδαπὸν καὶ αὐτόχθονα καὶ πρωταγωνιστὴν, τὸν ἐνταῦθα γῆς, τὸν πάσης γῆς ἀντίπαλον καταπαλαίσαντα, καὶ τρόπιον ἐνταυθαί πρῶτον τῆς ἐκείνου καθ' ἡμῶν στήσαντα μονίας, καὶ τὸν τοῦ καλοῦ σπόρου εἰς καιρὸν ἄρα καταβαλόμενον, ἐπεὶ καὶ ἀνεφύη καὶ τέτραπται καὶ εὐφόρησεν, ὡς νῦν ἐκ τῶν ὀρωμένων ἕξεστι πάντι συνορᾶν.

2 Ὡς μὲν οὖν τὸν τηλικούτου ἀρχηγόν, καὶ ἡμῖν πρὸς τὰ τριαῦτα ὁδᾶγόν, τῆς ἐκ τῶν ἐπαίνων γηνομένης ἀμοιβῆς δίκαιόν ἐστίν εἶπερ τινα τυγχάνειν, πάντες ἂν συμφαίεν· ἐμοὶ δὲ πάντα τε ἐξεῖπειν τὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ τὰ πρὸς ἀξίαν ἐκάστην τούτου ἀποδοῦναι ἢ ἐγγύς τῶν πάντ' ἀδυνατῶν. Ἄγων γὰρ ὡς εἰσικεν ἐκεῖνον γέγονε, προεῖσενεγκεῖν ταῖς πρὸς Θεοῦ τοῖς δικαίαις ἐπαγγελμέναις ἀμοιβαῖς, οἷον τινα βίου σύμμετρον ὑπερβολῆν, κρείττω δηλαδὴ καὶ λόγου καὶ ἀκροάσεως. Ἄλλ' οὐ παρ' οὗτ' ἀποστατέον εἰναί μοι δοκεῖ, σιωπῆν ἐπὶ πάντων ἡσικηκότι. Καὶ γὰρ οὐ δὲ τῶν τῆς γῆς τε καὶ θαλάττης ἐν οἷς τελεῖν τε καὶ βαδίζειν ἔχομεν, ἀπιστᾶμεθα μερῶν, ὅτι μὴ πλοῖμος ἢ πορεύσιμος ἐξωτέρω διὰ πάντων ἐστίν· οὐδὲ τοῖς περὶ αὐτῶν ἱστορικοῖσι, ὅτι μὴ πάντα δι' ἀκρίθειας εἶχον ἐξεῖπειν, ἅπαντα παρῆται· διεξηγητέον δὲ κακείνοις ἔδοξεν εἰκότως, ὅσα τε τούτων, καὶ ἐφ' ὅσον ἔν.

3 Τὸν ἴσον τοίνυν τρόπον καμοὶ νῦν ἐγχειροτέον, ἀλλ' οὐ παροπτέον, ὅτι τὰ τῆς ὑποθέσεως ἀνυπερβλήτα τῷ λόγῳ καὶ οὐχ ὅπως ἐμοὶ γε, προσέτι δὲ καὶ πάσι τοῖς ὄσοις λόγου μέτεστιν· οὕτω γὰρ ἐκ πάντων γένοιτ' ἂν ἴσως ἔρανος, προσήκων τῇ τῆς ὑποθέσεως μεγέθει. Ἦσιν τοῦθ' οὕτως ἔχον, ὅσοι τοῦ καταλόγου τῶν ἐλλογίμων ἐπὶ νῦν βαλλόμενοι, συγγνώμην νεμοῦνται εὐχερῆς ἐμοί· δεήσονται γὰρ δήπου ταύτης καὶ αὐτοί, κοινοῦ τοῦ χρέους ὄντος, καὶ κοινῇ καθ' ἕνα πάντων ἀπολαιπομένων. Ἐγὼ δὲ, ὡ θέατρον ἱερὸν, καὶ πάντως οὕτινος οὐ οὖν, καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν δι' εὐγῶν τετάρτηκα βοήθειαν· εἰ γὰρ καὶ δυσχερῆς ὁ προκειμένος ἀγὼν, ἀλλὰ ταῖς ἡμῶν ἐπικλησέσι ἴλεως ἡμῖν ἀνωθεν ἀρτίως ἐπαπεύσας, ὁ καὶ τῷ προκειμένῳ πρὸς τὸν ὑπερφᾶ βίον συναράμενος Θεός, πᾶν σκόλον ἐμποδῶν καταστήσει καὶ συνδιαθέτω λόγῳ πόρον ἐν ἀπόροις διδοῦς.

CAPUT I.

Petri patria, militia, captivitas, votum, liberatio.

Patria Petri
ignota:

Quos parentes, quam patriam infans habuerit, magnus hic et admirabilis Pater, cui patriam conveniebat esse tabernaculum cæleste, alta oblivionis abyssonis tempus non incongrue sepelivit. Quæ enim vivens ille, ut indigna virtute sua, despiciebat; eadem neque commemoranda sibi esse, merito existimarunt ii, qui res ab illo gestas primum litteris mandaverunt. At vero, in quem habitationis

Fονέας μὲν οὖν καὶ τὴν ἐκ παιθὸς πατρίδα τοῦ μεγάλου τούτου καὶ θουμασίου Πατρὸς, καὶ οὐ πρόπουσα πατρίς ἢ τῶν ἐπουρανίων σκητὴ, καλῶς ποιῶν ὁ χρόνος· ἀδύσσωπ λήθης καθῆκεν· ἃ γὰρ ἐτι σῶντι τῇ γενναίῳ παρῶπται, ὡς ἄρα τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἀνάξια, τούτων εἰκότως, οὐ δὲ οἱ τὴν ἀρχὴν τὰ κατ' αὐτὸν συγγεγραφοῦτες δεῖν ὠθήθησαν μεμνηθῆναι. Εἰς ὃ δὲ φέρων ἐαυτῶν, μᾶλλον δὲ ὑπὸ Θεοῦ φερόμενος κατ' ἰκρίσται, καὶ οὐ τοῦς θείους

Α Θεῖους ἄθλους ἤνυσε, καὶ ὅθεν ἀνέπη πρὸς οὐρανόν, τὸν περιφανῆ τουτουὶ λέγει καὶ σεβάσμιον χώρον, τὴν τῶν ἀρετῶν ἐστίαν, τὸ καλοῦ παντὸς ἐνδιαίτημα, τὴν τῶν ἐπουρανοῦν ἀντίτυπὸν τε καὶ ἀχειροποίητον σκηνήν, τὸ παντὸς ἀγῶνος ἐλευθερον καὶ παντὸς πάθους ἐναγῶς ἀνύτου, τὸ τῆς ἀγῶνιστικῆς φερωνύμου ἐπόνημον ἕρος· τοῦτ' ἐστὶν ἐν πατρίδος μοίρᾳ τῇ προκειμένῃ, καὶ τούτῳ συλλαλεῖται καὶ συνακούεται, καὶ τεύθειν οὗτος ἐπιγινώσκειται, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ὁμοῦλους φέρει διαστολὴν Ἀθωνίτας δικαίως ὠνομασμένους.

Β Εἰ γὰρ ἐν Ἀθήναις, μετὰ τριετῆ προσεδρία, ἀντὶ πατρίδος χρῆσθαι τῇ πόλει τοὺς προσελύτους, νομιζόμενον ἦν· πῶς οὐ δικαίως ἀντιποιεῖται τοῦ ἔρους ὁ Ἅγιος, πλεῖν ἢ πεντήκοντα περιόδους ἐτῶν ἐνταῦθ' οὐσίας, καὶ ταῦθ' οὕτως ἐναγωνίως. Εἰ δὲ καὶ πατρίς ἐλάχιστη καθ' ἣν ἂν τις εὐτυχῆ (καθάπερ τις τῶν ἐξῴθεν ἀπειθήνατο σοφῶν) τίς ἂν πῶν τῶν ἀπάντων βέλτιον ἢ πράξειεν, ἢ μέλλει πράξειν, τῆς οὐδὲ τοῦ ἀνδρός εὐλαχρίας· οὐ Θεῶν συήλθῃ καὶ θείας θέας ἐπέτυχε· μάλλον δὲ, ἵνα τὸ πᾶν εἴπω συναλῶν, οὐ τὴν ἀνθρωπίαν ὑπερμανθῆς φύσει, καὶ τὴν θέαν οὕτως ἠλλοιωμένους ἀλλοίωσιν (τίς ἂν ἀπογράσεται λόγος παροστήσαι τὸ θαῦμα)· πρὸς τὸ τῆς ἀξίας ὑπερφυῖς, τῆ τοῦ ὑψίστου δεξιᾷ μετερόβληται. Ἄλλ' ὅμως τῆς πατρίδος μὲν ὑπερεῖδε, τῷ δὲ τῆς ἀνω προξίνῃ πατρίδος ἔρει τούτῳ προσέδραμεν, οὐ δὲ καὶ τὸν πολυετῆ βίον, καὶ τὴν ἀόρατον ἀνθρώποις δίκαιον ἤνυσε.

Γ Καὶ σκοπεῖτε τὸ τῆς θείας σοφίας ἀμήχανον, καὶ τὴν πρὸς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν ὑπερβολὴν, καὶ τὴν ὑπὲρ τὸ σῶζειν ἀνυπέροβλητον ἐφασιν. Ἀναρρίπιζεται πόλεμος τῆ τοῦ θαυμασίου τουτουὶ πατρὸς πατρίδι πρὸς Ἀραβας· ὁ δὲ, συστρατιωτικῆς (ὡς ἔοικεν) οὐκ ἀμελέτητος ὢν, συμπυλεμεὶ τοῖς ὁμοφύλοις· ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων ἀλίσκειται· πύρριον τῆς ἐνεργούσης ἀίχμηλόως ἀποικίζεται· τῆς ἀλλοστρίας ἐνδοτέρω καὶ πολέμιας ποσὶν ἀβούλητος προδύκει· φρουρίαις ἀφύκταις καθέρονται τῇ ποδὶ πέδιλας δεσμεῖται, τροφῆς ἐνδείχεται· πῶς πᾶσχει τῶν ἀφορήτων, ἐξυπηρεῖται, τὴν οἰκίαν ζωὴν ἀπαλέμεται, τέλος ἐπὶ Θεὸν καταφεύγει, τούτῳ μόνῳ ζῶσειν ἐπαγγέλεται, μόνον εἰ φῶς ἐλευθερον ἴδῃ, καὶ τῶν συνεχούτων ἀπαλλάξῃ δεινῶν. Τί οὖν ὁ ταχὺς ὁμοῦ καὶ προμηθῆς Θεός; Ἀναδύλλεται τίως τὴν ταχύτητα, καὶ τῷ μέλλειν, τὰς οὐδύνας ἐπιτείνεσθαι συγγινορεῖ· προρηθόμενος διηπου τὴν ἰκίτην ἀσφαλέστερον ἐξείν, ἐπειδὴ πεφύκασιν ἀνθρώποι μετὰ τὴν τοῦ πείζοντος ἀπαλλαγὴν, τῶν ἐν αὐτῷ συνθηκῶν ὑπερφρονεῖν βραδίως, ἂν μὴ ταύτας ακριβῶς ἰσχυρίσωνται.

Δ Τί τὸ ἐντεῦθεν; Δι' ὀνειρώων αὐτῷ τὰ τῆς ὑποσχέσεως ἐμπεδοῖ, καὶ αὐτὸν ὄναρ ἐπιπέμπει τούτῳ, τὸν μέγα ἐν ἱεράρχαις καὶ πατράσις ἀγίοις Νικόλκον, ὃν καὶ αὐτὸς ἐπεβοάτο θερμότερον, ἃ τε τῆς πρὸς Θεὸν αὐτοῦ παρρησίας πεπειραμένους, καὶ διὰ θαύματος αὐτὸν ἄγων, πολλῶς καὶ πρότερον κερημένους ὑπὲρ αὐτοῦ θαύμασιν. Ὅς δὲ καὶ φανεῖς οὐχ ἄπαξ, ἀλλ' ἤδη καὶ δις, πολὺν κατεμίμετο τὴν τοῦ ἀνδρός ἀβουλίαν, πᾶλλᾶις μὲν δὲ καὶ πρότερον εὐξαμίνου τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου φυγὴν, ὠρηκόμενος δὲ μὴδ' ὅπως οὐκ ἔργῳ δὲ εὐγῆν ἀποδοῦναι. Ταῦτη τοι δικαίως ἀρτίως ἐφασκεν, οὐτ' αὐτὸς εἰσακούη καγῆ πείθειν ἡκιστα δύναμαι, προσδεῖαν ὑπὲρ τῶν σοι συνοίσειν μελλόντων πρὸς Θεὸν ποιούμενος. Ἀλλὰ γὰρ, εἴ μοι πείθῃ, καὶ ἄλλον δὲ τινα τῶν μέγα παρά Θεῷ

locum ipse transivit, aut potius divino nutu translatus est, ubi certamina sua Deo digne certavit, ac unde tandem in caelos avolavit; hunc, inquam, celeberrimum venerandumque locum; hunc, virtutum sedem; hunc, omnis honestatis domicilium; hunc, caelestium simile, non manufactum tabernaculum; hunc, omnis sceleris purum omni execrabili affectione animi superiorem, a sanctitate sua congrue cognominatum montem; hunc, in parte patriæ habuit vir ille: cujus nulla mentio fit uspiam nisi et montis fiat; nulla gesta audiuntur, nisi et mons intelligatur; ex quo videlicet ipse digno citur, ab aliisque ejusdem nominis distinguitur; cum Athonites merito appellatur.

Ε Si enim Athenis lege receptum fuit, ut advenæ post triennii moram, pro patria sua haberent urbem, in illamque adscripti censerentur; quomodo non merito hunc sibi montem vindicet, ut suum, vir sanctus, ubi annos amplius quinquaginta exegit, ilque in tanta virtutis acquirendæ contentione? Præterea si illa cuique patria habenda sit, ubi felicem quis agit vitam (quemadmodum gentilium quidam Sapiens pronuntiavit) quis, quæso, uspiam aut felicius egit aliquando, aut imposternum acturus est, quam hic vir in hocce monte? ubi cum Deo frequenter conferebat, ac divina visione dignabatur; imo (ut totum compendio dicam) ubi humanam transgressus naturam, inque vere divinam commutatus (quæ vero eloquentiæ vis tantum eloquatur miraculum!) excellentiam plus quam naturalem. Altissimi cooperante dextera, acquisivit. Spreta igitur patria sua, in hunc montem, commodum ad caelestem patriam comparandam, conscendit; ibique et multorum annorum ætatem duxit, et institutum vivendi, quod oculos humanos lateret, secutus est.

Σ Equidem considerare vos velim incomprehensibilem sapientiæ divinæ præstantiam, ejusdem erga homines providentiæ excessum, et salutem eorum promovendi desiderium insatiabile. Excitatur in patria admirabilis hujusce Patris, bellum adversus Arabes. Ipse, bellicæ artis, ut videtur, non omnino rudis, cum suis gentilibus in campum procedit; capitur ab hostibus; et procul a patria captivus abducitur: alienæ, ejusque hostilis terræ interiora coactus adit, arcto carceri mancipatur, cippi pedibus injiciuntur, ipse cibi inedia maceratur, intolerabilia multa patitur, despondet animum, vitam desperat; denique ad Deum confugit, eique soli imposternum se victurum promittit, si modo liberiores aera conspiceret aliquando, ac mala quibus premitur evadere contingat. Quid igitur hic, celer ad exaudiendum, et providus ad consulendum rebus miseris Deus? Moras tantisper nectit, et cunctando miseras ejus longiuscule protendi permittit; idque prudentissime, ut videlicet sic magis tuta foret supplicanti libertas: quandoquidem ita cum hominibus comparatum sit, ut posteaquam liberati sunt iis quibus pre-nebantur adversis, vota prius facta facile negligant, nisi ea probe confirmaverint.

Ζ Quid porro? Per quietem promissa ejus rata habet Deus, objecta visione, quæ ipsi representet magnum Episcopum et Patrem, S. Nicolaum; quem etiam ferventer invocabat, utpote ejus apud Deum intercessionem expertus: eundemque jam pridem plura in se mirabilia operatum, miraculi loco habebat. Neque vero semel tantum, sed et iterum se viro videndum præbuit Sanctus, multum increpans temeritatem ejus, quod jam pridem sæpe vovisset fugam a seculo, et nihil dum voti sui opere ipso complere curasset. Quamobrem, inquebat, merito neque tu nunc exaudiris; neque ego, qui pro rebus tibi profuturis apud Deum intercedo, impetrare queo. Verumtamen, si me audis, alium quoque

D
A GREG
PALAM.
scilicet a cense-
ri potest mons
Athos, quem
incoluit.

in te Athonites
dictus;

cum patris
jus dicitur

ac felici habi-
tatione acqui-
ratur.

Ε

In bellum pro-
fectus,

capitur, et
carceri man-
cipatur:

F
votum pro li-
bertate
frustra
amittit,

arguent' eum
S. Nicolaus,

quod olim
emissum non
solvisset,

quoque

A quoque ex eorum numero, qui multum apud Deum valent, adiutorem ac patronum invoca, ut illo operam suam meæ adjungente, amplius tibi proficiam.

8 Opponente autem Petro; Equis, amabo, potentius opitulari quam tu potest? Simeon, ait Sanctus. Videlicet iste Simeon; qui seniles admodum lacertos olim aliquando submitit, iisque dies quadraginta natum, eundem, qui ante conditos homines extitit, Deum suscepit. Et Nicolaus quidem hisce dictis recedens evanuit. Petrus vero mox excusso somno Simeonem frequens ore versabat, ac indesinenter inelamabat, nec instare cessavit, donec quod petebat impetraret. Postera namque die denuo ei adstans Nicolaus, intendere in Simeonem oculos jubet. Ipse vero mox eo conversus, jucundum conspicatur spectaculum, nempe senem quam maxime venerandum et canu, instar Pontificis more antiquorum vestitum, aureo decenter innitentem baculo, in ipsumque gratioso ac blando vultu intuentem, ac nuntiantem, fore ut brevi libertatem consequatur, dummodo quæ Deo voverat prompto animo effecta daret: et promptissime, se daturum, annuente Petro suaviter imperat, quocumque velit, carcere egressus abeat. Cumque ille denuo, quibus vincus erat, catenas monstrans, quod jubebatur fieri omnino non posse, diceret; sanctus, Dei hominis susceptor, Simeon, leniter attollens quem tenebat pulcre radiantem baculum, extremo ejus contingit vincula; et auro ferrum, quemadmodum aranei telam, quod dici solet, nullo negotio dissecat: et continuo Petrus, non modo vinculis solutum, sed etiam extra septa (o miraculum!) momento temporis plane eductum se miratur, solumque videt Nicolaum sibi comitem adesse, ac facile persuadentem, non jam per somnium, sed reipsa concessam esse libertatem. Ad hæc etiam iter ei ostendit opportunum, pomarium scilicet varii generis arboribus, interque eas multis, esui humano aptos fructus ferentibus, consitum. Sed inter hæc omnia Petrus non modo decerpere quidpiam illorum verebatur, sed ne extremo quidem, quod aiunt, digito fructus illos contingere audebat. Nicolaus vero animos ei denuo addens, posito metu carpere fructus imperat; tum ad desideratam ipsum educens viam, renovata promissorum factorum memoria, oculus ejus se subtrahit; atque sic illum dereliquisse visus est, quamvis invisibili modo constanter adesset eunti.

A. GREG. PALAMA
et S. Simeonem etiam invocare jubente:

a quo spe libertatis recreatur,

et carcere emittitur,

S. Nicolaus etiam præeunte.

δυναμένων ἐπικέκλησο βοηθόν, ὥστε μοι συμβαλέσθαι D σπουδῆν, ὅτι πλείστην ὑπὲρ σοῦ ποιούμενον.

8 Πέτρον δὲ ἀνθυπενεγκόντος, Καὶ τίς ἄρα μείζον ἢ σὺ δύναται; Συμειώντες, τὸν εἰπεῖν· Συμειώντες ἐκεῖνος, ὃς εὖ μάλα πρεσβυτικῆς πάλαι ποθ' ὑπάνηκε χειρὸς, καὶ τεσσαρακονθήμερον ὑπαπέσχε τὸν πρὸ τῶν ἀνθρώπων Θεόν. Ἄλλ' ὁ μὲν, μετὰ τὴν εἰσήγησιν, ἀπίων ὤχετο· Πέτρον δὲ παρκατὰ τὸν ὕπνον ἀποσεισμένου, πολὺς ἐπὶ στόμα Συμειώντες ἦν· καὶ βοῶν οὐκ ἀνήκειν, ἀντιβλητῶν οὐκ ἐνέδωκεν, ἕως ἔπεισε. Τῇ γὰρ ὑστεραίᾳ πάλιν ἐφίσταται ὁ Νικόλαος, καὶ ἀνατεῖναι πρὸς Συμειώτην ἐπιτάττει τὰς ὄψεις. Ὁ δὲ τυχὺς ἐπεστραμμένος, ἐπιτερπέε; ὄρα θέσμαι· σεμνὸν ὅτι μάλιστα καὶ παλιὸν ἄνδρα, κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος ἀρχιερατικῶς ἐσταλμένον, χρυσοῦ τε ῥάβδου κοσμίως ἐπερειδόμενον, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιγάρη τι καὶ προσκνέε ἐνορῶντα, καὶ τὴν ἄφεισιν εὐαγγελιζόμενον, εἶπερ ἄρα καὶ τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας εἰς ἔργον ἀγαγεῖν προθυμεῖται. Τοῦ δὲ Πέτρον συνθεμένου προθύμως, ἐκεῖνος ὑποὶ δὴ βούλοιο βαδίζειν ὑδεῶς ὑπαγορεύει, ἐξίοντα τῆς εἰρηκῆς. Τοῦ δὲ τὸν περὶ τοὺς πόδας αὐθις ἐπιδεικνύοντος δεσμῶν, καὶ τὸ ἐπίταγμα τῶν ἀδυνατῶν εἶναι διατεινομένου παντάπασιν, ἡρέμα μετεωρίσας ὁ Θεοδόχος, τὴν καλὸν ἀπαστρέπτουσαν ἐκείνην ῥάβδον, ἀκρᾶ ταύτη ψαύει τῶν δεσμῶν, καὶ χρυσῶ τὸν σίδηρον ὡς ἀράχνης (ὡς φασιν) ἰστόν, ἀπονητὶ διατέμνει· καὶ ὁ Πέτρος εὐθὺς, οὐχ ὅπως τῶν πεδῶν ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐκτός περιτειγίσματος (ἢ τοῦ θανάτου!) ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ γίνεται, καὶ Νικόλαον μόνον συμπαραμοχροῦντά οἱ βλέπει, καὶ πείθοντα μικρὸν ὄντα, ἀλλ' ὑπαρ εἶναι τὴν δεδωμένην ἐλευθερίαν· πρὸς δὲ καὶ πόρον ἐφοδίων ὑποδεικνύοντα, κῆπον δὴ τινα πολυειδέσι τετηλῶτα δένδροις, καὶ πολλοῖς τῶν ἐδωδόμενων βρέθουσιν. Ἐν τούτοις, ὁ μὲν συλῶν εὐλαβούμενος, οὐδ' ἄκρη δακτύλῳ, τὸ τοῦ λόγου, ψαύειν τῶν καρπῶν ἐκείνων ἠνείχετο. Νικόλαος δὲ τοῦτον αὐθις θάρβύνει, καὶ ἀδεῶς ἐγκλεῖυεται ὀρέπεσθαι· εἰτ' ἐξενεγκῶν ἐπὶ τὴν φίλην ὄδοιπορίαν, καὶ τῶν ὑπεσχημένων ὑπομνήσας ἐκείνων, ἐξ ὀφθαλμῶν γίνεται τοῦ ἀνδρός, καὶ ἀπολιπῶν ἔθαξε τοῦτον, καὶ ἀοράτως ἀεὶ συνῆν.

E

F

CAPUT II.

Iter Romam, inde in Cretam. Miracula ibidem patrata.

Jam liber, Deo servare statuit,

relictis, omnibus,

Enim, cum hoc modo Petrus præter expectationem liberum aspexisset cælum; continuo oculos in magnum Paulum, tanquam in imaginem, convertens; neque ipse sibi committendum putavit, ut carni et sanguini acquiesceret; sed meliora sequens, Deo, cujus meliori providentia res suæ ita depositæ fuerant, se totum addicit; ipsumque a quo tam mirabili promptitudine pone sequitur, ne modicum quidem ab ipso separari, aut a vestigiis ejus declinare sustinens. Quemadmodum enim, si quis solem fixis intuitus est oculis, simul atque eos deflexerit ad inferiora, omnia obscura ac tenebrosa conspicit: ita ille, cum animæ oculum, intellectum inquam, irretortum intendisset in cælos, non invitus desepxit cuncta alia, domum, patriam, parentes, propinquos ac familiares quoscumque; ac omnibus vale

Ἄλλὰ γὰρ αὐτῷ φῶς ἐλευθέρου ὁ Πέτρος παρὰ δόξαν θεθεαμένος, Παῦλον εὐθὺς τὸν μέγαν ὡς πρὸς ἀρχέτυπον βλέπων, οὐδ' αὐτὸς ἔγνω προσαναθέσθαι σαρκὶ καὶ αἵματι· εὖ δὲ ποιῶν, ὅλος γίνεται τοῦ προνοῖα μείζονι τὰ κατ' αὐτὸν δυναμικῆτος Θεοῦ, καὶ τοῦ θαυμασίως οὕτως καλέσαντος, σὺν θαυμαστῇ προθυμίᾳ κατόπιν ἔπειται, μηδὲ προσδραχὺ διαστήναι, μηδ' ἀποσχέσθαι τῶν ἰχνῶν ἀνεγόμενος. Ὡς γὰρ εἰ τις κλίω τὰς ὄψεις ἀτεχνῶς ἐπιβαλῶν, εἰτ' ἐνορῶν τῶς κάτω, πάντα σκότος ἀτεχνῶς ὄρα· οὕτως ἐκεῖνος, τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα τὸν νοῦν ἀκλινέε εἰς οὐρανὸν ἐδράσας, πάντα παρειθε ῥαδίως, οἶκον, πατρίδα, γονέας, τοὺς κατ' αἷμα προσωκειωμένους, τοὺς κατ' ἐταιρίαν ἦν τινα οὖν· καὶ πᾶσι χαίρειν φράσας, μᾶλλον δ' οὐδὲ χαίρειν φράσας, ἐνός γίνεται τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας, καὶ ἐν πάσης ἀσχολίᾳ ὑπέρτερον αὐτῷ μελέτημα, τοῦ θεοῦ θελήματος ἀπρὶξ ἔχουσιν, καὶ οὕτω πάντα

πάντα

A πάντα γενέσθαι Χριστῷ, καὶ ἀντὶ πάντων ἐσχηκέναι Χριστὸν, κατὰ τὴν θεσπεσίαν ἐκείνου ψήφον.

10 Οὕτω δὲ θείῳ βέλει τετραμένος, τῆς πρὸς Ῥωμὴν φεροῦσας ἤφατο, μηδὲν ὑπερθέμενος· ἐκεῖ τελεσθησόμενος τελεώτερον, καὶ τὸ κατὰ μοναχοὺς καπὶ τοῦ φωνεροῦ σχῆμα περιθησόμενος, καὶ τὴν εὐχὴν ἀποδόσων. Νικόλαος δὲ ὁ μέγας αὐτῆς ἀφανῶς προύπεμπε καὶ δὴ προφθάσας, καὶ προεπιστάς τῃ πόλει, νοερῶς συντυγχάνει τῷ Πάπᾳ καθῆστο γὰρ ἐπὶ τὸν ὑψηλόν, ὡς εἴοικε τὸ τιμικαῦτα, θρόνον ἐκείνος ὑψηλός, καὶ τὰ καθ' ἑαυτοῦ ἀνὴρ καὶ νοερῶν θεσμάτων οὐκ ἄμοιρος. Συνίστησι τοιγαροῦν αὐτῷ, καὶ πρὸ τῆς θέας τὸν Πέτρον, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν διηγείται, καὶ προστάσσει τελέσειν ἐπ' αὐτὸν ἀφιγμένον, ὅσα τοὺς τὸν ἄλλυγον βίον ἐλομένους ἐνανελέσθαι νομίζεται· σημεῖά τε προσθεῖς, ὅθεν ἂν ἐπιγνοῖ τὸν εἰρημένον, καὶ τοῦνομα ἐπειπῶν. Ὁ μὲν τῇ συντυχίᾳ δίδωσι πέρας· Πέτρος δὲ ἤδη τὴν πόλιν εἰσάγει, μηδὲν τῶν παρὰ τοῦ προστατούντος ὑπερηγμένων εἰδώς, καὶ τῆς μητροπόλεως εὐθὺς χωρεῖν δάξων. Ὁ μὲν ταῖς ἱεραῖς ἤδη προσέβαινε πύλαις, καπὶ γόνυ κλιθεῖς, ταῖς θείαις εἰκόσι τὴν προσκύνησιν διετέλει νέμων. Ὁ δὲ Πάπας εὐθὺς αὐτὸν μεταπέμπεται, καὶ μυστῶ τούτῳ τὴν μονήρην δαίταν, καὶ μεταμφιέννυσι τὴν τῇ διαίτῃ προσήκουσαν στολήν· καὶ ὡς ἐπιπλαγείς τῇ γεγενημένῳ (πῶς γὰρ οὐ;) χάριν ἀνωρολόγι Θεῷ, καὶ χεῖρας ἀνασχῶν εὐχαριστηρίους ἀνέγει φωνάς. Οὐ μὲν, ἀλλὰ καὶ τῇ καλῇ ἀγαθῇ προθυμίᾳ προσεπετίθει, καὶ ζέοντι πνεύματι τόπου ἐζήτει βοθησόντα τῇ προθέσει. Καταβὰς οὖν ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, ἐντυγχάνει πλοτῆρσι Θεοῦ ὀκλαδῇ προνοίᾳ, τῆς πόλεως ἤδη παρεσκευασμένοις ἀπαίρειν, καὶ μετ' οὐ πολὺ τοῦ λιμένος ἀνάγασθαι μέλλουσι, καὶ διὰ τῆς Κρήτης πρὸς Ἀσίαν ἀποπλεῖν ἕρκυμένοις. Τούτοις τοῖνυν καὶ αὐτὸς συνεπαίρει, τῶν κατὰ νοῦν ἴσως ἐπιτευξόμενός που, διὰ τοῦ μακροῦ τοῦδε πλοῦ· μᾶλλον δὲ Θεῷ καὶ τούτῳ πιστεύσας, ὅς πᾶν ὅτι λυσιτελεῖς ἀνθρώποις ἄνυσι μόνος,

11 Οὕτω τοῖνυν ἔχων ἐλπίδος, ὄναρ ὅρᾳ τὴν ἀειπαρθένον μητέρα Θεοῦ· ταύτη δὲ τὸν ἑαυτοῦ προμηθεῖα Νικόλαον ἐν οικείῳ σχήματι παρεστῶτα, καὶ Που καταλύσει Πέτρος, ὡ θεοποιῶσα; πρὸς αὐτὴν κρημαλῖα φωνῇ φηγγόμενον· τὴν δ' ὑπολαβούσαν φαιδρῶς τε καὶ κοσμίως αποκρινάμενην· Ἔστιν ὄρος ἐπ' Εὐρώπῃς, κάλλιστον ὄρου καὶ μέγιστον, πρὸς Λιβύην τετραμμένον, ἐπὶ πολὺ τε τῆς θαλάττης εἰσὼ πρῶτον· τοῦτο τῆς γῆς ἀπάσης ἀπολεξάμενον, τῷ μοναχικῷ πρέπον κατασκόγιον προσκληρῶσαι διέγνων ἔγωγε· ταῦτ' ἄρα καὶ ἰδιώτατον ἐνδικαίτημα τοῦτ' ἀφείρῳσα ἐμαντῆ, καὶ ἅγιον τούτων εὐθεν καλῆσεται· καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦδὲ τὸν πρὸς τὸν κοινὸν ἀνθρώποις πολέμιον ἐπαναιρομένων ἀγῶνα, προπιλεμῆσθαι διὰ βίου παντός, καὶ πάντως ἔσομαι τούτοις ἄμαχος σύμμαχος· τῶν πρακτέων ὑψηλῆς, τῶν μὴ πρακτέων ἐρμηνευτῆς, κηδεμῶν, ἰατρῶς, τροφῆς, ἢν ἄρα βούλει τροφὴν τε καὶ ἰατροίαν, ὅση τε πρὸς σῶμα τείνει, καὶ τοῦτο συνιστᾷ τε καὶ λυσιτελεῖ, καὶ ὅση τὸ πνεῦμα δικαιοσύνην τε καὶ ῥώην, καὶ μὴ τοῦ καλοῦ διαπεσεῖν συγχωρεῖ· συστήσω δὲ ἄρα καὶ τῷ νῦν καὶ Θεῷ μου, οἷς ἂν γένοιτο καλῶς καταλύσαι τῆδε τὸν βίον, τῶν αὐτοῖς ἡμαρτημένων τελείαν ἐξαιτησάμενη παρ' αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν.

12 Οἶδ' ὅτι πᾶσιν ἐνῆκεν ἰδοῦναι ὁ λόγος εἰκότως, ὅτι τὴν περισπούδαστον ἡμῶν τε καὶ τοῖς εὐφρονοῦσιν ἅπασι κατὰ ψυχὴν σωτηρίαν ἀναμφιλέκτως ἐπαγγελλό-

dicto, aut potius ne dicto quidem, in id unum incubuit, ut secundum Deum vitam institueret; illamque ceteris occupationibus potioem duceret, qua meditetur omnimodam divinæ voluntatis executionem, sicque omnia Christo fiat, ac pro omnibus Christum habeat, juxta divinam Apostoli sententiam.

10 Ita divini amoris sagitta vulneratus Petrus, continuo Romam versus iter arripit; illic victurus vitam perfectiorem, sub veste monastica, etiam palam ferenda, sicque vota sua soluturus. Interea magnus Nicolaus, denuo iter ei præit invisibili modo; ipsumque antevertens, prior ad urbem accedit, ac Dominum Papam intelligibili alloquitur voce: sedebat enim, ut tunc temporis moris erat, in sublimi throno, et ipse sublimibus vir dotibus effulgens. ac spiritualium visionum non insuetus. Huic itaque Petrum, nondum oculis ab eo usurpatum, commendat Sanctus; serieque rerum ejus enarrata, imperat ut cum advenerit, ei præstet quidquid hominibus, qui cælibem vitam elegerint, præstari consuevit: et vero signa addit, unde dignoscere queat designatum virum, ac nomen indicat. Hisce colloquio dum finem imponit Nicolaus; ingressus erat urbem Petrus, nihil quidquam eorum, quæ a sancto Patrone acta fuerant, sciens; et continuo adeundam sibi metropolim putavit. Cumque jam sacris portis appropinquaret, ac positis genibus divinas adoraret imagines; nec opinato accersitur a Papa, monasticum docetur institutum, et congruentem instituto vestem induitur. Hinc, attonito similis rei novitate (quid enim potius?) gratias persolvit Deo, elatisque sublimis manibus, voces emittit gratitudinis indices. Neque hic finis: verum etiam intendit laudabilem pulcrumque alacritatem suam; et æstuante sancti Spiritus amore flagrans, in locum inquiri, sancto proposito faventem. Descendens igitur ad litus maris, iucidit, Deo videlicet ita provide disponente; in nautas, jam paratos discedere ex urbe, nec multo post e portu soluturos, atque per Cretam in Asiam vela facturos. Cum hisce igitur et ipse solvit, visurus, si forte in tam longinqua navigatione occurreret alicubi locus, qui ex animi ejus sententia foret: magis vero in hoc quoque fidebat Deo, qui solus, quidquid utile est hominibus, perficit.

11 Hac spe fretus, spectabilem in somnis habet Matrem Dei semper virginem, eique adstantem famulantis specie S. Nicolaum, providum suum curatorem; qui ad Deiparam leni voce; Ubi tandem, o Domina, commorabitur Petrus? Et ipsa, blande ac modeste respondens, subjicit: Est in Europa pulcherrimus juxta atque summus mons, qui versus Libyam longe in mare procurrit. Hunc ego e toto terrarum orbe elegi, atque decoram et aptam monastico instituto habitationem fieri decrevi: quin imo ipsum mihi propium consecravi domicilium, atque imposterum vocabitur Sanctus. Quotquot istic adversus communem hominum hostem susceperint certamen, propugnabo ego quoad vixerint, ac omnino me illis præstabo invincibilem adjutricem; quid ageudum sit, docebo; quid omittendum, exponam: agam eorum curatricem, medicam, nutricem: provisura ipsis de quovis cibo ac medicina, sive illa ad corpus atineat ipsumque consolidet corroboretque, sive illa Spiritum excitet, ac confirmet, impediaturque ne virtute spoliatur. Commendabo illos insuper filio ac Deo meo, quibus illic contigerit finem vitæ imponere; nam eoque omnimodam illis exorabo delictorum suorum remissionem.

12 Oratio isthæc, sciu, voluptatem attulit omnibus, nec immerito; cum maximopere expetendam, non nobis solum, sed cunctis recte sentientibus, animæ

D

A. GREG. PALAMA

Romam. adiens

a S. Nicolao commendatur Pontifici,

E

et ab hoc Monachum induitur,

ordinans providentiam divinam.

Navi Roma in Asiam solventi

se committit:

ex Deipara intelligit

F

habitationem se in alto monte,

ad hoc ab ipsa electo

et privilegiis donato.

A
S. GREG. PP.
IAMA
Gaudentium
tali Deipara
benignitate

ac potestate,

uti gavisus est
Petrus;

qui ad Cretam
aj pulsus,

et ad fan-
tium infirmam
evocatus,

proinde se-
quitur,

totamque sola
presentia sua
illico sanat,

imperans, lau-
dem Deo ut
dent,

ac vitam rec-
te instituunt.

mae salutem citra ambiguitatem promittat. Quando enim Dei Mater, quae quod fieri non potest effectum dat, suam addicit operam; neque nunc solum et in praesenti seculo, sed etiam in futuro; et non tantum in rebus parvis praestat, sed arcanis quoque illis paenis liberat suos, atque aeternorum honorum voluptate donat; quis, quaeso, mentis compos non gaudeat supra modum? At vero ad ea quae supersunt procedendum est. Cum talia de monte prolucata esset Deipara; ac tandem subjunxisset, fore ut et Petrus istic loci vitam ageret; expergisere hic e somno; atque ad orationem, laetus si unquam alis, se confert, totaque anima, (diceret alas ei additas esse) advolat: quemadmodum par est illum facere, qui talia videre spectacula talesque audire sermones promeruit.

13 Interca navis Crete appropinquabat, atque vectores illi, quibus cibo potuque opus erat (neque enim Petrus, qui statim a principio carnem rationi prudenter subjecerat, diesque totos sine cibo transigebat, marinam vero eamque modicam potabat, illis indigebat) illi, inquam, vectores judicaverunt portum sibi intrandum, ac descendantibus in terram victum atque potabilem aquam studiose comparandam esse. Cum igitur ita faciendum judicassent ac re ipsa fecissent; gubernator quoque, qui aliquem istic sibi admodum familiarem habebat, cumque non procul a portu habitantem, ut eundem conveniret, et navi et ipse descendit. Ecce autem inopinato conspicitur amicum suum e morbo decumbentem, non uxore, non aliis lecto assidentibus, aut solatium aegro pro virili sua afferentibus; quin potius ipsi quoque cum longa aegritudine luctantes, et prope ab illo decumbentes dolores ejus augetant. Quannobrem Petri rationem vivendi animo recolens gubernator (erat nempe idoneus qui ex modica conversatione virtutem viri conjiceret) alloquitur infirmum: et, Juveni, inquit, amicorum dilectissime, remedium, quo quod te tuosque premit malum dispellam. Moxque domo egressus, quanta poterat celeritate navim repetit; ac Petrum, omnibus Christi causa obsequentissimum, se ut sequatur, rogat. Is vero statim obedit, a Deo interiori motu stimulatus.

14 Confert se igitur ad domum illam, incolarum suorum infirmitate afflictam, eamque dicto citius erigit roboratque. Ubi enim pater-familias, gravi morbo detentus, primum conspexit admirabilem huncce Patrem; continuo mitius habuit, ad se reversus est, surrexit, ad pedes medici sui procidit, ac sanus exstitit: mox inde quam citissime surgens, deluxit Petrum ad liberos atque uxorem; quibus omnibus sanitatem, acsi illam revera manibus ferret, integerrime restituit. Illico namque cuncti; morbo ac doloribus quos patiebantur liberati, incolumes surrexerunt; nescii quid facerent, quidve loquerentur Petro, quo tantum sufficienter compensarent. At ille, quam alienissimus a laude sua, reditum urgebat; nihilque omnino motus ad eorum plausus, quidquid gestum erat, Deo auctori referebat acceptum. Cumque etiam pecuniam reverso jam ad navim Sancto afferrent, nihil quidquam admisit: Aequum non esse, inquit, ut pro beneficiis, a Deo sibi collatis, homini gratias agant; sed ipsi Deo casta ac temperanti vita probatisque moribus adhaereant, secundum Deum vitam instituunt, nihil eorum quae fieri vult contemnant, nihil quod ei displicet uspiam patrent. Ita namque futurum est, inquit, ut juvante Deo non amplius, uti paulo ante, medicina indigeatis, imo nec in morbum denuo incidatis.

μενος: ὅταν γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ μὴχρη, ἡ καὶ τὰ ἀδύνατα δυνάτῃ καθέστηκεν, ὑπισχνεῖται βοηθεῖν, καὶ οἶκ ἐνταυθοῖ μόνον, οὐδὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος, πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καὶ οἶκ ἐπὶ σμικροῖς, ἀπαλλαγὴν δὲ προξενούσα τῶν ὀρθῶν ἐκείνων εὐδυνῶν, καὶ τῶν ἀκρηάτων ἀγαθῶν ἀπολύσειν, τίς οἶκ οὖν ὑπερβαλλόντως ἠδοίτο νοῦν ἔχων; Ἄλλ' ἐπὶ τὰ ἐξῆς ἰτέον· τὰυτα τῆς Θεοτόκου περὶ τοῦ ὄρους διειλεγμένως, καὶ τέλος ἐπιπούσης, ὡς καὶ Πέτρος ἐκεῖ βιώσεται, τοῦ κατεῦδειν οὕτως ἀνεῖται, καὶ πρὸς εὐχὴν χάριεις εἶπερ ποτε διανίσταται, καὶ τὴν ψυχὴν ὡσπερ ἐπεριωμένως οἶκ τὸν τοιούτων μὲν θεαμάτων, τοιούτων δὲ ἀπροσμάτων ἠξιώμενον εἰκός.

13 Μικρὸν ὄσον, καὶ τῆς νεῶς τῆ Κρήτης παραπλευούσης, οἷς ἔδει σίτων τε καὶ πομάτων (οὐδὲ γὰρ ἐκείνῳ, τὴν σάρκα τὴν κρῆνην εὐθὺς ὑπόσποδον καταστήσαι προνοουμένῳ, καὶ διημερεύοντι μὲν ἀποσίτω, πίνοντι δὲ τῆς θ·λάττης, καὶ ταύτης μετρωτάτης) οἷς οὖν ἔδει τῶν ἐπιτηδείων, δεῖν ἐγνωσαν τῆ λιμῆνι προσκειῖλαι καὶ ἀποδύνας; ἐπ' ἀλγείων τε καὶ ποτίμων ὑδάτων κομιδῇ ποιῆσθαι καὶ τοίνυν οὕτω θύξον τε καὶ γεγεννημένον, ἐπεὶ τῶν τις ἐγγυρίων ἐσταμάλιστα τῷ κυδερνήτῃ συνήθως ἦν, αὐτοῦ που πρὸς τῷ λιμῆνι καὶ μὴ πύρριον κατηκισμένον, ὡς αὐτὸν ἀπίει καὶ αὐτὸς ἀπηθάς· ὡς κλινοπετῆ τὸν ἑταῖρον ἐξ ἀπροσδοκίτου τεθεσμένως, τὴν τε σύζυγον αὐτῆ καὶ τοὺς παῖδας, οὐ παρακαθημένους, καὶ μηχανωμένους παρφυγῆν ὅση δύναμις τῷ νοσοῦντι, μακρὰ δὲ καὶ αὐτοὺς προσπλάκοντας, νόσῳ, καὶ τῷ παρακεῖσθαι τὸ δεινὸν ἐπιτείνοντας, τὴν Πέτρον πολιτεῖαν ἐπὶ νοῦν ἀναλαβὼν (δεινὸς γὰρ ἦν, ὡς ἵσκειν, ἐξ ὀλίγου συμβαλεῖν ἀνδρὸς ἀρετῆν) Εὐρηκαί μοι τοῦ πανοικίσε πιέζοντος φάρμακον, ὃ φιλεῖ ἑταῖρε, προσεφώνησε τῷ νοσοῦντι καὶ τῆς οἰκίας εὐθὺς εὐθὺς ἀπέπηθησεν. Ἦ δὲ ποδῶν εἶχεν εἰς τὴν νοῦν ἐπανήκων, ἔπεσθαι οἷ τὸν διὰ Χριστοῦ καταπειθῆ πασι Πέτρον αἰτεῖσθαι καὶ ὡς εὐθὺς ὑπακούει, καὶ τοῦ Θεοῦ δὴ που νοερώς πυρορμήσαντος.

14 Ἐπὶ τὴν ὑπ' ὀρθρωστίης τοιγαροῦν ἀνκετριμμένην ἐκείνην σφικνεῖται οἰκίαν, καὶ θάττον ἢ λόγος ἀνεγείρει ταύτην καὶ ἐπιρὴνυσιν. Ὡς γὰρ μόνον εἰς θέαν ἦλθε τοῦ θουμασίου τοῦ δὲ πατρός, ὁ βραβεῖα νόσῳ κατεσχημένος, ἐκείνος, ῥάων τε ἦν, καὶ ἀνέφερε, καὶ ἀνίστατο, καὶ τοῖς ποσὶ προσπίπτων τοῦ τεθεραπευκτοῦ, ἐρρωμένως ἐτύγγαυεν· εἶθ' οὕτω ταχὺς ἐκείθεν διαναστάς, ἐπὶ τοὺς παῖδας τε καὶ τὴν σύζυγον διεκίει τὸν Πέτρον, καὶ τὴν ὑγίειαν ὡσπερ αὐτόγρημα τοῦν χειρὶν φέρων, πασι δαψιλῶς ἔνεμεν. Ἐκ τοῦ εὐθὺς γὰρ ἀπαντες ἐξάντες τῆς νόσου, καὶ τῶν συνεχόντων δεινῶν κρείττους ἀνηγέροντο, καὶ οὐχ ὅ, τι θράσειον εἶχον, οὐχ ὅ, τι λέξειεν Πέτρον, πρὸς τὸ τῆς εὐεργεσίας ἀπογρὸν μέγεθος· οὐ δὴ καὶ τὸ λίαν σφιλιθοῶζον, πρὸς τὴν ἐπάνοδον ἠπειγε, πρὸς τὸν ὑπ' ἐκείνων κρῶτον ἀνεπίστροφον παντάπασιν ὄντα, καὶ πρὸς Θεὸν ἀναφέροντα τὴν τῶν γενομένων στίλβον ἧ δὴ καὶ χρήματα τούτων προσεγεγνήτων, μετὰ τὴν πρὸς ναῦν ἐπανάλυσιν, αὐτὸς οὐ προσήκατο, Μὴ δεῖν, αὐτοῖς λέγων, ὑπὲρ τῶν ὑπὸ Θεοῦ τούτοις ἀγαθῶν ὑπεργεμένων, ἀνθρώπων τὴν χάριν ὁμολογεῖν, ἀλλ' ἐκείνῳ διὰ καθαρῶν τε βίον καὶ σώφρονης, καὶ τράπων προσανέχειν ἐλευθερίων, καὶ κατὰ Θεὸν ζῆν, μηδὲν ὑπερορῶντας τῶν αὐτοῦ θελημάτων, μηδὲ τῶν ἀπαρσεκόντων ὅλων ἐκείνῳ ποτὲ γινόμενης· οὕτω γὰρ ὑμεῖς, φησὶν, οὐδὲ ἰατρείας ἔτι σὺν Θεῷ δεήσασθε ἅτε τὴν ἀρχὴν, μηδὲ νόσῳ περιπεσόντες.

CAPUT III.

Iter in montem Athum, et vita illic dure sancteque acta.

Ούτως ἐκεῖνος καὶ τὸν ἐντὸς αὐτοῖς ἄνθρωπον εὖ διατιθέμενος, τοὺς μὲν οἴκαδε ἐπέτρεπεν ἐπανιέναι, τοῖς συμπλεούσι δὲ αὐτὸς συνανήγετο, οἱ καὶ τῆς σφῶν εὐπλοίας, τ' ἀνδρὸς ἠπειῶντο τὴν ἀρετὴν, εἰς οὐρίας καὶ γὰρ διὰ πάσης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τὴν μέχρι τοῦδε πλοῦν ἤνυσαν, καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ὑπῆρχον θαρρόντες. Ἀλλὰ γὰρ οὕτως ἐχόντων τε καὶ διανοουμένων, ἐκ τοῦ ἀπρυσδοκίτου παντάπασιν, ἔτ' ὄντος τοῦ πνεύματος ἐπιφόρου, καὶ λαμπροῦ κατὰ πρύμναν προσβάλλοντος, τοῦ πρόσω προβαίνειν ἢ ναὺς ἀφεῖται, καὶ ἀκίνητος ἔμενε. Πάντα δὲ κάλου ἐκείνων κινούντων, ὡς καὶ ἡ παροιμία φησί, τὰ τῆς ἀκινησίας οὐδαμῶς ἐνεδίδου. Καὶ δὴ τῶν ναυτῶν ἐκπορημένων, καὶ μικροῦ τῆς ἴσως μετασχόντων ἀκινησίας, τοῦτο μὲν ὑπ' ἐκπλήξεως, τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ μηδὲν ἔχειν πράττειν. Οὕτως ἐκ τόπου τοῦ πράγματος ὄντος, ὁ θεὸς Πέτρος τῆς ἰσχυροῦ καθέδρας ἐξαναστάς, καὶ περιβλεψάμενος, τὸ τοῦ διαφανομένου ἔρους ὄνομα ἐρωτᾷ· ὁ δὲ τὸν ἄθω πηθόμενος εἶναι, συνήκε τε καὶ ἀπαγγέλει τὸ κατέχον ἀτρεμῆ τὴν ναῦν· Ἐν τούτῳ, φησὶν, ἐν τῷ Θεῷ βουλομένη, τὸν ὑπὸ πλοῦν διανύσαι με βίον· καὶ τῶ τῶν οἰκίων ἐπισκευασμένη, τῆς γῆς εὐθὺ πρὸς τὸ εὐάνυμον ἰθύναι τὴν ναῦν ἐγκλειύεται καὶ ὅς, ὡς οὐδὲν μελήσας τὸ κελυθεῖν ἤνυσεν, ἢ ναὺς τῶν δεσμῶν ἀνεῖται, καπὶ τὸ εὐκίνητον εὐθέως μάλα μετέβαλεν.

B

16 Ἄρ' οὐκ ἐκπλήξις ἐπὶ τούτοις πάσιν ἐγγίνεται; Πῶς ἢ πλοῖμος φύσις, ἢ τῆς θαλάττης εὐδιάρρους ιδιότης, ποῖ μὲν ὑποχωρεῖ καὶ πάροδον δίδωσι τῇ νηϊ, τῇ προσβολῇ τῶν πνευμάτων ἑλαυνομένη· ποῖ δ' ἀνρησαμένη τὴν φύσιν, τὴν ἀντιτυπίαν μεταλαμβάνει, καὶ χέρσου δίκην ἐπὶ χόρῳ παρακατέχει τὴν ναῦν; Πῶς δὲ καὶ τὸ τοῦ πνεύματος εὐδιάχνητον ἐν μέρει συστέλλεται, καὶ μὴ συναρπάζει αὐτὴν τῷ περιφανεῖ τῆς ῥύμης, μηδεὶν ἐπιτειγίζοντος σφοδρύτερου σώματος; Τῷ γὰρ εὐκίνητῳ τῶν ὑδάτων τὸ πνεῦμα πλεονεκτεῖ. Καὶ τοῦ φαῖναι τὴν ἐν τῷ πηθμένῳ τῆς θαλάττης κίπυρον ταύτης διαστάσεως, τὸ θαλάττης ῥυτὴν ἐπιφάνειαν, στερέμινον ὅσα καὶ ἡπειρον γενέσθαι, θαύματος οὐκ ἐλάττω φέρεται δόξαν· οὐκοῦν προσθετέον τοῦτο τοῖς πλαισίοις θαυμασίοις, καὶ διηγητέον οὐχ ἥττον ἐκείνων, καὶ ὑμνητέον ἐπὶ τούτῳ Θεόν, ὃ μηδὲν ὢν ἂν βούλοιο, τὸ παράπαν ἀνήνυστον.

C

17 Ἀλλ' οὕτως ὁ τῷ Πέτρῳ συμπλοῦς ὄμιλος τῇ γῆ προσπελάσαντες, πρὸς τὴν ὑπώρειαν ἀποβιβάζουσιν οὐκ ἀδακρυτὴ τὸν γεννάδα· ὅς καὶ ἀνέλαθεν ἡδὴ καταπεπτωκότας ὑπ' ἀνοίας αὐτοῦς, προσιπῶν αὐτοῖς τὸν τε πλοῦν ἀκίνδυνον, καὶ τὴν πρῶθεσιν ἀνύσιμον ἔξειν. Οἱ μὲν οὖν ἐστέλλοντο μετ' ἀγαθῶν τῶν ἐλπίδων· ὁ δὲ βίβξ μὲν, ἐπέβαινε δὲ ὁμοῦς τῶν ἀβύσσων, καὶ ἀνέβη τὸ ὄρος, καὶ εἰσέδου τὰ ἄδυστα, Θεῷ μόνῳ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐπιτρέψας, ὃ καὶ μόνῳ προεθυμήθη τε καὶ ὑπέστη ζῆσειν, ὃ καὶ εἰς τέλος ἀγαγεῖν ἐσπούδασεν, οὐ μόνου ἀπόσιτος ὢν σχεδόν, τῶν ὅσα πέφυκεν ἀνθρώπων συνέχειν φύσιν, καὶ βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἑλαττωμένος τουτὶ τὸ μέρος, ἀλλὰ καὶ ψύχει καὶ καύσωνι καὶ παγετοῖς καὶ χιόσι καὶ ὄμβροις, γυμνός τε καὶ ὑπαίρητος, ὃ τῆς καρτερίας! ταλαιπωρούμενος. Ἄνθρωπος γὰρ ἐκείνος, εἴπερ τις, νοῦν ἔχων, καὶ συνεῖς τὴν τοῦ γῆινου τοῦδε συγχρίματος φύσιν, ὡς καὶ αὐτὸν βρῖθει τὸν νοῦν, καὶ πρὸς γῆν κατασπῶσα, τὸ πολίτευμα ἔχειν ἐν οὐρανοῖς οὐκ ἔσθ, διὰ πάντων· καὶ τῶν ἐνότων βοτάνων πάντων μετρίων μεταλαμβάνων, δεινῶς συνέτηξε τὸ σαρκίον· καὶ τῷ νῦ τόνον ἀξιόλογον ἐνεργάσατο, καὶ θεῖον ἀτεχνῶς ὄχημα τὴν καρδίαν, καὶ οὐρανὸν ἄλλον, καὶ τοῦ οὐρανοῦ

Junii T. III

Cum talibus Petrus dictis animum quoque hominum istorum recte composuisset, jussit illos domum reverti; ipse vero e portu solvit cum reliquis vectoribus, qui et felicem navigationem suam viri sancti virtutibus referebant acceptam. Toto quippe eatenus tempore, diu noctuque, vento secundo navigaverant; ac eundem imposterum quoque afflaturum fidenter sperabant. Verum taliter iis animatis et cogitantibus, ecce nec opinato plane eventu, secundo etiam perseverante vento et vehementer in puppim incumbente, desiit navigium porro progredi, et immobile in loco stetit. Ipsi autem omnem, quod dicitur, rudentem moventibus, nihil quidquam profectum est: nautæ vero mentis inopes, pari fere cum navi immobilitate hærebant, partim præ stupore animi, partim quod nescirent quid consilii caperent. Cum loco tam malo res esset, divinus Petrus e sede ubi quiescebat surgens, oculosque circumferens, montis qui forte sub aspectum cadebat, scicitatur nomen: quem ubi Athum appellari didicit; simul intellexit atque alios docuit causam, cur ita moveri nescia consisteret navis. In hocce, inquit, monte Deo volente reliquum meæ vitæ transigendum mihi est: et clavum tenenti imperat, ut sinistrorsum navim ad terram recta dirigat: quod ubi is, nihil cunctatus, effectum dedit; illico navis, solutis vinculis facillime ut prius moveri cœpit.

Inde soluta navis

et vento secundo lata,

E subito immobilis subsistit:

viso inde monte sibi habitando.

16 Nonne hinc admiratio cunctis vectoribus suborta fuerit; quo pacto navigabile elementum, fluida maris proprietates, modo cedat iterque præbeat navi, impetu ventorum impulsæ; modo, naturam quodammodo suam exuta, contrariam assumat, ac terræ instar affixam navim eodem loco detineat? Quo pacto item fluidissimæ naturæ ventus parte sui contrahatur, ac navim manifesto impetu suo non abripiat, nullo ipsi validiore corpore obnitente; ventus enim facilitate motus aquam antecedit. Neque vero minoris miraculi gloriam habet, quod fluida maris superficies, firma ad instar continentis facta sit; quam quod divisis aquis, in fundo maris, continens apparuerit aliquando. Quamobrem hocce etiam antiquis annumerandum, nec minus quam illa divulgandum venit miraculum: in eoque Deus, qui quidquid libuerit tam facile perficit, laudari præcipue debet.

Miraculi magnitudo expenditur

et antiquis comparatur.

F

17 Itaque qui cum Petro navigabant vectores, navi terræ adnota, ad radicem montis generosum virum non sine lacrymis dimiserunt: quos ipse, præ tristitia, animis concidentibus, blande erexit; prædicens fore, ut imposterum secure navigent, atque ad terminum feliciter perveniant. Illi igitur spe bona pleni, cœptam iter proseguuntur. ipse vero magno quidem labore, sed tamen contendit per invidia locorum, conscendit montem, inaccessa penetrat, soli Deo se suaque committens; cui pariter soli vivere magnopere cupiebat, ac victurum pollicitus fuerat. Hoc autem ipsum studiose ad exitum perduxit, non modo abstinens ab omnibus fere cibis, qui humanam sustentare naturam consueverunt, factus hac parte paulo inferior Angelis; verum etiam frigus, æstum, glaciem, nives ac imbres, nudus, sub dio (o tolerantiam!) constanter tulit. Vir quippe erat, si quis alius, perspicax; atque intelligebat, quomodo terrenæ hujus concretionis natura animum aggraveret, cumque in terram deprimens, suam in cælo conversationem habere non sinat. Hæc inquam, probe intelligens, tum aliis modis, tum modo

Expositus in litus Petrus

vec toribus bene precatur.

ac montem conscendit

duramque vitam instituit,

G

derato

A. GREG.
PALAMA
spiritualis vi-
ta intelligens.

A derato admodum usu obviarum herbarum, mirifice macerabat corpusculum, vigorein animo præclarum afferebat, atque cor suum vere divinum veliculum, et alterum cælum, imo et carius cælo habitaculum Deo, diligenti quietis conservandæ studio, efficiebat. Hoc vero, ut compendio dicam, consistit in propensione animi et conversione ejus in se ipsum. aut potius in omnium animæ facultatum (etsi dictu mirabile sit) conversione in mentem, atque in constanti eorum, quæ ratio Deusque dictant, executione.

Anima vitæ
purgata,

18 Quæ porro hic ab illo gesta sunt, pro merito suo explicari omnino non possunt. Quando enim mens omnibus sub sensum cadentibus superior evaserit; ac turbationum, quas talia afferre solent, pelago emerit; atque interiorem hominem probe perspexerit; considerata prius turpi larva qua mortalium errata obtegi consueverunt; hanc doloris admiculo tollere festinat; posteaquam vero abstulerit fœdum hocce tegumentum; tum plane cum anima variis affectionibus non amplius indecorum in modum distrahitur, vix tandem consequitur pacem, veramque attingit quietem; et Deum, propter quem existit, quantum fieri potest cognoscit. Tunc etiam superat naturam propriam, ac participatione quadam divinam induit, semperque ad meliora progreditur; si modo omni ex parte probe maniat, et ex nulla aditum quencumque præbeat veteri malorum artifici, qua irrepit; animamque scopis mundatam inveniens, ibidem cum asseclis suis habitat, pessimæque suæ legioni, heu! castra metetur; atque ita secundum sententiam illam evangelicam, Novissima hominis istius pejora prioribus fiant.

Deum cognos-
cit ac induit,
B

Matt. 12, 44

quiete vivit,

veluti cælestis
evadit,

C tunc conditionem materiæ coerces, exprimitque in se formam cælestem summa cum tranquillitate, utpote nullo pulsata pravo affectu, tota vero per infusam gratiam in melius commutata. Talibus igitur dotata mens, transmittit etiam ad conjunctum sibi corpus iudicia pulchritudinis divinæ, inter gratiam ejus et carnis molem interposita, et tribuit ei facultatem efficiendi quæ fieri alias non possunt.

atque omnis
generis divinis
dotibus reple-
tur.

20 Hinc fit ut quidam divinus et sine repugnancia operans virtutis habitus nascatur: ut animus in malum aut nullo prorsus modo, aut non facile inclinetur; ut miracula patranda virtus acquiratur; ut quis præsentia perspiciat, et prospiciat futura; atque de rebus, quæ locis procul remotis contingunt, non aliter quam si sub oculis fierent, sermocinetur; et, quod præcipuum est, in illa aciem suam non intendat Beati illi; sed veluti si quis in solares radios obtutum converterit, etiam aereos atomos detegit, tametsi id non intenderit is qui intuetur; ita illi, qui divinis radiis, natura sua revelantibus omnia, clare illustrari consueverunt, rerum non modo quæ nunc sunt quæque fuerunt, sed etiam quæ future sunt, cognitionem pro quisquillis, uti vere sunt, reputent: habeant vero pro scopo suo absolutam monastici status perfectionem, id est, veram

D σίλτερον ἐνδιαίτημα τῷ Θεῷ, τῇ καθ' ἰσυχίαν ἀκρίθει σκληρῇ συνέστησε· τοῦτο δὲ ἐστίν, ὡς συνελόντα φάναι, τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστροφὴ καὶ σύνεσις· μᾶλλον δὲ, πασῶν τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, εἰ καὶ θαυμαστὸν εἶπειν, πρὸς τὸν νοῦν ἐπιστροφὴ, καὶ ἡ καθ' αὐτὸν τε καὶ Θεὸν ἐνέργεια.

18 Τὰ δὲ ἐντεῦθεν πρὸς ἀκρίθειαν ἐξεπειν, ἀδύνατον. ὅταν γὰρ ὁ νοῦς αἰσθητοῦ ποτὸς ἀπαυαστῇ, καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς περὶ ταῦτα τύρβης ἀνακύψῃ, καὶ καταπέυσῃ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον, τότε μὲν ἐνιδὸν τὸ προσγεγόμενον εἰδεχθὲς προσωπεῖον ἐκ τῆς κάτω περιπλανήσεως, τοῦτο διὰ πύθους ἀπολύψασθαι σπεύδει· κἀπειδὴν περιέλῃ τὸ θυσεῖδες, τοῦτο κάλυμμα, τότε δὴ, τότε μὴ ποικίλαις σχέσεσι τῆς ψυχῆς ἀγεννῶς διασπωμένως, μόγις εἰρήνην ἀγει, καὶ τῆς ὄντως ἡσυχίας ἀπτεται, καὶ [γινώσκει] καθ' ὅσον ἐγγωρεῖ, τὸν Θεόν, δι' ὃν ἐστίν. Ὅτε καὶ τὴν ἰδίαν ὑπερέλλει φύσει, καὶ θεοῦται τῇ μετουσίᾳ, προκόπτων ἐπὶ τὸ κρείττον αἰ, μόνον εἰ φράττοιτο πανταχόθεν εὐφυνῶς, καὶ μηδαμῶθεν ἔσχει πάροδον. Ἰντυοῦν ὁ τῆς κακίας ἀρχῆθεν ασκητῆς, ἵνα μὴ παρεσθῆ, καὶ σεσαρωμένον εὐρύων, μετὰ τῶν ὀπαδῶν τῇ ψυχῇ παραμείνῃ, καὶ τῆς οἰκείας πονηρᾶς φάλαγγος στρατοπέδου, φεῦ, αὐτὴν ἀπεργάσθαι, καὶ γένῃται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἐκείνου φωνήν.

19 Ἀλλὰ μὲν τοῦτο μὲν ἀπεινὴ πάντως· ὅταν δὲ ὁ νοῦς, ὡς ἤδη φθάσας ἐδήλωσεν ὁ λόγος, ἅπαν ἐνοικον πάθος ἀπολέσας, τὴν ἀπροσπάθειαν περιποιήσῃ τῇ ψυχῇ, καὶ μὴ μόνον αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας τῆς ψυχῆς δυνάμεις ὀλοκλήρως ἐπιστρέψας, ἅπαν ἐπίκτητον ἐκ μέσου ποιήσῃται, τότε μὲν, ὁ, τί ποτε τοῦ πονηροῦ κόμματος, προῖων δὲ ἐπὶ τὸ τελειώτερον, μᾶλλον δὲ τὸ τελειώτατον, καὶ τὰ τῆς χρηστοτέρως μερίδος, οὐχ ὅπως τὴν ὑλικὴν δυνάμει διαβάς, πρὸς δὲ καὶ νοητῶν καὶ τῶν οὐκ ἀφαντάστων νοημάτων ὑπερσαναθῆς, καὶ πάντα θεοφιῶς ὁμοῦ καὶ φιλοθῶς ἀποθήμενος, κωφῆς τε καὶ ἀλαλός, κατὰ τὸ γεγραμμένον, παραστῆ Θεῷ, τικνικαῦτα λόγον ὑλικῆς ἴσχει, καὶ πλάττεται τὴν ἄνω πλάσιν ἐπὶ πάσης ἀδείας, ἅτε μηδενὸς θυροκουπῶντος τῶν παθῶν, τῆς ἐκτὸς χάριτος ἐπὶ τὸ κρείττον μεταρρυθμιζούσης ὅλον· ὁ μὲντοι τούτων εὐρησιγίας νοῦς, καὶ πρὸς τὸ συνημμένον σῆμα πολλά διαπορθμύει τοῦ θεοῦ κάλλους· τεκμήρια· χάριτί τε θεῖα καὶ σαρκῶς παχύτητα μεσιτέων, καὶ δυνάμει τῶν ἀδυνάτων ἐπιθίεις.

20 Ἐντεῦθεν, ἡ καθ' ἀρετὴν θεοειδῆς καὶ ἀπαράμιλλος ἔξις, καὶ τὸ πρὸς καλίαν ὅλως οὐ κίνητου ἢ δυσκίνητου αἰ τε θαυμαστοποιῶν, καὶ τὸ διορᾶν τε καὶ προορᾶν, καὶ περὶ τῶν πόρρω που συμβαινόντων, ὡς ὑπ' ὀφθαλμοῦς διαλέγεσθαι· καὶ τὸ δὴ μέγιστον, ὡς οὐ δὲ περὶ ταῦθ' ὁ σκοπὸς τείνει τῶν μακαρίων ἐκείνων· ἀλλ' ὥσπερ εἰ τις ὀρήν πρὸς ἡλιακὴν ἀκτίνα, καὶ τῶν ἐναερίων ἀτόμων αἰσθάνεται· καὶ μὴ τοῦτο τῷ προσορῶν τι σκοπός· οὕτως ἐκείναι· ταῖς θεαῖς ἀκτίσι καθαρῶς ὁμιλοῦσιν, αἷς φύσει πρόσεστιν ἡ πάντων ἀποκαλύψις, οὐχὶ τῶν ὄντων μόνον ἢ καὶ γεγεννημένων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔπειτ' ἐσομένων, ὁδοῦ πάρεργον ὡς ἀληθῶς ἡ τούτων προσγίνεται γνώσις. Σκοπὸς δὲ αὐτοῖς, ἡ κατὰ μοναχοῦς ὑπερτελὺς τελειότης, ἡ ἀληθῆς ἰσυχία, μᾶλλον δὲ ὁ τῆς ἀληθοῦς ἡσυχίας, ὅν ἔφημεν, καρπός· τὸ δυστέμνατον καὶ δυσεκλάλητον καὶ δυσεπίτευκτον χρεῖμα, καὶ ἡμᾶς τὸ τῆς

A ὑποθέσεως ὑπερβάλλον, καὶ περὶ τῶν ὑπερ ἡμᾶς ἐπῆρε διὰ βραχέων ὑποσημῆναι ταῦν.

animi quietem, aut potius ipsum veræ quietis, quem diximus, fructum; rem utique difficilem captu, difficiliorem dictu, difficillimam acquisitu; licet nos excellentia argumenti excitaverit ad prodendum nunc paucis, etiam illa quæ vires nostras excedunt.

D
A. GREG.
PALAMA

CAPUT IV.

Semel atque iterum tentatus a dæmone per orationem Superior evadit.

Ο μέντοι μεγάλωνους ὄντως οὕτως Πέτρος, ἐπὶ ὃ προσελήθη συνείας, ὅλη, κατὰ τὴν παροιμίαν, προσεχώρει ποδὶ τοῦτο δὲ ἴν, οὐχ ὃ, τῶν χαρισμάτων ὄμιος· ἀπαγε· οὐ δὲ γὰρ ἐδελεάσθη ποτὲ λιγυρία τούτων ὁ μέγας, ἐπεὶ μηδὲ προὔργου τοῦτ' εἶναι τοῖς ὑπέλθειν ἐγνωκόσι τὴν ἰσχύιον ἀγωγὴν, ὃ λόγος ἔχει δηλώσας· ἀλλ' ὥστε τῇ χάριτι δυναθῆναι δοῦναι γύρωαν, ἐπισκευάσαι τὸν ἐντὸς ἀνθρώπου, καὶ πρὸς τὸ πρωτότυπον εὐδιαθεῖναι τὸ ἀρχαῖον ἐλεῖνο καὶ ἀμήχανον ἐπαυθῆσα κάλλος. Ἄλλ' ὁ μὲν, οὕτως ὀρμημένως, αναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὸν ψαλμῶδον εἰπεῖν, διέθετο. Τί δ' ὁ τοῦ φθόνου πατήρ, τὸ τοῦ δόλου πλήρωμα, ὃ καλοῦ παντός ἀντιρετος φυγᾶς, ὃ κακοῦ παντός ἐργάτης ἢ προστάτης, μάλλον δὲ τὸ συνυμφότερον ὃ πρῶτος ἀποστάτης, καὶ τὸν πρῶτον ἀνθρώπου ἀποστήσας τοῦ Θεοῦ, τί συσκευάζει; καὶ πῶς ἑαυτῷ γράται κατὰ τῆς τοῦ δικαίου φυγῆς; κακούργως μὲν, ἐπεικῶς δ' ὀμως, ἀξίως ἑαυτοῦ. Ὅρων γὰρ ἐξω βελῶν, ὃ φασὶ, γεγονότα τὸν μέγαν, τῇ τοῦ κόσμου καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἰδέων φυγῇ, δι' ὧν ἐκείνος σὺλῶν εἶσθε τὰς ἀγενεστέρας ψυχᾶς, καυτεῦθεν οὐκ ὄντα μόνον διὰ τοῦ φανταστικῶν πνεύματος, ὃ νοεράς ὄχημα ψυχῆς ἢ φιλοσοφία φησὶ, θειοτέρων θεσμάτων κέωμένων καὶ προσηγμένων ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἀλλ' ἄδη καὶ τῆς φαντασίας αὐτῆς ὑπερῶψαντα, καὶ τῇ τῶν ἀύλων ἐπαφῇ καθαρῶς προσχωροῦντα, καὶ θαυμαστῶς φωτιζόμενον, ὃ φησὶ Δαδὶδ, ἀπὸ ὀρέων αἰώνιων, καὶ τῇ ὄρει τούτῳ τῆς αἴγλης μεταδιδόντα τοῦ φωτός, καὶ οὕτω ποιοῦντα τὸ σκότος ὑπερόριον, ὅπερ ἴν ἀντικρως αὐτῆς, οὐχ οἷός τε φέρειν ἐτύγχανεν ὄν· τῶν ἀνοπίστον ἰγούμενος, ὅθεν αὐτῆς ἀπερρῆν κακοβουλία, τὸν Πέτρον κέτωθεν ἀνηγμένον, ἔτι καὶ τὸ τοῦ σώματος ἐρόλιον ἐπαγόμενον, τούτου μὲν τῆς ἀνω καὶ κρείττονος ἐπιλήφθαι μερίδος, ἐκείνῳ δὲ, μηδὲ γούν τῆς κάτω παραχωρεῖν.

C

22 Οὕτω δὲ τῇ βρασανία διατεθείς, δεδότεσθαί τε καὶ ἐξωθεῖν τοῦτον ἐπεχειρεῖ ταῖς ἐπηρεαίαις. Καὶ ἡ πρώτη τῶν ἐπηρεῶν, ὡς γελοῖον, μάλλον δὲ καταγέλαστον; Πρὸς ἕνα γὰρ, καὶ τοῦτον οὐχ ὅπως ὄπλων, ἀλλὰ δὲ καὶ τῶν ἀναγκαιῶν περικαλυμμάτων ἐστερημένον, καὶ τῷ μακρῷ τῆς ἀσιτίας κατεργασμένον, καὶ θεινὴν τινα σύντηξιν ταῖς ποικίλαις ταλαιπωρίαις κατὰ πᾶν ὑποστάντα μέλος, πρὸς ἕνα γυμνὸν, ἀοπλον, ἐκνευρισμένον, στρατηγῶν μορφὴν αὐτῆς καὶ σχῆμα περιβαλλόμενος, καὶ τοξοτῶν ὡσπερ ἐπισυρόμενος πλήθος, παρακελεύμασι τε καὶ βουαῖς χρώμενος, θρασὺς ἐπῆρει καὶ τὸ σπῆλαιον, ὃ τρυκαῦτα τὸν ἄγιον ἐνημισμένον εἶχεν, εἰσῆει, πρὸς συμπλοκὴν ἐκκαλούμενος· τὰ δὲ ἐντὸς πάντα πατάγῳ περιχρῶντες, καὶ τοὺς εὐμεγέθεις τῶν παρακειμένων λίθων ἀλλήλοις προσαράσσαντες, δένδρων τε τὰ μὲν ἀνασπῶντες, τὰ δὲ διακλιῶντες, πάνθ' ὡσπερ ἐπὶ τὸ σπῆλαιόν ἢ τῶν ὀπαδῶν ματαῖα ἐκείνη συνεκίνει φάλαγγ.

23 Ὡς δ' ὁ μέγας ἐκείνος ὑποδειλιάσας, ἐκ φυγῆς δι' εὐχῆς τῷ Θεῷ προσέδραμε, καὶ νοερὸν ἀτενὲς ἀνέσχε

Vere igitur magnanimus hicce Petrus, quo vocatus esset intelligens, manibus pedibusque, ut proverbium habet, eo festinavit. Id vero erat, non amplitudo donorum; absit; horum namque cupidine numquam captus fuit magnus ille vir; quoniam talia illis qui solitariam vitam statuerunt aggredi, haud magni facienda esse, nihil attinet declarari oratione nostra: verum eo festinavit ut gratiæ præberet locum, ut interiorum poliret hominem, ut juxta prototypum suum rite efformaret antiquum illud et vix reparabile animi decus. Enimvero sic ille incitatus, ascensiones, secundum Psalmistæ dictum, in corde suo disponebat. At vero quid parens invidia, plenus doli, omnis boni ultroneus desertor, omnis mali artifex aut patronus, imo utrumque simul; ille primus Dei desertor, quique primo homini, ut et ipse Deum desereret, auctor fuit; quid ille machinatur? Quomodo se gerit adversus animam justi? Maligne quidem; sed tamen moderatione se digna usus. Conspiciens namque virum extra teli jactum, ut loquimur, positum per fugam qua mundum et quæ in mundo sunt voluptates, quibus malignus ille enervare consuevit degeneres animas, dereliquerat; atque hinc non modo in somnis per imaginarios spiritus (quos Philosophia animæ rationalis vehiculum vocat) divinis visionibus dignatum, iisque ad præclaram virtutem progressum esse: verum jam ipsam quoque imaginandi facultatem supergressum, ad claram eorum, quæ materia nulla constant, intelligentiam pervenisse; ac mirabiliter a montibus æternis, quod ait David, illuminatum, huic etiam monti splendorem luminis impertivisse, depulsis inde, quod prius ipse fuerat, tenebris; hæc, inquam conspiciens malignus dæmon, ferre non potuit; intolerabile ducens, eo Petrum, etiamnum corporis sarcina gravatum, ex imo elevatum esse; unde ipse consilii sui malignitate exciderat: Petrum supernam ac meliorem partem adeptum esse, sibi vero ne infimam quidem permitti.

22 Taliter ille invidia æstuans, terrere atque loco pellere Sanctum violenter aggreditur. Ac primus quidem insultus, quam ridiculus, imo quam ineptus! In virum quippe unum, eumque non tantum armis, sed necessariis quoque vestimentis destitutum, diutina confectum inedia, perque varias afflictationes membris omnibus miserabiliter contabescentem; in unum, inquam, nudum, inermem, debilem, ipse ducis formam atque habitum indutus, sagittariorum turmam secum trahere visus, inconditis vociferationibus clamoribusque personans, ferox impetum facit; inque specum, ubi tunc temporis habitabat Sanctus, sese infert, ac ipsum ad consequendas secum manus provocat: foris autem larvata sociorum cohors omnia late complebant fragore, pragrandia quæ circum jacebant saxa inter se collidebant; arbores quoque, alias quidem radicibus veluti adversus speluncam machinabantur.

23 Ubi vero magnus ille vir, talibus pavefactus, per orationem se ad Deum ex animo convertit, mentisque

Petrus perfectioni studens

E
Ps. 83, 6

a dæmone, progressum ejus non ferente,

Ps. 75, 5

F

tentationem patitur

ab integra legione dæmonum invasus,

A. GREG.
PALAMA.
quam oratione
dispellit :

iterum ab
ec sub specie
serpentum
impetitus

A tisque oculos ad eum fixos intendit; ne momento quidem amplius persistere illic valens nequam iste, continuo disparuit. Non tamen diu post, in serpentes denuo se ipse cum toto exercitu suo convertit;isque ipse, reptando præcedens, ducem præstabat se, nequam similis aliis, aut re ipsa existens, aut appa-rens, sed magnitudine immensus visuque terribilis (referbat enim omni ex parte draconem) insurgens de terra; ac sublime erigens collum, videbatur ex oculis scintillas vibrare; inflatis vero buccis passim flammam spirabat, cruentam movens linguam, longe ultra mentum extensam, præsentique veneno aut scotentem aut scetere visam. Quando vero cum Petro congregari parabat, eminus minitabatur, fore, ut spiritus sui impetu impavidum virum abriperet sibi in prædium.

per orationem
superior eva-
dit,

24 Interem Petrus ne quidem aspectu dignabatur adversarium; manibusque indefesse in cælum elevatis, spiritualem Amelech denuo superavit atque expulit, velocius recedentem quam accesserat. Capiebat etiam pœnitudo scelestissimum caput, cum omnia secus evenirent, atque ipse meditatus fuerat. Semper enim pugilis generosi acta considerans, ejusque intensam ac sublimem orandi modum laxare tentans; aliquali ex virtutibus occasione sumpta, acuebat potius ejusdem diligentiam, et invitus pulcherrimas ei parabat coronas. Mihi vero, viri constantiam nunc consideranti, persuasum est, nihilo minus ipsum præstitisse, quam qui martyrii certamen subierunt. Ili namque, ut ne divino cultui remitterent nuntium, necessario omnia perferrebant: noster vero, nihil illis constantia cedens, vim omnem alacer lætusque sustinuit, ut ne vel tautillum a Deo mentem separaret. Qui vero propter minores causas credebat subeunda sibi esse magna certamina; quid non lubens passus fuisset, si res majoris momenti in periculum fuissent adductæ?

B
ipsis martyri-
bus comparan-
dus.

πρὸς αὐτὸν ὄμμα· μὴδὲ πρὸς μικρὸν παραμένειν ἔτ' D
ἔχων ὁ πονηρὸς, ἀφανὴς εὐθὺς ἐγεγονέη. Μετ' οὐ πολὺ δ'
αὐθις, εἰς ὄφεις πανστρατί μεταβαλὼν, ἤγειτο προέρπων
αὐτὸς, οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους ὡν ἡ φαινόμενος, ἀλλ'
ὑπερφύως τὸ μέγεθος καὶ φοβερὸς ἰδεῖν (θράκουτι γὰρ
ἀτεργῶς ἐφίκει) διανίστατό τε γῆθεν, καὶ μετέωρον αὐ-
χένα φέρον, ἀποσπινθηριάζειν ἐδόκει τῇ ὀφθαλμῷ, γνά-
θους δὲ φασῶν πῦρ ἀντικρὺς ἔπνει, καὶ φόνιου ἐκίνοι
γλώττω τῶν γενείων πολὺ προγεομένην, καὶ μεστήν οὐ-
σαν ἢ δοκοῦσαν ἰνὸ θανατοφόρον· ὁμοσε δὲ κατὰ τοῦ
Πέτρου χωρῶν, πύρρῳθεν ὡσπερ τῆ τοῦ πνεύματος ἠπί-
λει ῥύμη, τὸν ἀπτόητον ἐκείνου ἀνσρπάσειν τε καὶ λσφύ-
ρεσθαι.

24 Τοῦ δὲ μὴδὲ πρὸς θεῶν γούν ὄλιως ἐπεστράφθαι
ἀξιοῦντος, ἀκλινοῦς δὲ πρὸς οὐρανὸν τὰς χεῖρας ἀνατε-
ταμένως ἔχοντος, ὁ νοκτὸς πάλιν Ἀμαλίκη ἤτατο καὶ
συνακλῦντο, καὶ ταχύτερος ἦν ἀποχωρῶν ἢ προσάγων·
ἐλάμβανε δὲ ἄρα καὶ μετὰ μὲλος τὴν ἀλάστορα, τὸν ἀν-
τίον ἄπαν ἢ διανοεῖτο διαπραττόμενον· τὸ γὰρ αἰεὶ σύγ-
γυρος τοῦ γενναίου, καὶ τὸ τῆς εὐχῆς σύντονόν τε καὶ με-
τάρσιον γαλάσσι πειρώμενος, καὶ λαθεῖν ἐν-εῦθεν ἠτυ-
νοῦν λαθεῖν, αὐτὸς ἀκμαιωτέραν ἐνεποιεῖ τούτῳ τῆν σπου-
δαίην, καὶ καλλίστους ἀκίων προῖξεναι τοὺς στεφάνους. E
Ὡς ἔμοι γε τῆν τοῦ ἀνδρός ἐυστασίαν ἀναλογίζομένην νῦν,
οὐδὲ τῶν μαρτυρικῶν ἀγῶν ὑπελθόντων ἀποδοῖν ἔγει-
σθαι τοῦτου ἐπεισεν. Οἱ μὲν γὰρ, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸ πρὸς
Θεοῦ σέβας ἐξομῶσασθαι, πάντα εἰς ἀνάγκης ἔφερον· ὁ δὲ,
τῆν καρτερίαν ἐκείνων οὐκ ἐλάττωσεν οὕτως, ὑπὲρ τοῦ μὴ δὲ
πρὸς βραχὺ τὸν νοῦν ἀποστῆσαι τοῦ Θεοῦ, πᾶσαν ἐπα-
γωγὴν πρὸθυμος ὑπέμεινεν. Ἐπὶ δὲ μείστον οὕτως ἀφορ-
μαῖς, τοὺς μεγάλους δεῖν ἐργωκῶς ὑπενεργεῖν ἀγῶνας·
τί οὐκ ἂν ἄσμενος ἔπαθεν, εἴπερ τῶν μερίστων προκινδύ-
νεύειν ἐνῆν;

CAPUT V.

Tertium impugnatur a dæmone, famulum ejus simulante, ac reditum in patriam suadente.

Tertium
impugnatur a
dæmone

C **A**tque ita quidem ille assiduitate precandi vix aut ne vix quidem cedebat indefessis illis Dei lau-datoribus, seu quietam ageret vitam, seu tentatio-nibus infestatam. Infatigabilis vero virtutis impu-gnator, quod voto suo excidisset, gravi quidem afficiebatur dolore; attamen aerioribus invidiæ stimulis agitatus (solet namque amulatio, cum voti compos facta non fuerit, magis augeri) vehementius denuo ad vindictam insurgit. Verumtamen aperto Marte repulsus, ad dolos sibi putavit confugiendum: planeque constituit insidias struere generoso pugili, quibus olim humano generi noverat se plurimum nocuisse; illudque, primis parentibus delusis, radi-citus (eheu!) quodammodo totum extirpasse ac ob-trivisse. Quoniam vero nunc primo loco fallere Evam non poterat, cum is qui impugnabatur, omnis omnino feminæ aspectum subterfugeret; neque ipse indutus serpentem adrepat, muleendo ac blandiendo perniciosum consilium suum simulans: verum cu-jusdam e servis, quibus in seculo usus fuerat Petrus, persona assumpta, ut aliquam fidem reperiret fa-bula, accedit Sauctum, lugubri plane forma; eique parentes, fratres ac turbam sanguine junctorum omnia, nec non amicorum optimos quosque, et quotquot ex vicinis ei magis familiares fuerant ex omni ætate, in memoriam revocaas (ut est insigni-ter scelestus, atque ad talia concinnanda subtilissi-mus) fingit patriam omnem ipsius causa etiamnum lugere; sic eum appellans:

famulum ejus
simulante

Aλλ' ὁ μὲν οὕτω τῆ τῶν εὐχῶν προσεδρεύσας, μικροῦ τοῖς περὶ Θεοῦ ἀκαμάτοις ὑμνηταῖς ἡμιγλάτο, καὶ εἰρή-νην ἄγων καὶ πολεμούμενος. Ὁ δ' ἀκάματος τῆς ἀρετῆς ἀντίπαλος, τῇ μὲν ἀποσυγχύσει ἐπιτιθέμενος ἀνωόμενος, ὀξυτέρως δὲ ὁμοῦ φθόνου κέντροις βαλλόμενος (ζηλοτυ-πία γὰρ οἶδε μᾶλλον αὐξάνειν ἀποσυγχύσασθαι) σφοδρό-τερον αὐθις πρὸς ἄμυναν διανίσταται, ταῖς ἐκ τοῦ φανε-ροῦ δ' ὁμοῦ ἀποδοκιμασιεῖς προσβολαῖς, πρὸς δόλους ἔγνω τραπέσθαι. Καὶ δὴ διανοεῖται στήσαι τῇ γενναίῳ τὸν λόγον, ὅθεν αἰδὲ ποτε κατ' ἀνθρώπων μέγα δυναθείς, καὶ τῇ πρὸς τοὺς προσπάτορας φευκισμῷ, πύρρῳθεν ὡσπερ ἄπαν (φεῦ!) ἀνασπάσας τὸ γένος καὶ κατενεγκίον· Ἐπεὶ δὲ νῦν Εὐα προεντυχεῖν οὐκ ἔν, γυναικίως ὄφει καθάπαξ ἀποταξαμένου πρὸς ὃν ὁ πόλεμος· οὐδ' αὐτὸς ὄφιν ὑπὸδὸς προσέρπει, σαίνων τε καὶ θέλων, καὶ οὕτω παρατεινὸν τῆν κακῶς ἀπολουμένην συμβουλίην· ἀλλὰ τινα τῶν κατὰ τὸν βίον αἰκετῶν ὑποκριθεῖς τοῦ ἀνδρός, ἔν' ἔχη τινα πίστιν τὸ θράμα, πρὸσεισιν ἀπολοφυρόμενος, καὶ γονέας εἰς μνήμην ἄγων καὶ ἀδελφοὺς, καὶ τὸ τῆς ἀγγιστείας πᾶν αὐτῷ σύστημα, φίλων τε τοὺς ἀρίστους, καὶ ὅσοι συγγῆεις ἐκ γειτόνων ἦσαν, ἐκ παντὸς εἶδους ἡλικίας πλέκων τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ συσχόντα τῆν πατρίδα θρηῆνον, οἷος ἐκείνος ἄριστος ἀλιτήριος, καὶ τὰ τοιαῦτα πλάσασθαι δεξιότατος.

A 26 Ἡλικιωτέων μὲν, λέγων, ὁμίλου καὶ ὅσοι τῶν ἐξώρων, οὔτ' ἔλαθες, οὔτε λήθη, πάσης μὲν εὐθυμίας ἀφορμή, καὶ καλοῦ παντός εἰδῶν προκείμενος ὀπκινα δὴ συνηθια τούτοις, ἀλήκειου δὲ νῦν ἀθυμίας ὑπόθεσις, διὰ τῆς μακρᾶς ταύτης ἀπουσίας καταστάξαι παῖδας δὲ δήπου, τὸ μηδὲν ἀπολαύσαι φθάσαι τῆς σῆς καλοκα- γαθίας, οὐκ ἀπεικώτως ἀνὰ δεινῶς, καὶ ταῦθ' ὅτι τὸν ἐπίσης ἀρετῆς σοι κομῶντα τῷ βίῳ, μὴ καταλέλοιπας πυθθανομένους. Τί δ' ἄρα, φησί, καὶ πραγματευόμενος, φίλε δέσποτα, φιλέρημος οὕτω γέγονας, καὶ τοὺς ἀνθρώ- πους ἀνεπιστρέπτει φυγῶν, τὴν μετὰ θηρίων ἀναιρηθῆ διατριβὴν, καὶ περιουστῆς τὰς ἀφίλους λόγους, καὶ ὑπέρχη τὰ νοσοποιὰ ταυτὶ σπῆλαια, καὶ γεινιᾶξεις χηραμοῖς, καὶ συναυλιῆσαι τοῖς ἰσθλοῖς; ὑπὲρ τοῦ κατὰ Θεὸν ἄρα φάσκει βιοῦν; Καὶ πῶς Ἀβραάμ θεοφιλοῦς ἤνυσεν ἐπ' ἀνθρώπων τὸν βίον; τί δὲ καὶ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ τε καὶ μετ' αὐτόν; εἰ δὲ βούλει καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, τὸ κατὰ Θεὸν ζῆν τοῦ κατὰ ἰδούνην προσελόμενος, ἢ μετ' ἀνθρώπων ἐλυμχάτο δῖαιτά; οὐχί καὶ τότε πολλοὺς ἐπῆραν τῇ θέᾳ πρὸς ἀρετὴν, καὶ μάρτυρας παραλαβόντες τῶν καλῶς ἠγωνισμένων, ἀκαταγώνιστοι διέμειναν τῷ τοῦ χρόνου μήκει, τοῦ καλοῦ πάσιν ἐνέεντες πύθον, καὶ τῷ πρὸς αὐτοὺς ζῆλῳ δι' αἰδῶνος νεάζοντες, ἀθάνατοι ὁσμῆραι διαδοχαῖς, ἀγῆρωσ κἀνασῶθα κἀ ἀθάνατοι διαμένουσι; Σὺ δὲ, ἀμαρτυροῦν ἐνταῦθα καταλύσεις τὸν βίον, καὶ πρὸς οὐδὲν σοι πᾶν γρήσιμον σὶ σπουδαί τελευτήσῃσαι, μηδὲν αὐτῶν ἀποκαμένον τῶν νῦν, ἢ τῶν ἔπειτα. Πῶς γὰρ ὁ καταπράξας τι τῶν σφίστων, καὶ μὴ τοῦτ' εἰς φῶς ἐνεργῶν κατὰ τὴν θεοπείουσαν ἐκείνην φωνήν, "Ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὑμῶν λαμψάτω τὸ φῶς, ἐν ἴσα καὶ εἰ μὴ κατέπραξεν, οὐδὲν ὀύνησιν· οὐδ' ἐπεγγί- ρει πρὸς ζῆλον οὐδένα, καὶ ζημοῖ τοὺς ἐντεῦθεν ἐσομένους βελτίους, καὶ τίσει δήπου προπόντως τὴν δίκην ἐπὶ τοῦ μέλλοντος.

27 Εἰ δὲ θεσμοῖς δοκεῖς εἶναι τῆς νέας χάριτος, καὶ τούτοις ἴσως στηρίζων σκυτὸν τὴν ἐπάνοδον ἀπαγορεύεις· ἐγὼ σοι καὶ ἀπὸ τούτων παρόισομαι τὸ συνοῖσον, καὶ δεῖξω τὸ λυσαιτέλις ἢν ἀρτίως ἤκω γνώμην εἰσηγησόμενος, ἄτε μὴ προσφάτως εἰσηγησόμενος, ἀλλ' ἐκ προηγουμένων σοι τελῶν εἰς τοὺς πιστοτάτους τῶν δούλων, καὶ περιουστῶς πῶς ἂν εἴποις καὶ φίλων καὶ κηδόμενος. Φέρε ταῖνον φράσων, ὦ δέσποτα, τίνοι τῶν ἀπάντων ἀρέσκεις ἐνθαδί; πῶς δ' οὐχί τῆς ἐντολῆς ὑπερρηροῖς, "Ἐκαστος τῷ πλησίον ἀρεσάτω, λεγούσκις; πῶς δὲ καὶ τῷ Θεῷ σκυτὸν ἐνταῦθα πείθεις ἀρέσκων, τὸ σκυτοῦ μόνον ἐνταῦθ' ἐπι- ζητῶν, μηδ' ἐκείνων μεμνημένους, ὡς μὴ τὸ ἐκυτοῦ ἔκα- στος, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ζητεῖτω. Τίνα δὲ καὶ σχοίης ἂν ἀπολογίαν, ἐν οὐδενὶ τιθεμένου, οὐ μόνον τὴν ἀπὸ σοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀναστρεφόμενην ὡσπερ ἐν κύκλῳ πρὸς σε σωτηρίαν, κατὰ τὸ γεγραμμέ- νον· Ὁ ἐξάγων ἄξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς τὸ στόμα μου ἔσται. Καὶ, Ὅς ἂν ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ἐπιστρέψῃ, καλύψει πληθὺς ἀμαρτιῶν.

28 Ἄλλ' ὁ μὲν πονηρὸς ἄτε καὶ γραφῶν ἔμπειρος, οὕτω μακρηγορῶν, καὶ κύκλῳ περιβαλλόμενος, τὸ καλοῦ τε καὶ πονηροῦ ἔϋλον ὡσπερ ὑπεδείκνυ καὶ νῦν τῷ γεν- ναίῳ, καὶ τοῦ τῆς ἰσυχίας παραδείσου κακούργως ἐξί- θεῖν ἔσπευδει· τῷ δὲ, τὸν ἐφιζῆνοντα φωράσωντι δόλον, καὶ τῆς σκευῆς τε καὶ σκακιωρίας οὐ μόνον οὐκ ἀνενοή- τω γεγονότι, μικρὸς ἀπέχρη λόγος, καὶ τὸ κράτος αὐτόθεν κατακράτος ἀνῆρηται. Γεγωνότερα γὰρ κατὰ τοῦ θαλοῦ φωνῆ χρησόμενος, τὴν αἰτίαν ἡμῶν τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπανάδου, τὴν Θεοτόκων, ἐπιβοᾶται· κακῆστος ὡς εἶδε μὴ λαθῶν, ἑαυτὸν ἀφανίζει, τὸ τῆς ὑποκρίσεως ἀπα-

26 Neque obliti sunt, neque oblisceatur ua- quam coetanei tui et majores natu omnes, te, cum apud ipsos versatus es, cunctis laetitiae causam omnisque honestatis exemplum fuisse : nunc vero iisdem, per diutinam hanc absentiam tuam, inces- sabilis tristitiae argumentum esse. Juniores autem natu non immerito afficiuntur summo dolore, quod nallatenus sibi liceat frui praecleara virtutum tua- rum exercitatione; eoque majori afficiuntur, quod intelligant neminem paribus fulgentem virtutibus post te in vivis superfuturum. Quid porro, optime flere, utilitatis tibi contulerit tam ardentem solitu- dinem amasse? homines, interdicto tibi ad eos re- ditu, fugisse? praetulisse iis vitam inter feras agen- dam? saltus inhospitales oberrasse? specus hasce valetudini noxias subiisse? latibula ferarum in- coluisse et serpentibus cohabitasse venenatis? An inquires? Ut secundum Deum religiose vivam. At quomodo Abraham religiose inter homines vitam instituit? Quid porro ejus nepotes ac posteri? quid etiam, si ita vis, ejusdem majores, qui honestam vitam voluptuariae praeHabuerunt; numquid illos vita inter homines acta cor corruptit? Nonne etiam tunc multos spectaculo sui ad virtutem allexerunt? Nonne coram testibus praecleara facinora operati, nihilominus invicti perstiterunt longissimo tempore, desiderium honestatis omnium animis immittentes, atque apud ipsos zelo suo per secula vigentes, im- mortali quotidie successione etiamnum, nec senio nec morte subacti, perennant? Tu vero sine arbitris hic vitam finies, exercitationibus tuis nihil prope- modum tibi, nihil autem omnino aliis, seu nunc viventibus, seu imposterum victuris, commodi affe- rentibus. Quisquis enim praecclare quidpiam opera- tar, illudque in lucem non profert, juxta dictam evangelicum, Luceat lux vestra coram hominibus; perinde acsi operatas non faisset, nihil proficit, nemineam excitat ad imitandum; posteros vero ho- neste victuros damno afficit, ac propterea debitas aliquando, ut par est, poenas persolvat.

27 Quod si putes, vivere te conformiter legi novae gratiae; eaque fortasse in proposito confirmatus, reditum tibi interdicas; ego ex hac quoque lege, quid expediat tibi in medium proferam, et expo- sitae modo sententiae monstrabo utilitatem: quippe qui non recenter in domum tuam admissus sis, sed a temporibus majorum tuorum inter fidelissimos tibi famulos serviam, ardentemque te amem, ac rerum tuarum satagam. Age igitur, mi here, dic, cuinam tuorum tuus hic vivendi modus placet? quomodo non spernere censendus es maadatum il- lud, Unusquisque placeat proximo suo? Quo pacto etiam persuades tibi, te Deo hic gratam praestare obsequium, qui quae tua solius suat hic quæris, im- memor illius, Nemo quod suum, sed quod alterius, quærat? Quam vero etiam afferas excusatioem quod nihili facias, non solum quam tu conferre aliis posses, sed etiam, quae inde ad te veluti per orbem rediret, salutem, juxta quod scriptum est : Qui educit pretiosum a villi, quasi os meum erit. Et, Qui peccatorem ab errore converti fecerit, cooperiet multitudinem peccatorum.

28 Haecenus quidem malignus ille, quippe etiam Scripturarum intelligens, tam longa oratione unde- quaque se muniens, etiam nunc monstrare lignum boni et mali generoso pagili videbatur, ipsumque e paradiso quietis suae malitiose tentabat expellere. Pugili vero ipsi, qui sub verbis ejus latentem de- preheuderat dolum, ejusque apparatus ac malitiam utique perspectam habebat, brevis sufficebat ora- tio, qua et adversarii vim vi repulit. Nam elata contra doli architectum usus voce, causam nostri ad meliorem statum reditus, Deiparam dico, incla- mat

D
A GREG.
PALAMA
ac reditum in
patriam sua-
dente

speciosis
argumentis,

non solum
e veteri

E

Matth. 5, 16

sed etiam
nova lege
depromptis :

F
Rom. 15. 2

1 Cor. 10, 24
19
Jac. 5

A mat: et continuo ille, ut vidit se agnitum esse, evanescit; exutus larvata persona, et confusione (ut par erat) plenus. Quisquis enim aperto Marte congre-
 A. GREG.
 PALAMA
 di mat: et continuo ille, ut vidit se agnitum esse, evanescit; exutus larvata persona, et confusione (ut par erat) plenus. Quisquis enim aperto Marte congre-
 di metuit, ac sibi clam per dolum parare victo-
 riam conatur; ubi deinde deprehensus, primo statim congressu vincitur; invitus cum dedecore ex arena recedit, ac fuga sua adversariis, sola prudentia facilem de ipsu victoriam reportantibus, trophæum erigit.

etatescente
 in Sancto
 Prudentia,

Temperantia,
 Fortitudine,

29 Ita Petrus animi mentisque compos, brevi tempore nequam adversarium compulit experientia discere, non se nescire illius versutias; et unico certamine virtutum omnium præclarum specimen edidit. Nam quod insidias detexerit, ac malitiæ decora, ut proponebatur, specie nequaquam delusus sit; manifeste ostendit, ipsum, si quis alius, prudentia præditum fuisse. Quod vero hinc illecebræ, viro sancto propositæ, ex hujus seculi voluptatibus veluti concretæ essent, possentque asperum eremiticæ vitæ institutum lenire et ad felicitatem mundanam evocare; inde Sanctus illarum quidem egregius contemptor apparuerit, laboriosam vero ac miseram vitam iis prætulit; indicium est, enim simul et temperantia excelluisse, et animi fortitudine enituisse. Quod denique nequissimum, impiam illum mentem suggerere nequiter conantem, repulerit; Deo autem, quem natura tota Dominum atque Creatorem clamat, obsequentem sese præstiterit; ei laudem justitiæ non immerito tribuit.

et Justitia.

Indignatur
 etade sua de-
 mon

et spe
 erigitur San-
 ctus,

qui ab illo
 quantum ten-
 tatur,

Angeli spe-
 ciem induto,

C Ille, qui quidquid honestum est irreconciliabili prosequitur odio, neque post ita quidem cessandum sibi putavit. O insaniam! quod ne quidem ut puer, sicut aiunt, malo doctus est; aut potius, o insolentiam! Hæc enim, cum optato rerum suarum eventu frustrata est, inani spe tumescens, obventuram sibi deinde victoriam vane imaginatur. Non sic Dei famulus Petrus, qui tantarum virtutum ac victoriarum coronis conspicuus, omnia sua in Deum referebat; et hinc ejusdem opem in futurum fidenter implorabat. Atque ita factum est, ut humilitate quidem fultus, ex reportata victoria nullum animi detrimentum faceret: spe vero, quæ non confundit, erectus, ad imminentem porro tentationem accingeretur: eaque longissime superior apparuerit, uti sequens oratio palam faciet.

31 Nam nequam ille, multiformior Proteo, ille multiceps hydra, ille ad seducendum etiam ea, quæ seduci non possunt, promptus; tum quod ceteras omnes nocendi artes desperaret valituras, tum quod conspiceret viri sancti conjunctum cum omni virtutum genere institutum, et exquisitam vivendi rationem, nec non demissam in summa perfectione humilitatem; hinc spem concepit auferendi inviolabilem ejus thesaurum. Ille igitur, qui ex olim a luce depulsus recesserat, et in tenebras misere commutatus fuerat, ut Petrum in similem calamitatem pertrahat; lucis speciem assumit, Angelum lucis simulans; sicque Sanctum adit, mendaci suo lumine lucernam, ex veræ primæque lucis participatione accensam, extincturus. Illuc autem lucis accedens, coram in faciem illum alloqui non audet, gravissimum ejus vultum veritus: sed specui forinsecus adstans, per ostiolum vocem intra immittit, blando sermone suo fisus. Inde igitur Sanctum salutans;

D οὗς προσωπεῖου, καὶ τὸ τῆς αἰσχύνης εἰκότως ἀνθυποδύς· ὁ γὰρ ἀποδειλιάσας μὲν πρὸς τὴν ἐν τοῦ φανεροῦ συμπλοκὴν, θόλω δὲ τὴν νίκην κλέψαι πειρώμενος, εἶτα φωραθεὶς, τὴν πρώτην εὐθὺς ἠττώμενος, τοῦ δράματος οὐχ ἔκων εἶναι μετ' αἰσχύνης ἀφίσταται, καὶ τῇ φυγῇ, τοῦ τροπαίου τοῖς ἀντιπάλοις παραχωρεῖ, συνέσει μόνῃ τὸ κατ' αὐτοῦ κράτος ἀναδρασκέμενοις εὐχερῶς.

29 Οὕτως ὁ νοῦ καὶ φρενῶν ἐπιβολώτατος οὗτος Πέτρος, διὰ βραχέος τῷ πονηρῷ δοῦς πείρα ἐμαθεῖν, ὡς οὐκ ἀνεπιγνώμων τῶν αὐτοῦ τεχνασμάτων, δι' ἐνὸς ἄθλου πάσης ἀρετῆς ἀποδείξας ἐναργεῖς ἐξήνεγκε. Τῷ μὲν γὰρ συνεωρακέναι τὴν λόγον, ἥκιστα δὲ τῷ τῆς κκομολίης εὐπρεπεῖ παρασυρῆσαι, δὴλὸς ἐστὶν εἰπὲρ τις καὶ φρονήσεως ἐπιληκόμενος. Ἐπεὶ δὲ διὰ τῶν τῆς μὲν ἠθέων ὡσπερ συνεσκεύασται τὸ θέλεον, τῆς ἐπ' ἐρημίας δικίτης τὸ σαλπικρὸν ὑπομαλάττον, καὶ πρὸς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ βραστόνκην ἐκκαλούμενον, ὁ δὲ, τῆς μὲν ὑπερόπτης ἀκριθῆς ἐφάνη, τὸν δ' ἐπίπουνον καὶ τεθλιμμένου ἀνθελόμενος βίου, ὁμοῦ τε σωφροσύνην ἔδειξεν ἀσκήν, καὶ τὴν ψυχὴν ἀνδρείως ἀναπέφυκε. Τὸν μὲντοι πονηρὸν, πονηρῶς τὴν ἄβυσσον ὑποτιθέμενον ἐκείνου γνώμην ἀπωσάμενος, Θεῷ δὲ τῷ γύσει δεσπότη καὶ διμιουργῷ παιθίγιον νεύμας ἐκυτόν, δικαιοσύνης φέροισ' ἂν οὐκ ἀπεικώτως δοξάζαν.

E

CAPUT VI.

Quartam tentationem dæmonis, Angelum mentiti, vincit humilitate; ac donis cælestibus cumulatur.

F Ἀλλὰ γὰρ οὐδ' οὕτως, ὁ πρὸς ὁ, τι τῶν καλῶν δικνωκῶς ἀσπόνδως ἔχων, ἴσυχάζειν ἠήθη θεῖν· ὡ τῆς μωρίας! ὅς οὐδ' ὡς νήπιος, ὁ φασίν, ἔγνω παθῶν· μάλλον δ' ὡ τῆς ἀπουσίης! αὕτη γὰρ ἔταν ἀπὸ τῶν ἐκείνου ἐλεγχθῆ. κενῶς ἐλπίσει φασάται, τὴν ἔπειτ' ἐσομένην ὄνειροπολοῦσα νίκην. Ἀλλ' οὐχ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων Πέτρος οὕτως, ὁ καὶ τηλικούτων ἀρετῶν τε καὶ τροπαίων στεφανίτης φανείσ· ἀλλ' ἐπὶ Θεῷ τὸ πᾶν αναφέρειν, καὶ τὴν ἐκείθεν ὑπὲρ τῶν μελλόντων θαρρόντως βοήθειαν ἐξεκαλεῖτο. Καὶ οὕτω ταπεινώσει μὲν ἐρηρυσμένος, οὐδὲν ὑπὸ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσης νίκης παραδιδάπτεται τὸν λογισμὸν· ἐλπίδι δὲ χρώμενος ἀκαταίσχυτον, πρὸς τὴν ἐπιφερομένην ἀποδύεται πείραν· ἔθεν τοι καὶ ταύτης ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἀναδείκνυται κρείττων, ὡς ὁ λόγος ἴκα δηλώσω.

31 Ὁ γὰρ Πρωτεύς πολυμορφώτερος, ἢ πολυκέφαλος ὕδρα, ὁ πρὸς τὸ παράγειν ἀμψιγῶως ἐμήχανος, τοῦτο μὲν πρὸς ἄλλο πᾶν εἶδος ἐπηρεῖας ἀπειρηκῶς, τοῦτο δὲ τὴν τοῦ ἀνδρὸς διὰ πάσης ἀρετῆς ἀγωγήν, καὶ τὸ τῆς πολιτείας ἠαρίθωμένον, καὶ διαφερόντως ὑψηλὸν τε καὶ παρακλαττωμένον θεθεαμένον, ἐπεθεῖν ἠλίπισε συλήσειν τὸν ἄστυον ἐκείνου θησαυρὸν. Ὁ τοίνυν ἐπούρσει φωτὸς ἠλοτριωμένος, καὶ πρὸς σάτος ἀθλίως μετασθάλων, ὑπὲρ τοῦ τὸν ὁμοιον τῷ Πέτρῳ προστρέψασθαι μῶμον, φωτὸς ἀναλαμβάνει σχῆμα, καὶ φωτὸς ἀγγέλου ὑποκρίνεται, καὶ πρόσσεισι τῷ Ἀγγίῳ, τῷ κατεφευσμένῳ παρ' ἐαυτῷ φωτὶ, τὴν ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ πρώτου φωτὸς ἠμμένον ὄντως λυγρίαν ἀποσδέσαι πειρώμενος. Καὶ δὴ προσελθὼν, τὴν μὲν κατὰ πρόσωπον ὁμιλίαν ἀπαγορεύει, τὴν κριτικωτάτην ἐκείνου ὄψιν ὑφορώμενος· τῷ σπλάγιῳ δὲ ἐξῶθεν ἐφεστῶς, διὰ τῆς θυρίδος ἠμίλει τῷ τῶν λόγιον ἐμπροσθῆν θαρρόν. Ἐκείθεν τοίνυν τὸν Ὅσιον ἀσπασάμενος, Ἀνδριῶν καὶ ἴσχυε προσεφώνησε, Πέτρε. Τοῦ δὲ, διασκεψάμενον τε καὶ ἐρομένου, τίς εἶπ, καὶ ἔθεν ὁ τὸ

πρόσρημα

A πρόσχημα θούς; ἐκεῖνος εὐθύς ὑποτυχόν· Ἀρχιστρατηγός εἰμι, φησί, Κυρίου θούης· ἦκω δὲ σοι δολύσω τὴν ἐν τοῖς ἐπουρανοῖς τεθησαυρισμένον ὑπὲρ τῶν ἄχρι τήμερον πεπονημένων ἀμοιβῶν· ἄμα δὲ σοι καὶ διδάξω, ὅ, τί ποτε τοῦτεῦθεν σοι πρακτέον.

32 Εὖ ἴσθι τοιγαροῦν, ἀσκήσει τε καὶ καρτερίᾳ, τοῦς πρὸ σοῦ πάντας ὑπερενεργῶν, καὶ μειζύων προσηκόντως τευξόμενος βραβείων. Νηστεύει μὲν γὰρ Ἰλίας, ἀλλὰ τεσσαράκοντά που ἡμερῶν περιόδου· σὺ δ' ἐνταῦθ' ἑβδομῶν ἔτος ἔλκων, ἀνθρωπίνως ἀγευστος διατελεῖς τροφῆς. Δανιὴλ, θηροὶ συνήλθε θουμασίως· ἀλλ' ὀλίγοις δὴ τισι καὶ ἐπ' ὀλίγον· σὺ δ' ἐπὶ πολὺ τε, καὶ πολλοῖς. Εἰ δὲ καὶ τοῦ Ἰωβ θουμάζῃ τις τὴν καρτερίαν, ἀλλ' ἀκούσιος ἦν ἐπιφορᾶ· σὺ δ' ἐάων τοῖς ἀσπίσι ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιχωρήξων, πολυειδέσι καὶ ποικιλοτέροις περιπέπτων πειρασμοῖς, οὐκ ἀπείρηκας. Ἐν κῆρ σοι λείπεται· τοῖς ἀνθρώποις συγγενόμενος, βελτίους αὐτοῦς ἀπεργάσασθαι, καὶ τῆς γῆς ἀνασπάσαντα, τῶν οὐρανῶν ἀποδείξαι πολιτάς, πρὸς παράδειγμα βλέποντα, πρὸ οὗ καὶ αὐτὸς ἀρτίως τυγχάνω καταπτάμενος, Χριστῶν, ὃς μετὰ τὴν ἐπ' ὄρους ἐκείνου ἐναγώνιον διατριβὴν, ἐπανήκων τῇ πλήθει τῶν ἀνθρώπων συνεγένετο, νόμους σωτηρίους ἐκτίθεις. Εἰ δ' ὑποπτεύεις μου τὴν παρουσίαν, ὡς ἀθεοὶ γεγεννημένον, ἐγὼ σοι τεκμήριον ἐναργεῖς ἐπιδείξω τοῦ πεμφθῆναι πρὸς Θεοῦ. Δαβὶδ μὲν, γὰρ ὁ τῶν αὐτοῦ θουμασίων ὑψηλότης, πρὸς τὸν Θεοῦ αὐτὸν φησί, Σὺ ἐξήρανας ποταμούς· Ἰθθα, ἀπλοῦντι τοῖς αἰνύουσι, καὶ μὴ προσφάτως χειμάρρον τροπῶν ἀναδεδομένους. Ἀλλὰ γὰρ δὲ που τῶν ψαλμῶν, Ἔθετο πηγὰς ὑδάτων εἰς ἔρημου, καὶ διεξοδούς ὑδάτων εἰς δίψαν, ἀπὸ κακίας τῶν κατοικοῦντων ἐν αὐτοῖς. Καὶ σὲ τοίνυν, πρὸς τὸ θεοφιλὲς μηκέτ' εἶναι κατοικεῖν ἐνταῦθα, τὸ παραρρέον ὕδωρ, αὐτοῦ δι' ἐμοῦ κελεύσαντος, ἀπέλιπε. Τοῦτο δ' ἦν ὁ περιττός τὰς τοιαύτας ἐπινοίας προαναχαιτίσας, ἐτέρῳ πνεύματι.

33 Οὐ μὴν· ἀλλ' εἰ καὶ τῆς ἀρετῆς ἄκων ἐπαυμένης ἦν ὁ τῆς κακίας σοφιστής, καὶ πιθανῶς ὅτι μάλιστα προήγε τὸν λόγον, ἐν αὐτῶς εἶπω, πολὺ τὸ μέλι τῶ ἀληκτικῶ παραμυγνύς, καὶ σημείον εἰς πίστιν ἐπεδείκνυ, τὴν πρὸς τὸ μὴ οὐ δοκοῦσαν ἐχωρῆσαι πηγὴν. Ἀλλ' ὅστις ἦν, ἥκιστα τὸν μέγαν ἐλάμβανεν; Οὐκ οὐκ οὐδὲ χαλκὸς χρυσοειδὸς περικαιέντος ἀνθους, εἴτα τῇ Λυδίᾳ προσαγορευοῦς λήσει βλάσανον γὰρ ὁ θεῖος Πέτρος· εἶχεν ἀκριβῆ τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, τῇ πρὸς Θεοῦ νεύσει κενναθαρμένον. Καὶ τοίνυν συνείς τὸ δράμα, μετριότητα τὸν ἐπηρμένον ἐκεῖνον θάπτον καθαιρεῖ, καὶ μικροῖς μακρὰν ἀποδιοπομπεῖ τὸν φένακα λόγοις· Ἀναξίως εἰμι λέγων ἀγγελικῆς θείας ἐγγύης· πῶς δ' οὐ; φησιν, ὃς παρὰ τοῦτο καὶ τοῦς ἀνθρώπους ἔφυγον τε καὶ φεύξομαι διὰ τέλους, ἀνάξιον ἐμαυτοῦ γνοῦς τῆς μετ' αὐτῶν διατριβῆς, ὡς εὐτελέστερον ἢ κατ' αὐτοῦς ὄντα, καὶ τὸ τοῦ Προφήτου φάναι, οὐκ ἄνθρωπον.

34 Ὁ μὲν οὖν, ἰδιαιτάτον τι κρίμα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, τὸν τύφον ἔχων, τὴν ἐναυτιότητα τοῦ ἀγίου μετριότητα μηδαμῶς φέρων, ἢ τάχους εἶχεν, ἠλλοιοῦτο καὶ ἀπεδίδρασκε· Θεὸς δὲ, ὁ τοῖς ταπεινοῖς διδοὺς χάριν, ἐπεμέτρει τῷ Πέτρῳ ἀφίλη τὴν χάριν, οὐκ ἐν τῷ μελλοῦντι μόνον αὐτῇ αὐτῷ ταμιευόμενος, ἀλλὰ τῆς ἀποκειμένης ἐγγύης ὡσπερ ἀρχαῖων κατὰ αὐθιγα προδεικνύς· τοῦτεῦθεν γὰρ, ἀνεπιρέατος δικαίως ὁ μέγας διετίθει τὸν βίον ἀνύπτων. Ὡς γὰρ αἱ τῶν ὑψηλοτάτων ὀρέων κορυφαὶ πνεύμασι ἦτον περιπέονται, τῇ τοῦ

Viriliter age, inquiebat, et confortare, Petre. Hoc autem considerante atque adeo interrogante, Quisnamistic esset, ac unde talia loquens veniret? Subjuxit ille continuo, Princeps milinæ sum ego Domini gloriæ: venio autem significaturus, quam in cœlis tibi pro toleratis huc usque laboribus mercedem comparaveris; et simul docturus quid deinceps agendum tibi supersit.

32 Scias igitur velim, exercitatione sancta atque tolerantia te omnibus qui hactenus fuerunt antecellere, atque adeo majora tibi præmia jure merito manere. Jejunat quidem Elias, sed quadraginta tantum dierum curriculo: tu vero septimum jam annum hic agens sine cibis humanæ vitæ propriis perstas. Daniel cum feris mirabiliter versatus est; attamen cum paucis, et tempore non longo: tu vero et longo tempore et cum multis cohabitans. Si tolerantiam quoque Jobi miretur quispiam; cogites eum non sua sponte sustinuisse malorum incursum: tu vero inhospita loca tanto tempore voluntarie incolis, varii generis pluribusque tentationibus exagitatus; et nondum animum despondisti. Unum nunc desideratur, ut homines conversatione tua meliores reddas, eosque a rebus terrenis abstractos in numerum transferas cœlestium civium aspiciens in exemplum, quod Christus est; a quo et ego nunc missus celeri volatu adsum. Hic post illam in monte athleticam moram reversus, homines frequenter convenit, ac leges eis præscripsit salutares. Si vero etiam suspiceris, huc me advenisse non ex numine divino: manifesto tibi comprobabo argumento, a Deo me missum esse. David namque, mirabilium divinorum præco, sic Deum ipsum alloquitur: Tu siccasti fluvios Ethan, illos videlicet fluvios, qui jugiter manarunt, non qui torrentis adinstar recenter proruperunt. Et alio Psalmorum loco: Posuit fontes aquarum in desertum et exitus aquarum in sitim, a malitia habitantium in eis. Quapropter in signum, te quoque non amplius Deo propitio commorari hic posse, quæ præterfluit aqua, ipso per me jubente, defecit. Curaverat autem fertilis ille talium commentorum, per alium nequam spiritum, aquam illam prius retro agendam.

33 Verum enim vero tametsi malorum artifex, vel invitus fuerit laudator virtutis, et quam aptissimam ad persuadendum orationem protulerit, multum mellis, ut ita loquar. veneno miscens: insuper et signum ad fidem faciendam addiderit, efficiendo ut fons evanuisse sit visus; an ideo, quis esset, magnum virum latuit? Minime vero: nec enim latere poterit æs, circumfuso auri flore illitum, posteaquam lydio lupidi admotum fuerit: Lydium namque lapidem præstantissimum habebat divinus Petrus, oculum mentis, recta in Deum intentione purgatum. Fabulam itaque intelligens, modestia sua superbum illum subito confundit, paucisque verbis impostorem procul amandat; Indignus, inquiens, ego sum angelica visione (qui enim aliter fieri possit?) ego qui etiam hominum conspectum fugi et fugere nunquam desinam: cum me indignum cognoscam conversatione ipsorum, utpote viliores conditione humana, atque (ut verbis Prophetæ loquar) non hominem.

34 Ille igitur, qui propriissimum aliquod judicium, ut Apostolus ait, superliam habet; contrariam sibi modestiam viri sancti nullatenus ferens, quam celerrime potuit, deposita larva fugam capessivit. Deus autem, qui humilibus dat gratiam, ubi rem ejus mensuram etiam Petro contulit, non tantum in futuro seculo repositam, sed illic repositæ securitatem, velut arrhabonem ei in hoc seculo præstans. Ex illo namque tempore contumeliis diabolicis liber, juste perfecteque vir magnus vitam peregit.

D
A. GREG.
PALAMA

Laudibus eum
Lix,

Danieli,

et Jobo præferente,

E
reditum ad
homines sua-
dente,

ac dicta sua
prodigio con-
firmante.

Ps. 73, 15

Ps. 106, 33

Fraudem ejus
cognoscens
Petrus,

F
humilitate
sua superbum
facile pellit.

Ps. 21, 7

ac multis ideo
donis cumula-
tur a Deo

A. GREG.
PALAMA

A peregit. Quemadmodum enim summorum montium cacumina ventis minus obnoxia sunt, quod aer illis circumfusus una cum cœli circuitu moveatur; (circuitum autem illum, per continuationem usque ad ipsa cacumina pertingentem, validiorem esse, quam impetum ventorum inferne ortorum, manifestum est) eodem plane modo, cum Petrus jam in invisibilem omnium virtutum, ut ita loquar, speculam, videlicet humilitatem, evasisset, ac cœlestis spiritus gratia afflatus perflatusque esset: nequam spirituum cohors merito in inferiorem quemdam locum dimissa abactaque est, alis eorum dissolutis ab igne divino, non secus ac cera liquescit; et, ut fabulæ referunt, dissolutæ fuerunt Icarî pennæ ardentioribus solis radiis.

et pane ab
Angelis allato
nutritur.

35 Nempe divini spiritus favos, spiritibus malorum machinatoribus repulsis, eorum loco beneficos submitit, ministros; ac virum, etiam dum in terris versabatur ministris cœlestibus non inferiorem certis dierum intervallis enutrivit, pane ab Angelo delato. Eliæ quidem ministravit corvus, quæ volucris pullos suos odio prosequitur, quod symbolum notasse, aiunt, immisericordem ejus in contribules animum: Petro vero, angelicæ conversationis viro, minister Angelus, et quidem manifeste Angelus, adest, qui illi etiam manna exhibet, sponte uatum et varii saporis opsoniam, utpote quod pro vario manducantis appetitu variam saporis speciem semper ingerebat. Versabatur itaque magnus Petrus, velut in paradiso ac terris altiore loco, tenuia quædam indicia retinens suæ cum rebus inferioribus ac terrenis communionis; vitam, re familiari, curis, negotiis, et (quod caput est) turbidis cogitationibus vacuum agens; atque puris animi motibus ac visionibus spiritualibus quotidie gaudens, et deliciis affluens.

Annis 46
in cremo
exactis,

Cum hoc modo annos sex et quadraginta feliciter peregisset, soli Deo vivens, solumque contemplans, ab eo solo vicissim contemplatus et enutritus; tandem, sub ipsum vitæ, quod aiunt, occasum, uni soli homini, eum videre, superna providentia contigit. Venator is erat, qui dum venationi operam dans, per saltum oberrat; eumque prædæ diligentius indagandæ causa late circumspectat; prodit ante oculos cervæ, visu pulchra, atque ejusmodi tum magnitudine tum pinguedine, ut allicere atque adeo trahere ad persequendum se posset cupidinem venatoris. Talis igitur illic cerva alicunde e luco prosiliens progrediebatur, atque admodum lente, veluti de industria, semper fugitans, præcurrebat venatori, prædæ inhianti; sic ut nec in manus, nec intra teli jactum veniret; neque vero ita procul se subduceret, ut capi non posse videretur. Hoc modo in multam diem cerva fugiebat, fugabat venator; aut verius dicam, illa ducebat, iste sequebatur. Illa enim venatorem, ad Sanctum perduxit, iste concitato cursu antrorsum properans, oculis animoque e præda pendebat. Deinde videns repente hominem, perquam canum, squalentem, sordentemque, corrugatum, et omni operimento nudum, continuo in fugam repente se conjecit, metu correptus. Inexpectata enim visio, tametsi non admodum terrificata sit, nata est animum viri fortis in deserto percellere ac dejicere.

invenitur
canus ac
nudus;territum
confortat

37 Cum ergo ille, timoris stimulo actus, pedem retroferret; elata voce exclamans vir Dei; O homo,

οὐρανοῦ περιφορᾷ συγκινομένου τοῦ περὶ αὐτὰς ἀέρος, ἢ μέχρι καὶ ἐς αὐτὰς διὰ τῶν συνεχῶν καθικνουμένη, τῆς κάτωθεν τῶν ἀνέμων ὁρμῆς τε καὶ γένεσεως ἐπικρατεστέρα δεινύται· τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον τρόπον, καὶ τοῦ Πέτρου νῦν ἐπὶ τὴν ἄοπτον ὡσπερ σκοπιᾶν πάσης ἀρετῆς, δηλονότι τὴν ταπεινώσιν ἀναθεδραμκτικῶς, καὶ τοῦ ἀνωτάτου πνεύματος ἐμπνεουμένου τε καὶ περιπευμένου χάρισιν, ἢ τῶν ποικίλων πνευμάτων φάλαγγ' ἀκαίωτου παρεῖται προσκινύτως, καὶ ἀπελήλαται, τῶν πτερῶν αὐτοῖς, ὡς τήκεται κηρὸς, ὑπὸ τοῦ θεοῦ διαλυθέντων πυρὸς, ὡσπερ ψασὶ καὶ τοῖς ὑψ' ἡλίου θερμοτέρας προσβολαῖς, τὴν μετὰ τοῦς μύθους Ἰκάρου μηχανήν.

35 Ἀλλὰ γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐπίπνοια, τὰς κακούργους ἀποσαμένη δυνάμεις, καὶ τοὺς ἀγαθοῦργους ἀντεπιφέρει λειτουργοὺς, καὶ ἄρτω τρέφει, τὸν ἐπὶ γῆς αὐτῆς οὐχ ἥτιω τῶν ἀνω λειτουργῶν, τακτικῆς ἡμερῶν περιούδοις δι' Ἀγγέλου κομιζομένῳ. Ἡλίκα μὲν γὰρ κύραξ τὸ μισότεκνον ὑπερετεῖτο ζῶον, σύμβολόν ψασὶ τοῦ πρὸς τὸ ὁμόφυλον ἀσυμπασθοῦς. Πέτρον δὲ, τῆς κατ' ἀγγέλου πολιτείας, ὁ διακομιστῆς Ἀγγελος Ἀγγελος σαφῆς ὡς καὶ τὸ μάννα τῇ γενναίῳ ἐπιδείκνυσιν, αὐτοφῶς ὁμοῦ τε καὶ πολυειδῆς ὄψον, ἅτε τῆ τοῦ μεταλαμβάνοντος ὀρεῖται, τὴν γευστὴν ποιότητα συμμεταβάλλουσιν αἰεὶ πηρέγον. Ἐξή τοῦτον ὁ μέγας ὡς ἐν παραδείσῳ, καὶ τῆς γῆς ἐξηρημένῳ χωρίῳ, μικρὰ τινα σύμβολα φέρων τῆς πρὸς τὰ κάτω καὶ τὴν γῆν κοινωνίας· ἄσκειον, ἀπεριμέριμον, ἀπραγματεύτου, καὶ τὸ μέγιστον, ἀφάνταστον ἄγων ζωῆς ἀπλῆς ἐπιβολαῖς τοῦ νοῦ, νοεροῖς ὁσημέραι θεάμασιν ἐντροφῶν καὶ γαννύμενος.

CAPUT VII.

A venatore inventus, ei seriem vitæ suæ exponit; et cupientem illic manere, domum remittit.

Ἀλλ' ἐν τοῦτοις οὕτως εὐδαιμόνως ἐξ ἐπιβίου ἐτη πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα, Θεῷ μόνῳ καὶ ζῶν καὶ ὄρῳ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνου καὶ τρεφόμενος καὶ ὀρώμενος, ὕστερον ἐπ' αὐτὰς, ὁ ψασὶ, τὰς τοῦ βίου δυσμᾶς, ἐνὶ μόνῳ τῶν ἀνθρώπων κρείττονι προνοίᾳ θεατὸς ἐγεγόνει. Κυνηγῆτης οὕτως ἦν ὡς θηρωμένῳ, καὶ τὰς λόχμας περινοστοῦντι καὶ κατ' ἄγρην ἀκριθέστερον περισκοποῦντι τὴν ὕλην, πείραν ἀρπάσαι, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔλαφος ὑπελδύσα, καλῆ μὲν ἰδεῖν, ἰκάνη δὲ θέλξει τε καὶ πρὸς τὸ μεταδιώκειν ἐπάρατι θηρατοῦ ψυγῆν, τούτο μὲν εὐμεγέθης, τούτο δὲ κατὰσαρκος οὐσα. Τοιαύτη τοίνυν ἐκείθεν πόθεν τοῦ ἄλλου προαλλομένη, προῆει καὶ κατὰβραχὺ λίαν ἐπιτηδὲς αἰεὶ διαφεύγουσα, προῆγε τὴν θηρὰν ἐραστὴν, μήτ' εἰσρηγνομένη χειρῶν ἢ βελῶν, μήτ' ἐκτὸς οὕτως, ὡς δοῖται μὴ θηράσιμος εἶναι. Καὶ οὕτως ἐπιπολὺ τῆς ἡμέρας ἢ μὲν ἔφευγεν, ὁ δὲ ἐδίωκε· μάλλον δὲ, ἢ εἶπω ταλιθέε, ἢ μὲν ἠγείτο, ὁ δὲ εἶπετο· τῇ γὰρ Ὀσίῳ φέρων τὸν ἄνδρα παρέστησεν, ὡς ἀκρατῶς ἐπὶ τὸ πρόσω σπεύδων, ὄμμα τε καὶ νοῦν τοῦ θηράματος ἐξηρημένους. Εἶτ' ἐξαιφνης ἀνθρώπων εὐ μάλα πολίων ἰδὼν, ἀγμῶντα, ῥυπῶντα, κατεῤ-ρίκνωμένον, παντὸς περικαλύμματος ἑσπερημένον, πρὸς ψυγῆν εὐθύς ἐτραπέτο περιδείξ γεγρονῶς· ἀπροσδόκητος γὰρ ἐπ' ἐρημίας θέα, ἄν μικρὸν δεῖμα φέρη, ῥύναται πατάξει ψυγῆν ἄνδρὸς καὶ δουλώσασθαι.

37 Ὡς οὖν ἐκαῖνος, φόβου κέντριον νυγίαι, εἰς τοῦμπα-
λιν ἐπεστρομμένος ἔχει, γεγρονὸν ἀναβοήσας ὁ τοῦ Θεοῦ
ἄνθρωπος

A ἄνθρωπος· Ἄνθρωπός εἰμί καὶ αὐτός, φησιν, ἄνθρωπε. Θαρρῶν οὖν, καὶ τῆς φωνῆς ἀφέμενος, ἐπανήκειν πρὸς ἡμᾶς προθυμήθητι. Θεὸς γὰρ ἴσως ὦ δὲ σε, τῶν κατ' ἐμὲ τήμερον ἀκροατῶν ἐσόμενος, ἐπεμφε. Τῆς φωνῆς οὖν ὁ κυνηγέτης ἠσθόμενος, καὶ πρῶτον μὲν εἰς ἑαυτὸν, εἶτα καὶ τὸν ὄψιον ἐπαγγελθῶν, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πρὸς ἀκρίθειαν μετ' ἱκετεῖαν ἐξετάσας, καὶ οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐκμωθῶν, τὴν αἰτίαν τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ὁρμῆς, αὐτῆς τῆς ὁρμῆς τὴν ἔκβασιν, τὴν ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνωγῆν καὶ ἀνάστασιν, τὰς ἐκ τοῦ πονηροῦ πείρας, τὰ κατ' αὐτοῦ τρύπαια, τῶν ἐκ Θεοῦ χαρισμάτων τὸ πλῆθος, πάντων ἐλθῶν εἰς ἀκοήν, εἶθ' οὕτως οἰκᾶδ' ἀναλύσας, τοῦ σωτηρίου τοῦδε καὶ τοῖς ἄλλοις μεταδίδωσι διηγήματος· ὁ δὲ παρὰ πατέρων νίεσιν, ὡσπερ ἀγαθοῦ τιος κληροῦ, παραπεμπομένου τε καὶ κατιόντος, ἡδὴ δὲ τιος καὶ ἀνάγραφτον ποιησαμένου, μέχρι καὶ πρὸς ἡμᾶς εὖ ποιῶν ἡδὴ φθάνει τῇ τε μνήμῃ νεάζον, καὶ τῆς ὀνησίμου θυσάμενος οὐχ ὑφειμένως ἔργων, πᾶσι παντὸς ἀγαθοῦ παρὰδειγμὰ προκείμενον, καὶ βίου τοπαράπην ἀπλανοῦς ἀρχέτυπος εἰκῶν, καὶ πάσης ἀρετῆς ἰδέα, πάσης κακίας ἀμυγῆς.

B 38 Ἄλλ' ὁ μὲν λόγος ἐπαίγεται πρὸς τὸ τέλος· ἐγὼ δ' αἰσθάνομαι πολλὰ τὰ τῶν ἀναγκαίων εἰρησθαι παραλιπῶν, ὧν ὀλίγα προσθεῖς, καὶ ταῦτα τῶν μετὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἐκδημίαν ὑπεργμένων τῷ θαυμασίῳ, προσήκου ποιήσω τῷ λόγῳ τέλος. Μικρὸν οὖν αἴθεις ἀναληπτέον. Τεθεσμένος γὰρ ὁ κυνηγέτης ἐκαῖνος τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, καὶ εἰς λόγους ἐλθῶν, καὶ γυνὴς αὐτὸ τοῦδ' ὡς ἀληθῶς ὄντα Θεοῦ ἄνθρωπον, μᾶλλον δ' ὑπὲρ ἡμᾶς φάναι, καὶ ἀγγελῶν ἀτεχνῶς Θεοῦ, καὶ μύστην τῶν ἄνω καὶ θεωρῶν· οὐ δεκάτας ἀπὸ τῶν ἐνύτων ἐδίδου, καθάπερ Ἄβραάμ πάλαι τῷ Μελχισεδέκ ἐντυχῶν· οὐδ' ἀπὸ τῶν οἴκων τῆσσορισμένων ὑπεσχεῖτο κομίσειν, ἢ το ἤμισυ τῶν ὑπαρχόντων πτωχοῖς διδόναι κατὰ Ζαχαρίαν· ἀλλ' ὅλον ἐαυτὸν Θεῷ, καὶ τῷ κατὰ Θεὸν ἀνδρὶ παρῆξεν ἤρετο, ζημίαν ἠγοῦμενος τὴν ἐπάνοδον, καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ διαλέξεν οὐκ ἐπὶ νόον ἔχων· Ἐντεῦθεν, ταύτην ἐπαγγελίῳ σοι χάρις, ἔλεγε, θεοτάτη μοι κορυφή, παραδέξασθαι μου τὴν συνοικίαν, ἢ ὑπὸ σοι διδασαλίῳ ταττόμενος, τὸ λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἀσφαλῶς κατὰ Θεὸν βιώσω, θυσάμενος διαδραμάτι τὰς ποικίλας τῶν τῆς πονηρίας πνευματικῶν ἐνεδράς, καὶ πρὸς αὐτὸν φθάσαι Θεόν, τὴν κοινήν τῶν εὐ βεβαιωκότων ἀνάπαυλιν· ὅς καὶ προσδραμαῖν αὐτῷ πάντας διακελεύεται, καὶ προσίοντα προσίετι φιλοφρόνως, καὶ τῶν μεζόνων ἢ κατ' ἐλπίδας ἀξιοῖ. Θεοῦ τοῦτου κἄν τούτω μιμητῆς τοῦ δεσπότη, καὶ τὴν ἐρῆν μικδαμῶς ἀπαξιώσης εὐτέλειαν. Οὐ γὰρ ἔτ' ἀνέχρημαί σου τῆς θέας ἀποσχέσθαι, τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος· σοὺ γὰρ εἰ διασταίην ἀδύωτον οὐκ ἀπεικόντως ἐκλύσω βίον· ὡσπερ εἰ θησαυροῦ μετέχειν ἔξω, καὶ θησαυροῦ τῆς γῆς ἀπάσης τιμιωτέρου, εἶτ' αὐτὸς ἐκὼν ἐμαυτὸν ἀπήγαγον, στερήσας τῆς καλῆς μετουσίας.

C 39 Ἄλλ', Οὐχί, φησὶν ὁ καὶ τὰ πόρρω προσδλέπων οὐτοσί Ηἱετρος· μηδ' οὕτως ὦ οὗτος ἀρτίως δικνοῦ. Σοὶ γὰρ δὴ καὶ σύζυγος οἴκοι κἀθήται, καὶ προσήκοντες κατὰ γένος ἐπιτετραφῆται, καὶ προσέτι πρόσσεστίν οὐσία πολλή, πολλῶν πενήτων ἐμπλήσαι δυναμένη γαστέρα. Ἄγε δὴ μοι, φίλον τέκνον, βοηθὸς ἐπαγγελθῶν γενοῦ κατὰ τῆς ἐνδεείας, τοῖς ὑπὸ ταύτης ἀφειδῶς πιεζομένοις, καὶ μὴ ἀνήσης ἐπαρκῶν αὐτοῖς, ἄχρι καὶ στυτῶν ἐν ἰσῆ καταστάσεις μοίρα. Τότε γὰρ ἴσως εὖ ποιῶν ἐπὶ τὸν αὐχένα τὸν Χριστοῦ ζυγὸν ἀναθήσῃ. Πτωχοὶ γὰρ, ὡς αὐτὸς εἶπεν, εὐαγγελίζονται· προσέγη δὲ στυτῶν, καὶ ταῖς γήναις ὀπόση θύναμεις ἔδουκαί· τε καὶ μερίμνας ἀποταξάμενος, παράμενον τηρεῖν ἐν τῇ σῆ καρδίᾳ τὴν τοῦ Θεοῦ μνήμην, τὴν ἐπ' ὀνόματι τούτου μελέτην, τοῖς ἐν κρυπτῷ τῆς ψυχῆς ταμείοις ἀνάγραφτον ὡσπερ ἐνθήμενος· θεοῖς τε βίβλοις καὶ λογίοις ἐντυγχάνη ὅσοι ἡμέραι τε καὶ

Junii T. III

et ego homo sum, inquit: confide igitur, et ommissa fuga, redire ad nos nullus dubita. Fortassis enim te hodie huc misit Deus, ut rerum a me gestarum auditor sis. Venator, tali voce percepta, primum quidem ad se ipse, deinde ad Sanctum rediit; ejusque gesta diligenter ac suppliciter exquirens, a capite ad calcem perdidicit omnia: Quæ causa ad meliorem vitam instituendam stimulaverit, quis exitus secutus sit, qualiter vitam in monte instituerit, quomodo ad perfectionem ascenderit, quas dæmonis tentationes sustinuerit, quæ illo devicto trophæa erexerit, quam multis a Deo donis ac gratiis cumulatus fuerit. Hæc ille omnia cum audivisset, ac domum reversus esset; salutaris hujusce narrationis alios quoque participes facit: quæ etiam a parentibus ad filios, tamquam præclara hereditas, transmissa descendit; et tandem ab aliquo litteris quoque mandata, non sine multa utilitate ad nos usque pervenit; ac memoria sui renovata, non parum virtutis proficua continens, exemplum omnium boni cunctis proponitur, principalis imago vitæ undiquaque innocentis, forma omnimodæ virtutis, omnimodæ labis expers.

38 Sed oratio nostra finem spectat: quamvis existimem multa, quæ dici deberent, prætermissa esse; quorum pauca, quæ post mirabilis viri ad Superos transitum contigerunt, nunc referens, aptam orationi finem imponam. Quamobrem paulo altius repetenda mihi oratio est. Postquam venator ille famulum Dei viderat, allocutus fuerat, ac vere cognoverat, hominem sanctum esse; aut potius majorem hominibus, Angelum revera Dei, cælestem Sacerdotem, ac Deitatis contemplatorem videri; non decimas eorum quæ possidebat, uti olim Abraham Melchisedeco occurrens, largitus est; neque thesauros domi reconditos allaturum, aut dimidium bonorum suorum, exemplo Zachari, pauperibus daturum se promisit: verum sese Deo divinoque viro totum addicere statuit, reditum supplicio sibi incens, et omnino cogitans numquam se ab illo divellendum. Qua de causa hanc a te gratiam peto, inquebat, vir sanctissime, ut in societatem tuam me recipias, quo te magistro reliquum vitæ meæ, curarum expers, Deo impendam; varias malignorum spirituum insidias caveam; atque ad Deum, communem omnium, qui beato fine vitam clauserunt, requiem perveniam: Deum, inquam, qui omnes ad se jubet venire, venientes benigne excipit, ac majoribus quam speraverant præmiis remuneratur. Fac igitur in hoc quoque Dominum tuum imiteris; atque exiguitatem meam quæso, ne repudies: nondum enim ab aspectu tuo, vir Dei, possum avelli. Quod si avelli me omnino velis, miserabilem imposterum, nec injuria, tracturus sum vitam: veluti si thesaurum in potestate mea haberem, et quidem omnibus mundi divitiis præstantiorem, cujus ego possessione me postea mea sponte exuerem.

39 Non sic, inquit qui futura prævidebat Petrus, non sic modo cogita, bone vir. Sedet namque tibi uxor domi, et propinqui tuæ curæ commissi sunt: accedit quod res familiaris tibi lauta suppetat, quæ plurium egenorum latrantes stomachos possit sedare. Age igitur, dilecte fili, revertere, et inopia graviter laborantibus opitulare, nec prius desine illis erogare quæ habes, quam ad parem iis redactus fueris conditionem. Tunc enim fortasse bene faciendo mereberis ut Christi jugo collum subdas: pauperes quippe, ut ipse ait, evangelizantur. Attende vero tibi ipse; voluptatibus curisque terrenis nuntium quantum fieri potest remitte; perpetuam in animo tuo serva memoriam Dei, ejusque nomen in secreto cordis tui meditando veluti inscribens, sacras paginas atque eloquia singulis diebus ho-

D
A. GREG.
PALAMA
territum
confortat

ac vitæ suæ
seriem ei
narrat.

Vita a ve-
natore nar-
rata,

ab alio
scripta,

hic ornatior
proponitur.

E
Venator vi-
ri sanctita-
tem miratus,

rogat ut
cum ipso
habitare si-
bi liceat:

F

sed bona
opera exer-
citurus,

domum re-
mittitur.
Matt. 11, 5

A. GREG.
PALAMA.

A risque singulis studiose lectita. Cumque in his anni spatium exegeris, si ad nos reverti animo collubium sit tuo, quid te fieri velit Deus, manifestius cognosces.

ὄρασι. Κάτω τοῦτοις ἐνιαυταῖν χρόνον ἡσυχῶς, ἦν πρός D
ἡμᾶς αὐθις ἀφιγῆαι προθυμηθῆς, εἴση τὸ περί σου θέλη-
μα τοῦ Κυρίου τρανώτερον.

CAPUT VIII.

*Mortui cadaver dæmonem expellit, ac navi impositum aufertur.*Post annum
cum fratre
dæmoniaco
eodem redit

Cum hæc effatus precatusque esset, sermonem abrumpit, atque a venatore recessit. Hic vero domum revertitur: jamque determinato tempore præterlapso, fratrem quem habebat a malo dæmonem insessum, cum duobus Monachis conducens, scapha ad Sanctum proficiscitur: et appulsus qua parte se meminerat recto in montem itinere progressum, interiore ejus loco Sanctum reperisse, una cum sociis vectoribus navi excendit, atque iter quod per montis latus ad virum sanctum ducebat iugreditur, citatiore passu quam alii properans. Anima quippe, quæ stimulis impellitur amoris, tametsi alis instructa sit, non satis cito desideria sua attigerit. Ita ille fervido impetu, secum ascendentes longe præcurrens, ad locum desideratum primus pertingit; atque oculis accuratius pervestigans omnia, conspicit viri sancti cadaver, admodum decenter jacens, cum spiritus inde excessisset, atque ad spirituum Dominum provolasset.

B

et Sanctum
obiisse
comperiens,

41 Tam acerbo ille spectaculo, veluti sagitta quadam confixus, lugubrum edidit clamorem; pectus percussit, lacrymas fudit, ingemuit, ejulavit; Quid, inquit, misero me fiet? Spe excidi, thesaurus nblatus est, salute privatus sum, et quas expectabam animæ divitias omnino misere perdidici. Ita inquitabat, nondum experientia doctus, mortuum illum non exiguas esse divitias, et esse thesaurum qui possessores suos non parum juvare possit. Paulo post etiam dæmoniaco ille una cum Monachis advenit. Is continuo conclamare, contorqueri, ac toto conturbari corpore; manus indecore protendere, ac pedes pari modo movere; horrendum et non humano more oculos distorquere, atque dentes inter se collidendo indecorum strepitum et absurdum sonum emittere, et multam denique spumam ore protudere, ortam ex eo, quod crebro expiraturus expirare non posset, tum propter inordinatum organorum motum, tum propter pblegmatum profluvium, ex turbatione cerebri natum, tum quod insidens spiritus se quoque admisceret.

C

Dæmoniaco
varie torquetur
viso
cadavere,dæmone ipso
multis a-
potante cum
Petro,

42 In homine, ita miserabiliter affecto, inhabitans spiritus per os ejus sermonem promebat, quo ipsum Sancti cadaver, veluti si adhuc beatæ animæ conjunctum esset, alloquebatur: Nondum satietas te cepit, inquit, erectorum in dedecus meum tropæorum, homo insatiabilis? Tres et quinquaginta anni sunt, ex quo me crudeliter jactare, persequi, exterminare non desinis. Ad meas vero sagittas, quas non unius generis in te ego jaculatus sum, tu non secus ac adamas petra, ex nominis tui etymo restitisti; et ne nunc quidem, postquam e vivis excessisti, satis tibi egisse videris, nisi hocce etiam homuncione me expuleris; in quem, posteaquam multum prius confecissem itineris, vix tandem invento aditu irrepsi ac habito. Verumtamen non tibi parebo, non hinc excedam: cum hoc fere solum, genio meo aptum, supersit hospitium.

Tαῦτα ὁ μέγας εἰρηκῶς τε καὶ ἐπιευχόμενος, πάλαι τε ὁμιλῶν, καὶ τοῦ κωνηγέτου διίσταται· ὅς οἴκαθε ἐπανελθῶν, ἡδῆ τοῦ ὀρισμένου χρόνου περὶ ἑρῶντος, ἀδελφὸν ἔχων δαιμονίῳ πονηρῷ κήτορον, μοναχοῖς τισι δύο τοῦτον συμπαραλαβὼν, δι' ἀκατίου στέλλεται πρὸς τὸν Ὅσιον· καὶ δὴ προσορμίσας, οὐ κατ' ἐὺθὺν τοῦ ὄρους ἐνδοτέρῳ τῆς γενναίῳ ἐντετυχηκῶς ἡπίστατο, συναποβαίνει τοῖς κεινονονηκῶσιν ἐκείνοις τοῦ πλοῦ· καὶ διὰ τῆς ὑπωρείας, τῆς πρὸς αὐτὸν ἤψατο φερούσης. Συντονωτέρῳ δὲ οὕτως τῶν ἄλλων παρῆξ γρύμμενος (ψυχῆ γὰρ ἀγάπης κέντροις ἐλαυνομένη, ταχὺ ἂν οὐδ' εἰπερὰ σχοίη, κόρου σχοίη τῆς πρὸς τὰ παιδικὰ περὶ ἡλικίας) οὕτως οὖν ἐκείνῳ ὁρμῇ ζεούσης, τοῖς συναυόντας πολὺ παραδραμῶν, καὶ τῆς παθουμένη τῶν τόπων ἐπιστάς, ὀξύτερον τε τὴν ὄψιν ἐπιβάλλων, τὸν νεκρὸν ὄρα τοῦ μεγάλου, κοσμίως εὐμᾶλλα κείμενον, τοῦ πνεύματος ἀποδεδημηκῶτος, καὶ πρὸς τὸν τῶν πνευμάτων ἐπιδεδημηκῶτος Δεσπότην.

E

41 Τῆς πικρᾶς τοῦτου ἐκείνη θείας, καθάπερ τινὶ βέλει πληγῆς, πικρᾶς ἡφίει φωνᾶς, τὰ στέφυρα τύπτων, θακρῶν, οἰμώζων, ὀλοφυρόμενος· Τίς γένοιμαι, λέγων, ὁ τάλας ἐγὼ; τῶν ἐλπίδων ἐφεύστην, τὸν θησαυρὸν ἀφῆρεθην, τῆς σωτηρίας ἐστερήθην τῆς ἐμαυτοῦ, καὶ τοῦ κατὰ ψυχῆν μοι προσδοκίμου πλοῦτος τελείως ἀλλίως ἡμάρτηκα· μήπω πείρα μαθῶν, ὡς καὶ νεκρὸς ἐκεῖνος ἦμιστα μικρὸς τις πλοῦτος, οὐδὲ θησαυρὸς μικρὰ τοῖς εὐμοιρηκῶτας ὄντινι θυλάμειος. Μικρὸν ὅσον, καὶ δαιμονίων ἐκείνῳ συναυήθη τοῖς μοναχοῖς· ὅς δὴ καὶ ὑπόφωτος εὐθὺς ἦν, ἐστροβοῦτό τε, καὶ τὸ πᾶν συνεκλονεῖτο τὸ σῶμα, τῆτε χεῖρε προὔτεινεν ἀκόσμως, καὶ τῷ πόδε τὸν ὅμοιον διεκίνει τρόπον, δεινὸν τε, καὶ οὐ κατ' ἀνθρώπου τῶ ὀφθαλμῶν διεστρέφε· καὶ τοῖς ὀδόντας ἀλλήλοις προσσάρκασσον, ἀπρεπῆ προέπεμπε ψόρον, καὶ ἀπρηγῆ τινα ἤχην· τῆς δὲ οἱ ἐκπνοῆς ἀθρόως μὴ διεκπνεῖσθαι δυναμένης, διὰ τὴν τῶν ὀργάνων ἀτακτον συγκίνησιν, καὶ τῆς διὰ τὸν ἐν ἐγκεφάλῳ κυκλῶνα σφύρακα γινόμενης τῶν φλεγμάτων, τοῦ ἐνισχυμένου συγκαταμειγμένου πνεύματος, πολὺς προὔχεται τοῦ στόματος ἀφρός.

F

42 Ἄλλ' οὕτω, φεῦ! ἐλξεινῶς ἔχοντος, καὶ λόγους ἐτραῦνος δι' ἐκείνου, τὸ ἔνοιον ἐν ἐκείνῳ πνεῦμα, καὶ τῷ τοῦ ὁσίου νεκρῷ καθάπερ ἐπὶ συνημμένῳ τῆς μακαρίας τοῦτου ψυχῆς, διελέγετο· Οὐκ ἔλαδῆς πω, λέγων, κόρου τῶν κατ' ἐμοῦ τροπικίων, ἀκόρεστε, τρεῖς ἡδῆ καὶ πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς οὐκ ἀνήκες βάλλων, θιώνων, ὑπερορῆζων ἀφειδῶς ἡμᾶς· σὺ δὲ πρὸς τὰς παρ' ἡμῶν παντοίας τῶν βελῶν ἀφῆσεις, ἴσα καὶ Πέτρος ἀδάμας φερωνύμως διέκεισο, καὶ οὐδενὸν γου ἀπογρῶν εἶναι σοι δοκεῖ, καὶ ταῦτ' ἐξ ἀνθρώπων γεγονῶτι, εἰ μὴ καὶ τούτοις με προσσπελάσεις τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ἃ πολλὰς μὲν πρότερον τεμῶν ὀδόντας, μόγις δὲ ὁμοῖς πάροδον εἶρον καὶ εἰσρῆν οἰκῶ· ἀλλ' οὐ μνηστου οὐ πείσομαι, οὐδ' ἐφέλεσομαι, τὸ μόνον εὐφρῆς ἐμοῖ σχεδὸν κοταγῶγιον ἀπολιπόν.

A 43 Ἐπί τούτοις, ὦ τοῦ θαύματος! τοῦ κειμένου τὴν νεκροπρεπή τε καὶ ὑποχον ὄψιν, ὑπ' ὄψιν ἀποθεμένου τῶν παρεστῶτων, καὶ πρὸ τοῦ φαιδρότερου ἀμειψαμένου τὴν χροιάν, τοῦ ἰθαμιονώτου ἀπὸ πλάττετο τὸ θαμύμιον, καπνοῦ δίκην διὰ τοῦ στόματος ἐκφερόμενον· ὡς εἶναι φάναι μικρὸν ὑπαλλάξαντα τὸ τοῦ Δαβὶδ, Εὐφρανθέντος τοῦ δικαίου (τούτου γὰρ ἄγγελος ἢ τῆς χροίας ἀλλοίωσις) ἐξέλιπεν ὡσεὶ καπνὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ἐγθρός. Τί τούτου πολλῶ μείζον εἰς θαύματος λόγον, τῶν νῦν ἢ τῶν πώποτε; Νεκροὺς ἀνέστησαν ἤδη τῶν πάλαι τινές, Ἐλίας ἐκεῖνος, Ἐλισσαῖος μετ' ἐκεῖνον, ὁ καὶ δι' ἐκεῖνου τῆς διπλασίονος μετείληχ' ἡ χάριτος· ἐαυτὸν δὲ οὐδεὶς, ὅτι μὴ Χριστὸς, ἐπὶ τὸ ζῆν ἐπαυήχην· οὐ δὴ καὶ οὗτος ἐγγὺς, ὡσπερ ἐπὶ τῆς ἀπαθούς διαγωγῆς, οὕτω καὶ τῶν θαυμάτων ἀπύχθαι, διὰ τῆς ἐκεῖνου χάριτος ἠξιώθη· εἰ δὲ καὶ τοὺς εὐπαθόντας ἐξετάξοι τις, τοσοῦτον εὐλατιότερον ἀνασθύσεως, θαμίμονος ἀπαλλαχθῆναι, ὅπόσον τὸ θαμίμου τὸ τελευτᾶν ἀπεικναιότερον εἶεν.

B 44 Ὁ μέντοι θηρατῆς ἐκεῖνος, ἐπὶ τὸ χαίρειν ὑπὸ τοῦ πνευθῆν μεταβαλὼν, ἄμα τ' ἀδελφῶ σωτηροῦντι, καὶ τῆ συνεκδήμῳ τῶν μοναχῶν συναρῶν, τὴν σφοδρὴν ἀνευλόμενος, καὶ τῷ πλοῖῳ κοσμίως ἐνθήμενος, τὸν ἀνάπλου διὰ τοῦ πρὸς βορρᾶν τετραμμένου τοῦ ὄρους ἐποιεῖτο μέρους. Τέως μὲν οὖν, ἐξ οὐρίας ἢ καὶ ἐφέρετο· σεμνεῖον δὲ τινος ἀντικρὺς γενοῦναι, μὴ δ' ἑτέρου πνεύματος ἀντιπνεύσαντος, μήτε τοῦ φέροντος ἀπολιπόντος, ἀλλ' οὐδ' ὑφαιμένου, τοῖς σκοπέλοις ἐπίσης ἀμετάβατος ἦν. Οἱ μὲν οὖν προσεπετίθειον τὴν ἀπ' αὐτῶν συνέργειαν τῆ ῥύμῃ τοῦ πνεύματος, ἢ δυνάμειος εἶχον ἐρέττοντες· ὁ δ' ἐγκείμενος, οὐ τοῦ πνεύματος ἄρα μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ζώντων ἐκεῖνων ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος κρείττων ἦν, μάλλον δὲ, ὁ καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων Κύριος, παρ' οὐ πάνθ' ὑπερφυῶς ἐτελεῖτο... τοῦ μὴ καταλιπεῖν τοῦτο τὸ θεῖον ὄρος, τῆς ἐναγωνίου βιοτῆς ἀνέκρον, τοῦ κατὰ Δαυιδ τῶν ἐπιθυμίων ἀνδρός, τοῦ θεοῦ τούτου Πέτρου ἀγαθῆ. Τοῦ πρόσω τοῖνυν κοινῇ πάντες ἀπογνόντες, ἔκρασαν τότε πρὸς μῦσαν, καὶ οὕτω πειθγνίῳ τῷ πλοῖῳ χρησάμενοι καταίρουντι ἐπὶ τὸ κατακτικρὸ σεμνεῖον ἐκεῖνο, κἀνταῦθα τὴν ἐπέραστον ἐκεῖνην ἀκουσίως ἐναποτίθεναι σφοδρῶν. Ἀλλὰ γὰρ τῶν ἐνταῦθα γενομένων θαυμάτων καταλέγειν τὸ πλῆθος, ἐπίσης οὐτ' εὐκαίρον, οὐτε δυνατὸν.

C

CAPUT IX.

Depositum Photocomi sacrum corpus dæmoniacos sanat, ac templo festoque honoratur.

Ὅς δ' ἀνωτέρω φθάσας ἐδήλωσεν ὁ λόγος σύμπλους γεγενῆσθαι τῷ κυνηγῆτι, μηκέτ' ἀνεκτὸν ἰγείσθαι διαστῆναι τῆς ἀγίας ἐκεῖνης σοροῦ, σκηψάμενοι, θέονται μὲν ὑποδεδέχθαι τε καὶ συντετάχθαι μετὰ τῶν αὐτῆς εὐμοιργηκῶτων ἐκεῖνων, ὡς διὰ τέλους ἐκεῖ βιώσουτες· προσολίγου δὲ παραμεμνηκότες, ὑφαιρῶνται τὸ θαυμαστοῦ ἐκεῖνο σῶμα, καὶ τῆς Θρακίας διαπόντιοι μεταβαίνουσιν· οὐ δὴ πῶ καὶ κατατιθέασιν αὐτῆς οὐχ ἐκόντες εἶναι. Μεταξὺ γὰρ πορευομένων, ὁ τοῦ ἀρίστου καιρὸς ἐφαστήκει· καὶ ὁ παρακείμενος σφίσι τῆνικαῦτα τόπος οὕτω τυχῶν, πρὸς ἀρίστου ἀρίστος ἐτύγγανεν ὢν· πηρὴ μὲν γὰρ ἐκεῖθεν ἀνερρήγνυτο, διεῖδῆς μὲν ἰδεῖν, ἰδέα δὲ πειν· κύκλιον δὲ περὶ αὐτὴν μαλακῆ τις ἐτεθῆκει πόα, διαίτη τε καὶ καταλύσει χάρειν· καὶ πῶ καὶ φυτὰ τῆ διεξόδῳ παραπεφύκει τοῦ ὕδατος.

43 Ad hæc, o miraculum! quod jacebat cadaver, emortuam pallidamque faciem in adstantes obvertit, eamque lætiori colore induit: tum ilico recedit ab energumeno dæmon, per os ejus adinstar fumi elatus; ut modice mutato Davidico illo uti liceat: Lætante justo (lætitiæ quippe index erat coloris mutatio) defecit sicut fumus inimicus Dei. Quodnam hoc facto majus miraculum dici potest, aut nostra aut majorum memoria, contigisse? Nonnulli jam pridem revocarunt mortuos ad vitam, videlicet Elias et post hunc Eliseus, qui per illum etiam duplicem gratiam adeptus esset: sed nemo unus, si Christum excipias, seipsum vitæ restituit. Ad Christum autem, gratia ejus adjuvante, Petrus, uti vita perturbationibus superiore, ita etiam gloria miraculorum, propius accedere meruit. Si quis vero etiam, quinam ejus beneficentiam experti sint, exquirat; noverit is tanto optabilius esse liberari dæmonio, quam resuscitari a mortuis, quanto morte ipsa tristius est a dæmonio vexari.

44 Venator porro ille, verso in gaudium luctu, una cum fratre sibi jam restituto, binisque Monachis viæ comitibus, cadaver tollit, navigio decenter imponit, ac versus borealem a monte plagam renavigat. Et secundo quidem ferehatur vento navis, donec e regione cujusdam cœnobii provecta, nullo alio in contrarium flante vento, et secundo illo non ponente, imo nec imminuto, non aliter quam scopulus, loco eodem immota hæsit. Vectores igitur suam cum impellente vento conferebant operam, toto conatu remis incumbentes. Sed mortuus ille qui jacebat in navi, non modo ventis, sed ipsis etiam vivis hominibus immensum viribus præstabat; aut potius præstabat ille, qui mortuorum æque ac vivorum Dominus est, a quo cuncta perficiebantur egregie, ut ne sacer hic mons perderet inauditam laboriosæ vitæ memoriam viri, uti Daniel ait desiderium, divini videlicet Petri nostri. Ulteriore itaque progressum omnes simul desperantes, puppim antrosum pepulerunt: atque ita obsequens sibi navigium nacti, appulerunt ad monasterium illud, quod e regione positum erat, ibique amatum impense cadaver illubentes deponunt. Multitudinem vero miraculorum, eo in loco patratorem, deinceps enumerare, æque importunum ac impossibile foret.

D
A. GREG.
PALAMA
et ex hospittio
illo suo
fugiente.

Ps. 67, 3

Cadaver
impositum
navi,
E

quæ medio
cursu immota
hæret

defertur ad
proximum
cœnobium,

ubi multis
miraculis
claret.

F

Corpus trans-
fertur in
Thraciam

A 46 Ex altis itaque ramis linteum, quo pretiosum cadaver, ipsis viventibus vigore præstantius, involutum erat, suspendunt; ejusque umbram ipsi subeunt, ac assidentes fonti proferunt quos penes se habebant cibos, atque manducant. Cum repente innumerabilis multitudo omnis ætatis, concurrentes altumque vociferantes, et manus horrendum contorquentes, impetu in ipsos invadunt, summa se injuria affici a Petro et male torqueri lamentantes. Lamentationis autem hæc summa erat, quod a Petro tum aliis pluribus e locis, tum ex hoc ipso expellerentur.

47 Prope enim a fonte aberat pagus, Photocomis nomine, in cujus vicinia olim porticus constructa fuerat, ubi ingens multitudo dæmoniorum morabatur; quæ Petrum adesse sentientes, manere loco illo nequiverunt. Quo enim pacto dæmonia, quæ meræ tenebræ sunt, virum cælestis luminis indeque promanantis gratiæ plenum, ferrent præsentem? Quemadmodum enim adorandum illud Christi corpus, quod eandem cum subsistente Verbu divino personam habebat, etiam tum cum triduo ab anima separatum fuit, non item separabatur a Deitate; ita pariter corpora illorum, qui dum vivebant Spiritum sanctum consecuti fuerunt, ne quidem post mortem, ab eodem inhabitante Spiritu divino deferuntur. Idem sane spiritus qui etiam illic tunc aderat, adventu suo obstacula diffans, inimicorum spirituum terrefaciebat fugabatque agmina, quæ universam Photocomin impudenter invaserant, ejusque incolas omnes in furorem egerant atque commoverant: sed nihil quidquam omnino lucri inde retulerunt, quam ut aperta fuga sua se victos testarentur.

48 Nam turba illa hominum furore percitorum, ilico sanæ menti modestiæque restituta, prius etiam quam ad suspensum, quod diximus, beati Patris linteum contingerent, inconditos antea clamores in cantica decora commutarunt. Atque hoc pacto sui compotes celeriter redditi, miseram porro se victuros vitam arbitrabantur, si contingeret, communem salutis suæ vindicem a se avelli: et sibi ipsis merito timentes, ne illo ablato, miserabilius aliquid prioribus miseriis ferendum foret; averruncum illud malorum corpus sibi retinuerunt; non tamen vi; sed inductis ad hoc, qui corpus attulerant, Monachis: quibus pecuniam insuper dantes, et sibi divinum illud corpus cum psalmis et canticis spiritualibus, auferentes, nec non publica ac celeberrima pompa deducentes, in pagum suum transtulerunt, aut potius pagum eidem dicarunt.

49 Jam vero quænam oratio miraculorum ejus quæ hic increbuerunt, multitudinem enumeret? Qui enim prius affectos male oculos habuerat lince acutius videbat: qui heri ac pridem surdus fuerat, quemlibet auribus sonum percipiebat: alius olim magis fere mutus quam piscis, expedite movebat linguam: alii aliorum membrorum capti usu, eundem statim recipiebant corroborati. Erant, qui toto corpore ita affecti essent, ut gravi malo periclitarentur de vita; sed momento temporis sanitati restituti sunt, gaudentibus omnibus, plaudentibusque et pæana canentibus. Insuper bonorum suorum partem non exiguum quisque conferebant, consecrabant ei partem agri sui carissimam, atque ædem pulcritudine eximiam construebant, eamque pretiosissimis donis adorabant. Obtinet autem vir sanctus non istam solum ædem, sed ipsam quam maxime regionem illam, cum aliis non paucis, ubi laudibus effertur, miraculis inlarescit, atque annua colitur celebritate. Placet nimirum mihi qui ait, probos viros, cum mortui fuerint, ubique terrarum sepulcrum obtinere, quia ubique opera ab iis præclare gesta in ore omnium versantur.

46 Ὑψὸς τοιγαροῦν τῶν πτόρθων ἐξαρτήσαντες τὴν ὀρόνην, ἢ τις ἐντεθῆσαυρισμένον εἶχε τὸν τῶν ζώντων ἐνεργέστερον νεκρὸν, ὑπελθόντες αὐτοὶ τὴν σκίαν, καὶ τῇ πηγῇ παρακλιθίσαντες, παρέσχαλον τε τῶν ἐνότων ἐδωδόμενον, καὶ ἄπτοντο τροφῆς· ἐξείφνης δὲ πλῆθος ἀριθμοῦ κρείττον, ἐκ πάσης ἡλικίας συγκεκορημένον, μέγα ἀνακράζοντες προσήλκονον, ὄρημν τε χρώμενοι, καὶ περιδιγῆσαι τῶν χειρῶν ἀσχήμονι, τὰ μέγιστα τε ἀδικεῖσθαι λέγοντες, καὶ κακῶς ὑπὸ τοῦ Πέτρου πάσχειν· οὗτος γὰρ ἦν ἡ πᾶσα τῆς κραυγῆς ὑπόθεσις, ἐγκαλούμενος ὅτι πολυλαχόθεν τε ἄλλοθεν, κἀκεῖθεν ἀπήλκονεν αὐτούς.

47 Τῇ γὰρ πηγῇ παρήκει κόμη, Φωτοκόμις ταύτη τὸ ἐπώνυμον πλησίον τοῦνου παρ' αὐτῇ, ἐπακλαιούστοα τις ἦν ἀνωκοδομημένη. Ταύτη σύστημα θαμιουῶν παμπληθῆς ἐπεχωρίαζε· ταῦτα τῆς τοῦ Πέτρου παρουσίας ἡσθημένα, μένειν ἐπὶ γῶραν οὐκ ἐδύνατο· πῶς γὰρ ἄν, σκότος ἀτεχνῶς ὄντα, τὸ φῶτος τοῦ ἀνωτάτω μέτοχον καὶ τῆς ἐκεῖθεν χάριτος δοχεῖον, ἔσχευ ὑπομεῖναι παρῖον; Ὅσπερ γὰρ τὸ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως εὐμοιρικός τῇ ἐνυποστάτῳ Λόγῳ προσκολλητὸν ἐκεῖνο σῶμα, καὶ τῇ τριμερῇ διαζεύξει τῆς ψυχῆς, ἡμισια διέστη τῆς θεότητος· οὕτω καὶ τῶν ἁγίου Πνεύματος ἐν τῷ ζῆν τετυγκότῳ, εἶτα τεθνηκότῳ, τὸ ἐνωκισμένον ἐκεῖνο θεῖον πνεῦμα, τῶν νεκρῶν σωμάτων οὐκ ἀφίπταται. Τοῦτ' ἄρα κακῆ τεχνικαῦτα διὰ τῆς ἐπιδημίας ἀντιπνεύσαν, τὰς τῶν ἀντικειμένων πνευμάτων ἐξωθῶν διαταράττει ἐφ' ἄλλαγμα, αἱ δὲ πλῆθος τῷ Φωτοκόμι εἰσεκλήμασαν, καὶ πάντας ἐκδοκχεύσαν, συγκινουῶσαι ἤσαν· μηδὲν πάντως ἐκ τούτου κερδᾶναι δυναθεῖσαι πλείων ἢ τὸ φανερῶν τὴν σφετέρην ἐκ τῆς ἡτίας καταστῆσαι φυγῆν.

48 Ὁ γὰρ μεμηνὸς ἐκεῖνος τῶν ἀνθρώπων δῆμος, φθάνει μεταδεδλεκὸς ἐπὶ τὸ σῶφρον τε καὶ εὐσχημον (καὶ πρὶν ἢ φθάσαι προσεγγίσει τῇ ἀπρωρημένη τοῦ Πατρὸς σοφῆ) καὶ δὴ τὰς ἀπρεπεῖς φωνὰς παρατυκὰ μεταποίησαν εἰς εὐπρεπεῖς ὡδᾶς. Οὕτω δὲ ἠαδίως ἀππλληλαγμένοι τῆς μονίας ἀδίων ἦσαν τὸν βίον, εἰ συμβεβαίη τοῦ κινου τοῦτοις σωτήρος ἀποσχέσθαι περὶ σφίσι αὐτοῖς εἰκότως δεδιότες, μήποτε καὶ σχετλιώτερον τι τῶν προτέρων ὑποσταίεν, τὸ ἀλεξίκακον ἐκεῖνο σῶμα παρακτέχοντες· βία μὲν οὐκ, πείσαντες δ' ἡμῶς τοὺς δικνομιστὰς ἐκεῖνους μοναχοὺς, τοῖς μὲν γρήματα ἐπέδωκαν, αὐτοὶ δὲ τὸ θεῖον ἐκεῖνο σῶμα ἀνελάμενοι, ψαλμοῖς τε καὶ ὡδαῖς πνευματικαῖς, πομπῇ τε δημοσίᾳ καὶ ἄλλως φιλοτιμιωτάτῃ χρώμενοι, προέπεμπόν τε καὶ ἀνετίθεντο τῇ κόμῃ, μᾶλλον δὲ αὐτῷ ταύτην ἀνετίθου.

49 Ἄλλὰ γὰρ τίς ἐντυθῆ λόγος, τῶν ἐπιδατηρίων θαυμάτων τὴν πληθύν ἀπκριθίσει τ' ἄν; ὁ μὲν γὰρ ὀξύτερον λιγνῶς ἔδλεπε, πρότερον τῆς ὕψους πονηρῶς ἔχων· ὁ δὲ τὰ ὅτι ψόφων εἶχεν ἀντιληπτικὰ, γῆς καὶ πρὸ ταύτης ἐκκενωφμενός· γλωτταν ἕτερος εὐλαλου ἐκίνει, τῶν ἰγθῶν σχεδὸν ἀφρονότερος τυγχάνων πρόνην· καὶ ἄλλος ἄλλου τοῦ πονηρῶς ἔχων τῶν μελῶν, παραχρημα πάντες ἀνεβρόνυνο· ἔστι δ' ὧν τὸ σῶμα πᾶν, δευτῆς νόσου παρακλίωμα κινδυνεύον ἐσεσθαι, πρὸς ὑγίαν ἐν ἀκαρεῖ μετεποιεῖτο. Καὶ πάντες ἔχαιρον, ἐκρύτου, ἐπαίνιζον· καὶ τῶν οὐσίῳ δὲ συμφέροντες ἦσαν ἕκαστος οὐ μικρὰν ἀπόμισαν, ἀφιέρωσαν τε μέρος αὐτῷ γῆς τὸ χαριέστατον, καὶ νεῶν νεουρηγῆσαντες ἀνήγειραν περικαλλῆ καὶ πολυτιμῆ τοῖς ἀναθήμασι κεκοσμημένον. Ἐπέχει δὲ αὐτὸς οὐκ ἐκεῖνου ἄρα μόνου, ἀλλὰ καὶ τούτου τὸν γῶρον μάλιστα, σὺν οὐκ ὀλίγοις ἄλλοις, ἐφ' ὧν ἀθεταί τε καὶ θαυμάζεται, καὶ τοῖς ἐτησίοις τιμᾶται τελεταῖς· ἐπαυῶ γὰρ τὸν εἰπόντα, τοὺς ἀγαθοὺς τῶν τεθνηκότων ἐπὶ πάσης γῆς τεθάφθαι, τῇ διὰ πάσης τὰς σφίσι ὑπερηγμένας ἀριστείας ἀνακηρύττεσθαι.

A 50 Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις, μικροῦ θεῷ λέγειν ἄπασι, συνεθένηκε τὸ ἀριστεύειν· ὁ δ' ἡμῶν μέγας ἐν πατρῴῃσιν οὐτοσί Πέτρος, καὶ μετὰ θάνατον ἀθάνατός ἐστὶ δι' αἰῶνος ἀριστεύς· καὶ ὁ πάντων ἐστὶ μέγιστος, ὡς οὐκ ἐνταυθοῖ μόνον τούτου μέγας κλέος ἐστίν· οὐ δ' ἐπὶ τῆς γῆς ἀπάσῃς ὅση τῷ νόμῳ τῆς χάριτος ἰθύνεται, καὶ τοῖς τῶν εὐαγγελικῶν λόγιων εἰκεὶ θεσμοῖς· ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν οὐρανόν, καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῦ περὶ Θεοῦ δυνάμεις, αἷς καὶ αὐτὸς ἐνδικαιτᾶ νῦν. Ὁ γὰρ μόνος τῆς θείας ἢ τυγχάνει φύσεως, τὸ πανταχοῦ παρῆναι, τοῦτ' ἐκεῖνος κατὰ τὴν ὑπὸ Θεοῦ δεδομένην αὐτῷ χάριν ἀπηνέγκαστο, παρὼν μὲν τοῖς ἐπὶ γῆς, δι' εὐφρήμου καὶ ἀνεπιλήστου μνήμης, ἐν δ' οὐρανῷ τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἁγίοις ἐναριθμῶς διατελῶν, καὶ τὴν μετ' ἀγγέλων περὶ Θεοῦ συνεξελίττων ἀληκτῶν χοροῖαν.

B 51 Οὕτω ζῶν μὲν πάντα ἀπεκτέαστο, θανὼν δὲ πάντα ἐληκρήσατο· καὶ τὴν οἰκουμένην φυγῶν ἔτι περιῶν, τὴν οὐρανὸν ἀποβιῶν ἀντέλαθε, μᾶλλον δὲ πρὸς τῇ γῇ κακείνῃ προσεκτέαστο· καὶ τὴν πάντων αἴσθησιν λαθῶν κατὰ τὸν βίον, νῦν ἐξ ἀνθρώπων γεγονώς, πάσῃ πάντων αἴσθησιν καὶ τέρπει καὶ οὐνῆσι. Κεῖται μὲν γὰρ ὀλέγου δεῖν, ἐπὶ τὰς ἀπάντων σὺν θαύματι γλώττις, φθάνει δὲ μικροῦ παραπλησίως, ἐπὶ τὰς ἀπάντων ἀκούσας, καὶ θέσμα προκείται προσκυνητῶν, καὶ δι' ἀσφῆς λυσιτελεστατον· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεθαρμόζει δυνάμεις, τοῖς κατὰ τὸν οἰκῶν βίον ὑποδείγμασι πάντας ἐκδιδάσκων, οὐ δὲ ταύταις, καὶ ὅπως, καὶ ἐφ' ὅσον χρηστῶν. Καὶ οὕτω παντοίως πάντας εὐποιῶν, καὶ κοινῶν προκείμενος ἀγαθῶν ἀπάντων πρυτανεῖον, ἀρετῆς ἡγεμῶν, φυγαδευτῆς κακίας, ἀπάντων παντοίως προμηθεύς, ποριστῆς ἐν ἀπορίαις εὐμήχανος, καὶ, συνελόντα φάσαι, πρὸς πᾶν ἔτου τις ἂν θέοιο βοηθός ἐτοιμότητος, μᾶλλον δὲ πρὸς πᾶσαν λογικὴν φύσιν, ἀρμοζόντως ἑαυτὸν σὺν Θεῷ μεταποιῶν, καὶ δυνάτης μὲν δαιμόνων, εὐεργέτης δὲ ἀνθρώπων, συμπολίτης δὲ ἀγγέλων ὢν.

C 52 Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτως ἑαυτὸν προῦθηκεν ἡμῖν χρηματε μέγας, καὶ φάρμακον πρὸς πᾶν εἶδος θεραπείας διαρκές, ὑπόδειγμά τε φιλοσοφίας ἀληθοῦς, τοῖς κατ' ἀρετὴν βίῳ προελομένοις, καὶ τοῖς περὶ λόγους μέγας δυνάμενοις ὑπέθεσιν ἀρίστην, καὶ κοσμεῖν οὐδὲν ἔστων, ἢ κοσμεῖσθαι πεφυκίαν. Ἡμῶν δ' οὐδεὶς ἀπάντων, οὔτε μιμησασθαι τοῦτον διὰ τέλος, οὔτε πρὸς ἀξίαν ἐπαινέσθαι δύναται· ἂν· εἰ δ' ὅπως ἂν ἕκαστος ἔχοι δυνάμεις ζηλοῖται τε καὶ εὐφροσύνη, πρεπόντως ἂν δὴ πονοδρίῃ δολιχῶν διὰ τοῦτου τῶν ἐν τρισίν ὑποστάσεσιν ἕνα κατ' οὐσίαν, τοῖς εὐφρονοῦσι πιστεύομεν Θεῷ, ὃς ἐστὶ θαυμαστός ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

D 50 Alii quidem, parum abest quin dicam omnes, cum morte cessant laudabiliter operari : hicce vero magnus Pater noster Petrus etiam post mortem immortalis mirabilia patrat per secula : quodque omnium caput est, non hic modo ac toto terrarum orbe, qua gratiæ dirigitur legibus atque evangelicorum oraculorum obedit scitis, summa Petri elucet gloria ; sed ipsum quoque cælum penetrans, angelicis Potestatibus, quibuscum nunc ipse versatur, in æstimatione est. Quod enim soli divinæ naturæ competit, ubique præsentem adesse ; id Petrus per collatam sibi divinitus gratiam consequi mernit : utpote qui in terris cum hominibus versetur, per claram atque indelebilem memoriam sui : et in cælo Sanctis qui a seculo sunt annumeratus, cum Angelis circum Dei thronum choreas sine intermissione ducit.

E 51 Ita ille, cum vivebat, omnia abdicavit ; cum mortuus fuit, omnia consecutus est : cum vita supererat, mundum fugit ; cum illam morte clausit, cælum recepit ; aut potius terræ cælum adjunxit sibi possidendum. In vita olim sua sensus latebat omnium ; nunc vita functus, omnes omnium sensus delectat et juvat. Nam linguæ propemodum omnium cum admiratione de ipso loquuntur ; similiter ad omnium ferme auditum laudes ejus perveniunt ; proponitur ipse oculis spectaculum adorabile, et contrectatione sui perutile. Neque sensus tantummodo afficit, verum etiam animæ facultates ad virtutem recte componit ; omnes vitæ suæ exemplis docens, ubi, et quo modo, et quantum facultatibus illis utendum sit. Atque ita omnimode omnibus benefaciens, factus est bonorum omnium communis apotheca ; virtutis magister, expulsor vitiorum, bonorum omnis generis provisor, facilis in rebus angustis suppeditator ; et, verbo ut dicam, in necessitatibus cunctis adjutor paratissimus. Præcipue tamen erga quamlibet ratione præditam naturam conformiter Deo se gerebat, fugator dæmonum benefactor hominum, contubernalis Angelorum.

F 52 Ita ille quidem se ipsum nobis præbuit thesaurum magnum ac medicinam, omnis generis morbos egregie curantem. Præbuit item se omnibus, sancte vitam instituere volentibus, philosophiæ Christianæ exemplar ; nec non iis qui dicendi facultate excellent, optimum argumentum, non minus aptum ad commendationem laudati, quam laudantis ipsius. Nostrum vero omnium nemo unus ipsum aut perfecte imitari, aut pro meritis laudare quiverit : quod si quis tamen facultate imitandi atque laudandi polleat, præclare profecto fecerit, glorificans per ipsum, quem recte sentientes credimus trinum in personis, unum si essentia Deum, qui mirabilis est in Sanctis suis, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

DE S. JOANNE MILITE

FORSAN ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO

Ex Fastis Græcorum et Raderi nostri conjectura.

Cultus sacer.

I n MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, nobis a nostris Parisiensibus concesso, et in Menæis excusis et MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, aliisque celebratur Μνήμη τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ στρατιώτου, Memoria S. Joannis Militis, aut (ut aliqui volunt στρατηλάτου Ducis, aut

illustris et emeriti Militis. Quis ille sit, ex tam paucis verbis, non addito loci aut temporis indicio, difficile scitu est. Mathæus Raderus noster, in suis Observationibus, omnino arbitratur illum esse Joannem militem Alexandrinum, cujus aliquam Vitam in Prato spiritali cap. 23 profert Joannes Moschus his verbis:

A. GREG. PALAMA
Abis Sanctis
præfertur
Petrus,

ulique post
mortem
præsens,

E
omnium
sensus delectans.

ac animos
erudiens,

cunctis exemplum
egregium.

G. H.

Vita Joannis
Militis
Alexandri-
ni.

A verbis : Hoc etiam nobis idem Abbas Palladius nar-
ravit, dicens : Erat in Alexandria Miles quidam
(Græce τις στρατιώτης) Joannes nomine, hunc ha-
bens ordinem vitæ. Diebus singulis a mane usque
in horam nonam sedebat in monasterio solus, juxta
gradus S. Petri, cilicio indutus, et sportellas texens,
tacens omnino, et nulli quidquam loquens. Sedebat
autem laborans manibus suis, atque hoc solum ca-
nebat dulciter : Domine, ab occultis meis munda
me, ut non confundar orans. Hunc versum cum
dixisset, una ferme hora tacebat : et rursum eum-

dem resumebat versum, ipsumque septies per totam **D**
diem repetebat, nihil omnino aliud dicens. Hora
autem nona exuebat cilicium, inducibatque mi-
litarem habitum, id est, indumenta sua, atque ita
ad propria signa properabat. Cum hoc et ego an-
nos octo mansi, multumque ædificatus sum in si-
lento et instituto suo. *Hæc ibi. Si ergo hic intelliga-
tur, palæstra ejus fuit Alexandria Ægypti, et tempus
vitæ circa annum Sexcentimum, aut proxime sequen-
tes.*

DE SANCTO ZENONE

A GRÆCIS HONORATO

G. H.

XII JUNII

Varii Zeno-
nes. Epp.

Nomen Zenonis celebre pridem fuit ab antiquis
Philosophis ad Romanos Consules et Impera-
tores translatum. Plurimos vero in hac opere
recolimus sanctos Martyres, hoc nomine ap-
pellatos. Deditur etiam xi Aprilis illustrem Episco-
pum Veronensem, Zenonem dictum. Est et alius
xxvi Decembris celebrandus, Zeno Episcopus Maju-
mæ in Palæstina, ad dictum diem Martyrologio Ro-
mano inscriptus. Tertius est S. Zeno, Episcopus et
Martyr in Lydia, ex variis Martyrologis Latinis re-
latus die xxvii Aprilis. Alius S. Zeno, Apostolorum
discipulus, et creditus Episcopus Diospolitani in
Ægypto : cujus memoria celebranda et examinanda
erit die xxvii Sept. Varii denique. Alii ejusdem no-
minis Episcopi subscripserunt Conciliis ; ita Zeno
Episcopus, interfuit Concilio Romano anno cccxxiv ;
et Zeno Episcopus Tyrius Concilio Nicæno anno
cccxxv ; iterumque Zeno Tyriensis Episcopus Con-
cilio Romano anno ccclxix ; Constantinopolitano, anno
ccclxxxi ; et Zeno Teuchirorum seu Zeutyrensis
Episcopus ; atque Zeno, Curii, Cypri, aut Cyrenes,
qui subscripserunt Ephesino, anno ccccxxxi ; Zeno
denique Rhinocurensis Chalcedonensi anno ccccli.

an hic Epi-
scopus du-
bitatur

*Hæc dicta sunt, si forte S. Zeno, hoc die relatus
fuerit illorum aliquis. Nam in Menæis excusis sic le-
gitur : Τῶν ὁσίων Ζήνωνος καὶ Τροφιλίου Ἐπισκόπων.
De Tryphelio seu Trophilio Episcopo in Cypro, cum
Martyrologio Romano et Menæis MSS. agemus se-
quenti die. Quid si Zenonem arbitraremur supra rela-
tum Majumæ Episcopum, quem alio die necdum repe-
rimus a Græcis relatum ? Interim ad diem præceden-
tem .xi Junii referuntur SS. Zeno et Triphyllius in
Menæis Chistletianis, et solus posterior appellatur Epi-
scopus ; de Zenone autem ista leguntur Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ
ὁ ὅσιος Ζήνων, ἐν εἰρήνῃ τελειώτη. Eadem die S.
Zeno, in pace vitam finit : ubi hi etiam adduntur
versus.*

Χριστῷ συνέστην, ὅσπερ ἠλπισε, Ζήνων

Τὸ τῆς γραφῆς γὰρ, Ἐλπίς οὐ κατασχύνει.

Assistit, ut speravit, jam Christo Zeno

Scriptura namque, Spes non confundit, ait.

*Ambo referuntur in MS. Synaxario Constantinopoli-
tano, et Menæis MSS. Ambrosianis : sed ob titulum
Episcopalem non integre ibi scriptum dubitamus num
is de utroque, an autem de ultimo salum accipiendus
sit.*

DE S. JULIANO

HEGUMENO CONSTANTINOPOLI

SYLLOGE, de ejus cultu et sepulturæ loco.

G. H.

XII JUNII

Memoria
sacra.

Synaxarium MS. Ecclesiæ Constantinopolitanæ
jam supra laudatum, ista de hoc Sancto sugge-
rit : Τοῦ ὁσίου Ἰουλιανοῦ τοῦ εἰς τὰ Δέδα ἐν τῇ
Δαγούτῃ. In Menæis excusis sub finem legitur, ἐν
τοῖς Δαγούτῃ, pro quo in MSS. Chistletianis habetur, ἐν
τῇ Δαγούτῃ. Raderus noster arbitratur, quod Liba
haud procul abest a Nitria Ægypti : sed vocem Da-
gati, seu Dagatæ aut Daguel sibi ignotam fatetur. Ar-
bitror ego in ipsa Constantinopoli partem objectam
Thraciæ cum suburbio, Liba dici. Nam in Vita S.
Nicolai Studita, a nobis ad diem iv Februarii illustra-
ta, num. 13, Huni ad Liba regiones vastarunt, et
num. 44, vir quidam pretium redemptionis animæ
divitias egenis large impertiens, in urbe ad partes
Liba semotum locum ac quieti aptum coemens, pro-
posito animi rectissimo, viro sancto Nicolao offert,
commodam ea largitione amanti quietem præstans ;
quem is locum Dei gratia illustre tandem monaste-
rium, optimam in eo a principio basim figens, effecit.
Cantacuzenus etiam lib. 1 cap. 40, asserit corpus

Liba mona-
sterium CP.

Irenes, uxoris Andronici Junioris, Byzantium depor-
tatum in Libis monasterio, magnifice ac regia pompa
funeratum fuisse. Carolus du Fresne Cangii To-
parcha, lib. 4 Constantinopolis Christianæ cap. 6 num.
55, meminit hujus S. Juliani, xii Junii relati, et du-
bitat an non legendum Δεδοξ, cujus appellatione ex-
titit Ecclesia Deiparæ dicata : quam sub Leone Phi-
losopho Imperatore restauratam fuisse, legitur apud
eundem Carolum cap. 2 num 26. In Menæis MSS.
Chistletianis hi versus adduntur.

Ἰουλιανὸς θάπτεται, Πατὴρ μέγας,

Τάφου τὸν ὁδὸν ἡμερῶν πλήρης φθάσας

Julianus magnus sepelitur Pater,

Plenus dierum ingressus sepulchri viam.

*Ex his omnibus videtur colligi posse, S. Julianum
fuisse in dicto monasterio magnum Patrem ; sive He-
gumenum, ibidemque sepultum sacram venerationem
obtinuisse. Foruit dictus Nicolaus Studita seculo
Christi nono, quod videtur etiam de hoc S. Juliano di-
cendum.*

Titulus ma-
gni Patris.

DE S. CUNERA VIRG. MART.

RHENIS APUD BELGAS IN DIOEC. ULTRAJECTINA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

§. I. De genere et ætate Sanctæ verosimilior conjectura, quam files sit Legendæ, quæ sociam S. Ursulæ facit.

CIRCA AN. DCC.

Situs loci,

Rhenen oppidum est ditioris Ultrajectinæ in Belgio, ad dexteram nunc Rheni fluminis ripam, olim ad lævam situm; et ideo fortassis plurali nomine dictum antiquitus, quod esset inter duos Rhenos; Nomen scilicet, qui hisce in partibus Lecka nunc dicitur; et Veterem, cujus ægre nunc vestigia nisi interrupta invenias. Infra ipsum locum scilicet Batavodurum, vulgo wykter-Dursted, supra Vadum nunc Wagheninghe nuncupatum: intra quem tractum et ultra religiose colitur S. Cunera Virgo Martyr. De ea hodie in Additionibus ad Usuardum Molanus: In oppido Rhenensi elevatio S. Cuneræ, Virginis et Martyris, facta scilicet a S. Willibrordo Trajectensi Episcopo, adeoque intra annum DCCXIV et DCCXLIV: per annos enim omnino quinquaginta, teste S. Bonifacio Moguntino Epist. I prædicans gentem Frisonum, maxima ex parte convertit ad fidem Christi, fana et delubra destruxit, et ecclesias construxit, Sedem Episcopalem constituens in loco et castello quod dicitur Trajectum; utpote gentis totius tunc Regia.

ubi corpus
elevatum a
S. Willibrordo

B

2 Hoc quam certum est, tam incertum nobis sit popularis traditio, qua nunc passim creditur, venisse Cuneram sociam S. Ursulæ, cum suo comitatu apud Agrippinensens cæsæ; quodque eam Radbodus Rheni Rex, cædi illi præsens, sub suo occultatam pallio, nunc ex omnibus vivam servavit, Rhenosque deductam suæ commendaverit uxori. Credibilia sunt tali principio subijuncta cetera: videlicet, quod Rhenensis Domina, videns Cuneram singulariter amari a marito; zelo mota, eandem in stabulum tractam strangulaverit auxilio pedissequæ unius, atque in stabulo defoderit. Additur, quod in furorem acta ipsa Domina, se præcipitio peremerit; defunctæ autem sanctitatem manifestaverint nocturna supra corpus luminaria, et equi stabulum ingredi recusantes: quibus motus Dominus loci ad ejus honorem suum donavit et dotavit Palatium. Post annos autem plurimos, illuc transiens S. Willibrordus, rogatus a civibus fuit, quatenus B. Cuneram, Virginem ac Martyrem, pro qua Deus quotidie diversa facere consuevit miracula, transferre dignaretur. Ita sermo sive legenda pro festo, quem Gerardus Vossius, in libro de Historicis Latinis initio seculi XVI compositum credit: seculum fortassis XV scripturum, si Belgicam, ejus versionem vidisset anno MCCCCLXXX curatam in bona civitate Trajecti, ut terminis Typographi utar. Multo antiquiorem esse nulla ratio suadet, Hunc autem sermonem sive Legendam seculi Auctor Florarii MS. Sanctorum Martyrologium Coloniae et Lubecæ excusum an. 1490, Grevenus in Additionibus ad Usuardum, Ferrarius Mirans, Gelenius, Wilsonus, Saussayus, incunctanter Cuneram ipsam laudant, tamquam Ursulanæ societatis.

Synopsis
Legendæ male
consultæ,

C

3 Colitur S. Ursula XXI Octobris. quando de ea ejusque Sociabus agendum ex professo erit, interim non potui me cohibere, quin in Conatu Chronico-historico de Romanorum Pontificum serie, Dissertatione propria quærerem, an inter SS. Pontianum et Anterum locus esse possit Cyriaco, qui dimisso Pontificatu Virgines ad martyrium secutus dicitur, ideoque in Catalogis Pontificum prætermisus. Deinde in Paralipomenis ad eundem Tractatum pag. 38 delibari totum illud argumentum; et definiendo potius quid in Legenda Ursulana prorsus sit incredibile, quam quid credibile censeri debeat, præter sanctitatem et cultum, in controversiam non vocandum, meas aliquas conjecturas pro-

ubi Cuneram
dicitur una
sociam S.
Ursulæ;

adeoque secu-
lo 3 vel 4
vixisse,

posui, in iis lectorum exploraturus judicio, prius quam ad rei summam veniatur. Undecimque tamen collectæ Virgines, et quomodocumque Coloniæ adiectæ, aut quacumque occasione necatæ dicuntur; idque sive Maximino Imperatore, ad annum CCXXXVI Christianos persequi exorso; sive Maximo tyranno, contra immisos in se Hunnos atque Coloniæ obsidentes festinante, ad annum CCCLXXXV; quidquid, inquam, de ipsis elegeris; non apparet qui ratione possit ad ejusmodi Societatem S. Cuneræ pertinuisse.

4 Etenim gens Fresonum tota, usque ad S. Willibrordi adventum et finem septimi seculi, (ut dixi) gentilitatis tenebris implicata tenebatur; nec ulla ratione verosimile apparet, in Rhenensi tam prope Ultrajectum oppido, Christianum, non dicam Regem, sed vel Toparcham fuisse, tribus vel quatuor seculis citius; qui Cuneram viventem apud se habuerit, et sepulchrum mortur honoraverit, donato ei palatio suo. Similis autem etiam major difficultas invenitur in ipsius S. Cuneræ persona et genere, dum ea creditur filia Aurelii et Florentiæ, in Ortayade minore, apud urbem dictam Orchadæ regnantium; quod Cronbachius aliique sic intelligit, quasi dicatur Orcadum Regis fuisse filia, et quidem ex alterutro parente ipsiusmet S. Ursulæ consanguinea. Etenim Orcades insulæ, extremo Aquilonaris Britannicæ angulo objectæ, ut lingua hodiernum fere Gothica, et a Pictoribus, Scotorum seu Hibernorum linguis diversissima utitur; sic existimantur ex Gothia Daniare primos habitatores accepisse, Scotisque et Pictis semper fuisse inimici; ut posito etiam quod Britannia Ursula fuerit, ægre credi possit, matrimoniorum communionem aliquam inter gentes, moribus magis quam spatiis discretas, intercessisse. Damus tamen hoc, an etiam dabimus Romana nomina usitata fuisse in insulis, ad quas nec adspirare quidem ausi Romani, redactos in Provinciam Britones ægre defensabant a Scotis Pictisque, objecto eis celebri illo muro, qui etiamnum determinat regna Angliæ ac Scotiæ nunc omnibus nota.

et Rhenis
famulata
Regi:

E

item fuisse
Regis Orca-
dum Aurelii
filia,

licet istæ
insulæ

5 Scoti quidem dicunt S. Palladium, missum sibi a Cælestino Papæ anno CCCXXXI Episcopum, usque ad Orcades extendisse apostolicam curam, directo ad illos S. Sernuno Episcopo; et S. Kentivernum seculo VI easdem per discipulos instruxisse. Sed neque id satis certo probatur, et nihil facit ad tempora S. Ursulæ, uno saltem seculo anterioris. Hodie quidem insulæ illæ Angliæ Imperii pars censentur, quatenus etiam Scotina complectitur, et eorum Episcopus dum, res Catholica stabat, suberat Archiepiscopo Andrapolitano; anno tamen MLXXXV apud Malmesburiensem lib. 3 adhuc nominatur Paulus, Arcadum Comes, hereditario jure subjectus Regi Noricorum sive Norwegiæ, qui ipsus Scotiæ Regi oppignoravit anno MCCCCLXXXIV. Et Picti quidem, Britonum extremi per quos, si amicitia major fuisset, fidem Christianam fortasse possent credi edoctæ Orcades; non ante annum CCCXXX veræ fidei lumina suscipere inceperunt, serius aliquanto iis qui erant in Hibernia Scotis. Norvegi autem, Dani ac Gothi, primos prædicatores Evangelii tantum acceperunt post annum DCCC. Quandonam porro vixerit S. Magnus, Orcadum Apostolus habitus, (cujus nomen apud Otaum Wormium in Fastis Danicis invenio notatum ad XIX Augusti) necdum comperi, vix tamen putem eo penetrasse ante seculum XI.

F
solum tentatæ
dicuntur
sec. 5,

forte nec
ante an.
1000 fidem
susceperint.

6 His ita se habentibus, siquid veri subest populari da

A de S. Cunera traditioni (ut semper subesse talibus solet aliquid veritatis) credam illius Dominum, unum inter multas fuisse eorum Procerum, quos S. Willibrordus Christianos fecit in hisce Frisiae ac Germanicae confinibus. In hujus ministerio cum degeret Cunera (cujus nomen ejusdem cum nominibus Cunradus, Cunigundis, Cunibertus originis, suadet illam non valde peregrinam credere) cum ab unguiculis Christiana; amorem heri multis sibi modis mereretur; ob ejus uxore minus pia per zelotypiam interempta sit. Divinis autem miraculis sanctam declarantibus, primo ipsum stabulum in quo sepulta jacebat, conversum sit in ædiculam sacra, probante et supra corpus altare consecrante S. Willibrordo, vel aliquo ejus Trojecti successore cui Willebrordi nomen aptaverit vacillans traditio, et altare supra corpus consecrante. Deinde vero crebrescentibus miraculis, et Christiana religione apud Rhenenses magis magisque efflorescente, cum Parochialem ecclesiam ampliorum mihi dedicasset idem vel alius Pontifex Trojectensis, a civibus rogatus sit sanctum corpus elevare: quod hoc die vi Junii fecerit.

nec adeo
dum post,
elevatum
corpus esse,

cujus alia
quoque In-
ventio 19
Decemb. et
Translatio
29 Oct.
memoratur.

B 7 Alia nihilominus Inventio S. Cuneræ Virginis et Martyris notatur in Florario ad diem xix Decembris: nec mirum fuerit si post annorum plurimum discursum, bellorum vel incendiorum casibus eversa ecclesia, et sub ruinis sepultum corpus socram fuerit, iterumque inventum lætificaverit Rhenenses: qui jam, nescio unde, persuasit ipsam fuisse e Societate undecim uulium Virginum, in ipsarum Octava id est xxviii Octobris faciendam Translationem censuerint, prout hæc notatur in Martyrologio quodam Coloniae excuso sub annum (ut Molanus indicat) 1521. Eo tamen die Florarium notat Passionem: quod licet passim probari videam, tamquam a S. Willibrordo institutum; vereor tamen ut id verum sit, magisque inclinor ut credam ignotum, omnino mansisse diem cædis, clanculo patratæ. Ut ut est, oportet satis celebrem fuisse diei xxviii cultum, ratione S. Cuneræ, tunc vel passæ vel translatae, quandoquidem in Legendario Ultrajectino S. Salvatoris, unde Acta dabimus, ipsa invenitur tali die locata; et consequenter sub ejusdem, tamquam primarie, nota, etiam in originaria Rhenensi membrana, unde transcripta illa esse cognovimus cum ipsam nobis videre licuit. Quod Martyrologium Scaticum Camerarii S. Cuneram proponat ix Junii ne flocci quidem fecerim, propter manifestam auctoris in talibus comminiscendis levitatem, qua cum Dempstero certasse videtur.

C §. II. Legendæ Rhenensis ætas ac fides exigua, gemina Reliquiarum inspectio.

Hactenus scripseram, cum beneficio Illustrissimi ac Reverendissimi Domini, Petri Archiepiscopi Sebasteni, et Vicarii per Provincias fœderatas Apostolici, accepi originales Rhenensium membranas, ab annis circiter trecentis exaratas, ad usum Chori (ut forma et character major monstrat) sed quod dolemus foliis sex revulsis mutilas, quæ universim fuerant, ut minimum sexdecim. Harum initio ponitur Prologus, ad genium seculi xv sic exordiens; Cunera, quasi Condens æra, quia thesaurum hic in terra condidit, quem in cœlo nunc invenit. Deinde subtextitur Genealogia S. Cuneræ, tali exordio: Secundum Isidorum, in Europa jacet quædam terra, quæ Orcades dicitur, et habet in se triginta tres insulas, de quibus tredecim ab hominibus Christianis possidentur... quæ quondam steterunt sub imperio Regis Orcadorum. nunc autem Regis Angliæ, et Teutonice vocantur Bartnengen: in qua terra magna urbs regalis jacet, quæ quondam Orcada vocabatur, nunc autem Jork. Tam infeliciter posito principia (nullum enim Jork, præter Eboracum in Anglia novimus, nec Anglis quidquam

Legenda MS.
Rheni cum
Prologo

et genealogia

D juris, pro eo quo ista scribebantur tempore, in Orcades concedimus) tali, inquam, principio congruant cetera quibus Auctor illa in civitate Regem fingit Aurelium, qui ducto contra barbaros exercitu victus, captus, Soldanoque Babylonis traditus, ab hujus filia per eum a cultu idolorum abducta (quasi vero Soldani isti sacrum idololatæ) ejusque matrimonium pacta liberatus, cum ipsa redierit, ex eaque Cuneram genuerit; postquam Judæus astrologus prædixerat, ex eo procreandam mulierculam servam, quæ secundum cursum cœli in terra floreret virtutibus, sicut terra floribus et cœlum sideribus, per quam multi desolati consolabuntur, et infirmi sanabuntur: ipse autem quia noluerit uxori istius Judæi in adulterium consentire, nunc claret gloriosis miraculis; sicut et uxor ejus baptizata, quia in timore Christi vitam suam ducere ac mandatis ejus ferventer intendere studuit, tunc claruit virtutibus et signis, et nunc multis gloriosis miraculis.... Sic hæc sancta et electa Virgo Cunera a Judæo prophetizata est, antequam nata, cujus meritis gloriemur in secula. Amen.

prorsus fabulosa;

9 Soldanos Babylonios nosse primum mundus cepit, sub eorum primo Saladino, qui anno MCLXIV Ægypto potitus, totam Califarum potentiam ad se traxit, et Babylone sive Cayri sibi ac posteris sedem Imperii elegit: cujus ætas, quantum distet ab ætate Rasbodi Frisonum Regis, et S. Willibrordi sub eo prædicantis; atque hæc porro a tempore Ursulani martyrii, quis non videt? et per consequens, quam male consuta sit tota sequens Legenda. Auctor licet pollicetur de vita et morte S. Cuneræ Virginis et Martyris, quæ de ea scripta sunt, recitare; scripta tamen valde antiqua habuisse præ oculis præsumi non debet; utpote compilata post vulgatam Ursulanæ Passionis historiam; quam ut Crombachius contendat ad seculum vii et S. Cuniberti attollere, verior tamen ne potius debeat seculo ix vel x adscribi: hæc autem nullam sociarum nominatum appellat præter unicam Pinnosam. Annoveinde MCLXXXIII descripta est nova undecim millium Virginum historia, ab Anonymo præterente, revelationes B. Elisabethæ Schonangiensi factas, annis post obitum ejus xviii. Tali historia totis mox Germaniis sparsa, et propter rerum catenus inauditarum novitatem magno cum plausu accepta, quamvis nulla ibi appareret Cunera, nedum genealogia ejus; exemplum tamen hujus simili libertate fingendæ datum est; ut hæc de qua agimus, non debeat antiquior censeri seculo xiii aut xiv.

ad imitatio-
nem earum,
quæ S. Elisa-
bethæ Scho-
nang. tribuan-
tur,
E

adeoque secu-
li 13 aut 14
primum edita.

10 Genealogiam in prædictis membranis sequitur novus titulus, rubrica descriptus. Hic incipit Passio ejusdem Sanctæ: et additur vox Thema, quia exordium sumit ab hac sententia Psalmi LXVII, Mirabilis Deus in Sanctis suis. Molanus, in Natalibus Sanctorum Belyii allegat historiam Latine impressam tomo secundo Legendæ Lovanii et Coloniae in infantia typographiæ. Erat hæc Legenda primo Coloniae excusa anno MCCCCXXXIII, et biennio post Lovanii recusa. Edidit eandem noster Pater Hermannus Crombach, tomo 2 Historiæ Ursulanæ lib. II cap. 10, usus codice MS. Ecclesiæ Cathedralis Ultrajectinæ S. Martini: asseritque, aliud egraphum sibi submissum a Reverendissimo Archiepiscopo Philippensi, ex originali in arca S. Cuneræ reperta; eo scilicet quod præ manibus habeo. Præterea Joannes Gerbrandus a Leyda Carmelita, in Chronico Episcoporum Ultrajectinorum et Comitum Hollandiæ cap. 4 et duobus sequentibus, eandem Primitam et translationem descripsit. Nos ipsam pridem habebamus ex MSS. duobus, altero Monasterii Bodecensis in Westphalia, altero ecclesiæ S. Salvatoris Ultrajecti: quibus inter se et cum impresso atque membrana Rhenensi collatis, hic eandem Legendam exhibendam censuimus, ut suo judicio inde excerptat Lector quod probaverit magis: damus autem ipsam sub titulo Sermonis, ut magis apto.

Ea Legenda
pridem Latine
impressa,
F

seu potius ser-
mo, datur ex
MS.

A 11 *Cum prædictis membranis priter ocepimus descriptum un. 1695, 5 Septemb. T. Donchers Prototestimonium, de Reliquiis ac earum visitatione et custodia, sub nota anni MDCXV, XVI Maji, stylo vet. tenoris sequentis.* Cum D. Joannes Ludolphi, Vicarius ecclesiæ Rhenensis, in peregrinatione Buscoducensi anno dicto VII Maji obiisset; qui hactenus, ex permissu Superiorum in custodia habuerat, propter temporum iniquitatem, Reliquias sanctissimæ Virginis et Martyris Cuneræ, Patronæ Rhenensium; eo defuncto earundem Reliquiarum visitationem et inspectionem habuerunt adm. RR. et Venerabiles Pomini, D. Wilgerus a Mœrendael, ecclesiæ B. Petri Trajectensis Decanus; R. D. Victor Schorelius, ejusdem Ecclesiæ senior Sacerdos et Vicarius; et M. Jacobus Boolius, Ecclesiæ B. Mariæ Præbendatus; repertaque sunt in lignea custodia hæc sequentia, in quatuor diversis involucris. In primo involucro, quod extus est bysso Damascena rubra rectum, et linteo candido velo de intus. hæc erant. Duo maxima ossa, ad longitudinem palmæ cum dimidia. Tria ossa alia, ad longitudinem unius palmæ. Quinque alia ossa longa, sed aliquantum minora. In secundo involucro, quod extus tegitur nigro bysso et trita, de intus candida tela, hæc reperta sunt: Partes capituli tres, ad latitudinem trium digitorum, et longitudinem paulo amplius digiti; os majus, ut videbatur, ex scapulis; duæ partes ossium crassiores, et aliquanto majores; septem partes notabiles, sed præcedentibus adhuc minores; adhuc aliæ quatuor partes ossium minimæ. Tertium est capsula ex bysso rubra, aureis oris, in quo erant duæ vittæ aut capituli ornamenta ex textili bysso, in quorum altera hærent insignia multa ejus Virginis duplicis generis, in altero flosculi aurei sunt intertexti: In quarto involucro est Mantile strangulationis ejus, longum paulo amplius duabus ulnis, latum tribus ulnæ quadrantibus, cum dimidia, involutum duobus aliis mantilibus, candidis flosculis byssinis ruditer distinctis: cui pro supremo involucro additum videtur antiquum et tritum Corporale. Hæc a nobis inspecta et visitata, eidem capsulæ ad conservationem pro supraposita civitate Rhenensi fuerunt denuo inclusa, anno et die quo supra: In cujus rei testimonium hanc ipso tempore scriptam testimonii sebedam subsignavimus. *Et subscripti erant iidem tres qui supra.*

C 12 *Crombachius Historiæ Ursulanæ lib. 10 cap. 41, recitat Epistolam Illustriss. Philippi, Archiepiscopi Philippensis, et per Fœderatorum Statuum Provinciarum Vicarii Apostolici datus Ultrajecti XII Martii, anno MDCXXXVIII, in hæc verba: De vita, morte, et miraculis S. Cuneræ, Virginis ac Martyris, veriora ac solidiora scribere ac referre non possum, quam quæ, tum impressa ante centum et plures annos, inveni inclusa capsulæ, quæ Caput et majorem partem Corporis ejusdem sanctæ Martyris continebat, simul cum manutergio seu mappa manuali, qua strangulata est; et duabus vittis crinalibus seu capillaribus (Huyven Belgice appellamus) quæ omnia in bona custodia apud nos conservantur. Quod attinet ad historiam vitæ, manuscriptam ante ducentos fere annos..... adjungo hisce copiam ejus. Quoad miracula... satis magno numero notantur in dicto libro MS. et credo in exemplari impresso, quod Coloniam missum, eadem contineri. De aliis recentioribus vel circa nostra tempora factis nihil certi habeo, nisi ex relatione quorundam seniorum; nec licuit plenam hactenus informationem sumere. Scio tamen, unum vel alterum, qui cum periculosa admodum obstructione gutturis laborarent, cum missam sibi a nobis particulam Reliquiarum S. Cuneræ devote gutturi applicarent, sanitatis gratiam recepisse.*

Junii T. III

eandemque Deo per intercessionem S. Cuneræ acceptam retulisse.

§. III. *Cultus Reliquiarum S. Cuneræ per varia loca, et quædam ad eas miracula.*

Laudatus § superiori Crombachius, lib. 8 terrens Indicem omnium earum Virginum, quæ variis in locis cultæ, putantur ad Ursulanarum Societatem pertinuisse, plus quam unam Cuneram numerat, quod sane minor: cum neque ex titulis sepulchralibus l. 7 cap. 19, neque in Indice, post eundem librum contexto, ex revelationibus BB. Elisabethæ et Hermannæ adscriptis, hujusmodi nomen inveniatur. Nam si excusari possit Rhenensis Cuneræ in illis præmissio, utpote diu post alias et olim necata; unde quæso sciri potuit, ea Capita quæ in ecclesia S. Vincentii Colonia, et in monasterio Swivokano Cisterciensium Virginum apud Teneramundam habentur sub nomine S. Cuneræ, Martyrum ex ea Societate esse? Nisi dici possit, de veritate quidem ipsarum Reliquiarum inde constare, quod sumptæ sint ex cumulo altarum; nomina vero gratis assumpta, quemadmodum quotidie fit circa Reliquias Roma allatas. Constat interim, Cuneræ Rhenensis neutrum Caput esse, quando id, quod illius esse creditur, adhuc in cossa ejus tenetur.

14 *Ceterum ut ista Capita nihil ad ipsam spectare existimo, sic neque ad peculiarem ejus laudem facere puto, quod in B. Meinweri Episcopi Paderbornensis Vita, v Junii illustrata num. 7 legitur, de hominibus matris ejus qui dominæ suæ, filii hæreditatem abalienare conatæ, gratificaturi, obtulerunt pro ea juramentum, super Sanctorum Reliquias faciendum, allatis de ecclesia vicina Rhene, constructa in honorem S. Cuneræ, iis in quibus jurare consueverant. Licet enim Crombachius toto capite 40 libri 10 conetur inde probare, quod fuerit antiquissima consuetudo Clivensium et Geldrensium, probandi perjuros ad S. Cuneræ Reliquias; nihil tamen adfert, quo vel probet Reliquias, quas illi ex S. Cuneræ ecclesia attulerunt, ipsius fuisse; neque hoc dato, quod id fuerit hæc Reliquias peculiare, probat eum morem universim circa quasvis Reliquias fuisse. Utcumque tamen id se habuerit, nemo contemptim a Meinwerco habitus credat qualescumque Reliquias, quia eas abjecit, et prolatis de apothecis suis Reliquiis Apostolorum Petri et Pauli et S. Blasii, super eas eos jurare fecit; sed intelligat, merito suspectas eas Episcopo sancto fuisse, quas offerebant homines pejerare parati; idque ut impunitius facerent, profanu forsitan ossa in medium adducentes. Interim ex eo ipso loco probatur celebritas Sanctæ, ætate Meinweri id est XI seculo.*

15 *Ejusdem celebritatis continuationem, nihil per hæreses prædominantes immutatam, probat etiam frequens usus, tota circum regione, Cuneræ nomen baptizandis puellis adoptandi. Solet autem passim nomen istud contractim pronuntiarî Knera, unde diminutivum Knertje vel Knirtje. Invenio etiam manu Rosweydi nostri exaratum schedulam in hæc verba, Petrus Biyenborg S. Theol. Licent. ignotus nobis hactenus, hanc Collectam ponit XI Junii, die S. Cuneræ Virginis.*

ANTIPI. *Cunera Virgo nobilis pauperum solamen;*

Ultrajectensis patriæ sit sedulum juvamen.

Deus qui pro fidei Christianæ constantia, ad preces gloriosæ Virginis et Martyris tuæ Cuneræ, panes in ligna convertisti; et ipsam pro te strangulatam, corona martyrii decorasti; fac nos, quæsumus, ejus precibus a peccatis converti, et a nexibus immundorum spirituum liberari. *Ante ortum vero Calvinismi sive Geusismi in Belgio, inveniebantur Belgici quidam incultique versus, quos eadem in scheda Rosweydis reliquit hoc sensu: Rhenis, ad pedem sublimis*

8

atque

Instrumenta inspectarum Reliquiarum an. 1615.

D
ACTORE D. P.

Ea quæ alibi habentur capita,

hujus Cuneræ non sunt.

E

An fuerit Rhenis usus perjuros probandi ad ejus Reliquias?

F

Nomen istud frequens.

Fetus Collectæ,

quando etiam inventus liber MS. miraculorum.

et patrocinium præsertim ad mali gutturis.

A atque magnificæ turris, stat ornatissima S. Cuneræ ecclesia, ibi ut fertur martyrizatæ : ejus ibi corpus requiescit, et sepulcrum visitatur ab hominibus, equis et bobus, gravi morbo laborantibus : curantur autem ibi præcipue faucium dolores.

Ossa quædam ex Belgio in Lusitaniam delata,

et inde Antuerpiam relata:

16 Atque hæc sunt quæ de veteri Cuneræ apud Rhenenses cultu, deque ejus ibidem adhuc servatis Reliquiis nonnullis colligere potui. Quid aliis partibus sacri corporis factum sit; liber deinceps enarrare. Imprimis autem recordari te, Lector, velim, quod in Appudice pro die 2 Aprilis ad Acta S. Mariæ Ægyptiacæ, dedi publicum instrumentum, per quod constat; Emmanueli Portugallix Regi an. MDLXV, a Margarita Austriaca, tunc Belgii Gubernatrice, missas Reliquias S. Adciani et quinque Belgicarum Sanctarum ibi nominatarum, in quibus S. Cunera : ex quibus singulis separatam particulam Rex ille dederit nepti suæ Mariæ desponsæ Alexandro Farnesio Principi Parmensi, Margaritæ prædictæ filio; reliquas majores partes sibi ac regno suo reservans. Hæc vero quomodo inde in Galliam ablata sint, ab Antonio Notho, Lusitanici regni titulum sibi arrogantes, ab eoque sub annum MDCXIV donatæ filio Emmanueli, Ordinis Cisterciensis Religioso, una cum aliis multis præstantissimis Reliquiis sanctorum XXXIV, et anno MDCXXXIII monasterio S. Salvatoris Antuerpiæ fuerint ab eo consignatæ, ac denique anno ejusdem præsentis seculi LXXI solemniter elevata, deductum videri potuerit § 4 Comm. prævii. Unum hoc dixero, quod, Num. XVI recenseantur binæ partes ossium S. Cuneræ, Virginis et Martyris 21 Junii, ubi legendum 12.

plura Embri- cam translata 1602,

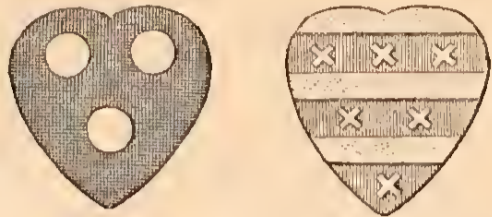
17 Sed longe major sacri corporis portio ad nostrum Collegium Embricense pervenit, anno MDCII, una cum hisce litteris. In nomine sanctæ et individuae Trinitatis. Amen. Notum sit omnibus, præsens instrumentum lecturis aut legi auditoris, quod Nobilis Dominus Thomas a Buerlo, MDCII, ii Januarii, attulerit Reliquias S. Cuneræ, Virginis et Martyris, quæ asservantur in Rhenen, quas ipsi donavit venerabilis vir ac Dominus Joannes Ludolphi; i Os tibiæ vel brachii II. Os ex collo rotundum cum tribus particulis; III, ex ejusdem Virginis et Martyris vitta excisa duo (ut putatur) patris et matris gentilitia insignia acu picta, quæ eadem civitas Rhenen usurpavit, a sua Patrona accepta; IV, Fasciculum filorum ex sacra mappa, qua fuit strangulata. Quæ omnia diligenter dictus Sacerdos, præsentem

cum sigillis vitta crinalis,

C Domino Buerlo exemit ex capsâ, in qua dictæ Martyris Reliquiæ asservabantur, quæ per ipsum clam conservatæ sunt. In cujus rei fidem subscripserunt et sigillo roboraverunt, XXIV Aprilis anno MDCII, Thomas a Buerlo, Zutphaniensis, atque annis aliquot causa religionis exul, in Collegio Embricensi commoratus : et Joannes Hasius S. J. tunc Collegii Rector, in eoque mortuus anno XXIV hujus seculi : qui prædictas Reliquias inclusit capsellæ cuprææ inauratæ, lamellis- que argenteis ornatæ, ac prorsus simili cum altera capsâ, cui incluserat Reliquias SS. Eusebii, Martyris Romani, Patrôni Arnhemensis, ab eodem Domino simili ratione acceptas, quarum mentio faciendâ XXV Augusti; simul autem exponuntur ambæ Capsæ illæ majoribus festis in altari, et suo quæque die ritus Duplicis officio coluntur a nostris. Ut vero istæ omnia aliæque similia legitima essent, Octavius Frangipanius, Episcopus Tricaricensis, Nuntius ad Belgii Principes Albertum et Isabellam Apostolicus, concessit prædicto R. P. Joanni Hasio, Collegii Rectori, plenam potestatem, colligendi ex locis hæreticis et retinendi sacras Reliquias, ea super re confectis et sigillatis litteris, ex Neoportu Flandriæ anno MDCII. Ita testatur, qui omnium Embricensis Collegii Reliquiarum descriptionem nobis misit, anno MDCLXIX, Fridericus Eimeren S. J.

ex facultate Nuntii Apostolici,

18 Ego satis certus, una cum plerisque nunc eruditis in re Tesseraria, sive ut vocant Armoriali, grutilitia nulla insignia in usu fuisse atate S. Willebrordi, nedum S. Ursulæ, ac ne quidem diu post; sed seculo x primum capisse usurpuri, primum quidem arbitraria et vaga, deinde fixa; ipsu, quæ parentum Cuneræ fuisse imperite præsumuntur, curavi Embricæ delineunda atque hic exprimenda.

Nolim equidem existimare, ea istic picta collocataque fuisse, ut persuaderetur posteritati, quod S. Cunera ipsis usa sit, ad parentum suorum conservandam memoriam, usurpandaque Rhenensibus dimiserit (hæc enim turpis impostura foret) sed ad fidem ipsis vittis, quibus intextæ videntur, publice faciendam, quod ille una cum sacris ossibus antiquitus servatæ fuerint : et Domini quidem Rhenensis ipsa esse insignia, quibus et oppidum utitur, tres scilicet flavas fascias ductas per campum argenteum, ejusdemque metalli sex cruculis decussatis, Saltuariis vulgo dictis, inspersas, alii Conjugis seu Dominæ fuerint, ductæ fortassis ex Rotzenbergica familia, cui tres globi argentei super nigro fundo pro tesseris sunt, uti videre est in Horto armoriali impresso Gandavi, sub nota anni 1567, uti mihi Alkmara scribit prænobilis Dominus Adrianus Westphalen. talium rerum diligens scrutator. Fieri etiam potest, ut ipsæmet vittæ, anathema sint, Sanctæ positum ab aliqua Rhenensis Domini uxore, in memoriam curati u gravi aliquo dolore capitis.

19 Porro inter complures pretiosas Reliquias, quibus Metropolitanu Ultrajectina dives erat, etiam insignes aliquæ censebantur ejusdem S. Cuneræ, nescio quam pridem illuc allatæ. Has omnes cum rerum potiti Calvinistæ parvi facerent, inventas ibi civis Catholicus, cognomento Botterus, familia Consulari vir (cujus vidua usque ad hujus seculi medium superstes plurimum laudatur in vita Venerabilis Joannæ Randenradæ, apud Ruremondenses cum magnæ sanctitatis opinione defunctæ) Botterus, inquam, redemit omnes, pretio bis mille florenorum. Exactis autem duodecim annis induciarum, inter Hispanos et Hollandos servatarum, Canonissa quædam a Rhynfeld cognominata, Domini Botteri neptis, S. Cuneræ Reliquias donavit adm. Rev. Dom. Joanni Moors Bernensis Canonice Ordinis Præmonstratensis Abbati : qui eas in Pastoralis sua ecclesia de Berlicem deposuit. Hinc propagata erga Sanctam devotio, Catholicos undique excivit, eos præsertim qui circa Rhenen in Velavia ac Betavia commorantur. Confluant autem hi potissimum ad Dominicam immediate præcedentem festum S. Joannis Baptistæ, quando illius ibi festum celebratur.

Ex redemptis Reliquiis Ultrajectinis,

pars S. Cuneræ delata in Berlicem,

20 Neque post captam a Statibus Silvæducis cessavit confluxus ille publicus, quoad per Monasteriensem pacem licuit Fœderatis publicum omnem Catholicæ Religionis exercitium toto Silvæducensi territorio prohibere : quo tamen ne penitus cessaret cultus Sanctæ, placuit Bernensi Prælati transferre Reliquias S. Cuneræ in proximum Catholicoque ritui relictum agrum; in vicum, inquam, Bedaf, sub Dominio Ravesteniensi, ubi magis magisque inclarescit devotio popularis erga S. Cuneram. Ita in suis ad me litteris Dominus Lucas Sioghers, diu apud Bedaf commoratus, et anno MDCXC rem Catholicam in Berlicem curans; et addit : Vidi testis oculatus mil- lenos

et inde in Bedaf.

magno concursu honoratur.

A lenos homines, prædicta Dominica convenientes cum magna devotione, nec sine fructu et levamine ægrorum, maxime contra dolores gutturis. Novi etiam Graviensis oppidi viduam perquam honestam; quam inflammato immedicabiliter gutture, extra convalescendi spem posuerant medici. Sed adfuit invocata pie virgo Cunera, et malum dispulit: ipsa vero beneficii memor, quotannis redit votum solutura. Audivi etiam Tentonici Ordinis Parochum quemdam, pro concione asseverantem, a simili se malo curatum facto voto, et cerea anathemata, centena atque centena, in Bedaf appensa, palam faciunt, quam multis ibi auxilio fuerit invocata Cunera. *De Domino Bottero ejusque uxore pluribus infra agetur, ubi de S. Odulfi Reliquiis, per hanc Collegio nostro Hallensi communicatis.*

SERMO IN DIE FESTO

Circa seculi XIV initium compositus, ex Codicibus antiquitus scriptis et excusis.

Prologus de fine et utilitate hujus Legendæ

B Mirabilis Deus in Sanctis suis, qui, inter cetera suæ potentiae miracula, etiam in sexu fragili mirabilia operatur. B. Cuneram ad nos extremos a pene mundialis circuli incolas, olim transmittens, fecit mirabilia in vita sua, in morte pariter et post mortem: quam Sanctam, in exemplum virtutum propositam nobis, honorare et venerari, sicut decet, merito tenemur; præsertim qui in circuitu loci passionis ejus, id est diœcesi Trajectensi h commorantes degimus. Honorare, inquam, hanc Sanctam, et alios utriusque sexus Sanctos, eorum vitam recolendo, nobis prodest ad imitationem; quam dum attente pensamus, torporem mentis excutere, ac eorum sequi vestigia, pro nostrarum modulo virium, incitatur. Insuper ex Sanctorum digna veneratione fructus nobis acquiritur, et ex eorum oratione. De vita igitur et morte sanctæ Virginis ac Martyris Cuneræ, quæ de ea scripta sunt, recitemus.

in qua dicitur Cuneræ S. Ursulam commitata

2 Cum enim B. Ursula, divinis parens nutibus, cum suis Sodalibus Romam aggredi, ad visitandum limina beatorum Petri et Pauli Apostolorum aliorumque Sanctorum ibidem requiescentium proposuisset; ad B. Cuneram ejus consanguineam, nuntios misit in Orcadam c minorem, ad urbem dictam Orcadam [videlicet Jorc] d rogans ut secum vellet proficisci. Quæ precibus S. Ursulæ libenter annuens, obtenta parentum licentia, ad eam quantocius pergebat. Pater autem ejus Aurelius ac mater Florentia e de absentia filiae suæ Cuneræ dolebant. Post hæc S. Ursula, congregatis Sodalibus suis, peregrinationem conceptam perficiens; et in reditu apud Coloniam navigio veniens, Martyrium perpessa est cum aliis Virginibus, sicut in Legenda xi mille Virginum plenius continetur. Porro in illo tempore quo sancta Virginum turba sic martyrizata est, adfuit illic f Radbodus, Rex Rheni, videns Virgines atrociter necari. Denique B. Cunera navem egrediente, ac pro Christi amore Martyrium pati volente, dictus Rex, ob ejus elegantiam misericordia motus, eam pallio texit: secumque ad oppidum Rhenen, ubi morabatur, perducens, ab illa morte Deo favente protexit. Hæc sola Virgo Cunera, de illo felici Virginum Collegio, superstes legitur permansisse.

et sociorum exili a Rheni Rege subtracta

ac Rhenas ducta:

3 His ita peractis, B. Cunera in hospitio Regis existens, Deum semper præ oculis habuit; a mandatis ejus non errans, imo indesinenter orationibus, vigiliis, abstinentiis, ac aliis bonis operibus sine fastidio vacans, ibat de virtute in virtutem, omnemque ornatum seculi cum gloria prorsus contempsit. Pauperibus secundum suam possibilitatem subvenit:

et quia gloria sequitur etiam invitos; Rex Cuneram g considerans virtuosus operibus ferventer intendere, eam exaltavit, universæ præferens familiæ, clavesque regni h commisit eidem. Qua prærogativa accepta, Cunera in aliquo se non extulit; quin potius se in omnibus humilians Regi, Reginae, totique familiæ, commoda fuit in cunctis licitis et honestis: et hac de causa dilecta erat a Rege super omnes ei servientes. Regina vero, perpendens singularem Regis amorem, quem ad Virginem istam gessit; invidebat ei supra modum, cupiens nomen ejus præclarum quomodolibet denigrare.

4 Quapropter Rege aliquando discumbente, ficta mala de sancta Virgine narravit, ut eum ab amore ipsius avelleret. Sed quia vincit opus verbum, indignatus Rex fidem Reginae non adhibuit, indicens ei silentium, quia Cuneram in omnibus fidelem reperit. Unde Regina, grandiore concepta invidia, solito more pravorum, qui semper in vetitum nituntur, ad confusionem Cuneræ quantum potuit per fas et nefas anhelabat. Post aliquot tempus S. Cunera, dum acceptis in sinum suo panibus ad usus pauperum palatium pertransiret; visa est a Regina, quæ Regem ita alloquitur: Domine mi Rex: ecce Cunera, vobis prædilecta, prodigaliter bona spargit, sicut oculata fide discere poteritis. Vocatur a Rege Cunera: quæ multum perterrita, Deum humiliter invocavit, quatenus ab instanti confusione liberaretur. Ex divina clementia panes vertebantur in bastilia i: quæ Rex in sinu ejus videos, Reginam duris verbis increpavit.

5 Ab illa hora Regina, considerans quod non posset Cuneram verbis lædere, moliebatur eam occulte perimere; consilium a sua pedissequa requirens, qualiter hoc opportune fieret. Intelligens pedissequa Reginae voluntatem, cum ea in mortem innocentis Virginis conspiravit. Rege igitur causa venationis ad aeris temperiem equitante; Cuneram arripientes prostraverunt, et quodam singularis operis manutergio, (quod adhuc est in hac k sacra, quæ Rhenen appellatur, ecclesia) strangulantes, sepelierunt eam in stabulo suffocatam. Postquam autem hoc enorme atque in humanum scelus ab eis perpetratum est, se nunquam alicui revelaturas firmiter promiserunt. Rege post pusillum temporis de venatu redeunte, Regina gestu placido alacriter ipsum jucundo vultu salutavit. Perpendens Rex Reginam cum familia sibi obviantes. Cuneram vero non videns, ubinam esset quæsivit. Cui Regina, maleficium suum satagens abscondere, præcogitato mendacio respondit, dicens: In absentia vestra, Domine Rex, parentes Cuneræ venerunt ad nostram l mansionem, eam cum festinatione nimia deducentes.

6 Interea equi Regis ad stabulum ducti, in quo S. Cunera sepulta fuit, nequaquam verberibus aut stimulis compelli poterant, ut intrarent. Quamobrem ducti ad aliud stabulum, faciliter introibant. Discumbente autem Rege, de vespere stabularius, in illo loco stabuli in quo S. Cunera tumulata fuit, candelas ardentes ad instar Crucis videns, Regi celeriter nuntiavit. Quo audito Rex, grandi stupore perplexus, jussit veritatem diligentius experiri. Currentes igitur ad stabulum famuli, candelas ardentes de longe viderunt: sed dum appropinquabant ab oculis eorum penitus evanuerunt. Cumque ingressi fuissent stabulum, videntes recentem terram noviter commotam, effoderunt eam: corpusque B. Cuneræ, cum manutergio quo strangulata fuerat, inventes, de fovea levaverunt. Videns autem Rex Cuneram, quam maxime dilexerat, tam enormiter interfectam, ex verisimilibus conjecturis et ex præsumptione violenta, Reginam comperit suæ uccis fuisse actricem.

D
EX MSS.
g
h
a zelotypa hera

insimulatur prodigalitatibus,

sed miraculo panum in assulas liqui versorum excusatur: E

i

ab eadem deinde clam strangulatur,

k

et in stabulo defossa F

l

duplici miraculo revelatur

Hera in amenitiam acta precipitio extinguitur:

cem.

A cem. Accensus, ergo Rex ingenti furore, Reginam sine misericordia punivit, in tantum, quod rationis expertus vagabatur per totam regionem, insana per triduum: crinesque suos extrahens, vestimenta que sua lanians, effecta est penitus furiosa. Quemadmodum scriptum est, Malos male perdet; contigit de Regina, Deo permittente: quæ tandem, post trium dierum insaniam, seipsam de quodam cacumine præcipitavit. Rex autem, Cuneræ solatio destitutus, ad honorem ejus suum donavit palatium et dotavit m. Passa est hæc sancta Virgo Cunera anno Domini CCCXXIX, atque hic (ut habet novus titulus rubrica scriptus) incipit Translatio Beatæ Cuneræ Virginis: incipit autem hoc modo:

7 Anno Domini DC et XCVIII, B. Willebrordus, primus Episcopus Trajectensis, a Sergio Papa Archiepiscopus ibidem missus, cum suo Diacono B. Adalberto et subdiacono B. Werenfrido, dum visitare suum Metropolitanum intenderet; contigit eum oppidum Rhenen transire: qui cum ibi moram aliquantulum perageret, venientes ad eum sapientiores oppidi, de gestis et virtutibus B. Cuneræ multa recitaverunt: supplicantes unanimiter et devote, quatenus illam beatam Virgineam et Martyrem, pro qua

B n deus omnipotens quotidie diversa consuevit facere miracula, transferre dignaretur. Audito fide dignorum hujus testimonio, gavisus est Præsul sanctus: sed quia tunc arduis occupatus erat negotiis, quæ moram absque incommodo non patiebantur; promissit eorum piam adimplere voluntatem. Postquam autem egressus sui finem nactus est, navigio Rhenum fluvium descendens, [tranquille pervenit juxta montem o Heymonis, ubi] tempestas horribilis insurgens, navemque suam fere deglutiens, omnes [in navi p existentes] submersionem compulit formidare. Invocans ergo divinum auxilium B. Willebrordus, pro mitigatione tempestatis humiliter oravit. Qua per Dei gratiam placata, recordatus est, oppidanis in Rhenis promississe se translationem B. Cuneræ Virginis, dum rediret. Confessus est igitur coram suis, quod propter oblivionem sui promissi, merito fuisset perichatus. Cum autem essent penes oppidum Rhenen, præcepit navim littori velociter applicare: et factum est ita. Exiens navem B. Willibrordus, monuit suos ut ad locum B. Cuneræ humiliter accederent [et devote. Venerunt itaque q omnes, juxta monitionem sancti viri, ad locum C ubi quievit S. Cunera; cum eodem sinceris mentibus accedentes, seque ipsius adjuvari meritis postulantes].

8 Post hæc S. Willibrordus, debitas adhibens solemnitates, corpus beatissimæ Virginis ac Martyris Cuneræ transtulit reverenter. Unde factum est ut nomen ejus, per diocesim Trajectensem magnificentum est nimis; et miracula, quæ pro ea clementer operari consuevit Dominus, divulgata. Veneremur ergo hanc Virgineam ac Martyrem gloriosam, pro qua, sicut prædictum est, fecit Deus mirabilia in vita sua, per panum videlicet in alias res mutationem; et in morte, per candelarum ad ejus tumulum accensionem; et post mortem, per miraculorum crebram operationem. Hæc enim Virgo, pro nullo delicto, sed pro virtuositate quæ incessanter egit operibus, vitam perdidit temporalem: ideoque largitus est ei vitam cum suis æternalem Jesus Christus Dominus noster, qui cum Deo Patre vivit et regnat, in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Si mundialem circumulum melius notum habuisset Auctor, potius ab extremis illius incolis, quam od eos

venisse Sanctum dixisset: ultra Orcades enim nihil est quam terrarum ultima Thule, nunc dicta Yslandia. Belgicus vero Meridianus septem omnino gradibus longius a polo distat, quam is cui Insulæ prædictæ subsunt.

b Scilicet Trajecti ad Rhenum, sive Ultrajecti, diversi a Trojecto ad Mosam.

c Ita membranæ Rhenen. alia MSS. Orcajadam.

d Deest hoc in aliis, verosimiliter postea additum hic, sed valde ignoranter, æque ac in margine ponitur alia manu Eboracensis; nisi traditio fuerit, sed fabulis obscurata, quod indidem oriunda fuerit Cuncra.

e Alia duo ecgrapha, Florentina.

f Nomen hoc in sola membrana Rhenensi legitur: cui postea additum ex conjectura. Ad Rhenum autem erat Trajectum, olim Frisonum regia.

g Christianum ergo cum supponere videtur.

h Rectius claves pennis dixisset.

i Alias, in hastulas: melius assulas scripsisset.

k MS. Bodecense, et Lov. editio. Quod adhuc in ejusdem Ecclesia est: unde apparet MS. Ultraject. quo utimur, ex Rhenensi sumptum esse, verbo nullo mutato.

l Ut hoc mendacium habeat speciem aliquam veritatis, oportet concipere, quod S. Cunera parentes suos habuerit haud procul Rhenis: neque mancipio accepta fuerit, sed ad ingenuum dumtaxat famulatum ibi commorata: alias parentibus liberum non fuisset filiam abducere, citra veniam Patroni.

m Ita MS. Rhenense, alia sic brevius: omissa anno Passionis, forte posterius adjecto, Post annos plurimos dum A. W. visitare Metropolitanum intenderent. Coluntur autem S. Adalbertus 25 Junii, S. Werenfridus 14 Augusti.

n Hic deficit MS. Rhen. foliis duobus evulsis mutilatum.

o Desunt hæc in Bodecensi et Lovan. fortassis quia suspectum vel ignotum transcribenti erat nomen loci: supponitur autem hic, veterem Rhenum a Rhenis Trajecto navigabilem tunc adhuc fuisse, quod nunc nunquam est: unde et opus fuit canalem fodere sesquileucæ, qui Trajecto in novum Rhenum ducat e regione Vianæ. Notandum vero, inter Ultrajectum et Amersfordiam spatiosum montem tendi, a meridie in Septentrionem, qui pene sub ipsis oppidi Rhenensis mœnibus initium sumit; vulgo Amersfordiensis mons dictus, porrectusque secundum veterem Rhenum usque Amerongam, in colle sitam, qui forsitan hic dicitur Heymonismons, sive Aymonis (idem enim utrumque est) et ob hoc forsitan tam Amersfordiæ quam Amerongæ nomen fluxit.

p MS. in mari: quod cum ineptum transcribentibus videretur, (veteris enim Rheni ad mare nunc obstructum ostium, plus quam duorum dierum navigatione distat Trajecto, patenti autem cœli tractu leucis 8) maluerunt Bodecenses et Lovanienses, vel is quem isti transcripserunt, hic quoque omittere verbum [] intercepto.

q MS. Fecerunt; et hinc turbato sensu, maluerit idem librarius rursus omittere lineas duas, ejus judicio minus necessarias. Ast Joannes a Leydis, veram lectionem nactus, scripsit, venerunt.

MIRACULA

Ex MS. Rhenensi, sed mutilo, collecta.

§ I. Mortui suscitati, blasphemii puniti, cæci illuminati.

Eadem fortuna, quæ Legendæ finem a membranis Rhenensibus abstulit, revulso folio IV et V, invidit etiam nobis

EX MSS

m

S. Willibrordus, rogatus corpus elevare

n

tempestate monetur ne rem differat.

o

p

q

Ex hinc Sancta colitur per totam diocesim.

A nobis notitiam primorum, miraculorum; et folium vi reliquit cum hoc imperfecto sensu in fronte, gratias agentes Deo, et B. Cuneræ solvebant vota. Sequuntur deinde tria de mortuis suscitatis miracula, hoc modo.

Resuscitantur
pueri duo:

a
b

2 In Verluysen a puer Gheraerdi, dicti Crauwel, in cacabo pleno b pulenti cecidit: et mortuo a matre pueri extracto, ut sibi videbatur, promisit B. Cuneræ, si puer revivisceret, sine mora ad ecclesiam Renensem portaret; et cum vino et tritico eundem ad honorem ejus ponderaret. Revixit: et votum implevit. In Rhenen Joannes filius Henrici, alias Putinan, in puteo cecidit: et, ut videbatur, mortuus extractus fuit. Parentes ejus B. Cuneram invocaverunt, ut ad vitam pristinam veniret, oblationem pro eo voventes. Revixit: et vota solvebant. Hic erat civis Rhenensis.

c

3 Anno Domini mccciii in Trajecto juxta pontem c, Rodenberger brug nominatum, quidam puer existens in navi, piscans quæ ex alia navi ceciderant tempore hiemali: qui ex navi cadens, per aliquod tempus natans sic super aquam, cultus solummodo de puero videbatur. Quidam vero stantes super plateam, ignorantes dubitaverunt quid hoc esset, quod in aqua nataret: et diligenter inspicientes, cognoverunt quod esset puer. Qui cum diligentia eum ex fossa extraxerunt, et posuerunt eum supra terram, ut aqua ex corpore pueri curreret. Quidam vero adstantes, fiduciam habentes in beata Virgine ac Martyre Cunera, dixerunt: O B. Cunera, quæ multa signa et miracula facis, suscita puerum istum submersum, oraque Deum pro eo ut ad vitam pristinam veniat. Promittimus Deo, vobis ipsum cum oblationibus, Rhenem in ecclesiam vestram, offerre. Deum talia vota promiserunt, oscitavit puer quasi de somno evigilasset, et sanatus est. Ipsi autem vota persolventes, gloriam Deo et B. Cuneræ dederunt. *Hactenus folium vi cujus altera facies, uti et prima sequentis folii vii, pura remansit: ad eum credo finem, ut adscriberentur similia alia, referenda ad primum, qui perierit, titulum generalem de mortuis resuscitatis: nam post venus illas paginas sequitur quidam similiter generalis titulus, de vindictis, qualiter S. Cunera se vindicaverit de suis blasphematoribus et de vœsanis: et post tria de his exempla, spatium sesqui columnæ, in prima facie folii viii residuum, impletur alterius generis miraculis, manu diversa et atramento vividiori scriptis; aversa autem*

item tertius:

C

facies rursus habet generalem titulum rubricatum de cæcis, ac rursus folii ix pars aversa fere tota vacat, transiturque folio xi ad titulum de captivis.

d

e
blasphemus in
rabiam agitur,

4 Erat quidam indiscretus homo de Vloeten Trajectensis diœcesis, qui anno Domini mcccclxxviii d, in die Translationis B. Cuneræ, in statione prima quæ fit in Elst e, blasphemando B. Cuneram ita dixit: B. Cunera videtur esse lenaria, quia leni f et lenæ, qui invicem copulari non possunt, veniunt hic ad B. Cuneram ut ibidem fornicari possint. Qui immediate ad terram cecidit, et pestem vesaniæ acquisivit, corrodens manus: et universa membra dentibus decerpisset, si tentus a parentibus non fuisset. Frater Nicolaus Ordinis Augustinensium de Dordraco, illo tempore stationem servans, ac sermonem faciens, universos Christi fideles, ibidem in honore B. Cuneræ congregatos, supplicavit, ut amore Dei invocarent animam B. Virginis Cuneræ, pro illo blasphematore ac miserrimo peccatore, ut sanitatem pristinam reciperet. Parentes autem ejus voverunt Deo et B. Cuneræ, quod dum in vita esset, annuatim limina B. Cuneræ visitaret in camisia et braca, omnibus aliis vestimentis extractis cum libra cere. Post spatium unius horæ, ille homo ad seipsum veniebat, et lamentabiliter pec-

f
et ad aliorum
vota sibi re-
stituitur,

cata sua confitebatur, promittens Deo et B. Cuneræ omnia vota parentum adimplere. Fecit quod vovebat, et sanitatem usque ad mortem obtinuit.

D
ex mss.

5 Fuit etiam unus alter blasphemator, anno Domini mcccclxix, in Vigilia Translationis B. Cuneræ Virginis, sedens super equum suum, circa portam civitatis quæ dicitur Porta montis, dicens: Ecce quot facies g fatuæ veniunt ad visitandam unam fatuam faciem. Cujus equus immediate collum frangens [cecidit mortuus], et secunda die blasphemator expiravit. Non miremur quod Sancti vindicabunt se in suos blasphematores. Unde legimus [in libris] Regum, quod Elias dixit ad quinquagenarium Regis Ochoziæ, qui veniebat ad Beelzebub Dem Acharon, ad reconciliandum de infirmitate sua, utrum convalesceret an non; Elias occurrens ei in via h dixit ad eum et ad quinquaginta suos; Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, et devoret te et quinquaginta tuos: qui in momento devorati sunt. Et si Elias hoc fecit; Sancti Dei utique potestatem habent hoc idem facere [his], qui non crediderunt Prophetam esse in Israel.

alius citata
morte puni-
tur.

g

h

6 In Appeldorn i Velue, fuit quidam infirmatus morbo vesaniæ. Uxor ejus vovebat B. Cuneræ, si infirmitas in eo cessaret, ipsa cum eo, in Vigilia Translationis ejus, cum oblationibus eam visitaret. Qui neglexit votum, et infirmitas in eo duplicabatur. Qui secundo anno votum voverunt adimplere; quod etiam secundo neglexerunt. Tunc tertio anno illa infirmitas super eum cecidit, quod digitos de manibus ore corrosit. Tunc tertio vota voverunt, et satisfecerunt, et sanitatem obtinuit. *Quæ sequuntur et reliquam paginam implent, alia, ut dixi, manu adscripta sunt, nec ad generalem titulum pertinent, sed scribuntur sub titulis novissimo ac minutissimo characteri adjectis de captivis, de resuscitata mortua in Tyla, mortuus resuscitatus.*

i
Iasanus repe-
tito ter voto
sanatur:

E

liberatur ca-
ptivus,

k

7 Famulus cujusdam coloni, in parochia Rhenensi commorans, fuit captivatus a raptoribus, maleficis, vespilionibus l; et captivus ab eisdem ductus in quamdam silvam, prope Wagheninghen sitam, vulgariter dictam de Most, catenis ferreis undique dire legatus, ita ut propria sua virtute nullo modo putaret posse dissolvi. Quæ dolore et amaritudine repletus, in animo suam miseriam deplangens, et diversis molestis afflictionibus fatigatus, somnum jacens in terra cœpit paulatim intentare, suas vires cupiens parumper recreare. Cui dulciter dormienti apparuit B. Cunera, dicens: Exurge alacriter. redemptus nam estis a manu deprædantium inimicorum tuorum: dissoluta sunt vincula, quibus ligatus estis. Vade, et offer munus tuum, et coram Reliquiis meis, quæ Rhenen requiescunt, pro hoc beneficio gratiarum actiones referatis. Surrexit ergo captivus, et liberatum se sensit, et obtulit munus suum pro beneficio, sibi a B. Cuneræ pie impenso.

F

8 In Tyla l fuit quædam matrona habens prolem quamdam, qui tribus horis mortuus jacuit, et nullus vitalis spiritus apparuit in eo. sicut ipsa mater pueri asseruit: quæ contristata valde de morte tam subitanea sui infantis, fiduciam tamen magnam habens in beata Virgine Cunera, eam suam adjutricem in mœrore cordis sui cœpit confidenter invocare; ut puer suus ad pristinam vitam ejus precibus posset revenire; faciens votum puerum et seipsam, suæ imagini, in ecclesia Rhenensi, si puer revixerit, præsentare, cum suis m immolationibus condignis. Quo peracto, puer præmissus pristinae vitæ sanus adeptus est florem, in gaudium suæ genitricis et decus Regis altissimi. Hoc miraculum, immolans mater puerum, retulit cum lætitia magistris fabricæ ecclesiæ supradictæ. Et ita pluribus viris discretis in Tyla constat. Anno a nativitate Domini mcccclxxx,

l
puer mortuus
resuscitatur:

m

A v Mensis Maji, divulgatum n primo extitit in diœcesi Trajectensis Pontificatus.

EX MSS.

n

o

illuminatur
et sanatur
apoplectica
cæca:

p

9 Anno Domini mccccxcviii, quædam mulier de o Montfoerd, in vigilia translationis B. Cuneræ Virginis, hora Vesperarum, in ecclesia super vehiculum ferebatur : quæ retulit cunctis in prædicta ecclesia existentibus, quod per triennium et ultra poplexia p fuit percussa, et in eadem hora totum visum suum perdidit; in percussione nec uuum membrum obtinuit, quod movere potuit, dempta in ore lingua. Prædicto anno, ante festum Translationis B. Cuneræ Virginis, in somnis (ut sibi videbatur) monita fuit, quod se promitteret in prædicto festo visitare ipsam beatæ Cuneræ Virginis, cum oblatione unius libræ cereæ, et hoc annuatim servare : promittens B. Cunera quod pro ipsa apud Dominum nostrum Jesum Christum intercederet, et sanitatem recuperaret : quod et factum est. Dum ferebatur in ecclesia B. Cuneræ, circa sepulcrum ejus, sanata est continuo poplexia, et lumen oculorum suorum obtinuit ; cunctis mirantibus in ecclesia existentibus, et laudem dantibus Deo et B. Cuneræ. Ipsa autem votum persolvens, Deo et B. Cuneræ gratias agens, sano corpore... repatriavit. Eadem hora duo pueri ibidem cernebantur ; et patres et matres puerorum testati sunt, quod unus cæcus natus fuerit, licet pupillam integram in oculis videbatur habere ; alteri per poccas q per triennium oculi extincti fuerunt : qui ambo circa sepulcrum dictæ Virginis lumen oculorum suorum acquisierunt. Parentes eorum, gratias Deo et B. Cuneræ agentes, oblationem facientes, cum magno gaudio repatriaverunt.

item pueri
cæci duo;

q

et tertius,
attactum appæ
qua strangulata
Sancta.

10 Circa annum Domini mccccxxx, in die B. Cuneræ Virginis, cum Reliquiæ in Elsche portatæ fuerunt, ubi prima statio servatur ; puer quidam masculus, xii annorum vel circiter, cæcus natus, a patre et matre ante feretrum B. Cuneræ ducebatur ; qui proprio motu dixerunt, quod tribus vicibus in somnis moniti fuerunt, ut filium in die Translationis in Elsche ante feretrum B. Cuneræ ferrent, et permitterent eum cum nuda mappa, qua strangulata fuit B. Cunera, oculis dicti pueri contingere, ut ipse visum integrum reciperet. Qui dum hoc Domino Nicolao r Ordinis B. Augustini in Dordracō, et Magistris fabricæ ac Consilio civitatis Rhenensis pro tempore ibidem existentibus retulissent ; annuerunt petitioni eorum. Dum dicta mappa communi populo, ut moris est, ostensa fuerat, sic nuda ad oculos dicti pueri semel, secundo, ac tertio ponebatur. Ille, ut parentes dixerunt, qui cæcus natus fuerat, lumen recepit, et admirans de pulchritudine mundi, quæ nunquam videbat, de universis interrogavit. Peregrini cum parentibus hæc videntes, dederunt laudem Deo, et parentes, pro eo oblationem facientes, cum magno gaudio repatriaverunt.

r

C

11 Wilhelmus de Ysendorn, filius Domini de Ysendorn s Trajectensis diœcesis, circa annos Domini mccccxxxix, in confessione revelavit Domino Woltero Zimdelbier, Vicario in ecclesia Rhenensi dictæ diœcesis, de amissione visus unius oculi sui, scilicet dexteri, quem per triennium perdidit : quam acquisivit de casura quam cecidit de caballo suo ; rogans cum humiliter, si fieri posset, quod cum nuda mappa, qua beata Virgo strangulata fuerat, tangeretur ; [quia] tantam fidem in Domino et B. Cunera haberet, quod lumen oculi sui reciperet. Ipse autem, propter beneficium quod ipse et sui fecerunt ecclesie B. Cuneræ Virginis, impetravit voluntatem suam. Una die eodem anno ante festum Translationis, casu veniebat cum patre, matre et sorore in civitate [ubi] in hospitio suo fuerat quando

Item juvenis
coctes,

s

Reliquiæ portabantur, sicut consuetudo est eas D portare dictus Wolterus ; et impetravit quod dictus Wilhelmus, cum patre matre et sorore, ad locum ubi tunc temporis Reliquiæ nudæ fuerunt [positæ] ducebantur. Ipsi autem videntes Reliquias, ad terram inclinaverunt genuflectendo. Dictus Wilhelmus solus surrexit, et ante mappam B. Cuneræ se prosternens ad terram, cum magna humilitate ac devotione, orationem cum magno fletu faciens, surrexit. Postmodum etiam rogavit ut nuda mappa oculus ejus tungeretur, quod commiserunt cereis accensit dicto Domino Woltero. Qui cum magna reverentia ad mappam accedens, in manu sua tenens, ad oculum dicti Wilhelmi semel, secundo ac tertio tangebatur. Ipse autem, clauso primitus sinistro oculo, et aperto dextero, sæpe ac sæpius cecidit ad terram : et elevans cum devotione oculos suos ad mappam, dixit, Domine pater, ac Domina mater, Deo gratias et B. Virgini Cuneræ, ego nunc lumen meum recepi, et ideo bene video sicut unquam in vita mea vidi. Ipse autem cum patre, matre et sorore oblationem faciens, cum magno gaudio a loco illo recedens, in brevi postea imaginem de argento ad honorem ejus in ecclesia obtulit.

12 *Exhinc relinquebatur tota fere pagina vacua : quam deinde alius alia manu sic implere cepit.* Miraculum de contractis. Quædam mulier de Culenberch Trajectensis diœcesis circa annos Domini mccccxviii, in Vigilia : *cetera hic scribi prætermissa, vide infra ex libello Teutonico apud Crombachium : nam, sequentia duo folia quæ perierunt sub suis quæque titulis similiter forsitan procedebant, ex parte vacua aut postea suppleta. Ego ad folium xi trauseo.*

E
Plura desiderantur.

ANNOTATA D. P.

a Veerhuysen, *media infra Rhenas leuca ad alteram ripam.*

b Ita MS. forte legendum pulmenti, aut sicut ex Teutonico vertit lib. 10 cap. 16 Crombachius, aqua bullienti.

c Ichuographica Trajectensis civitatis tabula, sub num. 52, notat media fere urbe pontem Roinenburgbrug, qui hic idem esse potest, nomine leviter mutato.

d Crombachius cap. 39 eadem referens, notat annum 1368, libraria forsitan mendo.

e Ipsius Rhenensis oppidi vicum esse censeo ecclesie F propinquiore. Elst scribit Crombachius.

f Lenus, pro Lenone ; et Lenaria, pro Lenocinio necdum tibi legi.

g Crombachius, quod fatui et fatuæ, ac forte melius. Ibi autem hodiernæ tabulæ nullum quidem Appeldorn habent, sed una a Rhenis leuca Iseldorn infra nominandum ; unde suspicor vicina fuisse loca, nam sæpe in talibus accidit, commune duobus nomen epitheto distingui.

h Non in via, sed in monte Carneli residens Elias, quinquagenarium, jubentem ut descenderet, unum alterumque, igne cælitus evocato consumpsit, ut refertur h Reg. cap. 1, de missis autem in Accaron paulo ante aliud non legitur, quam quod increpitos remisit ad Regem, mortis nuntios.

i Velavia, vulgo Velue, antiqua Batavorum insulâ, inter Rhenum et Vahalim.

k Forte legendum vespertilionibus, quod hæ noctu volent, isti noctu grassentur ; quomodo tales in brabantia dicuntur nachtegaele, quia nomen istud in lingua Teutonica significat Nocticinam avem, quam Luciniam Latini dicunt.

l Tyla, vulgo Tiel, oppidum Velaviæ ad Vahalim, leucis 2 a Rhenen.

A m Immolare et Immolatio, hic et infro sæpius, est, Offerre et Oblatio.

n Crombachius idem refert cap. 37, et quod sequitur retulerot cap. 30.

o Montfort, oppidum Ultrajectinæ diæcesis, inter hujus metropolim Oudr-watviam; hinc una, inde duabus leucis distans.

p Ita vulgariter appellamus, quod integre Apoplexia.

q Crombachius cap. præcitato Variolos vertit, vulgo utimur diminutivo, vocamusque poxkens vel pockelen; simplici autem voce Pocke, ad morbum fadiorem significandum.

r Poterat hic Nicolaus a Dorâco Alphabetum Augustinianum Herrere et Encomiasticum Elsii auxisse, si notus iis fuisset.

s Ipsum procul dubio, quod supra Iseldorn.

§. II. Captivi liberati, morbi varii curati, etiam animalium.

Domicellus Aernoldus de Hoenpoel, Coloniensis diæcesis, a suis inimicis fuerat captus et incarceratus, ita quod amici desperabant de vita ejus: quia inimici ejus sæpe tractabant de morte ejus, et concordabant ac concordati sunt de die necis ejus. Mater autem ejus hoc percipiens, videlicet Domina de Hoenpoel, multum tristata et anxiosa de nece sive morte filii sui, per consilium suorum amicorum, invocavit beatam Virginem ac Martyrem Cuneram, pro deliberatione filii sui Aernoldi, ut cum honore de tali periculo ac captura deliberaret; promittens, quod si filius suus evaderet cum honore periculum istud, in primis quando perscrutaretur veritatem, ac oculis suis ipsum videret, quod tunc in crastino com eo se præpararet visitare beatam Virginem Cuneram in a forma, Si prædictus Domicellus Aernoldus, propter metum corporis vel anxietatem, in propria persona prædictam S. Cuneram visitare non auderet; quod tunc alium peregrinum pro eo acciperet; ac etiam ipsum cum tritico et vino, auro et argento, ibidem ponderaret vel ipsam pro eo; ac etiam cereum unum de viginti aut triginta libris ceræ immolaret.

14 In crastino, prandio de meridie facto, dictus Domicellus Aernoldus equitando venit in Vorbeken Coloniensis diæcesis, in dulia b sua, ubi mater sua moram traxerat. Mater autem ejus, maximo repleta gaudio, ipsum interrogavit, quomodo secum staret, quia mirabilia de morte ejus audisset, quoniam de illa tractabant inimici ejus. Ipse autem respondens ait: Hodie complissent voluntatem eorum in me, quia secundum propositum eorum me hodie decollassent, si D. N. Jesus Christus hoc non providisset, cum sua misericordia. Quia circa mediam noctem quædam pulcherrima Virgo ad me veniebat, duodecim c vel tredecim annorum, quæ cippum fregit, ac me de domo, ultra primam ac secundam fossam, ducens in rectam viam, mihi cum instantia dixit, ut votum a matre mea pro me factum adimplerem; ipsam perdi et evanuit ab oculis meis, et hunc equum inveni; super quem sedi, per totam noctem et diem ultra equitavi, et vobis primitus apparere volui. Mater ejus, magnas gratiarum actiones B. Cuneræ tribuens, dixit: O Beata Cunea, magna est gratia tua apud Deum. Dixit autem ad filium: Ecce beata Virgo et Martyr Cunea te liberavit a periculo isto. Parabimus nos in crastino ipsam visitare, sicut vovi pro te. Ipse autem respondebat: Mater, hoc facere non audeo, quia inimicus Domini Episcopi Trajectensis sum. Promitto Deo et B. Cuneræ, numquam in vita mea ab isto tempore, civitatem Rhenensem, aut in ista

parochia moram trahentes, aut suos peregrinos inimicare aut violare; et pro posse et nosse, ipsos, quantum in me est, ab omni periculo liberare. Ipsa vero in crastino cum familia se præparavit; et Rhenen veniens, quæ gesta fuerant ibidem narravit; et vota persolvens, in pace repatriavit.

15 Dominus Wilhelmus de Ysendornn, ex Hagensteyn Trajectensis diæcesis, captus, quando ab Hollandiensibus et Trajectensibus vastatus et destructus fuerat, in magno periculo positus erat, quod sæpe et sæpius desperabat de vita. Invocavit B. Virginem ac Martyrem Cuneram, tamquam suam consolatricem, ut dignaretur [apud] D. N. Jesum Christum pro ipso intercedere, vellet prolongare. Duplicare promisit imaginem argenteam, quam ante in ecclesia Rhenensi obtulit, in ponderatione. In brevi post votum, Dominus d Hollandiæ misericordia ductus, permisit ipsum se emere, et summam mutavit quam sibi imposuit. Ipse autem gratias agens, B. Cuneræ votum persolvebat. *Varat reliqua pagina; et amissis foliis XII ac XIII inchoatur folium XIV, recentiori aliquanto manu, absque ullo rubricæ vestigio scriptum: titulis dumtaxat characterum minori et atramento languidiori inter paragraphos vel marginem scriptis, De cæco, de contracto, de calculosa liberata, de paralytico in Gornichea annorum LXXXIX, de suscitatione mortui, de bruto animali.*

16 Anno Domini a nativitate MCCCXLVI, contigit in Aernem e, quod quidam puer quinque annorum, orbatus visu in hieme, octo horarum spatio ilebiliter extitit. Parentes ergo super his obstupescens, B. Cuneram adjotricem et hujus plagæ patronam implorantes, peregrinationem facere promittentes, cum oblatione duorum cereorum oculorum, atque denario f crucifixo uti moris est, peregrinatione facta lumen visus pristini recepit. Anno Domini MCCCXVI, puer g quidam in Trajecto, filia oppidani ejusdam, contracta permissione divina usque ad quinquennium [fuit]. Parentes igitur, videntes quotidianas et assiduas angustias istius juvenulæ, votum ad S. Cuneram fecerunt. Voto igitur facto, puer convaluit, et recto tramite hodierno die incedit. Anno Domini ejusdem ut supra, quædam mulier passa et vexata calculo, adeo graviter quod timebatur de morte ejus; votum fecit ad S. Cuneram, suas Reliquias reverenter, oblatione prævia, visitandi: qua facta promissione, resumpsit sanitatem integram, nullum deinceps sentiens calculi tedium.

17 Universis atriisque sexus viris discretis et honestis personis, peregrinis advenis, Reliquias alinæ Cuneræ devote visitantibus, ac ejusdem oppidi concivibus innotescat; quod quædam puella oriunda de Cranenborg, h obsessa a diabolo et multum suis nequitiis vexata, quæ ubique ab omnibus peritis medicis et exorcistis remedium contra istum morbum quæsit, sed nullum invenit efficax: quare omni humano subsidio privata, Dei altissimi medicamen suavissimum cœpit implorare, petens aliquod relevamen per intercessionem sanctæ et gloriosæ Virginis Cuneræ Martyris Christi; de consilio cujusdam viri providi et discreti, huic ancillæ præfatæ familiaris, atque ministerio in quo potuit perobsequiosi: qui quidem vir condolens gravi infirmitati ejus, de consensu obsessæ, Reliquias S. Cuneræ secum visitare spondit. Quo salubriter facto, alleviationem Leviatan resumpsit, qui fugit a corpore, per invocationem tam accepti nominis Virginis mirificæ sanctitatis; relinquens vas incorruptum: quæ a duro jugo redempta, votum et oblationes ut promisit persolvit, atque hæc in perpetuam memoriam, ad laudem et honorem Cuneræ Virginis ac Martyris, Magistris fabricæ ac scriptori recitavit jucunda voce.

Nobilis captivus, et morti destinatus ab inimicis,

a votum pro eo faciente matre,

b nocte eodem decretam præcedente,

c ab apparente illi Sancta liberatur,

et spondet nulli Rhenensi unquam nocere:

liberatur item alius, voto proprio:

E

f puer cæcus illuminatur:

g sanatur contracta,

et calculosa:

F obsessa liberatur,

h

18 Fuit quidam de Gornichem i, qui dixit, quod diutiniæ morbo paralysis vexatus fuit : qui sibi interdum tam crudeliter advenit, quod ægrotabat usque ad mortem ; et sæpe monitus fuit in somno, quod semel annuatim voveret B. Cuneram visitare, et sic deberet convalescere. Qui ipso expergiscente venire non curavit. Tandem ipso existente in Bachraeh k supra Rhenum, post diuturnam vexationem vovit B. Cuneræ, quod esset semper peregrinus ejus : et nunquam rediit paralysis. Et narratum est hoc miraculum contigisse anno mccccxxxix. Eodem anno supradicto quædam mulier oblationem suam præbens dixit, quod viro existente in navi, cum quibusdam piscatoribus seu aliis, sicque uno illorum remigante navem, cecidit extra navem ; sic quod sui assistentes consortes diutine quasierunt eum, cum reibus et hastis et aliis instrumentis ; tandem eum reppererunt, et ipso invento erat mortuus ad tempus ; sic quod mulier ejus vovit suam peregrinationem, invocans Deum et S. Cuneram, cum viro prædicto visitare. Voto ergo facto, vir maritus ejus ad seipsum rediens, impleverunt peregrinationem eorum. Contigit eodem anno quod equus subito mortuus, facto voto ad B. Cuneram, revixit ; et sanus a suo patrano, votum qui fecit, etiam coram Reliquiis ejus Virginis prædictæ ductus, pro eo promissum persolvit. Post hæc vacat reliqua dimidia pagina et deest solum xv, adest autem xvi ; in cujus primæ pagine dimidio hoc solum scribitur ; et in alterius pagine similiter dimidio postrema duo.

19 Mulier quædam in parochia civilis l ecclesiæ in Trajecto, in platea vulgariter dicta onder die m Schuremaker, gravidata, tempore partus ita infirmabatur, quod de vita sua desperabatur. Adducto et vocato ad eam Confessore suo, videlicet Fr. Nicolao Ordinis S. Augustini de Dordraco, pro consilio corporis et animæ ; intelligens per discretas mulieres, quod convalescere non posset, intuens in eam dixit : O mea dilecta filia, corde et animo invocabis beatam Virginem ac Martyrem Cuneram, ut te consolari dignetur, et te cum prole tua custodiat, ac sanitatem et levamen mittat. Dum in ecclesia purificata n fueris, ipsam cum muneribus cum prole visitabis. Mulier prædicta cum humilitate B. Cuneram invocavit, promittens eam visitare secundum consilium sui Confessoris. Fr. Nicolaus ab ea recessit : sed antequam domum suam ingressus fuerat, nuntius ad eum veniebat, nuntians sibi, quod filium sanum genuerat, et quod non desperabatur de vita sua. Postquam purificata fuerat, ad B. Cuneram cum partu masculino veniebat, et vota solvebat.

20 Quidam vir, in Ghinckel o Trajectensis diocesis, equum habuit, quem quidam transfixit in melio ventris, ita quod vir ille desperabat de vita ejus. Quem vovit ad B. Cuneram, ut intercederet ad Dominum pro eo ut sanitatem reciperet. Qui ex magna fiducia, quam ad ipsam gerebat, addidit ; si equus prædictus sanitatem recuperaret, ipsum immediate venderet ; et quidquid de eo veniret, dimidietatem ipsam in oblationem ministraret. Qui [cum esset] sanatus, prædictum pro xxx. . . p Hollandicis vendidit, et vota persolvebat q. In Schoenhovia fuit quidam vir, qui habuit equum de multo valore : invocans in adiutorium B. Cuneram ut bene venderet equum suum, oblationem bonam sibi ministraret. Qui votum neglexit : ipse vero ad forum post aliquot dies cum equo suo veniens, intendens illum vendere, dum mercatores prædictum equum probare vellent, prædictus equus retrorsum currens, et per viam rectam se extendere nolens, [fecit] ita ut ipsum vendere nequivit. Ipse autem

super votum cogitans, quod et B. Cuneræ voverat ; D promisit sibi duplicare votum, ut bene ipsum venderet : qui immediate ita domatus fuit, quod ultra valorem ipsum vendidit . et vota persolvebat.

ANNOTATA D. P.

a In forma id est, cum omni solemnitate et ritu consueto.

b Si Dufflia non est nomen prædii, suspicor legendum in Bufflia sua id est in thorace buboloni corii, Buffels vulgo dicto, et militibus usitatissimi.

c Non est nocuum Sanctos apparere forma magis juvenili quam revera fuerint, ut habemus in apparitionibus S. Angeh Carmelitæ ; S. Antonii Patavini, et aliorum : quod si credere volumus S. Cuneram, in ea plane apparuisse ætate in qua obiit ; fieri potuit, ut Domina sua ipsam adisse cæperit, non veluti rivalem, sed ut priviguam ; suspicata ea mariti adulterio natam, quam hic ideo tenerius diligeret ac sollicitius commendaret, licet diceretur peregre adducta aut mancipioempta.

d Fortassis Franciscus Borsaliæ Dominus, Jacolæ, Comitibus Hollandiæ et Hannoniæ, secundus post Joannem Brabantæ Ducem mortuus, ab anno 1426 ad 1436 ; quo illa obiit, mutatis identidem maritis graves dum viri turbas passu et intestina bella, quorum occasione videri possunt capiti nobiles præmemorati.

e Arnhemium, ad eandem dexteram Rheni ripam, supra Rhenas leucis sex positum oppidum, et propriæ ditionis caput.

f Crucifixus denarius, id est Cruce signatus, quales ad vota solvenda vulgus fidelium destinare solitum non raro audivi.

g Quia Tentonicum kind æque puellam ac puerum significat, puer hic etiam pro puella dicitur, ut apparet.

h Kranenburgum oppidum Cliviæ, inquit Crombachius cap. 37, nobile Collegio Canonicorum, sex Leucis Rhena distat.

i Gornichem, hodie Goreum, infra Bommelium insulam et Vacalis ac Mosæ confluentes. Crombachius cap. 31 Gorekemium in Arkelia : hæc vero in nullis tabulis aut scriptoribus monstratur, quare nec reddere possum talis epitheti rationem.

k Bacheracum ad sinistram Rheni ripam, pari fere a Confluentia et Moguntia intervallo.

l Vulgo de Buerkerk, quasi dicas ecclesia vicinorum ; a Cathedrali remota interjecta duorum aut trium vicorum.

m Id est sub fabricatore horrei.

n De ritu purificationis, servando cum mulieribus, a puerperio in ecclesiam introducendis, in Gallia et Belgio, vide erudite disserentem Cangium in Glossario. Dicitur autem Latine Purificatio, per analogiam ad ritus veteris testamenti : Belgice autem nominatur Kerk-gank id est Accessus ad ecclesiam, cum cerco et oblatione fieri solitus.

o Ginckel, Rhena Amersfortium cantibus ad srs-quitentam occurrit.

p Videtur quidem scribi, quod stuferos significaret, partem 20 nuntius floreni Belgici : sed adeo exiguum id foret equi etiam pro seculo 15, quo rarior pecunia et curior erat, pretium, ut magis propendeam ad legendum fl. florenos.

q Hoc miraculum, cum præcedenti aliisque duobus circa equos putatis, relaturus cap. 38 Crombachius ; prelixe contendit, piam, ac minime superstitiosum, sed utile esse, jumenta Sanctis commendare, sicut fit die S. Antonii, et ad corpus S. Huberti. Est autem Schoenhovia, multis locis commune nomen, Pulchrum-hortum seu Curiam pulchram significans ; proximum autem

tem

tem videtur oppidum, quod jacet sex leucis infra Rhenam.

MIRACULA ALIA

Ab Anonymo Rhenensi ex authenticis collecta, et ante sesquiseculum Teutonice impressa.

Interprete Hermanno Crombach. S. J. Ex ejus Ursula Vindicata lib. 10 cap. 28 et seqq.

Auctor anonymus, qui circa annum **MXXX** S. Cuneræ miracula Belgice typis vulgavit, negat centesimam prodigiorum partem conscriptam esse, quæ Deus S. Cuneræ meritis circa jumenta hominesque dignatus est perpetrare: nec tamen omnia, quæ tabulis signata testataque reperit, sed insigniora tantum selecta esse, ne similitudo prodigiorum aliorum fastidium legenti pareret. Ita Crombachius, excorsarius prætitulati libri. Caput 40: ut Capite 28 redditurus Latine quæ Teutonice impressa invenerat miracula, ita præfatus erat: Præcipua quæ reperire potui ab anno **MCCCXXX** circiter ad **MXXV**, adiutatur? ut existinem, Eleonoræ, de qua hoc Capite ducturus sum, jussu et cura (cui tunc ut Gelriæ Ducis parebat Rhena) tabulis fuisse ad memoriam posterorum diligentius consignata. Ea transmisit ad me nobilis familia de Rhode Ultrajecto, ab auctore Anonymo ante centum annos Rhenensi in oppido typis vulgata: excerpta vero sunt ex MS. libro oppidi, in quem cum fierent summa fide relata fuerant. Ex iis ad triginta, quæ Sanctæ hujus apud Deum merita mirifice testantur, breviter recensebo.

§. 1. Miraculosæ curationes Sanctam invocantibus factæ.

Illustre est, quod Eleonora, Eduardi Regis Angliæ filiæ, contigit. Hanc sibi matrimoniali fœdere sociarat Raynaldus II, Comes Geldriæ, et ex Comite primus Ducis titulo decoratus anno **MCCCXXXIX**; ut observat Aubertus Miræus; in Geldriæ Ducibus. Venerat hæc Eleonora, fama prodigiorum S. Cuneræ excita, sacras exuvias pie veneratura, Rhenam, magno stipata comitum; et sanguine sanctam Martyrem contingebat, ab Orcadum Regibus suorum majorum imagines repetens. Tanto igitur ortu femina, facile, quod unum desiderabat, suis expressit precibus, ut stamina quædam mappulæ sibi donarentur, qua sancta Martyr fuit impiis ancillarum manibus præfocata. Jam sacro ditata pignore, Rhenenses egressa portas, magno cum gaudio, curru vecta revertebatur; cum illico stant inmoti, in ipso vestigio, quasi siderati equi (currum dixisses sufflaminatum) totum etiam, quasi obliærens vestigio, sistitur agmen comitum. Ibi tum in veneratione S. Cuneræ venit admiratio: succurrebat enim nolle Divam, mappæ fila a reliquis sacris exuviis separari, nec Rhenensibus evehi mœnibus, multis olim paritura corporis sanitatem Eleonora curru Rhenam repetit, pronis jam ad cursum equis: sacro corpori adjungit fila, et magnis Divam consanguineam ornat donis, jam cœlestem ejus experta virtutem: mox etiam citatis equis nullo obstaculo repetit iter, multo magis Sanctam reverita Martyrem, redditis jam staminibus, quam si eadem cœlo propitio tenuisset; et ab hoc tempore sanctæ Virginis admiranda, quæ Deus patravit, opera fuerunt accuratius tabulis consignata.

Junii T. III

3 Solet divina bonitas Sanctos, ea præsertim corporis parte gloria decorare, qua plurimum amore Christi pertulerunt; iis etiam morbis patronos et tutelares præficere, quos ipsi, dum viverent, tolerarent. Ita Sancti Rochus et Ludovicus Galliarum Rex, pestifero morbo infectis: S. Anrelia, febrientibus suis succurrunt suffragiis; nam horum morborum tolerantia Deo mirifice placuerunt: Sancta vero Apollonia dentium medetur doloribus, et sancta Martyr Cunera iis noscitur facilius opitulari, qui anginæ molestiis, vel gutturis tumoribus cruciantur, quia mantili præfocata martyrii lauream reportavit. Wilsem prope Harlemium pagus est, hic, dum quidam piscem avidius quam cautius edit, spina guttur occupat; quæ tam arcte claustra œsophagi constrinxit, ut dies octo nec cibo nec potui ullus in stomachum pateret aditus. Is, damnata medicorum ope, quorum remedia frustra expertus erat, ad S. Cuneræ confugit opem; ejus se spondet sacrum tymbum Rhenensi in oppido supplicem veneraturum. Quam mox oravit, tam mox imperavit Martyris cœlestem mali medicinam: nam continuo cum piæ spina dolores exspuit, laxato œsophagi aditu, est via cibo sumendo reserata.

4 Simili malo in Batavia ossiculum guttur adeo cuiusdam clauserat, ut deglutiret nihil. Multo jam tempore magnis lancinabatur doloribus: una supererat ossiculi depellendi spes S. Cuneræ deprecatio? cujus festivitatis pervigilio Rhenam summa pietate adit: et ad aram progressus, in qua sacri Cineres populo monstrabantur; eos, quibus sacri thesauri custodia demandata erat, adiit; et summis obtinuit precibus, ut mappula, quæ collum Martyris strinxerat, applicaretur gutturi. Nec sua illum pietas frustrata est; excussum in terram, cunctis attonitis, ossiculum est, applicato sacro pignore; rediitque statim sperata sanitas; quare gaudio vix sibi præsens, Deum in sancta Martyre dono oblato collaudavit.

5 Illud etiam memorabile, quod in Zelandia, loco qui Ziercksee appellatur, Martino Jacobi filio contigit. Hunc angina tumens vexabat permaceter, ut viginti ipsos dies noctesque nec sibi paucillum, vel liquoris guttulam sorbere valeret. Quam desperarent pridem medici sanitatem, eam sancta Cunera precibus invocata reddidit ilico; nam ubi se voti religione obstrinxit, quod molem et gravitatem corporis sui jam desperati, pari tritici viniq; pondere, auro simul et argento redempturus esset; præterea prolem primam femineam, si quam ei Deus largiri dignaretur, Cuneræ nomine ad refricandam beneficii memoriam nominaturus; continuo gutturis laxatis angustiis, fœdam pessumorum humorum congeriem egurgitat, ac Martyris beneficio constanti deinde frui cœpit sanitate.

6 Porro ipso S. Cuneræ festo die, Ultrajecto Rhenam parens quidam adduxit filium, qui obtorto natus collo, tristi spectaculo dorsum respectarat; sed ut primum hanc ipsam Deo Virginique Martyri peregrinationem voverat, rectum humani capitis positum et constitutionem impetravit. Coloniam etiam Agrippinam, cœlestis ejus virtus dimanavit. Testis illius luculentus civis anno **MIII** ejus filie collum ita intumuerat: ut vultus oblique distorteretur. Nulla spes mali pellendi humano remedio supererat: quocirca ad divina conversus, cum uxore sua parens, et filia, vovet ad S. Cuneram perfectionem. Vix id mente conceperat, cum detumescere collum, situm caput nativum recipere, redire filie sperata sanitas. Nec promptiores fuerunt in vovenda, quam explenda peregrinatione, quam insigni mentis pietate peregerunt.

7 Majus, anno **MCCCLXXXI**, capto Rhenensi oppido

D
Patrona
fauces do-
lentium.

eximit spina
guttur
laxentem.

E

alteri ossicu-
lum, admota
mappula.

anginam
suavit.

et collum
distortum.

Circa an. 1530
selecta ex
plurimis,

ab an. 1330
ad 1515.

Sec. 14 Du-
cissa Geldriæ

impetratis de
Sanctæ mappu-
la filis,

sistitur ad
portas, donec
ea retulerit.

A pido, gutturi Wilhelmi Haac periculum ab hoste imminebat. Nox erat; cum clamores et ululatus civium, teneri hostium armis Rhenam, satis indicarent; ille lecto nudus exiliens, et solo tectus indusio, procurrebat ad templum velut asylum. Sed hostis in via miserum intercipit, affligit solo; jamque jacentem pede premens, ejus jugulum cultro feriebat. Ille S. Cuoeram ingeminare: nec incassum missæ preces. Mira res! culter ceræ instar molliter lentescens reflectitur, quasi impactus silici; et triplici sinuato circulo, ferientis dexteram circumscribit, salvo et incolumi Wilhelmo. Cujus in obtenti beneficii monumentum, culter ipse ad sanctæ Martyris lipsantheam diu Rhenæ suspensus olim, adhuc creditur superesse. Nec tacendus Ultrajectinus civis, qui manuario sibi opere victum comparabat. Ejus linguam pravus humor insederat, et elinguem dimidiato jam anno reddiderat. Ut hoc incommodo miser levaretur, adornat Rhenam versus peregrinationem. Jamque ad pagum Dorn pervenerat, cum disertus et eloquens finem reperit nullum deprædicandi S. Cuneræ merita, tam Rhenæ ad sacras exuvias, quam redux in patria. Anno MDIII puerum alebat Ultrajectina femina, sex jam hebdomadas ita captum oculis, ut nihil eorum, quæ proxime locata essent, discerneret. Mater, tot prodigiorum fama permota, votivam spondet Rhenam versus peregrinationem; et puer, excussa protinus caligine, recepit lumen oculorum.

B Puella quinquennis, quatuor ipsos annos clauda, sine usu pedum et manuum, resolutione quadam nervorum cruciatur, lecto continuo affixa. Sæpe peregrinationem voverat, effectu tamen nullo. Nox erat, et dum mater natam tantis videt affligi doloribus, in singultus imo ululatus erumpit, quasi mentis et sui impotens. Filiola, velut matrem consolatur, exclamat; O mater, Cunera. Vox illa, quasi cælo missa, matrem reddit sibi, et ad spem recuperandæ valetudinis S. Cuneræ precibus erigit, cujus tunc admirabilium operum famam recordabatur. Ergo oculos manusque in cælum tendens, pari pietate et fiducia, contra vim morbi S. Cuneram implorat, ne minus in filiam suam benigna esset, quam fuerat in alios; spondet cum incolumi prole peregrinationem. Nec vana spes aut imploratio fuit. Precationem excepit sanitas: cubitu se allevat filia; surgit incolumis, et anno MCCCXVIII, in pervigilio S. Cuneræ, cum matre sacrum invisens tumulum, gratulatur suppliciter Deo, et sanctæ Martyris merita prædicat, præsentibus stupore attonitis.

C Lindæ in Batavia, provectæ ætatis vir, compedibus ferreis vinctus, detinebatur tetro in carcere. Æger animi mœrebat senecio: nec enim succurrebat modus, quo vinculis eximeretur. Una restabat salutis anchora, S. Cuneræ fidem in ærumnis invocata solatium et auxilium. In genua provolvitur, et Divam illam precatur, miserum ut carcere liberet: spondet votivam non sine munere peregrinationem. Ratum id fixumque Superi habuere. Audit miser jucundo strepitu ferrea retinacula crepitare; mox numellas, quibus adstricta cervix, decidere videt, in frusta minutissima dissipatas; idem videt in compedibus: et jam vinculis omnibus liber, Diva eadem protegente, Rhenam perducitur; S. Cuneræ præco, cunctis narrare cœpit, quæ vix ipse nisi sibi credidisset.

10 Est in Velavia ducatus Geldriæ locus, Putten incolæ vocant. Hic quinquagenario major herniosus utrimque erat, ita quidem, ut nec mutare locum posset, neque tamen violentia morbi pateretur uno in loco consistere. Cui a cælo et bono genio venit ea cogitatio, ut S. Cuneræ Rhenensi corde et ore vo-

tum voveat. Statim ab ipso voto hernia introcedit, et solidatur, sospesque S. Cuneræ gratulatur. Acutissimis mulier, anno MCCCXLVI, calculi doloribus vexabatur: sed sine remedio fuit, cum tantis pungeretur aculeis, ut viribus defecta morti proxima videretur. Concipit votum sanctæ Martyris reliquias adeundi. Remisit quidem, non sublatus omnino dolor est; donec præsentem se Divæ sisteret; tunc enim omni soluta molestia, malum prorsus depulsum sensit. Iisdem aculeis alia mulier lancinabatur, et ipsa votivam sponderat peregrinationem. Jam Rhenam venerat, cum solito vehementior ægram incessit dolor, ut animam jam actura videretur. Iterum S. Cuneram invocat, et munus appromittit. Ecce tibi mane calculus pone in lecto, columbini ovi magnitudine, reperitur, salva femina.

11 His tot prodigiis factum est, ut S. Cuneræ nomen, non in Batavia, Geldria, totoque Belgio tantum fuerit magna apud summos infimosque in gloria, sed etiam veneratione; vulgoque mortales ejus fidem et patrocinium, jam inde retro a mille annis implorarint. Neque vero Germaniæ finibus se S. Cuneræ virtus tenuit: transgressa Galliam pervadit in Lusitaniam: nam de Sicilia, sequenti dicam capite. An. MCCCXXXV Virgo quædam Portugalla erat, quam papilla ingenti cruciatu affligebat. Cum summo levando dolori nullum chirurgi medicique sponderent auxilium, postquam Divos Divasque varias cassis invocasset precibus, nocte concubia per quietem adstare sibi puellam videt, quæ his ægram compellat dictis: Quin tu Virgini et Martyri Cuneræ votivam spondes peregrinationem, Rhenam versus? medicinam enim præsentem experieris. Paret rite monenti ægra: voto concepto statim abscedit dolor, sanam et vegetam papillam cernit: grata etiam germanum viæ adsciscit comitem, et per tanta locorum intervalla, longo et difficili itinere, Rhenam tandem non sine molestia reperit; ibique vulgato prodigio, et munere Divæ suæ appenso, remeavit sospes in patriam.

PARS SECUNDA

Liberatio ex variis vitæ periculis.

Et quia tanto locorum divortio Portugalliam adivimus; Siculum, si lubet, mare, duce eadem propitia, invisamus. In hoc arbitror æquore Henricus Mom, civis Rhenensis, cum socio Rumeler, adversis ventis vitæ discrimen adiit. Erat Henricus non ita maris sirtiumque, ut forte Rheni, peritus. Navim in altum provectam, atrox tempestatis vis adorta, in ultimum adduxit discrimen: imo procella sævientem, omnemque artem vincente, vi in scopulos impacta eiecit vasa omnia, et vectores triginta duos, qui fluctibus hausti perierunt. Henricus, trepida, imo desperata in re impavidus, quod unum restabat salutis remedium, clavum arte complectitur; atque quo securior esset, eidem se vinculis alligat, ne fluctuum violentia avulsus sorbeatur. Interim jactatur procellis, nunc in altum nubibus imminens, mox in abyssum reciprocis fluctibus devolvitur: nec tamen ita mentem tempestas emoverat, quin Deiparæ et Divæ tutelaris patriæ suæ S. Cuneræ meminisset. Supplex igitur, quibus potest precibus, certe calentibus, quæ præsens imago mortis expresserat, cœlestem hanc sibi naufrago, et fluctuanti deposcit anchoram; ne cum corpore, quod formidabat, etiam animæ salus in discrimen adduceretur. Nec tamen faciles habuit Divos; triduum jactatus undis oravit, nec fractus procellis, nec desperavit Cœlitum auxilium, licet in arcto res esset. Fuit ea dilatio major, ut salus momento reddita gratior accideret.

EX CROMBACHIO.
Cultus in gutture non laeso curatur:

linguæ impedimentum solvitur:

caecus illuminatur:

puella 4 annos affixa lecto,

orante pro ea matre:

captivus, ruptis vinculis,

Rhenam perducitur:

sanatur gravis hernia,

D et dolor calculi.

Lusitana puella oculum dolens

E sanatur et Rhenam venit.

Rhenensis nauta circa Siciliam passus naufragum,

et cum clavo navis suæ triduum jactatus,

A 12 Tertius jam illuxerat dies, cum S. Cunera, specie duodennis aut tredecennis puellæ, mortali augustior, inter undas maris supra clavum emicat (nihil enim præterea e navi reliquum usquam apparebat) clarumque lumen superfulsit, quod tenebras dispulit. Ac primo quidem formidine quadam correptus est, sed ea mox suavi Martyris alloquio discussa penitus fuit: jubet enim metum ponere, Cuneram se esse, cujus triduo, et trinotio opem implorasset; Rhena se venisse, ut fluctibus et vitæ periculo exempto, præsens solatium et auxilium adferret. Subjecti: Volo autem, ut Deo mihi que voveas, non ante te Rhenæ in meo oppido quidquam gustaturum aut bibiturum, quam cum uxore tua et quinque filiabus obieris ea loca, quibus annua religione meæ Reliquiæ deportantur. Tu, cum uxore et liberis, pariter nudipedes, absque indusio, pie circuibitis, donec ad tumulum meum redeatis: tum vero corporis tui molem pari tritici vini que pondere redimes, annuamque meo honori institues peregrinationem. Hic Henricus, pulso jam timore, offert se ad omnia promptum paratumque. Cui Virgo: Vale, mi Henrice, saluum te et incolumem esse et manere jubeo: Rhenam jam mihi redeundum est.

et saluus Ca-
tiana appellatur,

B Respicit abeuntem naufragus, et momento temporis (o Dei bonitatem! suam Martyrem honorantis!) illa evanescit ex oculis, et naufragus se in sicco constitutum miratur, eo loci ubi S. Agatha requiescit. Quis incredibilem animi voluptatem explicet, quam percepit, cum se non periculo tantum, sed etiam periculi metu liberatum vidit, et sospitem, ac vegetum? Sed quia pecunia defecerat, ut sibi viaticum compararet; apud navarchum loci suam locavit operam in hebdomadas duodecim: inde tantum collegit, ut Romam pervenerit: ibidem in cognatum suum Ricquinum a Dominis incidit; a quo mutuatus argentum, saluus in Bataviam Rhenam rediit; et quæ sancte promiserat, sanctius cum familia executus est. Sed nunc regressi in Bataviam, ibidem rem etiam magis mirandam videamus.

atque inde
Rhenam.

Puella puteo
mersa,

C 13 Tessendoriæ in Batavia, ducatus Geldriensis et diocesis Ultrajectinæ, prope aquam quam Pottum accolæ vocant, die dominico, parentes in templo rei divinæ intererant, relicta domi sola quinquenni filia, Ea cum vagatur incautius, in puteum decidit. Audi rem miram, et vix auditam hactenus. Adest S. Cunera Virgo, quæ dimisso fune educit teneram, quam ad ripam vicinæ aquæ Pottum appellatæ, intra siccam deponit foveam: ibique perstitit cum puella diem et noctem, crepusculum usque matutinum, ne qua molestia vel periculum illi soli nasceretur. Felix custodia, quam pro mortalibus parentibus felicius Cœlites suscipiant! Interea, perpetrata re divina in ecclesia, domum parentes redeunt; prolem suam oculis et affectu repetunt; quarunt in vicinia et a vicinis ipsis, si quis vidisset: negare omnes. Patrem interim fornido incessit, ne forsam undis mersa periisset filia. Ergo sollicitus totum diem, omni instrumentorum genere, fundum aquæ ad ripam explorat diligenter, si forte vestigium aliquod hominis vel vestimenti appareret: sed cum ludere se videt operam, et humana deficere subsidia, pie ad Cœlites convertitur, S. Cuneram, ut mœstorum perfugium, advocat. Cum parente tristior mater orat Divam, respiciat orbitatem, soletur lacrymas; reddat filiulam tristibus, additque doni votum. Sed eo quidem die domum afflictæ redeunt sine filiola: postridie cum sol occumberet, parens eodem loci requirebat equos, domum reducturus; ubi filiulam metu securam offendit, vacantem lusibus. Ille stupere primo: stupor mox in iram vertit. Increpare igitur parvulam, ubi duos ipsos dies diluisset? Cui filia: Ego, mi Pater, prope domum in puteum decidi, e quo me

indeque ex-
tracta a Sancta,

post triduum
salva Rhenæ
sistitur,

S. Cunera eductam hic deposuit. Viden', mi Pater? Ecce ipsam S. Cuneram, illac Rhenam versus abeuntem, unde cibos mihi plurimos attulit. Petiit etiam, ut nomine suo rogarem te, ut me cras Rhenam deductam, pro more vino triticoque redimas; quod ni feceris, gravius damnum spretæ monitionis irminere dixit. Hoc inopinato eventu, tantisque Cœlitum favoribus exultantes parentes, piis filiulæ parent consiliis; Deoque et S. Cuneræ grati, postridie filia Rhenam deducta, lubenti prolixoque animo vinum triticumque sanctæ Virgini obtulerunt, a qua biduo fuerat cœlestibus epulis recreata.

D
EX CROMBACINO.

14 Et quia de mersis sermo incidit, age plura hujus generis beneficia unum in fasciculum colligamus. Joannes Ægidius, Ammerongam et Wickam inter, prope aggerem qui arcendis aquarum inundationibus obicitur, filium habebat decennem; qui delapsus e navicula, absorptus erat undis. Percelitur amisso filio pater; et quod res erat suspicatus, scapham inscendit, fundumque harpagonibus lustrat, reperitque sub navicula filium exanimem. Extrahit cadaver, non sine lacrymis: advolat et uxor, luctu pene exanimata. In hoc doloris aestu parentes ad S. Cuneram tristes animum et preces vertunt, ambo in genua provoluti, votum peregrinationis adjiciunt; et pro more farris vini que tantum, quantum filius appenderet. Hic puer, o rem miram! statim vitam et vocem recipit, surgit; cum parentibus domum, cum iisdem, mox Rhenam venit, gratiam acturis et laudem Martyris propagaturis.

Resuscitatur
puer submersus unus.

15 Est prope Trajectum in orientali plaga locus, unde cespites effodiuntur: ibi ad S. Martini pontem puer in stagnum lapsus est. Mater anxia ubique quærit prolem amissam, voce et oculis; nec tamen comparere uspiam. Hic, ut sæpe mali præsaga mens, ad stagnum vadit. Heu! videt capiti insistentem, surrectis in aerem pedibus, cœno et aquæ immersum. Lugubre, eheu, spectaculum! Extrahit tamen: et ubi nihil animæ et palpitationis reperit, funus lecto infert. Quatuor jam horas puer animam eiecerat; spes tamen matrem non deserit. Vicinos præsentibus exemplo ad Dei Cœlitumque poscendam opem provocat: prolapsi in genua calidis precibus et lacrymis opem poscunt, et S. Cuneram invocant. Statim vitam puer viresque recipit: post paulo Rhenam parentes cum filio veniunt, factum narrant, laudes gratesque dicunt.

alter,

F 16 Alia mulier, quæ in Rhenensi parœcia fixerat domicilium, Christiano more, festo Palmarum ad templum ierat, ut divinis vacaret laudibus. Ut domum rediit, filium etiam suum vicino in puteo mersum reperit; quem eductum ut exanimem vidit, ilico genibus nixa ad S. Cuneræ confugit auxilium, spei plena, nec irritis precibus: redanimatur filius, et S. Cuneræ merita prædicat. Simile quiddam prope Amstelrodamum, nobile Hollandiæ emporium, accidit Westhoviæ. Hic ancilla quedam famulabatur, quæ, quo casu nescio, mersa aquis, excivit parentes. Jam tres horas exanimæ jacebat calaver, ipsi tamen non desperarunt cœleste auxilium: peregrinationem voverunt cum filia ad tymbum Rhenensem sanctæ Martyris, quæ revixit ilico, surgensque pariter cum iis Rhenam profecta, persolvit quod pie parentes promiserant.

F
et tertius

item ancilla.

17 Multos alios, vel obtritos, vel præcipites ex alto lapsos, sanitati vel vitæ etiam restitui. Forte Chorus Rhenensi templo adjungebatur: lapides et cæmenta convehabantur. Ibi Henrici ab Oykere filius, dum in plateis indulget puerilem in lusibus, a bioto curru lapidibus onusto obteritur. Accurrunt suppeditatum vicini: sed vitæ superstitis nulla apparebant indicia. Erat mater in domo Wi-

Puer sub curru saxifero obtritus

lhelmi

A Ihelmi a Pluderen; cui cum tristis adfertur nuntius, illa lamentari, et suam deplorare orbitatem: prudente tamen usa consilio, qua in S. Cuneram erat ut pietate sic fiducia, sublatum brachiis cadaver ad ædem sacram defert, et prope sacram lipsanotbecam deponit. Hic illa ardentibus et audacibus instare precibus, quas vehemens filii amor expresserat; et cum lacrymis ita affari Martyrem: Ecce Sancta Martyr, ecce filium meum, tuo in opere obtritum et exanimatum: ergone censeberis isti filio meo et civi tuo vitam eripuisse, qui toties alienos etiam exterisque mortuos ad vitam revocasti? Redde, obsecro, redde filium matri, tuo in opere tam atroci sublatum mortis genere: ego sancte tibi recipio, si vita tuo fruatur munere; tuus, dum vita comes illi erit, peregrinus erit, et tuo se mancipabit obsequio: et mecum præsentem omnes munus aliquod tuas ad aras offeremus. Oravit et flevit mater: jacebat exanimis filius; an ut mora illa mors filii testator cunctis redderetur? Ergo in altari prolem collocat, preces ingeminat, fiduciam ipsa mora acuit: cum læto spectaculo puer oculos aperire, circumspicere adstantes, quærere matrem, prensare ubera, et lac avido sugere ore; rediitque incolumis ac sospes domum.

B

18 Ultrajectina in urbe, in octava Natalis Deiparæ, puer incautior sub currum bene oneratum lapsus est; cui rotarum attritus cranium effregit: ut per auriculæ dependulæ hiatus reconditi meatus cerebri paterent intuenti. Jacebat quinque ipsas horas, suspirium nullaque vitæ edebat signa; non motum, non halitum. Tacti tam acerbo fato pia miseratione vicini cum parentibus, mortuum S. Cuneræ offerant: parentes etiam votum peregrinationis interponunt. Cordi ea pietas Superis fuit: statim sui compos, mali omnia expers redditur: stetitque intuens intuentes. Unum restabat incommodum, auris dependulæ vitium. Vocati igitur chirurgi aureo capiti assumunt; statimque vulnus omne consanescit. Grati igitur cum filio parentes, ut religione etiam animum expediant, Divam ipsam in loco salutatum veniunt, et de beneficio laudes dicunt.

19 Eadem in urbe novennem filium habebat Joannes Wannemaker, civis Ultrajectinus. Is e duobus solaris decidit in caput, quod mire lapsu attritum afflictumque erat, subitoque exanimatus dimidiatam horam jacuit: ita vicini clamoribus excitati testabantur. Qui tamen ad lacrymas parentum ingenuculati, more locis illis recepto, Deum Sanctamque Cuneram supplices obtestabantur pro salute pueri: adeunt parentes votum peregrinationis nudis pedibus Rhenam instituendæ, Vix voto se obstrinxerant, cum revixit et reviguit puer, nulla corporis relicta noxa. Lacti igitur nudipedes iter ingrediuntur; actusque pro more gratiis, eodem habitu Ultrajectum repedarunt.

20 Atque sicut bi exanimis vitæ redditi, sic non minus mirandum, quod cuidam, ex casu et membrorum collisione ac conquassatione morti proximo, evenit. Erat Joannis von Dohm opificis famulus, cum chorum S. Cuneræ architectaretur; ei datum in mandatis, ut locum fenestra occluderet. Stabant erectæ machinæ, et fulcra, quibus insisteret; dumque in his it rediitque incautior; nescio an fallente vestigio, an vero machina nimio pondere pressa, debilitata, atque adeo fracta, præceps sane magna cum saxorum vi ad terram labitur, corpore in subjectam struem lapidum fortiter impacto et conquassato; ut semianimis domum delatus, desperatis humanis remedijs, morti proximus videretur. Joannes Architectus, famuli sui et nepotis vicem dolet; et eo magis, quo sanguine ei conjunctior erat. Is, cum

piis viris, feminisque, Deiparæ et S. Cuneræ patrocinium, pro ipsius etiam Divæ honore, implorat ardentius ei, qui dum operi sanctæ Martyris invigilat, se affixerat; addit ægronomine vota. Repente præsentem periculo subtrahitur, tumor et vulnera consanescunt: valet, vigetque, ita quidem, ut postridie ad labores redierit, fenestram occluserit, et suo conceptum nomine votum libenter exsolverit.

21 In Hollandiæ loco, quem Wilsen vocant, erat effrænis et intractabilis equus, imo rabiosus, ut rudentibus adstringeretur, ne elapsus noceret hominibus. Crescebat effera rabies, ut de occidendo jam deliberarent: cum ruptis omnibus vineulis, effracto violenter stabulo, procurrit; et cum hinnitu crebro fremituque, calcibus intentatis pulsatur, ferit; quod si audacior quispiam tentaret accessum, adversus occurrebat, et ni mature fuga elaberetur, calces assilientis et præsentem mortem non evasisset. Jam non tam de equo suo, quam ne noceret aliis herus sollicitus, S. Cuneræ votet, Deo in fidem et testimonium fidei adducto, peregrinationem. Dicto citius cadit rabies et ferocia: redit sponte ad stabulum, jam ad nutum tractabilis; sessorem excipit quemlibet. Lætus eventu tam felici concepti voti, Rhenam versus iter adornat eques; offert donativum, præco non minus ipse, quanto mansuetissimus equus S. Cuneræ meritorum.

22 Mortuis etiam quandoque S. Cuneræ merita vitam reddiderunt. Delicium cujusdam equus erat; quem cum repentina mors domino eripisset, spem nondum eripuit usum ejus et vitam recuperandi: nam ad promissam S. Cuneræ visitationem consurgit e vestigio redivivus et alacer, quem dominus inscendens S. Cuneræ non sine munere stitit. Illustrius quod subjicio. Vollenkoviæ, in superiore parte Ultrajectinæ diocesis, arcis satrapa caballum generosum alebat, quem mors oppresserat. Jam soleæ ferreæ pedibus exemptæ erant, et aderant qui pellem detraherent. Puer qui a stabulo erat, doluit vehementer: obstringit se honori S. Cuneræ Rhenensi in templo positurum ceream equi effigiem, tanti monumentum prodigii, si resurgeret. Placuit Superis hominis desiderium: redit anima, vita, et hinnitus equo: consurgit, se inscendendum offert famulo; qui quatuor soleas ferreas, quæ hodie adhuc servantur, cum cerea effigie equina offert; Satrapa Deum et Martyrem gratiis et laudibus prosequente. Addit Anonymus vitæ autor, innumera esse et quotidiana istiusmodi circa bruta prodigia quæ ob nimiam frequentiam vilescant, nec omnia possunt mitti in tabulas; sed ea tantum, quæ novitate rei insigne quiddam continent, observari.

23 Ut in pios benigna S. Cuneræ, sic in sacrilegos immitis, in blasphemos severa, ita tamen ut pœnitudo delinquentis possit severitatem mitigare. Anno MCCCXCIX, Dux Geldriæ, subito et inopinato instructus peditum et equitum exercitu, Rhenam occupavit: et militibus oppidum diripiendum donavit. Illi flamma ferroque sæviunt, domos civium effringunt, nec a sacris etiam locis sacrilegas abstinent manus. Jam æde S. Cuneræ violenter reserata, sacra diripiebant; et duo præsertim equites insignite improbi, non obvia tantum rapiunt; ipsum templi pavementum scrutantur, et terram emoluntur altius, si forte alicubi reconditus thesaurus lateat. Lære sacrilegium, ut pœna corporis, sic animæ: nam ingens sepulchralis lapidis moles infodientes, non sine Numine ruit, obterit, sepelit. Vulgatur toto oppido vindicta Numinis; quando, aliquante serius pulsatis tympanis, severe militibus præconis voce interdicitur, ne Deo dicata loca effringant, spolient, violent. Ita tymbus S. Cuneræ pretiosus

EX GROBDA-
CINO.et a matre
oblatus
Sanctæ,

reviviscit:

item alius:

tertius ca
alto
u caput,

C

et faber ca-
mentarius in
struem saxo-
rum lapsus:equus rabidus
mitescit,

E

resuscitatur
mortuus unus,et alter jam
excoiandus.

P

Militæ captum
oppidum
diripiente,duo Sanctæ
ædem violen-
tes, ruit
obteruntur.

pretiosus

A pretiosus, quem harpyjæ istæ cum anathemate raptae presserant manibus, remansit inuolatus;

exercitus vero movit se loco, oppido excessit, Rhe-
namque sanctæ Martyris reliquit custodiæ.

DE S. LEONE PAPA III,

ROMÆ IN BASILICA VATICANA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. De cultu ejus, vita ante Pontificatum, et primi quadrienni actis.

A. DCCCXVI.
Nuper Romano
Martyrologio
adscriptus,

Cum Leo Papa III, nihilominus de Catholica Romano Ecclesia bene meritus fuerit, neque leviores pro Dei causa labores sustinuerit, quam ejus nominis Primus, Secundus, et Quartus omnes adscripti sacris Fastis Romani Martyrologii; mirum sane est, illum honore isto caruisse, usque ad annum LXXIII currentis nunc seculi; quando sacra Rituum Congregatio, ad preces Capituli et Canonico- rum sacrosanctæ Basilicæ Vaticanæ S. Petri, referente Eminentiss. D. Cardinali Bona, censuit die xvii Junii quædam verba, prout jacent diligenter examinata et approbata, videlicet, Romæ in Basilica Vaticana S. Leonis Papæ tertii, cui erotos ab impiis oculos et præcians linguam Deus mirabiliter restituit. Prævisse illis ad hoc visus est Philippus Ferrarius, in utroque Catalogo huc ipsa Depositionis ejus die. Multo etiam citius ulm fecisse videntur Colante Agrippin et Carthusiani, in suo auctori Usuardo, prout eum habemus Colonia et Lubecæ recensum anno MCCCXC; sed, quod mireris, ad xiii Aprilis, quando S. Leo I, colitur, quasi Tertii Natalis fuerit: quod nullo sensu potest verificari, quemcumque denum Natulem sumas. Illis autem etiam prior Petrus de Natalibus, inter Vitas Sanctorum, Leonis III ut Sancti meminit; sed nullo die addito. lib. 6 cap. 19 sui Catalogi anno MCCCXXXII fuit.

B
antea vero
vitalis ut
Sanctus a
Ferrario,

Coloniensibus.

et Petro de
Natalibus

talis autem
semper Romæ
fuit habitus,

C
aque ne
tres alii,

communis cum
illis cultu de-
positus et
translatum.

2 Neque censeri debent privata auctoritate quibquam illi fecisse, quando videtur apud Romanum Cononicum, sub Eugenio Papa III florentem, in Basilica Vaticana descriptione num. xi, de Oratorio S. Leonis IV Papæ legantur hæc verba: Ante altare S. Maurilii, juxta aditum qui vadit ad S. Martinum post S. Petrum, est oratorium S. Leonis Papæ Quarti: in quo, sicut sæpe a nostris majoribus accepimus, videlicet a Domino Presbytero Censio Priore et Domino Christiano, sanctæ recordationis Domus Paschalis Papa secundus, corpus B. Leonis Papæ, Primi, et Secundi, et Tertii, et Quarti recondidit: sicut etiam multi nostrorum viderunt, post initium nempe seculi XII, sub cujus medium Canonice ille scripsit: quando ibidem adhuc legebatur lapidi insculptus, hic titulus: Sub hoc altare sunt corpora SS. Leonum I, II, III et IV, Pontificum et Confessorum. Ex libro quoque memorabilem Basilicæ Vaticanæ, ab anno MDLXXV, habetur instauratio altaris seu oratorii Sanctorum Leonum Primi, Secundi, Tertii, et Quarti. Item apertio sepulcri et inspectio corporum eorum die 1 Augusti, anno MDLXXX, Gregorio XIII summo Pontifice... in eoque apertione sepulcri, acceptæ fuerunt supradictæ Reliquiæ (quæ scilicet antea dictæ fuerant in capsula rubro serico tecta contineri) fidelium aspectui perpetuo præsentandæ. Anno autem MDCVII die xxvii Maji, Dominica infra Octavam Ascensionis, solenni processione sacra ipsa corpora, in ara Deiparæ Virginis in Columna, honorifice collocata fuerunt. Ita Catalogus sacrarum Reliquiarum almæ Vaticanæ Basilicæ, qui Paulo Bizoni et Marco Aurelio Maraldo, S. D. N. Pauli Papæ Da-

tariis, ejus Basilicæ Canonicis majoribus Sacristis curantibus, fideliter est scriptus anno MDCXVII: de quo pluribus a nobis actum xi Aprilis, ubi de S. Leone I: cui aliusque duobus similem, quoad opinionem sanctitatis, semper habitum Tertium, ex dictis liquet.

3 Acta scripsit Anastasius Bibliothecarius, ad annos circiter LXX, post Leonem suum de Vitis Pontificum opus prosecutus; scripsit autem prolixissime, quia plurimum materiam suggererat prolixu illius erga Romanas ecclesias liberalitas, a qua profecta munera sigillatim enumerat; utinam æque sollicitus, ad memorabilia ejusdem gesta alia, publicam Ecclesiæ causam spectantia, prosequenda! Nunc propter ista, satis legenda apud ipsum, vix alia habemus, quam quæ ex incidenti scripta reperiuntur apud Auctores Coævus Caroli Magni gesta prosecutos, huic et illi communia. Interim initia ejus ex Anastasio sic accipe. Leo Tertius, natione Romanus, ex parte Azuppio, sedit annos viginti, menses quinque, dies decem et sex: plures, septem legunt; sed hos ipse auctor in fine corrigit. A parva ætate in Vestiario Patriarchii enutritus et educatus, omnemque ecclesiasticam disciplinam spiritaliter eruditus, tam in Psalterio quam in sacris divinis Scripturis pollens, Subdiaconus factus, in Presbyterii honorem proventus est. Erat enim vir castus, loquela facundus, et animo constans: ubi vero inveniebat præcipuum aliquem Monachum vel servum Dei, in colloquiis divinis et oratione, cum eo penitus vacare non cessabat. Valde nimisque hilaris in eleemosynis existebat verum etiam et infirmorum maximus visitator, prædicans illis scripturaliter, ut pro cura pauperum, animas suas in eleemosynis relinquerent: qui plures ejus prædicationibus annuentes, quidquid ille pro Christo commendabat, occulte diu noctuque pauperibus erogabant, fructum animarum crebro offerentes salubriter Deo.

Acta qualia
scripsit
Anastasius.

F

Asserit hic a
puero invidi-
tum rebus
sacris

* an alii?

plenumque
virtutibus,
F

magno con-
sensu electum
et ordinatum:

4 Dum taliter, in ipso Vestiario præcipue degens, splenderet, et ejus solertissimam curam ipse Vestiarius diligeret, ab omnibus amantissime diligebatur. Quapropter mortuo die xxv Decembris DCCCXV Hadriano I, divina inspiratione, una concordia eademque voluntate, a cunctis Sacerdotibus seu Proceribus et omni Clero, nec non et Optimatibus vel cuncto Populo Romano, Dei nutu, in Natali beati primi Martyris Stephani electus est: et sequenti die, in Natali S. Joannis Apostoli et Evangelistæ, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, Pontifex in Sede Apostolica est ordinatus. Erat enim Ecclesiasticarum rerum defensor, et contrariorum fortissimus expugnator; et nimis mitissimus, et eidem ecclesiæ benevolus atque præclarus amator; tardus ad irascendum, et velox ad miserandum; nulli malum pro malo reddens, neque vindictam secundum meritum tribuens, sed pius ac misericors. Tempore Ordinationis suæ studuit justitias facere. Ita creatus ordinatusque Leo, ineunte mox anno novo DCCCXVI; per Legatos suos, claves confessionis S. Petri ac vexillum

qui mox
legatis missis
ad Carolum
Magn.

A lum Romanæ Urbis, cum aliis muneribus Regi Francorum, et Longolardorum Carolo misit; rogavitque ut aliquem de suis Optimatibus Romani mitteret, qui populum Romanum ad suam fidem atque subjectionem per sacramenta firmaret, *tamquam Urbis Romanæ Patricio, per Hadrianum prædecessorem creato, id est, tamquam Defensori; non vero ut Domino; quia (ut infra ostendetur) nec Imperator quidem coronatus et unctus, vel unius pagi dominus eo titulo factus est Carolus, neque jure Patriciotus.* Missus est autem ad hoc Egilbertus Abbas monasterii S. Richarii: per quem etiam tunc ad S. Petrum magnam partem thesauri, quem Ericus Dux Forojuliensis, spoliata Hunorum regia quæ Ringus vocabatur, eodem anno de Pannonia Regi detulerat, misit. Ita *Eginhardus in Annalibus, ipsiusmet Caroli Secretarius.*

reciprocè ab eo legatum accipit,

cum epistola gratulatoria,

13 Misit etiam epistolam, qua Leoni Papæ perpetuæ beatitudinis in Christo salutem precatus, Perfectis, inquit, Excellentiæ vestræ litteris et audita chartula decretali, valde, ut fateor, gavisus sumus, seu in electionis unanimitate, seu in humilitatis vestræ obedientia, et in promissionis ad nos fidelitate. In quibus omnibus, ex intimo cordis affectu,

multiplies divinæ pietati agimus gratias; quia nobis, postlacrymabile doloris vulnus, quod animæ nostræ dilectissimi patris et fidelissimi amici obitus inlinoxit, tale in vobis solita suæ clementiæ providentia solationem perdonare dignatus est. Unde et vestræ Sanctitati, quasi vicario lætitiæ munere, per ejusdem Dei et Domini nostri Jesu Christi misericordiam, qui sanctæ suæ Ecclesiæ in vestræ Beatitudinis exaltatione consuluit, nostram omniumque fideliumque nostrorum demandamus prosperitatem, nec non et pacificam in Dei voluntate totius regni nostri innotescimus unanimitatem; utæque in nostræ devotionis gaudeatis, sicut et nos in vestræ Sanctitatis lætamur successibus..... Ad dilectionis pacificam animi unitatem, Angelbertum, manualet nostræ familiaritatis, vestræ direximus Sanctitati; quem prius... beatissimo Patri nostro, prædecessori vestro dirigere curavimus; sed dum exenia omnia parata erant, lugubri paternæ mortis nuntio repente tardatum est iter illius. Sed modo lætiores de vestræ Sanctitatis successione facti, quod desideraveram in illo pio Patre agere, in vobis perficere studemus: illique omnia injunximus, quæ vel nobis voluntaria, vel vobis necessaria videbantur: ut ex collatione mutua conferatis, quidquid ad exaltationem sanctæ Dei Ecclesiæ, vel ad stabilitatem honoris vestri, vel Patriciatu nostri firmitatem, necessariam intelligeretis. Sicut enim cum beatissimo prædecessore vestro sanctæ paternitatis pactum inii, sic et cum Beatitudine vestra ejusdem fidei et caritatis inviolabile lædus statuere desidero: quatenus Apostolicæ sanctitatis vestræ divina donante gratia sanctorum advocata precibus, me ubique Apostolica benedictio prosequatur; et sanctissima Romanæ Ecclesiæ Sedes, Deo donante, nostra semper devotione defendatur. Nostrum est, secundum auxilium divinæ pietatis, sanctam ubique Christi Ecclesiam, ab incurso Paganorum et ab infidelium devastatione, armis defendere foris, et intus Catholicæ fidei agnitione munire. Vestrum est sanctissimæ Patris, elevatis ad Deum cum Moyse manibus, nostram adjuvare militiam: quatenus vobis intercedentibus, Deo ductore et datore, populus Christianus, super inimicos sui sancti nominis, ubique semper habeat victoriam, et nomen Domini nostri Jesu Christi totu clarificetur in orbe. Vestræ vero auctoritatis prudentia Canones ubique sequatur: quatenus totius sanctitatis exempla omnibus evidenter in vestra fulgeant conversatione, et sanctæ

et muneribus, defuncto Hadriano destinatis;

pro renovatione multu fueris,

admonitionis exhortatio audiatu ab ore; quatenus sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Omnipotens Deus vestræ Auctoritatis beatitudinem, ad sanctæ suæ Ecclesiæ exaltationem, per multa annorum curricula, incolumem conservare dignetur.

6 Præstitit egregie sanctus Pontifex, quod omanter et reverenter pius Rex ab eo faciendum suggestit: sed et de missis sibi thesauris nihil avare condens, Rogam, (id est stipendium) Clero suo in Presbyterio maxime ampliavit. Fecit etiam in Basilica B. Petri Apostoli, nutritoris sui, thuribulum aureum ante vestibulum altaris, pensans libras decem et septem.... Sarta vero tecta Basilicæ B. Petri Apostoli, id est navem majorem, sed et aliam navem super altare, cum quadriporticu, simul et fontem aquæ ante fores argenteas. Verum etiam turrim cum cameris suis, ab imo usque ad summum, omnia in omnibus noviter instauravit: Præsertim imaginem Salvatoris, cum reliquis miræ pulchritudinis depictam, ad decorem suprascriptæ ecclesiæ, in fastigio sub arcu majore posuit.... Similiter et titulum S. Sabinæ studiose renovavit.... Fecit autem et in Basilica beatæ Dei genitricis, quæ appellatur ad Præsepe, cyborium ex argento purissimo, quod pensat libras sexcentas et undecim, simul et rugas argenteas in ingressis presbyterii, pensantes libras octuaginta... Interea et in Basilica beati Christi Martyris Laurentii, sita foris muros, fecit imagines argenteas tres. Salvatoris, B. Petri Apostoli, et S. Laurentii, pensantes simul libras quinquaginta quator et semis.... Itemque renovavit sarta tecta B. Felicis et Adæucti Martyrum, juxta S. Paulum Apostolum: sed et Basilicam S. Menæ, utque titulum B. Vitalis Christi Martyris, nec non et cœmeterium S. Zotici via Lavicana; pariter et Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis in Fonticana, quæ per olitana marcuerat [tempora]. Fecit autem isdem Præsul, in Basilica Doctoris mundi, B. Pauli Apostoli, Confessionem simul et rugas ex auro obrizo, habentes gemmas pretiosas instar B. Pauli Apostoli, pensantes libras centum quinquaginta et sex: sed cameram ejusdem Basilicæ, in modum B. Petri Apostoli, noviter fecit....

7 Ipse vero præcipuus Pontifex, in titulo B. Susannæ, ubi et Presbyter ordinatus fuerat, dum breviter destructus fuisset, et jam per longitana tempora ipsæ parietinæ marcuisent, ob nimium amorem ampliavit ædificium; et noviter in altum fodiens, firmissimum posuit fundamentum; et eruta planitie mirificæ excelsa, super ipsa fundamenta ædificavit ecclesiam, cum absida amplissima, et cacumina mirifica de musivo, atque cameram decoratam seu Presbyterium, et pavementum marmoribus pulchris ornavit: verum etiam dextra levaque, porticus ejus cum columnis marmoreis construxit. Sed et baptisterium ibi constituit, ubi et dona obtulit, videlicet gabathas aureas fundatas tres (id est lychnos pensiles, inferne rotundos, instar putinarum) pensantes libras quatuor et semis, Cruces aureas duas cum gemmis... lucernam argenteam unam... imagines argenteas tres... Fecit et confessionem ejusdem altaris, ex argento purissimo pensantem libras centum tres, et uncias duas: columnas argenteas octo et gammadia duo, et arcus duos cum crucibus argenteis quinque, et gabathas quindecim, pensantia simul libras centum et quinquaginta: et alia multa in coronis, canistris, vestibis, vasis coloratis: quæ omnia et singula, multisque nunc exoletis vocibus obscura, atque superius etiam punctis signata, et in ipso Anastasio vel opud Baronium legenda, prætermisi studio brevitatit. Hic noto, quod ea in ecclesia merito fuerit positus ejusmodi titulus in libro Nicolai Alemouni

Exorsus ille a magna largitate erga Clerum

Et Romanas ecclesias,

præsertim SS. Petri et Pauli,

denuo fundat ædem S. Susannæ

et donis ornati,

A *de parietinis Lateranensibus sic relatus: Dudum hæc beatæ Suzannæ Mart. aula, coangusto et tetro existens loco, marcuerat: quam Dominus Leo Papa III a fundamentis erigens et condens, corpus beatæ Felicitatis Mart. compte ædificans ornavit atque dieavit.*

8 Et hæc quidem tunc, postea vero aliquoties alia eidem ecclesiæ donaria contulit, apud Anastasium sparsim commemorata: ex eademque affectu, cum ope Caroli Magni (ut infra dicitur) in suam restitutus Sedem, ipsum vicissim Imperiali coronâ ornasset, suæque ad illum arctissimæ amicitie illustris vellet monumenta extare; etiam in prædicta ecclesia tale unum constituit fecit, sese ut illius ecclesiæ fundatorem unum cum ipso istic exprimens opere tessellato, ea plane forma, qua infra expressos videbimus in Lateranensi triclinio; nisi quod ibi genuflexi, hic stantes figurentur; uti in fine superioris seculi adhuc ibi visos testatur prælandatus Almannus. Ibidem, ad ipsam quo hic scribebat diem, in sublimi viciniquæ contiguatione adhuc legebantur hæc verba. SANCTISSIMVS D. N. LEO PAPA D. N. CAROLO REGI. Hoc autem fecit eodem animo, et forte decessorum plurimum exemplo; quo postea, Anastasio teste, Leonis Papæ IV mandato, ipsiusmet sanctissimi Præsalis, nec non et specialis filii sui Domni Imperatoris Lotharii, propter futuram memoriam, personæ Deo caræ et per cuncta secula venerandæ, depictæ sunt. Ipsum emblemata Tertii hic vide.

§. II. Oculis et lingua mutilatus a conjuratis Leo, sanatur divinitus.

11 *Hactenus ex voto fluere Leoni videbantur omnia, quando atrox tempestas in eam concitata, virtutem ejus sanctitatemque, non minus probavit, quam exercuit. Audiamus Anastasium: Hic venerabilis et sanctissimus Pontifex, dum in sancta Catholica et Apostolica Romana Ecclesia per ordinem ecclesiasticum degeret, et ritum orthodoxæ fidei teneret, atque ex omni parte, tum per diversas ecclesias quam in Patriarchio, in amplis ædificiis construens, compte ornaret; cum die quadam more solito, in Letaniis, quæ ab omnibus Majores appellantur, procedere deberet, ut secundum annuam consuetudinem Letanias et Missarum solennia cum Sacerdotibus celebraret, et Omnipotenti Domino pro salute Chri-*

In Letania majori procedens Leo,

stiani populi preces funderet; et secundum olitanam traditionem a Notario S. R. Ecclesiæ, in ecclesia B. Georgii Christi Martyris, in ejus natali ipsa Letania prædicata fuisset; omnes, tam viri quam feminae, devota mente catervatim in ecclesia beati Christi Martyris Laurentii, quæ Lucinae nuncupatur, ubi et collecta prædicta inerat, occurrerunt.

10 Ubi, dum prædictus venerabilis Pontifex a Patriarchio egressus fuisset, obviam illi sine Planeta iniquus nec dicendus Paschalis Primicerius occurrit; et in hypocrisi veniam ab illo petebat, dicens; Quia infirmus sum: et ideo sine Planeta veni. Tunc sanctissimus Præsul veniam illi dedit. Similiter et Campellus Sacellarius, in ipsorum dolositate pariter in Pontificali obsequio pergeat, et dulcia verba quæ non habebant in pectore cum eo loquentes; maligni etiam et iniqui ac perversi falsique Christiani, prorsus pagani, filii diaboli, in unum se sathanice colligentes, pleni iniqua cogitatione, in ipso itinere, ante monasterium SS. Stephani et Sylvestri, quod Dominus Paulus Papa fundaverat, clam armati adstiterunt: atque repente de loco insidiarum exilientes, ad ipsum (quod dictum nefas est) impie trucidandum absque ulla reverentia confluerunt, Paschale ad caput stante, et Campulo ad pedes, secuadum iniquum ipsorum consilium. Quo facto, omnes qui circa eum erant populus, videlicet inermis et in Dei officio præparatus, timore armorum perterritus, in fugam conversus est.

11 Ipsi vero insidiatores atque operatores, maiorum, Judaico more, sine ullo divini vel humani honoris intuitu, ferino more comprehendentes, in terram eum projecerunt; et absque ulla misericordia sciendo expoliates eum, crudeliter oculos ei evellere, et ipsum penitus cæcare conati sunt: nam lingua ejus præcisa est; et, ut ipsi omnino tunc arbitrari suat, cæcum eum et mutum in media platea dimiserunt. Verum ipsi maligni Paschalis et Campulus, sicut vere maligni, sicut veri pagani et impii, ad ipsius monasterii ecclesiam ante confessionem eum trahentes, ante ipsum venerabile altare, iterum oculos et linguam amplius eruerunt; et plagis eum diversis et fustibus cædentes, laqueaverunt; et semivivum in sanguine revolutum, ante ipsum altare dimiserunt; postmodum vero sub custodia in ipso monasterio dimiserunt. Timore autem perterriti, ne a Christianis hominibus furatus inde fuisset; tunc malignum consilium adepti (sicut ipse Huguenus monasterii S. Erasmi professus est) fecerunt eum ad se venire clam per noctem, tam Paschalis malignus qui tunc Primicerius erat, quam Campulus Sacellarius, et Maurus Nepesinus; et miserunt eum in prædictum monasterium S. Sylvestri, cum plurimis iniquis consentaneis ipsorum malefactoribus: et sic per noctem exinde eum abstrahentes, deduxerunt in monasterium S. Gerasimi, et in arcta custodia eum recluserunt.

12 Sed Deus omnipotens, qui eorum malitiam præsciendo diu patienter sustinuit, ipse eorum iniquos conatus mirabiliter destruxit. Contigit enim, cooperante Deo et Beato Petro Apostolo suffragante, quod antedictus Papa, cum ab ipsis carnificibus in monasterium S. Erasmi in custodiam mitteretur, ut visum receperit, et lingua ad loquendum ipsi restituta sit. Et ut ostenderet omnipotens Deus super suum famulum solitam misericordiam et magnum miraculum, divino nutu ejus, a fidelibus Christianis viris, videlicet per Albiam Cubicularium, cum aliis fidelibus Deum metuentibus, ex ipso eum claustrum occulte abstollentes, in basilicam B. Petri Apostolorum Principis, ubi et ejus sacratissimam

D AUCTORE D. P.

circum-venitur a conspiratis.

12

inde proster- nitur

12 oculisque et lingua privatur,

quibus divinitus receptis,

tissimam

A tissimum corpus quiescit, deduxerunt. Qui omnes, AUCTOR: E. D. P. audientes et videntes mirabilia Dei, qui innocentem et justum Pontificem de manibus inimicorum eruit, glorificaverunt Dominum Deum, dicentes; Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia magna solus, et non deseruit sperantes in se: sed in eo adimplevit misericordiam suam, ut manifestaretur gloria Dei in mirabilia in illo, quemadmodum promisit sperantibus in se, Psalmista dicente? Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo: Dominus defensor vitæ meæ, a quo trepidabo? et iterum; Lævra pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis. Et vere a tenebris eum Dominus eripiens, et lumen reddidit, et linguam ad loquendum restituit, et totis eum solidavit membris, et in omnibus operibus mirabiliter deducens confortavit.

13 Quantum gaudium habuerunt Christiani homines et fideles, tantum mœrore et angustia angustiatii illi, nesciebant quid agerent; et in periculo se esse existimantes, quærebant semetipsos interficere; et dum non invenirent, quid aliud agerent, domum Albini, fidells B. Petri Apostoli et ejusdem Pontificis, deprædantes destruxerunt. Et in ipsam B. Petri Apostoli aulam conjungente præfato Pontifice, confestim Winichis, gloriosus Dux Spoletanus, cum suo exercitu obviavit ei: et cum summum Pontificem loquentem ac videntem conspexisset, venerabiliter eum recipiens. Spoletum deduxit; glorificans et laudans Deum, qui per tanta mirabilia eum clarificavit. Quo audito, per diversas civitates Romanorum, fideles ei occurrerunt; et pariter cum aliquibus ex ipsis civitatibus Episcopis, Presbyteris seu Clericis Romanis et Primatibus civitatum, ad excellentissimum Dominum Carolum, Regem Francorum et Longobardorum atque Patricium Romanorum, profectus est. *Hauctenus Anastasius.*

14 Sed prius quam ille ad Regem perveniret, et Coloniae veneratur corpus S. Severini. Coloniæ Agrippinam attigit, ut narrat Auctor Translationis S. Severini apud Sarum die xxiii Octobris. Quia enim ipso anno factæ Translationis tanta narratur fuisse fertilitas, ut ipsa ex omnium ore Patrum sumum veraciter redisse, Sedique propriæ restitutum esse, testaretur; et hoc verbum, ab incolis usitatum, etiam longinquos et externos non latebat factumque quasi proverbium erat, Domi esse S. Severinum; idem, ut aiunt, beatæ memoriæ venerandus Papa Leo, quasi consuetudinis ejusdem oblitis suo impressit exemplo. Nam cum Roma profectus, propter pœnas injuste sibi illatas, ad Imperatorem Carolum migraret in Franciam; (sen potius, ad tunc solum Regem, in Saxoniam) devenit ad locum quo viri Dei Severini corpus venerabile quiescit; ibique, præter morem quem in via servaverat, oratum ecclesiam introivit. Comites autem ejus mirantes, causam hujusmodi sciscitabantur. Quibus ille, Loci, inquit, hujus defensor domi est; ideo non ausus sum illum præterire insalutatum. *Atque hinc postea Coloniensibus in mentem venit, in suo unctioris Usuardi Martyrologio, natale Leonis III Papæ et Confessoris primo loco notare, cum illius ipsius eventus ac dicti commemoratione, sed alio quam oportet die, Natali scilicet S. Leonis I, in Idus Aprilis.*

15 Utcumque interim festinaret Leo, prævenit tamen ad aures Caroli, non solum nocturno visu cognita, Carolus facinus Romanum Alcuino scribit, ut infra ex Alcuino videbimus, sed certis comperita nuntiis fama, trogædiæ apud urbem Romanam rursus actæ: cujus participem ille mox facere curavit prædictum Alcuinum Flaccum. Is enim Epist. II ait, Quid in eo actum sit, qui Rector præfatæ Romanæ Sedis fuerat, mihi veneranda bonitas vestra innotescere coravit. *Et mox subdit (uti scilicet ex Caroli epistola*

didicerat) quod ipsi traditores cordibus suis excæcati D excæcaverunt caput proprium. Eginhardus vero, Secretarius Caroli Magni in gestis ejus: Romæ, inquit, Leo Papa, cum Letania processurus, a Lateranis ad ecclesiam B. Laurentii, quæ ad Craticulam vocatur, equo pergeret; in insidias a Romanis positus, et erutis oculis (ut aliquibus visum est) lingua quoque amputata, nudus ac semivivus in platea relictus est. Deinde jussu eorum, qui hujus facti auctores fuere, in monasterium S. Erasmi Martyris velut ad curandum missus, Albini cujusdam cubicularii sui cura, noctu per muram demissus, a Winigiso Duce Spoletano, qui audito hujusmodi facinore Romam festinus advenerat, susceptus, ac Spoletum deductus est. Cujus rei nuntium cum Rex accepisset, ipsum, ut Vicarium S. Petri et summum Pontificem, cum summo honore ad se præcepit adduci.

16 *His consentiunt veteres Francorum Annales, Tillii atque Loiselii apud Chesnæum tom. 2 Francorum: et ultimi quidam etiam nominando Missos Caroli, tunc in urbe presentes, qui non nisi compertissima Regi scripsisse potuerunt, sic loquuntur. Romani Leonem Papam, Letania majore captum excæcaverunt, ac linguam ejusdem amputaverunt: qui in custodia missus, noctu per muram evasit, et ad legatos Domini Regis [qui tunc ad Basilicam S. Petri, erant Wirundum scilicet Abbatem et Winichisum Spoletanum Ducem, veniens], Spoletum est deductus. Quæ facile cum Eginhardi relatione conciliabis, si rem matutino gestam tempore, Winigisus, cum exercitu in Tuscia non longe a Vaticano consistens, intellexerit; eoque accesserit ante noctem, et Wirundo se adjunxerit. Sed neque ab Anastasio dissentit Eginhardus, cum excæcatum scribens, addit; ut aliquibus visum est. Vel enim his verbis appellat fidem oculatorum testium, quo sensu excæcatio indubitanter asseritur; vel opinionem dantur eorum refert, qui tunc prorsus excæcatum falso putarunt; sed non negat iteratam violentiam, oculis primo impetu necdum prorsus extinctis, illatam in ecclesia S. Erasmi, cujus expressius meminit Anastasius. Certe non solum in principio, ad primi nuntii credulitatem, creditum in aula Francica est vere excæcatum Pontificem fuisse; sed etiam postquam ipsemet istic comparuit, et verbis minime ambiguis narravit quæ contra se patrata fuerant.*

17 *Inter eos qui ipsammet audivisse potuerunt, vel saltem per os Caroli ea excepisse quæ illi Leo de se narrarat, in carmine quo congressum utriusque pluribus descripsit, minime ambigue locutus invenitur: iter prius quam nuntius ex Italia adesset; imo, per summum eodem Regi visa, sic narrat.*

Portentum Rex triste videt, monstrumque nefandum In somnis; summum Romano adstare Leonem Urbis Pontificem, mæstosque effundere fletus; Squallentes oculos, maculatum sanguine vultum, Truncatam linguam, horrendaque multa gerentem Vulnera. Solicitos gelidus pavor occupat artus Augusti. Rapidos Romana ad mœnia Missos Tres jubet ire, foret si sanus Pastor opimus Explorare Gregis, quid tristitia somnia signent. *Hi porro cum Romæ appropinquassent, mox obviam habuerunt narrantes, quomodo, Dum solitum transiret iter Leo, Papa benignus, Omnis turba conjuratorum (nam supplicantium cætus multus ab ejusmodi scelere prorsus immunis fuit), omnis, inquam.*

Irruit in summum Pastorem turba tumultus, Cæca, furens; subito diris commota procellis, Sacro Sacerdotis torquebat membra flagellis; Carnifices geminas traxerunt fronte fenestras, Et celerem abscondunt lacerato corpore linguam,

ut sibi a suis legatis perscriptum erat;

E

deinde eorum affirmavit Leo.

et Rex ipse antea in somno viderat,

L

ac Missi ejus in urbe audierant.

A 18 Denique Poeta Saxonicus lib. 3 Annalium, usque ad Caroli mortem perductorum, annum MCCXCIX auspiciatus a pathetica exaggeratione facinoris, temporibus quod admisere modernis novi ab orco carnifices, contra sanctissimum Papam, qui instituta ad S. Laurentii Litania,

Cum celeraret iter, turba vallatus iniqua,
Crudelesque manus tolerans, amiserat ipsum
Effossis oculis lumen Linguam quoque tortor
Præcidit, nudumque dehinc liquere jacentem
Seminecemque foris, fœdatum sanguine multo.
Inque monasterium post hæc deductus Erasmi
Martyris (auctores facti sic nempe jubebant)
Curandi specie, fuerat servatus in ipso.

Peryit porro Alcuinus; deque sublato prorsus tam videndi quam loquendi usu, ac divinitus reddito, nihil dubens, sic canit:

Pontificem tantum sese extinxisse putabat
Plebs, pietate carens, atrisque infecta venenis.
Sed manus alina Patris oculis medicamina adeptis
Ocutulit, atque novo reparavit lumine vultum.

Ora peregrinos stupuerunt pallida visus,
Explicat et celerem truncataque lingua loquelam.

Unde mox addit Cohors Francorum mixta Latinis

B Obstupuit, Domino grates laudesque rependens,

Qui nova Pontifici reddebat lumina summo,

Et desperatam condebat in ore loquelam.

Similiter obvius per iter populos inducit, qui

Capite in veteri visus cernendo novellos

Obstupent, linguamque locui mirantur adeptam.

Ac deinde eadem tum Missus Leonis, tum ipse Leo Carolo phrasi fere simili narrant.

19 Non ita absolute Poeta Saxonicus. Cum enim dixisset, quod Pontifex transacto tempore pauco,

Amisissum recipit visum pariterque loquelam;

subdubitare videtur de miraculo, sic cæpta prosequens;

Seu quia festinans tortor trepidansque nefandis....

Non quantum voluit credulia facta peregit;

Seu (quod credendum magis est) antiqua Redemptor

Per meritum magni renovans miracula Petri,

Sanari successorem donaverat ejus.

Ita ille, propensior tamen ad credendum miraculum.

E contrario Theophanes, et post eum Zonaras, rem ita narrant. Οἱ τῆς Ρώμης, συγγενεῖς τοῦ μακαριωτάτου Παπᾶ Ἀδριανοῦ, συγγενήσαντες τὸν λαόν, ἐστασίασαν κατὰ Λέοντος τοῦ Παπᾶ, καὶ κρατήσαντες ἐτύφλωσαν αὐτόν, οὐ μὲν τοι ἐδυνήθησαν τελείως σβέσαι τὸ φῶς αὐτοῦ, τῶν τυφλωσάντων αὐτὸν φιλελευθέρων ὄντων καὶ φεισσομένων αὐτοῦ. Romani, qui erant beati Papæ Adriani

C consanguinei, commoventes populum, insurrexerunt contra Leonem Papam; eumque comprehendentes excæcaverunt: sed lumen ei penitus extinguere non valuerunt, iis qui ipsam cæcabant humanius agentibus eique parentibus. Apparet parvam integram valdeque lævigatam narrationem facti Constantinopolim pervenisse, ubi de mutilatione lingue nihil audivit Theophanes.

20 Interim Joachimus Camerarius, in Annotatis ad Chronologiam S. Nicephori CP. pro suæ sectæ genio ab eo anni credendo alienior, quod vel naturæ ordinem superat, vel ad singularem Pontificis commendationem faciat, Conspirarunt, inquit, in Leonem quidam, et capto jusserunt oculos erui: quibus tamen datum hoc negotium fuerat, si cruentos quidein vulnerando oculos fecerunt, sed pepercerunt luminibus Pontificis, itaque visus ei adeptus non est: de quo fabulam postea sparserunt quidam, visum Pontifici divinitus restitutum fuisse. Sed et inter Catholicos inventi sunt, qui rem, apud ejus temporis scriptores, et qui nosse melius quam Theophanes poterant, indubitatum, credere recusarent; quibus accedens in Dictionario Historico Ludovicus Morerius; Verosimile est, inquit, quod adversarii Leonis erraverint

in persona, aliumque pro ipso sic male tractaverint, famam autem sparserint in ipsum illum ea se perpetrasse: qui ope amicorum subductus periculo fuerit, ut sentiunt moderni, non tam faciles ad credenda miracula. Quid adhæc dicam? Græci, quibus jam familiare erat visu privare eos quos ab Imperio removebant, mutilationem linguæ vel ignorarunt vel non crediderunt; lectam apud Latinos dissimularunt hæretici; Morerius cum suis satis vidit, citra perveraciam non posse id negari, quod tam constanter asseverabatur: vivebat etiam, omissis circa loquelæ restitutionem miraculi, nihil causæ esse cur dubitaretur de visu. Ergo alium quempiam supposuit injuriæ, ne miraculum esset, videntem loquentemque Pontificem venisse ad Carolum. Sed credat qui potest, vel ipsum se passum dixisse quæ passus non fuerat; vel creditum ita leviter fuisse in re tam evidenter miraculosa, saltem propter curationis celeritatem; quæ non potuit non excessisse naturæ modum, etiamsi solum læsus fuisset Pontifex circa oculos, et extrema dumtaxat linguæ particula mutilata.

III. Exceptio honorifica Leonis apud Paderbornam, et quædam ejus acta in Saxonia

E Nunc audiendus nobis Anastasius est, de Leonis ad Carolum accessu, hunc ita describens. Ipse Christianissimus et orthodoxus atque præcipuus clementissimusque Rex, illico ut audivit, misit in obviam ejus Hildivaldum, Archiepiscopum Coloniensem et Capellanum, alius Hildeboldum; et Ascharium Comitem (Alcuino Germanium) et postea filium suum Pipinum, excellentissimum Regem, cum aliis Comitibus, obviam eis iterum; et usque ubi ipse magnus Rex obiavit, et sicut Vicarium B. Petri Apostoli, venerabiliter et honorifice, cum hymnis et canticis spiritualibus, eum suscepit: et pariter se amplectentes, cum lacrymis osculati sunt. Et prædicto Pontifice Gloria in excelsis Deo inchoante, et cuncto Clero suscipiente, Oratio super cuncto populo data est Tunc benignissimus Dominus Carolus, magnus Rex, dictum Pontificem conspiciens, gratias Deo retulit, qui tam mirabilia super famulum suum, per suffragia sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, operatus, ad nihilum prædictos viros iniquos, id est iniqua eorum consilia, deduxit.

22 Occursus hic occasionem dedit, ipso eodem tempore, componendi insignis poematis, ultra quingentos versus extensi, atque ab Heurico Cunisio primum editi, postea inter Francica du Chesne relati, ubi frustra videtur aliud opus quæri, cujus pars ista fuerit. Auctor multis de causis putatur Alcuinus, qui adhuc annis quinque superfuit, et præsens videtur interfuisse: ex quo ut hic postremam partem debbem, suadent particulae circumstantiæ multæ, in illa relatæ. Cum ergo Poeta, quisquis is fuit, Regem cum exercitu trans Rhenum deduxisset in Saxoniam, quo iter intenderat, quando primos Legatos in Italiam mittebat, Pontificem deducturos; sic a loci descriptione orditur:

Et locus insignis, quo Patra et Lippa fluentant,

Altus, et in nudo campo jacet, undique largo

Vestitus spatio: celso de colle videri

Namque potest regio omnis, et hinc exercitus omnis.

Huc Carolus, multis stipatus millibus heros,

Advenit, et tandem juvat hic succedere tectis.

Missus Apostolici Regalem tendit ad aulam

Interea, et summum manifestat quippe venire

Pontificem, expulsam Romana a sede Leonem

Civibus a propriis, et tot tolerasse recenset

Verbera, commemorans extinctum lumine vultum;

Narrat et abscissam liquido de gutture linguam;

Nunc medicante Deo sanatum et ab omnibus istis

Junii T. III

10

Essa

Idem scribit Poeta Saxo,

ac denique Alcuinus.

Nonnulli tamen de oculis dubitant,

aut etiam plene excæcatum negant:

D AUCTORE D. P.

sed cur hoc magis quam lingua privatum?

E

Excipitur honorifice Leo

F in Saxonia juxta Paderbornam,

A **Esse malis.** Animis stupet ipse exercitus omnis
Audita; et Carolus, recolendo somnia retro,
Præteriti indicio agnoscens vestigia visus,
Hoc fore non dubitat, quod tristes fundere fletus
Pontificem in somnis jam dudum vidit eundem.

23 Hinc jubet extemplo Pippinum occurrere
[magno.

Pastori, pacem et placidam portare salutem.
Obvius ire parat, Genitoris jussa facessens
Pippinus: centum lætus cum * millibus ibat....
Utque videt patulo adversum se tendere campo
Pastor Apostolicus, centum cum millibus altum
Pippinum; geminas extendit ab æthera palmas,
Pro populoque preces effundens pectore largas.
Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
Sternitur, et supplex vulgus ter fusus adorat.
Mox Leo Papa solo Pippinum more benigno
Excipit; et sacris circumdans colla lacertis,
Hæret, in amplexuque diu placida oscula libans...
Rex pius interea solium conscendit, et omnem
Alloquitur populum... *aciemque instrui ac procedere*
[jubet:

Ante Sacerdotum porro casta agmina, ternis
Stant divisa choris: in longis vestibus almæ
Sacra Crucis vexilla levant, et Præsulis omnis
Adventum expectat clerusque et candida plebes.
Jam pater in campo Carolus videt agmine aperto,
Pippinum et summum Pastorem tendere contra.
Constat et, inque modum populum expectare coronæ
Præcipit, atque aciem hinc dividit urbis ad iastar.

24 Ipse autem medio consistere in orbe beatus
Præsulis adventum expectans, et vertice toto
Altior est sociis; populum supereminet omnem.
Jam Leo Papa subitque, extremo se agmine miscet:
Quam varias habitu, et lingua, tam vestibus, armis
Miratur gentes, diversis partibus orbis.
Extemplo properans Carolus veneranter adorat,
Pontificem amplectens magnum, et placida oscula
[libat:

Inque vices dextras jungunt, pariterque feruntur
Gressibus, et multo miscentes verba favore.
Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
Sternitur, et supplex vulgus ter fusus adorat.
Pro populoque preces ter fundit pectore Præsul.
Rex pater Europæ, et summus Leo Pastor in orbe
Congressi, inque vicem vario sermone feruntur.

25 Exquirat Carolus casus, auditque laborum
Diversos: sceleris populi impia facta stupescit.

Miratur geminas jam dudum luce fenestras
Extinctas, et nunc reparatum lumine vultum;
Truncatamque loqui miratur forcipe linguam.
Alter in alterius configunt lumina vultus,
Et parili Sedis tendunt ad culmina gressu.
Ante Sacerdotes sacri stant ostia templi,
Alternis vocibus moderantes carmina laudum,
Atque Creatori grates laudesque frequentant,
Qui nova Pontifici reddebat lumina summo,
Et desperatam condebat in ore loquelam.
Exoritur clamor, vox ardua pulsat olympum.
Intrat Apostolicus, Carolo ducente beato,
Templa Creatoris, solito soleannia more
Concelebrare pio Missarum sacra favore.
Ex hinc officiis divinis rite peractis....

Rex Carolus simul et summus Leo Præsul in orbe
Vescitur, atque libunt pateris spumantia vina,
Post lætas epulas et dulcia pocula Bacchi,
Multa pius magno Carolus dat dona Leoni:
Hinc lætus repetens aulæ secreta revisit
Rex, et Apostolicus reperit quoque castra suorum.

26 Brevius hæc perstringit Poeta Saxo: cumque
narrasset, quomodo Rex — locatis.
Ad Paderbrunnon multo cum milite castris,
Operiebatur non parvo tempore summi

Præsulis adventum; Pippini quidem obviam missi
non meminit, qui tunc erat filiorum secundus; dum ta-
men scribit, Carolum Juniorem ad confinia Saxonie
missum, ut cum Wilcis et Abrodritis negotia compo-
neret, facit nos intelligere, cur ambo mitti non potue-
rint in occursum. Dum autem adhuc expectatur Ca-
ralus;

Venit, inquit, Apostolicus, terrarum pene supremas
Jam penetrans oras. Illi via tanta peracta
Visa brevis fuerat, quia compensaverat omnes
Intuitu Caroli, quos pertulit ante, labores...
Namque propinquantem cum primum noverat, illi
Obvius ipse loco de castrorum memorato,
Stipatus multis populorum millibus ibat.
Pontificemque vicem Petri, cui claudere cælum
Et reserare licet verbo, Sedemque tenentem
Suscepit cum magnifico reverenter honore.
Cumque dies aliquos lætos ibi duceret, idem
Insuuans Præsul sua quæque negotia Regi,
Illius facilem cognovit ad omnia mentem,
Concedendo pie voluit quæcumque precari.
Inde reducendum digne Primoribus illum
Francorum commendavit: qui jussa replentes,
Ingressi pariter Romam, sua restituerunt
Omnia Pontifici rursus, quo jura regendæ
Sedis Apostolicæ justosque teneret honores.

27 Liber de translatione S. Laborii Cenomannis
Paderbornam, jussu Bisonis Episcopi ante finem seculi
exaratus, insignem præsentis ibidem Leonis memo-
riam hisce verbis consignat, num. 5 apud nostrum Bol-
landum, Opusculo particulari. Vir sanctissimus et
vere Apostolicus Papa Sedis Romanæ, Leo nomine,
injusta civium odia perpessus, illic eum (Carolus)
adiit, pro sedandis contra se ortis simultatibus Im-
perialem opem quæsiturus. A quo (Carolo) cum in-
genti, ut par erat, honore susceptus, religiosum
ejus ac salutare Christianitatis dilatandæ studium,
nobilitate inchoatum, Apostolica auctoritate firma-
vit; atque in ecclesiæ, tunc ibidem noviter constru-
cta, quoddam altare consecrans, adorandas in eo
Reliquias sancti Protomartyris Stephani, quas se-
cum Roma detulerat, collocavit*; fiducialiter id
Principi promittens, quod oratorium illud, tanti
Martyris patrocinio munitum, non ulterius passu-
rum foret injuriam, quam, ipso referente, prius ei
contigisse cognovit; ut videlicet ob incolarum loci
perfidiam et odium in religionem Christianam, ali-
quoties igni traderetur. Et ob hanc maxime causam
eadem Reliquias ibi rogatu Imperatoris recondi-
dit, non sine effectu congruo fiduciæ sponsionisque
suzæ, cum nihil tale illic postmodum perpetratum
esse certissimum sit. Eadem ac fere isdem verbis
referuntur in Vita S. Meinweri Paderbornensis Epi-
scopi, vi Junii num. 2: sed omittitur pars altera post
* arsit enim civitas et monasterium totum anno
Incarnationis millesimo, uti in Vita ipsius S. Mein-
weri num. 6, iterumque, ut refert Krantzius lib. 6,
cap. 38, et Gobelinus, conflavit civitas cum eccle-
sia, an. mxxxii. Sed, si recte expendantur verba, non
simpliciter promittitur numquam arsurus locus; sed
non arsurus, ob incolarum loci perfidiam et odium
in religionem Christianam, sicut antea contigisse au-
dierat Leo, referente Carolo, cui ibi per unius anni
anticipationem datur titulus Imperatoris.

28 Ferdinandus Furstenbergius, laudatissimæ apud
omnes memoriæ Episcopus, in suis ad Monumenta Po-
derbornensiu Notis, pag. 129 indicat, altare Tetemel-
lensis seu Diethmoldiensis Ecclesiæ similiter ab hoc
S. Leone consecratum fuisse; ejusque altaris lapidem,
in usum cryptæ monasterii Abdinchoffensis, a fundatore
Meinwerco prædicto fuisse translatum. Ecclesiam quo-
que in Silinghusen, pagum diocesis Paderbornensis in
dynastia Burana, similiter ab eodem dedicatam osserit.

Sed

AUCTOR D. P.
prima per fi-
lium Regis
Pippinum,

* id est, milli-
bus.

deinde a Cle-
ro exerci-
tu,

ac denique ab
ipso Rege:

qui post sacra
peracta

construunt ip-
si præbet,

et reduci in
Sedem suam
jubet.

E

Ipsæ Pader-
bornensis ec-
clesiæ altare
consecrat,

F
prædicitque
non ultra ex-
tendendum

a civibus apo-
statis:

item altare
Tetemellense:

A *Sed imprimis memoranda hic venit ecclesia Eresburgensis ad Dimolam, de cujus Dedicacione hanc Bullam profert idem Celsissimus Monumentorum patriorum Illustrator, pag. 115, ex vetustiori et accuratiori quam Baronius exemplo. Leo, servus servorum Dei, Karolo M. Francorum Regi. Piae tuae petitioni per omnia congaudentes, quod jubes annuere non tardamus. Igitur hunc montem Eresburg, quem expugnatum cum omni Saxonum Deo obtulisti, et per nos B. Petro consecrasti; liberum ab omni humana potestate esse, et Fratrum ibidem ad Christi servitium adunatorum ditioni tantummodo parere censemus. Qui ne aliquid in hoc impedimenti patiantur, neve regni vestri invasoribus aliqua rebellandi fiducia praeparetur, sub anathemate B. Petri auctoritate interdiximus, nequis unquam bellica in ipso monte praesidia collocare; aut per te collata praedia aut decimas circa montem, per duas Saxonicas rastas, quas illuc delegasti, audeat diripere. Haec conservantibus sit pax a Deo Patre; infringentibus execratio, et a Catholicorum collegio separatio sit in aeternum. Datum Eresburg, per manum Joannis Bibliothecarii et Cancellarii Ecclesiae Romanae, ix Kalend. Jan. anno Domini Leonis Tertii quarto, Indictione septima, die Dedicacionis Capellae in Eresburg.*

et capellam
in Eresburg;

B *29 Bullae hujus veritas confirmatur ex Adriani Papae IV Privilegio, in favorem monasterii Corbeiensis expedito, sub data anni MCLIII; ubi ad cetera plura Pontifex adjicit, quod monasterium Heresburg, cum decimis circa montem per duas rastas Saxonicas, sicut a beatae memoriae Domino Leone Papa, ex petitione Caroli M. Imperatoris, qui ipsum montem expugnaverat, collatae esse noscuntur.... numquam ab eodem Corbeiensi alienentur coenobio. Hoc tamen non obstante, sed salva Bullae Eresburgensis substantia, tenemus, ne in illo quidem quod allegatur vetustiori sinceriusque exemplari satis sincera haberi omnia; nec dubitamus quin littera M, pro titulo Magni initio posita, non solum quoad abbreviatam scriptio- nis formam, sed etiam quoad substantiam tituli, adjecta a transcribentibus sit; esto jam tum fortassis Magnus Rex a Romanis nuncuparetur Carolus, uti semper eum appellat Anastasius, quando ejus solum ut Regis meminit. Alii alia fortasse notabunt; sed praeteriri nullatenus debet observatio Episcopi Illustratoris, qua monet, pro ix Kal. Jan. legendum ix Kal. Junias. Etenim ex Anastasio mox videbimus, Leonem e Sarcunia red- dentem, eodem adhuc anno quo Roma discesserat, a Romanis in Vigiliis B. Andreae fuisse exceptum. Recte autem pro Kalendis Januarii substituuntur Kalendae Junii; simulque intelligitur celeritas itineris, quo Romae violentiam passus Pontifex in Litanis Majoribus seu festo S. Marci vii Kal. Maji Feria v hebdomadae in post Albas, Paderbornam pervenit mense Majo: circumstantia utique notatu digna, cum aliunde nobis nihil constet de tempore istius tam sollemnis congressus. Eidem correctioni facit, quod nullus frequentior in mensibus transcribendis occurrat error, quam quo Jan. pro Jun. ponitur, et e converso.*

cujus rei
etiam memi-
nit Hadrianus
v.

etsi bulla non
prorsus sinceru
habeatur.

§. IV. *Leonis reditus Romam. Caroli accessus eodem. hujusque et illius Imperatoris coronati acta.*

Leo, nequid-
quam accu-
santibus eum
amicis,

Redeo ad Anastasii contentum, quo nova impiorum molimina, Leonisque in Urbem reditus, et actus gloriosi ac sancti, sic pertexuntur: Cum in magno honore apud se per aliquantum temporis eum ipse serenissimus Rex habuisset; haec praesati iniqui et filii diaboli audientes, post dira et iniqua incendia, quae in possessionibus seu rebus B. Petri Apostoli gesserunt; moliti sunt, Deo illis contrario, falsa

adversus sanctissimum Pontificem imponere crimi- na, et post eum ad praedictum mittere Regem, quae probare nequaquam potuissent; quia per insidias et iniquitates earum talia nec dicenda, sanctam Ec- clesiam humiliare volentes, proferebant. Sed dum ad praedictum clementissimum magnum Regem praefatus Pontifex in magno et condecenti honore degeret, ex omni parte tam Archiepiscopis quam Episcopis et ceteris Sacerdotibus venientibus, una cum consilio ejusdem piissimi magni Regis, omni- busque eximii Francis, Deo praevio Romam illum remeantem, in suam Apostolicam Sedem honorifice, cum nimio, ut decuit, dimiserunt honore. Qui per unamquamque civitatem tamquam ipsum excipientes Apostolum, usque Romam deduxerunt.

D
AUCTORE D. P.

Romam hono-
rifice dedu-
ctus,

31 Tunc Romani, praenimio gaudio suum re- cipientes Pastorem, omnes generaliter in vigilia B. Andreae Apostoli, tam proceres Clericorum cum omnibus Clericis, quam Optimates et Senatus, cun- ctaque Militia et universus Populus Romanus, cum Sanctimonialibus ac Diaconissis, ac nobilissimis Ma- tronis et universis feminis, simul etiam et cunctae Scholae peregrinorum, videlicet Francorum, Friso- num, Saxonum, atque Longobardorum, simul omnes connexi, ad pontem Milvium, cum signis et bandis et canticis spiritualibus, susceperunt, et in eccle- siam B. Petri Apostoli eum deduxerunt; ubi et Missarum solennia celebravit, et omnes communiter Corpus et Sanguinem D. N. Jesu Christi fideliter participati sunt. Et alia die, secundum olitanam consuetudinem, natale B. Andreae Apostoli cele- brantes, Romam intrans, cum multo gaudio et laetitia, in Patriarchium Lateranense intravit. Et post aliquantos dies fidelissimis Missis, qui cum eo venerant in Pontificale obsequium, videlicet Hilde- valdo et Arno, reverendissimis Archiepiscopis; et Cuniberto, Bernharde, Hattone et Tesse, reve- rendissimis, et sanctissimis Episcopis; nec non et Flacco, electo Episcopo; verum etiam Helingoth, Rothegario et Germario gloriosis Comitibus, resi- dentibus in triclinio ipsius Domini Leonis Papae, per unam et amplius hebdomadam, et inquirentibus ipsos nefandissimos malefactores, quam malitiam ad ipsum ipsorum Pontificem habuissent; tam Pas- chalis quam Campulus cum sequacibus eorum, ni- hil habuerunt adversus eum quod dicerent. Tunc eos comprehendentes, praedicti Missi magni Regis, emiserunt eos in Franciam.

magna cum
gratulatione
excipitur;

E

citati ad judi-
cium accusa-
tores,

obmutescunt :

F
Rex ipse Ro-
mam tendit ;

32 Anno sequenti idem Rex, mense Augusto in- choante (sicut Eginhardi Annals narrant) Mogun- tiacum veniens, generalem conventum ibidem ha- buit, et iter in Italiam indixit: atque inde profectus cum exercitu Ravennam venit; ibique septem non amplius dies moratus, Pippinum filium suum cum eodem exercitu in terram Beneventanorum ire jussit; movensque de Ravenna cum filio. Anconam usque pervenit; quo ibi dimisso, Romam proficiscitur: cui, pridie quam illo veniret, Leo Papa apud Numentum occurrit; et cum magna veneratione ibidem susceptus, post coenam, qua simul refecti sunt, illo ibi manente, Pontifex ad Urbem processit: posteroque die in gradibus B. Petri Apostoli cum Episcopis et universo Clero consistens, adve- nientem Regem, equoque descendente, Deo lau- des dicendo et gratias agendo suscepit; et cunctis psallentibus, in ecclesiam ejusdem beatissimi Apo- stoli, Deum glorificans atque magnificans, intro- duxit. Eadem omnia, heroico versu et eleganti pro tempore, reddidit Saxo Poeta, atque in his librum suum tertium finit. Eginhardus vero, cum dixisset, quod ista facta sunt vii Kalendas Decembris, ca- ptam narrationem sic prosequitur:

occurrit ei ad
Numentum
Leo,

33 Post septem vero dies Rex concione vocata,
cur

A cur Romam venisset, omnibus patefecit; et exinde quotidie iis, propter quæ venerat facienda, operam impendit. In quibus, ut maximum, ita difficillimum erat, quod primo inchoatum est, de investigandis videlicet, quæ Pontifici obieiebantur criminibus. Qui tamen, postquam nullus eorundem criminum probator esse voluit, coram omni populo, in basilica B. Petri Apostoli, Evangelium ferens, ambonem conscendit; invocatoque Trinitatis nomine, de objectis se criminibus jurejurando purgavit. *Hæc breviter ille: fusius autem et distinctius Anastasius.* Post modicum tempus, id est primo duntaxat a regressu Leonis anno vertente, ipse magnus Rex, dum in Basilica B. Petri Apostoli conjunxisset, et cum magno honore fuisset susceptus; fecit in eandem ecclesiam congregari Archiepiscopos seu Episcopos, Abbates, et omnem nobilitatem Francorum atque Romanorum; et sedentes pariter tam magnus Rex quam beatissimus Pontifex, fecerunt residere et sanctissimos Archiepiscopos, Episcopos et Abbates, stantibus reliquis Sacerdotibus et Optimatibus Francorum et Romanorum; ut crimina, quæ adversus alium Pontificem dicta fuerant, examinarent. Qui universi Archiepiscopi et Abbates, unanimiter audientes, dixerunt: Nos Sedem Apostolicam, quæ est caput omnium Dei Ecclesiarum, judicare non audemus: nam ab ipsa nos omnes et Vicario suo iudicamur; ipsa autem a nemine iudicatur, quemadmodum et antiquitus mos fuit, sed sicut ipse summus Pontifex censuerit, canonice obedierunt.

B 34 Venerabilis vero Præsul inquit: Prædecessorum meorum vestigia sequor, et de talibus falsis criminibus, quæ super me nequiter exarserunt, me purificare paratus sum. Alia vero die, in eadem ecclesia B. Petri Apostoli, cum omnes adessent generaliter Archiepiscopi seu Episcopi et Abbates, et omnes Franci qui in officio ejusdem magni Regis fuerunt, et cuncti Romani, in eorum præsentia, amplectens præfatus venerabilis Pontifex sancta Christi quatuor Evangeha, coram omnibus ascendit in ambonem, et sub jurejurando clara voce dixit: Quia de istis falsis criminibus, quæ super me imposuerunt Romani, qui inique me persecuti sunt, scientiam non habeo, nec talia egisse me cognosco. Et hoc peracto, omnes Archiepiscopi, Episcopi et Abbates et cuncti Clerici lætania facta laudes detulerunt Deo, atque Dei genitrici semperque virgini Mariæ Domine nostræ, et B. Petro Apostolorum Principi, omnibusque Sanctis Dei. *Hic vero nequis otiose scriptum putet, Lætania, pro Lætania vel Litania; sunt enim (ut notat Dominicus Macer in Hierolexico) bene diversa. Hæc enim, pro Supplicatione populariter instituta, primario accipitur; secundario autem, pro certa Dei Sanctorumque ex ordine invocandorum formula, tunc usurpari solita; quam Kyrie eleyson intonando ordiens, dicitur Litaniam imponere. Lætania vero, lætum ac festivum diem significat, ut patet ex Regesto Gregoriano lib. 4 Ep. 54, ubi Papa Lætianas solennes, id est dies solenniter festos enumerat, quibus Archiepiscopo licet Pallio uti: atqui nunquam is utitur Pallio extra ecclesiam; et extra illam fuit Lætania Majores in festo S. Marci, et Minores ante Ascensionem.*

C factum ex-cipit lætania;

35 Post hæc adveniente die Natali D. N. Jesu Christi, in jam dicta Basilica B. Petri Apostoli omnes iterum convenerunt: et tunc (cum Rex, ut loquitur Eginhardus, fuisset ingressus, et coram altari, ubi ad orationem se inclinaverat, assisteret) nihil minus cogitantem, venerabilis almficus Pontifex, manibus suis propriis, pretiosissima corona coronavit eum. Tunc universi fideles Romani, videntes tantam defensionem et dilectionem, quam erga sanctam Romanam Ecclesiam et ejus Vicarium habuit,

et Rex in Natali D. N. coronatus Imperator,

unanimiter altisona voce, Dei nutu atque B. Petri D Clavigeri regni cælorum, exclamaverunt: Carolo Piissimo, Augusto, a Deo coronato, Magno, Pacifico Imperatori, vita et victoria (*Annales Francorum et Eginhardus omissa voce Piissimo, ad vocem Imperatori aditunt Romanorum*) Idque ante sacram Confessionem B. Petri Apostoli, plures Sanctos, invocantes, ter dictum est; et ab omnibus constitutus est Imperator Romanorum. Et illico sanctissimus Antistes et Pontifex, unxit oleo sancto Carolum, et excellentissimum filium ejus Regem, in ipso die Natalis D. N. Jesu Christi. *Eginhardus addit: Post quas laudes a Pontifice more antiquorum Principum adoratus est: ac deinde, omisso Patricii nomine, Imperator et Augustus appellatus. Hinc Theophanes; Ab eo tempore ac deinceps Roma in Francorum potestate fuit, non ut Dominorum, quemadmodum sub Græcis, sed ut Defensorum, ut infra apparebit: ipse vero Leo, Carolo vicem rependens, coronavit eum Regem Romanorum in ecclesia S. Apostoli Petri, ungens ipsum oleo a capite ad pedes, vestitque Regio et corona circumdans, die xxv Decembris, Indictione nona: ubi Βασιλέξ et Βασιλεύς ἐσθῆτα verbotenus reddo, ut ostendam Græcis eas voces in usu fuisse, ubi Latini Imperatorem et Imperialem dicunt.*

36 Post celebrationem Missarum, inquit Anastasius, obtulit ipse serenissimus Dominus Imperator mensam argenteam. . . Sed et in Confessione ipsius Dei Apostoli obtulit, una cum præcellentissimo filio suo Rege et filiabus (*hæc apud Alcuinum in carmine præcitato hoc ordine recensentur, Hrodud, Berta, Gisala, Hrodhaid, Theodrada, Hildrud: uxor vero quarta Luitgardis hic non nominatur, utpote pridie Nonas Junii, immediate hoc iter Romanum prægressi, Turonis defuncta*) cum filio, et filiabus, inquit Anastasius [obtulit] diversa vasa ex auro purissimo in ministerio ipsius mensæ. . . sed et coronam auream cum gemmis majoribus, quæ pendet super altare, pensantem libras quinquaginta quinque: et paternam auream majorem, cum gemmis diversis, pensantem libras triginta: et calicem majorem cum gemmis et ansis duabus, pensantem libras quinquaginta octo. . . obtulit et super sacratissimum altare B. Petri Apostoli mensam argenteam minorem, cum pedibus suis, pens. lib. quinquaginta quinque; cum diversis vasis argenteis miræ magnitudinis, quæ ad usum ipsius mensæ pertinent. Item in Basilica Salvatoris D. N. Jesu Christi, quam Constantinianam vocant, obtulit Crucem cum gemmis hiacythinis, quam almficus Pontifex in Lætania præcedere constituit, secundum petitionem ipsius piissimi Imperatoris. . .

37 Postmodum vero (*sive, ut Eginhardus, post paucos dies*) cum deducti fuissent [in judicium] iniquissimi illi malefactores [qui eundem Pontificem anno superiore deposuerant]; videlicet Paschalis cum Campulo et sequaces eorum, in præsentia piissimi Domini Imperatoris, circumstantibus nobilissimis Francis et Romanis, et omnibus exprobrantibus de malis ipsorum consiliis et operationibus, increpabat Campulus Paschalem dicendo: Mala hora faciem tuam vidi, eo quod tunc me misisti in istud periculum: et ceteri similiter, unus alterum condemnans, manifestabant suos ipsorum reatus. Quos dum tam crudeles et iniquos piissimus Imperator cognovisset [secundum legem Romanorum, ut crimine læsæ majestatis rei, capite damnati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit: nam et vita et membrorum integritas eis concessa est. Ceterum pro sui facinoris magnitudine] Imperator eos in exilium, in partibus Franciæ misit. *Hactenus Anastasius, Eginhardi*

multa dona offert Ecclesiæ,

F

et adductos in judicium vos violati Pontificis,

capite damnati.

verbis

A *sed intercedit* *ro* *verbis [] interpolatus, quorum prior nihil ultra de Carolo, posterior vero ita progreditur: Ordinat* deinde Romanæ urbis et Pontificis totiusque Italiae, non tantum publicis, sed etiam ecclesiasticis et privatis rebus (nam tota hieme non aliud fecit Imperator) missaque in Beneventanos iterum expeditione cum Pippino filio suo, post Pascha, vii Kalendas Maji (a quoque Dominica tertia et festo S. Marci ac Litaniarum majorum, nam Pascha actum fuerat iv Aprilis) Roma profectus. Spoletum veoit.

§. V. De Triclinio Leoniano ejusque musivis, et horum significatu.

Triclinium Lateranense majus ante fabricatum,
 B *post coronatum Imperatorem musivis ornat Leo:*
 C *de quibus an 1625 restauratis,*
 D *extul liber Nic. Alemanni:*
 P *riusquam persecutionem prænarratam sustineret Leo, fecerunt, teste Anastasio, in Patriarchio Lateranensi Triclinium, majus super omnia triclinia, nominis sui magnitudine decoratum, ponens in eo fundamenta firmissima; et in circuitu laminis marmoreis ornavit, atque marmoribus in exemplis (id est incomparabilibus vel potius, ut Alemannus, exemplis seu historiatis) stravit; et diversis columnis, tam porphyreticis quam albis et sculptis, cum vasibus et liliis simul positis decoravit. Camera cum absida de musivo, et alias duas absidas, diversas historias pingens, marmorum incrustatione pariter in circuitu decoravit. Postquam autem restitutus in suam Sedem Caroli beneficio, eundem coronaverat Imperatorem, et post præbitum illi in Triclinio solenne epulum, perpetuam suam illiusque memoriam extare etiam ibi fecit, duplici utrimque emblemate, de qua nobis hic tractandum sumus. Opus enim istud, subinde restauratum, cum demum ita defecisset, ut præter trium obsidum unam, eamque tectorio ex parte decusso deformatam, hujus seculi initio superesset nihil; Franciscus, S. Agathæ Diaconus Cardinalis Barberinus (ut habet inscriptio ibi nunc legenda) Triclinium a Leone III Romano Pontifice constructi, a Leone IV successore, sexagesimo post anno, reparati, nostra tandem ætate pene diruti, partem hanc illustriorem, in qua utraque Romani Imperii translatio, redditaque Urbi pax publica continetur, parietibus hinc inde suffulsit, camera musivum instauravit, labansque olim dexterum absidis emblemata, antiquariorum diligentia coloribus exceptum, penitus deinde collapsum, ad priscum exemplum, summa fide ex musivo restituit, anno Jubilæi mdcxxv. Reliquæ fabricæ omnino nihil superest: siquidem fundamenta illa firmissima, a prædicta abside ad Sancta Sanctorum, id est a meridie ad septentrionem ducta, Pœnitentiarii Lateranenses olerum seminariis hortoque penitus obruerunt: erant autem ea jacta sub publicæ viæ solum, ut inferior pars ædium ostendit; ejus columnæ, ruinarum rudibus consepultæ, cubitis vix hodie duobus distant a pavimento.*

39 *Ita Nicolaus Alemannus: qui occasione restorationis prædictæ insignem suam eruditionem Urbi et Orbi notam fecit, edendo Dissertationem historicam de Parietinis Lateranensibus, ea ratione, ut de ædificio, ubi publicum id opus extat, pauca et pro re nata; tum de musivi emblemate atque ejus historia plura disserere Lectori polliceatur; postremo inscriptos imaginibus titulos accuratius expendere, e quibus de Carolo Magni Patricia dignitate multa elici, multa de Imperii translata prima origine cognosci possint. Hoc ut clarius ei procedat, triplici sculpta tabula exhibentur: i, Ichnographia totius operis, sed absque ullo (quod mireris) columnarum præmemoratarum vestigio, quod nec hodie ullum videre est: ii, Orthographia absidis primariæ, qualis ante restorationem apparebat displuviata, cum sinistræ absidis elevatione prima, quæ similiter hodie tota deficit: iii,*

eodem Absis restituta. *Ultimam satis habeo hic representare, sic tamen ut alias duas requirere nemo magnopere possit; cum supra vacuum alias parietem novum, quo nunc veluti diaphragmate pars restaurata discriminatur a reliqua Leoniani Triclinii versus Sancta sanctorum protenso et discooperto spatio, describuntur; hinc quidem contracta in brevem formam ichnographia, inde vero ruinosi operis orthographia. Scribitur autem mihi, ad altitudinem prædicti parietis ductum fornicem, qui intermedium spatium cooperiens, illic per laterales scalas progressos evehit ad peribolum seu loriam, columnellis distinctam, unde caramodissime spectari tota musivorum forma possit.*

40 *Nihil hic casu, nihil temere factum, persuadet diligentia Levitarum Ædium, ab Alemanno cap. 12 laudato, quorum munus fuit sacris ædificiis faciendis præesse, utque cum dignitate ac rite fierent curare: talium enim, ut dixi ante ac post floruit Collegium, ita etiam hoc ipso stetit tempore, probat inscriptio, quæ arte Triclinii demolitionem Sixtium, pone ipsum sic legebatur; Curante N. Levita Petri, in honorem Archangelorum, Leo Tertius Papa fieri jussit. Vide ergo in testudine tribunalis statem in actu benedicens Christum; et ad Evangelicam pacem, per quatuor orbis clinata, sub pedibus repræsentata, prædicandam, suos duodecim mittentem Apostolos: qui omnes videntur, collectis reverenter manibus sub planctu, exorere celestia illud. Eunt docete; imprimis autem crepitus cum cruce et clavibus præcurrit Petrus, velut totius Apostolici agminis ducatum a Magistra suo consecutus. An, ad eandem Petri præcellentiam denotandam, etiam faciat vestis dissimilis ceteris, non explicat Alemannus: nec ego facile defuerim: suspicari tamen ejusmodi quid licet, dum illi omnes implicantur Planetæ sacrificali cum stolo seu urario Presbyterali; Petrus vero ad universalem curam videtur expeditus manus servare. Quid autem significant iisdem Planetis assutæ quasi litteræ cubitales, eæque (quantum assequor) latina, nec divinare quidem præsumserim: credo tamen illas quoque non carere mysterio. Sed in primis notata ibi Pax, recte accipitur, ut a Leone assumpta in monumentum ejus pacis, quam discusso turbæ reddiderat Christus Urbi Romanæ, absque ulla reorum sanguine.*

41 *Ceterum; ut Alemanni, sic nostram considerationem præcipue merentur emblematici seu musivi operis picturæ duæ, de quibus ita ille ratiocinatur cap. 9: Nescio quid historiæ superiorum temporum hoc loco repetivit Leo, et cum suo Pontificatu composuit; quod utraque respondere sibi, mutua quadam cum personarum tum negotiorum similitudine, videntur; ac proinde imagines quæ ea referrent, e regione collocatas, eo facilius ex historiæ convenientia comparari, atque luculentius intelligi alteram ex altera posse speravit. Tres quippe in utraque tabula personæ; aliæ nituntur genibus, duo pro tribunali sedent, Christus videlicet parte dextra, sinistra Princeps Apostolorum Petrus: suis utriusque, Pontifex hinc, inde Imperator, submittit genua; Christo, Silvester et Constantinus; Petro, Leo et Carolus. Horum pro sua quisque conditione ab illo sumit insignia; Imperatores, vexillum; Pontificum alter, sinu claves; alter Pallium accipit. Scilicet imaginum auctor sic intelligi voluit, ab utroque illo Imperatore Pontifices eos divino autem in dignitatem assertos: Leonem IV, ita a Carolo Magno in integrum esse restitutum, quemadmodum postliminio revocatum a Constantino Imperatore Silvestrum: contra, Imperatores, iisdem Pontificibus, Imperium obtinuisse; Constantinum quidem, postquam a Silvestro salute est fonte, initiatus, in Imperio confirmatum designatumque divinitus Ecclesiæ Christianæ defensore; Carolum vero, secundum Deum,*

D *AUCTORE D. P. cum 3 figuris a neis hic in u iam contractis,*

ibi in prima abside cum Apostolis Christus;

E

prædicare pacem jubens:

F *duplex ad angulos emblemata*

putatur duplicem Imperii translationem designare:

A a Petro Apostolorum maximo, hoc est Ecclesia Romana, Cæsarem renuntiatum et vindicem cooptatum fuisse.

nec Petrus
sed Silvester
a dextris pin-
git;

42 Hæc, illarum continet tabularum historia, inquit Alemannus, ex tunc adhuc communiori sententia cum Cæsare Cardinali Baronio recipiens ex apocryphis Silvestri actis Romanum Constantini baptismum. Idem autem, quod ille de Historia ibi picta, censuit restau-rotor operis Barberinus Cardinalis, cum dixit, quod ibi continetur utraque Romani Imperii translatio, a Gentilibus scilicet ad Christianos, et a Græcis ad Latinos. Quod autem hic posuit Alemannus, pergit reliqua Dissertatione eruditissime illustrare: ac primum leviter refutat eum, qui in dextera tabella (cujus subscriptio deficiens nunc cum nomine Pontificis liberiore relinquebat interpretibus facultatem) credebat se videre, in Pontificis imagine, non Silvestrum, sed Petrum; eique opponit, quod in prisca Majorum iconibus nunquam sit reperire Petrum, sacra illa indutum penula, quam modo Planetam, modo Casulam appellant. Non sit ergo ibi expressus Petrus: ast unde Silvestrum hic mihi ponas, nisi aliud sit, quod eo retrahat? Trahit, inquit, R. Constantinus. Nomen quidem Constantini lego, sed quanto pluris facio Edilium Levitarum, ab Alemanno commendatum, piugendarum vite imaginum peritum; tanto minus, credo, hic eum signatum, ubi nihil minus video quam Constantinum, adeo pridem mortuum; sed omnia Caroli tum eum emblemata pingentur viventis: quod manifeste comonstrat saxum seu tabella quadrata post caput; cum defunctis, speciali reverentia dignis, omnia Romana musiva circum lucis soleant post caput ponere, velut æternam beatitudinem consecutus: qua de re alias diffusius egi, ubi de S. Gregorii imaginibus, in cujus Vita Joannes Diaconus lib. 4 cap. 84 expresse notat, viventis insigne id esse; ex quo, inquit, manifestissime declaratur, quia Gregorius dum adhuc viveret spem similitudinem depingi voluit: denotat autem, quadratum illud saxum, ipso Alemanno iudice, virtutum quatuor moralium perfectionem, ad quam Christianus omnis debeat vitam exigere, sive quadrari, ut ipsemet Gregorius hom. 21 in Ezechielem loquitur. Occurrit quidem objectioni huic Alemannus; et defuncta etiam

utpote compo-
situs Constan-
tino;

13

sed videtur
hic omnino
esse idem Ca-
rolus;

tilibus circum dederunt. Vile ergo et considera expres-
sius hic dextrum emblemata, in quo Constantinus signa-
tus præsumitur.

D

43 Si Magni Constantini sculptas pictasque anti-
quitus imagines vidisti nunquam (quis unquam non vi-
dit?) consule ejus nummos, a me ex Willhemio propo-
sitos ad diem ipsius festum (nam et ipse inter Sanctos
colitur, ut demonstravi) diem, inquam xx Muji. In-
venies utique barbam, Romanorum Cæsarum more ra-
sam; caput vel galva coopertum, vel diademate gem-
mato cinctum: pectus lorica, latus clypeo militariter
tectum, vel Consulari trabea amictum; Romana deni-
que videbis omnia, in toga vel in sago: litterum vero
R, qua Regem nominet, omnino nusquam. Si vero a
dextro hic emblemate ad sinistrum te convertas, quid
aliud conspicias quam eundem quem ibi Carolum,
vultu leniter barbato, habitu Francico, cum verillo item
ætatibus suæ, similibus utrobique rosis consperso, quorum
nihil Constantiniæ secula sapit, Carolina omnia, so-
lamque in coronamento differentiam, quod a dextris Re-
gium, a sinistris Imperiole videtur; utrumque tamen
ejusdemmet temporis. Quare vehementer fallor, si non
ad idem exemplar, isdemque prorsus lineamentis, com-
posita sit figura utraque: quod autem illa nunc leviter
differant, solum censeo provenire ab accuratatione majori
eorum, qui Barberini jussu ad prototypum sinistri em-
blematis erecti propius, ipsum conati sunt quam simili-
tudo possent exprimere in ectypo; cum Antiquarii, a
quorum manibus habetur Vaticanum ectypum emblematis
dexteri, ipsum eminus, qua licebat nec adhuc totum
defluerat, considerantes, rudibus fuerint lineamentis
contenti; quæ forsitan etiam pro majori parte ex si-
nistri lateris imitatione supplerint, nec non ex pro-
pria phantasia: ab hac enim omnino est vitta lineæ ad
pugnos et collum, cum formæ capillitii arrectæque my-
sticis, a seculo Carolino, nedum Constantiniæ, tum
aliena omnia, quam propinqua usui parentum nostro-
rum. Nec me multum movet Constantini titulus, ut
apparet, acephalus; cum littera R, nihil congruum ei
significante: acephalum namque probat defectus † cru-
cis, ante Leonis et Caroli nomina in altero luteo
signanter expressa.

nihil enim
Romanum ef-
figies habet,

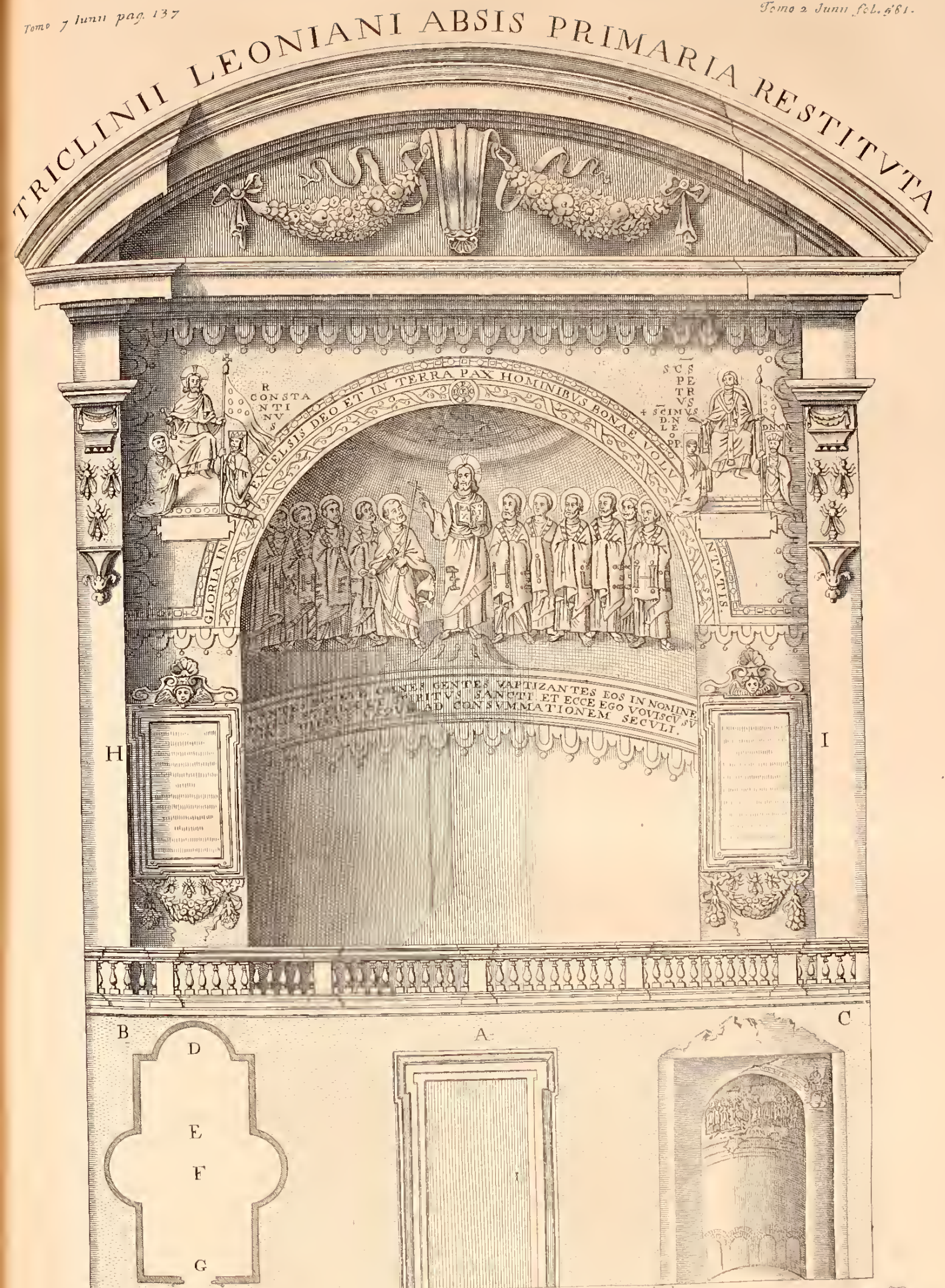
et omnia Caro-
li ad sinistrum
expressi,

E
unde etiam
accepta deli-
neatio videtur.

Constantino aptari id posse credit; nam ante Leonem
non inveniri exemplar ejus, qui laicis Principibus sig-
num istud tribuerit; sed inveniri oportet, qui vel mor-
tuo tribuerit, ut equam Joannes Diaconi sententiam
restringat: et invenimus nos, qui mortuis etiam Gen-

44 Salva igitur, quam Eminentissimo Restaurator,
et eruditissimo Commentatori profiteor debere, etiam
post mortem utriusque, reverentia; audeo diversum
ab eis sentire, et utrobique expressum dicere eundem
Carolus, a sinistris quidem jam Imperatorem, cum
Leone

A Partes primariae Absidi restauratae praeterea cum sua ostio et peribole.
 B Ichonographia totius olim Triclinii.
 C Antiqua facies vniuersae Absidis ante restorationem, cum tunc reliquis vestigiis parietis et Absidis sinistrae nunc solo aequalis.
 D Cubitorium, ubi Pontifici conuiventi sterneretur.
 E Vestigium novi parietis transgressi cum ostio.
 F Reliquus locus, nunc in hortum versus.
 G Sanguis Triclinii ad sacellum S. Laurentii, nunc Sancta Sanctorum.
 H Aedificii descriptio verbis Anastasii.
 I Instaurati operis monumentum.

M. G. G. G. G.

A Leone vivente; a dextris vero solum Regem, cum
 qui a dextris
 fuerit compo-
 situs Hadriano
 defuncto, ut
 Rex,
 Constantino
 similis in pro-
 tegenda Eccle-
 s.a.,
 B aut etiam fa-
 miliaris sic
 nuncupatus :

Leone vivente; a dextris vero solum Regem, cum
 amantissimo suo, sed jam defuncto, Hadriano Papa;
 cui, ante pedes Christi supplicanti, et Ecclesie a Lon-
 gobardis pressæ necessitates flebiliter exponenti, defen-
 sorem Carolum idem Christus assignat, utrens potestate
 quam sibi dedit Pater in caelo et in terra. Illius pote-
 statis symbolum, duplex clavis est; Defensoris vero,
 vexillum porrectum Carolo Regi, cum titulo Patricii
 Romanorum, Græcis adempto; adhortationeque his
 verbis expressa, † ESTO VERUS CONSTANTINUS: cujus
 tamen sententiæ prima linea defluerit tota, ex secunda
 solum R remanserit, spatio utrumque vacuo. Hic vel
 similis alius fuerit litterarum illarum sensus: nec
 etiam improbuero si quis velit, ita potius lectum fuisse:
 † CAROLVS REX FRANC. VERVS CONSTANTINVS; ut illi
 ex altera parte responderit nomen Papæ; per hasce
 litteras, SCS. VEL SCSIMVS HADRIANVS PAPA. Sed et
 alia conjectura occurrit animo, ex ascitis familiarius no-
 minibus, quibus eo tempore inter se amici, etiam Prin-
 cipes, utebantur in epistolis ac versibus. Sic Alcuinus
 Carolum suum identidem appellat Davidem; Carolus
 ad Angelbertum Abbatem Centulensem inscribens lit-
 teras, Honero auriculario salutem dicat; tacito pro-
 prius nomine proprio. Quin igitur fieri potuit, ut Carolus
 Leonî vel Hadriano privatim nuncupatus sit Constan-
 tinus; cujus usus memoriam voluerit hic extare Pon-
 tificis, ex ipsis vultus lineamentis, et vero nomine ad
 sinistram comparituro, satis cognoscendum Carolum
 confidens, etiam sub alieno nomine. Nihil equidem au-
 sim definire, sed omnino tale quid cogitandum censeo,
 nisi litteras illas putare velis, opus esse, figuris illis
 multo recentius; ipsamque onducæ alienjns interpola-
 toris imputare, qui suam conjecturam, de pieto ibi
 Constantino, illiverit temere parieti decrustato.

45 Dum conjectura detectus fiet, transeo ego ad la-
 teris sinistri emblemata, leviori jam operâ considerandum;
 et cum Alemanno sentio, Carolum jam coronatum Im-
 peratorem hic vere representari; neque ut dissentiam
 (sicut alias feci) amplius me movet titulus Regis, ibi
 expressus ex usu et acclamationibus vulgi, cui Impera-
 toris titulus pridem insolens erat; cum ipsi, cui cum
 ab Augusto ductum acceperant, translata in Asiam
 Sede, pussim Βασιλεῖς Reges, raris Αὐτοκρατορες,
 nec fere nisi in suis diplomatis dicebantur; unde prior
 Imperatoris titulus (utpote ex prima sui institutione
 humanitatis amplius, dignitatis minus continens) pene
 contemptui eo tempore erat; sed Carolus, usu suo, eum
 pristinae estimationi reddidit; quod non ita subito re-
 ceptum ubique fuit, ne Romæ quidem. Movet autem

C me, ut ita sentiam, non solum Corona epanoelista, sed
 multos magis titulus D. N. id est Domini nostri,
 Francorum Regibus inusitatus, et primum cum Imperio
 assumptus, sicut erudite probat Alemannus. Libenter
 etiam ei assenserim, S. Petro propterea hic Pallium
 imponi, ut intelligatur non tam personam suam repræ-
 sentare, quam Pontificiæ potestatis plenitudinem, tum
 in Leone restituendo, tum in Ecclesiæ defensione Ca-
 rolo committenda; quod notat porrectum Leonî Ora-
 riâ seu mavis Pallium, et claves in sinu positæ; nec
 mysterio vacare mihi videtur littera L, in v. vesti assuta,
 sed designare plenum Libertatem Ecclesiæ eo facto
 stabilitam, exersso penitus jugo veteri Græcorum;
 nec novo alio (ut quidam hæretici contendunt) as-
 sumpto.

§. VI. An saltem sinistrum emblemata Imperii
 translationem denotet, ex mente Leonis: et
 quam diverso sensu Leo et Carolus scriban-
 tur D. N.

Affirmat
 Alemannus,
 P ostquam sinistrae partis musivum ejusque inscrip-
 tiones, per quatuor integrâ Capita, explicavit Aleman-
 nus, cum omni ea eruditione et accuratone quam posset

in tali tamque plausibili argumento sperari; sed quam
 D transferre huc non possumus, nisi a Leonis Papæ re-
 AUCTORE D. P.
 bus longius abducendo sermonem; extremis tandem duo-
 bus Capitibus querendum sibi sumit, An jus et aucto-
 ritatem Imperii transferendi hæc tabula contineat,
 et an ejus translatae causas indicent ejusdem tabulæ
 inscriptiones. Factam translationem res ipsa loquitur;
 legitima auctoritate justissimisque de causis factam,
 nemo dubitet nisi impius; Carolum, qui a dextris sub
 Adriano, solum ponitur ut Rex Francorum et Patri-
 cius Romanorum, a sinistris exhiberi ut Imperatorem
 cum titulo Domini nostri et corona, Græcorum Impe-
 ratorum instituto superne clausa, patet. Sed, cum res
 illa tota facto potius quam verbo processerit, nullo con-
 dito contra Græcos decreto; nec ipsos, quantumvis de
 Apostolica Sede, primum sede spoliata, tum ignaviter
 deserta, pessime meritos, ignominia ulla notasse Leo
 inventatur; non possum mihi persuadere ut credam,
 voluisse virum, sanctissimum ac modestissimum, in illa
 sua tabula extare exauctoratæ (ut sic loquar, Græcæ
 monumentum, aut aliud omnino quam suæ erga Caro-
 lum gratitudinis debitæ argumentum.

47 Sed neque Alemannus ipse quidpiam adducit,
 unde alterutrum, quod in titulo queritur, in corpore
 Dissertationis affirmatine videatur decideri; totus autem
 est in probandis articulis, quos extra controversiam
 habendos puto. Vexillum Carolo in manum dat Pe-
 trus, sed quale ante Christus. Neque Urbis vel Im-
 perii Vexillum istud est, si quidquam sapio: nihil
 enim tale in Latina Græcæque antiquitate reperimus.
 Romanis Labara sua erant, forma (ut notum est) qua-
 drata, et hanc constanter in suis sanonibus tota servat
 Ecclesia Occidentalis, Romanis ritibus informata.
 Flammea, qualia hic cernuntur, Francorum natio vi-
 detur semper usurpasse; unde ipsorum Aurislanina,
 quod primarium vexillum interpretari ex Teutonico
 idiomate, Francis olim patrio, possis. Hinc factum
 crediderim, ut Stephanus Papa III, cum Pippinum
 ejusque filios Carolum et Carolomanum, a se inun-
 ctos Francorum Reges, etiam Romanorum Patricios
 crearet ad S. Dionysii juxta Parisios, ejusmodi vexilli
 traditione actum illum insigniret: quo quid intenderit,
 ipse explicat in Epistola ad eosdem, quæ est in Cod.
 Carol. 6, et ab Annalium Francorum auctore allega-
 tur ad an. 754 num. 37, his verbis, Nulli nisi tan-
 tummodo tuæ amantissimæ Excellentiæ, vel dul-
 cissimis filiis et cunctæ genti Francorum, per Dei
 præceptionem et S. Petri, sanctam Dei Ecclesiam
 et nostrum Romanorum Reipublicæ populum com-
 misimus protegendum. Ejusdem porro formæ vexillum
 miserit Carolo Hadrianus, Romanum ei Patriciatum
 confirmans; ejusdem formæ miserit Leo, illeque etiam
 hic exprimi fecerint Leovite Aediles: sed cum aliqua
 coloris diversitate, ab Alemanno non observata. Ete-
 nim Jo. Franciscus Vannius noster, rogatus propius
 singula explorare, invenit sinistri lateris vexillum esse
 cæruleum, qui color nationi illi etiam nunc Regius est:
 quod autem S. Petrus porrigit coloris est rubri; tum
 quia hic admonere poterat, sanguinis, si opus esset,
 pro Ecclesia fundendi; tum quia hunc sibi colorem
 proprium Ecclesia semper habuit, et etiam nunc habet
 in labaris atque sanonibus processionalibus, symbolum
 martyrii et caritatis; quæ cum inferne soleant in tres
 laciniis scindi, unius ac trinæ Deitatis mysterio signi-
 ficando: apparet cur etiam Flammeum Leonianum
 fundatur trifariam; licet id etiam referri possit ad ex-
 pressiore similitudinem Flammeæ, unde nomen sum-
 ptum.

48 Nunc si Flammeum seu Vexillum, quale di-
 xi, nihil in sua origine Romanum habet, multo minus
 id habent senæ-Rosæ apud Alemannum, æqui in dex-
 teri quam sinistri emblematis vexillo sparæ. Interim
 efficaciter excludunt tempore Silvestri et Constantini,
 atque

D
 AUCTORE D. P.

sed non probat

E
 nam vexillum
 utrausque
 lateris idem
 est, et Fran-
 cium,

quale sit
 eccando Pa-
 tricio as-
 sumptum a
 Stephano 3
 Parisiis,

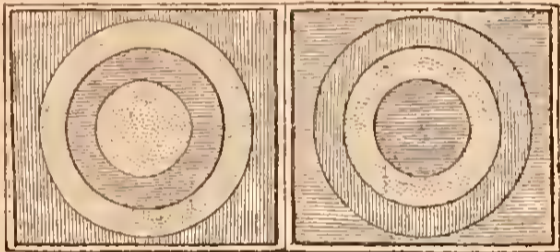
F
 et quale
 deinde mise-
 rint Hadria-
 nus et Leo.

illis insparsa
 rosæ scæ.

A *ad quæ non nisi imperitissime potuissent illas operis curatores retulisse; satis sperque indicantes ipsa vexillorum similitudine, unam eandemque se causam habere ipsas utrobique pingendi. Ciceronius et sequaces illius, undecumque raptâ occasione gentilitium insigniorum cuique Pontifici attribuendorum, nihil cunctantur asserere, Rosas illas ei genti tesseras fuisse unde Leo processit; hand dubie familiam etiam nominoturi, si quam inter Romanas invenissent illis usam. Sed absit ut armarialia insignia aliqua ante seculum undecimum fuisse cogitemus, ad eum quo deinceps invaluerunt modum. Si autem necesse sit divinare, quid ipsæ Rosæ (si tamen sunt Rosæ) tali loco et numero, ibi velint; occurrit mihi sermo Innocentii Papæ III, in Dominica Lætare habitus, circa annum MCC, rationem reddens solennitatis, quæ de antiqua Sedis Apostolicæ consuetudine celebratur in ecclesia sanctæ Crucis, Hierusalem dicta, et cur ea die Romanus Pontifex illo in loco florem aureum fidelibus populis præsentat. Habes totum hunc sermonem editum an. 1681 a Carolo Cartari, post ejus de Rosa-aurea tractatum, in quo, relatis cap. I variorum variis de ritus illius origine sententiis, tandem concludit quod Ordo Romanus, anno MEXCI insertus libro Censuum Romanæ*

(quas possis
ad ritum Ro-
sæ benedictio-
ne referre)

B *Ecclesiæ, Caroli Magni aro fuerit compilatus; unde inferre possemus, eum quoque ritum, ut istic præscribitur, odeo antiquum esse, ut originem primam invenire impossibile sit. Dixi, Si tamen Rosæ sunt: nam (sicut propius observant prælaudatus Vannius) solum Scutula sunt, triplici circulo circumducta, hoc modo:*

seu potius
seu scutula
variegata,

Ubi medius orbis, in dexteri quidem lateris vexillo, quod Christus porrigit, sicut et circulus extremus auro pinguntur, rubro vero secundus utriusque interjectus; in altero autem non satis distinguitur aureusve sit color: sed ruber in extimo, ceruleus in centro manifeste apparent. In his mysteria quærant, qui volunt; inveniant qui possunt. Ego senario numero scutularum intendo, atque ad animum refero Germanicarum Ecclesiarum consuetudinem, (etiam Alexandro Papa VII, inter familiare colloquium observatum) annos præcedentium in Episcopatu Præsulum signantium per virgulas, seu teretes baculos peraequum cereorum, pulum in ecclesia suspensos e satumolacuari. Hinc autem in mentem mihi venit suspicari, in ecclesiæ Patriarchalis Lateranensis loburo solitum annis singulis scutellum variegatum appingi, ex quarum numero populus intelligeret, quot annos temporis illius Pontifex in suo Pontificatu numeraret: atque ita notaretur hic, annus sextus Leonis, idemque Christi MCCI, quo Musivum istud factum fuerit.

49 A vexillo ad ternas Claves transeo, in quibus Alemannus præcipuam vim ponit; ad probandum quod Ecclesia, per S. Petrum repræsentata, in translatione Imperii a Græcis ad Francos, usa fuerit plenitudine Apostolicæ potestatis, per claves illas signata; sic enim inquit, cap. 14; Clavis duplex, ligandi scilicet solvendi que auctoritas, pones alios etiam est ecclesiarum Antistes; facultas vero secularia ad religionis amussim dirigendi, rerumque publicarum statum temperandi, et ad Christianæ pietatis censuram regna et imperia moderandi, Apostolica plane est et summa ecclesiastica potestas: quæ licet a ligandi solvendi que potestate proficiscatur, illi tu-

Triplex etiam
clavis in sinu
Petri, nihil
facit ad Im-
perii trans-
actionem,

men jure solummodo competit, qui unus omnium est pater, censor religionis, a bene beateque vivendi magister. Is ergo cum Romanus sit Pontifex. ejus sane fuerunt partes, ad regendum Imperium, quod a religione jam aberrarat, et pietatis præceptoribus Romanis Pontificibus bellum indixerat, hominem designare, qui et religionis et Ecclesiæ Romanæ, religionis magistræ causa, omnia vellet. Quam vera hæc esse puto omnium, tam parum censeo ad numerum clavium ternarium facere: quamvis enim ea potestas in Ecclesia semper fuerit, attamen moris indifferens erat, non solum Latinis, sed etiam Græcis, cum una, duabus, vel tribus clavibus Petrum pingere: idque probat ipsemet Alemannus ex Codice Vaticano Græco, sub an. DCCXCIX exarato non magis quem picto, producens hujusmodi sancti Apostoli imaginem. Neque difficile est plura ternarii numeri mysteria producere, ad quæ respexerit etiam triplex Clavis.

50 Sed inscriptiones fortassis factam translationem Imperii testantur, cum Carolus D. N. prætitulatur. Non magis profecto, quam cum ita prætitulatur Leo, mutatio facta in Pontificatu signatur; et nisi aliunde sciremus, neutrum eo titulo usum fuisse ante initium seculi IX; ex hac quidem pictura ignoraremus, quandonam vel ipsis vel eorum antecessoribus titulus talis accesserit. De Francorum Regibus clarum est, eorum Cancellarios, in subsignandis diplomatis, nec Domini quidem titulum nominibus ipsorum præposuisse. De Romanis Pontificibus constat, eos æque ac Episcopos alios, prætitulari quidem solitos Dominos, sed absque addito Nostri. Sic Breve ipsiusmet Leonis de Eresburgensi dedicatione, signatur (ut vidimus) anno Domini Leonis III quarto; idemque de omnibus decessoribus ejus probat formula Epistolarum ad Exarchum Italiæ aliosque scribendarum Pontifice mortuo; qualinam litterarum formulam, post Gregorij II chronologiam produci, sic conceptam. A Deo servatæ excellentiæ Domini nostri per bas nostras innotescimus humiles syllabas, ab hac luce fuisse subtractam Dominum [ill.], sanctissimum nostrum Pontificem. Siquidem ad id usque tempus, quo Leo Isauricus nefarium Romanæ Ecclesiæ simul et sacris imaginibus bellum indixit, Romana Urbs, et quidquid in Italia necdum barbaris cesserat, in civilibus suberat Imperatoribus Græcis, eorumque Exarchis et Patriciis, quos titulo Domini nostri, non solum Romani ceteri, sed ipsimet etiam Pontifices nuacuparunt semper. Postquam vero intellectum est, adesse cum Imperialibus mandatis Exarchum Eutyrium, ad occidendum Gregorium, et omnes eundem Eutyrium anathematizarunt, sese magni cum parvis constringentes sacramento, numquam Pontificem, Christianæ fidei zelorem et ecclesiarum defensorem, se permittere noceri aut amoveri, sed mori pro illius salute essent omnes parati, uti scribit Anastasius; videntur idem civitati suam temporali Pontificem Domino subjectisse, saltem quoad usque Imagines restituerentur, et ablata inique patrimonia redderentur, Quia tamen illi dominium tale, potius jure sequestri quam perpetuæ possessionis tenebant, semper parati priores Dominos, ad fidem regredientes, illataque damna resarcientes, et debitam contra barbaros defensionem præstantes, recipere in subtractam tantisper possessionem; numquam illi passi sunt Domini nostri vocari, usque ad Leonem. Hic vero nihil æquum ab Irene et Constantino ejus filio, licet orthodoxis, obtinere se posse videns; tandem, quod decessores ejus quinque jam facere cæperant, ad Francorum defensionem totum sese contulit; et fortassis hanc ipsam habuit suæ persecutionis causam, quod de Græcis prorsus abdicandis consilia agitaret.

51 Caroli filius Ludovicus in Constit. de Privil. B. B. Petri ad Paschalem; Concedo, inquit, sicut a prædecessoribus vestris usque nunc in vestra potestate et ditone tenuistis et disposuistis, civitatem Romanam

D
ut pole diu
ante pingi
solita:

nec etiam
titulus
D. N.

E

licet tum pri-
mum adscrip-
tus Carolo
æque ac Leoni.

Cesserat qui-
dem dominium
Urbi Pontifi-
cibus sub Gre-
gorio 2,
F

abdicatione
Græcis;

ut testatur
Ludovicus
Imperator,

Romanam

A Romanam cum Ducatu suo : quibus verbis, antiquiorum possessionem significantibus, ut minimum indicat, eam saltem in Leone. Paschalis decessore, cepisse. Rem ergo inter Leonem et Carolum eo anno, quo hic Romæ substitit, rebus et Ecclesiæ et Urbis ordinandis intentus, sic actam concipio. Considerans Leo, populi Romani mobilitatem, et Græcorum identidem subrepentium machinationes, haud facile posse reprimi sua unius auctoritate, quantumvis Patriciis Francis subnixâ ; nisi prorsus exclusis ab Occidente Græcis (nam in Oriente omnia illis integra reliquit, ipseque Carolus, etiam Imperator factus, ut fratres coluit) suo supremo ad id usus jure, proprioque prorsus motu, Imperatorem dicit, coronavit, et unxit Carolum, nihil minus optantem. Ut enim in ejus Vita scribit Eginhardus num 33 ; Imperatoris et Augusti nomen tantum primo aversatus est, ut affirmaret se eo die, quamvis præcipua sollemnitas esset, ecclesiam non intraturum fuisse, si Pontificis consilium præscire potuisset. Invidiam tamen suscepti nominis, Constantinopolitanis Imperatoribus super hac indignantibus, magna tulit patientia, vicitque eorum contumaciam magnanimitate... mittendo ad eos crebras legationes, et in epistolis fratres appellando.

Leo tamen Carolum D. N. appellari voluit,

B 32 Hinc consequens erat, ut a Romanis posthac appellaretur Dominus noster, itaque desinerent illi posthac respicere alios. Sed ut constaret illis, Carolum ea titulo nihil aliud sibi acquisitum putare in civitatem Romanam et patrimonia, partim jam recepta a Longobardis, partim a Græcis recipienda, præter obligationem Mundiburdis (ut Franci vocabunt) id est tutelæ atque defensionis : ipsum inter et Pontificem convenisse crediderim, ut iidem Romani compellerentur in publicis omnibus actibus compellere Pontificem cum titulo Domini nostri, sicut in emblemate de quo uginus, ac postea semper observatum fuit ; quamvis sæpe conatus fuerit Populus iste, veteris ante Augustum Reipublicæ formam repetere, excusso etiam Pontificum dominatu. Nihil igitur amplius, quam habuerat Patricius, acquisivit Imperator et Augustus Carolus, præter majoris dignitatis titulum ; et hoc inter alios per orbem Christianum Principes eo fiebat celsior, quo erat ad defensionem ecclesiæ obligator Pontifici, vicissim obligato spiritualibus armis potissimum tueri eum, a quo præcipue erat corporalibus protegendus. Atque hoc est quod suo in testamento, heredibus suis ac filijs tribus, inculcans Carolus ; Super omnia autem, inquit, jubemus ut ipsi tres fratres curam et defensionem sancti Papæ simul suscipiant, sicut quondam ab avonostro, Carolo, et beatæ memoriæ genitore Pippino Rege, et a nobis postea suscepta est ; ut eum cum omni adiutorio ab hostibus defendere nitantur ; et justitiam suam, quantum ad ipsos pertinet et ratio postulat, habere faciant.

et ab hoc vicissim ita jussus est appellari,

ut Romani scirent penes hunc dominium,

penes ipsum tutelam solam esse:

C 33 Condidit testamentum hoc anno MCCCVI Imperator Cæsar Carolus, Rex Francorum invictissimus et Romani Rector Imperii, Pius, Felix ac Triumphator, semper Augustus, regni sui in tres filios divisionem instituens usque ad terminos S. Petri ; ipsos atque a divisione excludens, multoque magis Romanam Urbem ac Ducatum ejus, ejus nec meminuit quidem ; quippe Imperatoris titulo, qui tamen magnificentissimus fuit, ne unius quidem pagi factus dominus, ut fatetur Carolus le Comte in Annal. ad annum præd. n. 29. et tamen omnia, licet in conventu Primorum atque Optimatum jurejurando firmata a singulis, Leoni Papæ, ut ipse sua manu subscriberet, per Eginhardum missa sunt : quibus Pontifex lectis et assensum præbuit, et propria manu subscripsit. Ita ipsemet Eginhardus in Annalibus. Cur autem Imperialis tituli heredem neminem scripsit ? Haud dubie, quia sciebat ipsum a nemine nisi a Pontifice posse conferri ; idque verosimiliter iis etiam pactis continebatur, quæ cum ipso Romæ inierat.

hinc nulla Urbis mentio in divo one

34 Unde cum postea legitur anno MCCCLIII mense Septembri, Ludovicum filium Imperii consortem declarasse et coronasse ; non id fecisse credendus est auctoritate propria, sed petito habitoque Leonis consensu ; illamet forsitan occasione, qua testamentum subscribendum misit : ac ne tunc quidem plus filio contulisse credi debet, quam electo Romanorum Regi nunc consecrunt Septemviri Imperiales : nam Ludovicus, licet Aquisgrani coronatus a patre, Imperii tamen Coronam de manu Stephani Papæ IV gratauter excepit in ecclesia Remensi, anno post abitum patris tertio ; eatenus cunctatus ipse in Italiam accedere, ubi præsentia sua necessaria non erat, regnante ibidem fratris defuncti filio Bernardo, ad Ecclesiæ tuitionem extrema vi voluntate nihilo minus obstricto ; idemque Imperator partes regni filijs designans, cum Lothario illis prætulisset, sui que nominis (Imperialis videlicet) fecisset participem ; gesta scribere mandastis, inquit ipsimet scribens Agobardus Lugdunensis, et per consortem nominis vestri factum Romanam misistis, a summo Pontifice probanda et firmanda. Denique filius Lotharii illius Ludovicus Junior, coronatus a Leone IV anno MCCCLIX, scribens Basilio Imperatori Constantinoopolitano ; Francorum, inquit, Principes, primo Reges, deinde Imperatores dicti sunt ; ii dumtaxat, qui a Romano Pontifice ad hoc oleo sancto perfusi sunt : in quibus etiam Carolus Magnus abavus noster, unctione ejusmodi per summum Pontificem delibutus, primus ex gente et genealogia nostra, pietate in eo abundante, et Imperator dictus, et Christus Domini factus est.

D AUCTORE D. P. nec ipse titulus Imperatoris cuiquam filiorum datus,

nisi de consensu Pontificis.

§. VII. Reliqua Leonis cum Carolo Imperatore acta.

A Anno MCCCLIV, cum Aquisgrani degeret Carolus Imperator, medio Novembri nuntiatum est, Leonem Papam Natalem Domini secum celebrare velle, ubicumque hoc contingere potuisset. Quem statim, misso ad S. Mauritium Carolo filio suo honorifice suscipere jussit ; ipse ad Remorum civitatem obviam illi profectus, ibique susceptum primo Carisiacum villam, ubi Natalem Domini celebravit ; deinde Aquisgrani perduxit : et donatum magnis muneribus, per Bajoariam ire volentem, deduci fecit usque Ravennam. Causa adventus ejus hæc erat. Perlatum fuerat ad Imperatorem ætate præterita, Christi sanguinem in Mantua fuisse repertum : propter hoc misit ad Papam, petens ut hujus famæ veritatem inquireret. Qui arrepta occasione exeundi, primo in Longobardiam quasi pro inquisitione prædicta profectus est ; indeque arrepto itinere subito ad Imperatorem usque pervenit. mansitque apud illum dies octo, et sicut dictum est Romanam revertit. Quomodo idem sacer cruor iterum inventus ibidem Mantua fuerit, juxta hospitale S. Andrea, anno MCLIX, inveniet Lector noster ad diem xv Martii, ubi de S. Longino § 2 et 3, occasione corporis tunc pariter reperi.

Leo Carolum Remis visit anno 804:

P occasione sanguinis Domini Mantua progressus,

36 His omissis hic sufficit indicasse, præmissa accepta esse ex Annalibus Eginhardi ; satisque esse ad falsitatis convincendas Epistolas, sub nomine S. Ludgeri, præpostere dicti Monasteriensis Episcopi (quando ignota adhuc ea appellatio erat) et Rixfridi Episcopi Ultrajectini, de Canonizatione S. Suiberti, non minoribus, quam Vita hujus sub nomine S. Marcellini edita, refertæ subulis ; sicuti abunde demonstravit Bollandus xxvi Martii, ante vitam ejusdem S. Ludgeri § 7 et 8 ; fierique non potuisse ostendit, ut S. Leo, anno MCCCLIII, sicut ibi dicitur, eum magna sollemnitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, et Prælatorum, ac Primatum ad Imperatorem Carolum veniens, plures in hac inferiori ad Rhenum et Mosam

non tamen cum magno comitatu,

A dominabatur Constantinopoli Nicephorus, eoque in Asia mortuo anno MCCXCII gener ejus Michael Imperator factus. Legatos Imperatoris Caroli, qui ad Nicephorum missi fuerant absolvit, cum quibus et suos Legatos direxit, et per eos pacem a Nicephoro inceptam confirmavit. Nam Aquisgrani, ubi ad Imperatorem venerunt, scriptum pacti ab eo in epistola suscipientes, more suo, id est Græca lingua, laudes ei dixerunt, Imperatorem et Βασίλειον eum appellantes: et inde reversi Romam, in basilica S. Petri, eundem pacti seu fœderis libellum a Leone Papa denuo susceperunt, utique ejus assensu et subscriptione firmatum. Ita nihil, quod Ecclesiam ac Romanam civitatem concerneret, absque Pontifice rotum voluit habere Carolus; adeoque nec sequenti anno, cum Ludovicum filium Imperii consortem declaravit, credendus est aliter id fecisse, quam ex præhabito illius consensu. Posthæc autem anno MCCXCIV, dum Aquisgrani hiemaret, anno ætatis circiter LXXI, Regni autem XLVII, subactæque Italiæ XLIII, ex quo vero Imperator et Augustus appellatus est XIV, v Kal. Febr. rebus humanis excessit, juxta Eginhardum.

§ VIII. Acta Leonis cum Constantinopolitanis.
Nicephori Patriarchæ ad eum Synodicæ.
Nova Romanorum conspiratio sopita.

Hactenus in Occidente, cum suo novo Imperatore, occupatum consideravimus Leonem Papam; rerum cum Constantinopolitanis et reliquo Oriente actarum vix ulla nobis supersunt vestigia. Cæperunt Oriens vehementer concuti, paucis priusquam Leo ordinaretur mensibus, redacta in ordinem Irene Imperatoris matris, detrusa in monasterium Maria Imperatricis, pro eaque subinducta cubicularia Theodote. Adulterinas nuptias, quibus assistere S. Tharasius Patriarcha recusaverat, celebravit Josephus, magnæ Ecclesiæ Oeconomus: ob quod ipsum quidem gradu et officio dimovit Patriarcha, sed cum Imperatore constantiam non tenuit, illo ad Communionem recepto, et attendente Imperatricis coronandæque pellicis potestate facta, ut scribit Theophanes. S. Plato Sacculariorum Hegumenus, ea de causa se ab communionem Patriarchæ separavit, neque dubium, quin ex carcere ad Leonem Pontificem hic confugerit per litteras: sed progressum non habuit dissidium istud, quia Constantinus Imperator per matrem oculis et regno privatus est anno MCCXCVII. Irene tamen, jam rerum potens, non restituit Apostolicæ Sedi oblata a Leone Isauro patrimonia Sicilia atque Calabria: quare Imperator coronatus Carolus, Siciliam (ut inquit Theophanes) classe adoriri meditabatur: sed mutavit consilium, cum Irene pacem et conjugium inire præligens: re ipsa autem anno MCCXI Apocrisarii a Carolo et a Leone Papa missi advenerunt Constantinopolim, Irenem Carolo matrimonio jungendam, atque ita Orientis et Occidentis Imperia in unum componenda postulantes: quibus ipsa assensura erat, si non Aetius, post Imperatricem cuncta administrans, atque Imperium in fratrem suum transferre meditans, ejus se consiliis opposuisset. Anno tamen MCCXI Irene Imperatrix e Constantinopoli misit Legatum, pacis confirmandæ gratia inter Francos et Græcos; et Imperator vicissim misit Jesse Episcopum Ambianensem et Helingaudum Comitem Constantinopolim, ut pacem cum ea statuerent.

67 Ita tunc conticuit reposcendorum Patrimoniorum negotium, vel etiam necessitas, iisdem per conventionem restituis: litteræ enim Leonis ad Carolum datæ anno MCCXIII de rebus Siciliensibus, nihil continent querelarum de Græcis; sed indicant ipsum Carolum ibi Legatum habuisse, et commercium litterarum cum Gregorio Patricio. Ceterum quæcumque Irenes culpa fuit

circa Patrimonia, eam noluit abesse clemens Deus D referendæ ob orthodoxiam restitutam mercedi: quapropter expurgandum dedit adversæ fortunæ, per quam anno MCCXIII redacta in ordinem, ab insurgente contra ipsam Nicephoro, mortua sancte est in exilio Militenensi IX Augusti. Ipse vero tyrannus, satis sibi hostium domi esse videns, Legatis Imperiilibus Constantinopoli regredientibus suos adjunxit, qui venerunt ad Imperatorem in Germaniam, super fluvium Salam; et conditionem faciendæ pacis in scripto susceperunt; et inde dimissi, cum epistola Imperatoris, Romam regressi, atque inde Constantinopolim reversi sunt, teste Eginhardo: ut appareat qualem in hac pace partem Leo Papa habuerit. Sed ea pax diuturna non fuit: anno enim MCCXVI, Classis a Nicephoro Imperatore, cui Nicetas Patricius præerat, ad recuperandam a Francis Dalmatiam mittitur; idemque alieniori semper a Leone videtur fuisse animo. Siquidem hoc ipso anno substitutus in locum defuncti S. Tharasii S. Nicephorus Patriarcha, prohibitus ab eodem Imperatore fuit Synodicus de more Romam mittere: sic enim ille se postea excusat, per Nicephori mortem et Michaelis reversionem ad Imperium, liberum nactus facultatem implendi officii:

68 Quod serios occurrimus, id nemo miretur, neque nostram ob id existimationem in accusationem adducat: quin potius Deo dilecta vestra Fraternitas certo sibi persuasum habeat, Sacerdotalem consuetudinem nequaquam hic exolevisse, aut per contemptum vel ignaviam quidquam eorum quæ ecclesiasticis viris conveniunt neglectum fuisse: verum duram implacabilemque præpotentis sententiam, quo minus decretis uteremur, obstitisse. Ignoscat proinde beata anima vestra, si quam noxam cunctatione mea promeritus; cogitetque haudquam facile esse, potentibus, propria voluntate elatis, et quodcumque animo libitum fuerit adimplere satagentibus, sese opponere. Etenim rati causam adicolum plausibilem sese nactos, qua nos jam tum Sacerdotio initiatos ab officio præpedirent, stomachose nobis objectabant passimque invulgabant, vos a Constantinopolitana Ecclesia alienos esse, temereque ab ea vos divulsisse. Cum ergo hæc sive vis sive injuria ad vos quoque attinuerit, venia eos dignabimini, qui præter voluntatem pari necessitate constricti fuerunt.

69 Quamquam autem anno MCCXVII juxta Eginhardum Niceta Patricius, qui cum classe Constantinopolitana in Venetia se continebat, pace facta cum Pippino Rege, et Induciis usque ad mensem Augustum constitutis, statione soluta Constantinopolim regressus est; non tamen facile fuit ut scelestissimus Imperator pateretur cum Pontifice communicare Patriarcham; quando hunc, virum quidem optimum, sed adhuc ecclesiasticarum rerum rudem, utpote ex aula assumptum ad Thronum, modis omnibus coegerat; ut absolutum a pseudo synodo paucorum Episcoporum Josephum Oeconomum, in gradum reciperet pristinum; Sanctosque Theodorum ac Platonem in exitium, ultra latrociniali Synodo coacta, pelli pateretur. Extitit enim S. Theodori de omnibus istis ad Leonem Pontificem epistola, legiturque apud Baronium ad annum MCCXIX num. 14; quibus ille receptis, litteras reddidit Apostolicas; quæ licet non extent, paterno tamen amore plenas eas fuisse indicant aliæ ab eodem Theodoro num. 18, quibus hic patefacit nefundam eorum hæresim, qui errorem in recipiendo Josepho mordicus tenentes, defenderent dispensationem (ut aiebant) legitime factam super adulterio; contraque eam fortissime disputat Theodorus, sequæ Leonem excusat, cui falso relatus fuerat cum hæreticis quibusdam communicare, eosque anathematizat. Verosimile etiam est, talibus litteris edoctum Leonem quanto in periculo iterum versaretur Constantinopoli

ALCTORE D. P. et subscribitur paci a Carolo cum Græcis factæ.

Moritur is an. 811.

Oriente turbato per Constantinum Imperatorem adulterinum conjugium

pro eoque regnante sola matre Irene,

conatur Leo ipsam jungere Carolo,

et pacem sancit.

Ita per Nicephorum tyrannum exauctorati,

etiam cum ipso pacem firmat;

qui tamen Nicephorum Patriarcham relati

Leonis Synodice suis mittere,

tamquam cum Græcis non communicante,

propter impuram Josephum receptum in communionem

A Constantinopoli orthodoxia, per scandolosam istam contentionem inter Monachos et Patriarcham; non stetit intra nudum consolationis officium; sed etiam excommunicationem tulisse vel saltem comminatum iis, qui turpissimum Josephi factum velut legitimum defendebant.

70 Sed Imperatore Nicephoro e vivis sublato, subrogatus Michael, cum anno MCCCXI, primum Sanctissimum Patriarcham... et Theodorum atque Platonem cum Studitarum monasterii primoribus ad concordiam studuit revocare. Legatos etiam ad Carolum Francorum Regem destinavit, qui de pace atque matrimonio cum Theophilacto filio ineundo tractarent: sed et Nicephorus sanctissimus Patriarcha ad Leonem sanctissimum Romæ Papam Synodicas litteras transmisit, ut scribit Theophanes: Michael vero Studita, in Vita ipsius S. Theodori novum Imperatorem laudans, quod dissidentia membra mox aptissime copulavit, pulchrum Ecclesiæ corpus in unum iterum connectens; et pristinam Sacerdotibus ac Monachis concordiam reduxit: Josepho nimirum, qui ejectus ab Ecclesia antea fuerat, ab eadem nunc tamquam inutili membro apertius reciso. Addit Theophanes, quod Placuit hoc impri- mis Romano Antistiti, qui per litteras nuntiosque suos sententiam confirmavit. nam et illum sequestrum pacis et conciliatorem, ad devincendum Patrum animos pius Imperator adhibuerat. *Ipsius in Synodiis præmemoratis Nicephorus Patriarcha primum vitæ suæ ab exordio, et electionis rationem reddit, tum fidei accuratam distinctamque facit professionem, hæreses damnat, doceri petit, ac denique excusata (ut dixi) moru, pollicetur jure litterarum commercium, doletque quod interim nonnulli sunt, qui divina flocci faciunt, propriæque existimationis causa quidvis moliantur, neque quale ex Deo judicium sibi imminet quidquam pensi habent.*

71 Verum enim vero, inquit, ut illis usitatum gratumque est præsentis gloriæ splendorque inhiare; ita plane consentaneum est, ut nos divinæ gloriæ ecclesiasticoque decoro et concordia, sacrarumque Canonum observationi modis omnibus operam navemus, nostrisque munitis die noctuque incumbamus, et pro Imperatore nostro piissimo potentissimoque jam declarato, sincero germanoque Ecclesiæ filio, ac moribus Deo gratis honestæque vitæ conversatione egregie ornato. Deo, qui illum coronat regnumque cum illo administrat, continuas preces obsecrationesque offeramus, quo vitam pacificam imperiumque quam maxime diuturnum illi largiatur, barbaricis triumphis exornet, felicem Christiani orbis moderationem concedat, ad orthodoxe fidei zelum incitet, in divinarum tandem præceptorum observatione ita perficiat, ut liberet suis, cum regni potentiaque diuturnitate, honorem et gloriam relinquat non vulgarem. Denique, commendato litterarum latore Michaelæ Philadelpiæ Metropolitæ, precibusque apud S. Petrum petitis: In signum, inquit, caritatis quæ inter nos in Domino intercedit, misimus fraternæ vestræ Beatitudini encolpium aureum, cujus alterum latus crystallo est inclusum, alterum opere fusili effigiatum. Habet illud in se alterum encolpium, cui pretiosorum Lignorum particule insertæ sunt. Accessit his candidum Sticharium, et castanei coloris contextum Phenolium tum epitachelium quoque et enchirium, auro variegata et ornata. Istæc muenosyni loco, ad misericordem illum Apostolatam, Deo duce transferentia submissequæ offerenda, sindoni elegante involvi, plumbeoque sigillo obsignari curavimus. Verum diuturna Ecclesiæ pax non fuit: cum enim Michael anno MCCCXIII, post unum annum et novem menses Imperii, ipsum Leoni Armeno cessisset, quietem monasticam

regno inquieto et infelici præferens; cepit novus Imperator iconomachicæ hæreseos occultatum venenum secundo suo anno prodere, easque excitare tragædias. quas vide XII et XIII Martii ad Acta S. Theophanis sæpius allegati, et S. Nicephori Patriarchæ, quorum his Patriarchatu dejectus, iste in exilium deportatus, egregia uterque eloruit confessione:

72 Hæc nova et primis atrocior in Orientali Imperio tempestas, quæ Leoni Papæ, Caroli defensoris sui morte jam multum afflicto, novam dolorum curarumque cumulum attulerit, sane dubitari non potest. Quo minus tamen remedio ferendo attenderet, domestica rursus turbamenta fecere. Nam cum anno MCCCXV Imperator Ludovicus Paderbornæ generalem conventum haberet, allatum est ei, inquit Eginhardus, quodam de primoribus Romanorum, ad interficiendum Leonem Papam, in ipsa urbe Roma conspirasse: ac deinde cum hujus causæ in laicium ad Pontificem esset delatum, omnes illius factionis auctores ipsius jussu esse necatos. Quod cum moleste ferret... Bernhardum Regem Italiæ nepotem suum... ad cognoscendum quod nuntiabatur, Romam mittit. Is cum eo venisset, ægrotudine decubuit: res tamen quas compererat per Gerholdum Comitem, qui ad hoc ei legatus datus fuerat, Imperatori nuntiavit. Quem Legati Pontificis, Joannes Episcopus Silvæcandide, Theodorus Nomenclator, et Sergius Dux subsecuti, de iis quæ Domino suo obiciebantur, per omnia Imperatori satisfecerunt.

73 Nemo est qui hæc distinctius explicet: sed post pauca quædam addit Eginhardus, quod cum Romani Leonem Papam ægrotudine decubuisse viderent, collecta manu omnia prædia, quæ in singularum civitatum ditioribus noviter extruxerat, primo diripiunt, deinde igne immisso cremant; tum Romam ire statuant, et quæ sibi erepta querebantur violenter auferre. Quo comperto Bernardus Rex, missa manu per Winigisum Ducem Spoletanum, et seditionem illam sedavit, et eos a cepto desistere fecit, quæque erant gesta per legatos Imperatori nuntiavit. Tunc enimvero, si unquam alias, usus esse potuit debuitque salubris istius consilii: quo ipse a Deo protectus et præclarus Pontifex instituit, annus nescitur, ut ante tres dies Ascensionis Dominicæ, Letaniæ celebrarentur, scilicet feria secunda egrediente Pontifice cum omni Clero et cuncto Populo, cum hymnis et canticis spiritualibus, ab ecclesia Dei genitricis ad Præsepe, pergendo ad ecclesiam Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana; feria tertia vero, exeuntes ab ecclesia S. Sabinæ Martyris, et pergentes ad B. Paulum Apostolum; feria quarta, exeuntes ab ecclesia Jerusalem, et pergentes ad ecclesiam B. Laurentii Martyris foris muros, ut scribit Anastasius.

§ IX. Leonis erga ecclesias reparandas et ornandas magnifica liberalitas atque obitus.

Qui nos originem Letaniarum Minorum Leoni Papæ acceptam referre docuit Anastasius; reliquum prolificissimum suum de ipso tractatum implevit recensendis, quæ post suam ab exilio reversionem intra ætate urbem fecit, operibus præclaris; nec non enumerandis donariis, identidem per ecclesias erogatis; quæ cuncta longum esset tediosumque transcribere: præstantiora igitur hic aliqua seligam, unde fiat de reliquis conjectura. Cum ergo significasset Anastasius, quod præfatus sanctissimus Pontifex, intra primos quatuor sævæ Sedis annos, præter alia § I indicata, juxta ecclesiam B. Petri Apostoli, fecit in triclinio majori miræ pulchritudinis decoratam absidem, de musivo ornatam, et absidas duas dextra lævaque marmore et

D AUCTORIS D. P.

Nova Romanorum contra Leonem conspiratio.

E per Bernardum in Italia scripta, semel

iterumque.

Indicia Regiones.

F

Ornato autem exilium triclinio Vaticano

Sed eo sublato et pace composita pulso Josepho,

B cum approbatione Leonis,

expeditur tandem Synodice sunt:

quibus petitur precis pro pro Imp. Michaelæ

C et munera adjuvantur.

A pictura splendentes (fere sicut in Lateranensi Patriarchio) et in pavimento marmoreis exemplis stratis, cum ceteris amplis aedificiis, tam in ascensu scalae quam post ipsum triclinium; *addit, quod post reversionem suam, et ob nimium amorem fecit eidem nutritori suo Petro Presbyterium noviter, totum marmoreum, magnae pulchritudinis, sculptum complete erectum....*

restaurat ecclesias suburbanas aliquot.
75 Ecclesiae B. Andreae Apostoli, sitae in tricesimo via Appia in Silice, sarta tecta noviter renovavit; una cum baptisterio et porticu: in qua ecclesia Presbyterum constituit, ubi et dona obtulit tam in argento quam in vestibus et libris. Nona vero indictione, *id est anno MCCCI*, peccatis nostris imminentibus subito terrae motus factus est pridie Kalendas Maji; et ecclesia B. Pauli Apostoli, ab ipso terrae motu conessa, omnia sarta tecta ruerunt. Quod conspiciens magnus et praeclearus Pontifex, in magnam veniens tribulationem, lamentari coepit tam pro argento quamque pro ceteris speciebus, quae ibidem demolitae et contractae sunt. Sed, Domino annuente et beato Principe Apostolorum protegente, praefatus Pontifex totis visibus suis fundamentum ponens, sicut antiquitus existebat, ampla et maxima fortitudine, in meliorem deduxit statum; et in meliori specie eam marmoribus decoravit, tamquam Presbyterium quam totam ecclesiam marmoravit, et ejus porticus renovavit; simulque et in naveque est super altare, sarta tecta omnia noviter restauravit, et tres imagines aureas ibidem obtulit, scilicet Salvatoris D. N. Jesu Christi, et beatorum Principum Apostolorum Petri ac Pauli. Sed aliam imaginem argenteam Salvatoris deauratam, super postes in introitu posuit, pensantem libras sexaginta. Sed et omne argentum ibidem, quod conquassatum fuerat, noviter restauravit; nec non et fenestras ipsius ecclesiae mirae pulchritudinis ex metallo Cyprino decoravit....

11 et maxima fortitudine, in meliorem deduxit statum; et in meliori specie eam marmoribus decoravit, tamquam Presbyterium quam totam ecclesiam marmoravit, et ejus porticus renovavit; simulque et in naveque est super altare, sarta tecta omnia noviter restauravit, et tres imagines aureas ibidem obtulit, scilicet Salvatoris D. N. Jesu Christi, et beatorum Principum Apostolorum Petri ac Pauli. Sed aliam imaginem argenteam Salvatoris deauratam, super postes in introitu posuit, pensantem libras sexaginta. Sed et omne argentum ibidem, quod conquassatum fuerat, noviter restauravit; nec non et fenestras ipsius ecclesiae mirae pulchritudinis ex metallo Cyprino decoravit....

76 In Basilica B. Pancratii Martyris fecit cyborium ex argento purissimo pensans libras CCLXVII: et in titulo Calixti ad honorem sanctae Dei genitricis semperque virginis Mariae, fecit cyborium ex argento, pensans libras DIV et semis.... Itemque fecit in Patriarchio Lateranensi triclinium mirae magnitudinis, *ab alias dicto diversum*, decoratum cum absida de musivo; sed et alias absidas decem dextra levaeque, diversis historiis depictas, habentes Apostolos gentibus praedicantes, cohaerentes basilicae Constantinianae; in quo loco et arcubita collocavit, et in medio concham porphyreticam aquam fundentem, nec non et pavimentum ipsius marmoribus diversis stravit.... Ecclesiam vero B. Pauli Apostoli, quae vocatur Conventus, sitam in territorio Orbetano, intra fines Suanenses et Clusinenses... quae pro nimia vetustate jam emareverat, atque in ea pecudes refugium faciebant, nec non et ex ea Reliquiae ablatae fuerant... mundari praecipit, et omnia sarta tecta ipsius in porticibus noviter restaurari; atque in altari... Reliquias recondi. Pari modo et in basilica B. Petri Apostoli, sita in Albano, quae pro nimia vetustate jam ruitura erat, omnia sarta tecta ejus noviter restauravit... Idem almificus Præsul divina inspiratione repletus, fecit in basilica B. Pauli Apostoli cyborium cum columnis, super altare mirae magnitudinis et pulchritudinis, decoratum ex argento purissimo, pensans libras duo mille et XV... Sarta tecta vero ecclesiae B. Aureae, sitae in Ostia, omnia noviter reparavit. Ecclesiam vero B. Marcelli, sitam in quartodecimo, quae ab igne fuerat exusta, in omnibus restauravit....

C et alterum ad Lateranas triclinium;
restaurat in Tuscia adem S. Pauli,
et in Ostia S. Aurea,
baptisterium ad S. Andreae statuit;
77 Baptisterium ad B. Andreae conspiciens, quia jam praenimiam vetustate ruinam proximum erat, et quia angustior locus populi existebat qui ad baptis-

simum veniebat; a fundamentis ipsum baptisterium in rotundum ampla largitate construens, in meliorem erexit statum; atque sacrum fontem in medio largiori spatio fundavit, et in circuitu columnis propheticis decoravit; et in medio fontis columnam posuit, et super columnam agnum ex argento purissimo fundentem aquam, pensantem libras X et VIII: nec non et altare majus sub absida construxit, cujus faciem atque confessionem ceu rugas, ad decorem ipsius sacri altaris, investivit ex argento mundissimo, pensante simul libras XL et VIII... ipsum vero baptisterium diversis in circuitu decoravit picturis. Oratorium vero sanctae Crucis, quod praenimia erat vetustate ruiturum, a fundamentis simul cum absida novo aedificio erexit, et ad perfectum usque perduxit; atque ipsam absidam ex musivo diversis decoratam picturis atque marmoribus miro splendore ornavit, ubi et obtulit cyborium super altare, cum columnis suis, atque faciem ipsius altaris investivit ex argento purissimo, pensante libras CXX et unam... Fecit in basilica S. Petri cyborium cum columnis quatuor, ex argento purissimo deaurato, cum diversis historiis mirae magnitudinis mirifice decoratum; quod pensat libras duo mille septingentas et quatuor: cyborium vero quod inde abstulit posuit super altare majus in basilica beate Dei genitricis, quae appellatur ad Praesepe.... Hospitale B. Petro Apostolo, in loco qui Naumachia dicitur, a fundamentis noviter construens, diversa illic domorum aedificia decoravit, atque ecclesiam in honorem B. Petri a novo construxit; in qua etiam corpora Sanctorum Ecclesiae Christi Martyrum deferens recondidit, et omnia quae in praedicto hospitali erant necessaria construxit, Prædia etiam illuc urbana vel rustica, pro alimoniis Christi pauperum, seu advenis vel peregrinis, qui ex longinquis regionibus veniunt, obtulit ad exaltationem sanctae Dei Ecclesiae et salutem populi Romani.....

78 Fecit in Patriarchio Lateranensi oratorium a fundamentis in honore B. Archangeli, insigni opere firmissime construens, quod etiam ex musivo seu diversis picturis atque pulcherrimis marmorum metallis diversicoloribus ornavit undique, et omnia cimelia tam aurea quam argentea vel etiam vela diversa ibidem obtulit. Macronam vero ipsius Lateranensis Patriarchii, quae extenditur a campo et ultra imagines Apostolorum, quae praenimia vetustate ruitura erat, a fundamentis, simul et sarta tecta, nec non et solarium ab imo usque ad summum noviter restauravit, et in melius firmissimis marmoribus stravit, atque cameram ipsius macronae noviter fecit, et diversis historiis pictura mirifice decoravit... Basilica vero B. Apollinaris Martyris, quae fundata est juxta civitatem Ravennam, cujus trabes praenimia vetustate de annorum curriculis et oletanis temporibus nimis emareuerant, jam pene ruitura in tempore illo erat: misitque illic venerabilis Pater divinitus inspiratus, et per solertissimam ac providam curam suam, omnia sarta tecta ipsius ecclesiae, simul cum quadriporticis suis, noviter ac firmiter restauravit.... Episcopium vero Albanense simul cum ecclesia, quae in nomine B. Pancratii fundata est, et per quamdam negligentiam vel per submissiones diabolicas a fundamentis usque ad summum tectum combustum est: sed clementissimus et solertissimus Pontifex, Deo aspirante, ex sancti Spiritus illustratione, firmum jaciens fundamentum, mirum in modum praefatam ecclesiam noviter restauravit, et simul cum sartis tectis Dea juvante ad meliorem statum perluxit.

77 *Ille satis furrit obiter delibuisse, pauca de plurimis, sed illustriora ex Anastasio: qui cum nusquam mentionem*

D
reparat Oratorium S. Crucis,
condit grandis Cyborium in S. Petri
E
et hospitale:
Item Oratorium B. Archangeli in Laterano
ubi et aulam Coecilianam restaurat,
F
et Ravennam adem S. Apollinaris:
atque Episcopium Albanense.
Non videtur exorsus Urbem Leonianam, sed Leo 4.

et alterum ad Lateranas triclinium;
restaurat in Tuscia adem S. Pauli,
et in Ostia S. Aurea,
baptisterium ad S. Andreae statuit;

A mentionem faciat fundatæ urbis Leoninæ, totum S. Petri Burgum cum Mole Adriani seu castro S. Angeli complexæ, vix auleo recentioribus Paucirolio et oliis credere, ullam eo in opere partem Leonem Tertium habuisse, et omnem eum laudem malim Quarto relinquere. Satis illi ad gloriam sunt, centum fere templa restaurata, et pleræque Urbis ecclesiæ ornamentis pluribus ex auro et argento, vesteque pretiosa et supellectili varia ornata donataque; quibus quam munifice impenderit luc magnificentissimus Pontifex liberaliter collatos sibi a Carolo Imperatore thesaurus, et patrimoniorum per eundem vindictorum proventus, vel hinc colligas, quod auri fusi ductique pondus, ex Anastasio in unam subductum summam, ultra octingentas libras ascendat; argentas libras ascendat; argenti, ultra viginti et unum librarum millia. Adde his gemmas atque emelia, quorum æstimationem non curavit cognoscere Anastasius, uti nec artificum mercedes, quamvis opus sæpe materiam superaret. Finit autem Vitam Leonis, seu verius librum de ejus operibus, consueto more Anastasius his verbis:

B SO Qui beatissimus Pontifex, postquam Sedem Romanam et Apostolicam annos viginti, menses quinque, et dies sedecim gloriosissime rexit (scilicet

nii anni DCCCXVI inclusive) ex hac luce subtractus, cœt a die XXVII Decembris anni DCCCXCV, usque ad XI Junii ad æternam migravit requiem. Fecit autem Ordinationes tres per mensem Martium, exemplo trium suorum prædecessorum immediatorum, cum aliis antecessis (quantum quidem ex Anastasio mensem notante possimus assequi) December placuerit ad ejusmodi functionem; his verosimiliter rationem habentibus Natalis Dominici, illis Incarnationis divinæ. Ordinavit autem Leo, tribus illis vicibus simul sumptis, Presbyteros Cardinales triginta, Diaconos Cardinales undecim, Episcopos per diversa loca numero centum sex et viginti. Episcopi enim necdum Cardinalibus accensebantur, et septem Saburbicarii, qui nunc primum sacri Collegii ordinem faciunt. tunc nequidem jus suffragii ad Pontificis electionem habebant; sed vi solummodo intereant ut arbitri, et Electum ordinaturi. Sepultus est Leo postredie sui obitus, in basilica B. Petri Apostoli pridie Idus Junias, Indictione nona: et cessavit Episcopatus dies x; post quos ordinatus fuit, die XXII Junii, Dominica II post Pentecosten, Stephanus IV, a Baronio nominatus V, propter unum quem ipse, quia electus fuerit, credidit omitti in numero non debuisset.

D AUCTORE D. P. factis Ordinationibus tribus in Martio,

sepelitur 12 ejusdem et succedit Stephanus V.

libras auri 800, argenti 21000.

Mortitur 11 Junii 12

E

DE SANCTO ODULPHO PRESBYTERO ULTRAJECTINO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu, reliquiis, et vita.

G. II.

CIRCA DCCCLXV

Memoria in antiquis Martyrologis,

Floruit seculo Christi nono S. Odulphus, cujus memoriam habemus inscriptam Martyrologio MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Mariæ, ante annos fere septingentos exarato, hisce verbis ad hunc XII Junii: Trajecti natale Sancti Odulphi. Presbyteri et Confessoris. Ubi, ad majorem loci notitiam, in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso legitur. In inferiore Trajecto; quod est Ultrajectum, in appellatum respectu Trajecti superioris, ad Mosam siti. Non indicato loco cultus, refertur in antiquis MSS. Atrebatensi Ecclesiæ Cathedralis, Leodiensi monasterio S. Laurentii, Trevirensi S. Martini, Bruxellensi S. Gudulæ; Leodensi quoque et aliquo alio Ultrajectino, pluribusque MSS. item in Martyrologio, sub nomine Bedæ sæpius edito, quod supposititium esse hinc patet. At majus elogium in MS. Usuardo, in Alsatia aucto, ita refertur: Eodem die, apud Trajectum inferius, depositio S. Odolphi, Canonici monasterii Sancti Salvatoris: qui Frisiam cum S. Frederico Episcopo suo iterato convertit: et quia ipsum benigne non audierunt, prædixit Danos super eos esse venturos, et multos Martyres in Frisia esse futuros: et sic factum est. Denique circa finem vitæ suæ monasterium in Frisia ædificavit, et mare illic fore prædixit. Denique Trajectum rediit, et in pace obiit.

2 Similia elogia sunt in MS. Florario, sed non adeo antiquo; in quo dicitur obiisse anno salutis DCCCLXV: nec non in Auctario Usuardi, a Greveno sub annum 1521 recuso, Molani Indiculo et Natalibus Sanctorum Belgii, Ghent Natalibus Sanctorum Canoniorum, Arnobii Wionis Martyrologio Benedictino, quem secuti Dorguinus et Bucelinus, et hic cum longissimo encomio: verum prudenter omisit Menardus. Præclare explicat statum vitæ Miræus in Fastis Belgicis, Ultrajectum, inquit, profectus, Canonicis Sanctis Salvatoris, vulgo Oudtunster, qui communem ac velut cœnobicam adhuc vitam tunc agebant, se

adjunxit: et a Frederico Episcopo in Frisiam missus, Stavriæ Canonicorum in communi pariter viventium Collegium instauravit, quod Andreas Cuquensis, xxv Episcopus Ultrajectinus, Benedictinis Ostbrouca evocatis postea attribuit. Hæc Miræus: quibus similia habet Molanus, unde intelligitur, quo fundamento adscriptus sit Benedictinis. Reperimus etiam a Congregatione Windesemensi Canonicorum Regularium, in Ordinarii divini officii ad annum MDXXII excuso, eoli festum ejus sub ritu novem Lectionum, quod etiam a Canonicis Regularibus Lateranensibus sub ritu duplici celebratur. At ejus festum per totam provinciam Ultrajectinam, latissime extensam, solenni ritu celebratum fuisse, indicant antiqua Missalia et Breviaria quæ apud nos plurima sunt, uti et Harlemiense Breviarium MS. atque etiamnum continuari indicant Officia propria provinciæ Ultrajectinæ hoc seculo cusa et recusa.

3 Est Oultjens-plaat amplius oppidi instar pagus, in Ultra-Flackwana insula, inter Hollandiam et Zealandiam, quasi S. Odulphi Syrtis dicta, ibique fuisse Ecclesiam S. Odulpho dicatam, indicavit mihi olim Jacobus de la Torre, Archiepiscopus Ephesinus et Vicarius Pontificius in dicta Provincia Ultrajectina, quod tum ex ore ejus annotavimus. Amstelodami ad Novumpontem, vulgo de Nienbrugge, olim eodem fuisse S. Odulpho sacram, scripsit nobis Amstelodamo anno MDCLVM Adrianus Cools, Societatis Jesu, tum Missionis Hollandiæ Superior. Eidem dicatam basilicam Canonicorum, in Lossensi diocesis Leodiensis oppido, indicant Miræus et Molanus: qui addit, natum Oorschoti in Campania Brabantica, ubi in parentum prædio extat ecclesia in ejus honorem; quæ intra paucos annos, propter multitudinem et vagam habitationem incolarum, erecta est in secundam parochialem ecclesiam. Hæc Molanus. At Stavera supra memorata, ejus veneratione et miraculis celeberrima, fuit quondam urbium totius Frisicæ maxima, ditissima

et variis Br. variis:

Ecclesia in Oultjensplaat

Amstelodami,

Lossens,

Oorschoti,

Stavera.

etiam monasterii, NOV. 7

*l*issima ac splendidissima, imo et Regum credita sedes, portu tunc supra modum commodissimo; unde opes cumulatæ luxum, insolentiam proterviamque tantam genuerunt, ut quisquis nimis insolenter apud Frisios sese effert, communi proverbio, dicatur videri protervus juvenis Staverensis. Sed ex presagio S. Odulphi cum dicta urbe sic actum est, ut paulatim fortunam amiserit, atque ita decreverit, ut vix oppidi nomen retineat, et pauci incolæ capturæ piscium et navigatione vitum sustineant.

*π*des Ultrajecti.

3 Præ reliquis porro locis eminet cultus ejus in ecclesia Sancti Salvatoris Ultrajectina, in cujus cæmeterio solebant ejus rudes monstrari, his versiculis inscriptæ, a Bonhelio in Notis ad Chronicon Joannis de Beka in Africa Episcopo relatis.

Odulfus, sacrum quem Clara Brabantia ab Orschot Misit ad hoc templum, has habitavit Presbyter aedes.

Post mortem, in Ecclesia Sancti Salvatoris Ultrajecti sepultus, plurimis claruit miraculis. Ita Officia propria provincie Ultrajectinæ anno MDCXL recusa. Baldricus xv Episcopus seculo x, corpora S. Odulphi et aliorum per mysticam revelationem, advenit: de quibus sanctis Patronis Trajectensem Ecclesiam gloriosius adornavit. Ita Beka et Heula. Ut tamen impleta fuerit Sancti propheta, infra num. 10, oportet corpus ejus Staveram translutum deinde fuisse, sed quando nescimus divinare, aut quid denique eo factum sit. Ibidem reverentioni publicæ olim solebant exponi sacra Capita SS. Frederici Episcopi et Odulphi Presbyteri: de quibus ad Joannem Bollandum scripsit anno MDCLXIV Magnificus vir Gishertus Lappius a Waveren. Patritius et Jurisconsultus Ultrajectinus, ejus illustris mentio est in Appendice ad Chronicon Joannis de Beka pag. 122; et ex ejusdem Lappii memoris edita est Vita Wilhelmi Heula, ante Historiam Episcoporum Ultrajectensium ad hoc conscriptam, et Notæ ad Historiam Lamberti Hortensii, ante quam est Poema Theodori Dousæ ad ipsum Lappium. Hic ergo ista scribit:

B corporis inventio per revelationem.

5 Refricat mihi non unis litteris magnificus Dominus Nyhuysius memoriam tui, atque ingens circa Vitas Sanctorum studium... Huic operæ tuæ subsidiaria opera dare, ad laudem Sanctorum Dei, me delectat; et vel maxime de Sanctis patriæ nostræ, inter quorum cultores ego me vel primum profiteor. Habe itaque a me geminam hanc inscriptionem, quam ego cum accuratone delineavi, cum hæc Reliquia in custodia essent cognati mei Pompeji a Montzima, Canonici et Thesaurarii Ecclesiæ Sancti Salvatoris (Oude Munster) Ultrajecti ac postea Præpositi, magni Præsidis Viglii ex sorore præneptis: quæ jam asservantur in Capitulo, reducta sunt post excessum cognati mei. Cranium S. Odulphi argenteo capite seclusum, justæ ac humanæ magnitudinis, inscriptionem habet littera Germanizante (quali in Hortensio meo inscriptionem quamdam expressi) ut ad oculum videas quam Germanizantem litteram vocem.

C Cranium cum magno honore adservatum:

Anno Dni m. ccc. Decanus et Capitulum S^u Salvatoris Trajecten. me ex capella extrahi et fieri fecerunt.

S. Frederici Martyris pars cranii, itidem reclusa argenteo capite mitrato inscriptionem sequentem habet littera jam supra narrata.

Anno Dni m. ccc. lxxii, Decanus et Capitulum S^u Salvator. Trajecten. me ex tumba, pro tunc innovata, extrahi et fieri

fecerunt, per Elyam Scerpswert aurifabrum.

Adservatur scyphus S. Odulphi ligneus, argenteo deaurato scypho circumvestitus, ad quem ex catenula aurea crux purissimi auri dependet, cum imagine Christi crucifixi; in qua ambo pedes fulcro innixi, gemino clavo transfixi cernuntur; et hodie, festo ejus Divi ex eo bibentes, cruceem scypho () immerguunt. Ipse Divus Odulpus eam Crucem in pectore gestabat. Ego sæpe ex illo scypho libavi; cum in custodia esset prædicti cognati mei Pompeji.

4 Hactenus Lappius. At Petrus Kerchoven, Cathedralis Ecclesiæ Ruremundensis Decanus, sub authentico instrumento anno MDCXXXIX, die xxvi Aprilis signato, testatur, Domino Everhardo Botter, Magistro Rationum Cameræ, dum viveret, et Consiliario Regiæ Majestatis in Geldria, residenti ante multos annos Ultrajecti, multas Reliquias de diversarum ecclesiarum et monasteriorum sanctarum Reliquiarum thesauro communicatas, et inter ceteras has de S. Odulpho Confessore, Canonico Ecclesiæ Collegiatæ S. Salvatoris Ultrajectensis; de S. Gregorio, Episcopo ejusdem civitatis; item particulas ossium S. Chelindris Virginis et Martyris et Sanctarum undecim millium Virginum. Et quandoquidem dicti Domini Botteri relictæ vidua, Domicella Ida van Mierlo, attestetur, nominatas Reliquias, per maritum quondam suum, ex ipsis thecis Sanctorum in ecclesia Ultrajectina et monasterio accepisse; Hinc est quod attestor, easdem Reliquias prænominatorum Sanctorum et Sanctarum, pro talibus haberi posse: cum prædictæ Domicellæ viduæ fides, vita, et honestas ita mihi nota sit, ut in re tanti momenti non aliud quam veritati consentaneum testimonium data sit. Instrumenti hujus, cujus originale adservatur in Collegio Societatis Jesu Hallensi, confinio Hannoniæ et Brabantie, tribus leucis Bruxellis dissito, cui jam dicto anno MDCXXXIX die xviii Aprilis, dictas Reliquias dono assignaverat memorata Vidua Ida van Mierlo, cum epistola donationis: quam ipsi etiam habemus, nobis communicatam.

E cujus magna pars inde delata

* 7 Eisdem Reliquias approbavit, et publice venerationi exponi permisit, Illustrissimus Franciscus Vander Burcht, Archiepiscopus Cameracensis, die vii Junii dicti anni MDCXIX; et in propositione eidem facta, dicitur esse magna pars cranii capitis S. Odulphi, Confessoris, Canonici Ultrajectini. Servantur autem hæc Reliquiæ cum aliis in Sacello domestico Collegii Hallensis, veste serica et auro tectæ, cum aliis in majori cista panno aureo argenteoque ornata; et exponantur pridie festi ante primas Vesperas in altari majoris chori; quibus absolutis deferuntur ad altare Deiparæ Virginis miraculosæ, quod festivo vestitur ornamentis, eo quod magis frequentetur, et ibi continua sacra a primo mane usque ad meridiem fiunt. Cantur de Sancto in choro Officium ritu duplicis festi, quod ceteri quoque Sacerdotes sequuntur. Hæc omnia curavit Jacobus Wynsius, tunc Superior Hallensis Resolentis, necdum Collegii Societatis Jesu; qui postea constitutus Superior domus tertie probationis in oppido Lirano, tribus Antuerpia leucis dissito, inter alias Reliquias Hallis secum detulit duo ossa dicti S. Odulphi ex ejusdem cranio, alterum alio majus; quæ cum approbatione Joannis Malderi, Episcopi Antuerpiensis, publicæ venerationi exponi possunt. Ita ad posteriorum memoriam scriptum, attestante dicto Jacobo Wynsio, litteris datis pridie Kalendarum Novembris anno MDCXXX, quorum omnium exemplum fidele penes nos servamus.

asservatur Hallis,

F

et particule lxxv,

8 Aliquos etiam S. Odulphi Reliquias in ecclesia Orschotana illi dicata servari, inde accepimus una cum Vita ejus, quam idiomate Brabantico ibi in codice pergameno

A *gomeno habent, et unde sumptum ecgraphum submiserunt anno MDCXLVIII, subscribentibus Joanne van Oudenhoven, Pastore in Parochia S. Odulphi, Bartholomæo vanden Vilken, ex Ordine Eremitarum S. Augustini, Ecclesie collegiatis ac parochialis S. Petri in municipio Orschotano Pastores; et Gadenho, Notario publico; non sine admiratione etiam hoc addentes testimonio suo, quod cum membranas, quibus continetur vita, tam in marginibus quam intra lineas pluribus locis arrosent atque perrosent mures, nulla tamen littera eorum dentibus violata sit, itaque legi integre omnia possint. Verum eamilem Vitam, originati Latino idiomate, domus ex variis antiquis MSS. scilicet Ultrajectino ecclesie S. Salvatoris et Rubæ Vallis Canonicorum Regularium prope Bruxellas, tum ex Schedis MSS. D. Lindani, et Legenda Colonie anno MCCCCLXXXIII, atque biennio post Lovanii excusa. Laurentius Surius agnoscit eam graviter scriptam, sed magna ex parte se stylum mutasse præfatur, quam malimus ex primis fontibus proferre. Prologum reperimus solum in dicto MS. Rubæ-vallis, forte a Joanne Gillemans collectore compositum: etat enim ibidem in prima parte Hagiologi Brabantinorum. Demum ex Moluno ista subjungimus: Refert Becanus Hollandensis Chronographus, inter sui temporis gesta, Hollandos in bello contra Orientalem Frisiam nullum infortunium passos esse, quoad usque B. Odulphi Confessoris monasterium impugnaverunt. Hoc autem impugnatum, non Frisonum, sed Dei virtute, ibidem interiisse Wilhelmum Comitem, cum multis nobilibus ac præclaris armigeris.*

Latina dantur ex MSS.

B

VITA

Ex variis antiquis codicibus MSS. et editis.

PROLOGUS.

C **S**criptorus auxiliante Deo vitam et conversationem B. Odulph, Confessoris et Presbyteri, in primis ejus invoce gratiam, cujus bono Sanctus iste meruit esse quod fuit in hoc exilio; ut videlicet tantæ strenuitatis in seipso tantæque lenitatis in aliis inveniretur: sicque admonendo, increpando, corrigendo et castigando, bonas virtutes plantando, vitiorumque radices extirpando, vinum cum oleo veluti bonus Samaritanus sauciatorum vulneribus infundendo, denarium laborantibus in Dei vinea promissum vere meruit adipisci. Cujus precibus adjutus, meo calamo parum aliquid audebo de innumeris virtutibus ejus tradere pagine, præsentibus utile, dignumque posteris; quatenus inspecto speculo conversationis ejus, tergere valeant hæc subiecta legentes, omne quod deforme apparet in oculis summi inspectoris, ut tandem mutata pelle veteris hominis, novum induere, et ad æternæ claritatis mansionem mereantur feliciter ac salubriter pervenire.

CAPUT I.

Ortus, studia, Sacerdotium, Acta Ultrajecti et in Frisia.

Temporibus Ludovici piissimi Augusti erat quidam vir venerabilis, ex nobili prosapia Francorum oriundus, nomine a Ludgis: de quo, Deo prædestinante, procreatus est filius nomine Odulfus: qui mox cum sacratissima Baptismatis unda renascitur, cælesti rore divinitus irrigatur. Ablactatus autem, illico sacræ eruditionis additur studis, et sanctis ac Deo devotis hominibus canonica religione commendatur erudiendus. Cui Deus tale discendi

a Nobili prosapia ortus,

studium tantæque solertiæ contulit ingenium, ut ævo majores mirum in modum in discendo præcelleret, suamque ætatem adhuc annis immaturam divino dogmate non segniter decoraret. Crevit autem ætate, sapientia et sanctitate in tantum, ut iis qui toac temporis religiose Deo servire conarentur, novus Samuel exoriri videretur. Illi vero coram religiosorum vivorum præsentia cœlitus tanta conceditur gratia, ut unanimiter ab eis omnibus diligeretur, probabilisque vitæ summa veneratione coleretur: quos et ipse condigna vicissitudine puræque dilectionis dilexit amore. Jam enim puer venerabilis sub ipsis adolescentiæ annis id præfigurabat, se velle continuo, quod operibus perficere satagebat in futuro: quoniam jam tunc se non immemorem Dominici sermonis affuturum proposuit, quem Dominus discipulis suis loquens, ait: Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: et, Qui vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me. Hujus verba Evangelicæ lectionis laudabilis puer sedulo recolens, ac secum diu noctuque tacitus revolvens, piis moribus sanctisque operibus Deo devovit incessanter servire: spiritualique Matri sacætæ Dei Ecclesie inextricabiliter adhærere, quod et factum est.

3 Sanctus igitur adolescens Odulfus, Deo dilectus, viris probatis admodum acceptus, sed soli Deo tantummodo famulari sollicitus, sanctarum virtutum gradibus ascendit, quoad usque in virum perfectum occurreret. Semper etenim, ut moris est Sanctorum, mentem ad cœlestia studuit erigere, secularisque pompæ triumphaliter illecebras evadere, sicut scriptum est: Ibunt de virtute in virtutem. Quid in tantis morabor? Omni virtute proficiens, per gradus ecclesiastici ordinis ascendit: et juxta divinam, ut credendum est, prædestinationem ad Sacerdotalis officii pervenit benedictionem; atque cooperante gratia Spiritus sancti, Sacerdos effectus est Regis altissimi. Quo rite peracto, statim sibi delegavit in animo, quod propter piæ conversationis studium ad quoddam sacræ religionis tendere properaret monasterium. Quem sui parentes rogaverunt, non ita velle agere; sed ut voluntati eorum assentiret, atque ecclesiam quæ nuncupatur b Oressooth cum populo regeret: nam illic natus extitit et nutritus. Quorum precibus evictus, votis eorum pro tempore paruit vel invitus.

4 Sed non multo post visum est ei adire summæ reverentiæ locum, nomine Trajectum c, ut inibi quamdiu in hac luce viveret, cum aliis Dei famulis, ibidem sub castris Christi degentibus, Christo Regi militaret. Quid plura? Vir Deo plenus, juxta veridicam vocem in Evangelio, dicentis; Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus: postponens patrem, propinquos, agros, familiam, omnemque possessionem, quo visum est ei, Christo duco pergere, pauper rebus, dives meritis contendit properare. Nihil enim habere desiderabat, in hoc seculo; ut a Domino secundum tuam promissionem centuplum acciperet, et vitam æternam possideret in futuro. Quo in loco tunc temporis erat quidam magnæ sanctitatis Episcopus, nomine d Fredericus; qui sanctum virum cum magno suscepit gaudio et honore condigno: omnesque secum unanimiter servi Dei, qui inibi erant coadunati, Domino congratulantur tam sanctum tamque religiosum adventasse Dei famulum.

5 Sanctus autem vir humanæ sagacitati diu celare nequivit, quod intus supernam majestatem non latuit: sed mox cum aliquantisper illic degisset e, illis omnibus ardens divini luminis lucerna resplenduit. Nam erat ille pervigil in vigiliis, potens in

D
EX MSS.
profect in
studiis et
virtute;

Matt 10

Luc. 9

E

Psal. 83

initiatum
Sacerdotio:

regit Ecclesiam
Orschotanam.

b

F

c
Ultrajectum
migrat.

Luc. 9

a s Frederico
Episcopo ex-
ceptus:

d

e

A jejuniis in oratione sedulus, in sacra lectione studiosus; in eleemosynarum largitate dapsilis, in pauperum cura celebris, in hospitalitate fervens, in distribuendo res ecclesiasticas prudens; et quibus post Antistitem præerat, eos omnes ultra modum humanum præcallebat. Non enim aliud ab illis omnibus et ab ipso Præsule, ut dignus habebatur, quam Pater monasterii vocabatur. Ad ejus oris imperium omnes habere decrevere consilium: quia omnibus omnia factus est, ut ait Apostolus, ut omnes lucrifaceret Christo.

G Eodem namque contigit tempore, quod Fresones, viri videlicet feroces, in tanti erroris dementiam devenere, quod supradictus Episcopus Fredericus, neque per semetipsum, neque per suos Archidiaconos, ad viam veritatis possit eos revocare. Statim litteras inde cum legato fidei Trajectum direxit, sanctumque Odulphum Dei famulum voluntarie poposcit, ut quanto citius valeret transmenso sinu maris, qui nuncupatur *g* Alechmeer ad se usque perveniret. Qua legatione vir Dei lætus in tantum efficitur, quasi jam ad cœleste convivium invitaretur; cupiens cum proprio Pastore sub eodem agone, si ita res se haberet, palma martyrii subire. Cumque vir Deo plenus transmenso itinere perveniret ad Præsulem, confestim eo viso ultra solitum inestimabili repletur gaudio; Salutantes autem invicem in osculo sancto, seseque consolantes invicem divinæ pacis solatio, ut summi Regis præcones incliti, cœlesti romphæa viriliter armati, cœperunt per ecclesias simul iter agere, iterum atque iterum easdem repetere, populum prædicando, et ad viam veritatis Evangelica eruditione convertendo, crebrisque admonitionibus arguendo et increpando convertere; donec homines, qui erant ante velut *h* lupi feroces, salutaris dogmate in mansuetas converterentur oves.

7 His ita per ordinem digestis, idem Pontifex inito consilio cum Clericis, non modicaque ejusdem patrici laicorum multitudine, sanctum Dei virum obnixè poposcerat, quo intra ipsius patriæ fines persisteret; ac populum, qui nuper in seipsum reversus est, erudiendo sanaret, et ab antiqui hostis mortifera fauce salubriter eriperet. Vir autem Dei, multum renitens, asserebat ætate se fore provectum, et prorsus imbecillum ad id ministerium. Ast sibi non assentit Episcopus, qui eum flectere conatur precibus *i*. Tandem vero Odulfus, nolens volens, suo Pastori paruit, populique votis consensum præbuit; ea tamen ratione, quod aliquantis quandoque transactis annorum curriculis sibi Trajectum revisere liceret, quoniam illic in Dei servitio vitam finire proposuerat. Quid plura? Vir Spiritu sancto plenus, non cessabat populo Dei prædicare, cœlorumque regnum instanter evangelizare. Omnibus igitur, seu prudens dispensator, divini sermonis præbuit alimenta: fortioribus quippe fortiora, infirmioribus juxta Apostolum lactis exhibuit pocula: sicque sæ sanctitatis exemplo omnes unanimiter repleti sunt gaudio.

8 Hac ergo obedientia rite peracta, repedavit ad propria, Deum collaudans, quod ejus adjutus auxilio tot lucrifacere mereretur in hoc seculo animas. Quanvis etenim jam longo fessus extitisset senio; tamen ejus animum, ætatis victorem, non minus solito se piguit exercere in Dei servitio. Perseverabat enim, ut assuevit, in jejuniis assiduis, in vigiliis Deo placitis, in orationibus sacris; in eleemosynis largissimus, sibi parcus, omnibusque pro Christi nomine largus; nilque terrenam in hac luce curavit acquirere, quatenus post carnis debitum æterna præmia mereretur accipere.

ANNOTATA. G. H.

a *In Ms. Rubææ-Vallis, additque fuisse de stirpe Karolidarum; sive Caroli Magni, cui anno 814 defuncto successit Ludovicus Pius, anno 840 mortuus: in Vita S. Frederici dicitur Bodgisus: nomen satis notum in Francica historia: pro quo tamen alia MSS. habent Lodgis et Ledgis.*

b Orschotum illustre Brabantæ municipium in territorio Silvaducensi, plures protulit viros, eruditione præclaros, inter quos in Societate Jesu fuerunt Adrianus Cronmius et Goswinus Metserus, in studiis Theologicis Livanii olim Professores.

c Additur in Legenda olim excusa, more pristino Wilsenburghi nuncupatus; ac censetur id factum a Wilsis Australis Hollandiæ populis, diciturque hoc nomine hodie locus esse haud procul ab urbe.

d Colitur S. Fredericus 18 Julii, in cujus Vita, ex MS. Ultrajectino danda, ista leguntur: Quidam Sacerdos, nomine Odulphus, in vico qui dicitur Oreschot, deguit sanctissimus, nobili de patre Bodgiso satus, prædicator populorum, non minus sacris deditus Scripturis, et bonis in actibus nulli fuerat postponendus. Illic cum quadam nocte in suo fessus quiesceret lectulo, vidit in visione Angelum Dei sibi adstantem, claro lumine iulgentem, et talia roseo ore verba proferentem: Surge, serve Jesu Christi, surge: oportet te adire castrum, cui nomen est Trajectum: et cum ceteris Dei famulis ibi ad tuum manebis exitum: et ad prædicandum populo, B. Frederici, cujus illud est Pontificium, te decet esse fautorem, in quocumque jusserit locorum. Extemplo vir Dei, tali visione perterritus, de nocte surrexit: et quod ei in itinere, necessarium foret præparavit usque ad diei crepusculum. . . Relictis igitur omnibus Dominum secutus est: Trajectumque, quemadmodum illi jussum, pervenit post triduum: et cum sanctam ingressus esset urbem, Præsul Fredericus cum Clero illi obviam ruit. etc. *Dicitæ visionis Angelicæ fit etiam mentio in Vita Orschotana.*

e In hospio satis decore, in parte Australi Castri. Ita Vita S. Frederici.

f Additur in eadem Vita: Ut Sabellii Ariique sectam putares esse disseminatam et exortam.

g *Jom diximus ad vitam 3 S. Bonifacii litt f. non Almere sed Almere vel Elmere scribendum; et intelligi mare quod vocant Meridionale de Zuyder-zee: per quod a Narda in Staveren est trajectus leucuram 10.*

h Eadem Vita, cor gerentes belluinum.

i Eadem Vita, ei quamvis invito, Staverensem ad regendum commendavit Ecclesiam. Joannes de Beka, in Chronico Ultrajectino in S. Frederico, ita ait: B. Odulpho, sancti Salvatoris Concanonico, Stavriensem Ecclesiam commisit.

CAPUT II.

Varia spiritu Prophetico prædicta. Incendium extinctum. Morbus, obitus, veneratio.

Sed inter hæc silentium non puto, quod B. Odulfus in tantum repletus erat spiritu prophetico, ut ita ventura prædicaret, quasi jam facta cerneret. Ex quibus quamplurimis pauca nobis huic lectioni libuit inserere; ne fides audientium tardior fiat eadem animadvertere. Cum a loco qui dicitur Staveren se præpararet discedere, antequam cœpisset iter inde movere, accidit maximam Fresonum multitudinem illuc convenisse, quatenus sua saluberrima munirentur admonitione. Quos Domino commendans benedictus

Spiritu prophetico

prædicat Fresonum defectionem,

EX MSS. excellit in omnigena virtute.

Pater monasterii dicitur 1 Cor. 9

f in Frisiam a S. Frederico evocatus,

g

h cum ipso Frisones ad meliorem frugem convertit;

i et urgente Episcopo,

licet senex,

j

k strenue excolit Frisiam:

l 1 Cor. 3

m reversus Ultrajectum

n solita senex exercitia peragat.

A benedixit : quin etiam caritative eos admonuit, ne viam veritatis unquam desererent, quam iterum sine gravi vindicta repetere non valerent. Scio etenim, inquit, vos facturos : quapropter *a* Paganos, super vos prænoatio venturos : qui istam devastantes patriam, vos et quæ vestra sunt secum deducunt in captivitatem. Quod ita fieri, ut prophetavit vir sanctus, postea rei probavit eventus.

a
et Paganorum
incurSIONem :

10 Sanctus autem vir, qui futura per spiritum Prophetiæ prævidit, adhuc eidem populo Frisonum adstans, aliud magnæ admirationis præsagium intulit, ita dicens : Cernitis, inquit, hanc ? (ostendit eis non modicæ magnitudinis petram, quæ jacebat ante ipsius domus januam) scitote quod sine humano labore devolvetur in flumen, quod dicitur *b* Flye ; ibique jacebit sub undis, quamdiu divinæ pacis munimine carebitis. Cum autem videritis eandem, absque humana subvectione, hujus littoris oram sobire ; procul dubium corpus meum *c* creditote, licet post mortem carnis, hanc patriam revisitare, vobisque pacem impetratam suppeditare : donec cum superbia, perjurio, homicidio, adulterio, totiusque generis peccato Deum offendatis ; ut concessæ pacis donum auferat a vobis. Hujus obstupendæ prophetiæ signique mirabilis, multi homines qui hoc se vidisse testantur, adhuc sunt superstites. Est etiam ibidem in ecclesia eadem petra perdurans immobilis, non minus in testimonium credulis, quam ad confusionem incredulis.

*aliud præsa-
gi um dedit in
petra mola
et remota :*
b

11 Postmodum vero contigit Trajectensem Ecclesiam existere Pastore viduatam, illo videlicet hinc ad cœlestem migrante patriam. Nec mora : conveniunt in unum Clerici : ut cum beato viro conspirarent de electione Pontificis. Diu etenim illis inter se altercantibus, quem promovere vellent ad curam regiminis. Tandem Præpositum Ecclesiæ, nomine Craft *d* elegere. Ille quidem locuples divitiis, fasto arrogantiae inflatus, respondit : Habeo rerum quod sufficit ; cur me cura tanti oneris aggravatis ? Beatus autem Odulfus, id responsum indigne ferens, ait ad eum : Quid, inquis, miserrime ? Spernis plane quod non mereris attingere. Forsitan si id nolles inire, verumtamen deberes dicere, te indignum fore tanti honoris culmen ascendere : nunc autem quia propter tuam innumeram possessionem Apostolici Ordinis sprevisi dignitatem, in eodem membro cum quo pertinaciter prolocutus es id nefandum, jam nunc in proximo hujus vitæ pro vindicta patieris interitum. Quod non multo post subsecutum est.

d
Præpositi ar-
rogantis mor-
tem prædicat :

12 Conventu autem Clericorum adhuc titubante, singuli eos, qui sibi optimi videbantur elegere *e*. Sacerdos vero Domini, non respiciens ad personam, sed potius ad meritum, dicebat inter eos probabiliorum inveniri posse Pontificem : nihil tamen illos vituperans, quos sibi elegerant. Ostendit ergo eis quemdam Presbyterum, nomine Hangerum : qui quamvis esset aspectu deformis ; tamen clam hominibus, palam Deo, non minus merito quam opere claruit insignis. Cunctis autem huic electioni consentientibus, statuto tempore secundum Dei voluntatem, pastoralis officii suscepit benedictionem. Per gratiam vero Spiritus sancti sic impleta est prophetia viri justii, quod post sanctos Pontifices, videlicet Wilbrordum et Bonifacium, in illa Sede nequaquam inveniretur, qui sanctioris vitæ traherent usque ad obitum insequeretur.

*ostendit Hun-
gerum eligen-
dum :*
e

13 Nec hoc prætereundum est, quod Deo vir plenus, jam provecitæ ætatis, fessus senio, nequibat ecclesiam adire nisi suffulciretur baculo, in cuius summitate ceratam habebat tabellulam ; in qua, si ita res eveniret, nomina fidelium denotaret, donec congruo tempore describeret ea in libro vitæ. Quadam vero die sanctus vir animo fortis, immemor

*ob senium
fulcitur bacu-
lo*

sue imbecillitatis, dum festinanter ad Dei properaret obsequium, post se in cellula prætermisit baculum. Nec longo intervallo facto, eadem cellula insidiante diabolo inflammata est, cum omni suppellectili ipsius atque cum baculo. Cum sanctus vir interim divinis laudibus insisteret, ignique valido eam inflammari cerneret, ad nota præsidia cucurrit : Deum exoravit, ne loca Sanctorum ignis invaderet, parvipendens quod suæ habitationis domicilium igni deperiret. Exauditur ejus oratio, mansuescit incendium continuo, nec ultra prævaluit, nisi solammodo cellulam quam invaserat combussit. Igne igitur extincto, baculus ita invenitur illæsus omnino, quod quasi sub incendio durante, nec cera nec minutissimus apex deficeret in ea : quatenus liquide cunctis manifestaretur, quanti meriti, quantæque virtutis coram Deo sanctus vir haberetur. Eundem quoque baculum, post illius obitum, super sepulchrum ejus Fratres posuerunt infixum : qui in eodem loco ubi fixus fuerat, usque ad tempora beatæ memoriæ *f* Radbodi Episcopi perduraverat.

D
EX MSS.
qui inter In-
cendium cel-
lulæ,

*ejus precibus
extinctum,
mansit inta-
ctus :*

14 Cum autem jam tempus adesset, quo sanctus vir diu optatam cœlestis regni patriam adire deberet ; modica febre correptus, suam intellexit imminere solutionem. Accersitis autem Fratribus ad se, indicavit eis et diem et tempus suæ remunerationis. Cumque se morti proximum agnovit, Fratres iterum admonuit, ut ad se convenirent, et cum eo Psalmos, pro expectatione sui exitus, decantarent. Omnibus ergo exequiarum ministeriis secundum ipsius jussum rite peractis, valefecit Fratribus, deprecans eos pro se Domino preces effundere, promittensque pro eis, et loco, nec non pro habitatoribus loci, ad Deum se orataram omni tempore. Mox conversus ad Dominum, nil mortem trepidans, quoniam sibi fuit mori lucrum, hilari mente dixit ; In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Inter hæc verba de corpore sanctissima illius egressa est anima. Qua scilicet exeunte, tanta illic miri odoris aspersa est fragrantia, ut omnes illi qui aderant inæstimabili suavitate repleverant ; ita ut per hoc patenter agnoscerent, quod Angelici cives animam egredientem suscepissent.

E
febri corre-
ptus,

*prædictum
diem mortis,*

*omnibus di-
spositis obit,*

*et suavem
odorem relin-
quit.*

15 Celebratur autem ejus solemnitas pridie Idus Junii. Fiant autem, non solum in Trajecto, verum etiam in Staveren, ejus intercedentibus meritis miracula innumerabilia, per gloriam et honorem Domini nostri Jesu Christi : qui cum Patre et Spiritu sancto cœternus vivit et regnat Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

F

ANNOTATA G. H.

a Hic intelligi Normannos et Danos, satis colligimus ex Joanne de Beka, et Notis Buchelii, ad proximo post S. Fredericum subsecutos Episcopos ; et confirmatur supra ex antiquo Martyrologio, in quo adduntur multi Martyres facti.

b Flye, antiquis Flævus, non tam fluvius, quam æstuarium Maris-Meridionalis in oceanum sese effundentis, quod a Stavera sic incipit appellari usque in Flilandiam insulam.

c Desolatione loci factum, credo, ut nesciatur quando translatum Ultrajecto Staverum corpus sanctum sit, aut quid deinde sacris ejus ossibus factum : solum enim caput mansit Trajecti.

d Hujus Craftonii nulla in Ultrajectinis historiis fit mentio, nomen ex veteri lingua verteretur Potentia, quæ modo Crachi dicitur ; Germani autem Kraffi pronuntiant.

e Idem Beka : Per B. Odulphum, S. Salvatori Canonieum, Præpositus abdicatus est, et Alfricus in

A in throno fratris sui laudabiliter collocatus, cui successit Ludgerus oc dein Hungerus, de quo sub finem ista habet *Bezo*: Anno Domini 866, xi Kalendaras Januarii Hungerus Episcopus obdormivit in Domino, postquam cum Alfrico et Ludgero annis viginti octo Trajectensi præfuisset Episcopo, qui per Danorum austeritatem a propria Sede propulsus fuit. *Eadem habet Heda*. An ergo Hungerus, primo

electus, ut in hisce Actis indicatur, cesserit Alfrico et Ludgero, eisq̄ successerit, proponimus indogandum viris eruditis.

f Post dictum Hungerum fuerunt Episcopi Odilbaldus et Egilboldus. Huic successit S. Radbodus, mortuus onno 917 die 29 Novembris, quo erit vita ejus danda.

DE SANCTIS EREMITIS SCOTIS

MARINO AC ZIMIO, PRESBYTERIS; AC VIMIO, LAICO; BENEDICTINIS,

GRIESTETTÆ IN RATISPONENSI BAVARIÆ DIOECESI.

SYLLOGE HISTORICA.

De eorum adventu. cultu, translatione, miraculis.

D. P.

SEC XI

Laodiceen Episcopus Coadministratores Ratispon.

B **T**rias hæc Peregrinorum in Bavaria Sanctorum, tam obscura seculo præcedenti fuit, ut Boicæ pietatis eximius ac diligens illustrator Matthæus Raderus, molens præclara illa et elegantissimis iconibus splendida volumina, de Sanctis ac Beatis Bavariæ Circuli, nullum uspiam eorum vestigium deprehenderit. Laterent ergo nos etiam nunc, procul in Belgio positos, nisi Illustrissimus ac Reverendissimus Albertus Ernestus, Episcopus Laodiceus et Coadministratores Ratisponensis, Comes de Wattenberg, nostra Sanctorum Acta penes se habere continuo, et diligenter legere solitus, ut ipsemet scribit, certiores nos facere dignatus esset translationis illorum, a se anno MDCLXXXIX die XII Junii celebratæ, missa pariter, quam imprimi cum imagine jusserat, Germanica synopsi uti.

2 Hanc ne oporteat Latinam reddere, facit Instrumentum Translationis prædictæ, unde illa synopsis est verbatim sic accepta, hoc tenore descriptum. Anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo nono, die undecima Junii, Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Suffraganeus, mane profectus cum amplissimo Domino Abbate S. Jacobi Ratisbonæ Scotorum Placido, ad prandium divertit in Hemman, Vesperi in Dietfurt; disquisiturus dubia super locum sepulturæ Sanctorum ac beatorum Eremitarum et Confessorum Scotorum, Marini seu Martini, Zimii, et Vimii, quiescentium ibidem ad jactum lapidis in Pagi Griestettensis ecclesia, Decanatus Riedenburg, ad S. Jacobum Scotorum in Ratisbona pertinente, ibidem miraculis Coruscantium, quorum plurima litteris conscripta asservantur. Perantiqua enim et constanti traditione receptum, hos Sanctos, ante sexcentos et amplius annos, ad pagum Griestett sive Griestett, ut in antiquis litteris invenitur, peregrinos, et sacra loca obeuntes, quod tunc frequens erat, divertisse; noctu per somnium admonitos, hic illos vitam ponere et transigere debere. Mane autem surgentes, et locum vitæ solitarie appetitissimum intuentes, intellexisse, ad Scotos Ratisponenses, quo tendebant, pertinere; atque jam tunc Abbatis S. Jacobi obtenta venia, in nemore prope habitare cœpisse, quos Marinus, Prior ejusdem monasterii, ex Abbatibus voluntate visitans; et ipse, bona sui Præsulis venia, etiam se illis aggregavit; ubi omnes tres, miraculis clari in vita et post mortem, in Domino quievit. Quorum corpora S. Jacobi Abbas Christianus in ecclesiam, hoc in pago Griestettensi suo fundo exædificatam, S. Martini

1689, 11 Junii egreditur urbe cum Abbate

quisiturus Sanctorum corpora,

in extracta desuper ecclesia S. Martini.

nomine, ex eremi incommodo loco venerabiliter transtulit; ubi hactenus magna miraculorum fama culti ab accurrentibus populis, in terra sepulti remanserunt.

3 Sed injuria temporis sic exoleverat eorum memoria, ut nesciretur, ubi vel utrum adhuc eo loci conditi essent, ubi hactenus contigerat eorum sepulcra honorari. Unde factum, ut antiquæ traditionis constantior ratio inquireretur; qua expetita, altera die locum adeuntibus memoratum, olim in extrema parte chori, supra gradum ad templi tholum, horum Sanctorum nomina fuisse muro inscripta, ad dexteram Evangelii partem, S. Marini: ad lavam Epistolæ, Sanctorum Zimii et Vimii; unde aliis occasio sumpta, ut recentiori tempore, foris supra portam templi, iidem Sancti sic fuerint depicti, ut primum locum Marinus, secundum Zimius, tertium Vimius occuparet; quæ pariete dealbato faissent extincta, vel decidissent; quo ordine et iidem Sancti, in novo altari in choro, ex sumptibus sororis Serenissimi Maximiliani Emmanuelis Electoris Bavariæ, nunc Magnæ Ducissæ Hetruriæ, ex præsentis periculo vitæ ac morbo erepta divinitus, sic sculpti cernuntur. His insuper præsens Dominus Carolus Widdman, ædilis loci vulgo *Supra-murum*, Prætor Dominæ Baronissæ de Muggenthal, præsentibus quoque venerabilibus Mag. Joanne Dobbler Parocho, et ejus prædecessore Joanne Banwr modo Plebano in Jachhausen, et Actuario civitatis Dietfurt Joanne Fackler, et aliis honestis viris; [Juratus deposuit] quod non tantum a quinquaginta annis locus ille ad gradum Chori, nomine sepulturæ S. Marini indigetatur ad Evangelii cornu veri sepulcri magnitudinis formam lateribus ultro infractam graviter et ad normam referens [visus sit]; sed ex altero [etiam] cornu Epistolæ duæ magnæ cavitates contiguæ, sepulcra innuentes, sæpius (quod templi computus testarentur), sed et ab ipso, complanari jussæ ac studio reparatæ; noviter iterum ad priores sic memoratas formas, a nobis coram inspectas, ultro et sponte sic lateribus infractas, subsederint, et Chorum adeuntibus periculosum lapsui, in confluxu populi, ac perincommodum redderet.

4 Initium ergo operi datum a dextero cornu Evangelii, ubi exerta illa forma sepulcri exstabat, ultro et præter naturam effigiata, S. Marini nomine vocata. Nec multum in terram itum est et effossum, quin sarcophagus detegeretur ex crassis asseribus operculo consummato, ceteris partibus utcumque exstantibus

E

die Jun. 12 intelligit ex traditione juxta altare jacere,

his locis ubi terra identidem subsiderat

ad mensuram sepulcri.

Sic ad cornu Evangelii invenitur corpus S. Marini,

A exstantibus; in eoque corpus suo ordine dispositum terra mixtum, sed per omnia olim veneranter compositum. (Nam et habitus Ordinis S. Benedicti [agnitus est, et] Rosarium sive decas ex Granadillo miræ ac recentis fragrantia; tum Sacerdotalis [Alba] ex serico et optimo lino constitisse [cernebatur]: quod reverenter sublatum in tumba, litteris testibus, cujus esset, donec ceteri quoque quærentur, repositum seorsim fuit. Major pars tumbæ, cui corpus incubuerat, servata populi pietati, foris Sanctos aduentis [et cupid] ejus affectu sanctæ virtutis aliquid attrahendi. Judicatum inde non immerito, ceteros quoque e regione inveniendos, cum primus antiquissimæ traditioni sic inventus responderit. Quamvis autem multa alii causarentur, nihilominus duæ ceteræ cavitates ad Epistolæ cornu erui cœptæ fuerunt, ac statim sepulcra deprehensa sunt.

ad cornu
Epistolæ SS.
Zimii et Vi-
mii corpora,

5 Nam murus se prodidit, qui duo sepulcra contigua separabat, in quibus prior S. Zimius, et olim supra in muro scriptura referebat Presbyter, idemque Ordinis S. Benedicti, capite versus altare: alter vero S. Vimius, capite versus populum, laicus, decore conditi exstiterunt. De illis tamen, præter corporis ossa et capita, nihil quam minima habitus Benedictini pars, et corium peregrinantis pallioli inventum. Sublatum itaque utrumque corpus, in eadem tumba cum S. Marini, quodvis seorsim litteris testibus reverenter repositum, cum magno astantium gaudio, retrò majus altare templi collocata fuere, ac unro reclusa; ut fidelium populorum venerationi digne constarent, nec non impedimentum omne ac dubium præsentia, tum irreverentia pedibus calcantium, tum ad chorum et sacram Synaxin accedentium, firmiter complanato pavimento, sublatum esset.

qua pariter
elevata lo-
cantur post
altare.

6 Omnia hæc acta fuerunt die XII Junii, isto anno Dominica, ut respondit Illustrissimus desuper interrogatus per litteras. Non multo autem post contigit sequens miraculum, plane insigne, ut in sua ad nos epistola ipsam appellat prædictus Illustrissimus: quodque in litteras publicas relatum hoc tenore transmisi. Anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo nono, comparuit Andreas Piller, coram Parocho in Eggerrberg totaque collecta hominum Parochia, dum templo egredi festinabant, ex Parochia Parsbergensi; obtestans, quomodo tribus annis totus membris contractus, et epilepsia fuisset infirmatus; postquam tribus se dovovit Sanctis his, munere aliquo cetero deferendo; quotidie cœpit melius habere, et sine ulla ope humana, eodem anno ad integram sanitatem fuit restitutus, suaque ibidem reliquit fulcra: quod idem testantur ejus Parochiani, illum sic constitutum fuisse. Dies contestati miraculi non exprimitur, verosimile est tamen a die nuncupati voti ad plenam sanitatem, et hinc ad declarationem prænotatum aliquantos menses intercessisse. Interim ex ore Illustrissimi, a letali morba convalescentis accepit Joannes Federer, Collegii nostri Ratisponensis Rector, et scripsit anno MDCXCIV die X Martii, quod cum Serenissima Magai Hetruriæ Ducis

Sanantur con-
tractus, et ep-
ilepticus.

nurus Violanta, Soror Serenissimi Electoris Bavarie Maximiliani Emmanuelis, insanabili ulcere in genis a medicis deponeretur, facto voto a Serenissima matre Adelleide, fuerit absque alia medicina sanata: unde et novum in loco erectum altare, cum insignibus ejusdem Principis ad perpetuam memoriam.

D
ACCIPERE D. P.

7 In Germanico, dicuntur Sancti Peregrini condisse in vacuo quodam prædio rusticano prope Altmulen. Fluvius hic est, Danubio ad Kellnim influens, sex horarius leucis supra Ratisbonam; ad eum autem situm oppidum Dietfurt, a prædicta confluentia tantum distat, quantum ab ipsa Ratisbona: unde illuc terra itur per Hemmau, media via situm, quatuor vel quinque leucarum intervallo utrimque. Paucioribus leucis supra Dietfurt, in Altmul refunditur rivus Zaltz, Grisa rivulo auctus, unde Griespach et Griestetten adsita ei loca, nomen habent. Griespach tabula topographica nominant, Griestetten tacent: sed ex dictis facile est intelligere, locum hunc ut summum una vel sesquihora Dietfurto abesse: quæ autem ibidem contingunt miracula quam plurima, et litteris conscripta asservantur, ut initio producti jam Instrumenti dicitur, ea ubi accepero fideliter dabo. Interim accipe formulam, a prædicto illustrissimo approbatam et Germanice imprimi permissam, vel etiam compositam.

Descriptio loci

8 ANTIPH. Amavit eos Dominus et ornavit eos: rj. Stola gloriæ induit eos, et ad portas paradisi coronavit eos. ORATIO Omnipotens æterne Deus, qui famulos tuos et Confessores Scotos, Zimium atque Vimium, tam mirabiliter adamasti, eisque locum in quo tibi deinceps servirent commonstrasti; atque Marinum eorum conterraneum eodem in spiritu ipsis consociasti; ut in sancta conversatione ac studio solitudinis et austeritatis eremum istam illustrarent; quorum tibi beneplacita vita omnibus Christi fidelibus ipsos visitantibus gratiam tuam divinam conciliat; te suppliciter deprecamur, cum intimo de nostris peccatis dolore, ut istorum famulorum tuorum intercessionem pro nobis velis hoc loco suscipere: et eis qui te in tuis Sanctis honorare student, atque ad eorum confugiant patrocinium, fontem misericordiae tuæ largiter manare facias; per quam in omni adversitate confortati, divinam tuam implere voluntatem possimus et post vitam hanc, æterni gaudii atque beatitudinis esse consortes. Amen.

Oratio

9 Tempus quo vixerit Christianus Abbas necdum comperi: neque satis discerno utrum is Sanctos statim a morte, de loco in quo vixerant sublato, ad eum S. Martini detulerit tumultuosos; an vero post aliquantorum annorum spatia, miraculis ibi factis motus, corporum transferri jussisset. Sed nec ulla memoria superest dierum, quibus illi peregrinatione finita ad caelestem patriam pervenere: quod autem præcipue ad eos concursus fuit festo S. Martini, non alteri causæ adscribitur, quam quod hic sit Patronus ecclesiae, in qua requiescunt. Igitur hunc diem XII præferimus ceteris, tamquam inventione sacrorum corporum memorabilem, cum judicio et assensu Illustrissimi; donec aliud aliquid definiatur.

Ætas incerta.
17

NOT. 8

DE SANCTO ESKILLO EPISCOPO STRENGENENSI ET MARTYRE.

IN SUDERMANIA SUECIÆ PROVINCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu, vita et translationibus.

SEC. XI
Episcopatus
Strengencensis.

Sudermania, ad mare Balticum provincia Sueciæ seu Suoniæ proprie sumpta, sita est inter Uplandiam et Ostrogothiam; cujus urbes sunt Ny-copia Ducum Sedes, et Strenguesirim, ubi primus Episcopus S. Eskillus Sedem constituit, et hæc postmodum ibidem mansit, dum fides orthodoxa in ea regione floureret. Res illius gestus et martyrium cum miraculis, dicitur scripsisse S. Brynolphus, etiam Episcopus Scarensis, cujus Vitam dedimus die vi Februarii. Joannes Vastovius in Vita Aquilonii post Vitam S. Eskilli dolet, quod non licuerit sibi Vitam et miracula videre: edidit autem aliquam ex antiquis Lectionibus, sed a se novo stylo exornatis. Nos eam Vitam ut primitus in XII Lectiones distributam accepimus, uljurante R. P. Wimimoro Monheim Societatis Jesu, anno MDCLXXV: qui ait, ipsam se in Carthusia Hildesiensi reperisse antiquissimo stylo et caractere a ducentis prope annis transcriptam, manu cujusdam Karstiani Carthusiani, in Ecclesia Stregnensi Sacerdotis consecrati, et Scholarum in ea Rectoris, degentis in domo Pacis-Mariæ Ordinis Carthusiensis, eadem in diocesi sita. Rogat autem Prætorum Hildesiensem Kurstinus ut dignetur hanc historiam ligare ad asseres, et dignetur nonnumquam in refectorio legere, pro Patrum conventualium ædificatione et sancti Martyris honore: ad quem etiam R. P. Hedeusen, ibidem Religiosus, ipsam operi nostro inserendam descripsit.

Aliqua dantur ex MS. Suecico.

Missæ olim excusa.

2 Habemus Missale Votivale, ut scribitur de Sanctis regni Suecorum etiam singulariter tractans, a ducentis circiter annis excusum: in quo de S. Eskilllo præscribitur Introitus Missæ, Gaudeamus, cum hac Oratione. Deus, pro cujus fide gloriosus Pontifex Eskillus manibus impiorum lapidatus occubuit, mentes nostras illumina fidei fulgore: ut possimus viam veritatis agnoscere, et ad vitam, quam pretiosa morte promeruit, pervenire. Epistola legitur ex cap. 25 libri secundi Paralipomenon, a versu xvii de Zacharia filio Joiadæ Sacerdote, juxta Joæ Regis imperium in atrio Domini lapidibus interfecto: cui etiam in Vita æquiparatur. Evangelium est de Pastore bono, ex capite 10 S. Joannis; ante quod legitur Sequentia, hic mox subjicienda. Secreta hujusmodi est. Salutaris hostiæ munus sacrandum, quæsumus Domine, Beatus Eskillus, Martyr et Pontifex, nobis ad salutem favere deprecatur: ut et conversationis illius experiamus insignia, et intercessionis ejus percipiamus suffragia. Demum hæc est Postcommunio: Adjuvet nos, quæsumus omnipotens Deus, per hæc Sacramenta quæ sumpsimus, Beati Eskilli Martyris tui atque Pontificis intercessio veneranda, qui pro tui nominis honore glorioso martyrio meruit coronari. Præterea in Calendario, huic Missali votivo præfixo, pridie Idus Junii rubris litteris indicatur festum duplex Eskilli Martyris.

Officia propria

3 Extant etiam Officia propria Sanctarum Poloniæ et Sueciæ sæpius recusa, in quibus ad XII Junii Lectiones tres propria, etc. Annalibus Suecicis desumptæ, proponuntur,

et cum aliis infra dandis satis conveniunt: Hymni vero ad Vesperas, Matutinum et Laudes sunt proprii una cum Oratione, quæ ibidem legi possunt: scribitur autem Æschilus, uti apud Vastovium Æschillus: ast in antiqua Vita et citato Missali votivo Eskillus: idque ob antiquitatem servamus. Ejusdem memoria ad diem IX Junii celebratur in MS. Florario Sanctorum; at Translatio ejus vocatur apud Grævenum in Aucturio Usuardi, et apud Camsium in Martyrologio Germanico. Apud eosdem iterum refertur VI Octobris, et in citatis Officiis propriis appellatur Translatio: imo et ad hunc XII Junii forsitan aliqua Translatio celebratur, quia in Actis infra dicitur passus tempore vernali, et tempore passionis Christi. Vastovius ipso die, inquit, quo hebdomadatim acerbæ necis Domini memoriam peragunt fideles. Joannes Wilsonus refert ejus memoriam in Martyrologio Anglicano ad diem X Aprilis, citatque primo Joannis Magni Historiam Gothorum lib. 18 cap. 19, ubi martyrium describitur, non addito mense aut die. Secundo allegat Annales et Breviaria Suecica: sed quænam ea sint, ignoramus.

Memoria 9
Junii, 6 Octob.

E

10 Aprilis:

4 Quid si dicatur martyrium passus die X Aprilis in Parasceve seu feria sexta ante Pascha? Sed tunc non assignaretur cum Vastovio, annus MLXIII, verum annus MLXIX, quando cyclo lunæ VI, Solis XIV littera Dominicali D, Pascha celebratum fuit die XII Aprilis. Asserit tamen Vastovius ab aliis Passionem ejus referri ad annum MXXVI aut MXLV, quorum etiam neuter vel Parasceven, vel Dominicam, vel etiam simpliciter Feriam VI composuit cum X Aprilis vel XII Junii. Quod autem ad translationem attinet, eam præfatus Karstinus indicat in sua Carthusia Pacis S. Mariæ, agi annuatim in Octavis Angelorum, vel die præcedenti Octavas: et utimur, inquit, in ecclesiastico obsequio omnibus sicut in festo B. Clementis, Episcopi et Martyris, XXIII Novembris: et festum Angelorum in prælaudato Missali præscribitur faciendum, XXVI Augusti. Concludo cum indicata supra Sequentia.

incertus annus Martyrii.

Translatio in Octavis Angelorum in Augusto.

F

5 Hæc in die gloriemur, et devote veneremur, Eskilli solennia.

Qui pro fide lapidatus, jam a Christo sublimatus, Residet in gloria.

Transit rigor hiemalis, novus floret flos vernalis, In salutem gentium.

Error cedit, sublimatur Christi fides, augmentatur Numerus fidelium.

Dum Pagana gens honorat deos, Deum Præsul orat Signum dari cœltus.

Mox nix, grando descendentes, deos, aras sub- [vertentes]. Destruerunt penitus.

Hostes sternit vis Sampsonis, lampas lucet Gedeonis Dum Præsul occiditur.

Infideles cuncti credunt, ægri clamant et accedunt Quibus salus redditur.

Nos ægrotos prece sana, quos impugnat caro vana, Mundus, et dæmonia.

Pater, tutor, dux Sveonum, nos concives fac Sanctorum]. In superna curia. Amen.

Sequentia.

NOT. 9

VITA

VITA

Ex MS. Succico.

Suecia diu
expers fidei

Act. 16, 6

a S. Anshario
sec. 9 ex-
cultu,

a b

set ad Pa-
ganismum
reversa,

B

c

d

e

Doctores acce-
pit SS.
Sigfridum et
Eskillum

f

Hic lege divi-
na instructus,

C

Act. 7, 3

ex Anglia in
Sueciam
profectus,S Sigfridi
imitatorab eo conse-
cratur Epi-
scopus,

g

Vinea Domini Sabaotb sancta est Ecclesia, quam de Ægypto transtulit, et dextera sua plantavit. Hæc cum palmites suos late per mundum extendisset, adhuc Suecia regio borealis, perfidiæ torpore frigida et inculta, spinas tantum et tribulos genuerit. Nimirum, sicuti Apostoli olim a Spiritu sancto vetiti sunt verbum Dei in Asia prædicare; sic divina providentia a terra illa, donec ibi sciret aliquos esse salvandos, doctorem removit, ne sanctum daretur canibus, et contemptores gravius punirentur. Tandem cum venit tempus miserendi ejus, circa annos domini octingentos quadraginta quinque, divina miseratione a S. Ansharius Episcopus b Bremensis, a Ludovico Imperatore ibidem missus, ut bonus agricola verbum Dei seminando, vineam fecit de spineto.

2 Deinde, inimico super seminante zizania, vinea illa in amaritudinem conversa, pro uvis fecit labruscas; quia expulso c Simone Episcopo, a beato Anshario eis destinato, et d occiso nepote suo, populus ad opera e paganitatis est reversus. Iterum cum justitiæ radius totaliter vergeret ad occasum, hora quasi undecima, paterfamilias, mundi Salvator, reparare volens vineam suam jam arescentem, salutaris doctrinæ non habentem humorem, mandavit nubibus suis, id est prædicatoribus ut pluerent super eam imbrem. Unde ipse pietate sua ineffabili misit eis B. Sigfridum f, quasi de cælo translatus, qui relicta celsitudine dignitatis Archiepiscopalis, peregrinus et pauper ad incredulos transiit, ut Evangelium eis Christi prædicaret: deditque peregrinationis suæ comitem individuum, doctorem eximium B. Eskillum, de Britannia oriundum, qui ipsius Capellanus fuerat et consanguineus. Isti duo venti, calidi et pluviosi, ad partes Sueciæ divinitus adducti, amentia infidelium corda cælestis intelligentiæ fluentis rigabant, cœperuntque ibi rursus rediviva virtutum germina pullulare.

3 De gestis autem B. Eskilli felicibus aliqua curavimus humili stylo litterarum tradere monumentis. Sanctus iste post infantie rudimenta, quasi oliva pullulans, et velut cypressus in altitudinem se tollens, contemptis illecebris seculi, se totum transfundit in amorem Dei. Legis divinæ documentis instructus, defluentis ejus mellifluis avidè hausit, unde multis postmodum salutis poculum ministravit. Ipse dum ad virilem pervenisset ætatem, tantum a Deo inspiratus est, ut B. Abrahæ meritis æquaretur, cui dictum est: Exi de terra tua et de cognatione tua et veni in terram quam monstravero tibi, et faciam te crescere in gentem magnam.

4 Exivit, spretis parentibus et patriæ retinaculis, a Britannia, ubi oriundus extitit; ad regnum Sueciæ perrexit, certus quod quanto longius propter Deum recederet a solo proprio, tanto plus appropinquaret cælo. Crevit in ipso gratia et justitia cum ætate, et fecit omnia secundum exemplar, quod ei in monte, scilicet S. Sigfrido, virtutum speculo, monstratum est, cujus vitæ sanctissimæ esse studuit imitator. Cumque Christi bonus odor esset, sanctitatis ejus fama ad aures Regis Ingonis pervenit, qui tunc sceptrum regale in regno Sueciæ tenuit.

5 Sane cum divina providentia voluit, ut lampas tam clare accensa super candelabrum cœleste constituta, multis lumen præberet, consensu omnium eligitur in Episcopum g Sueciæ [in loco] qui vocatur Nordhans Kogh, et a B Sigfrido honorifice consecratur. Postquam autem dignitatis Pontificalis so-

lium ascenderat, quasi stella matutina in medio nebulae, multos amissis vestigiis errantes in invio, et non in via boni exempli, sacrae doctrinæ radio ad viam patriæ cælestis reduxit. Colebat in eo populus Christum, tamquam jubar solis in montis vertice refulgentem; ad ejus prædicationem eximiam plurimi fideles, zelo fidei succensi, cœperunt Sanctorum oracula construere, profana delubra subvertere, lucosque succidere; in quibus dudum infideles Sacrificiis sacrilegis insulabant: unde merito dici potest illud Prophetæ; Terra illa inculta, facta est quasi hortus voluptatis, pro fanis et delubris habens jam templum Dei vivi.

6 Hæc autem hostis antiquus videns, et invidens, quod quotidie sua cultura decresceret et multiplicatis fidelibus ecclesia triumpharet; moliebatur Pastoris vitam extinguere, ut oves dispersæ infernalium luporum morsibus paterent. Denique idem adversarius, cujus anhælitus prunas ardere facit, quosdam perversos jam retro post Satanam abire volentes, contra Regem Ingonem fidei defensorem acri livore inflammavit. Hi videntes sibi sub ipso illicita non licere, collecto exercitu Regem in bello victum h fugarunt de regno. Post hæc adinstar populi Israelitici, qui ne essent sub domino Roboam, ubi erat templum et cultus veri Dei, Regem fecerunt sibi Jeroboam, cujus consilio idololatriæ effecti, vitulos adoraverunt: sic isti abjecto Principe Christiano, idololatriam elegerunt præficientes sibi in regem Suenonem quemdam, impium, et indignum decore regio, dictum i Blodswen, et merito sic vocatum; quia permisit eos bibere sanguinem animalium, simulacris libatum, et vesci idolothytis.

7 His itaque gestis, ut Philisthæi, capto Sampsonè ingressi fanum, Dagoni Deo suo hostias immolaverunt; simili modo triumphato pugile fidei, scilicet Ingone Rege, multitudo infidelium una cum Rege suo convenit Stregnis in loco idolorum, ut immolatis bobus et ovibus victimas diis suis libarent: feceruntque ibi convivium grande ob reverentiam Regis et venerationem deorum, de quorum victimis comdebant adipem, et bibebant vinum libaminum, fausta Regi novo acclamantes.

8 Tempore illo Episcopus S. Eskillus, apud ecclesiam fors residens, his rumoribus auditis, fortis zelotes, velut alter Elias, qui in diebus suis non pertimuit Principem; indutus lorica justitiæ, protectus scuto fidei, et accepto gladio Spiritus, quod est verbum Dei, cum clericis suis et paucis aliis ad idololatrias processit intrepidus; itaque in medio stans, prædicando arguit ipsos, quod oblitum Domini Creatoris sui, immolarent dæmoniis et non Deo. At illi ut aspides obturaverunt aures suas, ne legem Dei audirent, verbis ejus oblatrando. Cernens hoc vir Dei, oculis ac manibus in cælum levatis, rogavit Deum, ut aliquam faceret suæ offensionis evidentiam, per quam incredulorum corda saxea recognoscere ipsum solum esse verum Deum.

9 Finita oratione, mox antiquum signum, ad preces Samuelis factum contra Philisthæos, innovatur. Nam fragore magno intonuit Dominus: grando, nix et pluvia descendentes aras immolantium et hostias destruxerunt: super Episcopum vero nec una gutta pluviae venit. Quo viso filii Belial furore repleti, impetum fecerunt in eum; unus autem ex ipsis ariolus, Spadbolde nomine, caput ejus cum lapide percussit: alius vero cum securi testam capitis ejus confregit. Tunc sanguine sacro de vulneribus fluente, perfusus est lapis in quo stetit; qui, ut dicitur, h adhuc in eo apparet quasi indelebilis; sicut peccatum Judæ stylo ferreo scriptum l legitur in ungue adamantino, in memoriam facinoris execrandi.

D
EX VSS
LECTION.
convertit
plurimos

Ezec. 36, 35

Tunc diabolico
motimine,Catholico
Rege Ingone
fugato,

h

E

imploque
Suenone
assumpto
iresumuntur
profana
sacra:quibus ob-
stans S.
Eskillus

F

eadem gran-
dine impe-
trata evellit,quare gravi-
ter lesus,

k

l

EX MSS.
LECTION.
et jussu
lapidatus
2 Par. 25. 17
moriatur
Martyr :

A 10 Interim sanctum Martyrem, semivivum in terra cadentem, quidam Nobiles rapientes, ad Regem traxerunt : et ne sine causa pati diceret, dixerunt eum magicis artibus, ob injuriam novi Regis et deorum, sic aerem concitasse. Statim igitur a Rege iniquo (ut a Joas contra justum Pontificem, scilicet Zachariam) sententia mortis lata, ductus in m montem juxta vallem, ubi nunc situm est claustrum Fratrum Prædicatorum; et sicut Jeremias et Stephanus, pro Zelo fidei et defensione veritatis lapidibus obrutus, vitam finivit temporalem, et æternam in cælis felicitatem inchoavit. Sicut autem. Gedeonis lagena contracta, lampas inclusa apparuit : Sic fracto alabastro sanctissimi corporis ejus, odor virtutum fragravit n. Multi enim variis languoribus vexati, meritis et precibus ejus curati sunt : sicut in suis a sanctis miraculis probatur.

miraculis
incluescens
corpus

11 Sicut autem tempore Achab, interfectis Prophetis Domini, idololatria dominante, Deus septem millia virorum, qui non curvabant genua ante Baal, reservavit ; sic tunc multi boni fideles non consenserunt profanis actibus perfidorum, ne extenderent ad iniquitates manus suas. Ili tulerunt corpus Martyris ; ut illud in ecclesia fors sepelirent. Venientibus autem eis ad locum, qui p Eskilstuna dicitur, tanta densitate nebula aerem obscuravit, quod ulterius ire non potuerunt ; et ita ponderosum est effectum corpus ejus, quod illud nullatenus movere potuerunt. Eadem nocte revelatum est ei, qui primus in eum lapidem misit, quod in illo loco, ob reverentiam Martyris, foret basilica construenda, quod et factum est q.

nequit atto
aufert i immo
bile

sed in basilica
ibi constructa
sepelitur.

12 Sepulto igitur ibidem corpore. ad coruscationem miraculorum ejus, fiebant in caulis gregis Domini de lupis oves, de persecutoribus Ecclesie tutores. Hic est noster Sampson, qui plures occidit moriens quam vivens. Merito hunc beatum Martyrem esse dicimus, qui meruit Christi passionibus communicare. Passus est enim tempore vernali, et tempore passionis Christi, pro divina causa justitie : ideo digne ut flos rosarum, in diebus veris, sanguine Martyrii rubricatus, in cæleste rosarium est translatus : cujus meritis et precibus gloriosus det nobis gratiam in præsentem, et gloriam in futuro Jesus Christus dominus noster, qui est benedictus in secula seculorum. Amen r.

C

ANNOTATA G. H.

a Acta S. Anscharii dedimus 3 Februarii, et in Commentario prærio §. xi late egimus de conversione Sueonum sen Suecorum ; ostendimusque a Ludovico Pio missum, non anno 845, quando hic obierat ; sed anno 829 cum Witmaro Socio ; et medio istic anno substitisse. Qui reversus, constitutus est Hamburgensis Archiepiscopus ; et Legatus ad Danos Sueonesque, varios eo destinavit. Quæ ibidem late explicantur.

b Hamburgo a Nordmannis anno 845 devastato, S. Anscharius Bremam fugit, et Leuderico 4 Bremensi Episcopo anno 847 vita functo successit, Sede Hamburgensi cum Bremensi unita, quæ §. 3 deduximus.

c Hic est S. Gaudbertus, Simon dictus, qui ibidem degit circa annum 876 et sequentes. At pulsus inde, factus Episcopus Osnabrugensis in Westphalia, sancteque mortuus refertur 2 Februarii cum Martyribus Ebbekstorpiensibus : ubi ejus Acta discutuntur.

d Hic est S. Nitbardus Presbyter, de quo egimus dicto 3 Februarii ante Acta S. Anscharii. D

e Post S. Nithardi necem, et S. Gaudberti discessum, fuit Suecia septem annis absque Sacerdote, et tunc eo migravit Ardgarius Anachoreta, et S. Anscharius, factus Episcopus Biemensis, iter in Sueciam resumpsit ; eamque Ecclesiam circa annum 853 commendavit Erimberto, cognato Gaudberti : cui successerunt Aufridus et Rembertus Danus, superstes S. Anschario, anno 865 mortuo. Quo deinde, sed per interpolatas vices, fidem Christi in Suecia promoverunt, sicut indicatur a Vastovio in Vitæ Aquilonia.

f Acta S. Sigfridi dedimus 15 Februarii : quem Joannes Magnus statuit ante fuisse Archiepiscopum Eboracensem, Vastovius Archidiaconum Eboracensem. Quod alioque ibidem discutimus.

g Lectiones hodiernæ, in Episcopum Ecclesie, quæ vocatur Nordhanscog. Vastovius Nordanskogh.

h Eadem Lectiones asserunt interfectum, Joannes Magnus occisum in Seoningia : Vastovius trucidatum anno circiter 1063, apud Vestrogottos, in monasterio Warnhemensi honorifice conditum, unde in elogio Martyrem eum appellat. E

i Joannes Magnus, dictæ Lectiones, et Vastovius, Sanguinarium cognominant, nam Blod, sanguis est, at nomen ejus in Catalogo Regum passim est omissum, nec videtur diu regnisse, confestim (inquit Magnus) suffecto Halstano.

k Ad marginem addit Karstianus : Ita jam est adhuc vere in Stregnis, scilicet cum adhuc vigeret orthodoxa fides.

l Nescio ubi hoc scriptum legitur.

m Addit qui supra : Claustrum istud vidi, sed non fui intus : et in isto monte stat Ecclesia Cathedralis Stragnensis, in qua, ego indignissimus Karstianus suscepi ordinationem Sacerdotii.

n Addit Vastovius. Nam lampas, de cælo labi super corpus Sancti visa, fuit cunctis admirationi et stupori.

o Hæc miracula ejus Vastovius non potuit obtinere : uti et nos per Hildesienses frustra, eadem quasivimus.

p Elkilstuna, in mappis Skilstuna, cum strenque-sio et Torsilia triangulum facit.

q In margine addit Karstianus : Est jam ibi monasterium Joannitarum, et distat a monasterio nostro (scilicet Pacis-Mariæ) septem milliaribus : et adhuc habetur ibi in auro et argento conditus sacer thesaurus, videlicet corpus hujus beatissimi Martyris. F

r In egrapho additur, Tu autem Domine : quod si ad cujusque Lectionis finem fuisset appositum potuissimus veterem divisionem Lectionum ipsorum in margine annotare. Nunc, cum in 27 paragraphos distinctam historiam videmus, distinctionis talis nullam habendam rationem putamus : sed ad aliquam veteris divisionis similitudinem duodenarium numerum induximus. Præscribitur quoque Homilia in Evangelium, In illo tempore dixit Jesus discipulis suis, Ego sum Pastor bonus : sed non indicatur unde sumenda sit Homilia. Hodiernum Romanum ad Dominicam 2 post Pascha sumit illam a S. Gregorio Papa ea Homil. 14 in Evangelia. Addit in Mar g. Korstianus : Hoc Evangelium et ipsius Homiliam legunt hic in regno Sacerdotes seculares in isto festo, et satis congruit ; quo videtur indicare apud Carthusianos aliud Evangelium a Carthusianis legi, fortassis ex festo S. Clementis, Vigilate quia nescitis, cum Homilia S. Hilarii, ex Comm. in Matth. can. 26 in fine.

DE BEATO GUIDONE,

ORDINIS S. FRANCISCI MINORUM CORTONÆ IN HETRURIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

NOT. 10
GIRCA MCCXLV,
Cultus et Of-
ficium pro-
prium.

Cortona, urbs Hetruriæ antiqua, Episcopali Sede a Joanne XXII honorata sub Archiepiscopo Florentino, cum quo est in dominio Majni Ducis, in consilio Pontificio et agrî Perusini. Ibi quadringentis abhinc obiit sanctissima penitens Margarita, cujus vitam dedimus, quando festum agitur, XXII Februarii; solum autem quadraginta et aliquot anni ubierunt, quod ibidem obiit Ven. Soror Magdalena Baldelli XXII Novembris, cujus visiones quasdam admodum piæ habeo in MSS. Sed prior istis tempore fuit B. Guido, cujus festum celebratur ad hunc diem XII Junii Officio Ecclesiastico, cum propriis de Vita Lectionibus tribus ad 2 Nocturnum, quæ habentur typis Camera Apostolicæ impressæ anno MDCXLIV, cum hujusmodi licentia. Nos Guilielmus Sirletus, tituli S. Laurentii in Panisperna S. R. E. Presbyter Cardinalis, fidem facimus et attestamur, S. D. N. Dominum Gregorium XIII, vivæ vocis oraculo nobis facto, concessisse. et licentiam dedisse Episcopo et Capitulo Cortonensi, dicendi, in Choro et extra, suprascriptum Officium S. Guidonis Confessoris, ad formam Romani Breviarii redactum et reformatum, in festo ejusdem B. Guidonis, tam in prædicta ecclesia, quam per totam diœcesim Cortonensem. Datum Romæ, in Palatio Apostolico, in loco nostræ solitæ residentiæ, IV Kalendas Junii, MDLXXXIII. Inscriptus est autem B. Guido Catalogo generali Ferrarii; et, cum illustri elogio, ejusdem Catalogo Sanctorum Italiæ; item Martyrologio Franciscano Arturi, et Martyrologio Poetico Brantii Episcopi Sarsinæ.

2 Res ejus gestas enarrarunt passim Scriptores Ordinis S. Francisci, Marianus Florentinus, Petrus Rodolphus Tossinianus, Bartholomæus Pisanus, Marcus Ulyssiponensis, Franciscus Involtdus; item Abrahamus Bæovius, tomo 13 Annalium anno 1233 num. 24; Antonius Terrinca, in suo Theatro Hetrusco Minoritico necdum edito, parte 3 Tit. 1 serie 4 num. 12. Sed omnes isti, æque ac Waddingus, tomo 1 Annalium Ordinis ad annum 1211 num. 8, unumque 1230 num. 4 et seqq. pro fundamento habent Vitam a Italicis MS. antiquam sane, et forsitan originaliter compositam Latine, ab Auctore coævo: vix enim invenio quod initio Ordinis, Franciscani ejusdem Sancti aut Beati Vita fuerit vulgari idiomate scripta. Sed perisse potuit originalis contextus in devastatione civitatis, facta per Aretinos anno MCCLIX aut præcedenti, et superfuisse alicubi sola versio Italica, cui per modum secundæ partis addita sit Miracula, secuta nliqua inventionem Capitis, in clade prædicta absconditi, aliquantis post annis factam I Maji; qui dies exinde festivissimus du Cortonensibus fuit, alias propter corporis amissionem inconsolabilibus quod si ab eodem Auctore etiam cetera sunt, nihil coget coævum Sancto credere. Utraque retulit in suos historias Cortonenses, hactenus MSS. Rinaldus Badelli, Antiquarius Cortonensis circa annum MDXC, unde ea transcripsit, mihi- que Latine reddenda cum Annotatis suis misit, æque patriarum Antiquitatum amator Franciscus Pauli Baldelli: idem qui et alia multa de Cortonensium rebus me docuit.

3 Hoc etiam referente didici, apud Patres Cappu-

cinos, in loco Cellarum, quondam a SS. Francisco et Guidone habitatarum, extare aliud Vitæ exemplum, quam illis anno MDXCVIII donavit Jaannes Baptista Serninus, nitidiusque transcripsit et nonnullis additamentis interpolavit Frater Franciscus de Equis anno MDCLIII; quod sufficit indicasse. Item, quod anno MDCLII aliam Italicam ejusdem Sancti Vitam composuerit edideritque Fr. Nicolans Barberius Dominicanus, inter Academicos Topistas cognominatus Fuggiaseus, id est Fugitivus. Tantam autem styli sublimitatem sectatus is est, ut videatur historici styli a nativa rerum expressione commendandi, metas omnes voluisse quam longissime effugere; ad substantiam nihil addens quod notari mereatur, et totus in captandis continuandisque metaphoricis phrasibus.

4 Ætas Guidonis ex eo colligitur, quod qui anno MCCXI ad Habitum susceptus fuit a S. Francisco, juvenis jam tum pietate clarus et sui juris, adeoque annorum ut minimum XXIV; dicatur obiisse sexagenarius, proinde mortuum statuo circa annum MCCXLIV, licet Waddingus circa MCCL floruisse dicat. Caput (perit enim corpus, ut dixi) argento inclusum, servatur in Ecclesia nunc Cathedrali super altari contiguo sacristiæ: ubi etiam depicta erat supra parietem ipsius ad vivum expressa imago: quam postea novis coloribus ad eandem similitudinem repræsentavit Adrianus Zubarelli, pictor Cortonensis, cum paries ille restaurandus esset anno MDCLVII; post quod idem pictor plura ectypa Cortonæ fecit: primum autem ectypum an. 1690 servabatur apud Heredes Pauli Tomasii, Decani ecclesiæ Cortonensis.

5 Sed de ipso non audeo affirmare Baldellus antiquissimum fuisse, eo quod constans traditio sit, omnes istius ecclesiæ picturas factas aut reparatas a Luca Signorelli, occasione restaurationis factæ tempore Sylvii Cardinalis Passerini, qui amplissima per Hetruriam legatione functus, patriæ suæ Episcopatum gessit ab anno MDXXI ad XXXIX. Sed etiam Lucas iste credi potest vetustioris aliam habuisse præ oculis: et ad alterutram credo exactam esse illam, quam varii varie ediderunt æri incisam, cum aliis Beatorum Franciscanorum imaginibus; seorsim autem quidam Joannes Jacobus Cortonensis, et hujus plurima habentur exempla apud Cappucinos: qui etiam in sacellum verterunt veterem in qua B. Guido obiit cellam, posito intus altariolo, supraque illud ipsius S. Francisci ac B. Guidonis effigibus sculptis, iisque genustæxis, ad altitudinem unius cubiti uniusque palmi, sicut eas ibi formavit Antonius Zabarelli, pater Adriani: sed in habitu Cappucinarum, alias quoad faciem Guidonis similiorem ei quam fecisse diximus Signorellum. Ego, ut quam simillimam imaginem dare hic possem, rogui prælaudatum Baldellum, a quo Vitam accepi, ut Zabarelli ectypum curaret mihi nova diligentia delineandum; quod et fecit, uti hic subter vides. Monuit tamen; eum qui hic videtur signanter notari defectum dentium, non verificari in capite: quod qui a multis retro annis vidit nudum sacristanus, antequam argento includeretur, negavit dentibus ullis carere. Sed quid si dentes illi duo longiores alius fuerint, ideoque soli expressi a pictore sint, qui non videtur notabilem istam deformitatem aliunde quam ex viventis propriis lineamentis necipere

extat etiam
alia MS. Ita-
lica Vita:

NOT. 11

et novissime
tertia, edita
a Barberio.

E

.Ætas B.ati.

Caput serva-
tum.

Vetus effigies
aut saltem
ex vetustiori
sumpta circa
1524.

F

Acta a variis
indicata;

et forte a
coævo scripta,

dantur ex
MS. Italico:

A potuisse, auarisse tamen supra verum valetur. Nam postquam ari insculpi curassem subjectum iconem, idem Baldellus aliud ectypum reperit, a manu Cacci Bonneti, cujus discipulus fuerat Adrianus; ac in eo neque sic distant ab invicem, neque tam profunde descendunt duo illi dentes, imo vix observantur sub labro inferiori.

B. GUIDO DE CORTONA

Colitur XII April. a. 1140. a. 1140. a. 1140.

VITA

Auctore Anonymo forte coteyo.

Ex MS. Italico Rainaldi Baldelli.

S. Franciscus, accepta praedicandi facultate

Sanctus Franciscus, Princeps et caput Religionis Fratrum Minorum, divinitus inspiratus observare sanctam et apostolicam vitam, collectos pauperes Fratres suos deduxit in partes civitatis Assisii: atque ut firmiter stabiliret Regulam, iis a se praescriptam, contulit se Romam ad summum Pontificem; coram quo humiliter confidens, non solum desideratam confirmationem a accepit, sed etiam ple-

nam amplamque potestatem Dei verbum praedicandi. D Reversus ergo sanctus Pater Assisium, coepit per regionem praedicabundus discurrere, uno socio comitatus; venitque Cortonam b, idem coram populo congregato facturus. Erat tunc temporis Cortonae juvenis quidam devotus, Guido nuncupatus, et ad portam c Coloniam habitans. Hic ab infantia virginitatem se conservans, honeste vivebat de facultatibus suis; reliquum autem patrimonii sui, et quod labore manuum superlucrari poterat, Christi pauperibus totum distribuebat, ac porro poenitentiae orationisque exercitiis vacabat. Cum ergo sermonem ad populum absolvisset S. Franciscus, ad genua ei accidit Guido, obnixè supplicans ut in domum suam divertere vellet, quietis capiendae causa. Qui divinitus illuminatus, atque ad socium conversus; Juvenis hic, inquit, per Dei gratiam ex nostris unus erit, atque in hac sua civitate sanctificabitur.

2 Tum oblatum sibi Guidonis hospitium acceptans, secutus eundem in domum ejus cum socio est: cui post prandium ad genua rursus accidens Guido, rogavit ipsum, ut se quoque vellet in socium admittere: quod libenter S. Franciscus fecit; et quoniam solus erat heres parentum suorum, imperavit ut omnia venderet, ibantque per urbem simul tres omnia pauperibus distribuentes. Hoc facto duxit Guidonem Sanctus in ecclesiam, ibique coram omni populo induit d eum Habitu suo: et quia plurimum amabat solitudinem, contulerunt sese omnes tres ad locum, usque hodie Cellarum e dictum. Ibidem ex eleemosynis coeperunt aedificare coenobiolum, Fratresque suscipere, inter quos fuit Fr. Elias f de villa Ursaria, qui postea Cortonam attulit sanctas Reliquias g, a Friderico II Imperatore acceptas. Hoc in loco dum S. Franciscus cum sociis commoratur, quotidie proficiens in devotione piisque orationis ac poenitentiae operibus, accidit ei per excessum abstinentiae incurrere quartanam febrem: unde cum frigus vehemens pateretur, civis quidam Cortonensis qui ad eum visitandum venerat, suum illi pallium pro Dei amore dedit, quod ille etiam simili amore suscepit. Venienti autem eodem pauperulae feminae cum duobus filiis grandiusculis, et eleemosynae nomine aliquid postulanti, illud ipsum pallium S. Franciscus dedit, eo quod aliud nihil dandum haberet. Factum porro mirantibus Fratribus dixit; Pallium istud commodatum mihi fuit, quoad invenirem alium, magis me eo egentem: unde omnes optime aedificati mansere, beneque in amore sanctae paupertatis fundati.

3 Ita dum ibi viveret S. Franciscus in multa oratione et abstinentia; Guido quo melius divinarum rerum contemplationi vacare posset ab eo cellulam propriam poposcit: quod libens annuit; jussitque fieri ponticulum ligneum supra rivulum, qui dicti loci latus praeterlabitur, atque trans eum aedificavit in cellulam h sub quodam saxo: ubi ille manebat usque ad tempus recitandi Officii, ad quod simul cum aliis conveniebat. Interim increverat numerus Fratrum; quare alio digressurus S. Franciscus, benedixit eis, omnes ad perseverantiam in bene coeptis in nomine Jesu Christi confortans, beatoque Guidoni impensissime commendans: qui cum omni humilitate et obedientia inter ipsos versabatur. Quia autem ante ingressum in Ordinem didicerat per bene legere ac scribere, oravit eum Guardianus, ut vellet Presbyteratus gradum i suscipere: quod et fecit; et exinde quotidiana exomologesi praemissa exhibat ad eleemosynas corrogandas; ac suis deinde manibus laborans, magna cum parcitate sumebat cibum, perseverabatque diu ac noctu in oratione et contemplationibus sacris, quas crebra corporis flagellatione interpolabat. Hinc quaqua ver-

b

c
cum id fecisset
Cor'ona;

a Guidone invitatur
ad mensam;

E

d

e

f

g
coque et a iis
receptis ad
habitum contulit
locum cellarum

et datum sibi
pallium donat
pauperi;

Guidoni permittit ut solitudinem sibi
cellam struat

h

qui Sacerdos
ordinatur:

i

sum

A sum erumpens sanctitatis fama, venerabilem eum omnibus faciebat.

et a S. Franciscis, ista iter habente

4 Post aliquid deinde tempus, iterum Cortonam venit S. Franciscus, fuitque cum magna caritate receptus a civibus; quod audiens Guido, petiit continuo socium a Guardiano, ad illumque accessit; et magno cum affectu mutuo amplexi, simul ea nocte in civitate manserunt. Postero die rogatus instantissime Sanctus fuit, ut vel semel saltem vellet predicare populo: quo facto cum egredi e civitate vellet, prohibitus a custodibus portarum fuit, coactusque ibi manere usque in diem tertium: quando iterum predicavit Sanctus, supra saxum *k* in cœmeterio parochiali positum, atque in fine sermonis dixit: Nobiles eives, scitote voluntatis divinæ esse, ut ultimos vitæ dies claudam ad S. Mariæ Angelorum *l* Assisii. Verumtamen meo loco relinquitur. Fr. Guidonem, cui vos omnes cordatissime commendo: novi nutem quod per Dei gratiam et merita ipsius civitas Cortona cum incolis suis a multis periculis liberabitur. Ita cum bona omnium gratia discessit, atque ad visitandos Fratres in locum Cellarum abiit cum Guidone: quibus salutaris, suaque adhortatione et benedictione munitis, cum socio suo Assisium rediit.

k

l
civibus suo loco relinquitur.

B

5 Exhinc B. Guido veniebat statis temporibus ad eleemosynam petendam cum socio Cortonam, et predicabat *m* tam utiliter, ut beatum se reputaret qui eum audire posset, tum propter sanctitatem vitæ, tum propter bonum testimonium quod ei dederat S. Franciscus, quando populo valedixit. Sed quia nimia abstinencia *n* vires ejus vehementer prostraverat, ut plurimum infirmus apparebat: et die quodam Cortonæ existentem arripuit febris continua, coegitque ad domum civis cujusdam devoti se recipere. Ibi cum illa quotidie caperet incrementum, visitabatur diligenter a civibus, eique mittebant medicos suos: quibus judicantibus nulla humana arte juvari illum posse, animos nihilominus spemque longioris vitæ faciebant circumstantes; et Guido respondebat, Vita et mors in manu Domini. Erat febrilis æstus vehementissimus, ita ut omnibus videretur ad mortis articulum propinquasse: itaque interrogabant eum circumstantes, numquid forte appeteret: ipse autem recordatus fontellucæ, unde cum veniebat Cortonam solitus erat bibere; respondit illius haustum gratum sibi futurum. Quæsita ergo et allata aqua, elevavit sese B. Guido; et sublatis in cœlum manibus, oravit ac benedixit in nomine sanctissimæ Trinitatis. Et ecce, quæ aqua allata fuerat, mox apparuit in optimum vinum nigrum saporis optimi et odoris versum: unde cum aliquantulum hausisset, subito sic evanuit febris ac si nihil mali passus esset: quod miraculum videntes audientesque, gratias cum laudibus Deo dederunt. Insuper cum frequentes essent ægri Cortonæ (agebatur enim mensis Augustus) quotquot ex eadem aqua biberunt, in Dei nomine et B. Guidonis, sanabantur ab omni qua tenebantur infirmitate.

Incipit illis concionari:

m

n

æger aquam in vinum vertit

cjusque fontem reddi aliis salutarem;

C

6 Post dies complures voluit discedere Guido: quod cum populus audivisset, propter miracula quæ illie Beatus fecerat, et propter fiduciam devotam erga fontelluceam unde ille biberat, quæ est in via ad Cellas *o* ducente, omnes usque ad easdem comitatus eum sunt; cumque ad dictum fontem venissent, simul omnes orabant ut fonti benediceret. Itaque flexis in terram genibus, et facta devota oratione, coram omnibus viris ac feminis pariter genuflexis, tertio formavit signum sanctæ Crucis, Deum orans et B. Mariam Virginem, omnesque Sanctos paradisi, ut quisquis ex aqua illa biberet animæ ac corporis sanitatem consequeretur. Cumque omnes subintulissent, Amen, ipse quidem cum socio ad Cel-

o
rogatus a civibus,

las rediit, Fratribusque quid actum esset enarravit; D
populus autem qui secutus fuerat eupide bibit de aqua sic benedicta, laudans Deum beatissimamque Virginem, eum B. Guidone et omnibus Sanctis: quotquot autem biberant continuo convalescerant a quocumque vexabantur morbo. EX MS. ITAL.

7 Erat tum temporis Cortonæ Sacerdos, cui ex quadam infirmitate aridum remanserat brachium cum manu dextera, sic ut iis nentiquam uti adeoque nec Missam facere posset, unde in magnam devenit calamitatem. Hic audita laudabili fama Guidonis ad eum venit, cœpitque pro Dei amore orare, ut sibi sanitatis gratiam dignaretur a Deo impetrare. Motus ad compassionem Guido, duxit eum ad ecclesiam: ibique genua flectens orationem fecit, ac deinde brachium manumque signavit Cruce, dicens; Sancte te Jesus Christus: et continuo reddita salus est ægro, quanta olim fuerat: unde cum laerymis Deo gratias egit et B. Guidoni. brachium aridum sanat:

8 Iisdem temporibus *p* gravis annonæ caritas Hetruriam coarctabat: cumque non haberent Fratres quid manducarent, cum licentia Guardiani assumpto socio per comitatum Cartonensem egressus est eleemosynas conquisiturus. Cumque venisset ad villam nominatam Monticulus *q* Cuceiattorum, accepit in sacco modicum farinæ ad coquendas hostias sacrificales: sed superveniens mulier paupereula cum duobus parvulis filijs, querensque nihil omnino ad victum sibi suisque esse, currente jam mense Martio, cum ab eo eleemosynam peteret; tantæ paupertatis consideratione motus Guido in domum ejus ingressus est; flexusque in terram manus et oculos in cœlum sustulit, atque dixit, Domine Deus, qui quinque panibus satiasti quinque millia hominum in deserto, dignetur tua largissima misericordia pascere pauperculam hanc cum filiis suis modica hac farina. Tum erectus in pedes plenusque fiducia, quæsivit ex muliere num saeculum haberet. Illa autem respondit, non habere se quidem, sed mox aliunde si juberet allaturam: ipsoque facto ab una vicinam commodato accepit integri sextarii capacem. Sumpsit ergo illum Guido: et utrique sacco benedicens, ex suo in alterum mulieris transfudit implevitque totum, et tamen retinuit ipse quantum coquendis hostiis satis erat. Quod videntes, Frater socius atque mulier, gratias egerunt Deo atque B. Guidoni, qui ad ipsam sermonem vertens dixit: Confide, mulier in Domino Jesu Christo, atque ex hac farina cum filiis tuis vescere. Tum benedicens eidem abiit: mulieri autem panes inde conficienti cum Dei benedictione suffecit copiose farina illa usque ad novam messem. q

p
modicam farinam pauperculæ donat

E

eamque facit usque ad messem sufficere:

F

9 Alia vice cum B. Guido esset Cortonæ, in aula D. Joannis Judicis, contigit puellam quandam, cum aliis puellis ludentem juxta puteum, qui stat ad latum viæ ducentis versus portam Colonam, in illum cadere et suffocari; puteus enim carebat tunc spondis, quæ novæ fabricabantur. Accurrunt pater et mater, accurrunt amici et vicini, puellamque mortuam extrahunt, magnoque cum planctu et lacrymis domum portant, ac sepulturæ preparare incipiunt, multis qui eodem accesserant inspectantibus. Tum quibusdam mulieribus, devote erga S. Guidonem affectis, venit in mentem, ut ipsum qui Cortonæ erat, accersendum suaderent; Forte enim, inquietabant, per ipsius preces faciet nobis Dominus optatam gratiam. Audiit hoc mater puellæ; et continuo misit qui Guidonem accerserent. Hic vero audito casu, cum intelligeret suppliciter rogari se, ut ad videndam saltem mortuam accederet parentesque consolandos; misericordia tactus, vocantes secutus est: et ingressus in domum atque in cameram ubi jacebat mortua, et maximus ciebatur planctus; Per amorem

puellam in puteum delapsam,

A amore, inquit, Dei, placeat omnibus tantisper foras progredi. Paruerunt illi, sic tamen ut intra domum manerent, Guidone cum socio intra cameram relicto solo. Qui mox ad orationem prostratus, Domine, inquit, Jesu Christo, afflictorum consolator, ostende super hac mortua misericordiam tuam infinitam, et sicuti mortuum Lazarum clementer resuscitati, vivificare digneris etiam hanc puellam, et matri suæ resuscitatam reddere. Tunc benedicendo cadaver, ter super ipsum formavit signum invictissimæ Crucis: et continuo, surrexit puella, tanquam a profundo somno, absque ulla læsione vel macula. Accurrentes autem quotquot in domo aderant, resuscitatamque videntes quam mortuam reliquerant; infinitas gratias reddiderunt Deo, gloriosissimæque Virgini matri ejus et S. Guidoni.

Sexagenarius mortis suæ diem, et horam discit a S. Francisco:

r
s

B Alia ejusmodi plura, magnæ sanctitatis et virtutis miracula referenda restant, a quibus abstinere caluniarum causa vitandæ prolixitatis. Paulo autem post obiit S. Franciscus, fuitque in numerum Cœlitum r. relatus. Sanctus autem Guido in loco Cellarum cum Fratribus suis perseverabat, in virtute proficiens, et miraculis coruscans, usque ad annum suæ ætatis sexagesimum s: quem ingressus cum noctium una somnum caperet, post devotas suas contemplationes, uti consueverat, apparuit ei S. Franciscus et dixit. Adest, fili mi, tempus quo te oportet cum Fratribus tuis recipere tuorum laborum mercedem: scito igitur quia tertio abhinc die ad horam Nonæ veniam, ut Dei gratia meritisque tuis intervenientibus deducam te in paradysum: atque hoc dicto et data ei benedictione disparuit. Tunc vero statim assurgens Guido, abiit ad Confessarium suum; et quidquid a S. Francisco audiverat narravit ex ordine: deinde in suam se reclusit cellam, noctu et diu contemplationi intentus, cum lætitia spiritali alacriter expectans suum sanctum Patrem Franciscum, qui juxta condictum eum ad se sumeret.

ad eamque preparatus,

et Sancto apparente moritur

C Tertio autem die illucescente, nonnihil cœpit infirmari: quare accersivit Guardianum cum Fratribus, et a singulis veniam postulavit, si quid unquam in eos verbo factoque peccarat. Ad ejusque petitionem tam Guardianus quam ceteri, unus post alium, imponentes manum capiti ejus, ad solutionis formulam super ipsam pronuntiarunt. Deinde S. Guido, oculos et manus ad cœlum tollens, recitare cœpit litanias, Fratribus ad singula respondentibus: et cetero benedicto in conspectu posito, cum Sacramentis omnibus esset munus Litanieque finite, ipsa hora Nonæ die xii Junii, exclamare

D magno cum affectu cœpit, Ecce S. Franciscum meum: assurgite omnes, et obviam ei procedamus: atque hæc dicens obdormivit in Domino; in ipso Cellarum loco.

E 12 Andita S. Guidonis morte, Cortonenses continuo advocaverunt Consilium publicum, definieruntque unanimes sententia, nequaquam patiendum sibi esse, ut extra civitatem suam corpus sanctum maneret; sed curandum ut intra parochialem suam honorifice deportatum sepeliretur. Compulsatis ergo campanis omnibus, populus universus, viri et feminae, pueri et puellæ, in manibus ramos palmarum gestantes, cum suavi ac spiritali cantu, processerunt usque in locum Cellarum; ibique susceptum corpus detulerunt Cortonam; reverenterque collocarunt in ecclesia sua. Finito deinde Officio, consultabatur quomodo sepulturæ mandandus defunctus esset; cum arator rusticus, improvise ingressus, clamavit et dixit; O viri Cortonenses, venite et videte miraculum. Interrogatus autem quid ei accidisset; Ecce, dum terram aratro proscindo, in genna prolapsi boves mei, nulla ratione se patiuntur erigi. Excurrerunt ergo multi, visuri quid rei esset: cumque eo ubi boves flectebant loco, aliquantum fodissent, invenerunt marmoreum sepulcrum pulcherrimum, et continuo boves se erexerunt. Nec mora quin omnes in eam venirent sententiam, quod pro funerando S. Guidone sepulcrum istud tam miraculose fecerit inviniri Deus: quapropter impositum carro, per eos ipsos boves pertraherentur ad suam Parochialem ecclesiam. Id vero magna cum lætitia sustulerunt alii, et posuerunt supra altare; componentes intra illud corpus S. Guidonis, cujus animam nihil dubitabant una cum aliis Sanctis triumphare in cœlis.

F 13 *Jacobus Laurus, parte 2 Historiæ Cortonensis Marmoream arcam, cujus supra fit mentio, ut miraculose repertæ ad recondendum B. Guidonis corpus, multis commendat illius elegantiam ab arte eximia sculptoris: et ait, quod ejus ex itinere viæ admiratione tanta captus Donatus, ævi sui celeberrimus sculptor, cum eam non cessaret collaudare suis Florentinis; nihilo minus celebris Philippus Brunelleschius contineri non potuerit, quin Cortonam excurreret, suis oculis laudata æstimaturus; et veritate dictorum comperta, delineationem sibi formaret, ut in Vitis Pictorum testatur Georgius Vasari Arctinus Utinam ejusmodi delineatio ad nostras manus pervenire potuisset! Placet interim ejus defectum supplere, ex ea, quam accepimus, minus perita, fidei tamen, facta ad instantiam sæpe jam memorati Francisci Baldelli.*

Arca marmorea ad sepulturam B. Guidonis miraculose inventa prope Cortonam an. 1275

A **14** Romani, quibus crematorum humidorumque corporum promiscuus erot usus, ad hoc sarcophagos, ad illud sibi conficiebant urnas; et utriusque generis habebant figlinae ac marmorea vasa venalia, pro ruptoris arbitrio perficienda, addito vel Epitaphio vel imagine ejus, cujus ibi ossa vel corpus condendum erat. Imagines potissimum videre in sarcophagis est, quemadmodum hic cernitur ejus, cui arca hæc empti quidem sit, sed videtur (Deo sic disponente) vacua remansisse, et casu obliquo derelicta in agro, ubi post secula tot inventa serviret honori B. Guidonis. Porro sic paratos sarcophagos ornabant sculptores historis sacris profanisve, ut Gentilibus Christianisve copia offerretur et delectus. Et sic in Roma subterranea Haringhi, sacra plurima videas; alibi, ut nominatim ad S. Agnetis, in sarcophago, nescio cui purato, profana omnia ac fere Bacchica.

15 Talem etiam hujus, quom datus, sculpturam esse, censet Illustriss. Joannes Ciampinus, in sua desuper ad me epistola sic opinatus. In explicanda cellaturæ Cortonensis historia, dicam, an fabula, Oedipusne sim, tuum esto judicium: mihi satis fuerit tibi morem gessisse, et aliquid ad studia tua conatum esse. In medio igitur operimenti orbicularis visitur figura, a duabus Victoriis sustentata: cujus in medio cernitur quædam imago, qua strenuum virum, bellique ducem, deque alia subacta natione victorem triumphatoremque representari autumo, cum propter ipsas Victorias (quæ, ut dixi, imaginem sustentant) cum etiam propter ipsos captivos, ac triumphorum insignia prope extantia. In sarcophagi vero facie visitur biga, quam duo trahunt Centauri: in qua stat quidam juvenis, ad cujus sinistram est mulier alata, quæ Centauros veluti dirigit, quæque victoriam (ni fallor) representat. Per juvenem Bacchum denotari existimo, cum ex vite eidem proxima, cum, ex cane pelleque, qua indutus apparet, quæ fortasse caprina est; tum quoque ex parva figura, quæ, si bene observetur, expressa cernitur in ipsa biga, racemum uvæ sinistra tenens; tum denique ex Centauris: quæ omnia ipsum indicant Bacchum. De vite, quæ Baccho sacrata sit, minime immoror in hoc demonstrando; de cane videatur Vossius de Idololatria lib. I cap. 30. De Centauris videndus est Nonnius Panopolita Dionysiorum lib. 14, vers. 49 et 193, et 265. Proxima Centauris acies cernitur expressa cum viris scutariis, sicas præ manibus habentibus, nonnullisque in terra prostratis interfectisque, et quibusdam aliis equitibus. Quare fortasse Thebaicum bellum, quod Bacchus gessit, ostendit: ut apud eundem Nonnium lib: 44, vers. 20 et sequentibus, Hæc sunt, quæ divinando exposui, si metam attigerim, eruditio Tua animadverterit.

ANNOTATA.

D. Francisci, quondam Pauli de Baldellis, aucta per D. P.

a Confirmationem suæ Regulæ accepit S. Franciscus an. 1210 ab Innocentio Papa III; quod autem coram eo jussus sit sedere, necdum alibi legi.

b Cortonam venisse Franciscum statuit Waddingus an. 1211.

c Barberius asserit, huic Portæ id nomen inditum, quia illuc ingressa sit Romanorum Colonia.

d Errat ergo Barberius, cum in loco Cellarum Habitu donatum Guidonem scribit. Tennerunt locum Frotres usque ad annum 1250, quando illuc subintraverunt Tertiarii quidam, ac deinde Eremitæ nonnulli; et in horum habitu videtur expressus S. Guido, sicuti eundem alius expressit in habitu Cappucinarum, post

quam hi anno 1537 locum obtinuerunt. Eremitæ autem, isti censeari possunt illi, qui se Pauperes Eremitas dicebant; qui a S. Petro Cælestino confirmati, dici etiam ceperunt Eremitæ Domini Cælestini, ac deinde Clarenæ, et anno 1560 adhuc perseverabant, habitu distincti a ceteris Franciscanis; quæ distinctioem fortassis licebit hinc cognoscere, si vera est nostra conjectura. Cinereus certe pallii color est, et ad fibulæ locum assuti panniculi duo, coloris nigri.

e In Vita MS. apud Cappucinos ad hunc modum describuntur primæ istæ Cellæ. Visitur etiamnum ibi vilissima cellula, ex rudibus fabricata saxis, boum stercore incrustatis, cujus torti ac distorti muri satis indicant, quam nullo artificio usus sit faber; cumque jam anni circiter 438 effluerint, ex quo illam inhabitavit S. Patriarcha, sentitur nihilominus ibi cælestis quidam odor, præsertim diebus festis. Ibidem cernitur etiam vetustissima Deiparæ imago, cum filio inter brachia, satisque devota; et circum tabellæ votivæ quam plurimæ, ob gratias receptas appensæ. Ipsam vero cellulam Patres Cappucini, qui suum istic Novitiatum habent, in veneratione magna servant, tamquam primæ paupertatis exemplum; quam etiam referunt fabrica reliquæ, tam veteres, quam novæ. Est etiam in dormitorio veteri Cella alia, similem priori odorem retinens, sed minus vivacem: eundemque afflant etiam pauperum libri, qui Sanctis Patribus istis in usu fuerunt. Hactenus Franciscus de Equis Cappucinis, anno 1643 interpolans Vitam, in vetustiori MS. anni 1598 repertam. Addiderim ego, Stercoream incrustationem non amplius nunc videri; et cellam alteram esse ipsam, in qua S. Guido exspiravit. Waddingus mo passibus Cortona locum distare scribit: itaque revera est, situs in concavo montium, et juxta habens ilicetum spissum; ubi hodie in refectorio servatur altare vetus, in quo creditur sæpius sacrificasse S. Antonius de Padua, adeo ut olim habuerit usum ecclesiæ; pro qua novam Patribus Cappucinis, in honorem S. Antonii prædicti, anno 1634 consecravit D. Laurentius della Robbia, Cortonensis Episcopus.

f Ursaria, vulgo Orsaia, aut etiam Ossaia: ubi quia plurima reperiuntur ossa, ex clade Romanorum ad Trasimenum sub Hannibale, loco inde nomen factum voluit aliqui. Waddingus ad an. 1211 num. 9, putat Cortonenses, suum Ossariam male confundere cum Ursaria, castello Apuliæ juxta Leandrum Alberti, et hanc esse veram Eliæ patriam suamque Mariannam Florentinum errasse judicat. Alii e contrario appellant ad Italicum id est genuinum exemplar Leandri, editionis Venetæ, ubi Ossaia o Orsaia di Toscana nominatur. Nobis textus Italicus ad manum non est. Sed quidquid de eo sit, nihil dubito, quin omne de Eliæ patria dubium deposuerit Waddingus, quando ad an. 1441 agens de SS. Bernardini et Alberti Santianensis apud Cortonam occursu, describit ubi hoc illi ostensum Crucem Græcicam, cui positum ibi publicitus altare, cum inscriptione, quod eam Fr. Elias, olim Franciscani Ordinis moderator, ex Orientis legatione retulit, et in hac sua patria collocavit: licet altare istud tantum erectum sit an. 1631. Fuit autem Elias iste, primus postea Minister Generalis.

g Reliquiæ istæ sunt, Caput S. Emerentianæ Virg. et Martyris, et frustum ex ligno S. Crucis, unum ex majoribus quod in Italia sit. Additur etiam Tunica S. Francisci, et alia quædam.

h Cellam istam nunc torrens abstulit; ponticulus autem, olim ligneus, in saxæum est conversus.

i Marcus Ulyssippon. errat, cum ait, quod Guido fuerit Sacerdos, admissus inter Conversos.

k Saxum illud, postea in lineas fissum, per modum cæmenti interstinguit lapides conquadros, quibus sternitur pavimentum ecclesiæ S. Morizæ, nunc Cathedralis,

NOT. 12

D
1 X 3 S. ITAL.B
Sculptura a
Ciampino ex-
plicata.

NOT. 13

NOT. 14

A *lis, olim vero Parochialis, sive ut Itali loquuntur la Pieve, id est, Plebs, unde etiam Parochus dicitur Plebanus: facto est autem Cathedralis sub Julio II, loco suburbanæ ecclesiæ S. Vincentii.*

I *Id est, diæcesis Assisinas: abest enim a civitate ecclesia illa uno circiter milliari. Quomodo utem Sanctus extremum æger, Senis Cortonam delatus sit. Elia, suorum parentum et amicorum ope, sollicite omnia ministrante; indeque Assisium, ut denique transferri se jussit ad cœnobium Angelorum, narrat Waddingus ad annum, quo Sanctus obiit. 1226 num. 25.*

m *Rodulfus et Borinus dicunt, quod Assisium venit ad S. Franciscum, a quo facultatem prædicandi accepit, et mox exercere cœpit.*

n *Waddingus et alii: Septem Quadragesimas in anno, sicut a beato Patre edoctus, in pane et aqua jejunabat: reliquum vero tempus semel in die ut plurimum, et moderate, reficiebat. Barberius Quadragesimas illas definit ab Epiphania ad diem, abinde quadragesimum; a die Cinerum usque ad Pascha; ab Ascensione ad Pentecosten; dies duodecim ante festum SS. Petri et Pauli, et hinc usque ad Assumptionem B. Mariæ; dies 40 ante festum S. Michaelis; et a festo Sanctorum omnium usque ad Natalem Domini.*

o *Fontem-Lucium vocat Waddingus: sed apparet vocem esse unicum, ex diminutivo Fontella, iterata diminutione terminatam in uccia. Per illum Fonticulum olim Cortona ad Cellas ibatur, nunc via olivæ altior eoduct: manet autem ad fontem conspicue picta imago S. Guidonis. Barberius hoc miraculum post sequentia duo narrat.*

p *Barberius videtur hanc famem ponere, statim post obitum S. Francisci an. 1226: Marcus Utisipponeus, elapsis abinde sex annis, ergo 1232.*

q *Waddingus Montecchium (sic enim vulgo pronuntiat) prope Castellionem, et intelligit Castellionem Aretinum; unde ipsum Montecchium solum tribus miliaribus distat, Cortona autem sex.*

r *Canonizatus fuit S. Franciscus biennio post mortem, an. 1228 per Gregorium IX.*

s *Curca annum, ut dixi, 1245.*

MIRACULA.

Ex MSS. Rinaldi Baldelli Cortonensis.

C **R**inaldus Nicolai qu. Rinaldi de Baldellis, in brevi Relatiæ præcipuarum quarundam personarum familiæ Baldelle, impressa non ita pridem Perusii, laudatur non minus ab insigni rerum antiquarum, quam legum suo tempore vigentium peritu; et ab Oidoino nostro nominatur in Atheneo Hetrusco, ut qui memorius quasdam historicas de rebus et familiis Cortonensibus collegerit, uti præfari caperem num. 2. In his cum retulisset Italicè redditum a se Vitam B. Guidonis sic orditur secundam: Finita prima parte devotissimæ historiæ S. Guidonis Cortonensis, Ordinis S. Francisci; sequitur secunda, in qua legitur, quomodo inventum fuerit ejus sanctissimum caput die prima Maji. Ad hujus autem declarationem historiæ, primo explicanda est origo et principium hujus civitatis Cortonensis; secundo, qua ratione S. Guido factus sit Frater Ordinis S. Francisci; tertio, qualiter corpus ejus delatum fuit ad parochialem ædem; ac denique adferenda erunt miracula aliqua, ad confirmandam fidem sanctitatis ejus. Ita ille: nobis omissis istis omnibus solu miracula perssequi placeat, utque Latina facere ut sequuntur.

14 Cum sic honorabiliter jaceret corpus S. Guidonis, in ecclesia parochiali Cortonensi; et magna in veneratione civibus esset, propter frequentia miracula; accidit quodam tempore, ad punitionem

peccatorum atque ex instigatione diaboli, ut Aretini a, nulla a Cortonensibus injuria lacessiti, armata manu noctu irrumperent; cumque ubique discurrerent, prædabundi atque clamantes, Vivant, vivant Aretini; ecclesiæ Custos ad hostilem vocem experrectus, audiensque omnia pessum ire, dixit intra se: Video equidem omnia, quæ in ecclesia sunt, peritura: experiar igitur an saltem caput S. Guidonis possim abscondere, sic ut ab hostibus nequeat inveniri. Ita sollicite ipsum arripiens, schedulæque inscribens nomen ejus erat, involvit panno cuidam: et cum alligato ad hunc lapide, projecit in fundum putei, etiam nunc in ecclesia constituti. Interim Aretini civitate potiti, ad portam posuerunt accensam candelam, edicto publicato mandantes sub pœna capitis, ut cives omnes urbe excederent prius quam illa consumeretur. Exivit igitur etiam cum aliis Sacrista, timore mortis, Aretinis prædam per otium colligentibus; qua exportata b, consilium iniverunt incendendæ civitatis, sic ut amplius habitari non posset. Quod cum tertio post die fecissent, triennium totum mansit Cortona habitatoribus vacua: et interim obiit Sacrista ille, qui S. Guidonis caput, nemine conscio, in puteum conjecerat.

15 Vivebat autem D. Uguccio de Casali, vir generosus et armis fortis, qui ante urbis calamitatem prædictam Capitaneus fuerat; et patria exulans, modo cum uno, modo cum altero ex nobilibus Tusciæ honorabiliter versabatur. Cum ergo inter Florentinos et Senenses bellum exarsisset, Ducem sibi Senenses elegerunt D. Uguccionem prædictum commiseruntque prælium, quod hodiecum c Montis-aperti nominatur: in quo cum præcipua enitisset Uguccionis virtus, ipsique victoria adscriberetur; congregati Senenses optionem ei fecerunt cujuscumque vellet præmii. At ille: Nihil pro me, inquit, postulo, Magnifici Domini; solum mihi liceat ruinas Cortonensis patriæ meæ restaurare, in eaque cum civibus meis habitare. Itum in consilium a Senensibus est: decretumque ut ei darentur trecenti fabri, stipendio publico per triennium conducti, qui auxilio ipsi ad fabricam essent; itaque redire cœperunt dispersi Cortonenses, et divini cultus officia resumere.

16 Quærebatur sollicite corpus S. Guidonis, sed nusquam potuit reperiri, ad dolorem omnium non mediocre. Tandem cum Domino placeret solari populum Cortonensem revelatione capitis pretiosi, fecit Sacristanum illum, qui mortuo novus successerat, cum una noctrum daturus esset signum ad Matutinas, videre supra prædictum puteum splendorem magnum: quod cum iterum tertioque accidisset, narravit Presbyteris, ad nocturnum Officium convenientibus, visum: qui et ipsi idem omnes vident. Aperto itaque puteo tantum ex eo lumen processit, ac si alius ibi sol fuisset. Quapropter sequenti mane, die prima Maji, sanctis Jacobo et Philippo Apostolis sacra, cum iterum puteum inspexissent, et eundem rursus splendorem viderent; compulsatis campanis acciverunt populum: qui viso miraculo processionem instituit, supplicando ut quid eo signo portenderet, significare dignaretur Deus. Cumque regressi ad puteum omnes genua flecterent precesque continuarent, cœperunt inde haurire aquam puteumque movere; ad tertium autem immissionem situlæ emersit ad superficiem aquæ involutum quidpiam: quod ab immisso per funem Sacerdote extractum fuit, comitante ipsum eodem miraculoso splendore, et mox disparente.

17 Perseverabat populus genuflexus orare, præstolabaturque ut intelligeret quid istic involutum haberetur. Solutus ergo fascis est a Sacerdotibus, qui repererunt caput humanum, cum schedula, fidem

D
Cortona ab
Aretinis cap-
ta,
a

caput Sancti
a Sacrista in
puteum con-
jicitur:

b

E
Urbe Senen-
sium favore
restaurata

c

corpus nus-
quam apparet

F

sed caput cœ-
lesti splendore
indicatur:

eductumque
v puteo repe-
nitur in
arcam,

faciente,

A faciente, quod ipsum esset caput S. Guidonis, et a quo illuc conjectum significante: omnia autem erant tam sicca, acsi numquam ab aqua contacta fuissent, sed intra capsam bene munitam custodita semper. Tum vero incredibilis omnes perfudit lætitia: qui magna cum solennitate tulerunt venerabile caput ad sepulcrum eatenus vacuum; et virtutem exper-turi ejus quem invenerant thesauri, fecerunt sibi adduci puerum pluribus annis cæcum, pro quo cum pater et mater votum fecissent faciendi ex cera simulacrum capitis unius, si puer illuminaretur. Hoc autem coram omnibus statim facto, nota Communitas decretum fecit quotannis solennius celebrandi primam Maji, in memoriam tam miraculosæ inventionis.

ad quod mox
illuminatur
cæcus.

d
Puella, in
puteum lapsa
et sancto
commendata,

B 18 Voluit porro pluribus etiam aliis d miraculis monstrare Deus, quam acceptus sibi S. Guido sit. Inter hæc memorabile valde contigit juvenulæ cui-dam Cortonensi: quæ cum sola juxta puteum lude-ret pila, et hæc in illum cecidisset, tantum pro ea recipienda laboravit ut ipsa quoque intus laberetur; ubi triduum totum inobservata mansit. Quærebant eam ubique parentes sui, nec ullo indicio percipere poterant, quid ipsa factum esset: mater tamen semper invocabat S. Guidonem, dicens: Commendo tibi filiam meam. Tertio die accessit ad puteum mulier quædam haurire aquam, et introrsum despiciens vi-dit agnovitque puellam, et quod vidit matri retulit: quæ confestim accurrens, de puteo illam extraxit nihil omnino læsam. Cumque interrogasset quomo-do istic sic esset servata, respondit: Fui ego in fundo putei: sed quia mecum erat S. Guido, non potuit aqua me contingere, nec unquam famem aut sitim sensi; nunc autem me extulit ad superficiem aquæ, mihi que benedicens dixit: Ego sum Frater Guido, in ecclesia parochiali sepultus: itaque supra aquam mansi sedens, in nullo (ut videtis) humecta-ta. Quo audito omnes egerunt Deo gratias pro tanto miraculo.

inde tertio
die salva
educitur.

Arcam volen-
tes ad altum
usum vertere,
Capite ad
sacristiam
translato,

C 19 Insuper fuit Cortonæ vir honoratus titulo Potestatis, qui quia suo munere fungebatur ad satis-factionem omnium, ab omnibus quoque amabatur. Hic cum interim mortem obiisset, consultatum est de modo quo posset quam honoratissime sepeliri. inter alios autem unus censuit ponendam in sepul-ero S. Guidonis, capite hujus tantisper in Sacristiam delato, donec novum ei monumentum conderetur. Placuit consilium, sed ejus auctor continuo loque-lam amisit: et tempus, quod serenum fuerat, in tantam subito procellam turbinemque conversum est, ut nemo de Palatio auderet egredi. Nec mora, agnoverunt omnes qui consensum dederant, delictum a se, voveruntque cum cereis processionaliter visitare sepulcrum: et continuo serenitas rediit: unde cognoverunt omnes, neque Deo neque S. Guidoni placuisse deliberationem istiusmodi, et mox facto voto fecerunt satis. Ei autem qui loquelam amiserat, mandaverunt amici et consanguinei sui, ut tribus quotannis diebus visitaret sepulcrum S. Guidonis, eoque ferret caput cereum: et primo die Maji usum linguæ recepit; unde omnes Deum glo-rificaverunt e.

miraculose
prohibentur.

e 20 Celebrabatur autem festum inventi Capitis cum magna quotannis solennitate, non solum cau-

tionibus devotis, sed etiam equestribus decursioni-bus, quemadmodum nunc fit in festo S. Margaritæ f, cum juvenus per forum currit ab æde S. Andreæ ad cœmeterium Parochiale. Accidit autem ut eorum unus non posset quadam vice equum suam cohibere, quo minus supra puteum saliret qui erat in media via g; unde formidans ille ne letalis sibi hic saltus esset, devote dixit: S. Guido, adjuva me: et mox equus quidem cum capite, pectore et anterioribus pedibus se innisit in puteum, sed sessor se supra putei labrum illæsum sedere miratus est; quin et equus salvus inde exivit. Actis ergo S. Guidoni gratias, rursus alacriter ac devote conscendit equum, et ad visitandum sepulcrum abiit. Ista autem consuetudo tam pia per negligentiam paulatim in desue-tudinem venit. Multa insuper alia miracula variis in locis, in vita atque post mortem, patravit S. Guido: quæ brevitatis causa h prætermittuntur: hæc autem scripta sint ad laudem Jesu Christi, gloriosissimæ-que virginis Mariæ et S. Guidonis, quibus omni loco sit honor et gloria sempiternæ. Amen.

D
EX MS.
ITAL.
Eques, in
puteum
precipitatus
ab equo,
f
g
invocato
sancto libera-
tur.

h

ANNOTATA.

D. Francisci quondam Pauli de Baldellis, aucta E per D. P.

a Joannes Villanus, *Chronic. Florent. lib. 6 cap. 68*, narrat quomodo an. 1259, cum Aretinis titulo Potestatis præset D. Siboldus de Rubois, Florentinus; idem Aretini, Cortonum, munitissimam quidem, sed male custoditam, noctu invaserint; murosque et turres demoliti, Cortonenses suæ subjecerint potestati: quæ causa Florentinis fuit, arma contra Aretinos sumendi. Distat autem Cortona Aretium p. m. 14. Barberius asserit discussis in partes civibus, ab earum altera vocatos Aretinos in auxilium: qui ambas indi-scriminatim oppresserint.

b Credibile est, Aretinos etiam exportasse Corpus B. Guidonis, quamvis nesciatur quid eo factum sit: sunt tamen qui credant ipsum Aretii honorari sub no-mine S. Donati, urbis Patroni. Waddingus dicit in Germaniam ablatum credi: sed huius opinioni occasio-nem dedisse videtur S. Guido, Abbas Pomposianus prope Podum fluvium, Spiram translatus, sicut diximus ad ejus diem 31 Martii.

c Rem, an. 1260, 4 Septembris gestam, narrat Villanus cap. 80; describitque, non tam pugnam, quam stragem. Cum enim Florentini sperarent sibi aperien-dam a conspiratis portam; re intus detecta eruperunt Senenses in nihil minus expectantes; quorum ad 1500 F cæsi in campo, nec pauciores capti narrantur.

d Sequentia miracula refert Barberius ut ante præ-dictam civitatis desolationem facta: quod etiam videntur indicare Beati verba, asserentis, se in parochia sepultum haberi. Sed ut id valeat pro primo, non valet pro aliis, ut mox apparebit.

e Nescio cur hunc casum Barberius omiserit.

f Intelligitur Margarita Cortonensis, cujus festum agi diximus 21 Febr. et obiit sesqui seculo post B. Guidonem: videtur autem decursio illa instituta primum an. 1623.

g Superest hodiequid puteus iste, ante carcerem pu-blicum.

h Non videntur tamen illa unquam scripta fuisse.

DE S. PLACIDO EREMITA

FUNDATORE MONASTERII CISTERC: S. SPIRITUS

PROPE OCRAM AQUILANÆ DIOECESIS IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De loco monasterii, anno mortis, et vitæ Auctore, atque cultu Beati.

D. P.

AN. MCCXLVIII

In diocesi
Furconensi,

Furconium, antiqua in Vestinis civitas, et Episcopi Sede ab omni retro memoria fuit insignis: sed Aquilam translatis sub seculi XIII medium et plebe et Cathedra, adeo totum perit, ut de situ ac nomine ambigant ii, qui de origine urbis Aquilanæ, circa annum MCL jure et titulo civitatis donatæ, libros scripsere, Bernardinus Cyrillus, anno MDLXX: et Salvator Massonus, anno MDXCIV. Horum postremus, accuratius scrutatus omnia, pag. 95 producit instrumentum, quo et Aquilæ nomen, conluta civitate antiquius esse; nec Furconium a Longobardis, ut putant aliqui, destructum fuisse evincitur; dum in eo legitur, In nomine Domini Jesu Christi, quod anno ab incarnatione ejus millesimo quinto, Indictione XIII ecclesia B. Mariæ de Aquila, ab Odorasio Venerabili Furconensi Episcopo,.... cum duobus altaribus, uno inferius et altero superius, dedicata est. Sed instrumentum istud describenti excidisse videtur verbum centesimo, intelligendusque annus MXXCV: alias enim, solum fuisset numeranda Indictio III. Cum tali correctione etiam coincidit ab eodem Massono allegata moneta ærea, cujus anticæ parti impressu Papalis mitra, cum circumscripto, Innocentius III; posticæ, Aquila expansis alis, cum circumscripto, Aquilana libertas. Num Pontifex ille primum cæpit anno MXXCVIII. Quidquid tamen de ætate Odorasis sit, constat ex productis ab Ughello Bullis, tom. 1 col. 428 et 429 anno MCLVII. Aquilensi Episcopatu, tum primum instituto, unitum Furconiensem fuisse; utque de cetero loci Præsul, non Furconensis, sed Aquilanus Episcopus nominetur.

C

2 Berardus is erat hujus nominis secundus, cujus decessor T. anno MCCXXV Electus, putatur successisse Raynerio clero miraculis, de quibus Honorius III inquisitionem commisit Pennensi Episcopo, ut ex ejus Registro docet Ughellus, tom. 5 col. 1495. Hoc ideo noto, ut si forte res illa progressum habuit, et cultum Sancti Raynerii obtinuit, diligentiam susceperem Aquilanorum, ad nobis notificandum diem cultus et modum. Quod autem etiam T. Furconensis hic meminere, fecit prætitulatus B. Placidus, quem spectat instrumentum, ab eodem Ughello productum, tom. 6 col. 897, nomen Episcopi sic integre exprimens. Nos Thomas, Episcopus Furconensis, pro salute animæ nostræ, damus et concedimus Fratri Placido et Fratribus, licentiam monasterii construendi, ad honorem sancti Spiritus, in territorio de Oera, in loco qui dicitur Pretula, qui secundum ordinem et regulam Cisterciensis Ordinis vivere debeant, tam in officiis quam in aliis regularibus disciplinis.... Datum Furconia, die VI Decembris MCCXXVI. Locum autem ad id tradiderant, in manus Placidi de Vena Ocrensis, In nomine æterni Domini, anno Incarnationis ejus MCCXXII mense Novembri Indict. X, eodem quo supra Pisano Stylo, Berardus de Oera, Dei et Imperiali gratia Comes Albæ, una cum Doruina matre Roalda de Oera, per instrumentum, quod integrum legere est tomo 6 præcitato col. 895 et seqq.

et ultimus
Thomas,
idemque Aquilanus
Episcopusanno 1226
fundatur
monast. S.
Spiritusin loco quem
B. Placido
dederat Berardus de
Oera.

3 Sequitur ibidem col. 898 Vita B. Placidi Rhodiensis, Cisterciensis Ordinis Monachi, a Rogerio Casæ-novæ Monacho, ejusdem Synchrono, conscripta et hactenus inedita. Synchroni auctoris verosimilitudinem facit num. 4, ita simpliciter nominatus Simeon Sacerdos, ac si de persona, cujus tunc notissima, ageretur. Sed Rogerii nomen unde acceperit Ughellus, nec explicat ipse, nec invenitur in eo quod ipse nobis dedit MS. ecgrapho, cui titulus Vita B. Placidi ex Rodio, Monachi Cisterciensis Ordinis de Vena Ocrensis, ex vetusta D. Pauli de Celano, Monachi Casæ-novæ. Sed neque hujus Pauli originariam illum esse videt Fossense ecgraphum, ab eodemmet Ughello nobis donatum hoc titulo; B. Placidi Rodiensis Vita, Cisterciensis Ordinis Monachi, Antonii Amicii I. V. C. studio, ex vetusta Pauli a Celano, Casæ novæ Monacho, in epitomen contracta, et Clero Fossensi dicata. Distat Fossa ab Aquila, secundo Aterno descendenti, solis VI vel VIII p. m. ab Oera vero duntaxat II; adjectaque ei planities, etiam nunc Planum Forconæ nominata, probat istic vetus Furconium fuisse. Sub ipsam vero Oeram, in monte situm est Monasterium, S. Spiritus supra dictum; de quo, inquit Ughellus, plura essent dicenda, quæ brevitate gratia prætermittimus: fortassis alio in loco redibit sermo. An redierit, nescio; ego certe in reliquis tribus Ughelli tomis necdum reperi locum: plura ergo si operæ pretium sit hic atterere, Aquila aut Fossa expectabo. Suspicio autem, Fossense ecgraphum, aut etiam alterum prænotatum, submissum Ughello esse post editum librum, ad corrigendum errorem in nomine auctoris commissum. Interim quod originaria ea Vita non sit, quam impressam ille nobis dedit, probat hæc Fossense ecgrapho præfixa Epistola.

Illius Vita
apud UghellumE
ex antiquiori
Pauli de Celano,in compendium redacta
ab Anton.
Amicio

4 Antonius Amicii, Clero Fossensi S. D. Cum semper apud majores nostros, Sanctorum Reliquiæ summo honore ac magno habitæ fuerint pretio, meritoque D. Chrysostomus omnes hortetur, ut, pro benedictione aliqua consequenda, eas sæpe magna fide contingamus, Sanctos ipsos imitemur, ac eorum tumulos adoremus; pio studio adductus Vitam B. Placidi nostri (cujus venerandæ Reliquiæ in æde sancti Spiritus asservantur, ubi festum ejus quotannis celebratur) ex antiquissimo scripto in compendium contraxi; eamque, de cujus inopia jam diu conquesti sumus, eo libentius typis committendam curavi, quo et ille et templum ipsum majori nobis sint venerationi, ut immortalis Deo ac Placido placeamus. Quis enim neget, Sanctorum historias, piis viris commemoratas, plurimam in Deum Sanctosque ipsos pietatem ac religionem parere? quin imo ipsos, ad ambulandum per arctam fidei ac bonorum operum viam, quæ ducit ad vitam, accendere, instigare, urgere? Ut igitur nostrum omnium pietas, qua hunc etiam complectimur Sanctum, augeatur; hujusmodi Vitam, quam vobis volo dicatam, iterum atque iterum legamus. Fieri enim minime poterit, quin sancti viri gesta relegentes, ejus Reliquias

F
et Clero Fossensi
dedicatacum testimo-
nio annuæ
festivitatis.

A liquias magis veneremur, unde noverimus etiam nos ejus patrocinio intercessionibusque apud Deum, adjuvari. Suscipite igitur hilari fronte quicquid laboris ad summi Dei sanctique honorem subii, ut oblivioni datam historiam nostris conterraneis restituere, quod vobis gratissimum fore minime dubitamus. Valeat quisque vestrum in Christo Jesu Domino nostro. Amen. *Et mox, Incipit feliciter Vita B. Placidi, ad verbum eadem, quam edidit Ughellus, cum cujus editione duplex egraphum contulimus.*

5 *Ex epistola certi reddimur, de cultu; et hoc qualemque compendium factum esse scimus, post inventam, et in Italia usurpari ceptam ante annos ducentos typographicam artem. Compendium ipsum hic recudendum dare, nihil attinet; cum habeamus idem, quod Amicius prae oculis habuit, antiquissimum scriptum; sicut illud Fr. Paulus de Celano, Casæ-novæ Monachus, misit Domino (an Dominico vel Dominico, ut proprium nomen sit, non Domino, appellativum?) Archiepiscopo S. Martialis de Rodio, ipsius B. Placidi patria, Furconensis diocesis. In hac dedicatoria gratulatur sibi Paulus, quod ex omni Congregatione Casæ-novæ (in cujus jurisdictionem novum suum monasterium Beatus transtulerat) ad ejus mortem assistente, electus sit, ut benedictio morituri super caput suum veniret, velut præcæpi a Paulo scribendam vitam suam; sicut vidi, inquit, vel relatione fide dignorum didici, et ea quæ ex ejus ore sanctissimo familiariter audire promerui. *Vetus MS. studiose requisitum, inventum, et rogatu R. P. Joannis Francisci Vannii nostri in Collegio Romano linguæ Hebraicæ Professoris, anno MDCXCI nobis transcripsit Illustriss. D. Josephus Caprini Patricius Aquilanus, sub hoc a se aptato titulo; Vita B. Placidi, Monachi Ordinis S. Benedicti, Congregationis Cisterciensis, cujus corpus requiescit in ecclesia Abbatiæ sancti Spiritus de Oera prope Fossam, Aquilanæ diocesis. Est autem Celanum, Pauli patria, situm in monte proximo Fucino lacui, cui nomen suum hodie communiceat, distans Oera in Meridiem XII P. M. nec procul inde abest Casa-nova, ad oram ipsius lacus; ut nihil dubitem, quin hic fuerit olim Abbatia, cui se suosque Placidus tradidit.**

6 *Dicit autem Paulus iste, etiam ut relatius in Compendio, quod Beatus obiit anno MDCXLVIII infra Octavas Pentecostes die XII Junii: sed cum num. 17 nominatur Feria secunda, hanc dubio error transcribentis est, secundam pro sexta legentis, aut II pro VI. Obscuritatis aliquid fuisse oportet in veteri scriptura, quo factum sit ut Amicius legerit Feriam V. Sed quomodo eadem pro pridie Idus Junii, id est XII, obrepserit Idibus, ut est XIII, non est facile divinare. Neque juvare huic potest Epitaphium, antiquitus sculptum in petra, ecclesiæ pavimento inserta, ante pedem altaris, quo annus ac dies mortis expressum fuisse satis apparet, ex vestigiis residuarum litterarum; sed ita extritarum, teste Caprino, ut numeri nequeant plene discerni. Jam quod ad tempus scriptæ Vitæ attinet; cum ultimo loco inter miracula narrentur ab immunis spiritibus liberatæ energumænæ septem, die Dominica, quinta Julii; cumque hic concursus habeatur, ipso quo Sanctus obiit anno; hanc incongrue judicabimus, scripta esse omnia infra quartam ab obitu Sancti hebdomadam; nec mirabimur nihil addi de festo illius, cujus necdum advenerat Anniversarium. Hodie in loco jam fere deserto, non invenitur amplius integrum corpus, sed ossa dumtaxat quedam præcipua. Ita Vannio nostro D. Josephus Caprini prælaudatus.*

Datur Vita antiquior auct. Paulo

qui obiisse Beatum scribit 1248 12 Junii:

VITA

Auctore Paulo de Celano, familiariter noto, intra primum ab obitu mensem edita.

PROLOGUS.

Reverendo in Christo Patri Domino Archiepiscopo S. Martialis de Rodio Furconensis Diocesis Fr. Paulus de Celano, Casæ-novæ Monachorum minimus, gratiam in presenti et gloriam in futuro.

Etiamsi leviter otiosus existam, a Patre familias, qui tota die stantes otiosos in suam adduxit vineam, merito redarguar: quare vestræ exquiror Paterinitati S. vestri Placidi describere Vitam si invaliditas styli nostrum ingenium non denigret. Illustres etenim Sanctorum actus describere operæ pretium est, ut veritas in exemplum et aliorum speculum magis pateat, ac sit velut quoddam condimentum, maxime illis, qui non queunt elicere mel de petra oleumque de saxo durissimo. Verum qualis ego sum, ut B. Placidi vitam audeam exarare? Nam si cuncta mei corporis membra verterentur in linguas, et omnes mei artus sonora voce resonarent, non sufficerent ejus enarrare virtutes. Sed cum hoc quod assumpsi opus in eum dirigatur, qui inter specialissimos et caros mihi Sanctos præcipuus fuit; hoc opus aggredi tentare præsumo, ut cuncta posteritas in benedictione requarret, et mercedis munus capiendum in futuro afferat. In extremis itaque positus in Religione Beatus, immo in principio, juxta illud, Opus consummavi; tunc ego ei occurri forte divina dispositione, credo, electus ex omni congregatione Casæ-novæ, ut benedictio morituri super me veniret; et cum alia membra minime posset movere, ad dandam benedictionem, tamen super caput meum mihi benedixit, et benedictionis notas cantus possideo.

Illustres B. Placidi actus

scribere præsumit auctor. E

qui extrema ejus benedictione fruitus.

confidit existantem suam divinitus adjuvandam.

F

2 Trado tibi igitur operam efficacem, ut ea quæ vidi, vel relatione fide dignorum didici, et ea, quæ ex ejus ore sanctissimo familiariter audire promerui, vera et pura narratione, stylo simplici non false variato, aliis manifestem, ad meam utique exiguitatem; ut ex ista materia quoddam pulmentum filiis terrarum fiat, in quo si colocintidas immiscuero negligenter; [noster], ut confido, farinula condiet. Elisæus amaritudinem rudis styli, et excessum meæ insipientiæ excusabit affectus meæ devotionis, et defectui indulget benignitas dicti Saceti; ne sublimitas tanti operis, ad imperitum deducta artificem, quasi naufraga in scopulis meæ insipientiæ elidatur. Foveat demum Christi elementia vivam linguam, et de sicca petra surgat gratia populo sitiienti; ut digne audiat ea, quæ Sanctus opere cæpit a principiis pueritiæ; atque in medium adolescentiæ, et usque ad fluem continuavit in morte, et post mortem miracula, quæ Deus per eum operatus est, in ejus testimonium sanctitatis.

CAPUT I.

Pii juvenis ad omnem virtutem profectus, initia solitaria vitæ, loco superius mutato.

Dilectus Deus et hominibus puer Placidus, de Amiterninis partibus extitit oriundus, de oppidulo, quod Rodium a nuncupat, quasi de parvula Bethleem natus est, dux quidem Christi, qui ducatum præbeat populo Christiano. Parentes ejus, secundum

a Rusticanis parentibus sed pils natus.

A. PAULO CERNUNO.
 A seculi dignitatem infimi, pauperes omnino in seculo, divites in Christo fuerunt. Pater ejus propriis sumptibus vivebat, cibum manu et arte agricultura quærebat: mater vero, Apostolicam regulam servans, subdita erat viro suo, filios enutrens in timore Domini, et in Christianæ fidei disciplina: in simplici tugurio suo simpliciter Deum confitens et fortiter credens, ipsius mandata sine querela servabat, et ad Deum quadam ratione dilectum adjuvante gratia plurimum anhelabat. Nec mirum si Dei notitia cadebat in illam simplicem mulierem; quia dicit Philosophus; Deum æternum esse, cunctorum ratione degentium commune judicium est. Placidus vero, in ordine filiorum tertius, fuit ab ipsa pueritia cor gerens senile, nulli dedit voluptati animum. Erat ingeniosus et sortitus est animam bonam; non cognoscens litteraturam, cum introiret potentias Domini; et posterior ad servitutum Dei factus, multa tulit et fecit puer, sudavit, et alsit. Nam circa socios benignus, et humilis atque munificus erat; ita ut panem, quem ei mater dabat in pastu pecudum occupato, aliis pastoribus erogabat; et jejunos ad aedes suas revertens, jejuna membra et defessa reportabat lætus ad domum.

B
 4 Erat paupertatis ardentissimus amator; dominicam orationem continue cantans, se nunquam ludis et vanitatibus immiscuit. Tantum enim gravitatem divina gratia plantavit in pueri, quantam natura non posuit in sene decrepito. Eum ridentem et jocantem, ut mos est, nemo vidit: parentibus obediens, humilitatem omnibus exhibebat: cumque aliquanto tempore evoluto, proficiens ætate et gratia apud Deum et homines, puer Placidus transivit in adolescentiam; cingulis ferreis subligavit corporis membra, omni tempore abstinentiam regulæ servans, continue jejunium per triginta et septem annos omni studuit alacritate servare; semper habens in ore illud Apostolicum, Non sunt condignæ passionibus hujus temporis, ad futuram gloriam quæ revelabitur nobis. Super caput ejus novacula non ascendit: super nudam humum semper jacebat, imo potius sedebat, ita quod ad extremitatem usque vitæ suæ appodiatu stabat, ad modicum soporem; occultum saceum, quo semel fuit indutus, nunquam lavans; dicens *b* superfluum esse munditias quærere in cilicio rusticali. Tamen in eo munditia cum odore semper erat; et mirum in modum nec squallore pressus nec sudore fœdatus, apparebat candidus et rubicundus, electus ex millibus.

C
 5 In caritate erat præcipue fundatus, et fortiter radicatus; ita quod nec illata injuria, nec infirmitas corporis, nec aliqua adversitas temporalis a caritate et a fraterna compassione abstraxit, dicens illud Apostolicum; Quis infirmatur et ego non infirmor? quis scandalizatur et ego non scandalizor? Fortitudo spiritualis adeo vigebat in eo, quod ei poterat illud Salomonis adaptari, Justus, quasi leo confidens, absque terrore erit. Humilitas vero, quasi custos omnium virtutum, strinxerat fortiter mentem ejus; ita quod, licet super coætaneos suos major esset meritis apud Deum, minorem se omnibus existimabat. Justitia erat adeo præditus, quod omnes videbatur justitiæ partes observare, Deo reddens timorem et amorem; sciens illud Malachiæ Prophetæ, Si Dominus ego sum, ubi est timor meus? et si pater ego sum, ubi est honor meus? et parentibus obedientiam et reverentiam, sciens quod filius sapiens lætificat patrem, filius vero stultus est mœstitia matri suæ. Pauperibus eleemosynam, cum omni alacritate; sociis obsequium, cum cordis puritate; et sic omnibus omnia factus omnes lucrabatur omnibus. Illud Proverbiorum ore et opere demonstrabat; Non proderunt thesauri impietatis, justitia

vero liberabit a morte. Frequenter animus Placidi circa ecclesias versabatur; et de agro rediens, a scolaribus parvulis lectionem de Psalterio discebat; quam postea meditabatur in agro, et recogitabat in campis silvæ.

6 Tandem a seensionem in corde suo disponens, cœpit fugam præmeditare: et exiens cum Abram de terra et cognatione sua, et de domo patris sui, ad extrema Hispaniæ profectus est, limina B. Jacobi de Compostella conspecturus. Cum anno integro apud Fratres dicti B. Jacobi excubisset; rediens post annum, in infirmitatem incurrit maximam: quia quinquennium adeo in lecto adversa valetudine gravabatur, quod nec de lecto surgere, nec caput levare poterat sine adminiculo aliorum. Afflictio addita est afflicto ad coronam: quia quem Deus diligit corrigit, et quasi in filio sibi complacet. Et cum in tantis esset doloribus constitutus, dicebat sibi bene esse, cum caro nequam diversis tribulationibus purgabatur, quam a pueritia sua tenera sub divino spiritu subjungavit. Quæ sunt autem necessaria carnis faciens, et de hoc habens fortissimum argumentum; cum tanti temporis spatio in infirmitate gravatus, nec medicinas suscepit, nec balneo se intinxit; sed medicinam illam, quæ descendit in festinatione nebulæ. Sanatus mox Apostolorum et B. Michaelis Archangeli limina visitavit; non permittens equum suum quiescere, quia nihil nocet admissio sudore calcar addere equo; erat etiam Martyrum frequentius visitor.

7 Inter hæc vir sanctus cogitans et perpendens, quod nequaquam tutum erat stare in seculo nequam cœpit anxius esse quo tenderet illud Poeticum-Casum per quemcumque rapit tempestas, deferor hospes. Sed non defuit, immo adfuit divina pietas, vacillanti occurrens, et citius quod petebat occurrit. Nam mons est, qui Cornu vocatur, incipiens et in acutum se extollens ad similitudinem cornu, undique herbis et arboribus virorem omni tempore præconservans: in cujus latere, ubi quidam Eremita erat, in loco altissimo se posuit; ita ut loco illi possit ille versiculus adaptari. Angustus intus limina celsa petit, difficilesque nimis per dura et aspera gressus. A quo Eremita quæsivit et accepit habitum monachalem, et sub ejus doctrina annum integram stetit, jejunis et orationibus vacans Deo. Sed quia ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebatur; ad monasterium S. Nicolai, quod non longe erat, se transtulit; ut ejus simplicitas multorum sapientium colloquutione fieret prudens.

8 Et post annum venit ad ecclesiam Salvatoris; ubi tamquam aurum in fornace probatus, didicit pugnare contra mundi, carnis, et diaboli hostiles incursus. Nam soror Præpositi ejusdem ecclesiæ, consideravit adolescentem decorum aspectu; et tamquam mulier illa impudica, quæ Joseph pallium apprehendens dixit, Dormi mecum; ista capta laqueo oculorum, quotidie juvenem de nefando opere requirebat. At ille videns, quod tam sævam bestiam non posset superare, arripuit fugam, juxta illud Apostoli; Fugite fornicationem: nam tutius est cedere quam pugnare. Et sic ascendit in montem d Casentini, sub quadam rupe latitans per quinque menses; et credebat se esse ab hostibus separatam. Sed non defuit ei rediviva tentatio mulierum; nam novæ cantilenæ mulierum a dicto casali frequenter resonabant in aures viri Dei: per quod quasi desperatus, homo Dei, nesciebat quo fugeret a facie tribulantis; sed assumens pennas sicut aquilæ, in arduis voluit ponere nidum suum; et exultans ut gigas ad currendam viam, in arcta rupe sub castro e Ocræ, quæ invia est, se abscondit, et in ea annis duodecim latitavit. Verum abscondi non poterat lucerna

D
 meditatione.

Compostellam peregrinatus.

ægrota quin- quennio,

E
 deinde Romam et ad S. Michaelis abul,

postea in montem Cornu scedit

c

inde ad S. Nicolai monasterium

F

et S. Salvatoris ecclesiam,

2 Cor. 6, 18

d

ac denique Ocræ

e

A *et Pratulam.*

Lucerna sub modio. Clarescentibus miraculis multi ad eum inceperunt accedere; sed pauci, propter difficultatem ingressus, ad rupem poterant pervenire. Ad quam accessit quidam Sacerdos, nomine Simeon; sed de rupe cadens, occubuit. Quod audiens vir sanctus, tantum doluit, quod proprium habitaculum dereliquit; et veniens in monte opaco supra Pretulam, ibi sub quodam tugurio inter ligna silvarum ab aspectu hominum se abscondit; de foliis herbarum et radicibus vivens.

ANNOTATA D. P.

a Nusquam invenitur Rodium in tabula Topographica Aprutii.

b Dictum hoc a S. Hilarione sumptum, cujus Vitam illustrabimus 21 Octobr.

c Invenio loca duo in tabulis, Corno nuncupata, quæ distant pari fere 8 vel 9 milliarium intervallo ab Aquila, alterum ad Occidentem in Apennino, alterum ad Euro-boream. Priorem libentius intellexerim. Dubiam tollet, qui nobis monstraverit vicinum ei monasterium S. Nicolai, et ecclesiam S. Salvatoris a Sano: nisi forte in tabulis male scriptum sit Fano, locus pariter in Apennino, et priori Corno ad Boream situs, intervallo 5 m. p.

B

d Est quidem Casentinum, regio prope Florentiam, sed trans Apenninum: quare in hoc ipso jugum aliquod predictis locis vicinius intelligo, etsi tabulæ cum non nominent.

e Oera tabuli Oeri, 5 ab Aquila, 2 a Fossa milliariis. Hic autem cepit habitare Sanctus ante an. 1208, annos jam forte natus 24, unde consequens foret, ad annum vitæ 70 accessisse, cum obiit 1248.

CAPUT II.

Alia Sancti exercitia, extractum monasterium, futura predicta, pius obitus.

Ibi Dominus apta revelatione dignatus est ei apparere, portans chartam in manibus suis exaratam, et dictum est a portante; Lege, Placide, serve Dei, Qui respondit, se nescire tales litteras legere. Sed Dominus ejus aperiens intellectum, ostendit illi omnes lacrymas, orationes, eleemosynas, et alia bona quæ ipse fecerat. Nec mirum, quia nbi Spiritus sanctus doctor est, facile discitur quod docetur. Et ut esset certior de visione Dei, ei Dominus dixit; Noli timere, Placide, serve meus: quia sicut tu rogasti me, ita et ego rogavi Patrem, ut non deficiat fides tua; et sic de tanta visione confortatus, magis et magis orationibus et jejuniis insistebat; psalmos semper in ore habens, et psalterium de manibus suis nunquam cadebat; dicebat enim cum tanto jubilo psalmodiam, quod vix attenuato spiritu exprimere poterat verba, repetens unum versum Psalmi ter, et quater. Quodam vero die, cum continuasset usque ad vesperam orationem, elevatis manibus et depressis, cum genuflexione, apparuerunt ei duæ columbæ, levantes alas suas et deponentes ad similitudinem perorantis, ita quod poterat eas capere vir sanctus. Et merito in columbæ specie Spiritus sanctus ei apparuit, qui simplicitatem semper servavit et gemitum columbinum: nam volatilia ad sibi similia conjunguntur, et omne animal, ut ait Salomon, diligit similia sibi.

Divino re-
creatus
promisso,

C

jugi insistit
Psalmodiæ;

Ecli. 13, 19

abstinentiæ
rigidæ,

10 Omni tempore, exceptis diebus Dominicis, jejunabat; nunquam vel condito sanguine utebatur vel carnibus; et præter jejunia consueta, centum quadragesimas fecit et quatuordecim, in quibus nec asso igne nec cuncto aqua, sed herbis et leguminibus utebatur; et alias fecit, in quibus nihil come-

dens, aquæ tantum pocula hauriebat. Videte quantum sit ille, qui Moysis et Eliæ, imo Salvatoris nostri, extitit imitator. Idem duodecim annis ante suum obitum, tribus diebus in hebdomada, panem minime comedebat. Orabat sine intermissione Pater sanctus, et peccata populi multis lacrymis expiabat; sciens, quod oratio Dominum lenit, lacryma cogit. Poterat dicere cum Propheta; Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte. Milles in die et nocte Pater noster, et Ave Maria a recitabat. Flectebat genua, et omnia præcordia fixa habebat in Deo; nihil aliud quam de ipso Deo cogitans, illud Cypriani habens in mente. Cum stamus, inquit, ad orationem. . . . cogitatio carnalis et secularis; quando tunc animus id solum cogitat quod precatur: et secundum Regulam B. Benedicti Patris nostri, omni tempore vitam suam custodiebat Monachus, maxime b diebus Quadragesimæ.

11 Proposuit sibi Beatus vir initio cujusdam Quadragesimæ, ipsam totam vigilem in Dei laudibus occupare. Sed non defuit inimicus, invidens desiderio viri Dei. Tot congerit pediculos in ejus vestibus et in carne, quod vix poterat aliud cogitare. Et cum per totam Quadragesimam inauditum bellum circa pediculos sustineret, plus dolens de turbata mente, quam de turbata carne; ipsa die sancta Paschæ in lacrymis resolutus, reputabat illos dies sanctissimos perdidisse. Hæc eo cogitante, tres columbæ subito ascenderunt super eum, una intra manicam ejus dexteram, alia in sinistram, tertia vero in os ejus: et statim multitudo pediculorum ita evanuit, quod videbatur nec sigaa, nec vestigia remansisse. Mirandis plus miranda succedunt, accedunt fortibus fortiora; nec mirum, quia mirabilis Deus in Sanctis suis, et terribilis in operibus suis. Namque triginta et septem annis nunquam jacuit in lecto, nunquam prostratus in humo; sed sedendo, vel stando, ad modicum dormitabat; ita quod dicere poterat; Ego dormio, et cor meum vigilat. Et cum sopor furtive quodammodo palpebris accessisset, infremebat spiritu et turbabat se ipsum, memorans illud Salomonis. Cum paululum dormis, paululum dormitabis: et illud Catonis.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto.
Nam diuturna quies vitis alimenta ministrat.

12 Denique macerato corpore, et penitus desiccato, defecerat colluctatio adversus carnem et sanguinem; sed non defuit adversus principes et potestates tenebrarum harum. Nam frequenter videbat montem plenum dæmonibus, qui cum magno impetu in ejus turgurium irruerant. Sed dicebat Vir Dei: In Domino confido, quare dicitis mihi, transmigra in montem sicut passer. Et sic orationum septus [munimine], nullatenus est ab adversariis superatus. Studuit omni sollicitudine vir beatus, omnes de sua consanguinitate ad Dei servitium convocare: quod et fecit, alios mittens ultra mare ad Dominicum sepulcrum visitandum; alios secum retinens, in Christi servitio instruendos; qui post mortem ejus, coadjutores fuerunt portando Tabernaculum Domini, sicut rei probavit eventus. Nam cum in oratione positus, vidisset supra magnam multitudinem hominum, inter quos stabant multi Principes et Magnates; apparuit ei quidam in c veste fulgente, dicens; homo Dei benedic istis hominibus qui venerunt. Et signavit eos signo sancte Crucis, cum timore obediens imperanti. Tunc videns inferius quemdam collem petrosam, qui Pretula vocabatur; collem siccum et aridum, petris et dpretulis tantum plenum; et cogitans, quod a Nazareth potest aliquid boni esse; impetravit illum a Comite de Oera e, nomine Berardo. Et exiens homo ad opus suum, et ad operationem suam usque ad vesperam, cepit plantare

D
A. PAULO
CULANO:
crebris lacrymis,

a
attentæ
orationi,

b

infestis
pediculis

E
miraculo
liberatur:

dure cubat,
parum
dormit,

Prov. 6, 10

luctatur
contra dæ-
mones,

F

Ps. 10, 3

multos Deo
lucrat.

c

Pratulam
impetrat

d

e

*et in ea
ædificat mo-
nasterium;*

A plantare arbores, [extruere] domunculas, et aquas de montis supercilio derivare: et sic ponens terram sine aqua in exitus aquarum, collocavit illuc esurientes et sitientes, et constituerunt civitatem habitationis; seminaverunt agros, plantaverunt vineas, et fecerunt fructum natiuitatis: et benedixit eis Dominus Deus noster, et multiplicati sunt merito et numero ipsi Fratres.

*visaque
anima ne-
potis per-
egre de-
functi,*

13 Stabat vir Dei inter Fratres, tamquam unus ex eis, laborans in fossione a mane usque ad vesperam, et in sero ad consuetum tugurium ascendebat. Nocturnas orationes more solito faciens, videbat Deum deorum in Sion, tamquam in visionis specula matutina: in qua vidit etiam animam nepotis sui, quem ad Imperialem f Coriam longe miserat pro negotiis domus, a corpore migravisse: et Fratribus suis locum, diem, et horam mortis ejus certe nuntiavit, ex quibus multi manent usque adhuc, prohibentes testimonium veritatis. Jam videns tempus resolutionis sæ instare, cogitavit gregem suum Pastori committere, ne lepus oviculas errantes invadens, pastoris solatio destitutas, eas raperet. Et nudiens monasterium Casæ-novæ, fama celebrem locum; Fratres commisit eisdem, ut essent sub regula B. Benedicti, et sub Cisterciensis Ordinis instituto. Quo facto diabolus, apparens viro Dei, ad suum tugurium revertenti, cum magno impetu conatus est eum terrere, dicens; Male egisti, Placide, male egisti, quia domum tuam aliis commisisti: et fere præcipitavit eum: sed signe Crucis se muniens, fugavit continuo inimicum.

*Illud tradit
Ordin Cisterciensi.*

14 Erat vir sanctus plenus prophetia, et ea quæ de futuris dicebat, non cadebant in terram. Nam quodam die Nicolaus de Fossa g duos filios habens, uno illorum mortuo, ad virum Dei in silva cum magnis doloribus properavit, ejulans et protestans, quod si alter superstes, Joannes nomine, ante patris mortem decederet, præcipitem se donaret. Quem Sanctus increpans de verborum stultitia, et quod esset homo rationalis et sensatus, et verba proderet insensata; vix eum potuit ab hujusmodi verbis cohibere. Et convertens se ad orationem, dixit homini sic clamanti: Vade, Nicolae, et securus esto, quia tu filio tuo Joanne citius morieris, et erit in proximo finis tuus; Joannes vero puer crescet, et coram magnis et potentibus gratia et valore multum valebit. Luce clarius veritas est secuta: pater enim non post multos dies solvit commuue debitum; filius vero ad Romanam Curiam vadens, coram Domino Papa et Curialibus bonum locum et gratiam est adeptus. Prophetavit etiam B. Placidus de loco ipso qui Pretula nuncupatur; ubi domus et Ecclesia est translata, quod ipsam Dominus in possessionibus et rebus temporalibus amplificabit, et multorum corda convertet ad ipsum, dicens pauculis Fratribus, qui cooperatores in gratiam secum erant; Non hoc erit impossibile apud Deum; eo quod de impossibilitate et loci altitudine desperare quibusdam Fratribus præ nimia paupertate videbatur: sed hodie impleta est propter rei evidentiam prophetia.

*brevem pa-
tri, longam
filio vitam,*

15 Ipse tamen nec paupertate premebatur, nec abundantia tumescebat, ita quod dicere poterat; Sunt mihi pauca satis, sunt mihi multa parum.

*et monasterio
suo ampla
multa præ-
dicit;*

O felix anima, quæ mundum sic contempsit, quod de mundi gloria nihil accepit! Corpus itaque jejuniis continuis et laboribus sic afflixit, quod, nec ad horam valebat contra stimulum calcitrare. Vinum ut venenum vitavit; et nec aqua, quæ modicum vel nullum nutrimentum habet, voluit saturari; sciens quod ebrietas, mentis inducit exilium, et libidinis provocat appetitum. Non ita faciunt qui ad æquales haustus se obligant potatores; qui nec

vinu sibi temperant, nec observant jejunia consueta; D quos Canonica sanctio reprehendit, et qui quarta et sexta feria non jejunant, videntur cum crucifigentibus crucifigere Dominum, et cum tradentibus tradere Salvatorem. Felix profecto Placidus, miraque nobilitate in dando, sic se fecerat liberalem, quod nec sibi necessarium victum retinens, nec vestitum, omnia pauperibus erogabat, observans illud;

Regia, crede mihi, res est succurrere egenis. Et illud B. Bernardi: Si vacuum manum invenerit donorem promptissimus elargitor, erit in judicio importunus exactor.

16 Tempus tandem advenit, quo hic Sanctus properaret ad palmam, in quo expectatio justi lætitia est, et pavor iis qui operantur malum. Et ecce languor grandis parvum intravit tugurium, eumque graviter tormentavit. Cumque ossa ejus et cutis apparuerit, et sæper ea..... continuo.... febris, medicinis non quærebat, nec fercula delicata. Nam Domina Regalis de Oca post multos dies, videlicet die sancto Paschatis, misit ei farinulam h cum succo carnis hœdinæ; quam cum comederet, dictumque a latore illi esset, in laudem edulii sibi missi, quod in eo essent carnes hœdinæ, graviter ferre cœpit Sanctus, et tota dies illa in fletum versa est et in luctum. Crescente denique infirmitate, dictum est a Fratribus, et a multis aliis qui eum venerant visitare, quod ad ecclesiam, quam ipse inferius fabricabat, a tugurio i descenderet. Et acquievit homo Dei: et cœperunt ipsum unanimiter deportare. Et elevatis oculis ac manibus in cœlum, cœpit profundius suspirare. Et ecce (omnibus videntibus qui aderant) inauditum miraculum est secutum. Nam in recessu sancti hospitis commota sunt ligna silvarum: et quod voce non poterant, naturaliter, ino supernaturaliter præstiterunt obsequium recedenti, inclinantes se profunde. Flecte ramos arbor alta tensa laxa viscera, et rigor lentescat ille.

17 Eo tandem ad Ecclesiam deportato, supervenit Robertus, venerabilis Abbas k Casæ-novæ; [qui ejus audita] Confessione, et Missa celebrata, exitem suum Dominici Corporis et sanguinis perceptione munivit; et finito colloquio, familiam domus S. Spiritus cum omnibus suis bonis, plenius ei tradidit; et ejus tutelæ, custodiæ, et dominio commendavit Abbatiam, secundum B. Benedicti regulam ex Cisterciensis Ordinis instituto. Quo facto feria secunda l infra octavam Pentecostes, in vespas intentus orationi, et quasi in extasi positus, levavit manus suas ad cœlum, et in manibus Abbatibus, Domini m Pauli, Domini Dominici, et aliorum qui aderant, inter verba orationis, pretiosam animam suo reddidit factori, qui est benedictus in secula seculorum, Amen. Post hæc, omnes, qui adfuimus, attestamur, et testimonium nostrum verum est; vidimus quamdam resurrectionis gloriam in corpore defuncti. Nam vultus luce clarior existebat, totum corpus vitro purius apparebat, et membra illa occulta n speciem septennis pueri prætendebant. Celebrata itaque Missa, et officio funeris jam peracto, convenit subito tanta hominum multitudo, quod totus mons Pretulæ plenus erat. Convenerunt Clerici cum processionibus et senes cum junioribus: et de propinquis, et contiguis partibus venientes, omnes cum canticis et Christianis honoribus conclamabant: Pater Placide, cor nos deseris? cur nos orbatos dimittis? Et post quatuor dies et noctes, corpus ejus ad tumulum cum jubilo deportantes, invocantes et magnificantes Dominum, de immensis miraculis, quæ faciebat Dominus, per eundem, et in illo quadriduo, omnes aperte dicebant; Visitavit Dominus plebem suam. Igitur anno Domini mccxlviii, die xii Mensis o Junii Indictione p septima, S. Placidus,

A. PAULO
CELANO.extremum
æger,

h

E
recusat esum
carnis:i
discedenti
sese inclinant
arbores,k
et ipse co-
ram Abbate
expirat.

l

m

n

o p

A S. Placidus, Deo carus, mortem solvit, et vitam invenit; in cujus obitu infrascripta miracula diguatos est Dominus operari. q

ANNOTATA D. P.

a *Salutationis Angelicæ usus apud Cistercienses frequentari hoc seculo 13 in Gallia cæperat, uti docet Mabilio in Præfatione ad sec. v. Benedict. num. 120.*

b *Regula 49 sic incipit: Licet omni tempore vita Monachi, Quadragesimæ debeat observationem habere; tamen, quia paucorum est ista virtus, ideo suademus, istis diebus Quadragesimæ omni puritate vitam suam custodire.*

c *Fuerit hic S. Bernardus, vel S. Benedictus.*

d *Pretulæ, per usitatum eo loci methathesim, dicuntur pro Petrolis, diminutivum a Petra, Aprutinis Preta. Hanc loco nomen.*

e *Scilicet anno 1222. Chartam donationis lege apud Ughellum tom. 6 col. 893, in qua et patris sui meminit similiter Berardi de Oera, et uxoris D. Comitissæ Sililiæ: data est autem Charta, tempore D. Honorii Papæ III. anno ejus VII. regnante D. Frederico, D. G. inclito Rom. Imp. semper Augusto, et illustrissimo Rege Siciliae. per Constantiam uxorem, eadem in Charta nominatam, anno Imperii eorum III.*

f *Ergo ante annum 1245, quo Fredericus II depositus fuit in Concilio Lugdunensi, et electus pro eo Henricus VII. Landgravius Hassiæ et Thuringiæ: supervixit tamen ille usque ad 1250 exevntem.*

g *Hinc apparet Fossam a Furconio distinguendam; contra quam aliqui censent, et hujus illam credunt partem unam reliquam esse.*

h *Videatur justus intelligere, ex farinam confectas coctasque, vulgus Maccaroni vocat; moris est autem eas curvum decocto incoqui, quod gustu deprehendere non statim potuit Sanctus: neque necesse est ipsamet carnes additis intelligere: tunc enim nec gustare quidem voluisset.*

i *Hinc colligo, solitarie ipsum semper, velut Eremitam vixisse, neque titulum unquam Prioris, nedum Abbatis inter Fratres gessisse: quibus verosimiliter Prior suus, ab ipso institutus, erat in canobio inferiori, juxta ecclesiam ædificato.*

k *Casæ-novæ Abbatiam Jongelhaus unam nominat num 74 in Pedemontio ad Nurix fontem, inter Italiæ monasteria, ex raque natam vult Aram-bonam in Theatina diœcesi. Sed cum in eadem diœcesi aliam invenitur Casa-nova 8 p. m. a Theate, ab Oera vero 13 distans, ex huc patem natam Aram-bonam. Hic tamen potius credo intelligi aliam Casam-novam ad lacum Fucinum, Oera distantem p. m. 14 eo quod vicina Celano sit, unde scriptor Paulus.*

l *Ita egraphum nostrum, indubitabili transcribentium errore. Amicius in Compendio quintam legit, sed omnino legendum sextam (unde facile fuerit ad secundam scribendum exerrare) patet ex infra notatis anno 1248 et 12 Junii. Isto autem anno, qui habuit Pascha 19 Aprilis, atque adeo Pentecosten 7 Junii, non potuit ejusdem mensis dies 12, nisi in feriam sextam infra Octavam cadere.*

m *Ipsam hic Auctorem intellige.*

n *Amicius: Cujus corpus ita clarum ac pulcrum apparuit, ut speciem septennis pueri præ se ferret. Plus aliquid innunt et ad eximie castitatis probationem faciunt verba Auctoris: videntur enim declarare, a stimulo carnis æque immunem fuisse, atque est puer septennis, ut, consideranti membra occulta, patebit.*

o *Idem Amicius, Idibus Junii: sed anno 1248 Idos Junii ceciderunt in Sabbatum. Inhæremus igitur antiquiori lectioni.*

p *Hic iterum in numero erratum: scribenda enim fuit Indictio sexta, anno 1248 conveniens.*

q *Totum sequens caput absolvit Amicius hac brevi periodo: Hæc autem miracola post mortem ab eo edita sunt. Undecim a dæmone oppressi liberati. Claudus unus, et alter qui claudus et incurvus erat, sanatus. Cæcus visum recepit. Muta locuta est. Duo lateribus contractis, quidam manu contracta et obliqua, paralyticisque, restituti sunt, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, qui vivit et regnat, per omnia secula seculorum. Amen.*

CAPUT III.

Miracula post mortem B. Placidi facta.

Dominicus de S. a Demetrio, utriusque visus lumine multo tempore jam privatus, sicut tota villa et vicini testabantur; adductus est ad hominem sic defunctum: et eo palpato recepit continuo luminis claritatem. Et hoc signum factum fuit in præsentia Magistri Bernardi de ipsa Villa, et Magistri Nicolai, Dominici Sancti, et aliorum de plebe, qui vicini erant funeri; et omnis plebs, ut vidit, gloriam Deo dedit.

19 *Laudonia de Fossa, viginti annis a dæmone fatigata, adducta est quasi per violentiam ad loculum viri Dei, eo quod tantum invictus demon eam magnopere divexabat: et statim sana effecta est, et cum tota plebe laudabat Dominum, quæ obsessa primam blasphemabat. Et hoc factum fuit in præsentia Domini Bernardi, mariti sui; Nicolai Ægidii, et totius populi de Oera: qui continuo per præfatum spatium vexatam viderant, et a B. Placido liberatam.*

20 *Petrus Gualderius de S. Eusanio b, qui decem annis claudus fuerat et c enervatus, ita quod nec deambulare nec cælum videre poterat, ea die ad tantum spectaculum portatus est: statim ut membra ejus tetigerunt corpus Sancti, consolidatæ sunt bases et plantæ ejus, et exivit jubilans et laudans Dominum, et Placidum servum ejus. Et hoc signum factum fuit in præsentia Rogerii S. Eusanii, Bernardi Simeonis, Bernardi Gratiani, et totius populi S. Eusanii, qui illuc venerant, et viderant ipsum sic contractum per præfatum spatium temporis. et meritis B. Placidi erectum, et sanatum ea die in præsentia præfatorum.*

21 *Maria de S. Eusanio, a dæmone longo tempore obsessa pariter et vexata, per B. Placidum fuit liberata; et huic liberatione populus de dicta terra Oeræ adfuit, qui prius dæmoniacam viderant, et ad memoriam S. Placidi liberatam.*

22 *Raynaldus de Locolo d, qui pedem per plurimos annos tortum habuit, fortiter claudicans; tacto sepulcri ipsius Beati, fuit restitutus plenariæ sanitati, in præsentia Nicolai de Lucolo, Domini Benedicti de Raynaldis, Joannis Nicolai Gregorii, qui viderant ipsum claudum et sanatum.*

23 *Petrucchia de Cascia, quæ ab infantia sua habuit demonium litteratum (qui secundum suam confessionem Tribulus vocabat, et dixit se fuisse in cælo cum aliis, et vidisse sapientiam et altitudinem Dei Patris; interrogatus, quare cecidit; respondit, quod multi cecidimus cum magistro nostro, qui voluit ponere sedem in Aquilone, et esse similis Altissimo. Interrogatus si vellet redire in cælum, dixit: Tardatum est) liberata fuit a Domino meritis dicti Sancti, in præsentia Domini Pauli, qui eam interrogavit, Gregorii Bernardi, Azzonis de Fossa, Joannis Nicolai Bernardi, qui eam dæmoniacam viderant, et S. Placidi meritis liberatam.*

24 *Paulus, filius Bartolomei de Prætorio, latus paralyticus, sinistram*

D
A. PAULO.
CELANO

1
Illuminatur
cæcus,

E
Liberatur
ex regu-
mena.

b
c
erigitur
claudus.

F
curantur,
dæmoniacæ.

d
pes distortus.

puer cher-
yumenus.

paralyticus,
sinistram

A sinistrum tempore longo aridum habens, et [veniens] prima die obitus Viri Dei, sanum et incolume reportavit. in praesentia Fortis-Brachii de Fossa, Domini Magistri Benedicti, Joannis Berardi, Domini Berardi, Joannis Aegidii, et Joannis Bernardi: qui eum ipsa die infirmum viderant, et sanatum ad memoriam viri Dei.

dæmoniacus,
e 25 Et quia in variis signis divina munificentia exaltavit famam justi cum laudibus, ita ut remoti populi clamarent a sinibus terræ, ac divinam laudem justī. Cola e de Mascio de Valle Siciliana, dæmonem habens gravissimum atque sævum, statim quod tetigit ejus loculum, vel invitus fugatus est ab eo dæmon, in praesentia Jacobi Bernardi et Azzonis Tomassii de eadem terra, qui eum viderant dæmoniacum, et fugatum, ita quod dæmon exivit ab eo; et vomuit lapidem unum rubeum, et folium unum.

muta,
B 26 Geburga de Corno, quæ longo tempore linguam perdidit et loquelam, adducta est ad corpus viri Dei, tetigit vestimenta, et recuperavit statim loquelam, recte benedicens Deum et Placidum servum ejus. Hoc signum factum fuit in praesentia Domini Pauli Dominici, et Fr. Aegidii, et multorum aliorum hominum.

paralyticus,
B 27 Raynaldus in Calza de Corno. annis novem habens sinistrum femur stupidum et infirmum, ad tactum hominis Dei restitutus est pristinae sanitati, in praesentia Gemmæ, sororis Domini Pauli, et Bartolomei.

f
paralytica,
28 Maria de Podio Picentino flatus sinistrum amiserat, ita quod per annum nullum sensum habuerat: accedens ad locum hominis Dei, est restituta sanitati, et integre liberata: in praesentia Domini Raynaldi de Corno, Domini Matthæi Bonutii, Domini Teodini, qui viderant eam infirmam, et sanatam meritis ipsius Sancti.

g
energumena,
h
i
29 Sicut calodæmones *g* nomina trahunt [ab operibus] quæ excreant; ita cacodæmones, ab operibus quæ nequiter operantur, nuncupantur. Nam quidam dæmon qui *Cambo h* vocabatur, per septem annos vexaverat Palmeriam, filiam Domini Thomasi de Castro *i* S. Petri; et eam quasi desolatam consumebat: sed statim cum ad memoriam viri Dei deportata fuit, fugatus est dæmon, et ipsa restituta fuit pristinae sanitati, in praesentia Angeli Tubortini, Petri Fratris sui, Domini Teodini de Sinitio, et aliorum, qui viderant eam dæmoniacam, et sanatam per Placidum servum Dei.

C
manus contracta,
30 Petrus, filius Domini Joannis de Rocca de Corno, contractam et obliquam dexteram manum habens ab utero matris suæ, meritis S. Placidi extendit manum, et restituta fuit omnino sanitati; in praesentia Domini Joannis patris ipsius, et Mabilie de Rocca de Corno, qui viderant manum dexteram sic contractam et sanatam.

k
manus arida,
brachium invalidum,
31 Lucas de Zoto *k* per biennium manum sinistram habent aridam et contractam: liberatus est meritis S. Placidi, in praesentia Petri de Roma, Tomasi de Odra, et Joannis de Carapelle. Gualdarius Joannis de Colvaria, ejus brachium dexterum, genus infirmitatis adeo invalidum reddidit et infirmum, quod nulli parti corporis serviebat. Ad sepulchrum veniens viri Dei, ab omni infirmitate protinus est sanatus, in praesentia Domini Pauli Nigri patris Petri Angeli, et F. Aegidii, qui viderunt eum sic infirmum, per S. Placidum liberatum, et sanatum.

l
dæmoniacus,
32 Timebant dæmones ipsum B. Placidum, et ejus sævitiam. Nam Bona de Bazzano *l* Tabernaria, per annos quatuor a dæmone agitata, videns quemdam hominem, qui in devotione occulte in bursa portabat de sacco tunicæ viri Dei, intrantem, ut

comederet more hospitis, domum ejus; cœpit garrere et clamare, quare meum intravit hospitium Placidellus? Et cum non posset accedere ad eum, prodidit homo quod occulte portabat; et consuluit quod ad sanctum virum Dei misera mulier properaret. Adducta est, et a dæmonio liberata, in praesentia Domini Dominici, et Fratris Aegidii, et Fratris Pauli, qui viderunt eam dæmoniacam et a S. Placido liberatam.

33 Maria de Saxa, uxor Magistri Dudonis, a dæmonio per triginta annos obsessa fuerat et vexata, tamen non erat publice per contradam publicata; sed publicata fuit per quandam aliam dæmoniacam, quæ illi dixit, statim ut eam vidit: Quare venisti? Male venisti: et cœperunt simul garrere. Veruntamen, dixit, liberaberis ad specum ejus, et ego ad tumulum liberabor; quod quidem ita accidit, in praesentia Domini Angeli Tubortini, Blasii de Popleto, Gualdericii de Piscaria, Tomasi Domini Joannis Petitti, qui eam viderunt dæmoniacam, et sanam.

34 Gemma Jacobi, per multa tempora ad terram, quasi animal, incurvata; erecta est precibus et meritis dicti Sancti, coram Nicolao Blasii, Vanne Pauli, Joanne Clementis, et Ventura, qui eam viderant infirmam et sanam.

35 Maria de Saxa, fuit adeo incurvata, quod depresso inter genua capite, membris omnibus destituta, ambulare non poterat, nec sedere. Presentata fuit ad tumulum viri Dei, et sanitati continuo restituta, ita quod domum propriam gressu celeri est regressa. Et hoc factum fuit in praesentia Joannis Barboni, Raynaldi patris sui, et Petri Gualderii: qui viderunt eam sic infirmam, et meritis B. Placidi liberatam.

36 Thomasia de Coporciano *m*, quæ brachium sinistrum quasi perditum habebat, sanum recepit ad memoriam dicti Sancti, in praesentia Domini Dominici, et Joannis a Caporciano.

37 Petrus puer de Bazzano, qui sensum brachii dexteri amiserat, sanum recepit ad memoriam dicti Sancti, in praesentia Domini Joannis Nicolai, et multorum aliorum.

38 Tadaeus de Caporciano, qui brachii dextri sensum amiserat et valorem, sanum recepit et firmum, ad memoriam viri Dei, coram N. Archiepiscopo S. Fabiani, Jacobo de Pizzulo *n* et Paulo, Canonico ejusdem ecclesie: qui viderunt sic infirmum, meritis dicti Sancti liberatum.

39 Benedicta Roberti, inclinata multis annis, et penitus curvata, ad locum viri Dei portata, erecta et sanata est, coram Matthæo Raynaldi, Nicolao Cantalupi, et Roberto ejus patre.

40 Jacobus Joannis Ginolfi de Planella *o*, per decem annos cruribus, et brachiis, et quasi toto corpore curvatus in domo sua jacuit contractus: et statim cum deportatus fuit ad sepulchrum viri Dei, extensus est velociter, et sanatus; qui sine admiculo ad propria remeavit, in praesentia Domini Guilielmi de Poldano, Goffredi ejus filii; Simonis Matthæi, Dominici Riccardi, qui viderunt sic infirmum et sanatum meritis hujus Sancti.

41 Nicolaus Tomasi de Ofaniano per triennium in lecto jacuit, manibus et pedibus, et toto corpore contractus, qui nec ambulare poterat, nec sedere; statim quod fuit adductus ad memoriam viri Dei, fuit plenarie liberatus, in praesentia Domini Juliani de eadem terra, qui viderat eum sic infirmum et sanatum.

42 Et quia idem Sanctus septiformi gratia Spiritus sancti fuit plenus, septem dæmoniacas die Dominico quinta *p* Julii liberavit: et quæ similiter fortuito casu venerunt errabundæ, liberatæ cum gratia

D
annis 30
obsessa,

uti et alia:

incurva una

E

et altera.

m
brachium
inutile semel

et iterum

ac tertio:

n

F

muller incurva;

o
paralyticus
unus

et alter,

dæmoniacus
septem.

p

A gratia ad propria recesserunt : quarum nomina , præ nimia frequentia miraculorum , quæ omnia in hac pagina non sunt conscripta , non potuit scriptor memoriæ commendare. Hoc signum factum fuit coram Fratре Ægidio, D. Dominico Tomasio, Domino Joanne Petitto, qui viderunt eas dæmoniacas, et sanas.

Laus Deo, et B. Placido.

ANNOTATA D. P.

a Vulgo Domitrio, ad Urbem Æterni fluminis, 3 p. m. Oera distans. Est et San-Mitrio in Appennino prope Celunum.

b S. Eusanus M. colitur 9 Julii, Parochia ab eo nuncupata, vulgo San Sano, immediate supra dictam Domitri villam jacet.

c Amicus videtur legisse, incurvatum.

d Vulgo Lucoli, in ipso Apennino, Oera distans 6 vel 7 p. m.

e Id est Nicolaus : sed Valen-Sicilianam non habent Tabulæ.

f Nec hoc Tabulæ exprimunt, haud longe tamen quærendum puto.

B g Calodæmones. 1. bonus Angelos, α καλός pulcher, bonus, dicuntur hoc loco ; sicut Cacodæmones α κακός malus ; δαίμων enim Græco Spiritum significavit, notione ad bonum et malum indifferente. Sic Orpheus Poeta in suis ad Deos hymnis, omnes honoris causa Dæmones nominat.

h Α Καμῆω, cesso potius dictus videtur hic dæmon, velut Otii suavor ; (nam Græce voces aut integræ aut corruptæ multæ istis partibus usurpantur) quam a Cambio, permuto.

i Castrum S. Petri unum 7 p. m. ab Aquila ; alteram eodem tractu, media inter Aquilam et Hadriam via, utrumque distat p. m. 12 aut. 13. Est et aliud ejusdem nominis oppidum, haud procul Submona, ab Oera vero ad 20 p. m. distans.

k Zotto, non invenitur in Tabula, neque Colvaria mor nominanda : et aliæ quædam infra.

l Bazzanum hoc, diversum ror ab iis, quæ sunt in Marchia Tarvisana et territorio Cremonensi ; puto autem in Aprutio requirendum.

m Caporcianum distat Oera 7 p. m.

n Pizzoli ab Aquila distat in Boream 5 p. m. Sed an hic sit ecclesia S. Fabriani, cujus Archipresbyter N. et Canonici hic citantur testes, non divino.

C o In tabulis Pianola, intra Apenninum, Oera distans 4 p. m.

p Idem annus 1248 quo B. Placidus obiit, post Bissextum Aprilis curriebat sub littera Dominicali D, adeoque proximam a morte quintam Julii habebat Dominicam ; nec rediit concursus idem nisi anno 1254 et 1265. Mihi verosimile est, omnia hæcennis relata miracula contigisse intra tres primas hebdomades : neque hic destisse Scriptoris diligentiam, sed annis adhuc aliquantis per ipsum vel alios continuatam ; eorum tamen nihil nunc superesse : quia Vita hæc scripta sit eodem mense Julio ; et ejus Compendiatori Amicio cura nulla fuit miracula distinctius referendi ; forte nec supererant alia quam quæ Paulus scripserat.

APPENDIX

De hodierno corporis et ecclesie statu.

Illustrissimus Dominus Josephus Caprini, cujus beneficio Vitam hanc dedimus, in suis ad nos litteris, quas

Aquila dedit xii Maji MDXXC, rationem reddit duplicis sui ad loca hic memorata excursus, eo sine suscepti, ut ARCTONE D. P. quum accuratissime nos posset de rebus omnibus informare. Sic ergo orditur. Ecclesia S. Spiritus de Oera in saxoso colle consistit, unde et Pretola id est Petrola locus dicitur. Hactenus bene conservata tenetur, licet extinctus sit conventus, una cum aliis multis justo minoribus, ex Decreto Innocentii X. Sub altari majori conservantur Reliquiæ S. Placidi, magno cum decore et veneratione, intra arcam ferream, quatuor seris clausam ; qua continetur alia, serico Damasceno obducta. Inter illas etiam consentur calcei ipsius Beati, quibus infusa aqua, potanda præbetur iis diebus, quibus ipsæ Reliquiæ ostentantur ; Feria scilicet secunda, tam Paschali, quam Pentecostali. His etiam diebus agitur festum solenne, et ad populum undique affluentem habetur sermo de laudibus Sancti. Eum dicturo, solet exhiberi Vita quam misi, quamque postea inveni etiam Fossæ, proximo Oeræ oppido, non solum Latinam, sed etiam Italice redditam, ad usum et devotionem idiotarum, per eum qui anno MDXXXVIII fuerat ad dicendum invitatus ; utramque autem inveni manuscriptam.

44 Per ecclesie parietes, ex utroque majoris altaris latere, expressa picturis cernitur tota S. Placidi Legenda, digestaque in tabellas quatuordecim : quarum seriem et argumentum cognoscere licet ex cujusque Epigraphe Italica, hoc quem Latine reddo ordine.

i B. Placidus, adhuc puer et gregem pascens, donabat panes suos pastoribus.

ii Litterarum discendarum cupidus, a Scholaribus docetur Psalterium memoriter recitare.

iii Adolescens peregrinatur in Galiciam ad S. Jacobum.

iv A peregrinatione redux, singulari, cum patientia sustinet quinquennium infirmitatis.

v In silva Pretularum Oeræ apparuit ei Dominus, tradens ei chartam quandam, et sensum ejus aperiens.

vi Pediculis oppleto apparent columbæ duæ, ipsumque ab iis liberant.

vii Fabricatur ei capella sancti Spiritus in loco territorii Ocrensis, Pretola nuncupato.

viii Regressus ab itinere ad S. Michaelem, in Monte-cornu sumit habitum religiosum.

ix Tentatus a muliere quadam, fugit in speluncam desertam supra Casentinum.

x Orationi vacans, et impudicis cantionibus mulierum Casentiensium fatigatus, fugit versus Oeram.

xi Sacerdote quodam per aspera illa loca lapso atque mortuo, recipit se ad silvam Pretularum Ocrensium,

xii Senio et morbo fractus, deportatur in capellam silvanam, inclinantibus sese in transitu arboribus.

xiii Spiritum reddit inter brachia Abbatis Casænovæ.

xiv Religiosis Reliquias monstrantibus, sanantur omnis generis infirmitates.

45 Ad eundem parietem insuper expressa coloribus cernuntur miracula sequentia, in hunc modum subscripta. Liberat membris mutilum. Liberat cæcum. Liberat mutilum et distortum. Liberat energumenum. Liberat mutilum. Mutam loqui facit.

DE S. JOANNE A S. FACUNDO,

ORD. EREMITARUM S. AUGUSTINI PRÆSBYTERO,

SALMANTICÆ IN CASTELLA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

§. I. De Sancti aetate, et Joanne a Sevilla, primæ Vitæ scriptore.

MCCCLXXIX.

Augustiniano-
rum Conventus
Salmantice,

Salmanticæ, vetusta Castellæ ad Tormem fluvium civitate (quam toto orbe celeberrimam reddidit erecta vel restituta principio sæculi xv Studiorum Universitas) erat jam inde ab anno MCCII dedicata S. Petro ecclesia. In hujus possessionem anno MCCCLXXVII inductus Ordo Eremitarum S. Augustini, Conventum ei, ab hoc sancto Doctore nominatum, adjuvit. Hic ad veteris observantiarum normam reductus anno MCCCLXXIII, tanta virorum præstantiam copia abundavit, ut Ægulus d'Avila, in suo Theatro Ecclesiastico anni 1618, exinde progressos numeret duodecim Confessores, sanctimonia illustres; octo, Archiepiscopali aut Episcopali dignitate fulgentes; tres, a sacris Regum et Imperatorum Confessionibus; sex, a conciliis eorundem; viginti quinque Provinciales, duos Religiosorum Reformatores, decem et septem Scriptores, et quatuordecim publicos in Academia Salmantina Professores. Inter duodecim Confessores, quorum plerisque citra publicum nullum cultum, privata dumtaxat civium ac fratrum pietas Beatitudinis titulum adscripsit; ad altiorum ceteris gradum venerationis ecclesiasticæ jam pridem ascenderat, Joannes a S. Facundo, licet annis xxxii, post se juniorem S. Thomam de Villanova Sanctorum Catalogo solemniter adscriptus; decimo autem a suscepta reformatione unno in eundem Conventum receptus, ac sancte mortuus, annis XLVIII prius, quam illuc prædictus S. Thomas ingrederetur.

Illustrium
virorum
parvus,

et Sanctorum
duorum Joannis
ac Thomæ

item B. Joannis
a Sevilla

2 De hujus Joannis antiquo cultu, non solum veritas reddit Vita cum miraculis, circo annum MCCCXCVIII, Hispanicè scripta, a viri inferioris sanctitatis viro, eodemque Vicario Generali, Fr. Joanne Hispalensi, sive a Sevilla, in ordine ad canonizationem sollicitandam, mediante Magno Hispanicæ militiæ (ut nominabant) Capitaneo, Gundizalvo Fernandez de Corluba. Huc nempe Joannes iste novem de eo argumento Epistolas scripsit, quas Historiæ prædicti Conventus, anno MDCCLII vulgatæ, a pag. 57 ad pag. 72 inseruit Thomas de Herrera, jam ante in hoc tomo pag. 392 laudatus ob insigne aliud opus, octennio citius editum, sub titulo Alphabeti Augustiniani. In tali historia repertam tantæ auctoritatis Vitam, eo qua celebrata Canonizatio fuit anno in Belgicam nostram vertit Fr. Antoninus de Witte, Conventus Bruxellensis inquilinus, quam suam versionem cum habere nos benigne fecisset, unde Latinam formaremus; excusavi non esse moris nostri, ex alia quam qua quid scriptum est lingua versiones adornare: cum verissimum sit quod vulgo dicitur;

Parius ex ipso fonte bibuntur aquæ.

Verum is, nescio qui de causa, obstinaverat animum ne librum Herreræ a se dimitteret usque Antuerpiam; et ex Hispania petitus alius missusque nobis, tempestate periit; postulabatur autem ad prælum Vita. Placuit igitur bono viro, sancte asseveranti verbotenus a se reditum quid ab Herrera impressum reperit, majorem habere fidem, quom ipse mihi; et ex Belgica versione Latinam dare; in qua, si quid reperiatur minus recte

Vita nupr ex
Hispanico
Teutonice red-
dita,

et hic ex Teu-
tonico Latine
danda

positum, et originali Hispanicò haud satis conforme; id corrigendam expectet Lector in supplemento, cum alterum libri prædicti exemplum ab Hispanis acciperimus.

3 Ad auctorem Vitæ Joannem Hispalensem redeo, de quo ex antiquo Professionaria libro sic scribit Herrera: Ipse est Vicarius generalis, eorum scilicet qui Reformati dicuntur, et qui scripsit Vitam S. Joannis de S. Facundo. Valarius, infra laudandus eidem addit cognomen de Oroseo: de eodemque sic loquitur ejus Belgicus Interpres. Cum ab eo scripta Vita, in ordine ad canonizationem B. Joannis a S. Facundo, præsentanda Romæ esset; oblata est pariter, ad fidem firmandam, Vita ipsiusmet Joannis Hispalensi, non antiquitus scripta (talem enim nullum invenit Herrera, in isto Salmanticensi Conventu aliquandiu commoratus, et operi suo colligendo intentus) sed recens compilata: qua lecta, Clemens Papa VIII dixit; Quando pro Joanne Salmaguntino ita satagitur, cur non pari diligentia laboratur pro Joanne de Sevilla. Fieret id profecto, si paria pro utroque extarent documenta. Sed discrimen est ingens: hujus enim posterioris Joannis, si quis olim cultus fuit, totus evanuit; et fuisse aliquem non præsumitur, nisi ex brevua conjectura, eaque ancipiti.

Scriptoris
sanctitas a
Clemente 8
laudata
E

4 De ea sic legitur apud Herreram. Extabant in sacello S. Laurentii, cœnobii Salmanticensis, ossa pii cujusdam viri recondita: quæ anno MDCV, cum ego Salmanticæ degerem, et altare in meliorem formam reduceretur, lucem viderunt; sed quæ erant intus in scheda descriptæ litteræ, evanescente charta, evanuerunt. Varia et confusa fuit seniorum traditio.... Nos pretiosa pignora, inter Deiparæ et Nicolai Tolentinatis sacella reposuimus, et hoc litteris aureis lapidi insculptum elogium addimus, Piæ mortalitatis exuviæ, ignoti Augustiniani Fratris (quem antiqui nostro ævo Patres Vener. Fratrem Joannem de Sevilla, vel devotum Fr. Martinum de Extarrono, utrumque virum sanctitate eximium, et hujus Salmanticensis cœnobii Alumnum et Præsulem censuerunt) teguntur hoc lapide. Latuere olim sub ara ipsa altaris, D. Laurentio sacri, usque ad annum MDCV, in quo reperta, dedere ingentia vestigia pietatis, qua prisca illi Patres venerabantur Reliquias sanctissimi hujus viri; cujus ossa, et minora alia pignora, Christo in Eucharistia latenti supposuere, ut vel sic haberet Filius-hominis, ubi caput suum dulciter reclinaret; huc translata anno MDCXXXVII futuram immutationem expectant.

ejusque vel
similis alterius
ossa an.
1505 inventa
sub altari,

F

fuerunt trans-
lata 1637,

§. II. Qua aetate S. Joannes Salmanticam ac deinde ad Habitum venerit.

In ea Vita, quam a Joanne Hispalensi epistolatim deductam dixi, ut ea quidem nunc habetur (quam originalia MSS. nusquam reperiuntur amplius) num. 10 expresse dicitur, ad Habitum susceptus Sanctus anno

Is qui an.
1463 suscepti
Habitum

MCCCLXIII

et in eo obiit
1479

A MCCCCLXIII, et sequenti ad Professionem: quod iterum asseritur num. 29, et additur, quod vixit in Religione ad seledim vel septemdecim annos, donec vita excessit anno MCCCCLXXIX. Spatium ætatis totius nunquam exprimitur: quod magna auctoritas nec leviores rationes majus facere suadent, quam scripserunt Epitaphii recentioris auctores, anno vitæ XLIX defunctum asserentes; unde consequens foret, natum esse anno MCCCCLXXX, quod interpret Belgæ ex Castelbranco annotavit. Verum tam exigua morientis ætas, nequit consistere cum ea quam habuisse Sanctum oportet, quando tredecim annis ante sumptum habitum Salmanticam venit anno MCCCCL, jam Sacerdos et celebris concionator. Hoc tamen tredecim annorum spatium expressime notat vita Hispanica recentior, quam vulgavit Fr. Augustinus Antolinus, ejusdem Ordinis Provincialis, et in Universitate Salmanticensi ad sacræ scripturæ prælectiones Cathedralicus, postea Civitatis Episcopus, ac demum Archiepiscopus Compostellanus: qui eam Vitam an. MDCV dedicavit D. Francisco de Sandoval, Lermæ Duci. Etenim ex ea cap. XI colligitur, tempus, quo Sanctus in Collegio S. Bartholomæi vixit, quatuor circiter annorum fuisse; idque his verbis. Ingressus in Collegium fuit Sanctus anno MCCCCL, XVI Februarii: postquam autem inde egressus est, mansit in civitate Salmanticensi quasi decem annis, sicuti referunt Cardinalis Antonianus et vir sanctus Joannes de Sevilla: deinde sumpsit habitum Augustinianum anno MCCCCLXIII, sicuti constat ex ejus professione.

si an. 1450
Salmanticam
venit,

(nulli cum An-
tolinio

B **C** Hactenus Antolinus, a quo allegati scriptores duo, alter coævus, alter scribens anno MDC, de quo infra, si solum meminerunt commorationis Salmanticæ indefinite, neque annum recepti ad Collegium Sancti notarunt; tota fides istorum XIII vel XIV annorum, resolvitur in alia monumenta quæ habuerit et secutus sit Antolinus, nec ipse tantum, sed alii quoque. Etenim eodem tempore quo ille, eademque in civitate Salmanticensi, scribebat et elebat suam Salmanticensem historiam Ægidius Gonsalvus d'Avila, cui ex Joanne Hispanensi aliisque sui temporis notitiis interxit vitam B. Joannis Sahaguntini; finiens quidem cum prædicto Epitaphio, sed tamen diserte affirmans pag. 381. quod egressus Collegio, decem annis habitavit cum Canonico quodam Petro Sancio. Eodem etiam tempore Hispanico carmine scripsit Julianus de Armendaris: qui licet etiam ipse Epitaphio prænotato deceptus, natum Sanctum dixerit anno MCCCCLXXX, commorationis tamen Salmanticæ tempus ante ingressum, idem quod Antolinus definiit: sicut etiam idem definiit D. Franciscus Ruiz de Vergara, in Vita D. Didaci de Anaya Archiepiscopi Hispanensis, cap. 20, ubi recensentur præcipui quique qui floruerunt in Bartholomæano Collegio per ipsum fundato, et pag. 106 ponitur elogium S. Joannis.

plures asse-
runt)

7 Interim ætas minor ea, quam exigit tot scriptorum consensus in definienda mora Salmanticensi, exprimitur etiam sub effigie, quam, ut genuinum ex prototypo, Petrus a Mariz Lusitanus ex pietate vocit, Olisipone xv Martii anno MDCIX, et sculptam præfixit proluxissimæ suæ de S. Joanne Sahaguntino Historiæ prænominato Duci Lermæo dedicatæ. Et ille quidem in progressu cap. 16, allegans ex Antolinio Chronicam Collegii, ubi annus receptionis notatur MCCCCL; satis vidit fieri non posse, ut tunc Salamanticam Sanctus venerit, jam antea ordinatus Sacerdos, nisi contra Canones id factus sit annos dimittat novemdecim natus; non tamen satis animorum habuit, ut eo argumento motus quidquam mutaret, quamvis cap. 5 præmisisset, annis omnino sex in Episcopio Burgensi vixisse Joannem, priusquam illuc se provehi pateretur. Quid ergo? Mavult Antolinium vocare in suspicionem erroris, ne 1450 legerit pro 1460 vel alio intermedio

non recte cre-
ditur obiisse

anno. Sed Antolinium nihil perperam legisse, certissimus testis, ipsamque Collegii Bartholomæani Chronicam præ oculis habens Vergara, irrefragabiliter probat. Prudentius fecit, et de anno Salmanticensis migrationis omnino tacuit is, qui ex Processibus ad Canonizationem adductis, ipso hujus anno, Italice collegit ediditque Vitam Jacobus Antoninus Valauri, Theologie Doctor, et ad S. Hieronymi de Caritate Presbyter Romæ. Dissimulato autem nodo isto, idem Velurius absque scrupulo annos ætatis XLIX Joanni definiit, de quibus tamen ante paucos annos nihil definitum fuisse, suo silentio satis indicat Antolinus, fidelissimus scriptor; utpote nihil asserere præsumens quod in antiquis scripturis non repererit; sed per solam traditionem accepta libere adducens in suspicionem fictionis, sicut infra apparebit. Habet ille cap. 38 Latinam inscriptionem, infra referendam num. 37 Actorum profitorum: non habet Hispanicam, una cum illa positam anno MDLXX; utique dubius de ætate, quæ in Hispanica, non in Latina exprimitur.

8 Ceterum Auctores illi, populari scribentes lingua, merito abstinnerunt, a Chronologicis scrupulis, coram vulgo indiscreto proponendis; ne ex uno, qui forte per decursum temporis obrepit errore, præjudicium crearetur historiæ reliquæ; et hoc ipsum valere potest, ad excusandum Interpretem Belgam. Nobis, ad Eruditorum satisfactionem et historiæ illustrationem intentis, non licet tutia, utcumque vellent aliqui, dissimulare; nec veritatis amantibus grave id esse solet. Certe Societas nostra (ut jam alius insinuat memini) grater accipit, in nostri S. Francisci Xaverii ætate deprehensum a Petro Passino errorem corrigi, et decennio juniorem demonstrari, quam fuerat ætatis creditus. Cur igitur timeam, ne Ordo Augustinianus ægre ferat si indiscussam hactenus sui S. Joannis ætatem, decennio saltem majorem nitam demonstrare, quam recentiores tradidere, antiquiora certioraque secutus monumenta? Dico igitur, anno MCCCCLXIX, aut etiam citius, natum illum, atque in patria sua Grammaticis ac Dialecticis artibus instructum, vicenariam circiter venisse Burgos; et in familiam Episcopalem admissum, annos aliquot, puta quinque vel sex, Decretorum studio ac Theologicis principiis impedisse ibidem, prius quam Sacerdotio intraretur, annos saltem XXV natus. Tum cepisse ad populum verba facere; nec nisi confirmata fama egregii sui in dicendo talenti, transiisse Salmanticam, jam tricennarium, eoque majorem, anno MCCCCL; receptumque inter Collegas Bartholomæanos, acto apud ipsos triennio, sumpserit gradum Baccalurei, ac porro decennium impenderit habendis concionibus promovendisque Theologicis suis studiis; adoque ad Ordinem venerit annos saltem natus XLIV: quæ justa ætas fuit gerendis, mox ab ipso novitiatu muneribus Magistri novitiorum, aliisque, de quibus per decursum historiæ agetur.

9 Ita Sanctus obiit circiter sexagenarius; aut etiam eo major annis quinque; si suspicari velis, annorum XLIX fuisse cum venit ad Ordinem: per errorem autem factum, ut quos annos numerabat cum seculum dimisit, eos diu post habuisse putaretur, cum abijt ex hac vita: et tunc censeri posset, annis circiter quindecim Burgis commoratus, antequam venerit Salamanticam; tanto jam aptior rebus magnis agendis, quanto ætate et experientia provecior.

§. III. De cultu S. Joannis, paulatim promotus usque ad Beatificationem et Vitæ tunc scriptis, ac demum secula Canonizatione.

De S. Joanne Sahaguntino (ut ex vulgi usu cognomen sumam) certiora sunt præter annos ætatis omnia. Non enim solum constat, mox ab obitu ejus cæpta patrari miracula, ejusque intercessionem ad sepulcrum invocatum a quum plurimis; sed etiam anno post nono,

D
AUCTORE D. P.
an. æt. 49
natus 1429:

sed dicendus
erit, saltem
decennio ma-
jor fuisse,
E

ideoque sub
an. 1419 na-
tus,

Sacerdos fa-
ctus circa
1445,

F

Salmanticam
migrasse anno
1450,

et forte an.
æt. 49 Ordi-
nem ingressus.

Miraculo an-
1488 notari
cæpta:

A *Christi MCCCCLXXXVII, sub attestacione Notariati descripta fuisse, sicut eorum pleraque Scriptor Joannes suis oculis vidit. Huc autem respicere videtur Herrera cum ait; Formati sunt de vita et miraculis Processus anno MCCCCLXXXVIII; sed dubito, an alio, quam jam dictum est, modo. Certius id videtur asseri annis MDXXV et MDXLII: qui processus utinam adhuc habeantur, notitiam nobis daturi plurimum, per dimidium istud seculum factorum miraculorum. Illis autem rite confectis et signatis, auctoritate Ordinariorum ut par est credere (fuerunt autem hi D. Franciscus de Bobadilla, et Rodericus de Mendoza) Actum de ejusdem in Sanctorum Catalogum relatione anno MDXLV et MOL, quando S. Thomas de Villanova, ejusdem Salmanticensis Conventus alumnus, factus Archiepiscopus Valentinus, serm. 2 de Sacramento altaris, de Joanne nostro loquens; qui hoc tempore, inquit, miro populi Salmanticensis studio egregiaque pietate, ob innumera quæ continenter ab eo eduntur miracula, colitur. Actum est autem sub Paulo III; et hoc decedente, progressum in causa sub MOLXXIV, LXXV et MDC, idque tandem a Sede Apostolica obtentum, ut Beatorum numero adscriberetur Joannes. Indultum quoque fuit die XIX Junii anno MDCL, ut die XII Junii in cœnobio Salmanticensi, a Fratribus Augustinianis, una cum Collegialibus, Capellanis, et Personis Collegii maximi S. Bartholomæi, quotannis de eo divinum Officium ageretur. Extensus postea favor ad provinciam Castellæ; deinde, ad preces Philippi III Hispaniarum Regis, ad universum Ordinem Augustinianum litteris datis Tusculi, die XV Octobris, anno MDCLIII; tandemque ad oppida Cææ et S. Facundi: quæ omnia Clementis VIII indulta fuere.*

B *una cum Collegialibus, Capellanis, et Personis Collegii maximi S. Bartholomæi, quotannis de eo divinum Officium ageretur. Extensus postea favor ad provinciam Castellæ; deinde, ad preces Philippi III Hispaniarum Regis, ad universum Ordinem Augustinianum litteris datis Tusculi, die XV Octobris, anno MDCLIII; tandemque ad oppida Cææ et S. Facundi: quæ omnia Clementis VIII indulta fuere.*

C *11 Eodem tempore, scilicet exente seculo XVI et ineunte XVII, Vitam ex Joanne Hispanensi sumptam in justo libri formam extenderat, Fr. Augustinus Antolinus supra laudatus; additis nonnullis certo sibi compertis, de actis ante mortem, et pluribus de gestis post mortem. Sed Vitam illam non nisi Provincialis factus in lucem edidit anno MDCV. Decima autem post anno, Christi MDCXV, ex Hispanico in Italicum conversam illam Bononiæ edidit Fr. Paulus Fraxinelli, Augustinianus et publicus sacræ Theologiæ Lector in ista Academia; nihil aliunde addens, imò nec sciens forsitan, quod ejusdem Beati Historium Ulissippone, per varia pia ac curiosa parerga, in volumen, bene grande extenderat, et anno MDCLX vulgarat Petrus de Mariz, Presbyter Lusitanus: cujus nobis, in iis quæ ex se addit, tanto minor quam Antolini auctoritas est, quanto longius a fontibus genuinis absuit. Et hi quidem ejus temporis, quos vidimus, Auctores sunt. Citat autem Antolinus etiam Silvium Cardinalem Antonianum; qui patria Romanus, anno MDXCII. Purpura donatus a Clemente VIII, prius obit quam scriptam a se Vitam Marizius efferret in lucem. Cum ergo dicatur Antonianus, multa et pedibus illigata, et soluta oratione scripsisse, nonnullas etiam orationes edidisse, credibile est, harum unam in Beatificatione ipsa Romæ dictam excusamque, quam habuerit Antolinus et cap. 33 citat sub titulo Vitæ Latinæ. Hanc quoque nobis gratum esset videre; si forte is ex Processibus eatenus productis, neque ad nos facile perventuris, aliquid hauserit Antolinio præteritum.*

12 *Marizius etiam laudat identidem Cantira, quibus Julianus de Armendariz eundem Beatum celebravit. Hanc Salmantinum origine in Bibliotheca Hispana Nicolai Antonii legimus, populari carmine Pinciæ edidisse anno MDCLIII, Elogia S. Joannis Sahaguntini: sed frustra dubitat Nicolaus, sitne hoc aliud opus a Vita, quam simili carmine Romæ edidit anno 1611; alias enim Vita illa posterior esset Marizii opere. Habemus nos Vitam illam in decem Cantica divisam, et Barcinone recusam anno MDCLXXII, quam Dux Alcazæ,*

Regius Locumtenens, testatur Salmanticæ prius excusam fuisse; secunda fortassis editione; nam prima omnino videtur curata Vallisoleti (Pincia hæc veterum fuit) ibi enim approbata legitur anno MDCLII. In hac præfatur Auctor, omnia a se composita fuisse postquam convalesceret ex venenoso quodam accidente, cui per annos octodecim tolerato, nec in Hispania nec in Italia remedium apud medicos eo consultos inveniebatur; stimulos autem sibi ad opus prosequendum additos, eo quod Salmantina civitas patria sua Patronum Joannem haberet; hunc autem ea sibi elogerat anno MDCLII, VIII Junii. Non longi igitur laboris opus fuit, et biennio citius luci datum, licet eodem compositum tempore, quo suum composuit Antolinus.

13 *Habemus ergo præter Joannem Hispanensem, jam tres Auctores, ex quibus, sed præcipue ex Antolinio, Vitam sancti Gotlice scripsisse se profitetur Georgius Maigretius, Prior Augustinianorum Tornacensium, et S. Theol. Doctor Lovanii, quam ille edidit Tornaci decem annis ante Italicam editionem Fraxinelli. Quartus Maigretio Auctor, non potest videri Hieronymus Roman, quamvis hunc quoque alleget Marizius, ut qui vitam S. Joannis inseruerit suæ Ecclesiasticæ Historiæ Hispaniæ: hanc enim aliaque plura ejus MSS. nunquam edita possidebat, eo sub onnum MDXCVII mortuo, Antolinus, qui transcriptam inde Vitam potuit Marizio commodasse. Quartus ergo Maigretio fuerit Joannes Marietta Dominicanus, qui Parte 3 suæ Historiæ Sanctorum Hispaniæ pag. 67 brevissimam B. Joannis Vitam inseruit, et Conchæ edidit anno MDXCV, allegans in margine quemdam Zamam, ex cujus lib. 14 cap. 26 ipsum acceperit, sed Bibliotheca Hispanæ auctori Antonio Nicolai ignotum; quem tamen haud multo seniore Marietta fuisse existimem. Maigretii vero librum, Latinum fecit et anno MDCCXXV Antuerpiensibus typis vulgavit Nicæus Baxius, cœnobii Augustiniani Vicarius. Adde his elogium insertum Vitæ D. Didaci de Anaya supra laudatum num. 6: proliit autem liber iste Madriti anno MDCLXI: cujus Auctor D. Franciscus Ruiz de Vergara et Alaba, intitulatur Eques militiæ S. Jacobi et Regiæ Majestatis, cui inscribitur in supremo Castellæ Senatu consiliarius.*

14 *Hic prædictum elogium simul et librum suum ornaturus, non solum præfixo in fronte libri S. Bartholomæo, hinc inde apposuit B. Joannem Sahaguntinum et Alfonsum Tostatam, in habitu Collegiali; sed insuper illius sculpendum sic curavit integro in folio, cum titulo veræ effigiei. Verum cum eo recipere illam et exhibere non audeo, visa ibidem effigie Philippi IV, a vulgo notissimis vultus regii lineamentis tam diversa, ut ejus sculptori nihil credere quis vellet de cujusquam similitudine. Nihil plus audeo fidere effigiei, quam Antolinus editæ a se Vitæ præfixit; qui enim non in veteri Ordinis habitu, sed recentiori et sur ætati accommodo Sanctum expressit, credi non debet ex antiquo prototypo illum accepisse. Marizius aliam, vultu et habitu dissimillimam, ex voto, ut ait sculpendam curavit, cum hæc epigraphe: Sancti Joannis de Sahagum vera effigies, seu potius Archetypon. Hujus ergo ectypon, ad formam minorem restrictum, accipe. Patere etiam ut num. 6 prolixioris Vitæ, expressurus Sanctum in veteri habitu Collegialium Bartholomæanorum, apud Vergaram inveniundo pag. 52, eadem lineamenta referre sculptorem jubeam.*

ex quibus et ex Marieta, Gallice scripsit Maigretius,

E

Latine a Baxio redditus;

prædictis etiam usus an. 1661 Vergaria

addita effigie,

F

sed verisimiliorem aliam hic datus:

ingenio semper ad magna quæque facienda pro-
penso ; suscepti, licet indignus et ineptus, scriben-
dam vitam et mirabilia opera nostri Joannis a S. Fa-
cundo, quatenus Claritas tua dignetur promovere
canonizationem ejusdem, Religiosi Ordinis Eremitarum
magni Patris nostri Augustini, et per suam
Professionem legitimi filii celeberrimi ac sancti
Conventus, in nobili Salmanticensi civitate consti-
tuti ; ut, quemadmodum misericors Deus eum, pro-
pter grandia merita sua, dignatus est æterna gloria
coronare in cœlis ; ita faciat honorari in terris ; et
ad memoriam hominum reduci innumera magnalia,
quæ divina bonitas sua per eum, in hac transitoria
vita degentem, voluit mirabiliter operari. Eadem
scriptio huc etiam faciet, ut Dei famuli magis in-
flammentur, incitenturque ad perseverandum in
sua pietate ; atque ut peccatores, dum cernent quo-
modo benignissimus Deus servos suos, tam in hac
mortali vita, quam in futura æterna glorificet ; evi-
gilent et exurgant de cœno delictorum suorum ; at-
que per veram pœnitentiam conversi ad Deum, con-
sequantur salutem. Serviet denique labor hic, ut
cuncti viventes sese commendent nostro Sancto
Joanni, eumque sibi acciscant patronum ac pro-
tectorem, cujus intercessione adjuventur apud
Deum.

D
in ordine ad
promovendam
Canonizationem.

profectumque
animarum,
scribit Auctor.

E

B
ac tandem
an. 1690,
Valaurius ex
Processibus
Italice.

15 *Herrera*, suum B. Joannis *elogium* sic fuit :
Faxit Deus, ut virum, tantis meritis illustrem et
tot miraculis clarum, post tot annos debito honore
decoratum, colat Ecclesia, quæ Sanctorum numero
ditescit, exemplo augetur, et gloria illorum exultat.
Ita ille in suo *Alphabeto Augustiniano*, quod sexto de-
mum anno postquam fuerat ceptum imprimi, Christi
MDCXLIV, absolutum habemus. Plures ejusdem aliorum-
que *Ordinum* de hoc argumento scriptores accumulare,
nihil opus est : ex omnibus enim his nemo est, quinovi
aliquid docere nos possit ; præter ultimum Jacobum
Antonium Valaurium, cujus supra memini, tunc scri-
bentem, cum *Herrerae* votum, toti *Ordini Augustiniano*
Hispanicæque Monarchiæ communi, exaudivit Alexander
Papa VIII, celebrata S. Joanne *Canonizatione*,
anno MDCXC die XVI Octobris. Nec aliud jam superest,
quam ut *Bulla Canonizationis* vulgetur, ac nomen in-
scribatur *Romano Martyrologio*. Interim ex prædictis
Antolinio, Marizio et Valaurio colligimus Acta ubri-
ora, præsertim post mortem, *Vitæ antiquæ subne-
ctenda*.

ANNOTATA D. P.

a Maria, hæc filia *Ferdinandi naturalis*, retento
Augustiniano habitu, Clarissarum conventum de Pe-
tris albis in Catalonia reformavit, indeque ad suum
reversa *Monasterium*, obiit cum opinione sanctitatis,
inquit *Herrera* in *Alphab.* tom. I pag. 148.

b *Matricale*, *Oppidum Extremadura*, inter *Eme-
ritam et Turrim-Juliam* (Merida, Truxillo) ubi *Ferdi-
nandus pater Mariæ* obiit ; ut locum hunc vileatur in
deliciis habuisse, nec mirum sit ibi filias collocatas. Ibi
obiisse anno 1424 Catharinam, Joannis II ex Regina
Maria filiam, et Infantis Henrici conthoralem ait
Herrera ; ibidemque septennem scribit obiisse Caroli V
filiam *naturalem* Joannam, et Annam Austriacam
ejusdem Caroli ex Joanne filio neptem : ut appareat
regium omnino fuisse *Parthenonem illum*. Hoc seculo,
extinctis *Sancto monialibus*, Fratrum est.

c Sorori, inquit *Herrera*, in Prioratu successit ;
et monasterio Cisterciensium Burgis, delas Huelgas,
præfecta, Augustini habitu non dimisso, regiam il-
lam et ditissimam domum sanctissime rexit, et in
ea obdormivit in Domino, *Fuerit hæc ex alia matre*,
ejusdem *Ferdinandi R. filia*.

F

VITA

Auctore P. Joanne Hispalensi.

Hispanice et Epistolariter descripta:

PROLOGUS.

Explicans intentionem scribentis.

Duci Gundisalvo Fernandio de Corduba, Ma-
gno belli Duci etc. Joannes de Sevilla.

Perillustris Domine.

Promptus exequi nobilis tuæ Claritatis mandatum ;
motus etiam precibus Excellentiæ suæ, præcelsæ
Dominæ Mariæ a ab Arragonia, Priorissæ Regalis
monasterii Dominæ nostræ Gratiarum, Ordinis
magni Patris nostri Augustini extra muros b Ma-
drigalenses, in regno Castellæ ; stimulatus insuper
postulationibus sororis ejusdem Dominæ Priorissæ,
Domicellæ c Mariæ de Arragonia, ambarum filia-
rum præpotentis Catholici Regis Hispaniæ, Neapo-
leos, et Siciliæ Ferdinandi ; eo etiam spectans ut
Claritas tua in sua perseveret magnanimitate, ex

Regatu dua-
rum filiarum
Regis Ferdi-
nandi

a
b

c

CAPUT I.

*Prior vita S. Joannis usque ad Professionem
inclusive.*

2 *Perillustris Domine.*

Ego Joannes de Sevilla, Religiosus Professus sub
habitu nostri gloriosi Patris Augustini, et per ejus-
modi professionem legitimus filius Conventus Sal-
manticensis, ejusdemque Vicarius, et Director
Conventus Domine nostræ Gratiarum a extra muros
civitatis Madrigalis ; deosculando humiliter manus
Excellentiæ Tuæ, cum omni debita reverentia, ei-
dem significo, quod videns miracula et opera admi-
randa, quæ Deus infinitus ostendebat et operabatur
quotidie, per beatum Patrem Joannem a S. Facundo,
et singulari erga eundem devotione motus ; volui
informari de vita atque natalibus ejusdem Beati
Patris, tamquam Vicarius Generalis Ordinis nostri
sancti Patris Augustini ; idque ex potestate mihi
facta

Auctor, ut
Vicarius ge-
neralis,

a

A facta ab adm. Reverendo Patre nostro Generali per Hispanias, Patre Anselmo *b* piæ memoriæ. Cum ergo commorarer in monasterio sancti Patris nostri Augustini nobilis civitatis Vallisoletanæ; ibidemque etiam tunc degeret D. Martinus de Castrillo, Regius Locum-tenens in civitate S. Facundi, et germanus frater beati nostri Patris Joannis a S. Facundo; multis precibus eum coegi; ut mihi plenam notitiam traderet, de natalibus, vita, et conversatione fratris sui P. Joannis: quam mox propria manu consignavi scriptis, ut, si misericordî Deo placeat eum referri in Catalogum Sanctorum canonizatorum, non desit notitia debita eorum ornamentorum, quibus in hac mortali vita degentis pueritiam, adolescentiam, reliquamque ætatem, in seculo et religione tractam, exornavit. Illam autem accepi et audivi ut sequitur.

3 Perillustris Domine.

scribit quibus parentibus natus Joannes,

B Juxta instructionem mihi ipsi datam a præscripto germano fratre B. Joannis de S. Facundo, verum est; quod idem Joannes fuerit legitimus filius D. Joannis Gonsalvi de Castrilio et D. Sanciæ Martinii, qui ambo honesti ac probi Christiani Catholici et Dei servi, cives oppidi S. Facundi, cum non sine dolore grandi diu steriles convixissent, optata proli gratiam coperunt a divina clementia petere, per intercessionem Sanctorum suorum; ut ita melius majorique cum animi sui solatio, eidem porro famulari possent. Ad preces ferventissimas eum in finem fusas, jungebant peregrinationes crebras ad celebriores quasque ecclesias et capellas, ibique per novendium suas frequentabant supplicationes; sæpius autem ad reclusorium quoddam extra muros oppidi San-Facundini, in via Francorum dicta, S. Mariæ ad pontem nominatum. Ibi placuit Deo atque Deiparæ Virgini eorum vota exaudire: istic enim sensit D. Sancia concepisse se fœtum, quem consueto tempore peperit masculum; et quia primogenitus ipsis erat, patris nomine dici voluerunt Joannem.

Deipara invocata conceptus:

ex eadem matre fratres tres

4 Post hunc alios quoque tres filios, ac totidem filias, eis Deus concessit: quorum hæc sunt nomina. Prima post Joannem in lucem prodit filia nomine Maria; quam probe educatam institutamque nobili cuidam Ferdinando de la Liama desponderunt uxorem. Hanc secutus est filius Ferdinandus de Castrilio, qui Religiosus factus in Abbatia S. Benedicti Sahaguntinensis, deinde Prior in monasterio Villæ-novæ S. Mancii, deinde Abbas ad S. Andrea de Spinareda, obiit denique Granatensis Episcopus, tempore *c* Saracenorum. Tum nata iisdem est filia secunda, nomine Joanna, nobili viro Lupo de Penalosa nupta, et in presentiarum Alconii habitans. Rursum secuto filio, datum ad sacros fontes est nomen Ludovici, qui modico vixit tempore: et huic successit filiarum tertia, cujus nomen mihi exciderat de memoria, quando hæc volui scripto mandare. Denique genuerunt supra nominatum D. Martinum de Castrilio, ex cujus ore ipsemet accepi quæ scribo. Hic in oppido S. Facundi residentiam quidem suam habebat, sed Curia elementissimorum Regum nostrorum Ferdinandi et Isabellæ obstrictus, eandem solebat *d* comitari.

totidemque sorores habuit;

duas alias ex Noverca.

5 Paulo post *e* visum est Deo ad sese evocare matrem, et ad æternam gloriam transferre: quo casu ad secunda vota coactus Joannes pater, aliam sibi conjugem copulavit, ex qua filias duas genuit. Primæ nomen fuit Agnes, et venit in manus D. Sanci de Castellanis, civis Sahaguntinensis: secunda, appellata Catharina, nupsit D. Sancio Herresuelo, similiter civi Sahaguntinensi, et tunc Sar-

riæ Præfecto. Atque hæc sufficiant de natalibus D. beati Patris Joannis; ut innotescat, qua ratione divinitus fuerit concessus suis parentibus, quatenus Deo sancte famularetur in præsentî et in futuro cœlesti gloria potiretur.

6 Perillustris Domine.

Explicatis beati nostri Joannis natalibus, per quos primus fuit suorum fratrum atque sororum, Dominationi Tuæ debeo declarare vitæ illius cursum in seculo, usque ad statum religiosum, in nostro sacro Ordine susceptum: qui ex relatione, a D. Martino de Castrilio mihi facta, sic processit. Cum esset parentibus suis primogenitus, ab iisdem tenere diligebatur: ideoque traditus quantocius est ad scholas, primis litterarum legendarum scribendarumque rudimentis imbuendus. Inde ad Latinitatis studia promotus, magnos in humanioribus scientiis fecit progressus. Eminebat autem jam tum in puero rara devotio, cum propenso ad preces et jejunia animo: eratque in omni actione tum compositus, ut facile appareret, quod eum sibi Deus in famulum specialem destinasset. Quod etiam sentiens pater ejus, dicere solebat: Quicumque vixerit, videbit, hunc virum sanctum fore. Inter alia animi religiosioris indicia hoc etiam erat, quod amabat de loco sublimiori cœtaneis pueris prædicare, ut ne unquam peccarent, sed Deo fideliter famularentur: ad quod eis efficaces sane proponebat rationes. Quantum autem proficiebat ætate, tantum crescebat in eo pietatis erga Deum fervor, et sanctæ conversationis elucebat splendor. Itaque amabat eum singulariter pater, ejusque studia quibuscumque poterat modis promovebat. Curavit ergo ut vici cujusdam, Coderuilios *f* dicti, Parochialis titulus in puerum conferretur: constituto qui animarum curam ageret Administratore; dum interim beneficii reditu ipse fruebatur ad sustentationem filii.

Latinis excultus litteris,

et beneficio Curato instructus ad sui sustentationem,

7 Verum Joannes factus adultior, et nullis dum sacris initiatus *g* Ordinibus, considerabat quanti discriminis res esset curam gerere animarum. Dixit igitur patri suo: Pater carissime, contra conscientiam esse videtur, quod sustineam, nec tamen geram curam animarum. Itaque per Deum oro, resignemus in alterum istud beneficium, qui magis eo indigeat, et melius quam ego de ipso possit reddere rationem. Cui pater; At mihi, inquit, videtur, fili, expedire magis ut ipsum retineamus, ad prosequenda studia tua, teque exinde sustentandum; dummodo Administratori sua merces solvatur. Filius nihilominus, rationibus potior *h*, persistebat, rogans per animæ salutem, ne conscientiam suam gravatam vellet. Aderat huic contentioni avunculus *i* adolescentis, Joannes Alphonsi: qui audito nepote ad beneficii resignationem obfirmato, iracundia motus cœpit ei levitatem, inconstantiam, et commutabilitatem exprobare, eo quod destinatos sibi reditus refutaret. Ad quæ magna cum submissione Joannes: Obsecro, inquit, ut me molestus mihi sis; scio quid agam: nihil admittere volo quo conscientia lædi possit. Tum conversus ad affinem avunculus: Cognate, inquit, idoneus ille mihi videtur Burgensi Episcopo, sibi in talibus complacenti. Placuit consilium patri, et simul ambo profecti sunt ad prænominatum Episcopum, Alphonsum *k* de Cartagena: qui intellecta laudabili Joannis vita, amanter ipsum suscepit; adeoque carum habuit, ut quotidie cum eo Horas canonicas recitaret.

E

f

g ex scrupulo sese eodem abdicat:

F

h

i et ab avunculo commendatus Burgensi Episcopo,

k

8 Perillustris Domine.

Beatus Joannes noster in Curia Burgensis Episcopi constitutus

collatis sibi ab eo beneficiis etiam renuntiat,
l

A constitutus, cum totum se cultui divino impenderet, ita Præsuli isti placuit, ut varias in ipsum Præbendas / contulerit ad omnia idoneum illum existimans, atque intendens ulterius ipsum provehere majorique dignitate augere. Verum conscientia stimulis actus Joannes; et considerans, quam multa in Episcopali palatio sese offerrent impedimenta Deo servire cupienti, propter multitudinem illuc affluentium, perplexitatemque causarum tractandarum, quas inter difficile esset salvare animam; neque se posse ibi eam obtinere quietem in Dei famulatu, quam concupiscerebat; ab Reverendissimo illo petiit facultatem, secedendi ad aliquam solitudinem, ubi Deo commolius famularetur. Existimabat Episcopus non aliunde proficisci petitionem ejusmodi, quam quod minora votis ei hactenus contulisset. Itaque, Si propterea, inquit, postulas licentiam recedendi a me, quia non satis tibi providi: polliceor primo vacaturum Canonatum *m*. Cui Joannes: Non hoc, inquit, moveor ego, neque istud intendo; verum e contrario obsecro Reverendissimam Gratiam Tuam, ut potius cogites, in quem beneficia mihi collata, quam potes optima conscientia transferas: mihi enim certum est ea non retinere.

et habendus ad S. Agathæ concionibus vacat,
ii

B 9 Agnoscens Episcopus serio agere Joannem, atque omnino aspirare ad perfectionem vitæ majorem, resignata in suas manus beneficia acceptavit, atque in alios bene meritos contulit. Joannes vero accepta licentia, secessit a curia, seque contulit ad parochialem S. Agathæ in Burgensi civitate ecclesiam; unica, et ea perquam tenui ibidem capellania contentus; secundum cujus obligationem quotidie offerebat Missæ sacrificium: et populo coepit Dei verbum prædicare, cum magno civitatis totius concursu. Post aliquantam vero in tali exercitio moram, tenuissime victitando, statuit ad Salamanticensem Academiam se transferre, ibique sublimiorum scientiarum studium prosequi. Receptus ergo ibi fuit in Capellanum nobilis, eruditi, et celebris Collegii S. Bartholomæi, prope Parochialem ædem S. Sebastiani; in qua quotidie operabatur Sacris, per varias autem urbis ecclesias frequenter habebat concionem. Deinde consuetus in ea Academia Gradus *o* suscepit: et in exectione *p* calculi cruciatus perpressus incredibiles; ab eisque miraculo *q* liberatus, vovit statum vitæ quam posset perfectissimum suscipere, in quo acceptam divinitus sanitatem Dei obsequio et verbi ejus prædicationi impenderet.

Salamanticam transgressus,
o p
q
fit ex voto

C 10 Omnibus autem expensis, decrevit petere habitum Eremitarum sancti et gloriosi Patris Augustini, in ipso Salamanticensis urbis Conventu: quod suum desiderium cum R. P. Priori exposuisset, et hic ad suos Religiosos retulisset; summa omnium voluntate et gaudio (nam ejus merita pridem noverant) ad habitum susceptus est, anno MCCCCLXIII xviii Junii. Deinde vero ita vixit, tam verecundus, tam humilis, tam carus universis, ut quavis adhuc Novitium, Superioris pene loco haberent. Ita transacto tirocinii tempore, unanimi totius Communitatis assensu receptus ad Professionem, eandem nuncupavit in festo S. P. N. Augustini, die xxviii Augusti, anno MCCCCLXIV. Exinde vixit sanctissime, observans Regulam et Constitutiones quam accuratissime; Deo serviens die noctaque; et cum timore atque amore obedientiam complens usque ad finem vitæ: quemadmodum poterit suo tempore per legitimas informationes probari. Hæc vero paucis narrata sufficient, ad excitandam devotionem Dominationis Tuæ versus B. P. Joannem a S. Facundo.

Augustinianus, anno 1463;
et professus 1464,
vixit sanctissime.

ANNOTATA.

D
 A. J. DE
 SEVILLA.

a Dicitur etiam Conventus S. Mariæ de Pietate, et reformationem suscepit an. 1433, atque hoc titulo suberat ipsi Joanni Reformationum Vicario.

b Anselmus de Monte Falcone, Beatis Ordinis ab Herrera annumeratus, electus dicitur Generalis an. 1486; absolvi ab onere impetravit an. 1495, et 1496 vel 97 obiit Romæ, die vii Septembris vel Januarii. Nec diu post debuerunt hæc scripta esse; quando scilicet Magnus Guadizalus, jam regno Neapolitano pulsus Francis potitus, multum videbatur auctoritate sua posse efficere apud Alexandrum VI, tunc Pontificem et sibi contra Francos colligatum.

Regius Parthenon Madrigalensis.

c Granata, Maurorum opus, antiquioribus Episcopatum Hispanicorum notitis inaudito, nullos Episcopos habuit, nisi cum anno 1492 a Catholicis Regibus Ferdinando et Isabella, per Magnum eorum Capitaneum Guadizalum predictum, ab Alexandro VI erecta in Metropolim est, subjectis ei Guadixensi et Almericensi veteribus Ecclesiis, reamintatoque Archiepiscopo Ferdinando de Talavera ex ordine S. Hieronymi. Quid ergo? Guadix, antiquitus Acci dicta, Granatæ proxima Sedes, olim fuerat Episcopalis. Hanc, capta civitate cum pluribus aliis an. 1484, non solum restituerit Rex Ferdinandus auctoritate Innocentii VIII, sed a regia tunc urbe, quam pariter subjiciendam sperabat, institutum tunc Episcopum Ferdinandum de Castrilio, voluit per anticipationem nominari Episcopum Guadicensem et Archiepiscopum Granatensem, designatis jam tunc Dignitatibus, Canonicis, Portionariis, et Capellanis, sicuti tunc factum ait Tamayo de Salazar tom. 4 Hisp. Martyrologii pag. 500. Sic in Vita S. Oldegaru 6 Martii num. 17 dicitur Bernardus Ausonensis Episcopus, obtinuisse Metropolitanæ dignitatem, cum titulo Archiepiscopi Tarraconensis, licet urbs adhuc deserta jaceret per annos 20.

15

d Hæc phrasis videtur indicare, Martinum quoque obiisse, prius quam Vita scriberetur. Et sane, si vixisset, potuisset ac debuisset rogari, ut quæ verbis dixerat consignaret scripto, Processibus servituro.

e Puta circa annum 1434, ut septem liberos illa ediderit spatio annorum, 14.

f Ita etiam legit Avila: Antolinus autem, et alii post eum, solum Dornillos.

g Majoribus scilicet: nec enim potuit Parochia suæ redditibus frui, nisi minores Ordines, vel saltem Tonsuram Clericalem, suscepisset.

Quomodo dicatur Granatensem Episcopus, ante urbem receptam Sancti frater?

h Quis dicit duodennis pueri hanc fuisse providentiam, et dubitet circiter vicennem tunc Joannem credere?

i Licet vox Hispanica Tio indifferens sit, ad significandum fratrem patris vel matris; cognomen tamen Alphonsi, diversum a nomine avi paterni, qui Gonsalvus; et Materni, qui Martinus videntur nuncupati; facit ut suspicer, fuisse fratrem secundæ uxoris, hic innominati, cui Alphonsus pater fuerit; atque ita is fuerit Joannis, non quidem proprie dictus Avunculus, sic tamen appellatus, sicut Noverca appellabatur Mater.

k Tenuit Alphonsus de Cartagena Burgesem Sedem, ab an. 1435 ad 1455. Avila dicit, eum fuisse filium D. Pauli a S. Maria, per S. Vincentium Ferrerium abducti a Judaismo; et addit, tanta doctrinæ famæ claruisse, ut, cum ex Germania rediret, compositis inter Imperatorem Albertum et Casimirum Poloniae Regem controversiis; Eugenius IV coram Cardinalibus dixerit; Profecto si D. Alphonsus Burgensis Episcopus ad nostram Curiam accesserit, non sine verecundia sedebimus in Cathedra S. Petri.

F

A 1 *Sexto Burgensis commorationis anno, initiatum Sacerdotio Joannem, ait Mariz. lib. 1 cap. 6.*

A. JO. DE SEVILLA.

m *Intellige, Majorem: nam Minorem saltem mox ab Ordinibus susceptis ei collatam, omnes alii scribunt.*

n *Vulgo S. Gadea dicitur, et in historia est memorabilis, quod ad eam ecclesiam solerent adduci Nobiles Castellani, juramento sese expurgaturi cum opus erat: qua occasione large digreditur Marizius, ad varia purgationis genera, antiquitus usurpata; puta ferri candentis, aquæ ferventis, etc.*

o *Theologiæ Baccalaureatum intelligit Antolinus, eoque hunc locum citat: qui amplius confirmatur, ex ipsius infra dando chirographo.*

p *Antolinus, et hunc secuti alii, dicunt, subiisse Sanctum sectionem, ex consilio præcipuorum duorum medicorum, Doctoris della Regna senioris, et Doctoris Medinae.*

q *Idem nullum hic miraculum agnoscunt, solum felicitatem sectionis mirantur, et hanc precibus ejus votoque adscribunt.*

CAPUT II.

B *Religiöse Joannis virtutes, et prædicandæ veritatis fiducia.*

11 *Perillustris Domine.*

Postquam ostendimus, quomodo B. P. N. Joannes a S. Facundo progressus sit, usque dum sese voto obligavit, ad trium Evangelicorum consiliorum observantiam; convenit ut, ad excitandam Dominationis vestræ sinceram devotionem, declarem, quam perfectus fuerit omni vita, in Religione traducta; idque ut potero brevissime, gratia Spiritus sancti adjuvante. Placeat ergo intelligere, magis in particulari, quem tenerit modum vivendi in sacra Religione, prout quam brevissime scribere mihi dederit Spiritus sanctus; et prout intellexi ex fide dignis honoratisque personis, ipsi tum intra quam extra monasterium confiteri solitis. Imprimis autem jam diximus, conversationem nostri B. Joannis talem fuisse, ut omnibus exemplar et norma vivendi esset, præsertim Religiosis. Quantum autem ipsummet attinet, adeo tenera erat conscientia, ut in sui ipsius examine statis temporibus occuparetur quotidie, præsertim quoties monasterio egressus illuc redierat, et priusquam cubitum se conferret. Numquam etiam incruentum Missæ sacrificium obtulisset Deo, nisi animo rite per Confessionem expiato A.

Fuit Joannes, conversatione exemplaris,

conscientia tenerrimus,

C illuc redierat, et priusquam cubitum se conferret. Numquam etiam incruentum Missæ sacrificium obtulisset Deo, nisi animo rite per Confessionem expiato A.

A Superioribus obedientissimus,

12 Erga superiores invenimus fuisse semper obedientissimum, et hanc virtutem maximi æstimasse: neque enim visus est inquam vel minimum contra eam deliquisse. Ad cujus rei confirmationem D. Martinus de Castrilio, ejus germanus frater, mihi dixit; quod, cum aliquando profecto in patriam indultum ibi commorandi tempus brevius esset, quam negotia, propter quæ venerat, requirebant; miserit ad Superiorem, qui facultatem protrahendæ moræ faceret. Verum cum nuntius redire cunctaretur, et tempus interim expirasset, continuo Joannes, (sicut frater ejus juratus asseruit) in conclave quoddam se reclusit; nemini loquens, neque cibi aut potus quidquam sumens, quousque allata ei esset requisita facultas: prout allata est, post duos dies noctesque sic exactos. Insuper affirmavit idem germanus ejus, quod aliquando veniens in patriam, consanguineorum a atque amicorum visendorum causa; et transiens Villam novam S. Mancii, ubi quidam ejus b germanus morabatur, ob quandam culpam excommunicatus, idque nibili faciens; id

(uti insipientibus patuit argumentis)

a

b

sciens Joannes ipsum acriter reprehenderit, hortatusque sit ut Matri Ecclesiæ obediret; illo nihilo minus pervicaciam tenente, nec videre illum nec audire sustinuerit. Frater ergo ille parabat se ei alicubi obvium ultro dare: sed nuntiari ei jussit Joannes, frustra id futurum; nec enim alloquio suo dignandum: unde manifeste cognoscitur, quam esset in Dei timore firmus; præceptorumque, tam a Superioribus quam ab Ecclesiâ profectorum, observans.

erga Religiosos humillimus,

13 Cum Religiosis agebat humiliter, omnium reverens, omnesque honore præveniens, quo etiam eorum omnibus se faciebat. Si quem sua causa commotum intelligebat, continuo flexis genibus indulgentiam postulabat; neque assurrexisset, quin illam obtinuisset, omnes bene ædificatos pacatosque relinquens. Si quis eum durius compellaret, nihil eo commovebatur; sed boni consulebat omnia, et patienter sustinebat. Nemo conturbatum unquam conspexit: e contrario scimus, quod cum aliquando per silvam Madrigalensem iter haberet, P. Fr. Petro de Monroy comitatus; ibique c ab obviis grassatoribus essent non solum spoliati rebus omnibus, etiam Breviarius, sed insuper contumellis onerati; paucos post dies contigit ipsum illorum ducem Confessionis causa venire Salmanticam; et nescium quod Joannes esset cui confitebatur, acta omnia exponere, addendo quod extrema paupertate eo fuisset impulsus. Audivit hominem sibi constans Joannes; neque manifestans ipsum se esse, quem spoliaverat; post salutaria autem monita, ne similia posthac patraret ei data, assumpto socio circumivit per civitatem, quæsiturus eleemosynas; quibus donatum latronem, corporaliter ac spiritualiter adjutum, dimisit. Hujusmodi autem exempla infinita possent commemorari, ad longanimitatem ejus declarandam.

c

E longanimitas erga injurios sibi,

14 Si quis me interroget, quomodo se haberet erga calamitosos atque afflictos, viduas pupillosque oppressos, aut opis alienæ indigos ægrotosque; respondeo, naturali quodam impetu ferri solitum ad omnes juvandos, tum piis admonitionibus, tum eleemosynis eo fine conquisitis: eodemque affectu Dominicis ac festis diebus nosocomia visitabat, et inopes familias sibi notas. Similiter studebat ad pacem et concordiam omnes adducere, sopitis inimicitias litigiisque: quo factum est, ut Salamanticæ commorans, multas cædes impediens inter duas prænobiles ibi familias, Monroyorum d et Manzanorum; prout ejusdem urbis honorati cives complures mihi retulerunt. Quin etiam cum civilibus discordiis tota in partes scinderetur civitas, nobilitate ad arma ac cædes prompta, cui compescendæ majestas Regia frustra fuerat; missus eo Joannes, velut Angelus pacis, omnes cohibuit, et formidabilem discessionem stitit. Profunda humilitas ejus hinc cognoscitur, quod quando aliquis ei agere gratias volebat, pro beneficio per ipsum divinitus impetrato; monebat eum, gratias referre Deo: nam miserum se peccatorem esse, qui nihil ultra posset quam ille sibi largiebatur.

misericors erga afflictos,

pacis studiosissimus,

f

d

omnia ad Deum referens;

15 In administrando Pœnitentiæ sacramento, quam esset discretus, et quam teneræ conscientiæ; testantur, quotquot audivere illos, qui confiteri ipsi solebant; hi vero innumeri erant, quorum etiam hodieque vivunt complures. Numquam ille, nisi restitutione peracta, absolvisset ad eam faciendam obligatos, ex alienæ rei detentione injusta, quando ipsa eis possibilis erat; quod si non esset, interponebat sese medium apud læsos, eosque exorabat ut eleemosynæ nomine remitterent debita. Similiter negabat absolutionem mulieribus, quæ absque justa causa vel necessitate cerussa aut fuco utebantur; neque

discretus erga pœnitentes;

sed minime indulgens; A neque dissimulabat cum Ecclesiasticis, donec persuasisset cæsariem rescindere, et habitu statum suum decente uti. Idem erat erga matronas, nullatenus eis permittens grandiores eleemosynas facere, absque expresso consensu maritorum: neque Nobilibus sua relaxasset peccata, nisi domo pulsos quos in ea habebant lenonibus atque maleficis. Hæc autem omnia habeo ex testimonio plurium honoratorum virorum, ac nominatim ex ore cujusdam Roderici Guaras, tempore dissidii inter Manzanos et Monroyos gliscentis famosissimi, qui Salamantica habitabat prope S. Joannis de Alcazario.

gratiosissimus ad concionem, 16 Ad ejus conciones maximus erat concursus populi, tam potenti illicio attrahi soliti, ut passim dicerent, Sumus auditori concionatorem gratiosum.

Interim tam erat imperterritus hoc in munere, ut numquam parceret veritati, loco tamen suo ac tempore dicendæ; adeo ut nullis minis, nequidem ipsa morte proposita, silentium sibi imponi pateretur.

liberrimus tamen Hujus rei complures possent adduci testes, audire salutare ejus monitiones, soliti hodie dum superstites.

Nominatim autem in veritate declaro, affirmatum mihi ab Equestris ordinis viris gravissimis, qui B. Joannem prædicantem audiverant Albæ de Tormes, quatuor leucas Salamantica, coram D. Garcia de

B Toletu Duce Albano *e*, eum tanto cum fervore castigasse segnitiam optimatum in familia sua regenda, rerumque alienarum detentores injustos, eorumque adjutores et fautores malefactorum; tum etiam subditorum suorum oppressores, grassatores, et factionum duces; ut nemo dubitaret quin Deus omnipotens loqueretur per os ejus, ad correctionem præsentis ibidem Nobilitatis præcipuæ.

Hinc offensus Dux Albanus, 17 Cum autem ea dicendi libertas adeo graviter commovisset Albanum, ut iracundia elatus, continuo eum ad se vocarit; et in ampla quadam aula, sub qua fluvius Tormes decurrebat, coram multa Nobilitate adductum acerbis verbis et contumeliosis perstrinxerit, veluti hominem infrunitæ dicacitatis.

Cum autem Equites illi qui aderant, Ducem viderent sic æstuantem, imo spumantem labiis; timebantque ne hominem juberet de fenestra præcipitem in fluvium dari; etiam dicentem inter alia audierunt: Quandoquidem, Pater, nullum nosti frænum linguæ tuæ ponere, ne mireris si quis regredienti tibi illud injiciet. Tum Sanctus, qui hactenus silentium tenuerat; Quem in finem, inquit, Domine, suggestum conscendo? ut veritatem auditoribus annuntiem, an vero ut eis adulando turpiter palpum faciam? Scire Dominationem tuam convenit, prædicatorem esse debere sic comparatum animo, ad veritatem dicendam, tam in enuntiandis castigandisque defectibus, quam in virtute laudanda, ut velit pro ea causa etiam mortem oppetere; quibus cum plura in eadem sententiam addidisset, a Duce, ut melius potuit, expedit sese, seque in viam dedit Salamanticam versus, unico socio P. Petro de Monroy comitatus.

C 18 Jam medium circiter iter confecerant, venerantque ad locum patentem ac desertum; quando ad se procurrere conspiciunt equites duos, lanceis gladiisque minaces: quare socio suo Joannes dixit, Viden' accelerantes duos equites istos? Nihil boni cogitant, sed veniunt probaturi patientiam nostram. Verumtamen, si pro nobis est Deus, quis poterit nocere? Ad quæ socius: Equidem eorum intentionem ignoro; sed prius quam nimium vicini nobis fiant, experiar Deo adjuvante quid velint; seque inclinans, cœpit in manicam saxa colligere. Ast Joannes id conspiciens; Nondum, inquit, o Pater, perfecte religiosus es, qui malum malo rependere vis: nescin' moneri nos a Domino, quod tribulationes et tentationes in hac vita sint tolerandæ?

et mittit duos equites,

C Nisi protinus te exoneraveris, nec unum quidem pedem promovebo amplius. Noli metuere: pugnabit pro nobis Deus. Hoc dicto pedem fixit, neque se movit, quoad ille saxa abjecisset. Tum iter prosequentes illos, assecuti equites, non longius aberant quam jactus est lapidis; cum eorum equi substiterunt immobiles; et quantumlibet calcaribus urgerentur, promovere gressum non potuerunt; sed trementes spumare atque sudare cœperunt: quo illi viso, conterriti etiam ipsi sunt, satiasque duxerunt agnoscere culpam, et auxilium cum indulgentia suppliciter postulare.

C 19 Tum Joannes quæsit, quid vellent: et illi fassi sunt, se emissos a Duce, ut comprehensos caderent fustibus usque ad mortem; nunc vero equos sibi immobiles substitisse, quos ut ab invisibili nexu solveret, et ipsos a culpa, humiliter precarentur. Quibus Joannes peramanter respondens, Misericors, inquit, est Deus, amici, qui vos servavit a tam grandi peccato, nos vero liberavit a manibus vestris: idem vobis crimen designatum remittat; atque a peccatis absolutos, faciat incolumes et salvos domum reverti. Cavete ne talia deinceps admittatis, et timete Deum, atque abite in pace, nuntiantes Duci id quod vobis in via contigit. Tum illi consensu statim equis, quam celerrime reverterunt Alham; et prius quam in domos se suas reciperent, accesserunt ad Ducem; quem invenerunt mire afflictum consternatumque, ac veluti moribundum, nulla apparente mali tam gravis et subiti causa. Cum ergo introgressi equites facta narrarunt, agnovit Dux; unde et quid pateretur. Jussit ergo suorum aliquos confestim Salamanticam recurrere; adentesque monasterium, cui alias optime afficiebatur, pro Dei amore obsecrare, ut, siquidem vitam suam salvam vellent Patres, in extremo positam, remitterent ad se confestim beatum nostrum Joannem, a quo sciebat solo juvari se posse.

C 20 Vicarius tunc monasterii erat R. P. Joannes Salamanticensis, qui, B. Joanne assumpto, sine mora Albanum profectus, Duci se stitit. Illic vero obviam illis procurrens, ad Joannis genua sese provolvit, veniam petiit, auxilium postulavit: seque de admisso facinore accusans, monuit fidenter redire, ad conciones ibidem habendas suaque vitia corrigenda, et viam salutis commonstrandam. Ast Joannes, gravibus verbis, sed reverentia erga Ducem conditis, vitam ejus moresque reprehendit; et a salubriter compuncto, atque a Ducissa *f* ejus conjugæ, veniam redeundi petiit et obtinuit; referens, præter alias eleemosynas sibi ab ipsis factas, paramenta quædam sacerdotalia, interque ea vela calicium et corporalia valde pretiosa, quæ post obitum B. Joannis diu penes me habui. Neque a solo Albano Duce, veritatis causa sic periclitatus ille est: sed a pluribus tam nobilibus quam plebeiis personis, adeo ut nihil dubitemus, imo certi simus, mortem ei veneno illatam ab impudica muliere quadam. Id quod ita fidenter affirmo; quia fide dignos testes habeo, qui ipsam mulierem, cujus ille lasciviam impudicitiamque castigaverat, jurantem audiverant, id se effectui daturam intra annum: sicut reipsa accidit. Continuo enim exarescere cœpit, cum tam manifestis præbiti sibi veneni indiciiis, ut omnes inde mori eum affirmarent.

C *f* *veniam petiit.*

ipse denique Sanctus veneno moritur.

ad ipsum cum socio fustigandum;

ad ipsum cum socio fustigandum;

ad ipsum cum socio fustigandum;

ad ipsum cum socio fustigandum;

D *A. JO. DE SEVI-LIA.*

quibus divinitus impeditis,

E *Dux ipse torquetur ad mortem;*

E *et a revocato ad se*

E *f* *veniam petiit.*

E *ipse denique Sanctus veneno moritur.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

E *f* *veniam petiit.*

ANNOTATA. D. P.

A Antolinus cap. 21 §. 2 addit, quod ea de causa increpitus in Capitulo a Priore, quia tam frequens Confessio Fratribus molesta erat; respondebat humiliter, Confiteor, Fratres, culpam meam, et ignosci peto: aliter tamen facere non possum. Cum enim peccator sim,

A sūm, nescio odio an amore dignus; hunc ut possum requiro, et toties ad Pœnitentiæ sacramentum recurro, ut salutem consequar. Ignoro qua die vel hora venturus sit Dominus meus, ad ponendas mecum rationes; et video alios repente mori, alios de statu mentis dejici, dum infirmantur: satago igitur ut eo tempore paratus inveniar, ad reddendam rationem. Sæpe confiteor, quia omni hora pecco.

A J) DE SEVI-
LIA
Frequens Con-
fessio Joannis.

a *Interpres Belga, non considerans, quod vox Parentis Hispanis æque ac Italis et Francis indifferens sit ad quemcumque consanguineum, majores ac consanguineos vertit; eo sensu, quo Genitores nostros Belgicæ vocamus Ounders; quos tamen, etiam novecæam, præmortuos Joanni, cum adhuc Burgis esset, alii omnes affirmant.*

b *E. eum. 4 apparet hunc fuisse Ferdinandum, tunc eo loci Priorem.*

c *Avila locum nominat Cantalapiedra.*

Monroyorum
et Manzano-
rum factio.

d *Antolinez cap. 33, Mariz. cap. 17 prolixè describunt, quomodo D. Maria de Monroy, vulgo dicta, la Braba, id est Generosa et intrepida, ultura necem duorum filiorum suorum, a duobus fratribus Manzoni occisorum, ipsos in Lusitaniam usque militari habitu insecuta et assecuta invaserit; et umborum manu sua cursorum capita, hastis infixa, detulerit Salamanticam; eaque tumultu filiorum imponens quasi vexillum extulerit conjurantium in excidium Manzanorum; æque potentis familiæ; unde in partes scissa Nobilitas tota, secum divisum populum omnem, integro jam fere seculo, tenebat: sic ut nemini tutum esset inarmato procedere, et cædes quotidiana patrarentur, etiam in ecclesiis.*

B

e *Primus hujus tituli Dux, proavus Ferdinandi Albani, sub Carolo V in Italia et Philippo II in Lusitania ac Belyis famosissimi: addit autem Mariz, missum ejus rogatu Sanctum fuisse pro festo Rosarii.*

f *D. Maria Henriquez, filia Admiranti Castellæ, et ex eodem patre soror Joannæ Reginæ Aragoniæ, atque adeo matertera Ferdinandi Catholici.*

CAPUT III.

Fervor sacrificantis Joannis, et quædam adhuc viventis miracula.

21 Perillustris Domine.

Expositis natalibus nostri B. Joannis de S. Facundo; nec non conversationis ejus modo, tam in pueritia quam adolescentia, cum adhuc Canonicus vel Capellanus erat, et postquam perfectionis statum amplexus est in nostro sanctissimo Ordine; modo etiam Confessiones audiendi, et Dei verbum prædicandi; transeamus ad eundem, Missas celebrantem; et quomodo in iis se gesserit, videamus. Noverit igitur Claritas Tua, quotidie solitum sacrificare; neque id onquam prætermisisse, nisi ineluctabiliter impeditum. Erat autem in hac sanctissima oblatione tam prolixus, ut neminem denique invenire posset qui sibi vellet assistere. Cumque ille propterea cogeretur ad Superiorem recurrere, eumque rogare, ut suum mandatum interponendo cogeret vel invitos ad morem sibi gerendum; ille e contrario ipsummet accusare coepit, ac denique expresse imperare, ut deinceps ad aliorum Sacerdotum morem aptaret sese. Gravissimum id merito erat Joanni; sciens tamen obedientiæ pretium, ipsamque Sacrificio, etiam tali, meliorem esse; diebus aliquot mandatum implere humiliter est conatus: donec infimis precibus ac genibus flexis Superiorem exoravit, ut sese a tali mandato solveret.

22 His ergo motus Prior, et, pro ea qua excellere Joannem noverat vitæ sanctimonia, non vane conjec-

In Missa quotidiana valde prolixus,

et jussus se in eo corrigere,

tans, magnis eum ad id rationibus impelli, dixit ei: Qua de causa adeo importune urget id Reverentia vestra? Non vides, quanta ministros afficias molestia? Quare non conformas te usui aliorum Sacerdotum? Cui Joannes, gravibus quibusdam impelimentis teneri se dixit, quibus prohibebatur adeo cito Missas absolvere, sicut alii faciebant; nec id facere poterat citra grande suum detrimentum. Ergo inquit Prior, edic causam, quæ te cogat adeo lentum esse in divino isto opere, si vis ut isto te mandato absolvam. Sed ille excusabat, arcanas omnino eas causas esse, quas patefacere nemini posset. Prior vero instare tanto magis, ac denique addito obedientiæ præcepto cogere. Cum igitur consuesset Joannes ipso Priore Confessario uti, constituit sub Sacramenti sigillo omnia concludere: quo facto præcepit Prior subditis suis, ut Joanni in Missa dicenda morem gererent, eumque nullatenus interturbarent; et qui antea ipsum pro Sancto haberat, deinde pluris etiam faciebat.

23 Interim rem, notam indicio tam sibi ad omnem usum inepto, tacere cogebatur, quam tamen omnimodis judicabat premi silentio non debere, sed proferendam ad notitiam plurimum, ne Dei mirabilia fructu frustrarentur suo, et ut vacillantes in fide corroborarentur, atque et Dei famuli animarentur ad eum amandum, eique constanter serviendum, peccatores vero excitarentur ad pœnitentiam. Pio ergo zelo ductus Prior, cœpit Joannem hortari ac veluti cogere, ut eadem sibi extra Confessionem eo pacto revelaret, quo uti scientia ipsa posset, in iis locorum, temporum ac personarum circumstantiis quibus certo nosset proventurum inde spirituale bonum: nec enim convenire, ut sub modio contineretur lucerna. His rationibus victus noster B. Joannes, profunda cum humilitate, exposuit Priori sua omnia, quæ eidem revelaverat in Confessione; dando eidem licentiam ea notitia utendi, quoties expedire judicaret ad Dei gloriam et animarum salutem.

24 Hac licentia accepta, Prior, addictissimus et familiarissimus mihi, congruum censuit ejusmodi arcana mecum communicare per hæc verba: P. Joannes, cum certo noverim, quanto solatio futurum tibi sit ea cognoscere, quæ spectant nostrum P. Joannem de S. Facundo; indubitanter crede, ipsum, obedientiæ præcepto coactum in conscientia, ut mihi revelaret causam suæ inter celebrandum morositatis, declaravisse, quod divina benignitas ipsi se in hoc Sacramento demonstrabat, et cognoscenda dabat mysteria, qualia mortalis homo nequit intellectu suo naturaliter complecti. Ipsum enim Christum illi se exhibere in divinissimo isto mysterio, oculis corporeis spectabilem et alloquendum: quodque conspiciebat benedicta manuum ac pedum ejus nec non sanctissimi lateris vulnera, fulgentissimos versus se radios evibrantia, cum coruscatione tam gratiosa et operosa: ut sola sufficeret homini absque cibo potuve sustentando. Intuebatur sanctissimum Christi corpus, instar fulgentissimi solis, in eoque plenam atque infinitam gloriam ejus; adeo ut sentiret verissimum esse, quod Apostolus festatur, eum esse in quem desiderant Angeli prospicere: et quia in ejusmodi contemplatione totus absorptus, illuminatissimos habebat oculos intellectus; intuebatur etiam ter-sanctam Trinitatem; ipsum scilicet Deum, unum in essentia, et trinum in personis: ita ut patesceret sibi ineffabile Triados sanctissimæ mysterium; quomodo Pater produceret Filium, et uterque spiraret Spiritum sanctum.

25 Significabat insuper mihi quomodo in Sacramento corporis et sanguinis Domini intuebatur mysteria innumera, ibique erudiebatur de cunctis quæ

D
vel causam
tantæ moris
exponere,

eam primum
sub sigillo
Confessionis,

E
dein rursus
instanti Pri-
ori etiam ali-
ter indicat;

hic vero scrip-
tori narra',

F
solitum in Hos-
tu videre
Christum,

I Petri I
et multa
mysteria ineff-
fabilia:

atque plu-
res gratias
percipere.

postea

A postea prædicaturus erat. Ibidem conspiciebat Angelorum choros, sanctissimam Dei Matrem, aliosque Sanctos, et cœlestia arcana, tam multa et tam magna, ut nullius hominis lingua idonea sit ipsa verbis exprimere: adeo ut prædictus P. Prior P. Martinus de Spinosa, anno MCCCCLXXIX mihi dixerit hæc formalia verba: P. Joannes, declaro Reverentia tue, quod fassus mihi sit, assecutum se esse tam multa mysteria inter sacrificandum, ut præ horrore quodam sacro quasi extra me raptus, viderer mihi mortuus in terram collapsurus. Quæ omnia cum ego peccator indignissimus cognovissem, perpendens infinita et maxima beneficia, quæ mortalibus consequuntur Missis celebrandis vel audiendis: firmiter atque devote proposui, numquam, nisi infirmitas aliqua prohiberet, omittere Sacrum dicendum vel saltem audiendum: quod etiam auctor sim ut faciant omnes, quotquot hæc lecturi vel cognituri sunt, ad majorem Dei gloriam, solatiumque et profectum animarum.

PARERAGON

B *De similibus favoribus, altari Dei servo sub Missa exhibitis, initio hujus seculi XVII.*

Hactenus relata, in sequenti prolificiori Vita num. 23; confirmaturus fide dignissimo testimonio S. Thomæ de Villa-nova, volo tam insolitos Dei favores in S. Joannem, illustrare recentiori hujus seculi exemplo, quod Mathias Tannerus noster refert in opere suo postumo, de gestis præclaris et virtutibus eorum, qui e Societate Jesu, in procuranda salute animarum, speciali zelo deservunt in Europa. Agit is inter alios multos de P. Joanne Sebastiano del Campo Sardo, qui Sassari obiit anno MDCVIII, die VI Augusti, magnis in omne genus hominum editis beneficiis conspicuus, de quo Elias de S. Theresia in Legatione Ecclesie Triumphantis tom. 1 libro 2 capite 31 sic scribit; Obiit cum certissima sanctitatis opinione; et jam tot miracula per eum Deus operatur, ut peculiari libro describenda sint. Fecit hoc auctor Vitæ, mihi adhuc ignotæ, necio an typis editæ, sed a Tannero allegatæ, atque in compendium Hispanicum reductæ a Joanne Eusebio Nivemborgio, inter Vitæ Vivorum illustrium nostræ Societatis; utique ex juridico Processu, quo illa, examinata et probata sunt, auctoritate Sassaritani Archiepiscopi Andreæ Bacallar. Quod autem huc facit sic scriptum invenio pag. 378.

Orationis studium toto vitæ decursu semper illi in præcipua cura fuit, cui vel lectioni spirituali omnes diei et noctis horas, a laboribus Apostolicis et brevissimo somno vacuas, tribuebat: cœlestibus in ea illustrationibus et favoribus mire cumulatus. eoque processit cum Deo agendi familiaritas, ut sæpissime Dominus oculis ejus visendum se præberet et suavissimo colloquio dignaretur: in Missa præcipue, in qua sub Coasecrationem diversis formis spectabilem se exhibebat. Dicenti aliquando Missam proxime ad aram assistens persona Deo devota, vidit illum Hostiam sacram, jam jam sumendam, digitis complexam, toto vultu incendi ac veluti extra se rapi; singultire lacrymis infundi, et toto pectore subsultare, spatio fere unius horæ quadrantis: tandemque dicentem audivit; Domine, non possum te recipere, nisi ad speciem priorem Eucharistiæ redens: post quæ magna quiete Hostiam sumpsit, et altero horæ quadrante immotus penitus duravit. Sacro finito eadem persona, evocato ad confessionale Patri, quæ vidisset audissetque narravit: quibus ille pudore suffusus, et ex propriis verbis proditum se, ita permittente Deo, videns, subjecit; Deum infantem sibi viva specie pro Eu-

Junii T. III

charistia in manibus apparuisse, dixissetque: Quare me non recipis? ideo se respondisse; Domine, non ausim te recipere, nisi ad priorem formam redeas.

Alias eidem sacrificanti præsens, vidit illum post sumptam Eucharistiam a terra elevatum, atque ab ejus ore radium tanti splendoris emicantem, ut illius lucem ferre impotens oculos obtegere cogere-tur: quod ipsum ubi deinde Patri retulisset, respon-dit, radium hunc, non ab suo ore, sed a Christi præsentis divinitate, qui splendor est paternæ gloriæ, dimanasse. Iterum vero, cum Sacrum publice in copiosa hominum multitudine, diceret; dicto ante ipsam Communionem, Domine non sum dignus, aliquamdiu suspensus hæsit: ac tum, magna om-nium admiratione, subito alta voce, Jesus! Jesus! Jesus! exclamavit; subjecitque paulo post; Do-mine, obsecro, redi ad formam priorem; qui non sum dignus, neque possum ita te sumere. Atque ejusmodi apparitiones fuere per frequentes, in qui-bus modo patientis forma, vulneribus concisus Do-minus, se illi in sacra Hostia exhibebat; modo glo-riosis; prout facile colligebatur ex verbis et affecti-bus interim in ipso notatis: tantaque luminis vis aliquando ab ejus ore, dum ad populum conversus precaretur, Dominus vobiscum, erupit; ut casula, qua induebatur viridis coloris, plane candidum vi-deretur induisse.

Alias vero in ecstasim sub Sacrificio abreptus, durabat in eodem pluribus horis, ut nullatenus ad sensus revocari posset; et pœnitentes, illum ad Confessionalis sedem præstolantes, domum vacuos redire oporteret. Sane a Patris morte in juridico Processu, fuere diversi jurati testes, quorum ali-qui, decem et pluribus vicibus Patri sacrificanti præsentibus, ejusmodi prodigiosos eventus notavere. Qui vero litanti de Societate ad altare servivere, advertabant quasi ordinarie, cum reliquo Missæ tempore senilia membra vix sustineret, a Consecra-tione tamen sanctissimi Sacramenti usque ad Com-munionem, vix summis pedibus insistere, et non raro toto corpore ab solo levari.

CAPUT IV.

S. Joannis viventis mortuique miracula.

26 Perillustris Domine.

Explicato modo, quo utebatur B. Joannes de S. Facundo in Missa quotidie dicenda; congruum est, ut breviter narremus aliqua miracula, quæ per ejus intercessionem dignatus est operari Deus, pro manifestanda illius eximia sanctitate, tam in vita quam post mortem. Ad eorum certiore fidem faciendam, placebit Claritati Tuæ intelligere, de his informatum me fuisse a fratre germano ipsius Beati, sæpe nominato Martino; qui sub jurejurando et proprio suo chirographo mihi asseruit, quod tempore pestilentia in Sabaguntino oppido grassantis, eadem obierat septennis quædam filiola sua: cum in lecto mortuali adhuc jacenti, cum ipse et uxor sua omnia pararent ad sepulturam, supervenit P. Joannes cum socio P. Petro de Monroy; et recta progressus ad cubiculum in quo jacebat cadaver, nul-loque verbo matrem aut sorores ejus allocutus, ma-num defunctæ arripuit, cum eaque descendit ad lo-cum ubi istæ plangebant. Ipse vero puellam manu ducens, cum eaque veluti sana colloquens, Ingen-tibus dixit; Quare tantopere conturbamini? Quia parvula semel deliquium patitur, imaginamini vobis statim obiisse. Tum alia quædam ipsis dixit, et sanam parvulam restituit matri. Obstupuerunt illæ

16

vehementer

D
A. JO. DE
SEVILLA

caque varia,

E

atque exsta-
ses xpe diu-
turnas pati.

F
Inter viven-
tis miracula
constat

quod neptem
suam resus-
citarit a mor-
te;

Jo. Sebastia-
nus del Cam-
po S. J.

an. 1608
Sassari in
Sardinia de-
functus,

sub Missa
solutus in Hos-
tiu Dominum

præsentem
tractare,
visibili specte

A vehementer, utpote quæ nec locutæ prius B. Joanni fuerant, nec omnino viderant ingredientem; ipsam autem certo sciebant obiisse. Gratias ergo egerunt Deo pro tam singulari beneficio: quia nihil dubitabant, quin ad ingressum B. Joannis mortua vitam recepisset. Vivit vero etiamnum illa, nomine Isabella de Castrilio, nupta nobili Don Petro Vaca; commoraturque in domo paterna, mater unius filii ac filiarum duarum.

A JO. DE
SEVILLA.

et paulo post,
eadem in
domo orta
riza,

amicum, a
fratre ejus
letaliter vul-
neratum sa-
naverit,

27 Postridie Salmanticam rediturus erat B. Joannes; interim autem, dum omnes accurrunt ad videndam puellam resuscitatam, et absque noxa ulla bene valentem, coram ipso et patre suo Martino, mirantur; contigit unum ex nepotibus eorum, cui nomen Sancius de Herrezuelo, venire ad Joannem, eumque rogare ad suam quoque domum dignaretur accedere, infirmam uxorem visitaturus. Eodem quoque appulit quidam Martinus, Garcias de Guaza, nec non filius ejus Joannes Garcias de Guaza, inter quos et prædictum Sancium grande erat dissidium, propter verba quædam mutuo habita apud vicum Vilelgnam, ubi insimul fuerant commorati. Hi sic fortuito concurrentes cum litem præteritam resuscitarent, adeo exarserunt animi, ut Joannes Garcias de Guaza gladium stringens, graviter læserit Sancium de Herrezuelo; et humerorum uno discisso, pene brachium simul absciderit. Accurrit ad fragorem D. Martinus de Castrilio, et vulnerato Sancio volens succurrere, tam validum ictum incussit capiti Joannis Garciae, ut gladium ægre potuerit utraque manu extrahere a vulnere, eoque in conatu ipsum Joannem Garciaem pedibus suis substraverit. Tantus autem ibi erat tumultus, ut populus undique et catervatim accurreret, ad eos ab invicem separandos. Inter ceteros adfuit et Joannes a S. Facundo, chirurgum introducens, qui fuerat accersitus ad curandos læsos. Hic vulnus Joannis Garciae inspiciens, letale omnino atque insanabile judicavit; quare sensibus destituto et extremum spiranti caput linteo circumligare satis habuit, dicens: Huic nihil faciendum est: ecce moritur: cogitate solum de ejus sepultura.

ipse vulnus
curans,

28 Digressio igitur populo, aut circa Sancium occupato, solus cum moribundo relictus noster B. Joannes, cum capillos circum vulnus rescidisset, ipsumque oleo linivisset, rursus firmiter circumligavit linteo caput, itaque dimisit; læso nihil unquam locuto, usque ad diem alteram, quando regressus B. Joannes ad illum est, et denuo vulnus curare cœpit. Tuu Garcias dixit; O sancta Maria! ubi fui? nec verbum ultra addidit. Perseveravit vulnus quotidie curare B. Joannes, sicut cœperat; et intra octiduum perfecte sanavit Garciaem, qui etiamnum vivit incolumis. Chirurgus, qui Judæus erat, et omnino præter naturam fuisse curationem judicabat, ac meritis servi Dei Joannis divinæque potentiae unice adscribendam; penes se statuit Catholicam Romanam Religionem amplecti. Dominus autem Martinus, utrumque miraculum, tam in filiolæ suæ resuscitatione, quam in Joannis Garciae curatione patratum, sicuti suis oculis vidit, ita juratus confirmavit. Plura etiam alia miracula omnipotens Deus est operatus, ad intercessionem B. Joannis, adhuc mortalem banc vitam ducentis; quæ Claritati Tuæ narrare prætermitto, ne longior sim in hac succincta informatione. Firmiter autem constitui plenius cuncta digerere, in alia ampliori relatione mirabilium ejusdem B. Joannis de S. Facundo.

teste utriusque
miraculi eo-
dem fratre.

29 Perillustris Domine.

Relatis quæ vivus Joannes patravit mirabilibus, ve-

nio ad enarranda Claritati Tuæ, quæ misericors Dens fieri voluit ad illius sepulcrum. Ut ergo omnibus innotescat, quam sancte in hoc seculo vixerit Joannes, quantumque eum dilexerit Deus, et quid apud eundem nunc idem possit; deinde ut ejus auxilio juvari mereamur, et desiderata obtinere divinitus; denique ut ad Dei laudem ac famulatum fideles efficacius excitemus, promoveamusque Christianorum Catholicorum devotionem, nec non eorum omnium qui per gratiam sancti Spiritus intendunt obedire sanctæ Matri Ecclesiæ, suscipiendo baptismi sacramentum per fidem, itaque stabiliendo sibi sedem in regno cœlorum; hic declaro, quod noster B. Joannes de S. Facundo ingressus est Ordinem Eremitarum S. P. N. Augustini xxvii Junii, an. mccccxxiii; in eoque professus est die xxviii Augusti mccccxxiv, in festo ejusdem sanctissimi Patris, cum Prior Salmanticensis Conventus esset P. Joannes de Salamanca, et Magister Novitiorum P. Joannes de Arenis: qui ambo illius Professionem exceperunt. Vixit autem in nostra Religione ad sedecim a vel septemdecim annos; quando evocante ipsum Domino, ad bonorum suorum operum mercedem in cœlesti gloria recipendam, excessit e vita xi Junii, in festo S. Barnabæ, anno mccccxxix. Placuit autem Deo illius pretiosam mortem statim honorare et notam facere mirabilibus grandibus, ejus intuitu factis.

Joannes,
actis in Reli-
gione annis
16,

moritur 11
Junii 1479.

a

30 Cum enim Salmanticæ et circum illam pridem non pluisset, atque ideo multæ peregrinationes supplicationesque publicitus essent institutæ; eodem quo Beatus obiit momento, tam copiosus imber descendit, ut cives omnes conclamarent; B. Joannes de S. Facundo hanc nobis pluviam de cœlo impetravit. Religiosi autem nostri, firmiter etiam persuasi virum sanctum fuisse, sepelierunt eum ante chororum b majorem ecclesiæ suæ: et continuo cœperunt incolæ accolæque in suis necessitatibus eo accurrere, adferentes vel adducentes ægros suos. Hinc tantum increvit popularis devotio, ut cœperint ornando eidem sepulcro adferre lineas, in quibus terra inde accepta abstulerant, ad remedium februm aliorumque morborum. Id licet illi per novem aut decem annos facere perseverarent, neque cessaret omnipotens Deus per merita servi sui Joannis plurimos curare a suis infirmitatibus, præsertim berniosos ac febricitantes; nos tamen haud magni id faciebamus. Imo, cum unus Religiosorum nostrorum, Joannes de Alcaraz nomine, solitus egredientem domo comitari, eique post mortem pie affectus, istiusmodi eventus cœpisset litteris consignare, et operam suam commodare prædictis lineis ad sepulcrum appendendis; temeritatis eum arguebamus.

E
Scuta mox
est desidera-
ta diu pluvia,

b
et terra sepul-
cri medetur
morbis.

F

31 Verum cum nollet Deus, tantarum virtutum excellentiam diutius occultari, sed notam omnibus conspicuamque reddere decrevisset; ejus providentia factum est, ut, me Prioratum Conventus Salmanticensis sustinente, et c die quodam Sabbati, in Vigilia SS. Apostolorum Petri et Pauli, anno mccccxxxviii, cum nostris Religiosis Completorium in choro canente: ad initium primi Psalmi, Cum invocarem, accurrit ad me lacrymantibus oculis unus Fratrum nostrorum, Hermandus de Salamanca, tunc Ostiarius conventus, et in eo defunctus intra annos mdu et iv, dixitque: Pater, Reverentia vestra rogatur confestim descendere; plena est enim ecclesia populo, alloquum vestrum expectante. Descendi igitur, comitantibus aliquot Religiosis: visaque conferta ibidem turba, mediam omnium reperi puellam nomine Beatricem, annorum circiter viginti trium, filiam Joannis de Curva et Violantis de Sese, civium Cuellariensium d; quæ Alburquerque advenerat,

An. 1488
incipiunt
notari mi-
racula,
c

d

cum 27 Junii curata esset manus puella,

A advenerat, manum dissolutam et inutilem habens, ut ad sepulcrum beati viri sanitatem consequeretur: vix autem illuc introniserat manum, cum statim sese curatam sensit. Contigit autem, ad tantæ rei confirmationem, pariter istic inveniri tres Apostolicos Notarios, Gasparem Lopez de Gricio, postea Secretarium nostri clementissimi Regis; Andream Toro, Presbyterum et Capellanam ecclesiæ S. Pelagiæ; et Joannem Diaz de Santilliana: quos requisivi, ut vellent esse testes miraculi, in prædicta filia facti: qui statim omnia disposerunt ad legitimum instrumentum desuper conficiendum.

misere contracta 29 Octobris prioris,

B 32 Adjurata igitur de veritate dicenda, pro tali deposuit, causam sibi veniendi ad sepulcrum B. Joannis de S. Facundo fuisse; quod existens in castro Alburquerkæ, cum Ruitera de la Cueva, filia Sancti Perez de la Cueva, gubernatoris loci istius XIX Octobris MCCCCXXXVII; in manu sinistra senserit gravissimum cruciatum, cum nervorum contractione, qui manum ipsi concluderant in pugnum et ad omnia inutilem reliquerant; sic ut aperire illam nullo modo valeret, et excrescentes unguis palmam penetrarent; unde eadem manus intra octiduum adeo nigra et deformis apparuit, ut ab ea jam putrescente gravis foetor absisteret: Chirurgo autem quantumcumque adhibita opera nullum ipsi remedium facere potuisse; tandemque re desperata dixisse, mortaliolum neminem, sed Deum solum posse illi subvenire. Deposuit etiam quod in isto castello multæ personæ fuerint infirmatæ, interque eas filia ipsius Gubernatoris: de cujus sanitate consulti medici, cum desperatam haberent, famulorum suorum unum Salamanticam properare jusserit pater, indeque adferre aliquantum de terra sepulcrali. Quem famulum ego ipse vidi; rogantemque ut mandarem aliquid sibi dari de dicta terra, voti sui compotem remisit. Hoc autem celeriter Alburquerkam regresso, imposita est terra ægris omnibus, ipsinsque Gubernatoris filiæ; et omnes sanitatem mox receperunt.

post multos Alburquerka sanatos

cum vorisset per se ad sepulcrum venire,

C Hoc viso, vovit eadem deponens devote accedere per seipsam ad sepulcrum B. Joannis de S. Facundo: seque dans in viam, advenit Salamanticam XXVIII Junii, e in Vigilia Sanctorum App. Petri et Pauli, uti supra dictum est: ac mox ecclesiam nostram ingressa, manum totumque brachium demisit in sepulcrum; recitansque in honorem Domini Salvatoris nostri ter Pater noster et Ave Maria, inter orandum sensit magnum calorem serpere per manum et brachium: quibus ad se retractis aperuit manum, eamque invenit prorsus sanam ac mundam suaveque olentem. Quam manum et ego et circumstantes omnes vidimus, servantem in vola vestigia unguium, antea profundius eidem infixorum. Hujusmodi infirmitatis et sanationis testes fuerunt, Baccalaureus Alphonsus de Algava, qui prædictam puellam sua chirurgica arte conatus fuerat juvare; frater item ipsius puellæ Joannes Emmanuel, Guomar de la Torre, et Agnes de Olivares, qui cum ipsa venerant ad sepulcrum. Cumque coram prænominatis tribus Notariis solennis Actus confectus esset, compulsatis campanis omnibus, decantatum est Te Deum laudamus, in gratiarum actionem, pro tam singulari beneficio, per omnipotentem Deum præstito, meritis B. Joannis de S. Facundo.

et hinc manum contractam imposuisset.

29 Junii redintegratur ibidem tibia fracta.

f

g

34 Postridie, videlicet XXIX Junii MCCCCXXXVIII, coram subscriptis Notariis, Gaspare Lopez de Gricio, Joanne Dias de Santilliana, et D. Antonio de Roxas, Sacellano Regis atque Procuratore Illustrissimi D. Episcopi Salamanticensis f, nunc Granatensis Archiepiscopi, una mecum congregatis in majori choro ecclesiæ nostræ, vidimus introferri uxorem Consalvi Molitoris, impositam feretro; unde portitores eam deposuerunt, cum tibia y fracta,

tantisque doloribus ut commovere se nullatenus posset. Ea a nobis interrogata est, fassaque se, prius quam huc adferretur, sacramenta Confessionis atque Communionis suscepisse. Tum præsentibus nobis dimissa intra sepulcrum B. Joannis, extracta inde est ex integro sana; et vidimus eam, uti et infinita quæ aderat turba, recte gradientem ambulantemque, sine ulla prorsus claudicatione. Id quod, coram prædicto Procuratore seu Administratore D. Antonio de Roxas, in acta referri a prædictis Notariis jussi, et scripto firmati.

ANNOTATA D. P.

a Imo, quindecim vel sedecim: nam a 27 Junii 1463 ad 11 Junii 1479 numerantur præcise anni 15, menses II, dies 15.

b Antolinus: In loco conspicuo ad finem ecclesiæ, ubi hodie sepultura ejus honoratur.

c Anno 1488, currente littera Dominicali E, festum Apostolorum cecidit in feriam 2, adeoque Vigilia eorum in Sabbatum.

d Cuellar, diocesis Segoviensis oppidum, inquit Muris, distat Salmantica ad leucas fere 30.

e Perperum hic ab Interprete Belya, prioris sui tertius oblito, notatus erat die Mercurii, pro Sabbato supra indicato.

f Sic etiam apud Antolinum legitur: Avila tamen in Salmanticensibus, ignoravit hujus temporis Episcopum: certe non alium nominavit ipse, et hunc secutus Tamayo ad 13 Maji, quam Oliverium Cardinalem, ab an. 1480 quo Gondizalvus Viverus obiit, usque ad 1491, quo Didacus Valdes cœperit Salamanticam Ecclesiam absque regere, anno proximo factus etiam Episcopus Zamorensis. Hic autem an. 1506 Romæ defunctus est, nec unquam Granatensis Ecclesiæ titulum tenuit; Oliverius vero, licet forsitan ad eam nominatus a Pontifice, nusquam probatur inivisse ejus tituli possessionem; neque Tamayo inter Archiepiscopos Granatenses ad 17 Augusti notus est: Ferdinando etiam Ughello tom. I Italiae suæ, solum unnotuit ut Cardinalis Episcopus Sabinensis. Eatenus certe inauditum Hispanis fuit (quod ipsemet observat Avila) Episcopos Roma mitti, et quidem alienigenas, qualis erat Oliverius, natus Neapoli, quod regnum Ferdinando Catholico primo acquisitum fuit anno 1503. Interim irrefragabiliter hic habemus, pro anno 1498, quo scripta hæc sunt, Archiepiscopa Granatensem; talis autem post urbem a Mauris receptam an. 1492, ut supra dictum est, nullus nominatur a Tamayo, nisi D. Ferdinandus de Talavera, primus in ordine Archiepiscoporum, qui ex Monacho Hieronymiano factus Catholicorum Regum Confessarius, deinde Abulensis Episcopus fuerit: quidni autem et Salmanticensis usque ad annum suæ ad Granatensem Sedem translationis, quando Didaco Zamorensi Episcopo Salmanticensem titulum cesserit? Salmantica certe haud multo longius Abula distat quam Zamora, et cum utraque triangulum facit, ut uni æque commode ac alteri potuerit conjungi: presentia autem Procuratoris indicat absentiam Episcopi alibi residentis.

g Antolinus, ad Molendini rotam id accidisse, ait.

CAPUT V.

Reliqua pars veterum miraculorum.

35 Perillustris Domine.

I Inter alia plura mirabilia, quæ acciderunt ad sepulcrum nostri B. Joannis de S. Facundo, est, quod XV Julii MCCCCXXXVIII illuc venerit quidam Bernal a Sogerus, annos natus XXV, sardus ac mutus; se-

D
A. JO. DE
BEVILIA.

Episcopus
Salmantic.
ab an. 1480
ad 1498

non Olive-
rius Card.
qui nunquam
id fuit;

F
sed Ferd. de
Talavera,
qui et Abu-
lensis, et
postea Gra-
natensis.

15 Julii lo-
quela et
auditus
redduntur;

que

- A** que demitti faciens intra sepulcrum, auditum et loquelam perfectam *b* recepit. Testes fuerunt Petrus de Canecia, Joannes de Flores, et Michael de Madrigali : relatumque id in scripta est a Joanne Dias de Santiliana, et Ægydio Fernandez de Tapia, ambobus Notariis ac civibus Salmanticensibus : qui propria manu omnia consignarunt.
- erigitur puella nativitate clauda, 8 Julii,*
- B** 36 Vidimus similiter, Perillustris Domine, venientem puellam nomine Sanciam, famulam Joannis de Salamanca, Zamoræ natam, annorum circiter viginti duorum ; quæ a nobis interrogata deposuit, quod a nativitate clauda maleque formata, sic ut luxatis lumbis erigere ipsa sese non posset, sed proreptare per humum cogeretur, cum ineffabili cruciatus ; quæ die lunæ viii *c* Julii mccccclxxxviii imposita sepulcro B. Joannis nostri, coram nobis apparuit perfecte sanata ; testibus Antonio de Paredes, Alfonso de Ducenas, Bernardino de Paredes Canonico, et Catharina de Carvajal Zamoræ commorante.
- 6 Aug. paralyticus quinquennio, d*
- B** 37 Pari modo, Domine Perillustris, die Mercurii d vi Augusti, ejusdem anni mccccclxxxviii venientem conspeximus Joannem de Mondragon ; qui examinatus juravit, quod totis quinque annis, brachiis, manibus, cruribus, ac pedibus mancus *e* nusquam progredi potuerit, nisi modicum valde, idque per maximos cruciatus : qui similiter intra sepulcrum nostri B. Joannis plenam recuperavit membrorum omnium valetudinem. Qui eum antea impotem, et postea absque ullo defectu valentem conspexere, Franciscus de Victoria et Petrus de Mondragon fuerunt. Cujus miraculi fidem manu sua signavit Notarius Don Dias de Santiliana.
- et puella ab annis 30;*
- B** 38 Iterum, Perillustris Domine, ipso eodem die, Agnes, filia Roderici Alphonsi civis Garrovillani, annorum circiter triginta, clauda nata et paralytica, ita ut ægre manus aut pedes, vel aliud quippiam membrorum commoveret ; integram obtinuit sanitatem intra sepulcrum B. Joannis nostri, coram Alphonso de Villegas, Francisco de Vergara, Gonzalvo et Antonio ambobus filiis Didaci Alfonsi, civis et mercatoris Salmanticensis. Cumque illa jurata affirmasset, omnia sic se habere ; descripta res fuit a Joanne Dias de Santiliana Notario sæpedito : quique sicut etiam ipsemet viderat, ita manu sua signatum reliquit.
- aliquæ 13 Augusti,*
- C** 39 Insuper, Perillustris Domine, die Mercurii xii Augusti mccccclxxxviii, ad diem sepulcrum alata Helena, filia Michaelis Uaquerii, incola Funtelapeniæ, nuper defuncta : testata est, se plenam obtinuisse totius corporis sanitatem, quod antea movere non potuerat nisi manibus ac pedibus reptans, quia sic debilis nata erat, et manus ipsas semper clausas habuerat. Id quod cum ipsamet puella testati sunt Alfonsus Vaquerus, Rodericus Gayterus, et Joannes Longus *f* : et coram me in Acta relatum fuit, ab eodem Notario Joanne Dias de Santiliana, anno mense et die præmemoratis.
- 25 Julii resuscitatur puer a tauro obrutus, g*
- C** 40 Eadem ratione, die Veneris xxv Julii mccccclxxxviii, venire conspeximus, in comitatu multorum hominum, Thomam inquilinum Palentiæ de *g* Nigrella, ferentem ad nostri B. Joannis sepulcrum, parvulum filium, Andream Sico, veluti mortuum et absque ullo vitæ signo : super quo adjuratus pater puram putam dicere veritatem, deposuit, quomodo die Lunæ præcedenti, quidam Alfonsus, filius Christophori Sanctos, carrum frumento *h* onustam minans, ipsum puerum a tanris conculcatum pertransierat, et a rotis prorsus contritum reliquerat ; viso autem casu confugerat ad ecclesiam. Hoc intellecto dixerat Thomas patri Alfonsi, non esse quod filius ejus azylum quæreret ; se namque ei condonare imprudentiam commissam : mox autem commendavit parvulum S. Mariæ ac B. Joanni a S. Facundo ; et statim respirans puer, aperuit oculos, loqui tamen non poterat. Tum ipse et uxor ejus attulerunt parvulum ad sepulcrum Beati : ubi perfectissime sibi restitutus, a me innumerisque aliis visus est ambulare per claustrum, loqui libere, et comedere. Testes tam mortis quam resurrectionis prædictæ fuerunt prædicti Christophorus Sanctos, Alfonsus filius ejus, et pater pueri Thomas ; insuper firmata res tota est chirographo præcitati Notarii, Joannis Diaz de Santiliana.
- et alius, paralyticus,*
- C** 41 Accidit etiam, Perillustris Domine, me prope adstante, ut visus fuerit plene sanari Joannes Fernandez, filius Petri Fernandez, Almeidæ commorantis : qui tam debilis natus erat, ut pedes post se trahere cogeretur, brachiorum autem unum nullatenus valeret atollere. Quod ita verum esse testata est Catharina Ruiz, mater prædicti Joannis Fernandez, et incola quidam pagi Almeidæ, similiter Joannes Fernandez nuncupatus : ipsumque insigne ac prorsus divinum miraculum manus suæ subscriptione firmavit jam sæpe dictus Joannes Dias de Santiliana Notarius.
- 22 Julii crus aridum ab an. 20, E*
- C** 42 Placuit etiam omnipotenti Deo, Perillustris Domine, per interventum B. Joannis donare integram sanitatem, xxii Julii ejusdem, cuidam Francisco Bollono, ex Bustillo Taurensis oppidi vico : qui viginti annis sinistra coxendice debilis, *i* crus etiam totum aridum portabat. Hic cum in nostra ecclesia suscepisset Pœnitentiæ et Eucharistiæ sacramenta, sanus domum rediit ; et sanitatis suæ testes habuit D. Petrum Sanchez Presbyterum, et Petrum Rodriguez Bustilii inquilinos, cum innumeris qui aderant personis. Fidem vero omnium publicam fecit Notarius jam sæpe nominatus, Joannes Dias de Santiliana.
- Auctor oculatus testes,*
- C** 43 Hæc et alia complura similia miracula, Perillustris Domine, opera est divina clementia, propter merita B. Joannis de S. Facundo ; præter innumerala alia, quæ defectu fidei Notarialis non sunt certificata ; ego tamen ipsa oculis meis vidi, et requisitus potero jurejurando affirmare. Fuerunt autem eorum multa, valde stupenda in conspectu hominum. Certe vidi ego hominem, circiter quadragenarium, qui uno oculorum prorsus extincto, cum preces suas ad Sanctum fudisset, et modicum terræ, ex ejus sepulcro sumptæ, aqua beuedicta maceratum, oculo suo allinisset ; non potuit tolerare provenientem sibi exinde dolorem. Eductum ergo sacco sudarium imposuit oculo sic humectato ; cui cum lutum istud adbæsisset, pariter cum eo abstraxit *f* quidquid carnis et pilorum oculo supercreverat, tamquam si agglutina linteo fuissent ; et utrimque se clare intueri omnia miratus est. Quod ego videns cultrum sumpsi, et eam partem sudarii præscidi, cui vitiosa caro cum pilis adhæserat ; atque in memoriam facti apposui aliis B. Joannis nostri Reliquiis.
- illuminati coclitis,*
- C** 44 Vidi etiam feretro impositum, ad Beati sepulcrum apportari, virum circiter quinquagenarium ; qui totis triginta annis adeo debilis fuerat in manibus, pedibus atque corpore toto, ut nec caput quidem movere posset. adeo ut necesse duxerimus totum ei sepulcrum aperire, hominemque asserti impositum per duos funes illuc intromittere, cadaveri omnino similem, utpote aridum totum et flaventem, tantum pellem ossibus super indutam. Tum dixi ; Volo hinc abire ; neque enim mereor tantum miraculum intueri ; meque recepi extra ecclesiam. Vix claustrum ingressus eram, cum audivi ingentem strepitum conclamationemque : quando cursim assecuti me qui præmissa verba dicentem audierant, oraverunt in ecclesiam ut redirem : miserum
- sanati per annos 30 paralytici,*

A serum enim illum absque ulla morbi specie sanum assistere. Regressus igitur inveni populum omnem, dimissum in genna, junctis manibus et oculis lacrymantibus; vidensque hominem ambulante per ecclesiam, et manibus in cœlum erectis Deo gratias agentem; totus animo consternatus, nescivi quid aliud facerem, quam ut ipse etiam genua flecterem, et Deo cum ceteris agerem gratias. Hunc autem mirabilem eventum, non ego solus, sed innumeri homines viderunt necum, qui in memoriam facti litteris hæc signavi.

visus cæco nato dati,

et cocliti puellæ.

45 Vidi etiam ad idem sepulcrum adduci plenamque videndi facultatem donari puero duodenni, qui cæcus natus fuerat. Similiter coram D. Gondisalvo de Mercado Ducis Alburquerkæ avunculo, multaque alia Nobilitate, vidi ad idem sepulcrum, sub decimam vespertinam, venire puellam circiter vicennem, uno oculo cæcam; et utroque bene videntem redire: super qua re cum rigide examinasset puellam, comperimus ita fuisse ut dicebat.

ANNOTATA D. P.

D a Idem, omisso nomine, patriam indicat Madrigalem; et notat tunc fuisse diem Mercurii: sed debuit notasse diem Martis: quia ut dixi, currebat littera Dominiculis E; anno autem præcedente, quo currebat littera D, necdum ceperant notari miracula.

b Idem addit, quod sentiens magnum in auribus strepitum, mox ceperit exprimere quæcumque alii præibant verba, specialiter autem Ave Maria.

c Vel 9 Julii numerus, vel nomina diem Martis, ob causam jam dictam.

d Imo dies Veneris fuisset.

e Antolinius addit etiam cæcum fuisse; brachia autem ejus pectori, talos natibus adhæsisse, ac digitos palmæ.

f Idem addit testes mulieres, ex Vadillo, Lamonensis territorii pago, natas; quæ infelicem illuc ex compassione adduxerant.

g Tribus Salamancæ leucis, inquit idem.

h Et addit carrum onustum fuisse sedecim cum dimidia Hanegis avenæ. Est autem Hanega mensura æqui valens Minæ Parisiensi, id est parti 24 monii, sive dimidio sextario.

i Aut idem etiam coclitem advenisse, et affricu terræ sepulchralis extincti oculi lucem accepisse.

C EPILOGUS.

Quæ omnia, Perillustris Domine, quamvis prolixitate sua molestiam allatura, volui brevi huic relationi inserere; ut Claritati tuæ innotescerent parentes, natales, vita sancta, et mirabilia Beati nostri Joannis a S. Facundo, quæque per eum dignatur Deus quotidie facere, ad demonstrandam eximiam illius sanctimoniam, ut famuli ejus magis accendantur ad ejus amorem, fides autem Catholica in cordibus tepidorum ac languidorum Christianorum confirmetur; imprimis vero, ut super omnia laudetur Deus, eique ab omnibus suis creaturis serviat: ad laudem etiam aliquam sanctæ nostræ Religionis Eremitarum magni Patris Augustini, ex qua tales ac plures alii sancti viri processerunt. Denique ut divulgatis eorumdem operibus admirandis, Claritas Tua velit se mediatorem efficacem constituere, ad hoc ut noster B. Joannes, per universam militantis Ecclesiæ Christianitatem, colatur pro Sancto; ipsaque eum pro se habeat intercessorem, una cum ceteris ipsum honoraturis et invocaturis ut Patronum. Quatenus tali patrocinio fulta in cœlis Claritas tua, prosperetur in omni actu suo,

Protestatur Auctor hæc a se scripta

ut legentes edificentur

et Beati tutelæ se committant;

ad majorem æternæ majestatis gloriæ, salutem animæ suæ, defensionem sanctæ Matris Ecclesiæ, honorem Hispaniarum, et numquam satis laudatæ Cordubensis civitatis, in qua nata est Claritas tua.

46 Insuper hæc omnia enarravi ad laudem, honorem, gloriæ et triumphum potentissimi et clarissimi Regis Ferdinandi Catholici, a quo Claritas tua Romam mittitur ad Apostolicam Sedem, ad sollicitandam ibidem et impetrandam Beatificationem Patris nostri Joannis de S. Facundo: quæ res non aliud Excellentie tuæ poterit adferre quam æterni nominis celebritatem, cum toti Nobilitati positus sic fueris in exemplum ejusmodi piorum operum prosequendorum; ut tua sectantes vestigia, mereantur fieri participes coronæ, quam in æterna secum gloria misericors Deus tuæ Claritati præparavit. una cum interminabilibus bonis, quæ nec auris audivit, nec oculus vidit. Quorum omnium principium misericors Deus, per infinitam gratiam suam, dignetur largiri Excellentie Tuæ, etiam in præsentī vita, mortali quidem, sed longa, sana ac sancta; consummationem vero, in futuro sine fine seculo, per gloriam æternam. Placeat igitur grater acceptare affectum meum, in hac brevi relatione declaratum; nec despiciere simplicem, inornatum ad verbosum nimis stylium; sed æqui bonique consulere, pro ea qua Ordinem nostrum beatumque Joannem prosequeris benevolentia; ut per scriptiois meæ rusticitatem et inconcinnitatem non impediatur id quod intendo; nec mora obiciatur canonizationi ejus, quo præcipue sine induci me sivi precibus prænominatarum initio Religiosarum duarum, ad describendam hujus Beati vitam.

D A J. DE SEVILLA.

ipse vero Albanus negotium Canonizationis

efficacius promoveat,

petitque rudilitatem styli sui excusari. E

ALIA ACTA

Ad vitæ antiquioris Supplementum, ex posterioribus ejus Scriptoribus collectum.

Ne securorum Collectionis prætitulatae contextum identidem oporteat interrumpere, allegandis ad singula puncta Auctoribus, unde Supplementum hoc collegimus, ipsos in Commentario prævio nominatos, caractere Romano * notabo in margine, per litteras cognominum initiales. Itaque Ant. Augustinum Antolinum; Mar. Petrum Marizium; Val. Jacobum Valaurium, meum nomen consueta litteræ D. P. indicabunt. Tuum erit, lector, pro eo certioris notitiæ gradu, quo singulos collocandos monui in prævio Commentario, relata ex illis æstimare, cum agitur de Actis in Vita; de ceteris scribentes singuli, utpote de rebus sui temporis, fidem et quidem summam merentur. Numerus unicus Caput nocebit; cum duplex ponetur, primus partem vel librum signabit: nam Marizius et Valaurius ita dividunt.

F

CAPUT I.

Prior Sancti vita usque ad votum ineundæ Religionis.

Qua Legionensis diœcesis Campestris rivulus Cea irrigat, jacet oppidum, a S. Facundi vetusto monasterio nomen nactum, ut Sabagun quasi Sant-Hagun nominetur vulgari dialecto; dum F in H, C in G mutatur; uti in Ahogar, Suffocare. Hic anno MCCCXXXIX natus S. Joannes, pro more inter Ecclesiasticos tunc familiari, deposito gentilicio Castrilii cognomine, cum veste Clericali cognomen etiam inde sumpsit; et addito sanctitatis titulo cohonestavit, dum S. Joannes a S. Facundo dicitur. Ibi, sub cura Benedictinorum eo loci Monachorum, Latinas litteras didicit: ibi etiam in Artibus studuit, quas nunc Philosophiæ nomine complectimur. Posite

D. P. Cognominis Sahagun riuo

A. D. P.
EX VARIIS
Mar. 1, 6
atas cum
Presbyter or-
dinaretur.

Mar. ib.

A sito deinde, quem ipsi obtinuerat pater suus, Dornellensis Parochiæ titulo, in familiam Alphonsi de Carthagena Burgensis Episcopi transiit, per intercessionem ejusdem sui avunculi, præfato Episcopo utilissimam gratissimamque operam navantis, in munere æconomi, commendatus ascitusque in familiam, jam circiter vicennis: et congruum sacris Ordinibus ætatem assecutus, factus est Presbyter, sexto postquam Burgos venerat anno; tanto sui ordinatoris favore, ut et Primitiis præsens assistere, et Neomystam voluerit mensæ suæ, nuptiali illo die, adhibere convivam. Contulit ei inde beneficium quoddam in Tannebuis, et in ipsa ecclesia Cathedrali Canonicatum. Sed hic inferioris ordinis fuerit; jam enim ex Vitæ scriptore didicimus, proxime vacaturum (utique ex majoribus) oblatum fuisse, si in Episcopali obsequio manere voluisset. Abbas quoque S. Facundi eidem contulisse dicitur opulentum Rectoratum, cum duabus tunc forte vacantibus Capellanis, in oppido Sahaguntinensi, quarum ad ipsum spectabat collatio, et fructus percipere Joannes posset, substitutis pro se earundem administris.

Exercitia
pietatis in
Curia.

Mar. ib.

B Cum hujusmodi subsidiis gradum in Episcopali Curia sibi attributum sustinens; quantum per occupationes licebat, intendebat exercitiis pietatis, inter quæ erat frequentius visere miraculosam Christi crucifixi imaginem, cui in ecclesia Augustinianorum Fratrum altare proprium erat. Crucifixi istius historiam et miracula licebit apud Marizium legere, a pag. 44 ad 82 prolixè deducta. Huc solum spectat, quod aliquando contigit, orante coram pia illa imagine Joanne, sanitatis obtinendæ causa, novem-diali religione ibidem, perfungi paralyticum quemdam pauperem: cujus sinceram fidem ex precandi instantia æstimans Joannes, cœpit orationi ejus etiam suas preces ad eundem finem impensius conjungere; et meruit exaudiri. Subito enim ex toto persanatum sese sentiens infirmus; furcillas quibus innitebatur abiecit, multum ad ejusmodi spectaculum exhilarato Joanne. Ille vero ipso in loco recipi ad Ordinem petiit, ut benefico sibi Crucifixo ibidem perpetuam serviret servitute. Quæ res Joanni magnos addidit ad intendenda studia pietatis stimulos: quibus quanto magis afficiebatur, tanto minoris incipiebat mundana omnia facere, nihil tamen inde remissior ad obsequia sui Prælati.

Val. 1, 7
et conversatio
plena adifi-
cationis.

C Ad Missæ sacrificium prolixè se præparare solitus, omnique contentione animi illi se applicare, ab altari se recipiebat ad chorum consuetamque Psalmodiam; sub qua magnæ omnibus erat ædificationi. Inde, ut erat humillimus, libentius se transferebat ad pauperum ministeria, quibus et de suo, et de Domini sui proventibus subveniebat liberaliter. Simili cum caritate consolabatur infirmos, et in istis sic erat, ut sua cum necessitas non nisi sero ad frugalem corporis refectionem adduceret. Hoc vero nequaquam tractabat blande; sed ciliciis, flagellis, jejuniis ac vigiliis subiebat; quibus lassatus nudæ incumbere humo, saxum aliquod capiti supponens. Diurnis occupationibus libenter subtraherebatur aliquid temporis legendis libris spiritualibus: regressus autem vesperi ab episcopo, de rebus sacris ac devotis conferebat cum familia, deinde bonam noctis partem in cubiculo dabat orationi, Scripturisque sacris vel moralibus evolvendis. Inter quæ ita placebat Domino suo, ut hic, de eo quasi gloriabundus, sæpe diceret: Habeo in obsequio meo hominem sanctissimum; in quem nunquam obtutum figo, quin ad ejus venerationem interius me sentiam commoveri. Et vero si Regi honorificum est ad obsequia sua habere Magnates, quanto felicior eo Prælatas is est, in ministerio habeans

magnum aliquem Dei famulum; cum Deo servire, regnare sit?

4 Erat in ejusdem Episcopi obsequio, ut dixi, etiam avunculus ejus, seu potius novercæ frater. Hic cum mori se videret, nepotem voluit bonorum suorum omnium heredem instituere. Verum incantanter recusavit Joannes hereditatem admittere, illumque rogavit, ut eam dotandis sororibus suis adscriberet, quod et factum est. Voluit autem Episcopus, qui defunctum diligebat, omnes curandi funeris sumptus in se suscipere: nec aliud oneris nepoti relinquere, quam ut in exequiis illius funebrem pro concione haberet orationem. Hoc vero ei ita successit, ut quantus deinde faturus esset divini verbi prædicator, satis appareret: nam ad eloquentiam ei naturalem jam tum accesserat haud parvam scientiæ theologicæ, crebra bonorum auctorum lectione acquisitæ. Mortem istam mors patris excepit intervallo haud longo: cujus causa profectus in patriam, cito etiam extulit novercam: et justis utrique persolutis Burgos rediit, certus expedire se beneficiorum ecclesiasticorum vinculis, quibus gravari se, non sublevari existimabat in studiis virtutis et litterarum sacrarum. Voluntariam ergo paupertatem fundamentum sumpsit apostolicæ quam meditabatur vitæ, exorsus Burgis prædicare in eadem S. Agathæ ecclesia, in qua tenuè beneficiolum sibi reservaverat.

5 Quamdiu sic privatim sibi vixerit non facile est definire, dum non præcise constat de anno quo Burgos advenit, neque de ætate quam inde extulit: virilem tamen hanc omnino fuisse, certe minime juvenilem, jam satis probatum existimo et probabunt porro quæ Salamanticæ egit: huc enim illum divina quædam vocatio adduxit, eo tempore, quo civitas tota ardebat dissidiis exitalibus, ex causa duorum nobilium fratrum de familia Monroya, in litigio quodam cæsorum ab amicissimis suis ex gente Manzana, duobus similiter fratribus. Rem ab ovo deducit Marizius a pag. 90 ad 97; Regnumque Henrici III, Joannis II, et Henrici IV socordiae imputat, gliscenti indes magis magisque sanguinolento malo nullum remedium positum fuisse, per annos circiter sexaginta. Ceteri scriptores, ea re prætermittunt, unanimiter censent divino omnino consilio factum, ut tali tempore veniret Salamanticam Joannes, futurus civitati Angelus pacis. Delegerat is sibi hospitium circa parochiam S. Sebastiani; ubi cum eum invenissent aliqui, qui Burgis audierant prædicantem; rogaverunt, ut istic quoque vellet dicere in festo ipsius Sancti tutelaris, die xxiv Augusti. Paruit rogantibus; et præsentibus habuit Rectorem et Collegiales S. Bartholomæi: quibus cum apostolicus dicentis zelus et ædificativus plurimum sermo vehementer placuisset; oraverunt ut suo cœtui adjungi vellet, iisdem quibus illi commoditatibus ad studia quiete prosequenda fruiturus, futurisque ipsis pro Capellano domestico.

6 Fundaverat Collegium illud, pro quindecim Studentibus duobusque Capellanis, anno MCCCXX. Didacus de Annaya, tum adhuc Conchensis Episcopus; et postea Archiepiscopus Hi-palensis ipsum opulentiùs dotaverat, optimisque legibus sic adstrinxerat, ut cum rerum temporalium abundantia, videretur evangelica paupertas teneri, qua nihil est ad animorum conjunctionem studiorumque exercitationem conducibilis. Etenim neminem istic admittendum constituerat fundator suus, cui major summa annui redditus suppeteret, quam viginti florenorum Aragonensium; quam tamen summam mutatus monete valor, ex auri argentique abundantia, suasit primum ad centum, mox etiam ad ducentos Ducatos lxare, teste Vergara: qui recepti istic Joannis insigne

D
Mar. 1, 6

Recusat oblatam hereditatem avunculi

et in ejus funere habet orationem;

E
patre et noverca orbis, beneficia recles abdicat.

Burgis abijt Salamanticam

civibus dissidiis turbatam;

Avila, incipit dicere ad S. Sebastiani,

F
adsciscitur in Collegium S. Bartholomæi,

Ant. 9

an. 1450 receptus ibi Capellanus

A insigne profert monumentam, ex Collegii Chronica Hispanice scripta, ejus verba sic fideliter reddo. Joannes Sahaguntinus Canonista, electus fuit in hac sancta domo anno MCCCL, die XXV Januarii. Fuit Capellanus internus: et quamvis Capellani, sive interni sive externi, non soleant in hac Collegialium Chronica adnotari: conveniens tamen et rationabile juit, pro eximia hujus viri Dei sanctitate, ut eorumdem Catalogo adscriberetur: quia ipse est verus ille Israelita, in quo non est inventus dolus; qui propter bonitatem suam et vitæ honestatem, ac morum integritatem, electus fuit in Capellanum interiorem. Idem Vergara proponit expressionem

dicatur illius
Becam gestasse,

B

veteris habitus Collegialis, veluti Capellani quoque competentis, adeoque et a Sancto gestati; eumque ait fuisse et esse coloris rufi; Becam autem, cujus nomen dicit sumptum esse ab Italis (vitam significare docent Academici Cruseani) Becam, inquam sic describit, ut non solum ex humeris ad pectus profluat, sed fere instar Græcanici Episcopalis Pallii, per tergum ad talos; cum vero supra caput in formam coronæ revolveretur, cum defluentibus ad tempora laciniis. Nunc pro parte illa superiori assumptus est pileus clericalis quadratus, sic ut prædicta Beca solos jam tegat humeros, sinum ante pectus eundem formans, ex humero autem sinistro ad terram defluat: et sic Joannem repræsentat, parum feliciter ad similitudinem promissam, sicut supra monui, solumque modernum Collegialium habitum recte objicit oculis.

C

7 Præter receptionem prænotatam, nihil vetera Collegii monumenta tradunt, quod pro certo scribi possit. Communiter tamen dici solet, quod eum nocte quadam cubitum sese composuisset, necdum recitata quadam Horarum parte; ejusque recordatus extincto jam lumine, hoc nusquam reperiret; ea causa merentem consolatus sit Deus, ex cypresso quadam stante in medio atrii lucis radium emittens, cujus beneficio compleverit residuum Officii illius. Verum, ut dixi, minime certum id est, cum in nullis historiis reperiatur ejus res mentio, nec in veteribus Collegii memoriis, in quibus longe minutiora referuntur; neque in informationibus pro Canonizatione factis, in quibus mirum foret, nec unum quidem ex tot productis testibus adfuturum fuisse, qui id (si verum scivisset) affirmare vellet. Hæc Antolinus. Idem dixerim de ea traditione, ex qua haberi ait Vergara, quod olea quædam, in horto Collegii hodieum spectabilis, transeunti Joanni sese inclinaverit; quapropter illac transeun-

et præbita di-
vinus luce,
Officium ah-
solvisse,

ejusque ibi
statua supra
portam locata
cernitur:

tes Collegiales soleant honoris causa caput ei nudare. Hoc certius; quod ejusdem Collegii curatores, supra illius portam effingi fecerunt, ad dexterum latus statuam hujus sui sancti Capellani, cum hæc Epigraphie; Beatus Pater Joannes de Sahagun, Bartholomææ Domus fausta proles; cui statuæ a sinistris ex opposito respondet effigies Alfonsi Testati de Madrigali Abulensis Episcopi, istie similiter commorati, et anno post Joannis illuc ingressum quarto præmature mortui; de quo circumfertur istud breve elogium, propter multitudinem et varietatem scriptorum:

Hic stupor est mundi, qui seibile discutit omne.

8 Porro, licet nemo eorum qui B. Joannis historiam scripserunt, dicat præcise quamdiu in isto Collegio vixerit; tamen ex historia tenore colligitur, vixisse ibi circiter quadriennio: quo decurso, videns vir sanctus, quod propter occupationes Collegii, non posset tam libere vacare curandæ salutis proximorum, dimisit locum ac dignitatem quam ibi tenebat, et retinuit habitum simplicis Clerici, sub eo futurus Salmanticensium Apostolus: non tamen præcise scitur, utrum munus prædicatoris, cum assignato ad id publicitus stipendio, suscepit ante vel post suum e Collegio discessum. Egressus autem inde, recepit se in domum cujusdam probi Canonici, cujus memoria usque hodie in benedictione est, nomine Petri Sanci, commorantis ad angulum Torrecille, juxta Bacalaureum Ægidium de Tapia: ubi (prout scribunt Joannes de Sevilla et Cardinalis Antonianus) decem annos transegit, toto illo tempore occupatus in auxilium ammarum, audiendo confessiones et predicando. Ad hoc autem tempus omnino spectat memoria quædam, adscripta margine Summæ Bartolinæ, Pisis anno 1383 in membranis exarata, et in Conventu Salmantino hodieum reverenter servatæ, in hæc verba. Emi istum librum in mense Madii, anno 1456, de Fratibus S. Pauli monasterii Burgensis (Sahantice scilicet studentibus). Dedi numos M. Petro librario, constitit in mille Moropetinos, quos sibi dedi, in florenis Regalibus et denario uno et... in domo sua intra suum tentorium. Ita hæc memoriam transcribit Tamayus in Notis ad xi Junii. Moropetinos autem intelligo, quos Marevedisios nunc vocant, minutissimum pecuniæ genus; verum putem non legendum, in florénis; sed 12 florenis.

9 Singulis diebus sacrificium Missæ celebrabat, multis eum lacrymis, maxime cum eam dicebat de Passione Domini, atque sub ipsam Communionem; quemadmodum referunt testes in Processibus auditi, qui eum cognoverunt: et passim æstimabatur vir sanctus a populo, qui ad eum recurrebat in suis necessitatibus, ut pro se Dominum deprecaretur. Multi etiam rogabant ut pro se Missam diceret, existimantes, quod ejus tam devota lectio citra dubium consequeretur e cælo effectum desideratum. Ipse vero, qui totus pius et erga miseros plenus erat compassionis, libenter postulatis eorum annuebat: nec tamen Missarum titulo recipiebat elemosynas, utpote præter tenem victum, qui abunde suppetebat, nihil in hoc mundo volens quam Deo servire. Etenim attributa eidem publicitus erant trecenta moropetinorum millia annue. Exigua summa; sed homini frugali et parco tunc sufficiens. Dies festos peculiari observabat reverentia, non solum interiori, sed etiam exteriori: atque hunc in finem decentiori tunc meliorique induebatur habitu, quem duplicem habebat, alterum griseum, cæruleum alium.

10 Horas habebat, inter studia litterarum precumque partitas: quieti autem capiendæ fascas aliquot sarmentorum, eum cervicali lapideo, sub

D

A. D. P.
EX VARIIS
uti et Alph.
Testati,

4 Ant. 11
Post annos 4
egressus de
Collegio,

E

decem annis
moratur apud
Patrum Sancti
civium

et an 1456
emul Summam
Bartolinum.

Ant. 12
Missam quoti-
die cum lacry-
mis, dicit,
F

tenuiter ex
publico vivit

lectia

A lectica dispositos, quos singulis noctibus reponere, ne famulus suus (Joannes de Santillana hic erat) id persentiret proderetque. Dicunt aliqui, eodem tempore in Universitate Salmanticensi publice sacram Scripturam prælegisse. Sed quomodo tantus amator paupertatis, admisisset attributam sibi a civitate sustentationem, si Cathedræ talis redditibus fruebatur? Aut quomodo tot producti testes, et interrogati an viventem noverint, solum respondissent, se eum novisse Salamanticæ in habitu Clericali; neque dixissent, quod eum ibi cognoverint Cathedralium Scripturæ sacræ? Sane minutissima multa illi specificant, quibus probent Joannem sibi bene cognitum fuisse. Hactenus Antolinus; quem mirum est adeo sui potuisse oblivisci, ut quod hic cap. 12 tam opense refellit, cap. 21 expresse affirmet, propter quasdam Annotationes in Biblia, manu ejus scriptas. Leve profecto argumentum: maxime cum eas videatur scripsisse Religiosus, in quo statu Cathedralium fuisse, nemo dicit.

41 Hoc certum, præcipuam operam, extremis ante status mutationem annis, positam a Joanne in dissidiis quæ civitatem conturbabant sopiendis. Huc plerumque spectabant predicationes ejus: qui industrie explorans loca ac tempora coenitium factionum, illuc se inferebat intrepide: nec fatigabatur, quamvis conatibus ejus contrarius dæmon identidem sopitos suscitaret ignes, multique in ipso concepti furoris aestu obduratos sese inexorabilesque præberent. Omnia nempe quamvis saxea corda emollebat paulatim, sic ut tandem alia sibi prorsus civitas videretur. Inter hæc tamen contingebat non raro inveniri, qui momentis libertatem ægre ferentes, eum ut inimicum aversarentur. Sic (ut pluribus exemplis parcem) accidit ei in quodam vico districtus Salmanticensis, ubi nobiles aliqui, quibus possessionibusque præfidentes, gravissimas inter se exercebant discordias, vitamque ducebant indecoram eorum natalibus. Hi molestum sibi prædicatorem cum ignominia et contumeliis expulerunt: redivit tamen illuc identidem, donec seorsim tractans singulos, reduceret ad officium hominis Christiani universos. Quamquam autem temporibus illis vix esset familia nobilis, quæ non alicujus factionis caput haberi ambiret, populique furorem accenderet tantum, ut nemini sine periculo liceret incedere per plateas: ipsi tamen soli dabatur securitas, tamquam communi omnium pacificatori.

C

CAPUT II.

Vocatio ad Ordinem in eoque Professio. Officia gesta, pax civitatis procurata.

Hic labor aliquantis annis continuatus, vires corporis vehementer atterebat: sed imprimis dolores calculi, eo usque invalescentes, ut remedium fuerit a sectione petendum: quæ cum, mediante voto Religionis ingrediendæ, feliciter successisset: stabilitus in sancto proposito fuit, aliquantis post curationem diebus, sicut ex Processibus colligitur. Cum enim jam bene sanus sibi videretur, occurrit pauperi cuidam, laceris panniculis adeo tenuiter tecto, ut nudus dici posset. Hic eum rogat, ut aliquid vestitus sibi pro Dei amore largiretur, operiendo corpori: et occurrit animo duplicata in dierum festorum cultum vestis, domi reposita; quarum utram largiretur dubitans, meliorem Deo debere judicavit, et egenti cæruleam dedit. Sequenti autem nocte tantis gratis eum cumulavit Deus, ut aliud de iis referre non potuerit, quam solam Deum nosse quid tunc expertus sit; se vero nullis id verbis posse exprimere, nisi dicendo quod cognoverit,

quid Deus possit et velit facere, quando vult ali- quod benefactum remunerari. Istam sane noctem animæ suæ diem fuisse, qualem viderit nunquam. Hoc solum ex ejus ore proprio auditum novimus, quid autem id fuerit non possumus divinare. Itaque non dico, quod in persona istius pauperis ipse Christus apparuerit, uti Sanctis Augustino et Gregorio; vel quod accepta veste gloriatus coram Angelis sit, ut est in S. Martini Actis; solum expendo, quod tantus occultator collatorum sibi divinitus donorum, non potuerit cohibere se, quin aliquando populum cohortans ad liberalitatem erga pauperes exercendam, pro aliis quæ adducere potuisset exemplis, suum ipsius attulit; narraturus autem quid invicem sibi ea nocte rependerit Deus, ultra se explicare non potuit, sed adjecit hæc verba: Et statim ivi ad S. Augustini, atque suscepi habitum istum.

13 Susceperat monasterium istud, ab annis non ita multis, strictiorem Regule Augustinianæ observantiam, ex Conventu Sanctorum duabus a Vallisoletto leucis sito: ubi Deus quosdam suos famulos excitaverat, ut in ea solitudine ac pauperum domo, vitam degerent solis divinis rebus intentam, per lectionem, orationem, ac meditationem: quas inter adeo rigidum observabant silentium, ut diebus festivis dumtaxat inter se colloquerentur, in hortum a Superiore deducti: si quid autem per hebdomadam indicandum alteri erat, id fiebat per signa. Ad nocturnam quietem dabatur manipulus palearum, supra vilem lectulum cum stragulo. Noctæ surgebant ad Matutinas. Vestis ex grosso, sed nigro panno, sub quo in honorem Deiparæ ferebant album scapulare. Modicum quod habebant, commune erat omnibus, præter habitum; cum in sua cella nemini liceret habere libros, ne Diurnum quidem, quo omnes cogerebantur Officium in choro recitare. Pecuniam tractabat nullus nisi ad hoc deputatus; camisia ad carnem solum lanea utebantur: quod si necessitas cogeret lineis uti, textura dumtaxat canabina vel stuppea erat. Jejunabant a festo Sanctorum omnium usque ad Natalem Domini; et a feria secunda post Quinquagesimam usque ad Dominicam Palmarum; omni autem feria quarta, sexta, et sabbato solis quadragesimalibus vescebantur. Communis erat diebus Veneris flagellatio corporis, quæ in Quadragesima atque Adventu fiebat etiam Mercurii Sabbatique diebus.

14 Pama lujusmodi disciplinæ late sparsa, Conventui nomen Sanctorum mox peperit, et pluribus æmulandi cupiditatem injecit, atque inter primos Conventui Salmanticensi, eo cum successu, ut hic observantiæ Mater cognominaretur. Rari tunc admittebantur Novitii: nam ab anno mccccxvi ad lxi, soli tres recepti inveniuntur; Fr. Joannes de Spinosa, Fr. Joannes de Arenis, et Fr. Alfonsus de Borgia: post quos primus anno mccccxiii fuit hic Fr. Joannes Sahaguntinus, quem mox secuti Fr. Thomas Monroy, et Fr. Petrus de Toro. Ipse vero susceperat habitum de manibus venerabilis Patris Fr. Joanne de Salamanca: qui ejus magisterium Fr. Joanni de Arenis commisit. Annum et diem ipse Joannes manu propria Hispanice adscripsit prædictæ summæ Bartolinæ, verbis a Tamayo sic Latine redditus. Die xviii Junii, anno mccccxiii habitum suscepi in monasterio S. Augustini Salmanticensi, quo anno littera erat Dominicalis B. Natali SS. Marci et Marcellini Martyrum, ante festum S. Joannis septem diebus; et hoc fuit feria vi, et prædicavit Episcopus Oxomensis. Eundem annum et diem in libro, antiquo Professionum notari asserit Herrera, cui Tamayus testes addit P. Fr. Antonium de Solis, et P. Fr. Petrum de Castro, in Re-

D
Ant. 14

et inexplicabili perfusus gratia

habitum Augustinianum petit;

Ant. 15

E
sub reformata tunc recens disciplina

eaque rigidissima.

F
In Conventum Salmanticensem receptus an. 1463
18 Junii.A. D. P.
ENYCHIS
duriter cubat:non videtur
Cathedram
Scripturæ in
Universitate
tenuisse:Mar. 1, 17
cum totus es-
set in compo-
nendis dissi-
dis,nullis obdura-
torum injuriis
deteritus.Sanus post
sectionem
calculi,

Ant. 13

meliorem e
duabus ve-
stem pauperi
donat;

latione

A latione Translationis S. Joannis Sahaguntini. Idem vero Tamayus ex dicto libro, ante ephrasim Professionis infra dandam, hæc notari ait : Sabbato, die xviii Junii, anno mccccxxiii, recepit habitum in hoc Conventu Fr. Joannes de Sahagum, Dominus det illi gratiam et benedictionem, ut in posterum perseveret, in suæ animæ bonum et omnium consolationem. Audiendi proinde non sunt, qui ex Professione facta xxviii Augusti festo S. Augustini inferunt, in hujus Vigilia susceptum fuisse habitum, quasi mox ab elapso probationis anno necesse fuerit fieri Professionem.

curando tri-
clinio admi-
nistratur,

15 Quinquam autem soleant Noviti in magna recollectione teneri : personarum tamen paucitas et domesticæ rei angustia cogebant iisdem etiam committere ministeria publica, puta infirmariæ et refectorii ; etiam ad hoc utilia, ut experimentum de cujusque genio et ingenio capiatur. Post aliquot igitur dies a suscepto habitu, demandata Joanni est cura triclinii ; cui cum modicum vini doliolum esset, quia tamen ipse quoties ex eo promebat illud discedens Cruce signabat, contigit nullam vini immutationem in eo notari, sed totius Conventus usui sufficere, quousque nova vindemia impleret cellarum, vino tota regione supra communem modum abundante. Atque hoc primum miraculum est, quod per manus servi sui legimus operatum Dominum ; unde crevit illius ut Sancti inter Religiosos æstimatorio.

Ant. 15

et vinum mul-
tiplicat.

B

16 Transacto anno ad religiosam Professionem admissus, eam fecit sub hac formula, quæ etiam- tam reperitur Latine descripta ipsiusmet manu. Ego Frater Joannes de Sancto Facundo, in sacra Theologia Baccalaureus, testor et fateor per litteram istam, quod cum tempus probationis meæ in hac sacra Religione et Societate Ordinis Fratrum Eremitarum beatissimi Doctoris Patris nostri sancti Augustini sit elapsum : et voluntas mea propria et deliberata est, ad Dei gratiam permanere et perseverare in eadem religionis observantia, ad Dei laudem et servitium, et in eadem societate expressam facere Professionem ; ideo ego prædictus Frater Joannes a sancto Facundo, Baccalaureus, facio expressam Professionem, et promitto obedientiam omnipotenti Deo, et beatæ gloriosæ semperque virgini Mariæ, et beato ac glorioso Doctori Ecclesiæ, Patri nostro Augustino ; et tibi Reverendo Patri Joanni, in Decretis Baccalaureo, Priori nostri hujus monasterii sive conventus sancti Augustini civitatis Salmantinae ; nomine et vice Reverendissimi Patris nostri Prioris generalis totius Ordinis Fratrum Eremitarum sancti Augustini et successorum ; et vivere sine proprio et in castitate, in regulari observantia secundum Regulam beatissimi Patris nostri sancti Augustini, omnibus diebus vitæ meæ usque ad mortem. In quorum omnium testimonium et fidem, hic nomine proprio scripsi. Et precor Reverendum Patrem Priorem hujus conventus, ut eandem meam Professionem recipiatis, et nomine vestro ac alterius Patris præsentium corroborare dignemini ; et orare omnes præsentem pro me, ut mihi sit gloria æterna in futurum. Amen. Facta sunt vigesima octava die Augusti, in die festo Patris nostri Augustini. Anno 1464. Frater Joannes Prior, Frater Joannes Theologus Baccalaureus.

Mar. 1, 19
Professionem
facit festo S.
Augustini,

cul Prior
Conventus
subscribit.

17 Vix Professionem fecerat, quando Superioribus visum est demandare ei curam novitiorum. Certe constat octavo post illam mense ipsorum Magistrum fuisse Joannem, licet non sciatur an fuerit prius. Sic autem functus est eo munere, ut quamvis postea factus sit Definitor Provinciæ, ipsum non dimiserit, quousque eum creaverunt totius conventus Priorem. Verum hoc officio absolutus, rediit ad

Ant. 17
Fit Magister
Novitiorum,

Junii T. III

magisterium Novitiorum, etiam manens Definitor, id septies in eo gradu (id est in omnibus deinde Capitulis quoad vixit habitis) confirmatus ; res profecto rara in hoc Ordine. Inter Novitios ejus fuit Venerabilis Pater Fr. Martinus de Spinosa, postea Definitor Congregationis totius, vir sanctissimæ conversationis, et qui postea meruit cognoscere grandes illos favores, quos servo suo Deus sub Missæ sacrificium faciebat. Nihil scitur de methodo qua utebatur in eorundem Novitiorum instructione, quæ huic seculo si prodita ad posterum esset foret thesaurus maximus. Hactenus Antolinus. Unde ergo accepit Velarius decem illos articulos, quos ita asseveranter libro i capite 17, tradit acsi eos ipsiusmet Sancti manu scriptos invenisset? Securius ei credemus dicenti, utique ex Actis Capitularibus, Definitor electum anno mccccxv, vi Maji ; Priorem vero anno mccccxxi. Fuit ergo electus Definitor Joannes, octo menses et totidem dies post suam Professionem ; Prior vero, septimo anno post eandem transacto. Dederat autem ei Deus ad ea munera recte obeunda spirituum discernendorum facultatem eximiam ; eique addiderat etiam gratiam cognoscendi absentia, et penetrandi secreta animorum. Hinc cum intelligebat tentari aliquos, benedicebat eis, addens monita talia, quibus intelligerent, nihil ipsum latere cogitationum suarum. Si quem in peccatum videbat decidisse, iugebat ejus vice et lacrymabatur inconsolabiliter. His talentis ejus additus orationis pro subditis fundendæ fervor, et penitentiarum pro iisdem rigor hoc efficiebant, ut omnes ei commissi, non solum veri essent Christi servi, sed quasi vivæ ejusdem imagines : quem admodum testatur vir doctrina et sanctitate præcipuus Mag. Villalobos, Frater Augustinanus et Cathedralicus Scripturæ sacræ in Uxamensi Academia, in Tract. 2 de S. Joanne Baptista, declarans, quid sit operibus dare testimonium Christo, et quomodo unusquisque obligetur ut bonus sit ; cum dixisset quod quilibet Christianus debeat esse vivum Evangelium ; sic ut posito hinc Christiano inde Sancto aliquo, imo ipso Christo, tam inter se appareant similes, ut discernere inter eos nequeas : Sic, inquit, vivebant duodecim Fratres nostri Salmantinae cum B. Joanne a S. Facundo.

Definitor
Provinciæ,

Vol. 1, 17

ANT. 18 et 19
ac denique
Prior Conven-
tus Salmant

E

cum magno
subditorum
fructu :

18 Pene exciderat, quod, inter primas curas Sancti, post factam Professionem, fuerit abolere factiones quæ Salmantica repullulaverant tempore quo ille adhuc Novitius abstinebatur a pulpito. Hinc nitem rei designatas habebat Ferias quintam et sextam, quibus admirandos consequabatur effectus ad compescendam rabiem efferatorum istorum. Neque a proposito dimovebant injuriæ et contumeliæ sæpius illatæ : quin etiam ante eorum fores, qui Duces factionum erat, quandoque erigebat sibi pulpitum ; nihil formidans, sed palam edicens, nullo ne mortis quidem propositæ periculo, destitutum se cœptis : et sic cum aliquando ad S. Martini concionaretur. Quodam, inquit, die duo mihi venerunt comminantes, quod mihi vitam tollerent, si de istis rebus pergerem concionari : verumtamen opus est ut iungar officio meo. Audite me : quia felix ero si ideo moriar ; occidar enim quia veritatem dixerim et peccata corripuerim. Cum relatum ipsi esset, gliscienti in urbe malo fomentum extrinsecus ministrari identidem a Regio Ledesmae Correctore ; ad ipsum se contulit, fomitem illum incendi præcibus et lacrymis extincturus. Verum his ille non flectebatur : quare impendentem ei vindictam severis comminatus verbus, adeo non flexit vel ipsum vel partiaros ejus, ut horum aliqui, velut læsam in Correctore Majestatem ulturi, expellendum ab oppido cum infamia decreverint, ipsumque decretum

Mar. 1, 20
Interim re-
sumpta cu-
ram factio-
num extrin-
secarum,
F

Vol. 1, 51
nihil timet
mortem sæpius
sibi intenta-
tam,

A. D. P.
EX VARIIS

A sacrilegum executioni mandarunt : sed is tam atroci injuria nihil commotus, dixit ad socium : Redeamus Salmanticam, ad complendum officium nobis divinitus injunctum : quod si hinc me expellunt, observemus Evangelium quo monemur ; Si vos in una civitate persecuti fuerint, fugite in aliam. Reverso autem accidit audiri compulsionem duarum Parochiarum, a sanctis Benedicto et Thoma dictarum, ad quas factione præcipuæ conveniebant, inde velut ad bellum procedere solitæ. Illuc ergo se statim contulit : sed pugnis calcibusque rejectus, et in lutum resupinatus fuit : animosior tamen inde resurgens, tumultu pacato et recedentibus qui concurrerant, solus ad campum obtinuit.

obstupescen-
tibus eorum,
qui eo prorue-
bant, brachiis;

19 Rursum nihilominus redeuntibus ad insaniam miseris, tonare de pulpito vehementius cœpit. Ad quod Eques quidam, velut si unus ipse impeteretur, excandescens; Ergone, inquit, tantus Nobilium concursus commoveri si sinet, ad vocem maledicti unius hypocritæ et infamis seminiverbii, ut vindictam desinat de inimicis suis sumere, per indecoram ignaviam condonando injurias? Adeste famuli, et Fraternalium istum pessimum fustibus mactate. Jam illi, ut jussi, ruebant in cædem ; at ipse obviam iis progressus, promptum se offerebat in mortem, quam magnis cum clamoribus et convitiis illaturi veniebant : intulissentque pugionibus strictis, nisi brachia eorum divinitus obriguissent, diffuso insuper per omnia membra tremore tam gravi, ut nihil haberent potius quam coram Sancto procumbere in genua, salutemque et veniam deprecari : utramque vero cum Joannes donasset, moti ceterorum omnium animi sunt. Addit alius, idem accidisse in festo et Parochia S. Thomæ, nec solum prædictis Nobilis illius famulis, sed etiam nonnullis partis adversæ, qui facinus prohibitori vicissim gladios strinxerant, in defensionem sui prædicatoris. Ita scilicet in rebus narrandis contingere solet, dum quisque stylo proprio et pro suo conceptu rem exponit, licet uno ex fonte acceptum : et hinc apparet, quanto conducibilius nostro instituto sit, ipsos Processus de Sanctis habere, et singula referre invariatis testium deponentium verbis, absque ullo cultioris orationis fœco. Sed non est facile talium exempla describenda curare propter prolixitatem, minus autem exceptam eo quo optarem modo verborum invariatorum substantiam. Ut ut est, dicunt ambo Marisius et Valaureus, quod illis sic primum in vestigio defixis, deinde orante Sancto restituti sibi, ipso in loco pax coaluit, in cujus rei perpetuam memoriam decretum est, quod usque hodie observatur, ut in publicis supplicationibus, utriusque Parochiæ Cruces junctim procedant, dexteram sinistramque alternando quotannis.

adit etiam
ea causa
epulas nu-
ptiales ;
ANT. 29

C 20 Firmata etiam amicitia est contrahendis invicem nuptiis : quas cum sua præsentia non dedignaretur Sanctus, accidit ut ei apponeretur avis assa (columba, an gallina, relatio variat) cujus causa cum angustiaretur, eu quod ejusmodi ferculum non convenire existimaret pauperi Religioso, quem decet soli necessitati servire ; subito subvolavit ex patina avis per fenestram, omnesque plenos admiratione reliquit ; ipsum vero etiam consolatione mirabili, quod suæ ea abstinendi voluntati, salva hospitum gratia, sic consulisset pius Dominus. Rursum tamen alias accidit, mense Novembri festum agi ad S. Lazari trans pontem, ad quod ingens hominum multitudo confluerat ; nec partibus suis deesse dæmonem, quin suum ibi lucrum quæreret, et scintillas non penitus extinctas suscitaret. Adorat ibi Sanctus, et collocato in capite pontis singulo, cœpit verba facere. Sed non audiebatur, præ confuso vulgi circumfrentis strepitu. Quare non-

Vol. 1, 20

nullam moram dicendi faciens ; tum, veluti minacius insurgens, inquit. Audite verbum Domini : dico enim vobis, quod primus qui turbam hanc concitabit, et capulo admovebit manum, hic omnibus conspicientibus occidetur. Assistite hic quieti ; nequis velit abire cœnaturus apud inferos. His non obstantibus erupit unus aliquis, parti adversæ insultans ; et mox coram omnibus occisus occubuit. Ad quem casum consternata turba, resumpsit sermonem Joannes, et dixit : Numquid præsigieram, non posse istos quiescere? Verum factum id sit : ne fiat amplius : pulpitem hoc tollite, meque alio transferite, et vos necum. Ita ad conventum traduxit populum, non cessantem manus ei vestesque osculari, seque illi commendare, tanquam divinæ justitiæ arbitro : ipse vero consolatos dimisit cum benedictione sua, velut artha divinæ clementiæ.

D
et obstrepentem
sibi, mox
occidendum
prædicat.

CAPUT III.

Quædam virtutes Joannis, divina ad ejus custodiam providentia ; ipse et alii per eum ab aquis servati.

Fuit Dei famulus grandi corpore, persona venerabili, vultu formoso, placido ac gravi : cujus aspectu ad virtutem alliciebat bonos, malis verecundiam incutiebat. Ipsum veris exprimere lineamentis ex voto conatus Marisius est, sicuti ea dedi in Comm. Pr. post num. 14. Tanta ejus modestia erat, ut quamvis hilari semper facie, ridenti tamen nunquam vidisses. Conversatione facili ac simplici, gaudebat prudentium et doctorum virorum alloquiis. Duplicitatem et simulationem in verbis detestabatur : fraudulentos enim negabat bonum finem habere. Sermo ei ædificativus erat, nec ipso præsen- te quisquam fuisset ausus minus religiosa proferre. In omni actione fugiens singularitatis et extremitatis, media quantum poterat incedebat via.

E
ANT. 21
Corporis
exterior
compositioet grata
conversatio ;

22 In quaerenda tamen conscientiæ puritate nullam agnoscebat moderationem, cum in conspectu Dei nihil satis purum intelligeret. Hinc multa ipse in se notabat, quæ aliis levia aut etiam ridicula viderentur ; multa etiam cavebat ex animi teneritudine, quorum alii nullam rationem haberent. Sic non libenter comedebat columbas rurales, quod furto pastas diceret ex inessibus alienis. Sic scrupulo grandi aliquando sibi duxit, ex aliena arbore cerasum libasse : sic recusavit uti unguento modico, quod sibi amici cujusdam famulus in scio domino miserat, ad curandam tibiæ suæ plagam ; quousque is a domino licentiam petiisset : sic vel pulicem sibi molestum necare formidabat, ne displiceret Deo. Ita etiam voluit ut socius, in locum unde jam leuca una aberant, referret petram, quam tulerat ex maceria quadam ; non progressurus ultra, nisi id factum esset vel a se vel ab illo ; et addebat ; Si tu illam tali loco profuisses ad aliquod incommodum præcavendum, non gauderes eam inde tolli : quod igitur tibi fieri nolles, alteri ne feceris. A mulieribus conjugatis nullas accepisset eleemosynas, nisi scivisset eas cum consensu maritorum dari, ne unum quidem ovum, quorum quatuor vix unum album tunc temporis valebant. Voluit aliquando ut ovum furtim sumptum, quidam restitueret ; et mulier una tres marevedisios ac modicum serici.

Conscientiæ
ejus puritas
ANT. 29F
et teneritudo
summa.

23 Orationis studio addictissimus, amabat ei impendere bonam partem noctis : ideo decantatis Matutinis permanebat in ecclesia, nec inde recedebat antequam sacrificium Missæ absolvisset. Quid autem hic pateretur potius quam ageret, placet explicare verbis S. Thomæ de Villa-nova, serm. 2 de Sacramento altaris sic locuti. Quidam nostræ

ANT. 23
Oratio

Augustiniana:

et Missam dicentis fervor extaticus a S. Thoma de Villanova laudatus,

A Augustinianæ familiæ ac religionis, Frater Joannes a S. Facundo, qui hoc tempore miro populi Salmanticensis studio egregiaque pietate, ob innumera quæ continenter ab eo eduntur miracula, colitur; cum Missæ quotidianum Sacrificium paulo prolixius perficeret, morareturque in eo spatiosius; factum est ut a Præfato suo in virtute obedientiæ Missam celerius absolvere præciperetur: de quo sæpius ab eodem, licet blandius, consulto præmonitus fuerat. Cui Frater prædictus, quia obedientiam præterire non poterat, omne secretam patefecit, dicens: Ignosce, obsecro, mi Pater: nam aliud facere utique non possum: quia quotidie D. N. Jesum Christum, fulgentem in Hostia, istis oculis ego peccator conspicio. Quibus dictis perterritus Præfatus, solo prostratus, de illa molestia veniam petiit: cuique prout vellet immorandi veniam dedit. Hæc non a Præfato eodem, sed a viro nostræ Religionis gravissimo, qui ab ejus ore audierat, referente cognovi. Hactenus Sanctus de Sancto; et inde factum, ut illius post mortem vel pictæ effigies vel statuæ sculptæ ipsum repræsentent, oculis in sacram Hostiam defixis, et talis hodie dum visitur alabastrina illa, quam Garcias Alvares de Toledo, primus Albæ Dux, efformandam curavit.

ab Alphonso de Heroseo

24 Quam operose eo se præpararet Joannes, pluribus explicat prælaudati S. Thomæ Villanovani, discipulus, et ipse magnæ vir sanctitatis, ejusdemque Augustinianæ, non Franciscanæ (ut perperam inter Scriptores Waddingus) Religionis alumnus, Alphonsus de Heroseo, in ea quam Antolinus scriptam ab illo ait S. Joannis vita, adeoque ante annum MDCXI, quo obiit XIX Septembris Madriti, ubi corpus ab humiliori sepulcro in sublimiorem locum extulit Ferdinandi Hispaniarum Infantis pietas, rebus supra naturæ facultatem gestis mota. Ita Antonius Nicolai in Bibliotheca scriptorum Hispaniæ, ubi invenies quam plurima ejus opera enumerata, cum elogio, quod tota redolent Auctoris pietatem, eo magis recipienda, quod auctorem scribendi habuerit Mariam Deiparam, quo tempore Domum Augustinianorum Hispali administravit, sicut in Confessionibus suis (nam et has exemplo S. Augustini scripsit) ipse testatur. Ita ille: sed ut plurima magnifice ac studiose ibi enumerentur, in iis tamen non reperitur præcitata Vita Joannis, ejus velut ab eo scriptæ adeo certum testimonium dat Antolinus, dignam omnino quæ lucem videat, qua etiam causa ista de Auctore produxi.

ANT. 27 explicata ejus ad ipsam apparatio;

VAL. 2, 3 crebri sub en raptus;

C Solebat Joannes Missam dicere in capella, Crucifixi dicta, ab hujus imagine, istic alte collocata: ejus nulla hodie memoria superest, licet supersit Crucifixus, elevatus supra altare, quod est sub bene laborato fornice, supra capellam beatissimæ Virginis, ubi diu fuerant in honore populi, Reliquiæ istius Sancti. Dicebat autem Missas ad horam tertiam matutinam, quia longiorem moram non ferebat fames ejus spiritualis. Sic cum semel eam diceret ad S. Mariæ Regalis prope Madrigalem, coram Sanctimonialibus istius Conventus, non solum in extasim raptus stetit a sensibus, sed ipse etiam corpore, supra altare ad mediam ulnam elevatus in aerem. Qualis deinde esset, in agendis pro tanto beneficio gratiis, Acta non explicant. Simili modo contigit eundem sua in cella elevatum inveniri nocte quadam a Priore conventus; qui suorum cellas eo tempore circumlustrans, cum ex cella Joannis videret luminis repercussi fulgorem, et infortunium aliquod suspicaretur; religiosos plures, veluti ad incendium restinguendum, excivit; sed ingressus, magnum lumen tota cella diffusum reperit, atque in ejus medio orantem in extasi Sanctum; sed ignis omnino nihil.

26 A talibus porro cum Deo congressibus, cum ad prædicandum foras procederet, quid mirum si magno semper id agebat fervore? Sed hic non alias major apparebat, quam cum esset laudanda castitas, vel contrarium ei vitium reprehendendum. Semel contigit, eum tam vehementer increpare mulieres, nudum in verecundius pectus gerentes, ut earum plures ad eum lapidandum concurrerint; fecissentque, nisi reliqua concio id intelligens domum usque comitata fuisset. Ipse vero placide dicebat, grande beneficium Dei futurum, si tali in causa sibi mori contingeret. Cum autem ad S. Lazari concionabatur extra portam civitatis; faciebat illuc adduci meretrices, quarum dolentissime ferebat perditionem: et multas ac miras in illis conversiones, per ipsius inflammata verba, operabatur Deus. Ut autem conversæ semel in idem cœnum non relaberentur, providebat conquisitis ad earundem sustentationem eleemosynis. Multum etiam laborabat in aliis, quarum minus publica inhonestas erat, aut etiam prorsus secreta, revelante sibi earum statum Deo. Hoc cum aliquando ei in concione accidit, ita intorsit sermonem, acsi cuidam ibi præsentem solum fuisset locutus: deinde ad ejus domum se conferens, cœptam conversionem absolvit. Alias per urbem eunti occurrens mulier, manum ejus ad osculum petiit; sed ille, sciens divinitus consilium quod ceperat occidendi filiam, uterum ferre deprehensam; negavit se daturum ei, quæ dæmonium in corde gestabat: quare turbata illa, et Joannem ad suum secuta monasterium, ab eo clare intellexit causam negatæ manus; et jussa detestabile consilium deponere, cum intellexit, stupri auctorem reparaturum quod deliquerat, ducta in uxorem puella, quæ ipsi et hunc quem gerebat utero et alium quoque filium paritura esset, reconciliari se natæ suæ est passa.

27 Ut autem sollicitus semper Joannes erat pro divino honore, sic ipsius quoque famam tuebatur Deus; nec impune ferebat, si quis contra eum linguam temerarius laxasset. Sensit hoc imprimis Sanctimonialis quædam, nomine Catharina Romana, Priorissa regii Madrigalensis parthenonis. Hæc die quodam Veneris in Capitulo, cum acrius perstrinxisset Matrem Eleonoram de Betanios, rei vestiarie Præfectam, quasi prodigam rerum monasterii, ob nimis effusum erga pauperes affectum; addidit etiam verba quædam sugillantia vitam ac monita Joannis, quibus forte pro se adductis liberalitatem istam nitebatur alia excusare. Lunæ autem sequenti, dum panis monasterii coqueretur, ab incenso clibano ter flamma erupit; ac prima quidem vice in cuspidem acuminata, usque ad tectum subiiit, seque in clibanum recepit, nullo damno illato. Secunda vehementius prosilivit, usque ad locum in quo Mater Catharina consistebat, quasi ipsam absorptura; sed solum pavorem illi intulit, sine noxa se recipiens: mox tamen iterum erumpens, et clibanum vacuum igne relinquens, per totum pistrium extendit sese, et omnes in eo laborantes nubis instar involvens, mortem minari videbatur. Tum Catharina, intelligens id accidere propter verba, ante biduum jacta in venerabilem Joannem de S. Facundo; emectis audientibus clara voce promisit, quod nunquam amplius male esset locutura de Joanne: et continuo in furnum se recepit ignis totus, Catharina palam confitente, quod de viro Dei temere murmurans, sic castigari meruisset.

28 Nec minori cura idem Deus custodiebat servi sui corpus, et de periculis, quasi Angelorum manibus sublatum, eruebat. Ita aliquando lapsus in fluvium Tormes, et ab aquis per longum satis abreptus spatium, exivit inde vestibus omnino siccis. Ita breviter Antolinus. Marizius per omnes circumstantias

D
D. A. P.
EX VARIIS
Ant. 32, 36
Ex zelo castitatis odium incurrit mulierum.

multas tamen impudicas convertit et juvat;

Ant. 25

E
secreta cordium penetrans;

eum sugillans sanctimonialis,

F

erumpente ex Clibano flamma castigatur.

Ant. 34
Ipse in flumen lapsus,

A stantias rem prosecutus, ait. Horas diurnas inter eundem recitanti accidisse, quod totus orationi intentus, extremæ ripæ sic accederet, ut tandem fallente vestigio, rueret toto corpore in gurgitem, vulgo dictum Castellanium: nam plures ejusmodi gurgites idem fluvius habet. Cecidit autem eo loco, ubi assurgebat confragosa rupes, eaque tam alta, ut in cacumine positus infra consistentem nequies agnoscere. Ibi ergo, inter rupem et ripam, nihilo minus præruptam, constrictius fluvius profundissimus erat; Sanctos vero intra quadrantem horæ nusquam visus, volvebatur sub aquis, per illud spatium, quo per tres successive cataractas præcipitatur ingenti fragore aqua. Tum primum emergens, super eas gradi visus est; quousque accedens ad pontem civitatis, nactus est ex adverso S. Vincentii ripam, humiorem et ascensui aptam. Interea circumcursans socius quærebat homines, qui saltem corpus venerabile tollerent: itaque ad pontem etiam ipse appropinquans, miratus est videre consortam plebem, et miraculum conclamantem. Exiverat enim Joannes tota veste tam siccus, ac si aquam non attigisset; nulla etiam sui parte letus: sed ipse humanos plausus fugiens, festinavit in suum conventum se abdere.

B 29 Simile accidit Palentia redeunti, quo eum obedientia Prioris sui, pro quodam urgenti negotio, miserat. Cum enim ad rivulum pervenisset, cui Corpus-hominis nomen est; eumque, alias semper vadabilem, reperisset tam enormiter inflatum, ut nemo transire præsumeret; ipse Deo fretus molam adegit; et statim aquis hausti ambo credebantur periisse, vel sola ut summum mula emersura: sed ambo, et ipse quidem nec hilum madefactus, in alteram ripam evasere: obstupescuntibus omnibus qui ibi aderant, certatimque ut Sanctum venerantibus; maxime cum sol, eatenus obductus nubibus, clarum exhibere diem ipso illo instante coepisset, quo ab aquis solo reddebatur Joannes.

30 Sed et alii specimina divinæ in aquis potentia, per Joannem se exerentis, producantur. Proce-
dent per civitatem Salmanticensem ad pedes accidit desolata pueri cujusdam mater, recens in puteum lapsi, opem implorans. Ille ad puteum duci se mandat, quasi vivum adhuc inveniendum speraret; et quamvis majorem esse profunditatem videret, cingulum tamen, a corpore acceptum, illuc immisit, et puerum sursum traxit, quasi una cum ipsa aqua sublatus in altum puer fuisset. itaque corrigiam sacram apprehendisset. Concurrit populus, miraculum inclamat. Sanctum veneratur: sed ille inventum forte piscium vilissimorum fascem imposuit capiti, atque, Ad stultum, Ad stultum, magnis vocibus clamans, cursim ad conventum suum se proripuit. Gordaliziæ quoque in puteum lapsus puer, precibus Sancti vivus inde extractus est. Ad ejusdem pedes suffocati in flumine nati cadaver attulit, spatio passuum trecentorum, Benedictus Ramos, et redivivum recepit.

31 Addamus huc etiam quædam alia. Idello Universitatis, cui erat commissa Bibliotheca, ablatus fuerat liber, et dignitate materiæ et ornamentorum argenteorum pretio æstimabilis valde. Qui suæ negligentia imputandam jacturam, indeque periculum prospiciens amittendi officii, ad virum Dei pro remedio accurrat. Promittit is rem se commendaturum Deo sub Missæ sacrificium: et ecce post elevationem Hostiæ, adluit homo ignotus ipsi, alteri nemini conspicuus, qui librum in altari deposuit; quem Joannes absoluto Sacrificio tradidit ministro, ferendum in sacristiam, ubi ipsum amico reddidit mirabiliter exultanti. Solutium quoque apud eundem invenit mulier, nimium afflicta, quia vir qui matrimonii

fidem ipsi dederat, ea contempta aliam uxorem duxerat; prædixit enim fore, ut divinitus punitam injuriam suam videret. Et vidit: quia fœdifragus ille, cito captus a Mauris est; atque a servitute redemptus, morte obiit repentina. Nec impune cessit duabus mulieribus adeo contemptim habuisse sermones Sancti, ut ad eos audiendos, veluti ad ineptias quasdam, scurriliter se mutuo invitarent. Ambæ enim miserimam mortem oppetiere, una a viro suo occisa, velut adultera; altera per sententiam judicis capite plexa, quia virum ipsa suum crudeliter interfecerat: cujus utriusque sic punitæ meminit Ordinis Alcantaræ Magister, in Hispanico quodam in Sancti honorem composito metro, factus de re tota certior, per epistolam Guardiani Franciscanorum Salmanticensium.

CAPUT IV.

Sancta mors Joannis et sepultura; prima seculaque translatio corporis in proprium sacellum.

Jam annum in Religione decimum sextum agebat Joannes, cum terrena fastidens et celestium appetens, suspirabat cum Paulo identidem verba illa ruminans, Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Exaudita autem vota sua divinitus intelligens, non potuit continere se, quin conceptum animo gaudium per os eructaret hoc modo. Prædicabat Joannes in S. Blasii solito cum fervore; cum medio in sermone substitit, et sublatis in cælum oculis nescio quid intra se loqui visus aliquandiu est, sola labia movens: deinde ad concionem expectatione suspensam dixit: Est hic coram vobis homo, qui morietur prius quam annus transeat, et tum dicetis, O quam bene prædicabat Pater a S. Facundo! Dico vobis, quod post decennium adhuc melius prædicabo. Et revera ipso anno obiit: decimo autem post anno prædicare per miracula efficacius coepit. Causa mortis hæc fuisse fertur.

33 Erant in civitate nobiles personæ duæ, impuro amore sic copulatæ, ut scandalum toti populo præberent. Has separandas ab invicem cum sibi sumpsisset Joannes, easque concionanti sibi præsentibus haberet, coepit ita vehementer intorquere ardentium suorum verborum jacula; ut commotus animo juvenis, vincula quibus tenebatur abruptens, liberatorem suum secutus sit ad conventum; neque exire inde voluit, sed habitum sanctæ Religionis sumpsit. Eum ut a cæpto revocaret, nihil non egit amoris insani cæstro agitata molier pertinax; cumque ipsimet Sancto multas in faciem contumelias dixisset, tandem addidit, non transiturum eum annum, quin sibi pœnas promptas daret. Cum ergo intra duos ab istis mensibus exarescere Joannes ac deficere inciperet, et ad extremum varia veneni indicia medici deprehenderent; nequaquam dubitatum est, quin ipsum ab infelici illa ingestum dolo quopiam ipsi fuerit, adeoque recte eum Martyrem appellaverit vir venerabilis Alphonsus de Horosco. Nos tamen illud Ecclesiæ judicio definiendum relinquimus, notamusque lecto tandem allixum Sanctum, et extremis sacramentis rite inunctum, postulata a Fratribus circumfusis delictorum venia expirasse, sub pulsum salutandæ Deiparæ dari solitum; præsentem etiam nobili illo Novitio, qui ea nocte fuerat angelica visione, seu somnio divinitus inmisso admonitus, ipsa die expiraturum magistrum ejus.

34 Ad pluviam mox cœlitos dimissam addit Julianus de Armendariz, in Vita rythmo scripta, furiosam illam, quæ Sancto mortis causa exlitterat, illico divina

A. D. P.
EX VARIISinde siccus
egreditur,
semel

iterumque,

ANT. 21

et varios in
aquis lapsos
salvut.

VAL. 2, 12

MAR. 30.
Librum amis-
sum recepti fa-
cit;D
ANT. 25
prædicit fœdi-
frago pœnam,quam etiam
subeunt duæ
contumeliosæ
in Sanctum.VAL. 3, 1
Mortuum se
intra annum
mordit,
Eet post annos
10 miraculis
clarificandum.Ob contuber-
nium impu-
rum direm-
ptum

F

veneno (ad
credatur) præ-
lito.sancte mori-
tur.

MAR. 1, 32

Vultus defuncti miro splendore fulgel;

VAL. 3, 2

A divina quasi manu prostratam lecto decubuisse, et resolutam in lacrymas serio doluisse de flagitio commisso, atque intercessione Joannis felici tandem fine quiescere. Hoc certius, defuncti vultum, exuto mortis pallore, mirabili venustate refuluisse ac resplenduisse; unde mira consolatione affecti Fratres, non potuerunt ejus a se discessum lugere, quem jam tum cœlis receptum pro se intercedere patronum, tam manifesto probabant indicio. Plures hoc testati jurejurando sunt; interque alios exceptione omni major Joannes Fernandus, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis, eximie vir probitatis atque doctrinæ reliens a conspectu illius, cum magnæ teneritudinis lacrymis, omnes occurrentes sibi sic jubilando alloquebatur: Veno ab aspectu magni amici mei, devoti Fratris Joannis de S. Faundo: et vobis pro certo affirmo, quædam vultu ejus absistant radii quidam splendidi, magnamque solatium adferentes intuentibus.

ANT 37

corpus biduo reverenter spectatum,

B

35 Expositum in ecclesia per biduum stetit venerabile corpus, devotum spectantium præbens civibus accolisque Salmanticensibus, undique accurrentibus, manusque ac pedes et habitum deosculari satagentibus: sed cum paulatim, procedente devotioni populari, inciperent aliqui, non solum ex veste particulas vellere, sed etiam carpere pilos capitis sancti; unus etiam deprehenderetur, conatus digitum abscindere; ad capellam majorem receptum est depositum sanctum; obductisque cratibus, et custodiis adhibitis, propinquior omnis accessus fuit prohibitus, quoad corpus datum sepulture est in conspicuo ad caput ecclesiæ loco, ubi hodie honoratur, inquit Antolinus; addens quod cum inciperent illie multiplicari miracula, scilicet anno MCCCCLXXXVIII, Joannes Hispalensis, Conventus tunc Prior, jussit corpus Sancti, una cum aliis ejus Reliquiis, recondi intra labellum saxeam, quod in sepulchro poneretur, excavato ad eam profunditatem, quæ capere ingressuros infirmos posset.

36 In hic cum multiplicarentur miracula, cepit sepultura illa magis etiam frequentari. Ut ergo popularum devotioni obsequerentur Fratres, parvum sacellum desuper fecerunt, cum altarioli, ad Messam ibi dicendam, sub qua ad osculum dabitur aliquid Reliquiarum. Interim ipsam corpus a leo male custodiebatur, ut non deessent qui formidarent, ne, ad famam miraculorum tota Hispania celebratorum, potentior aliquis ex Magnatibus commoveretur, ad illud notabiliter imminuendum pro sua devotione, vel etiam totum furtim auferendum. Huic incommodo ut obviaretur, re mature deliberata, die XVI Decembris anni MDXXXII convenimus ad hoc lecti Religiosi decem, videlicet Fr. Didacus de Placentia Supprior (Prior enim peregre aberat) Fr. Petrus de Castro, Fr. Petrus Aviles, Fr. Mathæus de Carrates, Fr. Michel Lezanus, Fr. Franciscus Mata, Sacerdotes; et Clericidus, Fr. Joannes de S. Vincentio, et Fr. Franciscus de Caneto; ac Fr. Julianus de Torres, Laicus, denarium completurus; uti narrat Fr. Hieronymus Romanus, parte 2 Hist. Eccles. Hispaniarum cap. 7, quod est de Vita S. Joannis; dicens, omnes fuisse ex senioribus, magnæ religionis et plerisque eximie doctrinæ viros.

37 Decem illi, sub duodecimam nocturnam, dum ceteri in choro Matutinas canerent, convenientes in eum ubi corpus esse credebant locum; et elatis inde ossibus aliorum corporum, quæ nihilo minus esse opinabantur majorum suorum, fama virtutis illustriorum, ideoque a communi sepultura abjectorum; acceperunt alveum putealem, seu pilum lapideam (uti Chronica appellat) pannis lavandis servientem; intra quam eorum quidam, Fr. Mathæus de Carrates, seposuit et discrevit ea quæ esse S. Joannis omni-

bus videbantur, secundum traditionem; eaque inter se composuit, et compaginavit, ut melius potuit. Item deinde factum ossibus aliorum, secundum ipsorum inter se proportionem. Veruntamen restabat plerorumque animis dubitatio, utrum id quod veluti corpus S. Joannis seposuerant, revera etiam ipsius esset: sed dubium omne deponere jussit P. Mag. Alfonsus de Corduba, dicens se certum, quod idem esset. Interrogatus autem causam scientiæ, dixit, quod Fr. Joannes Hispalensis, qui illud ibi abdiderat, sibi rem omnem sub secreto revelaverat pro areta quam secum habebat amicitia. Ita certificati rursus composuerunt sanctum corpus, ut melius potuerunt, abdideruntque in locum bene profundum ejusdemmet capellæ, ut deinceps non ita facile posset inveniri. Ne tamen penitus oblivioni daretur locus, ejus memoriam consignarunt in chartulario monasterii, expressis per quæ posset inveniri indicis, quando ipsum requirere magna aliqua causa suaderet.

38 Precedente exinde tempore refrigit erga depositum sacrum devotio, neque ulterius singularis aliqua cura prædictæ capellæ habebatur; quare etiam cessavit popularis devotio et cessarunt miracula; usque dum suscitavit Deus spiritum Fr. Didaci de Valderas Salmantini; qui memor veteris suæ cum esset novitius devotionis erga S. Joannem, factusque Sacrista monasterii, anno MDLXVI cepit capellam prædictam adornare, concinere Lupades, procurare Missas ibi dicendas, et transitam viri sancti anniversarie celebrandam annuatim. Hinc resuscitari jam pene extincta in populo devotio, innovari miracula, appendi pro beneficiis receptis anathemata, quorum omnium eum auctor haberetur Frater prædictus, magna ei apud populum accessit gratia et auctoritas; quibus nixus, cepit de ampliori ornatiorque capella (nam vetus nimis areta et vilis videbatur) cogitare. Bonæ ejus voluntati concurrerunt illustres S. Bartholomæi Collegiales, largam eum in finem eleemosynam largiti. Ita egregio operis, et pro ratione istius temporis sane perfecti, sacellum inchoatum est; in cujus medio elevaretur magnificum tabernaculum excipiendo sacro deposito, idoneum. Interim quesitus est locus, in quo thesaurus tantus latebat; licenti quoque D. Petri Gonzalez de Mendosa Salmantini Episcopi postulata est, ut efferri in publicam lucem posset.

39 Is vices suas commisit D. Ludovico de Alcozer, Cathedralis Salmantinae Provisor, et Dioceseos Governatori: qui die VII Augusti MDLXXIX, cum ad locum venisset; P. Fr. Antonius de Valesco monasterii Prior, permissu Provisoris præfati et eorum omnibus suis Religiosis, aperuit conditorium sacrum Reliquiarum; easque ut supra dictum est compositas reperit, expirante a petra ipsas continente; dum aperiretur, suavissimo odore, sicut habetur ex notariali actu desuper confecto. Tum ossa omnia, ut erant composita, reposuit in arcum nucem, bene laboratam ac nitidissimam, eamque duabus clavibus obseratam: et operam nigri coloris holoserico villosa imposuit suorum Religiosorum humeris, atque processionaliter detulit supra capellam Deiparæ, ad altare Crucifixi, cum crucibus et cereis, cum Psalmis et Cautico Te Deum laudamus. Claves autem sic distribute fuerunt, ut ea quæ interioris arcule erat Provisori prædicto, istic præsentati et præsentati, traderetur; aliæ duæ majoris illius navæ concrederentur monasterio: de quibus instrumentum publicum mox scripsit, ad id vocatus Petrus Caricus, Scriba regius: cui subscribere primum Provisor, tum sex Collegiales S. Bartholomæi, Doctor Rota tunc Rector Collegii, Licentiati vero Antonius de

Lara,

D
A. D. P.
EX VARIIS*et in saxea
pilo profundus
defodunt.**Remissior ex
tunc Fratrum
populique de-
votio,
E**an. 1566 re-
suscitatur.**et cond. car-
ptum novum
sacellum.**F
interim elatam inde sa-
crum corpus**transponitur
in novam ar-
cam;**refossum cor-
pus discernunt
ab aliis ibi
sepultis,*

A Lara, Joannes Gomes Lezignana, Bernardus Garcia et Minnaya. Adfuerunt præterea multi graves viri et honorati, interque hos D. Joannes de Mendoza, frater Dacis de Infantado, consobrinus Episcopi Salmantini, ac postea Cardinalis : qui se peculiariter obstrictum Joanni fatebatur, ob liberationem ex gravi infirmitate, qua Salmanticæ degens laboraverat studiosus.

40 Ibi sanctæ Reliquiæ quieverunt, donec perfecta fuit fabrica novæ capellæ, et tabernaculi ipsis recipiendis designati; cui inscriptum hoc Epitaphium fuit. Augustiniani Salmanticenses, ex stipe quam populus contulit, Joannem Sahagun fratri suo, viro dum vixit sancto, a morte posuerunt. Avila distinctius rem descripsisse videtur, cum ait, quod suo tempore, id est sub exitum illius seculi, Corpus sanctum quiescebat in bene laborato tabernaculo, circum quod currebat inscriptio ad vulgi captum Hispanicis concepta verbis, sic Latine reddendis : Augustiniani Salmanticenses etc. ut supra. In hoc tabernaculo est sepultum corpus sancti Fr. Joannis de Sahagun. Obiit Sanctus die S. Barnabæ ætatis suæ anno XLIX (ita scilicet tunc credi cõperat, ex nescio quo male subducto calculo) sub ipso autem tabernaculo (inquit narrationem prosequens Avila) est devotum altare, ad quod Sanctus Missam dicebat, cinetum crate ferrea, quæ facta ex elemosynis a populo devoto collatis, habet istam Latinam Epigraphen.

41 Anno deinde MDLXXXIX ignis corripuit monasterium; eumque jam arderet etiam tectum templi, prima Religiosis cura fuit, subducere flammis sanctissimam Eucharistiam et corpus B. Joannis. Ipsos in domum suam excepit D. Petrus de Zuniga, Eques Habitus S. Jacobi et Toparcha oppidorum Cislæ atque Florum Avilæ; vacuamque tam dignis hospitibus relinquens, migravit alio: sacra vero deposita, tantisper delata sunt ad Oratorium Bartholomæani Collegii, quoadusque præparatum iis esset in una aularum inferiorum dictæ domus, congruum receptaculum cum altari, in quo Fratres sua peragerent noctu diuque Officia, et in erecto ibidem altari Missas dicerent ante corpus B. Joannis, supra ipsum altare locati, cum multo quotidie cereorum lumine, et civium illuc accursu. Reparatis deinde incendiî damnis, quo solum ecclesiæ tectum arserat solenni cum processione in ipsam relata sacra sunt; et Sanctissimo reposito intra sublime suum tabernaculum, ad ejus pedes supra altari, collocatum corpus S. Joannis. Quo facto, et digressa ad cœnam Religiosorum communitate, corruit ipsius sacelli fornix, sub quem paulo ante omnes processerant, sacrum corpus istic ubi nunc honoratur collocaturi: qui fornix si paulo citius corruisset, et ipsos cum multis aliis oppressisset, et contrivisset arcam, quam gestabant.

CAPUT V.

Maria Sancti miracula, præsertim in paralyticis et claudis, ex Antolinio.

His sub unum contextum ex Marizio deductis, venio ad miracula a Joanne Hispanensi præterita, et apud Antolinium a cap. 46 et deinceps legenda: ubi cum dixisset de sepulcro Joannis, id quod Damascenus de sepulcro Deiparæ, medicinam esse infirmorum et vivum salutis fontem. Ad dicti hujus confirmationem; non minimum, inquit, facit cæcus, qui mox ut pedem eo intulit, visum recuperavit: sed interiori etiam lumine illustratus votum prius correxit, et petiit ut rursus ille sibi adimeretur, si ex animæ salute non foret. Deus autem sapientiori ejus petitioni annuens, oblatum sibi oculorum rece-

ptorum sacrificium gratum habuit, eisque reddidit cæcitatem. Eodem intravit puella contracta; quæ cum in conspectu omnium expeditum membrorum omnium usum recuperasset; ut erat insueta labori, perrexit ad sepulcrum Sancti et ad ostium ecclesiæ, aut etiam per plateas, emendicare ut solebat victum. Admonebant Augustiniani ne sic otiosa, vitam degeret, sed alicui famulatuî elocaret se; alioqui metuendum esse ne beneficio accepto ingrati castigaret Deus. Accidit ei ut frustra prædixerant; rediit qua prius tenebatur infirmitas; et tunc primum serio pœnitens misella, optavit iterum ad sepulcrum intromitti; sed non obtinuit prius quam polliceretur se melius usuram sanitate, si ea sibi iterum redderetur; sicut et fecit, voti sui compos reddita.

43 Alii plures infirmi, ex variis morbis sanitate: eodem in sepulcro sunt consecuti, coram multo populo, qui inde propterea avilli vix poterat. Singulare autem fuit quod juveni cuidam Equiti contigit, cui nomen Martinus Arias Maldonatus, filio Roderici Arias Maldonati, Salmanticensis: qui cum ad sepulturam Joannis venisset una cum genitoribus, curiositate magis quam religione ductus; et plena populo ecclesia esset, atque duo Fratres ad ostium sepulcri, prohibitori ne illuc intrare volentes nimis condensarentur; videns ille compressionem tantam, extendit dexterum brachium, et quasi de ridiculo dixit Fratribus; Accipite etiam istud, et ponite in sepulcro. Vix ea verba locutus fuerit, cum obrigescere sibi brachium sensit; unde commoto mox ad pœnitentiam animo, nec non toto populo, atque imprimis utroque parente commiserante, deprecari omnes Sanctum cõperere, ut juvenili ignoscens levitati, pristinum brachii sui usum restituerent emendato; quod et obtinuerunt, cum ipso intromissi in sepulcrum, post preces, ac vota ibi fusa.

44 Porro ut Apocalyptico Angelo, qui posuit pedem unum supra mare, alium supra terram similis ostenderetur Joannes; etiam in mari ejus potestas apparuit, cum suborta tempestate cœpit periclitari navis quædam, multis onusta viatoribus; quibus concordî voto ipsum invocantibus apparuit, magna in luce et Augustiniano habitu, iisdemque conspicientibus navim ad portum salutis direxit. Æque miraculosa ejusdem intercessio probata fuit in monasterio S. Ursulæ Salmanticensis, ubi innocentem quandam Monacham carcere constrictam tenebat Abbatissa. Ea recordata miraculorum, per B. Joannem a S. Facundo multipliciter patratorum, invocavit adiutorem, et exaudita est. Adfuit enim una nocturnum, et cervical pulsans excitavit a somno, proximeque die Veneris inde educendam promisit; uti, de mandato Abbatissæ, reipsa contigit.

45 Ibidem Salmanticæ, quædam mulier maritata, gravi lateris dolore exerebatur; in eaque afflictione Joannem invocans, primo perfusa divinitus est copioso sudore; deinde, ut beneficii auctorem cognosceret, ipse apparere ei dignatus est, consuetum Ordinis habitum indutus; et hilari ac splendido cum vultu, cubili appropinquavit: ubi ante lectulum flectens genua, sic perseveravit nocte tota apud eam, affluente solatio sic absorptam, ut cum primo mane accedentes domestici aliquid esculenti porriherent, solo manus signo indicare potuerit, ne se inquietarent. Disparente autem Sancto, surrexit sana; et parvulum, quem herniosum habebat, ad sepulturam ejus detulit, ac retulit toties (nec enim semper placet Deo statim exaudire rogantes) donec sanitatem ei impetravit, ejus signum dederunt elapsa per viam vincula, quibus parvulum constringerat. Alia quoque mulier Salmanticensis, ex abortu quem passa erat, tertium mensem decumbibat infirma: quæ cum in vigilia Natalis Dominici, festi-

D
Puella contracta semel

Iterumque curatur.

Irridentem comprimentes se ad ingressum turbas,

E

brachium aëscit,

et pœnitenti sanatur.

Ant 47
Apprensus in tempestate Sanctus succurrit se invocantibus:

item Monachæ carcere clausæ,
F

Ant. 48
et mulier pœnitentia,

(cujus etiam filium ab hernia sanavit)

alteraque ex abortu infirma.

A B P
EX VARIIS

quæ deinde operi perfecto inferitur,

B

Mar. 2. 2
et an. 1589
Incendio ecclesiæ subducla,

tantisper idem loco servatur,

ac deinde in præterea repouitur.

C

Ant. 46
Illuminatus ad sepulcrum cæcus,

denuo impetrat cæcitatem

A vius agere diem illum cupiens, Deo se commendasset, mox ut oculos clausit servum ejus vidit sub mediam noctem, qui pedes ipsi ac brachia permulcens manu, sanam dimisit.

46 In monasterio Dominicanarum Zamorræ, quod S. Mariæ Dominarum nuncupant, et strictioris observantiæ erat, sacristanæ munere fungebatur anno MCCCCLXXXVIII Lucretia de Mello: quæ, cum horologium aptaret, lapsa, tibiam supra talum fractam doluit. Huic nihil profuerat adhibita quantumvis diligens curatio, sed veluti paralytica non nisi cum fulcris passum unum movere poterat, idque admodum ægre; sed neque de loco ubi consererat assurgere, absque auxilio sublevantis. Audiens autem famam Joannis, in suo sepulcro miracula operantis, petiit et obtinuit, (nec enim tunc adhuc servabatur clausura tam rigida) ut sibi liceret Salamanticam se conferre, acceptis juxta Regulam S. Augustini comitibus, Joanna Rodriguez de Ocampo Suppriorissa, et Francisca Guadalaxara. Iverunt eum ea pariter quædam aliæ personæ, in Processu expressæ; cum quibus xviii Julii, die Veneris, ingressa sepulcrum, regressa est sana, nulliusque fulcri ultra indigens; sed ambas furcillas, quibus uti consueverat, ibi relinquens in testimonium miraculi.

B 47 Salmanticæ in ejusdem Ordinis ac nominis monasterio, alia Sanctimonialis, nomine Teresia Rodriguez, humilibus orta natalibus, tibiam unam altera multo longiorem habuerat ab initio vitæ, jam usque ad quadragesimum annum protractæ, unde gressus ei omnino incommodus et informis reddebatur. Hæc xix Julii ejusdem sub vesperam, una eum Isabella Garabita, ex senioribus una, venit ad ecclesiam Augustinianorum; et sepulcrum ingressa, ipso quidem Sabbato sanitatem non recepit; sed noctem totam impendens orationi votisque faciendis, perseveravit in ecclesia simul et Dominicam diem sequentem; sub noctem autem rursus ingressa; rursus, nihil commodius ambulans, regressa est. Nec tamen etiam sic spem posuit, quin potius in oratione perstitit usque ad mediam noctem. Tum tertium ingressa, ipsa quam ibi reperit terra pedem male compositum operuit, coque in situ cœpit recitare canticum Zachariæ, Benedictus, quasi divinæ visitationis securo. Inter duodecimam vero et primam horam, quasi accepto signo ut genua flecteret, in ea se prostravit, ab inveterato tot annorum malo prorsus libera.

C 48 Tauri, in familia Portocarrera, erat ancilla, tertium mensem affixa lecto, Agnes Larez dicta; usque adeo paralytica tota, ut levare strato non posset, nisi una cum lodice. Ea cum accessisset in spiritu, quo corpore non poterat, et votum visitandi sepulcri fecisset; tanto melius habere cœpit, ut mox potuerit lecto surgere, et furcillis subalaribus adjuncta, quamvis ægre, gressum moliri. Sperans ergo integram sanitatem consequi, urgebat domesticos, ut se quam primum deferrent Salamanticam. Quo cum venisset, sellæ muliebri insidens, et jumento vecta, in comitatu virorum duorum; cum eadem quidem molestia iisdemque furcillis ingressa sepulcrum est, egressaque absque illis, licet gradu necdum plane firmo. Acta hæc sunt die Lunæ, XXI Julii, MCCCCLXXXVIII; die autem Jovis XXIV ejusdem Julii, Antonius Martin ex Civitate-Roderici, plus quam biennio paralyticus totus, liberum membrorum omnium usum extulit e sepulcro eodem; sicuti et puerulus Salmanticensis, nomine Joannicius, filius Mariæ Velasquez; qui ex unius anni paralyti tibia sinistra mancus, pedem trahebat per terram, solis eam digitis tangens.

49 Tantumdem eodem die evenit Mariæ Gonzalez Majoricensi, quæ pedibus manibusque capta, moveri

per seipsam non poterat; et xxiii Julii die Mercurii advecta Salamanticam, die Jovis inducta in sepulcrum est. Tantumdem etiam expertus est Clericus quidam, dictus Petrus Magister, Archipresbyter Castri-novi, qui ex infirmitate remanserat mancus jam integrum anam; et valde inflato corpore non nisi ægre et perparum poterat ambulare: die autem Jovis xvii Julii de sepulcro egressus, coram omnibus firmo gressu et valido usus est: quod etiam juramento suo coram Notariis est testatus. Sabbato deinde sequenti die xix Julii Ferdinandus de Villario, Taurensis, medio corpore per annum paralyticus, nec commovere se quoquam absque fulcris valens, sine bis exivit, cum aliquo tamen adhuc incommodo. Et die xxvi, Petrus Redríguez Bustillensis, viginti annis uno pede claudicans, solisque ejus digitis terram attingens, post Confessionem et Communionem, rectus indidem processit. Eodem etiam die Franciscus de Robilio, octo annis aridam ferens tibiam, multa cum molestia; cum dicto Petro Rodriguez e loco suæ habitationis profectus ad visitandum sepulcrum Sancti, similiterque in ecclesia S. Augustini sacra Confessione Communionequæ præparatus, similiter sanus egressus est, et utroque pede æqualiter firmus.

50 Catharina, pauperula et conjugata, Tauri passa erat aborsum Januario mense anni MCCCCLXXXVIII: exindeque a cingulo deorsum sic mansit paralytica, ut de uno in alterum latus alienis manibus esset movenda, usque ad diem S. Barnabæ, quando primum nonnihil cœpit, magna licet cum difficultate, supra furcillas ambulare. Ergo die quadam egressam domo sua ad ecclesiam, Ludovicus de Deza comitatus, rogavit an vellet aliquid de terra sepulcrali B. Joannis Sahaguntini, monens ut eam devote sumeret, si optaret sanari. Illa vero pridem eam se cupere respondit, sed eatenus obtinere non potuisse. Acceptam autem noluit præ reverentia ipsamet eam sibi applicare; sed ministrum quemdam suæ S. Salvatoris ecclesie rogavit, ut istud officium sibi præstaret. Et ecce tantum roboris inde statim accepit, ut sine difficultate prolixum satis spatium perambularet, non tamen sine furcillis. Existimans autem integrum beneficium ipsi sepulcro reservari, duci se Salamanticam fecit; eoque appulit xii Julii: et xiii ingressa est sepulcrum valde claudicans, tibiasque et pedes frigidissimi: per quos sensit difundi calorem subitum, statim ut sacram illam terram attigit: et egressa ambulavit per totam ecclesiam, cum nonnulla tamen adhuc pœna. Idem contigerat Majori Ruiz, Salmanticensi conjugata, xxx Junii: et xi Julii aliud miraculum factum est in filia Joannis de Morales, Boniæ de la Sierra commorantis; quæ a nono ætatis suæ mense latere sinistro paralytica, usque ad quartum annum vitæ nullum potuerat passum formare; tum vero nonnihil ambulare coeperat, adnixæ parietibus, pede uno manique contortis: egressa autem est de sepulcro sana, sed modicum claudicans, velut ad memoriam accepti beneficii.

51 Francisci de Luzena (Hieronymus Roman de Ledesma vocat) civis Segoviensis, oculo sinistro panus increverat, sic ut eo nihil videret amplius. Is plenus fiducia, ingressus sepulcrum est ix Julii, die Mercurii, MCCCCLXXXVIII: voti tamen sui compos factus non est, licet ibi satis diu orando perseverarit: rediit nihilominus uno et altero die usque ad sextum, nihil ne tum quidem auxilii expertus. Effereus autem inde aliquid de terra dixit: Hic omnino inveniam id quod requiro: et accedens ad proximum Deiparæ sacellum, se coniecit in genua, et manu sua admovit terram istam panu, oculum obnubilanti. Et ecce, sicut electum paleam, ita terra panum ad

D
A. D. P.
EX VARIIS
mulier,

Clericus,

et clri claudicantes duo

Ant 51
Ad contactum
terræ sepulcralis,

sanatur paralytica una,

alteraque e,

et parvulu gradus nequiens

Ant 51
Eadem terra
admota auferitur ab oculo panus,

se

Ant. 49
Ad idem
sepulcrum
sanantur

Monialis ex
lapsu paralytica,

alia, una
tibia quam
altera brevior,

illuc ter ingressa,

denique sana
egreditur:

Ant. 50
uti et ancilla
una,

item vir,

puer.

A. D. P. *Sanantur*
 se traxit; qui cadens in terram, et chalcædonii colorem habere visus, mox in candidam solutus est spumam: oculus autem apparuit totus purus ac mundus. Ad eandem sepulturam accessit, annis decem plus minus clauda, Catharina Martínez Zamorensis, die xv Julii ejusdem anni, prius de peccatis confessâ, ac sacro Christi corpore refecta, et desideratam gratiam retulit. Nec minus propitium Divum habuit, pari tempore idem passus incommodum, solumque in furcillis iisque agere ambulans, Joannes de Bonilla, apud Barchinam Abulense manens: qui cum Albæ ad Tornem narrari audivisset miracula Salmanticensia, nulla mora interposita in viam se dedit; nec adhuc civitatem attigerat, quando expertus est, se minime vanum laborem assumpsisse; quandoquidem multo levius ambulare coepit: et sepulcrum cum devotione ingressus xvi Julii, inde exierat sanus ac firmus totus.

CAPUT VI.

Reliqua ex Antolinio Miracula.

B *Ant. 12*
Curantur claudus et clauda,
 Predicto xvi Julii, ad Beati sepulcrum venit Joannes de Lievana Zamorensis, qui pedes sic impeditos habebat, annos jam tres vel quatuor (ex eo scilicet tempore quo Lusitanus Rex Zamoram obederat) ut supra furcillas gradiens, singulis passibus vix unum palmum procederet, postea vero firmiter ambulavit, cum modica tamen claudicatione. Eodem venerat, uno quidem die prius Maria, filia Petri de Capillis, Zamorensis etiam ipsa: quæ a die Pentecostes progressæ paralytica, de lecto se commovere non potuerat: id quod ei acciderat, ex quodam lateris dexteri dolore, qui ipsam anno integro tenerat: sed non nisi xvii die curata est, postquam fuisset quater ingressa sepulcrum. Claudicavit tamen etiam ipsa deinceps tantillum, ut miraculi in ea parati relinqueretur vestigium, sicut ait vir sanctus Alfonsus de Horosco. Joannes autem Fernandez Rodericopolitanus, annis septem dolens ex infirmitate stomachi, cum tumore, ad instar pugni prominente, subindeque crescente et aperto ex una parte; xviii Julii venit, et a priori incommodo liberatus est; rediens vero postridie, etiam a secundo.

Item dolens stomacho.
 Ant. 53
Devotæ erga Sanctam matronæ
 C Helena de Benavides Salmanticensis, devotissima erga B. Joannem, quem ab infantia sua cognoverat; inter alias hujus vite afflictiones haud levissimam sensit, infirmitatem sui cujusdam diletissimi nepotuli, gravibus febribus laborantis. Huic sanitatem quasitura, intulit ipsum in sepulcrum Joannis: sed adeo nihil id puero profuit, ut intra paucos dies ad extrema deductus, jam pro mortuo in cunis jaceret; assidente ad illas nutrice, magnisque cum clamoribus aviam exiciente. Accurrit illa, et adhuc spirantem reperit, sed extremam; tertia enim reciprocatone expiravit. Mortuum ergo extulerunt de cunis, et cervicali impositum composuerunt, sequenti die sepeliendum; quo facto et accenso ad funus cereo, abierunt, deploraturæ defunctum. Inde Helena amanter expostulare cum Saacto suo, nepotemque repossere: Quem, inquit, si reddideris, anno integro faciam Ordinis tui habitum indui: quod si adultior eum ingredi voluerit, in hoc quoque adjutrix ei ero. Neque in irritum abiire preces. Puer quem mortuum vesperi reliquerant in cervicali, mane facto cœpit plorare. Accurrit ad notam sibi vocem mox avia: quam ut infans vidit, jam sanus et valens, vultu rideanti appellavit, Mama, necdum enim plus fari didicerat.

mortuus nepotulus resuscitatur.
 54 Joannes de Mondragon, Montis-draconarii incola, quod est oppidulum Biscariæ in finibus Gui-

pisocæ, quinque circiter annos pedibus captus, vix paululum et ægre se commovebat; brachiis autem manibusque contractis uti non poterat, ad sese vestendum vel cibos ori inferendum. Hic cum vidisset epistolam aliquam, docentem quomodo multa Deus operaretur miracula in eos, qui sepulcrum B. Joannis Sahaguntini subibant; vidit quod mulierem integrum jam mensem febres patientem aspergebant de terra inde sumpta, eaque continuo sanabatur. Tali spectaculo excitatus ad fiduciam capiendam, in viam se dedit Salamanticam versus; in qua licet multum fatigaretur, pergebat tamen tanto animosius, quanto expressius sentiebat viros sibi augeri, pro modo quo appropinquabat civitati; in eamque die Lunæ et iv Augusti ingressus, anno sæpe dicto mccccxxxviii, accessit ad monasterium S. Augustini, atque Confessione peracta vigilem noctem illam in ecclesia egit; postera autem luce sepulcrum subiit, ex eoque rediit sanus, quocumque vellet manus ac pedes movens.

D
Quinquennio invalidus et contractus
visa febricitantis curatione subita;
 55 Idem sere accidit juveni cuidam Didaco, Truxilli nato, qui toleratus integro uno anno febribus totus remanserat paralyticus, nec se commovere ipse in lecto poterat: cumque in hoc statu mensem unum mansisset, melius habere coepit, una tamen tiliarum impedita remanente; tandemque ad priorem totius corporis paralytism, non sine maximis cruciatibus, rediit. Parentes hic suos rogavit ut Salmanticam deferendum se curarent; et in via aliquantum melius habens, integre convaleuit in sepulcro, cui fuit inmissus die Martis xxix Julii mccccxxxviii. Indidem similiter egressus est sanus Joannes de Parraga, Rodericopolitanus, brachiis ac tibiis impeditus plusquam annis quinque; qui si quando paulo melius habebat, non poterat nisi cum furcillis, alteroque sibi assistente, tantillum ambulare. Delatus autem ad sepulcrum, in eo totus coepit sudore perfundi, quod initium sanitatis fuit, solis pedibus aliquid tumoris retinentibus. Simili modo sanata ibidem est Sancia Ordoñez, ex monasterio Dominarum Zamorensium; quæ novem annis crura paralytica tulerat. Quibus aliisque miraculis animata fides plurimum infirmorum, frequentiores illos accedere faciebat.

idem tribus annis paralyticis contingit.
 Ant. 54
 56 Mulier Rodericopolitana, quæ sibi per imprudentiam manum ferreo veru transfixerat, eandem inde retinuit maneam et inflexibilem per annos sedecim; sed ex sepulcro sanam retulit. Sicut etiam sanus inde exivit pauper quidam Salmantinus, quem selke impositum illuc intulerant quidam vicini sui; et quem attulerant, pedes nullatenus movere valentem, post duas horas reversi invenerunt hilariter salientem. Item alius Salmantinus paralyticus, manibus repere per terram solitus; suo servatori gratiam relaturus, petiit et obtinuit ad habitum recipi in monasterio S. Augustini. Alius quoque, in die S. Laurentii adductus supra jumentum, prævio sudore convaleuit; et Magister Franciscus, Apothecarius Sahaguntinus, veniens cum uxore brachio impedita, ipse tibiam simili paralyti inuilem habens; se et illam ex sepulcro sanitatem referre gavisus, occasionem dedit Garciae de Caduel des Moratillensi, cui os et oculi ex quadam consternatione distorti manserant; ut idem remedium experiri vellet, et expertus cum fructu est.

Curatur mulier, manum transfossam et inuilem gestans.
 et paralytici quatuor:
 Ant. 55
 57 Agneti Nunhez, Monachæ in cœnobio Annuntiationis Salmanticæ, quod vulgariter dicitur S. Ursulæ, sinistram mamillam exedebat cancer: sed cum dimidiam horam iatra sepulcrum orasset, sensit vehementem in pectore ardorem; et pannos impositos plagæ dissolvi: quibus ablatis, pectus mundum sanumque invenit. Simili cum successu illic intravit mulier quædam Cordubensis, brachio im-

pedita

A pedita et manu in pugnum contracta : quæ vehementem calorem in iis sentiens, inclamare cœpit præsentem ibi sororem, ut se adjuvaret. Sed jussa quiescere, paulo post egressa est sana tota. Licentiatu quoque Petrus Emmanuel Madrigalensis, Auditor Regiæ Cancellariæ Vallisoli, depositus a medicis Isabelle Reginæ, propter apostema circa stomachum, cum febris ardentis conjunctum, voluit ad sepulcrum Sancti Salmanticæ deportari : quod cum propter extremum periculum non impetraret; accessit affectu, quo non poterat corpore; vovitque novenam, si convalesceret, ibi celebrandam. Vix nuncupaverat votum, cum cœpit habere melius; et discusso periculo, necdum plene sanus, Salmanticam se contulit : ubi fecit sibi Missam dici ad proximum sepulcro altare; tum ipsum ingressus, pronus in terram procidit, et intra horæ quadrantem sensit tactu illo persanatum sibi stomachum, acsi nihil unquam mali passus esset. Quinquennio deinde post, infirmitatem stomachi incurrit a priori diversam; sui que benefactoris recordatus, eodem rediit, novenam peregit, et a sepulcro sanus exivit.

et apostema
Auditori
regio;

Ant. 56

aliquæ plu-
rimi, impedi-
diti aut paralytici:

B 58 Ægrotabat ad mortem parvula quædam Salmanticæ: attulitque eam ad sepulcrum mater, et Missam istic dicendam curavit: postquam inde egressa illa, pedibus suis ad princeps altare ivit. Cum autem altera die filiolam eodem reduceret, puella sesquiannum dumtaxat nata, nemine sublevante recta sepulturam progressa adest; exindeque plenam habuit sanitatem. Hanc etiam recepit alia puella, cui tibia impedita tam difficilem faciebat gressum, ut os ipsius tibie forti crepitu resonaret. Item Salmanticensis accola, carro advectus ex agro quem colebat, totus paralyticus; Ledesmensis item mulier paralytica, et alia contracta usque ad pedes; Alia rursus ex decenni paralyti dexteram tibiam clauda. Contractus unus latere dextero, et alia toto corpore, lumbos tamen et sinistram latus vehementius dolens. Item una per decennium neque tibias neque brachia movere valens; et altera, eadem membra habens dissoluta per quinquennium; tum paralyticus per quadriennium. Quæ omnia miracula si non sufficiant impetrandæ canonizationi, nescio quæ tandem eo suffectura sint.

etiam tactu
terra se-
pulcralis,

C 59 Adde nihilominus, quod Franciscus de la Penna Albensis, a cingulo deorsum dissolutus, cum sibi post suscepta sacramenta tibias perficeret cum terra sepulcrali, salutem obtinuit: uti et Christophorus de Oleso oculis infirmus, imo altero cæcus, ob superinductum pannum: qui eadem terra oculos confricans, claros ac sanos illos de sepulcro extulit tertia die. Duæ etiam mulieres paralyticæ, invocato solum Sancto, sanitatem meruere; et una, a capite usque ad pedes talis, manum insuper unam manca. Item paralyticus in una tibiarum, et altero oculo cæcus. Curata insuper viro uni paralyti annorum duodecim, et alteri ex gravi infirmitate contracta, tum parvula paralytica uno latere per annos quatuor; et alia valde ægra ad preces matris. Joannes Paciecus Rodericopolitanus, ex continua febre et apostemate cum carbunculo desperatus a medicis, convaleuit ad contactum Reliquiarum B. Joannis: et Agnes Gonzalez Salmanticensis, per carbunculum capiti enatum deducta ad extremum, deprecante pro ipsa domina sua: quæ etiam liberari meruit a falso crimine necis illatæ cuidam famulæ suæ, cuius accusabatur. Plures quoque alii ex diversis infirmitatibus convalescerunt, alii ex variis periculis sunt liberati; ac præsertim mulieres parturientes, invocato Sancto tangentes ejus baculum, ad quem tam Salmanticæ quam Toloti multa sunt patrata miracula.

Ani. 57

vel baculi
quo usus
Sanctus.

60 Hactenus Antolinus a cap. 46 ad 58. Eum Junii T. III

secutus Marizius eadem eodem ordine, sed pluribus verbis nihil in substantia varians, reddidit Lusitanice; addidit autem parte 2 cap. 43 et seqq. ex Alfonso de Hrosco, qua parte hic in Chronica sua Augustiniana agit de Beatiss. Ordinis, et Vitam Joannis deducit, sequentia pauca. Ac primum quidem ipsiusmet verbis in hunc modum: Pauci sunt anni quod vidimus in eadem sepultura sanari hominem, cui tibiam sagitta incussa contraxerat; extensi autem ibi ejus nervi sunt, et egressus currere per ecclesiam cœpit. Idem similiter narrat cæcum puerum, illuc a matre adductum, alacriter exclamasse; Videu, mater, Sacerdotem, qui supra me Evangelium recitat: et revera jam clare videbat omnia. Item de juvene quodam infirmo dicit, quod eo usque reductus erat, ut multis jam diebus amissa loquela, cito moriturus crederetur: qui tamen ad sepulturam delatus, quam potuit devotissime salutationem Angelicam recitavit; et hac finita caruit omni morbo.

CAPUT VII.

Miracula collecta ex novissimo scriptore Ant. E Jacobo Valaurio.

A Accipe porro etiam ex Valaurio, non pauca de præmissis referente, quæ hactenus non exposita ab aliis, ipse eruit ex antiquis novisque processibus. Incipiens ille a vestibus Joannis, dicit quod inde per pium furtum conati sunt plurimi rapere quidpiam, pro Reliquiis servandum, non sine plurimum miraculorum iis mediantibus obtentorum effectu; tum addit, Salmanticæ vix ullam mulierem adduci in periculum partus, quæ non satagat ex Conventu Augustiniano accipere Tunicam, qua vivus usus est Sanctus; passimque felicia ea puerperia esse. Hinc vero, inquit ille, sanctæ isti vesti tanta accessit veneratio, ut cum processionaliter defertur per urbem, omnes per quos transit ei genua inclinent, Deum in suo Sancto mirabilem laudantes: nec quisquam est, qui magno honori et felicitati non ducat, vel modico tempore domi suæ habere tot prodigiorum instrumentum. Ipse etiam saccus, in quo olim servabatur, eadem pollet virtute. Hinc Joannes Lopez de Zalamanca, postquam cæruleum jam inveteratum cum novo serici rubei commutasset; deponit, eo mediante non solum se recepisse sanitatem, sed plurimos etiam alios a gravissimis infirmitatibus liberatos. Ita Valaurus cap. 2 lib. 3. plura deinde alia narrat capitibus sequentibus sex, unde hæc decerpo.

Val. 3, 2

Tunica
Sancti a
puerperis
expeditur;

et saccus,
cui olim in-
voluntæ fuit,
multis pro-
dest.

62 Quinquennis puella, Alfonsi Laurentii filia, dum pater agriculturæ vacaret, et mater inter vicinas fila duceret; in societate coetanearum aliquot per spatiosum hortum ludibunda discurrebat, circa labrum leviter congelatæ lacunæ; fallente autem vestigio lapsa in illam, nihil sui conspiciendum reliquebat præter capillos foris extantes. Ad sociarum clamorem mater excita, quæ plusquam centum quadraginta passibus inde distabat, imploravit auxilium B. Joannis Sahaguntini, ac deinde Catbarinæ Palmeriæ sodalis suæ, metuens ut oppressus dolore animus sufficeret ferendo subsidio. Accurrit tamen quam potuit citissime, et simul cum Palmeria arripiens perticam, ad oram lacunæ attraxerunt eduxeruntque apprehensam per capillos, jam fere congelatam, ac nullum vitæ signum dantem; et appenderunt per pedes, ad eliciendam foras aquam intronissam; nec aliud deinde fecerunt, quam quod pannis aliquibus superinjectis, velut mortuam cooperuerint. Interim afflicta mater non desinebat invocare Beatum, vovens curaudam Missam in ejus

F

Val. 3, 2

Puella quin-
quennis, geli-
do lacu im-
mersa,

indeque ex-
tracta pro
mortua,

A honorem. Adfuit mox etiam accersitus pater, et simul ambo lacrymabundi redierunt ad spectandum defunctam filiulam. Ea post horam, qua sic jacuerat, discooperta, commovit se, dicens, Pater. Ad insperatam filiae resurrectionem renovatae sunt lacrymae, non jam mœroris, sed júbili. Interrogata deinde, numquid sub aqua vidisset; puellari verecundia prohibita, tunc quidem tacuit; postea vero amiculæ suæ Catharinæ dixit, quod viderit virum nigris indutum cum corona in capite. Iterum autem requisita a patre suo; An ergo, inquit, æstimatis quod sub lacu mersa nihil viderim? Vidi sane, vidi.

63 Dum Alfonsus de Alanansa, et Emmanuela Robles conjuges, simul cœnarent, procul aliquantum a foco; viderunt in eum labi pronam filiam suam. Non ita prompti potuerunt esse eorum pedes ad accurrendum, quam lingua ad invocandam Beati opem, quam etiam citius retulerunt: cum enim eam per capillos extraxisset alterutrius parentis frater, viderunt nihil in facielasam. In oppido Santervazii puer quidam frigidum furnum ingressus erat, causa capiendi somni. Ita cum abisset ex oculis, obdormissetque; contigit ab ignaris domesticis furnum caleferi, quando circumdatus flamma puer atque evigilans, clamore testatus est istic esse se. Cui nihil prius habuit quod reponeret mater, quam inclamare Beatum; arreptoque titonium eorum uno, cujus jam caput ardebat, cum ipso ad se traxit puerum, nec in vestibus nec in capillis, nedum in carne quidquam noxæ passum a flammis.

64 Graviter offenderat loci Præfectum Joannes de Almanza, et ab eo, cui potentia suffragabatur ad jus sibi ipsi faciendum, datus erat in carcerem, nec leve supplicium formidabat; cum intercessores quantumvis gratiosi (in quibus etiam fuit D. Thomasia Borgia, Comitissa Gregalis) nihil valeret ad emolliendum animum, in vindictam obstinatum. Una ergo noctium divinitus inspiratus, invocavit Beatum; et sub auroram aperiri portas vidit, per easque occurrere sibi adversarium eundemque judicem: qui amplexum jussit esse securum libertatis, amiceque apprehensum invitavit ad prandium.

65 Joannes Poza Diaconus, Hispalensis origine, ulterioribus in republica litteraria gradibus aptaturus sese, et Baccalaureatum petiturus, Salamanticam venerat: sed studiorum cursum interrumpente febris, tam fixa duratione, quam accidentibus variam, nullam evadendi spem reliquam habebat. Videns ergo Doctoris Ruizii, regii medici artem nihil sibi ad salutem conducere, ad opem divinam respexit; invocatoque B. Joanne, vovit se, modo sequenti die non recurreret ex more febris, visitaturum ecclesiam ejus, cum duobus cereis ibi accendendis, et quotidie recitaturum tertiam partem Rosarii: statimque exauditum se ab illo sensit, cujus Deiparæ dum vixit devotissimi, non potuit non gratissimum Deo esse votum, cum matris honore conjunctum: et ita confestim sanatus est.

66 Admirabilis etiam est successus, per quem terminatus est Processus Salmantinus; quando de licentia istius delegati tribunalis, ex libro olim scripto a P. Mag. Fr. Didaco Velez de Guevara, Hispali transcriptum est quod sequitur. In ecclesia Ordinis stabant erecta altaria duo, alterum S. Nicolai Tolentinatis, alterum S. Joannis Sahaguntini; et ante utrumque ardebat suspensa lampas. Huc feliciter intravit homo, a morbo chronico male habitus, ex persuasione cujusdam devotæ personæ uncturus se oleo prioris Sancti, quod multi experti fuerant præsens in morbis desperatis remedium. Sed bonus ille vir, non satis inter imagines lampadesque distinguens, extensa manu sumpsit de illa quæ ardebat ante altare posterioris, indeque se un-

xit. Regressus domum non obtento quod speraverat beneficio, interrogatur ab amico, quomodo et unde acceperit oleum; itaque respondit, ut ex iudiciis quæ dabat appareret error. Remittitur ergo ut sumat de oleo Sancti Tolentinatis: sed dum ad hujus lampadem extendit manum, attollitur illa per seipsam tam alte, ut attingere nulla ratione potuerit. In ipso tamen actu illo consecutus est sanitatem, volente Deo eam gloriam B. Joanni Sahaguntino relictam, sicut omnes censuerunt.

67 Agnes Gonzalez, cum capiti cujusdam famulæ suæ ictum mortalem intulisset; pœnitentia ducta ad Sanctum recurrit, qui illam subito sanavit. Bubulcus ex carro lapsus in præcipitium, eodem invocato servatus fuit. Isabella Gomez, lapsa ex scalis, post paucos dies deprehendit in mamilla sinistra lividam maculam, pustula una non majorem: quæ paulatim dilatata una cum acuto dolore crescebat, et indurata tandem se cancerum esse monstravit, et quidem tam malignum, ut nulla medicorum ars lenire eum posset, et ipsis remediis exasperaretur. Cum autem in momenta latius serperet, cito credebatur ad cor perventura pestis, vitamque ablatura. Ad mortem igitur præparabat illa se: spem tamen adhuc aliquam concepit vitæ, in sepulcro Joannis servandæ. Eo ergo conduci se fecit, et caput per fenestellam immisit, petiitque auxilium: deinde Sancto habitu tangi fecit partem lesam. Sacramenta quoque Confessionis et Communionis suscepit, ac denique brevissimo somno corripitur; unde experrecta, et veluti de morte reducta ad vitam, nihil aliud sciebat dicere, quam, O sancte mi Joannes de S. Facundo? Ergone verum est, o sancte mi? jam sana sum! Putabat scilicet somniare se: et locum plagæ mortalis tangens jam sanum, perrexit exclamare; O sancte mi! o sancte mi: egressaque in forum publicavit miraculum, cujus tot habuit testes, quot medicos civitas.

68 Malignus defluxus Emmanuelli Caranzæ descendens in locum pulsus dexteri, totum brachium paralyticum fecit: et remediis malum exacerbantibus magis, nulla nisi a miraculo sanitatis spes erat. Cum ergo in festo S. Augustini ejus ecclesiam intrasset, Patris Filiique opem imploraturus; cœpit per actus contritionis sese ad Communionem disponere, quia surdus erat et consuetus ipsi Confessarius abscesserat: sæpius autem iterabat hæc verba; Quamvis magnus peccator sim omniumque miserrimus, tanto major Dei relucebit gloria. Sub hæc vidit aut videre sibi visus est, ex oculis Sancti absistentes radios, adeo vivos et lucidos, ut ex suis elicerent lacrymas: cum quibus pœnitentiæ actus iterans, accedensque ad altare, nitebatur admitti ad contactum sacri habitus, a quo eum multitudo conferta impediabat. Tandem autem eo perveniens, per quartam horæ partem voluit illum retinere suo brachio applicatum. Deinde ex integro sanum se sentiens, brachiumque extendens et quo vellet ducens, ad eum qui adstabat Religiosum se convertit et dixit; Numquid sanctum istum habitum tangens sanarer? Ecce sanum me: et ad circumstantes, quorum multi consueverant infirmitatis suæ, delirantis instar divulgabat miraculum; quod pluris sibi non steterat, quam suspirio uno et sensu et urentis cujusdam fervoris in brachio. Acciderunt hæc omnia in Dominica, et Lunæ sequenti ad consuetum panificii laborem rediens cum uxore, non minus quam farinæ triticæ rubos tres pinsuit ea manu, quam prius nec ori quidem potuerat admoveere, pectori, autem ægre.

69 Emmanuel de Castrilio, filius Ursulæ de Medina, lapsu e scala ad altitudinem viginti palmarum, lumbos sic luxavit, ut a spina dorsi processerit

A. D. P.
EX VARIIS.
ad votum
parentum
post horam
revivis scit.

Alla ab igne
illæsa tollitur,

et puer ex
furno ardentē.

Captivus a
carcere liberatur,

et æger a
periculosa
febre.

Oleum ex
lampade S.
Nicolai Tolent.
petens,

et sumens ex
lampade S.
Joannis.

D
juvatur dum
priorem attin-
gere frustra
nititur.

Sanatur
lætale vulnus,

Vál. 3, 9
incurabilis
cancer;

E

brachio para-
lyticus

F

admotam illi
tunica
Sancti,

Gibbosus et
delibis

A serit ei gibbositas quædam, tam enormis et molesta, ut passum nullum formare posset, nisi incurvus et manus genibus apprimens, adhibito insuper scipione. In eo curando multi ciburgi, artem suam rogati curationi ejus impendere, periculum facere noluerunt: tandem tamen inventus unus, petiit eum suæ discretioni relinqui, velut jam mortuum. Sed recusavit mater, tam exiguæ spei causa, certo periculo filium committere; et maluit opem expectare a Sancto. Cujus sepulcrum novem diebus cum filio visitare promisit. Satis hoc fuit ad gratiam impetrandam; vix enim ecclesiam erant ingressi, cum filius sublato in altum scipione, procurrere solus ad sepulcrum cœpit, exclamans; Mater. Mater, jam nullum omnino malum sentio; jam sanus sum. Vix poterat suis oculis credere mater, attonita ad subitationem tam celeris gratiæ: mandavitque filio ne a vitali illo sepulcro discederet prius quam novena expirasset, ad plenam gratiam obtinendam; illic enim ipsi cibum allaturam se, ut remanere posset etiam clausa ecclesia. Vix inde discesserat illa sub horam quintam, cum vidit post se venientem filium, cursu tam festino, ac si taurum fugeret (verba depositionis ipsius sunt) laudantem elata voce gratiam obtentam.

70 Sed quia pro hujus plenitudine adhuc restabat complanandus gibbus, voluit mater continuari novenam, et promisit de sua paupertate decerpere elemosynam, Missæ curandæ necessarium. Reducto ergo ad sepulcrum filio, petiit ut Sacerdos, juxta pium patris istius ritum, super eo Evangelium recitaret, Super ægros manus imponent, et bene habebunt. Postea vero a multis ibi Religiosis visus puer, interrogatus fuit de reddita ipsi se movendi facultate, quæ patebat ad oculum, et domum est remissus. Ibi cum eum vestibus exueret mater, non amplius gibbum reperit; et plena stupore, interrogans quid ei factum esset, aut quomodo gibbus sublatus; audivit, quod, ipso quo Evangelium recitabatur momento temporis, senserit velut castaneam disrupti; simulque sublato dolore, quem ibi patiebatur; et solum relictum ibi os unum, aliquantum elatius aliis, velut vestigium præteriti mali. Cujus gratiæ præcones mater ac filius moverunt Episcopum Cordubensem, Don Ludovicum Fernandez, ut ipsum a multis testibus confirmatum authentice approbaret.

71 S. Facundi oppidum, quod luci Sanctum dedit, noluit in eo honorando esse postremum: sed sub ejus invocatione in ecclesia sanctissimæ Trinitatis numerosam crexit Confraternitatem: et quia pro celebrando festo convenit, ad illuminandum altare aliquantam ceræ copiam comparat, Oratorii istius Prior, cum Petro della Puente Scriba regio, et Ludovico Pasquera, accessit ad officium cerarii ut acciperet candelas sedecim, mediæ libræ singulas, universim libras octo et uncie quatuor, ad rigorem bilancis, sicuti notatum reperitur in libro: et omnes integræ datæ piis confratribus sunt. Arserunt illæ toto tempore sacri musice cantati, et aliarum porro functionum, donec singularum tres quartæ partes consumerentur: sed cum venditori restitueretur quod residuum erat, prout moris est: repositarum intra bilancem, ut detrimentum æstimaretur, inventum est idem omnino pondus, quod prius quam positæ in altari candelæ fuissent. Volens tamen cerarius explorare certius casum, qui æstimabatur miraculosus; aliud sumpsit experimentum, impositis in alteram lancem totidem candelis mediæ libræ integris; et harum pondus nec uno quidem scrupulo visum est excedere pondus earum quæ tam notabiliter videbantur imminutæ: volente Sancto civibus declarare, quam grata sibi essent illæ pri-

mitiæ devotionis erga se, omnemque expensam in eas factam compensare. Casus per manus Notariorum regionum signatus fuit, afferente cerario citrà miraculum non potuisse evenire, quin candela, tempore quantuloquinque ardens, imminuatur. Confraternitas, quæ fausto illo die initium sumpsit sub exiguo quatuordecim Soldanum numero, modo ad septuaginta pervenit; qui omnes interveniunt festivitati, ferentes singuli quatuor librarum facem, imponentesque altari candelam unius libræ. Notabile etiam est, quod publicato miraculo omnes ad cerarium accurrerunt, ut prodigiosæ illius ceræ particulam obtinerent, valituram contra tempestates, aut cervicali apponendam in hora mortis.

72 Corruente media in nocte domo D. Francisci de Prato-Saldaniæ, quando omnes sopor occupat, ab altitudine magna devoluta inter ruderera est pauperula vetula, nomine Antonia de Vincentia; suoque in indusio ægre reperta sub cryptula, et onusta mole petrarum, lignorum atque cæmenti, quantum bis mille carri ægre aveherent. Ibi illa ad horas quadraginta mansit, absque ullo spiraculo lucis vel aeris; nisi quod se inveniret sub cryptula, nesciens quomodo sic ibi conservaretur, quandoquidem omni modo istic debuerit suffocari. Accurrit in auxilium cum multis operariis Magistratus loci: et post plurimum horarum laborem, quæ putabatur non inveniendi nisi contrita tota, exiit nullum passa incommodum, nisi quod modico livore esset inde signata. Dixit autem, se in ipsius ruinæ articulo, dum cubiculum concuteretur, nihil prius cogitasse quam de invocando B. Joanne; cunq̄ue in imum devoluta esset, impulsam fuisse se ut ad quemdam fornicem se reciperet: quo priusquam perveniret, inter expediendam a ruinis brachium, voverit Missam curandam, cum elemosyna pro alenda lampade. Interim domus reliqua minabatur ruinam, quapropter nemo audebat propius ad mulierem educendam accedere; donec Præfectus major Didicus de Robles, aliquantos operarios precibus promissisque induxit, ad bonam Sanctoque devotam vetulam ex illa veluti tumba reduendam ad lucem.

73 Maria Rodriguez Salano, Emmanuelis Calderiæ barbitonsoris pauperula vidua, per octo menses nephriticis doloribus cruciata, sæpius ad sui Confessarii et Pastoris pedes accurrerat, morti se præparatura. Quodam autem die, majoribus quam unquam afflicta doloribus, de lecto præsiit, et domo se proripuit. Cumque veluti aënis discurreret, contigit eam transire domum natalitiam Sancti, in vico Arcus dicta: ad cujus aspectum recordata patrocini tam potentis implorandi, sensit urgeri se quasi ad exonerandam naturam. Ergo cum se convertisset domum regressura, ad primos quos fecit passus, vehementissimo tremore concussæ, soluta est et excidit petra, ovi anserini magnitudine: qua sublata, protinus discurrere cœpit, et cum commemoratione gratiæ sibi factæ eam quibusque obviis ostentare. Nec satis habuit instare apud Parochum Patresque illius loci, ut in Acta publica casus referretur; petram ipsam semper voluit penes se habere, quæ denique ea mortua in potestatem Patrum prædictorum venit, tam singularis miraculi testis.

CAPUT VIII.

Petita instanter Canonizatio: concessa Beatificatio cum Indulgentiis: iudultum pro 12 Junii Officium cum Missa.

Tantorum porro miraculorum fama excitata devotio, non solum promiscuæ conditionis homines ad visitandum sepulcrum attraxit, sed etiam primæ dignitatis

D
A. D. P.
EX VARIIS

et ipsa valde multiplicatur:

Sub ruina domus

profunde mersa vetula,
E

illa post horas 40 educitur.

Intolerabili calculo cruciata,

F
eodem subito liberatur.

gressum recipit ad sepulcrum:

quod persistere jussus a matre,

etiam a gibbo liberatur.

In oppido S. Facundi instituta Confraternitas,

ceram festo impensam nihil imminutam invenit,

MAR. 2, 6
Visitatur sepulcrum ab Isabella Regina,

A dignitatis ac potestatis personas, in quibus Regina Isabella fuit, quæ ea de causa cum insigni comitatu, Zamorra ubi erat, Salmanticam excurrit. Idem fecit ejus nepos Carolus V Imperator, et hujus filius Philippus II, primus Hispaniæ totius Monarcha, et suæ ibi magnificentiæ monumenta reliquit. Tum Philippus III, Margarita Austriaca conjuge comitatus: qui quam sollemnissimo apparatu excepti fuerunt a civitate universa. Cumque capellam Sancti visitassent, crediderunt illius conventus Patres, honorem tantum sibi factum non posse dignius recognoscere, quam donando iisdem particulam aliquam sacri corporis, quam gratissimam, ut par erat, habuerunt; idque declaraverunt promovendo Beatificationem ejus, de qua Antolinius exorditur agere à Capite 58; et ad finem usque libri sui, hoc argumentum sic prosequitur.

75 Cum Ordo Augustinianus de Vita et Miraculis B. Joannis a S. Facundo informationes confici jussisset, opera sancti viri Joannis Hispanensis, ad instantiam Excellentissimarum Dominarum, utriusque Mariæ ab Aragonia, filiarum Catholici Regis Ferdinandi et Sanctinonialis Augustinianarum, Priorissæ unius, Suppriorissæ alterius, in Madrigalensi regio Parthenone; et miracula complura, ex testium circiter trecentorum depositionibus juratis collecta, loci Ordinarius authentica declarasset; supplicatum Alexandro VI summo Pontifici fuit humiliter pro Canonizatione. Videns autem eodem tempore Ferdinandus idem, Catholicus Rex (ut est in Processu) quam notoria Joannis sanctitas esset, et manifesta miracula; supplicationem etiam suam adjecit, et negotium idem dedit Magno Capitaneo, perquam devoto erga ipsum Beatum, cui etiam Joannes Hispanensis eam vitam scripserat, quæ epistolatim digesta habetur. Sed quantumvis multum ille institerit, nihil tunc fieri ex voto potuit. Non ideo tamen tunc elanguit fervor Fratrum, novis identidem miraculis inflammatus, quin potius novas informationes coram Ordinario fieri curarunt, de rebus post primam informationem factis.

76 Post hæc nihil amplius actum est, donec iterum Deus Ordinis Generali inspiravit, ut suo et totius Religionis nomine prostratus ad pedes Pauli III: faceret coram eo brevem relationem vitæ, mortis, et miraculorum. Deinde Cardinalis Rudolphus Protector Ordinis, et Imperator Carolus V pro eadem re supplicarunt. Pontifex autem, aulicis magnalibus tantis, annuit justis precibus, et decrevit ad canonizationem progredi; ideoque mandavit expediri Breve, per quod Cardinali Toletano et Episcopo Salmanticensi ac Balneoregiensi, tam simul quam seorsim singulis, potestas plena committitur in hunc modum: Dilecto Filio, Joanni Presbytero Cardinali S. Joannis ante Portam Latinam, dicto Toletano, et venerabilibus Fratribus Salmanticensi ac Balneoregiensi Episcopis, et cuilibet eorum, Paulus Papa III. Dilecte Fili et venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam benedictionem. Quia, sicut nobis insinuavit dilectus Frater Antonius, Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Via-lata, nominatus Rodolphus, Protector generalis Ordinis Eremitarum S. Augustini, nomine suo, et dilectorum Filiorum Prioris generalis ac Fratrum dicti Ordinis; Joannes de S. Facundo, quondam ejusdem Ordinis Frater Professus, qui juvenis studiorum causa Salamanticam venit; multumque proficiens, tum in litteris, tum in virtutibus ac bonis moribus, receptus fuit in Collegium majus S. Bartholomæi, cum magno solatio et applausu omnium, quo non admittuntur nisi viri docti, integræ vitæ ac famæ, Christiani veteres, ac mundi ab omni Judaicæ vel Mauricæ conta-

gionis suspicione. Inde porro, non aspirans ad Episcopales vel Archiepiscopales dignitates, aliaque officia regalia, ad quæ Collegiales dicti Collegii solent promoveri; sed ad paupertatem et humilitatem Religionis, sumpsit habitum Ordinis S. Augustini in suo monasterio Salmanticæ: ubi professus vixit cum optimo exemplo, resplendens in vitæ sanctitate omnibusque virtutibus; et lucrando Deo animas, extra viam veritatis ambulantes, ipsas ad eum pertrahenda; nec non multis clarissimisque miraculis in vita atque post mortem, sicut hodieum splendescit. Quapropter pie creditur esse in cælo inter Sanctos, et quod referri debeat in horum Catalogum.

77 Quapropter idem Nicolaus Cardinalis Protector humiliter petiit, suo et prædictorum nomine, ne memoria miraculorum tempore interciderat, morianturque testes eorundem notitiam habentes, antequam testimonium dixerint; et ut ipse Joannes, ita exigentibus ejus meritis, possit inscribi Sanctorum Catalogo, et ut talis honorari a fidelibus, jubere fieri Processus super vita et miraculis. Igitur summo desiderio desiderantes, ut Dominus honoretur in Sanctis suis, et credentes difficillimum esse et quasi impossibile, ut testes ad supradicta præsentandi et recipiendi, personaliter veniant ad hanc Apostolicam Sedem; volentes in hoc prout convenit providere, et attentis tam humilibus precibus, committimus et mandamus vobis, quorum integritati, zelo fidei, atque experientiæ multum in Domino fidimus, ut vos, vel duo, vel unus ex vobis, nostra auctoritate inquiratis et examinatis, magna cum diligentia, veritatem vitæ, conversationis, et famæ dicti Joannis, miraculorumque omnium quæ eo spectare videbuntur; utque recipiatis informationes fide dignas, quas super his factas inveneritis; suscipiatisque, ad verificationem prædictorum et informationem, testes omni exceptione majores, prout negotium tam grave requirit; et coram Notariis legalibus atque fidelibus, ad hoc delectis, examinatis sollicite, fideliter et diligenter informationes et testes, scribendo horum dicta per eosdem prædictos Notarios, et sigillatas in publica forma nobis aut prædictæ Sedi mittatis, sub vestris litteris, vestro sigillo signatis, per proprium aut alium fidelem tabellarium. Non obstantibus quibuscumque contrariis. Datum Romæ ad S. Marcum, sub Annulo Piscatoris, xxii die Augusti m̄xlii, octavo Pontificatus nostri. Blas. Ep. Fulgin.

78 Hunc primum passum fecit Apostolica Sedes, ad Canonizationem B. Joannis: eumque Breve istud ex parte Religionis traditum esset Episcopo Salmanticensi, per Compulsorias suas mandavit, informationes ante Ordinarium factas exhiberi: quas visas, examinatas et approbatas inseruit Processui, denno facto: eumque in synopsis redigens, clausum et sigillatum misit Pontifici in forma probante. Et ille quidem sufficere videbatur, ideoque sperabatur brevi secutura Canonizatio: sed e contrario nihil promotæ res est usque ad tempora Pii V, apud quem Catholicus Rex Philippus II vehementer ursit conclusionem causæ. Mortuo autem Pontifice illo sub annum m̄dxxii, Majestas sua interposuit officia eadem apud successorem Gregorium XIII; qui visa Relatione, servum Dei Joannem declaravit Beatum; concedens Indulgentiam plenariam ad annos decem, omnibus Christi fidelibus, visitaturis altare et capellam B. Joannis xi Junii, festo S. Barnabæ: nec ultra progressa est Sanctitas sua, morte interveniente præpedita, anno m̄dxxxv.

79 Non ideo tamen Philippus Rex bene cæpto negotio manum subtraxit: itaque perrexit illud tractari, sed admodum lente, propter languorem Ordinis

D
intuitu insignium
meritorum
Joannis,

nominantur
Commissarii,

E
ad reformandos
Processus

et Romam
transmittendos,

F
ex quibus
Episcopus
Salmantic.
id fecit,

et Gregorius
13 Beatum
declarat, ad
datis indulgentis pro
11 Junii.

A. D. P.
EX VARIIS
Carolo V,
Philippo II
ac III, et
Margar. R.

qui donantur
particula sacri
corporis.

Ant. 58 etc.
Pro canonizatione
obtinenda

B
formatur pro-
cessus,

et instal Fer-
dinandus Rex,

ac cursum sub
Paulo 3 Caro-
lus 5.

C

Ad instantiam
Card Prote-
ctoris atque
Generalis,

A diis ea in parte, neminem Romæ ad id constituentis, solique Castellanae Provinciae curam omnem dimittentis; huic autem satis erat ipsam demandare Religiosis, ad Capitulum Generale Romam mittendis; qui eo finito festinabant redire in provinciam, dimisso opere quod nec inchoaverant quidem. Ita cuncta hæserunt usque ad annum MDCXVII, quando Philippus Rex, idem qui supra, novas instantias fecit apud Clementem VIII: qui satis habuit priores Indulgentias ad decem annos prolongasse, litteris ad xxx Julii in hac forma expeditis: Clemens Papa VIII, omnibus fidelibus Christianis præsentibus visuris salutem et Apostolicam benedictionem. Cupiens amore pro augere religionem Fidelium, et salutem animarum, per cœlestes thesauros Ecclesie; et exaudiens humiles supplicationes dilecti filii nostri, Andreæ Cordubensis Sacellani nostri et Auditoris Palatii Apostolici; omnibus utriusque sexus fidelibus, cum vera pœnitentia confessis et communicatis, visitantibus ecclesiam S. Augustini Salmanticae, et in ea altare B. Joannis de S. Facundo, anno quolibet in festo ejusdem a primis Vesperis usque ad occasum solis diei sequentis, ibique orantibus pro concordia Principum Christianorum, extirpatione hæreseon et exaltatione sanctæ Matris Ecclesie; concedimus in Domino Indulgentiam et remissionem suorum omnium peccatorum; præsentibus ad annos dumtaxat decem duraturis. Volumus tamen ut si aliunde ibi constituerimus aliquas Indulgentias, in perpetuum vel ad tempus dumtaxat, pro fidelibus eadem die dictam capellam visitantibus, dictæ Indulgentiæ nullæ sint. Actam Romæ ad S. Marcum xxx Julii MDCXVII, quinto nostri Pontificatus. M. Vestrius Barbianus.

80 Tum considerans Provincia Observantium Castellæ, quantum causæ nocerit defectus Procuratoris in Urbe, misit illuc cum potestate Fr. Ludovicum dos Rios, ad illam tractandam. Sed quamvis etiam tunc pro eadem apud Clementem VIII instaret Philippus III cum avia sua Imperatrice, et nobili Salmanticensi Ecclesia, atque Universitate nec non Collegiis et Monasteriis totaque Religio Augustiniana. Distulit tamen Sanctitas sua tantorum Regum ac Principum, viventium ac mortuorum, aliarumque illustrium personarum votis respondere. Illis autem nihil ab instandi fervore remittentibus, et Procuratore non modicam diligentiam conferente; Mandavit Rex suo Romæ Oratori Duci Sessæ, ut eodem operam omnem conferret. Hic, ut statuum Magni Capitanei heres, sic etiam zeli pro causa Joannis, vehementer suam Sanctitatem urgebat: nec minus faciebat D. Andreas de Corduba, Sancto perquam devotus, ex eo tempore quo fuerat Salmanticae Collegialis in S. Bartholomæi, tunc Auditor Rotæ: qui viso Processu, cum eum invenisset tam solide subsistentem, quam a pluribus retro annis fuerat Romæ productus in causa canonizandorum Sanctorum; non cessabat pro hoc Dei servo supplicare. Quibus omnibus, aut potius a Spiritu sancto mota Sanctitas sua, Processum jam dictum remisit ad Hieronymum Pamphilium, et Joannem Garciam Milianum, Auditores Rotæ, Capellanos suos, ut viderent an omnia esse in forma probanti, et testes legitime ac rite examinati.

81 Atquæ hic secundus fuit Sedis Apostolicæ passus ad Canonizationem tandiu optatam: ad quem iterum subsistente Pontifice, placuit eidem supplicare, ut interim faceret Religioni potestatem, dicendi Missam solennem de Sancto, in die transitus ejus, divinumque Officium recitandi, sicut de aliis Sanctis, in monasterio Salmanticensi S. Augustini, ubi jacebat illius corpus. Hanc supplicationem re-

misit Pontifex expendendam Congregationi de Ritibus, mandans Cardinalibus Baronio et Antoniano, ut viso Processu relationem facerent Congregationi: qui fuit quasi tertius passus. Illi autem post debitam diligentiam, addiderunt; tanta magnalia tamque certa probari de B. Joanne Sahaguntino, ut posset secure Sanctitas sua ad illius Canonizationem procedere. Ex eoque Cardinalis Antonianus mansit devotissimus Sancto, Vitamque ejus Latine scripsit elegantissimo stylo suo. Quæ relatione visa et Cardinalibus auditis, decrevit Congregatio de Ritibus, Sanctitatem suam posse concedere gratiam postulatam, idque declaravit per decretum, emanatum die xxiv Augusti MDC.

82 Tunc iterum Sanctitas sua mandavit prædictis duobus Cardinalibus, Baronio et Antoniano, omnia recognoscere. Qui conformiter ad priorem relationem, una cum Cardinali Decano Congregationis, retulerunt, se in eadem sententia persistere. Erat ergo hic quartus passus, æque ac prior non observatus in causa S. Didaci, absque ejusmodi moris canonizati. Quare cum neque sic videretur permoveri Pontifex, obtulit Ordo novum libellum supplicem: in quo relatis antehac gestis, rationes congerit; ob quas conveniret interim concedi Missam et Officium. Primo quia gratia ista cedit in utilitatem Ecclesie, ut in ea magis honoretur Deus, per memoria virtutum et meritorum hujus servi sui; pro quo facit et fecit tam multa miracula, ut eorum numerus miri nequeat: maxime cum illa gratia petatur pro Salmanticensi civitate, quæ est seminarium generale Hispaniarum, imo Christianitatis totius, ut in ea excitentur studiosorum ingenia illius exemplo, ad virtutem et litteras proseguendas. Secundus: quia ista sancta Sedes sapius similes gratias concessit etiam integræ alicui Religioni (uti pluribus exemplis constat) quæ autem nunc petitur, multo minor est ea, quam etiam sua Sanctitas alias concessit: quandoquidem petatur pro una sola civitate, tantopere occupata in obsequio Christianitatis; et pro unica ecclesia, eaque Fratrum Ordinis S. Augustini, tam meriti de Ecclesia et ipsamet sancta Sede. Tertio: quia eadem sancta Sedes alias concessit gratias multo majores, puta, ut Beati aliqui inscriberentur Romano Martyrologio, quemadmodum etiam aupperrime factum; unde nuac leguntur per totam Ecclesiam inter alios Sanctos canonizatos. Quarto, quia cum Gregorius XIII felicitis recordationis concesserit plenariam Indulgentiam visitantibus capellam servi Dei, cumque eam sua Sanctitas confirmaverit, videtur convenire, ut in ejusdem honorem etiam dicatur Missa et Officium: præsertim cum civitas Salmanticae tanto tempore afficiatur erga hunc suum Beatum; tantoque numero concurrat ad ejus sacellum, maxime in die sui felicitis transitus. Denique cum jam toties sanctæ isti Sedis supplicaverint adeo magni Reges, Imperator et Imperatrix, Civitas Salmanticensis, Collegium Bartholomæanum, et Religio S. Augustini, congruum est ut sua Sanctitas, consueta benignitate utens, eos hac in parte consoletur.

83 Quintus hic passus, qui similiter non est adhibitus in causa servi Dei Ægidii, elicit tandem Beatificationis decretum, tenoris sequentis: CLEMENS PAPA VIII, ad perpetuam rei memoriam. Quæcumque ad divinum cultum, et piorum Christi erga beatos viros pietatem et devotionem augendam pertinent; ea libenter concedimus, seu alias providemus, prout in Domino conspiciamus expedire. Sane postquam claræ memoriæ Ferdinandus Rex Catholicus, felicitis recordationis Alexandro Papæ VI; et ejusdem Ferdinandi exemplum secutus, Carolus ejus nominis Quintus, Paulo Papæ III;

D
A D P.
EX VARIIS
Officium et
Missam conce-
di probat Con-
gregatio Ri-
tuum;

cunctante au-
tem nihilomi-
nis Papa,

E
d' nno propo-
nuntur ratio-
nes ob quas id
conveniat,

saltem pro ci-
vitate Sal-
manticæ.

F

His ille
motus, edit
Decretum

quas anno
1597 Cle-
mens 8,

prorogat ad
decennium

tum reno-
vatis sub
Philippo 3
instantis,

jubet Proces-
sum priorem
recognosci;

interimque
supplicantibus

A et deinde Philippus secundus, Hispaniarum Rex Catholicus, Pio V, Gregorio XIII, Sixto V, Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris; ac demum idem Philippus secundus, Nobis supplicarunt, ut B. Joannes a S. Facundo, Ordinis Eremitarum S. Augustini, in Hispaniæ regnis fidei zelo, vitæ sanctimoniam, et miraculis clarus, in Sanctorum numerum adscriberetur; carissimus in Christo filius noster Philippus Tertius, Hispaniarum Rex Catholicus, non solum regnorum, sed paternarum virtutum ac pietatis præcipue heres, negotium hujus Canonizationis ad optatum finem perducere cupiens, sapiens per dilectum filium, nobilem virum Antonium de Cardona et Corduba, Snessæ Ducem, suum apud Nos et Sedem Apostolicam Oratorem; et dilecti filii Collegium Maximum, et Collegiales ac Capellani et Personæ, S. Bartholomæi civitatis Salmantinensis nuncupatum; ex cujus gremio et ex quorum Collegialium et Capellanorum numero d. B. Joannes dum viveret fuit; per dilectum etiam filium Mag. Andreae Fernandez de Corduba, Capellanum nostrum et sacri Palatii Apostolici causarum Auditorem, ejusque Collegii Collegam; nec non dilecti filii Prior et Fratres ejusdem Ordinis Provinciæ Castellæ, per dilectum filium Fr. Aluysium de los Rios, ejusdem Ordinis Professorem, et ipsorum Procuratorem in Romana Curia existentem; a nobis novissime suppliciter petierunt; ut huic causæ, jam diu sub tot Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris inchoatæ, tandem aliquando finem imponere vellemus.

84 Nosque in gravissima hac deliberatione maturo (ut decet) consilio utentes, antequam aliquid in præmissis statuamus, Processum super puritatem vitæ, ac miraculorum veritatem ipsius B. Joannis, ab anno MCCCCLXXXVIII in Salmanticensi civitate factum; nec non testes super ejusdem vita et miraculis, anno videlicet MDXXV et deinde MDXLII plures receptos, prius a dilectis filiis Magistris Hieronymo Pamplulio et Joanne Garcia Mullino, Capellanis nostris et sacri Palatii nostri causarum Auditoribus, diligenter recognosci et examinari jussimus; et habita ab ipsis Hieronymo et Joanne-Garcia relationibus, dictum Processum in forma probanti confectum fuisse, et testes rite ac recte examinatos fuisse, comperimus. De venerabilium Fratrum nostrorum, S. R. E. Cardinalium, super sacris Ritibus deputatorum, quibus totum hoc negotium examinandum commisimus, voto atque sapientia; piis ejusdem Philippi Regis precibus, ac Collegii Maximi S. Bartholomæi et illius Collegiarum, Capellanorum et Personarum; nec non Prioris et Fratrum Conventus S. Augustini prædictorum devotioni, aliqua ex parte duximus satisfaciendum.

85 Supplicationibus itaque eorum nomine super hoc porrectis inclinatis, ipsi Priori et Fratribus Conventus S. Augustini Salmanticensis, nec non Provinciali et Fratribus ejusdem Ordinis dictæ civitatis Salmanticensis [in ecclesia] in qua d. Collegium Maximum seu Collegiales et Capellani ac Personæ S. Bartholomæi nuncupatum, quæ habet anno in die obitus B. Joannis, una cum dictis Fratribus congregari consueverunt, et in qua similiter d. B. Joannis corpus quiescit, et magna cum veneratione populique devotione asservatur, Officium et Missa, de Communi unius Confessoris non Pontificis, de d. B. Joanne, juxta Rubricas Breviarii a Missalis Romani die scilicet duodecimo mensis Junii, (in quem diem, licet ipse B. Joannes die undecimo ejusdem mensis obdormivit in Domino, ob festum S. Barnabæ Apostoli, quod in eundem undecimum diem Junii incidit, hujusmodi Officium transferendum duximus) una cum dictis Collegialibus, Capellanis et Personis d. Collegii, libere et licite celebrari

possint; Auctoritate Apostolica, tenore præsentium, D concedimus et indulgemus. Non obstantibus etc. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die XXIX Junii, MDCI, Pontificatus nostri anno decimo.

CAPUT IX.

Universitas Salmanticensis, novum festum; Civitas, Patronum solenni voto assumit Joannem.

Grande jubulum toti Religioni gratia illa attulit: atque in adventu ipsius Brevis, monasterium S. Augustini, et cum Civitate, Ecclesia, Universitate et Collegio Bartholomæano communicata, festum venturo anno sollemnissime agendum decrevit. Visitabat tunc Universitatem Licentiatus Joannes Alvarez de Caldas, in præsentiarum (inquit Antolinus) Episcopus Ovetensis. Desiderans igitur S. Augustini Conventus, quam festivissime celebrare prædictum diem, in eoque concurrentem sibi Universitatem habere, cujus filius aliquando fuerat Sanctus; egerunt cum prædicto Visitatore, ut persuaderet diem tam singularem recipi inter festa Universitatis. Huic cum justa propositio videretur, ipse eam Universitati, in pleno (ut aiunt) claustrum exposuit sub hac forma. Collegium S. Augustini desiderat, ut dies B. Joannis de S. Facundo sit festum Universitatis, ut ad ipsum celebrandum accedere ea possit. Causa iustissima est. Audiatur Universitas S. Augustini Collegium, et videatur quid iudicet. Mox autem Mag. Fr. Augustinus Antolinez ingressus, ita locutus est, nomine sui Collegii. Vestrum Collegium S. Augustini Patris nostri, inter alias gratias quas de vestra manu quotidie recipit, etiam hanc optat singularissimam, quam proposuit Dominus Reformator: nam ab Universitate tam insigni, tam insignem gratiam petere convenit.

87 Quamquam autem ratio ista sufficiat ad persuadendum vestris Dominationibus, ut mandent effectui dari desiderium nostrum, quod a Deo esse videtur; quandoquidem Sancti ejus honorem intendat; aliquas tamen alias (nam omnes producere impossibile foret) in medium proferam, cavens ne vobis sim molestus, quibus tot annis servire intendi. Inter has vero non ultima est, quod S. D. N. Clemens VIII indolsit, ut Sancti Sahaguntini Missa fiat in Collegio S. Augustini, ad instantiam Dominationum vestrarum; quo stante, uti omnino stat, eadem ratio docet, ut ipsius festum pleno gaudio celebret Universitas, totaque in eo occupetur, ab ordinariis studiorum laboribus feriata. Maxime quia Sanctus ipse fuit filius Universitatis, in eaque Graduatæ, et Collegialis in Collegio S. Bartholomæi, et Cathedralis primæ in sacra Scriptura, sicut ait Marieta Dominicanus, in Historia Sanctorum Hispanorum. Quænam enim mater non velit bene filio suo, ejusque honorem non promoveat? Quidni igitur Universitas, quem inter filios suos numerat, eidem quoque festum celebret, etiam cum aliquo impendio suo? Quid? quod honor talis redundaturus sit in honorem, eumque non modicum, ipsius Universitatis, cum honor filiorum redundet in patres, et hic locum habeat istud Poætæ:

Namque honor unus publica causa fuit.

88 Si autem Universitas festa multorum Sanctorum agit, qui, magni licet, sui tamen non sunt: quanto æquius est ut agat hujus, qui totus suus est? vel ideo saltem, quod primus ex ea hunc honorem meruerit titulo sanctitatis: quod enim rarum, id etiam carum esse solet: et qui primus in civitatem aliquid boni infert, licet exiguum, ceteris jure præfertur

A. D. P.
EX VARIIS

quo relictis
Regnum His-
paniæ in-
stantis pro
Canoniza-
tione,

Collegii item
Bartholomæ-
ani

et Ordinis
Augustiniani.

comperit
deinde va-
liditate pro-
cessuum

concedit pro
ecclesia S.
Augustini

Missam et
Officium 12
Junii celebra-
ndum an. 1601

Novum festum
sollemniter
acturi Augu-
stiniani Sal-
ticen.

E

Universitatem
solicitant, ut
ipsum suis
feriatum esse
decernat,

F
quia Sanctus
fuit illius
filius,

et primus eo
titulo honora-
tus.

A fertur in præmio. Concludo igitur congruum esse, ut hujus solius, quem habet, Sancti festum suscipiat ea Universitas, quæ optare debet ut id fiat per totam Hispaniam, coque præire exemplo suo; ne aliequi de ipsis dicatur, quod Atheniensibus exprobatum legimus; Norunt Salmantini quæ sunt honesta, ast ea non faciunt. His dictis Antolinus, cum Magistris sui Ordinis, claustro excessit, ut moris est supplicantium: nec votum habentium in propria causa. Ac primum constituti Commissarii fuerunt, qui, viso Breve et causis expensis, ad Universitatem referrent sententiam suam: qua audita in pleno conventu die xxiv Maji mdcii, decrevit posthac observari festum B. Joannis a S. Facundo, tamquam festum Scholæ ut appellant.

De quo decretum fuit
24 Maji 1602.

Ant. 60

Idem postulatur a Civitate
26 Maji:

89 Considerans deinde Augustinianorum zelus, quam devota suo Sancto sit civitas Salmanticensis, et quanta per eum vivum ac mortuum receperit beneficia; statuit ab ea petere, ut ipsa quoque eundem diem festum esse juberet, recipiendo Sanctum in Patronum suum, et assistendo ejus capellæ in corpore. Petito ergo et obtento consistorio publico die Martis mane, qui numeratur xxix Maji mdcii, Conventus sui nomine sic allocutus Civitatem est Fr. Antolinez. Post manuum osculum, ex parte vestræ Domus S. Augustini, venio communicaturus desiderium omnium vestrorum in ea Capellanorum, ex quo S. D. N. Clemens VIII permisit Officium et Missam fieri de B. Joanne Sahaguntino; scilicet, ut festum ejus fiat festum Civitatis, recipiaturque in Patronum, et in corpore veniat Magistratus ad illud honorandum. Quamquam autem notæ vobis sint rationes quæ id suadere possunt, et singulæ ad persuasionem sufficiant, aliquas tamen exponam.

90 Statuta sunt præmia virtuti, ne pereat; vitiiis pœnæ, ne crescant. His reguntur bene ordinatæ Respublicæ, quantumvis barbaræ; nec quidquam iis usitatus, quam civibus eximie meritis erigere statuas. Quid igitur Salmantica faciet illi, quem solum habet, Sancto? et cujus merita etiam pueri, imo lapides publicarum viarum loquuntur? In memoriam veniat vel ultimum istud, quod vita excedens contulit civitati, aquarum penuria laboranti. Quando igitur mortis ejus dies tam felix illi fuit, æquum est ut eundem singulari cultu annue prosequaretur. Toletana civitas S. P. N. Augustinum sibi adoptavit Patronum, quia locustarum infinitam multitudinem a finibus suis expulit: et tantundem non faciet Salmantica Sahaguntino, qui nocentiorum locustis discordiam extinxit, per quam in ipsis quoque templis cædes patrabantur, frustra suam auctoritatem restringendis odiorum flammis adferente Henrico III. Propter unam a nativitate claudum, quem Lystris erexit Paulus, huic et Barnabæ veluti diis sacrificium et victimas cives parabant; et Joannes non coletur ut Patronus, ubi tot claudos contractosque erexit, tot mutis loquelam, visum cæcis, sanitatem infirmis, mortuis vitam contulit? Habuerint hactenus suos Sanctos Toletum, Hispalis, et Granata; non habuerit Salmantica, hand sine dedecore aliquo; nunc autem non gaudeat eo sublato, cum audit in Sanctorum Historia legi; Salmanticæ in Hispania, in monasterio Divi Augustini, Depositio B. Joannis de Sahagun?

quia die sui obitus ipsam pluvia optata donavit,

rius a discordia liberavit,

illustravit miraculis:

91 Respondit hilaris ad hæc Civitas, justam videri petitionem. Ea deinde in consilium adducta die Mercurii, v Junii anni præfati, communi omnium consensu edixit; Adeo notorias esse obligationes, quibus teneatur devotum famulatum et honorem impendere gloriose Sancto ac B. Fr. Joanni Sahaguntino, propter magnam ejus sanctimoniam et gratias quam plurimas, quas fecit et facit quotidie Deus intuitu ipsius; tum etiam, quia in ea vixit,

et 5 Junii decretum conditur

habitavit, docuit exemplo et verbo, mira multa paravit, ad Dei gloriam publicamque utilitatem, sui que depositum corporis ei reliquit; ut justissimum sit totum fieri, quod, Mag. Antolinez postulavit. Statuit igitur ut Beatus assumatur in Patronum et Advocatum specialem Civitatis; atque ut deinceps habeatur pro tali, seque voto publico et perpetuo Civitas adstringat, ad celebrandum consueta solennitate ejusdem festum; ita ut ex nunc præcipiatur ejus festum agi a populo feriato, ut liberius intervenire solennitati possit; mandans Dominis Petro de Zuniga et Gonzalvo Jannez de Ovalle, accedere ad S. Augustini monasterium, ibique solenne votum nuncupare, quod Domini Provisores illico confirmarent: ad quæ omnia et deinceps agenda data est eis commissio in forma.

92 Hi vero causa commissionis accesserunt ad D. Ferdinandum de Fonseca et Toletum, Decanum et Canonicum sanctæ ecclesiæ Cathedralis, et pro Capitulo Sede vacante Provisorem diœcesis, eique consilium Civitatis retulit, ipse autem Capitulo: quibus illud approbantibus, venerunt prædicti Equites, die viii Junii, multa nobilitate comitante, ad ecclesiam S. Augustini. Ibi cantata Missa in capella Sancti, prostrati in geoua ad pedem altaris, et dextris supra Missale positis, quod tenebat Fr. Antonius Monte, Prior Conventus, qui et Missam celebrarat, jurarunt in hunc modum: Coram Gregorio dela Puente, Scriba regio et publico, ex numero Civitatis, et testibus infrascriptis, ac reliqua turba præsentium; Gonzaljannes de Ovalle de Herrera, Eques Habitus S. Jacobi de gladiis, Dominus oppidi Vallis viridis; et Dominus Petrus de Zuniga Caput-vaccæ, Eques ejusdem Habitus, et Commendator Amendralejii, Dominus oppidorum Florum et Gislæ, Rectores civitatis Salmanticensis, nomine Capituli, Justitiæ, et Regiminis ejus, ex commissione singulari ad infrascripta, sibi data in Consistorio ordinario, die v præsentis Junii, cujus fidem a præsentem scriba petimus, eaque statim accepta dicimus, quod quia Civitas hæc recepit dicto die in Patronum, Protectorem, et specialem Advocatum beatum et gloriosum Sanctum, Joannem a S. Facundo, quondam Collegialem insignis Collegii majoris S. Bartholomæi hujus civitatis, et Religiosi Ordinis Augustiniani; considerantes multa et magna beneficia, quæ Civitas hæc per ejus intercessionem recepit in vita et post mortem, et alias multas rationes, ad hoc moventes expressasque in libro consultationum d. Consistorii.

93 Decrevit etiam diem festi sui feriatum habendum, xii mensis Junii, ex voto in perpetuum obligaturo: nobisque potestatem et commissionem in forma dedit faciendi prædictum votum solenne in hoc S. Augustini monasterio et hac capella, coram altari ipsius gloriosi Sancti, ubi est ejus corpus; acceptantes, sicut acceptamus, dictam potestatem et commissionem; volentesque illa uti, exequendo et complendo commissum; Promittimus et juramus per Deum Dominum nostrum, et S. Mariam ejus benedictam Matrem, et per sancta quatuor Evangelia et Crucem, quibus corporaliter imponimus dexteram nostram, quod ab hac præsentem die in futurum quamdiu mundus stabit, semper et perpetuo, habebimus et tenebimus, atque hæc civitas Salmanticeosis habeat et teneat, diem duodecimum Junii pro festo ac feriato, in quo S. D. N. Clemens Papa VIII, per suum Breve speciale, mandavit celebrari ejus festum in dicto monasterio; ipsumque observabimus sicut alia, quæ sancta Mater Ecclesia præcipit observari; abstinendo ab omnibus actibus judicialibus, et laboribus ordinariis dierum operosorum. Et sub d. juramento promittimus, quod

D
A. D. P.
EX VARIIS.
de Sancto
cclendo ut
Patrono:

et de consensu Capituli Sede vacante,
E

Ant. 61.

? Rectores Civitatis, communi nomine jurati,

ipsam ad hoc obligant,

F
et ad festum de præsertim habendum voto,

quod publice nunciatur,

aderimus,

A. D. P.
EX VARIIS
et petunt con-
firmari a D.
Provisore:

A aderimus, et quod aderit Civitas, Justitia, et Gubernatio, singulis quibus vivent annis, semper et perpetuo in hoc monasterio, ad primas Vesperas. Missam majorem, Sermonem et Processionem d. festivitatis. Petimus autem et rogamus D. Ferdinandum de Fonseca et Toletum, Decanum... hic presentem, ut d. votum et juramentum approbet atque confirmet interpositione auctoritatis suae et decreti judicialis; et praesentes, ut velint testes esse. Don Petrus de Zuniga. Gonsalvanchez de Ovalle de Herrera. Actum coram me Gregorio de la Puente.

quod hic facit.

94 Mox d. Dominus Ferdinandus de Fonseca et Toletum, Decanus et Canonicus d. sanctae Ecclesiae. Provisor in d. civitate et episcopatu, pro Dominis Decano et Capitulo d. ecclesiae Episcopalis, Sede vacante per mortem D. Petri Junco de Posada bonae memoriae qu. Episcopi Salmantini, coram me Ludovico Perez de Ulloa, ex numero septem Notariorum d. Ecclesiae Cathedralis et Audientiae Episcopalis d. civitatis, ac testibus infrascriptis, dixit, quod via ac forma quam maxime valitura approbatur et approbat, tamquam Provisor et Judex ordinarius hujus Civitatis, juramentum factum per praedictos Dominos... nomine d. civitatis; mandabatque et mandat, ut d. civitas observet et compleat, sicut ibi continetur: et quantum ex jure potest omnibus et singulis suam interponit auctoritatem.

deque Actis
testimonium
dat, coram
multis testibus

B 95 Et d. P. Fr. Antonius Monte, Prior d. Monasterii et Consultor sacri Officii; et Licentiatum D. Hieronymus de Otolera, Rector d. insignis Collegii S. Bartholomaei actorum testimonium petierunt, quod d. D. Provisor mandavit ipsi dari in forma authentica, presentibus et testantibus, praeter infinitam turbam d. voto assistentem, Dominis Gomezio Suarez de Figueroa, electo Episcopo Gaditano; Didaco de Olarte Maldonato, Archidiacono Ledesmae et Canonico d. Ecclesiae Salmanticensis; Doctore Rocho de Vergas, Archidiacono Montisleonis et Canonico Doctorali in d. Ecclesia, atque Cathedralico Canonum in hac Universitate; Mag. Jeanne Alfonso Criel, Cathedralico vespertino Theologiae et Canonico d. ecclesiae; Petro Rodriguez Nieto et Fonseca, Domino Cubi; Joanne Arias Maldonato, Domino Materialis; Petro de Zuniga Palomeque; Fr. Placido Pacieco, Abbate S. Vincentii, Mag. Fr. Petro de Ledesma, Priore S. Stephani et Cathedralico S. Thomae; Fr. Ludovico de Miranda, Guardiano S. Francisci, Consultore sacri Officii; P. Alfonso Ferrario, Rectore Societatis

C Jesu; Doct. Didaco Spinosa de Caceres, Cathedralico primae Canonum; Doct. Joanne de Leon, Cathedralico vespertino Legum; Doct. Gabriele Henriquez, Cathedralico primae Legum; Licentiatum Mexia, Rectore Collegii Majoris Conchensis; Mag. Aguayo, Cathedralico proprietatis linguarum in hac Universitate, et Canonico ecclesiae Rodericopolitanae, Collegiali Collegii Majoris Archiepiscopi Toletani in d. civitate. Don Fernandus de Fonseca.

Decretum
publicatur ter-
ritorio toto.

Actum coram me Ludovico Perez de Ulloa, praesente Gregorio della Puente.

96 In his finitus est unus ex sollemioribus ac religiosioribus actibus quos unquam vidit Salamanca, addens devotioni multas lacrymas circumstantium, magno cum gaudio circumfluentium, videndo qualiter servos suos Deus honorat in terris. Ut autem votum factum ad omnium notitiam perveniret, jussit praeconia voce festum universim servandum publicari etiam per totum territorium suum; item, ut in ipsius festi Vigilia ad fenestras suas quique civium exponerent luminaria, in signum laetitiae, propter beatificationem sancti sui Joannis, licentiamque Officii et Missae dicendae; quare nox illa omni festivitate personuit campanis et ignibus perluxit.

97 Haec dum fierent, Anna de Varrientos, uxor D. Francisci de Contreras, quadam cancri specie faciem manusque foedata erat, sic ut ab eis caro per partes rescinderetur, nullo per annos tres, quibus atrox istud malum sustinuit, proficiente remedio, sed potius officiente quocumque adhibito, sic ut absque grandi cruciato ipsas manus non posset expandere, vel iis aliqua ratione uti. Interim auditur festiva compulsatio: causam quaerit illa; et manus in caelum tollens, incipit opem Sancti implorare cum lacrymis. Animabat ipsam ad fiduciam mater, vovens ipsa Missas aliquot in capella Sancti curandas, si filia sanaretur, quo etiam latura esset duas cereas manus. His factis quiescere infirma coepit, et totam illam noctem dormivit usque mane: quod per mensem ei non acciderat, quin ejulatiibus interpolaret suam matrisque quietem. Hinc in novam spem inducta utraque, non distulit mater, quin hora quinta matutina ad capellam se conferret, auxilium postulatura, eo titulo quod filia sua esset neptis aviae, ipsi olim devotissimae. Eodem die sub vespere clausit manus Anna, jam a tribus mensibus rigidas: et sequenti Jovis de lecto surgens, propriis manibus cibum sumpsit: die autem Veneris, etiam vestes per se induit, sapone se lavit, et ad opus faciendum consedit. Quamquam autem, dimissa Salamanea, profecta in Indias sit; nec ibi tamen oblita benefactoris sui, inde submitit argenteam lampadem, in sua capella appendendam: prius vero quam discederet, receptam gratiam jurata confirmavit, una cum marito, matre, famula, et Doctore Ruiz, medicinae Cathedralico in Universitate Salmantina: diem autem festum Sancti maximo cum gaudio et devotione celebravit.

Manibus et
facie cancrum
patiens,

ipso novi fe-
sti die sana-
tur.

E

CAPUT X.

Translata ad oppidum S. Facundi Reliquiae gestum ut Patroni ex voto susceptum.

Voluit deinde Salmanticensis Civitas communicare gaudia sua cum oppido et monasterio S. Facundi quibus acceptam referebat hanc suam felicitatem. Misit ergo illis duplex exemplar Pontificii Brevis, hortataque est, ut suo exemplo eundem sanctum eligerent Sahaguntini Patronum. Plus necessarium non fuit iis, quibus jam pridem nota erat filii sui et alumni sanctitas, atque gratia miraculorum. Igitur in gratiarum actionem indictum sollemnissimum festum, eoque omnes accolae invitati. Cum autem, tam oppidum quam monasterium crederent se juris aliquid habere in Reliquias ejus, qui apud se natus, educatus et litteris primis imbutus erat; Abbas, qui tunc erat Fr. Maurus Otel, vir religiosus ac gravis, duos suos Monachos misit ad monasterium Salmanticense S. Augustini, atque ad Ordinis Provinciale, aliquid Reliquiarum petituros. Idem cum iterato is faceret, etiam oratorem suum addidit oppidi Magistratus, sua quoque jura allegans. Abbas vero, ad prius allegatos titulos, adjunxit, quod suae ecclesiae capella major, depositaria sit tot illustrium virorum, Infantum, Principum ac Reginarum, quarum quatuor circumdabant tumbam Regis Alphonsi, in illius capellae medio positam.

Ant. 69

petite a Sa-
haguntinis
Reliquiae,

F

99 Visum Religiosis omnibus, aequitati consentanea postulari. Itaque absolutis festis mense Octobri, Fr. Augustinus Antolinez scriptor hujus Historiae, pro tempore Provincialis sui Ordinis, una cum multis suis Religiosis, quos testes habere voluit, in viam se dedit; et dimidia ab oppido leuca, in quodam Prioratu deposuit sacrum pignus, supra tabernaculum Venerabilis Eucharistiae, quam toties et tam devote ipse Sanctus susceperat; relictis ad custodiam ibi sex Religiosis. Postera autem die,

ipsis feruntur
ab Aug. Anto-
lino Provin-
ciali,

post

A post sermonem in monasterio Sahaguntino habitum ad frequentissimam concionem a P. Vanegas Benedictino. processit Provincialis, cum Augustinianis et Benedictinis aliquot, ad Prioratum, ubi Reliquias deposuerat; illuc secum efferens argenteum conditorium venerabilis Sacramenti, cui ipsas imponeret; nec enim dignius aliquid magisque ad intentum poterant reperire; minime inconveniens rati, si tali in actu cederet servo suo locum Dominus, suo corpori dicatum. Porro allatam Sahaguntum Reliquiam deposuerunt in capella majori monasterii S. Francisci, supra feretrum argenteum, inpositum altari pulcherrime adornato atque illuminato; remanentibus ibidem ad custodiam quibusdam utriusque Ordinis Religiosis.

et a Benedictinis excipiuntur,

qui eas solenni cum processione,

100 Postquam stata processione instituta hora adfuit, adfuerunt etiam cruces ac labara totius oppidi, multaeque Reliquiae pretiosae Sanctorum, in occursum veteris sui hospitii. Ibant autem Abbates tres Benedictini, Pontificalibus induti; multique Clerici, et plusquam ducenti quinquaginta variorum Ordinum Religiosi: nam ad festum convenerunt etiam Dominicani Trianenses, et Franciscani Discalceati Grajalenses, et numerosior quam colligi potuisse videbatur populi turba. Qui cum ad praedictum S. Francisci monasterium venissent, et in capella ubi stabant Reliquiae odas aliquot cecinissent; sublatae in humeros omnium successive Ordinum Reliquiae sunt: quibus per viam excipendis, ad justa intervalla, erant erecta altaria speciosa, dum canerentur poemata, in Sancti honorem composita: quod imprimis factum ante ostium ejus domus, in qua natus fuerat Sanctus; ubi recitatum est gratulatorium in rem praesentem carmen. Quamquam autem nox accesserat, priusquam ad monasterium veniret processio; non deerat tamen tota via, imo nec toto oppido lumen; cum ubique ad fenestras candelae lucrent, festivique per vias foci et pyroboli toto volantes aere.

inferunt in oppidum,

in duabus ecclesiis servandas.

101 Tunc Provincialis Antolinus depositas Reliquias super altari, quod stabat erectum in medio capellae majoris, coram Petro de la Puente scriba et testibus, consignavit Abbati collocandas in ea ecclesia, quae oppidi totius matrix censebatur, ea conditione, ut alienari non possent vel integre vel ex parte. Deinde eodem ritu tradidit ipsi oppido, atque ejus vices tenenti Petro de Saldania loci Praefecto, aliam particulam; servituram benedicendae in nomen Sancti aquae, ad solatium infirmorum et deponendam in Parochia S. Trinitatis, in qua baptizatum fuisse aiunt: quo illa mox processionaliter, magnoque cum tripudio, delata fuit. Sequenti die xiv Octobris, post solemnem Missam, et sermonem habitum a Fr. Joanne Castro, Priore Augustiniano Vallisoletani monasterii, processit ordo omnis Ecclesiasticus et Secularis, ad votum publico nomine nuncupandum novo suo Patrono, hac quae sequitur forma.

Coram iis Rectoribus loci,

102 Nos Licentiatus Ferdinandus Nunhez, Provisor oppidi S. Facundi et Abbatiae ejus, Rectorque Parochialis S. Thyrsi; et Licentiatus Ferdinandus de Escobar, Rector Parochiae S. Trinitatis, et Commissarius sacri Officii; nec non Licentiatus Antonius de Saldania, Rector Parochialis S. Laurentii et Abbas Confraternitatum Sahaguntinarum; Dominus item Sancius de Tobar, Toparcha Ville-martini, Buccae Horgani, Terrae-reginae, oppidorumque Caminayi, Horeadarum, Curandis, ac Lianavii: Dominusque Petrus de Vosmediana, Toparcha oppidorum Calzadilla, Hermaniliarum et Bosticii, cives atque Rectores oppidi Sahaguntini; tam nostro quam statuum ecclesiastici ac secularis nomine, pro facta nobis ab infrascripta potestate, et reprae-

sentantes totum Oppidum, vovemus, promittimus, et juramus, per Deum nostrum et S. Mariam ejus benedictam Matrem, et per verba sanctorum quatuor Evangeliorum, sanctamque Crucem, cui corporaliter dextras imponimus; quod abhinc in futurum, usque ad mundi finem, semper et continuo dictus Clerus, Oppidum, et Abbatia, habeat et servabit, pro festo communiter feriendo, quotannis diem duodecimum Junii, postridie S. Barnabae; quem S. D. N. Clemens Papa VIII, per speciale Breve Beatificationis definivit, agendo festo B. Joannis a S. Facundo: observabitur autem festum istud ad modum aliorum festorum, ab Ecclesia definitorum, cessando ab omnibus actibus judicialibus, et ordinariis manuum laboribus.

D
A. D. P.
EX VARIIS
vovent festum
quotannis feriatum,

103 Sub eodem voto et juramento etiam promittimus, venire in corpore annis singulis ad praedictum monasterium, pro primis Vesperis, et die xii Junii cum Processione generali, atque assistere Missae majori et Sermoni atque Processioni dictae festivitatis: itemque jejunare in Provigilia B. Joannis Sahaguntini, sicuti alias Vigiliis ab Ecclesia praescriptas, quia die immediate praecedenti illius festum agitur festum S. Barnabae: quod si Provigiliam istam contingat cadere in tempus Paschale, servabitur sola a carnibus abstinentia. Atque ex nunc suscipimus atque juramus habere ipsum Sanctum, Patronum, Refugium, Protectorem et specialem Intercessorem vel Advocatum, simul cum sanctis Martyribus Facundo et Primitivo, quos a multis annis Oppidum et Abbatia pro talibus habet. Omnes autem tres oramus suppliciter, velint intercedere pro Oppido hoc, coram divina Majestate D. N. Jesu Christi; nosque in necessitatibus nostris protegant atque defendant. Ad perpetuitatem autem, observantiam, et firmitatem praedicti voti promissionis ac juramenti, quod facimus nomine d. Oppidi, Statusque ecclesiastici et secularis, rogamus d. D. Abbatem, omnibus anteaetis praesentem, tamquam hujus Abbatiae Praelatum, ut approbet, ratificet atque confirmet praedicta, eisque ad valorem perpetuum interponat auctoritatem et decretum suum judiciale.

jejunando
ad Vigiliam
ejus,

E
tamquam
Patroni.

104 Mox autem d. Pater Abbas, visis et auditis supra relatis, dixit, quod meliori qua potest forma ac modo, approbat et approbat, consentiebat et consentit, haberetque pro bono, firmo, sufficienti ac valido, ex nunc in perpetuum, votum, promissum et juramentum, in sua praesentia factum, ex parte Status ecclesiastici hujus Oppidi et Abbatiae, atque Consilii et Regiminis dicti Oppidi: et quia ipsum est tam justum ac laudabile, ex nunc ratificat et confirmat, ut inviolabiliter et in perpetuum omnibus mundi diebus observetur, et compleatur absque alteratione, mutatione, vel alio quam hodie intelligitur sensu. Ad validationem autem omnium, quatenus necesse est, interposuit auctoritatem et decretum judiciale; manumque sua propria signavit; cum eoque signarent, praedicti Licentiati Ferdinandus Nunhez, Ferdinandus de Escobar, et Antonius de Saldania; item Dominus Sancius de Tobar et Petrus de Vosmediano; praesentibus, tamquam testibus Patribus, Fr. Lupercio Lopez, Abbate S. Claudii Legionensis; Fr. Alfonso de Varrantes, Abbate S. Guillelmi Carrionensis; Mag. Fr. Didaco Venegas, Praedicator et quondam Abbate Legionensi; Fr. Ferdinando de Saravia, et Fr. Bernardino de Navarra, Visitatoribus Congregationis S. Benedicti, et aliis multis Religiosis ejusdem Ordinis; nec non Mag. Fr. Augustino Antolinez, Cathedratico Theologico in Universitate Salmantina, et Provinciali Provinciae Castellae Ordinis S. Augustini; Fr. Antonio Monte, Priore S. Augustini Salmanticensis.

Abbate S.
Facundi can-
ta ratificante

F

et subscribente
cum illis,

A. D. P.
EX VARIIS
coram testibus
primæ notæ
Religiosis,

A sis; F. Joanne de Castro, Priore S. Augustini Vallisoleti, Fr. Petro Ruiz, Rectore Collegii S. Gaërielis Vallisoleti, Fr. Ferdinando de Rojas, Rectore Collegii Incarnationis Madriti; Fr. Ludovico Ortiz, Priore S. Augustini Madrigalis; Fr. Didaco Guevara, Priore S. Augustini, Bilbao; Fr. Gaspere Melo, Priore S. Augustini Mansillæ; aliisque multis Ordinis Augustiniani Religiosis.

105 Item D. Roderico de Mendoza, patruo Admirantis Castellæ, Archidiacono Madritensi in ecclesia Toletana; D. Didaco de Vega et Lorenzana, Priore S. Isidori Legionensis; Mag. Ludovico Hernandez Nieto, Lectore Theologiæ in Collegio Trianensi Ordinis S. Dominici; Fr. Ferdinando de Miranda, Magistro Studiosorum d. Collegii; Fr. Thomas Fernandez, Priore monasterii Villadensis, Ordinis S. Dominici; Fr. Antonio Aguado, Priore monasterii Cisneriensis d. Ordinis; Fr. Ambrosio Carilio, Prædicatore monasterii de Spina, Ordinis S. Bernardi; Fr. Angelo Pastore, Priore Sandovalensi ejusdem Ordinis; Fr. Balthasare Garcia, Prædicatore ad S. Francisci Sahagunti; Fr. Benedicto de Nagera, et Fr. Francisco de Læso, Discalceatis S. Francisci Grajalensis; Fr. Hieronymo de Arciniega, Ordinis Præmonstratensis; Licentiato Joanne Pantoja, Rectore S. Martini Sahagunti; Joanne Fernandez, Rectore S. Jacobi ibidem; Gregorio de Comiliis, Rectore S. Petri ibidem; Petro Ramirez, Rectore Cordorniliensi; Marco Cabeza, Rectore Palatioli; Santjago de Xnara, Rectore Villæ-peceniensis; Didaco Alvarez, Rectore Calcentæ; Licentiato Petro Fernandez, Rectore Lomensi; Francisco Gutierrez, Ferdinando de Escobar, Didaco Alfonso, Clericis; D. Emmanuele Henrico de Cisneros, Toparcha de Muzuelas, Locum tenente Venatoris majoris suæ Majestatis; D. Francisco de Prado, Governatore Aranguezii pro Rege Domino nostro; Petro Alvarez de Vega, filio Joannis de Vega, Comitis Grajalensis; Antonio Vaca de Otel, et Licentiato Robles a Porta, indigenis Cisneriensibus, aliisque plurimis, et Actui præsentibus in d. monasterio. De quibus fidem facimus nos ad omnia præsentibus scribæ.... Hieronymus de Ceinos, et Petrus a Ponte.

106 Cœpta est festivitas ipso vespere, et diebus aliquot stetit discooperta Reliquia, omnibus conspicua: Octava autem transacta, recluserunt illam in arcam argenteam sanctissimi Sacramenti. in aliam arcam tantisper depositi; donec ad monasterium visitandum venit Ordinis Generalis: cui cum videretur Sanctissimum suo loco reponendum esse, in alio Reliquiam posuerunt. Eo autem tempore, quo aperiebatur argentea arca, admirationi omnibus fuit procedens inde cœlestis fragrantia: qui si scivissent quam suaviter fragrent Reliquiæ ejus in suo sepulcro, ipsaque terra illis adhærens; non habuissent id pro re nova. Atque hic Antolinus fuit Caput 62: cui addi ex Valaurio possit, quod cum P. Bartholomæus de Vera altissimas quasdam scalas conscendisset, appensurus pannum aliquem reliquo apparatusi coherentem, et per incuriam ejus qui ipsas tenere debebat, præceps in terram corruisset. ubi jacebat absque motu ac spiritu instar mortui; multis Monachis cum Abbate suo concurrentibus subito repertus est illæsus; repositusque in pedes, indeque prostratus ad Reliquias venerandas.

107 Locus quoque Dorviliensis, cujus titulum Curatum puer tulerat Joannes, ad Salmanticensium et Sahaguntinorum imitationem, eodem ritu voluit stabiliri apud se festum: sed cum id ageretur, inventus agricola est, qui vel fidei defectu, vel per excessum avaritiæ ejusmodi consilium disturbavit, clamans, Ut quid festa tam multa? Totus annus in

illis consumitur, quando noster omnis sudor non sufficit victui lucrando. Hoc dicto in agrum direxit currum suum: sed in Ceam flumen notabiliter inflatum lapsus, cum bobus suis mersus est. Qui in Processu hoc affirmavit, viri nomen reticuit, ne cui ex consanguineis pudori esset divina ultio, illata suorum uni.

CAPUT XI.

Novæ supplicationes pro Canonizatione, et Officio interim ad totum ordinem ac regnum Castellæ extendendo.

Considerans Augustiniana Religio incrementum publicæ devotionis ingens per Beatificationem sui Joannis de S. Facundo. Romam remisit Fr. Ludovicum Ruiz. potestate ad prosequendam Canonizationem necessaria instructum; et commissione, ut interim dum causa protelatur, extensionem Officii et Missæ impetraret pro universo Ordine Augustiniano, totoque Episcopatu Salmanticensi, vel saltem oppido Sahaguntino. Hoc suum desiderium cum Ordo exposuisset Philippo III, Regi ac Domino nostro, suæque Majestati D. Margaritæ Austriacæ Reginae, totique Regno ac Statui Ecclesiastico, nec non Civitati, Ecclesiæ, et Universitati Salmanticensi a singulis impetrarunt commendatitias. Et Regiarum quidem litterarum hic tenor est: REX. Dux Sesæ et Baenæ, de Consilio meo, meusque Orator etc. Adhuc memoraberis sollicitudinis, cum qua alias tibi scripsi, ut supplicares suæ Sanctitati pro Canonizatione beati Fratris Joannis de S. Facundo. Nunc, quia ipsa dilatio, in me et omnibus hisce meis regnis, desiderium fecit crescere, videndi consummatum opus tam sanctum, pro majori gloria Dei et solatio fidelium, injungo tibi, ut repræsentes suæ Beatitudini affectum quo expecto conclusionem illius; supplicando ut dignetur negotium prosequi, et quantum possibile fuerit accelerare: interim vero permittere, ut in civitate Salmanticensi, regno Castellæ, et toto Ordine Augustiniano recitetur de eo, sicuti permissum est recitari ubi corpus ejus servatur: quandoquidem in justificatione Processus jam facta satis dispositionis est, ut sua Sanctitas id facere possit, ad honorem servi Dei.

109 Regina scripsit in hunc modum: Dux Sesæ et Baenæ, Cognate, etc. Quamvis certo sciam, quod Dominus meus Rex vobis scribat, ut procures accelerationem Canonizationis Beati Fr. Joannis de S. Facundo, Ordinis S. Augustini; eumque in finem conferas officia omnia necessaria; tamen ut satisfaciam propriæ meæ devotioni desiderioque quo teneor ut cito inscriptum illum videam Catalogo Sanctorum, volui tibi mandare, ut ex mea quoque parte repræsentes affectum istum Sanctitati suæ; rogando, ut ad meam instantiam, et ex singulari erga me gratia, dignetur abbreviare quoad possibile erit Canonizationis terminos; et interim ipsum honoret, jubendo ut de eo recitetur Salmanticæ, per regnum Castellæ, perque totum Ordinem Augustinianum: magnum enim erit solatium quod inde fideles harum partium recipient, atque imprimis ego, quæ eam suæ Sanctitatis gratiam singulariter æstimabo. Vallisoleti xx Martii mdcxv. EGO REGINA.

Don Petrus Franqueza.

110 Castellæ Regnum sic supplicavit: SANCTISSIME PATER. A tempore Regum Catholicorum Ferdinandi et Isabellæ gloriosæ memoriæ, suspensa hæret causa Canonizationis beati Joannis de S. Facundo, ex hoc regno oriundi, et Fratris ex Ordine Augustiniano:

D
flucto mergi-
tur.

Ant. 63

Pro extensio-
ne Officii

E

an. 1603 suo
in Urbe Lega-
to scribant
Philippus 3

F
ejusque con-
jur,

et Pontifici
supplicavit re-
gnum Castellæ:

de

A de cujus sanctitate et approbatione vitæ plenissime constat Sanctitati tuæ; quandoquidem eo tempore, quo regna Poloniæ et Cataloniæ surrexerunt a pedibus vestræ Sanctitatis, obtenta Canonizatione S. Hiacynti Ordinis Prædicatorum, dignata fuit Sanctitas vestra Ordini Augustiniano favere, beatificando Sanctum prædictum, et designando diem quo Missa et Officium de eo recitentur in conventu S. Augustini Salmanticæ. Ut autem per hoc Castellæ regnum extendatur fructus tam desiderati successus, supplicat Regnum hoc humiliter sanctitati suæ, debita cum reverentia prostratum ad ejus pedes, tamquam proles obedientiæ, juxta notum sibi zelum Philippi III, Regis ac Domini sui naturalis: ut indulgeat ei, favorem quem petit, mandando contineri et finiri causam Canonizationis. Dum autem differtur hæc gratia, nec adhuc in omnibus Catholicis regnis externis generaliter celebratur festum; possit hoc Regnum totusque Augustinianus Ordo ipsum celebrare, extendendo gratiam jam cœptam fieri, sicut solet sancta Sedes facere cum aliis Sanctis, scilicet S. Juliano Episcopo Conchensi, et S. Agnete de Monte-Politiano Ordinis S. Dominici: quod etiam factum est pro S. Raymundo, antequam canonizaretur, aliisque pluribus. Quia autem decet clementiam supremamque potestatem Sanctitatis tuæ, perducere cœpta ad debitum ac desideratum finem, convenit etiam eadem promovere. Ut sicut ipse Sanctus processit de virtute in virtutem, pari etiam passu procedat præmium in Ecclesia Catholica militante, ei collatum de manu beatissimæ Sanctitatis tuæ, a qua Regnum hoc firmissime confidit gratiam istam obtinere, quod toto corde animoque orat Deum ac Dominum nostrum, ut vestram sanctitatem conservet, ad universalem custodiam et utilitatem suæ Ecclesiæ. Vallisoleti xxviii Octobris mdcii. Sanctissime Pater. Humile et devotum Regnum Castellæ sanctissimos Pedes vestros deoseculans.

Ex parte Regni Castellæ, Don Joannes de Inestrosa, Secretarius.

111 Post hæc Congregatio omnium Ecclesiarum Metropolitanarum et Cathedralium regnorum Castellæ et Legionis, ex auctoritate Sedis Apostolicæ adunata Vallisoleti: P. F. Inter majoris momenti et ponderis causas, Sanctissime Pater, quas hanc Ecclesiasticam Congregationem vestræ sanctitatis tractare conveniebat, fuit Canonizatio beati Patris Fr. Joannis de S. Facundo, Religiosi professi Ordinis S. Augustini in conventu Salmanticensi, tantopere toti Hispaniæ desiderata. Et quamquam clementia Sanctitatis tuæ, post longa annorum curricula, correspondendo devotioni communi ac studio horum Regnorum, beatificavit istum gloriosum Patrem, delitque licentiam ut in d. monasterio quotannis agatur ejus festum, ac Missa de eodem dicatur (gratia profecto singularis et specialiter facta nostro Statu Ecclesiastico, quandoquidem beatus iste Pater olim Canonicus fuit Burgensis Ecclesiæ) non possumus tamen omittere, quin supplicemus sanctitati tuæ, provoluti ad pedes; ut (quandoquidem placuerit Deo, decorare Statum Ecclesiasticum horum Regnorum sanctitate tanti Patris, ipsumque illustraverit in vita atque post mortem gloria multorum miraculorum, propter quæ a multis retro temporibus tam multi Principes eundem gratiam petierunt ab Apostolica Sede; videlicet Catholici Reges Ferdinandus et Isabella, Carolus V Imperator, Philippus II, et nunc Rex noster Philippus III) placeat Sanctitati tuæ annere tam sanctis tantorum Principum postulatis et hujus vestri Ecclesiastici Status, tamquam participis tam divini beneficii in causa propria, et Canonizationi

isti gloriosum finem imponere, ad honorem Dei et ædificationem Catholicæ Ecclesiæ, confusionem hæreticorum, et exultationem sanctam atque communem hujus Provinciæ, sanctitati tuæ tam devotæ. Interim tamen, Pater sanctissime, dum sanctitas tua opus absolvit, quod tam feliciter inchoavit; rogamus, ut festa, quæ sanctitas tua de beato isto viro agi permisit in Conventu Salmanticensi, cum sua licentia agantur toto Regno per monasteria Ordinis S. Augustini. Omnipotens Deus custodiat et augeat sanctitatem tuam, tamquam verum Pastorem et sollicitum Navarchum Ecclesiæ. Vallisoleti in monasterio S. Pauli, Ordinis S. Dominici, designato ad nostros conventus, xvi Novembris mdcii.

Sanctitatis tuæ humiles Capellani. Abbas Bancæ, Secretarius.

112 Ducis Lermæ hæc fuit Epistola. Sanctissime Pater. Favores et gratiæ, quibus Sanctitas tua locupletat hæc Regna, tam continue ac grandes sunt, ut quanto plures recipiuntur, tanto magis animent ad petendas novas. Sane pro ea quam recepit hoc Regnum, et ego particulariter, per justificationem Processus et Officii S. Joannis Sahaguntini Ordinis S. Augustini, a sanctitate tua factam, in illis deosculor Pedes sanctissimos vestros; quia ex relatione, quam misit Dux Sese, intellexi, quod gratia ista mihi imputetur. Quia autem mater istius Sancti fuit ex oppido ditionis meæ, miracula ejus tam multa et tam grandia, devotio populi tam mirabilis, et ego tam devotus ipsi sum; moveor ut nunquam extra conspectum ponam gratiam, quam sanctitas tua nobis facere cœpit. Supplico porro sanctitati tuæ humiliter, ut dignetur amplificare et honorare familiam meam tam gloriosa corona, ut videam diebus meis perfectam canonizationem istam. Ejuddem eo pluris gratiam istam faciam, quod ab ista beatissima manu provenerit, sicut eam spero proventuram: ut propter eam hæc Regna rogent Deum, ut custodiat beatissimam personam Sanctitatis tuæ, sicut Ecclesiæ opus est, ad majus augmentum Christianitatis, et ego desidero, humillimus suus filius ac servus. Vallisoleti, xxiii Augusti, mdcii. Sanctissime Pater, osculor pedes suæ sanctitatis, suus humilis filius et servus, Dux Lermæ.

113 Salmanticensis Civitas hoc modo supplicavit: Gloriosus sanctus Fr. Joannes de S. Facundo, ex Ordine sacri Doctoris S. Augustini, commoratus est majori ætatis suæ parte in hac civitate. Quæ quia fructa est vitæ ejus exemplo, fructu doctrinæ, et grandibus miraculis in suo conspectu patris, ante et post mortem; devotissime erga eum afficitur; ideoque singulariter exhilarata fuit ea gratia, quam nobis fecit sanctitas tua, ipsum beatificando, et permittendo ut de eo recitetur in die suæ festivitatis. Unde mox eum elegit hæc civitas in suum Patronum, Protectorem, et specialem Advocatum; sequæ voto perpetuo obligavit observandi ejus diem, festumque celebrandi. Nunc autem humiliter oramus vestram sanctitatem, dignetur mandare, ut Canonizatio perducatur ad finem, atque ita felicissimo Pontificatus vestri tempore, latentur hæc Regna totaque Christianitas gratia tantopere desiderata. Interea sanctitas tua nobis indulgeat, ut in ecclesia Cathedrali hujus civitatis, totaque diocesi ac Regnis Castellæ et Legionis, possit idem Officium cum Missa recitari, suo die festo, quemadmodum recitatur in conventu S. Augustini ejusdem hujus civitatis: quæ res maximum solatium pariet toti regioni. Omnes autem orabimus Deum, ut sanctitatem tuam plurimis annis custodiat, cum ea quam optamus felicitate, ad gloriam suam et totius Christianæ reipublicæ utilitatem. Salmanticæ, ex nostro Consistorio xix Octobris mdcii. Ex parte civitatis Salmanticæ

D
A. D. P.
EX VARIIS.

atque Dux
Lermæ,

E
in cujus ditione
nata mater
Sancti;

Civitas Salmanticæ.

F

Item status
Ecclesiasticus.

A Salmanticæ, Gregorius a Ponte, Secretarius.

114 Tantumdem etiam Universitas petiit per hæc litteras. Salmanticensium Universitatem (cui Apostolica Sedes, jam inde a suo principio, usque ad tempora sanctitatis tuæ, mille gratias facit) multæ res vehementer illustrent: sed imprimis, quod in studiis educaverit sanctum virum Joannem a S. Facundo: qui ex majori nostro S. Bartholomæi Collegio, receptus est in præclarum conventum S. Augustini, ubi resplendit vitæ sanctitate, et continuatione prædicationis Evangelicæ; adeo ut non solum civitatem hanc pacaverit, exundantem sanguine factionum in ea gliscentium; sed etiam Hispaniam universam ad meliorem vivendi formam reducerit. Corpus ejus est in ecclesia ipsius Conventus magna cum veneratione, illustre per tanta miracula, ut Catholici Reges Ferdinandus et Isabella, eorumque successores, Carolus V. Imperator, et Philippus II Rex, multis precibus supplicaverint pro ejus Canonizatione, ac denique Philippus III; cujus supplicatione mota Sanctitas vestra, Beatissime Pater tantam Regnis hisce gratiam fecit, quanta est, beatificasse sanctum illum virum, dando licentiam ut Officium ac Missa de eo fiant xii Junii.

B Hanc gratiam singulariter sibi factam reputat hæc vestra Sanctitatis Universitas, talemque agnoscit, et in hujus rei testimonium grato animo decrevit festum ejus simulcum Salmanticensi civitate, quæ ipsum in Patronum assumpsit, celebrare. Itaque prostrati ad pedes sanctitatis tuæ, humiliter petimus, ne velis in vanum cadere preces nostras, honorando Universitatem hanc insigni ea gratia, qua ad finem feliciter perducatur Canonizatio hujus sancti Viri, jam coepta a vestra sanctitate; unde Deo gloria, hæresibus confusio, Ecclesie commodum, et honor hujus Universitatis accedet a vestra sanctitate, quam Deus plurimis annis conservet in bonum suæ Ecclesie Salmanticæ xiii Aprilis mdciii. Post osculum pedibus sanctitatis tuæ latum, D. Joannes de Salas et Gualdes, Rector; Fr. Franciscus Zumel, scholæ Magister; Doctor Bartholomæus, Secretarius.

115 Collegium majus S. Bartholomæi suum votum sic addidit: Desunt verba, quibus explicari possit sanctitati tuæ gaudium et exultatio filiorum hujus Bartholomæani Collegii, propter insignem gratiam, sibi a vestra sanctitate collatam, in Beatificatione fratris nostri, filii ejusdem Collegii, B. Joannis a S. Facundo. Quæ enim major lætitia obvenire nobis potest, quam per infallibilem Sedis Apostolicæ definitionem certo scire, quod habeamus fratrem Advocatum in cælo, ad intercedendum pro nobis? Porro cum sanctitas vestra sit Vicarius Christi in sua Ecclesia, qui coepta perficit et ad finem perducit: ex re sanctitatis vestræ erit, ipsum quoque imponere isti Canonizationi, quam mediante sanctitate Tua inchoavit Dominus. Si prostrati ad pedes vestræ sanctitatis obtineamus tantum boni, celebri pompa, qua solet Ecclesia uti, Sanctus noster canonizatus erit: si autem istud brevi consequere nequeamus, concedat servis suis sanctitas tua, ut Officium ac Missa de eo, non solum in diœcesi Salmanticensi, sed per totum Castellæ regnum usurpentur. Speramus quod a clementia sanctitatis tuæ exaudiendæ sint humiles supplicationes nostræ. Quid autem dico, nostræ? cum sint communes hujus Civitatis, Universitatis et Regni totius, ante pedes sanctitatis vestræ prostrati, idemque enixissime postulantis. Deus sanctitatem Tuam conservet, ad bonum et pacem Ecclesie suæ. Actum in civitate Salmanticensi et Collegio Majori, xxi Septembris mdciii. Sanctitatis vestræ, cum pedum osculo, humiles servi B. S. P. Licentiatus

A. D. P.
EX VARIIS
et Universitas;

cum Collegio
Bartholomæano

D. Hieronymus de Ojalora et Gombo, Rector.

116 Denique ex monasterio S. Augustini fuerunt hæc scripta. Beatissime Pater. Anni plures quam centum sunt, quod hoc S. Augustini Salmanticensis monasterium et filii ejus instant apud Apostolicam Sedem, pro Canonizatione beati S. Joannis a S. Facundo: neque patiuntur ipsos ab Ecclesie portis recedere populi voces, videntis sanctitatem ejus tam illustribus et continuis miraculis confirmatam. Non enim desinit sibi persuadere, ex sola nostra incuria et indiligentia tuorum filiorum procedere, quod necdum relatus sit in sanctorum Catalogum, dignum præmium heroicis virtutibus ejus, et sanctitati vestræ tam bene perspectis, ad splendorem eorum luminum quibus pro talibus actionibus utitur, approbante eas Spiritu sancto; cui, Ecclesie suæ seuper assistenti, placuit, post tot annos, quibus iste Sanctus in ea floruit, palam illum exponere per manus tuæ sanctitatis, quando eum beatificavit, et permisit ut de eo Officium et Missa dicerentur in hoc monasterio, tot gratis divinitus emanato, ex quo Sanctus iste in eo sumpsit habitum, ut deficientibus verbis quibus significet gaudium pro beneficio tam singulari, in ore ejus nihil sonet quam Davida verba, Justus sicut palma floruit. Quamquam autem favor, Domui huic a vestra sanctitate impensus, ex eorum sit genere, quos novit cælum aestimare, quia tantarum rerum capax terra non est; rogat tamen humiliter sanctitatem tuam, ut licentia sibi detur, post osculum sanctissimis pedibus fixum, supplicandi, ut in publicam totius Ecclesie lucem sanctum suum producat, sicut eum produxit ecclesie S. Augustini Salmanticensis.

117 Idem rogant sanctitatem tuam Reges Catholici, Carolus V, Philippus II, alique Principes et Prælati sancti, jam vita functi: quorum humiles preces sicuti vivunt apud Deum (desiderium enim justorum non perit) ita æquum est ut vivunt eorum oculis sanctitatis tuæ Vicarii ejus; quandoquidem omnium nomine Cardinalis Aldobrandinus (vestra, inquam sanctitas, Ordinis nostri tunc Protector) toties petiit ab Apostolica Sede Canonizationem nostri sancti, quæ tunc dicere potuisset, si vidisset id quod nunc agitur. Quid a me petis, quod ipse dare poteris? Quæ cum ita sint, ut sunt; ferine potest, sanctissime Pater, ut ejusmodi preces non inveniant gratiam coram clementissimis oculis sanctitatis tuæ? Ignoscat, obsecro, nobis humilibus servis suis sanctitas tua; nobisque permittat, videntibus tot supplicationes pro sancti nostri canonizatione, et in his etiam preces sanctitatis tuæ, prius quam Pontifex esset, si dicamus, id quod alia occasione dixit S. P. N. Augustinus; Domine, si has preces non exaudis, quas exaudies? Dominus noster conservet sanctitatem tuam multis annis ad utilitatem suæ Ecclesie. Salmanticæ xv Septembris mdciii. Sanctissime Pater, cum pedum vestrorum sanctorum osculo, Fr. Augustinus Antolinez, Prior Provincialis.

118 Alii quoque Principes, Prælati, et Communitates horum Regnorum; Ecclesie item Cathedralis, Collegia, Monasteria, litteris sigillatim datis rogarunt sanctitatem suam, ut desideratam canonizationem absolveret: interim vero extenderet Beatificationis Breve. Hactenus ex Antolinio omnia, et quidem ex Hispanica ejusdem versione iterum redita Latine, uti etiam pleraque scripta putamus quæ erant Pontifici et Congregationi offerenda; quamvis originaria Latina verba maluissem ex autographis dare; sicut num. 78 ex Marisio dedi Breve Beatificationis, quod solum Hispanice apud Antolinium legitur. Verum si Lusitano illi, in magnum volumen extendere opus volenti, facile non fuit cetera Latine consequi; qui sperem, procul ab Hispania

D
et Conventu
S. Augustini,

E

id petente
quod ipse Pon-
tifex toties
petiit

F
cum adhuc
esset Cardina-
lis.

Hæc epistola
cur ex Hispanica
facta Latine?

Certamen Poeticum a Conventu indictum.

A spania in Belgio positus, originarios omnes contextus obtinere? Idem Marisius relatis omnibus, quas ex Antolinio retulisse me profiteor Epistolis, interrumpit contextum amplissima relatione Certaminis cujusdam Poetici, ad quod Salmantinus Conventus, intentus in apparatus quam festivissimum pro celebranda festivitate Canonizationis speratæ, omnia ingenia Italica provocavit, propositis thematis tredecim conficiendorum poematum, et præmiis quæ referrent dno in unoquoque themate primi: deinde ipsa poemata refert, quibus ex sententia Decemvirorum primæ abjudicate sunt: quæ talium curiosus apud ipsum reperiet, nobis autem sufficit indicasse Caput xi et xii partis ii, ubi ista inveniuntur. Nunc cum Antolinio progredior Capite LXIV.

CAPUT XII.

Impetratur desiderata extensio pro Ordine dumtaxat et oppidis S. Facundi ac Cææ.

Ant. 64

Omnium vota Colligens Orator Hispanicus in Urbe,

offert memoriale pro urgenda canonizatione Joannis,

et extensione Officii:

Complecturus Dux Sese: quod sibi Rex Dominus suus per epistolam mandarata, ex parte suæ Majestatis sanctissimo Domino supplicans, hujusmodi memoriale, nomine Regis Catholici, eidem porrexit. Plus quam centum viginti anni sunt, quod ab hac ad meliorem vitam transit beatus Fr. Joannes a S. Facundo Ordinis S. Augustini Provinciae Castellæ. Et quia sanctitatem ejus viventis ac mortui manifestavit Deus multis miraculis, Rex Catholicus Ferdinandus gloriosæ memoriæ cœpit supplicare pro ejus Canonizatione apud sanctam Apostolicam sedem, et de mandato felicis recordationis Pauli Tertii formatus Processus est ad dandum aliquod initium operi: populus autem perseveravit in ejus devotione, Salamanticæ ubi obiit, et corpus ejus quiescit. Ipsa vero civitas et loca circumjecta quotidie per ejus intercessionem recipiunt a Domino ingentia beneficia. Postulantibus deinde Philippo II, et III, sanctitas vestra anno mcci concessit Breve Beatificationis, indulgens ut Salamanticæ in conventu S. Augustini, ubi corpus sepultum est, celebrari posset Officium cum festo; unde magnus fructus spiritualis exiit: et Civitas, accipiens ipsum in Patronum, publico voto obligavit se ad observandum diem festi sui: quod idem observaturum se vovit oppidum S. Facundi, ipsius Beati patri. præmissis Provigiliæ jejuniis. Cumque Rex Catholicus sanctum ejus corpus visitasset, Majestas sua, una cum Proceribus et Populis multis, prostratus ad pedes sanctitatis vestræ, humiliter supplicat pro Canonizatione istius Sancti, ut fidelium devotio continuetur et crescat. Hoc autem agitur, dignetur sanctitas vestra permittere, ut de eodem sancto recitetur in regno Castellæ, et in civitate Salmanticensi, ubi corpus ejus est, et in oppido S. Facundi patria sua, atque in toto Ordine S. Augustini, extendendo ipsum Breve. hactenus restrictum ad locum sepulture: ut Rex Catholicus, Regnumque et Ordo, præventi tam singulari gratia sanctitatis tuæ, maneant obligati ad orandum Deum (quod et nunc faciunt) pro vita longa sanctitatis tuæ, et majori exaltatione Fidei atque Apostolicæ sedis.

coque ad Congregationem Rituum delato

120 Lectum Memoriale remisit Pontifex ad Congregationem Rituum: itaque delato ad ipsam negotio, pro memoriali justificando, brevem informationem concepit et Congregationi obtulit in hæc verba. Illustriss. ac Reverendiss. Domini, duo petit Rex Catholicus in suo Memoriali, quod suæ sanctitati presentavit Dux Sese, et ipsa remisit Illustrissimis Dominationibus vestris, judicium vestrum exquirens. Primum ut tractatur de Canonizatione

Beati S. Joannis a S. Facundo et ad conclusionem usque procedatur. Secundo, ut interim dum hoc agitur, placeat sanctitati tuæ, que annis præteritis beatificavit Dei servum, sanctitate et miraculis tam clarum, extendere Breve Beatificationis, permittendo ut Missa dicatur per totum Ordinem Eremitarum S. Augustini, cujus est filius; et totum Castellæ regnum, unde est oriundus, ac specialiter in civitate Salmanticensi, ubi majori ætatis suæ parte vixit et miraculis resplendit; atque in oppido S. Facundi, patria ejus. Utrumque autem plane conforme est Canonibus sacris et Ecclesiæ Romanæ Catholicæ consuetudini.

121 Primum justificatur per Processum pro Canonizatione, legitimum et sufficientem ex judicio Illustrissimarum vestrarum Dominationum ex hujus sanctæ Congregationis, Cardinaliumque Baronii, Antoniani et Bellarmini, quibus remissus fuit antequam sua sanctitas beatificaret servum Dei, et suum Breve expelleret; itemque ex sententia duorum Rotæ Auditorum quibus similiter sua sanctitas Processum remisit: quem ipsum sua sanctitas pro sufficienti habuit; quandoquidem ex eo processerit ad Beatificationem, declarando sanctum, et dignum qui publico cultu honoraretur, per recitationem Officii et Missæ, in conventu S. Augustini Salmanticæ, ubi corpus cum magna veneratione habetur. Constat autem quod habita probatione sanctitatis et miraculorum alicujus servi Dei, procedi ulterius possit in tali causa; præsertim constante semper fama sanctitatis et miraculorum, sicut constat per Memoriale Regis Catholici, et per litteras istius Regni, testimoniaque authentica.

122 Secundum sic per se ipsum probatur, ut novis rationibus non egeat confirmari, cum tot exempla ipsum persuadeant. Calixtus III concessit similem gratiam in honorem S. Alberti, ex Ordine Carmelitarum; et Sixtus IV eam extendit. Paulus III extendit Privilegium, quod erat de cultu S. Raymundi, ad omnia monasteria Ordinis S. Dominici per regnum Aragoniæ. Quid autem opus foris accersere testimonia ad eam veritatem probandam, quando S. D. N. Clemens Papa VIII, a quo et gratia petitur ex parte Regis Catholici ac Regni sui, ipsam concessit in honorem beati Laurentii Justiniani, Patriarchæ Veneti, et expedivit privilegium extensionis: eandemque gratiam concessit sua sanctitas in honorem Beatæ S. Agnetis de Montepolitano Ordinis S. Dominici. Nota est etiam causa, propter quam gratia ista concedatur: quia per primam Beatificationem magis crevit devotio erga Sanctum in civitate Salmanticensi, adeo bene merente quatenus gratiam ab ista sancta sede; et in toto Ordine S. Augustini.

123 Itaque justissimum est, ut sua sanctitas correspondeat desiderio Regis Catholici Regni que istius, et tot Principum atque Communitatum: maxime cum sperari possit, sicut optima ratione speratur, quod sic magis crescat devotio erga sanctum cultusque divinus; eo quod ad primam Beatificationem, Salmantica civitas diem felicis transitus hujus sancti festum haberi jusserit, eumque receperit in Patronum, votumque ac juramentum fecerit celebrandi semper atque assistendi in corpore solennitati ejusdem in monasterio S. Augustini, ubi corpus ejus in tanta veneratione habetur. Idem fecit oppidum S. Facundi, cum voto et juramento jejunii perpetui in sua Provigilia. Similiter Congregationem informavit, ex parte Regis Catholici sui que Oratoris Ducis sese, D. Franciscus de la Penna, Auditor Rotæ, eximius causæ istius protector.

124 Quibus visis (uti in Processu Canonizationis habetur)

D
A. D. P.
EX VARIIS
representat
et æqualem
utriusque pos-
tulati,

post approba-
tos pridem
processus,

et celebratam
Beatificatio-
nem;

ac varia simi-
lis gratiar
exempla præ-
gressa:

F

notoriumque
incrementum
devotionis pu-
blicæ

A habetur) eadem sacra Congregatio de Ritibus, ex mandato et consensu S. D. N. Papæ censuit dictam gratiam recitandi Officii non Duplicis, ut non impediatur Dominica, extendendum ad totam Religionem Eremitarum S. Augustini; ut, sicut monasterium S. Augustini Salmanticensis recitat Officium et dicit Missam de d. Beato Joanne, possint omnes Religiosi d. Religionis per totum mundum recitare et dicere, de Communi Confessoris non Pontificis, secundum Rubricas Missalis et Breviarii Romani. Ita censuit Congregatio et declaravit vi Septembris mdciii, de mandato et consensu atque expressa voluntate S. D. N. Papæ, Alexander Cardinalis Florentinus, I. P. Mutantius, Conformiter autem ad decretum sacre Congregationis, sanctitas sua concessit toti Religioni Augustiniane petitam gratiam, et Breve expedivit xv Octobris hoc tenore:

125 CLEMENS PAPA VIII, ad perpetuam rei memoriam. Grande est desiderium, quo tenemur; propagandi in terris memoriam Beatorum, jam in cœlis cum Christo regnantium, ad gloriam Dei et fidelium ædificationem; præcipue cum id postulant Catholici Reges, et pii atque religiosi Principes, ceterique fideles, itaque expedire in Domino novimus. Alias siquidem jam dedimus litteras nostras tenoris sequentis, scilicet ad perpetuam rei memoriam. Quæcumque ad divinum cultum etc. ut supra num. 78 et seqq. Verum tamen quia postea d. Philippus Rex Catholicus, omnes civitates et ecclesie Metropolitanæ ac Cathedralis regni Castellæ et Legionis, multique Principes et Grandes ejusdem Regni, præsertim nobilis Vir Franciscus de Sandoval Lermæ Dux, Prælati item et aliæ personæ ecclesiasticæ ac seculares, Collegia, Religiones et Universitas studii generalis Salmanticæ, et præcipue stotus Ordo Fratrum Eremitarum S. Augustini per epistolas, supplicationes et memorialia, per suos Oratores et Procuratores, imprimis per dilectum filium nobilem virum Antonium Ducem Sæcæ, Oratorem d. Regis Catholici in Curia nostra, et per Mag. Fr. Ludovicum delos Rios, Procuratorem Provinciæ Castellanae d. Ordinis S. Augustini, nobis humiliter supplicarunt, quatenus procederemus ad Canonizationem d. B. Joannis a S. Facundo; et interim, pro solita nostra Apostolica benignitate dignaremur extendere et ampliare supradictas litteras.

126 Nos volentes nostra benignitate uti, et eorundem precibus annuere, de sententia et judicio venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, sacre Congregationis de Ritibus, quibus negotium istud commisimus, ut re visa et examinata relationem Nobis facerent, sicut eos in particulari informavit dilectus filius Mag. Franciscus Penna, appellanus noster ac Rotæ Auditor, de mandato et in nomine præd. Antonii, Ducis et Oratoris præd. Philippi Regis Catholici; tenore præsentium litterarum, extendimus auctoritate Apostolica litteras prædictas, ad totum Ordinem Fratrum Eremitarum S. Augustini per totum mundum, et ad omnes Fratres et Moniales d. Ordinis, atque ad singulos eorum; ut, sicuti in virtute præd. litterarum possunt Fratres monasterii S. Augustini civitatis Salmanticensis et Provinciæ Castellæ dicere Missam et Officium de præd. B. Joanne in sua ecclesia S. Augustini Salmanticæ; sic etiam abhinc possint in quacumque domo vel ecclesia d. Ordinis, ubicumque fuerit, dicere eodem modo Missam et Officium, legendo vel cantando de Communi unius Confessoris non Pontificis, conformiter ad Rubricas Missalis et Breviarii Romani, modo non fiat Duplex (nisi ubi fuerit Corpus vel aliqua insignis et magna Reliquia d. B. Joannis) ne Dominica impediatur. Non ob-

stantibus illis earum rerum, quas in præd. litteris D obstare volumus, aut alio quocumque prædictis contrario. Volumus etiam ut transumptis præsentium litterarum, etiam impressis, fides etiam habeatur quæ præsentibus his daretur, modo sint firmata a publico Notario, et signatæ sigillo alicujus Personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ. Datum Tusculi, sub Annulo Piscatoris, die xi Octobris mdciii, nostri Pontificatus duodecimo Mag. Vestrius Barbianus.

127 His ita obtentis, non potuit omnino acquiescere Ordo Augustinianus gratiæ uni sibi concessæ: sed ulterius eam extendendam sperare perrexit, quamvis potenti protectore tunc destitutus Romæ per absentiam Ducis Sæcæ. Quomodo autem id obtinerit apparebit ex sequenti Breve, quod iterum originario Latino contextu ex Marisio sumimus. CLEMENS PAPA VIII, ad perpetuam rei memoriam. Cum Nos nuper concesserimus, ut in universo Ordine Fratrum Eremitarum S. Augustini, quotannis Missa et Officium de B. Joanne a S. Facundo, ejusdem Ordinis professore, die duodecimo Junii, de Communi Confessoris non Pontificis, juxta Rubricas Missalis et Breviarii Romani, prout antea pro nonnullis locis particularibus concesseramus, celebrari posset; prout in nostris, desuper in forma Brevis expeditis litteris, plenius continetur. Cumque dilectus filius nobilis vir Franciscus de Sandoval, Dux Lermæ, et dilecta in Christo filia, nobilis mulier Catharina de Zuniga, Comitissa de Lemos; ob eorum erga d. B. Joannem devotionis affectum; cupiant hujusmodi Missam et Officium de d. B. Joanne, in oppido de Sahagun, in quo idem B. Joannes ortus fuit, et in oppido de Cea, patria genitricis ejusdem B. Joannis (quæ duo oppida in dominio d. Francisci Ducis existunt) nec non in civitate Salmanticensi, in qua idem B. Joannes uberes in Domino fructus fecit; eodem modo quo in ecclesia Fratrum d. Ordinis, celebrari posse: Nobisque propterea, eorundem Francisci Ducis et Catharinæ Comitissæ nominibus, per dilectum filium Alphonsum Manriquez, humiliter supplicatum fuit, ut in præmissis opportune providere, de benignitate Apostolica, dignaremur.

128 Nos eorum pio desiderio benigne annuere cupientes ac litterarum nostrarum prædictarum tenorem præsentibus pro expressis habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, ut in ecclesiis quibuscumque, tam Clericorum secularium quam cujusvis Ordinis regularium utriusque sexus dictorum oppidorum de Sahagun et Cea, Missa et Officium de B. Joanne, die supradicto, iisdem modo ac forma, quibus in Ecclesiis d. Ordinis, ex indulto nostro Apostolico celebrari possunt, juxta formam earundem nostrarum litterarum, in omnibus et per omnia celebrari possint; ac hujusmodi Missam et Officium in prædictis ecclesiis celebrantes proinde satisfaciant, ac si Missam et Officium de currenti, juxta ritum Missalis et Breviarii Romani, eo die celebrarent, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus et indulgemus; non obstantibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, ac omnibus aliis quæ in dictis litteris volumus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die xxiv Novembris, mdciii, Pontificatus nostri anno xii M. Vestrius Barbianus. Hic erant

status, inquit Antolinus librum suum finiens, Canonizationis speratæ, quando tam propinqua spes, quam Ordo Augustinianus habebat in Clemente VIII collocatam, succisa fuit anno mdcv ipsius morte. Talis tamen spes reviviscere visa est, per electionem Leonis XI, qui interfuerat ei Congregationi,

A. D. P.
EX VARIIS
ART. 65
His mota
Congregatio
censet conce-
dendum quod
petebatur,

pro toto
Ordine,

pro quo ex-
peditur
Breve,

in titulu
tantarum
supplicium,

ex senten-
tia Congreg.
Rituum

extensum
ad singulas
utriusque
sexus Do-
mos ac
personas

anno 1603
11 Octobr.

et rursum
juxta præ-
ces Ducis
Lermæ at-
que uxoris
Comitissæ
de Lemos,

ad oppida
S. Facundi
et Cea;
f'

codem anno
24 Novemb.

A tioni, per quam Processus de Sancto sufficere declaratus fuit, et Beatificationis decretum probatum: sed et hic cito obiit. Nihilominus Pauli V secuta electio, novas spes adfert, inquit Antolinus: nescio enim quid boni omnis ingerit, quod quæ sub ejusdem nominis Tertio primum cœpta causa fuit, debeat sub Quinto terminari. Faxit Deus, ut potest, ne hæc quoque vana fiducia sit. Ita ille, paulo pluribus verbis pro affectu suo.

secuta mors Pontificis progressum causæ sistit.

CAPUT XIII.

Reliquia Sancti translata in Lusitaniam, magnifice excepta, et miraculis multis clarificata.

Marisius ultra progressus reliquam operis vasti partem implet, describendis festum Olyssippone celebratis eodem anno MDCIII, in receptione Reliquiarum ejusdem Sancti, describendo minutim omnem apparatus processionum, theatrorum spectaculorum, et poematum; quibus abstinere, ne lectorem gravem, jam satis superque lassatum tot prolixis instrumentis eodem fere concurrentibus: quoque tamen integros tenores qualescumque dare placuit, ut testimonio sint, quanto libentius ex originalibus nunc demum perfectæ Canonizationis Actis plura daremus, si ea nos habere fecisset Ordo. Rem prolixissimæ expensam a Marisio, sic in pauca constrinxit Valaurius libr 3 cap. II.

Probr. de ea re libri summa hæc est.

B 130 Regia civitas Olyssippo, Lusitaniæ caput, excita vulgatis per omnia Hispaniarum regna B. P. Joannis a S. Facundo magnalibus, ardens concepit desiderium possidendi etiam aliquam illius Reliquiam; confidens quod ipsa esset generosæ isti nationi, tantumque contra infideles certanti, victoriarum ingentium pignus. Igitur anno MDCIII a Provinciali, P. Antonio de Resurrectione, expeditus cum titulo Oratoris fuit P. Antonius Azebedius, ut nomine totius Provinciæ Salmantinis Patribus supplicaret. Et ille quidem efficacibus verbis rem proposuit; nonnullum tamen obstaculum reperit, quando consultatum super eadem fuit; suggerentibus nonnullis, quantæ consequentiæ foret, aperire viam pluribus, quibus non magis negari id posset, petituris participationem thesauri, summa cura custodiendi et sic paulatim distrahendi. Alii tamen iverunt in sententiam P. Antolinii, dicentis, non

Val. 3, 11

Anno 1603 Olyssippone missus Salmanticam legatus,

pro impetranda aliqua Reliquia Sancti,

C debere regiam istam civitatem in comparationem adduci cum aliis, propter rationes varias; atque ita signatum fuit authenticum instrumentum, quo tradebatur os unum brachii die XXI Decembris festo S. Thomæ, victoriarum Lusitanicarum protectoris. Res autem notata digna est visa, quod capsula argentea, eum in finem allata Olyssippone, non sine metu ne foret nimis parva, inventa est eidem ossi tam proportionata, acsi ad ejus mensuram fabricata foret. Nec minus ominosum est habitum, quod tempore maxime pluvii, quo exundantibus fluminibus stagnisque ruptæ et permeatu difficiles viæ erant, agosonibusque ignotæ, tantum itineris spatium, quantum Salmanticam interest et Olyssippone, confectum sit absque incommodo, et sic prædicta Reliquia advenerit primo die anni MDCIV.

21 Decemb. impetrat os brachii,

et perlata Olyssippone 1 Januarii

131 Exceperunt ipsam boni illi Religiosi genibus in terram dimissis et elatis in altum manibus, velut cœlo missam. Interim Civitas una cum Archiepiscopo D. Michaele de Castro, et Vicerege D. Comite Alphonso de Castel blanco, non tam urgentibus edictis publicatis, quam propria stimulata pietate, præparabat sese in diem XXI Februarii omni publicæ lætitiæ demonstratione celebrandum, cum

arcubus et curribus triumphalibus, vini et ignis fontibus, aliisque machinis. Æstimationem excedit monilium copia, quæ refulgebant in capitibus ac vestibus personarum, ad symbolicas repræsentationes ornatarum. Sed imprimis admirabilis fuit, quæ generoso in vecta equo Famam referens, gestabat in capite processionis vexillum, tessera Augustiniana insignitum, cum imagine ipsius Sancti: illius enim ornatus fuit ultra centum millia scutorum æstimatus. Eodem tempore præbebant oculis ac mentibus jucundum spectaculum, statuæ expressivæ Scientiarum, Virtutum, Vitiornum, ac similes aliæ ideales personæ, ad justam proportionem dispositæ. Ludi quoque, luctæ, et conflictus innocentes terra ac fluvio, extremum virium adhiberi monstrabant. Denique inventiones inimitabiles, innumerabiles machinæ, inexplicabilis pompa, divitiæ inæstimabiles, comparuerunt, sicut vilissimum esset impensum illis aurum. Quæ ne credantur per hyperbolam exaggerari, sciat lector, eorum qui minutim omnia colligere et describere studuerunt, eam fuisse opinionem, ut non dubitarent asserere, opulentissimi toto orbe emporii thesauros eam in rem fuisse impensos imo exhaustos.

cu cum fertur festivitate 21 Februarii.

132 Hinc solennitati multisque gratis a Divo Joanne in generosam illam Civitatem liberaliter effusus, interfuerunt duo Augustiniani Ordinis Religiosi, P. Emmanuel Capralis et P. Bartholomæus a S. Augustino, ad S. Jacobum in Galicia peregrinabundi. Is contigit per iter visitare monasterium S. Claræ in Villa-Comitis, ubi erant sorores germanæ duæ, sanctimoniales et consanguinæ P. Capralis: quæ cum ex istorum Religiosorum relatu intellexissent, quæ festivitas Olyssippone acta, quæ gratiæ a Sancto relate fuissent, desiderarunt habere aliquid de terra ejus sepulchrali; et voti compos facta est, quæ instabat ferventius D. Philippa de Monteliveto: quia intendebat applicare ipsam nepti cujusdam suæ amicæ, Catharinæ de Angelis, quæ per sesquiannum lecto affixa jacebat, toto corpore immobilis et membris omnibus paralytica. Hæc ubi terram sacram attigit, totum cor sibi sensit perfundi lætitiæ; non obstante acutissimo quodam, sed momentaneo cruciatu, dum manus sibi artusque solvantur. Mox autem supra lectum erecta, et in pavementum descendens, cum stupore assistentium, reddidit Deo et Sancto gratias, deinde velut in novam reducta vitam, voluit mutari sibi nomen, et pro Philippa de Angelis dici Joanna de S. Facundo.

Terra sepulchralis alta a d. Clarissas

et applicata paralytica, eam sanat,

F 133 Vix fuerat publicatum miraculum, et a Vicario ipsius oppidi authentice comprobatum, quin Antonius Ferdinandus quidam, olim epibata, qui ex malo navis lapsus tibiam ruptam maleque curatam post se trahebat, cum continuo extremoque cruciatu; transtulit se ad Monachas S. Claræ, una cum afflictissima sua matre, non sine lacrymis postulans paucillum illius miraculosæ terræ: quæ majoris venerationis ergo credita manibus Capellani, et in conspectum infirmi delata, sic eum affecit, ut gravi percussus symptomate, mox videretur expiraturus. Verum non fuit id aliud quam quidam vitæ mortisque conflictus, nequaquam incruentus. Multum enim corrupti sanguinis ac puris evomuit æger, et victoria mansit vitæ, restituta integra sanitate. Et hoc miraculum etiam fuit de mandato Archiepiscopi Bracarensis examinatum, permissumque vulgari; cujus rei authenticum instrumentum prædicti Religiosi secum abstulerunt. Ad hanc succinctam synopsis maximarum rerum, placet ex Marisio annotare, causam anticipandi mense Januario festi, quod alias debuisset in Junio celebrari, fuisse præsentiam plurimarum in portu stantium navium, et mox in omnem regionem dispargendarum, per quas poterat

et ex rupto crure pene moribundum.

Propter classem mox solutionem præsentiam plurimarum in portu stantium navium, et mox in omnem regionem dispargendarum, per quas poterat

A poterat rei tantæ fama, una cum devotione erga Sanctum, toto orbe vulgari.

A. D. P.
EX V'RIIS

Mar. 2, 14
Ex instrumen-
to donatæ Re-
liquiæ habe-
tur.

134 Instrumentum quoque donati venerabilis ossis, idem Marisius hujusmodi profert. In civitate Salmanticensi, XXI mensis Decembris MDCIII cum esset in monasterio S. Augustini hujus civitatis; eorum iac Didaco Nieto Cañete, ex numero publicorum hujus civitatis Scribarum, comparuit R. P. Mag. Fr. Augustinus Antolinez. Ordinis Augustiniani, Provincialis Castellæ; dixitque, quod per missivas R. P. Fr. Antonii a Resurrectione, Ordinis S. Augustini, in regno et provincia Portugalliæ, quas sibi attulit tradiditque P. Fr. Bartholomæus de Azebedo, Religiosus d. Ordinis et Conventualis ac Prædicator in Conventu Domine nostræ Gratiarum, Ordinis S. Augustini in civitate Olisipponensi; rogatus sit, ut, quoniam in præd. ecclesia, ipsius conventus sumptibus, erigitur sumptuosa capella dedicata glorioso sancto Joanni Sahaguntino, cujus corpus requiescit in ecclesia S. Augustini civitatis hujus, in qua et obiit; velit pro Reliquiis domui isti et capellæ donare os unum ex corpore istius gloriosi Sancti. Qua epistola et petitione in deliberationem adducta, decretum fuerit, concedendum quod petebatur: et ut tam sanctum pignus habeatur cum ea qua par est reverentia, constetque de ejus veritate, tanquam de ipso sancto corpore certissimo sumpti, rogavit ut secum veniret ad tabernaculum in quo ipsum gloriosum corpus asservatur.

quod ea facta
sit intuitu ca-
pellæ, quæ
Sancto Olis-
ipponensi crige-
batur:

B

135 Itaque hodierna Dominica, eademque XXI Decembris, d. P. Provincialis, cum RR. PP. Fr. Antonio Muxica, Suppore; Fr. Francisco Dominguez, sacræ Theologiæ Lectore; Fr. Francisco de Vega, Sacristano; et d. Fr. Bartholomæo de Azebedo, Conventuali Olisipponensi, ingressi sunt d. tabernaculum: et accepta de sepulchro tumba, quæ supra ipsum stabat operta panno aureo, aperuerunt valvam quamdam ligneam istic affixam, sub qua erat sepulchrum lapideum, coopertum saxo tribus vinculis ferreis transversim adstricto, et catenulis totidem ad capita vinculorum. Quibus reclusis et vinculis remotis, ipsoque saxo, inventa est capsula lignea, extrinsecus cereo rubro vestita, limbisque viridibus et flavis ornata, commissuris autem et claustris duplicis seræ inauratis: quæ reserata visa est intus vestiri holoserico cæruleo. In summa autem arcula posita erat certificatio quædam, scripta in pergamena membrana, signis quibusdam signata; qua dicitur, quod corpus gloriosi Sancti jacet in præd. capsula, quodque in eam et ad d. tabernaculum sit translatum per Breve sanctissimi Domini Leonis Papæ X Feria VI, XVII Januarii, MDLXXXVIII. Sub hac scriptura erat velum rubei serici, limbo aureo circumdatum; et sub hoc aliud telæ Hollandicæ lineæ, cum limbo similiter aureo; sub quo jacebant ossa gloriosi corporis S. Joannis Sahaguntini: ex quibus d. P. Provincialis, coram me et prædd. Religiosis accepit os unam, quod videbatur esse canna unius brachii ex parte superiori; quæ mensurata, inventa est implere tertiam partem ulnæ, et grossitiem habere quantum est orbis unius nummi octo regalium: quodquidem os impositum velo rubri serici, et lignæ capsellæ, tradidit Provincialis P. Fr. Bartholomæo de Azebedo.

et aperto ea
causa sepul-
cro,

lectum sit te-
stimonium
translationis
illuc factæ
an. 1578,

et inspecta
sacra ossa

sub fide Nota-
riali:

136 Quibus sic peractis clausit iterum d. capsam, et tabernaculum sicut antea fuerant, meque rogavit ut sibi facerem prædictorum fidem. Attestor igitur, quod coram me facta sint omnia suprascripta: et quod præd. os magnitudinis jam dictæ, traditum præd. Religioso, acceperit de d. tabernaculo, ad quod videntur translata fuisse ossa S. Joannis Sahaguntini: de quo ut constet, ad petitionem P. M. Fr. Augustini Antolinez, Provincialis Castellæ, præ-

sentes dedi. Salamanticæ XXI Novembris MDCIII etc. D Relato hoc instrumento, pergit Marisius describere præludæ festivitatis, a die XV Januarii et deinceps, inter quæ etiam fuit, XVI ejusdem proclamatum certamen Poeticum; quod æque ac cetera similia præmittimus: satis est notasse, quadriduo durasse festivitatem. Ultimo autem die, qui erat S. Matthiæ Apostolo sacer, institutam fuisse Confraternitatem, idoneam ad continuandam devotionem erga Sanctum, nec nimis sumptuosam, ut mediocri fortune civibus in ea etiam locus esset; contra quam in aliis nonnullis, ideoque raros inscriptos habentibus observatur. Concludit autem totum argumentum Marisius relatione authentica præmemoratorum duorum miraculorum; præfatur tamen, ad manus suas venisse collectionera manuscriptam aliarum plurium gratiarum, intercessioni B. Joannis attributarum; quibus commemorandis supersedere se ait, donec singulæ fuerint rite examinatæ, quod indicat coeptum fieri. Addit denique novum certamen Poeticum, anno MDCVIII institutum, in Appendicem libri a prælo tunc exituri: præ quibus hic malim, ex Valauri libro 2 cap. 3 referre duas hujus temporis apparitiones, ex Processu sumptas.

celebrato per
Januarium
anni 1604
festo,

multæ obti-
nentur gratiæ.

E
Vol. 2, 3.

137 Anno MDCVIII, fuit a P. Petro Bernardino, Augustiniano conventus Biterrensis in Archiepiscopatu Narbonensi, nobili cuidam Franco datum compendium vitæ B. Joannis, ut ipsum Bruxellis in Belgio traderet P. Thomæ Gratiano Priori, istic prælo subjiciendum, sicut inter ipsos convenerat, ad primam quæ se offerret commoditatem. Suscepit humaniter commissum sibi rotulum vir bonus: sed suæ curiositati prius satisfacere volens, quam depositum tradere, inoras laud sane parvas traxit. Denique vespere quodam, cum tandem absolvisset lectionem, vidit in somno apparentem sibi Sanctum, velut magno in templo, locatum in specioso ac luminoso throno, et Pontificalibus indutum: coram quo cum se Nobilis prostravisset in genua, visus sibi est ab eo elevata manu accipere benedictionem: ex eoque professus est singulariter devotum Sancto se mansisse, ac multas ab eo gratias accepisse. Sequenti anno die XI Januarii iisdem in partibus, scilicet Belgicis, devotus quidam ejusdem Ordinis Religiosus, nunquam se somno dabat, quin prius ex Vita, qua plurimum delectabatur, legeret aliquid. Quadam autem vice impulsus specialis devotionis affecta, sese ex corde commendavit Sancto. Et ecce apparuit hic ei in somno, vultu radiante, et manibus in cælum elatis, quasi Deum pro illius salute deprecaretur. Et hic etiam tali viso motus, ducem eum sibi spiritualem elegit, multosque divinos favores per eundem se consecutum fatetur.

Nobili Vitam
suam legenti
Bruxellis an-
no 1608

appar-
tus glorioso
in throno;

item alteri in
Belgicis reli-
giosa.
F

CAPUT XVI.

Cultus Sancti usque in Indias propagatus et miraculis confirmatus.

I Interim transvolarat usque novum orbem novi Sancti fama, quamquam eo jam prævenerat fama S. Nicolai Tolentianis; unde conjunctim de utroque in hunc modum locutus est, Magnus iis in partibus Generalis armorum atque Vice-rex, Don Lopez de Almedarez, Cadarcitæ Marchio, sic deponens: Fidem et devotionem Indiarum sibi proprie vindicasse censentur Sancti duo, Augustiniani Ordinis: in Mexico S. Nicolaus Tolentinas; et in Peruvia S. Joannes Sahaguntinus: adeo ut nulli Cœlites alii istic noti esse videantur. Nec mirum, tam multa eam tamque industria utriusque sunt inter Hispanos et Indos miracula, ut aliorum Divorum non videantur recordari posse. In Mexico du-
rant

Vol. 3, 12

Testatur Pro-
rex,

A rant festa S. Nicolai Tolentinatis a Septembri usque ad Natalem Domini : tam autem multi sunt ipsi istic devoti privatim atque in communi, ut videantur posse annum totum occupare : in Peruvia autem mihi constat idem agi circa S. Joannem. Ita ille. Ad cultum autem et devotionem erga S. Joannem propagandam inter Peruanos, missus ex Europa fuit Fr. Didacus Salmeron, magna probitate ac doctrina vir, et dignus omnino cui hujusmodi expeditio committeretur. Hic eo secum detulit imaginem Sancti : cumque revertisset Toletum, dixit, quod in longa periculosaque navigatione, non videretur aliud sibi fecisse quam flumen Hispalense navigio trajicere . quodque oppressus copia miraculorum ad se delatorum, cum eis legitime excipiendis non sufficeret, ministerium istud imposuerit P. Fr. Antonio Calancia, istis in partibus nato.

in Mexico Nicolae Tolentini.
In Peruvia quicquid colit Joannem.
Huc missus Fr. Didacus Salmeron,

B 139 Dixit autem, quod statim atque appulerat in portum Limensem anno mdcxiv, ingressus Conventum, nihil prius curavit, quam ut debita cum pompa Sancti imago exponeretur publicæ venerationi. Speciale auxilium eo attulerunt D. Lucia et D. Catharina Manriquez, quæ in hoc contulerunt magnam pretiosissimorum monilium copiam : sed ea fur quidam colligens, dum omnes somno tenerentur, cum ipsis in fugam se dedit. Deprehenso furto, non autem furibus, bonæ illæ matronæ accurrerunt ad pedes Sancti ; eumque nec ad preces suas surdum, nec contra furem mutum expertæ sunt. Hic enim inter fugiendum, clamantem post se audivit, ut prædam redderet : et respiciens vidit Augustinianum Fratrem, oculis minacibus quasi fulminantem. Non ideo tamen a proposito destitit ; sed viam persecutus, in quoddam diversorium se recepit : ubi sic fuit consternatus in somno, ut decreverit omnia referre unde abstulerat. Verum a pravo suo genio seductus, non videbatur sibi posse reperire viam, quam remetiretur ; donec gravius conterritus, ad pedes Confessarii se abjecit ; et culpa exoneratus, exoneravit se male acquisitis spoliis : quod fuit primum pignus plurium gratiarum, per illas regiones a Sancto spargendarum.

C 140 Cum D. Casilda, filia D. Joannis Fernandez, febribus laborans, deposita jaceret a medicis ; adeo ut ad spiritum extremum expellendum, solum expectaretur proximus paroxysmus ; recurrit pater ad imaginem Sancti ; cumque prototypum habere non posset, satis habuit accipere ectypum ; quo supra vultum moribundæposito, evanuit febris. Ipsa vero, gratitudinem relaturo, ad complendum patris sui votum, facta est religiosa Augustiniana in monasterio incarnationis. Quia autem undique accurrebatur ad poscendam vel agnoscendam gratiam sanitatis, necesse fuit noctu diuque habere apertam ecclesiam. Eodem anno istis in partibus sic gliscebant anginae et eresipelatis mala, ut plurimi inde morerentur : sed saluti erat imaginem Sancti, velut æneum serpentem adspexisse. Porro cum propter urgentia negotia quædam, Cuscum proficisci cogeretur P. Salmeron, cum non permetteretur sacram imaginem secum ferre, voluit efferre saltem illius ectypum : quod quacumque transibat, leniebat contagium.

C 141 Primum eo beneficio usus fuit Fr. Joannes de Ribera, Areguipæ natus. Hic Cusci inter alios istius conventus ægros sic constringebatur, ut decimum jam diem nihil, ne liquidi quidem, trajicere valeret ; et præ cruciatus magnitudine ac febris vehementia, de statu mentis sic exierat, ut per valedudinarium reptans, tanto esset compassione dignior quanto minus capax extremorum Sacramentorum. Oravit pro illo Prior Fr. Dominicus de Setorros,

Junii T. III

visitando sanctam imaginem, quæ in Sacrario servabatur : eamque attulit ad locum, ubi manebat æger : nec amplius fecit, quam ipsam applicare ejus lateri ; cum febris recessit, sanitas rediit ; et ad plenas vires recipiendas solum opus infirmo fuit, oculos in tabulam sacram defigere. Inde ad ecclesiam se transtulit, pro debita gratiarum actione reddenda : unde cum campanas pulsari audiret populus accurrit, veluti signum id esset mortui Patris, istic cari ; sed vivum reperit, cum stupore et gaudio. Non aliud hoc erat quam languentium multitudinem illic excire, quæ omnis ipso momento sanabatur ; multique ex iis per os et nares ejectabant humorem letiferum : quemadmodum contigit Isabellæ de Otolora, quæ sub extremum spiritum ad Confessarium accesserat ; et contacta imagine, extemplo fuit omni malo liberata.

D 142 Anram abierat P. Fr. Petrus de Arrihite, ad tria milliaria, propter negotia Religionis : ubi volens celebrare Missam, ad ecclesiam Parochialem se contulit ; et imagine supra altare exposita, ipse se parabat ad sacrificium. Ad eam venerandam multi continuo Indi accurrerunt : qui in quodam ferebro, ad modum retis composito, attulerunt quatuor infirmas mulieres suas, et inter eas unam ab annis decem contractam atque immobilem. Oblata autem eleemosyna et Missa facta, viderunt illam expedite currere per ecclesiam ad pedes Patris, ut lacrynis ejus vocem suam conjungens, juvaret in referendis gratiis. Interim regrediens Parochus ad sonum campanarum quas exultabundi Indi certatim pulsabant, et aliquid magnæ novitatis suspicatus, factum ex indigenis audit, turmatim ab ecclesia prorumpentibus, et ubique miraculum personantibus. Cum autem discessuros esset Pater, noluerunt permittere ut imaginem secum referret : sed, quantumvis reniteretur, et quæcumque in vicem oblata munera recusaret, coactus est ipsorum devotioni relinquere. Informatione autem de hoc aliisque miraculis sumpta, asseritur et probatur, quod statim ab adventu præd. imaginis cessavit contagio : et Curatus aliique Sacerdotes, quibus antea ab administratione Sacramentorum nulla dabatur diu noctuque requies, otiosos cessare se mirabantur, cum omnes stratis domibusque exissent.

E 143 Ab eodem morbo ad extrema lucrat reducta uxor Andreae Mussi ; quæ, licet juvenula, non potuerat tamen resistere violentiæ mali. Maritus autem admovit ei florem, qui imaginem attigerat, et subito detumuit guttur ; solumque in superficie remansit postula unica, quæ etiam ipsa disparuit intra dies paucos. Hæc voluit habere imaginem, quam jugiter circumferret ; et longum aliquod iter cum marito faciens, ipsam in primo quod subierunt hospitio explicuit, narrato miraculo in ipsa se patratro : et sic ad ejus conspectum sanati sunt quotquot in loco eo erant infirmi. Tantundemque contigit in omnibus ceteris ad quæ divertebant, spatio centum septuaginta leucarum, concurrentibus undique ad spectandam salutiferam imaginem ægris ; ad confusionem quorundam vicorum, qui neglecto tam præsentis remedii funibus exhausti fuere. Erat tunc Cusci Fr. Josephus ex Ordine S. Francisci, in S. Facundi natus : qui ad mortem deductus, civem suum sanctum invocavit, et continuo sanari meruit.

F 144 Indiæ cuidam pauperulæ filiulus suus obierat. Hunc cum ad pedes imaginis deposuisset, resurrexit cum risu puer, et matrem suam hilariter invocavit. Crevit autem tantopere per provinciam Cuscensem fides in Sanctum ; ut quocumque non poterat ejus imago perferri, inde mitterentur panni, fasciæ aut flores, illius tactu consecrandi et salu-

D
A. B. P.
EX VARIIS

aliud ad 3 inde milliaria delatum;

E
erigit contractam

et sistit anginae tuem.

F
Mulier per florem ei admotum sanata

pluribus locis morbum grassantem sistit ;

propter quæ aliæque multa

A. D. P.
EX VARIIS
erecto altari

*Patronus
Cusci eligitur
Sanctus.*

A tifera virtute imbuendi, certissimo cum effectu parvum miraculorum. Denique metropolis illa, tot beneficiis obligata Joanni, erexit ei sumptuosum altare, coram quo diu noctuque grandes cerci ardebant: tanto numero et tam continuo affluentibus eo incolis accolisque, sanitatem postulantibus et referentibus, ut primis quadraginta diebus non potuerint portæ multitudini claudi. Postea autem communi voto declaratus est civitatis Tutelariorum, cum obligatione celebrandi quotannis festi.

*Arequipa,
sanata an-
nis 12 para-
lytica*

145 Cum Arequipa transiret P. Salmeron, rogatus fuit, ut sanctam imaginem inferret in quoddam sui Ordinis monasterium; ubi D. Marina Cegama, primæ istius nobilitatis Sanctimonialis, duodecimum annum jacebat toto corpore immobilis; nec alium fere sensum habens quam dolorificum. Allatam ubi amplexa est, ad pauca momenta temporis velut extatica mansit; inde veluti ad se rediens, exclamavit, Jesu, Jesu, et sana fuit. Abjectis ergo furcillis, quibus innixa stabat, subsilivit, et per cubiculum currere cœpit, cum stupore adstantium, propter evidentiam tam grandis miraculi. Sub eadem infirmitate languebat D. Joannes Maita Inga, ex stirpe, veterum Ingarum, Peruvii Regum. Illic hortante D. Lupo de Carvajal, occasione cujusdam festi quod ad S. Augustini celebrabatur, Joanni a S. Facundo commendavit se; indignum se existimans, qui ad ipsam Sancti imaginem accederet propius. Ille tamen fidem ejus gratam habuit, tantæ humilitati conjunctam, et ipso in loco concessit ei sanitatem.

*et infirmo
nobili,*

B 146 D. Joannam Coronatam, a pectore ad humeros consumebat cancer: sed imaginis contactus subito eam sanavit. Inde etiam remedium quæsivit et obtinuit, a calculo in ureteribus transverso Bernardinus Valdemarius, in Civitate-regali apud Hispanos natus. Ut enim ipsam almovit lateri, ruptus per medium calculus est; et cum urina, quam octo diebus nullam solverat, multoque pure ac fœtore ejectus, extrusit etiam quædam carnis frustula, quæ os vesicæ constringebant; nec postea tale quid passus est. Anne Duran faucibus spina inhaerebat, jamque auferebat loquendi facultatem; sed invocato Sancto illam mox expuit. Hæc aliqua sine numero prodigia cum Arequipæ contigissent, etiam hæc civitas Cuscensem imitari voluit, et Sanctum habere Protectorem sub eadem forma juravit: cujus rei authentica instrumenta etiamnum in archivio Religionis asservantur.

*curato can-
cro,*

*expulso cal-
culo,*

*et spina in-
fixa gutturi*

idem fit.

C 147 Interim P. Salmeron Isam discessit: vix autem eo appulit thæumaturga imago, cum matrona quædam, nomine Apollonia, vehementia morbi per annos duos affixa lecto, unde non poterat aliter moveri quam alienis brachiis sublata; maritum exoravit, ut ad ecclesiam S. Augustini deportari se pateretur: ubi cum imaginem vidisset, exclamavit, O benedictæ Sancte! an ergo non potero in pedes assurgere? Assurgens autem mox adludit, Numquid non et genua flectere? flexitque omni soluta impedimento. Tum continuavit preces, gratiam quoque postulans ambulandi ad altare Crucifixi: et eo tam velociter ivit, ut ad mariti accessum et lætas populi exclamationes, ausa sit ire et redire sapius, ad magis manifestum faciendum miraculum. Rediens postea domum, occurrit cuidam suæ amicæ, eodem malo laboranti: quæ tali exemplo animata ad idem suffragium implorandum, vix animo propositum conceperat adeundi imaginem Sancti, quæ subito senserit insolitum calorem, ac mox alleviatam sese a tumore et pondere, quo usque ad genua occupabatur. Hoc autem plenioris gratiæ pignore freta, prostravit se coram Sancto, moxque in pedes surrexit, solidatis firmiter plantis, et sana domum re-

*Isæ quoque
sanantur,
Clinica una*

et altera,

*ac disuria
laborans*

meavit. Successit illi Franciscus Lopez Guitierrez, impedita urina depositus a medicis: subitoque levatus, nunquam deinceps tale quid passus est.

148 Icaë, quod oppidum est istius regionis ex primis unum, vivebat Joannes Spinus, valde devotus Sancto, ejusque protectioni committere sese omni mane solitus: nec sane absque necessitate: etenim uxor ejus, adulterum secuta, non contenta ei abstulisse honorem, etiam vitæ insidiabatur per eum. Illic autem, ad facinus assecurandum, accito quodam sibi amico sicario, cum sclopō piis duabus et pluribus scrupulis minoribus instructo, constitit qua transiturum sciebat. Adfuit Spinus ea qua expectabatur hora, et adulter scelopum contra eum direxit: sed quacumque parte ictum parabat, vidit semper interpositum aliquem. Miratus, simul et indignatus ob moram vel socordiam socius, audivit ab adultero, fieri non posse ut feriret inimicum, nisi prius trajiceret Religiosum Augustinianum, huic et sibi interpositum. Aliis nihilominus duabus vicibus tentarunt idem facinus, quod semper eodem modo impeditum fuit. Tum vero impatiens animo sicarius, scelopum arripuit; eoque exploso, præter animi voluntatem, ipsummet adulterum in brachio ferit; sed ita leviter, ut pauci scrupuli, qui vestem penetrarant, in cute hæserint.

149 Quia autem homines nefarii non erubescunt gloriari de attentata cæle, non dubitavit bonus maritus ex sua quoque parte publicare factum, in testimonium miraculosæ protectionis sibi præstitæ a Sancto: ad cujus prostratus pedes, obtulit eidem holocaustum caritatis, deposita ultionis cupidine, supplicans, impetraret a Deo emendationem sceleratæ conjugis, et salutem animæ, homicidii pariter et adulterii reæ. Dictum factum: eodem temporis momento tantam de commissis pœnitulæm sensit mulier, ut raræ virtutis facta sit exemplum aliis, quibus scandalo fuerat; seque consecravit obsequio Hospitalium, subveniens liberaliter pauperibus sui sexus, et infirmis ministrans. Porro in memoriam tot beneficiorum, communi consensu erexerunt ambo conjuges Sancto statuum, ejusque altare perpetua capellania dotarunt, ad celebrandum in eo festum: pœnitens autem mulier non cessabat eum nominare, Sanctum remedii sui, Sanctum animæ suæ.

150 In civitate sanctæ Fidei et conventu Augustiniano, Religiosus quidam, contagioso morbo adductus ad portas mortis, cum nomen Sancti invocasset, meruit eum in somnis videre: qui offerens ipsi pomum, velut fructum vitæ, certum reddebat non moriturum. Ab eodem similiter sanitatem recepit Religiosus alius, in contigua cella decumbens, cum sibi dumtaxat admovisset statunculum Sancti. Idem Religioso cuidam Franciscano accidit: cujus opera cum processionaliter circumlatus fuisset statunculus præfatus atque per triduum expositus in ecclesia majori, multasque ibi gratis invocantibus præstitisset; tutelæ ipsius Sancti per decretum publicum commisit se Civitas, et sub invocatione illius instituit pium Sodalitium. Soror Maria a Spiritu sancto Dominicana, in monasterio S. Catharinæ Senensis, multis annis paralytica, ad cœnobii portam deducta ut sanctam imaginem veneraretur; statim ut ipsam vultui suo applicuit, absistentes ab eadem duo cunctis adstantibus conspici radii, desideratam ei attulerunt sanitatem. Soror Augustina a S. Petro, Ordinis Franciscani, similiter paralytica, veniente ad monasterium P. Salmerone accessit ad ostium: dumque sibi applicaret imaginem, deficere sibi oculos sensit, et exclamavit: Ego te, Pater, jam non amplius video, jamjam morior. Sed Pater, non absque speciali impulsu, eam reprehendens;

D

*Adultera,
armato in
viri sui necem
marcho*

*frustratur in-
tento per
Sanctum sese
interponentem*

E

*et ad viri
votum res-
piscit;*

*etiam in S. Fr-
dei patronus
fit Joannes:
F*

*sanantur duæ
paralyticæ
moniales*

A dens; Non ita, inquit: spera bene: quia prius quam viginti quatuor horæ transierint, grande aliquid in Conventu videbitur. Parum abfuit quin risu exciperetur præaugurium: sed veritatem probavit eventus, quoad præfatum terminum infirma convaleuit, omni malo soluta.

151 Non absimilis fuerit præaugurionis alterius exitus, qua idem P. Salmeron in civitate Piuræ, nobili Domicellæ Alfonsæ Castriliæ prædixit, quod prius quam ab ecclesia egrederetur, esset sanauda a letali cancro, mamillam exedente. Ad hæc enim dicta, alienata a sensibus et quasi profundo letargo fuit immersa; sed cito experrecta, et manum mamillæ admovens, nihilque veteris mali inveniens, exclamavit; Jesu! quid hoc? O Sancte mi! Miraculum, quod subito per omnium ora cucurrit, audiens pauperula Inda, diu paralytica, mentem et vocem ad Sanctum extulit: qui ei apparens, hortatus est ire ad ecclesiam. Sed quomodo? inquit illa. Non possum. Ah quomodo? Cui Sanctus, Cras, inquit, poteris. Sequenti autem die illic a devotis quibusdam allata, potuit inde pedibus suis sana reverti.

152 Solebat P. Salmeron sæpe memoratus, prius quam locum aliquem ingrederetur, præcursores suos eo dirigere, quos Chiachos nominant. Id cum fecisset civitati Pasto appropinquans, rogatus per eosdem præcursores fuit, moraretur tantisper, donec fieret apparatus necessarius, ad sanctam istam imaginem honorificentius excipiendam. Verum ille, quodam interiori instinctu motus ad accelerandum gressum cum sancta imagine, quam ex more antehabebant vexilla Regia et Pontificia, ingressus est urbem cum numeroso ac splendido equitum peditumque comitatu. Vix autem locaverat imaginem ipsam in ecclesia Sanctimonialium, ea nocte ibi relinquentem; cum subito sus deque verti civitas et fugam undique accelerare, propter dehiscentem ex improviso terram, quæ flammam eructans excidium omnibus minabatur. Educta igitur in publicum imago est, medioque in foro collocata, ex adverso horribilis istius incendii: quo statim aliorum verso, apparuit festinationem inferendæ in civitatem imaginis, non processisse ex aliqua Patris perveracia, sed impulsus fuisse divinum: ut ex opportunitate succursus prompti, imminenti malo pararetur remedium. Hoc autem agnoscens Civitas, convocato Consilio Patronum elegit, juratoque voto obstrinxit se ad festum celebrandum.

CAPUT XV.

Sacrorum ossium suavis fragrantia. Canonizatio tandem celebrata. Reliquiæ in Belgio.

P luribus post hæc annis (ut est apud Valaurium lib. 3 cap. 11.) Burgensis civitas, altera quasi nutrix Sancti, aspiravit ad obtinendum ejusdem, quo Olyssipponensis civitas gloriabatur, boni communione: quippe quæ Sanctum habuerat Beneficiatum, Canonicum, Eleemosynarium, Patrem. His instructa titulis, non multum laboravit, ut obtineret os integrum femoris, longitudine palmorum duorum et quatuor pollicum, unde de mensura reliqui corporis facilis est conjectura. Huic sacræ Reliquiæ, Burgensium oratori donatæ, ad regiam illam urbem comitandæ, obtulit se P. Aguilar, Prior Conventus et Universitatis Cathedralis; et ex Collegio Bartholomæano deputati duo nobiles alumni, D. Balthasar a Cueva, filius Ducis Albuquerque; et D. Alfonsus Magnus de Avila. Canonicus Toletanus. Excepta est lætis acclamationibus populi, bombar-

darumque et campanarum festivo strepitu: tum legitime consignata, sequenti Dominica, die XXI Junii MDCXLVIII, circumlata processionaliter est a Præfato Urbis. totoque Clero seculari ac regulari, per vias præcipuas, ornatas pulcherrimis altaribus, et ad domorum parietes ita vestitas, ut urbs tota unius templi speciem præ se ferret.

154 Ad hujus narrationis complementum additur, quod Reliquiæ Burgis communicatæ, suavissimum de se odorem spirabant, æque ac illæ quas Olyssippo possidet vel oppidum S. Facundi; atque adeo multo magis corpus integrum. Hic autem adeo fuit inseparabilis a particula, oppido S. Facundi concessa, ut loci Abbas plena fide asserat in Processu, quod conatus qualitatem istius fragrantiae discernere, invenerit ab alia undecumque proficisci solita diversissimam. Inter alios autem ejus testis imprimis nominari meretur, Dux olim, nunc Cardinalis Lermæ, qui multis annis Monarchiam rexit: interrogatus vero quid de Beato sentiret, cum eum in sua ad Pontificem Epistola quadam Sanctum indigetasset, et dignum pronuntiasset eo titulo, qui ut Apostolica auctoritate sanciretur denuo supplicabat; addidit, perquam bene recordari se, quod in obsequio Philippi III et Margaritæ Reginæ, præsens Salamanticæ dum arca aperiretur, Beatum istud Corpus (verba ejus sunt) spiravit odorem supernaturalem ac suavem: quem ego inquit, optime percepi; et admirandus vidi tum ipsas jam dictas Majestates, tum circumstantes reliquos obstupescere, atque inde sumere nova incentiva amoris et affectus erga Beatum, tamquam inagnum Dei servum et amicum; cui omnes pro eo reddidimus debitas gratiarum actiones.

155 Restat ut sanctitatem Joannis, ad summum venerationis culmen, per salennem Canonizationem demum protractam, attingamus huic Commentaria, et sic ei coronam imponamus. Fecit eam Alexander Papa VIII, die XVI Octobris MDCXC, sed ita ut simul cum eo Divis adscripsit S. Laurentium Justinianum, Protopatriarcham Venetum, cujus Acta Henschenius illustravit ad VIII Januarii quo obiit: festum deinde, ad Ordinationis Episcopalis diem V Septembris, transtulit Innocentius XII: S. Joannem de Capistrano Ordinis Minorum, qui mortem obiit, nobisque tractandus in hoc opere veniet (nisi quid interim mutetur) XXIII Octobris: S. Joannem de Deo, a quo initium sumpsit Ordo Hospitalitatis in Hispania, Caritatis in Francia dictus, cujus duplicem vitam Latine dedi VIII Martii: et S. Paschalem Baylon, Observantiæ Franciscanæ in Hispania Laicum, defunctum XVII Maji, ubi similiter duplicem vitam a nobis Latinitate donatam lector inveniet. Horum quinque communiter Romæ celebrata Canonizatio, in Provinciis plerisque solemniter acta est, anno sequenti, cum jam obiisset Pontifex Clemens die I Februarii; quæ causa fuerit quod Bullæ nondum editæ, factissis nec compositæ adhuc habeantur: unde tamen nos discere oporteret, quo ordine, post singulorum Beatificationem, processum ad extremum actum sit. Necdum etiam quidquam typis editum vidimus, circa Sahaguntinum Sanctum, de ea pompa, qua Patroni sui novum et mactius festum Hispani celebrarunt, præsertim Salamanticæ; unde libenter etiam accipimus novorum miraculorum fasciculum, cum visum fuerit Ordini suo illum colligere et lucidare.

156 Antuerpiæ in Belgio celebratum fuit die VI Maji festum ejusdem Canonizationis; ut autem solennitas major esset, obtinuerant hæjus conventus Patres, insignem particulam ejus Costæ, quæ jam inde ab annis circiter viginti habebatur Bruellis. Regesta Conventus Antuerpiensis rei actæ modum sic tradunt. Die V Maji, Sabbatho ante Dominicam in post Pascha, cantata

et Piuræ puella a cancro,

et Inda a paralyt.

B Pasti avertuntur erumpentes ex humo flumini,

a quibus servata civitas Patronum, assumit.

Burgos transtatum os femoris

an. 1648 festive ex-cipitur:

D A. D. P. EX VARIIS

ipsam autem. uti et alia alibi,

totumque corpus,

E

suavem pergit odorem spirare.

Canonizatio facta an. 1690 16 Oct.

huic et alius communis, F

alibi celebrata fuit anno sequenti,

Antuerpiæ 6 Maji,

A cantata fuit Missa de Spiritu sancto, per adm. R. ac Eximium P. M. Lambertum Ledrou Capituli Præsidentem: qui nunc *Episcopus Porphyriensis et Pontificii Sacrarum est Præfectus*. Post Missam Patres omnes Capitulares cum Conventu iverunt processionaliter ad ecclesiam Cathedralē, venerabilem statum cum Reliquiis dicti Sancti, ibidem in Choro majori prius expositam, ad templum nostrum ornatissimum reportaturi. Magna autem populi concursu Reliquiæ ab Amplissimo D. Decano delatæ sunt, ceteris Dominis Canonicis comitantibus. Ubi ad templum nostrum perventum est, cantata fuit solennis musica, et data benedictio cum Venerabili per D. Decanum. Die Dominica, majoris solennitatis gratia, summum Sacrum, assistentibus DD. Canonibus, celebravit Illustriss. D. Joannes Ferdinandus Episcopus Antuerpiensis. Cantatis post meridiem Vesperis, concionem panegyricam habuit P. Noster Jacobus Willemaert, Provincialis pridie electus: qua finita, facta est solennis per Civitatem supplicatio, comitantibus RR. adm. DD. Canonicis Cathedralis Ecclesiæ, Amplissimo civitatis Magistratu in corpore, Amplissimo Domino Abbate S. Michaelis cum suis Dominis, septem Ordinibus Religiosis in corpore, ac Confraternitate nostra Zonigera, una cum Gynnasii nostri litterari studiosis, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum deferente dicto Illustriss. D. Episcopo; sacras vero D. Joannis Reliquias, ejusque statuam diversorum Ordinum Religiosis, per vices succollantibus.

157 *Hæc quomodo Antverpiam delatæ sint, docebit sequens instrumentum, ex Hispano Latine redditum*: In prænobili, fidei et antiqua atque insigni civitate Salmanticæ, die decimoquarto mensis Septembris, anni a nativitate Domini Salvatoris nostri Jesu Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo secundo, in conventu nostri gloriosi Patris S. Augustini et Collegio S. Gulielmi, intra ambitum hujus civitatis Salmanticensis, inter decimam undecimamque horam noctis; coram me, Didaco Antonio Nieto Conete, Scriba regio publico atque perpetuo, ex numero Notariorum civitatis, et testibus infra-scriptis; adm. Rev. Pater Fr. Mag. Eummanuel Duque, Prior præd. Conventus S. Augustini (cui ego Scriba fidem do atque cognosco, enim esse talem Priorem, et ut talem exercere officium;) affirmavit, quod ex speciali decreto Reverendissimorum Patrum Provincialis, Prioris et Religiosorum Conventus Eremitarum S. P. N. Augustini civitatis Bruxellensis in Flandria, per ipsos scriptum sit Reverendiss. Patri Mag. Fr. Nicolao Cortes, Ordinis Provinciali in hac provincia Castellæ veteris, nec non Dominis Consilii justitiæ atque regiminis civitatis hujus, Dominis item Rectori et Collegialibus Collegii majoris S. Bartholomæi in Universitate et hac insigni Civitate, propterea quod gloriosus sanctus Joannes de Sahagun fuit dicti Ordinis Religiosus, et præd. Conventus Braxellensis erga ipsum gloriosum Sanctum devotissime afficiatur; dignentur annuere atque mandare, ut os unum ex pretioso illius corpore, quod in Conventu Salmanticensi servatur, habendum pro Reliquia ipsius Sancti, tradatur adm. Rev. Patri Fr. Antonino de Witte, Religioso præd. Ordinis et Priore Conventus Herentaliensis in Belgio et dd. partibus Flandriæ, per d. Monasterium Bruxellense unice lecto et deputato, ad perferendas litteras prædd. et transferendum os tale, quale sibi daretur, pro ipsius Sancti Reliquia.

158 Hic vero cum prædictas litteras tradidisset, ejusque petitio justa esse cognosceretur, d. Pater Provincialis præd. P. Priori licentiam concessit tradendi, pro suo beneplacito, unum ex ossibus

præd. sancti corporis. Cui determinationi cum accessisset consensus Patrum Consultorum ipsius Conventus. Dominorum item Consiliariorum justitiæ et regiminis civitatis hujus, nec non Dominorum Rectoris et Collegialium majoris ac vetustissimi Collegii Bartholomæani, cujus Collegialis etiam Sanctus ipse fuit; concurrentibus denique ad eundem actum Dominis, D. Francisco de Castello-Conchæ, Equite Ordinis S. Jacobi, et Correctore hujus civitatis; D. Didaco de Moreta Maldonato, Equite Ordinis ejusdem, et Rectore seniore, atque Commissario nominato ex parte civitatis; D. Melchiore de Lezana, Equite Ordinis Calatravæ, Rectore d. Collegii S. Bartholomæi; D. Petro Pacieco, Collegiali ipsius Collegii, tamquam socio Rectoris; ad executionem prædictorum, simul omnes se contulerunt versus tabernaculum et sepulcrum, in quo servatur corpus S. Joannis de Sahagun; unde sublata est urna, consistens supra d. sepulcrum et corpus; sub eaque inventa est grandis capsula lignea, clausa sub duabus clavibus.

158 Tunc earum unam protulit d. D. Michael de Lezana Rector, et apertus est pessulus seræ unius; alteram vero protulit d. Rev. P. Prior, et apertus est pessulus seræ alterius: itaque patuit d. arca lignea, sub qua est una petra cavata, cujus concavum tegit tabula, limbum habens quatuor circiter digitorum, quam ferreæ duæ lineæ adnectunt arcæ, mediantibus seris duabus pendulis, quæ reserantur cum aliis duabus clavibus: et has quoque protulerunt idem DD. Rector ac Prior, sicque apertæ etiam sunt pendulæ illæ duæ. Exhinc ablatis lineis ferreis ipsaque tabula, inventa est intus arca mediocris, aforis vestita corio vaccino Moscovitico et auro clavata, cum duabus seris; quarum clavibus similiter a dd. Rectore et Priore productis, apparuit arca interius obducta holoserico cæruleo; repertumque in ea est testimonium scriptum, quo asseritur ibi esse ossa corporis gloriosi sancti Joannis de Sahagun, et sub eo tendebatur pallium, contegens concavitatem ejusdem arcæ, ex serico rubeo. Quod pallium cum sustulisset d. P. Prior, inventum est cranium cum ossibus sancti corporis: unde Prior sacris indutus, inmissisque illuc manibus extulit costulam unam sacri corporis, atque reposuit intra capsulam unam nuceam, interius serico rubro vestitam, et similiter exterius, cum limbis aureis, quibus serico et limbis etiam ornatur operculum capsulæ præd. ex simili ligno, quod adstringitur linea sericea alba. Involuta est autem costula præd. sericeo panniculo, unius palmi in longitudine; ipsa vero capsula longa est sicut os cubiti usque ad carpum, et plus quam quatuor digitos larga. Hanc clausam cum testimonio hujus actus præd. Prior dedit R. P. Fr. Antonino de Witte, qui eandem suscepit, deferendam ad Conventum Bruxellensem.

159 Atque de his ita gestis, ego infranotatus Scriba fidem facio, ab utraque parte rogatus, præsentem hac die, coram testibus ad omnia prædicta præsentibus, Licentiate D. Petro Casuso, Revisore hujus civitatis, et locum tenente Correctoris; et Michaele de Canales, civibus Salmanticensibus... et subscriptum erat, Didacus Antonius Nieto de Canate. *Hunc vero talem esse qualem se dicit, firmant xv mensis Septembris Scribæ alii Salmanticenses quinque, Antonius Rodriguez de Zamora et Alba, Thomas Rodriguez de Zamorra, Dominicus Perez Ruiz, Joannes Forzen, et Ventura Ferdinandus Chaperon: quibus ipsis denique legalitatis suæ fidem facit, Petrus Gonzalez Breton, familiaris et notarius titularis sancti Officii, senior Notariorum Salmanticensium, unus ex xxiv-viris Carceris regii. Major*

Superintendentens

A. D. P.
EX VARIIS

translata
etiam illuc
Reliquia:

quam Prior
Salmanticæ,
an. 1672,

requisitus
a Patribus
Conv. Bru-
xellensis,

tradere suo
ad id in
Hispaniam
delegato,

D
coram de-
putatis a
Civitate
et Collegio
S. Bartho-
lomæi,

E
reserata
triplici
arca,

accipit co-
stulam
unam,

et piridi
ad id paratæ
imponit;
j

rogata fide
publica
facti.

sub qua
eandem an
1677 appro-
bat Arch
Mechlin.

A Superintendens reddituum suæ Majestatis regię, atque de Conventu civitatis. *Quibus sibi exhibitis*, Alphonsus de Berghes, Dei et Apostolicę Sedis gratia Archiepiscopus Mechliniensis, Primas Belgii, ad Exercitus regios per Belgium Delegatus Apostolicus, Regię suę Majestati a Concilio Status; Omnibus, *inquit*, has visuris... notum facimus et attestamur; quod capsulam, in Acta suprascripta expressam et bene sigillatam, aperuerimus; in eaque repererimus costam B. Joannis de S. Facundo; quam sigillo nostro minori insignivimus, postquam in pręsentia virorum piorum recognovissemus esse veram Reliquiam d. B. Joannis de S. Facundo; et uti talem, publicę venerationi Christi fidelium exponi posse permisimus, et auctoritate nostra ordinaria per diocęsim nostram per pręsentes permittimus. Datum Mechlinię die vii mensis Maji MDLXXVII etc.

Exinde par-
tem accipit
Conventus
Antuerpien-
si

160 *Ex ista sic approbata Reliquia partem (ut dixi) obtinuit Conventus Antuerpiensis sub fide sequentis instrumenti.* In nomine Domini nostri Jesu Christi Benedicti. Amen. Notum sit omnibus, pręsentes hasce visuris, quod anno millesimo sexcentesimo nonagesimo primo, die vero mensis Maji secundo, in conventu S. Apollonię Ordinis Eremitarum S. P. N. Augustini civitatis Bruxellensis, in cella Rev. Adm. Patris Antonini de Witte, nuper ejusdem coventus Prioris, ac Capituli Generalis Exdefinitoris, in pręsentiarum vero Provincię suę Belgicę Definitoris, nec non suę Excellentię Domino Francisco Antonio de Agurto, pro Rege dignissimo Belgii Governatori, a Confessionibus; convocatis, me Henrico Matheys, Notario publico a supremo Brabantię Concilio admissio, Bruxellis residenti, Nobilibusque Viris, Rev. Adm. ac Amplissimo Domino Guilelmo Francisco le Febvre, insignis ecclesię Collegię Anderlacensis Canonico, ac Sedis Apostolicę Protonotario; nec non Amplissimo et Pręnobili Domino Joanne Baptista le Febvre, pro solutione per Dominos Financiarum Exercitus Catholicę suę Majestatis computuum Magistro ac Consiliario; testibus specialiter requisitis; personabter constitutus memoratus R. P. Antoninus de Witte, ostenderit tribus nobis pręnominatis reliquiarium, in quo erat costa integra B. Joannis a S. Facundo (pro ut patet ex accluso hęc authentico instrumento) Salamanticę per se impetrata, et ab Illustrissimo Mechliniensi approbata; et de ipsa costa partem absciderit in pręsentia nostra; quam involvit bombycino levi rubei coloris, ac gosippio; et imposuit capsulę deargentatę, quam collocavit in alia capsula majori, item deargentata; ponens quoque gosippium inter utramque, et ocludens capsam majorem vitta bombycina rubei etiam coloris: quam munivimus tribus nostris sigillis. Et dixit se pręfatam partem Reliquiarum e memorato Reliquiario desumpsisse, et dictis capsulis modo et forma prędictis imposuisse, de licentia Rev. adm. ac Eximii P. M. Joannis Smidts, dicti sacri Ordinis per Flandro-Belgium Provincialis; ut eam transferret ad Conventum Antuerpiensem; ibidem in templo in Canonizatione ejusdem Divi Joannis a S. Facundo, Dominica infra Octavam Capituli Provincialis ac deinceps, cum approbatione Reverendiss. ac Illustriss. Antuerpiensis, ad majorem Dei, ejusdemque Sancti ac Ordinis sui gloriam ac decorem fideliumque solatium, publicę venerationi in perpetuum exponendam. De quibus omnibus dictus Rev. Adm. Pater, in perpetuam rei memoriam, publicum hoc instrumentum per me fieri ac

cum instru-
mento dona-
tionis

factæ an.
1691

C

sibi tradi desideravit; die, mense, et anno suprädictis, pręsentibus ibidem testibus supra nominatis, etc.

162 *Licentiam porro pręd. Reliquiam exponendi sic dedit*, Joannes Ferdinandus, Dei et Apostolicę Sedis gratia Episcopus Antuerpię.... Quoniam qui Sanctis deferuntur honores, in Dei Omnipotentis gloriam totiusque Ecclesię redundant utilitatem; merito existimamus, quę eorum cultui amplificando conducunt, singulari studio nobis esse promovenda. Notum igitur facimus et attestamur, pro parte Rev. adm. Patris Antonini de Witte, Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini, in pręsentiarum Provincię Belgicę Definitoris, nobis exhibitam fuisse capsulam deargentatam, bene clausam, funiculo rubro circumligatam, ac sigillo Rev. Adm. D. Guilelmi Francisci le Febvre, insignis Ecclesię Collegię Anderlacensis Canonici ac Sedis Apostolicę Protomotarii insignitam; in qua invenimus partem Reliquiarum B. Joannis a Sancto Facundo, desumptam scilicet ex majori parte Costę ejusdem Beati, alias recognita et approbata ab Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Alphonso Archiepiscopo Mechliniensi; prout ex instrumento legitimo, manu Notarii signato, constitit; juxta quod supra memoratam partem Reliquiarum pro vera ac legali recognoscendam et approbandam esse duximus; uti tenore pręsentium recognoscimus et approbamus; cum potestate eandem per Diocęsim nostram, ad majorem Dei ejusdemque Sancti gloriam fideliumque solatium, publicę venerationi exponendi: in quorum fidem ac robur, ipsam partem Reliquiarum sigillo nostro minori cerę Hispanicę impresso muniri, ac pręsentes manu propria signatas, sub sigillo nostro ordinario et Secretarii nostri signatura, expediri mandavimus Antuerpię in Palatio nostro Episcopali. Die v Maji MDCCXI.

163 *Hactenus scripseram, cum adfertur mihi Officium totum proprium, in Antiphonis, Capitulis, Hymnis, Responsoriis, ac Lectionibus, etiam per Octavam, toti Ordini Augustiniano concessum sub ritu Duplicis 2 Classis, a sacra Rituum Congregatione approbatum die xviii Aprilis MDCCXII, cui Sanctitas sua annuit xxv ejusdem, cum hęc ad omnes Horas et Missam oratione: Deus, auctor pacis et amator, qui B. Joannem Confessorem tuum mirifica dissidentes componendi gratia decorasti; ejus meritis et intercessionem, concede, ut in caritate divina firmati, nullis tentationibus ab ejus integritate divellamur. Evangelium ex v Matth. ei, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, cum Homilia S. Thomę de Villanova pro feria vi post Cineres, per totam Octavam divisa. Pro 2 Nocturno elegans est ipso in festo compendium Fide, quę rursus diffusius deducta recitatur ac dividitur per Octavam; ubi lego, quod ubi necdum inveneram, utrum Sauctum ipso die Pręcursoris Domini, cujus propterea illi nomen impositum, non distinguendo Nativitatis et Decollationis festo. Istud tamen citius crediderim, quam quod ex communi sententia obisse scribitur ætatis anno xlix, natus anno xxx ejusdem seculi xv, cum tamen velut sui obitus auctor, Lect. v, pro xxv Junii legi jubeat quod vir ætate provecus, ac honorificis in Theologia titulis insignitus, inter novitios luxerit præcipua humilitate modestia et humilitate; quando, ex natali jam posito, solum explevisset ætatis annum xxxii. Quę utrum corrigi non conveniat altioris judicis arbitrium sit, cui nos nostraque omnia sensa subjicimus.*

D
A. D. P.
EX VIRTIS

caque recogni-
tu ab Ordina-
ris,

exponi per-
mittitur.

E

Novum offi-
cium Ordinis
concessum an.
1693.

F

DIE DECIMA TERTIA JUNII.

SANCTI QUI IDIBUS JUNII COLUNTUR.

- S**ancta Felicula, Virgo et Martyr Romæ.
 S. Januarius, } Martyres Romæ.
 S. Silvanus, }
 S. Victorinus, Episcopus Assisii et Martyr,
 in Umbria.
- S. Aquilina, Virgo et Martyr, Bybli in Phœ-
 nicia.
- S. Lucianus,
 S. Fortunatus,
 S. Crescentianus,
 S. Tecla,
 S. Felix,
 S. Secundus,
 S. Lucianus II,
 S. Jocundus,
 Diodorus, Martyr Emesenus in Phœnicia.
 Sancti Martyres plurimi, apud Græcos honorati.
- S. Anb-Bissojus, Martyr Heliopoli.
- S. Georgius,
 S. Basjela
 uxor ejus,
 S. Aruobius,
 S. Petrus, } Martyres in Ægypto.
- S. Aschirion,
 S. Argenis,
 S. Bellijus, } Martyres in Ægypto.
- S. Evidius, Martyr in monasterio S. Petri Be-
 saluensi in Catalonia.
- S. Triphylius, Episcopus Leucosiæ in Cypro.
 S. Antipater, Episcopus Bostrensis in Arabia.
 S. Jacobus, Anachoreta apud Græcos.
- S. Anna mater cum Joanne filio. } apud Græcos.
- S. Agricius, Episcopus Senonensis in Gallia.
- S. Cetheus, Episcopus Amiternensis et Martyr,
 Atriæ Peregrinus appellatus.
- S. Ragnebertus, Martyr in Bressia, Galliæ pro-
 vincia.
- S. Psalmodius, Eremita in Lemovicensi Galliæ
 diœcesi.
- S. Fandilas, Presbyter, Monachus et Martyr,
 Corduba in Hispania.
- B. Gerardus Monachus, frater S. Bernardi Cla-
 ravallensis.
- S. Antonius, Ordinis Minorum, Patavii in ditone
 Veneta.

NOT. 15

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Heusehenii, piæ memoriæ, nisi aliud indicent litteræ margini
 adjunctæ.

- S**ancti Tiriani, Episcopi Opitergini, translatio
 indicatur a Ferraria. De natalis, quando de
 eo egimus, est xvi Januarii.
- S. Antonini Abbatis translatio corporis Vien-
 nani in Gallias, induitur a Ferraria, Marvolyco,
 Saussayo. De ea actum ad Ferraria, xvii Januarii.
- S. Anatoli, Episcopi ac Patrom Samarum in Bur-
 gundia, elevatio hoc die facta est. Varia Acta ejus
 illustravimus iii Februarii.
- S. Ardani Abbatis Translatio, notatur in veteri mo-
 nasterii sui Trenciensis Kal. Martia, apud Chiffle-
 tium, in Probationibus ad Historiam Abbatie illius:
 ubi festum ejus celebratur, quando de illo agemus in
 Supplemento ix Februarii.
- S. Aldetrudis translatio, adhibetur ad Grevenum, a
 Carthusia Bruxellensi. Ejus elevatio dedimus xxv Fe-
 bruarii.
- SS. Landoaldi, Amantii, Adriani, Vincianæ, et Lan-
 dradae elevatio Gandavi, memoratur a Molano
 in Auctario Usuardi, Canista, et aliis. De illis egi-
 mus xix Martii.
- S. Priscus, Episcopus et Confessor, adfertur in MS.
 Bruxellensi S. Gudule. Quam Venus non adhibetur,
 inter varios S. Priscos, sed potissimum Martyres,

non assequimur quis indicetur. Fortassis est Epi-
 scopus Lugdunensis S. Nicetii successor, quem Ado
 in Chronico Sanctum vocat; sed præterit in Mar-
 tyrologio. De eo ergo licet agere, deque ejus tumulo
 inter Sanctorum tumulos reperto sub an. 1308,
 ii Aprilis.

- S. Vincentii Ferrariensis elevatio corporis, celebra-
 tur in Kalendario Marianno Bolinghemii. Vitam de-
 didimus v Aprilis.
- S. Marci Evangelistæ elevatio corporis Alexandræ,
 celebratur in Hagiologio Habessinorum: ipse colit-
 tur xxv Aprilis.
- Bogna, S. Stanislai Cracoviensis Mater, a Martino
 Barouio, in Vitis Beatorum Poloniæ Patronorum,
 refertur cum titulo Beatæ, sepulta in oppido ejusdem
 Sancti natali Sezepanoto. Non putamus ei aliquem
 cultum publicum haberi: ejus autem et mariti vir-
 tutes describuntur in vita filii, dotæ vii Maji.
- S. Pharaïdis, Virgo et Vidua, de stirpe Carolida-
 rum, adscripta est MS. Florario ad marginem. Vi-
 tam illius dedimus iv Januarii.
- S. Rolendis Virginis elevatio Garpiniæ indicatur in
 Menologio Scotico Dempsteri. De ea egimus quando
 colitur xiii Maji.

S. Gerardus,

NOT. 16
D. P.

D. F.

D. P.
EOT. 17

S. Gerardus, Confessor Modoetiæ, hoc die obiisse dicitur a Vitæ scriptore Bartholomæo Zucchio, et ab hunc secuto Ferrario in utroque Catalogo: verum antiqua monumenta obiisse dicunt die, quo S. Carolus Borromæus cultum instauravit, et nos de eo egimus, vi Junii.

SS. Gesmanus, Paulus, Justus et Scisius, Martyres Emporiis in Hispania, memorantur a Ferrario in Catalogo generali. Sunt hi quatuor lapidibus, Martyres Gerundæ, et primus alius Germanus dicitur. Horum Acta dedimus, viii Junii.

D. P.

Achillas, sive Archelaus, Patriarcha Alexandrinus post S. Petrum, dicitur hoc die obiisse. Egimus de illis inter Prætermisios iii Junii: nullo enim cultu dignatur eum Alexandrina Ecclesia, neque instructa ab hac Habessina.

Hugo filius Caroli Magni, Abbas sextus S. Medardi Suessione (apud Sammarthanos) et S. Petri de Novalisio ad radices Montis-cinisii in Pedemontio in cujus cenobii Chronico apud Chesnæum, Tomo 2 Scriptorum Historia Francorum p. 229 dicitur mortuus Idibus Junii in dicto monasterio S. Medardi, et miraculis clarus, et in veneratione ab incolis habitus. Verum is videtur in multis non satis probari: et absque ullo titulo Sancti ac Beati refertur a Sammarthanis, tom in Gallia Christiana, quam in Historia Genealogica Regum Franciæ. Non etiam ejus meminit Saussayus in Martyrologio Gallicano, neque in nullis Fastis nomen ad hanc diem reperimus.

Lambertus, Episcopus Engolismensis, ante Fundator et primus Abbas Monasterii S. Mariæ de Cronoa, sanctimonia et religione inclitus, in Vita S. Gautheri ix Aprilis Sanctus appellatur, mortuus hoc die, omni MCLXVIII. Ceterum necdum reperimus ullis Fastis inscriptum.

S. Marinus Episcopus, multos annos Reclusus apud Valencenas in Hannonia, indicatur in Catalogo generali Ferrarii, citatis Tabulis Ecclesiæ et Molano in Natalibus Sanctorum Belgii. Verum nusquam reperio eum, neque in duplici Molani editione, neque in ejus Indiculo: non etiam in Raizii Auctario ad Molanum, aut in illius Hieroglyphico de Reliquiis Valencenensibus: non etiam apud Miræum in Fastis Belgicis, neque apud Philippum Brussæum de Sanctis Hannoniæ: non denique apud Douremannum in Historia Valencenensi.

Nicolaus, primus Abbas et Fund. monasterii Andreolvensis in Polonia, Ord. Cisterciens. memoratur ut Sanctus a Chrysostomo Henriquez ex relatione Francisci Bivari Procuratoris Hispani Romæ: eumque sequitur Bucelians. Chalemotus saltem ut Beatum retulit, Jongelinus, describens dictum monasterium in diocesi Cracoviensi, citato Menologio Henriquez, solum Venerabilem appellat.

Sedulii, in Græcia Episcopi, relatio Reliquiarum, quæ in Kiwinon monasterio reconditæ. Ita Dempsterus ad hunc diem: ejusque Depositionem refert ad xiii Junii. Iterum ad xxviii Decembris; Cavæ, inquit, Reliquiarum Seduli depositio et veneratio. Sed num de eodem omnino sint intelligenda nescimus. Ab hoc Græco Episcopo olus est Caius Sedulius, Scriptor antiquus, cujus festum ab aliis poni xiii Junii asserit Camerarius, ad diem xx Februarii. Colganus, in Actis Sanctorum Hiberniæ, xii Februarii eum collocat et solum Venerabilem appellat. Nos etiam de alio Sedulio Græco Episcopo, non audentes uni Dempsteri fidere, ac proinde certiora monumenta requirimus.

Kaninus, inscriptus est Catalogo Sanctorum Hiberniæ, ab Henrico Fitz-Simon excuso anno 1619: de quo alibi nihil legimus.

S. Joseph, Episcopus Ordinis Carmelitarum memo-

ratur in MS. Kalendario Carmeli Mechliniensis. In Acie bene Ordinata dicitur Episcopus Emaus.

Theodorus, regionis Agazi id est Æthiopiæ Rex, duodecimus eorum qui ex Salomonis stirpe sub annum 1300 ad thronum regressa, huc usque regnant. Vivit circa annum 1400, et laudatur in Hagiologio metrico istius gentis, propter festum ei a matre sua institutum. Sed festum istud non nisi profanarum epularum fuit, cui Regina mater animalium mactandorum copiam dederit, eorum pisces pluisse visum sit: rei autem fides penes Habessinios relinquitur.

Rodericus Martinez de Lara, Ordinis S. Francisci solitarius, sanctissimam duxit vitam in monte Rago prope Zamuram, cujus inventum corpus anno 1584 translatum: et aliqua ossa servantur Salmantiæ; ut scribit Gonzaga de Origine Seraphicæ Religionis par. 3 in Provincia S. Jacobi pag. 740 et 741, a quo beatus Pater appellatur; et Barezus, lib. 8 cap. 7, a quo Pater Frater vocatur. Arturus ad hunc diem eamdem suspicatur cum B. Roderico Robicio, de quo egit 27 Januarii, et allegat Waddingum ad annum 1584, scilicet in tomo 9, quem expectabimus, ut certi aliquid statuatur.

Ubertinus a S. Cassiano, in Hetruria, an. 1316. Georgius Albanus, in Piceno, an. 1437, S. Martinus a S. Maria, in Hispania, an. 1607, Agnes a Festo, Tertiaria ibidem, an. 1496, S. Francisci, vita Sanctitate illustres, ut Beati referuntur ab Arturo, et Agnes in Gynæceo.

Elisabeth Metymna. Virgo Carmelitana, inscripta Acie bene ordinatæ, quia post mortem alicui coronata apparuit, obiit 1674.

Margarita Dominici, Institutrix monasterii S. Agnetis terti Ordinis Franciscani, Fulgini, hoc die anno 1442 pietissime defuncta, ut Beata refertur a Jacobillo, inter Sanctos Fulgii et Umbriæ; atque in Martyrologio Franciscano et sacro Gynæceo Arturi, exemplo Waddingi ad annum, quo obiisse hic scribit, 1440 num. 21; ubi et epitomen vitæ habet. Ex ea tamen solum colligitur, privato affectu Religiosarum, intraque parietes claustrum talem haberi; publicum vero cultum nullum ectare, adeo ut ignotum etiam fuerit sepulcrum, quod anno 1588 23 Janii contigit illud, occasione reficiendi pavimenti, inventi atque aperiri: unde extractam capat nonnullaque ossa, necdum ab ingresso humore consumpta, et collecta in arcum, reverenter servantur a Sororibus, ejus anniversariam memoriam aliquam cum cultu S. Antonii de Padua conjungentibus. Si plus ei competere deceat aliquis, poterit alias defectus suppleri.

S. Eliseus Propheta induritur in MS. Divisionensi, ab aliis sequenti die xiv Junii.

S. Viti Martyris Translatio in Corbeiam Saxoniam, profertur a Ferrario, Cajetano, Saussayo de ea ad Vitam egimus xv Junii.

S. Luciniani Martyris Translatio Messanæ, indicatur a Cajetano in Martyrologio Siculo et Ferrario, citatis Menais: sed in Vita Sanctorum Siculis solum aliqua Translatio S. Luciani ex Menais deducitur, diciturque cultus antiquatus per Saracenum tyrannidem, nuper renovatus, nullo addito die, quare vereor ut de eodem, plus quam hic, possimus dicere, quando de illo agit Cajetano, xxviii Junii.

S. Regnobertus, Martyr in finibus Lugdunensium, indicatur in MS. Accincto et Kalendario, ab aliis xv Julii.

S. Felicissimus, cum sociis suis Romæ, proponitur in MS. Benzellensi S. Gudulæ. Videtur Diocletus S. Sixti Papæ, referendus vi Augusti.

S. Bartholomæi Apostoli Natalis in Perside, indicatur in MS. Corbetensi, Lucensi, et aliis. Ad Corporis adventus ad Liparam dicitur a Ferrario,

D. P.

D. P.

ab

- ab aliis obitus. *Quæ omnia erunt examinanda ad diem* xxiv Augusti.
- S. Eulogius, Archiepiscopus Alexandrinus, memoratur in *MS. Synaxario Ecclesie Constantinopolitaneæ, et cum versibus in MS. Chiffletiani et aliis. In Martyrologio Romano* xiii Septembris.
- S. Nicomedes, Presbyter et Martyr, Romæ, inscriptus est *MS. Florarum. Colitur is* xv Septembris.
- S. Gregorii, Armeni Episcopi, translatio facta hoc die indicatur in *Officiis propriis sui monasterii Neapoli, ubi corpus. Dies natalis est* xxx Septembris.
- S. Fidelis Martyris translatio celebratur a *Galesiis, et Ferrario; xxviii Octobris; prima autem seculo x Novocomi facta, refertur in Martyrol. Coænsi, in quo assignatur Natalis (quando et nos de eo) xxviii Octobris.*
- S. Elerius, Abbas sanctissimæ conversationis, refertur a *Hicne in Appendice, quod natalis ignoretur, Idem fuit Menardus, Hunc retulit ad xiii Junii Wilsonus in Martyrol. Angl. et sequuntur Ferrarius atque Alfordus. Verum quia de cultu et die natali nihil certi jam scimus, de eo cum S. Wenefrida, in cujus Actis de ipso agitur, ut Magistro ejus et Vita scriptore (uti nonnulli volunt) agi poterit ad illius sanctæ diem* iii Novembris.
- S. Genesius, Archiepiscopus Lugdunensis, memoratur a *Bucelino in Menologio Benedictino: de eo egimus xiv Aprilis inter Prætermisssos, promissimusque agere de eo, die quo traditur obrisse, aut quando colitur in Calensi monasterio, ubi Reliquiæ servantur* i aut iv Novembris.
- S. Andreae Apostoli Translatio ad Beneventum, indicatur a *Grevenio et Canisio. De ea agendum ad ejus diem* xxx Novembris.
- B. Theobaldi, cœnobii Vallium Cernaji Ordinis Cisterciensis, Translatio secunda corporis, in decentiorem thecam; indicatur a *Claudio Chalemoto. Ejus depositio seu natalis celebratur* viii Decembris.
- D. N. Jesu Christi Nativitas a *Captis et Habesinis hoc et quotibet mensis ejusque Coptici die xxix sollemniter recolitur, a Latinis et Græcis semel tantum, idque* xxv Decembris.

DE SANCTA FELICULA

VIRGINE ET MARTYRE ROMÆ

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G. II.

De Actis ex Passione S. Domitillæ; antiquo cultu, pluribus plurimum corporibus, sub ejusdem nominis veneratione.

SUB DOMITIANO

Coluntur ad diem xii Maji SS. Nereus et Achilleus, Eunuichi; et S. Flavia Domitilla, Virgo Romana, Martyres Terracina in Latio, sub finem primi seculi: quorum Acta ex plurimis perretustis MSS. optime fidei illustravimus. His inseruntur capite iv vita et obitus S. Petronillæ, ac martyrium S. Feliculæ et Nicomedis Presbyteri, ex responso Marcelli Romani Christiani, ad ductos Martyres Nereum et Achilleum, Terracina misso: et quidem num. 15 narrantur Acta S. Petronillæ: quæ cum a Flacco Comite in uxorem expeteretur, factum est, ut trium dierum acceptum spatium Virgo sanctis jejuniis et orationibus occuparetur, habens secum sanctam Virginem Feliculam, collectaneam suam, in Dei timore perfectam: ubi MSS. aliqua, pro Collectaneam (quod magis probè) Collectaneam habent: quod non est a delicata indole puellarum, nocturnam solitudinem naturaher formidantium, alienum, adeoque non prorsus improbandum. Deinde eadem Petronilla tertio die, ut Christi Sacramentum accepit, reclinans se in lectum, emisit spiritum. Factum id est die xxxi Maji, quo reliquo Acta S. Petronillæ exposuimus At mar num. 16 martyrium S. Feliculæ Virginis in jam dicto responso Marcelli ad SS. Nereum et Achilleum, ita explicatur.

2 Flaccus autem vertens animum, dixit ad Feliculam: Unum tibi elige e duobus; aut esto uxor mea, aut diis sacrificæ. Cui S. Felicula respondit: Nec uxor tua ero, quia Christo sacrata sum: nec immolabo idolis, quia Christiana sum. Tunc Flaccus tradidit eam Vicario, et fecit eam in tenebroso elandi cubiculo, sine cibo per septem dies, in quo dicebant ei uxores custodum; Quare vis mala morte mori? Accipe virum nobilem, divitem, juvenem, elegantem, Comitem, et amicum Imperatoris. Audiens hæc Felicula, nullum sermonis objiciebat

omnino responsum, nisi hoc; Virgo Christi sum, et præter ipsum, nullum omnino accipio. Ejecta autem post septem dies ducta est ad virgines Vestæ, et ibi per alteros septem dies sine cibo permansit: nulla enim ratione potuerunt eam ad hoc adducere, ut de earum manibus cibum acciperet. Post hæc levata in eculeo, clamabat dicens: Modo cœpi videre amatorem meum Christum, in quo animus fixus est. Dicebant autem omnes ad eam, et ipsi qui torquebant eam: Nega te Christianam esse, et dimitteris. Felicula autem clamabat: Ego non nego amatorem meum, qui propter me felle cibatus, aceto potatus, spinis coronatus, et cruci affixus est. Post hæc deposita et præcipitata est in cloacam.

3 Sanctus autem Nicomedes Presbyter, in speculis positus, occulte levavit corpus, et pernoctanter in biroto perduxit ad cassellam suam, septimo milliaro ab Urbe Roma via Ardentina, et ibi eam sepelivit: in quo loco fructificant orationes ejus usque in hodiernum diem. Pervenit autem ad Flaccum hoc fecisse Nicomedem Martyrem, et fecit eum teneri. Hujus dein martyrio et sepultura narratis, ita caput illud concluditur. Expliciuunt scripta Marcelli, misa ad Nereum et Achilleum. Incipiunt rescripta de passione eorum. Quæ ibidem exponuntur, et Birotum diximus esse vehiculum duarum rotarum. Dies natalis S. Nicomedis est xv Septembris, et S. Felicula creditur, die xiv post obitum S. Petronillæ passa, hoc xiii Junii, et quidem sub Domitiano Imperatore; uti de Nicomede habent Usuardus alique cum Breviario Romano.

3 Ex Assyria Romam venisse dicitur tempore Gordiani Imperatoris, qui Romanum suscepit Imperium, non anno ccxlvii, ut in hisce Actis legitur, sed anno ccxxxviii, cum jam tertio anno Pontificatum Romanum administraret S. Fabianus Papa, illustratus a nobis

torquetur in eculeo;

enctaque præcipitatur in cloacam: F

et sepelitur via Ardentina.

D. P. Acta hæc pro-
lixiori sermo-
ne Meldis de-
ducta.ea mortua
reca: at nube-
re Flacco:quapropter
afflicta fame

A 4 *Est extra, sed prope muros Meldensis urbis in Gallia, S. Pharonis monasterium, ubi S. Fiacrii, xxx Augusti die recolendi, corpus requiescit, miraculis celeberrimum. Huc pertinuisse existit in insigne membranum Legendarium, a quadringentis circiter annis exaratum, cujus fragmentum Divione in Burgundia reperimus anno MDCLXII apud Consiliarium le Mare. Continebat enim, non solum S. Fiacrii Vitam et Miracula, verum etiam in margine manu vetusta, currente tamen, adscriptum erat Responsorium de S. Fiacrio proprium cum Collecta. Ibi eodem grandiori caractere inveniebatur Sermo in natali S. Feliculae, cujus, in novem Lectiones distributi, exemplar nobis sumpsimus hoc principio; Videns impiissimus, nihil se in Petronillae pedissequam effecisse; altera viperiis instaurans arma venenis, coepit de Feliculae interitu cogitare. Haec verba, cum non sint apta Sermonem inchoare, sed potius ostendant seipsa partem esse sermonis prolixioris, quo vel tota S. Domitillae Acta, vel Morcelli de S. Petronilla Feliculaeque narratio rhetorice extenta fuerat; non censui ea compositione excedenda magnam gratiam iniri a posteritate posse, quae nec integrum opus habitura esset, nec quidquam novi ad historiam pertinens inde docenda. Interim non potui non cogitare, in isto vel alio, ubi S. Fiacrius adeo peculiariter colitur, monasterio, specialiter vixisse cultum S. Feliculae, propter insignes Reliquias aliquas, sub eo nomine illuc olim allatas, eo quo infra dicemus modo.*

ubi forte Reliquia.

G. H. Nomen inscriptionis antiquis Fastis:

Corpus allicujus S. Feliculae in aede S. Praxedis;

hujus putatur esse in aede S. Laurentii in Lucina.

B 5 *Antiquissima memoria ejusdem S. Feliculae, ut Romae passae, est in apographo Martyrologii Hieronymiani Epternacensi, pro quo in aliis apographis per errorem amanuensium legitur Feliculi. Genuinum Bedae Martyrologium, Romae S. Feliculae. Usuardus vero ab hac Sancta hunc diem ita auspicatur: Idibus Junii, Romae via Ardeatina, Natalis S. Feliculae Virginis et Martyris: quae nolens nubere, nec idolis immolare, tradita est cuidam Vicario: qui fecit eam, perseverantem in confessione Christi, post tenebrosam custodiam, et famis inopiam, levare in eculeo, et sic demum deponi et praecipitari in cloacam. Ado denique omnia ferme ex Aetis supra relatis profert; et omnes recentiores illis consentiunt, cum hodierno Martyrologio Romano, ex Petro de Natalibus, lib. 5 cap. 12.*

C 6 *Via Ardeatina, ex Via Appia statim ab urbe deducta, procedebat Ardeam, in qua sepultum fuisse S. Feliculae corpus supra diximus; quod inde translatum fuisse constat; sed quonam delatum, et ubinam nunc asservetur, non consentiunt auctores. Carolus Bartholomaeus Piazza in Sanctuario Romano, ad hunc xiiii Junii asserit esse in Ecclesia S. Praxedis, ibique festum celebrari. Contra Octavius Pancirolius, in Thesouro abscondito Urbis Romae, regione 2 ecclesia 42, ait Feliculam ibi aliam coli, sed nesciri quomodo: neque enim vel eam esse, de qua hic agimus: vel aliam, quae ab Adone refertur ad v diem Junii; quando et nos illam retulimus, ex antiquissimis Martyrologiis, Romae cum aliis xxiv ibidem nominatis, passam. Hunc autem notat Pancirolius non appellari Virginem: sed regione 5, ecclesia 5 affirmat, corpus S. Feliculae Virginis, a quodam Canonico olim Collegiatae Ecclesiae S. Laurentii in Lucina, nomine Benedicto, repertum in via Ardeatina, et translatum ad hanc ecclesiam, tempore Paschalis II Papae, anno Pontificatus ejus xii, Christi mxx. Confirmat id Pompejus Ugonius in Historia Stationum Romae per Quadragesimam celebrandarum, Statione 24, qua die Veneris post tertiam Dominicam Quadragesimae in dicta Ecclesia S. Laurentii in Lucina habetur; asserens sub altari majore servari corpora S. Feliculae Virginis et Martyris, et aliorum Sanctorum. Antonius Gaonius, in Historia Sanctorum Virginum Romanae Junii T. III*

rum, post relatum Vitam S. Feliculae, Virginis et Martyris, addit; corpus ejus asservari in ecclesia S. Laurentii in Lucina. D AUCTORE G. H.

7 *Ranuccius Picus, in Theatra Sanctarum urbis et territorii Parmensis, inter illos recenset S. Feliculam, Virginem et Martyrem ad xiii Junii; arbitratus, sacrum ejus corpus eo translatum anno mcccexxvii, die iii Junii, ad ecclesiam Parochialem S. Pauli, et depositum in arca marmorea, et supra mausoleum, a Nicolao Barcio Rectore compositum hoc epitaphium.*

Est item ali-quod Parmae,

Marmore sub modico jacet hic Felicula Virgo,
Romani dudum sanguine nata patris.
Mors sua sub Flacco, nituit certamine lustris,
Vita sibi aeternis competit Elysiis.
Cur modo sit Pauli translatum corpus in aede,
Annales memorant: disce viator: abi.

Haec ibi: quibus addit Ranuccius, Historia hujus Annales debere accurate examinari, et in statera veritatis expendi. Dicit autem corpus illud a duobus Parmensibus Romam peregrinatis acceptum, cum alter illorum gravi infirmitate oppressus, ab hac S. Felicula, ab altero implorata, fuisset liberatus. Male autem addi corpus e tumulo in via Ardeatina levatum: quia corpus illud tempore Pontificatus Paschalis secundi ex dicto loco fuerat translutum ad ecclesiam S. Laurentii in Lucina: adeoque a dictis duobus peregrinis in corpus illud aut pars aliqua ex dicta ecclesia debuisset translata fuisse. Interim scripsit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, in Annotatione ad hanc Vitam, hanc Pisis et Parmae coli; Parmae etiam corpus in aede S. Pauli asservari, attestantibus Tabulis ecclesiasticis. Addere sic etiam potuisset nomen urbis Papiae: nam inter Sanctos, quorum corpora Imperator Otto II in ecclesia ibidem a se erecta, nunc S. Felicis dicta, in subterraneo Oratorio tribus arcibus condidit; etiam recensetur S. Felicula, in eadem cum S. Marina arca quiescens. Fulda quoque in Germania dicuntur haberi, pleraeque Reliquiae notabiles S. Feliculae, Virginis et Martyris; eaque de causa festum istud agitur sub ritu Duplicis 2 classis. Quid ergo statuendum, si corpus S. Feliculae Virginis et Martyris adhuc servetur in ecclesia S. Laurentii in Lucina, ut pretendunt Patres Clerici Minimi, qui jam dictam ecclesiam obtinent. Utique dicemus, quod, ut nomen Felicis pro viris assumptum, fuit adeo commune, ut subinde in una classe plurimorum Martyrum tres quatuorve reperiantur, Felices appellati; ita Feliculae nomen feminis inditum, potuit commune fuisse pluribus ejusdem sexus Martyribus; sed vulgari jam, usu dicam an abusu, recurri ab omnibus, talem nactis, ad praecipuam aliquam istius nominis; et inde oriri confusionem, toties nobis molestum. Multo consultius actum fuisset a Parmensibus, si pro die cultus dictae Feliculae, fuisset assumptus iii Junii, quo supra affirmatur dictum ejus corpus fuisse translatum. Id suadere Papiensibus videtur Jacobus Gualla, in Sanctuario urbis ejus lib. 5 cap. 18, cum inquit; Genus martyrii referre non debeo, quoniam ex antiquis Chronicis, quae eo coronatam testantur, illud non didici; addere potuisset, neque locum, neque diem. Dedimus nos hactenus tres Feliculas Martyres Romanas, scilicet xiv Februarii, v Junii et hoc xiii. Quibus plurimae aliae hujus nominis, ut diximus, Martyres fuerint, quoniam notitia paulatim eruitur ex Martyrologiis, vel cum ipsis sacris corporibus reperta, vel etiam ad eruentis arbitrium iisdem nuper aptata. Sic opud Masnum, in Bononia perlustrata proponitur hoc die, S. Felicula Virgo et Martyr, propter Reliquias ejus asservatas apud Patres S. Mariae Gratiarum in platea S. Mamoli, et S. Catharinae de Saragossa dictae. Ita et corpus S. Feliculae Virginis esse in Praemonstratensi Bonaspei coenobio juxta Binchium, asserit Rayssius,

E et Papiæ et Fuldae.

F Unde ea confuso?

Reliquiae Dononae, et in Belgio, sed diversarum.

A in Hierogazophylacio Belgico pag. 119. Sed hic addit esse ex undecim millibus Coloniensibus. Quidni et si-

mili occasione idem quoque nomen inditum alibi et aliis D sit?

DE SS. JANUARIO ET SILVANO, MARTYRIBUS ROMÆ.

Notitia ex Martyrologio Hieronymiano.

G. H.

XIII JUNII.

Vetustum Martyrologii Hieronymiani apographum, ex MS. Corbeiensi Parisiis excusum, ad hunc XIII Junii sic habet: Romæ milliaro septimo, Feliculi, Januarii, Silvani. Pro nomine Feliculi, apographum antiquius Epternaense habet nomen Feliculæ, et huic consentiunt reliqua Martyrologia, uti jam diximus. Igitur SS. Januarium et Silvanum arbitramur Martyres esse, a S. Felicula sejunctos; sed eodem die coronatos, eademque via Ar-

deatina, et fortasse eadem in casella Nicomedis sepultos.

2 Scimus quidem die x Julii coli septem fratres, filios S. Felicitatis Romæ passos, interque eos nominari Januarium et Silvanum. Verum cum hi iterum in eodem Corbeiensi codice ad dictum x Julii referantur, arbitramur hosce duos debere, aut saltem posse diversos ab illis statui, et ut tales ulteriori virorum antiquitatis amantium examini proponimus.

Videntur esse diveri a synonymis filiis S. Felicitatis.

B DE SANCTO VICTORINO MARTYRE, E

EPISCOPO ASSISIENSI IN UMBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. H.

de Sancti cultu, vite Actis, elevatione corporis.

CIRCA AN. CCL.

Assisium urbs clara.

Assisium, antiqua Umbria civitas, et nobile quondam Romanorum n.unicipium, inter Fulginium atque Perusiam sita est in monte. Hæc post varias calamitates, a quingentis annis maximam claritatem accepit, ab ibidem natis, ditissimeque moratis, ac tandem depositis Sanctis celeberrimis duobus, Francisco scilicet, Ordinis Minorum institutore, et Clara, cui suam originem nobilissima Clarissarum p.opago debet. Non defuere tamen primis Christi seculis præclari athletæ, qui eandem urbem ejusque diæcesi Christiana religione illustrarunt, et Sanguine effusi irrogarunt

cipes et Reges Romanorum nominant. Post Gordianum cum Philippi, post hos Decii regnarunt, patres ac filii; tum Gallus cum Volusiano et Valerianus cum Gallieno. Sub quibus autem horum, et quo anno, S. Victorinus martyrii palmam assecutus fuerit. Acta non indicant, ideoque prudenter silet de tempore Ferrarius. Circa CCXLV id factum arbitratur Ughellus: Jacobillus rem differt ad persecutionem Decii, et annum CCLIII.

4 Acta in ipso martyrio finiuntur: quibus ista addit Jacobillus, Christiani ejus corpus acceperunt, et magna cum devotione et lacrymis sepelierunt juxta Texium fluvium: tabulæ topographicæ appellant Chisciium, qui ex duorum miliarium intervallo, civitatem ad Occidentem præterfluit, ab Apennino ex Statu Urbinate in Tiberim decurrens. At cessante persecutione contra Christianos, et pace sub Constantino Imperatore adducta, eodem in loco, ubi corpus depositum fuerat, constructa est ecclesia ad honorem dicti S. Victorini; et in ea sacrum ejus corpus collocatum, ibidem per mille fere annos ab ejus martyrio quievit, usque ad tempora Frederici secundi Imperatoris; scilicet quando is a Gregorio IX fuit excommunicatus, et cepit pro ipso factio Ghibellinorum, contra Guelfos summo Pontifici adhærentes. Tunc veriti Assisienses ne sacrum corpus, ut alibi factum erat, auferretur; ex antiqua ecclesia, que foris extra civitatem existebat, ipsum transtulerunt in urbem, ad ecclesiam monasterii Abbatialis S. Petri, quæ erat Monachorum Ordinis S. Benedicti; et in lapidea urna depositum, sub altari collocarunt: ubi hætenus habuit publicam venerationem.

Corpus sepultum.

F deinde in ecclesia illi erecta depositum;

translatum denique ad ecclesiam S. Petri;

elevatum anno 1612

S. Victorini cultus,

C

2 Talis fuit S. Victorinus, qui a S. Fabiano Pontifice Romano Sacerdos et Episcopus Assisiensis creditur ordinatus, ibidemque post plurimos ad fidem Christi perductos, et varia certamina tolerata, capite plexus fuit hoc XIII Junii; quo in urbe et tota diæcesi festum ejus solenni cultu celebratur. Aliqua vitæ et martyrii Acta, non ubinodam antiqua, ex Sermone pro die natali composito, reperimus Romæ anno MDLXI, apud R. D. Joannem Baptistam Murum Romanum, S. Angeli in foro piscium Canonicum, qui inter sua Collectanea habebat exemplum, transmissum a R. Domino Vicario Episcopi Assisinatis per D. Franciscum Bellhominem. Horum autem Actorum compendia ediderunt, Ferdinandus Ughellus, tomo primo Italiae sacræ in Episcopis Assisiensibus, cujus Sedis S. Victorinum secundum Episcopum statuit; et Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiae, ad hunc XIII Junii; quo etiam die ejusdem meminit idem Ferrarius in suo Catalogo generali. Ludovicus Jacobillus Italice Acta ejusdem Sancti similiter deducit, inter Vitæ Sanctorum Umbriae.

Vita ex MS.

ejus Compendia edita.

Tempus martyrii.

3 Ex Assyria Romam venisse dicitur tempore Gordiani Imperatoris, qui Romanum suscepit Imperium, non anno CCXLVI, ut in hisce Actis legitur, sed anno CCXXXVIII, cum jam tertio anno Pontificatum Romanum administraret S. Fabianus Papa, illustratus a nobis ad diem xx Januarii. Nec obest quod Acta, Prin-

5 Anno MDCLII die vi Aprilis, fuit lapidea urna aperta, et in ea inventum corpus S. Victorini, et prope illud minor cistula, plena ossibus sacris sociorum S. Victorini. Postea die xx Aprilis facta est solennis supplicatio, cum magno accursu civium et externorum: in qua, præter hoc S. Victorini corpus

A corpus et adjuncta ossa, fuerunt portata corpora S. Innocentii Episcopi et Norii Martyrum, Roma accepta. Post decem deinde dies, quibus omnia pariter, cum nobili apparatu et diligenti custodia, publicæ venerationi ibidem exposita, translata fuerunt ad medium altaris majoris dictæ ecclesiæ S. Petri. Corpus scilicet S. Victorini, cum sacris ossibus sociorum, fuit novæ urnæ marmoreæ inclusum; ad latus autem dextrum positum fuit urna corporis S. Innocentii, Episcopi et Martyris; et ad latus sinistrum altera urna S. Norii Martyris, cum devota inscriptione lapidi insculpta: ubi ad præsentem diem quiescunt ad publicam venerationem. *Hæc Jacobillus edidit anno MDCXLVII. At postea anno MDCLXI sub finem Tomi tertii adjunxit Catalogum sacrarum Reliquiarum, in Umbria adservatarum, et pag. XI agit de his quæ Assisi hoc tempore sunt in veneratione; in dicta autem ecclesia Abbatiali S. Petri ait esse corpus S. Victorini Episcopi Martyris, et corpora circiter quinquaginta Hispellensium; qui fuerant a S. Victorino ad sanctam fidem conversi, et deinde Assisii martyrio coronati. In ecclesia vero Cathedrali corpora S. Innocentii Episcopi et Martyris, et S. Norii Martyris, ex cœmeterio S. Callisti Roma accepta, atque ad diem XX Aprilis anno MDCXLII translata. Hæc Jacobillus Fulgini et scripsit et curavit excudi, anno MDCLXI, cum nos anno præcedenti fuissetus apud eum hospitali, multa ab eo docti, multis etiam insignibus monumentis donati.*

et urnæ marmoreæ inclusum:

cum 50 circiter Martyribus ab eo conversis.

VITA

Ex MS. Joannis Baptistæ Mari.

Beatus igitur a Victorinus, in regno Assyriorum illustri genere natus, nobilem sui ingenii prosapiam nobilitate morum ingeminans, nobile agere cœpit officium. Ut enim de Assyria, quæ Latino sermone c Luminosa interpretatur, populo Assisinati, in regione Umbriæ in mortis et infidelitatis tenebris ambulanti, lumen Christianæ fidei oriretur; vir Dei, adjunctis sibi quibusdam suis Sodalibus, non sine instinctu divini consilii, tempore Gordiani Imperatoris, qui anno Domini d ducentesimo quadragesimo sexto Romanum suscepit imperium, ut Apostolorum visitaret, limina, Romam venire decrevit. Quo pervento; a e Fabiano Papa, qui tunc Ecclesiæ Dei præerat, honorifice susceptus, cognito quod hic vir sanctus Victorinus morum esset honestate conspicuus, fidei zelator ferventissimus, et Christianis literis non mediocriter eruditus, ad Sacerdotii gradum promotus, postmodum ab eodem beatissimo Patre in Assisinate urbis Episcopum ordinatus, ad prædicandum verbum Dei in Umbriam provinciam, quæ nunc Ducatus Spoletanus dicitur, destinatur.

2 Cum igitur vir Dei Victorinus, de ipsius beatissimi Patris jussu, in præfatam provinciam pervenisset; et non longe a castro quod f Spelum dicitur, puerum jam plus minusve quinque annorum reperisset, qui lingua balbutiens minime solutam proferebat loquelam; usum linguæ ad plenum sibi restituit. Hujus enim sancti viri moris erat, ut post titulum Christianitatis, in quo cuncta fides, quandoque [ratio] salutis in Domino exigebat, primitus alicujus miraculi virtutem operabatur. Igitur a viro Dei, ejus foret filius interrogatus infantulus, tunc diserte matrem et patrem indicavit suum, ac ad civium turmas, solute loquebatur, dicens: Homines venite, et videte, qui mihi tribuit loquelam, in nomine omnium Conditoris rerum. Cuncti audientes mirabantur, et ad invicem dicebant, alii, quia

a
b
Romam profectus,
c

d
e
c
a S. Fabiano Episcopus Assisensis ordinatur.

HisPELLI sanat balbutientem:
f

Jupiter est; alii, quia Hercules, aut aliquis aliorum Deorum, qui tale potuit patrare miraculum. Tandem perquisitum invenerunt eum inter confinium Assisinatorum, et eorum provinciam. Unus horum interrogavit eum, dicens: Cujus conditionis es? vel unde venis? aut quo pergis? Ad quem S. Victorinus ait: Filius cujusdam hominis, conditionem uam me spero habere vobiscum: a Domino missus sum in hanc patriam, illius serere verbum; quod qui crediderit, et contagia falsorum deorum respuerit, ac in nomine sanctæ et individuae Trinitatis crediderit, ac eadem trina specie baptizatus procul dubio non solum suum statim cognoverit factorem, sed amissum protoparentis gaudium mox se acquisivisse gaudeat. Cui omnes una voce dixerunt: Quare patres nostri istum non cognoverunt Deum? et falsos, quos nos habere tu dicis, non repulerunt? Ad quos B. Victorinus ait: Et vos cur non audistis balbutientem loqui, priusquam a me, in nomine Jesu Christi lingua ipsius solveretur? nisi quia neque Prophetas neque Patriarchas ad vos Dominus mittere hactenus dignatus est, qui vobis illius darent doctrinam. Ad quem illi: Quomodo ista quæ dicis, vera probaveris; ut in eum, quem prædicas, credamus.

D
ex MS.
prædicat ibi
Adem;

E

3 Tunc respiciens cæcum, qui a cunabulis infirmitate quadam lumen perdidit, qui per eorum quæ tendebant veniebat viam; vocavit eum ad se, et ait ad illos: Si istum, invocatione ipsius qui cuncta ex nihilo creavit, per ejus fidem illuminavero, credetis in eum? Cui una aiunt: Credemus, et omnia quæ narras faciemus. Tunc almus Victorinus spuit in terram, velut noverat sui magisterium magistri; et linivit oculos ejus, invocans trinum eundem ipsum et unum Deum; et statim apertis oculis ejus credidit in eum, per cujus invocationem est illuminatus; et fide recepta baptizatus est: ac omnes qui antea sponponderant se credituros, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Baptizati sunt, et cum eo perrexerunt Assisium.

cæcum illuminat,

mox baptizatum

cum aliis.

4 Cum autem venissent Assisium, in introitu civitatis invenerunt Præfectum ipsius urbis, nomine Dagnum g. Quos ille intuitus astute eos interrogare cœpit, qua de parte venirent. At illi protinus respondentes, dixerunt: Nos ex h Orientis partibus venimus, a Deo missi repellere a vobis superfluum idolorum culturam. Iratus autem Præfectus, arrepto baculo eos nimium cædit, dicens: Tu sub mea dominatione memetipsum vituperas? Cui Sanctus ait Victorinus: Tua dominatio tantum valet, quantum a Domino permittitur, quia omnis potestas a Domino Deo est, sive justa sive injusta; ac potestate minime quilibet utitur, nisi quantum ipse permittit. Unde scire te volo; ut illum acquiras, qui potestatem tuam diminueret et ampliare potest. Ad quem Præfectus: Trade illum, qui hanc potestatem habet mihi, et ditabo te magnis muneribus. Cui S. Victorinus respondit: Ego tua munera nolo, sed tamen si acquieveris mihi, potentem tibi hunc ostendam, qui talem tribuit potentiam suis, quod neque hic, neque in futuro perdent eam, Cui Præfectus ait: Tu istum times, aut nominare non vis. Cui S. Victorinus dicit: Ego eum polluto ore aut temerarie nominare non audeo; quia non est Deus noster, sicut dii vestri insensati, qui effigiem habent hominum, sed vacua sunt iustus opera. Tunc Præfectus, nullo furore turbatus, cunctos jussit in carcerem trahi, quoad cogitaret, quibus suppliciis eos perderet, quod factum est. Nam diebus octo retrusis in carcere, S. Victorinus multos i quos ibi invenit, ad fidem Christi convertit; et multi infirmi, diversis languoribus laborantes, per eum quotidie sanabantur.

A Præfecto Assisienti baculo cæditur

g

h

F

cum suis carceri inclusus multos convertit; et xgros sanat

i

- A 5 Octavo autem die jussit Præfectus tribunal præparari, et ante exhiberi Sanctos : quos ut vidit, dixit : Boni homines videmini, bonum poteritis habere consilium, si titulum Christianitatis deponitis, et nostros immortales deos colere cœperitis. Tunc pariter Sancti respondentes, dixerunt : Nos nullam speramus bonitatem habere, nisi per fidem illius, de quo canitur, Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona. Quibus ait, Præfectus : Ergo dii nostri non fecerunt omnia quæque bona ? Cui unus de Conversis magna cum fiducia ait : Nos enim vestri noti et vicini sumus, ac paulo antea sperabamus, quod magnum aliquod esset in diis tuis : sed postquam a famulo Dei veritatem culturæ veri Dei cognovimus ; vere, Præfecte, scias, quia idola vana et surda amplius nusquam colimus. Nam dæmones illos scimus, et mortales deos fallacia plenos, ac per fallaciam et malitiam eorum alii mortui sunt gladio, alii diversis suppliciis sunt interempti. Sed postea homines cæcati a diabolo, cœperunt eos quasi deos [colere]. At Præfectus iratus jussit suis militibus decollari eum : decollatus est autem non longe a civitate, juxta viam quæ Tescio *k* tendit. Eadem hora S. Victorinus cum Sociis suis tulit corpus ejus, ac sepelivit cum magno honore.
- 6 Tunc Præfectus præcepit ut Sancti reducerentur ante eum : qui cum venissent, et B. Victorino : Tu omnia mala operatus es in patria nostra : homines avertisti a cultura deorum suorum : me meoque deos vituperasti : et adhuc te patiar. At si recuperare salutem nostrorum velis deorum, poteris meam habere amicitiam, et dabo te magnis facultatibus. Cui S. Victorinus ait : Putabam te jam ab insanis tuis verbis recedere, ut verum, qui fecit cælum et terram, magnis virtutibus quas antea operatus est, cognosceres Deum. Tu nunc crudelior es quam antea. Eadem hora præcepit fornacem accendi Præfectus, et intus S. Victorinum mitti. Qui cum introisset, extincta est flamma, et in fornace sic psallebat, dicens : Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. Tunc Præfectus iratus vehementer, dixit : Per sua maleficia, cuncta vincit tormenta : sociosque ejus male attractari faciebat. Nam catenis eos cædi jussit ac plumbatis, et latera eorum cum ferreis unguis lacerari, ad ultimum omnes præcipitari in puteum, ac desuper rota cooperiri. Post tertiam autem noctem venit S. Victorinus abseense cum Christianis, et levavit corpora de puteo, ac sepelivit in pace.
- 7 Post hæc vir venerabilis Victorinus, non cessabat die ac nocte fidem Christi longe lateque dilatare, ita ut jam per totam provinciam Assisinatorum nomen Domini per discipulos beati Victorini polle-ret. Jam Præfectus longe a civitate eum esse putabat, [sed] de Paganis unus, cum vidisset ita promulgari nomen Domini per B. Victorinum, retulit quantocius Præfecto : O bone Præfecte, nonne Principes nostri sectam Christianorum exterminari jusserunt ? et unum nescis Victorinum, qui pene jam totam provinciam nostram convertit ac fidem Jesu Nazareni, quem Judæi crucifixerunt. Eadem hora Præfectus irate præcepit suis militibus, ut magno cum dedecore ante se eum reducerent. Qui cum abiissent, invenerunt juxta flumen, cum multis Christianis in clauso loco orantem. Quem cum invenissent, comprehenderunt illum rustice, scilicet per capillos alii, alii per manum, atque alii nimium cædendo, de oratorio ipse impellere cœperunt. Quid plura ? Per scopulos et spinas tandem Sanctum duxerunt ad conspectum Præfecti ; et unus eorum percussit eum valde cum pugno in facie, sed usque ad finem sui exitus, aperire ipsum pugnium minime
- valuit ; istud enim omnibus miraculum fuit propa-tulo, usque ad tempus mortis ejus.
- 8 Qui cum ita rustice detractus venisset ad Præfectum, talibus verbis ei loquitur Præfectus : Pietas Romanorum Regum multas docet portare injurias, atque sustinere flagitia ; et ideo, per hanc ego te tuaque maleficia patienter toleravi hactenus, et supportavi ; et adhuc te sustineremus, si tuam *l* juven-tuti compatereris. Sed quia minime te a tuis queo revocare propositis ; ideo duplicia tibi propono : aut sacrificia diis, aut diversis te tuamque perdam malitiam [tormentis]. Cui vir sanctus Victorinus cum magna constantia respondit : Tu tecum cogita, qualiter de manu diaboli te eruas, de me autem nullas oro te cogitationes habere : quoniam Deus, qui ad hanc me misit Provinciam, jugiter disponit et ordinat, et ipse me a tuis liberabit minis, si volue-rit : sin autem noluerit, tradet me tuis suppliciis, quæ mihi erunt [in gloriam], tibi ad damnationem. Unde jam permissum est a Domino meum tibi lace-rare corpus [pro] salvatione animæ meæ : et ideo quidquid mali est in corde recogita tecum, et in me citius exerce : nam sicut Dominus meus sponte subiit passionem, sic et nos libenter supplicia subimus pro ejus amore. Ad hæc Præfectus ait : Ego cogitabam usque modo a malo tuum animum revo-care proposito ; sed ut video mortem petis, vitam respicis, pœnam vis, salutem repellis, honorem fugis, decus spectas. Ad hæc S. Victorinus ait : Et hoc est mirabile, quia cum sis major cunctis istius civitatis, minorem ostendis scientiam omnibus te habere, qui morantur in ea : salutem negas scire quam dicis te habere : modo tu enarra, quid est salus, aut in quo speranda est salus. Cui Præfectus : Salutem magnam cuncti sciunt nostros habere deos, ac per illos gubernacula consistunt, et quidquid movetur, alitur, et nutritur. Ad hæc S. Victorinus respondit : Putabam quantumcumque tuum patefacere spiritualibus intellectum, et quia Dominus ait in Evangelio *m*, Nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, et vivat ; ideo quibus valni verbis Evangelicis te movi : sed ut video, oraculum David Prophetæ nimium obest tibi. Etenim de non convertentibus peccatoribus ait : Appone Domine iniquitatem super iniquitatem, ut non intrent in tuam justitiam : et iterum, Destruantur de libro viventium *n* Dei, ut inter justos non computentur.
- 9 Ad hæc Præfectus : Te tuaque superstitiosa verba amplius non sustinebo. Porro idcirco omnes pene concives mei irident me, et tu ipse de me, cum tuis verbis blandis, ridiculum facis ; proinde de duobus elige tibi unum, aut Martis aræ pone thus, aut supplicia præpara sustinere diversa. Cui S. Victorinus ait : si tua ego timuissem tormenta, non tam audaciter loquerer de Christo. Dominus meus ante passionem suos monuit discipulos, dicens : Cum audieritis prælia et seditiones, nolite terreri ; oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis est. Proinde, nec tuis verbis concutiar, nec blandimenta diligam : sed quod vis, jam, sicut prædixi, de meo corpore fac. Tunc statim Præfectus præcepit suis militibus, ut ad templum Martis illum ducerent, ut sacrificaret. Quem cum perdu-xissent, ibat psallendo dicens : Deus meus, in te confido, non erubescam. Cum autem pervenisset ad locum, dixit carnificibus : Sustinete paululum. Qui cum stetissent, oravit : Domine Deus omnipotens, cui cuncta famulantur elementa, atque cui omnia subjecta sunt in terris, et quidquid cœli ambitu continetur ; per quem cuncti peccatores sperant misericordiam habere ; exaudi preces meas, et quicumque me in tuo nomine clamaverint pro quacum-

l
omnes blanditias et minas rejicit.

E

Præfectum confundit,

m

Psal. 6, 2

n

F
et Marti adolere jussus.

Luc. 21, 9

que

idque facere recusans
o
capite plectitur.
p

A que o necessitate, statim eos ab omnibus eripe periculis, qui vivis et regnas trinus et unus Deus in secula seculorum. Cumque is ipse dixisset; Amen, carnifices repente aiunt illi: Surge, et Marti sacrificium offer: quibus ille ait: Deo meo soli sacrifico, ac jugiter usque ad finem refero laudes. Tunc unus ex eis exemit gladium, et decollavit eum sub monte p Jovis, juxta flumen quod Tescium dicitur, in Macerata villa, intrante Junio, die tertio-decimo: regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor, et gloria, in secula seculorum. Amen.

ORATIO.

Omnipotens sempiternus Deus, qui sanctum Victorinum, Præsulem Martyremque tuum, in agone certaminis tuo amore roborasti; adsis Ecclesiae tuae precibus, et da ut ejus triumphum recolimus in terris, ejus precibus adjuvemur in caelis. Per Dominum etc.

ANNOTATA D. P.

B a Apparet deesse exordium, et videtur fuisse Sermo, legendus in festo S. Victorini Episcopi et Martyris, sicut habet titulus.

b Suspectam mihi facit deductionem hanc nomen Latinum Victorini, potiusque crediderim Italum fuisse Sanctum: Assyriam autem huic irrepisse ex nomine Assisii, cui circumjectam Regionem fortassis Assisiam dixerint antiqui, unde Assyria facta librariis imperitis sit: idque verosimilius etiam mihi facit nomen Montis cui insidet, Asis Leandro Alberti dictus; sicut et Asius fluvius, ea regione præterlabens; Teccius Jacobillo, hæc Acta secuto, vulgo autem Chiasius, vel Chiusus inquit idem Leander; in tabulis tamen Jo. Antonii Magini, atque inde in Atlante Blaviano, constanter scribitur Chiascio, et Ponte di Chiascio.

c Hieronymo, in libro de Nominibus Hebraicis in Ezechiele, Assurim, interpretatur, Ignis illuminationum.

d Imo anno ducentesimo trigesimo octavo, ut supra dictum.

e S. Fabianus præfuit Ecclesiae ab anno 236 ad an. 250, quo obiit Martyr 20 Januarii.

f Hispellum, vulga Spello, inter Fulginium et Assisium, in monte, olim Episcopalis. Hinc vero etiam confirmatur, quod dici, non valde antiqua esse hæc Acta.

g Jacobillus huic Dagnum, a Decio Imperatore constitutum arbitratur. In Actis S. Christophori, apocryphus quidem, sed vulgatissimis, 23 Julii exentiendis, Rex Dagnus dicitur, passimque intelligitur esse Decius. Suspicio ego ex Daciano, notissime feritotis Præfecto in Hispania, sub Diocletiano et Maximiano, factum Dagnum.

h Licet Hispellum, unde veniebant, censeari possit ad Orientem Assisio sita, utpote ad Euro-Africum; mens tamen auctoris videtur alium sensum intendere, et Assyriam respicere, indeque secutos Victorinum sodales.

i Hos Septuaginta fuisse, asserit Jacobillus in Vita, ast de Reliquiis agens circiter quinquaginta censet: Ughellus, Populum illum universum ad Christum adduxit.

k Fortassis Teccium, non solum fluvii prædicti et infra dicendi nomen hic est, sed etiam oppidi ad illum olim siti, ipsique nomen dantis: si tamen recte scriptum est nomen.

l Parum apte tam juvenis hic inducitur Episcopus, ut ætas ejus possit commiserationem movere.

m Imo, apud Ezechielem, ubi cap. 18, 32, Nolo mortem morientis, et cap. 33, 11, Nolo mortem impii.

n Communis versio, Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur.

o Hujusmodi Martyrum morientium, pro se invocaturis, oratio, quam est frequens in sequioris notæ Actis, tam insolens est aliis, quibus res narrantur ut visæ, non autem ut cogitando comprehensæ.

p An is quem Montem Asis appellat Leander, in quo situm Assisium?

DE S. AQUILINA VIRGINE

MARTYRE BYBLI IN PHOENICIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus Actis, præcipuo cultu CP. et notitia apud Latinos.

ANNO CCXCIII.

Acta martyrii Græca

et Latina:

Bylus, Stephano Byzantio de Urbibus, dicitur urbs Phœniciae, omnium antiquissima. Memoratur Straboni, Ptolomæo, Plinio aliisque; inter Tripolim et Berytum, haud procul a mari sita. Hæc, inter prima Christi secula Episcopalis, Euthalium Episcopum habuit, qui S. Aquilinam, de qua nunc agimus, baptisavit. Damus Acta martyrii, quali post plurimum seculorum decursum composita dare possumus; eaque Latino-Græca. Hæc, Romæ invenimus in Bibliotheca Vaticana, in codice numero 1667 signato, quem arbitramur olim pertinuisse ad monasterium Cryptæ-Ferratæ, eoque usum Guillelmum Sirlentum Cardinalem, ac Latine translata Acta misisse ad Aloysium Lipomanum Episcopum Veronensem, qui ea inseruit parti secundæ tomi septimi Vitarum Sancto-

rum Patrum, et inde accepta edidit Laurentius Surius ad hunc XIII Junii. Eadem versione et nos utemur, sed ad Græcum textum collata correctaque. Meminit Actorum istorum Leo Allatius, in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 123, sed errore typographico dicitur Martyrium sancti Aquilini, cum sit S. Aquilinæ. Censet autem Allatius, non esse scripta a Simeone Metaphraste: et nos aucterem longe antiquiorem arbitramur. Illustris Sanctæ istius memoria est in omnibus passim et antiquissimis Fastis Græcorum, ut sunt Typicon S. Sabæ, MS. Synaxarion Ecclesiæ Constantinopolitane, pertinens ad Collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis; Basilii Imperatoris Porphyrogeniti Menologium; varia Menæa MSS. Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana, in quibus totum Officium

Memoria in Fastis Græcis

G. H.

F

D

EX MS.

A *Officium Ecclesiasticum de hoc Sancto proponitur. Ex his sua deprompserunt Maximus Cythærorum Episcopus ἐν βίοις ἁγίων, Antonius Arculus in Novo Anthologio sub Clemente VIII, jam citatus Sivletus in suo Menologio Græco, aliique Horologiorum auctores.*

2 *Officium prædictum composuit et adornavit S. Joseph Hymnographus, et more suo Canonem fecit acrostichum, cujus ad strophas singulas initiales litteræ hunc Versum cum nomine auctoris constituunt :*

cum Canone S. Josephi Hymnographi:

Δέγρου τὸν ὕμνον, καλλιπῆαι Ἀκυλίνα, ΚΩΣΗΦ.
 Quem Versum totidem litteris sic Latine reddes.

Accipe, Aquilina Καλλιπῆαι, Hymnum Iosef.

Καλλιπικίδας vocant Græci Matres, pulchra prole conspicuos; quod Epitheton addi Aquilinæ merito miraberis, cum in Euconio leges, Virginem duodeennem fuisse, quando martyriam fecit. Vel igitur sacer Poeta altiori sensu res, exit ad cortanæas, Christi fide per illum imbutas, quarum, etiam in tantilla ætate, spiritalis mater fuit; vel eo composito sic usus est, ac si scripsisset καλὴ πικίς, formula puella. Proprius ad historiam facit primus inter tres Similares Tomus, sic compositus, Νυμφὴν ἀδιάφορον, καλλωπισθεῖσαν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ γυνώσκοντες· τελευτῆεν τὴν μήτηρ σου τὴν φωτεινωτάτην, Μάρτυρ ἀθλοπόρε, καὶ προσκυνοῦμεν εἰσεβῆς τὴν τῶν λειψίων σου ἁγίαν λάρανα, τὴν ῥῶσον ἔβρουμένοι τὴν τῶν παθῶν πάντοτε, Ἀκυλίνα πανεύχαμε, οἱ πιστῶς γεραϊζαίρουτες. Sponsam intemeratam, et a Spiritu sancto ornatam te scientes, celebramus splendidissimam tuam memoriam, Martyr victrix certaminum; et religiose adoramus sanctam tuam Reliquiarum thecam; quia liberationem a passionibus semper consequimur, o celeberrima Aquilina, te ex fide laudantes. *Distinctus etiam loquitur Canon, Ode 8 Strophæ 3, Νύμφης ἀθρήπων θεραπειεῖ, καὶ οπελάυει ὁσίμοισιν λώδην τὸ ἁγίου σῶμα σου, Ἀκυλίνα, πανένδοξε, ἐν τᾷ ἁγίῳ καίμενον. Hominum morbis medetur, et dæmonum injurias arcet sacrum corpus tuum, in tumulto jacens, gloriosissima Aquilina.*

B in quo testimonium maculorum ad corpus.

3 *Ubinam vero? Bybli inquires: ubi (ut habet Euconium) ipsius Martyrium, sive ecclesia, memoriæ martyrii ejus dicata, est usque hodie; et ubi sanitates multæ divinitus perficiuntur. Existimo tamen non respexisse huc Josephum, cum Officium composuit; sed ad ejus corpus, vel ad notabiles ejus partes, Byblio Constantinopolim translata: hæc enim ordinari causa fuit peregrinos Sanctos solennius ea in Urbe colendi, atque propria Oratoria vel ecclesias ipsis struendi Virginem ac Martyrem. Sic autem Constantinopoli coli S. Aquilinam, vel solo probare possit Ephemeris metrica, unam ipsam hoc Versu proponens:*

Τῇ δὲ τρίτῃ καὶ δεκάτῃ Ἀκυλίνα λαιμὸν τμήθη.

Tertia cum decima jugulum scinditur Aquilina. Locum autem cultus describit Elogium, sive Epitome Actorum; cui in Synaxario Divionensi hoc proponitur Distichon:

Τὸν παστὸν εὐπρέπειε, λαμπρὴ Νυμφίε·
 Ἀκυλίνα σοι τέμνεται διὰ ξίφους.

Præclare Sponse, præpara thalamum tuum:

Aquilina pro te scinditur gladio caput.

4 *Ipsam Elogium, quod propter infra notanda munda transcribere supersedeo, sic passim finitur Τελεῖται δὲ σὺτῆς εὐνοχίας ἐν τῇ ἁγιοτάτῳ σὺτῆς μάρτυρείῳ, τῷ ὄντι ἐν τοῖς Φιλοξείῳ. Peragitur ejus sollemnitas in sanctissima ejus martyrio seu templo, quod est constructum in loco Philoxeni. Hoc autem esse Πλασίον τοῦ Φύρου, prope forum, indicat Synaxarium Claramontanum: quoniam et alium cultus locum addit; Ἐν τῷ περιτειγίσματι. In arabitu murorum Urbis. De hoc nihil in Constantinopoli Cangii lego, neque divino quum ejus ambitus partem Sancta sibi dicatam habuerit. De Philoxeno suggerit ille Georgium Colinum, in Originibus Constantinopolitanis scribentem, Philoxenum cum Constantino Magno Byzantium venisse, et cisternam, ab eo Philoxenam dictam, condidisse. At Cedreus, describens Lonsiacum Palatum, innuit, com cisternam dictam Philoxenam, quod peregrinis aquam præberet: quam Scilizæ prope Justinianæcum triclinium statuit. In isto ergo confinio fuit templum S. Aquilinæ Martyris prope forum Constantini; illudque antiquum; uti colligimus ex Chronico Alexandrino, in quo ad annum τ Justiniani, et Christi 531, dicitur templum S. Aquilinæ, usque ad fornices alterius portus in foro Constantiniano, flammis exustum esse. Sed postmodum fuisse restauratum, ex dicto Synaxario, imo ex Menæis excusus colligimus.*

D

Templum ejus Constantinopoli.

5 *Græcos secuti Latini, S. Aquilinam suis fastis inscripserunt. Genebrardus, Galesinius, Molanus, Canisius, Renatus Benedictus, Ariurus, aliique cum hodierno Martyrologio Romano, in quo ista leguntur. Bybli in Palestina S. Aquilinæ Virginis et Martyris, quæ annis duodecim nata, sub Diocletiano Imperatore et Volusiano Judice, ob fidei confessionem colaphis et verberibus cæsa, et, subulis candentibus perforata, demum percussa gladio, virginitatem martyrio consecravit. Baronius in Annalibus Ecclesiasticis retulit hoc martyrium ad annum 308 num. xvii. Verum jam tum ab aliquot annis resignant Imperium Diocletianus et Maximianus, cui tum præerant Galerius Maximianus atque Constantinus Chlorus. Cum autem in Actis, tum Græcis quam Latinis; dictum esset, S. Aquilinam agere annum decimum, subditur: Quo tempore Diocletiani Imperatoris annus septimus erat: is vero erat aut annis 308, quando is a die xvii Septembris Imperium sumpsit, aut annus sequens circa priores menses. At postea, cum apud Volusianum fortis et constans esset S. Aquilina in fide cunctanda, τὸν δὲ δέκα ἐτη ἄγουσα τὴν ηλικίαν, Erat duodecim ætatis annos tunc agens: ac proinde, quia hoc xiii die Junii martyrium consummavit, annum tunc fuisse ducentesimum nonagesimum tertium, arbitramur. Potuit tamen Volusianus Proconsul, fuisse, qui anno 261 Consul fuerat cum Imperatore Gallieno; aut certe aliquis ex ejus familia, cui dignitas Proconsularis fuerat collata; potissimum si descenderit ex familia Urbii Trebelliani Galli, qui cum filio Volusiano Imperium rexerat ab anno 261 ad 264, quo fuerunt ambo occisi.*

E Cultus apud Latinos

Tempus martyrii

sub Volusiano Proconsule.

F

ACTA MARTYRII

Auctore antiquo aute tempora Metaphrastis

Ex MS. Vaticano et interpretatione Sirloti.

Τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐρανόθεν ἐνανθρωπήσεως, καὶ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἐπιφανείας πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τῆς γῆς γενομένης, τῶν τε θαυμάτων δι' αὐτοῦ πεπληρωμένων, τοῦ τε κόσμου φωτισμένου, καὶ τοῦ ἀνθρωποπλάτου καταργουμένου διὰ τοῦ ἐκουσίου αὐτοῦ πάθους, τῆσθε χάριτος περιελάουσας εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἀναστάσεως, καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πιστοποιηθέντος, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἀνοδῆν καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδραν, οἱ Ἀπόστολοι λαθούτες τὰς αὐτοῦ παραγγελίας, τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ τὴν αὐτοῦ ἐκλήρυτον πίστιν· πολλῶν τε καταργουμένων διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, καὶ ἀπᾶς πάντων ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζωοποιημένου τῇ τοῦ Κυρίου βουλήσει, ἡ πίστις καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἐκραταιούτο· τῶν δὲ Ἀποστόλων πληρωσάντων τὴν διακονίαν, καὶ πρὸς Κύριον ἀπελθόντων, ὁ λόγος τοῦ αὐτοῦ κηρύγματος καθ' ὅλης τῆς γῆς πολλοὺς φοβεῖσθαι τὸν Κύριον παρεσκεύασεν.

Ἐν Βίβλῳ δὲ πόλει τῆς παλαιστίνης ἦσαν Χριστιανοί, οἵτινες ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καταγέθησαν τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον· εἰς αὐτῶν οὖν τις ἀνὴρ ὀνόματι Εὐτολμῖος ἠγάγετο μεθ' ἐαυτοῦ γαμετῆν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει. Ἄμνα δὲ τῶν ἀμφοτέρων συμβιωσάντων, παρέσχει αὐτοῖς ὁ Θεὸς καρπὸν, ὅτις τὰ τοῦ τυράννου ἄθεσμα κατήργησεν ὀνόματα. Συλλαβοῦσα γὰρ ἡ γυνὴ, ἐν τοῦ ἐαυτῆς ἀνδρός Εὐτολμίου, ἔτεκεν παῖδα, ἧντινα καὶ Ἀκυλίαν ἐπωνόμασαν. Ἄυτη γὰρ εἰς τὴν τῶν ἐτῶν θήσασα προκοπὴν, νέαν τε ἄρυσσα τὴν ἡλικίαν, τὰς τῶν ἀνύμων Βασιλέων εὐδωλικῆς κούρωσεν διατάξεις. Τεχθεῖσας γὰρ τῆς παιδὸς, καὶ τετραμνησίου χρόνου ἀρῶσας τὴν ἡλικίαν, ἀπῆνεγκεν αὐτὴν ἡ μήτηρ αὐτῆς πρὸς Ἑθαλίου τὸν Ἐπίσκοπον καὶ ἐσφράγησεν αὐτὴν ἐπὶ τῇ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ποιήσας αὐτὴν καταργουμένην· μετὰ δὲ πάλιν ἐτέρως δύο μῆνας τῷ αὐτῷ Ἑθαλίῳ προσήνεγκεν αὐτὴν, καὶ οὕτως τὸ ἐν Χριστῷ ἀπέλυεν φῶτισμα.

3 Καὶ γενομένης τῆς παιδὸς ἐνικουσιαίου χρόνου, ὁ πατὴρ αὐτῆς Εὐτολμῖος τὸν ἀνθρώπινον ἐν Χριστῷ ὑπέβηκεν βίον· ἔμεινεν δὲ ἡ μήτηρ αὐτῆς τρέφουσα τὴν παῖδα. Γενομένης δὲ αὐτῆς ἐπιαιετούς, ἐδιδάσκετο ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς πᾶσαν τὴν τῶν γυναικῶν ἐργασίαν. Ἢ δὲ ποῖς κραταιουμένη ἐν ἀξίῃσιν ἡλικίαις, ἐπληροῦτο Πνεύματος ἁγίου, προσείνουσα καὶ σεμνουμένη ἐν χάριτι Χριστοῦ. Γενομένης δὲ αὐτῆς δεκαετοῦς οὐκ ἐπαύετο διὰ παντὸς ἐπικαλουμένη τὸν Θεόν.

4 Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ βασιλείᾳ Διοκλητιανοῦ, ἔτους, ἐξοδόμου τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἔλθεέν τις Ὀυλοσιανός, ἀπόγονος τοῦ διοδουλου, τὴν τῆς ὑπατίας ἀρχὴν καὶ μὴ γινώσκων τὸν Κύριον, κρέατο θυώκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας ἐργάτας. Πολλῶν δὲ τῇ νίκῃ τοῦ Χριστοῦ στεφανουμένων, καὶ ἀθλων μεγίστων ὑπὸ τῶν ἀθλητῶν τοῦ Κυρίου αὐνομένων, ὁ διάβολος ἐήρα τὴν αὐτοῦ βουλὴν καταλυμένην ὑπὸ τῶν νικητῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ αὐτοῦ τέλους τὴν μαρίαν ἐπέφερον. Τούτων δὲ οὕτως γινομένην, ἡ μακρὴ Ἀκυλία, ὡς σεμνὴ παρθένος, ἐν αὐτῇ ἔχουσα θεογνωσίαν πολλήν, αὐτῇ ἀπερχομένη πρὸς τὰς συναλικας αὐτῆς, διελέγετο αὐταῖς κατεκκῆσταν ἡμέραν, λέγουσα· Ἄρτι τίς ὑμῖν ὠφέλειά ἐστὶν ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἢν σέβετε; Οὐκ οἴδατε, αὐ τοῖς ἐν αὐτοῖς πεποιθότες εἰς ματαίας ὑπόκεινται προσδοκίας, καὶ εἰς

Posteaquam Salvator noster Jesus Christus e caelo descendit, et homo factus est, et pro peccantium hominum salute in terris apparuit, ejusque miraculis abunde mundus ipse illustratus fuit, atque his quæ ultro passus est, diaboli, qui hominem circumvenerat, imperium exinanitum fuit, divinaque gratia, per gloriosam ipsius resurrectionem in mundum redundans, humanum genus ad fidem convertit; denique posteaquam e terra in cœlum ipse ascendit, et ad Patris dexteram sedit, Apostoli, acceptis ab eo mandatis, fidem ipsius per totum orbem terrarum prædicarunt. Cunque multi per Apostolicam prædicationem institerentur, et Dei ope adjuvante, omnes illi a sancto Spiritu illuminarentur: fides ipsa per totum orbem terrarum vigeat. Apostoli vero, cum suum munus complevisset, ad cœlestem Dominum ascenderunt, sed illorum tamen prædicatio faciebat, ut per universam terram multi Deum timerent.

Post fidem a Christo allatam,

et ab Apostolis prædicatam

E

2 Itaque in urbe quadam Palæstinæ regionis, quæ Biblos a dicebatur, erant Christiani homines, qui ab Apostolis b ipsis pietatis doctrina instructi fuerant, e quibus unus Eutolmius nomine, in urbe illa uxorem duxit: qui cum una sancte viverent, Deus ipse fructum et progeniem illis dedit, quæ nefaria tyranni decreta exinanivit. Cum enim femina illa ex Eutolmio viro suo concepisset, puellam peperit, quam et Aquilinam parentes nominarunt. Hæc cum paulo grandior facta esset, et ætatem adhuc tenellam ageret, de iniquorum Imperatorum cultu servanda constitutiones evertit. Cum enim puella ipsa quadrimestrem ætatem ageret, ejus mater ad c Enthaliū Episcopum illam tulit, quam in nomine Domini nostri Jesu Christi ille signavit, et catechumenam fecit. Post duos vero menses cum eandem ad Euthaliū ipsum mater portasset, puella Christi baptismo illuminata est.

a
b
S. Aquilina
Bibli nata
ac baptizata,

c

F

3 Quæ cum annum nonum ageret, ejus pater Eutolmius ex humana vita ad Christum migravit: mater vero puellam educabat. Itaque cum septem annos hæc ageret, a matre sua omnem institutionem mulieribus congruentem edocebatur; quæ quo ætate magis crescebat, eo magis Spiritu sancto implebatur, et Christi gratia decorabatur. Cum vero decimum annum ageret, numquam desinebat Deum ipsum invocare.

4 Factum est autem, Diocletiani Imperatoris anno septimo, ut Volusianus d quidam, homo nefarius et vera diaboli progenies, provinciæ Palestine administrationem acciperet: qui cum Deum ipsum non cognosceret, cœpit divinæ pietatis cultores insectari. Cum igitur Christi victoria multi coronarentur, et Domini Jesu athletæ certamina maxima recte sustinerent; diabolus ipse videns consilia sua a victoribus Christi militibus destrui, omnem insaniam ac furorem effundebat. Quæ cum ita fierent, beata et honesta virgo Aquilina multam Dei notitiam habens, æqualesque suas conveniens, et quotidie cum illis colloquens: Quenam, inquit, utilitas vobis est ab idolis, quæ vos colitis? An ignoratis, quod qui fidem in istis collocarunt, vanam expectationem,

d
persequente
istic Christianos
Volusiano,

ostendit eorum idolorum vanitatem

INTERP. SIR-
LETO,

A expectationem, atque inanem, nugacem, animorum corruptricem, et dæmoniacam spem habent? Istorum enim omnis invocatio inutilissima est, quique istis diis sacrificium offerunt, ut eos propitios sibi faciant, inanem operam consumunt. Nam qui mortui sunt, et loquendi facultatem sibi dare non possunt, quomodo illi poterunt aliis benefacere?

easque provo-
cat ad fidem
in Christum,

5 Hæc cum Aquilina diceret, mulieres omnes, quæ cum ea loquebantur; Quoniam, inquit, deos ipsos negas, et eos evertere videris, age dic; Quemnam Deum tu colis? Respondit Aquilina: Ego Deum illum colo, qui cælum, terram, et mare creavit, quique ab omnibus seculis iis omnibus benefecit, qui fidem et spem in ipso habuerunt; et adhuc potest benefacere in perpetuum iis, a quibus invocatur. Tum mulieres illæ: Et quomodo, inquit, nos audivimus, a Judæis interfectum fuisse istum, quem tu Deum dicis? At Aquilina: Omnes, qui a morte absorpti fuerant, Deus meus redemit: mors enim ipsi non dominatur. Hic igitur cum opera manuum suarum, hoc est, homines ipsos in multo errore vagantes vidisset, hominem se facere voluit, ut mundi errorem extingueret, et gratiam cum justitia conjunctam nobis afferret. Dixerunt feminae

B
rationem red-
dens crucis ab
eo toler. tæ.

illæ: Et quisnam est, quem Crucifixum dicunt? Ille ipse, inquit Aquilina, est omnium Salvator, qui propter suam in homines caritatem, cum vellet omnibus hominibus per aquam et spiritum novam generationem asserre, crucem subire et perpeti voluit, ut non solum iis qui in terris sunt salutem conferret, sed eos etiam, qui apud inferos tenebantur; liberaret: omnibusque, eo quod ipse tertio die a mortuis resurrexit, futurum ostendit, ut et ipsi suo tempore a mortuis resurgerent. Tunc illæ: Si hæc beneficia in orbem terrarum, ut tu dicis, iste contulit; quare Judæi, ex quibus et ipse erat, non ut Deum colunt? Ad hæc Aquilina: Semper, inquit, Judæorum natio veritatis viam aversata est: cumque cervice dura et animo obstinato sint, quæ juxta et vera sunt, rejiciunt: quamobrem et eum, qui multis modis in ipsos pie se gesserat, negaverunt, Pilato tradentes, ut eum in crucem tolleret, ab ipso flagitantes. Ipse tamen Jesus sponte crucem illam subiit.

Id refertur
Volusiano,

6 Dum Aquilina cum illis feminis hæc loquebatur, Nicodemus quidam, ex illorum numero qui erant cum Proconsule, audivit quæ Aquilina dicebat: et statim ad Volusianum Proconsulem ecurrit, et ait: En, Proconsul, Imperatores ipsi deorum beneficia profitentes, per omnes urbes edicta miserunt, ut quicumque diis ipsis non sacrificant, pessimis modis interficiantur. Est autem in urbe hac puella, quæ diis adversatur, et edictis religiosorum Imperatorum non obedit, sed totam spem suam in homine illo Crucifixo collocavit: quin etiam mulieres alias docet et ipsas, deorum stabilem et compositam religionem denegare: adde, quod et deos ipsos dæmones vocat.

qui eam ad
fidem negun-
dam minis
frustra tentat

7 Hæc cum audisset Proconsul, misit quosdam ex cohorte sua, qui eam prebenderent: quam cum tenuissent, ad tribunal duxerunt. Tum in eam Proconsul intuens; Tunc, inquit, es, quæ Imperatorum edictis repugnas, et feminas alias falsis sermonibus instruis, ne amplius diis ipsis obediant, sed crucifixum hominem colant? An ignoras, Imperatores ipsos isti crucifixo iratos esse? quippe qui jusserunt, pœnis quibusque inevitabilibus et summis cruciatibus illos interfici, qui Jesum colunt? Quamobrem et tu ab illius doctrina discedas, et invictis diis nostris congruentes victimas asserre studeas, ne aliquo modo nos cogamur cruciatibus te subjicere, eo quod diis ipsis obtrectes. Ad hæc Aquilina: Cum, inquit, cruciatibus a te, Proconsul, subjecta fuero,

νεκάς, καὶ λειψώδεις, καὶ ψυχροθύρους, καὶ δαιμονιώδους οὔτοι πεποιθήσιν ἔλπίδας; Τούτων γὰρ πᾶσα ἡ ἐπίκλησις ἀνωφελής, καὶ οἱ τινες δοκοῦσιν αὐτοῖς προσφέρειν θυσίαν πρὸς ἱλασμόν, οὔτοι κοπιῶσι ματαίως: ἄτινα γὰρ ὑπάρχουσιν νεκρά, καὶ ἑαυτοῖς τὸ λαλήσαι παρασχεῖν μὴ δυνάμενα, πῶς ἐτέρους εἰεργετῆσαι δύνανται.

5 Αἱ δὲ γυναῖκες πᾶσαι, αἱ διαλεγόμεναι μετ' αὐτῆς, εἶπον αὐτῇ: Ἐπειδὴ τοὺς θεοὺς δοκεῖς ἀνατρέπειν, ποῖον Θεὸν σέβῃ; Ἀκυλίνα εἶπεν: Ἐγὼ σέβομαι τὸν Θεόν, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ὃς καὶ εὐεργέτησεν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πεποιθότας, καὶ ἔτι εἰεργετεῖν δύνανται ἕως τοῦ αἰῶνος τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. Αἱ δὲ γυναῖκες εἶπον: Καὶ πῶς; ὅτι ἠκούσαμεν ἡμεῖς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναιρεῖσθαι τοῦτον ὃν σέβῃ Θεόν; Ἀκυλίνα εἶπεν: Πάντας τοὺς ὑπὸ θανάτου καταποθέντας λυτροῦται ὁ Θεὸς μου, αὐτοῦ γὰρ θάνατος οὐ κυριεύει: ἐπειδὴ γὰρ ἶδεν τὰ ποιήματα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐν πολλῇ πλάτῃ διαγόντα, ἠυδόκησεν ἐναυθροπίσαι, ἵνα τὴν ἐνεργούσαν ἐν τῇ κόσμωπλάτῃ ἀποστέσῃ, καὶ χάριν μετὰ δικαιοσύνης τῇ κόσμῳ παράσῃ. Αἱ γυναῖκες εἶπον: Καὶ τίς οὖν ἐστὶν ὃν λέγουσιν ἐσταυρωμένον; Ἀκυλίνα εἶπεν: Αὐτὸς ὁ σωτὴρ τῶν ὅλων, δι' οὐκείαν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, τὴν δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγέννησιν θέλων παρασχεῖν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ, σταυρὸν ἠυδόκησεν ἀναδέξασθαι, οὐ μόνον τοὺς ἐπὶ γῆς διασώσας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ ᾄδῃ ἐλευθερίσας, ὑπέδειξεν πᾶσιν διὰ τῆς τριμέρου αὐτοῦ ἀναστάσεως, ὅτι καὶ πᾶσιν ἢ ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις γενήσεται. Αἱ γυναῖκες εἶπον: Ἐἰ ταῦτα τὰς εὐεργεσίας τῆ οἰκουμένης, καθάπερ σὺ λέγεις, ἐποίησεν, ἵνα τί οἱ Ἰουδαῖοι, ἐξ ὧν περ καὶ αὐτὸς ἦν, οὐ σέβονται ὡς Θεόν; Ἀκυλίνα λέγει: Ἀεὶ ποτε τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἀληθείας τύπον οὐ προσδέχεται, ἀλλ' ὄντες σκληροτράχειοι ἀποπέμπονται τῆς δικαιοσύνης: διὰ τοῦτο καὶ τὸν διαφόρων αὐτοῦς εὐσεβήσαντα ἀργήσαντο, ὃν καὶ παραδόσαντες Πιλάτῳ, σταυρωθῆναι ὑπέβαλον, αὐτοῦ ἐκουσῆα γυῖμῃ θελήσαντος.

6 Ταῦτα δὲ αὐτῆς διαλεγόμενης μετὰ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ γυναικῶν, Νικόδημος τις ὄνοματι, τῆς τοῦ Ἀνθύπατου τάξεως ὑπάρχων, ἤκουσεν τοὺς λόγους τῆς μακαρίας Ἀκυλίνας: καὶ εὐθέως ὄρηματις ἀπῆλθεν πρὸς Ὀυλοσιανὸν τὸν Ἀνθύπατον, καὶ λέγει αὐτῷ: Ἀνθύπατε, οἱ Ἀυτοκράτορες Βασιλεῖς, τῆς παρὰ τῶν θεῶν τυγχάνουτες εὐεργεσίας, καὶ αὐτοὶ ἐμφοῖως μετὰ προσταγμάτων οὕτως κατὰ πάσῃ πόλιν τίτλους ἐξέπιμψαν, ὥστε πάντας τοὺς μὴ θύοντας αὐτοῖς κακινάκως ἀναιρεῖσθαι: ἔστιν δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κόρη, ἥτις τοῖς θεοῖς ἐναντιοῦται, καὶ τοῖς προσταγμάσιν τῶν εὐσεβῶν Βασιλέων οὐ πείθεται, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ τὸν ἐσταυρωμένον ἔχει ἐλπίδα πᾶσαν, καὶ τὰς γυναῖκας διδάσκει τὴν τῶν θεῶν ἀπορνούμενην εὐσέθειαν, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ δαίμονας αὐτοὺς ἀποκαλεῖ.

7 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀνθύπατος, ἀπέστειλεν τινὰς τῆς τάξεως πρὸς αὐτήν: ἦν τινα κρατήσαντες ἤγαγον ἐπὶ τὸ βῆμα. Καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτήν ὁ Ἀνθύπατος εἶπεν: Σὺ εἴ ἢ ἐναντιομένη τοῖς προσταγμάσιν τῶν Ἀυτοκρατόρων, καὶ ἀπατηλοῦς λόγους διδάσκεις τὰς γυναῖκας, ἵνα μὴ κέτι τοῖς θεοῖς ὑποτάσσονται, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐσταυρωμένον θεραπεύουσιν; Ἢ οὐκ οἶδας, ὅτι οἱ Βασιλεῖς ὀργιζόμενοι κατ' αὐτοῦ, ἀνικέστοις κολάσειν τοὺς προσκυνούντας αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀναιρεῖσθαι; Διὰ τοῦτο οὖν καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς ἐκείνου διδαχῆς μετελθεῖν θέλησεν, καὶ τοῖς ἀνικητοῖς θεοῖς τὴν προσήκουσαν θυσίαν προσκομιῆσαι σπεύσον, ἵνα μὴ πως ἡμεῖς ἀναγκασθῶμεν τιμωρίας ὑποβαλεῖν σε, διὰ τὸ σε τοὺς θεοὺς δυσφημεῖν. Ἀκυλίνα εἶπεν: Ὅταν ἐγὼ τιμωρίας ὑποβληθῶ ὑπὸ σοῦ, Ἀνθύπατε, τότε λοιπὸν προσδοκῶ τὸν τῆς ἀφθαρσίας

A ἀφθαρσίας στέφανον κομίσσασθαι παρὰ τοῦ Σωτῆρός μου, ὡς μὴ ἀρνούμενη αὐτόν· διὰ τοῦτο οὖν μὴ ἀνήσῃς σκεπτόμενος τὰς κατ' ἐμοῦ τιμωρίας, ἵνα γινῶς ὅτι ἐνοπλῶς σοι παρίσταμαι τῇ πίστει, μὴ δειλανδροῦσα ἀπὸ τῶν ἀπειλῶν σου.

8 Οὐλοσιανὸς εἶπεν· Ὁρῶ σε παρὰ τὸ βλεῖν μου παρεστῆκυϊαν, νηπιάζουσαν μὲν χρόνοις, εὐπρεπῆ δὲ ἐν κάλλει, καὶ φείδομαί σου· ἐὰν γὰρ φθᾶσω βρασάνοις σε ὑποβαλεῖν, ἀφάνισω τὰ ἀπαλά σου μέλη τοῖς ζιψεῖν· κελεύσαντος γὰρ μου τοῖς δημίοις βρασανίζειν σε, οὐ φείσονται σου, σὺ δὲ νηπιάζουσα ὑπὸ τῶν τιμωριῶν καὶ κακῶς διῦλιζομένη, τὸν βίον ὑπεξελθεῖς, καὶ οὐδὲν σε δυνησεται ὠφελῆσαι ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, ὃν σέβῃ· ἦν γὰρ ἡ μακαρία Ἀκυλίνη δωδεκαετῆ ἄγουσα τὴν ἡλικίαν, ὅτε παρέστη τῷ Ἀνθύπατῳ. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν, Ἐγὼ παρὰ σου οἰκτειρηθῆναι οὐ θέλω νομίζων γὰρ οἰκτειρεῖν με, μάλλον βλάπτεις με· ἀλλὰ παρακαλῶ σε, ἀγριώθητι κατ' ἐμοῦ, ὅπως καὶ διὰ τῆς ὑπομονῆς γινῶς, ὅτι οἱ τὴν ἐλπίδα ἔχοντες ἐπὶ τὸν Κύριον, ἀνίκητοι διαμένουσιν.

B 9 Ἀκούσας δὲ Οὐλοσιανὸς ὁ Ἀνθύπατος ταῦτα ἀπὸ τῆς παιδός, ἐκέλευσεν προσελθόντας τοὺς μιστοὺς κοσσοκοπίσαι αὐτὴν εὐτόμως, καὶ εἶπεν αὐτῇ, Τί ἐστίν, Ἀκυλίνα; ἥδε ἡ κατάραξις τῶν βρασάνων ἤρεσέν σοι; Ἀκυλίνα εἶπεν· Σὺ μὲν τύραννε, οὐκ ἠδέσθης κελεύσας ῥαπισθῆναι τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γινομένην, καὶ ὁ Θεὸς μου οὐ μὴ σου φείσεται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Οὐλοσιανὸς Ἀνθύπατος εἶπεν· Ἐγὼ νόμιζω, ὅτι οἱ μέγιστοι θεοί, τῆς οἰκουμένης φροντίζοντες σωτηρίας, καὶ ἐν τῷ ἐκείσε αἰῶνι πάλιν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτῶν ἐστὶ τὸ σῶζεσθαι. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀποδυνδύσαι λαθεῖν διαζώστραν, καὶ ταθεῖσαν ὑπὸ τῶν δύο δημίων τύπτεσθαι αὐτὴν ἀποτόμως. Ὅδ' Ἀνθύπατος ἔλεγεν αὐτῇ, Οὐχὶ σὺ εἶπας, Ἀκυλίνα, ὅτι οὐ φείσεται σου ὁ Θεὸς σου ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; ὁ οὖν ἐμοῦ μὴ φειδόμενος πῶς ἐστίν; ἔλθέτω καὶ ῥυσάσθω σε ἐκ τῶν χειρῶν μου· ἐγὼ σοι δεῖκνυμι φυγεῖν τὴν ματαίαν αἵρεσιν τῶν Χριστιανῶν.

C 10 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐκέλευσεν φείσασθαι τοὺς τύπουτας αὐτὴν, καὶ λέγει αὐτῇ· Εἰπέ μοι, ἀθλία, τίνα οἰδᾶς ποτε, ἢ ἤκουσας ἐλπίσαντα εἰς τὸν ἐσταυρωμένον, ὅτι ἠδυνῆθε διαφυγεῖν τὰς χεῖράς μου; ἢ τίνα ποτέ τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν εἶκσαν οἱ Βασιλεῖς τυχεῖν ζωῆς. Δεῦρο οὖν καὶ ἀκουσόν μου, καὶ ἀπαλλάγητι τῆς περιεχούσης σε μαχίας. Ἀκυλίνα εἶπεν· Ἄρτι νομίζεις τύραννε, ὅτι ἐν τῷ βρασανίζεσθαι με ἠσθόμενον τῶν πληγῶν ἀγριώνυμε; τοῦτο γίνωσκε, ὅτι ὅσας ὑποβάλλει σοι ὁ πατήρ σου ὁ διάβολος κατ' ἐμοῦ μηχανάς, τοσαύτας τε καὶ περισσοτέρας τούτων ὁ Κύριός μου παρέχει μοι βοηθείας· Οὐλοσιανὸς εἶπεν· Ταῦτα ἡμεῖς ἐδιδάχθημεν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν σοφῶν, ὥστε θύειν τοῖς θεοῖς· ὅθεν δοθῆναι σοι κελεύω ἡμέρας τινὰς συμβουλείας χάριν, εἰ ἄρα σκεψαμένη τὴν τῶν θεῶν ἐπισπου· δάσῃς προσκομίσαι θεραπείαν καὶ ζωῆς τεύξῃ παρ' ἡμῶν, καὶ μεγίστας τιμὰς ἐξεῖς παρὰ τῶν Ἀυτοκρατόρων. Ἀκυλίνα εἶπεν· Πόσας μοι ἡμέρας ἐνδίδως σκέψασθαι Ἀνθύπατε; Οὐλοσιανὸς εἶπεν· Ὅσας ἐὰν θελήσῃς, καὶ αἰτήσῃς με. Ἀκυλίνα εἶπεν· Τοῦτο οὖν αἰτούμαι παρὰ σοῦ, εἰς τὸ μὴ δὲ ὅλος ἐνδοῦναί μοι σκέψεως χάριν; ἐγὼ γὰρ ἔκ νηπίας ἡλικίας ἔμεινα τοῦτο καθ' ἑαυτὴν σκεπτομένη, καὶ οὐχ εὔρο ἕτερον Θεόν, τὸν δυνάμενον εὐεργετῆσαι, καὶ ἢ δεῖ προσφυγεῖν, εἰ μὴ πρὸς τοῦ οὐράνιου Θεοῦ.

11 Οὐλοσιανὸς εἶπεν. Οὐκοῦν, Ἀκυλίνα, εἰς μάτην ἐστὶν ἡ παρ' ἐμοῦ πρὸς σὲ πραινέσεις. Ἀκυλίνα εἶπεν· Οὐ πείθωμαι σοι ἐν αὐτῶν μὴ οὖν μάτην κάμνε, ἀλλ' εἴ τι ἐὰν εἰ δυνατόν δι' ἐπινοημάτων προσκόμιζε κατ' ἐμοῦ, τῆς ἀρχείας δούλης τοῦ Θεοῦ, ἵνα σε πάλιν δεῖξω ἵπταμένον, ὡς ἔδειξά σε ἐν ταῖς παρελθούσαις βρασάνοις.

Junii T. III

tunc immortalitatis coronam a Salvatore meo me accepturam expecto, eo quod illum non negem. Quapropter sine mora quævis tormenta in meis excogites, ut cognoscas, me fide armatam tibi assistere, neque minas tuas extimescere.

8 Tunc dixit Volusianus: Video te ad tribunal meum assistere ætate admodum juvenili, specie vero et pulchritudine valde honesta; itaque tui rationem habeo: nam si tormentis te subjicio, tenera membra tua quam primum gladiis destruentur. Quod si carnificibus meis jussero te cruciari, nullam tui rationem habebunt: tu vero ætate valde tenera suppliciis male consumpta, vitam finies, neque quidquam tibi prodesse poterit Christianorum Deus, quem colis. Erat beata Aquilina duodecim ætatis annos tunc agens, cum Proconsuli assistebat: quæ respondens: Nolo, inquit, ego, ut misericordia me prosequaris; putans enim te misericordem in me esse; majori damno me afficis: sed a te peto, ut ferociorem te ostendas, quo ex patientia mea cognoscas, eos qui spem suam in Christo Domino posuerunt, invictos permanere.

9 Hæc cum Volusianus puellam dicentem audivisset, jussit carnifices ad eam accedere, et constanter colaphis illam percutere, et addidit: Vide, Aquilina, num istæ tormentorum primitiæ tibi suaves et jucundæ videantur. Ad hæc Aquilina: Tu quidem, tyranne, non veritus es jubere colaphis eam cædi, quæ ad imaginem Dei facta est: itaque nec Deus meus tibi parcat in die judicii. Tum Volusianus: Ego, inquit, existimo, maximos nostros deos terrarum orbis salutem in manu sua tenere, et in illo altero seculo omnium salutem in sua potestate habituros. Idque cum dixisset, jussit puellam exui, et subligacula e cinctam, a duobus distentam acriter verberari, hæc verba addens: Nonne tu, Aquilina, dixisti futurum, ut Deus tuus in die judicii mihi non parcat? et ubinam ille nunc est, qui mihi non parcat? Veniat, et liberet te de manibus meis. Sed admoneo te, ut vanam istam Christianorum hæresim fugias.

10 Tunc jussit carnifices verbera intermittere, et ad Aquilinam conversus: Age, inquit, dic mihi, misera; equem aliquando cognovisti, aut audivisti spem habuisse in homine crucifixo, qui manus meas effugere potuerit? et queinam eorum, qui ejus fidei secuti sunt, Imperatores vivum reliquerunt? Age igitur, audi me, et ab insaniam ista te removeas. Ad hæc Aquilina: Num, o tyranne ferocissime, tormenta hæc putas me sensisse? Illud velim scias, quotcumque machinas pater tuus diabolus tibi contra me suggerit, totidem et longe iis plura subsidia mihi a Deo suppeditari. Tunc Volusianus: Nos, inquit, edocti sumus a sapientibus iis, qui ante nos fuerunt, diis ipsis immolare: itaque tibi dies aliquot præscribi jubeo, ut interea consilium ineas, num meliorem mentem capiens, diis cultum offerre et vitam a nobis maximosque honores ab Imperatoribus nostris assequi velis. Ad hæc Aquilina: Quotnam dies mihi præscribis, quibus deliberem? Tot, inquit Volusianus, quot ipsa voles, et a me petes. Aquilina autem dixit: Hoc a te peto, ut nullos mihi dies præscribas, quod ad hujus rei consultationem attinet. Ego enim ab ineunte ætate hoc semper cogitans, nullum alium Deum inveni, qui possit mihi benefacere, et ad quem confugere oporteat, nisi cœlestem illum Deum.

11 Tunc Volusianus: Vana est, ut video, admonitio mea, et frustra laboravi, cum te admonui. Nequaquam, inquit Aquilina, hac in re tibi obtempero: itaque ne frustra labores, sed quidquid excogitari potest, adversus me inutilem Dei servam adhibeas, ut rursus te victum esse ostendam, quemadmodum

D
EX NS.

uti et blandi-
iis.

Colaphis cæsa,

E

e

recusat oblatas
inducias,

F

in quascum-
que panas
parata.

A quemadmodum et superioribus tormentis victus es.

EX MS.
Ignitis subulis
in aures deflexis
torquetur.

12 Tunc Volusianus dixit: Accendantur subulæ, ita ut ignitæ sint, et per ejus aures transmittantur. Cum fecissent carnifices quod jussi fuerant, et subulas ardentes in aures puellæ co usque transmisissent, quoad vel solus ignis vapor ejus cerebrum combureret, et per nares effunderet; cumque ipsius cerebrum incenderetur, puella Deum sic precata est: Tu Domine Jesu Christe, qui aluisti me ab adolescentia mea, qui justitiæ tuæ radiis occultissimas cogitationes meas illuminasti, qui generosa et forti potentia tua me fortem reddidisti, ut contra hostem et adversarium diabolum pugnarem, qui veram et summam sapientiam tuam omnibus fidelibus tuis impertivisti; perfice cursum certaminis mei, et virginitalis meæ lampadem inextinctam serva: ut et ego, una cum quinque illis virginibus, ad purissimum thalamum tuum introire, ac teipsum celebrare possim, qui petitiones meas mihi concessisti.

13 Hæc enim precata esset, et diutius ferreis et ardentibus subulis combureretur, semimortua facta est, ita ut Proconsul Volusianus illam mortuam esse crediderit. Itaque jussit illinc eam absportari, et extra urbem projici, quippe quæ deos ipsos negaverat, et Imperatores contempserat; ob idque dicebat sepulturæ mandari non debere, sed canibus ipsis escam projici. Cum vero Aquilina totum diem in via projecta jacuisset, circa medium noctis tempus descendit Angelus Domini, et Aquilinam cum tetigisset; Surge, inquit, et esto sana, Volusianumque Proconsulem redarguas, quod ipse nihil, et ejus consilia vana sint. Statim Aquilina incolumis surrexit, et Deum laudans, dicebat: Gratias ago tibi vitæ meæ auctori, qui sanitatem affers, et ab iniquitatibus homines liberas: tu enim es, Domine, qui ante secula fuisti, et in secula permansurus es, nec præter te alius est Dens. Illud vero a te supplex peto, ut cum patientiæ bravio consummata fuero, corona tua caput meum circumdes, ut certissimis promissis tuis fruens, una cum choro Sanctorum tuorum, qui propter te martyrium compleverunt, hymnos tibi concinam.

14 Tunc illi Dominus respondit: Vade, fiat tibi, sicut tu dixisti: et hæc dicens sublatus est in cælum. Quo audito, Aquilina valde lætata est. Tunc ab Angelo ducta, venit ad portam urbis: qua statim patefacta, in urbem ipsam est ingressa. Fuit autem illi dux Angelus, donec ad Volusiani prætorium eam duxit. Qui cum a somno excitatus, illam ante oculos suos stantem vidisset, stupore percussus est; et statim quosdam vocavit ex iis, qui in ejus prætorio morabantur, dicens, Videte, quamnam hæc sit, quæ ante oculos meos consistit. Cumque allatis luminibus illam vidissent, dixerunt: Profecto hæc Aquilina est, quam tu canibus escam projici jussisti. Hæc cum audisset Proconsul, jussit illam servari usque ad sequentis diei tempus. Quod cum venisset, jussit illam duci ante tribunal. Eam vero aflatus: Tunc, inquit, es Aquilina? Tum illa respondit: Scelestissime homo, etsi cordis tui lumen excæcatum est a patre tuo diabolo, an et corporeis oculis non vides? Ego sum Aquilina, quæ tibi nunc assisto. Tum Proconsul manu sua oculos terens, et præ stupore cum paulisper obmutuisset, secum dicebat: Si ipsius cerebrum combustum est, et morti subjecta non fuit, nullum igitur deinde aliud tormentum ipsam attingere poterit.

15 Hæc cum dixisset, sententiam, ut gladio percuteretur, talem pronuntiavit: Aquilinam pessimæ Christianorum sectæ propugnatricem, natu quidem minorem, sed veneficiis tamen grandem, Imperatorum edictis religiosissimis adversantem deprehendimus, neque diis obedientem, neque Imperatoribus

Projecta ut
mortua extra
urbem

ab Angelo
sanatur,

et redueitur
ad Volusianum,

qui ad præsentiam ejus
obstupescit:

et ipsam ut
veneficam
graviori ad-
judicat.

D

12 Οὐλοσιανὸς εἶπεν· Πυρωθήτωσαν σουβλαὶ σιδεραὶ, καὶ διὰ τῶν ἀκοῶν αὐτῆς περαιούσθωσαν. Ποιησάντων δὲ τῶν δομίων τὸ προσταχθέν, καὶ πυρωσάντων τὰς σουβλάς, καὶ εἰς τὰς σκοπὰς τῆς παιδὸς περαιωσάντων εἰς τοσοῦτον, ὥστε τὴν ἀτριήδα μόνον καταφλέξει τὸν ἐγκέφαλον τῆς παιδὸς, καὶ τὴν ἐκ τῆς ρινὸς αὐτῆς ῥύσιν ποιήσασθαι. Τοῦ οὖν ἐγκεφάλου τῆς Μάρτυρος ἐκκαίονμένου, εὐχαμένη πρὸς τὸν Κύριον εἶπεν· Ὁ διαθρέψας με ἐκ νεότητός μου Χριστέ, ὁ ταῖς σκοπῆς ἀκτίσιν τῆς δικαιοσύνης φωτίσας τὰ κρυπτὰ τῶν νοσημάτων μου, ὁ τῇ γενναίᾳ σου ὑπομονῇ περιτειχίσας με αγωνίσασθαι κατὰ τοῦ ἀντιπάλου, ὁ τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀρρήτῳ σου σοφίαν ἐν πάσι τοῖς πιστοῖς καταπέμφας, τελειώσον μου τὸν δρόμον τοῦ ἀγῶνος, καὶ ποιήσον ἀσθεστοῦ μου τὴν τῆς παρθενίας λαμπάδα, ἵνα κατὰ δύνηθω συνεισελθεῖν μετὰ τῶν πέντε παρθένων ἐν τῇ νυμφῶνί σου τῇ ἀρχάντῳ, καὶ δοξάσω σε τὸν παρασχόντα με τὰς σιτήσεις μου.

13 Εὐχαμένης δὲ αὐτῆς ταῦτα, καὶ ἐπὶ πολὺ ὑπὸ τῆς ἐκκυσέως τῶν σιδήρων φλεγόμενης, ἴμβρανης ἐγένετο, ὥστε νομίζειν Οὐλοσιανὸν τὴν Ἀνθύπατον ὅτι Ἀκυλίνα ἐτελεύτησεν· καὶ ἐπέλευσεν αὐτὴν ἐβδληθεῖσαν τοῦ τόπου, ἔνθα ἐξετάζετο, ἔξω τῆς πόλεως ῥιψῆναι· εἶπεν γὰρ ὁ Ἀνθύπατος, ὡς τοὺς θεοὺς ἀρνησαμένῃ, καὶ τοὺς Ἀυτοκράτορας ἐνυδρήσασαν, μὴ τε ταφῆς ταύτην ἀξιοθῆναι, ἀλλ' οὕτως κυσίῃ εἰς βρώσιν πρόκεισθαι. Μετάσας δὲ τῆς Ἀκυλίνης ὄλην τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὴν ὁδὸν, καὶ ἐπισκισιάσας τῆς ἐσπέρας, περὶ τὸ μεσονύκτιον κατήλθεν Ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἤφατο τῆς Ἀκυλίνης, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Ἀνάσθεθι ὑγιῆς, καὶ ἔλεγχον τὸν Οὐλοσιανὸν τὸν Ἀνθύπατον, ὅτι καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἐστίν, καὶ τὰ ἐπινοήματα αὐτοῦ μάταια. Καὶ εὐθέως παρασχρῆμα ἀναστάσας Ἀκυλίνα ὑγιῆς, κυχαιρίστισε τῷ Κυρίῳ καὶ εἶπεν· Ἐυχαιρίστῳ σε, χωρηγέ τῆς ζωῆς μου, ἰσμάτων δοτέρ, ἀνομιῶν λυτρωτά· σὺ γὰρ εἶ Κύριε ὁ πρὸ αἰώνων, καὶ εἰς αἰῶνας διαμένων, καὶ πλὴν σου ἕτερος οὐκ ἐστίν· ἀλλὰ, τοῦτο θέομαι σου, εἰς τὸ τελειωθῆσάν με ἐν τῷ βραβεῖῳ τῆς ὑπομονῆς ἀναδείξασθαι με στήθων ἐπὶ τῆς κορυφῆς μου, καὶ ἐντρυσθῆσαι ἐν ταῖς ἀψυδῆσιν σου ἐπαγγελίας, ἀνυμνοῦσάν σε μετὰ τοῦ χοροῦ τῶν Ἀγίων τῶν διὰ σὲ μαρτυροσάντων.

14 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὴν ὁ Κύριος· Ὑπάγε, γεννηθῆτω σοὶ κατὰ τὸ ῥήμά σου· καὶ ταῦτα αὐτῇ εἰπόντων οὕτως εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνέι. Ὁδηγομένη δὲ ὑπὸ Ἄγγελου, ἦλθεν ἕως τῆς πόλεως τῆς πόλεως, καὶ ἀνεώχθη αὐτῇ παρασχρῆμα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Προεπορεύετο δὲ αὐτῆς ὁ Ἄγγελος, ἄχρις οὗ ἤγαγεν αὐτὴν εἰς τὸ πραιτώριον Οὐλοσιανοῦ. Διύπνισθείς δὲ καὶ θεασάμενος αὐτὴν, πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐστῶσάν, ἔλαχθεος ἐγένετο, καὶ ἐκλάσε τινας τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ ἐν τῷ πραιτωρίῳ, καὶ εἶπεν· Κατανοήσατε τίς αὕτη, ἡ ἐστῶσα πρὸς κεφαλῆς μου. Καὶ εἰσενέγκοντες φῶτα, εἶδον, καὶ εἶπον αὐτῷ· Δέομεθά σου, Ἀνθύπατε, αὕτη ἐστίν Ἀκυλίνα, ἣν αὐτὸς ἐκέλευσας κυσίῃ εἰς βροῦδον ῥιψῆναι. Ταῦτα αἰούσας ὁ Ἀνθύπατος, ἐπέλευσεν αὐτὴν τρηθῆναι ἕως πρωίας. Τῇ ἐπαύριον δὲ ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀχθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Σὺ εἶ Ἀκυλίνα; Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Ἀνοσιότατε, ἔστω, οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας σου πεπορρωμένοι εἰσὶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς σου τοῦ διαβόλου, μὴ καὶ τοῖς σωματικῶς ὀφθαλμοῖς οὐχ ὄρας; Ἐγὼ εἰμὶ Ἀκυλίνα, ἡ παρεστηκιδία σοὶ νῦν. Ὁ δὲ Ἀνθύπατος τῇ χειρὶ τὴν ἐσωτὸν ὄψιν τρίψας, καὶ ἐνεὸς μένας, εἶπεν ἐν αὐτῷ· Εἰ ὁ ἐγκέφαλος αὐτῆς ἐκεκῶθη, καὶ τελευτῆ οὐχ ὑπεβλήθη, ταύτης οὐδεμῆα τις ἑτέρα βλάσωνος ἄψεσθαι δύναται.

15 Καὶ ταῦτα εἰπόντων, τὴν διὰ τοῦ ξίφους τελείωσιν κατ' αὐτῆς ἀπεκράματο οὕτως· Ἀκυλίνα τὴν τῆς παγκάκου αἰρέσεως ὑπέρμαχον, ἡ τις ἐν χρόνοις νηπιάζει, καὶ μαγίων πλήρης ὑπάρχει, ταύτην κατὰ τὰ εὐσεβέστατα δόγματα τῶν Βασιλέων καὶ Ἀυτοκρατόρων ἠγρεύσμεν, τοῖς μὲν θεοῖς ἀπειθοῦσαν, καὶ τοῖς βασιλευσίν ἀντιέ-
γούσαν,

E

F

A γουσαν, πολλά δὲ διὰ τῶν παραινέσεων παρακαλέσαντες αὐτήν, οὐκ ἠδυνήθημεν μετενεγκεῖν αὐτήν ἀπὸ τῆς τοῦ σταυρωθέντος μαρτίας, καὶ οἰκτεῖαν καταστῆσαι τῆς ἀληθινῆς γνώσεως τῶν ἀκητήτων θεῶν· αὕτη καὶ πολλῶν βασιανιστηρίων πείραν δεξαμένη, παρὰ πάντων αὐτῶν διὰ τῆς μαρτίας ἀνευλόγητος ἔμεινεν· λοιπὸν οὖν, διὰ τὸ μὴ ἐν γλεῦθι διασκορπισθῆναι τὴν τῶν θεῶν θυσίαν, ταύτην ἀπενεγθῆναι ἐξω τῆς πόλεως, κεφαλικὴν ὑπομείναι τιμωρίαν, προστάττομεν.

16 Ἀπαγομένης δὲ τῆς μαρτίας Ἀκυλίνας, καὶ τοῦ σπεκουλάτορος αὐτῆς προπορευομένου, εἴλθεν εἰς τὸν ὀρισμένον τόπον τῆς ἀποφάσεως· καὶ αἰτησάμενη ὄρας εἰς τὸ προσεῦξασθαι, ἀνατείνασα τὸ ὄραμα εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ προσεῦξομένη εἶπεν· Δέσποτα Κύριε παντοκράτορ, εὐχεριστῶ σοι, ὅτι ἴδου ἔδειξάς μοι τὴν ὄραν τῆς τελειώσεώς μου· αἰνῶ σε, ὁ Θεός μου, τὸν ποιητὴν τῶν ὕλων, ὅτι οὐκ εἰς μάτην ἐποίησάς με θραμῆν τὸν δρόμον τοῦ σταδίου μου· εὐλόγησέ σε, Δημιουργὸς τῶν ἀπάντων, ὅτι τὸν τύραννον κατήσχυνας, καὶ ἐμὲ ἐστεφάνωσας· τοῦτο οὖν παρκαλῶ σε, πρόσδεξέ τὸ πνεῦμά μου μετ' εἰρήνης, ἵνα λοιπὸν καταλείψωσιν τὰ ἐπίγεια, ἐν τοῖς οὐρανόις ἐντρύψωσιν ἀγαθοῖς, ἀπολαδοῦσιν διὰ σοῦ τὸν τῆς ἀφθαρσίας στέφανον.

B 17 Καὶ εὐξαμένης αὐτῆς ταῦτα, φωνὴ αὐτῆ ἦλθε λέγουσα· Δεῦρὸν ἢ ἀμνάς ἢ ἐλλεκτὴ, ἢ τὸν βρυγμὸν τοῦ τυράννου καταπατήσασα, ἢ τὸ κέντρον τοῦ διαβόλου διὰ τῆς ἀθλήσεως συντρίψασα, καὶ τὸν Ἄρχοντά Οὐλοσιανὸν δεῖξασα ἡττημένον· ἀπολάμβανε σου τὸ τροκίμενον βραβεῖον. Ἐν τῇ γῆ ἐκκοπάθησας, ἐν τοῖς οὐρανόις ἐντρύψασον. Τύτης δὲ τῆς φωνῆς αὐτῆ ἐνεχθαίσης, πρὸ τοῦ τὸν σπεκουλάτορα τὸ ξίφος αὐτῆ ἐπὶ τοῦ τραχήλου ἐπενεγεῖν, ἐτελειώθη ἡ ὁσία Μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ὁ δὲ σπεκουλάτορ, μετὰ τὸ ἀποδοῦναι αὐτῇ τὸ πνεῦμα, τότε ἀφείλεν τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, διὰ τὴν κέλευσιν τοῦ Ἀντυπάτου· ἀντὶ δὲ αἱματός γάλακτος ῥύσις ἐπὶ τῆς γῆς ἐγένετο.

18 Παρκατηκῶτες δὲ ἄνδρες Χριστιανοί, τὸ αὐτῆς ὑπὲρ λίθον τίμιον ἀνείλαντο λείψανον· καὶ κηδεύσαντες ἐν μύροις πολυτίμοις, καὶ σινδόσιν καιναῖς, ἔθαψαν αὐτὴν ἐν μνήματι ἐν αὐτῇ τῇ πόλει Βίβλω. Ἐτελειώθη δὲ ἡ μαρτία Ἀκυλίνας ἐν ὑποταξίᾳ Διοκλητιανοῦ, ἀνθυπατεύοντος Οὐλοσιανοῦ, μηνὶ Ἰουλίῳ τρισκαιδεκάτῃ, ἧτις ἐστὶν πρὸς τὴν καλαυθῶν Ἰουλίῳ. Ἔστιν δὲ τὸ μαρτύριον αὐτῆς ἐν Βίβλω τῇ πόλει ἄχρι τῆς δεῦρο, ἔνθα καὶ ἰάματα πολλά ἐπιτελοῦνται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

assentientem : quam cum multis admonitionibus conati D
simus ab insania hominis crucifixi ad invictorum EX MS.
deorum verissimam cognitionem traducere, non potuimus. Hæc multa tormenta experta quidem fuit, sed veneficiis fecit, ut nullis tormentis perturbari posset. Reliquum igitur mihi visum est, ne deorum sacrificia irrideantur, ut hanc extra urbem eductam capitali pœna plecti jubeamus.

16 Cum igitur Aquilina educeretur, et carnifex præiret, venit ad eum locum, in quo illam gladio percuti definitum fuerat. Ibi unius horæ tempus petiit, ut Deum oraret. Erectis igitur in cœlum oculis : Domine, inquit, Deus omnipotens, ago tibi gratias, quod martyrii mei tempus mihi ostenderis. Laudo te, Deus meus, rerum omnium effectorem, quod non fecisti, ut frustra stadii mei cursum conficerem. Benedico tibi creator universorum, quod tyrannum confudisti, et me coronasti. Hoc igitur a te supplex peto, ut accipias spiritum meum in pace, ut derelictis terrenis rebus, cœlestibus bonis frui possim ; et, te auctore, immortalitatis coronam recipiam.

qua impetrato orandi spatio

17 Hæc cum precata esset, vox e cœlo venit, quæ dixit : Age, Virgo electa, quæ tyranni fremitum conculeasti, et diaboli stimulos certamine tuo comminuisti, ducemque Volusianum omnino superasti, accipe braviū tibi propositum. In terris labores et ærumnas pertulisti, in cœlis nunc jucunditate perfruaris. Cum hæc vox ad eam delata esset, priusquam carnifex in ejus cervicem gladium injecisset, beata Christi veri Dei nostri Martyr perfecte mortem obiit, carnifex vero, licet illa spiritum reddidisset, tamen, juxta mandatum Proconsulis, ejus caput abscidit, ex quo pro sanguine lac in terram defluxit.

E
voce cœlesti invitata expirat :

18 Christiani autem homines cum præsto essent, ejus Reliquias gemmis præstantiores sustulerunt, et pretiosis unguentis ac linteis novis involutas, in monumento apud urbem Biblon sepelierunt. Martyrio autem consummata est beata Aquilina, Imperatore Diocletiano, et Volusiano Proconsule, tertidecimo die mensis Junii. Est autem ejus Martyrium in urbe Biblio, ubi usque ad hodiernum diem multæ curationes hominibus afferuntur in Christo Jesu Domino nostro : cui gloria in secula seculorum. Amen.

et sepelitur a Christianis.

ANNOTATA D. P.

C a Biblus Βίβλος, inter Tripolim et Berythum urbs maritima, antiquis semper per x scribitur, medii ævi auctoribus per i. Gravis autem error irrepit Menais, ubi sic inchoatur Elogium : Αὕτη ἦν κατὰ τοὺς χρόνους Διοκλητιανοῦ τοῦ Βασιλέως καὶ Βίβλου Ἄρχοντος τῆς Παλαιστίνης. Hæc temporibus Diocletiani Imperatoris, et Bibli Præsidis Palæstinæ : sed error max detegitur, cum Præses Volusianus nominatur.

b Cum Apostolorum et Diocletiani tempora plus quam duobus seculis discrepent ; debent Christiani illi intelligi ab Apostolis instructi fuisse mediate in majoribus suis. Μεναια perperam Ἀταλμὸν, Atalmum vocant. Certe nomen tale nec Græcum, nec Latinum esset.

c Euthalius Lipomanno græce Ἐυθαλλίος ; utrumque recte ; idem enim significant τάλειω et τάλω, pubesco, viresco ; Μεναια inepte Athalium vocant.

d Μεναις Οὐλοσιανός, quod non placet.

e Διασώστρα, nec alibi hactenus inventa vox : διασωστρον apud Athenæum, ἀπὸ τῆς ὄστρος, pro subligaculis poni videntur.

f Siretus minus recte verterat, Proconsule jubente, quasi is prærens fuerit supplicio, extra urbem (ut dicitur) de Sancta sumpto.

g Μαρτύριον Græce, uti Latine Confessio, sumitur F
hic pro loco, in quo Martyr vel Sanctus aliquis conditus honoratur, adeoque vel pro ecclesia aut oratorio ipsi sacro, vel speciali intra ecclesiam conditorio ; non autem pro loco, in quo Martyr aliquis mortem suscept ; qualem tamen quia Sireti versio significare videbatur, nolui cum ipso scribere Martyrii locum.

Ceterum non dissimulaverim id, quod facile quisvis videre potest, totam hanc compositionem plus rhetoricæ inventionis habere, quam historicæ certitudinis ; hinc illa inter Martyrem et Proconsulem colloquia, Anglicæque et Divinæ voces : atque utinam saltem ipsa tormentorum series, pluresque aliæ majoris momenti circumstantiæ, ex Biblensium certiori traditione sint expressæ ! Sed quid agas ? quando meliori notitia destituti, gaudere debemus, vel talia invenisse, quæ saltem hoc probent, Aquilinam, ut Martyrem Bybli passam, indubitanter habitam fuisse ; quæ notitia ne sicca nimis esset, hujusmodi narratione, si non vera, saltem non prorsus inverosimili condita fuerit : quod et alius plurimum Passionibus, multa post secula scriptis accidisse, ingenue fateamur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

LUCIANO, FORTUNATO, CRESCENTIANO, THECLA,
FELICE, SECUNDO, LUCIANO ALTERO, JUCUNDO.

Ex Martyrologio S. Hieronymi et aliis.

G. H.

Quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa hunc xiii Junii auspicantur his verbis : Idibus Junii. In Africa Luciani, Fortunati, Crescentiani, Theclæ : quæ plane eadem leguntur in MSS. Casinensi duplici; Romanis quatuor, scilicet Vaticano S. Petri, Cardinalis Barberini, et Ducis Attempstii, atque monasterii S. Cyriacæ; Florentinis duobus, Magni Ducis et Senatoris Strozzi; Augustano S. Udalrici; Gellonensi S. Guilielmi de deserto; Trevirensi S. Maximini; Aquisgranensi Ecclesie præcipue; Parisiensi Labbei; et, Palestra Africa omissa, in codice MS. Regiæ Sueciæ per Holstenium vulgato. In Corbeiensi Tecla dicitur Virgo. Verum, illa omissa, tres alii in Africa Martyres referuntur in MSS. Atrebatensi, Tornacensi, Lætiensi, Bruxellensi, et Coloniensi S. Mariæ ad

Gradus. Soli Lucianus et Fortunatus, in Africa Martyres, indicantur in MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi, et Leodiensi S. Lamberti. Item apud Rubanum, auctorem Martyrologii sub nomine Bedæ, Galesiniumque cum hodierno Martyrologio Romano. Crescentianus vero additur apud Bellinum, Grevenum, Mauvolycum, Molanum, aliosque : ut ex tot exemplaribus, de antiqua memoria horum Martyrum, simus fere certi; utinam et Acta Martyrii extarent!

2 Istis jam propositis alii quoque Martyres in antiquo MS. Richenoviensi adduntur his verbis : In Africa Felicis, Secundi, Luciani, Jucundi. Duplicamus ergo Lucianum, quia arbitramur hos potius alio in loco Africæ quam priores, et alio tempore passos. Coniungimus tamen utrosque sub uno titulo, ne titulos nimium multiplicemus.

DE SANCTO DIODORO

MARTYRE EMESENO IN PHOENICIA

Ex MS. Synaxario Divionensi.

G. H.

Emesa, sive Emisa, urbs Phœnicæ ad Libanum montem, nobis, ad diem Februarii sextum, protulit insignes Martyres SS. Silvanum Episcopum, Lucam Diaconum, Mucium seu Mocium Lectorem, sub Galerio Maximiano, anno cccxii passos, et Martyrologio Romano inscriptos. Illis eodem die adiunximus S. Julianum Medicum, ignotum Fastis Romanis, sed in Menæis Græcorum illustri encomio honoratum. In eadem Emesa floruit S. Diodo-

rus ó ἐξ Ἐμέσης, σταυροθεῖς τελειοῦται; qui ex Emesa ortus et cruci affixus vitam finivit; uti habent ad hunc xiii diem Menæa MSS. apud Petrum Franciscum Chiffletium in Collegio Divionensi Societatis Jesu a nobis reperta, ubi illud distichon nomini additur :

Ἀγῆθς Διόδωρος εἰς σταύρου ξύλον,

Τιμῶν Ἰησοῦν, τοῦ σταύρου ξύλον.

Diodorus hilaris scandit in lignum crucis.

Ut Christum honoret mortuum in ligoo crucis

DE PLURIMIS SS. MARTYRIBUS

APUD GRÆCOS HONORATIS.

Ex eodem MS. Synaxario

G. H.

In eisdem Chiffletianis Menæis MSS. invenitur magna Martyrum multitudo ad hunc etiam diem xiii Junii, his verbis : τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, οἱ ἅγιοι μυρίαὶ Μάρτυρες ζῆφει τελειοῦνται. Deinde hoc distichon legitur.

Μυῖα πεσοῦσα Μυρίας διὰ ζήφους·

Πίπτουσα καὶ γὰρ ἡ Θεοῦ νικᾷ φάλαγγ.

Est quidem proprie μυρίας numerus continens decem millia, sed sæpe etiam sumitur pro innumera multi-

tudine, ut et nomen Μυρία, potissimum in plurali numero. Itaque plurimos Martyres hoc die proposui in titulo, quos gladio plexos Synaxarium illud indicat : liberumque lectori relinquatur, ut distichon subiectum applicet, vel definito decem millium numero, vel indefinitæ plurimorum multitudini. Ut ut est, ipsum sic Latine reddo :

Vincit per ensem Martyrum Myrias cadens :

Cadendo namque, milites vincunt Dei.

DE S. ANUB-BISSOIO, HELIOPOLI PASSO, SS. GEORGIO ET BASIELA UXORE, ARNOBIO ET PETRO, ASCHIRIONE, ARGENIDE ET BELFIJO,

MARTYRIBUS IN ÆGYPTO.

Ex Hagiologio Habessino

D. P.

Heliopolis,
velutissima
in Ægypto
civitate

Solis civitas Ἡλιούπολις, ubi Mithras Ægypti Rex, cujus nomen similiter Solem significat, crexisse primus Soli obeliscum fertur, teste Plinio; antiquitatis ac claritudinis testem habet, sanctissimum castissimamque Patriarcham Josephum: qui, sicut legimus Gen. 41, proximus a Pharaone factus, uxorem inde sumpsit Aseneth, filiam Putipharis, Sacerdotis Heliopoleos. Hæc trans Nilum, Septemtrionem versus, Memphi propinqua, non solum sub Græcorum Romanorumque Imperiis claritatem suam retinuit; sed etiam Ephesim Concilii tempore Episcopalis habebatur; licet nunc, mutato nomine, tota fere in ruinas conciderit. In hac vel prætitulatos omnes Sanctos, vel primo nominatum Anub, pro fide Christi Martyrem factum, discimus ex Hagiologio Metrico Habessinorum, cujus strophe prima ad XIV Baunæ, seu XIII Junii, sic Latine redditur:

2 Salutem dico Anub-Bissoio, quod interpretatur Aurum-purum (Πυροῦς enim Aurum Coptice est, inquit Ludolfus) Leo, e manibus custodis sui elapsus, ad eum venit, dorsum suum, velut bonus equus ad insidendum subjiciens, quando martyrism suum Heliopoli consummavit. Quæ verba ex Actis passionis, si qua extant, majorem claritatem accipere poterunt. Huic Ludolfus in Fastis Æthiopicis proxime conjungit Tesfa-Michaelem, velut ejusdem Martyrii consortem ex eodem Hagiologio. Verum, si sincera est sequentis strophæ mihi proposita interpretatio, non videtur is istis laudari tamquam Martyr, sed velut pius Asceta; de cujus proinde ætate, et (quod consequens est) sincera religione, atque in hac fundato legitimo cultu, statui nihil possit: hunc enim sensum inde elicio, et non alium: Tesfa-Michaelem, Domine, tege vestimentis aureis, recordatus gressuum justitiæ ejus; qui tuam gloriam reverens, nocte diei Dominicæ stat nudo pectore, lumbos suos veste una

passus est
Anub,

an etiam
Tesfa-Mi-
chael:

C

et fascia constringendo. Ubi nisi τὸ stat accipiatur pro stabat, vel, stare solebat, nequidem de mortuo sermo foret: unde aliquando dubitavit Ludolfus, an hæc non dicerentur in persona auctoris, pro se ipso orantis: sed hic ut alibi id faciat, non videtur id modo facere: quis enim, nisi vanæ gloriæ causa, arcanam suam exercitationem seu mortificationem publico cantu notam fieri vellet?

3 Ceterorum, quos titulus habet, passio, certius exprimitur duabus deinde sequentibus Strophis, quarum tenor hic est: Salutem Georgio, omnigenas tentationes toleranti; cui apparuit columba Galilææ Maria, dum ei distenderent lumbos cerebrumque excuterent. Salutem ejus uxori Basiolæ, quæ suam exercitationem miscuit fragrantis certaminis sui: qua phrasi videtur martyrii agon intelligi; cujus odorem Deo gratiorem reddiderit prioris vitæ severa exercitatio, nihilo minus suaviter fragrans. Sed quam suspicabimur esse Mariam, Galilææ columbam, quæ patienti Georgio apparuit? Prima hic cogitationi se offert, Maria Virgo, in Nazareth civitate Galilææ commorata, et in Canticis Columbæ nomine figurata: certior explicatio ex Actis optatur.

E
an saltem
duo conjuges,

et alii 5 an
fame enecti

4 Restant alii quinque, de quibus hæc ibidem; Salutem Arnobio, eique consimili Petro; nec non Aschirioni, Argenidi, et Belfjo, illorum sociis: qui propter Jesum Christum luctati cum fame et siti, ita ut nec cibum comederent nec aquam biberent, necati tandem sunt, non aliter fortassis, quam illa ipsa cibi patasque substructione in carcere, in quem fuerant propter Christum conjecti. Reliqua necesse est doceant Acta, si qua supersunt; ex quibus etiam petenda certitudo de Palæstra Martyrii, quam interim non veremur Ægypto adscribere. Verosimiliter etiam prænominati conjuges seperandi ab his sunt, vel loco, vel tempore, vel utroque.

Martyres
in Ægypto

F

DE S. EVIDIO MARTYRE

IN MONASTERIO S. PETRI BESALUENSI

DIECESIS GERUNDENSIS IN CATALANIA

G. H.

Ex Historia Hispanica Domenecci.

Antonius Vincentius Domeneccus, in Historia generali Sanctorum et illustrium virorum Catalaniæ, acturus folio 54 de S. Evidio Martyre, late describit monasterium S. Petri Besaluense, Ordinis S. Benedicti, in diocesi Gerundensi constructum anno DCCCCLXXVII, et plurimis possessionibus dotatum; in eoque asserit celebrari ad diem XIII Junii festum S. Evidi Martyris, cum Octava. Et quia in dicto monasterio recitant Officium divinum secundum usum Romanum, ibidem receptum, quando

Festum cum
Octava

adduntur in Laudibus et Vesperis Commemorationes communes seu suffragia Sanctorum, recitant de sex Sanctis, quorum corpora habent, sequentem Orationem: Propitiare nobis famulis tuis, quesumus Domine, per horum Sanctorum Martyrum tuorum, Primi et Feliciani, Concordii atque Evidii, Marini ac Patroni, et aliorum Sanctorum, qui in præsentem requiescunt ecclesia, merita gloriosa, ut eorum pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. Ex his SS. Primus et Felicianus dicuntur passi

oratio ejus et
aliorum
Sanctorum:

A *passi Agenni in Gallia, cum S. Fide, die vi Octo-*
AUCTORE G II *bris. SS. Marinus et Patronus, XIX Augusti. De his*
autem duobus et S. Evidio ibidem opud Domenecum
leguntur ista: In hanc illustrem et sacram Doim
postmodum allata fuere sancta pignora nostrorum
Sanctorum, Evidii, Marini, et Patroni, quorum
trium intercessione Deus plura hominibus invocan-
tibus eos beneficia confert. At S. Concordium a Do-
meneco et Ferrario refertur ad Kalendas Januarii,
quasi esset Concordius Presbyter Spoleti passus, in-
dicavimus ad hujus Acta. Horum sex Sanctorum, in-
quit Domenecus, corpora in capella majore dictæ
ecclesiæ cum magna reverentia et veneratione as-
servantur, in tribus arcibus elevatis: uti constat ex
quadam earum Reliquiarum visitatione, facta ab
Adinodum Reverendo Abbate Besaluensi, Præside
Religionis gloriosi Patris Benedicti in provinciis
Taraconensi, Cæsaraugustana, et Navarra: et in
arca versus campanile sunt corpora S. Concordii et

beneficia
præstantur:

corpora in
capella.

S. Evidii, ubi sunt omnia ossa, cum capite S. Evidii **D**
 integro. Imo adduntur Indulgentiæ unius anni et *Indulgentiæ.*
 quarentenæ, a Clemente Papa sexto concessæ iis,
 qui in festis horum Sanctorum, et SS. Petri et
 Pauli Apostolorum, contriti et confessi visiterint
 has Reliquias. Talium autem Indulgentiarum Bulla,
 antiquo caractere in tabula scripta, in ipsa ecclesia
 est appensa. Præfuit Ecclesiæ Clemens VI ab anno
 MCCCXLII ad annum MCCCCLI. Tamayus Salazar, in
 Martyrologio Hispanico, S. Evidio od XIII Junii hoc *Memoria in*
 forma vitæ elogium: Apud Biseldunense cœnobium in *fastis*
 Hispania, depositio S. Evidii Martyris, qui pro fide
 miles egregius in stadio decertans, ad præmii tro-
 phæum indefesse cucurrit. Quia scilicet Acta nulla
 extabant, hoc elogium omnibus Martyribus commune
 apposuit. At paucis ejusdem ita meminit in Catalogo
 generali Ferrarius: Besuli in territorio Gerundensi,
 S. Evidii Martyris.

DE SANCTO TRIPHYLLIO

EPISCOPO LEUCOSIÆ IN CYPRO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus Episcopatu, cultu, ætate et vitæ Actis.

D. P.

CIRCA CCCLXX.

Leucosiæ.

Cyprium, insulam nominatissimam, ætate Con-
 stantini Magni insignes duo Episcopi collustra-
 runt; S. Spyridon sive Spiridion Trimethuntis,
 jam inde a temporibus Galerii Maximiani præ-
 clora fidei confessione et miraculis nobilitatus; ejusque
 discipulus utque itinerum fere individuis comes, Tri-
 phyllius, Leucosiæ Episcopus. Hanc esse holiernam
 Nicosiam, Regum olim Sedem, nunc vero adhuc tæ-
 tropolim insulæ, puto haud vana conjectura dici in
 Atlante Blaviano, itaque in nomine sic mutato, ex
 parte renovatum sit vetus Callinices nomen, quod ei
 initio fuisse asserit mox danda Vita S. Triphyllii;
 sed deest antiquus pro ea oppellatione firmunda auctor.
 Erat autem, cum Vita ista scriberetur, Leucosia Cy-
 priarum urbium maxima et prima; Trimethus vero,
 vicus hohe exiguus est, vulgo Tremiteuge, teste Ste-
 phano Lusignano. Corolus tamen a S. Paulo, in Geo-
 graphia sacra, inter Episcopatus Cypri Leucosiam
 præterit (licet in antiqua, quum postea subdit et Hiero-
 rochi imputat, Provinciarum notitiâ, Τριφυλλίου ur-
 bem 14 loco, Λευκοσίαν 15 et ultimo nomiaet) pro
 vaque substituit Ledram, a Hieronymo et Sozomeno
 attributam Triphyllio: sed un huic, de quo agimus?
 Nicosia quandonum primum cæperit nominari, non in-
 venio: sed quoniam Græcos audio eo nomine non uti,
 suspicor ul factum cum Guidonem Lusignanum Regem
 ibi constituisent Syriæ domitores Cruce signati, sub
 critum seculi XII, et placuisse nomen a Victoria
 sumptum.

2 Quæ apud Lipomannum et Surium pro XII De-
 cembri extat Latine, Græce autem a Metaphraste
 sciuta S. Spyridonis Vita, Triphyllium laudat quidem,
 ut perfectum mox futurum et Magistro similem; in
 præsentia vero, quando ambo Antiochiæ Imperatorem
 viderunt, ea quæ in mundo sunt magni æstimantem,
 ut qui esset adhuc ætate juvenis. Sed Metaphrastes
 ejus, quem exoptebat auctoris sensum non recte ex-
 pressit; in originali enim et multo antiquiori Vita,
 quam ex MS. Florentino dabimus, longe aliter eadem
 res narratur; diciturque Sanctus secum habuisse Tri-
 phyllium discipulum, μαθεῖν θέλοντα τῆς αωῆς τᾶ

Inclusus in
Vita magistri
sui S. Spyrido-
nis,

φάρμακα, ὅς καὶ ἔν σὺν αὐτῷ ἐν κόπῳ καὶ ἀσκήσει,
 κατ'ἡμέραν διδάσκων τοὺς ἄλλους ἅπερ ἐκεῖνος περὶ τοῦ
 δικαίου ἐμάθηκεν, discere volentem vitæ medica-
 mina; utpote qui cum ipso in ejusdem exercitatio-
 nis labore versabatur, quotidie docens alios ea quæ
 discebat a Justo. Quamquam autem illo tempore nec-
 dum erat Episcopus; ægrotanti tamē imperatori
 (κατ' ὄναρ, in somnio) jam onte ostenderat Deus in
 medio innumerorum Episcoporum, δύο φοστῆρας κα-
 λούς, τέγγον ἐργουτᾶς τοῦ πάλους τὴν ἴασις, duo præ-
 stantia luminaria, qui scirent malo ipsius mederi;
 utique Spyridonem et Triphyllium; quorum primum
 mox ex habitu Imperator cognovit, qualis sibi ostensus
 fuerat; alterius postea non fit mentio ut agniti; vero-
 similiter quia repræsentatus erat in eo quod tunc non
 gerebat schemate, sed gesturus esset, factus postea Epi-
 scopus. Ita certe rem intellexit Auctor dandæ mox
 Vitæ, et expressius Metaphrastes, cum ait, quod ipsi
 quoque erant Episcopis similes, videbanturque esse
 Duces et Præsides aliorum: quodque alter eorum,
 qui apparuerat ut Episcopus, nondum revera id factus
 erat.

ut Imperator
prævisus futu-
rus Episcopus,

3 Auctor vetustioris Vitæ narraturus accessum San-
 ctorum Antiochiam, Ἦνδὲ, inquit, ὁ καιρὸς τῆς βασιλείας
 Κωνσταντίνου. Erat tempus quo Imperabat Constan-
 tinus, Hunc Magnam intellexit is qui S. Triphyllii
 elogium infra dudum scripsit: sed Metaphrastes opud
 Surium melius, Nuper quidem Magnus Constantinus,
 relicto Imperio e vivis excesserat, (anno scilicet
 cccxxxvii, die XXI Maji: id autem diviserant filii
 (Constantinus, Constantius, Constans). Et Constan-
 tium quidem, cui sorte obtigerat ut teneret imperium
 Orientis, in magna urbe Cœlesyriæ, nempe Antio-
 chiæ versabatur. Sed hic quoque error est aliquis,
 dum pro Constantio secundo genito, cui Oriens obtigit,
 nominatur primogenitus Constantinus, Imperator Or-
 cidentis: error tamen satis frequens, etiam in Codice
 Theodosiano, ubi non rora Constantino et Constanti
 adscribuntur leges, a Constantio et Constante editæ;
 sicut observot Jacobus Gotthofredi ad Codicem Theodo-
 sianum in Chronologia legum, ubi docet divisionem Im-
 perii

E

adfuit Conci-
lio Sardicensi
an. 347

A perii factam in Pannonia, ubi tum Cæsares erant. Inde Constantius repente in Syriam profectus adversus Persas est, hinc adeo ab eo in Syriam regresso, datæ Leges Antiochiæ anno CCCXXXIII, v Id. Octobris et vi Kal. Januarii : unde idem Gothofredus infert, quod huic anno vel proximo congruit, quod Constantius a Spyridone Antiochiæ a morbo curatus dicitur XII Septembris. Quæ sane ratio temporis satis commoda est.

4 Quam juvenis tunc adhuc Triphyllius fuerit, non est facile divinare : prima ejusdem ut Episcopi notitia habetur octennio circiter postea in Concilio Sardicensi, cui ad annum CCCXLII celebrato scitur cum Spyridone interfuisse. Non etiam statim ab adito Episcopatu tam perfectus fuit, ut in eo non aliquid subinde carperet Spyridon corrigeretque. Ita hic in Vita sua occultam discipuli cogitationem, quæ suo Episcopatu optabat amicum quemdam et fertilem agrum, inspexisse et redarguisse legitur. Eodem referunt Baronius aliique, ex Sozomeni lib. 1 cap. 11, quod post Synodum quemdam Cypriorum Episcoporum, cum Collecta celebraretur, rogatus Triphyllius ut concionaretur ad populum, cum necesse haberet in medium adducere dictum illud Salvatoris, Tolle grabatum tuum et ambula ; mutato nomine pro Grabato Scimpodium dixit. At Spyridon, indignatione commotus ; Num tu, inquit, præstantior es eo qui Grabatum dixit, ut te pudeat ejus verbis uti ? Quo dicto ex Episcopali solio exiit spectante populo ; hominem, eloquentiæ causa insolentius se efferentem, hac ratione ad modestiam revocans.

5 Ast alius hic mihi esse videtur Triphyllius, Ledrorum Episcopus, vir disertissimus, et qui ob studium legum Romanarum diu fuerat in urbe Berytiorum commoratus, ut præfatur Sozomenus. Quid enim Ledris cum Leucosia ? Noster autem Triphyllius, licet laudetur ab eloquentia, qua fuerat imbutus a patre Constantinopoli ; juvenis tamen in Cyprum venit ad Spyridonem. Diversa sunt etiam quæ utrisque attribuuntur scripta. Nam Suidas, de hoc nostro agens, dicit, quod descripsit miracula S. P. N. Spyridonis, ut scriptum est in Vita ejus, versibus Iambicis, et hoc etiam imlicat prælandata antiquior Spyridonis Vita in fine. De Ledrensi autem Hieronymus dicit, Eloquentissimus suæ ætatis et sub Rege Constantio celeberrimus fuit. Legi ejus in Cantica Commentarios, et multa alia composuisse fertur, quæ in nostras manus minime pervenerunt. De hoc autem videtur loqui idem Hieronymus, Epistola 84 ad Magnum, nominans Triphyllium Cyprium inter eos, qui in tantum Philo-sophorum doctrinis atque sententiis suos infarciunt libros, ut nescias quid in iis primum admirari debeas, eruditionem seculi an scientiam Scri-

pturarum. Quod tamen in libro de scriptoribus cap. 92 dicitur ille Ledrensis sive Λευκωσιος Episcopus, correctionis egere puto, et scribendum Λευκωσιος ; sed locum pergo apud alios quærere, licet inveniendum vix sperem.

6 Interim, quomodocumque ista se habeant, potuit Triphyllius, qui S. Spyridonis miracula scripsit, et Sardicensi Synodo interfuerat, pene ad Juliani Apostata tempora pervenisse. Defuncti corpus adeo permansit incorruptum, ut capite unum a Saracenis, Cyprum sub Heraclio incurstantibus (puta post occupatam Ægyptum Syriamque circa annum DCXL) sanguine fluxisse dicatur a scriptore Vita, quæ non ante seculum IX scripta videtur, atque reperta a nobis est in Synaxariis Parisiensis nostri et Divionensis Collegiorum, non solitis alias adeo prolixos contextus referre : unde indicium sumo, seu potius conjecturam, non adeo diu antequam Synaxaria ista scriberentur, inventas intra parietem clausas semiustulatas Reliquias. Tales seipsum vidisse testatur Auctor præd. vitæ ; sed eo loco mutilæ ; ubi potest explicuisse, qua certitudine narraverit ea quæ circa corpus acta dixerat. Discrepant interim Synaxaria illa ; quod Divionense, Vitam istam ponat XI Junii, unum cum hoc disticho :

Ἐστῆκε Τριφύλλιος Ὑψίστη πύλῃ,
Ὅρων τὸ τριπρόσωπον ἴλιον σιλάς.

Altissimum prope constitit Triphyllius,
Tripersonale Solis aspiciens jubar.

Ast hunc XII diem tenet Parisiense Synaxarium, quo etiam die post S. Aquilinam colendus præscribitur S. Triphyllius in Typico, S. Sabæ nomen ferente ; et in alio Parisiensi Synaxario, quod Cardinalis Mazorini fuit : nec nisi per meram incuriam, Menxa Magna colligentium, accidisse videtur, ut ad præcedentem XII neglectim conjungerentur duo hæc nuda nomina, τῶν ὁσίων Σάβωνος καὶ Τριφύλλίου Ἐπισκόπων, Sanctorum Zenonis et Triphylli Episcoporum. Quin et in Ephemeride Moscorum figurata, ex usu Constantinopolitanæ Ecclesiæ formata, Aquilina et Triphyllius, hoc XII compassi inveniuntur, ut et in Horologio anni MDCVII ; cum in Rhodologio anni MDCI solus inveniatur Triphyllius, et in Ephemeride Metrica sola Aquilina. Ex similibusque Græcorum libris, cum solum manuscripti haberentur, Triphyllium quoque accepit primus Latinorum Molanus, in Additionibus ad Usnardum anni MDLXXIII ; et quadriennio post secutus illum est Genebrardus, Calendario Latino, sacrorum historicorum testimoniis illuminato, præponens Hebræum, Syriacum, et Græcum a se in linguam Latinam conversum. Secuti sunt denique Romani Martyrologii sub Gregorio XIII Recogni-

D
AUCTORE D. P.

Oblisse videtur circa an. 370,

Vita autem scripta sec. 10.

Relatus alicubi 11,

E

sed passim a Græcis 13 Junii,

etiam apud Latinos, sed recentiores.

F

et subinde quidem corruptus a Spyridone:

an etiam de nimio eloquentiæ studio ?

adscribitur id Ledronum Episcopo,

sed ut locus et scripta, sic et personæ videntur diversæ:

VITA

Ex MS. Synaxariò CP. Collegii nostri Parisiensis.

Μνήμην τελειούμεν τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Τριφυλλίου, Ἐπισκόπου Λευκασίας τῆς νῦν μητροπόλεως Κύπρου. Οὗτος ὄρμητο πόρρω μὲν ἐκ τῆς Ρώμης, προσεχώσας δ' ἐκ τῆς Νέας, τῆς βασιλευούσης τῶν ἀπάσων πόλεων Κωνσταντινουπόλεως. Τῷ γὰρ ἐν Βασιλεῦσι αἰοιδίμῳ καὶ ἰσαποστόλῳ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ, εὐτυχῶς δειμαμένῳ τὴν ἐπιούριον ἑαυτοῦ πόλιν, καὶ κόσμον ὅτι πλῆστον ἐξ ἀψύγων περιθέντι αὐτῇ, ὡς νόμφῃ περικλλεῖ, ὡς ἂν ἐπιστρέφειν οἷά τε ἦν τὰς τῶν ὁρώντων ὄψεις πρὸς ἑαυτήν. Δεῖν ἄρα καὶ τοῦτο γενόμεστο, τοῖς λόγοις τε καὶ φρονήσει καὶ ἄλλως περιφανείᾳ διαλάμπουσαι τιμησαὶ τὴν νέαν Ρώμην, καὶ κόσμον ἀλλοῦ αὐτῇ περιθεῖναι, ἵνα μηδὲν

Memoriam agimus Sancti Patris nostri Triphyllii, Episcopi Leucosiae, quæ nunc a est Metropolis Cypri. Hic olim Roma oriundus, Nova scilicet urbiumque omnium regina Constantinopoli. Qui enim illam auspicio fundavit venerabilis inter Imperatores atque Apostolis æqualis Magnus Constantinus, cognominem sibi futuram civitatem, quanto maxime potuit inanimatarum rerum circumdans ornatu, ut velut sponsa eximio decore splendens omnium intuentium in se oculos converteret, hoc etiam adjecit, ut viris eloquentia, prudentia aliave prærogativa insignibus, ipsam quoque instrueret, faceretque etiam

a
Ex patre Roma Constantinopolim tracto, natus,

A etiam hac in parte Romæ vetustiori non cedere. Transtulit ergo huc inde duodecim illustriores Romanorum Primores, majora ipsis præbens possessionum opumque et hororum commoda; adeo ut hic abundantes, facile obliviscerentur priorum quæ istic obtinebant. Horum unus fuit etiam magni Triphyllii pater, velut lucidissimum quoddam astrum inter cives suos rutilans: qui sermonibus simul et exemplis aliisque ad bonos mores formandos spectantibus adjumentis novellam plantam excolens, et divinarum illam irrigabat doctrinarum assiduitate, et pietatis fructus satagebat quasi soliis amœnis comere; ut non solum non injucundum, qui ex ratione exercitata provenit, decorem præferret, sed etiam fructus ejus non degeneri tegetetur umbraculo: idque ex divina quemadmodum reor providentia, ut facta nomini a soliis ducto responderent.

Ille mortuo adit cum Matre Hierosolymam:

B Patre autem ex humanis raptō, convenit ei cum matre sua, ut dimissa Constantinopoli pro Dei amore Hierosolymam migraret, suum istuc adventum facturus historiis memorabilem, et orationum sacrificia Deo oblaturus. Igitur mundana gloria et divitiis generisque nobilitate despectis, accipit crumenam plenam, et maria trajiciens navigavit in Cyprum. Eo appulsus cum incidisset in Spyridonem, ejusque gratiam, Trimythuntis quidem ecclesiam Episcopali jure regentem, totum vero mundum suorum miraculorum radiis solis instar illustrantem; agnovit sibi post regressum ab Hierosolymis adhaerendum, velut alteri templo, Thaumaturgo illi; sic enim eum consueverant Cyprii nominare, propter mirabilem ejus fidem. Hunc ergo frequentans patriæ suæ oblitus Triphyllius, non eloquentiæ artem edoctus ab eo est, sed eam didicit Philosophiam, quæ in fidei virtutumque compositione versatur; et mente quidem sublatus in altum, vidit Deum, tamquam sibi spiritualiter inhabitantem; dono autem accepit, velut fructum Divinitatis, miraculorum faciendorum potestatem.

deinde in Cypro S. Spyridonis discipulus,

C Igitur cum, instructoris sui adjutus precibus, proficeret quotidie ad mensuram ætatis plenitudinis Christi, curam gesturus animarum, Pastor optimus Callinicensium olim, nunc vero Leucosiæ civitatis, suffragatione divina eligitur: et ei quæ maxima atque pulcherrima erat Cypriarum civitatum, suis orationibus magis etiam locupletans, fecit etiam præstantiori Episcopo gloriari, utpote qui jam olim divinitus fuerat Praelaturæ isti destinatus. Ita apparuit minime otiosam fuisse visionem magno *b* Constantino quandoque oblatam, cum Imperatori, caput dolenti et remedium a divina ope querenti, demonstratus Triphyllius est, tamquam Episcopus ad eum missus, et per somnium Magno illi accedens, sanationem ipsi annuntiare, prius quam ad thronum proveheretur.

et Leucosiæ Episcopus,

4 Cum vero Cathedram istam ascendit, secundum Apostolicam regulam manibus Spyridonis ordinatus; docere cœpit, magistri sui vestigiis insistendo. Divinas enim Scripturas explanans, spirituali quidem pane confortabat animas auditorum, sitientibus vero præbebat potum aquæ vivæ, quam ex fluentis spiritus faciebat scaturire: idque non faciebat per intervalla temporum definitorum; sed panem quotidianum spiritualiter proponens, sicut eum postulare Dominus præcepit, Dei verbum altiori intellectu proferebat. Atque hinc consuetudinem venisse aiunt, quæ transiit in legem, ut ab æquinoctii Autumnali, usque *c* vernali, omnino non cesset Episcopus a proponendō verbo, neque populo concedatur divinarum Scripturarum interpretationem per se scrutari. Atque hoc ipsum puto ex Apostolica institutione esse, qua dicitur. Unus interprete-

Scripturas sacras populo exponit

D τούτοις ἀπέδθη τῆς Πρεσβυτέρας. Μετενόησε τοιγαροῦν ἐκείθεν τοὺς δύο καὶ δέκα περιφανεστάτους Μεγιστάνας, μείζους παρασχόμενος αὐτοῖς τὰς δωρεάς ἐν φιλοτιμίᾳ χρημάτων καὶ κτημάτων· καὶ τοῦ τ' ἐπὶ τοσούτου, ὥστε τῆ τούτων θαψιλεία εἰς λήθην ἐκείνους ἐλθεῖν τῶν προτέρων παρασκευάσαι. Τούτων εἰς ἓν καὶ ὁ τοῦ μεγάλου Τριφυλλίου πατήρ, οἷά τις ἀστὴρ διαλάμπων ἐν μέσοις τοῦ ἔαυτου πολιταῖς. Λόγοις τοίνυ ἐκθρίψας καὶ τῆ λοιπῆ καλόκαγαθείᾳ τὸ νέου φύτου, καὶ τῆ τῶν θεῶν κατάρθων ἀκριβεῖα δόγματων, κόμην εὐσεβεῖς καρποῖς παρεσκεύαζε, τέρψιν οἷά τις φύλλοις οὐκ ἄωρον τῶν ἐκ λόγων καλῶν παρεχόμενον, καὶ τῷ καρπῷ σιέπην οὐκ ἀγενυῆ· καὶ τοῦ τ' ἐκ προνοίας οἶμαι, ἵν' ἔγῃ συνάδειν τὰ πράγματα τῷ ὀνόματι.

E 2 Ἐξ ἀνθρώπων δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἄρτι γεγεννημένου, σιέπεται τῆ μητρὶ ἅμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲν ἀπαραι, κατ' ἔρωτα δὴπὸν τὸν θεῖον, τοῖς Ἱεροσολύμοις δ' ἐπιδημῆσαι, ἔργον ἱστορίας ποικιόμενος τὴν ἐκείσε ἀφίξειν, καὶ τὰ τῆς εὐχῆς ἀφοσιωόμενος τῷ Θεῷ. Χαίρειν οὖν φράσας δόξῃ τε καὶ πλούτῳ καὶ τῆ ἐκ γένους περιφανείᾳ, ἀδρόν τε βαλάντιον εὐκρίως καὶ πελάγη διαβαλῶν ἔπλει Κύπρου. Ἐῦθα γενόμενος Σπυριδῶνα εὐρίσκων, καὶ τὴν ἐκείνου χάριν, Τριμυθούντος μὲν ἐπισκοποῦντα, ἤλιον δὲ δίκῃ τῶ τῶν θαυμάτων φωτὶ τὴν οἰκουμένην διαπυρσεύοντα, οὗ ταῖς ἀτίσιμ ὑποθαλαφθεῖς, ἔγνω δεῖν μετὰ τὴν ἐξ Ἱεροσολύμων ἐπάνοδον, ὡς ἱερῶ τιμῆ ἀλλῶ προσχεῖν τῷ θαυματουργῷ, οὗτω γὰρ ἤξιον ἐκείνου καλεῖν ἐκ τῆς ἀγῶν πίστεως Κύπριοι. Φοιτήσας οὖν παρ' αὐτῷ ὁ πατρίδος ἐπιλελησμένος ἱερὸς Τριφυλλίος, λόγων μὲν ἐπιστήμῳ οὐμενοῦν ἐπαυδέεται, φιλοσοφίαν δὲ ἄλλῳ τὴν ἐκ πίστεως ὡς τε καὶ ἀρετῶν ἐν ἀγῶν καταρτιζομένην Πνεύματι δίδων, ψυχῇ μὲν καθαίρεται καὶ Θεὸν ὁρᾷ, ὡς οἴοντε νοερώς ἐνοικιοῦντα αὐτῇ· δῶρα δὲ ἐλαμβάνει, οἶονεὶ καρποὺς τῆς θεώσεως, τὴν τῶν θαυμάτων ἐνέργειαν.

F 3 Ἀναβάσεις οὖν αἰεὶ ἐπὶ τὸ κρείττον ταῖς τοῦ κατηχητοῦ πρεσβείαις ποιούμενος, εἰς μέτρον ἡλικίας ἐγένετο τοῦ Χριστοῦ, καὶ ποιμὴν ἀριστος ψυχῶν πρόνοιαν ποικιόμενος, ψίφῳ θεῖα τῆς Καλλινεακιστοῦ μὲν πρίν, νῦν δὲ Λευκωσίας προχειρίζεται μητροπόλεως· καὶ τὸ μέγιστον εἶναι καὶ περικαλῆ τῶν λοιπῶν Κύπρου πόλεων λαμπρῶς προκατεζομένην, ταῖς ἐκείνου πρεσβείαις πεπλούτηκε, ψίφῳ θεῖα τῆς δὲ τῆς πόλεως καὶ πόρρωθεν προστατεῖν ἐκλεγεῖς. Ὅντω μὴ παρέργως ἀναγινώσκειται ἡ τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ φανείσα ὄψις, καὶ Βασιλεῖ ἀγοῦντι τὴν κεφαλήν, καὶ τὴν ἴασιμ θέσθεν ἐπιζητοῦντι, ἡ αὐτῷ προδείκνυτον Τριφυλλίου, κατ' Ἐπίσκοπον μὲν ἐσταλμένου, καὶ πρὸ τοῦ θρόνου, ἅμα καὶ τῷ Μεγάλῳ ὄναρ ἐπιφοιτήσαντα, τὴν ἴασιμ αὐτῷ ἐπαγγέλλεσθαι.

4 Τοῦ θρόνου τοιγαροῦν ἐπιβὰς ὁ ἀποστολικοῖς θεσμοῖς καὶ ταῖς ἱεραῖς Σπυριδῶνος χειρὶ, κατ' ἔγνος ἦεν τῷ διδασκαλίῳ διδάσκων, καὶ τὰς ἱερὰς γραφὰς ἐξηγούμενος, καὶ στηρίζων μὲν ψυχὰς τῷ πνευματικῷ ἄρτι, παρέχων δὲ πῶμα τοῖς διψῶσιμ ὕδατος ζῶντος, ὅ ἐκ παταμῶν ἀρύεσθαι ἐκείνος ἐδύνατο τῶν τοῦ πνεύματος· καὶ τοῦτο οὐκ ἐκδιαστημάτων εἰς ἡμέρων τιῶν περιόδους, ἀλλ' ἐκάστῃ τῶν ἐπιούσιων ἄρτων πνευματικῶς προτιθεῖς, ὡς ὁ Δεσπότης ἡμῖν σίτειν διεκελεύσατο, πρὸς ὑψηλότεραν διάνοιαν τὸ ῥητὸν ἐξηγούμενος. Ἐυτεῦθεν οὖν ἔθος εἰς νόμον φησὶν ἰόν, μέχρι τοῦθ' ὁράται δρώμενον ἐκεῖ ἐξ ἰσημερίας μετοπωρινῆς ἐς ἰσημερίαν ἐαρινῆν, μὴ δ' ὅπως οὖν ἐκάστῃ ἀνεχομένου τοῦτε τοῦ λόγου πρεβεληκμένου, μὴ τῷ λαῷ διερχομένου ἐθέλειν τὴν τῶν ἱερῶν γραφῶν δύναμιν. Καὶ τοῦτ' οἶμαι τῆς ἀποστολικῆς παρακλήσεως. Εἰς Φάμενος ἐρμηνεύετω, οἱ δ' ἄλλοι σιγάτωσαν. Οὕτως αἱ τοῦ ἱεροῦ Τριφυλλίου τῶν διδασκαλιῶν ῥίξαι ἐς βάθος διήκουσαι,

A διήκουσαι, καὶ τῆ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀρχὴ εἰς μέγα φυτὸν ὑψὸν ἄγαν ἡμέρον ὑπανατείνουσαι· ἐς δεῦρο ταῖς ἐκείνου οἰκείαις πρεσβείαις τοῦτο κομῶν, τοῖς τε καρποῖς καὶ τοῖς φύλλοις προδαικνύουσαι ὡς δύνασθαι ὑπ' αὐτῷ κατασκηνῶν δῆμον ὅλον τῆς ἐκεῖ μητροπόλεως, καὶ πνευματικῶς ἐπαγγέλλεσθαι, ἀρεπόμενον μὲν καρπὸν τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, γαννυμένον δὲ ταῖς ἱστορίαις ὡς φύλλοις τῶν καλλιῶν Μαρτύρων, καὶ τοῦ λοιποῦ τῶν Ἁγίων τιάσου.

5 Ὅσα δὲ καὶ ἔτι περιῶν θαυμάτων πηγὰς ἐπλούτει, ἐξ ὧν κρουνοῖδον παρεῖχεν ἀνίκησαι τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ, τίς ἂν διηγοίτο; Σπυριδίου οὖν ὡσπερ τοῦ τρέπου, οὕτω δὴ καὶ τῶν θαυμάτων ἀτεχνῶς διὰ δόχου χάριτος, ὡς ὁ λόγος Ἐλισσαίῃ τῆς κηλιωτῆς Ἡλίου, ἅμα δὲ καὶ τῶν τεραστίων ἦν οὖν ὁ θεὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ ὄντως μακάριος τὸν πραινικωνεῖον τρόπον πλείστα ἐν ἄγρῳ κυλιζόμενος, περὶ αὐτῶν, τὰ πάντα τοῖς θεομένοις ῥᾶστα παρέχειν αὐτόχειρ, τοὺς ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ συγχωσθέντας ἀνορύττων καὶ περιστέλλων, καὶ τῆ οὐσίᾳ διδοῦς ὁ εὐγενῆς καὶ ἐξ εὐγενῶν νηστείας σχολάζων διηνεκείη καὶ προσευχαίς, ἵνα τύπος τῆ οἰκείῃ ποιμνίᾳ γένοιτο. Φροντιστήριον δὲ δειμάμενος γυναιξὶ ταῖς πρὸς μητρὸς ἀπαύκναις, εἶτα καὶ ταύτην τὰ μοναστῶν ὑποδύναμι πείσας,

B θεσμὸν ἀμνάσιν ὑποῖαν διαποτοῦν τῶν μοναστηρίων, κατ' ἔρωτα θῆθεν τῶν ἱερῶν τόπων ἀπαράσας τῆς βασιλίδος πόλεως, κακείσε γενομένην ξενοδοχεῖσθαι μάλα ῥηδῶς ἀπιούσας τε καὶ ἐπανιούσας. Ὅς δὴ ποιεῖ ὄρος μέγρι τοῦ σήμερον τηρούμενας, δεικνύται ἐνθάδε τὴν μητέρα τὴν ζῆν Δομνίκαν, καλῶς ἐμετρήσασαν, ὁσίως μὲν καταθείσαν, θαυμάτων δὲ ταύτην κρήνην αὔσαν πρὸς πίστιν τοῦ τρέπου. Ἀνήγειρε δὲ καὶ τὸν νῦν σκῆλον ἱερὸν, μέγιστον οὗτα, ἐς καθολικὴν τῆς πόλεως ἀθροισμα, ἔνθα δὴ καὶ ἡ σορὴ ἐκείνου.

6 Τοῖς προσιοῦσι παράκλησις ἦν τὸ εἶδος αὐτοῦ ἐπιπληκνῶν ἔχων τὴν ὄραν καὶ πύρρῳθεν προάγγελον τὸν εὐγενῆ· ἔκλυος τὴν τρίχα, λευκὸς τὸν χροῶτα, γλαυκὸς τὰς ὄψεις, χαρῆς τε καὶ ἡσίστος τὴν ἐντυχίαν, εὐρήκναις τὴν τοῦ ὄλου σώματος ἀναδρομήν, εὐ μάλα τὴν ὑπὲρ ἐς ὄργην κατὰ μὲν ἔχων Ἁγίων τις ἄλλος τὸν ποδῆρα περιεβλημένος, καὶ ὡς Σαμουὴλ ὄρθριος καὶ τῷ Θεῷ προσανέχων καὶ τῷ ποιμνίᾳ προσευχόμενος. Ἐς γῆρας οὖν ἐληλακίως, καὶ πλήρης ἡμερῶν γενόμενος τῶν τοῦ πνεύματος, πρὸς Χριστὸν ὄχετο ἀπιών, οὗ διάκονος ὢν, αὐτῷ κατέχευε ὁδῶν ἐδείκνυτο· ὁ δὲ Πατὴρ τῶν φωτῶν τιμῆσας ἐν οὐρανοῖς, ὡς ἡ ὑπόσχεσις, πρέσβην ὑπὲρ τε τῆς ἰδίᾳ πατρίδος καὶ τῆς ποιμνικῆς αὐτῆς προσήκατο. Οὐκ ἄγχι δὲ καὶ τὸδε προσθεῖναι ἐς δεῖγμα τῆς δεξάμενης ἐκείνου μακαριότητος.

7 Τοῦ τὸν Ἀγαρήνων ἔθνος ἐπὶ τῶν χρόνων Ἡρακλείου ναυσὶ πειρατικαῖς χηρακόμενου, καὶ πολλὰς τῶν νήσων ὀχουαμένου, ἡ τοῦ Θεοῦ συγχώρησις ἄφικε τὴν ἐξ ἐκείνου λώδην, καὶ μετρή Κυπρίων γενέσθαι ἦκον οὖν καὶ τὰ ἐαυτῶν ἐδρῶν. Ὡς οὖν καὶ ἐπὶ τὴν σορὸν ἀφίκοιτο τοῦ Ἁγίου, τὰς ἀνοσίους ἐπιστήσαντες ὄψεις αὐτῆς, χρυσοῦ τὸ κέρδος εὐρήσκειν ἔνδον ταῖς ἐλπίσιν ἐσπερον ἐαυτοῦς, ἵσως ἐνόητος τοῖς ἱεροῖς τοῦ ἱεροῦ περιεβλήμασιν. Ὡς οὖν πύρρῳ τῶν ἐλπίδων ῥᾶστα ἐγεγόνεισαν, τὸν μέγαν δὲ (ὡ θαῦμα καὶ μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν περιόδους!) ἐθεῶνται ὡσπερ ὑπνοῦντα, καὶ εὐωδία τὸν ἐκείνου κόσμον προίσχοντα, ἐσταλμένον δὲ ἄλλως φάναι κατὰ Σπυριδίου, ἀνηστώσιν μὲν αὐτὸν, μανίας δὲ εἰκόντες ἔιφει τὴν ἱερὰν κεφαλὴν τοῦ σώματος διιστώσιν. Τοῦ δὲ (βασιλῆα τοῦ μεγίστου τέρατος, ὁ μόνος ἔχει μὴ πειθομένους τοῖς ἀγροῦντας Χριστὸν, καὶ τὴν ἐκείνου ἴσχυρ) αἷμα εὐθὺς ἀπέρρει, αὐτοῦ αἷμα Θεοῦ πρὸς τοῖς ἀλλοῖς καὶ στέφος πλέξαντος αὐτῷ μαρτυρίου, ὅπερ ἐξήκει μὲν ἐκεῖνος ἔρωτι Χριστοῦ εὐληκόμενος, ὁ δὲ τοῦ μεγάλου

Junii T. III

tur d, alii vero taceant. In hunc modum cum sancti Triphyllii doctrina altas prorsus radices egisset, et a sancto irrigata Spiritu in arborem valde sublimem excrevisset, per orationes ipsius talis apparuit fructibus frondibusque, ut sub ea posset habitare totus magnæ illius Metropoleos populus, isque spiritaliter dici posset decerpere ab eo fructus Evangelicorum mandatorum, et tanquam foliis oblectari gloriosorum Martyrum aliorumque e Sanctorum historiis.

5 Quis vero enarret quali adhuc vivens miraculorum fonte manaret, ex quo copiose scaturiente accedentibus ad eum haurire licebat? Spyridonis enim, uti morum, sic et miraculorum fuit heres: quemadmodum Scriptura narrat Eliseum simul cum pallio virtutem prodigiorum ab Elia excepisse. Vir autem hic divinus ac vere beatus laudabilibus moribus suis, ut plurimum in agro habitabat f... magnaque cum paupertate vivebat; sua ipse manu omnia libenter egenis porrigens, et eos qui a terræ motu pene absorpti erant, refodiens atque vestiens, ac substantia sua donans, ut erat nobilis ex nobilibus natus: jejuniis quoque assiduis precibusque vacabat, ut exemplum gregi suo esset. Porro sumptibus a matre supeditatis, monasterium mulieribus recipiendis erexit, in quo ipsi quoque persuasit habitum monasticum sumere; ut norma qualiscumque fieret religiosis feminis, easque amore visendi loca sacra Constantinopoli profectas, illic ipsa euntes redeuntesque facilius hospitio exciperet. Hæc ergo lex, ibi hodieum observari solita, demonstrat ibi adhuc vivere matrem Domnicam, bonam dispensatricem, et sancte illic depositam, fontem esse miraculorum, quæ sanctitatis ejus testimonium perhibent. Edificavit deinde ibidem Triphyllius sacrosanctum templum ac longe maximum, in quod totius civitatis populus colligi posset, in quo nunc etiam sepulcrum est ipsius Sancti.

6 Accedentibus ad eum solatio erat ipse ejus vultus h, cui insidebat gratia, vel eminus emittens indicem suæ nobilitatis. Capillo flavus colore albus, oculis cæruleus, gratiosus ac dulcis affatu, procerus tota corporis circumferentia, barbam ad congressum valde bene compositam habens, tamquam alius Aaron, poderem indutus, et tamquam Samuel matutinus ad Deum pro suo grege deprecandum. Porro ad senectutem progressus plenusque dierum ex spiritu actorum, ad Christum festinus abiit, cuius famulus fuerat, vestigiis ejus presse insistens: quem Pater luminum secundum Evangelicam promissionem honorans in cælis, suscepit, pro patria sua proque commisso grege deprecatoem. Non fuerit autem abs re, in demonstrationem quæ ipsum suscepit beatitudinis, id quod sequitur adnectere.

7 Cum gens Agarenorum, tempore Heraclii Imperatoris, piraticis invecta navibus, plerasque insulas popularetur, i, permisit Dei providentia ut illorum violentia etiam ad Cyprum usque pertingeret, ubi et ipsas incolarum pervasere domos. Postquam vero etiam ad tumulum Sancti pervenerunt, eique sacrilegos suos oculos adverterunt, animum lactare cœperunt spe auri intus inveniendi, quod non cederet reliquæ ipsius templi suppellectili sacræ Verum, præterquam fuerant opinati, magnum istum virum (o! miraculum, post tot annorum circulos stupendum magis!) viderunt velut dormientem, atque pro omni ornatu suavi fragrantia redolentem, et in modum Spyridonis, ut sic dicam, vestitum. Ipsum ergo, erexerunt, et pro insita sibi rabie sacrum ejus caput a corpore gladio resciderunt. Tum vero (o! rem admirabilem, solis tamen illis incredibilem futuram, qui Christum ejusque potentiam ignorant) statim profluxit sanguis: Deo, ut reor, ad alias ejus corol-

D
INTERP. D. P.
1 Cor. 14, 27
d
historiasque
Sanctorum.

e

Claret mira-
culis;

f
mulieribus
monasterium
condit:

E
auxilio matris
ibi Deo sacra-
ta

Cathedralem
struit:
g

h
ac tandem
ad Deum
seu.x migrat

F

Corpus diu
incompactum

i

et capite mi-
nutum a Sara-
cenis, sangui-
ne fluit,

A las, plectente ipsi coronam martyrii, quam semper quidem, amore Christi tractus, optaverat, sed subtraxerat fervens Constantini erga piam religionem affectus. Raptantes deinde cadaver ante templum; et pyram incendentes, conabantur ipsum flammis consumere: quod non fuissent ab igne obtenturi, nisi adstantium barbarorum aliquis inclamasset; In nomine Jesu, Christi tui, patere te comburi. Hujus rei testis ego sum qui hanc historiam conscribo, et sacrum ipsius caput semiustulatum *k* vidi, et fragmenta reliquiarum manifestam ignis injuriam proponuntur ad sanctificationis communicationem, eo forte die quo ista impii in Sanctum perpetrarunt.

S Deus autem post aliquot seculorum decursum thesaurum hunc filii Sancti manifestum fecit, intra parietem quemdam absconditum, eo loco ubi magni illius viri columna consistit, cui ipsius arca usque hodie substrata osteoditur. Cujus precibus nunc quidem liberemur a gravibus Sathanæ incendiis; postquam vero hinc emigraverimus ab æterno igne: Christo, Deo ac Domino nostro juvante cum ipso, tamquam Salvatore et Pastore nostro, perennantes

B in sempiterna et immarcessibili beatitudine: cujus pulchritudine spiritualiter oblectati, in ipso videbimus sine principio Deum et Patrem, atque coæternum et vivificum Spiritum, qui ex Patre procedit et per *l* Filium nobis hominibus apparuit, unam essentiam ac deitatem in tribus perfectisque personis glorificatam, utpote incomprehensibilem nobis unitate trinitatem: quod mysterium, cum sit in Deo prorsus supersubstantiali; et inaccessio, omnino rationem et cogitatum transcendens, sola fide et dilectione circumscribitur.

INTERP.
D. P.
et ustulatur
k
sicut adactas reliquias vidit auctor,
l
cum diu postea reperta essent.

Κωνσταντίνου πυρός τῆς κατὰ Χριστὸν εὐσεβείας οὐ παρέσχευ αὐτῷ. Διελκικότες οὖν αὐθις τὸν ἐκείνου νεκρὸν πρὸ τοῦ νεῦ, καὶ πυρὰν ὑπανάψαντες, ἔργον ποιεῖν ἐπειρήθητο πυρός: τὸ δὲ οὐδ' ὅτι οὖν εἴκειν ἐδώκει πυρὶ, εἰ μὴπογε τῶν τις ἰδὼν ἐδόκησε βαρβάρων. Ἐν ὀνόματι, φάμενος, Ἰησοῦ τοῦ σοῦ Χριστοῦ πυρὶ καυθῆναι ἀνάσχει. Καὶ μάρτυς ἔγωγε τούτου, ὁ τὴνδε τὴν ἱστορίαν συνθέμενος, τὴν δὲ ἱερὰν ἐκείνου κεφαλὴν ἡμίφλεκτον ἐώρακώς, τάτε τῶν λειψάνων τεμμάγια, τὴν τοῦ πυρός τροφὴν προδεικνύοντα, ἃ δὴ κατὰ τὴν Μαίου τρίτην προτίθενται εἰς ἀγιασμοῦ μετουσίαν, καθ' ἣν ἄρα ἡμέραν τοῖς ἀνομοῦσι ταῦτ' ἐτόλμητο.

8 Καὶ Θεοῦ, μετὰ τινῶν ἐτῶν περιόδους, τὸν δὲ τὸν ἐκπυρὸν τοῖς ἐκείνου τέκνοις δῆλον καθίστη, τοίχει ἐκγεκρυμμένον, ἐφ' ᾧ ἡ τοῦ Μεγάλου στυλῆ ἀνίσταται, καὶ ἡ τοῦτου σορὸς ὑποκειμένη μέχρι τοῦ δὲ προδεικνύεται: οὗ ταις προσθεταῖς ῥηθείαις, οὖν μὲν τῆς φλογόσεως τῆς τοῦ βελίκαρ δεινῶν, μετὰ δέγε τὴν ἐκδημίαν καὶ τοῦ αἰωνίου πυρός, Χριστῷ τῷ Κυρίῳ καὶ Θεῷ ἡμῶν, ὡς σωτῆρι καὶ ἀρχιποιμένῳ συνδίακωνίζοντες, ἐν αἰδίῳ καὶ ἀφθάρτῳ μακαριότητι οὗ τοῦ κάλλους νοερῶς κατατροφώντες, ἐν αὐτῷ ὀψόμεθα τὸν ἀναρχον Θεόν, καὶ Πατέρα καὶ τὸ συναΐδιον καὶ ζωόποιον Πνεῦμα, τὸ ἐν τοῦ Πατρὸς ἐκπροσεύμενον καὶ δι' Ἰοῦ ἡμῶν πεφηνὸς τοῖς ἀνθρώποις, τὴν μίαν οὐσίαν τε καὶ θεόληπτα, τὴν ἐν τρισὶ τελείαις τε ταῖς ὑποστάσεσιν ὑμνουμένην καὶ δοξαζομένην, ὡς οὐσαν ἀκαπαθήτως ἡμῶν τριάδα ἐν μονάδι, ἢ καὶ παράδοξον, ἐν' ἣ τῷ ὑπερουσίῳ τε ἀπροσίτῳ Θεῷ ἀπαθ' ὁμοῦ ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν, καὶ οὐτωγὲ πίστει μόνῃ καὶ ἀγάπῃ χαρακτηρίζοιτο.

ANNOTATA D. P.

a Adeoque post annum 882, quo scripta Notitia Provinciarum ultima, apud Corolum u S. Paulo, adhuc Constantiam Metropolim statuit; aut etiam post annum 964, quo ejectione Cypro Saracenis, loco eversa funditus ab illis an. 648 Constantiæ, nova Metropolis videtur constituta, infra dicta Leucosia, mutato deinde nomine Nicosia, in memoriam victoriæ, ibidem relatæ.
b Imo Magni Constantini filio Constantio, sub annum 339.
c Neque per alteram anni partem, agrarum vinearumque culturæ intentus populus; minus poterat verbo Dei audiendo vacare; eique tunc sufficiebat ad Liturgiom, satis per se prolixam, Dominicis festisque convenire.
d *l* ad Corinth. 14 §. 27 et 28 dicitur de eo qui linguis loquitur, ut id solum faciat secundum duos, aut ut multum tres, et per partes, et unus interpretetur; si autem non fuerit interpres, taceat in ecclesia, sibi autem loquatur et Deo: que violentius hic torqueri videntur, ad diversam ab Apostolo mentem.
e Propter imperitiam Presbyterorum, prædicandi usus sepe exolevit apud Græcos, nec olim in Synoxibus auditur, quam lectio Homiliæ alicujus, vel vitæ Sancti

tunc occurrentis, quod et Rutheni observant; causamque prætexunt, ne quid novitatis inferat libertas dicendi ad populum, Parochis (quos Popos vocant) relicta.
f In Græco videbatur insuper sic haberi Οἱα δῆπου γε φ... δικαστηρίων τὰς συντριβάς.
g Fortassis etiam colebatur ut Sancta; quæ si Romana quoque ut maritus fuit, Dominica primitus dicebatur; sed Græci contrahere hoc nomen malunt: et sic eisdem celebris est S. Dominica, Carthagine advecta Constantinopolim, cujus mentio facta viii Januarii, et Vita dabitur in Supplemento.
h Puta circa annum 640.
i Invenio Græcos in Menæis præcipuorum aliquot Patrum lineamenta describere, verosimiliter ex imaginibus studiosius conservatis: proinde non est inverosimile, etiam post tot secula, potuisse genuinam descriptionem S. Triphyllii dari.
k Ubinam? Existimo quod in Cypro ipsa, post exactos inde Saracenos.
l Hæc locutio dubiam nobis facit Auctoris filem, circa processionem Spiritus a Patre Filioque, seculo 9 controversi pertinacius captam.

DE SANCTO ANTIPATRO

EPISCOPO BOSTRENSI IN ARABIA

Notitia ex Græcorum Synaxariis.

G. H.

Bostra, Arabiæ Petrææ urbs maximo olim fuit et Archiepiscopalis, sub Patriarchatu Hierosolymitano, Ptolomæo lib. 5 cap. 17 memorata. Ejus urbis memoria inculcatur nobis a MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sæpius citato, in quo ista leguntur, Μνήμη τοῦ ὁσίου Ἀντιπάτρου, Ἐπισκόπου Βόστρων. Quæ eadem leguntur in MSS. Menæis Mediolanensibus bibliotheca Ambrosianæ, et Taurinensibus Ducis Sabaudia; item Parisiensibus Cardinalis Mazarini, et Divionensibus Petri Francisci Chiffletii: in hisce vero ita habetur, Ὁ ἅγιος Ἀντίπατρος, Ἐπίσκοπος, Βόστρων, ἐν εἰρήνῃ τελευτεῖται.

Sanctus Antipater, Episcopus Bostrorum, in pace vitam finivit: addunturque hi versus:

Τὸν Ἀντίπατρον πλοῦσιον, Σῶτερ, δέχου,
Τῶν ἀρετῶν φέροντα κορβωνᾶν μέγαν.

Antipatrum divitem, Salvator, suscipe,
Virtutum adherentem corbonam magnam.

Corbona autem est gazophylacium, ubi pecunia Sacerdotum erat reposita; sive arca in qua condebantur oblationes et donaria templi. Indicatur ergo magnus virtutum thesaurus, in ejus anima, tamquam in divite arca, reconditus, Deoque oblati. Plura utinam aliquando possimus docere.

E

DE SANCTO JACOBO

ANACHORETA APUD GRÆCOS

Ex duobus Synaxariis manuscriptis.

D. P.

Eadem duo præclara Synaxaria, in Collegiis nostris Divinionensi et Parisiensi asservata, et et nobis olim commodata, quæ S. Triphylii Vitam dederant, ante illam prætitulati quoque S. Jacobi notitiam suggesterunt, hoc modo:

Μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβου, τοῦ ἐξ ἀπάτης προσκυνήσαντος τὸν Ἀντίχριστον.

Relatus in
Fastis,

Memoria sancti Patris nostri Jacobi, qui errore seductus, Antichristum, id est dæmonem Christi specie indutum, adoravit: res autem, et beatus vita, quem habuit exitus, sic enarratur:

2 Οὗτος ὁ μακάριος Ἰακώβος, τὸν Χριστὸν ἀγαπήσας, καὶ τὸν κόσμον μισήσας, ἀπειτάχαστο, μηδενὸς δεηθεὶς. Μετὰ δὲ ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἀντιδίου ἡμῶν φουσιωθείς, ἔλεγε: Τίς μου κέλλιον ἐπίσταται τὴν ἐμὴν σωτηρίαν; διὸ καὶ ἀγῶνας πολλοὺς ἀφ' ἐαυτοῦ διελθὼν, ἠπατήθη ὑπὸ τῶν δαιμόνων. Ἐλθὼν γὰρ τῆς εὐωνύμου τάξεως ἀγγελοῦ, φησὶν Ἀδελφε, τὸ κέλλιον σου καθαρὸν, καὶ λαμπρῶς φωταγωγήσας καὶ μύρις καπνίσας, εὐτρέπισον σεαυτὸν: ἀρεσθεὶς γὰρ ὁ Χριστὸς τῇ σὴ ἀσκήσει, ἔρχεται ἐν τῇ νυκτὶ χάριτάς σοι ἀπνεῖμαι. Ὁ δὲ ἀπατηθεὶς ἐποίησε πάντα καὶ τοῦ ἀντιχρίστου ἐν φαντασίᾳ πολλῇ ἐλθόντος, ἐν τῇ μέσῃ τῆς νυκτὸς, ἀνοίξας ὁ Ἰακώβος προσεκύνησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Θεὸς πατάξας τὸν Ἰακώβου διὰ θείας ἐπινεύσεως εἰς τὸ μέτωπον αὐτοῦ, εὐθὺς ἀπεστράφη. Πρῶτας δὲ θρηγῶν ἀπῆλθε πρὸς τινα γέροντα. Ὁ δὲ γέρον, πρὸ τοῦ ἀκούσαι τι παρ' αὐτοῦ ἄπελθε τῶν ἡδὲ, φησὶ, προσχλένη τοῦ διαβόλου. Τοῦ δὲ κλαίουτος καὶ συντετριμμένου, ὀνειδήσας αὐτῷ πολλὰ καὶ κατηχῆσας, ἀπέστειλεν εἰς τὸ κοινούδιον. Ὁ δὲ καὶ ἀπελθὼν ἐδούλευσεν ἐν τῷ μαγειρείῳ ἐπὶ χρόνοις ἑπτὰ, μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως. Ἐἶτα ἐκῆθησεν ἐν τῷ κελίῳ ἐτέρους χρόνους ἑπτὰ, μετὰ ἐργασίῳ ἐμμέτρου καὶ ἀκριβοῦς κανόνος, καὶ οὕτω τὴν Θεοῦ ὁδὸν ἐπὶ πολλῇ διακρίσει μεμαθηκώς, καὶ θαυματουργὸς ἐξάσιος γεγονώς, ἀπῆλθε πρὸς Κύριον.

3 Beatus hic Jacobus, Christum diligens, et

mundum aversatus, renuntiavit seculo tam perfecte, ut nihil ipsi ad vitæ sanctitatem deesse videretur. Postea vero ab adversario inflatus, dixit intra se; Equis melius quam ego novit salutem suam curare? Et ideo, cum multos suo ipsius arbitrio agones sustinisset, tandem a dæmonibus in hunc modum est deceptus. Veniens ad eum ex sinistro ordine Angelus, inquit; Cellulam tuam, quæ emunda est, facibus illuminando et suffitibus adolendo, teipsum præpara: Christus enim, sibi complacens in tua exercitatione, hac nocte veniet, magnam tibi facturum gratiam. Sic deceptus Jacobus fecit omnia ut jussus erat: Antichristo autem, cum magnæ pompæ apparentia, sub noctem mediam venienti, aperiens, adoravit illum. Sed Deus, cœlitus eum respiciens, percussit in fronte, atque retrorsum egit. Mane autem facto abiit lacrymans ad senem quemdam; qui prius quam loquentem audiret, Discede, inquit, hinc, ludibrium dæmonis. Cum autem amara fleret contritione: multis increpitum instructumque ad cœnobium amandavit. Ibi is in coquina servivit annis septem, cum multa humilitate: deinde rursus in cella sedit solitarius, aliis septem annis; manibus jugiter laborans, et Regulam diligenter observans: atque ita viam Dei cum multa discretionem edocrus, miraculorum denique gratia inclaruit, migravitque ad Dominum.

quia propter præsumptionem seductus ut dæmonem pro Christo adoraret,

F ac deinde per 14 annos pœnitens,

sancte obit

et servit ad exemplum.

4 Fuerit adeo res vulgo nota, cum primum hæc literis mandarentur, ut non curaverit scriptor locum signare; sic autem inventam transtulerit Synaxariorum collector in rem suam, seculo forsan xi; nec enim antiquiora illa duo quotquot vidimus sunt. Ipsum quoque Jacobum, (cujus nulla in Vitis Patrum mentio, nec in vetustioribus Synaxariis nomen) non admodum prisci temporis esse reor, neque extra Europam vixisse. Fortassis etiam potissima causa illius inter Sacra commemorandi,

A morondi, die ad arbitrium lecto, cum proprius ignoraretur, fuerit utilitas exempli, humilitatem docentis.

Plura divinare per incertos nullasve conjecturas non D libet.

DE SANCTA ANNA VIDUA

ET FILIO JOANNE APUD GRÆCOS

Ex Magnis horum Menæis.

Menæa Græcorum, excusa apud Venetos anno MDXCV, quibus omnes nunc eorum Ecclesiæ utuntur, quarum aliquis cum Republica illa Romanaque Ecclesia nexus adhuc est; Sanctæ istius Matronæ memoriam his verbis ad hunc XIII proponunt: Ἐξ ὁσίας Μητρὸς ἱερῶν Ἀννης, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἰωάννου. Sanctæ Matris nostræ Annæ et filii ejus Joannis; ubi particula, καὶ, et, nobis persuadet ipsum communi cum matre tumulo conditum, communi cum ipsa cultu dignatum, propter utriusque sanctitatem eximiam ac vulgo notam, licet ad nomen Joannis deficiat titulus Ἁγίου, Sancti. Interim titulus, Ἐξ ὁσίας Μητρὸς ἱερῶν, Sanctæ Matris nostræ, verosimile facit, ipsam monasterii alicujus Præpositam, aut etiam Fundatricem fuisse. Canguis, in sua Constantinopoli sacra lib. 4 cap. 7, agit de ecclesiis, ibidem S. Annæ Christi Avixæ soeris, ac deinde nominat S. Annæ ædes seu

monasterium in Castro Galatino. Ipse libro 1 cap. 22 agens de XIII urbis Regione, olim Galata, nunc Pera, ostendit Græcis dictam pluraliter τὰ τοῦ Γαλάτου, πῶλον Γαλατίου, et, τοῦ Γαλάτου πολίχμιον sive φρούριον a nomine conditoris, ut vult Cedrenus. Quamquam autem verosimile sit, istud quoque monasterium sic nuncupatum in honorem Annæ Matris Deiparæ: nihil tamen vetat opinari, illam de qua hic agimus Annam, illud sic dici voluisse ab ea, cujus ipsa nomen ferebat; et cum deinde ibidem coleretur ut Sancta, dubium posteris mansisse utram eu appellatio respiceret proprius. Filius autem potuit eidem loco ministrasse, vel ut Presbyter, vel ut Procurator ad negotia et obsonationem, intuitu degentis ibidem matris; cui et consepeliari petierit impetrueritque, et communibus cum eadem miraculis fulserit. Tempus incertum manet; sed ita, ut verosimilius sit serius quam citius ambos floruisse.

DE S. AGRICIO

EPISCOPO SENONENSI IN GALLIA

G. H.

Ex epistolis S. Sidonii Apollinaris, et aliis.

Cultus 13
Junii.

Post varios Ecclesiæ Metropolitanæ Senonensis Episcopos, Sanctis adscriptos, quos præcedentibus mensibus dedimus, tertium hoc mense Junio damus S. Agricium, aliquibus Agræcium, de quo vetus Kalendarium ejusdem Ecclesiæ Senonensis: Idibus Junii Agricii, Episcopi Senonensis. Ad quas Idus in Breviario Senonensi, quod habemus anno MDCCXXV excusum, præscribitur de eodem Officium Ecclesiasticum recitandum trium Lectionum, cum Hymno Te Deum laudamus: sed omnia sumuntur de Communi Confessorum Pontificum. Ad eum diem eundem S. Agricium, Episcopum et Confessorem apud Senones, retulit Galesinius, et pluribus Ghinius in Natalibus Canoniorum hoc modo: Apud Senones S. Agricii Episcopi quartidecimi, qui ibidem præfuit annis triginta duobus: et cum optime populum verbo et opere pavisset, migravit ad cælos: cujus corpus in ecclesia SS. Gervasii et Protasii sepultum fuit, anno Domini CCCCLXXXVII. Ex hoc calculo dicendus esset Episcopatum suscepisse an. CCCCLV. Saussayus hunc diem XIII Junii Martyrologii Gallici ita auspiciatur: Senonis S. Agricii Episcopi et Confessoris, qui incomparabiliter florens tam exemplis virtutum quam affluentia doctrinarum, maxime in caritate præcelluit: adeo ut S. Sidonius Apollinaris Episcopus de eo ad ipsum scriberet, potuisse quidem terminum illius poni regioni (scilicet Metropolitanæ ditioni) at non potuisse caritati. Qui tandem, Ecclesia ad præscriptum divinæ legis admi-

nistrata, sanctitatis meritis nobilitatus, abiit ad præmium.

2 Hæc ibi. Jam dictus Sidonius Apollinaris fuit Episcopus Arvernorum seu Claromontanus, mortuus anno CCCCLXXXVI die XXI Augusti, quo colitur. Ut autem, quæ causa fuerit S. Sidonio auxilium S. Agricii postulandi, intelligamus, eam proponimus ex libro 2 Historiæ Francorum Gregorii Turonensis, qui cap. 23 ista scribit: Sidonii tempore Evarix Rex Gothorum, excedens Hispanum limitem, gravem in Gallia super Christianos intulit persecutionem. Truncabat passim perversitati suæ non consentientes, Clericos carceribus subigebat, Sacerdotes vero alios dabat exilio, alios gladio trucidabat. Nam et ipsos sacrorum templorum aditus spinis jusserat obserari, scilicet ut raritas ingrediendi oblivionem faceret fidei. Maxime tunc Novempopulaniæ, geminæque Aquitaniæ urbes ab hac tempestate depopulatæ sunt: extatque hodie et pro hac causa ad Basilium Episcopum nobilis ipsius Sidonii epistola. Hæc ibi. Fuisse hunc Basilium Episcopum Aquis-Sextiis, arbitratur Sirmondus ad dictam Epistolam Sidonii, quæ est sexta libri septimi. Hanc immediate præcedit quintu, qua optat Sidonius Domino Papæ Agræcio salutem; et ista scribit.

3 Bituricas decreto civium petitus adveni. Causa fuit evocationis, titubans Ecclesiæ status; quæ nuper summo viduata Pontifice, utriusque Professionis ordinibus ambiendi Sacerdotii quoddam classis-

ob gravem
Gothorum
persecutio-
nem,

et Bituri-
censis eccle-
siæ periculo-
sum statum,

cum

Elogium ex
Saussayo,

A cum cecinit. Fremit populus per studia divisus : pauci alteros, multi sese non offerunt. Si aliquid pro virili portione secundum Deum consulas veritatemque, omnia occurrunt levia, varia, fucata : et quid dicam ? sola est illic simplex impudentia. Et nisi me immerito queri judicaveris, dicere auderem, tam præcipitis animi esse plerosque, tamque periculosi, ut sacrosanctam Sedem dignitatemque affectare pretio oblato non reformident : et rem jam dudum in nundinam mitti auctionemque potuisse, si quam paratus reperitur emptor, venditor tam desperatus inveniretur. Proinde quæso, ut officii mei novitatem, pudorem, necessitatem, spectatissimi adventus ornes contubernio, tuteris auxilio. Nec te, quamquam Senoniæ caput es, inter hæc dubia subtraxeris intentionibus rædendis Aquitanorum : quia minimum refert quod nobis est in habitatione divisa provincia, quando in religione causa jungitur. His accedit, quod de urbibus Aquitaniæ primæ, solum oppidum Arvernum, Romanis reliquum partibus, bella fecerunt. Quapropter in constituendo præfatæ civitatis Antistite, Provincialium collegarum deficiamus numero, nisi Metropolitanorum reficiamur assensu. De cetero quod ad honoris vestri spectat prærogativam, nullus a me hæc nominatus, nullus adhibitus, nullus electus est : omnia censuræ tuæ salva, illibata, solida servantur. Tantum hoc meum duco, vestras invitare personas, expectare voluntates, laudare sententias. Et cum in locum statumque Pontificis quis-

S. Sidonius
expetit adven-
tum S. Agri-
cii,

offerens ei
electionem
Archiepiscopi,
B

que sufficitur, ut a vobis præceptum, a me procedat obsequium. Sed si (quod tamen arbitror minime fore) precibus meis apud vos malesuadus obstiterit interpres ; poteritis præsentiam vestram potius excusare quam culpam ; sicut e diverso, si venitis, ostenditis, quia terminus potuerit poni vestræ quidem regioni, sed non potuerit caritati. Memor nostri esse dignare, Domine Papa.

4 Hactenus epistola S. Sidonii, qua quanti fecerit S. Agricium, præclare ostenditur. Vacabat autem Sedes Bituricensis per mortem S. Palladii secundi, vita functi anno CCCCLXI, uti ad Vitam ejus x Maji ostendimus : cum autem electus est Elodius decimus quartus Biturigum Archiepiscopus. Inter Antistites Senonenses quinquagesimus numeratur Ansegisus, creatus anno DCCCLXXI, mortuus anno DCCCLXXXIII. Hic variis Reliquiis Sanctorum locupletavit sacrarium S. Petri-Vivi, in cujus Chronico de Ansegiso inter alia indicatur, quod transtulit idem et corpora sanctorum Præsulum, Leonis, Ursiani, Agricii, et Ambrosii, in ecclesiam S. Petri, de basilica S. Leonis, ubi fuerant primum tumultati ; quæ primum fuit dedicata in honore SS. Gervasii et Protasii. Hæc ibi, eademque leguntur in Chronico Roberti Monachi Altissiodorensis. De S. Leone egimus xxii Aprilis ; acturi de S. Ursicino xxiv Julii, et de S. Ambrosio iii Sept. quibus eorum solemnitas, uti S. Agricii hoc xiii Junii, celebratur in dicto monasterio S. Petri-Vivi. Est aliqua etiam memoria S. Agricii die tertia Jan. in MS. Florario, sed qua de causa non indicatur.

D
AUCTORE G. M.
licet extra
sux provincie
fines.

Ansegisus sec.
9 transfert.

E
not. 18

DE S. CETHEO, alias PEREGRINO

EPISCOPO AMITERNENSI ET MARTYRE

IN APRUTIO ITALIÆ PROVINCIA

D P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De loco Episcopatus et mortis : item primæ ac secundæ sepulturæ, nec non de Actis et cultu.

Romanæ Ecclesiæ hodiernum Martyrologium, ad hunc xiii Junii diem, memoriam facit prætitulati Sancti, tali formula. In Pelignis, S. Peregrini, Episcopi et Martyris, quia Longobardis pro fide Catholica in Aternum flumen demersus est. Acta, quæ duplicia in MSS. invenimus, altera proliziora apud Eremitas Camaldulenses in Hetruria ; altera contractiora, apud Canonicos Regulares monasterii Bodecensis in Westphalia, Cetheum proprio nomine appellant : sed priora hoc modo distinctius prætitulantur, Passio S. Cethei, Episcopi et Martyris, vocati Peregrini, xiii Junii. Utraque in hoc conveniunt, quod in flumine Piscaria (id antiquitus Aternus dicebatur) submersus cum lapide ad col-

lum, sub una nocte delatus fuerit ad litus civitatis Jaternensium.

2 Hic si velis scriptorium mentem agnoscere et Aternensium legere, habebis oppidum ostio fluminis Aterni impositum : quod cum ipso mutato nomine Piscaria hodie dicitur, ad mare Adriaticum : de quo Strabo Libro 5 Geographiæ ; Aternum ad ipsum mare Piceno confine, ejusdemque nominis cum fluvio ; qui Vestinos a Marrucinis dirimit, et ponte trajicitur : sed non habebis urbem Episcopalem. Nec enim antiqui Provinciarum Catalogi, apud Carolum a S. Paulo in Geographia sacra, nomen istud habent : neque in Dialogis S. Gregorii invenitur nominatus hic quæm Carolus ait, Episcopus Peregrinus : ut memo-

et ad ostium
illius,

rum

CIRCA AN. DC.

In Aterno
fluvio submersus,

A tenti placeat, nam mihi beneplacitum est. Cetheus
 EX MS. *Cultus Atriæ,*
 Episcopus respondit : Si Deo et vobis placet, ut ibi
 revertar, procul dubio jussionem vestram explebo,
 ea præcipue de causa, ne res Ecclesiarum dissipen-
 tur, vel venundentur. Ad hæc viri illi, qui missi
 fuerant, cum essent præsentés, dixerunt : Absit a
 nobis ut prædiæ sanctarum Ecclesiarum dissipare
 aut venundare præsumamus : imo potius augebi-
 mus ea cunctis diebus vitæ nostræ, tam nos, quam
 posteri nostri. Beatus Gregorius dixit : Si rectum
 vobis videbitur, firmate id ipsum cum juramento, ut
 Ecclesiastica prædiæ non distrahantur. Qui respon-
 derrat : Sicut tibi placet, Sanctissime Pater, ita faci-
 emus. Et continuo egressi cum B. Gregorio atque
 Cetheo Episcopo ad corpus B. Petri Apostoli,
 juraverunt dicentes : Per venerabile corpus istud,
 Pater sancte, juramus et tuæ auctoritati firmiter
 promittimus, quia res Ecclesiarum nullo modo ven-
 undabimus ; sed augebimus et conservabimus ; et
 Patrem nostrum Cetheum Episcopum cum honore
 ad suam Sedem reducemus ; et omnia, quæ nobis
 tua Paternitas servanda commiserit, humili
 B mente suscipientes, cum summa diligentia custo-
 diemus.

§ Audiens Beatus Gregorius devotionem illorum,
 gavisus est in Domino, et benedictis illis ait : Pax
 vobiscum fili. Respondens Beatus Cetheus dixit
 Apostolico ; Et cum Spiritu tuo. Sanctus Gregorius
 cum fudisset super eos orationem, dedissetque in-
 dulgentiam et benedictionem, conclusit sic : Ite,
 ait, filii, et suscipite Episcopum vestrum, atque cum
 honore perducite ad Sedem suam, et per omnia
 obedite ei g. Qui accipientes Episcopum suum, cum
 gaudia et lætitia magna reduxerunt eum ad Sedem
 suam, cantantes in laudem ejus ; Gloria in excelsis
 Deo, et cetera. Cum autem appropinquarent civitati
 Amiternensi h, exierunt ei obviam Sacerdotes, cum
 omni Clero : susceperuntque Sanctam Cetheum
 Episcopum cum gaudio et lætitia magna, cum hym-
 nis et canticis, cum omni gloria sicut dignum
 fuit. Ingressus igitur per portam Orientalem, per-
 ductus est ad ecclesiam, et fuit illic per aliquod
 tempus.

C ANNOTATA D. P.

a *Camald. MS.* Aternensium, errore perpetuo, et
 (ut ostendimus) corrigendo.

b *Camald.* Alahis et Humblo. *Etiam 100 annis*
post hunc extitit Alachis, homo impius, eadem in gente,
qui tyrannidem contra Cunipertum Regem pium arri-
piens, in procinctu committendi acceptatum duellum
perit. Vide Baron. an. 691 num. 3.

c *Fieri id capit anno 2 Gregorii Papæ, Christi*
591 per Theodelindam Reginam, mortuo priore ejus
vivo Antharit : antea partim Ariani erant, partim
Gentiles, qui caput capræ adorandum proponebant, ut
ex plurium id recusantium martyrio constat. Hinc ap-
paret, falsum interpolamentum esse, quod in MS. Ca-
maldulesi sic legitur. Quem cum B. Gregorius in-
 terrogaret, utrum gens illa Christiana esset ; ille
 respondens, dixit : Christiani sunt, et multo magis
 colunt Sanctorum virtutes, S. Gregorius dixit : Si
 veraciter Christiani sunt, non absque termino con-
 tristemar : futurum est enim etc. *Et infra in ora-*
tione ipsius Sancti, æque inepte apponitur conditio, si
 vere sunt Christiani.

d *Idem multo plenius : et omnes unanimiter con-*
 clamabant, dicentes : Ite ad urbem Romanam, et san-
 ctam Episcopum nostrum reducite. Inito itaque
 consilio rursus dixerunt : Sine jussione Domini
 nostri non possumus Romam pergere. Sed eamus
 ad civitatem Spoletanam : et si voluntas Domini
 nostri extiterit. tunc cum ipsius consilio vel ordi-
 natione liberius poterimus pergere. Venientes ergo
 ad civitatem Spoletum, intimaverunt Domino suo,
 dicentes : Si vestra est juxta (id est, jussio) volumus
 ire ad sanctam et Apostolicam Sedem, ut reduca-
 mus Episcopum nostrum. Ad hæc lætus effectus,
 dixit : Fiat quod bonum est, cum auxilio Domini ;
 et Angelus ejus comitetur vobiscum, qui bene dis-
 ponat iter vestrum. At illi omnes responderunt,
 Amen. Egressi autem etc.

f *Saltem sub errore Arianismi, quem primores gen-*
tis profitebantur. MS. Camald. pluribus interrogatis et
responsis, hæc eadem interpungit.

g *Addit Camald.* Tunc universi, ad pedes B.
 Gregorii convoluti, dixerunt : Protegat, Domine,
 benedictio tua iter nostrum. Pontifex dixit : Bene-
 dictio, et gloria, et salus sit vobis, in sempiternis
 E temporibus, et usque in secula seculorum. At illi
 responderunt. Amen.

h *Idem MS.* Ut autem venerunt ad fluvium,
 qui vocatur Piscaria, steterunt ibi quasi dimidia
 hora.

CAPUT II.

De prodendæ urbis conscientia falso insimu-
latus Episcopus, morti addicitur.

Interea prædicti Primates a Alais et Umbolus,
 qui Ducatum civitatis usurpaverant sibi, quorum
 Alais scilicet tenebat portam Orientalem ; Umbolus
 vero portam Occidentalem ; obortis quibusdam si-
 multatibus ita inter se discordare cœperunt, ut
 alter alterum interficere quærere, factaque est tristi-
 tia magna omnibus Christianis in civitate illa. Alais
 ergo consilium fecit cum suis ut civitatem ipsam
 disperderet, misitque legationem ad Verilianum
 Comitem Hortanensium b civitatis, orans ut media
 nocte adveniens Amiternensium urbem invaderet,
 eamque penitus dissiparet. Beatus vero Cetheus
 Episcopus erat in cella sua et ignorabat consilium
 Alais, quomodo civitatem tradere quærerat inimi-
 cis. Erat autem in civitate eadem vir quidam Chri-
 stianissimus, nomine Fredo, et conjugalis ejus
 nomine Bona, religiosa femina et timens Deum :
 qui facta hora vespertina ingressi in ecclesiam, ora-
 verunt ; expleta vero oratione susceperunt benedi-
 ctionem ab Episcopo, et redierunt in sua. Hora vero
 dormitionis, dum recubnissent ambo in lecto secun-
 dum consuetudinem, noluit Fredo vestem suam
 exuere ; sed ita se collocavit. Dixit autem illi con-
 jugalis ejus : Quare sic indutis vestibus te reclinasti ?
 Cui illa respondit : Immenso tremore concussus
 sum, et valde timeo, quia civitas ista hac nocte pe-
 ritura sit. Dicit ei uxor sua : Non faciet Deus, ut
 civitas ista peritura sit. At ille dixit : Affer mihi
 arma bellica, et pone ad caput meum et tunc recum-
 bemus securi. Nesciebat tamen Fredo consilium
 Alais ; sed per Spiritum sanctum commonitus ista fa-
 ciebat. Fecit jugalis ejus, ut sibi fuerat imperatum ;
 et tunc recubnerunt.

a
Primatibus
duobus dissi-
dentibus, ab
uno eorum
advocantur
hostes ;

b
 F

qui perno-
 ctante in
 Ecclesia
 Episcopo.

A 7 Media autem nocte clamor hujusmodi factus est in media civitate: Surgite, surgite, civitatem istam gens hostilis invadit. Surrexit igitur Fredo Christianissimus a latere uxoris suæ; et apprehendens arma bellica cucurrit clamans et dicens: Exurge, Sanctissime pater Cethee, et ora pro nobis quoniam perit civitas ista, et omnia nostra perdimus, ipsique hodie gladiis interficiemur. At ille velociter exurgens, et de strato exiliens, foris in platea oravit ad Dominum, dicens: Domine Jesu Christe, filii Dei vivi, qui liberasti David de manu Goliæ, et tres pueros de camino ignis ardentis, et Danielem de lacu leonum, Susannam quoque de falso crimine, et Teclam a bestiis, miserere nobis, et libera civitatem istam et populum ejus ab inimicis. Et hæc dicens percussit frontem suam in terram cum lacrymis: et cum paululum orasset c subito omnes qui advenerant hostes, divina virtute perterriti, humiliati sunt, et multi ex illis eadem nocte interfecti.

c et mane facta captur proditor: d B Mane autem sequentis diei, convenientes in unum habitatores urbis ut viderent quo ordine hostis civitatem illam ingredi potuisset d; invenerunt scalas post ecclesiam B. Thomæ erectas, per quas ingressi fuerant hostes et regressi; ibique referentibus quibusdam didicerunt, consilio Alais hæc omnia facta fuisse. Qui cum adductus esset vinctus in medio populi, omnes una voce clamaverunt dicentes: Interficiamus hominem istum pessimum, qui tantas Christianorum animas gladio perdere voluit, et cuncta quæ possidemus inimicis tradere diripienda. Et iterum exclamabant: Interficiatur quantocius, quoniam dignus est multis suppliciis interire. Cumque diutius pertractarent, quibus eum cruciatibus perderent; dixit Beatus Cetheus Episcopus ad illum: Fili, cur tale scelus fecisti in hac civitate, ut tam acerbam mortem nunc subire cogaris? Et conversus ad circumstantem populum, dixit: Audite me, filii, et nolite extendere manus vestras in virum istum, ne forte reputet Deus hoc vobis in peccatum. Quod si vobis placet audire consilium meum, mittite eum in carcerem, et multum ibi faciat tempus: deinde fiat conventus in civitate ista a minimo usque ad maximum, et educentes eum de carcere, penitentiam ei multis diebus faciendam indici facite, tantum ut spiritus salvus sit in die Domini.

accusatur ut complex sceleris, c C Hæc cum dixisset Beatus, Cetheus Episcopus, accedens ad eum cum violentia magna impiissimus Umbolus dixit: Et tu certe, Cethee, interfuisti huic consilio, quo civitas ista tradita est inimicis, nam et scala illa, quam invenimus ad ecclesiam Beati Thomæ, per magica tua opera ibi posita est, et ideo non es dignus ulterius honorem Episcopatus habere. Respondit Beatus Cetheus Episcopus, et dixit: Non faciat Deus, fili, quod aliquando in tali re pessima contaminatus sim: attamen, propter populum circumstantem, juro per crucifixum Filium Dei, et Trinitatem inseparabilem, sancta Christi Evangelia, nec non et sanctam illam benedictionem Episcopalem, quam suscepi licet indignus, quoniam alienus et innocens sum a consilio illo: nec unquam urbem hanc venumdare vel inimicis tradere volui, aut feci, seu permisi; sed semper diebus ac noctibus humiliter deprecabar, ut pacem nobis et concordiam Deus donare dignaretur. Cumque S. Cetheus his et hujusmodi vocibus se excusando veritatem astrueret, præfatus Umbolus, nolens eum diutius audire, jussit tam ipsum e quam præfatum Alaim vinctos catenis in medium civitatis duci, et ibi coram omni populo capite truncari.

cumque decapitari non potuisset, c 10 Tunc exclamavit voce magna S. Cetheus, cum jam ad locum decollationis perductus fuisset, et dixit: Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum: et iterum: Miserere mei Deus, mise-

rere mei, quoniam in te confidit anima mea; et in D umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat ini- EX MSS. quitas f. Et item; Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris super me apertum est. Quo Psalmo usque ad finem completo, timore perterritus spiculator, Alaim quidem capite truncavit, in beatum vero Cetheum manus extendere minime præsumpsit. Audiens hoc impiissimus Umbolus, furore repletus, jussit B. Cetheum ad suam præsentiam venire, in conventu populi, et dixit ad eum: Cethee Episcopo, ante modicum tempus prædicator eras, et quid nunc evenit, ut in conspectu populi jam vinctus procedas? Sanctus Episcopus respondit: Numquam ego te potui, virorum iniquissime, a diabolo separare, pro eo quod cum ipso habes et æternaliter habiturus es mansionem; inde et nunc dico tibi in verbo Christi, quia vagus et profugus eris in terra, sicut Cain qui fratrem suum Abel justum interfecit; et sic a diabolo correptus deficies. Ego autem indignus servus servorum Dei, salvabor per virtutem illius, ad cujus vocem mortui resurgunt. Et elevans oculos suos ad cælum dixit: Deus creator omnium visibilium et invisibilium, qui scrutaris renes et corda, cunctorumque hominum fidem vel mentem cognoscis; scrutare et vide mentem servi tui, si vera sunt quæ dicuntur adversum me, quod circumdederunt me viri mendaces, et sine causa vinctum flagellis coarctaverunt, et non est qui adjuvet nisi tu Deus; quem precor ut judices causam meam.

ANNOTATA D. P.

a MS. Camaldulense, Comites duo.

b Idem minus recte, Ornensium: est autem Horta, sive Hortana civitas, ad Tiberim, eodem fere intervallo quo Spoletum Amiterno distans. Et Episcopus Julianus Hortanensis Ὁρτῶν, alius ob Ortonensi Victore, Romano Concilio interfuit. Hinc facili errore lapsus scriptor Bodecensis, Comitem Hortonensis civitatis scripserat, quod correxi.

Ibid. additur, et exurgens fecit sibi signaculum Crucis.

d Item, Intraverant autem alii per portam Orientalem, et alii erexerant scalam post ecclesiam B. Thomæ, unde ingressi fuerant et regressi: propter quas videlicet scalas post ecclesiam, S. Cetheum Episcopum in multa tormenta misit impiissimus Umbolo: quod hic præpropere ponitur, et infra idem Umbolus Consul nominatur. F

e Ibid. dicitur: At vero Alaim vinctum deduci jussit Præfectus Umblo, ad portam Orientalem, et ibidem cum capite truncari præcepit: sanctum vero Episcopum vinctum catenis duci jussi in mediam civitatem.

f Idem porro procedens addit: Clamabo ad Deum altissimum, ad Dominum qui benefecit mihi. Misit de cælo et liberavit me, dedit in opprobrium concalcantes me. Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam; animam meam eripuit de medio inimicorum meorum. Et dicta oratione, iterum psallebat, dicens; Deus laudem meam etc. proseguendo reliquum Psalmum 108.

CAPUT III.

Flumini immersus cum saxo Sanctus, Aeternum defertur; ibique ut peregrinus sepultus, illuminato cæco transfertur Atriam.

Cum igitur tam precibus quam psalmis insudaret, ac vinculis arctaretur; nequaquam timebat loqui

A cum impiissimo Umbolo, vel cum ministris ipsius, quoniam Spiritus Dei repleverat illum. Interea vox ad eum de cœlis facta est; Cethee Episcopo, noli timere, ecce habes coronam pretiosam ante thronum Domini Dei tui; quia pro pœna quam susceperas, interpellant pro te sancti Archangeli, Michael, Gabriel et Raphael. Et quoniam prædicator idoneus eras in populo, idcirco audivit Dominus preces tuas, quibus humiliter eum die noctuque deprecari non cessabas *a*. Facta ergo hac voce, data est Athletæ Christi constantia magna, multoque amplius loquebatur ad inimicos, propter vocationem, qua ad regnum cœlorum vocatus erat; ubi et ineffabili desiderio tendere cupiens, palmam martyrii quotidie expectabat.

EX MSS.
Angelica voce recreatus,

a

B Dixit ergo ad ministros qui eum vinctum tenebant: Ut quid me, filii iniquitatis et ministri tenebrarum, tenetis in vinculis? An, quia me servum Dei esse recognoscitis, hæc facitis? Sed ego in nomine ejus non solum vincula, sed et mortem ipsam gratanter suscipiam; vos autem Ariani et perfidi, cum Juda Scharioth, mansionem habebitis, apud inextinguibilem Tartarum: et inter vagos et profugos erit portio vestra, et maledicti eritis in sempiternum, eo quod prædicationem meam sæpe respuistis, et correptiones veritatis audire nolistis. Tibi autem, Umbolo, omnium nefandissime, non sit qui pacis osculum porrigit; et qui benedixerit tibi, sit ille maledictus: nam te maledicet ille, qui maledixit et expulit Sathan de congregatione justorum. Tunc furore nimio repletus Umbolus, præcepit eum vinctum duci ad fluvium qui vocatur Piscaria, et ibi eum præcipitari per pontem qui vocatur Marmoreus. Beatus autem Cetheus, cum gaudio pergens ad mortem, psallere cœpit, dicens: Ne projicias me, Domine, a facie tua, et Spiritum tuum sanctum ne auferas a me; redde mihi lætitiâ salutaris tui, et Spiritu principali confirma me. Cumque projectus fuisset in fluvium, Dei auxilio protegente, sanus et incolumis ad littus perductus est. Deinde iterum atque iterum furens populus, jussu tyranni accipiens eum, præcepit eum in fluvium: et sicut prius sanctus Episcopus, Dei protectus auxilio; sanus et incolumis ad aridam deductus est.

Jubetur ad fluvium mergendus duci:

sed et hoc bis frustra tentato,

C Quod cum vidisset impiissimus Umbolus, jussit eum ad suam præsentiam adduci. Ubi cum vir Domini constitutus fuisset, præcepit ministris iniquis alligari ei lapidem molarem, ponderis quasi librarum quingentarum, et sic demergi in profundum. At ille iterum elevatis in cœlum oculis psallebat, dicens: Domine Deus salutis meæ, in die clavoavi et nocte coram te: intret oratio mea in conspectu tuo, ut salvum me facias a descendentibus in lacum. His itaque peroratis, præcipitatus est in fluvium, et continuo reddidit spiritum: et ambulabat sanctum corpus super aquas, lapisque ad collum ejus. At vero gubernante Domino, per manus Angelorum suorum, beati Martyris corpus per medium aquæ profundum, tamquam per aridam terram, sub una nocte jactatum est in *b* Jaternensem civitatem.

tandem alligato molari, patrat,

b

D Erat autem ibi piscator quidam, nomine Valerianus: qui dum nocte per eandem aquam navigio ambularet, ad reficienda retia sua secundum consuetudinem, continuo lumen immensum refulsit circa littus illud, ubi corpus beatum super arenæ cumulos jacebat. Unde stupefactus egressus est navim velociter, ut videret quis esset. Diligenter igitur contemplato corpore, dum illud minime recognosceret, festinus rediit; et nuntiavit Episcopo et Consuli civitatis, quomodo vidisset corpus, ligato saxo ad collum, jacere super arenam *c*. Quo audito Episcopus, congregatis mox in unum Sacerdotibus civita-

corpus cum eo trans mare vectum,

c

tis, festinus abiit una cum illis ad littus; et invenerunt sanctum corpus jacens super arenam, sicut dictum erat illis, et saxum ad collum ejus ligatum. Cognoscentes autem in Angelico vultu ejus, quia propter nomen Domini nostri Jesu Christi in aqua erat præfocatus; omni veneratione ac diligentia decreverunt tollere, et digno cum honore sepelire. Sed quia nomen ejus erat incognitum, vocaverunt eum Peregrinum, quia peregrino et incognito more corpus illius fuisset inventum. Sepelierunt ergo illud in loco proximo littori, ubi fuerat inventum secus mare, cum odore *d* suavitatis.

honorifice sepelitur:

d

E Deinde vero dum piscatores nocte juxta littus navigarent more suo, frequenter viderunt ad caput ejus lampadem *e* resplendere; quam Deum omnipotens meritis servi sui dignatus est ostendere. Erat his diebus in Jaternensium civitate vir quidam, a nativitate cæcus: qui dixit ad quosdam de majoribus civitatis; Vadam ad corpus illud in littore sepultum, et, si mihi Domini inibi donaverit lumen, scitote profecto quod sanctum est. Ad hoc illi responderunt; Vade sicut dicis: si forte Deus in te misericordiæ suæ opus dignetur ostendere. Apprehensa igitur manu cæci, ductus est a quodam *f* ad sepulchrum beati Martyris, positisque in terram genibus, oravit cum lacrymis, dicens: Deus qui fecisti cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, qui Adam post [quinque] millia quingentos quinquaginta duos *g* annos de inferno eripuisti, et Jonam de ventre ceti liberasti, cæcum etiam ad Natatoriam Siloe illuminasti; illumina me peccatorem, per merita hominis peregrini hic sepulti; si tamen est alicujus meriti apud te: et per hoc sciant omnes, quia corpus ejus venerandum et sanctum est. Confestim ut cessavit loqui, aperti sunt oculi ejus, et lumen suscepit. Exurgens ergo cum festinatione magna, cucurrit in civitatem, clamans et dicens; Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, Rex regum et Dominus dominantium, qui tale miraculum ostendere dignatus es, per corpus Servi tui beatissimi Peregrini.

deinde nocturno splendore illustratum:

e

f

g
illuminato etiam ad ipsum cæco

F Audientes hæc universi habitatores civitatis venerunt ad Episcopum, nec non ad Consules; habitoque cum eis consilio, venerunt omnes simul, *h* assumptis Crucibus psallentes, et gloriam Deo dantes, ad locum ubi corpus sacratum prius sepulturæ tradiderant; et tollentes inde honorifice, posuerunt illud in loco alio, milliario nono a civitate. At vero impiissimus Umbolus, arreptus a daemonio, sicut ei prædictum fuerat a beato Cetheo Episcopo, mortuus est et universi ministri ejus; insuper et omnis substantia ejus ad nihilum devenit. Passus est autem B. Cetheus Episcopus in civitate Amiternensi, et (ut diximus) delatus est in urbem Aternensem sub aquarum gurgitibus, ibique Peregrinus est appellatus; *i* regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria et honor in secula seculorum. Amen.

alio transferatur ut sanctum.

h

i

ANNOTATA D. P.

a Fateor hujusmodi voces cœlestes, maxime quarum nemo testis fuisse potuit, semper mihi suspectas fictionis rhetoricæ esse; tantoque magis, quanto majori ambitu verborum explicantur. Et hinc atque ex reliqua tota phrasi judico, aliquantis post rem actam seculis vitam hanc primum descriptam fuisse: quod etiam mox probabit recentius fluvii nomen Piscaria, qui veteribus Aternus dicebatur.

b Ita MS. Bodecense, quod ad Jaderam, vulgo Zaram; Camaldulense, Jaternensem; Petrus de Natalibus, Jadenensem, habent: ne autem Atriensis legatur, prohibet omnino distantia a mari.

c MS. Camald. sic plenius sequentia. Quod cum audissent

A audissent mirati sunt, et cogitare cœperunt, quis esset, aut ex qua parte corpus illud ibi venisset. Dixit autem Episcopus Jaternensium, ad Consulem et ad populum civitatis : Audite me, filii, deducatur ad nos navis, et pergamus ad corpus illud, antequam ibi feræ accedant aut bestię; ne forte, si fuerit devorata, superveniat in vobis vel civitate ista grande peccatum. Responderunt ei : Fac quod vis, Pater : quin nos omnes tecum eamus. Jussit itaque Episcopus festinanter afferri navim ; et ingressus cum Sacerdotibus et Consulibus civitatis, pervenerunt ad littus.

d *Ibidem* brevius hæc perstringuntur, sed dicitur, quod nulla inventa est in eo læsio. Petrus vero : Corpus quidem Martyris propter lapidem arbitrans Episcopus, ipsum tamen ut Martyris, quasi dubius venerari non audens, in littore sepelivit : et quia nomen ejus ignorabat, Peregrinum nominavit, divinamque voluntatem super inde expectare cœpit.

e *Ibid.* Lampadem : et additur ; Dicebant autem sapientes et timorati, quia per eum Deus mirabilia ostendere dignatur, et corpus ejus sanctum est.

f *Idem*, a parente quodam suo, id est consanguineo, Petrus, a patre.

g *Idem*, post quinque millia ducentos et viginti octo annos. Sed cum Adam obierit anno ætatis 930, et Christus passus sit secundum communio-rem opinionem anno mundi 4053, dicendus esset ab inferis educus Adam post annos 3113.

h *Addit Camald.* ad corpus sanctum Episcopi Peregrini, qui peregrinatus fuerat per mare cum saxo ad collum : quo confirmatur trajectus in Dalmatiam.

i *Petrus sic finit* : Post aliquod tempus, tam ejus passionis series, quam dies et nomen, a civibus Jardenensibus inquisita, reperiuntur : qui passus est Idibus Junii. Unde Ferrarius coli dixit, Idibus Junii, qua die (sicut postea compertum est) passus invenitur. De nomine proprio, vitæque et mortis historia, necessario id creditur, si qua fides Actis datur : his vero tacentibus de die ; potius opinabor, ipsum esse translati Atriam corporis, quam mortis ; cum intra paucos etiam annos ejus accurata memoria ipsis quoque Amuternensibus potnerit e memoria abiisse ; utpote nihil minus expectantibus, quam ut Sanctus per miracula trans mare ostenderetur, quem ipsi ut proditorum necaverant.

DE S. RAGNEBERTO MARTYRE

IN BRESSIA GALLIÆ PROVINCIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De cultu ejus eique sacris locis, et Abbatia, et Actis.

CIRCA
DCLXXV

Cultus 13
Junii

Auctor Martyrologii Gallicani Andreas Saussayus, pagina 1247 subjunxit, aliqua nomina Sanctorum, ex vetustissimo Martyrologio manuscripto monasterii Patrum Benedictinorum S. Sabini sive Savini in Levitania, in montibus Pyrenæis in agro Tarbiensi, abhiuc circiter quadringentis annis exarato in pergamento. In hoc ad diem XIII Junii sic legi ait : In territorio civitatis Lugdunensis, natale S. Ragneberti, cujus mortem in conspectu Domini pretiosam miracula crebra testantur. Habemus Breviarii Lugdunensis, ad Tridentini formam cudendi pariter et recitandi Kalendariam, et Vitas Sanctorum, auctore Magistro Stephano de Vernay Presbytero Lugdunensi, cum approbatione Domini Chaumont, Doctoris Sacrae Theologiæ et Canonici Ecclesiæ Collegiæ S. Justi in urbe Lugdunensi. Ibi ad diem eundem XIII Junii, pro festo S. Ragneberti Martyris, ponitur hoc elogium. Ragnebertus, alto Francorum genere ortus, patrem habuit Radbertum Ducem, qui complures inter Ligeris ac Sequanæ confinia provincias strenue admodum suis rexit temporibus. Hic ab ineunte ætate prudenter gerens officia hujus seculi, propter eam quam habebat in Deum summe dilectum fidem præcipuam, studebat in cunctis actibus suis ita transire per commoda temporalia, ut pervenire quandoque mereretur ad æterna gaudia promissa. Quæ et tenuit tenetque ab hac die, macrone lanceæ transfixus ; post multas persecutiones, opera jussuque Ebroini, Majoris-domus Theoderici, qui factus est Rex Francorum loco fratris Childerici anno Christi DCLXXVII. Locus in quo talem mortem, pro justitiæ cultu injuste sustinuit ab impio Tyranno, Dei et Sanctorum hoste, atque Francorum nobilitatis cruento extirpatore, Bredone olim dictus, in Lugdunensium finibus ad montana Juræ positus, divinæ glorificationis coruscationibus illustratus est. Nam

ad Sancti tumulum appensæ lampades, oleum, quod lumen fovebat perenne, sine huano adminiculo producebant.

2 Locus duplex nomine S. Ragneberti celebris est. Apud Segusianos, nunc Forenses appellatos, cosque Superiores, occurrit Divi Ragneberti Prioratus Ordinis Benedictini, qui parum abest a ripa fluminis Ligeris ; in quo pontem lapideum majores fieri curarunt, inde vulgo le pont de S. Rambert nominatum, et est in Archipresbyteratu Montbrissoniensi. Alius locus : S. Ragneberti est in Bugesia ditone Bressiæ, ad fluvium Albarinam, ad magnam illam viam qua itur Burgo Bellicum, inter altos montes Jurenses, Dicitur autem tam parochia sive oppidum quam Abbatia S. Ragneberti in Archipresbyterum Ambroniacensi esse, in Registro Beneficiorum diocesis Lugdunensis.

3 Acta Martyrii habemus varia ; perfectissima sunt, quæ ex Breviario dictæ Abbatie S. Ragneberti extracta, edidit Samuel Guichenon in Historia Bressiana et Bugejana, parte quarta in Probationibus pag. 332. Proxime accedunt quæ nobis a Joanne Ferrando Societatis Jesu Lugduno submissa anno MDCXLIX sunt, ut a Domino Labourer Præposito Insulæ Barbaræ suppeditata. In hisce derst Prologus et Epilogus, et hujus loco nonnulla de Ebroini malitia, obitu et damnatione referuntur ; quæ judicamus omittenda. Tertio loco possunt censei, quæ bis nobis fuerunt submissa ex MS. eodem Nicolai Fabri : hæc autem fere eadem extant, sed sub finem mutila, tomo primo Scriptorum Historiæ Francorum ab Andrea du Chesne p. 263 edita ex MS. Codice Claudii Dormicæ Atrabatensis, viri mihi optime noti cum hic Insulis degeret. Apud Andreæ du Chesne margini adscriptæ leguntur Idus Julii, cum esset imprimendum Idus Junii, facili errore, et jam sæpius a nobis deprehenso : ob quem tamen Saussayus in Corollario ad Martyrologium Gallicanum, ad Idus Julii seu xv diem, aliquod elogium S. Ragneberti

D
EX MSS.

E

G. H.

duplex locus
S. Ragneberti.

F

NOT. 19
Acta martyrii

A *S. Ragneberti protulit, ad Idus Junii sive XIII diem*
 AUCTORE G. II. *reducendum.*

4 Memoratus ante Guichenon, in Continuatione
partis secundæ Historiæ pag. 97, late describit oppi-
dum S. Ragneberti Jurensis, vulgo S. Rambert de
Joux, ubi asserit, S. Ragnebertum martyrio corona-
tum, sepulture traditum, et ad ecclesiam S. Domi-
tiani translatum, ibidem crebris clarum miraculis
hactenus quievissè; non autem in Prioratu S. Ra-
gneberti apud Forenses sacrum ejus corpus cum
corpore S. Domitiani asservari. Non tamen falsa
continuo erit Translationis historia, ad 1 Julii exami-
nanda. Quid enia prohibet, cum S. Domitiani corpore,
translatas fuisse aliquas S. Ragneberti Reliquias?
Accrevit monasterio adjuncto summus splendor ex so-
lis, ut videtur, miraculis S. Ragneberti cujus mona-
sterii Abbates quatuor et triginta numerat Guichenon.

et loco illi
 subjectum:

B *Michaelis de monte Andrico, Ecclesiam S. Petri*
de Villari-Cayerio, cum omnibus appenditiis earum,
Cellam de Villars-Salès, Ecclesiam S. Juliani de
Monte-majori cum omnibus appenditiis earum, Cel-
lam S. Mariæ de Graneriis, et Ecclesiam S. Petri
de Sauciaco, Ecclesiam S. Petri de Aspero-monte,
Ecclesiam S. Baldulfi, Ecclesiam de Munasco cum
appenditiis earum, Cellam de S. Mariæ de Luceys,
Ecclesiam S. Mariæ de Janua, Ecclesiam de Lu-
ziaco, Ecclesiam S. Desiderii, Ecclesiam de Campa-
nieu cum appenditiis earum, Ecclesiam S. Petri de
Benonzia, Ecclesiam S. Andreæ de Tenayo, Eccle-
siam S. Mauriti de Argit, Ecclesiam S. Martini
de Vaugiis, Ecclesiam S. Laurentii de Onciaco,
Ecclesiam S. Petri de Aranda, Cellam S. Michaelis
de Rupe, Ecclesiam S. Mauriti, de Langiis, Ec-
clesiam S. Hilarii de Turciaco, Ecclesiam S. Mar-
tini de Cleysieu, Ecclesiam S. Martini de Varey,
Ecclesiam S. Mauricii de Ambutriaco, Ecclesiam
S. Mauricii de Meyri, Ecclesiam S. Andreæ de Ri-
gniaco, Cellam S. Petri de Vilieu, Ecclesiam S.
Mariæ de Hospitalari, Capellam S. Magdalenæ de
Loyes, Cellam S. Christophori de Burgo, Cellam
S. Vincentii de Faramans, Ecclesiam S. Martini de
 C *Stingiaco cum appenditiis earum. Hac ibi. Integram*
bullam cum aliis privilegiis et exemptionibus exhibet
Guichenon in Probationibus pag. 234 et sequentibus.

Oppidum
 Marchionatu
 honoratum.

5 Burgum sive oppidum S. Ragneberti, cum ante
solis Abbatibus subsesset, per quamdam commutationem,
a Renero Abbate anno MXXVI factam, cessit Ducibus Sa-
baudix; a quibus anno MDLXXVI in Marchionatum ere-
ctum esse, indicat charta erectionis apud eundem Guiche-
nonem pag. 236. Ipsum vero monasterium, Abbatibus
Commendatariis traditum, amisit (ut solent calamitati
isti subjecta) splendorem antiquum, nec parvam rerum
suarum ruinam pati cogitur, teste Guichenone: qui
negat ipsum unquam subjectum fuisse monasterio Clu-
niacensi; et Bullam in Bibliotheca Cluniacensi, attri-
butam Innocentio II, velut sub anno MCXXXVIII talis
subjectiois testem, revocatam vult credi.

ACTA MARTYRII

Ex Guichenone, Chesnæo, et variis codicibus
 MSS.

Prologus.

In omni certamine ille victor est, qui interfecerit
 inimicum; in nostro autem prælio nemo creditur
 victoriam consecutus, nisi qui fuerit interfectus.

Miles in bello, si expeditius egerit, si fortius con-
 traxerit hastam, si plures durantis dexteræ viribus
 dejecerit vulneratos, si gladium de hoste tulerit
 cruentatum, vicisse laudatur; Christianus solus,
 nisi in ipso certamine moriatur, minus idoneus
 fuisse judicatur. Mors fidei nostræ victoria est:
 tunc vincimus, cum occidimur: tunc laboris totius-
 que certaminis molestias superamus, cum animam a
 pectore fundimus. Novum prælium, nova disciplina
 pugnandi! Ille sit fortior, qui cruciatur et sustinet:
 ille victor, qui mortem tolerat patienter. Sanctus
 igitur Ragnebertus, vincendo inimicum, mortuus est,
 ut ad laboris sui desideratam gloriam perveniret:
 qui si remaneret in corpore, ejus victoriæ gloriam
 non haberet, quam hodie fidei suæ merito possidet
 conquistam. Sustinuit parvo tempore cruciatum,
 sensit pœnam, quam persecutor crudeliter intulit:
 sed nunc illis deliciarum voluptatibus amœnatur,
 quæ nullo possunt humanæ æstimationis judicio
 definiri: sicut scriptum est, quod oculus non vidit,
 nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ
 præparavit Deus his qui diligunt eum a.

2 Beatissimus itaque Ragnebertus, ex præcelso
 Francorum genere ortus nobilissimi Ducis b Rad-
 berti secundum seculi dignitatem filius extitit: qui
 scilicet inter annis Sequanæ atque Ligeris confinia
 plures provincias strenue suis rexit temporibus.
 Qui athleta Christi, seculo nobilissimus, sed fide
 nobilior; scholastico ac Dominico educatus est dog-
 mate in aula palatii; fortis corde, promptus ingenio,
 armis doctus, assidue mundanæ sapientiæ floribus
 ornabatur undique. Dumque ab ineunte ætate pru-
 denter gereret fortia seculi, ut post in fine claruit,
 diligebat attentius corde Dominum. Studebat enim
 in cunctis actibus suis sic transire per temporalia
 commoda, ut pervenire quandoque ad gaudia mere-
 retur æterna. Cumque multos erga se conspiceret
 ardere invidia, magis studuit dissimulando malevo-
 lorum calcare, tendicula, quam reddere pro nequis-
 sianis nequiora.

3 Igitur illis diebus extitit Miles quidam inquis-
 simus, Ebroinus nomine, Deo et Sanctis contrarius;
 qui ex infimo genere ortus, Majoris-domus honore
 a c Rege fuerat sublimatus. Huic studium erat, ut
 quoscumque, ex Francorum genere, alta ortos pro-
 genie nobilitatis, vidisset in seculi utilitate profi-
 cere; d ipsis vel interfectis aut effugatis sive su-
 blatis de medio, tales in eorum honore sublevaret,
 qui aut mollitia obligati, vel sensu debilitati aut
 vilitate aliqua parentelæ degêneres, non auderent
 ejus præceptis impiis resultare. Cumque ob hoc
 plures ex Francorum nobilioribus dolere contra se
 cerneret; callide cunctorum factiones præveniens,
 pertinaciter versutiis suis omnes revincebat.

4 Igitur ipse impiissimus Ebroinus, jam dicto Dei
 famulo Ragneberto imputare studuit, quod tale con-
 silium cum duobus Palatii Proceribus, Bodone et
 e Guiscando nomine, habuisset initum, ut ipsum
 Ebroinum absque decreto Regis conarentur occidere.
 Sed cum ipse nec prodere vellet crimen, nec dene-
 gare facinus, intercedente Dei famulo f Andoeno,
 Rothomagensis urbis Pontifice, cujus fama Sacer-
 dotii illo tempore orbem repleverat Galliæ, non est
 continuo interfectus; sed cuidam viro potenti,
 Theudofredo nomine, partibus Burgundiæ in exilium
 commendatur; eo scilicet factionis obtentu, ut dum in
 exilium missus crederetur; absque Francorum imperio
 latenter morte perimeretur. Sed disponente Deo, in
 cujus manu hominum corda consistunt; ipse vir no-
 bilis, cui fuerat ad mortem traditus, miseratione
 compunctus, cum magis vivum servare studuit,
 quam feralia præcepta Ebroini Principis in ejus
 sanguine adimplere.

A 5 Igitur hoc divina elementia actum est, cujus iudicio purgantur cordis occulta, ut dum mors justa suspenditur, famulus Dei Ragnebertus, Martyr futurus, per pœnitentiam purgaretur: dumque fuisset paucorum annorum tempore in relegatione exilii, toto corde conversus ad Dominum, quod fragili conversatione maculaverat seculum, lavit lacrymis atque orationibus sui cordis cubiculum. Interea cum jam promissum tempus propinquaret, ut beatus vir transferendus de seculo, Christi præsenteretur obtutui; iterum eruenta bestia serpentino sibilo misit mandata, ut absque dilatione sanctum Dei famulum interficerent. Cumque ministri illius, licet inviti, suscepissent eum, ut implerent mandata Tyranni; duxerunt eum per quoddam desertum, in confinio videlicet Lugdunensis territorii Juræ vicinum. Deducentes itaque eum, ignari venerunt nocte ad quemdam locum *g* Bebronne vocabulo, ubi quidam Dei famulus, nomine Domitianus, religionis obtentu in honore *h* S. Genesisii Martyris, dum in ipsa eremo sanctorum Patrum viveret exemplo, arcum construxit oraculum. Deprecatus ergo athleta Christi se ducentes est, ut eum in ipsa ecclesia in orationem agere permetterent. Cumque hoc illi nullatenus præstitissent, intellexit Dei servus, quod se ad mortem deducerent: quare permittentibus carnificibus, in loco, ubi erat, suam orationem complevit: qua consummata gladiatoribus dixit: Ecce quod jussum est *i* adimplete, sed deprecor per Dominum, ne fatigationem faciatis mihi longius. Cumque eum super quemdam lapidem sedere fecissent, unus ex his mucrone lanceæ vitam illius extorsit. Redeuntes ab scelere, cultoribus dixerunt oraculi, quoddam se in vicino invenisse corpusculum; atque hortati sunt, ut mercedis obtentu cum studerent mandare sepulchro: qui requirentes corpus sanctissimi Martyris, diligentissime sepulture tradiderunt.

6 Itaque, juxta vocem Prædicatoris egregii, incomprehensibilis est altitudo divitiarum sapientiæ Dei: Sacerdos namque ille, qui ejus confessionem susceperat, dum in exilio esset; per septem annorum curricula pœnitentiam ei indixerat agendam, quod quia ante dictum terminum mors imminuta prævenit, bis septem annorum spatio transacto, tunc primum ad illius tumulum divina virtus effulsit. Sepultus quidem fuerat in ecclesiæ porticu, sed virtute se publicante miraculis, a fidelibus est exinde translatus, atque in ecclesiæ templum juxta *h* Reliquium Sancti Dei constitutus. Inde crebra committuntur miracula ad sepulchrum B. Ragneberti Martyris. Recipiunt ibi cæci visum, claudi gressum inveniunt, fugatur turba dæmonum, expelluntur frigores, dolor dentium sævus: præstantur ex fide petenti divina solatia.

7 Inter cetera miracula, quæ Dominus ob meritum gloriosi Martyris Ragneberti operari dignatur, plurimo tempore de sepulchro ejusdem sanctissimi sui Militis fluere oleum fecit, in lampadibus ibidem constitutis; de quo oleo quisquis in quacumque infirmitate detentus fuit, ægritudine fatigatus, statim ut per manus fidelium loci illius ex ipso olei liquore contactus est, pristinam meruit recipere sanitatem *l*.

8 Et quia Ἐλεος Græce, Latine Misericordia nuncupatur, recte divina dispensatione actum est, ut pietatis opera per olei unctionem exercerentur. In veteri enim et novo Testamento, benedictionis oleo Reges et Sacerdotes atque Prophetas consecratos esse, manifestum est: quod quid allegorice signet, plura Doctorum documenta demonstrant. Hinc namque de antiquo Israelitico populo scriptum est, Suxerunt mel de petra et oleum de firma petra. Hinc Paulus ait: Petra autem erat Christus. Si

igitur petra Christus, atque de firma petra oleum; antiquus ille Dei populus suxit miraculum, quod ad gloriam Martyris sui Christus ex oleo de petra sepulchri productum demonstrare dignatus est. Digne enim misericordie adscribi congruit, ut fiducialiter ejus fideles, etiam durioribus adversisque casibus, de ejus pietate præsumere non dubitent: scientes pro certo, quia misericordie ejus, secundum nomen ejus, super timentes eum semper. Allidamus igitur et nos parvulos cogitatus nostros ad petram, juxta Psalmistam; ipsamque petram intelligamus esse Christum. Ast cum spe veniæ ejus elementiam imploremus, ut beatissimi Ragneberti Martyris sui meritis ad gaudia, quæ fidelibus repromisit, nos misericorditer perducere dignetur. Miracula autem prælibata, licet (instante jam tempore Antichristi, cum faciem ut scriptum est, præcedet egestas) cessare videantur, præstantior tamen sanitas animarum semper ejus meriti obtentu præbetur. Cessare autem divina miracula, videlicet ibi ad sanctum ejus tumulum vel alias, nostrorum enormitas peccaminum facit, qui post revelatam Christi gratiam retro sumus conversi. De ipso quippe Domino Jesu Christo scriptum est: Quia propter obdurationem infidelis populi nullam in Capharnaum potuerit patrare virtutem. Nos ergo non sumus digni ut illo favore beatissimus Martyr nos foveat aut consolari dignetur, qui priores nostros lætificare consueverat: et tamen credendum non est, quod minor ejus sit potentia, aut minus valeat ejus apud Deum intercessio, quam si miracula frequentaret. Hæc succincte perstrinxisse sufficiat.

ANNOTATA G. II.

a *Hujus Prologi loco, apud Chesnæum et in MS. Fabri, iste est. Spiritu sancto intonante per Psalmistam dicimus: Dextra Domini fecit virtutem. Unde in laudem Redemptoris, qui in omnium Sauctorum est virtute mirabilis, augmentum capere dignoscitur devota mens fidelium, dum ecclesiæ frequentans oraculum, audit miracula Martyrum, per ostensionem virtutum. Sanctus igitur Ragnebertus etc. In MS. Ferrandi uterque Prologus deest, cum voce igitur, aut itaque, in principio.*

b *In MS. Ferrandi Ragneberti.*

c *Sub Theoderico, post necem Childerici, anno 675 in regnum recepto.*

d *Apud Guichenonem ponitur accusativus quasi pro ablativo absoluto, propter accusativum præcedentem: quod etiam infra continuatur per relativum, quos etc. ubi Grammatica Latina nominativum requireret: est autem hic Græcismus, non insolens Latinis mediæ ævi scriptoribus.*

e *Chesnæo, Unniscando: in MS. Fabri Unniscando.*

f *S. Audoneus colitur 24 Augusti, mortuus anno 683, Pontifex urbis Rothomagensis creatus anno 640; Chesnæo, Rodomæ.*

g *Bebronna, Chesnæo et MS. Ferrandi Brebone. In antiqua Vita S. Domitiani et Julii Bebronnensis locellus dicitur; Saussayo vallis Vebrona. Vixerat S. Domitianus annis circiter ducentis ante S. Ragnebertum.*

h *Colitur S. Genesisius Martyr 25 Augusti, prope cujus altare S. Domitianus fuerat depositus.*

i *Guichenon et MS. Fabri, adimpletum est.*

k *Idem juxta sancti Dei analogium. MS. Ferrandi, juxta eologium analogium, ubi primum verbum est superfluum. Analogium vero est pulpitum, in quo legitur Evangelium aut etiam populo explicatur.*

l *Hic definit MS. Ferrandi, subjectis nonnullis de Ebriini malitia, et damnatione ad mortem: quæ omituntur. At pleraque apud Chesnæum de miraculis sunt contracta,*

ubi pietati
ad tempus
vacans,

g
h
ad desertum
abducitur,

et lancea
transfigitur:

Rom. 11, 36

post annos 14

h
ob miracula
transfertur
et ecclesiam.

de sepulchro
ejus fluit
oleum:

l
quo miseri-
cordia Dei
indicatur.

Deut. 32, 13

D
EX MSS.

1 Cor. 10, 2

Psal. 36, 9

Job. 41, 13

E

NOT. 20

A contracta, et reliqua desunt. In MS. Fabri adjunguntur nonnulla ex Epistola S. Jacobi de Vastatione agrorum, et nonnulla alia loca Scripturæ, sic autem finitur: Justi fulgebunt sicut sol in regno patris eorum,

quantum est ineffabilis alta Redemptoris potentia, D quæ tanta per servum suum ostendit mundo miracula Cui est honor et gloria cum Patre et Spiritu sancto etc.

DE S. PSALMODIO EREMITA IN LEMOVICENSI GALLIÆ DIOECESI.

G. H.

De cultu Sancti et vitæ elogiis.

SEC. VII.

Cultus.

Encomium
ex Breviario
Lemovicensi.

Ganfredus, canobita monasterii Divi Martialis Lemovicensis, dein Prior Vosiensis anno MCLXXVIII creatus, scripsit Chronicon, a Philippa Labbe Tomo 2 Novæ Bibliothecæ excusum, in quo cap. 15 agit de Sanctis in Episcopatu Lemovicensi præclarioribus; et inter alios Aenti-monasterio, Beatum Psalmodium assignat. In Breviario Ecclesiæ Lemovicensis, (quod habemus auctoritate Raymundi de la Martonie Episcopi anno MDCXXV editum) ad hunc diem XIII Junii præscribitur festum SS. Psalmodii et Antonii de Padua Confessorum, sub ritu duplici celebrandum, et hæc de utroque recitatur Oratio: Deus qui nos Beatorum Psalmodii et Antonii, Confessorum tuorum, annua solennitate lætificas, concede propitius; ut quorum natalitia colimus, etiam actiones imitemur. Dein in primo Nocturno leguntur Lectiones de Scriptura occurrente. In secundo Nocturno Lectio quarta recitatur ista: Psalmodius, Gregorio Magno æqualis ætatis aut supparis, in majori Britannia claro genere natus, Brandani Abbatis sanctissimi discipulus relicta patria, quo liberius rerum divinarum contemplationi incumberet, in Lemovicensi solo, non longe ab Aenti-monasterio, secessum elegit. Ibi cum latere vellet vir sanctus, et solum Deum inspectorem quæreret, eum ita crebra miracula prodiderunt, ut propter populi convenientis frequentiam ab iis coactus destiterit. Ad extremum, vitæ cursu cum admirabili sanctitate confecto, Idibus Junii ad Beatorum sedes evolavit: cujus corpus, miraculis insigne, Aenti-monasterii, ubi summa religione colitur, conditum est. Lectio v et vi de S. Antonii Vita. In tertio Nocturno Homilia et Evangelium, Sint lumbi. Vesperæ a Capitulo de S. Basilio, Commemoratio SS. Psalmodii et Antonii. De hoc infra agemus, et de S. Basilio sequenti die XIV Junii.

Aliud ex
Sauss. 1790.

2 Andreas Saussayus, ad hunc eundem XIII Junii, ex jam relatis Lectionibus, mutata hinc inde phrasi, encomium formavit: et quia legerat, quod propter populi frequentiam ab iis, scilicet miraculis, coactus distiterit; festinanti calamo scripsit, quod propter populi frequentiam hinc recedere eoactus sit, atque remotiorem sibi deligere stationem. Idem Saussayus in Supplemento, ad diem sequentem XIV Junii, aliud elogium habet, ob variatas circumstantias hic addendum.

qui alibi

3 In Silva, inquit, de Grya agri Lemovicensis depositio S. Psalmodii Confessoris et Eremitæ; qui in Scotia nobili prosapia editus, discipulus S. Brandani Abbatis, a puero ejus piis informatus institutis, cum triduo marinis fluctibus jactatus, sed divina gratia liberatus ab exitio [esset], Magistri sui mo-

nitu in Galliam trajecit, atque ad S. Leontium Sanctonensem Episcopum, fama religionis celebrem, accedens, susceptis ab eo ineundæ compendioso tramite vitæ cœlestis in terra ignotæ consiliis, jam divinæ virtutis eoruscatione illustratus, cæcæ inu-
lieri gratam luminis usuram refudit: septimoque ultra Rastratum milliari Gallico, in silva præindicata secretam tantum ab hominibus, quantum Deo notam et placitam vitam instituit: ubi multis signis et virtutibus clarus, ac potissimum psalmodum (unde revexit vocabulum) modulatione delectatus, post sanatam aqua benedicta Ducis Aquitanicæ filiam, potens in morbos, bestias et dæmones, pretiosa morte cœli gaudia comparavit. Cujus corpus e silva ad S. Stephani collegialem Ecclesiam de Aenti-monasterio delatum, et capsula argentea donatum, honestissime asservatur et colitur. Hactenus ille. Simon Martin, citato utroque loco Soussayi et Breviario Lemovicensi, Gallicum encomium in sacratis Reliquiis deserti pag. 454 formavit. Eundem hoc XIII Junii celebrat Ferrarius, ex Calendario Lemovicensi et monumentis Aenti-monasterii, ab urbe Lemovicensi XIV M. P. distantis.

varias circum-
stantias ad-
dit

4 Locus natalis dicitur Britannia magna, prout etiam Hiberniam comprehendit; in qua vixerunt, tam Brandanus, Abbas Birrensis in Momonia, anno DLXXI vita functus XXIX Novembris; quam Brandanus, Abbas Cluainfertensis, mortuus anno DLXXVII, die XVI Maji; ad quem diem Acta ejus illustravimus. Horum alterius potuit discipulus fuisse S. Psalmodius, et sic æqualis ætatis aut supparis fuisse cum S. Gregorio Magno, Pontificatu et vitæ functo XII Martii anno DCIV. Sed quod Saussayus in secundo elogio velit, cum monitu Brandani in Gallias, trajecisse, atque ad S. Leontium Sanctonensem accessisse, non consistit: quia S. Leontius, cujus Acta dedimus XIX Martii, floruit seculo post Brandanum sequenti, et anno DCXXIV aut sequenti interfuit Concilio Remensi sub Sonnatio Episcopo. Porro hujus decessor Palladius saltem adhuc vixit anno DCCVI, quo S. Gregorius Magnus Indictione XIV misit illi Reliquias. Videtur Saussayus ea hausisse ex Menologio Davidis Camerarii Scoti, qui eum Scotum facit, Psalmodium appellat, et asserit fratrem fuisse S. Machali sive Maclovii, a S. Leontio suscepti et adjuti, uti ad hujus Leontii Vitam diximus. Præterea ait Camerarius, eum fluctibus pelagi oppressum non sine miraculo liberatum. Quæ vellemus aliunde confirmari: propter notam nobis Camerarii levitatem ad quidlibet in gentis suæ laudem comminiscendum, vel saltem credendum absque idoneo teste.

non facile
probandas.

F

DE S. FANDILA PRESBYTERO

MONACHO ET MARTYRE CORDUBÆ;

G. H.

Synopsis prævia de cultu et tempore.

ANNO
DCCCLIII.

Monachus,

Sacerdos,

Martyr anno
853.Acta auctore
S. Eulogio.

Martyrologia

et Acta His-
panice.

Pergimus illustres Martyres, Cordubæ sub Saracenis passos, proponere. Ex his dedimus die III hujus mensis Junii, S. Isaacum Monachum; die v, S. Sancium adolescentem, in aula regia educatum; et die vii, SS. Petrum Presbyterum, Walabonsum Diaconum, Sabinianum, Westrebandum, Habentium, et Hieremiam; quibus ad hunc diem addimus S. Fandilam, Monachum et Presbyterum; plures deinceps daturi. Monachus hic fuit in Tabanensi cœnobio, sito in partibus Aquilonis, inter prærupta montium, septem ab urbe miliaribus, sed postea a Saracenis destructo, Monachis in urbem confugientibus, ut docet S. Eulogius lib. 3 cap. 10. Presbyter seu Sacerdos creatus est, rogantibus Monachis cœnobii S. Salvatoris et præjudicio Abbatis: sub Rege autem Mahomad, filio et successore Abderahamæ Regis, mortui anno DCCCXXIX: filius autem ejus Mahomad regnavit usque ad annum DCCCLXXIV, sub quo Æra DCCCXC, sive anno Christi DCCCLIII, martyrio coronatus est die XIII Junii, uti constat ex Actis SS. Anastasii, Felicis et Dignæ, proximo post S. Fandilam die coronatorum. Acta edidit S. Eulogius, lib. 3 Memorialis Sanctorum: ex cuius cap. 1 et 6 aliqua præponimus, et deinde plura ex cap. 7 referimus; ex cap. 8 subjuncturi, ad diem sequentem, martyrium SS. Anastasii, Felicis et Dignæ. Usuardus, qui eodem tempore vixit, S. Fandilam suo Martyrologio inscripsit his verbis: Eodem die Idibus Junii, S. Fandilæ Presbyteri, qui apud Cordubam civitatem, capite amputato, martyrium sumpsit. Secuti sunt Petrus de Natalibus lib. 3 cap. 147, Bellinus, Grevenus, Molanus, Maurolycus, Galesmus, Canisius, et cum iis varia Martyrologia, tam manu scripta quam typis cusa, ac potissimum Romanum, in quo ista leguntur. Cordubæ, S. Fandilæ Presbyteri et Monachi, qui in persecutione Arabica, amputato capite, pro fide Christi martyrium subiit. Plura etiam ex Actis preferunt Ambrosius Morales, ortu Cordubensis, lib. 14 Historiæ Hispaniarum cap. 19; Joannes Marietta, lib. 3 Historiæ Ecclesiasticæ de Sanctis Hispaniæ cap. 8; Villegas in Floribus Sanctorum; Martinus de Ria, de Sanctis Cordubensibus fol. 94 et sequentibus; ubi nonnulla subjungit, quæ ex Hispanicis, Latine edidit Joannes Tumagus Salazar in Martyrologio Hispanico, ad hunc diem XIII Junii, quæ et nos subjungimus. Ferrarius, nescio qua ex causa, Fandilam retulit ad diem XVI Junii.

ACTA MARTYRII

Auctore S. Eulogio in Memoriali Sanctorum.

Lib. 3 cap. 1
Post Christi-
anos e palatio
ejectos,

Eccl. 10, 2

Adopto Mahomad patris imperio, confestim in promptum odium contra nos prorumpens, ipso die, quo fascibus infulatus, solium regnatorum conscendit, Christianos omnes palatio abdicatis, indignos aulae principali ministerio promulgavit. Quos iterum post, non longo intervallo, sub tributario censu præscribens, plures præmio regali privavit, qui dudum militaribus vescebantur annonis. Et quia scriptum est: Secundum judicem populi, sic et ministri ejus; ipsis per ideam tempus gubernacula ur-

bis committit, qui consimili zelo controversiæ adversum Dei populum laborantes, eum ubique affligerent, everterent et opprimerent: ut non solum Vatem suum nullatenus infamari præsumerent, verum etiam terroribus compulsi abominabilem confiterentur culturam. Sic quoque mœror importabilis, et persecutio truculenta undique, nobis obvians, plerosque prævaricationis laqueo immergebatur.

2 His interim imminentibus malis, et hujuscemodi ærumnis Ecclesia vapulante, ferunt ob hoc Regem ingenti crapulatum lætitia, ampliora fidelibus scandala irrogaturum se promittere, et dira incarceratione molestiaque contriturum, si commodum regnandi successum diutius obtineret: adeo ut plerique Procerum, olim decedentium Martyrum subsannantes constantiam, nobis referrent; Quo nunc abiit illa vestrorum virtus Agonistarum? quo aufugit magnanimitas? quo absorpta temeritas delitescit? ubi se enervata fortitudo abduxit? qui dudum concitis gressibus certatim ad expugnandum Dogmatem nostrum occurrentes, debita ultione perempti sunt. Nunc adsint, nunc venient, modo properent, si divinitus inspirati illud in veritate conservant certamen.

3 Dum ergo in nos hujuscemodi irrisionibus insultarent, et hoc deludio nostram pene consummatam cladibus fatigarent miseriam; adolescens quidam Fandila, ephebus aspectu decorus, honestate vitæ probabilis sanctus et timoratus Presbyter, has cædes sævæque discrimina, ostium aditumque primas exercendi martyrium, sub bajus tyranni privilegio, patefecit. Hic itaque ex urbe Accitana progenitus, Cordubam discendi gratia veniens, totam pene pubertatem ibidem sub pædagogi traditione peragens; confestim ut adolescentiam adiit, monastica oblectatus conversatione, illico Monachis se, Deo jugiter militaturus, admiscuit. Qui aliquibus locis peragratis ac demutatis, in quibus ardens devota mens requiescere non poterat, ultimo se in Tabanense cœnobium contulit. Ibi aliquamdiu sub regulari disciplina vel regimine Abbatis Martini demorans, perfectius in timore Domini claruit.

4 Et quoniam summæ humilitatis magnæque obedientiæ erat, idcirco gratia sanctitatis, qua cœlitus refulgebat, diu implorantibus Monachis cœnobii sancti Salvatoris, quod haud procal a civitate Cordubæ in parte Septemtrionis ad radicem Mellaris pinnaculi situm est, ad officium Sacerdotale præelectus invite, et (ut ita dixerim) violenter, instantia vel præjudicio Abbatis sui, sanctum ministerium suscipit; et nihilominus jejuniarum, vigiliarum, orationumque solito propensius labores adaugens, ambulabat de virtute in virtutem, visurus Dominam in Sion, scalis meritorum evectus. Cujas venerabilem vitam, cunctisque necessario imitabilem conversationem, cum affatim digno laudum præconio, eorundem Fratrum atque Sororum, quibus præerat, relatione pandatur; eo tamen magnificentius declaratur, quo florentissimam juventutem animo robustiore transgrediens, gladio martyrii non cunctatus fuerit subdere.

5 Igitur comitante ipsum perfectione timoris Domini

Cap. 6
et insultationem
Procerum
contra Martyres.

E

Cap. 7
S. Fandila
Accinatus
Cordubæ studet.Monachus
Tabanensis,
Fet Sacerdos
ad S. Salvatoris,

A Domini, cum omnia terrena despiciens mentem cælo suspenderet, cuperetque dissolvi melius, et cum Christo manere, quam rebus hæerere caducis; quodam die obfirmato vultu Judici astans, prædicat Evangelium, impudicum exprobrat vatem, cœtumque noxiæ combinatum culturæ pædoribus (nisi resipiscens pietatis fidem apprehendat) ultricibus luiturum pœnarum incendiis protestatur. Hinc carcere trusus, et vinculis coarctatus, latronum mansionibus alligatur, principali postmodum sententia decollandus.

G Quod factum Judex regio intimari auditui non differens, accenditur igne furoris immensi; et quodam hebetatus horrore, miratur stupidus, quæ esset illa vietrix audacia, quæ tantæ gloriæ non expaverit Regem; tamque sublime varitate et superbia caput, atque (ut se putabat) super omnia excellens, talibus non reverentiæ ansibus propulsaret. Quamobrem eodem momento sub voce terribili, Episcopum comprehendi decernit: sed ipse, fugæ præventus remedio, salvatur: nam, ut ferunt, jam tuncum, nulla intercedente dilatione, punire decreverat. Jusserat etiam omnes Christianos generali sententia perdere, feminasque publico distractu dispergere, præter eos qui sprete religione ad cultum suum diverterent. Et nisi hoc edictum consultu Satrapum quassaretur (qui pro eo quod nullus sapiens), nemo urbanus, nullusque procerum Christianorum hujuscemodi rem perpetrasset, idcirco non debere universos perimere asserebant, quos non præit personalis dux ad prælium) exhinc credo jam funditus Christianismum nostrum partim gladio,

partim prævaricatione extingueret. Fortissimum vero athletam gladio interficiens, patibulo ultra amnem suspendi præcepit.

7 *Hactenus Eulogius: quibus ex Martino de Roa ista adjungit Tamayus Salazar.* Notandum quod civitas Accitana, hodie Guadix, solenne illi festum indixit, opera D. Joannis de Fonseca, ejus sanctæ Ecclesiæ Episcopi, instante Doctore Didaco a sancta Cruce et Saavedra, Cathedralis illius Præcentore. Qua in festivitate civitas ex voto interest, et inter cives Confraternitas opulenta erecta est: quam etiam probavit P. Joannes Covarruvias, ipsius Ecclesiæ Præsul.

8 Nec tantum erga sanctum Christi Martyrem amorem, Deus insolutum relinquere voluit: quia sancti Martyris intercessione plura miracula, in ægrotantium salutem, perficere curavit: inter quæ illud celebre cujusdam pueruli Accitani, morbo comitiali laborantis, qui auditis campanarum clangoribus, in Vesperis festivitatis ejusdem, Missa oblata et dicta, sanatus est. Simili laborabat morbo Maria de Buiza, Virgo sanctimonialis ex regula Minorum, in monasterio S. Jacobi in eadem urbe; quæ voto sancto Martyri oblato, tandem sanitatem integram recepit. Per plures annos grandinis tempestas, prope diem sancto Martyri dicatum, vinearum pagos deturpabat, ita ut omnia penitus depasceret. Hinc quidam agricola, sancti Martyris intercessionibus confusus, Crucem cum beati Martyris nomine scripto, in eminenti pagi rupe, constituit: qua defixa imposterum nulla est exorta tempestas.

In urbe Accitana festum et Confraternitas.

Curati morbi comitiales.

Ex sedata tempestas grandinis.

DE BEATO GERARDO

FRATRE S. BERNARDI, MONACHO CLARAVALLENSI, COMMENTARIUS PRÆVIUS

De cultu, Vita, et Sepultura ejus.

G. H.

AN. MCXXXVIII.

Vita ex MS. et impresso Erroritio Ordinis.

Joannes Grothsius, Westphalus, Societatis Jesu, vir eximie virtutis, caritatis, humilitatis, et excellentis doctrinæ (uti in Bibliotheca Societatis Jesu docet Nathanael Sotnellus pag. 457) inter alia monumenta, quæ submisit studiis nostris addictissimus, anno MDCCXXVII descripsit Embricæ, ex libro MS. bibliothecæ Societatis Jesu, quæ hic subjicimus Acta: quibus iste titulus a transcriptore præfigebatur: Vita Beati Gerardi, Fratris S. Bernardi, et in Clara-valle Cellerarii, Ordinis Cisterciensis Religiosi, conscripta per quemdam Clara-vallensem Religiosum et relata in librum tertie Historiæ selectæ Ordinis Cisterciensis. Hanc nos Historiam integram nancisci cupientes, sub spe plura ejusmodi inde haurienti, Embricam aliquoties ad nostros scripsimus; sed responsum est semper, non reperiri amplius. Cum ecce ex Gallia adfertur Bibliothecæ Patrum Cisterciensium, in monasterio Bonifontis, anno MDCLX et sequentibus impressa tomis octo; quorum primus, post Exordium cœnobii Cisterciensis, exhibet Magnum Exordium Ordinis; cui in MS. Fusniacensi invenitur adscriptum; Istum librum composuit, quidam Abbas, Conradus nomine, Everbacensis cœnobii (est hoc in diœcesi Moguntina) qui fuit Monachus Claræ-vallis; idque, ut ostendit impressionis curator Bertrandus Tessier circa annum MCLXXX, annis scilicet XL post mortem Gerardi. Hujus operis Distinctio III, de quibusdam S. Bernardi fratribus et discipulis, aliisque Claræ-vallis Religiosis, præfert in fronte Caput I, de Domno Ge-

rardo, fratre S. Bernardi, Cellerario Claræ-vallis, idem verbotenus quod a Grothusio descriptum acceperamus: proinde dubitare vix possumus, quin typis editum habeatur totum, quod antea latuerat in manuscriptis.

2 Præcipuas Gerardi virtutes, in sermone XXVI in Cantica Canticorum explicuit ipse S. Bernardus: quem sermonem Aloysius Lipomanus vulgavit, tomo primo Sanctorum præcorum Patrum, pagina 486 et sequentibus, sub titulo Vitæ Gerardi monachi: ejusque exemplo eandem Sermonem insertum habemus, ad hunc XII diem Janii, secundæ et tertie editioni Suriianæ. Ipsum Gerardum ad dictum diem retulerunt Molanus in Auctario Usuardi, Arnoldus Wion, Dorganus, Menardus, Bucelinus in Fastis Benedictinis, Chrysostomus Henriquez, Chalrmotus, et Auctor Kalendarii Cisterciensis Divione excusi, uti et Ferrarius in Catalogo generali. Demum illustris memoraria ipsius servatur in Vita S. Bernardi, auctore Guilielmo Abbate S. Theodorici; et tomo primo Annalium Cisterciensium, ab Angelo Manrique editorum.

3 Hic ad annum MCXXXIII (quo vita functus Gerardus prædictus est) cap. 5 num. 6 asserit, sacras corporis ejus exuvias, uti et fratrum, hodie eundem illustrare tumulum, lapideo velut tabernaculo surgente contra ecclesiam, et marmoribus appensa tabella indicari hoc modo: Sub isto ædificio, quod est contra ecclesiam in cœmeterio Abbatum, columnis lapideis et arcibus fabricato, in dextera parte præ-

Memoria in fastis.

Inscriptio sepulchralis.

A sentis sarcophagi, continentur ossa felicitatis recordationis Fratrum germanorum Patris nostri Bernardi, nec non Galdrici de Tallione avunculi ipsius : qui sprete nobilitate generis, et potentia seculari, quibus plurimum eminebant, ac Monachi facti, Claravallensem in suo sanguine fundaverunt et monachalis perfectionis exemplar suis posteris reliquerunt.

VITA

Ex Magno Exordio Ordinis Cisterciensis.

Auctor Conrado monacho Claravallensi, postea Abbate Everbacensi.

prologus.

Jam vero ad seniores, qui, sub beatissimo Patre nostro Bernardo et deinceps, in Claravalle claruerunt, stylum vertamus : viros vere religiosos, contemptu seculi sublimes, ordinis æmulatione ferventes, diversorum charismatum gratia tanquam sidera cœli relucens, sanctæ contemplationis studio sine tædio mentis invigilantes ; qui nomen et habitum Monachi sanctis moribus et optima conversatione decoraverunt : quia, ut hoc quod dicebantur vere essent, admirabili devotionis instantia laboraverunt. Quorum primum, tanquam primogenitum, quod in Lege Domino offerri præcipitur, non immerito ponemus Dominum Gherardum, quondam Claravallis Cellerarium, germanum fratrem sancti Patris nostri Bernardi, plurimumque ab eo dilectum ; qui quanto difficilius in initiis conversioni [consentire] visus fuit, tanto tenacius postmodum in omni conversatione sua ejusdem conversionis exercitiis adhæsit. Cum enim servus Dei Bernardus in adolescentia, tanquam tenerimus ligni verniculus, delicatus existens, Spiritu sancto præventus, manum ad fortia mittere proposuisset, et conversionis gratiam mente conceptam Domino vovisset, eodem quoque Spiritu inflammatus conversionis socios quaquaversum colligebat.

Gerardus. S. Bernardo reluctans,

a

2 Et cum jam ceteri fratres ejus salutaribus monitis assensum præbuissent a, Gherardus salubre consilium difficilius admittebat ; quia cum esset Miles, in armis strenuus, juventutis robore validus, magnæ prudentiæ, benignitatis eximie, et qui ab omnibus diligeretur ; radicem cordis hujus mundi pompis et vanitatibus altius infixerat. Cumque obstinato animo fratris sui monita repelleret ; Bernardus, fide jam igneus, fraternæque caritatis zelo mirum in modum exasperatus ; Scio, inquit ; Scio, sola vexatio intellectum dabit auditui. Et ecce præsentia in latere fratris sui lancea infixata apparuit, præsagium futurorum : moxque digitum loco lateris, in quo lanceam solus ipse videbat, apponens ; Veniet, inquit, dies ; Veniet, cum lancea lateri hinc infixata pervium faciet iter ad cor tuum consilio salutis tuæ quod aspernaris ; et tibi quidem, sed minime morieris. Sic dictam, sicque factum est. Paucissimis namque interpositis diebus, circumvallatus ab inimicis, capitur et vulneratur, juxta verbum fratris sui ; lanceamque ipsi lateri eidemque loco, quo prædictum fuerat, infixam trahens ; et mortem quasi jam præsentem perhorrescens, clamabat ; Monachus sum, Monachus sum Cisterciensis. Nihilominus tamen etiam in custodia reclusus est. Porro de vulnere, præter spem, cito convaluit ; propositum vero seu votum, quod voverat, non mutavit. Cumque frater ejus laboraret ut erui posset, sed nil proficeret ; Gherardus magis ac magis contristatus, anxiam cœpit ; eo quod votum quod voverat, reddere prohiberetur ; quodque, cum liberum sibi fuisset, amore seculi delectatus, vovere et reddere contempsisset. Bernardus vero, cum nec

ex ejus præ-sagio

vulneratus et captus

loqui ei permitteretur, accedens ad carcerem, clamavit : Scito, frater Gherarde, quia ituri sumus in isto proximo, et monasterium introituri : tu vero, quandoquidem exire non licet, hic Monachus esto ; sciens, quod vis, et non potes, pro facto reputari.

3 Aliquanto itaque tempore in carcere clausus et compellibus vinctus, didicit, durum esse sibi contra stimulum gratiæ Dei recalcitrare. Didicit, inquam, fellea dulcedo amoris hujus seculi, quantis calamitatibus, quantis amaritudinibus repleatur. Demum cum sufficienter et salubriter pro obstinatione sua castigatus a Domino fuisset, quadam nocte audivit in somnis vocem, dicentem sibi : Hodie liberaberis b. Eadem itaque die circa vesperam divinitus compedes ejus confracti sunt, claustra etiam carceris sponte reserata sunt : exiensque Gherardus per medium illorum qui se captivaverant et recluserant, liber incedebat : sicque a gemina captivitate, corporis scilicet et animæ, magna Dei misericordia liberatus (ita ut ex sententia dicere posset, Virga tua et baculus tuus, Domine, ipsa me consolata sunt ; cum fratribus suis ceterisque, qui in eadem spiritualis militiæ sacramenta juraverant, Cistercium venit : tanto humiliter et devotius votum, quod voverat, Domino redditurus, quanto ex sola divina gratia et voluntatem vovendi et ejusdem voti facultatem implendi, tam manifesto miraculo edoctus, sibi inesse sciebat.

4 Postmodum vero, cum reverendissimus Pater c Stephanus, Cisterciensis Abbas, Bernardum et Fratres ejus cum aliis viris religiosis, ad ædificandam domum Claræ-vallis, misisset, ipsumque venerabilem Bernardum ceteris præfecisset Abbatem ; Dominus Gherardus in eadem domo Cellerarius constitutus est. Quam vero strenue, quamque prudenter et humiliter officium sibi creditum administraverit, melius ipsius B. Bernardi verbis quam nostris explicabimus. Cum post obitum ejus idem venerabilis Abbas, nobili illa sua facundia, sermonem piissimo luctu plenum, in conventu Fratrum faceret, inter cetera sic ait.

5 Scitis, o filii, quam justus sit dolor meus, quam dolenda plaga mea. Cernitis nempe quam fidus comes deseruit me, in hac via qua ambulabam ; quam vigil ad curam, quam non segnis ad opus, quam suavis ad mores. Quis ita mihi pernecessarius ? cui æque dilectus ego ? Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete queso vicem meam, quibus hæc nota sunt. Infirmus corpore eram, et ille portabat me ; pusillus corde, et confortabat me ; piger eram et negligens, et excitabat me ; improvidus et obliviosus, et commonebat me. Quomodo mihi avulsus es ? quomodo mihi raptus e manibus, homo unanimitatis, homo secundum cor meum ? Amavimus nos in vita, quomodo in morte sumus separati ? Amarissima separatio, et quam omnino non posset efficere nisi mors. Quomodo enim me vivum vivus desereres ? Omnino opus mortis, horrendam divortium. Quis enim tam suavi vinculo nostri non pepercisset amoris, nisi totius suavitatis inimica mors ?

6 Ad omne quod emergerit, respicio Gherardum, ut consueveram ; et non est. Heu ? tunc ingemisco. Miser sum ; homo sine adjutorio. Quem consulam in ambiguis ? cui in adversis fidam ? quis portabit onera ? quis pericula propulsabit ? Nonne ubique gressus meos Gherardi oculi anteibant ? Nonne tuum, Gherarde, pectus curæ meæ notius, quam meum ipsius habebant ? familiarius incursabant, acrius urgebant ? Nonne in lingua illa tua placabili et potenti me a sermonibus seculi frequentissime vendicabas, et amico reddebas silentio. Dominus dederat illi linguam eruditam, ut sciret, quando deberet per-

D
EX MSS.
vovet Ordinem
ingredi :

divinitus liberatus,

b
cum fratribus
Cistercium
venit :

Ps. 22, 4

E

c
in Claravalle
Cellerarius
statuitur :

Sermo 26
in Cant :

adjutor primarius S. Bernardi,
F

EX MS5.

alils in sub-
veniēdo
largus, sibi
parcus:

A ferre sermonem. Ita denique, in prudentia respon-
sionum sanarum, et in gratia data sibi desuper,
et domesticis satisfacerebat et externis, ut pene me
nemo requireret, cui prior forte Gherardus occur-
risset: occurrebat autem adventantibus, opponens
se, ne subito mentem otium incursarent. Si quibus
sane satisfacere per se nequibat, hos perducebat
ad me; ceteros mittebat. O miram industriam! O
amicum fidelem! Et amico gerebat morem, et offi-
ciii caritatis non deerat. Quis vacua recessit ab eo
manu? si dives, consilium: si pauper, subsidium
ab eo reportabat. Nec querebat quae sua erant,
qui se mediis ingerebat curis, ut ego vacarem.
Sperabat enim, sicut erat humillimus, majorem de
nostra quiete fructum, quam si vacaret ipse. Inter-
dum tamen postulabat absolvi, et alteri cedere,
quasi qui melius provideret: sed ubi ille invenire-
tur? Nec petulanti animi, ut assolet, in eo officio
detinebatur affectu, sed solo intuitu caritatis. Si-
quidem plus omnibus laborabat, et minus omnibus
accipiebat; ita ut saepe, cum aliis necessaria mi-
nistrabat, ipse egeret in pluribus, verbi causa cibo,
potu, aut veste.

B 7 Gratias tibi, frater, de omni fructu meorum,
si quis est, in Domino studiorum. Tibi debeo, si
profeci, si profui. Tu intricabar, et ego tuo bene-
ficio feriatus sedebam mihi, aut certe divinis san-
ctius occupabar obsequiis, aut doctrinae filiorum
utilius inteadebam. Cur enim securus ita non es-
sem, eum te scirem agentem foris manum dextram
meam, lumen oculorum meorum, pectus meum et
linguam meam? Sed quid dixi foris agentem illum?
quasi interna Gherardus nesciret, ac spiritualium
expers esset donorum? Norunt, qui illum norunt
spirituales, quam verba ejus spiritum redolerent:
norunt contubernales, quam mores ejus et studia
non carnem saperent, sed ferverent spiritu. Quis
illo rigidior in custodia disciplinae? quis in casti-
gando corpus suum districtior? quis suspensior in
contemplando? subtilior in differendo? Quoties cum
eo disserens, ea didici quae nesciebam; et qui doctus
adveneram, doctus magis abscessi? Nec mirum
de me; cum magis sapientes viri idipsum nihilo-
minus de illo sibi accidisse testentur. Non cognovit
litteraturam, sed habuit litterarum inventorem sen-
sum, habuit et illuminantem spiritum; nec in ma-
ximis tantum, sed in minimis maximus erat.

C 8 Quid, verbi causa, in aedificiis, in agris, hortis,
aquis, cunctis denique artibus seu operibus rusti-
corum, quid, inquam, vel in hoc genere rerum
Gherardi subterfugit peritiam? caementariis, fabris,
agricolis, hortulanis, sutoribus, atque textoribus
facile magister erat: cumque judicio omnium, om-
nibus esset sapientior, solus in suis oculis non erat
sapientior. Utinam multos, etsi minus sapientes, non
tangeret illa maledictio! Vae qui sapientes estis in
oculis vestris. Scientibus ista loquor: et adhuc
plura his de illo expertis et compertis, Parco autem,
quia caro mea et frater meus est. Hoc autem secu-
rus addo, mihi utilis in omnibus et praeter omnibus fuit.
Utilis in parvis et magnis, in privatis et publicis,
foris et iatus. Merito ex eo pendebam totus, qui
mihi totum erat; solum pene reliquerat mihi provi-
sorius honorem et nomen, nam opus ipse faciebat.
Ego vocitabar Abbas, sed ille praerant in sollicitu-
dinae. Merito requievit in illo spiritus meus, per
quem licebat delectari in Domino, praedicare libe-
rius, orare securus. Per te, inquam, mi frater,
erat mihi mens sobria, quies grata, sermo effica-
cior, oratio pinguior, frequentior lectio, et serven-
tior affectus.

9 Heu! sublatus es, et haec omnia simul. Tecum
pariter abierunt omnes deliciae et laetitiae meae. Jam

curae irruerunt, jam molestiae me pulsant, et angus-
D tiae nadique solum me reppererunt, solae mihi te
abenante remanserunt: solus sub sarcina gemo:
aut ponere aut opprimi necesse est, quia in tuos
humeros subduxisti. Quis mihi tribuat cito mori
post te? nam pro te nolim, nec tua te fraudare glo-
ria. Porro supervivere tibi labor et dolor. Exite
lacrymae, jam pridem exire enpientes: exite, quia is
qui vobis meatum obstruxerat Gherardus, meus
plane (An non meus, qui frater sanguine fuit, pos-
sessione filius, solitudine pater, consors spiritu,
intimus affectu?) is recessit a me. Seatio, laesus
sum, et graviter. Ignoscite, filii, imo, si filii, vicem
dolete paternam. Doleo super te, Gerarde caris-
sime, non quia dolendus, sed quia ablatum; et ideo
fortassis dolendum mihi putius super me, qui bibo
calicem amaritudinis. Ubi est mors victoria tua?
ubi est mors stimulus tuus? Gherardus te non formi-
dat, larvata effigies: Gherardus per medias fauces
tuas transit ad patriam, non modo securus, sed et
laetabundus et laudans. Plango igitur primum super
mea ipsius plaga, atque hujus jactura domus. Plan-
go deinde super pauperum necessitatibus, quorum
Gherardus pater erat. Plango certe et super uni-
versi Ordinis nostri statu, nostraeque professionis;
quae de tuo, Gherarde, zelo, consilio et exemplo,
robur non mediocre capiebat. Plango postremo, etsi
non super te, propter te tamen. Hinc prorsus, hinc
afflicto graviter, quia vehementer amo.

E 10 Hoc est testimonium, quod de vita et conver-
satione dilecti fratris sui Gherardi Reverendissimus
Pater Bernardus perhibuit, quod nos de longo ser-
mone ipsius diversis in locis excerptes, ad
monstrandam tanti viri virtutes, continuatim posui-
mus. Scimus vero fucum adulationis tanti Patris
nostri verbis et sensibus longe prorsus abfuisse;
nec sanguinis affectione abstractum, ut vel uno
verbo plus laudaret eum, quem mera veritas lau-
dandum esse censebat. Proinde, si verum est; imo,
quia verum est testimonium ejus; liquet profesto,
perfectum in virtutibus fuisse famulum Domini
Gherardum, cui magno Dei munere ad observantiam
verae religionis exterorum administratio nil uberat,
quae tam multos a tramite claustralis disciplinae
solet avertere, et in baratrum secularis conversa-
tionis immergere. Quis autem tantae laudis praeco-
ninum digne admirari sufficiat? quod plus omnibus
laborans, minus omnibus accipiebat; quod nullo
petulanti affectu in officio suo detinebatur (quod
quidem temporibus nostris rarissimum est) sed solo
intuitu caritatis; quod, cum ceteris necessaria
ministraret, ipse egebat in pluribus. Sane ad com-
probandum, quam fuit rigidus in observantia disci-
plinae, quamque districtus castigatorem corporis sui;
unum ex laudabilibus factis ejus exempli causa
ponemus ut hi qui sanctorum Patrum virtutes ad
perfectum suum scrutari satagunt, si ferventes in
religione sint, habeant quod imitari debeant; si
vero remissi vel infirmi, habeant unde de se doleant.

F 11 Solebat famulus Domini Gerardus, grangias
ex debito officii sui circumiens, communi Fratrum
mensa et victu contentus esse, aquam cum eis et
ipse bibens; nec facile aliud quid praeter communia
pulmenta sibi patiebatur apponi. Accidit autem
quadam vice, ut ad grangiam iturus infirmaretur:
quod sciens Conversus qui cum eo ire debebat, ad
Priorem accessit, et Cellerarium infirmari sugges-
sit; timere se dicens, quia si aquam in grangia,
sicut solebat, biberet, infirmitatis ejus pondus ac-
cresceret. Jussu itaque Prioris vasculum vino ple-
num secum tulit, Cellerario penitus hoc ignorante;
quod etiam ipsi sedenti cum Fratribus ad mensam
obtulit, signum (sicut moris est) ex parte Prioris
faciens

et plangens
ob commune
bonum.

Laudatur
defuncti ab-
stinentia,

qui plus
laborans
aliis, acci-
piebat mi-
nus,
F

et ob infir-
mitatem
jussu vi-
num bibere
id aquam in-
fudit omni-
bus apposita.

Instructus
in rebus
spiritua-
libus:

industrius
in admini-
stratione
temporalis,

subveniens
in omnibus
S. Bernar-
do,

mortem ob
ejus tristi,

A faciens, ut causa infirmitatis suæ modico illo vino solus uteretur. Quando vero ille paupertatis et communis vitæ ferventissimus æmulator, in hoc consentiret, ut, ceteris omnibus aquam bibentibus, ipse solus poculo vini delectaretur? Erat autem vas aqua plenum in medio positum, unde Fratres bibere debebant. Parumper ergo intra semetipsum, quid sibi faciendum esset, deliberans; continuo surrexit, et vasculum tollens vini, cunctis videntibus, urceo qui aquam habebat vinum infudit; signum faciens ut omnes biberent in commune: malebat quippe corpus suum infirmitate periclitari, quam in tantilla remissione abstinentiæ conscienciæ suæ maculam dare. De quo ejus tam religioso facto Fratres exhilarati pariter et ædificati, delectabilius aquam illam biberunt, quam si pretiosissimum vinum eis propinari fecisset. Legebant nimirum in vita et moribus optimi Cellerarii sui, quam contemnenda sit carnis illecebra, qui nec pro tuenda vel recuperanda corporis sui sanitate poculum sumere acquievit, unde infirmis occasionem scandali dedisse videretur.

12 Cum, pro sedando schismate Petri Leonis, Sanctus Pater Bernardus tertia jam vice, vocante Domino Papa Innocentio, Italiam intrasset, et magnis ubique signis et miraculis claresceret, Dominum Gerardum Cellerarium suum, tamquam fidelissimum adiutorem prudentissimumque consiliarium, per omnia secum habebat. Contigit vero cum essent Viterbii, ut idem Dominus Gerardus, gravissima valetudine correptus, lecto decumberet; venerabilemque Abbatem conturbatum vehementer et consternatum redderet. Cumque manifesta signa, mortis exitum imminere denuntiarent; servus Domini Bernardus ægerrime ferens, comitem peregrinationis, et illam comitem, in terra relinquere aliena, nec resignare his qui eum sibi commiserant (quoniam amabatur ab omnibus, sicut erat amabilis valde) cum fletu et gemitu conversus ad Dominum; Expecta, inquit, Domine, expecta usque ad reditum: restitutum amicis, tolle eum si vis, et non cunctabor. Sed quomodo pius et misericors Dominus humillimum servum suum, cum tanta contritione cordis in propria causa postulanti, despiceret; quem tanta facilitate, quanta benignitate in causis alienis exaudire continuo solebat? Nempe præter spem universorum, tamquam de pertis mortis ad vitam revocatus, cito convaleuit Gerardus: perfectisque negotiis, pace sanctæ Romanæ Ecclesiæ reddita, Leonina rabie penitus extincta, redierunt in patriam, cum exultatione universæ terræ, reportantes manipulos pacis.

13 Haud multo vero post hoc elapso tempore, tamquam jam votis et desideriis fidelis servi sui Bernardi satisfacisset Dominus; rursus Gerardus cœpit viribus corporis repente destitui, paulatimque ad exitum appropinquare: qui occupationem quidem Martiæ pro officii sibi injuncto patienter sustinuerat, sed vacationem Mariæ toto mentis conamine amplexus fuerat. Sentiens itaque certissime se migraturum, et de laboriosis hujus seculi curis ad

æternæ beatitudinis regnum transiturum; ubi vacare incipiens, gustaret et videret, quam suavis est Dominus; et comprobaret, nequaquam se carnali seu seculari aliquo desiderio in officio suo detentum fuisse; elevatis in cœlum oculis, Deus, inquit, tu scis, quod quantum in me fuit, semper optavi quietem, intendere mihi, vacare tibi; sed implicitum tenuit me amor tuus et studium obediendi, super omnia vero Abbatis et fratris mei germana dilectio. Circa medium vero noctis, quam ultimam cum miseris mortalibus egit, mirum in modum exbilarato vultu, in voce exultationis subito erupit in illud Davidicum, stupentibus qui assistebant: Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis, jam enim huic beato viro nocte adhuc media diescebat, et ultima nox ipsius sicut dies illuminabatur. Prorsus illa nox, illuminatio ipsius, in deliciis æterni luminis, quod est Christus Dominus. Quomodo tenebræ enim non vertuntur in lucem, ubi cantando moritur homo, et moriendo cantat? Usurparis, o inimica mors, ad lætitiā, cum sis mœroris: usurparis ad introitum regni, porta inferi: [usurparis] fovea perditionis, ad inventionem salutis. Fratres itaque qui aderant, tanti novitate miraculi attoniti, cucurrere citius dilecto fratri ipsius S. Bernardo, hominem, in morte exultantem et insultantem morti, annuntiantes; qui cum debilis et infirmus accelerans venisset; extrema jam Psalmi, quem cantabat, ipso audiente clara voce complevit. Et suspiciens in cœlum ait; Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et repetens eundem sermonem ac frequenter ingeminans, Pater, Pater; conversus ad sanctum Abbatem et fratrem suum, exhilarata facie, Quanta, inquit, dignatio Dei, patrem hominum esse! quanta hominum gloria, Dei filios, Dei esse heredes! Sic sancta anima illa, in jubilo et exultatione spiritualis gaudii, e carne soluta, et hymnidicis Angelorum choris admixta, tanto liberiore volatu sidereas petiit mansiones, quanto suum nil in ea malignorum caterva spirituum invenire poterat. Funeri ejus sanctus Abbas et frater ipsius debitum commendationis et exequiarum officium, dulcissima mentis affectione, devote impendit: cum tamen aliis flentibus ipse non fleret, sed erumpere gestientes lacrymas magna fidei constantia castigaret; ne quasi mortuum plangere et flere videretur illum, quem de morte sua in æterna vita et gloria sempiterna natum esse non dubitabat.

ANNOTATA D. P.

a Hæc eadem et aliquanto feriori Guilielmus Abbas S. Theodorici in Vita S. Bernardi.

b Fuisse Quadragesimæ tempus addit idem, anno scilicet 1112.

c Acta S. Stephani Abbatis illustravimus ad diem 17 Aprilis: diximusque, Abbatem creatum anno 1109, ac diximus S. Bernardum cum 30 sociis excepisse anno 1113. Is autem Claram-vallem ipsummisit anno 1115. d Anno 1137. e Anno 1138.

D

EX MSS.

Ps. 148,
ante obitum
latus cantat:

E

ac dicens
Pater in
manus etc.hilaris
moritur:exequias
celebrat S.
Bernardus.

F

in comita-
tu S. Ber-
nardi .ager
Viterbu,

d

ejus oratio-
ne conva-
lescit:ultimo mor-
bo afflictus,

DE SANCTO ANTONIO

ORDINIS MINORUM S. FRANCISCI

PATAVII IN DITIONE VENETA

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De Cultu, Vitaque et miraculorum scriptoribus.

D. P.

AN. MCCXXXI.
Cultus celeberrimus in Bre-
viariis.

Patavium, vulgo Padua, urbs Italiae antiquis-
sima et nobilissima, sui olim juris, nunc Do-
minio Venetorum subdita, cognomen, fidelibus
Christianis, ubique notissimum, S. Antonio
prætitulato dedit, propter frequentem illuc peregrino-
rum concursum ad sacrum illius corpus, peregratio
istic socello conditum; sicut magnus Monachorum Pater
S. Antonius, vulgo de Vienna nuncupatur, propter
corpus, prope istam Allobrogum metropolim, in sui
nominis monasterio solitum honorari. Colitur ille ibi-
dem Officio Duplici, cum Octava: quo deinde cum
Hymnis, Antiphonis, et Lectionibus propriis, toti Fran-
ciscano Ordini factum commune, ex indulto Bonifacii
Noni anno MCCXXXI: omnibus autem, Romano Bre-
viario utentibus, celebrari sub ritu Semiduplicis solitum
ejus festum, jussit Clemens X sub ritu Duplicis quot-
annis recoli.

2 Usuardi exemplaribus, ad usum variarum Ecce-
siarum auctis, per Italiam, Galliam, Germaniamque,
que longum et supervacuum sit enumerare, nomen
Antonii adscriptum reperitur; et quidem in eo quod
habetur secundum usum Romanæ Curie, per Magi-
strum Bellinum de Padua, Ordinis Fratrum Eremitarum
S. Augustini, excusum Venetiis anno MCCXXCVIII,
et recusum Parisiis anno MDXXI; in eo, inquam, lau-
datur primo loco sic: In civitate Padua natale B.
Antonii, illustris Confessoris, de Ordine Fratrum
Minorum, qui celeberrimus extitit vita, miraculis,
et doctrina. Eadem pene omnia verba, sed ultimo loco,
habentur anno MCCXXC excusa Coloniae et Lubecæ, ad-
diturque: Ille memoria pro codicibus utebatur, ut a
summo Pontifice Gregorio IX Arca Testamenti pe-
culiari nomine vocaretur. Inter cetera virtutum
suarum miracula, quibus claruit in vita et in morte,
duos legitur mortuos suscitasse. Reformato per man-
datum Gregorii XIII Martyrologio, sub annum
MDLXXIV, mansit ultimo loco Antonius, sub hac for-
mula: Patavii S. Antonii Lusitani, Confessoris, Or-
dinis Minorum, qui vita, miraculis et prædicatione
fuit insignis: quibus postea ad primum locum trans-
latis, leviter mutata fuerunt ultima verba, sic ut nunc
legatur, Vita et miraculis ac prædicatione illustris.

3 Obierat Sanctus anno MCCXXXI, post decem annos
in Ordine transactos; et anno mox sequenti canoni-
zatus, sub terra mansit usque ad MCLXIII; quando eum
S. Bonaventura inde levavit in elatiorem tumu-
lum, ante chorum catenis absolute prægrandis
ecclesiæ novæ. Interim tanta in veneratione Patavinis
erat novus hic sanctus, ut anno MCLVII decere-
rint, teste Saviolo in Dedicatoria Thesauri infra lau-
dandi, quod in festivitate B. Antonii, aut aliis occa-
sionibus ejusdem festivitatis, in ejus platea vel prope,
usque ad vicum Pontiscurvi, non possent immorari
lusores taxillorum, nec meretrices aut lenones, aut
homines mali; prohibendo etiam festa communia; in-
super quod omni anno die undecima Junii, in quo
cæpta fuit civitas, Dominus Episcopus et omnes
Ecclesiastici, cum Potestate et sua Curia, et Fra-

teleæ populi, accederent ad ecclesiam S. Antonii,
Missam audituri; et die duodecimo Junii, in quo
cæpti fuere Burgi civitatis, ad Vesperas quasi urbis
sux natalitia istuc celebranda, declaratum vellent, ejus
ipsum haberi Patronum, parem primario S. Prosdo-
cimo primo Episcopo. Hinc ille fervor in perficienda
ampliori ecclesia; ad cujus primam ac novam partem
statim ac populo aperta sunt, translatus est anno MCCCX
tumulus prædictus. Sed longe celebrior fuit sacri cor-
poris in novam arcam translatio, facta anno MCCCCL:
cujus causa, anno proxime sequenti, decretum fuit in
Comitiis generalibus Lugduni, ut die xv Februarii
ritu duplici fieret Officium divinum, sicut ad eum
annum num. 10 habet Waddingus. Pacieus infra lau-
dandus addit num. 143, Martinum Papam, pro eju-
dem Translationis anniversario, concessisse particulares
Indulgentias, in omnibus Franciscani instituti ecclesiis
obtinendas, easque hodie dum durare. Addit etiam, ipsi
Sancto in Lusitania sacrum haberi diem Mercurii. De
die Martis, alibi solito observari, multa dicuntur in
Analectis.

4 Breve Elogium S. Antonii hujus reperimus, in-
sertum libro Epilogorum in Gesta Sanctorum Bartho-
lomæi de Tridento, qui liber MS. extat in Bibliotheca
Barberina Romæ; auctor vero omnino cævus est, ne-
que forte multis annis superfuit Translationi S. Do-
minici, anno MCCXXXII factæ, cui interfuisse se scri-
bit; de Antonio vero sic: Antonius, quem ipse vidi
et cognovi, Hispanus fuit genere, primo Regulam
Augustini amplectens, deinde ordinem Fratrum
Minorum ingrediens, verbo et exemplo multos ab
errore revocavit. Desiderabat etiam Saracenos præ-
dicare, et ex his recipere martyrii coronam. Ser-
mone facundus fuit, et multos Christo attraxit. In
quodam Capitulo Fratrum Sermonem fecit; ubi eo
sermocinante, S. Franciscus cuidam Fratri apparuit,
congregatos benedicens, Paduanos prædicavit, et
multos usurarios ad restituendum induxit. Libros
et Sermones compilavit. Demum apud locum qui
dicitur Cellas, in Domino quievit; et inde ad ecce-
siam S. Mariæ Virginis, ubi Fratres Minores mo-
rantur, et ubi nobile monasterium sancto Confessori
est inchoatum, transfertur. In morte constitutus,
O gloriosa Domina etc. devote in ore habebat: et
uni Fratrum dixit, Video Dominum. Plura etiam
post mortem miracula est operatus, ita ut puer et
puella in aqua submersi, ejus meritis suscitati le-
gantur. Hactenus Bartholomæus, eo ipso quod solum
meminerit nobilioris monasterii, ut recens inchoati,
satis declarans scripsisse se circa annum MCCXL.

5 Petrus Rodulfus Tossinianus, postea Episcopus
Senogallensis, in Historia Seraphicæ Religionis lib. 1
Vitam compendio a se traditam pag. 83 sic concludit.
Scripserunt de Vita ejus B. Joannes Pechanus, Ar-
chiepiscopus Cantuariensis; Fr. Joannes Cremo-
nensis, Minister Provinciæ S. Antonii; Fr. Mat-
thæus Pedelarius, Lector Provinciæ Bononiæ; Fr.
Raymundinus, Lector Paduæ; Fr. Bartholomæus
Tridentinus

Elogium ex
Bartholomæo
Tridentino
cævo.

Antiquiores
de eo scripto-
res ac fere
cævi.

et nomen in
Fastis;

festum Pata-
vii celebre:

et religiosius
observatum.

A Tridentinus, Ordinis Prædicatorum. *Postremi hujus verba jam dedimus: primus anno MCCXCII excessit e vivis; tres alii in Bibliotheca Scriptorum non nominantur, neque aliunde mihi innotuit tempus quo vixerint; suspicor tamen omnes eodem quo Sanctus, aut proximo saltem seculo floruisse. Eorum etiam nunc potuit scripsisse Legendam, quam dabimus ex nostro membraneo codice, scripto ab annis circiter CCL, continente octo Sanctorum Sanctarumque Vitas, quarum prima est S. Mariæ Ogniacensis, etiam hoc mense die XXIII danda, ultima hujus S. Antonii; quam insuper habemus ex MS. Corsendonkano prope Turnholtum; nec non ex MS. Ultrajectino S. Salvatoris, sed in iis quæ mortem sequuntur contracto. Hanc Vitam plerumque verbotenus transcripsisse videtur, qui stylo prolucari et nonnullis sabinis auctis composuit Vitam, a Laurentio Surio editam, quam stylo primigenio uerbum potuimus invenire; Surio autem, licet a quodam Patre Franciscano scriptam graviter et fideliter censuerit, tamen dictionem mutavit in gratiam Lectoris, omissis plerisque parum ad historiam facientibus, absque tamen historiæ detrimento. Id si verum est, oportet hanc quoque, æque ac primam, fuisse compositam ante primam Translationem corporis: siquidem hujus neutra meminit. Idem autem utramque libens distinxerim ab ea, quam scripsit quidam suppresso nomine, anno post istam Translationem 1111, Christi M CCXVI; quæ, teste Rodulfo prælaudato, fuit approbata a Fr. Jacobo, tunc Ministro Provinciæ S. Antonii, et a toto Capitulo, Veronæ habito; ubi cautum est a discretioribus Patribus, ut per totum Ordinem haberetur et legeretur.*

6 In hoc Vita licet vix dubitem quin prædictæ Translationis historia scribatur, cum miraculo incorruptæ lingue, sicut ea res legitur num. 63 libri miraculorum, post Vitam dandi (cui libro titulus est, *Legenda B. Antonii de Padua*, sicut in Chronicis habetur) non potest tamen esse hæc quam Capitulum probavit; tum quia nihil minus continet quam vitæ historiam, tum quia num. 63 narratur miraculum factum an. MCCCLXVII. Quin imo ex variis Chronicarum locis in unum contracta videntur omnia, absque ordine temporis, et absque mentione ulli magnificæ illius anni MCCCL Translationis. Cum ergo collectoris scopus præcipuus fuerint miracula, malui Librum miraculorum, quam Legendam vocare; etsi hoc nomine sæpe eam alleget Waddingus, qui habuit ex MS. Monialium S. Claræ

C Montis-Falci diocesis Assisiensis, sicut annotatum reperimus in fronte egraphi, nobis a Waddingi successore Haroldo communicati, et hic integre stylo originali dandi; post Epitomen miraculorum, in ordine ad Canonizationem, coram D. Gregorio Papa Nono recitatam; quam Epitomen, ex MS. Conventus Antontani communicatam, facio esse Appendicem Vitæ.

7 Firmamentum trium Ordinum, inquit Waddingus, e Memoriali Ordinis parte I, ubi de decimo Generali Hieronymo ab Asculo scribitur, refert, jussu illius Generalis Vitam S. Antonii scriptam. Fuit electus Generalis iste nunc MCCCLXXIV; neque dubium, quin primis regiminis sui annis id curavit. Etenim postea sic occupatus fuit publicis Ecclesiæ totius negotiis, ut nec Comitibus quidem Generalibus, anno III sui regiminis a se indictis, interesse poterit, missus pro pace inter Gallum et Hispanum componenda Legatus; coactus autem abdicare se magistratu, eidem renuntiando, uno sequenti factus est Cardinalis, atque post decennium Summus Pontifex, sub nomine Nicolai IV. Memorialis præcitati nullum usquam indicium reperio. Fundamentum autem trium Ordinum habetur in conventu Anterpiensi excusum absque anno impressionis, ut antiquissimam esse editionem oporteat. Sic autem ibi legitur: De mandato istius Generalis quidam Magister, multum famosus, magnæ sufficientiæ et vir-

tutis, Vitam B. Antonii Patavini miro stylo composuit. Hanc ego eam suspicarer esse, cujus stylum mutavit Surius, nisi duplicis Translationis notitia huic deficeret, æque ac nostræ antiquiori. Superest ergo solum hoc, ut ipsam aliquando optemus erulerari. Post Vitam numeranda venit Epitome, sub finem seculi XV edita a Bartholomæo Pisano, in libro Conformitatum vitæ B. Francisci ad vitam D. N. Jesu Christi, Pagina nobis 79, ubi de Provincia Paduæ sive S. Antonii, quæ Epitome nonnulli usui nobis erit, acturis de varia corporis sancti Translatione. Minus antiqua est S. Antonii Patavini, Ordinis Minorum Confessoris, Evangelicæ veritatis Prædicatoris eximii Vita; opera R. P. Fr. Sanctos Saccensis Burdegati, ejusdem Ordinis Lectoris Generalis, ejusdem Divi Provinciæ observantis Patris, ex Annalibus Minorum R. P. Fr. Lucæ Waddingi aliorumque historicorum concinnata; cui accesserunt in calce, quæstiones, additiones, et resolutiones, ac tandem diversorum in sanctum virum Elogia. Patavii MDCLXXX. Laudatur hæc Vita, ut accurate scripta; intuto tamen nostro minus necessariam credidit P. Joannes Baptista Romandolus, cum mitteret alios duos de eodem argumento libros Italicos, velut utiliores futuros; videlicet, Religiosas memorias B. Väterii Polydori, in quibus agitur de ecclesia S. Antonii, editas anno MDXC Venetiis; quibus plurimum usus Waddingus; et Thesaurum urbis Paduæ, expositum a Petro Saviolo ex urbis ipsius Tabulario, sub nota anni MDCLXXXII.

8 Allegat etiam præter antedicta Waddingus, large et diffuse scriptam, duobusque libris distinctam S. Antonii Historiam, quam Italice sermone edidit anno MDLII Hippolytus de Ponte, Minorita Conventualis: sed cum ex ea nihil videam Waddingum translatisse in suos Annales, ut mihi argumento est, ex illa nihil magno opere haberi potuisse, quod jam aliunde non haberetur; sicuti nec quidquam singulare habet brevior alia, quam de Vita et Miraculis ejusdem Sancti, ex Chronicis Ordinis, collegisse profitetur Fr. Bernardinus Genovesius Siculus, et in Capita XL distinctam Italice etiam sermone edidit. Romæ anno MDLVI; Waddingo tamen nec in Annalibus, nec in Bibliotheca sua (quod mireris) cognitam. Majori usui nobis fuerunt Epitome duæ, Castellano idioma scriptæ: prima, Madriti vulgata anno MDCLVII, per Fr. Michaelen Paciecum, Regularem Ordinis D. N. Jesu Christi, et Administratorem Regii Hospitalis, fundati pro Lusitania sub titulo S. Antonii. Alteram Epitomen eadem lingua inseruit Chronicæ suæ Seraphicæ, anno MDCLXXXIV vulgatæ, libro 3 cap. 9 et seq. 40. Damianus Conegius, Ordinis observantium generalis Chronographus: ex quarum Epitomarum utroque nonnullas hinc inde varias circumstantias rerum plurimum didicimus, quibus Annotata completabimus. Dedicatur autem Epitome prior D. Marchioni Francisco de Melo, quem Belgium nostrum paulo ante Gubernatorem habuerat; qui et ipse per Suetum e magno naufragii periculo liberatus, argenteam illum trivremem Paduæ dedicavit, cujus in Analectis num. 9 occurrit mentio.

9 In nomenclatura Provinciarum Ordinis, ea, quæ alius Veneta dici poterat, S. Antonii nomen habet apud Franciscanos; in qua secundus Conventus censetur Patavinus S. Francisci, ita nuncupatus, credo, quin nova structura initium habuit, ipso quo iste fuit canonizatus anno, S. Antonio adhuc vivente et allaborante, etsi alioqui templum nomea haberet S. Mariæ. De hoc Conventu Franciscus Gonzaga, Minister generalis, ac tandem sancte mortuus Episcopus Mantuanus, dolet, quod perstringere paucissimis ejus laudes cogatur; quia Patrum hujus Provinciæ ea negligentia et incuria extitit, ut quidquid litterarum, sive Apostolicarum

D
AUCTORE D. P.

Bartholomæi
Pisani Epitome.

et Vita novissima omnium
inducatur:

item unus
alterve liber
de ecclesia S.
Antonii.

E

nec non Italice sermone
Vita duæ

F
et duæ Castellano.

Patavii nihil
antiquam in
MSS. superest.

fortassis etiam
auctor Vitæ
danda ex MS.

quam antioxiorem
nactus
Surius stylum
mutavit;

quæritur alia,
an. 1316 pu-
blicata,

pro qua datur
liber miracu-
lorum ex MS.

Alia sub an.
1275 scripta,

allegatur
ex Memoriali
Ordinis in
Fundamento 3
Ordinum,

AUCTORE D. P. A sive quarumcumque aliarum, ad celeberrimi hujus Conventus fundationem atque antiquitatem attinentium, in ejus archivis servabatur, miserabiliter perierit. Eundem, credo, doliturum fuisse de Actis et Miraculis S. Antonii, si ea erudere debuisset: horum certe antiquum nihil istis in manuscriptis reperiri, credere nos cogit Waddingi silentium. Ego vetusta desperans, querere volui, an saltem recentioris memoriae beneficia ibidem haberentur rite consignata, unde augeri Analecta possent, danda post librum Miraculorum veterum. Missus est autem libellus iterum recusatus Patavii anno MDCLXXXVII, continens gratias ab anno MDCLXVI impetratas. Postea etiam accepi indidem aliam collectionem æque Italicam, sed Manuscriptam, qua quædam singularia ab anno LXI hujus seculi usque ad XCVI continebantur, quam similiter Latine reddam; nec non ex aliis utiarum gentium ac linguarum scriptoribus alia, quorum auctores suo quemque loco indicabo.

NOT. 21

dantur ergo recentiorum miracula.

VITA

Auctore Anonymo valde antiquo.

B Ex nostro membraneo, et aliis MSS.

CAPUT I.

Initia apud Canonicos Regulares, transitus ad Fratres Minores, vita eremitica in Romandiola.

Ulyssipponatus Sanctus,

a

b

c

d

acta modeste pueritia,

In Hispaniis, civitate Ulyssipona, quæ ad Occidentalem Regni Portugalliæ plagam, in extremis terræ finibus sita est; quædam prægrandis ecclesia, in honore Virginis gloriosæ Genitricis Dei Mariæ a fabricata consistit, in qua pretiosum B. Vincentii Martyris corpus honorifice requiescit, a cujus Occidentalium valvarum liminibus, venerabiles B. Antonii parentes b non longe manentes, felicem hunc in primo juventutis flore filium c genuerunt; nomenque ei Fernandus in sacro baptismatis d lavacro imponentes, in eadem etiam postmodum ecclesia educandum puerum tradunt, [moribus] et litteris imbuendum. Qui, dum, post annos pueriles simpliciter domi translatus, [quidquid] fallax mundi species, ac petulantia carnis placentia sibi suggererent, nequaquam iis concupiscentiæ fræna laxavit; sed jam soli Deo servire disponens, evidentius id processu temporis opere declaravit.

C

fit Cronicus Regularis,

e

f

majoris quietis causa transit ad S. Crucem Conimbricæ:

ubi multum proventus in studiis,

2 Spretis namque mundi et carnis illecebris, ad quoddam cœnobium S. Augustini, præfatæ civitati e vicinum, se contulit; ibique devotus habitum Religionis assumpsit. Ubi dum pacem pectoris ejus importuna carorum amicorum frequentia perturbaret; peractis ibidem ferme duobus annis, ad sanctæ Crucis de Conimbria f, aliud scilicet ejusdem Ordinis monasterium transvolavit; ad quod tamen, ob morum ipsius gravitatem, vix licentiam sui Superioris obtinuit. Quo, ad optatam mentis quietudinem obtinendam, perveniens, tantum ibi in omni religionis perfectione profecit translatio sui facta, quod levitati cordis imputari non potuit. Propellebat autem jam Spiritus, quodam futurorum præsigio, ad divinarum studia litterarum; in quibus jugiter meditando, non solum qualiter in agro alieno vitia extirpando, virtutes insereret, semetipsum primitus sollicitè excolendo, cognovit; verum etiam qualiter fidei normam astrueret, ac confutaret errores, firmissimis Patrum sententiis se munivit. Sicque factum est, illo aspirante, qui intervallo temporis in docendo non indiget, ut non multo post vir Dei sapientiæ spiritu plenus esset.

3 Funditur interea apud Marochium sanguis innocentium a profanis; dum ibidem contra Christum odiose desævians in Fratrum y Minorum necem gladium exeruit Rex immanis: ubi plurimis claruit prodigiorum indiciis: quoniam is qui de cœlo descendit, pro quo passi sunt, morientium merces factus est vitæ panis. Quorum venerandas Reliquias vir quidam famosus, nomine Petrus Infans, h Maroebio deferens; per ipsorum merita suipsius a gravibus periculis liberationem, celebremque eorum passionis ordinem divulgavit. Tum et auribus Fernandi non inaniter facti rumor insonuit: nam subito elephantis more, ad prælium ex aspectu sanguinis, animati, totus ad fidei fervorem surripitur; Christique injuriam et Martyrum necem miranda in se compassione retorquens, nihil se prorsus imputat agere, nisi et ipse tyranniæ ferocitati occurrens, eandem pro Christo cum præfatis Martyribus palmam obtineat. Felix iste, quem formidine mortis gladius persecutoris non enervat, sed in melius, ut patebit, perfectæ caritatis ardor immutat; igitur æstuanti animo quid facto opus sit, excogitans; habitum Ordinis taliter pro Christo defunctorum assumere, vitamque sequi deliberat; ut vel sic efficacius ad optatum fidei agonem pertingere valeat i.

4 Cumque Fratres jam dicti Ordinis, prope civitatem Conimbriam commorantes, ad ipsum ex more monasterium die quadam, pro eleemosyna petenda, diverterent; videns eos Domini Servus, nequaquam ultra se continere potuit; sed benigne in partem deductis omnem animi sui conceptum aperuit. Gaudet non modicum ad hoc Fratrum prima simplicitas; diemque, quo hoc ipsorum gaudium impleatur, instituunt; et sic læti, Domino gratias agentes, abscedunt. Ipse vero, Prælati sui licentia, etsi difficulter, obtenta, gaudens ad conductum se præparat: sed et Fratres juxta promissum hilariter redeunt, eique in ipso monasterio suæ habitum Religionis imponunt. Qui dum, post habitus mutationem, mox cum Fratribus inde recessit; quidam ex Canonicis, super hoc se gravius dolere præ ceteris indicans, abeunti sic in amaritudine cordis dixit: Vade, inquit, vade, quia forsitan Sanctus eris. Cui humiliter sic respondit: Cum Sanctum audieris, Deum utique collaudabis k. Venit ergo ubi simplicium Fratrum congregatio morabatur, qui videlicet locus S. Antonius l dicebatur; juxta quod nomen, Antonium se deinceps appellari rogabat: ut et sic requirentium ipsum sollicitudinem pia cautela deluderet, eorumque importunitates sub ignoto facilius nomine declinaret.

5 Fervens igitur, ut dictum est, ad martyrium, dum adversus Christum Rex terræ desæviit, nullatenus ab hoc proposito requiescere potuit; donec tandem, juxta permissam sibi licentiam, ad terram Saracenorum transivit. Verum quocumque ad hæc, quæ dicta sunt, conamine niteretur; suum tamen in iis desiderium non implevit; de quo Rex regnantium Dominus aliud a sensu humano decrevit. Nam gravi nimis et diutino languore correptus, nihil secum pro voto prosperum agi perspexit; donec ipsa necessitate compulsus, ad partes fidelium remeare disposuit. Cumque navigando ad redeundum in Hispaniam iter arriperet, contigit ut in partes Siciliæ m ventis non secundis flantibus applicaret, et sic penitus a proposito se fraudatum conspiceret. Instabat autem eo tempore Fratrum generale n Capitulum, quod in brevi celebrandum erat apud Assisium. Quod ut Antonio per Fratres innotuit, illuc (ut erat debilis et infirmus) utcumque perveit. Solutus igitur ex more Capitulo, Fratribusque ad sua circumquaque loca dimissis; solus Antonius a nullo petebatur; quia, sicut erat ignotus, ita et inutilis videbatur. Nulla ergo de se vel litteraturæ, vel cu-

D Franciscanorum in Africa martyrio excitatur g

h ad imitationem,

E ideoque ad eorum Ordinem transit,

suscepto habitu,

k l

F sed inde in Mauritaniam navigare volens,

morbo impellitur appellatque in Siciliam: m

n et inde Assisium,

juscumque

A ^{atque in Romaniolam,} juscumque alterius utilitatis habita mentione, ad Fratrem Gratianum, qui tunc Fratribus o Romaniolæ præerat, devotus accessit; rogans humiliter, ut ipsum a Ministro generali petitum colligeret, collectumque disciplinis regularibus erudiret.

6 Quem idem Frater Gratianus benigne susceptum, in Romaniolam secum duxit; locumque solitudinis requirentem, ad eremum Montis sancti Pauli p transmisit. Quo postquam pervenit, quamdam ibi præoptatam cellam in crypta, semotam a Fratribus, orationibusque congruam reperit, quam suis usibus a Fratre quodam, qui sibi ipsi eam paraverat, impetravit. Illic solitariam, quantum licuit, vitam duxit; illic sacris meditationibus contra tentationes spiritum roborans, in divino se amore firmavit: ibi nocturnis vigiliis solus in oratione perstitit; ibi se totum dispositioni divinæ commendans, sursum firmissimæ spei anchoram contutavit: ibi etiam cibo panis et aquæ tanta corpus abstinentia mace-
^p ^{ubi in eremo rigidissime viri,} ravavit, ut, testibus iis qui aderant, hora collationis aliquando rediturus ad Fratres, nutante præ nimia debilitate vestigio, semetipsum supportare non posset. Sic igitur vir Dei Antonius, cum dono sapientiæ plenus esset, multo tempore simplicem inter simplices vitam duxit; sic arrogantiam fastum humili corde declinans, sub indocti specie tantum divinæ gratiæ lumen abscondit. Licet enim, ut ex præmissis patet, ferventissimum domus domini zelum haberet, tamen a suo desiderio jam semel divino nutu fraudatus, a semetipso iterum terrenæ sibi gloriæ pondus assumere non præsumpsit; donec, eo, cui se jam commendaverat, disponente, manifesto post indicio, ejus in conventu simplicium fama crevit.

et humiliter latet.

B

ANNOTATA D. P.

a *Metropolitana ea ecclesia est, in qua corpus S. Vincentii Mart. haberi creditur, ut dictum ad 22 Januarii; putaturque illuc allatum an. 1173, 15 Sept. e regione vero consistit ecclesia S. Antonii, in quam conversa parentum ejus domus.*

b *Pacivus Martinum Bullones, patrem; matrem, Teresiam Taveram nominat, et utriusque progenitores nobilissimos describit, ac gentilia gemina familiæ insignia exhibet ari inciso. Matrem quoque sepultam haberi ait in Conventu S. Vincentii, intra sacellum filio dedicatum, cum hac Epigraphe lingua vulgari. Illic jacet mater S. Antonii, cujus loco Latina lingua hoc deinde positum post translationem recitat Cardosus.*

C *Hic situm est cadaver matris D. Antonii, qui in eadem domo fuit in lucem editus, in qua nunc urbis comitia geruntur. Fuit huc translatum studio D. Joannis Vicensis Episcopi, anno D. N. Jesu Christi MCCCXXXI. Hoc autem insculptum legitur tabule, quæ hodie servit pro altari in capella Sancti, collateralis ad aram majorem. Denique, considerata loci humiditate, Canonici quidam ossa collegit in arcam decentem, cum hoc Epigrammate:*

Quam terris Divos Genitricem Antonius inter,

Obtinuit, parvo conditur alma loco.

Illius exiguo jaccant licet ossa sepulcro,

Mens tamen excellens æthera summa tenet.

Nunc vero eadem Matronæ honestissimæ ossa servantur intra lapideam urculam, insertam parieti capellæ Antonianæ ad latus Epistolæ, et honoris causa, cortina sericea obductam. Vaddingus ad an. 1220 num. 53 Mariam appellat. Cardosus fratris obitum in MS. membrana ad S. Vincentii sic legi ait: n Nonas Julii obiit Petrus Martini, dictus Bullan: et ex fundatione, ipsius Martini indicat Anniversarium, a Capitulo Ulyssipponensi, faciendum xiv kal. Februarii, pro anima Vincentii Martini dicti Bulhem: unde intelligitur avo Vincentii proavo Martini, nomen fuisse.

Cornegius suspicatur genus ex Belgio ducere, et nomen a Bullionio castello et titulo celebris Godefridi Bullionii: siquidem constat annis 58, antequam nasceretur Sanctus, recuperatam urbem aurilas Teutonici. Monstrantur autem in arce Ulyssipponensi ades patris, tamquam ejus aliquando Præfecti, quod de avo forte commodius intelligetur: familia quoque et nomen adhuc supererat, paucis annis antequam scriberet Cornegius: tunc enim matrona quædam sic nuncupata, cum heredibus careret, omnem suam substantiam legavit ecclesiæ, sui, ut censebat, proximi consanguinei.

c *Anno 1195. Siquidem cum abiit, ut inter miracula dicitur num. 37, erat annos natus 36: diem natalem nusquam invenio notatum.*

d *Addit Pacivus, Fontem baptismalem adhuc servari eundem, majorique in veneratione haberi, quia in eo baptizatus Sanctus sit. Idem confirmat Cardosus; et addit, in eadem Cathedrali gradus lapideos, qui ducunt ad Chorum, devote spectari; quia eorum uni impressa ipsius Sancti digito Crux cernitur. Hæc traditio, nescio an satis certa sit: deberet enim vel puer, vel ante suum ex Lusitania discessum, miraculum istud fecisse.*

Pacivus porro ait, etiam portam domus paternæ, per quam elatus ad baptismum fuit, hodieque servari in ecclesia ipsius S. Antonii, nec nisi semel die illius festo operiri: et quoniam fidelium pietas, assulas ab ostio decerptas pro Reliquiis auferens, ipsum cito consumptura timebatur; præmuniendam fuisse alio ostio apposito, ad ejus conservationem.

e *Conventum S. Vincentii appellant, de quo supra, qui est Canoniorum Regularium S. Augustini, fundatus ab Alfonso I post captam de Mauris Ulyssipponem an. 1147. Transierunt deinde Religiosi ad locum ubi nunc est Eremitorium S. Mariæ Montanæ; ac denique ad novam S. Augustini ecclesiam, a Joanne III magnifice extractam. In primo autem loco, cum illuc an. 1210 Sanctus appulit, quintas Prælatas numerabatur Pelagius, qui putatur illum excepisse, aut saltem ejus successor anonymus Pacivus: sed quem Cardosus Gonzalvum Mendez appellat.*

f *De monasterio S. Crucis Canimbricæ, quod eundem Alfonso I fundatorem agnoscit, egimus fuse 18 Febr. ad Vitam S. Theotonii, qui ibidem Prior obiit an. 1166. Cornegius, allegata Chronica dicti Conventus recentiori, quædam Sancti ibidem miracula memorat, primo quod ministerio cuidam humili intentus, dato ad elevationem sub Missa signo, per apertos divinitus monasterii parietes conspexerit et adoraverit quandoque Sacram hostiam; planæ sicut de S. Francisco Dyrruchino ad hujus Vitam 17 Maji narratur num. 5. Secundo quod fratris cujusdam ægri custodiæ appositus, eumque a dæmone agitari cognoscens, eundem liberaverit, jacta super ipsum epomide, Canoniorum Regularium tegumento humerali.*

g *Quinque hi fuerunt, Berardus, Otto, Petrus, Adjutus et Accursius, palmam consecuti anno 1220, et coluntur 16 Januarii.*

h *Petrus Sancti I filius, Alfonsi II frater, Comes Irgelensis et Dominus Bulvarium Vasconcellio, aderat Marochii cum eo appulerunt Sancti: quomodo autem in reditu per eos fuerit adjutus, vide in Actis.*

i *Cornegius asserit huic interno impulsui accessisse alium ab ipsomet S. Francisco, qui Assisii degens ipsi Ulyssipponem apparuerit, simulque indicaverit quod martyrium qualem non consequeretur, sed aliis laboribus variis nihilo minorem mercedem.*

k *Addit Pacivus, adeo gravem sensum ceteris quoque ibidem Religiosis mansisse, quasi de injuria sibi facta, ut necesse fuerit Gregorio IX, per Breve signatum anno Pontificatus VII, 12 Junii, il est, proximo post Sancti mortem anno, dare ad Priorem communitarius: et nisi desisterent Minoribus molestiam facessere, Vicensi Episcopo correctionem committere.*

Ipsam

A *Ipsum Breve si habuisset Waddingus, sua Regesto laud dubie inseruisset.*

EX MSS.

1 *Vulgo S. Antonio de Olivare: forte quia inter oliveta situs. Ibi, inquit Carlosus, adhuc monstratur cella, quam Sanctus novitius incoluit, versa in locum capitularem, altarique ad Missam devote instructa, cum imagine quam ibi faciendam curaverit R. P. Nonius da Cunha Societatis Jesu, anno 1656. uti ex epigraphe apposita docet.*

NOT. 22

in Tauromenium applicuisse *Pacivus ait, num. 32: sed Waddingus initia Conventus posita refert ad an. 1224. Habuerint vel istic vel prope Messinam eremitorium aliquod Fratres, potius quam Conventum.*

n *Celebratum illud fuit an. 1221 in Pentecoste 30 Maji: quo fuit minister seu potius Vicarius generalis creatus Fr. Elias, ille relaxanda paupertatis multarumque turbarum auctor, quarum causa exuctorandus fuit, bonum nihilominus finem sortitus: Cornegius Sanctum Messanæ habitasse ait, cum eundem ad Capitulum fuit.*

o *Romandiæ Provincie, mutato paulo post nomine dicta Bononiensis, ac deinde S. Antonii, an. 1258 solum quæque Conventus numerabat, Bononiæ, Ferrariæ, Parmæ, Ravennæ, et Forolivi; qui ultimus solum continetur in Romandiola proprie dicta.*

B *p Bononiensi Provincie suberat eremitorium Moatis S. Pauli: de coque, saltem ut suburbano, ubi hodieque festum S. Antonii agatur, loquitur Masinus in Bononia perustrata ad hunc diem.*

CAPUT II.

Ordinatio S. Antonii, et fervens ac fructuosa prædicatio.

P *ost multum namque temporis Fratres, pro suscipiendis Ordinibus missi ad civitatem Forolivi, confluxerunt; inter quos et a Antonius, nec non et quidam Fratres de Prædicatoribus adhaerunt. Cumque collationis hora Minister b loci Prædicatores ipsos sollicitaret, ut exhortationis verbum Fratribus adunatis aliquis eorum proponeret; nutu Dei factum est, ut omnes loqui rennerent, et se omnino ad hoc imparatos assererent. Tunc demum ad Antonium idem Minister, instigante se fortiter Spiritu, conversus est: eumque, de ejus scientia nihil sibi constabat, in hoc opus appellat; ut videlicet proponat in medium Fratribus quidquid illi Spiritus suggerat. Ad quod se minus idoneum humiliter servus Dei respondit: quippe qui exercitior habebatur in abluendis coquinæ utensilibus, ceterisque hujusmodi vilitatis officiis, quam in exponendis divinorum eloquiorum mysteriis. Sed quid morer multis? Plane, cum tantam desuper gratiam accepisset, ut memoria pro codicibus uteretur; nullum tamen aliud in eo scientiæ perpendebatur indicium, nisi quod pauca perraro litteraliter loquebatur. Denique, quamvis quanta virtute recusaret; contraire tamen imperanti non valuit: et licet invitus, ad extremum consentiens, in timore Domini, primo simpliciter fari cœpit.*

Forolivium missus ad Ordines capiendos Antonius, a b

et prædicare coactus,

stupendi sui speciem præbet:

8 *Sed cujus lucernam, dudum sub modio positam, Dominus super candelabrum statuere nunc voluit; tanta in progressu sermonis verborum luculentia, tantaque eum mysticarum sententiarum profunditate suspendit; ut nimirum ex inopinato rei eventu vehementer omnes qui aderant mirarentur, et vix unquam audisse se talia faterentur. Non modica igitur Fratres consolatione impleti, venerabantur deinceps in Dei viro velatam divinitus supernæ sapientiæ claritatem, venerabantur nihilominus humilitatis jam probatæ virtutem. Non multo post ad aures Generalis Ministri res gesta pervenit:*

qui mox in publicum prodire compellens Antonium, D officium sibi prædicationis c injunxit. Et quidem dignæ verbi ministerio traditur; quippe qui divina sapientia pollens, pauperum in collegio primitus pauper spiritu probatus, hunc sibi honorem impudenter non arripuit, antequam a Deo vocatus. At vero ne facia divinitus hæc vocatio dubitetur, ex ipsius hoc incolatu pariter et morte probatur. Constitutus enim in hac peregrinationis miseria, et vita floruit, et doctrina: quarum, priorem id est vitam, voluntaria vilitas, simplex innocentia, curaque disciplinæ comendant; alteram vero, quæ est doctrina, zelo juncta caritas, veritas, modestia comprobant.

c quare Prædicator ordinatus a Generali,

9 *Sed hæc omnia quam excellenter claruerint, quoniam per singula breviter explicare non possum; tangam saltem succincte, quomodo cunctis æqualiter annuntiaverit veritatem. Hæc siquidem virtus in ipso claruit in oculis omnium, quæ quidem miraculis potior, quibus plurimi in vita fallaciter decipiuntur. Sic itaque Sanctus, in doctrinæ poculis mirabiliter affluens, tanta justitiæ libra singulis sua reddebat, quod sive magnis loquebatur sive parvulis, æque cunctos veritatis jaculo feriebat. Nempe qui jam calicem antea passionis tam avido corde sitierat, nullius magnitudini nec metu mortis pro veritate cedebat; sed miranda strennitate, etiam magnatorum tyrannidi resistebat. Tanta namque quasdam reprehensibiles grandesque personas severitate corripuit, ut alii plerumque famosi prædicatores hoc audientes, ipsi ad intrepidam viri constantiam trepidarent; et quodam pusillanimitatis rubore perfusi, longe abesse potius, quam adesse volentes, confusas manu vel veste frontes obducerent. Erat tamen sermo ipsius, pro diversis opportunitatibus, semper in gratia sale conditus: erat, inquam, graciosus pariter et severus, ut audientibus amorem simul ingereret ac timorem. Sic igitur hujus peregrinationis incolatus, doctrina et vita præclarus, divinam in Sancto vocationem evidentissime probat; quam, ut in fine patebit, multiplex post mortem miraculorum claritas necessaria conclusione confirmat.*

munere cofungitur,

mirabili cum fervore,

libertate, et gratia;

10 *Antonius itaque, prædicandi auctoritate suscepta, officium sibi injunctum non segniter exequi stuluit: sed quietem eremi, qua sibimet hactenus invigilaverat, jam tunc in laborem insolitum pro fraterna ædificatione convertit. Nam longe lateque per civitates et castella eireniens, verbum vitæ ferventissime prædicavit; cœlitusque istructas in omnibus, pro diversitate audientium, singulis congruentia sibi proposuit. Mirabantur in eo litterati tantam ingeni subtilitatem, tanque luculentam disertitudinem linguæ, quam in omnibus audiebant miro discretionis pondere verba librantem. Quam profunda vero de sacris eloquiis eructaret, summus ipse Romanæ Sedis Pontifex testabatur, a quo vir sanctus Arca testamenti, peculiari quodam nomine, vocabatur. Non solum enim, quæ ad morum informationem pertinent, placido sermone disseruit; verum etiam congruentissimis rationibus perversa hæreticorum dogmata confutavit. Nam et apud Ariminum quamplures hæreticos ad integritatem fidei Christianæ convertit: inter quos et heresiarcham quendam, Bonovillum nomine, ab annis triginta erroris pestiferi tenebris obæcatum, ad lumen veritatis induxit, et usque ad mortem mandatis Ecclesiæ stare fecit.*

longe lateque ex eumcundo.

F

Arca testamenti a Pontifice dictus.

11 *Sed quoniam longum foret enarrare per ordinem, quot diversas provinciâs prædicando lustraverit, quanta ad eum tam majorum, quam minorum reverentia, quantusque caritatis affectus extiterit; qualiter in diversis officiis sibi injunctis se gesserit, quotve*

Ceterum, his omis- sis, auctor transit ad mortem Sancti,

A quotve perditas animas Creatori suo reddiderit, prætermittendo hæc omnia breviter tranſeamus; et sermonem, quo tendimus, ad rei exitum convertamus. Verumtamen in explicando postmodum ejus ultimo vitæ cursu satis intelligi poterit, quanta prædicationis efficacia veri a Deo missi, per multum tempus, in diversis terrarum partibus, fuerit; cum tantum infra unius *d* Quadragesimæ spatium in una civitate perfecit. Sed hoc in ejus laude ad præsens prætereundum non est, quid vice quadam Fratribus, ad Capitulum in Provincia *e* congregatis, Sanctus hic de titulo Crucis, dulcisque Jesu passionis suppliciiis, dulci modulo prædicavit: cum beatissimus Pater Franciscus, eo tempore corporaliter adhuc vivens, sed in alia regione tunc longius remotus, se in aere filiis, novo ac stupendo miraculi genere, præsentavit. Nam, ac si approbando viri Dei sermonem, quid audientibus imitandum foret, ostenderet; felicibus cujusdam assidentium oculis, tamquam brachiis in patibulo crucis protensis, apparuit; filiisque qui aderant benedicens, Crucis eos signaculo consignavit.

ANNOTATA D. P.

B a *Marcus Ulyssippon. cum Lusitanis eum secutis, tenet; Presbyterum Antonium fuisse Coninbricæ factum, priusquam ad Minores accederet; et pro fundamento sumunt ejus in Africa prædicandi velum: quasi illi ipsi, quorum exemplo motus fuit Sanctus, non omnes fuerint expertes sacrorum Ordinum, uno excepto Ottone, et tamen ferventes Prædicatores, quales tunc in Ordine erant etiam laici, qui et Guardiani crebuntur. Certe cum Forolivium ordinandus, fuit Sanctus, ut hic dicitur, solum annum 26 excesserat. Leander Albertus primam Missam celebrasse ait Bononiæ, in æde Minorum Virginis Annuntiatae; neque causa apparet, cur id cum Pacieco restringamus ad primam Missam inter Minores, quasi gradum suum illis usque eo occultarit, quod est difficile creditu. Cornegius saltem Diaconatu initiatum censet, cum venit in Ordinem: quod minime displicet.*

b *Robertus de Licio, apud Waddingum an. 1222 num. 30. Episcopo loci id imputat, qui tunc nominabatur Albertus, juxta Ughellum anno 1221 primum consecratus: hic ergo Sanctum ordinaverit.*

c *Prius tamen jussus fuit, sub Abbate Vercellensi sacras litteras recolare, ut infra dicitur, postea et aliis eos prælegit.*

d *Eam scilicet, quam ultimam Patavii egit.*

e *Arelate rem octam indicat liber Miraculorum num. 8, et ex eo Waddingus; Surius minus recte Provinciam Arelatensem dicit; cum Provincia hic sit nomen proprium unius Gallicanarum Provinciarum: videtur autem res acta esse vel an. 1226, qui fuit S. Francisco vitæ, et S. Antonio studiorum ultimus; vel paulo citius: neque enim ita erat affixus studiis, ut non simul etiam prædicaret.*

EMBOLISMUS

Ex Surio, et Annalibus Waddingi.

Labet hic, nimis properantem Vitæ Auctorem, non nihil sistere, atque ex Vita Suriana et Annalibus Ordinis, loca quædam illustriora excerpte, non ita commode alibi colligenda. Primum sit, quod habes cap. 30 Vitæ prætitulatae, videturque ad primum S. Antonii Patavii commorantis tempus spectare, his verbis relatam: Cum Paduæ degeret vir Dei, Ulyssipponæ duo cives inexplabili odio se mutuo prosequabantur: e quibus alter juxta ædes parentum beati viri ma-

nebat: et cum hora vespertina filium hostis sui in platea invenisset, per summam crudelitatem jugulavit, et intempesta nocte in horto parentum viri Dei, facta fovea, eum sepelivit. Cum autem nobilis esset is, cujus filius cæsus erat; inquisitum est diligenter, et repertum, ejus filium illac transisse, ubi ejus inimicus morabatur. Itaque ejus domo et horto lustrato, nihil compertum est. Itum est ad vicinas ædes, et in horto illarum pueri cadaver inventum est. Itaque pater sancti viri cum tota familia conjectus est in vincula, tamquam reus cædis illius. Id vero ut per spiritum Paduæ cognovit vir Dei, vespere a Guardiano petiit copiam exeundi, quæ illi negata non est. Eadem nocte magno miraculo Ulyssipponam perductus est, et proxima luce ad Judicem se contulit, rogans ut iuscentes e vinculis dimissos pateretur abire domum. Illo modis omnibus recusante, petiit cadaver perempti pueri ad se adferri. Quo allato, jussit surgere puerum, et dicere, num a parentibus ipsius occisus. Ille surgens, dixit ejus cædis illos prorsus conscios non esse: atque ita discedendi est illis facta potestas. Mansit toto illo die cum parentibus suis vir beatus, et mane angelico ministerio Paduam reductus est.

13 *Similem casum addit Paciecus num. 79. Patri ipsius Sancti Martino commissa fuerat notabilis Regiæ pecuniæ summa, in ministros aliquot inferiores distribuenda: quod cum ille non cum tanta fecisset cautela, quin plurimum, qui ipsam acceperant, synographæ desiderarentur; dum esset accepti expensique reddenda ratio; appellatique qui sciebantur accepisse, aut totum aut partem negarent; nihil propius erat, quam ut ipse Martinus damnaretur peculatus, in ejusque bona omnia manum injiceret Fiscus. Citatur ergo in judicium ille, una cum aliis, quos in negando accepto apparebat futuros pertinaces. Cum subito coram omnibus adstitit, qui in Italia longe aberat, Antonius; et gravi ac severa voce dixit, Tu tantum tali hera, tu tali die recepisti: si negare pergitis, vindicabit veritatem violatam Deus: atque hæc effatus, disparuit. Ea autem verborum efficacia fuit, ut continuo lassii sint, quod ante inficiati erant: suaque res et fama integra Martino mansit. Multis deinde Paciecus quaerit, quo in munere tunc pater Sancti fuerit, et qua occasione ei commissa pecunia: quibus omissis, transeo ad Surianæ Vitæ Caput 17.*

14 *Fuit autem viri Dei id præcipuum semper studium et conatus, ut perniciosissimas vulpeculas, quæ demoliantur vineam Domini Sabaoth, nempe hæreticos pestilentes, et falsas eorum doctrinas, pro viribus oppugnaret, funditus destrueret, ac radicibus extirparet. Hæresiarum quosdam in publicis disputationibus Arimini, Tolosæ, et Mediolani palam convicit, et errores eorum coram omnibus confutavit. Adeo enim instructus erat, et efficacibus scripturæ divinæ sententiis, et solidis ac perspicuis rationibus; ut qui nefanda essent hæresi imbuti, coram illo consistere aut os aperire non auderent: ita ut ad illum quoque pertinere videretur, quod Dominus promisit discipulis suis: Ego dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contra dicere omnes adversarii veritatis. Detegebat mirum in modum hæreticorum fraudes et versutias, conatus retardabat, errores abominandos cum multa vituperatione iraducebat. Nec facile quemquam ea tempestate uspiam invenire licuisset, quod ipse a quoque publice fatebatur, qui tam acriter et perpetuo illos insectaretur, tamque continuam persecutionis procellam illis excitaret. Unde factum est, ut passim ab omnibus indefessus hæreticorum malleus diceretur. Nec sine fructu fuit labor viri Dei, plerisque hæreticis cum ipsorum*

D
EX MSS.

*transfertur
Ulyssipponem,
ut patrem a
suspitione cæ-
dis liberet:*

E
*item alius
ut juvet pecu-
latus accusa-
tum.*

F

Luc. 21, 15

*Malleus hæ-
reticorum assi-
duus,*

a

*multum inter
illos fructum
fuit:*

*d
solumque
addit, quod
apparet
in Capitu-
lo S. Fran-
ciscus,*

*e us prædi-
cationem visus
sit probare,*

*Padua i vice
agens
Sanctus,*

EX MSS.
et usurarii
cor in cista
ejus quæri
jubeat.
Mat. 6, 21

A fautoribus, ad veritatem et obedientiam sanctæ matris Ecclesiæ, revertentibus. *Ad usurarios efficacissimum fuit, quod habetur cap. 28 Vita præcitata.* In usurarii ejusdam exequiis vir Dei concionaturus, thematis loco accepit illud ex Evangelio. Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. Sub concione autem inter cetera ait: Mortuus est hic dives, et sepultus est in inferno. Ite ad thesaurum ejus, et in illius medio invenietis cor ejus, corpore jam humato. Abierant hominis parentes et amici, et cor adhuc calidum in medio nummorum ejus invenerant.

Ad Confessiones
integre
faciendas
multos inducit

15 Quando ad populum concionabatur eximius præco Christi, sermo ex illius ore tamquam ex ardenti camino proficiscens, mirabiliter solebat movere auditores, ipsasque animorum penetrare medullas, et multam in iis devotionem et compunctionem, vitiorumque odium et detestationem, excitare; ita ut plerumque alter alteri diceret cum multo gemitu: Heu me miserum, qui nunquam antehac isthuc putarim esse peccatum: quod si scivissem, certe nunquam illud admissem: Mutuoque se hortabantur ad faciendam Confessionem, ad suscipiendas peregrinationes religionis ergo, ad jejunia certis diebus amplectenda in honorem matris Dei, aut similia pietatis studia sectanda. Quis vero possit dicendo consequi, quæ illie fusæ sint lacrymæ, quæ ab imo pectore ducta suspiria, quæ pectorum tusionem in obstinatis peccatoribus conspectæ? Adeo enim Dominus mirificavit sanctum suum, ut non solum usitatis quotidie coruscaret miraculis, sed etiam inaudita ab eo signa ederentur. Sicut enim beatus Nicolaus fertur per visum apparuisse Constantino Magno *b*, ejusque Præfecto, minasque intentasse, ni dimitterent homines innoxios in carcerem conjectos; ita hic vir beatus, quos per peccatum cernebat a maligno dæmone victos detineri, et ad mortem tendere sempiternam, iis liberandis præcipuam navabat operam. Et solebant nonnulli venire ad Fratres, cum adhuc viveret vir Dei, et pro certo affirmare, ipsis in lecto jacentibus apparuisse eum, et dixisse: Surge, Martine; surge, Agnes: abi ab illum Fratrem, et hoc sive illud peccatum ei confitere, quod tali in loco perpetrasti, cujus nemo præter Deum conscius erat. Qua ratione peccata prorsus occulta expiata fuere.

b
etiam per visum
apparens.

16 *Hactenus Cap. 3, quibus non absimilia leguntur cap. 16, relata ad tempus ultimæ Quadragesimæ, per quam Patonii dixit ad populum. Ibi hoc etiam admirabile notatur, quod in tanta ad sermones Antonii undique concurrentium turba, nullus sese compriementium clamor audiebatur, nulla cernebatur dissolutio, risus nullus, nullæ voces percipiebantur, nalli infantium vagitus, quibus vel parum ejus conciones interpellarentur. Stabant omnes arrectis auribus, intentissimis perpetuo in virum Dei oculis, sine ullo tædio, cum multa devotione eum sustinentes, perinde acsi non homo, sed Angelus lapsus e summo cælo, ad illos concionaretur. Neque id mirum, quandoquidem tanta illum Dominus gratia perfuderat, ut lingua facundissima, voce clarissima, sua verba instar tubæ cujusdam expromens, ab omnibus et audiretur et intelligeretur. Nec in admiratione vacat, cum in longinqua regione natus et educatus multo tempore fuisset, quod Italico idiomate adeo polite potuit, quæ voluit, pronuntiare, acsi extra Italiam nunquam posuisset pedem.*

Auditur
cum silentio
mirabili.

Processiones
flagellantium
eo auctore in-
ducta.

17 Cæperunt tum primum homines, catervatim sese verberando, et pia cantica devote depromendo, procedere. Atque ea laudabilis consuetudo, a tanto auctore profecta, deinceps suis est aucta incrementis; ita ut in omnibus fere Italiæ locis accuratissime hodieque *c* observetur. *Refert hæc Waddingus ad*

annum MCCXXV num. 19, et simul notat, quod licet *D* Polydorus Virgilius lib. 7 de rerum invent. cap. 6 castigando corpori adhibitas flagellationes ad Apostolorum tempora referat, tamen ante S. Antonii tempora, non adeo clara apud Auctores memoria habetur hujusmodi congregationum, aut hominum in societate se flagellantium: neque eas propterea improbandas, quod centum post annos exorta est perniciosa Flagellantium secta, incerto auctore; qui plures effutiebant errores, et condemnati fuerunt a Romanis Pontificibus, præsertim Clemente VI. *Hoc enim non obstante, Devote et Christiane se flagellantes, etiam in publicis supplicationibus ad peccatorum satisfactionem, veluti docuit S. Antonius, semper ab ejus tempore permisit et laudavit Ecclesia. Sed redire ad Vitam Surianam, cujus est sequens articulus cap. 11.*

18 Multa vero insignia Ordinis sui monasteria, prælegendo, disputando, concionando illustravit et ornavit; idque tum zelo fidei et fervore Christo animas adducendi, tum studio Fratres instituendi, tum quoque desiderio cohonestandi Institutum sive Ordinem suum, qui per id tempus propter imperitiam apud plerosque in contemptu erat. Idem autem ipse etiam in Æmiliæ provincia, permultis annis Fratrum Minister cum laude fuit. Et si vero doctrina et verbo in Italia vix quemquam parem haberet; at nihilominus in sua Præfectura, vel Ministri functione, mire commodum et humanum se præbebat. Cum autem in civitate Podiensi Guardiani ministerio fungeretur, erat illic Notarius quidam, omnino lubricus, carni et unudo addictus. Eum quoties præteriret vir Dei, nudato capite coram illo genu flectebat. Ille vero existimans id in sui irrisionem et contumeliam fieri, animo perturbabatur; dabatque modis omnibus operam, ne illum unquam obvium haberet. Sed cum die quodam ab insperato eum transiret vir sanctus, et ita, ut diximus, erga illum se gereret; exacerbatus homo, dixit: Nisi timerem Dei iram, gladio te percuterem, quod ita me ridiculum facis. Quid tibi vult isthuc, quod coram me poplitem flectis? Respondit vir beatus: Ego me libens Deo martyrem obtulissem, sed illi non placuit. De te autem ille mihi revelavit, præclarum te Martyrem fore. Oro itaque, ut ubi ad martyrii agonem perveneris, mei memor esse velis. Hoc ille audiens, risit. At non multo post tempore, Episcopus *d* Podiensis cum multis aliis profectus est Hierosolymam, ut Saracenis Christum prædicaret. Et ecce divinitus permotus Notarius ille, venditis suis rebus omnibus, cum illo iter ingressus est. Cum autem pervenissent ad Saracenos, et Episcopus sic satis frigide haberet conciones, semel quidem, et iterum, et tertio Notarius dissimulavit. At tandem instar B. Vincentii *e* increpat Antistitem, quod ita frigide fidem Christi et prædicet et propugnet: divinoque afflatus Spiritu, cum multo fervore cœpit docere Saracenos, Christum esse verum Deum et Dei filium, Mahometem autem filium esse satanæ et perditionis. Quod illi non ferentes, rapiunt hominem, et per triduum diris eum suppliciiis exeruciant. Cumque jam ad mortem duceretur, exposuit Fratribus, Antonium id prædixisse, quod ipse Martyr futurus esset. Fuit ea res populo occasio, multa deinceps reverentia B. Antonium prosequendi.

Docendo et
legendo pro-
dest Fratribus

Hominem lu-
bricum vene-
ratur

d
F
ut Martyrem
futurum.

e

19 E Provincia trajiciens in Italiam anno MCCXXV, inquit Waddingus num. 20, auctores allegans *Chronicam Mariani lib. 2 cap. 3, et Rodulfum Tossignianum in Historia Seraph. Relig. fol. 280 et seqq.* jam secundo (nam primo id contigerat ex Lusitania venienti) tempestuoso mari delatus est in Siciliam. Ibi quædam extruxit monasteria, veluti locorum traditio

A traditio et Fratrum fert fama. Cephaludi, seu Cephalæ unum, ubi ultra trecentos annos perpetuo viruit cupressus, ejus manibus plantata; aliud Neti, in anicnissimo situ; tertium Leontini. In eodem regno, in urbe Pactarum, obtigit ei illud miraculum, quod, cum quidam odio haberet sanctum virum, doleretque in pretio haberi ab Episcopo, stravit insidias ejus honori. Invitavit eum ut secum pranderet die veneris; recumbenti autem altilem apposuit caponem, dicens Evangelicum esse præceptum. Manducate quæ apponuntur vobis, nec id licere Antonio transgredi; ac proinde illum, quantumvis sexta feria, debere carnibus vesci. Ille, explicato Evangelii textu, propter infirmi corporis debilitatem avem comedit. Clam hospes statim cum suis cœpit murmurare, et ad Episcopum perrexit, ipsius capi ossibus fidem facturum, non adeo sanctum esse hominem velut populus cogitabat, versisque autem statim ossibus in spinas piscium, homo obstupuit, veniamque poposcit. *Simile quid referens Pucicns num. 64; Fuit, inquit, cum hæretici quidam, risum sibi, Sancto verecundiam præparasse credebant, cocto appositoque prægrandi bubone: quem cum ille inter assidentes scissum, velut caponem distribuisset, atque comedendo sapidissimum esset expertus, illique similiter; conversi in lacrymas perfidiam ejecerunt.*

20 E Sicilia missus Romam anno mcccxxvii, ab illius Provinciæ Ministro ad res quasdam obeundas, tantam Principum Ecclesiæ erga se benevolentiam reperit, ut ab ipso Pontifice Maximo, Gregorio IX, conciones illius incredibili studio et devotione auscultatæ sint. . . . Factus tunc Guardianus Podiensis sive Aniciens in Gallia, summa humanitate et prudentia Fratres rexit; et proximos continua prædicatione miroque exemplo ad frugalem vitam reduxit. . . . Eiusdem opera circa hoc tempus civis quidam Brivensis, nomine Quintus de Falcicis, suis sumptibus in eadem civitate Minoribus domum construxit. Aliquam in hac domo S. Antonius moram traxit; et extra urbem invisere licet speluncam, in quam orationis et pœnitentiæ gratia secedere solebat. Non longe post in eadem provincia Aquitaniæ alii monasterio dedit initium, quod ab eo nomen accepit. Incertum autem est, an in itinere Galliam versus, an vero in reditu, initium dederit Conventui Glemonæ (*appudum id est regionis Forojulii, situm in montibus supra Utinum*) quod propterea ab eo nomen accepit. *Certe mortuus iste ab eo suscitatus dicitur, dum extrueretur Conventus; prout refert Waddingus num. 19. Reliqua quæ referri miracula poterant, quia certis annis alligari nequibant, idem Waddingus ad extremum dimisit annum. Ego, simul omnia infra doturus, eadem trujicio, ut quæ cum Ministro Generali Assisi acta sunt, antequam Pativium ibi moriturus rediret, huc transcribam, sicut cu idem Waddingus refert anno mcccxxx num. 8. Sed nullis, quod alibi passim solet, allegatis auctoribus; credo, quin id necessarium non putaverit.*

22 Fuerat anno isto, qui erat post obitum S. Francisci quartus, ab ecclesia S. Georgii Assisi, Monialibus S. Claræ intra civitatem adducendis concedenda, ad novam angustissimamque Basilicam, Eliæ opera constructam, translatum sancti Patriarchæ corpus, in profesto Pentecostes die xxv Maji, unnuente summo Pontifice. Fabricæ illius occasione idem Elias, obtinendo quædam privilegia, contra genuinam Regulæ observantiam, præcipue circa res pecuniarias, quas in quibusdam casibus recipi posse per interpositas personas obtinuit; dum cogitaret rem gratam se præstitisse, et persuadere vellet Fratribus, non adeo ad unguem neque ad litteram observabilem esse normam a S. Francisco traditam, nisi ab

hominibus sibi similibus et Deo proximis, præcipuos contra se concitavit. Etenim, qui Francisci spiritus et voluntatis erant participes, ad iniquas has persuasiones conturbati, intra se clanculum inierant consilium: neque enim in publicum audebant prorumpere, timentes hominis indignabundam potestatem, et copiosum eorum numerum qui ei adhæserunt, et in admittendis relaxationis privilegiis consenserunt, partim ex timore, partim ex simplicitate et ignorantia. Ast metum omnem excutientes duo viri præstantes, Antonius Lusitanus, a Padua dictus, et Adam f de Marisco Anglus, restiterunt homini in faciem viriliter objicientes, hæc ejus privilegia in Religionis tendere ruinam et subversionem status Evangelici.

22 Antesignanis bis in acie constitutis, accesserunt alii viri præstantes, præcipue Albertus Pisanus et Joannes Bonelli Florentinus, ille Angliæ, hic Provinciæ Minister; qui Capitulum Arelatense celebrabat, quando, prædicante hoc ipso S. Antonio, S. Franciscus ad ostium apparuit, Fratribus benedicens Nullus tamen est ausus palam Eliæ resistere, præter hos duos, qui patenter Regulæ puram observantiam illæsam volebant. Non fecerunt tamen impune; nam et malo verbo et duro verbere affecti, complices Eliæ senserunt molestos contradictores: qui tamquam in schismaticos et Ordinis divisores animadvertendum contendebant. Videntes ergo illi nihil se proficere, et Religioni imminere detrimentum, contra quasdam sententias severe in se latas, appellationem ad sanctam Sedem interposuerunt. Nihilominus Elias eos carceri mancipari voluit; fecissetque, nisi ejusdem gravis viri Genuensis, Apostoli Pœnitentiarii, Papæ Confessarii, regularis observantiæ zelatoris, auctoritate protegerentur; ejus astu e manibus persecutorum evaserunt; et cum ipso Patre Pœnitentiario a facie inimici fugientes, ad Dominum Papam perrexerunt.

23 Fugam audiens Elias, suspicari et timere cœpit deferendas querelas Pontifici, urgendasque a Confessario amico: misitque nuntios et litteras per veloces tabellarios, qui fugientes caperent vel ab itinere reducerent. Illi vero sibi caventes, e regia via ad anfractus dellexerunt, et in preparatas sibi insidias non inciderunt, festinato gressu ad Pontificem properantes. In pii Patris conspectu positi, gratanter ab eodem recepti sunt (nam eorum virtutem et doctrinam a multis diebus perspectam habebat) querimoniasque placide excepit; ingemiscens, tam cito ab Institutoris morte, sanctum institutum adeo concuti, et filios studia in contraria discindi. Misso itaque cursore citavit coram se Ministrum generalem Eliam, et viros omnes Capitulares, ut tanto malo maturius obveniret. . . . Adfuit ille cum omnibus conscriptis: quibus in unum congregatis coram Sanctissimo Domino, intrepide multa illi objecerunt duo illi, Lusitanus et Anglus, qui a facie ejus auferant; vitam lautam, equum bene habitum, plures domicellos, privatum victum, et præ omnibus extorta, vel fallaciter aut subreptitè obtenta, ab ipso Pontifice privilegia.

24 Ad hæc respondit Elias: Restiti, Pater sancte, electioni de me factæ post Institutoris obitum: atque allegavi, me debilioris esse complexionis, quam ut pedes possem hinc inde per Provincias discurrere, aut strictam agere vitam communem. Electores vero institerunt, ut impositum officium admitterem: cui exequendo, si necessarium esset, volebant ut aurum manducarem et equum haberem. Admisso deinde ad eorum preces officio, equo omnino indigui: huic ducendo agaso necessarius: deinde ad multa ministeria et varios discursus,

D
EX MSS.
Ministro
gen. Eliæ
paupertatem
laxandam
sua-
denti,

Intrepide se
cum Fr. Ada-
mo opponit
Antonius:

E

et Romanam
ad Papam
confugit.

Qui audita
ta quæreta

Eliam ad
causam di-
cendam
citavit:
F

Hic conatur
se excusare;

In Sicilia
quosdam Con-
ventus fundat,

ubi comesti
a se caponis
ossa in spi-
nas piscium
vertit,

et bubonem
appositum
sapidum red-
dit:

Roma in
Galliam tran-
sit:

in Forojulii
et alibi varia
miracula
facit.

Assisi, in
Capitulo
anni 1230,

A opus est famulo : his alendis nummos oportet in promptu habere : quæ licet necessitas et Fratrum consensus approbat ; attamen, ad majorem conscientie securitatem, cum vestra Sanctitate egi, ut amplius hæc mihi licerent. Deinde circa curam fabricæ mihi impositam, significavi voluntatem S. Francisci, mihi per ipsum secreto patefactam, et ex parte vestræ Sanctitati perspectam : neque tam insigni viro et pretiosis Reliquiis digna potuit præparari basilica, absque multa et solerti collectione pecuniæ. Et sic per singula tanto eloquentiæ ornatu et apparenti rationum pondere respondit, ut audientibus injuste videretur accusatus. At ex opposito arguens Antonius : Sanctissime Pater, inquit ; si, juxta morem loquendi, concessum ei fuit aurum manducare, non tamen aurum thesaurizare : si equum habere, non ad scandalum nobiliter alere ; si pro fabrica modeste colligere, non Ordinem universum expilare : si suis necessitatibus privatim indulgere, non Principis vitam agere, atque malo exemplo universum Ordinem laxare. Pater sancte, hæc illa hujus nostri Primicerii norma vivendi.

B Intumuit cholera et bile Elias, nec se potuit continere, quin ultra omnem urbanitatem coram Pontifice diceret, eum mentiri. Comnotus Pontifex ad hominis excessum, omnibus silentium indixit ; neque ipse per horæ medium quidquam dixit, alto trahens pectore suspiria, sæpius sublevatis oculis in cælum ; donec tandem in hæc verba prorupit : Tu, Rex altissime, apud te cogitasti in tabernaculo tuo, quid in hac regione singulis temporibus esset futurum ; atque ita servo tuo Francisco varios eventus ostendisti, in mirabili et mysteriosa illa statua, cujus partes ipsemet eidem explicasti. Vereor, ne jam jam incipiant apparere hæc mysteria, et mutari color optimus auri ex quo caput erat compactum, et declinet in humilium metallum. Caput hoc, quod nos institimus, longe degenerat a primo. Nos sane putavimus, illud toti Ordini placiturum, propter familiaritatem et arctam necessitudinem quam habebat cum S. Francisco : at aliter evenit quam speravimus ; neque enim prodesse, sed obesse videmus commendato sibi Instituto. Auctoritate itaque nostra eum absolvimus ab officio, et absolutum declaramus ; volumusque ad alterius electionem, nobis presentibus, procedatur. Collatis itaque suffragiis facili negotio et absque ulla mora, communi consensu cooptatus est in Ministrum generalem, Joannes Parens, Minister Hispaniæ, natione Florentinus,

C vir sanctus et justus, veri parentis munia erga omnes exercens. Electum Papa libenter confirmavit : Antonium vero Lusitanum et socium Adamum, injuste ab Elia censuris innodatos declaravit, et ad majorem cautelam ab eisdem absolvit ; gratias addens, quod se strenue opposuerint Ordinis imminenti ruinæ : Antonium autem hortatus est, ut excolendæ suæ doctrinæ totus incumberet : quod ut facilius et æquius præstaret, absolvit eum et exemit a quocumque officio et onere Religionis, rogans ut apud se manere vellet in Curia. Ille vero, Curia honorem et turbas declinans, secessit in Alvernæ montem, ubi cum Apostolica benedictione aliquando moratus est.

ANNOTATA D. P.

a *Sarius minus recte, Ipse fatebatur.*

b *Vide Vitam S. Nicolai apud Sarium 6 Deo, num. 35.*

c *Quantumcumque hæc diu scripta essent post obitum Sancti, constat idem nunc quoque verum esse.*

d *Fuit hic juxta Sammarthanos Stephanus III, ab an. 1220 ad 1231.*

e *Acta solum habent, quod S. Vincentius vice D Episcopi sæpe sermonem habuerit, eo quod Episcopus, non timidioris animi, sed impeditioris esset linguæ.*
f *Cornegius Adrianum nominat.*

CAPUT III.

Adventus S. Antonii Patavium, ejus ibi morbus et obitus.

Postquam ergo cursum servi sui fidelis Antonii Domino consummare complacuit ; uno ante felicem ejus transitum anno, in Capitulo videlicet a generali quo Reliquiarum beatissimi Patris Translatio facta est, idem vir Dei Antonius ab omni Fratrum regimine prorsus absolvitur, eique generalis prædicandi libertas quacumque partium conceditur. Primum itaque libertatis hujuscemodi cursum ad civitatem Paduanam direxit, ubi jam pridem sinceram populi devotionem, dum opusculum quoddam Sermonum Dominicalium compilaret, expertus ; jam nunc, ad instantiam Domini Ostiensis b Episcopi, festivales etiam Sanctorum Sermones præfato operi connexus, explere hoc potissimum in eadem civitate disposuit. Quo postquam pervenit, mox piis animum studiis occupavit : totumque ibi spatium hyemis, cum interpolata quandoque prædicatione, transegit. Postquam vero sacrum Quadragesimale c tempus advenit, totum illud in quotidianis prædicationibus aut confessionibus audiendis expendere voluit, sicut et fecit. Sed felicibus ejus actibus obviare volens humani generis inimicus, nocte quadam circa Quadragesimæ principium, cum se post laborem sopori dedisset ; ejus tam valide guttur strinxit, ut ipsum nisi divino fuisset nutu prohibitus, suffocasset, sicut ipse postmodum familiariter retulit. Statimque nomen gloriosæ Virginis invocans, oculos liber aperuit, totamque ubi jacuit cellulam, superni luminis illustratam claritate, conspexit : quod utique ferre non sustinens inimicus lacis, abscessit.

27 Cumque Domini Servus, id quod in sacro tempore disposuerat facere, continuare cœpisset ; tanto desiderio audiendi ipsum accensa est universitas populi, ut turmatim cunctis ad eum confluentibus, quotidianas in Ecclesiis oporteret stationes indici. Porro cum multitudo populi capacitates Ecclesiarum excederet, ad spatiosa sese camporum loca convertit ; ibique imbre doctrinæ salutiferæ sitientes ex abundantia spiritus irrigavit. Illic quotidie sine intermissione tota civitatis Paduanæ frequentia confluebat : illic, cum Clero et viris religiosis, Episcopus aderat. Non solum autem, sed ex adjacentibus civitatibus, castrorumque, et villarum locis, innumerabilis pene turba convenit ; et nocturnis horis, ubi prædicandum erat, accensis luminaribus prope-rantes, congruum sibi quisque locum præoccupare contendit. Illic ambitioso vestium cultu rejecto, utriusque sexus delicati ac teneri residebant, et missam quotidie desuper gratiam usque in finem humiliter expectabant. Intendebatur autem ab omnibus tanto studio, cum famulus Domini loqueretur ; ut in triginta vel amplius hominum millibus vix murmur aut strepitus audiretur. Sed et stationari d, clausis rerum venalium apothecis, nihil omnino vendere præsumebant, donec ad sua sermone soluto singuli quique redibant.

28 Finito autem Dei verbo, omnis cum turba vel tangere per devotionem permaximam nitebatur ; ita ut vadens aut veniens, sæpius violenter comprimi timeret, nisi valida juvenum multitudine stiparetur. Ibi videres ad pacem mortales inimicitias reformari ; ibi longa captivitate detentos libertati donari ; ibi cambias et usuras restitui ; ibi reddi pi-

Absolutus a regimine Sanctus,
a

b
E *Patavium secedit, sermones de Sanctis ibi absolvitur :*
c

Quadragesimales conciones exorsurus, pene suffocatur a demone :

multitudinemque auditorum in apertum campum coactus educere,
f

miros fructus facit :

et a 30000 attentissime auditur :
d

dimissa concione, plurimi ad Confessionem accedunt,

gnora

A gnora, et debita relaxari. Ibi quoque consilium pro suorum qualitate criminum promittebant, et se ad hoc ipsum per visionem admonitos plerique dicebant. Ibi convertebantur publicæ peccatrices, ibi diversi generis peccatores ad pœnitentiam recurrentes, ut nec Confessionibus audiendis sufficerent Sacerdotes. Sic igitur Dei servus Antonius, licet ægrotatione continua et molesta quadam naturali e corpulentia premeretur; a prædicando tamen, ab audiendo Confessionibus, et dando consilia, nullo laboris gravamine fleetebatur. Sic salutifera vitæ semina jaciens, quadraginta dierum spatia percurrit, et copiosam Domino messem filielium congregavit. Sic demum servi sui merita divulgare Dominus in populo voluit, quem in brevi palam cunctis glorificare disposuit; ut tanto hunc postmodum ampliori devotione recolent, cujus jam antea sanctitatis insignia cognovissent. Jam enim in tantum de meritis ejus miranda totius populi devotio præsumebat, quod si quis vel modicum de vestimento præcidere poterat, non purvas in hoc Reliquias se habere gaudebat. Si quis eum vel alloqui vel tangere meruit, id ipsum pro grandi munere imputavit.

B 29 Quod autem hanc ipsam sui glorificationem vir Dei præciverit, satis evidenter sic intelligi poterit. Nam die quodam planitiem Paduæ, situmque civitatis ipsius, a quodam colle prospiciens; exultans in spiritu, magnis eum, comite itineris audiente, laudibus extollere cœpit, grandique honore in proximo decorandam asseruit. Quod utique quam patenter ipse rei exitus comprobavit, a die transitus ejus usque in præsens, ipsa se non inexpertam Padua gratulatur; quæ, ob ipsius Sancti merita, tam innumerabilium populorum frequentia visitatur, tamque dignis laudum præconiis et magnificis muneribus honoratur: quæ, inquam, thesaurum signis irriguum possidet, et quæ tam incomparabilis rei titulo gaudet: quæ in suo tot miseris Antonio providet. Felix quondam in omnibus, Padua, non immerito gaudeas et exultes: ac digna benedictione ejus, unde tam gloriose ditata es, usque in finem titulum rei serves. Post hæc, instante jam tempore messis, vidit vir Dei populum in colligendis frugibus occupandum, et ob hanc causam sibi censuit ad tempus a prædicatione cessandum. Crebra quoque secularium colloquutione fatigatus, a civitatis tumultu se transtulit; et ad solitarium locum, qui campus f S. Petri dicitur, pro spiritus recreatione divertit. Quem quidam vir nobilis, Tyso g nomine, cujus videlicet dominio suberat locus Fratrum, cum summa devotione suscepit, et [hospitium] ei humane multum ac gratulanter exhibuit. Cui etiam post dies paucos, in amœno loco, quem non longe a domo Fratrum arboribus consitum habuit, cellam propriis manibus, super h nucem, ramis a stipite dilatatam, construxit; quam spiritalibus congruam studiis suo gratanter Antonius usui mancipavit.

30 Hic igitur cujus erat in cœlo conversatio, jam a terra in supremo vitæ tempore ipse se sublevavit; ut videlicet ibi, sacris meditationibus ac devotis orationibus deditus, purificaret ab omni terrenorum contagio spiritum, qui sic ostendere comprobatur supernis se brevi spiritibus aggregandum. Qui cum die quadam refectionis hora descendisset ad Fratres, vehementi subito cœpit infirmitate torqueri; et lectulo decumbens, toto mox corporali vigore destituit. Cumque magis ac magis invalesceret ægrotudo, non se diu subsistere posse persensit. Itaque, ne Fratres loci pauperes gravarentur, Paduam se reduci i rogavit: Fratres vero, ne ipsos desereret, quantum poterant renitentes; tandem ipsius, licet inviti, desiderio consenserunt,

et cum dolore impositum currui dimiserunt. Jam non longe ab ipsa civitate distabat; cum alius quidam Frater ei obvius erat in via, qui ad ipsum visitandi gratia properabat: videns autem in vehiculo virum Dei nimia infirmitate detentum, suadebat ei, ne propter barbarum importunitatem, ad Fratres de k S. Maria in civitatem intraret; quin potius ad cellam Fratrum, qui divina Dominibus pauperibus ministrabant, diverteret. Cujus consilio Christi famulus acquievit, ac se ad eandem cellam duci permisit.

31 Non multo post, crescente morbo, jam cœpit omnino deficere, et ad exitum signis evidentibus propinquare. Post igitur sanctam Confessionem, et Absolutionem acceptam, Hymnum beatæ Virginis, videlicet, O gloriosa Domina l, dicere cœpit: deinde luminibus sursum erectis, aliquandiu in directum suspexit. Cumque diligentissime sic intendens, interrogaretur quid cerneret? respondit, Video Dominum meum. Afferentibus autem ex more Fratrum oleum Unctionis, dixit eis; Habeo unctionem hanc intra me: sed, etsi necesse non sit ut mihi hoc faciatis; verumtamen bene placet, et utile mihi est. Igitur Unctionem devote suscipiens, Psalmos pœnitentiales ipse cum Fratribus decantavit, et ad finem usque complevit. Post hæc paululum, quasi dimidia fere hora, sustinuit; et sic inter manus assistentium, leviter dormienti similis expiravit. m Mortuus est autem sexta feria gloriosus Christi Confessor Antonius, die mensis Junii tertio decimo, anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo tricesimo primo.

ANNOTATA D. P.

a *Seu potius in ejusdem Capituli prorogatione, ut sic loquar, Romæ facta ad novi Generalis electionem, ut supra dictum: absolutus autem fuit Sanctus de mandato Pontificis.*

b *Ughellus Tom. 1 Ital. sacræ col. 83, post Card. Hugolinum, anno 1227 factum Pontificem Gregorium IX, nullum quidem nominat Ostiensem ante Raynaldum, postea Alexandrum IV, qui an. 1231 mense Septembri ex Diacono S. Eustachii renuntiatus sit Episcopus Ostiensis: sed apud Cicconium invenitur Conradus Eginonis, mortuus an. 1227 pridie Kal. Octobris, solum 5 mensibus eo titulo fruitus, et videtur indicari, quod ipsi suspectus sit prædictus Raynaldus. Forte error est in Cyfra apud Ughellum; possetque, etiam interposito altero, saltem annus 1230 legi, quo titulum illum ipse accepit. Waddinghus ad an. 1231 num. 1, sine scrupulo Raynaldum nominat; sicut et Antonius Pagius, in Præfatione ad hic indicatos Sermones festivos, quos sibi repertos pro magno thesauro reputat, dicitque communi suo meoque amico Illustriss. D. Antonio Magliabechio Sereniss. Magni Ducis Etruriæ Bibliothecario; utpote, tum ex hac Vita, tum ex Trithemio (qui tamen illos non viderit, notos dumtaxat: invenit autem in veteri beneque servato MS. hujus tituli, Sermones S. Antonii in festivitibus Sanctorum a Nativitate Domini usque ad S. Petrum, ediditque Avenione anno 1684, quousque tamen illi non pertinent ob varios quaternos (quos aliunde suppleri optat editor) ex Codice revulsos: adest tamen unus de S. Jacobo, qui in Julio colitur; et sequuntur in eodem Codice alii XVI: quos idem editor de diversis inscribit, disputatque an S. Antonii sint; magisque propendit ut censcat non esse; de prioribus vero nihil omnino dubitandum variis rationibus ostendit: idque eo etiam minus, quod post titulum, verso folio eademque manu, immediate legatur; XI quaterni (primi scilicet) sunt tantum sermones S. Antonii. Etatem Codicis, indicat unius operimentorum*

D
EX MSS.
sed persuasus
ad Moniales
deflectere,

k

l
ibi pientissime
moritur, an
1231.

F
13 Junii
m

F
S Antonii
Sermones de
Sanctis,

ex MS.
recens editi

e
ejusque ve-
stem attin-
gere stu-
dent.

Civitatem
brevis glori-
ficandam
prædicat,

seilicet ex
affluxu fu-
turo ad suum
corpus.

Insulate
messe sece-
dit in locum
solitarium

f

g

h

ubi infirmi-
tate cor-
reptus

Paduam se
referri man-
dat;

i

EX MSS.

A *mentoribus inscriptus annus ICCLXXVI, id est (ut erudite ostendit Mobilio in opere de re diplomatica) millesimus, ducentus septuagesimus sextus; et sub eodem quidem operimento inveniuntur ne pariter unice edita habeantur; primum Supplicatio Aptensis Episcopi, Joanni XXII oblata anno MCCCXXVIII, pro Canonizatione claræ et sanctæ memoriæ Domini Elzearii de Sabrano, Comitis Ariani, defuncti anno 1323, 27 Sept. et Testamentum S. Ludovici Episcopi Tolosani, qui obiit an. 1299, 19 Augusti, quo die illud etiam scriptum notatur; legens inter alia Summam Thomæ, haud dubie Aquinatis, anno 1274 defuncti, sed solum anno 1323 canonizati, idroque abstinetur a titulo Sancti; quod notare jurat contra Launoyum, de auctore Summæ illius contravertere ausum. Ista tamen duo non dubitaverim addita fuisse scripto pridem Codici, ad implenda vacua quædam ultimi quaterni folia.*

c Anno 1231, cum Pascha celebrandum esset 23 Martii, dies Cinerum incidit in 5 Februarii.

d Eadem phrasis occurrit in Vita S. Petri Thomasi, auctore Petro Caraxessonio seorsim edita, rursusque edenda in Supplemento Januarii ad diem 29, ubi num. 10 similiter dicitur, quod stationarii, clausis rerum venalium apothecis, sua mercimonia relinquentes, ipsum audire affectabant: videntur autem stationarii dici, quia stationes dirantur ipsæ eorum tabernæ. Plura vide in Glossario Cangii.

e Hinc intelligitur quantum a vero, aberrat ejusdem in abside Basilicæ Lateranensis expressa imago, de qua infra ad aliam Legentiam, ubi macilentissimus exprimitur Sanctus. Carolus eum describit crasso

Ejusdem effigies.

veteris habitus forma

quidem corpore, sed vultu macilentum, grandi naso, oculis vividis, ore rubicundo, idque ex iis, quas in Lusitania haberi ait, antiquissimis picturis. Existino ego, in hujusmodi descriptione primam fidem debere Patavinis, statim ab ejus morte effigiem Sancti sui pingere exorsis, secundum eam quam etiam hodie servant ideam, amæno ac pene juvenili vultu, nec macilento, gravi tomen: qualem Rudolfus atque ex eo Polydorus repræsentant, et ego hic reproduxi. Habitus forma, hac imagine expressa, licet ei quo hodie dum utuntur Conventuales simillima, non est tomen tam

nova, quin plane assimiletur veteri annorum ducentorum aut etiam trecentorum statum, positæ in ecclesiæ frontispicia, ut mihi scribit, eandem accurate contemplatus, noster Jo. Bap. Romagnolus. Cupiens tamen videre verum primi istius, quo Sanctus vixit, temporis habitum, consideret sumptam ex Rudolfo effigiem B. Benedicti Aretini; unde etiam discat Ordinis ipsius Presbyteros, quales erunt Benedictus et Antonius, non abuisse barbam, more Laicorum, sed rasisse more Clericorum seculi XIII: licet Musivum Lateranense, post annos 50 ab obitu S. Antonii factum, hunc repræsentet bene barbaturum. Obiit autem Benedictus iste, ministerio Provinciæ Antiochenæ perfunctus, Aretii in patria, ubi adhuc servatur caput, annis fere septem ante S. Antonium, Christi 1224, 31 Augusti.

In effigie B. Benedicti spectanda.

B. BENEDICTI ARETINI.
An. 1224, 31 Augusti defuncti et honorati,
vera effigies, ex Petro Rudolpho Tossignianensi

f Hujus nominis oppidulum distat Padua ad Septentrionem p. m. 10.

g Prædictus Scardconius pluribus agit de familia Campi S. Petri pag. 289 et seq. in eaque præsertim laudat Tisones quatuor, quorum hic primus insuper Castri-fontis, Campretti, et Trivilli Dominus, magna bello ac puer facinora superaverit in fine vitæ, cum B. Antonii piis incensus sermonibus, spreta militia atque honoribus seculi, se suaque omnia viri Dei arbitrio disponenda commisit... et factus ei ex tertio Ordine discipulus, perseveravit in sancto vitæ proposito, donec ex hac vita decessit an. 1234 die ult. Januarii, et sepultus est ad ædem D. Petri, in arca marmorea, apud oppidum S. Petri, cum hoc humili titulo, tabellæ insculpto; sepultura Domini Tisi de Campo sancti Petri: ut mirum sit cum non inveniri ab Arturo relatam in Martyrologio Franciscano.

Ven. Tiso de campo S. Petri Tertiaris.

h Ita MSS. nostra. Propendeo quidem, ut legatur subter: nihil tamen muto, quia Surinus quoque sic legit; addens, quod ex trunco sex rami emergerant, coronæ speciem referentes: eademque lectionem confirmat Scardconius, in antiqu. Patav. pag. 290, et addit, quod inde populis undique confluentibus tamquam e suggestu verbum Domini annuntiabat Sanctus, juxta vetus Oratorium. Waddingus dicit, quod ipse quidem Sanctus super eam cellulam sibi extrui voluit: sed id ubi ex Fratibus Tiso cognovit,

A vit, ipse suis manibus viro Dei et duobus sociis, tres cellulas cum multa devotione confecit.

i *Surius*: sentiens itaque dissolutionem sui corporis imminere, accito ad se socio Fratre Rugerio, dixit ei: Si tibi consultum videtur, Frater; ubi vitandum horum Fratrum gravamen, Paduam me conferam ad B Mariæ locum: *quod cum hoc textu minus bene quadrat.*

k *Cœvus Sancto scriptor Cellas nominat: Scardoni- nus loco præcit. appellat monasterium Monialium Arcellæ veteris, quod erat extra mœnia ad portam Caudæ-longæ. Hinc Pacieco et Cardoso obrepsit ut nominarent Fratres Aræ-cœli, quo nomine celeberrimus Romæ habetur Conventus. In Vita Italica scribitur Arcela.*

l *Paciecus num. 101, hoc favore dignum putat fuisse Sanctum, propter insignem affectum erga mysteria Deiparam concernentia, præsertim gloriosam ejus Assumptionem: circa quam cum esset legendus in Choro locus aliquis ex S. Hieronymo, minus illi favens ipse maluerit abesse a Choro, et sur privatim devotioni vocare; quod ita gratum hobuerit Deipara, ut illi sua cella apparens, certum reddiderit, jussurique fidenter prædicare, suam in corpore æque ac anima glorificationem. Legendus autem erat locus iste ex Martyrologio Usuardi 15 Augusti, Assumptionis istius fidei eatenus contrarius, quasi quid corpore Mariæ, certo mortuæ, factum sit, plus eligat sobrietas Ecclesiæ nescire, quam aliquid frivolum vel apocryphum inde tenere.*

m *Surius addit: Manibus in candorem et colorem pristinum mutatis, et membris omnibus ad nutum contrectantium flectibilibus.*

CAPUT IV.

Pro corpore in civitatem allato contentio ejus- que solennis sepultura apud Fratres.

P ost mortem viri Dei, non statim ejus transitum Fratres propalare volebant, eo quod tumultuantis populi multitudinem importune subito super se irruituram timebant. Sed quod omnino celandum non fuit, mirabiliori hoc ordine cunctis innotuit. Adhuc enim omnes, præter illos qui affuerant, id quod acciderat ignorabant; cum protinus catervatim per civitatem pueri gradientes, sic vociferantes clamabant; Mortuus est Pater Sanctus: mortuus est, inquunt, Sanctus Antonius. Qui rumor in omnes continuo civitatis angulos decurrit, et totius aures populi mox implevit. Festinato igitur, ne quis rapiat corpus, cum armatorum multitudine cives de Capite-pontis accurrunt: sed et alii sine mora communiter utriusque sexus omnisque conditionis adveniunt, plurimumque flebilem unanimiter planctum sumunt a.

33 At vero præ ceteris plus lamenta pauperum Dominarum Conventus ingeminans, hoc sibi tandem in solatium per Majores civitatis procurare disposuit, ut eum, quo vivo potiri pro voto non possent, saltem per illos defunctum non perderent: ad quod obtinendum confestim clam Fratribus nuntios destinarunt, et quam plures Majorum suæ petitioni consentaneos invenerunt. Venientes itaque Fratres, ad S. Mariæ Virginis ecclesiam commorantes, ubi videlicet sanctus vir sepulturam elegerat, corpus sibi dari deposcunt: quibus ex adverso præfati cives de Capite-pontis stantes, ne vel tangant permittunt; sed armata fortium manu studiose custodiunt. Fratres vero taliter passi repulsam, quid facto sit opus Episcopum b consulunt: cumque, contra bujuscemodi præsumptiones, in sua causa benignum inveniunt. Mandat igitur Episcopus Po-

testati Civitatis ut veniat, Fratribusque ad deferendum corpus pro posse præsidium fiat. Sed prædicti cives nihilominus Potestati resistunt: se et sua pro defendendo Sancti corpore periculis offerunt, et in hoc etiam inveteratis inimicitis discordantes conveniunt. Dolum quoque suspicantes, ipsum corpus rapere voluerunt; et vix tandem ad hoc inducti sunt, ut Ministri c, a quo Fratrum causa pende-
bat, præstolarentur adventum.

34 Media autem nocte clamor impatientis populi factus est magnus, modis omnibus videre desiderantium Sancti corpus. Accidit autem denuo mirabile, ut impetu facto cellam Fratrum per tres quidem vices infringere, sed stupefacti ac cæcitate percussi nec semel saltem, foribus etiam patefactis, introire valerent. Altera die quam plures quoque ex locis adjacentibus affluerunt; et qui per se tangere præ multitudine corpus non poterant, aliquid suorum per alios ad tangendum, veluti zonam, monile, vel anulum, porrigebant. Pendente igitur propter absentiam Ministri negotio, Fratres ob æstivum calorem corpus in capsellam ligneam incluserunt, et in foveam missum humo leviter obdulerunt. Moxque rumor sonat in populum, corpus videlicet esse raptum: statimque furibundi omnes in cellam cum gladiis et fustibus irruentes, nequaquam a cæpto furore quiescunt, donec factum factique causam curiosius perscrutantes intelligunt.

35 Veniente autem Ministro ad vesperam, sine mora coram illo sæpe fati cives assistunt. Petentes igitur ab ipso cum instantia corpus, non solum pro hoc rationes allegant, verum etiam minus intentant; quod videlicet in causa cuidam, nec pro rerum dispendio, nec pro periculo mortis, cedant. Quorum irrationabilem Minister pertinaciam audiens, humiliter eos et cante deduxit; et ipsum corpus usque in crastinum custodiri rogavit. Mane autem futuro, qui jam dies erat tertius, idem Minister ad Potestatem civitatis accessit, ejusque consilium simul et auxilium postulavit. Qui convocato consilio, sub pœna centum librarum, ne Fratribus a quoquam violentia fieret statuit, donec audiretur ab Episcopo et Clero negotium diffiniri: jubens nihilominus ipsum corpus ex communi consensu omnium custodiri.

36 Quarta ergo die Episcopus cum Clero diligenter in causa processit: multisque allegationibus hinc inde auditis, diffinitivam tandem sententiam pro Fratribus intulit: maxime quoniam apud ipsos sepulturam Viri Dei, cum morti propinquaret, elegit; cum quibus, dum adhuc sospes viveret, intrans et exiens comparem se eidem in omnibus cohabitatore exhibuit. Denuntiavit itaque tam Clero, quam omni populo, ut ad efferendum corpus unanimiter in crastino convenirent: mandans etiam Potestati, ut fideliter Fratribus, nequid molestiæ paterentur, astaret. Fecit igitur Potestas, per medium d fluvii, pontem ex navibus coaptari; timens, ne novam præfati cives seditionem forsitan concitarent; si per fines suos corpus, quod sententia contra se lata perdiderant, deferri videretur. Sed iis visis illi nihilominus in se litionem versi, pontem de navibus facto impetu confregerunt; insuper et omni se periculo pertinaciter offerentes, si quis contra ipsos vel corpus attentare præsumeret, personasve, seu domos, aut aliquid suorum invaderet. Quod adversa pars audiens ad arma similiter convolvit, et contra pontis destructores aciem non minus animosam direxit.

37 Videntes autem Fratres tam exitiale civitati imminere discrimen, non modicum timuerunt: sed et pauperes Dominae, non minus perterritæ, deportandum corpus etiam cum precibus obtulerunt.

Porro

D
EX MSS.

c

noctu tamen
vim parantes
miraculo pro-
hibentur.

E

Causa, ad
Ministram,

deinde ad
Episcopum
delata, adju-
dicatur Fra-
tribus:

F

d

quare ver-
sus in sedi-
tionem po-
pulus,

ægre com-
pescitur a
Prælore:

Innocentium
vocibus mors
Sancti inno-
scit civibus:

B

a
qui armati
accurrunt,
ut corpus rapiant.

b
Jussu Episco-
pi opponit se
Prætor;

A Porro tam ii quam illæ suis cœpere peccatis quæ acciderant imputare; ac pro dispendio civitatis flebilibus Dei clementiarum vocibus implorare. Tunc Potestas, seilitionem non sustinens, concilium quantoctius in Palatium sub præconia voce coegit: et mali totius auctores in partem civitatis alteram separavit; eosque, ne quis eorum ipso die remearet, ad propria, sub omnium suorum discrimine, cum iusjurandi interminatione constrinxit. Quibus ita gestis, Episcopus cum Clero, Potestas cum Magnatibus atque Militibus, et innumerabili populi multitudine, ordinatis ad cellam processionibus pergunt: corpus a fovea subvehunt, humerosque ad supportandum Optimates quique subjiunt. Sic demum, cum hymnis et laudibus, ac luminarium numerositate copiosissima rutilante, solenniter incedentes, ad S. Mariæ Dei genitricis ecclesiam veniunt: ubi ipsum, expletis ab Episcopo Missarum solemnibus, honorifice sub die transitus sui quinto sepeliunt.

B Verum divina providentia jam prælibatæ tumultuationis tempestatem præmitti permisit, qui post paululum tranquillitatis serenam abundantius diffundere voluit; ut gratiæ securitatis claritas postmodum tanto magis splenderet, quanto turbulentius ipsam tentationis nubilum præcessisset. Probatur etiam in hoc, licet non secundum scientiam, populi zelus ad Sanctum. Quanta videlicet veneratione dignum forent, clarescentibus post e miraculis, habituri; pro quo etiam tanto se, ante miracula, commiserere discrimini. Nam tempestate sedata, statim ipsa die miraculorum prodigia consicere cœperunt; ita ut, quacumque infirmitate detenti tumbam ejus contingerent, optatum continuo sanitatem reciperent: Qui vero accedere vel adduci præ turba non poterant, salvi coram omnibus, etiam præ foribus in platea fiebant. Excitatur adhuc inenarrabilis devotio populi, veniensque dignis extollit honoribus merita Viri sancti.

C Primi autem cives de Capite-pontis utriusque sexus, omnes universaliter parvi et magni, pedibus discalceati, cum tanta reverentia et humilitate coram Sancti se tumulo prostrati venerunt, ut pœnitentia sua cunctorum ad compassionem corda moverent. Sed et Fratres, maxima pietate permoti, processionaliter eisdem occurrerunt. Post quos Episcopus civitatis, omnis Clerus, sacrique Religiosorum Conventus, copiosa cum Magistris multitudo scholarium, Potestas cum cetera Potentium ac frequentia Militum, alique diversorum officiorum professores artium, singulis processionibus ordinatis, decentissime statutis diebus et horis adveniunt; singulique cereos gestantes in manibus, pedibusque similiter discalcentis, incedunt. Singulas autem turmas, artificiosa cultuom formarumque varietate distincti, tante magnitudinis cerei præcedebant; ut singuli, multorum humeris aut quadrigis subvecti, erigi infra tectum f ecclesiæ, nisi detruncati non possent; eosque introferre præ multitudine nimia non valentes, extra fores in platea statuerent. Hic dies continuantes cum noctibus, nec frigori cedentes nec æstui, vicissim alii aliis succedebant: sic digna jugiter laudum præconia, dignaque Deo ac Sancto ejus honorum munia persolvebant.

ANNOTATA D. P.

a Exhinc incipit deficere MS. Ultrajectinum, porro in paucis contractum.

b Erat is Jacobus Conradus ab anno 1229 ad 1239, Waddingus Joannem Caccium appellat: quem Ughellus ponit ab anno 1150 ad 1159: successorem autem Jacobi facit Joannem Forzatum.

c Ministrum Provinciam intellit Surius.

d Athesis fluvius, in varios sectus ramos, agrum D Patavinum irrigat; eorumque unus, vulgo Piovego dictus, urbem varie interserat, in cuius urbis parte Orientali consistit ecclesia. Quoniam autem loco pons iste lignens stratus fuerit; quæ item pars urbis a Capite-pontis nomen habuerit, Patavinis discutiendum relinquitur. Neque enim quæ extat ichnographia Urbis rem satis explicat.

e Asserit Pacircus, notatum esse, quod durante contentione nullum omnino miraculum Sanctus fecerit.

f Hinc Saviolus pag. 83 merito refellit Polydori aliorumque sententiam, existimantium, primam Antonianæ ædis partem, vetustissimam esse, fuisseque Junonis templum, ac deinde Cathedrali: præ qua certe aliam alibi non elegissent Episcopi. Sed potius tenendum est quod humilis istæ, pro prima Ordinis simplicitate, ecclesia, fuerit Fratibus a fundamento erecta sub nomine Sanctæ Mariæ Matris Domini. Certe si vetustissimæ ædi addita post mortem Sancti esset pars anterior, in ipsa fabrica apparet aliqua commissuræ talis indicia; imo et in lapidibus major vetustas.

CAPUT V.

S. Antonii Canonizatio, et miraculorum synopsis.

D Post tanta igitur Christi magnalia, in famulo suo Antonio declarata, celebris fama se locis circumquaque [positis] diludit, et diversarum ad hæc civitatum, provinciarum, linguarum, ac regnorum populos convocavit a: qui turmatim advenientes, immensas Domino gratias retulerunt; magnificis Sancti merita laudibus extollentes, ipsamque Paduam tantis dicatam honoribus beatissimam prædicantes. Extollitur proinde religionis ecclesiasticæ fides, conteruntur mordaces infidelium dentes, tot ipsius sponsam calumniis patulo rictu ac rabido lacerare conantes. Clamat igitur ad hæc vox una concorditer omnium, ut Sancti canonizatio vigilantibus studio procuraretur, et ipsa res ad Apostolicæ Sedis audientiam cito montetur b. Ad hoc itaque negotium, tam honorabiles conditione, quam gravitate pollentes nuntii destinantur: qui ut venientes viæ causam exponunt, gratulanter et benigne Curia Romana recepti sunt. Mirantur audientes ad hanc tantorum subitationem mirabilium improvisam: quid facto opus sit diligenti consilio tractant: tandemque certiore miraculorum inquisitionem, simul et examinationem venerabili Episcopo, Sanctique Benedicti c et Fratrum Prædicatorum Prioribus Paduanis commendant.

d Porro reversis cum gaudio nuntiis, Domini Papæ jussio divulgatur. Concurrent lætabundi sexus utriusque non pauci, qui sancti viri beneficia in semetipsis experti sunt, testimonium perhibere veritati. Datur igitur attestationibus locus: admittuntur testes, debitis circumstantiarum cautelis adhibitis: et probata legitime miracula rediguntur in scriptis. Duo autem, Sedis Apostolicæ legationis officio tunc in Marchia Tarvisina fungentes Cardinales d eo tempore, nutu divino, Paduam venerant: qui rescribendis ad Curiam litteris suas etiam fide dignas, ad confirmationem veritatis, addebant, super iis quæ et ipsi de B. Antonio fide jam facta cognoverant. Ad hæc personas plures, prioribus e Religiosis et Clero, e cum nobilioribus civitatis atque Comitibus, plurimum venerabiles eligunt, quos ad Curiam Romanam, tantarum patrociniis litterarum instructos, iterato transmittunt. Quibus cum honore receptis, fit novus intra Ecclesiæ Principes super Sancti canonizatione tractatus: a quibus examinatio miraculorum et approbatio Domino Sabinensi Episcopo

EX ASS.

et Instituta processione

celebratur translatio cum multis miraculis.

e

Fit undique concursus ad ecclesiam,

multique et grandes cerei adferuntur.

f

a Crebrescentibus miraculis,

b ex mandato Pontificio

c

d formantur processus Paduæ;

e

et approbatur Romæ:

A scopo f denuo commendatur : quæ et ab ipso breviter ex insperato, nec non fideliter expeditur.

*absolvendæ
causæ inter-
cedens unus,*

42 Tunc demum quidam illorum inconsoetam in talibus accelerationem contra processum negotii causabantur, eo quod ab ipsius Saacti transitu nondam adhuc unius anni temporaolvebantur. Affuit ad hoc nantius non modicam desolatis divini providentia pietatis : quæ mirabilis id, quod differendum omnino non erat, promovit ; et uni ex iis qui subitationis impedimentum prætenderant, suum in hoc per hujusmodi visionem beneplacitum indicavit. Vidit namque summum Pontificem cum Cardinalibus, in consecratione cujusdam ecclesiæ, se quoque administrante cum ceteris, occupatum ; quoadusque tandem ad collocandas in altari Reliquias est devenum. Quæsitis itaque Reliquiis, nec inventis : funus quoddam recens, ex latere cooperatum jacens, apparuit ; de quo sibi protinus dari Reliquias Dominus Papa popescit. Quibus, has non esse Reliquias, respondentibus : quantocius illos jussit accedere, funusque opertum sine mora detegere. Factumque est ut discooperientibus in tantum Reliquiæ g complacerent, ut earum quis primus quid tolleret, etiam mutuo decertarent. Evigilans autem, ipsos Paduanos, mane facto præ foribus astantes, invenit ; statimque suis visionem Clericis enarravit ; et de Sancti eam Canonizatione congruenter exposuit. Ex hoc igitur in Canonizationis promotione factus est idem ipse præcipuus ; et sic demum consentientibus cunctis, dies Canonizationis præfigitur opportunus.

*somnio moni-
tus senten-
tiam mutat.*

g

B

43 Adstat proinde die statuto Pastor et Pontifex, solennis apparatus gloria decoratus ; adstat, inquam, cultu simili . . . , Ecclesiarum prælatis, populique multitudine copiosa circumdatus. Stans igitur, lectis in publicum et approbatis miraculis, manus in cælum protendit ; et Sanctæ Trinitatis nomine invocato, beatissimum Christi Sacerdotem et Confessorem Antonium Catalogo Sanctorum adscripsit ; festumque ejus, die obitus sui, idibus Junii, solemniter celebrandum instituit. Acta vero sunt hæc Spoleti, sub die Sancto h Pentecostes, anno incarnationis Dominicæ millesimo ducentesimo tricesimo secundo ; Pontificatus autem Domini Gregorii Papæ noni sexto. Quibus ita peractis, cum summa exultatione Paduani reversi sunt Nuntii, celebrantes magnifice prætaxato die solennitatem sanctissimi Patris Antonii. Postremo miracula, solemniter, ut dictum est, approbata, quæ latiori tractatu i digesta, cum personarum nominibus, modisque diversis quibus exhibita sunt, inveni ; huic etiam opusculo summam et breviter annotabo. In quibus atque decem et novem diversimode contracti reperiuntur erecti ; paralytici quinque solidati : totidemque a gibborum infirmitate curati ; cæci sex illuminati, trium surdorum aures apertæ, et ejusdem numeri mutuorum lingue solutæ : duo a morbo caduco, totidem a febribus liberati, sed et duo mirifice mortui suscitati. Quædam vero alia, quæ sub hac generalitate summam perstringere nequeo, singillatim breviter explicabo.

*et Sanctum
declarat Pon-
tifer,*

*h
an. 1232.*

i

*Miraculorum
summa hic
proponitur.*

C

*Mulier in
aquis lapsa
evadit siccis
vestibus :*

*k
alia fruges
a passeribus
intactas ser-
vat :
salvantur a
naufragii
periculo
quidam :*

44 Quædam mulier, cadens in aquam, S. Antonium invocavit ; cunctisque eam extrahentibus undique madefactis, ipsa sola prorsus et vestimentis et corpore sicca remansit. Quædam alia mulier sancti Viri sepulcrum invisere cupiens, dum panichii k custodia deputata, propter passerum multitudinem, a loco divertere non auderet : ipsum panichium ab earumdem avium importunitate omnino intactum conservari obtinuit, postquam tumultum sancti Viri nonie visitare promisit. Quidam, desperabiliter naufragio laborantes in mari, confessione facta B. Antonio se voverunt ; moxque celeriter ad portum

salutis, quodam eos lucis radio visibiliter præcedente, perducti sunt.

D

EX MSS.

*pall cupiens
ægrotat et
sanatur :*

45 Soror quædam Ordinis pauperum Dominarum, ignem purgatorum gravissime metuens, per B. Antonium obtinuit in hac vita purgari : quæ et durissimis passionibus cruciata, rursus ceterarum interventu Sororum per eundem meruit liberari. Quidam puer, matre pro se votam ad Christi famulam faciente, a periculoso colli timore sanatus ; eandem iterum infirmitate, dum mater votum negligeret, est percussus : votoque postmodum iterato ac reddito, liberatur. Miles quidam, a primæva ætate hæreticus, ad mensam sedens, de miraculis sancti Viri narrantes audivit : qui subsannans, cyathum vitreum, quem manu tenebat, in terram ab alto projecit, dicens ; Si vitrum hoc Antonius conservaverit integrum, huic utique credo Sanctum. Que, licet ad petram colliso, tamen mirabiliter conservato ; mox erroribus abdicatis, fide perfecta cœpit credere Christo. Clericus quidam, miraculorum inquisitionem irridens, gravissima passione percutitur : qui tandem, ad Beatum Antonium voto facto, sanatus, sanctitatis illius professor, ipsa in se experientia doctus, efficitur l.

*item puer
voto neglecto
recidivus :*

*incredulus
miraculis
Sancti,*

*servato quod
terre allise-
rat vitra
convertitur.*

E

*Sancto appa-
rente impe-
ditur desti-
nata Presby-
teri cades,*

46 Multa quoque alia per B. Antonium miraculose gesta sunt. utique supra scriptis non minus vera, quamvis non ita solemniter approbata ; quorum adhuc perpauca breviter explicare, sed plurima libet in generali perstringere. Viri quidam Paduani in mortem cujusdam Presbyteri conspiraverunt, et occultas eidem in quodam loco insidias tendunt. Ubi Sanctus Antonius, in effigie alicujus Fratrum, quem illi non norant, apparuit ; eisque, superventurum præstolantibus Sacerdotem, ipse a loco penitus non recessit. Quem cum juberent, ut inde transiret ; indeque transire nolens, intentionem ipsorum nosse se diceret ; suspicati sunt, ne quis eos forsitan prodidisset ; et cœperunt interrogare, quis esset. Qui cum se Antonium esse responderet, stupefactos nimium, sic a concepta perversitate retraxit ; et in publicum confiteri quod acciderat, gloriam Deo dantes, indaxit. Quidam vir, alterum brachiorum inutile prorsus habens, plenam in illo per B. Antonium meruit sanitatem : Qui beneficium Domini mox ad pravam pervertere nitens usum, se illius non immerito fecit indignum. Nam cum, occasione sanitatis accepta, inimicis adhuc ultionem se diceret redditurum ; robore statim perditæ, ad pristinum infirmitatis conversus est statum.

*brachii sani-
tas obtenta
omittitur a
male usuro.*

47 Hæc ad præsens de B. Antonii miraculis explicando, breviter tetigisse sufficiat : cujus præter hæc meritis gloriosis, a die transitus sui usque nunc, diversimode tribulatorum necessitates cessant, pericula pereunt ; lepra, dæmones, error, mors, calamitas fugiunt ; sani ægrotantes quique resurgunt ; vincula captivatis, naufragantibus maria cedunt ; vires et membra perdita repetentes utriusque sexus omnis ætatis accipiant : quæ omnia si explicatius quis requirat, qui vere hæc sentiunt referant, quibus et testimonium veritatis Paduani perhibeant m.

*F
Epilogus.*

m

ANNOTATA D. P.

a *Surius* : Accurrunt Veneti, properant Cenomani, adsunt Vicentini, Longobardi, Sclavi, Aquileienses, Germani, Hungari, Hispani, Galli : suisque oculis cernentes divinitus celeberrima declarari miracula, in laudes præpotentis Dei sua ora laxabant ; et corde compuncti, peccata sua Fratribus, tantæ turbæ vix sufficientibus, confitebantur. Si qui vero curationis causa venissent, nec sua vellent peccata confiteri, illi nihil obtinebant : facta autem

EX MSS.

A confessione et correctius vivendi concepto proposito, cunctis videntibus, mox misericordiam experiebantur.

b *Addit idem, cum ab ejus obitu necdum mensis effluxisset. Porro in compendium contrahens cetera, Legeadam absolvit Surius pauculis lineis.*

c *Præter celeberrimum S. Justinæ monasterium (unde Ordinis per Italiam reformatio nomen sumpsit) situm in parte civitatis Meridionali, est aliud nihilo olim minus, ad partem Occidentalem, S. Benedicti dictum :*

d *Waddingus nominat Othonem Candidum, alias Blancum, de Alerano, ex Marchionibus montis Ferrati Casalensis, Diaconum tit. S. Nicolai in carcere Juliano (imo Tulliano) atque Jacobum de Pecoraria Papiensem, Ordinis Cisterciensis, ex Abbate SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas-Salvias Episc. Card. Prænestinum, missos in Lombardiam, ut Longobardos Imperii hostes, Frederico, pacem cum Pontifice simulante, conciliarent. Utriusque insignia elogia vide apud Ciacconium.*

e *Idem Waddingus ad an. 1332 num. 1 ; Delegarunt Episcopus et Clerus matricis ecclesie Canonicos duos duosque Minoritas ; civitatis Magistratus et Communitas totidem Proceres nobilesque Equites, magno stipatos famulatio.*

B f *Fuit hic Joannes de Abbavilla, diocesis Ambianensis Gallus, Monachus Cluniacensis, ex Abbate monasterii S. Petri de Abbatis-Villa Archiepiscopus Bizuntinus, moxque Episcopus Card. Sabinus juxta Waddingum.*

g *Idem, suavem odorem avide exceptum, ait : et videtur aliam alibi, sed fere solum phrasi diversam, hujus Canonisationis relationem legisse.*

h *Anno 1232 Pascha 11 Aprilis, Pentecoste celebratum fuit 30 Maji ; Bullæ vero expeditæ sunt mense sequenti.*

i *Hunc tractatum optarem originaliter inveniri : interim solamur nos eo, quem post dabimus, tanquam inde fideliter sumpto.*

k *Panichium alias Panicum, minutioris grani species, de quo vulgare proverbium. Qui passeret metuit, panicum ne seminet : id est, Qui pericula timet, nihil arduum tentet.*

l *Licet relatorum pleraque infra recurrant, nolui tamen hunc contextum mutilare, iis alio referendis.*

C m *Hunc epilogum historicum sequebatur alius, prolixus valde et paræneticus styli obscuri, et alterius manifeste Auctoris, congruus titulo MS. In festo S. Antonii Confessoris : quo omisso, malo per modum Appendicis addere miracula, ex Processu collecta, ex MS. Codice Anconitano Conventus S. Francisci in Lectiones distributa, mense Novembris, 1621. quæ, sic scripta in margine egraphi, apud Waddingi successorem Haroldum reperti nobisque communicati, aliud novare non videntur, quam egraphi scripti annum et mensem ; ipsam vero collectionem distributionemque in Lectiones, antiquam omnino esse. Ut ut est, quod invenimus, accipe stylo primogenio ; eodemque leviter mutato, impressu illa haberi scito apud Waddingum, ad an. 1232 a num. 3 ad 14, sed multum contracta.*

APPENDIX

De miraculis ad Canonizationem productis.

Ex MS. Conventus Anconitani.

A d Laudem et gloriam omnipotentis Dei, Patris et Filii, et Spiritus sancti, et gloriosæ Virginis Mariæ, et S. Antonii. Miracula, quæ coram Domino Gregorio Papa Nono, audiente universo populo Lateranen-

si, recitata sunt ; succincte, prævia tamen veritate, ad excitandam fidelium devotionem, duximus annotanda.

PARS I

Sanitas ægris, præsertim contractis et paralyticis, data.

Die namque, quo B. Antonii corpus in ecclesia sanctæ Dei genitricis laudibus et honorificentia debita conditum est ; mulier quædam, Cuniza nomine, monstruose contracta, instrumentis ligneis quæ ferulæ nuncupantur, ad sepulturi locum sustentata pervenit : in cujus humero gibbus immanis, ex humorum concretionem consurgens, ita miserabiliter eam incurvaverat, quod non nisi ferulis supportata ullatenus poterat ambulare. Quæ cum coram Sancti tumulo paululum in oratione substitisset prostrata ; complanato mox humero, cunctis cernentibus gibbus evanuit : omissisque ferulis, erecta mulier ad propria remeavit.

49 In Civitate Paduæ mulier quædam, Ricarda nomine, cunctis civibus extitit fere nota ; quæ viginti annorum spatio crura gerens arida, in tantum fuerat deformata, ut callosa quadam copulatione genua pectori ac pedes natibus adhærerent. Hæc cum die quadam mendicitatis gratia, cum pauperibus ceteris, ad memoriam sancti Patris a scannellis vecta pervenisset ; gravi depressa sopore, aliquantulum dormitabat, inclinato capite super terram. Ipsa autem sic pausante, vocem clamantis audivit ; Deo gratias, quoniam liberata est. Expergefata denique mulier, puellam quamdam quæ gibbosa venerat, et sanctissimi Patris meritis sanitati reddita multis comitantibus recedebat, aspexit. Surrexit ergo mulier, ut et ipsa ad tumulum curationis gratia introiret. Cumque foribus ecclesie propinquasset ; ecce puer quidam septennis apparuit, eamque præcedens junctis manibus, ad introitum invitavit : Veni, veni, in nomine Domini ; quia liberabit te, Illa vero, sequens vestigia præcedentis, ad limen ecclesie se trabendo pervenit ; sed cum esset in ostio constituta, puer ille disparuit ; ipsa tamen ad sepulcri septa processit. Orante autem illa, ecce globi duo, adinstar ovi, inter femur illius et illa proruperunt ; et humore quodam succutaneo discurrente, dicti globi ad pedum infima descenderunt : concussarumque more manuum perstrepentes, multis audientibus sonuerunt. Denique crura ejus, viginti annorum spatio desiccata, coram omnium oculis extenta sunt : ac laxata cute, redivivæ carnes ad staturam pristinam concreverunt. Dimissis ergo scannellis bajulis, mulier domum rediit : et per medium civitatis incedens, stupefactis civibus notis ejus, firmatis gressibus ambulavit.

50 Mulier quædam, Maria nomine, cum tempore quodam equas partis sui, juxta flumen quod Brenta b dicitur, prosecuta, sub arbore nuce consedisset ; vir quidam niger, de anne prodiens, recto tramite ad eam venit ; assumptamque brachiis, ad nucem alteram e vicino celeriter deportavit. Cumque delatam, vim ei inferre cupiens, ad terram projecisset ; adeo miserabiliter contractam dimisit, ut gibboso pectore ac genu contracto, nec non et vertebra coxæ ab ancha c distorta, ductu patris ad domum remearet. Quæ quinque annis et eo amplius sic contracta, ad beatissimi Patris Antonii tumulum deportata, per ejusdem merita pristina restituta est sanitati. Videbatur namque sibi, dum salva fieret, inter carnem et ossa leniter manum duci ; membra quoque, pridem anxio dolore confecta, ungentis more suavius deliniri.

Sanantur contracta sublato gibbo ;

item altera, E

a
visa puella curata a gibbo,

et ab angelo deducta ad tumulum,

F

anno 90 infirmitatis.

b
Tum contracta annis quinque,

c

et alia ab annis 8,

A 51 Alia vero mulier, Gilla nomine, ab annis octo contracta, desiccato crure sinistro ac nervis decurtatis, pedum gressum nequaquam figere poterat super terram; quam vir ejus, nomine Marcoaldus, equo vectam coram Sancti tumulo suppliciter collocavit. Et mox orationi prona se conferens, tanta cœpit angustia perurgeri, ut calorem nimium, qui eam invaserat, ferre non sustinens; exportantibus eam viris, auræ frigidioris haustu spiritum recrearet. Dumque reducta post modicum, coram Sancti tumulo misericordiam imploraret; manum viri, tangentis uterum suum, corpusque levare conantis mulier sentiebat. At illa scire cupiens, quisnam esset qui eam manu contigisset; apertis oculis neminem sibi appropinquare cernebat. Intelligens ergo mulier, divinum fore subsidium quod sensisset; illico per se consurrexit; dimissisque ferulis, gaudens et sana cum viro suo discessit.

d

52 Puella quædam, Agnes nomine, trium annorum spatio totius corporis viribus destituta, ægritudine, quam dicunt *d* atrophiam, laborabat: ita quod intestinis nimia siccitate restrictis, quam cito cibum sumeret, per os illico indigestum ac crudum penitus remittebat: adeo denique morbus invaluit, ut intercluso gutture vix salivam vel molle quidpiam deglutire valeret. Deducta igitur die quadam, et super Sancti tumulum collocata, dolore nimio sauciata, morti visa est propinquare. Cumque dolor, qui pervaserat corpus ejus, paululum recessisset; matrem suam, quæ prope aderat, acclamabat, dicens, se præ fame nimia posse panem integrum deglutire. Assumptam ergo filiam mater lætabunda deducens domum, dato sibi protinus ac retento cibo, corpus aridum humorem pristinum recuperavit, et ad propria remeavit.

e

puella cibum nullum retinens,

53 In Capite-Gauri *e* puella quædam, Samaritana nomine, pro colligendis leguminibus cum puellis aliis agrum sui patris ingressa, contractis subito genibus nequaquam redire valuit; sed portantibus eam ceteris ad paterna limina remeavit; sicque invalescente morbo, annis tribus reptans manibus incedebat; et spectaculo miserabili nates solo trahebat hærentes. Die igitur quadam ad sepulcrum Sancti cum matre veniens, Confessione facta, supplex accessit ad arcam; et hora brevissima manens ibi, meritis Patris sanctissimi sanitati pristina restituta, pedibus propriis remeavit ad sua. Quod cum auribus populi Capitis-Gauri nuntiatum fuisset, pulsatis campanis venienti obviam processerunt; et Dei magnificentiam oculata fide cernentes, ipsum veneratione debita collaudabant. Federicus quidam de Comitatu *f* Concordiæ, cum tempore quadam de ecclesia Pulcigni incautius cecidisset; contractis renibus, non nisi ferulis sustentatus, incedere poterat, vel localiter se movere. Veniens autem ad sepulcrum dicti Patris, voto facto sanitatem pristinam recepit; dimissisque ferulis, rectus incedens, mirantibus omnibus qui eum antea viderant, ad propria est reversus.

f

Item contractus renibus

54 In civitate Venetiarum mulier quædam, Cæsaria nomine, duobus annis et eo amplius una manu contracta, pedem sinistram ex transverso ferebat distortum: quæ auditis miraculis sancti Patris, Paduam concito properavit. Cumque præ multitudine infirmorum non valeret ad tumulum propinquare, protensa tibia sepulture locum tangere conabatur. Quo cum pedem, salutis anxia, porrexisset; mox eam dolor tantus arripuit, ut commotis ab imo visceribus ac minantibus exitum, præ dolore sudaret. Videntes autem qui aderant angustiam mulieris (jam enim præ debilitate loqui non poterat) removens eam a sepulcro, juxta templi parietem quietis gratia locaverunt. Ubi cum aliquamdiu mo-

raretur, recedente sudore surrexit; et manus ac pedis sanitate potita, grates debitas agens Deo, lætabunda discessit. Prosdocima, uxor quondam Mainerii de Noerite, manu et pedibus ambobus contracta, in Mastello *g* quodam ad beati Patris tumulum deportata est. Quæ cum super arcam elevata fuisset, pedes ejus cunctis videntibus sunt erecti, ac pristinis usibus plenarie restituti; manus autem ejus paululum contremiscens, aperiri cœpit protinus et extendi; quod, præmonentibus eam arcæ custodibus, illam clauderet et iterum aperiret.

55 Margarita quædam de civitate Paduana, eum se nocte quadam somni beneficio recrearet, ab alto in terram sibi visa est corruisse. Expergiscens autem mulier, inventa est collum habens distortum, manumque sinistram cum pede pariter decurtatam, ut suspenso calcaneo vix valeret terram tangere summis articulis digitorum. Sed cum die quadam super sancti Patris tumulum collocata fuisset; erecto mox collo caput ad statum rediit condecens: et manus ac pedis sanitate recepta, per ejusdem Patris merita liberata descendit. Puer autem quidam, Alvertus nomine, cum a nativitate sua usque ad annum undecimum, pedem distortum habuisset sinistram; partem superiorem ad terram versam, digitos calcaneum pedis dextri ad præposteratos pertabat; cui pater, ad dirigendum pedem, ligna sæpe ligare consueverat: sed mox, quocumque occasione solvere contigerat, in tortitudinem solitam resiliebat. Die igitur quadam, cum mater pueri ad arcam B. Antonii cum filio supplex accessisset; cumque parvo ibidem tempore permanens, vehementer sudasset; a custodibus arcæ matri restitutus, versis ad terram plantis domum rediit.

56 Massaguerra de *h* Saccili, per annos duos crus dextrum habens contractum, pedem portabat suspensum. Hic cum die quadam, ferulis utens, ad arcam B. Antonii pervenisset: vehementer sudare cœpit. Sed cum doloris, qui eum invaserat, anxietatem ferre nequaquam posset; aliquantulum se ab arca retraxit. Accurrentes qui aderant, levare se conantem erexerunt; moxque videntibus cunctis, nervi pedis ejus extenti sunt; ipse denique, dimissis ferulis, festinus domum rediit: cui occurrit vicinia tota, fusiisque lacrymis ac pulsatis campanis, Deo ac B. Antonio gratias egit. Adolescens quidam, Tridentinus nomine, osse quodam in ejus dorsi spina exescente, quinque annorum spatio gibbus incedens, manus ad genua protendendo, ferula quadam supportatus, ad sepulcrum Sancti pervenit. Quem cum mater, fide plena, super arcam fecisset ad modicum elevari; descendente mox gibbo, descendit erectus; et cum matre, dimissa ferula, lætus ac laudans ad propria remeavit.

57 Vir quidam, Veridolus nomine, ex infirmitate nimia conquassatus, fractis renibus gibbum traxit; ita quod, capite ad terram fere dimisso, sustentatus scannellis bajulis, incedebat. Ductu itaque matris suæ, sancti Patris veniens ad sepulcrum, cœpit illico tantis doloribus perurgeri, ut resolutum quodammodo corpore tuto, generaliter exsudaret. Recedente autem paulisper sudore, vir dictus coram astantibus renes extendit; et per Sancti merita gibbus ille disparuit, complanatus. In civitate *i* Trivili mulier quædam, Venetiana nomine, duobus annis et amplius gibbum portaverat in pectore, ad instar panis; caput autem suum ad genua reclinabat, cum necessitate aliqua se moveret. Veniens igitur ad beati Patris tumulum, tribus diebus orans eum, est concupitæ sanitati reddita; complanatoque gibbo, et elevato capite, Deo et B. Antonio gratias agens, abscessit.

58 Colangria de Montagnana, per annum et mensem

D
EX MSS.

item alia,
g

et colla distorta,

et alius pede;
E

h
crure contractus per 6 annos,

F
gibbosus unus,

et alter,

i
atque gibbosa:

A mensem corpore *k* resoluta, votum vovit Patri sanctissimo, quod ad ipsius tumulum sanitatis gratia se faceret deportari. Hæc cum nocte quadam, in strato suo decumbens, obdormisset; audito strepitu, quasi pulsato pede lectuli, excitata, tremefacta pervigil excebat. Cumque post modicum iterato sponda lectuli pulsaretur, signo Crucis se muniens mulier, exclamavit; Quis tangit lectum? An livitque vocem dicentem sibi, Audacter signa te. At illa. Quis es, Domine? Ego sum, inquit Antonius. Exclamansque mulier ait illi; Sancte Antoni, libera me. Qui respondit: Ecce, salva facta es. Mane autem facto, mulier solidata surrexit; et per Sancti merita nullum prorsus gravamen sentiens, deinceps sana permansit. Bartholomæus quidam de Plebe *l* Sacci, cum ab infantia mutus existeret, ac per annos quatuordecim toto corpore paralytica peste solutus; ad sepulcrum sancti Patris facto voto supplex advenit. Ubi cum, fide ac devotione plena orans, persisteret; soluto linguæ vinculo, confitebatur Deo: et qui dorso viri vectus advenerat, pedibus propriis recedebat.

B 59 Mulier quædam, Micholeta *m* nomine, cum per annos undecim muta et nil omnino loquens extitisset, totus corporis viribus destituta languebat.

Quæ cum mirabilia, sancti Patris meritis exhibita, a dicentibus accepisset; ad sepulcrum ejus se fecit, sanitatis gratia, deportari. Cumque, devotione plenissima misericordiam postulans, coram arca jaceret; per ejusdem Patris merita, [sana] discessit. Vir quidam, de Foro-Julii, cum se linguæ officio gemeret destitutum; ad arcam sanctissimi Patris, ducta matris advenit. Qui dum coram tumulo devotus assisteret, diu perditam reportavit loquelam. In Comitatu Ferrariensi, mulier quædam, Maria nomine, ab annis quatuor toto corpore dissoluta, tremorem capitis continuum est perpessa. Ad locum igitur sepulture sancti Patris veniens, in oratione devota permansit; et subito nervi ejus solidari cœperunt, et caput a tremore solito conquievit. Exurgensque mulier, coram multis stetit immobilis super pedes suos; ac plenariæ sanitati reddita, Deum laudans, ad propria remeavit.

C 60 Ermerina de Vincentia, quinque annorum spatio pedibus resoluta, cum necessitate qualibet se moveret, tremebundis motibus corpus in ante retroque ferebat. Veniens igitur ad sancti Patris tumulum pro oratione procubuit; moxque, cupitam diu, habere promeruit sanitatem. Item Mulier altera, Bilia nomine, tribus annis toto corpore resoluta; tremebundis gressibus, sancti Patris ad arcam, angustiata pervenit. Cumque coram tumulo in oratione diutius perstitisset, invalescente calore, tremor horribilis irruit super eam. Flebant autem viri et mulieres, qui aderant, hæc videntes. Sed cum extra templi ostium deportata, paululum respirasset; recedente calore, tremor pariter abscedebat; et, sanitati pristinae reddita, in sua cum gaudio remeavit.

ANNOTATA D. P.

a Scannelli sive Scamelli, diminutiva a scamno sicut et Scabellum; instrumenta manualia, quorum auxilio sic contracti ægrum corpus subvehunt a terra ac promovent, vel etiam manibus ac genibus reptantes trahunt.

b Brenta in tabulis notatur 2 p. m. ab urbe ad Boream, ubi et vicus Pons-Brentæ dictus: sunt tamen qui omne quod urbem irrigat circumrigatque Brentam appellent.

c Ancha hic sumitur pro osse sacro, cui coxarum seu coxendicum ossa inseruntur.

d Atrophia, cibi sumendi vel retinendi impotentia;

D ecgraphum Antropam habet: Waddingus omnino D syntecticam interpretatur, id est, tabefactam seu consumptam.

e Caput-Gauri et alia plura hic nominanda, nec a tabulis notata loca, Patavinis designanda relinquo.

f Concordia, Mirandulani Principatus oppidum, Padua distans 60 p. m. et amplius.

g Mastellum, Italici proprie dicitur labrum seu pelvis, in quo vinum ex dolio promitur; hic videtur pro lignea scutella sumi, ejusmodi contractis satis commoda, qua corpori alligata et in ea sedentes seipsos promovent, tenendo s'annellos manibus, vel furcillas sub ursoris.

h Sacile, oppidum Marchie Tarvisini ad Licentiam fluvium terminumque Forojulii, 20 circiter p. m. Padua remotum.

i Trivisium vulgo Triviggio, alias Tarvisium, Marchie prædictæ caput, distat Padua 20 p. m. ad Euroboream.

k Waddingus, addit Dysentericam etiam et hæmorrhoidis fuisse, quod forte librario nostro excidit. Est autem Montagnana p. m. 20 a Padua versus Mantnam.

l Plebs-sacci, 9 p. m. versus Orientem ab urbe.

m Waddingo Michelotta: infra autem num. 63, ubi nos Michelottam habemus, ipse Micholettam appellat. **E**

PARS II.

De cæcis illuminatis, et variis morbis curatis.

Vir quidam de Poccili, Sconitus nomine, pedes habens putridos, et nodosa podagræ inflatione tumentes; dorso viri vectus, ad sepulcrum sancti Patris advenit. Facta autem Confessione, cum a Fratre quodam pœnitentiam suscepisset; dimissus ab ipso, ad Sancti tumulum est delatus. Ubi cum devote Sancti suffragia postulasset; mox tanta velocitate sanatus, ad Fratrem cui confessus fuerat est reversus, ut præ subitatione nimia, Frater ipse miratus, huc illicque per claustrum eum faceret ambulare. Frater quidam, Theodoricus nomine, de Ordine nostro, duorum annorum spatio sinistri oculi visione privatus, de Apuliæ finibus, ad sepulcrum sancti Patris Antonii supplex venit. Qui cum aliquamdiu cum Fratribus Paduæ moraretur, coram Sancti tumulo sanitatis gratiam enixius implorabat. Tandem autem optato potius lumine, gaudens et laudans, ad patriam, de qua venerat, remeavit. Mulier quædam Teutonica, nomine *a* Carolina, per annos septem utriusque luminis officio destituta, cum ad sancti Patris tumulum devota venisset, parvo temporis intervallo coram arca in oratione permansit; ac recuperato cœlitus lumine, lætabunda et laudans, remeavit in sua.

62 Puella quædam, Auriema nomine, per annum et dimidium orbata lumina oculorum, recuperandæ sanitatis gratia est deportata ad tumulum Sancti Patris. Quæ cum velum, quo tegebatur arca, cæcis oculis applicasset; per ipsius merita mox apertis palpebris, desideratum diu lumen accepit. Leonardus de *b* Corniclano, trium annorum spatio unius oculi lumine destitutus ex toto; altero vero in tantum cæcutiens, ut non nisi voce notes discerneret ab ignotis; ad reverendi Patris tumulum, gratia recuperandæ salutis, advenit; cumque, oratione fusa, modico coram arca tempore moraretur; utriusque luminis officio restitutus abscessit. Flos de Gemma de Laureto, cum per annos septem sinistri foret oculi officio penitus viduata *c*; ad beati Patris Antonii arcam veniens, concupito dotata lumine, Deo gratias agens, ad sua cum gaudio repedavit.

Mulier

Curatur podagrica,

Frater cocles,

F *a* septennio circa,

et alia sesquianno;

b item cæcutiens septennio,

c et cocles,

- A Mulier quædam, Alexia nomine, cum per annos quinque utriusque luminis usu orbata foret totaliter, ad sepulcrum viri Dei, diu perditum per ipsius merita recepit visum.
- 63 In civitate Paduana mulier quædam, Michaelotta nomine, epileptica peste laborans, ex nimietate morbi oculorum lumen amiserat, et quam sæpe morti contermina apparebat. Quam cum mater ejus ad Sancti tumulum sanitatis gratia deportasset; super arcam ad modicum elevata, mox apertis oculis amissum lumen recepit, et ab illo tempore peste nequaquam epileptica laboravit. Rolandus quidam, cognomento Bolgarus, invalescente capitis ejus ægritudine valde gravi, viginti annorum spatio surdus effectus; coram Sancti Patris tumulo stans devotus, sanitati pristinae restitutus est, et gaudens ad propria remeavit. Leonardus de Venetiis, ab annis quatuor, ex contractione humorum, auribus obturatis, omnino surdus effectus est. Ille cum die quadam ad sepulcrum viri Dei devotione supplicii accessisset, desideratum illico recuperavit auditum. Alius autem, Menicus *d* nomine, duorum annorum spatio surdus existens; ad locum sepulturæ S. Antonii, obtinendæ salutis gratia, suppliciter venit. Ubi cum, misericordiam postulans, extitisset; sanitati plenariæ restitutus, Deum laudans ac lætus accessit.
- 64 Civis quidam Paduanus, Petrus nomine, habebat filiam vocabulo Paduanam; quæ cum quatuor esset annorum, et nullo prorsus pedum officio frueretur, more serpentium reptans, manibus incedebat. Dicebant autem, quod epileptica peste laborans, volutari sæpius et cadere consuevit. Quadam vero die, dum adhuc viveret Pater sanctus, iter faciens per civitatem, obvium habuit patrem ejus; quam deportans in ulnis rogare cepit, ut filiae suæ benedicere dignaretur. Cujus fidem S. Antonius attendens, benedixit eam protinus et dimisit. Pater vero puellæ domum rediens, curriculo sustentatam huc illucque per domum ambulare coegit; quæ in brevi ita convaluit, ut nullo penitus sustentaculo egeat; nec ab illo tempore, quo Sanctus eam signaverat, ullam morbi epileptici deinceps senserit passionem. Puer quidam, nomine Simeon, trium annorum spatio morbi caduci passionibus conquassatus, pronam terræ quam toties faciem collidebat; sicque miserabiliter palpitanus post ruinam, mortuo similis apparebat. Solicita igitur mater ejus pro salute filii, ad sepulcrum Patris sanctissimi duxit eum: factaque eratione domum rediens, nequaquam ultra passionis diætæ symptomata aliqua toleravit.
- 65 In comitatu Paduæ mulier quædam, ad vicinam domum pro quærendo igne profecta; revertens ad propria, filiam parvulam se sequentem, in fossa quadam, aqua lutoque repleta, supino vultu natantem reperit. Accurrens itaque gemebunda mater, submersam filiam de lacu facis abstraxit, extractamque in fossæ margine collocavit. Advolantibus autem ad spectaculum triste non paucis, vir quidam de astantibus pedes ejus elevans in sublime, verso capite in deorsum, haustas aquas emittere satagebat. Sed nec sic quidem vox inerat, neque sensus: quia compressis labiis atque genis, omnis omnium recesserat spes salutis. Tandem igitur facto voto, promisit se mater ipsius iconiam *e* ceream ad S. Antonii tumulum delaturam, si redivivam sibi filiam restituere dignaretur. Quo emissio; mox, cernentibus omnibus qui astabant, puella labia sua movit; et inmisso cujuspian digito ori ejus, aquas illico epotatas emisit; ac per sancti Patris merita calore vitali fota, revixit.
- 66 Simile aliquid contigit in civitate de Comaclo. Erat nempe ibi vir quidam, Dominicus nomine: qui, ut die quadam quidpiam operis ageret, a domo exiens, filium suum parvulum habuit in vestigio insequentem. Cumque modicum a domicilio recessisset, retrospectans neminem sibi adesse videbat. Stupefactus itaque, circumquaque prospiciens, submersum filium in lacu quodam tristis aspexit, accurrensque mox extractum, matri tradidit suffocatum. Quæ confestim voto facto, gemebundis vocibus Patris sanctissimi auxilium invocans corde toto, per ipsius merita redivivum filium gavisa est accepisse.
- 67 In Apulia civitate *f* Monopoli, juxta locum Fratrum, juvenis quidam terram fodiens, ripa *g* de super irruente, letaliter est oppressus. Quem cum puer quidam terra obrui conspexisset, currens et ejulans nuntiavit matri suæ. Porro mater hæc audiens, cepit palmis faciem suam cælere, et capillos laniare, accurrensque eum lacrymis ad locum Fratrum, voce miserabili proclamavit, dicens; Accurrite, Fratres, accurrite: adjuvate me, quia terra operuit filium meum. Quo audito accurrentes Fratres, cum ligonibus et aliis instrumentis coeperunt fodere, ubi terram viderant cecidisse; matre juvenis continue proclamante, Sancte Antoni, redde mihi filium meum. Fodientes igitur invenerunt pedes ejus, præ terræ pondere livescentes; inde vero nates terra contusas. Alii autem percutientes *h* sapis, in *i* capello quod gerebat in capite tria foramina perforaverunt. Cumque puerum de sub terra traxisset, vivus apparuit, sed graviter conquassatus. Interrogantibus autem Fratribus qualiter vivere poterat sub ruina; respondit; B. Antonius manum suam tenuit super guttur meum. Quod audientes, plurimi qui astabant, Deo et S. Antonio grates debitas persolverunt.
- 68 Miles quidam de Salva-terra, Aleardius nomine, cum ab ineunte discretionis tempore foret heretica pravitate delusus, auditis mirabilibus dicti Patris, die quadam cum uxore et familia Paduam veniens constitutus in mensa, cum prandentibus ceteris super miraculis S. Antonii conferabat. Asserentibus autem illis illum fore Sanctum Dei, evacuato, quem manu tenebat, cyatho vitreo, in hæc ferme verba prorupit. Si cyathum istum inconcussum servaverit, quem vos Sanctum asseritis; vera fore cetera fatear quæ de ipso mihi persuadere contenditis: projecitque de solio, in quo consederant ad prandendum, super pavimentum cyathum. Dictum mirabile! Collisum lapidi vitrum restitit; et, videntibus multis in platea prope astantibus, inconcussum permansit. Quo viso miraculo penitentia ductus, ad vitrum impiger Miles ipso prosiluit: illæsumque secum perferens, quæ dicta vel facta fuerant cuncta per ordinem Fratribus enarravit. Facta ergo devote Confessione peccaminum, injunctam sibi penitentiam humili devotione suscepit; et fideliter adhærens Christo, virtutem ejus constantissime prædicabat.
- 69 Quidam Clericus de *k* Anguillaria, Guidoctus nomine, cum die quadam constitutus in Camera Domini Episcopi Paduani, testes super miraculis Patris sanctissimi deponentes clanculo derisisset; nocte sequente per totum corpus dolore cepit validissimo perurgeri: ita quod, absque dubitatione qualibet, mortis sibi judicium crederet imminere. Indignum autem se misericordia reputans, matrem suam humiliter precibus adiit, et ut sanitatis gratiam consequi mereretur in fide sua, votum Sancto faceret obsecravit. Quo facto, ante diem convaluit lucescentem; et qui veritatis testes irriserat infidelis, testis et ipse publicus veritatis effectus, Christi gloriam prædicavit.
- 70 Forto die quadam viri simul et mulieres, numero

D

EX MSS.

et epileptica,

Surdus unus,

alter,

d
ac tertius,

B

Epileptica et
gressu desti-
tuta, curatur
a vivente;alius ad tu-
mulum defun-
cti

C

suscitantur
puella sub-
mersa

c

et puer.

f
*g*Servatur
ruente ab al-
to terra op-
pressus,

E

h *i*Incredulus
in oculiseorum experi-
mentum sumit
in vitro ad
terram utriso:

P

k
item Clericusdolore corpo-
ris totius pu-
nitur

A mero ferme viginti sex, ut Venetias tenderent navem unam apud S. Hilarium conscenderunt. Cumque hora Completorii ad lacunam juxta S. Georgium de Alega *l* pervenissent; orta tempestate gravissima ad locum prædictum refugere conabantur. Prævalente autem turbine conquassati, ad incognita sibi prorsus loca delati sunt: nam caligo quædam, cum vento simul et pluvia, ita spissa desuper incumbat, ut vix se invicem videntes, de salute penitus desperarent. Facta denique Confessione peccaminum, et a Sacerdote qui intererat absolutione suscepta, cum clamoribus ac lacrymis ululantes, Deo et B. Antonio se suppliciter devoverunt. Statim autem facto voto, circa navem procelia quievit; incumbentibus tamen tenebris, ubi forent, vel quo tenderent, nemo præsentium recognovit. Et ecce de navi ipsa lux egressa resplenduit, quæ navigantes et collacrymantes præ lætitiâ precedebat; et eosdem ad locum S. Marci parvuli, juxta Venetias, salvos duxit. Quo cum Patris sanctissimi meritis, de manu mortis eruti, pervenissent; mox præambulam ab eorum oculis lumen disparuit, et in tuto positus ducatum ultra subtraxit.

B 71 Mulier quædam de Monte-Silice *m*, iter faciens versus Paduam cum viro suo, comitantibus aliis, præconceptam mentis suæ lætitiâ verbis et risibus ostendebat: maritus enim ejus nuper ante promiserat, quod ad S. Jacobi visitanda secum limina ipsam duceret, ut petebat. Volens igitur vir prædictus jucunditatem ejus et risum pariter temperare, mulieri dixit: Quid tot verbis et risibus læta diluis, ac spe vana decepta gestu solveris importuno? Scias me omnino mutasse propositum, et nequaquam quo tu properas profecturum. Cumque maritus verbis eam hujusmodi exasperans perstitisset, post longa tandem silentia mutato vultu, mulier intulit objurganti; nisi promissum mihi peregrinationis munus opere compensaris, noveris me in nomine Jesu Christi ac B. Antonii aquis istis quæ præterfluunt submergendam. At ille nequaquam fidem adhibens verbis ejus, quin potius obfirmata facie stultam vocans, promissum solvere constantius denegabat. Sublata ergo fiducia ac spe omni frustrata, infelix mulier manus in se convertit; et B. Antonii nomine invocato, se præcipitem aquis dedit. Videntes autem mulieres quæ aderant mediis fluctibus volutantem, stupefactæ nimis cursu rapido advolabant; et femine pudoris oblitæ, madefactis natibus ac totis vestibus, aquis extraliant obvolutam. Quam, cum educta foret, in littore collocantes; mirum certe quod narro! mulieribus ceteris contorquentibus vestes suas, et aquarum copiam educentibus; ipsa quidem nec filo subtegminis humefacto, super fluminis ripam inventa est. Quod quidem factum etsi fatuitati potius adscribimus quam virtuti; Patris tamen sanctissimi hæc apud Deum merita potuisse credimus obtinere, ut quem vere semper simplicitatis amicum extitisse cognovimus, simplicitatem femine, licet stultam, mediis fluctibus conservaret illæsam.

C 72 Soror quædam servitialis, de Ordine pauperum Dominarum, Oliva nomine, cum adhuc Patris sanctissimi corpus existeret insepultum, accessit supplex et densculans manus ejus; inter cetera [autem] quæ rogavit, indulgeri sibi meritis ejus petiit, ut pœnam omnem quam peccatis exigentibus meruisset, in præsentem sibi Deus infligeret, nec puniendum quidpiam in posterum reservaret. Oratione vero facta monasterium mulier subiit, moxque per omne corpus dolore validissimo cruciata, præ immensitate doloris se ipsam ferre non valuit, sed Sorores ceteras stridoribus admodum perturbavit. Quæ [recepta] paululum valetudine circa noctem, die sequenti cum

Sororibus ceteris simul ipsa refectorium clanculo subintravit; et ad mensam cum aliis constituta, iteratis cœpit subite doloribus perurgeri, ita quod nequaquam cibum sumeret, sed parturientis more huc illucque super mensam se volveret et clamaret. Jubente igitur Abbatissa ad infirmariam delata est; et quæ sibi votis omnibus in præsentem pœnam infligi poposcerat, multiplicatis precibus ab eodem remedia flagitabat. Tandem autem reminiscens mulier quamdam apud se tunicæ Sancti particulam habere reconditam; mox allatam sibi super corpus ducens applicuit, ac confestim dolor omnis abcessit.

D 73 Mulier quædam de Trimegone, Tumita *n* nomine, cum auditis mirabilibus sancti Patris, ad sepulcrum ejus summo desiderio æstuasset, nec veniendi facultatem haberet; eo videlicet, quod ad effugendam importunitatem passerum, a panico quod habebat ad messem, custos extiterat constituta; die quadam veniens ad clausuram, qua prædictum panicum cingebatur, S. Antonio votum vovit, quod si illud a passeribus custodiret intactum, ejus sepulcri locum novem vicibus visitaret. Facto autem voto, confestim uno agmine magna dictarum avium multitudo a clausura discessit; nec super salices panicum ambientes ullus, quem cerneret, passer remansit.

E 74 Cum Puer quidem de civitate Paduana, Henricus nomine, cum inflato collo tolerasset maximam per dies quindecim passionem; mater ipsius sollicita vovit Sancto caput cum collo cereum ad ejus se tumulum delaturam. Cumque die quadam filium suum ad sepulcrum Patris sanctissimi deduxisset; reversus ad propria dictus puer sanitatem colli continuo est adeptus. Dissimulante vero matre votum reddere quod promisit, collum pueri cœpit iterato inflari, ac dolore pristino perurgeri. At illa, reatus sui conscia, merito doluit; et promissum caput cum collo cereum ad sepulcrum Sancti transmisit. Quo facto tumefactum collum, subito recedente dolore, resedit; et diebus paucis interpositis, sanitati plenaria est restitutus. Miles quidam de Campo rotundo, Bartholomæus nomine, filiam suam habebat infirmitate lapidis aggravatam, ita quod quibusdam anni temporibus velut canis, angustiae atrocitate, latraret. Cujus mater compassione, et dolore nimio sauciata, suppliciter ac devote B. Antonio votum vovit, deprecans, ut cupitam filiae sanitatem reddere dignaretur. Quo emissio, lapillum quemdam continuo per inferiora puella projecit, ac deinceps ægritudinis prælibatæ nullam pertulit passionem.

F 75 Hæc igitur supradicta, et pleraque alia Virtutum signa, Dominus majestatis per servum suum Antonium operari dignatus est, quæ non sunt scripta in libro hoc: de multis tamen hæc pauca decerpente conscripsi, ut et laudi ejus adjicere cupientibus occasionem gloriæ ministrarem, ac brevitate styli legendi studium provocarem. Si enim per singula scriberentur signa ejus; timeo ne, sicut multitudo fastidium, ita etiam et magnitudo operum dissueta, infirmorum mentibus dubietatis scrupulum generaret.

ANNOTATA D. P.

a Ita Waddingus, quod magis placet, quam egraphi nostri Carolina: non item, quod mox sequitur, Aurienna, pro Auriema.

b Idem de Comiliano, neutrum apparet in tabulis.

c Waddingus, Marem facit: Lauretanum enim fuisse scribit: est tamen feminis usitatius nomen Floris, quam viris.

EX MSS.

l
Liberantur in
mari Veneto
periclitantes
20

m

B
Negata ad S.
Jacobum peregrinatione irritata mulier,

segue in S.
Antonii nomine præcipitans,

C
servatur ab aqua, et sicca inde educitur.

Morbum quemvis præ purgatorio optans,

et voti compos factu

applicita Sancti tunica sanatar.

n
Panicum ei commendatum servatur ab avibus.

Voto a matre neglecto redit morbus filio:

sanatur gravis dolor calculli.

Cetera miracula prætermittuntur.

- A d Menicus, *diminutum uomen a nomine Domini-*
cus, *Italis Domenico.*
e Iconia, *id est, icuncula.*
f Monopolis, *ad mare sita civitas, 20 p. m. ultra*
Barium.
g Ripa, *Italis etiam pro rupe dicitur.*
h Sappa et Sapa, *dicitur ligo, unde Francis Sap-*
per, *est fodere.*
i Capellus *Italis et Francis dicitur, galerus, a ca-*
pitate *tegendero.*
k Angillaria, *Patavini agri oppidum aut vicus,*
nequum a me repertus in tabulis.
l *Alias S. Georgii in Alga, Veneticarum insula-*
rum una, ubi Canoniarum Regularium inde nominata
Congregatio, nunc extincta, originem habuit; et unde
ad Patriarchatum Venetum auspicandum assumptus
B. Laurentius Justinianus, 8 Januarii illustratus.
Quantum inde distet S. Hilarii locus, in tabulis pr-
termissus, quarant alii, uti et situm S. Marci par-
vuli.
m Mons silicis, *Padua distat 8 p. m. in me-*
ridiem.
n *Waddingus nomen dissimulavit, fortasse suspica-*
tus male scriptum; puto Juncta legendum. Trimegone
in tabulis non notatur.

COROLLARIUM

De Canonizatione Bullis Pontificiis declarata.

Tat tantisque et multo pluribus aliis miraculis de-
clarata divinitus sanctitus Antonii, cito ab Apostolica
Sede obtinuit, quam ab ea poterat obtinere certitudinem
inter mortales summam. Prius enim quam primus a
morte annus effluerat, celebrata Canonizatio fuit, ut
dictum in Vita num. 33 in die Pentecostes 30 Moji;
et mox sequenti mense expedita fuit Bulla; cujus, in-
quit Waddingus num. 14, vidi exempla plura, in solo
subscriptionis die discrepantia. Cum enim multa
transmitti oporteret, nec uno scribebantur aut da-
bantur die, diversi temporis praeferunt notas. Unum
habetur in Regesto Vaticano num. 12, sub Kal.
Julii; et totius rei seriem descriptionemve origina-
lem, inter vetera tabularia Anagninae repertam, ser-
vari Romae in Vaticano ex mandato S. D. Gregorii,
sibi retulisse Reverendiss. D. Calligarium Brittono-
riensium Episcopum, scribit Rodolphus; quam
ego tamen, inquit idem Waddingus, non potui de-
tegere. Opturus sane ut detegatur. Interim uam de-
textit Saviolus pag. 52, postridie, id est, secunda
Pentecostes datam, et Paduanis directam hoc tenore:

BULLA CANONIZATIONIS.

Gregorius Episcopus, Servus servorum Dei, Ve-
nerabilibus Fratribus, Archiepiscopis, Episcopis, et
dilectis filiis, Potestati et Populo Paduano, salutem
et Apostolicam benedictionem. Litteras, quas per
dilectos filios G. Priorem S. Mariae de Monte-Cru-
cis, Archidiaconum et Canonicum, Fr. Gerardum,
et Fr. Spinabellum; ac nobiles viros Schinellam et
Robertum Comitum, Paschalem et Carolum Padua-
nos, nuntios vestros, vestra nobis devotio destina-
vit, paterna benignitate recepimus; et tam ipsarum
seriem, quam ea quae nobis ex parte vestra iidem
prudenter exponere curaverunt, intelleximus dili-
genter. Ceterum, cum tam per easdem litteras,
quam per ipsos nuntios nobis duxeritis humiliter
supplicandum; ut, cum Dominus tantam sanctae
memoriae Beato Antonio contulerit gloriam, ut (ad
dandam scientiam primae stolae immortalitatis illius,
et certum indicium de secunda) sepulcrum ejus tot
et tantis det coruscare miraculis, quod ejus inter

alios Sanctos non invocari suffragia est indignum; D
ipsum Sanctorum Catalogo adscribere curaremus. EX MSS.

78 Nos, etsi Romana Ecclesia, in tam sancto
negotio, non sic subito, sed cum gravitate et ma-
turity plurima, consueverit procedere hactenus;
tamen sinceræ fidei vestrae zelum et devotionem,
quam ad Nos et eandem Ecclesiam habere nosci-
mini, attendentes; ad confundendam hæreticam
pravitatem, et fidem catholicam roborandam; ipsum
Catalogo Sanctorum, ex Fratrum nostrorum con-
silio, et omnium Prælatorum apud Sedem Aposto-
licam existentium, duximus adscribendum. Volen-
tes igitur ut civitas Paduana, quasi lucerna super
candelabrum posita, lumen præbeat aliis per exem-
plum; Universitatem vestram rogamus, monemus
attentius, et hortamur, ac in remissionem vobis in-
jungimus peccatorum; quatenus in timore divini
nominis, et amore ac devotione Apostolicæ Sedis,
immutabiliter persistatis. Nos enim, cum vos ge-
ramus in visceribus Jesu Christi, ad honorem et
profectum vestrum libenter, quantum cum Deo po-
terimus, intendemus. Datum Spoleti, kal. Junii,
Pontificatus nostri anno sexto.

79 *Prolitiorum aliam, magisque universalem, et bi-*
duo post datam, sic recitat Waddingus:

ALIA BULLA.

Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Vene-
rabilibus Fratribus, Archiepiscopis et Episcopis;
dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, et aliis Ecclesia-
rum Prælatibus, præsentem paginam inspecturis, sa-
lutem et Apostolicam benedictionem.

Cum dicat dominus per Prophetam, Dabo vos
cunctis populis in laudem et gloriam et honorem;
et per se polliceatur, quod Justus sicut sol in con-
spectu Dei fulgebunt; pium et justum est, ut, quos
Deus merito sanctitatis coronat et honorat in cœ-
lis, nos venerationis officio laudemus et glorificemus
in terris: cum ipse potius laudetur et glorificetur in
illis, qui est laudabilis et gloriosus in secula et in
Sanctis. Ut enim suæ virtutis potentiam mirabiliter
manifestet, et nostræ salutis causam misericordi-
ter operetur; fideles suos, quos semper coronat in
cælo, frequenter etiam honorat in seculo; ad eorum
memorias signa faciens et prodigia, per quæ pravi-
tas confundatur hæretica, et fides Catholica confir-
metur; fideles, mentis torpore discusso, ad boni
operis excitentur instantiam hæretici, depulsa in
qua jacent cæcitatibus caligine, ab invia reducantur
ad viam; et Judæi atque Pagani, vero lumine cog-
nito, recurrant ad Christum, lucem, viam, verita-
tem, et vitam.

80 Unde Nos, carissimi, etsi non quantas debe-
mus, quantas possumus gratias agimus gratiarum
omnium Largitori; quod diebus nostris, ad confir-
mationem Catholice fidei, et ad confusionem hære-
ticæ pravitatis, evidenter innovat signa, et mirabilia
potenter immutat; faciens illos coruscare miraculis,
qui fidem Catholicam, tam corde quam ore, nec non
et opere, roborarunt. De quorum numero sanctæ
memoriæ B. Antonius, de Ordine Fratrum Mino-
rum, qui olim degens in seculo magnis pollebat me-
ritis, nunc vivens in cælo multis coruscet miraculis,
ut ejus sanctitas certis indicibus comprobetur. Cum
enim dudum venerabilis Frater noster Episcopus,
et dilecti Filii Potestas et Coromune Paduanorum,
nobis per nuntios suos et litteras humiliter suppli-
cassent; ut, cum Dominus eidem Sancto tantam
contulerit gloriam, ut ad dandam scientiam primæ
stolae immortalitatis ipsius, et experimentum evi-
dens de secunda, sepulcrum ejus tot ac tantis daret
coruscare miraculis, quod ejus inter alios Sanctos
non

ad quorum
preces cano-
nizatio fue-
rat maturata

signatur 1
Junii:

prolixior
aba,
E

ad omnes
fideles,

Soph. 3, 8

Mat. 13, 43

exponit
quod Deus
Sanctos suos
velit et in
terris hono-
rari,
I'

Idque de-
clare per
miracula;

in quibus
excellere
Antonium,

Canonizatione
celebrata 30
Maji,

mense Junio
expediuntur
Bullæ:

quarum bre-
vior una.

Patavinis
directa,

A non invocari suffragia, est indignum; de ipsius miraculis testes recipi mandavimus.

EX MSS.

81 Nos, attendentes, quod, licet ad hoc ut aliquis Sanctus sit apud Deum in Ecclesia triumphante, sola sufficiat finalis perseverantia, juxta illud, Esto fidelis usque ad mortem et dabo tibi coronam vitæ; ad hoc tamen ut Sanctus habeatur apud homines in Ecclesia militante, duo sunt necessaria, virtus morum et veritas signorum, merita videlicet et miracula; ut hæc et illa sibi ad invicem contestentur, cum nec merita sine miraculis, nec miracula sine meritis plene sufficiant, ad perhibendum inter homines testimonium sanctitati; sed cum merita sana præcedunt, et clara succedunt miracula, certum præbent indicium sanctitatis; ut nos ad ipsius venerationem inducant, quem Deus ex meritis præcedentibus et signis subsequentibus exhibet venerandum: quæ duo ex verbis Evangelistæ plenius colliguntur; Illi autem perfecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis: eidem Episcopo, et dilectis Filiis Fr. Jordano S. Benedictini, et L. S. Augustini, Prioribus Ordinis Fratrum Prædicatorum Paduanorum, receptionem testium de miraculis ejusdem Sancti, duximus committendam.

comperiens Pontifex,

Mat. 16, 20

* Joanni

B

ex informationibus ad se missis,

declarat quod ad preces Patrum

82 Nuper autem, tam per relationem prædictorum Episcopi et Priorum, quam per depositiones testium super hoc receptorum, de ipsius virtutibus et miraculorum insigni certiores effecti, et experti aliquando per nos ipsos sanctitatem vitæ et admirabilem conversationem ipsius, utpote qui apud nos fuit aliquando laudabiliter conversatus; eidem Episcopo, Potestate ac Commune prædictis, per solennes nuntios suos et litteras nobis cum instantia demum supplicantibus, quod eundem Fratrem Sanctorum Catalogo adscribere dignemur; ut auctoritate (sicut convenit) Apostolica Patavinorum dignus honor illi exhiberetur in terris, qui (sicut claris signis et evidentibus argumentis apparet) honoratur in cælis; ipsum, qui corporaliter dissolutus cum Christo esse meruit in cælestibus, ne illius honori debito et gloriæ detrudere quodammodo videremur, si gloriæ a Domino permitteremus ulterius humana devotione privari; de Fratrum nostrorum consilio et Prælatorum omnium tunc apud Sedem Apostolicam existentium, Catalogo Sanctorum duximus adscribendum.

C

83 Cum igitur, secundum Evangelicam veritatem, nemo recendat lucernam et ponat eam sub modio, sed super candelabrum, ut omnes qui in domo sunt lumen videant; et prædicti Sancti lucerna hactenus sic arserit in hoc mundo, quod per Dei gratiam, jam non sub modio, sed super candelabrum meruerit collocari; universitatem vestram rogamus, monemus attentius et hortamur, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus devotione fidelium ad venerationem ipsius salubriter excitantes, festivitatem ipsius Idibus Junii annis singulis celebretis, et faciatis solenniter celebrari: ut ejusdem precibus Dominus exoratus, gratiam in præsentem et gloriam nobis tribuat in futuro. Nos autem cupientes sepulcrum tanti Confessoris, qui miraculorum fulgoribus illustrat Ecclesiam generalem, congruis honoribus frequentari; omnibus vere pœnitentibus et confessis, illud in festivitate ipsius, usque ad octavam diem, annis singulis eum reverentia debita visitantibus; de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli auctoritate censui, annum unum de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Spoleti III Nonas Junii, Pontificatus nostri anno sexto.

Mat. 5, 16 ipsum Canonizavit

et festum celebraturis largitur indulgentiam.

3 Junii

LEGENDA ALIA

SEU LIBER MIRACULORUM.

Chronicis Ordinis olim insertus,

et ex MSS. erutus a R. P. Luca Waddingo.

CAPUT I.

Miraculis confusi et conversi hæretici.

GLoriosissimus Pater, S. Antonius de Padua, unus de electis Sociis S. Francisci: quem idem sanctus Pater, propter vitam et prædicationis famam, suum Episcopum a appellabat; eum Romæ in Concilio, de mandato summi Pontificis, peregrinis innumeralibus, qui illuc propter Indulgentias et Concilium convenerant, prædicaret (erant enim ibi Græci, Latini, Fræncigenæ, Theutonici, Sclavi, et Anglici, et uliarum linguarum diversarum) sic Spiritus sanctus linguam, ut quendam sanctorum Apostolorum, mirificavit; quod omnes, qui audiebant, non sine omnium admiratione ipsum clare intelligebant: et unusquisque audiebat linguam suam, in qua natus erat. Et tunc tam ardua et melliflua eructavit, quod omnes reddiderit stupore et admiratione suspensos: propter quod Papa ipsum, Arcam testamenti vocavit.

Prædicans ab omni natione intelligitur a

E

2 Cum S. Antonius Arimini prædicaret, ubi hæreticorum magna copia morabatur; contra eorum errores disputans, cupiebat eos ad lumen reducere veritatis. Ipsi vero, facti lapides per obstinationem, illius sanctis eloquiis non solum non acquiescere, sed ipsa audire totaliter contempserunt. Sanctus vero Antonius, Deo inspirante, accessit quadam die ad os fluminis b, juxta mare, constans in ripa quæ mari appropinquabat et flumini; incepitque modo prædicationis pisces ex parte Domini advocare, dicens: Audite verbum domini, pisces maris et fluminis, ex quo illud audire contemnunt hæretici infideles. Ecce statim accedit ante S. Antonium tanta magnorum et parvorum piscium multitudo, quod nunquam tanta simul in illis partibus visa fuit: et omnes tenebant capita aliquantulum extra aquam. Vidisses ibi pisces magnos adherere minoribus, et minores sub alis magnorum pacifice pertransire et etiam permanere. Vidisses ibi diversorum species, et quoslibet ad sibi similes currere, et quasi quendam campum pictum, varietate colorum et figurarum mirabiliter decoratum, ante Sancti faciem ordinari. Vidisses ibi turmas piscium, magnorum et grandium, quasi castrorum acies ordinatas, loca ad prædicationem percipere. Vidisses ibi pisces mediocres, loca mediocria capere; et, quasi doctes a Deo, absque truculentia in suis locis consistere. Vidisses ibi piscium parvulorum multitudinem copiosam, tamquam peregrinos ad Indulgentiam propinquare, et ad sanctum Patrem, tamquam ad tutorem, propinquiores accedere. Ita quod in ista prædicatione, cœlitus ordinata, primo pisces minores, secundo mediocres, tertio ubi erat aqua profundior, pisces maximi, S. Antonio assistebant.

Arimini nolentibus audire hæreticis,

b

pisces ad concionem evocat;

F

iisque magno numero et multo ordine dispositi,

3 Illis vero taliter ordinatis, incepit S. Antonius solenniter prædicare, dicens: Fratres mei, Pisces, multum tenemini pro vestro modulo referre gratias Creatori, qui in vestrum habitaculum dedit vobis tam nobile elementum, ita ut aquas dulces et salvas, prout expedit, habeatis. Refugia insuper multiplicia contulit, ut evitetis incommoda tempestatis. Exhibuit

verba facit ad laudem Creatoris:

A buit insuper elementum vobis diaphanum et limpium, ut vias per quas incedatis, et escas plenius videatis. Ut etiam vivere possitis, idem Creator vobis escas necessarias administrat. Vos in creatione mundi, pro benedictione, a Deo multiplicationis præceptum habuistis. Vos in diluvio, ceteris animalibus extra arcam pereuntibus, absque læsione fuistis reservati. Vos alis ornati et virtute roborati, undique discurritis, prout libet. Vobis datum fuit ex imperio Jonam Prophetam Domini reservare, et illum post tertium diem reponere in terram. Vos censum Domino Jesu Christo, cum tamquam pauper non haberet unde staterem solveret, obtulistis. Vos, ante resurrectionem et post, fuistis in cibum æterni Regis. Propter quæ omnia multum tenemini laudare et benedicere Deum, a quo tot bona singularia præ ceteris animalibus recepistis.

4 Ad hæc verba et similia hortamenta, aliqui pisces voces emittebant, aliqui aperiebant ora, et omnes capita inclinabant; signis quibus poterant, Altissimum collaudantes. Ad hanc reverentiam piscium exhilaratus in Spiritu sancto Antonius, et voce altissima clamans, dicebat: Benedictus Deus æternus: quia magis honorant pisces aquatici Deum, quam homines hæretici: et melius audiunt bestię irrationabiles, quam homines in fide infideles. Quanto autem Antonius plus prædicabat, tanto piscium multitudo crescebat; et nulli locis suis quæ ceperant recedebant. Ad quod miraculum accurrens populus civitatis, accedentes etiam dicti hæretici, et videntes tam insolitum miraculum et merito admirandum; compuncti corde, omnes ad pedes S. Antonii, ut prædicationem illis faceret, consederunt. Tunc S. Antonius os suum aperiens, tam mirabiliter de fide Catholica prædicavit, quod omnes hæreticos ibi existentes convertit, et fideles roboratos in fide cum gaudio et benedictione remisit. Pisces etiam licentiam a S. Antonio, quasi gaudentes; [petentes], cum vultibus et capitibus Sancto applaudentes, ad maris partes varias abierunt. Sanctus [autem] ibidem per dies plurimos prædicando, hæreticos convertendo, maximum fructum fecit.

5 In partibus Tholosanis, cum Vir sanctus adversus quemdam hæreticum perfidissimum *c* de salutifero Eucharistiæ Sacramento fortissime disputaret, ac ipsum convictum pene ad fidem convertisset; post multa hæreticus adjecit; Dimittamus, inquit, verba, veniamus ad facta; Si tu, Antoni, per miracula poteris ostendere in conspectu omnium, quod ibi sit corpus Christi, aljurata omni hæresi, jugo fidei me submittam. Cumque Sanctus hoc se facturum confidentissime respondisset; ille subjunxit. Ego animal unum recludam per triduum, et famis inedia cruciabo; et post triduum educam illud in conspectu omnium qui aderunt, et ostendam illi paratas escas; et tu stabis cum illo, quod asseris corpus Christi. Si tantum famescens animal, relicto pabulo, festinaverit ad Deum illum, quem ab omni creatura asseris adorandum, Ecclesiasticæ fidei vere credam. Cui Sanctus vir assensum præbuit sine mora; et die præmissa fit concursus populi, et in platea latissima congregatur. Adest ille hæreticus, suorum complicitum nequissima caterva stipatus, educens mulum, quem famis inedia cruciaverat, cum esca congruente. Celebrat ibidem in quadam capella S. Antonius: et post Missam in conspectu populi affert sanctissimum Christi corpus: et imperato silentio dixit ad mulum; In virtute ac nomine Creatoris tui, quem in manibus, licet indignus, veraciter teneo; tibi dico, animal, et præcipio, ut confestim humiliter veniens, debitam reverentiam facias: quatenus ex hac noscat hæretica pravitas, quod omnis creatura suo subicitur Creatori, quem

Junii T. III

Sacerdotalis dignitas tractat jugiter in altari. Interim vero mulo famelico cibus offertur. Mirabile certe! Nam animal tam fame cruciatum, in conspectu Christi, post verba S. Antonii, cibum parvipendens, statim capite usque ad poplites inclinato, coram Sacramento vivifico genuflexit. Fit gaudium Catholicis, hæreticis non immerito confusis: et ille dictus hæreticus, juxta promissum, abjurata tamen omni hæresi, factus fidelis, mandatis Ecclesiæ obdivit.

6 Contigit semel in partibus Italiæ, quod fuerit ab hæreticis invitatus. Quorum invitationem Sanctus accepit, ut eos posset a suis erroribus revocare, exemplo Christi, qui ex hoc cum publicanis et peccatoribus manducabat. Et quoniam præsumit sæva, conscientia perturbata; hæretici, quos frequenter in sermonibus confundebat, maligna cogitantes, cibum venenosum et mortiferum coram B. Antonio posuerunt: quod sancto Spiritu fuit illico revelatum. Et cum eos super concepta malitia piis et pacificis exhortationibus increparet; ipsi hæretici mentientes, et patrem mendacii diabolum imitantes, dixerunt se non ob aliud hoc fecisse, nisi ut possent experiri illius verbi Evangelici veritatem, quæ dicitur; Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Sudent ergo, cibum sumat appositum; promittentes, quod si sibi nil nocerit, fidei Evangelii adhærebunt perpetuo; et si formidet cibum sumere, falsitatem judicabunt in verbis Evangelicis contineri. At S. Antonius intrepidus, super cibum signum Crucis edidit: escamque manibus sumens, dixit eis: Hoc faciam, non ut Dei tentator, sed ut salutis vestræ et nostræ fidei Evangelicæ constans et intrepidus æmulator. Cibo ergo sumpto sanus apparuit, nec sensit in corpore aliquid nocimenti: quod videntes hæretici, ad fidem Catholicam sunt conversi.

ANNOTATA D. P.

a *Quamvis S. Franciscus obiit an. 1226. et S. Antonius eo anno primum absolvit sua Theologica studia; potuit tamen hic, per intervalla concionando, eam apud Sanctum estimationem collegisse citius, et Arelate etiam in Capitulo fuisse ab eodem apparente probatus.*

b *Scilicet Marisicæ fl. ubi etiamnum ad rei memoriam extractum succellum ipse vidi an. 1660 26 Novembr. sed mare, quod eo usque tunc affluebat, ut dicitur, nunc ad unum alterumve milliare distat, manente nihilominus navigationis pristinae commoditate, propter amplitudinem fluminis. Addit Cardoso, ex fide dignorum relatione haberi, neminem istuc piscatum nunc prodire in festo S. Antonii, quin experientia docuerit tunc frustra laborari ibi piscando.*

c *Simile miraculum dicitur Forolivii factum: nam Antonius Suarez Atcobaciensis Monachus, in suo Itinerario lib. 7 cap. 5 apud Cardoso, testatur in loco, ubi factum creditur, ipsum se pictum vidisse, cum hac epigraphe: D. Antonio olim hic prædicante Eucharistiæ Sacramentum, non pauci ad Christi fidem deducti. Cornegius illum tentatorem hæreticum Guialdum nominat.*

CAPUT II.

Sancti miracula cum esset Custos Lemovicensis.

Cum S. Antonius erat Custos a Lemovicensis, in septimana sancta, in nocte Cœnæ, Lemovicis in ecclesia S. Petri de quadrivio, hora matutinali, seminabat ibidem congregatis populis verba vitæ, Fratres autem Miores in Conventu, illa eadem

D
EX MS.
dimisso cibo
ipsam ado-
rantem.

Ad venenatum
cibum provo-
catus,

Mar. 16, 18
E

cum sine noxa
sumit.

illi more suo
plaudunt;

B

sequente plu-
rium hære-
ticorum con-
versione.

c
Christi in
Eucharistia
presentiam

C

probat per
mulum fa-
melicum,

a
Lemovicis,
simul in con-
cione apud
populum,

A hora noctis media, matutinalis Officii laudes domino decantabant: Custos autem S. Antonius erat pro una Lectione legenda in matutinali Officio ordinatus. Dom ergo Fratres in Officio processissent usque ad Lectionem, quam S. Antonius erat lecturus; subito ipse in medio Chori apparuit, et Lectionem solenniter decantavit. Attoniti autem sunt non immerito Fratres, qui aderant; quia omnes, eum tunc esse in villa pro prædicatione, sciebant. Una etenim hora Dei virtus fecit eum esse cum Fratribus in choro, ubi Lectionem decantavit, qua lecta disparuit; et in ecclesia S. Petri cum populo, quibus vitæ semina seminavit: sed præsens in ecclesia, tandiu tacuit coram populo, quoad Lectionem continuavit in choro.

B Simile sibi contigisse in Monte-pessulano, legitur in quadam ejus Sancti *b* *Legenda*, hoc modo: Tempore quo S. Antonius legebat, contigit eum prædicare semel in quodam festo solenni, ubi Clerus et populus aderat universus. Inchoato vero sermone, occurrit ejus memoriæ injunctum sibi quoddam officium, ex oblivione alteri minime commississe. Nempe mos erat ibidem, in præcipuis festivitibus, duos Fratres insignes in Missa Conventus decantare; tuncque Dei famulo hoc officium incumbere. Quo nimium ex hoc dolente, seque quasi dormire vellet super pulpitem inclinante, caput quoque caputio confestim operiente, vir Dei eadem hora visus est in ecclesia Fratrum cantare Alleluia, per longam horam corpore in pulpito coram tanta multitudine persistente. Nulli ergo dubium, quod sicut Deus omnipotens, Doctorem sacrum, videlicet S. Ambrosium *c*, exequis B. Martini transferre voluit; et B. Patrem Franciscum Arelate ad Capitulum provinciale devexit, dum hic Sanctus de Crucis titulo prædicaret; sic venerabili huic viro mirifice contulit; demonstrans, quos eisdem Sanctis in meritis quodammodo sit æqualis. Officioque præmisso diligenter completo, in se illico rediens, prædicationem quam coeperat fuit egregie prosecutus.

C 9 In Lemovicinio Custos existens, quidam Novitius, nomine Petrus, de egressu Ordinis graviter tentabatur. Tunc vir Dei, divina revelatione instructus, de grege sibi credito sollicitam curam gerens, visceribus compatiens oviculis oberranti; divino inflammatus Spiritu, in os dicti Novitii insufflavit, apertis sua manu faucibus, dicens: Accipe Spiritum. Mirabile certe! Statim ut juvenis Sancti Patris spiritum in se sensit, in terram subito corruens, spiritum exhalavit. Sed cum S. Antonius, astantibus Fratribus qui accurrerant, eum de terra manu propria elevaret; statim resumpto spiritu, se ad cœtus angelicos raptum fuisse asseroit, et mira Dei secreta ibi vidisse narravit. Sanctus autem, volens, non sibi, sed Dei potentie dictum miraculum attribuire; dixit dicto Novitio, ut de his quæ revelata fuerant, plura dicere non curaret. Ex tunc ab illo Fratre omnis tentatio recessit: immo, ut idem referebat, ex quo ex tunc vixit in Ordine, absque alienjus tentationis jaculo perduravit: et virtute ex alto indutus, in sancta conversatione proficiens, factus est aliis in exemplum.

D 10 Eodem tempore; cum Pater beatus Deo duce ad Abbatiam de Solenniaco *d*, Lemovicensis diœcesis, declinaret; quidam Monachus ejusdem monasterii, de carnis lubrico tentationem fuerat passus diutinam: contra ejus vexationem et improbum impulsu, quamvis jejuniis, vigiliis et orationibus corpus attereret, refrigerium non habebat. Deus nempe ejus curam et remedium B. Antonio reservabat. Cum ergo dictus Monachus sanctitatem B. Antonii perpendisset; accedens ad eum, et ei in

Confessione omnia peccata sua et dictam tentationem **D** detegens fidenter, ejus suffragium suppliciter et humiliter postulavit. At vir sanctus et pius, Monachum in partem trahens, et tunicam de dorso proprio exuens, ipsam periclitanti homini tradidit induendam. Qua induta, velut vi quadam infessa in tunica, et a corde et corpore castissimo derivata, tanto poritatis ac munditiæ pondere æstus ille libidinis est repressus, ut ex tunc motus carnis dictum Monachum minime infestarent, sicut ille postmodum pluribus et pluries est testatus.

E 11 In eadem patria erat quædam mulier, Fratribus multum devota; quæ pro eis aliquando emebat necessaria; et habebat virum Zelotypum, et insuper indevotum. Cumque quodam sero pro Fratrum necessitatibus diu stetisset, ita quod nocte veniret ad domum, maritus impropere dixit: Modo venis ab amatoribus tuis. Verum est, inquit, de Fratribus Minoribus, quos propter Deum diligo, et occasione istorum steti tantum. At ille, plenus ira, cepit illam per capillos; et in tantum traxit huc atque illuc, quod totam illam capillaturam et capillos evulsit. Quod ipsa videns, crines colligi fecit; et fide illuminata, capillos super auriculare posuit; eosque ibi disponens, caput super eos inclinavit: mane autem facto misit ad S. Antonium ut ad eam cito veniret, quia non erat sibi bene. Credens autem vir sanctus quod vellet confiteri, ad eam accedere festinavit. Et illa: Frater Antoni, ecce quantum passa sum pro Fratribus vestris. Et enarrato quod factum fuerat, in spiritu subjonxit; Si, inquit, vultis Deum pro me orare, scio quod capillos Deus ut prius restituet mihi. Et Sanctus; Vade mulier, fecisti me ad hoc venire? Et recedens, fecit vocari Fratres, et enarravit eis quod mulieri contigerat, et quod etiam suppliciter postulabat: et ait: Oremus, Fratres; et respiciet Deus (ut spero) fidem suam. Et statim, Sancto orante, capilli ordinati mulieris capiti restituantur ut prius. Redente autem viro mulier ostendendo caput, quod contigerat ei enarravit. Qui stupefactus, et a Deo respectus intrinsecus, suspicione et zelotypia totaliter recedente, obsequiosus Fratribus ex tunc multum efficitur et devotus.

F 12 Cum vero Sanctus venisset Birnam, Lemovicensis diœcesis; ibi primo locum Fratrum Minorum accepit; et in quadam crypta, a loco remota, cellam sibi construens; et in lapide fontem excavans, qui defluentes ex rupe recipit stillas; ibi in magna austeritate vitæ solitarius contemplationi vacabat. Cum vero coquinarius non haberet quod pro coquina Fratribus præpararet; significavit sanctos cuidam dominæ sibi devotæ, rogando ut sibi de horto suo olera mitteret, quibus Fratres sibi subditos recrearet: tunc autem erat maxima inundatio pluviarum. Vocavit ergo domina famulam, et illam blande alloquens, rogavit ut ad hortum celeriter properaret, et necessaria pro facienda coquina Fratribus deportaret. Quod ancilla multum moleste tulit, allegans inundantiam pluviarum: ad hortum tamen, devicta suæ dominæ precibus, tandem accessit, et necessaria pro coquina Fratrum collegit, et ad locum Fratrum multo a villa distantem retulit: et tamen, licet pluvia numquam etiam per momentum cessavit, non fuit in aliqua parte sui corporis nec in vestibus madefacta. Ad dominam ergo suam siccis omnino vestibus rediens, retulit, quomodo continue pluebat, et tamen ipsam pluvia non tangebatur. Petrus autem de Birna, dictæ dominæ filius, Nobiliacensis et Canonicus, istud miraculum quod a matre audierat, in laudem Sancti frequenter, cum exultatione et gaudio, referebat.

G 13 Cum vero in eadem patria [esset], quodam sero

ex ms. simul in choro apparet cum Fratribus:

b
Ide m contigit in Monte-pessulano;

c
ut et S. Francisco in Capitulo Arelatensi:

d
insufflando liberat monachum a tentatione:

e
item alium, tunica sua illum restitendo.

Mulleri capillos a viro zelotypo evulsos,

ipstusque amore restituit.

Pro Fratribus laborantem

a pluvia defendit.

e

A sero post heram Completorii, eo in oratione, ut erat, solitus occupato, aliqui Fratres, oratorio exeuntes, viderunt quemdam magnum campum cujusdam amici Fratrum plenum hominibus, qui campum videbantur totaliter dissipare, et spicas radicibus evellere. Condolentes damno tanti amici sui, ad virum Dei gradu concito concurrentes, damnum tanti amici Ordinis clamorosis vocibus retulerunt. Quibus vir Dei respondit: Sinite, Fratres, sinite, et ad orationem redite; quia iste noster est adversarius, qui satagit nobis inquietam noctem dare, et ab oratione vestros animos perturbare. Firmiter enim scitote, quod campo devoti nostri hac vice damnum nullum vel destructio inferetur. Obediunt Fratres monitis sancti Patris, usque mane rei exitum præstolantes: mane autem facto campum undique conspicientes, viderunt enim ut prius, intactum penitus et illesum: ex quo et fraudem diaboli cognoverunt, et devotionem Sancti et orationem ejus, ex cognita fraude dæmonum, in majori reverentia habuerunt.

f
et aliam præ-
dicat.

B 14 Cum semel apud S. Javanum Lemovicensis diocesis prædicaret; et tanta esset congregata populi multitudo, quod non posset eam capere magnitudo ecclesiæ, oportuit virum Dei ad cujusdam plateæ declinare latitudinem cum multitudine populi congregata. Verum cum de lignis subito sibi locum præparassent, et vir Dei illum locum ascendisset, in principio dixit eis; Scio quod inimicus insultationem nobis faciet in sermone, sed non terreamur, quia ejus malitia nullum lædet. Parva mora substitit, et locus in quo stabat Sanctus cunctis admirantibus corrui, et nec sibi nec alicui aliquid intulit nocementum: ex quo ad majorem viri Dei reverentiam fuit populus animatus, in quo videbant relictum spiritum prophetiæ, et præparato iterato loco omnes cum attentius audierunt.

g
Archiepiscopum cum
fructu redar-
guit.

g Archiepiscopum cum fructu redarguit.

15 Cum semel Biturici in synodo prædicaret, ad g Archiepiscopum verbum dirigens, fervore spiritus dixit; Tibi loquor, Cornute. Cæpit autem quædam vitia, quibus erat Archiepiscopus in conscientia sauciatus, tanto fervore et tam claris et solidis Scripturæ testimoniis detestari; quod subito cæpit Archiepiscopus ad compunctionem et lacrymas, et devotionem inexpertam hactenus, provocari. Finita autem synodo, ei humiliter in partem deducto, conscientie vulnus aperuit; et ex tunc Deo et Fratribus devotior, in Dei servitio se studiosius occupavit.

C
Inbrem con-
cioni impor-
tunum suspen-
dit,

16 Cum semel Lemovicis populum ad prædicationem convocasset et tanta esset multitudo populi, quod angusta reputaretur quælibet ecclesia ad tantam multitudinem colligendam; ad quemdam locum spatiosum, ubi olim fuerant palatia Paganorum, qui locus dicitur Fovea de arenis, populum convocavit; ut ibi populus posset melius recipi, et congruentius verbis cælestibus informari. Dum vero Sanctus, in fervore maximo prædicans, populum verbis mellifluis ad attentius audiendum mente suspenderet; subito cæperunt audiri tonitrua, ignitæ coruscationes videri, et pluvia cæpit spargi. Sed cum populus, timens tempestatem et pluviam, cæpisset a loco moveri, et animo commoveri; vir Dei, eos blande confortans, ait: Non moveatis vos, nec de pluvia in aliquo timeatis; quia spero in eo, cujus spes non confundit, quod modo nobis pluvia non nocebit. Acquievit populus verbis viri Dei: et qui ligat aquas in nubibus, ipse Deus sic pluviam super eos retinuit, ut ubique circa civitatem abundantissime plueret, et tamen post verbum viri sancti nec unica gutta super populum caderet, qui audiendo divinis eloquiis intendebat. Cum vero continuato sermone per pausam magnam finem fecisset, et omnes surgentes, terram circumquaque abundantis-

terra circum-
quaque per-
pluita.

sime complutam, et locum in quo steterant sine D
madefactione cernerent; Dei in Sancto suo poten-
tiam extollebant. xx ms.

ANNOTATA D. P.

a Custodia Lemovicensis, Provinciæ Aquitaniæ accensetur apud Havoldum in Epit. Annal. juxta Catalogum anni 1258.

b Vide Legendum Surianam cap. 20.

c Hujus miraculi fidem, quam Baronius dubiam fecerat, sustinendo quod ante S. Ambrosius quam Martinus obierit, stabilivit Henschenius, ante Tom. 4 Apribis, Exercitatione singulari post veteres Romanorum Pontificum Catalogos.

d Solenniæ abbatia Benedictinorum ad Bricentiam fluv. 2 leucis ab urbe meridie versus.

e Nobiliacum, hodie S. Leonardi oppidum, olim Monachorum, tunc et nunc Canonicorum, ad flumen Ugellinum supra Lemovicas, teste Valesio in Notitia Galliarum. Distat Lemovicis leucis circiter 4 ad Orientem: Birna autem ubi sit vel fuerit, hactenus non comperi: nec enim vel in ipso Pullario Beneficiorum diocesis istius reperitur: nisi forte legendum est Briva, Curretia S. Gregorio Turonensi cognominata, 3 leucis a Tutela, oppidum nobile.

f Inno S. Julianum, ubi et Conventum Minores habebant, et insignis olim Abbatia in Collegium Canonicorum versa cum titulo Archipresbyterali. Abest Lemovicibus ad Occidentem 5 leucis in eadem Vigennæ fl. ripa. Colitur autem S. Junianus 16 Octobris, Javanus in Lemovicis nullus notus est.

g Bituricensis Archiepiscopus fuit Simen de Sulliaciaco, ab an. 1218 ad 1232: sub eo celebrata est anno 1226 a Legato Pontificio Synodus contra Albigenes: sed aliqua solum diocæsana et posterior hic intelligitur.

CAPUT III.

Alia Sancti miracula in Italia et Gallia: mortui suscitati, pueri necdum nati martyrium predictum.

Semel S. Antonio prædicante; surrexit e populo quidam stultus, ipsam audientes in prædicatione perturbans. Monitus autem per Sanctum dulciter ut taceret; respondit, quod non faceret, donec sibi traderet cordam suam. Sanctus vero solvens funiculum, dedit illi. Quem stultus amplexans et deosculans, sensum recuperavit et usum rationis: et cunctis mirantibus coram Sancto prostratus, pro sua curatione gratias agens, ad Deum glorificandum in sermo suo totum populum excitavit.

18 Cum vero sanctus Antonius in Padua prædicando, Confessiones audiendo, et spiritualia consilia dando, non modicum quodam tempore laborasset; pro spirituali quiete cupiens orationi et contemplationi vacare, scripsit Ministro quod sibi concederet, quod ad locum alium ad hoc idoneum valeret se transferre. Cum vero litteram scripsisset, et eam in studio dimisisset; accessit ad Guardianum et rogavit humiliter, ut sibi procuraret aliquem dictæ litteræ portatorem. Quo invento, famulus Dei ad studium pro illa littera rediit; sed illam diligenter quæsitam, ubi eam dimiserat non invenit. Et cogitans quod forte, quia Deo non placebat quod de loco illo recederet, ideo littera non poterat inveniri; mutato proposito dixit Guardianum, quod litteram illam mittere non curabat. Mirabile dictum! Computatis diebus et completis, in quibus posset famulus, si missus fuisset a Ministro, redisse; B. Antonius recepit a Ministro, de his quæ continebantur in supradicta

Stultum sanx
menti reddit:

F

scriptam a se
epistolam

ab Angelo
perla'am
miratur.

A supradicta littera, epistolam responsivam : quod videlicet ad postulatum locum moraturus posset, pro sua spiritali consolatione, transire. Credendum est rationabiliter, aliquem Angelum, in specie famuli, litteram illam Ministro detulisse; ut B. Antonio satisfaceret, et ejus petitionem esse Deo acceptam tali miraculo demonstraret.

u
b
Ab Abbate Vercellensi, ejus discipulus fuerat,

19 B. Antonius, de beneplacito S. Francisci, fuit primus studens in Theologia, cum Fratre Adam de a Marisco Anglico, in Ordine per generale Capitulum ordinatus : et accesserunt ad Abbatem *b* S. Andreæ de Vercellis, qui tunc inter omnes Theologos excellentior habebatur, qui et libros B. Dionysii noviter ex Græco transtulerat in Latinum, et pulcherrime commentatus est : tunc enim de Mediolano Vercellas translatum fuerat studium generale. Abbas vero eos benigne recepit, et tantum in eis mentis elevatione profecit, ut idem Doctor Abbas diceret, se doctum ab indoctis, et cœlestes hierarchias in eorum animabus realiter depinxisse. In illis autem quinque *c* annis, quibus cum illo studuerunt in libris B. Dionysii, ad tantam mentis serenitatem et lumen sapientiæ pervenerunt, ut illas hierarchias, non tantum didicisse, sed percurrisse viderentur. Unde idem Venerabilis Abbas rediens testimonium de B. Antonio, Comment. cap. 3 particula.... *d* sub littera V, sic dicit : Frequenter amor penetrat, ubi cognitio physica foris stat. Legimus enim quosdam sanctos Episcopos, minus imbutos fuisse physicis; qui, ut mysticam Theologiam captu mentis haurientes, cœlos penetrabant, omnem physicam cognitionem subtilissime transcendentes, usque ad beatissimam Trinitatem. Quod et ego in sancto *e* Fratre Antonio, de Ordine Fratrum Minorum peculiari familiaritate expertus sum : qui cum esset minus imbutus litteris secularibus; animi puritate et mentis ardore succensus, mysticam theologiam captu mentis et ferventer desideravit et abundanter hausit; ut possim dicere de eo *e*, quid scribitur de Joanne Baptista; ipse erat lucerna ardens et lucens : quia enim amore ardebat interius, lucebat exterius, etc.

c
valde laudatur ejus spiritus.

B *d* sub littera V, sic dicit : Frequenter amor penetrat, ubi cognitio physica foris stat. Legimus enim quosdam sanctos Episcopos, minus imbutos fuisse physicis; qui, ut mysticam Theologiam captu mentis haurientes, cœlos penetrabant, omnem physicam cognitionem subtilissime transcendentes, usque ad beatissimam Trinitatem. Quod et ego in sancto *e* Fratre Antonio, de Ordine Fratrum Minorum peculiari familiaritate expertus sum : qui cum esset minus imbutus litteris secularibus; animi puritate et mentis ardore succensus, mysticam theologiam captu mentis et ferventer desideravit et abundanter hausit; ut possim dicere de eo *e*, quid scribitur de Joanne Baptista; ipse erat lucerna ardens et lucens : quia enim amore ardebat interius, lucebat exterius, etc.

e
Joa. 5. 35

Inclit ipse legere annuente S. Francisco.

20 Hic autem vir sanctus Legere non præsumpsit, quantumcumque rogatus a Fratribus, nisi B. Francisci prehabita voluntate : qui tale in scriptis fertur dedisse responsum : Carissimo meo Fratri Antonio, Frater Franciscus salutem in Christo. Placet mihi quod sacram Theologiam legas Fratribus, duomodo per hujusmodi studium spiritum non extinguas, sicut in Regula continetur *f*. Vale. Et (ut aliqui ferunt) ipse B. Antonius, aliquando fuit B. Dominici *g* socius, dum erant Canonici Regulares. Cum autem semel apud Paduam quemdam Abbatem Monachorum nigrorum prædicantem, et verba Pauli ad Dionysium commemorantem audiret, totus alteratus ex dulcedine Verbi Dei, per magnum spatium temporis fuit raptus.

Psalterium furto sublatum, recuperat.

21 Cum autem apud Montem-pessulanum Fratribus legeret Theologiam; accidit quemdam Novitium ab Ordine recessisse, et secum nocte Psalterium glossatum magni valoris, cum quo famulus Domini docebat, furtivo nihilominus detulisse. Hoc autem audiens vir Dei, nimis doluit; et tunc, oratione et divina virtute procurante, diabolus cum securi Novitio, per quemdam pontem fugienti et transeunti, obviavit terribiliter, dicens ei : Revertere ad servum Dei Antonium, et ad Ordinem tuum cum Psalterio; alioquin de mandato Dei te interficiam, et in fluvium te præcipitabo. Tremefactus ac stupefactus est Novitius : sed adhuc aliquantulum resistens, in tantum ad horam crevit diabolus, proceræ magnitudinis factus, nec non teter et horridus; ut Novitius, mox timore divino correptus, revertetur ad virum Dei, offerens Psalterium *h*, cognoscens culpam, Ordinem lacrymabiliter petiturus.

D *h*
puerum sub ferventi aqua servat illæsum :

22 Quadam autem die, cum B. Antonius veniret ad quamdam villam prædicationis causa, mulier quædam tenebat filium suum circa caldariam juxta ignem gratia balneandi; et audiens quod S. Antonius volebat prædicare; præ fervore audiendi quasi alienata, credens ipsum in pelvim ponere, ipsum in caldariam posuit; et præ festinantia oblita filii, currens ad prædicationem ipsum ibi dimisit. Audita vero prædicatione cum rediret ad domum, interrogata a vicinis ubi erat filius suus; illa recordata quod ipsum juxta ignem reliquerat, timens ipsum combustum, evellere cœpit capillos, dilacerare faciem, et se miseram proclamare. Cumque festinanter, multis eam comitantibus, veniret ad domum; invenit parvulum in caldaria, ludentem cum aqua fervente et bulliente. Tunc omnes qui aderant, non immerito stupefacti, cum puer nullam signum haberet læsionis, vocem extollentes, Deo et Sancto gratiam reddiderunt.

23 Cum etiam semel S. Antonius quoddam castrum causa prædicationis intrasset; ad ejus prædicationem quædam femina devota pervenit, filium suum in cunabulo derelinquens. Quæ post sermone domum rediens, invenit filium mortuum jacere in cunabulo resupinum. Quæ de filii morte dolorosa, ad B. Antonium est reversa, eundem pro resurrectione filii rogitando. Qui sibi condolens, confidenter bis et tertio dixit : Vade, quia benefaciet tibi Deus. Quæ credula verbis Sancti, domum rediens, vivum invenit filium, quem mortuum reliquerat; cum lapillis parvulis, quos antea nunquam habuerat, colludentem.

E
illum defunctum resuscitavit.

24 Cum autem semel in quadam civitate B. Antonius prædicaret; fuit eum hospitatus quidam burgensis, qui ei assignavit quamdam cameram separatam, ut quietus contemplationis studio vacaret. Beato [autem] Antonio solo orante in camera, discurrerat burgensis per domos suas. Intuitus autem sollicite ex devotione locum, ubi orabat S. Antonius; vidit per fenestram amplectentem latenter quemdam puerum, in brachiis S. Antonii, pulcherrimum et jucundum : quem Sanctus amplexabatur et osculabatur, indesinenter ejus faciem contemplando. Burgensis vero, stupefactus et alteratus de pulchritudine pueri illius, intra se, unde venisset ille tam gratus parvulus, cogitabat. Ille autem puer, Dominus Jesus, quod ab illo burgensi videbatur, B. Antonio revelavit. Ideo B. Antonius, post longam orationem vocans burgensem, prohibuit ei, post recessum pueri, quamdiu ipse Sanctus viveret, quæ viderat revelare; tamen post mortem sancti Patris, dictam visionem idem burgensis sacrosanctis cum lacrymis revelavit *i*.

Conspicitur puerum Jesum in ulnis tenens :

25 In prædicatione S. Antonii quidam sic fuit de peccatis compunctus, quod nullum præ gemitibus poterat confiteri. Cui Sanctus : Vade, et omnia peccata tua, de quibus recordaberis, scribe in scedula; et statim porta mihi : Quod cum fecisset, omnia celeriter sunt deleta.

F
peccata facit deleta videri :

26 Cum semel in quadam solennitate B. Antonius in quadam ecclesia prædicaret; antiquus hostis, in specie cursoris intrans, detulit litteras cuidam Domine nobili, cujus filius habebat inimicitias speciales; et in illis litteris continebatur, quod dictus filius suus in tali loco per hostes suos fuerat trucidatus. Tunc S. Antonius, qui nihil de illo corporalibus auribus [audierat], dixit statim : Non timeas, Domina, quia filius tuus vivit, et est sanus, et incolumis revertetur : et iste, qui modo venit, diabolus est; qui hoc fecit, ut prædicationem turbaret. Et statim ille velut fumus evanuit.

agnoscit demonem sub specie nuntii :

prægnantē prædicat Martyrem parituram;
 k

A 27 Cum semel S. Antonius quamdam Dominam de k Anicio prægnantem visitaret, et ipsa se et conceptum suum sibi recommendaret; post orationem ad eam reversus, ait sibi: Sta in bona spe et gaudio: nam Dominus dabit tibi filium, qui erit magnus in Ecclesia Dei, critque Frater Minor et Martyr; et multos ad palmam martyrii sua prædicatione perducet. Peperit illa filium, qui fuit Philippus nominatus: ingreditur Ordinem Fratrum Minorum; et tandem, cum citra mare plurimum profecisset, nutu divino ex devotione ultra mare transivit. Cum vero castrum Azoti l fuisset proditionaliter traditum Saracenis, et omnes Christiani fere duo millia traditi fuissent in manus barbarorum, omnes capitali sententia fuerunt condemnati. Cum vero inter ipsos esset dictus Frater Philippus, obtinuit quod ultimus decapitaretur, ut omnes alios confortando Domino lucraretur. Omnes autem ex ejus verbis confortati, interrogati an vellent, fidem negando, mortem evadere, an stando in fide mortis supplicium experiri; unanimiter se velle tenere viam, quam Frater Philippus eligeret, responderunt. Tunc Frater Philippus, omnibus congregatis, facta efficaci et confortativa prædicatione, dixit: Carissimi Fratres, sitis constantes in fide: quia ista nocte, mihi Dominus revelavit, quod cum mille annis sum per viam martyrii cœli gloriam ingressurus, et sic [exhortans] omnes, et eorum Confessionem audiens, mortem pro Christi fide se eligere potius responderunt. Cumque sancti viri pro Christi confessione decollarentur, et Frater Philippus continue prædicando in fide roboraret; Soldanus m iratus sibi frustatim juncturas manuum fecit incidi. Qui cum nec ob hoc a prædicatione cessaret; fecit ipsum usque ad umbilicum execorari. Sed eo ob hoc a confortatione Christianorum minime quiescente, linguam felicem sibi fecit incidi. Qui nihilominus elinguatus, fervore inæstimabili inflammatus, continue prædicavit: quosque fuerunt [omnes] per gladium consummati. Ultimo vero ipse, amoto capite cum devotione maxima, decollatus, palmam gloriosi martyrii reportavit. Cum autem per quatuor dies Sanctorum corpora inhumata jacerent, venit Soldanus ad locum: et ipsa sine aliquo fletore, non sine admiratione, reperit incorrupta. Ex quibus liquido clarè, quanta certitudine viguit jam completa B. Antonii Prophetia.

l
 quod impletur
 capta a Sa-
 racenis Azoto,
 m

*ipsoque cum
 2000 quos
 amabat
 excarnificato.*
 m

ANNOTATA D. P.

C a Id factum fuerit an. 1222 vel sequ. quando, quia necdum Conventus Wigornie erat, dubitat Waddingus de hujus condiscipulatus veritate, propter Pitsam, dicentem quod hic Adamus Minorita Wigornie factus sit: sed non est tanti novitius auctor. Potuit Adamus ante fundatum Conventum istum, extra vel intra Angliam, Fratribus se junxisse. Opera ejus Waddingus idem enumerat in Scripturis Ordinis, inter quos Doctoris Illustrati cognomen meruit et tulit, usque ad annum 1260 aut ultra.

b Errant qui monasterium, quod Canoniorum Regularium est hoc tempore, volunt tunc fuisse Benedictinorum, adeoque his unnumerandum Abbatem sic per antonomasiam dictum. Pacieus proprio nomine Ambrosium vocat num. 35, nescio quo auctore, nisi quod Cardosus dicat, alios Ambrosium Ansbertum Benedictinum opinari, sed qui an. 890 floruit; alios Ambrosium Camablulensem, qui obiit 1190. His ergo rejectis, non dubitabo ego de illo credere Franc. Augustino a Basilica Petri, in Hist. Chronologica Predemontii cap. 36, agenti de hac Abbatia, ut fundata circa 1220: cui primus ex Canonis Regul. S. Victoris Parisiis Abbas præfectus sit Thomas, insignis

Doctor et nonnullorum doctorum operum scriptor, atque D imprimis in Dionysium, uti testatur hoc ejus epitaphium, unde anno 1226 mortuus intelligitur: EX MS.

Bis ter, viginti currebant, mille, ducenti Anni, cum Thomas obiit, venerabilis Abbas Primitus istius templi, summeque peritus Artibus in cunctis liberalibus, atque Magister In Hierarchia: nunc arca clauditur ista, Quem celebri fama vegetavit Pagina sacra.

c De quinque annis dubitat Waddingus: cum enim solum 10 annis in Ordine Sanctus vixerit, non putat tot ejus reliqua acta intra alterum quinquennium claudi posse; censet ergo tot annis Abbatem discipulum dici Antonium, quia hic eum identidem ex occasione revisens, magistrum agnovit quoad vixit, id est usque ad an. 1226. Sed quid vetat totum discipulatum isti quinquennium dare, solis concionibus Mediolani et in Insubria habendis per Quadragesimam interpolatum? reliquis autem lecturæ, regiminis, et prædicationis actis per cis-et-transalpinas provincias, cur sufficere nequeat quinquennium, si S. Francisco Xaverio, ad tanta in Indiis atque Japovia operanda, per tam vasta terrarum ac marium spatia toties emensa, sufficiat decennium?

d Waddingus, quia deesse hic numerum animadvertit, omisit tō particula, et ubi scriptum erat Comment. cap. 3 legit in Commentario capitis 3 ejusdem operis, scilicet Dionysiani, eoque tacite fatetur visum sibi illud opus Abbatem nusquam esse. Idem ego palam profiteor, ideoque nihil supplere audeo vel mutare.

e Hinc intelligitur, sub extremos vite annos Commentarium istum scripsisse Abbas, et vicentem adhuc Antonium pro Sancto habuisse, cumque pro tali etiam vulgo habitum fuisse.

f Hoc quoque potuit S. Franciscus scripsisse anno 1226 vite sue ultimo, et mox initium legendi Antonius fecisse, ac Lector ad Capitulum Arelatense ipsa ætate fuisse profectus. Surin cap. 11 dicit, quod fuerit primus Prælector in Ordine suo institutus: Et privilegium quidem scribit Waddingus ad an. 1222 num. 33, primo apud Montem-Pessulanum, deinde Bononiæ, ubi S. Francisci assensu restauratum est Studium, quod ob inobedientiam et presumptionem Ministri aliquot annis ante removit; tertio Patavii, demum Tolosæ, aliisque locis; jungendo nihilominus semper Lecturæ prædicationem, nec usquam firmam cathedram tenendo. Interim merito negat, recte apud Surin (cujus non potest summa hic esse auctoritas) dici primum Prælectorem Ordinis; cum et jam ante captum sit Bononiæ legi, et in Angliam statim ab initio institutum Gymnasium sit, et Alexandrum Aleensem anno 1222 ingressum in Ordinem verosimile sit continuasse docendi munus, quo tantam jam summam fuerat Parisiis assecutus.

g Gravis error: nam S. Dominicus non modo non fuit Canonice Regularis (quædam in Lusitania, quam nescitur unquam excessisse Antonius ante accessum ad Minores) sed etiam multo senior fuit, cœpitque Prædicationis socios colligere cum Episcopo suo Oxoniensi, Canonice adhuc secularis, an. 1206, quando Antonius solum erat undennis.

h Pacieus notat esse qui putant, hinc datam occasionem invocandi Sancti ad recuperationem rerum amissarum: sed ipse verosimiliter censet crebris post mortem hoc in genere miraculis potius id adscribendum.

i Hinc passim imago pingitur tenentis manu brachia, in signum doctrinæ, ac super eo puerum Jesum, brachia ad amplexus pandentem.

k Rem eandem transcribit S. Antonius, parte 3 tit. 24 cap. 3 § 3, et quia duplex in Gallia Anicium est, alterum in Vellanis, vulgo le Puy; alterum apud Sabandos, vulgo Anissy Genevensium Episcoporum nunc

F

A nunc sedes; addit seu de Podio, ubi S. Antonius Guardianum egit. Waddingus et alii quidam corrupte Avisinum scribunt, non nemo corruptius Assisium.

I Azoti Castrum appellat Antonians, ubi nostrum ecgraphum corrupte legit Cisoti non in Idumæa, ut Arturus in Martyrologio Franc. ad 6 Martii, sed in Palestina situm oppidum, et quidem maritimum versus Ascalonem, occupatum a Christianis an. 1101, amissum cum reliqua Terra-sancta circa finem seculi 13, fortassis an. 1289 uti vult Waddingus, quo et Martyrium hujus Philippi ille refert: diem vero suo arbitratu legit Arturus, quare satis habuimus ipsius Prætermisissos meminisse, maxime quod nullum detur indicium alienius cultus ipsi uspiam delati.

m Zanntus, Secretorum Terræ-sanctæ lib. 3 part. 13 cap. 20, Soldanum Babylonie an. 1288 Melec-messor appellat, qui 17 Martii venit ante Tripolim-Syriæ: sed vix est credibile tunc adhuc aliquid super-fuisse Christianis in tota Palestina, quanda in Syria solum ipsis tria loca supererunt.

CAPUT IV.

Acta post reditum ex Gallia usque ad sanctum obitum Antonii.

B **C**um vero postea a Custodiatu Lemovicensi exoneratus, de Lemovicio versus Italiam tendens cum socio, per Provinciam Proventiæ transiret; in quodam loco parvo quædam mulier, eis fame afflictis compatiens, ipsos Dei amore in suum hospitium introduxit. Illa ergo mulier, quasi altera Martha sollicita, panem et vinum mensæ apposuit, et a quadam vicina sua scyphum vitreum mutuavit. Sed Deus, facere volens cum tentatione proventum, permisit quod mulier illa, de dolio vinum extrahens pro Fratribus, incaute dolii clepsydeam a dereliquit apertam, et vinum per pavementum totum fuit effusum. Socius etiam B. Antonii, inepte scyphum accipiens, cum ad mensam sic collisit, quod pes ad unam partem, et cuppa integra ad aliam partem renansit. Circa finem ergo prandii, cum mulier vinum recens vellet Fratribus propinare; intrans cellarium, vinum invenit esse totum per pavementum effusum. Rediit autem ad Fratres flens amarissime, et pro vini perditione supra modum afflictæ. Quod cum beato Antonio revelasset; Sanctus multum sibi compatiens, caput suum supra mensam inter palmas reclinans, oravit Dominum cum fervore. Et dum mulier cum sic orantem respiceret (quod est dictu mirabile) dictus scyphus vitreus, qui erat ex una parte mensæ, super pedem qui erat ex altera, motu proprio seu potius impulsu divino se locavit. Quod videns mulier et stupens, celeriter scyphum accepit; et scyphum fortiter concutiens, reintegratum virtute orationis conspexit. Credens ergo mulier, quod virtus quæ scyphum reintegraverat, poterat vinum deperditum restaurare; gradu propero ad cellarium properat, et dolium quod vix ante erat bene medium, sic plenum reperit, quod ad summitatem dolii vinum erat scaturiens et bulliens quasi novum. Quo viso fuit mulier supra modum gaudens et stupefacta: verum dum S. Antonius se sensit exauditum; statim a loco, veræ humilitatis Christi discipulus, ne ab aliis honoraretur, recessit b.

29 In Italia vero existens, prædicationi et confessionibus audiendis continue vacans, cum vice quadam de prædicatione rediens, per iter solitudinis ambularet, ut redeuntis multitudinis declinaret applausum; mulier quædam, et ipsa per compendium ambulans, ne Sanctum per devia quæque nimium requirendo laborans; filiolumque [portans] pro-

prium, brachiis et cruribus a nativitate contractum, D Sancto sibi obvio, projecit se ad pedes, obsecrans gemitibus lachrymosis, ut desolatæ matri compatiens, signaculo Crucis filium suum benedicere dignaretur: sperabat namque ipsa ex hoc filium perfectam consequi sanitatem. Quod Cbristi servus dum ex humilitate profunda facere declinaret, illa plactus exaggerans, et preces ingeminans, Domine, miserere mei, instantius, proclamabat. Vir utique pius, afflictæ matris et languentis prolis compassione commotus, exhortante nihilominus socio, viro bonitate famoso; ægrum, signo Crucis edito, in Christi nomine ac virtute benedixit. Mirabile dictu! Illico sanus puer surrexit; et quem mater tristis infirmum portaverat, virtute propria ambulans, domum lætissima reportavit. Vir quoque Dei, non suis hoc meritis, sed fidei mulieris adscribens; rogavit quatenus, dum viveret, nemini propalaret.

30 Puella quædam nomine Paduana, cum jam quatuor esset annorum, pedum gressu privata, more serpentium reptans incedebat; ac morbo caduco laborans, volutabatur frequenter spumans, et ad terram se miserabiliter collidebat. Quam cum pater suus, Petrus nomine, semel gestaret ulnis; obvium habuit ex insperato S. Antonium, a quadam prædicatione, quam fecerat, redeuntem: quem cum magna devotione et confidentia rogavit, ut filiam suam Crucis signaculo consignaret. Cujus sinceram fidem beatus Pater conspiciens, ipsam a capite usque ad pedes in Trinitatis nomine consignavit. Quo facto, affuit illico miranda potentia Dei, quæ gressum firmum infirmæ præstitit, ita quod libere absque ullius adminiculo poterat ambulare: a morbo etiam caduco protinus eam sanam fecit e.

31 In civitate Paduana mulier quædam nobilis, dum Sanctem comitaretur Antonium, cum grandi multitudine populi, causa prædicationis ad campestria exeuntem; transitu cujusdam prati in lutum cecidit, pressura transeuntium impellente. Quæ in puncto sui casus, sibi ac vestibus pretiosis, quas de novo induerat, periculum imminere non dubitans, Deo et servo suo custodiendam atque tuendam se humiliter commendavit: formidabat nempe ferocis mariti indignationem incurrere, si domum fuisset reversa vestibus inquinatis. Affuit statim illi mulieri Sancti patrocinium, quod poscebat. Mirum certe! Intactis vestibus demum a luto progrediens, cunctis qui aderant et ipsius casum aspexerant mirantibus, et Deum ac Sanctum laudantibus, ad locum prædicationis lata nimis pervenit.

32 Alia quædam mulier, virum Dei, foras exen- tem ad seminandum semen vivificum, sequi desiderans, a viro suo languente prohibita, renansit domi tristis et tabefacta. Quæ deambulans in solario domus suæ, per fenestram, quæ competens videbatur versus plagam illam, devote cœpit inspicere, in qua eadem hora S. Antonius prædicabat, ut aspectu saltem regionis gauderet, cujus fuerat sibi aditus denegatus. Mirabile dictu! Dum sic mulier suspensa mente respiceret; subito, illius operante virtute, cujus solius est justa desideria comprobare, Sancti vox prædicantis auribus ejus insonuit: cujus miræ sanctitate et suavitate detenta, dum in fenestra horam traheret, ipsa viro ex hoc increpanti respondit; Audio Fratrem Antonium prædicantem. Quam cum ille verbo pariter et animo derideret; sciens a duobus milliaribus, quibus distabat prædicationis locus, vocem hominis audiri non posse; illa autem muliere hoc certitudinaliter asserente, ascendit homo ille ad eandem fenestram, ut quod uxor affirmabat valeret experiri. Et ex tunc famulo Dei amicitia peculiari cohærens, devotionem conjugis ex tunc non impedivit.

et puellam insuper epi-leptam.

E

C Lapsæ in lutum intactas servavit vestes:

F a procul absente concionari auditur:

EX MS.

Scyphum vitreum fractum

a

precibus reintegrat,

et effusum vinum dolio suo restituit.

b

In Italia sanatur, puerum contractum,

A 33 Contigit frequenter, quod vir Dei Antonius, anhelans ad animarum salutem, remedia quæ poterat peccatoribus, ut a peccato recederent, adhibebat. Immo, quod est mirabilia, multis personis de nocte dormientibus apparebat; et vocans ipsos nomine (ut narrabant Fratribus) hæc addebat: Surge: Vade ad talem Fratrem, vel ad talem Sacerdotem, et confitere sibi tale peccatum, tali tempore per te in tali loco commissum: quod tamen nomen aliis noverat nisi Deus. Et sic per viam istam multa peccata, quæ præ verecundia nullo modo audebant confiteri, sacramentali Confessione fuerunt expiata.

efficaciter
excitat ad
penitentiam;

cujus excessu
recessum pe-
dem

B 34 Contigit autem semel, quod quidam de Padua, Leonardus nomine, viro Dei inter alia peccata confessus est, quod pede percusserat matrem suam, sic quod ad terram ceciderat ex enormi impulsu. Quod vir Dei horrens, in fervore spiritus ipsum redarguens, inter alia verba reprehensionis dixit: Pes, qui percutit patrem aut matrem, deberet protinus amputari. Hoc autem vir simplex non recte intelligens, et propter culpam et Sancti exasperationem tristis effectus; domum concite rediit, pedemque proprium illico mutilavit. Rumor vero tanti piaculi statim totam civitatem perlustrans, ad aures matris Leonardi pervenit; quæ cum festinatione domum rediens, et filium sic mutilatum videns, cum causam didicisset: ivit ad Fratrem, vociferando: de Fratre Antonio conqueritur, qui filium suum interfecerat ob hanc causam. Sanctus autem eam excusando, se legitime excusavit: et mox ad ipsum perveniens, oratione premissa, anxia et devota, pedem conjungens tibie, facto pariter signo Crucis, sacris manibus aliquamdiu desuper liniens, statim pes ita insertus et consolidatus est tibie. Et idem surrexit homo alacer et incolumis, exultans et exiliens et laudans Deum d.

oratione
restituit.

d

e
Ecelinum
tyrannum
publice ar-
quere ausus,

C 35 Erat vir quidam potens, sed crudelissimus tyrannus, nomine Ecelinus e de Romano, Paduæ et locis circumstantibus tyrannizans; qui cum in principio suæ tyrannidis eadem hominum permaximam fecisset in Bononia, percipiens hoc intrepidus Pater Antonius, ad ipsum ire personaliter attentavit: quem videns his verbis aggreditur: O inimico Dei, tyranne sevissime, et rabide canis, quousque sanguinem Christianorum innoxium effundere non cessabis? Ecce manet sententia Dei super te, durissima et horrenda; multaque alia gravissima et aspera sibi dixit. Circumstantes vero satellites expectabant quod juberet eum, ut erat solitus, illico trucidari: sed aliter factum est, Deo disponente. Nam idem tyrannus, ad viri hujus verba compunctus, atque omni feritate animi deposita, ut mansuetissimus agnus effectus, ad collum cingulo mox appenso, coram viro Dei prostratus, non sine omnium stupore, qui aderant, culpam suam humiliter dixit, emendationem juxta beneplacitum repromittens: postea suis complicitibus stupentibus dixit; Viri commilitones, ne ex hoc miremini: nam verissime dico vobis, quod vidi quemdam fulgorem divinum ex hujus Patris vultu procedere, qui me adeo terruit, ut ad ipsius visionem terribilem in profundum inferni putarem subito me demergi. Et ex tunc in magna devotione illum habuit, et quantum vixit Sanctus, a multis malis quæ fecisset, ut fatebatur ipsemet postea, se retraxit.

supplicem
sibi habet,
propter ful-
gorem ex
vultu pro-
micantem;

36 Cum vero vir sanctus frequenter contra dicti tyranni crudelitates audacter prædicaret; ille volens viri Dei rectitudinem et justitiam callide experiri, exenium solenne per manus servorum suorum sibi misit; dicens eis; Istud, quanto humiliter et devotius poteritis, Fratri Antonio præsentabitis ex parte mea; si autem illud receperit, statim illum interficietis: si vero cum indignatione repulerit, omnia

D cum patientia sustinentes revertimini, nihil sibi molestiæ inferendo. Cum vero illi ministri fraudulentissimi se coram ipso cum omni reverentia præsentassent; dixerunt, filius tuus Ecelinus de Romano tuis se orationibus recommendat, supplicando ut istud munusculum, quod tibi pro devotione mittit, recipias, et pro salute animæ suæ ad Dominum preces fundas. Sanctus autem Antonius, cum magna indignatione dicendo eis impropria, totum exenium repulit: de rapinis hominum se nihil velle recipere asserens: sed quod omnia eorum essent in perditione; et quod statim recederent, ne domus eorum pelluceretur præsentia, exclamavit. Illi vero confusi reversi sunt ad tyrannum; cui cum omnia quæ contingerant enarrassent, dixit eis; Hæc Dei est, dimittatis enim, dicat de cetero quod videtur sibi.

et ab eo
laudatur:

37 Cum ergo per totam illam Quadragesimam, et usque Pentecostem, pabulo verbi Dei cibasset populum Paduanum, quia instabat tempus messium. ut orationi et studio sacræ Scripturæ tempore vacationum commodius intenderet, transtulit se ad quemdam locum remotum, qui Campus dicitur S. Petri, in domo cujusdam qui erat amator Fratrum Minorum, quos etiam ibi suis propriis sumptibus sustentabat. [Hic] ipsum tanquam Angelum sibi a Deo missum cum magna devotione suscepit: et ad ejus instantiam, subter quamdam nucem, latam et frondosam, tres cellas de storiis fecit fieri: in quibus ipse, et duo socii sui perfectissimi, videlicet Prater f Lucas et Prater g Rogerius, quietius orationi et contemplationi vacarent. Post modicum vero corporeis viribus cœpit repente destitui; et ideo ad Conventum paduæ se portari præcepit; sed occurrentibus sibi compluribus, vir humilis tales honores fugiens et applausus, ad locum Fratrum, monasterio Dominarum pauperum extra Paduam servientium, se contulit: ubi infirmitate crescente, post verba ædificationis et signa devotionis, anima illa sanctissima transivit ex hoc mundo ad Patrem. Fuerunt autem in universum anni totius vite B. Antonii triginta sex: vixit namque in domo paterna, annis quindecim; in monasterio S. Vincentii, duobus annis; in monasterio vero sanctæ Crucis de Colimbria, novem annis: postremo in Ordine B. Francisci, multis claris signis et miraculis, decem annos feliciter consummavit.

ad campum
S. Petri re-
cedit,

B
f
g
et moritur
apud Sanc-
timoniales

an. at. 36.

ANNOTATA D. P.

a Syphonem doliarem nusquam alibi reperi clepsy- F
dran dictam.

b Huic simile alias patrum Waddingus an. 1231 num. 12 sic narrat: Concionante quandoque viro Dei ad sex milliaria extra urbem Podiensem; absoluto sermone, quidam viri fideles vinum et alia quædam ei miserunt. At vinum gustans matrona quædam, cum ejus palato non sederet, festina domum abiit, melius allatura. Qua in re tam fuit sollicita, ut vasis epistomium apertum relinqueret, manumque ferens vertibulum, sive partem illam qua epistomium obturatur, ad hominem Dei properaret: ad quem ut accessit: vidit in manu instrumentum illud, et sensit se non obturasse epistomium: moxque domum reversa, totum cellarium vidit vino perfusum. Confidens autem meritis sancti viri, in epistomio reposuit vertibulum: statimque dolium adeo est vino repletum ut abundaret.

c Idem jam supra legimus num. 63 in App. ad Vitam.

d Idem prorsus casus narratur in Vita S. Petri Martyris Ord. Prædic. 29 Aprilis num. 23, sed tacetur loci et juvenis nomen; ipse autem Sanctus accersitus ab illius patre fecisse dicitur, quod hic fecit mater. Cornegius huic miraculo præmittit aliud de penitente

A *pœnitente, qui copia lacrymarum atque singultuum impeditus ab enuntian-
dis voce delictis suis, domumque remissus ut scripto consignaret peccata: quæ cum illi ex allata charta prælegisset Sanctus, roque acerbius lacrymanti absolutionem dedisset, exhibuit ei ipsammet chartam, mundam totam, absque ullo litterarum priorum vestigia.*

e Aliis Ezellius, fere ab initio seculi 13 tyrannidem exercebat Paduæ, Veronæ, et alibi, cognomen nactus a quodam agri Tarvisini vico, ubi natus fuerat; in obsidione Mediolani infeliciter obiit an. 1259, post annum 40 et amplius usurpatæ tyrannidis; prius tamen, id est anno 1236, amissa urbe Padua.

f Hujus Lucæ virtus et doctrina laudantur a Scrip-
toribus Ordinis, diciturque in ipsius S. Antonii Sa-
cello conditus; super ejus tumulam, lapide quadrato
extractum, Missa celebratur. Cum de anno ac die
mortis nil constaret, Arturus circa 1230 floruisse dixit,
eique diem 17 Febr. arbitrio suo assignavit.

g Hactenus non reperi alibi distinctiorem Rogerii
istius memoriam.

CAPUT V.

B *Varia Sancti post mortem miracula locis variis.*

Eodem autem die, quo S. Antonius ingravit ex
hac vita, famosissimus et in sacris Scripturis erudi-
tissimus Abbas Vercellensis, erat in camera sua,
divinis intentus meditationibus, solitarius: quem
vir Sanctus, dum viveret, dilectione præcipua
fuerat prosecutus, et frequenter mutais divinæ
Scripturæ colloquiis se pascebant. Unde idem Abbas,
in quodam Commento suo, de ipso B. Antonio dicit
ita: Frater Antonius, Ordinis fratrum Minorum,
de puro theologiæ sensu mystico hausit plenissime.
Dei gratia illustratus. Cum ergo Abbas sic solus
moraretur: eadem hora qua obiit, famulus Domini
ad eum solus ingrediens, post mutuam salutationem
benevolam vir Sanctus adjecit; Ecce, Domine Ab-
bas, quod relicto asello meo Paduæ, vado ad patriam
festinanter: et confestim, cum Abbatem in gutture,
ubi tunc graviter patiebatur, familiaris tetigisset,
et continuo ab ægritudine liberasset; exiens foras,
disparuit. Ille vero Abbas, considerans quod forte
ad nativam patriam, scilicet Hispaniam, pergeret;
ejus decessum totaliter ignorans, ut ipsum saltem
aliquantulum retineret, surrexit; et ipsum extra
non inveniens, obviis monasterii servientibus, ubi
esset Frater Antonius anxie requirebat. Quibus
respondentibus, ipsum non venisse, et ubi esset se
penitus ignorare; ille firmiter asseruit, se modo
illum vidisse, et sibi talia dixisse, et ipsum Sanctum
miraculose curasse, et subito exivisse. Missum est
statim ad locum Fratrum, qui erant in illa villa,
si forte ipsum vidissent! et eo non invento, præ-
fatus Abbas ad cor rediens, certissime intellexit,
beatum Patrem, per mortis excessum, ad patriam
cœlestis convivium feliciter perrexisse: et notans
tempus diligenter, postmodum reperit liquido, ea-
dem hora qua sibi apparuit, ipsum ex hac vita mi-
grasse.

C Ab illo ergo die, divinæ faciei superradiante
respectu, continue cœperunt exuberare miracula,
fieri prodigia, et signa mirifica perpetrari: quæ ad
aures Domini Papæ Gregorii Noni perlata, per so-
lennes Paduanorum nuntios, prævia examinatione
et deliberatione matura, in die Pentecostes idem
Papa, eum indicibili solennitate, lectis prius eorum
Prelatorum et populorum multitudine miraculis, et
ab omnibus approbatis, et in Trinitatis nomine sibi
signo Crucis impresso, beatum Patrem Antonium

Ipsa obitus
hora Abbati
Vercell. ap-
parens
Sanctus,

in patriam
ire se ait,
cumque ab
Auginu li-
berat.

Canonizatur
ut Doctor
Ecclesiæ,

adscriptis Catalogo Sanctorum, die sui obitus, Junii
decima tertia [anniversarie colendum]: deinde,
post Te Deum Laudamus solenniter decantatum,
alta voce cœpit illam de Docturibus Antiphonam, O
doctor optime, Ecclesiæ lumen: qua quidem cum
toto Clero solenniter decantata, post Versiculum,
Orationem propriam devotissime terminavit.

40 Et eodem die universus Ulyssiponensis popu-
lus, unde iste Sanctus fuerat oriundus, solennitate
maxima lætabatur: causam tamen exultationis hu-
jusmodi penitus ignorabant: nam de ejus Canoni-
zatione pro illa die nihil penitus cogitabant. Immo
quod mirabilius erat, ipsa tintinnabula ejusdem ur-
bis nullo pulsante, per se ipsa sonitum dantia, ut
ita loquar, tanti Patris gloriam suis civibus tolle-
bant. Parvo autem interjecto tempore repertum est,
quod eodiem die fuerat Beatissimus Antonius Canoni-
zationis gratia sublimatus. Tantorum ergo mira-
culorum urbs memorata irradiata fulgoribus, altare
majus ecclesiæ Cathedralis, in honorem ipsius B.
Antonii, honorifice dedicavit: cujus festum, signis
sequentibus, annuatim ibidem solenniter a cele-
bratur.

41 In eadem Civitate Ulixbona, puerulus quidam
b, Parisius nomine, B. Antonii linea parentelæ
germanus, et filius c sororis suæ, forte quinquen-
nis, cum aliis pueris in mari ludens, eversa navi-
cula, solus natantibus aliis est submersus. Mater
vero post tres horas accurrens, filium mortuum a
piscatoribus recepit. Pater vero volebat eum sepe-
lire; mater veru clamabat, aut eam mecum dimitte,
aut sepeli me cum eo. Et conversa ad B. Antonium,
dixit cum lacrymis: Frater mi, et si extraneis es
pius et mirabilis, sorori tuæ crudelis eris? Esto
mihi miseræ propitijs, et mihi filium restitue: tibi
enim promitto, quia ipsum in Ordine tuo diviuo
servitio dedicabo. Mox puer surrexit incolumis: et
matre votum implente, in Ordine sancto vixit et
obiit.

42 Cum semel quidam de miraculis Sanctorum
ad invicem colloquerentur, unusque eorum B. An-
tonii prodigia multum extolleret; inter alia illud
miraculum de vitro, per incredulum super lapides
de alto projecto et non fracto, in medium recitavit.
Quo quidem audito, quidam alius quasi derisorie ac-
cepit scyphum vitreum vacuum; et vites aridas in
manu tenens, dixit: Si B. Antonius de istis vitibus
uvæ nasci faceret, ut scyphus iste inde musto im-
pleretur, hoc ego miraculum reputarem; et tunc
ego crederem illi miraculo, quod nobis de scypho
retulisti. Mirabile dictu! subito vites illæ virescunt,
et virentibus foliis adornantur: demum uvæ na-
scuntur, florent, et maturantur; tandem ex eis
vinum comprimitur; et vitreum vas totaliter imple-
tur: quo viso miraculo stupefacti, de irrisoribus
facti sunt laudatores.

43 Regina Legionis magnam spem habens in B.
Antonio, tenuit filiam undecim annorum, mortuam,
contra voluntatem Regis et Baronum, orans et di-
cens: Beate Antoni, fui de Patria tua, redde mihi
filiam meam. Ad cujus devotionem surrexit filia, et
matrem suam arguit, dicens: Pareat tibi Deus,
mater: jam enim essem inter Virgines in gloria.
Beatus Antonius tam instanter, ad preces vestras,
Deum exoravit; quo me ad vitam restituens, ad
vos misit: sed unum sciat, quod Dominus mihi
promisit, quod non starem vobiscum nisi per quin-
decim dies d.

44 Cum B. Antonius Paduæ multis miraculis co-
ruscasset; aliqui hæretici ejus prodigia deridentes,
volentes publice prædicare quod essent ficta, vene-
runt Paduam; et bindam e sanguine tinctam super
oculus unius sociorum ligantes, eorum tumulo alta
voce

exultante
Ulyssipone,
licet rei
ignara:

E
b
s
nepotem suum
submersum
resuscitat.

Ex vite arida
vinum dat,

F

moribundam
apparens
sanat,

d
cæcum se fan-
gentem revera
cæcum reddit.

A voce clamabant; plorantes et dicentes, quod ille injuste fuerat excæcatus: et ideo populum rogabant, ut omnes pro illius illuminatione B. Antonio supplicarent. Cum autem sic per spatium horæ stetissent; cœpit, qui se finxerat cæcum, alta voce clamare, B. Antonius restituit mihi visum. Tunc socii accurrentes, et bindam amoventes, ut coram populo de facto miraculo *f* truffarentur; super bindam ambo oculi remanserunt; sicque delusi sunt, qui erant delusores. Quo territi et corde compuncti, fraudem publice confitentes, post devotam orationem omnes lumen fidei, et ille lumen oculorum a B. Antonio meruit obtinere.

f
et similem
visionem
lepra punit:

45 Dum quidam leprosus, audiens famam miraculorum B. Antonii, se Paduam portari faceret; cuidam Militi hæretico obviavit, qui B. Antonii miraculis detrahens, dixit: Quo vadis, miser? lepra tua veniat super me, quando te Antonius poterit liberare. Leprosus vero confidenter se sub arca B. Antonii misit, et ejus suffragium devote imploravit. Cui dormienti B. Antonius apparuit dicens: Surge velociter, quia curatus es a lepra: et vade ad illum Militem, qui miracula mea deridebat, et defer illi scandellas *g*, quia lepra tua ipse putrescit. Surgit pauper sanus, et vadit ad illum Militem, sua incredulitate leprosum: dixitque illi, B. Antonius mihi præcepit, ut tibi leproso meas scandellas portarem. Ille vero Miles compunctus, facto voto quod nunquam sibi detraheret, fuit a lepra mundatus et curatus.

g
B

g
eodem medi-
tatem
impedit,

46 Semel quidam Paduani quemdam Presbyterum occidendum in quadam via expectabant: qui visibiliter apparuit B. Antonius, dicens eis: Quare vos estis hic? Recedite cito. Qui responderunt: Immo tu, bone Frater, vade per viam tuam, quia nos hinc minime recedemus. Et cum Sanctus diceret, nec ego hinc recedam, dixerunt ei: Quis es tu, qui talia præcipis nobis? Respondit: Ego sum S. Antonius. Et statim illi territi ad terram ceciderunt, et Sanctus disparuit. Illi vero ad illum inimicum summa cum mansuetudine accesserunt; et visione recitata, pacem inter se firmaverunt: quod fuit per civitatem publice divulgatum.

g
item vindic-
tam su-
mendat:

47 Quidam Miles, in quodam prælio vulneratus sic graviter, quod nullo medicorum remedio poterat liberari; voto facto ad B. Antonium, fuit statim sanitati pristinae restitutus. Sed curatus, gratia ingratus cogitavit, quomodo, ex quo erat curatus, poterat se optime vindicare. Beatus vero Antonius sequenti nocte illum ad pristinum infirmitatem reduxit, et fuit ingratitude punita.

g
voti neglectum
castigat,

48 Cum quidam Puer de Padua, Henricus nomine, collum habens inflatum, graviter torqueretur; facto voto a matre, quod sibi collum de cera ad sepulcrum deferret, statim fuit curatus. Sed matre votum dissimulante, iterum collum inflatur, et ille dolore nimio perurgetur. Mater vero reatus sui conscientia doluit, et promissum collum ceram ad Sanctum detulit, et statim puer sanatus fuit.

g
sanat mutum
et surdum,

49 Abbas quidam, servo fidelis, qui viginti annis steterat mutus et surdus, compatiens, vovit B. Antonio, quod si ipse eum sanitati restitueret, ad custodiendum ejus altare eum perpetuo sibi offerret: qui cum eum misisset ad ejus sepulcrum, statim consecutus fuit perfectam sanitatem, et ibi ad ecclesiam custodiendam remansit.

h
Aldonsia
regiæ puellæ
moribundæ
apparens,

50 Cum semel domina Aldonsia, filia domini Taraxiæ *h* Reginæ Portugallæ, tanta infirmitate gravatur, quod a medicis relicta, de ejus vita nulla spes remaneret; Mater ejus Regina de ejus morte irremediabiliter vexabatur: unde conversa ad B. Antonium, cum multis lacrymis ipsum devote pro suffragio invocabat: Subvenias mihi, Pater sanctis-

sime, quia tu de regno isto fuisti oriundus: et ora pro me Dominum, ut meæ filiæ concedat sanitatem. Aldonsia vero puella nocte media paululum obdormivit, et vidit B. Antonium dicentem sibi: Numquid agnoscis me? Ego, ait, sum S. Antonius, qui veni ad te, tuæ matris precibus invocatus: unde unum e duobus elige, vel debitum carnis exolvere, et Dominus dimittet tibi peccata tua, et poenam debitam, sic quod hodie mecum eris in paradiso; vel cum matre adhuc in mundo remanere, et restituam tibi continuo sanitatem. Ipsa vero plus sanitatem corporalem diligens, fuit ibidem liberata: et accipiens cordam in visione, qua Sanctus cingebatur, cœpit matrem vociferando vocare, dicens: Domina, ecce hic est B. Antonius, qui me sanam fecit. Statim vero Regina, cum aliis dominabus accurrens, ipsam sanam inveniens, omnes Deo et B. Antonio gratias reddiderunt.

h
ipsam data
vitæ vel
mortis op-
tione sanat.

ANNOTATA. D. P.

a Ritu Duplicis 2 classis, inquit *Cardosus*, cum Vigilia et Octava, matutinaque et vespertina processione, cessationeque ab operibus servilibus: idque totum ex approbatione Apostolicæ Sedis.

h

b *Aliis* Apparitibus, qui natus, inquit idem *Cardosus* in festo Apparitionis S. Michaelis 8 Maji ejusque memoriam recolit dicit in ecclesia S. Francisci Ulyssipone 8 Aprilis.

c *Sunt qui vocatam velint* D. Felicianam Martini de Taveira, inquit idem; sed addit, hoc non adeo certo constat, quum quod habuerit Sanctus sororem aliam, in Conventu S. Michaelis Dominorum professum; quæ moriens testatu sit, conspirere se SS. Theotimum et Antonium; et cujus nomen in Obituario monasterii sic notatur, xii kal. Martii obiit D. Maria Martini, soror S. Antonii, Canonica S. Vincentii, Era mclxxxviii; id est anno 1240. *Pacicus* ait unum, 9, aliquot familiis nobiles ex priori sorore descendisse, quæ hodieum perseverent sub cognomento Bulhoes, unde nata hoc seculo Ludovica Bulhoes cum heredibus necessariis careret, ecclesiam ipsius S. Antonii, velut propioris consanguinei, heredem nominavit. Sed numquid familiarum istarum cognomentum, potius censeri debet a Sancti fratre, quam a sorore propagatum?

d *Torquet hic sese Waddingus*, et post eum *Pacicus* atque *Cardosus*, et *Cornegius*, scientes *Alphonso IX*, Regi Legionensi, nullum fuisse ex Lusitania Reginam, præter *Tarasiam* Sancti Lusitani filiam, anno 1189 ductam, sed matrimonium per Pontificem dissolutum, propter secundi gradus impedimentum, dimissam, ingressamque *Lorvanense* monasterium, unde non prodit nisi semel ad dies paucos an. 1231 post mortem Regis; compositura litem inter filias suas, Sanctiam et Dulcem, quæ pater heredes scripserat, et S. *Ferdinandum* Castellæ Regem, ex eodem *Alfonso* et *Berengaria* Castellana, illius Regina natum, receptumque a Statibus Regni Legionensis; sicuti juramento cautum erat, cum ipsa quoque *Berengaria*, ob tertii gradus impedimentum, esset removenda a cantubernio Regis jubente Pontifice *Innocentio III*, sed prolem exinde natam legitimam declarante; sicut antea, in gratiam prolis ex *Tarasia* Lusitana susceptæ, fecerat *Celestinus III*. Agnoscat ergo *Waddingus*, ut substantiam veram esse teneat, multipliciter errari in circumstantiis, præsertim ætatis, qua undennis dicitur fuisse puella cum resuscitatur, cum ex ipsius sententia, miraculum factum sit an. 1231, quando pater composita, ad S. *Ferdinandum* fratrem visendum, Beneventum ad fines Lusitaniæ accesserunt *Infantæ*, quadragenariæ plus minus. Sed nodum hunc melius nobis solvet *Chronica S. Ferdinandi*, ubi cap. 5 Hispanice dicitur, quod dimissa in Castellam *Berengaria*; *Alfonso* caso con-

Alfonsi Regis
Legion. filia,
a Sancto
resuscitata
undennis,
12

fuit, non ex
prima uxore,
nata Sancta

EX MS.
in obitu
Sancti qua-
dragenaria.

A otra muger, quod num. 17 vertimus Aliam uxorem duxit. Ubi licet in notis litt. c. dixerim, quod Nihil de alia uxore alibi legimos, id tamen, hic velim retractatum; excusatumque ab errore auctorem, quasi is ageret de Tarasia, veluti secunda, quæ certo prima Regina et uxor fuit. Nunc enim agnosco tertiam, et quidem primæ synonymam Tarasiam, natam ex D. Maria Aves de Tarnellis, Sancti I Regis amasia, et Egilvio Vasqui de Soverosa, claro armis duce: quæ quia Alfonso peperit B. Sanciam, in Ordine S. Jacobi Commendatricem et Toleti mortuam 23 Julii 1270; data occasio est scriptoribus Lusitanis, atque post hos auctori Vitæ an. 1651 Madriti excusa, matres et filias confundendi. Cum tamen ipsamet Beata in testamento suo matrem appellat D. Teresiam Gil, et cognomentum tum de Soverosa addatur in Vita filix: quis autem hæc legat possessiones, in Lusitania multas ac magnas, velut ex materna hereditate sibi contingentes, satis indicant alteram Tarasiam, vel Teresiam Lusitanam quoque fuisse, sed tanto juniorem, ut potuisset prioris filii esse, ac filiam marito peperisse circa annum 1226, ante vel post B. Sanciam. Fuerit autem junior ista Tarasia Alfonsi Legionis vera uxor, sed inferioris conditionis, et nuptiis minus solemnibus ducta, jura antiqua Concubinam appellarent; quales intelligit Concilio Toletani I Canon. 17, ubi dicitur: Qui non habet uxorem, et pro uxore concubinam habet, a Communionem non repellatur; tantum ut unius mulieris, aut concubinae (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus: quo exemplo in Suecia et Danua, manu sinistra contrahi dicitur; sic ut proles inde nascens non succedat in regnum, neque sic ducta dicatur Regina, sit tamen Christiano ritu vere uxor. Galli matrimonium conscientie appellant. Ita Annalium Franciscorum scriptor Carolus de Cointe intelligit, quod Carolus Magnus, passim ab Ecclesia cognitus ut Sanctus, extrema sua ætate (quam maxime oportet a præbendo publice scandalo fuisse remotam) legatur, post tertie uxoris mortem, habuisse quatuor successive concubinas, in Vita num. 23 absque scrupulo et dedecore nominatas. Et sane quis credat, Alfonsum, vinculo jugali liberum, totis fere viginti sex annis maluisse scortatorem vivere quam maritum? cum interim Sanctus Rex Ferdinandus non dubitaverit sic natos appellare fratres suos, eosque una cum germano Alfonso in obitu commendare filio ac successori Alfonso X: ad quem locum, num. 144 litt. g, ex Catalogo Regio-genealogico Roderici Mendez-Silva nominavimus liberos, extra regium matrimonium genitos, omnino duodecim, qui omnes aut plerique post divortium genti hac ratione honestabuntur. Ut tamen fuerit miraculum factum vivente adhuc Alfonso Rege, debuit accidisse vivente etiam adhuc S. Antonio: siquidem Rex obit uno ante ipsum anno, quemadmodum ostensum est, ad Vitam S. Ferdinandi, et patet etiam ex conventionem, inter hunc et Alfonsum Lusitanum facta Ævi 1260, idest an. 1231, 13 Aprilis, post compositam cum sororibus senioribus earumque matre, pro regni Legionensis successione, controversiam: qualis nulla ei extitit, cum aliis sororibus earumque Matribus, quippe conditione natalium suorum nihil juris in regnum paternum prætententibus.

e Bunda fascia. Teut. Band, unde Binden religare.

f Truffa, ludus, jocus: Teut. Trouf in lusu pictarum notus terminus, hinc Truffare, ludere. Simili successu lusit etiam rusticus, de quo Rodulfus Possinicus lib. 2 Historiarum Ordinis pag. 272 agens de loco S. Antonii Glemonæ prope Utinum: Ibi, inquit, narratur, quod B. Antonius, bubuleum quemdam rogavit, ut currum sibi præberet ad deferendos lateres pro loci hujus constructione. Ille (ut est rusticorum mos) dissimulavit se currum præstare non posse, quod veleret juvenem mortuum; qui tamen

dormiebat. B. Antonius discessit: rusticus vero subridens juvenem dormientem cœpit excitare. Dormital ille. Instat rusticus ac urget: quem cum excitare non posset, sensit revera mortuum. Tunc, relicto plastro bobusque, accurrit ejulans ad sanctum virum: profusis lacrymis fusus ad ejus pedes orat, obsecrat, ut suscitaret juvenem. Beatus vir, motus prece, motus casu, facit signum Crucis super occubantem, submurmuratque ore et spiritu, et erigit ad vitam revocatum juvenem. Waddingus idem referens an. 1227 num. 19 citat etiam Legendam MS. hanc utique quam modo illustramus; ac vercamur ne hic locus festinanti librario nostro excideret, ex Romano ecygrapho restituentus.

g Scandellæ, crepitaculum ex scandulis ligneis confectum, quali utuntur leprosi, ut ne propius quis eos accedat: quæ notio addi poterit ad alias a Canguio productas.

h Nulla fuit Lusitanæ Regina Tarasia, vel Tarasia, aut Teresia post mortem S. Antonii: nam quæ sic vocata, Henrici Burgundionis uxor, dotalem Lusitanæ Comitatum marito attulit a regno Legionensi abjurgendum, Regum deinde secutorum mater, ducentis annis illius præcessit nativitatem. Marcus Ulyssipponensis rem simpliciter ac invenit transcripsit: Puerus dissimulare totam maluit, quam cum Waddingo intelligere Legionensem Regnam, Alphonsi uxorem primam, de qua supra, sic ut Dulcia et Aldonsia, item nomen sit: sed obstat ætas minime puellaris, sed quadragenariæ par ætat major cui moreretur Antonius, matrisque recessus in monasterium præcæ a filiabus, quarum causa semel duntaxat illo scribitur egressa, actura cum matre S. Ferdinandi Berengaria, secunda uxore Alfonsi. Quid si tertie ac vere uxori Alphonsi, sed non Regine, idem quod primæ nomen ac patria fuerit, quæ Sancti patrocinium in una filiarum experta, ipsam silentius expetierit pro altera? Certe inter Alfonsi filias, vel naturales vel ex impari conjugio genitas, numeratur in Catalogo Regio-genealogico Donna Aldonsa, sponsa Comitis Petri, unde procedit familia Dominorum Ponce de Leon Ducum de Arcos. Neque adeo mirum fuerit regni titulum confundi a scriptore Italo, per memoriam lapsam, et cui forte occurrebat prænomina Henrici Comitis uxor, citra distinctionem temporum. Huc ergo facere potest quod allegat Waddingus, et scripsit S. Augustinus lib. 22 de civit. cap. 8. Miracula ubicunque sunt, vix sciuntur a tota civitate, vel quocunque commanentium loco: nam plerumque etiam ibi paucissimi sciunt, ignorantibus ceteris, maxime si magna est civitas: et quando alibi aliisque narrantur, non tamen ea commendat auctoritas, ut sine difficultate vel dubitatione credantur, quamvis Christianis fidelibus a fidelibus indicantur.

i Id factum asserit, Marcus Ulyssippon. lib. 12 cap. 16, ejusque interpret Gallicus; Barcezzus, ordine mutato part. 2 lib. 5 cap. 35; factum, inquam, id asserit Marcus Alenquerii, ubi res contigit, et ubi Regina cum tota curia erat, in Conventu Minorum. Fuit hic quidem trium primorum unus, sub annum 1218 fundari captus, in oppida quod mediam est inter Ulyssipponem et S. Irenem: sed, si Legionensis Regis uxor fuit (quod putamus) vulgo etiam dicta Regina, potius Legionem res acciderit, ubi an. 1240 structus Conventus dicitur; Alenquerium autem Marcus addiderit, ex præconcepta opinione de Tarasia Infanta Lusitanæ, quam ejusque Sororem Sanciam vulgus Sanctas Reginas appellat, ut ad Vitam prioris dicitur 17 Junii; itaque non prorsus foret rejicienda opinio illa, si cetera convenirent.

D. Aldonsia
a Sancto
servata in
vivo

E

potuit fuisse
soror germana
Mariæ resus-
citata:

F

et miraculum
Legione, non
Alenquerii
accidisse.

sed ex aliqua
posteriore
uxore, non
regino,

B

nata Maria,

C

CAPUT VI.

Æterna salus desperatis aut desperabundis curata, ipso et S. Francisco apparentibus.

Fuit in regno Portugalliae, in loco qui Linharres a nuncupatur, Domina quaedam illius castri multum potens, Lupa nomine, habens quemdam daemoneo pro cameraria, in specie mulieris, quae instigante diabolo erat crudelissima, et variis criminibus irretita. Quid plura? Cum haberet specialem devotionem ad B. Franciscum et B. Antonium, in firmitate extrema desperata, propter magnitudinem peccatorum, de salute animae non curabat; nec volebat, quantumcumque ad hoc inducta, confiteri. Et cum sic tristis et desperata jaceret; ecce intraverunt duo Fratres Minores, ipsam confortantes, et ad confessionem et poenitentiam inducentes. Remittit ipsa, asserens se tot commisisse peccata, quod Deus propter quantumcumque suam poenitentiam ad misericordiam non flecteretur. Frater vero, qui videbatur antiquior, dixit: si vultis peccata vestra confiteri et conteri de ipsis, ego omnia super me recipio, et honorum meorum vos participem facio, et virtute Dominicæ Passionis vobis vitam æternam promitto. Altera fuit ad hæc verba in melius mulier, et ad poenitentiam animata; ac de lupa in agnam conversa, de peccatis conteritur, et cum magnis lacrymis confitetur: et post ipsa habitum Fratrum Minorum petiit; et per manum illius Fratris accipiens, in Domino feliciter obdormivit; et statim Fratres illi disparuerunt. Quo omnes cogitaverunt non irrationabiliter, illos fuisse S. Franciscum et S. Antonium *b*, quibus tantum erat devota, et quos in sui adiutorium assidue advocabat. Corpus vero suum fuit in Conventu Gardiæ *c* tumulatum.

52 Cum autem post modicum quidam armiger [ire vellet] ad locum dictum Linharres, ubi Domina Lupa fuerat defuncta, quadam nocte audivit quamdam vocem quasi mulieris, lacrymose dicentis: O misera! malum servitium per tredecim annos feci, et in vacuum laboravi. Armiger vero totus territus, ad se ipsum reductus, Crucis signo se muniens, in Domino confortatus dixit: Adjuro te per Jesum Christum, ut dicas, quæ es? et quare ploras? Respondit illa: Ego sum diabolus, qui per tredecim annos, specie mulieris, Domina Lupæ nuper defunctæ in multis criminibus deservivi; ut ipsam, suis exigentibus culpis, post mortem mecum ducerem ad inferni profundum: sed nunc in fine venerunt duo caputiati Fratres Minores, quos ante dilexerat, et eam ad poenitentiam inclinantes, et de potestate mea ejus animam rapientes, secum ad cœli gaudia portaverunt. Et hoc erit tibi signum istius veritatis. Cum eris in Linharresio, ubi ipsa decessit: audies rumorem in populo, quod quidam faber uxorem interfecerit; et ille capietur, et pro uxoricidio suspendetur: et ego, qui illius interfectionis causa fui, tam fabri quam uxoris animas ad inferna deducam; et pro una perdita animas duas inde lucrabor. His auditis proficiscitur Armiger: et dum fuit in Linharresio, fabrum suspensum, qui uxorem occiderat, reperit: et ipse quæ audierat omnibus mirantibus revelavit.

53 In eodem regno Portugalliae, in villa *d* Sanctarenæ, erat tempore Regis Dionysii *e* mulier quaedam peccatrix, quæ magna devotione ferebatur ad S. Antonium. Hæc a diabolo obsessa, ut se ipsam interficeret tentabatur: et videbatur sibi, quod Christus loquebatur in corde, inspirando dicens: Misera, tu fecisti contra me tot iniqua, quod, nisi

forte interficiendo te ipsam, non poteris salvari. **D** Cum ista et similia interius suadendo eam non modicum conturbaret, volens eam vexare exterius, apparuit sibi dicens: Ego sum quem tu offendisti; si tamen vadas ad fluvium qui Tagus dicitur, et te ibi pro culparum satisfactione submergas, ego omnia peccata tua remittam, et tibi gloriam æternam concedam. Cum ista frequenter apparendo dixisset, et semel vir sinus [abesset]; delusa quadam die, tertia hora pergebat ad fluvium Tagum, ut de submersione diabolicam suggestionem impleret. Et transiens ante ecclesiam Fratrum Minorum, ut se B. Antonio, cujus festum erat, recomendaret, in eandem intravit: et prostrata ante altare in capella S. Antonii; cum lacrymis oravit, dicens, Sancte Antoni, in te semper fiduciam habui; supplico benignitati tuæ, ut mihi digneris revelare, si me ipsam submergere est Dei beneplacitum, vel totaliter abstinere.

54 Dum autem sic oraret, dulciter obdormivit; et apparens sibi B. Antonius, dixit: Surge, mulier; et hanc custodi *f* cedulam, per quam a vexatione daemoneis recipies sanitatem. Et surgens a somno, reperit in collo suo quamdam chartam de pergamento, in qua litteris aureis talia erant scripta: Ecce Crucem Domini, fugite partes adversæ, vicit Leo de tribu Juda, radix David, Alleluia, Alleluia. Et tunc illam tentationem amisit, et quamdiu eam cedulam habuit, eum diabolus non vexavit. Sed cum Rex Dionysius ista viro referente audivit, cedulam prædictam habuit, et statim iterum diabolus eam mulierem invasit. Vir autem uxori compatiens, cum cedulam recuperare non posset; tandem, mediantibus Fratribus Minoribus, rescriptum cedulæ a Rege habuit; et datam mulieri, ipsam, ut principalis cedula, a vexatione daemoneum liberavit. Et devote cum lacrymosa contritione confessa, et ad Deum totaliter conversa, per viginti annos in sancta conversatione vivens, finivit in pace dies suos; et Rex Dionysius illam chartam inter Reliquias suas posuit, cum qua, ad S. Antonii invocationem, multa miracula fuerunt perpetrata.

55 In Castro regni Portugalliae, quod Berta *g* vocatur, erat mulier quaedam, Sera nominata, quæ ad Beatissimos Franciscum et Antonium singularem devotionem habebat. Vir autem ejus erat lubricus et iniquus; qui cum concubiis, relicta uxore, non solum nequam vitam ducebat; sed ipsam uxorem habens exosam, frequenter percutiebat et multipliciter affligebat: quo tantum uxoris crevit tristitia, quod desperata deliberavit, ut de tot angustiis evaderet, suspendio vitam finire. Et cum nocte quadam, viro absente, et aliis de familia dormientibus, funem disposuisset in camera, et intra laqueum vellet collum ponere, et se ipsam instigante diabolo jugulare; ad ostium domus fuit pulsatum fortiter cum clamore. Tunc Domina statim funem abscondens, ad videndum quis pulsaret, accessit: et cum portam aperuisset, vidit duos Fratres Minores, qui eam, ut ipsos intra domum amore Dei reciperet, humiliter rogaverunt. Domina vero interrogavit eos unde erant, et quibus nominibus vocabantur. Qui cum respondissent, quod de longinquis partibus erant, et unus Franciscus et alter Antonius vocabatur; Intrate, inquit, amore Sanctorum Francisci et Antonii; et posita mensa dum comederent, sacris Dominam sermonibus refecerunt. Quibus illa in bonum alterata, proposuit, propter illorum reverentiam, non exequi illa nocte, quod sibi suggesserat de suspendio humani generis inimicus.

56 Intrant Fratres cameram sibi pro somno assignatam: ingreditur mulier lectum suum: et eadem hora iidem Fratres viro suo apparuerunt dicentes: Nos

a
Matrona
familiari
dæmone du-
cto,

a Sanctis
in spem ve-
nere addu-
citur et
confletur:

B

b

c

quam sibi
creptam
dæmon que-
ritur;

C

sed aliis
duabus ani-
mahus pen-
satam dicit.

d

e
Energume
na persuasa
a dæmone
non posse
salvari nisi
se occidat

D
EX MS.

*S. Antonio
se commen-
dat, et indor-
miscens*

f
E
accipit a
Sancto appa-
rente amule-
tum,

*ad multa
miracula
efficax.*

g
*Ab adultero
viro male
habita
mulier,*

F
*dum sibi
ipsi laqueum
nectit,*

*apparentibus
et Sanctis
servatur,*

*et maritus
ad bonam
frugem re-
ductur,*

Nos

A Nos sumus Sancti Franciscus et Antonius, ad te a Deo missi, tibi denuntiantes, quod nisi converteris a via tua mala, et concubinis dimissis soli adhæreas uxori tuæ nobis devotæ, intra tres dies morieris, et in inferni barathrum demergeris. Nam uxor tua hac nocte, tuis vexationibus tribulata, se per collum suspendisset; nisi nos ad ejus hospitium venissemus. Tu ergo vade ad eam, et in signum pete ab ea funem, quo se voluit jugulare. Territus homo, et subito excitatus, de peccatis conteritur: et mane surgens, venit ad domum suam. Surrexerat tunc ejus uxor: et non inventis Fratribus, sed lecto parato; ac si nullus in eo obdormivisset, erat non immerito stupefacta: quia unde exivissent, cum omnia essent clausa, non poterat cogitare. Tunc vir ejus superveniens, uxorem benigne salutavit, et ait: Carissima, ubi est chorda cum qua hac nocte te suffocare voluisti? Sed illa stante attonita, Bene scio, inquit ille, qualem gratiam tibi fecerunt, et te et me a morte corporis et animæ Sancti Franciscus et Antonius liberaverunt, quos tu nocte ista præterita hospitio recepisti. Confiteatur illa liquido veritatem: et sua visione detecta, veniam petit humiliter ab uxore: et sic ambo in omni caritate et concordia diu viventes, pleni virtutum exercitiis, Sanctos Franciscum et Antonium pariter laudaverunt.

B 37 Juxta castrum quod dicitur Turres-novæ h, in vico qui dicitur Elbron, in regno Portugallie, erat quædam mulier conjugata; que dum in festo S. Antonii ad molendum triticum, de prædicto vico Elbron ad castrum de Turribus novis, cum quadam puella properaret; ventus vehemens, a parte anteriori in ipsam irruens, saccum cum tritico, quem portabat in capite, in terram projecit, et eam fecit cadere resupinam. Et continuo adfuit quidam juvenis facie præclarus, qui animam illius accipiens, cepit eam ducere secum. Et primo duxit eam per campum quemdam latissimum, quo ad quemdam puteum pervenerunt, horribilem et tenebrosam valde, ex cujus ore flammæ horribiles ascendere usque ad cælum videbantur: fumus etiam depressissimus, niger et foetidus, inde exhalabat; et audiebantur ex intus tortorum et torquentium rugitus et clamores validi, planctus quoque, ploratus et ululatus magnus in eodem barathro personabant. Et intro mulier illa cum tremore respiciens, vidit diversa genera hominum, et diversa officia in quibus deliquerant, diversimode a demonibus cruciari. Nam mercatores fraudulentis, bursas ignitas in collo deferebant; usurarii vero, ardenti pecunia a demonibus cibabantur; raptores, adulteri, homicidæ, falsi testes, judices, ceteri peccatores pœnis competentibus torquebantur. Tunc ipsa interrogavit juvenem ductorem suum, quis erat ille locus? Qui respondit, quod erat puteus infernalis. Et, quod erat mirabile, quam plurimos ibi vidit qui adhuc erant vivi, illis locis pœnalibus deputati, et in societate demonum ambulantes, de civitate Ulixbonensi et villa Sanctarensi, quorum nomina non tacebat: tamen in locis illis numquam fuerat, ut dicebatur. Nec videatur incredibile, si in visione adeo futura ut præsentia demonstrantur.

C 38 Post hæc mulier illa deducitur ad locum alium, delectabilem et amœnum; pulchra herbarum varietate depictum, cunctorumque florum et fructuum generibus adornatum; in quo vidit quoddam tentorium magnum, altissimum, miræ magnitudinis collocatum: ex quo quidam homines clarissimi, mira vestium varietate ornati, coronas gestantes in capitibus, bini et bini processionaliter procedebant: in fine vero erat unus quasi sponsus, mirabili ornatu decorus, cui totus ille processionalis honor

attribui videbatur. Interrogatus ille juvenis a muliere illa, quis esset ille locus, et qui essent illi, quos viderat cum tanto ornatu et pulchro ordine incedentes, respondit, locum illum esse requiem animarum, et omnes illos esse salvatos; et ille ultimus, cum tanta pompa procedens, esse S. Antonium, cujus festum, sicut in terris, sic colebatur, et multo excellentius a Sanctis in cælis: et in sollemnitatibus aliorum Sanctorum, alii vicissim solennizant similiter. Et ideo, ait juvenis, hæc deducta es, et ista vidisti; ut in Sanctorum festivitibus ab opere servili abstineas, et Sanctis debitam reverentiam exhibeas, præcipue a malis operibus abstinendo. Dum anima autem istius mulieris sic ducebatur, corpus ejus ad castrum prædictum ad sepeliendum a populo est portatum, quia totaliter mortuum videbatur. Et dum sepulturæ locus pararetur, cunctis cernentibus ac stupentibus et territis, mulier illa surrexit; et primo coram illis, postea coram aliis multis, et me: qui ista scripsi, seriem retulit præfatæ visionis.

D 39 Circa annum Domini millesimum ducentissimum nonagesimum secundum, retulit quidam homo, multum senex, cuidam Fratri Minori, quod ipse B. Antonium viderat: et, cum latro et raptor esset, et de numero duodecim latronum qui in nemoribus habitabant, ad deprædandum et spoliandum quoslibet viatores; omnes duodecim, audita fama prædicationis B. Antonii, mutuo condixerunt, quod ad ejus prædicationem die aliqua, sub ignoto habitu, convenirent: non enim referentibus credere poterant, quod esset tantæ efficacis verbum ejus, quod ardere, sicut alterius Eliæ, sicut facula videbatur. Quadam ergo die ipso prædicante veniunt: qui dum ejus ignita eloquia aliquantulum audissent, inceperunt de peccatis conteri et compungi, finito autem sermone, de suis peccatis et facinoribus sunt compuncti. Quos cum pius Pater de Confessione per ordinem audivisset; interdixit eis, ne ullo modo redirent ad scelera consueta; non redeuntibus promittens gaudia æterna, redeuntibus vero supplicia inaudita. Referebat etiam idem senex, quod aliqui de iis ad consueta flagitia redierunt, et vitam (sicut Sanctus prædixerat) celeriter inconfusibilibus suppliciis finierunt; non redeuntibus autem, in pace et in Domino quieverunt. Illi autem seni Sanctus in-junxit, quod duodecim vicibus Apostolorum limina visitaret; qui in duodecima rediens de Roma, hæc in via Fratri cum lacrymis referebat; expectans, juxta Sancti promissum, æternæ vitæ gaudia post hujus cursum miseræ, adipisci.

ANNOTATA D. P.

a Linares, *Guardiensis diocesis oppidum, inter Guardiam et Viscom.*

b *Ob hanc causam talis præfigebatur in MS. titulus. Qualiter quamdam in fine desperatam, apprensus sibi, ad Confessionem et gloriam adduxit; proinde salvata fuerit mulier illa, non tam ex vi suæ Confessionis, quæ defectu idonei ministri sacramentalis non fuit, quam internæ et perfectæ contritionis.*

c *Ignorantur Conventus hujus initia, quæ an. 1268 antiquiora esse probatur ex Bulla Clementis 4, hoc anno data ad Guardianos Lusitanæ. Pacivens addit, ibi conservari memoriam hujus eventus, et sepulturam ostendi distinctam a ceteris.*

d Santarem, *id est S. Irenes oppidum, ad Tagi dexteram ripam.*

e *Requavit Dionysius, S. Elisabethæ maritus, ab an. 1279 ad 1325.*

f *Ita passim medio ævo, cedula pro schedula.*

D *discit festum Sancti etiam in cælis agi,*

Illudque religiosius servare.

E *Latrones Sancto prædicante conversi.*

F

EX MS.

revelato ipse suæ uxoris consilio.

h In festo S. Antonii laborans

alienatur a sensibus:

C et monstratis sibi ab Angelo pœnis inferni,

ac gloria paradisi,

A g Nescio an recte scriptum nomen, ipsum in tabulis necdum reperi.

h Turres-novæ, inter S. Irenes et Tomarium oppida, in finibus diœcesis Santirenensis: juxta ergo fuerit vicus Elbron, a tabulis non indicatus.

i Hinc et ex sequenti anno 1292 colligi videtur, scripta istæc fuisse circa finem seculi 13.

CAPUT VII.

Miracula per testes coram Episcopo Paduæ confirmata, et alia nonnulla.

Quidam Conversus Monialium Paduæ, ætatis viginti quinque annorum, a nativitate surdus et mutus, cujus lingua erat medicum prominens extra guttur: et brevissima ad modum vitis torcularis retorta, sic quod videbatur intuenti bianda *b* et rugeta: semel et secundo tuit spiritali visione inductus, ut ad B. Antonii suffragium se converteret toto corde. Qui rudis et bestialis, ignorans quid visio designaret; primo per domum, postea per plateas S. Antonium requirebat: tertio vero, eadem visione modo simili concitatus, ad B. Antonii ecclesiam perveniens, cum devotione qua potuit pernoctavit, et Sancti adjutorium frequenter invocavit. Post horam vero nonam, quadam luce divinam circumfusus, subito et toto corpore sudore nimio superfusus, magnam commotionem sentire cepit, tam in capite quam in membris. Quid plura? Subito reducta est lingua ejus ad debitam quantitatem, et loquelæ recepit beneficium et auditus. Illico enim apertum est os ejus, Deum et B. Antonium pro tanto beneficio benedicens: et, quod erat mirabile, quadam nova lingua, sed plene intelligibili in illo comprehensa idiomate, loquebatur: nesciebat etiam nisi pauca vocabula, ad communem usum loquendi necessaria, sibi divinitus inspirata, quod ea ab hominibus non didicerat; admirantibus cunctis, qui eum mutum et surdum a nativitate referebant. Ad cujus miraculi novitatem utriusque sexus populi confluentes, juvenem, qui prius Petrus dicebatur, ratione prodigii, ex tunc censuerunt Antonium appellandum.

61 Quidam homo prope Paduam, volens quadam occulta scire per dæmones, quadam nocte in circulo incantationum se posuit cum quodam Clerico, qui per artem magicam sciebat dæmones invocare. Cum ergo esset intra circulum, et dictus Clericus dæmones invocaret; advenerunt dæmones cum summo strepitu et rugitu. Et cum homo ille territus nesciret dæmonibus respondere aliquid, subito linguam ejus totaliter evellentes, et oculos de capite eruerunt. Cum autem fauces aperiret, nullum linguæ vestigium apparebat: et in loco, ubi prius fuerant oculi, erat suffusio nimia et profunda. Cum ergo dolore cordis propter culpam et penam vexaretur, et non posset peccatum confiteri; ad B. Antonii suffragium invocandum totaliter se convertit. Et cum in Conventu multis diebus ac noctibus orando permansisset, et Fratres in Missa, Benedictus qui venit in nomine Domini, decantarent, et a Sacerdote corpus Domini elevaretur; novi fuerunt sibi oculi in capite restituti. Congregati ad tantum miraculum quam plurimi, et uox cum ipso orantes Deum, obsecrabant; ut qui S. Antonii meritis sibi oculos restituerat, et linguam reddere dignaretur. Dum vero Chorus, Agnus Dei cantando, Dona nobis pacem, finiret; Deus illico linguam sibi restituit et loquelam, qua B. Antonii magnalia extollebat.

62 Frater quidam nomine Bernardinus, de Parma oriundus, ex nimia infirmitate duobus mensibus

mutus existens, ad tantam debilitatem spirituum devenerat, quod nec candelam poterat extinguere suo flatui applicatam. Et quamvis per medicos peritiores Lombardiæ, per ferrum caudens, novies, suo gutturi et semel capiti appositum, ad ejus curationem fuerit laboratum; nullum remedium habuit, sed infirmitatis potius incrementum. Imminente ergo suffocationis periculo, ad S. Antonium Paduam adducitur; et ante arcam prostratus, Sancti suffragium postulabat devote. Et ibidem primo cepit spuere, et insullare fortiter, adhuc mutus. Continuans autem orationem, cum multis Fratribus et populi frequentia, qui eidem ratione festi et miraculi assistebant; subito, emissa horribili sanie, loquelam recuperavit, et plenariam sanitatem: et in laudem Sancti prorumpens, etiam Antiphonam illam, Salve Regina etc. cum Ministro et Lectore, qui ad miraculum tantum concurrerant, lætis vocibus cantando perfecerunt.

63 Quidam puer viginti mensium, nomine Thomasinus, cujus parentes prope ecclesiam B. Antonii Paduæ morabantur, juxta quoddam vas aqua plenum incaute fuerat derelictus. Cum vero dicta mulier domum rediret, videns pedes pueri supra vas aliquantulum prominentes, appropinquans cernit caput filii inferius in fundo vasis, pedibus superius elevatis: et cum ejulatu ipsum extrahit, jam defunctum et frigidum: quæ flens et clamans totam viciniam illico concitavit. Advenerunt ergo quam plures, et aliqui de Fratribus cum operariis, qui aliqua in ecclesia S. Antonii reparabant: et puerum videntes extinctum totaliter, compassi sunt matris doloribus lacrymosis. Mater vero ad B. Antonii merita se convertens, ejus auxilium clamorose invocando, vocit quod pondus pueri de tritico daret pauperibus, si ipsum B. Antonius a mortuis suscitaret: et post modicum puer resurgit, et vivus restituitur matri suæ.

64 Mulier quædam Forliviensis diœcesis, Beatrix nomine; morbum periculosum quod narta dicitur, in cranio capitis radicatam, in quantitate pugni, passa fuit decem annis. Quæ cum non posset invenire remedium peritissimum ingenio medicorum; cepit B. Antonii auxilium devotissimo invocare; promittendo, quod si sanitatem sibi redderet, ejus altare filo argenteo circumiret. Et eadem nocte B. Antonius sibi dormienti apparuit, et (ut ibi videbatur) inflaturam illam, cum ejusdem patientis suavitate et complacentia, in quatuor partes divisit, et sic plenam restituit sanitatem. Disparuit itaque visio, sed non disparuit Sancti virtus. Post modicum, juxta quod visio demonstrarat, inflatura illa in partes quatuor dividitur; et magna sanie emissa, sanum et plenum reliquit caput Domine, S. Antonii miracula prædicantis. Nam Paduam venit, et juxta votum tumulum Sancti filo argenteo circumcinxit.

65 Frater quidam, Cambius nomine, de Provincia Romania, horribili ruptura, intestinorum inferius cadentium pondere, non obstante circulo ferreo appposito, irremediabiliter aggravatus, venit in die S. Antonii Paduam, ut ejus auxilium imploraret. Et quia, præ multitudine infirmorum pro remedio concurrentium, non poterat inter columnas tumuli se locare; manu sepulcrum tetigit, et ipsam post, intestinis cadentibus, cum magna confidentia, applicavit. Mirabile certe! Illico intestina ad locum proprium redierunt, et ruptura in qua erat non modica apertura, sic clauditur et consolidatur, quod, ut dicebat Frater Cambius, vix in fronte erat pars solidior, quam locus prædictæ aperturæ. Unde postmodum fortiter saltans, ad Sancti laudem dicebat: Non est diu quod talia facere valebam.

D
EX V.S.
Ex humore
præstante
mutus,

ad sepulcrum
Sancti cura
tur:

in aqua suffo-
catus puer,
illo invocato
suscitatur:

E

mulier a
gravi ulcere
liberatur.

F

Frater tacto
sepulcro cura-
tur ab hereta.

a
Frater lingua
retorta mutus
et surdus
b

B

eadem rectifi-
cata loquendi
accipi' facultatem.

Ex curiositate
dæmonem evocans

C

fit cæcus et
mutus:

sed a Sancto
sub Missa
curatur.

A 66 Anno Domini millesimo trecentesimo c sexagesimo septimo : Cum Princeps Aquitane *d* Odoardus illustris, magnam armatorum militiam congregaret in subsidium Petri Regis Castellæ, per Henricum fratrem suum illegitimum de regno ejecti et fugati, facti præceptum ex parte dicti Domini Principis castrum medico chirurgico, qui vocabatur Petrus, in civitate Burdegalæ commoranti, ut ejus aciem sequeretur, pro cura forsitan vulnerandorum ; quod propter multa fuit eidem Petro gravissimum et amarum. Videns tamen ejusdem Principis firmam voluntatem, cui resistere non audebat ; cum ad B. Antonium specialem devotionem haberet ; ad Conventum Fratrum Minorum Burdegalæ confidenter accessit ; et ad ejus preces Frater quidam, in quadam capella, ubi erat quedam imago B. Antonii lignea sculpta, Missam de ipso celebravit. Quam cum devote idem Petrus audiret, intendens in ejusdem Sancti imaginem ; cum magno fervore oravit, ut si prædicta via non erat ad utilitatem anime suae, B. Antonius ipsam misericorditer impediret ; et si erat, ad hoc ipsius orantis voluntatem redderet inclinam.

B 67 Mirabile certe! Dum sic dicendo, imaginem attente respiceret, aspexit eam caput hinc inde agitantem, ad modum hominis negare aliquid innuentis. Qui admodum stupefactus, cogitans quod forsitan ex vehementi imaginatione et phantasiæ fumo verum, quod erat sophisticum, videbatur ; omnes vires interiores recollegit, aspectum avertit, et sic attente imaginem respiciens dictam orationem resumit : et eo clare vidente, iterum imago lignea quasi abnegando, caput hinc inde agitavit. Et Petrus dicta Missa, secum mirans recessit ; ignorans quid portentum hujusmodi designaret ; utrum videlicet tali signo S. Antonius inueneret, quod dictus Petrus cum dicta acie non procederet ; vel, quod si faceret, esse utile anime suae designaret ; et sic stupefactus et dubius ad domum propriam est reversus. Et post mox nuntius venit ad eum ex parte Domini Principis, ut ad ejus presentiam accederet sine mora. Accessit statim ad domum dicti Principis Petrus ; cui obvians Senescalus, dixit sibi : Estis vos paratus ire cum Domino Principe in Hispaniam, prout vobis injunxit ? Cui Petrus timens respondit, Domine paratus sum facere in omnibus Domini Principis voluntatem. Cui Senescalus subridendo, cum hilari vultu respondit ; Vos benedicitis, ut bonus et fidelis ; et Dominus Princeps concedet vobis pro vestra consolatione, ut hic remaneatis, nisi receperitis aliud in mandatis. Ille vero cum gaudio ecclesiam Fratrum Minorum accessit, et S. Antonio gratias agens, coram aliquibus Fratribus supradicti narravit ; et esse vera, litteris tactis sacrosanctis, juramento firmavit.

C 68 Eo tempore quo Paduana Civitas erepta est de manu perfidi tyranni, prædicti Eccelini de Romano, manu Domini, ejus feralibus actibus finem dante ; circumdante Legato *e* Ecclesie et ejus exercitu obsidione continua dictam urbem, nocte B. Antonii, cum Guardianus Fratrum Minorum de Padua, Frater Bartholomæus de Corradino, pernoctando ad sepulcrum ejusdem Sancti vigilaret, et pro liberatione dictæ urbis interim flagitaret precibus lacrymosis, de ipso mox tumulo vox talis insonuit multum clare : Frater Bartholomæe, ne timeas, neque contristeris adeo ; quia in octava festivitatis mee Paduana conquiretur civitas, libertate solita et immunitate pristina fruitura. Sicque factum est, Domino disponente. Hanc autem vocem plures Fratres *f*, tunc in ecclesia vigilantes, testati sunt se veraciter audivisse. Quod post modum ad Paduanorum notitiam perveniens, decreverunt Octavam ipsius

solennem, sicut festum, annis singulis cum immensa letitia se facturos : quod quidem statutum usque *g* modo, per Dei gratiam, diligentius observatur.

D 69 Anno vero Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo sexagesimo tertio, postquam Deo placuit meritis ejus Sancti, de sub jugo Eccelini tyranni prædicti, qui ipsam depopulaverat, civitatem eripere Paduanam ; ejus cives, ad Sanctum interiori devotione ferventes, prægrandem et solennem ecclesiam sibi construxerunt. Corpus autem sanctum transferre statuentes, cum in Octava *h* Resurrectionis Dominicæ, ipsum, quod diu sub terra latuerat effodissent ; inventa est lingua ejus adeo recens, rubicunda et pulchra, quæ per viginti septem annos *i* et amplius sub terra latuerat, quasi eadem hora Pater sanctissimus decessisset. Quam venerabilis vir, Frater Bonaventura, tunc Ordinis generalis Minister, postmodum *k* Cardinalis et Episcopus Albanensis, qui præsens erat hujus Translationis gaudis, in manibus reverenter accipiens ; irrigatus proflavio lacrymarum, affari eam cepit devotissime verbis hujusmodi coram multis : O lingua benedicta, quæ semper Dominum benedixisti, et alios benedicere fecisti ; nunc manifeste apparet, quanti existis meriti apud Deum ; et inficiens ei dulcia oscula et devota, jussit eam seorsum honorifice collocari *l*.

E 78 Tempore vero Domini Bonifacii *m* Papæ octavi, reparata est tribuna Basilicæ Salvatoris de Roma in Laterano, quæ Episcopium nominatur : cui depingende opere mosaico deputati sunt duo Fratres Minores, in arce illa periti et non modicum experti. Designatis autem imaginibus, quas idem Papa ibi depingi mandaverat, videntes illi Fratres quod adhuc loca superaverant, in quibus aliæ imagines possent poni ; proprio motu, vel forte divino instinctu, Beatorum Francisci et Antonii *n* hinc inde depinxerunt. Quo ad ejusdem Domini Papæ delato notitiam, mandavit quibusdam Clericis, hoc sibi ex livore nuntiantibus, dicens ; de imagine S. Francisci, postquam ibi est, æquanimitè toleramus ; de Sancto vero Antonio de Padua hic facere quid habemus ? Eatis ergo, et illius destruatim imaginem, et loco ejus B. Gregorii imaginem fieri faciatis. Qui accedentes, et unus post alium ascendentes *o*, confessi sunt se ab una persona terribili, ibi eis visibiliter apparente, ab alto in terram dejeci ; et quasi in furiam versi, a concepto fuerant impediti. Et (sicut dicti Fratres pictores referebant) quidam illorum statim, alii omnes infra breve tempus spiritum exhalaverunt. Audiens hæc memoratus Papa, referentibus demandavit : Dimittatis, inquit, stare illum Sanctum sicut vult ; quia, ut videmus expresse, possemus cum eo potius perdere quam lucrari.

F 70 Fuit in Begio, Castro regni Portugallia, vir quidam Petrus Petri nomine, potens et dives, et Ordini Fratrum Minorum tanta dilectione adstrictus, quod eis contulit ibi locum pro ædificatione *p* Conventus, et pro ædificiis plura dedit. Cum autem esset infirmus gravissime, quadam nocte quatuor Fratres, cum multis aliis in ejus camera vigilantes, ejus exitum præstolabantur. Tenebat ex devotione dictus Petrus habitum Fratrum, cum quo elegerat sepeliri ; et ecce duo Fratres Minores, unus ad ejus dexteram, et alius ad sinistram, sibi apparuerunt ; cui unus eorum dixit : Petre, cognoscis nos ? Et ille : Cognosco vos esse Fratres Minores, sed non habeo notitiam personarum. Et ille : Ego sum S. Franciscus, et iste est S. Antonius ; et propter devotionem quam ad nos semper habuisti, et beneficia quæ Fratribus nostris in isto Conventu exhibuisti,

EX MS
c
d
Invitus ad bellum in Hispaniam abducentus,

atque ante Sancti imaginem deprecans

eo abnente assecuratur

se non iturum

e
Padua Pontifici recuperanda prædicatur in octava Sancti.

f
quæ exinde festivi colitur.

g
Dum anno 1263 in novam ecclesiam corpus transferendum refoditur,

h

k
invenitur lingua incorrupta

l

m
Imago in tribuna Lateran. expressa nequit aboleri.

n

o

p

Apparent Sancti moribundo,
p

eumque sanant ;

et habitum
in quo post-
ea moriatur
benedicunt.

q

A buisti, missi sumus ad te consolandum, et de ista infirmitate curandum. Et tunc ille Petrus adorsus, rogavit S. Franciscum, ut habitum, quem super se habebat, benedicere dignaretur: quo facto, ambo disparuerunt. Et ille tanta celeritate convaluit, quod omnes presentes in stuporem convertit; et ex tunc duodecim annis supervixit, nullorum thesaurorum portans clavem, nisi scrini in quo erat ille habitus benedictus, cum quo factus mortuus et sepultus q.

ANNOTATA. D. P.

a Exhibeo ipsa verba veteris tituli, sic scripti: Sequentia miracula sunt per testes coram Episcopo Paduæ confirmata: quod puto intelligendum de quinque primis usque ad num. 65, eundem vero Episcopum Jacobum Conradum, sub quo Sanctus obiit hic indicari: nam superfuit usque ad 1283, juxta Ughellum.

b Puto legendum bianca, ut significetur fuisse lingua albo-rubri coloris, vel punctim sic variegata.

c Eccegraphum nostrum ducentesimo: sed errorem, librarii potius quam auctoris, arguunt sequentia. Nam Bouchetus in Annalibus Aquitanicis docet, quod Angli, qui jam pridem tenebant Aquitanicæ partem, tres scilicet Seneschallatus, Burdegulensem, Vasatensem, et Landensem: eandem partem, cedente S. Ludovico per pacta anni 1259, possidere ceperint sub titulo Ducatus. Exinde eorum in Gallis potentia reflorescere cepit, maxime sub Eduardo III, qui pugna Pictaviensi an. 1356 victorium obtinuit, qua captus Joannes Rex et in Angliam abductus captivus est; ipseque Eduardus cepit se Regem Franciæ dicere. Factum autem victoria illa relato potissimum virtute Eduardi Principis Walliæ, cui pater suus videtur in præmium cecidisse Ducatum Aquitanicæ, ad regnum autem non pervenit, mortuus ante patrem.

d Meminit horum subsidiarum, Petro Crudeli ab Anglis latorum, præcedenti anno Bouchetus, quorum beneficio tunc restitutus Petrus, cum stipendia solvere recussasset, illum se dolens Eduardus hoc anno eum deseruit; Henricoque ejus Fratri occasionem dedit, cum auxilio Francorum repetendi Hispaniam; prout fecit, ac Petrum regno et vita privavit. Post quod cum nesciatur in Hispaniam regressus Eduardus, alius hic videtur irrepsisse error in numero, et quod res debebat facta dici an. 1366, non 67.

e Antonius Godi in Chronico, Legatum nominat D. Philippum Ravennatem Archiepiscopum, remque dicit anno 1246 gestam: ad quem annum Monachus Paduanus eam fusius describit: ambo autem addunt, quod tyrannus, defectione Paduanorum irritatus, eorundem quos in præsidio quodam habebat ad 12 millia igne extinxerat; postea vero ipsam urbem, sed frustra, obsedit. Ughellus in Ravennatibus tom. 2 Ital. sacræ col. 382 idem confirmat. Waddingus tamen an. 1263 n. 8. Octavianum Cardinalem Ubaldinum, Legatum et hujus expeditionis ducem facit: sed erroris convincitur ex Annalibus Oderi Raynaldi, allegantis num. 15 anni 1247 litteras Apus alias, quibus ei isto anno, scilicet post receptam jam Paduam, Legationis munus impositum docet.

f Waddingus ad annum præcitatum, ex eis unum nominat, Lucam Belladinum, sancti viri olim socium.

g Utinam annum addidisset; notabile interim intervalum talis phrasis notat, et annus 1367 supra notatus idem confirmat. Waddingus loco jam dicto addit, quod ingenti illo beneficio devincti Patavini, anno 124 statuerunt communi Senatus decreto, ut pro urbis Patrono deinceps haberetur Antonius; et offerretur ei statua aurea, ipsius civitatis præferens ideam; subsequenter porro annis additum, ut quot-

annis ex communi arario solverentur quatuor milia librarum monetæ, donec templi fabrica consummaretur; atque in Natalitii Vesperis publica supplicatione, Princeps Venetus, *Quid hoc? an forte Princeps Senatus legendum?* Academici, Religiosi omnes, cunctique secularis status ordines, et universæ Confraternitates, ejus sepulcrum inviserent; varia donaria, pecunias, cercos, oleum pro fovendis lampadibus, consecrarent. Neque his contenti alii indices adjecerunt, per quæ mirum in modum accrevit Sancti veneratio. *Alii quædam infra vide.*

h Anno 1263, quo Pascha celebratum fuerat 1 Aprilis, Octava ejus cecidit in 8 ejusdem; adeoque in 6, non vero in 7 Idus, uti supputavit Waddingus, vel potius typhothetico mundo obrepsit.

i Imo annos triginta duos, menses tres, dies decem, a 17 Junii 1231. Sic in Fundamento 3 Ordinum, ubi iisdem fere verbis res describitur, numerantur 32 anni.

k Scilicet an. 1273, biennio ante mortem.

l Scribit Pacificus num. 111 quod ipsius Ordinis Prælati aliquis, valens sacram linguam alio furtim transferre, nequiverit ostium sacrarii egressurus invenire, donec ipsam eo unde acceperat loco reposuisset. Item ipsam aliquamdiu occultatam fuisse, nunc omnibus ostendi.

m Id est ab anno 1293 ad 1304.

n Ambas imagines ari incisas exhibet Boverius Annual. Coppæ. tom. 1 pag. 903. usque simillimas ex abside S. Mariæ-majoris, renovata (ut ibi in Musivo appingitur) Anno Domini MCLXXXV cum addito: JACOB TORRI. T. I. PICTORI OP. MOSIAC. FECCI: Factum id

verosimiliter jussu Pontificis, moti miracula in Lateranensi patrato, aut ex facultate per aliquem operis præfectum petita, qui easus primis complecti fuerat. Ipsas Lateranenses imagines hic vide: et simul agnosce quam ex vero Cappucinorum Institutore Matthæo a Bascio expresserit primorum Minorum veterem habitum, sibi in visione ostensam, atque deinde Romæ et Assisii visum in picturis: ubi tamen quod dicitur post Acta B. Felicis Cappucini 18 Maji, in relatione Joannis de Terra nova de origine Cappucinorum num. 19. Expensis Nicolai IV pieta absis Liberianæ Basilicæ, intelligendum factum ex legato testamentario, post mortem, quam Nicolaus obiit an. 1292. Sed ut habitum recte expresserit Romani musivi faber, abstipulante B. Benedicti Aretini sancto coarvi genuum effigie: non tamen recte vultum assimilavit, dum fecit eum Antonii æque ac S. Francisci barbati. Hic enim cum præ humilitate

EX MS.

A militate noluisse suscipere Presbyterii ordinem, videtur laicorum more aluisse barbam, quam Presbyteros iuncta Ordinis rasam habuisse ostensum est, et predictæ imagines probant in Annot. ad cap. 3 *Vitr. litt. n.* Fieri tamen potest, ut S. Antonius qui anno æt. 36 obiit, plus æquo juvenis pingatur, ad denotandam ejus Angelicam castitatem; vel quia jam gloriosus in cælis, ita devotis suis apparuerit aliquando. Certum etiam videtur quod quando positum fuit Musivum Lateranense an- nis ut minimum 60 post mortem S. Antonii, Francis canis passim omnes, etiam Presbyteri, barbam aluerint: nam in Villa-Franca Comitatus Nivensis apud Franciscanos visitur monumentum Eleonora Sabaudæ, mortuæ anno 1296, ubi illa exprimitur in feretro assistentibus Reliquosis Franciscanis tribus, usque (ut apparet) Sacerdotibus barbatis, uti inde sumpta tabella

monstrat. Nunc autem e converso Conventuales barbam alunt, sed novacula castigatam, radunt totum Recol- lectæ, Cappucini plane intonsam gerunt. Ita habitus moresque mutantur solo temporis fluxu, nulla cujusquam notabili culpa: ut in his gloriari vanum sit. Ceteri, ad lecti pedem stantes domestici utriusque sexus, lactum etiam ipsi præferant, grisco in habitu et moruato picti omnes.

o Boverius scribit. Vix primo ictu, caputii acumen ferro percussit, et cum sociis protinus divina virtute prostratus ac semimortuus, S. Antonii in se ultionem sensit: ita fere semper mutatur aliquid, quoties per plurimum ora et calamos res eundem successive transit.

p Catalagi Provinciarum et Conventuum, post Epitomen Annualium Waddingi per Haroldum, nihil lucis huc adferunt: nam qui factus est per Bartholomæum Pisanum an. 1400, in Provincia S. Jacobi, ad quam tunc Lusitania pertinebat, nullum nomen habet huc accedens. Catalogus vero anni 1516, ubi Provincia Portugalliæ, distincta a Provincia S. Jacobi, est in ordine 96, destituitur nominibus Conventuum. Gonzaga quoque inter Portugallicos Conventus nullum similem indicat: ut oporteat nomen istud valde corruptum, siquis Bogii fuit, prudem desisse. In vicina S. Jacobi seu Legionensi Provincia, juxta prædictum anni 1516 Catalogum, numeratur 29 Conventus S. Martini de Trebejo: qui locus si in confinis invenitur, credi poterit ad Lusitaniam aliquando pertinuisse, et hic notari.

q Waddingus, ad an. 1358 agens de iunctis Palæntini in Hispania Conventus num. 9, ex Gonzaga huc refert similem favorem collatum alteri Ordinis devoto his verbis: Habitationem olim tertio ab hoc loco milliario, in pago cui Hispanice Pulche nomen est, vir quidam pius, Minoritici instituti amantissimus: qui Fratres illuc transeuntes humanissime excipiebat. Cum vero multis diebus Minorita nullus adventaret, gravi correptus infirmitate desiderabat Religiosorum frui presentia. Apparuerunt Ordinis Coryphæi Franciscus et Antonius, animamque agentem consolati sunt; et paulo post placide, magna spiritus hilaritate obdormivit in Domino. Ceterum ex defectu Clausulæ in tibus consuetæ, videor mihi inferre posse, omnia a num. 68 usque huc relata fuisse successive col-

lecta, prout forte in variis MSS. reperiebantur. Novitates Paduæ ab anno 1256 ad 1364 a Guilielmo et Albrigeto Cortusiis collectæ et post Albertini Mussati historiam Augustam cum Felice Osii editæ lib. 9 cap. 8, ad annum 1346 narrant, quomodo quidam Vicentinus, qui propter fracturam cruris claudicabat, et dolores sæpissime sustinebat, nec poterat liberari; in somnio admonitus corpus B. Antonii Paduæ solenniter visitavit, qui pristinam obtinuit sanitatem. Deinde aditur Eodem anno... per B. Antonium Paduæ fiunt multa miracula, quibus visis multæ peccatrices ad pœnitentiam sunt conversæ. Tum lib. 19 cap. 2. Anno Domini 1350... cum Dux Poloniæ esset Paduæ, Romam iturus, ante voluit Beatorum Prosdocii et Justinæ limina visitare. Hic miratus pulchritudinem templi Beati Antonii Confessoris, postulans, didicit esse templum Patris urbis. Quidam vero socius Ducis deridendo Sanctum, ait, Est vere Antonius, cujus nomine porci portant campanella? Qui statim Dei judicio judicatur. Nam roanus cum brachio debilitatur in totum, quam in prolatione verbi ostendit contra templum, cujus os extenditur usque ad aurem. Dux miratur. Tunc prodigii querit causam: filius Ducis refert facti seriem. Dux mente agitat, quid agat; celesti lumine illustratus ait: Ille cum precibus imploretur, qui percussit. Qui statim peccatorem coram sepulchro Beati Antonii Confessoris personaliter præsentavit. Qui effusus lacrymis oravit devotissime, et in tantum, quod oratio Beati Antonii transivit in cœlum, cujus precibus et amore prædictus Nobilis a Deo pristinam rehavuit sanitatem. Dux miratur et gaudet. Cum eo tota civitas exultat. Fit concursus civium. Sanctus in orationibus et oblationibus collaudatur, cui honor in secula seculorum. Fuit hoc eodem anno, die x Aprilis.

APPENDIX

§. I. De translationibus Corporis et Arce, et incorrupta Sancti lingua.

Fuerat urbs Patavina, juxta prædictionem Sancti, in hujus Octava, liberata ab Ecelini tyrannide anno MCLXII, sicut sub finem Miraculorum præmissorum num. 67 vidimus; nec dubitavit illa, cui acceptum referre deberet tantum bonum. Itaque maximo studio contr. partem Basilicæ amplioris, eutenus lentius progressæ, a vestibulo ad chorum, perducere ad culmen, et in eam de veteri illa (istie verosimiliter adhuc stante, ubi nunc pars posterior cum choro est) in novum decrevit transferenda ossa, in proximi Paschatis Octava, eademque VIII Aprilis: S. Bonaventura (sicut supra num. 68 legitur) decretum exequente. Ab hoc illa tunc etiam translata fuisse in novam capsam, tumulumque altius erectum dubium videri non potest. Quoniam vero Polydorus alique dicunt, translationem factam, ad eum ubi nunc Sanctus honoratur locum: pluct credere, deproperatum fuisse istie sacellum aliquod extemporaneum, in quo manserit sacra Arca, usque ad annum MCCCX, quando (ut habet Waddingus num. 6) Fr. Gonsalvus Minister Generalis, sub festo Pentecostes, tunc VII Junii celebravit Comitium generalia Patavii, in quibus facta est translatio tumuli S. Antonii ad medium ecclesiæ, utique jam prima saltem parte perfectæ, siquidem Civitas anno MCCCXII ad eum finem gabellam quamdam consignaverat, reddentem annue quater mille libras Mezninorum, ut ait Polydorus cap. 5 Atque hac ratione commoditatem datam credo Curatoribus Antoniani sacelli, ex ejusdem ecclesiæ novæ latere Aquilonari, opere simpliciori ad tempus erecti, aliud eodem loco solidius ampliusque molienti, quod hodieum perseveret,

F
Ossa refossa
an. 1263,
8 Apr.

an. 1310
3 Junii,

transferuntur
ad medium
ecclesiæ.

rorie

A varie postea ornatum, ac denique marmoribus convestitum totum.

lingua in-
corrupta ad
sacrarium
defertur;

73 Prædictam sacrorum ossium exhumationem, admirabilem reddidit lingua Sancti, reperta talis, quam legimus num. 68. sed aliud ibi non dicitur, quam quod eam jussit S. Bonaventura seorsim honorifice collocari, verosimiliter in Sacratio Bartholomæus Pisanus, qui exente seculo xv floruit, libro Conformatum parte 2 pagina mihi 82, Dominus Frater Bonaventura, inquit, Cardinalis Albanensis, existens Ordinis Generalis, facta corporis translatione, cum aperuisset ejus arcam, post 25 annos ab ejus morte, corpore resoluta, linguam ejus reperit, acutam, integram et rubeam in ore: quam postea cum quidam Generalis vellet a loco Paduæ deportare, nunquam vidit portam aliquam unde exiret. Unde ipsam in quodam reposuit altari: et euidam Fratri hoc patefacto a Generali Ministro, hic Frater, post annos triginta quatuor veniens ad mortem, Fratribus indicavit. Quam reverenter de altari prædicto tollentes in quodam tabernaculo crystallino posnerunt: et hodie ipsam aspicientibus integra est et sana.

imo 32

furtim ablata
sub altare
conditur;

inventa loco
per L. notato,

B 74 Polydorus addit, quod altare prædictum majus erat, positum in media nunc ecclesia, tunc vero, cum nondum esset pars posterior ædificata, anterioris ultimum arenam occupans; cujus locus usque nunc notetur in pavimento, per lapidem inscriptum littera L. Hæc illi, ex sola verosimiliter traditione: ideoque Annalibus suis factum inserere Waddingus navit: credibile tamen illud facit prænotatum I., cui haud facile aliam explicationem dederis, quam quod sic inchoetur verbum Lingua; esto Saviolus notari co velit verbum Locus, ad sum demonstrandum in quo fuerit prima Sancti sepultura. Interim Polydorus cop. 33 describit situm lapidis, non nihil a medio declinantis ad Sacellam Sancti; sic tomen, ut perpendiculariter substernatur pendenti desuper Crucifixo aris inaurati, per Donatellum Florentinum fabricato; et terminet primam ecclesiarum partem, istæ scilicet ubi convenit tunc stetisse altare quod divi majus: cujus loco postea successerit odium, prout tunc moris erat chorum a reliqua ecclesia dirimens, et Crucifixum desuper pendentem habens qui etiam aliquandiu ibi pependerit. Odco sublato, nunc vero sublatus etiam ipse et alio videtur translatus: quia iconismus ecclesiarum ad nos missus chorum repræsentat liberum, et humiliori pedum trium sepimento columellis fulto discernitur ab ecclesia.

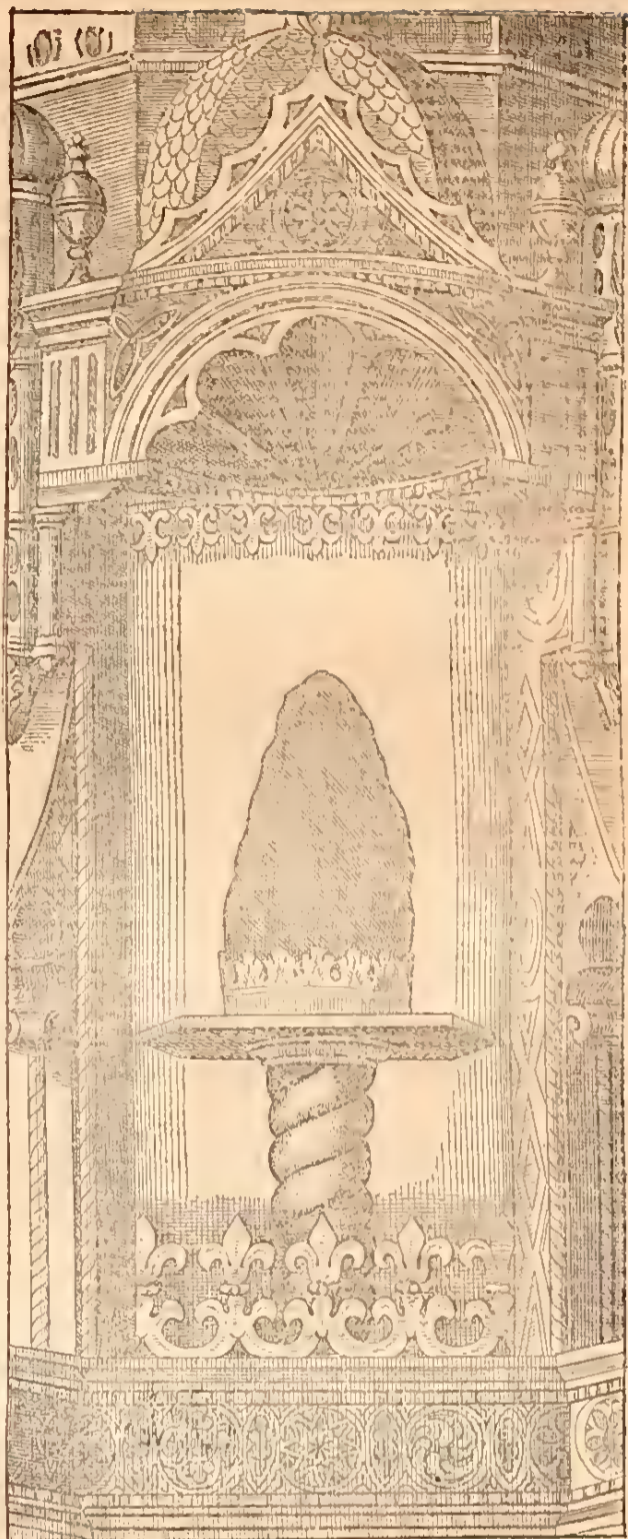
ubi aliquando
steterat altare
majus.

C Tabernaculum
ipsius linguæ
argenteum,

75 Cujusmodi fuerit crystallinum tabernaculum supra memoratum a Pisano, non facile dixero; nec etiam quando vel quibus curantibus illud factum, quod instar Euchuristici ostensorii seu remonstrantiarum accepimus ari eleganter incisum, ubi sacra lingua locum obtinet quem solet tenere tali in opere Christi corpus. Ipsum totam hic exhibere superfluum censeo, cum talia sint ubique obvia, quapropter satis hic erit eam partem sed grandia tantoque artificio elaborata. Satis eam partem exprimere qua continetur Lingua.

76 Ipsius ostensorii seu tabernaculi basis impressa sibi habet quædam insignia Nobilium, eorum fortassis quos appellabant Præsidentes venerandæ Arcæ, singulis anni deligi solitos; Massarios olim nominabant, id est sacræ Massæ sive domus aut gazophylacii custodes) quorum initium licet anno MCCCXCVI antiquius esse Polydorus censeat cop. 60; non invenit tamen in publicis vel civitatis vel sacrarii scripturis pleni regiminiis distinctam notitiam ante annum MCCCXV, quo die xx Octobris, D. Franciscus filius [N.] de Carrara Patavinus deponit quadringentos et quatuor aureos ducatos, in manus Galvani Lactucæ Patavini, Syndici Conventus et Officialis fabricæ atque ecclesiæ, profitentis se recepisse eandem summam suo ac Collegarum nomine, videlicet Rev. Antonii Patavini Guardiani, Rev. Joannis de Brugine, Ordinis Mi-

fuit verosimiliter a Massariis Arcæ curatum, sec. 15.

norm Joannis Galvani, Sulimani Specialis, et Joannis; Errigi Notarii. Est autem prædictum tabernaculum tres omnino pedes geometricos altum, sicut ipsum anno MDCLXIX manu Jacobi Raphoni sculptum curavit PET SAV. VOT. Petrum Saviolum, intelligo, voti reum. Hæc ejusdem tabernaculi etiam alterum ectypum, pedum paulo plus quam duorum, quod anno MDCXCVI Augustæ Vindelivorum sculpsit Leonardus Heckenover, et Fr. Petrus Angelus Sandri Minor Conventualis Venetus dedicavit Carolo II Comiti a Lichtenstein, Principi et Episcopo Olomucensi. Utrobique eadem inventuntur ad basim insignia, sicut etiam videre potes in præmissa tabella.

et 17 sec. in
are scul-
ptum,

77 In hoc tabernaculo (cujus ætas quin centum annos excedat ægre dubitaverim) reperit illum anno MDLXXXI, ex Congregatione nostra Generali IV Roma in patriam rediens, P. Ignatius Martinez, Lusitanus: eamque venerationis ergo exosculatus, ita repente immutatus est, vir jam grandævus, et annum agens plus quam LX, ut spiritum et linguam Sancti induisse videretur. Igitur depositio veterum Rhetorum more, cepit concionari Apostolice, tanto

an 1581 os-
culatus Igna-
tius Martinez
linguam San-
cti,

EX MS.

A spiritu et fructu, ut totam Lusitaniam commoverit. Totos exinde sedecim annos pueris, pauperibus, rudibus, servis, militibus, Christiana doctrina imbuendis atque ad pietatem formandis, magna caritate, magno spiritali ardore, consumpsit..... Itaque omnibus feriatis diebus, semel atque iteram concionabatur ad plebem, et ad detentos in tremibus, eosque verbis ardentibus ad detestationem peccatorum inflammat: quo genere dicendi infinitum esset recensere, quas populo Lusitano utilitates comparavit. Ibat ad domos vir ille, in Academia Eborensi coram Sebastiano Rege et patrum Henrico Cardinale Doctor Theologus creatus; ibat ille vir, inquam, doctor pauperum: cogeat in foro, in praesidiis, in tremibus multitudinem; ubi suo sceptro, id est arundine, venerandus, incipiebat maxime canorus docere; donec missus a Moderatoribus Conimbricam, ut nostris esset perfecti concionatoris exemplar, qui Christum verbis annuntiaret et moribus nec aliam quam Crucifixam, brevi extinctus est, die xxviii Februarii, anno mdxviii, tanto viris totius luctu et fama sanctitatis post se relicta, quantum legere est apud scriptores nostros, ac nominatim apud Philippum Alegambe, in Bibliotheca Scriptorum Societatis, unde praemissa excerptimus ad S. Antonii gloriam: multo autem plenius ejusdem res gestas deduxit P. Matthias Towner, in opere postumo nuperrime vulgato cui titulus, Societas Jesu Apostolorum Imitatrix; sive gesta praecelara et virtutes eorum, qui e Societate Jesu, in procuranda animarum salute... per totam orbem terrarum speciali zelo desudarunt.

genus totum
dicendi mu-
tat.

B

§. II. De mandibula et aliis extra Arcam Reliquiis ac posterioribus translationibus.

Ut praedictam linguam sacro capiti adhaerentem commodius separaret S. Bonaventura removit ab eodem etiam mandibulam inferiorem, inquit Polydorus (quasi significationem vellet, repertum corpus, consumptis duntaxat carnibus, firma adhuc composita integrum) atque ita duae istae Reliquiae manserunt separatae a ceteris ossibus, quae reclusa sunt intra eam arcam ubi in praesentiarum requiescunt. Illustrissimus Guido Carolus de Francia Episcopus Portuensis Cardinalis Bononiensis, Apostolicae Sedis per Italiam Legatus, qui meminerat se meritis et intercessione ipsius Sancti liberatum a morte, decrevit mandibulae curandum elegantissimum tabernaculum argenteum, in quo etiam spectantur ejus insignia. Est vero opus speciosissimum, formam habens capitis, cui pro facie crystallus crassima est, per quam ipsa conspicitur. Neque ipsa tantum, sed etiam os unum unius brachii, quemadmodum monstrant tabulae, ab iisdem sculptoribus elaborate annis praenotatis, una quidem juxta naturam alta pedes duos et pollices quatuor, altera ad pedem unum et pollices totidem contracta; quales hic minori forma vides.

79 In rotulo subtus currente haec verba leguntur. Translato Divo Antonio, anno 1263, Cardinalis Guido argenteam thecam hanc deauratam, marcarum 36, ori et brachio sancto parat devotissime, et affatur; O sidus Hispaniae, Gemma Paupertatis, Antoni Par Scythiae (imo Pater Scientiae), Forma Puritatis; Tu Lumen Italiae, Doctor Veritatis, ut sol nites Paduae signis claritatis. Si rhythmus hic jam inde a principio ibi vel alibi legebantur, optandum fuerat, ut ea propriis saeculorum Gothicis, id est Teutonicis litteris, numerisque Latinis non syris Arabicis neque litteris Italicis expressisset rotuli illius minime antiquus auctor; tunc legeremus haud dubie, PRESCITAE, unde Parem Scythiae fecit inscitia transcribentis, forsitan Polydori; certe alienus nihil quam ipse erat

Manibula
seorsim ser-
vatur,

C

quasi anno
1263 sepa-
rata,

et argenteo
capiti im-
posita;

a Guidone
Legato Ap.
per Sanctum
servato,

curiosioris ad personas temporaque discernenda. Confunduntur enim manifeste translationes duae, una anni mclxiii, sub S. Bonaventura, cujus aetate nullus fuit Episcopus Portuensis Guido; altera, facta ante Capitulum Generale, celebratum Lugduni anno mccccli, quo decretum ait Waddingus, ut die xv Februarii ritu duplici fieret Officium de Translatione S. Antonii nuper facta, scilicet anno praecedenti; cujus num. 8 scripserat, quod Legatus missus in Lombardiam... Patavium se contulit, ubi secundam fieri translationem curavit corporis ejusdem Divi, ad arcam argenteam; et magnae capitis partis, ad pretiosissimam thecam, suis sumptibus affabre elaboratam. Confundendi eas occasionem praebuit Pisanus, nullo ordine ea colligens, ex quibus appareret B. Antonii sanctitas et excellentia; in quibus locum ultimum tenet translatio praepostere scripta, sic ut prius narretur quid Legatus, posterius quid Bonaventura egerit.

non an. 1263
sed 1350:

F

80 Accuratius actionem totam notant, sed pro anno mcccclxix, annum extendentes usque ad Pascha, Guilielmus et Albrigtus Cortusii, in historia de novitatibus Paduae et Lombardiae, ab anno mccclyi usque ad mcccclxix; apud quos libri 10 cap. 1 sic inchoatur. Guidus Comes Bononiae de supra mare, Tituli S. Luciae Presbyter Cardinalis, Romanae Ecclesiae Legatus, occurrentibus Dominis Paduae et Laicis cum toto Clero, intravit Paduam, et sedem posuit in Palatio Dominorum cum trecentis equis, expensis Dominorum anno mcccclxix..... Corpus B. Antonii Confessoris translatum fuit de xiv Februarii. Tunc supra Arcam ejus Dominus Legatus Missam celebravit, praesentibus Domino Patriarcha Aquilejensi, Archiepiscopo (S. Bertrando, mox Martyre futuro, ut iisdem Cortusii hic indicant, cujus Acta dedimus 6 Junii) Archiepiscopo Jadræ, (Nicolao Sosensi Ordinis Praedicatorum) Aldrovandino, Episcopo Paduae;

post celebra-
tam corporis
translationem
14 Februarii.

A Paduæ; Episcopo Veronæ (*Petro de Pinu, paulo post translato ad ecclesiam Petragoricensem in Gallia*) et multis aliis Episcopis et Prælatiis.

Erat is creatus Cardinalis an. 1342.

81 Fuit Guido, Roberti Comititis Bononiæ atque Arvernæ, et Blancæ, ex Roberto S. Ludovici postremo filio natus, filius; a Tornacensi ad Cameracensem Episcopatum, indeque ad Archiepiscopatum Lugdunensem, ac denique ad Cardinalatum promotus, et ultra annum MCCCLXIII vivens, multis Romanorum Pontificum legationibus laudabiliter est perfunctus. Hujus gentilitiam tesseram, multo simpliciorum representat hæc statua; quam in sua Gallia purpurata Petrus Frison: scutum nitem in media basi positum refert Ursum, insigne forsitan unius ex Mossariis ceteris dignioris. Quinam in eadem basi represententur Sancti, non desinio; suspicor tamen primum esse Prosducimum, Bononiensis Ecclesie Proto-episcopum, tum S. Franciscum, deinde S. Antonium; qui ambo etiam sub memento repræsententur: et S. Antonius iterum ante pectus. Credibile autem mihi sit, prius statuam sumptibus Cardinalis fabricatam, postea vero subjectam basim sacrarii expensis; quando etiam junctum sacræ mandibulæ fuerit os brachiale, non autem a tempore ipsius Guidonis ibi collocatum. Idem autem, seorsim nunc habetur in proprio tabernaculo de quo infra. Interim tam in basi quam in statua notabis habitum, qualem usque hodie Conventuales gestant, diversum valde ab Observantibus, nedum ab ætate S. Antonii, qua is in usu solus erat quem postea Cappucini resumpserunt, ut patet ex Musivo Lateranensi supra.

et ejusdem seculi sunt adjuncta alia:

B

82 Argenteæ arcæ, cujus meminit Waddingus nulla alibi mentio, nequidem apud Polydorum: verosimile est tamen, quod intra arcam marmoream claudatur alia, custos immediata sacrorum ossium. Nisi opinari velimus, argenteam quidem fabricasse Guidonem, publice venerationi exponendum in ea quæ tunc forte primum fuerat absoluta copella nova, destructo vel translato tumulo qui media in ecclesia steterat, non parum per annos quadraginta incommodus. Cum autem anno MCCCLXXV placuisset, ex veteris ecclesie more, Sanctum illud corpus ponere sub altari, quatenus supra illud quotidiana possent offerri sacrificia, a Sacerdotibus undique devotionis causa confluentibus (quod a Jacobo Zeno tunc Episcopo die XVIII Junii consecratum dicit Polydorus cap. 25) assumpta iterum fuerit prior arca marmorea, et argentea in alios usus conversa, utpote jam non amplius conspicienda: et tunc etiam separatam fuerit os brachii prædictum, mandibulæ jungendum. Factæ deinde sunt aliæ aliæque in dicto sacello mutationes, quibus mutatum aliquid circa arcam fuisse, non ab eo unde affirmem vel negem, apertam fuisse non est credibile: nam quoties aliquid Reliquiarum viris principibus commodandum fuit, id semper acceptum ex argentea sacri menti theca apparebit ex ultimo §. sequentium Analictorum.

idem si corpori fecit arcam argenteam

eo an. 1475 inclusa marmoreæ non videtur amplius.

C

83 Anno MDXXXII sacellum totum captum est marmore incrustari, sicut infra ex Polydoro describit Waddingus. Cum autem absolutum opus haberetur; visum est anno MULXXXVII admodum Reverendis et Magnificis sacræ arcæ Præsidibus faciendus eidem ornatus æque marmoreus, et talis qui reliquo sacello responderet, tam pretio exquisitarum petrarum, quam anaglyphorum operum et statuarum ænearum apparatu. Jamque modulus factus erat, opusque susceperant Marcus-Antonius de Surdis et Vincentius Moscatelli, sculptores Patavini, cum Baptista Laurentio Veneto, tria millia ducatorum pro eo pactis: sed inchoatum illud, suspensum hæsit, eo quod maturius deliberandum censuerint quidam. Ita Polydorus, tertio post anno scribens. Nunc cum illud absolutum habetur, restat intelligere, quid circa Arcam prædictam sit factum. Intelligemus autem hæc et alio multa cum fuerit absoluta fabrica novi

Marmoreus autem novus ornatus an. 1587 decretus fuit.

Sacrarii, intra biennium proximum, ut speratur absolventi, quando P. Mug. Josephus Pasqueti, in Analectis num. 11 laudandus, dabit suum ad Polydori historiam supplementum, multis figuris tunc illustrandum.

D
EX MS.

84 Prodiit anno MDCLXXXVII Patavii Italico sermone Catalogus sacrarum Reliquiarum, asservatarum in Sanctuario gloriosi S. Antonii Patavini, curante Comite Antonio Maria Borromæo, Nobili Patavino, Presidente ecclesie Reliquiis et thesauro ipsius Sancti, ubi primo loco nominatur Tabernaculum, continens mentum cum dentibus, III, Tabernaculum, modernum argenteum, cum osse brachii sinistri, ejusdem gloriosi Sancti, ornatum circulo rubinorum: unde intelligo os illud exemptum fuisse a priori tabernaculo, ut seorsim decentius locaretur: idque ignorasse illum, qui Augustanum tabulam sculpendam ex Paluana curavit, alias ipsum omissurus. Ad eundem porro Sanctum pertinet sequentia. IV Tabernaculum argenteum, in quo videtur vitreus ille scyphus, qui hic Patavii ab incredulis nonnullis, de altissima fenestra, in durum dejectus saxum, integer mansit; cum dicerent illi, tam Sanctum esse Antonium, quam infrangibile vitrum istud. V, Statua S. Antonii argentea, in qua est os digiti ipsius: ejusdem fortassis, cujus alium articulum habuit Iulianus Lusitanie Petrus. VI, Tabernaculum cum cilicio ejusdem Sancti; VII, Tabernaculum cum glandulis et coralliis quibus cingitur Clerica, (id est, Corona Clericalis) ipsius Sancti: nam etiam invenitur XI Tabernaculum, in quo posita pellis capitis reliqua; unde confirmatur, quod supra dictum de cute sive (ut infra appellatur), capitis sacri reservata. VII Cutica Tabernaculum cum capillis ejusdem. IX, Tabernaculum argenti inaurati cum tunica ejusdem et carne S. Barnabæ, fortassis ex eo pede, quem Florentie habent Augustiniani, cum tibia fere usque ad genu integra. XII, Tabernaculum cum uno dente ipsius, nescio an ab inferiori mandibula jam separata sumpto, un vero ex superiori reservato. Et hæc omnia Tabernacula sunt ex argento inaurato: ex nuce vero illa, in qua solebat predicare Sanctus, habetur num. XIII statua ejus; et num. XIV Crux, cum insigniis Domus Zabarellæ, utraque; ac denique num. LXIII, Liber sermonum, opertus holoserico et ornatus argento, cum postillis marginalibus manu Sancti conscriptis.

Ex Catalogo anni 1687

E
reventur aliæ plures Reliquiæ Sancti

in variis tabernaculis.

§. III. De Reliquiis Sancti, quas singulari studio Reges ac Principes Padua impetrarunt.

F

Os illud Brachii, quod sacræ mandibulæ appositum supra dirimus, incerti a quo vel quando, non esse integrum, sed altera extremitate mutilum, apparet per crystallum intuentibus: quid reliqua factum sit, ignoratur; nisi quod per infra dicenda constabit, ex eodem osse fere solo acceptas esse particulas eas, quas variis Principibus Urbibusque communicatas legimus. Ac primum Waddingus ad an. 1263 num. 13 asserit, quod cum Sebastianus Lusitanie Rex, et Margarita Austriaca Philippi III conjux, apud Serenissimam Venetorum Republicam, instanter egissent, pro obtinenda aliquali Reliquiarum S. Antonii particula; Regi missa sit pars Brachii, anno MDLXX; Regina anno MDCX, pars altera. Idem ex Waddingo transcribens Paricus infra laudandus, Regem quidem ait, num. 167, concessum sibi partem deposuisse in ecclesia ipsius S. Antonii Ulyssippone; Regiam vero num. sequi, asserit, ea quæ sibi obtigit unxisse sacrum Palatii thesaurum. Sed cuncta accuratius scrutatus Georgius Cardoso, in Hagiologio Lusitano, negat Regiæ aliud missum esse quam digitum unum; Regi vero negat petillum

Ex osse Brachii

Regi Lusitanie missa particula;

Reginæ nihil inde datum,

EX MS.

A *petitum aut dotum omnino quidquam : quæ autem Uli-
sippone habetur pars, arcule argenti inaurati inclusa ;
eam esse ait partem sacri verticis, cui etiam nunc
adhæreant coronæ clericalis capilli, de brachio vero,
quod possidere gloriosum civitati isti regiæ foret, op-
tandum ait ut verum sit ipsum ibi haberi ; sed tom-
unius quam alterius partis translationem, a Waddingo
assertum, dicit rem esse inauditam.*

sed ex cute
capitis :

86 *Tom contrariorum sibi invicem assertionum pu-
guam, et utrimque errantes in aliquo partes, conciliabit
Petrus Saviolus, productis, in quadam ad summi The-
saurum Paduanum Appendice, Instrumentis publicis,
unde constabit, Sebastiano quidem revere missam fuisse
articulum ossis humeralis seu brachialis ; Regiæ vera
Hispaniarum partem cuticæ ; hæc autem quid sit,
doceberis a Cangio ex Legibus Longobard. lib. 2 tit.
7, §. 2, ubi decernitur quid faciendum, Si quis alii
plagam fecerit in capite, ut cutica tantum rumpatur,
quam capilli cooperiunt. Hanc igitur Lusitani debent
Reginæ, donatam (ut Cardus ait) natali domui ipsius
Sancti ; digitum vero seu articulum ejus unum attulerit
Petrus iufans, suarum peregrinationum fructum hunc
fortassis referens ante annum MCCCXXXIV, vivente
adhuc patre Joanne I ; nec enim postea videtur Hispania
excessisse, donec obiit, emulorum invidia in mortem
præcipitatus anno MCCCXLIX.*

articulus
digiti atunde
habetur.

B

Primam dori
jusserat Sena-
tus Venetus
1579

87 *Sed veniamus ad promissa et a Saviolo producta
Instrumenta. Anno MDLXXIX die XX Januarii, Nico-
laus de Ponte, Dei Gratia Dux Venetiarum etc.
Nobilibus et Sapientibus viris, Aloysio Justiniano,
de suo mandato, Potestati ; et Francisco Cornelio,
Capitano Paduæ, fidelibus et dilectis, salutem et
dilectionis affectum apprecatus, scribit lingua deinceps
vulgari, quod facta a Serenissimo Portugalliæ Rege
instantia, per medium dilecti Nobilis Matthæi Zani,
a sua apud eandem Majestatem legatione regressi ;
pro sua particulari devotione optante aliquid Reli-
quiarum S. Antonii ; ut desideratissimam illam
gratiam dignaretur a d. civitate impetrare ; de
eadem re pridie datæ egerit cum Episcopo loci ;
mandatque ut etiam ipsi agant cum Magnificis Depu-
tatis ad Arcam, quatenus de fragmentis extra
eamdem servatis largiantur ejusdem particulam,
qualem ipsi cum suo Episcopo judicabunt d. Regis
Majestati convenienter posse concedi.*

deinde aliam
imperatrici
an. 1580

88 *Idem deinde, accepta simili postulatione Impe-
ratricis per Legatum Reipublicæ apud Imperatorem
(Matthias hic erat, et uxor ejus Anna) similiter, sed
brevius multo scripsit, die XVII Decembris MDLXXX,
Aloysio Grimano Potestati, et Danieli Prioli Capi-
taneo : quibus utrisque executis quod sibi commissum
fuerat, quid pro Lusitanæ Rege obtinuerint, licet non
invenitur in Actis, intelligitur tamen utcumque ex
sequentibus in favorem Imperatricis, super cujus desi-
derio dum consultaretur anno MDLXXXI, XVIII Januarii,
convenit dandum esse ex osse brachii : Ac rursus,
accepto memoriali Illustriss, ac Reverendiss. Do-
mini Comitis Hieronymi de Portia, Apostolici apud
Sereniss. Archiducem Ferdinandum Nuntii, et pro-
ponente Magnifico Dom. Comite Julio, decretum
est XIX Maji MDCVII, ut in illius quoque favorem
ageretur, eo ordine et modo, qui observatus fuit XV
Februarii MDLXXX, ad instantiam Sereniss. Regis
Portugalliæ ; et XXII Decembris ejusdem anni, ad
instantiam Sereniss. Imperatricis.*

et Ferdinando
Archiduci an.
1597.

89 *Anno MDCIX, XIII Januarii Leonardus Donatus,
Dei gratia Dux Venetiarum etc. Nobilibus et Sa-
pientibus viris, Angelo Corrariorum Potestati, et Fran-
cisco Mauroceno Capiteano Paduæ, mandat, ut
agant cum Gubernatoribus Arcæ, quatenus in gra-
tiam Sereniss. Hispaniarum Reginæ (Margaritæ
Austriacæ Philippo III nuptæ) consentiant ad tollen-
dam ex Reliquiis S. Antonii, sive cuticam, sive*

Idem Senatus
pro Regina
intercesserat
anno 1609,

dentem, sive aliam particulam, ordine, modo, ac D
ceremoniis, simili in re servari solitis, atque ser-
vatis anno MDCXXX, quando similiter ablata parti-
cula fuit pro Serenissima Imperatrice. Itaque anno
MDCX, die lunæ primo Februarii, convocato et con-
gregato Consilio Magnificorum Dominorum sedecim
in loco solito, ex dicto numero introducti fuerunt
infra nominati Reverendi et Magnifici Massarii ve-
nerabilis Arcæ D. Antonii Confessoris, nomine suo
et collegarum suorum : qui exposuerunt continen-
tiam subscriptarum (hic vero supra indicatarum)
litterarum Ducalium, instantes super præsentem ne-
gotio haberi opinionem d. Magnifici Collegii. Quibus
expositis et visis litteris Ducalibus prædictis, con-
sideratis merito considerandis, pro debita executione
prædd. litterarum Ducalium ; deliberatum fuit, quod
dd. Rev. et Magnif. Massarii debeant, servatis
debitis solennitatibus et ceremoniis, mittere Ve-
netias, ad Serenissimum Dominum nostrum, unam
particulam cuticæ corporis d. Gloriosi S. Antonii,
ex ea quæ reperitur inter Reliquias d. sacri cor-
poris, in custodia dd. DD. Massariorum, associan-
dam per duos Magnif. Oratores, eligendos ad hunc
effectum per Magnif. Consilium et per partem dd.
DD. Massariorum. Et ita annotari jussum fuit ;
subscriptis præsentium Sedecem-virorum nominibus
duodecim, et Massariorum quatuor. Consequenter au-
tem die Martis IX Februarii, Congregato rursus
Collegio, et præsentibus quatuordecim ex XVI-viris,
resolutum fuit, quod Domini Actuales (sunt illi ex
subscriptis tres primi) intelligant quod debeant quæ-
rere Episcopum aliquem, si modo aliquis Paduæ
præsens inveniat, eique publico nomine supplicare,
ut munere eo (separandi d. cuticæ particulam) fungi
dignetur ; sin minus requirere ad eundem finem D.
Archipresbyterum, vel alium quempiam Prælatum.

et Patavini
decreverant
cuticam,

E

90 *His præmissis, sequitur Instrumentum dona-
tionis et translationis, Latinum totum tenoris infru-
scripti. In Christi nomine Amen. Universis et sin-
gulis præsentibus visuris, lectoribus et auditoribus,
notum sit et aperte pateat, qualiter [per] ordinem
Magnif. DD. Deputatorum ad utilia et Magnif.
DD. Sedecim Magnif. Civitatis Paduæ ad partem
sub die [XIII] instantis (sive currentis Februarii) in
Congregatione Reverendiss. et Magnif. DD. Præ-
sidentium ad regimen Ven. Arcæ gloriosi S. An-
tonii Confessoris de Padua, captum pro obedientia
litterarum Sereniss. Principis die 23 (hinc corrige
quod supra errore typographico scriptum 13) Januarii
præteriti perficienda : Illustriss. ac Reverendiss.
D. Matthæus Sanuto Episcopus Concordiensis, ab
eisdem Magnif. Deputatis accersitus in Sacrarium
templi S. Antonii Confessoris de Padua, ubi omnes
sacræ Reliquiæ ipsius S. Antonii, quæ extra Arcam
reperiuntur, et aliæ quamplures Reliquiæ et obla-
tiones sunt repositæ, se contulit.*

quam decide-
re rogatur
Episcopus
Concordiensis
an. 1610,

F

91 *Et primo accessu ab ipso Illustriss. et Reve-
rendiss. Episcopo re sacra celebrata ; et postea ta-
bernaculo existente, intus de cutica habente ipsius
S. Antonii, accepto ; et ex eo extracta Reliquia
ipsius cuticæ, partem unam abscidit ; et sic abscis-
sam in quodam parvo tabernaculo de crystallo, ar-
genteo contecto clauso, cum crucicula superius,
posuit ; illudque sigilla Vener. Arcæ signavit, et
repositum in quadam bursa veluti rubei cum auro,
sub custodia ordinaria, simul cum tabernaculo
in quo reliqua cutica reposita fuit, posuit, exinde
postea elevandam, et Sereniss. Principi, qui petiit
Reliquiam ipsam, pro voluntate Majestatis Hispa-
niarum Reginæ serviendo, exhibendam per Magnif.
D. Cyrum Anselmum et Aloysium Corradinum Do-
ctorem, Nobiles Patavinos, ejusdem Magnif. Civi-
tatis Legatos, et Rev. P. Baccalaureum Benedictum*

id rite facit :

nominantur ad eam Venetias ferendam Legati,

A a S. Alberto, loco adm. R. P. Mag. Vincentii Corradutii, Guardiani et Commissarii Generalis; et Magnif. D. Antonium Franciscum Pasinum, itidem Nobilem Paduanum, Præsidentes ipsius Ven. Arcæ, et a Congregatione illius ad hoc electos. Præsentibus continue Illustriss. Dominis, Angelo Corrario Potestate et Francisco Mauroceno Præfecto Paduæ; ac Magnif. Dominis Marsilio Papafava, Alexandro Zacco. Hectore Docto, et Conite Vincentio de S. Bonifacio, Deputatis ipsius Magnif. Civitatis Paduæ; nec non et suprad. R. P. a S. Alberto, R. P. Mag. Bonaventura Rebecca, loco R. P. M. Angeli Dianini; R. P. D. Fr. Joanne Antonio Rizzi, loco adm. R. P. Provincialis; Magnif. D. Marco Antonio Lazara; Magnif. D. Joanne Nani, loco Magnif. D. Numtoris Crassi; Magnif. et Reverendiss. D. Paulo Tarvisio; et suprad. Magnif. D. Antonio Francisco Pasino, omnibus Præsidentibus supraser. Ven. Arcæ, ac RR. PP. Fratibus Francisco Gambarotto et Augustino Pasqualini, Sacristis ecclesiæ præd. gloriosi S. Antonii.

die 20 Febr.

92 Hæc omnia acta fuere anno a Nativitate D. N. Jesu Christi millesimo sexcentesimo decimo, Indictione octava, die sabbati vigesimo tertio Februarii, præsentibus Magnif. D. Sertorio Ursato Equite. Joanne Bapt. Zacco, Raynaldo Papafava, Checho de Leone, Bartholomæo Docto; et Joanne Brizzacareno, omnibus testibus vocatis et habitis, et aliis quam pluribus.

93 Quam quidem Reliquiam, sic ut supra extractam et repositam, supraser. R. P. D. Fr. Franciscus Gambarottus Sacrista, die sabbati xx d. Mensis Februarii, accepit; et eam consignavit Magnif. D. Alexandro Zacco, uni ex Deputatis Magnif. Civitatis: qui illam in manus Magnif. Dominorum Cyri Anselmi et Aloysii Corradini Doctoris, Legatorum ut supra, tradidit: qui ipsam postea debeant R. P. Baccalaurio Benedicto a S. Alberto, Præsidi Rev. Conventus S. Antonii prædicti, prout supra, [tradere], præsentandam Sereniss. Principi Venetiarum. Præsentibus Magnif. Dominis, Petro Bradiolo, et Antonio Enselmio testibus rogatis, et quam pluribus aliis. *Hactenus Instrumentum, cujus nescio an etiam exemplum Venetias transmissum, sit cum ipsa Reliquia: ejus saltem non meminuit Sereniss. Dux, xxvii Februarii rescribens prædictis Potestati et Capitaneo Paduano, ad eorum litteras datas xxiv ejusdem: et significans ipsos et Legatos Paduanos officio sibi commisso perfunctos, impetrata et Venetius perlata præd. Reliquia, cum summa ipsius Ducis satisfactione. Sequitur apud Saniolua simplex nota, sub die primo Aprilis mdcxxxiii, de instantia Dominis facta per Reverendiss. P. Generalem (credo Conventualium) in deliberationem adducenda; instantiam autem ejus fuisse præsumo pro simili gratia, in favorem alicujus Conventus vel Principis. Plura divinare non licet.*

pro qua accepta Dux agit gratias.

C

§. IV. De sacri Brachii particula, Reipublicæ Venetæ donata an. 1652.

Anno MDCLII die xxix Februarii, scripsit Franciscus Molino, Dei gratia Dux Venetiarum, Nobilibus et Sapientibus viris, Andreae Pisano de suo mandato Potestati, et Sebastiano Justiniano Capitaneo Paduæ, fidelibus dilectis, salutem et dilectionis affectum; ac porro *Italice in hunc sensum.* In molestissima constitutione præsentium difficilium circumstantiarum exereens Senatus consuetos actus exemplaris pietatis et religionis erga Dei honorem; cum effectu summi zeli et singularis devotionis, decrevit ex voto erigendum altare in nova ecclesia S. Mariæ a Salute cognominatæ, dedicandum glo-

Cum anno 1652 erigetur Venetis altare Sancti,

rioso S. Antonio de Padua, ut eum ibi invocet, tamquam advocatum suum apud divinam misericordiam; quatenus concurrente plenitudine meritorum ejus, roborentur preces nostræ, fiduciaque de divina protectione, in tanta humanæ potentie debilitate. Volumus igitur cum eodem Senatu, ut eo quem vestra vobis prudentia suggeret convenientissimo modo, significetis Præsilibus Arcæ istius Sancti et Deputatis istius Civitatis, nostrum istud consilium; simulque desiderium vivum quo tenemur, impetrandi aliquam portionem Reliquiarum istius Sancti, extra Arcam servatarum, ut debita cum veneratione et loco decenti conservetur supra præd. altare etc.

95 *Mandatum executi sunt illi; et consequenter die Lunæ xi Martii mox comparuerant coram Magnif. DD. Actualibus, et XVI-viris loco solito congregatis, adm. R. P. Philippus Cerva Præses monasterii ipsius Sancti, et adm. R. P. Mag. Zanotti pro P. Provinciali, ipsorum et Collegiarum nomine; nec non adm. Ill. D. Joannes Ponte, et adm. Ill. D. Benedictus Salvaticus Epus, pro D. Julio Beolco Præsidi Ven. Arcæ; et significarunt, ... decretum sibi esse concedere particulam ex osse Brachii, asservato cum Mento gloriosi Sancti; ut et ipsi desuper declarent voluntatem suam. Illos vero sic annuisse, ut in futurum caveri peterent integritati tam sacræ Reliquiæ, patet ex rescripto Ducis xii Martii, testantis gratiam sibi fuisse promptitudinem Præsidium in præstando assensu: Interim attento rationabili desiderio XVI-virorum, ne posthac obligentur alicui Principi dare vel minimam gloriosi sui Sancti particulam, consentire Senatui, ut positivo decreto ejusmodi alienatio, in favorem cujuscumque Principis alteriusve personæ, prohibeatur. Novis demum litteris, datis xxiii Martii, eosdem Potestatem et Capitaneum Dux idem movet, designandum ipsis diem ac modum quo transmittere præd. Reliquiam debeant, prout postea fecit per litteras vi Junii Italice dictatas: cum quibus etiam misit exemplar libelli supplicis, ab eis quorum intererat sibi porrecti eodem die, quem ex Italico sic Latine reddo.*

96 Requiritur Deputati supra fabricam ecclesiæ, a Salute nominatæ, expressionem formalem sensus publici, circa dispositionem rerum concernentium receptionem et custodiam Reliquiæ S. Antonii Patavini, quæ, in executionem decreti, concepti die xxix præteriti Februarii, in hanc civitatem adferri debent, ponendæ super altari, quod ipsi in ista ecclesia fabricatur. Dum autem Rectoribus illis expediuntur mandata necessaria, pro transvectione d. Reliquiæ; congruum est, ut definiuntur cetera, in ejus adventu observanda. Decernatur igitur, quod vesperi diei Dominicæ vel Lunæ, prout alterutra ad d. Translationem faciendam eligeretur, D. Primicerius Patriarchalis ecclesiæ S. Marci, Pontificaliter vestitus cum Canonicis et musicis ecclesiæ suæ, processionaliter accedant ad ripam areolæ pro recipienda d. Reliquia, per Religiosos a Civitate Paduæ et Superintendentibus Arcæ deputatos adferenda; itaque deportetur illa ad ecclesiam Protectoris nostris S. Marci, reponaturque in Gazophylacio; et ibi custodiatur, usque in diem festum ipsius Sancti, proximo Jovis, xiii mensis currentis. Hoc autem die, sub pretioso baldachino, a D. Archiepiscopo, publicitus requirendo, ut eum in finem conferre se velit ad S. Marci, processionaliter deferatur ad ecclesiam Salutis; ponaturque super altari ad hoc a Deputatis d. fabricæ devote ornando, ut ad illud celebretur sollemnis Missa, aliæque preces recitentur, simili occasione consuetæ usurpari.

97 Processioni jubeantur intervenire omnes Ecclesiastici tam seculares quam regulares hujus urbis, Scholæ majores, utrumque Seminarium, Canonici

D
EX MS.
jubil Dux
Reliquiam
Padua peti

Res II Martii
proponitur,

E

et decernitur
facienda, sub
conditione ne
id petatur
amplius.

6 Junii petunt
fabricæ cura-
tores,
F

ut definiatur
modus facien-
dæ translatio-
nis.

EX MS.

A nonici Ducales et Cathedrales cum Sereniss. Principe nostro in pallio aurato, Oratores Principum, totusque Senatus in habitu rubro. Ipsa vero Reliquia maneat toto reliquo die exposita in d. ecclesia; ubi, concurrentibus universis ex tota civitate Ordinibus, impleretur Sancti intercessio apud Deum, pro sublevatione Reipublicæ in molestissimis hisce angustiis. Vesperi redeat D. Primicerius, cum eo quo antea comitatu, ad ecclesiam Salutis, atque in una vicinarum arearum recipiat præd. Reliquiam, referendam ad ecclesiam S. Marci, et priori loco reponendam, ibique diligenter custodiendam, quoad absoluta sit fabrica d. altaris. Ex nunc autem moneatur Magistratus Armamentarii, ut curet in diem XIII currentis construendum more solito pontem, quemadmodum moris est fieri quotannis mense Novembris pro veneratione beatissimæ Virginis a Salute. Decernatur etiam ut a nostro Collegio, eo qui convenientior Senatui videbitur modo, indiceatur Illustriss. D. Patriarchæ, Reverendiss. D. Primicerio, et Magistro [ceremoniarum] publica ac definita voluntas, ut a singulis respective impleri ea possit. Rogetur etiam Capsarius Procuratiæ, ut ex numero lipsanothecarum, asservatarum in thesauro ecclesiæ S. Marci, pulchriorem ac digniorem seligat, quæ, cum specialibus litteris, a persona expresse deputata ad Rectores Paduæ eras deferatur, ut in eam reponatur illa pars ossis humeralis, quæ huc mittenda est. Et totius tali Decreti exemplum unum tradatur Deputatis d. fabricæ, pro ipsorum notitia et instructione, alterum mittatur Rectoribus Patavinis.

nantur omnia ad exceptionem præd. Reliquiæ D opportuna.

100 *Tunc porro*, in nomine Redemptoris nostri Jesu Christi, anno a salutifera ejus Nativitate MDCLII, Indict. v, die Sabbathi, VIII Junii, Paduæ ad sacristiam RR. Patrum S. Antonii, convenerunt Illustriss. et Reverendiss. D. Georgius Cornerus, dignissimus Episcopus istius civitatis; illustriss. et Excellentiss. DD. Andreas Pisani Potestas, et Sebastianus Justiniani Capitaneus, una cum Illustriss. DD. Petro Buzacarin Equite, Octavio Frizimelega Doctore, Leone Lazara et Zacco Zachì, Deputatis Actualibus hujus Civitatis; nec non adm. R. P. M. Vincentio Fulina Guardiano, adm. R. P. M. Francisco Ser Zanotti, loco Reverendiss. P. Provincialis; Illustrissimis item Dominis, Comite, Ludovico a S. Bonifacio, Comite Jacobo Zabarella, Joanne a Ponte Doctore, Julio Beolco Præsidente Vener. Arcæ gloriosi S. Antonii. Ipse autem Illustriss. D. Episcopus propria manu reserans lipsanothecam sacri Menti, in qua etiam servatur os Brachii, ipsum os extraxit, et serra resecurit partem Serenitati suæ destinatam, deferendamque ad inclitam Venetiarum civitatem.... reliqua vero pars ab eodem Illustrissimo reposita fuit loco priori; et denuo sigillata, præsentibus et subscriberibus Excellentiss. DD. Jacobo Cassina Equite qu. D. Marci, et Ludovico Saxonia qu. Excellentiss. D. Victoris, testibus. *Denique die XI Junii rescripsit præd. Potestati et Capitaneo Dux Venetus qui supra, quod ex ipsorum litteris cognita serie rerum gestarum, conformi præd. Senatus consulto, plenissime satisfactum sibi sit; Et quia, inquit, non poterant res melius disponi quam eas disposuistis, iadicamus vobis plenissimum Senatus annutum; et significamus, quantum accumulaveritis per hanc actionem priora merita erga Rempublicam. Quid demceps actum Venetis sit, satis ex præmissis intelligitur. Unum noto, os illud Brachii quod mento sive mandibule junctum habetur, istic aliquoties os Scapulæ seu Humeri nuncupari, quatenus humeri nomine etiam venit os primum et maximum inde pendens: quomodo ipsum vocat Andreas Vesulius aliique Anatomici.*

quo Padua nuntiato 8 Junii,

Episcopus particulam separat,

E

quæ Venetis crepitur 13 Jun.

scribit Dux Paduanum,

proxima Dominica in Comitatu plurimum

C

advehendam Reliquiam,

98 *Factum est quod præbatur, et eodem die ad prædd. Potestatem et Capitaneum Dux ipse sic scripsit.* Cum appropinquet tempus, quo debet initium dari executioni Senatus-consulti super Translatione ejusdem Reliquiæ gloriosi S. Antonii, cujus festum proximo Jovis celebrabitur; decrevimus mandare vobis, ut immediate acersitis Deputatis istius Civitatis et Præsidentibus Arcæ, indicetis; quod, sicut ad primas vestras litteras XII Martii datas gratanter intelleximus promptum illorum affectum ad exhibendam nobis bonam partem ossis humeralis; ita publica voluntas nunc sit, ut Translatio illius fiat die Dominica vel Lunæ, ea forma et modo, qui pietati ac prudentiæ vestræ convenientissimus aestimabitur. Videtur autem nobis, quod fieri id possit in scapha, altari ac cereis decenter instructa, in qua etiam veniat Superior monasterii, cum aliquot senioribus atque honoratioribus suis Religiosis, et quatuor ut minimum partim Deputatis Civitatis, partim Præsidentibus Arcæ; cui scaphæ addatur et alia, cum congruo aliorum Religiosorum numero: quæ simul et directe appellant ad areolam, in cujus ripa præd. sanctissimæ Reliquiæ occurrent ipsamque excipient. privatim quidem, debita tamen cum reverentia, D. Primicerius noster cum Canonicis et Capella ecclesiæ Ducalis Protectori nostro S. Marco sacræ, ut ibidem custodiatur usque in diem XIII Junii, quando augebuntur solennitates aliæque ceremoniæ expressæ Decreto, cujus vobis ad pleniorum informationem mittimus exemplum.

a Primicerio nte excipientiam:

99 Mandavimus etiam Capsario Procuratiæ, ut ex pretiosioribus lipsanothecis unam immediate illuc dirigat ad eandem finem, in qua ad Dei honorem ipsiusque Sancti venerationem præd. Reliquia conservetur. Confidit Senatus, quod ab accuratione et zelo vestrum amorum, suam Rempublicam repræsentantium ac delectorum in hoc negotio, cujus cura omnes vehementer premit, relaturus sit eundem effectum, quem in aliis publicis utilitatibus, summo cum merito vestro, est expertus; expectans de hujus mandati executione mox certior fieri, ut dispo-

101 *Ex Instrumentis quoque supra productis liquido constare videtur, quod sacrorum ossium custos Arca, ab immemorabili tempore, et saltem ab anno MCCCCLXXV, nunquam fuerit aperta; quando nec Venetus quidem Senatus, unquam præsumpsit postulare, ut ex ea quidquam assumeretur, cuicumque loco vel principi donandum, iis quæ extra ipsam in Sacratio servabantur contentus. Quod igitur nua. 82 ex Cardoso dictum est de Digito, seu particula Digiti; eam mihi persuaserim a Guidone Cardinali decerptam in secunda Translatione, ab eoque venerunt circumgestatum quoad vixit; mortua autem illo, per varios casus, venisse in manus Petri infantis Lusitanæ.*

Cetera Sancti ossa videntur ab an. 1475 immota mansisse,

F et diu ante oblata pars digiti a Guidone Card. Leg.

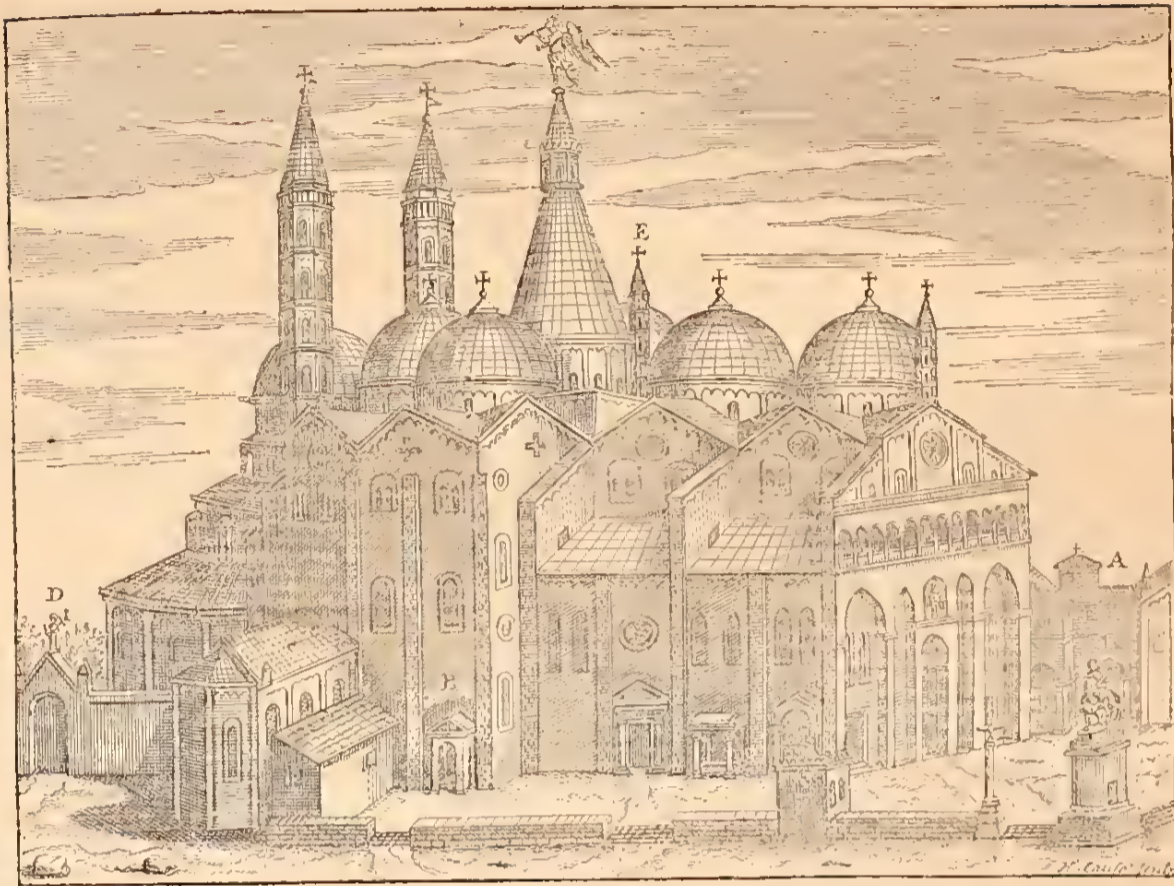
102 *Cuticæ, sacro cranio adhærentis, nullam fieri apud Auctores mentionem, non valde miror; cum id in cadaveribus diu sepultis satis frequens sit: adeo ut non nullis etiam capilli crevisse fuerint deprehensi: omnem enim cunctorum admirationem ad se trahebat lingua, qualem diximus, incorrupta. Manuscript ergo intacta Cutica, non solum in prima, sed etiam in secunda Translatione; in tertia autem aliqua, in qua separatim credimus fuisse os Brachii et Menta conjunctum, inventa sit illa jam defluxisse, et in aliam quamdam minorem lipsanothecam reposita; quam cum ibi quoque haberi sciret Senatus Venetus, volensque Hispaniarum potentissimæ Regiæ notabilius aliquid largiri, quam Lusitano Regi concesserat; petierit mitti vel cuticam vel dentem (nam et hi fere omnes locis suis firmiter adhuc inhærent), istius vero partem maluerint donare Paduanis, quam dentem, non ita facile divisibilem.*

nec non cutica sacri capitis.

ANALECTA

Ex variis tam impressis quam manuscriptis.

§. I. De ecclesia Patavii Minoribus condita, vulgo dicta Sancti.

C Collectionis hujus initium faciat Valerius Polydorus Patavinus, Conventualis, auctor Memoriarum sacrarum, ecclesiam gloriosi sancti Antonii attinentium, Venetiis editarum anno MDXC. Liber est Italice scriptus, et extensus per Capita LXX, in quo ad Latinam summam contrahendo, ne laborandum nobis esset, facit Lucæ Waddingi diligentius, ad annum 1263 et seqq. argumentum in titulo propositum paucis complexus. Cujus tomen prius quam verba proponom, placet exhibere formam exteriorem ecclesiæ.

Ecclesiæ figura exterior in tabula

C 2 Tabula hæc multo est accuratior illa, quæ exprimitur apud Rodulfum Tossiniunensem pag. 83 & et apud Polydorum in fronte libri prædicti. Hæc frontispicium ecclesiæ occulit, ut distinctius repræsentet posticam partem: in nostra, ad exemplum recentius Patavio nuper submissum sculpta, præter frontispicium etiam videas ad litteram x portam Conventus, cui ex altera parte littera v respondet ingressus ad hortum. Sacellum Sancti notat littera b, infra quod porrectum oliud sub littera c, Obiziæ nobilissimæ familiæ est, ejusdem tumulis tegendis erectum. Minor turricula, ad litteram e, ex veteri æde reservata videtur, propter camponulam, quæ vivente Sancto ad ejus vel conciones populum, vel lectiones convocabat scholam. Peribolo cameterii inhæret monumentum familiæ Papofavæ, et ejusdem periboli angulum occupat equestris statua Gattamelatæ, cujus personæ aliam notitiam in libris Patavinis frustra requirens, casu reperisse videor infra. Interim exteriorem hanc ecclesiæ formam considerans, omnino assentietur dicentibus, fabricatam esse ad aliquam Constantinopolitanarum imitationem, fornicibus majoribus omnibus fastigiatis in trullos seu tholos.

cum explanatione notularum.

3 Exterioris fabricæ conspectum sequi deberet interioris formæ exhibitio: et sequeretur, nisi tabula, illam repræsentans et huc pariter missa, tam esset im-

perfecta, ut qui præsens non adsit sculptor, veram rei totius ideam animo sibi figurare non possit quam in æs transferat, maxime in choro, ubi præcipua operis elegantia est. Illa igitur dimissa, cupidum tuis notitiæ lectorem remitto ad infra repræsentandum conspectum sacelli Antoniani, quod cum aquilonarem alam ecclesiæ in modum Crucis structæ terminet, non potest hujus alæ forma oculis obijci, quin simul formetur idem aliqua partium reliquarum, simili modo procurrentium ad Chorum, et ad sacrarium in quod ala meridionalis desinit, atque ad portam primariam eo ordine quo in supra posita tabula dispositi cernuntur fornicum tholi. Interim quod scalpro nonnum possumus, explicemus verbis, sumptis ex Waddingo ad annum 1263 num. 9.

4 Templum, in quod allatum est S. Antonii corpus, Minorum antea usui concessum, in tantam abiit amplitudinem, ut cum optimis Europæ conferri delubris, si non omnibus præferri merito possit; vetera scilicet veteribus comparando, non autem recentioribus, qualia hoc et præcedenti seculo excellentiora fabricata nemo possit ambigere. Antiquissimum est, quibusdam seculis ante Christum natam exstructum: Junoni quidam volunt aliquando sacrum, idque ipsum cujus meminit Livius. Mutato cultu pro æde majori urbis habebatur, eoque dicebatur nomine ÆDES MAJOR; donec anno MCCXXIX Jacobus Corradus, Episcopus Patavinus, hoc insignivit titulo, S. MARIA MATER DOMINI; deinde ex frequent cultu et aucta reverentia S. Antonii, antonomastice ECCLESIA SANCTI nuncupata est. Coaluit ædes ex duabus ecclesiis; una antiqua, quam diximus Junonis; altera recentiori. Illa protenditur a porta orientali, usque ad organa ordinemque columnarum marmorearum prope chorum, eo in loco quo supremum erat altare: ista eborum et turres campanarias complectitur majores, et quidquid ultra chorum est.

Sunt qui existimant anteriorem partem fuisse ædem Junonis:

est.

A est. *Hactenus ex sensu Polydori Waddingus: cui merito contrarius Petrus Savolius, in Thesouro Urbis Patuanae pag. 72 et seqq. ostendit (quod etiam patet ex Actis num. 39) ædem S. Mariæ dictam, et Franciscanis attributum ab Episcopo Corrado, humiliorem fuisse qualem amabant initia Ordinis, in humilitate fundati; et ejus quod olim Junoni stetit aliquid superesse, in ea quam nunc cernimus æde, non patitur credi forma structuræ, nihil cum vetustioribus ante vel paulo post Christum commune habens, atque in multis Gothicam architecturam referens. Ut non dicam, quod tanta ætatis differentia, quantam Polydorus ponit, inter unam alteramque ædem, necessario putret oculis intuentium, cumque ipsimet lapides loquerentur: in quibus tamen nulla nunc apparet notabilis diversitas.*

EX VARIIS, certius est quod pro humiliori Minoribus data anno 1229,

nova et amplior cepta sit an. 1231,

B *5 Dicamus igitur, quod incepta est fabrica novi, non solum additamenti, sed templi totius, cujus artifex fuit Nicolaus Pisanus, illa ætate celebris architectus, anno MCCXXXI, quo vir sanctus e vivis excessit: sed ob turbulentos motus sub Ezelino cessatum ab opere est, usque ad annum MCLIX. Alia etiam habuit intervalla structura usque ad annum MCCXVII, quo decrevit Universitas Patavina, dare pro structura ejusdem ecclesiæ libras quater mille, sub regimine D. Hugonis de Oddis Perusini, viri perillustris: quo valido præsidio completa est ecclesia, præter magnam testudinem, quæ super chorum est, et ex variis oblationibus accrevit anno MCCCXXIV. Ecclesia longa est pedes ducentos octuaginta; lata, centum triginta unum; alta, centum et decem. Pars [prior] multas habet columnas, testudines, absidas, et quatuor turres campanarias: quarum major, alta nimis et pyramidalis, Angelum habet tuba sonantem, ad ventorum varietatem volubilem.*

perfecta an. 1307.

Ejus amplitudo et majestas.

atque ornamenta interiora,

C *6 Pars [posterior], ultra chorum, novem habet sacella, pulchra valde: inter quæ ad chorum interjacet spatiosa porticus: et super hanc exurgunt duæ turres campanariæ octangulæ miri artificii, sed mirabilioris super solam testudinem fundamenti. Testudo magna, quam supra chorum fabricatam diximus, octo magnis columnis innititur. Universum tectum lambris plumbeis cooperitur. Templi frons, præter alios ornatus, porticus habet amplas, et deambulatoria duo; unum superius, alterum inferius, variis innixa columnis. Chori sedilia LXXXVIII, variegato opere, pulchro artificio, cæclatis et insertis lignis, varias figuras exprimentibus, spectabilia redduntur: fecit Laurentius Canetius de Lendenara, in hac arte præstantissimus, anno MCCCCLXXIII. Altare majus, erectum anno MDLXXXII, marmoreis columnis, variisque crustis est ornatum; multis item imaginibus et statuis æneis [quibus vetus altare ornatum fuerat] fuscis a Donatello Florentino anno MCCCCLXXIII, decore compositum.*

præsertim chori et altaris.

Candelabrum raræ artis:

7 Reconditorium corporis Christi, lapide pretioso, statuâ item æneis, circum circa dispositis, in summi altaris medio, auctoritatem et majestatem exprimens, simul cum altari completum est decem milibus aureorum; operis Præfectis Hieronymo Campana Veronensi, et Cæsare Franco Patavino. In choro conspicitur candelabrum æveum, altum pedes undecim, miræ pulchritudinis et venustatis, centum et quatuor figuris cæclatum, singulari arte, ab Andrea Riccio Briosocho, ultimi hujus seculi commendatissimo statuârio, conflatum. Singulare hoc opus rerum Patavinarum Scriptores omnes commendant, atque ipse Artifex, appenso ad sepulcrum epitaphio, ab eodem laudatur. Chorum circumdant crates et portæ ferreæ, reticulato textu egregie compactæ, expensis Guilielmi Gattamelatæ

D *Narniensis, Ducis bello fortissimi.... Idem septimum superius orbant in circuitu viginti quibusque statuæ lapideæ et viginti candelabra: ex utroque vero latere januæ præcipuæ ævea simulacra duo.*

8 Ab exteriori parte duodecim habentur tabulæ seu laminæ insignes, quæ ad dextram et sinistram majoris portæ chori visuntur. Eas fudit anno MDVI prædictus Riceius, in quarum altera Judith Hebræa sopitum seu potius vino sepultum obtruncat Holofernem; in altera vero trahitur Arca fœderis, quæ de domo Aminadab cum maximo triumpho, præeunte David, cum citharis, tympanis et cymbalis, solennique tripudio adducitur in sanctam civitatem. Alias decem fecit Bellanus Patavinus, fusoria arte præstantissimus, anno MCCCCLXXXVIII. Exprimentur eæ sacras historias veteris Testamenti; Abelem, a Caino percussum; Abrahamum, immolantem Isaac; Josephum, a fratribus venditum; serpentem æneum, in deserto exaltatum; Sampsonem, Philistæos dejectis ædibus obruentem; Davidis cum Goliath congressum; Salomonem, meretricum contentione dirimentem; et Jonam, in mare projectum. Alia habet chorus externa ornamenta, columnarum, fornicum, statuarum ærearum, a Titiano Aspetto fusarum; Crucifixi item ænei inaurati, a Donatello superius memorato conflati. Super aram ecclesiæ conspicitur in muro lapis rudis, olim S. Antonii cervical fuisse creditus. Extra chorum, supra duos marmoreos fornices præstantissime deductos, conurgunt organa bina pœumatica, quorum utraque decem habent pleuritides regulas, ad modos concinendos vel frangeodos: fusores peritissimi, Vincentius Columbus, et Vincentius alter Columba.

tabulæ æneæ historiatae,

et alia quædam valde præstantia.

§. II Sacelli Antoniani forma et ornatus ceteraque Patavinæ pietatis erga Sanctum monumenta.

A *descriptione ecclesiæ transit Waddingus ad descriptionem sacelli Antoniani, cui melius intelligendæ serviet hic apposita grandior tabula, quæ simul completitur totam ecclesiæ alam Aquilonarem, ut dixi, cum variis ibidem positis illustrium personarum monumentis: quorum duo, numeris 1 et 2 signata, quæ ad primam pilam hic spectantur, sunt cenotaphia, primum Hieronymi Michaelis Patricii Veneti; alterum, Equitum de Lazara Nobilium Patavinarum, quorum etiam juris est altare pilæ illi adversæ oppositum sub titulo Resurrectionis et num. 4, quod vero num. 5 notatur, Sanctis Sebastiano, Ludovico, Ursulæ sacrum est. Monumentum vero signatum num. 3, est Excellentissimi Caterini Cornelii Patricii Veneti et Ducis Cretensis. Ita nobis Antoniani Conventus Patres, visum ectypum vehementer laudantes; dolentes tamen, quod non monuerint de cæroferario argenteo majore, qui hic ad latus Evangelii consistit ante altare Sancti, eum translatum cum basi suæ esse ad cornu epistolæ, ut locum faceret alteri novo similis formæ, cui supponitur marmorea basis, artificio magno unoque ex lapide, in formam trium Angelorum mutuo coherentium exciso. Voluissent etiam primo ad altare gradui præterdi ex ære fusas valvulas duas, sane elegantes, et distinctius exprimi inauratas catenas, speciose contextas ex crucibus floribusque, unde pendent quatuor majores lampades; vel potius et has et illas removeri, eo quod non satis in tabula discernat oculus quam procul distent a sacelli frontispicio: cui dum proximiores, quam par sit, videntur pendere, illius frontispicii elegantix non nihil officiant.*

Icon sacelli et monumentorum ante illud positorum:

10 Nunc Waddingum audiamus, quæ a Polydoro accepit breviter et latine reddentem. Ad lævam, inquit

quit

*ejusdem di-
mensio,*

A quit, organorum, Aquilonem versus, in anteriori basilicæ ædificio, constructum est Sancti sacellum, pedes longum quadraginta, largum viginti quinque, inchoati an. MXXXII. Hujus tanta est majestas et splendor, tam in materia quam in opere, ut primis Italiæ sacellis possit comparari. Frontispicium totum marmoreum transversa cingula sive coronides habet egregie cælatas, expositas concamerato muro statuas optimas, obductos quinque arcus columnis quatuor candidissimi marmoris, et grandibus pilis duabus. In frontis medio incisæ litteræ tres; RE. PA. PO. scilicet, Respublica Patavina posuit. Idem sacellum circumcirca undecim arcibus inique valoris columnis interius adornatur, et novem tabulis quadris marmoreis, quibus insculptæ elegantissime figuræ humanæ ultra centum tres, indicantes varias viri sancti actiones.

*et in eo
sculpta mi-
racula
Sancti.*

B 11 A læva primam sculpsit Antonius Minellus Patavinus, in hac arte præstantissimus, exprimitque Divum, hujus sodalitiæ tunicam induentem; secunda ignoti auctoris, repræsentat miraculum restituti capillamenti feminæ, a marito male habitæ ob præstita Fratribus beneficia; tertia, Divi patrem, falso accusatum de homicidio, ab eodem liberatum; fecit Hieronymus Campagna Veronensis; quarta, adolescentulam submersam ad vivos revocatam, opus Jacobi Sansovini Florentini; quinta, simile mariculum e mare extracti infantuli submersi; eiapsa est opificis memoria: sexta, avari feneratoris cor, inter pecunias reconditum; sculpsit hanc Tullius Lombardus; nec non et septimam restituti pedis, quem sibi præscidit juvenis, a sancto viro ob calce impetitam genitricem acriter reprehensus. Octavæ auctor nescitur, cui incisum miraculum projecti in lapides viri, sed prorsus illæsi. In nona expressit Antonius Lombardus, egregius statuarius, infantulum, paucos dies natum, articulata loquela suspicionem adulterii a matre avertentem. Tecti concamerati lorica est testacea seu gypsea testudo, opus Titiani Minii Patavini, cælatoris eximii, in confiendis et conflandis formis ejusque rei peritissimi. In tholi medio circumscripta hæc verba, GAUDE FELIX PADUA, QUE THESAURUM POSSIDES. Pavimentum, tum sacelli tum universæ Ecclesiæ, tesseris quadrisve rubri et candidi marmoris stratum.

*Arca sacri
corporis:*

C 12 In medio sacrarii conditæ Reliquiæ, in arca singularissimi lapidis, vagi coloris, sub mortem ejus divinitus inventa, et fabricata a sanctis Quatuor-coronatis, qui passi sunt sub Diocletiano Imperatore, quorum ferias celebrat Ecclesia. Sustinent hanc aram columnæ quatuor in arcæ formam, ad quam ascenditur per gradus septem marmoreos, utrimque ejusdem materiæ deductis spondis ad cornua usque altaris, quas columnulæ superpositæ, et in quatuor angulis totidem ænei Angeli valde reidunt venustas. Super altare tria sunt simulacra Divorum ænea, et scalarum adscensum claudunt portæ duæ æneæ, a supranominato Titiano Aspetto conflatæ anno MDXC. *Hactenus ex Polydoro Waddingus, qui paucis hic scribere non potuerat de Anglis Statusque æneis portisque duabus. Equidem haud ægre crediderim, si hæc eadem est arca, in quam non Cardinalis Guido (ut iste hallucinatur) sed S. Bonaventura sacra ossa primus condidit, ipsum fuisse miraculo inventam.*

*circa quam
notanda
aliqua.*

13 Tale quid jam vidimus præcedenti die in Vita B. Guidonis Cortonensis, nec difficulter ibi credimus scriptori pene coævo: hic vero merito requirimus ejusmodi aliquod testimonium, tacentibus us quorum hactenus scripta dedimus. Ut autem credatur arca illa fuisse fabricata a sanctis Quatuor-Coronatis, novo opus esset miraculo; nec enim citra revelationem id sciri potuit: et jam XXVII Maji agentes de S. Liberio An-

conitano, vidimus, idem dici de arca, qua coaditus ille jacet, absque ulla verisimilitudine. Tutius credideris quod num. 132 asserit Pacircus, et ipsemet anno MDCLX expertus sum, ab eadem arca, propius accedentibus et venerationis causa exosculantibus, afflari perpetuo suavem quemdam odorem, balsami odori simillimum; qui odor præsumitur esse miraculosus, dum alia nulla ejus causa naturalis apparet.

14 Sed redeo ad Waddingum; qui post descriptionem Antoniani sacelli, ad sacram illius ac reliquæ ecclesiæ suppellectilem transiens; Multæ, inquit, servantur in adyto seu sacristia Sanctorum Reliquiæ, et supellex sacra locupletissima, qua majorem paucæ habent ecclesiæ. Decem habet cruces argenteas, statuas sexdecim Sanctorum: calices quinquaginta, aureum unum pretii aureorum quingentorum viginti; tabernacula argentea tria majora, minora alia pro conservandis Sanctorum Reliquiis triginta; candelabra magna decem; lampades multas, sed unam immensæ molis; statuas ex voto oblatas majoris ponderis quatuor, minoris triginta novem; tabulas argenteas septem, navem integram, omnibus armamentis ornatam; statuam magnam, ideam preferentam urbis Pataviæ: præter aliam minutam suppellectilem multam nimis...

15 Neque tempore decrescit, sed indies magis augetur hujus ædis majestas et splendor. Ita meretur miraculorum frequentia et magnitudo, quæ in hanc diem, ob merita et intercessionem sanctissimi viri, Deo ita volente, perdurant; quatenus tantæ rei, per universum orbem terrarum ita longe lateque fama percrebuit; ut Christiana religio alteram Patronum vix habeat. præter immaculatam Virginem Dei genitricem Mariam, quem ob quotidiana miracula huic Divo pro cultu præponat, quemve donariis ditioribus aut ardentioribus precibus, pro salute in maximis periculis impetranda, crebrius interpellat. Quare merito huic Divo tam augustum atque insigne templum erectum est, quod tantæ in hanc usque diem venerationis apud omnes nationes, sed in primis apud Patavinos est... Nam ultra superius memorata, decrevit Respublica anno MDCLXV, ut eadem cultus solemnitate celebraretur festi dies Octava, atque festum, propter obtentum ea die singulare libertatis beneficium; ut in publico foro binæ erigerentur hinc inde statuae, una S. Antonii, altera S. Prosdocimi, Petri discipuli et primi Episcopi Patavini: et dies octo ante, totidemque post Natalia S. Antonii liberæ nundinæ haberi possent, in foro S. Antonii dicto.

16 Anno etiam MDCLXXV statuit ut in vigilia, nocte, et festo die Sancti, ad ejus basilicam offerrentur militaria Urbis insignia, custodiretque sepulcrum Dux militaris cum viginti hominibus armatis, fieretque publica et universalis supplicatio ad eandem ecclesiam, ad quam conveniret Episcopus cum universo Clero, Potestas cum civilis status Ordinibus, et sodalitiis communitatesque artificum cum cereis accensis. Eodemque anno jussit, ut semper, pro majori solemnitate et populi exultatione, sub Octava festi, curreretur in stadio, et bravia tria proponerentur comprehendentibus. Ipsa vero octava die Potestas urbis, comitantibus Optimatibus, in basilica convenirent, audiret solenne sacram, gratiasque pro liberata illa die urbe reddituri, et donaria oblaturi. Anno demum MCCCXXXV Michael Quarante-otto, Juris Cæsarei Professor et Decanus collegii Legistarum, ordinavit, quod Facultatis Doctores ad eandem solennitatem convenirent, Doctoralibus ornamentis insigniti, cereos accensos gestantes, singulique collaterales socios haberent ex Minoritis: quod postea imitata sunt collegia Medicorum et Philosophorum. Tandem multiplicatis quo-

D
EX VARIIS.

Suppellex sa-
cra opulenta

E
fiducia fide-
lium in San-
ctum maxima.

F

præsertim
Patavinorum.

varius ar-
gumentis
probata.

EX VARIIS.

A tidie oblationibus, et in unum congregarentur, atque in arca communi reponerentur, statutum est anno MCCCCLXXXVI (an MCCCCLXXXVI?) quibus in Dei et S. Antonii honorem expendendis, præfecti sunt quatuor cives Patavini et tres Minoritæ, singulis annis a Potestate urbis eligendi; auctusque est ita oblationum proventus, ut multa millia aureorum redditibus annuis thesaurizentur. *Plura et distinctiora qui volet ipsum Polydorum legat, etiam exhibiturum omnia illustriora ecclesiæ ejusdem Carnotaphia et Epitaphia, altaria et sacella, Indulgentius concessus, Confraternitates stabilitas, statas oblationes, aliaque similia.*

17 Anonymus Patavinus, auctor novissimæ impressæ Collectionis, de qua infra § 5. secundam suam ad Lectorem monitionem sic pertraxit. Annis MDCLXXXIII et IV, mirabiliter conspiravit zelus Præsidentum, tam secularium quam regularium, quibus incumbit cura recte impendendarum eleemosynarum in Sancti bonorem oblationum. Tunc enim cœpta est et perfecta Crux argentea altaris majoris, ter mille unciarum: cui addita sex ejusdem metalli candelabra, singula centam et quadraginta unciarum, et simul cum Cruce saperant pretiam sedecim millium ducatorum.

B Strata fuit etiam sacristia tota candido marmore; armaria ex nuce fabricata eleganter, dispositis desuper inter columnas tabulis, miracula recentiora opere anaglypho representantibus. Factum est quoque pallium argenteum pro eadem ara principe operis similiter anaglyphi; argenteoque coopertas liber, ipsius Sancti manu illustratus notis, et sedilibus ad majora festa cooperiendis factus apparatus sericus pretiosus. Ingenti deinde in tabula, manu Matthæi de Petroclis, expressa est arbor Religionis Scraphicæ, ad ornatam claustrum, qua parte ecclesiam contigit; multæque ex ære statuæ fusæ sunt, quæ venerabilis Sacramenti tabernaculo adhuc deerant. Insuper alia plura speciosa opera versantur sub artificum manibus, ac nominatim Ceroferrarius iugens, componendas cum altero, qui jam ab annis aliquot factus pendet in capella Sancti. Horum omnium nec non pretiosarum oblationum, a magnis Principibus hoc anno allatarum, rationem accuratam curiosis ejusmodi notitiam reddam in additamento ad librum P. M. Polydori, Minoris Conventualis, tractaturus de novis hujus ecclesiæ fabricis. *Ita ille, postquam in dedicatoria ad Franciscum Monsinum Epistolâ mentionem fecisset argenteæ lampadis, perpetuo ante arcum sacri corporis una cum aliis 40, arsuræ, ab illo oblata anno MDCLXXXIV, quando consensurus erat Venetam classem Dux ille præstantissimus, Peloponnesum totum a Turcica tyrannide liberaturus. Nunc intelligo Collectorem, Anonymum mihi hactenus, esse P. Mag. Pasqueti, qui de supplemento ad Polydorum promisso requisitus, respondit, tum primum se operi illi appositurum manum, cum fuerit absoluta fabrica novi quod ædificatur Sanctuarii; speratur absolventa intra proximum ab hujus tomii editione annum; multum certe, dum hæc imprimuntur, per æstatem anni 1697 promotum intelligo.*

§. III. Rerum amissarum patrocinium S. Antonio utiliter commendatum.

Ex Italia in Lusitaniam transeo, patriam Sancti, ubi eum Patronum haberi rerum deperitarum, scribit in Notis ad hunc sui Hagiologii diem Cardosus: fatetur tamen, ignotam sibi esse primam istius devotionis originem: nec ego in ea perquirenda laborabo; solum dicam, per omnes fere regiones diffusam, felicissimis et inopinatis successibus quotidie comprobari. Exempla Cardosus adfert duo ex Flore-Sanctorum P. Pauli de Portalegre, quem MS. haberi ait in Bibliotheca Eligiana

Olyssipone, ubi narratur, primo; quod Alcacerii, cui oppido a Sale cognomen est, fuerit quidam S. Antonio devotissimus, solitusque festum ejus diem quotannis variis piis operibus honorare, præsertim curando Missas pauperesque pascendo. Hæc die quodam ex puteo, quem in atrio domus suæ habebat, aquam haurienti, dum situlam ad se trahit, excidere contigit e digito anulum pretiosum. Angebatur improvise casu et damno vir bonus, quia puteus altus et aqua multa nullam relinquebant spem recuperandæ jacturæ. Satis tamen habuit rem S. Antonio commendare, seposita ulteriori cura pro damno, ut videbatur, irreparabili. Cum autem ipso die festo pro more precibus in ecclesia Sancti fundendis incumberet, ecce tibi maacipium ejus cœpit clamare, Bona nova, Bona nova. Apparuit annulus Domini mei. Et narravit quod sibi aquam haurienti exciderit situla de manibus in puteum: cui recipiendæ cum in puteum misisset harpagonem, non modo situlam ab aqua retraxit, sed simul etiam herilem anulum, tam apte impositum situlæ fundo, ac si eam alicujus manus ibi locasset. Quæ res omnium audientium animos et linguas ad gratias Sancto referendas resolvit.

19 Alius casus est, quod cum mercator quidam per eum flavium navigaret, qui ducit ab urbe Cetobrigam, vulgo Zetubal, exteris Sintubes dictam: maloque navigii adstans, educeret bursam nummis plenam; hæc ei excussa de manibus est per velum navis, imprudenter a naclero laxatum. Larga istic loci et profunda erat aqua, proindeque spes nulla quidquam recipiendi. Ergo appulso ad portum navigio, mercator iste ad Conventum Minorum se contulit, sibi que cantari petiit Antiphonam consuetam:

Si quæris miracula; Mors, error, calamitas,
Diæmon, lepra fagiunt; ægri surgunt sani:
Cedant mare, vincula; membra, resque perditas
Petunt et accipiunt juvenes et cani.
Pereunt pericula, cessat et necessitas;
Narrent hi qui sentiunt; dicant Paduani,
Cedunt mare, vincula etc.
Gloria Patri et Flio et Spiritui sancto.
Cedunt mare vincula etc.

Eodem autem tempore quo hæc canebantur, piscatores quidam suum ipso in loco laxantes rete, inter alia prædictam bursam extraxerunt, quæ sine diminutione ulla rediit ad dominum suum.

20 Gonzaga, quærens in originem historiamque Conventus, sub annum MCCCCLXXX fundati in oppido Avilesii, Provinciæ S. Jacobi sive Galiciæ; Ad dextrum, inquit, majoris ibi sacelli lateris consistit altare, gloriosæ Mariæ Virgini dicatum, cui beati Patris Antonii de Padua imago superstat. Hanc perdevotus Joannes Alphonsus Ovetensis mercator, ejusque cara conjux Aldonza Gonzalez dum viverent, quo sibi omnia ejus Sancti meritis ex voto succederent, religiosius venerati sunt, atque istius loci Fratibus opiparum prandiam, singulis anniversariis ejusdem Sancti diebus, propinarunt; imo morientes suis heredibus quædam prædia atque domos ea lege ex testamento reliquerunt, ut id ipsum quoque illi illorumque successores singulis annis præstarent. Accidit igitur, ut inter navigandam, annulus, quem a caris parentibus hereditario jure acceperat, ex digito Nicolai Alfonsi, fundatorum præfatorum nepotis, in mare laberetur. Cumque instante B. Antonii festo, quo Fratibus, juxta avorum mandatam, prædiam parare decreverat, aliquot piscatores, qui pisces ad convivium lautius instruendam caperent, solite misisset; quidam piscis in cujus ventriculo amissus annulus a coquo fuit inventus, in rete incidit. Quod omnes beati Patris Antonii

D
Alcacerii
recuperatur
miraculo an-
nulus, lapsus
in puteum;

E

alius, Cæ-
tobrigam
naviganti
elapsus in
fluvium,

in pisce re-
cipitur:

F
et similiter
tertius Avi-
lesii,

ab eo qui
prandium
Fratibus
annue præbe-
bat:

Ornamenta
Ornamenta
quædam re-
centiora,

A Antonii beneficio attribuentes, Deum laudavere : præsertim vero ipse Nicolaus Alfonsus; qui et majori devotione erga eundem Sanctum in posterum latus fuit; et rei eventum, ut omnino acciderat, ad ejus gloriam in gyro præfatae imaginis curiosius depingi curavit. Hæc quia verissima sunt atque fide dignis testibus comprobata, hic subjicienda curavi. Sic *Gonzaga*.

atque etiam quartus :
 21 *Pacircus simillimum aliud narrat, quod contigerit in annulo cujusdam Equitis, Trento oriundi, et per quiddam vicini maris brachium navigantis; qui cum ipsum amicis forte inspiciendum præberet, in aquas exciderit, nec ulla diligentia potuerit per urinatores rehaberi. Hinc, inquit ille, tristis dominus, animi a sensu avertendi causa adiit amicum quemdam, Franciscani ibi Conventus Guardianum : qui subtristem eum videns, causamque edoctus; suasit ne omitteret ad S. Antonium recurrere, curando Missam unam per Religiosos ejus loci. Paruit Eques, Missamque audivit; qua finita, ad forum abiit, pisces empturus in eleemosynam Fratribus mittendam : cumque varii generis ac magnitudinis aliquot coemisset, Guardianus misit. In horum autem uno cum scinderetur repertus annulus, dominoque suo annuntiatus, ut ipsum omnesque rei conscios implevit gaudio, sic et devotione erga Sanctum majore inflammavit.*

22 Fr. Ambrosius Catharinus, Episcopus Ordinis Prædicatorum, virtute et eruditione clarissimus, opera quædam scripserat, atque inter ea librum de Gloria Sanctorum, in quo ipsum quod sequitur refert. Egressus quadam vice cum socio Tolosa, ferebat librum manu scriptum, ut ad prælum daret; una cum aliis suorum studiorum fructibus in charta, ac nominatim Annotationes varias ad disputandum cum hæreticis. Totus hic fasciculus per viam illi excidit, nec prius observata jactura est quam leucæ aliquot essent confectæ. Tum vero (ut par est credere) doluit perditos labores ac vigilias suas : quare rediit Tolosam eadem via, nec quidquam reperit : deinde per se perque Governatorem urbis amicum suum, nihil non egit, ut amissas chartas reciperet; sed frustra. Ergo iterum in viam se dedit, mæstus totus; et quoniam humana defecerant remedia, S. Antonii recordatus, vovit, si ipso intercedente amissa recuperet, ceteris Sanctorum laudibus etiam appositurum se beneficium, quod per ipsum petebat sperabatque, si voti compos fieret. Vix verba pronuntiaverat,

C mirabiliter repertiuntur.
 cum ad ipsum viator accedens, interrogat, num librum cum aliquot chartis amiserit. Respondit amississe se, et notas addit unde agnosci possit. Tum vero seduxit illum viator iste in locum ubi jacebant omnia, absque defectu : et Ambrosius, agnoscens favorem acceptum, rem totam late in libro illo descripsit, quomodo hic strictim refertur. *Non adsunt mihi libri istius Ambrosii, in seculo dicti Cancellotti Politi, ac denique Compsani Archiepiscopi : solum ex Antonii Senensis atque Gesneri Bibliothecis novi, hunc, qui allegatur, librum, una cum aliis pluribus impressum Lugduni anno MDXLI; quem cum inveneris, per te disces, quam bene hæc epitome Pacieci cum textu conveniat, quem alias originarium dare maluissem; obiit vero Auctor, scriptis plurimis clarissimus, anno MDLII.*

Episcopo amissus annulus suus
 23 D. Inicus Manrique (verba iterum Pacieci sunt Latine reddita) Episcopus Cordubensis et Inquisitor Hispaniæ Generalis (ab anno MDCXXXVII, secundum Tamayum de Salazar in Notis ad 18 Maji, usque ad MDXL) singulariter erga Sanctum afficiebatur, propter frequentem favorum ad eo in se collatorum experientiam; sed quæ ipsi in casu amissi annuli, cum quo fuerat Episcopus consecratus, tantisper defuit, ut manifestior pluribus esset. Plura ille

fieri ad eam intentionem curaverat sacrificia, quoad tandem ejus recipiendi animum despondit, vehementer illa jactura contristatus. Ita affecto dies aliquot transierant, cum super mensam, in qua plures hospites accumbentes habebat, illato de Sanctorum miraculis sermone, dixit ipse, plurimum se esse devotum S. Antonio, nec minus eidem obligatum propter accepta beneficia; nunc tamen, inquit, habeo nonnihil quod querar de eo, quia rem mihi caram non revelavit. Vix verba finierat, cum ecce ipsam in mensam, cui accumbebatur, visus est cadere annulus, ab inconspicua manu projectus: quæ res Episcopum ceterosque omnes admiratione complevit, simul et devotionem erga Sanctum accendit.

24 Inter plurima hujus generis quæ narrantur, tanto memorabilius est, quoad modum facti miraculi, quanto minoris pretii fuit ad quod dicitur recuperatum. Quidam Fr. Laicus Cappucinus in Sicilia granulum precatorium amiserat, ex rosario suo pendulum, quod propter annexas Pontificias Indulgentias plurimi faciebat. Hoc illi inadvertenti exciderat, et diu frustra quæsitum in desperatis numerabatur; cum Fratri in mentem venit Antiphona prænotata: quam ubi recitavit: ecce tibi formicam, quæ recta ad Fratrem tendens, ipsum granulum ore portabat. Frater vero eo recepto in piis resolutus lacrymas, gratias Sancto egit. Ob hujusmodi eventus Cortesius, insignis Astrologus, qui in ea facultate quædam opera vulgavit (*Hieronymus fortassis, patria Valentinus, a Nicolao Antonio in Bibliotheca Hispana dictus sub finem superioris seculi edidisse Lunarium seu Prognosticon perpetuum, nec non librum de Physiognomia naturali variisque arcanis naturam spectantibus*) Cortesius, inquam, Astrologus, siquando rogabatur figuras conficere, rebus amissis recuperandis servituras: respondere solebat; Domini, mea optima et vera figura est invocare S. Antonium, id enim expertus sæpenuvero sum: hoc utimini medio; alii enim omnia vanitatis multum habent, veritatis perparum; innocentes infamant, et generant suspiciones male fundatas. Quod autem suadebat verbis, etiam laudabat scriptis: eo enim loco, ubi tradendæ regulæ erant ad ejusmodi figuram conficiendam, posuit Antiphonam præcitatam, cum ordinaria Ecclesiæ Collecta de Sancto.

25 Optimum profecto consilium, quod ipse ego etsi nolim confirmare pluribus mihi privatim notis exemplis, unum tamen tacere nequeo, ante annos quinquaginta hic Antverpiæ gestum, me quidem pucro, sed adeo tenaciter impressum memoriæ acsi hodie gereretur. *Mercatrix mulier sortis mediæ (ut hic mercatura non minus a feminis quam a viris exercetur) pro mercedibus mercatrici primæ conditionis venditis, syngrapham acciperat, solutionem ex ea post conductum terminum receptura. Jamque statutum tempus effluerat, cum syngrapha quæritur et requiritur, sed frustra. Irit nihilominus, integram sibi dandum fidem etiam absque syngrapha confidens, eo quod multis jam annis cum eadem matrona commercium coluisse se secreti fide optima, ejus vicissim erga se multam sæpe experta fiduciam. Tatetur ergo candide quod res erat, sibi que credi petit, ut quam sefellisse nunquam ipsa sibi domina testis esse posset. Verum pro pecunia convitia accipit, quasi pridem solutum solvi peteret. Pupugit eum res tam acriter mulierem, bene sibi consciam, jamque de pecunia minus quam de sua æstimatione sollicitam. Itaque e vestigio illa ut sagam, vulgari fama sibi notam occulta pussim revelare quærentibus: sed bona fortuna in matrem meam incidit: cui cum animi æstum consiliumque patefecisset, sanius aliud accepit, ut scilicet in S. Antonii honorem Missam unam dicendam ipsa hora curaret. Abiit, curavit, audivit Sacrum, ac do-*

D
 EX VARIIS
 manu invisibili
 refertur

et Fratri
 Capucino
 granum benedictum
 per formicam.

E

Cortesius
 astrologus
 suadet in
 talibus
 Sanctum
 orare

F
 quod utilissimum esse docet frequentis experientia.

EX VARIIS.

A *num rediit; redur autem, famulum Mercatricis prædictæ in ostio reperit, qui jubebat sollicitudinem ponere Dominam enim paratam esse etiam absque syngrapha solutionem præcensi debiti exhibere in verbo ipsius, ut cui merito credi etiam tui casu deberet.*

Situla ex puteo mirabiliter recepta,

26 *Mirum est autem cum quanta subinde pii homines simplicitate Sancti utantur opera, quandoque non excusandi, si non sinceritas animi suppleret apparentem reverentiam defectum. Fratri laico discalceato, aquam hauriuro, in puteum elapsa manibus situla erat; cumque ei retrahendæ varia media frustra adhibuisset, nec longam moram pateretur præsens aquæ habendæ necessitas; ad ibi forte vicini oratorioli altare recurrit, et quem ibi reperit Sancti ligneum statumentum funi illigat, ipsuinque præcipitat in puteum, ac rursus ad se retrahit; et sicut rustica fiducia præconceperat, ita cum sancta imagine extraxit situlam, brachio lignæ iconis inhærentem. Ita Puciecus num. 143, qui si singulorum a se narratorum tempora auctoresque vel testes indicaret, sicut in casu præmemorati laici Cappucini notavit in margine Salucium lib. 9 cap. II ad finem; certiorum utique fidem obtineret; sed Epitomen scribenti curæ non fuit attendere minutis istis, historico tamen hand*

B *contemnendis.*

et triennis Japoniæ frustra que situs.

27 *Claudat hunc Paragraphum, ex Francisci Solarii Historia Ecclesiastica Japonia, sumptum exemplum, lib. 12 cap. 15 quo continentur acta, ad ædificationem memorabilia in regionibus Nangaziqui, Arimæ, et Omuræ anno mdc. ex allatis inde litteris. Amissus erat triennis puer; et omni frustra diligentia requisitus, aliud nihil consilii parentibus reliquit, quam ut e nostræ Societatis Patribus unum interrogarent, numquid ultra fieri a se posset. Suasit ut prævia peccatorum confessione, parvulum Deiparæ suæque custodi Angelo et S. Antonio, rerum deperditarum Patrono, commendarent; deinde, quoniam Sabbatum erat, ipse Sacrum de Diva ad eandem intentionem fecit, postquam nostrorum omnium Religiosorum precibus negotium commendasset. Eodem autem die sub meridiem inventus est parvulus, sub quodam dumeto densissimo, quo præter demonem departasse eum potuisset nemo. Inventus est autem prorsus illæsus, ac mali cujuscumque expertus, id quod efficiæ precum pro eo factarum imputatum merito a parentibus fuit, et a Bollandæ jam pridem, in præparatis ad hanc diem 13 Junii, notatum reperi, ut referendum ad laudem S. Antonii.*

C §. IV. Alia S. Antonii vario in genere miracula.

An. 1450 Polonus Sancti arisor

C *artusiorum duorum Guilielmi et Albrigetti historia, de novitatibus Paduæ et Lombardia, ab anno mclvi ad cccxlv deducta, et cum Alberti Mussati aliisque Patavinarum rerum scriptoribus edita fuit Venetiis an. 1636. In ea lib. 10 cap. 2 legitur res imprimis memoratu digna hoc modo: Anno Domini mccc... Cum Dux Poloniae esset Paduæ Romam iturus, antea voluit beatorum Prosdocimi et Justinæ limina visitare. Illic miratus pulchritudinem templi B. Antonii Confessoris, postulans didicit esse templum Patris Urbis. Quidam vero socius Ducis, deridendo Sanctum, ait; Estne ille Antonius, cujus nomine porci portant campanellas? (Antonium Ægyptium indicatum valuit, in cujus nomine cur porci alantur appensa ad collum nola, docet P. Theophilus Raynaudus in Symbolis Antonianis). Qui statim Dei judicio judicatur. Nam manus cum brachio debilitatur in totum, quam in probatione verbi extendit contra templum, cujus es extenditur usque ad aurem. Dux miratur: tunc prodigii quærit causam: filius Ducis refert*

facti seriem. Dum Dux mente agitat quid agat, cœlesti lumine illustratus ait; Ille cum precibus imploretur, qui percussit. Qui statim peccatorem coram sepulero B. Antonii Confessoris personaliter præsentavit. Qui effusus lacrymis oravit devotissime, et in tantum quod oratio B. Antonii transiit in cœlum, cujus precibus et amore prædictus Nobilis a Deo pristinam rehabuit sanitatem. Dux miratur et gaudet: cum eo tota civitas exultavit: fit concursus civium: Sanctus in orationibus et oblationibus collaudatur, cui honor in secula seculorum. Fuit hoc, eo lem anno die x Aprilis. *Annus is erat Jubilæi, ad quem (ut ex Matthæo Villano scribit Odevicus Raynaudus in Annualibus) infinitus pene populus Romam confluit, viri etiam seminaque Principes ex Ultramontanis, quos inter fuerit primarius aliquis Palonicarum copiarum ductor, hic Dux Poloniae nominatus, sub Casimiro Rege.*

29 *Seculo nostro viciniora sunt, quæ ex Waddingo et Gonzaga restant. Illic parte 3 Historiæ Seraphicæ, in Provincia Algarbiorum, acturus de Conventu xviii istius Provinciæ, sub annum mdv in oppido Cines et in nomine S. Antonii fundari capto, per nobilem quendam Georgium Hurtado, narrationem sic incipit. Cum homo quidam, inter crispantis feri maris undas cymbula vectus, nihil aliud præter naufragium operiretur; ac tandem ad scopulos allisus, altissimis rupibus adhæsisset; se gloriosæ Virgini Mariæ atque beato Patri Antonio de Padua ex intimis præcordiis commendans, eorum favore et beneficio a tanto discrimine ereptus est. Quod cum ejus patriæ incolis innotuisset, eremitorium quoddam rupibus ipsis imminens erigere cœperunt, quod tamen ad finem, refrigescente primo illo motu, minime perduxerunt. Qua denique re per Franciscanos quosdam Fratres, qui ex Castellæ partibus ad hoc regnum appulerant, ut primum cognita, tantopere convicinos illos populos suis exhortationibus atque sacris concionibus ob intermissum opus carpsissent, ut ad unius Conventus ædificationem illos compulerint, inter quos nobilis atque devotissimi Georgii Hurtado in Franciscanos benevolentia atque affectus maxime enituit: is enim Conventui ex propriis facultatibus Felix initium dedit; atque in causa fuit, ut reliquis populus, tanto exemplo excitatus, quod ad ejus perfectionem desiderabatur, præstaret.*

30 *Hæc Gonzaga: Waddingus vero ad an. mdi num. 8, locuturus de Ordine Conceptionis, inchoati quidem annis circiter lx citius, sed tunc Minoribus primum commendati; istius Religionis originem, cum beneficiis B. Antonii conjunctam, sic refert: Duxerat Joannes II, Castellæ Rex, anno mccccxli, juxta Garibayum lib. 16 cap. 38, Elisabetham Eduardi Lusitanie Regis, non filiam ut per errorem Waddingus, sed ex Joanne srotre demortuo neptem. Hæc secum duxit Beatricem a Silva consanguineam, inter pedissequas cariorem, Jacobi primi Comitis Portalegrensis et B. Amadei Franciscani sororem. Forma præstantissimam adamare plurimi cœperunt: sed et Regi, ultra quam vellet Regina, complacebat: adeoque procorum ignes exarserunt, ut non semel eadibus magnorumque duellis de illa fuerit dimicatum. Ad hæc ita doluit Regina, ut adolescentulam angusto conclusisset loculo, et cibo potuque mulctaverit. Illa, velut alter Jonas ex cœti visceribus, ab illa caligine preces funditans, periculum redemptura, castitatem Deo devovit sub Genitricis auspiciis, si in tantis angustiis probaret tutelarem. Proxima nocte beata Virgo se visendam exhibuit, candida veste, cæruleo pallio circumamictam, oppignoratamque libertatis fidem triduo evoluto exolvit. Indignatæ Reginæ potentiam aulæque pericula declinata puella, e Tordesillarum oppido, in quo hæc contigerunt*

D *puntur, et supplex sanatur,*

Naufragus, a morte salvatus in Algarbiis,

E

occasionem dul fundando Conventui

Nobilis puella, a zelotypa Regina arcte clausa,

F

virginitatem novet,

A contigerunt, Toletum aufugit. Sed insperato duo occurrunt Franciscani, qui Lusitano sermone eandem in proposito roborarunt, futuramque multarum Virginum Matrem prædicaverunt, et paulo post ex oculis evanuerunt. Horum unum, ex sermone et signis, postea D. Antonium ipsa judicavit.

31 *Quod sequitur recentioris memoriæ est, ex impresso Florentino anni MDCLXXVIII, de re ante triennium gesta, quam Neapoli typis primitus vulgatam cor. Florentinum exemplar Illustriss. Magliabechius mihi misit, quod ex Italico sic Latine reddo.* Aprili mense anni MDCLXXV, Antonius Tortamanus de Monte-Muro, Neapolitani regni oppido, S. Antonii cultui devotissimus, Ferrandinam ibat, lineam telam coempturus. Huic, ipsa vespera cœnanti apud quemdam amicum, alii duo hospites se junxerunt, utriusque noti. Hi vero, quia vel ex verbis ejus intellexerant pecunia instructum, vel id animo præconceperant ex eo quod telas emptum ibat; cum mane in viam se dedisset Antonius, descendissetque in convallem quæ publicam viam intersecat, in confinio Picerni atque Baragianæ; tres illos simul obvios habuit, cum quibus vesperi cœnarat, non ut amicos, sed ut latrones; qui stare jussum funibus constrinxerunt. Hisce in angustiis posito bis occurrit S. Antonium

B invocare, eodemque momento ferocior eorum unus gravem capiti ejus ictum securicula inflixit, dicens; Vade, invoca nunc S. Antonium; pariter duo alii contra miserum Tortamanum insurgunt, multis vulneribus eum confodiunt, interim dum primum, decies octies ictum ingeminans, caput tundebat. Ita trucidatum in fossam quamdam portant, et saxis frondibusque contumulant; ubi quinque integros dies jacens, jamque computrescens, vermibus incipiebat scatere.

32 Tum primum adfuit invocatus antea Sanctus; mortuumque bis nomine suo compellans, quasi de somno excitat, jam plusquam quatruiduanam; abstergit sanguinem, vermes tollit, manumque apprehensum ponit in viam quæ ducit Picernum, quo iter ei erat; ubi cum dimittens dixit: bis invocatus, bis etiam appellavi te, ut excitarem; vade, et cave ne de vindicta sumenda cogites, vel eos qui te læserunt accusatum eas: sed quotidie in mei honorem tertio recita Pater et Ave. Vix præ horrore penes se erat Tortamanus, plus fere admiratione actarum rerum, quam antea plagis exanimatus; resumpto tamen aliquanto spiritu domum suam redit, neque duobus exinde mensibus quidquam loquitur; non audebant autem domestici ejus resecare capillos, sub quibus videbant vermes scaturire. Tandem in festo S. Antonii vocem in prima hæc verba resolvit: O Sancte Antoni! Tum porro, ea quæ sibi contigerant narravit.

33 Res autem contigit die xv Aprilis, quemadmodum liquet ex tabella pendente ad altare regalis ecclesie Patrum Minorum Conventualium Neapoli, penes quos servatur authentica relatio, signata a B. Episcopo S. Angeli et Bisaccii, qui ipsummet Tortamanum legitime examinavit, profitentem miraculum a Deo extraordinarium in se ipso esse patratum. *Idem relatum invenitur in recentissima talium beneficiorum collectione, Patavii impressa anno MDCLXXXVII; ubi additur, ipsum processum in Conventu regalis ecclesie asservari, ubi etiam tunc vivebat Tortamanus, factus ipsemet Religiosus: et Auctor prælaudatus, anno prædicto colloquens cum viro magnæ nobilitatis, prudentiæ et gravitatis, ex eo audivit, quod tempore rei gestæ, in regno Neapolitano fuerit, atque ex ipsomet Tortamano quesierit, quid actum anima ejus esset interim dum corpus ita jacebat: qui responderit, haud longe abiisse, atque considerantem plagas inflictas dixisse. Quan-*

tam crudelitatem exercuerunt in miseram istam D carnem!

34 Anno MDCLXXX Romam ex Promontorio Commarino scripsit P. Vincentius Dammeij Societatis nostræ Presbyter in hunc sententiam. Transiit hac, sacros Ordines suscipiendi causa, Clericus quidam, vir probus, Bengala veniens, qui se dicebat accingere ad missionem admodum heroicam, quo hæc nostra, tum propter defectum operariorum, tum propter longiorem distantiam loci (duorum enim mensium iter est) attingere non potest. Origo dictæ missionis huic etiam nostræ persimilis est Princeps namque in illis partibus Gentilis, cui modo Antonio d'Orufano nomen, a Lusitanis annos abhinc circiter viginti bello captus fuit; qui cum multo tempore dogmatibus suis obstinatissimus adhreret, nihil vultuissimis rationibus, tum ab aliis, tum præcipue a Patribus nostris propositis permotus ad amplectendam fidem nostram; tandem eo animum adiecit, excitatus salutari, somnio dicam, an visione? per quam S. Antonius Paduensis se ipsi conspicuum stitit; amantemque imitatus Patrem, validum obstinato colaphum infregit, cujus hodie in vestigium in facie circumfert: ac persuasit, obstinatione posita, veræ fidei manus dare, seque gentis suæ conversioni impendere. Quod et continuo executioni mandans, salutari Baptismatis lavaero mundari, et Antonii nomine appellari ipse voluit, eodemque missionem suam insigniri, vocatur enim vulgo Missio Domini Antonii. Novus hic Apostolus et se et sua omnia impendit conversioni populi sui, ipse verbis juxta et exemplis suos docens, cum fervore summo, et fructu, fervori ac zelo respondente.

35 Similibus ex India Orientali litteris Ulyssiponem scriptis, indeque die v Januarii allatis anno MDCLXXXII, perscripta est miraculosa conversio, cujusdam juvenis Indi, in regno Bengalensi. Emerant hunc Augustiniani Patres, omniique adhibita diligentia evincere nequiverant pertinaciam, volentis in paganismo suo vivere constanter. Quodam autem die, cum solus ageret in uno conclavium, ubi erat imago S. Antonii de Padua, auditus est vehementes clamores edere. Accurrunt illuc Patres, audiuntque hominem asserentem quod Sanctus isto, suo quo præcingebatur fune acriter eum flagellarit, jubens ut ad fidem Christi converteretur. Prout etiam intra paucos dies fecit; Habituque Religioso assumpto, cepit prædicare Evangelium, tanto cum fructu, ut brevi ad viginti millia Paganorum converterit; Patresque Augustiniani, impares numero baptizandorum eique congrue instruendo, annuerint sociis Missionariis propius agentibus: qui postquam accurrerunt, et in albam jam messem falcem quoque suam cœperunt mittere, multiplicatur indies novorum Christianorum ibidem multitudo prorsus admirabilis. *Simili privatarum litterarum fide accepimus, quod anno MDCLXXXVI, ii Junii ortum Venetiis incendium, translatumque in locum dictum la Barbaria delle tavole, bidui duravit spatio, cum damno ad integrum millionem aestimato: civis autem quidam habens iconem S. Antonii Patavini, dicitur illam exposuisse in ostio domus suæ contra flammam, itaque solum hanc servatam esse, ceteris circum circa combustis.*

36 *Ibidem Venetiis, anno MDCLXXXVII prodit Epistola, ante biennium scripta Florentiæ, sub hoc titulo: Methodus facilis veram Ecclesiam lumine rationis inveniendi, Acatholicis proposita a quodam Calvinista seu Reformato, per Dei misericordiam infinitam in gremium sanctæ Matris Ecclesie Catholicæ Apostolicæ Romanæ nuper reducto. Hic auctor brevissime et nervose, ex quinque propositionibus præmissis, educens conclusionem salutarem; ne solo humano ratio-*

D
EX VIIIIS.

Princeps Bengalis captivus apud Lusitanos,

et in Gentilismo pertinax,

E
a S. Antonio castigatus et prædicator Dei;

per visum fune Sancti flagellatus.

F

Incensam imaginem ejusdem arect.

Calvinista, dubius de fide Catholica profitenda,

cinio

et a Sancto liberatur.

An. 1678 mercator in via

a sociis spoliantus, factum invocat, et occiditur:

sed quarto post die suscitatur,

et circa se acta post biestrem testatur.

A *cinio compulsus credatur ad amplectendam fidem Catholicam, ex mediis, quibus Deus ad suam conversionem uti voluit, præcipuum explicat, atque post alia subdit. In hisce similibus rationibus stabilita mea persuasione, de veritate fidei Catholicæ; Roma discedens, et Venetiis aliquibus septimanis transactis, tandem Patavium perveni: ubi in templo S. Antonii, de Padua dicti, postquam more meo consueto divinam majestatem ex toto corde supplex orassem, imaginem depictam ejusdem Sancti contemplatus, maximam in mente commotionem percepi, spiritualiumque mihi videbat suffundi torrente cogitationum. Hæc animi commotio multum incrementi cepit, dum ad arcam ejusdem Sancti iterum Deum orabam, considerabamque miracula sua, undequaque illic in marmore expressa; rursusque vehementer crevit, perspecta templo contigua schola, quam ejusdem Sancti nominant; ubi inter alia Sancti miracula particularius annotassem illud, quod ibidem de prostratione muli, ante sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, depictum est. Exinde tam vivam illuminationem et persuasionem internam de veritate fidei Catholicæ percepi, ut sequenti mane Patavio discedens, ad iter meum per Lombardiam prosequendum, et sequentibus diebus donec Mediolanum pervenerim, nihil aliud mente volvere, nihil aliud cogitare potuerim, quam nunc meas preces a Deo exauditas esse; qui tam sensibili modo me ad veram fidem, mediante suo glorioso Antonio, de quo Sancto in teacheris adhuc versatus pessime senseram, vocaret. Tam constans et vehemens ista persuasio fuit, ut paupertatem et reliquas mundi adversitates libenter, si opus fuisset, ad nomias D. N. Jesu Christi in Ecclesia Catholica Romana faciendam professionem, sustulissem.*

effaciter eo impellitur aspectu imaginis et miraculorum ejus.

B

§. V. Beneficia a S. Antonio oblenta, per P. Bernardum Colnagum S. J. p. m.

ANNO MDCXI die xxii Aprilis, Catana in Sicilia, ubi natus fuerat, picutissime, imo sanctissime obiit, sicut vivebat, P. Bernardus Colnagus, nostræ societatis Sacerdos plane Apostolicus; qui ut fuerat in concionibus ad populum habendis eximie fructuosus; ita in eodem munere præstantissimum Antonium Patavinum, præcipuo semper affectu coluit, Vitam viri, aliquando (ut spes est) inter Sanctos referendi, scripsit duobus libris alius nostræ Societatis Sacerdos Joannes Paulinus, qualem habemus Monachii impressam anno MDCXII: libri autem secundi coput 8 inscribitur. Veneratio S. Antonii Patavini mirifica: quod Caput hic transcribo.

qui Sanctos Patronos suos

38 Ex omni beatorum cæli civium numero cætu, complures Divos præcipua veneratione prosecutus est Bernardus; et inter eos quidem Petrum Apostolorum principem, Thomam Aquinatem, Bernardum Claravallensem, Vincentium Ferretium, Ignatium Loyolam, aliosque Ordinum fundatores, quos in filiis amabat et observabat unice; sed in primis et super omnes Antonium Patavinum et Franciscum Paulanum impenso studio colebat. Et illorum quidem non magis amator religiosus, quam imitator strenuus, virtutes sibi vita moribusque exprinendas a primis etiam annis sumpserat; præcipue vero angelicum montis nitorem, et profundendi pro Christo sanguinis perenne ardensque desiderium. Deinde nihil non faciebat in Divorum, quos dixi, gratiam rogatus; suavissima cum ipsis miscendo colloquia diem agere assuetus, et vel in ipsa mensa Cœlitum suorum non immemor, panis frustula Cruce signata singulis dieabat. Sacras eorum effigies, quarum intuitu se accenderet, et ad quas

modis variis colere solitus,

de genibus vota faceret, numquam non habebat secum. Amicis quoque aut quibuscumque demum aliis, ubi se ferebat opportunitas, verbis disertissimis tantorum Cœlitum amorem religionemque copiose ac graviter consuadebat. Venetiis, Genaræ, Brixia, Mantuæ, Neapoli, Romæ, suis concionibus populos ad horum Divorum cultum accendit. Enimvero nonnullam Bernardo illi rependebant gratiam, quando et spectabiles non infrequenter se præbebant, eoque haud secas quam primæ admissionis amicorum aliquo suaviter familiariterque utebantur; quin et arcana cœlestia illi persæpe aperiebant; quæ inter, illud et insigne, quod annum locumque mortis, eorum favore, edoctus est.

39 Et quoniam de S. Antonio Patavino sermo nunc incidit, adeo Bernardus in Divi hujus amicitiam se penetravit, ut dubites, illiusne in Cœlitem confidentia, an hujus in hominem mortalem prope domestica humanitas, majorem moveat admirationem. Fuit sane cum ipse socio, repentina perfusus animi voluptate, narraret, S. Antonium suum admirabili pulchritudine, quæ humanis verbis exprimi nequeat, sibi aspectabilem fuisse; statura, paulo quam sua esset, quatuor scilicet digitorum, altiori. Cum enim ex more, inquit, asseri meo incumberem, serenissima luce circumdatus ad me invisit, longo blandissimoque colloquio me recreavit, tandem et suavissimo complexu diu strinxit: neque his contentus, integram Sanctorum amicorum cohortem, longo ordine procedentem, et in his Joannem Mariam Colnagam Panormi e vita digressum, commonstravit. Pœnituit autem illico, Dei donum, silentio tegendum, improvido manifestasse; ideoque summis exoravit precibus, ut quod ipse temere effudisset, cautius ille clam aliis haberet. Interea non intermisit ipse hunc Cœlitem omnibus obsequiis pensare; quoties fas erat, sepulcrum religionis ergo adire, et sacros venerari cineres; laudes concinnis versibus intexere, ut facilius alios omnes ad hujus Divi amorem pelliceret: illum ex itinere, quocumque pergeret, in suis templis suavissime salutare; non modo flosculos deferre, sed etiam lacrymas et suspiria effundere; quin et schedas secum afferre, in quibus, ceu supplicibus libellis, officiosus in alienis causis deprecator, quid singuli per hunc Divum a Numine impetratum vellent ipse conscripserat; quæcumque postulabat nullo negotio obtenturus.

40 Longum foret commemorare, quod et quam præclara, supra naturæ vim et ordinem, beneficia hic Thaumaturgus, ad preces Bernardi velut amica vi adactus, in varios mortales contulerit. Paucâ tantum adnumerare hic libet. Atque, ut a domesticis ordiamur, Antonius quidam, nostræ familiæ Adjutor, dum nocte jam adulta in erigenda Servatoris cœnotaphio per sanctam Hebdomadam strenue, nec minus improvide operam ponit; fallente, nescio quam ob causam vestigio, præceps ex alto ruit, artubusque oppido contusis confractisque lecto infertur. Id ubi Bernardus rescit, ad Divi Antonii quam in cubiculo habebat imaginem conversus; Sancte Antoni, inquit, necesse est Fr. Antonium die crastina incolumem, ad absolvendum Domini sepulcrum redire: quare age, sanitatem impertire. Et confestum se ad lectum decumbentis contulit, Crucem bene magam formavit; S. Antonius, inquit, te sanet; cras incolumis esto, et ultimam sepulcro manum appone. Paruit æger; seipsum miratur: surrexit, mirantibusque cunctis accinxit se operi; et viribus intactis, quod cœperat, in tempore absolvit.

41 Neapoli evocatus ad primæ nobilitatis puellam, a medicis jam prope depositam, post consueta salutationis officia; S. Antonius, inquit, ad te invi-

et erga S. Antonium præcipue devotus,

E

vicissim habetur familiarissime,

et quid libet eo invocato obtinet.

Ita lapsa Fratri S. J. vires in crastinum reparat;

F

sanat puellam moribundam,

sendam

A sendam venit, qui tibi longioris vitæ gratiam obtinuit. Euge, euge! bono esto animo: non est porro quod timeas. Non vanum fuisse Bernardi vaticinium res ipsa et eventus docuit. Joanna Maria Tedesca, jamjam omnibus Christianæ fidei mysteriis, in monasterio inter dicatas Deo Virgines, ad iter æternitatis instructa erat. At puellæ parens, vir nobilis, Bernardum, ut ad eam inviseret, exoravit. Ergo ad crates, uti mos fert, de moriente Joanna verba faciens, ad unam monialium quæ adstabat, solita simplicitate: Volumusne, inquit, Joannam restituere sanitati? Ad quod illa subridens; Omnino, sanemus eam, Pater. Ergo sanemus illam, subjungit Bernardus; oremus S. Antonium. Cum dicto erat ipse sublati in cælum manibus, ac tertiu repetit consuetam Christianis bene auspiciandi formulam, In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: simulque eam, quam habebat præ manibus, Coronam, Joannæ cum morte lactanti mittit. Nec irritæ fuere preces: ægra, ut primum Coronam nacta est, morborum mortisque victrix, convalescere cœpit; tandemque firma et valens, in pedes se erexit.

Missa ad eam
corona sua,

B 42 Maria de Consulo, tertii ordinis S. Francisci alumna, toto jam anni spatio muta, tremebat capite omnibusque membris, incassum adhibito medicorum consilio. Evocatus ad decumbentem Bernardus, rogat, quo vocetur nomine: cui domestici; Jam annus se circumegit, exquo perdita fandi potestate obmutuit. At ille conversus ad ægotantem; Ego vero, inquit, per D. N. Jesum Christum et S. Antonium iurero, edic quod tibi nomen; simulque super linguam digito formavit Crucem. Nec mora: linguam ægrata tot mensibus ligatam solvit; quodque olim in baptismate acceperat, Agathæ nomen pronuntiat. Tum Pater tremulum caput ceteraque ex ordine membra Cruce signat; et in virtute D. N. Jesu Christi sanctique Antonii, quiescere jubet: cum repente, ut jussa erant, conquiescunt; imperat manibus, violentia morbi conclusis, ut sese explacent, et mox se pandunt; atque in hunc modum, admiratione defixis quotquot aderant, plena sanitate languidam impertit; denique, Jam sana es, inquit: vigesimo abhinc die etiam ambulabis. Quæ cum gratias ageret, eas S. Antonio Pater transcripsit, quem scilicet hujus prodigii auctorem affirmabat. Quia tamen nondum satis expedite loqui videbatur Agatha, vini modicum prior ipse delibavit, tum Agathæ porrexit: quo hausto, semper magis magisque linguam ad loquendum habuit obsequentem; et viginti, quos præfixerat, diebus circumactis, haud ægre, suis nixa pedibus, incessit.

Tertiariam
mutam

In nomine
Antonii loqui
jubet,

et agram
sanat:

C 43 Circumferebat nonnemo brachium, hiante vulnere male affectum. At ubi Bernardus super illud saliva Crucis signum expressit, eumque ad S. Antonium abire jussit; mox ille brachium, vulnere quamprimum coalescente, ex toto sanum obstupuit. Alius menses omnino decem laborabat perfrequenti et tantum non perpetua spirituum defectione, quæ et loquendi facultatem ademorat, et deliquiis animi non raris obnoxium fecerat. Hic cum Bernardi preces flagitasset; rogat Pater, num medicorum expertus esset artem. Cui ille: enimvero se pharmacis medicisque usum, magnis quidem impensis, nullo tamen operæ pretio. Tum Bernardus; Quod, inquit, non potuerunt archiatri, Deus potest; simulque cor infirmi pollice signat; ad S. Antonium abire, sui-que Bernardi nomine, cordis capitisque salutem postulare jubet. Paruit ægrotus: et prope veterato geminoque malo remedium invenit. Femina quoque, ex atræ bilis abundantia, prope delirium aberat; suasit huic Bernardus ad S. Antonium se conferret. Illa, nihil cunctata, Sanctum adiit; et illico, discussis in capite melancholiæ nebulis, sana recessit.

Item brachium
vulneratum,

frequentiu
deliqua,

gravem me-
lancholiam,

D 44 Quid multa? Vix ullum est morborum genus, quod hujus cælestis medici ope suisque orationibus non fugaverit Bernardus. Claudos vel solo D. Antonii nomine, vel tactu modico recte gradi, et plantis æqualibus incedere fecit. Alios membris mutilatos vel cardiaco morbo oppressos, vel quintum jam mensem cæcitate plexos; alios denique seu querquera feбри quassatos, seu atræ bilis intemperie ad amentiam prope redactos, diutinis hisce malis exemit. Quid? quod et ilasculo, ad dextrum Sancti poplitem admoto, oculos jam a medicis deploratos restituit; febrim, dato ad manducandum quem S. Antonii appellabat fructu, prope abegit; acerbissimos dentium dolores, ejusdem Divi imagine, non malagmatis instar imposita, sed tantummodo dono data, e vestigio extinxit; pauperculæ pallium, malis artibus subtractum, fuis ad Sanctum precibus ita reddi fecit, ut in ipsa Patavini Tutelarum ara, quod Bernardus rogaverat, velut a Divo traditum, læta repererit: quæ omnia juratis testibus sunt legitime confirmata.

aliosque
omnis generis
morbos:

E 45 Præ ceteris autem jucundum est, quod sequitur. Catanæ Superiorum jussu, adnitentibus S. Agathæ Sodalibus, secesserat in locum, una non amplius leuca ab urbe dissitum, ad Siculi maris littora imprimis amœnum, et solitam anguillarum stationem; ut perpetuo studiorum et concionandi labore fatigatas, animi corporisque vires instauraret. Ibi, re divina ex more peracta, dum socii per omne littus sparsi piscibus capiendis dant operam; ipse precandi studio abreptus, consuetum Ecclesiæ pensum ex libro religiose persolvit: tandem vero ad suos reversus, quam felix fuerit piscatio, interrogat. Cui illi, pisces equidem extractos bene multos, anguillam tamen neque unicam. Itaque hamo qui primus occurrerat prehensio, inque pelagus abjecto; Age, inquit, beate mi Patavine, ex profundo maris sinu anguillam mihi porrige. Vix finierat, cum adhamatam extrahit, sed parvam. Resit ad hæc Bernardus; et. Quid hoc, o mi Sancte? ait: pisciculus est quem das, non piscis. Itane hæc sit tua munificentia, ac beatis manibus digna seu præda, seu donum? Restituo: et quia hic non sufficit omnibus, majorem ut largiaris demisse supplico: et cum dicto piscem hamumque in undas denuo projicit. Neque diutius factum. Quasi ad nutum haberet paratam Numinis Cœlitumque clementiam, extracta insolitæ magnitudinis anguilla socios exhilaravit: quam tamen, cum mensis illata esset, ipse, cœlestibus illectus deliciis, ut cetera terrena omnia, fastidiose contempsit, nec attigit; lacrymisque ubertim fuis, jam veteri more, cibi admodum nihil per eum diem sumpsit, inter epulas jejunos.

E
piscantibus et
anguillas
optantibus,

prægrandem
unam capit
invocato San-
cto.

F

F 46 Palam est, Antonium Patavinum rebus seu furto seu casu perditis, domino restituendis, a Deo destinatum: sed et palam erat, P. Bernardum apud hunc Cœlitem imprimis esse gratiosum: unde familiare fuit plerisque hujus rei causa ad Bernardum, huic ad Antonium suum confugere, et votis damnari. Jam quadraginta dies effluerant, ex quo nonnemo mulam, nescio quo casu perditam, frustra quæsiit, non nisi miraculo reperiendam: Bernardum tamen adiit, ut ejus impetraret precibus, quod fieri posse per Superos credebatur: neque spe sua falsus est. Tenebat forte caryophyllum manibus: itaque sic homini in mandatis dedit; iret, suoque nomine hunc florem S. Antonio in sacrata ipsi aede porrigeret; certus, beatum Juvenem, qui in deliciis habebat flosculos, oblatas cum flore preces pronis auribus excepturum. Is quidem imperata fecit; sed irrito eventu: ideoque rursus, elapsis aliquot diebus, Patri se stitit, amice questus, preces incassum cecidisse. Tandem cum Pater eadem jussisset, atque ille

Rogatus
Sanctum
orare pro
amissis,

facit ut
mula, diu
quesita
reducatur;

A ille dicto audiens Antonii opem denuo supplex implorasset; ecce tibi, sub auroram sequentis diei, pulsant fores duo familiae Franciscanae filii; et alter quidem, mulae diu quaesitae iocidens, nutu significat, descendat herus, suumque accipiat jumentum. At vix ille descenderat, cum isti ex oculis abiire, tanti beneficii memoria et admiratione in pii clientis animo relicta.

*et puero locum
rei amissae
indicat,*

47 Lugebat etiam alius aliquis, rem, in paucis pretiosam sibi, periisse. Cum ergo consilii capiendi causa ad Bernardum se contulisset; is, ut erat Divo perquam familiaris, filio ejusdem hominis imperavit, ut Sanctum Patavinum adiret, et ex se pie salutatum summis obsecraret precibus, haud gravate diceret suppliciter roganti, ubi locorum, quod patri perierat, reperire detur; si secus fecerit, lampadem illius bene multis diebus oleo carituram. Paruit diligenter juvenis, candidus et rectus, consilio in speciem irreligioso vel temerario; atque adeo vix ingressus aedem ut imperata faceret, viro religioso praestantis formae et qui modestia vultus qua flore aetatis conspicuo, quem forte obviam habebat, sine ambagibus exposuit, quid alter jussisset.

B Cum ille subridens Syriaco idiomate respondit, qui et quo in loco rem deperditam recuperare queat. Ille juvenis rei novitate attonitus, primum haesit; dein loco, sibi Syriace indicato, rem perditam quaesivit, reperit; diuque anceps animi pependit, quid potius miraretur; an se, peregrinae quam nunquam addidicerat linguae peritum, an rem geminato prodigio inventam? Certe homo, ut erat rudis crassaque memoria, Syriaca quae a Divo acceperat verba, P. Bernardino Riccino, linguarum peritia et vitae sanctimonia claro, retulit; atque ea ex Syro idiomate deprompta fuisse didicit.

*item ut reduci
et faciat
mulum
amissum:*

48 Cataniae mulionem, perduto mulo mire anxium, ut solaretur; Abi, inquit, ad S. Antonii aram, eique duos cereos deferendos accende, ut in Divi honorem ardeant donec absumantur, simulque ita Sancto ex me denuntia; Tuus Bernardus vult, ut non prius haec dies effluat, quam mulum mihi reducas. Paruit optima fide mulio, et suae fiduciae promium tulit. Sub ipsum Salutationis Angelicae signum, audit fores pulsantem; aperta quoque fenestra, mulum a Franciscano adductum, praelatitia vix sui compos, admittit, de eo qui adduxerat, nihil sollicitus. Ubi tamen ex repentino gaudio se collegit, ad caenobium S. Francisci advolvit, gratias acturus. At nemo fuit qui vel de Monacho vel de mulo, de quo mulio multa sciscitabatur, quidquam rescisset; praesertim id temporis, secunda jam noctis hora. Inde ergo mox ad Collegium se contulit, Patremque Bernardum gestiens evocavit; qui nihil miratus, hominem edocuit, S. Antonii beneficio receptum mulum; qui officio fidelis amici functus, cum in tempore redixisset.

C 49 Rustico, qui multis diebus equum frustra quaesitum deplorabat, praedixit fore ut per S. Antonium reciperet. Elapsis inde diebus non multis, audit agricola post domus januam qui monebat; Eia age, recipe tuum, vir bone, equum. Itaque pandit ostium, et equum tertiae noctis hora ad aedes deductum, frano sella quoque ornatum, ketus aspexit. Ad hunc fere modum alteri rusticano homini, simile auxilium roganti, denunciavit; Non quidem mulam, quam perdideras, invenies; scito tamen ejus pretium omnino tibi restituendum; anulum vero perditum, a te brevi repericendum. Neque secus factum. Mox insequenti die adfuit, qui pro mula quinquaginta scrutatos numeraret; alius denique, a quo anulum opinione citius recepit.

*alteri reddit
pretium
rerum
amissarum.*

50 Eo usque tandem Bernardi nostri in exploratam Antonii Patavini potentiam pietate quoque fidu-

cia crevit, ut, si surdis auribus suas praeteritas fuisse preces crederet, etiam amice conqueri, et dulci prius osculo sacrae imagini ejusdem de genibus impresso, molliter subirasci, et quandoque blandas intentare minas auderet. Ubi denum voti damnatus obtinuit quod vi amica extorserat, omnibus incedere laetitias, Sancto suo corollas ex floribus texere, laudes metricis inclusas numeris decantare, iconem amplexari, basiis demulcere, modisque omnibus sibi Patronum demereri plurimum gestiebat. Et videbatur Divus pio Patris candore non mediocriter delectari.

51 Usu forte venit, ut Bernardus beneficium pro muliere a Sancto postularet, et, licet ignorans, brevi impetraret. Equus erat perditus, sed a marito necdum conscia uxore repertus. Itaque arbitratus Pater suas preces non habuisse pondus; puerum ex iis quos Clericos vocamus unum, post S. Francisci Paulani Religiosum, ad Divi aedem ablegat; et, dato in manus lapillo; Abi, inquit, ad S. Antonium; eique die in hunc modum: Pater Bernardus, o Beate, ait, cor tibi esse hoc saxo durius, quod beneficium tantopere desideratum non concesseris: probatio amoris, exhibitio est operis: ad quid tam prolixa mora, ubi celeratam necessitas opem flagitat? Dum ergo parvulus mandata peragit, imposito quoque arae lapillo, ut fuerat imperatum, tantisper ad obvium exomolngeterium se recipit; videt ex summa ara prodire Franciscanae familiae alumnum, graviter blandaeque arridentem; qui, Ecce tuum tibi lapidem, aiebat: redi ad Patrem, eique ex me nuntia; imo vero, ipsum in praecordiis saxum circumferre, qui toties experientia doctus, nondum sibi persuaserit, gratiam dudum esse concessam. Quod ubi Bernardus accepit, supplex a Caelite veniam rogavit, suaeque incusavit fiduciae tarditatem. Romanae quoque, cum Sanctus tardior esset ad audiendas Bernardi preces, diu multumque patienter tulit beneficii procrastinationem; tandem vero tria in papyro exaravit verba, supplicis libelli vicem obitura. Cunctatum satis est. Chartulam sic in mensa relictam mane reperit, metro lepide absolutam, velut quodam exoptabili epiphonemate, Vicit patientia, vicit.

§. VI. Ex impressis Italicis Bernardini Genovesii et Thomae Vandini.

Praeter haec citatos scriptores ad manus meas duo alii venerunt (nam omnes enumerare, quod conatus est facere Arturus a monasterio, minus necessarium puto) duo, inquam ad manus meas venerunt, ique Italicis. Primus initio seculi praesentis argumentum istud assumpsit, et anno MDCVI impressum Romae nuncupavit Joanni Baptistae Victorio, Pauli Papae V nepoti, Bernardinus Genovesius Drepanitanus, tertii Ordinis S. Francisci professor. Alter Thomas Vandini, Bononiensis, ex Ordine Minorum Conventualium; cujus lucubrationem, Romae excusam nescio quo anno, recusam habemus Macerntae in Piceno, sub nota anni MDCXLVII. Utrunque autem placet excerptere et Latina facere illustriora aliqua, haecenus non commemorata.

53 Castagneti, Vicentinae ditionis oppido, vir quidam praecipuae nobilitatis ex Puteorum familia, nomine Joannes, turrim quamdam habebat. Ad hanc cum venissent necromantici nonnulli, et grandem ibi absconditum thesaurum arte magica detexissent abiissentque; famulus quidam istius Nobilis eandem ingressus domum, vidit in ea multa animalia, volatilia atque terrestria, terribilis formae; et inter ea equos tres enormis magnitudinis atque cornulos et, ignem toto corpore spirantes; in iisque sessores terribilis

D
*Sancti mire
familiaris,*

*pro equo
perdito non
audiri se
ratus,*

E

*cum illo velut
duo expostulat,*

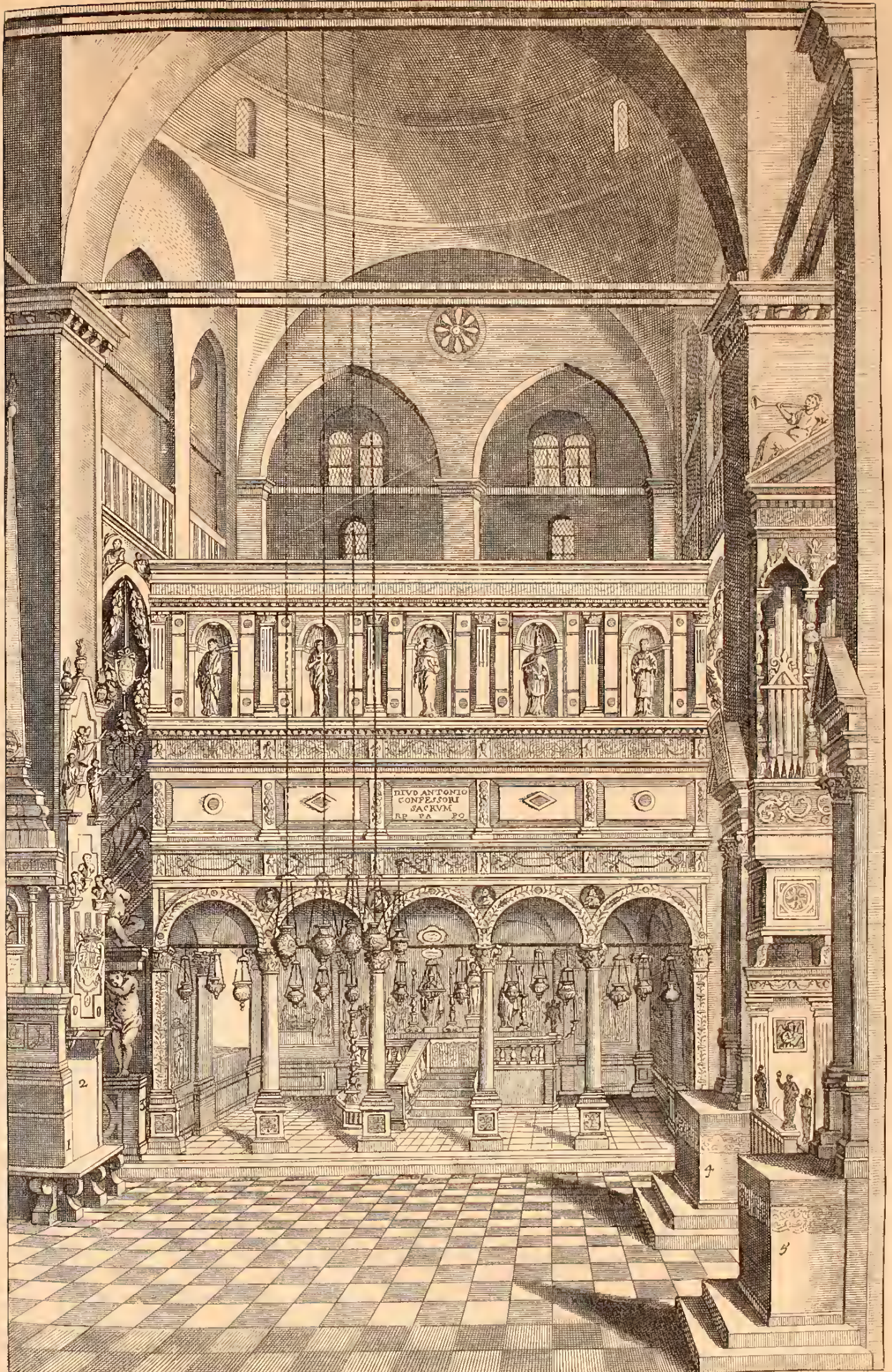
*et moram
increpat.*

F

*Ex editis an.
1606,*

et 1617,

*spectris dia-
bolicis per-
cussus juvenis,*

Henricus Cauje sculp.

CAPELLA S. ANTONII PADUÆ

et inde mutus ac cæcus, curatur :
 A terribilis plane speciei totidem et gigantæ, vultibus ad equorum clunes versis, qui baculos manibus præferabant. Attonitus ad ista juvenis fugere inde voluit, seque Cruce signare; sed neutrum facere potuit: quapropter Deiparæ Virgini et B. Antonio, quod voce nequibat, corde se commendavit: sed continuo pessimo habitus cæcum acmutum sese sensit. Exinde fluxerunt ei dies aliquot, post quos in visu ipsi apparuit S. Antonius cum Cruce in manu perquam splendida, dixitque; Eia, fili, confide in Dei bonitate. Expergefactus homo, signis quibus poterat rogavit domesticos, ut se Patavium deportarent ad S. Antoninum: in cujus ædem mox atque illatus est, visum et loquelam recepit, atque domum rediit, Deo et Sancto gratias agens. *Idem refert Vandinius, et notat annum MCLXXVIII, quo res acciderit.*

Mulier rabida et energumena
 B Ferrariæ mulier quædam adeo dire torquebatur a daemonio, ut civitatem totam terrore completet: quemcumque enim apprehendere poterat, manibus, pedibus, dentibus pessime muletabat, injuriis maledictisque omnes excipiens, et iis calumnias gravissimas miscens, ac modis prorsus infandis fœdisque corpus suum jactans: quin et domum inflammare moliebatur. Hæbat illa patruos duos, qui mortuo fratre neptem ad se receperant, curam ejus acturi: istis autem intemperis in tædium adducti, cum aliud remedium nullum invenirent, canis instar forti catena constrictam retraherunt in aliquem domus angulum, ut ne cuiquam nocere posset. Mater vero, filicæ vices dolens, ad cœlestem medicum se convertit; et in auxilio vocare cepit Deiparam Virginem, et quotquot in mentem veniebant Sanctos, ac specialiter B. Antonium: atque exhinc, veluti certa opis obtinendæ, perseverabat insistens orationibus, jejuniis, et elemosynis; quousque apparens ei Sanctus; Surge, inquit, mulier: sanata est enim filia tua. Ivit ergo magna cum fide istuc ubi filia detinebatur, et reperit qualem sperabat: procumbensque in genua, Domino et Sancto ejus, pro beneficio tam prompto, egit gratias: neque lus contenta, magnis illud vocibus prædicare cepit, adeo ut non solum familiam omnem admiratio et lætitia sed totam mox civitatem impleverit, quæ turmatim concurrat ad domum illam, ipsis oculis usurpatura tam grande miraculum. Ipsa porro mater, una cum consanguineis et affinibus, adduxit Patavium puellam jam sanam: et inter alias oblationes ibi factas, catenam qua filia constricta fuerat, in æternam rei memoriam sacello appendit.

ad matris preces sano sensui redditur :
 C *item alia marito adducta,*
 55 Paucis post hæc diebus, quædam dicta Soplia, ex Marchia Tarvisina, uxor Joannis de Castelfranco, annos jam decem energumena, Patavium adducta fuit a marito, devote sperante, quod in die ipsius Sancti festo liberanda esset uxor sua ab inopportuno hospite. Et vero talis visa illi mox est quia quiete ingressa ecclesiam processerat ad arcam deosculandam; quapropter apparere reditum cepit. Vix in viam se dederant, cum rugire mulier, vultumque ut antea torquere horrendum: quare tam vir ejus quam consanguinei, agnita mali gravitate, continuo redierunt unde venerant. Verum reluctabatur illa totis visibus ne in ecclesiam pertraheretur: nec potius consilium repertum est, quam ut funibus fortiter adstrictam sedili, illuc inferrent, frustra quiritantem renitentemque. Cum autem sic eam ad limen usque ecclesie pertulissent, fracto sedili et funibus omnibus ruptis, cepit illa fœdum in modum torquere faciem, et hiatu immani os diducere, totoque gutture inflari horrendum. Hinc multus labor et sudor fuit eam ligatam denuo retinentibus multis, nec nisi per summam molestiam

et fatigationem eorundem protracta eo fuit, ut sepulcrum Sancti capite manibusque contingeret: quo facto resedit furor, rediitque ori et corpori forma solita, simul cum sana mente: qua illa mox provoluta in genua; O sancte Antoni, inquit, sancte Antoni, misericordia. Tum actis Deo et illi gratiis, exultans rediit cum suo comitatu; et sedem, sic ut erat, diffractam dimisit, in memoriam tanti miraculi. *Atque hæc sufficiant ex Genovesio proposuisse: plura suggerit Vandinius, ex quo sequentia pauca seligimus.*

56 Romæ accidit, ut cujusdam civis mancipium fugam caperet: quod cum ille diu frustra requisivisset, ad Conventum Aræ-cœli se contulit ac Fratres rogavit ut suum ejus recuperandi desiderium Deo Sanctoque commendarent. Paucos, post dies rediens servus, dominum in ipsa domus porta obvium habuit; ab eoque interrogatus, unde et quomodo reverteretur; respondit: in Lombardiam usque perlatum se, occurrisse cuidam Fratri, commoanti, quod nisi reverteretur ad dominum suum ipsum ibi occisurus erat; sin autem, eum se non dimissurum, donec salvum reduxisset. Credidit patronus ejus indubitanter, reditus auctorem fuisse S. Antonium Patavinum: hoc tamen ut cognosceret certius, quæsit ex famulo, num Fratrem illum si videret esset agnitus. Eo autem asseverante, quod optime; dixit hominem ad ecclesiam Aræ-cœli: ubi mox ut ingressi sacellum sunt, visa Sancti imagine, ultro dixit fugitivus, Ecccum effigiem ejus qui redire me coegit: quod mirati Guardianus et Fratres, rei memoriam scripto mandarunt. Setobrigæ in Portugallia, piscatori cuidam Sancti devoto, soluta noctu fuit cymbula sua, et in mare impetu aquarum protracta: quam ille mane requirens nec inveniens, nesciensque ubi requireret, Patrono suo commendavit. Biduo post ejusdem loci incola quidam, Conimbricam proficiscens, et ex itinere divertens ad oppidum quoddam marinum, tribus leucis Setobriga dissitum; audivit juvenes aliquot mutuo colloquentes, palamque narrantes quomodo pridie visa istic fuisset cymbula, adverso vento ac mari tempestuoso secundum illud litus proveli, in qua solus unus videbatur Frater Minor, idemque ipsam gubernans: simul et locum indicabant, ubi eam viderant: quo venientes repererunt in arena projectam, et mari redditam reduxere Setobrigam.

57 In conventu Perpinianensi S. Francisci narrantur miracula sequentia duo, præ aliis ibi celebria. Oppidum regebat vir litteratus atque devotus Sancto, qui nescio de quo crimine accusatus falso apud Regem Arragoniæ, jussus fuit capite plecti. Hic innocentiam suam multis cura precibus commendavit Antonio; et cum jam duceretur ad locum supplicii, apparuit in aere S. Antonius, manumque sublatum eripuit ministris justitiæ, et in quandam suam capellam deduxit. Res toti conspecta populo, et per expeditum nuntium Regi delata, facile ei persuasit ministri sui fideles innocentiam, ut eum continuo ab infamia liberaret. Ipsum autem miraculum in eadem capella pictum cernitur, sub nota anni MCCCXXIX, et Annalibus civitatis inscriptum legitur. Eadem in capella etiam sequens casus evenit. Valentini cujusdam nobilis servus fugerat, et versus Franciam arripuerat iter, certus se ibi, quia Christianus erat, liberum fore. Sequebatur interim fugitivum suum dominus, et quocumque transiebat loco curabat Missam unam dici in honorem S. Antonii, iter suum illi commendans: ut autem Perpinianum venit, quæ est Hispanicarum Aragoniæ civitatum versus Franciam ultima, et eundem ad finem in ecclesiam S. Francisci, capellamque, S. Antonii esset ingressus; mancipium suum istic reperit; fas-

D
EX VARIIS.

Mancipium fugitivum reductur,

E
ab apparente sibi Sancto

item cymba a flucto abrepta.

Innocens supplicio capitali subtrahitur;

F

fugitivus servus Perpiniani sistitur:

A sum, biduo se toto istic vi detentum ab illo Fratre, et Sancti imaginem altari superpositam indigetabat : qua de re rogatum mox publicum instrumentum, ibidem servatur.

EX VARIIS.

Patavii sub
adlum ruina
salvi inventi

puer et puella
triennes.

58 Anno MDCXVII die XXIV Maji, fortuitus ignis corripuit magnam copiam nitrati pulveris, intra turriculam adhærentem publico ædificio quod Mallium nuncupatur, in hortis Fatuorum. Ingens fuit non solum illius, sed etiam vicinorum ædium strages, sub qua non pauciores quam quinquaginta personæ vitam amisere, læsi longe plures sunt. Inter ceteros quos ruina illa vel oppressit vel involvit, requirebatur Franciscus Antonius, Bernardini Fursani et Petrinæ de Monte-silice filius, trium annorum puerulus, infra congeriem lapidum altam supra sex ulnas delitescens horis circiter duabus; unde sublatum, et obiisse creditum, detulit pater suus, ad gradus altaris ejus supra quod Sancti corpus requiescit : et mediante fide ac precibus patris, vivus relatus domum est. Idem contigit sub iisdem ruinis deprehensæ Mariettæ, trienni filia D. Annæ Taliapetra, creditæ similiter ab omnibus mortuæ. Utrumque autem constat ex Processu, Patavii formato coram Perillustri ac Reverendiss. D. Paulo Gualdi, Nobilis Vicentini, Archipresbyteri et Vicarii Generalis ecclesiæ Cathedralis; D. Aloysio Ponte, Primicerio Patavino; adm. R. P. M. Paulo Sansoni, Inquisitore Patavii; et Excellentiss. D. Joanne Gasparo Zamella, Advocato Fiscali, sub die ultimo Maji prædicti.

Alia decennio,
manibus ac pedibus
capti,

apparentibus
SS. Francisco
et Antonio,

subito solidatur.

pestilentia
Florentiæ so-
datur.

B 59 In Catalauniæ civitate Gerondensi, puella erat decennis vel duodennis, pauperculæ matris pauperior filia, quia manibus ac pedibus capta, non modo nihil operis facere per se poterat, sed neque cibum ori ingerere. Quodam ergo die aliis occupata mater, cum impastam reliquisset misellam suam usque in vesperum, et hæc de sui oblivione quereretur; Utinam, inquit mater fastidii plena, placeret Deo hinc cito te tollere in paradysum suum, neque ultra debeam tibi serviendo laborare, cui nulla hactenus remedia prosunt. Afflixit ea matris vox puellam supra modum, ita ut nec ipso quidem vespere refici vellet; mansitque totam noctem incœnata, quoad usque in ecclesia S. Francisci daretur signum ad Matulinas. Tunc autem, recordata ingentium miraculorum S. Francisci, intra se dixit: Si vera sunt, o S. Francisce, quæ narrantur de te, experiar etiam ego potentiam tuam, in hac tam gravi meâ infirmitate; et me matremque meam libera tam grandi fastidio. Ecce autem apparuerunt ei S. Franciscus, et S. Antonius, quorum hic pedes, iste manus jacentis apprehendit, sublataque humi posuerunt, et sanam dimiserunt. Recedentibus illis interrogavit Franciscum puella; Domine, quis es tu, qui mihi ac matri meæ fecisti gratiam tam singularem? Respondens autem, eum se esse quem tam devote invocaverat, surgere jam sanam jussit et disparuit. Illa vero mirabunda simul et exultabunda, inelamavit matrem, cum vicinis quibusdam suis ante fores loquentem: quæ ut adeo claram filia vocem audivit, illico cum sodalibus accurrens ad eam, mirata est sanam ex integro videre; et modum requirens, narrari fecit, quomodo S. Franciscum invocavit, et apparentes sibi Fratres duo eam sanarint. Episcopus loci, re intellecta examinataque, jussit puellam multo cum comitatu deduci ad ecclesiam S. Francisci, ubi illa videns hujus imaginem; Iste est, inquit, qui me liberavit a periculo mortis, et sanam reddidit.

60 Porro quam nulli misero vanum sit auxilium S. Antonii invocare, haud alia certior testis esse potest quam civitas Patavina, miraculorum ejus prope innumerorum conscia. Sed et Florentina ci-

vitas, nihilo minus eidem obligata quam devota, D paucis abhinc annis suum istum affectum vehementer auxit, propter plurimos pestilentia tempore præsentis mortis periculo ereptos a S. Antonio, ad ejus proinde capellam in ecclesia Conventualium sanctæ Crucis, quotidie afferuntur anathemata omnis generis, Missæque procurandæ petuntur. Cur autem reticeo Spoletinam civitatem, ubi canonizatus Antonius fuit? et ubi festum ejus, eodem quo, sollemnissimum quodque ritu, celebratur? Neapolis vero Patronum eundem Sanctum elegit, fabricata ejusdem argentea statua, et in sacello Protectorum suorum collocata, propter eximia quæ ibi est operatus miracula, quæque cito ut spero canonice approbata prodibunt in lucem.

Neapoli Pa-
tronus eligitur
Sanctus.

61 Tantum autem ibi crevit populi erga Sanctum devotio, ut anno MDCXXXIII, in ecclesia Conventualium S. Laurentio nuncupata, sub illius invocatione instituta sit Confraternitas, in numero plusquam trium millium, adscriptos habens complures principes ac nobiles utriusque sexus; quæ sollemnissime maximoque cum apparatu hoc publicum habuit initium, Dominica secunda Septembris coram Eminentiss. Cardinali Archiepiscopo, Vicerege atque Nobilitate universa, concursum populi alliciente magnitudine Indulgentiarum eum in finem Roma impetratarum. Dabitur etiam mox initium novæ in eadem ecclesia capellæ, ad quinquaginta millia scutorum, ut aiunt, constitutæ. Gaudebunt autem Confratres et Consorores participatione omnium bonorum operum, sacrificiorum atque orationum Ordinis nostri; et si inter ipsos inveniantur pauperes infirmi, providebitur eis de medicis ac medicinis, nec non in casu mortis de expensis funebribus, atque insuper de subsidio quinquaginta Missarum pro quolibet sic moriente. *Hæc Vandalinius.*

E

et fraternitas
ejus instituitur
an. 1633.

§. VII. Miracula recentiora ab anno 1666 Italice collecta et impressa 1687.

Novissimus inter Italos, qui mihi innotuit atque ad nostras manus pervenit, Anonymus Conventualis est, cujus latere volentis laborem, sub auspiciis clarissimi Veneticarum tunc in Peloponneso recuperatu copiarum, postea etiam Reipublicæ totius Servicissimi Ducis Francisci Morosini, anno MDCLXXXVII, in lucem emisit Fr. Joseph Pusqueti, Minister Provincialis et Commissarius Generalis eorundem Conventualium in Provincia Æmiliæ, ab ipsomet Sancto cognominari soluto. Auctor (quem nunc intelligo ipsamet P. Josephum esse) in prima ad Lectorem monitione, enumeratis sex Italici, pie et erudite in eodem argumento memoria recentiori relatis; Ceteros, inquit, ex omni natione complures distincte allegat P. Sanctius Berdegati, ex Ordine Minorum Observantium: sed nemo fuit qui (omissa Vita) solis miraculis colligendis hoc seculo se impenderet, ante Equitem Pona Veronensem. Hic pio isti operi nec minus fructuoso initium dedit; sed non progressus ultra miracula quæ vivus patrarat Sanctus eaque panca, siquidem sermo est de libello quem sub titulo Sancti Patavini imprimi fecit anno MDCLI.

Collector mi-
raculorum
anonymus

F

allegat alios
usque ad an.
1666:

63 Sequaceio Pona habuit ipsius Ordinis Religiosum scriptorem usque ad annum MDCLXVI: et huic ex mandato Dominorum Præsidum venerabilis arcæ succedens ego, ipsa ad præsentem usque annum MDCLXXXVI deduco; nonnulla excerpens ex facunda diffusaque paraphrasi, P. Maggi Conventualis Mediolanensis super Responsorio ipsius Sancti; alia habui a P. Clemente Bellabona, similiter Conventuali, adnitente P. M. Josepho Bondola Neapolitano, Theologiæ Rectore in Academia et Collegio Patavino, cetera ex impressis foliis volan-

exponitque
unde accepit
sua.

tibus

A tibus, Venetiis, Neapoli, Verona, et aliunde submissis, nec non ex annotatis a P. Felice Caprioli, Curatore Missarum in ecclesia prædicta dicendarum; qui tamen profitetur vix minimam partem gratiarum, quotidie a Sancto promanantium, et votivis anathematis Missisque ac tabellis pictis utentemque agnitarum, potuisse se excipere scripto; eo quod plurimi sese subtrahant cognitioni Custodis sacrae arcae, vel inter divina Officia accedentes voto persoluto taciti recedunt. Quam infinitus tamen beneficiorum sit numerus, a piis fidelibus receptorum, poterit vel ex hac brevi annorum viginti ecloga intelligi, in qua stylum sectatus clarum et simplicem, quanta potui sinceritate ac brevitate usus sum; non observato semper ordine temporum: eademque ratione intendo progredi, si Deus vitam dederit, ad majorem ejus ipsiusque Sancti gloriam. *Hæc atque prælocutus Auctor, ad materiam susceptam progreditur: ego neglectum ab eo temporis ordinem malui interpretando inducere.*

Innocens a zelotypo viro servatur,

B 64 Anno MDCLXVI mense Novembri, Viterbii maritus zelotypus, et ex levissimæ suspicionis umbra uxorem apud se habens infidelitatis damnatam, redeuntem a Missa domi expectabat, stricto in necem innocentis gladio. Illa simul ictum transfixuri se ferri pectore excepit, simul S. Antonium invocavit, et ipsum velut æneæ loricae impactum sese curavit in arcum, itaque obriguit. Hoc miraculo vir motus et divinitus illustratus, veniam ab uxore flexis genibus petit sceleris, contra innocentem tentati; gladium autem, eodem in statu permanentem, ad Sancti altare appendit venerabundus, ubi ab omnibus conspicitur, perennis prodigii tanti testis. Ibidem eodemque anno, sed mense Decembri, puella quædam Sancto devota, liberata a gravi qua tenebatur infirmitate, grisei coloris vestem ex voto induit; mox tamen ut constare sibi valetudinem sensit, illo abjecto, prioris luxus et usus assueti habitum resumpsit: sed nocte sequenti rediit illi febris, et ipsa alia ex causa aperiens arcam, cui depositas sero tunicas incluserat, totas in cineres redactas invenit; et culpam agnoscens, eam a Sancto sibi ignosci petiit, cinereamque resumpsit, et bene deinceps valuit.

curvato in arcam gladio:

puella neglecto voto in morbum recidit,

Patavina encyrgumena ad arcam liberatur,

C 65 Anno MDCLXVIII mense Novembri, Patavini mercatoris ejusdemque opulenti uxor, a dæmone invasa, annum jam quartum torquebatur ab illo crudeli possessore. Frustra fuerant adhibiti super ea a Presbyteris exorcismi quanticumque: sed ubi ad ecclesiam indeque ad altare S. Antonii adducta est, primum quidem in terram se prostravit, horrendum ululans et omnes præsentis terrefaciens, deinde erecta per se versus arcam venerabunda progreditur, cancellos recludit, sub ipsam se ponit, ibique quæta manet, donec absolvatur quod pro ipsa fiebat Sacrum: inde autem læto plane vultu reversa, quæsit ex circumstantibus, ubinam esset ille Fraterculus, a quo fuerat ad arcam deducta. Eum vero licet vidisset nullus, nemo tamen non exclamavit, O Sancte Antoni, tuum hoc miraculum est. Bononiæ anno MDCLXIX mense Majo, nobilis matrona Franciscæ Conti, biennium a spiritu infernali possessa, et frustra plures Exorcistas experta, votum vovit Sancto thaumaturgo; Cumque eum sæpius invocasset, nocte diei xxviii mensis prædicti, in somnis apparuit Sanctus; et crinibus apprehensæ ori visus est imponere imaginem Deiparæ, atque proferre quædam verba, non satis ipsi intellecta: ad quæ egressi serpentes varii, suo aspectu perterritam reliquerunt; unde experrecta illa, seque liberatam sentiens, nudis pedibus venit cum marito Patavium, suo se voto exolutura, et gratiam receptam declaratura.

item alia Bononiæ.

66 Burani, Venetæ civitatis propinquo oppido, eodem anno mense Novembri, Hieronymus filius Joannis Amadei et Sanctæ conjugis ejus, puer tredennis, cum aliquandiu tulisset crus dexterum erisipelate adsum, morbus in gangrænam transiit, quæ totum crus sic erodit, ut plura ipsius ossis frustula per plagam egererentur: quapropter visum est, illud omnino abscindendum. Hoc cum infirmus intellexit, arrepta sancti sui Patroni imagine, deosculari eam cœpit; magnaque cum fiducia vovere, quod si absque chirurgi opera convalesceret, tota vita gesturus habitum cinereum esset. Vix eo se obstrinxerat, cum redire sibi pristinum vigorem sentit, crus inspicit, integrum invenit, surgit de lecto, inambulatur per cubiculum, ac denique Patavium venit crus cereum oblaturus, et quod voverat adimplere perrexit. Eodem anno ac mense ex Mestra Venetias navigabant Religiosi nonnulli civesque Tarvisini; cum vicinos insulæ S. Secundi vehemens tempestas comprehendit; et navicularii manibus remum excussit. Jactabatur ventis et unilis cymbula, nec aliud quam mortem operiebantur omnes. Verum invocato Sancti auxilio, in momento trajecta fuit cymba in regium urbis Venetæ canalem, ubi miraculum publicarunt, appenso ad altare Sancti quod promiserant anathemate.

D
EX VARIIS.
curatur
crus pueri
gangræna
excusum,

ideoque abscindendum:

naufragium passuri servantur:

E 67 Ravacini, quod Dominorum Marchionum Ragonensium Mutinæ feudum est, eodem anno ac mense, Stephanus Baronocini [Imolensis] præsens adfuit homicidio per dominum suum patrato; et [hoc elapso] comprehensus ipse; [et crimen inter tormenta confessus], fuit damnatus morti [Ravacini subeundæ]. Languabat ergo in obscurissimo carcere: sed Sancti opem ferventer implorans, [vovit quamdiu viveret, Vigilam Sancti omnemque tertiam feriam jejuniis colere, et cinereo in habitu adire sepulcrum, idque mendicato per iter victu: deinde] per visionem sibi dici audivit; Perge porro, Stephane, commendare te mihi: nec enim moriere. Tam læto nuntio animatus, capitalem sententiam securus excepit, dixitque Confessario suo, se mortem non formidare, propter Sancti promissa. Hinc eductus in locum, ubi cibari solent extremo supplicio afficiendi, ipsa Antonii sancti Vigilia, Ecclesiæ quidem Sacramenta religiose excepit, sed cibi potusque nihil admittere voluit, solitus eam diem jejunos agere. Ipso deinde festo traditus carnifici, et progrediens ad destinatum supplicio locum osculabatur sui Advocati imaginem, [a loci gubernatore D. Mandeno sibi porrectam]; fidenterque dicebat non moriturum se: quod etiam replicabat, colum [duplici] laqueo [tenui uno, crassiore altero,] inferente lictore. Nec eum fiducia sua fefellit: cum enim dejiciendus e scalis esset, auditus in aere crepitus quidam est, dissilientium funium, [soli carnifici non observatus: itaque dejectus] est, [pronus quidem in faciem, sed nulla parte læsus, solumque livore levi sub oculum sinistrum notatus. Ergo reus, in terram collapsus, erectus in pedes, clamare cœpit, et alios conclamare fecit, Vivat S. Antonius. Movit ea res Religiosos nostros Mutinenses, ut rigidum examen desuper instituendum curarent: quo facto, cum approbatum ab Archiepiscopo miraculum esset, appendit ad Sancti altare Stephanus laqueum quo fuerat strangulandus, et in Ordinem ejus sub laicali professione admitti petiit atque impetravit. *Idem miraculum, cum circumstantiis quas unciis [] inclusi, narvat Rusconi pag. 107, ex eoque Flandricæ Epitomes auctor, duorum infra producendorum prior, anno 1676 editus, et addens, Stephanum tunc adhuc vivere.*

F
homicidii
reus, et ad
furcam
damnatus,

F
sed devotus
Antonio,
liberatur
a morte.

68 In Dalmatia, mense Novembri anni MDCLX, cum Cretense bellum inter Venetos Turcasque fervet,

A veret, Albaensis quidam miles, qui in Turcicam venerat servitutem, multisque annis toleraverat crudelē barbarorum insolentiam, recurrit toto corde ad S. Aatoaii opem implorandam, cumque mox sibi conspicuum habuit : qui ruptis ejus catenis fugam imperavit. Mandatum executus ille, sine mora Patavium venit; et in receptæ gratiæ testimonium, ferrum ut erat fractum appendit. Eodem mese, sed anno MDCLXXIV, Florentiæ contigit, ut Franciscus Maria Ricci, lanionis ejusmodi filius, visum amitteret, adhuc intra infantiles annos constitutus, oculis sic intumescens, ut aureorum pomoria magnitudinem æquarent. Humanis remediis desperatis ad cœlestia parentes recurrerunt; et Religiosus quidam puerulo applicuit reliquiam Sancti, frustulum scilicet ex chorda ejus decerptum, et oleo lampadis partes læsas inungens. Ecce autem nocte sequenti auditus est parvulus exclamare; Adest S. Antonius, adest S. Antonius. Accurrunt expergefacti genitores, et filiolum omni sublato timore visui pristino restitutum inveniunt. Eodem tempore Franciscus, filiæ Petri Brendani et Elisabethæ Borghi Barberinensium, nihil profuerant curando brachio dextro remedia, per octodecim dies adhibita. Igitur Florentiam sese cum matre contulit, ibique in ecclesia sanctæ Crucis, coram exposita istic S. Antonii effigie, vovit, quod integro anno cinereis vestiretur, statimque Missam dicendam curaret. Vix autem votum nuncupaverat, et brachio, ejus omnem sensum amiserat, hunc redire cum viribus sensit; ipsamque movens in partem omnem, videbatur sibi a Sancto regi; itaque persanata gratias reddidit.

69 Neapoli, anno ac mese prædictis, captus mancipio homo Afer, Equiti cuidam famulabatur; qui occasionem nactus grandis argenti furtim auferendi, una cum alio famulo fugam arripuit, conscensaque navi Siciliam petere cepit. Littori illi jam vicinos occupavit tempestas: quæ fugæ socium exussit in mare, atque sub undis tumulavit. Idem sibi formidans Maurus, improvise sensit sese per crines ab Antonio prehensum, dicente, Restitue quod furatus es, alias moriera. Hoc dicto reduxit eum Sanctus ad portum Neapolitanum, ubi aderat Dominus ejus: qui Missis nonnullis Sancto curatis, illic quærebat indicium aliquod fugitivi sui. Ergo prostratus in genua servus, veniam ab offenso domino petiit, ac facile impetravit, exposito quod acceperat, et impleto restituendi argenti mandato.

C Idem, corpus simul animamque lueratus est, fidelium numero per baptismum aggregatus. Ibidem eodem tempore, matrona nobilis, fenestræ adstans, ex altissimo palatii sui podio caute uterque vit parvulum suum filium: et Antonium inclamans, conspexit stare erectum in pedes absque ulla læsione.

70 Plane simile huic est, quod anno MDCLXXI mense Novembri acciderat Patavii puellæ cuidam, quæ ex sublimi lapsa præceps, supra solum vivo saxo stratum, unde contracta tota attollenda credebatur; sana surrexit, acsi in molles plumas cecidisset. Sequenti vero anno, sex diebus ante festum Sancti, alia puella annorum septem, Romæ delapsa fuerat ex summis ædibus parentum suorum: casus autem allisi solo corporis adeo gravis fuit, læso vehementer capite, ut plusquam horam manserit sensus ac motus expers, ideoque pro mortua plangeretur, tanto acerbius quod erat genitoribus suis unica. Pater, ut erat devotissimus Sancto, genibus in terram positus, cepit ejus Responsorium recitare; et recordatus icunculæ, quam in libello precum repositam habebat, ipsam ori filiolæ applicavit: quæ mox, velut e profundo excitata letargo, surrexit in pedes: in parentum amplexus ruit; et hi,

perfusi subitæ lætitiæ lacrymis, dimidia ferme civitate comitante, festinaverunt ad ecclesiam Apostolorum, quæ Conventualium in Urbe est; ubi vota sua obtulerunt, et deinde scripto traditura miraculum est.

71 Anno eodem MDCLXXII, mense Novembri, raptā cuidam Venetiis fuerat nonnulla suppellex argentea: et furti suspicio collata fuit in vicinum ædibus mercatorem, quasi apud eum illa servarentur reposita. Ille omnium ignarus in domum Nobilis vicini accersitor, cogebaturque reddere eorum, quæ nesciebat, rationem: neque profuit verbis ac jure jurando testari ignorantia n, quin effertior Nobilis impacto in caput hominis sæpius scipione, ipsum ultimo ictu diffringeret; deinde evaginato gladio, nihil motus lacrymis innocentis coram se geauflexi, ictum vibrabat; cum hic exclamavit, S. Antoni, adjuva me; ac subito sensit effernus ille invisibili manu tantum se retrahi totum, quantum opus fuit, ut in vanum caderet ictus illatus, non semel, sed tertio. Nihil tamen eo mitior factus alter, sed suam ipse incerpitans ignaviam, famulis mandat ut mercatorem, duris fimbis constrictum, retrudant in conclave aliquod, postea tradendum judici, facile (ut credebatur) extorturo confessionem facinoris, nunquam ab eo patrati. Verum quis nesciat, non esse vires neque humanum consilium contra Dominum? Consternatus minis et exanimatus injuriis, viribus linquitur innocens, ipsoque in deliquio conspicuos sibi habuit Deiparam cum S. Antonio; a quibus suaviter confortatus, et vinculis absolutus est: ipse vero Nobilis, ad saniolem reversus mentem, impactæque cum verberibus calumniæ pœnitens, humiliter rogatum hominem ut sibi indulgeret, dimisit liberum: qui statim ad sacram urnam Pataviam venit, anathema votivum cum gratiarum actione appendens.

72 Cracoviæ, Polonici regni metropoli, anno et mense prædictis, carceri mancipatus fuit quidam Sancto devotus, velut homicidii reus, et propter quædam facinoris indicia duræ suppositus questionis: cui impar ille, potius quam multiplicatas mortes experiretur, brevem unam elegit, confessione non veri criminis semel incurrendam. Prolata igitur in eum sententia, totus fuit in disponendo felici exitu ad vitam meliorem, faciens multas eleemosynas distribui in pauperes, atque ad altare gloriosi Patavini complura Sacra curanda constituens. Cum ecce, ipsa quæ funestum diem præcedebat nocte, in carcere eidem apparuit Sanctus, cippoque et catenis diffractis aperuit ostia, et dixit: Vade cum hisce catenis ad iudices, atque dicito, quod S. Antonius Patavinus in hunc modum te mittat ad illos, ut retractent sententiam. Paruit homo, et fidem iudicibus fecit innocentia suæ; unde cum tota civitate Sancti gloriam celebrarunt, ad cujus ibidem altare appensæ cernuntur præfatæ catenæ cum manicis, quemadmodum inde testati sunt Conventuales istic Fratres. Eodem rursus anno et mense, Vicentinus civis, Franciscus Vilegus, negotiorum suorum causa progressus extra civitatem, incidit in grassatores quatuor, qui omni quam ferebat pecunia ipsisque vestibus eum spoliarunt. Hinc ille afflictissimus, per nomen S. Antonii obtestari eos coepit, ut sua saltem vestimenta redderent: illi vero etiam pecuniam restituerunt, audito venerabili nomine moti.

73 Eodem anno, sed mense Aprili, comparuit Patavii, ex regno Castellæ advectus Presbyter, affirmans, quod dira multorum aannorum paralyti ad omnem membrorum usum inhabilis, multa denique cum fiducia sanctum invocaverit Thaumaturgum: cumque id pluries fecisset, illum sibi noctu apparuisse in somnis, atque dixisse; Patavium vade: ibi exaudieris. Obedivit ille, atque ad arcam sacri corporis

EX VARIIS
Captivus
apud Turcas
solvitur
a catenis,

tumentibus
enormiter
oculis

visus et
sanitas
reducitur,

Item hæc
brachio
incurabili.

Fugitivum
cum furto
mancipium,

reducitur
domino:

servatur
lapsus ex
alto puer,

et puellæ
duæ

Furti im-
mito suspectus

sæpius a
morte.

E
deinde et a
vinculis per
Sanctum
absolvitur.

Falsum cri-
men passus
in tortura,

solitis cate-
nis se iudici
sistit et
liberabit:

item alius a
grassatoribus

Presbyter
Hisp. paraly-
ticus;

A corporis delatus, primum Confessione expiavit animum, deinde sauctissimam Eucharistiam suscepti de manu Religiosi unius nostri P. M. Antonii Coxialis Patavini: postmodum, admirantibus cunctis cecidit protensus supra gradus altaris. Ibi is aliquamdiu immotus mansit, tum per seipsum surrexit in pedes, et ambulans per ecclesiam benedicebat Deo et Sancto ejus, pro tam evidenti in se facto miraculo. Supra quo cum Reverendissimus Inquisitor legitime procederet, deposuit Presbyter beneficium consecutus, quod recepto Sanctissimo viderit ab arca procedere quasi flammam ardentem, quæ ictum in facie sic prostraverit; sensisse autem se, ipso in lapsu, quod omnes artuum juncturæ dissolverentur a priori colligatione, seque in momento sanatum a diuturna illa et incurabili infirmitate.

Patavii ad arcam recepit usum membrorum.

Ex alto desiliens, ne carceri includatur,

74 Antonius Loquabus, anno MDCLXXIX mense Novembris, in territorio Bariensi inclusus cubiculo cujusdam palatii, fluvio profundo circumdati, cum teneret carceri injusto addici, Sanctum invocavit, atque de podio, palmos septemdecim alto, desiliit, absque ulla læsione; et inventa ad fluminis ripam cymbala, profundo illius alveo sese commisit. Cum autem rapiditati fluxus illius non posset resistere, in ipsum se coniecit, manibus firmiter adherens navicula. Ferebatur hæc quo impellebatur ab aquis, et ipse denno S. Antonium invocavit, seque sensit ex aqua sublatum reponi in cymbala. Eodem momento venator quidam in ripa apparuit, qui animos misero addens, conabatur eum porrecto salicis ramo juvare. Verum eo apprehenso, dum nititur naviculam ripæ appellere, ipsemet iterum in aquam devolvitur; et Sanctum inclamans, adeo prope ripam attigit, ut prædictus venator eripere eum inde potuerit: unde Neapolim appulsus, continuo ad ecclesiam Minorum se contulit, gratiasque benefactori suo egit.

per rapidum flumen salvus evadit.

§. VIII. Prosecutio similium gratiarum ab anno 1680, 1, 2 et 3. Neapoli impetratarum.

Salvatur puer ex alto lapsus

In ipsa Neapolitana urbe contigit mense Novembri anni MDCCXXX, matrem quamdam, quæ bimulam filium brachiis ferebat, alterius cujusdam rei causa ipsum deponere in limine fenestræ bene altæ. Ea dum alibi occupatur, seque ad parvulum convertit, vidit ipsum de fenestra cadere: et clamans, S. Antoni, S. Antoni, prospexit de fenestra, unde vidit erectum in pedes absque læsione ulla, similiter clamare, S. Antoni. Dum autem sic clamaret, illuc effuso equorum cursu protracta rheda, adeo recta in puerum ferebatur, ut necesse esset illum unguis illorum conteri: sed puer manu signum equis fecit, qui momento substituerunt velut statuæ; cunctis, qui adstabant videbantque, mirantibus et laudem Dei servo dantibus.

et a rhedo obtrendus.

Invocato Sancto cessat tempestas:

76 Ex Calabria Neapolim ferebatur navis, eodem anno ac mense, onusta serico: quæ cum comprehendisset adeo gravis tempestas, ut nautæ resistendo impares, jamjam se fluctibus hauriendos erederent; eorum unus Patroni sui recordatus; Nihil aliud nobis superest, inquit, quam ut recurrentes ad S. Antonium, navim committamus ventorum arbitrio, et interim aliquam orationem dicamus in Sancti honorem. Hac finita viderunt ad puppim Religiosum Franciscanum, qui dixit; Nolite timere, sed navim cursui suo permittite; ego vobis adere, eoque dicto disparuit, et nautis animus rediit, atque tranquillitas mari. Ipsis vero, mox ut Neapolim appulerunt, prima cura fuit sospitatori Sancto gratias reddere. Ibidem eodem anno, post atrocissi-

gemelli in partu mortui suscipiuntur.

mos bidui cruciatus et ejulatus, parturiens mulier geminos enixa erat, sed mortuos: quos cum vidisset, oculos manusque ad cælum vertit; et, Unam, saltem, inquit, o S. Antoni, vivum mihi condona. Vespere autem cum adveniens Parochus, eorum sepulturam curaturus, consuetas pro talibus orationes recitasset, ambo cœperunt respirare, et etiamnum per Sancti merita sani robustique vivunt.

*D
EX VARIIS*

77 Anno prædicto et mense Novembri, die quodam Martis, barbitonsor quidam, in sua officina stabat cum parvulo inter brachia filio, quando ingressus illuc inimicus suis, eundem pugione impacto vires confodit; ipso tueri se non valente, dum dilecto filiolo cavet. Accurrit ad rumorem uxor, maritumque proprio vidit innatantem sanguini: tum S. Antonii imploravit auxilium, ejusque Responsorio impresso a vicinis accepto, ipsum cum signo Crucis uni plagarum imposuit, et subito clausam mirata est. Inde ex ordine, ad ceteras simili modo curandas progressa fuit; donec omnibus sanatis in pedes vir, jam integer et sanus totus, surrexit, acsi nulla parte offensus fuisset; et ad gratias Sancto agendas abiit.

20 plagis confossus servatur

us subito curatus.

78 Anno MDCLXXXI, Nobilis quidam Neapolitanus erat Joseph Cæsaris dietus, solitusque quoannis Conventui S. Laurentii dare vini doliolum, Illic ex fundis quos habebat, Gandi, Marani, et Patriæ: et in hujus ultimi loci curte servabat magnam cumulum straminis, et prope ipsum fœnile, contiguum suo palatio. In ipsum autem straminis cumulum mense Octobri, post fœdam tempestatem, illud fulmen eum inflammavit. Extinguendo igni cum nulla sufficeret industria, recursus ad S. Antonium est; ejusque adscriptum beneficio, quod, licet crebrae scintille ferrentur in fœnile, et palatio illi ita esset magna liquorum copia, utrumque tamen ab igne intactum manserit. In ipsa quoque urbe Neapolitana, anno prædicto mense Decembri, uxor Joannis Baptistæ Purpuræ, siccas pannos, involvendæ teneræ sex mensium filiolarum paratos, incauta ignem in eis cepit, itaque ipsis involvit parvulam. Non poterat hæc aliter quam ejulatu et lacrymis indicare dolorem, nec huic sedando sufficiebant parentum blanditiæ: donec mulieri, Sancto devotæ, in mentem venit fascias solvere: quo facto infantulum vidit livore oblitum, præsertim circa dorsum. Huic autem curando aliud non adhibuit, quam oleum ex Antonii lanpade sumptum; quo unctæ arsuræ, inter paucos dies fuerunt persanatæ: quod oblata cera testata est mater.

Et sistitur straminis cumuli periculosum incendium,

sanatur adusta intra fascias infantula.

F

79 Ibidem anno MDCLXXXII mense Novembri, Carolo Georgio, habitanti in viculo Pietatis, filia erat annorum duodecim, quæ cum domos quasdam ruinosas conscendisset, relatura inde tibialia quædam illuc vento delata, deficere sibi pedes sensit; eodemque momento in præceps ruit, ab altitudine palmorum circiter octoginta. Lubens illa invocaverat Sanctum, cui tunc agebat novendialem tertiarum devotionem; et quamvis in extantem istic trabem impigisset caput, in terra tamen positam se mirata est; nihil vulneris ferens, præter exiguam in capite stricturam, quæ ipsa cito sanata fuit. Multo prius, mense scilicet Martio anni ejusdem, Judithæ-Antonizæ Blancæ, ex vicu S. Lucie ad mare, abscessus in capite natus, putride fetentisque materiæ vim magnam per nares egerebat: quæ novendium prædictum ea de causa institutus suo sancto Patrono, sensit secundo Martis die, sibi ex capite in os descendere marcidæ carnis frustum, scaturiginem mali; ex eaque hora, cessante abscessu, sana remansit. Mense quoque Novembri anni ejusdem, cum Antonius, filius Januarii Caralæ, an-

Periculosus ex alto lapsus puellæ.

sed citra dantem

Apostema capitis curatum:

A nos solum quatuor natus, rhedam vellet scandere in comitatu quarundam domicellarum; fallente vestigio tam infeliciter cecidit, ut mota eodem tempore rota ipsi transiret per frontem et brachium, quæ oportebat tanto pondere conteri, nisi vocatus auxilio S. Antonius, puerum cunctis mirantibus illesum conservasset.

80 Ibidem Neapoli, mense Februario anni prænotati, Emmanuel Caravascianus, gravissima infirmitate laborans, et apoplectico motu privatus sensibus, horas omnino quatuor jacuerat; quando sub mediam noctem vidit venientem ad se Religiosum Ordinis nostri, ferentem manu clausum memoriale, atque dicentem; *Beno esto animo, quia jam nunc subscribo gratiæ tibi faciendæ; itaque disparuit.* Tunc sensui suo redditus Emmanuel, protulit Antonii nomen; et assistentem sibi in agone alloquens Jam, inquit, cum vidi, qui mihi dixit, quod subscribebat gratiæ. Sequenti mane infirmi uxor ad S. Laurentii nudis pedibus se contulit, oratara pro marito, pro eoque ibidem curatura Missas plures cum Responsorio. Inde regressa, domi suæ reperit medicum, admirandum super melioratione tam subita et insperata mariti: eodemque tempore accurrens ad

B matrem triennis filius eorum Antonius, apprehensa veste ejus omni modo ipsam trahebat ad ostium, visuram, ut aiebat, S. Antonium ante fores: nec acquiescere voluit, donec sequeretur illa. Quæ cum ad limen venisset, interrogaretque, ubinam esset Sanctus; Nuntium diu cunctata es, inquit parvulus: jam abiit ille. Infirmus autem ex eo tempore magnis passibus progressus ad plenam convalescentiam, atque lecto consurgens, vovit omnibus diebus Marti in Sancti honorem jejunaturum se, Confessionemque et sacrum Synaxim usurpaturum.

81 Iterum Neapoli anno MDCLXXXIII, ad Apolloniam Bragante, uxorem Pauli Ronze, quæ habitabat ad clivum S. Martini, et quotannis solebat præbere candelas pro festivitate S. Antonii, accessit xi Junii quatuordecimus tertii Ordinis, pro sua S. Antonii in Pausilipo ecclesia, sed cum unam solam domi haberet, negare ipsam coacta fuit metu mariti. Tertio die post, nocte festum præcedente, apparuit ei Sanctus, querulus ob candelam negatam: cui se excusans Apollonia, empturam se promisit atque missuram. Idem utrimque accidit nocte sequenti; et exprobrata mulier marito visionem narravit: hic autem mandavit, ut illam quæ tunc sola erat ad manum, confesim mitteret. Rursum vero

C tertia nocte apparuit Sanctus; et multo quam ante asperior, per brachium arreptæ; Grave enim vero mihi est, inquit, quod nolis candelam petitam mittere: volo eam omnino, et ideo tibi dixi, me esse S. Antonium. Cui illa; Misissem equidem, si habuissem qui ferret. Tum Sanctus: Crastino mane veniet ad te quidam meus Religiosus, cui eam dabis. Die ergo xvii Junii venit quatuordecimus ad S. Laurentii, et huic data candela est.

82 Eodem die ejusdem Apolloniae filia annicula, præceps de summis scalis ad primum gradum corruit; ubi avus suus excepit adhuc spirantem, tulitque ad matrem: quæ cum suo Sancto commendasset parvulam, aperuit subito oculos, et inventa est læsionis expers. Proximo Lunæ die xx mensis, eadem infans ludens in podio quodam, iterum in caput lapsa est ad altitudinem contignationum duarum; quare circumstantes eam crediderunt mortuam: mœsta vero mater, nec minus plena fidei quam lacrymarum, acceptam posuit sub imagine Sancti, quam habebat domi suæ, orans ut sua sibi filia restitueretur. Vix orationem finierat, quin puella, velut a somno exprobrata, aperuit oculos; conversaque ad matrem dixit, Mama. Tum sanguinis aliquid per os et aures

ei exiit, et ipsa adhuc lactens, manu extensa versus imaginem, visa est indicare velle, quod ipse Sanctus fuisset liberator suus.

83 Ibidem et eodem anno, sed mense Martio, D. Nicolaus Grassi, Præses regni Cameræ quam Summariam vocant, ab Excellentissimo Vice-rege ad tempus deputatus in Ileruriam, procurando statui regionum ibidem præsidiorum: Roma transiit in reditu, veneraturus sacræ illius Urbis sanctuaria, cum suo omni comitatu. Ibi sub exitum bacchanalium infirmatus ei ad mortem est filius suus unicus, et a medicis depositus. Hac de causa afflictissima mater, ut erat perquam devota Sancto, cum ei supplices preces funderet, ipso die Marti ante Cineres, sub horam noctis tertiam, audivit filium, cui nomen erat Philippus, pronuntiare nomen S. Antonii. Et illa quidem accessit ad lectum decumbentis, interrogans quid vellet; sed puerulus, motu tenellæ manus, procul ut absisteret videbatur monere, acsi quoddam suum solatium impediret. Recessit igitur, iterumque audivit ex eo voce contentiori nomen S. Antonii; cumque interrogaret denuo, quid sibi vellet illa S. Antonii appellatio, respondit puer; Vidi Fraterculum, cujus habitus erat coloris subnigri, ipsum scilicet S. Antonium, qui manibus tenebat quosdam flores rubicundos et candidos; cum libro atque infantulo supra ipsum sedente, et erat hic splendidus totus instar argenti. Plura dicere nescivit, sed plura indicavit proficiens exiit in melius valetudo, sic ut mensis Martii sequentis die quarta, repertus sit totus sanus. Delatus deinde ad quandam ecclesiam, ubi erat imago Sancti, conversusque ad matrem; Talis omnino, inquit, o domina mater, erat Fraterculus, qui me sanavit; et quoties videbat aliquem ex Conventualibus, Hujus, inquiebat habitus erat ille. Regressus porro Dominus Præses Neapolim, cum uxore et filio, venit ad S. Laurentii, acturus gratias Sancto, beneficiumque publicaturus.

84 Ibidem, Joseph Persicus, per maritimam a Petra-piscis dictam inambulans, invasus fuit a ferociente vacca: quæ cum eum cornibus tentaret apprehendere, jamque brachium ejus dexteram teneret; invocavit ille S. Antonium; itaque factum est, ut solam interulam cornu laceraret, carne leviter dumtaxat perstricta: alium deinde ictum excepit in coxendicæ sinistra, sed absque damno. Ingravescere tamen discrimen videns, in mare se coniecit. Nec ibi tutus fuit, insequeretur enim etiam illic ferox bestia, quoad invisibili manu retracta, dimisit hominem, jugiter invocantem nomen Sancti. Joannes Baptista Florelli, Bituntinus Musicus contra-altum, ex quodam rheumate caruit per sex menses usu vocis, videns autem in vanum adhiberi quæcumque medicamina, convertit se mense Junio ad Sanctum: et per sorores quas domi habebat, fecit institui novendium martiale, sed absque fructu. Primo ergo Junii, in quem cadebat dies secundus Marti prædictæ novenæ; et ad S. Laurentii inchoabatur duodecimialis devotio erga Sanctum, cum jejunio et Sacramentorum frequentatione, protrahenda usque ad illius festum; se quoque ad idem religionis exercitium disposuit, præmissa Confessione et Communionem in ecclesia S. Laurentii. Inde reversus domum, sumpsit modicum illius succi quem Manna appellant pharmacopœi; eodemque die sensit sibi redire vocem, quam exercens ad cymbalum clarificari in horas sensit donec priori statui redderetur.

85 Mense Augusto, Josepho Amendolæ enormis in dextro pede dolor accessit, qui cum omnibus adhibitis medicorum chirurgorumque remediis exasperaretur magis, magna cum fide convertit se ille ad intercessionem S. Antonii, cujus domi suæ ha-

D

*Puer infirmus ad mortem.**viso Sancto,*

E

*subito convalescit.**Inter cornua ferocis vacca juctatus,*

F

*evadit illæsus.**Musico rheumatico usus vocis redditur:**Crus valde dolens,*

bebat

*IX VARIIS. puer rheda obtendens servatur.**Apoplecticus ad mortem**et Sancto commendatus ab uxore,* *cito convalescit.**Tertio per risum monita dare candelam ad festum ut solebat,**cum demum parvisset,**ejus filiola innoxie de scalis labitur,**et iterum lapsa resuscitatur.*

A bebat imaginem, curavitque ut ante eam lampas arderet per dies continuos tredecim: die autem decimo tertio, ipsius lampadis oleo fecit sibi pedem inungi per juvenulam neptem, additis nonnullis floribus, quales supra altare Sancti solent ab ei devotis offerri: statimque cœpit imminui dolor: et continuata per dies pauculos unctione, totus abiit; ipseque acturus Sancto gratias, ad S. Laurentii venit. Eodem loco, anno, mense, Antonia, filia Bernardini, Palermi, annorum quatuordecim puella, de sublimi podio præceps caput impegit in arcum quemdam saxeam, et pene exanimis in terram venit, copioso sanguine effluente per dexteram aurem. In ipso autem letali deliquio visa est videri sibi speciosi-simam Fraterculum, qui per crimem apprehensæ dixit, quod licet ab ea invocatus non esset, intuitu tamen consuetæ suæ erga ipsam devotionis sategerit pro ea ab isto periculo liberanda; frangendum ei ad arcum fuisse caput, nisi suis manibus ipsum sublevasset. Solebat illa terdecies recitare Pater et Ave quotidie, et penes se gestare imaginem Sancti, insculptam numismati, quod deinde reperit nonnihil fractum circa lumbos effigiei, ut indicaretur Sanctus ipsemet impetum ruentis

oleo lampadis sanatur.

B ea parte excepisse: cui beneficio gratam se volens ostendere puella, sine mora induit habitum Sancti.

Letaliter vulneratus in capite,

86 Mense Octobri, Antonius Ruppulus, aromatarius in foro civitatis, perquam devotus Sanctis Antonio et Francisco Paulano, et Martis dies solitus jejuniis observando colere in honorem prioris; tali die in rixam venit cum doliario quodam et cultro letaliter percussus in capite, concidit. In ipso autem lapsu visus est sibi videre Religiosos duos, quorum unus S. Antonium, alter Franciscum Paulanum referebat, amanter sublevantes ipsum. Reipsa autem in pedes stetit; et absque adminiculo cujusquam rediit domum. Ibi inspecta plaga reperta est usque ad eos cultrum penetrasse, unde etiam ablatum est frustulum duos digitos latum, quemadmodum retulit medicus. Mirabile autem cupetis fuit, quod tam periculoso vulnere nulla febris accesserit aut fluxio ulla; adeoque cito sit persanatum, ut cui emplastrum primum positum fuerat uno Martis die, is altero Martis veniret ad S. Laurentii, beneficium agnitus.

præter spem et cito curatur:

item gangrenæ inveterata.

87 Denique mense Novembri, Antonius Ludovicus Scarpanus, biennio patiens acerbos gangrenæ cruciatus, malo in tibia orto indeque per coxam serpente versus pectus, totque plagis hiante ut videretur alius S. Lazarus, nulli perpeccerat impense pro remedio inveniando. Tandem amicus ejus Matthæus Capuanus, hominis Misertus, ei suavitè recurrere ad S. Antonium, per novenam in ecclesia S. Laurentii tenendam. Credidit id sibi profuturum infirmus, et datum consilium orsus exequi, secundo Martis die finita Missa, sensit cor sibi repleri gaudio, quasi audiret dicentem sibi Sanctum, Convalesces. Tertio die Martis, oratione replicata de ecclesia egredienti, obvius amicus alius dixit ei; Illico confer te ad D. Fabricium Arceram, medicum Calabrum: ipse enim sanabit te. Paruit æger, et medicum adiit, sub ejus manu futurum se mensibus compluribus opinabatur: sed intra viginti duos dies perfectam recuperavit sanitatem, eamque Sancto acceptam retulit.

§. IX. Gratiæ Venetiis et alibi annotatæ ab anno 1683.

Scheda cum-bialis amissa recuperatur:

ANNO MDCLXXXIII D. Timotheus Syrus, Maronita, civitatis Medinensis in Mesopotamia Archiepiscopus, Romæ mense Junio amiserat assignationem pecuniariam, a sacra Congregatione de propaganda fide

sibi datam, in subsidium itineris faciendi, nec reperire ipsam quantavis adhibita diligentia poterat. Igitur ad ecclesiam Sanctorum Apostolorum se contulit, Missam super altare Sancti facturus: domum autem regressus, desideratam schedam reperit in mensala apertam, in qua omnino aliud nihil erat. Idem Prælatum, Romam veniens, agitated fuerat grandi tempestate inter Siciliam Melitanque: sed desperantibus de vita sociis animos addidit, persuadendo ut ad primum altare Sancti sibi occursum singuli candelam unam offerrent; quo voto nuncupato, visi sibi sunt lucem quamdam conspiceri in malo navis, qua animabantur per turbatum et grandi caligine obscuratum elementum, citoque portum tenuerunt.

D
EX VARIIS.
juvantur periclitantes in mari.

89 Mense mense Novembri agitabatur in iudicio maximi momenti causa, variosque iudices ac juris peritos diu fatigaverat, cum magno ejus partis præjudicio, in ejus favorem decidenda lis erat; neque tentata concordie via per multos menses quidquam profectum erat. Igitur pars illa melior ad novenam Sancto celebrandam recurrit, ultimoque die Martis ad omnium stuporem conventum ex justitia et æquo est, nemine interveniente. Ibidem eodem mense, fluxu sanguinis ad extremum periculum adducta matrona nobilis, nullum sibi voluit adhiberi remedium, quam oleum ex lampade Sancti sumptum: et brevi convalescit. In vico S. Laurentii Florentiæ, ipso Sancti pervigilio, in ignem lapsus infans supra prunas prono capite jacuit, quod mater accurreret: que continuo Sanctum invocans, et puerum attollens nec unum quidem ejus capillum adustum reperit. In Monte-Varchio, Hebruriæ oppidulo, contracta rixa transfossus fuerat toto corpore Marcus Malvoit. Letale omnino vultus iudicabatur a peritis: a Patre tamen Mag. Ghetini unctum oleo lampadis, quæ Patavii coram venerabili arca ardebat, istuc allato, sanum sequenti mane invenit chirurgus, cum modica tamen cicatrice, ad certius testificandam gratiam Sancto adscriptam.

lis desperata ad concordiam reducitur,

hemorrhæa sistitur;

in ignem lapsus infans servatur;

ipsum confossus in rixa,

90 In territorio Pisano Matronæ nobili, cui duabus jam nubilibus filiabus, perductæ ad extremum vitæ et paupertatis, apparuit S. Antonius, ejus honori pluries novenam fecerat, ad sublevandas animas purgatorio detentas: eamque requisivit, utrum ea hora mallet secum transire ad gloriam paradisi, aut manere in vivis diutius; gratissimam enim Deo sibi fuisse ejus devotionem. Ad quem illa, considerata filiarum necessitate; Si, inquit, salutem meam est conducibile, vivere malim: seque exauditam intellexit, et de lecto surrexit in momento. Quod Sancti beneficium typis vulgatum esse asserit P. Mag. Panzerinus de Volaterra, Religiosus vitæ ac fidei probatissimæ.

matronæ filibus graviter, vita prorogatur.

f

91 Ejusdem anni mense Junio, D. Joannes Bogiani, anno ætatis suæ LXVI, habitans Venetiis ad S. Blasii de Castello, ex alto lapsus progerat sibi tibiam: post dierum autem paucorum curam, vovit se visitaturum ejus altare apud Conventuales; eoque licet perægre, portare sese ipse voluit super furcillas. Cum autem appropinquaret ecclesiæ, restitutam sibi tibiam sentiens, furcillarum unam a se abiecit ad cerofarium ecclesiæ affixum, unde sumpta illa, altari appensa est, post redditas gratiarum actiones. Ibidem, eodem anno et mense ex altissima fenestra cadens puella sexennis, ad preces patris Sanctum invocantis, medio in aere hæsit cum veste ad pinnas podium inferioris; indeque sublata est indemnis; prout testatus pater est, pro referendis gratiis sese sistens.

Senex ex lapsu debilitatus, sanatur;

puella ex alto cadens, hæret in pinna podium occurrentis illæsa.

92 Mense autem Julio, Angelus Joannis-Mariæ de Glandibus, e regione S. Apollinaris, amiserat computum

Computum amissum recuperatur.

EX VARIIS

A computum ducatorum circiter nonaginta trium; quod reperire nuspiam valens, avum suum Bartholomæum Rossi oravit, ut ad altare Sancti apud Fratres Missam curaret dicendam. Ille audita cum ab ecclesia egrederetur, occurrit tribus rusticis, de invento computo inter se colloquentibus, atque optantibus ejus dominum nosse, cui ipsum libenter restituerent. Id cum senex audiret, dixit, eam chartam esse nepotis sui, et quod pro ea invenianda curaverat Missam Sancto dicendam. Ipsa ergo recepta, rediit in ecclesiam, pro agendis gratis et beneficio publicando.

93 Eodem Julio mense, Joannes Baptista Sartus, habitans supra cruciariam S. Pantaleonis, deposuit, quod navigans ad nundinas, Adriæ celebrari consuetas, in die indulgentiarum Assisiensium, una cum D. Matthæo aurifabro Rialtensi et aliorum aliquot, melio in Athesi, extra portam Cavanelle, viderit eminens cymbulam, eodem tendentem, trahi ab equo: qui cum in fugam precipitem subito se daret, cito everti cymbulam, conspexerunt, cum indubitabili periculo mortis vectorum quatuor, filii scilicet ac patris aliorumque duorum, ex oppido

B S. Apollinaris in territorio Rudigino. Eodem momento temporis a prædicto Joanne Baptista invocatus S. Antonius est, ut periclitantibus subveniret: et ecce statim conversa est cymbula, prædictos duos intus habens. Pater autem longius abreptus a flumine, plangebat filium nullibi comparentem. Ergo qui erant in navigio jam facto propiore, perrexerunt Sanctum invocare: et equi sessor cum eo sese committens flumini, miserum sed semimortuum tunica apprehendit, et auxilio remorum ex navi porrectorum ad ripam attraxit, simul cum ceteris supplicentem Sancto, ut etiam filium salvaret a morte. Dum autem undique circumspeciant fluvium, si forte aliquod indicium amissi juvenis notare possent; passibus inde triginta vident vorticem quasi ebullientis vehementer aquæ, et in nomine Sancti jacto illic remo, senserunt insolito mox pondere gravem. Extrahunt ergo eum ab aqua, una cum juvene qui ipsum apprehenderat, postquam hora integra sub aquis fuisset, lividum totum et clausis oculis strictisque dentibus absque ullo vitæ signo. Talem navigio suo intulit Joannes Baptista, et vestibus exiit: dein sumpto libello, in quo præter imaginem Sancti, erat ejus Officium ac Responsorium cepit eundem applicare variis partibus illius, ut videbatur, cadaveris, interea dum pater magna voce clamabat; S. Antoni, filius meus; S. Antoni, filius meus. Ille vero ad geminam illam invocationem bis caput levavit; et pergentibus illis in Responsorio recitando, cepit copiosam aquam evomere, eodemque die surrexit in pedes, præter omnium expectationem, liber ac sanus beneficio Sancti.

94 Mense Augusto vidua rustica, familia numerosa et morbo difficili gravata, cum omni prorsus subsidio ipsoque pane destitutam se videret, surrexit de lecto, sicut erat, et ad altare in ecclesia Fratrum se contulit; unde revertens domum, reperit ibidem, incertum unde vel quomodo, allatos duos sextarios farinae. Mense Novembri D. Andreas Pamasetti, chirurgus ad Pontem ab Honestate dictum, ad gloriam Sancti juravit in manibus P. M. Joannis Philippi Luti, insignis ex ordine Conventualium prædicatoris, quod vocatus ad curandum Aloysium Bongioi, tam graviter vulneratum in coxa sinistra prope genu, ut ipsæ venæ nervique succissi usque ad os invenirentur, unde copiosissimus effluebat sanguis; postquam ei sistendo frustra varias medicinas adhibuerat, necesse habuerit cauterium applicare: quo in actu ipse suggerebat patienti, ut sese ferventer commendaret Sancto. Hic vero continuo in auxilium veniens, non solum

momento fluxum stitit; sed vulnus, per se creditum letale, vel saltem tibiam inutilem relicturum, paucos intra dies sanavit.

95 Anno eodem, Dominica Arcaini, de via S. Augustini, apostema molestum et incurabile patiebatur in podice. Sed cum vovisset novem dies Martis Sancto servandos, et aliquando mortales omnino cruciatus sustineret; dixit. S. Antoni, per Dei amorem et viscera Mariæ, adjuva me; atque hæc dicente ea, magnaque cum fide unguentum quoddam applicante, crepuit abscessus, cessavit dolor, et ipsa de lecto surgens mane sequenti, qui Martis erat, venit ad ecclesiam Fratrum, causa Confessionis et Communionis, exponendæque gratiæ receptæ.

96 Mense Novembri, insignis quidam Senator Venetus, in causa criminali, cui pro Advocato serviebat, amiserat processum, unde non modicum periclitabatur honor suus. Multis ille diebus laboravit sudavitque, toto palatio suo ipsum requirens, una cum ministris quibusdam publicis, scrutantibus omnia scrinia et loca, ejusmodi processibus servandis destinata. Sed cum omnis diligentia in vanum cederet. fecit Patrono suo ad ejus altare in ecclesia Conventualium Missam dici; eaque tam devote audita quam requirebat gravitas negotii, tanta fiducia impleri se sensit, ut inde in curiam abiens diceret ministris: Iterum armaria cuncta scrutamini: confido enim quod S. Antonius vos faciet desideratum processum reperire. Nec vana ejus fides fuit: prima enim charta, in quam regressi manus iniecerunt, fuit id quod requirebatur. Idem narravit, quod a villa revertens cum matre sua, obvios in lacunis habuerit varios consanguineos, qui in ejus cymbam transgressi, nuntiaverunt furto sublatum omne sericum quod domi habebant, amplius quam ad duo millia ducatorum. Quibus matrona ista, nihil commota, respondit; Confido in Sancto meo Antonio, cui ardere lampadem facio et crebras Missas celebrari, quod transituri tres dies non sint, quin omne sericum meum recipiam. Idque plane sic accidit, detecto fure, et furto integre restituto.

97 Ad S. Euphemiæ, diœcesis Brixianæ oppido, contigit eodem Novembri mense et anno, Hieronymo Dusi contendere verbis cum proprio fratre causa uxoris; cum qua dum quiete ad se cum sedet, ex improvise irrupens alter, securicula, quam manu tenebat, tres letales plagas incussit capiti fratris innocentis, quas omnes incurabiles judicavit accersitas Chirurgus. Igitur, una cum uxore et liberis, ferventer invocavit S. Antonium, vovens Patavium peregrinari, quamprimum convalesceret, prout intra paucos dies successit; uti, allato anathemate est testatus. Simile quid ante duodennium in diœcesi Vicentina acciderat, anno scilicet mdcclxx, ubi Antonius Martinelli, vivens cum nonnulla suspitione inferendi sibi alicunde mali, domi suæ in tempesta nocte circumventus fuit a multis sicariis, ipse paucos secum socios habens. Frustra petebat condonari sibi vitam a conjuratis in ejus mortem. Ergo inter continuos sceloporum in se laxatorum ignes, opem invocabat Antonii; et pro mortuo relictus, præservatum se miraculose ab omnibus miratus est ipse, atque gratanter testatus.

98 Anno mdcclxxxiv mense Februario, Vespatione Storari evenit Mantuæ, ut temoni rhedario insistens, et illapsas nives discutiens, caderet inter ambos equos, nec defendere se ab eorum calcibus posset. Commendabat se Sancto, et illæsus mansit, quamvis tiliarum unam habuisset sub altera rotarum, levi dumtaxat livore notatam: ideoque voti implendi causa Patavium venit, remque P. Felici Caprioli, Missarum præsidi, eoarravit.

D

item apostema immedicabile:

Invenitur ibi frustra quæsitum instrumentum,

E

et copia serici furto sublatis restituitur.

Securi tercauit ictus a fratre, concatescit:

F

item scelopis multis trajectus.

Servantur. obtinendus a rheda.

Cymbula eversa merguntur filius et pater:

invocato Sancto hic educitur semivivus;

iste per horam suffocatus,

resuscitatur.

paupercula agra juvatur;

genu incurabiliter læsum sanatur:

et patrueles duo sclopis petiti.

A 99 Eodem mense in oppido Villa, Petrus et Nicolaus Merici Fratres, filium singuli unum foras miserant, ad pecorum suorum in pascuis custodiam: qui a totidem latronibus sclopo petiti, cum se ferventer S. Antonio commendassent, uni quidem eorum pars capillorum modice, alteri nonnihil thoracis et interulæ ambustum fuit, cetera illæsis. Idem Petrus, metuens, ne a justitia comprehenderetur, invocato similiter Sancto immunis remansit. Mense Majo Bartholomæus Antonius Minerbensis, procul a domo sua deprehensus in silva a tribus grassatoribus, cum ab interrogatis quod se vellent tres scloporum ictus pro responso acciperet, invocavit Sanctum, et velut mortuus humi procubuit: ab illis autem sic derelictus, sanum undequaque se miratus est.

et mulier occidenda a privigno:

100 Eodem mense Majo, Patavii comparuit matrona Bononiensis, vestem totam discissam ferens, in testimonium gratiæ, hoc qui sequitur modo obtentæ. Privignus quidam suus, absente patre solam illam domi nactus, cubiculum ejus furiose irrupit; et multis opprobriis convitiisque oneratam, cæpit gladiolo ferire per omne corpus, dum interim noverca Sanctum invocabat; donec, satiata rabie, fatigatus recessit. Illa vero cum accersito chirurgo inspiciendam se dedisset, inventa est nec unam quidem plagam letalem habere, et intra paucos dies sanata ab omnibus fuit.

eleemosyna incredulæ non acceptatur.

101 Eodem anno mense Novembri, matrona quædam Cremonensis narravit, coram D. Joanne Baptista Scarella, venerabilis arcæ Curatore (Agentem appellant) professa est, quod amiserit magni pretii monile; et monita Sancto Missam dicendam curare, cum parvam in eo fiduciam haberet, eleemosynam tamen eo requisitam amicæ suæ dedit, dicens, se nihil inde sperare. Post paucos autem dies invenit in camera ipsam monile, et juxta positam eleemosynam, pro Missa datam; dicente filio ejus, quod viderit pulcherrimum Fratrem ingredi cameram, qui prædictum monile habebat in manu.

Proles ad votum concepta,

102 Eodem anno et mense, Dominus quidam, prænobilis et possessionibus locuples, sterili pridem matrimonio utens, ad suggestionem uxoris Sancto devotæ, cum ea suscepit novenam sæpe dictam: recurrente autem sexto die Martis, dum ab ecclesia redeunt, gravidam sese mulier sensit, et plena lætitiæ conjugii dixit. Et hic quidem ad dies aliquot lætum sese monstravit; subeunte autem paulatim spiritu zelotypiæ, suspicari cæpit, uxorem ex adulterio concepisse. Quod cum altius in ejus animum descendisset, nocte quadam dormientis ventrem pugione transfixit, et simul vocem inde prodeuntem audivit quæ diceret: Quid facis, pater impie? Vitam quam modo dedisti vis tollere, et mihi et innocenti matri meæ? Ad hæc ille confusus territusque, recessit a cubiculo; mane revertens, uxorem, quam se credebat reperturam extinctam, invenit sicut antea sanam; eique allapsus ad genua, rem totam narravit, ac veniam petiit. Ad evidentiam autem miraculi, conspexit in ventre uxoris tot notas, quasi a punctura pulicis, quot plagas ei se inflexisse credebat.

zelotypum patrem ex utero matris arguit,

103 Fr. Joannes Antonius de Como, strictioris Observantiæ Minorita, Patavii comparuit, narravitque, et scripto testatum reliquit, quod Mediolani quædam Matrona inaurem magni pretii perdidit, neque quantovis labore quæsitam potuit reperire; tandemque recurrens ad S. Antonium, Sacristæ ecclesiæ S. Francisci misit quartum unum Mutinensem, humilis in eo Statu monetæ, quo in capella sancti curarentur duæ Missæ, quibus assistere etiam ipsa voluit. Cum autem ab ecclesia domum rever-

mulier recuperata inaure, penitentem in Missis facta,

fisset, et inaurem compari suo junctam reperisset in scrinio, tota hilaris narravit successum marito; et non considerans eam gratiam sibi factam fuisse a Sancto, addidit, dolere sibi quod expendisset pecuniam, alibi futuram utiliorem. Damnavit generosus Eques uxoris tenacitatem, seque mirari dixit ejusmodi verba. Post prandium voluit illa inaures assumere, sed rursus unam tantum reperit; et alterius loco positum nummum, quem pro dicenda Missa donarat. Quod unde esset nequaquam dubitans, et eam se pœnam commeritam agnoscens, indulgeri quidem sibi petiit inauremque restituit, sed gratiam optatam non impetravit iterum; nisi quod cautior inde et devotior Sancto reddita, cum sibi studuit reconciliare, permittendo ut res gesta etiam publice prædicaretur de suggestu, nomine suo suppresso. Ipsam ergo sibi Mediolani auditam, anno MDCLXXIX Patavii scribi fecit P. Hyacinthus Biumo reformatus, tunc commorans in Conventu Hortensi et Sacristanus.

pro ea deinde invenit relatam eleemosynam.

§. X. Gratia declarata anno MDCLXXXV et deinceps.

D. Franciscus Cimante, Canonicus Adriensis, compatiebatur infelici statui neptulæ suæ, Blanca-Rosæ, filia fratris suis Nicolai et Nicoletæ Jugalis; quæ secundo a nativitate mense spasmus letalem passa, et continuo infirma usque ad mensem vitæ sextum, exinde manebat visu privata, moventibus sese assidue oculis sursum atque deorsum, sicut pupillæ quandoque non viderentur. Cum autem ignitum ferrum adhibendum medici censissent, sperantes eo sisti posse incompositum illum motum, et oculos debito statui reddi; noluit patruus tam tristi experimento interesse, sed anno prædicto mense Januario Rovigium abiit, neptem comendans S. Antonio; et vovens, quod ejus sanitate obtenta ipsam præsentaret cum quatuor candelis, ad ipsius quod Adriæ est altare; ad quod etiam curaret celebrandam Missam; vestem quoque votivi coloris futuram, qua prima puellam induerent parentes. Vix votum pronuntiarat, cum cessavit motus oculorum, et sanitas de die in diem plenior rediit, prout deinde manu sua Franciscus ipse juratus scripsit, anno MDCLXXXVII, die II Junii.

E Infantulæ præ jugi oculorum motu nil videnti,

eorum quies et visus redditur.

105 Eodem anno MDCLXXXV mense Junii, Josephus et Prosdocimus Calza, ex agro Bononiam revertentes carpento, in aliud sibi obviam factum incurrerunt; unde consternatus ipsorum equus, carpento everso currebat in præceps: sed voto ad Sanctum emissio evaserunt illi ex tam præsentis periculo, undequaque indemnes. Mense Novembri anni ejusdem, Presbyter quidam testatus est, quod Assisium profectus, ad Indulgentias secunda Augusti lucrandas, juxta Carianum cum equo cecidit: de sub quo assurgere nullo modo valens, Sanctum invocavit; et, vertente se in alterum latus equo, salvatus Paduam attulit votum suum.

Avertitur periculum ab everso carpento,

Item a lapsu super sessorem equo.

106 Anno MDCLXXXVI die XXI Martii, Pirani ignis corripuit illud torcular, quod a Puneta cognominatur, cum maximo vici totius periculo; prope enim aberat magna copia fœni. Per intercessionem tamen S. Antonii, omnia quæ istic erant manserunt integra: et quod majorem cunctis stuporem attulit, fuit imago, quæ affixa juga ipsius torcularis, remansit intacta, non solum ab igne, sed etiam ab aqua, quæ illi extinguendo copiosa affundebatur: quemadmodum Zorzus Petronius quondam Dominici, propriæ manus scriptura nominis subscriptione affirmavit.

Imago Sancti ab igne, et aqua manet illæsa:

107 In Corsica, Julio mense ejusdem anni, Georgius Costa quondam Antonii, propter culpas non

A Leves et homicidium patratum relegatus sub pœna capitis, in manus justitiæ devenit et morti adjudicatus est. Verum cum Sancto se commendasset, noctu diuque plangens sortem suam, exorati a Patribus Jesuitis judices dimiserunt reum : qui Patavium veniens, appensa tabella testatus est gratiam sibi a Sancto factam.

EX VARIIS. morti adjudicatus servatur.

Figlina infelici successu accensa,

ultra reaccenditur, absque nova materia,

ad stuporem civitatis Veronensis.

Inter equos consternatos lapsus contendusque rhedarius,

manet illensus :

item alius sub ruinâ domus :

108 Anno a Christi nativitate MDCCLXXVII, Indictione IX, die sabbati XXXI Augusti, Verone in domo habitationis mei Notarii, presentibus D. Dominico Peregrini qu. Joannis, Allegre Bonatis filio Dominici, atque Antonia Viglaro qu. Francisci, omnibus de insula Porcatia testibus; comparuit D. Petrus Lorenzoni, qu. Joannis Baptistæ, ex communitate d. insulæ; et ad instantiam P. M. Francisci Antonii Perletti, Guardiani in conventu S. Firmi-majoris Veronæ, deposuit; quomodo die Martis ultimum præteriti XI Junii, circa horam duodecimam, prævia benedictione R. D. Bartholomæi Brunelli, Curati ipsius insulæ, supposuerit ignem fornaci figlinæ quam habebat vicinam foro ibidem, in eaque ad viginti duo millia scyphorum, quadrellorum, et scutellarum, quorum cocturæ solent ordinarie impendi viginti carri stirpium et fasces ramorum, ad quinquaginta. Ipse vero ut calefaciendæ fornaci daret initium, ad sexaginta fasces injecerat cum duobus carris stirpium, mane autem sequenti die X mensis prædictis circa meridiem, corruit os fornacis; ipsumque sic obturavit, ut majori lignorum copiarum injiciendæ nulla restaret via; flammæ autem, quæ accendere fornacem debebant, prosiliebat foras, ipsa frigida remanente, ac si nunquam in ea ignis fuisset. Adhæc attonitus confususque Petrus, nihil aliud consilii habuit, ad evadendum damnum quod omnes suas fortunas evertisset, quam auxilium S. Antonii implorare. Cum ergo subsequenti diebus curasset Missas duas dicendas ad illius altare, in auxilium purgantium animarum, et requireretur commodare operam exonerandis aliquot carnis, ligna ferentibus, sibi visus est eminus conspicere quasi ardentem fornacem; eique appropians ac totam illuminatam videns, ascendit, et omni ex parte succensam animadvertit, licet nihil novæ materiæ injectum esset. Duravit autem ignis usque ad diem Martis, quando ad ecclesiam insulæ accurrens Petrus, fecit aliam Missam dici ad altare Sancti; indeque revertens fornacem extinctam, omniaque intus digesta vasa tam perfecte cocta reperit, quam unquam potuissent. Quo miraculo publicato, accurrunt infinitus populus ad fornacem; cupientibus singulis partem aliquam pocelli vel quadrelli inde capere in qua Sanctum laudaret. Ipse vero Petrus, post Officium pro animabus Purgatorii curatum, Patavium transivit, gratias suo benefactori acturus. Et ego Bartholomæi Bouvionis, qu. D. Joannis Baptistæ de contrata S. Petri Incarnarii Veronæ, publicus Venetæ auctoritate Notarius, præmissa omnia fideliter exemplavi ex Actis meis. In quorum fidem etc.

C

109 Eodem anno, cum rhedarius D. Equitis Herculis Manfredini, Peregrinus Zanotti, heros suos ad ecclesiam veheret; consternati equi ipsummet ita terruerunt, ut lapsis ex ejus manu habenis, illi effusum in cursum se darent. Cum ergo desiliret ex temone, habenas recepturus; ita cecidit, ut duobus calcibus in pectore et capite pulsatus, rhedam etiam super se transeuntem sustinuerit; interim dum ex animo se commendabat S. Antonius: quod ei tam bene vertit, ut ex tali periculo illesus evaserit.

111 Ex terra Ulmi diœcesis Patavinæ anathema attulit, exunte Julio, Stephanus Morari; narravitque, quod sub duarum domorum subito turbine

eversarum ruina deprehensus, ipse XXIX mensis prædicti solus ex sexdecim evaserit incolumis, per votum Sancto factum, aliis quindecim inter rudera mortuis et consepultis.

112 Mense autem Septembris per Lacum Venetæ civitati vicinum navigantes multi, tam sæva tempestate jactari cœperunt, ut nautæ vectoresque de vita desperassent, nisi spem habuissent minime vanam in sancto Thaumaturgo: cui, post sex periculosissimæ jactationis horas, vota sua attulerunt, salvi ad civitatem appulsi.

113 Dum quædam præcipua Matrona Venetiis moraretur in Prætorio, circa tertiam horam noctis, adeo terribilis exorta est procella, ventis et imbribus gravida, ut toti regioni formido incuteretur. Orabat illa in cubili suo S. Antonium, cum subito tectum palatii corruit, sola ea parte salva, quæ matronæ cubiculum operiebat. Accurrit tamen ad ruinam ipsa, ut sub trabium saxorumque congerie requireret triennem filium suum Aloysium; ceteris enim modicam læsionem passis, solus ille desiderabatur. Cum autem non inveniretur, accurrens ad fenestram afflicta mater, cœpit contenta voce clamare: S. Antoni, redde mihi filium meum Aloysium: filium redde miraculose Antoni. Ecce autem, ipsum totum lætum et sanum attulit ei homo quidam, referebatque inventum sub trabibus, tam apte inter se cancellatis, ut puerilis corporis partem nullam contigerint: et hoc ipsa jurata affirmavit, in manibus cujusdam Religiosi Conventualis. Eadem sequenti anno MDCCLXXVII, patiens vehementem ex capite fluxum, per collum in brachium dextrum, hujus usum omnem amiserat, nec proderant quæcumque medentium consilia: vovit ergo Novenam Sancto instituere, et primo Martis die confessa atque communicata, priusquam de ecclesia egrederetur, liberam sese sensit, talisque domum rediit, cum familiarium omnium medicorumque stupore.

114 Eodem anno MDCCLXXVII, mense Februarii, domum Isaaci de Nazar Armeni flamma corripuit, eodem tempore, quo ipse ante altare Sancti vacabat orationi; ubi re intellecta monitus accurrere, respondit se domus curam S. Antonio relinquere. Nec vana ejus fides extitit; ipso enim preces continuante, brevissimo tempore extinctæ sunt flammæ: ejus rei testis tabella, allata ex Armenia servatur adhuc apud custodem sacræ aræ.

115 Ipso anno mense Majo D. Francisca Navari, Faventiæ cecidit in puteum pedes quinquaginta profundum: sed Sanctum ipso in casu reclamans, visa est sibi sustineri supra aquas; unde salva educta, pedibus cum marito suo Patavium venit, gratiamque testata est Præsidi Missarum, P. M. Augustino Panighetti.

116 Mense Junio Petrus Andreatæ, ex Mestre circa Dolum, veniebat devotionis ergo Patavium, per ripam Brentæ fluminis in equo; quem cum pes unus fefellisset, periclitabatur sessor ne suffocaretur: sed invocatus Sanctus, salvum adduxit ad ripam, prout ipse veniens testatus est.

117 Eodem mense Dominicus Aquarioli, Venetiis habitans in campo S. Simeonis majoris, ab inimico improvise occupatus, pluribus pugionis impactu ictibus fuit læsus: quorum vulnerum licet unum omnino letale esse pronuntiaret chirurgus, a cunctis tamen cito convaleuit, Sancto invocato. Eodem mense Junio Fo. esti-Polyxenæ, tam gravis zelotypia hominem quemdam conjugatum corripuit, eo quod uxorem suam vidisset cum suo vicino loquentem; ut post graves injurias ei impactas, etiam minaretur mortem cito inferendam. Innocentiæ suæ conscientia mulier, non cessabat eam diu nocturne commendare

alii ex sæva tempestate evadunt.

Cubiculum matronæ Sanctum orantis,

servatur, reliquo lecto ruente, uti et filius ejus;

E

eidem sanatur brachium emortuum.

In Armenia sedatur incendium.

F

Lapsa in puteum salva educitur,

et alius ex fluvio.

Sanatur letaliter saucius:

puella mulier
mortem a zelotypo marito intentatam evadit,

A mendare Sancto, cui et votum Novenæ faciendæ nuncupavit. Ea devotione inchoata adeo nil resedit conceptus semel furor mariti, ut vocatæ in partem, post multa opprobria, scelopum impresserit pectori eam trajecturus. Ast ea non frustra Sanctum orabat fieri defensorem et testem innocentiae suæ: laxata scelopi rota ignem non dedit: quo prodigio vir consternatus, veniam facti petiit obtinuitque, et cum eadem Patavium venit, id quod actum erat depositurus ad honorem Sancti.

et rheda vecti præcipitium.

118 Venetiis Romam ex voto ibant nobiles quidam, cumque Seravallem appropinquarent, sive ex inadvertantia aurigæ, sive equorum consternatione, præcipitesolvebantur ex monte plus quam quindecim passibus, clamantes, Auxilium, auxilium, o S. Antoni. Sed hæsit rheda ad oram præcipitii, in quo omnes conterendi erant; neque ullus vel equorum vel hominum læsus fuit, ac ne rheda quidem leviter luxata.

periculosa calculi sectio,

119 Mense item Junio anni prænotati, Patavinus Nobilis diris calculi doloribus diutius sustinendis impar, definierat diem, quo sectionem sustineret potius quam mille mortes: nec ab eo consilio divertere eum poterant teneræ domesticorum et consanguineorum lacrymæ; omnibus enim respondebat, tantam se fidem habere in S. Antonio, quod nihilo minus quam tot alios crederet se gratia ejus fruturum. Petiit ergo ut proximo Martis die, velut ipsi sacra, supra sacrosanctam arcam exponeretur venerabilis Eucharistia; coram qua factis pluribus Missis, intrepide constanterque toleravit sectionem, per quam extractus ei calculus est. Quamvis autem salus ejus post multos dies visa fuerit adduci in periculum, bis tamen unctus oleo lampadis, per manum cujusdam Religiosi Conventualis in præsentiarum vivit sanus, brevique, aderit una cum anathemate votivo cor suum Sancto devinctum oblaturus. Mense Julio D. Petrus Lonigo Tarvisinus, secundum ripam Silæ fluminis equitans, cespitante jumento in aquam delapsus, cum sese expedire ab incumbente equo non posset, S. Antonium invocavit, et in ripam miraculose deportatum se invenit.

cum fiducia in Sanctum recte succedit,

120 Eodem anno mense Novembri, matronæ cui-pam Brixiensi allatum fuit corpusculum dilecti unicuique filioli, in flumine submersi: quæ ad ejus aspectum doloris impatiens, cum nequiret plangendo satiari, præceps ibat in mortem; et inventum intra conclave cultellum apprehendit, pectus sibi transfurax; quando invisibili manu retineri sibi brachium sensit, et oculos attollens vidit in pariete pendere imaginem S. Antonii, cui erat devota. Hinc in se regressa prostrataque in terram, veniam petiit designati flagitii, et Patavium attulit anathema, prope capellam Sancti visendum.

mater submerso filio necem sibi allatura, cohibetur,

121 Ibidem Brixiæ, mense eodem, acuta febre tenebatur vir nobilis et locuples: qui viribus se deficere sentiens vovit, si sanaretur, una cum uxore Patavium accedere. Orsus deinde Novenam est, sub qua tertio die Martis, confessione et communione suscepta, rediens domum mulier, maritum reperit liberum a febre: quapropter ad tumbam Sancti appendit votum limbo argenteo inclusum.

febris letalis sanatur.

§. XI. Collectio Belgica Joannis vander Borcht, unde dantur miracula alia et fructus ex usu Novenæ Antonianæ.

Scripturæ amissæ reperiuntur Lovanii

Anno MDCCLXXVI apud nos Antuerpiæ, Belgica lingua editus est a prætitulato auctore libellus bipartitus, suo hoc titulo: Epitome Vitæ et Mirabilium S. Antonii Patavini, cum peculiari praxi novendialis devotio-

nis, in ejusdem honorem instituendæ, collecta ex D variis scriptoribus. *Hic a cap. 49 usque ad finem EX VARIIS.* (finitis autem partis primæ habetur cum cap. 5) deducuntur aliqua Belgio nostro propria, ac proinde digna hic commemorari, quia alibi nusquam inveniendæ. Eru-ditissimus et scriptis suis notissimus, D. Nicolaus Vernulæus, S. Theologiæ Licentiatus, et historiographus Regis Catholici, ac Præses Collegii Miliani Luxemburgensis in universitate Lovaniensi, redditurus anno MDCXLVI mense Martii consuetas dati acceptique rationes, aliquas, quibus egebat, scripturas non poterat ulla diligentia reperire. Hac in perplexitate, memor beneficiorum jam alias a S. Antonio receptorum, pollicetur Missas aliquot per seipsum aliosque dicendas. Vix primam dixerat dio sequenti, cum ab ecclesia domum rediens, musæum suum denno scrutaturus intravit; et requisita scripta palam in mensa exposita reperit, prout ex ejus chirographo constat, cujus veritatem semper paratus fuit jurejurando firmare.

123 Eodem anno simile quid etiam Bruxellis *et Bruxellis,* contigit, D. Joanni Gomez Cano, viro perquam honesto ac probo. Huic ex camera Regiæ audientiæ furtim sublata erant nonnulla magni momenti scripta, spectantia ad litem ipsius in Curia Brabantiae pendentem, desiderabantur autem illa jam totis *E* tribus mensibus. Hinc non modice conturbatus, solatium a S. Antonio in hunc modum accepit. Post votum curandarum aliquot Missarum, mæstus Joannes spatiabatur in claustro Fratrum Minorum Bruxellis; cum illuc intrans venerabili specie Frater *apparente Sancto.* Minor, eum salutavit Hispanice, interrogans mæroris et solitudinis causam. Cui ille; Sublata mihi furtim sunt instrumenta quædam litis meæ, et ideo huc adveni curaturus Missas aliquot, ut S. Antonius ea me recipere faciat. Tunc ignotus ille Frater ei dixit: Vade, et Missam in honorem S. Antonii audi, atque confide ipsa tibi cras esse in proprias manus restituenda; sicut omnino evenit, eisque mediatis causam obtinuit Canus. Neque dubitatum est quin Frater ille fuerit ipse S. Antonius, cum in toto Conventu nemo Hispanice nosset, præter Portarium domus et Patrem Confessarium ipsius Cani, ambos huic optime notos: quapropter pulchra in tabula rei gestæ seriem pingi ille fecit, ipsamque in Choro ecclesiæ appendi.

124 Rev. D. Laurentius Jacobi, Pastor in Heylissen inferiori, pago Brabantiae inter Thenas et Hanutum, libere coram Notario declaravit, in fide Sacerdotis, quod anno MDCCLIV, Condæanis et Lotharingicis totam circum regionem depopulantibus, necesse habuerit in Dominica Passionis fugam capere, nihil rerum suarum auferre valens, præter sacculum continentem ad florenos bis mille Brabanticos in auro. Cum autem propius inhærentes vestigiis milites persentisceret, sacculum suum projecit in stagnum, vicinum Abbatiae Heylissenensi; notans sibi accurate locum, ut digressis militibus pecuniam suam inde reciperet. Verum non potuit id tam occulte agere, quin observaretur a quadam sua parochiana; ceteri qui aderant, sonum quidem cadentis in aquam sacculi audiverunt, sed non animadvertenterunt, quid esset. Nec procul inde abiit Pastor, observare cupiens an aliquis militum quidpiam percepisset; ac denique de iis securus abiit. Sed garrula illa rem omnibus propalavit: unde aliquis, suam hanc esse occasionem ratus, sacculum requisivit et inventum abstulit. Igitur digressis militibus redeunti cum multis suis subditis Pastori, ad requirendam pecuniam, omnis per triduum labor irritus fuit; nec aliud bono viro remedium succurrit, quam fiducia in S. Antonium, cui fecit per Minores Thenenses multa Sacra fieri, et ipse etiam plura *Pecunia, prædonum metu, aquis injecta, F* fecit *et furtim inde ablata.*

EX VARIIS.
morti
adjudicatus
servatur,

A leves et homicidium patratum relegatus sub pœna capitis, in manus justitiæ devenit et morti adjudicatus est. Verum cum Sancto se commendasset, noctu diuque plangens sortem suam, exorati a Patribus Jesuitis iudices dimiserunt eum : qui Patavium veniens, appensa tabella testatus est gratiam sibi a Sancto factam.

Figlina infelici
successu accensa,

108 Anno a Christi nativitate MDCLXXVII, Indictione IX, die sabbati XXXI Augusti, Veronæ in domo habitationis mei Notarii, præsentibus D. Dominico Peregrini qu. Joannis, Allegre Bonatis filio Dominici, atque Antonia Viglaro qu. Francisci, omnibus de insula Porcatia testibus; comparuit D. Petrus Lorenzoni, qu. Joannis Baptistæ, ex communitate d. insulæ; et ad instantiam P. M. Francisci Antonii Perletti, Guardiani in conventu S. Firmi-majoris Veronæ, deposuit; quomodo die Martis ultimum præteriti XI Junii, circa horam duodecimam, prævia benedictione R. D. Bartholomæi Brunelli, Curati ipsius insulæ, supposuerit ignem fornaci figlinæ quam habebat vicinam foro ibidem, in eaque ad viginti duo millia scyphorum, quadrellorum, et scutellarum, quorum cocturæ solent ordinariè impendi viginti carri stirpium et fasces ramorum, ad quinquaginta. Ipse vero ut calefaciendæ fornaci daret intum, ad sexaginta fasces injecerat cum duobus carris stirpium, mane autem sequenti die X mensis prædictis circa meridiem, corruit os fornacis; ipsumque sic obturavit, ut majori liquorum copiæ injiciendæ nulla restaret via: flammæ autem, quæ accendere fornacem debebant, prosiliebant foras, ipsa frigida remanente, ac si nunquam in ea ignis fuisset. Adhæc attonitus confususque Petrus, nihil aliud consilii habuit, ad evadendum damnum quod omnes suas fortunas evertisset, quam auxilium S. Antonii implorare. Cum ergo subsequentibus diebus curasset Missas duas dicendas ad illius altare, in auxilium purgantium animarum, et requireretur commodare operam exonerandis aliquot carris, ligna ferentibus, sibi visus est eminus conspicere quasi ardentem fornacem; eique appropians ac totam illuminatam videns, ascendit, et omni ex parte succensam animadvertit, licet nihil novæ materiæ injectum esset. Duravit autem ignis usque ad diem Martis, quando ad ecclesiam insulæ accurrens Petrus, fecit aliam Missam dici ad altare Sancti; indeque revertens fornacem extinctam, omniaque intus digesta vasa tam perfecte cocta reperit, quam unquam potuissent. Quo miraculo publicato, accurrit infinitus populus ad fornacem: cupientibus singulis partem aliquam pocelli vel quadrelli inde capere in qua Sanctum laudaret. Ipse vero Petrus, post Officium pro animabus Purgatorii curatum, Patavium transivit, gratias suo benefactori acturus. Et ego Bartholomæ Bonvajonus, qu. D. Joannis Baptistæ de contrata S. Petri Incarnarii Veronæ, publicus Veneta auctoritate Notarius, præmissa omnia fideliter exemplavi ex Actis meis. In quorum fidem etc.

ultra reac-
cenditur,
absque nova
materia,

B

ad stuporem
civitatis
Veronensis.

C

Inter equos
consternatos
lapsus contem-
endusque
rhedarius,

manet illæ-
sus:

109 Eodem anno, cum rhedarius D. Equitis Herculis Manfredini, Peregrinus Zanotti, heros suos ad ecclesiam veheret; consternati equi ipsummet ita terruerunt, ut lapsis ex ejus manu habenis, illi effusum in cursum se darent. Cum ergo desiliret ex temone, habenas recepturus; ita cecidit, ut duobus calcibus in pectore et capite pulsatus, rhedam etiam super se transeuntem sustinuerit; interim dum ex animo se commendabat S. Antonius: quod ei tam bene vertit, ut ex tali periculo illæsus evaserit.

item alius sub
ruina domus:

110 Ex terra Ulmi diœcesis Patavinæ anathema attulit, exente Julio, Stephanus Morari; narravitque, quod sub duarum domorum subito turbino

eversarum ruina deprehensus, ipse XXIX mensis prædicti solus ex sexdecim evaserit incolumis, per votum Sancto factum, aliis quindecim inter rudera mortuis et consepultis.

112 Mense autem Septembri per Lacum Venetæ civitati vicinum navigantes multi, tam sæva tempestate jactari cœperunt, ut nautæ vectoresque de vita desperassent, nisi spem habuissent minime vanam in sancto Thaumaturgo: cui, post sex periculosissimæ jactationis horas, vota sua attulerunt, salvi ad civitatem appulsi.

113 Dum quædam præcipua Matrona Venetiis moraretur in Prætorio, circa tertiam horam noctis, adeo terribilis exorta est procella, ventis et imbribus gravida, ut toti regioni formido incuteretur. Orabat illa in cubili suo S. Antonium, cum subito tectum palatii corruit, sola ea parte salva, quæ matronæ cubiculum operiebat. Accurrit tamen ad ruinam ipsa, ut sub trabium saxorumque congerie requireret triennem filium suum Aloysium; ceteris enim modicam læsionem passis, solus ille desiderabatur. Cum autem non inveniretur, accurrens ad fenestram afflicta mater, cœpit contenta voce clamare; S. Antoni, redde mihi filium meum Aloysium: filium redde miraculose Antoni. Ecce autem, ipsum totum lætum et sanum attulit ei homo quidam, referebatque inventum sub trabibus, tam apte inter se cancellatis, ut puerilis corporis partem nullam contigerint: et hoc ipsa jurata affirmavit, in manibus cujusdam Religiosi Conventualis. Eadem sequenti anno MDCLXXXVII, patiens vehementem ex capite fluxum, per collum in brachium dextrum, hujus usum omnem amiserat, nec proderant quæcumque medentium consilia: vovit ergo Novenam Sancto instituere, et primo Martis die confessa atque communicata, priusquam de ecclesia egrederetur, liberam sese sensit, talisque domum rediit, cum familiarium omnium medicorumque stupore.

114 Eodem anno MDCLXXXVII, mense Februarii, domum Isaaci de Nazar Armeni flamma corripuit, eodem tempore, quo ipse ante altare Sancti vacabat orationi; ubi re intellecta monitus accurrere, respondit se domus curam S. Antonio relinquere. Nec vana ejus fides extitit: ipso enim preces continuante, brevissimo tempore extinctæ sunt flammæ: ejus rei testis tabella, allata ex Armenia servatur adhuc apud custodem sacræ arcæ.

115 Ipso anno mense Majo D. Francisca Navari, Faventiæ cecidit in puteum pedes quinquaginta profundum: sed Sanctum ipso in casu reclamans, visa est sibi sustineri supra aquas; unde salva educta, pedibus cum marito suo Patavium venit, gratiamque testata est Præsidi Missarum, P. M. Augustino Panighetti.

116 Mense Junio Petrus Andreata, ex Mestre circa Dolum, veniebat devotionis ergo Patavium, per rinam Brentæ fluminis in equo; quem cum pes unus fefellisset, periclitabatur sessor ne sullocaretur: sed invocatus Sanctus, salvum adduxit ad ripam, prout ipse veniens testatus est.

117 Eodem mense Dominicus Aquarioli, Venetiis habitans in campo S. Simeonis majoris, ab inimico improvise occupatus, pluribus pugionis impactibus fuit læsus: quorum vulnerum licet unum omnino letale esse pronuntiaret chirurgus, a cunctis tamen cito convaluit, Sancto invocato. Eodem mense Junio Foesti-Polyxenæ, tam gravis zelotypia horuinem quemdam conjugatum corripuit, eo quod uxorem suam vidisset cum suo vicino loquentem; ut post graves injurias ei impactas, etiam minaretur mortem cito inferendam. Innocentiæ suæ conscientia mulier, non cessabat eam diu noctuque commendare

ali ex sæva
tempestate
evadunt.

Cubiculum
matronæ
Sanctum
orantis,

servatur, reli-
quo tecto
ruente, uti et
filius ejus;

E

eidem sana-
tur brachium
emortuum.

In Armenia
sedatur incen-
dium.

F
Lapsa in pu-
teum salva
eductur,

et alius ex
fluvio.

Sanatur
letaliter
saucus:

*puella mul-
lier*

*mortem a
zelotypo
marito in-
tentatam
evadit,*

A mendare Sancto, cui et votum Novenæ faciendæ nuncupavit. Ea devotione inchoata adeo nil resedit conceptus semel furor mariti, ut vocatæ in partem, post multa opprobria, scelopum impresserit pectori eam trajecturus. Ast ea non frustra Sanctum orabat fieri defensorem et testem innocentiae suæ: laxata scelopii rota ignem non dedit: quo prodigio vir consternatus, veniam facti petiit obtinuitque, et cum eadem Patavium venit, id quod actum erat depositurus ad honorem Sancti.

*et rheda
vecti præ-
cipitium.*

118 Venetiis Romam ex voto ibant nobiles quidam, cumque Seravalle appropinquarent, sive ex inadvertantia aurigæ, sive equorum consternatione, præcipitesolvebantur ex monte plus quam quindecim passibus, clamantes, Auxilium, auxilium, o S. Antoni. Sed hæsit rheda ad oram præcipitii, in quo omnes conterendi erant; neque ullus vel equorum vel hominum læsus fuit, ac ne rheda quidem leviter luxata.

*periculosa
calculi se-
ctio,*

*cum fiducia
in Sanctum
recte suc-
cedit,*

B 119 Mense item Junio anni prænotati, Patavinus Nobilis duris calculi doloribus diutius sustinendis impar, definierat diem, quo sectionem sustineret potius quam mille mortes: nec ab eo consilio divertere eum poterant teneræ domesticorum et consanguineorum lacrymæ; omnibus enim respondebat, tantam se fidem habere in S. Antonio, quod nihilo minus quam tot alios crederet se gratia ejus fruiturum. Petiit ergo ut proximo Martis die, velut ipsi sacra, supra sacrosanctam arcam exponeretur venerabilis Eucharistia; coram qua factis pluribus Missis, intrepide constanterque toleravit sectionem, per quam extractus ei calculus est. Quamvis autem salus ejus post multos dies visa fuerit adduci in periculum, bis tamen unctus oleo lampadis, per manum ejusdem Religiosi Conventualis in præsentiarum vivit sanus, brevique, aderit una cum anathemato votivo cor suum Sancto devinctum oblaturus. Mense Julio D. Petrus Lonigo Tarvisinus, secundum ripam Silæ fluminis equitans, cespitante jumento in aquam delapsus, cum sese expedire ab incumbente equo non posset, S. Antonium invocavit, et in ripam miraculose deportatum se invenit.

*mater sub-
merso filio
necem sibi
allatura,
cohibetur,*

C 120 Eodem anno mense Novembri, matronæ cui-pam Brixiensi allatum fuit corpusculum dilecti unicique filioli, in flumine submersi: quæ ad ejus aspectum doloris impatiens, cum nequiret plangendo satiari, præceps ibat in mortem; et inventum intra conclave cultellum apprehendit, pectus sibi transfurata; quando invisibili manu retineri sibi brachium sensit, et oculos attollens vidit in pariete pendere imaginem S. Antonii, cui erat devota. Hinc in se regressa prostrataque in terram, veniam petiit designati flagitii, et Patavium attulit anathema, prope capellam Sancti visendum.

*febris leta-
lis sanatur.*

121 Ibidem Brixie, mense eodem, acuta febre tenebatur vir nobilis et locuples: qui viribus se deficere sentiens vovit, si sanaretur, una cum uxore Patavium accedere. Orsus deinde Novenam est, sub qua tertio die Martis, confessione et communione suscepta, rediens domum mulier, maritum reperit liberum a febre: quapropter ad tumbam Sancti appendit votum limbo argenteo inclusum.

§. XI. Collectio Belgica Joannis vander Borcht, unde dantur miracula alia et fructus ex usu Novenæ Antonianæ.

*Scripturæ
amissæ re-
periuntur
Lovanii*

ANNO MDCCLXXXVI apud nos Antverpiæ, Belgica lingua editus est a prætitulato auctore libellus bipartitus, suo hoc titulo: Epitome Vitæ et Mirabilia S. Antonii Patavini, cum peculiari praxi novendialis devotio-

D EX VARIIS.

nis, in ejusdem honorem instituendæ, collecta ex variis scriptoribus. *Hic a cap. 49 usque ad finem (finis autem partis primæ habetur cum cap. 5) deducuntur aliqua Belgio nostro propria, ac proinde digna hic commemorari, quia alibi nusquam invenienda.* Eru-ditissimus et scriptis suis notissimus, D. Nicolaus Vernulæus, S. Theologiæ Licentiat, et historiographus Regis Catholici, ac Præses Collegii Miliæni Luxemburgensis in universitate Lovaniensi, redditurus anno MDCCLXVI mense Martii consuetas dati acceptique rationes, aliquas, quibus egebat, scripturas non poterat ulla diligentia reperire. Hac in perplexitate, memor beneficiorum jam alias a S. Antonio receptorum, pollicetur Missas aliquot per seipsum aliosque dicendas. Vix primam dixerat dio sequenti, cum ab ecclesia domum rediens, musæum suum denno scrutaturus intravit; et requisita scripta palam in mensa exposita reperit, prout ex ejus chirographo constat, cujus veritatem semper paratus fuit jurejurando firmare.

et Bruxellis,

123 Eodem anno simile quid etiam Bruxellis contigit, D. Joanni Gomez Cano, viro perquam honesto ac probo. Huic ex camera Regiæ audientiæ furtim sublata erant nonnulla magni momenti scripta, spectantia ad litem ipsius in Curia Brabantie pendentem, desiderabantur autem illa jam totis tribus mensibus. Hinc non modice conturbatus, solatium a S. Antonio in hunc modum accepit. Post votum curandarum aliquot Missarum, mæstus Joannes spatiabatur in claustro Fratrum Minorum Bruxellis; cum illuc intrans venerabili specie Frater Minor, eum salutavit Hispanice, interrogans mæroris et sollicitudinis causam. Cui ille; Sublata mihi furtim sunt instrumenta quædam litis meæ, et ideo huc adveni curaturus Missas aliquot, ut S. Antonius ea me recipere faciat. Tunc ignotus ille Frater ei dixit: Vade, et Missam in honorem S. Antonii audi, atque confide ipsa tibi cras esse in proprias manus restituenda; sicut omnino evenit, eisque mediantibus causam obtinuit Canus. Neque dubitatum est quin Frater ille fuerit ipse S. Antonius, cum in toto Conventu nemo Hispanice nosset, præter Portarium domus et Patrem Confessarium ipsius Cani, ambos huic optime notos: quapropter pulchra in tabula rei gestæ seriem pingi ille fecit, ipsamque in Choro ecclesiæ appendi.

*apparente
Sancto.*

*Pecunie,
prædonum
metu, aquis
injectæ,
F*

124 Rev. D. Laurentius Jacobi, Pastor in Heylisse inferiori, pago Brabantie inter Thenas et Hanutum, libere coram Notario declaravit, in fide Sacerdotis, quod anno MDCCLV, Condæanis et Lotharingieis totam circum regionem depopulantibus, necesse habuerit in Dominica Passionis fugam capere, nihil rerum suarum auferre valens, præter sacculum continentem ad florenos bis mille Brabanticos in anno. Cum autem propius inherentes vestigiis milites persentisceret, sacculum suum projecit in stagnum, vicinum Abbatie Heylisseensi; notans sibi accurate locum, ut digressis militibus pecuniam suam inde reciperet. Verum non potuit id tam occulte agere, quin observaretur a quadam sua parochiana; ceteri qui aderant, sonum quidem cadentis in aquam sacculi audiverunt, sed non animadvertunt, quid esset. Nec procul inde abiit Pastor, observare cupiens an aliquis militum quidpiam percepisset; ac denique de iis securus abiit. Sed garrula illa rem omnibus propalavit: unde aliquis, suam hanc esse occasionem ratus, sacculum requisivit et inventum abstulit. Igitur digressis militibus redenti cum multis suis subditis Pastori, ad requirendam pecuniam, omnis per triduum labor irritus fuit; nec aliud bono viro remedium succurrit, quam fiducia in S. Antonium, cui fecit per Minores Thenenses multa Sacra fieri, et ipse etiam plura fecit

A fecit, addito voto de vigilia ejus cum jejuniis in pane et aqua agenda.

EX VARIIS.

partem recipit devotus Sancto;

125 Jam fere tres menses effluxerant, cum circa festum S. Joannis Baptistæ, Sculteti Heylissemensis uxor ad Pastorem venit, dixitque se posse indicare personam, pence quam pecunia esset, modo sibi promitteret, eam sub secreto confessionis occultam habere. Ast ille tali conditione noluit furem scire: et mœstus domum suam abiit. Vesper erat cum id contigerat, post quem cubitum concedens, visus est sibi videre ignotum aliam virum, secularibus indutum, qui ei ostendens sacculum dicebat: Ecce pecunia tua, sed non omnis. Inde videbatur sibi ad suam parochialem transisse, ubi erat quidam Frater Minor, haud valde absimilis P. Aegidio Langole Guardiano Thenensi; quem cum salutare vellet, et non esse Guardianum cognosceret, retro pedem tulit, simulque audivit vocem, incertum unde profectam, distincte exprimentem nomen cujusdam sui Parochiani, de quo nihil minus suspicatus unquam fuerat. Post hanc visionem, seu somnium malis dicere, summo mane adivit uxorem Sculteti, quæsiturus an sibi vellet indicare personam quam pridie noluerat revelare. Illa autem id omnino abnuente,

B ad Abbatiam se contulit, deliberaturus cum Religioso quodam quid potissimum ageret. Sed prius quam Pastorem ille loquentem audiret, indicavit apud se esse majorem partem amissæ pecuniæ, a tertia quadam persona allatam, cum scripta pollicitatione ulterius quoque partis restituendæ. Recognovit ex specie monetæ Pastor pecuniam suam, eamque recepit a prædicto Religioso. Ecce autem rem miram. Dum hæc aguntur in monasterio, vir ille, qui Parocho fuerat nominatus in somno, in tantam decidit amentiam (id quod centeni atque centeni testari possunt) ut a consanguineis ducendus fuerit Geldenacum, ubi ad S. Medardi Reliquias ejusmodi agri curari solent. Hic ille coram multis testibus identidem clamabat: Pecunia Pastori reddetur: ecce a multis æthiopibus et dæmonibus me persequentibus affligor. Hac ratione etiam altera pars pecuniæ reddita fuit, non tamen omnis, sicut ei prædictum fuerat: quod totum deinde scripto testatus est, apud Minores Thenenses servando, paratus ipsum jurejurando confirmare.

et fure in amentiam verso, fere etiam reliqua.

Bona auri summa, fere clapsa,

C 126 Dominus Joannes Bernaert, nobilis Gelder, parochiam incolens cui nomen Brouck-huysenvorst, in ipsa suæ provinciæ metropoli, anno MDCLXV acceperat in auro mille sexcentos florenos, quos quæne sibi a militibus grassatoribusque eriperentur metuens, eosdem innodaverat extremis angulis sui indusii: sed domum regressus, reperit eorum duos soluto nodo pecunia vacuos. Misit ergo raptim famulum ad Mosam, si forte vel in ripa, vel in cymba qua flumen trajecerat, pecunia illa sibi excidisset: sed frustra. Misit etiam uxori suæ, tunc Ruremondæ degenti, qui rem indicaret. Hæc ibi Conventura Minorum adit, et sacra aliquot de S. Antonio sibi fieri petit. Curatum est etiam ut per omnes circumjectas parochias, a Pastoribus de suggestu denuntiaretur populo præminim centum quinquaginta florenorum, ei dandum qui pecuniam posset indicare. Sex hebdomadæ transierant, cum pecunia tota, sudario involuta et appensa extremitati baculi, protrusa fuit per canale in sacristiam parochiæ Forestensis prænominatæ, ibique ab ædituo sic inventa est. Hic confestim ad Parochum: qui celeriter adveniens, coram duebus testibus tum forte presentibus in ecclesia, strophium explicavit, et reperit plenum nummis aureis, arenæ permixtis, velut si inde collecti fuissent, cum schedula sic scripta: Hæc pecunia reddatur Domino Bernaert, habitanti ad locum de Kolk dictum: ipse vero det ecclesiæ

clam restituitur,

elemosynam. Erat hæc ipsissima quæ fuerat amissa pecunia, nisi quod deessent centum quinquaginta floreni, repertori promissi, qui sibi suam mercedem servaverat: omnia autem sic testati sunt Parochus et Ædituus, ipseque Nobilis cum uxore, etiam ad jusjurandum præstandum parati.

127 Nihilo minus mirandum fuit, quod ab annis non ita multis Mechliniæ in Brabantia contigit. Domicella quædam, ibi habitans ad viam Vaccarum dictam, lotrices domum adduxerat, mundandæ lineæ snpellectilis causa. Una earum observavit pecuniariam cistam haud bene clausam esse, et argentea domestici ministerii vasa non satis caute custodita: qua opportunitate illecta, cum domum reditura solitudinem ab arbitris nacta esset; cistam aperit, bonam inde pecuniæ summam accipit, cum nonnullis monilis, et quidquid argenti formati ad manum habere insuper petuit, domum suam aufert. Vix inde discesserat, cum ancillarum una rem animadvertens, exclamavit; Domina, Domina, omnis nostra suppellex argentea furtim ablata est. Hoc audito confestim mittitur ad Conventum Minorum, ut de S. Antonio tria Sacra fiant. Interim furax mulier, priusquam domum redire posset, tanta cœpit intemperie corripi, ut ignara quid ageret, bonam formati argenti partem in Diliam projecit ad molendinum Hanswikanum (ut postmodum fassa est, et res ipsa docuit) cetera domum detulit; sed ita consternata, ut nullam corpori animoque requiem valens invenire, adhuc eodem die, sub quartam postmeridianam, quando Minorum ecclesia solet ad inchoandas Vesperas aperiri, illuc accesserit; et cuidam sex septemve annorum puerulo, ad ostium reperto, tradidit pecuniam cum monilibus, ceruleo linteo involutam, ad valorem trium circiter millium florenorum, ut illud daret Religioso quem videbat in templo. Accepit puer, et accurrens dixit: Pater, Pater, accipe hæc pecuniam, et defer ad viam Vaccarum Dominae illi quæ ipsam amisit. Quæsivit Religiosus, unde ea esset. Mulier, inquit puer, quæ illic assistit, ipsam mihi tradidit, simul et locum monstrat: ad quem se convertens Frater, ipsam quidem adhuc vidit, sed raptim descendetem agnoscere non petuit. Atque hæc habui ex Patris illius ore, qui pecuniam et monilia recepit, et retulit.

pecuniam et argentum formatum furata,

hoc quidem in flumen abjicere,

E

128 Pene mihi exciderat Antuerpia, in qua tamen admodum multa hujus generis contigerunt. Ancilla quædam corallinum globulorum precatoriorum sertum furata, ipsam Gandavi, urbe decem leucis dissita, vendiderat: sed cum pro eo recuperando quædam Sacra S. Antonio dicerentur; tantis illa scrupulis angitur cœpit, ut vel ideo solum revertit Gandavum, quo ipsum redimeret ac restitueret. Alia ex domo sublatus erat scyphus argenteus, atque in Monte-pietatis pignori datus. Dicitur similiter sacrum unum; et fur sic angitur ut quiescere non possit. Verum non amplius habens pecuniam qua scyphum redimeret; aliam furatur in vicinia; ibidemque oppignorat, et priorem, accepta pro secundo pecunia, eliberat atque restituit. Interim pro illo quoque Sacrum curatur, et simili necessitate constrictus fur, schedam pignoratitiam projecit in eas, unde secundum scyphum abstulerat, ædes; itaque agnitum fuit, ubi scyphus esset, et domino commoditas data ejus non magno pretio redimendi. Hactenus prætitulati libelli pars prima, quam Auctor suus fuit protestando, finem nullum se reperturum si colligere vellet, quæ in singulis Belgis urbibus patrata sunt, quotidieque patrantur; et transit ad partem alteram, quam vocat Introductionem ad Novenam seu Novendialis devotionis exercitium; ejusque originem et fructus varios exemplis declarat, ut sequitur.

istam vero ad ecclesiam Minorum referre cogitur.

Alia furta ex simili necessitate restituta.

F

A 129 Anno MDCXVII, Bononiæ in Italia vivebat matrona nobilis, annis jam viginti duobus in conjugio vivens, sed absque desiderato illius fructu. Frequenter illi narrabantur miracula S. Antonii, unde in magnam excitata fiduciam, tandem ad ecclesiam Minorum se contulit; et ibi ante Sancti altare prostrata, cœpit fecunditatem postulare, precibus quam poterat ferventissimis. Hoc dum agit interius, sensit solatium animi plane insolitum; idque pro pignore habens exauditiæ orationis, domum regreditur. Proxima autem nocte vidit in somnio S. Antonium, magna luce circumfusum, qui ei dixit: Vade, mulier, novies recursuris feriis ad ecclesiam Minorum, ibique susceptis Sacramentis preces lunde coram mea imagine, easque scito exaudiendas. Exiit mulier lætabunda, et fideliter mandata Sancti implevit, nec minori fide impleta ejus promissa sensit, nono die peracta, ex suo marito facta gravida. Verum ille, ut erat asper et zelotypus, timuit ut ex se fœtus conceptus esset; ideoque uxorem cœpit, velut certi adulterii convictam verbis factisque male habere. Malo huic, ex Dei omnia disponentis providentiâ, aliud accessit. Qui enim impleto pariendi tempore ex ea prodiit fructus, totus deformis monstrosusque apparuit, vix ullam hominis speciem præferens. Ipsa nihilominus fide plena, pannis involutum deportari jubet ad altare Sancti: cui impositus ut fuit, audiri continuo ex ipsis fasciis ploratus quasi reens editi infantis; quo excita sarcinæ infelicis bajula, accurrit ad altare, fascias solvit, et pro monstro speciosissimum infantulum invenit: quod non solum afflictam matrem atque familiam, sed universam civitatem admiratione gaudioque implevit.

Post annos 22 prolem pe- tens,

jubetur a Sancto Novenam facere;

illa vero nata monstrosa,

super altari ejus reformatur.

Mulier a zelotypo marito

bis coacta venenum bibere, servatur.

Puella pauper, sub spe matrimonii imprægnata semel iterumque

B 130 Fuit hæc velut late personans tuba, ad commendandum omnibus novenam istiusmodi usum, non solum per Italiam, sed etiam Hispaniam, Galliam, Germaniam, Belgiumque non sine multiplici fructu, cujus eccum tibi specimina aliquot, ab omnibus alibi relatis diversa. Taurini in Pedemontio quidam Secretarius, usque eo se siverat abripi zelotypiæ spiritu contra uxoris suæ innocentiam, ut certus ei vitam auferre, deductam in summum solarium domus, vestibusque nudatam, funibus alligaverit palo. Tum altera manu pugionem strictum, altera mortiferum poculum præferens, eligere jubet utro mori malit. Illa in ancipiti deprehensa, cum nullis precibus flexilem animum mariti cerneret, venenum eligit; et inter sumendum sublatis in cælum oculis, S. Antonio Novenam vovet. Illico autem amara illa potio in dulcedinem versa, jucunde eam refecit; interim dum vir, patrato (ut rebatur) flagitio, rus abit, in crastinum rediturus, mortuamque uxorem reperturus, et clam daturus sepulturæ. Verum obstupuit, cum sanam hilaremque stare ad palum videt. Nihilo tamen inde sapientior, aliam multo nocentiorum potionem haurire eam jubet; quam cum illa, renovato interius priori voto, jam multo quam ante fidentius hausisset; mansit quidem ut prius indemnus, sed viro impune non fuit jam tentatum enorme facinus. Filiolus enim eorum, casu in solarium ascendens, invenit ibi sic male habitam, nudamque et palo alligatam matrem; solvit illam, quid actum sit discit, et materteræ narrat: hæc rem defert Magistratui, cujus jussu comprehenditur reus, et causa examinata ac verificata merita pœna mulcatur.

131 Puella Romæna, tenuibus sed honestis parentibus orta, potentis ac divitis adolescentis blanditiis promissisque inflexa est tandem, ut sub fiducia matrimonii contrahendi se illius voluntati permetteret. Hinc prole gravida, non potuit diu latere parentes: qui dedecus familiæ imminens veriti,

decernunt fœtum prius quam nascatur extinguere, etiam cum periculo matris. Id illa animadvertens, atque cum lacrymis deprecans, sancte jurabat, non alio fine se peccasse, quam ut suæ ipsorumque paupertati per subsecuturum matrimonium consuleret. Et ita quidem tunc evasit periculum: sed iterum cum eodem sub iisdem promissis relapsa, iterumque gravida, nesciebat quomodo parentes rem celaret; cum deceptor suus nullis nec blanditiis nec lacryrais induci posset, ut promissi toties jurati fidem præstaret prægnanti. Jam laqueum misera cogitabat, cum ei in mentem venit S. Antonius, coram hujus imagine supplex advoluta illa, anno MDCXLIX, Novenam vovet. Quarto post die agitur in ecclesia Minorum festivitas, solenne Sacrum celebrat Cardinalis Columna, adest in turba confertissima infidelis proci; et propius accedens altari, in se defigi videt turbidos ac minaces sanctæ imaginis oculos; itaque consternatus retro labitur, viribus ac pene spiritu destitutus: Curritur ad aquam, eaque aspersus in se redit, et quid sibi acciderit palam fatetur. Increpitam feroci intuitu Sancti infidelitatem quamdam suam, et interius dictum, eam cita morte puniendam, nisi resipisceret. Itaque contracto quod promiserat matrimonio, vitam ipse, famam integram puella servavit, opulentum naçta sponsum, qui parentibus posset ac vellet subvenire; unde et gratias Sancto egit.

132 Hieronymus Berdottelli, expertus in oppido Suanensi mediceus, sui tamen ipsius adeo incurius fuit, ut exiguum in genu vulnus neglexerit, donec ipsum mutilum sibi reddi sensit. Tum scilicet ille chirurgorum implorare auxilia, sed frustra. Ibat enim quotidie in pejus malum, et post irritam quatuor annorum curationem, intolerabiles pariebat misero cruciatus, donec Novenam S. Antonio vovet, devoteque persolvit. Tunc persanatum momento genu fuit, sicut suo ipse affirmavit chirographo, quod anno MDCLII signatum in ipso loci Conventu servatur.

133 Anno autem MDCLIV fuit Matrona nobilis, quæ suum nomen celatum voluit, ex eadem verecundia, qua defluentibus sibi intestinis noluit chirurgorum manus admittere curando malo, prout suadebat maritus suus, continuis ejus gravibusque cruciatibus amanter compatiens. Tandem Novenam Sancto instituendam vovet, cujus ultimo die cum orationi insisteret sese Antonio commendans, correpta est deliquo virium tam violento, ut extremam eam horam sibi esse crederet. Sed in lectum delata, suaviter indormivit; post soporem autem sensit se omni eruciata liberam, visceraque in statum naturalem restituta; hodieum adhuc sana, et quotidie gratias agens benefactori suo.

134 In quodam Coloniensis diœcesis vico, Norderpreis dicto, hand procul Sibricha, Blankenbergensis territorii toparchia, anno MDCLXVII fuit sex annorum puer, nomine Leonardus Nieukirchen, qui ulcerosa ad collum gravabatur struma, eaque tam grandi, ut eo inclinatum caput in humerum flecteret. Nullis impensis parcebant parentes, ut filium suum deformi isto malo levarent, sed in vanum: crescebat enim quotidie struma, jamque sex totos menses affixerat lecto puerum, membris omnibus obrigescentibus inutilem. Hunc tam miserum filii statum, cum suo ad tempus Vicepastori uni ex Minoritis indicassent, suasit is novemidium Martis ad honorem S. Antonii celebrare, curandis audientisque totidem Missis, quas dicendas ipse rogatus suscepit. Cœpit autem ipso primo die alleviari malum; et procedente hebdomadatim curatione, ultimo die sic disparuit, ut nec vestigium quidem superesset. Rem toti vicinæ compertissimam, rogatus

D EX VARUS

impeditur ne ipsa se suspendat,

et dives procius eam ducere cogitur.

E

Curatur genu catenus immedicabile,

item mulieribus hernia vercunde celata,

F

et enormis ad collum struma.

EX VARIIS. A gatus a parentibus Notariis publicis, scripto excepit; quod cum Archiepiscopus perlegisset, permisit rem ut miraculosam publicari, ad honorem et devotionem S. Antonii inter suos augendam.

§. XII. Utilitas Responsorii Antoniani ex duobus libellis Flandricis comprobata.

Responsorio junctæ Collectæ, primum una, deinde tres.

Antiphonarium illud, quod ex occasione oblata num. 13 descripsimus integrum, creditur a S. Bonaventura compositum. Impressio Romana anni mdcvi, eadem subjungit Collectam, hoc modo recitandam. *Ÿ* Ora pro nobis S. Antoni, et ut digni efficiamur promissionibus Christi. OREMUS. Ecclesiam tuam Deus B. Antonii, Confessoris tui commemoratio votiva lætificet, ut spiritualibus semper proficiat auxiliis, et gaudiis perfri mereatur æternis. Per D. N. J. C. *Hæc eadem Collecta, utitur in Officio et Missu de Sancto Romana Ecclesia. In editione Maceratensi anni mdcxlvii, eadem ponitur sed præmissis duabus de S. Spiritu et Deipara, cum congruo sibi Versiculo atque Responsorio de solo Spiritu sancto, Emitte Spiritum tuum etc. nec non Antiphona alia, quam pariter a S. Bonaventura compositam, supponere videtur Maceratensis impressor, alii autem expressius id ipsam usserunt. Ipsa talis est:*

O proles Hispaniæ, pavor infidelium,
Nova lux Italiæ, nobile depositum
Urbis Paduanæ:
Fer, Antoni, gratiæ Christi patrocinium;
Ne prolapsis veniæ tempus, breve creditum,
Desinat inane.

In Belgio usurpatur Collecta alia.

136 Patavini, istis non plene contenti, non solum addiderunt Versiculo ordinario de Spiritu sancto, Versiculum de Diva, Ora pro nobis Sancta Dei genitrix etc.; sed etiam de Sancto, hoc modo: *Ÿ*. Prædicator egregie, ora pro nobis, Antoni beatissime, et ut tua intercessione percipiamus gaudia vitæ. quibus cum in editione Patavina anni mdcxxxvii, respondeat Oratio eadem quæ supra: mirum est, quomodo in Belgio, ubi decem annis prius Epitomen suam edidit Joannes vander Borch, omissa ordinaria; ponatur hæc alia, Interveniatur pro nobis, quæsumus; Domine, sanctus tuus Confessor Antonius, quem virtutibus, miraculorum signis, et prodigiis decorasti, et adhuc decorare non cessas. Per D. N. J. C. *Et subjungitur etiam novus Versiculus, per modum Absolutionis, Ÿ* Precibus et meritis B. Antonii, et Exaudiat nos Dominus.

Cum adulterina monetæ eursoribus captus damnatusque innocens,

137 Idem Auctor ipsum miraculosum (uti appellat) Responsorium per singulos Novenæ dies, partitur, et illustrat, atque ad puncta singula producit miracula quædam, ipsius veritatem comprobantia; quorum aliqua jam relata sunt, alia hic merentur colligi. Tale est, quod pro die tertia, ad verbum CALAMITAS, sic narratur ut Neapoli factum. Vir quidam conjugatus, et una eum adulterinæ monetæ eursoribus casu comprehensus, ac morti adjudicatus fuit. Consternata hujusmodi nuntio uxor, pro viri sui innocentia demonstranda formandum confestim enat libellum supplicem: sed non erat qui ipsum offerre vellet, quia expresse vetuerat Prorex, ne quis sibi pro liberando quoquam eorum loqui auderet. Ergo ab hominibus derelicta mulier, ad sanctum confugit Antonium, et altari ejus supplicem suum libellum imponit, rogans ut eum ipse velit Proregi tradere. Postero die, qui exequendæ sententiæ destinatus erat, redit ad ecclesiam mulier, reperitque in altari libellum a Prorege signatum: quo viso confestim accurrit ad virum, jam productum ad mortem; exhibitaque gratia illi facta liberum inde eundem abducit. Ceteris supplicio affectis, adeunt Proregem supremi Justitiæ publicæ ministri; eum-

que interrogant, cur, contra fidem sibi datam, unum illum dimitti liberum voluisset. Quibus ille ait, venisse ad se Franciscanum Fratrem, adeoque patenter ac evidenter viri innocentiam comprobasse, ut ejus absolutionem negare illi non potuerit. Recordatus deinde, quam severe prohibuisset, ne quis ante completam justitiam ad se introire permitteretur; accessit prætoriæ suæ cohortis Capitaneum, et quis introire Fratrem passus esset, interrogat. Ille indignationem Proregis veritus, diligenter ex militibus, qui stationem habuerant, rem perquirat: sed omnes dejerant, nullum Fratrem eo die sibi visum. Interrogatus etiam Proregis jussu Gardianus Minorum, sigillatim examinat suos omnes, nec invenitur quisquam allocutus Proregem. Quo hic audito admirandus, forte oculos convertit in effigiem Sancti, et exclamat; *Eccum qui mihi supplicem libellum tradidit, gratiamque et subsignationem extorsit. Rescitum deinde ex muliere fuit, quomodo res contigisset: quæ per totam vulgata civitatem, locum Sancto obtinuit inter Patronos; tantumque ex collatis mox eleemosynis argenti fuit, quantum pro statua humanæ magnitudinis conflanda opus esset: et hæc anno mdcxlvii, mense Septem-*

138 Ad verbum, DEMON, ita legitur. In regno Neapolitano villicus erat, commissi sibi prædii curator strenuus, et pactæ locationis solutor fidelis; sed cui dominus fundi nunquam dare voluerat scripto fructuum redditorum apocham. Hoc mortuo, et mortuis consociis solutionis a villico præstitæ, adsunt heredes et exigunt novam. Nescius quo se verteret ille, confugit ad afflictorum auxilium Antonium, visitatoque altari ejus discedebat mæstus; quando eidem se socium ipse junxit, eundemque consolans duxit in summitatem ignivomi Vesuvii, ex cujus flammis excivit animas damnatas heri ipsius atque testium; quas et coegit subscribere nomina sua plenissimæ apochæ: qua scripta debiteque signata, illæ iterum ad inferos ad quos damnatæ erant redierunt; villicus vero exhibita apocha, obligationi iterandæ solutionis sese exemit. Rem cum omnibus circumstantiis suis narrat Cresonerius fol. 47, habeturque signata manu trium in Theologia Doctorum Ordinis Minorum anno mdcxxxvi, Neapoli tunc studentium; et eidem permissu Electoris Coloniensis imprimendæ sic subscribentium, Fr. Otto Bonavilla, Provincialis Prov. Colon. Ord. Min. Conv. S. Francisci M. P. Fr. Honorius vander Ekren. Professus Prov. Colon. Ord. Min. Conv. M. P. Fr. Otto Heyden, Professus Prov. Colon. Ord. Min. S. Franc. M. P.... Simile est quod sequitur.

139 Ebuli in regno Neapolitano, Mereator quidam idemque fenerator Joannes Marone, suorum negotiorum curatorem fidelem Deique timore insignem habebat, cui subinde aliquot millia dueatorum credebat, ab eo identidem exigens et accipiens gesti negotii rationem; rogatus autem eandem in libros suos referre, nunquam induci potuit ut exigenti daret officii impleti apocham scriptam. Ille autem, sive per negligentiam, seu potius per malitiam, scribebat quidem quidquid procuratori suo credebat, non item quod vicissim recipiebat. Interim obiit etiam ipse, non dissimiles sibi filios relinquens heredes. Hi dum libros paternarum rationum scrutantur, et identidem notatas in iis summas, quas pater curatori isti suo crediderat, non item quid pro iis reddidisset, eundem in jus vocant. Quos cum refellere fidelis ille, sed infelix minister non posset, defectu apochæ aut notitiæ alicujus in ipsis libris apparentis, conjicitur in carcerem ut furti reus. Ibi ille S. Antonium invocavit; et in profundum

D
per libellum ab
ipsomet Sancto
traditum
Proregi,

sub finem ab-
solvitur.

B
Fidelis villicus
injuste
vexatus,

per S. Antonium ab
hero damnato accipit
apocham:
F

similem apocham
idem extorquet

feneratori
ex flammis
Ejus acci-
cilo.

A fundum ac gravem somnum merso apparuit Fr. Minor : qui eum, solutis manicis pedicisque, sequi extra carcerem jubet; deductumque ad littus et impositum cymbæ, trans mare velat; translatum adducit in montem flammivomum, ubi ostium inferni esse videbatur, ab atro tetroque monstro custoditum. Huic Sanctus mandat, sistere sibi animam Joannis Maronis Ebulensis : quæ post scriptam procuratori suo quam debebat apochum, denuo ad inferos præcipitata disparuit : et curator in eadem cymba per mare trajicitur, dicente Sancto ; Sume animos, et certus esto, quod quisquis in sua necessitate me invocaverit, cito auxilium experietur.

140 Sic ille domi suæ liberum sese reperiens, extra vincula carceremque, cum quintancia in manu : illam mane facto ostendit heredibus fœneratoris : sed quia dies datæ posterior erat creditoris morte, fidem non potuit reperire prius, quam omnia ipsis, quæ vel in corpore vel in spiritu viderat, exposuisset Intelligentes autem infelicem patris sui statum, absolverunt illum; sed pelierunt, arcano ut silentio visa premeret. Non placuit Deo pactum ejusmodi, quo Sancti gloria occultabatur. Immittit ergo homini letalem ac cruciabilem morbum; quo ad extrema deductus, multa que volvens animo, suspicari cœpit, eam esse pœnam occultati beneficii Antoniani. Accessit ergo P. Guardianum Minorum Ebulensium, eique et socio ejus enarrat omnia : et hoc facto subitanæ valetudini redditus, surgit de lecto; resque per plurimum notitiam vulgata, multos fœneratores ad pœnitentiam adduxit. Ita Franciscus Staffelt, auctor Lili Antoniani.

141 *Ad articulum, ÆGRI SURGUNT SANI, ex Rusconi folio 39 et 40 hoc exemplum loco secundo producitur.* Marelio Mirabe, Generalis exercitus Pontificii, ab Innocentio PP. XI missi in subsidium Venetorum contra Turcas, in obsidione Sebenitii, selopo emissam glandem excepit in erure, que ei totum os comminuit : et quamquam nihil eorum prætermisum sit; quæ possent ex arte medica curando vulnere adhiberi; computruit tamen crus, et gangrænâ contraxit mortiferam. Hoc in discrimine, mandavit icunculam Sancti læso cruri imponi, itaque precatur : Ad te confugio, o Sancte Thaumaturge, licet indignissimus peccator : scio quod possis ac velis juvare. Vix ita locutus fuerat, cum levius esse continuo sibi sensit, et crus citissime consolidari, quod per dies omnino septuaginta movere non potuerat. Surgit ergo de lecto, ad stuporem omnium, et beneficium Antonii gratanter agnovit, obtentum anno MDCXLIV.

142 *Denique ex die octavo, quo expenduntur verba, CESSET ET NECESSITAS, proponitur ad fiduciæ motivum sequens casus anni MDCXLIX.* Romæ quidam Andreas Petracelli, ad tantam devenerat egestatem, ut se cum uxore et familia sustentare non posset amplius; eo quod toto anno vacare fuerit coactus ab opere, nemine cui ipsum faceret investo. Oportebat ergo eum subsidia eleemosynaria emendicare a consanguineis et notis; hi vero non tam liberales erant, quam requirebat ejus extrema necessitas. Hinc jam desperanti de se suisque, die xv Februarii, qui tunc Feria II Bacchanalium erat, obambulanti circa montem, quem Montem-Caballi Romæ nominant, conspicuum sese, nobilis viri famulum quærentis specie, offert dæmon; et mæsto huic appropinquans, causam quærit apparentis ex ejus vultu doloris. Tum post aliqua ad invicem colloquia; Libenter, inquit, in meum servitium te assumerem, nisi Genvam hinc mihi proficiscendum esset. Cui Andreas perquam improvide, Etiam dæmoni, inquit, servirem libens, modo mihi victum vestitumque, et familiolæ alimenta præstaret. Quid plura? Convenitur de stipendio, itur ad cauponam sub insigni

Rosæ prope Macellum, cœnatur opipare; disceditur inde sub conditione, quod iter sequenti die inirent, mutuo se inventuri uao extra Urbem milliario, ad locum dictum Flaminicinus, ubi navim paratam haberent.

143 Mane facto in viam se dat Andreas, proa missa completurus; sed venienti ad Montem-testaceum occurrit dæmon alius, vel fortassis idem sub viri alterius specie, ipsum ad locum condictum comitatorus. Ita dæmonis servituti addictus, dimisso jam ferme Christo, de salute periclitabatur æterna, nisi Antonius ei subvenisset, cui se assueverat quotidie commendare. Nempe egredientibus de civitate occurrit juvenis Franciscanus, cum scipione in manu, et vestes accinctus, velut iter faciens; qui illis appropinquans, alterum minacibus hisee verbis affator : Hæus tu, cruenta bestia! unde tibi tanta audacia, ut misellam hanc animam presumas tecum ad inferos trahere. Ad quæ cum horribili ejulatu tertio ingeminavit dæmon; Ah! ah! Antoni, semper me persequeris; et disprens tam gravem colaplum misero infixit; ut terræ prosterneret. Sed in se redeuntem solatus Sanctos; Hinc, inquit, Andrea, omnem in Deo fiduciam pone, ejus infinities major quam dæmonis potentia est: neque dubita, quin ille tibi in necessitate quantacumque sit adfuturus. Sub hæc disparuit Sanctus, et Andrea congrua media subministravit Deus, ad familiolam sustentandam; quare gratum se præstare volens, rem totam in tabula pingi jussit, et eam in ecclesia Minorum appendit, teste Rusconio pag. 72.

144 *Simili quo predictus Libellus fuit, et cum simili miraculosi Responsorii illustratione, Brugis prodit alius Libellus Flandricus, anno MDCCLXXXVII, S. Antonii devotis in streuam anni sequentis oblatus, sub titulo Communis Refugii, in quacumque necessitate, in tres divisus partes; quarum I, Vitam ac virtutes; II, gloriam miraculorum; III, modum continet Sanctum colendi, præsertim per ejus votivam Novenam. Auctor latere nomen suum præ modestia voluit, satis habens si Libellus, a duobus sui Ordinis Theologis approbatus, de licentia Fr. Alphonsi Coen, Minorum Recollectorum in Flundria Vicarii Provincialis, in lucem ire permitteretur; quod factum permissu P. Maes, Canonici Ecclesie Cathedralis Brugensis, typis Petri van Pee. Ex talis libelli parte secunda similiter accipio alibi non relata. Ibi allegatur Rusconius quidam, mihi hæcenus et is quos interrogavi Minoribus ignotus; allegatur etiam frequentius Thesaurus Boverii; sed nec hunc requisitum invenire potui: multuissim aius ex ipso fonte dare singula.*

145 *Ac primam ad verbum Mors, invenio, quod Anno MDCXXXIX, rixantibus Laureti duobus, quorum alter toto septennio confessus num fuerat, hic infelici ictu confossus in terram corruit. Soror ejus, Sancto devotissima, atque pro anima fratris solum sollicita, prociidit ante illius altare, arans ut ne miserum sinat æternum perire. Res mira! Is qui iudicio omnium per horas duas jauerat mortuus, Confessarium petit; eoque obtento suscipit Ecclesie Sacramenta, et moritur. Anno MDCI Joannes Baptista Bertholdi, conductus ad terram juxta fossatum quoddam movendam, grandi labentis terræ mole obruitur, sub eaque sepelitur, sic ut vix eximi inde potuerit a sociis uperis, grandi duarum horarum labore. Interim supervenit Parochus, et sciens defunctum solitum circumgestare S. Antonii icunculam, ipsam sacco ejus eximit, præsentibus ostentat, rogat pro defuncto ut deprecentur, et eum cum imagine signat, atque Responsorium sæpe dictum recitat: mox autem signa vitæ dare Berthold, aperire oculos atque assurgere, nulla sui parte offensus aut læsus. Ita Boverius pag. 91.*

D
EX VARIIS

dum cum
imprudens
sequitur.

a S. Antonio
liberatur.
E

Ex alio simili
libello anni
1687 habentur
sequentia.

F

Confosso im-
petratur tem-
pus pœnitent-
iæ,

fossor, terra
labente obru-
tus, resuscita-
tur.

Hanc qui
acceperat
occultare
rogatus,

cogitur gra-
tiam revela-
re.

B

Curatur
gangrena.

C

Homo inops.

seque etiam
dæmoni ser-
viturum
profertens,

A 146 Ad secundum verbum ERROR, ex eodem Boverio pag. 98, sic legitur. Placentina puella annorum quatuordecim, Hortensia Galbatina, magno suo infortunio, sed majori alterius bono, venit in potestatem Turcarum; et Bassæ cuidam vendita, hujus uxori traditur ad ministerium quotidianum. Illic dum incumbit diligenter, animadvertit, eam hera sua quotidie invocare Sanctum quemdam; de quo interrogans eandem quis esset, audivit sibi nominari laudarique Antonium. Accidit autem matronæ hujus mamillas cancro corripiti, et malum in faciem sursum serpere. Tunc recordata miraculorum, quæ subinde ex famula Christiana audierat; Antonium invocat, polliceturque etiam se futuram Christianam si ejus ope sanetur. Hoc facto, continuo et suaviter obdormiscit; et experrecta, momento sanatam sese invenit. Nec fidem fefellit. Virili animo concepto mulier, furtim sese cum cubicularia in navem conjicit, trajicit in Hispaniam, ejurato Mahometo baptismum suscipit, et forsitan dum hæc scribo adhuc in vivis est, inquit vel collector, vel Boverius quem allegat. Denique ad RES PERDITAS deveniens, hæc aliis addit memorabilio valde.

EX VARIIS.
Matrona Turcica a cancro sanata,

ad Christum convertitur.

B 147 Anno MDCLV Carolus II Angliæ Rex, Colonia Agrippinæ commorans, furem est passus, qui abstulit aurum argentumque quod habebat non multum, procul a patrio regno exulans. Hoc ille intellecto Nobilem ex suo comitatu allegat ad Conventum Minorum, ut Religiosorum precibus commendet casum. Postridie per ecclesiam transiens venerabilis senex P. Wernerus Burich, conspicit in ea hominem ignotum, indigitantem quoddam Confessionale. Vadit eo Pater, et invenit saccum istic positum, et in eo quidquid Regi sublatum erat. Fert illud ad Guardianum Conventus, R. P. Thomam Martini: hic Regi per duos Religiosos salva remittit omnia. Rex vero, confirmatus in sua erga Sanctum fiducia, rem totam authentice testatam scriptamque chirographo suo et sigillo confirmat; quod instrumentum in Conventu servatur prout refert Boverius pag. 151.

Carolus 2
R. Angliæ,

furtim ablata recuperat.

Carmelitis Romam euntibus amissum viaticum

148 Anno MDCLVI R. P. Cælestinus a S. Simone, Carmelitarum reformatorem per Belgicam utramque Gallicam et Flandricam Provincialis, cum decessore suo Romam tendebat ad Capitulum generale et socio tertio qui sarcinulas eorum viaticumque servabat. Hic ex iis amisit pistolas novem. Postero autem die omnes tres Sacrum dicunt de S. Antonio, nihil alter sciens de altero. Quærentur ubique pistolæ amissæ, nec inveniuntur. His desperatis dant sese in viam, et confecto octo vel novem horarum spatio, declinant ad diversorium; ubi dum ignis struitur, vident inter stramenta lucentem pistolarum unam: deinde surgentes a mensa, audiunt non sine stupore alias septem sibi ante pedes cadere, coram multis qui aderant circumstantibus. Vespere autem dum cubitum se conferunt, apparuit nummus novus qui deerat. Quare mox ubi Romam appulerunt, simul omnes accesserunt ad ecclesiam Aræ-cæli, ubi singuli iterum in gratiarum actionem sacrificarunt ad ejus altare, ut videre est apud Boverium pag. 152.

mirabiliter restituitur.

Helveto Capitaneæ subducta pecunia,

149 Infinitus sim, si omnia hoc in genere scripta, nedum facta velim colligere; unum tamen nequeo præmittere, quod anno MDCLXXIV Duukeræ in Flandria contigit, quemadmodum mihi retulerunt tunc ibi præsentem. nunc autem hic Brugis commorantes Patres. Helvetorum, Fraocica stipendia merentium Capitaneus, haud procul a nostro hospitabatur Conventu: qui cubitum se conferens, sub cervicali suo abdidit bursam, continentem circiter septuaginta pistolas. Expergiscens, ablatam bursam inveoit, nec scit quem furti suspicetur auctorem;

venit ex consilio domesticorum ad nostros, Missam petit de S. Antonio. Ea dum dicitur, atque Offeritorium facit Sacerdos, pulsatur fortiter ad ostium nola. Accedit illuc festinus Portarius, et militem unum invenit paventem atque trementem, qui offerebat ei bursam pecunia plenam, stante post tergum ejus aliquantum remotius altero. Recusat bursam accipere portarius: miles ergo in medium locutorium eam abjicit, protestans, quod eam non esset furatus, et aufugit. Inventa est autem ipsa esse bursa quam Capitaneus requirebat, eique, adhuc sermocinanti cum Guardiano, red'litur. Qui vix sui compos præ admiratione et gaudio, postea rediit, iosignem eleemosynam adferens, unde pieta fuit effigies Sancti, cum variis circum miraeulis, inter quæ novissimum illud etiam repræsentatur. Erat tunc Conventus Duukerkani Guardianus Fr. Raymundus Glyseo, qui postea Provinciæ S. Josephi Definitor, prædictum libellum misit, cui manu sua unum supranotatum adscripserat, cum nonnullis ibi non satis clare expressis circumstantiis, quas deinde præsens mihi orctenus confirmavit anno MDCXC.

D
dum sacrum de Sancto dicitur,

refertur ad Minores.

§. XIII. Novissimæ gratiæ, per Sanctum impetratæ, ex MSS. Italicis,

E
Collectionis hujus novissimæ Auctor, qui num. 124 seipsum nominat, Fr. Ludovicum Micoli de Gemona, oritur ab Epistola ad se directa, per Illustriss. D. Joannem Petrum Josephum Ceschi de Sancta Cruce, Commissarium pro sua Cæsarea Majestate ad confinia Italiæ, hoc tenore: Mandat mihi Paternitas vestra Reverendissima, ut scribam relationem gratiarum, factarum mihi a glorioso Thaumaturgo: quod sane fateor mihi esse impossibile, propterea quod, cum usque in hanc horam semper sub ejus singulari patrocinio vixerim, infinita (at sic loquar) beneficia indes per eum consecutus sum et consequor; tria tamen memorabilia breviter tibi exponam. Cum anno MDCLXI proficiscerer Oenipontem, accersitus a Serenissimo Archiduce, propter negotia quædam officii mei; atque per ditionem Atestinam tenderem Bolzenam versus, et fluvius Athesis ripas transgressus vicinam omnem viam aquis obtexisset; equitabam ego die sexta Junii per illas magis magisque intumescens, donec milliaro uno a Burgo Egoæ, vidi aliquid herbæ; censuique altiore istic terram esse. Dixi igitur famulis, sicerent me (qui ipsis expeditior eram, nullam post me sarcinam habens ut illi) explorare fundum, eoque equum impuli. Sed cum illa quæ videbatur herba solum marginem altissimæ cujusdam fossæ tegetet, pro lapsus in eam equus est; ego vero, sentiens aquam magis crescere, descendi ex eo; sperabam siquidem quod ea non transcenderet humeros. Ast fundum istic nullum inveniens, conatus bis frustra sum redire in equum; donec aquis vestem implentibus gravis, ipsum supra me traxi. Tunc diffidens tertio conatu ascendere me in equum posse; famulis, emicus me spectantibus luctantem cum morte, inclamavi, ut recitarent Responsorium S. Antonii. Huic cum ego quoque me commendassem, collum equi amplector, ab eoque in tutum protrahor. Reversus ergo Oeniponte, nihil prius habui quam servatori meo Patavii me sistere, et in testimonium beneficii recepti appendere cum gratiarum actione anathema debitum.

E

Minister Cæsareus an. 1661

in aquis periclitans,

F

recitato responsorio servatur:

151 Anno MDCLXVII unicus quem habebam filius quadrimus et plerumque infirmus, eo aliquando reductus fuit ut nullum amplius daret vitæ signum: quem cum Saeto solita fiducia commendassem, sanumque viderem; jussi ut annum unum portaret habitum Patroni mei, et parvulum ut erat Paduam duxi

ejusdem filius aeger convalescit an. 1767,

A duxi ad reddendas benefactori grates. Anno deinde MDCLXXXII, consuetis mihi lateris redumve doloribus acerbius cruciatus, cum ad extremum me deductum crederem, media nocte suscitata familia totam jussi de genibus recitare Letanias Marianas cum Responsorio Antoniano, vovique personaliter visitare Sancti tumbam, ac Domum Virginis Lauretanae. Cumque, pedes semper Paduam ambulans, ad eam venissem planitiem, unde ecclesiam Divi prospicere poteram; flexi genua, et Responsorium recitavi. Mox autem sentire cœpi motum descendens calculi, quem et sequenti nocte excrevi in co conclavi, quod supra Paternitatis vestrae cubiculum commodatum mihi erat. Ita testor, ex burgo Vallis-Suganae viii Octobris, MDCLXXXVIII.

152 *Hanc Epistolam sequitur alia, data Mentosca de Ageseo ii Augusti MDCLXXXI in hæc verba.* Quamquam ad declarandam Sancti Patavini gloriam, non sit opus testimoniis multiplicandis; tamen, ut meae obligationi erga Reverentiam vestram, tantopere Sancti isti devotam, faciam satis; volo referre prodigium quod circa sanctissimam illius imaginem contigit in capella hujus palatii; quemadmodum acciderat anno MDCLXVIII, sicut certissimo

B cognovi ex relatu Excellentissimi Petri Grinani, tunc hic publice recitata. Anno nunc præterito, pro festo ipsius Sancti speciosissime ornata fuit ecclesia sive capella hæc, et virens lilium impositum manui sacrae imauginis, quod timore deposito retinuit viridia folia usque ad Vigiliam festi hujus anni; adeo ut sericea viderentur, ne granulis quidem illis flavis, quæ pendent in medio, inde dilapsis. Hoc igitur anno, cum majori etiam quam prius studio ornata capella esset: famula mea aliud illum manui Sancti inseruit, expositum aeri radiisque solaribus, per fenestram subinde intraotibus; diebus autem æstivis protrusit duos flores pulchros ac virentes, quorum unus plenam jam adeptus est magnitudinem, alter adhuc paulatim crescit, quamvis truncus siccus videatur; id quod illustriss. Dominus Potestas et Capitaneus Capitis Istriæ magno cum gustu observavit: adeo ut credi possit, quod ista imago Sancti patenter velit polliceri multas a Deo gratias per Sanctum erogandas. Atque hæc est sincera relatio ejus quod contigit, sicut testor, Reverentiæ vestrae humillimus et obligatissimus famulus, Carolus Giotti.

C 153 Anno MDCLXXXIII, Anna Floriani Genuensis, omni fere oculorum luce per triennium privata, adeo nihil proficientibus remediis, ut etiam per duas hebdomades prorsus cæca fuerit; vovit, quod si visum pristinum recuperaret, Paduam proficisceretur ad gratias reddendas; prout fecit, quod petierat consecuta. Venetiis, mense Majo anni MDCLXXXVI, dum taurilia spectat Matthæus Regini, furens et vinculis soluta bestia in ipsum incurrit, humi stravit, et humerorum unum cornu transfixit. Letale vulnus credebatur: sed voto facto covaluit intra paucos dies, eoque se gratanter exolvit.

154 Anno eodem MDCLXXXVI, Barbonæ in Paduano, dum Franciscus Vernarus de Lusia, cum quadam puella innocenter fabulatur; ab incurrentibus in ipsum duobus male feriatis impetitus fuit duobus sclopis, quorum unus letalem ictum pertulit; sed voto visitandæ tumbæ sacrae nuncupato, pristinam cito recuperavit sanitatem. Mense autem Septembri, Pedestrinæ, in Joannem Rossadam, nescio quid operis suo in horto facientem, milites duo iniuncti ejus incurserunt, sclopis armati; eumque impactis scloporum clavis sic percusserunt, ut mortuus potius crederetur quam vivus: sed quia corde et ore invocaret Sanctum, ex duobus quos receperat mor-

tiferis ictibus, intra dies non multos convaluit, gratiasque ad Sancti tumbam persolvit.

155 In vico S. Joannis diocesis Bononiensis, per menses decem loquela privatus Dominicus Co-mutinus, eandem facto voto recuperat cito; et gratiam receptam ipso anno prænotato narravit P. Mag. Felici Scarellæ Sacristano, coram Fr. Petro Rochi Subsacrista, et Andrea Friaoli indigena loci. Eodem anno mense Augusti, Joannes Baptista Bissoni octennis puer, motus curiositate videndi personas aliquas subitus transeuntes, de podio bene alto despiciens, in caput præceps decidit: sed inter cadendum Sancto se commendans, illæsus surrexit, venitque ad tumbam, gratias debitas relaturus: interrogatus autem a P. Felice Captio, dixit, apparuisse sibi Sanctum in habitu Religionis, labentemque manu dextera apprehendisse.

156 Ludovicus Crivius, ex Carnia in Germaniam proficiscens, vehiculo excidit in rapidissimum flumen; a cujus fluctibus dum diu abripitur, invocavit Sanctum, et liberatus fuit die vii Augusti anno supradicto: votumque Paduæ ut promiserat solvit. Eodem mense et anno, Joanni Mariæ Pero de Gransonæ, explodenti scloporum tubus dissiliit, frontemque ejus ita ferit, ut semimortuus sit collapsus. Chirurgi aperto cranio letale vulnus esse censuerunt: quare magno animo invocavit Sanctum; ejusque intercessione sanatus, ad tumbam venit, cum gratiarum actione votum solvens. Rursus eodem mense et anno D. Ursula Tessani; domo egrediens circa tertiam horam noctis ad S. Bernardium, in quodam vehiculo, dum ad reditum sese disponit, percussa fuit ictu sclopi in una coxendicum: sed auxilium Sancti invocans, cito convaluit, et anathema promissum attulit.

157 Mense Septembri comparuit Paduæ Fr. Petrus Loda, Eremita Cremonensis, qui cum tribus mensibus visu caruisset, neque ab adhibitis remediis quidquam opis recepisset; peregrinatorum se Paduam vovens, obtinuit quod petebat intra paucos dies; idque gratanter testatus est. Eodem anno, cum Athesis per dies sedecim vehementius intumisset, suoque continuo incremento rupturam minaretur aggeribus, quibus in Polesino continetur ne planitiem istam omnem inundet, oppidi Lendenavæ Domini, Senatores loci, cum ad alia celestia remedia frustra recurrissent, supplicarunt Patri Guardiano Minorum S. Francisci Conventualium, P. Mag. Paulo Cattaneo, dignaretur exponere sanctissimum Sacramentum, cum miraculosa statua Thaumaturgi Patavini, quemadmodum fecit die tertia festi Pentecostalis (*tunc die viii Junii*) cum acursu omnium loci incolarum, in tam periculosa occasione ferventer Sancto se commendantium. Et ecce aqua, quæ initio actionis istius adhuc crescebat, decrescere cœpit priusquam finiretur; atque ita ipsa nocte plus quam ad quatuor pedes subsedit, et sequenti die ad pristinum statum tota rediit. Proximo deinde adventu, cum prædictus Guardianus concionaretur, sermone ultimo reficavit Senatu memoriam gratiarum a Sancto receptarum, hortatus ut eum, facto senatus-consulto, Protectorem eligerent: quemadmodum fecerunt xi Januarii currentis MDCLXXXIX, Dominis Consiliariis et Regulatoribus votum nuncupantibus, quo sese obstringebant, quotannis simul omnes interesse Missæ, quam cani facerent prima feria iii cujusque Januarii ad altare gloriosi Sancti.

158 Anno MDCLXXXVIII mense Augusto, D. Josephus Diononis, Tesanæ in Forojuliensi tractu habitans, stitit se P. Mag. Josepho Pasquetti Patavino, Mioistro Provinciali et Commissario hujus almæ Provinciæ S. Antonii Minorum

D
EX VANIS.
mutus loquentem recipit:

puer ex alto,

vir in fluvium lapsi servantur:

E

item letaliter in fronte saucius:

et sclopo icta.

Circus visum recipit:

E

inundatio sistitur:

sanatur erisipelas,

EX VARIIS.

A Conventualium, meque Fr. Ludovico Micoli de Gemona, Secretario ejusdem Provinciae in visitatione Conventus S. Mariae de Sabionera, atque deposuit; quod, cum ulcere quodam seu erisipelate laboraret in brachio dextro, duabus circa cubitum plagis patente, ita ut ipsum de collo suspensum gestaret, ac ne ori quidem admovere posset, magnum in eo cruciatum tulit. Sed cum anno MDCLXXXVII, circa Vigiliam Natalis Dominici, requisivit Sacristam praedictae ecclesiae, ut ad Missam pro se impedito ministraret, illeque libenter fecisset quod rogabatur; ipse praesens sub Elevationem ferventer postulavit auxilium Sancti: Missa autem finita domum regressus, uxorem rogavit, ut brachium prout solebat curaret. Haec vero illud inspiciens, dixit nihil mali apparere, Cui Josephus: Si nihil appareat, ipsum sic dimitte; quia Antonius adjuvit me. Et paulo post rediit ad ecclesiam jam dictam, fecitque in gratiarum actionem Missam dici ad altare Sancti.

Atestae recuperantur uniones amissi ab una

159 Anno MDCXC Veronica, uxor Felicis Gatti, lineam margaritarum Atestae amiserat, domine autem an foris ignorabat; itaque ad ecclesiam S. Francisco sacram se contulit, et invento ibidem Religioso cuidam eleemosynam obtulit, pro qua Missam ad altare gloriosi S. Antonii diceret, quo margaritas amissas posset recipere. Is eam monuit, ut facta prius Confessione, ad dictum altare Communionem sacram sumeret. Cum ergo patrocinium Sancti ferventer invocasset; domumque reversa, mappam, ad quorundam suorum hospitum usum ex armario promere vellet, quae sitas uniones sub illa reperit, asseverans, quod ipsam mappam antea curiose versarit reversaritque sapius: et Patavium venit, actura gratias pro beneficio tam singulari.

alteraque Matrona.

160 Ibidem mense Julio, similem lineam pyxidi inclusam amiserat Bartola Sarisina Talia-petra, dum eam oppignorandam ferebat ad Montem-sanctum, nec invenire potuerat quantavis adhibita diligentia. Commendavit suam igitur causam eidem Religioso S. Francisci; eoque suadente votum fecit continuandae solitae feriis tertiis supplicationis. Dum autem domum regrederetur, moerens et plorans jacturam suam, audivit eam Nobilis quidam, prompteque respondit: Securo animo esto, Domina: ego uniones tuos eui; sed continuo tantam animi inquietudinem sensi, ut dies unus mille anni viderentur, donec scirem cujus essent; lactaeque mulieri omnes restituit.

Ibidem ruina: subducuntur mater cum filiabus,

161 Ibidem adhuc Octobri mense, Dominicae Carrestiae, una cum matre atque sorore opus quoddam facienti in camera domus suae, juxta turrinam quae vetus nuncupatur, curiositas incidit ipsam turrinam considerandi, quoniam pro vetustate pridem minabatur ruinam. Vix apererat fenestram, cum ingenti metu consternata clamare cepit, S. Antoni, adjuva nos, matrem et sororem obtestans ut quamprimum cubiculo profugerent: vix autem ad decem passus inde processerat, cum ruens turris cubiculum totum secum traxit; ipsaeque a tam praesenti discrimine liberatae, gratias suo Patrono egerunt.

febris letalis pellitur,

162 Mense Novembri vehementissimis febribus ibidem laborabat novennis puer, filius unigenitus D. Antonii Alaiz; de cujus vita desperantibus medicis, recurrit afflicto genitor ad ecclesiam S. Francisci. pluresque Missas celebrari fecit ad altare Sancti Patavini; novemdiuque se observaturum pollicitus, oravit Superiorem Conventus, ut delata ad infirmum Reliquia Sancti dignaretur ipsi benedicere, Cessavit autem illico febris, et intra paucos dies ita validus fuit puer, ut adduci potuerit ad gratias agendas, idque in habitu votivo cinericeo.

163 Eodem loco, mense et anno D. Petrus Antonius Garufarini, dum pili cum sociis exercere-

tur, eamque repercuteret, retrorsum corruit in minime provisum profundumque puteum; et Sanctum invocans constitit supra aquam nihil laesus. Mense autem Decembri Joannes Baptista Caniti, exscendens de navi quae Patavio redierat, praecipit cecidit in Brentam, tunc valde turgidum: sed Antonii opem implorans, sublevari sese manifeste sensit, portarique ad ripam; in quam evasit, cum admiratione omnium circumstantium suaeque; et anathema attulit ad altare Sancti.

D servatus lapsus in puteum,

et flumen.

164 Anno MDCXCI mense Martio, Patavii contigit, ut Stella, uxor Mag. Marchiori Patavini, supra testudinem domus suae iverat pro negotiis quibusdam domesticis; cumque vellet descendere, subsegit pavementum, ipsamque roinis involutam in imum detulit, commendantem sese S. Antonio, cujus beneficio etiam salva permansit, ac vota sua ei reddidit. Mense Junio, furis diabolicis agitata zelotypa mulier Caenas, uxor Blasii Brigi, decrevit marito dormienti gulam praescindere, et quod decreverat reipsa exequatur; cum ille, tam dolore quam profluentis vi sanguinis expergefactus, inter eas angustias Sanctum ut potuit invocavit, cujus tunc festum agebatur: et quamvis letalem omnino plagam censerent chirurgi, coaluit intra paucos dies; et Patavium venit votum suum oblaturus ad arcam. Ibidem Polyxena Beretini, in gravi quae biennium duraverat infirmitate deposita a medicis, medicum de caelo S. Antonium requisivit, voto Novenae faciendae se obstringens; ex eoque mox cepit habere melius, et paulatim sanata accessit ad tumbam, debitas actura gratias.

Item quaedam sub ruinis,

alius gulam praescisus,

E et agra ad mortem,

165 Ejusdem anni mense Februario, Patavini Conventus Religiosus quidam graduatus lenta febre detinebatur: quae cum, crescente indies malo, imperceptibiliter serperet, letargum denique agro periculosissimum attulit; nec viribus prorsus destituito quidquam remedii poterat applicari, unde et vitam ejus medici desperatam habebant. Luctatus tamen cum morte infirmus est spatio duorum mensium; animo semper firmato in spe auxilii percipiendi a Sancto, quem jugiter invocabat, una cum Deipara et B. Francisco, advocatis suis. Tandem xv Februarii, qui dies est sanctae Antonii Linguae dicatus, petiit, ut duae devotae Religiosae cum socio suo communicarent ante Sacram arcam, eo fine ut sanctus Thaumaturgus apud Deum intercederet pro sua revalescentia: quae prodigiose secuta est. Etenim ipsemet medicus, professus est, quod in praedicto festo invenerit arteriae pulsus omnino resuscitatum. Ex hinc paulatim sibi redditor aeger, et circa Pascha exemptus periculo, constituit ut periti pietoris manu res acta exprimeretur. Hic autem expressit infirmum a morte ictum, sed quae manu Sancti fugabatur; ad pedes autem legebatur haec epigraphe: Pallida morte diu infirmum pulsante, celesti. . . . B. Mariae Virginis, Sanctique Patris Francisci ac S. Antonii Protectoris patrocinio suffultus, incolumis tandem evasit. F. J. P. P. Minor. Conventualis Conventus S. Ant. Pat. Gratiae anno MDCXCI. Antithema tale pluribus diebus expositum stetit ante arcam: inde translatum fuit in capellam eidem contiguam, aeternum praestitae gratiae monumentum.

ac Religiosus Minor

a lenta tate.

F

166 MDCXCI mense Augusto, Maria Angela Margarita Bivei Patavina, inferni cruciatus tolerare se credebatur ex calculo, quia nullum eis inveniebat remedium, cum ergo sectionem constituisset experiri, in vigilia festi Antoniani ex corde se commendavit Sancto, et ordinarium quoddam medicamentum adhibuit: quod mox calculum simul et cruciatum expulit, sicut illa gratanter testata, ipsum cum suo anathemate ad tumbam appendit.

Mulier a calculo.

alia a d. x. mone,
A 167 Anno sequenti mense Augusto, Paduæ comparuit ex Delo, Pataviæ diœcesis NN. Hanc ab annis multis dæmon agitabat direque contusam vexabat : sed supposita venerabili arcæ, seque per horæ dimidiæ spatium Sancto commendans ; cecidit semimortua. Inde ad sensus regressa, accersivit maritum, eique dixit se desideratam gratiam obtinuisse. Is cum capillis dissolutis eam videret assistere, quæsitivè quomodo id accidisset ; ipsa autem respondente hoc se ignorare, diligentius intuitus vir, animadvertit omnes eorundem extremitates præcisas, intacta cui implicabantur cordula : sequenti autem die perceptis Confessionis et Communionis Sacramentis, domum hilaris regressa est.

et miles a glande ipsi impacta
 168 Eodem anno ibidem comparuit Antonius Barison Patavinus, qui in Oriente militans Serenissimæ Reipublicæ contra communem inimicum ; et in prælio quodam ictus sclopo, invocavit Sanctum ; reperit autem suum sclopum, quem gestabat e cingulo pendulum, contusum quidem impacta glande, se vero usquequaque intactum : quare suum illum sclopum pro anathemate ad arcam suspendit.

Comes quidam a morbo letali,
B 169 Eodem anno MDCXCII, ad solennitatem festi, Mantua Paduam venit D. Comes Bulgarini cum conjuge, ad implendum votum pro sanitate ipsi reddita ex gravi periculosaque infirmitate, unde depositus a medicis atque ad extrema deductus fuerat. Sed cum simul ambo vovissent annis aliquot gestare cinereas vestes, paulatim melius habere cœpit æger ; et votum impleturus, ante sacram arcam sese stitit.

puer a lapsu periculoso,
 170 Sequenti anno MDCXCIV mense Aprili, Fortunatus Sigismundus, quinquennis filius D. Petri Francisci Ceschi de S. Cruce in burgo Vallis-Suganæ cum matre sua existens supra quemdam domus ponticulum, altum pedes circiter quadraginta, ex inde præceps et nudato capite cecidit in subjectam curtim, saxi stratam. Ad animadversum subito casum consternata mater, exclamavit ; S. Antonius juvet te, S. Antonius juvet te. Jacebat humi parvulus passis manibus versaque facie, quare a parentibus domesticisque credebatur extinctus ; et ut talis famularum manibus delatus in cubiculum est, lectoque impositus. Cum autem eum vestibus exuissent, deprehensus est modicum adhuc spirare. Visitatus deinde a medicis accurate a capite ad pedes, cum præter modicam in capite contusionem, nullum toto corpore appareret mali alicujus indicium, permissus est quiescere : post unam horam ad se rediit, et sequenti die lecto consurgens sanus, domo est egressus et ductus Patavium ; ubi pater suus rem totam ut acta erat manu propria scripsit, et ego ex originali ad tumbam appenso eandem excepi.

Maceratensis quidam a febre letali,
 171 Anno eodem similiter Macerata Paduam advenere conjuges duo in habitu cinereo, eo quod vir ex ardenti febre ad extrema deductus, uxore Novenam pro illo faciente, tertio Martis die, melius habere cœperit ; indeque magnis passibus profecerit ad plenam sanitatem, quam benefico Sancto acceptam se referre, appenso ad tumbam anathemate, sunt testati.

rusticus ruina obrutus,
 172 Anno MDCXCIV mense Majo Andreæ Pulzato Noalensi, agrum colenti circa maceriam quamdam, ab hæ cadente obrutus jacuit per horas duas ; Sanctum tamen cum voto invocans, salvus inde est extractus. Filius quoque illius Angelus, annorum decem, ab equo conculeatus, non solum corpus totum sed etiam caput, cito convaleuit eum esset Sancto commendatus. Simili domus suæ ardentis ruina Ferrariæ Aprili mense oppressus Josephus Massari, invocato Sancto salvus evasit, et votum solvit.

173 Mense Junio Mediolani Religiosus Augustinianus graduatus Sanctoque devotus, levi fuit apoplexia tactus : post tempus autem aliquot relapsus est ita, ut medici, tentatis frustra remediis, dicerent de animæ salute cogitandum dumtaxat ei esse. Cum ergo Sanctum invocasset, ejusque ope mox habere levius multo cœpisset ; sanitati denique pristinè redditus, curavit votum suum ad sepulcrum appendi mense Septembri.

174 Mense Junio prædicto, in oppido Lugo juveniculi duo fratres, Franciscus Xaverius et Antonius Capuzzi, sæpius a malignis spiritibus invasi, et per exorcismos ad tempus dumtaxat liberati ; tandem in ecclesia S. Francisci ab avunculo suo, ibidem Religioso, commendati Sancto sunt, atque ab eodem ex voto Patavium deducti ad sacram arcam ; cui vespere diei xxvii ambo suppositi, prorsus mundati, sunt, cessantibus alteri furiosis quibus torquebatur motibus, alteri redeunte libero pedis impediti usu.

175 Dum mense Junio anni ejusdem, ab Oriente feliciter vela faceret, Venetias versus, firma navis viatoribus plena ; in sinu Lodrinensi comprehendit eam dira tempestas, ruptoque anchorario fune salvi reditus spem amiserant omnes. Sed videntes peregrinum ex suo numero unum communibus expensis iturum Paduam, atque pro singulis laturum regalem unum, ab imminente naufragio præservati sunt. Vix enim votum nuncupaverant, cum sedata tempestas fuit, portuique appulsis nulla prior cura venit, quam expedire votivum peregrinum, qui rei totius occultatus testis cum eorum oblatione ad arcam venit.

176 Simili in discrimine pauperes quidam ex Mestre Venetias veniebant, in cymba discooperta, cum uno solo naviculario. Cum autem appropinquassent ad S. Secondi, locum valde periculosum, et nauta conatum omnem suum frustra adhibuisset, inversa ab undis cymba est. Uno tamen excepto, qui periit ; ceteri, qui Sancto se commendarant, apprehenso naviculæ margine, eidem adheserunt ; quoad remex ipsam erexisset ; deinde salvi ad portum appulerunt : unde simul omnes Patavium venerunt, et quid sibi accidisset confessi sunt Patri spirituali suo.

§. XIV. Miracula ex Hispanico Damiani Cornegii, edita anno 1684 : et Lutherani unius mira conversio.

Jacobus Cabarella, Collalti Comes, Consul Patavinus, cum esset sacrarii Antoniani Thesaurarius, et necesse haberet pro munere suo præsentiam suam exhibere arcæ Reliquiarum Sancti, ad solatium peregrinorum quorundam, aperiendæ ; ab uxore, tunc recenter partu levata, duos accepit annulos, sacris Reliquiis admovendos. Hoc cum facere pararet, elapsus manibus eorum unus est, isque adamantibus pretiosis instructus : qui licet in omnium ipsiusque Guardiani conspectu cecidisset, requisitus tamen in pavimento, reperiri nusquam potuit. Dicamus ergo, inquit Guardianus, Responsorium Sancti ; cum enim calentem viderimus, haud dubie latet in aliquo angulo abditus. Rediit inde domum Comes, medio milliari dissitam, invenitque uxorem, animo ægram, eo quod paulo ante invenerat anulum, jacentem prope fenestram lecto suo contiguam : quare ingressum ad se maritum querula excepi, ut negligentem. At ille cum assereret omnino se anulum detulisse ad arcam, et ibi eum manibus suis elapsam ; convenit tandem inter eos, utrimque certificatos, beneficium Sancti fuisse, quod domi ille modo esset.

D
 EX VARIIS.
Fr. Augustinianus ab apoplexia,

fratres 2 a d. x. mone,

plures a periculo naufragii facienti,
E

aut eversa cymba mergenti.

F

Annulus ad arcam Sancti amissus

domi reperitur,

- A** 178 Nihil minus mirabile est, quod mihi narra-
vit vir gravis ac doctus, hujus Castellanae Provin-
ciae, nunc Guardianus Conventus S. Mariae Alcaie.
Videlicet, quod cum studeret Theologiae, et nocte
quadam post Matutinas vellet resarcireunicam suam;
ipsoque in opere ex alia quadam causa surgere co-
geretur, non satis ad acum suam attento excidit il-
la; et erat hora incommoda, utpote inter tertiam
et quartam, pro requirenda altera acu a condiscipu-
lis. Frustra ergo per viam qua ierat redieratque
scrutatus, Sancto illam commendavit recitando Res-
ponsorium. Ad collam vero suam ingressurus, et ma-
num apponens serie, dum clavem versat, sensit
sibi aliquid intra dexteram moveri: quid araneam
ratus, excutere moliebatur. Sed admoto propius
cereolo quem gestabat, acm suam vidit ex filo pen-
dentem: et laudavit benignitatem Sancti, etiam tam
parva curantis.
- B** 179 Francisca Conti Bononiensis, cruciatus pa-
tiebatur gravissimos a daemoneis, quorum tyrannidi
erat permessa: inter quos mente sic alienabatur, ut
intervalla quaedam lucida habens, crederet morbum
aliquem naturalem esse, nec cogitaret de exorcis-
mis adlubendis. Sub haec cum magna fide invocans
S. Antonium, ipsum sibi claro in splendore adstan-
tem habuit nocte quadam; audivitque monentem, ut
in Deiparam virginem collocans fiduciam, ab ea se
liberandam crederet. Et ego, inquit, ipsius vice ve-
ni, sanitatem tibi collaturus. Hoc dicto arreptam
per capillos coegit vultum veteri ad imaginem Dei-
parae, filium ulnis complexae, quae ad cervical lecti
stabat; rogavitque ut suae huic devotae salutem red-
deret. Continuo autem evomere coepit immundorum
animalium copiam magnam: quibus liberata, libe-
ram se quoque a daemoneis sensit; magnisque cla-
moribus maritum alibi cubantem ac familiam sus-
citans, sanationem suam et quidquid acciderat verbis
explicavit, ac porro veritatem visionis constanti va-
letudine comprobavit.
- C** 180 Anno MDCXVII matrona Bononiensis, sterili
per annos viginti matrimonio usa, ideoque conjugii
odiosum, non minus infelicitate sua quam viri adulte-
teriis affligebatur; continuisque precibus, eleemosy-
nis, jejuniis opem Sancti implorabat. Dum autem
quadam vice in fortunam suam conditionem expone-
ret Religioso cuidam Franciscano; consilium acce-
pit, institueret ipsa una cum marito Novenam San-
cto, omninoque se crederet voti compotem futuram.
- Non aegre oblatam conditionem acceptavit maritus;
et uxorem mox concepisse gaudens, confirmabatur
in suscepto vitae melioris proposito. Sed cum parien-
di tempus advenisset, prodiit in lucem informis ac
putrida massa, quae virum in furias et pessimas de
uxoris pudicitia suspiciones impulit: nec audebant
mulieres, quae parienti adstiterant, infelicem foetum
matri ostendere. Illa vero mox atque a partus dolo-
ribus relevatam sese utcumque sensit, detrectantes
multaque excusantes coegit ostendere sibi quodcum-
que id esset: neque enim credere possum, aiebat,
quod Sanctus meus mihi illuserit. Allatum, et cum
lacrymis agnitum, mundiuribus pannis involvi jus-
sit, reponique super altari Antoniano. Factum id
marito praesente, futuroque miraculi teste, vel sal-
tem cauturo ne qua fraus sibi fieret. Dum autem pa-
riter omnes orationi devote incumberent, visum est
sub pannis suis moveri involucrum triste, vagitus-
que auditum edere. Solvuntur fasciae, et apparuit
formosissimus infans: qui cum gaudio patris domum
relatus matri, omnes a viro suspicionum nebulas
dispulit.
- 181 Mulier quaedam Neapoli, nobilis, sed pau-
per, filiam habebat formosissimam: cujus pudicitiam
venum exponere malebat, quam generi suo indeco-
- ram inopiam sustinere. Hoc suum consilium cum fi-
liae exposuisset, et haec verecundiae plena abomina-
retur; post diutinam utrimque luctam, vespere quo-
dam pudica virgo ad Conventum S. Laurentii venit
et opem a S. Patrono suo profusis lacrymis postu-
lavit. Nec frustra. Etenim imago Sancti, extenso
brachio schedulam ei porrexit, jubens eam ferre
ad divitem quem nominabat mercatorem, hisce vo-
cibus inscriptam, Mulieri, hanc schedam ferenti, da-
to argenti prohi in dotem pondus, quantum illa ap-
pendit. Vale, Fr. Antonius. Nihil cunctata puella,
ivit quo jussa erat, et schedulam tradidit, narrans a
quo et unde. Ille faciem ejus formosam intuitus, et
mente confusus; cogitare coepit prostituerum ali-
quam esse, quae tali fraude pecuniam captaret; ei-
que respondit; Aut is qui te ducturus est cum dote
tam modica luxuriosus est aliquis, aut valde et ex
animo te diligit: ego in honorem S. Antonii omni-
no facere volo, quod ejus nomine a me petis: et ac-
ceptam schedulam imposuit bilanci ex una parte, ex
altera nummos argenteos pauculos; sed adeo non suf-
fecerunt levandae chartulae, ut usque ad quadrin-
genta scuta apponere necesse fuerit. Tum vero mer-
catori rediit in mentem votum de lampade argen-
tea ad istud pretium curanda; cujus executionem si
bi commutari intelligens in paris valoris eleemosy-
nam, totam puellae consignavit; quae eo bene usa,
congruam sibi conditionem obtinuit, simul et matris
inopiam sublevavit.
- 182 Panormi, in praecipuo cujusdam Ordinis Reli-
giosi Conventu, Frater laicus, caeca victus cupiditate,
furtim subduxerat sacristia thuribulum argenteum,
arte magis quam pondere metalli aestimandum. Sa-
cristanus vero, animadverso damno, nihil non age-
bat ut una cum Fratre ipsum recuperaret: de hoc
enim tanto minus quidquam suspicabatur, quanto
ille acioribus maledictis execrabatur furem. Et sa-
ne simulabat ille egregium pro re sacra zelum, adeo
ut Patri Sacristano suaderet, ad primam Seraphici
Ordinis eo loci ecclesiam, S. Francisco sacram, se-
cum iret, curatus ibi Missam in S. Antonii honore
canendam. Non abnuvit Sacrista, multam recuperan-
di damni spem repositam habens, non solum in
Sancto Dei Antonio, sed etiam in firma fide boni il-
lius, ut credebat Fratris. Et ecce dum precibus si-
mulatis hic, iste veris quam devotissime intenderent;
educto forte ad nares purgandas sudario, etiam ca-
tenulas thuribuli attrahit hypocrita: quas mox agno-
scens Sacristanus, furem deprehendit; et ut comme-
ritus erat correptum Praelato stitit; ne scilicet in-
grato silentio involveretur beneficium Sancti; cum
hac tamen moderatione, ut furi precaretur mitiorem
poenam.
- 183 *His ex Hispanico delibatis (pleraque enim a
Damiano relata, in praecedentibus aliunde habemus)
redeo ad Collectionem Italicam quam istic finivi, ubi
desierat manu sua Collector scribere. Etenim alia
deinde manu, ipsius scilicet cui res contigerat, in eodem
tamen quaternio, notabatur sequens admirabilis casus,
anno MDCXCIV scriptus, ut sequitur. Anno MDCLXXXIV,
Henricus Hintz, patria Mechelenburgensis, secta
Lutheranus, ex Saxonia, commorabatur Benschemii
in domo cujusdam Catholici pro negotiis suis, et ha-
bebat sibi assignatum cubiculum, ubi supra men-
sam exposita stabat imago S. Antonii Patavini, ex-
cuse in papyro dimidii folii, intra exiguum limbum.
Ea nescio quo casu stabat capite in pedes verso, ne-
que id animadverterat Henricus; cum die quodam
illuc intrarunt quidam ejus amici Catholici; quo-
rum unus, animadvertens inversam stare ima-
ginem, in rejectam eam statim reposuit, dicens
Henrico, non esse peccatum leve sic inhonorare
Sanctos Dei. Excusavit Henricus ex vero, nulla
sua*

EX VARIIS
item acis no-
ctu perdita

invocato San-
cto ;

energumena
liberata ;

Sancto
Deiparam ex-
orante.

Annis 20 ste-
rilib, ex voto
concepit :

editaque in-
formis mas-
sa,

recipit ab
altari vivum
ac formosum
infantem.

Puella a
matre prosti-
tuenda

schedam
Sancto accipit

scutorum 400
in dotem :

E

thuribulum
furto sublatum

curato sacro
manifestatur,
l'

Anno 1684
Lutheranus
Saxo,

Sancti imaginem contemptum invertens

A sua id culpa factum, sed fortuito sibi ignoto casu. Instittit nihilominus alter increpare importunius atque dicere; mirari se, quod Deus famuli sui tam dilecti vilipendium ejusmodi sustineret. Tunc subiratus Henricus dixit hæc ipsa verba: Vin' ergo forsitan, ut id quod numquam accidere potest, ipsa se convertat? Cui amicus: Noli, inquit, irridere: quia Deus, quia tam multa mirabilia Sancto isto mediante fecit, etiam hoc posset facere.

eam per se restitutam invenit:

184 Ridebat hæc omnia Henricus, arreptaque imaginem denuo, quamvis omnes moneant ne faceret, in caput convertit, cum juramento affirmans, quod si ipsa se istic converteret, omaino Catholicum se profiteretur: eoque dicto omnes egredi de cubiculo fecit, ipsumque clausit sumpta secum clave. Post aliquod tempus eodem regressus causa negotiorum suorum, nec quidquam amplius de prædictis cogitans, reseravit cubiculum, et vidit imaginem supra ipsam mensam erectam in pedes. Tunc enimvero confusus et attonitus inde abscessit, nec cuiquam ea de re verbum unum præ verecundia fecit: vesperi autem quam tardissime potuit cubitum concedens, non audebat vel respicere, nedum attingere imaginem illam præ timore. Tandem tamen hoc paulatim discusso, post aliquot dies accessit propius: animisque resumptis etiam contingere ausus, eam ut sibi e conspectu tolleret, donavit puellæ cuidam filiæ-familias; deinde vero etiam ab domo et oppido prædicto recessit, seque dedit in servitium Hollandorum, atque cum iis Smyrna redens per Italiam, denique in patriam suam venit.

185 Hic denuo requievit aliquanto tempore, rursumque in Italiam abiit Romam visurus, et alia illustriora loca; ac denique Florentiæ accessit ad Cosmum III Hetruriæ Ducem; a quo vexillo militari donatus, mansit in præsidio Portus Ferrarii. Cumque Illustriss. D. Paulus Pecci Senensis, Massæ Episcopus, castrum illud inter cetera suæ curæ loca aliquoties visitaret; cœpit Henricus cum eo agere familiarius; et tangente cor ejus interius Deo, statuit, abjurato Luthero, Catholicam amplecti religionem, prout fecit die Maji anno mdcxcii: et sequenti mane, facta ipsimet Illustrissimo peccatorum confessione, de manibus ipsius sacram sumpsit Communionem Confirmationemque, in ipsius loci ecclesia principali. Tum accepto gestorum testimonio, manu ipsius Episcopi signato, dimissaque militia Senas se contulit; ibique apud Patres Minores Conventuales habitum sumpsit Franciscanum, die iv Junii anno mdcxciv, cum nomine Fr. Antonii Pauli. Prostat autem eventus hic scriptus circa imaginem Sancti, ex notitia quam in Confessione facta Episcopo dedit ipse Henricus, de illo peccato se accusans; quod ut revelare liceret rogavit Henricum Episcopus, et ipse ad Dei Sanctique sui gloriam libentissime anavit. Atque in fidem ac signum veritatis, prædictus Henricus, nunc Religiosus ut supra, propria manu hanc relationem scripsit. *Et signatum erat, eadem qua prædicta scripserat manu, Fr. Antonius Paulus Hintz, ut supra, manu propria.*

D
EX VARIIS.
factus deinde
in Italia Ca-
tholicus an.
1692,

imo et Rel-
giosus,

F
miraculum
testatur an.
1694.

DIES DECIMA QUARTA JUNII

SANCTI QUI XVIII KALENDAS JUNII COLUNTUR

- S**anctus Eliseus Propheta, Samariæ in Palestina.
- S. Marcianus, Episcopus Syracusis in Sicilia.
- S. Ruffinus, }
S. Valerius } Martyres, Suessione in Gallia.
- S. Antheon Martyr, Laodiceæ in Phrygia.
- S. Miggnes, }
S. Gallianus, } Martyres, Ephesi in Asia.
S. Juvitus }
seu Vivinus, }
- S. Quintianus, }
S. Tecla, } Martyres, in Africa.
S. Theodolus, }
S. Festina, }
- S. Antonius, }
S. Afra, } Martyres in Specia.
S. Cantionella, }
- S. Marcus, Episcopus Luceriæ, in Apulia Dania.
- S. Basilius, Episcopus Cæsareæ, in Cappadocia.
- S. Dogmael, in Penbrochiensi Walliæ Comitatu.
- S. Julitta, a Græcis honorata.
- S. Martianus, Episcopus Beneventanus, in Italia.
- S. Ætherius, Episcopus Viennensis, in Gallia.
- S. Quintianus Presbyter, }
S. Sicius seu Titus, } Confessores.
- S. Methodius Confessor, Patriarcha Constantinopolitanus.
- S. Anastasius Presbyter, }
S. Felix Monachus, } Martyres Cordubæ in Hispania.
S. Digna Virgo, }
- S. Gerasimus, Ordinis S. Basili, in Calabria ulteriore.
- Vener. Richardus, Abbas S. Vitoni Viriduncensis, in Lotharingia. NOT. 23
- B. Castora Eugubina, Vidua tertii Ordinis S. Francisci, in urbe S. Angeli in vado.
- S. Bartholus Ord. Servorum B. Mariæ, prope eandem urbem.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera Godefridi Hensehennii piæ memoriæ, nisi aliud nomen indicent litteræ appositæ margini. G. H.

- S**ancti Rigoberti Episcopi Remensis Translatio corporis, *inscripta est MS. Remensi ecclesiæ SS. Timothei et Apollinaris. De ea egimus ad Vitam ejus* iv Januarii.
- S. Gubertus, Episcopus et Confessor Rensis, *inscriptus est Hagiologio Franco-Galliæ apud Labbeum. Is est jam indicatus Rigobertus, cujus Vitam diximus relatam* iv Januarii.
- SS. Bassianus et Eulalius, Episcopi Syracusani, occasione S. Marciani Episcopi, referuntur a Constantino Ghinio in *Natalibus Sanctorum Canonico-rum. Est S. Bassianus ortu Syracusanus, sed Episcopus Laudensis, cujus Acta dedimus xix Januarii.*
- De S. Eulalio Episc. Syracusano *egimus xvi Febr.*
- S. Aristion, Confessor in Suessionensi civitate, *inscriptus Martyrologio Colonæ et Lubecæ anno 1490 excuso, et apud Grevenum in Auctario Usuardi, ac recentiore manu adscriptus Florario Sanctorum. Habemus varios Catalogos Reliquiarum Suessionensium absque mentione S. Aristionis. Celebratur ibidem Dominica post festum S. Dionysii festum sanctarum Reliquiarum Constantinopoli allatarum Suessionem, et forte Aristionis, quem unicum novimus, inter discipulos Christi habitum: colitur is* xxii Februarii.
- SS. Landoaldi, Adriani, Amantii, et aliorum translatio corporum a Wintershovo Gandavum, *memoratur in MS. Florario. De ea Translatione*

- egimus ad illorum Acta* xix Martii.
- Baptista Mantuanus, 28 *Generalis Carmelitarum, non solum religiosa virtute, sed etiam poetica facultate clarus, hoc die reponitur in Actis bene ordinata cum titulo Beati, a quo ceteri scriptores, tam Mantuani, quam Carmelitæ paulo antiquiores abstinent. Quia tamen in MSS. notis additur, quod corpus, plurimos post annos incorruptum, altius relevationum a populo honoratur, appensis votis et tabulis, ob beneficia recepta, de consensu Episcoporum; expectamus distinctiorem informationem, pro die quo illum obiisse anno 1516 scribit Hippolytus Douesmundi, Hist. Mantuanæ parte 2. pag. 120, id est* xx Martii.
- S. Drogo, Reclusus Seburgi in Hannonia, *colitur nunc feria 3 Pentecostes, et refertur a Molano, Ferrario et alius ad hunc 14 Junii. Vitam illustravimus ad diem quo obiit* xvi Aprilis.
- S. Torquatus, Episcopus et Martyr, ut primarius Patronus sub ritu duplici primæ classis cura Octava colitur apud Accitanos in urbe Episcopali. vulgo Guadix, et tota diocesi. *Est is primarius inter Septem Episcopos, ab Apostolis ordinatos et in Hispaniam missos: de quorum adventu deque S. Torquato egimus, neque habemus audienda dictis,* xv Maji.
- SS. Aquilinus et Victorianus, Martyres in Isauria, *indicantur in MS. Calendario, a nobis reperto Romæ, uti pluribus dicimus ad diem, quo ab aliis referuntur*

G. H.

D. P.

- referuntur xvi Maji.
- S. Brandani, Abbatis Cluanfertensis memoria est in MS. Usuardo, sed aucto a Greveno, Maurolyco, et aliis, uti diximus ad ejus Vitam xvi Maji.
- S. Julius, Martyr Dorostori, sub Præsede Maximo, memoratur in MS. Bruzellensi S. Gudilæ. De eo egimus xxvii Maji.
- SS. Cantius, Cantianus et Cantianilla, Martyres apud Aquileiam, inscripti sunt MSS. Martyrologiis, Patricano Ecclesie S. Petri et Parisiensi S. Victoris. Item eorum pædagogus S. Protus, Martyr ibidem, indicatur in MSS. apographis Martyrologii Hieronymiani, et in variis aliis MSS. Fastus: in MS. autem Calendario Ecclesie Aquileiense additur, festum illorum celebrari sub ritu duplici. Eundem refert Ferrarius in utroque catalogo, addens eum celebrari in Martyrologio Romano cum prædictis suis Sanctis alumnis: fuit autem simul cum illis occisus, uti Acta habent, data xxxi Maji.
- Basilus, Prior majoris Carthusie et octavus Generalis, cum titulo beatæ memoriæ inscriptus est auctario Greveni ad Usuardum, ejusque exemplo Martyrologio Germanico Causii. Saussayus inter Pias recenset, addens defunctum pridie Nonas Junii. Quando et nos inter Prætermisissos eum retulimus iv Junii.
- S. Felicula, Virgo Martyr, memoratur in MS. Casinensi. Acta ejus dedimus xiii Junii.
- S. Psalmodius, Eremita in agro Lemovicensi, cum longo encomio refertur in Supplemento Saussayi, quod cum aliis Actis dedimus xiii Junii.
- Nicolaus, e septem Diaconis, advena Antiochenus, apud insulam Rhodi, ut Sanctus refertur in MS. Florario, non satis accurato. Habemus antiquum Missale, pro Equitibus Rhodiensibus Crucesignatis S. Joannis, anno 1505 excusum, absque mentione hujus? Quod autem solus hic e septem, nec apud Græcos, nec apud Latinos cultum invenerit; puto factum ex auctoritate SS. Irenæi, Tertulliani, Hilarii, Epiphani, et Hieronymi; ex qua passim creditur turpissimorum Nicolaitarum magister et coryphæus fuisse. Sed excusare eum videtur S. Iguatius Martyr, cum ad Trallenses scribens ait: Fugite Nicolaitas, falsum sibi nomen assumentes. Clemens quoque Alexandrinus, falsi nominis Nicolaitas appellat. Imo quæ circumferuntur sub nominibus SS. Hippolyti et Dorothei scripta de LXX discipulis Episcopum Samaritanorum ab Apostolis ordinatum faciunt. Plura vide apud Baronium an. 68 num. 6 et sequ.
- Bitunus, Presbyter Martyr, in MS. Bruzellensi S. Gudilæ additur S. Galliano, in scriptis additionibus ad Grevenum jungitur S. Antheon, uti latius infra ad hujus memoriam indicamus.
- S. Cornelius, Martyr Brixie, sub Præsede Aureliano, cum sociis LVII, varie cruciatus narratur, in Martyrologio Brixiano Bernardini Pâini, inter Annotata fatentis, ignotum esse Depositionis locum, totamque martyrii istius fidem uti MS. asservato apud nobilem familiam, de Curte Isci nuncupatam. Rogatus deinde ipsius MS. copiam nobis facere, respondit illud quidem non inveniri, sed allegari ex fide Scipionis Covi, qui ipsum retulerit Italice inter Memoriam Sacram Brixianas; ejus etiam translationis nobis exemplar misit. Ibi ante omnia dicitur Cornelium fuisse ex prædicta familia, patre Tancredo, matre Dionysia; qui post confusum in Burchi statua dæmonem, et decollatos socios LVII, capite dorsoque exoriat, ferenti soli expositus steterit, ab hora XII mane usque in XXII vesperi: quique deinde pro cute detracta galea ignita galvatus, capite plexus sit. Nobis tam male consuta narratio non sufficit ad augendos Sanctorum Fastos. Si

- aliunde constaret de veteri talis Martyris opud Brixianos cultu, adhuc requireretur probatio aliqua, ad ejusmodi Martyrem, sine scrupulo adscribendum tali familie, suam forte antiquitatem ægre ultra pauca secula extensuræ. Tancredi nomen tam antiquum Brixie esse, non facile credam. Interim Reverendiss. Abbati Honorio Stella, talium martyriorum et nominum propugnatori cogitandum relinquo, an etiam sustinere velit, tribus primis Christianæ ævæ seculis Brixie vixisse, eundem, qui nunc per Italiam obtinet, usum horarum XXIV ab Occasu solis ad Occisum numerandarum. Nobis non desunt, ex omni fere Italie provincia, Sanctorum Acta, nude probari possit, medio ævo aliter horas numeratas fuisse: sed non libet immorari talibus operosius refutandis.
- Gregorii, Episcopi et Confessoris, memoria inscripta est Auctario Greveni ad Usuardum: sed ejus loci non additur. Præter Pontifices Romanos sunt hujus nominis Episcopi novem in Martyrologio Romano.
- Rufinus Presbyter, anno salutis 400, non addito titulo Sancti, indicatur in MS. Florario.
- S. Bobo, Episcopus Viennensis, successor Dadoleni, refertur a Saussayo in Martyrologio Gallicano. Verum neuter reperitur inter Episcopos Viennenses. Videtur indicari Bobulinus successor Landoleni, aliis Dadoleni. Sed nec hos usquam reperi Sanctis adscriptos, præterquam in Catalogo Chiffletiano, ubi omnes primi Quadraginta prætitulantur Sancti: sed nihil de eis Breviarium anni 1522, aut MSS. ejus Ecclesie Martyrologia.
- S. Colmannus M. Abbas. De eo varii. Ita Cameraarius in Menologio Scotico: sed quinam isti varii? Videtur ipsum ad hunc diem retulisse, quod aliis Sanctus desideraretur. Sunt plurimi Colmanni, ex his aliquis refertur XVIII Junii, quo die de eo silet Cameraarius.
- Kieranus, Abbas de Belachduin, tanquam Sanctus refertur a Colyano in 4 Appendice de patria et genere S. Patricii, ubi dicit eum obiisse anno 770 die 14 Junii.
- Leodeboldus, Fundator et Abbas Floriacensis cœnobii, inter Sanctos refertur a Trithemio, lib. 3 de Viris illustribus Ordinis Benedictini cap. 102, non indicato die obitus uti venerationis. Hinc in Appendice rejicitur a Pionr, Menardo, et Saussayo: sed hic agnoscit Fundatorem Floriacensem et Abbatem S. Aniani. In quodam Calendario MS. ex Trithemio potissimum collecto, ad hunc diem collocatur et eum aliis Sanctus appellatur. Abstinet ab eo titulo, Carolus Saussayus in Annalibus Aurelianensibus, ubi sæpius de illo agit; Claudius Robertus et Sammarthani, ubi de monasterio Floriacensi. Si aliquem haberet venerationem Ecclesiasticam, eruditissimi iste Monachi curassent edi Vitam per Joannem a Bosco, apud quem, referente Adrevuldo cap. 2, indicatur, quomodo Leodabadius, Abbas S. Aniani Aurelianensis, proposuit construere Floriacense cœnobium, absque ullo titulo Sancti uti Beati.
- Milites Templi, a Saladino Principe Mahumetanorum in Syria occisi, suggeruntur a Chrysostomo Henriquez, omittuntur a Chalemoto.
- Pavonius, Conversus Ordinis Cisterciensis in Luka, diocesis Mndensis, ut Beatus memoratur ab Henriquez et Chalemoto, ex quodam Calendario Bruzellis edito, sed ab eodem Henriquez.
- Mencia Virgo, Fundatrix et Abbatrix monasterii B. Mariæ de Arrogo, Ordinis Cisterciensis, ut Sancta indicatur a Philippo Seguino apud Henriquez, qui Beatam appellat. A Chalemoto, non Mencia, sed Maria vocatur. Maurique in Laurea Evangelica ejus non meminuit.
- Joannes Monachus, et Laurentinus inveniuntur adjecti ad MS. Martyrologium Cardinalis Barberini,

D. P.

D. P.

ni, idque manu sotis antiqua, non tamen appposito titulo Sancti - an indicetur dies obitus illorum, an vero Sancti habendi sint, ulteriori inquisitioni proponimus.

Hartwicus, Comes a Spanheim et Artenburg alias Lavenkal, electus est Archiepiscopus Salisburgensis vi Idus Novembris anno DCCCXC; claruit multis miraculis, et habetur pro Sancto... Rexit annis XXXII, mortuus anno MXXIII, sepultus in sacello Divi Gregorii. Ita *Wigulius Hundius* tomo 1 *Metropolis Salisburgensis* pag. 7. Ast *Henricus Canisius*, tomo 2 *Antiquæ Lectionis* a pag. 243, proponit titulum de *Episcopis Salisburgensibus*, et *Vitam atque miracula S. Hartwici*, eaque edidit a pag. 311, sed nusquam additur dies obitus: neque in ullis fastis, etiam Germanicis, nomen potuit reperiri. Deest etiam in *Proprio Sanctorum Archidiœcesis Salisburgensis*, sub annum MDCXLVII excuso. Inter *Vitas autem Sanctorum a Lippelon et Grassia* anno MDCXVI editas refertur ad hunc XII Junii. Nos certiora de die ac veneratione expectamus.

Humbertus, Generalis v Ordinis Prædicatorum, a multis titulo Beati honoratur, et ut talis *Vitam contexit Marchesius* in *Diario*, ad hunc diem, quo ex *Tacito* mortuum censet an. 1276. potius quam an. 1274, 15 Januarii, pro quo diem 15 Julii substituit Auctor anni sacri: adeo ut nihil solidi haberi videatur de aliquo ejus cultu. Corpus quidem *Valentiæ* incorruptum servari dicit *Marchesius*: non illo tamen *Alfonsus de Castello* rationem ejus habuit in *sacrario Valentino*, aut *Tamagus de Salazar* in *Hispanico Martyrologio*: quare expectamus, donec tam de die quam de cultu melius informemur.

Joannes a Zumuraga, Archiepiscopus Mexicanus circa annum 1540;

Ludovicus Biassou, Madoætæ in Insubria, an. 1515; Franciscus Torellus, ab hæreticis occisus in Gallia, an. 1567;

Cæcilia Cacciaguerra, Virgo Assisii, an. 1215; Constantia a Castro, vidua Tertiaria in Hispania, an. 1286;

Maria a Christo, Virgo Cordubæ, an. 1598;

Ordinis S. Francisci, ob *eximias virtutes* ut Beati referuntur ab *Arturo* in *Martyrol. Francisc. et feminæ etiam in Gynæceo*.

Isabella a S. Dominico, socia S. *Teresiæ*, *Fundatrix* monasterii *Casarauqustani*, in eodem hoc die obiit anno 1623. *Vitam et virtutes ejus ac sociarum* aliquot, *Hispanico sermone* prolixe scripsit *Michael Baptista de Lanza*, ut extat apud nos *libris 4 Martiri excusa* an. 1638.

Maria Jacomina Fabri obiit *Cumberii* cum *estimatione Sanctæ vitæ*, anno 1637. *Fuit ipsa, secunda Religiosa Ordinis de Visitatione Sanctæ Mariæ Virginis, a Sancto Gebennensium Episcopo, Francisco de Sales instituti; quæ annos universim 48 vixit, 27 transegit in Religione, cujus altera columna et lapis angularis extitit, annos 21 Superiorem agens variis in domibus; tam cummulata omni virtutum genere, ut dum adhuc vivebat, Magnam appellare non dubitaverit S. Franciscus: quam et Sanctam fortassis appellabit aliquando Pontifex Romanus, locum tunc inter hosce Sanctos etiam reperturum.*

S. Fortunatus, Episcopus Neapolitanus, hoc die antiquitus colebatur, teste *Chioccarello*: sed propter celebriorem S. *Basilii* nunc cultum, translatus est ad sequentem xv Junii.

Esichius Martyr, post S. *Eliseum Prophetam*, minuto caractere appositus in *Kalendario Carmelitarum Conventus Mechliniensis*, forte est *Hesichius Martyr Dorostori*, relatus xv Junii.

Bertholdus Confessor, *inscriptus est MS. Florario*

et *Auctario Greveni ad Usuardum*. Qui sit non additur. Videtur esse S. *Bertholdus infra referendus* XVI Junii.

S. Eurosia Virgo et Martyr, sub *Mauris Jacæ* in Hispania, indicatur in *Catalogo generali Ferrarii*, ab aliis cum *Tamayo Salazar* infra xxv Junii.

S. Martialis Confessor *inscriptus est MS. Casinensi*, an forte *Martialis Episcopus?* referendus xxx Junii.

S. Cyrillus Martyr, Episcopus Cortynæ in Creta, cum *illustri elogio* memoratur in *MS. Synaxario Constantinopolitano*, aliisque *adscriptis Mediolani in bibliotheca Ambrosiana, Taurini in bibliotheca Ducis Sabaudia, Parisiis in bibliotheca Macariana, Divisione in Collegio Societatis*, quapropter eum *ferme hic dedissenus; differimus tamen quia idem fere elogium habetur in Menæis excusis, ejusque memoria inscripto est Martyrologio Romano ad diem, ix Julii.*

S. Anianus, }
S. Monitor, } Episcopi.
S. Flosculus, }

S. Euspicius, Abbas Miciacensis.

S. Baudelius, }
S. Scubilius, } Martyres.

S. Agia, mater S. Lupi Episcopi, simul referuntur in *Auctario Molani ad Usuardum*, sub titulo *Translationis, facta Aurelianis.*

De S. Aniano mox agetur.

S. Monitor colitur x Novembris.

S. Flosculus iii Februarii.

S. Euspicius xx Julii.

S. Baudelius xx Maji.

S. Scubilius xi Octobris.

S. Agia poterit cum S. Lupo Episcopo *Senonensi* referri i Septembris.

S. Mansueti, Episcopi Tullensis, nomen *inscriptum est Auctario Greveni ad Usuardum*. Dies natalis est iii Septembris.

S. Hyacinthus, S. Proto adjuungitur in *MS. apographo Martyrologii Hieronymiani Corbeiensi Parisiis excuso*, et ambo *Aquileiæ* tribuantur, ut supra de Proto diximus, eumque esse *pædagogum SS. Cantii, Cantiani et Cantianillæ, et cum ipsis 31 Maji coli*. At *Protus et Hyacinthus fratres Romæ passi sunt* xi Septembris.

S. Exuperius, Episcopus Pampilonæ in Hispania, profertur in *Catalogo generali Ferrarii*, sed dubitantis, num alius sit a S. Exuperio Episcopo Tolosano, qui colitur xxviii Septembris: et sic excusantis, quod *Acta non viderit, imo nec Catalogum Episcoporum Pampilonensium*. Hunc habemus a *Prudentio Sandorallio* anno 1604 editum, et postea a *Tamayo Salazar* excusum in *Martyrologio Hispanico ad diem 7 Aprilis*; sed absque ullo Exuperio. Exuperii autem Episcopi Tolosani translationem celebrari hoc die docet *Catellus* lib. 5 *Historiæ Occitanicæ* sub finem *elogii* pag. 833. *Saussayus* vero in *Supplemento Martyrologii Gallicani*, ad hunc diem et ante, vocat *Inventionem corporis*, quæ omnia erunt *explicanda die indicato* xxviii Septembris.

S. Leopharius Episcopus, magis evidentia gloriæ quam notitia actorum clarus, ritu officii duplicis in *Moysiæcensi monasterio agri Caturcensis* celebris, refertur in *Supplemento Saussayi*. Nihil de eo aliud reperimus. Num S. *Leodegarii* nomen ita detortum posset videri, relinquimus *viris ibidem eruditis considerandum*. Colitur hic ii Octobris,

S. Rusticus, Episcopus et Martyr, *inscriptus MS. Trevirensi S. Paulini*. Quid si loco *Martyris* legatur *Confessoris*; sitque hic S. *Rusticus Episcopus Trevirensis, qui colitur, etiam Martyrologio Romano inscriptus,* xiv Octobris.

S. Ignatius

NOT. 25

D. P.

D. P.

C. J.

D. P.

NOT. 26

S. Ignatius Episcopus indicatur in MSS. Brunxellensi S. Gudilæ, Gellonensi et Augustano : additur ei in MSS. Florentinis Magni Ducis et Strozzi Senatoris titulus Martyris. Videturque esse Patriarcha Constantinopolitanus, a Barda Cesare injuriis affectus, et in exilium pulsus. Cujus Acta danda xxiii Octobris.

S. Ursini, primi Episcopi Bituricensis festum rosarum, ob translationem corporis, hoc die celebrari asserit Saussayus in Supplemento Martyrol. Gallie. Dies ejus natalis est v Novembris.

S. Aniani Episcopi Aurelianensis festum celebratur in Ecclesia Senoneasi, et Translatio corporis indicatur in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, aliisque MSS. item a Bellino, Greveno, Galesinio, Canisio, Saussaya : ob hoc autem dicitur solennitas liberatæ urbis per S. Anianum : cujus natalis est xvii Novembris.

S. Nicolai Episcopi Mirensis ordinatio inscripta est MS. Usuardo in Alsatia aucto. Natalis est vi Decembris.

DE S. ELISÆO PROPHETA

SAMARIÆ IN PALÆSTINA

SYLLOGE HISTORICA

D. P.

De duplici die cultus, et Reliquiis Alexandria, Constantinopoli, Ravennæ,

XXV SEC.
ANTE CHR.Hac 14 Junii
refertur a
BedaUsuardo
et aliis.Miracula
indical S.
Hieronymus :cum SS.
Abdia et
Baptista
communia,etiam post
dissipata
sub Juliano
ossa.

B Elisæum, Magni Eliæ Magnum (pene dixeram, Majorem) discipulum, ejusque spiritus dupliciter heredem, primus Beda ad hunc diem Latinis fastis inserere docuit, in suo genuino Martyrologio, quod ante secundum Martii tomum edidi. Bedam deinde secuti sunt alii atque alii Martyrologi, ac denique hodiernum Romanum. Diem ille sic auspicatur, xviii kal. Julii, Elisæi Prophetæ. Usuardus, more suo prolixior, sic addit : qui apud Samariam Palestinæ (ut Beatus scribit Hieronymus) situs est, ubi et Abdias Propheta quiescit. Romanum, præmisso elogio S. Basili, secundo loco : Samariæ in Palestina S. Elisæi Prophetæ, cujus sepulcrum demones perhorrescere S. Hieronymus scribit, ubi etc. Hieronymi locus, in Epitaphio Paulæ, sicut a Bollando nostro ad xxvi Januarii illustratum habetur num. 18, hic est : Transivit Sichem... atque inde divertens vidit... Sebasten, id est Samariam, quæ in honorem Augusti ab Herode Græco sermone Augusta est nominata. Ibi siti sunt Elisæus et Abdias Propheta, et (quo major inter natos mulierum non fuit) Joannes Baptista, ubi multis tremuit consternata miraculis. Namque cernebat variis demones rugire cruciatibus, et ante sepulcra Sanctorum ululare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentum : suspensusque pede feminis vestes non defluero in faciem.

C 2 Idem Hieronymus, scribens in Abdiam, Sepulcrum ejus, inquit, cum mansoleo Elisæi Prophetæ et Baptistæ Joannis, Sebastæ venerationi habetur ; ubi videtur, commune utriusque Sancto, si non etiam tribus, erectum cernotaphium indicare, ad quod, licet sacris ossibus vacuum, miraculorum tamen perseverabat virtus. Vacuum, inquam : in Vita enim S. Artemi Martyris, xx Octobris illustranda cap. 27 apud Surium, legitur, quod postquam Julianus Apostata dedit Gentibus potestatem ut ingrediantur in ecclesias Christianorum, et faciant quæ velint... ossa Prophetæ Elisæi et Joannis Baptistæ (ut putabant) e loculis educentes, et cum immundis brutorum ossibus commiscentes, exusserunt ; et cinerem in aerem cribrarunt ac ventilarunt. Rufinus lib. 2 cap. 18 tunc accidisse ait, ut effruti illi prædicta sancti ossa dispergerent, atque ea rursus collecta igni cremarent, ac sanctos cineres, pulveri immixtos, per agros et rura dispergerent : de quo ipsemet in Misopogone gloriabundus Julianus, ait, Sepulcra atheorum omnia (ita Sanctos oppellabat) signo a me nuper dato everterunt. Syri Gentiles, ita elati et erecti animis, ut scelera eorum qui Deos violarunt, acrius etiam quam mea

Junii T. III

ferebat voluntas, vindicarint. Sicut tamen in ea rerum cofusione pii quidam ab Hierosolymis Monachi, ut Rufinus scribit, inter eos qui ad exurendum ossa legebant mixti, diligentius, in quantum res patiebatur, ac religiosos congregantes, furtim se vel stupentibus vel ignorantibus subtraxere, et ad religiosum Patrem Philippum venerandas Reliquias pertulere, quasi Reliquias Baptistæ : sic alii alias pro Reliquiis Prophetæ Elisæi subtraxisse impiis potuerunt ; certi quidem veras se habere Reliquias, incerti tamen utrius Sancti.

3 Tales fuerint quas S. Athanasius Hierosolymis accepit recondiditque ut Reliquias S. Joannis Baptistæ. Hac de re agentes II Maji num. 333, addidimus, in lucem productas, proprioque templo conditas, sub Theodosio imperatore. Sub hoc autem Patriarcha Theophilus, ab anno cccclxxxv Sedem tenebat Alexandrinam ; de quo in Hagiologio Habessinorum metrico ad diem II Baunæ, id est xxvii Maji nostri, legitur, quod SS. Joannis et Elisæi miracula videns, et quomodo gentilem mulierem in partu periclitantem servaverint, gratias illis obtulit. Vocatur autem ibi dies ille Apparitio corporum, Joannis et Elisæi, inseparabiliter conjunctorum : ubi in Coptico Calendario apud Sellenum solum legitur, Inventio ossium Joannis Baptistæ Dei. Hic scilicet præcipue nominabatur, quia sub ejus potissimum nomine tunc extracta et dedicata ecclesia fuit ; ossium autem ipsius Elisæi propria quædam credito, postea allata sunt, de quibus in Compendio historico Cedrenus : Septimo anno Leonis Magni, qui fuit Christi cccclxiii, Propheta Elisæus Alexandriam translatus in monasterium Pauli Leprosi : ita qui leprosum Naaman sanaverat, et leprosum Giezi fecerat, in leprosi æde depositus fuit Hinc vero, vel etiam immediate ex Palestina, aliquid eorumdem Reliquiarum allatum videtur Constantinopolim. Nam ejus Urbis accuratissimum Synaxarium, quod in nostro Parisiensi Collegio servatur, ad elogium Sancti quale in Menæis excusum habetur, additam habet hujusmodi clausulam ; Τελεῦται δὲ ἡ αὐτοῦ συναξίς ἐν τῇ ἀγιωτάτῳ αὐτοῦ προφητείῳ : Celebratur vero ipsius festivitas in sanctissimo ipsius Oratorio, Προφητεῖον hic dicto, sicuti Μαρτυρία, Oratoria Martyrum. In eodem autem Synaxario rursus illius fit mentio xvii Junii, ad elogium SS. Manuel Sabel et Ismael, ubi horum festum dicitur agi in ipsorum Μαρτυρίῳ, τῷ ὄντι πλεσίον τοῦ ἀγίου Προφήτου Ἐλισαίου, quod est prope S. Prophetam Elisæum, id est, prope ejus Oratorium :

4 Ibi totius diei Officio solus Elisæus colebatur,

35 prius

E
quorum ali-
qua a piis
subtracta
sunt,et S. Atha-
nasio data
sunt,F
alia an. 463
Alexandriam
translata
sunt,et hinc forte
Constantino-
polim,

A prius quam ei occederet S. Methodius; Canonis vero auctor intitulatur Joannes Monachus, qui omnino videtur esse Damascenus; ita simile est poema iis, quæ palam ipsum præferunt in titulo, et aliquando etiam sub simplici Joannis nomenclatura inventiuntur. Est autem hæc Acrostichis ejus:

Χαίρε Προφήτα Θεοῦ πανόλβιε.

Salve Propheta Dei beatissime.

tamquam in die natali:

Atque hæc omnia XIV Junii, quasi hic dies mortis sit sic enim in Ephemeride metrica expresse habetur.

Πότμος Ἐλισαῖος δεκάτη λάχην ἕδε τετάρτη

Condit Elisæum decima atque quaterna sepulero.

Nec abstulit ab hoc sensu hujusmodi Distichon, elogio præfixum

Ἥλιον ἵπποι, τὸν δὲ διπλοῦν Ἥλιον

Εἰς οὐρανὸς ἀνήγον, ὡς ἵπποι, νόες.

Equi Heliam, duplicem sed Heliam

Vexere in cœlum Angeli, velut equi.

ut etiam in Ægypto

5 Eodem modo diem XIV Junii S. Elisæo sacrum habent, non solum Moschi, a Græcis fide Christiana imbuti; sed etiam in suo Calendario Copti apud Seldenum; ubi ad XX Βαυα, qui XIV Junii respondet, memoratur fames Elisæi Prophetæ; ea scilicet, quam septennio duraturam Propheta prædixit, IV Regum VII.

B

Et huic diem etiam fuisse Alexandrinæ Ecclesiæ celebrem, liquet ex Habessina, cujus Hagiologio metrico solus ipse hoc die inscribitur, et unica Strophe sic memoratur. Salutem Elisæo, qui ab Elia, cum sursum ascenderet, spiritum ejus duplicem petiit: et in hoc magnam assecutus virtutem, bis excitare mortuos potuit, bis fluvium divisit. Et de mortuis quidem, notum omnibus est: quis enim nescit filium Sunamitidis resuscitatum; et cadaver quod in defuncti tumulum conjecere portitores sui, ad conspectum lotruncolorum conterriti, revixisse? Jordanem autem ille quidem tantum semel divisit: alveus tomen ericcati torrentis, quem cap. III deduci jussit in fossas et fossas, et absque vento aut pluvia aquis replevit, non minori miraculo, potest et debet hoc loco intelligi.

et Abassia:

item 16 Octobris.

6 Omnibus nationibus sic in diem XIV Junii conspirantibus, non possum tomen mihi firmiter persuadere, ipsum esse verum Prophetæ Natali; quia omnes videntur exemplum sumpsisse a Græcis, non insuetis diem translatorum ad se sacrorum Corporum venerari, ut diem Passionis aut Mortis. Sic (ut de aliis toceam) dies XV Augusti, qua vestis Deiparæ in Blacheras collocata fuit, jussa est haberi pro die Oblivitionis, sive (ut Lotini appellant) Assumptionis; quæ ante institutionem istius festi, recolatur XVII Januarii, juxta Martyrologium Hieronymianum. Idem autem Martyrologium in apographis Corbeiensi et Lucensi cum Casinensi uno, diem XXIX Augusti sic auspiciatur, Pausatio S. Helisæi Prophetæ, quæ in vetustissimo quodam Regiæ Sueciæ vocatur Depositio, sed post Decollationem Baptistæ collocatur. Ultimo autem omnino loco in MS. Richenoviensi et Romano S. Cyriaci rursus est Pausatio. Simpliciter vero idem dies inchoatur a numine Helisæi Prophetæ, in per vetustis aliis MSS.

Vetustiora tamen Martyrologia

C

ex Hieronymiano contractis, scilicet Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbei, et Gellonensi. Hactenus vetustiora Latinorum Martyrologia. Habessini quoque sibi non constant in die. Invenitur enim ipsis, ex antiquiori verosimiliter instituto S. Elisæus commemoratus XIX Baba, qui XVI Octobris respondet, ubi Poeta eorum; Salutem, inquit, Elisæo, qui nomen est consecutus, quod exponitur Salvator et Custos. Cum Israeli loco Eliæ surrexisset, insalubrem aquam salis condimento sanavit, et demersam securim produxit ab aquis, injecta in eas cortice arboris. Vulgata et IXX, ligno præciso factum miraculum dicunt. Beda autem in opusculo de nominibus Hebraicis scribit, quod Elisæus reddatur, Salus, vel Protectio Dei: quo videtur Habessinus Poeta respexisse; et omissa prima

Pausationem referunt 29 Augusti,

et Abessini 16 Oct.

nominis parte, quo Deus significatur, solam posteriori rem considerasse.

D

7 Elogium ex Græcorum Menæis transcribere supervacaneum puto; quæ enim de Vitulo aureo, mugitum edente cum nasceretur Sanctus, ex Rabbincis figmentis sumpta, scribuntur a nonnullis, non merentur huc referri; cetera autem ejus Acta sic exponunt libri Regum, ut nulla opus sit explicatione. Ea tamen qui volet, odeat Danielum a Virgine Maria, Speculi Carmelitani Parte 4, ibi reperitur Vitam, ex sacris Litteris et Patribus digestam, cum Manipulo ingentium virtutum resplendentium in ea. Quoniam enim Carmelura montem, in quo Ordo iste initium habuit, post Eliam etiam Elisæus habitatione sua plurimum illustravit: utrumque æquali jure totus colit Ordo, et quidem Officio duplici cum Octava. Neque ea institutio recens est, Lezana Tomo I Annalium Ordinis pag. 287 allegat Capitulum Generale sub annum MCCCXCIX, in Conventu Silvarum Provinciæ Tusciæ coactum, quo ordinatum fuit, quod de ipso S. Elisæo singulis annis Officium celebretur: allegantur etiam Officia in Ordine anni MCCCCLXII et XCV. Intra hos duos terminos aut forsitan paulo citius, habemus excusam in membrano pagellam, continentem formulam annuntiondi ad Martyrologium, novem festa Sanctorum vel Patronorum specialium Ordinis (credo, quia non plures tunc censebantur) ubi post Beatus Petrum Thomasi, Andream Florentinum, Cyrillum Presbyterum, Angelum et Simonem, de quibus omnibus successive eymus, sexto loco et pro XVIII Julii, sic legendum præcipitur: Apud Samariam Palæstinæ, quæ et Sebaste dicitur, S. Helisæi Prophetarum præcipui..... Hujus sacrum corpus etiam mortuum, mortui suscitatione peculiariter gloriosum, Ravenna honore condigno veneratur.

Vita petenda ex Scriptura.

Cultus specialis apud Carmelitas.

E

8 Joannes Palæomydorus, in libro Trimeresto de principio et progressu Ordinis, edito sub annum MDXCVI lib. I cap. 4, adductis quæ ex Cedreno dedi verbis, tomquam ex Sigeberto Gemblacensi, nescio ubi et quando sic interpolata (nam autographum, unde Miræus recudit, tale nihil habet) Postea, inquit, per Theodosium Imperatorem Ravennæ, anno Domini septingentesimo XVIII, est repositum in monasterio Monachorum. Fuit is Theodosius Adramytenus, anno DCCXV factus Imperator et sequenti depositus; sed Clericus factus quietique studens, vixit aliquamdiu post, et Cedreno teste Ephesi obiit, miracula etiam fecisse creditus. Potuit hic, tyrannidem contra imagines exercente eo cui Imperium cesserat Leoar Isaurico, securitatem sibi quæsirisse trans mare, et Ravennæ apud Basilianos Græci ritus Monachos receptum habuisse; quibus, si non Corpus, saltem notabiles aliquas Reliquias attulerit; eas ipsas fortassis, quas Constantinopolim allatas fuisse præsumimus, ex solemniori ibi cultu et oratorio Prophetico. Pro tulibus certe acceptæ et habitæ a Ravennatibus sunt, ut potest ex lib. I Statutorum Ravennatum rubr. 32, de Visitatione ecclesiarum et cereis dandis, apud Hieronymum Fabri, inter sacras Memorias Ravennæ antiquæ pag. 228, ubi dicitur: S. Helisæi Prophetæ corpus jacet in Burgis Ravennæ, ad ecclesiam S. Laurentii in Cæsaria, in Capella SS. Gervasii et Protasii: festum ejus est die XIV Junii. Annum conditi decreti non exprimit Hieronymus, sed vetus statutum vocat.

Reliquæ Ravennam allata anno 718

a Theodosio Adramyteno post anno 716,

in ecclesiam S. Laurentii,

9 Fuit prædicta capella ibi fabricata et dedicata anno Christi ccccxxv, ut notabat inscriptio, litteris aureis, olim sic ibi legenda. Stephano, Protasio et Gervasio, beato Martyrio et sibi Memoriarum, Lauritius dedicavit, sub die XIII Kalendas Octobris, Theodosio XI et Placido Valentiano Coss. Ea ecclesia invenitur anno DCCCLIV Abbatem Regularem Benedictinum habuisse; incalis deinde destituta, anno MCLXV, data esse Canonicis Regularibus, qui ibi manserunt usque

et capellam fundatam anno 425

A usque ad MOCIII; quando illa pro munienda civitate destructa fuit, relicto nihilominus sacello ad memoriam; quod ipsum centesimo post anno abolitum est, propter novum canalē tunc illuc ductum. Quid factum sit Reliquiis S. Elisæi nemo novit: nec enim eas habent Canonici Regulares, inde translati ad ecclesiam Portuensem S. Mariæ: in ecclesia autem S. Apollinaris novi, olim Benedictinorum, nunc Minorum Observantium, Caput quoddam ostenditur, creditum esse S. Elisæi: de quo inquit Saracenus in Menologio Carmelitano, non est cur ambigamus, quia id ibi pie coli gravissimi testantur auctores. Hos si invenisset haud dubie nominasset prælaudatus Hieronymus; quando tamen adhuc ipsum Caput ostenditur, non est quod auctores requiramus: estque verosimiliter illuc ollatum a Benedictinis, suburbanum S. Laurentii monasterium deserentibus: nec est cur minus credatur, in illa suorū corporum sub Juhno dispersione, servatum fuisse Caput Prophetæ, quam servatum creditur Caput Baptistæ alibi defossū, quod Ambiani nunc ostenditur.

ea eversa deperditæ:

præter caput quod est in eccl. S. Apollinaris:

10 Favor tamen, quod in re tam antiqua certi nihil haberi possit: nimis enim facile contingit in talibus, ut homonymia confusionem inducat personarum. Quamvis autem nullus alius S. Elisæus hactenus ex Græcorum Synaxariis innotuerit, in Vita tamen S. Marcelli, Acæmetorum Præpositi Constantinopoli, xxix Decembris opud Surium, cap. 22, magnopere laudatur Elisæus quidam, Monasterio, quod erat in Dessa, (fortassis Edessa intelligenda) Præpositus, qui ex discipulis Marcelli unum hospitio excipiens, ejus sibi conversationem omnem ipsamque formam corporis, licet nunquam visam, divinitus cognitam declaravit. Hic si post mortem in suo monasterio Sanctus est habitus (floruit autem post annum cccc, Marcello æqualis) potuit ejus corpus ad Theodosium Adramytenum Imperatorem, vel ex Imperatore Clericum, pervenisse, atque creditum fuisse corpus Prophetæ; ut passim solent in re dubia homines ad notiores personam reflectere cogitationes suas: quia id quisque opinatur facilius, quod placet magis, unde existit illa sæpe plurium de una eademque Reliquia contentio.

D AUCTORE D. P.

nisi hæc suspicari vellet alterius esse

puta Elisæi Edesseni.

NOT. 27

B

DE S. MARCIANO MARTYRE

EPISCOPO SYRACUSANO IN SICILIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

de Sancti ipsius cultu, ejusque Encomiastæ ætate, actisque Apocryphis.

SUB VAL. ET GALL. SEC. III.

Ut S. Marcianus credatur ab Apostolis missus cum S. Pancratio,

Tertius Siciliae urbs olim Regia et amplissima, atpote quinque in se urbes uno CLXXX stadiorum (ut ait Strabo) complexa ambitu, tribus primis Christianæ religionis seculis, tres Sanctos Episcopos habuit colitque: primum Marcianum, qui hodie celebratur; secundum Chrestum, illius ut ferunt discipulum et successorem, de quo III Novembris agendum; tertium, Eutychem, xxvii Novembris. Hic dicitur S. Luciar, perfosso jugulo adhuc stanti, Eucharistiam ministrasse: adeoque vixisse debuit anno ccciii. Ceterorum Episcoporum Syracusanorum Catalogum texiit Christophorus de Escobar, qui (ut habet Antonius Nicolai in Bibliotheca Hispana) anno præteriti seculi octavo in Sicilia degebat. Proregi ejus temporis a sacris et a studiis, cujus præclaris operibus aliis istam quoque Catalogum addas licet. Usus is est alio MS. quem Archetypum vocat; quemque etiam Rochus Pirrhus, in Notitia Syracusanæ Ecclesiæ, ubi de Episcopo Eulatio pag. 123, vixisse se ait; et pag. 170, ubi de Enecho Episcopo, allegat in margine, veluti eoque productum, adroque anno MCCCLXIII non antiquiorem.

C

tegitur series 17 Episcoporum usque ad martyrium S. Lucie;

minime necessaria, si is spectat ad tempus Valeriani, et Gallieni.

2 Ex eo Christophorus, et hunc secutus Rochus, solo nomine tenus producunt ante S. Eutychem præfatum Episcopos omnino septemdecim; atque ita facile primum eorum Marcianum producunt ad tempora Apostolorum, quibus cum S. Pancratio, Episcopo Tauromenitano, de quo egimus in Aprilis, missus in Siciliam sit a S. Petro, Antiochiam Romam discessuro. Credibile omnino est Siciliam non fuisse ab Apostolorum Principe neglectam, maxime cum is jam Romæ Cathedram fixam haberet: quare de S. Pancratio nolim quæstionem movere Tauromeniis, ab extimo Italiæ cornu in insulam trajecturo proximis. Sed, eodem fidei Siculis prædicente initio, sum quoque Syracusis obligasse Episcopum, quod Messinæ, Catanæ, Panormo, æque principibus civitatibus, solum contigit seculo III, id mihi creditu difficillimum facit S. Marciani Encomiastes Græcus; fabulosis Sanctorum Pancratii et Marciani Actis antiquior; ipse quidem S. Petro eorum ad-

scribens missionem; sed per temporum imperitiam non animadvertens, traditionem istam destrui, ejus quo potissimum nititur S. Peregrini Martyris testimonio; quem præfatur, iisdem quibus Sanctus floruisse temporibus, quique S. Marciani martyrium differt ad tempus, Valeriani et Gallieni tyrannidem exercentium utique intra annum ccliv et lx; quo posito solus Christus, inter Marcianum et Eutychem medius, abunde sufficeret.

3 Janningus noster, ad iv Junii § 5 de S. Metrophanæ, pene evidenter demonstrat, primum eum fuisse Byzantinum Episcopum; nec ante Pseudorotheum quemquam inveniri, qui antiquiores illo nominavit. Iste vero nullius fidei scriptor, ut jam passim vel modice eruditus constat, aliud nihil eo figmento intendit, quam Constantinopolitanam Ecclesiam Romanæ facere auctoritate proximam, ætate priorem, in præjudicium aliarum duarum Patriarchalium Sedium, Antiochenæ et Alexandrinæ. Quin igitur sua stet S. Peregrino auctoritas? par autem æmulatio Syracusanos moverit, ut Tauromenitanæ Ecclesiæ, de cujus antiquitate non dubitabatur, suam, si non priorem, saltem parvam videri vellent; eoque persuaderi sibi sinerent Marcianum, æque ac Pancratium, Petri discipulum fuisse? Huic deinde persuasioni inhaerit Encomiastes; non considerans, quam longe a Petri ætate distarent tempora Valeriani et Gallieni; qui autem postea commentatus est utriusque Proto-Episcopi proluxissima Acta, pro illis Nerone audacter substituerit, sub quo passi sint; denique præsumpsit aliquis, eadem qua Pseudo-dorotheus fide, accersitis e crebro suo vel aliunde nominibus, implere Catalogum, atque verosimiliter post recuperatam de Saracenis insulam, seculo Christi xi ultra medietatem protracto. Num quæ antea, non magis frugum quam fabularum ferax fuit insula, fuit etiam talis post inductam Christi fidem; ut probant tot Vitæ sanctorum, Græca verborum et fide, auctoribus non suis suppositæ; de quibus ad Acta SS. Philadelphii atque Cyrini x Maji.

Nimæ scilicet antiquitatis studium, ut Byzantiis,

F

sic et Syracusanis persuasit Episcopatus initia ab Apostolis deducere;

et implere fictitius nominibus Catalogum,

4 Similem tamen pro Tauromenitanis Catalogum fingere

A fingere aggressus est nemo, licet eorum Episcopi, soltem a tempore S. Leonis, satis certo sibi consent ex publicis actis. Quia, postquam civitas illa anno DCCCL-
AUCTORE D. P. Episcopatu Tauromenti antiquiori op-ponendum.
 xxviii fere postrema venit in Saracenorum potestatem, illis usque modo corruit, ad magnam incolarum paucitatem redacta. Frequentissima illis calem fuerat, quando Sanctorum Pancratii et Marciani Acta conscripta sunt; sed talio, ut Octavius Cajetanus in *Vitis Sanctorum Siculorum*, minime alius severus censor, ea suo opere indigna aestimaverit. Invenimus ipsa in Bibliotheca Vaticanæ codice 1591, ad paginas fere centum extensa, et tamen priori parte lucinosa; quæ causa, et quod fabulosa esse sciremus, negligendam suasit eorum descriptionem. Nunc, postquam judicavimus etiam talia non esse publicæ notitiæ iudicioque subducenda, gratum nobis fecerit, quisquis ea (præsertim si alibi integra invenerit) nobis curaverit transcribenda pro *Supplemento*: quo casu certius dijudicare poterimus de Evogrio (cujus nomine Acta ista prætitulatur) verusne an supposititius titulus sit, ut est aliorum alias censorum. Nescio autem an eadem, aut compendia eorundem sint, quæ Cajetanus inveniri ait in monasteriis Cryptæ-ferratæ extra Romam, et S. Salvatoris extra Messanam, ac Bibliotheca Cardinalis Sfondrati. Vaticanum MS. in quo S. Marciani Acta paginas fere septuaginta occupant, ita incipit, Ἐγένετο μετὰ τὸ ἀναλκροφῆσαι τὸν Κύριον ἡμῶν Factum est, postquam assumptus est Dominus noster.

B 5 Utriusque etiam commune festum, ad v Idus Februarius, invenit Cajetanus in Menæis quibusdam Siculis; sed in eaculis pro Marciano appellatur Marcellus; apparet tamen de eodem agi, et additur Episcopus Cypri S. Philagrius, quasi una cum istis a S. Petro ordinatus Episcopus sit. Quæ eos sic conjungendi causa fuerit, non divino; nisi forte hujus Reliquiæ ex Cypro in Siciliam translatae, et in aliquod duobus prioribus commune oratorium receptæ tali die sint. Nam quod suspicatur Cajetanus, tali die ordinatos revera Episcopos, non placet. Licet enim in Ecclesia Latina inauditum non sit, quorundam illustriorum Sanctorum, puta Ambrosii, Gregorii, Martini, Ordinationes celebrari; necdum tamen id apud Græcos inveniri; et, ut invenissem, non crederem tam distinctam dici notitiam eorum, qui tribus primis seculis ordinati sunt, ad posteros fuisse deductam. Interim observo, utrumque sic referri, Pancratium quidem in Menæis et Syuazuris die 1x Julii, Marcianum vero in solis quibusdam manuscriptis Siculis xxx Octobris, quasi proprii eorum Natalis ii forent, qui verosimiliter Translationis aut Dedicatæ ecclesiæ fuerunt. Causa dubitandi est, quia omnibus illis vetustius Hieronymianum Martyrologium S. Pancratii Natalem ponit in Aprilis, quod ceteri Martyrologi secuti sunt, et retinet hodiernum Romanum. Marcianum vero habet hoc xiv Junii Abbas Maurolycus, primus auctor ejus in *Fastos Latinos* referendi, in quo secutus ipsum est Molanus 2 editione, et in Romano Baronius.

C 6 Hic etiam in Notis allegat Acta MSS. accepta ab Ecclesia Cajetana, apud quam illius venerandæ reliquie asservantur, illuc translatae cum Saracenorum incuribus ea insula vexaretur, hoc exordio; Post triumphalem victoriam D. N. Jesu Christi. Eadem in Ecclesia Syracusana haberi indicat Cajetanus, indeque sumptas Lectiones Breviarii Gallicani, id est ejus quo sub Francorum dominatu caperunt uti Siculi: sed addit, quod ea producere noluerit cum sint satis inquinata mendaciis, pleraque etiam decerpta ex illis Actis, quæ de S. Pancratio Evagrii nomine circumferuntur corrupta. Ista S. Marciani Latina, brevia sunt, et pagellarum dumtaxat 12, sed ab Henschenio nescio ubi seposita, non reperiuntur: quare eadem iterum Roma petii ex Bibliotheca Vallicellana Patrum Oratorii, ut de ipsis certius iudicium fererem;

D dum autem ea expecto, placeat legere quæ de prædicta Translatione, et nonnullis Reliquiis ejusdem S. Marciani, sic habet Cajetanus: Tam amantissimi Pastoris cadaver cum luctu Christiani Syracusis condidere, vivo in lapide ejus antri, quod ipse Marcianus incoluerat, et Deo templum dicaverat. Manet adhuc apud Syracusanos id sepulcrum, tanti hominis monumentum; et plurimis olim inclaruit miraculis, antequam Saracenorum tyrannis Siciliam subegisset: sed cum eorum rabies debaccharetur, S. Marciani corpus Cajetam deportatum est; ibique nunc est in æde maxima Deiparæ, arcæ inclusum marmoræ sub ara, prope corpora Sanctorum Episcoporum et Martyrum, Erasmi et Innocentii. Colitur hic vii, iste ii Junii, quando de his egimus. Anno MDCXIV, inquit idem Cajetanus, Alfonsus Lassus Sedegnus, natione Hispanus, Episcopus Cajetanus, aperuit; reperitque fracta quidem, et candidissima S. Marciani ossa, sed quæ integrum corpus non efficiant; nam Syracusis nunc colitur ejus mandibula, et Messanæ brachium, illuc a Riccardo Archiepiscopo ex ecclesia Syracusana delatum, anno circiter MCLXXX. Legi in quodam MS. codice, Syracusis delatum fuisse S. Marciani corpus Patras; sed cui fundamento id innitatur non satis video. Ita Cajetanus: mihi vero non mirum videretur, si Patras primum, deinde Cajetam corpus tractum fuerit.

E 7 Encomium ejus supra memini, et quod præ Actis lectu dignum censuit Cajetanus, in Bibliotheca Vaticana Græcum reperit, et Latinum fecit noster P. Jacobus Sirmundus, tum Romæ commorans, ipsique in Siciliam misit. Ego anno MDCXL illam ipsum Græcum contextum ibidem reperi in Codice 688, et nuper transcriptum accepi fideliter, atque ita Græcolatinum hic represento: solenneque observa Theodosium Syracusanum Episcopum, ejus Auctor num. nono meminit, rem ab eo gestam referens, sicut accepit a Presbyteris qui præsentibus adfuerant; Theodosium, inquam, illum noto, non alium videri, quam qui vi Synodo, sub Agathone Papa Constantinopoli celebratæ, anno MCLXXX sic subscribit Actione IV, Θεοδοσίος, ἐπίσκοπος Ἐπίσκοπος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Συρακούσων, τῆς ἐν Σικελίᾳ, Theodosius, humillimus Episcopus sanctæ Ecclesiæ Syracusanæ, quæ est in Sicilia. Escobar quidem, ex suo Catalogo archetypo, quatuor Theodosios numerat; primum, decessorem istius; et duos, centum fere annis posteriores; quorum unus Troparia composuit, quæ canuntur in Vigiliis jejuniorum: alter fecit supra cellam turrim, et Clero rogam multiplicavit: sed ut priorem seculi vii perperam distrahi in duos rear, sic puto unicum sufficere seculo viii; de hoc autem non agere Auctorem encomii; alias enim scriptum illud foret paucis annis uute occupatam a Saracenis urbem, adeoque non esset senior auctore Actorum apocryphorum; quod tamen certum videtur ex ipsius de his silentio.

F 8 Encomio isti subjungit Cajetanus fragmentum (ut appellat) Canonis, pro festo S. Marciani, a S. Josepho Hymnographo (ut putat) compositi, qui Josephus colitur iii Aprilis, ubi Vitam dedimus: obtulit autem Constantinopoli anno DCCCLXXXIII, sed valde longævus, multarumque coronarum contra Iconomachos obtenturum pugil, ut ejusmodi Canonem potuerit composuisse, Siculus ipse, et secundum aliquos etiam Syracusanus, aut irruptiones Saracenorum; sicuti Canonem de S. Pancratio, in gratiam Tauromeniorum paravit. Porro sive ipse sive alius, vel Canonem, vel Canonem præmittenda Sticharia tria cum Tropario composuit, quæ Græci vocant Ὀμοῖα Similaria (hæc enim mihi potius videntur, quam Canonis fragmentum) fuit is in communi tunc errore, in quo et auctor Encomii, de tempore missi in Siciliam Marciani, ut vel ex hoc initio apparet: Splendidissimus ille et Apostolorum Coryphæus Petrus,

an. 1591 recognitum non integrum,

et forte Patris adiectum.

Encomium datur ex Græco, interp. Sirmundo,

scriptum circa 700.

Canonem videtur edidisse S. Josephus Hymnographus,

Simili studio concinnata SS. Pancratii et Marciani Acta

Utriusque commune festum 5 Februarii,

3 Apr. et 14 Junii apud Latinos

posterioris Acta Cajetæ descripta,

ob translatum illuc corpus

circa aetatem Marciani etiam communi errore abreptus:

A Petrus, ex Oriente, te, primam Stellam solis justitiae Christi, Occidenti, tamquam fulgentem radium misit, qui hominum mentes divina cognitione illustrares. Quapropter gregem tuum fovens, in fide confirma, sanctissime Marciane, et pro omnibus nobis indesinenter ora.

qui potius dicitur missus a S. Fabiano PP.

9 Nempe ab Apostolica Sede et Petri successore missus censetur: et iste loquendi modus, conjunctus cum studio quam antiquissima Ecclesiarum principia faciendi, praesumi potest induxisse errorem istum, multis commnem. Credi etiam potest, Marcianum missum in illa illa sub S. Fabiano Papa Ecclesiae praese, quae praecessit Decianam persecutionem; cujus continuatio fuit illa quae sub Valeriano et Gallieno saevit: a qua ne recedat is, quem Eusebius transcripsit, S. Peregrinus, semper in plurimi, non singulari, Principes seu Imperatores nominat; ut frustra suspicetur Cajetanus glossemam scriptoris esse, quod Valerianus et Gallienus nominentur pro Nerone; cum totus contex-

tus plures exigit. Ceterum dum S. Peregrini Martyris Acta, quae pro III Novembris habet ex antiquo Codice Cajetanus, cum Valeriano et Gallieno sic conjungunt Siciliae Praefectum seu Consularem Quintianum, sub quo S. Peregrinus sit passus; sententiam nostram confirmant; quia sub eodem, paucis unius ante, passa dicitur S. Agatha imperantibus Decius: et hujus Actis lucem affundunt, quoad mortem Quintiani, qui sic non potuit statim post ejusdem Sanctae martyrium interisse. Dicit tamen posset familiare Siculis scriptoribus fuisse, pro quovis Praeside Christiana persecutione usurpare nomen Quintiani; sicut Biographi Hispani Dacianum, Mediolanenses Anulinum usurpant: ut coguntur omnes facere, qui ad Nerone tempore attollunt Martyres, quos Decianae persecutioni melius relinquerent, vel etiam Diocletiani et Maximiani temporibus; istud autem si revera fecerunt Siculi, nihil nomen Quintiani hic repertum conducet, ad id quod requerebatur.

D AUCTORE D. P. et passus sub Praefecto Quintiano.

B ENCOMIUM S. MARCIANI EP. M. E

Ex MS. Vaticano 688 Interpr. Jacobo Sirmundo S. J.

CAPUT I.

Adventus S. Marciani in Siciliam, commoratio in antris Pelopiis, praedication, et martyrism.

Θεός τοίνυν, ὃ ἡγαπαμένης ὑπὸ Θεοῦ, τὰς περὶ Ἰσίου τοῦτου καὶ Ἀρχιποιμένου Μαρκιανῶν διαθήσεις εἰς μέσον προθήσωμεν, καθὼς ἀνοήτως ἐξ ἀγράφου παρακλουθήσασμεν μέχρι νῦν ἱστορίαν, ἀλλὰ μὲν καὶ ἐκ διαθήσεως ἐγγράφου, ὀρολογητῶν καὶ καλλιῶν Μαρτύρων, τῶν ἐν τοῖς αὐτοῦ χρόνοις διαπρεψυμένων καὶ ἀπαστροψυμένων, καὶ τῶν τῆς ἀθανασίας διαδοσασμένων στήσαντων, παρὰ τοῦ ἀγνωσθέντος καὶ παραδοσθέντος Χριστοῦ, ὃν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς ἐγγέγραπται, ἅτινα μετ' ἕτερα ἀκολούθως λέξομεν, ἵνα μὴ διότι τισὶ ψεύδεσι συγγράφισθαι μυθολογίαν.

2 Μετὰ γὰρ τὴν θεῖαν καὶ σωστικὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸς μετὰ σαρκὸς ἀνάληψιν, ἐξαποστείλας τοῦς ἐαυτοῦ Μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους ἐπὶ τὸ κήρυγμα, ἐνετείλατο αὐτοῖς κηρύττειν πάσῃ τῇ κτίσει, λέγων, Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν, ὅσα ἐνετείλαμαι ὑμῖν, καθὼς ἐν Εὐαγγελίοις γέγραπται. Κυρωθέντες οὖν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας, ἐπορεύθησαν ἐπὶ τὸ κήρυγμα, διασπαρύντες ἕκαστος αὐτῶν ἐν ᾧ ἐκλήρωθη κλίματι τῆς οἰκουμένης. Τότε οὖν φήσῃ ὁ Πρῶτος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος, ὃ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐμπειστημένους, καὶ τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐξουσίαν λαθῶν Ἐθῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ τὸν λόγον διδάσκων, Ἐκείθεν προεχειρίσατο τὸν ὄσιον τοῦτον φωστῆρα, καὶ μέγαν ὡς ἀληθῶς διδάσκαλον, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν διδάξαι, ὡς ὁ Κύριος ἐνετείλατο αὐτοῖς, Μὴ φοβεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἀπακτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· ἀπράδωκτοι γὰρ ὑμεῖς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, μαστιγώσουσιν ὑμᾶς, καὶ τὰ ἔξῃς γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡσεὶ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡσεὶ περὶ σκελετοῦ. Τοιοῦτος γὰρ ἔστιν ὁ εὐδύκιμος οὗτος Πατήρ, καθὼς ἡ θεὰ τῆς εἰκόνος τοῦ προσώπου τοῦ ὁμοίου τῶ σώματι, ῥωμαλέος δὲ τῆ ψυχῇ, θαρσαλέος τῶ φρονήματι, αἰεὶ κεντρύζων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἐλόμνος παθεῖν ὑπὲρ τοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου; ἀκούσας αὐτοῦ λέγοντος ἐν Εὐαγγελίοις, Τὸ ποτήριόν μου πίεσθε.

Agedum ergo a Deo dilecte, de hoc Sancto Antistite Marciano dicere aggrediamur, quae vel ad nos ex superiorum temporum memoria, quasi per manus b tradita, sine scriptis pervenere; vel gloriosi Confessores ac Martyres, qui isdem cum illo temporibus floruerunt, et immortalitatis coronam adepti sunt, scriptis suis posteritati consignarunt: quorum quidem nomina in libro vitae scripta sunt, sed et a nobis postea suo loco c prodentur, nequis putet nos inanem et fabulosam texere narrationem.

2 Post divinam enim et orbi salutarem Domini nostri a mortuis resurrectionem, cum ascensurus in caelos Discipulos et Apostolos suos mitteret, ad Evangelium promulgandum; praecipit eis, ut omni creaturae nuntiarent, dicens; Euntes in universum mundum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; docentes eos servare omnia, quae praecipi vobis; sicut scriptum est in Evangelis. Confirmati itaque Spiritus sancti adventu, profecti sunt ad praedicandum; et dispersi omnes, ut suum cuique mundi clima sorte obtigerat. Tum vero Petrus, Princeps ille Apostolorum, cui regni caelorum claves concredite, ligandique atque solvendi potestas commissa est; Antiochiam ingressus, ac divini verbi semen spargens; primum illic hoc sanctum luminare ac vere magnum praecceptorem delegit, et ad docendum destinavit; monitis illum suis instruens ac muniens, sicut Dominus praecerat; Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Tradent enim vobis in conciliis, et in synagogis flagellabunt vos, et quae sequuntur. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae. Et talis revera fuit laudabilis Marcianus, quemadmodum ipsa ejus imaginis d species docet; virilis corpore, fortis animo, spiritu audax; stigmata Christi et Dei nostri in corde gerens; pati gestiens pro eo, qui pro nobis sub Pontio Pilato passus est; illum scilicet auscultans qui dixerat; Calicem meum bibetis.

a Praefatio auctoris. b Ex missis a Christo ad praedicandum Apostolis, Mat. 28, 20 f. Petrus Antiochium dicitur misisse Marcianum. d

A
INTERP.
J. SIRM.
qui Syracusanum appellus,

c
ad antra Pelopia se receperit,

e regione Synagoga Judaeorum;

3 Mittitur ergo ab Apostolorum Coryphaeo eruditus magister; veniensque primus Apostolorum splendor seu radius in hanc Syracusanorum Siciliae civitatem, circumibat, quaerens locum in diversorio: ac tandem, velut sol alter exiens vir sanctus, et tamquam Incerna in nocte, antra quaedam subiit, quae edita urbis parte erant, ac e Pelopia dicebantur: ubi nunc venerandos ipsius thecae reconditus est thesaurus, perennesque fluunt miraculorum fontes, omnium generum morbis excussis, Sancto ipso divini Spiritus virtute mira semper operante. Sita autem erant haec antra e regione impiae Judaeorum synagogae: haec siquidem ad Australem antrorum plagam obversa erat, mare prospiciens. In his igitur antris vir venerabilis habitabat: hoc nimirum agens, ut vicinus esset invisae Deo Synagogae, et ex vicinia ipsa viam sibi sterneret ad caelestis doctrinae disciplinam: hoc etiam una recogitans, Christum, Dominum ac Salvatorem omnium, cum e caelis descendisset, carnemque assumpsisset ex Beipara et semper Virgine Maria, antrum sibi ad diversorium delegisse, in eoque tremendum incarnationis mysterium peregisse.

B

ibique vitam Apostolicam agens,

multos converterit et baptizavit

f
fidem late diffundens

4 Cum autem in antris illis versaretur, haudquaquam de victu sollicitus erat, nec vestes alias quam quibus tegebatur possidebat, Domini obsequens voci, quae ait: Ne solliciti sitis animae vestrae, quid edatis; nec corpori vestro, quid induamini: quarite autem primum regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis. Haec illo animo reputans, nulla terrenarum rerum cura tangebatur: pergebatque huc atque illuc, quo Spiritus ducebat; et eos quibus Evangelii gratia concedebatur, familiariter erudiens, ac suaviter ex Lege et Propbetis doctrinam suam confirmans. Hortabatur itaque omnes verbis Evangelicis; Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum. Multi porro vocem excipientes, eum sequebantur; et multiplicabantur ex Judaeis Graecisque discipuli; proficiebatque doctrina ejus, et resonabat Christi nomen ad omnes. Baptizabantur autem ab illo orantes in f Lavacro, quod ad hoc usque tempus in veneratione est, in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, derelinquentes avitum et pristinum errorem suum.

C

g

h

5 His ita jactis praelari operis fundamentis, concurrebant undique populorum turbae, non civium modo, sed e vicinis etiam locis, ejusque magisterio se dabant: docebanturque de omnibus miraculis, quae Dominus operari voluit in terris. Hinc utique diffundebatur et coruscabat triplex g lumen divini fulgoris, illuminabatque dormientem in tenebris ignorantiae naturam hominum. Hinc sensim purgabatur aer, qui caliginosa daemonum fraude obsitus tenebatur. Hinc divinae cognitionis documenta fulguris instar emicabant, pessumque ibat idolorum dominatus. Hinc draco h cibus prosternebatur, et prostrata peccato mortalium natura, vivificae Crucis virtute, ad pristinum divinae similitudinis splendorem dignitatemque revocabatur; symbola benevolentiae pro dira imprecatione suscipiens. Hinc Occasus in Ortum conversus, exorientem in illo tamquam lucifero sidere deifero Marciano.

donec, sicut scribit S. Perigrinus M.

i

6 Non ferens igitur humani generis inimicus, vinci se et dejici ab iis qui pietatem amplexabantur, continuo excandescit furorisque flammis fornaci pares adversus Christi fideles exsuscitatur. Nactus quippe idoneos paratosque ad nefarium scelus sui consilium eos qui tunc Imperii sceptris i potiebantur, suam illis rabiem inspirat, pravique

3 Αποστέλλεται οὖν διδάσκαλος μαθητευθεὶς τῷ τῶν Ἀποστόλων Κορυφαίῳ, ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων φωστὴρ καὶ διδάσκαλος: καὶ ἔλθων ἐν ταύτῃ τῇ Συρακουσικῶν πόλει τῆς Σικελίας, περιήγεν ἐπιζητῶν τόπον ἐν καταλύματι. Τότε δὴ ὡσπερ ἥλιος ἀειφανὴς καταλάμψεσσι ὁ Ὁσίος οὗτος ἀνὴρ, καὶ ὡς ἐν νυκτὶ φῶς, εἰσδύσας ἐν τισὶ σπηλαίοις ἐν ἄκρῳ τῆς πόλεως, ἐπιλεγόμενοις Πελοπίαις, ἐν οἷς νῦν ἡ σεβάσμιος αὐτοῦ θισσαυρίζεται θήκη, καὶ πλεῖστοι θαυμάτων ἰσχυροὶ βλύζουσιν ἀνευχῶς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν τοῖς φροδομένοις τῶν Κύριον, καὶ πίστει καταφεύγουσιν ἐν αὐτῇ παντοίοις νοσήμασι πάσχοντες, ῥωννύμενοι αὐτοῦ τοῦ Ὁσίου θαυματουργοῦτος ἀπύστωσι ἰάματα διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὡν τινων σπηλαίων ἡ ἀποκατάστασις ἐστὶν ἀντικρῶ τῆς μικροῦνου Ἰουδαίου συναγωγῆς, ἣτις διάκειται κατὰ νότον τῶν αὐτῶν σπηλαίων πρὸς θάλασσαν. Ἑλλθὼν οὖν ὁ προεβήθεις τίμιος Πατήρ, ὥκησεν ἐν αὐτοῖς, τοῦτο περιεβλεψόμενος, τὸ εἶναι συνεγγὴς τῆς μισοθίου συναγωγῆς, καὶ ευκλύτερον διὰ τῆς γενιᾶσεως ποιῆσαι τὸ διδασκαλίον, ἐν τῆς ἄνω ἴσσης καὶ τοῦτο ἐλλαμφθεῖς ἐν νῷ λαθόμενος, ὅτι καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ τῶν ὁλων Σωτὴρ καὶ Θεός, κατεβῆεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ γεννηθεῖς ἐκ τῆς Κυρίας καὶ ἀληθῶς Θεοτοκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, σπηλαίον ἐκτίσαστο καταλύματι, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ φρικτὸν τῆς οἰκουμένης ἐπλεσιουργήθη μυστήριον.

4 Ὅτε οὖν τὴν ἀποκατάστασιν ἐν τοῖς αὐτοῖς σπηλαίοις, οὐχ ὑπέφερε τὸ τῶν ἐθνητῶν, ἢ μόνον ἄμφοτεροῦ ὧν ἐφόρει, τῆ δεσποτικῆ ἐξουκολουθῶν διδασκαλείᾳ, οὕτω φασκούσῃ. Μὴ μεριμνήσκατε τῆ ψυχῇ τί φάγητε, μήτε τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσασθε. Ζητεῖτε δὲ μόνον πρῶτον βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τούτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Τούτων οὖν ἐννοοῦμενος, οὐδενὸς ἐφρόντιζε τῶν γίνων, περιμῖθε ὥδε κἀκείσε, περιεληπόμενος ὥστε ἐφείδει τῷ Πνεύματι εἰς ὃν ἡ χάρις χορηγεῖ τυχεῖν τῆς ἐπαγγελίας: καὶ προσμύθει καταχευτικῶς καὶ προσκνήσε, ἔκατε τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν διδασκαλείας προδολόμενος, καὶ παρεκάλει λέγων Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ὑμῶν ἕκαστος εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ πολλοὶ ἐπάμεινοι ἐπειθοντο ἢ αὐτοῦ διδασκαλείᾳ, καὶ ἐπληθύνοντο οἱ μαθητευόμενοι αὐτῷ ἐκ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ προέκοπτεν ἡ αὐτοῦ διδασκαλεία, καὶ δέχετο τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα εἰς πάντας, καὶ προσευχόμενοι βαπτίζοντο ὑπὸ αὐτοῦ, ἐν τῇ μέτρῃ νῦν σεβασμίως προσκυννόμενῃ κολυμβύθρῳ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καταλιμπάνοντες τὴν προγονικὴν πλάνην αὐτῶν.

5 Ἐβθεν οὖν σργῆν καλὴν κρατοῦντες συνέτρεχον τὰ πλῆθη τῶν λαῶν, οὐ μόνον τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν πέλας, καὶ τῆς αὐτοῦ ἐνχοῦτο διδασκαλείας, περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν ὁ Κύριος θαυμάτων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐβθεν δὲ ἐδίδετο, καὶ κατήστραπτε τὸ τριπόδι τῆς θεολαμφίας φῶς, καὶ κατακλύζετο ἡ ἐν σκότει τῆς ἀγνωσίας καθυδουσα φύσις τῶν ἀνθρώπων. Ἐβθεν ἐκαθάριετο κατὰ μέρος ὁ ἀῆρ τῆς ἐπικρατούσης ζοφεραῆς τῶν θαυμάσιων σπάτας. Ἐβθεν τὰ τῆς θεογνωσίας ὡς ἀστραπὴ κατέλαμπεν διδάγματα ὡς, καὶ εἰδωλικαὶ κατεπίπτον ἐπικρατήσεις. Ἐβθεν ὁ δράκων ἐνεκροῦτο, καὶ ἡ τῆς ἁμαρτίας νεκρωθεῖσα τῶν ἀνθρώπων φύσις τῆ σταχυρικῆ ἐνεργείᾳ εἰς τὸ πρῶτον σπεκαλήστατο τὸ θεοτύπτου καλλίως καὶ ἀξίωμα, συμβουλευφροσύνης ἀντὶ κατάρτας σπαλαμβάνουσα. Ἐβθεν ἡ θύσις ἀνατολὴ εἰδείχθη, ἀνατελειαντος ἐν αὐτῇ τοῦ θεοφόρου Πατρὸς, ὡς εἰσφόρου φητός.

6 Μὴ γέρων οὖν ὁ ἐχθρὸς τῶν εὐσεβεῖναι θελόντων, ὄραν ἑαυτὸν ὑπταζόμενος, κινεῖται εἰς ὀργήν, καὶ ἐπεγείρει κοινοῦτον, καὶ θωλὴν καμκαίαν ζέουσαν κατὰ τῶν πιστευσάντων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐβρων γὰρ ἰκονοῦς καὶ προσχεροτάτους πρὸς τὴν ἑαυτῶν καλοσχολὸν γνώμην, τοῦς ἐγγεχειρισμένους ἀναξίως τότε τὰ τῆς βασιλείας σκηπτρα, ἐξάπτει ἐν αὐτοῖς τὸν ἑαυτοῦ θυμὸν,

A θυμὸν, ἐκμύησας ἐν αὐτοῖς τὸν ἴον τῆς κακίας ἑαυτοῦ, καθὼς διδάσκει ἡμᾶς τὸ μαρτυρικὸν σύγγραμμα τοῦ ἀθλοφόρου Πελεργίνου, περὶ οὗ ἐν προοιμίῳ εἴρηται. Καὶ αὐτὸς γὰρ διὰ τοῦ θεοφάντορος τούτου Μαρκανοῦ διδασκαλείας ἐλλαμψθεὶς, Μάρτυς τέλειος τῷ Θεῷ ἀπεδείχθη, θῦμα εὐπρόσδεκτον τῇ προαιρέσει γενόμενος, καὶ δλοκάρπωμα εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, ἐν ὄρει ἐπιλεγόμενον κσκονμίνῳ τῆς Κροτάλεος, τὸν ὄμοιον ἀπενεγκάμενος θάνατον τοῦ ἁγίου Ἐπισκόπου καὶ Μάρτυρος Λιβερτίνου τῆς ἐν Ἀκραγαγῶν Ἐκκλησίας.

7 Ἐν γὰρ τῷ ὄρει ἐκεῖνον, φησὶν, Βαλεριανοῦ καὶ Γαϊλιανοῦ τῶν τυράννων Βασιλείσκων ὡς εἴρηται κρατούντων, ἐξαπέστειλαν προστάγματα ἐν κόσμῳ παντὶ, πρὸς ἀποτροπὴν καὶ παύσιν τῆς εὐσεβοῦς τῶν Χριστιανῶν θοσκαείας, θισπίσαντες ἀναγκάζεσθαι πᾶσαν ἡλικίαν, καὶ ἀξίαν, δούλους καὶ ἐλευθέρους, μικροὺς καὶ μεγάλους, σὺν γύναιξιν καὶ υἱοῖς, προσκυνεῖν τοῖς ὑπ' αὐτῶν τιμωμένοις καὶ προσκυνουμένοις βδέλυκτοῖς εἰδώλοις, καὶ θυσίας προσαγαγεῖν αὐτοῖς καὶ σπουδάς ὡς Θεοῖς. Ἐνθεν πάλιν ἐμολύετο τὸ καθαρόν τοῦ ἄερος ταῖς κνίσσαις καὶ τῷ καπνῷ τῶν θυσιῶν τῶν προσαγομένων τοῖς ματαίοις εἰδώλοις. Τοὺς γὰρ μὴ βουλομένους ὑπάγειν αὐτοῖς, καὶ τοῖς αὐτῶν προστάγμασι, ποικίλαις τιμωρίαις καὶ βασάνοις καθυποδαλλομένους, τελευταῖον μετὰ πολλὰς τὰς ἐρωτήσεις τῆ τοῦ θανάτου ὑπάγεσθαι προσέταξαν ψήφῳ. Οὗ μικρὸς ἐν τούτων τέρσῳ συνέσχευ τοὺς Χριστιανούς καὶ κλύδων, καὶ πολλοὶ κατεποντίστησαν ἐν τῷ λαίλαπι τοῦ ἐπαναστάτου χειμῶνος τῶν ἀστυρικῶν. Ὅσοι δὲ προσόρμεσαν τὸ ψυχικὸν αὐτῶν σάκφος ἐπὶ τὴν ασφαλεστέραν τε καὶ ἀσάλευτον πίσσαν τῆς εὐσεβοῦς πίστεως, Μάρτυρες ἀληθεῖς τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως ἀπεδείχθησαν, ὁτιῶς ἀνδρισάμενοι ὑπὲρ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως. Ὅτιῶς δὲ διαπρέψαντες τῷ τῆς ἡμελογίας ἀγῶνι, ὡς καταπλήξαι τοὺς τυράννοισ, ὑπερθαυμάσαι δὲ τοὺς ἀφ' αὐτῶν ἄπαντας. Τότε δὲ τότε τοῦ ἀσεβοῦς ἐνεχθέντος προστάγματος ὑπὸ τῶν τυράννων, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Σικελίῳ νήσῳ τὰ ὅμοια διαπραττόντων, ὅσοι τὸν σωτήρα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν καὶ παμδασίλειά τῶν ὄλων, τῆς ἐκντῶν ζωῆς προασπασάμενοι προσετήσαντο, ἀγῶσιν εὐσεβείας λαμπροθέντες τὸν μετ' εὐκλείας θάνατον τοῦ παρόντος βίου ἐκλεῖσάμενοι, παντοίοις ἀρετῶν βραβεῖοις ἀναστειφθέντες, τὸν καλλινίκον καὶ ἀσίργου ἀναμείπονσιν ἀδίῳ ὕμνον τῷ παμδασίλει καὶ παννψίστῳ Θεῷ ἄτε δὴ τὰς οὐρανίους διατριβὰς περιπωλῶντες, σὺν τῷ νικοποιῷ, καὶ πρωτομάρτυρι τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ δόξα, καὶ τιμὴ, καὶ μεγαλοπρέπεια, αὐτῷ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι.

C

ANNOTATA D. P.

F

a Videtur conclusio esse longioris Præfationis, (quam describere totam piguerit) sola et maxime ad historiam faciens.

b Quatenus scilicet a S. Petro missus Marcianus credebatur.

c Infra num. 7 : et ibi quidem duo nominantur Martyres, sed unus solum scripsisse dicitur; quæ autem unus scripsit, aliud fere nil continent, quam notitiam Imperatorum, sub quibus passus Marcianus est. Cum porro nec genus, nec auctor mortis indicatur, nec ullum omnino eorum miraculorum uttingitur, quæ apocryphis S. Pancratii Actis continentur : signum est evidens, ea Acta tunc necdum fuisse edita ; cum appareat, Auctorem undequaque colligere argumentum extendendæ longius orationis, nec invenire nisi puncta duo quæ verbis dilatat.

d Qualis scilicet ex traditione pingi potuit, semel autem pictam constanter posteritas tenuit.

e Græcæ linguæ ignorus Cajetanus, suspicatur in Notis, ea antra dicta fuisse Pelopia a Pelope aliquo : id ut factum esse potuerit, verosimilior tamen etymologia et rebus aptior petetur a radicibus πέλος, niger et

conatus venenum instillat, quemadmodum egregii illius, de quo præfati sumus Christi Martyris Peregrini scripta nos docent. Hic enim inter ceteros Dei præconis Marciani doctrina imbutus, testis perfectus Deo effectus est ; sacrificium acceptabile ac voluntarium factus, atque holocaustum in odorem suavitatis ; [quando] in monte quod Cacumen-crotaleos / appellatur, parem mortis triumphum retulit, cum sancto Martyre et Agrigentinorum Episcopo m Libertino.

7 Per idem tempus, inquit, Valeriano u et Galieno tyrannidem exercentibus missa sunt in universum orbem, ad evertendam funditusque tollendam Christianorum religionem, mandata o ; quibus omnis ætas, sexus, conditio, nullo discrimine, abominanda ipsorum idola colere jubebatur, eisdemque velut diis vota et victimas offerre. Hinc iterum contaminabatur, jam liquidus p et purus aer, impuro hostiarum oblatarum fumo et nidore ; eos enim qui jussa facere detrectarent, variis tormentis et questionum generibus exercitos, mortis tandem supplicio plectendos dæcebant. Itaque non levis inde tempestas Christianos afflixit ; multique adeo non satis stabiles, ingruentis procellæ vi depressi ac submersi sunt : at qui spiritalem animæ cymbam, ad inconcussam et tutam piæ fidei petram applicuerant ; hi vero se Christi Martyres exhibuerunt ; ita intrepide pro Christi nomine depugnantes, ita gloriosum confessionis certamen fortiter obeuntes, ut tyrannos ipsos in sui admirationem stuporemque converterent. Tum igitur perlato in hanc quoque Siculorum insulam edicto nefario, pari que rabie grassantibus tyrannis in Christi gregem : quotquot Salvatorem nostrum Jesum Christum, Deum ac Regem universorum, sui ipsorum amori præferentes, in hanc pietatis arenam descenderunt, et gloriöse morti præsentem vitam postposuerunt ; ii nunc omnimodis virtutum insignibus redimiti ; immortalē victoriæ ac triumphii omnium Regi Deo canunt hymnum ; utpote cœlestia jam domicilia incolentes, cum victoriæ largitore ac proto-martyre unigenito Dei Filio, per quem gloria et magnificentia Patri ipsi, ac Filio, et Spiritui Sancto.

D INTERP. SIRM k

l

m

n

prodierunt edicta Valeriani et Galieni

o

p

E

de Christianis persequentis,

quorum multi gloriöse triumpharunt.

ὅπῃ antrum : sicut ipsummet Pelopis nomen ab ὄψ, ὅπῳ vultus, compositum esse noscitur, unde Peloponnesus id est Pelopis insula. Placuit enim Græcarum fabularum auctoribus, more suo ex regionis nomine fingere nomen Herois, qui in ea dominatus ipsi nomen suum dederit ; sub involucre totis fabulæ indicare naturam et colorem ipsius soli. Melius de eorum situ, quam de nomine disserens idem Cajetanus, fuse explicat, quomodo quintuplex olim urbs, a Romanis eversa, et Augusti ætate ex parte refecta, utque habitata fuerit tempore Caligulæ, quatenus Nasos, id est, Insula et Neapolis dicebantur, cum parte inferiori Acradinæ, id est Superioris civitatis, ex prærupta rape pendentis ; cum Tycha, id est summa arce, sed nunquam restaurata ; uti nec Epipolis, quinta pars urbis. Tum Antra illa fuisse ait, quas hac ætate cryptas S. Joannis appellamus, in extremæ Acradinæ reliquiis, adhærentes istius nominis ecclesiæ.

f Hoc lavacrum, inquit Cajetanus, putamus esse grande vas ex marmore, quod in ædicula castrî Maniacii, paucos ante annos, projectum vidi : quem in locum ex æde S. Joannis, quæ extra urbem est, deportatum

INTERP.
J. SIRM.

A deportatum fuerat.... Ansas habet vas illud, a summo ad medium usque pertingentes : orificium in orbem ducitur novem palmis : sub labro extrinsecus incisæ sunt circum litteræ, bene docti artificis manu, sed plurimæ iam corrosæ sunt : ex his quæ supersunt nullum sensum elicias. *Hinc colligo S. Joannis Baptistæ eam ecclesiam esse, olimque ibi solitos Syracusanorum liberos omnes baptizari. Addit autem Cajetanus, vas illud eo consilio in arcem a Præfecto Hispano translatum, ut baptizandis præsidiariorum liberis serviret; quod prohibuerit Episcopus, itaque factum sit ut vas istud ibi nuac jaceat sine honore.*

g Fidem sanctissimæ Trinitatis intellige.

h Et hic diabolum seu idololatriam.

i Igitur non unus Nero, sed duo alii regnabant, mox nominandi.

k Hujus quædam Acta ex veteri MS. in Italia reperta præfert Cajetanus, sed interpolata : mallem genuina nancisci pro 3 Novembris, quo colitur : nec non ejus historiam, quam tom. 1 pag. 367 allegat Pirrus, agens de ipsius ecclesia prope Calatbillotiam, ubi vixerit et plurima miracula patravit.

l Ignotus nobis mons, inquit Cajetanus, sed prope

Agrigentum situs. Κρόταλον Græcis crepitaculum D dicitur : et forte tale aliquod, olim ibi pro oraculo serviens dæmoni, nomen loco fecit.

m Vel hujus causa vellem Acta præcitata nancisci genuina; magis enim convenire videntur cum eo quod Pirrus ait pag. 266, ejusdem Sancti, caput et pectus mucrone percussi, extare antiquas, imagines eidemque anno 1624 magnificentum templum erectum eo loco, ubi occubuisse et sepultus fuisse creditur hic S. Libertinus Episcopus, quem aiunt simul cum S. Peregrino coli eodem 3 Novembris.

n Hunc locum male (ut puto) expunxit Cajetanus : regnarunt autem ambo simul ab an. 234 usque ad 239, et patre a Persis capto, nihilo mitior factus filius, solus imperium tenuit et tyrannidem exercuit usque ad annum 268.

o Docet Pagius decreta hujusmodi primum prodidisse in Quinquennialibus Valeriani an. 257.

p Primis namque quatuor annis Valeriani, a priori sub Decii persecutione respirarat Ecclesia, Imperatore etiam benevolo utens, contra quam existimavit Baronius, occasione sumpta ex tractatu de laude Martyrii, quem Cypriani non esse, monstrat Pagius an. 263.

B

E

CAPUT II.

Encomium virtutum, sepultura, et dæmonum ex antris illis depulsio sub Episcopo Theodosio.

S. Marcianus
laudatur

a
b

omnis virtutis
exemplum,

C

Beatæ Martyrum animæ, cæleste regnum consecutæ, cum Prophetis et Apostolorum choris exultant : cum quibus et sanctus hic Confessor Marcianus, felici peracto certamine, cursu consummato, fide servata, helocausti bonus odor a effectus est. Quapropter et nos, eandem tecum nacti b patriam sumus, præclara ejus certamina, non lapideis columnis insculpta, non colorum pigmentis adumbrata, nec aliis inanimæ materiæ formis expressa; sed veritatis verbo, factis ipsis confirmato, descripsimus; vivam ac spirantem imaginem, exemplum religiosæ disciplinæ, ad sempiternam memoriam proponentes; ut præ oculis semper obversentur divinarum ipsius virtutum spectacula. Virtutes dico, illa virilis patientiæ indicia, invictum præsentis animi robur, fidei libertatem, candorem pectoris, constantiæ firmitatem, indefessum et intrepidum Dei Christique amorem et caritatem; quæ quidem sancto huic viro vim et potentiam conciliabant, omni mortali sorte majorem. Conjunctus enim intimo nexu cum Deo, eumque toto animi conatu complectens, mutuam retulit divinæ opis vicissitudinem, summeque carus illi fuit et singulari virtute corroboratus : proinde has secum voces, quasi communi omnium ore, proferebat; Quis nos separabit a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an periculum, an gladius? sed in his omnibus superiores semper sumus, per eum qui dilexit nos Jesum Christum, quem decet omnis honor et gloria, cum Patre, et Filio, et Spiritu sancto, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

sepelitur in
spelunca
unde ejecerat
dæmones :

9 Age nunc quod superest de sancto Martyre Marciano breviter, animarum nostrarum commodum expleamus, ut una omnes Regi Christo ac Domino nostro meritis gratias persolvamus, qui mirabilia facit in servis suis. Etenim spelunca illa, in quam sursum translata sunt sacræ ejus Reliquiæ, omni dæmonum spurcicia referta erat, priusquam in ea sedem figeret vir sanctus et magnus doctor Marcianus : hic vero Dei virtute, omnes illic inhabitantes impuros spiritus inde præcul ejecit, sanctificatio-

Ψυχαι Μαρτύρων, βασιλείας οὐρανίου καταξιωμένοι, σὺν Προφητῶν χοροῖς καὶ Ἀποστόλων γεραίρουσι μεθ' ὧν καὶ οὗτος ὁ Ὁσίος, καὶ Ὁμολογητὴς Μαρκιανός, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνιστάμενος τὸν δρόμον τελέσας, τὴν πίστιν τηρήσας, εἰωθία διὰ τῆς ὀλοκαυτώσεως γέγονεν διὸ καὶ ἡμεῖς, οἱ τῆς ἐκείνου ἐπειδὴ τυγχάνοντες ἔσμεν πατριδοῦ τοῖς αὐτοῦ πολιτελήτους ἀγῶνας, οὐκ ἐν στήλαις λιθοπεποιμέναις, οὐδὲ γραφῇ χρομμάτων πεποικιλμέναις, οὐδὲ τύποις μορφώσεσιν ὕλης αψύχου, ἀλλὰ λόγῳ ἀληθεῖς αὐτοῖς ἔργοις μαρτυρομένην διεγράψαμεν εἰκόνα ἐνεργεῖ, καὶ σεμνὸν παράδειγμα διδασκαλείας εὐσεβοῦς, εἰς ἀληκτον μνήμην ἀναπέμποντες δικηγόμον, θέου πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς ἐκείνου ἀρετὰς ποιούμενοι ἀρετὰς λέγειν, τὰς πολυπλήτους ἀνδρείας, τὸ τῆς ψυχῆς ἔρρωμένον παρράστικμα, τὸ πεπαρρησιασμένον τῆς πίστεως, τὸ φαιδρὸν τῆς διανοίας, τὸ στερόν τῆς εὐσεβείας, τὸ ἀτρεμές, τὸ ἀκατάλειπτον, τὸ φιλόθεον, τὸ φιλόχριστον, ἀπὸ μάλιστα αὐτῷ καὶ τὴν κρείττονα τῆς θνητῆς φύσεως ἐπεγορήγουνσαν δύναμιν. Τῇ γὰρ Παρθασίλει φιλόθεος, καὶ τοῦτον ὀλη δύναμις φυγῆς ἀγαπήσας, ἀμοιβὰς ἔτυχεν ἐπικουρίας. Ὡπερ ἀγάπηθεῖς ἅμα καὶ δυναμωθεῖς, τοιαύτας ἦς ἀπὸ κοινοῦ συστήματος λέγειν φωνάς. Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψεις, ἢ στενοχωρία, ἢ λιμός, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς πρέπει πᾶσα δόξα, καὶ τιμὴ, ἅμα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

9 Δεῦρο δὲ, πάλιν ἀνακεφαλεύσωμεν τὸν λόγον, πρὸς τὸ ἔλλειπον τοῦ ἱερομάρτυρος τοῦ Μαρκιανοῦ διήγημα ἀναπληροῦντες, ὅπως ὡφέλειος τύχῳσιν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν, καὶ κοινῇ πάντες δόξαν ἀναπέψωμεν τῷ παρθασίλει τῶν ὅλων Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ ποιῶντι παράδοξα θαύματα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν τοῖς αὐτῶν φοβουμένοις. Τὸ γὰρ σπήλαιον ἐν ᾧ ὑποπέθην ἐφ' ὑψηλοῦ τὸ γέμιον αὐτοῦ τέλαπται λείψανου, πάσης κακοδαίμονίας ἢ ἀνάμεστον, μέχρις ὅτου παραγενόμενος ἤκησεν ἐν αὐτῷ ὁ παρρηθεῖς τίμιος Πατήρ, καὶ μέγας διδάσκαλος Μαρκιανός. Τῇ γὰρ σταυρικῇ

Α σταυρική ενεργεία πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἐμφωλευντα κακοποιὰ πνεύματα ἀπελάσας, ἀγίας θέας φωτιστικὸν ἀπέτελεσεν οἴκημα· ἐν αὐτῷ φωτίζων πάντας τοὺς εἰσερχομένους αὐτῷ, καὶ πιστεύοντάς δι' αὐτοῦ διδασκαλείας εἰς τὸν Κύριον ἱμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸν ἡμῶν. Ἰνα δὲ πιστωθῇ τὸ εἰρημένον, ὅτι δαιμόνων τὴν οἰκητήριον τὸ αὐτὸ ἄτρον, ἤγουν σπήλαιον, καθὼς ἢ ἐμπροσθεν διεγύρευσεν διήγησις, καὶ αὐτὴ δὲ ἢ θέσις ὁλοῦ οὕτω τὴν ἀλήθειαν ἔχειν. Τὰ γὰρ ἐπέκεινα, καὶ διαστρατιάζοντα τοῦ πανσέπτου αὐτοῦ ναοῦ σπήλαια, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ διακρατούμενα ὑπόγεια, καὶ ἀλλήλοις διαδιδόμενα, καὶ τῷ αὐτῷ οὐμάτι καλούμενα Πελοπία, μέχρι τῶν χρόνων Θεοδοσίου τοῦ ἐν ὁσίᾳ τῇ μνήμῃ, καὶ σεμινήσιω τῇ λήξει γεγονότος Ἐπισκόπου ταύτης τῆς Συρακουσαίων πόλεως, τινὰς ἐνεργείας σατανικὰς περιδομεθεῖν καὶ φαντασίας, ἃς οὐ καλὸν διαγρῦειν, διὰ τὴν τῶν ἀφελεστέρων ἐλαφρίαν, μήπως εἰς ἀνάμνησιν τοῦ τοιοῦτου κοινῷ γενομένου, γένηται τοῖς ἀστειροῦτοῖς πολέμοις ἢ διήγησις. Τοῦτου οὖν ἕνεκα τὴν τοιαύτην παρηγόρησεν ῥήσιω, πρὸς πίστωσιν τῶν ῥητισομένων, καὶ αἰσχύνην τοῦ ἀντικειμένου ἡμῖν ἀποστάτου ὄψεως, τοῦ ὡς γῆν συριωμένου, καὶ τῷ ἀπατηλῷ αὐτοῦ συμνημῶ ὑποσύρουτος τοὺς ἀφελεστέρους, εἰς ὁξύν δὲ τοῦ ἀγλήου καὶ εὐσπλάγγου ἡμῶν Θεοῦ, τοῦ ποιούντος μεγάλα, καὶ θαυμαστά, ἐξαισία καὶ ἐνδοξα πράγματα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν τοῖς φασομένοις τὸν Κύριον διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

10 Πολλῶν οὖν παρηγορημένων, ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν, ἐν τοῖς λεγθεῖσι Πελοπίαι· λαϊκῶν ἀφελεστέρων, καὶ εἰς ἀπίθειαν γυμναζομένων ὑπὸ τῆς φαντασιαστικῆς ἀρχεκάκου τούτου ὄψεως ἀπάτης καὶ τῷ ἀπατηλῷ συμνημῶ αὐτοῦ δελεαζομένων, καὶ εἰς ἀχνυὰς κκοιδοκίμουσας βάρβαρον κατασπαρμένον· ὁ μνημονευθεὶς ἀγνώστως Ἐπίσκοπος Θεοδοσίος, ταύτης τῆς Συρακουσαίων πόλεως, καὶ ἐν τοιαύτῃ γενεᾷ ὁσίως καὶ μάλα ἀξίως τὴν τῆς ἱεροσύνης ἐν δικαιοσύνῃ διεπόντος θρόνον, ταῦτα ἐνωτιζόμενος, καὶ ἔγνος τοῦ προεδρουμένου, οὐ μόνως δὲ τούτου, ἀλλὰ καὶ Ζωσίμου τοῦ πρακτάτου, τοῦ καλῶς πελογοιουχίσαντος τὸ ἐκκλησιαστικὸν ποιμνιον, καὶ ἐν ἐλεημοσύναις καὶ προσευχαῖς, ἐγκρατεῖα τῇ πλείονι καὶ ἀγρυπνίαις, τὸν ἑαυτοῦ κοσμησάντος βίον, ὅλον ἀποστολικῶς γράψαντος πολιτεύμασι, καὶ ἀγγέλοις ἀπλῶς εἰπεῖν ἐφ' ἡμῶν γενομένου ἀσσορον, ἐν σῆματι ἄγγελου, καὶ τῷ Θεῷ εὐδοκίμων χρηματήσαντα, οὐ ταῖς εὐχαῖς ἀξιοθώμεν εὐρεῖν ἔλεος ἕνεκεν τῆς ἡμέρας τῆς αυτοποθύσεως παρὰ τοῦ δικαίου Χριστοῦ. Αναστρέφωμεν οὖν, ἀγαπητοί, τὸν λόγον πρὸς τὸ διήγημα.

11 Ταῦτα ὡς εἴρηται ὁ προρρήθεὶς Θεοδοσίος ἐνωτιζόμενος, μὴ ἐνέγκας τῆς ἀταπίας τὸν ψῆφον, τραυδῶς οὕτω διαγρῶντα, κινεῖται κατὰ τῆς ἀσθεείας, καὶ διεγείρεται ὡς κολῶς στρατιώτης Χριστοῦ τοῦ παμδρασιλείας Θεοῦ, εἰς παράταξιν τοῦ νοκτοῦ ἐχθροῦ, ἀνδρισάμενος τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ τὰ μὲν προῖτα, ἐν τῷ λελυθῆτι ἐνδυσσωπῆτι τοῦ Θεοῦ, ὡς μέγας ἐλεῖνος Μωϋσῆς, ἐξάγων τὸν λαὸν ἐκ γῆς Ἀιγύπτου· ἐγκρατεῖα τε πλείονι καὶ ἀγρυπνίᾳ ἐν προσευχαῖς ἐγκρατερίων· γουὸς δὲ τῷ Πνεύματι ὡς ἐξέλευστος ἢ αὐτοῦ γέγονεν προσευγῆ, ἐμφαντορικώτατα διαγρῶνται πᾶσι τὸ πρᾶγμα, καὶ κινεῖ πάντας πρὸς ἱκεσίαν περὶ τούτων· καθὼς ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ περιόχτος Ἐπίσκοπος Καισαρείας Βασίλειος ἐν τοῖς τότε χρόνοις διεπραξάτο, παλαισας καὶ αὐτός, ἤγουν πολεμήσας, καὶ νικήσας τὸν διάβολον, καθὼς ἐν τοῖς αὐτοῦ ὑποφέρεται ὑπομνήμασιν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, διαναστάς οὕτως ὁ Ὁσίος ποιμὴν Θεοδοσίος, καὶ συμπραλαμβάνων ἅπαν τὸ ἱερατεῖον, τότε θεοφιλῆ κληρὸν, καὶ πάντα τὸν εὐσεβῆ λαόν, σὺν γυναῖξιν καὶ τέκνοις, καὶ πᾶσιν γερονσίαν ἡλικίαντες, καὶ ἀξίαν, ἀπέμνησται πανδημῆ λιτανεύων, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ εἰρημένον σπήλαιον, ἐν ᾧ ἢ φανταστικῆ ἐπιτελεῖτο φαντασίαι τε καὶ δραματογραφία. Καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας πάντων ἐπ' ὄψιν κειμένων πρὸς ἀνατολήν, καὶ κραζόντων ἰσχυρὰ φωνῇ τὸ Κύριε ἐλέησον, ἀνέστησε πάντας ὁ ὄσιος οὗτος ἀνὴρ, καὶ πάντων ἐπειπόντων τὸ Ἀμήν, ἐπέηξεν τὴν μυστικὴν τράπεζαν,

nisque domicilium ibidem crexit, omnes ad se confluentes in ea c illuminans, ac salutari fide imbuens, in Jesum Christum, Filium Dei ad Dominum nostrum. Atque, ut quæ dicta sunt, vera comprobentur, liquidoque pateat dæmonum habitaculum fuisse antrum illud seu speluncam, de qua superior nobis fuit oratio; situs ipse loci et compositio fidem quodammodo facit narrationi. Quæ enim ultra venerandum ejus templum sitæ sunt speluncæ, atque adeo subterraneæ specus illæ, quæ a templo occupantur, et sibi ipsis perviæ sunt invicem, et eodem nomine Pelopia nuncupabantur, usque ad tempora beatæ memoriæ d Theodosii, hujusce Syracusanorum civitatis quondam Episcopi, æterna laude digni. Hæc vi quadam et arte satanica sonitum quemdam ex sese fundebant, et spectra quædam objectabant, quæ nihil attinet hoc loco referre, ne commemoratio ipsa imbecilliorum animos percellat, fraudique sit simplicioribus tanti mali recordatio. Quin hac maxime de causa leviter istæc attigimus, tum ad fidem iis quæ dicenda sunt faciendam, tum ad serpentis apostatæ ignominiam, qui terris se insinuans fraudulentus hoc susurro infirmiorum animus aucupabatur; ac præcipue ad laudem et gloriam misericordis Dei nostri, cujus admirabili virtute perfecta Sanctorum ipsius opera admirabilia et innumerabilia sunt.

10 Cum enim ad hæc Pelopis antra, in fraudem ac perniciem perducerentur vulgo quamplurimi, spectris illis perversi; omniumque malorum architecti serpentis et fucato ejus sibilo illecti, in apertam superstitionis diabolicæ barathrum devolverentur; sanctissimus Syracusanorum Antistes Theodosius, qui per id tempus summa sanctitatis et justitiæ laude, hujus Sedis thronum obtinebat; his cognitis, prædecessoris sui vestigia est insecutus, neque hujus tantummodo, verum etiam Zozimi r benignissimi, qui ecclesiasticum gregem pulcherrime gubernavit, elemosynisque et orationibus; continentiaque multa et vigiliis vitam suam exornavit; atque, ut verbo uno dicam, Apostolorum Angelorumque amulus ita vixit, ut carnis expers Angelus in corpore videretur: cujus ipsi precibus utinam, supremo retributionis die, misericordiam ab justo Judice consequamur. Sed redeat interim ad pristinum cursum incepta narratio.

11 Hæc igitur, ut dictum est, cum ad Theodosii Episcopi aures pervenissent; non ferens ille præstigiousam sonum ita palam resonantem, accingitur adversus impietatem; et, velut bonus omnipotentis Dei miles, in aciem prodit, Spiritus sancti virtute spiritualem hostem debellaturus. Ac, primum quidem, Deum occultis precibus inflectere studuit, sicut magnus ille Moyses, cum Israellem educeret ex Ægypto, assidue continentia et vigiliis atque orationibus insistens. Ubi vero divinitus sensit suas preces exauditas; tum aperte omnibus rem totam enuntiat, omnesque ad orandum invitatur; exemplo magni et celebrandi Episcopi f Basilii, quem itidem pari ratione cum dæmone decertasse eumque prostrasse, testantur quæ de illius rebus extant monumenta. Stato itaque die appropinquans sacer Theodosius, ascito Sacerdotum ordine Cleroque universo, omnique adeo Christi fidelium cœtu, cum uxoribus et liberis, nulla dempta ætate aut conditione, recta contendit ad destinatum locum, hoc est ad speluncam in qua inanium spectrorum visa cernebantur, et horrenda illa patrabantur. Cumque horas y aliquot ad orientem conversi omnes in oratione possuissent, intenta voce Kyrie eleison inclamantes; excitavit e vestigio vir sanctus universos; omnibusque acclamantibus Amen, mysticam mappam

D
INTERP.
J. SIRMI.
C
qui tamen in vicinis antris perstitere,

d
donec Episc. Theodosius,

e
dignus SS. Marciano et Zozimo successor,

f
præmissis jejuniis ac precibus,

f
illuc cum populo supplicando accedens,

g

INTERP.
J. SIRM.h
ipsa saxis ob-
struxit,

A quæ Antimension h dicitur, fixit e regione aditus speluncæ; sacraque inibi Liturgia rite peracta, cum vivifica Domini nostri mysteria percepissent singuli, et Sacrorum finis esset; speluncam Pontifex sacro Crucis signo ter obduxit, continuas preces addens. Tum, dato plebi signo, eandem mox saxis lapidibusque obstruxerunt penitus, atque ita læti domum redeunt, Deum collaudantes, mirabilia semper operantem; certoque persuasi, dæmonem nihil amplius, ut solebat, in eo loco suis præstigiis effecturum.

utl narrant
qui interfuerunt.

12 Ego vero hæc ipsa quæ narro ab iis accepi, qui tunc spectatores aderant, viri eximii et Sacerdotio præditi; eoque commemoranda existinavi, tum sancti et semper laudandi Eusebii Theodosii gratia; tum ut vera esse constaret, quæ de sancto Martyre Marciano diximus, fuisse usque ad ejus adventum in ea spelunca dæmonum sedem ad domicilium, ubi nunc ecclesiæ ac sacri tabernaculi formam intuentes, accurrimus cum veneratione, ad honorem et gloriam magni Dei ac servatoris omnium Christi Jesu, ad laudem etiam venerandi hujus Patris nostri; speluncam, non jam illam sathanicam, sed templum sanctum et angelicum; non jam dæmonum catervis plenam, sed Angelorum choris celebratam; non jam fraudis et præstigiatarum officinam, sed morborum incurabilium medicinam. O speluncam, Bethleemiticam comparandam, in qua naturam nostram omnium Deus assumpsit ex vere ac proprie et semper virgine Maria, non commixtionem passus aut confusionem quamcunque, sed exinaniens semetipsum, prout ipsi collibuit, ad summam humilitatis demissionem. O nomen speluncæ! in qua Rex cœlestis privatum amictum induit. non fato ullo vel fortuna, sed plena ac libera voluntate. O nomen speluncæ! in qua Angelici ordines atque Archangelici circumquaque adstantes, perpetuum hymnum cecinere, dicentes, Gloria in excelsis Deo, et in terra i pax, et in hominibus bona voluntas. O nomen speluncæ! in qua habitare cum corpore dignatus est omnium parens et conditor Deus. O nomen speluncæ! in qua theologiæ cantica composita, et Angeli hominibus gaudium annuatiaverunt, quod datum est omni creaturæ.

Hinc in speluncæ, tunc sacra, laudem excurrrens auctor,

eam Bethleemiticam comparat.

i

C

ANNOTATA D. P.

a Cajetanus huc allegat distichon, in suis Menæis repertum, quod sic Latine reddit: Qui Christum sustulere (ipse Judæos intelligit; sed cur non milites, qui eum crucifixerunt?) Christi familiarem Marcianum Iaqueo præfoeant.

b Quia scilicet locum sepulturæ recte vocari Sanctorum patriam, docet sub finem auctor hic.

e Illuminare, est baptizare, consueta Græcis phrasi.

d Hoc nomine unus, et verosimiliter idem de quo hic, florebat an. 680, et colitur 18 Maji.

e S. Zosimus obiit circa an. 660. Acta illustravit 30 Martii.

f Prolixè hæc scribuntur in Vita S. Basilii, sub nomine Amphilocheii edita apud Surium 1 Januarii cap. 8, et apud nos hoc die. Quæ vita cum ejusdem farinae sit cujus sunt Acta SS. Pancratii et Marciani, Evagria imputata; apparet his non minus fidei habiturum fuisse Auctorem, si tum nota fuissent, quam habuit illi.

ἧτις καλεῖται Ἀντιμίνσιον κατ' ὄψιν τοῦ αὐτοῦ σπηλαίου τῆς ἀναβάθρας, καὶ ἐποίει λειτουργίαν. Καὶ τελέσας τὴν θεῖαν μυσταγωγίαν, καὶ πάντων μεταλαβόντων τῶν ζωοποιῶν μυστηρίων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀπόλυσιν ποιησάμενος, ἐπεσφράγισεν τὸ σπήλαιον τρίτον τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἐκτενῆ ποιησάμενος εὐχὴν, ἐπέτρεψεν παντὶ τῷ λαῷ, καὶ ἔθαλεν λίθου, καὶ ἐνέφραξεν αὐτὸ σπήλαιον, καὶ οὕτως ὑπέστρεψαν, χαίροντες ἅπαντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεόν, τὸν ποιῶντα μεγάλα θαυμάσια, καὶ παράδοξα πράγματα ἐν πάσαις γενεαῖς· πιστωθέντες μὲν ἐν ἐνεργείᾳ τῆς τοῦ διαδόλου παρουργίᾳ ἐν ἐκείνῳ τῷ τύπῳ καθὼς εἴωθεν.

12 Τοῦτο οὖν διηγήρευσσα, μεμαθηκώς παρὰ τῶν ἐν τῷ τότε καιρῷ θεατῶν γεγονότων, λεγθέντων ὁσίων ἀνδρῶν καὶ ἱερέων, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ὁσίου καὶ ἀειμνήστου Ἐπισκόπου Θεοδοσίου καὶ πείρωσιν τῆς ἐπομένως διηγήσεως τοῦ τιμίου Ἱερομάρτυρος Μαρκιανοῦ, ἧτι δαιμόνων ἦν καὶ αὐτὸ τοῦτο ἄντρον οἰκητήριον, μέχρι τῆς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ παρουσίας, ὑπερ ἧν ἐκκλησίας τύπου καὶ σικνῆς ἀγίας βλέποντες, προστρέχοντες σεβασμίως εἰς ἔπαινον δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ ζωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εὐφημίαν αὐτοῦ τοῦ τιμίου Πατρὸς· οὐκ ἔτι σπηλαίων σατανικῶν, ἀλλὰ τῶν ἀγίων ἀγγελικῶν οὐκ ἔτι κακοδαίμονις ἀνάμεστεν, ἀλλὰ ἀγγελικῆς γρηγορητικῆς ἀνάπλευσιν οὐκ ἔτι ἀπάτης ἐργαστήριον, ἀλλὰ παθῶν ἀνιάτων ἐλατήριον. Ὡ σπήλαιον σφραγισμένον τῷ ἐν βιβλίῳ σπηλαίῳ, ἐν ᾧ ὁ πάντων Θεὸς τὴν ἡμῶν ἀντεκατελλάξατο φύσιν, ἐν τῆς κυρίως καὶ ἀληθῆς, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ταύτης προλαβὼν, οὐ φερρῶν ὑπομείνας, ἢ ἀνάγκησιν τὴν οἰκουμένην, ἀλλ' ἐκείνην κενώσας ὡστεῖ αὐτοῦ εὐδόκησεν εὐσπλαχνία εἰς ἄκραν ταπεινότητα συγκρατῆσθαι. Ὡ ὄνομα σπηλαίου, ἐν ᾧ ὁ οὐράνιος Βασιλεὺς τὸ ἰδιωτικὸν προεβάλετο ἔνδυμα, οὐ κατὰ τύχην καὶ ἐμπερμένην, ἀλλὰ τὴν αὐτοῦ εὐδοκίαν. Ὡ ὄνομα σπηλαίου, ἐν ᾧ τάξεις ἀγγελικαὶ καὶ ἀρχαγγελικαὶ κύκλωφωρικῆ παραστάσει τὴν ἀσίγητον ὑμνοῦντιον προσέφερον, λέγονσαι, Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας. Ὡ σπηλαίου ὄνομα, ἐν ᾧ κατοικήσασιν μετὰ σώματος ἡξίωσιν ὁ πλαστοουργὸς τῶν ὄλων Θεός. Ὡ σπηλαίου ὄνομα, ἐν ᾧ τὰ τῆς θεολογικῆς ἐξυφάνθησαν ἄσματα, καὶ ἄγγελοι τοῖς ἀνθρώποις εὐηγγελίσαντο χαρὰν μεγάλην, ἧτις ἐδωρήθη πάση τῇ κτίσει.

E

F

g Horas Aliquot, Græca phrasi et Siculis usitata, dicit Auctor, pro longo tempore, respective ad id quod fieri dicitur; quare si id momenta fieri poterit, spatium unius Miserere, etiam dicentur horæ plures.

h Cangius in Glossario Græcobarbaro, prolixè agit de Antiminsio, itaque nuncupari ait, quia ubi sacra mensæ sive altaris commoditus non est, ut cum sub dio sacra peraguntur, quod hic factum et in fundatione ecclesiarum fieri solet, vice illius servit, alias ipsi altari mysterni solitum, eumque in finem benedictum et Cruce insignitum; nec sine eo sacrificare licet, Cajetanus minus recte Antimissam legit.

i Quamquam nec in spelunca Bethleemitica incarnatum sit Verbum, sed Nazarethi; nec ibi auditus cantus Angelici, sed in agro juxta oves; omnia tamen auctor refert ad ipsam, tamquam præcipuum locum, quo omnia infantis Verbi mysteria spectent.

CAPUT III.

Conclusio encomiastica.

Ω Θεράπων Μαρκιανέ χριστοκῆρυξ, καὶ πάνσοφε διδάσκαλε, καὶ προαγέτα, τῶν ἱερέων, τῶν ἀπ' ἀρχῆς ταύτης τῆς φιλοθέου καὶ σεμνῆς Συρακουσῶν πόλεως. Ὁ Ποιμνίαρχα πρωτόδαμνε, τῶν Ἀποστόλων συνόμιλε, καὶ Πατριαρχῶν σύσκηνε, καὶ Ἀσκητῶν ἐγκαλῶπισμα θεοδόραστον. Ὁ θεοφάντωρ καὶ τῆς θείας μύσταγορίας ἱερατείου ἁγίου, μέχρι νῦν χρηματίζον. Ἐν σοὶ γὰρ προσφέρουτες, καὶ διὰ σου οἱ Ἱερεῖς καθ' ἑκάστην δῶρα λειτουργοῦσιν τῷ ἐν ὑφίστοις τὴν ἀναίμακτον ἐπιτελοῦντες θυσίαν. Τί σε οὖν ὀνομάσωμεν, θυσιαστήριον, ἢ θυμίαμα; καταγῶγιον θεοκάτοικον πνεύματος ἁγίου, ἢ ὄλοκάρ πώματος εὐωδίαν γνωστικῆν; Ποίων δέ σε ἐπαίνοιο πλοκαῖς στεφανώσωμεν, τὸν στέφαντα ἡμῶν τὴν πατρίδα διδασκαλείας καὶ μαρτυρίας ἀνθεσις; Ποίαις δέ σε ἄξιαις τιμήσωμεν εὐφημίαις, τὸν ταῖς μαρμαρυγαῖς τῶν διδασκῶν ἀποστήλδουσα, καὶ φαιδρύνοντα τὸ καλλίθετον τῶν ψυχῶν γαυρίαμα; Τί σε οὖν καλέσωμεν; Λειμῶνα θεόπνευστον ἢ παράδεισον θεοφύτευτον; ἀληθῶς γὰρ καὶ λειμῶν καὶ παράδεισος πανευωδέστατος τυγγάνεις, παντοίοις ἀνθεσι πεποικιλμένους, καὶ τῇ ἀποθήρῃ τῶν θυμαμάτων εὐωδιάζων τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Ὡς σε τιμήσωμεν; Ἐνσωμοῦ ἄγγελου, ἢ ἀνθρώπου; εἰς οὐρανὸν μετάρσιον, ἢ ἐπὶ γῆς θαυματουργόν; Ὁ κῆρα διδασκαλείας καὶ διδασκάλων προαγέτα τῆς ἡμῶν πατρίδος.

14 Ἀποροῦμεν τὰ πλεῖστα λέγειν ὡς δὲ ἐδιδάχθημεν, οὕτωσι καὶ τιμῶμεν ἀρχιερέα, καὶ ἀθλητὴν, καὶ ποιμένα τῶν λογικῶν θρεμμάτων Χριστοῦ, καὶ ζηλωτὴν τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων. Σὺ γὰρ εἶ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ τῶν προβάτων σου, καθὼς ὁ διδάσκαλος, καὶ πρωτομάρτυς Ἰησοῦς Θεὸς ἡμῶν. Ἄλλον σε Μωσέα διαγράφομεν, οὐκ ἐν γρόφῃ καὶ θυέλλῃ καὶ βροντῶν, καὶ σαλπύγων ἤχοις, καὶ τῶν ἄλλων δειμάτων καπιζομένου ὄρους ἀσχηματίστως ἀμυδρᾷ βλέψει, καθήσων ἀνθρωπίνους ἡγουν αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς Θεοῦ ἰδεῖν δυνατῶν, ὡς ἐκεῖνος· ἀλλ' ὄλον δι' ὄλου σεσαρκωμένου τὸν Θεὸν Λόγον νοητῶς ἐνοπιριζόμενον ψυχικοῖς ὄμμασιν, καὶ ἀναφανδὸν κηρύττουσα σωτήρα εἶναι τοῦ παντός. Ἐτερου δὲ Ἀαρῶν σε διασδέπομεν, ἀλλὰ καὶ μείζονα πάντι ἐκεῖνος γὰρ ἐν αἵμοσιν ἀλόγων ῥαντισμοῖς ἀπεκάθαιρε τὸν λαόν· ὁ δὲ τιμὴν αἵματι ἀγευστικῷ, ὁ ἐξέγειν ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας, ἀγνίζων τὸ ποιμνίον, καὶ καθαίρων τὴν σὴν πατρίδα. Ταύτην γὰρ τὴν πολυθρήλλητον, καὶ περιφρονον διὰ σου Συρακουσάϊων πόλιν ἔχειν σε διαγράφομεν ἐπὶ γῆς πατρίδα, ἐν ἣ ὁ οἶκός σου διαμένει, καὶ διαλάμπει, καὶ πλείσται θαυμάτων ἐπιδύσεις ἀευνάως ἐπιβρέουσι· ἐν οὐρανοῖς δὲ ἔχειν σε πατρίδα ἴσμεν, ἣν διηγόρευσεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ· ἐν ἣ Πατὴρ, καὶ Υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα βασιλεύει ἀπὸ τῆς προκινάρχου ἀρχῆς, καὶ νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

O Dei famule Marciane, Christi præco, et magister sapientissime, sacrorumque ab initio conductor huic a Deo curatæ Syracusanorum civitati. O gregis rector primarie, Apostolorum familiaris, Patriarcharum consors, et Martyrum decus, a Deo condecoratum! O divinorum arcanorum doctor, qui sacrosanctis mysteriis Sacerdotes imbuere non cessat! in te siquidem, ac per te, quotidie Sacerdotes Altissimo sacrificantes, incruentum offerunt Sacrificium. Quemnam te appellabimus? aram, an victimam? diversorium Spiritus sancti, an odorem mysticum holocausti? At quibus laudum sertis illum coronabimus, qui patriam nostram magisterii martyriique floribus coronavit? Quibus te sacris acclamationibus honorabimus, clarissimis documentorum luminibus coruscantem, et animos rite compositos illustrantem? Quem denique te appellabimus? Campum divinitus afflatum, an hortum a Deo consitum? vere enim campus et hortus es suaveolentissimus, omnium generum floribus rutilans, Ecclesiamque tuam miraculorum tuorum odore complens. Quo te honore colemus? quo nomine vocabimur? Angelum in carne, an hominem sine carne? In caelos subvectum, an in terris mira facientem? O fons et caput doctrinæ! o doctor et dux patriæ nostræ!

14 Plura et majora eloqui nescimus. Ut didicimus, ita te veneramus, præulem et atletam, et pastorem rationalium Christi ovium, æmulatoremque Christi passionum. Tu etenim pastor bonus, qui animam tuam pro ovibus posuisti, sicut magister ipse ac protomartyr Jesus, Dei filius et Deus noster. Alterum te Moysem depingimus, non in caligine et turbæ, inter tonitrua et strepitus tubarum, reliquosque fumigantis montis terrores, tenui atque obscuro intuitu, quantum humanis, hoc est sensibilibus oculis licebat, Dominum aspectantem, sed totum, quantum quantum est Dei verbum incarnatum, mentis acie et oculis intuentem, et palam annuntiantem illum esse Salvatorem mundi. Alterum te Aaron agnoscimus, quin etiam baud paulo majorem: ille enim asperso irrationabilium sanguine populum expiabat; tu vero sacrosancto et vivifico Agni Dei sanguine, quem pro mundi vita et salute profudit, gregem tuum abluis et patriam sanctificas. Hanc siquidem decantatissimam et tua causa celeberrimam Syracusanorum urbem, patriam tuam in terris jure censemus, ubi feretrum ac templum tuum manet, et perpetuis miraculis illustratur: in caelis autem patriam te habere haud ignoramus, illam quam divinus Paulus supernam Jerusalem appellavit: in qua Pater, et Filius, et Spiritus sanctus ab æterno regnat, et nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen.

Inde ad S. Marciani encomia vertitur,

E

et tamquam bonum Pastorem Moysi

F atque Aaroni comparat.

DE SS. RUFFINO ET VALERIO MARTYRIBUS IN AGRO SUESSIONENSI

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De cultu et Actis.

SUB DIOCLET.

Ecclesiæ horum Martyrum.

Decanatus Rurales sunt, per quos Ecclesiastici ratio regiminis in diocesisibus Episcopalibus distribuitur: ita in diocesi Remensi est Decanatus Hermonvillanus, a proprio municipio Hermonvilla denominatus, quinque circiter Gallicis leucis a metropoli dissitas. Sub hoc censetur parochia SS. Ruffini et Valerii, de Hourges cognominata in Registro Beneficiorum Ecclesiæ et diocesis Remensis: alia vero in diocesi Suessionensi, uti infra dicitur, ad honorem illorum est constructa ecclesia. Alterutri, Basilicæ sanctorum Ruffini et Valerii dictæ, in auro quindecim Solidos testamento suo legavit Sonnatius Episcopus Remensis, sub quo Concilium Remense habitum anno DCXXIV. Eorum corpora, ob incursiones Normannorum, fuerunt ad urbem Remensem aut Suessionensem delata: in cujus ultimæ urbis diocesi olim vixerunt et sepulti fuerunt; cui etiam eorum memoria in Martyrologio Fastis Sacris adscribitur.

Memoria in Martyrologiis.

2 Ita ad hunc XIV Junii in antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis, Epternacensi et Lucensi, ista sub calcem adijciuntur: Suessionis civitate passio SS. Valerii et Ruffini Martyrum: quæ fere eadem in variis MSS. Martyrologiis, Rabanique et Adonis Fastis leguntur. Florus, in suo unctuario Bedæ, ante tomum Secundum Martii a nobis ob suam antiquitatem edito, ista scribit: In pago Suessionis passio SS. Valerii et Ruffini Martyrum, qui tempore Diocletiani et Maximiani Roma egressi, a Rictiovaro Præsidente comprehensi, catenis ac carceri mancipati, eculeis suspensi, plumbatis cæsi, tanta pœnarum sunt acerbitate afflicti, ut totam corporis speciem unum vulnus obduceret; et carne deficiente, secreta viscerum panderentur. Sicque iterum in carcerem missi, et ibidem ab Angelo Domini confortati, ad ultimum gladio jugulantur. Hæc ibi, Quæ brevius ab Usuardo ita proferuntur: In territorio Suessionis civitatis, sanctorum Martyrum Ruffini et Valerii, qui a Præsidente Rictiovaro, post illata sibi tormenta, jussi sunt decollari: quæ fere eadem leguntur in hodierno Romano. Eos Wandelbertus unico versu sic honorat:

Hic quoque (videlicet dies) Valerio et Rufino Martyre gaudet.

Denique Martinus lib. 4 de veteribus Monachorum ritibus cap. 6, notat in quodam non vetustissimo Calendario Corbeiensi, et in Consuetudinibus Sandi-anysianis atque Compendiensibus, præscribi festum agendum cum tribus Lectionibus, sed pro Ruffini, ponit Ruffi. Die XII Februarii memoria horum Martyrum recolitur a Galesinio, nescio quo citato MS. At sequenti die XIII Februarii, elevatio eorum Suessione facta indicatur a Saussayo.

Acta ex MSS.

3 Acta damus ex antiquis eisque optimæ fidei codicibus MSS: scilicet Aroasiensi in Artesia, Trevirensi S. Maximini, et Rubæ-Vallis prope Bruxellas. Consentiant Acta a Mombritio excusa, sed abbreviata: et alia in MSS. similiter contracta: quibus tertium compendium addi potest, quod apud Petrum de Natalibus extat lib. 5 cap. 116; et aliud in Breviario Ambianensi, anno MDL excusum. Omnia vel maxime confir-

mat Flodoardus, Ecclesiæ Remensis Presbyter, qui lib. 4 Historiarum ejusdem cap. 52 et 53, post relatam compendium Martyrii, ex Actis jam citatis contractum, addit Historiam translationum et miraculorum, quam infra Actis subjicimus. Guilielmus Marlot, lib. 4 Historiæ Metropolis Remensis capite 20 ex codice MS. Remigiano aliud Martyrii compendium habet, his verbis.

4 Cum Quintinus, Lucianus, Valerius et Rufinus cum aliis, Roma patria relicta, in Gallias pervenissent, elegissentque sibi loca quibus prædicarent; Rufinus et Valerius antiquam urbem Remorum Galliæ Metropolim venerunt; ac munus suum explendi cum eis facultas non suppeteret, paululum ab urbe digressi, super fluvium Vidulam, credentium non modicam turbam tam virtutibus quam fidei luce irradiarunt. Rictiovarus, rabie Quintini martyrio necdum expleta, per id temporis Remos venit; Christianos quos ibi reperiret, cruciatibus ac morte ad cultum deorum coactus: et quibusdam neci datis, per aggerem publicum inde arripiens iter, obvius habuit in territorio Suessionensi, juxta Vidulæ decursum (sive, ut alibi legitur, super Licii fluminis unda) haud procul a villa, que patrio nomine Basoche nominatur, viros insignes Rufinum et Valerium, in fide Christi enutritos, ac Regalium horreorum custodes: quos statim per satellites comprehendi jussit. Cumque in Christi confessione se fideles ac strenuos præbuisent, plagis afflicto diuturna maceravit retrusione; donec invicti reperi, capitalem subiere sententiam, decimo octavo Kalendas Julii.

5 Hæc ibi. Annotat Marlot in margine. In loco, qui Basilica dicitur, morati sunt: inde nomen sortitum Basoches. Fuerunt illustres Toparchæ de Basoches is stirpe Castilionca ad Matronam: et ex illis seculo XIII, Episcopi Suessionenses nominantur Jacobus de Basoches, Nivelus de Basoches, et Milo de Basoches: de quibus consule Sammarthanos. Est autem Bazoches, burgum ad Vidulam fluvium in agro Suessionensi, infra Fimas, oppidum seu terminum agri Remensis; et in Registro Beneficiorum diocesis Suessionensis est Decanatus de Bazoches. Claudius Dormajus, libro 2 Historiæ Suessionensis cap. 7, asserit, illico loco de Bazoches fuisse horrea frugum regalia, a SS. Ruffino et Valerio conservata: unde colligit eos non procul inde martyrio affectos: hinc supra in Martyrologiis agro seu territorio Suessionensi tribuantur. Franciscus Bosquetus, lib. 4 Historiarum Ecclesiæ Gallicæ cap. 7, de Rictiovaro ista refert: Remis egressus Valerium et Rufinum in territorio Suessionensi, variis supplicii affectos, tandem capite plecti jussit: quorum corpora postmodum Remos delata sunt. Addit vero Dormajus postmodum a Bazochensibus fuisse constructam ecclesiam adeo celebrem, ut tempore S. Remigii in ea deservirent septuaginta Clerici: sed se dubitare, num hoc suo tempore ibidem ultra duos aut tres adhuc alerentur. Dein lib. 4 cap. 35 asserit, ob devastationem Normannorum fuisse

E aliqua ex MS. Remigiano.

F Sepultura in Basoches.

A fuisse Corpora SS. Ruffini et Valerii, ex sua Bazochensi ecclesia, deportata ad urbem aut Suessionensem aut Remensem.

6 S. Paschasius Radbertus, Abbas Corbeiensis, mortuus anno DCCCLI die XXVI Aprilis, conscripsit Passionem S. Ruffini et Valerii, sub finem operum a Jacobo Sirmundo editam: in qua Vitam mori dandam longissimis amplificationibus deduxit; deque eorum adventu in Gallias agens, præbuit aliis occasionem conjungendi illos aliis viris Apostolicis, tunc etiam sub Diocletiano martyrium passis. Supra laudatus Marlot, lib. I cap. 20, fatetur eum satis confuse loqui: ait enim, eodem anno, quo Diocletianus jussit, ut Christiani diis sacrificarent. Martyres relatos consilium iniisse veniendi in Gallias. Unde vicesimus, inquit, agebatur annus Imperii Diocletiani, mensis Martius, dies solennis Paschæ... At is incidit in annum cccm ex Chronico Eusebii: et sic eodem anno subisse martyrium necesse est, quo Roma sunt egressi. Opinor exitum cum adventu, Paschasium confundere: maturius vero in Gallias profecti sunt, quam Diocletiani gladius in eos sæviret. Hæc dicit Marlot.

E 7 Nos vix quidquam admittimus præter ea quæ in Actis jam referendis de eorum adventu, rebus gestis, et martyrio extant; in aliis aliunde adjectis per conjecturam, laborandum nobis non arbitramur; neque multum curamus quo fundamento majores nostri, in hac professa Societatis Jesu Domo Antuerpiæ, sibi persuaserint, huic diei adscribendam particulam sacri Cranii, quam possidemus in una hieothecarum, sub nomine S. Valerii Martyris. Interim persuadeamus nobis, non alia de causa et factum, quam quia nomen istud hoc die habetur in Romano Martyrologio. Hæc certe Theatini Bononiensibus unica causa fuit hodie colendi S. Valerium Martyrem Romanum, cujus illi Corpus Roma acceperunt, in uno comuteriorum suburbanorum repertum cum titulo sui nominis, quod rarum: et repositum habent sub altari marmoreo ipsi erectum a pia quadam Matrona, cui cum credite fuissent testimoniales litteræ Vicarii Pontificii circa prædictas Reliquias, ipsa mortua ille nunc frustra requiruntur; sicut mihi significavit Comes Volerius de Zanis exente anno MDCXCI.

ACTA MARTYRII

Ex variis vetustis MSS. et Mombratio.

C Eodem tempore, sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, missus est Rictiovarus, ut in Gallias ageret Præfecturas. Cumque ab eorum conspectu superbo discessisset, continuo a Vangionum progrediens, Remorum civitatem est ingressus: ibique residens cœpit urgere Christianos, ut simulacrorum culturam venerarentur, et a consortio Dei omnipotentis cessarent: sed tamen in prædicta urbe aliquos suo jussit imperio trucidari. Hinc egressus cum per aggerem publicum carperet iter, erat aliquo in loco contigua respublica gubernanda, juxta e Vidolæ fluvium, ubi Ruffinus et Valerius ad imperiale palatium frugum borrea conservabant. Cumque in præfatum locum crudelissimus Rictiovarus advenisset, audissetque Sanctorum religiositatem loco illo cum omni alacritate pollere; statim frendens dentibus, quasi canis rabidus, præcepit ubique Dei famulos inquirere. Mox, ut dictum est, citius divulgata sententia, sancti Martyres personam suam voluerunt a tyranni præsentia latere. Erat autem procul spelunca, vicina itineri publico, spinosæ densitatis, ibique se sequestrandos immerserunt. Tunc vero qui fuerant destinati, hac illacque eos perquirentes, subito invenerunt beatos Martyres

ubi se cubaturos obtexerant; statimque capti et D catenati ad tyranni afferuntur præsentiam. EX MSS.

2 Tunc itaque Rictiovarus, audita famositate beati Quintini Virmandorum Augustam aggredi cupiens, ut eum interficeret, quod il postea probavit eventus; cum Ruffinum et Valerium, in ipsos furore succensus, proprio contemplaretur judicio, decretum suæ tyrannidis prius in gloriosos Martyres sævus persecutor voluit agitari; et sedens pro tribunali dixit ad eos: Ruffine et Valeri, quos Deos colitis! Aut quam sacram religionem intenditis? Jovem aut Dianam? Tunc uterque clara voce dixerunt: Jovem mœchum et sororum suarum impudicum violatorem; qui in adulterio generatus est; et Dianam meretricem, compita silvarum tenentem, non colimus nec adoramus; sed adoramus Deum unum, et Dominum nostrum Jesum Christum, qui de majestatis suæ sede ad terram descendit: illum cum Spiritu sancto et colimus et adoramus.

3 Tunc Rictiovarus, cum magna vociferatione, dixit ad eos: Infelicissimi omnia, hominem interfectum, et in conditionem mortis inflictum, vos Deum et Dei filium affirmatis? Per virtutem Jovis, qui in sua potestate tonitrua deventilat, non effugietis manus meas, nisi multis cruciatibus vos interimam, et videritis si vos Deus vester de manibus meis eripiat. Tunc beati Martyres constringuntur ligaminibus catenarum, ita ut circumstantes mirarentur, quomodo aut qualiter possent tam vasta pondera sustinere. Sed beatissimus Ruffinus et Valerius, tamquam levissimas plumas, pro Christi nomine confortati portabant et benedicebant Deum dicentes: Eripe nos, Domine, ab homine malo, a viro iniquo eripe nos. Et tunc die illa in carceris custodia cum noctis spatio retrudi jubentur.

4 Altera vero die producti de carcere, Tyranni præsentiam publicantur. Tunc Rictiovarus lenibus verbis, cum omni adulatione, ait ad eos: Audite me, Ruffine et Valeri. Colite Deos nostros, Jovem et Mercurium, Dianam et Venerem, et ego vos auro et argento ditari præcipio, et eritis primi in palatio Imperatoris. Tunc Ruffinus et Valerius dixerunt ad eum: Aurum et argentum tuum tecum sit in inferno, et ibi in os tuum liquefactum ponatur, ubi et patrem tuum diabolum cernes igni inextinguibili esse consumendum: nam nos nulla auri cupiditas et argenti a caritate Christi poterit amovere. Tunc Rictiovarus jussit beatos Martyres eculeis extendi, et plumbatis cædi. Et cum torquerentur dicebant: Multæ tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus; Dominus custodit ossa eorum, unum ex his non conteretur. Et quanto magis Deum majestatis devoti clamabant, tanto vehementius infelix Præses tormenta illata beatis Martyribus infligi rogabat; et penarum argumenta, sicut diaboli officium poterat invenire, circa beatos Martyres ulciscens præcipiebat inferre; ita ut inter multa flagella compage omni disrupta, vix ossa hæerent, solo tantum spiritu palpitante. Erant enim jam macie diuturna defecti, et jejuniorum abstinentia inacerati, sed animo et mente robusti in Domino permanebant.

5 Tunc Rictiovarus dixit ministris suis: Tollite eos hinc, et ergastulo recludite, quousque excogitare possim quam crudeliter debeam eos consummare. Missi itaque in carcerem Beati Ruffinus et Valerius, Domino triumphanter psallebant dicentes; adjuva nos, Deus salutaris noster; propter honorem nominis tui, Domine, libera nos. In ipsa vero nocte, propinquante jam luce, cum se sopori dedissent, Angelus Domini carceris claustra fortissimus præliator irrupit; et cum multa claritate loco illo refulsit, et ait ad eos: Ruffine et Valeri, viriliter agite

Vita a S. Paschasio Radberto scripta.

Alterius S. Valerii cranium Antuerpiæ.

A Diocletiano et Maximiano in Gallias misso Rictiovaro

a

b

C SS. Ruffinus et Valerius fugientes

invenuntur,

d et coram Præside deos spernunt,

Christumque Deum profitentur:

nole catenarum constructi,

E in carcerem retruduntur:

respuentes oblatas divitias et honores,

F in eculeis extensi plumbatis cæduntur:

ergastulo reclusi,

Ps. 7, 8, 9

ab Angelo confortantur, oblati coronati:

A agite, et confortetur cor vestrum. Dominus noster vos inter justos et electos sibi Martyres celerius adesse jubebit : et ibi præparatas vobis a Domino percipietis coronas, quas ego vobis de præsentis visuris ostendam ; sicque eas super illorum capita illapsas deposuit. Erant enim micantes colore, et quasi smaragdino lapide resplendentes ; in tantum ut validiorem claritatem donarent, quam solis radius sereno splendore coruscans.

B 6 Mane facto jussit crudelissimus Rictiovarus Dei Martyres, Ruffinum et Valerium, suæ præsentis exhiberi. Cum autem venissent vidit facies eorum roseo rubore perfusas, et reliquam corporis partem ut liliorum candore fulgentem : et ait satellitibus, Per ceremonias Deorum nostrorum, quia in magica arte isti duo confidunt : nam Deorum nostrorum non cupiunt officiis deservire. Volo autem eos capitalem subire sententiam, ne amplius per eos Christianorum convalescat exercitus, et a Deorum nostrorum cultura multos revocent adorantes. Confestim jussit eos apud se ligatis manibus duci post tergum, ut ubi ei locus conveniens daret arbitrium, gladio truncarentur. Ducti autem sunt eminus, quasi septem passuum [millia] juxta callem publicam, super littora Vidole fluminis, ubi beati Martyres martyrio sunt decorati, et roseus eorum sanguis gloriosum finivit certamen.

7 Post, completo consummationis tempore, non longo intervallo [accidit] dum, ut ad Remorum oppidum ducerentur, cum Sacerdotum choris, et populorum turmis, feretris impositi ; in loco illo, ubi ossa tumultata quiescunt, aggravati, ne moverentur præcipiunt ; et ibi nutu Dei gloriosi Martyres pausionis requiem habere jusserunt, ubi pauperibus eleemosynam larga manu et pro miseratione porrexerant, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum patre et Spiritu Sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Vangiones populi ad Rhenum, quorum urbs primaria est Wormata.

b Flodoardus lib. 4 cap. 21 asserit, tunc S. Mariam Virginem in territorio Remensi passum fuisse : cujus Acta martyrii, translationis, et miraculorum illustravimus ad diem 6 Januarii.

C c Vidula seu Vela fluvius oritur in Campania, 3 leucis a Cateclauo in ortum ; dein urbem Remensem albit et palatium Regium hic indicatum, ac dein in Aronum fluvium se exonerat.

d Scilicet die 31 Octobris, quando ejus Natalis celebratur.

HISTORIA

TRANSLATIONUM ET MIRACULORUM

Ex libro IV Flodoardi, de Ecclesia Remensi, cap. LII et LIII.

a
Corpora
Martyrum

Eodem tempore quo hæc sacra a Virgo passa est, lancinator ejus Rictiovarus per urbem Remorum transiens, et quosdam Christianos ad culturam deorum compellens, ut eos superare nequivit, trucidari præcepit. Et egressus inde reperit duos quosdam viros, Ruffinum et Valerium, fide Christi robustos, regalium tamen horreorum custodes. Quos comprehensos, ubi comperit Christi dilectione et confessione firmissimos, plagis afflictos diuturna carceris maceravit retrusione : ubi Angelica visitatione ac consolatione relevati, et confortati sunt.

D Sic invicti tandem reperti, capitalem subire sententiam. Cumque non post longa temporis intervalla ad urbem Remorum sacratissima deducerentur eorum membra, feretris imposita ; in loco illo, ubi nunc tumultata ipsorum requiescunt ossa, ita tunc feruntur aggravata, ut nequaquam loco moveri valerent. Et ita Deo jubente factum esse probatur, ut ubi pauperibus eleemosynæ distribuerant largitatem, ibidem suorum corporum gratam perciperent requietionem.

2 Sed dum b nuper gens Nordmannorum barbære sævitura, se Galliis infudisset ; ob vitandam hujus persecutionis procellam, eorum pignora ad urbem sunt Remensem delata, positaque in beati Petri ecclesia, et per dies plurimos ibidem sub honore servata. At cum jam demum, barbaris recedentibus, in nos bacchata diu tempestas desævisset ; redissetque tandem, Deo jubente, tranquillitas ; Presbyter, qui Sanctis deserviebat, et ad propria jamdudum redire cupiebat, acceleravit sanctorum Martyrum glebas tollere, et ad dicatum sibi locum referre. Postque celebrata Missarum solennia, levantur a Sacerdotibus sacra Christo corpora, atque cum magna populorum referuntur comitante caterva. Contigit autem diem illam, quæ Dominica scilicet habebatur, ventorum flatu fuisse nimbosam, ita ut omnes candleæ, quæ ad obsequium Sanctorum ferebantur, vi turbinis extinguerentur. Cumque carpentes iter partem fluminis fuissent ingressi, cereus qui ante Sanctorum pignora ferebatur extinctus, repente cœlitus accensus, omnibus mirum exhibuit spectaculum. Sicque, inter commixtos grandine nimbos, et ventorum flatus, ad quatuor fere millia duravit ex miraculo flamma. Disposuit denique postea Presbyter cereum ipsum in meliorem formam de eadem reficere cera. Cumque id a Sacerdotibus sibi subjectis efficeretur, mirum dictu ! inter manus eorum mollis cœpit crescere cera, et in magnam grandescere quantitatem.

3 Cumque illi stupentes admirantesque perstreperent ; ingressus Presbyter, et videns auctam sic fuisse ceram, credidit eos aliam ceram illi, quod non præceperat, adjecisse. Sed cognito tandem a Sacerdotibus, quod acciderat, miraculo ; Deo gratias egit, et ceram in ecclesia ad memoriam tantæ rei reposuit. De qua cera c Riculfus, Suessionum venerabilis Episcopus, reliquias sibi deferri jussit. Sed et vicinarum ecclesiarum religiosi Presbyteri exinde ob devotionem expetitas particulas in ecclesiis venerabiliter condiderunt.

4 Alia autem vice, cum de Suessionica civitate, in qua ob similem persecutionem delati fuerant, ad locum proprium referrentur ; claudus quidam cum ceteris, qui Sanctorum corpora devoto comitabantur obsequio, reptabundus, adrisu quo poterat, incedebat. Non quidem huic natura claudum produxerat, sed ex tempore illi accesserat gressuum dolenda debilitas. Cumque ad villam, quæ Vasneja dicitur, venissent ; mox nativæ rectitudini restitutus, projectis adminiculis, suis cœpit vadere plantis, et Deum in Sanctis suis mirabile more collaudare gratanti.

5 Præterea in eos qui sacrum locum violare, et res sanctis Martyribus delegatas pervadere nituntur, quam cito divina ultio exeratur, uno exemplo sufficiat demonstrare d. Tempore quo inter Reges Odonem et Carolum graves agebantur Francorum in regno discordiæ, per hanc occasionem licite rapinæ et deprædationes fiebant, confusum erat fasque nefasque ; nusquam Dei aut humanarum timor legum, sed vi et potentia universa constabant : aliquando ad villam, quæ Basilica dicitur, prædones affuerunt, cœperuntque omnes pauperum substantiolas, ferre.

Tunc

prolata
sententia
mortis,

gladio truncantur :

corpora immota deponuntur.

b
tempore
Normannorum Remos delata,

E
dum in locum deinde suum referuntur,

divinitus reaccenditur cereus

et cera multiplicata inventur :

c

F

claudus sanatur :

d
pauperulam spoliaturus

A Tunc quædam muliercula, cum supellectili sua fugiens, ad ecclesiam sanctorum Martyrum cursu rapidissimo tendebat. Quam quidam ex his qui ad prædandum venerant, ita ut sedebat equo velocissime insequi cœpit, volens eam capere, et seria sua illi auferre, sed cum quidam de adstantibus diceret: Noli, miser; noli illam in atrium sanctorum insequi Martyrum, ne tibi mali aliquid contingat; ille nihil veritus, admisso equo rapidissime fugientem insequabatur mulierculam. At ubi primis atrii pedibus equus institit, subito cernuatus cecidit: sensor autem ejus tam gravi allisione vexatus est, ut a summo genu usque pedem disrupta tibia, caro, velut ferro incisa, dehisceret; osque ipsum, carnis tegmine nudatum, pateret; et qui superbus eques venerat, jam humiliatus, nec suis pedibus incedere valens, manibus alienis de atrio ecclesiæ projectus est. Tunc equo et quæ habere potuit sanctis Martyribus pro eo datis, morti quidem substractus est: sed quod supervixit temporis inutilis et nulli operi aptus fuit; testimonium divinæ virtutis in sua debilitate circumferens, et aliis quibusque salubrem timorem, exemplo patratae in se ultionis, incutiens, ne talia agentes similia patiantur.

B Illud quoque notissimum, et omnibus habetur pervulgatum, ad sanctorum Martyrum sepulera oleum aliquando crevisse. Siquidem Presbyter vas quoddam fictile juxta altare posuerat, ad servandum oleum, quod ibidem ad fomitem luminis ardere debebat. In quo vase parum quidem olei remanserat, majore ejus parte in lychnorum lumine consumpta; cum repente cœpit crescere, et nullo inspiciente in majus augeri, donec os vasis crescens oleum exæquaret. Quod cum per dies aliquot fieret, nec jam se intra vasis angustias liquor divinitus auctus caperet, ac guttatim in terram flueret; Clericus, ecclesiæ ipsius custos, hoc solus animadvertit; et

subjecto vase altero, intra paucos dies ad unum D sextarium collegit, furtimque abscondit, putans infelix divinum miraculum cupiditatis suæ fore compendium; et unde providebatur omnibus patrocini- EX MSS. nium, inde clandestinum se posse credidit perficere furtum. Sed Christus, qui Sanctos suos mirificare apud omnes decreverat, non diu permisit latere vel illius pudendum facinus, vel quod ad suorum Martyrum gloriam contulerat munus. Nam quadam die domum, quæ basilicæ adhæret, in qua etiam *majus augetur.* Suessionicus Episcopus, cum illuc accedit, manere consuevit; Presbyter, nescio quid causæ fuerit, ingressus; vidit vas illud oleo superfluere, et miratur unde illa esset olei copia. Cumque illic perraro hujusmodi inveniri possit liquor; cœpit percunctari Clericum tanti criminis conscium, cujus esset oleum, aut quis illud ibi deposuisset. Sed cum ille diceret, nescire se unde esset; pueri, qui ad discendos psalmos ibidem residebant, et rem omnem noverant, indicaverunt Presbytero, et factum miraculum, et custodis furtum. Ille hoc audito, cito ad vas quod juxta altare stabat recurrit, et pavimentum adhuc olei exundatione madens invenit. E Cumque immensum in Sanctis suis glorificaret Deum, alius quidam de custodibus advenit, et confessus est se magnam partem olei ipsius, nullo teste, tulisse; et ubi voluit, et sicut voluit, expendis-

ANNOTATA D. P.

a Maria Virgo, de qua supra octum.

b Nuper, respectu martyrii, scilicet seculo 9 quando floruit Flodoardus.

c Riculfus adhuc 9 sec. floruit, mortuus an. 902

d Anno potissimum 893 et sequenti, quando contra Odonem, qui Eudes vulgo dicitur, fuit assumptus, Carolus Simplex, ut legitimus heres.

DE SANCTO ANTHEONE

MARTYRE LAODICEÆ IN PHRYGIA

G. H.

C **L**aodicea, nonnullis Laudicea, in antiqua notitia Græca Metropoleon et urbium Episcopaliū his subjectarum cup. 22, est Leodicea metropolis Phrygiæ Capatianæ, aliis Pacatianæ, sub qua fuerunt urbes Episcopales septem et triginta. Ab hac urbe, ejusque Martyre Antheone, auspiciantur hunc xiv Junii quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa; et quidem Epternacense antiquissimum, his verbis: In Phrygiâ lauda Antheonis ducto per d litteram virgula, ut nomen contractum scriptum intelligatur. Eadem ergo in Martyrologiis Richenoviensi et Rhinoviensi ita explicantur. In Phrygia civitate Laodicea Antonionis, MS. Reginæ Sueciæ ab Hols-tenio vulgatum, ita habet: In Phrygia civitate Laodicea natalis S. Antiani et Afræ. Apographum Lucense cum aliqua hallucinatione scribit, In Pagalia civitate natalis S. Antonii. At loco Pagaciæ cum majori contractione legitur Pagia in apographis Corbeiensi et Blumiano: nec non in MSS. Florentinis Magno Ducis et Senatoris Strozzi. Videtur reliquis

omissis sic supplendum: In Phrygia Pacatiana, civitate Laodicea. Notandum autem, quod nomen S. Antheonis scriptum in Epternacensi apographo dictisque MSS. Florentinis et alio Aquisgranensi, itemque in Additionibus Greveni ad Usuardum; in MS. Blumiano scribatur Anteoni, in Corbeiensi opographo Antigoni, in alio MS. Corbeiensi Antiani, ac denique in MS. Augustano S. Udalrici Anteoni. Nos, omnibus consideratis, proferimus, cum antiquissimo Epternacensi et aliis, nomen S. Antheonis; transmissa S. Afra ad alium classem infra referendam, ubi Antonio conjungitur. In scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Usuardum est memoria SS. Antheonis et Bitunii Presbyterorum et Martyrum. Verum in MS. Bruxellensi S. Gulilæ fit mentio SS. Galliani et Bituni, Presbyterorum et Martyrum in Africa. At S. Gallianus refertur mor inter Martyres Ephesinos: post quos sequuntur Martyres Afri, inter hos autem non est Gallianus: quis vero sit Bitunus, ab aliis non relatus, haud satis assequimur.

an Bitunus Presbyter addendus?

DE SANCTIS MIGGENE, GALLIANO,

JUVINO, SIVE VIVINO,

n. II.

MARTYRIBUS EPHESI IN ASIA.

Martyrum
nomina.

Post S. Antheonem, tres alii Martyres Ephesini proferuntur in antiquiore apographo Epternacensi Martyrologii Hieronymiani, his verbis: Et in Epheso Miggenis, Galliani, Juvini. Quæ plane eadem leguntur in MS. Aquisgranensi ecclesiæ primariæ. In MS. Florentino Bibliothecæ Medicæ hæc ita exprimuntur: In Epheso SS. Maggini, Gallini, et Vivini: at Viviani legitur in MS. Florentino Senatoris Strozii. Florentianum monasterii Sanctæ Crucis, Patrum Conventualium S. Francisci, ita eodem profert: Apud Ephesium SS. Miggini, Galliani et Vivini, scilicet primis litteris

B

transpositis ex Juvino supra relato. MS. Richenoviense, ista habet: Et in Epheso Mingeni et Galliani. At nomina Galani et Jovini etiam memorantur a Greveno in Additionibus Usuardi; uti et Galani, sed Afris ascripti, in MS. Bruxellensi S. Gudilæ.

2 Relati a nobis sunt, ad xvi mensis præcedentis Maji, SS. Mengenes, Gajanus, et Jovinus Martyres in Epheso, et forte iidem qui hic proferuntur: quod lectori dijudicandum relinquimus usque ad Supplementum Maji, cum iterum considerabimus sine operæ pretium ipsos his in hoc opere poni, ob solum diei et æquam scriptiōis diversitatem.

An ab his
alii 16 Maji.

E

DE SANCTIS QUINTIANO, TECLA,

THEODOLO ET FESTINA,

G. II.

MARTYRIBUS IN AFRICA

De his Martyribus tertio loco ista habentur in jam sapius relato antiquo apographo monasterii Epternacensis: Et in Africa Quintiani, Teclæ, Theodoli, et Festinæ. Quæ etiam, sed ommissa Tecla, habentur in aliis tribus apographis, scilicet Corbeicensi, Lucensi et Blumiano. MS. Regiæ Succæ ista profert: In Africa natalis SS. Quintiani, Theodoli cum aliis duobus, scilicet, Tecla et Festina. MS. Richenoviense: Et in Africa Quintiani, Festini. Memoria Quintiani Martyris celebratur in MSS. Augustano, Gellonensi, Parisiensi Labbei, ac

Romano Ducis Attempisii. Ast omnium quatuor in Florentinis Magni Ducis, et Senatoris Strozii et Patrum Conventualium. In Eruxellensi S. Gudilæ, S. Quintiani nomen legitur: item Teclæ Virginis. Grevenus in Additionibus meminit Theodoli. Sic, qui hinc inde apud varios leguntur, simul optime conjunguntur in ducto Epternacensi MS. In aliquo nostro MS. adjungitur Protus, sed is Aquileia cultus hoc die, licet passus sit cum SS. Cantio, Cantiano et Cantianilla xxxi Maji, quando de illis egimus.

C

DE SS. ANTONIO, AFRA. CANTIONELLA

G. II.

MARTYRIBUS IN SPECIA

Memoria in
sacris fastis.

Iterum progredimur cum antiquissimo Martyrologii Hieronymiani apographo monasterii Epternacensis, in quo ista proferuntur: In Specia Antoni, Afræ, Cantionellæ. At palæstra ommissa, referuntur tres Martyres dispersi in apographis Lucensi et Blumiano. In Corbeicensi sunt nomina Antigoni, Afri, Cantionillæ et Cantiani. Sed ultimus ad sequentem diem in pluribus refertur. Memoria Afræ et Cantionillæ seu Quintianillæ celebratur in MSS. Florentinis Magni Ducis, Strozii Senatoris, et Patrum Conventualium; et scorsim nomen Afri seu Affri; cujus etiam nomen est in MSS. Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbei, Bruxellensi S. Gudilæ, et Aquisgranensi, in quo additur et Onati. Ita nomen S. Antonini est in MS. Kalendario ante opera S. Isidori, asservato in bibliotheca Fallicellana Patrum Congregationis Oratorii Romæ, ubi forte et Onotus et Antoninus, loco Antonii videntur positi.

2 At palæstra martyri Specia ubi sita sit, non satis assequimur. Franciscus Maria Florentinus, in suis Observationibus ad hunc diem, fatetur, hanc Speciam urbem sibi ignotam esse, nisi forte Sphecia sit Euboeæ civitas. At Philippo Ferrario in suo Lexico Geographico, Sphecia oppidum est Illyrici in Dalmatiæ et Macedoniæ confinio, in Albanicæ regione. Est quidem etiam Spelia parva, sed munita, in ora maris Ligustici, dittonis Genacensis: verum dubitari potest an ea habeat sufficientem ætatem, ut censei possit tunc extitisse. Sperchia quoque civitas Thessaliæ, cum fluvio Sperchio a Virgilio lib. 2 Georgicorum memoratur. Sed frustra similia inquirimus, cum omnia loca non sint ab antiquis memorata, sed tantum magis celebria: juvat tamen etiam talia notare in subsidium veteris Geographiæ.

Palæstra
Specia.

F

DE

DE SANCTO MARCO

EPISCOPO LUCERIE IN APULIA DAUNIA

BOVINI PATRONO

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu et vitæ Actis.

G. H.

CIRCA CCC-
XXXIII.Epitome ex
Ughello.Episcopatus
Lucerensis,corpus
translatum
Bovinum,adhuc ibi
jacere
affirmatur.Beneventi,
in ecclesia
isti dicata
dicitur esse.

Luceria urbs Episcopalis, sub Archiepiscopali Beneventana, in Apulia Daunia et hodierna Capitanata, provincia regni Neapolitani, inter Troiam et oppidum S. Severini sita, ad distinctionem aliarum ejusdem nominis urbium appellatur Luceria Saracenorum, vulgo in mappis Lucera delli Pagani; quia Fredericus II Imperator, Ecclesie hostis, accitis ex Africa Saracenis eam civitatem habitandam dedisse dicitur, apud Ferdinandum Ughellum tomo 7 Italiae sacrae columna 451; qui dein Episcopos describit, et de S. Marco ista habet: Secundus S. Marcus, in Aecana Apuliae, quam nunc Troiam appellant, civitate natus, ab Joanne Episcopo Lucerino Sacerdos ordinatus, eidem defuncto successit circa annum cccn. A Clero populoque ob sanctitatis famam vocitatus ad infulam, eam fere annis sex et viginti sanctissime rexit; multisque miraculis clarus, migravit ad Christum, die xiv Junii anni cccxxviii, relatus in Bovinam sive Bivinam civitatem, ut ipse ante mortem mandaverat.

2 Ibi in ecclesia Cathedrali suo nomini dicata, summa celebritate colitur, ejusdem civitatis Divus tutelaris et Patronus. Ejus vitam vulgari lingua, ex monumentis Bovinae Ecclesiae, scripsit Dominicus Petrus Pauli Bovinensis: de quo etiam Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, qui Marcum perperam Bovinensem Episcopum facit. *Hæc ibi. Est Bovinum, urbs Episcopalis etiam ipsa, in eadem Capitanata, sedecim circiter milliariis versus Austrum a dicta Luceria distans, de qua agens idem Ughellus columna 354, ita scribit; Est in hac civitate vetustum Divæ Mariæ assumptæ et S. Marci Confessoris templum Cathedrali, sub metropoli Beneventana; ubi jacet ac magna veneratione colitur corpus S. Marci, Confessoris et Episcopi Luceriae, Bovini Patroni, ab anno cccxxviii nostræ salutis usque ad nostra tempora.*

3 *Hæc Ughellus, cujus verba sunt annotanda, propter Marium de Viperis in Catalogo Sanctorum, quos Ecclesia Beneventana ritu duplici aut semiduplici celebrat: ubi ad diem vii Octobris, ex inscriptione marmorea, existente in ecclesia Officium faciendum præscribitur de S. Marco Bovinensi Episcopo Duplex. Porro Marcus, Episcopus Bovinensis, quo tempore eam rexerit Ecclesiam, adhuc latet: ejus vero sacrum corpus, in sacra æde ei dicata, quæ parochialis est, magna veneratione servatur. Hunc diem translationis esse fatemur: nam ejus natalem Ecclesia Bovinensis celebrat viii (imo xviii) Kalendas Julii. Hujus sancti Episcopi acta desiderantur: meminit tamen de eo Martyrologium antiquum MS. in bibliotheca Beneventana num. 178 signatum, et David Romæus in Catalogo Sanctorum regni Neapolitani. Quando hic sanctus Episcopus vixerit, et quando ejus corpus Beneventum delatum fuerit, haud apparet ex prædictis. Prædicta ecclesia extat de jure patronatus nobilis familiae de Sabarianis. Hæc Marius: sed cum Vita num. 3 expresse dicat,*

Junii T. III

quod Depositionis dies celebratur Nonis Octobris, dicendum necessario est, hodie coli Translationem, non Beneventum, sed Bovinum, seu potius aliquam corporis inventionem vel elevationem, factam post scriptam Vitam, quæ solius Depositionis meminit: quem diem etiam assumpserit Beneventana Ecclesia, ut cultu recentius inducto celebriorem; ideoque Natalem creditum ab iis, qui Vitam non legerant. Num singulae Ecclesie, Bovinensis et Beneventana, aliquas partes Reliquiarum S. Marci habeant, ex collatione ossium sciri posset: alias magis videretur æstimanda continuata possessio Bovinensium, cum Beneventana potuerit accepisse corpus alterius S. Marci: quod cum nesciretur cujus esset, conjectura aliqua fulti putarint esse ejusdem qui Bovini colitur, cui et addiderint titulum, Episcopi Bovinensis, licet nihil scirent de ejus Actis, et tempore Sedis aut Translationis Reliquiarum.

3 David Romæus in Indice Sanctorum regni Neapolitani pag. 407 ista pauca verba habet: In Daunia, Bovini, Marcus Pontifex: quod potest referri ad sacrum ejus corpus istic asservatum, et venerationem ut Divi tutelaris atque Patroni, illi exhiberi solitam. Ferrarius: in Catalogo Sanctorum Italiae sic scribit: Marcus Episcopus Bovini (civitas est Apuliae in provincia Beneventana) præcipue colitur hac die, Acta tamen illius nondum vidimus. Meminit illius David Romæus. Agitur de illo in Ecclesia Beneventana At, quod mirum est, idem Ferrarius in Catalogo generali eum omisit.

4 Acta Vitæ hæc danda, ex MS. Bovinensi jam olim acceperat Rosweydlus noster, stylo verboso, nec valde polito; quem librarii, codicem scribentis, vel egraphum inde summentis, incuria fecit obscurum etiam videri; sic ut necesse habuerim, quædam per conjecturam restituere suo sensui; quædam, transpositione, vel omissione, aut etiam additione verbuli unius rectificare: parce tamen, quia memor propositi nostri. Scripta sunt cu Acta, post annum quidem mccccxciv, quo inventus et Bovinum allatus est antiquus de vita et miraculis S. Marci libellus, uti dicitur num. 23; vel etiam post annum mxcviii, si Episcopus Bovinensis, num. 21 nominatus, debeat intelligi Giso; prius tamen quam ea Translatio fieret, cujus causa festum nunc agitur xiv Junii, patris jam miraculis, quæ toto cap. 3 narrantur. Ibi cum dicit Auctor num. 14, In his nostris temporibus; et num. 16, Sicut narratur a fidelibus; supponi potest, et Miracula facta et Vitam scriptam seculo xi. Argumentum priorum duorum Capitum totum sumptum videtur ex prædicto libello, cujus magna sane auctoritas est; siquidem circa annum dccc absconditus, diu ante in manibus oculisque Lucerensium versabatur, servatus in urbis Luceriae excidio sub annum uclxiii, ut ex Annotatis nostris apparebit. Non existimo tamen, scriptum eodem quo Sanctus obiit iv seculo: talis enim Auctor non omisisset miracula, mortem immediate secuta, quæ suaserunt ecclesiam supra tumulum construere; quod autem ea defuerint in præcitato libello, colligitur ex silentio Scriptoris nostri, eo usi: qui ut

Memoria apud
Romæum et
FerrariumActa sec. 11
scripta,ex libello ante
sec. 8 exarato,

A *phrasim, simplicem fortassis atque succinctam, longiori*
 AUCTORE D. P. *verborum ambitu exornavit, præsumi tamen potest nihil*
mutasse quoad substantiam.

5 *Hinc ergo credimus, Episcopum Luceriz conse-*
 ex quo credi- *cratum B. Marcum fuisse a Marcellino Episcopo*
 tur a S. Mar- *Urbis Romæ : quem stativimus anno CCXCVI die xxx*
 cellino ordi- *Junii ordinatum, sedisse annos vii, menses xi, dies iii.*
 natus San- *videlicet usque ad diem ii Junii, inter gravissimas sub*
 ctus, *Diocletiano et Maximiano persecutiones : quibus non*
obstantibus fecit Ordinationes duas, per mensem De-
cembrein, Presbyteros quatuor, Diaconos duos,
Episcopos per loca quinque : quorum unus quidam
fuerit ordinatus pro Luceria Marcus ? Hic autem dicitur,
num. 13, spiritum edidisse cum jam esset anno-
rum LXII ; et inter CXXXIX Episcopos, qui ex Urbe
Roma, id est, ex Provincia Romana vel non longe ab
ea, ut Silvestrum Papam convenisse feruntur, anno
CCXXXIV ; etiam Marcus aliquis nominatur ; unde vero-
simile fit, Lucerinum eum esse, qui anno mox sequenti
etiam ad Nicænum visse, et Romam iterum ad Syno-
 ad an ætatis *dum Episcoporum CCCXXV convenisse potuit ; adeoque et*
 62 vixisse. *vitam protraxisse, sicut Ughellus censet, usque ad an-*
 B *num CCCXXVIII. Hujus tamen tam defuncti calculi cer-*
tam rationem videre optare. Interim, eo posito, se-
quitur, non fuisse primis duobus Marcellini annis ordi-
natum Episcopum Marcum ; sed aliquo ex postremis,
ne non habuerit idoneam tali gradui ætatem, qui
etiam anno penultimo Marcellini solum fuerit annorum
 XXXVI.

VITA

Ex MS. Bovinensi.

PROLOGUS.

Dicturus Au-
ctor de vita
et miraculis
Sancti,

C **D**e hujus sancti ac beatissimi Marci Confessoris
 vita aliquantulum studuimus dicere, vel qualiter ad
 Pontificale decus electus est enarrare promptula
 verborum : de ejus miraculis quoque, quæ opera-
 tus est in isto fragili mundo, dicere conati sumus.
 Sed quid nos, tautilli ac sine peritia artis litterarum,
 de tali sanctissimo Patre dicere præsumimus ?
 Etiam si Homerus et Maro facundissimi Grammatici
 adessent, non potuissent linguis eorum [dignum
 huic Sancto] emulgere carmen : verum si illo tem-
 pore fuissent Ambrosius, Hieronymus, vel Augu-
 stinus, Ecclesiæ fontes, forsitan potuissent ejus
 laudibus quæ meretur aptare. Sed vos, Doctores ca-
 rissimi et Ecclesiæ soboles, et Auditores vitæ hujus
 Sancti, non fiat is æmuli nostri, neque facillimam
 prorumpatis in clamationem, neque judicetis iner-
 tem, aut indoctum dicatis. Date veniam annorum
 nostrorum sexto lustro currenti ; amara etiam pro
 dulci potare. Solet lucerna lutea juxta domum lu-
 men datum emittere, et per crates in ecclesia re-
 splendere. Ita et vos hujus B. Marci vitam susci-
 pite : parvam meam locutionem pro magnis accipite :
 quia si lingua mea ænea fuisset aut ferrea vox, et
 omnes artus mei humana voce loquerentur, ejus
 miracula quæ per eum Dominus gessit, et laudes
 quibus dignus est, enarrare non potuissemus : unde
 bene Propheta dixit : Mirabilis Deus in Sanctis
 suis, ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ.
 Qui multorum Apostolorum vestigia secutus est,
 duetram Martyrum recepit : et, si non fuit gladio
 Martyr, martyrium ferebat in corde suo ; attenua-
 bat se jejuniis, et orationibus omni hora vacabat,
 castitatem vero corpore et labiis observabat. Sed ne
 me diutius tarditas toneat, ad ea quæ dicenda sunt,
 quantum possum, redeo.

Ps. 67, 36

CAPUT I.

Ortus, Presbyteratus, calumnia miraculis
depulsa.

Fuit in civitate Æcana, quæ erat in Apuliæ fi-
 nibus, vir nomine Constantinus, locuples valde,
 Christianissimus et timens Deum : qui quotidie
 eleemosynis, orationibus, atque jejuniis insistebat ;
 habebatque unicum filium, nomine Marcom, quem
 instruens in timore Dei, tradidit etiam litterarum
 studiis. Qui ita doctus est, ut, sicut terra fructifera
 semen recipit, et fructum centesimum affert ; simi-
 liter et iste, patris sui monita recipiens, in bonita-
 tis studio semper implicitus, perseveravit ; dicente
 Domino in Evangelio, Dona arbor bonos fructus
 affert : ita et ille de dignis parentibus digna proles
 effectus est, crescebatque quotidie in bonitate et
 timore Dei ; et indolis ejus fama sanctitate emicabat.
 Decurrente autem tempore, pater ejus Constantinus
 reddidit spiritum, et ab Angelis in cælum susceptus
 est. Sed nihil dubitare quis potest, ut qui tanto
 tempore in servitio Dei moratus est, non in aula
 cælestis Regis intraret, pollicente Domino, Venite
 ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego
 vos requiescere faciam.

A pio patre
perbene in-
structus puer,

Mat 7, 17
codem mor-
tuo,

E

Mat. 11, 28

3 Post mortem autem Patris, cum esset puero-
 lus et locuples valde, cum duobus puellis habitabat ;
 nihil tamen puerile gessit in opere. Deo autem cœ-
 pit devotus existere, et ad supernam patriam totis
 desideriis anhelare : cœpit autem et de substantia
 sua erogare pauperibus, subvenire oppressis ; et illic
 thesaurum suum ponere curavit, ubi ærugo non
 demolitur, nec tinea corrumpit. Interea Joannes
 Præsol Lucerinæ Sedi Antistes præerat, vir valde
 mirificus et omni honestate præclarus ; qui subli-
 mavit illum honore Presbyterii ; ille vero quasi se
 indignum clamabat. Cum ergo B. Marcus infolam
 Sacerdotii [suscepisset], iuravit ei abstinentia in
 cibis, vigilantia in orationibus, strenuitas in jejuniis ;
 et cuncta quæ habere poterat ad pietatis opus di-
 stribuebat : in quo tantæ perfectionis gratiam accep-
 tit, ut jam tunc in ipsis initiis perfectus posset me-
 rito deputari. O felicia sanctæ viscera matris, quæ
 tale germen mundo ediderunt ! Vere ista fertilis
 gleba, quæ suscepto semine aliud centesimum, aliud
 sexagesimum fructum producit.

bona pauperi-
bus erogat :

et Presbyter
ordinatus,

4 Cum [autem] beatissimus Marcus in cella sua,
 juxta aulam sanctæ Dei ecclesiæ [maneret, et] in
 domo sua ministrarent ei puellæ duæ, quas ille quo-
 tidie instruebat in timore Dei et doctrina sancta ;
 ille invidus diabolus et omnis bonitatis detractor,
 jacula inimicitiae in suos satellites emisit ; et contra
 B. Marcum æmulos accendens, sperabat timorem
 nequitiae suæ contra eum excitare. [Sed frustra] :
 scriptum est enim, Beatus vir qui spem suam po-
 suit in Domino ; et, Justus quasi leo considens, non
 timet adversitatem hujus mundi. Direxerunt autem
 epistolam ad Joannem Præsulem de B. Marco, ita
 dicendo, et in verbis diaboli talia depromendo : Do-
 mine Præsul, cui Deus concessit tantam bonitatem,
 qui omnes homines ut filios diligis, et verbis tuis
 scrutaris arcana ; iste Marcus Presbyter, quem tua
 Dignitas sublimavit honore Sacerdotii, tua præcepta
 contemnens, et monita tua conculcans, in domo sua
 nefariam rem agit, stoprum scilicet cum duabus
 puellis ; et in deliciis et epulis crassatur, et magicis
 artibus quotidie vacat : nisi hanc rem tuo jussu
 emendaverit, pessimum malum accidet patriæ nos-
 træ. O novi Judæ typus ! et nova Judæorum in-
 ventio ! O iniqua labia ! Ille contra Dominum ma-
 gistrum suum invidiæ fomite succensus dicebat, in
 Pythonis

F

ob duarum
puellarum
ministerium,

Ps 39, 5
 Prov. 18, 1

accusatur
Episcopo Lu-
ceriensi :

A Pythonis arte facit miracula : isti de B. Marco dicebant, Magicis [eum] artibus vacare : Judæi Dominum per invidiam tradiderunt Pilato, et falsos testes super eum miserunt ; et isti B. Marco per invidiam detractabant, ut traderent damnationi. Sed ille Deus omnipotens, qui omnia novit antequam fiunt, non deserit servos suos, quia non repellit Dominus plebem suam usque ad finem.

§ Cum autem lecta fuisset nefanda epistola ante conspectum Episcopi, in furore accensus quod de tam venerabili viro talia audisset, quando dura et lubrica fama de eo non esset inventa ; statim ad se vocavit suos duos Diaconos, Vincentium et Aristotelem ; et dixit eis ; Ite in civitatem Trajanam, et adducite ad me Marcum Presbyterum, ut cognoscam veritatem de eo. Illi autem abeuntes invenerunt eum in ecclesia orantem, et dixerunt ei : Veni, quia Episcopus te vocat. Tunc ipse beatissimus Marcus, ut erat efficacissimus, et omni humilitate plenus, dixit eis columbina simplicitate : Fratres, venite oremus. Et prosternens se B. Marcus in terram, oravit : et iterum erigens se, expandit manus suas ad cælum, cum lacrymis dicens : Domine Deus omnipotens, Pater æternæ majestatis, sancta et æterna Trinitas ; tu in principio ante omnes creaturas Luciferum condidisti, bonumque et sublimem illum fecisti, et principatum inter Angelos ei dedisti ; ille autem non dedit honorem tibi Creatori suo ; sed per invidiam et superbiam suam de cælo in tartara projectus est, ut quantum fuit angelus bonus, tantum efficeretur diabolus malus, unde de illo ait Job : Dies illa vertetur in tenebras, quod non requirat eam Deus desuper, quia primum hominem per invidiam de Paradiso ejecit, et totum orbem in infernum præcipitavit : Tu Filium tuum D. N. Jesum Christum, per uterum Virginis, ad humanum genus redimendum misisti : qui formam servi accepit et tentatus est, ut nos de inimici potestate expediret ; mortuus est, ut nos de morte perpetua liberaret ; et in resurrectione sua virtutem diaboli destruxit, et mundum illuminavit. Tu Susannam de falso crimine liberasti, et tres Pueros de camino ignis eduxisti, et ut bonus dominus tuam bonitatem ostendisti ; adjuva me servum tuum, quia in te est spes mea ; quia si tu mihi adjutor es, non timebo quid faciat mihi homo : qui vivis et regnas in secula seculorum.

C 6 [Hac oratione completa] vocavit ad se prædictos Diaconos, et dixit eis ; Venite, sumamus cibum. Vere iste imitatus est magistrum et dominum suum, quia ille sciebat quod tradendus esset a discipulo suo, et a Judæis crucifigendus ; a cæna autem illum non recusavit, et benedictionem proditori suo non negavit : et iste per Spiritum sanctum sciebat, quod per invidiam voluissent contra eum exercere rem nefariam ; ad prandium [tamen] vocavit eos. Cum autem venissent ambo ad domum ejus, Vincentius intravit et accepit benedictionem de sancta manu ejus ; Aristoteles autem, in feritate permanens, non intravit ad eum. Cum autem [itineri sese dedissent, et] pervenisent [ad . . .], comprehendit Aristotelem anxietas, et stabat ut spiritum exhalaret. Videns autem B. Marcus damulam, et juxta eam damulos stantes, adjuravit eam et dixit : Adjuro te per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, ut stes et non moveas te de loco ipso, donec præbeas huic Diacono lac, ut refocilletur anima ejus, et cognoscat virtutem Domini mei Jesu Christi, quam facit in eis qui sperant in eum. Statim autem damula fixit se, et perrexit Aristoteles, et bibit lac de mamillis ejus, et ipsa damula perrexit illæsa. Tunc veniens Aristoteles et procidens ad pedes B. Marci, oscu-

labatur eos, et flebat fortiter, et dicebat ; Pater sancte, indulge et ignosce mihi peccanti : quia tu pius, et ego impius : tu bonus, et ego malus : obsecro, indulge mihi ; ne veniat ira Dei super me, quia mentem malam habui in te. O magnalia Conditoris ! o miracula Redemptoris ! quæ tantam dilectionem habuit in servis suis, ut etiam bestię agri obediunt jussioni eorum.

7 Cum autem venissent ad Præsulem, Aristoteles narravit ea quæ gesta in via : et miratus est Joannes Præsul de his quæ audierat. Cum autem hora matutinalis advenisset, dixit Episcopus B. Marco ; Ingrediamur ad ecclesiam, ut vigilias matutinales celebremus. Respondit autem B. Marcus ; Substineat Dignitas tua tantisper, ut audiat mirabilia. Cum autem unius fere horæ spatium pertransisset, audivit B. Marcus signum matutinale in cælo Angelorum laudibus personare, et dixit ad Præsulem : Erigat Dominus meus aurem suam, et audiat. Cœpit autem Episcopus sursum collum erigere, auribusque intendere, et audire minime potuit. Tunc dixit ei B. Marcus ; Flectamus genua, et oremus. Et cum ambo in oratione persisterent, audivit Episcopus et B. Marcus hymnicos Angelorum choros, in cælo cantantes : et cœpit Episcopus, una cum B. Marco, Deo gratias agere : et dixit Episcopus illum Versiculum ; Disperdat Dominus universa labia dolosa et linguam magniloquam : quia sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, judica illos Deus : et intrantes in ecclesiam, vigilias Domino celebrarunt. Deinde dixit Episcopus ad B. Marcum : Rogo te, Frater, ut perseveres mecum una hebdomada. Respondit autem B. Marcus ; Quod jubet Dominus meus faciam. Cognita autem Præsul bonitate ac sanctitate ejus, commendavit se in ejus orationibus, et osculando se invicem in caritate Domini remisit eum in propria.

CAPUT II.

Episcopatus S. Marci, miracula in eo patrata, et sanctus obitus.

N Non post multum vero tempus factum est, ut B. Joannes Episcopus dormitionem in Christo acciperet. Tunc Clericorum omnium ac Laicorum una efficitur vox, ut Marcus ad Episcopatum eligeretur, ita ut nullus in hominibus inveniretur, qui non in ejus electione clamaret, [ob ea quæ antea] objiciebantur huic Sancto præconia, quoniam antequam fieret Presbyter, Confessor Christi esse meruit ; et his assentiens Presbyterorum vox [similia] clamabat. [Ipse vero] indignum se esse dicebat ; assensumque præbere nolens, fugam paravit. Cumque pernoctantes vigilias noctis, non invenissent eum, contristati sunt. Facta autem diligentia, inventus est ante fores sanctæ ecclesiæ. Sic benedicta ac mirifica Dei clementia, qui nolui Ecclesiam suam tam apto Pastore privari, nutu ejus sanctissimus Marcus ad Episcopatum eligitur ; consecratur vero a Marcellino, Episcopo Urbis Romæ. Tantam [autem] gratiam ei Deus contulit, ut etiam post Missarum solennia celebrata, ablutis manibus, aqua quæ fluebat ex iis, quisquis ex ea gustaverat, a quacumque infirmitate erat detentus, per gratiam Christi, sanus fiebat. Et plura alia miracula per eum Dominus operatus est, quæ aliquantulum huic opuseculo inseruimus.

9 Dum die quadam procederet beatissimus Marcus, Confessor Christi et Episcopus, et Missarum solennia in ecclesia celebraret, dæmon per os hominis cujusdam clamabat ; O Marce, ideone Pontificale

a quo accersitus, missos ejus placide excipit :

factaque eorum et cum eis oratione ad Deum,

Job. 3, 1

ut oppressæ innocentium vindictam et invidiam ultorem,

eosdem invitavit ad prandium,

et unius qui recussaverat, situm miraculo levat :

a quo penitente,

edoctus Marci sanctitatem Episcopus,

E cum eo audit concentus Angelicos. Ps. 5, 11

Successor Joanni Luceriniensi electus F

ordinatur invitatus,

et miraculis clarescere incipit.

EX MS.
BOVIN.
Energumenum
liberat,

A ficale decus adeptus es, ut me torqueres? Ego sciam quid faciam adversum te: suscitabo ex omni parte æmulos tuos contra te. Cui ait B. Marcus: Obmutesce, diabole, et abi ab eo, et ne audeas ultra eum hominibus loqui. Qui statim discessit ab eo, et allisit hominem illum in terram, et factus est quasi mortuus. Tunc sanctissimus Marcus, tenens manum ejus, erexit eum, et dimisit eum illæsum abire. Homo autem ille devovit se nunquam ab eo discedere, timens ne diaboli potestate iterum male impeteretur. Quid amplius de tali viro sanctissimo dicemus? Erat enim piissimus et omni bono conspicuus: non enim ad personæ potentiam, sed ad morum elegantiam attendebat, a detractoribus aures suas quasi a serpentibus separabat: circa egenos vero et advenas ita sollicitudinem exhibebat, ut secundum verbum Christi [ipsum] esse in his crederet: Clericorum omnium ita curam gerebat, ut Clericos pauperes de sua facultate ditaret.

ad dæmonis
confusionem.

10 Dic igitur, minister tenebrarum, ad quid te adjuvabunt jacula tua, quæ contra Sanctum Dei injecisti? Ille triumphavit, tu superatus es: ille in cælo gaudet cum Sanctis; et tu in inferno luget cum ministris tuis: illi in judicio stola candida et corona immarcescibilis parata est; tibi gehenna, et catena ignea, et vermes qui nunquam moriuntur. Non sufficit tibi primus homo, quem per invidiam de paradiso ejecisti; sed contra B. Marcum invidiæ faculam succendisti. Numquid non potuisti in paradiso aliam bestiam invenire, quæ tuis voluisset obedire præceptis, nisi serpentem? Imo qualis dominus, talis et famulus: quia scriptum est, Omne animal simile sibi diligit. Ille aridus in terris, tu aridus in cælo: ille callidus et tortuosus est inter animalia cuncta, tu callidus et tortuosus es inter angelos sanctos: ille veneno est plenus, tu omni dolo repletus: ille terram comedit, et hominibus est inimicus: tu catenis igneis ligaris. Sed redeamus ad ea quæ inchoavimus.

Ecll. 13, 19

Civem Luceri-
num cæcum

11 Cum autem ad Pontificatum electus est B. Marcus, non est in gloria humana elatus: sed in bonitate et humilitate perseveravit; et qui antea abstinentiam habuit in corpore suo, modo duplicatam abstinentiam sibi injunxit. Fama autem bonitatis [ejus] crescebat per singulos dies, et miracula ejus per totam Apuliam divulgabantur. Fuit quidam homo in eadem civitate, qui dolore capitis vexatus, cæcus est effectus: qui per manus filiorum deductus ad cellam, ubi B. Marcus Confessor Christi sedebat; procidit ad pedes ejus, et dixit: Adjuva me, Pater sancte, et redde mihi lumen oculorum meorum: quia credo et confido, quia quæcumque postulaveris a Deo dabit tibi. Tunc B. Marcus fecit orationem super eum, et dixit: Domine Deus omnipotens, Jesu Christi unigenite fili Dei, qui oculos cæci nati aperuisti, et Lazarum quatríduanum a monumento resuscitasti, et filiam Archisynagogi salvasti, et dixisti, Petite et accipietis; quæro de tua sancta misericordia ut huic homini lumen restituas; ut cognoscant homines, quia tu es Deus, benedictus in secula seculorum. Et ponens manus super oculos ejus dixit. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, aperi oculos tuos, et vide lumen hujus mundi, ut honorifices Deum qui te creavit: statimque recepit lumen, et sanus effectus est.

manuum im-
positione illu-
minat:

12 Interea cum B. Marcus Pontifex, Christi Confessor, per plateam civitatis transiret, occurrit ei mulier vidua: et prosternens se ad pedes ejus, dicebat; Pater sancte, subveni mihi peccatrici et viduæ, quia unicus filius meus defunctus est: sed rogo te, ut venias, et stes super eum, et imponas manus super eum: potens est enim Deus, per te

Viduæ unige-
nitum defun-
ctum

famulum suum, mihi reddere filium meum, et dolorem viduitatis lenire. Quod audiens B. Marcus cœpit flere fortiter, dicens; Recede a me, mulier; quia ego homo peccator sum, et hoc ministerium Apostolorum fuit. Dixitque ei mulier; Per eum cujus tu es famulus, et cui a juventute oblati es, non dimittam te nisi veneris ad eum. Cum [igitur] tetendisset B. Marcus iter ad domum mulieris, invenit puerum jacentem sine anima, et circa eum vicinos et cognatos plorantes, et ejecit eos, et clausit ostium post se: et prosternens se in oratione cum lacrymis dicebat; Pater æternæ, Trinitas summa, Deitas una, qui per Elisæum Prophetam filium mulieri [Sunamitidi] restitisti, et lacrymas viduæ [Naim] suscepisti, et filium ejus extra portam mortuum elatum resuscitasti; et Chananaeæ mulieri, clamanti ad te, filiam ejus incolumem restitisti; ad te, Domine clementissime, preces effundo, ut reddere digneris animam hujus infantis in hoc corpuseculo: et exaudi me peccatorem deprecantem te, quia tu es Salvator mundi, et omnia sub tua ditione consistunt, et nihil est tibi difficile. Et cum hanc preces effudisset ad Dominum, statim revixit puer: et vocavit matrem ejus, et reddidit eum illi et cognatis.

oratione super
eum facta re-
suscitat.

13 Hæc breviter de vita vel actibus B. Marci, Confessoris Christi, dicta sunt: nunc de ejus morte narrare studuimus. Cum jam esset B. Marcus annorum sexaginta duorum, febrî correptus spiritum Deo reddidit: et depositionis ejus dies celebratur Nonis Octobris: qui testamentum fecit, et sibi placuit ut in civitate Bovini sepeliretur: quod honorifice factum est: et super sanctum corpus ejus ecclesia sui nominis locata est; cunctorumque Sacerdotum et plebis universa turba, qui ad sanctissimum viri Dei obitum venerunt, omni suavitate odoris repleti sunt, ac si illic fuissent omnia aromata diffusa. Sacerdotes plorabant, de Patre amisso; Populus lamentabatur, quasi grex de Pastore suo, dicens; Euge Pater beate, redde Deo talentum duplicatum, pro nobis intercede apud misericordiam Dei: ora pro nobis B. Marce; fave precantibus, audi voces psallentium et deprecantium te; qui sanctissime pieque moreris, pro nobis Christum deprecare, ut tuis orationibus mereamur ad regna paradisi pervenire lætantes.

Sexagenarius
moritur, 7
Oct.

et sepelitur
ut Sanctus.

CAPUT III.

Miracula facta interventu S. Marci circa tempora Auctoris.

Sed quæ Salvator noster Dominus Jesus Christus, per hunc Patrem nostrum, beatissimum Marcum, Confessorem et Episcopum, hoc in fragili mundo operari dignatus est, silentio minime prætereunda sunt. In his nostris temporibus æger quidam, de longinquis partibus ad aulam Sancti hujus advenit: qui cum maximo oppressus languore in suo corpore fuisset, junctis cum clunibus plantis, ita ut nullo modo proprio gressu incedere valeret, prout poterat scabellâ manibus deferendo super genua gradiebatur: qui quamvis in eadem civitate Bovini a jamdiu moratus esset, ibique cleemosynis, quæ pro Dei amore sibi dabantur, viveret; assidue tamen vigiliis et orationibus Dominum et Salvatorem nostrum Jesum Christum deprecabatur, quo per B. Marcum, Confessorem et Episcopum, sibi misericordiam concedere dignaretur. Sic vero cum multis temporibus in pœna perduraret, nimioque languore defessus esset; orationem incessanter ad Dominum fundens, veniam postulabat, dicens; Domine Deus omnipotens, cœli terræque Creator, cui cuncta famulantur elementa,

Fede contra-
ctus

et genibus
reptans,

a

atque ecclesiam Sancti frequentans,
A elementa, cui Cherubim et Seraphim Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamant, cui Angeli et Archangeli omnesque creaturæ obediunt; te deprecor, adesto mihi misero, ut oculorum meorum lacrymas suscipias; et concede, ut apud tuam clementiam medellam percipere merear. Et cum hæc orationem fudisset ad Dominum, et ante fores ecclesiæ Beatissimi Marci lacrymantibus oculis adstitisset, quod quæsitivum habere meruit.

dum inter pueros luctante fores,
 15 Quadam vero die, cum solito more ad ecclesiam hujus sanctissimi Patris adventasset, contigit ut in porticu ejusdem ecclesiæ pueri ludum nukum facerent, ipse quoque secundum posse suum cum iis ludebat, iisque eum decipientibus adversa sibi plurima inferre nitabantur. Hic itaque tantis constrictus deceptionibus, in ipso ludo quo cum pueris luserat suspirans, oculosque ad cælum tendens cum lacrymis, Deum ac B. Marcum deprecabatur. Tunc subito, nutu Dei et virtute Spiritus sancti, salutis gratiam in corpore nec non in pedibus a Christo recepit. Qui continuo erexit se gaudens, laudesque Deo et B. Marco, cunctique cum eo adstantes, reddere cœperunt. Hæc ubi Bovinensium venerabili Episcopo *b* Addoni delata sunt, accersitis Canonicis

subito gressu donatur.
B cunctisque ejus civitatis Clericis, una cum plebe, cum laudibus et hymnis corde et ore Dominum laudantes, ecclesiam ingressus est. Tunc Episcopus, et qui cum eo erant, sanctæ Trinitati orationem et vigiliarum obsequia referentes, Deum Patrem, et D. N. Jesum Christum, atque beatissimum Marcum, de tanto ac tali miraculo, corde et ore unanimiter laudare et glorificare cœperunt. Denique languidus, qui omnino valida infirmitate fuerat depressus, diu in eadem urbe sanus et incolumis, serviens Deo ac B. Marco, permansit. Hoc autem miraculum, quod ad laudem et gloriam D. N. Jesu Christi et B. Marci, Fratres carissimi, gestum est, indubitanter cunctis sanctæ Ecclesiæ fidelibus noscatur esse credendum. Nos autem miselli, misericordiam Dei et hujus nostri Patroni incessabiliter imploramus, ut per eum veniam delictorum percipere mereamur, et in cælo cum illo sedem gloriæ possidere valeamus, ipso adjuvante, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, in secula seculorum.

unde Deo gratia publice aguntur
 16 Eodem autem tempore fuit quidam familiaris cujusdam Archipresbyteri ecclesiæ sanctæ Dei genitricis et virginis Mariæ, Leonius nomine, sicut a quibusdam fidelibus memoratur: qui cum generis sui domesticos revisere vellet, iter arripiens ad eos causa visendi gratulabundus perrexit. Cum autem redeundi visis cognatis viam cepisset, protinus in ipso recessu tam importunus eum dolor invasit, ut evadendi nulla fiducia [superesset]. Vix itaque ad propria rediens, manus ejus ac pedes nec non et tibiæ nervi ita aridi effecti sunt, ut eos neque extendere neque replicare valeret. Cum autem ita languidus et implicitus jaceret; manibusque alienis cibum ac potum, ut ejus corpus sustentaretur, ore reciperet; propinquos suos oravit, ut ad ecclesiam B. Marci eum deferrent. Quo delatus, in eadem ecclesia lectulum sibi parari fecit: cognati vero ejus ad eum venientes, eique cibum deferentes, cum lacrymis dicebant: O B. Marce, sanctissime [Præsul], qui [tot] miseris tua patrocinia præstolantibus veniam concedere dignatus es, auxiliare nobis, et hæc languenti subvenire non differas. Ejusdem autem misericordia [motus] Bovinatis Ecclesiæ Episcopus, et Archipresbyter quem supra memoravimus, cum aliorum cœtibus Clericorum, sæpissime ad eum venientes, litanias pro eo et orationes ad Dominum suppliciter effundebant.

17 Hæc per unius anni circulum super infirmo ab eis acta sunt: inter hæc vero cum infirmus et

debilis atque attritus jaceret in stratu suo, beatumque Marcum in eadem ecclesia crebrius [illi] visitarent cum multitudine; Sanctorum exercitus, inquietæ noctis silentio, psalmicas laudes Deo referre, se videre et audire dicebat. Unde factum est, ut in solennitate venerandæ atque adorandæ Crucis Salvatoris D. N. Jesu Christi, beatissimus Marcus ad ecclesiam visitandam, ut solitus fuerat venire dignatus est. Sed cum vigiliis Domino retalisset, ut superius diximus, hujusmodi verbis beatissimus Marcus languentem præmonuit, dicens: Quid hic tam diu moraris? et cur non viam tuam peragis? Cui languidus ait: Et quomodo hinc recedere valeo, qui tanto languore depressus assisto? Tunc Sanctus, accedens ad eum, inquit: Da mihi dexteram, ut meum levamen te habere cognoscas. Hæc autem dicente B. Marco, paulatim languidi manus adhaerebat parieti, juxta quem sibi lectulum sterni fecerat: erigens autem se, manum Sanctissimi hujus apprehendere cupivit, qui statim ab oculis ejus sublatus est. Concedente itaque, Fratres, divinæ pietatis misericordia, is qui fuerat infirmus, sanus effectus est, sicut ei Sanctus prædixerat: ad cælum [autem] manus extendens cum gaudio, Deum et B. Marcum laudare et benedicere cœpit. Tunc Episcopus, cum universo Clero et multitudine civitatis, de tanto miraculo stupentes, immensas laudes Domino reddebant, cum glorificantes qui tanta beneficia Sanctis suis largiri dignatus est.

18 Non est prætermittendum. Fratres carissimi, quod Deus per hujus sancti Patris nostri Marci [intercessionem] operari dignatus est. Eodem namque tempore erat vir quidam, civitatis Bovini habitator, dives valde, calceamentorum arte peritus; qui cum corporis illecebris deditus esset, animæ curæ oblitus, gravissimum corporis incurrit periculum. Nil mirum namque est, quia avaritia carnis immicatur animæ, sicut scriptum est, Spiritus concupiscit adversus carnem, caro autem adversus spiritum: idcirco in gravedelictum plerumque mortales labuntur. Sic est enim. Cum multis ditaretur opibus, non memoravit illud Propheticum: Honora Dominum de tua substantia, et de primitiis frugum tuarum da pauperibus: sed cœlestia despiciens, terrena amplectens, Deo Patri ac D. N. Jesu Christo obedire ac servire omnino neglexit. Contigit [autem] quodam die, cum solus in domo sua permaneret, nullusque alius adesset, in maximam elevatus contumaciam, nullamque jacturam indigentiae pertimescens, quod laqueo sathanæ irretitus est; et immundo spiritu præoccupatus, immoderate cœpit vexari, ita ut etiam a multis teneri minime posset. Sed quia Deus non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat; ideo quem diligit, sic arguit, corripit, et castigat, ut illi veniam præstet: ideoque, Carissimi, unusquisque peccatorum maculas lacrymis purget, ut per concupiscentiam terrenarum deliciarum fructum patriæ cœlestis non amittat.

19 Cum [ergo ille] ad aulam S. Marci, lamentantibus amicis, ejusque vicinis lugentibus munitus, esset adductus, spumans, et oculos ac manus nec non pedes contorqueas, ploribusque deditus furiis, in ecclesia usque in sero permansit. Cum autem [sol] occubisset, spiritus immundus eum iasit, et caput ejus agitare ac vultum laniare magis magisque compellebat. Ast ubi Clericorum chorus et amici ejus hoc iatuiti sunt, cum lacrymis se in terram projiciunt, Dominum et B. Marcum flagitare non desistunt; et exurgentes inde, per totam noctem Deo laudes, cum psalmis et hymnis canticisque spiritualibus devote persolvunt: mane autem facto, celebratis Missarum solenniis expletisque Horis ad propria remearunt. Ille autem qui vexatioe

D
 EX MS. BOVIN.
 post annum
 unum contumax
 precis,

a Sancto sibi
 apparente

E
 erigitur
 sanus.

Opulentus
 sutor, sed
 avarus,

Gal 5, 17

Prov. 3, 9

occupatur
 a demone
 furioso,

F

trahiturque
 ad ecclesiam
 Sancti:

ubi ab alio
 fortiori in-
 vasus,

A tione dæmonii languidus erat, per totum diem ali-
 EX MS. BOVIN. quantulum quietus permansit : sed cum spatium
 mediæ fere noctis transiret, subito alius spiritus
 immundus eum arripuit : ut eum vexare et turbare
 non cessaret : nulla hora ei concedebatur ad re-
 quietem. Itaque cum in tantis tribulationibus et an-
 gustiis esset illapsus, hominibus sibi adstantibus,
 diabolum stantem se videre ad sanctæ ecclesiæ fe-
 nestras dicebat, et cum manibus annuens clara voce
 clamabat. Tunc omnes ei adstantes, cum viderent
 eum ita turbari, nimio pavore nimioque terrore per-
 cussi, solo se prostraverunt. Dominumque et B.
 Marcum invocare cœperunt, dicentes : O I Sancte
 Marce, qui filium viduæ exanimem ad vitam revo-
 casti, qui cæcis visum concessisti, leprosos munda-
 disti, paralyticis incolumitatem dedisti, lunaticos
 solvisti, dæmonia de obsessis corporibus ejecisti : te
 suppliciter quæsumus, ut huic valida infirmitate
 defesso, salutem præstare digneris.

20 Ad hæc uxor languidi, visu intrens suum
 virum in tantam devenisse angustiam, comam evel-
 lens, lumina discerpens, vultum lacerans, pectus
 percutiens, atque ut oblectantibus oculis erat de-
 precans Deum, tandem ad domum suam perrexit,
 et pro sui viri amore elemosynas egenis, paupe-
 ribus, viduis, et orphanis incessanter erogare con-
 stituit. His ita peractis ad ecclesiam iterum rever-
 tebatur ; ibique cum oblationibus et thymiamatibus
 precibusque ac lacrymis, vigiliis et orationes ad
 Dominum fundebat. Clerici autem super caput lan-
 guidi manus imposuerunt, desuper autem aquam
 sanctificatam asperserunt ; et signum sanctæ Crucis
 per totum corpus inferendo, corde et ore dicebant :
 O I beate Marce, fave nobis precantibus, et veniam
 concede poscentibus. Qui salutem miseris variisque
 languoribus obsessis præstare non cessas ; huic fa-
 mulo tuo, diabolica fraude decepto, subvenire digneris.
 Cumque hanc orationem ad Dominum fudis-
 sent, quoniam timentibus Deum nihil deest, quid-
 quid petierunt a Domino invenire meruerunt. Ille
 vero, qui obtentus a diabolo diu extiterat, annuente
 divina gratia, liberatus est ; et salutem ac prusper-
 ritatem animæ et corporis, per intercessionem S.
 Marci Confessoris et Episcopi, a D. N. Jesu Christo
 percipere meruit. Tunc ille, et qui cum eo ibi adve-
 nerant, laudes Deo et beatissimo Marco referre,
 excelsis cum vocibus ad cœlum, minime cessabant.
 Hoc autem omne, Fratres carissimi, quod Deum,
 C per beatissimum Marcum Antistitem, fecisse legi-
 mus, absque dubio est teneendum fidelibus : nos au-
 tem quod oculis nostris vidimus et auribus audivi-
 mus, satagimus memoriæ explicare.

21 Erat in eadem civitate habitatrix paupercu-
 la, cujus brachium per triennium exsiccasse dice-
 batur, ita quod ipsum aliquo modo ducere ad os
 minime valebat : cuncta vero quæ habere poterat
 in melicosis erogare curaverat, sed nullum ab iis
 salutis perditæ levamen invenit. Et cum secum
 revolveret, et diu noctuque cogitaret quid deinde
 agere posset ; tandem, divina gratia inspirante,
 immensis cum cereorum luminibus ad B. Marci ec-
 clesiam cucurrit ; ibique cum lacrymis Dominum et
 B. Marcum Antistitem obsecrare non neglexit.
 Huic namque mos erat prius veniendi ad ecclesiam
 beatæ Dei genitricis virginis Mariæ, ibique preces
 ad Dominum fundebat ; deinde auditis Horis, ad
 beatissimi Marci ecclesiam se ferebat. Deumque
 exorando peccatorum suorum sibi veniam postu-
 labat. Attendens vero illud quod Salvator noster,
 Dominus Jesus Christus, suis fidelibus promisit,
 dicens illis ; Petite et accipietis, quærite et inve-
 nietis, pulsate et aperietur vobis ; omnis enim qui
 petit accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti ape-

rietur ; Psalmista namque sic ait, Delectare in Do-
 mino, et dabit tibi petitiones cordis tui : qui enim
 postulat quæ Deo placita sunt, justa postulat, et
 suam petitionem suamque orationem cognoscit au-
 dire. Hæc, inquam, omnia, Fratres carissimi, pau-
 percula considerans, sperabat accipere quæ a Deo
 promissa sunt. Sciendum namque est, quod ad au-
 dienda sacra Mysteria plerumque ante lucem ad
 ecclesiam venire visa est ; quæ cum ceteros fideles
 in templo Dei præcederet, post omnes devotissime
 regrediebatur. Adveniente igitur hujus beatissimi
 Marci annuali solennitate, ad ejusdem ecclesiam
 sitihundo corde, ut solita erat, festinando pervenit.
 Cum autem Episcopus c, vir religiosissimus atque
 omni honestate præclarus, cunctis cum Clericis nec
 non et cum plebe, Vesperarum obsequia explevisset ;
 brachium mulieris, quod per triennium, ut diximus,
 arefactum extiterat, intercedente B. Marco Pa-
 trono nostro, omnibus adstantibus plene solidatam
 apparuit. Ad hoc non est silendum, quod eodem
 die, in quo mulier medelam a Domino accepisse di-
 citur, quidam a dæmonio vexatus, divina annuente
 dispensatione, a mali deceptoris fraude liberatus
 est.

22 Quis unquam, Fratres carissimi, enarrare
 poterit mirabilia, quæ Deus pro hujus sanctissimi
 Patris dilectione operatus est ? Etsi omnes artus
 mei corporis in linguas verterentur tanti viri laudes
 atque virtutes, quas per eum Dominus gessit, enu-
 cleare minime valerem : id autem parum, quod no-
 stra memoria retinet, vobis denotare curavimus.
 Post hoc vero tempus, quo defunctus est sanctissi-
 mus ac beatissimus Pater noster, Marcus Episco-
 pus, Constantinus Augustus, qui et d Constans est
 appellatus, cupiens Italiam a Longobardorum ma-
 nibus eripere. Constantinopoli egressus, per litto-
 ralia iter habens, Ecanam venit ; Ioniumque mare
 tranans, gressus Tarentum e applicuit : qui tamen
 prius ad Solitarium venit, qui prophetiæ spiritum
 habere dicebatur, et diligenter ab eo sciscitatur,
 utrum gentem Longobardorum, quæ in Italia habi-
 tabat, superare et obtinere possit. A quo cum servus
 Dei spatium unius noctis expetiisset, ut pro hoc
 ipse Domino supplicaret ; facto mane ita eidem
 Augusto respondit : Gens Longobardorum superari
 modo aliquo non potest, quia Regina quedam f,
 ex alia provincia veniens, Basilicam B. Joannis
 Baptistæ in Longobardorum provincia construxit
 g, et propter hoc B. Joannes pro Longobardorum
 gente intercedit : veniente autem tempore, quando
 ipsum oraculum despectui habebitur, tunc gens
 ipsa peribit.

23 Igitur h, ut diximus, Constantinus Augustus
 Tarento egressus, Beneventanorum fines i invasit ;
 Luceriam quoque opulentam Italiæ civitatem inva-
 dens, expugnatam diruit, et eam usque ad solum
 prostravit : ab eoque tempore fere octoginta octo
 anni sunt k, ex quo absconditus est libellus sancti
 ac beatissimi Marci, Confessoris et Episcopi, dum
 modo in his temporibus duo illustrissimi viri, Bovi-
 nenses concives, iter arripientes in Apuliæ partibus,
 inventus est ibi : quem retulerunt ferentes ad eccl-
 esiam S. Marci Bovinensis Sedis, ubi sacrum ejus
 corpus locatum est, ad laudem et gloriam Sancto-
 rum, anno quo inventus est libellus S. Marci, ab
 incarnatione D. N. Jesu Christi mccccxv l, quo
 per meritum et interventum ejus nos præmia regni
 cælestis adipisci mereamur, opitulante D. N. Jesu
 Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et re-
 gnat, in secula seculorum. Amen.

D
 Ps 36, 4
 remedium
 impetrat.

in festo
 Sancti.

c

E

Veniente
 in Italiam
 contra Lon-
 gobardos
 Constante,
 Imp. Hera-
 clii nepote,

d

e

f
 Luceriamque
 destructa

g

F

h

i

a'bsconditur
 libellus de
 S. Marco,

k

qui an. 994
 repertus Bo-
 vinum de-
 fertur.

l

A

ANNOTATA D. P.

a *Hic* Bovinum; *inferius* *dvinceps* Bibinensis scribatur, quod uniformitatis causa mutavi, alias Bibinam habent monumenta omnia seculi xi apud Ughellum.

b *Ecgraphum*, ad dona; unde non dubitavi nomen proprium formare: Ughello primus Odo occurrit in publicis tabulis, qui huic Sedi præfuerit, etsi alii fortassis ante eum: occurrit autem pro anno 1061 et 63.

c Odoni, mediate vel immediate, successit apud Ughellum Hugo, Episcopus sanctæ Sedis Bibinæ, ut in antiquo Episcopi marmore legitur: ejus nomen an. 1099 subscriptum invenitur caulam Lucerini Episcopi donationi. Alteruter ergo hic intelligitur; vel certe Giso, ejus memoriam servant tabulæ Bovinenses annorum 1100 et 1118.

d Constans sen Constantinus, Heraclii Imp. ex filio Constantino nepos, ab an. 651 ad 668 Imperium tenuit.

e Expeditionem hanc, ex Paulo Diacono lib. 5 cap. B 6, refert Baronius ad an. 663 num. 7. ubi consultus Solitaris narratur usus verbis, hic ex Paulo transcriptis.

f Scilicet Theodolinda Bavara, quæ anno 591 Agilulfo Longobardorum Regi nupta, ipsum cum tota gente adduxit ad Christianam Catholicam fidem. D EX MS BOVIN.

g De hac ecclesia, post an. 616, quo obiit Agilulfus, extracta, singularique Longobardorum ex eo tempore erga Baptistam devotione, agit Paulus lib. 4 cap. 22.

h Addit Paulus: quod nos ita factum probamus: qui ante Longobardorum perditionem (a Pipino Rege Francorum captam, et a Carolo Magno perfectam an. 774) eandem B. Joannis basilicam, quæ utique in loco qui Modoetia dicitur est constituta, per viles personas ordinari conspeximus; ita ut indignis et adulteris, non pro vitæ merito, sed præmiorum donatione, idem locus venerabilis largiretur.

i Idem lib. 3 cap. 7 et 11, agit de hac imperatoris expeditione, quem ab Italia in Siciliam cum confusione reversam ait, anno sequenti. Indictione vii; adeoque prædicta omnia facta videntur per æstatem anni 663, post quam, mense Septembri, initium capit Indictio vii.

k Ergo paulo post annum 750. Pluris fuisset notasse, qui de causa libellus, inter ruinas urbis conservatus, fuerit post annos 88 absconditus.

l Hactenus nullum mentio Translationis alicujus, ut verosimile sit, eam factam, festumque hoc xiv Junii institutum, post scriptam hanc Vitam. E

DE S. BASILIO MAGNO,

EPISCOPO CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. De duplici festo, Ordinationis apud Latinos, et Obitus apud Græcos.

VIDE AD CALCEM HUIUS TOMI

F. B.

AN CCCLXXIX.
Cultus per
Occidentem,

Magnus Basilius, Cæsareensis in Cappadocia Episcopus, duos præcipue in sacris Fastis dies habet memoræ suæ antiquitas consecratos; in Oriente quidem primam Januarii quo obiit, in Occidente vero hunc xiv Junii quo putatur consecratus Episcopus, valentibus Latinis primum sui anni diem totum occupare recolendo Dominicæ Circumcisionis mysterio. His recentior Græcorum pietas, seculo xi addidit tertium, ipsi Gregorioque Theologo et Joanni Chrysostomo communiter celebrandum. De hoc differimus agere usque post Acta vitæ fusius explicanda: de prioribus duobus præfari placet. Latinis ergo Martyrologiis hoc xiv Junii adscriptus S. Basilius est: non sunt tamen antiquissima illa: tacent enim de Basilio Hieronymiani Martyrologii ecgrapha omnia; nec non genuinus Bedæ, omniaque Bedæ vetusta Supplementa, una cum Floro Lugdunensi, ac denique Wandelbertus Prumiensis. Primi in illo nominando, ex communi tamen nescio quo fonte, fuerunt Usuardus et Ado: quorum primus, more suo brevior, ad xviii Kal. Julii sic scribit in omnibus fere exemplaribus. Apud Cæsaream Cappadociæ Natalis S. Basilii Episcopi, qui tempore Valentis doctrina et sapientia insignis, omnibusque virtutibus fundatus, mirabiliter effulsit. Per natalem diem, alium hic intelligere non possumus, quam anniversarium Ordinationis, ut S. Leo Magnus, Sermone tertio in anniversario assumptionis suæ, eum servitutis suæ natalitium diem appellat. Ideo hodiernum Romanum Martyrologium, servatis aliis Usuardi verbis, loco Natalis, Ordinationem posuit; addiditque, quod Ecclesiam adversus Arianos et Macedonianos mira constantia defendit.

2 Ado, cujus priora verba transcripsit ejus abbreviator Anonymus, qui sub Bedæ nomine circumfertur, et Baronium aliosque plures fefellit ac fallit; Ado, in-

quam, ad similem fere Usuardo commemorationem, hic verbis conceptam, Apud Cæsaream Cappadociæ S. Basilii Episcopi, fratris Gregorii et Petri, proximiori elogio eundem sic prosequitur: Qui cum esset omnibus virtutibus fundatus, et quodam tempore a Valente Imperatore in exilium pro fide cogeretur; exhibitus ad tribunal Præfecti, terroribusque (ut illi moris est potestati) et iniuriis maximis agi cœpit, ut nisi præceptis Principis obediret, interitum sibi jam jamque speraret impendere. Tunc ille, intrepidus et absque ulla animi perturbatione, hæc sibi nuntianti Præfecto respondisse fertur: Atque utinam aliquid mihi esset digni muneris, quod offerrem huic, qui matricius Basilium de nodo follis hujus absolveret. Cumque daretur ei nox quæ erat media, ad spatium deliberandi; respondisse denno perhibetur: Ego crastino ipse ero qui nunc: tu te, utinam non mutares! Et illa quidem nocte uxor Imperatoris, velut tortoribus tradita, cruciatur; filius vero, qui eis erat unicus, extinctus, paternæ impietatis solvit supplicia; ita ut ante locum missi sint, qui rogarent Basilium, ut precibus suis intercederet pro eis, ne etiam ipsi, et quidem multo justius interirent. Sic accidit, ut cum omnes Catholicos expolerit Valens; Basilius usque ad vitæ exitum, intemerato communionis sacramento, in Ecclesia perduravit. Hæc ut quoad rem pleraque vera sunt, ita in circumstantiis ab historiis multum aberrant; quod patebit consideranti Acta inferius danda. Ex Adone tamen ostenditur S. Basilium, annis abhinc octingentis coli solere hæc decima quarta Junii; indeque suadetur eadem die consecratum Episcopum; quamvis ignoretur, unde hoc Latini acceperint, tacentibus Græcis.

3 Usuardi Lubece excusi et Florarii Sanctorum auctores, cum forsitan ignorarent, qua de causa dies hic Basilio

Elogium ex
Adone,

F

non in omni-
bus probatum,14 Junii in
Martyrologiis
MSS.Dies Ordina-
tionis:

A *Basilio sacer haberetur, Translationem ejus quamdom sed omnibus oliis ignotam excogitarunt. Primus: Apud Cæsaream Cappadociæ, inquit, translatio S. Basilii, Episcopi et Confessoris. Florarium iisdem addit, fratris Gregorii et Petri, qui tempore Valentis Imperatoris, doctrina et sapientia insignis; cum ipse Imperator de illius exilio sententiam vellet scribere; primus, secundus, et tertius calamus fractus est; unde indignatus chartam fregit. Claruit anno salutis CCCLXIX. Manuscriptum S. Gudulæ, non Translationi sed Elevationi, hujus diei festum odscibit: et recte; si præter ordinarium loquendi modum, per Elevationem intelligeret exaltationem ejus in cathedram Episcopalem. Additur in eodem Florario elogium, ab aliis Usuardi apographis diversum, nec erroris expers. Apud Cæsaream Cappadociæ, Elevatione beati et magni Basilii, Episcopi et Confessoris, fratris S. Gregorii Nazianzeni et Petri: cui Christus cum suis Apostolis apparens, Ministerium Missæ docuit: et cujus precibus Ephrem Syrus Græce locutus est: quique mortem Juliani Apostatæ per revelationem cognovit, qui vadens ad bellum Persicum, sibi in reditu destructionem Cæsareæ fuerat comminatus. An intellectus errore, an calami nimium festinantis, Nazianzenus pro Nyssena hic legatur; non facile dixeris. De aliorum hic narratorum veritate statues, cum Acta inferius danda perlegeris.*

aut Elevationi.

B *In ritualibus Græcorum libris, hoc die XIV Junii neminea reperio, qui mentionem S. Basilii faciat, præter Horologium seu Horarium, ut usum monasterii Cryptæ ferratæ et aliorum monasteriorum Ordinis S. Basilii, curante Eminentiissimo Cardinali Nerlio, Romæ impressum, ubi legitur Divini Officii hic titulus: Sancti Patris nostri Basilii Magni: deinde præscribitur Ordo, plerisque desumptis ex prima Januarii: hac enim in præfatio Horario S. Basilii festum habetur, solemniter peragendam, simul cum festo Circumcisionis. Et de Basilio quidem ad Missam hoc canitur Troparium. In omnem terram exivit sonus tuus, ut susciperet sermonem tuum, quo nos divine congruenterque erudivisti, explanans naturam rerum, et mores hominum exornans. Regale Sacerdotium, Pater sancte, intercede apud Christum Deum nostrum, ut salventur animæ nostræ. Huic subjungitur de Circumcisione simile Troparium. Qui sedes in excelsis super thronum instar ignis splendidum, cum Patre æterno et divino tuo Spiritu, dignatus es nasci in terra ex matre tua intacta virginæ, et circumcidi puer octo dierum: sit gloria optimo consilio tuo, gloria incarnationi tuæ, gloria summiæ erga nos demissioni tuæ, unice hominum amator. Hinc rursus ad Basilium: Tu basis inconcussa Ecclesiæ, præbens cunctis mortibus inviolatum refugium, tuæque confirmans dogmata; cæli instar resplendens, sancte Basili. Similiter et primum vetustiusque Officium, descriptum in Menæis, Festi atque Sancti encomia miscet: et in Vesperis quidem habet tres Versus similes, ut vocant; quorum primus de Festo adscibitur Byzanti: duo autem de Sancto dicuntur esse Basilii et Joannis Monachorum, quorum posterior videtur esse Damascenus, idem et auctor Canonis proluxi de eodem Sancto, cui elogium de vita interponitur, hoc disticho præveniente*

Græci in Occidente etiam hoc festum colunt.

Idem si faciunt omnes 1 Januarii,

C *una cum Officiis de Circumcisione.*

*Ὁ ἅγιος Βασίλειος καὶ θανάτων ἐν Κυρίῳ.
Ὁ καὶ παρ' ἡμῶν ὡς λαλῶν ἐκ τῶν βιβλίων.
Basilius, etiam mortuus, Domino vivit;
Nobisque vivit, in suis loquens libris.*

Extat apud Combefisium oratio S. Amphilochoii, Iconiensis Episcopi, in Domini circumcissionem, in quo ille sic de S. Basilio loquitur: Hic circumcissione, quæ fit in spiritu et divino baptisinate, magno animo prædicata, perspicue admodum si quis alius Dei cultor, circumcissionem in carne submovit: idcirco etiam, ejus ad Deum a terra et corpore solutio migratioque

non abs re, neque (ut quis præter rationem fuerit suspicatus) a casu, hodierna die circumcissionis Jesu, media divinæ Christi nativitati baptismoque renuntiatione et exaltatione, spiritualem circumcissionem exaltaverit, sacra memoriæ ejus die, una et ipse resolutius, ad Christum exaltari meruit: decretumque fuit ut per id tempus, annua ejus memoria celebritasque recorderetur, idcirco universalis per omnes orbis partes Sanctorum universorum Ecclesia, sanctissimam ejus sacramque die hac agens glorificansque memoriam, gratissimis Deo laudibus, una Christum, qui gloriosus est in Sanctis suis, canticis celebrat et glorificat.

D Quod etiam probat Orat. S. Amphilochoii,

Ὁ Μενᾶς quoque Venetiis excusa, prima Jannarii, ut jam dicere copii, Officium S. Basilii solemniter celebrandum, simul cum Festo Circumcisionis præscribunt hymnis variis canticisque ad honorem Sancti intertextum, quibus orthodoxa ejus doctrina, pastoralis sollicitudo, casta conversatio, miraculorum gratia cælitus concessa, laudantur. Exemplo, reliquis omissis, sint hæc: Diffusa est gratia in labiis tuis, sancte Pater, et factus Pastor Ecclesiæ Christi docuisti rationales oves, credere in Trinitatem, Consubstantialem in una Deitate. Miraculorum gratia cælitus exornatus, fraudem idolorum prædicatione confudisti, Antistitum princeps, gloria, fuleimen, beatissime Basili, et Patrum omnium doctrinæ exemplar. Fiduciam apud Christum nactus, ipsum deprecare, ut salventur animæ nostræ. Ex Metrico etiam Synaxario seu Kalendario dies obitus ejus hoc versu annuntiat.

et Memoria in Menæis.

Ἰσχυροῦσι θάνατος Βασίλειος πρώτης.

Ipsis occumbis Jani, Basilie, Kalendis.

Tunc etiam ejusdem festum præcipuo cultu celebratur in sanctissima magna ecclesia Constantinopoli, ut legitur in fine Elogii historici, quod hoc die recitandum præscribitur in Menæis excusis. Elogium hoc non caret mendis: quare, eo omissis, satis habeo producere aliud brevius, sed vetustius et accuratius, ex Menologio Basilii Imperatoris, circa annum 984 conscripto, hac verborum forma.

Ὁ ἐν Ἁγίοις Πατῆρ ἡμῶν Βασίλειος ἐν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ὀυάλεντος, ὅν τινὰ Ὀυάλεντα τὰ Ἀρεῖου τοῦ ἀρετικῆς φρονούντα παύρῃσι καὶ ἀμαρτανῶν ἠλεῖς, καὶ ἔπεισε παρ' ὀλίγον τὴν αἵρεσιν ἀντήσασθαι, εἰ μὴ αἰσχρῶν ἄντων αὐτὸν ἐξέλεπον ἡμῶς εἰ καὶ τὴν αἵρεσιν τελείως οὐκ ἠνέστατο, τῶς καὶ τῆ Ἐκκλησίᾳ προσήλθε, λειτουργούντος τοῦ μεγάλου Βασίλειου, καὶ ὄρα προσέφερον ἡν δὲ ἡμέρας Βασίλειος υἱὸς Βασίλειου τοῦ ἀπὸ τοῦ Πόντου, καὶ Ἐρμελίᾳ τῆς ἀπὸ τῆς Καππαδοκίᾳς, ὅς τις ἐν σοφίᾳ καὶ γνήσει πάντας καὶ τοὺς πηλαίους ἐνίκησε, κατεξείρετον δὲ τοσούτον ἐγένετο εὐλαβῆς, ὡς καὶ ἀρχιερεῖς γενεσθαι τοῦ θρόνου Καισαρείας, ὅπου καὶ πολλοὺς αγῶνας ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὑπομείνας, καὶ βασιλεῖς καὶ ὑπάργους καταπείθεας, καὶ τῶν αἰρετικῶν τὰ στόματα φράζεας τοῖς λόγοις, καὶ βιβλία πλείστα συγγραφάμενος, καὶ μυρία θανάματα ἐργασάμενος, ἐν εἰρήνῃ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. S. Pater noster Basilius floruit sub Valentis Imperio. Valentem vero, Ariana hæresi infectum, liberius admonendo redarguit, persuasitque propemodum hæresim abjurare, si non sibi id dedecori futurum timisset: quamvis enim hæresim plene non abjuraverit, accedebat tamen ad ecclesiam, magno Basilio rem divinam faciente, et dona offerebat. Erat vero magnus Basilius filius Basilii Pontici, et Emmeliæ Cappadocis. Vir iste egregius: sapientia et doctrina cœvos æque ac antiquos superavit. Pietatis vero erat tam eximiae, ut in Thronum Episcopalem Cæsareæ evectus sit; ubi et multa certamina pro orthodoxa fide sustinuit; stuporem simul et terrorem Imperatoribus et Præfectis incutiens, hæreticorumque ora dicendi vi obturans: ac tandem, cum multos libros scripsisset, et plurima patrasset miracula, in pace migravit ad Dominum.

F Elogium ex Menologio Basilii Imp.

pro 1 Januarii.

A 7 Neque solum in sacris Græcorum fastis hac die adscriptus est S. Basilius; sed tanta festi solennitas, quæ per Orientem prima Januarii ad ejus venerationem instituta est occasione præbuit antiquioribus Martyrologis Latinis, ejus memoriam saltem aliquam eadem quoque die faciendi. Inter eos Beda supposititius habet, S. Basili Episcopi. *Uuardus Coloniensis*, in Cæsarea Cappadociæ depositio S. Basili Episcopi. *Maurolycus* in Cæsarea Cappadociæ depositio S. Basili Episcopi, cujus celebritas decimo octavo kalendas Julii potissimum recolitur. *His*, elogium et omnium mortis perperam designatum, addens *Florarium*; Qui, inquit, tempore Valentis Imperatoris doctrina et sapientia insignis, omnibusque virtutibus fundatus, mirabiliter effulsit. Obiit circa annum Domini CCCLXXXIII. *Notherus*, a reliquis omnibus diversissimum elogium texens, ad eundem 1 Januarii, In Cæsarea, inquit, metropoli Cappadociæ, depositio S. Basili Episcopi, qui Regulam Fratrum et multa alia utilia conscripsit; et super multa mirabilia quæ fecit, chirographum perditu hominis, quod diabolo fecit, orando recipere meruit; et diem mortis suæ propter conversionem Joseph hebræi distulit, et conscriptionem cujusdam nefandi sceleris etiam defunctus abolevit. Sed hæc ex *Pseudo-amphilochio* sumpta, quam exiguam fidem merentur, infra patebit.

§. II. Auctores cœvi aliique, ex quibus ipsiusque Basilii operibus Acta colligenda.

Plures e Sanctis Patribus Basilii in suis scriptis meminerunt: varii quoque Encomia ejus scripserunt, et mirabilia quædam ab eo patrata orationibus suis intertextentes, memoriæ commendarunt. Verum, nullus omnia Acta ejus, nullus congruo ordine, prout res gestæ sunt, enarravit. Primus Encomium S. Basilii scripsit S. Ephrem Syrus, extatque inter opera ejus latinitate donata per *Gerardum Vassium*, *Præpositum Tunyrensem*, edita Colonia MDCIII.

9 *Joannes Bollondus*, prædecessor noster, Tom. 1 Febr. ubi de S. Ephrem pag. 51, censuit, Encomium istud passe credi, si ratio gravis persuaderet, vivente adhuc S. Basilio conscriptum; cum nihil contineat, quod de vivente accipi non possit: quamvis aliter persuasus fuerit Latinus interpres: ideoque Sanctum passim in tempore præterito, tamquam inter Cœlites collocatum, laudat et alloquitur; quod fieri quidem non poterat, dum Basilius adhuc viveret; sed cum in cælis regnans, laudantes se et preces suas flagitantes, respicere et exaudire posset. Verum quid prohibet in encomiasticis orationibus viventi etiam laudes attribuire Cœlitibus æquales, et per apostrophen, (ut loquuntur Rhetores) sermonem ad absentem convertere, itaque preces flagitare non audientis? Quod si dicendi modus amplius quiddam significare videatur, interpreti, mortuum Sanctum credenti, non primo scriptori, attribui potest, et verisimiliter debet: multoque magis si Ephrem Syrace primum scripserit, aliusque inde in Græcum transtulerit, et ex hoc *Vossius* in Latinum. Etenim in lingua Syriaca, non minus quam in Hebraica, verborum tempora non raro confunduntur. At ne incongruum videatur tam effuse in laudes viventis excurrere, præoccupat ipse Ephrem in principio encomii dicens: Regum consilia arcana tenere pulchrum; at Dei mysteria revelare bonum est. Accedat his, quod S. Ephrem de seipso plurimo scripto narraverit, Dei in se collata beneficia commemorans. Maneat itaque *Bollondi* sententia, Ephrem, Basilio præmortuum, hoc adhuc, vivente encomium ejus scripsisse.

10 Oportebat sane R. P. *Pagium*, in sua ad *Baronianos Annales Critica*, cum ad annum CCCLXXXVIII diceret, liquere, Ephrem Basilio supervivisse ex hujus encomio ab illo conscripto, majoribus sententiam suam Junii T. III

fulcire argumentis; et ostendere, in prædicta encomio dici aliquid, quod de vivente nullatenus accipi possit. Alioquin ratio sufficiens deerit recedendi a S. Hieronymo, proximis rei gestæ temporibus et locis, in lib. de Scriptoribus, asserente, Ephrem, sub Valente Principe; Basilium, imperante Gratiano, obiisse. Neque *Pagio* suffragari potest *Vita Basilii Amphilochio* attributa; ut enim hæc fabulosa non esset, et tali auctori perperam adscripta, quod infra ostendemus; quid obsecro contra Hieronymum probare potest *Vita*, ipsis suis defensoribus fatentibus, pluribus interpolata? quis me securum reddet, verba hæc, Requievit Basilius primo Januarii anni quinti Valentis et Valentiniani, interpolatoris non esse? præsertim cum tam male cohæreant, ut *Combesisins*, *Pagius*, *Baronius* disputent inter se, quo de anno intelligenda sint; imo *Combesisins* fateatur, τὸ Valentis a sciolo quodam temere additum, præter veritatem. Post Ephrem in laudem Fratris orationem habuit *Gregorius Nyssenus*, ipsa anniversaria Sancti Festivitate. Post Stephanum, inquit, Petrum, Jacobum, Joannem, Paulum, quorum diversis diebus celebrata fuerat solennitas, conservato ordine suo, Pastor et Magister præsentem nobis celebritatem auspicatur. In ea Oratione Basilium, hominem divinum, magnum illud veritatis vas, inclitis illis Sanctis, Paulo, Joanni Baptistæ, Eliæ, Moysi annumerandum, ostendit; præcipuas ejus virtutes et acta præclariora exornans, nulla tamen temporis, quo res quæque contigerit, habita ratione.

11 At neque *Nazianzenus*, quamvis historiam ordinem utcumque servaverit, aut omnia retulit, aut satis clare explicuit; ut in vitæ decursu videbimus. Accessit autem ille ad laudandum Basilium post multos alios, qui eum privatim publiceque laudibus ornarant, serius quidem quam par videretur; non negligentia tamen aut contemptu prætermisit amicitiae officium, nec quod hoc laudationis munus cuiquam alii potius quam sibi convenire arbitraretur; sed primum sermonem habere detrectabat (quemadmodum qui ad sacra accedunt) priusquam vocem animumque perpurgasset. Deinde in veræ doctrinæ periclitantis negotio occupatus fuerat, pulchre coactus, nec sine Dei numine peregre profectus; ad Episcopatum scilicet Constantinopolitanum, nec præter Basilii voluntatem animique sententiam, fortis illius veritatis propugnatoris, quique nil unquam aliud, quam piam orbique universo salutarem doctrinam spiravit. Postquam deinde *Gregorius*, Constantinopolitano Episcopatu deposito, in dilectam sibi solitudinem reversus est, totum se sociis devovit lucubrationibus, interque eas de laudibus Basilii encomiasticum orationem scripsit; quam, Cæsaream veniens, in quadam S. Basilii solennitate, coram clero et populo ejusdem Ecclesiæ, recitavit, ut *Nyssenus* prius fecerat.

12 Tria hæc Basilii Encomia, præcipua monumenta sunt, ex quibus ejus gesta describenda nobis erunt. Attamen cum omnia encomiastice, historico ordine neglecto, referantur; ex aliis cœvis aut supparis ætatis historicis elucidanda maneat, et supplenda ex ipsiusmet Basilii et *Gregorii Nazianzeni* scriptis aliis, præsertim Epistolis. Sed hæc quia pluribus locis obscuræ adeo sunt, ut tenebras potius historiæ quam lumen affundant (solemus enim eo obscuriores esse plerumque, quo magis de rebus notis familiariter scribimus iis, qui, sine ulteriori explanatione, intelligunt singula) quia, inquam, obscuræ sæpius Epistolæ sunt; in iis ad summum tempus et rem quæ spectant reducendis, subinde necesse erit, deficiente omni alio lumine, inter conjecturas palpare; quo tamen continget plurima etiam aliunde satis clara, magis illustrari.

13 Id cum fiet, erit forsitan nonnuemo, qui miretur Epistolas quandoque integras, de papyro, ut aiunt, in chartam describi, atque ita Acta hæc impressis alibi.

D
AUCTORE F. B.

Gregorius
quoque Nyssen-
nus,
E

et Nazianze-
nus post alios
plures,

F

ex illis præ-
cipua colli-
guntur

et ex aliis
illustrantur,

etiam conje-
cturis.

Epistolæ sub-
inde integre
describuntur;

Quando etiam
Latini aliqui
ejus memine-
runt.

Notherus su-
mit elogium
ex Pseudoam-
philochio.

S. Ephrem
encomium
Basilii scrip-
sit primus

Tom. 3 p. 722

adhuc vivente
Sancto,

A et minus hic necessariis reddi praelixiora; verum id mihi expedire visum est, ut clarius res tota poneretur sub conspectum, quam fieri posset per detruncata Epistolarum fragmenta, in quibus nec apparet plerumque occasio scribendi, nec consilium scribentis, nec ejus ad Chronotaxim, secundum et tertium ad historiam non parum faciunt. Neque hoc parvi momenti visum est, quod in Epistolis, magis cluceat scribentis affectus, virtusque tamquam in speculo conspicienda detur. Et ex Basilii quidem Litteris facile cognosces, quanta fuerit in Deum caritate; quanta animi magnitudine, ad aggrediendum pro eo quidlibet, quantumvis arduum; quanta ad quidvis tolerandum patientia, quanta demissione animi, quanto zelo pro orthodoxa fide et Ecclesiastica disciplina, quanta erga delinquentes mansuetudine, erga respicientes misericordia: denique quam sollicite semper laboraverit pro Ecclesiarum pace et concordia. His de causis judicavi quandoque Litteras tam Basilii quam Gregorii integre referendas, sultem ex majori parte; iis solum omissis quæ particularia omnino erant, et nihil ad historiam spectabant.

quia Chronologiam et historiam elucidant,

14 Neque tamen semper, cum Basilii verbis utor, ita scrupulosus sum, ut nihil mutari posse existimem. Nam subinde et tempus et personas mutò; ut cum ipse de se loquitur in prima persona, ego de ipso in tertia; cum ipse in presenti tempore, se quidpiam cogere scribit; ego id factum narro in præterito. In hoc mihi exemplo prævit vir eximius Godefridus Hermantius, Doctor Sorbonicus, cujus opera me plurimum oljutum libenter agnosco. Hic Gallice edidit Vitam Sanctorum Basilii et Gregorii Nazianzeni, una complexus historiam istius temporis Ecclesiasticam, præsertim Orientis. Collegit autem omnia ex Sanctorum Patrum scriptis, aliisque ejusdem seculi Historicis, in verborum numeris, modis, temporibusque subinde mutandis aptandisque ad concinuum narrationem, eadem qua ego libertate usus, imò majori, quod translatio in linguam gallicam concedere, quin et exigere videbatur. Sed in eo mihi ab ejus consilio recedere visum est, quod sæpe ad minutias tam parvi momenti historię suæ inserendas sese demittat, ut operæ pretium minime videatur iis immorari. Exempli causa, cum mentionem facit Litterarum, nihil continentium ad virtutem aut historiam spectans, præter nomen Hyperechii, cui in dignitate quadam constituto Sanctus officiosam, Epistolam, quæ est 367, scripserit: talibus enim prætermittis, ea tantum desumpsit, quæ aut historiam elucidant aut virtutem commendent.

B sed verba non nihil immutantur,

exemplo G. Hermant Gallicæ Vitam scribentis.

Citationum in margine abbreviationes

15 Est præterea de quo lectorem monendum duxi. Cum identidem in decursu historicæ hujus collectionis assignanda loca sint Sanctorum Patrum aut Historicorum, ex quibus desumpta sunt quæ narrantur: ne, quandoque ad singulas fere lineas, narrationem aut etiam periodas interrumpere cogar et interpolare designandis locis (quod difficile esse solet legentibus et audientibus, imprimis si publice oliis prælegantur) ego Hermantium mutatus, notus, allatorum locorum indices, ad marginem exhibendas decrevi; inter quas præcipue sunt B. Ep. Basilii Epistola; G. Ep. Gregorii Nazianzeni Epistola. Or. F. Oratio in laudem Fratris Basilii per Gregorium Nyssenum. Or. 20, Oratio vigesima Gregorii Nazianzeni, quæ est funebris magni Basilii. Cum vero ad Or. alius additur numerus, significat ejusdem Nazianzeni tali numero inscriptam Orationem. Vit. Macr. Vitam S. Macrinæ Junioris, per Gregorium Nyssenum, quæ aliter vocatur Epistola ad Olympium. Reliqua quæ rarius occurrunt, fere integre scribentur, ut facile intelligenda sint. Ceterum usus sum Epistolis Basilii, eo ordine et numero, quo habentur in secundo tomo operum ejus, editionis Parisiensis, apud Michaellem Sonnum, anno 1618; et Nazianzeni Epistolis, ut habentur tomo I operum ejus, editio-

nis Parisiensis C. Morelli 1630, Historiis Socratis et Sozoiaeni editionis Gebennensis, per Petrum de la Boviere 1612: Theodoret, ex interpretatione Henrici Valesii edita Parisiis 1673. His ita prænotatis, ad Chronotaxim ritæ S. Basilii procedimus, rationem reddaturi, quantum, quibusque de causis, ab aliis Auctoribus recedamus.

§. III. De anno Nativitatis S. Basilii.

Incipiamus autem ab eo quod maxime incertum est, anno nempe nativitatis: neque enim ad felicem Basilii ex hoc mundo transitum, aut susceptum Episcopatum, aut aliud factum memorabile, ætas ejus adjuvatur, e qua colligi posset annus nativitatis: imò vix indicium reperitur idoneum, quo chronotaxis hac in parte stabiliri possit. Hinc factum, ut Historici celeberrimi, Baronius, Combefisius, Pagius, hac in re ne tentandum quidem aliquid duxerint. Godefridus Hermantius natam S. Basilium statuit anno cccxxviii; quod tempus præverterunt prædecessores ac Magistri mei ad decennium, existimantes verisimilius Basilium in lucem editum circa annum cccxvii. Hermantius opinionis suæ nullas rationes attulit; Magistri mei idvo senioresem putarunt Basilium, quod aliis non posset Macrina, Sancti avia, erudita fuisse in fide a magno illo Gregorio Thaumaturgo, et deinde nepotem fidei principia edocuisse: quod utrumque factum Sanctus videtur asserere, ad Neocæsarenses ita scribens. Fidei vero nostræ, quæ poterit esse evidentior probatio, quam quod a nutrice beata femina, quæ ex vestro gremio prolecta est (Macrinam dico, illustrem illam) educati sumus, a qua et beatissimi Gregorii verba, quæ memoriæ beneficio penes se servata retinuit, edocti sumus; Græce, ἡσα πρὸς αὐτὴν ἀκολουθία μύτης διασωθέντα αὐτῆ τε ἐφύλασσε: ubi τὸ πρὸς αὐτὴν, vertit alius, ad illius usque ætatem: quod sane græcus textus non requirit. Inepta plane, ut mihi quidem videtur, foret Basilii gloriatio, si Macrina non aliter a Gregorio Thaumaturgo fidei dogmata didicisset, quam traditione ad suam usque ætatem conservata, eo scilicet modo, quo omnes Neocæsarenses didicerant: imò frustra acuat esset, eo loco de Macrina mentionem facere; nihilque aut parum conferret ad fidei suæ, quam intendit, commendationem

Annus nativitatis incertus;

Tom. 7
Maji p. 242
E

ex eo, quod Macrina instructa fuerit in fide a Greg. Thaumaturg.

immediate,

17 Sed illa, inquires, et illustris erat, et in magna apud Neocæsarenses æstimatione. Quid tum? Non ejus auctoritate fidem suam probatam vult Basilius, sed ipsius Gregorii; ad quod parum faceret a Macrina fidei principis instructum fuisse, si Macrina a Gregorio tantum per traditionem fidem acceperit: et potuisset id quod de Macrina dicit, potiori jure de parente suo Basilio dicere, quem communem virtutis magistrum Pontus habuit. Nec obest quod eadem epistola Basilii omnes Episcopos Neocæsarenses vocet, Patres suos spirituales et Doctores mysteriorum Dei. Ut enim tales dici possint, sufficit si eorum sequatur fidei dogmata, sicut Ecclesia et Theologi, Doctores suos vocant, S. Augustinum, S. Thomam aliosque; et Religiosi ordines Patres suos appellant, primo suos Fundatores. Maneat itaque certum et indubitabile, S. Macrinam senioresem immediate a S. Gregorio Thaumaturgo fidei dogmata didicisse, quæ deinde Basilium docuit.

Or. 20

B. Ep. 75

et dein Basilium instituerit,

18 In hoc autem quemadmodum Magistrorum meorum sententiam, in Januario et Majo indicatam, sequendam judico; ita recedere cogor ab altera eorumdem opinione, existimantium ad Maximinum Imperatorem, qui anno cccxxv Christianos sævissime persecutus est, referendam persecutionem illam Maximini, ob quam teste Nazianzeno, Basilii ex parte patris majores, οἱ πρὸ πατρὸς τοῦτο πατέρες, in Pontica solitudine latentes, cibus miraculose subministratis vitam sustentarunt: recedere, inquam, cogor ab hac eorum opinione in

eademque passa sit exitium in ultima persecutione,

Or. 20

A in Majo proposita, et redire ad eam, quam XIV Januarii ubi de S. Macrina actum est, tenuerunt cum Baronia. Assero itaque persecutionem istam Maximini, de qua Nazianzenus, aliam non posse intelligi, quam Diocletiani et Maximiani, aut Maximiani Galerii, Græcis Maximini nomine appellati.

19 Assertionem hanc firmam judicabit, quisquis Nazianzeni verba perpenderit, et ea quæ passim de persecutione ista traduntur. Theologus ita loquitur. Persecutio erat, et quidem persecutionum omnium atrocissima maximeque horrenda, (his loquor quibus Maximini persecutio nota est) qui cum post multos, qui paulo ante extiterant, ingruisset; hoc effecit, ut omnes humani ac faciles fuisse viderentur; ingenti nimirum ipse audacia furens, atque impietatis principatum consequi summo studio contendens. Hunc athletarum quidem nostrorum permulti superarunt, et ad mortem usque decertantes, et pene usque ad mortem; hactenus videlicet relictæ, ut victoriae suæ superstites essent, nec eum ipsis certaminibus abscederent, sed aliis virtutis aliptæ, vivi Martyres, spirantes columnæ, tacitaque præconia relinquerentur. Ita Nazianzenus, manifeste asserens, anno CCCLXXXI, quo orationem hanc in laudem Basilii recitavit, superstites adhuc fuisse aliquos, qui persecutionis istius Maximini sævitium viderant: et in ea superatis ejus tormentis Confessores et victores extiterant: quod sane fieri non poterat, si de Cajo Julio Maximino sermo esset, qui anno CCXXXV sævit. Secundo, ideam Nazianzenus dicit, persecutionem fuisse omnium atrocissimam maximeque horrentiam, qualis habetur passim et nominatur ultima persecutio. Tertio, ait Maximinum post multos alios, qui paulo ante extiterant, ingruisse; atque hoc effecisse, ut omnes humani ac faciles fuisse viderentur. Similiter Lactantius, in libro de mortibus persecutorum, de Maximiano Galerio seu Maximiano loquitur: Maximianus Galerius, non tantum Diocletiano et Maximiano Herculeo, quos tempora nostra senserunt, sed omnibus, qui fuerunt, malis pejor.

20 Cum igitur tam clare Nazianzenus ultimam persecutionem designet, et ab ejus auctoritate recedi non possit; consequens omnino est, non ulis Basilii progenitoribus subministratam miraculose escam fuisse, quam Macrinæ ejusque marito, paternis Basilii avis: et hoc confirmat auctoritas Nysseni; dicentis: Propter Christi confessionem patris genitores fuisse oppugnatos: et Macrinam, patris sui matrem, tempore persecutionem pro Christi confessione pugnas.

21 Duobus his capitibus, de magisterio S. Thaumaturgi et persecutione Galerii, satis, ut existimo, probatis; videndum superest, an eadem cum recta chronotari conciliari possint: in hac autem ordinanda nihil recedendum judico ab illa quam Magistri mei die XXX Maji statuerunt. Ponamus enim, ut ibidem dictum, anno CCL natam Macrinum seniore; potuerit eo casu Gregorium Thaumaturgum audivisse fidei dogmata explicantem, ab anno ætatis suæ septimo ad decimum sextum, quem saltem attigerat antequam ille ex hac vita discederet; quandoquidem is interfuerit Concilio Antiocheno contra Paulum Samosathenum, Teste Eusebio, dicente: Apud Antiochiam convenerunt... Firmilianus, Cæsareæ Cappadocum Episcopus; Gregorius et Athenodorus fratres. Ecclesiarum apud Pontum Episcopi, etc. Concilium istud habitum est circa annum CCLXVI; nolo autem questionem decidere, an Concilium Antiochenum istud celebratum fuerit anno XI, XII, vel XIII Gallieni Imperatoris; erit enim tibi, saltem ad vitam S. Gregorii Thaumaturgi, ea de re disputandi locus et major necessitas.

22 Persecutio Diocletiani et Maximiani Nicomedie ab conversione ecclesie initium habuit, ad sextum Kalendas Martias, agentibus Consulatum senibus am-

bobus octavum et septimum, id est anno CCCIII. Postridie autem propositum est persecutionis edictum, qua vexabatur universa terra præter Gallias, et ab Oriente usque ad Occasum tres acerbissimæ bestię sæviebant: nempe Diocletianus et uterque Maximianus; donec post octo annos. Maximiano octies et Maximino iterum Consulibus, id est CCCXI, pridie Kalendas Majas, Galerius Maximianus, antequam ex hæc vita discederet, publico edicto persecutionem cessare fecit. Anno igitur quo inchoata est persecutio, agebat Macrina annum LIII ætatis, annum vero LXI cum cessavit: atque ex hoc videre est, quam apte dicatur eadem Macrina et a Thaumaturgo principia fidei didicisse, et in ultima persecutione pro fide decertasse.

23 At, inquit, duravit persecutio ad octennium; septennium vero tantum et aliquid amplius, ipsorum exilio assignat Nazianzenus. Verum considerandum est, persecutionem simul atque inchoata est, non ita statim uno effervuisse impetu, ut omnes fuga sibi consulendum putaverint. Nam Diocletianus, cum esset timidior et Galerio minus ferox, ab hoc multis adigendus fuit, ut edicti, quod publicari jusserat, tam severam executionem urgeret. Ideo enim Imperatoris palatia, ignis ab Armentario suppositus fuit, idque Christianis imputatum; sed et alia huic fraudi similia patrata sunt, ut Diocletiani furor in Christianos magis exardesceret; quæ omnia peragi vix potuerunt, quin menses saltem duo tresve decurrerent. Præterea, antequam Galerius deficiens persecutionem cessare publico edicto fecit, per annum integrum ulcere nato in inferiori parte genitalium fuerat afflictus, et superior pars corporis usque ad vulnus aruerat, et miserabili inacie cutis lurida longe inter ossa consererat, ac inferior sine ulla pedum forma in utriusque modum inflata disereverat... cum tandem malis domitus, coactus est confiteri, novi doloris urgentis per intervalla exclamans, se restitutum Dei templum, satisque pro scelere facturum. Quid autem miri, si præcipuo persecutionis auctore divinam ultionem tam graviter sentiente, furor persequentium Præfectorum non nihil defervuerit, paucis mensibus antequam edictum promulgaretur. Si igitur ab octo annis et duobus mensibus, quot a publico primo edicto usque ad revocatum intercurrerunt, detrahas menses duos vel tres, antequam persecutionis furor ita effervesceret, ut Macrina ejusque maritus fuga sibi consulendum putaverint; rursusque supponas, sex aut quinque menses antequam edictum pro Christianorum libertate, ita remisisset persecutionem, ut saltem tuto in domo propria latere potuerint, invenies tempus eorum glorioso exilio a Nazianzeno definitum, septennium nempe integrum et aliquid amplius.

24 His ita elucidatis, reliquam quæ Basilii natiuitatem spectat Chronotaxim, cujus gratia ista disputavimus, breviter digramus; patefacturi in decursu, quam recte singula inter se etiam Patrum testimonio temporumque conditionibus conveniant. Anno itaque secundo post mortem Galerii, id est CCCXIII, Constantino tertium et Licinia item tertium Consulibus, idibus Junii, ab iisdem Imperatoribus pax integra per universum Imperium Ecclesiis restituta est: ita ut hoc eodem anno, vel initio sequentis CCCXIV, Basilii pater, qui tempore persecutionis, verisimiliter extra patriam studiorum causa profectus, alibi quam apud parentes se contineret; jam trigessimum tertium vel quartum annum ætatis agens, forsitan etiam quadragesimum, potuerit uxorem ducere Emmeliam, sedecim annorum virginem: cujus patrem, verosimiliter in fine persecutionis, indignatio Regis sustulerat. Ipsa etenim non sponte, sed invita quodammo le nupsit. Nam utroque parente orbata, cum esset in ipso ætatis flore fama pulchritudinis; ut salutem consulere, vitæ gravitate

ut ostendatur ex Nazianzeno,

Or. 20

B

et Nysseno,

Vit. Maer.

C

his conciliatis cum tempore mortis Thaumaturgi,

hist. ecl. lib. 7 cap. 27

persecutionis ultimæ,

D

AUCTORE F. B. L. pers.

exilii avorum,

E

F

atque huc spectantibus,

V. Maer.

A gravitate spectatum consummatumque virum sibi elegit. Deinde sequenti anno cccxv nata sit Macrina junior; et xvi, Basilius Magnus; Macrina autem senior tunc onnum agebat sexagesimum sextum. Hæc vero si usque ad annum octogesimum viril, ut potuit; Basilius nostrum, usque ad annum ætatis decimum quartum aut decimum quintum, in fide olumnium habuit, et dogmata fidei docuit, quæ a Gregorio Thaumaturgo ipsa didicerat.

§. IV. De anno mortis S. Basilii.

A Alterum Basilianæ Chronataxos caput, annus mortis est. Ipsum etenim Kalendis Januarii migrasse ad Dominum, omnibus in confesso est: de anno plurima est et intricata disputatio. Pseudo-amphilochius annum quintum Valentis et Valentiniani scripsit: qui si intelligatur de Consulatu, usquam reperitur; si cum Baronio de anno Imperii Valentiniani senioris, mortuus fuisset Basilius, vix aut ne vix quidem Episcopus. Huc de causa Combefisius, de Valentiniano juniore locum interpretatus est. Verum anno Imperii ejus quinto, qui in vulgarem cccclxxx incidit, Valens e vivis erecserat: censuit tamen Combefisius hunc annum retinendum; dicendumque, Valentis nomen a sciolo quodam temerario adjectum. Sed cur omissi Gratianus et Theodosius, non minori jure saltem, quam Valentinianus junior, nominandi Imperatores? Mihi quidem videtur Pseudo-amphilochius, qui Valentem avum Juliani fecerat, Imperatorum annos et consulatus adeo confuse novisse, ut consulatum Valentis quintum et Valentiniani junioris primum, annum vulgaris æræ cccclxxvi, intelligi voluerit; et pro anno quinto Valentis et Valentiniani, scribendum fuisse, Valentis V et Valentiniani. At neque hoc concessio, verum mortis annum assignaverit Pseudo-amphilochius. Ut enim Kalendis Januarii hujus anni mortuus dici posset Basilius, debuisset mense Octobri anni ejusdem Antiochiæ orthodoxorum Episcoporum Concilium haberi; quod fieri non potuisse constat, cum Valens ibidem degeret, et orthodoxi Episcopi fere omnes exularent.

B Altera est Baronii sententia, qui Basilius mortuum statuit Kalendis Januarii anni cccclxxviii, opinionem vero suam ita demonstrare se putat. Mortuus est Basilius novem mensibus ante Concilium Antiochenum, cui interfuit frater ejus Gregorius Nyssenus: et hoc quidem manifestum est, ipso testante Nysseno. Ut autem Synodum istam existimat Baronius, non diu post interitum Valentis habitum, qui anno isto consulatu suo sexto misere perit v Idus Augusti; ita infert, ultra Octobrem hujus anni differri non posse. At Pagius, in Criticis ad annum cccclxxviii num. 6, Synodum Antiochenam differt usque ad annum cccclxxx, et mortem Basilii ad ejus Kalendas Jannarias: movetur vero hac potissimum ratione, quod Theodosius isto anno iii Kalendas Martii Thessaloniceæ edictum promulgaverit, quo jussit omnes in ea religione versari, quam Damasus Pontifex et Petrus Alexandriae Episcopus sequerentur. Ea Lex secundo est in Codice Theodosiana de Fide Catholica. Datum esse a Theodosio, non a Gratiano, ut putavit Valesius, colligitur ex subscriptione, qua dicitur data Thessaloniceæ, ubi tunc erat Theodosius, Gratiano et Valentiniano Imperatoribus in Occidente versantibus. Data itaque Lege, ut lib. 5 cap. 2 Theodoretus narret, non de Theodosio, sed Gratiano; simul cum Lege, Saporem quoque Magistrum militum misit, qui tunc celeberrimus habebatur; et Arianæ quidem blasphemiae prædicatores, tamquam feras quasdam e sacris ædibus excludi jussit; optimis autem pastoribus ac divino gregi easdem restitui. Atque id quidem in singulis provinciis sine controversia executioni mandatum est; Antiochiæ vero, quæ metropolis est Orientis, hujusmodi contentio existit.

Tum a capite sequenti narratur contentio inter Paulinum, Apollinarem, et Meletium super Episcopatu Antiocheno.

D 27 His propositis, ita ratiocinatur Pagius: Concilium Antiochenum, habitum novem mensibus post Basilii mortem, et cui Nyssenus interfuit, celebratum est præsentis Saporem Magistro-militum: atqui hic non venit Antiochiam, nisi post promulgatam a Theodosio Legem, Cunctos populos, quæ promulgata est anno cccclxxx: ergo ante hunc annum Concilium Antiocheum habitum non est; adeoque nec mortuus Basilius. Verum hoc Pagii argumento, ipsa cui innititur basi vacillante, corruit. Quæro enim: credendumne hic Theodoro, an non? Si non credendum, ut putat Baronius, frustra ejus assertur auctoritas: si credendum, ut ait Pagius, dicendum erit illo affirmante, Gratianum Lege lata præcepisse, ut Pastores, qui in exilium ejecti fuerant, relirent; utque cedes sacræ iis traderentur, qui cum Damaso communicarent; et cum ea Lege Saporem Magistrum-militum misisse, etc: adeoque Imperium Theodosii et annum cccclxxx minime expectandum esse pro Concilio isto Antiocheno. Sit ita sane. Legem Cunctos populos Thessaloniceæ promulgavit Theodosius: cur non potuit anno præcedenti, ejusdem fere tenoris edictum condere Gratianus, misso in Orientem Saporem ad id exequendum? Dein, veniente Antiochiam Saporem, Concilium habitum fuisse Theodoretus non dicit: sed contententes dumtaxat de Episcopatu Antiocheno Presbyteros conventum inter se habuisse, coram Imperatoris Ablegato. At neque Socrates, neque Sozomenus compromissum istud super Episcopatu Antiocheno, Meletium inter et Paulinum, ad Episcopatum Concilio inventum aut approbatum dicunt; quin, si id tam illustre Concilium approbasset, quomodo Constantinopolitanum nullam aut parvam ejus rationem habuisset? Pater igitur nihil certi colligi posse ex promulgatione Legis, Cunctos populos, quoad tempus quo Sapor venerit Antiochiam; et ex hoc, nihil quoad tempus Concilii Antiocheni; adeoque etiam nihil, quoad annum, quo Basilius ex hac vita migraverit: sed potius, si tempus mortis hujus possit aliunde reperiri, per consequens etiam intelligitur tempus istius Concilii, quod novem mensibus post istam jacturam celebratum est.

E 28 Ut autem de anno mortis statuamus certi aliquid, tacentibus coævis auctoribus, proximus succedat S. Hieronymus, qui dicit, Basilius, imperante Gratiano, mortuum. Quid inde, inquires, certi? ab anno cccclxxvii ad cccclxxxiii Imperavit Gratianus; adeoque, si intra tot annorum spatium Basilius ex hac vita migraverit, satis erit ad veritatem talis testimonii. Verum, si ad Hieronymianum scribendi nolum advertamus animum, videbimus annum præcise requisitum designari. Hieronymus enim, quoties in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum per Imperatores tempus designat quo mortui illis aut, non semper duos nominat, quamvis duo imperarent: sed cum in Occidente vixit is de quo scribit, aut utrumque Imperatorem nominat, aut eum solum qui illo moriente Occidenti præerat. Ita ad Luciferi Calaritanæ mortem, solum Valentinianum nominat; ad mortem Aquilii Severi, in Hispania defuncti, item solum Valentinianum. Eusebium Vercellensem, Hilarium Pictavensem, Optatum Milevitanum obiisse dicit sub Valentiniano et Valente. Si vera ita Oriente mortuus est is de quo agitur, unum solum Imperatorem Orientis nominat; sic Athanasium Alexandrinum, mortuum scribit sub Valente; Titum quoque Bostrensem Episcopum et Ephrem Syrum; cum tamen Valens numquam sine Collega imperaverit Marcellum Ancyranum floruisse tantum dicit sub Constantio et Constante; quia nempe a Constantio pulsus Ecclesiam suam, in Occidentem abiit inploraturus Constantis auxilium; alias numquam in designando tempore obitus eorum

Rejecta Pseudo-amphilochii

et Combefisii sententia de anno 380;

item Baronii de anno 378,

V. Maer. Pagius assignat annum 380

ob tunc publicatam Legem Theodosianam

et adventum Saporis Antiochiam,

quo præsentis celebratum sit Concilium:

sed examinato de his Theodoretus testimonio, lib 5 cap. 2

illius quoque sententia rejicitur.

V. Maer. Explicatur locus Hieronymi, F

A eorum qui in Oriente obierant, alterum præter Orientis Imperatorem nominare solitus.

29 His prænotatis, quid de Basilio dicat advertet. Moritur, ait, imperante Gratiano, od cujus Imperium nullus præterea obitum refert: quo datur intelligi, Basilium tunc obiisse, cum occiso Valente, et nondum ad Imperium assumpto Theodosio, Gratianus tam Orienti quam Occidenti imperaret. Alios rationem numquam dabis, cur ad Valentis Imperium, obitum S. Ephrem Syri Hieronymus retulerit: illo quippe oriente imperabat Gratianus cum Valente. Nec nodus hic solvitur, asserendo, voluisse Hieronymum, mortem Basili, tam orthodoxi Doctoris, ad orthodoxi Imperatoris tempora referre, potius quam ad tempus Valentis Ariani; in eoque honorem aliquem, tam Basilio, quam Gratiano tribuere. Non sufficit, inquam, hæc ad difficultatem solvendam ratio. Cur enim id non fecisset Hieronymus in S. Ephrem Syro, cujus obitum Valentis Imperio assignat? Porro sicut Basili, in Oriente mortuum, sub Gratiano dicit obiisse, qui illo mortuo alius non erat Orientis Imperator; ita quoque Damasum Romanum Pontificem, in Occidente defunctum, decessisse ait sub Theodosio; quia, anno uno ante mortem Damasi occiso Gratiano, Theodosius quoque Italia impetrabat, uti et universo Imperio interfecto Valentiniano Juniore, quando Pacianus Barcinonæ in Pyrenæi jugis sub Principe Theodosio, ab eodem Hieronymo dicitur obiisse. Si igitur concludamus ex jam dictis, ut videatur recte posse concludere, Basilium eo tempore migrasse ex hac vita, quo Gratianus tam Orienti quam Occidenti imperabat; consequens erit, illum Kalendis Januarii anni cccclxxix obiisse; eodemque anno concilium Antiochenum habitum fuisse, mense Septembri aut initio Octobris. Valens quippe occubuit mense Augusto, anni cccclxxviii; Theodosius assumptus est ad Imperium xix Januarii, anni sequentis. Hæc nostra est et Godefridi Hermantii sententia, de anno quo S. Basilius ex hac vita migravit, contra Baronium, Pagium, Combefisium supra relictos.

§. V Quædam de ætate Gregorii Nazianzeni, patris ac filii, consecutanea.

Stabilitis his duobus, de tempore natiuitatis et anno mortis Basili capitibus; nonnulla supersunt vitæ ejus Chronologiam spectantia, quorum quædam necessario ex his consequuntur, alia per verisimilem conjecturam inferuntur. De singulis commodius disseremus in decursu vitæ, loco cujusque proprio; ne cogamur sæpius eadem repetere. Perro inter illa occurrent quædam contraria iis, quæ R. P. Daniel Papebrochius Magister meus statuit in vita S. Gregorii Nazianzeni die nonæ Maji: quæ cum minutiora sint, nihil attinet hic referre singula, suis propriis locis commodius legenda. Hoc tamen præmonitum lectorem velim, nihil me recedere ab iis, quæ ab eodem postea in Appendice Tomi septimi Maji, ad diem nonam dicta sunt, de ætate S. Gregorii Nazianzeni: primo, hunc Sanctum obiisse anno Christi cccxci, in eoque S. Hieronymo adharendum, secundo, Gregorium ætate æqualem Basilio fuisse: quod ibi fere per conjecturam assertum, hic confirmo auctoritate ipsius Theologi, in fine Orationis funebris Magni Basili, eum sic alloquentis: Habes hæc a nobis, o Basili, hoc est a lingua quondam tibi suavissima, atque honoret ætate æquali. Itaque, sicut Basilius, natus circa annum cccxvii, et cccclxxix mortuus, xix duntaxat annos LXIII; ita totidem fere habebat Gregorius cum venit Constantinopolim. Ætas sane hæc congrua est et idonea iis, quæ ab eo ibidem gesta sunt, quæque adhuc triennio post sufficeret, tam proluxa orationi ad frequentissimam concionem dicendæ, in laudem Magni Basili; nec satis pro dignitate recitandæ, nisi ab Orator, voce et viribus adhuc valido.

31 Neque ætas eadem repugnat iis quæ ipse circa annum cccclxxi in Carmine de rebus suis, de senectute sua, scripsit:

Jam caput albescit canis, rugosaque membra
Tristis ad occasum vitæ mihi prona feruntur
Cum enim tunc ægeret annum ætatis LXVI, adeoque multum prætergressus esset dimidium vitæ humanæ tempus, a Propheta definitum, potuit seipsum portico versu describere, tamquam ad senium aut occasum vitæ properantem, quin et propendentem in terram; quæ tota hyperbolica paraphrasis unico verbo senescere exprimitur. Decennio autem post, annum agens LXXVI, multo majori jure Olympium Præsidentem per litteras sic allocutus est; Moveat te nostra canities, quæ te jam antehac, et quidem pers. ep. movit. Atque hæc et his similia, non raro in scriptis Basili et Gregorii inveniuntur, ut commode conciliantur cum vera ipsarum ætate; necesse non est præmaturam canitiem excogitare. Quam enim laudem ista meretur? aut quam vim habet pro reliquis ad movendum albus capillorum color, si præmaturus sit? Neque e contra opus est intelligere talium senectutem, quæ ob defectum nato est contemptum potius, quam laudem parere, cum dicuntur decrepiti et deliri senes. Intelligatur ergo sexaginta circiter annorum ætas, cum gravitate et prudentia conjuncta: talis enim senectus et canities vere venerabilis est, et vim atque auctoritatem habet ad persuadendum, juxta Ciceronis de Senectute effatum; Mens, et ratio, et consilium in senibus est.

32 Erudimus quoque in proposita hic Chronotaxi, difficultatem quam aliis affert magna fere centum annorum ætas Gregorii senioris Episcopi Nazianzeni, et Nonnæ uxoris ejus ipsi coætaneæ. Nam cum ille, circa annum cccclxxii, fere centum annorum obierit, quadraginta quinque in Episcopatu transactis; sequetur, anno cccclxxvii ordinatum Episcopum, ætatis suæ LV, et natum circa annum cclxxxiii. Potuerit ergo ipse, intra ætatis suæ annum quadragesimum et quadragesimum quintum, in fine persecutionis ultimæ, circa cccxiii, uxorem ducere S. Nonnam: quæ quamvis forte quadragenaria non fuerit, potuerit tamen coætanea vocari, cum respectu ad centiam annorum numerum, quos maritus moriens attingebat, si saltem quatuor aut quinque annos supra triginta numeraverit, quando nupsit. Etenim, ut lunde dignum habetur, pares cum paribus matrimonio jungi; ita displicere non solet, sponsam quinque vel sex annis sponso juniorem esse. Quod vero nuptiæ tam diu ab utroque dilatae sint, causa, ut mihi quidem videtur, assignari non incongrue posset, calamitas istorum temporum, non solum ob persecutiones contra Christianos, qualis Gregorius nondum erat; sed magis propter bella continua inter quatuor Imperatores, quibus Romanum dilacerabatur Imperium, ac miserandum in modum tributis et vectigalibus expoliabatur. Quia, cum Nonna semper Christianæ fuerit, piissime a parentibus educata; non est credibile, maritum voluisse accipere Gentilium erroribus adductum; nisi prius iis abrenuntians, inter Catechumenos censeretur; quod verisimiliter factum non est, ante sublatam sævissimam persecutionem.

33 Ceterum hæc per conjecturam dicta sunt; qui vero post Nicænum Concilium, Basilius et Theologus statuunt anno cccclxxvii vel viii, prodixisse in lucem; explicare non possunt, stante sententia sua, quomodo potuerit Macrina a Thaumaturgo percepisse filii dogmata, vel quomodo potuerit eadem docuisse Basilius; neque cum sua opinione conciliare possunt, ab utroque Sancto toties allegatam senectutem et canitiem suam. Deinde admittere debent, Nonnam et Gregorium patrem, gignere cepisse liberos, cum quin quaginta essent annorum, idque post susceptum a marito Episcopatum, cum ante in matrimonio sine liberis vixissent; quod omnino est incredibile, præsertim deficiente omni gravi

D
Averone f. b.
et hujus sæpe
incolita
senectus,

ps 89

C. Ep. 172
et canities

nec præmatura
nec
decrepita:
E

item magna
parentum
ætas,

Or. 19

et diu dilatum
matrimonium.

F

natus
sit filius circa
327, æque ac
Basilius.

quo dicitur
Basilus
mortuus sub
Gratiano;

atque hinc
inferitur,

B

eum obiisse
an. 379.

Ex dictis
intelligitur,

C

Or. 2
Basilio a ta'e
æqualis Na-
zianzenus,

A *viori testimonio. Hanc igitur superius stabilitam no-*
 ALBTORE F. D. *stram Chronologiam sequemur, ut in Vita mox danda*
reliquis Basilii gestis tempus congruum assignemus: in
quo, si tuo, lector, iudicio subinde aberremus a vero,
ignosce palpantibus inter tenebras, dum res obscuras
illustrare intendimus.

VITA

Ex ipsius, Gregorii Nazianzeni, Nysseni
 aliorumque veterum scriptis collecta.

PROLOGUS

Encomium sancti complexus, ex S. Amphilochio.

Or in Cir-
 cumcisione
 D. N.

B

*Basilius
 laudatur*

*ab erudi-
 tione se-
 culari*

et sacra:

Magnus Basilius, magnus in Ecclesia dum vixit Pontifex, non qui corpore penetrarit cœlos; sed qui contemplatione et spiritu, primum illam divinissimeque principem imitatus sacrorum Antistitum Jesum Christum, ingressus sic et ipse, in interiora velaminis, atque ad illic positam Spiritus legem, magnisque tonante dogmatibus vocem audivit; quam quam is legem litteræ ac circumcisionis in carne, sublimibus Evangelii sermonibus, aboleverit atque submoverit. Hic est magni nominis Basilius, celebrisque illa Ecclesiæ catholicæ facula, et conspicuus veritatis Evangelicæ sol, qui terræ toti Theologiæ suæ præluet radiis; et cujus nemo facile actionem imitetur, nec contemplationem assequi possit. Perfectus ille vita, et sermone sapientissimus, virtute omnibus numeris absolutus, divinaque et humana eruditione consummate exultus, nec in re ulla deficiens uspiam. Qui seculari omni sapientia scientiaque ante exercitatus instructusque, illam ad vestigia deinde discipulorum Jesu totam abiecit: qui sacros omnes veteres et propheticos libros accuratissime sancteque doctus, iis ad Jesu Christi consummatissimam fidem recta provectus est, et in ea fortis effectus; qui duce Evangelio, veluti nova Arca, ad veram prophetalem scientiam usus est; prophetica autem ac divina doctrina, ad accuratam Evangelii sacri scientiam: ambobus vero, ad divini Principatus agnitionem supra modum elatus est.

Hic ille est sublimis præcellensque Ecclesiæ Dei columna, Theologiæ pharus, Pontificii decus, Patris verissimi homo, Unigeniti ardentissimus nuntius, Spiritus sancti dispensator scribaque fidelissimus, sapientiæ partus, plenitudo prudentiæ, scientiæ promptuarium, pietatis schola, sacri diviniq; consilii doctor, ac virtutis et potentiæ Christi turris firmissima atque immobilis. Hic ille est timoris Dei dominiciq; præcepti ac virtutis enarrator doctorque. Magnus Basilius, regia divini Verbi tuba, orbis fines excellenti et magnifica voce complexa.... Hujus opera, omni quidem hæresi Ecclesia liberata totius pietatis stabilitur dogmatibus; atque ab omni cujuscumque heterodoxi doctrina hæretica alienata, soli dominicæ fidei et doctrinæ domesticæ devote inhæret. Etenim tonanti sacri hujus Doctoris lingua, seu fulmine, ictus est Arius atque peremptus; Eunomius autem profligatus est, ac velut fulmineo turbine in lavillas cedens, absumptus eo confutante. Sabellius quoque porro abscessit exolevitque; Macedonius vero, furiosus ille in Spiritum sanctum, Basilii abactus est spiritu, et interneconi datus: Apollinarius etiam, amens ille ac insipientissimus, divinis ejus coarguitur sermonibus, probroque sempiterno traditur. Atque, ut verbo dicam, omnis succrescens zizaniorum plantatio, et quotquot aliæ sunt Deo odibiles hæreses, tum quas longe antèrè prodidit

ævum, tum quas post ejus ad Deum excessum sequens tempus erat producturum, universo divino Theologiæ Basilianæ igni admotæ, conflagrant et consumuntur; non minus, quam Eliæ precibus demisso cœlitus igne holocaustata ipsius, altareque et ligna.

Sublimis hic Basilius, non Cæsareensium tantum Ecclesiæ, cui renuntiatus erat Episcopus; neque suo tantum tempori, et id ætatis hominibus; sed et orbis universi regionibus civitatibusque, adeoque toti huic seculo ac mortalibus cunctis utilis saluberimusque Christianis præceptor ostenditur. Sane quæ ejus ab initio nativitas, conversatioque ac institutio fuerit; quod studium et opera in disciplinis sacris; quomodo etiam beatissimus vir, ab gentili et prophana sapientia, ad Christianam religionem transgressus, tum probatissimis moribus, tum venustissimo eloquio Philosophos superaverit, quotquot fere ipsum aut antecesserunt, aut secuti sunt, et quomodo exinde Pontificalem conscendens thronum, ac velut lucerna tota splendida Ecclesiæ candelabro impositus, orbem universum sermonibus sacris et ad mores compositis efficaciter collustravit; quomodo etiam adversus hæresiarchas et veritatis adversarios fortiter depugnans, eosdem seu Arabicos lupos ab suo sacro grege depulerit; contraque impius Reges suscepto certamine, et cum iniquis Præfectis congressus, clarissima de omnibus victoriæ erexerit trophæa; quomodo Christi oves in pascuis bonis et pinguibus, miraculorum sacrorum exhibitione, et enarratione cœlestium perfectorumque sermonum ac legum, continuerit; et ipse, ut bonus Pastor, et ut Pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, atque (aliquid enim est audendum) sublimior cœlis factus, plurimum et ipse in Evangelio operatus salutem, novissime humili isto tabernaculo absolutus, transierit in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei; et in voce exultationis et confessionis sonus epulantium, cum cœlestis Sion primogenitis liberis recubuerit ac requieverit, dicere aggrediamur.

CAPUT I.

S. Basilii patria, parentes, consanguinei, nativitas, educatio, baptismus.

Patriam Magnus Basilius habuit Cappadociam, seculo præsertim quarto sanctorum cruditorumque vivorum feracem. Extant et libri, inquit S. Hieronymus, * Cappadocum, Basilii, Gregorii, et Amphilochii: qui omnes in tantum Philosophorum doctrinis atque sententiis suos resarciunt libros, ut nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem seculi, an scientiam Scripturarum. *Nazianzenus, de seipso et Basilio, ita loquitur: Habebant nos Athenæ, velut fluxum quemdam fluminis, ex eodem patriæ fonte in diversas regiones dissectos, rursus coeuntes. Et alibi magis distincte Basilium interrogat, cur Cappadociam fugeret, cum Cappadociam patriam haberet.*

2 *Urbs vero, natalibus ejus illustris, et postmodum Episcopatu illustrior, Cæsarea fuit, ut munus ipse ad Cæsareenses scribens sæpe numero, inquit, admiratus sum, quidnam animos vestros erga nos affecerit, . . . ut nos, per amicitia ac patriæ commemorationem, scriptis adhortemini. Eam ita describit Sozomenus: Cæsarea ad montem Argæum sita, urbs ampla atque opibus abundans, et totius Cappadociæ metropolis. Hanc Julianus Imperator ex Albo civitatum expunxit, et cognomentum Cæsaris ademit; quod regnante Claudio meruerat, cum Mazaca prius diceretur. De antiquo hoc ejus nomine et splendore*

D

*et Regibus
 impiis re-
 stitit.*

E

*Basilius gente
 Cappador,
 Ep. 84
 f.*

Or. 20

G. Ep. 6

*Cæsarea, natus
 D. Ep. 141*

lib. 5 cap. 4

*urbe multum
 ob pietatem
 passa.*

testantur

A *stantur, * Josephus, * Philostorgius, Anmianus * Marcellinus, alique. Verumtamen videtur memoranda potissimum fuisse ob pietatem, quod vixit ex diutinis persecutionum procellis emergente Religione Christiana, jam tum tanta floruerit Christianorum multitudine et zelo, ut destruere ausi sint templa Jovis urbis Præsidis, et Apollinis Patrii; atque etiam, ipso regnante impio Juliano, evertere Fortunæ templum, quod supererat; Gentibus, qui paucissimi erant nihil, obsistentibus; quo odium Apostatæ in se concitarunt, non una propterea pœna ab eo vexati. Sed et eandem patriam suam, diversis occasionibus multa passam, deplorat ipse Basilius ad Sophronium Magistrum: Magnitudo, inquit, calamitatum, quæ patriam meam concusserunt, coegissent me in castra profectum, coram te exponere, vir magnifice, quæ sunt et qualia, quæ vehementer affligunt urbem nostram.*

3 *Familia ejus, non minus seculari dignitate, quam eximia sanctitate fuit illustris. Eam mirifice extollit Nazianzenus, in Oratione funebri magni Basilii. Enimvero, inquit, si eum genere ac generis splendore gloriari viderem, aut ulla re iis quæ omnino parvæ sunt, et quibus ii, qui humi defixos oculos habent, efferi solent; alius utique Heroum catalogus apparet, tot tantaque a majoribus illius, ad eum ornandum, accipere possemus, ac ne historiis quidem quidquam hac parte cederemus, hoc certe nomine superiores futuri, quod non commentitiis fictisque narrationibus, sed rebus ipsis, quarum multi testes sunt, ornaremur. Multas enim nobis narrationes ex paterno latere Pontus suppeditat (et quidem priscis miraculis, quibus et Historicorum et Poetarum volumina plena sunt, neutiquam inferiora) multa etiam veneratione hæc mea patria Cappadocia, non minus juvenum quam equorum bona nutrix; unde paterno generi materni generis splendorem opponimus. Quorundam autem et militaria imperia, et populorum gubernationes, et in Imperatorum oculis potentia et auctoritas, ac præterea opes et excelsi throni, et publici honoris ac sermonum splendores, vel plures vel majores extiterunt? Aliarum quidem familiarum, vel etiam sigillatim cujuslibet hominis, alia sunt insignia et narrationes, vel majores vel minores, quæ instar paternæ ejusdem hereditatis, vel longinquius vel propinquius exorsæ, ad posteros devolvuntur; Basilio autem, utriusque generis decus, pietas fuit.*

4 *Patrem habuit Basilium, a quo et nomen accepit, Neocæsariæ in Ponto oriundum; asserente supra Nazianzeno, multas narrationes, ad Basilii laudem, ex paterno genere Pontum suppeditare: matrem vero Emmeliam, ex Cæsarea Cappadocia, ut communiter existimant; propterea quod Sanctus noster in eadem urbe natus sit; et Nazianzenus affirmet, Cappadociam multa conferre posse ad materni generis ejus splendorem. Utrumque parentem a vitæ sanctitate laudavimus trigesima Maji, qua die inscripti sunt Martyrologio Romano. Avium ex paterno latere natus est S. Macrinam, quam distinctionis gratia seniore vocant, propter cognominem ipsi magni Basilii sororem. Illa Basilium nostrum a teneris fidei dogmata docuit, quæ a Gregorio Thaumaturgo didicerat. De ea sigillatim egimus, decima quarta Januarii: ubi ipsius et mariti ejus gloriosum pro fide exilium, et divinitus subministratam escam, ex Nazianzeno retulimus, ipsisque et non aliis Basilii majoribus attribui debere probavimus, in Commentario prævio num. 73. At ne inferior videatur materni generis splendor, avum ex ea latere habuit, quem pro Christi confessione decertantem, in persecutione Diocletiani et Maximiani, indignatio Regia sustulit, et omnia ejus bona aliis dominis distribuit, teste Nysseno. Fuit item Basilio avunculus nomine Gregorius, et is Episcopali dignitate ornatus, cujus*

causa verosimiliter Nysseno nomen Gregorii inditum fuit. De eo Basilius mentionem facit ad Nyssenum fratrem: Unam mihi, ait, epistolam contexuisti; ac, tamquam a comprimis venerando et communi nostro avunculo scriptam, attulisti; fallens me: ejus gratia ignoro. Accepi illam, tamquam ab Episcopo communique patre, per te allatam. Extant ad eundem avunculum suum Basilii epistolæ, in quibus mansuetudinem ejus laudat, et pacis concordæque amorem: verum de hoc alibi fasius erit agendum.

5 *Quosdam præterea ex Basilii majoribus, Sebaste in minori Armenia fuisse oriundos, colligimus ex Oratione Nysseni in XL Martyres Sebastenos, ejusdem urbis populum ita alloquentis: Vos enim cum video, nullos alios opus habeo inquirere parentes: vos enim estis patres mei, qui etiam ipsorum patrum patres: patria enim parentum, in se continet etiam parentum dignitatem. Et cum: Martyrum istorum celebris per totam Cappadociam fuerit cultus, ne dubitemus, an Oratio ista Sebaste recitata sit, faciunt ejusdem sancti Oratoris verba, quæ non ad alios quam ejusdem urbis incolas recte proferrî poterunt. Numquid, ait, supervacuum vobis et nugator esse videor, qui vestra inter vos miracula exponam, vestrisque bonis aures vestras demulceam? et paulo post, agens de lacu, in quo Martyres cruciati fuerunt; Lacus, inquit, vicinus signis quibusdam etiam opus habet, quibus lacus esse agnoscat? Et in Oratione prima, vel potius prima parte ejusdem Orationis: Ad res natura præstantiores laudationem convertamus. Hæc autem vobis non amplius per verba ostendentur; sed licet in ipsum caput intueri vestrorum bonorum. Quis enim ignorat fructum vestrum, quos vos Martyrum produxeritis spicam, fecundam hanc et copiosam, quæ ultra tricenarium numerum multitudine et copia frugum dilatatur. Videte sacrum hoc arvom: hinc Martyrum manipuli collecti sunt. Quod si scire desideras, de quo arvo dicam; ne procul ab eo quod adest, circumspicias. Quis est iste locus, qui amplectitur conventum? Neque dici potest, quod Nyssenus idcirco patriam suam, quia parentum suorum erat, Sebaste vocet, eo quod hæc antiquitus Cappadociæ alnumeraretur: frustra enim eo casu parentum mentionem faceret, cum ipse sine dubio Cappadox esset.*

6 *Fratres S. Basilii et sorores omnes simul decem fuisse, discimus ex Nysseno, qui matrem Emmeliam ita Dominum postremis verbis allocutum narrat: Tibi, Domine, et primitias et decimam dico fructuum uteri mei. Primitiarum enim locum hæc mihi obtinet primogenita; decimæ vero, extremus hic decimus filius. Si igitur postremus decimus erat, non plures nec pauciores quam decem fuerant. Porro ex his decem quatuor erant fratres, Basilius, Naucratius, Gregorius, Petrus, eodem illo Gregorio teste. Ex quatuor fratribus, is qui secundum Basilium natus maximus erat, Naucratius vocabatur. . . . Petrus vero appellabatur, in quo pariendi dolores finierat mater: quod si ex decem quatuor tantum mares erant, necesse est reliquas sex feminas fuisse. His prænotatis facile explicantur Nazianzeni verba, ubi enumerans varia prædicti sancti conjugii decora, maximum et clarissimum censet, felicitatem in liberis, atque subjungit; Quod quidem liquido demonstrat ille felicitatis nomine prædicandus Sacerdotum et Virginum numerus, earumque * quæ in matrimonio eam sibi vim adhibuerant, ut matrimonium nihil illis nocementi adferret, quo minus ad parem virtutis gloriam aspirarent. Nemini dubium esse potest, quin magnus ille Trinitatis defensor Theologus, Ternarium intellexerit numerum, felicitatis nomine prædicandum: quoad Episcopos saltem constat, omnino tres fuisse. Hinc Magister meus R. P. Daniel Papebrochius, xxx Maji,*

D
AUCTORE P. D.
patrum Gre-
gorium Epi-
scopum,
B. Ep. 44

Ep. 45, 46

et alios con-
sanguineos
Sebaste in
Armenia.

E

Boll. 3 Feb.
de S. Basilio
num 1.

Fratres et so-
rores Basilii.
Vit. Macr.
F

V. Macr.

Orat. 20

*I. 1 Ant.
cap. 7
*I. 9 n. 12
*lib. 20

B. Ep. 331

illustri genere
oriundus,
Or. 20

B

filii S. Basili
Episc.

C

et S. Emme-
lie,

sanctam
Avionem habuit
et sororem,

avum ex ma-
terno latere
Martyrem,
Vit. Macr.

recte

A *recte intulit; ex sex filiabus tres virgines fuisse, et tres*
AUCTORE F. B. *matrimonio junctas: Naucratius autem præmatura*
morte extinctus est. De pia omnium educatione actum
eodem xxx Maji, ubi de sanctis parentibus Basilio et
Emmelia. Supersunt alii pauci, quorum mentionem re-
perimus, consanguinitate cum Basilio conjuncti. Impri-
Serm. 17 de *mis Gaudentius, Brixien-
 40 Mart.
 et ex sorore
 neptes:* *mis Gaudentius, Brixien-
 40 Mart.
 et ex sorore
 neptes:* *sis Episcopus, laudat Basili-
 et sarore neptos. Cum, inquit, per urbes Cappadociae*
Jerusalem pergerem. . . . in ipsa maxima Cappa-
dociae civitate Casarea, reperimus quasdam Dei
famulas, monasterii sanctarum Virginum dignissimas
Matres, prorsus Mariae et Marthae consimiles,
quas merito diligat Jesus; natura, fide, et studio,
et castitatis integritate germanas: quibus ab avun-
culo suo, Sacerdote ac Confessore Basilio, olim
traditæ fuerunt Martyrum Sebastenorum venerandæ
Reliquiæ.

B *7 Reperio quoque inter cognatos Basiliæ Pœme-*
B. Ep. 183
 et 290
 Parmentus
 Episc. ejus
 cognatus: *niium; quem Sanctus, non tantum propter cognatio-*
nem, et mutua inter se a puero consuetudinem: sed
maximè propter egregia virtutum ornomenta, ita dile-
xit, ut pupillam oculi sui non dubitaverit nominare.
Hunc (ut infra pluribus dicendum) postquam ruriis
negotiis adhibuisset, in magna Ecclesiae necessitate,
Satalensibus dedit Episcopum, dignum Pastoris, quod
gerebot, nomine et munere; non verbum Dei, qui
mos multorum est, cauponantem; sed qui queat
complacere vehementer in nomine Domini; iis in-
quam, qui fidem Dei sinceram prædicandam desi-
derant, et vitam libenter amplexantur illam, quæ
ad Domini præcepta conformatur. Reperio quoque
Palladium, feminam gravissimam, quom Sanctus
Matrem dignatus est appellare; quamque non sola ge-
Palladia item
 cognata et
 affinis.
 B. Ep. 366

B *denique Basilium Helladii comiti, suppresso nomine,*
commendat, Sororem vocans, sibi affinitate conjun-
ctam, et viduitate afflictam, et filii sui orphanis tu-
tela negotiisque procurandis occupatam. Atque hæc
B. Ep. 422 *sunt, quæ de sancta ista stirpe hæcenus colligere po-*
tui; pauca ex multis ac pro multis, ut Nazianzeni
verbis utar; inquit, quæ tamen non eo commemoravi,
inquit, ut ei cumulum aliquem gloriæ afferam (nam
ac mare fluvii, qui in ipsum influunt, opus habet,
etiamsi plurimi maximique influant; nec is quem
nunc laudamus, his qui ad encomium ipsius aliquid
erogent) verum ut ostendam, quibus ille ornamentis
ab initio præditus. et in quod exemplar intuens
Ipsæ generis
 splendorem
 virtute auxit.
 Or. 20

C *quanto longius jaculatus sit. Nam si aliis magnum*
est, aliquid a majoribus ad gloriam accepisse; ma-
jus profecto ipsi est, majoribus suis aliquid ex se
adjecisse.

D *8 Expositis itaque iis, quæ a majoribus ipse ha-*
Or. 30
 Natus anno
 317 *buit, quæque ipsius vitæ conveniunt, ad ipsum nos*
convertamus; quoniam de eo viro oratio instituta
est, qui nobilitatem viritum expendi vult. In lucem
prodit sanctus infans Basilius, primogenitus inter
fratres suos, circa annum cccxvii, ut ostendimus, quasi
alter Samuel: nam, ut inquit Nyssenus, Divinitus data
Or F.
 pie educatur
 primam a
 matre et avia, *atque concessa Samuelis et Basiliæ nativitas erat;*
et ut illum mater, ita etiam hunc pater a Deo peti-
B. Ep. 79 *tum procreavit. Cumque ad eum ætatem pervenisset ut*
loqui posset, et præceptis quibusdam erudiri; primam
cura Emmeliæ matris et Macrinæ aviæ fuit, tenellum
animum primis fidei dogmatibus imbuere, et ad omnem
B. Ep. 75 *virtutem formare, ut ipse ad Neocæsareenses testatur:*
In hoc uno, inquiens, in Domino gloriari ausim,
quod nunquam falsas opiniones habuerim de Deo,
neque aliter sentiendo animi postea iudicium muta-
verim: sed quam a puero sententiam de Deo a beata
matre, deinde et avia mea Macrina recepi, illam,
justis incrementis auctam et adultam, in meipso
conservaverim. Fidei vero nostræ quæ pote-

rit esse evidentior probatio, quam quod a nutrice D
 Beata femina, quæ ex vestro gremio progressa est
 (Macrinam dico, illustrem illam) educati sumus: a
 qua et Beatissimi Gregorii verba, quæ memoriæ
 beneficio penes se servata retinuit, edocti sumus;
 quibus illa nos adhuc infantes, tamquam pietatis
 dogmatibus, finxit ac formavit. Hinc profudit ille,
 qui in scriptis ejus elucet erga S. Thaumaturgum
 amor: hinc, cum in suspicionem hæresios per calum-
 niam apud Neocæsareenses vocaretur, Gregorium Thau-
 maturgum appellabat; sacrosancte protestatus, se nihil
 alienum ab ejus fide et doctrina, aut didicisse unquam
 aut docuisse. Hoc ad concordiam, inquit, plurimum
 confert, si datur iisdem uti doctoribus. Sunt autem
 iidem et nobis et vobis doctores mysteriorum Dei et
 spirituales Patres, qui vestram ab initio fundarunt
 Ecclesiam; Gregorium dico, prisenm illum, et quot-
 quot post ipsum Episcopalem apud vos Sedem sus-
 ceperunt; qui ordine succedaneo instar astrorum
 exorti, iisdem ingressi sunt vestigiis

E *9 At neque Basilio patri ejus minor diligentia in*
deinde eru-
 ditus a patre *filio erudiendo fuit. Utrumque enim parentem de tam*
pia sollicitudine laudat ipse, in libro de Judicio Dei,
E *sic scribens: Optimi Dei bonitate et erga nos beni-*
gnitate, per gratiam Domini nostri Jesu Christi,
ex operatione Spiritus sancti, ab tradita per manus
Gentilium superstitione liberatus, et jam tum a
primo ætatis meæ initio, in Christianorum paren-
tum disciplina educatus, sacram ab ipsis litterarum
cognitione vel a puero imbutus sum, quæ me
virtutem et
 artes liberales
 docetur, *ad veritatis agnitionem adduxerunt. Neque solum*
scientia sacra eum imbuunt pater suus, sed etiam erudi-
Orat. 20 *tione profana: Rhetoricam quippe et Philosophiam*
publicè videtur docuisse. Armenos enim, qui Basiliam
contentiosis quæstionibus Athenis aggressi sunt, dicit
Orat. 20 *Nazianzenus, illi conjunctos fuisse, amicitia adhuc ex*
patre et veteri sodalitia: nam in illa schola insti-
tuti fuerant. Prima igitur ætate, sub magno patre,
quem communem virtutis magistrum eo tempore
Pontus proponebat, velut fasciis involvitur; atque
Orat. 20 *optimo illo purissimoque figmento, quod David diurnum*
recte vocat nocturnoque oppositum, effugitur.
Orat. 20 *Id est, interprete Niceta, melius cum pater, moribus*
et scientia imbuendo, quam corporaliter generando, for-

F *mauit. Sub hoc, et vita simul et sermone pariter*
augescentibus, atque in altum assurgentibus, egre-
gius adolescens eruditur: non Thessalicum et mon-
tanum quoddam antrum, quasi virtutis scholam et
officinam jactans; nec arrogantem quemdam Cen-
taurum, heroum sui temporis præceptorem. Nec
vero ab eo artem percipit, qua lepores sagittis con-
figat, vel hinnulos cursu insequatur, vel cervos ve-
netur, vel in rebus bellicis excellat, vel feroces
equos optime domet (eodem videlicet et equo utens
et magistro) nec fabulosas cervorum ac leonum me-
dullis nutritur; sed liberales artes docetur, atque
ad Dei cultum excolitur; et, ut uno verbo comple-
ctar omnia, per primas ac pueriles disciplinaas, ad
futuram perfectionem ducitur. Nam qui vel solos
mores, vel solam doctrinam consecuti sunt, ab al-
terutra autem deseruntur; ii mihi nihil a luceis dif-
ferre videntur; quibus cum magnus ille defectus
sit, tum vero major turpitudine, sive alios cernant,
sive ab aliis cernantur. At quibus utraque laude
Orat. 20 *excellere, ac velut ambidextris esse contigit; hi*
omnibus numeris absoluti sunt, ac cum alterius vi-
tæ beatitudine vitam agunt. Quod quidem illi, ut
par erat, contigit; domesticum habenti virtutis
exemplar, in quod oculorum aciem intendens, sta-
tim optimus erat. Et quemadmodum equorum pullos
ac vitulos, simul atque in lucem prodierunt, matri-
buis suis assultare videmus; sic ille patrem, cum
equino et generoso impetu, e propinquo assectaba-
Orat. 20 *tur,*

A tur, nec in summæ virtutis exercitio longo illi intervallo cedebat; aut, si mavis, in ipsa quoque virtutis adumbratione, futuræ virtutis pulchritudinem subindicabat, atque absolutioris vitæ notas ante ætatis plenæ tempus præferebat.

10 *Tam piæ patris de filio recte educando sollicitudinem, voluit Deus insigni miraculo remunerare, affirmante id Nysseno. Cumque letali morbo, inquit, Basilium quondam correptus esset, etiamnum in ætate juvenili; per visionem in somnis pater vidit Dominum, qui in Evangelio Regulo illi filium servavit, sibi apparere; et illa dicere ad se, quæ ad illum Dominus dixerat; nempe; Vade, filius tuus vivit. Cujus fidem et ipse imitatus, eundem quem ille fidei fructum percepit, salute filii per Dei benignitatem, recepta. Quod autem hinc inferat, Hermontius, Basilium natura fuisse imbecilliore, repugnat Nazianzeno, dicenti: Ac pulchritudinis quidem, et roboris, et magnitudinis laudem, quibus plerosque delectari conspicio, volentibus relinquemus; non tamen quod in his etiam, quoquam eorum, qui res parvas in pretio habent, et circa corpus volutantur, inferior esset, quando adhuc ætate florebat, neque philosophia carnem domuerat. Adeoque, quod per diuturniorem vitæ partem tam infirma usus sit valetudine, ut se natiora ipsa valetudinarium affirmavit; non corporis vitium, sed virtus animi in causa fuit: qua corpus domando afflixit, et frequentes morbos, patienti tolerantia, pæne vertit in naturam. Inter hæc in mundum prodit Petrus, postmodum Episcopus Sebastenus, decimus liberorum: qui simul natus et orbus fuit: quo enim tempore in lucem edebatur, pater e vivis excessit; puta circa annum CCCXXIX, cum Basilium XIV ætatis annum attingeret.*

11 *Orbitus patre Basilium, videtur habitasse per duos aut tres annos cum Macrina seniore, nutrice sua et avia, non procul ab urbe Neocæsarensi, ad Iridem fluvium, in domo suburbana; eodem loco, in quo postea Petrus monasterium virorum rexit, cui ipse Basilium bonorum suorum, sibi a parentibus relictorum, partem donavit, et ab eodem quamdiu vixit suæ sustentationi necessaria recepit. De ipsa suæ educationis domo, in monasterium conversa, bonisque suis eidem donatis, extat Basilii epistola, quam diversimode intellexerunt alii: est enim obscurior, utpote scripta ad tributorum quendam exactorem, Ethicum forsitan, aut saltem rerum ecclesiasticarum minus peritum: causa vero scribendi erat, quod domus ista tributis solito majoribus gravaretur. Fateor me, inquit, quam plurimos domi, patriæ nempe meæ, cum sanguine mihi junctos habere, tum etiam amicitia: agnosco me parentis loco collocatum esse, propter istum habitum quem mihi circumdedit Dominus. Habeo autem istum ego filium, altum in illa patria, que me quoque educavit: Domumque illum precor, in qua nutritus est, in eodem semper habitu permanere et statu, ut tua hic præsentia, Vir ornatissime, quæ benefecit omnibus, nequaquam tristitiæ occasionem præbeat isti viro. Sed cum etiamnum ex illa domo alar et sustenter (quippe qui de meo aliud nihil prorsus possideam, contentus suppeditationis mihi facultatibus, ab iis qui me amant) rogo te, ita domui illi parcere, in qua altus sum, tamquam qui rerum mihi ad vitam victumque necessariorum copiam eo pacto sis suppeditaturus. Deus autem te ob ista, æterna illa re quæ donare dignetur. Cupio autem tuam Dignitatem cognoscere, esse omnino verissimum, quod servitorum quæ possidet major multo pars, quæ mihi erat a parentibus relicta, a me in illum translata fuerit, in meæ educationis alimoniarumque mercedem. Merces autem illa non est donum absolutum, sed ad terminum vitæ usus-fructus; ut, si aliqua in re ipsi fuerint gravati, liceat ipsis illa ad me deinum remittere.*

Junii T. III

12 *Cum Basilium agnoscat se, parentis loco plurimum collocatum, propter habitum, quem ipsi circumdederat Dominus; filium, quem affirmat in eadem secum domo altum, intelligo spiritualem; et forsitan Petrum fratrem suum, aliis Monachis præpositum, cum hanc epistolam scriberet. Hermantius, filium nutrice intellexit: male quidem, meo judicio, neque enim Sanctus aliam nutricem habuit præter S. Macrinam. Clarus de eodem domo agit ad Neocæsarenses: Ego, inquit, cum propter loci hujus consuetudinem, qua illi a puero assuevi (hic enim apud nutricem meam educatus sum) tum propterea quod postea quoque ut plurimum in hoc loco versatus sum; quem (cum urbanos tumultus sugere; et propter solitudinis silentium, illum ad philosophiæ studium, commodum esse scirem) complures continuos annos iucolui. Sane, si quis hæc utriusque epistolæ fragmenta consideraverit, dubitare non poterit de his, quæ initio hujus numeri statui: sed, in quantum monasterium spectant, erit alibi fusius de iis agendi locus. Quod educationem Basilii attinet; cum certum sit eum in domo suburbana cum nutrice sua aliquandiu habitasse; optius tempus huic commorationi non reperio. Primis enim annis (ut supra vidimus) sub cura matris Emmeliæ et aviæ enutritus est: reliquo tempore cum instruit pater suus, adeoque in ipsa urbe Neocæsarensi. Postquam autem pater e vivis excesserat, fieri potuit, ut Macrina senior, cum Basilio suo, et forsitan cum Gregorio Nisseno, ad eum locum se receperit; paucos vitæ annos, qui supererant octogenariæ, extra urbis tumultum et familiæ curas tractatura. Emmelia vero, cum porvulis et Macrina juniore, quæ jam decimum sextum ætatis annum attingebat. (quoadusque adolescerent reliqui) in civitate remanserit, aut potius transierit Cæsaream, unde erat oriundo.*

13 *At neque tam continenter pueritiam et adolescentiam in Ponto traduxit Basilium; quin sæpius Cæsaream patriam suam excurrebat, vel matris visendæ causa, vel consanguineorum: qua occasione a prima ætate suspexerit virtutem Dianæ, tum Presbyteri, et ab anno CCCXLI Episcopi Cæsarensis, ut se fecisse testatur ipse Basilium, respondens ad calumnias adversariorum, objicientium, quod per contemptum communicare eidem Episcopo voluisset. Ego vero, dic quæso, inquit, beatissimum Dianæum anathematizavi? (hoc enim de nobis accusandi gratia prædicaverunt) Ubi, aut quando? Coram quibus, quo prætextu? An nudis verbis, vel scripto? An alios secutus, vel ex mea ipsius auctoritate et audacia, primus illud tentavi? O impudentiam hominum, nihil non temere loquentium? O contemptum judiciorum Dei! Non contenti sunt isto figuento, nisi et hoc tragico more adjiciant, quod factus sim aliquando ita demens, ut ipsa mea verba haud intellexerim. Ex quo rationis compos fui, nihil tale a me factum esse novi, nec unquam tale quid volui: sed contra magis mihi conscius sum, quod ex prima ætate in amoris affectu erga ipsum enutritus, virum suspexerim. Erat enim aspectu admodum honesto et præclaro, et veneranda ac sacra gravitate prædita. Posteaquam vero mihi rationis perfectioris usus accessit, illum ex animi bonis venerabilem agnovi, deque illius convictu gavisus sum, apertos viri egregiosque et ingenuos mores nescens, et si qua reliqua erant illi agnata ac propria; ut propria erant et peculiariora, animi placiditas et excellentia, cum mansuetudine conjuncta, decens modestia, pectus irasci nescium, alacritas et conveniendi facilitas, cum gravitate pulchre temperata. His de causis, illum habebam, viris ex virtute illustrissimis connumeratum.*

14 *Est vero idem ipse Dianæus, a quo Basilium baptizatus est, dein, per Lectoris officium et ordinem,*

39

Ecclesia

D
ΜΥΣΤΟΡΕ F. Π.

B. Ep. 64

E

Adolescens
cognovit
Dianæum
Cæsarensis.
Episcopum.

F

quem se negat
unquam ana-
thematizavisse

sed virtutem
ejus suspexit
semper,

Orat. F.
Juvenis a
morbo mi-
raculose sa-
notur ad
ejusdem pa-
tris preces

.l. 1 c. 5
Orat. 20

B. Ep. 257

Vit. Macr.

coque mortuo
cum Macrina
avia habitat,

B. Epist. 218

in domo sub-
urbana, po-
stea in mona-
stium con-
versa,

ejusque bonis
dotata.

AUCTORE F. D. ab eo baptizatus et Lector ordinatus. Cap. 59

A Ecclesiæ ministerio admotus; sicut testatur ipse in libro de Spiritu sancto. At quo tempore Baptismum suscepit, an primis annis adolescentiæ, an post peracta profana studia, antequam Lectoratus ordinem susciperet, prorsus incertum. Primum suadet parentum et filii pietas; alterum istius temporis consuetudo; et exemplum Gregorii Theologi; cui neque pietas desuit, neque parentibus ejus; et tamen circa annum dumtaxat ætatis XL sacro lavacro ablatus est. Præterea si Basilium baptizatum dixeris adolescentem, non facile rationem invenies cur Cæsareæ maluerit, quam Neocæsareæ baptizari; nisi forte hoc tempore baptismum suscepit, cum mater post obitum mariti illic habitaret, et ipse aliquanto diutius apud eam subsisteret. Hoc vera convenienter omnino dici posset: et faveret tali opinioni, quod Sanctus dica se ex prima ætate nutritum in amoris affectu erga Dianæum, tum temporis quidem nondum Episcopum, sed Presbyterum.

NOTATIUNCULA.

B * Hæc Nazianzeni verba, καὶ τῶν ἐν γάμῳ μὲν τῆ σοφίᾳ βλαβερῶν βίασσόμενων etc. interpres masculino genere expressit, eorumque in matrimonio eam sibi vim adhibuerunt etc. Ego vero, cum perspicuum sit de mulieribus Sermonem esse, utriusque generi communem terminationem Græcam, Latine in feminino exprimendam censui: Et earum quæ in matrimonio etc.

CAPUT II.

Basilii studia Cæsareæ et Constantinopoli.

Defuncta Macrina, num. 74 et seqq. Orat. 20

C Vitam B. Macrinæ senioris, avix et nutricis Basilii nostri, spatio octoginta annorum aut unius alteriusve amplius, circumscribendam omnino esse diximus XIV Januarii ad ejus Acta; et pluribus confirmavimus in Commentario prævio. Hæc autem cum transisset ad Dominum, puta anno CCCXXXII; circa idem tempus, vel si majori uno alterove anno serius, Basilium, cum justos adolescentiæ annos, decimum sextum nempe vel decimum octavum, attingisset; cumque jam ex paterna et domestica institutione satis uberem doctrinam collegisset: nec rei cujusquam honestæ ignarum et expertem eum esse oporteret; nec ab apicula, quæ ex quibuslibet floribus utilissima quæque decerpit, labore ac diligentia superari; Cæsaream, ut Scholarum ipsius particeps esset, contendit: hanc, inquam, illustrem civitatem et nostram, nam meorum quoque studiorum dux et magistra extitit, non minus litterarum atque doctrinæ, quam urbium quibus præcellit et dominatur metropolim: quam si quis doctrinæ palma spoliaverit, rem omnium pulcherrimam ipsique maxime propriam eripuerit. Nam cum aliæ civitates aliis ornamentis, vel antiquis, vel novis gloriantur, prout opinor vel historiis vel rebus quibusdam visendis ornatae sunt; hanc contra, ut arina vel tragœdias notæ quædam atque insignia, sic litterarum gloria nobilitat illustremque reddit.

an in Cappadocia? l. d. c. 43 B. Ep. 373

16 Cæsareæ altera est Cappadociæ, altera Palæstinæ metropolis. Priorem hic intelligendam suaderet ratio itineris; quandoquidem Basilium, ut infra dicitur, Cæsareæ Byzantium sit profectus, antequam veniret Athenas. Neque isti urbi fama doctrinæ deerat: Eusebius enim in vita Constantini, agens de Episcopis qui Hierosolymam convenerant ad Dedicationem ecclesiæ; ex Cappadocia, inquit, Episcopi, qui doctrina et eloquentia præstabant, in medio concessu eniterunt. Et ipse Basilium jam senex deplorans patriæ suæ in quas incidere calamitates, inter collopsa ejus ornamenta, eruditionem numerat:

D sed verosimilius, imo potius in Palæstina: Hieron. de Script

E

Orat. 10

F

Nazianzenus interim in Palæstina manet de Script

Congressus enim illi, ait, et per conventus sermones, et eruditorum hominum in foro colloquia, et quæ antehac reddebant civitatem hanc illustrem, jam dudum nos omnia destituerunt; adeo ut eruditione et sermone illustris quispiam, rarius nunc per forum conspiciatur. . . . oclusa sunt Gymnasia. etc. Verumtamen firmiora militat pro Palæstinæ metropoli argumenta. Nam hic, præ reliquis civitatibus, vere præcipuum quoddam ornamentum fuit eruditio. Siquidem in ista instituit Origenes secularium litterarum seu liberalium artium Scholas, tanta eruditionis fama, ut Studiosorum miri concursus ad eum fierent; quibus interpretabatur quotidie, et propterea recipiebat, ut sub occasione secularis literaturæ in fide Christi eos institueret. Deinde in eadem celebrem bibliothecam inchoavit idem Origenes quam auxit Pamphilus Martyr et Presbyter, quæ etiam usque ad tempora S. Hieronymi superavit. Si igitur hoc loco de Cæsareæ Cappadociæ intelligi voluisset Nazianzenus, frustra laudasset eam ob doctrinæ palmam, tamquam ipsa adeo propriam, ut hac una ab aliis civitatibus esset distinguenda; cum hic in laude alteri ejusdem nominis urbi vix posset comparari. Et quomodo dicere poterat sanctus Orator, Basilium Ponto egressum, Cæsaream Cappadociæ plenioris eruditionis causa contendisse, græce ἐπιζητεῖν, quod perfectionem cum impetu quodam et conatu institutam significat. Hoc, inquam, de Cæsareæ Cappadociæ intelligi vix potest: cum eodem Basilio etiamnum puer (ut num. 12 et 13 dictum est) sæpius venerit, et quandoque diutius ibi substiteret. Denique de Cæsareæ hic Nazianzenus loquitur, quæ ipsius quoque studiorum dux et magistra extitit: se vero in Palæstina studuisse affirmat ipse: Ego, inquit, oratoriæ artis amore inflammatus, in Palæstinæ academiis, tum florentibus, pedem fixi: fixit igitur et ibidem Basilium.

17 Nec quisquam objiciat Gregorium Presbyterum, qui secundo vitam Nazianzeni scripsit, in eaque ait, Sanctum hunc Nazianzo Cæsaream, inde in Palæstinam studiorum causa profectum; ideoque Cæsaream Cappadociæ, non Palæstinæ, Theologo studiorum ducem et magistram extitisse, et consequenter Basilio. Neque adeo id incongrue dixit aut existimavit Presbyter ille Gregorius: fieri enim potuit ut Nazianzenus, qui in patria sua, civitate non magna, nullum magistrum satis aptum inveniebat, Cæsaream Cappadociæ venerit ad Grammaticam, et forsitan dialecticam, in tenera ætate discendam: nam erant ibi scholæ talium artium, ut in urbibus aliis celebrioribus; et conveniebat adhuc pene puero, non longe a domo abire. Scrupulum tamen mihi injicit Nazianzeni tarentis auctoritas, ne Gregorius Presbyter inde hallucinatus sit, quod de unum tantum Cæsareæ, eaque Cappadociæ, cogitarit. At quomodo in prima ætate primis doctrinæ principiis imbuendus, Cæsareæ in Cappadocia habitasset Gregorius Nazianzenus, non ideo censendus esset hoc loco ea de urbe agere: amplius enim requiritur aliquid, ut studiorum dux et magistra dici possit. Cogitemus igitur Theologum, anno ætatis suæ XVI, Christi CCCXXXII, relicta patria, in Palæstinam studiorum causa profectum, Cæsareæ per duos circiter annos substitisse, auditorem Thespesii Rhetoris, ut affirmat Hieronymus; circaque annum CCCXXXIV, cum Basilio ætatis suæ XVIII eodem adventaret, ille jam annorum octodecim, alias Palæstinæ academiis adiret, hinc inde moram trahens, prout celebriores magistros audiendi opportunitas et oratoriæ amor suadebat. Quippe eo inflammatus, ut ipse testatur, non in una tantum, sed et in reliquis Palæstinæ academiis pedem fixit; donec, post annos circiter quatuor, perrexit Alexandriam, reperitur ibidem fratrem Cæsarium, se fere biennio juniorem; qui eodem cum Gregorio tempore patria exierat, teste ipso Gregorio dicente: Mater nostra, materno quodam

A quodam voto, atque amoris erga filios pleno, hoc optabat. quemadmodum ambos eodem tempore miserat, sic ambos quoque simul redeuntes videret.

eum Cæsario
fratre.
Orat. 10

18 Si vero ratio quærat, cur Basilius, qui Gregorium annis æquabat, hoc tamen serius exierit patria; ea assignari potest; quod Gregorius patrem quidem sanctum, sed non litterarum doctorem haberet domi; Basilio autem pater, non minus virtutis esse poterat, quam doctrinæ magister; adeoque quod Gregorius et Cæsarius peregre discere debebant, Basilius vivente patre didicerat domi. Si tamen displiceat ætas Cæsarii vix quindecim annorum, tali peregrinationi immatura: cogita, eum quidem simul cum Gregorio fratre Nazianzo relictis parentibus abiisse, sed illum diutius Cæsareæ in Cappadocia substituisse, antequam inde proficisceretur Alexandriam. Profecta simile aliquid admittendum est, si Basilius et Gregorius Cæsareæ in Palæstina liberrime artes dilicerint. Cum enim simul illic nunquam habitasse, satis probent, præter utriusque silentium, hæc Nazianzeni verba; Habebant nos Athenæ, velut fluxum quemdam fluminis ex eodem patriæ fonte, in diversas regiones, doctrinæ cupiditate, dissectos; rursumque, velut ex composito, Deo videlicet ita impellente, coeuntes: qua quidem similitudine satis clare asserere videtur, nunquam se simul convenisse, antequam venirent Athenas. Cum ergo nunquam simul illic habitarent; necesse est Gregorium, antequam Basilius Cæsaream accederet, inde decessisse: nam hic Cæsarea Constantinopolim, ubi non multo tempore substitit: Constantinopoli Athenas pervenit, quo cum Gregorius paucis mensibus præcesserat, ut capite sequenti dicitur.

Orat.

19 Ceterum hanc, de Basilio Cæsareæ in Palæstina philosophicis studiis, sententiam, ut verisimiliorem hactenus secutus sum, porro etiam secuturus: quamvis non levem animo scrupulum relinquunt ampla illa encomia, quibus Nazianzenus, istam de qua agit Cæsaream exornat; ut videatur per ea Cæsareensium, ad quos dicebat, animos sibi conciliare voluisse: et scrupulum augent ea, quibus præsentibus videtur compellere, verba: Exponant, inquit, ii qui eum apud se erudierunt, aut fructum ex ejus eruditione ceperunt; quantus videlicet magistris, quantus æqualibus esset, etc. Hæc tamen, cum non ita urgeant, quin benignam interpretationem patientur; Palæstinam Cappadociæ prætulit, aliter cuique sentiendi relicta libertate.

si tamen Basilius nunquam in Palæstina studuit:

C Verum si quis existimet Nazianzenum hic de Cæsarea Cappadociæ locutum, ibidem Basilius detineat necesse est, usque ad annum ætatis xxvi, Christi cccxl, juxta ea quæ dicuntur inferius, supposita verosimiliori opinione.

Basilius in doctrina

Orat. 20

20 Et hæc quidem quoad locum et tempus disputanda occurrebant: quod vero Basilius spectat, quanto hic profectu artibus omnibus perdiscendis sese tradiderit, quantum doctrinæ et virtutis pariter existimationem apud omnes consecutus sit, exponant ii, aut Nazianzenus, qui eum apud se erudierunt aut fructum ex ipsius eruditione ceperunt; quantus videlicet magistris, quantus æqualibus esset, illos nimirum æquans, hos omni doctrinæ genere superans; quantum apud omnes, tum plebeios, tum civitatis primarios, gloriam brevi tempore assecutus fuerit; majorem quam illa ætas ferebat eruditionem, majorem rursus eruditione morum constantiam et gravitatem ostendens; rhetor inter rhetores, etiam ante sophisticam exedram; philosophus inter philosophos, etiam ante philosophiæ decreta; et quod maximum est, Sacerdos Christianis, etiam ante initium Sacerdotium, tantum ipsi in omnibus concedebant. Ipsi porro eloquentiæ studium accessionis dumtaxat ac velut corollarii cujusdam rationem habebat. hoc tantum scilicet ex ipsa fructus decerpenti, ut ejus ope atque auxilio ad nostram phi-

et virtute proficit,

losophiam uteretur. . . . At vero serium et præcipuum illius studium in eo versabatur, ut veræ philosophiæ operam daret, seseque a mundi contagione abruineret, et Deo adjungeret, ac per terrena, superna lucraretur; et per fluxa et fragilia, ea quæ firma et æterna suat compararet.

21 Quamdiu Cæsareæ manserit Basilius, non aliunde colligi potest, quam ex numero annorum, quos profanis studiis impendit. Defuit id tempus Nazianzenus spatio annorum fere triginta, quod cum ante annum cccxvi finiri debeat, juxta ea quæ dicta sunt tomovii Maji, qui erat annus ætatis ipsorum quadragessimus: sequitur id inchoandum esse ab anno cccxxvi, ætatis ipsorum circiter decimo; adeoque annueros annos quos domi grammaticæ impenderunt. Statuamus igitur, Basilius Cæsareæ comoratum per annos sex, duos deinde Constantinopoli (namque ibi, ut dicitur sequenti numero, exiguo tempore mansit) ita anno ætatis suæ vigesima sexto, Christi cccxlvii, venerit Athenas. Gregorius autem, eodem tempore, quo Basilius Cæsareæ et Constantinopoli morabatur, in aliis Palæstinæ academiis, et deinde Alexandriæ, scientiis perdiscendis vacabat: donec et ipse, paucis ante Basilius mensibus, ad eandem doctrinæ arcem perripit. Adeoque facile fieri potuit: ut Basilius, quem nunquam ante Atheniensem commemorationem viderat, cognitum utcumque ex fama haberet, quod ex ipso Nazianzeno capite sequenti ostendimus.

D
AUCTORE P. B.

30 annorum
spatio.

pag. 656

E

22 Prosequamur interim cum eodem Nazianzeno philosophicum Basilio itinerarium: Cæsarea, inquit, mittitur Byzantium, urbem totius Orientis principatum tenentem: excellentissimis enim oratoribus philosophisque florebat, quorum brevi optima quæque ingenii celeritate ac magnitudine collegit. Inter illos fuisse Libanium, philosophum ethnicum, mihi omnino certum videtur; sed antequam historicis argumentis id stabiliam, referendæ mihi sunt et examinandæ aliorum de Libanii magisterio sententiæ. Et prima quidem occurrit, Socratis eidemque consentientis Særomeni. Ait ille quod, cum essent adolescentes Gregorius et Basilius, celeberrimorum eo tempore Sophistarum Himerii ac Proæresii Atheais auditores fuerunt; ac postea Antiochiæ in Syria Libanii scholam simul frequentantes, ad summum eloquentiæ culmen pervenerunt. Verum hæc non facile persuaderi poterunt, consideranti epistolam scriptam a Libanio ad Basilius: quin etiam manifesti erroris convincuntur ex eo, quod, cum Athenis discederet Basilius, eumque paulo post sequeretur Gregorius; non in Syriam, sed recta uterque in Cappadociam patriam suam redierit. Iter autem, quod Basilius postmodum instituit per Syriam, non ad philosophos rhetoresve audiendos destinatum fuit; sed ad iaspiciendam, quam imitari desiderabat, Monachorum vitam: Gregorium vero, tot tantaque negotia detinuerunt domi, ut ne ad Basilius quidem, quod utriusque maxime in votis erat, accedere illi potuerit. Et sane Gregorium nunquam Libanii discipulum Antiochiæ fuisse, ipso ea de re tarente, credere non possum; sed potius inde historicis istis obrepisse errorem, quod cum scirent Antiochiæ Libanium docuisse, celebriori quam alibi fama, ejusque auditorem aliquo saltem tempore fuisse Basilius; consequens esse putarint, factum id Antiochiæ: et deinde nefas sibi duxerint, ab hoc vel tantisper separare individuum suum Gregorium.

Cæsarea discedit Constantinopolim:
Orat. 20

Libanium audit:

non Antiochiæ,
l. 4 c. 26

B Ep 113
F

23 Altera est opinio, vel potius conjectura; Basilius, cum Cæsareæ moraretur in Palæstina, Libanii discipulis se adnumerasse, qui anno cccxli, durantibus Antiochiæ terræ-motibus, forsitan eo fugerit; vel, si maris, id factum credas Antiochiæ, quo Basilius deflexerit ex itinere, Cæsarea proficiscens Constantinopolim, aut Constantinopoli Athenas. Nazianzenus, autem, dum ante Basilio adventum Athenis versaretur, inde

neque Cæsarea in Palæstina,

Tom. 7
Maji p. 659

A *indr excurreret Antiochiam, accitus fama Libanii, et impulsus proprio, quo ad audiendos celebriores magistros ferebatur, impetu. Ego vero mihi persuadere nequeo, Libanium unquam fuisse Cæsareæ, multo minus discipulos istie aliquos habuisse. Quippe in oratione, quam inscripsit de fortuna sua, et in qua usque ad minutias pene refert omnia, quæ sibi in vita vel prospere vel infeliciter acciderunt, subinde meminit terræmotuum, sæpius pestilentiar, cujus metu discipuli sui alio transierint; ipse tamen, aut in urbe manserit, aut ut summum exiguo tempore absuerit. Sed neque tanti mihi est Socratis et Soromeni hoc loco auctoritas, ut credam, Basilium, ex itinere Constantinopolitano aut Atheniensi, Antiochiam deflexisse, tacente Nazianzeno, imo aperte satis negante numero præcedenti, nisi vis ejus verbis inferatur. Gregorium vero Athenis excurrerisse Antiochiam, repugnat ipsi Gregorio, affirmanti, se duntaxat paulo ante Basilium Athenis fuisse, ipsumque statim post advenisse. Quod si necessarium foret credere, utrumque Sanctum Libanio in disciplinam se tradidisse, nullem suspicari, eos simul tempore quatuordecim annorum, quibus verosimiliter Athenis studuerunt, profectos Antiochiam ad audiendum Libanium, nec multo post reversos Athenas. Huic tamen opinioni adversatur, præter id, quod magnum est, Nazianzeni silentium, Epistola Libanii ad Basilium, in qua ait: Quoniam vero operæ pretium esse putabas, ut et Athenas videres, idque et Celso persuaseras, gratulabar Celso quod amicitie tuæ esset conjunctus: ex his enim colligere licet, nondum visas fuisse Basilio Athenas, quando discessit a Libanio; illumque non discessisse cum Gregorio, sed cum Celso: quomodo enim Libanius, qui mentionem facit de Celso, tacuisset de Gregorio, si is adfuisset tunc Basilio?*

B *24 Tertia sententia est Cardinalis Baronii; qui in Vita Gregorii Nazianzeni, edita a nobis noxa Maji, Libanium numerat inter philosophos quos audierunt Athenis; et id ipsum, inquit, affirmat Basilius. Verum nunquam Libanium docuisse Athenis, patet ex ipso Libanio in Oratione de fortuna sua, et ex Eunnapio in Vita Libanii. At Basilius, in sua quadam ad Libanium epistola, asserit, se quoquomodo instructum fuisse a Libanio, sed non dicit id factum fuisse Athenis. Quarta opinio est Godefridi Hermantii, qui verosimile esse ait, Libanium unum fuisse ex præceptoribus, quos Basilius vidit Constantinopoli; et in Annotatis ad eundem locum, rejectis aliorum sententiis, ostendit, aut Constantinopoli, aut nullibi a Basilio auditum fuisse Libanium. Et recte quidem, ut existimo, quoad rem: male autem, in suis principis. Quippe cum Basilium natum dieot anno cccxxviii, et Athenas appulisse cccxliiv, consequens foret, ante annum decimum sextuæ ætatis, Basilium Constantinopoli studuisse, sub disciplina Libanii: quod statim apparebit incredibile, consideranti. Basilium neque ante annum ætatis duodecimum exivisse Pontem aut Cappadocia; et sex saltem annis opus fuisse, ut, Cæsareæ in Polæstina aut alibi, magnam disciplinarum partem consequeretur, quantum consecutus erat, quando ipsum primo novit Libanius.*

C *25 Quid ergo dicendum? Imprimis dubitari non potest, quin aliquando Libanio quaticumque instructore usus fuerit Basilius: is enim ita ad Libanium scribit: Nos quidem, o præclare Vir, cum Moyse et Elia, similibusque beatis viris versamur, qui nobis barbarica voce doctrinam suam tradunt; et nos quæ ab illis audimus loquimur, sensu quidem vera, verbis autem rudia, ut et hæc ipsa quæ scribimus indicant: nam etiamsi aliquid consecuti fuerimus, a vobis instructi; interea tamen temporis per oblivionem excidit. Instructus igitur a Libanio fuit Basilius; sed quando et ubi? Lucem nobis afferat Libanius ipse, in oratione de vita aut fortuna*

D *sua. In hac postquam narravit Juliani Apostatæ mortem, et Joviniani primordia, subjungit: Celebrabantur apud nos Olympia, et quinquagesimus meus annus natalis fuit. Breve Joviniani Imperium ex parte cadit in annum primum Olympiadis cccclxxiv, quo Consules fuerunt Jovinianus Augustus et Varronianus; adeoque annus Christi cccclxiv, Libanio erat ætatis quinquagesimus. Ab illo si retrocedas per annos quinquaginta, devenies ad annum cccxiv, qui fuerit ejus natalis. Idem pueritiam suam describens ait. Mater pecuniam pendit iis, qui puerum erudiendi provinciam susceperant; sed mihi major anai pars in agris potius, quam in studiis litterarum impendebatur. Hoc autem modo quatuor jam annis mihi elapsis, decimum quintum ætatis annum attigeram (erat is Christi annum cccxxix) tum subiit me ardens quidam sermonum et eloquentiæ amor; adeo ut agrorum veneres nulli amplius mihi curæ essent: verumdatæ sunt etiam columbæ.... Versabar cum viro felicissima prædito memoria, qui adolescentes multiscios efficere posset.... atque illi adhærebam pertinaciter... quin etiam per forum in manibus liber erat. Ita per quinque annos omnibus animi nervis intentis eoque conversis, cum nullus morbus de hoc me curricula revocaret.... Socius mihi Cappadox, Jasion nomine, adjunctus erat.... Hic quæ a senioribus viris, de Athenis, et iis quæ ibi agerentur, acceperat, quotidie mihi insusurrabat; dum,.... Sophistarum robor fuse enarrabat. et orationes quibus alios vicerant, et ab aliis victi fuerant: quibus dictis regionis ejus visendæ desiderium incessit animum.*

E *26 Si quinque annos, quorum tempore hæc acta sunt, addideris ad decimum quintum ætatis Libanii, et ad cccxxix Christi; invenies illum, anno ætatis suæ vigesimo, Christi cccxxxiv, profectum Athenas. Quamdiu vero ibidem permanserit, ex ipso collige, sic loquente. In animo utique habebam, aliis quatuor annis jam exactis, ita Athenis discedere, ut, animo meo adhuc opus habente, majores in probitate profectus facerem.... Sane multis adolescentibus usu venit, ut, cum sedes primas oratorias ibi obtinere non possent, ad senectutem cum silentio pervenirent: at, ne id mihi contingeret, tale quidpiam a genio excogitatum est. Crispino familiariter utebar, adolescente Heracleote... Hic domum accersitus a patruo suo... cum socio et amico indigeret... non debuit alium quærere me superstite. Iter ipsorum fusius descriptum ita corripio. Athenis profecti per Macedoniam, venerunt Constantinopolim: Constantinopoli, trajectis Ponti faucibus, per Chalcedonem, per Astraciam, et per quamdam urbem tertiam, ad Herculis civitatem accedunt. Tum prosequitur Libanius: Heracleæ omnibus Crispino negotiis peractis, quorum gratia me comite iter susceperat, rursus Constantinopoli commoratus est: et postquam ad portum magnum descendissem, ego circumiens, quisnam Athenas navigaret, sciscitabar. Tum doctorum quidam cum pallium corripuisset (erat is Nicocles Lacedæmonius) me ad se convortit, et dixit: Non hanc te navigationem suscipere, sed aliam oportet. Ecquam vero aliam, inquam ego, qui Athenarum cupidus sum? Quia te, suavissime rerum, inquit, apud nos manentem expediret multorum et beatorum istorum liberos regere. Linque ergo navem, et mihi obtempera; ac neque tibi ipsi, neque nobis noceas; neque bona multa et ampla, quæ ultro accedunt, fugias; neque, cum imperare hic tibi liceat, naviges ut pareas. Hoc equidem tibi die crustino regnum tradam, quadragiota adolescentes, eorum natos qui primas tenent in civibus; quod si fundamentum semel jactum fuerit, magnas inde opes alluere videbis.... Ego ita me facturum dixi, et non immorigerum*

et ex vita Libanii:

qui natus an. 314

profectus Athenas anno 334

pag. 10

F dein invitatus Constantinopoli

Orat. 20 neque interrupta Atheniensi commo- ratione,

B. Ep. 143

neque Athenis, Num. 20

B. Ep. 146

pag. 10

sed Constantinopoli

B. Ep. 143

Probatum id testimonio Sancti

B. Ep. 146

A rum futurum : sed tamen clam illo in navim me subdaxi Non autem, quod eo navigarem, mansurum pollicitos Nicocli, mendax neque deceptor eram, neque impostura oblectabar; verum jusjurandum stabilivi, quo adstrictus discesseram ea lege, ut redirem. Quare cum venissem, nec pejerassem; in vehiculo bicyclo, hieme ineunte molestias tempestatis tolerans perrexi, ut verbis Nicocli datis opus integrum adjungerem. Hoc vero munus erat, ut præessem juvenibus.

27 Hæc ego ipsius Libanii verbis referenda putavi, ut appareat, Sophistam istum non proæctæ ætatis fuisse, cum veniret Constantinopolim; et inter quatuor priores annos Athenis transactos, facile unum, et forsitan alterum effluxisse, antequam occasione discedentis in patriam Crispini, Heracleam profectus, inde reversus per Constantinopolim Athenas, Athenis rursus Constantinopolim, tandem ibidem stabilem sedem figeret; neque enim urbes illas obiter pervalavit; sed ubique morum saltem aliquam videtur traxisse. Cum igitur supra ostenderit, Libanium anno ætatis suæ vigesimo, Christi CCCXXXIV venisse Athenas; si quatuor addamus, quos transegit Athenis; duos deinde, in itineribus viros consumptos; consequens erit, Constantinopoli ab eo instrui cepisse discipulos, anno Christi CCCXL, ætatis suæ vigesimo sexto. Circa istud tempus facile fieri potuit, ut Basilium Cæsarea ad eandem urbem Regiam pervenerit, puta anno CCCXLII, ipse annorum viginti sex. Nam ob ea quæ de ætate Basilii diximus, hunc plusquam duobus annis juniorem fuisse Libanio, non putamus; neque proprie illo magistra usum; sed potius, tanquam cum homine erudito et juniorum magistro, familiariter versatum, ex tam docta conversatione non parum profecisse. Confirmat hæc omnia ipse Libanius, sic scribens Basilio. Ego namque, quem tui putas oblitum, jam olim te, cum adhuc adolescens esses reverebar; propterea quod viderem temperantia ita præditum, ut cum senibus quoque decertares; idque in ea civitate, quæ voluptatibus scatet; deinde et disciplinarum jam magnam partem consecutum.

CAPUT III.

Studia Basilii Athenis: contracta cum Gregorio Nazianzeno amicitia.

Circa annum Christi CCCXLIII, Gregorio Nazianzeno vigesimum octavum circiter ætatis annum agente, Basilium totidem anno natas, Constantinopoli Athenas, præcipuam litterarum sedem ac domicilium, a Deo atque inexplebili simul et præclara doctrinæ cupiditate, mittitur: Athenas, inquam, Gregorio vere (ut ait ipse) aureas, ac si cuiquam alii honorum parentes. Nam illæ ei Basilium, non illum quidem ante ignotum, sed tamen plenius noscendum præbuerunt: atque ita doctrinam exquirens, beatitudinem reperit; ipsique dispari modo id quod Sauli accidit, qui patris asinas quærens, regnum invenit; plusque in ea re quam obiter agebat, quam in ea, quæ ipsi curæ erat, lucrificavit. Habebant igitur Basilium et Gregorium Athenas, velut fluxum quemdam fluminis, ex eodem patriæ fonte in diversas regiones, doctrinæ cupiditate, dissectos; rursumque, velut ex composito; Deo videlicet ita impellente, coeuntes. Ac Nazianzenum quidem paulo ante habebant, Basilium autem haud multo post, et quidem cum mirifica et luculenta spe expectatum: etenim in multorum linguis versabatur, ntequam advenisset; nec quisquam erat, qui non præclare secum agi putaret, si id quod summo studio expectabat, prior occuparet. Ex his uti manifeste intelligitur, Basilium, antequam Athenas veniret, co-

gnitum utcumque fuisse Gregorio; ita etiam satis certa colligi potest, necessarium non fuisse, ad talem qualemcumque contrahendam notitiam, ut simul antea habitarent. Potuit enim, ut Capite præcedenti dictum est, Gregorius ex sola fama tantam de Basilio concepissem æstimationem. Si quis tamen velit, eos, antequam in Palæstinam abirent, simul aliquanta tempore commoratos Cæsarea in Cappadocia, facile concessero. Et de Basilio quidem liquet ibi aliquando studuisse, ut ostendi Cap. I: de Nazianzeno affirmat Gregorius Presbyter. Congruum quoque huic narrationi videtur, Basilium et Gregorium, non omnino juvenes venisse Athenas, sedus quam adolescentes alii plurimi: quod certe de Libanio et Eunapio constat. Siquidem hic, anno ætatis decimo sexto; ille vigesimo ad urbem istam appulerunt. Sancti autem nostri proæctioris fuerunt ætatis, utpote antea in aliis academis instructi, et magnam scientiarum partem consecuti, ut proinde reliquis essent in reverentia: quibus confirmatur hæc tenus posita chronotaxis nostra.

29 Ea tempestate florebat Athenis Saphistæ varii, Epiphanius, Diophanus, Hephistion, Himerius; inter quas, et numero discipularum et eloquentia, eminebat Proæresius teste Eunapio, ejus jam octogenarii discipulo. Fuisse ipsum ex Cæsarea Cappadocem, affirmat Hermantius, sed nulli auctoritate probat. Eunapius vero, in libro de Vitis Philosophorum, oriundum dicit ex Armenia interiore, qua Persarum regioni est contigua. Non tamen mirum, quod Basilium et Gregorium inter ejus discipulos numerarentur: siquidem et Pontus universus ac finitimæ gentes discipulos submisere, virum illum tanquam vernaculum bonum, et apud se natum admirantes. Adjunxit se illi, cum tota Bythinia, Hellespontus, et quidquid terrarum supra Lydiam per Asiam nunc dictam excurrit, in Curiam usque et Luciam ac Pamphiliam, quidquid etiam Tauro includitur: quia et Ægyptus universa, ob celebritatem in dicendo, seu peculium, illi obvenerat; et quæ plaga supra Ægyptum ad Libyam extrahitur, et incognitis finibus, sed tamen habitatis, circumscribitur. Proæresius iste, accitus a Constante Cæsare in Gallias, tantaque in æstimatione fuit habitus, ut inter purpuratos et honoratissimum quemque, convictor illi ad mensam adhiberetur: sed cum homines illius cæli, non possent penitus inspiciendo dissertationes ejus assequi, nec oculis metiri aut admirari mentis arcana; ad obtutum et oculis subjecta admirationem transferentes, pulcritudinem corporis et staturam eminentem stupebant; veluti colossum et stataam quampiam augustiorem ægre spectantes: uno namque pede ceteris altior extabat, inter procerissimos quosque sui temporis eminens. Illi qui temperantiam viri contemplabantur, judicabant illum affectibus orbium ac ferreum prorsus: quod læcerua extrita et obsoleta utens; atque incalceatus Gallicas hiemes et frigora in deliciis converteret, Rhenumque tantum non glaciatum biberet: quæ certe ratione totum vitæ curriculum exegit, calidæ potionem numquam expertus. Illum ideo Romam ablegavit Cæsar, ambitione quadam ductus, ut viderent eujusmodi homines Imperio subditi parerent. At Romani, quod admirarentur singulariter nihil habebant; adeo cuncta mortalem naturam excedebant. Tandem, cum varias ob dotes virum commendare et honorare decrevissent, statuam illi ex ære pari magnitudine consecrarunt, cum isthac inscriptione: REGINA RERUM ROMA REGI ELOQUENTIE. Reditum Athenas paranti Imperator concessit, ut precarium munus posceret. At ille, ut se dignum erat, postulavit insulas, non paucas numero neque exiguas, tributarias et vectigales Athenarum civitati in pendeudo frumento: donavit istas Imperator,

D
AUCTORE V. B.
soluta proæctioris ætatis;

ubi inter
eorum Magis-
tros præcipuus
Proæresius,
I.

qui a Cæs.
Constante
vocatus in
Galliam,

ubi etiam
valde astima-
tus fuit,
ob staturam
et vitæ rigo-
rem,
F

videndique
normam:

erudiendos
ibidem ad-
olescentes
suscepit,

B

ubi eum inven-
erit Basili-
us anno 342.

B. Ep. 113

Athenas
veniunt
Orat. 20

Basilium et
Gregorium,

A tor, et primariam dignitatem adjecit, ut castrorum Prefectus vocaretur : nequis invideret, quod e publico tantam vim opum referret.

AUCTORE P. B. dein Romæ ob eloquentiam honoratus.

Juliano ob Christianismum displi- cuit.

30 Erat præterea in æstimatione Juliano Apostata, cujus instructor fuerat, ut indicat illius ad eum epistola ; majori tamen honore, teste Suida, prosequeretur Libanium Sophistam ethnicum, contra eruditorum judicium ; ut Proæresium Christianum dolore afficeret, alterum ei præferendo Verum hoc isti maxime profuit ad immortale nomen, quod Sanctos Basilium et Gregorium discipulos habnerit, et quod persecutionem qualemcumque ab Apostata fuerit perpessus ; imo nec privilegia sibi ab eo concessis uti voluerit, quo magis ejus detestaretur impietatem : nam, ut scribit Hieronymus in Chronico. Lege data ne Christiani liberalium artium doctores essent, cum Proæresio specialiter Julianus concederet, ut Christianos doceret ; ille Scholam sponte deseruit. De Himerio, quem nominant Socrates et Socroneus, alterum Basilii et Gregorii magistrum, nihil singulare scriptum reperio : nam et Eunnapio fuit ignotus, quamvis eodem cum ipso tempore se fateatur vixisse.

31 Hactenus de utriusque Sancti præceptoribus : de condiscipulis adjiciamus. Inter illos unus fuit Celsus, qui simul cum Basilio Constantinopoli audivit Libanium ; indeque, suadente illo et comite, Athenas abiit : qui Libanius, utcumque ægre ferret eorum discessum, felicem tamen æstimabat Celsum, quod amicitia Basilio esset conjunctus. Celsus iste magnis honoribus cumulatatus est sub Juliano Apostata. præcipuisque muneribus adnotus. Alter fuit Sophronius magister, ad quem Basilius in favorem Gregorii Nazianzeni scribit. Tertius assignatur Eusebius quidam, verosimiliter Episcopus ; huic enim Basilius Cyriacum Presbyterum commendat, et veteris amicitie his verbis mentionem facit : Quanti enim mihi putas momenti erat, omnium optimum videre circumplectique Eusebium ; et memoriæ beneficio iterum ad juventutem redire ; atque in mentem revocare dies illos, quibus et domicilium nobis unum, et focus unus, pædagogus quoque idem, simul et recreatio, et studium, et deliciæ, et indigentia, et omnia inter nos ex æquo communia erant ? Quanti me putas æstimatum fuisse, si per tuam præsentiam licuisset, his omnibus memorando potiri, graviusque hoc senio excusso, iterum ex sene juvenem factum esse videri. Verum an hac tanta inter eos familiaritas Athenis fuit ? Ita credit Hermantius ; ego quo affirmem vel negem non habeo : potuerunt enim Cæsareæ in Cappadocia aut in Palestina simul habitasse.

Socii studio- rum Celsus,

B. Ep. 143

Sophronius,

B. Ep. 84

B. Ep. 11

Eusebius,

32 Quartus, isque præ omnibus memorabilis, Julianus fuit Apostata : ad quem Basilius ita scribit : Revoco ad hæc in animum studium tuum, quo sacra et optima studia una Athenis didicimus, et ad divinas litteras legendas una accessimus. Neque tamen impius iste, profanarum aut sacrarum scientiarum amore, se in urtem Basilii et Gregorii familiaritatem ingressit : quippe jamdudum animo idololatriam et magiam complexus, hoc solum spectabat, occultare impietatem suam, quo lateret securius. Sed de hoc satis actum est ix. Maji, in Vita Nazianzeni per Baronium : ubi annotavimus, Julianum Athenas advenisse anno Christi cccc, post necem Galli, sub finem anni præcedentis patratam.

et Julianus.

B. Ep. 208

Adolescentium Athenis Orat 20

33 Nunc explicemus, unde, quoque modo, quibus ex initiis conflata inter Gregorium et Basilium amicitia, sive (ut potius loquar) animorum conspiratio et naturæ conjunctio fuerit. Insano quodam erga Sophistas studio, Athenis tenentur quam plurimi et stolidissimi adulescentes, non modo ignobiles et obscuri, sed nobiles et illustres ; ut qui miscellanea quædam multitudo sint, et juvenes, et ita effecti, ut eorum impetus vix reprimi possint. Quod igitur in equestribus certaminibus iis accidere

videmus, qui equis et spectaculis oblectantur ; exiliunt enim, clamant, pulverem in cælum mittunt, sedentes habenas moderantur, aere verberant, equos digitis quasi stimulis in alterum atque alterum latus subinde jungunt ; cumque nihil horum in ipsorum potestate situm sit, facile inter se aurigas, equos, equorum stationes, certaminis duces permutant, (idque quinam tandem ? Pauperes plerumque atque inopia laborantes, et quibus ne in unum quidem diem victus suppetit) loc ipsi quoque plane circa præceptores suos, aliosque ejusdem artis professores, eorumque æmulos accidit ; in hoc nimirum elaborantibus, ut et plures ipsi sint, et illos opera sua locupletiores efficiant. Atque ea res vehementer absurda et prodigiosa est. Præoccupantur urbes, viæ, portus, montium cacumina campi, solitudines, omnes denique Atticæ et reliquæ Græciæ partes, atque adeo incolarum maxima pars : nam et illos in partes ac studia distractos habent.

immoderatum erga magistros studium :

34 Cum autem juvenis quispiam accesserit, atque in eorum a quibus captus est manus et potestatem venerit (venit autem vel sponte, vel coactus) tum vero Attica hæc illis consuetudo est, Indusque rei seriæ admixtus. Primum apud eorum aliquem, qui priores ipsum arripuerint, hospitio accipitur, vel amicorum vel propinquorum, vel qui ejusdem sophisticæ artem apprime callent, ac lucra magistris conciliant, eoque nomine apud eos summo honore ac pretio sunt ; quandoquidem illis mercedis loco est, habere qui ipsorum commodis studeant. Deinde a quolibet cavillis lacessitur : quod quidem, ni fallor, eo faciunt, ut novitiorum animos contrahant, atque a principio ipsos in potestatem redigant. Lacessitur autem ab aliis audacius, ab aliis eruditius, prout ille vel rusticis et ineptis est moribus, vel urbanitate præditus. Atque id ignavis quidem horrendum valde et inhumanum videtur ; iis autem perquam jucundum et suave, qui hoc prius norunt : amplior enim est hæc minarum ostentatio, quam res ipsa Tum per forum ad balneum cum pompa deducitur : pompa autem hoc modo se habet. Qui deducendi juvenis munere funguntur, ordine collocati, atque æquis spatiis distincti, bini eum ad balneum antecedunt : cum autem propius accesserint, quasi phanatico furore correpti, clamorem ingentem cum saltitatione tollunt (hic autem clamor, ne ulterius progrediantur, vetat ; sed ut subsistant, tanquam eos balneum minime admittat) simulque pulsatis januis cum per strepitum juveni metum incusserint, postea concessa ingressu, ita demum eum in libertatem asserunt ; atque a balneo redeuntem, deinceps ut æqualem ac sodalem accipiunt : atque hoc ipsis est totius hujusce ceremoniæ jucundissimum, nimirum ab his qui molestiam exhibent quam primum liberari.

Sociorum advectionum

E

ludrica exercitatio

et inepta.

F

35 Tunc igitur suum magnumque Basilium, non ipse solum Gregorius veneratione prosequeretur ; quod illius tum in moribus gravitatem, tum in sermonibus maturitatem et prudentiam conspiceret ; sed aliis etiam, quibus non perinde cognitus erat, ut idem facerent persuadebat. Ita apud multos statim in veneratione erat, ut qui fama et auditione jam eum præcepissent : ex quo effectum est, ut solus fere ex omnibus, qui studiorum causa Athenas veniebant, communi lege solutus sit, majorem utique honorem, quam novitii conditio ferre videbatur, consecutus. Hoc Basilio et Gregorio amicitia præludium, hinc conjunctionis igniculus, sic mutuo amore sauciati sunt. Postea hujusmodi quoque quiddam accidit. Haud simplex et aperta natio Armenii sunt, quin potius admodum tecta et simulata. Tum ergo nonnulli, jam olim cum Basilio familiaritate et amicitia conjuncti, idque vel ex patre vel ex veteri

Ab ea liberatur Basilius per Gregorium ;

et contra Armenios disputans

A veteri sodalitia (nam in illa schola instituti fuerant) ad ipsam per amicitiae speciem accedebant; invidia autem, non benevolentia ducti, contentiosis potius quam doctis et argutis quaestionibus eum urgebant, ac primo impetu sibi subjicere conabantur, tum quod egregiam ipsius indolem jam pridem nosset, tum quod ipsi tantum honoris eo tempore haberi permolesto ferrent: grave enim minimeque ferendum esse rebantur, eos qui philosophica pallia priores induissent, atque in fundentis verbis operam ante posuissent, extero et novitio ne praquam anteferrit. Nazianzenus autem, Athenarum amans, et (ut ipse de se fatetur) stultus (non enim invidiam senserat, frontis involuero fidem habens) Athenarum gloriam in ipsis opprimi, adeoque cito celerrime contemni indigno animo ferebat. Itaque succumbentes jam adolescentes et terga vertentes, reducta disputatione suffulciebat; atque auxilii sui momentum ipsis largiens (in hujusmodi porro rebus vel perexigua accessio quidvis potest) aequalia, ut Homerus ait, capita constituit. At ubi disputationis caput intellexit, quod jam ne latere quidem poterat, sed perspicue sese prodebat; repente mutatus, remigationem ad puppim convertit; et a Basilii partibus stans, non ambigam victoriam reddidit. Qua ex re, ut erat Basilii ingenio imprimis acuto, magnum statim voluptatem cepit; atque alacritate perusus, strennos illos juvenes disputatione perturbatos insectabatur, nec ante argumentationibus eos ferire destitit, quam prorsus in fugam convertisset, victoriamque baud dubiam adeptus esset. Hinc ergo Sanctis altera amicitia, non jam scintilla, sed fax clara et sublimis accenditur. Atque illi quidem sic infecto negotio discesserunt, cum suam temeritatem multum incusantes, tum insidiarum nomine tantam in Gregorium indignationem concipientes, ut etiam apertas ei iniurias indicerent, ac proditionem objicerent, non modo sui, sed ipsarum quoque Athenarum; quoniam primo impetu ab uno homine confutati, atque ignominia affecti fuerant, et quidem ejusmodi, qui nullam dum acti istius temporis habebat fiduciam.

36 At vero Basilii (humanus enim affectus est dolere, cum magnis quibusdam rebus spe conceptis, in eas subito incidimus, opinioneque nostra inferiores videmus) idem sibi quoque accidisse ceruens, morebat, angebatur, non habebat quod sibi de adventu suo gratularetur; quaerebat quod spe sibi effluerat; inanem felicitatem Athenas nominabat. Gregorius autem maximam mororis partem ipsi adimebat, tum argumentis congregiens, tum rationibus eum molcens; suggerendo illi id quod res erat, nec hominis mores statim, sed diuturno tempore ac perfectissima familiaritate viteque consuetudine agnosci; nec eruditionem iis qui periculum ipsius faciunt, ex paucis argumentis ac brevi, percipi. Hac ratione cum illum ad animi tranquillitatem revocaret, ac benevolentiae specimen simul praebere et acciperet, arctioribus vinculis secum adstrinxit. Ut autem temporis progressu cupiditatem suam mutuo inter se confessi sunt, ac philosophiam, Christianam scilicet perfectionem, esse quod expectabant; tum vero jam uterque alteri quidvis erant, contubernales, convictores, concordēs, unum idemque spectantes, ferventiorē quotidie ac firmiorem cupiditatem sibi invicem colligentes. Etenim corporum amores, quia rerum fluxarum sunt, fluunt quoque ipsi, non secus ac veris flores (nam nec flammis conjuncta materia remanet, sed una cum ea extinguitur; nec cupiditas, marcescente fomite, subsistit) at pudici et Deo grati amores, quandoquidem rei stabilis et firmæ sint, propterea diuturniores etiam sunt; quantoque major pulchritudinis

species ipsis objicitur, tanto etiam arctius et secum, D et inter se rerum earundem amatores devinciunt: AUCTORE F. B. hæc quippe superni amoris lex est.

37 Cum igitur hoc inter se animo essent, talesque, veluti pulchris parietibus praedito thalamo (ut est apud Pindarum) aereas columnas subiecissent; ita demum porro progrediebantur, Deo et cupiditate adiutoribus utentes.... Par spes doctrinae, hoc est rei omnium invidiosissimae, ipsos ducebat: et tamen aberat spei invidia, aemulatio studio; cum hoc utriusque certamen esset, non uter primas ferret, sed uter alteri eas concederet: uterque enim alterius gloriam pro sua ducebat; una utriusque anima videbatur, duo corpora ferens. Quod si fides iis minime habenda est, qui omnia in omnibus sita esse dicunt; at ipsis certe credendum est, quod uterque in altero et apud alterum toti essent. Unum utriusque opus et cura, virtus erat; et ad futuras spes vivere, seque ita comparare, ut ante discessum ex hac vita, hinc migrarent: quod quidem sibi ob oculos ponentes, vitam actionesque omnes suas eo dirigebant, ut divini praecipi ductum sequerentur, et alter alteri virtutis studium exaceret; itaque uterque alteri norma et amussis erant, qua rectum a pravo discernitur. Non enim cum sodalium suorum petulantissimis et impudicissimis, sed cum castissimis consuetudinem habebant; nec cum pugnantissimis, sed cum pacatissimis, iisque quorum consuetudo maximos fructus afferebat: illud nimirum exploratum habentes, facilius esse vitium contrahere, quam virtutem impertire: quemadmodum etiam facilius est morbo alieno infici, quam sanitatem largiri. Discipulis porro, non tam jucundissimis, quam optimis oblectabantur; nam hinc quoque, vel ad virtutem vel ad vitium, juvenes informantur. Duæ ipsis viae notæ erant, altera prima et praestantior, altera secunda et inferioris pretii; illa nempe, quæ ad sacras domos eosque qui illic erant ductores ferebat; hæc autem, quæ ad externos praecceptores: ceteras omnes, quæ ad festa, spectacula, celebres conventus, epulas ducebant, æquo ac lubenti animo aliis reliquerant. Nihil enim magni faciendum est, quod ad recte honesteque vivendum nihil affert, nec sui studiosos meliores reddit.

38 Jam cum aliis alia quaedam cognomenta sint, vel a parentibus accepta, vel ex se ipsis hoc est ex propriis vitae studiis institutisque comparata: ipsis contra magna res et magnum nomen erat, Christianos et esse et nominari; atque ea re magis efferebantur, quam Gyges pake annularis conversione (siquidem hoc fabulosum non esset) per quam Lydiorum tyrannidem occupavit; aut Midas auro, quod ipsi interitum accersivit, cum voti sui compos factus, nihil praeter aurum possideret; quæ et ipsa Phrygia est fabula. Nam quid Hyperboræi Abaridis sagittam, aut Argivum Pegasus dicam? quibus non tantum erat per aerem ferri, quantum ipsis mutua opera et simul ad Deum attolli. Atque ut rem in pauca contraham: pestifera quidem alius, quod ad animæ salutem attinet, Athenæ sunt nec enim id a piis viris temere existimatur: malis quippe opibus, hoc est dolis, supra reliquam omnem Græciam affluunt; difficileque factum est, non simul cum eorum laudatoribus et patronis in errorem abripi) ipsis autem nihil detrimenti ab iis illatum est, utpote animo communitis et obseptis; quin potius, quod vix credibile est, hinc ad fidem confirmati sunt, illorum fraudem ac imposturam agnoscentes, atque illic daemones contemnentes, ubi daemones admiratione afficiuntur. Quod si quis est, aut esse creditur flavius, per mare dulcis fluens; aut animal, in igne quo omnia consumuntur saliens; hoc ipsi inter aequalium greges erant.

Hinc aucta amicitia,

et virtutis doctrinaeque communi studio,

E

pravas consuetudines

et spectacula vitant:

Christiano nomine solo gaudent, F

et idola contemnant:

primumque ab eo oppugnatus,

deinde ad- jutus,

amicitiam cum ipso contrahit,

et accipit in mœore solatum,

Virtutis desiderium mutuo declarant.

A 39 Illud autem præclarissimum, quod cum ipsis non ignobile quoddam sodalitiū esset, præceptorem Basilium habens, ac duces sequens, iisdemque rebus gaudens; quamvis alioquin pedites, (ut ait vetus proverbium) ad Lydinū currum, hoc est ejus cursum et mores currerent; ex quo id assequerentur, ut non solum apud præceptores et socios, sed apud universam etiam Græciam, ac præsertim clarissimos quosque Græciæ viros, clari atque illustres essent. Quin etiam ultra Græciæ fines processerunt, ut ex multis hæc commemorantibus perspicuum factum est. Nam præceptores quidem ipsorum, *Procræsius atque Himerius*, apud tot homines celebres erant, apud quot Athenæ; apud quot autem homines de præceptoribus ipsorum, apud totidem de ipsis etiam audiebatur et prædicabatur: ac par quoddam, non obscurum et incelebre, apud eos et erant et dicebantur. Nec vero quidquam ejusmodi apud eos erant Oreste et Pylades, nec Melionidæ illi Homericæ versu celebrati, quos calamitatum societas atque ars egregie aurigandi nobilitavit.

40 Tali occasione contracta fuit crevitque amicitia inter Basilium et Gregorium, quam Athenis primū, deinde per reliquam vitam coluerunt. Laudem vero Basilii a scientia et virtute, *Nazianzenus* ita prosequitur: Quis prudentia perinde canus erat, etiam ante cæcitiam, quandoquidem hæc re senectutem Salomon quoque definivit? Quis vel senibus vel juvenibus æque venerabilis? non de nostræ tantum memoriæ viris loquor; sed de iis etiam qui longo tempore ante vixerunt. Quis doctrina propter mores minus egnit? quis tamen uberiorem doctrinam cum moribus conjunxit? Quod disciplinæ genus est, in quo versatus non sit; atque ita eximie versatus, quasi in eo solo elaborasset; sic nimirum omnia complexus, ut ne unum quidem quisquam; singula rursus ita ad summum, quasi nihil aliud præterea didicisset? Ad ingenii empta ærimoniam studium accedebat, ex quibus imperium artibus scientiisque comparatur: quia cum celeritate naturæ propter laborem et contentionem minime opus haberet, quemadmodum nec labore propter ingenii magnitudinem; sic tamen utrumque conjunxerat, ut non satis liqueret, utro nomine admirabilior esset. Quis in Rhetorica, illa inquam vim ignis spirante, cum eo comparandus, tametsi illius mores a rhetorum moribus dissiderent? Quis in Grammaticam, quæ linguam ad Græcismum format, historias colligit, metris præest, carminibus leges præscribit? Quis in Philosophia, excelsa procul dubio scientia, et sursum gradiente?

C sive eam partem spectes, quæ in actione et speculatione posita est, sive eam quæ in logicis demonstrationibus aut oppositionibus et concertationibus versatur, quam Dialecticam vocant; in qua adeo excellit, ut iis qui cum eo disputabant, facilius esset e labyrinthis sese extricare, quam argumentorum ejus laqueos effugere, siquando res ita postularet.

41 Jam vero astronomiam, geometriam, numerorum proportionem, eatenus didicisse contentus, ut ab iis qui in hujusmodi rebus sciti et eruditi sunt non superaretur; quidquid eo amplius, veluti pietatis cultoribus infrugiferum, prudenter contempsit: adeo ut quod elegit, magis admirari ac prædicare liceat, quam quod reliquit; et rursus id quod reliquit, majori laude efferre quam quod elegit. Nam medicinæ peritiam, quæ philosophiæ ac laboris et industriæ fructus est, corporis morbus ac morbi curatio necessariam ipsi reddiderat; unde exorsus, ad artis habitum tandem pervenit. Eam porro artis illius partem intelligo, non quæ circa perspicua oculisque subjecta et humilia versatur, sed quæ in doctrina et philosophia consistit. Verum quid hæc sunt omnia, tametsi magna et præclara, si cum

morum illius doctrina conferantur? *Tervena enim hæc satiare non poterant cælestibus inhiantem animum.* D Or. F. *Unde Nyssenus ipsum Moysi, Hebræorum Legislatori, comparat: Nemo inquam, invidet, si ostendatur quod Magister noster, quibus rebus poterat. Legislatoris vitam imitaretur. In quibus autem rebus consistebat imitatio ista? Mulier, quæ Ægyptios regens Moysen adoptarat, domestica disciplina instituendum curavit, a maternis uberibus, quoadiu primam ætatem ejusmodi alimento nutrirī conveniebat, non recedentem: hoc autem de Magistro etiam veritas testatur: cum enim educaretur ab externa sapientia, semper uberibus Ecclesiæ adhaerebat, illius doctrinis spiritualiter crescens atque grandescens.* *magis tamen in virtute,*

42 *At quamvis cum tanta morum innocentia Basilium Athenis versaretur, invenit tamen olim malevolorum invidia quod carperet. Scripsit ipse, cum esset Athenis, officiosam epistolam ad Apollinarem, postmodum Hæresiaracham. Hac deinde ipsius adversarii abusi sunt, ad calumniam ei inferendam, quasi cum Hæreticis sentiret: quod refutat, ita scribens: Mea me verba judicent; propter alienos vero errores nemo nos condemnet; neque epistolas quisquam, quas ante annos viginti scripsimus, probationis vice objiciat, quasi jam cum illis faciam, qui hæreses deinde conscripserunt. Nos enim, cum ante ejusmodi conscriptiones laici essemus, ad laicos scripsimus, nihil de fidei causa, neque qualia nunc ad nostram calumniam circumferunt isti; sed ut amicos salutarem, simpliciter eos per litteras compellavimus.* *de litteris ad Apollinarem*

CAPUT IV.

SS. Basilii et Gregorii Athenis discessus: illius pia peregrinatio per Syriam et Ægyptum.

A Anno cccxvi aut in fine præcedentis, uno fere postquam Julianus Apostata venisset Athenas; Basilium et Gregorium, cum jam omnibus quæ illic traduntur scientiis apprime essent instructi, nec minus profanorum studiorum peritissimi; faciendum ipsis erat ut in patriam redirent, et perfectius vitæ genus ordirentur, resque spe conceptas atque inter se compactas arriperent. Aderat discessus dies, et quidquid ad discessum pertinebat; extremæ allocutiones, prosecutiones, revocationes, gemitus, complexus, lacrymæ: nihil enim cuiquam perinde molestum ac acerbum est, ut iis qui illic simul educati sunt, et ab Athenis et inter se divelli.

Tum igitur triste et miserum ac commemoratione dignum spectaculum accidit: circumstare eos sodalium et æqualium nonnullorumque etiam magistrorum chorus; prorsus negare se eis abeundi potestatem facturos; obsecrare, cogere, hortari, omnia denique ea tum facere tum dicere, quæ verisimile est fieri ab iis qui in dolore versantur. Basilium vero, cum causas exposuisset, cur de reditu suo tam obviæ contenderet, iis qui eum retinere conabantur superior extitit; et, quamquam ægre, abeundi tamen facultatem impetravit. Gregorius autem Athenis relictus est, partim amicorum precibus emollitus, partim a Basilio quadam ex parte proditus; quippe eo se abduci est passus, ut dimitteret non dimittentem; iisque a quibus hic trahebatur, manus daret. res profecto, antequam contigisset, Nazianzeno visa incredibilis: acta est enim quasi unius corporis in duas partes sectio, atque utriusque interemptio; aut bonum, qui simul nutriti sunt, atque idem jugum traxerunt, disjunctio, lugubre quoddam utriusque causa mugientium, dissidiumque permolestè ferentium. Verum haud in longum producta Gregorio est hæc calamitas; neque enim diutius miser conspici, suæque

AUGUSTO F. B. alii quoque ex eorum societate celeberrimos evadunt,

sed præsertim ipse et Gregorius.

Orat. 20 Basilium studiosum virtutis et doctrinæ,

summus in singulis hujus partibus:

etiam Mathematicis,

Or. F.

magis tamen in virtute,

de litteris ad Apollinarem

E se excusat.

Basilium. Orat. 20

magno Atheniensium sensu, F

in patriam redit.

A suæque disjunctionis rationem omnibus reddere sustinuit. Sed non ita multo tempore Athenis postea commoratus, præ animi desiderio, equum illum Homericum imitatus est; perfractisque eorum a quibus retinebatur vinculis, campos pedibus pulsat, atque ad sedaleni suum impetu fertur. Verumtamen assecutus non est: nam, ut ipse narrat, Constantinopoli inveniens Cæsarium fratrem, in hanc urbem Alexandria per mare delatum, cum ipso in patriam Nazianzum rediit, parentum voto satisfacturus. Neque tamen pervenisse potuit ante finem anni CCCLVII; cum multum temporis requirant ea, quæ Constantinopoli peracta narrat, quæque in ejus Vita relata sunt.

Gregorio
brevis sub-
sequenti.

Orat. 10

Post eorum
discessum

in 1, ad Cor.

Ep. 136
evanuit
Athenarum
gloria:

B 43 Post Sanctorum Athenis discessum, cepit magis magisque evanescere Athenarum gloria. A tempore quidem Pauli Apostoli, principatus, quem inter Græci civitates tenuerant, Corinthum fuerat translatus, teste Chrysostomo; sola doctrinæ fama illic perseverante, qua adhuc inter omnes academias eminebant. Verum et illa, postquam inde migraverant Basilius et Gregorius, viginti annorum spatio ita defecit, ut, teste Synesio, vic quidquam superesset, præter rudera aliquot, magnarum rerum memoriam servantia: ad fratrem enim scribens verbis his ridet Athenas: Fructum capio Athenarum quantumvis, itaque mihi videor plus palmum et digitum sapientior factus: licet autem et hinc tibi novæ sapientiæ experimentum quoddam præbere. Nam verbi gratia ab Anagyrunthe tibi scribo, et Sphetti fui, ac in Thrio, et Sephiæ et Phaleri. Malus male pereat nauclerus, qui me huc vexit: nam Athenæ nunc temporis nihil habent venerandum, præterquam inclita locorum nomina. Et sicuti victimæ mactatæ pellis relinquitur, ad indicium viventis quondam animalis; ita hinc expulsa philosophia relinquitur, ut obambulans quis admiretur Academiam et Lycæum, et, per Jovem! variam Porticum cognominem Chrysippi philosophi; quæ nunc varia non est, nam Proconsul tabulas abstulit, quibus indidit artem Thasius Polygnotus. Nunc quidem nostris temporibus Ægyptas alit eximios fœtus: Athenas autem, quæ olim quidem civitas sapientum erat habitaculum, in præsentia ornant mellis opifices. Hic ergo et par sapientum Plutarchicorum est, qui non studiorum fama congregant juvenes in theatris, sed urnis. Hæc legens facile causam assignabis, ob quam postmodum Basilius juvenes Cappadoces, philosophia et rhetorica erudiendos, non Athenas miserit, sed Antiochiam ad Libanium Sophistam.

C
Basilius do-
mum reversus

virtutis
studium
amplectitur,

Vit. Macr.

hortante
Macrina
sorore,

44 Domum autem reversi, Basilius Cæsaream, Gregorius Nazianzum, cum mundo ac scenæ nonnihil inserviissent, ut permultorum desiderio uterque satisfacerent (nam ipsi quidem ab ambitione ac theatrica ingenii ostentatione abhorrebant) juris sui quam primum efficiuntur, atque ex imberbibus inter viros censentur; fortius ac viriliter ad philosophiam ascendentes, non quidem corpore, sed desiderio et amore conjuncti. Basilius enim a Cæsarensi civitate, ut alter quispiam conditor et conservator retinetur: Gregorium vero pietas erga parentes, et senilis ætatis curatio, et incursantes calamitates, ab illius consortio abstractum tenuerunt. Hic sitam historiam interrumpit Nazianzenus, statim transiens ad Presbyteratum a Basilio susceptum. Igitur quæ interea gesta sunt alimulæ potius. Scribit Nyssenus, S. Macrinam juniorem non parum contulisse ad Basilii sanctitatem. A publicis, inquit, litterarum gymnasiis, in quibus diu versatus fuerat, revertitur Magnus Basilius, ipsius Macrinæ frater: quem illa, scientia et eloquentia vehementer elatum existimans, omnesque despicientem dignitates, et fastu superantem eos qui in magistratu essent, tanta celeritate ad idem Christianæ sapientiæ studium incitavit, ut mundi posthabita claritate, despectaque eloquen-

tia gloria, laboriosum hoc operosumque vivendi genus per paupertatem perfectam amplexus, expeditam sibi ad virtutem viam struxerit. Id quidem decretum Basilio et Gregorio, antequam Athenis discederent, fuerat: verum ignorans istud Macrina, non destitit fratrem ad mundi contemptum et Christianum perfectionem adhortari, et ultro currenti tale calcare addere, ut tandem Magnus Basilius, velut alter Moyses, abnegavit repudiaveritque falso dictæ matris fictam et commentitiam cognationem, nolens ejus studii nomine celebrari atque clarere, cujus eum pudebat. Cum enim omnem ex litteris et disciplinis externis partem gloriam repudiasset; ad humile vitæ se transtulit institutum, et Ægyptiis thesauris Hæbræos prætulit.

45 Deinde Basilius, quoniam Nazianzeno carebat, necessarias quasdam peregrinationes, minimeque a proposito sibi philosophiæ scopo alienas, inivit. Earum peregrinationum fructum narrat ipse Basilius. Ego, inquit, posteaquam multum temporis vanitati impendissem; et omnem prope juventutem inani studio attrivissem, quo tenebar, cum apprehendendis infatuatæ a Deo sapientiæ disciplinis immorabar; tandem aliquando, ubi velut e gravi somno expergefactus ad Evangelicæ veritatis admirabile lumen respexi, agnovique inutilitatem sapientiæ principum hujus seculi qui abolentur; deplorata plurimum priori ista ac miserabili vita, ductorem mihi dari optabam, qui ad pietatis dogmata me introduceret. Cum primis autem hoc mihi curæ fuit, ut morum correctionem aliquam instituerem, quos per diutinam consuetudinem, cum improbis contractam, perverteram. Lecto itaque Evangelio, animadversoque illic, quod plurimum occasionis et momenti adferat ad perfectionis studium, si quis bona sua vendat, deque illis egenis fratribus communicet, et prorsus nulla teneatur vitæ istius cura, nec patiatur mentem suam aliqua rerum præsentium affectione turbari; cupiebam dari aliquem ex Fratribus, cui istud vitæ genus arrideret, quocum una profundum vitæ hujus pelagus superare liceret. Inveni sane multos apud Alexandriam, nec paucos apud reliquam Ægyptum, deinde et alios in Palæstina et Cœlesyria et Mesopotamia, quorum admiratus sum in vitæ ratione temperantiam, et in obendis laboribus tolerantiam; ad quorum precandi vigorem et constantiam obstupui, cum observarem quo pacto nec somno victi, nec aliqua alia naturæ necessitate deflexi, sublimem semper et invictum animi sensum servarent, in fame et siti, in frigore ac nuditate; nec corporis rationem habentes ipsi, nec ab aliis aliquid illi curæ impendi sustinentes; sed, quasi in aliena carne degerent, ipso opere ostendentes, quid sit in rebus hujus vitæ peregrinum esse, et conversationem in cælo habere. Cum illa admirarer, vitamque virorum illorum ob id beatam judicarem, quod ipso opere se mortificationem Jesu circumferre declararent; cupiebam et ipse, quantum mihi possibile esset, illos æmulari.

46 Florebant tum temporis per Ægyptum et Syriam, plurimi non minus exemplo quam doctrina magnarum virtutum et monasticorum exercitationum magistri: Pachomius in Thebaide monasterio Tabemensi, Macarius senior in Ægypto, et Macarius Alexandrinus; Paphnutius, cognomine Bubalus; Paulus simplex, Pior, Isidorus Presbyter de Scetis, Joseph de Panepho in deserto Nitriæ, Cronus et Hierax discipuli olim magni Antonii, aliique. Quoniam vero hi omnes inter Sanctos numerantur, fasius hic de ipsis agendum non existimo; præstandum id erit proprio cujusque die. Interpres Nazianzenus Nectas scribit, Basilium, Seleuciam ad templum S. Theclæ profectum, vel orandi causa, vel etiam quietæ et tranquillæ vitæ studio. Alexan-

D
AUCTORE P. B.
posthabita
profanæ sa-
pientiæ gloria

Or. F.

Peregrinatur,
Orat. 20

B. Bp. 70

E

virtutem dis-
cendi cupidus,

per Ægyptum
et Palæsti-
nam;

F
arctam mona-
chorum vitam

amulatur.

Quales illi
fuerint:

A driam autem veniens, Athanasium non invenit, sed omnia perturbantem Georgium: qui unno CCCLVI Cathedra ista per vim potitus, illum ad se subducendum coegerat. Eodem itinere Hierosolimam et Jerichuntem adiisse Basilium parum probat locus, ex Oratione vigesima prima adductus Hermantio. Sed de Hierosolyma dubitare vix sinit epistola, quam post annos aliquot scripsit ad Monachum, in adulterium lapsam, in qua priorem ejus sanctitatem et monasticam exercitationem commemorat, quo ad eandem pavitentem reducat.

47 Totus, inquit, sublimis et ad transitum conversus, velut peregrinus et erro, agros et urbes permutans ad Hierosolimam decurrebas; ubi et ipse tecum conversans, beatum prædicabam te ob athleticos labores; quando per hebdomadarum periodos jejuans degens, cum Deo philosophabaris, simul et hominum congressus pro ratione mutationis subterfugiens; quietem vero ac solitarios mores tibi ipsi adaptans, civiles tumultus declinabas. Sacco autem aspero corpus tuum comprimens, et cingulo duro lumbos adstringens, toleranter ossa comprimebas; latera vero per famem cava rediens, usque ad spinæ partes subluxa fecisti: et fasciæ quidem mollis usum abnegasti, abdomen vero intus ad cucurbitæ medicæ similitudinem subtrahens, renalibus locis illud agglutinari cogebas; universam autem carnis pinguedinem evacuans, canales ac meatus sub ventre sitos strenue resiccasti. Ventre vere ipso per inediam contracto, costales partes velut quamdam tecti eminentiam, fecisti umbilici partibus umbram offundere; et contracto toto organo, per nocturna tempora confitens Deo, lacrymarum rivis barbæ pilos madefactos complanabas. Et quid opus est me singula recensere? . . . Sed quid nunc? Non cecidit fortitudinis turris, o frater; non reprehenduntur conversionis medicamenta; non ocluditur refugii civitas: ne in profundo malorum permanas, ne te ipsum dedas homicidæ. Novit erigere collisos Dominus, etc. *Hinc sanctæ peregrinationi, ætatem et autumnum anni CCCLVI, et sequentis initium tribuendum censeo. In patriam autem reversus anno CCCLVII, et sua sponte et tot Sanctorum exemplis solitariæ vitæ amore succensus, diutius differre noluit, sanctorum Monachorum vitam, quam in Syria et Ægypto perspexerat, quantum possibile esset, æmulari.*

48 Eustathius, Cæsarea Cappadocia oriundus, ibidem, antequam ad Episcopatum Sebasteum eveheretur, monasticum vitæ genus cum Aetio fuerat amplexus, multosque sibi adjunxerat discipulos: nam (uti S. Epiphanius scribit) quod ad vitæ ejus institutum attinet, non paucis admirationem peperit; qui utinam ad rectam et sinceram fidem adhæsisset! Basilio quoque percarus erat, antequam hæreticam ejus hypocrisim detexisset; interque eos, quibus ille fidem in maximis omnium negotiis habebat, quos versantes cum hominibus ita suspiciebat, tanquam quiddam ultra sortem humanam haberent. Is, cum Basilium rediret ab Oriente Cæsaream, Episcopatum quidem Sebasteum adeptus erat; Monachos tamen suos Cæsareæ reliquerat; eosque etiam tunc per intervalla invisens, ad exercitationes monasticas instituebat. Hos itaque ubi vidit Basilium, in patria sua Monachorum Ægypti et Palæstinæ institutum sectari cœpisse; commoditatem aliquam reperisse se ratus est invisibilem animi affectuum cognoscendorum, in iis quæ videri possunt experimentum capiens. Enimvero, quoniam quæ in unoquoque nostrum occulta sunt, cognosci nequeunt, satis indicium esse putavit in Eustathianis Monachis, ad declarandam animi humilitatem, quod humili veste induerentur; sufficereque sibi ad faciendam ejus rei fidem, crassum et rude pallium et zonam, atque e rudi corio calceamenta. Ita deceptus Basilium virtutum externarum

sperie, arctam cum Monachis istis familiaritatem inuit: in qua etsi perseveraverit post susceptum Episcopatum, non videtur tamen aut cohabitasse iis, aut habitum eorum assumpsisse; nec aliter cum iis versatus familiariter, quam spiritualis doctrinæ causa et exercitationis monasticæ.

49 Verumtamen ut lateret Basilium Monachorum illorum in hæresim propensio, et magistri ipsorum Eustathi hypocrisis; alis sane innotuerat, qui Basilium monuerunt: hec multi vero essent, eum ab illorum Monachorum consuetudine avocantes; non acquiescebat tamen, cernens eos delicatæ vitæ præferre vitam laborum tolerantem (alio mentem præoccupaverat religiosæ vitæ et austerioris disciplinæ desiderium) sed magis, propter conversationis admirabilem et insuetam rationem, æmulatione quadam erga illos tenebatur; unde et, cum dogmatum gratia accusarentur, haud admittebat delationes, quamvis multi illos non rectas habere de Deo opiniones; sed Eustathio (cujus diu post hæresis erupit in publicum) disciplinæ subditos, illius clanculum spargere dogmata assererent: quæ quia ipse nunquam ex iis audierat, pro calumniatoribus habebat qui ea referebant. Parra hoc ignoscendum Sancto, quod fidem iis quæ de ipsis dicebantur non haberet; cum nondum hæreticorum fraudes edoctus, persuasum sibi esset, quam non ducantur Spiritu sancto, qui falsas intra se suspiciones alunt; cogitans etiam, multa cura ac sollicitudine opus esse, multarumque noctium perferendas vigilas, ac multis lacrymis quoque querendam a Deo veritatem ei, qui Fratris veli amicitiam abjicere. Si enim, inquit, qui rerum in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum aliquem morti sunt adjudicaturi, velamenta obducunt, et expertissimos quosque ad causæ tractationem advocant, multumque temporis insumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem reveriti; multumque ingemiscentes ac judicandi necessitatem deplorantes, nemini non manifestum faciunt, quod non ex propria libidine, sed ex necessario legis ministerio condemnationis inferant sententiam: quanto oportebat majore diligentia, cura, plurimumque consultatione dignum reputari, si quis sese a Fratrum amicitia, jam longo tempore confirmata, avellere conetur?

50 Ceterum Basilium fateri non puduit, simulata se virtute deceptum, non nisi sero latentem hæresim Eustathii et discipulorum ejus deprehendisse. Verum ut diuturna et familiaris cum hypocrisis illis conversatio, nihil valuit ad aspergendam ei hæreticam pravitatem; ita non parum profuerunt externa virtutum exempla, ad veræ virtutis exercitationem: Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Hec vitæ institutum, quo Basilus contemptis mundi vanitatibus, Dei obsequio se totum consecravit; Libanius Philosophus Ethnicus, divinarum licet mysteriorum contemptor, post annos aliquot ad Basilium scribens, ita laudavit: Posteaquam vero reversus esses et in patria constitutus, ad me ipsum, Quid nunc, aiebam, molitur nobis Basilium, et ad quod vitæ genus sese contulit? An in forensibus actionibus versatur, veteres illos rhetoras æmulatus, vel divitum liberos instituit? Cum vero venissent quidam, nuntiantes multo te potiore viam ingressum esse, hocque spectare magis, quomodo Deo reddaris amicus, quam quomodo divitias colligas; et te felicem esse dicebam et Cappadocas; te quidem, qui malueris talis esse; illos vero, qui talem potuerunt exhibere civem.

51 Sub idem tempus, nam annus omnino incertus est) Basilium a Dianxo Episcopo Cæsareensi, viro multum temporis in servitio Dei versato, per quem et baptizatus fuerat, Ecclesiæ ministerio admotus est,

Lectoris

deceptus eorum hypocrisis,

D. Ep. 79

E

quia temerarium iudicium versabatur

D. Ep. 79

F

Laudat Libanius ejus vitæ institutum.

B. Ep. 143

Basilium Lector in ecclesia ordinatus

B. Ep. 79

Mat. 75

D. Ep. 370

declaratur exemplo unius,

deinde in peccatum lapsi.

Cæsareæ adhæret Monachis Eustathianis,

AUCTORE P. B. et quæ austeritatis

D
AUCTORE F. B.

CAPUT V.

Basilii cum Gregorio solitariam vitam in Ponto degit.

cap. 29 A *Lectoris ordine insignitus. Cum enim affirmet, S. Gregorius Nazianzenus, in libro de Spiritu sancto, Basilium, antequam Sacerdos ordinaretur, sacros libros populo lectuisse; Lectorque, ut modo dixi ordinatus sit a viro multum in Dei servitio versato, per quem et baptizatus est; non potest tempus aptius, nec alius Episcopus præter Dianæm assignari, qui ob anno CCCXLI per annos viginti Episcopatum istum administravit. Hoc autem forsitan ob eo factum est, ut illum sua Ecclesie, pro more istius temporis, quasi adstrictura teneret; veritus ne vir tantus ad alterius Ecclesie ministerium vocaretur. Sed et verisimiliter Basilium timor aliquis anxium reddebat, ne vi ad altiorem Ordinem promoveretur: et utcumque ipsi piam videretur cum Monachis Eustathianis conversatio, implere tamen non poterat in eo solitariæ vitæ desiderium, jam pridem Athenis conceptum, auctumque Macrinæ sororis adhortationibus, et Monachorum Ægyptiorum exemplis; sed anhælabat, abruptis omnibus impedimentis, in solitudinem se hominibus subducere; ubi curis humanis vacuus, totum se ad Christianam Philosophiam transferret. Verum in mora erat Gregorius; qui et ipse jam inde ab Athenis, illiusque loci amicitia et animorum connexionem, facturum se receperat, ut cum Basilio vitæ consuetudinem haberet, simulque philosopharetur. Sed eum tum temporis et pietas erga parentes, et senilis ætatis curatio, et incursantes calamitates, ab ipsius consortio abstractum tenebant; haud recte id quidem ac juste, ut ipse queritur, sed tamen tenebant.*

Orat. 20 B *Interea Basilii frequentibus eum litteris promissi memorem reddebat, et ad se invitans, orabat ne fidem falleret; Fallebat tamen Gregorius, haud sponte ac libenter, sed coactus; quod lex legem superaret; ea nimirum quæ parentes colere jubet, sodalitatibus et familiaritatis legem. Ut ergo nec parentes mœrore affligeret, et Basilio fruere, hunc vicissim ad se invitabat, ut apud Ariasum, in prædio quod ibidem parentes ejus, deinde ipse habuit, vitæ solitariam non procul Nazianzo cum eo viveret. Ita, inquit Gregorius, fidem non prorsus fallam, siquidem hoc gratum tibi futurum est. Partim enim nos tecum erimus, partim ipse nobiscum esse ne quæso graveris, ut omnia sint communia et æqualis amicitia. Neque Basilio istud displicuit consilium: quippe qui jam eo se conferre decreverat: postmodum tamen mutatus animo (causam nescio ob quam) Tiberinæ regionis, in qua Ariasum erat, incommoditatem ob luti et glaciæ multitudinem et hiemis acerbiter, quasi familiariter jocando cansatur: at Gregorius, qui tunc Ariasum forte excurrerat; inde per epistolam pariter jocosam, Basilio adhuc Cæsareæ commocenti exprobrat, quod multo inter urbanos tumultus, quam Ariasum tantisper degerit. Non fero, inquit, mihi Tiberinam objici, atque lujus loci glaciem et hiemes: o vir, luti admodum expers, summisque pedibus incedens, et tabulas calcans; ac pennate et pendule, simulque cum Abaridis sagitta delate, ut cum Cappadociam patriam habeas; Cappadociam fugias. An vero injuriam vobis facinus, quod cum ipsi palleatis, solemque ad certum modum accipiat: nos contra pingues et nitidi sumus, et saturamur, nec ullius loci angustiis circumscribimur? At vero hæc vestra sunt. Deliciis enim indulgetis, et opibus polletis, et in foro versamini. Hoc minime probo. Quocirca vel lutum nobis exprobrare desine (nec enim tu urbem condidisti, nec nos hiemem) vel nos tibi pro luto caupones offeremus, et quidquid turpe et improbum urbes ferunt.*

E *mmelia, Basilii mater, per Syriam et Ægyptum peregrinante filio, anno CCCLVI aut sequentis initio, cum filia sua Macrina, in monasterium se receperat, quod haud longe a Neocæsareu, Irudi fluvio adjacens, septem aut octo ut summum stadiis distabat a vico, ut hic ipse ad Nyssenum; ait, pertinente, in quo beatissimorum XL martyrum reliquiæ requiescebant: nec procul aberat parva civitas, quam Iboram vocitant, Episcopalis in Ponto. Basilii igitur reversus ex Syria, interea dum invitat, monet, hortatur, et frustra expectat Nazianzo venturum Gregorium, quocum se in solitudinem reciperet; profectus est in Pontum, ad matrem sororemque invisendam; utque vitæ consuleret. forsitan cæli mutatione contractam inarmitatem aliquom curaturus. Cumque pervenisset ad locum educationis suæ, in quo cum nutrice sua post mortem patris eum aliquamdiu habitasse diximus; reperit non procul ab ea locum, proposito suo oppime idoneum, qualemque jam dudum optaverat, et cogitando sibi efflaxerat. Cum hic aliquantulum subsisteret, accidisse existimo, ut invitaret eum urbs Neocæsarensis ad erudiendam juventutem suam, exemplo patris sui Basilii senioris; mittereturque ad eum legatio virorum, qui magistratu apud ipsos fungebantur: et omnis passim populus circumfusus, multa dabat, plura pollicebatur, ut curam istam susciperet: sed tamen obtinere eum non potuerunt: quippe ipsi magis studio erat, ut prorsus hominum memoriæ subduceretur, quam iis qui gloriæ student ut sint illustres.*

F *44 Itaque Cæsaream reversus, circa annum CCCLVIII, Gregoriumque non ultra expectandum ratus; festinavit, rebus omnibus compositis, in Pontum ad optatam solitudinem recurrere; præsertim cum ad discessum mutuarum urget necessitas quædam, verosimiliter eum, ne alioquin Sacerdotum aut aliud Ecclesie ministerium admittere cogretur. Verum cum esset in procinctu abeundi, adferuntur litteræ fratris Gregorii, quibus nuntiantur Nazianzenus quamprimum adfuturus. Sed moram non indulgebat prædicta necessitas, nec suadebat toties frustra promissus Gregorii adventus; quapropter se satis mutua amicitia facturum credidit, si fugam suam litteris excusaret, eumque ad se, amœna solitudinis sua descriptione, in Pontum invitaret. At neque abs re erit solitariam istam locum nobis representare Basilii verbis, et quæ jam retulimus iisdem confirmare. Ego, inquit, scribente mihi fratre Gregorio, tibi pridem jam in votis fuisse, ut meo colloquio fruere; imo addente, id tibi jam ipsi quoque certum esse; illud quidem ægre credo, propterea quod toties decipior; istud vero et negotiis distractus expectare non potui. In Pontum ut redeam aliquando, vel præsens cogit necessitas; cui loco redidit, Deo bene volente, vagari desinam. Vix namque desperatis spebus hisce vanis, quas de te mihi olim confinxeram, uno magis somniis, si verus quid dicendum est (laudo enim eum, qui spes vigilantium esse somnia dixit) ut vitæ consulerem in Pontum abiri; ubi locum mihi Deus, moribus meis apprime convenientem ostendit; ita ut, qualem sæpenumero per otium et jocum animo fingere solebam, talem jam reipsa videre liceat.*

F *45 Mons enim est sublimis, grandi ac tenebri-cosa silva tectus, gelidis ac pellucidis nidis Septemtrionem versus irriguus. Hujus ad radices, planicies resupina substrata est, quæ montanis humoribus jugiter fœcundatur; istam vero silva sponte sua, distinctis et omnifariis arboribus circumquaque complexa,*

Matrem et sororem Monachas factas

Or. 2 in 4 Martyre

invisens Basilii, B. Ep. 9

Eremum in Ponto reperit.

B. Ep. 64 Munus docendi juventutem Neocæsareæ recusat:

revertitur ad eremum suam:

B. Ep. 19

F

B. Ep. 19

et excusat se, de non expectato Gregorio:

describit solitudinem suam,

A complexa, prope valli ac septi loco cingit; ita ut illi collata etiam insula Calypsus, quam præ omnibus pulchritudinis gratia Homerus celebrasse videtur, modica sit. Etenim non multum illi deest ab hoc ut insula sit, propterea quod undique veluti munitio- nibus quibusdam conclusa est; profundæ siquidem valles duabus illam partibus circumscindunt: a la- tere vero de præcipitio fluvius decurrens, et ipse continui et haud facile superabilis muri vice est; ex altero vero latere mons apertus et expansus, per curvatos amfractus vallibus conjunctus, per vias infi- mas montis partes intercludit. Est autem ingressus illuc unus, quem in nostra potestate habemus. Ip- sam habitationem alia quedam oerx; sublime quoddam extrema sui parte collum extendens, re- cipit; ita ut ipsa planicies conspectui sit aperta et exposita, et e sublimi subterlabentem fluvium des- picere liceat; qui mihi videtur non minus delectatio- nis exhibere, quam Amphipolitanis Strymonis cog- nitus annis. Nam is quidem tranquilliore tractu cir- cumstagnans, parum deest quin, propter silentium et tranquillitatem, fluvii nomen amiserit: hic vero fluviorum, qui mihi noti sunt, velocissimus, ad vici- nam petram parumper asperior est; et ab illa refu- sus, in vorticem quemdam profundum devolvitur, omniumque jucundissimum mihi omnique intuenti spectaculum, et sufficientissimum incolis usum ex- hibet; simul etiam ineffabilem piscium multitudi- nem in vorticibus alens.

B 56 Quid dicam de telluris exhalationibus, aut ex ipso fluvio ascendente aura? Florum copiam, aut etiam canentium avicularum alius ququam forsân admiraretur; mihi vero animam istis advertere non vacat. Quod autem potissimum de hoc referre possumus, hoc est, quod, cum ad omne genus fruc- tuum sit, propter commoditatem, appositus; om- nium mihi jucundissimum fructum, quietem ac tran- quillitatem, alit: non solum propterea, quod ab ur- banis perturbationibus alienus est; sed quod ne viato- rem quidem aliquem admittit, exceptis iis qui ve- nationis gratia nobis subinde junguntur: nam præ- ter ea quæ recensuimus, feros etiam, non ursos aut lupos, quales apud vos sunt (absit) sed cervorum et caprarum agrestium greges ac lepores, et si quæ aliæ sunt ejusmodi, nutrit. Num igitur cogitas quan- tum periculi demens accersere veluerim, qui talem locum cum Tiberina, quæ barathrum est orbis, com- mutare contenderim? Ad hunc jam properanti igno- sces: nam prorsus neque Alemæon, posteaquam Echinadas reperit, errorem amplius ferre potuit. Ita Basiliius de eremo sua. *Quam innocentem et ab om- nibus terrenis rebus abstractam vitam duxerit in ista solitudine ille, colligere licet ex ipsius epistola, quam ad Nazianzenum scripsit, de vita in solitudine agenda: neque enim credendus est oliter fecisse. Adroque, uti Baronius in Vita Nazianzeni, a nobis edita ix Muji, ipsius Gregorii verbis descripsit pius ipsorum et arduas onachoretica vitæ exercitationes; ita non abs re erit, idem hoc loco ex ipso Basilio discre.*

C 57 Respondet autem, ut opparet, Gregorio quærenti, quo virtutem profectu, in pio isto recessu, quo cibo, po- tu, somno, quibusque piis exercitiis uteretur. Sic tuam epistolam agnovi, inquit, ut ii facere solent, qui amicorum liberos ex similitudine in vis conspicuam agnoscent. Nam quod existimare te ais, magnope- re non referre, habitum structuramque loci, ad cien- dum in animo tuo desiderium vitæ nobiscum agen- dæ, antequam compertum quidpiam habeas de modo et ratione vitæ nostræ; tuus hic est profecto ani- mique tui sensus, qui bujus mundi bona prorsus ni- hili ducas, præ beatitudine quam reconditam in di- vinis pollicitationibus habemus. Equidem scribere ad te non sustineo præ pudore, qui in hoc extremorum

D finium recessu interdum noctuque agito. Tametsi enim urbicas occupationes pro derelictis habui, ut sex- centorum malorum causas; me tamen nondum ip- sum etiam habere pro derelicto quivi: similiterque illis affectus sum, qui navigandi insoleotes, nausea perditæ afflicti sunt. Namque illi, magnitudine navi- gii offensi, tanquam vehementer succutientis, in lembum aut naviculam cum transierint; sic quo- que non secius a nausea laborant: nimirum mo- lestia ipsos ac bile, quocumque transierint, comitan- tibus. Hujusmodi igitur quiddam nobis contigit, qui domesticas perturbationes quoque circumferentes gentium, ubique locorum perinde versamur in tu- multu: quare non magnopere adjuti sumus ab hac solitudine. *Hæc erat cogitatio, de seipso submis- sentis.*

E 58 Deinde ita proseguitur: At vero quæ facta a nobis oportuit? et unde auspicandum fuit ei, qui vestigiis hæerere voluit Christi, præeuntis nobis viai salutis? Si quis, inquit, post me vehire vult, abne- get semetipsum, et tollat suam ipse crucem, et se- quatur me. Jam pridem mentem pacatam, habere conveniebat; ut enim oculis, continuo circumactu versatis, et nunc horum illorumque deflexus, non sursum deorsumque erectus vicissim ac depressus, exacte cernere nequit; sed eum oportet, obtutu in- cubere in rem visam, siquidem conspectum rei perspicuum facturum est; hunc in modum evenire vix potest, ut mens humana, sexcentis mundi curis distracta, evidenter cernat veritatem, hujus ve- ro mali una demum, cautio est, si ab omni se mun- do abdicaverit, qui hanc vitare molestiam institue- rit. Est vero recessus a mundo, non extra mundum esse corpore, sed a consensu corporis mutuaque af- fectione animum abjungere; non civem esse, non domum possidere; non familiam, nihil proprium habere; non sodalitates officia, non amicitiam colere; prædia nulla, nullas facultates habere; nullis nego- tiis vacare, juris gentium contractus humanasque dis- ciplinas non nosse; ita se comparare, ut cor huma- num aptum sit admittere disciplinam, ex divinis monumentis informari. Est autem hujuscemodi cordis comparatio, cum eæ doctrinæ dediscantur, quæ prava consuetudine sedem in ipso occupaverunt. Nam neque in tabulis cereis scribere possis, nisi prius litteras induxeris, quæ ante scriptæ fuerunt ne- que animæ prius divina placita accommodatis, quam anticipatas opiniones ab ea exemeris. Ad illam autem assequendam, solitudo grande operæ pretium ad- fert: utpote quæ perturbationes animi conspire solita sit, spatiumque deinde indulgere, ipsas vi ratiocinationis stirpitibus ex anima elidendi. Ut autem feræ bestiæ, blanda manu permulsæ, leni certami- ne superantur; ita libidines, iræ, pavores, mærores animæ veneficia mala, consuetudine consopita, nec perpetuo irritamento efferata, eluctabiliora deinde vi rationis fiunt.

F 59 Esto igitur locus aliquis hujuscemodi, qualis hic noster, ita ab hominum congressu liber, ut a nullo extraneorum irrumpeute assidua interpelle- tur meditatio: pietatis enim meditatio animam di- vinis cogitationibus alit. Ecquid igitur beatius, quam hominem in terra concentum Angelorum imitari; in- untestatim die in orationes ire; in hymnis et cantici- bus Creatorem venerari; exinde sole jam dilucescente, converti ad opera, nusquam sine oratione; denique canticis, tanquam sole, condire actiones: siquidem hilarem alacremque animæ æquabilitatem hymnica co- hortamenta conferunt. Quietus igitur status spiritalis expiationis bene auspicatus est; cum nec lingua loqui- tur quæ ad homines pertinent, nec oculi colorum nito- res circumspiciunt in corporibus, nec concinne ac- commodatas membrorum proportionem; cum nec

amat soli- tudinem

corporis et cordis,

F utilem ad domandas passiones,

Orationes fundendas,

fugiendas delicias,

submis- se sentit,

aures

A aures animæ intentionem elangescere faciunt, distentæ auscultandis modulamentis ad voluptatem sciendam accommodatis, nec factorum hominum ridiculis aut scurrilibus dictis, quæ res maxime comparata est frangendo animæ intentioni. Animus quippe, nec extrorsus dissipatus, nec in mundum per sensuum organa diffusus, ad sese ipse redit, moxque suoapte nutu ad Dei notionem evadit: quo fit ut illo decore illustratus undique intellectus, atque superne illuminatus, naturæ quoque ipsius oblivione capiatur; nec ad cibi jam curam dimittat animum, nec ad amictus anxietatem: quippe qui a terrenarum rerum cura immunis et feriatus, omne suum studium ad ea bona traducat, quæ magno certamine quærentur. Id enim assequi conatur, quo numeros omnes fortitudinis temperantiæque impleat; quo justitiam, prudentiam, ceterasque virtutes absolute excolat; aliasque insuper, quæ sub hæc genera distributæ virum studiosum commonefaciunt, ut cuncta officiose exequatur, ad vitam recte atque ordine instituendam.

*exercendam
temperan-
tiam et alias
virtutes,*

*quæ discen-
dæ sunt le-
ctione Scri-
pturarum:*

B 60 Maxima porro viarum, ad veri investigationem ferentium, meditatio est Scripturarum divinitus inspiratarum: quandoquidem in his cum rerum agendarum præcepta reperiuntur, tum beatorum hominum vitæ memoriæ prodita ac perscriptæ, quæ tamquam simulacra quædam animata vitæ ad normam divinam institutæ, proposita sunt iis qui bonorum operum exemplaria imitari cupiunt. Proinde in qua re quisque nostrum senserit sibi aliquid necessarium deesse, in illud assidue incumbens, tanquam ab officina quadam medica, appositum suæ infirmitati medicamentum invenire poterit.... Quemadmodum autem pictores, cum imaginem ex imagine pingunt, exemplar identidem respectantes, lineamenta ejus transferre conantur magno studio ad suum opificium; ita qui sese meditantur omnibus numeris virtutis absolutum reddere, veluti simulacra quædam spirantia et actiosa Sanctorum vitas respicere oportet, probaque opera illorum sua imitando facere. Jam vero orationes lectionibus succedentes, recentiore animam vegetioreque accipiant, utpote desiderio Dei jam flagrantem. Atqui oratio illa bona est, quæ compertam Dei notionem in animo ingenerat (est vero Dei inhabitatio, insidentem intus Deum memoria complecti) hacque nos ratione templum Dei edificamus, quando nec terrenis curis perpetuus tenor memoriæ interpellatur, nec improvisis perturbationibus intellectus tumultuatur. Sed hæc omnia effugiens vir amore Dei præditus, ad Deum ipse secedit, tum affectus foras quatiens, qui ad intemperantiam provocant, tum in iis studiis libenter versans, quæ ad virtutem ducunt.

*commenda-
tur oratio
attenta,*

C 61 Atque imprimis quidem magno studio id comparandum habemus, ut scite sermocinari possimus; ut nec contentiosius percunctemur, nec rixam affectantibus respondeamus; ut disserenti non obloquamur, nec interfari atque interpellare gestiamus, absurda ostentatione fastumque præ se ferente; denique ut modum teneamus et sermocinandi et auscultandi. Neque vero ad discendum verendum esse oportet, nec ad docendum malignum; quod ab alio tute didiceris nequaquam clam habendo... auctorem vero ipsiusque scientiæ parentem proderè grata commemoratione decet. Vocis porro intentio mediocritate temperanda est, ut nec exilior fallat anres, nec contentior odioso feriat clamore. Expendendum prius quid dicturus sis, atque ita demum edendum et divulgandum. At vero in congressibus comiter appellare oportet, atque in consuetudine suavem esse, non tamen voluptatem facetiosis sermonibus aucupari. Adhortationum benignitate, clementiæ ac mansuetudinis opinio colligenda est;

*modestia in
loquendo,*

mansuetudo;

D nec usquam acerbum se præbere convenit, etiamsi oburgatione opus sit: plerumque vero conducibilior nobis erit ea increpandi ratio, quam Propheta secutus est; qui peccati reo Davidi non a semetipso impegit damnationis modum; sed accersita persona utens, judicem illum ipsum in proprio crimine æstimando constituit: unde præjudicio in sese facto, nihil ille deinde habuit quod succenseret increpanti.

D
AUCTORE F. B.

62 Et consentaneus quidem fuerit submissis atque abjectis animis tristis oculus atque deorsum vergens, habitus oeglectus, squallida coma, vestis sordida; adeo, ut quæ lugentes consulto meditatoque faciunt, ea suapte animi sponte in nobis et veluti ex habitu ultro extitisse videantur. Tunica ciogulo appressa sit corporis et adstricta: cinctus, neque muliebrem in modum, ilia exuperet; neque præluxus, fluxam tunicam efficiat. Incessus nec segnis esto, nec animum dissolutum declaret; nec rursus vehemens insolenterque incitatus, neque consternatos impetus animi significet. Unum modo sit vestitus propositum, operimentum ut aptum et idoneum existat ab æstus frigorisque injuria corpus asserere. Colorum aënitatis ne exquirantur, nec opificiorum deliciae pertennes ab molliculæ. Etenim in veste pigmentorum lantitias consecrari, perinde est atque si muliebrem ornatum nobis accommodemus... Tunica sit eousque crassa, ut alio opus non sit integumento ad calefaciendum corpus ea contextum. Calciarum esto, pretio quidem illud vili, sed quod viceo suam implere possit. Et, ut semel omnia uno verbo complectar, ut in veste comparanda rationem imprimis constare oportet utilitatis; ita in cibo, panis usus expleat id quo opus est ad alimentum. Aquæ potus sedet sitim homini integræ valetudinis: quibus accedent ea pulmenta, quæ ex leguminibus ad usum tantum necessarios facta sunt tuendæ integræ corporis firmitati. Inter epulandum hoc cavere convenit, ne helluantium speciem præbeamus.

*in habitu
corporis hu-
militas,*

E
*in vestitu ne-
cessitas et
paupertas:*

*in cibo et potu
lenitas,*

63 Sed et constantiam et moderationem ubique retineamus, atque in percipiendis voluptatibus æqualem continentiam; ac ne tum quidem ita animis esse feriatis nos oportet, ut a commentatione rerum divinarum vacemus: quippe qui alimentorum naturam corporisque aliti opificium, argumentum habeamus ad divinas laudes exordiendas; utique cum in mentem nobis venit, quomodo varia cibi genera, corporum qualitati accommodata, ab eo sint inventa, qui omnia moderatur et regit. Porro autem orationes faciendæ sunt, antequam cibum sumimus, pro agnitione divinæ benignitatis in largitione cunctarum rerum quæ in præsentibus nobis divinitus conferuntur, tum vero earum quæ in posterum reconditæ sunt. Jam vero a corporum curatione rursus orationes cum gratiarum actione fiunt, propter jam accepta; et ea insuper flagitentur, quæ Dens nobis porro pollicitus est. Denique cibum sumendi hora, sit unica et constituta, eademque semper per ambitum revertens. Hæc ut curando corpori una sit, vix integra, e quatuor et viginti, quas per temporis intercapedinem complectitur diei noctisque vicissitudo: reliquis autem horis mens commentando occupata sit, hominis quidem certe, qui menti exercendæ in solitudine se aldixerit. Somni leves sunt, ejusque modi qui facile discuti possint: ex naturæ utique præscripto, ad victusque rationem appositi. Id vero interim accurandum studioseque assequendum est, ut commentandis rebus arduis ipsi pascantur somni: nam altiore correptum esse sopore, talique veterano dissoluta esse hominis contemplativi membra, ut interim pateat aditus visis absurdis obrepentibus, id certe instar est quotidianæ mortis. Quod aliis diluculum, id nox iis dimidiata est, qui se colendæ

*inter vascen-
dum, mentis
ad Deum
elevatio,*

*somnus levis
et brevis,*

A colendæ pietatis studio devoverint : tum enim præcipue otium animæ largitur nocturnum conticinium, cum neque oculi, aspectus importunos; neque aures, auditus obturbatores intro ad cor admittunt.

denique matutina oratio.

64 Ceterum mens sola secum et cum Deo negotium habens, et peccatorum suorum recordatione sese corrigens, fines ipsa sibi præscribit ad vitia aversanda; opem etiam divinitus implorans ad ea adipiscenda, ad quæ magno studio incitata est. Ex his videre licet, quem modum vivendi in eremo sua Basilii tenuerit; quo vestitu usus sit, qua ciborum somnique parcimonia, quomodo tempus omne lectioni sacrae, orationi, aut per commentationi impenderit. Porro hac non solum sibi et Gregorio scripsit, sed aliis quoque discipulis a se colligendis. Non enim dubium est, quin a reditu suo ex Palæstina et Syria, in animo semper habuerit, Monachorum caenobia, secundum eam formam quam ibidem perspexerat probaveratque, instituere.

Ad Basilium in solitudine accedit Gregorius

6. Ep. 12 et 13

65 Accepta huc a Basilio epistola, compositisque domi rebus, Gregorius in Pontum ad illum profectus est, vitam monasticam apud eundem auspicaturus, anno CCCLXIII vobis exacto. Virebant autem simul, in eadem quidem Pontica solitudine, sed in diversis cellulis, ut existimavit Baronius; quamvis id non omnino liquet ex epistola Nazianzenum ad Amphilochoium, quam ipse ad probandum opinionem suam adfert. Nam hæc videtur alia spectare tempora, cum nempe Sancti in diversis, non tamen longe dissitis regionibus habitarent. Siquidem Nazianzenus laudat olera, quæ ferebat is, quem Amphilochoius incolebat, locus vero sæ regionis, frumentum: qua non satis apte videntur intelligi, de hominibus in eadem pene silva habitantibus. Sane si diversæ fuerint cellulae, tam propinquos invicem oportet fuisse, ut noctu simul orationi et sacrarum litterarum commentationi, diu veru excolendo horto, aliisque laboriosis operibus vacare etiam simul potuerint: ejusmodi enim ipsorum occupationem fuisse, testatur ipse Nazianzenus.

6. Ep. 8 et 9 et alii discipuli,

6. Ep. 7 et 9

66 At neque ipsos diu solos illic habitasse credo: quandoquidem Nazianzenus Gymnasii, et Monasterii, et Scholæ mentionem faciat; quamvis per jocum murium cavernas vocet. Quin et plures cum Basilio ibidem deguisse Fratres, affirmat dicens: Quis dabit... Fratrum eorum, qui dii a te efficiebantur, atque in altum evehebantur, concordiam animorumque conjunctionem? quis virtutis certamen ad eam incitationem quam scriptis legibus ac regulis obfirmavimus? Ex hoc quoque discimus, Basilium, in scribendis Regulis monasticis, secum adhibuisse Gregorium; eosque simul in his considerandis constituendisque laborasse. Non tamen propterea existimo, durante hoc eorum recessu, conscriptos ab iis fuisse Regulas, seu prætorios seu breviores, quæ extant inter opera Basilii: sed aliara quæ utriculderit, pro paucis Eremitis, forsau non majorem quam sit epistola superior relata, de vita in solitudine agenda. Deinde, post discessum Gregorii, Basilium, tanquam omnium instructor, Regulas fusius disputatas, per interrogaciones et responsiones discipulis suis tradiderit: nam in proœmio, nulla facta mentione Gregorii, de se, ut monasterii in solitudine constituti superiore, ita præfatur ad subditos suos: Postquam Dei gratia, in nomine Domini nostri Jesu Christi, in unum convenimus, qui unum et eundem secundum veram pietatem vivendi vobis finem proposuimus; vosque haudquaquam obscure præ vobis fertis, eorum quæ ad salutem vestram pertineant, expetere aliquid discere; mihi que vicissim justificationes Dei annuntiandi necessitas incumbit (quippe Apostoli verba illa dies noctesque assidue mecum memoria versanti, quando ait, Per triennium nocte et die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum) cum egregie ad hoc ipsum accom-

quibus ille Regulam scribit,

et fusius explicat.

modata hujus occasio temporis sit, tum non minus etiam idonea loci ipsius oportunitas est; ut qui ab omni externo strepitu tumultuque longissime sit remotus; et ut hoc facere possimus, pacatissimam nobis quietem largiatur.

67 Tradidit igitur Monachis suis prædictas Regulas Basilium, in solitudine procul ab omni externo strepitu tumultuque; quamvis verosimiliter, post susceptum Episcopatum, subiinde in iis aliquid mutaverit vel adjuaxerit, prout sibi expedire videbatur. Ceterum quomodo anachoreticam vitam caenobiticæ conjuxerit in sua institutione, exponit Nazianzenus: Cum igitur solitaria vita, et ea quæ societate gaudet, ut plurimum inter se dissiderent ac pugnarent; neutraque omnino vel commoda vel incommoda sua pura et impermixta haberet; verum illa, magis tranquilla et composita esset, ac Deo animos copularet; ceterum ob eam causam fastu non careret, quod virtus non exploraretur, nec in comparisonem veniret, hæc autem magis quidem actiosa et utilis esset, verum a tumultibus minus libera; præclare eas inter se conciliavit ac permiscuit, pietatis nimirum gymnasia et monasteria extruens; non tamen longo intervallo ab iis qui in sodalitiis vivunt remota, nec velut muro quopiam interjecto ea distinguens, atque a se invicem separans; verum prope conjungens ac dirimens; ut ne contemplatio communicationis experta esset, nec notio contemplatione careret: sed, quemadmodum terra et mare, ita etiam hæc duæ vitæ, commoda sua inter se communicantes, ad unicam Dei gloriam concurrerent.

68 Duravit autem hæc utriusque Sancti anachoresis per annos tres, usque ad finem CCCLXI: quo tempore cum pater instantissime filium revocaret, Nazianzenus domum rediit: et initio anni sequentis Gregorius pater, ut fortioribus vitæ sanctoris vinculis filium constringeret, festo Nativitatis aut Epiphaniæ seu Luminum, Presbyterum ordinavit, invitum et reluctansem. Sed tam gravis Theologo tamque molesta illa tyrannus accidit, ut omnibus continuo relictis, amicis, parentibus, patria, et familia, fugam in Pontum arripuerit, mali et mæroris tanti remedium habiturus amicum suum Basilium, adhuc in sua versantem eremo. Hujus mollibus sermonibus cum animi aegritudinem curasset, cunqu ipsa temporis longinquitas, multum de dolore ejus imminuisset; ad patrem, aunis et filii sui desiderio languentem, revertitur; instante Paschate, ne debita ipsi honoris ac pietatis officia, ad vitæ finem properanti, denegaret. Basilium autem ipse comitatus eum est, salutis et amicitia causa; audivitque eum primum post reditum orationem coram patre pronuntiantem, in cujus principio de utroque sic profatur: Nihil senectute fortius, nihil amicitia venerabilius. Ab his ego ad vos ductus sum, vincetus in Christo, non catenis ferreis, sed tenacissimis spiritus vinculis constrictus. Equidem ipse mihi antea invicto quodam animi robore pollere videbar, atque (o stoliditatem!) ne his quidem mei amantissimis fratribus sermones impertire sustinebam, utpote qui omnibus omnia reliquisset; ut autem ab omni negotio feriatas, tranquille philosopharer, mecumque ipse et cum spiritu colloquium haberem, Elia: Carmelum aniuo agitabam et Joannis desertum.

69 Hinc Basilium rursus in Pontum revertitur; nisi forsau recta Cæsaream contenderit: nam eo evocatus est a Dianæo, ejusdem urbis Episcopo, morti jam vicino, quæ ultra annum CCCLXII differri non potest. Dianæum istum supra mirifice laudatum a Basilio vidimus: sed ut erat munsuetus et placidus, ita fallaciis Arianorum nimium credulus, et ad quidvis subscribendum facilis, non levem Basilio attulit molestiam; sicut antea Athanasio et Episcopis orthodoxis fecerat in Concilio

Orat. 20 Pulchre contemplationem actioni jungit.

Gregorius domi Presbyter ordinatur,

Carm. de vita sua,

et ad Basilium rediit: f

inde rursus ad patrem comit. Basilio.

A *cilio Antiocheno et Sardicensi*: non quia male de fide sentiebat; sed quia nimium timidus et languidus, male sentientibus resistere non audebat. Is ergo cum circa annum CCCXII, fraude aut timore inductus, subscripsisset Constantinopolitanæ fidei, cujus eo tempore ab hæreticis formula ad subscribendum Episcopis missa est, ita volente imperatore Constantio; cum, inquam, subscripsisset Dianxus, omnes suos subditos, quibus in amoribus erat, vehementer commovit, et imprimis Basilium; qui illum quidem non excommunicavit palam (ut postea per calumniam sibi obiectum queritur) sed quasi dissimulando a communionem ejus abstinuit, quod facile fuit in Pontica solitudine versanti.

70 Ita rem narrat Basilus ipse: Circa extrema quidem vitæ illius tempora (neque enim celabo veritatem) intolerabili mœnore propter ipsum Dianxum cum aliis in patria qui plurimi erant Dominum timentibus, afficiebar; propterea quod fidei illi, quam ex Constantinopoli reportaverant qui ad Georgium pertinebant, subscripserat. Ut vero erat ingenio mansueto et humano, omnibus ita satisfacerebat, ut paterno affectu toleraretur. Ubi vero decidit in ægrotationem, ex qua et mortuus est: accitis nobis dicebat, testem esse Dominum, quod simplici corde in scriptum Constantinopolitanæ fidei consenserit: verum nulla in re irritam voluerit eam fidem, quæ Nicææ a sanctis Patribus exposita est; neque aliud in corde habuerit, quam quod ab initio traditum acceperat. Imo precari se quoque, ut non separaretur a sorte beatorum illorum Episcoporum trecentorum decem et octo, qui piam illam fidei prædicationem promulgaverunt orbi: atque ista satisfactione nos ita permovit, ut soluta omnium nostrorum hæsitacione, ad communionem illius accesserimus, et a concepto mœnore quieverimus. Talia sunt quæ nobis cum hoc viro intercesserunt.

CAPUT VI.

Basilus Presbyter ordinatus fugit in Pontum, ob similitudines cum Eusebio Episcopo suo.

71 Mortuo Dianxo successit Eusebius in Episcopatum Cæsareensem: iste vero factus Episcopus, cum præsentem haberet Basilium, festinavit eum ad Sacerdotium promovere: neque tam ipse, sed (ut Nazianzenus ait) multiplex Dei benignitas, atque erga genus nostrum curatio et dispensatio, in multis ante muneribus exploratum, ac quotidie clariorem illustrioremque compertum, in sacrum Presbyterorum Ordinem adscribit, ac splendidam et celebrem Ecclesiæ faciem proponit, atque per unam Cæsareensem civitatem universo terrarum orbi præluet. Quoniam autem id modo? Sic nempe, ut eum non subito ad hunc gradum subveheret; nec simul eum et ablueret et sapientia instrueret, quemadmodum plerosque eorum, qui nunc Antistitem munus appetunt; verum ordine ac spiritualis progressionis lege, hoc eum honore afficeret. Nec enim mihi perturbatio illa temeritasque probatur, quæ apud nos nonnumquam et in nonnullis Ecclesiæ Præsibus existit. . . . Quemadmodum scilicet Poetæ Gigantes fixerunt, uno die natos; sic sanctos fingimus, eosque sapientes et eruditos esse jubemus, qui nihil didicerunt; nec ad Sacerdotium quidquam prius contulerant præter velle. . . . At non ita magnus et insignis Basilus: verum, ut aliarum omnium virtutum, sic etiam ordinis in his rebus et disciplinæ aliis exemplar se præbet. Nam cum prius sacros libros populo lectitasset, qui eos postea enarravit, nec hunc Sacerdotii gradum indignum se duxisset; ita demum in Presbyterorum, ac deinde in Episcoporum cathedra Dominum laudat; non hanc potestatem furatus, nec ea per vim potitus, nec ho-

norem persecutus, sed ab honore quæsitus; nec humano favore, sed divinitus ac Dei gratia Sacerdotium consecutus. Verum sermo de Sedis principatu hoc loco nos expectet; atque in en, qui ad inferiorem dignitatis locum pertinet nonnihil immoremur.

72 Et quæstionem quidem unam interserendum est, videlicet, cum Basilium proponatur in exemplum, eorum, qui non per saltum, ut loquuntur, sed per sacrorum Ordinum gradus ad Episcopalem thronum ascenderit; an etiam Diaconatum Antiochiæ suscepit a Meleto, ut refert Socrates; quamvis Nazianzenus solum Lectoris et Presbyteri Ordinem susceptum memoret; Diaconatum omnino non omissurus, si hunc revera Basilium suscepisset. Hinc Godefridus Hermantius existimat, Socrati errorem obrepisse ex eo, quod Basilium nostrum confuderit cum Basilio quodam alio, qui notus fuit S. Chrysostomo. Et sane verosimile non est, Basilium, qui in Ponticam solitudinem fugere festinavit, ne ad Ordines sacros promoveretur; profectum Antiochiam ultra quæsisisse alibi, quod subterfugerit in patria, contra Canonem XVI Concilii Nicæni. Si quis vero mihi obiciat Canonem X Concilii Sardicensis, quo vetatur Episcopus ordinari, priusquam Lectoris et Diaconi et Presbyteri ministrum peregerit; ut in unoquoque gradu, si dignus existimatus fuerit, ad Episcopatus fastigium, per progressionem possit ascendere; respondo, Canonem istum cum tanto rigore tunc receptum non fuisse, aut errorem irrepsisse in manuscriptum Herveti, corrigendum per interpretationem Dionysii Exigui; nempe ut, ubi habetur, Lectoris et Diaconi et Presbyteri; scribendum sit, Lectoris et Diaconi aut Presbyteri.

73 Basilus porro, postquam invitus sacris altaribus adnotus est, palam quidem dolorem dissimulavit, sed Gregorium suum celare non potuit: cui per epistolam significavit ordinationem suam, et ex ordinatione conceptam animi ægrotudinem. Atque ut unum præcedenti, ob similem ordinationem, Gregorium non leviter commotum ad animi tranquillitatem blandis et optis sermonibus reduceret; ita nunc vicissim per litteras consolationem aliquam ab eo recepit, Epistolæ tuæ, inquit Nazianzenus, præteritum laudo. Quid autem tuorum non est laudandum? Ad eum quo tu captus es modum, nos quoque fuimus circumscripti: quamloquidem ad Presbyteri gradum pertracti, quod sane a nobis non expetebatur. Nam uterque alteri, si alii quiquam locupletes esse testes possemus, quam nobis cordi esset pedestris philosophia huiusque depressa. Verum hoc fieri fortasse quidem non præstitisset, aut quo alio verbo utar incertus sum, quoadusque Spiritus sancti consilium exploratum habuero? Quoniam autem factum est, ferre necesse est (ut mihi quidem videtur) ac præsertim ob tempus istud, quod multas nobis hæreticorum linguas invenit; neque aut spei eorum, qui fidem nobis habuerunt, aut superiori vitæ nostræ dedecori esse possumus.

74 His aliisque piis considerationibus, obedientie et divinæ dispositioni Basilus se conformans, cepit Presbyteri officio strenue sancteque perfungi, et divinas Scripturas ex mandato Episcopi sui populo explicare, selecto ad hoc libro Proverbiorum: in cuius Exordio declarat ipse, quo animo et spiritu istud docendi munus suscepit. Præclara est, inquit, obedientiæ merces. Obediamus igitur bono Patri, certamina præmia nobis ex Spiritus oraculis proponenti, qui nos, instar venatorum in locis iuviis, quasi catuli eujusdam venatici indicio, cursus nostri experimentum vult capere. Proposuit autem nobis ad enarrandum Proverbiorum principium. Quam sit autem dictionis hujus intellectus captu difficilis, cuius vel modice illum aggresso notum est. Verumtamen nihil de illius tractatione hæsitandum est, spem in Domino collocatam

D
AUCTORE P. B.attamen
Diaconus
ordinatus non
est

I. 4 c. 26

A Meleto,

E
neque id
colligitur
ex Concilio
Sardicensi.Tristem ab
ordinatione
suaEpist 11
consolatur
Nazianzenus :

F

librum Pro-
verb. populo
explicat

Hom. 12

Hic a test
morienti
Diano

B. Ep. 86

orthodoxiz
ipsius testisBasilus Pres-
byter ordina-
tur,
Orat. 20non subito
promotus ut
alii,sed in sacris
muneribus
prius proba-
tus :

A collocatam habentibus, qui nobis, propter Pastoris nostri preces, sermonem dabit in apertione oris nostri.

Monachos
Cæsareæ in-
struit :

75 At quamvis Basilium coactus fuerit deserere solitudinem suam, unquam tamen ejus nunquam excessit desulterium solitarie vivendi. Hinc inter tumultus frequentissimæ urbis, domi suæ solitudinem invenit; ubi, non secus atque in eremo Pontica, cum collectis aliquot discipulis, exercitationibus monasticis vacabat: crediturque tum temporis Regulas suas, per breviores, ideoque sed plures periculosos, tradidisse. Confirmatur hoc ex eorum Proæmio, ubi dicit, sibi impositum munus docendi, tum publice in ecclesia, quod Sacerdotis est, tum privatim. Benignus, inquit, Deus, qui docet hominum scientiam, iis quidem, quibus creditum est donum docendi, præcipit per Apostolum, ut maneat in doctrina; eos autem qui ædificatione indigent, quæ ex fonte cœlestis bauritur doctrinæ, per Moysen hortatur dicens; Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; seniores tuos, et dicent tibi. Quocirca necesse est ut nos, quibus creditum est munus docendi, parati animo et prompti simus omni tempore, ad conciliandas Deo animas et instituendas; ut alia videlicet partim publice cunctæ ecclesiæ contestemur, alia privatim; unicuique eorum qui ad nos accesserint, liberam potestatem facientes arbitrato suo seorsim exquirendi a nobis, ea quæ pertinent ad sanitatem fidei, et veritatem ejus vivendi ritus, qui est ex Evangelio Domini nostri Jesu Christi: ex quibus utrisque homo Dei constanter et usquequaque perfectus efficitur. Similiter item vos quoque nihil debetis prætermittere, unde fructum aliquem non capitis, aut ubi industriam vestram non exerceatis; sed præter ea quæ communiter cum ceteris discitis, etiam seorsim de rebus ad utilitatem vestram spectantibus interrogare, atque omne vitæ otium ad hoc unum dirigere, ut utilitati vestræ consulatis. Si ergo in hoc congregavit nos Deus, et ab externis perturbationibus multa perfruimur tranquillitate; nolimus quæso nos ad aliud ullum opus convertere, neque somno rursum tradamus corpora nostra; sed in attenta meditatione et exquisitione rerum necessariarum, eam quæ reliqua est noctis partem traducamus; illud facientes, quod dictum est a beato David, In lege Domini meditabitur die ac nocte.

Discordia
ortu

C 76 Ea vivendi ratione Basilium, usque ad initium anni cccclxiii, Sacerdotis, et (si ita loqui liceat) Abbatibus munus implebat. Intereu Julianus, post mortem Constantii rerum patitus, universam vexabat Ecclesiam. Cæsareæ vero humani generis hostis, ad eam quoque dilacerandam Ecclesiam, seminavit aliquid discordiæ inter Basilium et Episcopum Eusebium: quod qua occasione factum sit, nemo explicuit; culpam tamen Theologus conjicit in Eusebium, aliquid humani passum: forte ex invidia, qua sibi decedere existimabat, quidquid Basilio ex eloquentia, sacra doctrina, et fama sanctitatis accedebat laudis et gloriæ. Hinc cum Basilio similitatem quamdam is, qui ante ipsum Ecclesiæ præfuit, exercebat. quibus autem de causis aut quomodo, silentio dissimulare satius est: ceterum exercebat, vir in aliis quidem fortis ac mirabili pietate præditus, ut illius temporis persecutio et acris adversus eum suscepta contentio perspicue declaravit; sed tamen in Basilio aliquid humani passus: neque enim vulgares tantum homines, sed etiam præstantissimos quosque viros Momus attingit; ut solius Dei sit omni peccato vacare, atque ab animi perturbatione immunem esse. Ac propterea adversus eum Ecclesiæ pars selectior et sapientior concitatur; si modo sapientiores ii habendi sunt, quam plerique, qui seipso a mundo sejunxerunt, ac vitam suam Deo consecrarunt. Nazareos nostrates

Vit. Macr.
Orat. 20

inter ipsum
et Eusebium;

D dico, atque in hujusmodi rebus maximum studium atque operam ponentes: qui cum grave atque indignum esse duxissent pati, ut is qui principatum inter eos obtinebat, contumelia et probro afficeretur et rejiceretur; periculosissimum facinus aggrediuntur, atque a magno et seditiose non dividendo Ecclesiæ corpore deficere constituunt, haud exiguum secum plebis partem abstrahentes, tam eorum qui inferioris ordinis erant, quam qui dignitates gerebant. Id autem tribus de causis, iisque firmissimis, perfacile erat. Primum enim Basilium tanta apud omnes veneratione erat, quanta haud scio an quisquam nostræ ætatis Philosophorum; eamque vim habebat, ut cohorti suæ, si voluisset, animos ac fiduciam afferre posset. Deinde qui molestiam ipsi exhibebat, ob eum tumultum qui in ipsius electione acciderat, civitati suspectus erat; ut qui non tam legitime, atque ex Canonum præscripto, quam per vim præfecturam accepisset. Postremo adierant Episcopi quidam ex Occidente, qui orthodoxos omnes ad suas partes pertrahabant.

77 Godefridus Hermantius putat, Episcopos istos fuisse SS. Luciferum Caluritanum et Eusebium Vercellensem; possetque roborare opinionem suam auctoritate Nicetæ, ut interpretantis Nazianzenum apud Billium in hunc locum: Roma, inquit, duo Episcopi Cæsaream venerant, Lucifer et Eusebius, ad Cæsareensis Ecclesiæ motus componendos. Ego vero ut concederem Hermantio, Episcopos Occidentales, quos dicit Nazianzenus tunc fuisse Basilio, Luciferum fuisse et Eusebium; assentiri tamen non possem Nicetæ, eos Roma missos ad motus Cæsareensis Ecclesiæ componendos. Quippe post ipsorum reditum ab exilio in Occidentem, nulla reperitur mentio apud Historicos de altera in Orientem suscepta ab ipsis legatione; nec verosimile est, legatos Roma mittendos fuisse tum levi de causa, qualis hæc Romanis saltem videri poterat, si multas quædam inter Presbyterum unum et suum Episcopum. At neque satis intelligo, quomodo idem Hermantius pro sua sententia Rufinum et Socratem afferat. Si enim istorum narrationi stare velit, dicendum erit, nunquam Sanctos illos simul convenisse in Capadociam. Quippe cum initio imperantis Juliani ab exilio ad suas Ecclesias revocarentur anno cccclxii, invitavit Eusebius Luciferum, ut simul Alexandriam pergerent (nam in Ægyptum relegati fuerant) ad videndum Athanasium, communique tractatu cum his qui superfuissent Sacerdotibus de statu Ecclesiæ decernendum, sicut narrat Rufinus: sed Lucifer, præsentiam sui abnegans, legatum pro se Diaconum suum mittit, atque ipse Antiochiam pergit; ibique (dissentibus adhuc partibus, sed in unum tamen revocari posse sperantibus, si ibi talis eligeretur Episcopus, erga quem non una plebs, sed utraque gauderet) catholicum quidem et sanctum virum, ac per omnia dignum Sacerdotio Paulinum, præpropere tamen, Episcopum collocavit, in quem acquiescere plebs utraque non posset....

78 Eusebius vero post celebratam Alexandriæ Concilium, cum redisset Antiochiam, et invenisset ibi a Lucifero contra pollicitationem ordinatum Episcopum; pudore simul et indignatione compulsus, abscessit, neutri parti communionem suam relaxavit: quia digrediens inde promiserat se acturum in Concilio, ut is eis ordinaretur Episcopus, a quo pars neutra desciceret. Ille namque populus qui Meletium, dudum de Ecclesia pulsum quasi pro fide recta, fuerat secutus, non se junxerat ad priores Catholicos, id est eos qui cum Eustatio Episcopo fuerant, ex quibus etiam Paulinus erat; sed suum principatum suumque conventiculum tenuit. Hos ergo cum in unum revocare voluisset Eusebius, nec tamen præventus a Lucifero potuisset, abscessit...

Monachi Basilio faventes,

schisma moditantur,

præterea non rite ordinatum Eusebium.

Inter fautores Basilii non fuit Lucifer Caluritanus, E

l. 10 c. 27 qui ob ordinationem Paulini, F

non probante Eusebio Vercellensi factam,

Interim

A Interim Lucifer, injuriam dolens, quod Episcopum a se ordinatum apud Antiochiam non recepisset Eusebius, nec ipse recipere cogitat Alexandrini decreta Concilii: sed constringebatur legati sui vinculo, qui in Concilio ipsius auctoritate subscripserat: abjicere namque eum non poterat, quia auctoritatem ejus tenebat: si vero recepisset, omne suum frustrandum videbat inceptum. Diu ergo de hoc multumque deliberans, cum ex utraque parte concluderetur, elegit ut legato suo recepto, erga ceteros sententiam disparem, sed sibi placitam custodiret. Ita regressus ad Sardiniam partes, sive quia cita morte praeventus tempus sententiae mutandae non habuit (*alias enim temere coepta corrigi spatio temporis solent*) sive ad hoc animum immobiliter firmaverat; *vel potius (ut Socrates ait) Fidei et Ecclesiae assentiens; in Sardiniam ad propriam Sedem se recepit. Haec quoad rem desumpta sunt ex Rufino et Socrate: quamvis enim in circumstantiis non nihil variet hujus narratio, ex utroque tamen satis certo colligimus, Luciferum et Eusebium, postquam discesserant Antiochia, sive ibidem simul aliquamdiu substiterint, sive unus discesserit ante alterius adventum, nunquam amplius tam corpore conjunctos fuisse, multo minus animo, ut credi possint simul Casaream venisse, ibique pro Ecclesiae istius concordia laborasse.*

B *79 Credo itaque S. Luciferum Antiochia recta Calarim profectum, gubernandae Ecclesiae suae vitam reliquam impendisse; Rufinus enim non diu post mortem ejus subsequitum indicat. Eusebius vero Vercellarum Episcopus, circumiens Orientem atque Italiam, Medici pariter et Sacerdotis fungebatur officio, ac singulas quasque Ecclesias abjurata infidelitate ad sanitatem rectae fidei revocabat. Hinc credibile mihi fit, S. Eusebium, unum, quin et praecipuum fuisse eorum Episcoporum Occidentalium, quos Nazianzenus ait Episcopi causam suscipere noluisse: cui si adjungero S. Hilarium Pictaviensem, nihil fortasse aberrabo a vero: nam et ipse eodem tempore ab exilio revertebatur. Neque obest huic conjecturae, quod dicitur S. Hilarium ante Vercellensem in Italiam pervenisse; dici enim poterit, sopita utcumque post Basilii discessum contentione, Vercellensis ad alias Cappadociae urbes transisse; Hilarium autem recta profectum in Italiam. Si tamen haec conjectura displicet, non deerunt hoc tempore Episcopi alii ab exilio redeuntes, quorum unus saltem potuerit cum Vercellensi fuisse Casareae.*

C *80 Nunc cum Nazianzeno ad Basilium revertamur. Quid igitur egregius ille vir, et pacifici discipulus? Nec enim iis qui contumeliis ipsum affecerant, aut qui ipsi studebant, oblectari poterat; nec illius erat dimicare, aut Ecclesiae corpus lacerare, quae etiam alioquin ab haereticis, qui tum potentiam atque imperium obtinebant, oppugnabatur, ac periculose affecta erat. Simul etiam nobis haec in re consultoribus ac sinceris monitoribus usus, nobiscum hinc in Pontum profugit; ac pietatis gymnasia, quae illic erant, moderabatur: cum Elia et Joanne, summis Philosophis, solitudinem amplexus; conducibilisque id sibi esse existimans, quam in praesenti negotio cogitationem quamdam philosophia sua indignam suscipere; ac consilii et prudentiae clavum, quem in tranquillitate tenuerat, in tempestate perdere. Ita per hanc qualemcumque adversitatem provida Dei dispositione factum est, ut rursus Basilium et Gregorium, mutuo consortio et pia tranquillitate, in Pontica solitudine fruerentur; si modo ipsos non interturbasset impius Julianus, qui totum perturbabat Ecclesiam. Et sane tantus erat nominis ipsorum splendor, ut in quascumque latebras sese abderent, radios suos quaquaversum diffunderent, raperentque impurimis oculos Juliani, olim cum ipsis amicitia juncti: qui forsitan occasionem aliquam captare voluit eloquentiae Junii T. III*

suae ostentandae. Ergo amicissimis litteris Basilium ad se invitat; sed qua spe aut quo animo, divinare non possum: neque enim credibile existimo, concipere spem aliquam potuisse Apostatam, quod conversatione sua Basilium ad aliquam impietatem traderet. Et hunc quidem Imperatoris litteris respondisse, colligitur ex epistola secunda Juliani: quid tamen responderit, incertum: nisi responsi fragmentum aliquod sit epistola 203, egregium (si verum sit) contra impium hunc, et novatores nostri temporis, pro Basilii et catholicorum religione, monumentum.

81 Secundum immaculatam, inquit, fidem Christianorum, quam divinitus sumus sortiti, confiteor et polliceor credere in unum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum: unum Deum, tres Personas adoro et glorifico. Confiteor etiam incarnari Filii dispensationem, et Dei genitricem sanctam Mariam, quae illum secundum carnem peperit. Suscipio autem et sanctos Apostolos, Prophetas et Martyres, et per supplicationem quae est ad Deum hos invoco, ut per eos, id est interventionem eorum, propitius mihi sit misericors Deus, et culparum mihi redemptio fiat et condonatio: unde et characteres sive imagines eorum honoro et adoro, praecipue cum hoc traditum a sanctis Apostolis, et non prohibitum sit, quin et in omnibus ecclesiis nostris ostendatur depictum. Verum ut hoc genuinum Basilii scriptum censeatur, deberet credi Apostata, illi, non solum fidem veri et unius Dei ac SS. Trinitatis mysterium blasphemando exprobrasse, sed et cultum B. V. Mariae et Sanctorum, atque sacrarum Imaginum, quod magis Iconoclastae videtur convenire quam Apostatae; si tamen huic impietas aliqua disconveniat. Ceterum videtur Basilium objecisse ei, quod Scripturas sacras, quas populo in ecclesia praegerat, minime intellexerit: sicut Nazianzenus ei per sarcasum exprobravit, dicens: Quid ni haec apprime nosset, qui divinorum oraculorum Lector quondam fuerat, magnique Beatis honore auctus et ornatus: de quo hoc primum miror, quoniam pacto, cum in his libris diligenter et accurate versatus esset, illud tamen non legerit, aut consulto praeterierit. Simile, inquam, aliquid impio Juliano exprobraverit Basilium, nam hic ita concludit Epistolam suam secundam: Quae legi, intellexi, et post neglexi. In hac autem postquam jactasset potentiam Imperii, et legitimam in istud successione; exigit a Basilio libras auri mille ad bellum Persicum.

82 Tum Sanctus, Christiana libertate usus, eam scribit epistolam, quae hic merito interserenda est, ut perspectum sit, qua magnitudine animi sacrilego Imperatori restiterit, tum qua ipse in paupertate et jejuniis austeritate vixerit. Quae legisti, inquit, certe non intellexisti: si enim intellexisses, minime damnasses. Modicae tuae sunt in praesentiarum res praecclare gestae, et nequiter multa in rebus fortiter gestis, non tam contra nos, quam tuo (quod auro) capiti. Horrore equidem concutior, cum in mentem venit tua qua es inditus Purpura, atque Corona qua vertex cingitur, quando sine pietate tibi attributae, non honorandum, sed inhonorum tuum caput ostendunt. Ridiculum magis, quam te, hactenus vidi neminem. Emergens enim ac magnificus redditus, eo ascendisti, quo te impii et infesti daemones pertraxerunt: hi enim nuper, ut tute ipse praedicare soles, ad capitis tui verticem apum specie advolantes, coronam efformarunt. Coepisti itaque imperans, non solum magnos ostentare spiritus, sed et supra Deum efferris, omniumque matrem ac nutricem Ecclesiam contumelia afflicere. Usus ergo apud me imperio, exigit a tenuissimo homine auri libras mille: quod pondus tamen auri mentem mihi non turbaret, licet valde magnum constitutur: sed indignor ego re-

D
AUCTORE V. B.

epistolis intrepide respondet:

E

Orat. 3

et 1000 libras ad bellum petenti

F

B. Ep. 207

impietatem exprobrat,

atque excusat paupertatem suam.

Antiochia ab eo discesserat Calarim,

nec amplius eum vidit:

sed potius Eusebius Vercellen. l. 10 c. 10

et forsam Hilarium Pictaven.

Orat. 20 Basilium vero in Pontum se recipit studio pacis

ibique rursus cum Gregorio degit.

Juliani Apostatae

A **memorans studium tuum, quo sacras et optimas artes una Athenis didicimus, et ad divinas litteras legendas una accessimus. Et tu quidem nihil ignorabas: nunc contra turpis et indecorus appares, tui mente militiam professus. Parcere interim nobis, o optime, placeat, tantum vix possidentibus, quantum si libeat absomere satis hodie non fuerit. Ars enim coquendi domi nostro jacet neglecta, et culter sanguinem non attingit: ciborum tantissimi, oleris folia nobis sunt, cura pane modico et vino flaccescente; ut non stupeant nostri sensus ob ventris ingluviem, neque pro deliciis munia sua negligant.**

Illius interitus an. 363.

83 **Post hæc in Persas profectus Julianus, sagitta transfixus scelerum suorum penas luit, anno cccclxiii, Junii xxvi. Casus ipsius varius per orbem terrarum Sanctis divina revelatione innouit, quorum precibus impetratum est, ut non permitteretur pestis illa diutius survive: an autem etiam Basilio? Ita narratur in Chronico Alexandrino. Verum narrationem istam, ut fabulosam, in Appendice rejicia. Inca enim dicitur Basilius Episcopus, post transactam noctem, qua divinitus didicerat Julianum esse occisum, diluculo Canonicis suis ad orationem congregatis, eadem istam indicasse; cum tamen idem Basilius, moriente Juliano, nec Episcopus esset, nec Canonicos haberet. Etenim si olicui sibi factum indicasset de Apostata interitu revelationem, indicasset sane tum cohabitanti in Pontica solitudinis Gregorio: et hic non omisisset eam referre, saltem in alterutra earum Orationum, quibus invehitur in Juliano impietatem, qua hic tam infelicem meruit interitum: has enim Orationes Basilius et Gregorius simul elaborarunt, in eadem anachoresi Pontica. Unde miror id animadversum non fuisse ab Hermantio, in omnibus tam accurato.**

an revelatus Basilio?

CAPUT VII.

Occupationes Basilii et Gregorii, durante inter illum et Eusebium simultate.

Cæsareenses Basilium revocant:

Sub Joviani imperio, Cæsareenses cives summo Basilii desiderio tenebantur. Tadebat siquidem eos, ut existimo, in tanta Ecclesiarum pace, in tanta sanctorum Doctorum per Orientem copia, eo carcere, quo posset nemo majore eloquentia, pietate, et spiritu, divina dogmata ipsa explanare. Missis itaque litteris hortantur, ut suos suamque patriam revisat: his vero ita rescribit Sanctus, ut Eusebium non vocet in invicem; moræ diuturnioris causam refundens in solitaria vitæ amorem.

B. Ep. 141

C **Sæpe numero, inquit, miratus sum, quidnam animos vestros erga nos affecerit, et unde sit quod tantopere a nostra mediocritate, tam modica et exili, nullaque in re amabili, superamini; ut scriptis nos, per amicitiae ac patriæ commemorationem, adhortemini; et, ut profugos filios assolent parentes, paternis ad vos visceribus revocare conemini. Ego quidem nos profugos esse factos fateor, neque negaverim: causam vero fugæ jam ipsi nostis, siquidem nosse cupitis: ea vero potissima est, quod tum, cum essem apud vos, ex inopinato perensus, quemadmodum si quisquam repentinis motibus consternatur, animi considerationes haud cohibui, sed procol aufugi, multumque temporis mansi separatus a vobis; postea vero subiit animum meum desiderium quoddam divinarum dogmatum, et quæ circa illa versatur philosophia: quo enim alio pacto possem; quo, inquam, alio pacto possem ego, una nobiscum inhabitantem domare multam? O si mihi detur Laban quisquam, qui me liberet ab Esau, ducatque ad caelestis vitæ philosophiam! Nunc quoniam per gratiam Dei voti nostri pro viribus facti sumus compotes, organum benedictum puteumque profundum adepti (Gregorium, os illud Christi, dico) parumper**

hic carusal so.

ob vitæ solitaria desiderium

nobis obsecro, parumper hanc morulam indolge: D quam non ad hoc petimus, ut urbium sectemur delicias (neque enim clam nobis est, quo pacto versutus ille hostis noster per illas imponat mortalibus) sed ut fruamur Sanctorum convictu, quem utilissimum esse judicamus. Dum enim frequenter de divinis dogmatibus aliquid et dicitur et auditur, habitum quemdam divinarum contemplationum tenaciter inhærentem induimus. Et ad hunc quidem modum se habent res nostræ: vos autem, o divina et omnium mihi carissima capita, observate Philistinorum pastores, ne quisquam illorum fontes vestros clanculum obstruat, puritateque cognitionis, quæ fidem Christi concernit, turbidam reddat. Pergit deinde explicare sacrosanctum Trinitatis mysterium, et Christi divinitatem, quo vel absens suos in fide orthodoxa instruat et confirmet.

85 **Non diu post alia rursus cura, eaque gravissima, Nazianzenum excepit, et datum redire compulit. Schisma scilicet inter Nazianzenos Monachos et Gregorium patrem. Hic enim, ut multi alii Episcopi, fraude ab hæreticis circumventus, Constantinopolitanæ fidei subscripserat; id quod factum credo circa annum cccclxi, vivente adhuc Constantio: nam verosimile non est, tempore Juliani, quo omnes Episcopi in exilium pulsati revocabantur, Arianos aut eorum consecrarios extorquere ab orthodoxis voluisse vel potuisse Ariminensis aut Constantinopolitani Symboli subscriptionem. Non tamen propterea statim in Nazianzena Ecclesia schisma exarsit; ut colligitur ex Theologo. Quamvis, enim inquit, eo morbo qui omnia occupabat, superiores nos extitimus; sed publicæ calamitatis partem ipsi quoque accepimus; nec paternam hereditatem, hoc est, concordie bonum, ad extremum usque retinimus: non parum tamen hic quoque alios superavimus, quod in hanc fraudem ultimi prolapsi, primi erecti sumus. Ex his colligere liceat; Nazianzenos Monachos contra Episcopum suum, non statim post lapsum tumultuarii capisse (nam regnante Constantio parum id profuisset; Imperante Juliano, alio conversi erant omnium Christianorum animi) verum Jovianiana ad Imperium erecto, in spem adducti sunt orthodoxi, non minus idololatricæ, quam hæresis extirpandæ: ideoque non fervore iuræ capere in omne id, quod hæresim vel a longe redoleret. Hinc inter Nazianzenos nata discordia; quæ eo usque progressa est, ut Monachi, acquisitis sibi aliunde ad rem divinam Presbyteris, omnem cum Episcopo suo communionem interdictam sibi crediderint, ita ut etiam plurimos ex fidelibus in suas partes traherent. Hæc Gregori animum premebant et conturbabant: quoniam qui Deum et Christum majorem in modum amabant, Christum diviserunt.**

Orto schisma inter Gregorium Episcopum et Monachos Nazianzenos E

Orat. 12

F Orat. 12

86 **igitur pacis et concordia zelator, pro paterna Ecclesia, cujus ipse non miniam curam gerebat, e Pontico Nazianzenum rediit circa initium anni cccclxiv; et reconciliatis feliciter animis, tres orationes de pace habuit. Dem festo Luminum, id est suscepti a Christo Baptismatis, quod initio Martii vel fine Februarii proxime sequentis celebratum est, eam orationem pronuntiavit, in qua sic loquitur: Joannis instar faustum nuntium profero, non quidem ut ille Præcursor, ceterum a solitudine veniens. Ad asserti hujus veritatem, sufficit, si tribus quatuorve ante mensibus ex eremo venerit Nazianzenus: uno nec magnopere asserto isti repugnaverit, si hæc oratio in sequentem omnium differatur. Nam qui professione solitarius aut Monachus est, identidem in solitudinem recurrens, semper dici potest venire ex solitudine. Ceterum quod Basilium spectat, explicanda sunt hæc Nazianzeni verba; Ubi abundaverit iniquitas, superabundavit gratia. Quoniam cum granum amissem, spicas recepi; cum oves lugerem, Pastores insuper adeptus sum. Nec dubium, quin Pastorum præstantissimum assumpturus sim, ta-**

Illius Theologus domum rediit et pacem coucliat,

Orat. 39 publica que oratione g'at'ulatur:

Orat. qua Monachum quemdam Presbyterum laudat

meti

A metis spiritualibus quibusdam rationibus Pastoris munus adhuc suscipere detrectet. Siquidem, licet creditum sibi spiritum, ac talentorum negotiationem, atque ovilis curam commissam habeat, oleoque Sacerdotii et perfectionis delibutus sit; adhuc tamen pro sua sapientia regendo gregi præesse cunctatur, lucernamque sub modio retinet (brevis illam quidem super candelabrum collocandam, quo omnes ecclesie animas splendore afficiat, semitasque nostras illuminet) at montes adhuc et saltus et fluentia circumspicit, lupisque animarum raptoribus laqueos excogitat, quo tempestive pedum quoque ipsum necipiat, et cum vero Pastore gregem hunc ratione præditum pascat; in loco pascue, hoc est perpetuo virentibus Dei sermonibus eum collocans; ac refectiois aqua, id est Spiritu sancto educans. Atque hoc quidem et speramus et optamus.

B 87 *Elius Cretenensis, commentans in hunc locum; Basilium: inquit, Magnam intelligit, qui, posteaquam alius Cæsareæ Episcopus electus fuisset, in Pontum secesserat; ac sapienter, quo minus adhuc Ecclesie præesset, rem extrahebat. Quam secessionem, certo consilio institutam, ut multorum invidie cederet, sapientiam merito vocat Gregorius. Episcopum tunc fuisse Basilium manifesta convincitur falsitatis. At neque credo de Episcopo hic agi, sed tantum de Sacerdote secundi Ordinis, cui munus impositum est fideles sub Episcopo regendi, et divino verbo pascendi. Sane hæc Nazianzenus verba; Cum oves ingerem, Pastores adeptus sum; non nisi de Sacerdotibus secundi Ordinis dicuntur: cum inter Solitarios, quos patri reconciliaverat, nulli fuerint Episcopi: quidquid dicat Elias Cretenensis, illorum aliquos postmodum ad Episcopatum promotos fuisse. Hoc enim scire non poterat Gregorius eo tempore quo perorabat; et si qui durante schismate ad Episcopatum fuerint erecti, hi ad suas Ecclesias discesserant, neque de ipsorum reconciliatione hoc loco erat agendum. Atque hoc ratione (si nempe de Presbytero solum agatur) dici ista de Basilio potuissent: non enim dubitandum est, quin ante suum e Ponto discessum, spem aliquam conceperit Gregorius, simultatis Eusebium inter et Basilium tollendæ; præsertim postquam litteras civium Cæsarensium viderat, ad Basilium revocandum datas. Malo tamen prædictum Theologi locum, de Nazianzeno quodam Monacho, simulque Presbytero, intelligi: qui præ ceteris eloquentia et virtute præclarus, tempore schismatis in desertum se subduxerat, ut deberet populo divina ministrare; et nondum, cum hæc dicerentur, ad officium redierat. Si vero existimes, verba Gregorii, non solum Presbyterum, sed ut minimum electum Episcopum designare; cogita ideo hunc Solitarium ita laudari, quod sanctus Encomiasies eum Episcopatu dignum judicaret, et aliquando eligendum speraret.*

C 88 *Interim xvii Februarii moritur Jovinianus; succeditque ei Valentianus, xxv ejusdem mensis: qui circa sequentis Aprilis initium socium Imperii adscissit fratrem suum Valentem, eique gubernandum Orientem commendat, aut potius heresi dilacerandam relinquit. Theologus autem, pace inter patrem et Nazianzenos Monachos præclare firmata; adjecit animum, ut pariter Basilio reconciliaret Eusebium, de cujus negotii felici successu spem magnam, uti dixi, conceperat, antequam e Ponto Nazianzum discederet. Sed paucis perstringenda sunt quæ Gregorium magis quam Basilium spectant, quæque in ipsius Vita fusius narrata sunt. Occupationes ejus per hoc triennium, usque ad annum ccc.lxxvii, præcipue erant, regere Nazianzenam Ecclesiam pro patre, senectute et variis subinde morbis afflicto; credoque hoc tempore acculisse miraculum, ut Gregorio seniori, festo Pascatis decumbenti, subito et præter naturæ cursum fuerit restituta valetudo. Subinde etiam Nazianzenus occurtebat Cæsaream, vel eo*

evocatus ab Eusebio, qui multum ejus consilio et opera utebatur; vel sua sponte, ut viam sterneret, ad reducendum Basilium. Neque tamen his rebus adeo alligatus erat, quin subinde Arianzum se reciperet, ad solitaria vite delicias nonnihil regustandas; vel etiam in Pontum, ad mutuam cum Basilio conversationem, per quam invicem consolarentur, et conferrent consilia, in tanta utriusque Ecclesie necessitate. Si vero diutius abesset Gregorius, jocosè ipsum ad se et solitudinem suam Basilium invitabat: joco, inquam, non serio; neque enim credibile est, Basilium serio voluisse Nazianzenæ Ecclesie creptum Gregorium, quem ipsemet, paucis ante annis, sponte sua fugientem, ad munus Sacerdotale obeundum reduxerat: cumque habeamus litteras Nazianzeni responsorias, joco certe non serio scriptas, tempus optius earum scriptioni nequimus assignare.

89 *Sic igitur habet. Questus fuerat Basilius quasi contempti a Gregorio, qui relicta Pontica solitudine, solus domi aut Arianzi Christianæ Philosophiæ, id est piis Religiosorum exercitiis et sanctis meditationibus incumberet. Repont Nazianzenus epistolam, laudibus Basili refertam; quam si serio scripsisset, adulationis notam minime effugeret: attamen videntem dicere verum, quid vetat? Quomodo exigua nobis, inquit, et viles res tuæ sunt, o divinum et sacrum caput? quodnam hoc effugit verbum dentalem septa? aut quomodo hoc dicere ausus es? ut ipse quoque audacter aliquid dicam. Quomodo vel animus id proposuit, vel atramentum scripsit, vel charta exceperit? O studia et Athenæ, et virtutes et litterarii sudores! Me litteris tuis pene tragicum facis. Utrum nos, an teipsum ignoras? tu, inquam, orbis lumen, magna vox et tuba, doctrina palatium. Tuane Gregorio parva sunt? Quid igitur aliud quispiam admiratur eorum quæ in terra sunt, nisi te Gregorius? Unum ver inter anni partes, unus sol inter sidera, unum cælum omnia complexu suo coerens, una vox tua de omnibus triumphans; si modo satis meus sum, qui de hujusmodi rebus judicium feram, nec mihi amor imposturam facit; quod non existimo. Quod si nobis hoc nomine succenses, quod te minus quam tua virtus mereatur, suspicimus et admiramur; omnibus quoque mortalibus succenses oportet: neque enim alius quisquam satis digne te laudavit aut laudaturus est, præter te tuamque in dicendo sublimitatem; siquidem fieri posset, ut quispiam laudes ipse suas prædicaret, idque sermonum lex ferret. Quod contemptum tui nobis objicis; quin prius insaniam? At, quod philosophamur indignaris? Licet mihi cum bona tua venia dicere, hoc unum doctrina quoque tua et eruditiono sublimius est et præstantius.*

90 *Cum rursus nescio quid familiaris utuperii Basilius de Tiberina scripsisset; Nazianzenus ribulam pariter Ponticæ solitudinis descriptionem duabus epistolis remisit. Eas hic referre non erit incongruum; tum ut plenior habeatur Basiliæ solitudinis notitia; tum ut perspectum sit, Sanctos non semper tam severo et moroso fuisse animo, inter res maxime serias et gravissimas caras, quin subinde honestis quibusdam facetiis se mutuo oblectarint. Tu quidem res nostra, inquit, cavillis incosse ac sugilla, sive joco sive serio hoc agens: nihil hoc rei est, subride solum, doctrinaque ad saturitatem fructu, ac de aucticia nostra fructum cape. Omnia, quæ a te proficiscuntur suavia nobis sunt, quæcumque tandem illa sint, et quoquo modo se habeant: nam res quoque hujus loci mihi exagitare et cavillis impetere videris, non ut cavilleris, sed ut me ad teipsum trahas (si quid tamen ego mentem tuam intelligo) quemadmodum qui flumina obstruunt, ut in aliam partem retrahant ac derivent: hoc enim modo semper nobiscum agis. Ego vero Pontum tuum admirabor, et Ponticam caliginem*

ac futurum
ceto Episco-
pum prædicti:

qui tamen non
videtur fuisse
Basilium.

Imperantibus
Valentiniano
et Valente

Gregorius
Nazianzenus
adest patri;

interdum
etiam Basilio
in Ponto;

6 Ep. 10
E
cujus sol-
tudinem joco-
se laudat,

6. Ep.

A caliginem, ac dignam exilio sedem, et tomulos capiti imminentes, et feras fidem vestram explorantes, et subjectam solitudinem, immo murium cavernam, cum speciosis gymnasiis, et monasterii, ac scholæ nominibus; et agrestium stirpium silvas et præruptorum montium coronam, qua non tam coronamini quam coercemini; ærem etiam ad certum modum dimensam, et desideratum solem, quo velut per caminum irradiamini, o Pontici Cimmerii, et sole carentes, nec semestri tantum nocte damnati, quod de quibusdam refertur; sed ne partem quidem ullam vitæ habentes umbræ expertem, verum noctem unam longam totum vitæ spatium, ac vere umbram mortis, ut cum Scriptura loquar

91 Sed et angustam illam et pressam viam laudo (laud scio, in regnum, an in oram fecentem, ceterum tui gratiam in regnum ferat) atque intermediam illam Eden, et in quatuor principia divisum fontem, ex quo orbis terrarum irrigatur, quid vis ut falso nominem? Hanc siccam et humore vacuum solitudinem, quis Moses mitigabit, ex petra ietu virgæ fontem eliciens? Nam qua parte rupibus confragosa non est, torrens est; qua parte rursus torrens non est, præceps est; atque in utramque partem librata, ingredientium mentem colligit, et ad securitatem exercet. Fluvius porro in ima parte cum strepitu fertur (quem tu Amphipolitano et quieto Strymoni confers) non piscium magis, quam lapidum ferax; non in stagnum effusus, sed in voragine profluens, o vir nimium grandiloque, et novorum nominum architecte: est enim magnus et horribilis, atque eorum qui in superiori loco degunt, psalmodias strepitu suo suporat et obruit. Nihil præ eo sunt cataractæ et catadupa, usque adeo vobis diu ac nocte obstrepit; atque ita asper est, ut vadosus interim non sit; ita rursus turbidus, ut potari nequeat: hoc tantum nomine humanus et benignus, quia sedem vestram non devolvit, cum a torrentibus et tempestatibus in furorem agitur. Habes quid de istis fortunatorum insulis, vel de fortunatis vobis sentiamus. Nec vero est cur laudibus evchas limatos illos anfractus, eas partes, quibus montis istius radices adiri possunt, non tam obvallantes ac velut muro cingentes, quam misere comprimentes; verticemque illum capiti vestro imminentem, qui Tantaliem vobis vitam efficit; et diffluentes nras terræque vapores, qui vos animi doliquio laborantes recreant; canorus etiam oves, garrientes quidem, sed funem; circumvolitantes quidem, sed solitudinem. Nec quisquam eo nisi venationis ergo accedit, inquis. Quin addis? ut et mortuos vos visitet. Hæc proluxiora quidem fortasse sunt, quam epistolæ modus postulet; utique tamen comœdia minora. Tu autem, siquidem hos jocos æquo animo feras, recte feceris: sin secus, plura quoque adjungemus.

92 Epistolæ vero sequenti pari stylo prosequatur descriptionem Basilianæ solitudinis Nazianzenus: Quoniam, inquit, quæ jocantes ad te scripsimus, æquo animo feras; ego quæ sequuntur adjiciamus, ab Homero initium ducentes.

Nunc age progrediens internum concine quæso
Ornatum—

tugurium videlicet, tecto et januis carens; focum, ignis et fumi expertem; parietes, igni exsiccatos, ne luti guttis impetamur, Tantalis similes, eademque pœna muletati, nimirum in aquis sitientes; jejuna etiam illas et miseras opulas, ad quas e Cappadocia, non tamquam ad Lotophagorum inopiam, sed velut ad Alcinoi mensam venimus, novi et ærumnosi naufragi. Memini enim panis illius et juseculi (sic enim nominabantur) semperque meminerò, dentibus circa fragmenta collabescentibus, ac postea sese erigentibus, ac velut ex cœno emergen-

tibus (quæ tu scilicet sublimius exaggerabis; propriis nempe calamitatibus orationis magnitudinem tibi suppeditantibus) quibus nisi magna illa vereque pauperum studiosa mater tua nos quam celerrime liberasset, nobisque tempestate jactatis velot portas extitisset, jam pridem apud vivos esse desiissemus, fidei Ponticæ nomine non majorem laudem consequentes, quam miserationem inoventes. Quoniam porro modo, steriles illos hortos oleribusque carentes præteribo; Augicæque finem, e domo exportatum, quo eos opplevimus? cum montosum illud plaustrum, et ego vindemiator, et tu facetus homo, hac cervice manibusque his, quæ laborum vestigia etiamnum ferunt, traheremus (o terra et sol! o vir et virtus! pœlum quiddam moro tragico exclamabo) non ut Hellespontum jungeremus, sed ut præruptum et præcipitem locum exæquaremus. Harum rerum commemoratio si te offensura non est, utique nec nos: si autem offensionem ex ea concipies, quanto magis nos ex ipsis rebus? ac majorem partem prætermittemus multarum miliarum rerum, quibus nobis contigit pudore deterreri.

93 Porro his successit alia de eodem argumento; serio magis, sed tamen jucunde scripta; qua desiderium ostendit animi, Ponticam solitudinem et Basilii societatem cupide ambientis. Quæ de Pontica, inquit, commemoratio prius scribebam, joco, non serio scribebam; quæ autem nunc scribo, admodum serio scribo. Quis me secundum pristinorum illorum diem statum constituet, in quibus ego tecum afflictionem pro deliciis habebam? quandoquidem molestia suscepta, voluptati minime voluntariæ præstat. Quis psalmodias illas et vigiliis dabit, atque ad Deum per orationem peregrinationes, illamque velut materia vacantem et incorpoream vitam? Quis Fratrum eorum, qui dii a te efficiebantur, atque in altum evehebantur, concordiam animorumque conjunctionem? Quis virtutis certamen et ad eam incitationem, quam scriptis regulis ac legibus obfirmavimus? Quis divinorum oraculorum studium lucemque, in ipsis ductu atque auspicio Spiritus sancti inventam? aut, ut minora et leviora dicam, quis diurnas operum vias et labores, quis lignorum comportationes et lapidinas, quis arborum consitiones et irrigationes, quis platanum illam auream et Xerxis platano præstantiorem, in qua non Rex luxu diffluens, sed Monachus afflictus sedebat? quam ego plantavi, Apollo rigavit, hoc est tua excellentia; Deus autem in honorem nostri auxit, ut sedulis laboris nostri et industriæ monumentum apud vos conservetur; quemadmodum virga illa Aaronis, quæ floruerat, in Arca servata esse dicitur et creditur. Sed hæc optare quidem perfacile, consequi autem non perinde facile. At tu mihi adesto; virtutemque conspiratione tua atque opera mihi fave; eamque utilitatem, quam quondam collegimus, precibus tuis conserva; ne aliqui paulatim dilabamur, velut umbra advesperascente die. Equidem ipse te magis quam ærem spiro; idque solum vivo, quod tecum sum, vel coram vel absens per animi simulacrum. Ita, per mutuas litteras subinde missas, Basilii et Gregorius quam inter se amicitium, usque ad finem anni cccxxvi, coluerunt.

94 Eodem trium annorum spatio verisimiliter contigerunt ista, quæ narrat Basilus ad Eustathium Sebastenum; dituens impactam sibi calumniam, quasi Sabelli aut Apollinaris hæresi consentiret. Pereuntaro, inquit, te ipsum. Sape numero nos in monasterio ad fluviam Iridem invisisti, cum mecum esset dilectissimus frater Gregorius, et ad eundem vitæ scopum contenderet; Gregorius nempe Nyssenus, qui tum, Theosebia uxore aut mortua, aut voto continentis Deo consecrata, se pariter totum ad vitam religiosam

AUCTOR F. B.
ab umbrarum
densitate,

B
et strepitu,

ac frequentia
montium,

G. Ep. 8

elititate tugurii,

hortorum
sterilitate:

E

omnia virtuti
exercendæ
commoda:

ideoque ibi
esse cum
Basilio
desiderat:
F

quem ibidem
visitat Eusta-
thius
B Ep 79

A *ligiosam contulerat*) an audisti tale quidquam, vel significationem hujus aliquam sive modicam sive magnam accepisti? Aliquamdiu in villa, quæ ultra flavii ripam est, apud matrem meam instar amicorum mutuo inter nos conversati sumus, ac noctes atque dies colloquia miscuimus; an hic deprehensum cognatum aliquid cum hæresi habere in animo? Cum beatum Silvanum pariter inviseremus, an non illo itinere de his rebus commentabamur?..... Cum Fratrum contubernia inviserem, unaque cum illis in preceationibus pernoctarem, absque ulla contentione, assidue dicens et audiens quæ ad Deum pertinent, an non evidentes illic animi cogitationumque mearum notas et indicia exhibui? Qui fit ergo quod tanti temporis experientia, marcida adeo et imbecilli suspitione minor esse videatur?

95 *At neque hoc toto triennio ita affixus fuit Basilii Ponticæ solitudini, quin subinde, urgentibus Ecclesiæ necessitatibus, itinera quædam suscepit: ita enim scribit de Synodo Lampsacena, quæ anno cccclxv celebrata est, ad supradictum Eustathium.* Quando vero me Eusinoen, cum pluribus Episcopis Lampsacum prefectori, advocastis, an non de fide erant nostri sermones? non per omne id tempus disputanti mihi contra hæresim, præsto erant actuarii tui? non mecum erant toto illo tempore carissimi tui discipuli?... . Quem vero oportebat me animi mei præter te testem habere? Quæ in Chalcedone nobis de fide dicta sunt, quæ et sæpenumero Heraclæ, et ante in suburbio Cæsareæ, ac non omnia consona nobis et omnia inter se concordantia fuerunt? *Ex eo autem quod dicit etiam Chalcedone se fuisse, utique circa idem tempus, existimo, tunc ipsi visam multitudinem piscium, perinde ac torrentem, per Propontidem in Euxinum Pontum profluere. Hoc se vidisse testatur ipse, et in omnibus admirandum suspexisse Dei sapientiam*

96 *Sed et eadem peregrinatione venisse ipsam Constantinopolim, dubium vir esse potest, eo tempore, quo anno ccccxv ibidem habitum fuit, Eudoxii, Aencii et aliorum Arianorum seu Anomæorum conventiculum. Colliquimus hoc ex Nysseno, respondente ad calumnias Eunonii.* Quod convitæ, inquit, sicut nuda verba, quæ ad ipsam veritatem non pertingant, demonstrare licet ex propriis Eunonii scriptis. Adducit locum quemdam, in quo certamen pro doctrine veritate sit ingressus: sed neque locum nominat, neque ullo certo signo designat, ut necesse sit auditorem incertis conjecturis fluctuare et circumferri. In hoc inquit convenisse ex omnibus locis evocatos, et pœriliter in verbis luxuriatur; oculis vide licet subjiciens et repræsentans conventus illius apparatus, Deinde ait, iudicibus quibusdam (neque etiam hos nominat) ultimum supplicium fuisse propositum, hic vero subscripsisse etiam nostrum Præceptorem et Patrem. Iudicio autem adversariis potiores partes deferente, repente illum fugisse, deserto ordine, patriæque fumum quemdam recta secutum esse; multusque est in traducendo et irridendo viro propter timiditatem.... At quis est illo sine nomine locus, in quo de dogmatum veritate habita est discussio? Quo tempore, quave occasione præstantissimi quique ad certamen evocati sunt?..... Illud solum dicat, quis sit invictus ille pugil, cum quo congregari Præceptor noster formidaverit. Si enim hoc conflictum non est et mendaciter excogitatum, vivat iterum, palmamque vanitatis referat, nosque tacebimus.... Quod si de rebus Constantinopoli gestis loquitur, illudque conciliabulum significat, et tragædiis ibidem actis describendis immoratur, seque magnum et insuperabilem athletam nominat; fateor quod tempore illius pugnae congressum adversariorum vitavimus, licet præsentem. Doccat,

qui Basilio timiditatem exprobrat. utrum ipse in medium processerit, utrum vocem pro sui defensione doctrinaque sua ediderit, utrum juveniliter orationem amplificaverit, utrum generose cum adversa parte manus contulerit. At nihil, quod dicat, inveniet, nisi manifeste secum ipso pugnare velit. *Ita Nyssenus respondet Eunonio, qui hæreticorum more exultabundus timiditatem Basilio exprobrabat. Alii autem fuerunt omnino rationes, quibus iste persuasus, tali hæreticorum conventiculo nequoquam interesse voluerit: quippe cum ipse et Gregorius soli futuri essent orthodoxi inter Arianos plurimos: nec disputando nec hortando quidquam proficere potuissent, apud animos in hæresi obstinatos: adeoque ad hoc solum valuisset ipsarum præsentia, ut inter hæreticos numerari possent, et ut tales a malevolis calumniose prosequendi.*

CAPUT VIII.

Reconciliati Eusebius et Basilius. Hic Arianis et Præfecto fortiter resistit, Liturgiam scribit.

I *nterea favore Valentis, hæresis Ariana vires resumpserat: nam is Procopio et Marcello, qui Imperium rebelles invaserant, intemptis; aliisque, qui ipsis adhaeserant vitæ, exilio, aliæque poenæ mulctatis, se ulticisi de Gothis statuit: quia, ut ait Ammianus Marcellinus, Procopio, bellum legitimis Principibus inferenti, armorum dederant adminicula. Daque bellum hoc parat, baptizatus ab Eudoxio iurejurando se obstrinxit, ut narrat Theodoretus, omnes qui doctrinæ Orthodoxæ adhaerescunt ecclesiis erigere. Itaque circa finem anni cccclxvi rumor increbuit, venturum brevi Cæsaream Arianum Imperatorum. Rumor, inquam; nam ante sequentis anni hiemem re ipsa non venit: sed prius, prout Ammianus Marcellinus narrat, ejusdem anni pubescente vero, Valens, coacto in unum exercitu, prope munimentum nomine Daphnen est castra metatus; ac ponte contabulato et supra navium foros strato, Istrum nemine resistente transgressus, in magnam elatus fiduciam fuit, eo quod ultro citroque discurrens, nullum inveniret quem superare posset vel terrere: omnes enim, formidine perciti militis cum apparatu ambitioso propinquantis, petiverunt Serrorum montes, arduos et inaccessos nisi perquam gnaris. Ne igitur, restate omni consumpta, sine ullo remearet effectu, Arinthæo Magistro-peditum misso cum prædatoriis globis, familiarum rapuit partem, quæ, antequam ad prærupta et flexuosa venirent, equi potuerunt, per plana camporum oberrantes. Hocque tantum, quod sors dederat, impetrato, rediit cum suis innoxius, nec illato gravi vulnere, nec accepto.*

98 *Itaque contra barbaros ita feliciter gestis per arstatem; contra orthodoxas Ecclesias bellum suscepit hieme: interea autem inducias valem concesserat sese ad bellum sacrum instruendi, ut non imparati creperent venientem Imperatorem, stipatum aliquot hæreticis Episcopis; et ad suas partes cum trahendum Ecclesiam, ab hæresi quidem hactenus illibatam, lubefactam tamen simultate Basilium inter et Eusebium. Tantum Ecclesiarum periculum, uti Theologus sollicitudinem, ita pariter desiderium aurit, Basilium, quam posset citissime, Eusebio reconciliatum Cæsaream reducendi. Erat autem Eusebius vir bonus et apprime catholicus, ut supra dictum est: in cujus amicitiam se Nazianzenus insinuarat, quam ille non obscure declinabat. Hinc arrepta occasione, per epistolam cum monens de redintegranda cum Basilio concordia; Quoniam mihi, inquit, cum eo viro sermo est, qui nec ipso mendaciam amet, et ad istud in altero deprehendendum homines omnes acumine superet, quantum-*

D
AUCTORE F. B.
excusat
Nyssenus.

Valente, rebellium

U

l. 17 c. 5

l. 1 c. 12

et barbarorum victore,

F

venturo Cæsaream,

solicitus Gregorius,

vis

et cum hoc ille profectur
v. Ep. 79

Eusinoen
atque Chalcedonem:

B

Constantinopolim quoque excurrit;

Lib. 1

C

ubi congressum cum Arianis declinatam

A vis satis variis labyrinthis obvolvatur; atque insuper nec mihi quidem fucus et artificium placeat (dram enim etsi molestius sit) tum a natura ita comparato, tum a Scriptura instituto atque informato; idcirco quæ animo occurrunt scribo. Ac te fiduciam meam in bonam partem accipias velim: aut certe injurus in me fueris, libertatem mihi adiuvens, cogensque me conceptum mororem, velut morbum quemdam malignum et soppitridum, imo pectore continere.

99 Honore quidem me abs te affici lætor (siquidem homo, sum ut prius dixit quispiam) atque ad concilia et conventus spirituales vocari: verum contumeliam carissimo Fratri Basilio a tua pietate illatam esse, atque etiamnum inferri, moleste fero: utpote quem tum vitæ, tum studiorum ac sublimissimæ philosophiæ socium, et ab initio elegi, et nunc habeo; nec quidquam mihi ob iudicium de eo meum succenseo: sic enim parcus loqui præstat, ne aliqui ipsius virtutes prædicans, incipsum laudare videar. Tu vero, dum eo contempto nos honore afficis, perinde mihi parere videris, acsi quis unus viri caput altera manu demoleat, altera malam feriat; aut etiam convulsis domus fundamentis

101 parietes pingat, atque externas partes exornet. Proinde si quid mihi obtemperandum parabis, hoc facies; ut autem obtemperes, abs te peto atque contendo: æquum est enim. Nam si illum ut par est coheris, ipse quoque ab eo vicissim observaberis; nos autem sepiemur, quemadmodum umbra corpora; utpote parvi, et ad pacem propensiores. Non enim ita misero statu res nostræ sunt, ut aliis quidem in rebus philosophari, melioremque partem sequi velimus; dilectionem autem, quæ totius doctrinæ nostræ caput est, contemnamus et pro nihilo ducamus; præsertim erga virum Sacerdotem, tamquo insignem, quem et vitæ et sermone et conversatione, omnium quos novimus, præstantissimum esse agnoscimus. Nequo enim moror, quo affecti fuimus, veritati tenebras offundet.

100 *Tanta scribendi libertate offensus videtur Eusebius, ut erat dignitatis suæ justo tenacior; querebatur enim Gregorium contumeliose atque insolenter ad se scripsisse: at contra respondit ille, se spiritualiter ac philosophice, et ut consentaneum erat scripsisse. Etsi enim Eusebius dignitatis gradu superaret Basilium atque Gregorium; æquum tamen esse aliquid justæ libertatis et licentiæ ipsis dari; nec epistolam Gregorii habendam tamquam famuli, aut ejusmodi hominis, qui in eum ne obtineri quidem debeat. Nam sic, inquit, etiam plagas accipiemus, ac ne lacrymas quidem emittemus; an hoc quoque nobis erimini dabitur? Deique, ut commotum animum nonnulli leniat, monet esse hominis, animi magnitudine præditi, amicorum potius libertatem, quam inimicorum blanditias amplecti. Hoc admonitione Gregorius ubi mitiorem factum vidit Eusebium, alteram ad eum mittit epistolam, qua excusat se, quod nunquam malevolo in eum fuisset animo (neque enim hoc nomine, inquit, me crimineris) verum, postquam nonnulla libertate usus esset, quo videlicet conceptum animo mororem leniret ac curaret, statim succubuisse, et regulæ humanitatis se subiecisse, eo quod ipsum et spiritus leges cognitæ haberet. Nunc autem, inquit, etiamsi malevolo et ignavo animo essem, tamen ipsum tempus me hoc affectu laborare non patitur; nec feræ, quæ impetum in Ecclesiam fecerunt; nec denique generosus tuus strepensque animus, ita sincere ac sine fuce pro Ecclesia pugnans. Nempe hoc arte ingeniose Eusebium erudit, quo eum in tanta Ecclesiæ necessitate animo esse oporteret. Operam denique suam officiose pollicens, Veniemus igitur, inquit, si ita videtur, ut et preces nostras cum vestris jungamus, et una pugnemus,*

et operam vobis navemus; atque, ut præstantissimum pugilem hortatores pueri, tacitis vocibus acuumus et incitemus.

101 *Neque hic sistendum ratus Nazianzenus, Cæsaream profectus est, Eusebiumque pacatum invenit; aut ut esset, suavi conversatione effecit, ita ut etiam vellet ad Basilium amicas litteras scribere, quibus eum ad se Ecclesiamque suam alliceret. Tunc Gregorius quamprimum Basilium de rei successu certiorem facit; hortansque ad concordiam satis sua sponte propensum; Probi consili, ait, et tolerantiae tempus est, nosque ita comparandi, ut nemo nobis animi magnitudine præstantior appareat. nec multi nostri labores et sudores temporis puncto collabantur. Cur hæc scribam quæris? Deo carissimus Episcopus noster Eusebius (sic enim de eo nobis deinceps sentiendum et scribendum est) animo erga nos est admodum amico, et ad similitudines componendas propenso, ac tempore velut igni ferrum emollitur, putoque fore, ut deprecatrices etiam et evocatrices litteræ ad te veniant, quemadmodum et ipse mihi significavit, et multi qui res ipsius perspicue norunt, fidem nobis faciunt. Quem advertentibus, ad eum venientes vel scribentes, ac deinde ad eum nos conferentes; ne postea nos pudeat, si victi fuerimus, cum vincere licuerit; præclare videlicet et philosophice cedendo id quod plerique a nobis exposcunt. Mihi itaque obsequere, ac veni, tum ob hanc causam, tum etiam ob tempus: quando quidem hæretici conjuratis animis Ecclesiam percursant; partim jam præsentibus ac turbas concitantes, partim (ut rumor est) brevi affuturi. Ac periculum est, ne veritatis doctrina convellatur, nisi primo quoque tempore Beseleelis spiritus excitetur, hoc est sapientis hujusmodi disputationum et dogmatum architecti. Quod si tibi operæ pretium esse videtur ut ipse adsim, atque hoc administrum, tibi quoque itineris comitem me adjungam, ne hoc quidem munus defugiemus. Hæc postquam scripsisset Nazianzenus, ipsemet in Pontum abiit, revertenti Basilio comes futurus, uti fuerat discedentis.*

102 Quamvis autem Basilii secessio adeo philosophica et admirabilis fuerit: præstantiorem tamen et admirabiliorem reditum fuisse censet Nazianzenus, ita eundem narrans atque exorans. Cum in his studiis, seu monasticis exercitationibus, versarentur Basilium atque Gregorium; ingruit subito nubes, grandinis plena et exitiose stridens, quæ obrivit Ecclesiæ omnes in quas cecidit, et quascumque invasit; Imperator scilicet Valensauri amantissimus et Christi inimicissimus, ac duobus his gravissimis morbis laborans, inexplebili nimirum avaritia et blasphemia; post persecutorem persecutor, post apostatam non quidem apostata, sed nihilo tamen se præbens eo meliorem Christianis, vel (ut rectius loquar.) Christianorum piissimæ et purissimæ parti ac Trinitatis cultrici: quæ quidem sola pietas ac salutaris doctrina appellanda est. Non enim divinitatem velut ad libram expendimus, nec unam et inaccessibleem naturam per alienas disjunctiones a seipsa separamus; nec malum malo curamus, impiam Sabellii contractionem, per magis impiam divisionem et sectiones dissolventes: quo morbo correptus ille a furore nomen habens Arius, magnam Ecclesiæ partem concussit et labefecit: quia nec patrem honoravit, et ea quæ ex ipso sunt dedecora affecit, dum inæquales Divinitatis gradus invexit. Verum unam quidem Patris gloriam esse agnoscimus, Unigeniti aequalitatem: unam autem Filii et Spiritus sancti adæquationem: ac si quid horum trium infra collocemus, ita existimamus, totam Trinitatem a nobis everti ac deleri: tria quidem quoad proprietates, unum autem quoad Divinitatem venerantes et agnoscetes. Horum cum ille nihil animadverteret,

D

G. Ep. 19

Basilium de eo certiorem facit,

E

et hortatur ad subveniendum Ecclesiæ,

Orat. 20

imprimis Cæsareensi,

inval. utibus eam Ariantis

AUCTORE P. D
G. Ep. 20
scribit ad
Eusebiumquerens de
injuria
Basilio illatæ;et orans ut
reconciliatur,

G. Ep. 169

offensum
placet,

G. Ep. 170

propter Ecclesiæ necessitatem,

A teret, nec sursum cernere posset, verum ab his qui eum ducebant deprimeretur; secum etiam Divinitatis naturam deprimere non dubitavit, neque improbam creaturam se prebuit; dominationem nempe in servitute detrahens, naturamque increatam et tempore sublimiorem inter res creatas constituens.

103 Atque hoc quidem ille animo et cum hujusmodi impietate adversum orthodoxos expeditionem suscipit; nec enim aliud quiddam ea res existimanda est, quam barbarica incursio, non muros evertens, non urbes, non domos, aut alia quaedam parva et manufacta, et quæ rursus refici atque instaurari possint; sed animas ipsas disturbans. Impetum quoque una cum eo facit exercitus ipso dignus, improbi Ecclesiarum gubernatores, sævi atque immanes orbis illius, qui ipsius imperio et ditioni subjectus erat, tetrarchæ. Qui cum ex Ecclesiis alias jam tenerent, alias oppugnarent, alias Imperatoris studio et potentia, quæ partim adhibebatur, partim denunciabatur, in potestatem venturas, sperarent; Cæsaream quoque, ut et istam in ditionem suam redigerent, venerunt; nulla re perinde, ut eorum de quibus antea locuti fuimus simultate, atque illius, qui tum isti Ecclesiæ præsidebat imperitia, ac morbis qui apud nos grassabantur, freti et subnixi. Magnum ergo certamen propositum erat non ignavæ etiam multorum alacritati: sed infirma erat acies, utpote propugnatorum carens ac perito defensore in sermonis et spiritus virtute. Quid igitur generosa illi et excelsa Basilii anima, Christi quæ amore vere prædita? Non multis sermonibus ad hoc opus habuit, ut suis præsto esset, et suppetias ferret: verum simul atque Gregorium legationem obeuntem vidit (erat enim utriusque commune hoc certamen, ut qui fidei propugnatores designati essent) statim legationi cessit, ac spiritualibus rationibus; secum optime sapientissimeque distinguens, aliud simultatis tempus esse (siquid etiam ejusmodi affectui indulgendum esset) nempe securitatis et tranquillitatis; aliud autem longanimitatis et patientiæ, tempus nempe necessitatis et periculorum.

Basilii eo reversus,

alacriter et prudenter

conatus eorum irritos reddit.

104 Hæc ergo ille secum reputans, confestim e Ponto cum Gregorio excedit; ac zelo propericilante veritate fervens, ultro et sponte belli socium se præbet; totumque se matri Ecclesiæ tradit. At fortasse alacriter quidem hanc rem suscepit, verum nequaquam, ut illa animi alacritate dignum erat, dimicavit; aut strenue ille quidem dimicavit, sed non consulte ac prudenter; aut ita prudenter, ut tamen sine periculo; aut hæc quidem omnia perfecte ac supra quam dici queat præstitit, ceterum in illius animo veteris simultatis reliquæ quaedam residebant. Minime gentium. Omnia quippe simul præstat, inimicitias deponit, consultat, aciem instruit, scandala et offencicula, quæ in medio erant submovet, cunctaque ea quorum fiducia illi nos bello lacessendos putaverant. Alios assumit, alios retinet, alios propulsat; aliis muros firmos et vallum efficitur, aliis securis petram scindens, aut ignis in spinis, ut divina Scriptura loquitur, sarmentitios homines et in divinitatem contumeliosos facile absumens. Atque illi sane sic infectis rebus discesserunt, multi male tum primum pulefacti et superati, atque edocti, etiamsi alios omnes homines, Cappadoces tamen non ita temere contemnere ac pro nihilo reputare: quorum nihil tam proprium est, quam fidei firmitas, atque erga Trinitatem fides animique sinceritas: cojus etiam beneficio hoc habent, quod animis conjuncti sunt atque concordæ, viribusque pollent; eadem videlicet auxilia quæ Divinitati ferunt accipientes, multoque etiam præstantiora et firmiora.

105 Hæc generatim Nazianzenus, Verum Nysseus, responsurus Eunomio, timiditatis Basilium arguenti, hoc ejus certamen distinctus describit: quem locum alii ad alterum Basilii jam Episcopi cum Valenti ministro congressum perperam tenuerunt: nam hoc loco, inter ceteras quibus Præfectus Basilium alliecit sollicitationibus, ut cedat voluntati Imperatoris, promittit Episcopatum Cæsareensem: quo manifestum fit, Nysseum agere de congressu hoc, qui contigit ante Basilii Episcopatum. Audiatur ille libro contra Eunomium sic scribens. Quis nescit, inquit, quam magnus ille pugil, eo tempore quo Valens Imperator Ecclesiam Christi divexabat, invicto animo steterit pro domo Dei, omnibus illis turbis et terribilamentis superior, omnibus minis excogitatis mentis excelsitate major? Quis hominum ad Orientem, quis in extremis nostri orbis oris habitans, egregiam illam pro veritate dimicationem contra potentiorum conatus ignoravit? Quis non obstupuit, respiciens ad adversarium, qui non erat unus ex vulgo, aut qui victorie vim et spem sitam haberet in sophismatis fucatisque sermonibus, in quibus excellere in gloriam, et victoriam amittere damno caret, sed is erat, qui sub ditione sua tenebat totum Romanum Imperium; et cum tanto regno præesset, depravatus est calumniis contra doctrinam nostram; Eudoxio, Germanicæ Episcopo, per fraudem ad suam partem eum traducendo. Omnes autem qui alienus erant dignitatis, et aulicos, et qui rebus gerendis præerant, equitantes habuit propriæ libidinis: quorum alii, propter consensionem voluntatum, sponte se ad illum adjugebant; alii vero multi, timore Imperatoris, prompte et alacriter, id, quod illi iucundum erat, faciebant; et propter disensionem ab orthodoxæ fidei professoribus, omni observantia illum colebant: tum scilicet, quando fugas, fortunarum publicationes, exilia, minas et exactiones, pericula, carceres, vincula, flagella, et gravissima quæque supplicia decernebat his, qui suæ libidini et effrenatæ cupiditati non subscribere: quando periculosus erat pius et catholicus in domo Dei, quam in turpissimis flagitiis deprehendi.... Erat igitur is, cum quo Basilio dimicandum erat, ipsemet Imperator; libidinis vero et impietatis ejus administer ille, qui post Imperatorem totum Imperium regobat: adjuutores autem cupiditatis illius, omnes omnino aulici.

D AUCTORE F. B. Nysseus idem certamen clarius describit:

E

quomodo scilicet a Valente venturo Cæsaream,

præmissum præfectum, F

intrepide adierit Basilium,

106 Accedat et his ipsum tempus, ut eo accuratius et planius demonstretur invictus et excelsus animus generosi illius athlete. Quod autem tempus erat? Abierat Constantinopoli Imperator in Orientem, elatus mente rebus contra barbaros non ita pridem feliciter gestis, existimansque cupiditatibus suis nihil omnino adversari debere. Præcedebat eum Præfectus, specie quidem quasi necessaria Imperatoris adventui præparare deberet, revera autem ut orthodoxos propriis sedibus exterminaret, in ejectorumque locum alios non legitimo vocatos et ordinatos, in contemptum et injuriam Ecclesiæ, substitueret. Hæc igitur mente, velut nube quaedam malorum, cum violentia et exagitatio contra Ecclesias in Propontide progressa esset, et Bithyniam ex improvviso desolasset, Galatiamque sine labore vastasset, et omnia illis ad voluntatem fluxissent; jam serpenti malo objiciebatur nostra regio, ut proxima. Quid igitur Magnus Basilus, timidus ille (ut iste appellat) et pavidus, et in rebus arduis formidare solitus, et obscuræ etiam domoecolæ suam salutem credens? An animo concedit, ob calamitatis illius impetum? An ea quæ aliis evenerunt, exemplo et documento salutis esse sibi voluit? Num acquievit illorum monitis, qui putabant ad modicum tempus forori illorum cedere esse; et ut se non conjiceret

A ACTORE V. B. conjiceret in apertum periculum, obstando hominibus vel eadem et sanguinem assuetis? Ast omnis orationis copia verborumque pondus hac in re longe minus est et inferius, quam rei gestæ veritas. Quæ enim oratione explicaverit quis illam omnium periculorum despicientiam? Quomodo quis oculis subjiciat et representet ævum illam et insolitam pugnam, quam neque ab hominibus, neque contra homines susceptam merito quis affirmaverit; sed potius virtutem et libertatem hominis Christiani, contra Principis violentiam, cædis et sanguinis appetentem, certasse quilibet dixerit.

107 Vocabat illum ad se Prefectus, antevertens Imperatoris presentiam et adventum; Imperatorisque potentiam per se formidandam efficiebat formidabiliorem suppliciorum multitudine: et post illas in Bithynia tragædias, devictosque solita facilitate Galatas, nullus negotii existimabat etiam apud nos arbitrata suo insanire. Rebus vero futuris exordium dedit oratio, minis simul et promissis mixta: et siquidem obtemperaret Basilium, promittebat honores omnes ab Imperatore, et præterea Ecclesie gubernaculum et clavum; si reluctaretur, proponebat omnia, quæ acerbitas animi, cum potestate quidvis agendi conjuncta, excogitare potest. Et illiquidem quo isti egerunt hujusmodi fuere: ut noster tantum abfuit, ut, ob ea quas videbat vel audiebat, timore percelleretur; ut, sicut aliquis iocundus, vel illius consiliarius accersitus, quo rebus deploratis et depositis opem ferat, monuerit etiam, ob ea quæ perpetraverant penitentiam agerent, et de cetero cessarent ad eundem querere servos Dei: nihil enim elicere eos posse contra illos, qui solum regnum Dei appetant, et immortalam illam vim et potentiam colant. Neque enim eos qui damnis hos afflicere velint, quidpiam posse reperire seu dictum seu factum, quod Christianum lædat vel contristet. Publicatio, inquit, bonorum non obest ei qui solum fidem possidet: exilium non terret, qui totum terrarum orbem animo suo supergreditur, et qui omnem civitatem ut alienam reputat, propter tempus incolatus sui; et rursus omnem ut propriam, propter conditionem ejusdem naturæ et status, arbitratur. Illud autem, plugas, labores, mortem tolerare, quando id pro veritatis defensione exigitur, ne mulieribus quidem terrorem incutere solet; quod omnes Christiani summæ felicitatis loco ducant, intolerabilia etiam subire tormenta, pro spe illius vitæ. Tantum eos dolere dicebat, quod natura unam tantum mortem singulis decrevisset, neque sæpius moriendo liceret pro veritate dimicare.

108 Cum porro Basilius hunc in modum animam suam contra minas intenderet, et omnem fastum potentiae et imperii nihili penderet; mox ut in scena, in repentinis personarum mutationibus, alia pro alia produeretur; eodem modo et hic asperitas inimicorum in blanditias conversa est: mutataque oratione, is qui eo usque terrificus et minabundus fuerat, ad blandos et moderatos sermones sese transfert. Ne tu, inquit, nihili facias quod magnus Imperator tuo populo inseri cupit: quin potius patiari ipsius quoque magister nominari, neque repugnare pertinaciter; vult vero hoc fieri sublato verbulo, quod in fidei Symbolo scriptum est, nempe Homousi seu Consubstantialis vocabulo. At Imperatorem in Ecclesiam recipi, respondebat Magister noster, rem esse omnium gravissimam. Magnum enim quiddam est animam salvare, non quia Imperatoris est, sed quia hominis. At vero tantum abesse, aiebat, ut aliquid vel demeret vel adderet fidei, ut ne ordinem quidem formulæ fidei mutare cogitaret. Hæc timidus ille, et imbellis, et ad ostii strepitum expavescens, ad illum qui tanta dignitate

imminebat: et quod verbis dixit, re ipsa postea præstitit et firmavit: qui eversionem ecclesiarum, velut torrentem quemdam, magno impetu per provincias grassantem, objectu sui corporis cohibuit et avertit: solus calamitatis incursioni compescendæ sufficiens, instar magnæ ejusdem et immobilis petreæ marinae, quæ vastos maris fluctus mole sua frangit et elidit.

109 Hæc omnia *Sozomeus paucis complexus*; Valens, inquit, relicta Nicomedia, iter Antiochiam versus cepisset. Quo quidem in itinere cum ad Cappadociam pervenissent, orthodoxos pro more suo gravibus afflicere incommodis, et ecclesias eorum Ariani trahere laboravit: quod se facile ex sententia perfecturum propterea sperabat, quod inter Basilium et Eusebium, qui tum Cæsareensem gubernabat Ecclesiam, ex dissensione quadam suscepta erant inimicitie: quam etiam ob causam Basilius in Pontum secesserat, et ibi cum Monachis, sanctam et severam vivendi disciplinam excolentibus, vivebat. Populus autem, et maxime hi qui et animi magnitudine præ ceteris et sapientia excellabant, Eusebium cœperant suspectum habere; et velut causam, cur Basilius, vir ob piam vitam et eloquentiam singularem ab omnibus pleo ore laudatus, inde fugeret, penitus eundem deserere, et conventus separatim agere constituerunt. At Basilius, non alia de causa in monasteriis Ponti vitæ quietæ se dederat, quam ne Ecclesia, quæ cetero qui rebellionem Arianorum graviter exagitabatur, etiam sua causa, aliquid damni acciperet. Itaque Basilius et absentia, et odium populi adversus Eusebium conceptum, effecere ut Imperator et Episcopi, quos circa se habebat (semper enim versabantur cum eo Ariani) multo majore animorum alacritate conata perficere aggrederentur. Verum res ipsis parum successit ex sententia. Nam Basilius, eorum in Cappadociam adventu nuntiato, relicto Ponto, sua sponte venit Cæsaream, reditque in gratiam cum Eusebio: atque opportuno tempore sua doctrina Ecclesie subsidio fuit. Valens igitur conatu depulsus, una cum Episcopis, re tum infecta, inde discessit.

110 Proximum autem Basilio negotium ac studium hoc fuit, Antistitem colere atque observare, suspicionem extinguere; mortalibus omnibus suadere, molestiam eam quam acceperat, tentationem quamdam et lectam pravi illius fuisse, honeste ac laudabili concordie avidentis: ceterum non ignarum se esse, quid obedientie ordinisque rituales leges postularent: ac proinde adesse, docere, dicto audientem se præbere, monere, quidvis denique illi esse, monitor probus, opulator commodus, divinorum oraculorum enarrator, rerum agendarum præmostrator, senectutis subsidium, fidei administrum, domesticorum fidelissimus, externorum ad res gerendas aptissimus; ut uno verbo dicam, tantus ad benevolentiam, quantus prius esse putabatur ad inimicitiam. Ex quo hoc consequabatur, ut etiamsi Cathedra inferior esset, Ecclesie tamen imperium obtineret. Etenim pro benevolentia, quam aderebat, auctoritatem recipiebat: ac mirus quidem erat concentus nexusque potestatis. Ille plebem ducebat, hic ductorem; ac velut quidam leonum curator erat, cuius qui principatum tenebat, arte demulcens. Quippe ut nuper in Cathedra collocatus, ac mundanæ materis aliquid adhuc spirans, nondumque in his quæ spiritus erant instructus, ac præterea ingenti tempestate undique æstuante, atque imminentibus Ecclesie hostibus, opus habebat homine, a quo velut porrecta manu duceretur et fulciretur: ac propterea ipsius opem atque auxilium amplectebatur, eoque dominante seipsum dominari judicabat. Jam vero ipsius erga Ecclesiam

I. 6, c. 95
Eadem brevius dantur
ex Sozomeno.

Orat. 20
Basilius Episcopum suum observat

et juvat in omnibus

magno Ecclesie fructu.

A curæ ac præsidii quamquam multa quoque alia indicia sunt, libertas ad Præsides, tum alios, tum potentissimos quosque civitatis; controversiarum diremptiones nequaquam suspectæ, sed ab ejus voce formatae ac constitutæ, modoque tamquam lege utentes; egentium patrocinia, plura quidem spiritualia, sed tamen corporea non pauca (nam id quoque sæpe numero ad animam tendit, per benevolentiam subigens ac velut in servitutum trahens) pauperum alendorum, hospitem excipiendorum, virginum curandarum studium; monasticarum legum institutiones, partim scripto partim voce traditæ; precum descriptiones, sacrarii concinnitates; ea denique omnia, quibus quispiam vere Dei homo ac Deo adjunctus, plebi prælesse queat.

111 *De Regulis monasticis, a Basilio scriptis, superius egimus: nunc de Liturgia, ab eodem tradita, paucis dicamus; cum de ea hic mentionem faciat Nestorianus. Proclus Archiepiscopus Constantinopolitanus, qui sequenti seculo vixit; de traditione Divinae Liturgiæ tomo 5. Bibliothecæ Patrum ait: Permulti quidem et alii, ex eorum numero qui sanctis Apostolis successerunt, Pastores et Doctores Ecclesiæ pietate insignes, mysticæ Liturgiæ expositionem, in scriptis relictam, Ecclesiæ tradiderunt. Inter hos vero facile primum locum obtinent, Beatus ille Clemens, qui Apostolorum Principis discipulus, et ejusdem successor ab ipsis sanctis Apostolis declaratus fuit; et Divus Jacobus, is cui Ecclesiæ Hierosolymitanæ administratio sorte obvenit, ejusque primus Episcopus a summo et maximo Pontifice Christo Deo nostro constitutus est. Postea vero Basilius Magnus, cum hominum, liturgiæ prolixitatem fastidientium, oscitantiam et propensionem perspiceret (non quod longam et prolixam eam esse ipse arbitraretur; sed ut tam audientium, quam una orantium commode consuleret, eorumque socordiam, ex longioris temporis mora promanantem, castigaret penitusque tolleret) redactam in compendium, Ecclesiæ recitandam exhibuit. Postquam Servator noster in cælum assumptus est, Apostoli, priusquam per orbem terrarum dispergerentur, conspirantibus animis ad toto die orandum convertebantur: et cum multam consolationem in mystico illo Dominici Corporis sacrificio positam invenissent, fusissime et longa oratione Liturgiam decantabant. Hæc enim Divina, una cum docendi ratione conjuncta, ceteris rebus anteposenda existimabant, atque majori et alacriori rerum divinarum et Sacrificii sacrosancti studio ac desiderio flagrantibus, et illud prolixè amplectebantur; eo quod in memoria semper haberent illud verbum Domini, dicentis, Hoc est corpus meum; et, Hoc facite in meam commemorationem; et, Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo: quare contrito spiritu multas preces decantabant, divinum Numen impense orantes. Enimvero tam ex Judæis quam ex Gentibus, recens illuminatos, is assuefacientes quo ad gratiam consequendam faciebant, quæque omittenda ante donum gratiæ docentes, cum ipsi essent umbra gratiæ, eosdem pie informarunt. Per has itaque preces Spiritus sancti adventum expectabant, ut ejus divina præsentia propositum in Sacrificio panem, et vinum aquæ permixtum, ipsum illud corpus et sanguinem Servatoris nostri Jesu Christi efficiat.*

B

112 Qui quidem gloriosus ritus observatur ad usque tempus, et ad finem usque seculi manebit: sed qui postea, ardore et constantia fidei abjecta, actionibus et curis seculi hujus intenti, prolixitatem (ut dixi) Liturgiæ fastidire cæperunt, vix ac ne vix quidem potuerunt adduci, ut divinæ verborum Dominicorum recitationi interessent. Qua re quoque permotus Divus Basilius, ut huic malo medicinam

inveniret, rationem et methodum recitandi, quam brevissime posset, tradidit. Paulo post beatus noster Pater Joannes, qui propter aureum eloquentiæ flumen auream dicitur habere linguam, de omnium salute ut pastorem decet unice sollicitus, rationemque imbecillitatis naturæ humanæ habens, omnem excusationis ansam et satanicum prætextum radicatus evellere studuit. Multa itaque sustulit, breviorisque peragendi modum præscripsit: ne mox homines, libertatis et otii potissimum amantes, adversarii disputationibus circumventi, ab hac tali apostolica et divina traditione abducerentur, quemadmodum haud pauci in hodiernum diem multis in partibus hoc ipsum tentasse sæpissime deprehensi fuerunt. *Concilium Quini sextum, sub finem seculi VII celebratum agens de aqua vino miscenda in sacro calice, ita loquitur: Nam et Jacobus, Christi Domini vestri secundum carnem frater, cui Hierosolymitanæ Ecclesiæ thronus primum est creditus; et Basilius, Cæsarensium Ecclesiæ Archiepiscopus, cujus gloria omnem terrarum orbem pervasit; mystice nobis in scriptis tradito Sacrificio, ita consecrandum in divina Missa ex aqua et vino sacrum calicem ediderunt.*

113 *Ejusdem Liturgiæ Basilianæ meminit Auctor libri 2 contra Nestorium et Eutychem, qui attribuitur Leontio Byzantino Tom. 6 Bibliothecæ Patrum, quemque conscriptum fuisse in fine seculi V aut VI initio, demonstrant hæc verba; Solus impietatis Pauli, Marcelli, Photini, Nestorii et Theodori erat, sic sentire; qui aperte Christum, hominem tantum esse definierunt, quod quidem funisquisque privato, et in commune omnes divini Ecclesiæ Magistri, concordia sententia accusarunt et exploserunt; ac maxime postrema omnium Synodus Chalcedonensis, omnium sanctarum Synodorum antecessarum sigillum et obsignatio: quæ vestrum propugnaculum impietatis funditus evertit, et Symbolum fidei roboravit; atque vestræ impietatis eversorem illustribus præconiis prædicavit; vere Leonem, qui contra Eutychem dolosam vulpem juste surrexit, et abditam impietatem confutationibus dissipavit et extinxit; quem Synodus laudibus, eum condecorantibus, celebravit. Hujus, inquam, libri Auctor, inter Theodori Mopsuesteni crimina hæc quoque numerat, quod aliam Missam efflavit, præter illam quæ a Patribus tradita est Ecclesiis; neque reveritus illam Apostolorum, nec illam Magni Basili in eodem spiritu conscriptam; in qua sua Missa blasphemias, non profectionibus, τὸν τελετῆς, id est mysterium Eucharistiæ, opplevit. At, quamvis sacrosancta ista Liturgia, ut ex jam prolatis est perspicere, omnibus laudata fuerit, et plurimis per Orientem Ecclesiis in usu; nullum tamen hactenus ejus exemplar repertum est, quod non mutilatum aut interpolatum sit, ut affirmat Jacobus Gour; qui in Eucharologia Græcorum virum ejus profert exemplaria. Et hæc quidem de Liturgia Basili dicta sunt.*

CAPUT IX.

Basilius subvenit pauperibus tempore famis.

At vero dum Basilius doctrina, religione, et erga Episcopum suum observantia, Sacerdotium suum decorabat; hoc inter illa unum maximum, et perquam illustre atque insigne fuit, quod occasionem prouiderit ei Dominus, ut caritatis et misericordiarum in pauperes eodem tempore se præberet exemplar. Lucino et Joviano Coss. inquit Socrates, sexto Nonas Julii, Constantino in magnitudine inusitata, lapidibus similis, Constantinopoli decidit: estque multis in ore, illam grandinem, Deo irato, quod multi Sacerdotes, qui

D
ALICTONI F. P.Concilium
Trullanum
cap. 32E
et liber contra
Nestorium,membrant
Liturgiæ Ba-
silianæ,quæ nullibi
tamen ex-
stat integra,
F

Orat. 29

l. 4 c. 10
Post imma-
nem gran-
dinemLiturgiam
scripsit
Basilius,prioribus
brevioribus:C
nam prolixio-
res ab Aposto-
lis traditis1 Cor. 11
Jnan. 6hominum
spiritus
in Armi
fastidire
ceperant.

A cum Eudoxio communicare recusaverant, essent ab
 AUCTORE V. D. Imperatore relegati, delapsam suis. *Tam valida
 percussione contractis terrae fructibus; fames orta est,
 et quidem post hominum memoriam atrocissima.*
 Languerat civitas, nec ulla ex parte auxilium affe-
 erat. 20 rebatur, nec ulla calamitatis medicina. Nam mari-
 timae quidem urbes ejusmodi rerum penurias facile
 famae orta perferunt, dantes nimirum ea quibus alluunt, ac
 vicissim ea quibus carent a mari accipientes. At
 Caesarea, et qui procul a mari degunt, nec ex his
 quibus redundant, utilitatem capiunt; nec ea quibus
 egent, ulla arte comparare possunt: ut qui nec
 quae habeat exportare, nec ea quibus carent, impor-
 tare queant. Sed in hujusmodi mahs nihil gravius
 atque acerbius, quam crudelitas cupiditasque inex-
 plebilis eorum, qui frumentum habent. Observant
 enim temporum difficultates, et famem negotiantur,
 atque ex aliorum calamitatibus messem faciunt;
 nec illud audientes, eam qui pauperum miseretur,
 Deo facerari; nec rursus illud, eum qui frumen-
 tum abscondit, plebi execrabilem esse; nec denique
 quidquam aliud eorum, quae vel benignitate praedi-
 tis hominibus pollicetur Scriptura, vel duris et in-
 humanis comminatur: verum ad rem avidiores
 sunt, quam par sit; maleque sibi consulunt: ut
 aliis sua, ita praeculeutes sibi ipsis Dei viscera,
 ejus ope magis se indigere nesciunt quam alii ip-
 sorum auxilio egeant. Atque haec quidem frumenti
 emptores et caupones faciunt, qui nec cognationis
 jure commoventur, nec grati animi vicem repen-
 dunt Deo, cujus beneficio ipsi frumentum habent,
 cum alii fame opprimuntur.

115 Panem de caelo per orationem fundere, ac
 fugitivum populum in deserto alere minime po-
 terat Basilius; nec gratuitam alimoniam praebere.
 fontis instar scaturientem e vasculis, quae (quod vix
 humani sensus capiunt) inanitione ipsa replebantur
 ut nutricem suam in hospitalitatis premium aleret;
 nec postremo quinque panibus multa hominum mil-
 lia pascere, quorum reliquiae quoque ipsae tales
 erant, ut pluribus aliis mensis sufficerent. Haec
 enim Mosis erant, et Elias, et Dei mei, a quo ad il-
 los quoque hujusmodi potestas manaverat: fortasse
 etiam temporibus illis, atque illi rerum statui con-
 veniebant, quandoquidem signa infidelibus, non fi-
 delibus dantur. Quid igitur faceret Basilius? Quae
 praedictis consentanea sunt, et eodem tendunt, cum
 pari fide cogitavit atque perfecit. Apertis enim per
 orationem suam et cohortationes suas locupletum
 horreis, facit quod est in Scriptura, cibum esurien-
 tibus frangit, pambusque pauperos saturat, alitque
 eos in fame, atque esurientes animas implet bonis.
 Quo tandem modo? neque enim hoc ad laudis cu-
 mulum parvi momenti est. Cum eos quos fames af-
 fligebat, in unum coegisset, nonnullos etiam spiri-
 tum aggre trahentes, viros, feminas, pueros, senes,
 miserabilemque omnem aetatem: cuncta ciborum
 genera quibus fames depelli solet corrogans; atque
 ollas, leguminum falsisque nostratis obsonii, et ad
 levandam pauperum famem accommodati, plenas pro-
 ponens; ac deinde Christi, qui linteo praeceinctus
 discipulorum pedes abluere minime grave ducebat,
 ministerium imitans; simulque puerorum sive con-
 servorum ad eam rem opera utens; pauperum cor-
 pora et animas curabat, honorem nempe cum ne-
 cessario alimento connectens, atque ipsorum cala-
 mitatem utrimque lemens.

116 Talis erat novus noster procurator et secun-
 dus Joseph: immo etiam aliquid amplius habemus,
 quod dicamus. Ille enim ex fame quæstum captavit,
 suaque erga miseros benignitate Aegyptum emit,
 ubertatis annos ad famis tempus disponendo, cum
 esset aliorum somniis ad eam rem ordinatus. Hic

autem gratis benignus erat, neque in hoc tri-
 buendi frumenti auxilio lucrum ullum captabat,
 id unum spectans, ut misericordiam per miseri-
 cordiam sibi compararet, ac per praesentem an-
 nonae largitionem futura bona consequeretur. Ac-
 cedebat insuper sermonis alimonia, et perfectius
 beneficium, ac largitio vere caelestis et sublimis:
 siquidem Angelorum panis, sermo est, quo aluntur
 atque irrigantur animae Deum esurientes; cibumque,
 non fluentem et abentem, sed perpetuo manentem
 expetentes; cujus cibi ipse dispensator erat, et qui-
 dem perquam locuples; homo alioqui omnium ques-
 novi pauperrimus et egentissimus, non panis fa-
 mem aut sitim aquae sanans; sed explens deside-
 rium verbi illius vere vitalis, ac vim alendi haben-
 tis, eumque qui recte nutritur, ad spiritualis aetatis
 incrementum ducentis.

117 *Tantam in saturandis famelicis caritatem
 meritis encomis exornat etiam Nyssenus, fratrem
 magno Eliae comparans.* Quin etiam, inquit, consolati-
 onis et levaminis in fame, quod in una vidua ma-
 gnus praestitit Elias, habet etiam nostra aetas ali-
 quam similitudinem in Magistro. Nam cum fames
 aliquando gravis et saeva, tam ipsam urbem in qua
 habitabat, quam omnem ubique subditam regionem
 affligeret; venditis suis praediis et possessionibus,
 atque pecuniis in alimenta conversis (cum etiam ra-
 rum esset, ut illi qui vale sibi providissent et in-
 structi essent, ea quae ad mensam et victum perti-
 nent, sibi conficere et suppeditare possent) ille per
 omane tempus famis, non solum eos qui undique
 confluebant, sed etiam juventutem totius urbanae
 plebis alere perseveravit; adeo ut etiam Ju-
 daeorum liberos, hujus benignitatis et liberali-
 tatis ex aequo participes faceret. Nihil autem
 prorsus interest, utrum per vas olearium quis, an
 per aliquam materiam et occasionem divinum man-
 datum exequatur: consolatio enim indigentium,
 non quaerit unde suavis, sed ad id quod sit spectat.
*Et rursus idem Nyssenus libro I contra Eunomium,
 respondens ad calumnias ab Eunomio ingestas Basilio,
 quarum una erat impudentia, sic ait; Ipse dicat ve-
 lim Eunomius, quis impudentiae nomen mereatur:
 hiecine, qui paternas facultates, etiam antequam
 Sacerdotio initiaretur, liberaliter egenis distribuit;
 maxime tunc, quando magnae annonae penuria
 existeret? Nempe eo tempore Ecclesiae sic praerant,
 ut adhuc in numero Presbyterorum censeretur;
 et post haec nihil reliquum sibi fecit: ut ipse Gloriarum
 posset enim Apostolo: Quoniam gratis panem non
 comedi. Quanto ille potius impudentiae nomen su-
 bibit, qui doctrinae suae professionem pro quaestu
 habet; qui non vocatus in aedes alienas sese insi-
 nuat; insolentiam facti hujus suo vivendi modo mi-
 nime tegens, neque considerans, quam ab hujusmodi
 hominibus naturaliter aversi sint; quibus mens et
 ratio sanior est? Nihil scilicet tale cogitat illi (Eu-
 nomius) qui antiqua lege propter similitudinem si-
 gnificationis, ex hominum societate exterminatus
 est. Ex his Nysseni testimoniis non solum docemur,
 misericordiam a Basilio famelicis exhibitam; verum et
 id quod Nazianzenus praetererat, unde nempe ad tam
 profusam eleemosynam pecunia suffecerit Basilio,
 paupertatem a decem jam annis aut circiter profitentem.
 Videlicet, quamvis multa bonorum suorum jamdudum
 distribisset in pauperes, et in omnibus veram propter
 Christum paupertatem sectaretur; servaverat tamen
 eo usque praedia aliqua, ex quorum proventu subveniret
 pauperibus, quae deinde, occasione majoris necessitatis
 vendidit, pretio in egenos distribuendo.*

118 *Post grandinem et acerbissimam famem, non-
 dum cessavit divina bonitas provocare peccatores, et
 praesertim haereticos, ad resipiscentiam; novas immit-
 tendo*

Dr. G.
 Veroque Eliae
 assimilatur;

defenditur
 contra Euno-
 mii impuden-
 tiam

in terra motu serratum Cæsarium fro-
trem

R. Ep. 362

hortatur ita vivere deinceps,

A tendo plogas, quæ bonis etiam prodescent ad virtutis augmentum. Anno igitur cccclxviii, Valentiniano et Valente secundum Coss. quinto idus Octobris, terræ-motus (ut Socrates scribit) in Bithynia factus afflixit Nicæam urbem: cujus ruina Cæsarius, Nazianzeni frater, tantum non obrutus est, collabente tecto sub quo ipse morabatur. Huic tam mirabiliter divina misericordia serratum, studuit tam Gregorius quam Basilius ab Imperatoris aula ad vitam monasticam adducere; ilcoque hic eum tali epistola hortatus est. Deo sint gratiæ, qui in te mirabilia sua manifestavit, teque patriæ tuæ nobisque amicis incolumem de morte tam propinqua ereptum conservavit. Reliquum illud est unicuique, ne ingrati inveniamur, aut tantis indigni beneficiis, sed pro viribus et facultate nostra Dei miracula deprædicemus; illamque dilaudemus bonitatem, cujus facti participes sumus. Neque verbis tantum nudis nos decet gratias agere, verum et tales nos reipsa præstare, qualem in præsentem esse te arbitramur; conjecturam, e miraculo in te edito, facientes. Quin ad Deo famulandum majorem in modum te exhortor, atque ut timorem illius velut cumulum adjicias ad gratitudinem, in eoque progressus semper facias, quo prudentes existamus dispensatores vitæ illius nostræ, ad quam Dei benignitas custodivit.

ut desiderat in morte intrin-

Illius et Gorgonie obitus.

B

119 Certe, si cunctis id mandatum est, Deo nosmet exhibere veluti a mortuis resuscitados; quomodo non multo magis illud debent præstare, qui a portis ipsius mortis elevati fuerunt? Hoc, ut mea fert sententia, tum quam optime fiet, si eodem modo semper affecti esse velimus, quo sumus in articulo periculi nostri. Vanitas certe vitæ nostræ nusquam non apparet; nec quidquam hominibus fidum est aut fixum, qui tam proclives sunt ad prolabendum. Et profecto verosimile sit, nos tum vera pœnitentia tactos ob præterita, promissorumque in futurum tenaces futuros, si liberati e periculis, exhibeamus nos Deo servos fideles, et accuratos viarum nostrarum custodes. Etenim si mortis impendentis periculum cogitationem aliquam utilem tibi subministrabat, vel ea ipsa te reor, vel istis quam simillima, tunc temporis reputasse apud amicum tuum, ut necessarij cujusdam nominis debitores inveniamur. Hæc sunt quæ tuæ perfectioni suggerenda audacius putavi, dum simul ob Dei benignitatem lætor, et simul etiam de futuris sollicitus sum. Tuum erit mea verba æqui bonique consulere, quod in familiari olim nostro congressu solebas facere. *His aliisque Basilii, et præsertim Gregorii fratris sui adhortationibus inflammatus Cæsarius, statuerat se totum ad divinum obsequium transferre, quod et fecit: sed vitam solitariam aut cœnobiticam morte præventus amplecti non potuit: nam suscepto baptismo, non diu post terræ-motum, aut initio sequentis anni cccclxix, defunctus est. Eum autem non longo intervallo, ad vitam æternam subsecuta est soror ejus Gorgonia: cui morienti Basilius, pater ejus spiritalis, adstitit.*

CAPUT X.

Basilii Episcopi eligitur et consecratur.

V. Maer.

Anno cccclxx moritur Eusebius, Cæsarensis Episcopus; et insignis inter Sanctos Basilius Magnus, Cæsareæ declaratus est Antistes; cum eum dicat Nyssenus obiisse fratrem in Episcopatu, annis octo transactis, in ipso anno nono; nosque ostenderimus in Commentario prævio obiisse Sanctum, prima Januarii cccclxxix; ultra præsentem annum neque mors Eusebii, neque Basilii Ordinatio differri potest. Undenam vero Latini, qui Ordinationem S. Basilii festivam

D

AUCTOR F. B.

colant, mensem Junium et diem ejus decimum quartum acceperint, tacentibus Græcis omnibus utcumque antiquis: aut ex quo calculo eum collegerint, fateor me ignorare. Seldenus de Synedriis, in secundo Kalendario Coptico, undecima mensis Thoth, quæ octava Septembris nostri respondet, refert festum aliquod S. Basilii et Theodori Episcopi Nyssæ, unde forsitan aliquis suspicari potuerit illum diem Ordinationis esse: verum conjectura hæc, nullo satis gravi fundamento nititur. Quis enim mihi probaverit, Basilium istum, de quo ibi agitur, Cæsarensium Episcopum esse, quem idem Kalendarium refert prima Januarii? et, ut idem esset: quis me securum reddet, quod et Copti verum Ordinationis diem antiquitus acceperint? quis, propter Ordinationem eo die factam, festum istud celebrari? cum alia ratio subesse possit. Hæc de tempore. Rem ipsam exponat narratio: Cum is igitur, qui nomen a pietate apposite ducebat, Eusebius ex hac vita migrasset, atque in Basilii manibus animam libenter exhalasset; ille ad excelsum Episcopatus thronum evehitur, Vere excelsum, non tantum propter ordinis dignitatem, quod omnibus commune est Episcopis; sed etiam propter ipsius Sedis ecclesiasticam prærogativam. Quippe, ut ferunt, Magnus Gregorius, qui fuit Magnæ Armeniæ Episcopus, cavet Armeniæ Episcopum a nullo esse alio ordinandum, quam ab illius temporis Cæsareæ Cappadociæ Archiepiscopo, ubi ipse quoque ordinatus est; et horrendæ execrationis anathema in eos est intentatum, qui aliter faciunt. Adroque Metropolitanum quodam jure usus est Episcopus Cæsarensis, non solum in Cappadocia, sed et in aliis decem Provinciis, quæ sub uno nomine Diocesis Ponticæ comprehendebantur. Hinc in Conciliis Chalcedonensi et Ephesino sub Dioscuro, secundum post Patriarchas locum obtinebat, interposito dumtaxat Ephesino Episcopo, qui æqualis cum ipso erit dignitatis, ut ostendit Illustrissimus de Marca. Hoc sensu quamvis fieri potuerit, ut Cæsarensis Episcopus subjectos sibi habuerit quinquaginta Suffraganeos, nolim tamen eum quibusdam de iis intelligi Nazianzenum, in Carmine de vita sua, eum totidem illi assignat Chorepiscopos; verosimilius est enim, eo loco non de Suffraganeis, sed de Chorepiscopis proprie dictis sermonem esse; cum videatur Gregorius antea reprobrare Basilio, quod quinquaginta habens Chorepiscopos, uno augere numerum voluerit, creando ipsum Episcopum Sasimorum, qui locus vix Chorepiscopo dignus erat. Cum ergo tam magnum esset Cæsarensis Episcopatus ambitiosus illicitum, nil mirum si effecerit, ut non potuerit Basilius, ad tam excelsum thronum evehi citra laborem, ac citra invidiam et dimicationem, tum eorum qui patriam præsidebant, tum perditissimorum quorumcumque urbis civium, qui ad eorum partes se adjunxerant. Verum fieri aliter non poterat quin Spiritus sanctus vinceret, atque adeo abunde vicit. At ret geste seriem distinctius enarremus.

E

D. N. con.
Bibl. PP.
Tom. 1,

Orat. 20

E

D. N. con.
Bibl. PP.
Tom. 1,

et 50 Chor-
episcopi ins-
tructum,

Orat. 20

Nazianzenum
advocat,

121 Vir e vivis abierat Eusebius, cum Basilius, antequam mortis fama divulgaretur, Cæsaream evocavit Gregorium, et quo celerius advolaret se eibit se gravi infirmitate, et magno ipsius alloquendi desiderio teneri. His non minus percussus quam impulsus Gregorius, festinanter iter arripit, et tristis de amici aegritudine, et promptus ad obsequendum. Verum ut ad ipsius aures pervenit rumor de obitu Eusebii, tantum non luctus, in risum deam potius, an indignationem conversus est: et eadem qua Cæsaream properabat festinatione, Nazianzenum rediit; indeque hanc Basilio epistolam scripsit: Noli mirari, si quid præter opinionem tuam dixerim; nec prius n quoquam homine dictum. Videris tu quidem mihi viri constantis et solidi atque animi firmitate præditi existimationem habere: multa tamen simpliciter magis, quam caute et circumspecte consultare atque exequi. Nam qui a vitio liber est,

A is quoque ad aspersionem vitii segnior esse consuevit : ejusmodi quiddam nunc quoque contigit. Ad metropolitanam urbem nos accivisti, cum de Episcopo creando consultatio proposita esset. At, quam specioso et ad persuadendum apposito prætextu usus es! Ægrotare te finxisti, atque extremos spiritus ducere, cupereque nos videre, atque extremum alloqui : quod quo consilio feceris, assequi nescio, nec quid præsentia nostra ad eam reo utilitatis allatura sit. Ego vero ad iter me accinxi, rem hanc ægerrime ferens (Quid enim mihi vita tua sublimius, aut discensu tristius et acerbius?) ac fontem lacrymarum profudi, et ingenium, nunquam primum aliter affectum sensi quam philosophi ratio postularat; denique quid epitaphiis non implevi? Postquam autem Episcopos ad urbem convenire intellexi, profectiois consilium abrui; demirari quoque cogi primum, si, quid deceret atque honestum esset, non perspiciebas; nec improborum linguas occurrendum putabas, que simplicissimis quibusque celerrime calumnias struunt: deinde, si non eadem tibi ac nobis convenire existimas, quibus et vita, et doctrina, et reliqua omnia communia sunt, nimirum

ACTORUM P. II.
6. Ep. 21
quasi ad mortem æger;

sed in dolo
cognito

ventre recusat,

ne conveni-
tibus Episco-
pis Electio-
nem,

presentem
Basilium com-
mendarat.

Discrepanti-
bus electorum
collis,

Orat. 19
pro Basilio
salvati Grego-
rius senior

B a Deo ita jam inde a prima ætate consociatis: tertio (liceat enim hoc quoque dicere) si piorum Dei que metu prædorum hominum hujusmodi electiones esse judicasti, non autem potentiam et apud vulgus gratiosorum. Atque ego his de causis navigii program, ut dici solet, converti, ac proficisci detrectavi: tibi autem si videtur, hoc quoque fixa constitutumque sit, inter medios tumultus pravæque suspensiones fugere. Tuam vero pietatem tum deorum videbo, cum et negotia constituta fuerint, et per tempus licuerit; ac plura etiam et graviora exprobrabo.

122 In hoc proposito Gregorius perstitit, neque Cæsaream venit priusquam Basilium creatus est Episcopus; imo ne tum quidem, sed diu post peractam consecrationem, ut infra videbimus. Ratio autem, ob quam istæ ventre subterfugerit, hanc fuisse merito suspicamur, ne ipsemet Episcopus eligeretur; quamvis aliam omnino prætexeret, nempe ne iuvibus calumniandi ansam præberet, quasi ipse pro se vel pro Basilio Episcopatum ambret. Atque ita Basilio quoque videtur propositum fuisse, pro electione Gregorii laborare, quem idcirco presentem cupiebat. Quam autem ad eum accersendum causatus est infirmitatem, tantam credo fuisse homini pæne semper ægrotanti, ut id extra mendacium scribere potuerit. Nascebatur interim inter Cæsareenses discordia super electione novi Episcopi, ideoque timuit Clerus et inter illos Basilium, ne dissidentibus inter se factionibus, potentia Ariana suæ hæreseos Episcopum intruderet: quapropter missis epistolis ad suffraganeos Episcopos, hortati sunt omnes, ut quam citissime adveniant et tanti mali periculum Episcopi orthodoxi cetera consecratione dispellerent. His intellectis Gregorius, Theologi pater, Nazianzenus Episcopus, cum probe sciret vir spiritualis que spiritus erant, ob idque demissos omnes et abjectos animi sensus abjiciendos esse judicaret, nec conditionibus et anticipatis opinionibus certandum, nec plus hominum gratiæ quam Deo tribuendum, sed unam tantum Ecclesiæ utilitatem ac communem omnium salutem ob oculos ponendam, hortante verosimiliter etiam filio, adjecit animum ad promovendam omni modo Basilio electionem. Ac proinde, inter omnes Suffraganeos ipse senior Episcopus, litteras scribebat, monebat populum, conciliabat Sacerdotes, cum alios tum eos qui altaris sunt obtestabatur, decernebat, ordinabat etiam adhuc absens, cavities suæ hoc dabat, ut apud alienos tanquam apud suos auctoritate interetur.

123 Misit ergo ad Clerum, Populum et Senatam Cæsareensem litteras, exaratas a filio (redolent enim

Athenas) *Basilium impense commendans*: Sum quidem, inquit, Pastor exiguus, exiguique gregis Antistes, atque inter postremos spiritus ministros: at gratia nequaquam angusta est, nec locis circumscripta. Quocirca parvis quoque libere loquendi potestas concedatur, præsertim de communibus maximisque rebus orationem habentibus, et tantam civitatem ad consultationem allaturis, quæ aliquid fortasse majoris prudentiæ et solertiæ habet, quam plerique e vulgo. Non de parvis et levibus rebus deliberatis; verum de his, quibus vel recte, vel secus habentibus, rempublicam quoque vel hoc vel illo modo se habere necesse est. De Ecclesia enim nobis sermo est, pro qua Christus mortem oppetit, ac de eo qui hanc Deo sistat et conciliet. Lucerna enim corporis, ut Scriptura docet, est oculus: non hic tantum qui corporeo modo cernit ac cernitur, sed is etiam qui spiritualiter spectat et spectatur. Lucerna autem Ecclesiæ est, Episcopus; quemadmodum ipsi perspicue nostis, etiam non scribentibus nobis. Itaque, quemadmodum cum ille pure et integre se habet, corpus quoque recte ducitur: cum autem impurus est, non recte; consimili quoque ratione, utrolibet modo sese Ecclesiæ Antistes habuerit, omnes omnino partes vel periculi vel salutis participes esse necesse est. Porro cum omnibus Ecclesiis, tamquam Christi corpori, summa cura et solitudine prospiciendum sit, tum maxime vestra, quæ omnium fere Ecclesiarum mater et antiquitas fuit, et nunc est, atque censetur; et in quam tota respublica Christiana oculos conjicit, haud secus ac circulus centro circumscriptus; non modo propter fidei integritatem, jam olim omnibus predicatam; sed etiam ob concordie gratiam, divino haud dubie beneficio ipsi concessam.

124 Quoniam igitur ad deliberationem, quare de hac re habetis, nos quoque, ut par erat, atque ut ecclesiastica regula postulabat, accivisti, senectute autem et morbo detinemur; siquidem ipsi quoque, Spiritu sancto vires nostras confirmante, adesse queamus (neque enim quidquam fide præditis incredibile est) hoc sane et publicæ utilitati melius, et nobis jucundius fuerit; ut et vobis aliquid conferamus, et ipsi benedictionis participes efficiamur: si autem per corporis infirmitatem adesse non licuerit, id certe quod absentes possunt, conferimus. Et quidem alios quoque apud vos principatu dignos esse confido, utpote in urbe amplissima, atque ita præclare et ab hujusmodi Præsulibus jam olim gubernata; ceterum ex omnibus, qui apud vos in honore sunt, neminem filio nostro Basilio Præbytero divinæ majestati carissimo, anteferre possum (hæc autem quasi Deo teste dico) viro et vita et sermone purgato, quique vel omnium solus, vel certe quam maxime utraque re adversus temporis turbinem, ac vigentem hæreticorum linguæ pruritum, velut in prociectu stare possit. Hæc et iis scribo qui Sacerdotii munere funguntur, et Monachis, et iis qui dignitates gerunt ac Senatorii ordinis sunt, plebi denique universæ. Si igitur huic sententiæ assensum fuerit, suffragiumque nostrum, adeo sanum et integrum, divinæque voluntati conforme vicerit; et spiritualiter adsum et adero; immo etiam sic electo manus impono. Spiritus fiducia nixus. Sin autem aliud quidpiam potius quam hoc placeat, et per sodalitia et cognationes hujusmodi res expendantur, ac promiscua turba iudicii sinceritatem rursus convulserit et distraxerit (ut in electione Eusebii factum fuerat) seorsum sane id quod placet facite; nos autem intra nosmetipsos colligemur.

125 Hæc epistola non alium quidem tum temporis videtur sortita effectum, quam ut ii qui alterius electioni studebant, sibi adherentes firmarent, et sollicite prospicerent,

D
G. Ep. 12

litteris scri-
ptis,

E
quibus agende
rei magnitudi-
ne proposita

et dignitate
ecclesiæ Cæsareensis,

F
Basilium

concorditer
eligendum
suadet.

Hæc aucta
alteri stu-
dentium
solicitudine,

A prospicerent, quibus Basilium obstaculis a throno Episcopali excluderent : et hoc imprimis effecerunt, ut ad electionem, sed quasi clam et alio pretextu, convenientibus ceteris Episcopis, Nazianzenus Episcopus non vocaretur; contra quam par erat, ut qui Episcopatus et ætatis annis reliquos præcederet. Verum is minime otiosus agebat, sed in suas partes attraxit S. Eusebium Samosatenum, Episcopum doctrina et prudentia insignem, et fidei orthodoxæ confessione illustrem : nam et huic electioni interesse licebat, quamvis non esset provinciæ Cæsareensis, juxta Canonem sextum Concilii Sardicensis (si legitimi sunt Canones, Græce editi a Lubbo) quo præcipitur ad Metropolitanam electionem finitimos provinciæ Episcopos etiam convocandos. Ad hunc, inquam, Eusebium epistolam scripsit Gregorius, perperam antehac Basilio attributam, ut patebit consideranti. Quis dabit mihi alas, inquit, tamquam columbæ, aut quo pacto senium meum juvenescet: ut me ad vestram dilectionem quam recipere, et flagrans meum erga vos desiderium exatiare, animique mei tristes curas apud vos deponere, et a vobis tribulationum solatium aliquod consequi? Siquidem propter beati Eusebii Episcopi obitum, timor nos invasit haud mediocris, ne forsam, qui olim Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ præfuerunt, velint ipsam nunc accepta occasione zizaniis hæreticorum inficere; et pietatem, magno labore in hominum mentibus seminatum, pravis suis disciplinis eradicare, ejusque unitatem in diversa dividere, quod etiam in plerisque Ecclesiis factitarunt. Postquam vero Cleri litteræ ad nos venerunt, rogantes ne hoc tempore a nobis destituantur; circumspicienti unde quaque imprimis in mentem mihi venit vestra dilectio, tum rectæ fidei, tum zeli quo erga Dei Ecclesias affecti estis, memoriam recolenti. Atque hac de causa nisi dilectum meum, verbi comministrum Eustachium, qui gravitatem vestram incitet, ut ceteris vestris pro Ecclesia strenue susceptis laboribus hunc etiam addatis, meumque senium tua societate refocilletis, et veræ Ecclesiæ decantatam ubique pietatem instauretis; dantes ipsi nobiscum, si bonum opus una capessere dignati fueritis. Pastorem ex voluntate Dei eum, qui populum ipsius recte queat gubernare. Habemus enim ante oculos virum, vobis non incognitum : quem si obtinere possimus, magnam apud Deum fiduciam acquiremus, et populo qui nos interpellat summum beneficium largiemur. Sed adhortor iterum et sæpe, ut omni mentis segnitie deposita, tempestatis periculum avertamus et anticipemus.

C 126 Eusebius his litteris permotus, itineris longioris laborem pro Ecclesiâ non recusavit, sed alacri animo Cæsaream versus iter suscepit. Episcopi viciniore, qui interea istuc convenerunt, ne viderentur suo numero exclusisse seniore Gregorium, per litteras ipsum ad conventum suum invitaverunt; existimantes verosimiliter fore, ut se propter senium excusaret, et forte ne responderet quidem; interim ipsi viderentur suo erga illum functi officio, et satisfecisse Canonibus, qui præcipiunt suffragia absentium Episcoporum per litteras exquiri. Eadem occasione videtur significatum eidem Gregorio, Basilii adversarios infirmam ejus valetudinem prætere. Quo animo hæc omnia acceperit novus iste Abraham et senex optimus, ex responsione facile est perspicere. Quam suaves estis, inquit, et humani ac singulari caritate præditi! Ad Metropolitanam urbem nos vocastis, de Episcopo (non fallor) consilium aliquod iniri (hoc enim vos in animo habuisse sentio) qui quidem nec quod adesse oporteret, nec quam ob causam, nec quo tempore denuntiantes, repente nobis quod facere estis aggressi declarastis; tamquam videlicet non nos honore afficere constituissetis, sed præsentiam nostram sedulo voluis-

setis impedire, ne in nos invitos et repugnantes incidere. Ac tale quidem vestrum facinus est : contumeliam tamen hanc feremus, exponemus autem quid ipsi sentiamus. Alii quidem alios eligent, atque in medium proponent, nimirum pro suis quisque moribus aut commodis, quemadmodum in hujusmodi rebus accidere consuevit : nos vero neminem carissimo filio nostro Basilio Compresbytero præferre possumus. Equem enim ex omnibus, quos novimus, vel vita probatiorem, vel sermone ac doctrina valentior, magisque ad virtutis elegantiam undique perpolitum, reperimus? Quod si quis illius infirmitatem obtulerit; non scilicet athletam, sed doctorem creabit; ac simul in hoc virtus illius lucet, qui infirmos, siquidem tales sint, falcit et corroborat. Si huic suffragio calculum vestrum adjeceritis, et adero, et me vobis vel spirituali vel corporali modo adjutorem profitebor. Si autem certis conditionibus via capessenda est, factionesque et dissidia contra jus et æquum valtata sunt; contemptos nos esse gaudemus. Vestrum sit opus. Pro nobis autem orate.

127 Igitur ab electionem Episcopi civitas laborabat seditione, quæ, ut Theologus loquitur, quanto acrior et ferventior, tanto etiam stultior et absurdior erat. Non enim obscurum erat quis præcelleret (quemadmodum nec sol inter sidera) sed parquam etiam clarum et conspicuum; cum aliis omnibus, tum selectissimæ præsertim ac purissimæ populi parti, hoc est iis qui altari circumstant, et nostri temporis Nazariis, quibus solis vel certe potissimum, electiones hujusmodi committi oportebat (sic enim nunquam Ecclesiis malo esset) ac non iis qui epibus ac potentia polleant, aut plebis impetui ac temeritati, atque etiam plebeiorem vilissimo et contemptissimo cuique. Nunc vero parum abest, quin popularia imperia meliori ordine ac disciplina constare existimem, quam nostra, quibus divina gratia omnium voce attribuitur; ac res hujusmodi timore magis, quam ratione administrari. Nam nisi ita esset, quisnam sanæ mentis te relicto, Basili, divinum et sacrum caput, ad alium se contulisset? Te, inquam relicto, qui in manibus Domini depietus es, qui nubii jugum nescis, qui nihil possides, qui carne propemodum et sanguine cares, qui in verbis post Verbum es, inter philosophos sapiens, inter mundanos mundo sublimior? Verum ut ad institutum sermonem redeam; Spiritus quidem morat qui sans esset, ac invidia obsistebat; quorum autem, dicere pudet; atque utinam nec ex aliorum sermone, qui res nostras studiose proscindunt, id audire liceret. Sed hæc ut fluvii petras, quas in medio cursu offundunt, prætereamus; atque ea que oblivione digna sunt, silentio premamus. Dissidiis erga Cæsaream laborabat, Clerum cum Seditariis pro Basilio urgeantibus, Populo cum Magistratu adversante; ad hoc forsitan incitatus ab Episcopis quibusdam, quorum nominibus Nazianzenus silendo parcere voluit; donec eo advenit Eusebius Samosatenus, vir pietate clarus ac zelo flagrans, ab exteris regionibus excitatus a Spiritu sancto (Advenit autem verosimiliter post celebratum XII Aprilis in ecclesia sua festum Paschale) cujus zelo et prædenti persuasione factum est, ut omnes, aut saltem plerique, in Basilium consensuri viderentur.

128 Verum quoniam electionem canonicam esse oportebat, ne vel unus ex eorum numero, qui Episcopum proclamaturi erant, desideraretur, e lectulo se abstraxit Gregorius pater, homo jam et senectute et morbo fractus, atque ad urbem juvenili vigore contendit; vel potius corpore mortuo ac paulum spirante fertur, præclari funeris loco studium istud ac diligentiam sibi fore persuadens, etiam si quid humanitus ipsi accidisset. Operæ pretium erit hic tantisper

D
AUCTOR F. H.

ac Basilium
commendat.

Orat. 19
E
cognita autem
Cæsarensium
dissensione

F
et persuaso
adesse
Samosatheno.

Orat. 20

Orat. 19
ipse, quamvis
ager, Cæsareum
proficiscitur;

B. Ep. 4
Senior Gregorius sibi
concedit
Eusebium
Samosathenum

Inudans
Basilium ut
aptissimum
pro omnibus;

et vocatus
quasi non
venturus,

Orat. 20

G. Ep. 23

dissimulat
injuriam,

A tantisper inquirere, quid ad canonicam electionem aut ordinationem esset prescriptum; quamvis frustra disputari existimem, an od electionem Basili desideraretur presentia Gregorii senioris, an vero ad ordinationem: nam idiomate Græca verba quibus utitur Theologus, tam electionem significant quam ordinationem: et sicut plures requirebantur Episcopi ad ordinationem, ita etiam ad approbandam perficiendamque electionem. *Satis clare hæc eruntur ex Canonibus Nicæna et Sardicensi. Nicæna quartus sic habet: Episcopum convenit maxime quidem, ab omnibus qui sunt in provincia Episcopis, ordinari: si autem hoc difficile fuerit; aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem; tribus tamen omnimodis in idipsum convenientibus, et absentibus quoque pari modo decernentibus, et per scripta consentientibus, ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum que geruntur, per unamquamque Provinciam Metropolitanis tribuntur Episcopis. Sardicensis Canon sextus, ex interpretatione Herveti, sic prescribit: Si contigerit in una Provincia, in qua sunt plurimi Episcopi, unius Episcopum conventui non interesse, et ille per quandam negligentiam nolit convenire, et Episcoporum institutioni et electioni assentiri; congregata autem populi multitudo instet, ut fiat institutio Episcopi qui ab eis postulatur; oportet illum Episcopum prius, qui non adfuerit, admoneri per litteras Primatis Provincie, nempe Episcopi Metropolitanis, quod rogat populus sibi Pastorem dari: et existimo recte habere, hunc quoque expectare ut adsit. Si autem litteris rogatus non adfuerit, ac ne rescripserit quidem, populi voluntati satisfiat. Oportet autem ex vicina quoque Provincia accersi Episcopos, ad Metropolitanis Episcopi institutionem.*

B *129 Primum ergo Episcopum postulabat Clerus et Populus, dein presentes Episcopi ut minimum tres, requisitis per litteras absentium iudiciis, si omnes, vel saltem plures, suffragis inter se convenirent, Populi et Cleri postulationem approbant: quo facto legitima electio credebatur, atque ad ordinationem a presentibus Episcopis procedebatur; nulla ratione habita eorum qui convenire nolent, vel per litteras suffragari. Quam ergo ob rem necessaria erat Episcopi Nozianzeni presentia? Tres Episcopos fuisse Casarea nemo negaverit; aderat enim Samosatenus, aderant et alii saltem duo, nam ad plures scripta est epistola senioris Gregorii superius allata; in qua etiam fatetur ipse, electionem se absente, et contra suffragium suum, perfici posse: adeoque ultimum omnino intelligendus videtur Theologus, cum ait advenisse patrem suum ne vel unus desideraretur e numero eorum, qui Episcopum proclamaturi erant; nempe, non ad legitimam electionem duntaxat, sed ad solemnem et omnibus ceremoniis absolutam, qualem non prescribunt quidem Canones, sed optant: nam Episcopum, amant, convenit maxime ab omnibus, qui sunt in Provincia Episcopi ordinari. Cum igitur, uno excepto Nazianzeno Episcopo, omnes adessent reliqui; et negotium, pro Basili exaltatione satagente Samosateno, recte promoveretur, jamque de felici successu seni optimo spes certa offulgeret; ut firmaret sua presentia vacillantes, quales erant non pauci, tantoque celebrior esset electio et consecratio, non est passus desiderari se, ad quem, tamquam priorem tempore Episcopum, si presens foret, consecrationis officium deferendum videbatur. His de causis Gregorius, quamvis non solum senectute confectus, sed etiam morbo fractus ac debilitatus esset, animamque ageret; iter tamen aggredi non dubitavit, Spiritus videlicet ope atque auxilio fretus, atque (ut rem in pauca conferam) vehiculo, non secus ac mortuus feretro, impositus.*

C *130 Theologus proficiente patri, aut alicui eum comitanti litteras tradidit ad Eusebium Samosate-*

num, quibus ipsi sic alloquitur; Unde tuarum laudum exordium ducam, et quo nomine proprie te appellabo? An te columnam et firmamentum Ecclesie vocabo, aut luminare in mundo, iisdem verbis cum Apostolo utens? aut gloriationis coronam incolam Christianorum parti, aut Dei donum, aut patrie subsidium, aut fidei regulam, aut veritatis legatum, aut hæc omnia simul, et his plura? Atque has pene incredibiles laudes, per ea que videmus, confirmabo. Quæ enim pluvia, æque inatura et tempestiva, sitienti terræ illapsa est? quæ aqua ex petra, iis qui in deserto morabantur, exundans? quem talem Angelorum panem homo manducavit? quibus Jesus, communis omnium Dominus, discipulis suis pessum euntibus ita opportune adstitit, ut et fluctus sedaret, et periclitantibus salutem afferret; ut tu laborantibus nobis ac morientibus, et jam velot naufragium facientibus apparuisti? Et quidem de aliis quid loqui necesse est, quanta nimirum lætitia et voluptate orthodoxorum animos perfudisti, quamque multos homines in desperationem lapsos erexisti? At Mater nostra, Ecclesiam Casareensem dico, nunc profecto ob tui aspectum viduitatis vestes exuit, et stolam jucunditatis assumit; magisque etiam explendescet, cum Pastorem, et se, et antecessoribus Episcopis, et manu vestra dignum, consecuta fuerit. Nam quis sit rerum nostrarum status ipse quoque perspicis, quantumque miraculum patrarit zelus tuus, et sudores, ac grata Deo fiducia, et libertas. Senectus renovatur, morbus superatur, lecto affecti exiliunt, infirmi potentia accinguntur. Quæ res mihi conjecturam afferunt, negotia nostra ex animi sententia successura esse. Ac patrem quidem, tum suo, tum nostro nomine habes, pulchrum universæ vitæ et venerandæ civitatis finem impositurum, nimirum presentem hanc pro Ecclesia dimicationem. At certum habeo fore, ut precibus vestris, quibus fretus nemo non sibi quidvis polliceri debet, firmiorem eulo valentiorumque recipiamus. Quod si in hac quoque cura extremo vitæ die perfungatur, minime illud in damno ponendum est, talem, et ob res tales vitæ finem consequi. Mihi vero ignoscite, obsecro, si improborum linguis paulisper cedens, aliquanto post ad complexum vestrum accurram, et ea quæ nunc in laudatione prætermissa sunt, coram ipse adjiciam.

D *131 Casaream cum pervenisset Gregorius, hic quoque signum quoddam editur, cui fides minime abrogatur: ex labore robur comparat, alacritate vigescit, negotium administrat, ad conflictum se parat, in throno collocat. Itaque post adventum ejus brevi effectum videtur, ut in Basili ordinationem saltem plurimi consentirent: atque ita consecratus is fuerit ab ipso seniore Gregorio, inter alios assistentes Samosateno. Hoc innunt verba Theologi, dicentis; ad eum ungendum viros pietate præclaros ac zelo flagrantes, ab exteris regionibus excitavit Spiritus sanctus, in iisque novum Abraham et patriarcham nostrum, parentem, inquam, meum. Et rursus, redeuntem patrem suum describens: Juvenis, inquit, relict, firmus ac valens, oculos erectos habens; a manuum impositione et unctione, addo, etiam et ab illius qui ungebatur capite, roboratus. Hoc igitur ad prietas narrationes accedat, quod labor sanitatem affert, et animi alacritas mortuos excitat, et exilit senectus Spiritu delibuta. Ita ergo peracta consecratione domum reducit Gregorius, vehiculo, non jam ut tumulo, sed ut arca divina usus. Verumtamen (ut scripsimus in simili occasione iis temporibus factum reperitur) digressi qui electioni et consecrationi interfuerant, et (ut credibile est) assenserant, saltem tum cum se numero victos viderent; ceperunt quodammodo duci paventia*

D
G. Ep. 29

*Samosateno
gratias habet,*

E
*et patris sui
magnanimitatem laudat.*

Orat. 19
F

*Basili electo
et consecrato,*

Orat. 20
*Gregorius
vegetior do-
mum re-
vertitur.*
Orat. 20

Orat. 19

*electionem
legitimam
facturus,*

*omnibusque
ceremoniis
servatis cele-
briorem.*

Orat. 20

*Theologus per
litteras,*

A *tentia dati suffragii, eoque patientiæ exercendæ optimo Patri multam materiam dedere. Tuli tamen, et lenitatem animi hic quoque amplius demonstravit. Nam cum ipsius Collegæ, contentioni illius in qua victi fuerant ignominiam, eamque quam senex ille omnipotens in rebus obtinebat auctoritatem et potentiam iniquo animo ferrent, ob idque ipsi infensi essent, ac convitiis eum incesserent; eos quoque patientia sua superavit, maximum subsidium nactus mansuetudinem et morum facilitatem, et quod maledictis lacessitus maledicta non regeret: neque enim grave esse judicabat, si cum rebus vicisset, lingua se vinci pateretur. Quam ob rem sic eos quoque lenitate sua et patientia cepit, ascito præsertim ad sententiæ suæ auxilium tempore, ut indignationem in admirationem convertentes, sese ipsi excusarent, genibus advolverentur, pudore ob ea quæ prius egerant suffunderentur, abjectisque cædis eo patriarcha, legislatore, iudice uterentur.*

B *132 Neque tantum inter Episcopos contra seniorem Gregoriam, sed etiam Casarem contra Basilium turbatum aliquid fuisse ab invidis, indicat Theologus ea epistola, qua illi novam dignitatem gratulatur.*

Posteaquam, inquit, te in sublimi throno collocatum, ac lucernam, prius hand obscure lucentem, a Spiritu victore supra candelabrum oculis omnium expositam esse intellexi: lætatus sum, fateor, (quidni enim?) cum Ecclesiæ corpus male affectum esse, atque huiusmodi ductu et auxilio opus habere conspicerem. Non tamen ad te statim advolavi, nec advolabo; nec ipse id a me expeccas velim. Primum, ut auctoritatem et venerationem tibi sartam tectamque custodiam, ac ne præ ineptia quadam et animi fervore, quemadmodum obtretractores dicere possent, tui studiosos colligere videaris; deinde, ut mihi ipsi stabilitatem comparem, invidiæque occurram. Quando igitur venies? fortasse dixeris; et quamdiu cunctaberis? Quoad Deus jusserit, atque eorum qui nunc insidiantur et invidia laborant, præterierint umbræ: non enim diutius, sat scio, leprosi resistent, Davidem Hierosolymis excludentes.

CAPUT XI.

Basilium Suffraganeos Episcopos, et patrum suum Gregorium sibi reconciliare conatur.

Cum *Basilium*, ad primariæ Sedis honorem evectus esset, ut dignum erat vita quam duxerat, gratia quam consecutus fuerat, eaque quam apud homines obtinebat existimatione; minime commisit, ut ulla in re postea vel philosophiæ suæ, vel eorum qui hoc munus ipsi crediderant spei, dedecori esset: quin potius, quantum alios prius, tantum quotidie seipsum vincebat, optime utique ac sapientissime de his rebus sentiens. Sic enim existinabat; privati quidem hominis virtutem in eo consistere, ut vitio careat, aut quoquomodo probitatem colat; Principem autem et Antistitem, ac præsertim huiusmodi imperium gerentem, improbitatis notam efflagere non posse, nisi multum antecellat, ac melior indies existat, paræque dignitati suæ ac throno virtutem afferat: vix enim esse, ut quis nisi per summum assequatur id quod medium est; aut aliter quam per exuberantem virtutis amplitudinem, vulgus ad mediocritatem pertrahat. Imo vero, ut rectius de his rebus disseram, quod ego in Salvatore prospicio, atque etiam (ut opinor) sapientiorum quilibet, quanto tempore nobiscum extitit, id quod supra nos est existens, et quod nostrum erat formatus; hoc quoque hic contigisse animalverto: Proficiebat enim, inquit sacer textus, sicut ætate, ita etiam sapientia: non quod hæc in illo incrementum caperent (quid

enim eo quod a principio perfectum erat, perfectius esse possit?) sed quod hæc paulatim detegerentur et elucere. Eodem modo Basilii virtutem eo tempore non incrementum, sed majorem operationem, accepisse arbitror: uberiorem virtuti materiam suppeditante potestate: unde primum omnibus perspicuum evasit, munus id quod adeptus fuerat, non humano favore, sed divino beneficium ipsi contigisse.

134 *Basilium igitur, ingenti spiritus fervore Episcopale officium aggressus, varia designabat animo, non tantum Ecclesiæ suæ, sed universa Christiano orbi proficua: imprimis autem Theologum, in societatem laboris et honoris, assumere decreverat, tribuendo ei locum primarium inter Casareenses Presbyteros, sua forsitan electione vacantem. Verum Gregorius, cum aliis omnibus dubium non esset, quin post electionem Basilii statim accurreret, maximaque animi voluptate perfunderetur (id quod fortasse alius quispiam fecisset) cum eoque imperium potius partiretur, quam supparem auctoritatem ac potentiam haberet, idque ex amicitia eorum conjectarent; ipso tamen, in omnibus rebus arrogantiæ suspicionem fugiens, si quis alius, ac simul temporis illius invidiam vitans, præsertim cum Basilii negotia adhuc tumerent ac turbarentur, cupiditati suæ, qua Casarem ferebatur, frenum injecit, domique se contulit. Epistolam tamen ad Basilium dedit sui excusandi gratia, quam supra numero centesimo septimo retulimus. Ast hic initio quidem ea super re cum illo exposulavit: verum ubi in proposito firmum perspexit, veniam dedit, et adiecit animum, ut Suffraganeos suos Episcopos, exaltationi suæ obmurmurantes, sibi conciliaret. Nonnulli enim, post egressum Eusebii Samosatani Episcopi, statim confluentes, tristitia quidem multa locuti sunt et deploranda, nec minus luctuose multa patrarunt; postremo ita discessum est ab omnibus, ut schisma potius et contentio invaluerit. Scripsit hæc Basilium in fine hujus anni cccclxx, quo Demophilus ordinatus est Episcopus Constantinopolitanus, vel sequentis initio: et tum quidem nulla adhuc spes ipsi erat schismatis cito tollendi, ita enim subjungit: Num vero meliori res nostræ futuræ sint statu aliquando, et num velint hi desistere ab improbitate suâ, cuius credo (Deum si excipioris solim) esse incognitissimum.*

135 *Hoc rerum statu et tempore, videtur Casarem advenisse Gregorius, quem forte consilii incuendi causa sollicitus invitaverat Basilium: non ille enim cum hoc congressum interponere videtur reconciliationi Suffraganeorum, super his ita disserens: Ac postea cum ad Basilium venissem, atque eadem de causa (ne scilicet aliorum invidum sibi aut illi concitaret) cathedræ honorem insignioremque inter Presbyteros honoris locum recussassem; non modo meum hoc factum non inculpavit, sed etiam, ut debuit, comprobavit; atque a nonnullis, qui rationis ipsius ignari erant, fastus insimulari maluit, quam aliquid facere, quo rationi consilisque suis adversaretur. Quoniam porro modo Inculentius specimen edere potuisset animi, ab omni adulatione et assentatione alieni, solamque honesti legem intuentis, quam ita constituendo de nobis, quos in præcipuorum amicorum et familiarium loco numeroque habuit? Deinde autem ab ipso dissidentes emollivit, ac sublimis et excelsæ medicinæ rationibus curavit: non enim adulatorie ac serviliter, sed perquam fortiter et magnifice hoc fecit; ut qui non presentis solum temporis rationem haberet, sed etiam futuram obedientiam procuraret. Nam cum id quod molle ac tenerum est, dissolutum et languidum esse; ac rursus id quod austerum est, asperum et contumax esse perspiceret; utrique malo per alterum melioratur,*

D
AUGUSTO P. B.
magis elucescit.

Nazianzenum
in partem
laboris assu-
mere decernit;
Orat. 20

E

eo renuente
mutat consilium,

B. Ep. 254

et suffraganeos
sibi conciliare
statet:

F

Orat. 20

ob id laudatus
a Theologo,

Orat. 19

obloquente
election
fert patienter,

B. Ep. 24

Theologus
Basilio gratulatur,

excusat quod
ad ipsum non
veniat.

Basilium
in thronum
evectus,

Orat. 20

virtus Episcopo
digna

A
AUCTORE P. B.
tur, duritiam nimirum mansuetudine et facilitate, mollitiam vero gravitate atque animi firmitate temperans : sermone autem ad animarum curationem hand multum indigens, opere quam plurima perficiebat : non callido artificio homines subigens, sed benevolentia sibi concilians; nec imperii potestate utens, sed per indulgentiam, quam in potestate adhibebat, eos alliciens : et quod maximi momenti erat, quia omnes mentis acumine ipsi cedebant, eamque ipsius virtutem esse norant, ut ad eam nemo aspirare posset; unam hanc domum sibi salutem esse arbitrabantur, si cum ipso et sub ipso sese collocarent; unum autem et certissimum periculum, si in ipsius offensionem incurrerent; ab eoque disjungi nihil aliud esse iudicabant, quam a Deo alienari. Sic ultro cesserunt, ac manus dederunt, et quasi ad tonitruum sonum sese submiserunt; alius alium ad ipsi satisfaciendum antevertentes, conceptamque prius adversus ipsum odii vim in non minorem benevolentiam ac virtutis incrementum commutantes : hanc siquidem unam firmissimam ipsi satisfaciendi rationem inventerant; nisi quis, ob deploratam improbitatem, neglectus atque projectus esset.

B
Dissidium istud multum Ecclesiis nocuit,
B. Ep. 26,
136 Verumtamen antequam hæc omnia Basilium sua prudentia et virtute perficeret, multum temporis insumptum est : perstitit enim diu in quorundam Episcoporum animis ista dissensio, quæ multum universis Ecclesiis nocuit. Usi enim hoc dissidio Ariani, in unum alteramve Ecclesiam, aut etiam plures, suæ factionis Episcopos intruserunt. Quid enim fecisset Basilium, reliquis a se dissidentibus? cum Canones vetent Episcopam ab uno solo constitui. Ea res ipsum ad mortem pene afflixit, ut queritur scribens S. Eusebio Samosatensi; cui se exensat, quod invitatus ab eo ad privatam quendam conventum, minime venisset, impeditus morbo ex mœrore animi contracto. Ac primo, inquit, quod spectat ad absentiam, verissima est quam scribo excusatio mea : arbitror autem hujus ipsius lamam, ad tuam usque sanctitatem pervenisse : morbo nimirum decubuisse retentum, qui me adusque ipsas mortis januas deduxerat, cujus quidem reliquias, etiamnum dum hæc scribo, penes me retineo; atque illas tales, ut aliorum valetudini censi possint intolerabiles. Ad aliud autem caput litterarum quod attinet, quod nostra ignavia minime fiat, ut Ecclesiarum status hostibus prodantur; tuam pietatem intelligere volo, Episcopos nobis communicantes, vel per socordiam vel eo quod nos suspectos haberent, nec bene ac sincere essent erga nos affecti, vel saltem per oppositionem diaboli, qui bonis operibus solet adversari, nequaquam voluisse nobiscum conspirare. Prætextu quidem et specie tenus, plures simul conspiravimus, accedente ad partes bono illo viro Bospotio : isti tamen omnes in nulla plane re necessaria nobiscum volunt consentire, adeo ut propter mœstitiam inde contractam, plurimum mihi temporis sit impendendum ad vires recolligendas, quod præcipuo est impedimento mihi, recurrentibus subinde infirmitatibus ex mœrore animi vehementiore. Enimvero quodnam ministerii genus non obivi ego? cujus tandem iudicii non commemini, partim per litteras ad illos missas, partim coram et congressus? Nam ad urbem usque procurrerunt, divulgato de meo obitu rumore. Sed cum per Dei gratiam in vivis me agentem deprehendissent, disserui apud eos quæ convenientia opinabar. Præsentis certe status eos pudet : pollicentur omnia facturos quæ oportet : at reversi domum, redeunt ad antiquum. Hæc est certe in præsentem rerum nostrarum quibus utimur conditio : Domino nos aperte derelinquente, et caritate in multis refrigerescente, propterea quod iniquitas abundaverit. Tua autem potentissima et validissima apud Dominum

et Basilium pene ad mortem afflixit.

intercessio, ad omnia hæc abunde nobis satisfecerit. D
Fortassis nostram minime inanem opellam præsentem rerum statui impendemus : aut, si frustra et in vacuum laborabimus, iudicii certe rigorem effugiemus et condemnationem.

137 Hoc eodem tempore afflicto afflictionem auxit simultas aliqua, suborta Basilium inter et Gregorium avunculum : quem quidem Basilii epistolarum interpretes Patrum nominat, quod nomen Θεῶς Patrum aut Avunculum promiscue significet : inducor tamen ut credam, potius fratrem Emmele quem senioris Basilii fuisse : quia is si nunc viveret centesimum ætatis annum aut attingeret aut prætergressus esset, et Gregorius octogesimum saltem idque gratis concessio quod Macrina viginti annos fecunda fuerit. Si vero Emmele fratrem dixerimus, potuit initio hujus seculi natus cum eo adolevisse, et septuagesimum ætatis annum numerasse cum hæc discordia contigit. Nam tempus videtur recte statui initium suscepti Episcopatus, ob hæc Basili verba tali occasione scripta : Posteaquam vitam ingressi sumus, quæ corpus nostrum alligat pariter et animum, supra quam vires nostræ ferre valeant. Causa et origo quamvis nullibi expressa sit, conjectura tamen verisimili teneri potest; Gregorium avunculum, ab aliis Suffraganeis Episcopis in partes eorum attractum, aversionem quamdam animi a Basilio concepisse, ita ut extra civitatem suam Episcopalem se receperit, ne deberet Basilium Metropolitanum suum publico aliquo actu agnoscere. Hic quippe in epistolis, ad leniendum ejus animum scriptis, instanter rogat, ut cum aliis Episcopis mutuo consensu congregatis, cum convenire possit; rationem redditurus eorum quæ illi adversus cum adferebant, forsitan ad schismatis sui qualiscumque justificationem. Undecumque tamen orta sit ista animorum abalienatio, gravi profecto Basilium dolore, et dissidentes ab eo Episcopos gaudio affecit, quod etiam in suo schismate reddidit pertinaciores : cum pulam jactarent, proximos Basilii consanguineos minime cum eo convenire. Optabat ergo vir sanctus, malo huic finem imponi; optabat id etiam Nyssenus frater, qui verisimiliter, exploraturus Basilii animum, an in reconciliationem propenderet, et quo pacto cum ire vellet; epistolam unam contexit, et Basilio attulit, tanquam a venerando et communi avunculo scriptam.

138 Accepit is eam, ut per erat tanquam ab Episcopo communique avunculo per fratrem allatam : ostendit quam plurimis amicorum præ gaudio; egit Deo gratias, desiderium suum magno ex parte (ut putabat) assecutus : discedenti autem fratri responsum ad avunculum tradidit, quo imprimis gaudium suum significat, ob conceptam spem de brevi redintegrandâ amicitia, amorem deinde erga avunculum suamque et observantiam luculenter ostendit. Et prius, inquit, cupide vidi fratrem meum (quid enim non facerem, cum et frater meus sit, et talis?) et nunc quoque eodem illum affectu complexus sum, peregre cum advenisset, nihil quod ad amorem attinet immutatus. Absit enim ut tale quid in mentem veniat, quod me et naturæ oblitum, et domesticis inimicum faciat : imo magis præsentiam viri, et corporalium ægrotationum et aliarum animi mœstitiarum solamen esse putavi. Simul et dignitatis tuæ litteris, quas secum attulit, supra modum delectatus sum; quas etiam jam ex multo tempore cupide expectavi, nulla alia ratione, quam ne nos ipsi vitam nostram tristi hac fama oneraremus, quasi etiam familiarissimi inter se mutuo dissideant; unde inimicis quidem gaudium, amicis vero calamitas adferatur, irrireturque Deus, qui in perfecta dilectione discipulorum suorum characterem esse voluit. Quocirca et necessario rescribo, obsecrans, ut pro nobis ores; et quæ reliqua nos concernunt, tanquam propria cures. Rationem vero eorum quæ facta sunt, quoniam propter ruditatem intelligere

Inter dissidentes videtur fuisse Gregorius Sancti avunculus

B. Ep. 44

E

quem reconciliare studens Nyssenus,

B. Ep. 44

F

B. Ep. 43 litteris confectis ad Basilium, eodemque ad has respondente.

A intelligere nequimus, eum decrevimus veracem instructorem aestimare, quem ipse nobis designare dignatus fueris. Necessarium vero erit, ut et reliqua per prudentiam tuam determinentur; puta congressus noster, tempus accommodum, ac locus idoneus. Itaque si omnino hoc molestiæ subibit dignitas tua, ut ad humilitatem nostram descendat, nostrique aliquam rationem habeat, sive cum aliis, sive seorsum per teipsum convenire vos volueris, obtemperabimus: quandoquidem hoc consilii semel apud nos statuimus, ut serviamus tibi in caritate; faciamusque quovis modo, quæ nobis ad gloriam Dei facientia pietas tua præscripserit. Venerandissimum fratrem non coegimus ut aliquid ore tenos nobis indicaret: quoniam prius nihil habuit de iis quæ agenda sunt satis determinatum quod diceret.

139 *Fost discessum fratris Gregorii, deprehensum est figmentum, ipso Episcopo, avunculo nempe suo, epistolam a se scriptam propria voce pernegante. Fraudem ergo hanc permoleste tulit Basilus: et Eribni, inquit, super hac epistola: optavimus terram nobis dehiscere, quod fallaciæ, mendacii, ac seductionis probro expositi essemus. At Nyssenus, cum detectam fraudem adhuc nesciret, alteram denuo fratri epistolam, tanquam ab ipso Episcopo missam, per Domesticum suum Asterium reddidit: neque tamen illum vere miserat Episcopus, ut venerabilis Anthimus Basilio indicavit, quem Hermantius Episcopum Tyanensem fuisse existimat. Cum vero Adamantius attulisset tertiam a Nysseno confictam epistolam; quo animi sensu eam acceperit Basilus, ipse declarat, Optabam inquit mihi cor esse lapideum, ne vel præteritorum recorderer, vel præsentia sentirem; ut possemus, more pecudum ad terram decussi, omnem hanc perferre plagam. Deinde fratrem compellans, cum eo peramanter expostulat. Sed quid facerem, inquit, contra meum ipsius animum, qui, post unam et alteram experientiam, nihil potest non examinatum admittere? Ista scripsi ut simplicitatem hanc tuam reprehenderem, (quam, nec alioqui Christianis congruam, præsentis tempore video non competere) ut posthac et teipsum custodias, et mihi parcas: quandoquidem harum rerum (est enim mihi ad te fiducialiter loquendum) non admodum fide dignus minister es. Attamen quicumque fuerint qui scripserunt, respondimus ipsis ut conveniebat. Sive igitur ipse experimentum mei per insidias capere volueris, sive revera ab Episcopis acceptam epistolam miseris, habes responsa. Te vero decebat alia in præsentis tempore curare; cum et frater sis, et naturæ nondum oblitus, nosque haud videas quæ inimici sunt agere, posteaquam vitam ingressi sumus, quæ corpus nostrum affligat pariter et animum, supra quam vires nostræ ferre valeant. Verumtamen, quoniam ita me ad bellum paravi, oportet te jam hujus gratia adesse, inque disponendis negotiis communem operam adferre: Fratres enim, inquit parœmia, in necessitatibus usui sint. Si autem congressum nostrum admissuri sunt maxime venerandi Episcopi, et locum nobis determinatum et tempus constituent, perque designatos homines accersant. Quemadmodum enim ipse patruo meo occurrere non dedignabor; ita, si non cum decenti forma vocatus fuero, non veniam.*

140 *Hæc ad fratrem, et altera ad avunculum epistola, cum nihil admodum profecisset Basilus, nec litteras ab eis ullas nec colloquium impetrasset, quo sublata quacumque demum simultate, invicem omnimode reconciliarentur; tandem, ne nihil intentatum relinqueret, ipsemet ad Gregorium avunculum litteras scribit: omni- que qua potest submissione, rogat obtestaturque, interposita prudentia et mansuetudinis ejus matrisque amoris commemoratione, ut solita erga ipsam benevolentia utatur.*

Junii T. III

tur; Silvi, inquit: num et semper silebo? et feram ut intolerabilissimum istud silentii damnum contra meipsum amplius dominetur et obtineat, dum nec ipse scribo, nec alloquentem audio? Ego quidem hactenus in tristi isto proposito meipsum continui; sed id arbitror mihi quoque cum Propheta non immerito dicendum, Quoniam sibi, sicut parturiens toleravi. Semper quidem vel congressum, vel causæ tractationem desideravi: semper vero, ita promerentibus peccatis meis, voto frustratus sum: non enim possum aliam factorum excogitare rationem, quam quod persuasus sum veterum delictorum me, in ista dilectionis tuæ separatione, luere pœnas: si tamen jure vocari in te debeat separatio, a quocumque tandem te segreges, nedum a nobis, quibus ab initio patris loco fuisti. Sed peccatum meum, quasi densa quædam nubes, occupato mihi omnium illorum ignorantiam indidit. Quando enim considero, nullum alium mihi ex ista separatione allatum esse fructum, præter dolcrem quem peperit; quomodo præsentia non merito peccatis meis adscribam? Verum sive peccata causæ sunt eorum, quæ acciderunt, hic mihi molestiarum finis esto; sive dispensatione divina id factum est, adimpletum esto prorsus quod quærebatur: non enim modici temporis damnum perpessi sumus. Quocirca amplius non ferens, primus in vocem prorupi, obsecrans ut et nostri rationem habeas, et tui ipsius, qui majorem per omnem vitam ostendisti curam nostri, quam ipsa cognatio exigebat; et civitatem jam nostri gratia diligas, nec propter eos te ab ea alienes. Si qua igitur consolatio est in Christo, si qua communio Spiritus, si qua viscera commiserationis, comple votum meum: dissolve hic quæ molesta sunt: initium quoddam fac hilariori rerum conditioni in futurum, qui et in aliis ab optima præceptor es, et ad illicita neminem sequeris. Neque enim cujusquam corporis proprius character quisquam sic reputatus est, ut animo tuo illud pacis et placiditatis studium comperit; utpote tali viro, qui reliquos ad te pertrahat, ac quosvis appropinquantes tibi, veluti pretiosi cujusdam unguenti fragrantia, morum tuorum comitate adimpleas. Nam etiamsi jam contrarium aliquid in medio est, brevi tamen post et ipsam pacis bonum agnosceretur: donec enim quæ ex dissidio sunt calumniæ locum habent, necessario suspensiones in pejus augentur. Neque sane illis decorum est, quod nos negligunt, multo vero minus dignitati tuæ: etsi enim non nihil deliquimus, meliores tamen erimus si fuerimus admoniti (hoc vero sine mutuo congressu et alloquio fieri non potest) si vero nihil injuriæ vobis inferimus, quam ob rem odio habemur?

141 *Istam igitur meam ipsius quidem tanquam bicornem rationem prætendo: quæ vero ab Ecclesiis ipsis dici possent, quæ nihil utilitatis ex nostro dissidio tulerunt, silere præstat. Non enim ad hoc te alloquor, ut mœrore afficiam; sed ut res tristes consopiam. At prudentiam tuam prorsus nihil fugit, sed multo majora ac perfectiora, quam nos cogitamus, ipse intellectus acumine assequeris, aliisque declaras: qui et ante nos quæ Ecclesiis damno fuere vidisti; et doles etiam plus quam nos, jam olim edoctus a Domino etiam eorum qui minimi sunt contemnere neminem. Jam vero damnum istud non unum et alterum occupat, sed integræ urbes ac populi calamitatum nostrarum participes sunt. De fama namque rerum nostrarum apud exterarum nationes non attinet dicere, quid de nobis illi dicturi sint. Decet itaque istam animi tui dexteritatem, contentionem quidem aliis permittere (imo et illorum animis eam quoad fieri poterit eximere) ipsa vero quæ tristitia sunt per patientiam vincere. Nam ulcisci*

43 velle,

D
AUCTORE P. B.
B. Ep. 46

molestiam
illam suis
peccatis
imputat,

in eoque
conformans se
divinæ
voluntati

E

obtestatur per
priorem bene-
volentiam,

per studium
pacis,

F

per Ecclesiæ
utilitatem,

per famam
propriam et
suorum,

B. Ep. 44
rem pejorem
facit detecta
fraude

B

B. Ep. 44

de qua Basilius
cum eo
expostulat:

C

et tandem ad
patrum
scribens,

A velle, cujusvis est animi exardescens: vincere vero hoc demum tuum est solius, et si quis alius tibi virtute similis fuerit. Hoc autem non dicam, quod qui nobis molestus est, iram suam effundit in eos qui nullam injuriam intulerunt. Sive igitur apud nos coram, sive per litteras, sive ad te vocemur, aut quovis alio modo placuerit, animum nostrum aliqua consolatione dignare. Optarem quidem ut coram Ecclesia pietas tua compareret, et nos pariter et populum cum ipso conspectu tui gratiæ tuæ sermonibus curaret. Hoc igitur si istuc fieri poterit, erit optimum; si vero aliud quid videbitur, et illud amplectemur; dumtaxat solide nobis significetur, quod prudentiæ tuæ ad consolandum nos, visum fuerit opportunum. *Hac tanta submissione et amoris testificatione quid consecutus fuerit Basilius, ignoratur. Hermantus existimavit tunc ad eum profectum Gregorium Nyssenum, eique litteras ab avunculo attulisse, quibus responderit Basilius Epistolâ quadragesimâ quinta superius prolata. Ego tamen, consideratis variis circumstantiis, verisimilius judico Epistolam istam responsionem esse ad litteras priores Nysseni, nomine avunculi sui confictas: quippe in fine Epistolæ quadragesimæ quartæ affirmat, habere ipsum responsa ad litteras avunculi, seu veras seu fictas: adeoque quid post ultimas Basili actum sit prorsus censeo ignorari. Est tamen omnino credibile, priorem benevolentiam rursus inter eos coaluisse, cum nulla ejusvis simultatis posthac reperitur memoria.*

ut inter se
conveniant:

quod videtur
impetrasse.

B

CAPUT XII.

Pro extirpatione Arianæ hæresis et Ecclesiarum pace, Basilius per litteras apud Athanasium et Damasum satagit.

Ita res ipsius (Basili) domesticæ ex animi sententia constitutæ sunt, inquit Nazianzenus: quem ita hic intelligendum existimo, ut affirmare intendat, præcipuos Episcopos et Suffraganeos ejus, atque inter istos Gregorium patrum, Basilio reconciliatos fuisse, offensione omni sublata, quam ex electione ejus conceperant: quamvis nonnulli in sua perveracitate, ad unum aut alterum, persistiverint, ut supra ostensum est. His vero reduendis dum privatim iasudat, majus et sublimius animo agitare incipit. Nam cum alii omnes id tantummodo, quod ante pedes est, videant, suaque ut in tuto sint labores (si tamen id satis tutum esse potest) nec ulterius progrediantur, nec magni aliquid et strenui vel cogitatione complecti vel efficere queant; ipse contra, utcumque ceteris in rebus moderatus esset, hic tamen modum haudquaquam tenuit. Verum sublato in altum capite, mentisque oculis quoquo-versum jactatis, omnes eas orbis partes, quas salutaris Christi doctrina pervagata est, comprehendit. Cumque videret magnam illam Dei hereditatem, ipsius doctrina et legibus, atque cruciatibus acquisitam; gentem illam sanctam, regium illud Sacerdotium, male se habere atque in sexcentis opinionibus et erroribus distractum esse; ac vineam illam, quæ ex Ægypto, hoc est ex impia et caliginosa ignorantia, translata et transplantata fuerat, atque ad tam immensam pulchritudinem et magnitudinem pervenerat ut terram universam operiret, ac supra montes et celos assurgeret; hanc, inquam, cum videret a pravo et agresti apro, id est a diabolo labe factam et pervastatam; haudquaquam satis esse judicavit, si calamitatem istam tacite deploraret, manus ad Deum dumtaxat tolleret, ab eoque urgentia mala depelli precaretur, ipse interea altum dormiens: verum faciendum sibi quoque putavit, ut opem quandam afferret, ac de suo aliquid erogaret. Quid enim hæc calamitate tristius, aut pro

Domesticis
utcumque
compositis,
Orat. 20

statum cir-
cumspiciens
Ecclesiæ
universæ,
orat. 20

hæresi di-
lacerata,

qua tandem re magis elaborandum ei, qui sursum spectat? Uno etenim homine recte aut male se gerente, nihil hinc Reipublicæ portendi; at Republica hoc aut illo modo se habente, singulos etiam eodem modo affici necesse esse.

143 Hæc igitur ille publici commodi procurator et antistes secum reputans atque perpendens; quandoquidem tinea ossium est, cor sensu præditum, ut Salomoni et veritati placet: atque ut dolore carere lætum et jucundum; ita commiseratione tangi triste et acerbum, pectusque conficit diuturna cogitatio. Idcirco mœrebat, angebatur, convulnerabatur: idem ipsi, quod Jonæ, quod Davidi, usu veniebat; animum despondebat, nec aut somnum oculis, aut dormitionem palpebris concedebat: quidquid carni supererat, curis absmebatur, quoad huic malo remedium invenisset: divinam et humanam opem, quæ publicum incendium comprimeret, offusamque nobis caliginem discuteret, implorabat; atque interim unum quid valde salutiferum excogitat. Nempe, cum seipsum quantum fieri poterat collegisset, et cum spiritu conclusisset, atque omnes humanos sensus excitasset, et altissima atque obscurissima quæque Scripturæ loca pervolvisset; piam doctrinam litteris consignat: itaque instructus, collocationibus et præliis crebris ingentem hæreticorum audaciam frangit atque propulsat; eos quidem qui manus conferre ausi fuerant, armis linguæ cominus contundens; eos autem qui procul ab eo dissiti erant, sagittis ex atramento confectis feriens, nihilo inferioribus iis litteris, quæ olim in tabulis insculptæ sunt. Nec uni tantum et exiguæ Judæorum nationi de cibis et potionibus, et caducis sacrificiis, carnisque purgationibus; sed omnibus hominibus, atque omnibus orbis partibus, de veritatis doctrina, ex qua salus comparatur leges statuit. Deinde, quoniam æque imperfecta res est actio sermone destituta, et sermo ab actione remotus; idcirco actionis sub-idiim sermone adjungebat; alios videlicet adiens, ad alios legationem mittens, alios accersens, admonens, arguens, increpans, minus infectans, probris incessens; pro gentibus, pro urbibus, pro singulis etiam hominibus certamen suscipiens; omne salutis genus excogitans; undecumque medicinam morbo adhibens: Beseleel ille, ille inquam Arcæ divinæ fabricator, materiam omnem et artem ad opificium accommodat, atque omnia contextit ad eximiam quamdam unius operis pulchritudinem et concinnitatem.

144 Hæc generatim de Basilio pro Ecclesia sollicitudine Nazianzenus: peculiariter quædam elucubrationis ergo subjungimus. Cum sibi persuaderet vir sanctus, plurimum ad Ecclesiarum pacem promovendam conferre posse, si Valentis Imperatoris favor orthodoxis conciliaretur, aut saltem infringeret furor in ipsos exvinctis: quo ejecti fidei causa Episcopi, ad suas Ecclesias reverterentur; eo sibi imprimis committendum putavit. Erunt in aula Imperatoris nonnulli Duces orthodoxi, magna apud ipsam auctoritatis; inter quos unuerantur, Trajanus, Terentius, Victor et Aruthrus: tentavit eorum animos, ut ipsi pro ejectis apud Imperatorem satagere vellent. Verum intellexit, eos, quamvis apud rerum dominos potentes essent, nihil neque velle illis, neque posse de causa ejectorum suggerere, sed hoc lucro deputare, si nihil in Ecclesiis pejus geri videretur. Alio igitur cogitationes suas convertit. Olim noverat, inquit ipse, secundum admensuratam sibi rerum gerendarum cognitionem, sciebatque unam acquirendi auxilii viam esse, si cum Orientalibus Ecclesiis Occidentales Episcopi conspirarent et convenirent. Etenim si voluerint hi eundem zelum, quo contra unum et alterum (Auxentium nempe et Saturninum aliosque per Illyricum hæreticos) qui in

commiseratione
labescit,

opem a Deo
implorat,

E

scriptis hæ-
reticos con-
fundit,

et diversimode
conversionem
eorum promo-
vet

F

Ad Valentem
Imp
conciliandam
orthodoxis

implorat
auxilium
Principum,
B. Ep. 38

et Occidenta-
lium Episco-
porum.

Occidente

Ibid. A Occidente diffamabantur, usi sunt, etiam pro Orientalium partium parœcia solliciti demonstrare : forte faciendum aliquid quod prodesset communiter omnibus ; unde et qui rerum potiuntur multitudinis auctoritate permoverentur, et populi quaquaversum illos sine contradictione sequerentur. *Propterea censebat, per Occidentales Episcopos, præsertim Romanum Pontificem, miserandum Ecclesiæ Orientalis statum exponendum Valentiniano Imperatori orthodoxo, et cui Valens debebat Imperium, ut is fratrem suum cogeret orthodoxis esse placatiorem.*

Ibid. 145 Porro neminem putabat de præsentī Ecclesiarum statu vel confusione ita dolere, atque S. Athanasium Alexandrinum, sæpe enim expendebat cogitabatque, quod si sibi miserabilis appareret Ecclesiarum corruptio, quomodo credibile esset affici istis in rebus eum, qui veteris Ecclesiarum Dei circa fidem constantiæ et concordie experimentum ceperat : adeoque, quemadmodum multa Athanasium mœstitia occupabat, ita arbitrabatur Basilius prudentiæ illius competere, ut excellentem de conservandis Ecclesiis sollicitudinem ei adjunctam haberet : præsertim cum nemo esset, ad ista quæ in Occidente perficienda erant, valentior ; nemo qui acutius, quid faciendum esset, expenderet ; nemo ad ea quæ utilia essent agenda efficacior, nemo ad considerandum Fratrum necessitatem condolentis affectu magis præditus, nemo universo Occidenti honorabili canitie sua venerabilior : *grandævus quippe erat, et Episcopatus annum XLIV expleverat. Hunc ergo per litteras sic adhortatur.* Relinque monumentum aliquid ista conversationis tuæ vita dignum, colendissime Pater : innumeros illos quos pro pietate tulisti labores, uno isto opere confirma. Viros aliquos Ecclesiæ tuæ, potentes in doctrina sana, ad Occidentales Episcopos mitte ; qui, quibus calamitatibus occupemur ac premiamur, illis exponant. Instrue illos, qua forma istæ narrandi debeant uti. Esto Samuel Ecclesiis : particeps esto afflictionis laborantium populorum : offer pacificas preces ; pete gratiam a Domino : monumentum aliquid pacis infer ac reliquæ Ecclesiis. Scio quam langueant Epistolæ, ad conferendam operam tanto negotio : verum neque ipse aliorum solatio et adjumento opus habes, non magis quam athletarum dexterrimi acclamatione puerorum ; neque nos ignorantem docemus, sed sedulo ac satagenti impetum conandi intendimus.

Ibid. B præsertim cum nemo esset, ad ista quæ in Occidente perficienda erant, valentior ; nemo qui acutius, quid faciendum esset, expenderet ; nemo ad ea quæ utilia essent agenda efficacior, nemo ad considerandum Fratrum necessitatem condolentis affectu magis præditus, nemo universo Occidenti honorabili canitie sua venerabilior : *grandævus quippe erat, et Episcopatus annum XLIV expleverat. Hunc ergo per litteras sic adhortatur.* Relinque monumentum aliquid ista conversationis tuæ vita dignum, colendissime Pater : innumeros illos quos pro pietate tulisti labores, uno isto opere confirma. Viros aliquos Ecclesiæ tuæ, potentes in doctrina sana, ad Occidentales Episcopos mitte ; qui, quibus calamitatibus occupemur ac premiamur, illis exponant. Instrue illos, qua forma istæ narrandi debeant uti. Esto Samuel Ecclesiis : particeps esto afflictionis laborantium populorum : offer pacificas preces ; pete gratiam a Domino : monumentum aliquid pacis infer ac reliquæ Ecclesiis. Scio quam langueant Epistolæ, ad conferendam operam tanto negotio : verum neque ipse aliorum solatio et adjumento opus habes, non magis quam athletarum dexterrimi acclamatione puerorum ; neque nos ignorantem docemus, sed sedulo ac satagenti impetum conandi intendimus.

B Ep. 50 et 51 schisma Antiochenum C 146 Hanc epistolam Basilius Athanasio misit, per Dorotheum, Ecclesiæ Antiochenæ, quæ Meletio suberat, Diaconum : *siquidem ea miserando schismate laborabat. Non enim solum Orthodoxi et Ariani diversum habebant Episcopum, sed et ipsi Orthodoxi inter se divisi, partim Paulino, partim Meletio adhaerebant. Est autem de schismatis hujus origine et progressu pluribus actum vigesima Maji, ubi de S. Lucifero Caluritano, Capite quinto. Atque hæc altera Basilii cura erat, ut Orthodoxi inter se sublato schismate conciliarentur, quia vero qui cum Meletio erant, numero superabant reliquos, nequidem satis inter se unitos ; convenientius judicabat, ut Meletio omnes unrentur ; tum quia virtuti ejus id congruum videbatur, tum quia existimabat id etiam Occidentalibus Episcopis (quamvis eorum communione Paulinus frueretur) non displiciturum. Itaque per eundem Dorotheum missa epistola, hortatur Athanasium, ut per se rem componere festinet, non expectatis ab Occidente legatis. Antiochenæ, inquit, Ecclesiæ status manifeste a tua pietate pendet, ut alios quidem ædifices, alios vero compescas ac quietos reddas, atque Ecclesiæ vires per unanimem consensum restituas. Quod enim, juxta eos qui medicorum sapientissimi sunt, initium curandi ab illis sumere debeas qui periculosissime laborant, nemo est qui te melius intelligat. Jam vero totius*

B Ep. 48 tollendum suadet,

orbis Ecclesiis, quæ tandem magis opportuna est, quam Antiochena ? quam si contigerit ad concordiam redire, nihil prohibebit quo minus universo corpori, tamquam corroboratum caput, sanitatem suppeditet. Revera autem sapientia tua et evangelica commiseratione urbis illius ægritudines opus habent ; quæ non ab hæreticis solum scissa est, sed et ab illis qui idem sentire dicuntur, discerpitur. Ista vero componere, et in unius corporis harmoniam reducere, illius est qui et siccis ossibus, ut ad nervos et carnem iterum restituerentur, ineffabili sua virtute largitus est. Magna enim vero et omnino grandia Dominus per Sanctos suos operatur : et hic rursus excellentiam tuam talium administrationem decere speramus, ut turbatio quidem populi prosternatur ac tollatur, factiosæ vero ac sectariæ prælaturæ cessent : atque omnes invicem alter alteri in mutua dilectione subjiciantur, vetusque robur Ecclesiæ restituatur.

147 Post discessum Dorothei alia Epistola mentem suam clarius etiam explicavit Basilius, addito insigni Meletii elogio : *Mihi quidem, ait, superioribus ad dignitatem tuam litteris sufficere videbatur, si tantum ostenderem, quod populi Sanctæ Antiochenæ Ecclesiæ circa fidem robur ad unam oporteat concordiam et unitatem conciliari, ut declaretur, quod pietissimo Episcopo Meletio opus sit, ad ea quæ jam in plures partes dissecta sunt coadunanda. Quoniam vero is ipse dilectus Syndiaconus noster Dorotheus, dilucidiorum de rebus istis sibi memoriam quæsit, necessario subscribimus : quoniam et universo Orienti in votis hic sit, nobisque imprimis, qui quovis modo illi conjuncti sumus, ut desiderabilem hunc virum Ecclesia videat, adhærentem Domino, et fide irreprehensibilem et vita ; cui et reliqui nulla ratione comparari queant, dignum qui universo (ut ita dicam) corpori Ecclesiæ præsit, et cujus respectu ceteri sint tamquam resectæ particule : igitur undique et necessarium et utile est, ut isti viro reliqui, perinde atque magnis fluvii minores, concilientur. De aliis vero instituenda est æconomia quædam, quæ et illis conveniat, et populum paratum reddat, prudentiæque tuæ ac illustri solertiæ et diligentie competat. Prorsus autem immensa prudentia tua novit, quod concordibus in Occidente eadem placuerint, sicut indicant litteræ, quæ nobis per beatum Silvanum allatæ sunt.*

148 Non diu post hæc, cum judicaret auctoritatem Athanasii plurimum conferre posse ad redintegrandam Ecclesiarum pacem, cui ipse unice studebat ; cunquæ tamquam ex evidentissimo argumento concluderet, in maximis fidei capitibus recte sentire eum, qui cum illo communicaret ; missis iterum litteris rogat, ut Episcopis quibusdam, ad Ecclesiæ unionem redire volentibus, prior communionis epistolas scribere dignaretur. *Quam isti fuerint, feliciter forsau indagabimus, cum ipsam epistolam proposuerimus.* Quando, ait, ad res ipsas quidem respicimus, et difficultates expendimus, a quibus omnis boni efficax operatio, quasi quodam retinaculo, impedita detinetur ; eo relabimur, ut prorsus de nobis ipsis desperemus. quando vero ad honestam illam gravitatem tuam convertimur, ac cogitamus, quod te Ecclesiasticarum infirmitatum Dominus noster medicum constituerit ; animos resumimus, et ex desperationis lapsu ad spem rerum meliorum erigimur. Dissoluta est omnis Ecclesia, quemadmodum neque prudentia tua ignorat : vides enim omnino, quasi ex quadam mentis et contemplationis tuæ specula, quæ ubique gerantur ; perinde atque in mari, cum multis simul navigantibus pariter omnes naviculæ inter se colliduntur violentia procellarum ; fitque naufragium, partim quia externa aliqua causa mare violenter perturbat,

D AUCTORE P. B.

E

B. Ep. 50 et Meletium in Episcopatu confirmandum,

sic ut aliorum paci prospiciatur.

F

Eundem rogat, ut Episcopis quibusdam, ad Ecclesiam redire volentibus.

B Ep. 337

B. Ep. 51

Ipse, vel infirmum ecclesiasticarum medicus,

Auctoritate F. B. A turbat, partim quia ipsi navigantes confuse inter se invicem concurrunt, et in se ipsos impelluntur. Satis fuerit in ista imagine contueri depictam Ecclesie calamitatem, ut in illa liceat terminare sermonem, cum et sapientia tua non requirat plura, neque præsens status eam indulgeat nobis loquendi libertatem. Et ad ista quis sufficiens gubernator? quis tantæ fidei, ut credatur excitaturus Dominum, qui et ventum increpet et mare? Quis autem alius, quam qui a puero in pietatis agonibus decertavit? Quoniam igitur quicumque inter nos sani sunt circa fidem, ad eorum qui ejusdem doctrinæ sunt concordiam et unitatem dextre accedunt; bona cum fiducia ad consolationem tuæ clementiæ venimus, ut omnibus nobis unam scribas Epistolam, quæ quid agendum sit admoneat: nam volunt, ut abs te initium ipsis fiat, cognoscendi quid communiter dicendum tenendumque sit. Quoniam vero tibi, propter memoriam præteritorum; suspecti forsitan et inimici videntur; hoc facito, pietissime Pater; epistolas, ad Episcopos scriptas, mihi trans mitte, sive per aliquem eorum quos illic habes fideles, sive etiam per Fratrem nostrum et Syndiaconum Dorotheum; quas acceptas non prius ad eos dabo, quam responsa ab ipsis accepero: quod si ita non fecero, peccator ero in te omnibus diebus vitæ meæ. Omnino autem non est majori timori obnoxium istud ei, qui ab initio ad Patrem locutus est, quam mihi nunc est, quod ad te spiritualem Patrem loquor. Si vero hoc apud te plane desperatum est; permitte nobis ut hanc causam sustineamus; qui sine dolo ac simplici animo, desiderio pacis et mutuae unionis inter nos, idem in iis quæ Domini sunt sentientes, ad istam legationem et meditationem accedemus.

prior per litteras offerat communionem suam;

B 149 Plures quidem erant Episcopi, qui a Basilio et Athanasio dissidebant, non tamen omnino liquet qui nam ii fuerint, de quorum reconciliatione hic agitur. Ii enim qui Basilii ordinationem iniquo ferebant animo, quamvis etiamnum aliqui in sua pervicacia durarent, non tamen separaverant se a communione Athanasii, imo neque Basilii. Præterea ipsis non convenit quod asserit Basilius, eos nempe desiderare ab Athanasio doceri, quid communiter dicendum tenendumque sit: hoc enim non obscure indicat, eos de fide instrui ab Athanasio voluisse, qui cum ipso redire volebant in concordiam. Neque tamen ilco hæc de Ariani intelligi possunt: hi enim sub Valentis imperio, potius de sua stabilienda hæresi, quam deserenda cogitabant. Ea-

erant forsitan Eustathius et socii.

C propter non invenio, de quibus cum verisimiliore conjectura hæc epistola intelligi possit, quam de Eustathio Sebasteno ejusque sociis, qui jam ante annos circiter sex in Concilio Tyaneusi, exhibitis Liberii Pontificis litteris, tantum non in communionem fuerant recepti; certe recipiendi erant in Tarsensi, ad hanc finem congregando, nisi Valens ab Ariani inductus vetuisset Synodum convenire. Cumque illi tum temporis penitentium præ se ferrent, et omnimodam cum orthodoxis reconciliationem; adeo ut Liberium Pontificem, et ipsum Basilium deceperint; nil mirum si hic, desiderio pacis et mutue unionis, Athanasium rogerent, ut illos in communionem reciperet: quamvis judicaret eos, propter præteritorum memoriam, ipsi merito suspectos esse.

D. Ep. 75 Respondet Athanasius recipiendos, si fidem Nicænam profiteantur.

150 Athanasius, eo quo par erat animo, Basilii litteras accepit: et quo ejus votis satisfacret, remisit Dorotheum Diaconum, qui (ut credere fas est) epistolam illi tradiderat, de qua alibi ita meminit: Ego cum accepissem beatissimi Patris Athanasii Alexandrini Episcopi litteras, quas etiamnum in manibus habeo, et requirentibus legendas objicio; quibus ille manifeste edixit, quod si quisquam ex Ariænorum hæresi ad nos transire voluerit, admittendus esset; nec quidquam in illo assumendo hæsitandum, si Nicæni

Concilii fidem confiteatur: et dogmatis hujus consortes ille mihi omnes, cum Macedonia, tum Achaia Episcopos allegasset: necessarium arbitratus sum, ut tanto viro, propter fide dignam auctoritatem eorum qui id decreverant, obsequerem: simulque præmium, pacis studiosis destinatum, adipisci cupiens, eos qui fidem istam confitebantur communicantium parti adscripsi. Post discessum vero Dorothei, profectus est etiam jussu Athanasii, e sacro Cleri sui catu, Petrus reverendissimus Presbyter: non iste quidem qui ejus in Episcopatu successor fuit, numquam oculis corporis a Basilio agnitus; sed alius, quem ille, post septimanas aliquas venientem ad se, multo cum gaudio excepit, bonumque peregrinationis ipsius laborem probavit: quem mandata Episcopi sui executum ostendit, conciliatis quæ erant contraria, ad conjunctis quæ erant divulsa. Quo datur intelligi, Petrum, non recto itinere ad Basilium venisse; sed prius accessisse ad eos Episcopos, pro quibus in communionem recipiendis Athanasium Basilius rogerat. Nam ille, quamvis ejus velum probaret, longa tamen experientia edoctus, quam parum hæreticis penitentiam simulantibus sit fidendum, non omnino Basilii consilium sibi sequendum duxit, ut ipse prior ad eos communicationis litteras mitteret; sed voluit per Petrum Presbyterum ipsorum animos explorare. Verum hic quoque in aliquam ab ipsis fraudem videtur inductus, cum crediderit et Basilio asseruerit conciliata esse quæ erant contraria, et conjuncta quæ erant divulsa: adeoque forsitan non satis cautus, in errorem lapsus est, quem sibi etiam obrepisse narrat Basilius: Si nonnullos, inquit, aliquando Arii discipulos ad communionem assumpsimus, ita illos admisimus, ut morbum suum intime celantes pietatis verba loquerentur, vel certe doctrinæ nostræ nihil oblucentur. Et hac in re non nostro ipsorum erga tales usi sumus judicio; sed magis decreta Patrum nostrorum, quibus illi de talibus jam olim quid faciendum sit statuerunt, sectati sumus.

Ab eodem ad illos mittitur Petrus Presbyter

B. Ep. 320

B. Ep. 52

E

sed hunc illi mentita conversione fallunt, B. Ep. 75

uti et Basilius.

151 Dum ista aguntur, considerans Basilius, quam multa ad Ecclesiarum pacem proponerentur, quam parva perficerentur, cum difficile foret legatos Occidentium Episcoporum nomine impetrare, atque eos tamen expectandos censeret Athanasius, antequam Antiochæno schismati mederi posset: rursus ad eum mittit Dorotheum Diaconum, in istum quem litteris significat finem. Accommodatissimum, inquit, arbitrati sumus, si, veluti ad omnium nostrum verticem, ad tuam integritatem refugiamus; teque et consultore, et rerum gerendarum duce ac principe utamur. Hac de causa et Fratrem nostrum Dorotheum, ejus Ecclesie quæ sub colendissimo Episcopo Meletio est Diaconum, hono circa rectam fidem zelo usum, cupientemque et ipsum Ecclesiarum videre pacem, ad pietatem tuam renisi; ut consiliis tuis obsequentem (quæ in illo et tempore et rerum experientia, et spiritu consilii quo reliquos præcellis, certiora reddere potest) rebus agendis ac prosequendis admoveas. Eum tu suscipies absque dubio, oculisque pacificis aspicias; confortans ipsum precum tuarum auxilio, instruensque litteris; imo et quibusdam illic tuorum studiosis, ad injunctum propositum duces.

Hic rursus ad Athanasium scribit

F B Ep 52 per Dorotheum Diaconum,

152 Visum est autem mihi consentaneum, ut scribatur Episcopo Romæ, ut quæ hic geruntur consideret, et sententiam suam expromat. Et quoniam difficile est ut communi ac synodico decreto aliqui illinc mittantur; ipse sua auctoritate in ista causa usus, viros eligat, non tantum ad ferendas itineris molestias idoneos, sed ad hoc quoque commodos, ut mansuetudine et facilitate ingenii, eos qui distorti et obliqui apud nos sunt corrigant; apte ac dispensatorie sermonem attemperantes: omniaque

proponens quid a Rom. Pontifice petendum,

A niaque secum habentes necessaria, ad ea rescindenda quæ Arimini per vim et violentiam gesta sunt. Illi vero, nemine id sciente, absque strepitu, veniant per mare ad eos qui hic sunt; ne qui pacis inimici adventum ipsorum præsentiscant. Quæritur autem et hoc a nonnullis illic, quod et nobis ipsis videtur necessarium, ut Marcelli hæresim, cum illuc venerint, tamquam malam ac noxiam et a sana fide alienam exterminent: quoniam ad hunc usque diem, in omnibus quas scribunt litteris, Arium quidem pessime audientem sursum ac deorsum versantes, anathematizare atque ab Ecclesiis eliminare non cessant; Marcellum vero, qui attulit impietatem, Arianae ex diametro respondentem, atque contra eandem Unigeniti Divinitatisque essentiam impie egit, Verbiq[ue] appellationem male usurpavit, ne senel quidem accusare videntur: qui Verbum quidem, Unigenitum vocari tradit, ratione ministerii ac dispensationis, et quatenus in tempore natus prodiit; ceterum ad eum unde egressus erat reversum, nec ante egressum fuisse, nec post regressum, subsistere. Et hujus quidem experimentum ac demonstrationem reconditi apud me iniquæ illius syngraphæ libri continent; ipsi tamen istum nequaquam visi sunt reprobare, et propterea culpandi veniunt; ut qui ab initio illum, per ignorantiam veritatis, in ecclesiasticam etiam communionem receperint. Igitur et illius decenter fieri mentionem præsentia negotia exposcunt. Itaque ne occasionem habeant, qui occasionem quærunt ex eo, quod sanctitati tuæ conjunguntur qui fide sani sunt, manifestandi sunt omnibus qui ad veram fidem claudicant: et ut posthac agnoscamus nobis consentientes; et non, perinde atque in nocturna pugna, inter amicos et inimicos nullum discrimen faciamus.

153 Tandem admonemus, ut mox cum prima navigatione prædictus Diaconus mittatur, quatenus sequenti anno fieri queat aliquid eorum, quæ tanto perere cupimus. Sed et illud etiam præ ceteris sermonibus, quos attigimus, considerabis et accurabis; scilicet, ut cum illi, qui mittendi sunt, volente Deo advenerint, non inferant Ecclesiis schismata: sed potius idem sentientes, quovis modo ad unionem pertrahant, etiamsi quosdam invenerint, qui peculiaribus quædam dissidii inter se argumenta præferant; ne populum orthodoxum a Præpositis suis separent, inque multas partes dividant. Curandum est enim, ut paci posthabeantur omnia, et cum primis Antiochenæ Ecclesiæ adferatur medela: ne quæ in illa est sincera pars, imbecillis facta, personarum respectu scindatur. Tu vero hæc omnia tandem magis ipse quam nos curabis: quandoquidem, quod et auxiliante Deo precor, intelligis, omnes tibi, ea quæ Ecclesiarum statum concernunt, permittere ac commendare. *Ita cum Basilius sententiam suam exposuisset Athanasio; ne Dorotheum dimitteret in scio Meletio, cujus Diaconus erat, litteras quoque ipsi commisit ad illum deferendas, quibus eadem quæ acta sunt, quæque adhuc agenda exponit; Imprimis, quod hactenus religiosissimum Fratrem Dorotheum apud se detinere volnerit, ut sub finem negotiorum dimissus, singulas res gestas ipsi significare posset.*

154 Quoniam, *inquit*, dum diem ex die ducimus, in longum tempus et simul ab ipsis rebus propositis differimur: tum vero, quia (ut in negotiis difficillimis fieri solet) sub manu nobis consilium natum fuerat; misimas prædictum hunc virum, ut et sanctitatem vestram conveniat, et per ipsum singula referantur, et quid nos suggeramus ostendat; ut si cogitationes nostræ commodæ et utiles videantur, ab integritate vestra hoc studii impendatur, ut opere perficiantur. *Denique significat, decretum esse, ipsum Doro-*

theum Romam usque profecturum, qui permoveat quosdam ex Italia, ut Orientales invisant; idque per mare, quos eos effugiant a quibus possent impedi: quandoquidem ii qui apud rerum Dominos potentes sunt, nihil neque vellent neque possent de causa ejectorum illic suggerere; sed hoc lucro deputare, si nihil in Ecclesiis pejus geri videatur. Igitur si, *inquit*, prudentiæ tuæ consilium nostrum utile visum fuerit, dignabere et epistolas formare, et monita dare, de quibus oporteat ipsum tractare; et ad quos, et quando. Ut autem majorem fidem et auctoritatem habeant litteræ, assumes plane socios, nobis concordēs, etiamsi modo nobis non adsint. *Dorotheo autem, post septimanas aliquot Cæsaream reverso, cum intelligeret Basilius consilium suum ab Athanasio et Meletio probari; statim illum in Occidentem ablegavit, mandatis; quæ superioribus litteris continentur, scripto traditis. Adjunxit quoque epistolam ad S. Damasum Pontificem, quæ sine inscriptione reperitur ducentesima vicesima: istam quippe scriptam esse apparet, ad præcipuum quemdam Episcopum, longis terrarum spatiis disjunctum, qui Orientis necessitatem minus haberet perspectam, et tamen posset per se vel legatos suos remedium implorantibus adferre. Hæc enim omnia cum Romano Pontifici, magis quam ulli alteri conveniant, dubium nullum relinquitur, quin hæc ipsa sit epistola, quam Basilius per Dorotheum ad Damasum misit.*

155 Antiquæ, *inquit*, dilectionis leges revocare, et parentum nostrorum pacem (cæleste illud donum Christi et salvificum, sed tempore evanidum et defloridum) ad vigorem pristinum restituere, necessarium quidem nobis est; utilissimum autem et jucundum (sat scio) tuæ Christianissimæ videbitur dispositioni. Nam quid potest esse jucundius visu, quam videre illos, tot terrarum interjectis spatiis ab invicem separatos, per amoris unionem, veluti membra, in quamdam harmoniam, in Christi corpore conjunctos et compactos? Universus quidem propemodum Oriens, Pater colendissime, hoc est quidquid ab Illyrico ad Ægyptum usque protenditur, vehementi tempestate et fluctuum exagitatione percellitur, per hæresim, olim ab Ario veritatis hoste disseminatam, his vero diebus repullulantem, impudenterque iterato se exerentem, et tamquam ab radice amarissima fructum letiferum proferentem, jamque ad vim quidem nonnullam aspirantem: propterea quod ubique per omnes Episcoporum dioceses, illi qui primi sunt et principes tuendæ doctriinæ sanæ atque orthodoxæ, per falsas calumnias et injurias contumelias ab Ecclesiis pelluntur; rerum vero agendarum potestas conferatur in eos, qui simpliciorum animas captivas ducunt. Horum certe malorum remedium esse unicum arbitramur, miserationis tuæ visitationem solitudinemque. Animas nostras præteritis temporibus solatio affectit dilectionis tuæ magnitudo; recreati sumus, etiamsi ad modicum tempus, et animis nostris confirmati, serenissimo illo rumore, quo dictum est, vos aliquam nobis curam et visitationem impertituros. At postquam spe ista excideramus, cum ulterius continere nos nequiremus, eo descendimus, ut per litteras nostras aliquantulum solatii nobis faceremus, si vos iis excitati tandem, nostri susceperetis curam; et quosdam ejusdem nobiscum confessionis huc mitteretis, qui discordantes inter se partes vel conciliare, vel Dei Ecclesias revocare ad amicitiam et unonem possent; vel saltem eos propalam vobis manifestos reddere, qui fluctuationis istius causæ erant, ut de cetero vobis omnibus liquere queat, ad quorum demum com-

D
AUGUSTO P. B
quem cupit
ab eo litteris
instrui,

Ipsæ profici-
scenti tradit
suas ad Da-
masum

E

D. Ep. 220
quibus, carita-
tis commemora-
tione,

et exposito
Orientis
miseriam
suam;

F

implorat
ejus auxi-
lium,

munionem

quale. ab hoc
in Orientem
mittendi,

in causa Mar-
celli Ancyra-
ni,

de cujus hæ-
resi constare
sibi dicit;

quid denique
curandum te-
gatis cum Ro-
mam adven-
erunt,

Meletio signi-
ficat,

D. Ep. 57

Romam mit-
tendum Do-
rotheum

A munione accedere debeatis. Prorsus tamen nihil intempestivum cupimus, sed quod beatis olim viris et Deo carissimis in more positum fuit, et omnibus, imprimisque vobis ipsis, familiare est. Novimus enim, partim beneficio memoriæ, per successionem rerum a Patribus ad nos deductarum, partim per litteras edocti, quæ etiamnum apud nos custodiuntur, Dionysium illum beatissimum Episcopum, qui olim apud vos cum ob fidem sinceram tum ob virtutes reliquas egregias celebrissimus erat, per litteras suas Ecclesiam nostram Cæsareensem curasse, misisseque huc de suis qui Fratres liberaret a captivitate. At vero præsens nostrarum rerum status multo est quam ille fuit depressior et calamitosior, et majorem multo flagitat sollicitudinem: neque enim tectorum terrestrium desumus nunc demolitionem, sed captivitatem lugemus ecclesiarum: nec corporum nunc timemus servitutem, sed videmus nostrarum animarum captivitatem, singulis diebus ab iis procuratam, qui se daces huic hæresi præbent: adeo ut nisi vos quam maturato ad nos refocillandos excitemini, vix paulo quidem post invenietis eos, quibus positis, quantumvis velletis libentissime, manus dare auxiliatrices; nimirum sub hæreticorum potestate rebus omnibus redactis.

exemplo S. Dionysii antecessoris sui,

præsertim cum periculum sit in moru;

idque exemplo Dionysii Rom. Pontificis,

qui subvenit Cappadocæ tempore Gallienæ Imperat.

l. 4 c. 22

sicut alias quoque fecisse laudatur Ecclesie Rom.

B 156 Dionysius ille beatissimus Episcopus, *cujus hic Basilus meminit, post Sixtum II in Cathedram Apostolicam evehctus est, Emiliano et Basso Coss. anno CCLIX; eodem scilicet quo Valerianus Augustus, qui quamvis brevi tempore multum Christiani sanguinis fudit, captus a Persis, non modo imperium quo fuerat insolenter usus, sed etiam libertatem quam Ecclesiis ademerat perdidit, et vivens in servitute turpissima, fines Romanorum, barbaris; Christianos, Provinciarum Præsilibus duxandos reliquit, (uti scribit Lactantius in libro de mortibus Persecutorum) dulce filius ejus Galirrus, non diu post patris infortunio territus, persecutionis furorem stuit. Hoc ergo rerum statu præclaram occasionem Dionysius habere potuit, qua per litteras Ecclesiam Cæsareensem curaret, mitteretque illuc de suis qui Fratres liberaret de captivitate. Atque hanc fuisse piam Romanorum Pontificum consuetudinem, testatur Eusebius in Historia sua Ecclesiastica; quam illa traverit usque ad persecutionem sua ætate grassantem; idque confirmat auctoritate Dionysii Alexandrini, ita ad Romanos scribentis: Apud vos is mos jam inveteravit, ut omnes Fratres variis afficeretis beneficiis, et Ecclesiis per multis, quæ in quaque civitate sunt, vitæ mitteretis subsidia. Sic plane, quod non solum egentium sublevatis inopiam, verum etiam Fratribus, qui sunt ad metalla damnati, opem fertis: sicque per ea beneficentiæ subsidia, quæ jam a primis Ecclesie vestræ jactis fundamentis passim mittere consuevistis, cum sitis Romani, Romanorum consuetudinem a Patribus traditam sedulo observatis: quam quidem certe beatus Soter vester Episcopus, et hæcenus custodivit diligenter, et mirum in modum suo propenso studio adauxit: idque non modo opes in Sanctos reficiendas delegatas benignè subministrando, verum etiam Fratres ad ipsum adventantes, tamquam pater indulgens et clemens in liberos, beato ac pio sermone ad virtutem cohortando.*

CAPUT XIII.

Basilus Hæresis Macedonianæ suspicionem incurrit: defenditur ab Athanasio et Nazianzeno.

Desiderio pacis actus Basilus,

Profecto in Occidentem Dorotheo, alia Basilium molestia excepit. Causam præbuit desiderium pacis, pro

qua tantopere laborabat. Cum enim videret Macedonia- nos, Semiarianos, Arianos, aliosque hæreticos inter se digladiantes, in hoc tamen convenire contra Orthodoxos, quod Divinitatem Spiritui sancto abnegarent; putavit singulos sorsim facilius, quam omnes simul expugnari posse: itaque Divinitatem Spiritui sancto sic asserendam existimabat, ut tamen ipsum nusquam aperte Deum appellaret, ne aliquid ad Nicænum Symbolum addidisse videretur. Hoc suum propositum indicat et sequendum suadet Presbyteris Tarsensibus, qui ea super re consilium ejus exquisierant: Magna est, inquit, inclinatio temporis ad Ecclesiarum eversionem. Atque id quidem jamdudum intelleximus. Aëdificatio Ecclesie nulla, errorum correctio nulla, erga Fratres si infirmiores sint, humanitatis commiseratio nulla; sin recte valeant, propugnatio salutis ipsorum plane nulla, ac ne præsidium quidem, quod aut præsentem morbum curare queat, aut impendentem propulsare. Omninoque suavis jam est Ecclesie status (ut similitudine utar, quamvis vilior videri possit, evidenti tamen) veteri vestimento, quod vel levi de causa facile discinditur, pristinam vero soliditatem recuperare nullo pacto potest. Igitur in tali tempore, magnum studium, magnaque diligentia opus est in quibusdam Ecclesiis juvenandis: juvenantur autem, si quæ non divulsa sunt conjungantur; conjungantur autem, si quibus in rebus nullum animabus detrimentum afferimus, voluerimus nos infirmioribus accommodare et obsequi. Quoniam igitur multorum ora sese adversus Spiritum sanctum aperuerunt, multorumque linguæ ad jaciendas in illum blasphemias se acuerunt; optimum factu esse ducimus, ut quantum in vobis est, blasphemiarum numerum minuatis, et ad paucos redigatis: atque eos qui Spiritum sanctum creaturam esse negant, in communionem recipiatis; ut soli relinquuntur blasphemii, atque ita vel pudore ad veritatem adducantur, vel si in peccato maneant, ob paucitatem indigni putentur, quibus fides habeatur. Ergo nihil ultra quæramus, sed Fratribus qui nobiscum coire societatem volunt, fidem quæ Nicææ sancita est, proponamus; ac si in ea convenient, illud quoque exigamus, Spiritum sanctum neque creaturam dici oportere, neque eos qui dicunt in communionem ipsis esse recipiendos. Nihil aliud est quod præterea nobis inquirendum censeam. Persuasi enim mihi, si quid etiam est quo ad ampliorem evidentiam addito opus sit, id frequenti collationi, minimæque contentiosæ inter nos exercitationi daturum esse Dominum, quia ipsum diligentibus omnia cooperantur in bonum. Deinde Hæreticis ad Ecclesie unionem redire volentibus ista præscribit. Quæ autem et vobis quantum mihi persuadeo, minime adversantur, et Patribus quos commemoravi apta sunt quæ animum expleant hæc ut fateamini recipi a vobis fidem a Patribus nostris, qui Nicææ quondam convenerunt expositam nullamque earum quæ in Symbolo sunt dictionum rejiciatis, sed exploratissimum habeatis, tercentos decem octo Patres, qui minime contentiosis cupidi convenerunt, non sine Spiritus sancti actu et operatione locutos esse; hoc etiam addentes fidei illi, Spiritum sanctum minime dicendum esse creaturam, neque cum iis qui dicunt communicandum, ut pura sit Ecclesia Dei, nullum zizanium secum admixtum habens. Pra orthodoxis vero ita spondet: Hac de re, si vestra illis intima dilectio satis fecerit, ipsi quoque parati sunt eam vobis quam par est subjectionem præstare. Ego enim pro Fratribus spondeo, nulla illos in re contradicturos, sed animo majorem in modum erga vos propenso, omnem modestiam adhibituros, si hoc unum quod a vobis expetunt vestra ipsis perfectio libenter dederit.

138 Altera ratio quæ permovebatur Basilus, ne Spiritum

D suadet Presbyteris Tarsensibus

B. Ep. 203

E

infirmioribus se accommodare

quoad profitendam divinitatem Spiritus sancti

F

B Ep 204 et ita præscribit Hæreticos recipiendos

modo ne dicatur esse creatura.

Ibid

A Spiritum sanctum palam et aperte Deum nominaret, fuit, ne separiter et Ecclesiam obijceret omnium hæreticorum furori. Et de se quidem parum sollicitus erat: Ecclesiam sed suam Cæsareensem in pace quantum salva orthodoxa fide fieri poterat, conservatam volebat. At ne interim fides ex silentio suo detrimentum caperet, hortabatur privatim Theologum, ut tanto fortius Divinitatem Spiritus sancti in suis ad populum sermonibus prædicaret. Hoc consilium quumvis a Christiana caritate et prudentia inspiratum videretur, non tamen omnibus reque probatum est. Abalienavit eam ab ipso animos Religiosorum, quos sibi semper habuerat conjunctissimos; nunc vero eorum quidam ipsam, ut nimis timidum, accusabant; quasi non videret veritatem fidei profiteri, multo minus ut Episcopum decebat defendere: alii vero eum silentio suo favere hæreticis arguebant: ita enim ad Basilium Nazianzenus: Multi inquit, nos ut in fide parum fortes accusant, ii nempe qui, et recte quidem, communia omnia inter nos esse statuunt: atque alii plane nos impietatis insimulant, alii timiditatis: impietatis nimirum ii, qui nos ne pie quidem loqui sibi persuadent; timiditatis autem qui nobis dissimulationis crimen impingunt. Ac sermones aliorum quid referre attinet? Quod vero nuper accidit, ex me audies. Atque hinc pergit ut quod contigerat narrare.

159 Epulum quoddam erat, in quo per multi clarissimi viri, Gregorioque et Basilio amicitia conjuncti, accumbebant; atque inter eos vir quidam, pietatis nomen habitumque præ se ferens. Nondum ad pocula ventum erat, cum (ut in convivis fere fit) de iis sermo excitatur, instar alterius cujusdam adventitiæ rei in medium propositæ. Omnibus porro virtutes Basilii qui aberat amplissima laude efferebantur, et Gregorium, ipsi utiisdem vitæ studiis deditum adjunctibus, amicitiamque eorum et Athenas commemorantibus, inque rebus omnibus concordiam animorumque conspirationem; indigne tulit hic philosophus; Et quidnam hoc est, inquit, admodum furiose exclamans, o viri? quam valde mendaces et adulatorem estis? Cetera quidem laudentur sane viri illi, si ita lubet, nihil repugno: verum quod maximum est, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine frustra laudatur Basilius, frustra Gregorius: ille quia sermonibus suis veritatem prodit, hic quia patientia sua eidem proditori participat. Ille Gregorius qui aderat; Unde hoc, o homo vane, inquit, atque arrogantis nomine nove Dathan et Abiron; Unde nobis dogmatum arbiter venis? Sicine tantarum rerum judicem teipsum statues? Tum ille; Ex Euppsychii Martyris synaxi nunc venio, eamque dicti mei testem habeo (sic enim res se habebat) atque illic Basilium magnum audivi, de Patre quidem et Filio, optime et perfectissime, atque ut vix quisquam alius facile queat, disserentem; Spiritum sanctum autem convellentem ac distortentem. At similitudinem adhibebat tamquam fluvii, qui prætereundo petras et arenam excavet. Alioqui enim, cur tu, vir admirande, inquiebat Gregorium intuens, tam perspicuis verbis Spiritum sanctum Deum esse asseris (simulque vocem quamdam Gregorii commemoravit) cum ipse in frequentissimo cœtu de Divinitate verba faciens, pervulgatum illud de Spiritu sancto interfectus esses; Quousque lucernam sub modio abscondemus? Basilius autem fidei doctrinam obscure ostendit ac velut adumbrat, nec veritatem libere profitetur, politice magis quam pie aurem obruens, dicendique facultate versutiam legens?

160 Respondit Gregorius: Ego, quoniam in obscuro positus, ac plerisque incognitus, sic, ut nec quæ loquar nec an loquar ferme homines sciant, sine periculo philosophor: illius autem major habetur ratio, utpote cujus nomen, tum ob ipsius virtutem,

tum ob Ecclesiæ splendorem multo sit illustris; D palam autem est quidquid de eo dicitur; ingensque AUCTORE P. B. circa eum bellum est, cupientibus nimirum hæreticis nudam et apertam vocem ex ipsiusmet Basilii ore arripere, ut ipse quidem ex Ecclesia expellatur, qui solus pæne restat veritatis igniculus, ac vitalis facultas, vicinis omnibus captis ac subjugatis; hæresis autem in civitate radices agat, atque ex hac Ecclesia non secus atque ex aggere quodam et propugnaculo, terrarum orbem populetur. Præstat itaque œconomiam quamdam veritati additam fuisse, nobis videlicet tempori quasi nebulae cuidam non nihil cedentibus, quam ut ea ob prædicationis perspicuitatem opprimeretur. Nos enim ex ea re nihil damni facinus, si ex aliis quoque dictionibus, quibus id certo colligatur, Spiritum sanctum Deum agnoscamus: neque enim in verborum sono, potius quam in mente et sententia, veritas sita est: Ecclesia autem grave vulnus acceptura est, si ob unius hominis ejectionem veritas profligetur. Excusabat quidem Theologus rationibus ejusmodi Basilii silentium: verum hanc œconomiam, ii qui aderant, tamquam vanam et insulsam ipsosque ludificantem, non modo non comprobarunt; sed etiam ambos clamoribus insectabantur, ut, ignaviae suæ potius, quam orthodoxiæ consulentes; longe enim præstantius esse dicebant, suos per veritatem tueri et conservare, quam per hujusmodi scilicet œconomiam eos labefactare, nec interim alienos lucrari. Post hæc narratu Basilium alloquens, epistolam sic concludit Gregorius: Enimvero quæ et dixi et audivi; et quam valde, ac præter modum consuetudinumque meam adversus eos qui contra utebantur indignatus sum, sigillatim exponere prolixum nunc fuerit, minimeque fortassis necessarium: ut autem finem dicendi faciam, sic eos amandavi. Actu sunt, ut patet, ista post festum S. Euppsychii, Martyris Cæsareensis, quod celebratur, tam apud Græcos quam Latinos, vii Septembris. Verum non in uno solum Monacho, neque in una tantum super mensam altercatione, stetit hoc perversum de Basilii silentio judicium: videtur enim Solitaris ille plures in partes suas traxisse, qui Nazianzeno familiares erant.

161 Litteris acceptis ita Basilius respondit, ut dolorem quidem non omnino dissimularet (gravissimum enim est Episcopo de hæresi palam accusari) contempsit tamen genivose temerariam aborum de se judicium, ratus brevi futurum, ut præclaro pro fide certamine palam omnibus ostenderet, quam procul ab omni timiditate et hæresi abesset. Quod vero ille de quo scripsisti, inquit, (qui nuper vitam Christianorum tantopere inspicere contendebat, denique nonnihil auctoritatis ex eo sperabat, si nobiscum versaretur) et quæ non audivit asserit, et quæ non intellexit disputat, nihil est cur mireris; quin hoc admiratu dignum et paradoxum fuerit, quod ad ista auditores habet, germanissimos mihi, eorum qui apud vos sunt Fratres; et non solum auditores, sed etiam (ut apparet) discipulos quoque. Quamquam et hoc præsertim paradoxum sit, quod talis docendi munus usurpat, et quod tales auditores illum sustinent, quodque ego convellor ac discerpor. Verum tamen ipsa temporum istorum catastrophe nos ita instituit, ut nihil eorum quæ accidunt moleste feramus: jam olim enim ignominiosiora nobis, promerentibus ita peccatis nostris, accidere consueverunt. Ego igitur, siquidem nullum adhuc Fratribus istius sententiæ meæ de Deo experimentum dedi, ne nunc quidem habeo quod respondeam. Quibus enim prolixitas temporis non persuasit, quomodo brevis aliqua epistola persuadebit? Si vero illa ad satisfactionem satis erit, pro nugis habenda sunt quæ calumniatores effingunt. Verum tamen si permiserimus

ita quieti
Ecclesiæ
consulens.

prodita fidei
accusatur a
Monacho

G. Ep. 26

inter epulan-
dum:

ubi frustra
eum defen-
dente Greg.
Theologo.

et convivis
Monacho
assistentibus,

E

transit ad
hæresis
calumniam.

F

A. Ep. 33
Hanc Basilius
parvipendens,

A mus, ut ora infrænata cordaque rudia, de quibuscum-
AUCTORE P. B. que volunt loquantur, et aures ad suscipiendum
quidvis paratas habuerimus; fiet, ut non solum quæ
aliorum sunt nos, sed et alii quæ nostra sunt susci-
pian.

162 Horum autem ea causa est, quam olim de-
precabar, ne fieret, nunc vero defatigatus sileo;
videlicet, quod una non convenimus. Si namque,
Gregorium a quo monitus erat, ad se in-
vitat:
ut olim inter nos pacti eramus, secundum eam
quam jam Ecclesiis debemus curam et sollicitudinem,
sæpius per annum convenissemus; januam certe
calumniatoribus non aperuissemus. Tu vero, si vi-
detur, vale istis dicto, huc te provocari sinas, ut in
præsenti mecum certamine labores, mecumque sis
adversus eum qui nos impugnat. Si enim vel visus
dumtaxat fueris, confestim impetum illius, et qui
cum eo ad pervertendas res patriæ conspirant, dis-
solves ac pessumdabis; ostendesque illis, quod ipse
auctor conventus nostri per gratiam Dei sis, obtu-
raturus omne os iniquum eorum, qui loquuntur
adversus Deum iniquitatem. Id si feceris, res ipsa
declarabit, quis te ad ea quæ recta sunt subsequatur,
et quis claudicat, atque per metum doctrinam

B veritatis prodatur. Si autem res ecclesiasticæ proditæ
sint, parum tibi curæ erit, ut instruam et promo-
veam eos, qui me tanti æstimant, quanti poterunt
æstimare, qui nondum suo se modulo metiri didice-
runt: propediem enim Deo favente, ipsa rerum
gestarum demonstratio sycophantias istas evidenter
coarguet, atque in lucem producet. Quapropter ex-
pectamus etiam, futurum forsân, ut pro veritatis
doctrina plus aliquid tribulationis ferendum sit: sin-
minus, vel hoc omnino, ut et ecclesiis et paternis
sedibus ejiciamur. Si vero nihil eorum quæ spera-
mus evenerit, non procul abest tribunal Christi. Ita
si propter Ecclesias convenire nos voles, paratus
sum quocumque vocaveris accurrere: si vero ut
sycophantias dissolvam ac refutem, jam de illis
respondere non vacat.

et innocen-
tiam suam
probatam
aut ferendis
pro fide tribu-
lationibus,

aut declaran-
dam in extre-
mo iudicio.

C 163 Invitatus Gregorius, ut præsens cum Basilio
G. Ep. 27 contra Arianos, mor Cæsareum venturos, decertaret;
promisit se, Deo juvante, adfuturum, simulque dimica-
turum, virilenque operam impensurum esse: unde
verisimile est, cum excurrisse Cæsaream, antequam
Valens cum Arianiis eo adveniret; et cum Basilio, de
Divinitate Spiritu sancto asserenda, aliisque Ecclesia-
rum calamitatibus, contulisse. Verum quantumcumque
pro Basilio hac in causa egerit Nazianzenus, vix cri-
mere omnibus potuit temerariam de illo præconceptam
opinione: itaque gravi suo incommodo S. Basilius
didicit, et exempla aliis fuit, quam periculosum sit
cum hæreticis, spe pacis et conversionis ipsorum, dissi-
mulare vel minimum: nam neque hæreticos Ecclesie
lucratus est, nisi ad tempus (quandiu scilicet ipsis licuit
callide et impune hæresim occultare) et tam graviter
orthodoxos offudit, ut ipse S. Athanasius debuerit
calamum pro Basilio stringere, quo Ecclesiam Cæsa-
reensem in pace conservaret, et sanctum Episcopum
hæresicos labi erimeret. Scripsit igitur ad Palladium
Presbyterum, qui cum Innocentio quodam primum sub
Basilio vitam monasticam iuchoarat, deinde in montem
Olyvarum sese subduerunt, ibique opere manuali una
cum eodem vitam sustentabat. Illum Athanasius inter
alia sic compellat: Sed quod de Monachis Cæsareen-
sibus significasti, hoc ipsum quoque didici de dilecto
nostro Dianio, quod graventur et resistant dilecto
nostro Episcopo Basilio. Tibi certe, quod mihi rem
indicasti, gratias ago; illis vero quæ decuit scripsi,
ut veluti filii obsequantur patri, nec iis quæ ille
probat contradicant. Nam si suspectus esset in ne-
gotio veritatis, recte pugnarent: sin autem confi-
dunt, ut omnes confidimus, eum esse gloriam Ec-
clesiæ, dum ita decertat pro veritate, et docet eos

Pro Basilio
calamum
stringit S.
Athanasius
scribens Pal-
ladio

Tom. 1

D qui indigent doctrina; non est fas cum tali homine
pugna conserere, sed amandus potius est ob piun
animum. Nam ex iis quæ cognovi ex dilecto nostro
Dianio, nulla de causa eum gravate ferunt: ipse
enim, ut plane mihi persuadeo, infirmus efficitur
apud infirmos, ut infirmos lucretur. Dilecti autem
Fratres nostri, respicientes ad scopum ejus quo ad
veritatem tendit, glorificent Dominum, quod talem
Episcopum Cappadociæ dederit, qualem singulæ
provinciae sibi optant. Tu autem, dilecte, velis iis
indicare, ut credant me hæc scripsisse. Id enim vos
erga Patrem benevolentes reddet, et pacem in Ec-
clesiis conservabit. Similiter reprehendit graviter
Athanasius Joannem et Antiochum Presbyteros, qui
tum temporis Hierosolymis commorabantur: Vos, in-
quens, cum habeatis.... Patrum de veritate con-
fessionem, in Nicæno symbolo, aversamini illos qui
plus minusve quam in confessione est loqui velint,
et majorem operam Fratrum utilitati impendite in
metuendo numine et servandis præceptis; ut doctri-
na Patrum et observatione præceptorum, grati Do-
minio in die iudicii apparere possitis. Valde autem
admiror audaciam eorum, qui non reformidant obla-
trare dilecto nostro, et vere Dei famulo Episcopo
Basilio: cum ex hujusmodi oblatratione deprehendi
et convinci possint, quod ne Patrum quidem con-
fessionem aut ament aut amplectantur.

164 Tam irrefragabile S. Athanasii testimonium,
pro doctrina S. Basilii, debuisset omnem mali suspi-
cionem prorsus evellere: sed tanta quorundam fuit in
suis præconceptis opinionibus obstinatio, tamque firmæ
quæ semel vulgus male imbuerat tenacitas, ut etiam
diu post mortem Sancti, conveniens crediderit Nazian-
zenus, totam hanc rem, ut gesta est, in oratione fune-
bri exponere; et ostendere, id neque profectum esse ex
pusillanimitate aliqua, ob quam minime auferet fidem
palam profiteri; aut ex aliqua erga hæresim benigni
inclinatione animi, prout non nulli eo tempore sibi per-
suadebant. Quoniam autem, inquit, Theologiæ men-
tionem feci, ejus in dicendo sublimitatis, qua ille in
eo potissimum argumenti genere usus est, hoc
adhuc superioribus adjungam: simplicibus enim et
imperitis utilissimum est providere, ne damno affi-
ciantur, male et sinistre de ipso existimantes. Mihi
vero ad improbos et malignos oratio est, qui ex
eo quod alios calumniis incessunt, vitiis suis opem
ferre moluntur. Ille etenim pro recta doctrina,
sanctæque Trinitatis conjunctione et conditate, aut
si quo magis proprio et perspicuo verbo res ea no-
tari potest, non modo de throno, ad quem ne ab
initio quidem cupide prosiliit, exturbari ac dejici,
sed etiam exilio et morte, atque ante variis crucia-
tibus affici, prompto alacrique animo tulisset, ac
lucro potius quam periculo deputasset. Hoc vero
ita esse aperte declarant ea, quæ et fecit et passus
est: ut qui etiam ob veritatis defensionem exilio
muletatus, nihil aliud negotii susceperit, quam uni
ex asseclis, ut se acceptis pugillaribus sequeretur,
imperaret. Ceterum sermones cum iudicio disponere,
de Davidis consilio et sententia necessarium esse
judicabat; ac belli tempus et hæreticorum principa-
tum aliquantisper tolerare, quoad libertatis tempus
successisset, linguæque libertatem ac licentiam at-
tulisset. Illi enim nudam et apertam vocem de Spi-
ritu sancto, quod Deus esset, arripere studebant
(quod quidem tametsi verum erat, impium tamen
illis, atque improbo impietatis antistiti videbatur) ut
eum quidem cum Theologica lingua civitate pelle-
rent, ipsi autem ecclesiam occuparent, eamque
sceleris sui propugnaculum efficerent; atque hinc
deinde, velut ex arce quadam, id omne quod reli-
quum erat popularentur.

165 At ille aliis quidem vocibus e Scriptura pe-
titis

Joanni item et
Antiocho:

E

Orat. 20
Nazianzenus
quoque vita
functum de-
fendit,

atqueque ejus
pro divinitate
Spiritus S.
constantia,
F

prudenter dis-
simulasse os-
tendit:

A titis, testimoniisque minime dubiis, eandem vim habentibus, necessariisque argumentis, adversarios ita comprimebat, ut nullo modo repugnare ac contra niti possent; sed (quæ maxima sermonis virtus et prudentia est) propriis vocibus constringerentur: quemadmodum perspicue ostendet liber, quem de hoc argumento edidit: in quo calamum quasi ex Spiritu pyxide movet. Propriam tamen vocem interim usurpare differebat, tum ab ipsomet Spiritu, tum a sinceris ipsius propugnatoribus, gratiæ loco petens, ne hoc suo consilio offenderentur; neve committerent, ut dum unam voculam mordicus tenere conarentur, propter inexplebilem cupiditatem omnia perderent. Convulsa nimirum turbulento tempore ac distracta pietate, nihil ipsos incommodi ac detrimenti accepturos, si vocabula paulum immutarentur, modo aliis verbis eadem docerentur: neque enim salutem nostram in verbis potius quam in rebus consistere: quippe cum ne Judæi quidem rejiciendi sint, si ad aliquod tempus pro CHRISTO vocem UNCTI sibi concedi postulantes, in nostrum numerum atque ordinem adscribi velint: at Reipublicæ non posse majorem perniciem ac pestem afferri, quam si ecclesia ab hæreticis occuparetur. Nam quod alioqui, melius quam quivis alii, Spiritum sanctum Deum agnosceret, eum ex eo perspicue constat, quod et hoc sæpe de loco superiore, quoad per tempus licebat, prædicavit; et privatim apud eos a quibus interrogabatur, haud cunctanter confessus est. In suis vero ad me sermonibus apertius id demonstravit (neque enim quidquam unquam, cum de his rebus mecum colloqueretur, animo tectum occultumque habuit) non simpliciter hoc affirmans; sed, quod antea ipsi perraro acciderat, sibi rem omnem maxime horrendam imprecatus; nempe ut ab ipso Spiritu excideret, nisi cum Patre et Filio Spiritum, ut consubstantialem et honore parem, veneraretur.

166 Quod si quis me, tantis quoque rebus illius socium admiserit, aliquid quod plerisque incognitum ante fuit, evulgabo: videlicet, quod, cum tempus in summas angustias nos redigeret, hanc ipse rationem inibat, ut sibi quidem verbi dispensationem; nobis autem, quos ob nominis obscuritatem nemo in judicium adducturus patriæque ejecturus esset, loquendi libertatem committeret: atque ita Evangelium nostrum firmum et validum erat, utriusque præsidio suffultum. Nec vero hæc eo a me commemorata sunt, ut illius existimationem oratione mea defendam (præstantior enim est, quam ut acensatoribus; si qui tamen sunt; in ipsius famam quidquam liceat) sed ne quidam, pietatis normam ac regulam solas eas voces, quæ in illius libris reperiuntur, esse existimantes, imbecilliolem fidem habeant; eamque de divinitate disserendi rationem, quam ei tempus illud non sine Spiritu nunquam afferbat, in pravitate suæ confirmationem trahant: verum eorum quæ ab eo scripta sunt sensum ac scopum, quem sibi, dum hæc scriberet, proponebat, expendentes; tum ad veritatem magis accedant, tum iis qui in impietate versantur, os obstruant. Utinam mihi, omnibusque quibus carus sum, adsit illius Theologia! Profecto præclari hujusce viri, quantum ad eam rem attinet, puritati usque adeo confido, ut præter alia omnia hoc quoque cum eo commune habere non recusem: ita ut illi mea, mihi vicissim illius omnia, et apud Deum et apud candidissimos quosque homines, adscribantur.

168 Porro eos, quos ad recte scribendum erudiebat, non minus etiam ad omnem virtutem, ut par erat, formabat: sed multi ex iis arctam ejus vivendi rationem ferre non poterant. Hinc factum, ut cum litteras ad Pæonium Presbyterum mittendas haberet, scriba nullus ipsi præsto ad manum fuerit, non notarius ullus, aut notis describendis assuetus: nam aufugerant illi, quos ad utrumque assuefecerat, ad prioris vitæ institutum: alii morbis diuturnioribus afflicti vehementius, non erant suffecturi ad laborem. Alios præterea domesticos si quos habuerit, habuit paucissimos. Coquo certe non indigebat, quia domi suæ ars coquendi neglecta erat, et culter sanguinem non attingebat. Ciborum lautissima oleris folia ipsis erant, cum pane modico et vino flaccescente; ut nihil stuperent sensus ob ventris ingluviem, neque præ deliciis munia sua negligerent. *Eo vivendi modo Basilius præceptum Apostoli implebat, qui Episcopum requirit, domui suæ bene præpositum. Tanta jejunii austeritate Eliæ jejuniū imitabatur: cujus, inquit Nyssenus, si profers quadraginta dierum inediam; et nos contra servatam omni Magistri vita in cibo parsimoniam in medium afferemus: vicina enim quodam modo est inedie cibi exiguitas et parcimonia victus; maxime cum illud quidem exigua tempore factum sit, hoc vero per omnem vitam Magistro nostro duraverit. Præterea etiam illic quidem hordeaceus iste ac subcinericeus panis Prophetæ vigorem et vires conservabat, eo quod aliquid ejusmodi in sese haberet, quo quicumque cibum hunc sumpsisset, vires ejus conservarentur: cujus rei argumentum est, quod popularium nemo ei panem confectum pro cibo apposuerat, sed ab Angelis parato cibo satius est: unde etiam plenæ atque integre manebant, et non effluebant atque expirabant*

CAPUT XIV.

Virtutes et gesta ad Episcopatum, et vitam reliquam spectantia.

Erigere videtur historiæ prosequendæ ordo, ut hoc loco agamus de virtutibus S. Basilii, quas omni vitæ tempore, et præsertim in Episcopatu, sic exercuit, ut ad nullum singulare factum vel determinatum tempus referri possint aut debeant. *Voluntariam pro Christo paupertatem, quam ante Episcopatum coluerat, non deseruit. Nullam, honoris aut commodi gratia, familiam alebat; aliquot tantum secum habens amanuenses et notarios, quibus ad describendas destinandasque suas litteras utebatur: nec dedignabatur vir tantus eos movere, ut recte, concinne, et diligenter characteres formarent. Sermones, inquit, naturam habent volucrum. Quapropter litterarum notis utuntur homines, ut sermonum avolantium velocitatem, qui scribit,prehendat. Tu igitur, puer, notas litterarum perfectas ducito, formasque recto ordine collocato: modicus namque error scribentis, plurimum de sermone detulit: diligentia vero scribentis, quod dictum est, integre perficitur et absolvitur. Et alibi: Recte, inquit, scribito, versusque rectos ducito; et neque sursum ianus, neque infra feratur ad præceptum: neque cogas calamum per obliquum, instar cancri Æscopici, ingredi; sed recta incedat, tamquam ad amissum artificium. Sane ubique æqualitatem serves, et quidquid inæquale est amputes: quod enim obliquum est, indecorum est; rectum vero, jucundum est videntibus, non sinens legentium oculos sus deque ferri, quemadmodum ligna ex quibus urnæ haustoriæ puteorum dependent, quod mihi usuvenit scripta tua legenti. Versuum enim gradus, ubi de alio ad alium transeundum est ad finem subsequentis, rectus esse debebat.*

168 Porro eos, quos ad recte scribendum erudiebat, non minus etiam ad omnem virtutem, ut par erat, formabat: sed multi ex iis arctam ejus vivendi rationem ferre non poterant. Hinc factum, ut cum litteras ad Pæonium Presbyterum mittendas haberet, scriba nullus ipsi præsto ad manum fuerit, non notarius ullus, aut notis describendis assuetus: nam aufugerant illi, quos ad utrumque assuefecerat, ad prioris vitæ institutum: alii morbis diuturnioribus afflicti vehementius, non erant suffecturi ad laborem. Alios præterea domesticos si quos habuerit, habuit paucissimos. Coquo certe non indigebat, quia domi suæ ars coquendi neglecta erat, et culter sanguinem non attingebat. Ciborum lautissima oleris folia ipsis erant, cum pane modico et vino flaccescente; ut nihil stuperent sensus ob ventris ingluviem, neque præ deliciis munia sua negligerent. *Eo vivendi modo Basilius præceptum Apostoli implebat, qui Episcopum requirit, domui suæ bene præpositum. Tanta jejunii austeritate Eliæ jejuniū imitabatur: cujus, inquit Nyssenus, si profers quadraginta dierum inediam; et nos contra servatam omni Magistri vita in cibo parsimoniam in medium afferemus: vicina enim quodam modo est inedie cibi exiguitas et parcimonia victus; maxime cum illud quidem exigua tempore factum sit, hoc vero per omnem vitam Magistro nostro duraverit. Præterea etiam illic quidem hordeaceus iste ac subcinericeus panis Prophetæ vigorem et vires conservabat, eo quod aliquid ejusmodi in sese haberet, quo quicumque cibum hunc sumpsisset, vires ejus conservarentur: cujus rei argumentum est, quod popularium nemo ei panem confectum pro cibo apposuerat, sed ab Angelis parato cibo satius est: unde etiam plenæ atque integre manebant, et non effluebant atque expirabant*

168 Porro eos, quos ad recte scribendum erudiebat, non minus etiam ad omnem virtutem, ut par erat, formabat: sed multi ex iis arctam ejus vivendi rationem ferre non poterant. Hinc factum, ut cum litteras ad Pæonium Presbyterum mittendas haberet, scriba nullus ipsi præsto ad manum fuerit, non notarius ullus, aut notis describendis assuetus: nam aufugerant illi, quos ad utrumque assuefecerat, ad prioris vitæ institutum: alii morbis diuturnioribus afflicti vehementius, non erant suffecturi ad laborem. Alios præterea domesticos si quos habuerit, habuit paucissimos. Coquo certe non indigebat, quia domi suæ ars coquendi neglecta erat, et culter sanguinem non attingebat. Ciborum lautissima oleris folia ipsis erant, cum pane modico et vino flaccescente; ut nihil stuperent sensus ob ventris ingluviem, neque præ deliciis munia sua negligerent. *Eo vivendi modo Basilius præceptum Apostoli implebat, qui Episcopum requirit, domui suæ bene præpositum. Tanta jejunii austeritate Eliæ jejuniū imitabatur: cujus, inquit Nyssenus, si profers quadraginta dierum inediam; et nos contra servatam omni Magistri vita in cibo parsimoniam in medium afferemus: vicina enim quodam modo est inedie cibi exiguitas et parcimonia victus; maxime cum illud quidem exigua tempore factum sit, hoc vero per omnem vitam Magistro nostro duraverit. Præterea etiam illic quidem hordeaceus iste ac subcinericeus panis Prophetæ vigorem et vires conservabat, eo quod aliquid ejusmodi in sese haberet, quo quicumque cibum hunc sumpsisset, vires ejus conservarentur: cujus rei argumentum est, quod popularium nemo ei panem confectum pro cibo apposuerat, sed ab Angelis parato cibo satius est: unde etiam plenæ atque integre manebant, et non effluebant atque expirabant*

168 Porro eos, quos ad recte scribendum erudiebat, non minus etiam ad omnem virtutem, ut par erat, formabat: sed multi ex iis arctam ejus vivendi rationem ferre non poterant. Hinc factum, ut cum litteras ad Pæonium Presbyterum mittendas haberet, scriba nullus ipsi præsto ad manum fuerit, non notarius ullus, aut notis describendis assuetus: nam aufugerant illi, quos ad utrumque assuefecerat, ad prioris vitæ institutum: alii morbis diuturnioribus afflicti vehementius, non erant suffecturi ad laborem. Alios præterea domesticos si quos habuerit, habuit paucissimos. Coquo certe non indigebat, quia domi suæ ars coquendi neglecta erat, et culter sanguinem non attingebat. Ciborum lautissima oleris folia ipsis erant, cum pane modico et vino flaccescente; ut nihil stuperent sensus ob ventris ingluviem, neque præ deliciis munia sua negligerent. *Eo vivendi modo Basilius præceptum Apostoli implebat, qui Episcopum requirit, domui suæ bene præpositum. Tanta jejunii austeritate Eliæ jejuniū imitabatur: cujus, inquit Nyssenus, si profers quadraginta dierum inediam; et nos contra servatam omni Magistri vita in cibo parsimoniam in medium afferemus: vicina enim quodam modo est inedie cibi exiguitas et parcimonia victus; maxime cum illud quidem exigua tempore factum sit, hoc vero per omnem vitam Magistro nostro duraverit. Præterea etiam illic quidem hordeaceus iste ac subcinericeus panis Prophetæ vigorem et vires conservabat, eo quod aliquid ejusmodi in sese haberet, quo quicumque cibum hunc sumpsisset, vires ejus conservarentur: cujus rei argumentum est, quod popularium nemo ei panem confectum pro cibo apposuerat, sed ab Angelis parato cibo satius est: unde etiam plenæ atque integre manebant, et non effluebant atque expirabant*

D
ACCTORE F. B.Basilii Ep.
famulos non
habet, præter
amanuenses,B. Ep. 178
quos docet re-
cte caracte-
res formare,E
B. Ep. 180et instruit
ad virtutem,

B. Ep. 341

1°
B. Ep. 206

1 Tim. 3

Or. F.
ipse jejuniū
Etiā imita-
tur.

A eâs vires, quæ per illum cibum corpori ingenerantur. Hic vero, cum nihil de consuetis innovaretur et immutaretur, ratio cibum moderabatur, corpori præbens, non quantum vellet, sed quantum temperantiæ lex juberet.

169 *Quantam pro Ecclesia Dei diligentiam haberit, scriptu ejus abunde testatur. Pascebat eam, ut verus Pater et Pastor, divinis sermonibus, publicis precibus, frequenti Sacramentorum participatione, Sermones ad populum habebat pæne dixerim quotidie, quin imo subinde, in auditorum gratiam, et matutinam alimoniam animabus, et vespertinam conciliabat lætitiâ. Tanto Pastoris sui zelo respondebat auditorum frequentia, non solum sacrorum hominum aut nobilium, quos aliis negotiis sæpe vacuos, admirabilis viri disertissimi eloquentiâ allicere potuisset; sed etiam vulgares artes exercentium opificum, qui pro more in diem quæritant, suisque diurnis operis sibi victum parant. His, ut vellent aliquantulum distrahi ab opificio suoque quæstû; persuadebat, nequiquam ipsis deperire eam temporis portionem, quam commodarent Deo, sed magna cum accessione solere ab eo rependi. Dicebat enim quod, quantumcumque his negotium facerent casus fortuiti, eorum difficultatem omnem amoliretur Dominus, nervosas corpori vires suggerendo, inserendo animæ promptam ad opus alacritatem, permutandis mercibus facilem et commodam dexteritatem suppeditando: denique, quod idem Dominus rerum ex animi sententia cadentium successus lætos, in omnem vitam largiretur iis, qui spiritualia dona istis temporariis duxerint esse longe præstantiora. Quod si fors studia ipsorum si operæ gnæviter insumptæ, haudquaquam sortirentur hic exitum, qualem præsumpserant; at certe per hanc spiritualem doctrinam ipsis congereretur interim honorum thesaurus ingens ac laculentus in mox securam vitam. Talibus plebeios adhortabatur, ut etiam profestis diebus ad audiendum Dei verbum concurrerent: quo factum est, ut audiendo sic cresceret desiderium audiendi, quod etiam debilitatum viribus, post diuturnum morbum, ut dicendum pro concione tantum non coegerent; et Sanctus pater ipsorum auiditati satisfaciendum judicaret, ita tamen ut se multis excusaret: Ego, inquit, Fratres, cum vestram ad audiendum alacritatem intueor, meamque ipsius vim ad dicendum expendo, exilem et infirmam; subit animam similitudo pusionis cujuspiam, qui per ætatulam aliquousque promoverit, nondum tamen ablactatus est, sed matris mamillam, ex morbo siccatio, dive-*

B *xiat ac distrahit turbulenter; mater autem, etiamsi sciat exaruisse sibi lactis fontes, distracta tamen et manibus puerilibus vellicata ubera qualiacumque ei præbet, non ut infantem nutriat, sed ut puerilem ejulatum sedet. Itaque, etsi per diutinam hanc corpuseculi agrotationem nostræ inaruerint venulæ, expromptæ nihilominus sunt ac vobis expositæ; non quidem ut digno vos aut pretii ullius edulio lautiore refoveant, sed ut vestris erga me votis quadamtenus satisfiat: huic enim eximie caritati vestræ factum satis putavero, si vestrum in me desiderium dabitur vel voce sola mitigare.*

C *170 Publicarum precum seu diuivorum Officiorum ritum in Ecclesiam suam induxit, qui servabatur per Ægyptum, utramque Libyam, Thebaidem, Palestinam, Arabiam, Phœniciam, Syriam, et per regiones ad Euphraten; tumque ita describit: De nocte populus consurgens antelucano tempore domum precationis petit, inque labore et tribulatione ac lacrymis indesinentibus, facta ad Deum confessione, tandem ab oratione surgentes, ad psalmodiam traducuntur. Et nunc quidem in duas partes divisi, alternis succincentes psallunt, atque ex eo simul et eloquiorum Dei exercitationem ac meditationem corroborant, et*

cordibus suis attentionem ac mentis soliditatem D suppeditant, rejectis vanis cogitationibus; deinde uni ex ipsis hoc muneris dato, ut quod canendum est prior ordiatur, reliqui succinunt; atque ita psalmodiæ varietate, precibusque subinde intersertis, noctem superant. Illucescente jam die pariter omnes, velut ut ore uno ac corde uno, confessionis Psalmum Domino offerunt, ac suis quisque verbis pœnitentiam profitentur. Intuens autem Basilius Ecclesie suæ sanctum precandi studium, et exultans spiritu, præsumebat in hæc verba: Si mare bonum est apud Deum, si pulchrum, si laudabile; quoniam pacto non longe pulchrius est hoc talis Ecclesie concilium, in qua permixtus sonus, quasi cujusdam ad littus accedentis undæ, virorum mulierum ac infantium, ex orationibus ad Deum nostrum resultat et mittitur? Hanc tranquillitas profunda stabilem et inconcussam conservat, malignis fugatis spiritibus, qui illam doctrinis hæreticis conturbare minime potuerunt. In hoc igitur incumbite, ut observata tandem disciplina ordinis istius decentissimi, a Domino condignam laudem reportetis.

171 *Quis vero non admiretur talem in orationibus perseverantiam, tantumque divini verbi desiderium, quantum in fidelibus sibi subditis fuisse testatur idem Basilus, quo non solum officia sua interrompebant, sed reficiendorum etiam corporum videbantur oblitus: explicat ut ipse alloquens eos, in ecclesia S. Euppsychii et sociorum congregatos. Jam inde, inquit, ab usque nocte media, cum hoc dicatum Martyribus templum subieritis, ipsorum Martyrum Deum hymnicis laudibus placabilem vobis reddentes ac propitium, interim tamen non destitistis, ad hanc usque meridiæ horam, nostrum operiri ad vos adventum. Parata ergo vobis merces est, quod honorem erga Martyres atque cultum divinum somno prætulertis et requieti; quod nobis item opus fuerit verbis, ut causam afferamus, moræ istius neccendæ excusatricem, nostræque absentie diuturnioris. Hanc vero unam fuisse dicemus, quod, pro dispensatione nobis concedita, ecclesiam alteram Dei, huic nihilo disparem, sedulo curavimus, non mediocri a vobis disjunctam spatio: in hoc enim obeundo munere bonam partem insumpsimus hujusce diei. Quoniam itaque dedit Dominus ut debitum illis ministerium impleverim, nec proinde vestræ desim caritati, mecum una et vos rependite tam beneficio largitori gratiarum actionem, qui hanc, quam ipsi non obscure videtis, nostri corporis fragilitatem, invisibili suæ roanus virtute erexit et constabilivit. Quocirca ut ne animos vestros diseruciem prolixiori tedio, transmittentes partem multo maximam, mox ubi pauca, ex eo quem vobis concini deprehendimus Psalmo, disseruerimus, proque virium tenuitate famelicis animas vestras verbo paverimus consolatorio; ita ad agendam alendi corporis curam quemlibet vestrum missum faciemus. De frequenti quoque in ecclesia sua sacrorum Mysteriorum participatione Cæsareæ Patriciæ scribens ita testatur: Singulis diebus communicare et participare sancto corpori et sanguini Christi, bonum et fructuosum est; cum dixerit ipse perspicuis verbis; Qui comederit meam carnem et biberit meum sanguinem, habet æternam vitam. Jam vero quis dubitat, quin vitæ frequentius participare, non sit aliud omnino quam frequenter vivere? Quater igitur nos singulis septimanis communicamus; Dominico die, feria quarta, in parasceve, et in sabbato: sed et per dies etiam alios, si Martyris alicujus memoria celebretur. Neque intra urbem unam continuit se pastoralis zelus Basilii, sed frequenter totam diversim suam visitabat, etiam inter continuas pæne infirmitates. Denique omnibus omnia factus, ut omnes Christo lucrificeret, plurimos scripsit*

B. Ep. 63
intuens spiritaliter recreat,

Hom. 4 in hexam.

E

B. Homil. in Ps. 114 ab aurora usque ad meridiem in ecclesia perseverantes

F

brevis prædicatione recreat.

Frequens usus Eucharistiæ. B. Ep. 289

pastoralis sollicitudo de omnibus B. Ep. 264 et 348
psit

Oves sibi ommissas pascit verbo Dei.

B. Hexam. Homil. 3 ad quod audiendum conveniunt opifices diebus etiam profestis.

in Ps. 19 Prædicat ipse, licet infirmus.

Ritus publicarum precum in ipsius Ecclesia

A *psit epistolas, non eruditione minus quam pietate refertas; partim ad instructionem consulentium, partim ad commendationem indigentium et consolationem mœstorum; ut ita omnibus paternum exhiberet affectum, quibus agnoscebat se parentis loco collocatum, propter Episcopalem habitum, quem ipsi circumdederat Dominus.*

B. Ep. 248

Ep. 267

Famem, ex siccitate ortum,

172 *Tempore Episcopatus ejus, quamvis annus usignari nequeat, alteri vice civitas Cæsarensis fomes verata est; de qua Sanctus sic loquitur: Nondum nos fames dereliquit: quocirca nobis prorsus est necesse diutius in urbe commorari, vel dispensationis gratia, vel propter eorum compassionem, qui illa coarctantur. Durante calamitate ista sermonem ad populum habuit, quo non sine commiserationis affectu illam sic describit: Vidi campos steriles, et arentia rura dudum sine fructibus; lacrymansque mœstas edidi querelas, quod pluvia nobis nulla data est. Quædam semina, priusquam germinarunt, exsiccata sunt; eodemque modo, quo ea aratrum occultavit, permanserunt; aut si forte nata, tenera adhuc, absumpta sunt æstu; adeo ut pulchre illud Evangelicum converti possit, Operarii quidem multi,*

B *mensis vero pauca. Coloni per campos sedent manibus genua complexi, qui habitus lugentis est; et arborum tristi aspectu conterriti, suos boumque labores perditum iri vehementer dolent ac lacrymantur; et ad natos infantes respicientes ac lamentantes, ad uxores oculos intendentes ac flentes, contingentes et attractantes siccos germinum calamos, miseros edunt ululatus, haud aliter ac patres, qui filios in ætatis flore amiserint. Causam porro tanti mali peccatis imputans, ait. Aspiciate quæso nunc, quemadmodum nostrorum pondus peccatorum anni temporumque naturas mutaverit, statutasque semel rerum formas in aliena temperamenta novasque mixturas deduxerit. Hiems solitum humorem cum sicco non retinuit, sed in glaciem tota abiit, nivis et imbris penitus expers. Vernum tempus, alteram quidem sui officii partem ostendit, calorem dico, humiditatem vero nullam illi conjunxit. Æstus vero immensus, et frigora naturæ leges prætereuntia, ac in nos damnique nostrum conjurata, mortales simul trahunt ad victus vitæque discrimina.*

Basiliius peccatis attribuit,

hortatur ad pœnitentiam:

C *173 Deinde ad emendationem morum omnes hortatur, et imprimis ad orationem devotam et assiduam; avaros ad liberalitatem, divites ad elemosynas distribuendas pauperibus: et credibile est tunc quoque Sanctum plebem miserabilem, et largitis cibariis, quod antea Presbyter in simili calamitate fecerat, sustentasse; benigno Domino (ut Nyssenus indicat) mirabiliter cooperante, et misericorditer illi suppeditante unde misericordiam exhiberet. Siquidem ipsemet, quamvis Episcopus, pæne omnibus egebat: neque enim tunc temporis aut bona propria possidebat, aut copiosi erant Ecclesiæ suæ redditus. Dignus profecto aliorum famem satiare, qui jejuniis pæne continuis carnem spiritui subjiciens, Deum placaret: quin imo tam potens ejus intercessio apud Dominum fuerit, ut plagam istam imminuentem a populo suo meruerit avertere. Propter hoc Nyssenus eum magno Eliæ assimilans; Uredinem, inquit, atque siccitatem terræ Magister neque sustulit, neque induxit. Ille autem magnus Propheta, cum imbrum penuriæ flagello terram verberasset, ipse quoque medicus vulneris extitit, cruciatui flagelli par et æquipollens, largiensque curationis levamen atque mitigationem. Quod si etiam adversus hoc aliquod nostri Eliæ miraculum adferre oportet; cum divina voluntate ejusmodi calamitas aliquando cœli nimis significata immineret (quippe totum tempus hibernum per siccitatem præterierat) et nulla spes frugum appareret; tunc Magister, Deo supplicans, ultra miuas terrorem progredi passus non*

Or. F.

pauperibus subvenit, iose pauper:

alios flagellum famis orando avertit:

est; cum precibus divinum Numen placasset; et per orationes mœrorem, qui propter imbrum penuriam homines invaserat, sustulisset.

D AUCTORE F. B.

174 *Præcipua ipsius sollicitudo et Episcopo dignissima, erat exacta observatio Ecclesiasticæ disciplinæ, præsertim in Clero: in quo primarium locum obtinebant Chorepiscopi numero quinquaginta, quos congregabat quandoque ad Conventum B. Eupsechii Martyris, ut de rebus ad Ecclesiæ regimen spectantibus inter se conferrent. Cumque eorum incuria plurimi essent in Clerum adoptati, qui eo ministerio omnino indigni erant; hanc ad Chorepiscopos epistolam scripsit; ex qua dicere liceat, quam accurata in vitam et mores ipsorum inquisitione, Clerici essent tum temporis eligendi. Valde male me habet, inquit, quod Patrum de cetero defecerunt Canones, et omnis accurata disciplina ex Ecclesiis exacta est; et timeo, ne per incuriam et despicientiam, hac via procedentem, in omne confusionis genus res ecclesiasticæ redigantur. Eos qui Ecclesiæ ministrabant, consuetudo, quæ in Ecclesiis olim servabatur, non nisi diligentissime et accuratissime probatos admittebat, et omnis eorum vitæ antea ratio curiose inquirebatur; an non essent maledici, an non ebriosi, an non prompti ad pugnas, an suam juventutem recte erudirent ac castigarent, ut possent sanctificationem recte gerere, sine qua nemo Deum videbit. Et hæc quidem examinabant Presbyteri et Diaconi qui cum eis versabantur; referebant autem ad Chorepiscopos, qui vere testificantium susceptis suffragiis, et monitis Episcopis, Ministrum in Ecclesiasticorum numerum cooptabant. Nunc autem, nobis primum extrusis, ad nos referre de illis non curantes, omnem in vosmetipsos auctoritatem transtulistis. Deinde, re per summam socordiam tractata, Presbyteris et Diaconis permisistis, quos voluerint inducere in ecclesiam, ex affectione vel cognationis vel alicujus amicitiae, vita eorum non examinata: et ideo multi quidem numerantur Ministri in unoquoque pago, sed nemo est dignus ministerio Altaris, ut vos ipsi testificamini, qui hominibus indigetis in electionibus. Quia ergo res deinceps eo processit, ut curari non possit; maxime cum nunc plurimi, metu ne in militiam referantur, seipsos ministerio ingerant; necessario me contuli ad renovandos Patrum canones; et scribo ad vos, ut ad me mittatis indicem Ministrorum uniuscujusque pagi, et a quo unusquisque introductus sit, et quænam ipsius vivendi sit ratio. Habete autem et ipsi apud vos indicem, ut vestra litteræ cum iis quæ apud nos repositæ sunt conferantur, et nemini liceat seipsum quando velit inscribere. Sic itaque post primam indicationem, si qui a Presbytero inducti sunt, ad laicos rejiciantur: de integro autem fiat eorum a nobis examinatio: et si sint quidem nostro digni suffragio, suscipiantur. Purgate etiam ecclesiam, indignos ab ea expellentes; et deinceps quidem dignos examine et suscipite, in numerum autem ne referte, priusquam ad nos retuleritis: vel scitote quod erit laicus, qui sine nostra sententia in ministerium admissus est.*

synodus diœcesanas celebrat, Naz. carm. de vit. sua' B. Ep. 418

B. Ep. 181 queritur non inquiri in mores ordinandorum,

et hinc multos intrusos indignos,

acer medium decernit.

F

175 *Hæc Basiliius de Clericis inferioribus: in majoribus vero Ordinibus conferendis, tum circumspecte se habebat, ut nihil humano affectui indulgendum putaret, eosque vellet magis divina quam humana electione promoveri. Itaque rescribens Nectario, amicissimo suo, qui verosimiliter petierat Prælatum aliquem ordinari; Porro de electione, inquit, eorum, qui sunt præficiendi contubernio, si quid vel in gratiam hominum vel precibus inflexus, vel metu fractus aliquando determinarem; dispensator non fuero, sed caupo potius, Dei Donum ad humanam quorumcumque amicitiam permutans. Inter illos vero quos solius virtutis*

Inter ordinatos ab eo

B. Ep. 323

A *virtutis intuitu, et divino quodammodo instinctu, ordinavit; Petrum fratrem suum mysticis sacrificiis consecrans, ad sacram Presbyterii dignitatem provexit: atque hinc ei vitæ cursus ad graviora sanctioraque dirigebatur, cum Sacerdotii dignitas, sapientiæ conjuncta, studio virtutis cumlaretur. Evagrium etiam, de quo Palladius in Lausiaca cap. 113, Lectorem ordinavit; quem deinde Nazianzenus provexit ad Diaconatus officium: cum autem hic esset instructissimus in divinis Scripturis, vigeat contra omnes hæreses; factus deinde Monachus in magna austeritate vixit: sed in fine magno omnium dolore in Origenistarum hæresim lapsus est. Numeratur etiam inter Presbyteros Basilii Meletius, quem vocat ipsemet Religiosissimum ac dilectissimum Fratrem suum, cooperatorem in Evangelio et compresbyterum; qui infirmam valetudinem sponte sibi acquirit, propter Christi Evangelium, carnem suam redigens in servitutem.*

Evagrius
Lector,

B. Ep. 73
et 322
Presbyteri
Meletius

et Philoromus

vir admirandæ
virtutis,

et contumeliam a Juliano passus,

jejunio
castitatem
servans,

formidolositatem vincens,

opere manuum
vivens,

Roman

et Hierosolymam peregrinatus.

remus; Non memini me unquam animo a Deo meo recessisse. Hujus B. Philoromi talia sunt certamina, et inest bis invicta victoria, et beatorum laborum ei redditur finis, atque corona gloriæ immarcescibilis. *Hactenus de Philoromo Palladius, cum eodem locutus in Galatia: sub quo testimonio non fuisse relatum inter Sanctos, præ tot aliis obscurius relatis in Menæa ac Synaxaria hactenus visa, vehementer miror.*

177 *Eto! et Timotheus quidam, forsitan idem qui a Palladio ibidem vocatur Chorepiscopus Cappadociæ, vir sufficientissimus: in quo demonstratum habemus, quantum in suis comministris virtutem exigeret Basilii. Siquidem ipsum, ut de præcipuo quodam delicto, reprehendit, quod plus æquo negotiis secularibus se immisceret amicorum causa. Omnia, inquit, perscribere quæcumque mente recolo, neque consentaneum est salutationis hujus formula, neque facile unius epistolæ limitibus circumscribere; et rursus silentio præterire omnia, imbecillis cujusdam et impotentis videtur esse hominis; cum justa quadam iracundia in te pectus meum flagret. Mediam ergo viam incessurus sum, prætermittis nonnullis ut alia perscribam. Perstringere te est animus, quantum fas et jus est, in æquali amicorum dicendi libertate: siquidem ille et non alius sis Timotheus, quem a prima cognitum pueritia habui, tunc contento studio tendentem, cum ad fidem orthodoxarum profitendam, tunc ad vitam asceticam ineundam, ut immoderate propensionis causa incensarere. Quis unquam crederet, quod tu ipse in presenti. abjecta omni prorsus cura, qua omnino et ab omni parte Deo conjungaris; ad illa respiceres, quæ huic vel illi arriderent, et vitæ tuæ transigendæ rationes ad aliorum voluntatem componeres; ne scilicet amicis inutilis, inimicis autem ridiculus existeres: infamiam apud homines tamquam rem formidabilem exhorrens, nec quidquam pensi habens vel recordans, quod quanto plus in istis studii et curæ posueris, tanto majorem vitæ antea et ante alia eligendæ neglectum præ te tuleris.*

178 *Plena sunt divina eloquia testimoniis affirmantibus, non posse quemvis hominem ad utrumque complectendum sufficere, istius scilicet mundi negotia, et politiam illam quæ est secundum Deum. Quin et ipsa rerum natura, hujuscemodi exemplis refertissima est: nam mente et cogitatione nostra diversa eodem temporis momento recolere, prorsus est impossibile. Sed et in iis similiter quæ per sensus capiuntur, idem licet intueri. Auribus duos simul sonos vel non percipimus vel distinguere non possumus: quamvis meatus auditorii gemini nobis sint adaperiti. Oculi quin etiam, nisi sint utrique in unum visibile objectum intenti, exacte suum munus obire nequeant: atque ita est in rebus omnibus naturalibus. Jam citare tibi velle Scripturarum testimonia, perinde est absurdum, quam Athenas velle noctuas mittere. Quid igitur miscemus impermiscibilia? civiles tumultus cum ascetica vita? Imo quidni a tumultibus hisce expediti, cessamus negotia nobis invicem facessere, ut non simus in nostra ipsorum potestate? Quidni illum pietatis scopum ipso opere satagimus attingere, ad quem olim collimabamus? Quidni maledicentibus et calumniis nos afficere volentibus manifestum facimus, non esse in ipsorum potestate situm nos ut afficiant tristitia? Piet autem istud, si quidem nosmetipsos expederimus, nec ullam præbuerimus occasionem. Atque hæc quidem hactenus. Conceat vero Dominus aliquando nobis, ut simul congressi, exactiori quodam modo de statu et commodis nostrarum animarum consulamus; ne tunc, cum hinc erit necessario emigrandum, deprehendamus occupati cura et cogitationibus circa res vanissimas.*

D

Timotheus
Chorepisc.

B. Ep. 340

Basilius olim
discipulus ab
eo reprehenditur.

quod neglecta
cura priori
spiritus

secularibus
negotiis sese
implicuerit:

F

et ad pristinum
fervorem
revocatur.

A

CAPUT XV.

Gesta quædam Basilii ad Ecclesiarum utilitatem et delinquentium emendationem.

Tantæ sanctitatis famam Clerus Cæsarensis sub Basilio acquisivit, ut Innocentius, præclarus cujusdam primariæ urbis per Orientem Episcopus, Basilium flagitaverit, unum de Presbyteris ejus sibi deligi successorem. Rem gestam, et Sancti in ejusmodi casibus piam prudentiam, ob oculos punit ipsa ab eo rescripta epistola hæc. Quantopere lætatus sim tuæ dilectionis litteris acceptis, tanto vehementius contristabar, eo quod mihi opus a te impositum persentiscerem majoris sollicitudinis, quam egomet ferendo eram. Nam qui quæso possim, tantis terrarum spatiis disparatus, tali tantæque sufficere dispensationi? Quamdiu certe vosmet Ecclesia possederit, in suis ipsa fulcris requiescet: quod si quid de vita vestra Deus disposuerit, equi erunt vobis pares dignitate, quos exinde ad curam gerendam et inspectionem Fratrum emittat Deus? Id quod tute tuis litteris desiderabas intelligere, recte quidem eo ipso et prudenter quæsvisti, volens illum virum cognoscere, qui te defuncto selectum illum Domini gregem susciperet dirigendum; id quod beatus Moses non desideravit solum, sed vidit etiam. Verum cum locus sit celebritate sua magnus, et opus tuum apud multos nominatissimum; temporum autem status difficilis, et perquam illustri indigens gubernatore, propter æstus repetitos, et fluctuum in Ecclesiam ingruentium alluviones; consistere nequiquam cum animæ meæ incolumitate arbitratus sum, negligenter defungi hoc negotio; præsertim cum illorum memor essem, quæ a te scribebantur: velle te nimirum coram Domino in judicio contra me comparere, et de neglectis Ecclesiis reum peragere.

180 Ne ergo in judicium tecum ego descendam, sed meæ potius defensionis socium ad Christi tribunal adipiscar; considerato Presbyterorum, qui per hanc urbem sunt constituti concessu, honorandum cum primis selegi vas beati Hermogenis, genuinam sobolem illius Hermogenis, qui in magna illa Synodo, illam fidei formulam maximi momenti roborisque conscripsit; Presbyterum jam a multis retro annis in Ecclesia ordinatum, moribus constantem, peritum Canonum, fide solidum, in ascetica et continentia vita ad hunc usque diem versatum: adeo ut contentus ille scleragogiæ tenor carnes ejus plane depastus sit; pauperem præterea, neque redditus aliquos in hoc seculo possidentem; imo adeo indigentem, ut ne panis ipsi copia suppetat: sed manuum labore, una cum Fratribus qui cum illo sunt, victum sibi extundat necessarium. Hunc visum est mihi ad te mittere; quod viro tu hujusmodi indigens, ac non potius alio minus provecitæ ætatis, veluti magis ad rem istam accommodato, tali nempe qui itinera subire, et vitæ quotidianæ necessarias obire functiones possit. Oblata primo quoque tempore occasione rescribito quam celerissime; ut illum virum ad te transmittam, electum a Deo et negotio idoneum, venerabilem futurum omnibus cum ipso congressuris, et in lenitate animi ex opposito informatum adversantes. Facile mihi fuerat hunc continuo dedisse in viam, sed cum tute me præveniens illum virum flagitaveris, qui quidem bonus est et mihi met ipsi carus, sed multis partibus præsignato inferior; volebam tibi liquido patefacere sententiam animæ meæ; ut, si opus tibi fuerit ejusmodi viro, unum aliquem e Fratribus ableges, qui circa juniorum tempora illum suscipiat; aut nos hic facias certiores, utrumne aliquem habeas, qui sufficet ad

viarum difficultates, ad nos usque venturo tolerandas.

181 Ex hac epistola præterea discimus, Basilium plerumque solitum, litteras suas per Clericos mittere, præsertim si istæ ad Episcopos ferendæ essent: deinde quam paternam de suis subditis gereret sollicitudinem: tertium, Clericos ipsius voluntariam paupertatem similiter coluisse, et juxta præceptum Apostoli labore manuum victum sibi comparasse. Propterea autem excusat se Eusebio Samosateno, quod rarius ad eum scripserit, quia neminem haberet qui litteras ferret, omnibus laborando impeditis. Ignoscas, inquit, rogo te, si rarius epistolas scribam. Erat quidem e re nostra, ut aliquem e nobis ad te amandarem, neque id tamen fecimus: ideoque recte expostulat nobiscum prudentia tua, nec injuria corripuisti nos: scias tamen velim, illam hiemis fuisse apud nos inclementiam, ut itinera omnia obstructa permanserint ad Pascha usque; nec quisquam se obtulerit tanta præditus audacia, qui viarum contemneret difficultates. Nam utcumque numerosum satis habemus gregem, sunt tamen homines ad peregrinandum incompediti; propterea quod non exerceant mercaturam, nec peregre velint libenter agere: artes autem colant maximam partem sedentarias, unde victum sibi suisque acquirunt quotidianum. Quin Fratrem hunc ipsum, quem nunc ad tuam mittimus pietatem, ab agro evocatum ablegamus, qui ad tuam Sanctitatem epistolas meas perferret: ut et rerum nostrarum statum te edoceat, et quo in loco vestræ ibi versentur accurate nobis exponat; idque quam celerissime potest fieri, divina ei gratia optulante.

182 Cum igitur tanta fuerit Clericorum Cæsarensium paupertas, nemo mirabitur quod toties ad Provinciarum Præfectos et tributorum exactores scripserit, ut a tributis haberentur liberi, præsertim ad Modestam Præfectam prætorii: Ad virum tam illustrem, inquit, vel scripsisse, licet nulla præterea scribendi suberit causa vel occasio, maximum tamen est, et momenti præcipui ad honorem illis conciliandum, qui sensu aliquo præditi sunt; propterea quod rationes contulisse suas, aut familiariter versari cum iis qui præ ceteris sunt loco eminentiori constituti, dignitatem vel maximam conciliare illis solet, qui ad sublimiora aspirant. At mihi, qui, de patriæ meæ casu et periculo, et quidem universali, laborabam, necessarium fuit apud tuam magnitudinem animi intercedere. Hanc ergo meam intercessionem rogo, ut secundum tuam consuetudinem comiter admittere velis, manumque exporrigere auxiliatricem patriæ nostræ, ad tua genua provolutæ. Illud autem cujus gratia te nunc appellamus, ad istum modum sese habet. Qui Deo consecrati per ministerium erant, Presbyteros nempe et Diaconos, tributorum et census exactores prisæ patiebantur immunes esse: at qui descriptioni faciendæ in præsentem præsumt, quasi nulla ipsis indulta foret in hoc negotio venia, per illustrem tuam potestatem, omnes illos etiam in tabulas censuales retulerunt, nisi forte per ætatem nonnulli excusati fuerint. Rogamus igitur, ut tuæ erga nos beneficentiæ monumentum hoc apud nos deponas, quo in omnem deinceps posteritatem, tui memoriam præclaram custodiamus: utque, juxta consuetudines et leges antiquas, qui Deo in sacris ministeriis inserviunt, liberi relinquuntur a solutionibus: ne propter eorum gratiam nunc construnguntur solvendi necessitate, tantum immunitas hæc illis concedi videatur. Ita enim et ad successores horum gratia derivabitur, licet usque adeo non sint sacris Ordinibus digni: sed juxta morem observatum antiquitus in ejusmodi descriptione, communis indulgentia et exemptio ad Clericos universos extendetur: quos ubique terrarum rebus sacris inser-

vientes,

Non nisi per Clericos litteras mittens,

excusat se quod rarius scribat,
B. Ep. 263

omnibus laborando impeditis litteras ferre.

Clericis immunitatem a tributis concessam
B. Ep. 279

conservandum curat:

licet alias forte indignis

Ex Clero S. Basilii ob sanctitatis famam

B. Ep. 319

postulanti successorem Innocentio,

ipse unum designat,

multis vir-
tutibus or-
natum.

A vientes, illi quibus commissa est Ecclesiarum administratio et regimen, immunes habendos exemptosque annuntiant. Hoc certe quidem tuæ magnificentiae immortalē apud bonos gloriam conciliabit, et Regiæ familiæ atque comitatui quam plurimos apud Deum intercessores procurabit: sed et rei etiam publicæ et pecuniarum rationibus non leve adiumentum accerset; dum non Clericis tantummodo, sed afflicto rerum statu utentibus quibuscunque, per immunitatem solatium affertis, quomodo (ut enīvis notissimum est) in asserta libertate affecti sumus.

Fures item puniendos, qui Sacerdotem spoliaverunt
B. Ep. 390

183 Ad hoc tam illustre testimonium antiquæ consuetudinis, immunes servandi Clericos a tributis, accedat alterum, quo patet zelus sancti Episcopi, in Clericis suis ab omni injuria vindicandis. Cum quidam, cujus nomen nullibi exprimitur, qui impedire debuerat, permisisset bona sua eripi Presbytero cuidam, hunc in modum illum increpat. Mirabar, inquit, qui fieret, ut te mediatore, tantum iniquitatis ausi fuerint nonnulli contra Compresbyterum, ut quam unicam habebat vitæ sustentandæ rationem, hanc ipsam diriperent: et, quod est gravissimum, quod qui hoc ipsum ausi sunt perpetrare, in te culpam universam transferrent; quem oportebat hæc et hujusmodi ita minime permittere, ut omni potius ratione impedire deberes contra quosvis perpetrata, nedum vero contra Presbyteros, eosque præsertim qui concordēs nobiscum sunt, et eandem religionis viam nobiscum ineunt. Si qua ergo tibi cura est non in aliquo refocillandi, fac ut quam celerime corrigantur hæc perpetrata: potes enim tu, per Dei gratiam, et hæc et his graviora emendare, si volueris. Scripsi etiam ad Præfectum patriæ meæ, ut, si sponte voluerint justitiam observare, per judicium tribunalia, ad faciendum quod rectum est, compellantur.

B

monet ad Episcopos jus spectare

B. Ep. 417

184 Ita Basilus firmo et intrepido animo Ecclesiasticorum jura tuebatur: sed et jurisdictionem illasam omnino volebat a potestate seculari; ideoque in hunc modum ad Commentariensem quemdam scripsit. Quandoquidem deprehensi sunt in hac præsentī synodo nonnulli, qui impia facinora perpetrarunt, et contra Dei mandatum suffragati sunt vilia quædam pauperum vestimenta, quos par potius erat ut his amictos, quam exutos vellent; eosdem vero fures deprehenderunt illi qui moribus et eutaxiæ ecclesiasticæ præerant: tu vero ad te tuamque cognitionem spectare arbitraberis, veluti qui cum quodam publico imperio esses, istarum rerum receptionem; scripsi ad te litteras, quibus reddo certiore, perpetrata in ecclesiis facinora, ad nostram spectare correctionem et delationemque; neque iudicibus ea propter esse tadesnam facescendam. Quocirca sacrilege subductas vestes, quas continet inventarium apud te depositum, et de omnibus præsentibus inita in scriptis ratio, de tuo recipi mandavi: et illa quidem custodia consui venturis deinceps, ista autem præsentibus in manus tradi; hominesque ipsos reducere, quos conversos ad informationem et institutionem Domini, in Dei nomine spero in posterum me redditurum meliores. Nam quæ tribunalium supplicia non potuerunt efficere, ea scimus ipsa tremenda Dei iudicia interdum effecisse, et ad rectam deduxisse rationem. Si libuerit de istis ad Comitem referre, tantam certe confidentiam, cum in rei ipsius æquitate, tum etiam in hominis illius justitia ponimus, ut tuo ipsius arbitrio permittamus, quidquid volueris agere.

res ecclesiasticas ablatas ipsosque fures,

meliores reddendos.

Canonum ob-
servationem
urget,

185 Nec minori fortitudine observanda curabat, quæ ad Ecclesiæ spirituale bonum, et Ecclesiasticorum disciplinam sancita erant. Hac in re zelum ejus sensit Paregorius Presbyter, qui contra Canonem Ni-

canum subintroductam habens mulierem, cum cogeretur a Chorepiscopo illam dimittere, ad Basilium per litteras causam detulerat, nullis se excusans, et inter cetera, quod ob secretum (erat enim septuaginta annorum) ipsius ministerio egeret; Chorepiscopum autem accusans, quasi is tantillum commodum subtractum ipsi vellet, propter memoriam veteris cujusdam inimicitie. Potuisset hoc forsitan apud alium valere: sed Basilus, publicæ honestati et sociis Canonibus omnia posthabens, suaviter quidem at simul fortiter, hunc in modum respondit. Legi litteras tuas magna cum animi lenitate, admiratusque sum, quomodo coneris rebus incurabilibus mederi sermonibus longis; cum breviter nobis et facile reipsa satisfacere valens, in illis de quibus accusaris permanere constitueris. Nec prius, nec soli sancimus, Paregori, non debere mulierculas cohabitare viris. Lege Canonico a sanctis Patribus nostris in Nicæna Synodo constitutum, qui manifeste interdixit, ne quis mulierculam subintroductam habeat: cœlibatus autem in eo habet honestatem suam, si quis a nexu mulieris secesserit. Itaque, si quis, cœlibatum nomine tenus professus, reipsa faciat ea quæ a conjugatis fiunt; manifestum est quod virginitatis honestatem nuncupatione quidem illius præstet, verum interea ab inconvenienti voluptate non desistat. Tanto facilius admonitioni nostræ acquiescere poteris, quanto magis liberum esse te a corporalibus affectionibus affirmas: neque enim credo, virum septuaginta annos natum, cum ejusmodi affectionibus cohabitare mulierculæ; neque propterea ista determinavi, quod aliquid absurdi designaveris; sed quod ab Apostolo edocti sumus, non esse fratri ponendum offendiculum vel scandalum. Scimus autem usu venire, ut quod a nonnullis recte geritur, alius in occasionem peccati cedat. Ob hanc causam, constitutionem sanctorum Patrum secuti, præcepimus, ut a muliercula separeris. Ut quid igitur Chorepiscopum accusas, et veteris inimicitie mentionem facis? Imo quid nos quoque, quasi aures habeamus delationibus admittendis proclives; et non magis te ipsum reprehendis, quod a consuetudine mulierculæ abstinere detrectas? Ejice igitur illam ex ædibus tuis, et trade in monasterium: sit illa cum virginibus, et tu inter viros ministra, ne nomen Dei propter vos blasphemetur. Donec ista feceris, etiam si innumera per epistolas causeris, nihil efficies; sed otiosus morieris, dabisque Domino otii tui rationem. Si vero sine correctione tui ipsius ausus fueris Sacerdotii retinere functionem, anathema eris omni plebi: et si qui te receperint, per omnem Ecclesiam excommunicabuntur.

186 Credibile est Paregorium, his acceptis litteris, sacrosanctis Canonibus se conformasse. Difficilior perturbatio, cum majore scandalo, excitata est a Glycerio quodam Diacono, quæ sancti Antistitis longanimitatem multum exercuit. Ille, cum multorum indignationem suis ineptiis commovisset, coactus est ad Gregorium quemdam, magnæ auctoritatis virum et Basilii amicum, confugere. Fuerit is forsitan Nyssenus aut Nazianzenus, qui ut communis boni intuitu patrocinium miseri istius susciperet, per litteras exorare est conatus Basilium: hic vero ad ejus intercessionem rescripsit Epistolam, qua rem pessime gestum uirrot. Negotium certe, inquit, subiisti moderatum, suave, et humanitatis plenum, qui Glycerii illius refractarii (sic enim adhuc illum nominamus) captivitatem collegisti; et commune nostrum dedecus et opprobrium, quoad ejus fieri potuit, operuisti. Nihilominus operæ pretium fuerit, ut pietas tua non solum hanc infamiæ labeculam abstergat, sed et rei ab ipso gestæ seriem et historiam edoceatur. Iste igitur, tanta gravitate et fastu conspicuus Glycerius vester, Venensis Ecclesiæ Diaconus a me ordinatus in eum finem fuerat,

B. Ep. contra quos Presbyter subintroductam habens mulierem,

E jubetur eam dimittere,

sub pena excommunicationis.

F

B. Ep. 412

Glycerium
Diaconum

ut

A ut cum Presbytero ei serviret, et ad curandam rem ecclesiasticam adnoveretur: est enim vir moribus utcumque insuavibus et absurdis, non tamen male comparatus a natura ad negotia quæ præ manibus sunt. Postquam vero Diaconus ordinatus fuerat, in tantum neglexit officium facere, acsi nullum ei penitus incumberet. Coactis autem privata sua auctoritate et potestate Virginibus misellis nonnullis, partim sponte sua accurrentibus (sunt enim, quod te minime fugit, juvenulæ ad hujusmodi proclives) partim invititis et reluctantibus abductis, gregi huic præesse statim voluit; assumptoque titulo et habitu Patriarchali, admodum cœpit insolescere: non eo proventus per directam aliquam successione, aut pietatis studio inductus; verum hanc sibi dignitatem, ut quivis alius aliam quamvis artem, ad vitæ victusque rationem advocans. Parum certe is abfuit quin Ecclesiam omnem pessumdaret, concalcato Presbytero suo, cui erat addictus, viro tam vitæ suæ transactæ proposito, quam ætate ipsa venerando, contemptoque Chorepiscopo, ac me etiam ipso, quasi viris titivillitio non æstimandis, tumultibus, turbis, seditionibus, urbem ipsam et ordinem sacrum universum implevit.

B 187 Vis breviter expediam universa? Ut nec aliqua vel levissima objurgatione a me et Chorepiscopo corripere, nec penitus in nostri contemptum descenderet (nam et adolescentes ad eandem contumaciam inductos exercebat) facinus admodum audax et inhumanum excogitavit. Virgines enim quotquot potuit sacrilege deprædatus, et noctis arrepta opportunitate, capescit fugam. Hæc satis scio tibi summe intoleranda videntur: sed et tempus quoque ipsum animadvertite. Conventus tunc temporis Episcoporum eo loci peragebatur, atque ingens hominum multitudo, ut fieri solet, undecumque confluerat: quando suum hic ex adverso chorum ducebat, antambulones sequens adolescentes, et alacriter tripudiis circum saltans, eoque inverecundo spectaculo puit omnibus tristitiam magnam, lascivis autem et procacibus risum excitans sane profusum. Neque hisce contentus tam atrocibus, Virginum ipsarum parentes, qui moleste (ut audio) suam ferentes orbitatem, et dispersis recolligere et reducere filias volebant, earumque pedibus cum luctu gemituque, ut par est credere, affumdebantur; adolescens iste admirandus, una cum prædatoria latronum manu, contumeliis affectis, et ignominia intoleranda. Hæc pietas tua existimet velim: est enim commune nostrum omnium ludibrium. Imprimis autem illi imperes, ut revertatur cum Virginibus suis: futurum est enim ut benignius cum illo agatur, si litteras a te secum adduxerit: sin minus ipsum remisit, at Virgines saltem ipsarum matri, hoc est Ecclesiæ, restitue. Quod si ne hoc quidem omni ex parte impetremus, saltem quibus est animus revertendi, ne illas per vim retineri et quasi tyrannide adhibita patiaris opprimi, sed cura ut ac nos reducantur: alioqui Deum testor atque homines, hæc pessimo consilio administrari, nec secundum leges Ecclesiæ et consuetudines. At Glycerius, si cum tuis litteris redierit, et cum illa qua par est modestia, recte quidem istud; sin secus faxit, esto submotus a ministerio.

188 Si ad Nazianzenum aut Nyssenum hæc epistola reverra missa est, idcirco credo graviore stylo scriptam, ut posset ipsi Glycerio exhiberi, ad quem etiam antea scripserat, serio monens ut insanire tam scandalose desineret: quibus cum nihil adhuc impetrasset, scripsit et alteram ad amicum, hortatus eum ut omni modo Glycerium ad saniora consilia reducat. Jam ante ad te scripseram, inquit, de Glycerio et Virginibus illis. At isti ne adhuc quidem sunt reversi, sed moras nectunt: qua fiducia aut quam ob causam, ignoro:

neque enim possum in animum inducere, hæc a te eo sine admitti, ut in meam redundet contumeliam, vel propter offensam aliquam nostram, vel in gratiam aliorum quorumcumque. Deposito igitur omni metu veniant: illis tu te sponsorem præbeto: angimur enim tristamurque membris aliquibus debilitati, etiamsi alioqui propter malum admissum sunt præcisa: quod si adhuc refragentur, aliorum tunc esto culpa, nos manus nostras abluimus. *Quem effectum hæc omnia sortita sint, nusquam indicatur: liquet tamen quanta longanimitate et patientia cum insano hoc et scelerato homine egerit Sanctus, ne ipsum in perniciem adiret, sed potius Deo et Ecclesiæ lucraretur.*

189 Zelum quo ipse pro Dei Ecclesia æstuebat, in aliis quoque provinciæ suæ Episcopis accendere studens; pro tradita sibi auctoritate officii sui eos commo-
nefaciebat. Documento imprimis sit nobis ejus Epistola, qua perstringit eos qui simoniace sacros Ordines conferebant. Absurditas rei, de qua scribo, inquit, animum quidem meum mœstitia replevit, propterea quod omnino in suspicionem abiit et rumore percrebuit; hætenus tamen res mihi nequiquam credibilis visa est. Quod igitur de illa scribo, medicinæ loco sit, si quisquam sibi male conscius est: qui sibi vero nihil hujus est conscius, ei sit vice amuleti, quo se præmunit a vitio: si quis autem hanc rem susque deque fert, id quod in vobis deprehendi nolim, illi sit pro contestatione. Quid est autem quod dico? Feruntur quidam ex vobis ab illis qui ordinantur accipere pecuniam, idque (quod pejus est) pietatis nomine palliare. Duplo namque puniendus venit, qui prætextu boni quod malum est facit, tum quia operatur, quod bonum non est; tum quod, ad perficiendum peccatum, bono, ut dicitur, utitur cooperario. Hæc si ita habent, post hæc non fiant, sed emendentur: alioqui necessario dicetur ad accipientem pecunias, quod ab Apostolis ad eum dictum est qui pecuniam dare volebat, ut communionem emeret Spiritus sancti, videlicet, Argentum tuum tecum sit ad perditionem. Levius enim deliquit, qui propter experientiam emere volebat; quam qui jam donum Dei vendit. Venditio enim facta est: et si, quod gratis accepisti, vendideris; tamquam satanæ venundatus. Dei gratia privaberis. Cauponis enim ritu quæstum rebus spiritualibus inferis et Ecclesiæ, ubi corpus nobis et sanguinem Christi concreditum habemus. Ista ad hunc modum fieri non debent. Quæ vero sit hic impostura dicam. Putant se nihil delinquere, quod non ante, sed post manuum impositionem pecuniam accipiunt. At pecuniam accipere est, quando cumque fiat. Hortor itaque, ut quæstum hunc, imo transitam ad gehennam, declinetis: nec manustali lucro polluentes, indignos vosmetipsos ad tractandum sancta mysteria constituatis. Ignoscite autem mihi. Primum quidem rumori isti fidem non dedi, postea vero tamquam persuasus interminor. Si quis post hæc epistolam meam tale quid designaverit, cum nostris hic altaribus nihil habebit commune, sed quæret ubi donum Dei coemptum denuo vendere queat: nos enim et Ecclesiæ Dei talem consuetudinem non habemus. Cessabo, si adhuc unum adjectero. Propter avaritiam ista fiunt: avaritia vero malorum omnium radix est, et idololatria vocatur. Ne velitis igitur modicæ pecuniæ gratia idola Christo præferre; neque Judam sectantes, quæstus gratia secundo illum prodere, qui semel pro nobis cruci est affixus: alioqui et ipsi agri, et manus eorum qui hosce fructus metunt, Aceldama vocabuntur.

190 Altera epistola torporem Episcopi cujusdam increpat Basilius, et raptum virginis jubet excommunicatione puniri. Valde quidem doleo, inquit, quod intelligam te nequaquam indigne ferre illicita, neque repetere

qui se demeritis aliquot virginibus patriarcham præfecerat,

urbem implens tumultibus,

accitisque ad hoc adolescentibus

publice choreas ducens,

compesci et moveri officio jubet,

B. Ep. 313 deinde spondet conversum recipere.

D
AUCTORE P. B.

Episcopus simoniace ordinantes
B. Ep. 76

E
arguit exponens peccati enormitatem;

F
et inepta de simonia sententia rejiciens

celanquentibus minatur depositionem,

B. Ep. 244
Episcopum officii commo-
nefecit.

A Repetere, et recolare quod hæc ipsa rapina et in liberæ conditionis homines contumelia, in vitam et conditionem humanam delinquit, et præter jus ac fas est tyrannica quædam grassatio. Nam certoscio, quod si omnes hoc animo essetis et ad hunc modum affecti, nihil prohibuisset, quin jam olim istius improbitatis consuetudo de patria nostra exularet. Zelum ergo in præsentî Christianum demonstris, et prout flagitat injuria commoveare; atque puellam, quocumque tandem loco deprehendatur, raptori ereptam restituas parentibus suis: illum vero excludas ab orationibus tuis, ac veluti præconia voce proclama rejectum: et qui participes eidem sociique fuerunt, juxta quod jam pridem denuntiavimus, una cum familiis suis omnibus per triennium a precibus ejicias et excludas: villam vero quæ hominem illum susceperit, aut etiam tuita fuerit contra repositos illam, prorsus a precibus suspensam habeas et orationis communione: ut discant omnes, non secus quam serpentem aut bestiam quamvis aliam venenatam, disse raptorem, et persequi communem illum omnium bostem, atque injuria affectis opitulari.

ut raptam
Virginem
restituendam
curet
parentibus

et raptorem
eique
adherentes
censuris
Ecclesiasticis
conspescat,

B. Ep. 245
pejerantem
in judicio

suadet
excommunicandum

Synopsis vir-
tutum ejus.

Or. F.

B 191 *Alias interrogatus ab Episcopo quodam, quod faciendam homine versatili et versipelli, et in judicis pejerante, sic tamen ut convinci non posset, in hunc modum respondet*: Difficilimum est et periculi plenum cum hoc homine habere negotii quidquam: neque enim usui potest esse versatilis et versipellis hujus dispositio, et de qua (ut ex iis quæ palam cernuntur, deprehendimus) conclamatum est omnino. Citatus accurrit in judicium, et cum in rem præsentem advolarit, tanta dicendi copia pollet, tam sunt illi in proclivi juramenta, ut bene putemus nobiscum agi, si quam celerrime ab illo liberemur. Quin et illum non raro animadverti accusatores retorquentem. Ut verbodicam, non est inter rerum naturas omnes quotquot terram istam obtinent, ulla credo adeo varia et versatilis et ad improbitatem agilis, quam est ille homo; idque vel leviter expertus quisque intelliget. Quid autem meam rogatus sententiam, et non potius vosmetipsos eo inducitis, ut injurias illius experiamini, non aliter quam divinam iram vobis immissam. Ut autem vos ex impietatum ipsius societate non conspurcemini, cum familia sua omni separetur a precibus et sacrarum rerum omnium communione, usque dum ab omnibus declinatus ad meliorem frugem revertatur.

C 192 *Ceterum non tantum suffraganei Episcopi, sed etiam alii, ab ejus sapientia eruditionem, a prudentia consilium, requirebant. Testantur id epistolæ ad Amphilochium Episcopum Iconiensem, ad Optimum Antiochenum in Pisidia, ad Ecclesiam Sasopolitanam, aliosque quamplurimos; a quibus, non aliter quam oraculum aliquod sui temporis, audivatur. Porro virtutes ejus, quæ tantam ipsi apud omnes conciliabant auctoritatem et estimationem, a Nysseno enumerantur hoc ordine*: Amorem et studium vehemens erga fidem, odium adversus eam aspernantes et reprobantes, dilectio erga Deum; studium et desiderium ejus qui vere atque re ipsa est, ad nullam rem materiale effluens atque deflectens; vita per omnia exacta atque exquisita, victus aridus, acies oculorum et obtutus vigor animæ par, gravitas non affectata, silentium sermone efficacius, cura atque contemplatio rerum earum quæ sperantur, contemptus earum quæ videntur; æqualitas erga omnes, sive enim in excellenti quis dignitate forte constitutus esset, sive ex humilibus et abjectis esse appareret, eadem illum dignatione accipiebat, et in eodem honore habebat.

CAPUT XVI.

Caritas erga Religiosos, Xenodochium extractum.

Hoc inter reliqua præcipue ad laudem Basilii favit, quod ad Episcopatum erectus, inter multiplices curas amorem vitæ Religiosæ minime dimisit; quem ante, Presbyteri fungens munere, quotidianis exercitationibus foverat: atque hac de causa Religiosos omnes seu Monachos tenerrimo amore complectebatur; ut quorum Fundator ante Episcopatum extiterat, eorum se in Episcopatu Patrem præberet. Hac de re, tamquam de crimine, ab adversariis palam accusabatur; permittente id Deo, ut ex ipsius Sancti ad hanc calumniam responsione, posteris testimonium relinqueretur, quanto desiderio religiosam vitam desideraret ipse, et quo affectu eam colentes prosequeretur: Accusamur, inquit, quod homines habeamus Monachos, pietatis studiosos, qui mundo renuntiaverint, et universis seculi istius curis; quas Dominus comparat spinis, fertilitatem verbi impredientibus. Qui hujusmodi sunt, mortificationem Jesu in corpore circumferunt; ac cruce quisque sua accepta, Deum sequuntur. Ego vero omnem vitam meam impenderem, ut mihi possent ista impingi delicta; haberemque apud me viros, qui me doctore hoc pietatis studium amplexi hactenus fuissent. Nunc autem in Ægypto quidem audio talem esse virorum quorundam virtutem; et forsitan in Palæstina quoque sunt, qui ad Evangelii normam vitæ suæ conversationem perfectam reddant. Audio et in Mesopotamia viros esse perfectos ac beatos. Nos vero perfectis collati, pueri sumus. Sunt autem et feminae, evangelicam vitam amplexæ; quæ virginitatem quidem nuptiis præferunt, sensum vero carnis servituti subjiciunt; et beato luctui immorantes, beatæ sunt ex proposito, ubicumque terrarum degant: apud nos vero ista, qui primis adhuc elementis ad pietatem instituimur et mitiamur, minuta sunt ac rudia: quod si quid dedecoris et indignitatis aliqui mulierum vitæ ac statui inferunt, non est quod ego illos defendere velim: illud vero vobis æsero et confirmo, quod quæ hactenus pater mendacii Satanas non est ausus dicere, ea temeraria corda et nullo retenta moderationis fræno ora, indolenter et cum summa licentia, loquuntur. Scire autem vos volo, quod optamus nobis et virorum et mulierum cœtus dari, quorum conversatio in cœlis sit, qui carnem suam cum affectionibus ac concupiscentiis crucifixerint, quique nec de cibis nec de indumentis solliciti sint, sed immobiles et assidui apud Dominum noctes ac dies precationibus immorentur; quorum os non loquatur opera hominum, sed hymnum concinat Deo nostro; quique sedulo propriis manibus operentur, quo possint impertiri illis qui opus habent.

194 *Inter vos quos habebat Monachos, Heraclides fuit; cujus nomine ad Amphilochium scripsit, quocum ille solitudinem petere decreverat: sed cum ad Sanctum pro re quædam communicanda venisset, detentus ab eo est, ut in vita monastica instrueretur. Numerari præterea inter Monachos Basilii possunt Festus et Magnus, de quibus quam paternam curam habuerit, ad eos scribens ipse declarat*: Parentes quidem, inquit, suorum decet cura liberorum, et agricolas plantarum seminumque studia; magistros quoque discipulorum sollicitudo, maxime quando per ingenii dexteritatem, de se optimam spem præbent. Ipse enim agricola in laboribus, turgescens spicis et stirpibus nascentibus, gaudet: discipuli vero magistros, liberique genitores suos exhilarant; hi quidem virtute, illi vero doctrina increscentes. Nos vero de vobis tanto

Basilium ob
affectum erga
Religiosos
accusatus

B. Ep. 63

E

id sibi laudi
ducit.

F

B. Ep. 302

B. Ep. 210
Festum et
Magnum
Monachos

majorem

ad virtutem animal :

A majorem curam habemus, tantoque meliorem spem, quanto pietas omni ex parte præstantior est cunctis animantibus simul et fructibus : quam pietatem, in teneris adhuc parisque vestris mentibus insitam radicibus a me et eductam, videre optamus progressam ad ætatem perfectam maturosque fructus; vestra interim discendi cupiditate precibus votisque nostris adjuta. Optime enim et nostram in vos benevolentiam cognovistis, Deique auxilium ingeniis vestris inesse, quibus ubi necesse est dirigendis Deus in auxilium vocatus, et non vocatus adest; omnis autem qui Deum amat, ad litterarum disciplinam per se propensus est : insatiabile vero est desiderium eorum, qui utile quidpiam docere possunt, modo discendum mentes omni contradicendi vitio careant. Non igitur corporis se junctio impedit, quin ad excellentiam sapientiæ et humanitatis vos effingat, mentem ipsis corporis finibus non circumscribens, neque lingua sermocinandi facultatem terminans; dat vero quid amplius quam qui ex tempore prodesse possunt, cum non solum longo intervallo disjunctis, sed postea quoque in læcem edendis scientiam transmittere valeat. Nobis autem rei hujus veritatem experimentum confirmat, quando jam ætate provecti, juvenes in litteris sana doctrina instituunt. Nos tanto spatio corporibus separati : animo semper vobiscum sumus, facileque de doctrina, quæ neque terra, neque mari contineri potest, conferimus, si vobis propriarum animarum cura sit.

195 *Sed quandoquidem hæc tanquam ad absentes scribat, necesse est Festum et Magnum, tum saltem cum hæc epistola scriberetur, in Ponto aut alibi extra Cæsaream vitam monasticam duxisse. Nam etsi in urbe sua secum haberet Monachorum consortium, nihilominus et alius circumquaque monasteriis invigilabat; et illud quovis pinnæ contubernium, nimis angustum tamen satiare ejus desiderium ita non poterat, quin ingenti ardore animi Ponticam invisere solitudinem desideraret, et Monachorum illic degentium societate sese oblectare. Potest Deus, inquit Sanctus, etiam eam animi jucunditatem, quæ fit ex mutuo congressu et convictu, largiri nobis, qui semper et videre vos, et de rebus vestris audire cupimus; propterea quod nulla alia in re animi recreationem habemus, quam in vestro profectu et absoluta præceptorum Christi observantia. Interea vero, dum hoc negatur, necessarium arbitramur, ut per carissimos Deumque timentes Fratres vos invisamus, atque per litteras dilectionem vestram alloquamur. . . . Nam noctes atque dies Dominum precamur, ut probati habeamini : quo et nobis fiducia sit in die Domini nostri Jesu Christi per vestram salutem, et vos clari sitis in splendore Sanctorum, opusque nostrum justo Dei judicio probetur.*

196 *Alteram erat benevolentia erga Religiosos indicium, quod Solitarios quotquot poterat in unum congregaret, eisque suaderet vitam cœnobiticam colere : hanc enim longe, nec immerito, anteferebat solitaria, ad illos ut. Arbitror, non alia vobis opus esse per Dei gratiam consolatione admonitione, post illos sermones quos egomet coram vobiscum habui, quibus illud imprimis suggerebam, ut vitam communem, in eundem finem tendentem institueretis, ad imitationem instituti Apostolici : quod ipsum tanquam optimam doctrinam amplexi, idcirco Deo gratias habuistis. Quocirca cum non essent mera verba prolata, sed præcepta in opus exitura, ad vestram quidem utilitatem, qui essetis suscepturi, comparata; ad nostram vero consolationem, qui consilium vobis idem suggesseramus; ac porro ad Christi laudem atque gloriam, cujus nomen invocatur super nos; Fratrem nostrum expectatissimum misi, ut spiritu*

ferentes exploret, nobisque notos faciat, tardos autem extimulet, at reluctantes nobis designet; itaque de vobis certiores reddamur, quod vitam sine festibus non ametis; sed potius singuli desideretis tam custodes alii alienæ diligentia fieri, tum testes rerum præclare gestarum. Ita enim fiet, ut mercedem suam propriam omnes recipiant numeris omnibus consummatam, atque illam præterea propter Fratrum progressus debitam, ex verbis et factis, quæ alii aliis debemus, exhibere in congressu et consolatione quotidiana.

197 *Ex eodem affectu proveniebat, ut exultaret animo, si quis relicto seculo monasterium ingrederetur; ut testatur ipse ad Superiorem monasterii cujusdam, forsitan Petrum fratrem suum, in hæc verba scribens. Fratri quidem huic ego congratulor felicitatem suam, qui et turbis hisce nostris liberatus existit, et tuam pietatem patronam adeptus est. Selegit certe sibi conversationem honestam cum iis qui timent Dominum, optimum viaticum ad futurum illud seculum. Commenda autem illum tuæ dignitati. Suum quoque desiderium vite quietioris indicans Basilium, ita prosequitur. Rogo etiam per illum te et obsecro, ut miseram vitam meam tuis precibus adjoves : ut exemptus de hisce tentationibus, dignus fiam qui Domino serviam juxta præscriptum Evangelii. Omni etiam cura prospiciebat Basilium, ut immunitates Monachis concessa permanerent inviolata. Hinc ad Censitorem scribens : Apud tuam dignitatem, inquit, etiamnum reor constitutionem obtinere in gratiam Monachorum editam, ut non sit mihi opus privatam iis gratiam, mea causa indulgentiam, postulare; sed jubeam fruenter et contenti sunt communi, et in omnes diffusa benignitate. Cum tamen ad mei officii rationem putem attingere, ut quantum in me situm est, horum hominum curæ invigilem; ad tuam prudentiam litteras hasce mitto, supplicaturas, velis, jubeas immunes esse a contributione omni, eos, qui mundo quidem olim renuntiarunt, corpus vero suum mortificaverunt; ut jam non possint aliquid vel de re sua familiari, vel de ministeriis et laboribus corporalibus, publicis adjicere vectigalibus, aut in fiscum inferre. Siquidem enim secundum suam professionem vixerint, nec opes possident, neque corpora : cum illas a se ad indigentium et pauperum usus ablegaverint, hæc vero vigiliis et jugi oratione penitus confecerunt. Scio autem qua reverentia prosequaris eos, qui vitam suam instituunt ad hunc modum, auxiliares tibi acquirunt, qui per suam evangelicam conversationem Dominum tibi propitium et benignum reddant.*

198 *Ex eodem laudabili erga religiosam vitam affectu, paternam suam sollicitudinem ad Virgines quoque monasteria extendebat. Cujus sunt, inquit, Nazianzenus, Virginum cœnobia? ejus præcepta illa litteris mandata? His ille tum omnes sensus coercerat, tum membra omnia componebat, ac virginitatem vere colere admonebat; pulchritudinem ab iis rebus, quæ aspectu sentiuntur, ad ea quæ oculorum obtutum fugiunt, convertens; atque id quidem quod externum est debilitans, flammæque materiam subtrahens; quod autem internum et occultum est offerens spectandum Deo, qui solus purarum animarum sponsus est, atque insomnes animas introducit secum, si modo cum claris lampadibus et copiosa olei alimonia obviam ipsi prodierimus. Deinde etiam eas erudiebat, quæ virginitatem suam extra monasteria Deo consecraverant; quarum una fuisse videtur Theodora Canonica, quam de virtutibus statui suo convenientibus paucis multa docet : Unum illud, inquit, penitus meo animo insidet, memoriam tuæ reverentiæ custodire, et votis omnibus a Deo exposcere cursus tui consummationem, et propositi illius*

D
AUCTORE P. B.

B. Ep. 238
gratulatur
etiam illuc
receptis,

E

B. Ep. 304
et immunitates
eorum
tuetur :

F

Orat. 20
curam quoque
gerit sacrarum
Virginum

B. Ep. 302
quarum uni
Theodora,

B. Ep. 73
absentibus cupit
adesse;

Solitarios in
cœnobis congregat,

B. Ep. 295

et pro singulorum
profectu satagit.

AUCTORE P. B. A boni ad quod anhelas. Est enim concertationis non exiguæ, opere perficere quod quis inceperit, et professum aliquid actu respondere suis pollicitationibus. Cujusvis non est eligere vivendi institutum secundum regulam evangelicam, et in minimis ac minutissimis rigide illam observare, nec quidquam eorum præterire quæ scripta ibi sunt. Hoc paucissimi, quantum ego quidem possum memoria recollere, ipso effectu præstiterunt: ut et lingua loqui crudita, et oculis videre informatis ex Evangelio, secundum Dei voluntatem possint; et ita suis manibus operari, ut propositum placendi Deo flagitat: pedes etiam ita movere, et quodlibet membrum ita componere, ut Creator ab initio disposuerat; modestiam quoque in vestitu observare, in congressibus vivorum caute et custodite versari; in victu quod sufficit appetere tantum; in rerum possessarum ratione, quod superfluum est et vacuum, insuper habere. Hæc omnia, simpliciter, et in se considerata, sunt exigua; at magno opus est certamine, ut gradum excellentem in hisce observandis assequare, in quod revera sum expertus. Sed et humilitatis etiam perfectio est, non meminisse claritatis majorum, non efferrī si quod nobis egregium donum obtigerit, secundum corpus vel animam; non hominum de nobis opinionem arripere, ad inflandæ anivertatis aut superbientis elationis occasionem. Evangelicæ vitæ professionem spectant ista omnia; nec non etiam continentiae vigor, orationis fervor et sedulitas, compassio fraternæ charitatis, utilium communicatio rerum egentibus, animi spiritusque dejectio, cordis compunctio et tribulatio, fidei sanitas orthodoxæ; in austeritate æquabilitas, perpetua tremendi et ineluctabilis tribunalis illius memoria, ad quod omnes festinamus, sistendi aliquando: pauci autem serio de illo cogitant et laborant de successu, quem sunt coram illo inventuri.

exponit virtutes statul ejus congruas.

B 194 A Religiosis, qui voluntariam paupertatem sectantur, transeo ad eos qui necessitate tules sunt: quorum Basilus caritate et solitudine, ut Episcopum imprimis decebat, pater et tutor fuit. Præter misericordium, tempore sumis iterato exhibitam, de qua ante egimus; reliquit non tantum liberalitatis suæ in pauperes, sed etiam munificentiae præclarum monumentum, domum scilicet excipiendis peregrinis, infirmis, leprosis, aliisque subsidio intelligentibus destinatam. Hanc Nazianzenus describit, et summopere laudat, ostendens puriter quam provide de omnibus necessariis illi prospexerit Basilus, et quam amanter complecteretur eo divertentes, præsertim leprosos, posthabita omni nausea et horrore, quibus ejusmodi morbo laborantes gravare solent secum versantes. Pulchra res est, inquit Nazianzenus, benignitas et pauperum alendorum studium, atque humanæ infirmitati opem ferre. Paulum extra civitatem pedem effer, ac novam civitatem conspice; illud, inquam, pietatis promptuarium, communi locupletum ærarium; in quod non modo redundantes ac superfluæ opes, sed necessariae quoque facultates propter illius cohortationes reconducuntur, quæ nec tineas pascant, neque fures oblectent, invidiæ certamen et temporis corruptionem effugientes. Istic morbus æquo animo toleratur, ibi calamitas beata censetur, et misericordia exploratur. Quid huic operi Thebas comparem, sive Græcas septem, sive Ægyptias centum portis instructas? Quid commemorem muros illos Babylonicos et Caricis Mausoli sepulchrum, et pyramidas, et Colossi æs immensum, et delubra miræ magnitudinis atque elegantiae, jam eversa et prostrata, ceteraque omnia, quæ homines admirantur, atque historiis prodiderunt; et unde præter inanem quamdam et exiguam gloriam, nulla prorsus utilitas ad suos conditores rediit? Mihi nulla res perinde admirabilis

Pauperibus Xenodochium exstruit

Orat. 20

C videtur, atque compendiarie hæc ad salutem via, facilisque in cælum ascensus. Proponitur oculis nostris triste et miserandum spectaculum, homines ante obitum vita functi, ac pluribus corporis membris præmortui; expulsi civitatibus, domibus, foro, aquis, per homines etiam sibi carissimos: nominibus potius quam corporum lineamentis agnoscendi; qui neque in publicis cætibus et conventibus, per sodalitia et contubernia feruntur, quia jam non misericordiam ob morbum, sed odium sui excitant, miserabilium næniarum editores, si quibus tamen vox quoque ipsa superest: quæ omnia quid tragicis verbis prosequar, cum nulla oratio huic calamitati par inveniri queat?

septem mundi miraculis præferendum,

200 At ille omnium maxime nobis persuasit, ut cum homines simus, homines ne contemnamus; nec per nostram in illos crudelitatem, Christum unum omnium caput ignominia afficiamus: sed in alienis calamitatibus, nobis ipsis optime consulamus, Deoque fœneremur misericordiam, qua ipsimet egimus. Quocirca ne labra quidem vir nobilis, et nobilibus ortus gloriæ clarissimis, ægrotis admoveere gravabatur, verum ut fratres amplectebatur; non, ut quispiam forte existimaverit inanem gloriam captans (quis enim ab hoc affectu remotior?) verum per philosophiam suam hoc suis præscribens, ut ad ægrorum corporum curationem accedere non vererentur. Ita, non modo loquendo, sed etiam tacendo, monitoris partes obibat. Ast forte in civitate quidem ad hunc modum agebatur, per diocæsim vero atque externa loca non item. Imo omnibus populi Antistitibus certamen commune proposuit benignitatis et munificentiae erga pauperes. Aliis curæ erant coqui, et lautæ mensæ, et cupediariorum lenocinia, et elegantes currus, et vestes molles ac dfluentes; Basilio autem, ægroti et vulnerati, Christique circa hæc imitatio: non sermone, sed opere lepram purgantem. Quid ad hæc nobis dicturi sunt, qui homini fastum superciliumque obijciunt, iniqui sane et acerbi hujusmodi rerum iudices, eosque qui regulæ non subsunt regulæ admoventes? An fieri potest, ut qui leprosos deosculatur et huc usque se demittat, adversus sanos et valentes supercilium attollat? qui carnes continentia et inedia conficiat, inani animi fastu inflatur? qui Pharis eum damnet, atque illius ex arrogancia depressionem commemoret, Christumque ad formam usque servilem sese demisisse, et cum publicanis comedisse, et discipulorum pedes abluisse, nec crucem recusasse sciat, ut peccatum meum affigeret; idem tamen supra nubes se efferrat, atque omnibus anteponat?

D ubi etiam leprosi excipiuntur,

quibus ipsemet ministrans

E

cum summa humilitate;

201 Non immerito autem Nazianzenus, ædificium istud urbi comparavit, cum ipsum ea omnia comprehenderit, quæ Basilus enumerat; Receptacula, inquit, ponimus peregrinis, qui huc ut forte accideret advenierint; et præter istos in eorum usum, quibus opus est curatione propter infirmitates suas, necessarium his solatium procurantes. Nosocomos, medicos, bajulos, ductores, et ceteros operarios in promptu nos habere oportet, cum qui absolute ad vitam, tum etiam qui ad honestiorem vivendi rationem desiderantur; quin et ædes præterea alias, operibus faciendis requisitas. Tantu Basili caritas, non in solis misericordiae corporalis operibus sese continebat; sed hoc maxime ipsi curæ erat, ut sæpius in ea domo degentes visitaret, corporibus impensa commoda dirigeret in medelam et spirituale nutrimentum animarum, ut Nyssenens præclare advertit, ædificium istud comparans Tabernaculo, a Moyse olim divina jussione erecto. Quale, inquit, Tabernaculum testimonii, et quidem corporaliter in suburbio fabricatus sit, pauperes corpore, pauperes spiritu ut essent, per bonam doctrinam efficiens; adeo ut eorum

cetera quoque necessariam curam B. Ep. 372

etiam spiritum: Or. F.

rum

A rum egestas ob beatitudinem memorabilis existeret, utpote veri regni domum gratiamque concilians.

202 Quo tempore tam magnum apud inchoavit profeceritque Basilius, et quorum impensis, difficile est dicere. De tempore quidem affirmari posset, anno CCCLXX captum fuisse ædificari: videtur enim incepisse statim post susceptum Episcopatum: et Evippius, cum aliis Arianis Episcopis in Cappadociam eodem anno veniens, ab extructione talium ædificiorum materiam desumpsit accusandi eum coram Præfecto provincie.

Deinde Heraclides, cuius supra meminimus, anno CCCLXXII, ut infra videbimus, Cæsaream venit, in vita religiosa a Basilio instruendus, et hospitium accepit in ejusdem Xenodochio. Vicinus factus, inquit, Cæsareæ, ut rerum ibi statum intelligerem, urbi non ausus appropinquare, ad proximum memet contuli Ptochotrophium, ut saltem certior fierem de rebus, quas avebam intelligere. Ut vero sufficeret jam pauper tantis sumptibus faciendis Basilius, credibile est, divites et ecclesiasticos excitatosque exhortationibus, quibus satagebat eos stimulare, ad eleemosynas largiendas in subsidium pauperum. Hos enim omnes, maxime vero eos qui decreverant Christum sequi, dicentem. Vade,

B vende omnia quæ habes, et da pauperibus, ad perfectiora exhortans, insuper adiciebat: non esse par, ut sibi quis suarum facultatum distributionem reservet; sed ut illi hæ partes demandentur, cui pauperum cura et dispensatio conceditur. Hoc ipsum confirmabat ex Apostolicis Actibus, ubi Christiani, venditis quæ possidebant, pretium omnium deponebant ad pedes Apostolorum, a quibus cuique, prout opus ipsi fuerat, distribuebatur. Dicebat enim, opus esse experientia magna, ad discernendum vere indigentes, et ex avaritia mendicantes. Qui afflicto et coangustato dederit, Domino dat, et a Domino mercedem est recepturus: at qui foras oberranti largitus fuerit, canibus prorsus projicit beneficium, intolerandis propter impudentiam suam, neque ob paupertatem misericordia dignandis. Allaborabat etiam Basilio divino providentia, inquireritibus Dominum nihil deesse patiens: cujus dispositione factum videtur, ut ipse Imperator Valens non modicos agros ipsi concesserit, quos isti operi applicuit, magnificentiam et paupertatis studium pulchre conjungens. Cum enim in publicis ædificiis, ecclesiis nempe et nosocomiis extruendis fundandisque, tam profusus videretur, ut nihil illis sive ad ornatum sive ad commodum deesse pateretur:

C a privatis tamen commodis opibusque conquirendis tam erat alienus, ut ita de voluntaria paupertate statueret, illius rationem summam in eo versari, ut ad ultimam tunicellam unusquisque suam redigat possessionem. Ceterum domus hæc, tam pio usui destinata, ab ipso fundatore suo nomen sortita est, affirmante Sossomano, qui circa medium sequentis seculi ita de Prapudio, notæ sanctitatis Chorepiscopo, scripsit: Prapadius, qui jam, licet valde grandævus, in multis pagis munere fungitur Episcopali, præest etiam pauperum domicilio, cui nomen Basiliæ, celeberrimo illo, a Basilio Episcopo Cæsareæ Cappadociæ extruendo, a quo et initio nomen accepit, et adhuc retinet.

CAPUT XVII.

Evippi Ariariorumque Episcoporum, et Modesti, contra Basilium molimina.

Interea dum Basilius in thronum Episcopalem exchitur, in eoque residens Episcopatum fideliter administrat, satagens pro Ecclesiarum puer, hæreticorum reductione, ecclesiastica disciplina, et pia fidelium instructione, quo mercedem servo bono et fidei promissam adipisceretur; præclarum eodem tem-

pore occasionem noctus est, ut persecutionem potiendo propter justitiam, suum faceret regnum cælorum. Dum enim hortatur Damasum, Athanasium, aliosque præcipuos Præsules, ut turbatis Orientalium Ecclesiarum rebus succurrant; Ariani omnem movebant lapidem, ut in ipsius Ecclesiam, proprio ejecto Episcopo, suæ hæreseos sectatorem inducerent. Erat inter eos Evippus, Episcopus provecæ ætatis, qui magna pollebat dicendi facultate, et multos annos cum Basilio amicitiam coluerat: sed posteaquam ad Ariariorum dogma defect et cum ipsis in Synodo Constantinopolitana Semirianos damnavit, ab his vicissim anathemate percussus; Basilius ab ejus communione recesserat. Ille ergo anno CCCLXX Cæsaream venit, tamquam Ariariorum prodromus, invasurus forsau Sedem Episcopalem, opera quorundam Episcoporum ex Armenia, Tetrapoli, et Cilicia, sibi consentientium. Verum hi omnes nihil aperte contra Basilium moliti sunt: ipsum dumtaxat accusasse videntur opud Etiam provincie Præfectum, specie boni publici: quasi vero huic ille contraveniret extruendis ædificiis, Ecclesie et Nosocomio suo necessariis. Hanc calumniam Sanctus, qui morbo detentus Præfectum adire non poterat, conatus est per litteras diluere, quibus etiam rei gestæ seriem narrat.

204 Egressus sum, inquit, ut tuam Dignitatem salutarem: ne si furte non assequerer, accusatoribus succumberem. At ubi me infirma valetudo corporis, solito ingruens vehementius, non patiebatur adesse; coactus sum ad epistolam confugere. Ego igitur cum dudum, Vir eximie, apud tuam versarer Dignitatem, volebam certe totius meæ vitæ rationes exponere tuæ sapientiæ: volebam etiam et de Ecclesiarum conditione agere, ne campus imposteriorum calumniis aperiretur. Reprimere tamen memetipsum, et superfluum omnino putabam esse, et supra quam par erat ambitiosum, hominem, tot negotiis oneratum plus satis, novis subinde curis, et non prorsus necessariis exponere: quin ulterius etiam verebar (dicam etenim quod res est) ne forte vel inviti adigeremur, ad animas mutuo vulnerandas, altercationum contradictionibus; cum in pura et sincera secundum Deum pietate, perfecta tuæ religionis merces tribuenda tibi esset. Ita enim est: si te totum nostrarum partium reddiderimus, vix est ut spatium tibi relinquamus ad publica negotia obeunda: et rem profecto non dissimilem peragemus, quam si navem onerariam nuper compactam, quam vix per tempestatem violentiorei nauclerus, ad clavum sedens, recta dirigit, novis insuper sarcinis adoneret; cum de vectura multum potius detrahendum, et omni ratione navigium alleviandum esset. Hinc factum reor, quod magnus ille Rex, perspectis illis nostris curis, patiatior nos Ecclesias, quo modo velimus ipsi, administrare.

205 Interrogarem autem illos libentissime, qui sinceram tuam aures obtundere solent, quid a nobis reipublicæ creetur detrimenti? Qua in re magna, minima tandem nostra in Ecclesiis dispensatio, reipublicam affecit damno? Nisi forsau dicatur, e re minime esse publica, orationis domum quam magnificentissime a fundamentis extruere Deo nostro, et in proximo deinde habitationem liberam et privatam Episcopo, servientibus autem Deo ædes suas inferiores dispertitas, prout ratio atque ordo postulat, ædificare, quarum usus atque utilitas vobis Præfectis et familiæ vestræ eomunis sit. Quid perpetravimus mali, dum receptacula ponimus peregrinis, qui hic (ut forte accidet) advenerint; et præter istos, in eorum usum quibus opus est curatione propter infirmitates suas? Qui necessarium his solatium procurant, nosocomi, medici, bajuli, ductores, et ceteri ministri in promptu habere debent, cum quæ ad vitam ducendam, tum etiam quæ ad honestius ducendam

B. Ep. 392

ad Eleemosynas conferendas omnes cohortans,

B. Ep. 392

ipsos etiam Valente agros conferente ad Nosocomium,

a Basilio fundatum et nuncupatum. B. Ep. 392

l. c. c. 31

D AUCTORE F. B.

Evippius alique Episcopi Ariani,

B. Ep. 57. 72, 256

Basilium apud Præfectum accusant: E

B. Ep. 371

qui per litteras et excusat se,

F

nihil damni causantem Reipublicæ

extruendo pie ædificia.

A ducendam desiderantur; quin et ædes præterea alias, operibus faciendis requisitas. Hæc omnia futura sunt ipsi loco ornata, et Præfecto loci cohonestamento: utpote cui laus inde promanans adscribenda est. Ne tu in eum finem adductus esse videris ad nostram istam urbem administrandam, quasi qui per tui animi celsitudinem solus posses opera vetustate collapsa restaurare, et deserta loca colonis replere, nunc solitudines transformare in civitates. Ecquid igitur illum, qui manus admoverit auxiliatrices, par erat abigere et convitiis afficere? ac non potius honorare et complecti? Neque mera me verba dare putes, vir optime. Fervet opus, materia comportatur. Atque hæc ad defensionem, tibi, tanquam Præfecto, suffecerint. Quæ vero tanquam Christiano et amico, mei curam et rationem habenti, contra inimicorum suspensiones et reprehensiones regerenda erant, necesse habeo in præsentis silentio tegere, eo quod epistolæ mensuram jam excesserim, nec tuto possint illa litteris committi inanimatis. Ne tamen per illud tempus, quo nondum te convenerim, a calumniis inimicorum in transversum fortasse rapiaris, et cogaris de mea in te benevolentia remittere non nihil; quod fecisse narrant Alexandrum, facito. Cum enim ex amicis quidam apud illum deferretur; aurem alteram præbuisse accusatori fertur, alteram digito admoto diligenter oclusisse. Id nimirum voluit ille indicare, justum judicem debere, non ab accusatione præventum in partes rapi, sed dimidiam suæ auditionis partem, illibatam et integram reservare, accipiendæ absentis, sed accusati apologiæ. Hæc Basilius cum ad Præfectum scripsisset, et forsitan ex occasione cum eo præsens egisset, satisfecisse visus est, nec ultra quidquam incommodi tulit.

206 Verum parva hæc, et secutorum dumtaxat præludia fuerunt. Nam antequam Evippius veniret Cæsareum, Arianus Imperator Valens, pace cum barbaris post triennale bellum firmata, cum nihil sibi amplius obsistere posse existimaret; et suo furore et Arianorum instinctu inflammatus, Episcopos omnes aut Sedibus suis expellere, aut ad Arianam impietatem traducere constituit. Tanto igitur concepto scelere, discedit Constantinopoli anno CCCLXX, post peractam dedicationem Martyrii Apostolorum, quæ nona mensis Aprilis facta est, profecturus Antiochiam. Nicomediam tamen cum pervenisset, coactus est subsistere, propter motus Constantinopoli excitatos post mortem Eudoxii, per Ordinationem duorum Episcoporum, Demophili Ariani et Evagrii Orthodoxi. Hunc quippe ut intellexit ordinatum ab Eustathio, milites Constantinopolim advolare iussit, qui urbem in officio continerent: Evagrium vero et Eustathium, qui eum ordinaverat, in exilium ejici mandavit. Hæc pluribus Socrates: deinde reliquum anni partem in Oriente traduxit Valens, lugubrem movens Ecclesiis persecutionem, quam patheticè descriptam hic verbis exhibet Nazianzenus. Verum enimvero Christi hostis Imperator et fidei tyrannus, cum majori impietate, ac ferventiore acie, velut cum valentiori adversario rem habiturus, ad nos iterum venit (venerat enim prius sub Episcopatu Eusebii, Basilio adhuc in Ordine Presbyterorum consistente) impuri ac pravi illius spiritus in modum, qui ex hominis corpore pulsus, diuque vagatus, ad eundem rursus cum majori spirituum agmine habiturus redit, quemadmodum in Evangelio habetur. Hujus scilicet ille discipulum se præbuit, tum ut eadem prius acceptam sarciret, tum ut prioribus palæstris aliquid adderet. Indignum enim et miserum esse existimabat, cum multas gentes imperio teneret, magnamque gloriam consecutus esset, ac finitimos omnes impietatis robore atque potentia domuisset, ditiorumque suæ quidquid obvium habuerat

subjecisset; ab uno homine unaque civitate superari; nec solum impietatis patronis, a quibus ducebatur; sed etiam omnibus mortalibus, ut ipsius opinio ferebat, risui esse.

207 Persarum quidem Regem narrant, cum infinitam quondam hominum multitudinem secum ducens, atque iracundia et audacia fervens, in Græciam expeditionem faceret, non eo tantum nomine superbia elatum, et in minis immodicum fuisse; sed, ut majorem cunctis terrorem incuteret, per ea etiam quæ novo et inusitato modo adversus elementa designabat, formidabilem sese reddidisse. Nova quædam terra, et novum mare audiebatur novi illius opificis, et exercitus in continenti navigans, ac rursus pedibus mare peragrans: abreptæ item insulæ, et mare verberibus cæsum, ceteraque omnia, quæ væsani exercitus ducisque haud dubia argumenta erant; ignavioribus quidem formidabilia, fortioribus autem ac firmiori animo præditi stulta et ridicula. Hic vero nihil quidem ulla hujusmodi re opus habebat, cum bellum adversum nos compararet; verum quod his pejus et perniciosius erat, hoc et facere et dicere ferebatur. Posuit in cælum os suum, blasphemiam in Excelsum loquens, et lingua ejus transivit in terra. Pulchre enim David eum ante nos confixit, illum inquam, qui cælum in terram inclinare, ac naturam mundo sublimiorem in creaturarum rerum numerum cogere nitebatur; quam ne capere quidem res ulla creata potest, tametsi ob nostri amorem aliquantisper nobiscum versata sit, ut nos humi jacentes ad seipsam attraheret. Porro cum illustria prima illius facinora fuerint, tum vero illustriora ea certamina fuerunt, quæ postrema adversum nos habuit. Quænam autem prima dico? Exilia, fugæ, bonorum proscriptiones, insidiæ tam apertæ quam obscuræ; sermonum illecebæ, ubi occasio se offerebat; vis, ubi verborum blanditiis locus non erat. Alii ab Ecclesiis extrudebantur, qui scilicet fidem orthodoxam ac nostram profitebantur: alii introducebantur, nempe qui pestiferam et exitialem Imperatoris doctrinam tenebant, qui impietatis chirographa exigebant, qui his adhuc graviora præscribebant, et marina Presbyterorum exustiones exercebant; impii belli duces, qui non Persas superabant, non Scythas in potestatem redigebant, non aliam quamdam barbaram gentem repurgabant; verum Ecclesiam bellum inferebant, saltitantes in altaribus, et incruenta sacrificia contaminantes hominum et victimarum sanguine, ac virginum pudorem probro afficientes. Idque quam tandem ob causam? Nimirum ut Jacob Patriarcha expelleretur, ipsique subrogaretur Esau ille, etiam antequam in lucem prodisset odio habitus. Habetis primorum ipsius facinorum historiam, quorum nuda quoque commemoratio et auditio multis etiam lacrymas movet.

208 Movit sane Basilio, qui nondum Episcopus erat, cum Valens discederet Constantinopoli; sed dum hic in Oriente subsisteret, eam dignitatem odiit: movit item lacrymas Cæsareensis, ut Basilius testatur, aliquanto post hæc tempore elupso respondens litteris Chalcedensium, qui ab Arianis multa perpessi, fortes tamen in fide perstiterunt, et ad eandem constantiam Ecclesiam Cæsareensem hortabantur. Ipsis autem Basilius partim condolet, partim gratulatur, et virtutem extollit. Pietatis vestræ litteræ, inquit, non aliter mihi acciderunt, durissimis meis temporibus oblata, quam solet aliquoties affusa oribus aqua equis cursoribus refrigerium afferre, dum per meridianos æstus pulverem frequenti anhelitu attrahunt in stadii medio. Nam de tentatione continuata respicavi, et cum verbis vestris fui confirmatus, tum memoriastrarum concertationum alacrior redditus

AUCTORE P. D.
Præfecto ad
laudem,

urbi ad utilitatem
futura:

monet ut accusatore
audito,

B

accusato alteram
aurem servat.

Valens Imp.
Constantinopoli venit
Nicomediam,
Amian.
Marc lib.
27 cap. 5

Idatius.

C

inde Antiochiam,
l. 4, c. 13

Orat. 20
iterumque Cæsaream

cum multo ad terrorem operatu,

D

ins'ar alterius
Xerxis;

E

et blasphemus
in Deum

varie sævit in
Orthodoxos

F

B. Ep. 297
Basilius laudat constantiam Chalcedensium

ex quorum litteris magnam consolationem accepit

tus

A tus sum ad certamen propositum, sine ulla fatigatione subeundum. Incendium certe illud, quod plebrasque Orientis partes deformavit, ad nostras regiones etiamnum serpit; et postquam cuncta in circuitu depavit, Ecclesiam involvere satagit per Cappadociam, quas ad hunc usque diem, non nisi e vicinis allatus fumus ad lacrymas commovit. Reliquum est, ut nos quoque apprehendere deinceps tentet is quem spiritu sui oris avertat Dominus, et improbi hujus incendii flammam dividat. Nam quis excors est adeo et pusillanimus? quis ad athleticos labores adeo ignavus, qui non vestris acclamationibus ad certamen accendatur, et vobiscum non summopere optet coronandus declarari? Nam certe quasi in antecessum patientes, ad certamen pietatis parati, et in procinctu stantis, assultusque luctatorum hæreticorum non paucos elusistis, ardoresque tentationum multos subistis, non tantummodo vos Ecclesie coryphæi, quibus cura concredita est altaris; sed etiam e populo sigillatim præcipui quique. Etenim hoc cumprimis in vobis est admirabile, et obviis vobis amplexandum, quod omnes in Domino unus estis; hi quidem ad bonum antesignani et ductores, isti vero unanimi consensu consecrantes. Hanc ob causam, vestrorum adversariorum conatibus extitistis superiores, nullam ullatenus ab ulla parte hostibus vestris ansam exhibentes. Quapropter preces fundimus noctes atque dies Regi illi seculorum, ut Populum in fidei integritate custodiat, Clerum tueatur sibi ipsi, tamquam caput integrum, quod in summitate corporis constitutum, suam membris subjectis providentiam communicat.

209 Ceterum cum Valens, peragratis omnibus oppidis, ad hanc firmam et inoffensam Ecclesiarum matrem Cæsaream se contulisset, ut vitalem quoque illum veritatis igniculum, qui solus reliquus erat, extingueret, tum primum malum se consilium inisse sensit. Nam ut sagitta, in durius ac solidius corpus incidens, repellitur et frangitur; sic ille in talem Ecclesie Antistitem quasi in scopulum impactus, sese infregit ac dissolvit. Atque alia quidem ex eorum, qui tunc periculum fecerunt, sermone ac commemoratione accipere licet: nemo autem est, qui non hæc saltem memoriter teneat. Verum si præ ceteris admiratione afficiuntur, quibus propius cognita sunt temporis illius certamina, insultus, pollicitationes, minæ; illi qui ex iudicum classe ad eum mittebantur, eumque flectere ac permovere conabantur; illi qui ex militari urdine; illi ex gynæceo, inter feminas viri, et inter viros feminæ, nec virile quidquam præter impietatem habentes, qui cum naturali modo libidini operam dare nequeant, quod unum possunt lingua scortantur. De hac sua tentatione ipse Basilius ita ad Eustathium Sebastenum scribit, priusquam versipellis hæretici fraudes haberet perspectus: *Intelligat, inquit, tua admirabilis pietas, ad hunc usque diem magnas mihi molestasque concertationes fuisse, cum præcipuis eorum qui sunt cum imperio: interque eos Præfectum Prætorio et Cubiculi regii, ex suis affectibus privatis mecum egisse, pro adversariis. Etenim per divinam miserationem innotuit me scito insultus omnes pertulisse, Deo mihi suppeditante auxilium Spiritus sui, et meam infirmitatem per eundem Spiritum roborante.*

210 Præfectum Prætorii, de quo hic agitur, Modestum vocat S. Ephrem cum Nyssena, de magno Basilio dicens, Modesti Præfecti insaniam fregit. Putatur is in Præfecturam Prætorii successisse Anthonio circa annum cccclxx. Fuerat autem imperante Constantio Comes per Orientem, homo ferocis ingenii, et aptus ad carnificis munia; dein a Juliano Apostata

Præfectus urbis Constantinopolitanæ creatus est: quod in dignitate constitutus, priorem Basilio nondum Episcopo persecutionem movit. Nec mireris, Modestum, qui Juliano consiliis suis non parum nocuerat apud Constantium, ab illo ita fuisse exaltatum: nam abnegato aut saltem dissimulato sacræ Religionis cultu, mala sua in Apostatam demerita facile abolevit aut contexit, vel ob id gratiam ejus et amicitiam meritis, quod Christianam Religionem deseruisset, aut saltem idololatriam simularet: cum apud impium istum unum suffragium esset, ad honorem et dignitatem aliquam obtinendam, a Fide defectio; ab eoque dona consequerentur, qui aliis male, sibi vero pessime consulerent, ut ait Nazianzenus. Deinde, perempto Juliano, mortuo Joviano, quando Valens Oriente potitus palam Ariannum se et Orthodoxorum persecutorem declarabat; Modestus, Religionem suam potentiorum sectæ accommodans, sicut ex Christiano factus fuerat idololatra, ita ex idololatra factus est Ariannus, ab iis baptizatus, imo forsitan rebaptizatus, ut innuit Nazianzenus dicens, quod ab illis quoque (Arianis) initiatus, vel potius confectus fuerat. Cum enim baptismus ab hæreticis collatus validus haberetur, quidquid impietatis in eo, de quo hic agit baptismate, agnoscit Theologus, aut de reiteratione ejus explicandum est, aut quod ab Arianis baptizatus simul hæresim eorum amplecteretur, ac proinde submergi potius aquis baptismatis quam salubriter ablui diceretur. Credibile quoque videtur, Ariannos sub Valentis Imperio cepisse palam et publice Baptismum iterare, quamvis eos sine novo Baptismate in communionem reciperet Ecclesia. Neque Modestus sectator fuit Principum quoad religionem solum; sed etiam adulator tam ineptus, ut educationis aut inolis vitia in ipsis quoque laudaret. Hinc factum, ut prodigiosa Valentis feritas, in modum ardentissimæ facis inscius vagaretur, elata turpi adulatione multorum, maximeque Præfecti Prætorio tunc Modesti; qui dum formidine successoris ageretur indies, obumbratis blanditiarum concinnitatibus cavillando Valentem, sub rusticum hominem sibi varie commulcebat; horridula ejus verba et rudia, fosciculos Tullianos appellans, et ad extollendam ejus vanitatem, sidera quoque si jussisset exhiberi posse promittens.

211 Paucis hæc complexus Nazianzenus: Ecce tandem, inquit, incognitus ille est, qui tunc apud nos Præfecti munere fungebatur, cum suapte audacia adversus nos præsertim inflammatus, tum etiam amplius quam necesse esset Imperatori subserviens, atque ex eo quod illi omnibus in rebus obsequeretur diuturnius imperium sibi conservans. Deinde rem ipsam narrare aggreditur. Ad hunc adversus Ecclesiam frementem, leonisque speciem præ se ferentem, ac leonino more rugientem, atque ejusmodi ut a multis ne adiri quidem posset, vir fortis adducitur; imo vero ingreditur, periude ac si non ad iudicium, sed ad festum vocaretur. Quoniam autem modo vel Præfecti audaciam, vel Basilio virtutem et sapientiam qua ei restitit, satis digna oratione complectar? Quæ tua est, inquit, ratio, heus tu, nomine illum compellens (nondum enim eum Episcopum vocare dignabatur) ut tanto Imperatori obsistere audeas, solusque omnium contumaciter te geras? Quorsum respondit Basilius hæc oratio spectat, et quænam hæc contumacia et arrogantia? nondum enim id satis intelligo. Quoniam, inquit ille, Imperatoris Religionem minime colis, omnibus aliis jam inclinatis ac superatis. Non enim, inquit Basilius, hæc vult Imperator meus, nec rem ullam creatam adorare sustineo, cum et ipse a Deo creatus sim et Deus esse jubeat. Nos vero, inquit ille, quid tandem tibi videmur? Nihil sane, inquit Basilius, dum hæc jubetis. Age vero, inquit ille, num-

D
AUCTORE P. B.
Animion.
Marc. lib.
19 cap. 12
Religionis
versatilis
hominem,

Orat. 4

ab Arianis
baptizatum
aut rebaptizatum
Orat. 20

E

adulatorem
Prætorii
ineptum.

Ammian.
Marc. lib.
29 cap. 1

Orat. 20

F

Ad hunc
adductus
Basilius,

libere et
sapienter
respondet,

et reliqui
ad imitacionem
animati fuerint,

B

Valente Cæsarensibus
imminente,

Orat. 20
per anticos
tentatur
Basilius constantia

C

D Ep 308

et per Modestum
Præfectum
Prætorii.

Orat. in
Basilius.

Gothofred.
Cod. tom. 4

A quid magnum et honorificum existimas ad nostras
 AUCTORE P. B partes adjungi, sociosque nos habere? Ad hæc Basilius, Vos quidem Præfecti estis, et valde illustres. non inficias eo : minime tamen Deo præstantiores. Socios autem vos habere mihi quidem amplum et honorificum fuerit (quidni enim, cum ipsi quoque Dei creatura sitis) sed ut alios quosdam ex his qui nobis subjecti sunt : non enim personarum dignitate sed fide, Christianismus insignitur.

minas irati
 contemnit,

212 Hæc oratione commotus Præfectus, ac majuri ira succensus, de subseilio surrexit, atque asperioribus verbis cum eo agere perrexit. Quid? Potestatem hanc non pertimescis? Cur vero pertimescerem? inquit Basilius : quid fiet? quid patiar? Quid patieris? intulit ille. Unum e tam multis, quæ meæ sunt potestatis. Quænam hæc? subjunxit Basilius, fac enim intelligamus. Bonorum, inquit ille, proscriptio, exilium, cruciatus, mors. Tum Basilius; Si quid aliud habes, id nobis minitare : horum enim, quæ adhuc commemorasti, nihil nos attingit. Quoniam modo, inquit ille? Quoniam, inquit Basilius, bonorum proscriptioni obnoxius non est qui nihil habet, nisi forte laceris et detritis hisce pannis indiges ac paucis libellis, in quibus omnes mihi facultates et copiæ sunt. Exilium autem haud cognosco, qui nullo loco circumscriptus sum; ac neque terram hanc, quam nunc incolo, meam habeo : et eam omnem, in quam projectus fuero, pro mea duco; imo, ut rectius loquar, universam terram Dei esse scio, cujus advena ego sum et peregrinus. Jam tormenta quid accipere queant, cum corpus desit, nisi forte primam plagam dixeris? hujus enim solius penes te arbitrium et potestas est. Mors porro beneficii mihi loco erit : citius enim me ad Deum transmittet, cui vivo et munere meo fungor, maximaque ex parte mortem obiit, et ad quem jam pridem propero. Hoc sermone obstupefactus Præfectus, Nemo, inquit, me (nomenque suum adjunxit) in hunc usque diem ita est allocutus, nec pari verborum libertate. Neque enim, ait Basilius, fortasse in Episcopum incidisti; alioqui hac prorsus modo disseruisset, pro hujusmodi rebus in certamen veniens. Nam ceteris quidem in rebus, o Præfecte, mansueti et placidi sumus, atque omnium abjectissimi, quemadmodum hoc nobis lege præscriptum est; atque non dicam, adversus tantum Imperatorem, sed ne adversus plebeium quidem quemquam et infini ordinis hominem supercilium attollimus. Verum ubi Deus nobis periclitatur ac proponitur, tum demum alia omnia pro nihilo putantes, ipsum solum intuemur. Ignis autem et gladius, et bestiae et unguis carnes lacerantes, voluptati nobis potius sunt, quam terrori. Proinde contumelias nos affice, comminare, fac quidquid collibuerit, potestate tua frui, audiat hæc etiam Imperator; nequaquam profecto nos vinces, nec efficies ut impiæ doctrinæ assentiamur : ne si his quidem atrociora miniteris.

Sic acta ex
 Præfecto
 audiens
 Valens.

213 Hæc postquam Præfectus dixit atque audit, ipsiusque animi firmitatem eam esse cognovit, ut nulla vis eum perterrefacere ac superare posset; eum quidem foras misit atque allegavit, non jam cum hisdem minis, sed cum quadam reverentia et submissione; ipse autem quam celerrime potuit Imperatorem adiens; Imperator, inquit, ab hujus Ecclesiae Antistite victi sumus : minis superior est, sermonibus firrior, verborum blanditiis fortior. Ignavorum alius quispiam tentandus est : huic autem vis aperte inferenda, aut non expectandum ut minis cedat. Qua de causa factum suum improbens Imperator, atque in Basilii laudes effusus (virtus enim hostis quoque admirationi est) vim ipsi adhiberi vetuit; idemque interim illi accidit, quod ferro solet; ut quamvis igne emolliatur, ferri ta-

Sancti virtutem
 miratur :

men naturam retineat. Minis ergo in admirationem conversis, illius quidem societatem haudquaquam amplexus est, quod mutationem erubesceret, ceterum rationem quæsit qua honestissime ipsi satisfaceret.

214 Eundem Basilii cum Modesto congressum, et præclarum fortitudinis Christianæ robur Nyssenus contra Eunomium etiam exhibet, additis nonnullis circumstantiis a Theologo prætermittis, inter quas Modesti Præfecti nomen. Ipse Imperator, inquit, fortunam experitur, ira inflammatus, quod primum conatum ex voto non successisse videret. Et quemadmodum olim Rex Assyriorum, opera coci cujusdam Nabuzardan templum Hierosolymitanum evertit, ita et iste Demostheni cuidam, promococondo et cocis præfecto, abisque impudentiori, hæc provincia demandata, sperabat se consecuturum victoriam. Omnia igitur illo miscente, et impio quodam ex Illyrico, qui tabellas manu ferebat (de hoc impio nihil aliunde mihi innotuit, per conjecturam tamen existimo Eepipium Episcopum fuisse) Impio, inquam, illo omnes Proceres ad opus hoc convocante, Modestoque multo vehementiori ira quam in prima impressione accenso; omnes hi quidem commovebantur ob iram Imperatoris, cum irato irati, ejusque indignationi subservientes ac gratificantes, expectatione tamen futurorum suspensi erant omnium animi. Rursus ergo adest Præfectus; rursus terrores locutiuntur, et prioribus quidem graviores iterum minæ intentantur, et ira sævit acerbior : adest forense ministerium, præcones, apparitores, lictores, cancelli, cortinæ, quibus omnibus facile animi percelli possunt, etiam eorum qui ad omnia valde parati accedunt. Sed et iterum generosus noster athleta in certamine conspicitur, gloriam prioris pugnæ longe exuperans. Hujus rei si petis testes, res ipsas intueri.

idem narrat
 Nyssenus,

Christianam
 Basilii fortitudinem
 extollens,

215 Quem enim locum intactum reliquit temporis illius calamitas? Quænam gens hæreticæ vastationis et grassationis experta mansit? Quis eorum qui in Ecclesia florebant, non dejectus est a cœptis et laboribus suis? Quæ provincia insultationem illa effugit? Non Syria universa, non Mesopotamia usque ad fines Barbarorum; non Phœnicia, non Palestina, non Arabia, non Ægyptus, non incolæ Libyæ usque ad terminos nostri orbis; neque alii qui in eo degunt, Pontici, Cilices, Lycii, Lydi, Pisidii, Pamphylii, Cares, Hellespontii, Insulani usque ad ipsam Propontidem; non gentes Thraciæ quacumque patentis, et finitimi quique usque ad ipsum Danubium. Quæ ex his omnibus provinciis calamitatis hujus experta fuit, nisi forte illa, quæ antea hoc malo tenebatur? Solus ex omnibus populus Cappadox communem cladem et ærumnam non sensit, quem magus noster propugnator ex omnibus tentationibus eripuit. Hæc scilicet timiditatis documenta edidit Magister noster, hæc sunt paventis et trepidantis ad labores arduos præclara facinora : qui non in cœtu miserarum anicularum sicut Eunomius gloriam sibi peperit, neque mulierculas omni fraudi et deceptioni obnoxias circumvenire studuit, neque a desperatis et corruptæ mentis hominibus magni fieri valde expectandum duxit; sed reipsa demonstravit vim animi sui, et imperterritum invictumque ac generosum illum spiritum, cujus præclarum factum salus fuit universæ patriæ, pax nostræ Ecclesiae, exemplar omnis honesti iis qui secundum virtutem vivunt; eversio adversariorum, patrocinium fidei, securitas imbecilliorum, stabilimentum robustiorum; et, ut uno verbo expediam, quidquid boni excogitari potest, id in hoc facto comprehenditur.

per quam
 Cappadocia
 inconcussa
 stetit.

F

216 De hoc ultimo Basilii et Modesti congressu, alia quædam alii scripserunt, quæ quidem omnino falsa esse

Ejusdem
 congressus
 Paralipomena
 esse

A esse demonstrari non potest, tamen quia præmittuntur ab utroque Gregorio, tantam fidem non merentur, quantum iis passim adhibent alii; multa quoad ordinem temporis confundentes, tamquam si omnia uno colloquio dicta fuissent: cum tamen ex dictis constet, quod Modestus Basilium bis pollicitationibus et minis tentaverit, triennii spatium inter unam et alteram congressionem interjecto. Dissimulatis nihilominus nunc ipsorum erroribus; qui facile innotescunt eorum textus cum Nazianzeni oratione profusa conferendo; ea dumtaxat hoc loco referam, quæ tamquam Paralipomena ad utriusque Gregorii narrationem haberi possint. Socrates hæc addit: Cumque Præses illi mortem minaretur, Utinam, inquit Basilium, hoc mihi vere accidat, ut pro veritate ex his corporis vinculis eripiar. Ubi iterum atque iterum repetebat Præses, ut secum accurate consideraret; fertur dixisse Basilium: Ego quidem hodie et cras idem sum, atque utinam tu non mutes sententiam.

ex Socrate,

1. 4 c. 21

ex Theodoro,
lib. 4 cap. 1

217 Theodoretus vero ita rem narrat. Cum autem Præfectus Cæsaream venisset, Basilium Magnum accersitum honorifice excipit, leni et blanda oratione compellat, hortatur ut cedat temporibus, et ne propter nimis curiosam dogmatum observationem, eamque parvi æstimandam, tot tantasque Ecclesias prodatur. Pollicetur se Imperatoris amicitiam ei conciliaturum, beneficiaque multis aliis inde eventura prædicat. Cui divinus ille vir: Pueris, inquit, hæc quidem oratio convenit; illi siquidem ac sui similes ejusmodi verba avide arripiunt: at qui sunt in sacris litteris educati, ne unam quidem syllabam divinorum dogmatum prodi sinant; sed pro istorum defensione, si opus sit, nullum non mortis genus libenter amplectuntur. Quod autem ad Imperatoris amicitiam attinet, eam cum pietate junctam magni æstimo: sed si ea careat, perniciosam esse dico. Cum autem Præfectus graviter commotus diceret, eum amentem esse; tum divus Basilium: Hanc, inquit, amentiam semper habere opto. Postea vero quam egredi jussus erat, et quid sibi agendum sit secum deliberare, posteroque die suam declarare sententiam, et huic orationi etiam minæ adjunderentur; fertur vir ille, omni laude cumulandus, respondisse: Ego quidem certe, idem qui jam sum, cras ad te redibo: tu vero ne mutes sententiam; sed minas in opus deducas velim.

ex Sozomeno,
C

218 Sozomenus libro. 6 cap. 15. Porro, inquit, ubi Imperator venit Cæsaream, Præfectus accersitum Basilium jubet opinioni Imperatoris accedere, et contradicenti mortem minatur: Basilium autem tum dixisse ferunt, se illud facturum maximi, et summi beneficii loco habiturum, si quamprimum ex corporis vinculis eximeretur. Ubi vero Præfectus jusserat, ut tum eo die tum nocte sequenti consilium caperet, et ne inconsiderate se in apertum conjiceret periculum, sed postridie ejus diei adesset denuo, suamque sententiam declararet; Mihi, inquit, consilio non est opus: nam idem qui jam sum, cras etiam ero: cum enim sim creatura, nequeo animam inducere, ut vel mei similem adorem Deumque confitear, vel tibi et Imperatori me in Religione socium jungam. Etenim, quamquam estis viri comprimis illustres, et non exiguae orbis terrarum parti imperatis; non tamen propterea vestrae voluntati (homines enim estis) obsequi oportet, et fidem in Deum negligere: quam nunquam vel publicatione bonorum, vel exilio, vel ipsa denique mulctatus morte proditurus sum: siquidem horum nihil me excruciare poterit. Etenim opes non habeo, præterquam vestem laceram et paucos libros: sicque terram incolo, quasi semper ex ea migraturus: corpus autem præ imbecillitate, una sola plaga accepta, et sensum doloris et tormenta superabit.

219 Ruffinus, non nihil diversa ab aliis narrans, lib. 11 cap. 9, Non multo post, inquit, Basilium, Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, cum a Valente in exilium pro fide cogeret, exhibitus est ad tribunal Præfecti; terroribusque, ut illi moris est potestati, et minis maximis agi cœpit, ut, nisi præceptis Principis obediret, interitum sibi jam jamque speraret impendi. Tum ille, intrepidus et absque ulla animi perturbatione, hoc sibi minanti Præfecto respondisse fertur: Utinam aliquid mihi esset digni muneris, quod offerrem huic, qui maturius Basilium de nodo follis hujus absolveret. Cumque daretur ei nox, quæ erat media, ad spatium deliberandi, respondisse denuo perhibetur: Ego crastino ipse ero qui nunc: tu te utinam non mutares! Advertendum porro, Basilium, cum optat de nodo follis hujus absolvi, alludere ad difficultatem respirandi, qua laborabat vitio pulmonum; responsum autem istud, et alteri judici datum fuisse, et in altera causa, infra patebit ex utroque Gregorio: interim historiam hanc prosequamur.

D
AUCTORE P. B.
Ex Ruffino.

CAPUT XVIII.

Basilii cum Valente Imperatore aliisque ejus Præfectis certamen.

E

Habito cum Basilio sermone, Præfectus factus obviam Imperatori, nuntiat ei quæ dixerat Basilium, docet ejus virtutem, et quam virili et excelso animo sit exponit. Quo quidem tempore Imperator tacitus in palatium ingreditur. Verum non diu post hæc, dum Natalis dies festus Christi celebrabatur, cum Principibus viris et stipatoribus ad ecclesiam accedit, ac munera sacræ mensæ offert. Natalis Domini eodem quo Epiphania die celebrabatur in Oriente, ut mox ex Nazianzeno sequitur sic loquente Nam cum, universa satellitum manu stipatus (Imperator) in templum ingressus fuisset (erat autem Epiphaniæ dies cœtusque amplissimus) ac laicorum numerum auxisset, eo modo justum honorem communitati exhibens; postquam intus fuit (Etenim hoc omnino præmittendum non est) atque ipsius aures Psalmorum cantu, non secus ac tonitruo quodam personuerunt, et plebis pelagus vidit, omnemque ordinem et concinnitatem, quæ tam in Sacrarario quam prope Sacrarium erat, angelicam potius quam humanam; et ipsum quidem (Basilium) ante populum recto corpore stantem, qualem Scriptura Samuelum exhibet; nec corpore, nec oculis, nec animo (perinde ac si nihil novi contigisset) ullam in partem se moventem, sed Deo (ut ita dicam) et altari affixum; eos autem a quibus cingebatur, cum timore quodam ac reverentia stantes; hæc, inquam, simul atque perspexit (nec enim simile quidquam unquam viderat) humanum quiddam passus est, atque oculorum vertigine ac tenebris totus impletur. Hoc autem plerisque tunc obscurum et incognitum erat: verum cum dona, quæ ipsemet confecerat, divinæ mensæ offerenda essent, nec quisquam (ut mos forebat) simul ea caperet, eo quod non satis liqueret an ea Basilium accepturus esset, tum vero manifeste se affectus prodidit: ita enim titubare cœpit, ut nisi quispiam ex Sacrararii ministris vacillantiem supposita manu retinisset, misere ntique et luctuose prolapsurus fuisset.

Theod. lib
4 cap. 17

Festo Nativitatis

Soz. lib. 4
cap. 15

Orat. 20

ecclesiam
ingressus
Valens,F
majestate
Basilii
sacrificantis
percellitur,et ad offerendum
admittitur.Qualis ejus
oblatio fuerit?

221 Qualia dona obtulerit Imperator, alibi non legitur, neque unde elucidari il possit invenitur. Interim parum credibile est, quod interpret Nazianzeni Nicetas ait, vasa aurea fuisse, quæ ipse Imperator fabricaverat; neque enim aurifaber erat Valens. Si tamen per τὸ ἀπόρρητος; intelligi possit Imperator, non ipse opere proprio ea fabricasse, sed conficienda jussisse, facile

A facile crediderim fuisse ornamenta pretiosa quædam ad altaris usum. Nihilò distinctius rem explicat Theodoretus, dicens, consueta dona altari offert: cum nulli explicetur qualia dona Imperatores solebant offerre. In Pontificali Romano jubetur Rex in coronatione sua aurum offerre: sed in Græcis ritualibus altum est silentium de munerum oblatione. Nec magis liquet quo tempore ea offerenda fuerint, an circa initium, medium, aut finem sacræ Liturgiæ. In Latina quidem Ecclesiæ donu a circumstantibus, tam clericis quam laicis, si offerenda sunt, offeruntur statim post dictum a celebrante Offertorium. Ast a Græcis, quamvis duplex habeant Offertorium, ad neutrum tamen fit mentio de aliis donis offerendis, nequidem in Consecrationibus Episcoporum aut Imperatorum Coronatione. Lucis tamen forsitan aliquid afferet Theodorus Balsamon, qui circa initium sæculi xiii scribens in Canonem in Apostolorum, ait; Patriarchæ quoque uvæ offerunt in altari sacræ ædis Blachernarum, peracto Sacro in festo Dormitionis sanctissimæ Deiparæ. Videtur ergo ex similitudine facti colligi posse, Valentem, finita Liturgia, dona sua offerre voluisse. nam prius narratur passus oculorum vertiginem, cum S. Basilium conspiceret Deo et altari affixum, quod sueratiorem Liturgiæ partem inivit. Si ergo ad Offertorium facta non est munerum oblatio, ut facta fuisse non videtur; usque ad Sacrificii finem differenda est, quando Græci Antidora, id est dona reciproca, panis nempe benedicti particulas distribuunt, quasi compensantes dona a presertibus allata, in signum Ecclesiasticæ communionis: et quia munerum oblatio similiter signum erat talis communionis, jure merito dubitabunt omnes, an hæc ab hæretico et Catholicorum persecutore accepturus esset Basilium: hic tamen solita benignitate erga errantem usus est, sperans eum sibi sic devinciri posse.

222 Jam vero quæ ad ipsum Imperatorem Basilium, ut loquitur Nazianzenus, et quanta cum sapientia prolocutus est (cum ille nescio quo modo rursus nobiscum in ecclesiam contulisset, et intra velum extitisset, atque in illius conspectum colloquiumque, quod jam pridem expetebat, venisset) quidam aliud dicendum est, nisi Dei voces eas fuisse, quas et qui cum Imperatore erant, et nos qui simul ingressi fueramus, audivimus? Velum intra quod ingressus est Valens, non videtur intelligi posse illud, quod aditum sacrum, in quo altare constitutum erat, sub minori concha, seu fornice quatuor columnis innitente, a reliquo templo dirimebat. Etenim in istum locum memini, præterquam Sacerdotibus et Diaconis, in ordine suo ministrantibus, dabatur accessus; Imperatori dumtaxat tempore sacræ Communionis, si divinis mysteriis participare vellet: adeoque in sacro isto adyto, orationibus tantum et sacræ Liturgiæ destinato, loqui noluisse Basilium ad Imperatorem, etiam de fidei mysteriis; multo minus ausus fuisset Demosthenes, coquorum Præfectus, sermonem interrumpere, et minis Basilium lucecere. Quapropter locum intra velum, quem Valens ingressus dicitur, eum esse existimo; qui Sacerdotibus aliisque Clericis, ut Psalmos et orationes decantandas attributus est (Latini Chorum dicunt) velo aut cratibus, quod Græci portam speciosam vocabant, a loco laicis deputato separatum: in illo enim thronus erat Episcopalis, et pulpitum Lectorum.

223 In hunc ergo locum Basilium Valentem, intra sacra aulæa ubi ipse sedebat, venire jubet: ad eumque longam orationem de dogmatis divinis instituit, cui etiam Valens auscultavit. Aderat vero quidam nomine Demosthenes, quem Nyssenus atque Theologus Nabuzardan appellant coquorum Præfectum, artis suæ gladios minitantiem, aliis omnibus impudentiorem, per omnia similem antiquo Nabuzardan, in aula Regis Assyriorum coquorum Præfecto; nempe juxta Græcam versionem LXX: nam in vulgata

Latina Princeps exercitus vel Militiæ, et Magister militum appellatur, per quem templum Hierosolymitanum subversum est. Hic ergo culinæ imperatoriæ præfectus, more plane barbaro orbis terræ magistrum Basilium reprehendit. At Divus Basilium subridens; Demosthenem, inquit, illitteratum vidimus. Ubi vero ille majori exardescens iracundia, minari cœpit; Tuum est, inquit Basilium ille magnus, jusculorum curare condimenta: nam cum aures habeas oppletas sordibus, sacro-sancta dogmata audire non potes. Atque ita ei a Basilio responsum est: Imperator autem sic Basilium admirari cœpit, ut agros quos ibi habuit pulcherrimos, donaret pauperibus, quorum curam ille susceperat, quique corpore toto labefactati maxima egebant curatione. Ad hunc modum Magnus Basilium primum Valentis impetum devitavit, juxta Nyssenum: cui consentiens Nazianzenus: Hinc Imperatoriæ, inquit, erga nos humanitatis et clementiæ principium natum et constitutum est: hæc occasio maximam impressionis illius, qua tum vexabamur partem, non secus ac fluctus quosdam, fregit ac dissolvit.

224 Verum non diu hæc tranquillitas tenuit: nam quo magis Valens qualemcumque benevolentiam erga Basilium exhiberet, tanto etiam magis sollicitos reddebat Arianos, ne tandem ab hæresi eorum discederet. Id ut averterent, non desierunt Imperatori revocare in memoriam jusjurandum, quo se obstrinxerat baptismum suscepturus, ad Arianismum quoad viveret protegendum, eoque orthodoxos violenter etiam attrahendos. Hinc (ut loquitur Theologus) in Basilium rursus orta persecutio, superioribus haudquaquam inferior. Vincebant impii, atque adversus Basilium exilium decernitur; nec quidquam eorum, quæ ad eam rem attinebant, desiderabatur. Nox aderat, in promptu currus, in plausu hostes, in luctu pui: nos, parati atque alacris viatoris latus cingebamus; nihil denique, quod ad præclaram ignominiam spectaret, requirebatur. Sed quid accidit? Exilii decretum Deus rescindit. Nam qui Ægypti adversus Israelitas sævientis primogenitos percussit, idem Imperatoris quoque filium morbi plaga affecit. Hoc autem qua celeritate? Illinc exilii tabulæ, hinc morbi decretum; ac scelerati scriptoris inhibetur manus, et Sanctus periculo liberatur; febrisque, Imperatoris audaciam coercentis, vir pius dumtaxat existit. Quid hoc Dei judicio vel æquius vel celerius fingi atque excogitari potest? Ita Nazianzenus rethorica quadam transitione absolvit historiam, inter omnia Basili ucta relatu dignissimam: forte quod ad Cappadoces loqueretur, qui rei gestæ seriem satis habebant prospectam. Nunc vero illa, auctorum inter se discordantium diversa narratione, ita confusa est, ut vix elucidari possit; quamvis, quoad rem ipsam et miraculorum veritatem, optimis testimoniis fulciatur. Ego ordinem, qui mihi, consideratis omnibus, verosimillior est, et Nazianzeno conformior, sequendum putavi. Cum persuasum esset Imperatori Basilium relegere in exilium; ea ipsa nocte vidit in familiam suam plagas cœlitus demissas: nam et filius gravi morbo afflictatus, jamjam erat e vita migraturus; et conjux variis calamitatibus oppugnata fuit, et voluit tortoribus tradita cruciatur. Vidit, inquam, plagas illas Valens, sed parum movebatur: quippe mens ejus a quibusdam veteratoribus expugnata fuit. Hortatur ergo Basilium ut ad partem adversariam se transferat: deinde, cum ei persuadere non posset, jubet edictum de eo in exilium mittendo conscribi: quod cum sua manu ratum facere conaretur, neapicem quidem unum alicujus litteræ facere potuit. Siquidem ruptus est calamus: neque id semel, sed iterum, ac tertio accidit. Cum tamen impium illud edictum confirmare impensius laboraret, concussa est dextera, tremorque eam occupavit, quare, animo

D Præfecti coquorum audaciam reprimit,

et ita Valentis impetum frangit.

Orat. 20

E Agentibus Arianis

in Basilium exilium decernitur frustra: Ora. 20

F nam territus Valens morbo suo et vexatione uxoris

Ruff lib. 11 cap. 9. Theodor. lib. 4 c. 17

A præ metu prope attonito, chartam manibus dilaceravit.

nec potens
manu tremen-
te subscribere
decreto

225 *Ephrem in Encomio nulla de filii Imperatoris morbo, nulla de matris vexatione, facta mentione, solos contrafactos calamos memorat. Nam, cum omnem inoverent lapidem, inquit, genimina viperarum, quo justum e medio tollerent; illius verbis simul ac miraculis, tamquam telis quibusdam, assidue vulnerati accesserunt, postulantes e medio eum tolli atque exterminari. Gravis enim, inquit, ille nobis est, etiam aspectu: siquidem valde nostris adversatur sermonibus; propterea impossibile est, o Imperator, nostram fidem progressum capere, isto superstite. Imperator autem illorum adductus sermonibus: incubuit ad voluntatem ejiciendi Basilium in exilium: ceterum calamus, nolens iniquo subservire consilio, ultro statim contrafactus est, insipientem illum erudiens, quam enorme facinus patrare niteretur in servum Christi, unam Divinitatem Patris et Filii et Spiritus sancti prædicantem, easque qui secus sentirent aut dicerent, tamquam canes radidos, sapienter reprehendentem. Cum autem non intelligeret tyrannus (ut qui inanimato calamo insensibilior erat, ac filius erroris) secundum quoque arripuit, ad subscribendum sententiæ exilii, et ad voluntatem suam iniquam perficiendam. Sed et hunc vidit confringi, quasi nollet communicare malo, quod ipse facere nitebatur. Quid studes, o Imperator, in peregrinam ejicere regionem eum, qui inhabitatorem continet universa implentem? Cur circumvenire atque opprimere tentas eum, qui a nemine capi expugnarique potest? Quam ob rem civitate pellis civem coelestem et domesticum Dei? Nam si et tertium calanum sumpseris, etiam confringi eum videbis, nolentemque parere ac cooperari tibi. Ita autem re ipsa compertum est. Tunc perspicue coram omnibus, et quasi præcensis voce pronuntiata est victoria, et illustre trophæum invicto militi Christi erectum. Tres calami, consubstantialitatem Trinitatis prædicanti, patrocinati sunt. Manus ad sententiam proterendam accelerabat, et calami illam injustam demonstrabant: manus ad improbum exilii decretum scribendum festinabat, et calami inanem festinationem ac studium retardabant: et sicut virga Moysis confudit omnes incantatores et reliquos veneficos Ægypti; ita et calami subito destruxerunt consilium, ab impiis ac filiis tenebrarum suggestum.*

et fracto calamo semel,

iterum,

et tertio
capto desti-
lere fuit
coactus.

C 226 *Porro ne quis miretur tam obduratum in perversis consiliis Valentis animum, ut tot exhibitis a Deo prodigiis flecti nequaquam potnerit; juvabit indolis ipsius vitium etiam ex Ammiano Marcellino, scriptore ethnico, cognoscendum darr; etenim facile in ea delicta trahimur dæmone instigante, ad quæ animus sua sponte inclinatur. In Valente, inquit ille, inexpiabile istud erat, quod regaliter turgidus, pari eodemque jure nihil inter se distantibus meritis nocentes innocentesque maligna insectatione voluerit perurgebat: ut dum adhuc dubitaretur de crimine, Imperatore non dubitante de pœna, damnatos se quidam prius discerent quam suspectos: Adolescebat autem obstinatum ejus propositum admovente stimulos avaritia, et sua et eorum qui tunc in regia versabantur, novos hiatus aperientium, et siqua humanitatis fuisset mentio rara, hanc appellantium tarditatem: qui cruentis adulationibus institutum hominis, mortem in acie linguæ portantis ad partem pessimam depravantes, omnia turbine intempestivo perlabant, eversum ire funditus domus opulentissimas festinantes. Erat enim expositus accessui insidiantium et reclusus, vitio gemino perniciose implicitus, quod intoleranter irascebatur, tunc magis, cum eum puderet irasci: et quæ facilitate privati operis susur-*

Vitiosa il-
lius indoles,

l. 29 c. 2

ris audierat, an vera essent excutere rumore Principis supersedens, pro veris accipiebat et certis. Inde factum est, ut clementiæ specie penatibus multi protruderentur insontes, præceps in exilium acti, quorum in ærarium bona coacta et ipse ad quæstus proprios redigebat, ut damnati, cibo præcario victitarent, angustiis formidandæ paupertatis attriti; cujus metu vel in mare nos ire præcipites suadet Theognis, Poeta vetus et prudens. Quæ etiamsi recta fuisse concesserit quisquam, erat tamen ipsa nimietas odiosa. Unde animadversum est, recte hoc definitum, nullam esse crudeliorem sententiam ea, quæ est cum parcere videtur asperior. *Hæc de Valentis indole Ammianus.*

227 *Historiam prosequens Nazianzenus; Postea, inquit, Imperatoris filius ægrotabat (manifeste indicans, non tantum semel, sed iterum Basilii causa morbo percussus fuisse) afflictoque erat corpore; pater vero utpote pater, simul etiam infirmabatur, remedium undecumque morbo conquirens, atque optimos quosque medicos seligens, precibusque si alias unquam incumbens et humi provolutus: nam Reges quoque humiles et abjectos reddit calamitas. Nec mirum: cum Davidem etiam prius ob filii morbum, eodem modo affectum fuisse Scriptura testetur. Cum autem huic malu medicinam nullam inveniret, ad Basilii fidem confugit: et quoniam, ob contumeliam recens ipsi illatam, eum suo nomine accersere præ pudore non audebat; aliis, quos artissima familiaritate et benevolentia devinctos habebat, legationem hanc committit. Ille vero nihil cunctatus, nec quod fortasse alius fecisset adversus tempus insultans, confestim affuit: atque ad ejus adventum statim levior fit morbus, paterque meliorem spem animo concipit: qui nisi salsam aquam dulci admiscuisset, simul videlicet et ipsum advocans, et hæreticis credens, sanum quoque et incolumem filium fortasse recepisset: atque id pro certo et indubitato habebant, qui tunc aderant, calamitatisque participes erant. *Socrates magis aperte asseverat, Principem sanandum fuisse, si pater Arianum impietatem deserere voluisset: Non diu post, inquit, filius Valentis, nomine Galates, qui tenera admodum ætate fuit, forte adeo graviter ægrotare cœpit, ut medici de ejus vita penitus desperarent. Cujus mater Dominica Imperatrix retulit ad Imperatorem, se per quietem ab horrendis visis valde divexatam fuisse; puerumque, propter contumeliam, quam Basilium Episcopus fuisset ab eo perpeusus, morbo afflicti. Quæ Imperator animo diligenter complectens, accersit Basilium; et, quo illius faceret periculum, sic illum alloquitur: Si vera sunt tua de fide dogmata, precare ut filius meus non moriatur. Tum Basilium: Si, inquit, credes, o Imperator, quemadmodum ego, et efficies ut Ecclesia ad concordiam reducatur, vivet puer. Cui cum Imperator minime consentiret: Idcirco, inquit Basilium, de puero fiat voluntas Dei. Basilium ergo cum hæc dixisset, dimitti jubet: puer vero statim post exit e vita. Errat tamen in eo Socrates, quod scribat ista contigisse Antiochia; et Basilium Valentis jussu detentum fuisse in carcere.**

D
AUCTORE F. B.

Alius ejus
in morbum
relapsus,

E

ad Basilii
præsentiam
levius ha-
bet

l. 4 c. 21

sed mori
permittitur
ob perver-
ticiam
patris,

F

228 *De puero autem ab Arianis baptizato, solus Theodoretus meminit: Valens, inquit, miseriarum immissarum causam agnoscens, divinum hominem, quem minatus fuerat se supplicio affecturum, orat, ut domum ad se veniat: duces autem Imperatoris mandata conficiunt. Magnus igitur Basilium tum profectus ad regiam, et filium Imperatoris morti vicinum conspiciatus, pollicetur eum ad vitam reverturum, modo sacro-sancto baptismate a piis hominibus donaretur: quæ cum dixisset, exivit. Imperator vero obstrictus jurejurando, instar dementis Herodis, quibusdam sectæ Ariani qui aderant, pueri*

l. 4 c. 17

46 baptizandi

A baptizandi negotium dat : puer autem extemplo obiit mortem; itaque et Valentem pœnituit, utique mente complexum, quantum ex jurisjurandi sui observatione accepisset incommodi; et extinctus filius, qui erat ei unicus, paternæ impietatis creditur exolvisse supplicia : proinde ante lucem missi sunt qui rogarent Basilium, ut precibus suis intercederet pro parentibus ne etiam ipsi, et quidem multo justius, similiter interirent. Sic accidit, ut cum omnes Catholicos expulerit Valens, Basilium usque ad vitæ exitum intemerato Communionis sacramento in Ecclesia perduraret. Unde rerum omnium moderator Deus satis perspicue ostendit, tum quod alii ejus permissu eadem ipsa obtigerunt, tum quod Basilium illius ope insidiis ereptus fuit; atque ut in isto Basilii negotio potentiam suam monstravit, sic in illo altero suæ providentiæ genere fortitudinem præstantissimorum hominum curavit palam prædicandam. Valentem igitur, hunc in modum impetum facientem, spes frustrata est.

229 Ita divino auxilio debellatis Basilii inimicis, supererat Modestus Præfectus prætorio, in quo Dominus specimen aliquod misericordiæ suæ per Sanctum exhibere volebat. Nam illum quoque morbus quispiam obortus, viri sancti manibus substernit: Et profecto plaga cordatis hominibus doctrina efficitur, ac plerumque prospero rerum successu potior ac præstabilior est afflictio. Ægro corpore erat, illacrymabat, distorquebatur, Basilium accersebat, obsecrabat; Satisfactionem habes, clamabat; da salutem. Et quidem hanc consecutus est, ut et ipse fatebatur, et multis hujus rei ignavis persuadebat: neque enim illius virtutes admirari ac prædicare desinebat. Testantur sane epistolæ, a Basilio ad Modestum scriptæ, singularem quondam amicitiam, et ex amicitia mutuam sine adulatione fiduciam, sed maxime impletum illud quod antea Basilium Modesto dixerat: Nam ceteris quibusque in rebus mansueti et placidi sumus atque omnium abjectissimi, quemadmodum lege præscriptum est; verum ubi Deus nobis periclitatur ac proponitur, tum demum alia omnia pro nihilo putantes, ipsum solum intuemur. Ita præclarus ille Fidei et Ecclesiæ defensor, qui tanta fortitudine Molesto Præfecto restiterat, ubi de Fide agebatur; post contractam cum eo amicitiam, scripsit ei supra relatam epistolam, ut immunitatem a vectigalibus, quam Magnus Constantinus Ecclesiis concesserat, conservatam vellet.

C 230 Ea vero quæ de Valentis in Basilium persecutione narrata sunt, contigisse videntur ante Pascha anni CCCLXXI, quod XVII Aprilis celebratum fuit: istud tamen certo affirmari non potest: quippe nihil obest quominus hæc fieri potuerint hoc toto anno et sequenti, quo Valens Antiochiæ aut in vicinis urbibus versatus est, adeoque ei commodum fuerit Cæsaream sapienter excurrere. Verum enimvero cum secunda Maji hujus anni Alexandriæ victor Athanasius, post multa confecta certamina, post totidem etiam reportatas coronas, ex hujus vitæ laboribus ereptus esset, et ad vitam vacuum a molestiis translatus; et Petrus, vir facile optimus, Præsulatum illum obtinisset, satis negotii videntur Ariani habuisse, si auctoritatem suam apud Valentem, et impiorum sibi consentientium potentiam turbandæ Ecclesiæ Alexandrinæ impenderent, ideoque Basilium ejusque Ecclesiam qualicumque pace gaudere permiserint. Non tamen ea pax diuturna fuit si hoc tempore (quod credibile est) Ponti Præfectus in Basilium insurrexit: quam, persecutionem dicam potius, an tumultum? Valentis persecutioni annectere visum est cum Nazianzeno, ut sub unum aspectum proponantur omnia quæ Sanctus a Magistratu politico, ob fidem et virtutem Christianam perpessus est.

231 Digressio itaque Imperatore, aut saltem in Cappadocia minime commorante, is qui nefarium

illum adversus Israelim olim excitavit, idem contra hunc quoque Ponticæ provinciæ Præfectum commovit; hoc quidem prætextu, quasi mulierculæ cujusdam causa stomacharetur, sed revera impietatis defensionem suscipiens, ac pietatem oppugnans. Mitto alias omnes contumelias, quibus Basilium vexavit; quod perinde est acsi Deum dicerem, adversus quem et ejus causa bellum gerebatur; quod et eum qui contumeliam inferebat maxima ignominia affecit, et pugilem nostrum summo opere extulit (si modo magnum quidam et excelsum existimandum est, philosophia, et hinc nata laude vulgus antea) quomodo vero id actum sit, oratione nunc persequar. Mulieri cuidam, amplissimo loco natæ, cujus maritus haud pridem extremo vitæ die functus erat, judicis assessor vim afferebat, invitamque ad nuptias pertrahebat. Illa autem, cum nulla ratione hanc vim effugere posset, consilium capit non majorie audaciæ quam prudentiæ plenum. Mulierem hanc existimat Baronius celebrem illam Vestianam fuisse, de qua sic Nyssenus: Erat in monasterio quædam femina nobilissima, divitiis et genere et corporis forma atque aliis nominibus illustris, in ipsa adolescentia constituta. Hæc vero cuidam honestissimo in matrimonio collocata fuerat, sed brevi tempore cum illo vixerat: quare conjugio liberata, viduitatis suæ custodem ac magistram magnam Macrinam elegerat, et cum virginibus plurimum versabatur, ut ab eis rationem disceret recte et ex virtute vivendi. Vestiana illi erat nomen, pater Araxius vocabatur, unus e numero Senatorum magni Consilii.

232 Hæc, inquam, consilium capit non majoris audaciæ quam prudentiæ plenum. Ad sacram enim mensam confugit, Deumque propugnatorem adversus injuriam adoptat. Quid igitur, per Trinitatem ipsam (ut forensi quoque dicendi genere non nihil inter laudes utar) faciendum fuit, non dico Magno Basilio, ac de his rebus aliis leges statuenti; sed ali cuiquam longe illo inferiori, dum tamen Sacerdoti? Quid aliud nisi ut eam assereret, retineret, omni cura tueretur; Dei clementiæ et legi, quæ altaribus honorem haberi jubet, manum porrigeret; omnia denique prius faceret et pateretur, quam ut inhumanius ullum adversus eam consilium iniret; sicque et mensam sacro-sanctam, et fidem etiam illam cum qua supplex erat, contumelia afficeret? Nequaquam, inquit novus iudex; sed omnes imperio meo cedere, ac Christianos leges suas prodere oportet. Ille igitur supplicem deposcebat; hic omni vi retinebat. Ille rursus furore concitatur, ac Magistratus quosdam mittit, qui sancti Basilii cubiculum perscrutarentur, ignominia causa potius id faciens, quam quod ejusmodi quidquam necesse esset. Quid ais? Domumne Basilii, ab omni libidinis motu liberi, quem Angeli complectuntur, quem vel solum intueri femina reformidant? Nec eo contentus, ipsum insuper adesse et causam dicere jubet; neque id placide et humane, sed quasi unum ex iis qui capitis damnati sunt. Atque ipse quidem aderat: ille autem ira et arrogantia plenus, pro tribunali sedebat. Stabat Basilium, quemadmodum Jesus meus Pilato judicante: cunctabantur porro fulmina, Dei que gladius adhuc exacuebatur et differebatur, arcusque ita contendebatur, ut tamen retineretur, pœnitentiæ videlicet tempus ac locum operiens: hoc enim apud Deum in more atque usu positum est. Atque hic mihi quæso alterum persecutoris et athletæ certamen specta. Pallium detrahi et lacerari jubebat: at ille, Exuam præterea, si ita lubet, etiam tunicam. Eum qui carnis expers erat, verberaturum se minabatur; corpus submittebat, ungulis laceraturum; at ille, Hujusmodi, inquit, laceratione

D
Orat 20

Vit. Macr
forsan Vestianam, sociam
Macrinæ.

E

Hæc ad altare
confugiens

F

a Basilio servatur intacto:

qui ideo affectus contumelia

A tione medicinam hepatis afferes, magnopere (ut vides) me prementi.

plebem pro se commotam sedat,

233 Et ipsi quidem in his erant : civitas autem, simul atque hujusmodi malum ac commune periculum rescivit (periculum enim suum quisque Basilii contumeliam esse existimabat) tota furore corripitur atque incenditur ; ac, velut fumo apum exarso movente, certatim omnes cujuslibet generis atque ætatis excitantur et exurgunt, præsertim armorum opifices, imperatorique textores ; nam hi in ejusmodi rebus ferventiores sunt, atque ob libertatem ac licentiam, qua fruuntur, ad audendum paratiores. Unicuique porro teli loco erat, vel quod ars offerebat, vel quod in re præsentis tumultuarie confecerat. Faces in manibus ; saxa, fustes in promptu ; unus omnium cursus, unus clamor, communis animorum alacritas ; furor, miles vehemens, imo belli dux. Ne mulieres quidem tunc temporis inermes erant, hac nimirum occasione animos earum exarso (radii autem ipsis hastarum loco erant) imo nec mulieres jam manebant, quippe quas zelus roborasset, atque ad virilem fortitudinem animique magnitudinem traduxisset. Quid multa ? Pietatis omnes ita demum se participes fore censebant, si Præfectum laniarent ac discernerent ; isque majorem apud eos pietatis laudem habiturus videbatur, qui prius in eum, qui tantum facinus aggressus erat, manum injecisset. Quid igitur audax ille et insolens Judex ? Supplex erat, miserabilis, calamitosus, quovis homine dejectior : quoad in conspectum prodians Basilium, ille martyr et sine plagis victor, ac populum ob pudendum scelus furore correptum per vim retinens, supplicem suum et vexatorem a periculo vindicavit.

mortique eripit sacrilegum.

B

224 *Accedat his Nyssenus qui magni fratris, tum in hoc tum in aliis persecutionibus constantiam vere Christianam et fervens martyrii desiderium sic paucis exponit* : Basilium, cum veluti fax noctu errantibus per mare, Ecclesie bono apparuisset, omnes ad rectam viam convertit ; cum Præfectis et Præsidibus confliens, cum Ductoribus et piarum congregans, apud Imperatores libere loquens, in concionibus et ecclesiis clamans, eos qui procul abessent exemplo Pauli per epistolas concilians atque adjungens sibi, effugiensque et evitans confligentium reprehensiones, cum nihil in se haberet, quo teneretur et vinceretur ab adversariis. Fortior enim et firmior erat, quam ut ab iis qui bona ejus publicarent, vinci ac subigi posset : cum ipse se bonis, propter spem futuri regni mulctasset. Ab exilii metu liber erat, quod unam patriam hominum censeret esse paradisum, atque omnem terram quasi commune naturæ exilium spectaret. Qui autem quotidie moreretur, ac per mortificationem semper lubens absumeretur, quando tandem mortem, quam inimici minabantur, metuere potuisset ? Etenim clades ei ac calamitas erat, quod non sæpe posset Martyrum pro veritate certamina imitari, cum uni morti dumtaxat natura obnoxia sit. Qui Præfecto cuidam, aliquando se jecur ejus de visceribus rapturum terrendi causa minanti, subridendo deludens insulas atque protervas minas, Gratiam tibi, inquit, hujus voluntatis atque propositi nomine habebō : etenim haud mediocriter molestum est jecur, visceribus incumbens : si ejeceris ergo illud, ut minaris, te molesta atque odiosa corpus liberaveris. *His omnibus epiphonematis loca subjungamus.* Hæc operatur Sanctorum Deus, qui omnia facit atque in melius commutat, qui superbis resistit et humilibus gratiam tribuit. Quidni autem is qui mare scidit, et fluminis cursum inhibuit, et elementis vim attulit, et per manuum extensionem trophæum erexit, ut fugitivo populo salutis esset ; Basilium etiam a periculis extraheret ? Atque hic mundanum externumque

Or. F. Nyssenus fratris fortitudinem laudat

et martyrii desiderium,

Orat. 29 paratamque semper ei Dei opem.

bellum finem accepit, exitumque habuit Deo favente lætum atque felicem, qualemque fides illius merebatur...

AUCTORE P. B.

CAPUT XIX.

Basilium Occidentalium Episcoporum auxilium rursus implorat: S. Meletium et Antiochenos in persecutione consolatur.

Post discessum Valentis e Cappadocia hoc anno CCCLXXI, ante Pascha XVII Aprilis celebratum, adeoque ante mensis Maji initium et mortem S. Athanasii ; reversus est ab Occidente Dorotheus Diaconus, quem anno præterito a Basilio atque Orientalibus Episcopis in Occidentem ablegatum vidimus. Is transacta ibidem hieme ad suos rediit, secum deferens exiguum legationis suæ fructum, in solatium eorum a quibus missus fuerat ; videlicet litteras ad S. Athanasium Alexandrinum, quas ipse aliis Episcopis et Basilio transmisit. Referebant hæc litteræ, Nicænæ Fidei testimonium, et inoffensæ unanimatis et conspirationis demonstrationem ; ut et Pastores ostenderent Patrum se insistere vestigiis, populum Dei cum scientia pascentes. Hæc omnia Orientales tantum exhilararunt, ut mœrorem quodammodo discusserint, et risum quemdam exiguum animis ipsorum infuderint etiam in hoc tristi rerum statu, in quo tunc agebant. Sed imprimis auctum est ipsis solatium, per apprime religiosum Diaconum Sabinum, qui relatione eorum quæ apud Occidentales honeste agebantur, animos illorum pavit. *Videtur ergo statim post reditum Dorothei, in Orientem quoque pervenisse Sabinum, ab Occidentalibus vicissim ad eos ablegatus : erat autem Diaconus Ecclesie Mediolanensis. Hic Synodicam Concilii Romani ad Illyricos, Episcopis Orientalibus ex authentico tradidit ; deinde anno CCCLXXXI interfuit Concilio Aquileiensi Episcopus Placentinus, coliturque inter Sanctos XI Decembris.*

Dorotheo ab Occidente regresso cum litteris

B. Ep. 61

E

et Sabino in Orientem anpulso, Tom. 2 Concil.

Martyrol. Roman.

recreatus Basilus,

F

B. Ep. 61

236 At Basilium, quamvis non impetrasset id auxilium ab Occidentalibus Episcopis, quod et ipse petierat et alii postulandum suaserat ; nempe ut illi conjunctis viribus apud Imperatores satigaret pro pace Ecclesiarum, et legatos in Orientem mitterent qui dissensiones inter Episcopos componerent ; (quorum neutrum fecerunt, sed epistolam dumtaxat Synodicam ipsis tradendam curarunt, quam prius ad Illyricos miserant.) Sic, inquam, sua spe frustratus Basilium, gaudebat tamen adesse Sabinum Diaconum, eo quod speraret fore, ut ipse calamitosum statum Orientalium experimento perceptum, Occidentalibus evidenter nuntiaret, permoveretque ut primum assidua studiosaque oratione ad Deum cum illis certarent ; deinde etiam solatium quod præstare possent laborantibus Ecclesiis adferre non recusarent.

hujus calamitates exponit,

237 *Istam vero calamitatem Ecclesiarum idem Basilium ita describit* : Laborat hic, Fratres reverendissimi, et defatigata est frequenti adversariorum insultu Ecclesia, quemadmodum navigium in medio mari aliis post alios undarum fluctibus agitatur, nisi cito Dominus pro sua bonitate nos respexerit. Sicut igitur nos proprium bonum ducimus vestram inter vos conspirationem unanimitatemque ; ita male afficimur dissensionibus. Verum non quia situ locorum dissiti sumus, discordes esse nos convenit ; sed cum spiritus communionem uniamur, in unius corporis conspirationem nos recipere debemus. Porro tribulationes nostræ vel nobis tacentibus vobis sunt cognitæ, ut quæ in totum orbem sunt evulgatæ. Patrum dogmata continentur, Apostolicæ traditiones nullo in numero habentur, recentiorum hominum inventa in Ecclesiis dominantur ; homines artificiose non theologice disputant ; Mundi sapientia

tia

Auctores P. B. A tia primas tenet, Crucis gloriam abominans; Pastores abiguntur, lupi graves introducuntur, qui Christi gregeio decerpunt; domus oratoriae deseruntur ab ecclesiastico cœtu, solitudines refertæ sunt plorantibus; seniores ingemiscunt, dum vetera præsentibus comparant; juvenes miserabiliores sunt, eo quod non videant qualibus privati sint. Hæc sane movere eos, qui Christi dilectionem docti sunt, ad compassionem poterunt. Ceterum si oratio conferatur rerum veritati, multum ab ipsius dignitate abest. Quare si aliqua dilectionis consolatio, si quædam spiritus communio, si qua viscerum miseratio, commoveamini ad nostrum auxilium, arripite pietatis zelum, eripite nos ex hac tempestate,

B. Ep. 273

et per remissum in Occidentem Sabinum omnium nomine scribens,

B. 238 In tanta hac Ecclesiarum desolatione congruum præterea censebat Basilius, ut nomine Synodi sive omnium orthodoxorum Episcoporum nomine, quispiam rursus in Occidentem ablegaretur, qui secundas ad illos deferret litteras: neminemque ad hoc munus magis idoneum Dorotheo Diacono existimabat. Quapropter rogat S. Meletium, ut omnia per eundem Dorotheum ordinare velit, litterasque dictare quæ ad Occidentales essent deferendæ, tum denique ipsum, statim, completo Paschatis festo, dimittere Cæsaream; ut, si summi consilium S. Eusebio Samosateno etiam probaretur, cujus sententiam per litteras exquisierat, præfatus Dorotheus statim in Occidentem discederet. Verum cum deinceps Dorotheus nullibi memoretur in Occidentem profectus, credo reliquos Episcopos censuisse, satisfactum iri officio suo et temporum necessitati, si litteræ ad Occidentales Sabino Diacono deferendæ traderentur: quod factum est. Epistola communi nomine scripta servatur inter Basilianas LXIX, quæ vel ex eo a S. Meletio dictata probatur, quod inter calamitates sub quibus gemebant Ecclesiæ eas præcipue enumeret, quæ circa Antiochiam conspiciantur: nempe quod sub aperto acre extra Ecclesiam Orthodoxi conventus suos agerent.

dat etiam privatim sua scripta,

B. Ep. 324

C. 239 Præter has communi nomine scriptas, Basilius, usus opera ejusdem Sabini, privatas suas adjunxit, ex quibus supra nonnulla retulimus. Sed et ad nonnullos alios Episcopos privatim scripsit, qui et ipsi litteras ad illum privatim dederant, inter quos si numeretur Valerianus aliquis, cui inscribitur epistola CCCXXIV, oportet ipsum non Illyricorum, sed Aquileiæ Episcopum fuisse: nam inter Illyricos hujus temporis Episcopos nullus reperitur istius nominis. Cuicumque autem Episcopo scripserit, Orientis necessitatem vehementer illi commendat; et Deo gratias, inquit, qui videre mihi dederit veteris illius dilectionis fructum in tua puritate: qui cum corpore tam semotus existas, te tamen per literas mihi copulaveris, meque tuo desiderio sancto et spirituali fueris amplexatus; quo facto inexplicabilem meo animo anorem concitasti. Revera enim illud quod vetus habet verbum, edoctus didici, quod ut animæ sitiienti aqua frigida, ita et nuntium bonum de longinqua regione allatum. Fames siquidem caritatis ingens est in istis regionibus: in proclivi vero causa est, colendissime Frater; illa nimirum, quod quia iniquitas abundet, multorum caritas refrigit. Hanc ob causam tuæ litteræ magni videbantur æstimandæ: vices autem idcirco tibi rependimus, per eundem virum religiosissimum Syndiaconum et Fratrem Sabinum. Per illum tibi nosmet notos facimus, obsecramusque ut fundendis pro nobis orationibus velis invigilare, ut rebus nostris ita tandem aliquando Deus pacem et tranquillitatem largiatur; ventos autem istos et mare increpet, ut conquiescamus ab ista tempestate fluctuumque agitatione, et subversione in qua sumus constituti, dum singulis momentis absorbendos nos fluctibus expectamus. Sed magnus Deus nobis in præsentem largitur,

ad Valerianum Ep.

preces pro Orientis pace inflat,

D. ut de vobis fando accipiamus, per omnia concordas vos atque unanimes inter vos esse, et sine ulla contradictione annuntiari pietatis doctrinam apud vos. Etenim aliquando necessarium erit (nisi prius mundi tempora concludantur, nec humanæ vitæ dies amplius prorogentur) ut fides, opera vestra per Orientem redintegretur, et bonorum quæ vos inde derivastis retributionem eidem communicetis. Sana apud nos portio, et majorum pietatem vindicatura, vehementem in modum laborat, diabolo illam affligente multis variisque admotis machinis, et omni adhibito artificio illam concutiente. Sed per vestras qui Deum amatis orationes, extingui forsitan poterit atque aboleri impia illa, et ad populum decipiendum adinventæ Ariana hæresis; majorumque de novo effulgere doctrina, qui Nicææ in synodum conveniunt; ut sanctæ Trinitati doxologiam, salutari Baptismati congruam, reddamus. Istud vero quod hic ait Basilius, de Fide orthodoxa per Occidentales aliquando in Oriente restituenda, vim quamdam occultioris prophetiæ habuisse videri potest; quandoquidem, Sancto ad vitæ exitum appropinquante, Gratianus Occidentis Imperator, et Theodosius in Hispaniis natus, orthodoxam Fidem, tam diuturna persecutione oppressam, tandem respirare fecerunt.

et ut Occidentium opera fides fulciatur,

haud frustra optat:

E

240 Fervente igitur Valentis persecutione, et quaquaversum devastante Ecclesias, per Syriam, Palestinam, Ægyptum; Basilius, tantisper in pace relictus, videbatur Divina providentia conservatus, ut posset consolari eos qui in omni pressura erant. Ideoque per litteras suas mulcendo, hortando, erudiendo, sollicitudinem omnium Ecclesiarum sibi quodammodo assumpsit.

afflictos consolatur,

B. Ep. 187

Illos inter numerandus venit S. Meletius, qui hoc tempore in minorem Armeniam expulsus, tertium suum exilium fortiter perseverabat; videturque habitasse in Getasibus, agro suo prope Nicopolim. Quam magnam et quam piam amicitiam Basilius cum illo coluerit, abunde in ipsius passim epistolis legitur, tum vel maxime in hac quam subjungo: Si quo pacto Pietati tuæ notum fuisset, quam magno nos, quotiescumque scribis, gaudio afficias; nunquam sane, scio, oblatam scribendi occasionem neglexisses; sed studio quoque multas semper ad nos epistolas dedisses; ut quia seias afflictorum recreationi apud divinam benignitatem reconditam esse mercedem. Nam omnia hic dolore plena sunt, et sola nobis malorum aversio est Sanctitatis tuæ cogitatio, quam nobis evidentiore indit recumtuarum, quæ omni sapientia et gratia abundant, commemoratio. Itaque si quando epistolam tuam in manus sumimus, primum qua sit mensura inspiciamus; illamque tantum diligimus, quantum versuum multitudine abundat. Deinde dum illam legendo percurramus, perpetuo quidem, donec sermone illius immoramur, gaudemus; ubi vero finem epistolæ appropinquare cœpimus, dolemus. Ita scilicet quodcumque bonum dixeris litteris tuis continetur: quod enim ex corde bono promanat, bonum est. Si vero precum tuarum interventu, donec in terra ista sumus, et præsentem ad ipsum conspectum alloquio digni haberemur, et ab ipsa viva voce salutarem doctrinam, veluti comineatum in præsentem et futurum seculum, accipere promereremur; istuc utique maximum bonum judicarem, et principium nobis ipsis divinæ benevolentiae arbitraremur.

imprimis S. Meletium:

B. Ep. 56

ejus litteris multum oblectatus

F

et alloquium desiderans,

241 Meletio Antiochia absente, Ecclesiæ ipsius curam susceperunt duo Presbyteri, Flavianus et Diodorus. De quibus ita loquitur Theodoretus: Hi duo curam Gregis suscipiunt, et tum lupis sua fortitudine et sapientia resistunt, tum ovibus convenientem curationem adhibent: itaque a radicibus montis depulsas oves, ad ripas vicini fluminis pascebant. Non enim more eorum, qui Babylone olim captivi tenebantur

1. 4. c. 23 dum Antiochenis pro ipso invigilant

A tenebantur, organa suspenderunt; sed conditorem et patronum suum in omni loco dominationis ejus hymnis celebrarunt. Ceterum ne isto quidem in loco conventum piorum Pastorum, Christum Dominum divinis laudibus efferentium, agi hostis ille passus est. Proinde duo illi Pastores admirabiles, divinis ovibus velut in gymnasium bellicum coactis, spirituales herbas demonstrabant: atque Diodorus, vir sapientissimus fortissimusque, tamquam fluvius limpids et ingens, tum suorum animos fortitudinis rivulis irrigavit, tum adversariorum blasphemias sinceræ doctrinæ undis penitus obruit: qui ut generis splendorem pro nihilo putavit, sic ærumnas pro fidei defensione lubens perpessus est. Flavianus autem, optimus vir, etsi ex Patriciis ortus, tamen solam pietatem nobilitatis loco numeravit, et tamquam pæstræ magister, magnum Diodorum, velut athletam in omni certaminis genere exercitissimum, perunxit. Nam id temporis, quamquam ipse in conventibus ecclesiasticis minime concionatus est, illis tamen qui illud munus obibant, magnam copiam argumentorum et sententiarum, e sacris litteris petitarum, suppeditavit. Atque ut illi arcus contra Arianam blasphemiam tendebant, ita hic ex mente, tamquam ex pæretra, tela eis subministrabat. Quin etiam hæreticorum retia, privatim et publice disputando, facile dirupit; et argumenta ab illis proposita, araneorum telis similia esse demonstravit.

242 Diodorus postmodum Tarsensem in Cilicia Archiepiscopalem Cathedralam, allaborante verisimiliter S. Meletio, adeptus est; sed Presbyter Antiochenus, magis quam Tarsensis Episcopus claruit. Illum, tamquam B. Silvani alumnum, primum suscepit Basilius, deinde dilexit et complexus est, propter sermonis gratiam, per quam multi eorum qui virum audiebant meliores reddebantur; quumvis ob eam quam cum illo habebat consuetudinem, a quibusdam accusaretur. Diodorus enim apud multos, etiam post mortem, in suspicionem hæresis venit. Atamen, si hæretica labe contaminatus re ipsa fuit, ejus amicitia S. Basilio ad crimen imputari non debet; sed inter eos ille numerandus est, qui pietatem mentiti, in sui admirationem et dilectionem traxerunt Sanctum: eo enim tempore, quo Antiochenam pro S. Meletio administravit Ecclesiam, nulla deteriori fama videtur laborasse.

243 Extant ad ipsum hinc a Basilio datæ epistolæ, quarum prioris initium, cum sit historicum, hic appendendum censui. Allatæ sunt nobis litteræ, inquit, epigrapham habentes Diodori; reliqua vero illarum alteri cuiquam magis quam Diodoro competere videbantur. Etenim mihi quisquam ex artificiosis personam tuam ad hoc induisse videtur, ut hoc pacto fide dignum se reddat auditoribus, quasi interrogatus a quoquam, liceatne demortuæ uxoris sororem matrimonio ducere, ab ea quæstione non abhorruerit, sed aurem placide accommodaverit, atque obscœnam concupiscentiam una cum illo admodum fortiter excusaverit. Misisses ego hoc scriptum ad te, si ad manum fuisset, suffecissetque ut et te ipse et veritatem vindicares. Quoniam vero qui illud ostenderat mox abstulit, et trophæi cujusdam loco adversum nos circumtulit, quod rem hanc initio prohibuerimas, et scriptam se potestatem habere dixit; jam ad te scripsi, quo ambabus manibus adulterinum hoc scriptum deprehendamus, nec aliquid illi roboris relinquamus, ne facile possit nocumentum inferre legentibus. Principio igitur, quod in hujusmodi rebus maximi momenti est, morem qui apud nos est objicere possumus, quod is legis vim habeat: propterea quod sanctiones istæ a sanctis nobis sint viris traditæ. Est autem hic mos talis, si quis affectu immunditiæ correptus, ad il-

licitam duarum sororum communicationem exorbitaverit, id neque conjugium esse censendum, neque tales ad ecclesiasticum cœtum admittendos, priusquam a se invicem dirimantur. Quare etiamsi nihil aliud dici posset, sufficeret mos iste ad cavendum hoc malum. Quoniam vero, qui epistolam hanc scripsit, adulterina argumentatione tantum malum in vitam humanam inducere conatus est; necesse est, ut nec nos cessemus, quo minus rectæ rationationis subsidium adferamus; quamquam in illis rebus quæ admodum sunt perspicuæ, major est apud unumquemque prænotio, quam ulla sit sermonis argumentatio. Pergit deinde Sanctus pluribus argumentis ostendere, incestuosum esse tale matrimonium, refutatis iis quæ ab auctore epistolæ, Diodori nomine vulgatæ, ex divinis Scripturis pro tali matrimonio ulatu fuerant. An vero scriptum istud, quod Basilius hic reprehendit, revera Diodori fuerit, an ejus nomini suppositum ab hæreticis, aut ipsomet adultero (quod credibilis videtur) ut Basilio constarent invidiam, ejusque famam traderent, ac si perniciosam quamdam quoad mores doctrinam in Ecclesiam induceret, aut a secum in fide recte sentientibus tradi permetteret; utrum, inquam, Diodori, fuerit; haud omnino liquet: cum nesciatur, quid hic ad hanc Basilii epistolam responderit. Si tamen ejus fuerit; ostendit sufficienter Basilius, se hominem quidem, non ejus errores amare.

244 Altera epistola Basilius Diodorum umice instruat et reprehendit. Miserat hic ad illum libros duos, quos contra hæreticos conscripserat, ejus judicium de iis exquirens. Priorem libellum Basilius laudat, eoque se summopere delectatum affirmat, non solum propter illius brevitatem, ut par erat usu venire ei qui jam ad omnia segniter et ægre affectus est; sed et propterea quod densus est simul et refertus sententiis, ac contrariorum objectiones et responsiones illis subjectas, haud confuse, sed recto ordine digestas habet. Dictionis præterea in affectatæ incomposita simplicitas, decora ipsi videbatur, et conveniens professioni Christiani hominis, cujus non est ad ostentationem magis scribere quam ad publicam utilitatem. Et hunc quidem librum apud se detinuit, curare cupiens ut transcriberetur. Verum difficile erat invenire quumquam, qui scribendi facultate valeret: ad tantam enim penuriam invidiosæ res Cappadocum devenerant.

245 In altero volumine, quod majus erat, variis Sanctus reprehendit. Nam, eandem quidem ut primum, inquit, in rebus facultatem habens, dictione vero instructiore et figuris dicendi variis ac dialogica festivitate ornatus, multum mihi videbatur cum temporis ad perlegendum, tum laboris ad intelligendum poscere, ad hoc ut sensus et colligantur, et memoriæ mandentur. Calumniæ namque adversariorum et contentiones nostrorum intersertæ, licet dialecticam quamdam suavitatem commentario adferre videantur, eo tamen quod tantum generant morarum, mentis intentionem confundunt ac convellunt, et sermonis quoque strenui vigorem remissum reddunt.... Qua propter et nobis, qui non inanis gloriæ gratia, sed ob id ad scribendum accingimur, ut Fratribus utilium ac salubrium sermonum monumenta relinquamus; si personam quamdam quæ propter morum pervicaciam omnibus jam antea et nota sit et proclamata, induxerimus, et de qualitate illius quædam sunt attextenda, omnino nobis convenit, relictis ipsis rebus, tales perstringere homines: si vero indefinitum sit de quo loquimur, contentiones illæ personales connexionem quidem sermonis interrumpunt, nihil vero utilitatis tandem adferunt. Ista scribo, ut declaretur, quam non in adulatoris manuum labores tuos miseris, sed Fratri carissimo

D
AUCTORE F. B.

monetur incesta illa omnino esse,

E

eundem de uno libello bene scripto laudans,

B. Ep. 167

F
in altero quædam corrigenda indicat Sanctus,

amica, ut solent, libertate,

Diodorus

et Flavianus Presbyteri;

quorum iste postea Episc. Tarsensis fuit;

Hieron. de Script. B. Ep. 82

alter postea, fortassis falso, suspectus in fide,

B. Ep. 82 et accusatus approbasse conjugia,

cum sorore uxoris dejunctæ;

A carissimo communicaveris. Et hæc quidem dixi, non ad correctionem eorum quæ scripta sunt, sed ad custodiam et cautionem futurorum. Prorsus enim qui tantum habitus et studii ad scribendum impendit, is imposterum nec desinet scribere; quandoquidem nec illi desinent, qui argumenta scribendi exhibeant. *Hæc idcirco dicta sunt, ut appareat, quem sibi Sanctus modum et finem in scribendo proposuerit, aliisque, etiam contra hæreticos scribentibus, tenendum judicaverit; et quam non immerito scripserit de Diodoro S. Hieronymus, quod Eusebii Emiseni sensum secutus sit, sed eloquentiam imitari non potuerit, propter ignorantiam secularium litterarum: quod tamen non necessario ita intelligendum est, ut in illius et Arianorum errores incidere factus Episcopus, quos Presbyter existens tam fortiter impugnaverat.*

de Script.

Antiochenis
in persecutio-
ne scribens,

B. Ep. 60

246 *Interea cum indicis persecutio magna incrementum caperet, persecutore ipso Antiochiæ commorante, præsertim contra orthodoxos, qui S. Meletio communicabant (nam Paulinam, vel quia paucos habebat secum communicantes, aut quia ejus sanctitatem reverebatur, Valentis favor præterit) ingravescente, inquam, persecutione, SS. Aphroates et Julianus Sabas Flaviano sese et Diodoro junxerunt. Quanto autem animi dolore Basilium hanc persecutionis flammam a longe conspexerit, et quanto desiderio teneretur ut Fratibus præsens succurreret, ipse explicat sic scribens. Quis dabit mihi alas instar columbæ, et volabo ad vos, expleboque desiderium quo ad Dilectionis vestræ congressum aspiro? Nunc vero non solum alis destitutor, sed ipso quoque corpore, quod et longa jam dudum ægrotatione confectum, et nunc continuis tribulationibus prorsus attritum est. Quis enim usque adeo animo est adamantino? quis ita plane omnis commiserationis expers et immitis? qui cum audiat, quomodo undique nos gemitus ac luctus, veluti ex tristi quodam choro communi quadam et consona lamentatione applorante, impetat; non condoleat animo, inque terram præ luctu deflectatur, et immensis istis curis omnino tabefiat? Sed potest sanctus Deus aliquam ab immensis ac deploratis curis dare relaxationem, et a diuturnis laboribus quamdam largiri respirationem. Itaque et vos oro, ut eandem consolationem amplectamini, ac spe consolationis toleremus cum gaudio præsentis tribulationis luctum. Sive namque peccatorum pœnas damus, valebunt ad hoc flagella, ut posthac iram Dei, quæ imminebat, avertant; sive in certaminibus, quibus pietatis gratia decertamus, per tribulationes corroboramur, justus est is qui nos ad tolerandos agones præmiis invitat, ut non sinat nos tentari supra id quod ferre possumus: sed pro toleratis jam laboribus patientiæ nobis et spei in ipsum coronam reddat. Ne igitur ad decertandos pietatis agones defatigemur, neque per desperationem quæ jam decertata sunt amittamus. Non enim uno actu fortitudinis, neque modico quodam labore constantis animi specimen datur; sed qui corda nostra probat, longo nos ac prorogata probatione vult declaratos victores justitiæ coronam adipisci. Constans dumtaxat ac fidelis servetur animus noster, fidei nostræ in Christum robor custodiatur immotum, et brevi ac velociter veniet auxiliator, veniet et non tardabit. Amplectenda enim tribulatio super tribulationem, spes super spem: adhuc modicum, adhuc modicum: ad istum enim modum alumnos suos Spiritus sanctus futurorum promissione recreare novit. Post tribulationes enim sequitur spes: quæ vero sperantur e vicino subsequuntur. Nam etiamsi universam hominum vitam quis objecerit, brevissimum tamen est illius spatium, respectu infiniti seculi quod in spe nostra reconditum est. *His Antiochenos quidem consolatus et adhortatus Basilium, nobis internorum animi sui affectuum imaginem meliorem reliquit.**

eos solatur
spe futuræ
pactis.

CAPUT XX.

Consolatur in persecutione Chalcidenses. Beraenses, Barsum Edissenum Episcopum exulem, Petrum item Alexandrinum ejusque Ecclesiam.

Transcamus a Syriæ metropoli ad vicinos Ecclesias, in quibus similis persecutio, fidelibus multam patientiæ, Basilio commiserationis materiam præbuit. Laodicensi Ecclesia expulsus est in exilium S. Pelagius Episcopus, qui hoc anno epistolæ ad Occidentales mittendæ subscripserat. Chalcidensem multa passam ex epistola Basilii ostendimus supra, idque confirmari potest ex epistola ejusdem ad Clerum data, qui præter litteras suas Acacium Presbyterum miserant, ut Basilium de omnibus edoceret. Hic ergo post actas gratias, quod magnam Deus consolationem sibi impertivisset per ipsorum litteras, quæ nequaquam corpoream figuram repræsentarent, sed intimam ipsam animi dispositionem: Desideratissimus, inquit, Frater et religiosissimus Compresbyter noster Acacius, qui plura retulit quam scriptis erant vestris consignata, dum quasi sub oculis conspiciendum proposuit quotidianam vestram concertationem, et pro religione ac pietate intensissimam contentionem vestram. Hic in tantam me admirationem perduxit, et tantum succendit desiderium vestris illis bonis perfruendi, ut precibus a Domino contenderem, largiretur aliquando opportunum mihi tempus, ut ipsamet experientia possem vestrarum rerum statum cognoscere. Non enim ille vestram tantum mihi retulit exactissimam sedulitatem, quibus est altaris concredita ministratio; sed populi totius conspirantis concordiam: Magistratum Præfectorumque urbis mores magnificos et egregios prædicavit, quamque essent genuino affectu in Deum præditi; adeo ut felicem prædicarem ego illam Ecclesiam, quæ constabat e talibus et tantis viris; et Deum in præsentem vehementius deprecem, concedat vobis illam, quæ secundum spiritum est tranquillitatem; ut virtutis, quam per vestri certaminis tempus declaratis fructum referatis, fruitionemque in tempore quietis et remissionis malorum. Ita item natura comparatum est, ut experti res adversas ex ipsarum deinceps recordatione voluptatem capiant. Quod præsentia spectat, adhortamur vos, ne deiciamini ignavia, nec animum velitis despondere propter multiplicatas res adversas quibus urgemini. Sunt enim in proximo coronæ; appropinquat Domini retributio. Nolite ea profundere, quæ laboribus exantlatis comparastis: nolite vanas reddere et inanes passiones, quæ ubique terrarum sunt omnium præconiis celebratæ. Rerum humanarum est brevissima conditio. Omnis caro fœnum, et omnis gloria hominis ut flos fœni: exaruit fœnum et decidit flos, verbum autem Domini manet in æternum. Præcepti illius semper perstudiose memores, prætervolaturæ phantasie nullam babeamus rationem curamve. Vestrum certe exemplum quamplurimas erexit etiamnum Ecclesias: ingentem, nec tamen opinantes; vobis ipsis mercedem accumulastis; eo quod inexpertos, ad similem zeli ardorem excitastis. Locuples est remunerator, qui dignissima vobis certaminum vestrorum præmia potis est retribuere.

248 *Ad Beraensem Ecclesiam, pariter sub persecutione gementem, cujus postmodum Acacius ille Episcopatum tenuit, in eandem pene sententiam scripsit: Cognitos jam pridem vos habuimus, o Desideratissimi, inquiens, ex illa vestra decantata adeo pietate, sicut et coronas etiam vestræ confessionis secundum Christum. At dixerit forsitan e vobis aliquis.*

Basilium
Chalcidensium
litteris
respondet,

B. Ep. 299

laudans ipsorum
pro fide
certamina
Eet concordiam
animorum,atque ad
perseverandum
hortatur,

F

1 Petri 1

B. Ep. 298
sicut etiam
Beraenses,

A quis. Et quis est ille, qui hæc ipsa in regiones tam remotas deportavit! Dominus profecto, qui suæ religionis cultores, tamquam lucernas constitutos in candelabris, per orbem universum lumen suum diffundere facit. An non qui præclari-sime decertarunt, victoriæ bravium decantantes facere et illustres solet? An non operum præstantia et artificium exquisitum, artifices solet illustrare? Quod si propter hæc istos æterna memoria consequatur; ens qui sancte et religiose secundum Christum vixerunt, de quibus dixit ipse Dominus, Glorificantes me glorificabo, quomodo cognitos universis et nominatissimos non efficiet. ipsorum claritatis splendorem, parem faciens solaribus radiis, longe lateque coruscantibus? Nos certe majori desiderio vestri inflammastis, dum litteras ad nos dare dignati estis; et litteras ejusmodi, per quas, illa nobis antea præcognita, vestra pro pietate vera certamina, pleniori ac vivida magis laude vestræ, pro fide orthodoxa magnanimitatis cumulastis. Hanc ob causam vobis congratulamur, et congaudemus, et votis unitis contendimus, ut ille Deus universorum, cujus est certamen hoc, pro quo luctatio, per quem coronæ distribuuntur, alacritatem ingeneret animorum, confirmet absolutam fortitudinem, et ad consummatam pro seipso gloriam hujus operis vestri finem perducat.

B

249 *Præ omnibus tamen hoc tempore eluxit fortitudo Edessenorum, quibus præerat S. Barsus Episcopus, illustratus a nobis xxx Januarii. Ad hunc, versantem in exilio, duas Basilii epistolas scripsit; utraque ardens desiderium testatus, quo coram videre ipsum optabat, si non Ecclesiæ suæ urgens necessitas et adversa valetudo detineret. Priori, per Dominum missa, orationes ejus flagitat, ut persecutio finiatur: Profecturis, inquit, ad tuam Pietatem germanissimis Fratribus, Dominino et comitibus, libenter oblatam occasionem arripui litteras perscribendi, teque per illos salutandi, suppliciter a Sancto Deo contendens, ut tantisper in hac vita superstes fiam, usque dum dignus haberi possim vultum tuum coram intueri, et frui gratiis quæ in te sunt. Deprecator autem illud unicum, ne tradat nos Dominus in æternum inimicis Crucis Christi, sed Ecclesias suas in tempus pacificum dignetur custodire, quod justissimus iudex novit omnium optime quando largietur. Certe largietur, neque nos derelinquet in perpetuum: sed, quemadmodum in ipsorum peccatorum ultionem septuaginta annos captivitatis super Israelitas determinaverat, ita forsitan Omnipotens, qui nos ad tempus tradidit apud se statutum, revocaturus est olim, et ad illam qua quandoque fruebamur, pacem ac tranquillitatem reducturus: nisi forsitan nunc in proximo sit apostasia, et quæ sunt sint proemia ad ingressum Antichristi. Id si ita sit, Deum exorato, ut vel tribulationes transferat, aut per suam bonitatem indemnes et illæsos per tribulationes istas nos custodiat. Conventum qui tecum est in præsentem omnem meo nomine salutato, vir religiose. Pietatem tuam, qui mecum sunt singuli salutant. Vivas, gaudeas, pro me Dominum supplex factus, custodiaris simul cum Ecclesiis Dei, per ipsius gratiam et benignitatem. Verum hæc epistola ad sancti exulis manus non videtur pervenisse: quapropter altera ejusdem pæne argumenti scribenda fuit, sed in qua magis ostendit, quantum de sanctitate ejus et meritis apud Deum concepisset opinionem.*

scribit Barso
Edesseno Ep.
exuli,

quem videre
plurimum
desiderat,

B. Ep 327

250 Qua sum, inquit, in tuam Pietatem propensione, vehementer equidem desiderassem, ut advenirem ipse, et coram salutarem genuinam tuam dilectionem, ac celebrarem Dominum in te magnificentum, qui tuam illustrissimam senectutem, apud universos toto orbe terrarum metuentes Deum, in

se venerandam constituerat. Verum tamen cum et corporis afflicta valetudo me conficiat, et immensa mole curarum pro Ecclesiis susceptarum obruar, nec mei sim juris aut potestatis, ita ut quocumque ferat animus peregriner, et quoscumque optaverim conveniam; desiderium illud quo defragro bonis illis quæ in te sunt perfruenti, per litteras aliquoque relevo; tuamque præcellentem Pietatem obtestor, ut cum me, tum Ecclesias orationibus tuis habeas commendatas; ut dies qui supersunt, vel forsitan horas hujus vitæ, sine offensione ulla et prolapsu transigam; largiatur nobis insuper ut pacem in Ecclesiis ejus intueamur; deque tuis ministris et concertatoribus non alia quam quæ vellemus fando audiamus, deque ipso te non alia quam quæ populus tibi subditus a Domino justitiæ dies noctesque desiderat. Scias autem me non frequenter scripsisse, imo nec tantum quantum par et congruum fuerat; nunc autem scribo nactus nonnullos e nostris, qui ad tuam pergerent reverentiam; per alios enim si scripsissem, fortassis non tenuissent memoria quo nomine vocarer qui litteras dederam. Nostris autem Fratribus alacriter admodum epistolas tradidi, et simul quædam munuscula, quæ dignare quæso a nostra humilitate minime fastuose suscipere, nosque tua benedictione impertire, ad exemplum Isaac Patriarchæ. Siquid, parum memor decori et convenientiæ, admisero, veluti minime omnium otiosus, sed curarum multitudine animum immersum penitus habens; noli quæso illud vitio imputare, neque ulla tristitia affici exinde; quin tuam potius perfectionem in omnibus ubique imitare, ut tua ipsius virtute ego perfruar, qua fruuntur ceteri omnes. Vivus lætusque in Domino, meque precibus tuis commendatum habens, mihi et Ecclesiæ Dei custodiaris.

et preces
ejus pro
Ecclesiis
flagitat

ac munus-
cula mittit
E

251 *Quam non immerito Basilii tanta sanctum hunc Episcopum prosequeretur veneratione et amore, tantamque in sanctitate ejus collocatam haberet fiduciam, abunde probavit Edessenorum in hac persecutione fortitudo, et zelus pro orthodoxa Fide. Magnum quippe oportet ejus animo insedissem ardorem fidei, qui talem ac tantum in subditis suis accenderat, quorum constantia tum illustris et præclara fuit, ut ab omnibus pæne scriptoribus laudari meruerit. Eam ex Theodoro pluribus descriptam dedimus v. Maji ad vitam S. Eulogii: sed ne illic lectorem remittam, paucis descriptam dabo ex Rufino: Edissa, Mesopotamiæ urbs fidelium populorum, Thomæ Apostoli reliquiis est decorata. Ibi cum Imperator populos vidisset ecclesiis ejectos in campo habere conventiculum; tanta dicitur iracundia accensus, ut Præfectum suum pugno percuteret; cur non fuissent inde quoque, sicut jussu, deturbati. At ille, licet esset paganus et injuriis ab Imperatore fuisset affectus, tamen consideratione humanitatis altera die ad vastandum populum processurus, facit hoc ipsum civibus per occulta indicia clarescere, quo scilicet cavere possent, ne invenirentur in loco. Mane ergo processurus terrorem solito majorem per Officium movet, agitque omnia quo quam paucissimi, vel si fieri posset nulli periclitarentur. Videt tamen frequentiore solito populum tendere ad locum, currere præcipientes et festinare, tamquam vererentur ne quis deesset ad mortem. Videt etiam quamdam mulierculam, ita festinam et properam domo sua prorumpere, ut nec clauderet ostium, nec curaret muliebrem habitum decentius componere; infantem quoque parvulum secum trahentem, cursuque rapido, irrupto etiam Officii agmine, festinantem. Tum ille, ultra non ferens; Apprehendite, inquit, mulierem, et huc deducite. Cumque fuisset adducta! Quo, inquit, infelix mulier properas taru festina? Ad campum,*

Edessenorum
in fide
constantia

F
I. 11. c. 5

et mulierem
cujusdam
fervor ac
passio,

ait

AUCTORE F. B.

A ait, quo Catholicorum populus convenit. Et, non audisti, inquit, quia Præfectus illuc pergit, ut omnes interficiat quos invenerit! Audivi, inquit, et ideo festino ut ibi inveniar. Et quo, inquit, parvulum istum trahis? Ut et ipse, ait, martyrium consequi mereatur. Quæ cum audisset vir moderatissimus, redire Officium et converti vehiculum ad palatium jubet. Et ingressus ait Imperatori: Subire mortem si jubeas, paratus sum, opus vero quod præcipis implere non possum. Cumque edocuisset cuncta de muliere, repressit Imperatoris insaniam. *Modestus Præfectus, qui vir moderatissimus hoc loco nuncupatur, talis sane non erat cum Basilium persequeretur: sed morbus divinitus inflietus et sanitas per illum miraculose restituta, non nihil fors moderationis furori ejus immiscuit. Hinc tamen apparet, cum non simul cum sanitate corporis animi quoque accepisse rectitudinem: neque enim recessit ab hæresi, neque ausus est fidem Catholicam palam profiteri, neque Imperatoris insaniam, nisi fors ad tempus breve, repressit.*

252 Per Palestinam quoque non minus quam per Syriam persecutionis furor desavit: sed quoniam nihil respectu eorum a Basilio gestum reperi, ad Ecclesiam Alexandrinam transeo. Hanc quidem S. Athanasius, quamdiu in vivis fuit, auctoritate sua in puce conservavit, quemadmodum Basilius Cæsareensem; postquam autem ille ad cælum transit, et in ejus locum Petrus, ab Athanasio Ecclesie commendatus, omnium laborum socius et virtutum hæres, substitutus est, videri poterat serenior quædam aura affulgere; nisi statim ingens persecutionis tempestas omnia turbasset. Sed antequam hæc oriretur, statim post illius exaltationem, Basilius, quamvis cum nunquam vidisset, ob virtutem tamen, quam ex fama didicerat, diligebat. Nam ut amicitie corporalis proxenetæ sunt oculi et conciliatores, sic eam firmat consuetudo diuturna: sed verum et minime fucatum amorem, spiritus donatio compaginat, qui quidem locis quam longissime dissita copulat et compingit, amantesque sibi invicem cognitos reddit, non per corporeos aliquos characteres, sed per virtutum proprietates. Id ipsum cum inter eos operata esset divina gratia, quæ largita Basilio ansam erat oportunitatem, oculis animæ Petrum usurpandi et amore germano complectendi, scripsit, optare se coalescendo unum cum eo fieri, atque per Fidei communionem in unam devenire unionem. Te enim, inquit, confido tanti viri alumnum. cum quo jam olim usum et consuetudinem habueras, eodem et cum illo spiritu incedere, et iisdem pietatis et doctrinæ vestigiis inhærere. Hanc ob causam tuam alloquor reverentiam, obtestorque, ut viri illius eminentissimi affectum in me ipsum, sicut et in alios susceptum favere velis; meque crebris tuis litteris certiores reddere, quo in statu res tuæ versentur; atque subire curam Fraternalitatis quaquaversum diffusæ, iisdem visceribus, eademque alacritate, qua ille vir beatissimus deprehenditur usus erga illos omnes, qui in veritate Deum amarent.

253 Amicum istud et pium litterarum commercium, hac occasione Basilium inter et Petrum inchoatum, tam fideliter deinceps continuatum est; ut hic reperitur cum illo amice expostulasse, quod de omnibus sive parvis sive majoribus quæ apud eos evenissent, per litteras non fecisset certiores. Basilius autem respondit, prout congruebat spirituali Fratri, veram dilectionem in Domino edocto, excusans nihil se scripsisse de quadam sibi illata molestia, quia propter majorum calamitatum multitudinem calamo dignum non duxisset. Afflictionum, inquit, nostrarum non intercessa tempestas, multiplexque præsens æstus quo Ecclesia concutitur, id efficiunt, ne ad quævis contingentia flam hospes. Nam ut illorum aures in ærariis officinis assueverunt ita

continuatis ictibus, ut sonis illis perpetuo exaudiendis non percillantur; ita nos quoque, propter frequentes rerum adversarum nuntios, assuefacti adeo sumus, ut imposterum ad quævis vel maxime incredibilia imperturbatum animum, nec timore dejectum ullo possideamus. Quæ contra Ecclesiæ statum sunt, ab Arianis jam pridem comparata, licet multa et magna sint, et per orbem terræ sermonibus omnium disseminata; nihilominus erant sufferenda, quia ab hostibus manifestariis, et contra verbum veritatis infesto animo pugnantibus, proficiscebantur. Illos admiramur, si contigerit quandoque, ut antiquum suum non obtineant, subinde quod audacius et facinorosius contra pietatem non attentant. Hæc porro scripta videntur, postquam Petrus regressus ab exilio Sedi suæ restitutus est. Tempore autem exilii ejus, quæ et quinta Alexandrina Ecclesia passu sit, omnibus istius ævi scriptoribus decantata sunt, et hic prætermittenda forent, nisi erga Ecclesiam istam, suo quoque eo tempore Basilius caritatis viscera dilatasset; consolationem aliquam et spirituale subsidium adferre conatus, et tanto ardore desiderans communicare Alexandrinorum fidelium passionibus, ut continuo illuc accursurus fuisset, si non ipsum corporis morbus et Ecclesie suæ necessitas detinissent domi.

254 De persecutionibus, inquit, apud Alexandriam et reliquam Ægyptum jam dudum ad nos fama pervenit, animosque nostros affecit ut par erat. Expendimus enim astutiam belli diabolici; quomodo is, ubi Ecclesiam, ex persecutione ab inimicis illata, multiplicari magisque florere vidit; insidias suas mutaverit, ut jam nos non ex aperto oppugnet, sed occultas insidias struat; consilium suum per nomen Christianum, quod hæretici prætexunt, obtegens, ut et eadem cum patribus nostris, et tamen haud videamur pro Christo pati: propterea, quod et ipsi persecutores nostri Christianorum nomine censentur. Ista considerantes, ex relatu eorum quæ apud vos gesta nuntiabantur, diu multumque hæsimus animis consternati. Revera namque tinniebant ambæ nostræ aures, ubi cognovimus impudentem et humano generi inimicam hæresim eorum, qui vos persecuti sunt; quomodo nec aliquam venerati sint ætatem, nec labores canicie, nec plebis dilectionem: sed corpora verberarunt et dehonestarunt, inque exilia ejecerunt, ac bona diripuerunt, quæcumque acquirere potuerunt: neque humanam veriti condemnationem, neque terribilem justis iudicis retributionem prævidentes: ista nos stupefecerunt, et ipso prope sensu destituerunt. Accessit autem ad hæc animi mei disceptationes et ista cogitatio, An Ecclesias suas prorsus reliquit Dominus? An novissima hora est, et hoc pacto initium sumit defectio, ut jam deinceps reveletur iniquus ille, filius perditionis, qui adversatur et extollitur supra omnem qui dicitur Deus aut Numen?

255 Attamen sive temporaria est ista tentatio, ferte eam ut boni Christi athletæ; sive omnimode res nostræ traditæ sunt corruptioni, ne socordes simus ob ea quæ accidunt; sed revelationem e cælis et apparitionem magni Dei et salvatoris nostri Jesu Christi expectemus. Si namque universa creatura solvetur, et transmutabitur figura hujus mundi: quid mirum est, si et nos, qui creaturæ portio quedam sumus, communis afflictionis tulerimus, tribulationibusque traditi fuerimus; quas pro mensura virium nostrarum super nos justus inducitur iudex, qui nos tentari non sinet supra quam ferre poterimus, sed et cum tentatione exitum dabit, ut ferre queamus? Expectant vos, Fratres, Martyrum coronæ: parati sunt Confessorum chori, ut manus vobis porrigant, inque numerum suum vos recipiant.

Memores

D
eumque docet,
se persecutio-
nibus assue-
tum eos facilius
sustinere.

Illo in exi-
lium relegato,

E

B. Ep. 71
scribit Alex-
andrinis,

F
attonitus
nuntio perse-
cutionis ipsi
illata,

ad quam ta-
men fortiter
tolerandum
hortatur

Mortuo S
Athanasio

ad successo-
rem ejus Pe-
trum
B Ep. 321

scribit Basi-
lius.

et arctam
amicitiam
contrahit,

B. Ep. 320

exemplo Sanctorum,
 A Memores estote veterum Sanctorum, quam nemo illorum, per delicias et assentationes, dignus effectus sit patientiæ coronis; sed omnes per magnas tribulationes ingressi, experimentem sui dederint. Alii enim illusionibus et flagellis explorati sunt, alii tentati sunt, dissecti sunt, in occisione gladii occubuerunt. Hæc sunt unde gloriantur Sancti. Beatus est qui dignus habetur, ut pro Christo patiat: beati oris est, qui abundantiores afflictiones tulit; quia afflictiones præsentis pares non sunt ad gloriam futuram, quæ revelabitur in nobis. Quod si ipse ad vos venire potuissem, congressu vestro nihil fuisset carius, ut et athletas Christi viderem et complecterer, ac precum donorumque spiritualium, quæ vobis data sunt, consortio potirer. Quoniam vero corpus habeo diuturno morbo confectum, ita ut ne lecto quidem descendere queam, et multi sunt qui instar luporum rapacium nobis insidiantur, occasionem venantes, an quo pacto Christi oviculas aliquando rapere possint, necessario per litteras invisere vos institui; obsecrans cum primis quidem, ut continue pro nobis precemini, quo reliquos dies, aut etiam horas, Domino secundum Evangelium regni servire merear; deinde vero ut imperitiæ meæ et litterarum tarditati ignoscatis: nam ægre nobis ejus hominis copia facta est, qui desiderio nostro servire queat. Dico autem de Eugenio Monacho, filio nostro, per quem vos obsecro, ut pro nobis et universa Ecclesia oretis, deque rebus vestris rescribatis, ut cognitis illis alacriores reddamur.

CAPUT XXI.

Cappadocia in duas provincias divisa Contentio cum Anthimo Episcopo Tyanensi: Nyssenus Ordinatus Episcopus, et Theologus Sasimorum.

Cappadocia, bifariam dividenda,
 C **T**ot tantosque inter tumultus, quibus universus pæne concussus est Oriens, poterit felix videri Cappadociæ provincia, a qua Basilii virtus et doctrina depulerat persecutionis tempestatem, quæ plures Ecclesias (ut jam vidimus) pæne oppressisset. Poterat, inquam, sibi felix videri, nisi alia calamitas eam excepisset: quæ quidem præteritis comparata multo levior videri poterat, sed ipsi Basilio multo molestior: utpote cui incumbere non tantum sollicitudo Ecclesiarum, sed et ea quam Christiana caritas ipsi imposuerat paterna cura de singulorum fere subditorum commodis. Prima tempestatem illius origo fuit politica Provinciæ Cappadociæ in duas divisio, quæ nata erat totam urbis Cæsarensis fortunam et splendorem evertere. Causam ob quam hæc Provinciæ divisio excogitata fuerit, non licet nisi conjectando assequi. Videtur vero magnam partem in eo consilio habuisse avaritia eorum, qui Valenti aderant, aut præerant ærario Imperii. Hujus quippe augendos proventus aut credebant ipsi, aut aliis persuadebant privatæ utilitatis ergo; quasi vero divisa in duas Provincias utrumque tantum ærario inferre posset, quantum integra una prius intulerat: quod eorum consilium refutat Basilius. Nolite arbitrari, inquit, vos duas pro unica habituros Provincias: neque enim de incognito nobis orbe alteram istarum adducet; sed non multum dissimile quid perpetrabunt, ac si quis equum vel bovem possidens, ubi illum disseccuerit, existimaret se duos possidere: certe unum illum sustulit, nec duos constituit. Permitteret etenim divini providentia, ut Valens ille impius, qui æqualem Diocletiano et Maximiano in orthodoxos Christianos furorem conceperat, simili quoque dementia politicum vexaret Imperium; quam Lactantius Firmianus libro de mortibus persecutorum, inter dumna Imperii his verbis exponit. Et ut omnia terrore completerentur. Provinciæ quoque infrusta con-

Junii T. III

cisæ; multi Præsides et plura Officia singulis regionibus ac pæne jam civitatibus incubant, item Rationales multi et Magistri et Vicarii Præfectorum, quibus omnibus civiles actus admodum rari, sed condemnationes tantum et proscriptiones frequentes; exactiones rerum innumerabilium non dicam crebræ, sed perpetuæ, et in exactionibus injuriæ non ferendæ.

257 Ceterum ut executioni mandaretur ista Cappadociæ divisio, decretum erat ut Tyanæ esset Metropolis secundæ Cappadociæ; ideoque pars Senatus præcipuorumque civium Podandum transferretur: qui, quatum conjectura assequor, locus quidam erat Tyanæ, qualis Arcopagus fuerat Athenis. Cum hoc ab aula delatum vulgatione esset per Cappadociam, varios animorum excitavit motus: sed præceteris Cæsaream perturbatione luctuque complevit. Auxit hunc quoque census pecuniarius, eadem occasione a singulis exigendus: ejusmodi enim pecuniarum exactio inter ea numeratur, quæ olim Galerii Maximiani sævitia ad vexandam rempublicam advenit, quando, ut supra citatus Lactantius Firmianus ait, casu publicæ calamitatis et communis luctus omnium fuit, census in provincias et civitates semel missus; atque Censitoribus ubique diffusis, et omnia exagitantibus, hostilis tumultus et captivitatis horrendæ species erant. Talia dum agitantur Cæsareæ, urbe aberat Basilius, invisurus nobilem quemdam Martinianum sibi omicum; verum eæ itinere revocarunt suum Episcopum Cæsareenses: magnam enim disturbandi istius consilii spem, in prudentia ejus et auctoritate habebant repositam. Rediit ergo, et ad Martinianum pro se epistolam misit, qua ab ejus apud Principes auctoritate, civibus suis auxilium flagitat; variaque rem hanc quoquo modo spectantia exponit, neque extat alia ex qua plus lucis quoad hanc historiam hauriri possit. Quæ vero causa, inquit, litterarum in præsentem fuit? Equum est coram adessem, cum me male affecta mea patria ad se vocet. Quomodo sit affecta te non latet, virorum optime. Mænades revera demones illam ad modum Penthei discerpserunt: distrahunt et dissecant illam, quemadmodum medici minus periti vulnera reddunt per imperitiam graviora. Quæ cum dissecta ita laboret, reliquum est, ut tamquam ægræ medicas manus admoveamus. Ad me ergo miserunt, et me sollicitarunt cives mei: necesse est autem ut accurram; non quod auxilio esse alicui queam; sed ne justam derelictionis reprehensionem incurram: nosti enim quam creduli sint difficultatibus pressi: quam facile descendunt ad accusandum, accusatione conversa in auxilium neglectum, nec præstitum.

258 Hanc ipsam ob causam, rogo te Principem convenias, et sententiam expromas: imo potius audacius quiddam excogitato, et quod animi tuæ conveniat magnitudini, nec ingenua prolapsam destitue patriam; sed in aulam profectus, ac libertate tua solita utens, dicito: Nolite arbitrari, vos duas pro unica habituros Provincias... Quin et iis oggere qui abutuntur potestate, non hac via proventus Imperii augendos; cum non numero, sed viribus et rebus potestas æstimetur. Profecto arbitramur, nonnullos ob ignoratam veritatem, alios ne verbis suis offendant, alios quod rerum curam nullam habeant, susque deque habere quæ aguntur. Si Imperatorem ergo ipsemet coram adeas, esset hoc rerum statui convenientissimum, et totius tuæ vitæ instituto congruens. Sin molestum hoc, cum ob alias causas, tum vel propter anni tempestatem aut ætatem tuam, quam excusas ipse, quæ adjunctam semper habet gravedinem quamdam; per epistolam tamen deprecari æquis labor? Subsidium hoc epistolare, si patriæ indulseris, primam conscius eris tibi, nihil penitus omissum a te fuisse, quod in tua situm erat

47

potestate:

D
 ARGTORE P. B.
 exemplo per
 Diocletianum
 inducto,

implorat
 auxilium
 Basilii:

E

B. Ep. 379

hic Martiniani
 Principis:

F

quem orat ut
 Imperatori
 persuadeat

divisionem
 non solum
 inutilem,

sed etiam
 calamitosam
 patriæ futu-
 ram,

A potestate : deinde et afflictis solamen afferres, eo ipso quod condolere malis ipsorum præ te tuleris. Enimvero si fas foret, ut in rem præsentem oculatus testis adveniens, calamitates nostras oculis tuis intuereris; fortassis visu ipso efficaciter motus, vocem aliquam emitteres, quæ tua animi magnitudine et civitatis afflictione digna foret.

quæ jam deserta a viris eruditiss,

259 Tu tamen ne narrationi nostræ fidem deroges, vellem Simonidem aut similem aliquem Poetam conduxissemus, qui calamitates hasce nostras efficaciter deploraret. Sed quid ego Simonidem narro? Dixissem Æsebylum, vel si quis alius est ei similis, qui calamitatis ingentem molem ad vivum tibi repræsentans, magnifica oratione lamentaretur. Congressus enim illi, et per conventus sermones, et eruditorum hominum in foro colloquia, et quæ ante hac reddebant civitatem hanc illustrem, jam dudum nos omnia destituerunt: adeo ut eruditione et sermone illustris quispiam rarius nunc per forum conspiciatur, quam Athenis olim visebantur qui iudicium subierant infamiæ, aut qui manibus fuerant pollutis. Subintroduca est Scytharum vel Massagetarum inerudita barbaries: vox una postulantiur iudicio, et postulatorum, et flagris cædentium: utrimque porticus lugubre quid personant, quæ videntur suam propriam edere vocem, ingemiscentes ad ea quæ geruntur. Oclusa sunt Gymnasia, illuces noctes; nec quidquam nos patitur cogitare propria de vita nostra sollicitudo. Periculum certe non levissimum impendet fore, ut principibus civitatis ablati, cum iisdem una, tamquam sufflaminibus collapsis, moles universa corruat. Quæ autem oratio satis exprimat nostra ista mala? In fugam se quidam coniecerunt, non postrema pars Senatus nostri, exiliumque perpetuum Podando prætulerunt. Cum Podandum dixerò, puta me Cædam Laonicum intelligere, aut sicubi terrarum barathrum sit aliquod naturale (cujusmodi loca Charonia solent nonnulli appellare) pestilentem et perniciosam auram exhalans. Hujusmodi ergastulo quam simillimum arbitrare illud Podandi malum. Divisis igitur in tres partes civibus, una cum conjugibus hinc profugis, et laribus etiam ipsis; altera velut captiva abducitur; et sunt quidem hi, civitatis principes longe plurimi, amicis miserandum, hostibus spectaculum jucundum exhibentes; si modo quis hostili adeo animo existat, ut tantum nobis malum impreetur. Tertia quidem relicta est portio: isti autem amicorum desolationem non ferentes, et ad usum et necessitatem non sufficientes, de vita quidem ipsa desperant. Hoc te obtestor omnibus manifestum facias, voce tua et libertate illa justa, quæ per vitæ tuæ rationes tibi accrevit. Denuntiato, futurum esse, ut nisi quam citissime sententiam mutaverint, non sint habitari in quo possint misericordiam exhibere. Certe rebus communibus vel auxilio eris vel saltem illud tu efficies, quod Solon ille olim fecisse narratur: qui cum civibus et urbe relictis libertatem non posset sartam tectam præstare, occupata jam arce et insessa, armatus cõsedit ante januam suam, ipso habitu testatus se præsentem rerum conditionem non probare. Hoc pro certo scio, utcumque in præsentem sententiam tuam pauci comprobaverint, futurum, ut non ita multo post, ob benevolentiam et prudentiam, laudem non exiguan mereare, cum rerum eventus tuæ per omnia prædictioni congruere videbuntur.

Senatusque et principibus Podandum traductis,

B

penitus sit desolanda.

C

260 Neque Martinianum solum, sed et alios pro patria sua inerpellavit, inter quos erat Abyrtius, quem alibi vocat splendidum in regio comitatu Ministrum. Hunc litteris suis sic compellat Basilus. Illa ipsa ergo patria, quæ te progenuit et enutrivit, eo jam devenit conditionis, ut antiquorum illæ fabulosæ narra-

tiones non sint amplius repetendæ. Siquis nostram adiret civitatem, ex iis qui habebant illam olim notissimam, vix aut ne vix agnitus esset, adeo subito desolata et deserta evasit. Complurimi antehac municipes inde erant abstracti: at nunc pæne omnes Podandum transmigrarunt. Hinc qui relictis sunt quasi mutilati, cum in desperationem abierunt, tum dejectos adeo omnes reddiderunt, ut vacua sit pæne habitatoribus civitas, et ingens hic visatur solitudo: miserandum certe amicis spectaculum, gaudium vero et lætitiæ allaturum iis qui casum hunc nobis olim machinabantur. Quis erit igitur qui manum nobis porrigat? aut quis lacrymas compatiendo nobis profundet? Nonne illa tua mansuetudo, qui et urbi peregrinæ compaterere, ita misere afflictæ, nedum illi quæ te in vitam produxit. Si qua polles potentia, illam fac in præsentem hac necessitate videamus. Profecto apud Deum initurus es gratiam: qui nulla tempestate te dereliquit, quin complures benignitatis erga te suæ demonstrationes tibi exhibuit; velis modo in auxilium nostrum excitari, et præsentem tua potestate auctoritateque curis hisce nostris succurrere.

261 Similem quoque epistolam ad Sophronium mittens; Magnitudo calamitatum, inquit, quæ patriam meam concusserunt, coegisset me in castra profectum, tibi aliisque præditis illustri dignitate et rerum gerendarum præfectis coram exponere, vir magnifice, quæ sunt et qualia, quæ vehementer affligunt urbem nostram. At cum corporis mei valetudo adversa, tum etiam incumbens Ecclesiarum cura prohibeant profectionem instituere; per litteras elegi apud tuam Magnificentiam illorum deplorare conditionem; et certiore simul facere, quod nulla unquam navicula, per alto aliquando mare ventis undisque vehementioribus immersa atque obruta, sic ex oculis disparuerit; urbs nulla, quassa terrarum motibus aut aquarum mundationibus, ita pessum iverit, quomodo nostra nunc, nova ista rerum administrandarum facie absorpta, subito simul omnis in ruinam inclinavit, eoque devenit ut fabula fiat. Civilis forma Reipublicæ, omnisque ordo et consessus abiit, dejectis nimirum, propter eos qui cum imperio præsumunt, animis: per agros et rura vagantur, desertis ædibus urbanis: desituro est ulterius necessario rerum statui provideri: spectaculum plane informe fit, quæ quondam civibus virisque eruditione præstantibus floruit, et ceteris omnibus erat sufficienter instructa, quibus urbes felices et beatæ solent prædicari. Unica tantummodo in his tantis malis reliquam consolationem arbitramur, quod nostras nobis liceat calamitates apud tuam Clementiam deplorare; et opem, si quomodo tamen possis, ut ferre velis obtestari, manumque extendere civitati nostræ in genua provolutæ. Rationem porro illam, qua servator rebus perditis affulgere queas, certe ego nequaquam tibi possum insinuare. Tibi scilicet, quæ tua est prudentia, facile rationem est invenire, et inventa feliciter uti, propter illam quam tibi Dominus concessit potestatem.

262 Porro quandoquidem hic mentionem fecerim Sophronii, non est prætereunda silentio alia Basilii ad eundem epistolæ, qua Expræfectum quemdam Cappadociæ illi commendat; multis quidem virtutibus tali dignitati congruentibus ornatum, sed falso accusatum ab æmulis. Non est autem inverisimile, hunc ipsum esse magnum et admirabilem Therasium, qui exiguo tempore Cappadociæ præfecturam gessit, cujus virtutes a Basilio laudatas, et in iis qui reipublicæ præsumunt requisitas, operæ præmium fuerit sub tali testimonio legere. Et quis adeo, inquit ille ad Sophronium, civitatem dilexit unquam suam? quis patriam in qua natus atque altus fuit, non aliter honoravit quam parentes

D
Idem quoque rogat Abyrtium,

E

B. Ep. 331
et Sophronium

F

cuñ antea commendaverat Therasium,

B. Ep. 226

B. Ep. 332

A parentes æque atque tu, qui et urbi universæ generatim, et civium cuique speciatim, optima quæque precatus sis; nec precatus tantummodo, sed preces tuas opere ipso et revera adimplesti. Tantum tibi scilicet, Dei benignitate, concessum est potestatis, et quam diutissime concedatur. Sed profecto quasi per somnium beata facta est patria nostra, quæ virum erat nacta ejusmodi, cum imperio illuc missum, qualem nullum unquam noverant hic Magistratum gessisse; quemadmodum ipsi testati sunt, qui res præteritas nostræ patriæ quam antiquissimas memorare et nemuisse poterant. Ast eo privata brevi est iterum, per calumnias nonnullorum, qui liberos hominis illius mores et ab omni palpatione assentatorum alienos arripuerunt in occasionem belli contra eum suscipiendi, eidemque per insidias accusationes struxerunt apud tuas aures. Quam ob causam omnes universim tristitia afficimur, illo privati Magistrato, qui solus poterat civitatem nostram, dejectam et in genna devolutam, erigere de novo. Erat enim justitiæ rigidissimus observator, injuria affectis adeundo facilis, terribilis delinquentibus, divitibus ex æquo et pauperibus

per calumniam
accusatum,

B vacuum; et quod ante omnia est, res Christianas ad veterem illam antiquorum dignitatem reducebat. Prætermitto commemorare quod omnium hominum maxime abhorruerit a muneribus accipiendis, et nullius unquam gratiæ justitiam condonarit; sunt enim hæc veluti partes exiguæ ceterarum virtutum, quibus ille adornatus fuerat. Atque ista quidem illi testimonia perhibemus, sed elapsa temporis oportunitate; veluti qui privatim sibi canunt, suas ipsorum aures oblectando; non enim rebus nostris quidquam hinc accrescit utilitatis. Vix tamen aliquid fortassis et hoc profuerit, reposuisse nos in tuo generoso pectore istius hominis recordationem aliquam; ut inde cominonefias ipsi gratias habere, qui patriam, quæ te produxit, tanto beneficio cumulavit; et ut ipsi possis adesse paratus propugnator, atque in rem præsentem advocatus, si qui forte surrexerint ad eum calumniandum, eo quod justitiæ observandæ eorum gratiam postposuerit: ut possit etiam cuicumque reddere testatissimum, te habere ipsum imprimis carum; egregiumque tuum de illius integritate testimonium, argumentum sufficiens sit ad persuadendum, quod numeres hunc virum inter domesticæ tibi conjunctissimos: cui si adjuveris ipsam a rebus gestis experientiam, bene erit. Multa certe, pro temporis spatio non diuturno, egregia gessit; et quæ vix plurimum annorum decursu ab alio quovis fuissent perfecta, ille exigui admodum curriculo temporis præclarissime consummavit. Abunde nobis certe gratificatus fueris, et eventus rerum consolaberis, si illum etiam apud Imperatores habeas commendatum, et criminationes falso ipsi imputatas diluas. Hæc patriam universam tecum agere existima, per unius meæ vocis ministerium; et communibus vntis omnes et singulos poscere, ut tua dexteritas velit huic homini non nihil commodi et utilitatis procurare.

insignem ejus
justitiam
laudans,

C etque auxilium
Sophronii
deposcens.

Tributum
exigendum
cum avertire
non posset,

263 Nunc ad Cappadociam afflictam revertamur, cujus divisionem Basilium, quidquid per se aut amicos suos molitus sit, impedire non potuit. Quo ad Censum vero singulis impositum, alterum calamitatis caput, hoc videtur effecisse, ut non equaliter a singulis, sed juxta æquitatem et cujusque conditionem exigeretur. Cum itaque exactio ejus demandata esset suo amico, viro justitiæ æque ac mansuetudinis amanti, isque ideo huic se oneri subducere vellet; Basilium, cupiens tributum saltem ab homine probò colligi, quando impedire non posset quo minus exigeretur, ad eundem scribens hortatur, ut officium istud juxta æquitatem administrandum suscipiat. Non ignorantem, inquit, per litteras

certiorem me fecisti, te molestius ferre rerum publicarum curam tibi impositam: vetas enim verbum est, virtutis studiosos homines, invitos esse cum magistratu. Eamdem enim esse per omnia, cum medicorum, tum et magistratum rationem video. Gravia intrentur, insuavibus assuefiunt, et in calamitatibus alienis proprios suos dolores colligunt. Magistratus certe sic se habent, ut illi qui vitam sectantur quæstuosam, et divitiis congerendis intentum habent animum, aut ad hanc quæ videtur gloriolam anhelant, in bonis vel maxime desiderandis numerent, cum aliquo imperio esse; quo et amicis benefacere queant, et ulcisci inimicos, et omnia sua explere desideria. At non est inter istos tu. Quinam enim esses, nisi temet a civili, et quidem tanta potentia exercenda subduxisses? qui cum civitati non aliter quam privatis ædibus posses dominari, quietam potius et minime negotiosam elegisti vitam: antiquius multo ducens nemini facessere, vel a quoquam creatam experiri molestiam, quam alii solent æstimare se, ob mores difficiles et intratables. Quandoquidem tamen Domino visum est, non permittere laboritarum gentem cauponibus raptandam, nec Censum descriptionem fieri non secus quam mancipiorum in foro, sed quemque secundum æquitatem describi; onus suscipere impositum, molestum quidem, approbationem tamen tibi conciliaturum apud Deum. Noli vel potentes formidare, vel pauperiores proculcare: sed mentis tuæ æquitatem rebus gerendis ita impende, ut bilancis æquilibrio æquior fias. Ita justis bonique a te habitatio, manifesta reddetur iis qui tibi hoc muneris crediderunt, et alii omnes te admirabuntur: aut illos si lateat, Deum nostrum non latebit, qui eximia nobis præmia bonorum operum proposuit.

264 Et ista quidem fecit scripsitque Basilium, ut a sua civitate politicæ hujus tempestatis calamitatem averteret: verum ex eadem causa longe major ipsi suæque Ecclesiæ incubuit procella, quando inter ipsum et Anthimum Episcopum Tyruensem, de Ecclesiastica jurisdictione orta est controversia; per quam aut initium aut magnum incrementum cepit Episcoporum dissensio, et eorum qui se socios ipsis adjunxerant bellum, cum per se admodum turpe et ignominiosum, tum subditis ipsis magis perniciosum. Quis enim alios ad modestiam inducere queat, sic affectis Presulibus? Ac tres quidem erant causæ cur multi, etiam ante, parum leni et candido erga eum animo essent. Prima, quod in fidei negotio cum eo minime consentiebant, nisi quantum id ipsis cogente multitudine necessario faciendum erat: altera, quod dolorem, ex ipsius electione conceptum, nondum omnino ex animis ejecerant: postrema, quod se longe multumque ab eo gloria superari acerbissime ferrent, tametsi id confiteri turpissimum esset. Hæc omnia, inquam, orta inter Basilium et Anthimum simultas reduleravit. Nam cum Cappadocia in duas Provincias et Metropoles divisa esset, ac multa ex priori novæ Metropoli adjungeretur, dissidium inter illos ea de causa excitatum est. Anthimus enim æquum esse dicebat, ut cum publicis diæcesibus nostræ quoque simul dividerentur: ob eamque causam eas paræcias, quæ novæ provinciæ nuper adjunctæ fuerant, ut jam ad se attinentes, atque a Basilio abstractas, vendicabat: Basilium contra veteri consuetudini, atque huic divisioni quæ olim a Patribus facta fuerat, inhærebat: ex hac autem contentione per multa mala partim jam accidebant, partim impendebant. Subtraherentur conventus a novo Metropolitano, proventus diripiebantur: Ecclesiarum Presbyteri, partim sermonum blanditiis alliciebantur, partim immutabantur: ex quo illud contingebat, ut Ecclesiarum negotia deterius se haberent, subditis

D
AUCTORE P. B.
B. Ep. 352

nota æqui-
tatis vira
suadet

ut officium
istud susci-
piat.

E

Ex divisa
Cappadocia

Orat. 20

augeatur dis-
sensio inter
Episcopos,

F

Tyanensi
partem Cx-
sarcensis
invadente,

B. Ep. 259

in

A in partes ac studia scissis; et Episcopi, postquam dicebantur ad Antbimi provinciam pertinere, continuo, tamquam si alienigenæ et extranei a Basilio esse censerentur, non minus ipsum videbantur ignorasse, quam qui nullam prorsus ab initio cognitionem ipsius vel experientiam, nec sermones cum eo aliquando habuissent.

265 Quod autem Anthimum magis in furorem agebat, Taurici reditus erant: qui cum ab ipso quidem in transitu cernerentur, verum ad Cæsareensem per montem Taurum debeberentur, Sancti Orestis proventus colligere magni æstimabat; adeo ut Basili iter facientis mulos aliquando corripuerit, ac ne ultra progredierentur cum prædatoria manu prohiberit. *Illuc alludit Nazianzenus, in Epistola quam scripsit consecratus Sasimorum Episcopus, invitus quidem, sed tamen a Basilio consecratus, idque ut ipsi faveret contra Anthimum, contendentem Sasimos ad suam spectare provinciam. Sic itaque, huc alludens, jocatur: Ego vero quid animi habeam explicabo: nec mihi propterea irascaris. Dicam enim quæ flagranti etiam dolore prolocutus sum, non usque adeo vel ira æstuans, vel rei eventu percussus et at-*

G. Ep. 31

B tonitus, ut ratio se subduceret, ac quid dicerem ignorarem. Non arma comparabo, nec rei militaris artem discam, quam prius non didici, cum hujus rei commodius tempus esse videbatur, omnibus videlicet arma induentibus et furiose inter se congregantibus.... nec martium Anthimum certamine excipiam, quamvis alioquin imitaturum bellatorem, nimirum ipse rei bellicæ ignarus vulneribusque magis expositus. Quin tu potius cum eo, si ita videbitur, bellum gere (nam infirmos quoque sæpe necessitas ipsa pugnaces efficit) aut qui bellum gerat quære; cum ille mulas tuas arripuerit, locorum angustias observans, quemadmodum Amalec, cum transitu Israel em arceret: nobis autem, aliarum omnium rerum loco, quietem concede. Quid enim opus est pro pecoribus atque avibus, et quidem alienis, non secus ac pro animabus et canonicis, digladiari?

Orat. 20
idque honesto
prætextu spiri-
tualis boni:

266 Porro, ne actis tam absonis ignominiam aliquam etiam apud suos incurreret Anthimus, speciosus his rebus prætextus adhibebatur; filii spirituales, et animæ, et fidei doctrina, ceteraque hujusmodi, cupiditatis inexplebilis infegumenta (res inventu perfacilis) itemque illud, tributum hæreticis pendendum non esse: quisquis enim molestiam exhibebat, in hæreticorum numero habebatur. Nec tamen Basilius, ille Dei Sanctus ac supernæ Hierusalem vere Metropolitans, aut cum iis qui errabant abductus est, aut hoc dissimulare ac negligere sustinuit, aut parvum hujus mali remedium excogitavit. Sed perspicimus quæso quam magnum et admirandum, et illius, (quid enim aliud dicam?) anima dignum. Etenim dissidium hoc in Ecclesiæ commodum et incrementum convertit, atque hac calamitate quam pulcherrime usus est; patria nimirum pluribus Episcopis communita: ex quo tres præclarissimæ res secutæ sunt: nam et animarum cura major suscepta est, et quælibet civitas proventus suos habuit, et bellum hac ratione compressum et extinctum est.

mala medetur
Basilius au-
gendo nume-
rum Episcoporum,

in quibus et
frater fuit,
factus Nysse-
nus,

267 Inter ordinatos hac occasione Episcopos, præter Theologum, procul dubio fuerit Gregorius, frater Basili, quem Nyssensæ Ecclesiæ primum præfecit Episcopum, quævis ea esset parva et obscuri nominis civitas. Inducebatur scilicet iisdem rationibus, ob quas Gregorio Theologo Sasimorum, exigui oppiduli et contemptibilis, Episcopatum imposuerat: admirationem tamen facto illo plurimis movit, atque inter ceteros Eusebio Samosateno; cui factum suum excusans sic scribit. Fratrem quoque meum Gregorium vellem et ipse

Ecclesiæ alicujus gubernationem obire, ipsius ingenio convenientem; hoc est, omnibus ubique Ecclesiis quæ sub sole sunt in unum coalescentibus præesse: ast hoc quandoquidem sit impossibile, ideo Episcopus ordinatur, non qui a Sede sua gloriam sibi derivet, sed qui Sedem cohonestet Episcopalem. Vir enim vere magnificus is est; non qui magnis tantummodo gerendis rebus idoneus comparatur; sed qui illa pollet et præditus est facultate, ut parvis rebus pondus et magnitudinem queat addere. *Etenim cum provincia Cæsareensis non minus ab Ariano vexaretur, quam a schismaticis Episcopis discinderetur: Ecclesiarum utilitati consultum iri sibi persuadebat, si provinciæ suæ Episcopos haberet virtute et orthodoxa fide præclaros, sibi que consanguinitate aut longa amicitia devinctos: atque hanc ob causam non tam considerabat, quam præclara esset civitas cui Episcopam de novo daret: sed quam virtutibus insignis, quem consecraret Episcopum. Basilius enim, ut inquit Nazianzenus, in eo sublimiora quam pro hominis conditione sentiens, atque hinc prius etiam quam vita excederet digressus, omnia ad spiritum referebat; atque amicitia officia, quæ alioqui sancte colebat, hic solum aspernabatur, ubi Deum anteponi oportebat; atque antiquiores habere res in spe positas, quam fragiles et caducas. Hujus quoque consilii velut appendicem quantum se fuisse idem deplorat Theologus, qui quam invitus Sasimorum Episcopatum susceperit, in ejus Actis narratum est.*

268 Postridie vero quam iste Cæsareæ ordinatus esset a Basilio, advenit eo Nyssenus, et ipse recens, creatus Episcopus, rediens a visitatione cujusdam Episcopi amici sui, videlicet S. Meletii aut Eusebii Samosatani: cumque tum festum quorundam sanctorum Martyrum ibidem celebraretur, novus Sasimensis Episcopus orationem habuit, præsentibus Basilio, Nysseno, et Gregorio patre. His peractis cum patre Nazianzenum revertitur Theologus, inde Sasimos profecturus. Vix autem Nazianzi aliquantisper substiterat, quando contigit eo venire Anthimum, cum alius suæ factionis Episcopis: de cujus adventu ceterisque ab eo gestis ita ad Basilius Theologus. Mihi vero omnia quæ Episcopi fecerunt exponere, quidque epistola illa qua discruciaris contineat, atque unde orsi et quo progressi simus, et ubi scribendi finem fecerimus, prolixius esse videtur, quam epistolæ modus postulet; nec tam epistolæ opus, quam apologiæ. Ut autem rem brevi exponam, fortissimus Anthimus ad nos cum Episcopis quibusdam venit, sive ut patrem meum inviseret (nam id quoque præ se ferebat) sive ut quæ egit ageret. Cumque multis modis animum nostrum tentasset, paræcias commemorans, et Sasimenses paludes, et nostram electionem; nunc blande alloquens, nunc preces, nunc minas adhibeas, nunc exostulans, nunc laudans, nunc vituperans; variis denique orationis circulis, strophis et ambagibus utens, tamquam ipse solus nobis ob oculos proponendus esset, novaque Metropolis, utpote major ac præstantior; Quid, inquam, civitatem nostram circumscribis, cum ipsi Ecclesiam quoque faciatis, utpote Ecclesiarum revera matrem, et quidem antiquitus? Ad extremum ille infectis rebus abscessit, multum anhelans, ac Basilius nobis quasi Philippismum quemdam objiciens. Num hic tibi injuriæ esse videmur? Minime, ut opinor.

269 Jam quonam etiam pacto nostra illa, hoc est hominis insolentis et contumeliosi, epistola se habuerit, expende. Synodalem vocationem ad nos cuderunt: me vero contra pugnante, contumeliamque nobis fieri contendente; secundo loco postularunt, ut bortatu meo et rogatu de his rebus consultationem haberetis: id quod ego (ac, quod prius moliebantur,

D
B. Ep. 259
dignus majori
Episcopatu;

Orat. 20

et Theologus,
Episcopus Sasimorum:
E

G. Ep. 33
quem Anthimus,
sibi sub-
jicere frustra
conatus,

F

A bantur, fieret) me recepi facturum, rem omnem arbitrii vestri faciens, an eos congregari velitis, et ubi, et quando : quod quidem hominis erat, non contumelia, sed honore vos afficientis. Quoniam autem ne hic quidem injuriæ quidquam tibi a me ortum est, quod reliquum est commemorabo. Hoc ne vos ex me discere oporteat, ipsam Anthimi epistolam vobis perlegam; quam, cum paludes, nobis prohibentibus et comminantibus, invasisset, ad nos misit, contumeliis et probris nos conscindens, ac velut triumphum quemdam adversus nos, quasi victos canens. Quam autem rationem habet, ut cum tua causa in illius offensionem incurramus, tibi rursus displiceamus, velut illi faventes? Hæc porro cognita tibi prius esse oportuit, vir admirande; ac ne tum quidem contumelia nos afflicere, si nihil aliud, certe ut Presbyteros. Quod si ostentationis gloriæque nimio studio teneris, atque e loco superiore nos alloqueris, velut Metropolitanus parvæ civitatis incolas, vel etiam civitatis expertes; nobis quoque supercilium est, quod opponamus. Hoc enim cuivis facillimum est, ac fortasse requis.

B 270 *Litteris quippe suis Basilus Gregorium ignavia accusaverat, quod non fortius pro Sasimensi Episcopatu Anthimo restitisset, ut illum Casarensi Metropoli vendicaret. Præterea de injuria sibi quodammodo facta expostularerat, quod Gregorius congressum quemdam, in quo res pacifice transigeretur, condixisset; cum id ad Basilium potius spectaret, de cujus jure agebatur. At Gregorius hoc concesserat paci publicæ et quieti private, quam Basilium quoque summopere desiderare non ignorabat, cujus arbitrio omnia decedenda relinquebat. Interim animadvertendum venit, quod quamvis in epistolis utriusque Sancti, durante hac controversia aliisque occasionibus, subinde duriuscule scriptis, occurrant loquendi formulæ commotioris animi; non tamen propterea censendi sunt Sancti multam violasse amicitiam, sed potius tali scribendi libertate, et eloquentiæ quam simul Athenis hauserant exercitatione, invicem oblectasse potius quam offendisse. Adde, pleraque ejusmodi, joco magis quam serio scripta videri, quale saltem initium est supra memoratæ epistolæ, ubi ait. Quam ferociter et equinorum pullorum ritu exilis in tuis litteris! Nec mirum te, ad gloriam nuper erectum, ostentare nobis velle, quam gloriam nactus sis, ut hac ratione teipsum augustiorem reddas; quemadmodum pictores, qui eximias formas depingunt. Sane hand serio scribere sic poterat Gregorius, qui satis cognitum habebat, quanta Basilium esset demissione animi, et quanta tergiversatione ad Episcopatum pertractus esset. Ceterum Gregorius, cum videret se Sasimensi Ecclesia potiri non posse, nisi aut vinceretur, aut Anthimum Metropolitanum agnosceret; Episcopatum, quem invitatus susceperat, libens dimisit, et ad dilectam sibi solitudinem se recepit: donec inde paternis precibus evocatus, cum induci non passet ut Sasimos proficisceretur, persuaderi sibi permisit, ut patrem, præ senio regendæ Ecclesiæ Nationenæ imparem, sublevarer; oneris parte maxima, quoad ille viveret, in se suscepta. Hæc omnia cum fusi in Actis ejus explicata sint, ad Basilium, cujus causa hæc memorata, revertamur.*

CAPUT XXII.

Basilium hypocrisi Eustathii decipitur, similitate Theodoti affligitur, Ecclesiæ Armeniæ curat, hortante Terentio Comite.

Post Anthimum in scenam prodit Eustathius Sebastenus, de quo jam sæpius ex occasione actum est; inter precipuos numerandus, qui Basilium, prætextu pietatis et fidei, persecuti sunt. De eo, sic scribit Sozo-

meus: Apud Armenios, Paphlagonos, et Pontinos incolas fertur, Eustathium Episcopum Ecclesiæ Sebastenes, quæ est urbs Armeniæ, primum fuisse qui cœperit vitam monasticam, et austeram illius institutionem colere: a cibis ad vivendum necessariis, et a vestibus quibus utendum est, abstinere; talemque morum et vitæ accurate traducendæ auctorem extitisse, ut nonnulli constanter affirmant, librum Basilii magni Cappadocis, qui ἀσκητικὸς, id est, de vita ac disciplina monastica inscribitur, ab eo editum fuisse. At Baronius erroris hoc loco arguens Sozomenum; Tantum abest, inquit, ut Eustathius Sebastenus auctor dici possit monasticæ vitæ, quæ in Armenia, Paphlagonia, atque Ponto coaluit, ut nec quod ipse Monachus fuerit, aliquo digno teste probari possit. Assertum hoc suum probat Baronius, silentio Basilii et Epiphani. Basilium, inquit, Eustathii vitam a cunabulis prope retexens, cum ejus institutionem Alexandriæ sub Ario magistro recenseat, reditumque in patriam referat, et quas passus est abdicaciones ob Arianam hæresim, antequam Episcopus esset, vel cum factus Episcopus; nullam unquam habuit mentionem de suscepto ab eo monastico instituto: quod certe minime prætermittendum fuisset. Quin insuper, scribens ad eundem Eustathium ipse Basilium, et opportuna occasione recensens diversarum Provinciarum quos noverat Monachos, necessaria quadam illatione de ipso Eustathio, quod Monachus fuerit, mentionem facere debuisset. At cum ne verbum quidem, vel saltem autem expresserit, omnis plane de Eustathii monachismo existimatio et conjectura penitus deficit. Rursus vero S. Epiphanius, qui eodem tempore vixit, dum de Ario hæresiarcha agit, quem condiscipulum fuisse tradit Eustathii, utpote qui simul Arianam hæresim didicerint; nullam prorsus de Eustathii monachismo habuit mentionem. Ita Baronius.

F 272 *Ego quidem ei assentior, hallucinatos eos omnes fuisse, qui Eustathio adscripserunt Constitutiones monasticas, a Basilio voce et scripto traditas: verum Eustathium nec Monachum fuisse, nec discipulos ullos habuisse, in hoc recedere cogor ab Eminentissimi historici sententia. Quod enim Basilii silentium spectat; ubi hic Eustathium et vitæ ejus quædam acta describit, hoc solam intendit docere, quoties in hæresim relapsus sit, ad quod monachatus ejus nihil spectabat: cum autem ad Eustathium scribens recenset diversarum provinciarum quos noverat Monachos; Eustathianos certe non prætermittit, statim enim subiungit, quod eorum hypocrisi fuerit deceptus. Prætermittit quidem Eustathianorum nomen, sed satis intelligitur de discipulis Eustathii sermonem esse. Ad S. Epiphaniam quod attinet, ubi de Ario hæresiarcha agit, expresse meminit de utriusque monachatu; et, Fuit, Arianus, inquit, sodalis Eustathii, Sebastes Episcopi (quæ est in Ponti regione sive minoris Armeniæ) ambo enim monasticum vitæ genus amplexi sunt. Erat igitur Eustathius primus Monachus, dein Episcopus Sebastenus: cujus versatiam et impietatem nondum perspectam habens Basilium, hominem diligebat plurimum et estimabat, interque illos habebat, de quibus ita loquitur: Quibus fidem in maximis omnium negotiis habebamus, quos versantes cum hominibus ita suspiciebamus, tamquam quiddam ultra sortem humanam haberent.*

F 273 *Hinc factum ut Basilium, ad Episcopatum erectus, discipulos quosdam Eustathii, tamquam pari amicitie vinculo conjunctos, in domesticos et socios acceperit; revera actionum suarum exploratores et iniquos interpretes; qui arrepta postmodum occasione, sine Dei, inquit Sanctus, metu, et contra communem hominum opinionem, contumelissime exagitant. Præcipuus*

D
Aktion F. B.
I. 3 c. 13

an 361
ut contra
Baronium
ostenditur

E

B. Ep. 74

F
B. Ep. 79

Hæc. 57

primum
Monachus,

dein Episcopus
Sebastenus,

B. Ep. 370

B. Ep. 307

occulte per
discipulos
suos Monachos

ad vim etiam
contumeliam
addit.

Hic quod
minus ille re-
stitit querenti
Basilio,

se excusat
Theologus,

ac demum se
illigioso Epi-
scopatus ab-
dicat,

Eustathius

cipuus

- A** *cipuus inter istos videbatur quidam nomine Basilus, de quo ita Sanctus ad Eustathium : Quæ et qualia eximius ille tuus machinatus est Basilius, quem tamquam vitæ meæ custodem commendatum a tua Pietate susceperam, ego certe recitare præ pudore nequeo. Neque hoc ut ulciscar eum commemoro (rogo enim Deum ne imputetur illi) sed in eum finem, ut tuum in me amorem immotum possim conservare, quem vereor ne concusserint illi per innumeras accusationum calumnias, quas ipsos contexere probabile est, ut suomet errori suisque lapsibus patrocinentur. Et tum quidem nondum deprehenderat Sanctus, hæc instinctu ipsius Eustathii agi; adeoque orat eum, ut prudenter de delatorum calumniis judicet, quibus queritur magis vitæ asceticæ professionem quam se ledi; aut quia Monachi erant illi Eustachii discipuli, aut quia exercitationes ejus asceticas invidiose traducebant.*
- B. Ep. 307** 274 Quæcumque, inquit, apud te suggesserint, exquirat ab iis diligenter tua prudentia, num ea mihi coram objecerint; num delicti illius, cujus me in-simulant, correctionem flagitaverint; num suum nostri causa dolorem testatum fecerint, qui nunc vultu keto et arridenti, et fictis dilectionis vocibus, immensam quandam fraudum et amarissimis animis contactam profunditatem gestantes, per silentium nihilominus illiberale propalant. Hoc suo facto quantum mihi mœrorem procuraverunt, quos risus iis omnibus excitaverunt eorum, qui in misera hac urbe vitam semper execrati sunt religiosam, quique artificium quoddam illam esse affirmant ad fidem inveniendam; qui etiam humilitatis personam assumptam constanter pronuntiant, ut hoc prætextu fuere fiat et insidiæ struantur! Talia, utcumque ego silentium tenuerim, tuæ tamen prudentiæ sunt perspectissima: adeo ut nulla vitæ ratio nostris hic hominibus improbitate fit tam suspecta, quam est vitæ asceticæ professio. Hæc qua via sint jam persananda, tuæ erit prudentiæ cogitare. Quæ contexit et consarcinavit in me crimina Sophronius, non sunt boni cujusquam præmia, sed divisionis separationisque initia; eoque tendunt, ut caritas illa, que in nobis est, refrigescat. Eum ut tua miseratio coercere vellet, et ab isto impetu valde noxiæ reprimere, admoneo; utque potius des operam, pro tua d. lectione, illa quæ sunt divulsa colligare, quam illis eam elocare ad majorem distractionem, qui nihil non movent, ut dissipationem et distractionem inducant.
- C** *Sophronius ergo puriter ex Eustathianis erat, et forsitan eorum aliquis de quibus Nasianzenus ait; Ex iis qui latus tuum cingunt, complures sunt, qui commoda sua per te procurent, ac pusillanimitatis fomitem accendant.*
- 275 *Et Basilius quidem, ut indicat superiori epistola, non carebat suspitione omni, quin hæc saltem dissimulante Eustathio fierent; nihilominus pro sua sapientia, improborum hominum injurias et impressiones superabat, velutque in altissimis fluctibus immotus manebat, aliis in perturbatione ac tumultu versantibus. Neque propterea refrigescerat charitas qua Eustathium prosequabatur, quumque infamis iste hypocrita conservatam volebat, toto tempore blandiuscule sese Basilio insinuans, nec sine stupore quodam recogitabat postmodum Sanctus profunditatem hypocriseos istius, quam tibi pluribus describit: Eustathius, ait, ex Sebaste minoris Armeniæ, olim institutus ab Ario, cum is Alexandriæ florens impias adversus Unigenitum Dei blasphemias strueret, sectator illius et inter selectissimos discipulos connumeratus fuit. Posteaquam vero ad suos reversus, a beatissimo Hermogene, Cæsareæ Episcopo, propter impiam opinionem condemnatum se vidit; confessionem illi obtulit sanæ fidei, atque ita manus impositionem ab ipso obtinuit. Ubi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Eusebium Constantinopolitanum sese contulit: qui et ipse nihilominus impium Arii dogma tuetur. Inde postea quibusdam de causis pulsus, ad patriam sese recepit, ibique denno erroris purgationem obtulit; sed ita, ut celata et oblecta mentis impietate, quamdam exhiberet verborum rectitudinem. Mox vero ubi fortuito adeptus esset Episcopatum, anathematismum contra Homoousion, in Synodo Ancyræ habita, scripsisse deprehenditur. Exinde Seleaciam profectus, cum illis quos ejusdem habet opinionis ea gessit quæ omnes norunt. Constantinopoli vero iterum ad ea quæ ab hæreticis proposita sunt, consensit: atque ita Episcopatu ejectus, propterea quod Melitinæ depositus esset, viam sibi ipsi per quam restitueretur excogitavit, eam videlicet, ut Romam proficisceretur. Quæ vero sint illi a beatissimo Episcopo Liberio proposita, et ad quæ consenserit, nobis clam est; nisi quod epistolam attulit per quam restitueretur: quam ubi Synodo Tyanensi exhibuit, in suum locum restitutus est. Iste itaque jam fidem eam, in quam receptus est, depopulitur: cunquæ illis facit, qui Homoousion anathemate percellunt: deinde et hæresi patrocinator eorum, qui Spiritum sanctum spoliant Divinitate.*
- 276 *Sed antequam hæc Basilius perspiceret, aliis multis hæreseos suspectum se reddiderat Eustathius. Inter hos erat Theodotus, Episcopus Nicopolos in minori Armenia, quem venerandissimum et revera desideratissimum Fratrem Basilius appellat. Tantum iste ab Eustathio demonstrabat aversionem animi, ob hæresim quam occulte sequebatur, ut aperte se ab ejus communione segregaret: et tamen Basilius sibi persuadere non poterat, ex reliqua Eustathii constantia, conjectura recte (ut putabat) sumpta, ita leviter virum illum in contraria mutari, ut jam confiteretur, jam quæ dixerat negaret: quemque existimabat, etiam in vulgaribus rebus, menaciæ perinde atque rem horrendam aversari; credere non poterat, eundem, in rebus tanti momenti et sic apud quosvis celebratis, veritati ullo pacto adversari. Hinc, propter unius hominis amicitiam, quem tamquam de hæresi falso accusatum communione sua privare noluerat, innumeros in inimitiam suscepit Orthodoxorum, etiam Episcoporum. Hujus autem consilii rationem sibi videbatur reddere irrefragabilem: Si nonnullos aliquando, inquit, Arii discipulos ad communionem assumpsimus, ita illos admisimus, ut, morbum suum quam intime celantes, pietatis verba loquerentur; vel certe doctrinæ nostræ nihil oblectarentur. Et hac in re non nostro ipsorum erga tales usi sumus judicio; sed magis sectati sumus decreta Patrum nostrorum, quibus illi, de talibus jam olim, quid faciendum sit, statuerunt. Ego enim cum accepissem beatissimi Patris Athanasii Alexandrii Episcopi litteras (quas etiam nunc in manibus habeo, et requirentibus legendas objicio) quibus ille manifeste edixit, si quisquam ex Arianorum hæresi ad nos transire voluerit, admittendum esse; nec quidquam in illo assumendo hæsitari debere, si Nicæni Concilii fidem confiteatur; et dogmatis hujus consortes ille mihi omnes eum Macedoniae tum Achaïæ Episcopos allegasset; necessarium arbitratus sum ut tanto viro obsequerem, propter fide dignam auctoritatem eorum, qui id decreverant; simulque præmium, pacis studiosis destinatum, adipisci cupiens, eos qui fidem istam confitebantur communicantium parti adscripsi. Etenim Eustathius Sebastenus primum Romæ Nicænam fidem scripto fuerat confessus, indeque acceptum Consubstantialiæ, in charta usque ad Tyanenses attulerat. Timebat itaque vir pacis et concordix, ne falsa intra se suspiciones aleret; existimabatque, multa cura et sollicitudine*

sed semper retinens animo

E

diu Basilio illius,

B. Ep. 196

sed alius citius innotuit,
B p. 187

B. Ep. 82
qui propterea etiam Basilius aversabantur;
B. Ep. 75
F

hæc judicio S. Athanasii se excusat.

B. Ep. 82

B. Ep. 79

A solitudine opus esse, multarumque noctium perfectas vigilias, ac multis lacrymis quoque quaerendam a Deo veritatem, qui fratris velit amicitiam abjicere.

277 *Ea vero quæ Eustathii causa inter Basilium et alios orthodoxos Episcopos orta est dissensio, initium sumpsisse videtur circa annum CCCLXXI, cujus anni hieme Basilium ad Eusebium Samosatenum scripsit, eum invitans, ut vere redeunte visitaret Ecclesiam suam: Deum porro, inquit, omnes orant obnixius, ut vere proximo te liceat in hisce regionibus coram denuo intueri et aflari, utque recreentur Ecclesiæ pertnam illam optimam et saluberrimam doctrinam. Dedit præterea ad eundem aliquoties litteras, tum ob aliæ quæ intercidebant negotia, tum etiam ut in unum convenirent. Sed spe ista sua dejectus est; eo quod ejus litteræ in manus S. Eusebii non venerint.* Beatus enim Diaconus Theophrastus, cui illas tradiderat, necessario cogebatur aliorum peregrinando aberrare: litteras vero non misit ad Eusebium, propterea quod letali morbo, unde et excessi, corripiebatur. Hanc ob causam Basilium, morbi et mortis illius ignarus, post elapsam fere occasionem, ad scribendum denuo accessit, litterasque per temporis angustias angustissimas exaravit. Significabat autem, quod Meletius, carissimus Deo Episcopus, nec non Theodotus, vellent et juherent, ut ad ipsos Basilium proficisceretur: id enim, et ad declarandum amorem pertinere, et ad illa in melius redigenda, quæ mœrorem luctumque in præsentia adferebant. Tempus vero præscripserant conveniendi, medium adventantis Junii mensis: locum congressui destinarant Phargamum, celebrem illum et illustrem propter Martyrum apparitiones, nec non annuos conventus et panegyricos cœtus, infinita multitudine eo confluente. Intellexit autem priorum epistolam suam, de qua hic mentionem facit, missam non fuisse ad Eusebium circa duodecimum mensis Maji, adeoque triginta tribus diebus antequam conventus iste ad Phargamum habendus esset.

278 *Interea vero, a discessu Diaconi usque ad diem illum, Cæsarea abfuerat Basilium, profectus Sebasten, quæ fere transeunda est euntibus Nicopolim, quo invitatus fuerat ad istud quasi Provinciale Concilium a Theodoto. Quid autem Sebasten egerit, quæve causa festini reditus fuerit, ita ipsemet narrat: Cum ad Synodum, quæ a Fratre Theodoto celebrabatur, vocati illoque profecti essemus, ut vocationi propter caritatem obtemperaremus; ne ignavi illic et otiosi videremur, studiose curavimus, ut colloquium cum prædicto Fratre Eustathio misceremus: proposuimusque illi quæ in causa fidei a Theodoto illi objiciebantur; ac simul ab eo petivimus, ut manifestum nobis faceret, rectamne fidem sequeretur, quo consortes ei esse possimus; si vero alienatus esset, ut perspicue sciret nos quoque a se fore abalienatos. Igitur cum inter nos ea de re contulissemus, totumque diem illum causam hanc inquirendo consumpsissemus, appetente vespera alius ab alio avellimur, nulladum certa colloquii nostri conclusione posita. Sequenti die rursus mane considentes, iisdem de rebus disserere cœpinus. Cum autem et Pœmenus Frater, Sebastenæ Ecclesiæ Presbyter, accessisset, et adversariam nobis doctrinam vehementer urgeret; paulatim nos et ea diluimus, quæ nobis objicere videbatur; et illos ad consensionem eorum quæ a nobis quærebantur, induximus; sicut, per gratiam Domini, ne in minimo quidem a nobis invicem dissidere deprehenderemur. Igitur circa nonam horam ad precandum surreximus, ac Domino gratias egimus, qui dedisset nobis idem et sentire et loqui. Præterea, sicuti oportebat me scriptam quandam ab eo viro confessionem accipere, quo et*

adversariis illius manifestaretur consensus, et reliquis sufficienter viri hujus propositum monstraretur; ita volebam, multa diligentia cum Fratribus Theodoto adherentibus conversando, simile scriptum fidei ab illis elicere, dicto Eustathio proponendum, ut utraque ista fierent; ipse videlicet rectam fidem confiteretur, et illi de veritate hac persuasi, nullam retinerent contradictionis occasionem, si ab ipsis proposita fuissent accepta. At Theodotus, priusquam cognovisset quam ob causam convenissemus, et quidnam eo colloquio effecissemus, delignatus est nos amplius vocare ad Synodum: itaque e medio itinere reversi sumus, tristes quod labores nostros, pro pacandis Ecclesiis susceptos, inefficaces reddidisset.

279 *Domum igitur reversus Basilium, cum intellexisset (ut supra narratum est) beatum illum Theophrastum Diaconum obiisse, et litteras ad Eusebium Samosatenum a se missas, inanes extitisse; nequaquam acquievit, eo quod superessent triginta et tres dies ad prædictam conventionem; sed ad venerabilem Fratrem Eustathium, coministrum suum, verosimiliter Diaconum quemdam istius nominis, litteras transmisit, ut curaret ad S. Eusebium Samosatenum devehendas, et quanta maxima posset fieri celeritate responsum ad illas expediendum. Iis significabat Eusebio, ut simul Phargamum convenirent, si possibile esset: sique ipsi arrideret, certissime se adfuturum; si aliter ipsi videretur, Samosatam se venturum (modo ita Domino placeret, nullumque de novo impedimentum accideret) et debitum illud antiquum Eusebium invisendi persolaturum, quod anno præcedenti pollicendo contraxerat. Verum postquam redditæ sunt ipsi ab Eusebio litteræ, quibus illuc se perrecturum abnegabat, Basilium animi mœrore elanguit penitus. Quippe illo comite et sudali in arenam descendere non recusabat, contra tentationes vel urgentissimas; solam vero illoque destitutum, aiebat se nequaquam vel levissimas et de fæce afflictiones ausurum provocare. Recordato itaque Sancto universæ infirmitatis suæ, venit adhuc in mentem illorum, qui ipsum evocaverant, simulatio: nam cum quasi in transcurso Basilium ad conventum vocassent, per venerabilem Fratrem Hellenium Nazianzi Exæquatorem; laud curarunt deinde in secundis submittere vel itineris ducem aut etiam commotorem. Quocirca cum videret se illis suspectum esse, veritus est magnopere, ne conventus ipsorum pulcherrima facies sua præsentia veluti conspurcetur: ideoque solennioris illius conventus tempus effluere passus est, congressumque eo usque distulit, quoad liceret tranquille et pacifice consociari; quandoquidem ad res Ecclesiæ procurandas in concilio, cum illis esset conveniendum.*

280 *Deinde ad Deo dilectissimum Meletium scripsit, ut veniret, Nicopolim saltem, si Samosatam proficisci gravaretur: sin vero Samosatam venturus esset, ipse quoque advolaret illico; postquam scilicet de Meletii adventu et Eusebii præsentia sibi constitisset. Quid ad hæc responsi vel ab Eusebio vel a Meletio acceperit Basilium, non reperio: videtur tamen hoc eodem anno, post mensem Junium, alterum in Armeniam iter suscepisse; si non, ut cum Meletio de rebus Ecclesiasticis conferret, saltem ut ex parte regio mandato obtemperaret, et daret Episcopos Armeniæ, nam in pluribus civitatibus defecerant. Tantam scilicet Basilium apud Imperatorem, etiam Arianum, ob virtutem sui æstimationem acquisierat, ut ei constituendorum Episcoporum curam demandaret; aut, si id aliunde ad ipsum spectabat, quod jure quodam Ecclesiastico Armenia ipsi subesset, non parvi tamen faciendum, quod Arianus Imperator orthodoxo Episcopo, non tantum permiserit, sed etiam præceperit ut officium suum exereretur*

D
AUCTORE F. B.
hinc offenso
Theodoto do-
mum reversus
Basilium,

Scribit ad Eusebium Samosatenum,
B. Ep. 154

B. Ep. 261

B
se invitatum
ad Provinciale
quoddam
Concilium.

interea profectus
Sebasten,
B. Ep. 187

C
multis agit
cum Eustathio,
quem
orthodoxum
putabat:

B Ep 261
ad colloquium
invitat Samosatenum

E

B Ep. 259

quo negotio
dolet Sanctus,

F

eodemque
tempore invita-
ta Meletium
Nicopolim:

deinde, alterum iter suscepit in Armeniam
B. Ep. 187

ad ordinandos
Episcopos.

A
AUCTORE F. B. *exequeretur. Id ipsum per litteras Basiliana rogaverat Comes Terentius; quem Sanctus alibi virum optimum, et probissimum, et venerandissimum appellat. Nul-
libi tamen magis præclaram de ipso mentionem facit, quam in epistola ad eundem data, postquam hic rebus publicis curandis rursus coactus est sese implicare, qui dimissis iis ad vitam privatam, ut soli sibi et Deo vacaret, se contulerat: ita enim suam orditur epistolam.*

B Ep. 272
sicut Comes
Terentius,

B. Ep. 349
Basilii ami-
cus,

281 Postquam tuam audiveram Gravitatem, ad res publice administrandas, jam denuo protrahi, continuo (verum enim fatebor) sum conturbatus, apud animum reputans, quomodo præter voluntatem tibi contigerat, ut qui semel a publica sollicitudine cessaveras, et ad animæ tuæ curam privatim te contuleras, cogere ad illa ipsa rursus redire. At cum subiret statim cogitatio, Dominum fortassis statuisse infinitos dolores, qui Ecclesias apud nos universas constringunt, unico hoc solatio confovere, tuam excitando demum Gravitatem, et ad res gerendas iterum admovendo; hoc ipsum nos animo confirmatori esse fecit, quod priusquam hinc de vita exeamus, tuam altera vice Dignitatem simul invisuri. *Erant hic idem ille Terentius, de quo Theodoretus ita narrat: Cum Terentius, Dux longe præstantissimus, et pietatis insignibus egregie exornatus, ab Armenia erectis victoriæ trophæis revertisset: Valensque ei imperasset, ut donum aliquod pro laboribus peteret; ipseque unum quod cupiebat, dignum homine inter pietatis instituta educato, Valenti indicasset (petebat enim, non aurum, non argentum, non agros, non domum, sed ut una ecclesia, illis qui pro doctrina Apostolica se in discrimen obtulissent, concederetur) Valens, accepto libello supplicii, et cognitis rebus quæ in eo continebantur, admodum stomachatus, illum dilaceravit, jussitque ut alias res peteret. Terentius vero, collectis laceri libelli particulis; Accepi jam abs te, o Imperator, donum, habeoque, neque aliud petam. Nam quid ego animo instituerim, judicet ille, qui hujus universitatis iudex est.*

et Orthodoxæ
fidei zelator

forsan persua-
serat Im-
peratori jube-
re.

B. Ep. 187
Sed Sanctus
idoneos non
invenit, prop-
ter dissensio-
nem Theodoti;

cui satisfacere
conatus,

C
Verum cum ob iter versus Sebasten, et collationem cum Eustathio, male erga se affectum expertus fuisset Theodotum, qui tamen curarum debebat esse consors et particeps, et apud quem se viros aptos et commodos inventurum sperabat, quod essent in ipsius Parœcia religiosi et prudentes, ac simul linguæ regionis experti, et qui reliqua gentis istius idiomata scirent; nosceretque viri hujus mores ac ingenium, ac propterea vellet ipsi satisfacere, eique sub fide digno teste gestorum reddere rationem; venit Getasa, in agrum Deo dilectissimi Episcopi Meletii, ubi et ipse dictus Theodotus comparebat. Ibi erga Basilium, quoniam ab illo fuerat propter Eustathii conjunctionem accusatus, quid eo congressu fecisset exposuit; quod videlicet deprehendisset illum secum sentire per omnia. Cum autem Theodotus affirmaret, Eustathium, post discessum Basilii, consensum hunc negasse, et suis discipulis affirmasse, quod haudquam ipsis in causa fidei consensisset; respandit ad ista Basilium: *Ugo hoc mihi persuadeo, conjectura ex reliqua viri hujus constantia sumpta, haud ita leviter virum illum in contrarium mutari, ut jam confiteatur, jam quæ dixerit neget, qui etiam in vulgaribus rebus mendacium perinde atque rem horrendam aversatur: tam abest ut in rebus tanti momenti, et sic apud quosvis celebratis, veritati ullo*

pacto adversari velit. Esto tamen, vera sint quæ a vobis sparguntur: oportet illi scriptum proponere, quod cunctam rectæ fidei apodixim contineat. Quod si eum dato scripto consentientem reperero, manebit in illius communione; si vero recusantem deprehendero, deficiam ab illius consortio. Cum ista probaret Meletius Episcopus, et Diodorus Presbyter (nam et ille aderat) consentiret; venerandissimus Theodotus hortabatur Basilium ut Nicopolim descenderet, et Ecclesiam ipsius inviseret, ac Satalos usque ipsum comitem itineris reciperet, itaque ille hunc Getasis reliquit. Ubi vero Basilium Nicopolim venit; Theodotus oblitus eorum quæ a Basilio audierat, et quæ ipsi pactus fuerat; probris illis ac contumeliis, quibus priori vice eum exceperat, iterum affecit et a se dimisit.

sed frustra;

283 At Sanctus, Theodoto ita erga se affecto, quamvis non posset, juxta Imperatoris mandatum et postulationem Terentii, Episcopos Armeniæ dare; voluit tamen quantum poterat eidem prodesse. Itaque Satalis, urbe Armeniæ, constitutus, infirmo licet corpore, alia quædam perfecit atque constituit. Pacificatis enim cum Dei gratia Armeniæ Episcopis, quæ convenire judicabat ipsis proposuit, quo consuetam negligentiam abjicerent, et sinceram pro Domini Ecclesiis curam in se susciperent; simul et exempla illis proposuit, de iis quæ ex negligentia illegitime fuerant per Armeniam gesta, et quomodo ipsis eorum curam gerere conveniret. Illud quoque ipsi curæ fuit, ut in blasphemiam, Cyrillo Episcopo Armeniæ objectam, inquireret: et per gratiam Domini deprehendit, calumniam illam falso ab inimicis illius esse motam, quam et manifesto coram ipso sunt confessi. Populum quoque Satalensem, mediocriter erga illum ac placide se gerere probavit, sic ut communionem illius non fugeret amplius. Hic quoque suffragia ab Ecclesia Satalorum accepit, obsecrationem continentia, ut detur illis ab eo Episcopus: nam forte ab anno cclxl, quo Elpidius Satalorum Episcopus ab Arrianis depositus fuerat in Concilio Constantinopolitano, nullum alium Episcopum habuerant; adeo ut merito affirmare potuerit Basilium, Ecclesiam Satalorum, post diuturnam illam desertionem, ad genua usque depressam, plurimo et valido adjumento ut erigatur opus habere. Ideoque ipse, totius populi Satalensis precibus motus, Ecclesiæ istius curam suscepit; ipsisque pollicitus est in conspectu Domini, nihil se non facturum eorum quæ viribus suis præstari possent. Quapropter ubi domum rediit, coactus est, juxta quod scriptum est, quasi oculi sui pupillam attricare, concedendo ipsis Episcopum Pæmenium, cognatum suum, ab eis postulatum, Presbyterum tunc Cæsareensem, aut in monasterio ad Irudem Monachum.

quædam ta-
men utilia ibi
ordinat;

E

Soz. lib. 4
cap. 23

B. Ep. 183

F
Satalensium
precibus mo-
tus

concedit ipsis
Episcopum
Pæmenium,
cognatum
suum.

284 Ita excellentia illa honoris, quo Satalenses Basilium prosequerentur, nullius ipsum recordari permisit, non cognationis, non consuetudinis, ipsi inde a puero cum hoc viro, antequam eorum petitiones intercederent, contractæ; sed oblitus eorum omnium, quæ ipsi familiaritatis ratione in hoc viro propria existebant; nec ulla habita ratione multorum gemituum, quibus plebs ingemiscebat, patrocini ac cura viri illius privata; neque lacrymarum universæ illius cognationis, imo ne matris quidem jam senis, et quia illius quam habebat unicam providentia privabatur, fluctuantis mœstitiam, commiserationis affectu expendens; sed simul hæc omnia, licet ejusmodi ac tanti momenti contemnens, in id unum incubuit, ut Satalensem Ecclesiam talis viri cura et gubernatione ornaret. Proinde litteris suis, quibus Satalensibus ista significat, hæc subjungit: A vobis quæ reliqua sunt expetimus poscimusque, ne

eumque com-
mendat.

minora

A minora inveniuntur quam speramus, et quam sunt ea quæ viro huic promisimus, cum ad familiares illum et amicos mitteremus; sic ut quisque vestrum, studio et dilectione erga eum, alios excellere satagat. Ut igitur honestam hanc honorificentiam ostendatis, per officii excellentiam cordi illius consolationem adferre, quo et patriæ, et cognatorum, ac simul populi obliviscantur; qui, perinde atque infans recens natus maternis uberibus, sic ipsius est gubernatione privatus.

B. Ep. 256

Acceptis ab Eusebio Samos litteris receratur

285 Circa hoc idem tempus, adhuc in proxima Armeniorum regione constitutus, litteras ab Eusebio Samosateno accepit, quas non aliter se vidisse scribit, quam solent a longe lumen accensum de turre intueri, qui navigiis deferuntur; præcipue si ventorum flatibus exasperatum mare intumuerit. Cæsaream porro reversum destituerat prorsus valetudo corporis, adeo ut vel levissimas agitationes motusque sine dolore sufferre nequaquam posset. Difficultatem præterea non levissimam ipsi peregrinatio procreaverat, neglectis interea et suis deque habitis Ecclesiæ suæ negotiis universis: quapropter Eusebium iterum iterumque ad se amicissimis verbis invitavit. Quod si Deus, inquit, largiri dignetur nobis, ut, dum vita fruimur hac terrena, tuam Pietatem videamus in Ecclesiis nostris, profecto bono animo deinceps erimus, neque tamquam indigni et rejecti a divina benignitate censebimur. Obtestamur ut hoc ipsum, si sit possibile, tum contingat, cum in anniversariam memoriam beatissimi Martyris Euphychii conventus peragentur. Ad diem nempe jam in propinquo septimum Septembris mensis, illa nobis impendent et circumstant negotia, quæ tuam vehementer operam desiderant, cum Episcopus ordinando, tum etiam illa diligentius attentiusque considerando, quæ contra nos excogitantur, a bono illo viro Nysseno Gregorio, qui conventus nunc Ancyrae peragit, et omni modo nobis insidiatur. Quænam fuerit hæc Nysseni a Basilio dissensio, nullibi clarius exprimitur. Illam fortassis Sanctus respicit, quæ (ut narratum superius) occasione Gregorii avunculi inter eos orta est; quæque ejusmodi fuit, ut mutuam inter ipsos caritatem si levis læserit, fortius redintegravit. Eusebium quod spectat, sæpius eum invitavit, sæpius adire proposuit, imo et pollicitus est: omnis tamen conatus successu caruit, valetudine aut negotiis aliis obstantibus; si vicem unam exceperis, de qua scribit, se summo digito Samosatena Ecclesiæ mel degustasse.

B cumque ad se inveltat,

sed frustra.

B. Ep. 8

C

CAPUT XXIII.

Faustus ordinatus ab Anthimo contra Canones: Atarbius accusatus de crimine et hæresi: Eustathius subscribit professioni fidei.

B. Ep. 195 Sanctosinus colligit subscriptiones Orientalium

Hiems, quæ annum CCCLXXII inchoavit, diuturna fuit et longissime extenta, sic ut nec litteraria quidem consolatio Basilium inter et amicos expediri posset. Unde quamvis cum Theodoto, temerario ejus pro pietate zelo non obstante, servaret litterarum commercium; fatetur tamen se raro scripsisse, et litteras ab eo accepisse. Cum vero Sanctesimus Presbyter Nicopolim proficisci statuisset, epistolam eidem ad Theodotum tradidit, qua et salutem impertitur, et ut pro se oret obsecrat, ac dicto Fratri Sanctesimo aurem accommodet, et ut ab illo quo nunc in statu sint Ecclesiæ discat, atque studium pro viribus ad ea quæ proponuntur curanda impendat. Cum enim ad Occidentales Episcopos rursus scribendum esset de quibusdam rebus ecclesiasticis; ut epistolæ a Melitio Episcopo conscriptæ ab omnibus consentien-

iturnus in Occidentem,

B. Ep. 58

tibus subscriberetur, obibat Sanctesimus Presbyter Orientem, subscriptiones et epistolas ab Episcopis conquirens; ut iis habitis proficisceretur, avolaturus ad Episcopos Occidentales.

287 Inter has curas et sollicitudines alia vexatio Basilium excepit. Venit quippe ad ipsum Faustus, ab Episcopo quodam, Papa nomine, missus cura litteris, quibus petebatur ut ordinaretur Episcopus. Quamvis enim Basilius paulo ante Cyrillum Episcopum Satalensibus olisque reconciliasset, et per calumniam accusatum absolvisset; nihilominus, rursus contentione inter eos orta, electus Faustus est, ut in locum Cyrilli ordinaretur: sed cum hunc in finem venisset ad Basilium, et hic ante ordinationem posceret testimonia Theodoti et aliorum Armeniæ Episcoporum; ipso contempto abiit ad Anthimum, a quo, contemptis justis suffragiis venerandissimi Cyrilli, ordinatione accepta reversus est, ita ut Armeniam seditionibus impleverit. Hic effectus erat divisæ Cappadociæ, et controversiæ Basilium inter et Anthimum, qui gaudebat hac ordinatione, citra ejus consensum peracta, potestatem suam ostentare.

288 Quid postea egerit Basilius, ex ipsomet cognoscitur, ita scribente ad Præmianum Satalorum Episcopum, cujus supra meminimus. Bonus ille vir, inquit, Anthimus, qui per multum jam temporis pacem mecum coluit et amicitiam; cum adeptus fuisset idoneam satis suæ ambitionis manifestandæ occasionem, et doloris mihi nonnullius angorisque creandi; Faustum suis manibus et auctoritate propria ordinavit Episcopum; cum vestrum nullius suffragium expectasset, et derisui habens meam illam accuratam canonum observantiam. Quocirca, postquam ordinem antiquitus institutum proculcavit, neque vestrum habuit ullam omnino rationem, quorum ego met exambivi testimonium: rem autem perfecit, nescio quam Deo ipsi acceptam. Hanc ob causam animo contristatus ego, ad neminem omnino ex Armenia litteras ullas exaravi, nequidem ad tuammet Pietatem; nec Faustum volui ad communionem admittere: quin et ipsi præterea comminatus sum, quod nisi mihi vestram detulisset epistolam, omnino in illum omni tempore animo faturus essem alienatori, et procuratorus ut essent in eum pari modo affecti quotquot mihi ulla conjunguntur, necessitudine. Quod si ferant medicinam, et curari possint quæ gesta sunt; da quæso operam ut ad me scribas, testimonium ipsi perhibendo, si honestam viri vitam intellexeris esse, et ad idem faciendum ceteros una tecum omnes impelle: si vero res est conclamata, certior vel sic etiam me facito, ut ne omnino deinceps iisdem fidem habeam. Nam si ita vere, uti narratum fuerat, id egerint, et ut solius Anthimi communionem amplexentur, nulla mei, nulla Ecclesiæ habita ratione, inepti prorsus ad amicitiam æstimandi sunt.

289 Controversiam de Fausti ordinatione vultur excepisse antisseque alia, quæ ex accusatione Atarbi cujusdam, verisimiliter Episcopi, orta est; quæque rursus hoc anno corripit Basilium Nicopolim usque excurrere, spe illa fretum, posse se tumultum sedare, et pro statu præsentis solatium adferre atque auxilium rebus, plane contra leges ecclesiasticas istie administratis. Illic autem Atarbius minime deprehendens, dejiciebatur animo; eoque magis, quod certior factus esset, eum cum omni festinatione profectum esse, idque etiam de media Synodo, quæ tum Nicopoli agebatur: quam ob causam Basilius necessario ad scribendum accessit. Rogabat autem Atarbius per litteras, ut vellet obviam sibi venire, et illam solari ægritudinem, qua esset usque ad mortem affectus; dum fando acceperat, in ecclesia media perpetrata fuisse ejusmodi flagitia, qualia numquam

D

ACCTORE P. 51

Basilius propter ordinatum contra canones Faustum,

ob ordinatum ab Anthimo Faustum B. Ep. 195

E

B. Ep. 313

de Anthimo queritur,

F et isti se communicaturum negat,

donec defectus supplicatur.

B. Ep. 364 Nicopolim iterum profectus Sanctus,

A ad hunc diem alias audivisset. Et hæc, quamvis per se gravia et tristissima essent, nihilominus ferenda multo minus erant, propterea quod in illum perpetrata, qui vindictam Deo permittens, paci procuranda totus incumbit, et id agit ne damni et detrimenti quidquam sua causa inferatur populo Dei. *Basilium de se loqui, putat Hermantius; et recte: nisi forte quis velit credere, de Cyrillo Episcopo hic sermonem esse, cujus causa Atarbius propter Faustum turbas excitasset.*

290 De hæresi quoque Atarbius accusabatur: Reverendi enim quidam Fratres, et omni omnino fide digni, Basilio notum fecerant, in quibusdam circa fidem capitibus ab Atarbio nonnullisque aliis innovatum aliquid, et sanæ doctrinæ contraventum fuisse; qui etiam eo magis commovebantur, et certamen subibant vehementius, metuentes ne ad illa vulnera, quæ sexcenta Ecclesia tolerat, ab iis inflicta qui in Evangelii veritatem peccaverunt; aliud de novo enasceretur, renovata hæresi antiqui illius Ecclesiæ hostis Sabelli: nam cognata huic bæresi esse dicebantur illa, quæ narraverant dicti Fratres. Hanc ob causam Basilius misit ad Atarbium, ne gravatim venire; atque fidem de istis rebus abundantissimam faciendo, suos dolores mitigare, atque consolari dignaretur Ecclesias Christi, quæ mirifice erant in præsentis tristitia afflictæ, et moleste ferebant, cum illa quæ gesta, tum etiam quæ dicta narrabantur esse ab illo; *Hinc colligit Hermantius, quiddam supremi juris Basilium obtinuisse in Armeniam, quandoquidem Atarbium ad dicendam causam citaverit. Sed videtur hæc potius sollicita quam invitatio fuisse senioris inter congregatos Episcopi, quam juridica citatio ad causam dicendam.*

B ferre vellet, et ad se Nicopolim non adeo remotam venire; atque fidem de istis rebus abundantissimam faciendo, suos dolores mitigare, atque consolari dignaretur Ecclesias Christi, quæ mirifice erant in præsentis tristitia afflictæ, et moleste ferebant, cum illa quæ gesta, tum etiam quæ dicta narrabantur esse ab illo; *Hinc colligit Hermantius, quiddam supremi juris Basilium obtinuisse in Armeniam, quandoquidem Atarbium ad dicendam causam citaverit. Sed videtur hæc potius sollicita quam invitatio fuisse senioris inter congregatos Episcopi, quam juridica citatio ad causam dicendam.*

291 Parviterne Atarbius, seu citanti, seu invitanti non reperio, neque quem exitum hæc sortita sit: omni tamen crimine videtur, seu præsens, seu absens fuisse absolutus: si alteri ad ipsum Basilii epistola post hæc scripta fuerit. *Ea enim illum, tamquam adhuc ob præterita subinsensum, ad amicitiam suam, Ecclesiæ unionem, caritatemque mutuam cohortatur; Ut deinceps, inquit, primum et maximum Spiritus sancti fructum ostendas caritatem, et tristitiam illam vultus, iratis inesse solitam, abjicias, quam prætulisse per silentium hoc nobis videris; gaudium porro in corde tuo recipias, et pacem erga Fratres concordem tecum, studiumque ac sollicitudinem declares erga Dei Ecclesiam ejusque stabilitatem. Nam si pro re Ecclesiastica tuenda pari studio non contendamus, quo qui sanæ doctrinæ resistunt enitentur ad ruinam et interitum procurandum eidem; quid impedit quominus veritas loco mota, per hostes veritatis, prorsus intercitat; et nos judicio divino postulemur, quod non omni studio et diligentia, concordia mutua, et conspiratione secundum Deum, sollicitudinem et curam nostram, quacumque demum ratione patefaciamus, ut coalescant Ecclesiæ et coadunentur? Eximas igitur, oro, de tuo animo sententiam illam, non esse cujusquam alterius communionem nobis opus. Neque enim est viri, secundum caritatem ambulantis vel Dei mandata adimplentis, a conjunctione fraterna semetipsum abscindere. Et enim Nicopolitani aliquorum saltem secum redintegratam fuisse amicitiam, significat S. Eusebio Samosateno Basilius; recusans eidem scripto exponere, quæ istuc acta fuerant, ne illos aliquo modo videretur traducere velle et infamare, refrenata erroris eorum memoria, qui facta animorum mutatione ipsi erant perquam bene conjuncti. Ad istam inveniendam concordiam peropportuno tempore supervenit Jobinus, Deo carissimus Episcopus, ad Basilium missus ab Eusebio cujus discipulus fuerat, et gravitatis ejus expressam imaginem et*

C qui sanæ doctrinæ resistunt enitentur ad ruinam et interitum procurandum eidem; quid impedit quominus veritas loco mota, per hostes veritatis, prorsus intercitat; et nos judicio divino postulemur, quod non omni studio et diligentia, concordia mutua, et conspiratione secundum Deum, sollicitudinem et curam nostram, quacumque demum ratione patefaciamus, ut coalescant Ecclesiæ et coadunentur? Eximas igitur, oro, de tuo animo sententiam illam, non esse cujusquam alterius communionem nobis opus. Neque enim est viri, secundum caritatem ambulantis vel Dei mandata adimplentis, a conjunctione fraterna semetipsum abscindere. Et enim Nicopolitani aliquorum saltem secum redintegratam fuisse amicitiam, significat S. Eusebio Samosateno Basilius; recusans eidem scripto exponere, quæ istuc acta fuerant, ne illos aliquo modo videretur traducere velle et infamare, refrenata erroris eorum memoria, qui facta animorum mutatione ipsi erant perquam bene conjuncti. Ad istam inveniendam concordiam peropportuno tempore supervenit Jobinus, Deo carissimus Episcopus, ad Basilium missus ab Eusebio cujus discipulus fuerat, et gravitatis ejus expressam imaginem et

et cum aliis Nicopolitani amicitia,

B. Ep. 253

characterem ubique vivum repræsentabat. *Ceterum in variis istis Nicopolitani Synodis ad easque itineribus, varia se perpressum non adeo queritur, quin potius laude misericordissimum Deum, qui perpassionibus suis et ærumnis proportionatas annectit consolationes; humiliatosque relocillat, ne luctu absorbentur immoderatiore. Jam enim dixerat, quod Deus æqualem undique consolationem suppeditavit iis quæ Nicopoli obtigerunt afflictionibus.*

292 Dum hæc aguntur, capit magis magisque innotescere, et tandem in apertam hæresim erumpere Eustathii Sebasteni hypocrisis, qua etiam S. Amphilochoius deceptus fuisse credi potest; si hæc ad ipsum Nazianzenum verba (Armenius, de quo gloriaris, barbarus plane est, ac longe a nostra laude et gloria remotos) de Eustathio (ut videtur) intelligenda sunt. *Hic initio anni cccclxxii perseverabat etiamnum in sua hypocrisi, Basilio quidem blandiuscule sese insinuans, sed eodem tempore alios hæresim suam minus minusque celans: quibus et sinistram de se suspicionem iniecit, et Basilio multorum concitavit inimicitiam. Sed et homines illi qui Sanctum odio persequebantur (quam ob causam noverunt ipsi) hinc assumpta criminandi materia, assiduis ipsum calumniis gravarunt. Purgavit se quidem semel atque iterum, viditque tandem causam hanc evasuram in infinitum, nec aliquid profuturum si perpetuo se defenderet, propterea quod, ipso procul dissito, mendacibus detractoribus in promptu esset e vicino suis vulnerare delationibus cor facile et convitiis credendis expositum, neque edoctum alteram auriculam absenti illibatam servandam esse. Cum igitur esset Basilius Nicopoli; et Nicopolitani, quibus maxime suspectus erat, quendam peterent fidei suæ professionem; visum est ipsi suspiciendum litterarum obsequium, et scripto offerendam Eustathio fidei professionem, quam Basilius prædicabat, ut Eustathius subscriberet. Putabat enim se per illud duo consecuturum commoda, ut et Nicopolitani suaderet ne sinistri quidquam de Eustathio sentirent, et obrectantium sibi ora obturaret, dum per fidei consonantiam calumnie utrimque excluderentur. Continuo itaque conscripta est Fides, approbante Theodoro Nicopolitano Episcopo aliisque presentibus.*

293 Conscripta Fidei professione, discessit a Theodoro Basilius, exemplum illius Sebasteni secum ferens, Eustathio exhibendum. *Ita vero, quoniam non solum dogmata continet, verum etiam quaedam hæreticorum fraudes concernentia, hic annexenda videtur, ita se habens. Tam illi, qui alia hæcenus fidei confessione præoccupati, ad Orthodoxorum jam unitatem transire nolunt, quam qui nunc primum ad veritatis doctrinam et instructionem assumi desiderant, eam fidem docendi sunt, quæ in Synodo, Nicææ olim collecta, a beatis Patribus conscripta est. Fuerit enim hoc utile, adversus eos quoque, de quibus suspicio est, quod adversus sanam doctrinam contrario sensu afficiantur, et tamen male opinionis sensum speciosis effugiis occultent: nam et istis sufficere si ad hanc fidem urgeantur. Aut enim emendabunt morbum, quem in occulto habent; aut si profundius ipsum celaverint, ipsi quidem fraudis judicium portabunt, nobis vero facilem in diem iudicii parabunt defensionem, quando revelabit Dominus abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium. Convenit igitur ut suscipiantur, si se juxta verba quæ a Patribus nostris Nicææ sunt exposita, et juxta intellectum qui sane per verba illa significatur, credere confiteantur.*

294 Sunt enim quidam, qui in hac Fide sermonem veritatis dolose invertant, et ad suam ipsorum sententiam notionem ac sensum verborum torqueant: quandoquidem

D
Eustathii Sebasteni hypocrisis deceptus,

G. Ep. 162

B. Ep. 196

B. Ep. 82
ideoque multis suspectus etiam ipse, E

formulam fidei scribi jubet,

B. Ep. 96

F
B. Ep. 78
qui occultantibus se hæreticis

effugium ad varios dogmatum sensus præcluditur:

A quandoquidem et Marcellus, impie sentiens contra personam Domini nostri Jesu Christi, ac nudum illum esse Verbum exponens, prætexere ausus est, illinc se impietatis hujus causas sumpsisse, male videlicet exposito τοῦ ὁμοουσιου, Coessentialis, intellectu. Et nonnulli ex illis qui Sabellii Libyci impietatem sectantur, Hypostasin sive Subsistentiam et Essentiam idem esse arbitrati, illinc argumenta ad tuendam blasphemiam suam trahunt, quod in ea fide ita scriptum est; Si vero quisquam ex alia essentia vel subsistentia Filium esse dixerit, hunc anathemate rejicit Catholica et Apostolica Ecclesia. Non enim idem esse dixerunt Patres illi Essentiam et Subsistentiam. Si enim voces istæ unam ac eandem significationem haberent, quid utramque ponere opus fuisset? Sed liquet ideo positas, quod cum alii quidem Filium esse ex Patris essentia negarent, alii vero et ipsi esse ex Patris essentia Filium dicerent, ex alia tamen subsistentia quadam: ipsi utramque opinionem, tamquam alienam a sensu ecclesiastico, rejecerunt; ubi autem mentem suam simpliciter declararant, ex Patris essentia Filium esse dixerunt, nec adjecerunt; Et ex illius hypostasi. Itaque illud quidem ad reprobandum malum sensum positum est; hoc vero declarationem habet salutaris dogmatis. Confitendum igitur est, consubstantialem esse Patri Filium, quemadmodum in Symbolo scriptum est: juxta tamen et hoc confitendum est, quod in propria hypostasi, id est persona, sit Pater; in propria, Filius; in propria Spiritus sanctus; quemadmodum et ipsi Patres manifeste exposuerunt. Satis enim hos et clare ostenderunt, ubi dixerunt; Lumen de Lumine. Nam aliud est Lumen gignens, aliud quod gignitur: Lumen tamen et Lumen utrinque, ita ut unum sit et idem Essentie verbum.

295 Inserimus vero hic Fidem ipsam quæ Nicææ conscripta est: Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, omnium tam visibilium quam invisibilium factorem; et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, genitum ex Patre, hoc est ex substantia Patris, Deum ex Deo, Lumen de Lumine, Deum verum ex Deo vero; Genitum, non factum; Consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, tum quæ in cælo tum quæ in terra. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cælis; et incarnatus, homo factus, et passus est, et resurrexit tertia die, et ascendit ad cælos; venturus ad judicandum vivos et mortuos: et in Spiritum sanctum. Eos vero qui dicunt, Erat aliquando quando non erat; et, Antequam nasceretur non erat; et, Quoniam ex non existentibus factus est, aut ex alia hypostasi aut substantia esse dicunt, vel mutabilem aut alterabilem Filium Dei, tales anathemate percutit Catholica et Apostolica Ecclesia. Quoniam igitur in hac fide reliqua quidem satis diligenter determinata sunt, alia ad correctionem noxiorum, alia ad præmunitionem contra ea quæ in futuro suboriri possunt; sententia vero de Spiritu sancto, velut in transcurso, sine peculiari olla diligentia, posita est; propterea quod nondum mota esset ista quæstio, sed adhuc credentium mentibus securus ac nullis objectus insidiis inesset de Spiritu sancto intellectus; paulatim vero perversa impietatis semina sese exeruerunt, quæ primum quidem ab Ario hæresis auctore seminata, postea vero ab illis, qui impia Arii commenta susceperunt, ad perniciem Ecclesiarum nutrita sunt; et ipsa impietatis series ac ratio ad blasphemiam contra Spiritum sanctum respexit; necessarium est ut adversum eos qui sibi ipsis non parent, nec inevitabiles minas prospiciunt, quas in blasphematores Spiritus sancti Dominus vibravit,

hoc cautionis protendatur, ut anathematizent ipsi eos qui Spiritum sanctum creaturam esse dicunt, nec non eos qui id cogitant, et qui non confitentur illum natura sanctum esse, sicut natura sanctus est Pater, et natura sanctus est Filius; sed alienum illum a divina et beata natura faciunt.

296 Est autem declaratio recti sensus in eo, si a Patre et Filio non separetur; oportet enim baptizari nos, juxta quod a Domino accepimus, et credere sicut baptizamur, glorificare vero Patrem et Filium et Spiritum sanctum, quemadmodum credidimus. Et posteaquam hac in re convenit, oportet simul communionem eorum fugere, qui Spiritum sanctum creaturam esse dicunt, tamquam aperte illum blasphemantium. Est etiam necessaria subsignatio propter calumniatores, quæ hoc habeat, quod neque ingenitum Spiritum sanctum, (unum enim novimus Ingenitum, et unum principium eorum quæ sunt, Patrem Domini nostri Jesu Christi) neque genitum dicamus (unum enim esse Unigenitum in fidei traditione accepimus) Spiritum autem veritatis ex Patre procedere edocti, ex Deo sine creatione esse confitemur. Anathematizare vero oportet eos, qui Spiritum sanctum administratorium et servilem spiritum esse dicunt, ita ut per eam vocem illum in ordinem creaturarum dejiciant. Administratorios namque spiritus, creaturas esse, Scriptura nobis tradidit, dicens, quod omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi. Propter eos autem qui omnia confundunt, nec doctrinam Evangelii custodiunt, necessarium est hoc insuper explicare, ut fugiantur et ii qui ordinem a Domino datum invertunt, tamquam aperte veritati repugnantes, et ii qui filium Patri, et Spiritum sanctum Filio præponunt. Immotum enim et intactum conservare convenit Personarum ordinem, quem ex ipsa Domini voce accepimus, qui dixit: Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Fidei hæc confessio cum Eustathio proposita esset, continuo a Basilio subscripta est, et ille quoque nihil cunctatus subscripsit his verbis; Ego Eustathius Episcopus, tibi Basilio legi, agnovi, et probavi hæc præscripta: subscripsi autem cum bis qui mihi aderant Fratribus, Frontone nostro, et Chorepiscopo Severo, atque aliis nonnullis Clericis. Ubi vero ab utroque subscripta est, designatus quoque fuit communi consensu alteri Synodo locus, et tempus aliud, ut per Provinciam, Cappadociam videlicet et Armeniam, dispersi Fratres convenire uniri que inter se possent, et germana deinceps esset ac sincera communio.

CAPUT XXIV.

Eustathius Sebastenus Basilium excommunicat; hic quoque ab illius communiione se segregat, S. Ephrem invisit Basilium.

Eustathium subscriptionis suæ cito penituit; utque fuerat de ipso multis suspicio, quod adversus sanam doctrinam contrario sensu afficeretur, et tamen malæ opinionis sensum apud Basilium saltem) speciosis effugiis, imo et mendaciis occultaret; ita nec morbum emendavit, quem in occulto habebat, nec profundius celare eum potuit. Videbat quippe egregius iste homo, commodis suis et ambitioni tantum serviens, atque eo intuitu solitus perpetuo ad prævalentem deficere partem, et imbecillis proculcatis ameis colere potentes; videbat, inquam, impedimento sibi ad acquirendum potentatum, Basilii communionem fore. Sperans itaque gratificaturum se Eusoio, Antiocheno pro Arianis Episcopo, si sese a Basilio abalienaret,

D
AUCTORE P. B.
atque anathematizantur,
qui Spiritum
statuunt alienum a divinitate

et explicatur
verbum Con-
substantialis,

E
et ordinem S,
Trinitatis
evertunt,

totumque
symbolum
Nicæanum
proponitur
tenendum,

C. Ep. 78
et 81.
Hæc fidei
subscripsit Eu-
stathius

F

C. Ep. 79 73
Eustathius
subscriptionis
suæ penitens,

A abalienaret, et hoc sibi apud Antiochenos profuturum, ab ipso defecit : et quoniam fidei subscriptione præoccupatus erat, quam Basilius (ut jam dictum est) ei proposuerat, (non quod ipse de illius sententia tum hæsitaret, sed quod suspicionibus, quibus apud complures Orthodoxos laborabat, mederi cuperet) quoniam, *inquam*, præoccupatus sua subscriptione tenebatur *Eustathius*; ne quid sibi suisque ex ea impedimenti videretur occurrere, tunc dominantibus quo minus a susciperentur; communionem Basilio denegarunt, et quantum in ipsis fuit ab omnibus totius orbis Ecclesiis excommunicari fecerunt, sed aliam omnino separationis hujus causas finxerunt, *quas in subsequentibus videbimus*.

B. Ep. 82
neque compa-
rens ad præ-
signatum
diem,

298 *Cum igitur dies ad conveniendum constitutus instaret: Basilius juxta præscriptum accurrit: locus enim ad susceptionem advenientium designatus in ipsius diocesi erat; cum ipso autem etiam Fratres (per quos intelligere videtur Episcopos sibi subditos, et Chorepiscopos, et Clericos suos atque Monachos) alii aderant, alii advolabant; laeti omnes atque alacres, tamquam ad pacem properantes; et litteræ a Basilio ac tabellarii missi sunt, qui eos adesse significarent* Ex altera vero parte nemo erat, qui vel præcurreret, vel adventum eorum qui expectabantur annuntiaret. Ergo qui a Basilio missi fuerant, revertebantur, commemorantes plurimum tristitiæ ac murmuris apud adversarios esse, ob id quod nova quædam esset ab illo ad ipsos missa et exhibita Fides; dicebanturque decrevisse, prorsus ne liceret ipsorum Episcopo ad condictum locum proficisci. Venit autem quidam ab ipsis missus, et litteras adferens congressum recusantes sine ulla mentione eorum de quibus antea inter ipsos convenerat. Ita primum *Eustathius* se a Basilio communionem avulsit, cum nec ad locum determinatum convenire cum ipso sustinuit; nec discipulos suos, quod pollicitus fuerat, illuc adduxit. *Theophilus autem Episcopus, quem Sanctus venerandissimum et colendissimum Fratrem compellat, misso eorum quos secum habebat aliquo, nonnulla patefecit, quæ putabat, et sibi ut diceret, et ipsi (ita Sanctus loquitur) ut audiret, competere: scribere namque Theophilus dedignatus est, non tantum quod reprehensionem ex litteris metueret, sed quod caveret ne illum Episcopi vocabulo salutare et appellare necesse esset. Attamen quoniam vehementia erant verba; quibus Basilius alloquebatur missus a Theophilo, et ex peccate admodum calido prolata; ille animo ita excussus confususque et dejectus concidit, ut non haberet quod interrogantibus responderet* *Eustathius præterea, veluti metuens, ne paucos haberet sententiæ suæ testes ac conscios, ad quosvis confines epistolas suas contra Basilius scriptas emisit, eundemque in frequentissimis Synodis perstrinxit, una cum Theophilo Cilice, nuda et manifesta blasphemiam, quasi dogmata aliena a doctrina sana animis plebis insinuasset. Theophilus ille, de quo hic agitur, Episcopus erat Castabulensis in Cilicia; quem Basilius, quomvis sibi tristitiæ et mœroris quam plurimas, easdemque non minimas dedisset occasiones, tamen Reverendissimum et desideratissimum Fratrem compellat; testaturque nullum diem a se prætermisum, in quo ipsius memoriam non recoleret.*

a Basilio com-
munionem sepa-
rat sese,

C
multisque
cum proscin-
dit,

A. Ep. 196

B. Ep. 309

299 *Mutato interim rerum statu unde minime optuerat; non potuit Sanctus non gravissimo dolore officii, tam turpiter se deceptum considerans per hypocrisim Eustathii, ab eo et per eum excommunicatus a multis, qui nunc tandem manifesti transfugæ abierant in castra adversariorum, quorum communionem semper magni fecerant. Ut tamen a mœrore animum avocaret; statuit, prosperis suis rebus, eas ex adverso ponendo veluti in bilance contra acerbiores*

casus, animum applicare ita, ut meliores, *per imperium voluntatis*, præponderarent. *Ast Eustathiani, cum parum se proficere vident suis contra Sanctum calumniis et convitiis, ad alterum hæreticorum subsidium confugiunt, simulantque se pacem et concordiam velle; nempe, ut, si ad eam admittentur, inirent ejusmodi, quo stante liceret sibi hæreticis esse; sin rejicerentur, omnem culpam Basilio darent, quod ob superbiam ejus et intractabilem contumaciam, in nihilo aliis cedere volentis, sedari non potuisset Ecclesiarum perturbatio. Recurrunt itaque ad S. Eusebium Samosatenum, quem plurimum apud Basilius posse sciunt; rogantque ut ipse intercessor, pro communi Ecclesiarum tranquillitate, interveniat. Eusebius quod rogabatur præstitit, et Basilius respondit, se eos ad communionem admissurum, si anathema dicerent illis qui Nicænam fidem non admittunt, et Spiritum sanctum creaturam nominare non verentur. Hoc Basilius responsum cum Eustathius per Eusebium accepisset, directe et simpliciter respondere noluit. Si enim negaret, videbat futurum ut populo exinde innotesceret hæresis ejus; si vero admitteret, tum excideret omni medocritate, quam sibi in fide tenuerit, ne hæreticis displiceret. Itaque ad Eusebium scripta profertura misit, quibus explicaret seu potius involveret obscurioribus terminis, quid de fide Nicæna et Spiritu sancto sentiret; et quo sensu ea admittere vellet, quæ a Basilio sibi erant proposita. Remisit hæc ad illum Eusebius, etiam atque etiam rogans, ut humilitatem demonstraret, dissimularetque nonnulla, spe pacis et concordia, ne sua causa Ecclesiæ multa paterentur mala.*

dein simulans
iterum pacem
velle,

E
nititur Samo-
satenus inter-
cessore:

300 *At Basilius, jam satis expertus hypocrisim Eustathii, nihil a priori proposito recedendum statuit; atque ita et constantiæ suæ testem, et eorum quæ supra narrata sunt, ad Eusebium (quem venerationis ergo Dominum suum vocat) hæc rescripsit Epistolam: Ego studium et industriam Domini mei, ad pacem Ecclesiis conciliandam, cum reipsa non possim pro dignitate satis collaudare, in corde meo tantum illius desiderium accensum esse affirmo, ut vitæ meæ incendio libentissime velim illud incendium odii et invidiæ, quod nequam ille spiritus concitavit, extinctum penitus consopitumque reddere: nisi autem ex tali affectu et desiderio pacis velim haud gravate appropinquare Coloniae, tranquillitate omni careat vita mea. Pacem igitur efflictim desidero; sed pacem, quam reliquit nobis Dominus, veram: cumque mihimet ego apprecatus sum pacem abundantissimam, nihil aliud eo verbo propositum habui (aliter licet nonnemo subversa veritate interpretetur) quam veram illam pacem intelligere. Utantur porro illi linguis suis ut volunt: erit olim cum poenitebit ipsos hæc dixisse. Tuam autem Sanctitatem commonefacio, ut propositi tui primi memineris, nec alienas excuses responsiones, a quæstionibus propositis deducentes; nec sophismata eorem rata facias, qui licet nulla præditi sint dicendi facultate, ab ipsomet animi sui proposito instructi, omnium hominum solertissime veritatem impugnant. Certe verba simplicissima, et vel maxime perspicua, eaque quæ facile memoriæ queant inhærere, illis ego proposui hominibus. Qui fidem Nicænam non admittunt, eorum communionem renimus; cum illis etiam portionem recusamus habere, qui Spiritum sanctum creaturam nominare non verentur. Ille autem, cum ad verbum quæstionibus propositis respondere debuisset, illa nobis ipsa consarcinavit, quæ tu misisti; haud sane propter mentis suæ simplicitatem, ut videtur, nec ob eam causam, quod consequentia non potuerat animadvertere; sed quod ita statuerit apud animum suum; si quæstionem nostram neget, futurum ut populo exinde innotescat; sin vero nobis assensum præbeat,*

B. Ep. 265
cui respondet
Basilius,

F
nihil se quo-
que magis de-
siderare,

si ille Nicæ-
nam fidem si-
ne ambagibus
repperit:

A præbeat, futurum ut omni excidat mediocritate, qua nihili ei potius vel antiquius ad hunc usque diem extitit. Quocirca videamus, ne fūco nobis factō illudere possit; nec qui ceteros in fraudem induxit, et te, vir prudentissime, fallat: sed remittat appositum et breve responsum ad propositam quæstionem, et vel agnoscat se communionem amplecti hostium fidei, vel eandem ejuret.

301 Hæc si tu homini huic persuaseris, et directas mihi miseris quales desidero responsiones; non recuso quo minus sim omnium reus quæ retro sunt scelerate admissa. Quidquid criminis admissum est, in me libenter ego recipio. Tum demum humilitatis meæ demonstrationem exigas. At quam liu nihil horum fieri videro, ignoscas, Deo dilectissime Pater, si neque iam cum hypocrisi et dissimulatione divino altari me præsentare. Nisi enim hoc ego metuissim, quid causæ erat ut ab Euppii communiōne recederem, qui tanta pollebat dicendi facultate, qui tam diu præcipuo loco vixit; qui tot et tanta idque merito insignia possidebat amicitia erga me sua? Quod si bene, itaque ut decuit, istud feci pro veritate; profecto ridiculum videri possit, me communiōne cum illis jungi, qui eadem sentiunt cum

B Euppio, propter mediocritatem et ambiguos animos hominum ingeniosorum horum et elegantulorum. Sed tamen non continuo sum in ea sententia, ut putem nos penitus aversos esse et alienos debere ab hominibus his, qui fidem illam non recipiunt; sed juxta antiquissimas caritatis leges, aliquam illorum rationem curamque exercere, et ad illos mittere, unaninique consensu omnem quam possumus consolationem ex visceribus misericordiae subministrare; nec non Patrum nostrorum fide representata, ad societatem confessionis invitare; et siquidem effecerimus ut assensum præbeant, communiter ipsis uniri: sin spe exciderimus, nec persuaserimus, mutuo atque invicem contentos esse; istam vero inter utrumque fluctuationem a moribus nostris amovere, ad simplicem et Evangelicam politiam dispositos, quam usurpabant illi qui nomina sua Christianismo ab initio dederant. Erat enim, inquit Scriptura sacra, credentium cor unum et anima una. Si tibi voluerint auscultare, id quidem longe præstantissimum est: sin secus, designate et notos facite contentionum et bellorum auctores, nec deinceps de reconciliatione cum istis ulla me interpellas. *His litteris acceptis, nil dubitandum, quin Eusebius totus abierit in sententiam Basilii.* Quin et Sebasteni, qui orthodoxam fidem profitebantur, retegentes Eustathii improbatæ doctrinae ulcus purulentum, petierunt a Basilio quamdam ecclesiasticam procurationem, sive ut Ecclesie istius curam susciperet; ideoque rogat ipse Eusebium, ut significet, qualem oporteat dare Sebastenis responsionem. *Ceterum colligimus ex peculiari epistola, quam ad Eusebium Basilius dedit, Sebasten diu schisma ecclesiasticum perdurasse, multis cum Basilio fidem orthodoxam confitentibus, aliis Eustathio ejusque heresi adherentibus.*

302 Mæstis his rebus misericors Deus quadam etiam jucunda permiscuit: quia Sanctos suos neque tribulationes, neque jucunditates sinit habere continuas; sed, tum ex adversis, tum ex prosperis, justorum vitum quasi admirabili varietate contexit. Ut enim Basilius certaminum suorum pro Ecclesia Dei contra hæreticos præclarum præter alios testem haberet, adlucit S. Ephrem Syrum, qui et ea quæ ipse conspexerat, et ex ore sancti Antistitis audierat, æterna memorie consignaret; atque id præsertim quod in causa Eustathii contigit paucis complecteretur, dicens: Pelle rursus ovina tegebantur lupi, et protinus illorum redarguebat hypocrisim: festinabat iniquus ipsum turbare

spiritus, et subito justitia viri sancti vincebatur: D contendebant fiete imitari infideles fidem atque doctriam illius, et illico perfida atque iniqua eorum sententia detecta est: captabant ejus libertatem, statimque apparebat illorum stultitia. *Videtur omnino sanctus iste Diaconus, instinctu divino circa hæc tempora Cæsaream venisse, ad visendum S. Basilium, ut ipse de se, et Gregorius Nyssenus, et alius Anonymus Vita ejus auctor testatur: huic audiamus. Venit, inquit, Cæsaream Cappadociae S. Ephrem, ubi ingressus templum reperit S. Basilium Archiepiscopum, concionantem ad populum: et cepit Beatissimus Ephrem magna voce prædicare eum. Dicebant autem quidam de turba; Quis est iste peregrinus, qui sic laudat Episcopum? quippe adulatur ipsi potius, ut aliquid ei largiatur. Peracta autem jam concione, ait Basilius: Accersite ad me hominem, qui insistebat laudando me: et accersito coadit ipsi, Quid ita instanter vociferaberis laudando me, Domine Ephrem? Respondens autem sanctus senex dixit: Ideo perseverantiam clamando et laudando te, qui aspicebam immaculatam columbam, stantem in humero tuo dextero, et ad aures tibi suggerentem que populo concionaberis. Magnus autem Basilius, Spiritu sancto plenus, ipsum agnovit, et ad eum: Tunc Ephrem es Syrus? Vere, quemadmodum intellexi, sic et in te comperi, quietis amator. Scriptum habetur in Propheta David, Ephrem fortitudo capitis mei: nam mansuetudo tua atque clementia et simplicitas clara est, velut lumen apparens omnibus.*

303 Similiter Nyssenus in Vita Ephrem: Cæsaream Cappadociae divino ductus spiritu senex, ibi ipsum os Ecclesie, auream scilicet illam doctrinae lusciniam, Basilium, vidit atque cognovit, eumque faustis acclamationibus cepit venerari. Siquidem perspicaci mentis oculo conspexit fulgentem columbam, humero ipsius dextero insidere, verbaque sapientiae subministrare, atque ipsum ea populo depromere: ipse vero ex eadem veneranda columba sancti hujus Patris cognoverat peregrinationem, eumque esse Ephrem illum Syrum. Peropportune igitur ambo, mutua inter se fruebantur consuetudine; ita ut laboriosa illa peregrinatio ipsi Ephrem inutilis non extiterit.

304 Duobus istis jungendus, qui præcipuus hujus rei testis est, ipse S. Ephrem, de se et Basilio ita narrans: Ubi ergo Dominus, miserendi occasione se offerente, in quadam civitate misericordia motus fuit super me, illic vocem ad me dicentem audivi, Surge, o Ephrem, et comede cogitationes atque sententias. Cui respondens, dixi in magna anxietate: Unde ego Domine comedam? Et ait ad me, Ecce in domo mea vas splendidum est ac magnificentum, quod tibi suppeditabit cibum. Super dictis autem multum admiratus, exurgens perveni ad templum Altissimi: et cum sensim ad vestibulum ascendissem, et præ desiderio in introitum prospexissem; vidi in Sanctis Sanctorum vas electionis, coram armento ovium præclare extensum, verbisque majestate plenis exornatum atque distinctum, omniumque oculos in illud defixos. Vidi templum ab eo spiritu vegetatum, ejusque in viduas ac orphanos potissimum commiserationes. Vidi ibi apud eum fluminis instar lacrymarum fluentia; et vellus vitæ luminis instar lacrymarum fluentia; et vellus vitæ cunctis quasi aureos radios diffundens; ipsum autem Pastorem pennis spiritus sursum pro nobis preces tollentem, flumque orationis deducentem. Vidi ab ipso Ecclesiam ornatam et dilectam, aptissime compositam. Prospexi ab ipso manare doctrinam Pauli, legem Evangeliorum, et timorem Mysteriorum. Prospexi ibi utilem ac salutarem sermonem, ad ipsum usque cælum fideliter se attollentem; atque

AUCTORE P. B.

teste Anonymo,

ad aurem ejus videt Spiritum S. in specie columbae:

idem testatur Nyssenus,

et ipse Ephrem, F Enc. Bal.

dicens, se divinitus Cæsaream missum

invenisse populo prædicantem,

(ut

alias non plus ei quam Euppio concessurum se,

soli Orthodoxorum communioni inhærentem,

quod exemplum Sebasteni qui tam sequantur.

B. Ep. 8

B. Ep. 264

Ephrem Syrus, veniens ad Basilium

Enc. Bas.

A (ut rem paucis complectar) universum illum cœtum, splendore gratiæ renidentem. His vero cunctis ita religiose ex electo vase regni efflorescentibus, laudavi sapientem et benignum Dominum, qui sic ipso glorificantes glorificat.

305 Peracto autem auditorio, Spiritu sancto revelante, me adesse cognovit : qui meam vilitatem accersendam curans, per interpretem interrogabat me, dicens : Tunc es Ephrem, qui præclare collium inclinatum jugo salutaris verbi subiecisti? Et respondens dixi : Ego sum Ephrem, qui meipsum a cœlesti cursu sequestravi. Cumque me apprehendisset, sancto suo osculo consalutavit ; instruxitque mensam epulis sapientis ac sanctæ et fidelis animæ ipsius, non quidem corruptilibus conditam ferculis, sed immortalibus refertam sententiis. Dicebat enim, quibus recte factis possimus nobis conciliare Dominum, quo pacto peccatorum prohibeamus insultus, quo pacto etiam passionum cecludamus ingressum, quo pacto apostolicæ virtutis possessionem capiamus, et quo pacto incorruptum placabimus judicem. Lugensque exclamavi ac dixi : Tu, Pater, remissum ac sequem custodi : tu me in rectam semitam dirige : tu cor meum lapideum compunge. Ad te enim spirituum Deus abiecit me, ut animam meam cures. Tu animæ meæ navem expedi, atque perduc ad aquam quietis. Hic mihi præclari magistri studium diligenter attende, unde meam virtutem comprehendit, formam complexus est et (ut eo verbo utar) virgam corporis ; evellensque indolem irrationabilium passionum, detraxit siliquas meas, ac tabem oculorum : subtrahensque mihi viriditatem ac immaturitatem, sermonis æmulatione me cepit, demersitque me in pocula doctrinæ suæ. Tunc sensum ac cogitationem concepit venter meus pariendi quadraginta Martyrum laudes : omnem enim rationem ac modum tolerantiae ipsorum meis infudit auribus vir ille egregius, quemadmodum scilicet mortem sibi pro Christo delegerint, quantaque pericula despexerint, ut ipsum lucrifacerent ; tum quot numero Sancti fuerint, reliquaque pietatis eorum commemorabat certamina. Quod ergo ad ejusmodi insignem effectum, nos dignos censuerit fidelis Pontifex, ut triumphantium istorum virorum de tam illustri martyrii sui reportata victoria, in alia Oratione, laudes descriptas relinqueremus est, quod Sanctum hunc Christi, ejusdem cum illis admirationis parisque honoris virum, beatum prædicemus atque felicem.

B ut animam meam cures. Tu animæ meæ navem expedi, atque perduc ad aquam quietis. Hic mihi præclari magistri studium diligenter attende, unde meam virtutem comprehendit, formam complexus est et (ut eo verbo utar) virgam corporis ; evellensque indolem irrationabilium passionum, detraxit siliquas meas, ac tabem oculorum : subtrahensque mihi viriditatem ac immaturitatem, sermonis æmulatione me cepit, demersitque me in pocula doctrinæ suæ. Tunc sensum ac cogitationem concepit venter meus pariendi quadraginta Martyrum laudes : omnem enim rationem ac modum tolerantiae ipsorum meis infudit auribus vir ille egregius, quemadmodum scilicet mortem sibi pro Christo delegerint, quantaque pericula despexerint, ut ipsum lucrifacerent ; tum quot numero Sancti fuerint, reliquaque pietatis eorum commemorabat certamina. Quod ergo ad ejusmodi insignem effectum, nos dignos censuerit fidelis Pontifex, ut triumphantium istorum virorum de tam illustri martyrii sui reportata victoria, in alia Oratione, laudes descriptas relinqueremus est, quod Sanctum hunc Christi, ejusdem cum illis admirationis parisque honoris virum, beatum prædicemus atque felicem.

C 306 *Contulerunt hi quoque Sancti inter se de divinarum Scripturarum intelligentia : hac enim opportunitate Basilus avidè usus est, ut obscuriores quosdam sacræ Scripturæ sententias ex Syruca interpretatione elucidatas acciperet. Hinc passim creditur de S. Ephrem loqui, cum exponens inter alia illud Genesis, Spiritus Dei ferebatur super aquas, ita scribit : Quoniam pacto, dixeris, super aquas hic ferebatur? Equidem non meam tibi, sed viri cujusdam Syri sententiam recensebo, qui tantum a sapientia mundi distabat, quanto verarum scientiæ rerum propinquior erat. Aiebat igitur ille, Syrorum vocem significantiorem atque evidentiorem esse, et, ob affinitatem quam habet cum Hebraica lingua, sententias Scripturarum aliquo modo propius attingere : itaque talem hujusce dicti sententiam esse dicebat : Verbum hoc, FEREBATUR, pro CONFVEBAT, vitalemque fecunditatem aquarum naturæ præbebat, sumunt atque interpretantur, ad similitudinem aviculæ incubantis, vimque vitalem quamdam imprimant in ova, quæ ab ipsa foventur : talem ille prædicabat ea voce sensum signari.*

ut et Basilus vicissim quædam ab illo doctus. Hexam. Homil. 2

CAPUT XXV.

Basilii ægritudo : mors Emmeliæ matris ejus : item Athanasii Ancyranæ Episcopi, et Musonii Neocæsarensis.

Toto hoc tempore optabat Basilus invisere aut hospitem apud se excipere S. Eusebium Samosatenum, ut ejus consilio uti posset in tantu rerum perturbatione : impedimentum tamen, quo minus optatis frueretur, attulerunt frequentes ejus morbi. Ea enim erat deploratæ valetudinis immensa miseria, ut cum videretur meliuscule habere, magis esset prostrata valetudo, quam quorum salus plane deplorabatur. Atque hinc facillime iniri ratio potest ex conjectura, qualis esset cum afflictinæ ægrotaret et morbo retentus decumberet, qui eum usque ad ipsas mortis januas deduxerat. De eadem hac sua infirmitate forsitan etiam alibi loquitur, ad eundem Eusebium : Quo tandem, inquit, animo fuisse me putas, cum tuas, o vir pie, accepi litteras? Si enim sensum illarum respiciebam, cum impetu volui recta ad vos volare : si vero ad corporis imbecillitatem qua ligatus decumberem, non solum sensi me non volare, sed ne in lecto quidem convolvi posse. Nam quinquaginta his diebus aeger decubui ; quibus mihi sedulo adfuit dilectus et omnium studiosissimus Frater noster et cominister Elpidius. Multum enim febre sum consumptus, quæ ob penuriam nutrientis materiæ, arida hac carne, cen lucernaria papyro circumdata, tabidam longamque ægritudinem induxit. Antiquum vulnus huic accedens, a cibis me abstraxit, oculis somnum ademit, tandem morti et vitæ confinem me effecit, tantum vivere permittens quantum ad dolorem sentiendum opus est. Itaque et aquis usus sum natura calidis, et quasdam medicorum curationes amplexus sum : omnia vero superavit robustum pertinaxque hoc malum, quod consuetudine præsentis alius fortasse ferre potuisset : ex improvise autem invadens, nullus adeo adamantinus est, ut ferre possit ; a quo diu vexatus nunquam sic afflictus sum, ut nunc, impeditus ab ipso, quo minus ad congressum complexumque tuæ sinceræ dilectionis venerim. Neque tantum Basilii infirmitas, ne Eusebium conveniret, impedimento fuit ; sed etiam Eustathii Diaconi, qui morbo gravissimo conflictatus, usque ad duos menses Basilium detinuit, de die in diem dum convalesceret expectantem : deinde omnes qui cum eo erant infirma fuerunt valetudine, donec et ipsemet, ut supra dictum, in morbum incidit.

308 Decumbente Sancta, aut potius paulatim convalescente, perit orthodoxis Tarsus civitas, accipiens Episcopum Arianum, defuncto Episcopo suo Silvano. Basilus ad hujus rei nuntium, silentium tenere non potuit, quæsitque orationem quamdam dignam factis, ut vox sua non assimilaretur suspirio sed fletui, qui mali gravitatem abunde exprimeret : tantam civitatem, tam feliciter agentem ut Isauros, Cilicas, Cappadocas, et Syros sua opera in concordiam perduxerit, unius aut duorum hominum exitiali socordia pessum ire ; dum nos emetamur, inquit, consultamusque, et nos mutuo respicimus, propriæque incolumitati prospicientes proximorum res habemus sus deque ; parum scilicet intelligentes, quod omnino sit necesse singulorum conditionem conclamantam haberi, ubi male successerit Reipublicæ. Itaque propter contractam inde mœstitiam, plurimum ipsi temporis fuit impendendum ad vires recolligendas, recurrentibus subinde infirmitatibus ob mœrorem animi vehementiorem, quamvis sua culpa minime factum esse sciret ut Ecclesia hostibus proderetur. At neque Samosatenus aliquid intermiserat.

Samosatenum cupiens visitare Basilus,

B. Ep. 262

B. Epist. 8

longa impeditur infirmitate ; E

tum sua.

B. Ep. 257 tum Diaconi sui :

F

affligitur etiam perditione Tarsensis Ecclesiæ,

B. Ep. 5

B. Ep. 257

B. Ep. 5

B. Ep. 262

rat.

A *frustra contra nitente Samosateno ab Ariano occupata.*
 rat, quo tantum malum præveniendò averteret : ut enim hæc omnia jam longe ante præviderat proclamaratque; ita steterat in procinctu expectans, aliosque per litteras et internuntios concitaverat, ipse in rem præsentem occursans, quid non perpetrans? quam vocem non emittens? Verum mali eventus causa fuit (ut alibi dictum est) quod Episcopi Basilio communicantes, vel per socordiam, vel eapropter quod ipsum suspectum haberent, nec bene et sincero essent erga eum affecti; vel saltem per diaboli oppositionem, qui bonis operibus solet adversari, nequaquam voluerint cum illo conspirare.

B. Ep. 257

Eodem aut simili morbo impeditur

pro amictis apud Præfectum agere :

B. Ep. 366

B *309* Quemadmodum vero dubitandum non est, quin Basilio infirmitas opportunitatem longe commodiorem fecerit Ariano Ecclesiam Tursensem invadendi; sic etiam impedimento fuit, quo minus alia caritatis officia amicis suis præstaret. Ita non potuit Antipatro provinciæ Præfecto commendare eorundem causam Palladiæ, matris gravissimæ, quam non solum generis propinquitas ipsi adjuverat, verum morum suavitas loco parentis ei constituerat. Quocirca cum de ædibus illius turbæ nonnullæ et motus concitarentur, cum per litteras exoratum volebat, ut disquisitionem controversiæ istius aliquantulum differret, et suam expectaret præsentiam, ut eorum exponeret quæ scriptis mandare non erat conveniens : Nunc vel maxime, inquit, valetudinem meam infirmam accuso, et damnum persentisco inde illatum, cum viro tam illustri, res patriæ reæ administrante, ipse necessario abesse cogar, corporis curandi sollicitudini intentus : integrum enim mensem me oportet assidere, curationi ab aquis calidis faciendæ, acsi aliquid mihi inde opis vel auxilii accessurum esset. Videbor autem multis laborem frustra insumpsisse, imo vero non paucis risu dignis, cum neque proverbium illud satis curem, quo nihil ad mortuos accedere emolumentum dici solet, si calidis aquis perfundantur. Nemo quidem certa affirmaverit, hæc omnia referenda esse ad eundem Basilio infirmitatem, qui testatur se natura ipsa fuisse valetudinarium : verosimile tamen videtur, ob argumenti similitudinem.

interim faciens quod poterat,

B. Ep. 257

segue divinæ voluntati conformans,

C *310* Quispiam sit, quod Sanctum magis spectat et sanctitatem demonstrat, virtutes ex eo discimus, quarum exercitium infirmis omnibus commendamus. Nam inprimis, ut modo ostendimus, quantum vires patiebantur, et adhibenda medicamina permittebant, curam Ecclesiæ non prætermisit, nihilo segnius pro ea laborans. Inter graves autem dolores, urbano pioque subinde lepore se aliosque oblectabat; quæque præcipua infirmorum virtus est, agnoscebat sibi morbum immissum a manu Domini, suscipiebatque eum, omnino conformans se divinæ dispositioni. Cum, inquit, Domini flagellum sit ipse morbus, cruciatus et dolores (et quidem meritissimo) novis insuper cumulis adaugens; infirmitatem acquisivi ad infirmitatem; ita ut vel pueri deinceps intelligant facillime, fieri omnino non posse, quin pellicula defluxa evanescat : nisi forsitan divina misericordia et erga omnes longanimitas, pœnitentiæ nobis tempora ampliando, malorum (ut et alias) relaxamentum dederit, atque omni ex parte præpeditis et miseris inextricabiliter involutos expederit. Verum ista ut visum est Deo, sic evenient, et ut nostræ utilitati conduxerit.

Mutato quo Ariano erat tradendus decreto,
 B. Ep. 58

311 Sic morbis afflictam Basiliam, luctantemque cum Sebasteno Eustathio, excerpere insidiæ Ariano: qui iterum exorsi ipsum aperte persequi, fraudibus suis et calumniis tantum effecerunt apud Imperatorem, ut decretum obtinerint, quo Basilius accusatorum suorum dispositioni relinqueretur. Hac forsitan respiciunt ejus ad Meletium verba hæc : E vicino spes est, futurum, ut quæ Ariani minitantur, tandem exitum sortiantur. Verumtamen cor Regum in manu Domini, non enim multo post executio decreti istius contrario Imperatoris mandato suspensa est, ut scribit Sanctus ipse ad

præfatum Meletium : Venit, inquit, nuntius quidam ex comitatu, sub primam Imperatoris motionem, ad quam illum impulerunt, qui calumnias adversum nos effuderant; retulitque, alterum quoddam captum esse consilium, ita ut accusatoribus non demur expositi, neque voluntati illorum tradamur, quod ab initio decretum erat; sed ut interea quædam causæ prorogatio ac dilatio fiat. Sive igitur ista ita maneant, sive aliud quid istis humanius decerneretur, Pietati tuæ significabimus : si vero priora obtinebunt, ne hoc quidem celaberis. Aliquid ultra decretum esse, nos reperitur; videntur tamen Ariani, falsi spe sua, ad alias artes confugisse; et petuisse, ut prætertextu pectus Basilio ad Palatium evocaretur, quod Sanctus Episcopus eundem, Eusebio forsitan aut Meletio, ita significat : Scias autem me per calumnias hæreticorum in expectatione esse citationis, ad Palatium Imperatoris, sub velamento et prætextu faciendæ pacis. Hæc ad me fama delata est.

D
 AUCTORE F. B.

alteroquo de eo ad Palatium evocando,

B. Ep. 242

312 Eodem tempore Episcopus quidam, in Mesopotamia constitutus, nuntium misit ad Basilium et dedit operam, ut ipse conveniret se, in iis partibus hærentem; convocatisque sententiæ suæ locis qui Ecclesiis dominantur, illis comitatus ad Regem festinaret. Verum consilium istud Basilio minime probabatur : nam sibi corpuseculum hoc non erat suffecturum ad hiemalem peregrinationem subeundam. Aderat quippe in foribus hiemis inclementia, domi ipsum cohibens, et ne loco quidem moveri permittens. Nam etiamsi illa solito contingeret tolerabilior, infirmo tamen satis impedimenti allatura erat, ut non solum per seipsum iter ingredi, sed ex ipso quoque domicilio prospicere nequiret. Ast neque iter istud necessario agendum videbatur : consilium tamen ejus, ad quem scribebat Episcopi, ea super re requirebat.

excusat iter ad aliud colloquium morbo prohibitus.
 E

B. Ep. 6
 B. Ep. 242

313 In hæc quoque tempora incidisse creditur obitus S. Emmeliæ, matris S. Basilio, de qua pluribus actum xxx Maji; cum ipse, ob persecutiones Ariano, morienti adesse non posset, Ecclesiis fere ut corpus suum affectis, nulla quidem spe bona affulgente, verum in deteriora rebus semper delabentibus; quavis si qui ipsi insidiabantur facere aliquid, ira eorum et savitia dignum, nondum permittereentur. Mors illa matris suæ quam gravis Basilio acciderit, dicat ipse. Nunc autem, inquit, quod unicuique habebam vite solatium, matrem ipsam propter peccata mea amisi. Ne me derideas, qui in hac ætate orbitatem deffere solem : sed hoc scias, me animæ excessum nequaquam ægre ferre, cui quid in reliquis dignitate respondeat non invenio. Rursus igitur in morbum incidi, iterumque in lecto decumbo, exiguis omnino viribus fluctuans, et propinodum in unaquaque hora necessarium vitæ finem expectans.

B. Ep. 7
Mortitur et mater S. Emmeliæ :

B. Ep. 7

314 Anno cccclxxii, quo Emmeliæ obiit, Neocæsarea et Ancyra visæ sunt habere successores eorum qui abierant. Horum primus Athanasius Ancyranus Episcopus, patrem habuerat Athanasium, virum qui scientiarum disciplinæ plurimum operæ navaverat, gentiumque et urbium principatus gubernaverat, et ad magnam progenitorum virtutem zelo quodam ferebatur, etiam in exemplum probitatis proponendus. Filius vero Ancyranus Episcopus, magna et præclara pro tuenda fidei rectitudine certamina exantlavit. Ob hujus obitum Basilius, factus pellicano solitudinera incolenti similis, ingemuit : utque dolorem cordis lugubri voce significaret, opus se habere dicebat Hieremiæ lamentationibus. Mortuus est enim, inquit, vir, qui vere columna erat et stabilimentum Ecclesiæ; imo magis ad beatam vitam sublatus, a nobis abscessit. Haud parvum vero periculum est, ne subtracto hoc fundamento, simul cum illo multi decidant, et quæ in nonnullis sunt putrida ac marcida,

item Athanasius Ancyranus Ep.
 B. Ep. 51

altera Ecclesiæ columna.

B. Ep. 67

A cida, manifesta fiant. Clausum est os, quod hactenus et competenti fiducia et sermonibus gratiæ ad Fraternitatis ædificationem scaturivit. Ablata sunt consilia mentis, quæ revera divinitus agitabatur. O quoties animum meum (accusabo enim me ipsum) nonnihil contra hunc virum indignationis subiit, quod totus hoc desiderio tenebatur, ut dissolveretur et esset cum Christo; nec hoc pluris faciebat, ut diutius propter nos in carne maneret. Cuiam deinceps Ecclesiarum coram imponemus? quem in rebus hæc tristibus accipiemus consortem? quem habebimus modestiæ ac temperantiæ dispensatorem? O grandem prorsus ac tristem desolationem!

315 *At quis non miretur Episcopum, Basilium usque adeo dilectum æstimatumque, ab Eustothianis decipi potuisse, ut temere Sanctum hæreticæ doctrinæ reum iudicaret, in eumque vehementius inveheretur ac comminaretur. Ita ad Basilium detulerunt, qui audierant.* Et hic ad minas quidem admodum risit, neque enim ut puer ejusmodi terribilia metuebat: hoc tamen formidabile multa cura dignum visum est, quod integerrimus ille vir, quem et rectitudinis fulcimentum, et veteris veræque caritatis seminarium,

B ad consolationem Ecclesiarum conservare se crederat, usque adeo præsentis status corruptelæ particeps esset, ut quorumvis vel vulgariæ calumnias pluris faceret, quam longam Sancti experientiam; et ad pravas suspiciones sine certis indicibus permoveveretur; nec ad suspiciones tantum, sed et indignationes et minas; nec suspicantis jam, sed manifeste ac indubitatio persuasi iram ostendisset. *At Basilium multæ temporum istorum causam hujus rei deputans, amice cum illo expostulat: et errorem detegens;*

Quanti quæso, ait, laboris erat, o præclare, brevi epistola, de quibus voluisses, tamquam solum cum solo colloqui? aut, si litteris res ejusmodi committere noluisses, vel ad te ipsum nos vocasses: si vero prorsus et istud faciendum non erat, et præ indignationis indomito æstu tempus opportunum expectare noluisti; at vel aliquo tuorum, qui ad obtegendas res arcanas idonei assuetique sint, poteris uti administro ad ea quæ significare voluisses. Nunc vero cujusnam auribus non obstrepunt illi, qui negotiorum quorundam gratia quandoque vos accedunt, quasi noxia quædam scripserimus aut scribentibus aliis subscripserimus? Nam isto te verbo usum esse ferunt. Me sane, ad multa mente et cogitatione conversum, nihil liberat incertitudine consilii. Itaque et tale quid suspicari cœpi, ne forsitan hæreticorum quisquam nomen meum commentationibus suis subdole adscripserit, atque ita rectitudinem tuam contristarit, et ad istam vocem emittendam induxerit. Non enim scriptis nostris, quibus eos impugnamus, qui Filium ac Deum nisi sunt asserere non esse, quod ad essentiam attinet, Deo et Patri similem; aut eos qui blaspheme docuerunt, Spiritum sanctum esse creaturam; istam contumeliam inferre sustinuisse, qui magna illa et præclara pro tuenda fidei rectitudine certamina decertasti. Liberabis autem nos perplexo labore animi, si quibus de causis permotus sis, ut tam acerbe in nos invehereris, aperte significare volueris. Hoc autem fecisse Athanasium, et Basilii litteris acquiescisse, verisimile evadit ex more, quo hunc illius mors affecit.

de judicio tam temerario.

C et tale quid suspicari cœpi, ne forsitan hæreticorum quisquam nomen meum commentationibus suis subdole adscripserit, atque ita rectitudinem tuam contristarit, et ad istam vocem emittendam induxerit. Non enim scriptis nostris, quibus eos impugnamus, qui Filium ac Deum nisi sunt asserere non esse, quod ad essentiam attinet, Deo et Patri similem; aut eos qui blaspheme docuerunt, Spiritum sanctum esse creaturam; istam contumeliam inferre sustinuisse, qui magna illa et præclara pro tuenda fidei rectitudine certamina decertasti. Liberabis autem nos perplexo labore animi, si quibus de causis permotus sis, ut tam acerbe in nos invehereris, aperte significare volueris. *Hoc autem fecisse Athanasium, et Basilii litteris acquiescisse, verisimile evadit ex more, quo hunc illius mors affecit.*

Similiter afficitur Sanctus obitu Musonii Neocæsareen.

316 *Alter, cujus obitum hoc quoque anno Basilium luxit, Musonius fuit, Neocæsareensis Episcopus; quamvis et beatum istum, ad conservandam Ecclesiarum pacem, conjunctum sibi Basilium non habuerit, propter quasdam, ut ipse decebat, anticipatas suspiciones. At ille propterea nunquam desiit eundem socium certaminum adversus hæreticos susceptorum advocare, nec defunctum amisit præclaro elogio posteris commendare. Mortuus est, inquit, vir omnium sui temporis omni-*

bus simul humanis bonis præstantissimus, columnam patriæ, Ecclesiarum decus, columna et firmiterium veritatis, robur ejus quæ in Christum est fidei, suorum munimentum, nullis adversariorum machinis expugnabilis, custos rituum paternorum, inimicus novandarum rerum studiosis: qui in seipso visendam præbuit priscam Ecclesiam formam, et veluti ad sacram quandam veteris status imaginem, Ecclesiæ sibi commissæ faciem effingens; ita ut qui fruerentur ejus consuetudine, cum illis vixisse viderentur, qui ante ducentos annos et ultra instar luminarium resplenderunt: ita nihil de suo, nihil quod novæ alicujus cogitationis inventum saperet, in medium hic vir attulit: sed, juxta benedictionem Moysi, ex ipsis arcanis cordis sui ac bonis thesauris, vetera veterum, et quæ ante faciem juniorum vetera essent, proferre noverat. Hac sane ratione, et in ipsis consortium ac coæqualium consiliis, primo honore potitus est: non enim propter ætatis prærogativam, sed quoniam omnes sapientiæ vetustate superabat, communi consensu et condonatione primas obtinuit. Quantum vero lucri dederit talis institutio, nemo quæsierit, qui modo ad vos respexerit, o Neocæsareenses; nam soli inter eos quos novimus, vel admodum cum paucis; in tanta rerum tempestate ac turbine, tranquillam vitam per illius gubernationem egistis. Non enim apprehendit vos hæreticorum ventorum procella, quæ mentibus leviusculis et seductioni facile expositis subversiones pepererat et naufragia. . . . Quamquam, etiamsi ad extremam senectam vir iste non pervenit; at certe, quod ad tempus attinet, ad præsidendum vobis satis vitæ habuit: et corporis viribus tantum potitus est, quantum ad declarandam animi tolerantiam in rebus mæstis opus habuit.

317 *Dicit forsitan aliquis vestrum, quod temporis diuturnitas apud eos, qui ipsum experimento cognoverint, accessionem potius dolori et amori quam satietatem sit allatura; ita ut quanto prolixiore tempore bonum istud experti estis, tanto amplius amissionem illius sentiat; corporis vero justæ vel umbra apud pios honore quovis digna est. Esto id sane, cum etiam ex nobis quamplurimi simul ad hunc modum affecti (neque enim ego ipse dixerim, virum istum esse contemnendum) sed, ut quod triste accidit humano more feratur, sualeo. Quandoquidem et meipsum laud fugit, quænam ab illis dici possint, qui damnum acceptum deplorant. Silet quidem lingua, alias fluviorum instar aures alluens; cordis vero profundum nemini comprehensibile, somniis imbecillius (quantum ad homines attinet) avolvit. Quis acutius illo futura prævidit? Quis tam stabili ac solido ingenio, ac fulgure citius, ad occurrendum imminentibus causis suffecit? O Civitas, multis quidem jam occupata perturbationibus, a nulla tamen illarum tam letati unquam damno affecta! Occidit nunc quidem pulcherrima tibi venustas: Ecclesia vero lamentatur, solemnes conventus lugent, sacer seniorum consessus coryphæum desiderat, sermones mystici interpretem suum expectant; filii patrem, senes æqualem, qui in magistratu sunt principem, populus præsentem, alimonia destituti nutritorem, omnes eum familiariter usurpatis: nominibus invocant, et accommodis juxta propriam uniuscujusque affectionem vocabulis deplorant amissum. Sed quo mihi sermo præ lacrymarum voluptate rapitur? An, sobrietati non restituemur! Non reddemur nobis ipsis? Non respiciemus ad communem Dominum, qui postquam unumquemque Sanctorum suæ ætati servire permisit, competenti tempore illos iterum ad se revocavit!*

318 *Hinc digreditur Basilium ad fideles monendos, ut, Deo confisi et ananimes, vigilantem ac orthodoxum*

D B. Ep. 62

sanæ ac veteris doctrinæ tenacissimi,

licet non plane Sents;
E

et Neocæsarenses solatur

F

iacitur tantæ compatiendo:

et hortatur ad concordem successoris electionem,

cltra respectum privati cujusquam commodi:

A *dozum Pastorem quamprimum eligere satugant. Jam in illa, inquit, tempestate, quæ Musonius dixit in memoriam revocate: qui cum vobis concionaretur, perpetuo commonebat ac denunciabat, dicens. Cavete canes, cavete malos operarios. Multi sunt canes. Quid dico canes? Imo lupi graves, qui sub specie ovicularum fraudem tegentes, ubique terrarum gregem Christi dissipant; qui vobis præsidio vigilantis cujusdam Pastoris cavendi sunt. Hunc animis, ab omni contentione et ambitione repurgatis, petere vestrum est; Domini vero designare, qui a tempore magni Præsidis Ecclesiæ vestræ Gregorii, usque ad Beatum istum, aliam post alium semper, quasi ex quadam pretiosorum lapidum serie, depromptos adjiciens et adaptans, admirabilem Ecclesiæ vestræ pulcritudinem largitus est. Itaque neque deinceps de futuris desperandum est: novit enim Dominus suos, et in medium eos procul dabio adducet apud vos, de quibus fortasse nihil tale expectabatur. Jam dudum volentem me sermoni finem imponere, dolor cordis non permittit quin obsteter vos, per Patres, per rectam Fidem, per Beatam istum, ut vigili mente expendat quisque vestrum, quid sibi ipse quærat; et quocumque res, sive bene sive male cadant, se cum primis illarum participem fore putet: neque publicaram rerum curam, quod multi assolent, in proximam rejiciat: ne postea, dum eodem singuli animo res agendas negligitis, antequam animadvertatis, proprium vobis singuli malum per incuriam accersatis. Ista, sive tanquam ex vicinorum commiseratione, sive ex eadem sententiam communicatione dicta; aut etiam, quod veritas est, tanquam ab iis qui legi dilectionis obediunt, et periculum quod scientibus timendum esse fugiant, cum omni benevolentia accipietis; persuasi quod gloriatio nostra sitis, quemadmodum et nos vestra, in diem Domini; et quod, propter Pastorem qui vobis dabitur, futuram sit, ut vel amplius et arctius dilectionis vinculo uniamur, vel prorsus disjungamur; quod absit, oro; nec fiet, per gratiam Dei. *Hæc quidem Basilius ad Neocæsareenses, quo Ecclesiam istam in fide conservaret, et orthodoxos Episcopos unius accessione tanquam novo presidio firmaret. Verumtamen successu curvit sollicitudo ista, nam quicumque fuerit ad Episcopatum hunc assumptus, ut non nocuerit, nihil saltem præclari pro Ecclesia gessit.**

CAPUT XXVI.

C *Gregorii Nysseni exilium. Reliquiæ S. Sabæ Martyris in Cappadociam delatæ ad Basilium.*

An. 372 Demosthenes Vicarius,

P *redicto anno CCCLXXII, qui septimus est ante obitum Basilii, octavo ante mortem Macrinæ junioris, accessit ad Basilium afflictiones persecutio Arianorum in fratrem suum Gregorium Nyssenum, ejusque ab Episcopatu suo et patria exilium. Tunc Demosthenes, Vicarius Præfecti Prætorii, in Cappadociam venit, malorum omnium caput et origo; idem forsitan, qui anno CCCLXXI Imperatoris culinæ præfectus, cum Basilium coram Valente perorantem interpellaret, suavi sarcasmo obmutescere ab eo jussus est, etenim corporis moles, ob quam ipsum Basilius este obesissimum et grandissimum vocat, satis declarat, eum non multum a culinæ ministeris abhorruisse: laudatur vero a Basilio ad ipsum scribente, ut Christianus imprimis et Orthodoxus accuratus legum observator illarum quibus res hominum ordinatæ legantur, non quod esset, sed quod esse deberet. Talem certe non probant, tum quæ contra Orthodoxos, tum quæ contra Gregorium Nyssenum gessit: unde Basilius, ad Eusebium Samosatenum scribens multo aliter, suam de eo opinionem sic explicat:*

Junii T. III

Advenit hæc Virarius, malorum caput nostrorum et origo, an hæretica pravitate imbutus, haud scio; reor potius, eam omnis doctrinæ expertem, nec pensi quidquam facere, nec sollicite curare hæreticane credat, an orthodoxa dogmata: alia sunt enim illius studia; aliis ille, cum nocte, tum etiam interdiu corpore vacat et animo exercitiis. At certe hæreticorum fautor existit, qui quanto erga illos studio fertur, tanta nos persequitur inimicitia. Dedit enim nobis justas Jædæx, juxta operum exigentiam, angelum Satanæ qui nos satis superque colaphizaret, hæresim quidem vehementius defendens, bellum vero usque adeo nobis inferens, ut ne sanguini quidem sit parcitum multorum in Dominum credentium.

320 *Is itaque, per brumæ medium et valentissima frigora, reproborum concilium celebravit in Galatia; scilicet Ancyra, ubi Eustathius Sebastenus cum suis per singulas domos societatem hæreticorum amplexus est, et ad consortium ab ipsis in hunc modum susceptus. In eodem conciliabulo Demosthenes, opera ejusdem Eustathii Sebasteni, ejecto Hypsio, Episcopo Ancyrano orthodoxo, et successore Athanasii item Ancyranæ, Eediciam substituit, cognomento Parnassenum, forsitan quia sic dictæ civitatis in Cappadocia Episcopus fuerat, quem Episcopatum reliquerit ut Ancyranum invaderet. Quidquid sit, malum futuræ vitæ viaticum sibi ipsi adscivis is, qui Ecclesiæ ipsum præfecit, inquit Basilius: nam in Episcopatum intrusus, Basilidis, Gangrorum in Paphlagonia Episcopi, Arianismo infamis, factus est consors et conscius. Neque hic stetit Demosthenis impietas: fratrem præterea Basilii Gregorium, abduci imperavit: ab uno dumtaxat Philochare, et quidem terræ filio, seu vilis conditionis homine, accusatum. Et ille quidem jubenti obtemperavit: at cum pleuritide laboraret, et propter accedentem frigiditatem renum infirmitate subinde sæpius affligeretur; coactus est, rigidiuscule et inflexibiliter a militibus habitus, ad corpus suum curandum, et solamen in tolerandis molestis acquirendum, in locum quietis refocillandi sui causa transferri. Hinc per conjecturam non inverosimilem colligitur, Gregorium, e manibus ducentium se militum dilapsam, in locum tutum et quietum, aut in latebras aliquas se transtulisse. Videntur vero Ariana accusationis capita duo apud Vicarium ipsi objecisse. Prima questio de pecuniis erat, tanquam mole impendisset eas, quæ ad usum Ecclesiæ erant reservandæ. Sed sacrarum pecuniarum custodes, seu Ecclesiæ thesaurarii, parati erant ad reddendam rationem cuius flagitanti, et convincendas illorum calumnias, qui ausi fuerant eum accusare. Nec erat difficile ex ipsis beati Episcopi epistolis manifestam reddere veritatem, cuius desideranti expasitam. Alterum accusationis caput erit, Ordinatio contra Canones facta. Sed si quid in ea admissum erat, illi erant in causa qui manus imposuerunt; non, qui vi et coactus illud in se susceperat ministerium.*

321 *Et Basilius, in hac fratris sui et Ecclesiæ calamitate, sibi minime quiescendum putavit: sed primum scripsit ad Abyrtium, nobilem quemdam et veterem suum amicum, qui virtutem suscipere, et afflictis nosset condolare. Quocirca, inquit, cum dilectissimum Deo Fratrem Gregorium Episcopum molestiæ apprehenderint, neque per se alias tolerandæ, et ipsius quam adversissimæ dispositioni; visum est nobis optimum factu, ad tuum auxilium implorandum confugere, et mali istius a te relevamen poscere: est enim malum non minimum molestias illi facere, qui non est aptus ad molestias tolerandas; pecunias quoque a paupere extorqueri, in medium protrahi, et tumultibus obtundi, qui olim tranquillitatis studio quietam vitæ rationem*

49 iniverat.

D
AUCTORE P. B.
B. Ep. 264
hæreticorum
fautor et
minister,

B. Ep. 405

in conciliabulo
Ancyrano Hypsivum
Ancyranum,

B. Ep. 73

E

B. Ep. 10

et Gregorium
Nyssenum
exilio mul-
ctat,

B. Ep. 385

falso accu-
satos:
F

B. Ep. 358

fratrem Basi-
lius commen-
dat Abyrtio,

A iniverat. Tuæ autem prudentiæ erit illud dignoscere, utrum Comiti thesaurorum, an quibuslibet aliis commendatum velis. *Scriptis quoque Basilus ad ipsum Demosthenem, plurimum Episcoporum nomine idque summa cum observantia, quamvis erga pessime meritum, utpote publico iudicis munere fungentem; fortiter tamen pro æquitate causæ: qua paucis demonstrata, orat ut accusatus in patria audiatur, nec abstrahatur in externas regiones, nec cogatur expectare Episcoporum conventum.*

B. Ep. 385

Persecutione in Gothia ferente,

Pag. 88 num. 8

corp. S. Sabæ istuc passi

B

defertur in Cappadociam,

B. Ep. 241

curante Julio Sorano Scythiæ Duce,

322 Interim idem annus consolationis quamdam materiam S. Basilio ministravit. Egimus XII Aprilis de S. Sabæ Gotho, qui sub Rege Athanarico sustinuit illustre martyrium. Acto Græco latine dedimus ex epistola ab Ecclesia Gothiæ ad Ecclesiam Cappadociæ scripta; horum in fine, ubi narratum est quomodo Martyr aquis submersus fuerit, de Reliquiis ejus sic refertur: Deinde extraxerant illum homicidæ ex aqua, et in sepulchrum reliquerunt. Verum nec feræ, nec volucres ejus Reliquias attigere; sed a piis Fratribus servatæ sunt, easque clarissimus Dux Scythiæ Junius Soranus, Deum colens, missis viris fide dignis, e loco barbaro in Romaniam transtulit; et gratificari volens patriæ suæ, pretiosum munus, fructum fidei gloriosum, misit in Cappadociam ad vestram religionem, ex voluntate Presbyterorum; sic ordinante Domino, qui gratiam suam largitur sustentibus et timentibus ipsam. Quam ob rem, qua die Martyr coronatus est, sacrificantes, hoc reliquis Fratribus nuntiate, ut in omni Catholica atque Apostolica Ecclesia, exultantes collaudent Dominum.

323 Junius Soranus, Dux Scythiæ, natione Cappadox, creditur verisimiliter is esse, quem laudat Basilus, quod Christianis sub persecutione gementibus, subvenire conatus sit. Tu certe, inquit, quidquid boni feceris, privatim tibi thesaurus restat: at in quantum refocillas et foves illos, qui ob nomen Domini patiuntur persecutionem, hoc quantum est, tibi repositum thesaurizas in diem illam retributionis. Deinde ab eodem Reliquias istuc passorum petens, sic prosequitur. Recte autem feceris, si et Martyrum Reliquias ad patriam tuam mittendas cures; si modo, id quod ad me perscripsisti, illa quæ viget in iis locis persecutio etiamnum Martyres Domino consignat. Vultur autem Soranus implevisse Basilii desiderium, misso in Cappadociam corpore sancti Martyris hujus Sabæ. Cum enim Basilus, Ascholio Episcopo Thezolonicensi scribens, celebrem mentionem faciat accepti corporis sancti cujusdam Martyris, de alio nullo aptius intelligi potest. Ascholius vero videtur tum temporis inter Gothos versatus, ad Christianos in fide confirmandos, ne propter persecutionem deficerent. Contraxit is quoque singularem cum Basilio amicitiam, et per litterarum communicationem fovit: cujus caritate suæ et constantia in orthodoxa fide, Basilus quoque sic delectatus est, ut solent in densissima nocte constituti, repente exorto lumine recreari. Nam autem nihil vestra, inquit, nunc conditio persimillima videtur esse sideribus, per noctem nebulosam hac illæ derepente effulgentibus, quorum quidem splendor per se est gratiosus, multo tamen magis ex eo quod derepente resplendescunt. Hujusmodi vos estis, o Ecclesiæ lumina, paucissimi omnino et facile numerandi, in hoc difficile rerum statu et conditione, per nocturnas tenebras coruscantes.

C

et Ascholio Gothiæ episcopo, Cappadociæ;

B. Ep. 331

quorum hic martyris Acta scripsit.

324 Itaque Ascholius, inter persecutionis tenebras velut sidus coruscans Gothos Christianis, videtur curasse simul cum Duce Sorano translationem S. Sabæ in Cappadociam, deque Actis præfati Martyris scripsisse epistolam, nomine Ecclesiæ Gothicæ ad Ecclesiam Cappadociæ, suasque particulares ad Basilium litteras junxisse, qui hæc omnia indicat in suis ad illas, aliasque subsps. N. sodare soraenmusinti nirsitu, a it iag,

tota est de athleticis ceataminibus; de corporibus, pietatis ergo decarminatis; Barbarorum furoribus, conculcatis per homines impavidos nec ullo terrore tremefaciendos; de variis tormentorum generibus, quibus usi persecutores; continuis concertationibus, depugnantium aqua aut ligno, per quæ omnia Martyres consummabantur. Lætitia porro multiplicata sum affectus, propterea quod non is tantum tunc extabas, quem multorum perhibebant testimonia; sed illustres in te virtutum actiones, nostræ sunt gentis ornamenta. Sicut enim quasi surculus læte frondescens, a radice diffusus generosiore, fructibus tuis spiritualibus exterarum nationes adimplesti: ita patria nostra, haud sane injuria, de propriis germinibus exultat. Et cum fidei causa obita certamina recenses, Deum illa glorificabat, quod audierat, illam optimam parentum hereditatem in te ipso custoditam. Quæ et quanta sint tibi in præsentem præstita, eadem quæ novitio Athletæ testimonium perhibet patria. Apud gentes barbaras in vicino positas, gentem quæ te produxit honorasti; velut probus et honestus agricola, fructuum tuorum primitias ad illos transmittendo, qui semina tibi suppeditaverant. Digna sunt Christo ista munera. Veritatis istius testis est ille ipse Martyr, qui nuper justitiæ corona redimitus est: quem gavisus suscepimus; Deumque simul venerati sumus, qui per omnes denuo nationes cursum adimplevit Evangelii Christi sui.

325 Enimvero quanta lætitia Basilium litteræ Ascholi affecerint, explicare, inquit, in promptu non est nobis. Etenim continebant illud de Martyribus narratum miraculum quod expresse formam et effigiem nature referebat, ut res gestas ob oculos Basilio representaret. Itaque cum ipse in manus epistolam istam sumeret, eamque legendo iustraret aliquoties, animadvertens Spiritus in illa redundantem gratiam apud secula priora se versari arbitrabatur, cum florerent adhuc Ecclesiæ Dei, fide radicate, conjunctæ caritate; ita ut in unico corpore diversa membra et multiplicia unitam redderent respirationem; cum persecutores et passi persecutionem, in aperta luce designari possent; populus bello impetitus magis adaugeretur, et sanguis ille Martyrum Ecclesiæ irrigaret, Athletasque veritatis multiplicatos produceret, parantibus se ad certamen secuturis, a præcedentium zelo excitatis. Hinc Sanctus oculos animamque convertens, et ad præsentem Ecclesiæ statum ingemiscens, exclamabat. Tum Christiani inter nos colebamus pacem illam, quam reliquit nobis Christus; cujus nunc ne vestigium manet reliquum, adeo infestis animis illam ab invicem abegimus. Nihilominus redibat cor ejus aliquatenus ad præscam illam beatitudinem, cum ex remotis regionibus advenissent Ascholi litteræ, de amoris pulchritudine resplendente: Martyr, inquit, nobis adest ab illis usque barbaris qui ultra-Danubianas regiones colunt, fidei ibi in professione positæ perfectionem predicantis. Quis lætitiæ, qua ob istud ipsum animæ nostræ perfunduntur, percensere poterit? Quæ tanta dicendi vis aut facultas suppeditari, quæ valeat ad vivum depingere, quo affectu intus animæ nostræ in occulto exultent? Cum Athletam intueremur, prædicabamus felicem illius adiptam, qui et ipse proculdubio coronam justitiæ a justo iudice percepturus est olim, propterea quod quamplurimos ad certamen pietatis animaverit. Ista quidem Basilus, exultans spiritu, ob missas sibi magnoque honore susceptas Martyris Reliquias; et ob factam in litteris Ascholi mentionem beati illius viri Eutychis, qui fuerat ex Cappadocia oriundus, et ex primis gentem Gothicam, barbaram et ferocem, ad suave Christi jugum adduxerat.

D
B. Ep. 338

is delectatus Basilus,

B. Ep. 339

E

B. Ep. repræsentat sibi priora tempora ecclesiæ sub tyrannide uniois,

F

vere explecans animi sui gaudium.

ipsique Ascholio gratulans B. Ep. 338

A 326 Verum ut delectabatur Basilius commemoratione præteritorum, ita tristitia affectus e contrario per rerum presentium commiserationem; Nemo nostrum proculdubio, inquit, præ illo Eutyche virtutis ergo est nominandus; qui tantum absumus ut barbaros pacatos reddamus, per vim Spiritus et operationem charismatum spiritualium; ut potius paratissimos, peccatorum nostrorum immensa mole, feroces reddamus. Nobis enim ipsis et peccatis nostris imputamus illud, quod potentia hæreticorum adeo creverit, et sese diffuderit in immensum. Vix enim nullus angulus totius orbis ab hæreticis ortam effugit conflagrationem.... refrixit caritas, Patrum prodita est disciplina, frequentata naufragia circa fidem, religiosorum ora conticescunt; populus abigitur a domibus orationis, et sub dio ac jove frigido, ad Dominum Deum in caelis extendunt manus; gravissimæ passim afflictiones; nusquam tamen locorum martyrium; eo quod qui nos his afficiunt malis, ejusdem nominis nobiscum appellatione gaudent. Ad hunc modum Basilius divina consolatione suos pro Ecclesia labores doloresque leniebat; obsecrans Dominum, postulatis etiam aliorum precibus, ut Ecclesiam reconciliatus ad antiquam illam pacem eos reduceret.

CAPUT XXVII.

Consultationes novæ de mittendo iterum in Occidentem Legato.

Precedenti anno CCCLXXI Episcopi Orthodoxi Orientis, per Sabinum Diaconum, litteras ad Occidentales miserunt, ut Ecclesiam suam subsidium implorarent, ne penitus ab hæreticis absorberentur: sed cum sperati auxilii nihil inde accepissent, hoc anno rursus Dorotheum Presbyterum mittendum decreverunt. Quamvis enim, ob persecutionis acerbitatem, oportuisset quamplures ex ipsis ad Occidentales accurrere, et unumquemque rerum suarum expositorem fieri; non dabatur tamen eo viam capessere et proficisci. Nam si quisquam eorum Ecclesiam suam vel brevissimo momento deseruisset, plebem insidiatoribus expositam reliquisset; et hoc ipsum erat documentum afflictionis ejus, in qua vitam vivebant plane miserabilem. Igitur per gratiam Dei unum miserunt pro multis, piensimum hunc et dilectum Fratrem suum Dorotheum; qui et quæcumque litteris sibi creditis non satis exprimerentur, sua ipsius posset narratione adimplere; quippe diligenter cuncta assecutus, et zelo rectæ fidei ductus. Hoc autem potissimum ab Occidentalibus Episcopis requirebant, ut Imperatori Occidentis Valentiniano per eos innotesceret Orientalium Ecclesiarum perturbatio confisioque, vel, si hoc factu difficile foret, ut saltem eorum aliqui in Orientem, ad visendum et consolandum afflictos, venirent; qui ipsis oculis conspicerent calamitatem Orientis, auditu non satis perceptibilem, propterea quod nullo sermone res suas dilucide exprimere posset.

328 Auctor hujus consilii, ut iterum Occidentalibus de rebus ecclesiasticis scriberetur, erat piensissimus Episcopus Eusebius Samosatensis, et quidem ut a Basilio scriberetur. Verum hic, quoniam non inveniret quomodo de quibus ille præceperat scriberet; commentarium misit Meletio Antiocheno, ut ipse illum nactus, prout animus suggereret, digniretur scribere; adhiberetque subscriptiones Episcoporum, quæ a Sanctissimo Presbytero referrentur: nam hic eodem tempore, ut ante dicimus, circumibat Orientem ad eas requirendas. Interca, antequam responsi quidquam a Meletio acciperet, forte etiam antequam designatus esset Dorotheus ad proficiscendum in Occidentem; iterum Basilio ad Meletium scribendum fuit; qua occasione rogat, ut,

postquam epistolam ad Occidentales efformaverit, ad se eandem mittere dignetur, quo caret ipse ab omnibus consentientibus subscribendam; monetque chartam ita ordinari, ut locum habeat subscriptionibus accommodum, quibus jungi posset epistola ea, quæ prius quidem scripta, tum tamen pariter per Orientem ad subscribendum circumferebatur. Subjungit denique alterum, quod ipsi incidat, scribendi argumentum, hactenus intactum; nempe, admonendos Occidentales, ne sine discrimine quorumvis ex Oriente venientium communionem accipiant; sed una semel electa parte, reliquos ex consentientium testimonio admittant, et non cuiusvis adstipulentur sub prætextu orthodoxæ doctrinæ, fidei formulam scribenti. Nam isto pacto deprehenderentur adversariis favere, qui eadem sæpenumero verba prætexunt quidem, inter se vero pugnant, ut qui plurimum divisi dissidentesque fuere. Ne igitur amplius hæresis eorum, qui inter se in tuto dissident, per sua scripta, quæ prætexere et objicere solent, incautos seducat; admonendi sunt, ut cum judicio accedentium communionem, et eas quæ cum scriptis fiunt, juxta formam ecclesiasticam faciant.

329 Non videtur dubitandum, quin S. Meletius epistolam quam Basilius rogat conceperit, quæ tamen ad manus nostras non devenit, nisi forte ea sit, quæ extat inter Basilii epistolas centesima octogesima secunda, inscripta Occidentalibus Episcopis, ut Ecclesiam Arianismo infectis opem ferant. Ibi tamen nulla fit mentio de recursu ad Imperatorem Valentinianum: sed ad commiserationem expositis calamitatibus Orientis, rogantur Episcopi Occidentis, qui cunctis mortalibus prædicabantur, quod in fide illibati permanerent, et Apostolicum depositum illæsum servarent; ut vel nunc tandem manum Orientalibus Ecclesiis porrigant, quæ jam velut in genua depressæ inclinant; ac viros aliquos mittant, qui illas de præmiis ammonerent, quæ patientiæ ac passionibus pro Christo toleratis reservantur. Huic aut alteri epistolæ, communi Episcoporum nomine scriptæ, suam particularem Basilius junxit, et tradidit deferendum Dorotheo ad Episcopos Italiæ et Galliæ, in qua recurrendum ad Valentinianum suadet, et persecutoris atrocitatem ita ponit ob oculos: Persecutio nos apprehendit, Fratres colendissimi, persecutionem omnium gravissima. Abiguntur enim Pastores, ut greges dispergantur: et, quod omnium est durissimum, neque qui affliguntur, cum martyrii spe atque confidentia illatas passiones tolerant; neque plebs Martyrum loco athletas habet ac veneratur; propterea quod Christianorum nomine tecti sunt persecutores. Unum jam crimen est quod vehementer pavetur, si paternas quis traditiones diligenter observet. Ob hanc causam avitis sedibus abiguntur pii, et ad solitudines migrare coguntur. Nulla est apud iudices iniquos cani capitis reverentia, nulla religiosæ piæque exercitationis, nulla habetur ratio conversationis, ad Evangelii normam ab adolescentia ad senectam usque legitime traductæ: sed cum nemo sceleratus sine certis iudiciis condemnatur, Episcopi sola intercedente calumnia damnantur et plectantur, nulla evidenti probatione asserti criminis præcedente. Nonnulli ne noverunt quidem accusatores suos, neque tribunalia viderunt, neque delati sunt primum; sed nocte intempesta abrepti in exilium, fugati sunt, solitudinis calamitates ad mortem usque perpessuri.

330 Quæ vero ista concomitantur neminem latet, etiamsi nos sileamus; exilia Presbyterorum, proscriptiones Diaconorum, totiusque Cleri deprædationes. Necesse enim est vel adorare imaginem bestię, vel sævæ suppliciorum flammæ tradi. His accedunt gemitus plebis, lacrymæ continuæ, omni-

D
AUCTORE P. B.
moneatque
cautius agere
cum venientibus
ad eos
Orientalibus,

B. Ep. 59

et ad communionem recipi
petentibus,

E
quales forte
inter Epistolas
Basilii inveniuntur,

B. Ep. 70
ipse certo
unus suo nomine scripsit,
F

quibus declaratum
statum Orientalibus,

tam utiliter
inter
barbaros
laboranti.

Agitur de
remittendo in
Occidentem
Dorotheo,

B. Ep. 70

cum litteris
opem postulatam;

B. Ep. 59
has ut Samosatensis scribitur
præter Basilius,

B. Ep. 58

bus

Auctoritate f. h. A bus et per singulas domos et publice, quæ patiuntur inter se complorantibus : nemo enim corde est adeo-

ubi depressis orthodoxis omnino sint in potestate hæreticorum ;

usque lapideo, ut patre privatus facile ferat orbitatem. Sonitus audinatur lamentantium in civitate, sonitus in agris, in viis, in solitudinibus; vox una loquentium miseranda ac tristitia : sublatum est gaudium et lætitia spiritualis, in luctum mutatae sunt festivitates nostræ : domus precationum clausæ sunt altaria cultu spirituali vacant : nulli amplius Christiadorum cœtus, nulla amplius doctorum præsidia : cessarunt doctrinæ salutare, cessarunt panegyres ac festivi publicique conventus : hymnodie nocturnæ non habentur, neque superest beata illa exultatio, qua Domino credentium animæ in synaxi ac communione spiritualium charismatum exhilarantur. Nobis jam dicere licet, quod in hoc tempore neque Princeps sit, neque Propheta, neque oblatio, neque incensum, neque locus ubi coram Domino possit offerri sacrificium ac misericordia acquiri. Hæc scientibus scribimus, propterea quod nulla orbis pars sit, quæ calamitates nostras ignoret. Quare nolite existimare, quod ista vobis vel docendi vel excitandæ diligentie vestræ gratia, loquamur. Novimus quod nostri nunquam sitis obliti, non minus quam mater fibrorum uteri sui. Sed quemadmodum, qui dolore aliquo occupantur, per gemitus solent relevare mœrorem : ita et nos facimus, atque ut mœstitio gravitatem nonnihil excutiamus, multiformes nostras calamitates vestræ Dilectioni narramus, si quo pacto ad precandum pro nobis aliquanto ferventius pernotati, impetretis a Domino, ut nobis placatus concilietur.

qui nisi ibi reprimantur, etiam in Occidente præcædunt sint.

331 Deinde, tot tantisque malis auxilium implorans, prosequitur : Quod si hæc tribulationes nos solos pressissent, visum nobis utique fuisset, et silentio illas obtegere, et de afflictionibus pro Christo illatis gloriari : quoniam presentis temporis afflictiones, non sunt pares ad gloriam quæ revelabitur in nobis. Nunc autem metuinus, ne quandoque malum hoc accēptis viribus, instar flammæ, per accensam et ardentem materiam serpentis seseque effluentis, postquam ea quæ vicina sunt corripuerit et absumperit, corripiat et remotiora. Hæc enim hæreseos malum cuncta depascitur, ad sanam quoque vestræ paræciæ et habitationis partem serpet. Nos enim, forsam primi quidem propter exuberantia peccata nostra, erudis istis hostium Christi dentibus absumendi, sumus objecti. Fortassis autem quod vero

C propius est) quoniam a nostris locis exortum Evangelium regni in totum orbem egressum est ; communis animarum nostrarum hostis, defectionis quoque seminaria, quæ in hisdem nostris locis initium ceperunt, in universum orbem transmittere contendit. Nam quibus illuxit cognitionis Christi lumen, super eosdem et impietatis tenebras inducere cogitat. Afflictiones itaque nostras, vestras reputate, tanquam germani Domini discipuli. Non impugnatur propter pecunias, non propter gloriæ splendorem, non propter aliquid aliud rerum temporalium ; sed propter communem thesaurum, propter hereditatem paternam, propter sanam fidem in certaminis prociectu consistimus arrecti. Lagete nobiscum, o Fratrum amantes : ocellata nunque sunt apud nos piorum ora, reserata vero audaces blasphemæque lingue eorum qui adversus Deum loquuntur iniquitatem. Columnæ et stabilimentum veritatis in exilio et dispersione sunt : nos, qui tenuitatis causa despiciuntur, fiducia loquendi destituti sumus : ipsi quæso et pro hisce populis decertate ; et non tantum vestra spectate, quoniam appulistis ad portus tranquillos, per gratiam Dei, quæ vos a turbine malorum spirituum protegit ; sed et Ecclesiis illis, quæ per tempestatem jactantur, manus porri-

ideo petit ut eos misereat Ecclesiæ Orientalis,

gite; nequando, omni prorsus destitutæ auxilio, fidei D naufragium patiantur.

332 Ingemiscite nostri gratia : nam Unigenitus blasphematur, et nemo est qui contradicat : Spiritus sanctus dehonestatur, et qui reprehendere posset fugatur. Error multorum deorum obtinuit. Magnus apud illos Deus est; et parvus Filius, non naturæ nomen, sed honoris appellatio reputatur : Spiritus sanctus nec ad sanctæ Trinitatis complementum pertinere, nec divinæ beatæque naturæ consors, sed ex creaturarum numero, temere Patri et Filio adjectus esse, docetur. Quis dabit capiti meo aquam, et palpebris meis fontem lacrymarum, et deplorabo complures dies populum, perversis istis doctrinis ad perditionem adactum? In transversum rapiuntur simpliciorum aures, ac deinceps in consuetudinem transeunt hæreticæ impietates. In istiusmodi sermonibus doctrinæ plus quam impii, edocantur Ecclesiæ infantes. Nam quid aliud etiam facient? Baptismata sunt apud hæreticos ; illi deducunt peregre quovis progredientes, invisunt infirmos, solantur mœstos, adjuvant laborantes, et pressis omnis generis opem adferunt, mysteriorumque communionem administrant. Hæc quod omnia per illos dispensantur ac perficiuntur, quasi retinaculum quoddam est plebi, quo ad illis consentiendum astringuntur; ita ut brevi temporis decursu, etiamsi restitueretur aliqua libertas, nulla tamen spes reliqua futura sit reducendi ad veritatis agnitionem eos, qui diurnæ fallaciæ vinculo hæreticis obstricti sunt.

constitutæ in presenti periculo fidei amittendæ.

333 Dum jam pene in prociectu proficiscendi in Occidentem staret Dorotheus, aliud intervenit quod iter istud diutius differri persuasit. Nam Presbyter Evagrius, filius Pompeiani Antiochensis, qui quondam migraverat versus Occasum, cum beato Eusebio Vercellensi Episcopo, rediit Roma petens a Basilio aliisque illic Episcopis litteras, eadem a Romanis scripta ad verbum continentes; vicissim autem retulit quæ a Basilio aliisque erant scripta, tanquam minus placerent doctioribus qui illic sunt; et legationem quandam per viros fide dignos jam mitti petebat, ut honesta occasio daretur coram inspiciendi singula. Optandum sane esset, ad historiæ elucidationem, ut sciretur quoniam scripta illa fuerint, quorum unum ab Orientalibus in Occidentem missum, doctioribus qui illic erant non placuit; alterum, ab Occidentalibus factum dictatum, tanquam exemplar epistolæ ad se mittendæ. Evagrius venit in Orientem, Basilio adhuc imprimitate detento, ut supra narratum est; eumque non mediocri affectu lætitia: eumque inter se negotia Ecclesiæ Antiochenæ tractarent, pollicitus est Evagrius se cum Meletio communicaturum. Verum promissa quæ dederat non servavit: nam statim post adventum ejus Antiochiam, renuntiavit Dorotheus Diaconus Basilio, quod Evagrius concilio eorum interesse recusaret, et revera Paulino se junxerat, cui et successit. Etenim ille sibi persuadebat, Meletium, obfirmatum in suo cum Paulino schismate, duriorum esse ad inveniendam concordiam; eidemque, ob privatas cum Paulino contentiones, nimium adherere Basilius. Propterea huic proliam satis epistolam scripsit, hortatus ad pacis et concordie studium; utque Antiochiam veniens, eodem Meletium induceret, et alteram legationem Romam versus procuraret; excusavit denique litterarum suarum prolixitatem, veritus ne ea Basilius offenderetur. Veruntamen tantum id adfuit, ut perbrevis ei visa fuerit epistola, præ sua inter legendum voluptate; etenim tale responsum urbanitas excusantis se exigebat. Equod enim, inquit, acriora poterat dulcius esse, quam est nomen pacis? aut quid Sacerdoti congruentius, quam de re ejusmodi consuli? quid Christo magis gratum accidere? Optat igitur.

B. Ep. 8 Evagrius in Orientem reversus,

refert litteras alias quam speraverat Basilius;

F

qui tamen gratissimas eas habet. B. Ep. 342

ut

A ut Christus pacis procuratæ mercedem Evagrio largiatur, qui rem tam præclaram sit aggressus, et tam studiose incubuerit negotio tam utili; spondetque se nulli mortalium concessurum de primis ad hanc curam et sollicitudinem partibus; ut videre possit aliquando, id quod summe optaverit, et precibus contenderit; nempe videre diem, in quo qui non sunt a se invicem divulsi et separati sententiis, in unum conventuri consilium sint.

et suspitionem
schismatis
protracti
amolutus;

334 *Ut autem omnem a se amoveat suspitionem, quasi ob privatas contentiones schisma foveret, subdit; Essemus sane omnium mortalium absurdissimi, si schismate et distractione Ecclesiarum oblectaremur, nec membrorum christiani corporis coalitionem ante omnia alia bona reputaremus: at, quanto vehementiori ad id flagramus desiderio, tantum nobis deesse facultatis cognosce. Scias ergo, reverendissime revera et desideratissime nobis Frater, me privatim nullas cum quoquam fovere per Dei gratiam contentiones: sicut enim delicta non notavi, quibus quisque vel revera subjacet vel dicitur vulgo subjacere, curiosus alienæ rei explorator; ita convenit vobis nostram quoque sententiam considerare, ut qui nihil facere possimus tamquam advocati, ex præsumpta in quemvis accusatione suspitione: tantummodo Domini beneplacitum existat, ut omnia secundum formam Ecclesiasticam, et prout par est, administrantur. Ad alterum quod rogabatur, ut Antiochiam veniret, respondit: Propter incumbentis acerbitatem brumæ nobis non licet, quin nullomodo, licet velimus, possumus eo usque excurrere; non modo quod corpusculum, morbo infractum diuturno, id recuset; sed quoniam Armeniacorum montium transitus paulo post futuri sint impervii penitus, etiam validis et virentibus ætate. Ad tertium, de legatione in Occidentem, subdit: Ad Occidentales mitti me prorsus videtur impossibile; quippe qui nullo modo sum ad hoc ministerium comparatus. Quod si inter Fratres qui ibi sunt, quispiam sit qui Ecclesiarum causa labores obire velit; cognoscat oportet, ad quos proficiscatur, in quem finem, quibus etiam litteris instructus et quolibet. Ego, omnibus quidem circumspicis apud me, nullum prorsus animadverto.*

excusat se a
suscipienda
legatione,

et hanc in-
ultem futu-
ram censet

B. Ep. 10

C 335 *Quid ulterius circa legationem Romanam factum sit, haud reperio: præterquam quod conclusum fuerit, Dorotheum et Santesimum mittendos in Occidentem, pane contra Basilii iudicium, qui nullum inle sperabat auxilium. Dorotheo, inquit, discedenti qualescumque dandæ sunt rursus epistolæ. Fortasse communicabit viam cum probo Sanctesimo, qui magno studio Orientem obambulat, et a singulis viris illustribus subscriptiones et epistolas apportat. . . . Etenim, si Dominus sit nobis propitius, quoniam alio adminiculo inligemus? sin autem ira Dei permanserit, quale nobis auxilium ab Occidentalium supercilio et fastu aderit; qui veritatem neque norunt, neque discere sustinent; verum falsis opinionibus præpediti, illa nunc faciunt, quæ prius in Marcello patrarunt? nempe cum iis qui veritatem ipsis annuntiant, contendunt, hæresim autem per se ipsos stabiliunt. Ejusmodi et graviores querelas de Occidentalibus expressit viro sancto zelus contra hæresim, et studium pacis Ecclesiarum; quæ procul dubio dicturus non fuisset, uti nec ea quæ alibi contra Damasum scripsit, si hujus sanctitatem habuisset perspectam. Deliberatum præterea, an Dorotheus cum Gregorio Nysseno ab Ecclesia sua exulante profecturus esset: de quo sententiam suam ita Basilium declarat Dorotheo: Romanam profectionem haud scio qui factum, ut nemo tue prudentiæ indicaverit, esse illam penitus insuperabilem; eam quidquid terrarum Constantinopolim inter et nos pretenditur, hostibus illas in-*

apud aliter
affectos Ro-
manos;

cursantibus regiones sit infestum. Quod si mari instituat illud iter, erit deinceps opportunum tempus, modo velit dilectissimus Deo Episcopus Gregorius navigationem subire, et legationem ad negotia momenti tanti pertractanda obire. Ego certe neque ullos qui possint cum illo legari cognosco, eumque ipsam scio esse imperitissimum et inexercitatissimum in negotiis Ecclesiarum. Præsentiam porro ejus et congressionem, scio viro æquanimo venerandam futuram et quovis æstimandam pretio; despiciabilem autem elato homini et intumescenti, et in alto quodam solio constituto, atque ideo non sustinenti veritatem audire ab aliquo, qui reptans humi audeat eam docere; quapropter nullo modo video, quibus in rebus possit ejus congressus et negotiatio, qui moribus ita comparatus est, ut abhorreat vel maxime et detestetur illiberale illud adulandi studium, rei nostræ communi prodesse.

CAPUT XXVIII.

Amphilochio, electo Iconiensi Episcopo, gratulatur Basilium; Eusebium Samosatenum exulem solatur; ejus vires reducit ad concordiam; Ponti Episcopis reconciliatur.

D
ACTORE F. B.
B. Ep. 250
Nyssenum
vero ad
eam esse
ineptum.

E

I neunte anno ccc.lxxiii, Iconium, civitas in Pisidia est, olim post maximam prima, tunc vero et ipsa præsidebat parti, quæ, tamquam ex diversis segmentis collecta, propriæ Provincie dispensationem susceperat: ipsa Basilium vocavit, et eam inviseret. Episcopum creandi gratia: nam Faustinus fato functus erat. At ille, dubitans an non oporteret detrectare peregrinas ordinationes, Eusebium Samosatenum consuluit: hic autem quid responderit incomperatum est. Constat tamen non interfuisse Basilium ordinationi ejus, qui in Episcopalem thronum elevatus est, Amphilochium: pro quo tamen, ut intellexit, benedixit Dominum, qui per omnes hominum generationes sibi placentes eligit, et electionis vasa discernens, iis utitur ad Sanctorum ministerium: qui etiam Amphilochium fugitivam, et propterea declinantem Basilii præsentiam, seu potius eam vocationem, quam per illum futuram autunabat, ineluctabilis sæe gratiæ plagis irretitum, adductumque in Pisidiæ medullium, constituit ad capiendos homines Deoque venandos, eosdemque pertrahendos a profundis tenebris in lucem, quos diabolus ad faciendam voluntatem suam captivavit. Quiritanti autem onus impositum ultra vires, respondet Basilium: Noli quiritari: si tu sis ille, quem portare hoc onus oportet, non erit tibi grave sed perferendum certe: si autem Dominus est, qui id una tecum gestabit; in Dominum abjicito sollicitudinem tuam, et ipse efficiet.

B. Ep. 3

Basilium excu-
sata Iconiensi
excursione,

gaudet elec-
tum Am-
philochium,
B. Ep. 392

F
cumque ad
onus ferend-
um animat:

337 *Basilium porro, cui (ut ante dictum est) ad Eusebium Samosatenum proficisci non licuerat, eo quod civitatem suam Casarensensem nondum fames dereliquisset, ideoque prorsus necesse esset eum diutius in urbe commorari, vel dispensationis gratia, vel propter eorum compassionem qui illa coarcebantur; accepto nuntio de obitu Gregorii senioris, Episcopi Nazianzeni (qui hoc anno sub veris initium, plenius dierum et meritorum obiit) Nazianzum profectus, interfuit exequiis et orationi funebri, quam Gregorius filius habuit. Obiit quoque, verisimiliter hujus anni aut sequentis mense Augusto, S. Nonna, Gregorii Nazianzeni mater.*

interest
fineri Gre-
gorii Na-
zianzeni
Episcopi,
B. Ep. 267

338 A Paschali tempore, quod hoc anno ccc.lxxii celebratum est xxxi Martii, Basilium continue febres exerciarunt, distillationes præterea et viscerum intestinorumque tormina ac tumultus, quibus non aliter quam mariis fluctibus immersus et superfu-

B. Ep. 253
graviter
agrotans,

sus

A sus emergere vix quivit: ac propterea rursus differenda fuit Samosatrua profectio ad Eusebium. Consolationem tamen non exiguum habuit ex adventu Amphilo-
 B chii, recens causecrati Episcopi: quem deinde hoc
 B. Ep. 394 rodem anno rursus rogavit, ut adesset urbi Cæsareensi, quo illustrior redderetur conventus, quem quottannis, in honorem Sanctorum Martyrum, consuetudo obtinuerat peragendum. Fideles enim Cæsareenses, qui Amphilo-
 Amphilochium ad se venire rogat, chii notitiam habuerant, nullius alterius præsentiam tam efflictim, quam ipsius desiderabant. Talem ipse, ab illo suo usu non admodum diuturno, amoris sui aculeum in iis reliquerat. Quocirca, inquit, ad Dei ipsius gloriam, ad populi consolationem et lætitiã, ad honorem Martyrum, et nostrum ipsorum, jam senio confectorum, debitam a filio genuino venerationem, noli quæso gravari huc usque proficisci, et præstitutum Concilio tempus antevertere: quo per otium nos inter nos conveniamus, et per charismatum spiritualium participationem mutuam consolationem percipiamus: præstitutus porro dies est Septembris quintus: triduo, rogo te, hunc diem anticipato, ut per præsentiam tuam Ptochotrophii memoriam, magnam efficias et solennem.

B 339 Basilio desiderio satisfacisse videtur Amphilochius, et mense Septembri ad festum S. Eupsychii convenisse; quando contigit id, quod occasionem præbuit scribendi librum de Spiritu sancto, quod ita narrat
 ejusque in terregal ouibus instructor Basilus ipse. Orante me apud populum, et utroque modo glorificationem absolvente Deo ac Patri, interdum cum Filio ipsius et cum Spiritu sancto, interdum per Filium in Spiritu sancto; alii quidam ex his qui tum aderant in nos irruerunt; dicentes nos, non modo peregrinis ac novis usos vocibus, verum etiam inter se pugnantibus: Tum Amphilochius præcipue (nimirum consulens illorum utilitati; aut, si prorsus essent ipsi insanabiles, tamen propter eorum, qui eos adire solent securitatem) postulavit quampiam dilucidam doctrinam de vi harum syllabarum vulgari. Ceterum fatetur se Basilium, interrogationibus Amphilochii scientiorem et prudentiorem seipso reddi, et multa quæ nesciebat doceri: ita ut respondendi studium doctrina ipsi efficeretur. Certe, inquit, cum quærentis interrogata nunquam nobis in mentem venissent, cogimur et accurate considerare, et si quid a senioribus audivimus in memoriam revocare, et iis quæ docti sumus cognata animo apud nos cogitare.

C 340 Hoc eodem tempore Eusebius, Samosatenus Episcopus, suis pro Christi causa afflictionibus, nec non pro veritate sudoribus, Valentis mandato in exilium pulsus, præclaram coronidem imposuit. Locus exilio distinctus Thracia erat. Eo profiriscentem, transcuntemque per Cappadociam, verosimiliter Basilium invenit (Gregorio per infirmitatem domi detento) aut saltem Antiochum, Eusebii nepotem et exili comitem. Cum vero Eusebius pervenisset in Thraciam, sæpius ad Basilium litteras dedit, de statu suo et loco exilii cum edocens; atque is missim beato Confessori et egregio pro Christo exili optatum sortem congratulatus per litteras, sic inquit: Virtutem illam tuam exploratam satis certe propalasti: nec, dum lenis a puppi ventus aspiraret, tantummodo recto cursu delatus ferebare, aut animas aliorum gubernabas; sed et tentationum procellas illustris tulisti, et factus es superior persecutibus te, tum cum de patrio solo non illibenter, sed magno plane animo secederes exul. Natale solum alii quilibet suum incolant, nos supernam civitatem illam obtinemus. Episcopale fortassis solum nostrum occuparunt alii, nos Christum ipsum possidemus. O quæ et qualis negotiatio! quanta reportabimus pro qualibus despectis! Per ignem et aquam transivimus: speramus quod exhibimus et in

refrigerium. Neque enim derelinquet nos in finem Deus, nec veritatem persecutione prostratam intuebitur et patietur; sed secundum multitudinem dolorum nostrorum, consolationes ipsius refocillabunt nos

341 Ceterum non poterat separatio et excessus Deo dilectissimi Eusebii non vehementer affligere Basilium, et sollicitum reddere pro grege orthodoxo, a suo Pastore derelicto: idcirco Otreium Melitenes Episcopum, quem non minus Eusebii excessus affluerat, rogavit, ut se omnium certiorum faceret, quæ Samosatensis ab Ariani aut Orthodoxis gererentur; ipse vicissim spondens significare, quidquid de Eusebio ex Thracia intelligeret. Etenim Basilii curi et adhortatoris epistola factum est, ut quamvis duos in thronum Episcopos Arianos intrusos habuerint, Eunomium scilicet et Lucium; ab utroque tamen tantam aversionem et hæresis odium ostenderint; ut illi Episcopatum deserere malaerint, quam inter populum, cui adeo exosi erant, diutius vivere; ita ordinante Deo, nec patiente ab inimicis tam ingentes concitari persecutiones, ut possent nonnulli subverti et excuti ab illa fide, quam habebant in Christum: nam futilibus quibusdam hostibus et facile superandis contra Orthodoxos in aciem productis, victoriæ ipsis præmunita per patientiam facile expeditumque reddidit. Sed vitæ nostræ hostis ille communis, qui per artes suas varias præstigiasque contra Dei depugnat bonitatem; postquam animadverterat, Samosatenses, non secus quam abeneum quendam murum, oppugnationem quamvis externam facile contemnere; rationem inivit ut molestiæ quædam ipsis et offensiones invicem crearentur, quæ principio quidem parvæ et nullo negotio curandæ essent, tempore vero progrediente auctæ per ambitiosas rixas, prorsus redderentur insanabiles.

342 Hæc ratio Basilium permovit, ut ad commotionem per litteras deveniret. Præsentem enim religiosissimo Subdiacono Theodoro, et Ecclesiam Samosatenam merore affectam esse affirmante, et variis tumultibus agitatum, magna commiseratione tactus, et profunda tristitia cor compunctus, continere se non potuit, quin adhortaretur, ut, sopitis invicem altercationibus rixisque, pacem inter se feruntarent; ita ut neque hostibus voluptatem afferrent, neque gloriationem proderent Ecclesiarum, qua per omnem orbem terrarum diffusa laudabantur vitam agere tamquam unum quoddam corpus, una anima et corde uno gubernatum. Quod si, inquit, fieri ullo pacto potuisset, ipse quidem in rem præsentem adveniens, coram vobis supplex fierem: sed cum temporum conditio non patiatur istud, hæc litteras supplices vobis futuras destinavi; ut meas reveriti admonitiones, contentionem omnem mutuam abruptatis; et optatum quam celerrime mittatis ad me nuntium, vos invicem remisisse offensiones. Illud enim vestram prudentiam intelligere cupio, illum esse apud Deum in magno pretio, qui humiliter se proximo suo submiserit, et sine pudore in se crimen translatum susceperit, utcumque confictum non verum extiterit, ut sic pax et tranquillitas comparetur, emolumentum illud ingens Ecclesiæ Dei. Certamen itaque bonum inter vos existat, quis imprimis ante alios filius Dei dici censebitur, per pacis procuracionem acquirens sibi hoc excellens nomen et dignitatem. Hanc Basilii epistolam pondus apud Samosatenos habuisse, probat eorum in fide constantia, et erga Episcopum suum Eusebium observantia inconvulsu; quæ sine mutua caritate inter discordias stare diutius non potuissent.

343 Ea deinde fuit per Cappadociam anno cccclxxiv hæmis inclementia, ut itinera omnia obstructa permanserint ad Pascha usque, xiii Aprilis celebratum. Basilium

Otreio Meliten. commendat Samosatenos,

B. Ep. 316

sub duobus intrusis constantissimos, B. Ep. 280

E sed inter se dissidentes:

quare eos ipse ad reconciliacionem citam hortatur,

F

nec frustra.

ALCTORE F B
B. Ep. 394

Amphilochium ad se venire rogat,

ejusque in terregal ouibus instructor

Tom. 2 pag. 144

scribit librum de Spiritu S.

Ep. Cap. 1 initio,

B. Ep. 251 Eusebium Samosat. in Thraciam exuentem

B. Ep. 28

B. Ep. 269

per litteras sulatur,

A lium interea morbi ex morbis subinde suscipiebant, negotiis quoque etiam ecclesiasticis impeditum, et ab iis vexatum, qui Ecclesiis insidiabantur. Quocirca per totam prorsus hiemem integrum ei omnino non fuit aliquem ad Amphilochoium cum litteris transmittere, nec ad ipsum ullo pacto respicere: quod tamen maxime in volis erat. Ast ubi transacta hieme Meletius quidam, noviter electos milites dimissurus, obsequium suum ad ferendas litteras Basilio obtulisset; hic libenter amplexatus est istam scribendi occasionem, et ministro litterarum, tamquam de loco superiore, subito incursum; viro, qui litterarum vicem ipse obire posset, propter veritatis summum studium, et exquisitam rerum cognitionem. Per hunc ergo datis litteris rogavit Basilius Amphilochoium, ut precibus ad Deum contenderet, daretur sibi eandem ab hoc molesto corpore liberari, Ecclesiis vero pace et concordia frui. Inde eumdem invitat, ut postquam res ordinarit per Lycaoniam, ad morem et institutum Apostolorum, uti coeperat facere; Cæsaream veniens, istius Ecclesie negotia ibidem procuraret, ut, sive in carne adhuc Basilius subsisteret, seu ad Dominum juberetur commigrare, Amphilochoius curam Cæsarensium susciperet, tamquam locorum ad se spectantium; luxata confirmaret, languentia restitueret, atque per Spiritus gratiam ad Domini voluntatem res ordinaret universas. *Nec sine causa scribebat, tamquam sibi mors instaret: quippe ex gravissima febre ægrotabat, et prope ad ipsas portas mortis devenerat. Cum tamen bonitate Dei revocatus esset, ægre ferebat quodammodo illam sui restitutionem, expendens ad quæ mala iterum reversus esset; cogitabatque apud semetipsum, quidnam esset in profunda Dei sapientia reconditum, cujus gratia sibi iterum datum esset dies istos in carne agere.*

344 *Antequam vero in morbum incidere, respondere volnerat ad propositas ab Amphilochoio quaestiones; sed litteras non miserat, partim quidem a longa et periculosa infirmitate detentus, partim vero propter ministrorum inopiam: paucos enim habebat viæ peritos, et ad hujusmodi ministeria paratos. Ceterum Amphilochoii interrogationes occasionem præbuerunt Basilio Epistolas Canonicas scribendi, quibus nimium adjuvare potuisse virum, multis calamitatibus oppressum, dignum omni admiratione videtur. Qualia enim et quanta hoc tempore perpessus sit, ipse testatur, scribens ad Eusebium Samosatenum. Scias autem, colendissimum caput, me, cum ista ipsa ad te exararem, ita male affectum extitisse, ut vivendi pæne spem omnem abjecerim: neque enim potest numerus facillime iniri earum quæ mihi ingruerunt calamitatum; corporis imbecillitas, febrium in valescentium accessus, et quæ non indispositio malaque habitudo? omnia in illum finem unice tendentia, ut mei demum incolatus, hujusque miseræ et calamitosæ vitæ terminus consummetur. Cum autem convalesceret, voluit, si posset, curru vehi ad Martyrum conventum et celebritatem. Verum sensit reliquis morbi esse ejusmodi, ut ne levissimam quidem paterentur commotionem: parumque abfuit, quin in ipsam infirmitatem recideret.*

345 *Sed cum negotium aliquod magnum inter orthodoxos Episcopos esset præ manibus, dandi forsitan Ecclesie Isauriensi orthodoxum Episcopum; oravit ut ad paucos saltem dies, si fieri posset, negotium differretur, ita adjuvante divini gratia adfuturus, et curarum simul futurus particeps. Exauditus autem fuit desiderium Sancti, et integre restitutus sibi, Pisidiam usque pervenit, ut una cum ejusdem gentis Episcopis Fratribus per Isauriam, res eorum ordinarer. Hinc reversus profectus est in Pontum, quod virifice Dazimonitidem turbaret Eustathius, et complures*

ibidem induxisset, ut secederent a communione Cæsarensis Ecclesie. Videtur Dazimonitis fuisse tractus ad Irm fluvium, inter urbes Amaseam et Zela; eoque referuntur Basilio verba de Eustathio et Eustathianis. Quorsum etiamnum ecclesias Amaseam et Zelarum invadunt, suæque ipsorum auctoritate constituunt Presbyteros et Diaconos? Eustathius quippe, sub pietatis turba schisma meditans, Arianos qui in iis partibus erant in speciem persequatur, ut etiam Elpidium, pientissimum Patrem Basilio nominatum, propterea quod Amasenensis conjunctus esset, excommunicavit; ito Orthodoxis placere studens, ut incantus pertraheret in schisma. Turba, ab Eustathio in Dazimonitide excitata, forsitan occasionem etiam dederunt Episcopis, circa mare Ponticum degentibus, Basilio, tamquam excommunicatum aut hæreticum, fugiendi. Quocirca etiam Basilius in multa tristitia et molestia degebat, sciens quod ope eorum destitueretur; ut autem pacem inter se ipsosque repocaret, magno desiderio congressum ipsorum expetebat; sed id expetenti semper impeditum aliquid accidit, quo prohibitus est ne voti compos videret: aut enim corporis imbecillitate impeditus est, aut sollicitudo ipsum Ecclesiarum, vel certamina, quibus resistendum erat veritatis sermonem impugnantibus, remorata sunt.

346 Expectavit itaque multum temporis, donec ab illis ex more visitaretur. Quippe cum ipse, velut eminentes in mari scopuli, furias hæreticorum fluctuum exciperet, qui ubi ad eos infringuntur, quæ post ipsos sunt handquamquam inundant aut alluunt; cum, inquam, ipse hæreticis esset expositus, illi vero Ecclesiarum pace fruerentur; æquam videbatur ex dilectis Fratribus mitti aliquos, qui afflictos et oppressos inviserent, et multo crebrius amicas ad se eorum litteras destinari. Verum hæc ipsi debita obsequia exhibita non sunt, quia quorundam malitia factum est, ut calumniis quibus traducebatur abrepti et præoccupati Episcopi illi, indignum eum amica visitatione judicaverint. At Sanctus, qui quantum in se erat paci erga omnes studebat, statuit illos junior provocare litteris, paratus ab ipsis in arenam deduci. Hoc tantum oramus, inquit, ut si quos admiseritis qui nos traducant ac vituperent, in conspectum nostrum coram vestra pietate constituantur. Nos enim, si convincamur, peccatum nostrum agnoscemus: et vobis, post eam reprehensionem, a Domino non imputabitur, si communionem nostram, tamquam peccatoris, declinaveritis: et deinde præmium habebunt, qui nos convicerint; ut qui occultam nostram malitiam patefecerint. Si vero, antequam convincamur, nos condemnaveritis; nos quidem nihil inde dispendii accipiemus, propterea quod omnium pretiosissimum bonum nostrum, caritas videlicet qua erga vos præditi sumus, ledi nequit; vos autem et hoc ipsum nobis amissis patiemini, et Evangelio repugnare videbitur, dicenti: Num lex nostra judicat hominem, nisi primum audierit cognoveritque quid faciat? Qui vero calumnias nobis offundit, non autem quæ dicit certo probat, videbitur sibi ipsi ejus nominis appellationem accersere.

347 *Deinde cum ostendisset quam necessaria sit Ecclesie concordia, viam qua ea reintegrari possit aperit, ita proseguens: Propter præcedentia nos litteris pacificis consolamini; et amicis salutationibus, veluti mihi quadam ac blanda contrectatione, pectoris nostri mitigate vulnus, quod ipsi nobis præterita nostri negligentia infixistis. Tum, sive volueritis ad nos proficisci, et per vos ipsos infirma nostra scrutari, an vere ita habeant ut audistis, vel non ex falsis adjectionibus graviora de nobis ad vos relata sint delicta, fiat et hoc. Parati namque sumus obviis manibus vestrum excipere ad ventum, nosque ipsos*

D
AUCTORE F. B.
B. Ep. 73
propter turbas
contra ipsum
excitatas
ad Eustathio,

etiam Pontificis
Episcopis
cogitur fidem
suam purgare
B. Ep. 77

E
per litteras,
quas prior ad
eos ipse dedit,

omnem eis satisfactionem
offerens,

F

et paratus eorum
judicio se
submittere:

B. Ep. 397
Transacta anni
37¹/₂ hieme
rigidissima,

iterum ad se
invitat Amphilochoium,

B
graviter æger,

B. Ep. 82
et anhelans
ad mortem,

B. Ep. Can. 29
post scriptas
epistolas canonicas.

B. Ep. 263

B. Ep. 366

Profectus in
Isauriam

B. Ep. 372

ad Episcoporum
conventum,

A ipsos diligenti sistere examini; dumtaxat in iis quæ
AUCTORE F. D. fient, præeat caritas. Si vestro iudicio locum quem-
 data designare placuerit, in quo et quod nos concer-
 nit visitationis debitum implebimus, et quantum
 fieri potest nostri experientiam offeremus, ut præ-
 terita curentur, et nullus deinceps calumniæ locus
 relinquatur; per nos licebit ut et hoc fiat. Nam
 omnino, licet infirmam circumferamus carnem, ta-
 men donec spirare datur, nostri est officii, ut nihil
 omittamus eorum quæ ad Ecclesiarum Christi ædi-
 ficationem pertinent. Ne velitis igitur astutis ratio-
 nibus hac quam petimas consolatione nos fraudare;
 ne in eam nos necessitatem conjiciatis, ut et aliis
 nostrum revelare dolorem cogamur. Nam hactenus,
 ut scitis, Fratres, mœstitiâ nostram in nobis ipsis
 contegimus; pudore prohibiti, quo minus consorti-
 bus nostris procul dissitis vestram erga nos aba-
 lienationem significemus; ne et illos tribulemus, et
 iis qui nos odio persequantur gaudendi occasionem
 demus.

*illasque Petro
 Presb.
 ferendas
 committit:*

B 348 *Hæc solus quidem Basilius, sed ex omnium
 Cappadociæ Fratrum sententia scripserat: qui hoc
 quoque rogarunt, ne quovis tabellario uteretur, sed vi-
 rum mitteret, qui quæcumque per epistolam assecuti
 non essent, sua prudentia ipse sufficienter extrahi vale-
 ret. Misit autem desideratissimum ac religiosissimum
 Fratrem et Compresbyterum Petrum, orans ut eum
 in caritate complecterentur cum pace, ac rerum secun-
 darum nuntium ante suum adventum remitterent. Et
 Basilius quidem desiderata videtur fuisse consecutus:
 siquidem non diu post Elpidium Episcopum, ex mari-
 timis istis unum, et forsâ seniore[m] aut Metropolita-
 num, per Meletium Presbyterum cum summa amoris
 testificatione compellens; rogat ut Episcopos ad con-
 veniendum moneat, locumque et tempus designet; ut ad
 præstitutum, inquit, tempus atque locum, negotiis
 quæ præ manibus habebant intermissis, ad Eccle-
 sias ædificandas conferamus aliquid; tollamus autem
 mœroris et tristitiæ causas, quas mutæ nostræ
 suspiciones progenuerunt: caritatem porro faciamus
 ratam, qua sine imperfectam esse et sine fructu
 cujuscumque præcepti observationem, ipse nobis
 Dominus contestatur. Locus autem ad conveniendum
 electus est in territorio Comanico, adeoque in Ponto.*

*B. Ep. 322
 itaque impe-
 travit ut
 Cœmænis
 convenire
 decernerent:*

B. Ep. 348

*quo profectus
 concordiam
 redintegrat*

C 349 *Acta sunt hæc dum Basilius infirmitate ea de-
 linceretur, qua fuerat afflictus ab anni hujus initio. Ut
 autem convuluit, Iconium profectus est: reliquo tempore
 per talem Cappadociam diœceses visitavit, et ecclesias
 rurales. Interea bene secum agi putabat, si tumultus
 patriæ suæ sustineret, qui per eam visitationem neces-
 sario in se concitabantur. Deinde ad conditum diem in
 Pontum profectus, cum Episcopis illis redintegrata
 pace et concordia, nptatum fructum collegisse visus est.
 Reversus namque ad propria, eosdem Ponticæ diœcesis
 Episcopos nomine Ecclesiæ suæ datis litteris invitavit,
 ad celebrandum simul festum S. Euppsychii, ut ante
 consueverant. Martyrum certe honos, inquit, qui ab
 omnibus in Dominum sperantibus summo studio et
 cura procuratur, a vobis ante omnes frequentari de-
 bet, qui virtutem præ vobis ipsis fertis, ad eamque
 contenditis; dum per animorum vestrorum propen-
 sam affectionem erga vestros conservos, benevolen-
 tiam summam erga Dominum communem decla-
 ratis; eoque magis, quod vitæ exactius institutæ
 professio quamdam habeat cognationem cum iis,
 qui per patientem fortitudinem sunt consummati.
 Quocirca cum Euppsychius et Damas inter Martyres
 emineant excellenter, et ceteri eorundem socii,
 quorum anniversariæ memoriæ in urbe nostra et
 circumjacente quaquaversum territorio celebrantur;
 in memoriam revocat Ecclesia vobis, qui commu-
 nis quidam estis illius ornatus, et meæ vocis ministe-
 rio commonefacit, ut quo solebatis more antiquam*

*et omnes
 invitat ad
 S. Euppsychii
 Synaxim,*

*ex more secum
 celebrandam.*

renovetis visitationis consuetudinem. Quocirca, non
 aliter quam magno incumbente vobis negotio, apud
 illam plebem, quæ a vobis expectat ædificationem,
 et non aliter quam spe mercedis, repositæ propter
 honorem Martyribus habitum, ita nostram suscipite
 invitationem, et annuite gratiam hancce mihi præ-
 standam, ut labore suscepto, sane non magno,
 magnum vobis beneficium emolumentumque com-
 paretis.

CAPUT XXIX.

Neocæsarensium alienatio et secessio a Basilio, aliorum ad eundem accessio.

Antequam Basilius ad propria rediret, et epistolam
 istam scriberet, excurrit a Dazimonide usque ad Pe-
 tri germani sui habitationem. Erat hoc monasterium in
 solitudine, non procul Neocæsarea. Igitur brevem ali-
 quam a negotiis, quibus distinebatur, respirationem
 adeptus: cum gaudio ad solitudinem istam accessit,
 tum ut fratris desiderio satisfaceret, tum propter
 loci hujus consuetudinem qua illi a puero assueve-
 rat; hic enim apud nutricem suam educatus, et
 postea ut plurimum ibidem versatus erat, urbanos
 tumultus fugiens, et propter solitudinis silentium,
 commodum illum ad Philosophiæ studium expertus,
 ideoque compluribus continuis annis ipsum incolue-
 rat; et maxime propter Fratres ibidem commoran-
 tes, et quia Macrinæ sanctarumque sub ea Virginum
 non procul mile canobium erat. Verum quod Neocæ-
 sareæ propinquus esset locus, multarum turbarum
 causa extitit Neocæsarensibus; nec minime in ip-
 sum quoque Basilium redundaturæ calumniæ argu-
 mentum suppeditavit; quamvis rationes essent multe
 et magnæ, propter quas inter se statim initio summa
 amicitia et unitate conjungi debuissent. Quod si quid
 aliud, inquit, certe et hoc ad concordiam plurimum
 confert, si datur iisdem uti doctoribus. Sunt autem
 iidem et nobis et vobis Doctores mysteriorum Dei
 et spiritales Patres, qui vestram ab initio fundarunt
 Ecclesiam: Gregorium dico, priscum illum, et
 quotquot post ipsum Episcopalem apud vos Sedem
 susceperunt, qui ordine succedaneo instar astrorum
 exorti, iisdem ingressi sunt vestigiis, ita ut haud
 facile sit volentibus conversationis ipsorum indicia
 deserere. Si vero et corporalis familiaritas haud as-
 pernanda est (nam ipsa quoque multum ad solidam
 amicitiam vitæque communionem conducit) ea vobis
 erga nos non deest. Cujus itaque gratia, o urbium
 ornatissima (per vos enim universæ civitati loquor)
 non istinc veniunt litteræ vestræ? non vox quæ
 amicitiam erga nos vestram declaret? sed apertæ
 sunt aures vestræ, et expositæ calumniari conanti-
 bus? Itaque tanto altius ingemiscere debeo, quanto
 magis quod illi sategerunt effectum esse video. Et-
 enim delationis opus manifestum habet magistrum
 ac doctorem, qui cum ex multis sit malefactoris notus,
 ab ista tamen deferendi malitia designatur, ita ut ex
 hoc peccato nomen invenerit. Vos vero mihi permit-
 tite ut libere loquar. Utrasque aures delatoribus
 nostris reserastis; et quidquid illi ad vos deferunt,
 sine omni examinatione admittis; nemine existente
 qui falsum a vero discernat. Hinc ergo Neocæsa-
 rensium aures falsæ delationes occupatas tenebant;
 deferebaturque et calumniis impetebatur tum vita
 Basilii, tum fides quam habebat erga Deum; vero-
 similiter non alium ob causam, quam quod cum Eusta-
 thio communicasset.

351 *Cæperat ista Neocæsarensium abalienatio, ortu
 a primoribus civitatis, vivente adhuc Musonio Epi-
 scopo: at sub successore ejus in apertum bellum erupit;
 de quo ita Sanctus. An non puero cuivis manifestum
 est,*

B. Ep. 272

*B. Ep. 61
 Visitat Pon-
 tificum fra-
 tris sui mo-
 nasterium*

*vicinum,
 Neocæ-
 sareæ,*

B. Ep. 75

*cujus cives,
 quibus esse
 debuerat
 carissimus,*

F

*quiritur a
 se aliena-
 tos falsis de-
 lationibus;*

B. Ep. 61

*tandemque
 hostes sibi
 factos,*

A est, quod vitio eorum hæc ita habent, qui in populo primores sunt : quorum me quidem crimina præferre non decet, vobis autem intelligere perfacile est? Quando enim amarulentia et dissensiones eo usque provectæ fuerint, ut nihil prorsus sit quod ad sævitiam addi possit; causæ vero expositio incerta fuerit, et nullo nixa fundamento et ridicula; conspicuum est, magnam esse animi ægritudinem, quæ alienis quidem bonis procuratur, domesticum vero cumprimis malum illi est qui eo tenetur. *Causas, ob quos Sancti communionem et congressum fugiendum sibi putarent, varias illi quidem comminiscerentur; certissimum tamen ipse declarat, dicens: Hoc studiose agitur apud vos, ut fides subvertatur, idque subversione Apostolicis et Evangelicis doctrinis inimica, inimica quoque traditioni magni revera Gregorii, et eorum qui illum ex ordine subsequuti sunt, ad Beatum usque Musonium: cujus dogmatum recentem esse etiam apud vos memoriam, manifestum est. Sabellii namque pestem, olim quidem motam, traditione vero magni Gregorii conscriptam, renovare conantur; qui ne deprehendantur et convincantur, contra nos somnia confinxerunt.*

contra ipsum præterere,

B *352 Comminiscerentur autem primo, quod tam prope ad Neocæsaream venisset, ad habitationem scilicet fratris sui Petri, ut factionem quendam suam in ea urbe firmaret, et expulso Episcopo eam sibi sedem vendicaret. Colligitur id ex verbis Sancti, quibus talem columnam videtur refutare: Mihi, inquit, magis hactenus studio fuit ut prorsus hominum memoriæ subducar; quam iis qui gloriæ student, ut sint illustres... Quid igitur opus est ad inania somnia confugere, et somniorum conjectores istos conducere, nosque publicis conviviis temulentorum inter pecula fabulam facere? Ego vero, etiamsi apud nonnullos alios locum habuissent istæ calumniæ, vos tamen animi ac sententiæ meæ testes advocassem. Nunc igitur quemque vestrum oro, ut veterum actorum illorum recordemini quæ gesta sunt, cum nos urbs vestra vocaret, mittereturque legatio virorum, qui magistratu apud vos funguntur; deinde, quomodo passim nobis populus omnis circumfusus sit. Hic quid non dabant omnes, quid non pollicebantur? Et tamen obtinere nos non potuerunt. Quomodo igitur, qui tum cum vocabar non obedivi, nunc citra vocationem meipsum intrudere conatus essem? Quomodo consecraret et ambirem jam calumniantes, cum aliquando laudantes me et celebrantes fugerim. Ne credatis hoc, optimi viri: non usque adeo viles sunt res nostræ. Neque enim prudens quisquam navigium gubernatore destitutum ingreditur: neque ad Ecclesiam temere accedet, in qua qui ad clavum sedent tempestatem ac turbinem ipsi excitant. Unde namque tumultu referta est urbs? Ex eo videlicet, quod aliis, cum nemo persequeretur, fugientibus; aliis, cum nemo immineret, urbem clanculum egredientibus, divinatores ac somniores neminem non perterrefecerunt.*

quod urbis ipsorum ambiat Episcopatum,

C *353 Objicetur secundo ritus Psalmidæ in Ecclesia Cæsarensi peculiaris, et a communi aliarum usu alienus. Accusationem istam sic exponit Sanctus: Si quandoque adversarii nostri causam implacabilis istius et irreconciliabilis belli rogantur, psalmos causantur et modum melodiarum, quæ sit vetus apud nos immutata canendi consuetudo, et hujusmodi quedam alia, de quorum illos prætextu pudere debebat. Deinde respondet: Ad id vero quod propter psalmodiam accusamur, ob quam petissimum simpliciores perterrefaciunt qui nos traducunt; hoc habeo quod dicam; quod videlicet qui jam obtinuerunt ritus, omnibus Ecclesiis Dei concordans sunt et consoni. De nocte siquidem populus consurgens, antelucano tempore domum precationis petit; inque labore et*

B. Ep. 63
Psalmidiam
novam inducat,

tribulatione ac lacrymis indesinensibus facta ad Deum confessione, tandem ab oratione surgentes ad psalmodiam traducuntur. Et nunc quidem in duas partes divisi alternis succincentes psallunt, atque ex eo simul eloquiorum Dei exercitationem ac meditationem corroborant, et cordibus suis attentionem rejectisque cogitationibus vanis mentis soliditatem suppeditant; deinde uni ex ipsis hoc munus dato, ut quod canendum est prior ordiatur, reliqui succinunt; atque ita psalmodiarum varietate, precibus subinde intersertis, noctem transigunt. Illucescentem jam die pariter omnes, velut ore uno ac corde uno, confessionis Psalmum Domino offerunt, ac suis quisque verbis poenitentiam profitentur. Horum gratia si nos fugitis, fugietis simul et Ægyptios, fugietis Lybiam utramque, Thebæos, Palæstinos, Arabes, Phœnicias, Syros et qui ad Euphratem habitant, atque (ut semel dicam) omnes, apud quos vigiliæ ac preces communesque psalmodiarum in pretio sunt. Sed ista dicitis tempore Gregorii Magni non fuisse: verum neque Litanias, quas vos jam in usu habetis, illius tempore fuerunt. Quod non reprehendendi gratia dixerim: optarem enim vos omnes in lacrymis et jugi poenitentia vivere: quandoquidem et nos

D
AUCTORÆ R. B.

et novum publice orandi modum:

E *354 Deinde rursus assumens eam accusationis partem, qua dicebant, ritum orandi, quo Basilii ejusque fideles utebantur, tempore Gregorii Thaumaturgi Neocæsarensis Episcopi in usu non fuisse, acrius eos perstringit; ostendens, quantum a fide et moribus Magni Gregorii degenerassent. Quod autem ea, inquit, quæ facimus sub admirando Gregorio in usu non fuerint, quibus testimoniis evincere poteritis? Nihil eorum quæ ille in usu habuit, ad hunc usque diem illibatam servastis. Gregorius, in oratione constitutus, tecto capite non fuit; in eoque germanus erat discipulus Apostoli, dicentis: Omnis vir orans aut prophetans tecto capite, delonestat caput suum; et vir non debet velare caput suum, cum sit imago et gloria Dei. A juramenti abstinuit munda illa anima, ac digna Spiritus sancti communionem; cui, propter mandata Domini, dicentis, Ego vero dico vobis ne juretis omnino, satis erat, Etiam, et, Non. Non est ausus ille Fratrem suum vocare fatuum, comminationem Domini veritus. Tumor et ira et amarulentia ex ore illius non processerunt. Convitium odio persecutus est, ut quod in regnum celorum haud inducat. Invidia et arrogantia a sincero illo animo et doli experte procul abfuerunt. Ad altare non accessit, nisi Fratri reconciliatus. Falsum sermonem, et artificiosum, et ad detractionem concinnatum ita abominatus est, ut qui sciret mendacium ex diabolo prognatum esse, Dominumque perditurum omnes eos qui mendacium loquuntur. Horum si nihil in vobis est, sed mundi estis ab his omnibus, vere discipuli estis ejus, qui præceptorum Domini discipulus fuit. Si vero secus, videte ne culicem excolitis, dum in psalmodiis de sonitu vocis disceptantes, quæ maxima sunt præceptorum Dei dissolvitis. Ad hæc me verba defensionis adegit necessitas, ut discatis trabem primum ex vestris oculis ejicere, et tum demum stipulas evellere alienas. Verumtamen omnia condonamus, licet nihil sit quod non examinet Deus; dumtaxat quæ principalia sunt salva sint, et novationes istas circa fidem compescatis: hypostases divinas ne reprobetis, nomen Christi non abnegetis, Gregorii voces sinistre non interpretemini: quod si secus egeritis, donec spirandi loquendique facultas erit, ad tantam animarum perniciem numquam silere poterimus.*

cum ipsimet a veteri disciplina deficiant,

F
et caritatem fraternam violent:

A 355 *Accusabatur tertio Basilius, quod homines haberet Monachos, pietatis studiosos, qui mundo renuntiarint et universis seculi istius curis qui mortificationem Jesu corpore circumferrent, et cruce quisque sua accepta Deum sequerentur. Atque ne nihil roboris haberet accusatio,roducebatur publice vita Monachorum illorum, tamquam minus vererunda et pudica : et forsitan fuerat peccatum aliquid quorundam imprudentia, quod calumnie occasionem dederat. Primam accusationis partem, quod Monachos secum haberet, non tantum sibi non indecorum æstimabat, ut multam etiam ea gloriaretur : Ego vero, inquit, omnem vitam meam impenderem, ut mihi possent ista impingi delicta ; haberemque apud me viros, qui me doctore hoc pietatis studium amplexi hactenus fuissent. Deinde ad delicta Monachis objectu digressus, a se suisque ea amolitur, et in horum laudes excurrit, inquit : quod si quid dedecoris, et indignitatis aliquid mulierum vitæ ac statui inferunt, non est quod ego illos defendere velim. Illud vero vobis assero et confirmo, quod quæ hactenus pater mendacii satanas non est ausus dicere, ea temeraria corda, et nullo retenta moderationis fræno ora indesinenter et cum summa licentia loquuntur. Scire autem vos volo, quod optamus nobis et virorum et mulierum cœtus dari, quorum conversatio in cœlis sit ; qui carnem suam cum affectionibus ac concupiscentiis crucifixerint ; quique nec de indumentis solliciti sint, sed immobiles et assidui apud Dominum noctes et dies precationibus immorentur ; quorum os non loquatur opera hominum, sed hymnum concinat Deo nostro ; quique sedulo propriis manibus operentur, quo possint impertiri illis qui opus habent.*

B 356 *Talia erant quæ, latenter hæresim et schisma suum iis obtegentes, spargebant in vulgus . Basilius autem hortabatur Neocæsarenses, ut valedicto temulentis hisce capitibus, quibus suffumigatio illa crapula sursum inæstuanas phantasmata gignit, suum damnum ab iis discerent qui vigilarent, et propter timorem Dei tacere nequirent. Deinde exponens hæresim Sabellin, in quam fere inadvertenter Neocæsarenses inducebantur, addebat ; istius factionis homines, qui sapientiores habebantur, asseverare ac dicere, nomen Unigeniti non esse traditione acceptum, esse vero nomen Adversarii seu Antichristi, atque in isto, tamquam in proprio ipsorum invento, plurimum gloriari ac superbire. At illi, cum tanta arguerentur insanix, saluta hæreticorum fraude negabant, se quidquam simile dixisse. At, si negant, inquit Basilius, se ista dicere, aut ad hunc modum docere, id quod volumus sumus assecuti : quamquam difficilem illis negationem video ; propterea quod complures habemus sermonum istorum testes imo jam libris suis has nugas consignarunt ; quas illi primum Meletio Episcopo homini Dei miserunt ; et ab illo condigno accepto responso, perinde atque propter naturæ mutilationem pudeferi solent matres quæ monstra pepererunt, ita et ipsi turpes suos sætus competentibus abditos tenebris lactant et nutriunt. Exposita hæresi et heretica factionis hypocrisi, ad solitam suam erga resipiscentes ab errore clementiam rediens, spandit, se nullam præteritorum rationem habiturum, modo præsentia sanentur : si vero in istis perseverarint, cogemur, inquit, et ad alias Ecclesias acceptum damnium proclamare, efficereque ut a pluribus ad vos Episcopis mittantur litteræ, quibus impj hujus figmento magnitudo destruat. Aut enim ad diligentiam et cautionem nonnihil proderit præsens illa contestatio ; aut nos in iudicio a culpa liberos reddet. Ita Neocæsarenses, ab hæreticis decepti, multam Basilio patientiæ materiam præbuere et occasionem meriti. Quamvis autem nescitur, quem*

C *tandem finem ista hereticorum machinatio habuerit ; fecit tamen ut nobis innotesceret illorum ad calumniandum impudentia, dum præclaros et omni laude dignos ritus, et ad pietatem fovendam optos, Psalmodiam dico et Fidelium in ecclesia comprecationes, tamquam novum quid et a religione alienum sinistra interpretatione obijciunt, et fere tamquam superstitionas observationes traducunt. Pater præterea hæreticorum in Religiosos et Monachos odium, antiquum esse et inreperatum malum, quod a patre suo diabolo animis insitum semper servare ; ac denique minime novum esse hoc etiam hæreticorum inventum, quo orthodoxos Doctores a fide defendenda deterreant proscindendo nempe sanum ipsorum libellis injuriosis, cantilenis, et versibus ; poetastris etiam ad hoc mercede conductis.*

357 *Hoc eodem anno cccclxxv Basilius, ex longa hac et difficili peregrinatione reversus, cum debilitatum corpus et animam non modice afflictam reduxisset domum, litteras a S. Amphilochio accepit : quas ubi primum in manus sumpsit, omnium malorum derepente sibi visus est oblivisci, cum omnium sibi jucundissimæ vocis atque amicissimæ manus symbola suscepisset. Quærebat autem Amphilochius, ubi inter se convenire possent ; Basilius vero designavit ædes, quæ erant Euphemiadis, in via Nazianzum versus, et nonnihil extra hominum strepitum ; cum et ea, inquit, quæ mihi negotium facessunt evita, et ad sinceram tuam dilectionem festinem. Sed et alia de causa locum hunc designabat ; nam eodem hoc tempore Gregorius Nazianzenus, martuis parentibus suis, quorum gravis senectus ipsum Nazianzi invitum tantisper detinuerat, Selenciam se repente subduxit. Atque hinc suspicabatur Basilius fore, ut necessitatem sibi afferret Nazianzum usque proficiscendi, repentina ista religiosissimi Episcopi Gregorii secessio, quæ quibus de causis facta esset, hactenus ignoraretur. Credibile tamen est voluisse Gregorium secessione ista subducere se Nazianzæ Ecclesie administrationi. Non videtur autem ad Euphemiadis ædes aut Nazianzum profectus Basilius, forsitan ob morbum, quem ex itineris molestia non diu post relictum contraxit : scribit enim eidem Amphilochio, corpuseulum suum, itinere illo Pontico concussum, intolerabili discruciarum valetudine ; quamvis nec ideo vellet curandæ ecclesiasticæ pacis et firmandæ orthodoxæ fidei occasionem ullam prætermittere. Eupropter cum vir quidam pius et religiosus ex Lycia, in Cappadociæ partes peregrinatus, retulisset ipsi, quod Episcopi plures et Presbyteri vellet ad ipsorum communionem accedere, gratias Domino perquam magnas habuit, quod vel quisquam per Ariatorum illum tractum restat extra noxam hæreseos constitutus. Inter illos præcipui nominabantur, Alexander, de Monacho factus Episcopus Corydalenensis ; Eudemius, Episcopus Patarensis ; Hilarius, Telmessensis ; et Lycianus, Episcopus itidem in Phelo ; Presbyteri vero, Diatimus in Limyra, Tatianus, Polemon, Macarius in Cyris, forsitan legendum Myris, propter Tatianum Episcopum Myrensem in concilio Constantinopolitano. Hos et plures alios designaverat Basilio quispiam, ut in fide Orthodoxos. At ne quidquam ea in re præpropere ageret, rogavit S. Amphilochium, vellet diligentem quemdam et gnavum virum in Lyciam amandare, qui inspiceret orthodoxam fidem consecutantes, et de omnibus ad se referret : quod si, ita ut acceperat, se haberent omnia ; volebat ipse per litteras cum eis communicare, et inde ex ipsis aliquem ad suum congressum evocare.*

358 *Credendum omnino est, Amphilochium non defuisse officio suo, missumque ab eo aliquem qui coram Episcoporum illorum exploraret animum : per quem etiam fuerit unius ex istis ad Amphilochium, et ab*

D *et hæreticorum in Monachos odium declarat.*

Locum loquendi cum Amphilochio designat.

B. Ep. Can. 3 E

Nazianzo vicinum ;

B Ep. 403 sed morbo prohibetur,

F

Latenter intelligit aliquos Lyciæ Episcopos secum facere,

et per Amphilochium respondet litteris inde acceptis.

ab

AUCTORE F. B. Ep. 63 item quod Monachos familiares habeat,

quos ipsi aversabantur,

Sabelliani smo infecti,

B. Ep. 64

a quo ut resipiscant hortatur ;

B. Ep. 398 A *ab hoc ad Basilium transmissa epistola; cui Sanctus responsurus, litteras ad Amphilochium misit, qui illi cui inscriptæ erant ulterius destinaret. His imprævis laudat promptum ejus ad concordiam animum; et concedens quidquid rogabatur, subjungit: Ne idcirco in hac sancta æmulatione extremi occupemur, tuam ecce Gravitate ex adverso resaluto, meamque voluntatem revelo illam, qua per Dei gratiam confirmata nostra in fide concordia, nihil aliud futurum impedimento arbitror, quo minus unum corpus, et spiritu uno simus copulati, qui vocati sumus in una spe per nostram vocationem. Tuæ ergo Caritatis partes erunt, felici hoc principio consequentia at-textere; adsciscere tibi animo voluntateque concordes, tempus locumque conveniendi designare; ut per divinam gratiam hoc modo refocillantes nos invicem, ad priscam illam amoris speciem et figuram Ecclesias administremus: Fratres illos, qui utrimque divisi incedunt, tamquam nostra ipsorum membra, et tamquam ad domesticos deducendos, et velut a domesticis denuo reversos suscipiendos. Ita omnia moderantis Dei providentia factum est, ut eodem tempore, quo Neocæsareuses, tot titulis Basilio obstricti, ejus communionem respuerent, ignoti pæne et longe dissiti eum studiosius ombirent.*

CAPUT XXX.

Occidentalium in causa Meletii dissensio a Basilio, Eustathii Sebastei defectio, Ecclesiarum ab Arianis vexatio.

Affligitur propter schisma Antiochenam, in Notitia ad Mart. B. Ep. 372 *Ipsc Meletio adherens, dum Roma Paulino favebat,* B. Ep. 340 *scriptis pro hoc litteris,*

C *At non defuit inter jucunda ista etiam aliunde nova afflictionis materia. De schismate Antiochæ no Meletium inter et Paulinum actum est duodecima Februarii, ad Actu S. Meletii Episcopi Antiocheni. Huic Basilius, cum alius orthodoxis per Orientem Episcopis, impense favebat. At Damasus Pontifex cum Occidentalibus, falsis quibusdam relationibus deceptus, ut ait Baronius, in Paulinum propensior erat. Venerunt ergo hoc tempore litteræ Damasi ad Paulinum, allatæ per Vitalem Paulini Presbyterum, quibus mirum in modum Pauliniani efferebantur et tripudiabant, et fidei edebant confessionem; in qua suscipienda paratissimi erant Orientalibus Ecclesiis coadunari. Quin etiam Basilio narrabatur, Paulinianos ad partes suas traduxisse optimum et probissimum virum Terentium. Ad hunc ergo e vestigio dedit litteras, ipsius propensionem retardantes, et hominum illorum fraudem et fallaciam edocentes. In his, præter dogmatica quædam hæresim Sabellii concernentia, cuius immerito suspectum habebat Paulinum; explicat pluribus schismatis hujus eo tempore statum, et affectum amoris erga Meletium; sic tamen ut Paulinum cum suis a sua caritate non excludat. Terentium ergo sic alloquitur:*

360 Rumor nos diversus occupavit, quo versari dicebaris Antiochiæ, et adjutor summis Magistratibus adscitus, res ibi obvias administrare. Una cum isto rumore ferebatur alius: dicebantur enim Fratres qui Paulino favebant, in colloquium cum tua Rectitudine descendere de sua nobiscum unione (nobiscum, inquam, qui a partibus stamus Meletii, viri Dei, Episcopi Antiocheni) quos audio circumferre Occidentalium litteras, quibus Sodes Antiochiæ Episcopalis ipsorum parti addicitur, vir autem admirabilis Meletius ab Episcopatu veræ Dei Ecclesiæ abdicatur. Neque sane miror. Illi enim penitus ignorant nostrarum rerum conditionem: et illi qui videri volunt cognoscere, contentiose magis quam ex veritate referunt. Nihil equidem magis verosimile est, quam veritatem illos ignorare, vel occultare contrarium; unde etiam inductus est Athanasius,

D AUCTORE P. B. *quibus negat se posse moveri.*

beatissimus Episcopus, litteras ad Paulinum dare. Tuam autem rogamus Perfectionem, ut, quandoquidem eo loco convenire queas homines, probe gnaros eorum quæ sub Joviniano Principe inter Episcopos agebantur, velis ab illis accurate veritatem edoceri. *Hic innuit Basilius, Paulinianos studiosè subticuisse aliquid, quod Meletio faveret, aut Athanasium excusaret.* Etenim cum neminem accusemus, dilectionem vero erga omnes servare cupiamus, imprimis erga domesticos fidei; gratulamur iis qui Roma illas litteras attulerunt; et si quod illustre et eximium testimonium contineant, vellem equidem illud verum reperiri, et opere ipso confirmatum. Non tamen ob hæc ipsa memet possum inducere, ut vel Meletium ignorem et Ecclesiæ illius obliviscar cui ille præest; vel contemnendas arbitrari quæstiones illas, quæ schismati dederunt ab initio occasionem, vel uti parum aut nihil potius referentes ad scopum et finem pietatis. Nolim ego certe, si quis epistolam adeptus ab hominum quovis, ingentes ob illam spiritus gerat, eam ipsam ob causam me submissius abjectiusque gerere; imo nec si de cælo missa descenderit, ad fidem autem non incedat via recta, illum ad Sanctorum communionem admisero, qui attulerit.

361 *Redierunt item hoc tempore de Occidente Dorotheus Presbyter et Sanctesimus, qui ab Orientalibus missi fuerant anno præcedente: retulerunt autem, Occidentales illorum calamitatibus, tamquam viscera misericordiæ indutos, condolare, et paratos esse velocem ac maturam (si daretur opportunitas) eorum doloribus adferre medelam. Exiguam admodum Basilio dedere consolationem hujusmodi avertia, eo quod sæpius similia accepissent promissa, nullo effectu secuto: præsens autem aderat afflictio, ex ea quæ frater suus, Nyssenus Episcopus putiebatur persecutione. Cum ergo circa hæc eadem tempora rescriberet Amphilochio, qui ad festa Natalitiorum cum litteris officiosis bellaria quædam miserat; postquam ab his edendis excusasset se jocose, quod jam prudem, partim ob ætatem, partim propter morbos excussi essent dentes; fratrem suum, tanta patientem ejus precibus commendat. Tumultus quidam nos hic conturbavit, inquit, nec sine dejectione animorum sumus, eo quod dilectus admodum Deo Frater noster in exilium existat relegatus. Sed tu Deum pro illo exora, ut largiatur ei iterum Ecclesiam suam invisere, a vulneribus per hæreticos inflictis curatam.*

362 *Veruntamen quamdiu Imperator Valens et Basilius vixerunt, ab Ecclesia sua exul fuit Nyssenus, eo quod nollet hominum nimis quam impudentium molestias tolerare. Episcopi vero, iidem qui Gregorium expulerant, in ejus locum virum introduxerunt, imo potius mancipium triobolare, et ad fidei perniciem incumbentem, consimilem iis qui ipsum præfecerant. Hoc tamen non statim, sed post conciliabulum Nyssenum factum est.*

363 *Demosthenes autem Vicarius, postquam rebus militaribus et castrensibus negotiis paulisper intentus fuerat, reversus est denuo Cæsaream, iram et invidiam spirans, et quotquot ibi erant Sacerdotalis Ordinis unico edicto Senatui permisit. Inde profectus Sebastie desedit per dies aliquot, tributum judicæ exercens, et distinguens ordines. Cumque catholicæ communionis Senatores nominasset, publicarum operarum ministerio eos adhibuit; at qui stabant a partibus Eustathii, eos summis honoribus affecit. Et tunc contigit Asclepium quemdam, eo quod recusaret cum Doego, id est Eustathio, communionem, verberibus contusum interiisse, vel per plagas ad vitam potius esse translatum. Nec ab isto discrepabat ceterorum conditio: Presbyterorumque atque Doctorum persecutio, quæque alia facere poterant*

Reversis ab Occidente legatis,

B. Ep. 71

B. Ep. 404 et Gregorio exulante,

F B. Ep. 395 B. Ep. 10 Nyssensis obtrahitur Episcopus Arianus.

B. Ep. 264

Vexantur Cæsarea Orthodoxi a Viceprefecto.

B. Ep. 405

Auctoritate F. D.
B. Ep. 264

A tuerant Ariani Episcopi, impotenter abusi Magistratum auctoritate ad suam ipsorum voluntatem. Etenim nacti Demosthenem Vicarium, omnium quæ illi contra Orthodoxos designabant ministrum; qui, postquam Sebastiar fecisset quidquid voluerat; Synodum Arianorum Episcoporum, Galatarum videlicet et Ponticorum, indixit celebrandam Nyssæ. Hi vero illius edicto obsecundati, concurrerunt; et hominem quemdam ad Ecclesias visitandas ablegaverunt: qui qualis fuerit facile est conjectare cogitanti, qualem illum fuisse par fuerit, qui horum hominum voluntatibus supparasitaret, et sub specie visitandarum Ecclesiarum easdem destrueret.

CAPUT XXXI.

Eustathius Sebastenus ad Arianos deficit: Coloniensi Euphronio ad Nicopolitanam metropolim translato religioni consulitur, probante Basilio. Doaris Arianus intruditur.

B. Ep. 264
Eustathius
Sebast. palam
communione
Arianam pro-
fitetur,

B. Ep. 82, 85

in eorumdem
Synodo

quos olim
damnauerat
ut hæreticos,

B. Ep. 82, 13

ipsi supplex
factus

B. Ep. 264

Rumor quoque de synodo quadam Arianorum expectanda ferebatur: in qua decernerent Basilium, prius accersitum, vel ad communionem suam perducere, vel antiquum suum obtinere, id est tunc eicere Episcopatu, et alterum ejus loco arduare. A Nyssa ergo totum istud Arianorum Episcoporum agmen Sebastiam venit, eo fine, ut cum Eustathio possent consociari: honesta ac fida legatione eo vocati, ubi et ecclesiam acceperunt: et altaris ministerium crexerunt, deque suo pane populo dederunt, et magnifice cum auctoritate concionati sunt; Episcopi appellati ab Ecclesiæ illius Clero, perque omnem eam regionem ab ipsis, tamquam sancti et ejusdem communionis, cum honore deducti; atque ita, multo stipati satellitio, suisque symmystis comitati, totam ipsorum regionem transiverunt. Sic tandem Eustathius aperte et palam ad Arianorum communionem defecit; manifestumque fuit omnibus, ut vel a quovis puero intelligeretur, quod non ob aliam causam a Basilii communione defecisset, quam quod se gratificaturum Euzoio et Arianis sperasset. Hic enim erat ipsius ludus, quo Ecclesiis Dei pro suo commodo illudebat, ante annos septendecim nondum integre exactos, ab Episcopis illis qui Constantinopolim venerant numero quingenti, communi decreto dejectus Episcopali gradu.

365 Horum ille tunc sententiam exploserat, Synodum istam appellans Synodum prævaricatorum, nec passus quidem eos vocari Episcopos, ne contra se prolatam sententiam firmaret; et causam adjecerat, ob quam illi non essent Episcopi; quoniam, ut inquit, pravæ hæresi præessent, nec Spiritus sancti essent participes, nec per gratiam Dei Ecclesias gubernarent; sed per humanam potentiam, inanis gloriæ desiderio, Ecclesiarum gubernationem rapuissent. Erant autem principes earum a quibus ipse depositus fuerat, Eudorius, Evippius, Georgius, Acacius; quorum successores æque Arianos, et alios ab iisdem ordinatos nunc Eustathius legitimos agnoscebat Episcopos. Basilidis, Ariani Gangrorum in Pamphilia Episcopi, cum e Dardania rediret, Eustathius altaria subvertit olim, tamquam hæretici et excommunicati, mensasque suas substituit, ut in propriis mensis Missæ officium celebraret: et nunc Basilidi supplex factus est, rogans ut se in communionem accipiat. Elpidium pientissimum, propterea quod Amasensis conjunctus esset, excommunicavit: et nunc Amasensis quoque supplex factus est, petens illis conjungi. Horrenda sunt quæ contra Evippium, tamquam hæreticum, prædicavit; et nunc eos qui cum Evippio sentiunt, tamquam recte docentes commen-

D
B. Ep. 10

dat ac celebrat, si modo studium et conatum restitutioni ejus impendant, quales erant Anysius, Evippii alumnus, et Eedicius Parnassenus, homines infelices et vernarum vernæ.

365 Detecta tandem, quæ Basilium multum exercuerat, Eustathii hypocrisi, videns is in illo fidei inconstantiam, cui parem in aliis ipse numquam viderat; cogitabat ita voluisse Dominum videre ipsum quietas Ecclesias ab ea perturbatione, quam hactenus passæ erant per separationem eorum, qui propter confictam honestatis gravitatem omnia sua auctoritate obtinebant. Aut forsitan voluisse Dominum, per intelligentiæ accessionem, animum suum deinceps diligentiorum et attentiorum reddere, ne moraretur hominum judicia, sed per Evangelicæ præcepta absolute institueretur, quæ neque cum temporibus neque cum humanarum rerum circumstantiis mutantur, sed eadem permanent, ut a veraci ac beato ore prolata sunt. Quomodo tunc corpore affectus esset, præstat, inquit ad Eusebium scribens, silere, quam perscribere: nam si quod res est illud dixero, mœrore te afficiam, et mentiri non est voluntatis aut instituti mei.

366 Neque levius res Catholica periclitabatur Nicopolim. Ibi obierat aliquot abhinc tempore Beatissimus Theadotus, Episcopus istius civitatis, ut sæpeditianus; et Vicarius Demosthenes persuadere volebat Clero ac Populo Eustathium ut susciperent, et Episcopum ab eo consecratum. At illi primos Vicarii insultus genere et constanter repulerunt, ut decebat eos qui filii Confessorum erant et Martyrum, qui ad sanguinem usque peccato restitissent. Postquam vero Vicarius vidit, nequaquam illos sponte hoc facturos, per vim et violentiam conatus est naminatum Episcopum introducere: et cum ipso venit Nicopolim agmen illud Arianorum Episcoporum, qui Nyssa venerant Sebasten, utcum Eustathio consociati, una cum illo Nicopolitanorum causam et negotia pessumdarunt. Hi postquam Nicopolim usque progressi, nihil eorum quæ sibi polliciti fuerant potuerunt ad effectum perducere, quomodo reversi sint, inquit Basilus, et quales in reversione visi sint, sciunt qui præsentibus fuerunt. Verum cumvero hæreticorum pater diabolus, qui fidem subvertere Nicopolim nequiverat per Demosthenis vel astutiam vel violentiam, alium invenit modum quo perderet Ecclesiam, pietatis altricem et rectæ doctrinæ metropolim. Fronto Ecclesiæ istius Presbyter, qui cum Eustathio Fidei symbolo a Basilio proposito subscripserat, illius hypocrisim imitatus, ad Arianos quoque defecit; dubium vero relinquitur, an primum ante Ordinationem lapsus sit, an vero post Ordinationem susceptam, quam tamen vel pacis causa vel ex affectu hæretico ab Arianis suscepit.

367 Rem totam Basilus explicat, non sine lacrymis, ad Samosatenum ita scribens: Quis autem res Nicopolitanorum miserique Frontonis dignis suspiriis queat prosequi? qui prius veritatis patrocinium quoddam se suscipere simulabat, tandem vero et fidem et seipsum turpiter prodidit: proditionis autem mercedem, nempe ignominiam nomen, est adeptus. Nam ad Episcopatus fastigium, ut putat, per ipsos evehctus est; sed Dei gratia, communis totius Armeniæ execratio factus est: dum fama omnem hanc viciniam pervagata est, et turpitudinem ejus qui lapsus est divulgavit. Motus ille inanis gloriæ cupidine, fœdissimam sibi ipse contraxit ignominiam: et præterquam quod præmiis fidei propter sui amorem excidit, ipsam quoque infelicem gloriolam, pro cuius desiderio impietati venundatus fuit, propter justum odium eorum, qui Dominum timent, non est consecutus. Verum ille hoc suo proposito evidentissimum totius vitæ suæ specimen protulit, declaravitque quod numquam spe repositum ac promissurum a Domino bonorum vixerit; sed si quid sibi

B. Ep. 82
Basilus ex-
inde cautilor
redditur.

B. Ep. 264

E
Nicopolitani
Arianis resi-
stunt,

B. Ep. 192
B. Ep. 264

B. Ep. 72

seque a Fron-
tone, ab illis
ordinato Epi-
scopo,

F

B. Ep. 10
et ideo tota
Armenia in-
famato,

B. Ep. 191

generose ab-
jungunt:

A sibi rerum humanarum consecutus est, utpote verba fidei et fragmenta religionis, omnia illa ad hoc contulit et accommodavit, ut accedentes ad se falleret. *At Nicopolitani, zelo conservandæ fidei, ab ejus se communiione separarunt: cumque ille domum orationis occupasset, ipsi sub dio Dominum cæli et terræ adorabant; extra muros quidem ejecti, at in protectione Dei cæli commorantes; quia et Angelus ille, præses Ecclesiarum, cum ipsis fuerat egressus.*

B. Ep. 102

coactosque foris ad orandum convenire,

368 *Similibus hortatus est eos Basilius ad constantiam, proposito etiam Apostolorum exemplo, qui in cœnaculo conclusi erant; cum interea qui Dominum crucifixerant, in templo celebri Julvicum cultum perficerent. Consolabatur etiam afflictos, calamitatum præsentium comparatione facta ad priora tempora: Nemo vestrum, inquit, plagis affectus est; nullius ædes publicatæ sunt, nondum in exilio vixistis, nec carceres experti estis. Quidnam autem mali pertulistis? nisi id forsitan triste est, quod nihilominus perpessi estis, nec digni habiti qui pro Christo pateremini. Deinde spe ipsos erigens adfuturi brevi divini auxilii; Tempestas illa, inquit, quæ nos jam apprehendit, paulo post non erit; modo sustineamus non inspicere præsentia, sed spem in ea extendere quæ paulo sunt ulteriora. Quare, etiamsi gravis sit tempestas, toleremus ea quæ sunt molesta: nemo enim coronatur, qui nec percussus est in certamine, nec luctatus. Inter calamitates tamen præcipuam numerat Sanctus Frontonis lapsum, ut appareat etiam erga impios commiseratio; Etenim hoc unum, ait, tantum dolore dignum est, quod periit ille, qui temporariæ gloriæ gratia (si tamen gloria vocari debet quod publico cum dedecore geritur) sempiterno se ipse privavit honore.*

consolatur et animat Basilius;

369 *Verum quamvis iuvio levis persecutio videretur, et esset, nec diuturna fore speraretur; aucta tamen est. Placuit enim divinæ providentiæ, et Nicopolitanorum constantiam, et Basili patientiam gravioribus experimentis probare; supervenientibus eis malis istis, quibus cum antea carerent, alia persecutionis incommoda, levia diaboli ludibria, vocabat; et persecutores, molestos quidem, quod talis hostis ministri existerent; contemptibiles tamen, quod Dominus illorum malitiæ impotentiam conjunxisset. Servat ergo Nicopoli atrocis persecutio, sed quousque et in quos servierit, et quid Basilius vel ipsis subveniendum egerit, ex Sancti ipsius litteris, quibus ad se confugientibus Nicopolitanis respondet, facile colligitur: Cum, inquit, Sanctitatis vestre litteras consecutus essem, admodum ingemui ac lamentatus sum, eam ob causam, quod mala ista meis ipsis percepissem auribus: utpote verbera et probra vobis illata, populationem adum, desolationem civitatis, totius patriæ subversionem, persecutionem Ecclesiæ, fugam Sacerdotum, insolentiam luporum ac dispersionem gregum. Verum ubi a genitibus ac lacrymis quievi, et ad Dominum in cœlos sospexi; cognovi persuasasque sum, quod et vobis notum esse volo, quod cito aderit auxilium, nec in finem usque deserendi sumus. Quod enim passi sumus, propter peccata nostra passi sumus: auxilium vero suum benignus Deus, propter dilectionem et misericordiam, qua erga Ecclesias afficitur, declarabit. Haud tamen negleximus, quo minus simul et supplicarem præsentibus illis, qui rerum potiuntur, et iis qui nos diligunt in castra scriberemus, quo iram iasipientis (Demosthenis scilicet) cohibeat. Et arbitror illum a multis fore reprehendum; nisi forsitan impletum tumultuationis tempus tantum otii non permittat illis, qui publicis ministeriis occupantur, ut de hisce rebus agant.*

utpote necdum passos gravissima;

B. Ep. 192

his autem etiam advenientibus,

B. Ep. 190

C *370 Dum ita sub persecutione gemeret Nicopolis, Pœmenius Episcopus Satalorum, secundum Deum motus ad succurrendum Nicopolitanis, istud invenit*

solatur ipsos spe propinquo auxilii;

B. Ep. 193 quod fit translato Sebasteno Coloniensi Euphronio,

consilium; ut Euphronius, qui tum Ecclesiam Coloniensem regebat in finibus Armeniæ, ad Metropolitum transferretur; et hunc modum consolandi eos aggressus est, in quo Basilius non solum ad inventionem utilitatis laudavit, sed et animi dexteritatem ac fortitudinem celebrandam putavit, quo causam hanc nulla dilatione protraxit (qua etsi inquisitionum studium dissolvisset, simul tamen et adversariis cautionis occasionem dedisset, et observatorum insidias excitasset) sed confestim quod bene ceperat consilium ad effectum perduxit. Videbatur quidem hæc translatio, repugnare sacris Canonibus, quibus cautum est, ne Episcopus de una Ecclesia transeat ad aliam: approbata nihilominus fuit communi Episcoporum, Magistratum et plebis consensu, multum etiam laudata Basilio, quod ab uno alterove, inquit, pio factum est opus, certo nobis persuadet factum esse consilio Spiritus sancti. Etenim ubi nihil quod humanum sit præ oculis est, neque proprii oblectamenti gratia ad operandum moventur Sancti, sed quod Deo probatur spectant; manifestum est, Dominum esse qui corda eorum dirigat. Ubi vero spirituales viri auctores sunt consiliorum, et hosce plebs Domini concordia sententia consequitur, quis ambiget consilium ejusmodi communicatione factum esse Domini nostri Jesu Christi, qui sanguinem suum pro Ecclesiis effudit. Unde et ipsi recte iudicatis, Deo dilectissimum Fratrem nostrum et comministrum Pœmenium, secundum Deum fuisse motum; qui et in tempore vobis succurrit, et hunc modum consolandi vos aggressus est.

D AUGUSTO P. B.

in quo Pœmenii Satalensi consilium,

E ut divinitus suggestum laudat

371 *Nec tantum laudavit Basilius Pœmenii consilium, sed et promovit. Nam postquam translatio ista facta erat per Episcopos, quibus cura Ecclesiasticarum dispensationum erat concedita; institit ut a populo confirmaretur, ad quem ita loquitur: quod Deo dilectissimos Episcopos concernebat, impletum est: quod reliquum est, ad vos spectat; ut videlicet datum vobis Episcopum ex animo complecti dignemini, et pericula extrinsecus imminencia fortiter repellatis. Nihil enim sic absterret, tam Principes quam reliquos, pacatum hunc vobis statum invidentes, atque concursus erga traditum vobis Episcopum dilectio et inconcussa constantia: incœtit enim illis omnium malorum conatum desperationem, si nec Clerum nec Plebem ad inventiones ipsorum amplecti viderint. Igitur quem habetis animum erga bonum illum, civitati communem efficite; et quæ decora sunt populis ac cunctis in ea regione habitantibus, proponite, et bona illorum proposita confirmate, quo sincera vestra in Deum cunctis innotescat dilectio. Certum omnino est, consecutum omnino Sanctum quibuscum optaverat, et Nicopoli servatam pacem, concordiam animorum, et fidem, ad quas vos hortabatur. Verum difficultatem majorem Colonienses movebant, argre admodum ferentes eripi sibi Episcopum et Pastorem sanctum. Offensi præterea duriori quodam Nicopolitanorum responso, quasi, cum parva esset ipsorum civitas, vix digna tali Episcopo haberetur; mirabanturque Ecclesiam se suam Arianis tradituros. Ea de re cum Basilius litteras a Senatu et Clericis Coloniensibus accepisset, omni mansuetudine et prudentia agentum sibi putavit. Paterno itaque affectu monet Nicopolitanos, quod Coloniensium dispositionem magis probare deberent, quam eos quasi propter tenuitatem contemptibiles irritare, et contemptu ad contentionem provocare. Solent enim, inquit, qui contendunt, inconsultius pleraque agere, et suis malis impensius affici, quo adversarios turbent. Nemo autem usque adeo tenuis est, qui jam magorum malorum occasionem, his qui ipsam volunt subministrare nequeat. Et hoc non ex conjecturis, sed nostrorum malorum experientia edocti loquimur.*

B. Ep. 194

ipsumque Euphronium Nicopolitanis commendat,

F

et monet ne Colonienses exasperent,

B. Ep. 193

A 372 *Coloniensi vero Senatui significat, se, acceptis*
 AUCTORE F. B. *eorum litteris, gratias Deo ter sancto habuisse, quod*
 horum vero *cum rerum communium curis et sollicitudinibus*
 Magistratui *multum torquerentur, Ecclesiarum nihilominus negotia*
 nequaquam parvi penderent. *Deinde, ad leniendos ipsorum animos, ita prosequitur:* Scripsistis etiam vos non leviter angī, propter vestri Episcopi separationem a vobis, Deo scilicet dilectissimi Euphronii: quem non abstulit vobis violenter Nicopolis, sed ne ipsa contenderet causam suam agens, civem suum depoposcit: blande autem a vobis compellata, vocem vobis emittet, talem omnino quæ matri conveniat indulgentissimæ; nimirum, se parentem communem vobiscum habituram esse, qui utrisque gratiarum suarum partem alternis vicibus communicabit; neque illis passurus molestiam creari ab adversariis, nec consuetæ tutelæ vos et providentiæ parte aliqua privaturus. Quocirca, horum temporum difficultatem vos apud animum vestrum reputantes, et istius dispensationis rationem consiliique necessitatem prudenter cognoscentes, ignoscere debetis Episcopis illis, qui constituendarum Ecclesiarum hanc potissimum rationem inierunt; et vobismet ipsis ea procul dubio suggeretis, quæ par est homines mente sana consilioque perfecto cogitare, simulque quam optime intelligentes quo modo diligentium se obligationes demereantur.

B 374 *Ejusdem etiam sententiæ litteras misit ad Clerum prædictæ civitatis, in quarum parte aliqui hic*
 B. Ep. 292 *annectenda, exhibeo Sancti nostri in tractandis turbatis*
 et Clero *animis prudentiam, et pium iudicium de hujus Episcopi*
 scribens, *ad aliam Ecclesiam translatione, ut a Spiritu sancto facta. Quid vero tandem, inquit, tam speciosum reperitur, quid Deo pariter hominibusque tam laudabile, quam dilectio...? Quocirca voluntatis vestræ animique fervorem vehementer amplector, quo Pastorem vos vestrum prosequimini. Neque enim filius, qui patrem diligit, parente carissimo velit orbis esse; nec Christi Ecclesia latura est patienter, Pastorem et Doctorem a se abduci suum. Quocirca vos honesti et laudandi vestri affectus demonstrationem nobis exhibuistis, in illa qua Episcopum persecuti estis dilectione vestra vehementi. Sed propensior hæc voluntas et affectus optimus erga Patrem spiritualem, ratione modoque circumscripta laudari debet: nam ubi mensuram supergressa fuerit, non est ad eundem modum acceptabilis. Dispensatum est quam optime de Fratre nostro, Deo dilectissimo Euphronio, per eos quibus rerum Ecclesiasticarum concrelita est dispensatio, prout tempora exigebant, pro illius Ecclesiæ, quo transferebatur, utilitate non mediocri, et vestra etiam non levi, a quibus est ablatas. Nolite hoc humano consilio factum arbitrari, nec consilii institutum et perfectum esse hominum, qui terrena sapiunt; sed eos quibus sollicitudo Ecclesiarum Dei et cura incumbit, Spiritu ipsis sancto cooperante, hoc procurasse arbitremini. Hujus cooperationis persuasionem vestris nimis infigite, et date operam ut perducatis ad perfectionem. Patienter idcirco, et quidem cum actione gratiarum, quod factum est, suscipite; ita apud animos vestros persuasi, eos qui resistunt, nec admittere volunt, quæ Ecclesiis præscribunt, qui sunt a Deo electi, divinæ repugnare ordinationi.*

C 375 *Nolite litigare cum Nicopolitana vestrum*
 ipsorum *omnium metropoli Ecclesia, neve durus in eos animati*
 quoque bono *sitis, qui vestrarum animarum curam susceperunt. Certe cum Nicopolitana res probe ordinatur, et vestra etiam portio conservabitur: quod si illam tempestas apprehenderit, utcumque sexcentos qui vos custodient obtineatis, tamen partem necesse est pessumdari, et cum suo capite interire..... Illud*

antem me magnopere contristavit, et certe videtur D
 excessisse modum, quod dicebatis. Si votorum nostrorum non fiamus compotes, ad tribunalia Judicum provocabimus, et rebus nostris illos præficiemus, quibus omnium votorum caput est pestis et subversio Ecclesiarum. Nec ergo quæso furore insano quodam perciti nonnulli, vos unquam eo adigant persuasionibus suis, ut hæc ad publica subsellia deferatis; esto hinc secutura sit mutatio quædam, at in caput auctorum et machinatorum, velut onus quoddam grave, negotii totius pondus convertendum. Nostrum de paternis visceribus suggestum consilium amplectimini, et Deo dilectorum Episcoporum ordinationem secundum Dei voluntatem factam admittite. *Pervenit haud dubie prudeatissimo Sancti consilio tam Colonienses quam Nicopolitani: ipse vero utriusque se aliquando adfuturum promittit, et coram solatium subsidiumque laturum.*

376 *Porro non tantum Nyssæ et Nicopoli ab Ariani tumultuata est, sed etiam ad Doariorum Cappadocia oppidum, ubi Eulalius fuerat ordinatus Episcopus, consecrationem ejus Gregorio Nazianzeno habita oratione cohonestante. Quid autem ibi actum sit, paucis et obscuris verbis Basilus Eusebio Samosateno sic narrat: Ariani cum Demosthene Vicario ad Doariorum oppidum pestilentem hominem, orphanorum familiam scilicet, qui antea a propriis Dominis aufugerit, sed per assentationem impiæ mulierculæ (quæ prius ad animi libidinem Georgio abusa est, nunc autem hunc habet) successorem illius miserunt, miserandum Episcopatus nomen contumelia afficientes. Obscura omnino verba, quibus nec nomen pseudo Episcopi, istic ab Arianis contra orthodoxum Eulalium ordinati exprimitur; neque intelligitur quæ fuerit impia istæ muliercula, cujus ille commendatione promotus seu potius protrusus fuit. Cum tamen Georgium nominant cui ipse successerit, quoque muliercula illa abusa sit; satis indicant, ipsam Georgium non solum Ariani factionis Episcopum fuisse, quo defuncto orthodoxum Eulalium Doarienses elegerint sibi que fecerint rite ordinari; sed etiam concubiniatus aut adulterii nota infamem, dignum cui talis successor obtingeret, contra sacros Canones, per quos irregularis habetur is, qui viduar, vedum qui meretrici, fuit aut est copulatus.*

CAPUT XXXII.

F *Monachos ab Arianis vexatos solatur Basilus; Eustathii Sebasteni calumnias refutat.*

Memorabilis quoque fuit annus CCCLXXV, persecutione, mota sub Valente contra Solitarios orthodoxos. Nam confestim post Pascham, inquit Basilus, qui ad judicia et pugnas jejunarant, in Monachorum tabernacula irruentes, labores eorum igni tradiderunt: ast per hoc quidem ipsis, domum in cælis sine manibus constructam; sibi, thesaurum pararunt ignis, quo ad nocendum usi sunt. *Præcipui inter illos Solitarios erant Acacius, Aetius, et Paulus Presbyteri; Silvanus et Lucius, Diaconi; Acacius quoque et Paulus Abbates erant monasteriorum in Syria, versus Beræam et Chalcidem, secundum opinionem Baronii; et hic forsitan idem est Acacius, qui postmodum factus Beræensis Episcopus memoratur in Vita S. Ippanisi Chrysostomi. Ingemuit quidem Basilus super eo quod accidit, non ut persecutionem patientibus, sed ut persequentibus condoleret, qui usque adeo absorpti essent a malitia, ut in tantum usque facinus nequitiam suam extenderint. Verum ipse expectabat futurum, ut Solitarii isti confestim ad se, tamquam ad paratum semper refugium, universi*

nec velint propterea litigare.

Ep. 10
 Pro Eulalio
 Orthodoxo

Orat. 30

Doariis Ariani obtulerunt hæreticum.
 E

F

B. Ep. 200

Solitarios in Syria, ab Ariano multa passos,

an. 375

A versi accurrerent; sperabatque daturum Dominum indesinentium dolorum suorum refocillationem, ex eorum complexu; et sudore illo, quem propter veritatem distillabant, in corpus suum excepto, habiturum se consortium præiætorum illorum, quæ ipsis a iudice veritatis essent recondita. Postquam autem id ipsis in mentem non venisse vidit, continuo optavit, sibi ad eos scribendi occasionem dari, ut, quemadmodum aliqui decertantibus acclamant, ita ipse et bono eorum certamini adhortatione aliqua per litteras acclamaret. Fuit autem ne hoc quidem factu facile, idque duabus de causis: una, quod ignoraret ubinam locorum agerent; altera, quod non adeo multi essent qui ad eos proficiscebantur. Sed obtulit tandem Dominus Sanctesimum Presbyterum, per quem eos salutaret, obsecraretque ut pro se orarent, letantes et exultantes quod merces eorum multa esset in cælis. Quoniam, *inquit*, fiduciam habetis in Domino, ne cessetis noctes et dies clamare ad illum, ut certamen hoc Ecclesiarum compescat, plebibus Pastores restituat, et Ecclesiam ad pristinam suam dignitatem redire faciat. Persuasus sum enim, si vox aliqua reperiator quæ optimum Deum flectat, non elongaturum eum miserationes suas, sed daturum nobis posthac una cum tentatione proventum, ut ferre possimos.

378 *Estat et alia ejus epistola ad Monachos, similiter pro orthodoxa fide persecutionem sustinentes; sed incertum, an ad eosdem, an ad alios. Nam Valens, non solum per Imperium, sed etiam per Syriam et Ægyptum Solitarios persequebatur. Digna vero est epistola quæ hic pariter legatur, quoniam meritum istius martyrii extollit, quod revera propter fidem aut virtutem potitur, sed ita ut palam id minime patent, dum infertur a Christianis, fidem rectam et virtutem præ se ferentibus, prætextu in speciem honesto. Quæ quidem, inquit, mihi tacitus succinebam, accepto de tribulatione vestra nuntio, quam fidei vobis hostes procuraverant, hæc eadem et per epistolam ad vos perscribenda rectissime arbitrabar; eo quod, cum tranquillitatem expectaretis, beatitudinem vobis ipsis acquisivistis illam, quæ reposita est illis, qui propter nomen Christi patiuntur afflictionem. Non enim propterea quod qui impie agunt, nomine appellantur mansueto et leni, res ab iis perpetrata existimari debent non esse ab hostili animo profectæ. Bellum enim ego iudico truculentius illud esse, quod a contrioulibus infertur, et ejusdem gentis hominibus. Nam indictos et declaratos hostes non magno labore declinare possumus, at non potest fieri, quin ad omnem injuriam et calamitatem expositi tradamur hostibus, qui nobiscum immixti vivunt: atqui rerum vestrarum hic status est.*

C Passi sunt et patres vestri persecutionem, verumtamen ab idololatris passi. Direptæ sunt eorum facultates, subversæ ades, acti ipsimet in exilium; sed ab hostibus manifestariis, idque propter nomen Christi. At qui nunc persecutores comparuerunt, nos odio certe non minori quam illi eos persequuntur; et ad fraudem quam pluribus faciendam, Christi sibi nomen induerunt, ut ne illam habeant confessionis gloria consolationem, quibus infertur persecutio; non paucis iisdemque simplicioribus, injuria quidem nos affici contentibus, non tamen mortem pro veritate susceptam martyriam reputantibus. Quocirca, ut mea fert sententia, major vobis merces et præmium potius apud justum iudicem reponitur, quam veteribus illis Martyribus: cum illi in confesso positam reportarent martyrii apud homines existimationem, et laureolas a Deo exciperent suas; vobis autem desint in certamine pari a populo collati honores: ut credibile fuerit expectare vos in futuro seculo, pro laboribus in causa pietatis susceptis, retributionem abundantiorum.

379 Hortamur vos idcirco, ne deficiatis tribulati, sed in Dei dilectione renovemini, et studio vestro contentionique quotidie semper aliquid adjiciatis; illud recolentes, oportere inter vos reliquias pietatis conservari, quas cum venerit Dominus super terram inveniet. Sive autem ab Ecclesiis suis sint rogati Episcopi, hoc nequaquam vos concutiat; sive inter Clericos nonnulli extiterint proditores, ne hoc confidentiam vestram, quam in Domino habetis, marcescere faciat. Non enim nos servant nomina et tituli, sed voluntas animique propositum sanum, et germana in Deum conditorem nostrum dilectio. Recolite, quod in illa contra Dominum nostrum conspuratione, Pontifices et Scribæ et Seniores, doli totius artifices et machinatores erant; quin etiam e plebe perpauca erant, qui vere et sincere verbum susceperant; quodque ad salutem neutiquam multitudo hominum, sed a Deo electi adspirant. Numquam vobis igitur terrorem incutiat conferta multitudo hominum, qui non aliter quam marini fluctus vento levissime impelluntur. Quod si vix unus servetor, tamquam Lot nimirum in Sodomis, de iudicii tamen recti statu non est abeundum, sed spes in Deum immota collocanda; eo quod Sanctos suos Deus non est derelicturus.

380 Tertius jam annus effluerat, ex quo Basilius nihil publice responderat ad Eustathii Sebasteni calumnias: nam crebros et varios hostium suorum adversum se conatus respiciens, silentium esse, et quæ inferebantur crimina animo quieto toleranda rebatur; nec resistendum illis qui mendacio muniti erant, pessima scilicet armatura, sæpe per calcitam veritatem aciem suam impellente. Hinc factum est, ut Eustathiani, insignem præ se ferentes amorum humilitatem, sed qui hominibus cuperent et non Deo placere, quædam scripta, tamquam ipsius, sed quæ ipsius non erant, quaquaversum distribuerent; eunque apud Fratres ita traducerent, ut deinceps nihil magis quam ejus nomen detestarentur illi qui religiosi videbantur; et Basilius, qui ab initio latere et ignorari optaverat, ut neiro hominum magis qui humanam imbecillitatem consideraverint: nunc, tamquam qui mutata sententia diversam sectaretur vivendi rationem, et notum se cunctis facere cuperet, per mare per terras ubique sermonibus omnium difflundebatur, et onerabatur quantis adversarii poterant convitiis planstris; multi vero silentium ejus eo rapuerunt, ut ex illo intentatas calumnias confirmarent; ipsumque, non lenitatis et patientiæ gratia, sed quod ad expromendam veritatem os aperire neutiquam auleret, silere arbitrabantur.

381 Cum autem Eustathius hoc tempore se palam Ariani conjunxisset, communionem eorum umplexus, et simul cum ipsis Ecclesiam persequeretur; rumpendum sibi silentium putavit Basilius, ne veritatem proderet, id ipsum suadente Eustathio medico, amico suo, sed redarguendos calumniatores; ne, dum adversum veritatem successu potiretur mendaciam, quam plurimi perderentur, qui orthodoxæ fidei et illi etiamnum adhererent. Javerit itaque ipsummet audire Sanctum, de adversariorum suorum fraudibus disserentem, dilucetamque sibi objectas hereses. Videntur mihi, inquit, qui odium hoc inexcusabile contra nos induerunt, haud dissimile ab eo facere, quod habet Æsopica fabula. Quemadmodum enim illa lupum facit, culpas quasdam adversus agnum producere, quasi is turpe sibi ac indecorum fore putet, si præter justam rationem interimat agnum, a quo nihil sit lesus; ita tamen ut cum agnus omnem contra se ex adornata calunnia accusationem placide dilvisset, nihilominus ab impetu lupus sibi non temperaret, sed justis rationibus victus, dentibus victorem vinceret;

ita

Basilus solatur per epistolam,

Ep. 303 docetque, non minus esse Martyres, qui Christiani sint qui eos affligunt;

sed vel idcirco magis quia vulgo non estimantur tales esse:

D AUCTORE F. B. eoque hortatur ad constantiam,

utque non terreantur multitudine adversariorum

E

B Ep. 80 Ad Eustathii calumnias toto triennio tacitus Basilius,

B Ep. 315

B Ep. 370

B Ep. 73

eidem jam potam apostatæ tandem respondet

assimilans inimicos suos lupi calumniantis agnum,

AUCTORE F. B.

frustra ob-
jecta dituentem:

ipsum scilicet
accusantes
nunc tritheis-
mi,

nunc Sabellia-
nismi,

B
nunc novita-
tis, quia tres
hypostases te-
nebat,

Coloss. 2, 9

et Spiritus S.
divinitatem.

ita et qui odio nostri non secus atque rei honeste student, turpe forsaa putantes si absque ratione nos odio persequi videantur, causas odii contra nos et crimina fugunt; nihil autem eorum quæ contra nos feruntur, constanter tuentur; sed nunc hanc, paulo post aliam, et rursus quoque aliam inimicitiae causam assignant: atque ita nulla in re malitia illorum solide consistit: sed mox atque ab hac intentata culpa resiliuerint, alii incumbunt; et rursus illa neglecta, aliam apprehendunt: et cum omnia de quibus me accusant diluero, ab odio tamen laud recedunt.

382 Tres Deos prædicari a nobis causantur, istoque figmento multorum aures circumsonant, nec cessant donec calumniam hanc credibilem faciant. At pugnat pro nobis ipsa veritas, cum in genere adversus omnes, tum separatim contra eos, qui nos privatim adorantur, dum ostendimus anathemate a nobis damnatum, quisquis tres Deos dixerit, nec pro Christiano habendum esse judicari. Sed ubi hoc audiunt, ad manum illis est contra nos Sabellius, et hujus morbus in nostro jactatur deprehendi sermone. Sed adversum hanc iterum calumniam, consuetum clypeum, nempe veritatem, objicimus, ostendentes nos talem hæresim nihil minus atque Judaismum aversari. Quid ergo? An post tantos conatos defatigati quiescunt? Nequaquam: sed novandi studium nobis objiciunt, accusationem contra nos texentes, ex eo quod tres confitemur Hypostases. Hic causantur nos dicere, unam esse bonitatem, et unam potentiam, et unam divinitatem: atque hoc extra veritatem non dicunt; nam id reipsa dicimus. Verum culpandi gratia hoc dicunt, quod hoc sit contra ipsorum consuetudinem, et Scriptura non adstipuletur. Quid ergo ad hoc dicimus? Non putamus æquum esse, ut quæ apud ipsos obtinuit loquendi consuetudo, pro lege ac canone habeatur rectæ doctrinæ. Si enim ad probandam doctrinam valet consuetudo, licet et nobis omnino prævalentem apud nos consuetudinem ex adverso opponere. Quod si nostram hanc consuetudinem ipsi non admittant, nobis plane licet illos imitari. Stemus itaque decisioni inspirata a Deo Scripturæ, et apud quos inveniuntur dogmata divinis oraculis consona, illis omnino veritatis adjudicetur sententia. Ad primum igitur quod divideret Hypostases, respondet Basilium, argumento a fortiori in adversarios retorto; ipsos, ab Hypostaseon divisione non debere esse alienos; Non enim, inquit, verisimile est, quod qui tres Substantias esse dicunt, non etiam tres dicant esse Hypostases. Ad alterum, quod diceret in divinis unam esse bonitatem, unam potentiam, unam divinitatem; respondet, hunc loquendi modum Scripturæ esse conformem: quoniam in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis. Numerum autem Divinitatum ad multitudinem extendere eorum tantum esse, qui errore Deorum multorum tanquam morbo laborant. Verum, inquit, manifestius aperiunt sermonis hujus scopum. Nam in Patre quidem ferendum ut Deus esse dicatur, et Filium similiter Divinitatis nomine honorandum esse consentiunt; Spiritum vero, et Patri et Filio connumeratum per Divinitatis vocabulum, una cum Patre et Filio intelligendum et complectendum, nolunt: sed a Patre ad Filium usque Divinitatis potentiam terminandam, naturamque Spiritus a gloria divina segregandam esse contendunt. Hinc prosequitur pluribus argumentis Spiritus sancti Divinitatem demonstrans, tandemque concludens; sive igitur, inquit, Divinitas operationis nomen est, ut unam dicimus esse Patris et Filii et Spiritus sancti operationem, ita unam quoque dicimus esse Divinitatem; sive, juxta multorum opinionem, naturam ipsam exprimit Divinitatis nomen, quoniam nulla

natura deprehenditur diversitas, non immerito D unius et ejusdem Divinitatis sanctam definimus esse Trinitatem.

CAPUT XXXIII.

Apologiam publicam pro fide et doctrina sua scribit Basilium.

Quemadmodum adversarii sparsis in vulgus libellis Basilium diffamaverant; ita et Basilium publicam pro se Apologiam edidit, quam Eustathio Sebastes Episcopo inscripsit, de qua ille ita ad Genethum Presbyterum scribit: Apologiam in causa nostra conteximus, quæ abonde satisfactora est iis omnibus, qui accuratius ista ipsa tractari vellent. Hæc Apologia duas sibi impactas calumnias refutat, quæ non ab Eustathio tantum, sed etiam ab aliis objiciebantur. Primum, quod cum Eustathii discipulis et cum ipso Eustathio communicasset, ipsorum hæresim ignorans, ut supra a nobis narratum est numero 48: secundam, quod Athenis ipse existens a viginti et amplius annis, ad Apollinarium scripsisset, ut dictum numero 42. Utramque vero refutat, explicans, quam bona fide in omnibus egisset; et ostendens, quam multo majori jure talia possent dici de Eustathio, qui et discipulus fuisset Arii, et præceptor Aetii: nisi quis legere malit Aetii. Nam Aetius et Aerius ambo hæresiarchæ fuerunt, memorati Epiphano: ex quo constat, Aetium potuisse quidem discipulum esse Eustathii, Aerium vero reipsa fuisse. Ex ea Apologia quamvis multa in hac Basilii Vita suis quæque locis retulerimus; audiamus tamen Sanctum, pro se respondentem adversariis suis. Tempus, inquit, esse tacendi et tempus loquendi, sermo est Ecclesiastæ. Et nunc igitur, quoniam abunde sat silentii hactenus præcessit, opportunum deinceps erit, ut ad patefactionem eorum, quæ ignorantur, os nostrum aperiamus: quandoquidem et magnus ille Job, multo quidem tempore calamitates suas cum silentio tulit, hoc ipso animi fortitudinem declarans, quod in molestissimis afflictionibus constans perduravit: quando autem sufficienti cum silentio agonem illum admirabilem pertulerat, inque imo pectore dolorem perseveranter presserat; tum tandem ore aperto elocutus est, quæ omnibus nota sunt. Et nobis igitur jam in tertium usque silentii annum imitabilis visa est Prophete gloriatio illa, qua dicit: Factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones: et ideo in profundo pectoris nostri dolorem, quem nobis incussit calumnia, inclosum tenuimus: Vere namque calumnia virum humiliat, et calumnia pauperem circumfert. Tantum enim est calumniæ malum, ut et perfectum jam (perfectum enim appellatione viri significat ista paræmia) e sublimi dejiciat circumferatque pauperem, hoc est egregiis disciplinis destitutum; quemadmodum et Prophete videtur, dicenti, Forsan pauperes sunt, et propterea non audinnt; ibo ad optimates. Ubi pauperes vocat, intelligentia carentes: unde liquet quod eos, qui juxta internum hominem nondum absoluti, nec perfectam ætatis mensuram assecuti sunt, circumferri et jactari paræmia dicat

384 Attamen silentio res tristes ferendas esse putavi, fore ratus ut, ipsis aliquando operibus veritatem docentibus, nonnihil corrigantur: neque enim ex malitia aliqua, sed per ignorantiam veritatis talia contra nos dici, arbitrabar. Quoniam vero inimicitiam una cum ipso tempore magis invalescere video, et adversarios meos ab iis quæ initio sparserunt nihil dimittere, nec aliquam impendere curam quo præteritis medeantur; sed magis illa repetendo obfirmari, et ad scopum ipsis ab initio præfixum composito gressu contendere, ut et vitam nostram affli-

Adversarii,
præsertim
Eustathio
respondens,
B. Ep. 345

E
B. Ep. 79

præfatur,
quod exemplo
Jobi

F
d'u tacuerit:

nunc vero,
cum ultra
tolerabiles
non sunt,

gaut,

respondet;
 A gant, et nominis nostri opinionem apud Fratres callido commento polluant; jam mihi non videtur tutum, ut silentio me cohibeam amplius: sed subit animum meum illud Isaiaë dicentis; Silui: num semper silebo et feram? patiens fui ut parturiens. Utinam et mercedem silentii assequamur, et potentiam quamdam redarguendi recipiamus: ut, dum eos qui nos vituperant redarguimus, acerbum illum obruentis nos mendacii torrentem exarescere faciamus; quo et nobis dicere liceat, Torrentem pertransiuit anima nostra; et illud, Nisi Dominus fuisset in nobis, cum insurgerent homines in nos, utique vivos deglutissent nos, forsitan aqua absorbuisset nos.

*quod ab initio
suar ad Deum
conversionis,*

385 Ego sane, posteaquam multum temporis vanitati impendissem, et omnem prope iuventutem attrivissem inani studio que tenebar, cum apprehendendis infatuata a Deo sapientiæ disciplinâ immobilabar; tandem aliquando, ubi velut ex gravi somno expergefactus ad Evangelicæ veritatis admirabile lumen respexi, agnovique inutilitatem sapientiæ principum hujus seculi qui abolentur; deplorata plurimum miserabili mea vita, ductorem mihi dari optabam, qui ad pietatis meæ dogmata introduceret:

B et cum primis hoc mihi curæ fuit, ut morum correctionem aliquam instituerem, quos per diuinam consuetudinem cum improbis contractam perverteram. Lecto itaque Evangelio, animadversoque illic, quod plurimum occasionis et momenti adferat ad perfectionis studium, siquis bona sua vendat, deque illis egenis fratribus communicet, et prorsus nulla teneatur vitæ istius cura, nec patiatur mentem suam aliqua rerum præsentium affectione turbari; optabam aliquem ex Fratribus, cui istud vitæ genus arrideret, et qui cum profundum vitæ hujus pelagus supernæ liceret. Inveni autem multos apud Alexandriam, nec paucos apud reliquam Ægyptum, deinde et alios in Palestina et Cœlesyria et Mesopotamia, quorum admiratus sum, cum in vitæ ratione temperantiam, tum in obeundis laboribus tolerantiam; obstupui autem ad eorum precandi vigorem et constantiam; cum observarem, quo pacto nec somno victi, nec aliqua alia naturæ necessitate deflexi, sublimem semper et invictum animi sensum, in fame et siti, in frigore ac nuditate, servarent; nec corporis rationem habentes ipsi; nec ab aliis aliquid illi curæ impendi sustinentes; sed quasi in aliena carne degerent, ipso opere ostendentes, quid sit in rebus hujus vitæ peregrinum esse, et conversationem in cælo habere.

*Evangelicæ
perfectionis
cupidus,
eamque suspi-
ciens in
Monachis*

C Cum illa admirarer, vitamque virorum illorum ob id beatam judicarem, quod ipso opere se mortificationem Jesu circumferre declararent; cupiebam et ipse, quantum mihi possibile esset, illos emulari. Hujus itaque gratiæ, ubi videbam quosdam in patria mea illorum institutum sectari cœpisse; commoditatem aliquam, ad id quod optabam, reperisse me ratus; invisibilium animi affectuum, ex iis quæ videri possunt, experimentum cepi. Quoniam igitur quæ in unoquoque nostrum occulta sunt, cognosci nequeunt; satis indicii ad declarandam animi humilitatem esse putavi, si humili vestitu induerem; sufficereque mihi ad faciendam ejus rei fidem, crassum et rude pallium et zonam, atque e rudi corio calceamenta. Et licet multa essent, quæ me ab illorum consuetudine avocarent; non acquiescebam tamen, cernens eos delicate vitæ præferre laborum tolerantiam; sed magis propter conversationis admirabilem et insuetam rationem zelotypia quadam erga illos tenebar: unde et cum dogmatum gratia accusarentur, delationes haud admittebam; quamvis multi assererent, illos non rectas habere de Deo opiniones, sed ejus hæresis quæ nunc obti-

*sola exterioris
rigoris specie
sibi notis,*

net disciplinæ subditos, illius clanculum spargere dogmata: quæ quia ipse numquam ex illis audieram, pro calumniatoribus habebam talia referentes.

387 Postea vero quam ad gubernandam Ecclesiam vocati sumus, qui nobis, quasi prætextu adjutorii et communionis ad dilectionem pertinentis, additi sint custodes et speculatores, tacebo; ne videar vel meipsum traducere, quasi qui nullam fidem habitura pronuntiem; aut certe si persuaderem, inhumanus videar ideam credentibus, quod et mihi ipsi prope accidisset credere, nisi me prope miserationes Dei præservassent: nam parum aberat, quin in similem erga quosvis suspicionem incidere, ut putarem nihil in quoquam esse fidei, animo meo subdolis quorundam actionibus perculso. Attamen videbatur interea nobis aliquis esse justus prætextus ejus necessitudinis, quam cum illis habebam: contulimus vero semel atque iterum de dogmatibus, nec putavimus fugiendos esse uos nobiscum sentientes; cum invenirem nos utrimque idem loqui de fide in Deum, quod illi perpetuo ex nobis audierant. Licet reliqua vita nostra digna sit cujus gratia ingemiscamus, de hoc tamen uno in Domino gloriari ausim, quod numquam falsas opiniones habuerim de Deo, neque aliter sentiendo animi postea iudicium mutaverim; (*tacite exprobrat Eustathius quod fidem s. rpius ipse mutasset*) sed quam a puero sententiam de Deo a beata matre, deinde et ab avia mea Macrina recepi, justis incrementis nuctam et adultam in meipso conservaverim. Non enim alias post alias, maturescente ratione, assumpsi: sed tradita ab ipsis principia absolvi, et ad perfectionem deduxi. Quemadmodum enim semen, dum crescit, majus quidem e modico redditur, idem tamen est quod antea, non immutatum genere, sed perfectum ex incremento: ita et mihi eandem sententiam, suis quidem auctam profectibus, nos autem quæ nunc est, ei quæ ab initio erat, adversam esse arbitror.

*ipsorum ali-
quos in fami-
liam asciverit
factus Episco-
pus,*

*quia cose-
pertus ortho-
doxos saltem
verbis;
E*

*qualis ipse a
puero fuerat;*

388 Expendat ergo suam ipsorum quisque conscientiam: memores sint tribunalis Christi, an aliquid unquam ex nobis audierunt præterquam quod jam dicimus, qui malæ nunc opinionis rumore de nobis vulgaverunt, famosisque epistolis contra nos scriptis omnium ubique auribus ingesserunt; unde et nos ad istam Apologiæ hujus necessitatem adacti sumus. Accusamur enim blasphemiam in Deum, neque syngrapha aliqua quam dederimus, nec per ea quæ sine scripto oretenus publice in ecclesiis Dei disputavimus convicti; sed neque testis aliquis inventus est, qui se dicat impii quid ex nobis audivisse, quod vel in obscuro aliquo loco dixerimus. Unde igitur condemnatur, cum neque impii quidquam conscripserimus, neque dogma noxium ipsi prædicaverimus, nec domesticis colloquiis eos qui nos conveniunt, pervertamus? O inauditum fabulæ figmentum? In Syria, inquit; nonnulla Apollinarius quidam haud pie scripsit: tu vero ad illum, ante annos viginti et plures etiam, litteras dedisti: socius igitur es hominis, et quæ in illo reprehenduntur, tua quoque sunt crimina. At, o homo veritatis amice, qui mendacium diaboli factum esse edoctus es, quomodo scis epistolam illam esse meam? neque enim misisti ut cognosceres, neque percunctatus es, nec de me quidem (qui tibi quod verum est aperire possum) veritatem edoctus es. Et si meæ essent litteræ, unde liquet, volumen hoc, quod nunc in manus tuas incidit, contemporaneum esse litteris meis? Quis tibi retulit, volumen illud esse annorum viginti? Unde et hoc clarum est, quod hominis illius sit hoc volumen, ad quem hæc mea missa sit epistola? Sit vero ille qui volumen hoc scripserit, et miserim ego ad illum litteras meas; conveniat quoque litteris meis et illius

*licet in fal-
sam suspicio-
nem vocatus
eo prætextu,*

F

*quod ante 20
annos scripse-
rit Apollin-
nario;*

A volumini, in tempore; unde probatur, quod illud approbaverim, et cum illo mihi in sensu conveniat?

AUCTORE F. B.

idque ab Eustathio, suam sanam fidem experto,

389 Percunctare teipsum. Sæpenumero nos in monasterio ad fluvium Iridem invisisti, cum mecum esset Deo dilectissimus frater Gregorius, et ad eundem mecum vite scopum contenderet; an audisti tale quidquam, vel significationem hujus aliquam, sive modicam sive magnam accepisti? Aliquamdiu in villa, quæ ultra fluvii ripam est, apud matrem meam, instar amicorum mutuo inter nos conversati sumus, ac noctes atque dies colloquia miscuimus; an hic deprehensi sumus cognatum aliquid cum hæresi habere in animo? Cum beatum Silvanum pariter inviseremus, an non illo itinere de his rebus commentabamur? Eusinoæ vero, quando me advocastis, cum pluribus Episcopis Lampsacum profecturus, nonne de fide erant nostri sermones? Nonne per omne id tempus disputanti mihi contra hæresim præsto erant actuarii tui? Nonne mecum erant toto illo tempore carissimi tui discipuli? Cum Fratrum contubernia inviserem, unaque cum illis in precationibus pernoctarem, absque ulla disceptatione assidue dicens et audiens quæ ad Deum pertinent, an non evidentes illic animi cogitationumque mearum notas et indicia exhibui? Qui fit ergo, quod tanti temporis experientia, marcida adeo et imbecilli suspitione minor esse videtur? Quem vero oportebat me animi mei præ te testem habere? Quæ in Chalcedone nobis de fide dicta sunt; quæ et sæpenumero Heracleæ, et quæ antea in suburbio Cæsareæ, an non omnia consona nobis et omnia inter se concordantia fuerunt? nisi, ut dixi, quod in his quæ a nobis dicta sunt, ex intelligentiæ profectu accessio quedam observari potest: quæ certe non est immutatio ab eo quod pejus ad id quod melius sit, sed adimpletio defectus per additionem scientiæ.

tamdiu et tot occasio-nibus,

B

390 Quomodo neque hoc cogitas, quod in patrem non cadit peccatum filii, nec in filium peccatum patris, sed quisque in suo ipsius peccato morietur? Mihi vero is qui apud te accusatur Apollinarius, nec pater est, nec filius: neque enim præceptor mihi fuit, neque discipulus. Quod si peccata eorum qui genuerunt filiis imputanda sunt; multo justius est ut Arii peccata discipulis illius imputentur. Et si quis Aetium hæreticum genuit, ut in caput illius, filii quem genuit delicta redundent. Si vero injustum est, ut illorum gratia quisquam culpetur; multo profecto injustius est, a nobis rationem exigere eorum, quæ qui ad nos nihil attinet dixerunt, etiamsi omnino peccaverunt, et aliquid ab illis scriptum est condemnatione dignum. Ignoscendum autem mihi est, quod fidem illis non habui quæ dicebantur, quandoquidem certa de me experientia eorum qui nos accusant calumniandi proclivitatem in eis convincit. Nam etiamsi seducti arbitratque me ejusdem cum illis esse sententiæ, qui verba illa Sabellii conscripserunt, quæ ipsi circumferunt, in istam contra me calumniosam detractionem devenissent; neque sic tamen venia digni essent, absque evidenti experimento mox impetentes calumniis ac vulnerantes eos, qui neque conversationis aliquid cum ipsis habuerunt; ne dicam, et eos quoque, quibus summa fuerunt amicitia devincti: unde certo probatur, quam non ducantur Spiritu sancto, dum falsas intra se suspiciones alunt.

qui ipsemet fuit Arii discipulus, magister Aetii, hæreticorum;

C

numquam tamen suspectus sibi,

391 Multa cura ac solitudine opus est, multarumque noctium perferendæ vigiliæ, ac multis lacrymis quoque quærenda a Deo veritas ei, qui fratris velit amicitiam abjicere. Si enim qui rerum in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum aliquem morti sunt adiudicaturi, velamenta obducunt, et juris legumque expertissimos quosque ad causæ

quia neminem crediderit abdicandum, nisi bene convictum:

tractationem advocant, multumque temporis insumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem reveriti; multumque ingemiscentes, ac judicandi necessitatem deplorantes, nemini non manifestum faciunt, quod non ex propria libidine, sed ex necessario legis ministerio condemnationis inferant sententiam; quanto oportebat majore diligentia et cura, plurimumque consultatione dignum reputari, si quis sese a fratrum amicitia, jam longo tempore confirmata, avellere conetur? Jam vero ex una epistola, eaque ambigua (Neque enim dices, illam te ex certis subscriptionis notis agnovisse, cum non eam quæ primum scripta, sed quæ postea transcripta est, in manus acceperis) ex unis, inquam, litteris, isque vetustis, periclitatur inter nos amicitia: viginti namque anni, ab eo quod ad hunc virum aliquid scriptum est, fluxere. Interea vero temporis neminem talem habeo propositi vitæque meæ testem, atque eos ipsos qui me nunc accusando opprimunt.

prætexi autem epistolam dissidio,

392 Verum epistola ista non est separationis hujus causa: alia est occasio dissidii, quam me quidem proferre pudet, quamque perpetuo silentio pressissem, nisi quæ jam acta sunt, necessariam mihi ad multorum utilitatem propositi ipsorum patrefactionem fecissent. Putant enim egregii isti homines, impedimento sibi ad acquirendum potentatum, nostram fore communionem: quia scilicet quadam fidei subscriptione præoccupati sunt, quam nos illis protulimus; non quod ipsi de eorum sententia hæsitarem (fateor enim) sed quod suspitionibus, quibus apud complures Fratres nobiscum concordēs laborabant, mederi cuperemus. Nunc ne quid ipsis ex ea confessione impedimenti videretur occurrere, quo minus ab iis qui dominantur susciperentur, communionem nobis denegarunt; et pro separationis hujus causa, litterarum istarum prætextum commenti sunt. Evidentissimum vero eorum quæ dico indicium est, quod cum a nobis deficerent, accusationesque quas volebant contra nos fingerent; litteras circumquaque ad omnes, antequam ad nos miserunt: septem namque dies, priusquam in nostras manus veniret, visa est illorum epistola; et qui illam ab aliis receperant, ad alios quoque illam missuri erant: nam ita instituerant, ut alius alii illam traderet, quo protinus in universam regionem distribueretur. Aquæ ista mihi jam tum narrata erant ab iis, qui institutum illorum manifestissime nobis indicarunt: decrevimus tamen silendum esse, donec qui profunda revelat, clarissimis et irrefragabilibus indicis, consilia illorum propalaret. Litteræ illæ, quibus calumnias suas hæretici isti quaquaversum divulgarunt, erant in speciem ad Dazizam quemdam scriptæ, reipsa vero universis mortalibus: et adeo festina distributione sparsæ sunt, ut paucis diebus totam Pontum et Galatiam pervagatæ sint; essentque qui Basilio dicerent, istos, bonarum scilicet rerum nuntios, et Bithyniam percurrisse, et ad ipsum pertigisse Helles-pontum. In iis autem accusabatur Sanctus, et prædicabatur ejus doctrina, esse fraus et versutia, corruptio Ecclesiarum, et animarum perniciēs. Præfata vero Apologia an integre ad nos pervenerit, prout a Sancto fuit edita, incertum est, cum plurima prætermittat, quæ constat ipsi objecta ab adversariis; nisi forte duntaxat voluerit Eustathium, præcipuum suum calumniatorem, falsitatis et calumniæ convincere, ut ipsius in aliis omnibus accusationum capitibus elevarit auctoritatem.

cujus vera causa sit, quod Eustathium E

coniecit suæ subscriptionis

F litteris quaquaversum sparsis calumnias suas vulgant

393 Objiciebant autem præterea, ne viderentur sine causa a communionem Basilii recessisse, se prius ab eo excommunicatos fuisse; eo quod Chorepiscopum, quem ad ipsum miserant, de communi negotio tractaturum

quasi ab ipso Basilio prior excommunicatus esset.

A *turum, ut aiebant illi, Basilium recipere nolisset: res enim sic transacta erat: Unicus qui ad Sanctum missus fuerat, Eustathius quidam, cum litteras Officio Icarium* dedisset, tribus expletis in civitate diebus, ubi poriter Basilium tunc aderat; cum ad sua redire vellet, multoque jam vespere ille dormiret, ad aedes ejus accessisse narrabatur. Ubi vero eum dormire audierat, abiit: postridie vero cum discederet, non amplius ad ipsum accessit, sed ad hunc modum perfunctorie executus, quod agere cum Basilio debebat, ad suos reversus est. Atque hoc est crimen illud, inquit Sanctus, quod commisimus nos; et patientes isti ac lenes homines, delicto huic non opposuerunt ex adverso servitatem eam, quam ipsis antea in dilectione exhibuimus: sed hujus erroris ac casus gratia usque adeo graviter nobis succensuerunt, ut ab omnibus nos totius orbis Ecclesiis, quantum in ipsis fuit, excommunicari fecerint. At non est ista in veritate dissidii ipsius causa; sed quoniam putarunt se gratificaturos Euzoio, si sese a nobis abalienarent, istos sibi ipsis praetextus commenti sunt; ut hostes nobis facti, aliquosque sese ipsis commendatos redderent.*

B. Ep. 73

*an Icarium?

qui hora im-
portuna ad se
missum ab eo
non statim
audierit,

B 394 *Alterum erat de quo Sanctum accusabant, quod per fraudem et subdole Eustathio professionem orthodoxae fidei elicisset. Hanc calumniam Basilium ita proponit et refutat. Omnium est (ut ipsi putant verissimum) quod insidiosum illud Fidei praescriptum composuerimus; non ut Nicopolitanis serviremus, sed ut isto consilio confessionem ipsorum dolose eliceremus. Horum quidem iudex erit Dominus: quae namque poterit cogitationum cordis humani evidens esse declaratio? Hoc vero in ipsis admiratus sum. An enim propterea quod exhibito nobis libello subscripserunt, tanto dissidendi studio usi sunt, ut et existentia et non existentia commiscuerint, quo delatoribus fidem facerent? Non cogitant, quod scriptum ipsorum, quo Nicenam fidem confessi sunt, Romae reconditum habetur, nec quod a Roma acceptum Tyanensi synodo obtulerunt libellum, qui et apud nos, eandem hanc fidem habens, repositus est. Hinc arrepta occasione exprobrat ipsis Sanctus, quod toties fidem, nunquam serio, sed subdole mutarunt, semper conquesti se fuisse deceptos. Quin et propriae, inquit, orationis obliti, qua Tyanis in medio constituti, de seductione conquerebantur, qua illecti consensissent volumini, quod ab Eudoxii congregatione compositum fuerat. Quocirca et erroris illius istam excogitarunt defensionem, ut Roman abeuntes Patrum inde fidem acciperent: atque ita noxam, qua Ecclesias ex mali consortio laeserant, per melioris inductionem corrigerent. Sed qui tam longinquarum perfectionum laborem sustinuerunt, tamque sapienter tam ista concinnaverunt, nunc convitiantur; ut agnoscas, eos dolose legatione illa functos esse, et sub praetextu caritatis insidiantium fraudem occulnisse. Quae porro jam circumferuntur, manifestum faciunt, quod Nicenam fidem condemnaverint: viderunt enim Cyzicum, et mox mutata fide reversi sunt.*

B. Ep. 82

et ipsam sub-
scriptionem
dolose elicue-
rit:

licet illius
missi enim
antea Romae
acceptarint,

atque cum
ipso, identi-
dem mu-
tantes fi-
dem suam.
B. Ep. 72

395 *Talia sunt quae isti agunt. Nos vero modici momenti sumus et humiles; semper tamen in eodem per gratiam Dei constantes, nunquam ad rerum innovationem consensimus: fides enim apud nos non alia Seleucia, non alia est Constantiopolis, in Zelis alia, Lampsaci alia, et alia Romae: sed sicut a Domino accepimus, ita baptizamur; sicut baptizamur, ita credimus; quemadmodum credimus, ita glorificamus, neque a Patre et Filio Spiritum sanctum separamus, neque praepo-
nimus, aut Filio antiquiorum esse Spiritum sanctum dicimus, aut debitam illi gloriam denegari sustinemus, quemadmodum blasphemantium linguae adstruunt. Haec*

sunt nostra illa, cum veritate conjuncta. Si quisquam nos horum gratia accusat, accuset; si quis nos persequitur, persequatur; si calumniis quisquam nobis intentatis fidem habet, paratus sit ad iudicium: Dominus, prope est, nihil solliciti sumus: pariter enim et eos qui Sabellii morbo infecti sunt, et qui Arian dogmata tuentur, ut impios fugimus et anathematizamus.

CAPUT XXXIV.

Episcopis communiter et nonnullis privatim data satisfactio. Apollinarii lapsus. Epistola ad Episcopos exules.

N *equae contentus Basilium edidisse pro se scripto aliquam Apologiam, arripuit etiam datum opportunitatem defendendi se in conventu Episcoporum, qui ad celebritatem quorundam sanctorum Martyrum convenerant; et coram illis orationem habuit, adversus eos qui ipsum calumniabantur quod tres Deos coleret. Cum enim multis deplorasset, periisse inter Episcopos caritatem et Ecclesiarum pacem, praesentes sic allocutus est: Haec inscribantur cordibus vestris: testes eritis veritati et nobis adversus eos, qui talia divulgant, quod videlicet nos veteris fidei donum innovavimus. Haec enim verba sunt non timentium Dominum, et contra nos aperientium os, velut nos tres Deos proferamus. Qui tres Deos praedicat quid quaerit in Ecclesia Domini? Alibi multitudo Deorum, et alibi divinus est cultus. Qui tres dicit, audeat etiam dicere quatuor, extendat numerum usque ad duodecim. Quae est igitur insania eorum, qui exactam linguam habent contra veritatem? Non sum pusillanimis ad hos refellendus, sed expecto iudicium Christi: isthic contra nos sistentur, qui hanc calumniam consueverunt. Novit Dominus suos: et qui calumniatur pauperem, exasperat eum qui fecit ipsum.*

397 *Si Patrum fidem prosequor, cur, omissis Patribus, me bello impetis? Si credo in Patrem, si confiteor Filium, si non reprobo Spiritum sanctum, si is qui Trinitatem confitetur, tres Deos nominat, et ignominia afficit baptismum atque impugnat fidem; cur mea persona supposita, Dominum bello impetis? Quis misit baptizare in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti? Ego, an Dominus? Cujus sunt verba? Praeconis, an ejus qui misit? Cur persona mea, calumniis ex facili exposita, per me impugnas veritatem, per me concutis fidei munimentum? Ego quidem facilis captus sum; fides autem immobilis perstat. Unus Dominus (disce, Paulo loquente) non duo, non tres. Et, si nominavero Dominum Filium, non in duos Dominos, non in multos Deos divisi dominationem. Dominus Pater, Dominus Filius, Dominatio una, unus Dominus, una fides. Propterea una fides: quia unus Dominus. Unum sequitur unum, ad unum Dominum: una fides, unum baptisma. Sic unum, ex uno, per unum, confirmatur. Si vero quia ignominia non afficio Spiritum, neque in eodem cum creatura ordine loco, propterea hanc calumniam sustineo; ne dicas quod non dico, et videamus probabilem calumniae tuae structuram. Quid occultas tuam ipsius calumniam, o execranda propter mendacium? dicens, apud nos tres Deos praedicari; et non dicis aperte, quod nos sumus, qui eos qui Spiritum sanctum creaturam dicunt detestamur. Hanc accusationem admitto: ob hoc et gladium exactum, et ignem subibo: et sive rota collidat, sive tormenta contra me moveantur, in eadem certitudine ac perfectione supplicia suscipiam. Mecum consentiunt et qui hic siti sunt Martyres, qui coronis digni facti sunt, propter accusationem eorum qui aliam opinionem*

D
AUCTORE P. B.
B. Ep. 73
Basilio in
eadem sibi
semper con-
stante.

Protesta-
tur coram
Episcopis,

E
Homil. 29

per calum-
niam accu-
sari se,

qui circa
Trinitatem
aliquid non
teneat quam
fidem Patrum,

F

procul ab
errore Tri-
thetis sum.

A **AUCTORUM F. B.** epininnem tutati sunt. Hoc itaque nomine me accusa, quod non inter creaturas numero Spiritum sanctum. Si vero quid amplius dixeris, reddes rationem Judici, eum venerit ille Paracletus.

Excusat etiam se Patrophilo Ep. Aegensi,

B. Ep. 82

quod ab Eustathii, olim sibi cari communionem recesserit,

398 *Publica hæc Basiliæ, quomvis justissima ob Eustathio defectio, varios civit animorum motus. Patrophilus imprimis, Episcopus Aegensis in Cilitia, percussus animo fuit; et ea tum inopina rerum mutatione stupefactus, hæsit multo tempore antequam ad Basilium scriberet; tandem vero, seu motu proprio, seu suadente Eustathio, litteras ad eum dedit per Strategium Presbyterum, quibus inter reliqua significabat; Hæsitasse se, num Basilius, ille qui tam strenue homini illi a puero serviverat, qui hæc et hæc certis temporibus fecerat, qui propter unius hominis amicitiam innumerorum inimicitiam susceperat, hic ipse nunc alius ex alio factus esset, et amicitiam in inimicitiam mutavisset. Hæc et alia graviter quæ Patrophilus scripserat; quamvis possent merito dura Basilio accidere, non tamen moleste tulit, sed pro sua prudentia et mansuetudine acerbiores ejus litteras excusabat. Non adeo, inquit, duro ac pertinaci sum ingenio, ut amicas Fratrum correptiones ægre feram: tam enim abest ut iis quæ scripta sunt offensus sim, ut prope cum legerem, riserim; quod, cum tanta sint ac talia quæ mutuam inter nos amicitiam hæcenus confirmare visa sunt, propter tantillas querimonias ad te usque delatas, tantum te perpessum esse stuporem scripseris. Deinde eorum quæ inter se et Eustathium acta fuerant, redditurus rationem; Apologiam illam, inquit, quam mihi ad magnum Christi tribunal paravi, tibi quoque notam facere haud detreotabo.*

399 *Postquam igitur pluribus ostendisset, quod ab initio causa hujus nihil occasionis a se isti dissidio, sive parum, sive multum datum esset; quoque coactus ab Eustathii communionem defecisset, et ad publicam sui defensionem contra ejus calumniam processisset: concludit epistolam, ita Patrophilum compellens: Rogamus ut rescribas per eundem hunc virum, Strategium dico Compresbyterum nostrum, an noster adhuc esse constanter pergat, aut an ex illorum congressu et ipse sis abalienatus: neque enim verisimile est illos quiescisse; neque te, qui talia nobis scripsisti, non et adversum illos fiducialiter egisse. Quod si in nostra perseveras communionem, optimum est, et summopere exoptandum: si vero te ad suam ipsorum traxere sententiam, triste quidem est (quomodo enim tam dilecti Fratris abalienatio tristis non osset?) verum, etsi nulla aliena in re, in ea tamen probe fuerimus ab illis exercitati, ut didicerimus ejusmodi dispendia ferre patienter. Responsum ad has Basiliæ litteras distulit diutius Patrophilus, deliberans forsitan quid ageret; ac tandem rescripsit per Strategium, quod in ejus permaneret communionem. His receptis, Basilius gratias egit Domino: cumque ille scripsisset quædam in favorem Eustathii, ipse ne cogere rursus prolixiorum sermonem texere, neque se cum Eustathianis communicare posse. Ignosce nobis, inquit, qui committere nequimus, ut fermenti aliena docentium participes simus. Itaque si videtur relictis sermonibus istis plausibilibus, cum omni fiducia argue eos, qui non recto pede incedunt ad veritatem Evangelii.*

400 *Per eandem Strategium Basilius litteras misit ad Theophilum, Castabalensem in Cilitia Episcopum (nam et hic mutationem istam illi objecerat) ut defectio- nis suæ et inconstantia rationem redderet, litteris suis eum ita compellens. Cognosco, desideratissime et religiosissime Frater Theophile, me permagni amo- rem tuum æstimare. Et hæc mei animi affectio facit, ut, quamvis tristitiæ et mœroris quam plurimæ occasiones, eoque non minimæ ministrentur; nul-*

lum tamen diem, quod equidem meminero, præter- miserim, in quo tui memoriam non recolui. Etenim statui, prosperis meis velut ex adverso propositis in bilance, contra acerbiores casus animum velle sic applicare ut meliores res meæ præponderent. At cum mutatus existat, unde minime, oportuit, rerum status; ignosce mihi quæso, sententiam non mu- tanti, sed ordinem tantummodo et stationem tran- sponenti. Iam vero potius stationem non muto, sed antiquam obtineo ego; alii autem sunt qui subinde alterantur et nunc in castra adversariorum mani- festi trans fugæ abierunt. Horum quanti fecerim ego communionem, quamdiu a parte saniore stabant, non ignoras ipse: quod si neque ipsos nunc conse- cter, et ab eorum societate recedo qui eandem cum ipsis opinionem fovent; certe merito mihi debet ignosci, qui nihil antiquius veritate et mea ipsius incolunitate censeam ducendum esse.

401 *Inter hæc transactus est annus CCCLXXV initio vero sequentis anni, scripsit ad Evasenos epistolam, qua gratius ipsis agit, quod in tanta rerum perturbatione fideliter in sua communionem permanserint. Licet quam pluribus, inquit, obruanur negotiis, et innumeris animus noster distineatur curis; numquam tamen sollicitudinem eam, quam erga Dilectionem vestram gerimus, memoriæ nostræ excidere passi sumus; precantes Deum nostrum, ut in fide perseveretis, in qua statis et exultatis in spe gloriæ Dei. Revera namque insolens jam est ac vehementer rarum, Ecclesiam videre sinceram, quæ nihil sit a malitia temporum istorum læsa, sed integram et inoffensam servet Apostolicam doctrinam; qualem præsentibus temporibus vestram ostendit, qui singulis generationibus dignos vocatione sua manifestat. Det vobis Dominus cœlestis Jerusalem bona, pro eo quod falsas contra nos calumnias in capita vanilo- quorum rejecistis, nec permisistis ut cordibus vestris sese insinuarent. Novi autem et persuasum habeo in Domino, quod merces vestra multa, etiam ob hanc causam, sit in cœlis. Sapienter enim hoc apud vos ipsos considerastis, quod et verum est, quod qui mala mihi reddiderunt pro bonis, et odium pro di- lectione mea, qua eos persecutus sum; jam me calumniantur eorum gratia, quæ ipsi deprehenduntur scripto editis confessionibus approbasse.*

402 *Interea dum amicitia Basiliæ cum Eustathio, hujusque hypocrisis et hæresis manifestata illum gra- vissimis difficultatibus irretitum tenent; ad cumulum malorum accessit lapsus Apollinarii, Episcopi Laodi- ceni. Et omnes quidem, ob novitates ab eo intro- ductas, vehementi dolore afflicti sunt, qui pacem Domini studiose ambiebant; sed Basilio tanto gravio- rem molestiam creavit, quanto magis de suo nu- mero et societate videbatur esse ab initio: nam quod ab hoste manifestario patimur, utcumque per se sit acerbissimum, nihilominus potest tolerari ab afflicto; secundum illud quod scriptum est, Si mihi inimicus impropersset, patienter utique tulissem illud: at cum familiaris et conjunctus quispiam dam- num infert et detrimentum, est hoc omnimode into- lerandum, nec ullo solatio leniendum. Igitur quem crediderat secum veritatis propugnatorum habere, hunc ipsum invenit in non paucis impedimento ad salutem extare: sed quemadmodum Eustathius hære- ticum animum diu dissimulaverat, ita quoque Apolli- narius. Hinc contigit circa hunc annum CCCLXXVI, id quod narrant Facundus Episcopus Herminianensis ex epistola Episcoporum Aegyptiorum qui in Diocæsarea convulabant, hæc transcribeas: Mirabilis Apollinarius tales litteras ex nomine illorum suscipiens, etiam et propriam epistolam, nomine Adelphi et Isidori præ- cipuorum inter illos, juxta votum suum; in tantum illos contempsit, ut ipse postea auderet suis litteris*

D

B. Ep. 72

et Evasenis, propter fidelitatem erga se, E

bene precatur.

Affligitur Sanctus lapsus Apollinarii

B. Ep. 293

lib. 4 cap. 2 pag. 160

eodem officio defungitur apud Theophilum Castabalen. Ep.

B. Ep. 309

accusare

A accusare irreprehensibilem et religiosissimum Archiepiscopum Antiochiæ Paulinum, qui semper communicavit ter Beato Papæ Athanasio, et omnibus in Occidente orthodoxis Episcopis. Nitriensibus nutem Solitariis ex acceptione talium litterarum commotis et habentibus de accusato vel heresis vel schismaticis suspicionem, sæpe voluerant illi rescribere : sed dum hæc aguntur, ex dispensatione Dei demonstratæ sunt ipsis et inscriptæ ejus dispositiones et definitiones de fide, consonantes eis quæ antea multi venientes ad eos illis dixerant de ipso Apollinario, habente se non recte circa incarnationem Salvatoris. Ad hæc etiam et alias litteras [scripsit], in quibus accusavit venerabilem Archiepiscopum Cypri Epiphanium, orthodoxum et communicantem semper Beatissimo Papæ nostro Athanasio ; Episcopum [quoque] Diodorum abjudicavit injuste per proprias litteras, si non abstinuisset a communionem antedictorum orthodoxorum Episcoporum Paulini et Epiphanii.

ad Judaismum
pæne desecti,

quem Epi-
scopi exules,
ideo excom-
municantes,

B

403 *Hæc omnia cum præclari illi Episcopi et pro fide ænles intellexissent, de Apollinario: Zelus ipsorum in sincera pietate profitenda minime passus est, quamvis ille in sui defensionem plurima scriberet, robur animi ipsorum et constantiam a proposito suo dimoveri, aut multitudinem scriptitationum aut varietate sophismatum. Quocirca cum Basilius per Dei benignam gratiam sinceritatem fidei ipsorum cognovisset, omnium sermone vulgo celebratam; æquum esse duxit, ut in partem hanc præclaram ipsorum socius deveniret, et se per litteras ad ipsorum communionem adjungeret. Hanc ob causam dilectissimum Syndiaconum Elpidium ad eos misit, qui et litteras perferret, et præsens exponeret quæ litterarum effugissent instructionem. In litteris vero narrat miserabilem casum Apollinarii, olim amici sui, et quomodo mentes distortens aliorum, a sanitate dogmatum abduceret, ac per eum tota in seipsam discissa esset Ecclesia et divulsa: præcipue quod ad Ecclesias, Orthodoxis cumprimis Rectoribus gaudentes, clancularii quidam emissarii ab illo ablegati essent, ad schisma faciendum et privata conciliabula cogenda. Vitalem scilicet, Episcopi nomine donatum, Antiochiam miserat, ut sure hæreseos esset Episcopus; sine populo tamen et sine Clero ambulans, et nudum Episcopi nomen circumferens. Deinde hæresim ipsius exponit; Nonne, inquit, pleni scatent dogmatibus impiis illius singuli et universi de Deo sermones, dum Sabellii illius futilissimi homuli antiquam impietatem in scriptis suis renovat et resuscitat? Siquidem illa non sunt ab inimicis conficta quæ circumferunt Sebasteni, sed revera ab isto homine profecta commentaria; omnem impietatis transcendit altitudinem ille, dum eundem docet esse Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum; et hujusmodi blasphemia et tenebricosa usurpat verba, quæ nec auribus nostris nos perecepimus, quia nullam habere vel levissimam communionem cum iis qui ejusmodi sermones usurpant, exoptamus.*

confortantur
a S. Basilio:

qui illis
ejusdem
hæreses
exponit

C

404 Nonne apud illum confusum quid existit, de incarnatione doctrina? nonne indubium apud multos vocatur salutifera Domini nostri œconomia? idque propter lutulentas istius hominis et obscuras de Incarnatione quæstiones: quas singulatim omnes coacervare, et ex instituto refellere longissimum et tempus et sermonem desideraret. Ac de promissionibus divinis locum, quis unquam adeo oblitteravit delevitve, quam suis iste commentis et fictionibus? qui quidem beatam illam spem, iis repositam qui vitam duxerint secundum Evangelii Christi regulam, tum humiliter ausus est tamque abjecte interpretari, ut in fabulas aniles et comenta Judaica detorsent. Denuo restitutum iri templum pollicetur,

circa nova
Legis my-
steria

et cultum legalem denuo usurpandum; typicum rursus proditurum Pontificem esse, post verum Pontificem revelatum: Sacrificia pro peccatis offerenda, post Agnum illum Dei, tollentem peccata mundi; et baptismos partiales, post illum baptismum unicum; et cineres juvenæ expiatorios Ecclesiæ illius, quæ nec maculam nec rugam habet, propter suam in Christum fidem; lepræ præterea mundationem, post impassibilitatem illius qui a morte resurrexit: oblationem quoque zelotypiæ, cum neque nubent neque in matrimonium elocentur: panes propositionis post panem illum qui descendit de cælo: lucernas ardentes, post lumen illud verum: et ut breviter expediam, nisi Lex illa mandatorum in dogmatibus evacuata sit, manifestum est quod ne tunc profecto Christi doctrina in præceptis legalibus abolebitur.

405 *Exposita hæresi tam abominanda, de conversione tamen Apollinarii omnino desperandum non existimavit Sanctus: sed cum summa testificatione doloris et amoris sui, hortatur sanctos Confessores, ut illum ad Ecclesie unitatem reducere conentur, forsitan quia subinde vel eorum vel per litteras cum illo agebant. Propter ista, inquit, pudor et aversio obvelarunt facies nostras, dolor vebemens opplevit corda nostra. Quam ob causam vos adhortamur, tamquam medicos scientes et doctos, in comitate et patientia erudire oblectantem, ut operam omnem impendatis, quo ad subjectionem Ecclesiæ ordinatam reducatur; et eidem persuadeatis, commentationum suarum loquacitati et multiplici ne confidat. Dictum certe paræmiographi ratum fecit, non posse peccatum declinari facile in multiloquio. Constante porro ei inculcate orthodoxæ fidei tenorem, ut ipsius emendatio manifesta fiat, et Fratribus innotescat respicientia. Spe sua tamen frustratus est, Basilius; Timotheo, ex Apollinarii asseclis uno, diffamante se Episcopum esse, ut per hoc confidentius injuriaret, et paternas leges infringeret. Voluit enim anathematizare Basilium Cæsareæ, Petrum Alexandria, Paulinum et Epiphanium et Diodorum Episcopos, et soli Vitali communicare.*

406 *Altera scribendi ad Confessores istos Episcopos causa erat, quod Marcellianos, seu asseclis jam defuncti Marcelli Ancyranæ Episcopi, qui ob doctrinam suam impiam exierat ab Ecclesia, ad suam communionem admisissent; quod dudum frustra a Basilio petierant. Nam cum octo illorum ex Galatia Diocæsaream eos invisendi gratia venissent, et ostendissent communicatorias litteras a Beatissimo Papa Athanasio ad se scriptas, exhibita etiam fidei professione, litteris expressa, qua videbantur nihil sentire quod ab generali et Ecclesiastica fidei regula, quæ in Nicæna Synodo constituta est abhorreret; et anathemate damnare satis clare et distincto hæreses omnes adscriptas Marcellio, a Confessoribus illis ad communionem ecclesiasticam recepti sunt. Cum autem fama id ad alios pertulisset, non parvus dolor multos affecit, quod tales ad se adventantes communionis Ecclesiæ participes fecissent: non enim sciebant qua professione fidei, quave conditione fuissent ad communionem admissi. De hoc itaque monendos eos existimavit Sanctus, quo faceret ipsos intelligere, quod æquum esset illa quæ geruntur multorum conspirante consensu geri, ne concordia dissueretur, dum nonnulli rejectis aliis recipiuntur ad communionem: cum per Dei gratiam plurimi essent qui fidem tuerentur orthodoxam, a Patribus Nicænis secundum pietatis regulam sancitam; neque per Orientem ipsi soli essent relictæ, aut in hac parte solitarii, quin cum iis etiam conspiraret universus Occidens. Propterea, inquit, oportebat vos consilium cepisse, constanter quidem, moderate tamen, de rebus ad omnes per omnem*

D
AUCTORE F. B.
et sacra-
menta,

non tamen
desperat de
ejusdem redu-
ctione:

E

Fac lib. 4
cap. 2

II. Ep. 293
et de Marcelli
Ancyranæ dis-
cipulis,

F
Epiph.
liber 72

suedet expe-
ctare judicium
Ecclesiæ,
B. Ep. 293

A omnem terrarum orbem Ecclesias spectantibus. In-
 AUCTORE F. H. lorea temporis transmittere dignemini rationes illas
 vestras, quibus estis inducti ad recipiendos sequa-
 ces et fautores Marcelli : illud nequaquam ignoran-
 tes, quod utrumque, quoad vestras res et vos, sarta
 tectaue constituisse videamini omnia; non tamen
 vobis ipsis rem tanti momenti permisisse debueratis,
 sed quotquot vestre sunt communionis, seu per
 Occidentem sive per Orientem, eorum expectasse
 calculos et sententiam. *Ad has Basilii querelas et
 postulationem quid responderint sancti isti exules, aut
 quomodo satisfecerint, nullibi inuenio relatum. Amis-
 sionem illam Marcellianorum gratiam non fuisse Ori-
 entalibus, patet ex eo, quod in litteris ad Occidentales,
 hoc etiam anno, sed serius missis, accusetur Paulinus,
 quod fautores Marcelli ad communionem admitteret.*

B. Ep. 74

CAPUT XXXV.

*Novi in Occidentem legatio contra novas hæ-
 reses, successu nullo propter animos Romæ
 preoccupatos. Conciliatus S. Ambrosius, So-
 zopolitani instructi.*

B
 Decernitur
 nova in Occi-
 dentem lega-
 tio,

Ordinatio porro Episcopi per Orientem, vehementius
 afflicti casu Eustathii et Apollinari quam Valentis
 persecutione, rursus Dorotheum et Felicissimum in
 Occidentem communi nomine destinaverunt : nam im-
 proba quidem, inquit, et impudens Arianorum
 hæresis, manifeste ab Ecclesie corpore divulsa,
 proprio immoribatur errori, parumque lædebat,
 propterea quod illius impietas omnibus nota esset :
 Eustathius vero et Apollinarius, ovinam pellem in-
 duti, mansuetudinem ac placiditatem externe simu-
 lantes, interne gregem Christi crudeliter lacerabant;
 et hoc nomine, quod ex orthodoxorum gremio pro-
 grederentur, simpliciores facile lædebant. Propterea
 per predictos ablegatos suos arabant et obtestabantur
 Occidentales Episcopos; perniciosos illos, et qui non
 facile caveri possent, per diligentiam eorum omni-
 bus Orientis Ecclesiis publicari et manifestari; ut
 vel recte ingredientes, Orthodoxis manerent con-
 juncti; vel si perversi esse perrexerint, pestem suam
 sibi ipsis solis continent; ne posthac, per incautam
 communionem, morbum suum vicinioribus affricare
 possint. Deinde ut eos qui Ecclesias conturbant et
 offendiculo gignunt Ecclesiis quoque suis cognitos
 facerent, quo vitari possent. Rationem vero, cur id
 ab Occidentalibus peterent, addentes; quæ nos loqui-
 mur, inquit, multis suspecta sunt, quasi propter
 privatas quasdam contentiones metum ac pusillani-
 mitatem illis incutere velimus. Vos vero, quanto
 ab illis habitatione remotiores estis, tanto plus apud
 plebem habetis fidei; ad quod et hoc accedit, quod
 ad curandum oppressos adjumento vobis est gratia
 Dei. Quod si plures quoque unanimes in idem con-
 senseritis, manifestum est, quod multitudo eadem
 decernentium indubitata omnibus efficiet dogmatis
 susceptionem.

contra Eusta-
 thium et Apo-
 llinarium,

C
 ex locutura
 primi defe-
 ctionem ad
 Arianos

408 Quod autem Eustathium spectabat, quandoqui-
 dem prius Episcopatu depositus, per Romanos esset re-
 stitutus; optabat Synodus ut per quas acceperat turbandi
 Ecclesias potestatem, per eosdem amitteret. Est unus,
 inquit, ex illis qui plurimum excitant turbarum
 Eustathius, ex Sebaste Minoris Armeniæ : cujus
 cum exposuissent in fide orthodoxa inconstantiam, aut
 potius sapius simulatam ab hæresi resipiscentiam, per
 quam a Libero Pontifice et Synodo Tyanensi in Epi-
 scopatum suum restitutus fuerat, ut nos supra ex Basili-
 ha latius deduximus numero. 275, sic proseguitur.
 Iste itaque jam Fidem eam, in quam receptus est
 depopulatur; cumque illis facit qui hominibus
 anathemate perstringunt. Deinde et hæresi patro-

cinatur eorum, qui Spiritum sanctum spoliant Divi-
 nitate. Quoniam igitur istinc vires accepit lædendi
 Ecclesias ac publicandi suas impietates, fiducia quam
 vos dedistis ad subversionem multorum usus; ne-
 cesse est ut istinc quoque veniat malorum istorum
 correctio, scribaturque Ecclesiis, quibusuam condi-
 tionibus ad communionem susceptus sit; simul vero
 adjiciatur, quomodo jam immutata sententia, gra-
 tiam a Patribus qui tunc erant acceptam irritam
 reddat. Quod autem petant significari, quibus condi-
 tionibus Eustathius ad communionem susceptus fuerit;
 videntur existimasse, aliquid amplius Romæ extitisse
 subscriptum ab Eustathio, quam libellum ipsius suppli-
 cem, cum litteris Libecii exhibitum Concilio Tyanensi :
 deinde sic proseguuntur Episcopi Orientales.

409 Alter ex illis de quibus vos admonemus, est
 Apollinarius, haud parum et ipse Ecclesias contri-
 stans. Facilitati namque scribendi de quovis argu-
 mento conjunctam habens sufficientem linguæ fa-
 cultatem, orbem libris suis implevit, contempto
 Ecclesiaste, qui cavendum esse dicit, ne multi fiant
 libri. In multitudine enim certum est quod multa
 delinquantur : nam quomodo potest in multiloquio,
 vitari peccatum? Sunt vero quæ scribit etiam ad
 Theologiam pertinentia; non ex Scripturae proba-
 tionibus, sed ex humanis argumentis adstructionem
 habentia. Scripsit de resurrectione quaedam fabu-
 lose, imo Judaice composita : in quibus dicit, nos
 iterum ad cultum a Lege præscriptum reversuros, ita
 ut iterum et circumcidamur, et Sabbatum observe-
 mus, et a cibus in Lege prohibitis abstineamus, Sa-
 crificiaque Deo offeramus. et in templo Hierosolymis
 adoremus, atque prorsus ex Christianis Judei red-
 damur : quibus quidnam poterit ridiculum magis,
 imo alienum ab Evangelico dogmate dici? Deinde et
 de incarnatione tantam movit Fratibus perturba-
 tionem, ut pauci eorum quibus colloqui non nihil
 cum illo intercessit, præscum pietatis characterem
 conservent : multi vero, rerum novitatibus atten-
 dentes, ad quæstiones et contentiones inutilium ver-
 borum commenta aversi sint. Paulini ordinationem
 in Episcopatum Antiochenum, quoniam legitimum tue-
 bantur Romani, ipsorum iudicio etiam reliquerunt; sa-
 lum queruntur, quod Marcelli dogmatibus videretur
 adherere, ejusque sectatores sine discrimine ad commu-
 nionem admitteret. Rogant propterea et obtestantur, ut
 universi per Orientem Dei Ecclesiis quasitum auxi-
 lium exhibeant.

410 Basilius, præter litteras communi Orientalium
 nomine scriptas ad Occidentales, forsitan hujus legatio-
 nis opportunitate usus, S. Ambrosio rescripsit, eique
 susceptum Episcopatum Mediolanensem gratulatus est,
 glorificans Deum nostrum, qui in singulis genera-
 tionibus eos qui sibi placent deligit. Quodque qui
 olim ex pastoribus ovium populo suo Principem ex-
 citavit, et Amos de grege caprarum sumptum spiritu
 suo instruxit, et ad propheticam dignitatem extulit;
 nunc virum ex urbe regia, cui totius gentis princi-
 patus concreditus erat, sapientia sublimem, generis
 claritate, vitæ splendore, orandi facultate, et rebus
 secularibus illustrem, ad gregem Christi curam tra-
 xit; qui projectis hujus vitæ opibus universis, et
 pro damno habitis ut Christum Incriferet, com-
 missa sibi magni ac præclari navigii, Ecclesie vide-
 licet Dei, in fide Christi gubernacula accepit. Tum
 proseguens, ad obeundum strenue munus Episcopale his
 verbis hortatur : Age igitur, o homo Dei; quando-
 quidem non ab hominibus accepisti aut doctus es
 Evangelium Christi; sed ipse te Dominus, e medio
 judicium terræ desumptum, ad Cathedram Apostoli-
 cam transtulit; certa bonum certamen, corrige ac
 moderare infirmitatem populi, si qua Ariane vesa-
 niæ labe tactus est : renova prisca Patrum vesti-
 gia.

D
 et quomodo
 posterior resu-
 scitet fabulas
 ritusque Ju-
 daicos;

E

F
 B. Ep. 55
 Basilius Am-
 brosius o Episco-
 patum gratu-
 latur,

et multum
 per litteras
 communem ci-
 tationem petiit

A *gia. Ultimo rogot, ut fundamentum dilectionis, quod per litteras jecerat, assiduitate mutui per eas alloquii in ædificium excitare et provelere studeret, et hoc pacto possent spiritu conjuncti esse, licet terrestri habitatione quam longissime alter ab altero essent dissiti. Dubitandum non est, quin Basili desiderio satisfecerit Ambrosius, quamvis non extent hujus ad illum quæ il probent Epistolæ. Et fructus quidem cultæ inter eos amicitia videri potest, quod Basilius allaboraverit, ut corpus S. Dionysii, Mediolanensis Episcopi, qui sub Constantio pulsus in Armeniam exul obierat, Mediolanensibus restitueretur; ut habent Ado, Usuardus, alique Martyrologi, ac Breviarium Mediolanense, et nos ad xxv Maji, ubi de isto Sancto num. 13. Vicissim etiam res Orientalium promoverit Ambrosius, zeloque suo ita Occidentales excitaverit ad succurrendum, ut detreverint quosdam de suis mittere in Orientem, qui S. Meletium et Paulinum (si fieri posset) inter se conciliarent. Sed omnia turbavit incursus barbarorum in Imperium. Hec item tempore, Valeate quintum et Valentiniano Consulibus, Euzoius, qui sectæ Arianae Antiochiæ Episcopus fuit, extremum vitæ diem confecit: in cujus locum Dorotheus susceptus est.*

Socr. lib. 4
cap. 25

Dorotheus
legatus in-
venit Ro-
mæ

contra Me-
letium et
Basilium
preoccupatos,
B. Ep. 321

B 411 *Profectus interim in Occidentem Dorotheus Presbyter, Romæ invenit Petrum, Alexandrinum Archiepiscopum, successorem Athanasii, ab Ariano Sede sua pulsum, qui ad implorandum Pontificis auxilium eo se contulerat. Damasus excepit Dorotheum, ex coque audivit postulata Episcoporum Orientalium, præsentem Petro Alexandrino: sed falsis rumoribus aut persuasionibus contra SS. Meletium et Eusebium Samosatenum præventus, desideratum auxilium aut ejus spem concedere vel voluit vel non potuit; et cognovit Dorotheus, non sine gravi indignatione, Meletium et Eusebium Romæ inter Arianos censerî: quapropter infecta re in Orientem reversus est, retulitque Basilio, quos habuisset cum Petro apud Damasum Reverendissimum Episcopum sermones; et mœrore eum affectit cum narraret, inter furiosos Arianos sectatores censerî Deo carissimos Episcopos Meletium atque Eusebium: ad quorum rectam fidem demonstrandam magnum argumentum haberi asserit Basilius, ad Petrum Alexandrinum scribens, quod bello Arianico impetantur; idque, licet aliud esset nihil, suffecturum semper apud eos qui rem oculis rectis intueantur. Itaque Tuam, inquit, Pietatem cum duobus illis conjungere debet*

C *societas illa afflictionum pro Christi causa. De cetero persuasissimum habeas, vir revera reverendissime, non esse vel verbulum aliquod orthodoxum, quod non isti viri libere et confidentissime predicarent: id quod, Deo teste, auritus ego auditor affirmo: qui nec ipse horum societatem ad horulæ spatium tolerassem, si tantillum in fide claudicantes deprehendissem. Etenim Dorotheus, cum videret Romæ ita traduci Eusebium et Meletium, non potuit non omnino moleste ferre; ideoque, minori quam par erat moderatione et mansuetudine, verba habuit cum Petro Alexandrino, similiter de sanctis illis exulibus persuasit. Hinc querelas Petri Basilius cum accepisset, agnoscit humiliter, propter peccatorum iuventa eam esse temporum iniquitatem, ut nec diligentissimi quidem Fratres inveniantur satis moderati; nec bene comparati ad ministeria, aut ex animi sui sententia omnia facientes: adeoque, si quid peccatum esset, id se improbante factum.*

et de hoc que-
ritur Petro
Alexandrino;

cui scribens
Basilius,

412 *Expostulaverat autem amice Petrus, quod Basilius nihil ad ipsum scripsisset de Apollinario et Eustathio, ut neque de Episcopis Ægypti exulibus, qui Marcellianos in communionem admiserant, aliis Orthodoxis minime consultis, et præsertim Basilio, cui tamen commissa videtur cura fuisse Marcellianos Ecclesiæ reconciliandi: ad Solitarios vero scripserat, ab*

ejusmodi reconciliatione abstinere, donec omnia legitime per canones componerentur. Petro igitur respondit Basilius, se propter frequentes rerum adversarum nuntios, assuefactum adeo esse, ut imposterum ad quævis vel maxime incredibilia imperturbatum animum, nec timore dejectum ullo, possideret. Quæ contra Ecclesiæ statum essent ab Ariano jam pridem comparata, licet multa et magna essent, et per orbem terræ sermonibus omnium disseminata, nihilominus sufferenda esse, eo quod ab hostibus manifestariis et in Verbum infesto veritati animo pugnantis proficiscerentur. Illos se admirari, si contigerit quandoque ut antiquum suum non obtineant; non, si quando quid audacius et facinosius contra pietatem attentaverint. At mœrore se affectum et conturbatum vehementius, ob ea quæ ab iis perpetrabantur, qui eodem modo essent affecti, et eadem secum foverent opiniones. Verum hæc ipsa etiam, eo quod frequentius fierent, et non minima essent quæ ad suas aures delerentur, non admodum videri paradoxa. Hanc ob causam nequaquam vehementius se commotum, propter res nuper gestas inordinatissime, nec iis suas aures obtundi; partim quod sciret, famam fortuito delatam res istas perlaturam fuisse ad ejus cognitionem; partim etiam quod secundos nuntios opperiretur, eadem tristitia certius relatuos; deinde quod nec par nec æquum esse judicaret, ut gravatim et moleste ferret istiusmodi, quasi indignatus se parvi habitum.

D
AUCTORE F. B.

miratur ejus
contra se credulitatem nimiam:

E

413 *Ad auctores porro horum ea scripsisse se, quæ conveniebat; admonendo videlicet, ut, quandoquidem distractio quædam animorum Fratres ibi existentes divideret; non tamen deficerent a caritate mutua; sed expectarent usque dum ii, penes quos potentia residebat, per disciplinam Ecclesiasticam erroribus occurrerent et morderentur: quandoquidem autem id etiam scripsisset Petrus, recte, et prout par erat incedens, se lauribus ipsum esse persecutum, et gratias insuper Deo habuisse, quod veteris illius ordinatissimæ disciplinæ reliquæ superessent etiamnum apud ipsum, nec Ecclesia inter persecutiones vires suas et fortitudinem amisisset, et Canones non essent secum persecutionem passi: Ceterum quod ad Marcellianorum conversionem attineret; Galatis, inquit, qui frequentes mihi turbas concitarunt (Marcellus enim, ut dictum est, Ancyranus in Galatia Episcopus fuerat) adhuc non potui quidquam respondere, quod tuam expectarem responsionem. In præsentem, si voluerit Dominus, ipsique me admiserint in hoc negotio, spes est me posse populum ad Ecclesiam reducere, ut non possint nobis in os reponere, quod ad Marcellianorum partes accesserimus; sed appareat illos membra extitisse illius Ecclesiæ, quæ est corpus Christi. Quocirca maligna et infamis calumnia, quæ quaversum diffundebatur, ab hæreticis illis orta, in meam assumptionem et admissionem grassata fuit (quæ tamen me nequaquam pudore suffudit) tamquam ego partes ipsorum foverem. Ita non decauit unquam, qui, quidquid pro hæreticorum reductione aut Ecclesiarum pace ageret Basilius, sinistra interpretatione invidiose traducerent, ut hæreticus ipse tunc audiret, cum maxime laborabat hæreticos ad Ecclesiæ unitatem reducere. Credibile tamen est, piis ejus laboribus favisse misericordem Dominum; quandoquidem S. Hieronymus, aliquot post annis enumerans sectas hæreticorum varias, quibus Ancyra civitas discissa erat, de Marcellianis tacet.*

et de Marcellianis se tolerantis

rationem reddidit,

quos videtur
reduxisse in
viam,

414 *Ad ultimos ritus Basili annos spectat etiam epistola, Sozopolitanis scripta. Indoluit illi, ubi nuntiatum ipsi fuit, præter Arianorum tumultum grassantem in Ecclesiis, et confusionem quam illi de fidei verbis excitarunt; aliam adhuc novam contentionem*

B. Ep. 65
Sozopolis
novam super
Incaruationem
questionem

tionem

A tionem esse apud eos obortam, quæ universam Fra-
 AUCTORE P. D. trum congregationem vehementer anxiam reddebat.
 Nam scripserant ipsi Sozopolitani, nova dogmata,
 et auribus fidelium insueta, tamquam ex Scriptu-
 rarum disciplina introduci; et quosdam apud se
 esse, qui salutarem Jesu Christi dispensationem
 dissolvunt, quantum in ipsis est, et negant magni
 mysterii gratiam, quod a seculis celatum est, suo
 autem tempore manifestatum. Hoc enim tollitur ab
 iis qui dicunt, Dominum, cœleste corpus habentem,
 advenisse. Quis usus sanctæ Virginis, si non ex
 massa Adam erat assumenda deifera caro? Quis
 porro tam audax, ut Valentini dogma, jam olim
 suppressum, sophisticis verbis Scripturarumque
 testimonio denuo nunc excitet renovetque? Non
 enim recentior de apparentia impietas est, sed olim
 ab insulso stolidoque Valentino inceptit: qui pauca
 Apostoli verba dilacerans, impium sibi ipsi figmen-
 tum paravit, Dominum dicens formam servi, et non
 ipsum servum assumpsisse; et in figura ipsum na-
 tum esse affirmans, non ipsum hominem ab eo
 assumptum. His finitima solent isti effutire, quod
 deplorare convenit, novos nobis introducentes tu-
 multus. Ita Basilius, Apollinarium ejusque asselas
 intelligens.

redarguit
 Sanctus,

B. Ep. 344
 aliamque
 Apollinaris
 hæresim.

413 Similiter iisdem his ultimis vitæ ejus annis
 scripta est et alia epistola, ad Urbicum Monachum,
 qua æque impium errorem Apollinari refutat, docen-
 tis, quod Deus in carnem conversus fuisset; non autem
 per Mariam suscepisset, illam Adami massam, sed
 in substantiam materialem Deitas ipsa mutata trans-
 iisset. Facile quidem foret, inquit Basilius, hanc
 absurdam sententiam refutare; sed quandoquidem
 ex se ipsa blasphemiam convincitur, satis erit
 (sicut arbitror) apud illum qui Dominum metuit
 nominasse. Erant tamen Sozopoli, qui dicebantur
 absurdam istum ferre sententiam. Itaque Sanctus,
 hæresi ista paucis refutata, concludens ait: Ab
 hæreticorum communione vosmet omni modo
 puros custodite; scientes, quod indifferenter in
 his habere, libertatem nostram tollit, quam in
 Christo habemus.

CAPUT XXXVI.

Extrema S. Basilii acta, mors, sepultura.

C Anno 377,
 grassantibus
 per Imperium
 barbaris

Cum circo annum cccclxxvii vellet universorum
 Dominus respicere lacrymas et exaudire gemitus Eccle-
 siae suæ, sub Arianorum tyrannide per annos jam qua-
 draginta septem laborantis, et tantum non oppressæ;
 induxit in Imperium de thesauris divinae suæ justitiæ,
 barbaras nationes, Gotthos et Hunnos, quibus hære-
 ticum Imperatorem debellaret, Ecclesiamque ab ipsius
 tyrannide vendicaret. Igitur postquam Gotthi, primum
 ab Hunnis pluribus cladibus contriti, et Imperatori
 Romanorum supplices facti, tantum non ex commise-
 ratione admissi in Imperium, Danubium trajecissent;
 ipsi cum hostibus suis Hunnis, sancito inter se contra
 hospites suos foedere arma moverunt, primamque cla-
 dem Romano exercitui sub Lupicino ducem intulerunt.
 Valens, autem intellecto suarum casu et barbarorum
 rebellionem, pace cum Persis quibuscumque potuit con-
 ditionibus inita, Præfutum et Trojanum exercituum
 Præfectos, cum copiis misit in Thraciam, ipse mox
 Antiochia profecturus Constantinopolim. Interim tota
 illa regione victores grassabantur barbari. Tunc Euse-
 bius Samosatensis Episcopus exulabat in Thracia:
 quem bellico tumultu undique circumfusum conser-
 vavit idem Deus, qui facere potuit, ut sanctus Jo-
 nas in ventre ceti illæsus permaneret, et in igne
 adeo vehementi sine aliquo nocimento timentes
 Deum vivere possent. Hac cum ex Libanio Diacono

Basilius intellexisset, a quo etiam reliqua quæ contra
 Orthodoxos ibi acta erant edoctus erat; litteras dedit
 ad illum, gratulatus quod declarasset Dominus, quam
 non deserat Sanctos suos, dum magna et potenti
 manu sua vitam ejus undique protexit; spiritu tan-
 tum non prophetico subjungens; Et imposterum con-
 servabit te, qui hoc potest præstare, Deus. Idem
 det nobis, si vixerimus, videre peroptabilem istam
 faciem tuam, aut aliis saltem, qui reditum tuum
 non secus expectant quam propriam ipsorum salu-
 tem. Persuasus sane sum, quod propter lacrymas
 Ecclesiarum, et gemitus illos, quibus post te inge-
 miscunt omnes, hominum amator Deus te conser-
 vaturus sit in vita, donec gratiam suam impertiat
 iis, qui noctes atque dies opem ipsius implorant.

D
 B. Ep. 9
 Basilius
 Samosateno
 exuli gratula-
 tur Dei
 protectionem,

417 Ita Basilius, quasi præsagus, brevi ad Eccle-
 sium suam rediturum Eusebium, pacemque dandam
 Orthodoxis, seque in vita hac non diu superfuturum.
 Præsequens vero juxta rationem temporis captum ser-
 monem; Interea, inquit, majores et graviore illis
 locis afflictiones inferri audimus, de quibus (siqui-
 dem possibile est) velociter; sin minus, per religio-
 sissimum Fratrem Paulum Sympresbyterum ad nos
 revertentem, ut petimus, edoceamur, quod illæsa
 et incolumis vita vestra custodiatur. Quoniam vero
 audimus, universum iter plenum esse latronibus et
 excursoribus; metuumus, ne si in illorum manus in-
 cidat Frater, illi nos simul causa mortis. Quod si
 mediocre tranquillitatem dederit Dominus, quem-
 admodum de exercitus transitu audimus; curabimus
 et nostrorum aliquem mitti, qui vos invisat, et sin-
 gula quæ isthic geruntur annuntiet. Ex his colligere
 licet, epistolam scriptam ante Profuturi et Trojanum
 adventum, barbaris adhuc Thraciam depopulantibus.
 Illis deinde victis fugatisque, Ducibus vero prædictis
 impedire frustra conatis, inter varium angustias, com-
 mentum deferendum ad barbaros; Valens Antiochia
 exire compulsus; quemadmodum invalescente hoc
 bello, alius curis distractus, destiterat ab illis in exi-
 lium mittendis qui fidem consubstantialis amplexa-
 bantur; ita nunc multo magis, agnoscens forte vindic-
 cem Dei manum, sed sera pœnitentia ductus, nostros
 Orthodoxos ab exiliis revocat. Redierunt ego in suas
 Sedes orthodoxi Episcopi; interque eos Eusebius Sa-
 mosatensis, Petrus Alexandrinus, Meletius, Antio-
 chenus.

et præsagit
 citum reditum
 ad suam
 Ecclesiam;
 E

prout factum,
 Valente exules
 revocante,

Socr. lib. 4
 cap. 78

418 Secutum vero est bellum lacrymabile in
 Thracia: in quo destitutæ equitum præsidio Roma-
 næ legiones, a Gotthis cinctæ et usque ad interne-
 cionem cæsæ sunt. Ipse Imperator Valens, cum sa-
 gitta saucius fugeret, et ob dolorem nimium sæpe
 equo laberetur, ad cujusdam villulæ casam depor-
 tatus est: quo persequentibus barbaris, et incensa
 domo, sepultura quoque caruit. At hæc nihil attinet
 fusius explicare, cum Basilium vix spectent: nisi quod
 in eodem prælio, cum multis aliis præcipuis belli duci-
 bus, Trojanus occubuit, Basilio familiaris et ob virtu-
 tem æstimatissimus. Valente civis sublato, aderat tem-
 pus, quo Deus, per Gratianum et Theodosium ortho-
 doxos Imperatores, daret quietem a persecutionibus, et
 Ecclesiam pacem, quam videre Basilius optaverat inti-
 mis suspiriis, et postulaverat precibus non intermissis.
 Ferunt tamen aliter visum est divinæ providentiæ, quæ
 non permisit Sanctum suum plus quam restroscens
 Ecclesie primordia aspicere, ut citius æterna pace et
 tranquillitate frueretur, velut alter Moyses; nam huic
 Prophetæ Nyssenus fratrem comparat; qui cum ter-
 rana promissionis intrare multis votis expetiisset, jam-
 que prope adesset ut videre eam posset a longe, jussus
 est a Domino mori.

Chrom.
 Hieron.
 f

qua etiam
 mortuo or-
 thodoxia re-
 stauratur:

Or. F.

419 Reliquum est ut Basilii mortem audiamus,
 sanctæque illius animæ peregrinationem, qua a
 nobis peregre profectus est, ut præsens sit apud
 Dominum,

B. Ep. 37
 prius tamen
 Basilius mori-
 tur,

A Dominum, per totum vitæ cursum hoc unum mediatum. *Beatæ vero hujus animæ transitum, quæque hunc sæcula sunt, Theologi nobis explicabit oratio; Quamquam alioqui Ecclesiæ solitudinem intueri, hujusmodi gloria detonsæ et spoliatæ, atque coronata orbata, tam grave ac molestum est, ut nec oculis spectari, nec auribus percipi possit, his quidem certe qui mente præditi sunt. Cum itaque, inquit ille, cursu confecto Basilius ac fide servata, dissolutionis desiderio teneretur, tempusque coronarum, instaret; atque illud quidem non audivisset, Ascende montem et morere; verum, Morere, atque ad nos ascende; hic quoque miraculum edidit, superioribus haudquaquam inferius. Nam cum ferme mortuus et exanimis esset, maximaque ex parte vita perfunctus, circa extremos sermones robustior sit, ut cum pietatis verbis abscederet, ac fidelissimis suis cultoribus ad Ecclesiasticos gradus provehendis manum et spiritum præberet; ut ne sacrario fraudarentur, quos discipulos atque in Sacerdotio adjutores habuerat. *Hæc Nazianzæni verba, quamvis obscuriora, indicare videntur Basilium, longa jam tate confectum, cum viribus corporis omnino consumptis**

in hoc similis Moysi, terram promissionis non ingresso,

B *indies moriturus crederetur, imo forsau subinde animi deliquia pateretur, instantis mortis iudicium; tantisper adhuc sibi restitutum (quod fieri non raro solet iis qui paulatim tabescunt) ut quosdam suos discipulos sacris Ordinibus, præsertim Sacerdotio initiaret; quin etiam forsau aliquos in locum defunctorum consecraret Episcopos. His notatis, ad ea quæ sequuntur, inquit Nazianzænus, gravatim quidem, tandem tamen se conferet oratio, licet aliis potius quam nobis hic sermo conveniat. Nec enim in dolore philosophari queo (etsi ut philosopharer vehementer contenderim) dum mihi commune detrimentum in animo versatur, et calamitas ea quæ universum terrarum orbem invasit.*

ante mortem tamen adhuc aliquos ordinavit.

Ad sic defuncti corpus

420 Jacebat ille extremos spiritus ducens, atque a cœlesti choro, ad quem jam pridem oculorum aciem intendebat, expetitus. Effusa autem circum eum erat tota civitas, jacturam atque discessum hunc ægerrime ferens; ac discessum vero ejus, perinde ut tyrannidem, accusans; ejusque animam, non secus ac si retineri manibusque vel precibus cogi posset, arripere studens. Dementes enim eos calamitas reddebat: nec quisquam erat, qui non aliquam vitæ suæ partem, si fieri posset, illius vitæ addere paratus esset. Ut autem victi sunt (oportebat enim eum hominem deprehendi) atque ipse ad Angelos, a quibus abducebatur, postremis his verbis usus esset; In manus tuas commendo spiritum meum; animam lætus exhalavit; non ante tamen, quam sacrosancta doctrina eos qui aderant non nihil instruxisset, extremisque alloquiis meliores effecisset. Tum vero miraculum, omnium quæ unquam fuerunt celeberrimum, designatur. Efferebatur vir sanctus, sanctorum virorum manibus elatus: unusquisque autem operam dabat, alius ut fimbriam, alius ut umbram, alius ut sacriferum lectulum arriperet, ac vel solum attingeret (quid enim illo corpore sanctius aut purius?) alius ut propius ad eos, qui corpus ferebant accederet, alius aut aspectu solo frueretur, tamquam is quoque utilitatis aliquid afferret.

undique concurratur,

C *enim eum hominem deprehendi) atque ipse ad Angelos, a quibus abducebatur, postremis his verbis usus esset; In manus tuas commendo spiritum meum; animam lætus exhalavit; non ante tamen, quam sacrosancta doctrina eos qui aderant non nihil instruxisset, extremisque alloquiis meliores effecisset. Tum vero miraculum, omnium quæ unquam fuerunt celeberrimum, designatur. Efferebatur vir sanctus, sanctorum virorum manibus elatus: unusquisque autem operam dabat, alius ut fimbriam, alius ut umbram, alius ut sacriferum lectulum arriperet, ac vel solum attingeret (quid enim illo corpore sanctius aut purius?) alius ut propius ad eos, qui corpus ferebant accederet, alius aut aspectu solo frueretur, tamquam is quoque utilitatis aliquid afferret.*

et quoque apud parentes sepulto,

421 Plena erant fora, porticus, duplicia et triplicia tabulata hominum, deducentium, præeuntium, prosequentium, assectantium, se invicem impellentium: multa millia hominum, omnis generis et ætatis, et ante eum diem incognita. Psalmodiæ a lectu vincebantur: patientia, doloris magnitudine frangebatur: certabant nostri cum exteris, cum Ethnicis, Judæis, advenis; hinc vicissim nobiscum, utriusque uberioribus lacrymæ uberiorem utilitatem afferrent. Denique calamitas ea in periculum desiit: multæ enim

animæ, ex vi protrusionis et compressionis, una cum eo excesserunt, quæ talis finis titulo felices prædicatæ sunt, ut discessus ipsius sociæ, atque (ut ferventiorum quispiam dixerit) funebres victimæ. Tandem corpus, cum rapiendum manus vix effugisset, ac prosequentes superasset, in parentum sepulcro conditur; ac Sacerdotibus Sacerdotum princeps, Prædicatoribus magna Vox meisque auribus insonans, Martyribus Martyr adjungitur.

422 Ac nunc ille quidem in cœlis est; illic etiam (ni fallor) sacrificia pro nobis offerens, et pro populo preces fundens: neque enim ita nos reliquit, ut prorsus dereliquerit. At ego, media ex parte mortuus et dissectus Gregorius, utpote a magno illo socio divulsus, atque exulem et miseram vitam trahens (ut consentaneum est eum qui ab eo disjunctus sit) haud scio quemnam, post illius instructionem, finem nanciscar; a quo nunc quoque per nocturnas visiones admoner, et castigor, si quando ab officio recessero. Nec vero ego quidem luctus laudibus adjunxi; atque illius vitam oratione expolivi: sed proposui communem virtutis tabulam, ac salutiferum omnibus Ecclesiis omnibusque animis exemplum; in quod, velut in vivam quamdam legem, intuentes, vitam nostram dirigemus: vobis autem, qui ab ipso doctrina sacra imbuti estis, quid aliud suaserim, quam ut eum semper spectetis, ac, tamquam ipse et vos videat et a vobis videatur, spiritu instruamini? Adeste jam, ac me circum sistite omnis illius chorus, tam qui Sacrarum estis, quam qui inferioris Ordinis; tam qui de nostris, quam qui de exteris; encomium mecum conficite; alius aliam quampiam illius virtutem exponentes; et requirentes, qui sedetis in thronis, legislatorem; qui rempublicam geritis, civitatis principem ac velut conditorem; plebei, moderatorem; litterarum studiosi, præceptorem; virgines, pronubum; conjugatæ, magistrum pudicitæ, solitarii, eum qui vobis pennas addebat; cœnobitæ, judicem; simplices, itineris ducem; speculationis amantes, theologum; hilares, frænum; calamitosi, solatium; senes, baculum; juvenes, pædagogum; pauperes, largitorem; locupletes, dispensatorem. Quin mihi quoque videntur et viduæ patronum suum laudare, et orphanum patrem, et pauperes pauperum amatorem, et ægrotautes medicum ejusdemque morbi, et sani sanitatis custodem; omnes denique eum, qui omnibus omnia factus est, ut omnes, aut certe quamplurimos lucrificeret.

funebrem sermonem concludit Nazianzænus,

E

omnes ad eum laudandum invitans,

423 Habes hæc a nobis, Basili, hoc est a lingua quondam tibi suavissima, atque honore et ætate æquali: quæ si ad virtutis suæ meritum prope accesserint, beneficium id tuum est (te enim fretus hanc orationem institui) sin autem longe infra illius dignitatem et spem tuam substiterint; quid facerem homo, et senectute, et morbo, et tui desiderio confectus? quamquam Deo quoque gratum est quod pro viribus efficitur. Tu vero, sacrum et divinum caput, e cœlo nos quæso respice; carnisque stimulum, a Deo nobis ad disciplinam datum, aut precibus tuis siste, aut certe ut eum forti animo perferamus effice, atque omnem nostram vitam ad id quod maxime conducibile est dirige: nosque, posteaquam ex hac vita migraverimus, illic quoque in tabernaculis tuis excipe, ut simul viventes, et sanctam ac beatam Trinitatem, cujus nunc exiguam speciem et imaginem accepimus, purius pleniusque cernentes, desideriis nostris finem statuamus; ac bellorum eorum, quæ intulimus vel pertulimus, hoc præmium referamus. Et ut quidem a nobis orationem hanc habes: nos autem, vitam post te cum morte commutantes, quis laudaturus est? si quid tamen laude dignum orationi suppeditemus.

F

et ipsum ut jam cælo receptum invocans.

A

AUCTORE F. B.

CAPUT XXXVII.

De Reliquiis S. Basilii Brugas Flandrorum translatis et usque hodie servatis.

Nemini non videbitur admiratione dignum, quod de tam celebris Sancti Reliquiis vix ulla relicta memoria sit, nulla usquam facta corporis elevatio, translatiove legatur, cujus monumentum vel historia ad posteros transierit. Tanti tamen thesauri Caput, brachium et costam Romæ haberi asserit Paucirolius in Reliquiarum Urbis Indiculo; partem vero non exigua a quingentis minimum annis possidet celeberrima Flandrorum civitas Brugis, ubi etiam extat antiquitus ecclesia, sub ejusdem Sancti nomine dicata. Fundator fuit Theodoricus Alsatus, Flandrorum ac Vicomanduorum Comes ab anno MCXXVIII ad LXIX: qua de fundatione Brugis accepimus Philippi filii diploma, datum anno MCLXXXVII; et a Roberto III Flandriæ Comite renovatum, anno MCCXXI. Hoc tenore:

Sancti Basilii
ecclesiam
Brugis

Robertus 3
Comes testa-
tur fundatam
et dotatam

B

425 Universis, tam præsentibus quam futuris, præsentibus litteras inspecturis, Robertus Comes Flandriæ salutem, et rei gestæ, noscere veritatem. Ad perpetuam rei memoriam, notum facimus universis. Ut instituta salubriter, nostris et Prædecessorum nostrorum temporibus, prudenti et proviso, maturoque consilio confirmata per Prædecessores nostros, certa quadam notitia propagentur in posteros; nec processu temporis a posterorum memoria, per ineptam oblivionis caliginem evanescant; litterarum solent iudiciis publicis armari. Nos igitur attendentes, Prædecessores nostros, pro suarum ac Prædecessorum et Successorum suorum animarum salute, Brugis in Burgo, in honorem Dei, beatæ Virginis Mariæ, et S. Basilii Episcopi, ecclesiam ex proprio sumptu ædificatam, ad ibidem Deo per quatuor Capellanos inibi institutos in propria persona deservendum, fundasse, et canonice statuisset: pro quibus redditus et alia ordinarunt provisæ; prout in litteris infrascriptis, Sigillo quodam bonæ memoriæ Domini Philippi, olim Flandriæ Comitis, Prædecessoris nostri sigillatis, apparebat prima facie, hæc et alia inter cetera plenius continentur. Quas litteras nos vidimus, et diligenter inspicere, ac collationem de iis fieri fecimus solerter: quarum tenor talis est.

a Theodorico
Alsatto,

C

426 Ut in temporibus nostris instituta salubriter et prudenti consilio confirmata, certa quadam notitia propagentur in posteros, nec processu temporis a posterorum memoria per ineptam oblivionis caliginem evanescant, litterarum solent iudiciis æternari. Quapropter ego Philippus, Dei gratia Flandriæ Comes, tam posteris quam præsentibus, notum esse volo, quod pater meus dignæ memoriæ Comes Theodoricus, et mater mea piæ recordationis Comitissa Sibilla, divina inspiratione commoti, pro animarum suarum et suorum Prædecessorum nec non et Successorum salute, Brugis in Castello, in honore Dei et beatæ Virginis Mariæ, et S. Basilii Episcopi, ecclesiam ex proprio sumptu ædificari fecerunt, et ad ibidem Deo servendum in propria persona, per quatuor Capellanos, canonice statuerunt singulis decem libro infesto sancti Martini ex officio Lambini, singulis XXVII solidos ex ministerio Lamberti. . . Sequitur singulorum redituum accurata enumeratio; qua studio brevitatis prætermissa, sic continetur Diploma.

juxta diploma
Philippi
Patris ejus,

signatum an.
1187.

427 Ut autem hæc omnia quæ postea supervenerunt vel adhuc supererescunt, rata et inconvulsa permaneant, litterarum custodiæ commiserunt, et privilegii sui munimine firmaverunt: quod longo tempore post eorum decessum, ex communi incen-

dio Brugensi, per incuriam deperit. Ne autem hoc D infortunio, quod bene fecerant eorum amitteret posteritas; quidquid in eo dignum memoria conscriptum fuerat, rescribi et confirmari feci; subscriptis eorum qui interfuerunt nominibus, Gerardi, Brugensis Præpositi, Flandriæ Cancellarii; Hugonis, Decani S. Donatiani; Joannis, Brugensis Castellani; Gilberti de Aria. Actum in Maleo, anno incarnati Verbi MCLXXXVII.

428 Quarum litterarum effectum Nos Robertus, Comes Flandriæ supradictus, pro Nobis et Successoribus nostris, auctoritate nostra Principali, perpetuum vigorem et roboris firmitatem volumus obtinere. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum Curtraci, Præsentibus, Magistro Nicolao de Petra, ecclesiæ B. Mariæ Brugensis Præposito; Mag. Henrico Dram, Legum professore, Canonico Tornacensi; Mag. Christiano, ecclesiæ Harlebecensis Præposito; Domino Christiano, dicto Matam, Decano dictæ Harlebecensis ecclesiæ; Simone Vastun, Flandriæ Receptore; et Rogerio Tomun, Consiliario et Serviente nostro; die Mercurii, post festum B. Petri ad vincula, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo primo: et Bullæ appendebat Comitum sigillum in cera alba, et jam fere fæva. Inferius scriptum erat; Facta collatione hujus, cum Bulla reservata in sacello sacri Crucioris Brugis; inveni ego infrascriptus Notarius, Brugis quoque residens, copiam hanc cum illa concordare: quod attestor. Et signatum erat, Spetael Notarius 1671.

et anno 1321
renovatum.

E

429 Inter Cruc-signatos Principes, qui pro recuperanda Terra-sancta per Minorem Asiam victores transierunt, et recuperata cæsis barbaris Nicæa, Iconium in Lycaonia, atque Cæsariam in Cappadocia obtinuerunt anno MCVII, fuit Robertus II, Hierosolymitanus inde dictus, Flandriæ Comes. Huic inter prædum potuit obtigisse S. Basilii corpus, quod ille in Flandriam miserit, vel ex Syria post biennium reversus attulerit; quamvis ejus rei nulla extet memoria. Roberti illius ex sorore Gertrude et Theodorico Alsaticæ Lantgravio nupta, nepos fuit Theodoricus, cognomento Alsatus, post S. Caroli Dani necem vindicatam et abdicatum Guilielmum Normannum, assumptus in Comitatum Flandriæ. Hic prænominatam S. Basilii ecclesiam fundavit dotavitque, Princeps pius, et quater in sacram militiam profectus; unde prima vice revertens anno circiter MEXXXIX, videtur adduxisse uxorem Sibillam, Hierosolymitanæ Regis Falconis filiam, cum qua prædictam deinde ædificavit ecclesiam, sanctoque Basilio dicavit; utique vel ob recentem aliquam erga eundem obligationem, vel causa felicitis ex Syria reditus; nisi opinari quis mallet, Sancti istius ossa tunc primum allata in Flandriam fuisse ab ipsomet. Ut ut est, idem Comes secundam in Orientem expeditionem suscepit anno MCXLIV; indeque anno MCL reversus Brugas, juxta Meyerum in Annalibus Flandriæ, et septimo Idus Aprilis, incredibili gaudio ac gratulatione a Flandris exceptus, sacerrimi crucioris Christi portionem, in phiala crystallina deportatam, per Leonium Abbam Bertinicum, collocavit in æde S. Basilii; ad quam cum ingens undique concursus multaque miracula fierent, atque ita prioris Patroni cultus ac veneratio obscuraretur, visum fuerit huic renovandæ, ornandæque pariter Collegiatæ et primariæ ecclesiæ conducturum, si in hanc transferrentur S. Basilii sacra ossa; nisi id malivus factum opinari per præmemoratum Burgi Brugensis incendium, longo tempore post excessum Fundatorum, uti loquitur Robertus III; quando restauratis ecclesiis ambabus, placuerit sic dividere Reliquias, a Theodorico olim depositas ad S. Basilii, ut hujus ecclesiæ, utpote Palatinæ, manserit sacer Crucior; Collegiatæ eidemque Pa-

In illam
ecclesiam illa-
tæ reliquias
ipsius Sancti,

fuerint a
Roberto II
allata circa
1098,

F
vel ab ipso
Theodorico
circa 1140

una cum
alibi Reli-
quias com-
pluribus;

rochiali,

A rochiali, ceteræ ex Asia, Gallia, Italia, Belgioque collectæ, quarum in Diplomate Philippi Comitis habetur notitia.

430 Diploma hoc habemus transumptum sub fide publica Claudii Agretti, Protonotarii Apostolici. Habemus etiam illud instrumentum Translationis alterius, factæ anno MCCCCLXIII; ac denique Translationis tertiæ, hoc ipso quo imprimimus anno MDCCXCVII celebratæ; quando in veteris capsæ apertione sola inventa narratur Reliquia S. Basilii, una cum litteris in pergameno cum magno sigillo rubro, exhibente effigiem equestrem, et sericis antiquis ligamentis adjunctis, cujus lectura, tam in sigillo, quam in pergameno, non potuit fieri, propter nimiam vetustatem. Cum magno profecto posteritatis detrimento, ex tali lectura, si fieri ea potuisset verosimiliter intellecturæ nomen ac tempus primi translatoris ac donatoris. Oliverius Uredius, inter Brugenses hujus seculi eruditos Jurisconsultos nominatissimus, anno 1639 edidit Sigilla Comitum Flandriæ, insigni Commentario illustrata. Primus ibi equestris occurrit Balduinus, Insulanus a patria, Pius vero a divino cultu dictus, teste Meyero, et ab anno MXXXIV ad MLXVII potitus Comitatu. Cum isto aliisque sequentibus conferre si libeat vetus istud, cujus litteræ evanuerunt, sigillum; fortassis ex majori minorve ruditate equi equitisque, haud inverosimilis formabitur conjectura de ipsius sigilli, et rerum hinc pendentium ætate: ego transeo ad instrumentum anni MCLXXXVII, cujus hic est tenor.

431 In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo octuagesimo sexto, viii Kalendas Junii, in ecclesia B. Donatiani Brugis, aperta sunt octo scrinia, in quibus inventæ sunt Reliquiæ Sanctorum quamplurimæ, per manum Philippi Flandrensis et Veromandensis Comitis, filii Theodorici Comitis, præsentis Florentio Hollandiæ Comite, et Gerardo nostræ ecclesiæ Præposito; item Gerardo, Insulano Præposito; et ceteris Confratribus nostris, aliisque quampluribus. In uno itaque scrinio, quod S. Basilii dicitur, inventæ sunt Reliquiæ, quæ subscriptæ sunt, veraci testimonio litterarum impositæ.

Reliquiæ S. Basilii, scilicet ossa.

R. S. Nicolai, os de capite ejus.

R. S. Andreae. R. S. Georgii.

R. S. Firmi. R. S. Martini.

De liuteo Domini, unde pedes Apostolorum in cœna tersit.

C De petra, ubi Christus fuit, quando jejunavit 40 diebus.

R. S. Radegundis.

De S. Silvino, costa una, dens et digitus unus.

R. S. Sebastiani, de costa ejus.

S. Petri, S. Mariæ.

S. Joannis, S. Vedasti.

De S. Folquino, costa una, et digitus unus

R. S. Petri, S. Joannis, S. Vedasti.

R. S. Cosmæ. S. Peregrini.

De veste Innocentium.

De S. Theodoro. De liguo Dni.

De barba S. Amardi.

R. S. Pauli, S. Remigii, S. Petri.

De monte Calvariæ. De Præsepe Domini.

De Brachio S. Odulphi. R. Symonis et Judæ.

S. Bartholomæi Apostoli.

S. Agnetis Virginis. S. Eligii.

De columna, ubi fuit Dominus flagellatus.

De concha, unde lavit pedes Apostolorum.

R. S. Mariæ, S. Petri, S. Pauli.

R. S. Gregorii, S. Germani, S. Simplicii.

S. Andreae. S. Remacli.

R. S. Jonæ Prophetæ,

R. S. Cæcilie digitus. S. Berthæ.

De ligno Domini.

R. S. Bertini.

S. Audomari.

S. Scolasticæ.

S. Felicii Papæ.

De oleo quod benedixit S. Benedictus.

De petra, super qua Dominus stetit.

R. S. Pauli, S. Cyriaci, Martyrum,

S. Hypoliti Mart.

S. Gengulphi Mart.

S. Pancratii Mart.

S. Sabinæ Virg.

S. Odulphi.

S. Gerolphi.

S. Maximi.

S. Quintini,

S. Machuti.

S. Idbergæ.

S. Martini.

S. Gregorii.

De Præsepe Domini.

De Virga Aaron.

R. S. Jacobi Apostoli.

S. Marcellini et S. Geminiani.

De capillis S. Christophori.

De capillis Apostolorum Petri et Pauli.

SS. Matthiæ et Andreæ.

S. Joannis Evangelistæ. R. S. Felicitatis.

Brachium S. Severiani.

Hæc autem Philippus sigillo suo muniri præcepit.

A tergo inscriptum erat eodem caractere, RELIQUIÆ: et additum recentiori manu, VISITATÆ 1186. Quid autem septem aliis scriniis contineatur, vel quid iis postea factum sit, Brugensibus examinandum relinquo.

432 De alia Reliquiarum S. Basilii visitatione, et depositione in ornatiorem capsam, testatur Registrum Actorum capitularium præfatæ ecclesiæ S. Donationi Brugensis, notatum F folio 246, pag. versa 51: cujus hoc est extractum. Die xviii mensis Aprilis, anno MCCCCLXIII supradicto, conclusum fuit per Dominos Capitulum, quatenus Dominus Suffraganeus R. D. Episcopi Tornaci, accepta licentia ab eodem Domino Episcopo, transferat, quam rectius melius, sacras Reliquias corporis S. Basilii, et alias in veteri capsam existentes, et eas reponat in novo feretro, ex auro et argento ob hoc fabricato. Quæ quidem translatio facta fuit anno ab incarnatione Domini MCCC sexagesimo tertio, Indictione xi, mensis Maji die vero penultima, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Pii divina Providentia Papæ II anno quinto, in hac ecclesia S. Donatiani Brugensis, scaffaulo bene carpentato, ante doxale: et sacrosanctæ Reliquiæ inferius designatæ, nuper ex quadam vetusta capsam, in qua diu ab antea, videlicet de anno Domini MCLXXXVI, viii Kal. Junii, Philippo Flandriæ et Veromanducæ Comite, Theodorici Comitis Flandriæ filio tunc regnante, reverenter extiterant collocatæ, a casu disrupta, extractæ fuerunt per Reverendum in Christo Patrem, D. Guilielmum Vasoris, sacre Theologiæ Professorem, de Ordine Prædicatorum, Episcopum Sareptanum; ad hoc a Reverendo in Christo Patre et Domino, D. Guilielmo Episcopo Tornacensi loci Diocessano, speciale mandatum habente, translata, et in novo feretro, S. Basilii attitulato, in Illustrissimorum Principum Dominorum, Philippi Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, et Limburgiæ Ducis; ac Flandriæ, Arthesii, Burgundiæ, Palatini, Hannoniæ, Hollandiæ, et Zelandiæ, ac Namurci Comitis, Sacrique Imperii Marchionis; Dominique Frigiæ, Salinarum et Mechliniæ; Caroli Comitis Carolesii, ac de Castrolino et de Bethonia Domini, ipsius domini Philippi filii legitimi et heredis: nec non Joannis Ducis Clevensis; Reverendique in Christo Patris Domini Caroli de Borbonio, Archiepiscopi Lugdunensis, Primatis Franciæ; Ludovici Comitis S. Pauli, Illustrisque Domini Agnetis Burgundiæ, Ducissæ Borboniæ, ac Adolphi Clevensis Domini de Ravestain, dicti D. Ducis Clevensis fratris; ac etiam Reverendorum venerabiliumque in Christo Patrum Dominorum

D
AUCTORE F. B.

E
velut in eodem S. Basilii scrinio positæ.

Exdem Reliquiæ anno 1463 31 Maji,

F
in novam capsam transferantur.

cum instrumento antiquo sericis,

quæ omnes enumerantur.

specialis,

A Dominorum Thomæ Assanensis, in partibus Angliæ Episcopi, de Ordine Prædicatorum; Nicolai Abbatis de Eeckhout, Brugensis; et Roberti Watoniensis, Ordinis S. Augustini; nec non Nicasi de Puteo, de Bethunia; Joannis de Vassaya, Sonegiensis; Joannis Vincentii, Casletensis; et Caroli de Campis, Thoraltensis Ecclesiarum collegiatarum Præpositorum; ac Rolandi scriptoris Decani, et omnium fere Dominorum, hujus ecclesiæ S. Donatiani tunc Canonico-
AUCTORE P. D. coram Proce-
ribus utru-
sque statul,
atque Canoni-
cis S. Dona-
tiani,
 ticorum aliorumque vivorum Ecclesiasticorum, et populi multitudinis præsentia, reverenter et devotè recondita et reclusa.

433 *Exhinc sequitur eadem enumeratio Reliquiarum, nulla addita aut dempta. Ac primum nominantur Ossa plurima S. Basilii: quibus postea nihil decessisse, alio forte translatum, non ausim asseverare: cum in ultima translatione non admodum multa ossa reperta sunt; nihil autem ceterarum hic rursus nominatarum Reliquiarum; specificationem autem harum sequitur nomenclatura Canonico-
quorum hæc
tunc nomina
 rum, qui translationi huic adfuerunt, videlicet;*

Joannes Mynheere,	Philippus Syron,
Victor de Swavenaerde,	Balduinus Spoel,
Jacobus Maes,	Burchardus Kederkin,
Ægidius Bevershuys,	Nicolaus Brudimont,
	<i>Presbyter.</i>
Jacobus de Campis,	Ricardus de Capella,
Henricus de Miret,	Joannes Damiens,
	<i>Subdiaconi.</i>
Carolus Soillot,	Joannes de Feraye,
et Jacobus de Purgatorio.	

Acolythi.

Notarii vero fuerunt,

Joannes Flaming, Jacobus Juvenis,

434 *Tertia translatio Reliquiarum S. Basilii in novum iterum capsam, camque argenteam, peracta est hac nostra ætate, anno scilicet MDCLXXXVII; celebritate autem majori, si dignitatem personarum excipias, quæ prioribus interfuerunt. Etiam ceremoniæ omnes adhibita sunt, quæ solennitatem reddere poterant angustiorum, exquisitissima musica intercurrente. Orationem latinam habuit R. A. D. Petrus Maes, ejusdem cathedralis ecclesiæ Canonicus; Belgicam ad confertam populi concionem, dixit P. Jacobus Mols, Societatis Jesu celeberrimus sui temporis orator. Reliqua tibi dubit ipsum, quod ea super re confectum est, publicum Illustrissimi Domini Episcopi, Reliquias transferentis, Instrumentum.*

Humbertus Guilielmus, Dei et Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus Brugensis, perpetuus ac hereditarius Flandriæ Cancellarius, Regiæ suæ Majestati a Concilio Status, etc.

Rogatus Epi-
scopus

Universis et singulis præsentibus litteras visuris, seu legi auditoris, salutem in Domino. Promotioni cultus Sanctorum studiose semper intendimus, scientes Deum omnipotentem in Sanctis suis honoratum, Sanctorum cultores ad Sanctorum in æterna beatitudine societatem disponere, et efficacius perducere. Cum itaque nuper, ex pietate et munifica liberalitate Reverendi adm. Domini Eugenii de Vicq, Decani ecclesiæ cathedralis S. Donatiani, absoluto opere novi feretri sacrarum Reliquiarum S. Basilii Magni, Cæsareæ in Cappadocia Archiepiscopi et Confessoris, singularis Patroni, a multis retro seculis in eadem ecclesia cathedrali asservatarum, et piæ venerationi exhibitarum; adm. Reverendi et venerabiles Domini, prædictus Decanus et Capitulum ejusdem ecclesiæ, desiderantes pro posse mandare executioni translationem prædictarum sanctarum Reliquiarum, ex antiquo in antedictum no-

transferre ossa S. Basilii,

vum feretrum, Nos debita cum instantia requisierint, id fieri cum solennitatibus et ceremoniis opportunis ad hoc requisitis.

436 Hinc est quod nos ea de causa, anno Domini millesimo sexcentesimo atque octogesimo septimo, mensis Junii die xiii, pridie festi ejusdem S. Basilii, sedente in Cathedra S. Petri Romæ Innocentio Papa ejus nominis undecimo, Leopoldo Augusto imperante, et Regnante Carolo secundo Hispaniarum Rege, Flandriæ Comite, accesserimus supradictam ecclesiam cathedralem, ibidemque Pontificalibus induti, cum ministris et lumine, præsentem Clero ac honorabilioribus viris infra nominatis, et frequenti populo, ante summum altare chori ejusdem ecclesiæ, decantato prius Hymno, Veni creator Spiritus, cum Collecta ejusdem, postquam Rev. adm. Dominus Decanus, alta voce, nomine suo et Capituli exposuerit, ac nos iterum rogaverit, ut dignaremur Reliquias prædictas S. Basilii transferre de antiquo in novum feretrum; jusserimus ad nos afferri antiquam capsam seu feretrum dictarum Reliquiarum S. Basilii, ante nostrum adventum in mensa a latere Evangelii expositum: quod prævia diligenti visitatione reperimus debite oclusum. Apertoque de mandato nostro dicto antiquo feretro, reperta fuit in eo parvula cistula lignea, rubro depicta, vinculis ferreis bene oclusa; in qua reperimus tria ossa, nempe magnam partem spinæ dorsæ, cui affixa est schedula pergamenæ, in verbis continens, RELIQUÆ SANCTI BASILII ARCHIEPISCOPI; et duo alia simul involuta gossypio, et obducta albo serico Damasceno, cum litteris in pergamenæ, cum magno sigillo rubro, exhibente effigiem equestrem, et sericis antiquis ligamentis adjunctis, cujus lectura, tam in sigillo quam in pergamenæ, non potuit fieri, propter nimiam vetustatem. Dictaque ossa, discooperta et integre inventa, omnibus præsentibus veneranda exposuimus et exhibuimus: ac prædictas Reliquias in corporali alio mundo simul junctas, decenter manibus nostris involvimus, et in præsentia nostra in eodem corporali consui curavimus filis byssiis: ad quas eosdem Reverendos admodum ac venerabiles Dominos de Clero ejusdem ecclesiæ, aliosque notabiliores præsentibus, tam ecclesiasticos quam seculares, ad osculum ante summum altare prædicti chori per ordinem admisimus. Postmodum omnes easdem Reliquias, dicto corporali inclusas, in novo serico caruleo filis sericis ejusdem coloris involvimus. Denique idem involucrum inclusimus novæ cistulæ, ab extra affabre depictæ, et superne inscriptæ rubro colore: RELIQUÆ S. BASILII MAGNI, TRANSLATE XIII JUNII, MDCLXXXVII; et ab intra coopertæ satino caruleo (quam prævia juxta præscriptum Pontificalis Romani, cum prædicto novo feretro majori argenteo, benediximus) una cum præsentibus nostris litteris, prædicto per vetusto illi pergamenæ transfixis, inter duas culcitræ ex satino caruleo ab utraque parte factas, ac copia per nos authenticata et sigillata ejusdem testimonii anni Millesimi centesimi octogesimi sexti vii kal. Junii; qua patet, per Philippum, filium Theodorici Comitem Flandriæ, in præsentia Florentii Comitis Hollandiæ Gerardi Præpositi S. Donatiani, item Gerardi Præpositi Insulani, et reliqui Cleri ecclesiæ S. Donatiani, prædictas Reliquias S. Basilii Magni, aliasque complures fuisse visitatas debitis ceremoniis, et sigillo ejusdem Comitis Flandriæ adjuncto, apposito antedictæ novæ cistulæ sigillo nostro, ab utroque latere in cera rubra.

437 Acta fuerunt hæc in choro sæpe dictæ ecclesiæ cathedralis S. Donatiani Brugis, auno, mense, et die, quibus supra, præsentibus in eadem solenni translatione admodum Reverendis et venerabilibus Dominis,

D

*13 Junii, cum
omni ceremoni-
a,*

E

*veteri capsam
eadem eximit,*

*exhibetque
præsentibus
osculanda,*

F

*et reponit in
novam;*

*coram Decano
et Canonicis,*

A Dominis, videlicet Nobili Domino Eugenio de Vicq. J. U. L. prædictæ ecclesiæ Decano; D. Joanne Pinckel, S. T. L. Archidiacono; D. Jacobo de Crits, Cantore; D. Joanne de Blissy, S. T. L. Archipresbytero; D. Joanne Francisco de Baillencourt, J. V. L. nobili D. Joanne van. Volden, J. V. L. D. Francisco van Torre, D. Claudio Agretti, J. V. D. Nobili D. Roberto Alexandro de Haynin. J. V. D. Alberto Claysman, J. U. L. Nobili D. Carolo Triest. J. U. L. D. Henrico Mortel, D. Joanne Bapt. Besoete, J. U. L. D. Nicolao Rosignol. D. Gaspare Gelson, D. Theodoro Benoit, Nobili D. Alexandro van. Volden, J. U. L. D. Carolo Alexio de Baillencourt, J. U. L. D. Joanne Bapt. vanden Bogaerde, D. Ludovico Collaert, D. Petro Maes, J. V. L. Nobili D. Guiljelmo Josepho Alverado y Braccamonte, Nobili D. Jacobo Francisco de Aranda, J. V. L. D. Petro Stalpaert; Canonicis, Presbyteris, ac reliquo ejusdem chori Clero; nec non adm. Reverendis et venerabilibus Dominis, DD. Placido Ockerhout, et Martino Colle, S. Andreæ et Dunensium respective Abbatibus; D. Judco Rinst J. V. L. et Decano Ecclesiæ Cathedralis S. Bavonis Gandavi; Reverendis Patribus Carolo Claesman et Jacobo B Mols, Presbyteris Societatis Jesu.

alisque ecclesiasticis,

438 Præsentibus etiam aut invitatis Prænobilibus, Generosis ac Honorabilibus viris DD. Excellentissimo Domino Procopio de Lalein, ex Comitibus de Hooghstrate, Comite de Renebourgh, a consilio militari suæ Majestatis et Superintendente militiæ Provincie Flandriæ; Nobili D. Ferdinando Augustino de Vicq. Toparcha de Meulevelt et

Desmarreis, civitatis Brugensis Sculteto; Nobili D. Francisco Nans, Toparcha de Meetkerckhove, Brugensium Burgimagistro primario; Nobili D. Claudio de Corte, Brugensium Burgimagistro secundo; Nobili Christophoro van Volden, primo Brugensium Graphiario; Nobili Philiberto van Volden, Toparcha de Creugert, Franconatensium Consule primario; Nobili D. Nicolao d'Heere, Franconatensium Consule; Consultissimo Domino Jacobo de Steenberge, Franconatensium Graphiario primario; Generosissimo viro D. Ambrosio de Præcipiano Comite de Soye, Regiæ suæ majestati a consiliis Bellicis et militiæ Præfecto; Generosissimo Viro D. Alberto de Merode, Comite de Wattou et Thian, Tribuno legionis pedestris Præsidi Brugensis. Nobili Jacobo de Croonendaele, Vice-comite de Vlieringe, Toparcha de Breethaut; Nobili D. Philippo Alberto de Vicq, Barone de Cuntigh. Toparcha de Vissenaq; Nobili D. Joanne Carillo, Toparcha de Cauwerbourg; Nobili D. Carole Gillon, Toparcha de Snellegem; et in præsentia plurimorum Reverendorum atque Honorabilium utriusque ordinis Virorum. In quorum omnium fidem ac testimonium has litteras propria manu signavimus, nec non majori nostro sigillo, et Secretarii nostri signaturâ, communi jussimus.

ac multa nobilitate.

E

II. G. EPISCOPUS BRUGENSIS

Infra de mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Episcopi Præfati

Brouckmans Secretar. 1687.

NOT. 28, et 29

CAPUT XXXVIII.

De recentiori tribusque Græcorum Doctoribus, Basilio, Nazianzeno et Chrysostomo communi festo, per Joannem Metropolitanam Euchaitarum instituto, ipsorumque vulgatis iconibus.

Janniquus noster, ad diem v Junii, in Corollario de tribus Sanctis Dorotheis, unius eorum dicti Junioris Vitam daturus, auctore Joanne Metropolita Euchaitarum, de hujus ætate. Sede, atque scriptis prolixius agit toto § 3; docetque, ex Andrea Darmario, post annos CCCCLXIV opera illius describente, eisque præmittente epitomen vitæ, cæpisse illum Euchaitarum Ecclesiam regere sub Constantino Monomacho et Imperatrice Zor. Suscepit Imperium Monomachus anno MCLII, et tenuit usque ad MLIV, perrexitque regnare ejus uxor Zoe usque ad MLVII. Successerunt in sceptris Michael Stratonicus, Isaacus Comnenus, Constantinus Ducas, Romanus Diogenes, Michael Ducas, et Nicephorus Botoniates usque ad annum MLXXXI, quando erectus ad thronum fuit Alexius Comnenus; et adhuc in vivis erat prælaudatus Joannes. Isto enim anno occasionem datam fuisse novo festo, de quo agere hic institimus, intelligitur ex rei gestæ narratione, quæ legitur in excensis Menæis ad diem xxx Januarii, quando istud festum ibidem sic indicitur. Τῇ αὐτῇ Μηνί Α'. Eiusdem mensis die. xxx. Μνήμη τῶν ἐν Ἀγίοις Πατέρων ἡμῶν καὶ οἰκονομικῶν διδασκάλων, Βασιλίου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου. Memoria sanctorum Patrum nostrorum et œcumenicorum Doctorum, Basilii Magni, Gregorii Theologi, et Joannis Chrysostomi.

440 Hanc indictionem sequitur Stichorum, non unius, ut fere alias, distichi, sed distichorum iambicorum

omnino sedecim; estque in fine hexametron, metricæ Ephemeridi aptum, hoc modo.

Ἀρμύεν ἐν τρικαιστῇ Χρυσοστρίπλιος ἀίγλη.

Sole nitet triplici mensis trigesima Jani.

Instituto autem festi Historia, quam divi, consequenter deducitur, hic autem Latine redditur a R. P. Nicolao Rayao S. T. P. studiis hisce nostris, in spem continuandæ successionis et operis, ex voluntate Superiorum nunc primum addito, cum huc usque progressa impressio et reliquis mensis Junius prælo esset paratus. Itaque ipsius nomen minus frequenter hic, frequentissime autem recurret Deo dante, in secuturo post Junium primi Semestris Supplemento. Interim ejus, Græce beate periti opera acceptum refert Lector, si Acta Græca, in dimidia quæ imprimenda restat Junii parte occurrura, accipias haud paulo emendatiora, quam dare in priori parte potui, multipliciter distractus in Responsionibus ad Carmeliticis Accusationes depropendans, et defensione Romæ atque Madriti instruenda. Leo Allatius in sua de Symeonum scriptis Diatriba pag. 112 indicat repertum a se Joannis Metropolitanæ Euchaitarum Ἐγκώμιον εἰς τοὺς τρεῖς ἁγίους Ἱεράρχας, Βασίλειον τὸν Μέγαν, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, hoc principio, Τρεῖς μὲ πρὸς τριωλύμον παροτρύνουσι κίνησον. Tres me ad trinominem motum exstimulant. Utinam addidisset Allatius, undenam totus contextus Græcus haberi possit quid ni tamen suspicemur inde sumptam esse ipsam hanc quam subjiçio, Historiam?

cujus Historia ex Menæis sumpta.

Floruit Joannes ab an. 1050

et post an. 1081 instituit festum hoc,

HISTORIA INSTITUTIONIS.

Ex Menæis impressis, Interprete Nicolao Rayæo S. J

*Historia Offi-
cio Interposita
refert,*

*quomodo aliis
S. Basilium,*

*aliis Joannem
Chrysostomum*

*aliis Greg.
Theologum
preferentibus,*

*hinc orto
quasi sensu-
nute*

*simul illi
apparent
Joanni Ep.
Euchaitæ,*

*sibi que, ut
quis, commune
festum indicit
mundant,*

quod ille facit

*electo ad id
Januarii
die 30,*

Causa hujus festi talis extitit. Imperante Alexio Comneno, qui post Botoniaticam sceptrum Imperii suscepit; orta est Constantinopoli dissensio, inter viros scientia et vitæ probitate conspicuos. Alii commendabant Magnum Basilium, dicentes; eum alta et magna prædicare, rerum omnium naturam ingenio discutere, virtute ferme superare Angelos, vel non facile ipsis concedere; pollere morum gravitate, neque quidquam terrenum habere. Extenuabant autem iidem illi Divinum Chrysostomum, quasi huic omnino oppositum, ac talem cujus optimum quemque facillime tæderet. Alii e contrario eundem Divinum Chrysostomum extollebant, velut impensius deditum doctrinæ, et cunctos ducentem lenitate orationis, vocantemque ad resipiscentiam; demum mellifluorum verborum multitudine et subtilitate cogitationum eum præferebant Magno Basilio et Gregorio Theologo. Alii erga hunc magis afficiebantur, perinde ac si eleganti, vario, insinuantique ac florido dicendi genere vicisset omnes, qui etiam nostra ætate fuerunt, fama græcicæ eruditionis insignes. Et hi huic primas deferebant, aliis eas transferentibus in alios. Unde factum est, ut, scisso studia in contraria incerto vulgo, alii Joannitæ, alii Basilitæ, Gregoritæ vocitarentur alii.

442 Ergo dum sub his nominibus inter se oratores disceptant; Maximi illi, de quibus agimus, Doctores, primum seorsim, deinde et simul videntes sese offerunt Joanni, tunc in Euchaitarum civitate Sacris præfecto, valde præstanti viro; et cetera quidem celebri, neque (ut indicant quæ elaboravit opuscula) imperito græcicæ eruditionis; sed celebriori propter virtutem, cujus apicem attigerat. Vera visio fuit, non somnium; et hæc ad Joannem missa vox est: Nos unum sumus, ut vides, apud Deum; et nulla est inter nos dissensio, nulla pugna; verum quas suis quisque temporibus, divino impulsu spiritu, utiles ad hominum salutem traditionis præceptiones; et quæ disceramus arcana, ea in lucem emisimus. Neque vero quisquam inter nos prius est, nec secundus. Si unum voces, duo sequuntur. Ideo surge, et dic partibus, ne nostri causa dissideant; nam in ea cogitatione curaque versamur, ut vivos inter et nos qui e vivis excessimus, concilietur pax, et in concordiam reducantur extrema. Quem in finem nos uno die conjunge; et, quemadmodum te decet, diem illum nobis festum consecra, itaque ostende nos coram Deo unum esse. Nos autem simul dabimus omnem operam, ut hujusce rei memoriam celebratæ accipiant ad æternam salutem subsidia; videmur enim et nos posse aliquid apud Deum. His dictis visi sunt iterum subvelare in cælum, multa luce circumfusi, et alter alterum suo quemque nomine compellantes.

443 Surgens ergo vir ille divinus, nimirum Euchaitarum Antistes Joannes, fecit ut suaserunt Sancti. Postquam autem vulgus partiumque conatus represserat (erat enim huic viro per virtutem conciliata summa auctoritas) memoratum festum diem in Ecclesia Dei agendum præcepit. Atque ecce viri prudentiam. Cum hos tres animadvertisset colli uno et eodem mense Januario, Magnum Basilium prima, Divinum Gregorium quinta et vigesima, ac vigesima septima Divinum Chrysostomum, eosdem conjunxit iterato colendos die tri-

Hαίτια τῆς ἐορτῆς γέγονε οὕτως. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου ὅς μετὰ Βοιωνιάτην τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας ἐδέξατο, ἐν Κωνσταντινουπόλει στάσις γέγονε παρὰ τῶν ἐλλογίμων καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν, τῶν μὲν ὑπερτιθέντων τὸν μέγαν Βασίλειον, ὑψήγορον αὐτὸν λεγόντων, ὡς τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἐξερευνήσαντα, καὶ ταῖς ἀρεταῖς μικροῦ τοῖς ἀγγέλοις παραμιλλώμενον. Καὶ μὴ δ' ἐκ τοῦ προχείρου συγγωροῦντα, καὶ τὸ ἦθος ἐμδρόθη, καὶ μὲν γένον ἔχοντα ὑποβιβάζοντων δὲ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, ὡς ἐναντίως δῆθεν ἐκεῖνον διακείμενον κατὰ τὸ πρόχειρον εἶναι καὶ ἐκτικὸν εἰς μετάνοιαν τῶν δὲ, τοῦτον δὲ τὸν θεῖον Χρυσόστομον ὑψούντων, ὡς ἀνθρωπικώτερον διακείμενον ταῖς διδασκαλίαις, καὶ τῇ λείῳ τῆς φράσεως πάντα καθοδηγούντας, καὶ πρὸς μετάνοιαν ἐγκαλούμενον, καὶ τῷ πλήθει τῶν μελιόρρυθων λόγων, καὶ τῇ κατ' ἐνωσιασθαιενότυπῃ προτιθέντων τοῦτε μεγάλου Βασιλείου καὶ Γρηγορίου ἑτέρων δὲ, τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ προσκειμένων, ἅτε δὴ τῷ κυψῷ καὶ τῷ πεποικιλμένῳ, τῷ διατύρῳ τε τῶν λόγων, καὶ τῷ τῶν λέξεων ἀθροῦ, πάντας τοὺς ἐπὶ τῇ ἑλληνικῇ παιδείᾳ διαδοήτους, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς ὑπερδάντι. Καὶ τούτῳ τὴν κωλύσαν διδόντων κἀκεῖνων ὑπερβιβάζοντων αὐτὸν, ὡς συμβαίνειν, διακρεθῆναι τὰ πλήθη, καὶ τοὺς μὲν Ἰωαννίτας λέγεσθαι, τοὺς δὲ Βασιλίτας, Γρηγορίτας δὲ τοὺς λοιπούς.

442 Ἐπὶ τούτοις δὴ τοῖς ὀνόμασι, τῶν περὶ λόγους στασιάζοντων, καὶ τούτων οὕτω λεγομένων ἐπὶ χρόνοις ἐσύστερον, ὁπταίνονται οἱ μέγιστοι οὗτοι, καθ' ἕνα πρότερον, εἶτα καὶ ἅμα (ὑπὲρ οὐκ ὄναρ) τῷ τότε τῆς Εὐχαιτῶν πόλεως τῶν ἱερῶν ἐξηγουμένῳ, Ἰωάννῃ τῷ πάνυ ἀνδρῇ, τὰλλα μὲν ἐλλογίμῳ, καὶ παιδείας ἑλληνικῆς οὐκ ἀμαθῶς ἔχοντι, ὡς τὰ αὐτῷ ποιηθέντα δείκνυσιν, ἀρετῆς δὲ εἰς ἄκρον ἐκλυκῶτι καὶ μιᾷ γλώττῃ φασὶ πρὸς αὐτὸν· Ἡμεῖς ἐν ἐσμέν, ὡς ἴσασ, παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ οὐδὲν ἡμῖν ὑπερσύντιον, οὐδὲ μάξιμον· ἀλλὰ καιροῖς ἰδίῳις ἕκαστος τῷ θεῷ κρούμενοι πνεύματι, τὰς πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων διδασκαλίαις συγγραψάμεθα, καὶ ἀερινόμεθα, ἐκδεδώκαμεν καὶ ὁ πρῶτος ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν, οὔτε μόνος ὁ δεύτερος· ἀλλ' εἰ τὸν ἕνα λέξεις, οἱ δύο παρέπονται. Ὁθεν κέλευε ἀναστάς τοῖς στασιάζουσιν ὑπὲρ ἡμῶν μὴ δίστασθαι· σπουδῇ γὰρ καὶ ζῴσι καὶ μεταστάσιν ἡμῖν εἰρηνεύειν, καὶ εἰς ὁμόνοιαν ἄγειν τὰ πέρατα· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς μιᾷ σύνψον. Καὶ ὡς σοι προσήκου, τὰ τῆς ἐορτῆς ἡμῖν ἐπιτέλεσον, καὶ τοῖς ἐξ ἧς παράδοξ, ὡς ἡμεῖς ἐν ἐσμέν τῷ Θεῷ, πάντως δὲ καὶ ἡμεῖς τοῖς ἐκτελοῦσι τὴν μνήμην, τὰ εἰς σωτηρίαν συμπράξομεν. δοκοῦμεν γὰρ τι καὶ ἡμεῖς ἔχειν παρὰ τῷ Θεῷ. Ταῦτα εἰπόντες ἔδοξαν αὐθις εἰς οὐρανοὺς ἀναπτάσθαι, φωτὶ ἀπείρῳ καταλαμπόμενοι, καὶ ὀνομαστί ἀλλήλους μετακαλούμενοι.

443 Ὅδὲ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ ὁ Εὐχαιτῶν δηλαδὴ Ἰωάννης, καθὼς οἱ ἄγιοι εἰσαγγήσαντο διεπραξάτο· τὸ τε πλῆθος καὶ τοὺς στασιάζοντας καταστείλας (εἶδοκε καὶ γὰρ ἐπ' ἀρετῇ διαδόχτος ὁ ἀνὴρ) τὴν ἐορτὴν ταύτην παρέδωκε τῇ ἐκκλησίᾳ ἐορτάζειν Θεῷ. Καὶ ἴρα μοι τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός. Ἐπεὶ γὰρ εὗρε τὸν Ἰαννουάριον μῆνα, τοὺς τρεῖς ἔχοντα τούτους, κατὰ μὲ τὴν πρώτην, τὸν μέγαν Βασίλειον, κατὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν πέμτην τὸν θεῖον Γρηγόριον, κατὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν ἐβδόμην τὸν θεῖον Χρυσόστομον, συνῆψε πάλιν αὐτοὺς κατὰ τὴν τριακοστὴν, κάνοσι καὶ τροπαρίοις καὶ ἐγκωμίοις καταστήσας ὡς προσήκειν αὐτοῖς.

A αὐτοῖς ἂ καὶ νεύσει αὐτῶν, ὡς οἶμαι, γεγυότα, οὐδενὸς λείπονται τῶν εἰς βραχίονα, ὡς καὶ πάντων ὑπερκείσθαι τῶν ἴσατε ἐξ ἐκείνου γεγυόσι, καὶ ὅσα γενήσονται.

444 Ἦσαν δὲ τὴν θέσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν μορφήν οἱ Ἅγιοι οὗτοι, ἔχοντες οὕτως. Ὁ μὲν θεῖος Χρυσόστομος, τὴν ἰδέαν τοῦ σώματος, ἦν βραχὺς πᾶν τὴν ἰλικίαν, μεγάλην κεφαλὴν τοῖς ὁμοῖς αἰώνων. Ἰχνὸς εἰς τὸ ἀκριβέστατον, ἐπίρρινος, εὐρὴς τοὺς μυκτῆρας, ὠχρότατος μετὰ τοῦ λευκοῦ, κοίλους τοὺς κύβητους τῶν ὀφθαλμῶν ἔχων, καὶ βολβοῖς τούτων κίτριμοις μεγάλοις ἐφ' οἷς καὶ συνέβαινε, χαριέστερον ταῖς ὄψεσιν ἀποστίλβειν, εἰ καὶ τῷ λοιπῷ χαρακτῆρι τὴν ἀχθόμενον παρεδήλου φιλοῦς καὶ μέγας τὸ μέτωπον, καὶ πολλὰς βολβίσι κεχρηγμένους ὅσα περιειμένους μέγας, καὶ τὸ γένειον μικρὸν καὶ σραιύτατον, ὑπὸ πολλοῖς ταῖς θριξίν ἐξανθῶν τὰς σισγόνους πεπιεσμένους εἶσω ἔχων, τῇ νιστεία εἰς τὸ ἀκρότατον. Τοσοῦτον δὲ περὶ αὐτοῦ ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ὅτι λόγῳ πάντως καὶ τοὺς παρ' ἑλλήσι σοφοὺς ὑπερῆρεν· ἐξαίρετως δὲ δευτέρῃ τῇ κατ' ἐννοιαν, καὶ τῷ λείῳ καὶ ἀνθηρῷ τῆς φράσεως· εἰς τοσοῦτον δὲ τὴν θέσιν γραφὴν ἐσαφίνισεν,

B ὡς τῶν ἄλλων οὐδεὶς· καὶ ὑπὸ τῷ εὐσηλίῳ κινήματι συνετέλεσεν, ὡς εἰ μὴ ἦν αὐτὸς ὁ Ἅγιος (εἰ καὶ τολμῆρον φάσαι) ἔδει πάλιν ἐπὶ γῆς δευτέρῃ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ γενέσθαι· εἰς δὲ ἀρετὴν καὶ πράξιν καὶ θεωρίαν τοσοῦτος ἐγένετο, ὡς καὶ πάντως ἄρδην ὑπερβαλέσθαι ἐλεημοσύνης καὶ ἀγάπης χρηματίσας πηγῆς, καὶ ζήλος ἀντικρως, φιλαδελφείας τε καὶ διδασκαλίαν.

445 Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἦν τὴν θέσιν τοῦ σώματος εἰς πολὺ μῆκος, ἐπὶ τοῦ ὀρθίου σχήματος ἀναδραμῶν, ζῆρος καὶ λειπόσαρκος, μέλας τὸ χρῶμα, ὠχρότητι τὸ πρόσωπον σύγχρατος, ἐπίρρινος, εἰς κύβητον τὰς ὀφρὺς περιηγμένους, τὸ ἐπισκάνιον συνεσπακῶς, φροντιστικῶ ἐνικῶς, ὀλίγαις τὸ πρόσωπον ἀμσρηγαῖς ρυτιδούμενος, ἐπιμήκης τὰς πορείας, κοίλος τοῖς κροτάφοις, ἴσμεμα ἔχων ἐν χρῶ κουρίας, τὴν ὑπὲρ ἄρκουτος καθεμμένος, καὶ μέσαιπόλιος. Οὗτος ἐν λόγοις οὐ μόνον τοὺς κατ' αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοῖς παλαιῶν ὑπερέβαλε· διὰ γὰρ πάσης ἑλλῶν παιδείας, ἐν ἐκάστη τῷ κράτος ἐκτίσαστο· οὐχ ἴστων δὲ τὴν διὰ πράξεως ἀσκήσας φιλοσοφίαν, καὶ διὰ ταύτης τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων προβάς. Ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς ἀρχιερωσύνης ἀνήχθη τεσσαράκοντα χρόνων γενόμενος, καὶ ἐπὶ πέντε ἔτεσι τῆς ἐκκλησίας προστάς.

C 446 Ὁ δὲ ἱερός Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, κατὰ τὸν τύπον τῆς κλιμαίης τοῦ σώματος, ἐτύγχανε μέτριος ὑπαχρος, βραχὺ μετὰ τοῦ χαιριέντος, σιμὸς, ἐπ' εὐθείας τὰς ὀφρὺς ἔχων, ἡμέρον βλέπων καὶ προσκνές· θάτερον τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς ἦν δεξιῶς, συγνότερον κεντημένος, ὃν οὐλὴ κατὰ τὸν καθὼν συνήγε· τὸν πύγωνα οὐ βαθύς, ὅσους δὲ ἐπ' εὐθείας, ἰκανῶς φαλακρός, λευκὸς ταῖς θριξί, τὰ ἄκρα τῆς γενειάδος ὡς περιεκαπνισμένα ὑποφαίνων. Τοῦτο δὲ εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ ἀξίον, ὅτι εἰ ἔδει γενέσθαι ἐν ἀνθρώποις εἰκόνα τινα καὶ στήλην κατὰ μέρος, ἐκ πασῶν συγκεκριμένων ἀρετῶν, τοῦτο ἦν ὁ μέγας Γρηγόριος, βίου λαμπρότητι τοὺς κατὰ πράξιν εὐδοκίμους ὑπερβαλῶν· ἐπὶ τοσοῦτον θεολογίας προήχθη, ὡς πάντας ἴττάσθαι τῆς σοφίας αὐτοῦ, τῆς τε ἐν λόγοις, τῆς τε ἐν ὄψεσιν, ὅθεν καὶ τὴν Θεολογίας προσσηγορίαν ἐκτίσαστο· πρῶστη δὲ καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας χρόνους δώδεκα, ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη γενόμενος.

447 Τῶν τριῶν τούτων προσδείσις, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεις κατέβαλε, καὶ ἡμᾶς ἐν ὁμονοίᾳ, καὶ εἰρηνικῇ

gesima. Neque prætermisit eos debitis ornare canonibus, modulisque ac præconiis; in quibus, utpote non sine illorum (ut ego quidem existimo) assensu compositis, nihil ad laudationem desiderari reperias; usque adeo ut superent quidquid in isto genere editum est usque adhuc, et in posterum edetur.

444 Ad constitutionem corporis ac formam quod attinet, hi Sancti tales erant. Divinus Chrysostomus, quoad speciem corporis, erat admodum brevi statura, magno elatoque capite, summa gracilitate, justo naso, diductis non indecore naribus, pallidissimo alboque vultu, oculis cavis et bulbosis. Hinc fiebat, ut ejus aspectus renideret gratiosior, etiamsi triste aliquid reliqua forma præ se ferret. Erat nuda magnaue fronte et multis perarata rugis; amplis item auribus, sed barba tenui et rarissima canisque pilis veneranda. Maxillas habebat introrsum depressas, præ rigidissima, qua se macerabat, inedia. Hoc vero necesse est de eo dicere, quod omnibus etiam Græciæ Sapientibus antecelluerit, tum scientia, tum maxime, cogitandi acumine, floridoque genere dicendi; laudandus etiam quod codices sacros tanta explanaverit claritate, quanta aliorum nemo; quodque ita studuerit promulgare Evangelium, ut nisi fuisset hic Sanctus (licet hoc dictum videatur confidentius) opus fuisset altero Christi in terras adventu: usque adeo et virtute, et virtutis exercitatione, et commentatione divinarum rerum præstabat ceteris. Fons etiam misericordiae et caritatis nuncupatus fuit. Et certe, sicut fulgebat doctrina, ita etiam ardebat zelo et incredibili erga proximum caritate. Vixit annos tres supra sexaginta, et sex gubernavit Christi Ecclesiam.

445 Magnus Basilus, habitu corporis, in multam proceritatem erectæ figuræ excurrerebat. Erat siccus et macilentus, niger colore, pallore temperatus faciem, præditus decore naso et circumflexis ad hircum superciliis; in vertice contractior; similis cogitabundo, pauculis in fronte rugis caperatus; malis oblongus, cavis tempora, rarus fere ad eum, barbam nutriens, eamque satis promissam ac semicanam. Anteivit ingenio, non tantum his qui suo, verum etiam qui multis ante seculis floruerunt: quippe cum per omnes pulchras ivisset artes, in unaquaque principatum tenuit; minus autem sese exercebat in Philosophia, satis habens se ea duce ad rerum divinarum contemplationem esse transgressum. Ad summi Sacerdotii solium evectus est * quadraginta annos natus, et * quinque annis Ecclesiæ præsedit.

446 Divus Gregorius Theologus statura fuit medioeris, subpallidus, aliquantulum gratiosus, simus, rectis ornatus superciliis, aspectu mitis et placidus, subtristis altero oculo (is erat dexter, quem tuberculus circa hircum contraxerat) non proluxe, sed dense barbatus; valde calvus, capillis candidus, extremis barbæ pilis subniger, et quasi infumatus. Hoc vero dignum est quod de illo dicatur: quod, si quis ex integro hominum genere proponendus esset, tamquam imago aliqua et effigies simulacrumque virtutum omnium, is esset Magnus Gregorius; utpote qui splendore vitæ probatissimum quemque longissime anteivit. In Theologia tantum profecit, ut omnes habuerit inferiores, et elegantia sermonis, et sententiarum gravitate, unde et Theologi cognomen invenit. Administravit Constantinopolitanam Ecclesiam duodecim annis, vixit autem amplius octoginta.

447 Horum trium omniumque Sanctorum deprecatione, Christe Deus noster, hæresum insolentiam compece, et nos in concordia atque in pacifica

D
AUCTORE F. B.
et composito
Officio novo.

Describitur
Chrysostomi
forma et
statura.

E
atque eloquentiæ
gratia singularis;

Basilio quæ
forma corporis

et animi
doctr.

F
* imo quin-
quaginta
* imo octo

quæ Gregorio

a Theologiæ
excellentiā
nominato:

omnes autem
simul invocantur.

fica

fica tranquillitate custodi, ac cœlesti tuo regno dignare, cum sis benedictus in secula seculorum. Amen.

AUCTORE F. B.

ANNOTATA D. P.

Triplici isti jam propositæ descriptioni formæ ejuscumque, eo forte quo se conspiciendos Sancti lederunt vultu, respondet in Menæis communis hæc omnium et Græcis notissima.

B

Solius Basilii, Gregorii Theologi, atque Chrysostami icon, suo cujusque die in Januario eorumdem Menæorum reperitur, sed cum descriptionibus formæ contractioribus, quas descriptiones nihil attinet hic referre. Pro ea tamen quæ Basilium proponit, Januarii, accipe descriptionem alteram, sed verbis magis quam sententia diversam, qualem ex MS. Vaticano accepit Petrus Frison, Basilianorum operum illustrator, in editioe Parisiensi anni 1618. Sic autem ibi legitur.

449 Ὁ ἐν Ἀγίοις Βασιλεῖος, ἐπώνυμος Μέγας, προμήκης τε τὸ σῶμα καὶ εὐρύς, τὴν μὲν ἐκρότητα ἔχων, τὸ δὲ γένωμα μέλαν, καὶ ὠρότητα, καὶ βαδίσματος ὕψος, ὀρθῆος ἐγένετο τὴν ὄψα, τὰς κύκλιος ὀφθαλμοῦ, καθιέμενος τὸν πύργον, μετρίως πολλὸς ἀναφέρων, παραμήκης τὰ βλέφαρα ὀλιγόχροθεν, τὸ περὶ κρατῆρος κόλλωμα, σύνουτος τε ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἕισσι συνεστιαῖος. S. Basilus, cognomento Magnus, statura procerus erat et rectus, corpore aride, colore nigricante et pallido, ingressu moderato, naso declivi, superciliis incurvis, barba promissa, mediocri canitie, maxillis oblongis, genis parum turgentibus; temporum concavitas cogitabundi erat, ut esse plurimum solet eorum, qui intra se collecti sunt.

B

καταστᾶσει διαφύλοξον, καὶ τῆς οὐρανοῦ σου βασιλείας ἀξιώσου, ὅτι εὐλογητός εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

D

450 Hanc descriptionem, ex MS. Vaticano acceptam Petrus Frison prælaudatus suppesuit vetustiori solius Basilii iconi, sumpta ex pervetusto Regis Christianissimi Codice, qui (sicuti adscriptum legitur) ablatu sult Basilio Maerdoni, Imperium Orientis adeptu sub annum DCCCLXXXVII, illudque moderato usque ad annum LXXXVI. Est ergo ejusmodi icon, ea quam retulimus apparitione antiquiar, duobus ut minimum integris seculis; sed un idro etiam magis exacta ad veritatem? Non existimo. Vix enim credibile est, sumptu esse ex aliqua quæ fuerit ad viventis vultum expressa. Si autem trium istorum formam sic expressit suis verbis Joannes Euchaïta, qualem conspexerat in visione; firmiterque impresserat memoriæ suæ; fortassis videbuntur ea quæ vulgo circumferantur icones, et in Menæis conspiciuntur, propius attingere veritatem. Placuit interim, et trium istorum ex Menæis, et unius Basilii propriam ex Codice regio spectandam dare.

APPENDIX

E

De Vita S. Basilii apocrypha, et S. Amphilo-
chio Episcopo Iconicensi perperam imputata.

Quemadmodum nemo curavit S. Gregorii Nazianzeni vitam scribere, tum cum adhuc recens esset Actorum ejus memoria; sed primus Gregorius quidam Presbyter seculo circiter x id apud assumpsit, tam infeliciter, ut ejus scriptio indigna sit visa quæ apud nos recederetur: sic neque S. Basilii scriptorem ætatis propinquæ et idoneæ scientiæ reperit; seculo autem viii vel ix prodit aliquis, veri vel ficti nominis Amphilo-
chius, ausus aliquid tam digno argumento parum conveniens: cui tamen postremis his seculis magnam auctoritatem contulit S. Amphilo-
chius, Iconiensis Episcopus ipsique Sancto familiarissimus, facilius creditus Basilii vitam scripsisse, quia hujus eucamium ali-
quod, quod supra nobis Protegi loco fuit, reliquisse posteris sciebatur; omni haud dubie fide dignissimum. Decepit ea res plerosque sequioris ævi scriptores, puta S. Notkerum in suo Martyrologio, ut dixi Comm. pr. num. 7; Sigebertum Gemblacensem, in Catalogo illustrium scriptorum; Petrum Episcopum Equinum, in Catalogo Sanctorum, lib. 2 cap. 28; Vincentium Bel-
lovacensem, in Speculo historico, lib. 14 cap. 78, 79, et 80; S. Antoninum, Parte 2 tit. 9 cap. 5 § 8; Sixtum Senensem, lib. 4 Bibliothecæ sanctæ, omnes a Rosweylo citatos ad Vitæ Patrum pag. 162; omnibus autem prævit Ursus, S. R. E. Subdiacoanus Vita illius interpret seculo ix, ut mox dicitur.

F

2 Istis tamen omnibus cautior Baronius, efflorescente paulatim Critices majoribus neglectæ studio, in Notis ad Romanum Martyrologium, 1 Januarii ait: Extat Amphilo-
chii nomine scripta Vita Basilii, quæ tamen, ex prudentiorum omnium sententia, alterius cujuscumque potius quam Amphilo-
chii, æqualis Basilio, esse putatur; cum aliqua illic habeantur, quæ illi minus convenire videntur. Et in Annalibus ad an. 378, quæ Amphilo-
chii falso nomine fertur Vita Basilii, baud digna satis habetur, quæ eruditorum auribus ingeratur; nisi adeo sint perspicaces, ut in eis quæ sint vera a falsis disquirere ac secernere valeant. Complura enim ibi vera esse, inficias nemo iverit; ut ea præsertim, quæ ab ambobus Gregoriis, Nazianzeno atque Nysseno, nec non ex Ephrem esse noscuntur accepta, vel ab Helladio mutuatus est Auctor. Hactenus Baronius:

cui

A cui ut assentior, vera esse, quæ a Pseudo-Amphilochio ex auctoribus itoneis translata sunt in Vitam istam; ita vel inde patere existimo, hæc Amphilochii non esse: cum autem aliorum, quæ in illa narrantur, falsitas reteri facile possit; consequens erit nihil in ea esse Amphilochii. Unde merito Bellarminus de Script. Eccless. in Amphilochio ait: Extat quidem, sub nomine Amphilochii, Vita S. Basilii Magni, sed haud dubie falsa vel supposititia. Rationes deinde profert, quales nos suo quasque loco expendemus.

Defendit it-
tam utcumque
Combesisius,

3 His omnibus perpensis mirari mihi licet cum Godefrido Hermantio, hoc etiam seculo inventum esse verum eruditum, qui vellet pro Vita ista Amphilochio vendicanda apologiam scribere; nempe R. P. Franciscum Combesisium. Illic tamen ita defendendam illam suscipit, ut fabulis interpolatam fateatur; in quo forsitan reipsa non dissentit a Baronio. Etenim cum retulisset auctores, inter se hac in causa dissentientes, quos et nos supra retulimus; sic proseguitur: Ego, ut paucis dicam, arbitror, potuisse viros eminentissimos, majori reverentia habere $\pi\rho\rho\mu\alpha\tau\epsilon\lambda\epsilon\upsilon$, tot jam seculis et apud doctissimos obtinentem; nec, quia quædam vel in re, vel in modo et circumstantiis offendebant, totam repudiare et Auctori impingere, eoque accusare falsi, falsoque assumpti tanti nominis, quo ipse mendacia coloraret. Forte enim non pauca defendi potuerunt: quædam ostendi vitiata ab antiquariis, et tum conjectura, tum ex fide codicum restitui; ut vix pauci nævi restaverint, si tamen, nævi: quibus tam grande corpus, tamque grandis ævi, tot præcipue tritum manibus, quandoque etiam inpolitioribus, haud facile carnerit. Vita est Patris Monachorum in Oriente, quam innumerabiles Ascetæ, majori quandoque pietate quam scientia exscripserint; cui proinde suum aliquid adscripsisse possint; ut non ea forsitan puritate ad nos venerit, qua fuit ab Amphilochio edita, sive phrasim spectemus, sive ipsam rerum narrationem; quæ minus continua, multisque discreta titulis, non ita coherentibus, nisi castigata manu calamoque, ascititia aliqua et $\pi\lambda\epsilon\rho\rho\mu\alpha\tau\epsilon\lambda\epsilon\upsilon$, non respuerit. Plura sane et pleraque æquus lector, assuetusque Amphilochiano stylo, non indigna Amphilochio deprehenderit; in primis usum illum Scripturæ facilem, pia devotaque allusione; qua neque historiam texens, stylinque omnino planam et simplicem affectans, abstinere potuit. Plura subinde explicando litteram, nullius tamen præjudicio. Hæ Combesisii rationes postmodum expendendæ erunt. Interim, cum

interpolatam
tamen fate-
tur.

B
C
fateatur Acta ista qualiæcumque a Monachis, per quorum manus transierunt, fabulis interpolata esse; qua in re quæso dissentit a Baronio? qui monet, in istis Actis vera a falsis discerni debere. Erit itaque operæ pretium rursus qualæcumque Amphilochium, seposito omni præjudicio, examinare; ut quæsitæ cum omni sinceritate veritas, inveniri possit.

Eam sec. 9
Latinam facit
Ursus
S. R. E. Sub-
diac.

4 Ursus S. R. E. Subdiaconus, qui Græcum istam Basilii Vitam primus latinitate donasse scitur, vixit temporibus Anastasii Bibliothecarii. Extat enim, teste Rosweyda, Romæ in bibliotheca Vallicellana codex MS. qui continet Vitam illum per Ursum; ex eoque exemplar suum, aut saltem priora octo capita, cum præfatione Rosweyda accepit. Continet præterea præfatus codex miracula quædam S. Basilii, quæ creduntur ab Heliadio Episcopi Cæsarensi conscripta, in Latinum pariter versa ab Anastasio Bibliothecario; hujusque ibidem legitur Præfatio ad Ursum supramemoratum: vixit autem Anastasio Bibliothecarius sub Nicolao I, qui sedit ab anno MCCCLVIII ad annum MCCCLXVII. Fix Ursus Vitam Amphilochianam elucubraverat, cum illico, ut credibile est, a pluribus, præsertim Monachis, requisita est descriptaque; a quibusdam etiam in compendium redacta, ab aliis ad formam Lectionum in

Junii T. III

ecclesia recitandarum aptata; nonnullis mutatis, additis, omissis; quatuor habemus exemplaria ex bibliotheca Vallicellana duo, ex Cassinensi unum, omnia scripta caractere Longobardico. Vallicellanum utrumque Prologo caret, eum tamen quem Ursi interpretationi a se editæ, Rosweyda præfixit; ipse accepit ex eadem bibliotheca Vallicellana: sed et utrumque MS. in multis est ab editione Rosweydaiana diversum. Extat igitur et tertium in eadem bibliotheca Ursianæ versionis exemplar, quod Rosweyda ex eoque Surius typis vulgavit, addita interpretis Præfatione.

D
AUCTORE F. B.

5 Cassinense exemplar prologum habet Ursi Subdiaconi, omnino aliud ab eo, quem Rosweyda edidit, dignum hic dari; eo quod videatur genuina Ursi scriptio esse, præ Rosweydaiana, et quod mentionem faciat ejus, cujus rogatu ipsam Vitam dedit latinitati; scilicet Gregorii II Ducis Neapolitani, de quo, apud Ughellum t. 6 c. 113, Bonitus Subdiaconus ait, quod fuit nepos et proles, frater et pater Parthenopensium Ducum. Is itaque sic habet: Incipit Prologus in Vitam S. Basilii Archiepiscopi et Confessoris. Postquam Lucifer ille prociæ de cœlesti gloria demersus est; et invidiæ stimulis incitatus, de paradisi amœnitate, per sævissimum anguem, protoplastum expulit; veluti stomachus languens vitales fastidit dapes, ita omne genus humanum, cœleste atque intellectuale convivium ignorabat. Sed pius ille sator atque redemptor humanæ miseræ, condoluit pio effectu; et de cœlis per virginea viscera in convallem hujus mundi descendit: ac humanum genus, quod olim æmulatoris dolo deceptum fuerat, cœterno Deo Patri reconciliare cupiens, incontemplabilem ignem sancti Spiritus misericorditer accendit: de quo nimirum igne, primitus valde conflagrati sunt sancti Prophetæ, post illos sancti Apostoli; Martyres, Confessores, Virgines, et omnes utriusque sexus Sancti; qui usque ad metam carnis, pro ejus dilectionis ardore, ipso duce, viriliter dimicant: de quibus nimirum agnibus sanctis Basilium extitit Sanctus: qui sine effusione sanguinis Martyr effectus est. Cujus vitam et præclara miracula, cogis me Ursus, omnium Christianorum ultimum intimumque Sacerdotem, O Gregori Clarissime, filius atque nepos, frater patruusque Ducum: nec non et loci servator Neapoleos, quo de Attica in Latinam linguam transferam, et in gremio sanctæ matris Ecclesiæ fidei famine consignem.

varleque de-
scripta

datur ex MS.
Cassinensi,
præmissa Pro-
logo.

quo dicitur
Christus

6 Nos vero animadvertimus nostram inertiam, et multo magis peccatorum pondere titubamus; ne sub tanto onere succumbamus; et tam sancto et admirabili viro magis ridiculum quam laudem proponamus. Sed tu, Clarissime, cum nos renitentes multumque repugnantes conspicias; ais, quia Dominus ab initio non cum philosophis, nec rhetoribus tragicisque, nec cum physicis locutionem, sed cum rusticis ac piscatoribus et idiotis orationem habuit; et multo magis puritatem spiritus prospectat, quam dialecticorum rethorumque tendentias ac phalerata commenta. Nos vero ubi vestrum affectum consideravimus, tandem, magis vi quam sponte inclinati, perreximus ad Dominum Nicolaum, Præsulem peritissimum Græcorum atque Philosophum, et secundum vestrum votum de Græca in Latinam linguam fideliter, quod injunxeratis, transtulimus. Humiliter ergo veniam a lectoribus postulamus; ut quidquid ineptum invenerint sagacius corrigant, et ignoscant ætati puerili fragilitati humanæ, et magis obedientiæ, quam audaciæ temeritatis adscribant. Attamen si quis garrula voce inclamationem proruperit, indicet prius ipse nobis, quis unquam fuit tanti ingenii, et quis tam amplo famine præpotens, aut tam profusa facundus loquacitate, ut sermonem valeret reddere sermoni: (sicut nos, non sponte,

F

amore suo in-
flammasse
Basilium;

siquæ coacto
ejus vitam in-
terpretari,

A sed inviti fecimus) et non omnes vires grammaticæ artis suffocaret: quando et ipsi qui gesta Sanctorum conscripserunt, magis sensus quam verba scripsere, sicuti majores nostri referunt. Interea cunctis quæsumus, ut fidem dictis adhibeatis, per omnia credentes, quia veraciter talem illam transtulimus, qualem illam scriptam ab Amphiloquio Præsule Ioniensi, qui magnæ auctoritatis est, in Græcorum commentis invenimus. Credere vero ne dubitetis, quia in illa invenietis animæ ferculum, et galeam clypeumque, quem vestro hosti opponatis, et illo devicto, summum Regem facie ad faciem videatis; adjuvante utique ipso, cui:

Arcibus in summis una est cum Patre potestas,
Par splendor, communis apex, sociale cacumen,
Æquus honor, virtus eadem, sine tempore regnum,
Semper principium, sceptrum iuge, gloria consors,
Majestas similis, per omnia secula seculorum, Amen.

7 *Hactenus Ursus Subdiaconus: cujus interpretationem parum exactam esse queritur Combefisius, nescio an dicendus ipse exactus magis Obscuriori certe ut plurimum phrasi utitur: contextum tamen ampliorem præfert; quia hunc vel integrum Ursus non habuit, vel quædam minus credibilia sponte prætermisit. Novam ego versionem darem, si eam auctor mereretur. Nunc, cum ostendere velim, esse Vitam omnino apocrypham, et Combefisium eam excusare volentem refutare; æquum est ut novam ipsius versionem sequar, omisso tamen textu Græco: qui, dum opud ipsam columnam impressus legi potest, exiguo fructu auget molem operis. Si quæras cur scriptura tam apocrypha non contemnatur ac prætermittatur tota, sicut prætermissa est Vita Nazianzenis, de qua præfatus sum causam esse intelligas plurimum rerum narrationes, passim ex hac Vita descriptas ab auctoribus, quas examinari distinctius, solidiusque refutari puto rei litterariæ interesse: quapropter Annotationes etiam et Censuræ proflixiores erunt, quam alius mereretur ficto tum palpabilis.*

VITA APOCRYPHA

Interprete R. P. F. Francisco Combefis Ordinis Prædicatorum.

PROLOGUS.

C Carissimi, non fuit absomum, ut devoti filii super paterno obitu contristarentur; utque justas ei lacrymas indulgerent, quod omnes a hactenus officiose egimus. Eumvero postquam luctus caliginem, sicut scriptum est, excussimus, et ad gratam supplicationem, universorum Domino, vero Deo nostro Christo rependendam, paribus studiis excitati sumus; opere pretium duximus, tum illustrem vitam, tum vera magnaque Pastoris nostri et Doctoris Basilii miracula (ut ne diutino tractu temporis profundæ oblivioni tradi ea contingat) scripto consignare. Cum enim tres sacratissimi divinique viri; *b* Gregorius, inquam, Theologia clarus; alterque et ipse Gregorius, *c* urbis Nyssaorum decantatus Episcopus; nec non eremi Præfectus beatissimus Ephrem, aliique, aliis aliisque epitaphicis sermonibus tanti viri memoriam illustraverint; visum est et mihi, tanquam abortivo, ut cum Apostolo loquar, ubi præ manibus acceperim, quæ utrique illi magni viri narratione fuerant prosecuti; supplere quæ deessent. Debitum repræsentando, pro devoti filii ratione; et velut qui, ut existimatis, ab initio assectatus, *d* accuratam notitiam acceperim. Novit enim, novit etiam nubes solem tegere; longaque *e* corporis successio, bonas facile narrationes, oblivioni tradiderit.

14 Quod igitur magnus ille mundoque quam celebris Basilius, Pater noster, absens esset, sapientissimus ille Pontifex, ille cœlestium virtutum sodalis, clarus sermone penetrabilisque, magister Ecclesiæ, solida rectorum dogmatum columna; is *f*, inquam, qui sapienter hominum mores instituit, qui rerum naturam enucleatius explanavit, qui infensissimum Trinitati Julianum Apostatam suis precibus prostravit; qui Valentis os blasphemum obstruxit; qui Arianorum pravam doctrinam hæresimque perspicue expugnavit; qui Christianorum sanam fidem dilucide stabilivit. Dux ille princepsque sapientissimus gentis sanctæ, Pastor acceptabilis populi, Ecclesiæ regale sacerdotium, Christi ovium varius aries, divinæ fidei magister inclitus; magnis et vivus et post obitum miraculis clarus; post consentam, ut dictum est, Juliano Deo odibili, ejus precibus mortem; illi, inquam, qui cornu in altum extulerat, et adversus Deum locutus fuerat iniquitatem; *g* cujus avus Valens, indigne purpuram Imperialem suscepit, Arianorumque pravo dogmati patronus fuit, ad illustrem nostram Cesareensem metropolim, una cum Pastore urbem subversurus venit. Ut autem res gesta sit, et quam ob causam, non est præsentis temporis narrare. Sed ad propositum redeamus, ejus ab utero ad finem usque virtutes prosecuturi.

ANNOTATA F. B.

a Quamdiu quæro duravit hic luctus? Si Vita hæc ab Amphiloquio scripta est; oporteret saltem per triennium durasse; scriptu quippe est post funebrem orationem, cujus infra Auctor meminit, dictam a Nazianzeno: illam autem ipse non nisi tertio a morte Basilii anno pronuntiavit. Quin imo, si ab Amphiloquio scripta hæc Vita est; scriptam esse oportet, post aliam suam orationem, quam in Festo Circumcisionis Domini eodemque S. Basilii, de eodem sacratissimo mysterio eodemque Sancto habuit; in qua cum præclaras Basilii virtutes perstrinxisset, ita proseguitur: Hæc, inquam, omnia sacris divini Gregorii sermonibus abunde arbitrator ac sapienter tradita; supervacaneumque existimavi longiori in præsentiarum oratione disse-rere. Cur, amabo, si Vitam Basilii Amphiloquius, ante hanc orationem habitam, scripserit; cum mentionem Gregorianæ Orationis faceret, aucto verbo addidit, se quoque de Basilii Actis scripsisse, quod maxime conveniens et opportunum tempore orationique videbatur? *F* Dicendam itaque erit; Auctorem, post Festum Circumcisionis et pronuntiatum Basilii encomium, ad hujus Vitam proflixorem scribendam accessisse, ideoque ejus mentionem non fecisset. At eo casu oportebit luctum Basilii funebrem, a quo desumitur exordium, per quinquennium durasse: quod paradoxum est. Et qui potuit a tali luctu verus Amphiloquius orationem exordiri, tanquam in eam usque diem durante; cum multo ante, in Oratione de Circumcisione, quasi omnis doloris oblitus, hæc læta verba palam usurpasset. Nos interim divini Patris memoriam hodie honoremus eanticis, divinitusque inspiratis laudibus Magistri virtutes condigno proseguamur plausu. Hinc itaque patet, exordium hæc Amphiloquio inepte afflictum.

b Excusat se Nazianzenus initio Orationis 20, quod multo serius, quam tempus postulabat, ac post multos alios, qui res Basilii privatim publiceque laudibus ornarunt, ad eum laudandum accesserit. Quia vero hoc loco mentionem fecit Amphiloquius Nazianzeni de Basilio scribentis; intuli supra, ante hanc illum scripsisse, ex quo reliqua sequuntur absurda.

c Videtur hic de Vita functo loqui auctor, cum tamen verus Amphiloquius paucis mensibus Nysseno supervixerit; quod si hic ultimis Vitæ mensibus scripserit, oportebit

D
Basilii laudes
complexurus,

f
ejusque de
impiis trium-
phos.

g

E

F

1 Cor. 15

ut ad alios
omissu sup-
pleat.

d

e

Luctu ob Ba-
sili obitum
mitigato

a

4 Esd. 10

vitam ejus
scribere decer-
nit Auctor,

b

c

A oportebit eum quatuordecim annis post Basilii mortem scripsisse, quod male cohæret cum præfationis initio.

d Potuitne magis accuratam habere notitiam pseudo-Amphilochius, quam Nazianzenus aut Nysseus? Potuitne Nazianzenus aliquid gravioris momenti præterire?

e Potuitne longa temporum esse successio, inter Basilium et Amphilochium, qui coævi fuerunt?

f Hæc et quæ sequuntur, videntur magna ex parte e Menæis desumpta, vel hæc inde aucta sunt.

g Græce Οὐδύτης ὁ τοῦτου θεῖος : Ursus Subdiaconus, primus Amphilochii interpres, hæc omisit, vel quia minus intellexit, vel quia manifestum agnovit errorem. Avum vertit Combefisius. Verum θεῖος Avunculum potius vel Patrum significat. Deinde item Combefisius conjectando interrogat; an natura talis fuerit, saltem ex matre? At ego pariter dubitando interrogo; qua ratione Basiliua, Juliani mater, filia aut soror fuerit Valentis, ut hic sensu saltem aliquo θεῖος dici possit. Sed confugit Combefisius ad sensum metaphoricum; dicitque, Valentem Juliani avunculum aut avum vocari, non quia eum affinitatis aut consanguinitatis gradu, sed quia malitia et in Christianos sævitia præcessit.

B Verum quo exemplo monstrabitur talis metaphora in usu unquam fuisse? Ego existimo incitiam Pseudo-Amphilochii hinc argui manifeste.

CAPUT I.

Adolescentia Basilii et studia Athenis, Eubuli Philosophi conversio.

Basilii solus in terra, æquali claruit tum vita, sermonum ornatu eruditioneque decora, tum sermone ac vi dicendi, doctrinaque vitam exhilarante sapientia divina: qui Christo dederit omnia, animam, corpus, sermonem, manus; propter quod etiam errorem Gentilium, velut aranearum telas, disruptit. Hic septem annorum factus, litteris imbuendus a parentibus a traditur. Cum autem quinquennio operam doctrinæ artisque præceptionibus posuisset, nec in eis molliorem se exhibuisset, plurimum scientiæ philosophicæ fructum, naturæ et ingenii facilitate, consequitur.

16 Relicta igitur postmodum patria (erat enim Cappadox genere) eloquentiæ matrem b Athenas petit; multaque tum castitate, tum continentia et sobrietate ornatus, prophanæ et græcicæ sapientiæ præceptorem adit, c Eubulum nomine; sicque seipsum disciplinis tradidit, ut esset tum præceptoribus, tum condiscipulis admirationi. Fuerunt enim studiorum socii Magnus Gregorius, factus Nazianzenus d Episcopus, qui et annis circiter duodecim e Apostolicæ Sedis gubernacula tenuit; Julianus quoque, non ita f pridem Christianus, et g Libanius. Sic autem omnibus admirabilis vir, posuit in corde suo non sumere h panem et vinum, donec assistente superna providentia, divinæ sapientiæ arcaea penetraret. Commoratus autem in disciplinis annis quindecim, cum græcicam omnem sapientiam ad finem decurrisset, Astronomiamque et Geometriam, ac optima quæque collegisset, ac nec iis tamen ullo modo omnium i Creatorem invenire posset; quadam nocte vigilantibus divinus splendor infit, ut k ejusque religionis Scripturam percurreret. Surgens ergo profectus est in Ægyptum, et accedens ad quemdam Archimandritam, Porphyrium nomine, petivit sibi dari libros sacros, quibus divina dogmata perdisceret. Porro hoc consecutus, mansit illic, sese oblectans meditatione divinorum eloquiorum, aqua et oleribus victitans. Anno autem integro ibidem commoratus, verbumque veritatis fide considerans, intelligensque quod illa si eam velimus scrutari flu-

etuet; petivit se dimitti Hierosolymam voti causa, ac ejus loci inspecturum miracula. At ille, apprecatus bene, dimisit eum.

17 Rediens l autem, ubi Græcorum philosophia fuerat instituta, cœpit verbis flectere multos Philosophos; Christoque multitudinem gentium, demonstrata eis salutis via, offerre. Quæsivit autem et præceptorem suum Eubulum (is enim dux verbi et eloquentiæ præses erat) quo in laborum ipsius remunerationem, inculpatae eum fidei admovere tentaret; sic plane, ut eo recta ad fidem currente, seu magistrum sequerentur quotquot Philosophi in eam concessissent. Cum autem in omnibus cum Scholis requisisset, offendit in suburbio quodam disputantem; sociis quoque aliis Philosophis: nihil enim aliud studebant, quam ut dicerent et audirent aliquid novi.

18 Cum ergo dissereret, instans imminensque Basilius, ipsum corripuit. Tum aliquis eorum qui erant cum ipso, ad eum: Corripuit te quidam, o Philosopho. At ille; Vel Deus, vel Basilius. Cum ergo eum agnovisset, eosque qui aderant dimisisset; mansit cum Basilio, ac tres dies m jejuni perseverantes, mutuo conferebant. Interrogavit itaque Eubulus Basilium n: Quæ est definitio Philosophiæ, Basili? Qui ait, Prima definitio Philosophiæ, meditatio mortis. Ille vero admirans ait? Quis est mundus? Respondit; ille qui est supra mundum. Et quidem dulces sunt mundi sermones, ipse vero mundus vehementer amarus, quando quis eidem animi vitiosa affectione adhæserit: et alia est voluptas corporis, alia naturæ incorporeæ, nec fieri potest, ut simul aliquis utraque habeat: nam nemo potest duobus dominis servire. Ceterum, quantum possumus, frangamus esurientibus scientiæ panem; et eos, qui citra vitium et culpam sunt sine tecto, per virtutem sub tectum ducamus. Quod si etiam viderimus nudum; operiamus, nec domesticos seminis despexerimus.

19 Cum hæc dixisset, eique Salvatoris in nos media pœnitentia benignitatem, seu in imagine, parabolice expressisset, tres tabellas pro foribus animi menti proponit: unam quidem supra fores, quæ exhiberet virtutem, nempe prudentiam, fortitudinem, justitiam, temperantiam; in sinistra vero parte deceptionem; circum ipsam autem intemperantiam, luxuriam, ebrietatem, impudentiam, pigritiam, calumniam, linguositatem, adulationem, et tale quoddam vitiorum examen: pœnitentiam autem decenti habitu, lenè ridentem, blandam et mansuetam; adversarios quidem sui populi reprimentem, sed qui necessarii essent. Juxta hanc vero abstinentiam, sagacitatem, modestiam, honestatem, pudorem, humanitatem, ac multorum bonorum plebem, Porro sensus hujus historiæ videntibus quidem cautio est, audientibus vero meliora æmulandi occasio.

20 Hæc sane et ego videns admiratus sum, et in hoc ductus sum, Eubule. Sunt quippe in nobis, non imagines neque anigmata, sed ipsa liquida veritas ad salutem adducens. Resurgemus enim omnes, hi in vitam æternam, et hi in opprobrium et confusionem sempiternam; et adstabimus autem tribunal Christi, quemadmodum docent nos magniloqui Prophetæ, Isaias, Jeremias, Ezechiel, atque Daniel; David item Rex, divinusque Paulus; post hos denique ipse Dominus dator pœnitentiæ et remunerator ejusdem; perquisivit ovem perditam; qui cum multis divitiis sinu paterno abstractum filium, iisque luxuriose assumptis postea redeuntem et fame tabescentem, sincere amplexatur; honestans splendida veste, et annulo epuloque opiparo: filio item, qui nihil peccaverat, auctor est, ut ne ferat indigne,

D INTERP. COMBEP.

l Reversus Athenas,

Eubulum magistrum

per triduum instruit,

m

E

n

F

de resurrectione mortuorum,

de judicio,

Præclara indole puer

magistris traditur, a

dein abiit Athenas, b

c

C

d

e

f

g

h

tum a Deo monitus,

i

k

et in Ægyptum profectus,

s. Scriptura studet,

INTERP
COMBEF.
de misericor-
dia Dei,
et Baptismo.

A indigne, sed indulgeat ut fratri. Sic nimia Dominus effusus bonitate, iis qui venerunt circa horam undecimam, æqualem mercedem tribuit. Donabit et ipse pœnitentibus nobis, et ex aqua et spiritu regenerationem suscipientibus, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus iis qui diligunt ipsum.

21 Eubulus ergo, cum in animum hæc induxisset o, ait; Conemur igitur, Basili, quod tu jubes. Verum hæc quidem ad rationem pœnitentiæ spectaverint; modo autem mihi eloquere, quod nuper percunctabar divinum p sacramentum, quod nimirum ad urbem Hierosolymorum, quidam illucescere aiunt; forte vero mecum lustrans, alicujus Sancti consuetudinem obtinueris. Ceterumne, Basili, divina dogmata disere cupienti, narrare distuleris. At ille ait: Audivi de Jerusalem: nihil vero minus aestimavi quam cœlum: ut neque villam ipsi vicinam nomine Bethlehem, quæ caecotentium oculorum decusa caligine iisdemque mundatis, ad meliorem vite rationem vitamque verissimam, transmutata est. Quod porro minus Dei cultores, antiquiores sint Græcis et universis nationibus, docemus vere ex divinis eloquiis. Nam a primum plasmato homine nomine Adam, ad usque Noe tempora, sub quo diluvium, fuerunt decem generationes, anni MCCCXLII. Pariter quoque a diluvio usque ad Abrahâ, generationes decem, anni MVI. Abraham autem erat annorum LXXV, cum ex Mesopotamia transmigravit in terram Chanaan, ubi annis XXV demoratus, genuit Isaac; Isaac autem cum vixisset annos sexaginta, duos progignit filios. Ex iis vero Jacob, annorum factus CXXX, descendit in Ægyptum cum duodecim filiis et nepotibus suis, numero LXXV.

22 Cum autem Abraham et ejus semen fuisset accola in terra Ægypti annis CCXV, fuissetque multiplicatum in tribus duodecim censitum est, et in sexaginta virorum millia computatum. Et quidem Levi abnepotes fuerunt Moyses et Aaron, quorum hic quidem Sacerdotio prælatus est; Moyses autem ad Principatum præfectus. Is anno vite LXXX Mare rubrum caecat, et educit populum de Ægypto. Floruit hic Moyses temporibus Inachi, qui primus in Græcia regnavit. Sic sunt Judæi antiquiores Græcis, nec leges habent minus veteres. Quod enim Deum unum colerent et cognoscerent, paterna acciperunt traditione: legislatio autem, post tres dies profectionis ex Ægypto divina voce datur. Morati autem sunt in deserto annis quadraginta. Sub Jesu Principe fuerunt annis XXV: sub Judicibus vero annis CCCLIV ad usque regnum Saulis, qui primus illi populo Rex creatus est; sub quo, anno primo regni ipsius, Magnus David natus est. Similiter ab Abraham usque ad Davidem generationes XIV, anni MXXXIV. A Davide autem usque ad transmigrationem Babylonis, generationes XIV, anni MXX. A transmigratione vero Babylonis, usque ad Darii anni XXV. A regno autem Darii usque ad Jesum filium Josedec anni MLX. A Jesu filio Josedec usque ad Jesum, qui dicitur Christus, anni CCCXXXIV, simul autem computando, secundum seriem temporum, invenimus ab homine primum formato, usque ad Christum, annos MMMMMMLX.

23 Nascitur itaque Dominus Jesus Christus ex tribu Juda, ex semine David, quod spectat ad carnem, sub finem dierum sesquimillesimo anno, XXIV Augusti Imperatoris, mense Decembri XXV, ipsius q Indictionis x die sexta. A Christi porro nativitate, usque ad Constantinum, magnum Imperatorem et virum religiosum, fuerunt anni CCLIX. Cum ergo Judæa gens tanto tempore sit antiquior, quomodo non erubuit Plato, primum et secundum diluvium enarrans? Quondam porro natura nostra, universo

totique illi accensebatur: eramus enim et ipsi, irrationalium ovium centenario comprehensi. Postquam vero una illa ovis, natura nostra, serpentis fraude, cœlesti statione depulsa est; non amplius idem ille numerus in grege non errantium memoratur, sed nominantur nonaginta novem. Venit igitur Christus, Filius Dei vivi, quærere et salvum facere quod perierat: utque rerum non consistentium vanitate perditum hominem humeris impositum, existentibus rebus verisque postliminio redderet, quod rursum Dominicus humeris unus fieret. Idcirco Evangelii scriptor Joannes, paternam piscationem omniaque creata relinquens, aerem item transiliens, nec solem moratus nec lunam; celsissima vero cœli superans, temporaque prætergressus est et secula; sed et Moyses, principio illo omisso: Non enim dixit, in principio fecit, ut qui non induxit creaturam; sed creatorem annuntiavit. Ubi enim est creatura, quispiam fecit; ubi vero generatio erat, ex eo qui est. Qui enim est, eum genuit qui est. Quid igitur Evangelista? In principio erat verbum: quia nihil aliud erat, præter ipsum qui est ex Patre, qui semper est, habens coæternum Spiritum sanctum. Erat in principio. Quid mihi annumeras secula? Erat ipse in principio: sunt omnia post ipsum, siquidem et omnia per ipsum. In principio erat Verbum. Erat, neque proferebatur. Verbum erat, nec syllabis componebatur. Erat Verbum illud, nec fuit linguæ fluxus: solus Filius unigenitusque et veritas a Patre, nulla corruptione genitus. Quemadmodum verbum nostrum et sermo, in lucem profert latens animi consilium; ita et Dei Filius occultum in Patre manifestavit orbi terrarum prææternum sacramentum. Quemadmodum verbum procedens, nec dicentem nudum relinquit, et replet audientem (sic enim adit audientem, ut non discedat a discente) ita et Dei Verbum, quod est in Patre ob naturæ communionem, nobisque natum propter gratiæ largitatem, existens Deus, quod spectat ad naturam; Verbum autem appellatione et cognomine.

24 Quemadmodum enim Joannes, cum natura esset homo, ratione tamen prædicationis vox clamans vocatus est; ita et Dei Filius, Deus de Deo, appellatus est Verbum, propter liberam a fluxione generationem. In principio erat Verbum, handquaquam vero verbum non subsistens. Verba et alia et sermones Dei, præcepta sunt et justificationes; at unigenitus Filius sermo est, non syllabis verborumque sono pronuntiatum, sed sermo et verbum, verborum fontes largiens; quemadmodum ait: Si quis audit sermones meos, habet vitam æternam. Cum Joannes dicat, In principio; Paulus vero, Secundum carnem, qui est super omnia Deus. Petrus quoque: Tu est Christus Filius Dei vivi. David vero, Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient. Et ipse Dominus; Ego sum lux mundi, et veritas, et ostium regni cœlorum. Si ergo est quid creatum, quomodo est auctor et creator temporum et seculorum? Omnia per ipsum facta sunt. Nam sexta die creavit hominem, qua etiam fecit quadrupedia et reptilia; quinta autem volatilia cœli, et pisces maris; quarta, solem et lunam; tertia, aquas divisit, fecitque ut arida appareret; secunda, hocce firmamentum, quod capiti supereminet, condidit; primo denique, cœlum et terram deduxit in naturam rerum; fecit lucem, diem statuit, initium temporum definivit. Si igitur est creatura, illi assigna tempus; atque ita eodem cum creatis habeto ordine. Nam quod sine tempore est, increatum est: quod vero est absque principio, æternum est: solus autem Deus est æternus, deitate inseparabili in tribus subsistentis: sunt ego Tria Sancta, Tria simul Sancta, Tria æterna, Tria coæterna, Tria consubstantialia, Tria efficaci r

D
ad quærendam
ovem perditam

illius divini-
tem probat;

E

cur Verbum
appellatur,
explicit.

F
ejusque æter-
nitatem osten-
dit,

mysterium
Trinitatis
expouit,

Innot veri Dei
cultores, Adam

Abraham,

Isaac et
Jacob,

Moyses et
Aaron,

ante Græco-
rum Reges
existisse;

tandemque
post varias
generationes,

natum esse
Christum,

q

A efficacia, Tria subsistentia, sibi invicem coexistentia. Vocatur hæc Trinitus sancta; una harmonia, una deitas, ejusdem essentialis, ejusdem virtutis, ejusdem substantiæ ac naturæ: similis ex simili, æqualem Patris et filii et Spiritus sancti gratiam faciens, unam substantiam, unam deitatem, unam dominationem, unam voluntatem, unum regnum, unam ecclesiam, unam fidem, unum baptisma. Est hic Deus universorum: hic Christi Pater, hic Jesus Christus: unus ille de sancta Trinitate: hic ille qui descendit et ascendit, quique consistet Patri, nec separatur a nobis.

hortatur ad fidem,

25 Is animos nostros custodiens, spem nostram inconcussam servavit et immutabilem, simulque a mortuis peccatis ad cælestem ipsius gloriam levavit; dignatusque fuit, ut in nubibus, in occursum ejus rapiamur in aerem; nostraque nomina libro vitæ adscripsit, præstitit vero, ut in eum credamus, qui a mortuis surrexit, ipsum autem de cælis expectemus, qui sursum cum Patre est, et hic est nobiscum, qui cujusque actionem et fidei robur videt. Nec enim, quia abest carne, idcirco non præsentem existimaveris; adest enim medius Spiritus, audiens quæ de ipso verba proferuntur; videns tuos animi sensus, atque corda et renes scrutans: qui etiam modo promptus est, ut et nos omnesque homines, qui erraverunt et pœnitent, Patri offerat per sacram baptismi; dicatque, Ecce ego et pueri, quos mihi Deus dedit, cum gloria in secula. Amen.

quam Eubulus amplexus,

26 Tu tibi trado fidem, quam ediderunt et una voce confessi sunt sancti Patres, qui Nicæam convenerunt. Eubulus autem dixit: O Basili, cælestis doctor, Trinitatis propugnator, pari robore præco; per te credo in unum Deum omnipotentem, et quæ sequuntur; Expecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi seculi. Amen. Opere autem tibi ostendo fidem, quæ est in me: omnibusque meis facultatibus, in manibus tuis datis, residuo vitæ meæ tempore, si placitum in conspectu Dei fuerit, tecum ero, suscepta regeneratione ex aqua et Spiritu sancto. Ait autem Basilius; Benedictus Dominus Deus noster, amodo et usque in seculum, o Eubule, qui lumen verum menti tuæ affudit, teque ab errore plurium deorum in agnitionem misericordiae suæ transtulit. Ex quo autem, ut dixisti, mecum esse vis; ostendam tibi, quomodo salutem nostram provideamus, a seculi hujus vinculis liberi. Venundemus itaque nostra omnia, et conferamus in egenos: sicque demum ad sanctam civitatem pergentes, factique ipsi inspectores miraculorum quæ illic visuntur, consequemur fiduciam apud Deum. Cum sic ergo ambo res suas pie distribuissent, solaque ex eis indumenta baptismi opportuna emissent, Hierosolimam profecti sunt, convertentes ad Dominum multam Gentilium multitudinem.

sua omnia distribuit egenis.

C

ANNOTATA ET CENSURÆ F. B.

a Quibusnam vero traditus est a parentibus? Non alios præceptores in pueritia et adolescentia Basilius habuit quam parentes suos: ut ex ipsius Nazianzeni testimonio dicitur in Vita num. 9 et 10.

b Non recta saltem Athenas petit, hæsit enim aliquamdiu Constantinopoli. Nec credibile est, duodennem patriam excessisse, quod tamen hic affirmari videtur.

c Eubulum a nullo alio inter Athenienses Doctores numeratum reperio, neque inter Basili Magistros.

d Gregorius Nazianzenus a patre, non ab Episcopatu dictus, ordinatus quidem fuerat Episcopus Zasi-morum, sed titulo tenens, patris autem sui Vicarius dumtaxat Nazianzi, venit inde Constantinopolim, lubanti Ecclesiæ subventurus; ubi fidem Orthodoxam in sua Anastasia resuscitavit; Episcopalem vero thronum

non nisi paucis mensibus insedit. Neque error tam gravis in Amphilochio excusari potest, Menæcorum auctoritate, quam adfert Combefisius. Quamvis enim eo, die 30 Januarii, duodecim Constantinopolitani Episcopus annos Gregorio tribuant, potuerunt eorum auctores errare, diu post rem gestam scribebant: sed errare in eo non potuisset Amphilochius, tum temporis Iconiensis Episcopus, qui præcorum oculis suis omnia spectavit, quæ circa Episcopatum Constantinopolitanum gesta sunt a Gregorio. Itaque vel Pseudo-Amphilochius errare Menæa fecit, si prius scripserit; vel si serius, errorem ex Menæis in sua scripta retulit.

D
INTERP.
COMBES

e Cathedræ Apostolicæ nomine hic intelligitur Constantinopolitana, quatenus S. Andreas Apostolus Byzantinam Ecclesiam fundasse creditur: sed quia hæc opinio, ignota præcis seculis, non nisi diu post fundatam Constantinopolim credi cepit, Pseudo-Dorothei commentario nota, uti ostendit Jammingus 4 Junii § 5 et 6 de S. Melchiphane, aut quem nullus probatur Episcopus Byzantii fuisse; apparet hæc non esse Amphilochi; idemque probat gravissimus error, ea in Cathedra concedens Nazianzeno annos duodecim, qui Constantinopolitane Ecclesiæ curam ut summum triennis gessit.

f Melius, saltem quo ad historiam, vertit Ursus Subliacensis, apud Rosweydum, dicens, quod Julianus, ad breve tempus, Christianus fuit.

E

g Libanius, nec condiscipulus, nec magister Basilii fuit Athenis: sed aliqui inter eos Constantinopoli intercessit familiaritas.

h Si solum dixisset, non sumere vinum, tolerabile foret; potuisset enim aqua sola et pane vitam sustentare: verum cum panis usum, sustentationi tam necessarium, exclusisset; videtur propositum istud seu votum tam indiscretum fuisse, ut in Basilium cadere non potuerit.

i Perabsurde fingeretur hic Basilius, cum Athenis esset, omnium Creatorem ignorasse: quippe qui prima fidei mysteria, ut in Vita ejus capite 1 dicitur, et a Macrina avia sua, et a matre Emmelia puer didicerat, nec nunquam immutaverat. Quapropter sic Combefisius locum captavit, ut in profanis scientiis nihil inveniret, quod ad Dei cultum perduceret, quamvis Creatorem ipsum omnium non ignoraret.

k Ubi interpretatio habet, ut nostræ Religionis Scripturam percurreret: sed ad hæc opus non erat, ut abiret in Ægyptum, eam petitorus a Porphyrio Archimandrita, necdum aliunde noto: nam illum Athenis sibi comparare poterat, quo cum impio Juliano ad legendos libros sacros accessit; sed et ex domo paterna habere Scripturam poterat, ea enim utebatur Emmelia, ad instruendum Macrinam filiam suam, teste Nysseno in Vita.

l Peregrinatum se esse in Ægyptum et Hierosolimam, testatur ipse Basilius Ep. 79: sed postea rediisse ipsum Athenas, apparet manifeste falsum, consideranti Vitam supra datam.

m Fuisset hæc non parva Philosophi inurbanitas, si hospitem ad se peregre advenientem, triduum jejulare permisisset. Et quis credat, ab Ethico Philosopho, tantum repente conceptum jejunandi desiderium?

n Erudite ostendit Combefisius, totum hunc Basilii cum Eubulo sermonem, fundatum esse in Philosophia Platonica et sacra Scriptura. At ne vel sic mihi persuadent, eum nunquam a Basilio prolatum, aut satis apte ad mentem Sancti esse confictum.

o Lacunam hic magnam implevit Combefisius, ex uno antiquiori regio Codice, reliquis desiderantibus describens alteram partem catechescos.

p Baptismum intelligit, quem quidam Hierosolymis vel in Jordane devotionis causa suscipiebunt.

q In hunc locum ita commentatur Combefisius. Absurdus est, quam ut quis tantillum sapiens, de Constantiniana

INTERP.
COMBES.

A Constantiniana hoc Indictione potuerit accipere : quia hanc Christi nativitas præcessit ccc circiter annis : ac neque de aliis, si quæ vel veritate asseruntur vel confinguntur, puta Augustana, Antoniana, etc. Perspicacius ergo intuenti, statim occurrerit Indictio Judaica, quam sibi Auctor, instar Constantinianæ, confingat et numeret, a perfecta liberatione Judaorum a servitute Macedonica ; quomodo Constantinus et Patres Nicæni, numeratam volverunt Constantinianam illaro, a vindicata Christiana Religione et extincto Maxentio : sic enim invenietur natus Dominus ad Indictionem decimam, ut ex Genebrardo et aliis quisque facile cognoverit. Ubique Amphilo-chius scite alludit. Ita Combefisius. *Verum, cum cruditi plerique conveniunt, exiguum aut nullum ante Constantini Magni tempora Indictionum usum fuisse ; nescio unde Macedoniam Indictionem, aut Judaicam Combefisius acceperit ? Certe Basilus et Amphilo-chius, si Indictionem aliquam, inter computandum, nominare voluissent ; non aliam nominassent, præter vulgarem et Constantinianam, quam solum noverant. Errorem itaque adscribamus oscitantia Pseudo-amphilo-chii, nihil inter priora et sua tempora discernentis ; ut reliqua hujus chronologiæ absurda prætereamus.*

B

CAPUT II.

*Susceptus Baptismus, Diaconatus, Episcopatus :
Juliani mors, Libanii conversio.*

Libani discipulum
docens,

Cum autem Antiochiam pervenissent, diverterunt ad stabulum quoddam. Filus porro stabularii, nomine Philoxenus, in multa anxietate præ foribus sedebat. Erat autem hic discipulus Libanii Sophistæ, a quo versus Homeri oratione soluta reddendos acceperat : eoque in multa constitutus afflictione et consilii inops, tristis dolebat. Contuitus eum Basilus, ait ad ipsum : Cur sic mæstus est, o juvenis ? At ille : Quæ mihi utilitas, si dixerero tibi ? Instante autem Basilio, et fore promittente, ut quid prodesset ; dixit ille, tum sophistam, tum versus ; quodque ea causa animo anxius esset. At Basilus acceptis versibus, eorum cœpit translationem dicere. Stupens vero juvenis, et quam maxime lætus, rogabat, ut hæc scripto exponeret : is porro solutionem, triplici versione scripsit. Puer autem suscepit versus gnudens, pergensque diluculo ad Libanium, tradit ei versus translationem. Accipiens autem Libanius, et super translatione vehementius admirans, dixit : Per Dei *a* providentiam, nullus ævi hujus sapientum, tale quid potest interpretari : unde ergo horum novus artifex ? Ait adolescens ; Peregrinus quidam, veniens heri ad hospitium, eorum mihi solutionem promptissime enucleavit.

C

Innotescit
ipsi Magistro a quo
invitatus,

28 Nihil ergo cupidatus Libanius, cursu ad hospitium venit : cumque Basilium cum Eubulo vidisset et agnovisset, velut tactus de cælo pro insperato adventu factus est. Rogavit ergo, ut in domum suam diverterent ; ac voti compos, orabat, ut etiam cibos conditos et delicatiores sumerent : at illi pane et aqua modice satiati, pro sua illa et apud eos obtinente consuetudine, gratias egerunt Deo universorum et bonorum largitori. Actutum ergo cœpit Libanius cum illis disputare, et rhetorum nugas prætereundere : at illi proposuerunt sermonem de fide. Libanius autem dicta percipiens gustansque ; Nondum, inquit, est tempus hujus negotii : jubente autem providentia, non est qui resistat. Sed quia plurimum mihi profuisti, o Basili, ne etiam juvenes qui apud me educantur alloqui recuses. Is vero nulla mora, congregatos illos docuit *b* mentis munditiam corporisque apathiam ; decoram habitus com-

b

positionem, incessum lenem, vocem temperatam, cibum et potum absque perturbatione ; coram senioribus silentium, coram sapientioribus auditum ; erga superiores obedientiam, erga æquales miioresque caritatem non simulatam ; a vanis et carnalibus negotiorumque facessendorum studiosis abstrahi ; pauca loqui, multa vero cogitare ; non esse audaciores sermone ; non loquaciores ; non esse ad risum præcipites, pudore huestari ; non colloqui impudicis mulieribus ; esse visu vultuque demisso, animo autem sursum erecto ; fugere contradictiones, non persequi dignitatem magistri, nihili facere quod omnes habeant honori, nec proficientes querere humanam laudem : quod si quis vestrum aliis etiam prodesse potest, a Deo mercedem expectet et æternorum bonorum vicissitudinem, in Christo Jesu Domino nostro. Iis Basilus ad Libanii discipulos dictis, omnibusque admirationi habitus, una cum Eubulo prosecutus est iter.

D
reliquos discipulos ad
virtutem
hortatur.

29 Cum itaque Hierosolimam pervenissent, omnemque locum sacrum fide et desiderio perlustrassent, et in eis Deum qui est super omnia adorassent ; manifesti fiunt Episcopo civitatis, nomine Maximo. Huic vero accidentes postulaverunt, ut divinam regenerationem in Jordane fluvio liceret consequi. Eos vir ille Sanctus ubi plenos fide videret, implet ipsorum petitionem : sociisque fidelibus viris, venit ad Jordanem. Cum vero Basilus ad ripam accessisset, humi se jactat ; et cum lacrymis et clamore valido signum sibi fidei revelari poscebat : moxque cum tremore surgens vestes exiit, ac cum eis plane deponit veterem hominem. Sic demum descendens in aquam, precabatur : et accedens Sacerdos eum *c* baptizavit. Et ecce fulgur ignis præfulsit eis, egressaque ex eo columba in Jordanem descendit, ac turbata aqua in cælum avulavit : qui vero adstant tremore correpti, Deum glorificaverunt. Porro Basilus, suscepto baptisate, de aqua exiit, omnesque ad preces hortatus est. Admirans autem Maximus Basilli fidem, precibusque super eum fuis, resurrectionis Christi vestibus induit. Baptizavit autem et Eubulum, tingensque sacro unguento, tradidit vivificam Communionem. Rogavit autem Basilus Dei Sacerdotem, ut apprecante ipso, cibum sibi liceret sumere : quod et obtinuit. Tum Basilus : Jesu Christe Deus pater credo Evangelicæ voci tuæ, et spero in tua bonitate, *d* manducando et bibendo victurum me adversantem nobis diabolum auxilio Spiritus sancti. Stupens autem Dei Sacerdos super fide ejus, reversus est cum illis in sanctam civitatem. Annum vero ibi commoratus cum Eubulo, communi consilio venit Antiochiam. Porro Basilus a Meletio *e*, ejusdem urbis Episcopo, ad Diaconi ordinem promotus, librumque *f* Proverbiorum interpretatus, admirationi fuit.

Hierosolimam
veniens

E

baptizatur in
Jordane,

c

apparente Spi-
ritu sancto,baptizatur et
Eubulus.

d

Basilus fit
Diaconus.

e

Revelatur S
Leontio Episc.
Cæsareensi

g

futurus suc-
cessor ;

30 Non multo post profectus est, una cum Eubulo, in Cappadocum provinciam ; cumque Cæsareensem urbem essent ingressuri, in visione noctis revelatum est ejusdem tunc urbis Episcopo, *g* Leontio nomine, horum adventus ; quodque Basilus ejus successor futurus esset. Qui expergefactus a somno, accepit principem Sacerdotalis ministerii, quosdamque pios de Clero ; et misit ad Orientalem portam urbis, dicens eis visionem. Cum ergo abiissent ad portam, occurrerunt ingredientibus, visosque agnovissent : at illi rogarunt deduci ad Episcopum. Ingressos autem, illos cum aspexisset sanctissimus Episcopus, ex visionis similitudine in stuporem actus, Deo gratias egit ; quæsivitque unde venirent, et quo irent, ac quinam vocarentur. Cum vero didicisset, jussit ministris, ut congrua eis ad requiem præberent : in autem ad insigne adductis cœnaculum, quidquid fovendis erat, protulerunt. Porro vir sanctus

A sanctus, accersitis eadem hora Cleri et Civitatis primoribus, enarravit illis, quæ sibi a Deo revelata essent. II vero una ad eum voce; Vere et hoc congruit mundæ tuæ vitæ, ut divino nobis calculo revelaretur, quis post te Pontificalem thronum ornaturus esset: unde nihil moratus, fac quod lubet. At ille advocato Basilio una cum Eubulo, cœpit scrutari cum eis Scripturas sacras: miratusque in ipsis repositæ sapientiæ pelagus, bonos parastatas ac adjuutores habuit. Cum *h* itaque non multo post, Episcopus migrasset e vita, qui Synodum agebant Episcopi, agente Spiritu sancto, eligant Basilium ad Episcopalem thronum. Ordinatus vero, sapientissima Dei providentia, gubernabat Ecclesiam.

h
illoque mortuo

ordinatur Episcopus:

i
d vino jussu

31 Post aliquod vero tempus postulavit a Deo, quo sibi gratiam et sapientiam et intellectum concederet, ut suis ipse verbis, incrementum Deo Sacrificium offerret; utque in ipsum Spiritus sancti adventus fieret. Post sex autem dies, velut in mentis excessu Spiritus sancti præsentia factus, ubi advenit dies septima, ad horas *i* singulas Deo ministrare cœpit, diu noctuque defunctus precum officio. Astans enim Dominus in visione cum Apostolis, pane et vino in sacro altari propositis, Basilium excitavit dicens; Secundum petitionem tuam repleatur os tuum laude, ut tuis ipse verbis *k* incrementum Sacrificium offeras. At ille non ferens oculis visionem, surrexit tremebundus; accedensque ad sacrum altare, cœpit dicere, ita in charta scribens: *Repleatur os meum laude, ut caute gloriam tuam, Domine Deus noster, qui nos creasti et duxisti ad hanc vitam; ac reliquas sacræ Liturgiæ preces. Post precum vero finem elevavit panem, intense orans, et dicens; Attende, Domine Jesu Christe, Deus noster, de sancto habitaculo tuo, et veni ad sanctificandum nos, qui sursum cum Patre sedes, et hic nobiscum invisibiliter versaris; et dignare potenti manu tua nobis impartiri sacra mysteria, et per nos toti populo. Deinde; Sancta sanctis. Populus: Unus Sanctus, unus Dominus Jesus Christus, in gloriam Dei Patris. Amen.* Cumque panem divisisset in tres partes, unam quidem cum multo timore et veneratione sumpsit; alteram vero una secum sepeliendam *l* servavit; tertiam denique in columba *m* aurea depositam, desuper sacrum altare suspendit.

k

l

m

Columbam auream fieri jubet.

32 Eubulus autem et Cleri princeps, simul stantes pro foribus templi, videbant in templo lumen spiritale, virosque gloriosos amictu candido, ac vocem populi glorificantis Dominum, nec non adstantem altari Basilium: percussique ex visione, proruerunt in faciem fuis lacrymis, et glorificantes Dominum. Egresso autem Basilio, ceciderunt ad pedes ejus, et adoraverunt ipsum. At ille quæsit causam adorationis et adventus eorum. Illi vero dixerunt mirabile spectaculum, quod vidissent in templo. Tunc Basilius, Deo ferventer actis gratiis, hujuscemodi eis mirabilia enarravit: et advocato aurifice fecit columbam de auro mundo, inque ea portionem deposuit; et super sacram mensam, velut figuram sacræ illius columbæ, quæ in Domini baptismo in Jordane apparuisset, suspendit. Iis porro ita gestis, et ubi is habiturum se verbum exhortationis ad populum promississet, congregata est multitudo infinita ad ecclesiam: in quibus etiam magnus ille exercitator et monachus Ephrem, de quo postmodum narraturi sumus; ut nimirum ex divina apparitione, ipse inspector factus sit præclari Patris nostri Basilii.

*Christo in Eu-
charistia ap-
parente,*
n

33 Cum itaque res sacra ageretur, Hebræus quidam, velut Christianus, seipsum populo immiscuit, Officii et Missæ ordinem, dominicæque Communionis exploraturus. Videt vero in Basilii manibus puerulum velut membratim incidi *n*; et

cum sumerent omnes, etiam ipse accessit, datumque quod veritate caro esset accepit: tum venit ad calicem, et ipsum plenum sanguine, de eoque etiam participavit. Cum vero de utrisque servasset reliquias; domum abiens, uxori, ad faciendam verbis fidem, ostendit, narrans quæ propriis ipse oculis vidisset. Persuasus ergo, esse revera horrendum et mirabile Christianorum Sacramentum; in crastinum adit Basilium, supplex orans, ut sine mora acciperet Christi signaculum. Qui nihil cunctatus, solitis vero gratiis ei habitis, qui vult omnes salvos fieri, credentem in Dominum cum omni domo sua baptizavit.

D
INTERP.
COMBEE

*Judæus con-
vertitur:*

*pro muliercu-
la intercedens*

*et repulsam
passus,
E
Præsidi culam-
tatem præ-
dicat,*

*o
qua is motus
mulieri suc-
currit.*

*p
Juliano ve-
nienti Cæsareum*

*Basilium oc-
currit,*

*q
et civitatis of-
fensum placaturus*

*r
multam
pecuniam cor-
royat:*

34 Cumque Sanctus egrederetur, accedit ad eum muliercula; orans ut ejus haberet curam, velut qui apud Provinciæ Præsidem auctoritate valeret. At ille accepta charta, hæc in ea Præsidi exaravit: Adiit me mulier paupercula, dicens posse me apud te. Si ergo possum, ostende traditque chartam mulieri: illa vero profecta reddidit epistolam Præsidi. At ille ubi legit, ista rescripsit: Volui, Pater sancte, vestri causa miserari mulierem; sed non potui, quod ærario publico obnoxia sit. Basilius autem scribit secundo. Siquidem voluisti, nec potuisti, bene fuerit: sin autem potuisti et noluisti, te Deus in egenorum rediget chorum, ut non possis cum volueris. Acciditque ut rei scriptura, res evaserit. Non diu enim post, indignationem Imperatoris expertus, circumagebatur victus, iis factururus satis quos injuria affecisset. Tunc miser, supplex Basilio ellicitur, rogatque, ut precibus offensum placet Imperatoris *o* animum: quod et fecit. Post sextum enim diem venit typus, quo liber ab abducentibus satellitio dimitteretur: ille vero exhibitam in ipso humanitatem non ignorans, ascendit ad Basilium, gratias agens: advocata autem femina, duplum ei si quid debebat, ex propriis ipse reddidit.

35 Circa id tempus, cum Julianus *p*, odiosissimus Imperator, adversus Persas proficisceretur, venit in partes Cæsareensium: Basilius autem, una ei cum sociis, obviam processit. Eum intuitus Imperator, dixit: Te philosophia vici, Basili. Respondit vero Basilius: Utinam Philosophum egisses! Tunc sanctus tres ei panes obtulit, ex annonâ, quam inferebat. At ille, pro muneris parvitate ratus se injuria affectum, jussit satellitibus, ut panes quidem acciperent; eorum autem loco fœnum darent. Quo accepto, ait Basilius: Nos quidem tibi, Imperator, ex iis attulimus, quibus vescimur; tu autem ex iis retribuisti, quibus bruta jumenta alis; id quidem affectata irrisionis specie; sed qui nolens in hujusce prati pascua *q* nos mittas. Audiens autem Julianus, quod velut Imperator gratiam suam revocare non posset, furore percitus ait ad illum: Equidem prati pascua tibi mea donavit majestas; ceterum ubi subactis Persis iterum divertero, tuam civitatem solo æquatam arabo: ut fructifera potius efficiatur, quam hominibus edendis educandisque comparata: haud enim decepti a te populi impudentiam nescio: ut impotentes invidia, Fortunam quam ego Deam *r* adoro, postquam ei libavi, omni prorsus bonore, minuerunt. Iis autem dictis abiit in Persidem: Basilius vero ingressus civitatem, accitque universa populi multitudine, denuntiavit Imperatoris verba; bonique consilii auctor efficitur dicens: Nihili, Fratres, pecuniam facientes, vestram curate salutem; ut, si etiam tyranno illi Imperatori concedatur tempus, eum muneribus molliamus. At illi in suas quisque abeuntes domos, sua singuli, tum in auro et argento, lapillorum item immensam multitudinem, suis ipsi manibus attulerunt. Is vero eorum perspecta alacritate animoque ad obsequendum facili, accepta deposuit in ecclesiæ armario, singulorum in scriptis nominibus; dicens: Potest destina-

torum

A torum Dominus et illum interficere, et vestram vobis substantiam restituere.

INTERP.
COMDEF.

36 Mox ergo jubet, ut clerus universusque civitatis populus, cum mulieribus et parvulis, in montem Didymi, ubi perquam venerabile Dei genitricis templum honori habetur et colitur, ascendant; tresque dies jejuni, orationi instent; ac Deum, ut scelesti Imperatoris consilium dissipet, rogent. Illis itaque orantibus, et contrito corde pervigilibus, videt in somnis Basilius, multitudinem caelestis militiae, hic illic in monte; mediamque illorum, in sede gloriosa, muliebri habitu feminam, sic affantem adstantes illos viros magnificos: Vocate mihi Mercurium, ibitque ut Julianum interficiat; qui in filium meum et Dominum Jesum inique egit. Sanctus vero, suis omnibus armis instructus, jubente illa, praesto adveniens, confestim ivit. Accersito autem Basilio tradidit ei librum, quo tota creationis narratio scripta esset, postremumque hominis a Deo formatio. Porro libri initio haec erat scriptio: Dic; in fine autem, ubi hominis formatio habebatur; Parce. Suscipiens autem librum legit coram illa, usque ad illam subscriptionem, Parce: statimque metu pariter et gaudio actus, tomum decussit.

deinde publicis precibus indictis

videt a Deo para mitti Mercurium ad necem Juliani,

ab eaque accipit librum de mundi creatione:

B 37 Eiusdem porro rationis, etiam Libanius et Sophista, ipsa nocte somnium vidit, cum Juliano in Perside existens, ac quaestoris munus obiens. Basilius ergo ex visione stupens, soloque Eubulo excitato, descendit cum eo in civitatem, venitque ad sancti Martyris Mercurii martyrium, in quo et ipse et arma ejus posita erant: cumque quaesisset, non sunt inventa. Advocato autem custode, percontabatur ubinam gentium essent. Is vero sacramento respondit, fuisse vesperi, ubi pro more continue servarentur. Certo igitur persuasus Basilius, veram esse visionem, Deoque data gloria, qui non despicit confidentes in ipsum; ardore multo gaudioque inexplicabili, dormientibus adhuc omnibus, rediit quam citius ad montem: excitansque quos illic reliquerat et ad preces hortatus, faustum in voce exultationis, factae sibi divinitus revelationis nuntium attulit, quod nocte illa tyrannus sublatus fuisset: peractisque communibus omnium votis, gratiarum actionibus, reversus est in civitatem; jubens omnibus, ut in magna ecclesia positi, divinae Liturgiae particeps fierent.

mane compevit deesse urina S. Mercurii,

et multat Apostatae necem.

38 Hoc autem ita peracto, ipsoque elevante Sancta u, non est factum signum, ut moris erat; ut nimirum columba moveretur. Ipso vero cogitante, quidam rei esset; vidit unum de ventilantibus Diaconis annuentem mulieri, adspicienti de superioribus deorsum, ac inclinanti in eum: quem is gradu motum, intra ecclesiam servari praecipit. Cumque sic Spiritus sancti adventum signo visibili percepisset, jussit ut populus universus dies septem in ecclesia permaneret. Diacono autem jejuniis et vigiliis mancipato, quod ei abundantius erat ad egenorum sublevandam inopiam dari mandavit; utque sic offensum Numen placaret, hisque demum expiatus, ministerium sacrum praesumeret, jussit. Confestim vero praecipit suspendi vela in loco audientium, injungens mulieribus, ut si quae deprehensa esset, quamdiu Sacra peragerentur, extra vela despiceret, de ecclesia pelleretur et extra communionem fieret. Sub finem porro septem dierum, celebri totius populi conventu, cum festum ageretur, essentque omnes in ecclesia congregati; en tibi Libanius, Juliani Quaestor, fuga lapsus; civitatem ingressus, ubi populi in ecclesia frequentiam didicit, eo accessit, odiosissimum Juliani tyranni mortem annuntians; genibusque Pontificis advolutus, Christi signaculum rogat accipere: quod consecutus, factus est Basilio contubernalis una cum Eubulo.

Diaconum punit ab lascivum inter sacra aspectum,

et vetat mulieres extra vela despiceret.

Libanio converso,

39 Sequenti autem die jussit omnibus, ut suas quisque pecunias reciperent. At illi una voce ad ipsum: Quibus animo constitutum erat, ut ad civitatis amolendam eversionem, mortali eas Imperatori praebere: potiori jure debuerimus offerre immortalis Imperatori, qui nos a tanto periculo redemit. Ecce vero sunt universa in manibus tuis, facito ut tibi Dominus jusserit. Ille miratus magnum fidelissimi populi animum; tertiam partem illis praebuit; ex reliquis vero sacrarium totum cum y ciborio induit; cumque altare auro mundo et lapillis ornasset, advocata civium multitudine, mensaque sacra sanctificata, jussit triduo festum agi. Cum autem haec ita peragerentur, quidam necdum gentilium errore absoluti, eum conveniunt, dicentes: Ecce precibus tuis civitatem, captivitati mancipandam, liberasti: Deique tui templum magnificentissime exornasti: unum superest, ut plenam nobis virtutis divinae facias fidem. At ille, ubi brevi sermone ostensa via salutis, suasisset et fidei rudimentis instituisset, baptismo tinxit. Cum autem sacra Quadragesima advenisset; divinam illam operis sex dierum expositionem populo enarrans, plurimam tum Haebaeorum tum Gentilium multitudinem Christo obtulit.

D ex donatis fidelium

ecclesia exornatur,

Ethnici convertuntur.

E

ANNOTATA ET CENSURAE F. B.

a Libanus impius idololatra, et usque ad finem vitae pertinax in sua impietate, si jurare voluisset, non per divinam providentiam, sed per Jovem, fortunam, aut gentilium Deorum aliquem jurasset. Extat ejus Oratio de vita sua, in qua nihil divinae providentiae: sed omnia quae sibi venerant, mala et bona, Fortune attribuit.

b Haec, et quae sequuntur, optima sunt, ac Basilio digna: sed parum apte proponuntur juvenibus Ethnicis, quamvis Philosophis: nam ex eorum principis erui non possunt.

c Querit Combefisius, cur Basilius, pie ac sancte educatus a parentibus et avia Macrina, tandem Baptismum distulerit: tum congruentes quasdam rationes adfert, ob quas id fieri potuerit. Et revera grandioris forsam aetatis erat, cum baptizatus est: sed non in Jordane. Ego enim in Vita Basilii Capite primo, et quarto, ipsius Sancti testimonio ostendi, eum non a Maximo Hierosolymorum Episcopo baptizatum in Jordane, sed in patria sua Caesarea u Diocoe, istius urbis Episcopo, aut saltem ante Episcopatum susceptum Presbytero. Adeoque baptismum Basili Hierosolymitanum, verum esse Pseudamphilachii commentum. Et propterea minime necesse est aliis hujus baptismi explicandis circumstantiis immorari.

An in Jordane baptizatus Basilius

F

d Hunc locum ita interpretatus est Ursus Subdiaconus apud Roswydum. Et rogavit Basilius Dei Sacerdos, post orationem sumere cibum: quod et fecit, dicens, Domine Jesu Christe, Deus noster, ita credo Evangelicae voci tuae et spero in benignitate tua, ut manducans et bibens vincam resistentem nobis diabolus, cooperatione Spiritus sancti tui. Nescio ego, ubi in Evangelio scriptum sit, manducando et bibendo vincam diabolus: sed bene, quod genus aliquod damnosiorum non eficiatur, nisi in oratione et jejunio. Credo itaque dicere voluisse Pseudamphilochium, frugalem corporis refectionem, non obesse confidentibus in Deum, quo minus diabolus vincere possint, gratia Spiritus sancti.

omni cibo ac potu abstinere convenit?

e Basilius nunquam Diaconum fuisse negat Hieronymus, ob silentium Nazianzeni; qui ante Sacerdotium, solum ordinem et officium Lectoris ei attribuit, idque in Ecclesia Caesareae. Ut autem verosimile non est, Sanctum contra canones, aut transisse ab una Ecclesia ad aliam, aut ab olio quom proprio Episcopo ordinatum,

an mox factus sit Diaconus?

A ordinatum, ita quoque est incredibile a Meletio Episcopo Antiocheno creatum fuisse Diaconum: quamvis id scripserint Socrates et Nicephorus; hic quidem illius auctoritate deceptus, ille autem synonymia alterius Basilii, S. Joanni Chrysostomo familiaris.

f Librum Proverbiorum interpretatus est, non Antiochiæ Diaconus, sed Cæsareæ Presbyter factus.

g Pro Leontio Ursus opud Rosweydam habet Eusebium: verum pro Eusebio, Leontium restituit Combefisius, et in hunc locum ita commentatur. Leontium restitimus ex duplici regio codice majoris et fidei et antiquitatis; nec ulla veritate consistit, quod cum impressis habebat alter codex Eusebium: ante cuius Episcopatum constat fuisse Basilium Cæsareæ, et valde notum; ut etiam diversorum studiis sit pro eo inter ambos certatum; multisque, ac præcipue Monachis, ad eam Sedem deposcentibus Basilium, cum vi quadam populari, eidem fuit præfectus Eusebius; ut res pene in schisma abierit; vixque ipsi suffragatores Episcopi ratam habuerint suam illam electionem et ordinationem: ac uno annitente patre Gregorio, Nazianzeno Episcopo, ægre admodum obtinuerit: de qua re multis ipse in Basilio.

B Porro fuit Leontius ille vir clarissimus, de quo Martyrologium Romanum 13 Januarii. Cæsareæ in Capadocia S. Leontii Episcopi, qui sub Licinio adversus Gentiles, et sub Constantino adversus Arianos plurimum decertavit. Subscripsit Concilio Ancyrano, ac subinde Nicæno. Potuit vir sanctus grandævâ etate, ceu in subsidium adversus Arianos, destinatum designatumque cœlesti oraculo successorem, suscipere Basilium Diaconum. Quid enim oraculi illius veritati decedit, quod non proximus successerit; suaque potius modestia, quam malis civium suorum studiis semel iterumque, tum Hermogeni, tum Eusebio post habitus, vix tandem tertius a Leontio thronum illum conscenderit?.... Videtur ergo Amphilocheus voluisse tacere, quos oraculum tacuisset; ac velut Sanctorum Episcoporum seriem texere, suppressis nonnullis aliquantulum invidiosis, quæ etiam ipso velut præmio subindicasset; in illa Basilii absentia, quæ Valenti et Arianis animos addidisset, speique evertendæ cum Episcopo (nempe Eusebio minus æquo Basilio, ob illud in ipsum propensius studium civium) urbis Cæsareæ: quam Amphilochei et oraculi profunditatem non penetrans imperitus aliquis; male Eusebium, cui proxime successisset, substituit S. Leontio. Ita Combefisius. Ad

C Leontium quod attinet (nam reliqua tontisper missa facio, donec de eis sit agendi locus) ad Leontium, inquam, quod attinet; non poterat is redeuntem Athenis aut Hierosolymis excipere Basilium: nam Sanctus ipse profitetur se, a Dianio, post Hermogenem Leontii successore, adnotum sacro ministerio fuisse, seu ordinatum Lectorem. Dianius vero, qui circa annum 362 obiit, Cæsareensem Episcopatum annis viginti tenuit, circa 341 ordinatus Episcopus, et ut talis sequenti anno assistens conciliabulo Antiocheno: inter quem et Leontium, si Hermogeni paucos saltem annos concesseris, non poterit ille vidisse Basilium, nisi admodum juvenem: nempe antequam studiorum causa Cæsarea discederet. Si igitur Amphilocheus, non Eusebium, ut recte ostendit Combefisius, sed Leontium scripserit; plures sane difficultates historicae supersunt, præter immediatam post Leontium successionem: in qua repertam difficultatem sublatam ille credidit, vaticinium de mediata solum interpretando. Verum cum ineptum existimet, vaticinium istud attribuit Eusebio, eo quod hic Basilium, cui vix in Episcopali electione præxatus fuerat, dicatur interrogasse quo nomine vocaretur; id ut revera absurdum est in Eusebio, nihil minus displicere debet in Leontio; qui similiter a Pseudoamphilocho introducit interrogans Basilium de nomine, quem

onte paucos annos videre et audire debuisset, quotidie D Scripturas sacras populo prælegendem. Cum enim, teste Nazianzeno, Basilius longo tempore ante Sacerdotium in munere Lectoris Libros sacros populo prælegerit, nemo negabit id quoque Diaconatum præcessisse, si unquam cum suscepit. Ita in multas difficultates incidimus, si fabulas velimus facere historias.

h Hunc locum si quis perpendit, judicabit, ut existimo, non posse cum apte intelligi de mediata successionem Basilii post Leontium, tribus interjectis Episcopis, quorum unus viginti saltem annis sedit.

i Dies pro horis Ursus posuit, contra fulem (ut ait Combefisius) antiquorum exemplarum: sed ille absurdum existimabat ad singulas horas sacrificare, ideoque dies interpretatus est: hic vero maluit proprium sacrificium orationum et bonorum operum intelligere.

k Quam certum est, a Basilio Liturgiam sacram conscriptam esse, tam incertum est, quid nunc præcise ipsius sit, in eis quæ extant sub ejus nomine Liturgiis. Nec mirum est tanto temporis spatio, quædam immutata esse, quædam addita, quædam etiam sublata. Certa verba ista, Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, in nullis Basilianæ Liturgiæ exemplaribus reperiuntur. Oratio vero, Domine Deus noster, etc. E et altera, Attende, Domine, extant in prænommata Liturgia; secunda, etiam in Liturgia S. Joannis Chrysostomi.

l Juvat hoc loco audire Rosweydam. Fuit olim, inquit, quorundam consuetudo, ut Eucharistiam etiam mortuis ingererent et conspelerent; quam abrogavit Concilium Carthaginense tertium canone sexto. Hic vero talis est: Placuit ut corporibus defunctorum Eucharistia non detur: dictum est enim a Domino: Accipite et edite: cadavera autem nec accipere possunt nec edere. Cavendum est etiam ne mortuos baptizari posse Fratrum infirmitas credat, cum Eucharistiam mortuis dari animadvertent. Subscripsit huic Concilio S. Augustinus. Addit ibidem etiam Rosweydam, quod idem repetitur in Concilio Hippocensu canone quinto; et in Concilio Antiocheno anno DCL canone XII; et in Concilio Generali sexto.... ubi canon LXXXIII ita habet.... Nemo mortuorum corporibus Eucharistiam communicet. Scriptum est enim, Accipite et comedite: mortuorum autem corpora non possunt accipere, nec comedere. Hactenus Rosweydam. An igitur fecerit id Basilius, quod serulo sequenti prohibendum Concilia censuerunt? Combefisius ait, Basilium id fecisse singulorum instinctu divino Verum quidni tum ineptus fuerit Pseudoamphilocheus, ut abusum, suo tempore forsitan non ubique sublatum, tam primum crediderit, ut Basilio affingi posset?

m Columbas olim super altaria et super baptisteria, in memoriam Spiritus sancti appensas fuisse, probat Rosweydam in hunc locum, ex epistola Cleri Antiocheni ad Joannem Constantinopolitanum Episcopum, contra Severum Episcopum suum hæreticum: Columbas aureas et argenteas, in formam Spiritus sancti super divina lavaera et altaria appensas, una cum aliis sibi appropriavit, dicens; non oportere in specie columbæ Spiritum sanctum nominare.

n Historiam hanc opusculo 58 Cap. 11 refert D. Thomas. Verum si animadvertisset Doctor Angelicus, in Græcorum ecclesiis, Sacerdotem sacrificantem non videri a populo, dubitasset forsitan, num id quod de Basilio narrat, alteri cuidam Episcopo aut Sacerdoti Latino contigerit. Rosweydam in hunc locum, ex Paschasio, libro de Corpore et Sanguine Domini, dicit similem historiam contigisse Plego Presbytero. Nos 23 Aprilis tomo 3 pag. 144, narramus similem visionem, oblatum Saraceno cuidam, violare volenti templum S. Georgii Megalomartyris: ut nisi ritus divinæ Liturgiæ, apud

Eucharistia non ingerenda mortuis.

Columba supra altari cur appensa?

Christus in pueri forma sub hostia conspectus sæpe.

an monstratus fuerit Leontio successurus in Episcopatu

saltem mediate,

post Hermogenem Dianium et Eusebium:

itaque salvari possint neptiæ Pseudoamphilochei?

A *Captos Christianos, diversus fuit a ritu Græcorum, vacillabit miraculi fides, ob castem quas jam attuli rationes; aut dicendum esset, Christum apparuisse in Hostia nondum consecrata; non quia præsens realiter erat, sed quia in ista memoriam passionis ejus sacra Lanæa dividebatur in partes, mox in verum corpus ejus per consecrationem convertendus.*

o *Deest, inquit Combefisius, hoc caput cum tribus sequentibus, in versione Ursi; potius tamen omisisse videtur, victus operis prolixitate, quam quia codices ipsius id desideraverint. Cur quæro prolixitate codicum suorum vinceretur Ursus, si hi capita ista habuerint? Neque primum caret omni difficultate, quamvis id putet Combefisius: parum quippe credibile videtur, exanctoratum Præsidentem, et ad vincula damnatum, Basilii apud Imperatorem Julianum aut Constantinum intercessionem postulasse, et per eam dignitati restitutum.*

p *Hæc de Juliano Imperatore Capita omissa sunt ab Urso Subdiacono, et merito omitteudo erant ei, qui Vitam hanc Basilii vellet facere credibilem. At Combefisius, volens hunc et alios anachronismos excusare, dicit in hac Vita nihil ordine temporis narrari. Adeoque, quamvis adventus Juliani Cæsaream hic narretur, ut si contigisset post Episcopalem Basilii consecrationem; nihil impedire, quo minus referri possit ad anteriora tempora; cum nempe Basilus pro Eusebio Episcopo latente, defuncto, aut saltem alio de causa absente, tanquam primarius inter Presbyteros et Episcopi Vicarius Ecclesiam Cæsareensem administraret.*

B *An Basilus non nisi mortuo Juliano factus Episcopus,*

cum cum Cæsare excepisset,

Magnum quippe erat Basilii nomen, etiam antequam Sacerdotia spongeretur apud Cappadocum et nationes eæteras, ut ex Nazianzeno affirmat Combefisius: ipsaque Cæsareensis civitas cum tanquam conditorem suum et conservatorem suspiciebat. Deinde, inquit idem, nihil narratur tota hac historia factum a Basilio, quod a Presbytero et Episcopi Vicario peragi non potuerit; nec nisi semel Basilus, vocatur Episcopus. Potuit autem facile *ὄντι ἐπίσκοπῳ* pro *ἀρχιεπίσκοπῳ* u. librario quopiam describi; vel etiam potuit *ἀρχιεπίσκοπῳ* recte vocari Presbyter, qui officio et jurisdictione, ut vocant, Episcopi spongeretur; sic certe unum Episcopi Vicariumque tribunal agnoscimus, et gesta Vicarii ipsius Episcopi gesta nuncupamus. Ita Combefisius hunc anachronismum excusare nititur: quam feliciter, judicet Lector. Nemo saltem mihi facile persuadebit, non fuisse mentem Auctoris in hoc Vita describenda, servare ordinem temporis. Certe capita capitibus annectantur inchoanturque iis loquendi formulis, quibus uti solemus cum inter narrandum ordinem temporis prosequimur. Ita numero 32, postquam dixit a Basilio convocatum populum ad ecclesiam auditurum verbum Dei, sequentem numerum 33, quo narratur Judæi conversio, sic inchoat: Cum itaque res sacra ageretur etc. Quis non colliget ex hoc loquendi modo, conversionem Judæi evenisse inter rem divinam, post habitum ad populum sermonem? Et postquam hunc numerum in Judæi baptismate conclusit, ad sequentem 34 sic transit; Cumque Sanctus egrederetur. Contendit tamen Combefisius, quidquid hoc numero narratur, ad anteriora tempore posse et debere referri. At quomodo? nisi contra modum loquendi usitatum, vim verbis inferamus. Quin ut id concedamus Combefisio, qua ratione Basilus dei poterit Vicarius fuisse Eusebii, vivente Juliano? Mortui, inquit ille, aut latentis, aut aliter absentis. Absentem tandem unquam fuisse a suo Episcopatu Eusebium, ut Vicario indignerit, gratis asseritur et negatur. Juliano præmortuum esse, falsum omnino est: constat namque ex Nazianzeno vixisse illum initio Valentis. Quin capere non possum, quomodo id in mentem venerit Combefisio: argumentum enim, quo ostenditur Basilus non fuisse imperante Juliano Episcopus, inde desumitur, quod sub Valente adhuc in viris esset Eusebius. Nec aptius est effugium per Euse-

ut Vicarius Eusebii Ep.

bii latebras: cur enim hic latuisset veniente Cæsareom D

Juliano? Incurrerant quidem Apostatae odium Cæsareenses, everso Fortunæ templo; sed minus et multa pecuniaria plerumque sæviebat ille, ut præ reliquis Cæsareensibus, nihil sibi timere deberet Eusebius. Quod si tamen judicasset expedire tantisper iracundi Imperatoris oculos subterfugere; saltem nihil opus erat latere post discessum Juliani; imo post necem ipsius, quam dicitur unnuisse Libanius, et pro quo tempore numero 38 Basilus vocatur Pontifex; non ita sane appellandus ab Amphilochio, si Vicarius solum fuisset. Num non distinguere inter Episcopum et ejus Vicarium imperitis quandoque possit contingere, non vero verum ecclesiasticarum appriue quoro. Librarii errorem quod spectat, gratis hic quoque supponitur, nullo allato codice in quo aliter legatur, nullo urgente argumento. Manet itaque anachronismus, prodeus quam impudenter auctor Amphilochia mentitus sit.

aut Cæsareæ unquam fuerit Julianus,

q *Videtur consuetudinis fuisse... ut vel accepio vel traditio nonnullarum frugum cujusvis fundi, ad quem Imperator advenisset, aut occupatio haberetur, aut missio in possessionem: ut deinceps vel Principi cederet, si is quidquam de alienius privati agro sumpsisset; vel in jus alterius, velut Principe donante transiret, si ipse de agro ad ipsum spectante, eo modo aliquid donasset. Ita Combefisius, probans exemplo Eudoxiæ, simili ratione excusantis, ablatam viduæ Theogastiæ vineam.*

E

r *Vix dubito, quin auctor hujus Vitæ, quisicumque demum fuerit, incerto relato et malotis rerum circumstantiis ea audiverit, quæ a Sozomeno ita narantur: lib. 3 cap. 4. Sub idem tempus Imperator, Julianus, Cæsaream ad montem Argium sitam, urbem amplam, locupletem, et regionis Cappadociæ primariam, ex numero civitatum delevit, et Cæsaris privavit nomine; quod quidem nomen regnante Claudio, cum Maza jam ante appellata fuisset, obtinuerat. Nam contra cives ejus civitatis dudum gravissimum odium conceperat; tum quod omnes fidem Christianam profiterentur, tum quod olim fana Jovis urbis patroni, et patri Apollinis diruissent. Quin etiam universæ civitati graviter succensuit iratusque est, minatusque, quod templum Fortunæ, quod solum eo regnante supererat, a Christianis eversum esset; atque Gentiles, qui in ea urbe pauci numero erant, valde incusavit, quod illud facinus uli non fuissent: et si forte calamitatis aliquid ideo subeundum esset, quod id non libentibus animis pro Fortuna tulissent: omnes præterea opes omnemque pecuniam ecclesiarum, tum in Cæsarea, tum in confinis ejus positaram, diligenter vestigari, inque medium afferri, atque statim trecentas libras auri ærario publico solvi, et Clericos omnes in numerum militum, qui Præfecto illius regionis parebant, adscribi jussit; quæ res et plurimum sumptus requirit, et in exercitiis Romanis magno prole ducitur. Itemque multitudinem Christianorum, una cum uxoribus et liberis, censerit; et non aliter atque in pagis fieri solet, tributis pensitare mandavit; cum jurejurando comminatus, neque ab ira se, neque ab affligenda civitate temperaturum, neque permissurum Gallilæis (sic enim Christianos per contumeliam appellare solebat) capita sua cervicibus retinere, nisi delubra idolorum quam primum de integro extruerent. Cujus minæ fortasse reipsa expleta fuissent, nisi celerius e vita migrasset. Hæc, inquam, Pseudoamphilochio, diu post rem gestam scribenti, confuso rumore audita, occasionem dare poterunt comminiscendi ea, quæ de adventu Juliani Cæsaream et Basilii cum eo congressu narrata sunt. At neque ex Sozomeno sequitur Julianum Cæsareæ unquam fuisse: potuerunt enim omnia, quæ Sozomeneus facta dicit, ab Imperatore Apostata per litteras ad Præfectos*

qui illam nomine et jure civitatis privavit,

propter eversa fana infensus civibus,

F

graviusque mala comminatus

Præfectos

A *Præfectos mandari, et ab his deduci ad executionem. Immo, si Nicephoro Calisto credimus, non est verosimile, Julianum unquam fuisse Casarem: ita enim iste de impio lib. 40 Cap. 4. Quas autem civitates in Christi religione ardentiores esse sciret, infestus eis fuit, neque ad eas divertere voluit. Et persæpe cum legationes ad eum, propter casum aliquem qui incidisset, provinciales mitterent, preces eorum rejecit.*

An illius mors Basilio fuerit revelata

s *Cum pluribus Sanctis per varias orbis partes Juliani interitus divinitus innotuerit; non foret creditu difficile, etiam Basilio, in solitudine Pontica versanti, impij interitum per revelationem innotuisse; nisi contrarium suaderet ipsius Sancti et Nazianzeni silentium. Nam cum simul contra Apostatam, post necem ejus, scripta sua elucubravit; quomodo id poterunt præterire silentio, si quid ejusmodi factum fuisset. Apparitionis autem hic narratæ vacillat fides, propter Episcopatus anachronismum, qui etiam reperitur ex alia simili Legenda, in Chronico Alexandrino ad annum 363, hoc tenore: Eadem nocte (quæ post Juliani mortem prima fuit) somnium vidit sanctissimus Basilius, Casaræ Episcopus, cælos apertos et Salvatorem Christum in throno sedentem, magnoque clamore dicentem: Mercuri, abi, occide Julianum Imperatorem, illum hostem Christianorum. Sanctus autem Mercurius, stans coram Domino lorica ferrea indutus, audito mandato evanuit. Rursus deinde visus est adstare coram Domino, exclamans: Julianus Imperator interfectus, mortuus est, ut imperasti, Domine. Territus eo clamore Episcopus Basilius e somno excitatur: illum enim colebat Julianus Imperator, ut virum eruditum et studiorum socium, crebriusque ad illum epistolas mittebat. Descendens deinde idem Basilius Episcopus, in aedem sacram ad preces matutinas, universo advocato Clero, visionis arcanum aperuit, et quod interfectus esset Julianus Imperator, hacque nocte obisset: in vero Episcopum rogarunt, ut hæc reticeret neminique enuntiaret.*

ut refertur in Chronico Alexandri.

t *Libanium Sophistam cum Juliano in Perside fuisse, non facile credam; multo minus Questoris munus obiisse: neque enim ad tale munus aptus fuisse videtur Libanius, Sophistarum more talia parum curans, dummodo sibi esset bene: quamvis teste Eunapio non esset impar administrandæ Reipublicæ, et causis civilibus idoneus, etiam ad ostendendum perficendumque alia nonnulla, quæ in theatro spectatorum animos delectare ac recreare possent. Cum enim sequentes Imperatores amplissimum illi dignitatis gradum detulissent (nam salutatum Palatio Præfectum eo honore fungi jusserant) noluit accipere, dictitans, Sophistam illo majorem esse. Equidem nescio qua auctoritate asserat Eunapius, sequentes Julianum Imperatores amplissimas dignitates Libanio obtulisse; cum Jovinianus ipsum occidere voluerit, et Imperante Theodosio senex esset. Quis autem credat quod hic ultimus, qui nec militem in exercitu habere volebat non baptizatum, voluisset impium idololatrum evehere ad dignitates? Nec de Valente, quomvis Ariano, credibile est quod voluisset honoribus cumulare tam familiarem amicum Juliani Apostatæ, cujus impetatem ita detestatus fuerat, ut prælegerit cingulo militari potius, quam Christiano nomini renuntiare. Si tamen credamus Eunapio, recensitam a Libanio præfecturam palatii; quomodo hic admittere voluisset Questoris munus. Audiamus nunc de seipso loquentem Libanium, quid sibi contigerit in Juliano Persica expeditione. Quod ad reliquum tempus, quod hinc effluxit, inquit, usque ad expeditionem adversus Persas, alio pacto affecit: sed mihi majus apud illum amoris attulit: siquidem perseveravit hoc in ore habere; Munus tibi conferam excedens, quod non quemadmodum alia fugere possem. Quare cum cœna-*

multo minus in qualitate Questoris,

vissemus (coactus enim ab illo fueram) Mi homo, D inquit, tempus est, ut munus accipias. Equidem conjicere non poteram quidnam istud foret; ille vero subjecit: Videris mihi in Oratorum album ob sermones transcriptus, ob actiones vero in Philosophorum numerum relatus. His dictis oblectatus sum, ut olim Lyeurgus ob responsum Dei oraculare de se ipso: eni vero hæc ab eo, qui cum diis conversabatur, dicta fuerant. Porro præmissis e Senatu, qui precarentur ut Tarsensibus dimitterentur crimina; dixit, se concessurum urbi Cilicam, si Deus ipsam servaret: et, Præfecto mihi perspicuum est, quid ad hæc eventurum sit, ut in legatione functuro spem vestram collocetis: hunc autem ipsum illic proficisci mecum oportebit. Tum amplexatus lacrymantem non lacrymans, jam Persarum mala cernens, postremis litteris scriptis, finibus Imperii excessit, agros depopulans, castella et propugnacula capiens, fluvios trajiciens, muros concutiens, urbes expugnans: utque horum singula nullas nuntiavit; sed nos gaudio spectantium gaudebamus, ea que jam fiebant, porro etiam factum iri credentes, cum in virum inspiceremus. Verum fortuna suas partes egit. Nam cum exercitus cædibus et fuga Persarum ovaret, certaminibus gymnasticis et equestribus que a propugnaculis spectabant Ctesiphantis habitatores, cum muri crassitudini confidere non possent; et Medus decrevisset legatione et muneribus supplicare (quippe a ratione alienum esse censebat, cum viro, qui Deus quidam erat, pugnare) jam legatis equos conscendentibus, prudentissimi Regis virtus, hasta lumbis proscisso, rigavit sanguine ab eo qui vicerat effuso, terram hostium superatorum; effecitque cum qui terrore cœborruerat, persequentium dominum: quandoquidem a transfuga quodam discere Persæ licuerat, in quo fortunæ statu esset. Nobis autem Antiochenis hominum certe nemo, sed terræmotus calamitatis indices fuerant, qui urbes Palæstinæ-Syriæ quasdam ex parte quasdam totas subverterant. Etenim Deus nobis cladibus magnis nunquam infortunium significare videbatur: optantibus vero nobisne vera opinaremur, acerbum tristis nuntii telum aures penetravit; Julianum illum in sandapila ferri, et sceptrum a nescio quo obtineri; Armeniam autem Persarum esse, et quantumcumque agrorum reliquorum vellent. Quapropter statim in ense oculos conjeci, quasi vita acerbior omni jugulatione futura esset. Ita Libanius in oratione de vita sua. Atque ex his colligitur; Libanium, nec Questorem Juliano fuisse, nec comitem in expeditione Persica, nec vidisse somnium mortis ejus præsagium; sed necem Apostatæ et cladem Romanorum Antiochiæ duxerat intellexisse, simulque spectasse in sandapila deferrî cadaver, sepeliendum Tursi Cilicæ. Videtur porro Pseudoamphilochius ejusmodi somnium affigendi Libanio occasionem sumpsisse ea Sazomeno, qui lib. 6 Cap. 2 de aliquo ex Juliano necessariis ista narrat. Dicitur enim, cura ad Julianum, qui erat in Perside, ire maturaret, in loco quodam: qui erat in via publicata situs, diversatum; et ædium penuria coactum, in ecclesia que ibi erat dormivisse, et secundum quietem vel rem gestam vidisse, vel saltem somniasse. Complures ex Apostolis et Prophetis in unum coactis, graviter de Imperatoris contumelia adversus ecclesias facta, conquestos esse: invisæque consilium, quid in hac causa faciendum esset. Ac cum ea de re esset deliberatum, et adhuc eorum animi velut in dubio versari viderentur; duos e medio surgentes cohortatos reliquos, ut bono animo essent; propereque, tanquam ad delendum Juliani imperium e concilio egressos. Hominem illum, qui has res

ipsemet probat;

E scribens quod ejus necem in ellexit Antiochiæ

pene desperabundus:

F

diversus etiam ab illo,

tan

*cui mors
Apostatae
revelata fuit
in itinere ad
ipsum,*

A tam admirabiles contemplatus fuerat, iter de cetero neglexisse : atque dum metu percussus, haesitaret, quis hujus visionis exitus futurus esset, secundo eodem in loco somnium cepisse, vidisseque eundem Apostolorum et Prophetarum conventum : atque ex improvise, velut e via in concilium ingressos illos, qui superiore nocte ad Julianum expugnandum abierant, ceterisque nuntiasse eum occisum esse. *Putavit forsitan Pseudoamphilochius, istum de quo hic agit Sozomenus, Juliani necessarium, cui talis visio obtigerat, fuisse Libanium Sophistam; in quo ipsum, si hoc senserit, errasse manifestum est ex eodem Sozomeno; qui lib. 6 Cap. 3 aliam Libanii opinionem de Juliani morte refert. Combefisii conjectura est, duos fuisse Libanios, Quæstorem unum, alterum Sophistam; et hic Sophistæ nomen Quæstori temere additum a librario quodam. Ita ille credibilem hanc narrationem reddere nititur, temeraria, ut mihi quidem videtur, conjectura, qua plures fabella a subtilitate caimerentur. Interim fatetur ipse, hæc nullo modo de Libanio Sophista intelligi posse.*

U Enigmati mihi simile est, dum locus audientium, tam prope ad altare statuitur, ut inde in Sacrarium mulier passet introspicere. Unde Combefisius putat designari locum, fidelibus mulieribus destinatum: sed neque hic, saltem in majoribus ecclesiis, tam prope ad altare erat. De motu columbe in signum adventus Spiritus sancti, alibi nihil invenio, nec satis intelligo an sponte et miraculose moveretur, an vero a ministro, ut apud nos pulsatur campana; et si miraculose, an omnibus passim id fieret, an Basilio tantum. Si Basilio tantum, miror nihil tam singularis miraculi meminisse Nazianzenum et Nyssenum: si omnibus, magis mirum, nullam alibi extare ejus rei memoriam.

X Seposita quæ gratis offertur a Combefisio conjectura de duobus Libaniis, omnino falsum est Sophistam unquam conversum fuisse, aut post mortem Juliani venisse Cæsaream: nam Antiochiæ ejus orationem funebrem dixit, ut ipse de se testatur. Visum est, inquit, partium mearum esse, ut funebri oratione fato functum cohonestarem. Præterea narrat se vite periculum sub Joerniano incurrisse, quia unicum laudabat Julianum. Postea rursus, inquit, vir barbarus irritavit in me Principem; cum diceret, me finem non facere lugendi plagam ejus qui occubuerat. Proinde Imperator male me perdere cogitabat; mæroris pœnam exigens. Sed vir quidam probus Cappadox, condiscipulus olim meus, qui magnus erat apud illum, intercessit. Mirum tamen non sit, Pseudoamphilochium credidisse, Libanium Sophistam ad fidem conversum, ob amicitium, quom Basilius per litteras cum eo coluit, tanquam cum Sophista et viro erudito.

Y Ciborium, umbraculum altaris, quatuor columnis innixum, cujus apud Anastasium in Vita Pontificum creberrima mentio, de hoc vide Gangium in utroque Glossario, Græco-ac Latino-Barbaro, sæpe etiam Ciborium scribitur; et hanc originariam esse descriptionem vix dubito, ἀπὸ τοῦ Κύβου, Cubo propter formam cubicam, id est, quadratam.

CAPUT III.

Decretum exilii sub Valente impeditum, hujus filii interitus. Chirographum magicum daemoni extortum. Anastasii Presbyteri sanctitas. Adventus S. Ephrem ad Basilium.

Quidam igitur de relictis Gentilibus a, quin et ex Arianis calumniam apud Valentem Imperatorem Basilio struunt, tanquam fidem Consubstantialis

gloria efferret, Arianorum autem hæresim abominaretur et despiceret. Iis ob animi levitatem persuasus Valens, illum ad se Antiochiam accessit. Cum autem Anastasius b Quæstor advenisset Cæsaream, Basilioque injuncta sibi ab Imperatore exposuisset; ait Basilius: Etiam ego, fili, aut non paucos dies cognovi, quomodo Imperator, stultis hominibus fidem habens, deportationis meæ typum exaraturus, tres contriverit calamos; atque insensati calami impotentem illius impetum inhibuerint (cujus tota cupiditas est, ut veritas obscuretur, et mendacium obtineat) secum melius actum iri existimantes, ut confringerentur, quam ut iniquæ ejus sententiæ deservirent.

41 Ubi igitur advenit Antiochiam, ad Præfectorum tribunal adducitur. Interrogatus autem, cur fidem Imperatoris minus amplecteretur; respondit multa cum libertate Dei Hierarcha: Absit ut viam veritatis deseram, Arianorumque errorem et hæresim amplectar: quippe didici a Patribus, Consubstantialis fidem amplecti, et honori habere. Ubi Præfectus mortem ei minatus esset, ait Basilius: Faxit Deus, ut pro veritate absolvar vinculis corporis; nam diu est ex quo id cupio; nisi tamen ipsi molliores estis in præstandis promissis. Porro Præfectus pugnacem viri renitentiam et immobilitatem propositi Imperatori significans, ait: Victi sumus, Imperator: vir enim minis superior est, inflexibili duroque et saxeo animo.

42 Cum autem Imperator ita effervescens deliberraret, quo eum mortis genere interfectorus esset; contigit, ut ejus filius in morbum divinitus illatum incideret, ita ut medici spem salutis abjicerent. Porro mater Imperatori supplex accidens, dixit: Quam male erga Deum ejusque Sacerdotem Basilium habes? En moritur et ipse puer. His auditis, Imperator Basilium accersivit, aitque ad illum: Si vera sunt quæ doces, iisque Deus delectatur; precibus tuis filii mei morbum depuleris. Tunc ille: Si credideris rectæ fidei, Imperator, teque Ecclesiæ Dei adjunxeris, vivet filius tuus. Illo promittente, primo suo adventu, Magnus Basilius, nulla mora, morbum leviorum fecit. Qui autem Imperatori assecra erant hæretici Episcopi, victoriæ probrum non ferentes, auctores fuerunt, ne a sententia discederet, sed se religioni eorum adjungeret, perque ipsos puero sanitatem pararet. Quo facto, mox puer, in manibus illorum, animam efflavit. Ubi porro Quæstor hæc vidisset, post mortem Valentis, res viri præclare gestas Valentiniano c Imperatori nuntiavit. Ille audiens stupensque, glorificavit Deum: multis porro pecuniis eidem Quæstori datis, misit ad Basilium in usum egenorum d. Basilius autem magnum Imperatoris animum suscipiens probansque, pias domos tum in urbe, tum in singulis provinciæ partibus extruxit, refocillandis infirmis; iisque viros multos, et mulieres puerosque, plurimam eis curam levamenque adhibens, in lectis posuit. Ubi vero Imperator audivit; multos reditus in eorum sumptus et sustentationem, Christi Hierarcham et Pontificem ceu patrem honori habens, largitione dedit.

43 Helladius e sanctæ recordationis, qui ipse inspector et minister fuit miraculorum ab ipso patratum, quique post obitum conserti honore Apostolis Basilius, ejus Sedem successor accepit; vir admirandus, omnique virtute cumulatissime ornatus, mihi retulit. Senator quidam, vir fidelis, Proterius nomine, cum ad sacra et veneranda loca, una cum filia sua perrexisset; velletque illic puellam tondere, atque in sacram aliquam monasticam ædem traditam Deo sacrificium offerre; æmulatus homicida ille ab initio diabolus divinos viri mores Deoque acceptum

*D) Basilius in
exilium
mittendus
b*

*divinitus
novit tres
confractos
calamos ne
legem si-
gnoret Im-
perator.*

*Antiochiæ
coram tri-
bunali*

*E) ut marty-
rium se of-
fert,*

*Filius Valen-
tis infirmus*

*ob patris
perfidiam
mordur.*

*F) c
Basilius
muneribus
a Valenti-
niano acce-
ptis,
d*

*nosocomia
extruit.*

*Senatoris
filiam con-
cupiscens
fuculatus,*

*nec unquam
Christianus.*

a

A acceptum propositum ; concitavit Senatoris famulum quemdam, inque puellæ amorem succendit. Is porro, indignus qui rem tantam moliretur; veritusque vel attingere quod erat propositum; alloquitur unum ex detestandis maleficis, multam summam auri præbiturum pollicitus, modo ipso agente, in potestatem puellam acciperet. Veneficus vero ait ad eum : O homo, impar ad hoc virium existo : sed si vis mittam te ad provisorem meum diabolum, et ille faciet voluntatem tuam, si tu modo voluntatem ejus feceris. Qui dixit ad eum : Quænamque dixerit mihi, faciam. Ait ille : Abrenuntias Christo in scriptis? Dicit ei : Etiam. Porro ad eum iniquitatis operarius : Si ad hoc paratus es, cooperatur tibi efficiar. Ille autem ad ipsum ; Paratus sum, tantum ut consequar desiderium.

et a venefico

ad diabolum
cum epistola
missus,

B Cum itaque maleficii minister epistolam conscripsisset ad diabolum, ei tradidit hoc tenore et sententia : Quoniam par est, ut tamquam domino et provisorio meo studeam, enitarque ut a Christiana religione abstractos amicitia tuae admoveam, quo tua pars impleatur ; nisi ad te præsentium latorem, puellæ cupiditate sauciatum ; impensiusque rogo, ut voti compos fiat ; quo et in hoc glorier, majorique alacritate tuos amatores congregem. Data vero ei epistola, dixit : Vade tali hora noctis, et sta supra monumentum Pagani hominis, chartamque tolle in aera ; et præsto erunt, qui te ducturi sunt ad diabolum. Is tota promptitudine quod injunctum erat gerens, in miserabilem illam erupit vocem, diaboli invocata ope. Continuo autem adstiterunt principes potestatis tenebrarum, spiritus nequitia ; magnoque gaudio deceptum suscipientes, in locum abduxerunt ubi diabolus erat ; atque ostendunt sedentem in solio excelso, quem spiritus nequam in orbem circumstant. Acceptus vero venefici litteris, ait ad miserum : Credis in me? Ait : Credo. At ille ; Nega Christum tuum. Dixit ille : Nego. Ait ipsi diabolus : Scelesti estis vos Christiani, et quidem quando me opus habetis, venitis ad me ; ubi autem assecuti estis quod est in votis, me negatis, et acceditis ad Christum vestrum ; qui cum sit bonus, vos suscipit. Enimvero fac scriptum tum Christi tui et baptismatis spontaneam abrenuntiationem, tum liberam in me in secula cautionem, quodque mecum sis futurus in die judicii, mecum parata mihi aeterna percepturus supplicia, moxque impleo vota tua. At ille manu propria scriptum edidit, quale fuerat rogatus.

Christo et
Baptismati
renuntiat

C 45 Post hæc vero animarum vitiator draco destituit demones fornicationi prepositos, lique puellam in viri amorem incendunt. Illa autem seipsam in solum jactans, cepit clamare ad patrem ; Misere-re mei infelicis, quam hujus pueri desiderium dirius excruciat. Compatere visceribus tuis ; ostende in me unigenitam tuam, affectum paternum ; mihi que conjugio copula adolescentem, quem elegi. Quod si nolis præstare, videbis brevi amarissima sublata morte. Deoque rationem pro me dabis in die judicii. Pater autem cum lacrymis dicebat ; Heu mihi peccatori ! Quid hoc miseræ meæ filia accidit ? quis meum thesaurum deprivatus est ? quis filiae meæ injuriam intulit ? quis dulce oculorum meorum lumen extinxit ? Equidem, qui te Christo sponso cœlesti desponsare statuissem, Angelorumque contubernalem facere, ac in eo posuissem studium ut in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus cantares Deo, per te consecuturum me salutem sperabam ; tu autem in lascivæ œstrum insanisti. Sine ut, sicut volo, inito pacto, Deo conciliem, nec meam ad inferos cum tristitia delucas senectutem, ac neque parentum tuorum nobilitatem confusione operias. At illa floccipendens patris verba, perseve-

dato chiro-
grapho,

ac suo poti-
tur voto

et obtinet
sponsam ;

rabat clamans ; Pater, aut fac desiderium meum, D aut post pusillum videbis mortuam. Pater itaque in INTERP. magna animi angustia constitutus, abundantiorque COMBEE. tristitia absorptus, amicorumque consiliis acquiescens ; monentibus illis ac dicentibus, præstare voti competentem fieri, quam ut sibi ipsa vim inferret ; consensit indulgere magis desiderio filia, quam ut se malæ exitiosæque neci traderet. Adducto itaque quæsito adolescente, filiaque ac facultatibus omnibus eum impertitus, dixit : Salva sis, filia, vere misera ; multum postmodum pœnitens lacrymaberis, cum nihil pœnitendo proficies.

46 Porro nefando conjugio celebrato, impletaque diabolica fabula, nec multo lapso tempore : observantibus quibusdam deprehensum est, quod adolescens non ingrederetur ecclesiam, neque immortalia vivificaque Sacramenta attingeret : dictumque est miserandæ uxori ejus ; Noveris quia maritus tuus, quem elegisti, non est Christianus, sed extraneus a fide et penitus alienus. Illa igitur tenebris et dolore plena, jactavit se in pavementum ; cepitque seipsam unguibus laniare, et tundere pectus, atque clamare : Nemo unquam, qui parentibus inobediens fuit, salvus factus est. Quid expectabam misera ? Quis patri meo annuntiabit confusionem meam ? E Heu me infelicem ! in quod perditionis barathrum descendi ? ut quid sum nata ? aut cur nata, non statim abrepta sunt ? Cum ergo vir ejus, errore deceptus, sic ejulantem novisset ; venit ad eam, asseverans non ita esse. Illa nonnihil refrigerii ex verbis ejus delisoris capiens, ait ad illum : Si me et miserabilem meam animam vis certioram reddere ; cras, ambobus pari consensu in ecclesiam profectis, præsentem me intemerata Sacramenta sumas, sisque poteris facere certam fidem et satisfacere. Tunc ille coactus dixit quod rei caput erat.

quæ mariti
scolus eda-
cta,

47 Protinus ergo, muliebri infirmitate deposita honoque consilio inito, currit illa ad pastorem, et discipulum Christi Basilium, clamore adversus impietatem sublato ; Miserere mei, miseræ, Sancte Dei ; miserere mei, Christi discipule, que cum demonibus contractum feci ; miserere mei, que patri meo inobediens fui. Sanctus vero ad illum : Quid tibi accidit mulier ? At illa docet, quid res habeat. Porro Dei Sanctus, accessit puer, querebat ab illo, num ita esset. Respondit ille cum lacrymis ; Etiam, Sancte Dei ; nam etsi ego tacuero, opera mea clamabunt ; enarratque et ipse ab initio ad finem usque profectam diaboli fraudea. Tunc ait ei Sanctus : Vis ad Deum nostrum converti ? Qui ait : Etiam volo, sed non possum. Dicit ei Sanctus : Quid ita ? Respondit adolescens dicens ; Scripto abrenuntia vi Christo, et fœdus pepigi cum diabolo. Dicit ei Sanctus ; Ne tibi sit curæ : bonus est Deus et pœnitentiam agentem suscepturus est ; agit enim pœnitentiam super malitiis nostris. Porro puella ad ejus se pedes projiciens, obsecrabat verbis evangelicis ; Domini et Dei nostri discipule, si quid potes, adjuva nos. Dicit Sanctus ad puerum : Credis salvus fieri ? Ait ille : Credo, Domine ; adjuva incredulitatem meam. Et confestim apprehensa ejus manu, et facto super illum Christi signaculo, fusaque oratione, reclusit quodam loco, intra sacra septa : dataque regula, cum tres dies una laborasset et se afflixisset, eum invisit ; aitque illi : Quomodo babes, fili ? At ille ait : In magna sum, Domine et serve Dei, necessitate : non enim fero clamores eorum, et terrores jaculaque, et missos lapides ; tenentes enim manu propria editam schedam, mecum pugnant, dicentes : Tu venisti ad nos ; non nos ad te. Ait illi Sanctus, Ne timeas, fili : tantum crede ; et data ei esca modica, factoque rursum super

Basilium adit,

hic confessum
loco sacro
includit

INTERP.
COMDEF.
et post pu-
blicas pro
eo preces,

A super eum Christi signaculo et oratione, inclusit deuo. Post paucos vero dies visitavit et dixit : Quomodo habes, fili? Ait, Pater sancte, a longe clamores illorum et minas audio : nam non video eos. Et rursus, dato ei cibo et fuis precibus, clausit ostium, et discessit. Quadragesimo demum die eum adiens, ait illi : Quomodo habes, frater? Respondit ille : Bene, Sancte Dei : vidi enim te hodie in somnis pugnans pro me : et vincens diabolum. Mox ergo, facta de more oratione ; eduxit illum, et duxit in cubiculum suum. Mane autem facto ubi convocasset tum sanctum et venerabilem Clerum, tum monasteria universumque Christi amantem populum, dixit illis : Filii mei dilecti, agamus omnes gratias Domino : ecce enim ovem perditam Pastor bonus, impositam humeris reducturus est ad ecclesiam. Et nos oportet pervigilem ducere noctem, et deprecari ejus bonitatem, ut ne vineat ille animarum corruptor. Hoc autem facto, prompteque et alacriter congregato populo, totam noctem, unacum bono Pastore, Deum deprecantur, clamantes pro eo cum lacrymis ; Domine, misere. Atque diluculo collecta cum ipso universa populi multitudine, assumit eum Sanctus : tenensque dexteram cum psal-

B hymnis, ducebat ad sanctam Dei ecclesiam.

demoni fru-
stru reluctan-
te

48 Ecce vero diabolus, qui semper invidet, nec vitam nostram a tristitia liberam sustinet, cum tota exitiosa virtute sua adest ; comprehensumque invisibili quadam ratione puerum voluit rapere de manu Sancti : cepitque puer clamare ; Serve Dei, adjuva me. Porro in tantum processit impulsus renitentia, ut ipsum divinum Basilium una impelleret et contorqueret. Conversus itaque Sanctus ad diabolum, ait : Impudentissime et anhoarum lues, pater tenebrarum et perditionis, non tibi sufficit, quam tibi ipse tibi subjectus acquisivisti, perditio tua? non cessas etiam Dei figmento infestus esse? Diabolus vero dixit ad eum ; Mihi facis injuriam, Basili, ita plane, ut multi voces ejus audirent. At Sanctus Dei ad ipsum : Increpat te Dominus, diabole. Ille vero ad eum : Mihi facis injuriam, Basili : Non ego ad ipsum abii, sed ipse ad me. Abrenuntiavit Christo suo, mecumque inivit fœdus ; et ecce ejus scripturam præ manibus habeo, delaturus in die judicii coram communi iudice. Sanctus autem Domini dixit : Benedictus Dominus Deus meus : non deponet populus iste manus de excelso cœli, donec scripturam reddas. Et conversus dixit plebi : Tollite omnes vestras manus in excelsum, clamantes cum lacrymis ; Domine, misereere. Cumque populus staret ad longum tempus extensis manibus in cœlum ; ecce scriptum adolescentis, in aere deportatum, atque in exiliæ Pastoris nostri manus depositum venit. Suscepto autem illa, gratias agens Deo, vehementiusque gavisus cum populo universo, dixit ad adolescentem : Cognoscis, frater, libellum? Ille vero ad ipsam : Etiam, Sancte Dei : manus propriæ scriptio est. Porro disrupta scriptura indoxit in ecclesiam, admissoque ad sacrum Missæ sacrificium, perceptionem sanctorum Christi donorum indulgit. Facto vero vir sanctus magno convivio, universum Christi amantem populum officiose habuit et fovit. Ducto autem adolescente, et instructo, ac ei congrua data regula, reddidit uxori, indesinenter glorificantem et benedicientem Deum.

extorquet chi-
rographum.

49 Etiam vero mihi hoc narravit præfatus egrægius vir Helladius. Die quadam sanctus Pater noster et magnus Basilium, illustrato mentis oculo, prolectus de civitate, nemini dicens quo esset iturus ; priorque ipse egressus, et nos omnes præcedens, dixit nobis : Filii mei, sequimini me, ut mecum videatis Dei gloriam ; exque discipulis admiremur magistrum. Mox ergo ut eommonis Pater noster de

Basilium reve-
lata sibi Pre-
sbyteri sancti-
tate

nostra civitate proficisci cœpit, agnovit virtute sanctissimi Spiritus, Anastasius Presbyter f ; et dixit suæ uxori quidem nomine, usu autem sorori : Ego vado ad culturam agri, Domina mi soror, sed surge et orna domum tuam ; et circa nonam accepto thuribulo et cereis, occurre sola S. Basilio Archiepiscopo : venit enim, ut in nostram peccatorum domum divertat. Illa tremens super sermonis novitate, fecit quod docta erat. Erat porro hæc virgo honeste versata : nam cum annos quadraginta exegisset in illo conjugio, mysteriumque servasset, in opinione hominum sterilis erat. Cum autem debita modestia nobis obviam processisset, congruamque adorationem impertisset ; primum quidem benedicitur a sancto Patre nostro ; tum vero ait illi ; Quomodo habes, Domina Theognia? Illa stupens ex hominis appellatione, ad eum : Bene, Sancte Dei. Dicit illi sanctus Pater noster : Ubi est Dominus Anastasius Presbyter, frater tuus? Dicit illi : Maritus meus est, Domine, et ivit ad colendam terram. At ille : In domo tua est, neque fatigeris. Percussa igitur mulier in verbo isto ; non tantum quod ex nomine appellasset ; sed etiam quod uxorem quidem nomine, usu autem sororem, Deo afflatus Pater noster dixisset : vehementique admiratione attonita, ac timore tenta, cecidit in terram, clamans et dicens ; Sancte Dei, ora pro me peccatrice, quia res magnas et admirandas in te contueor. Tum ille, fuis super illam precibus, primus ibat. Venientibus autem nobis in domum Presbyteri, etiam ipse obviam factus ; honorabiles viri pedes deosculatur : at ille ei in Domino osculum dedit. Ait vero illi Presbyter : Unde hoc mihi, ut venerit Sanctus Domini mei ad me? Pater autem noster, ait illi : Bene te inveni, Christi discipule : eamus, et rem sacram faciamus. Erat enim ipse Presbyter quotidie jejunians, et (præterquam Sabbato et die Dominica) nihil contingens nisi panem et aquam.

in conjugio
virginitatem
servantis,

eum domi suæ
visit,

et celebrare
jussum

F
videt Spiritu
sancto repleti;

ac leprosum
quem in domi-
clam habebat,
turbatum,

50 Cumque perrexissemus in sanctam Dei ecclesiam, præcepit Presbytero, ut Missam celebraret. Ille autem ait ad eum : Sancte Dei, ut doces, quod minus est a meliori benedicatur. Dicit ei sanctus Pater noster : Ad reliquas tuas omnes virtutes, obedientia accedat. Consentiens autem Presbyter, adstitit ad sacra Missarum. Porro tempore elevationis vivifici corporis Domini nostri Jesu Christi, vidit Sanctus Dei et quidam de dignis, sanctissimum Spiritum, descendantem in specie ignis, circumdantemque Presbyterum et sanctum altare. Cumque communicassemus, et Deo egissemus gratias, redimus in domum Presbyteri : ciboque sumpto, dixit illi Sanctus Dei : Refer mihi unde thesaurus iste ; et que est vita tua? Dicit ei Presbyter : Ego, Sancte Dei, homo peccator sum, publicis tributis obnoxius. Sunt porro duo juga boum ; unum quidem ego mino ; alterum vero meus mercenarius ; et alterum quidem in ministerium cedit hospitum ; alterum autem in obsequium tributorum : estque confamula hæc uxor mea, hospitibus ministrans et mihi. Ait illi Sanctus, Voca illam sororem, juxta quod est ; mihi que edicito reliquas tuas virtutes. Dicit ei Presbyter : Non habeo quidquam boni super terram, ab omni virtute extraneus sum. Dicit ei communis Pater noster : Surge, et eamus simul. Ducit vero eum in cellam unam domus ejus, et ait illi : Aperi januam. At ille : Ne, Sancte Dei, ne jusseris ingredi : quoniam usus est domus. Ait ei Sanctus : Etiam ego veni ad hunc usum. Cumque nollet Presbyter aperire portam, sermone aperuit admirabilis Pater noster : ingressusque morbidum illic hominem et ulcerosum, cui pleraque corporis membra defluerent, invenit, uno sciente Presbytero et sorore ejus. Dicit ei sanctus Pater noster : Ut quid voluisti

A luisti celare thesaurum tuum istum? Dicit ei Presbyter: Promptus est Domine et injuriosus, timique ne forte in verbo offenderet. Dicit ei Pater noster: Bene circa ipsum certasti: sine vero, ut et ego hac nocte illi ministrem: quo per te etiam mercedem consequar. Dimisso autem Sancto in cella cum ulceroso, cui morbi vis vel vocem ademerat; clauso ostio, discessimus. Qui autem vulneribus medebatur, fuis super eum tota nocte precibus, supplicans Deo, qui morbum omnem et languorem sanat, curavit illum. Presbyter autem qui foris nobiscum erat, ait, Gloria tibi, Deus, qui facis voluntatem timentium te, et deprecationem eorum exaudis; tu medicus sanum fecit infirmum. Et statim clamavit Sanctus, ut portam aperiremus; eduxitque ulcerosum integre sanum, non habentem cicatricem in corpore suo, expedite loquentem, et glorificantem Deum. Hoc autem grandi miraculo facto, reversi sumus in nostram civitatem cum gaudio, laudantes et benedictentes Deum.

31 Fratres, narrationem volo facere *g* de magno et celebri Basilio, et Ephrem *h* Syro. Et ea quidem quæ spectant ad Patrem nostrum, ipse vidi; quæ autem ad sanctum et eximium Ephrem, ex veraci ejus ore audivi: sic autem habent. Ubi celebris ille Ephrem, agens in deserto, qua ex Spiritus sancti illustratione vidisset, qua ex desiderio et percunctatione didicisset admiranda Patris nostri Basilii opera; Deum intente jugiterque orabat, ut ipsi revelaret, qualis Magnus Basilius esset. In extasim ergo raptus, videt columnam ignis, cujus vertex attingebat cælum. voxque de cælo audita, dicens; Ephrem, Ephrem: quemadmodum vidisti columnam ignis, ejusmodi est Magnus Basilius. Et statim adhibito interprete, velut rudis linguæ Græcæ, venit ad magnam ecclesiam celebris urbis Cæsareæ: ad quam ipsa magna Epiphaniarum solennitate perveniens, clamque ingressus, vidit procedentem Magnum Basilium; atque socio suo: In vanum puto laboravimus, Frater iste enim, in tanto gradu positus, non est qualem vidi. Conspiciebat enim amictum stola candida; sacrumque circa ipsum Clericum, albis indutum et ei obsequentem. Stans ergo in secreto loco ecclesiæ, cœpit velut de proposito desperare, dicens intra se: Nos qui portavimus pondus diei et æstus, nihil profecimus; hic autem, in tanto comitatu, et honore humano, est columna ignis? Plane miror. Hæc itaque ipso cogitante, misit ad eum Sanctus Archidiaconum suum, dicens; Vade ad portam quæ respicit Occidentem, ibique in ecclesiæ angulo reperies Abbatem, cucullam habentem in capite, cum quodam alio, raribarbium, pusillum, et cetera vultus ejus; dicesque ei; Quæso, ingredi in sacrarium: vocat te Archiepiscopus. Archidiaconus autem, discissa multo labore populi multitudine, venit ad locum ubi S. Ephrem constiterat, et ait illi: Benedic, Domine; velis ingredi in sacrarium; vocat enim te Pater tuus Archiepiscopus. Ubi autem intellexit per interpretem quod dicebatur, excusavit dicens: Erras, Frater; nos homines peregrini sumus, et ei ignoti. Rediens autem Archidiaconus, renuntiavit Magno Basilio. Porro dum Basilius libros sacros exponit populo, videt S. Ephrem linguam igneam, ejus ore loquentem. Aitque rursus Magnus Basilius Archidiacono: Vade, et dic ei: Domine Ephrem, velis ingredi ad sacram altare: vocat te Archiepiscopus. Et abiens ad eum Archidiaconus, ejusque vestigiis impresso osculo, dixit illi: Domine Ephrem quæso; te accersit Pater tuus Archiepiscopus, ut ingrediaris in presbyterium. Sanctus ergo super his attonitus dedit gloriam Deo; ac reverentiam faciens, excipiensque ait: Vere Magnus Basilius. Vere columna ignis Basilius. Vere per

os ejus loquitur Spiritus sanctus. Rogavit vero Archidiaconum ut responderet; opportunius, post peractam rem sacram, salutaturum in secretario.

32 Post Missam vero ingressus Basilius secretarium, eo S. Ephrem accersendum curavit; dansque in Domino osculum, ait: Bene venisti, Pater filiorum deserti: bene venisti, qui in eo discipulorum Christi numerum auxisti, et demones expulisti. Sed quorsum eum tibi laborem suscepisti, o Pater? Venisti invisurus hominem peccatorem: largiatur tibi mercedem Deus, juxta tuum laborem. Ubi porro venerabilis Ephrem omnia in corde suo nata dictaque socio Abbati respondens enarrasset; Communionem in sacras manus suas accepit: Basilioque, pro hospiti religionem, excipiente convivio, ait S. Ephrem; Pater, summe honorande, unam abs te depono gratiam, et hanc mihi annuas velim. Ad quam Basilius: Jube, dic quæ videntur; multum enim debeo, maxime ob tui ad me adventus assumptum laborem. Et honorabilis Ephrem ad ipsum: Novi, Pater sancte, fore ut, si quæ a Deo poposceris, ipse præbeat. Cupio autem pro me roges, ut Græce loqui possim. Cui Basilius: Rem postulasti excedentem vires. Quia nihilominus fide petisti, veni, Pater venerabilissime eremique præposite, et Dominum rogemus: potens enim est, ut faciat voluntatem tuam: nam scriptum est; Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos. Cum autem diu orassent, ait Magnus Basilius: Cur, Domine Ephrem, sacram Sacerdotii ordinationem, tibi congruam, non accipis? Cui Ephrem per interpretem: Quia peccator sum. Respondit ei Magnus Basilius: utinam et ego talis peccator essem! dixitque ad eum: Flectamus genua; et cum humi prostrati essent, imposuit Hierarcha manus Sancto Ephrem; recitansque orationem Diaconi, dicit ad ipsum: Quæso te; nos erige. Atque tunc soluta et expedita ejus lingua, dixit S. Ephrem clare lingua Græca: Salva, miserere, resuscita, et custodi nos Deus tua gratia. Et impleta est Scriptura: Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua balbutientium. Cumque ille ex tempore omnia Græce loqueretur, ipsa hora glorificaverunt Deum, qui omnia potest et exaudit preces timentium ipsum. Spirituali itaque letitia cum illis triduo refectus, ordinatisque interprete in Diaconum, et ipso in Presbyterum, eos dimisit in pace, glorificantes Deum, in omnibus quæ viderant, sicut dictum est ad eos.

ANNOTATA ET CENSURÆ F. B.

a Ad Gentiles parum spectabat, sive Consubstantialis fidem defenderet Basilius, sive non. Ceterum quæ hic acta narrantur Valentem inter et Basilium illiusque ministros, desiderantur apud Roswydum, et longe aliter data fuerunt ex Nazianzeno in Vita.

b Anastasium Præfectum vel Quæstorem, ubi nominatum invenit auctor, equidem ignoro. Alii omnes Præfectum Modestum vocant, isque tum notus fuit vero Amphiloquio, ut in nomine ejus errare non potuerit. At Combefisius, cum scriptus tentatu sit sub Valente Basilio constantia, putat, inter varios adhibitos ministros, aliquam aut Prætorum an Exactorem fuisse Anastasium, ob auctoritatem scilicet Amphiloquio.

c Valentinianum juniorem intelligendum hic monet Combefisius; senior enim ante Valentem obiit.

d Fundi, a Valente Basilio ad hospitalis sustentationem dati, forsitan occasionem hæc comminiscendi præbuerunt: neque enim post Valentis obitum tandem in vivis Basilius fuit, ut ea facere moraliter potuerit; quæ

D
INTERP.
COMBEP.

ubi et sacram
Communio-
nem impetit,

et mensæ ad-
hibito

E

Ps 144, 9

impetrat,
scientiam lin-
guæ græcæ.

Is. 35, 6

Presbyter or-
dinatur.

i

F

sanat ipse
egro minu-
strans.

g
h

B
S. Ephremo
sub specie co-
lumnæ igneæ
oblatas Basili-
us,

ipsam Cæsaream
clam altare
cælus disci,

et ad se invit-
at venire in
sacrarium,

A quæ fecisse dicitur post acceptas a Valentiniano pecunias.

INTERP.
COMDEF

e Helladium Basilii in Episcopatu successorem fuisse, omnibus est indubitatum : Vitam drossoris ab illo conscriptam, credimus (at par est) S. Joanni Damasceno, qui utinam ad nos tantum transmisisset thesaurum ; cum enim videtur præ oculis habuisse, cum locum inde unum descripsit in Oratione pro sacris Imaginibus. An vero ea, quæ hic narrantur, ex Helladio sint, lector judicet. Potuit enim fieri, ut eo quo Pseudoamphilochius scripsit tempore, fragmenta quædam Helladi extarent, quæ ipse retulerit in Basilium suum. Quod attinet ad Proterii filiam, a demone in amorem juvenis concitatum, simile quid contigisse B. Mariæ Antiachene referimus tomo 7 Maji die 29 pag. 52. Mihi tamen verosimilius est, eundem qui Amphilochium mentitus est, mentiri etiam Helladium potuisse.

f Historiæ hujus imposturam non immerito pat- fieri putamus ex eo, quod omnia, quasi per pios dolos, ut comicis mos est, descripta sint ; quæ a gravitate Basilii in agendo, et Helladii in scribendo abhorrent, Quin, ostendat Combefisius, si possit, quomodo Anastasius Presbyter, tam sanctus et Deo plenus, possit excusari a mendacia ; cum numero 49 narratur dixisse uxori suæ, Ego vado ad culturam agri, et tamen inscia illa domi manserit, ubi paulo infra dicitur inventus a Basilio ; et numero 50 jussus Anastasius aperire ostium conclusis, in quo servabatur homo ulcerosus, dixit esse necessariu domus.

B

g Videtur hic rursus narrationem resumere Pseudoamphilochius.

h Congressus Ephrem cum Basilio dabitur infra ad Vitam ejus, ex Nysseno et ipso Ephrem, omnino aliter quam hic narretur ; ex quibus colligere lector poterit, quænam hic referantur omissa ab Ephrem et Nysseno ; judicabitque, an verosimile sit, omittenda fuisse, si contigissent ; exempli causa de apparitione columnæ ignis.

i Præcessores nostri 1 Februarii, in Commentario prævio ad acta S. Ephrem Syri § III, de gradu ejus ecclesiastico disputantes, judicarunt nihil obesse, quo minus Presbyter ordinatus credi posset, si constaret Vitam hanc ab Amphilochio scriptam esse : nam objectis a Baronio satisfaciit Combefisius hic. Verum cum hæc Acta Amphilochii non sint ; nullum superest fundamentum asserendi, Ephrem Presbyterum fuisse : potuit enim ab hoc auctore, aut alio simili, decipi auctor Menologii Basilii Imperatoris.

C

CAPUT IV.

Restituta orthodoxis Nicænis ecclesia. Castitas Petri Sebasteni probata. Peccatricis et Judæi Conversio. Mors.

P Post Valentis Deo exosi adventum ad nos, qui avus a fuit Juliani Apostatæ, revertente ipso ad beatissimam Constantini urbem ac transeunte Nicæam, accesserunt ad eum principes Arianæ hæresis, flagitaruntque, Consubstantialitatis assertores sancta catholica ecclesia deturbari, eisque ipsam tradi. Porro tyrannus et indignus purpura, qui execrandæ illorum hæresis antesignanum ageret, petitis annuit ; depulsoque militari manu orthodoxo populo, ecclesiam tradidit Arianis. Mæreas itaque animo pins omnis populus, diu noctuque orabant Deum, ut ne ejus ecclesia stabulum fieret et sentina hæreseon. Pergit itaque Nicæam, communis ecclesiarum præses Basilius ; ad quem concurrens universa orthodoxorum multitudo, multo clamore expostulant Imperatoris injuriam. At ille ad eos : Ne, dilecti

fili, ploraveritis : haudquaquam enim istud Deus in finem permittet . sustinete vero longanimes ipsius misericordiam.

54 Porro, ingressus Constantinopolim, ubi Valentem Imperatorem vidisset, dixit : O Imperator, Honor Regis Judicium diligit : atque Sapientia, Judicium Regis Justitia. Cur ergo præsumpsit tua Domitatio, orthodoxis sua ipsorum ecclesia pulsis, male sanos in fide in eam iocitare. Ait Valens ad eum : Rursumne, Basili, ad contumeliam versus es ? Ea res tibi non congruit. Ait Sanctus : Congruit mihi, ut pro justitia bonoque etiam moriar. Imperator ad eum : Vade, tu esto inter utrosque iudex : vide tamen, ut ne affectioni ad populum tuum concesseris : non enim decet. Ait ille Imperatori : Si habueris quo reprehendas iudicium meum, juste et me exilio relega, et illos expelle, ecclesiamque victoribus tribue. Abiens itaque Nicæam cum litteris Valentis, admonuit Arianos et dixit : Ecce Imperator mihi injunxit, dicens : Vade et juste inter Arianos, et qui sapiunt Consubstantialitatem, super ecclesia, quam ariata ipsi manu rapuistis, judica. At illi : Sed ex Imperatoris sententia. Tum ille : Venite, ipsique et Orthodoxi ; clausaque, et utrorumque sigillis munita ecclesia, datisque custodibus, vos prius euntes, precamini diebus tribus, et tribus noctibus, tumque ad ecclesiam proficiscimini. Quod si illa precibus vestris aperta vobis patuerit, maneat æternum vestri juris ; sin vero, etiam ipsi noctem unam ducemus pervigilem, ibimusque cum Psalmis supplicando ad præfatam ecclesiam ; et siquidem nobis patuerit, erit nostra in perpetuum ; sin vero neque nobis fuerit aperta, sic rursus vestra erit, utque vestram acceperitis. Placuit autem sermo ejus coram Arianis ; qui vero videbantur esse Orthodoxi, velut non juste judicasset, reprehendebant. Multa itaque cautione ab utrisque adhibita, dati sunt custodes, qui diligentia omni custodirent sanctissimam ecclesiam. Cum itaque, juxta sancti Patris nostri Basilii decretum, Ariani tres illos dies noctesque precati essent, ac cum supplicatione ad sanctam Dei ecclesiam progressi essent, sicque a mane usque ad sextam fecissent, clamantes illud, Domine miserere, non est aperta ecclesia : fractaque animi contentione, abierunt re infecta.

55 Ait autem sanctus Basilius b : Ecce fecistis, ut constitutum erat : nec, ut accepi, vobis aperta est ecclesia : adhuc et ipsi precabimur noctem unam, et supplicando processerimus : quod si nec nobis fuerit aperta ecclesia, eam ipsi accipite juxta iudicium meum. Assomens itaque sanctus Pater noster et Ecclesiæ præses, populum Orthodoxum, cum mulieribus et parvulis, foras civitatem egreditur, in templum sancti et gloriosi martyris Diomedis ; expletaque nocte pervigili, ac matutinis precibus absolutis, populum reducit, cantans illud, Sanctus Deus ; sanctus fortis ; sanctus immortalis, miserere nobis : ingrediturque sanctæ ecclesiæ c Ferulam, qua etiam Ariani intraverant. Aitque populo : Tollite manus vestras in sublime cœli, contentoque animo clamate ; Domine miserere. Tam consignato populo, silentium indicit ; terque sanctæ ecclesiæ portas signat, et ait : Benedictus Deus Christianorum, in secula seculorum. Amen. Hac porro oratione contriti sunt vectes, et claves confractæ cum pessulis ; apertæque sunt januæ forti aura, et ad muros illis : ipseque deiloquus in illa verba : Tollite portas principes vestras, et elevamini portæ æternales, Orthodoxo populo comite, ingressus est in sanctam Dei ecclesiam : expletoque Missæ officio, dimisit populum cum lætitia et pace, glorificantem Deum, qui non despexit confidentes in ipsum : innumera autem Arianorum multitudo,

D

Ps 98
inter quos
arbiter statu-
tus Ba-
silius

E

et iis ipsam
adjudicat,
quorum pre-
cibus mira-
culose ape-
riretur.

cumque
frustra Arla-
ni orassent,

b

F

c

ad preces
Orthodoxorum
patefit illa.

a
Valentis
permissu

Ariani Ni-
cæna eccle-
sia pellunt
Orthodoxos

A novo illo miraculo confirmata, abrenuntiavit hæresi, ac in orthodoxam fidem concessit. Ubi vero Imperator rescivit quod gestum erat, vituperavit quidem Arianae hæresis nequitiam, nihil habens quo sancti et divina sapientis Patris nostri Basilii iudicium carperet (Nam, inquit, etiam vobis amplius gratificavit) ipse tamen, jam olim motus sensibus cæcatusque cordis oculos, neque sic ut ad Dominum converteretur adjecit; sed mansit inflexus et obstinatus, tradens in bello spiritum, post magnam cladem ambustus in paleario, in partibus Thraciæ; eoque modum traditus est æterno igni, in seculum seculi cruciandus.

d
Petrus Ep.
Sebast. frater
Basilii,

56 Bene dolim divinus David, ceu perenni insculptum æri, immortalis fama publicum fecit, dicens: Generatio rectorum benedicetur: gloria et divitiæ in domo eorum. Vere enim generatio recta et semen longævum, et gentilitas omnis Deo placita. Quod itaque in Petro, Patris nostri Basilii fratre, post Macrinam omnium magistram luci primū edito, gestum est signum seu miraculum, corroborante Domino nostro Jesu Christo, enarrare statuo. Petrus hic, secundus ille Petrus, ille post Petrum principem; illum Petrus Sacerdotalem Sebastienæ civitatis, benigna Dei nostri et Patris luminum providentia, adeptus Sedem; cum propria adest, uxore quidem nuncupatione, usu vero sorore. Eo Ecclesiam illam sapienter administrante, æmulatio turbatoribus animis excitantibus orta est: populum enim provocarunt dicentes; Nefas esse ut Episcopus suæ uxori cohabitaret; multa que consiliati contra normam sacrarum Canonum, ad nostrum Pastorem, orbe autem toto celebratissimum Basilium, quid res haberet informaturi, venerunt. Ille gaudio abundantiori profusus, ait; Bene, filii, veneritis: vado vobiscum ad rei probationem. Profectusque ibat cum illis ad Sebastenam metropolim: Petrus autem ipsius frater, adventu ejus cognito, ei occurrit ab octo miliaribus; exhibitaque debita reverentia, ac in Domino osculatus, gratiose subridens dixit fratri suo et Patri nostro Basilio: Tamquam ad latronem existi, Domine frater, cum turba, ut me caperes.

B
cum uxore
tamquam
sorore habi-
tans,

57 Cum autem essemus ingressi in urbem Sebastenam, fuissemusque precati in venerabilissimo templo Martyrum, multiplex corona illustrium quadraginta, ascendentes nobis ad sacram Episcopi Domum, salutavit ille Dominam sponsam; et ait illi: Salve, vera mea sponsa, seu potius Christi: tui causa totus nobis hic labor assumptus est. Ait illa: Sum in manibus tuis, honorabilissime Pater. Dominus occasiones facit: magno enim desiderio teneor amplexandi pretiosos tuos pedes: cujus rei compos effecta, gratias ago Domino meo. Faciet ergo, maximo mihi prosequendus honore meus Pater, in filiam suam, quæcum voluerit. Aitque ille fratri: Rogo te, Domine mi frater, ut una cum Domina sponsa mea dormias in sanctissima ecclesia. At ille ad eum: Faciam quidquid jusseris, sicut debeo: fecitque. Assumens ergo sanctus Pater noster nonnullos Deo afflatos et spiritales viros, quinque numero, ex quibus unus rem probe norat; etiam ipse in sancta ecclesia dormivit. Circa mediam autem noctem illos suscitans a somno ait: Quid, videtis circa fratrem meum? At illi: Videmus novum miraculum. Ille vero; Quodnam illud? Responderunt: Videmus Angelos, ventilantes lectum ejus inculpabilem. Ait autem sanctus Pater noster Basilius; Nemini dixeritis quod vidistis.

apud hunc
accusatur:

qui profectus
Sebasten,

videt Angelos
ventilantes
ad lectum
utriusque;

missaque in
sinum eorum
igne,

58 Sequenti vero mane reversis nobis ad Episcopum, dixit; Tempus est, Domina mi sponsa, seu potius Christi, ut quod quaeritur in palam fiat. At illa: Sum in manibus tuis, honorabilissime Pater,

Junii T. III

Porro jussit Sanctus Dei, ut modius ferreus afferretur, plenus ardentissimis lampadibus, atque; Explica, Domina mi sponsa, pallium tuum: et explicavit. Aitque iis qui bajulabant; Mittite in ipsum flammatis lampades; miseruntque. Tum ait sponsæ: Tene in hoc maphorio, donec tibi dicam. Aitque, Afferte adhuc lampadem aliam accensissimam: attuleruntque. Tum ille fratri: Explica, Domine frater, penulam tuam: et explicavit. Tum ille; Mittite in ipsum: et miserunt. Cum vero diutissime tenerent sic accensas lampades et starent, in stuporem actus populus super eo quod videbatur, clamare cœpit et dicere: Dominus conservabit Sanctos suos, et beatos illos faciet in terra. Proceperuntque accensas lampades; nec erat in eis vel funi odor, neque vestimenta illorum ambusta sunt. Tunc adducens quinque sanctos viros, ait illis: Edicite quod vidistis in sanctissima ecclesia: narraveruntque populo, ut vidissent sanctos Angelos, ventilantes inculpatum eorum cubile: et glorificaverunt Deum, qui facit mirabilia magna et inscrutabilia. Cumque sanctus Pater noster Basilius, pacem in Domino dixisset; reversi sumus in nostram civitatem, glorificantes Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

D
INTERP.
COMBEF.

palam fac
ipsorum ca-
stitatem.

E

59 Fuit temporibus sanctissimi ac beatissimi Archiepiscopi Basilii, heredis illius regni Christi, vasis electionis illius qui portavit Christi nomen coram gentibus et regibus et filiis Israel, sicut divinus et beatus Apostolus; mulier quaedam, divitiis et nobilitate clara, reliquisque ad vanam hujus vitæ obsequia comparatis supra omnes elata. Hæc statum vidualem amplexa, turpiter potestate abusa, seipsam gulæ luxuriæque mancipavit; nihil habens quo placeret Deo, sed seipsam instar porcorum volutans in luxuriæ cæno. Tandem itaque, dispensante Deo, immensa sua peccata animo repetens, menteque cœlitus illustrata, atque seorsim tacite agens, pensare cœpit multitudinem suorum peccatorum: dixitque lamentabiliter plorans; Heu me peccatricem et luxuriosam! quomodo immeosa quæ peccavi confitebor et expiabo? Templum Spiritus sancti pollui; habitantem in corpore animam, coinquinavi: Heu me! projecta sum. Num sicut meretrix illa dicam, Miserere mei? aut sicut Publicanus, Peccavi, cum præsertim post baptismum peccaverim? Qui vero certior fiam, quod Deus pœnitentem suscipiet? Hæc porro ipsa cogitante, is qui vult omnes salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, et neminem vult perire, in memoriam ei revocat, quæ a juventute deliquerat: sedensque, sua ipsius, a juvenili adusque senilem ætate, peccata scripsit in charta: novissimum autem scripsit, quod dicebat magnum peccatum; chartamque bulla plumbea obsignavit e. Captato autem opportuno tempore, cum sanctus Basilius ad preces solitas in ecclesiam proficisceretur, clam præcurrens ad pedes ejus chartam project: seque in faciem ad ipsius pedes jactans, clamabat dicens; Miserere mei, Sancte Dei, quæ supra omnes sum peccatrix. Stans autem beatus ille Christi famulus, ab ea perquirebat causam gemituum. Tum illa: Ecce, Domine, mea omnia peccata et crimina in charta hac scripsi, et obsignavi: tu vero, Sancte Dei, ne signaculum bullamque moveris; sed solis precibus ea dele f. Qui enim hanc mihi cogitationem dedit, plane obaudiet pro me orantem. Magnus porro Basilius chartam elevans, et aspiciens in cœlum ait: Tuum, Domine, solius est opus istud: qui enim tollis peccatum mundi, facilius quoque minus hujus animæ crimina deleveris: omnia quippe nostra delicta, apud te numerata sunt: tua vero misericordia immensa est, et impervestigabilis His autem dictis, ingressus est ecclesiam, tenens chartam, seque ja-

Act. 9, 14
Peccatrix
pœnitens

peccata sua
inscribit
obsignatæ
chartæ

f

quam tradi-
dit Basilio,

qui facta
oratione eam
restituit

A ctans coram altari, totam noctem pervigilem in precibus egit; inque crastinum, per tota Missarum solennia, Deum obnixius oravit.

INTERP.
COMBEP.

deletis peccatis, excepto uno:

60 Post factam autem missionem, accersivit mulierem; tradensque chartam, ait: Audistin' mulier, quod nemo possit peccata dimittere, nisi solus Deus? Ait illa: Audivi Pater, teque ideo ad intercedendum apud misericordissimum Deum sollicitavi. Atque his dictis, chartam aperuit, totamque deletam invenit: quamquam non expuncto grandis illius peccati piaculo. Videns autem illa, concidit animo; tundensque pectus manibus, corruit ad pedes ejus, cum clamore dicens; Miserere mei, serve Dei altissimi: et qua ratione pro meis omnibus peccatis decertasti, ac fuisti exauditus, eadem quoque pro isto supplica, planeque obliterabitur. Lacrymatus veru commiserationis affectu Archiepiscopus, dixit; Surge, mulier; nam et ego homo peccator sum, qui et ipse indulgentia indigeam. Qui delevit peccata tua, quot voluit delevit; potestque, qui mundi peccatum tollit, etiam hoc a te peccatum tollere. Si mudo deinceps te a peccato continueris, viasque Domini ambulaveris, non solum consequeris veniam, verum etiam gloria dignaberis. Vade ergo in desertum, inveniesque virum sanctum, inter omnes Patres celebrem, Ephrem *g* nomine. Huic trade chartam, isque orabit, et Deum propitium tibi faciet.

pro quo delendo ad S. Ephrem missa,

B At illa valedicens Sancto, cucurrit ad desertum: confectoquo longo itinere, pervenit ad praemonstratum locum magni illius Eremitae; pulsansque ad januam clamabat dicens: Miserere mei, Sancte Dei. Ille praescus spiritu quam ob causam venisset, ait illi: Exi a me mulier, quia homo peccator sum, indigens et ipse adiutorio. At illa jactavit chartam, dicens: Misit me ad te Archiepiscopus Basilius, ut Deum pro me depreceris, quo peccatum in charta positum deleatur: delevit enim, ipse precatus, reliqua. Tu vero ne pigriteris pro unico ad Deum intercedere; siquidem ad te missa sum. Tunc ad eam Sanctus Dei: Ne, filia, ne ita: qui enim pro multis illis peccatis potuit Deum placare; etiam pro uno quod superat, facilius quam ego poterit. Vade ergo, ne tardaveris, ut pervenias ad ipsum, priusquam a corpore migraverit. Illa valedicens Sancto, rediit Caesaream. Cumque ingrederetur in civitatem, occurrit sancti Basilii corpori, quod efferebatur: eoque viso se in terram jactare coepit: ac, velut Sanctum in jus vocaret, dixit: Heu me, Sancte Dei, ideo me in desertam misisti, ut liber a molestia profisciscerens: et ecce, re infecta, tam immenso itinere frustra confecto, redi. Videat Deus, et judicet inter me et te: quod cum ipse potuisses Deum propitium facere, me direxeris ad alium. His cum clamore dictis, projecit chartam super capulum: rem minutatim universo populo narrans. Porro unus de Clero, scire volens quam grande esset illud peccatum, sustulit chartam; apertamque, totam deletam invenit; ac voce magna clamavit ad feminam, dicens: O mulier, munda est charta et expuncta. Quid vero, Dei in te, inenarrabilem misericordiam ignorans: affligeris? Viso itaque insigni miraculo, populus universus Deum glorificavit, qui in terra potestatem habet dimittendi peccata: quique tantam servis suis concessit gratiam, ut etiam post mortem languorem omnem sanent omnemque debilitatem, quin etiam ut peccata fideliter accedentium remittant.

ab eoque remissa,

Basilium mortuum invenit:

C et a cadavere ejus recipiens chartam, residuum peccatum deletum agnoscit.

et a cadavere ejus recipiens chartam,

residuum peccatum deletum agnoscit.

Judaeum medicum convertere conatur

62 Joseph, praestans peritia artis medicae, valde probatus clarusque in illa fuit, summam quamdam adeptus ex pulsibus judicii certitudinem; ut nullo errore, ante tertium quintumve diem, morituros praesciret: utque verbo dicam, tantus erat, ut et medicis et philosophis invidiam moveret. Deo autem afflatus Pater noster, divina praesciens illustratio-

ne, quod in eo gerendum erat; ipsum impensius diligeat, crebriusque ad congressum vocabat; docens planam regiamque veritatis viam incedere. Cum itaque non raro hortaretur, moneretque ut abscederet a scelestis religione, Christumque baptisate sacro indueret; non admisit, dicens: In qua natus sum fide, in ea et moriar. At Sanctus Dei ad ipsum: Persuasum habe, Joseph, fore ut neque ego, neque tu vitae praesentis turbinibus absoluti migremus, donec Dominus meus per aquam et spiritum te regeneraverit: fieri enim nequit, ut quis sine his intret in regnum Dei. Nonne etiam patres vestri baptizati sunt in Moyse, et in nube, et in mari? bibebuntque de spirituali consequente petra? Petra autem erat Christus, qui novissimis diebus de Virgine incarnatus est, et propter nostram salutem factus homo, operatusque est miracula et morte a patribus vestris in carne affectus; sepultusque, die tertia resurrexit; et ascendit in caelum, sedetque ad dexteram Patris: qui etiam venturus est, in magna gloria cum Angelis, judicaturus vivos et mortuos, et unicuique redditurus juxta opera ejus. Itaque nequit fieri, ut dictum est, ut quis intret in regnum Dei, nisi per aquam et spiritum: et nisi vivifica antitypa intemerati corporis et sanguinis Christi sumpserit.

ad Christum,

63 Cumque Sanctus, talibus hortationibus uteretur, non sustinebat ipsum audire: ubi autem ei placuit, qui eum segregaverat ab utero matris suae, ut susciperet sacratissimum baptismum; cum vir sanctus, jam vitae hujus turbinibus eximendus, accersivit, praetextu nimirum scientiae medicae; aitque illi: Quid tibi de me videtur? Ille, ex pulsu sentiens ejus vires proximam minari mortem, jussit domesticis, ut opportunas sepulturae vestes emerent; Nam, inquit, cito citius moriturus est. Ait ad eum Magnus Basilius: Nescis quid dicas. Dicit illi Joseph Hebraeus; Credas, Domine, sol hodie cum sole occidet. Ait illi Sanctus: Quid vero si non ante mane moriar? Dixit Hebraeus: Non potest hoc esse: vix enim post horam erit anima tua in te. Verum dispone de tua Ecclesia et de rebus tuis: non enim, te vivo, dies hodie tenebrescet. Ait ei Sanctus: Quid si venero usque ad sextam mane, quid es acturus? Respondit ille, Moriar. Ait Sanctus; Etiam. Moriaris peccato, vivas autem Christo meo. Dicit ille: Scio quid velis, et faciam quod jubes, Pater sancte; si fuerit quod ais, terribili me sacramento obstringens fore, ut, si in crastinum vixeris, baptismum suscipiam. Rogavit ergo Deum admirandus Pater, ut ad salutem hominis vitae sibi accessionem concederet; utque mulierem re infecta a S. Ephrem redeuntem susciperet. Voti autem compos effectus; Sanctus, mittit mane et accersit Hebraeum. Ipse non credens, venit, plane existimans morti concessisse. Videns vero vivum, factusque in extasim, et ruens ad pedes ejus, ait: In veritate confiteor, magnum esse Deum Christianorum: quodque non sit alius Deus praeter ipsum. Abrenuntio itaque inimicae Christo religioni Judaeorum, meque veritati fideliter adjungo. Jube ergo, honorande Pater, ut sine dilatione ipse omnisque domus mea Christi consigner signaculo. Ait illi Sanctus: Ipse intingam manibus meis cum tota domo.

h

E

sed frustra,

donec contra ejus iudicium

F protracta vta, i

eum convincit,

et sollemniter baptizat.

64 Rursumque accedens medicus, apprehensaque ejus dextera, ait: Elanguerunt tuae vires, Domine: naturaque extreme debilitata fatiscit. Ait Sanctus: Habemus naturae auctorem, qui nobis addat vires. Surgensque gressu contendit ad ecclesiam, et sub omnium praesentia, eum fidei sacramento tinxit, et domum ejus totam: vocavitque nomen ejus, Joannem: impertitusque vivifica Sacramenta, eum assumpsit et reduxit ad cubiculum suum: ciboque appo-

sito,

A sito, docuit quæ spectant ad vitam æternam, adjungens suo ovili novum militem cum uxore et filiis. Quod vero reliquum vitæ fuit, sacras ædes et hospitia pauperum lustrans, quæ sibi fuerunt donata a medico, et quæ de propriis reliqua erant, donavit. Circa nonam autem præsto fuit ad sacrificia Missarum in sacratissima ecclesia, una cum Cleri et Civitatis primoribus : cum quibus percepto iterum pane, dimisit eos, ac valedicens et deoscalans in osculo sancto dimisit eos ; novum Christi pugilem universosque, commendans Christo Testamento autem sepeliri sanxit, cum tertia illa portione datæ sibi a Deo Communionis. Recumbensque in lecto, cum Eucharistia adhuc in ore, reddidit spiritum Domino ; adjunctusque est Pontificibus Pontifex ille, et Prædicatoribus magnum illud sermonis tonitruum. Videns autem fidelis ex Hebræo medicus, ita Dei hominem et Pontificem magnum Basilium quiescisse, quomodo dixerat : prouens in ejus pectus cum hæremis dicebat : Revera, Dei famule Basili, neque modo fuisses mortuus, nisi voluisses.

Conditio testamenti moritur,

et honorifice sepelitur.

k

65 Postridie autem convenit universa multitudo; ejusque corpori pretioso, quod totam materiæ obnitiendam superaverat, in sacratissimam ecclesiam illato, justa fecerunt, omni unguentorum thymiamatumque obsequio. Audiens vero et Gregorius, Nazianzenus k Episcopus, adfuit et ipse festinus : vidensque pretiosas reliquias, in eas procidens, diuque lamentatus, hortatus ad preces populum, congruis honoribus gloriosam magni Pontificis memoriam prosecutus est, in hymnis et canticis spiritualibus ; duodecim Episcopis qui concurrerant, civiumque multitudine, sociam adhibentibus operam. Deposueruntque ipsum in capulo, in templo S. Martyris Eupsechii ; ubi etiam Leontius, ejus in Episcopatu antecessor, cum Sacerdotibus aliis dormit. Requievit autem, qui Angelicam vitæ rationem in terris instituerat Basilius, prima Januarii, l anni quinti Valentis et Valentiniani ; relicta Ecclesiis, quam Spiritus sancti virtute conscripsit composuitque, mundæ suæ vitæ monumentum, librorum supellectili, ad gloriam et laudem Domini nostri Jesu Christi : cum quo Patri Gloria, una cum sancto et vivifico Spiritu ; nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen. Habuit autem Basilius et tres fratres : Gregorium Nyssenum, Petrum Sebastenum, et Naueratium qui fuit Monachus. Magnus vero Basilius octo annis defunctus Episcopatu, peregrinatus est ad Dominum ; postquam pravam omnem doctrinam hæreticorum, instar silvestrium ferarum, solo patrio abegisset m.

m

ANNOTATA ET CENSURÆ F. B.

a De hoc Pseudoamphilochii errore egi ad Prologum : ubi annot. 8 noto quod hæc historia de ecclesia Nicæna, Orthodoxis restituta sub Valente, ommissa est ab Urso apud Rosweydam.

b Quam amplam habuisset Nyssenus materiam pro funebri simul et encomiastica oratione, qua fratrem Basilium Eliæ comparasset, Sanctum illum introducens cum Arianis pro ecclesia Nicæna decertantem, tanquam alterum Elum cum sacerdotibus Eualsuper holocausto! Verum estne hæc credibilis historia, si fuit ignota Nysseno?

c Ferula vestibulum, seu potius porticus ad ingressum Ecclesiæ.

d Caput hoc, inquit Combefisius, ex unico codice repræsentamus, desiderante alio. Etenim meretur, si quod aliud, ad fabulas relegari ; non, quod continentia probatio per ignem nunquam fuerit adhibita : (sicitur enim tali miraculo probata uxoris virginitas a S. Demetrio inter Patriarchas Alexandrinos, duodeci-

Fabula de uxore S. Petri Ep. Sebasteni,

mo ; et ab Abbate quodam, in Vita S. Joannis Eleemosynarii 23 Januarii num. 85) sed quod tot fabulis et ineptiis exornatum sit, ut suam palam faciat falsitatem. Nam, ut omittam quæ consideranti patent, nunquam vivente Basilio Petrus Sebastenum Episcopatum gessit, ordinatus anno saltem uno post mortem fratris : nunquam Petrus Sebastenus Episcopus sponsam aut uxorem habuit : sed, a prima ætate per Macrinum sororipie educatus et institutus, solitariam vitam et virginitatem coluit ; ut in Vita ipsius Petri a prædecessoribus meis ostensum est 9 Januarii. At Combefisius, certus Vitam hanc, saltem ut credibilem, cruditis obtrudere ; sicut alterum Libanium Sophistam, alterum Quæstorem Juliani excogitavit ; ita nunc alterum inter fratres Basilii commiscitur Petrum, inter liberos post Macrinam primum, qui ante Episcopatum Sebastenum, uxorem habuerit ; et alterum natu minimum, et prolem sanctorum Parentum duodecimam (credo decimam dicere voluisse) monasticam vitam professum. Forsitan vir iste eruditus voluit, hac sua cogitatione, historiæ peritis proponere disputandi materiam ; et ostendere quam difficile sit, argumentis, ut aiunt, positivis convincere eum, qui obfirmavit animum aliquid, quamvis paradoxum et omnibus inauditum, sustinere. Certum quidem est Basilii patris et Emmeliæ liberos decem omnino fuisse ; ex istis quatuor fratres tantum novimus, teste Nysseno in Vita Macrinæ : ex quatuor fratribus, is qui secundum Basilium natu maximus erat, Naueratius vocabatur : locus igitur non est alteri Petro, nisi quinque fratres, contra testimonium Nysseni, nunc. Nec tamen propterea credibilis conjectura firri potest, alteri præterquam Juniori nomen inditum Petro fuisse : si enim alter in ea familia vicisset Petrus, cum ultimis prodiret in lucem, verosimiliter hic aliud nomen uceppisset. Quin, ut convalidemus Combefisio, alterum fuisse Petrum fratrem Basilii, qui prius matrimonio junctus, factus deinde sit Episcopus Sebastenus ; potuit id solum post mortem Basilii evenisse : nam ipso florente, Eustathius istam Ecclesiam turbavit, non minus quam gubernavit. Adde præterea silentium omnium antiquorum : nec unam quidem a Basilio aut Gregorio extare ad ipsam epistolam ; nullam in tot scriptis mentionem. Quid quod ipse Pseudoamphilochius, in fine hujus Vitæ, tres solum Basilii fratres numeret, interque eos unum solum Petrum Sebastenum.

e Græce πολυβδῶν ἐξοβλῶσεν : plumbo bullavit, verbum barbarum mediæ ævi, quo Amphilochius, eruditus græca eloquentia, minime usus fuisset. Et fatetur Combefisius hæc in Vita, subinde verba ejusmodi occurrere ; quomodo autem hæc operis novitatem non arguant, ut idem ait, ipse viderit.

f Simile factum mulieris invenitur in Vita S. Joannis Eleemosynarii 23 Januarii Cap. 15, quod forsitan occasionem præbuit Pseudoamphilochio, hoc de Basilio miraculum commiscendi. Quidquid sit, recte monet Combefisius, factum istud non trahendum in exemplum, quod si solum in hac apocrypha Basili Vita haberetur, merito computarem inter pias fabulas. Sed quod a Leontio scriptum refertur in Vita S. Joannis Eleemosynarii, pro ea quam meretur fidem, patet benigne explicari ; si dicatur Sanctus, mulierem, peccatum confiteri erubescens, induxisse ut scripto istud expungeret in charta, sigillo obsignata, atque a nemine legenda ; eo consilio, ut deinde persuaderet facilis, permitteret chartam a se solo aperiri et legi, atque ita cum minori erubescens peccatum suum confiteretur ; sed cum Sanctus vita excessisset, antequam id perficere posset, post mortem apparuerit ; et tanquam minister sacramenti extraordinarius confitentem absolverit ; atque in signum vere remissi peccati, eo delicto chartam restituerit.

g S. Ephrem ante S. Basilium mortuum esse, supra diximus ex meliori Auctore.

D
INTFRP.
COMBEP.

ignis judicio suam virginitatem probante,

quæ ut sustineatur

E

gratis affingitur Basilio alius frater Petrus,

qui nullus fuit, ut nec Sebasteno uxor ultra.

F

Alia de muliere peccatum suum scripto confessa, et a mortuo absoluta.

h

A h *An verus Amphilochius non fuisset clarius locutus de reali Christi præsentia in Eucharistia, præsertim ubi Judrus instituitur?*

i *Refert Nazianzenus oratione 20, Basilium sub finem vitæ ad aliquod tempus ita sibi restitutum fuisse, ut quosdam sacris Ordinibus initiare potuerit: quidni et potuisset hunc Josephum solemniter in ecclesia baptizare? Verum, ut factum id fuisse credimus, non sufficit affirmantis pseudo-Amphilochii auctoritas.*

k *Gregorium Theologum non interfuisse morti aut funeri S. Basilii, colligitur ex epistola illius 37, qua Nyssenum in morte fratris sui consolatur: malo autem Vitam hanc Amphilochio, quam illam epistolam Theologo objudicare, ut facit Combefisius.*

l *De tempore quo Sanctus obiit; pluribus actum in Comm. prævio numero 67.*

m *Hartenus vita S. Basilii Amphilochio attributa, a Combefisio ex duplici manuscripta edita; sæpius tamen ante, ut dixi numero 10, a diversis diversimode scripta, diversam fortunam et mutationem subit: quod scire juvat, et Rosweydam de ea quam ipse edidit, legere hæc scribentem: Ita eam Roma ex Congregatione Oratorii accepi, interprete Urso S. R. E. Subdiacono. Quæ plane convenit cum ea, quæ hactenus barbaro et rudi stylo; incerto interprete, in Vitis Patrum est divulgata. Nisi quod in ea fine addatur seu interseratur historia, de Joseph Hebræo medico, et morte Basilii, quæ hic deest. In hac contra habes Caput ni, quomodo Basilus Anthochiam pervenerit, et Libanii discipulus instruxerit, quod*

Caput deest in Vitis Patrum; ut appareat Vitam D hanc olim per varia fragmenta descriptam et translata. Integram Vitam Basilii, Græcæ scriptam et Amphilochii nomine insignitam, accepi Parisiis ex bibliotheca Regia, quam jam olim vertit nescio qui; cujus interpretationem habeo ex codice Marchianensi vetustissimo (quæ stylo convenit cum ea quæ in Vitis Patrum est) rudem plane et impolitam: in Græco tamen exemplari Caput unum est, *De miraculo Basilii et Petrum fratrem suum, et ejus uxorem, quod etiam in illa versione deest. Græca hæc Vita, et Latina vetus innominati interpretis versio, continet hæc præterea Capita, quæ et in hac Vita Basilii, interprete Urso, et in illa quæ in Vitis Patrum hactenus fuit, desunt; de mystica revelatione et morte Apostatæ Juliani. Item de Scriptura quam muliercula fecit: ad hæc, Quomodo Spiritus sancti adventum vidit, et de quodam Diacono et Libanio Sophista. Præterea. De quibusdam Gentilibus, et interpretatione Hexameri. Deinde Quomodo ductus est Antiochiam, et de filio Valentis. Denique, de Valente Deo odibili, seu apertione ecclesie in Nicæa. Surius, offensus impolitia veteris versionis, quam MS. integram habuit, E excepto Capite jam dicto de Petro fratre Basilii, eam stylo latiniore reformavit, et tomo suo primo de Vitis Sanctorum; Januarii inseruit. Sed quia ipsi exemplar Græcum defuit, dum insistit confragosis veteris versionis vestigiis, non potuit non subinde cespitare.*

DE SANCTO DOGMAELE,

IN PEMBROCHIENSI WALLIÆ COMITATU.

Cultus et fundatio Abbatie, in Burgo ejus nomen ferente.

SEC. VI.

D uæ sunt in Comitatu Pembrochiensi civitates, quæ nomen suum a Sanctis traxerunt: harum præcipua est urbs Episcopalis Menevensis, nunc S. Davidis dicta, ad cujus Vitam Kulentis Martii, omnia quæ ad Walliam regionem et Comitatum Pembrochiensem legi possunt spectant, rapsitu ibidem pag. 38.

2 *Ab hac Menevensi S. Davidis urbe progredienda versus Septentrionem, ad mare Ibernicum sive Verginum, est Baronia Ramesia, aliquibus Kamesia, in qua præter feuda militaria viginti et parvas viginti sex, sunt tria oppida; Fîsgarda, a piscium captura dicta ad Gwainum fluvium; Neoportus, ad Nevernum fluvium; et Burgus S. Dogmaelis, ad Tivum flumen, haud procul a Cardiguanæ urbe et Comitatu Hanc Baroniam Ramesiam, inquit Cambdenus in Dimetis et Comitatu Pembrochiensi, Martinus de Tutonibus primus a Cambriis vi et armis extorsit. Qui, aut ejus posteri, monasterium S. Dogmaelis fundarunt, in valle collibus circumcincta, cui Burgus adjacens (ut plura alia oppida monasteriis) debet originem. Hæc ibi.*

3 *In Monastico Anglicano tomo 1 pag. 444, proponitur in titulo Prioratus S. Dogmaelis in Comitatu Pembrochiæ, cella cœnobii Tyronensis, ac dein, citatis Collectaneis MSS. Lelandi, ista leguntur: Sancti Dogmaelis Abbatia, Ordinis S. Martini Turonensis, proficitur regulam S. Benedicti. Fludus Præcentor ecclesie S. Davidis dixit mihi, Martinum de Turribus primo inter Normannos Kamesiam (imo Ramesiam) bello acquisivisse, et hoc monasterium fundavisse, ac ibidem in medio chori sepultum fuisse. Additur dein Charta Regis Henrici primi; qua con-*

cedit, quæcumque Robertus, Martini filius, Monachis de Thyro dedit vel daturus est; ac dein subjungitur ipsius Roberti donatio: in qua, inquit, pro sanctæ Ecclesie exaltatione, in terra mea de Gualis, Tironensium Monachorum paupertati compatiens, monasterium in honore sanctæ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ constituens, nonnullis ibi Fratribus religiose conversantibus, Abbatem eis præponi a Domino Abbate Willielmo, et omni conventu Tyronensi, Deo auxiliante tandem multis precibus impetravi; quorum necessitatibus victus, possibilitatis juxta vires, concurrere cupiens. . . dedi eis antiquam ecclesiam Sancti Dogmaelis, cum possessione terræ eidem ecclesie adjacente, cujus nomen est Landogog, in provincia Kames, juxta ripam fluminis Thevi. Et post varias donationes, Dedi vero, inquit, illis et piscariam S. Dogmaelis; et concessi illi ut per totam aquam, quamdiu in terra eorum protenditur, alias piscarias sive molendinas facerent. etc. Hæc igitur donatio facta est ea die, qua primus ejusdem loci Abbas, Fulchardus nomine, a Domino Bernardo Menevensis Ecclesie Episcopo, inthronizatus est. Erat hic Bernardus, patria Normannus, Henrici primi Regis Capellanus, Episcopus consecratus XII Julii anno MCXV, uti apud Godwinum legitur. Eodem etiam tempore erant Abbas Turonensis in Majore monasterio Willielmus seu Guilielmus, qui præfuit ei ab anno MCIV ad annum circiter MCXXIV.

4 *In antiqua ecclesia S. Dogmaelis, monasterium est S. Dogmaelis, et burgus S. Dogmaelis. At quo tempore vixerit Sanctus aut ad Dominum migraverit, quidve in vita egerit, plane latet. Michael Alfordus, cum anno quingentesimo conclusurus priorem tomum Annalium*

fundata seculo 12:

ecclesia antiqua,

piscaria,

memoria 14 Junii:

INTERP. COMBEP.

Voria in variis exemplaribus Vita hujus dispositio.

S. Dogmaelis burgus,

monasterium,

Abbatia

A *Annalium Ecclesie Britannicæ, refert varios Sanctos, qui antiquis temporibus floruerunt, et eos inter, inquit, Dogmael Sanctus, qui in nostro Martyrologio claruisse scribitur vitæ sanctitate et miraculis, circa annum Domini quingentesimum. Visitur in Dimetarum regione et Penbrochiensi agro nobilis Abbatia, a S. Dogmaele nuncupata, de qua Harpsfeldus et Spedus in Catalogo, atque Cambdenus in Dimetis.*

Hunc Sanctum Britanni vocant S. Tegwel: et D Sanctis adscriptus legitur in Fastis nostris ad XIV AUGUSTO G. II. Junii. *Hæc Alfordus. Martyrologium Anglicanum Wilsoni secundæ editionis, memoriam S. Dogmaelis adscripsit ad hunc XIV Junii; cujus exemplo, per Alfordum probato, eundem retulimus; certiora nihilominus monumenta optaremus nancisci.*

NOT. 30

DE SANCTA JULITTA

A GRÆCIS HONORATA.

G. II.

Ex Synaxario MS. Divionensi.

B **P**lures in hoc opere nostro occurrunt Sanctæ Julittæ appellatæ. Inter has est illustris Martyr, una ex septem Virginitibus cum S. Theodoro Ancyra in Galatia martyrio coronatis; quarum omnium præclara Acta, auctore Nilo Græce scripta, et Latine translata, dedimus ad diem XVIII Maji. Alia infra XVI Junii datur Julitta Martyr cum Quirico filio, Tarsi in Cilicia coronata; et hujus similiter præclara gesta lector ibidem reperiet. Est et Julitta Martyr, Cæsareæ in Cappadocia igne consumpta, cujus laudes S. Basilius Magnus celebravit, ad XXX Julii referenda. Diversa denique ab istis omnibus S. Julitta,

nobis innotuit ad hunc XIV Julii ex MS. Synaxario, Divione in Collegio Societatis Jesu adseruato, et olim a Petro Francisco Chiffletio communicato, ubi hæc dicitur in pace vitam finivisse, atque hi adduntur versus:

Τὴν Ἰουλιτταν ἐξέχει τοῦ σαρκίου
Ὁ σὰρξ δι' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ φανεῖς Λόγος.

Eduxit ex caruncula Julittam,

In carne visum pro nobis Verbum Dei.

Er quibus aliud nihil habetur, quam mortis sancte obitæ testimonium: proponenda tamen hic fuerunt, in spem effulsuræ aliquando amplioris lucis, si ejus Acta iuventur aliquando litteris consignata.

E

DE SANCTO MARTIANO

EPISCOPO BENEVENTANO IN ITALIA.

D. P.

Ex Catalogo Episcopali Marii de Vipera.

SEC VI

Acta S. Placidi Protomartyris Benedictini qualicumque, ex MS. eruta a Surio, et a Mabilione quidamtenus illustrata, ulterius examinanda a nobis v Octobris, prima et sola suggerunt notitiam S. Martiani, quasi tunc episcopus Beneventi fuerit cum ille a S. Benedicto missus in Siciliam est, servaturus possessiones, a patre Tertullo oblatos Cassino, in usque monasterium conditurus. Quanto deinde tempora hic vixerit, incertum est: martyrium scriptores Benedictini ad annum DCLI referunt: ut intra XI et XXX annum seculi VI videatur S. Martianus floruisse, de quo in dictis Actis sic legitur:

2 Inde, id est a Faveis Caudinis, Placidus beatissimus Pater egrediens, Beneventum devenit: atque a S. Martino Episcopo, ob amorem beatissimi Patris Benedicti, cum omni reverentia susceptus est. Ibi itaque vir Domini Placidus, dum cum eodem sancto Pontifice resideret, . . . et a sancto Episcopo et omnibus rogaretur, claudum crexit; ut fuse narratur cap. 39 Actorum: Sanctam autem Martianum Episcopum salutans in osculo sancto, post aliquot dies, Canusiam Apuliæ civitatem devenit. Plura non suppetunt ex scriptoribus antiquis.

4 Marius de Vipera, Archidiaconus Beneventanus,

in Catalogo Sanctorum illius Ecclesie, Episcopum XXVII facit; Felicis, magis etiam ignoti nobis, successoris; et allegato in margine Martyrologio MS. antiquo, existente in Bibliotheca publica sub nota numeri 178, addidit ad prædictam, S. Placidi exceptionem. quod idem S. Martianus, piis laboribus defatigatus, in sua Sede sancto fine quievit XVIII kal. Julii. Vereor ego ne hic dies arbitrario lectus sit, occasione tunc colendi S. Martiani Episcopi Syracusani: cum scilicet de antiqua veneratione constaret, dies autem mortis ignoraretur. Consistat autem, quia vitæ sanctitate ita excelluit, ut honores Divis debitos, et templum Beneventi, extra civitatem ei excitatum, habere promeruit (a quo tota illa regio denominatur) hodie pane collapsum, Eadem idem Vipera repetit in Chronologia sua Episcopali, nunc post anno id est 1636 edita, ubi in margine citat Martyrologium prænotatum, velat in testimonium templi erecti sub ejus nomine: sed et hoc vereor ne potius Martiani Syracusani fuerit, ab ipso forsitan Mariano Beneventano erectum, qui ibidem etiam sepeliri voluerit, ac postea cultum ecclesiasticum ob inuenerit. Meminit ejusdem tom. 8 Italiæ sacræ Ferdinandus Ughellus, sed solum ex Vipera: quem etiam solum nos habentes, secuti sumus.

pie mortuus,

F

dicitur fuisse cultus in ecclesia sui nominis.

Post S. Maurum hospitio exceptum.

C

diebus aliquot,

DE S. ÆTHERIO

EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA

Notitia ex Adone et Martyrologiis.

SEC. VII

Laus ejus
apud Adonem;

memoria in
Fastis.

elogium in
Viennensi
MS.

D. P.

Elevatio 14
Junii

facta sub In-
nocentio 4

Ado Archiepiscopus Viennensis, ubi in Chronico de Heraclio Imperatore, et Chlothario Patre Dagoberti Rege Francorum agit, interponit ista: Ætherius Viennensis, vir in omnibus eximius, præclarus habetur. De eo in Martyrologio ejusdem Adonis exenso, ad hunc XIV Junii, ista leguntur: Viennæ S. Ætherii Episcopi. Secuti sunt Auctor Bedæ suppositi, Grævus et Molanus in Anctario Usuardi cum MS. Florario; item Galesinius et Canisius cum Martyrologio Romano. Ast in MS. Braxellensi S. Gudilæ, et Martyrologio Colonix et Lubricæ sub annum 1490 excuso, appellatur Eucherius.

2 Saussayus, in Martyrologio Gallicano, cum hoc exornat elogio: Viennæ Allobrogum S. Ætherii Episcopi et Confessoris, viri in omnibus eximii, qui post B. Donnolum Sedis hujus creatus Pontifex, pietate, justitia, et misericordia in eo munere præluens, æternæ gloriæ præmia demeruit. Denique in duplici MS. Martyrologio Ecclesiæ Viennensis, hoc ei concinnatur elogium. Decimo octavo Kalendas Julii, natalis S. Ætherii Confessoris, et trigesimi Archiepiscopi Viennensis: qui tempore Dagoberti primi Francorum Regis illuxit Ecclesiæ Dei sanctitate et doctrina: aliisque feliciter miraculis illustris, atque sepultus in oratorio S. Georgii Martyris, juxta basilicam Apostolorum, sub Imperio Heraclii Imperatoris piissimi, memoria perenni celebratur. Hæc ibi. Imperavit Heraclius ab anno DCX usque ad annum DCXLI: ejus tempore, Chlothario Rege Francorum mortuo, anno DCXXVIII successit Dagobertus, vita sanctus anno DCXXXVIII.

3 Iterum Saussayus ad XI Junii ista habet: Viennæ Allobrogum Elevatio S. Ætherii Episcopi et Confessoris, ejus Depositio gloriosa incidit in XVII Kalendas Julii. Elevationis hujus certissimum monumentum, in vobis notum temporis quo facta est, habemus post Catalogum Episcopalem ex duobus MSS. uno S. Petri, altero S. Mauriti nobis submissam. Breve scilicet Innocentii Papæ IV, centum dierum Indulgentias concedentis, in die Revelationis Sanctorum corporum, in ecclesia S. Petri Viennæ quiescentium, hoc tenore. Innocentius Episcopus, Servus Servorum Dei, dilectis filiis Abbati et Conventui monasterii S. Petri, foris portam Viennensem, salutem et Apostolicam benedictionem. Licet is, de ejus munere venit, ut sibi a fidelibus suis digne et fideliter serviat, de abundantia pietatis suæ, quæ nostra merita excedit et vota, vere servientibus multo majora retribuatur quam valeant promereri; nihilominus tamen desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, Fideles Christi ad complacendum ei, quasi quibusdam illectivis numeribus, indulgentiis et remissionibus invitamus, ut exinde reddantur divinæ gratiæ aptiores.

4 Cum igitur, sicut nobis exponere curavistis,

Beatorum Confessorum Aaron, Naamati, Pantagathi, Aquilini, Georgii, et Eutherii, qui præferunt Ecclesiæ Viennensi, nec non sanctorum Leoniani et Marculphi corpora, in vestro monasterio condita, per dilectum filium nostrum H. tit. S. Sabinæ ac bonæ mem. W. Basilicæ duodecim Apostolorum, Presbyteros Cardinales, de mandato nostro fuerint revelata; nos cupientes ut monasterium vestrum, ob ipsorum Sanctorum reverentiam, congruis honoribus frequentetur; omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui monasterium ipsum, in die Revelationis ipsorum, honorabiliter visitaverint, annuatim, de omnipotentis Dei misericordia et BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, centum dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Mediolani viii Kalendas Septembris, Pontificatus nostri anno nono.

5 Is erat Christi MCLII, quando Pontifex, qui Lugduni in Gallia, Frederici Imperatoris tyrannidem declinans, sexennio manserat, illo mortuo 13 Decembris progressi, in Italiam rediit; et aliquandiu Genuæ commoratus, Mediolani fuerit mense Septembri, habens in comitatu Hugonem et Willielmum Cardinales, integro nomine expresso, in simulibus Bullis Indulgentiarum, ad XL dies restrictarum, datis Lugduni XIV et X kal. Aprilis, anno Pontificatus septimo, pro festis SS. Zachariæ et Ysicii Episcoporum Viennensium, qui XVII Maji et XII Novembris coluntur; atque S. Phocæ Synopensis Episcopi, spectantis ad XIV Julii. Neutrum prædictorum duorum Cardinalium invenire est inter Cardinales, sub Innocentio IV sic orantes apud Ciacconum ejusque Continuatores. Nec mirum, cum usque ad seculum XV plures istis deficiant, qui adhuc identidem evanescunt ex priorum seculorum monumentis. Nam, ut extra hunc Pontificatum non abeamus, Hugo Card. Episcopus Sabinensis (quem titulum eum ne confundas cum Presbytero S. Sabinæ) de quo ad hunc annum Odoricus Raynaldus, ut Legatione Apostolica in Septemtrione functo, quique excommunicationis sententiam tulit in Conradum Regem, Frederici Imperatoris filium Ughellus in Catalogo Episcoporum Sabinensium. Porro Sancti illi, qui vivente adhuc Cardinali Willielmo revelati dicuntur, suis quique diebus commemorantur; Hugonem, inquam, istum nec illi nec: Naamatus, XVII Novembris, Pantagathus, XVII Aprilis; Georgius, III Novembris. Aaron et Aquilinus, inter Viennenses Episcopos non numerantur, ut oporteat eorum corpora, aliunde advecta credere: quare diem cultus ipsorum scire optaremus, siquis unquam fuit. S. Leonianus, ipsum S. Petri monasterium concedit, et Abbas primus rexit, XVI Novembris commemorandus. Marculphus, nullus adhuc nobis innotuit; nec enim est ratio hic cogitandi de S. Marculpho, Remensi Abbate, quo de actum 1 Maji.

ipso mandante

et concedente
indulgentiam
100 dierum

E

anno 1251
NOT. 31

Hinc evanescunt
Cardinales
duo Ciacconio
ignoti qui
antea,

F

et tunc S
sanctorum
corpora de-
vorant.

DE S. QUINTIANO PRESBYTERO ET SICIO SEU TITO CONFESSORIBUS

Notitia ex Usuardi Martyrologio.

G. H.

XIV JUN.
Memoria
S. Quintiani
Presbyteri,

Venerationem annam S. Quintiani indicant antiqui Martyrologia, nullo addito loco: unde postea factum, ut ab aliis hujus nominis non satis distinctus sit. Meliora autographa et apographa Usuardi, tum quæ Parisiis in monasterio S. Germani adseruntur, tum quæ nos habemus, ista solum dicunt: Ipso die S. Quintiani, Presbyteri et Confessoris. Eadem habentur in MSS. Tornacensis Ecclesiæ et diœcesis, Romano Ecclesiæ Vallicellensis, Trevirensi S. Martini, et MS. Florario Sanctorum; item apud Bellinum in Martyrologio, secundum morem Romanæ Curia Venetiis anno 1498 et postea sæpius excuso, atque in Martyrologio Parisiis 1536 edito, nec non apud Grevenum sive Carthusianos Colonienses in Auctario Usuardi sub annum 1515 et 1521 impresso. Idem denique habet Molanus in sua Usuardi editione et Canisius in Martyrologio Germanico. Socius ei jungitur, in Martyrologio Coloniae et Lubecæ excuso, his verbis: Eodem die SS. Quintiani Presbyteri et Sicii Confessorum. At Maurolycus istos sic profert: Ipso die Quintiani Presbyteri et Titi Confessoris. In MS. Coloniensi, apud PP. Carmelitas servato, scribitur Stici Confessoris. Primus de S. Quintiano aliter sensit Galesinius, dum ista scripsit: Apud Rutenenses

B
et Sicii
seu Titi:

S. Quintiani Episcopi et Confessoris, et in Notis allegat primo loco Usuardum; sed hunc, omisso loco, constat Presbyterum vocasse. Addit Usuardo aliquod suum Manuscriptum: sed hoc sæpius diximus non esse bonæ fidei, ideoque optavimus ipsummet proferri. Addit et Sigebertum in Chronico: sed is de alio Quintiano agit, neque assignat diem hujus venerationi destinatum.

2 Interim hariolantem sive hallucinantem Galesinium secutus Baronius, Sanctum prætitulatum inscripsit Martyrologio Romano his verbis: Apud Ruthenos S. Quintiani Episcopi. Fuit S. Quintianus Episcopus Ruthenensis, sed a Gothis in exilium pulsus, factus est Episcopus Arvernorum ibique mortuus, et in ecclesia S. Stephani sepultus, atque ut talis inscriptus est eidem Martyrologio Romano ad diem XIII Novembris: quem si vultimus credere istic omissum Usuardo et hic nominatum, deberet nunc inter prætermittos et in alios dies rejectos collocari. Sed notamus credere sic ezerrasse Usuardum, ut Presbyterum dixerit, quem oportebat Episcopum nominasse. Quare cum aliis Martyrologis S. Quintianum Presbyterum et Sicium seu Titum Confessores hic retinemus, Episcopum vero mensi Novembri relinquimus.

a quo alias
S. Quintianus
Episcopus

E
relatus 13
Novemb.

DE S. METHODIO CONFESSORE PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO

Ejus cultus apud Græcos Latinosque et vitæ Acta.

G. H.

DCCCXLVII
Memoria apud
Græcos:

Inter præcipuos, sub Imperatoribus Iconoclastis, Leone Armeno, Michaelè Bulbo, hujusque filio Theophilo, fidei orthodoxæ athletas emicuit S. Methodius; eruditione, pietate erga Deum, castimonia, zelo Catholicæ religionis, plegarum sæpius inflictarum susceptione, exilii et extremarum arumarum perpassione, longe clarissimus; ac tandem, post impiorum Imperatorum obitum, Patriarcha Constantinopolitanus, fidei orthodoxæ gloriosus restaurator, qui meritorum suorum præmium ucepturus, ad æternam vitam migravit, anno DCCCXLVII hoc XIV Junii. Ad hunc diem celeberrima soleunitate memoria ejus recolitur apud Græcos, tam in Typico, quam in Synaxario MS. Ecclesiæ Constantinopolitane, et aliis manu exaratis ac typo censis Menæis; officiumque Ecclesiasticum valde illustrè, invenitur mixtim junctum officio S. Helisæi Prophetæ.

NOT. 32

h. p.
cum Canone
proprio,

2 Ipsum seorsim descriptum Græce et Latine a Nicolao Logotheta Macedone, Collegii Græcorum Romæ alumno, ibidem invenimus, et in specimen aliorum similitim infra dedissemus, si ei quæ præponitur Achrostichidi, stropharum singularum initia respondere invenissemus. Sed cum hæc alia prorsus sint quam Acrostichis promittat, et Interpret nonnulla adscripserit Methodio, quæ Helisæo relinquenda erant; non est visum operæ pretium tam male digesta proponere, cum de tot

aliis Sanctis longe melius ordinata cantica in Menæis haberi possint. Achrostichim ergo solam accipe.

Ἀρχιερχὰ Θεοῦ Μεθόδιον ἄσμασι μέλιτι
Archipræsulem Dei Methodium carmine laudo.

3 Ad Vesperas inter alia ponitur ex Octoecho Sticherone seu Versiculus, ad molibus tertii toni canendus, tamquam Poemata Photii Patriarchæ: Εὐφροσύνης σήμερον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ στολιζέται, ἀγαλλομένη κραύγουςα Ἐλισμπρὺνη μου τὸ κάλλος ὑπὲρ πάσαν πόλιν. ἴδοὺ γὰρ τῶν Ἀρχιερέων τὸ μέγα κειμήλιον, ὁ ἑνδοξὸς Μεθόδιος, τὴν πορείαν πρὸς οὐρανὸν ἐποιήσατο. Δεῦτε οὖν, φιλέοργοι, τῶν ὀρθοδόξων τὸ σύστημα, χοροστατήσαντες ἅμα τὴν θεῖαν λάρνακα, ἱεράτων πλημμύραν λαβόντες παρ' αὐτῆς, ἱετεύομεν αἰτήσασθαι Χριστὸν τὸν Θεὸν τοῦ ρυσθῆναι τὴν αἰκουμένην ἀπὸ πάσης αἰρέσεως. Festive hodie ornatur Dei Ecclesia, et exultans clamat; illustrata est pulcritudo mea super omnem civitatem: ecce enim Archipræsulum gemina præclara, gloriosus Methodius, iter ad cælos tenuit. Agite ergo festi hujus amatores, cætus Orthodoxorum, chorosque simul ducite circum arcem, curationum gratiam inde exundantem suscipientes: precemur autem, ut exoret Christum Deum nostrum, quatenus universam liberet ab omni hæresi. Precutio sancta, quam utinam ipse Auctor irritum non fecisset, invehendo perniciosissimum schisma!

F

et indicio mi-
raculorum,
ad arcam
Sancti fre-
quentium.

Interim

A Interim discimus ex eo, miraculorum claritatem mortuo Sancto non defuisse.

3 In matutinali Officio, inter Septimam et Octavam Oden Canonis ponitur elogium historicum Sancti ejusdem, premisso hujusmodi Disticho.

Ὁ Μεθόδιος λόγος ὢν Ἑκκλησίας,

Μεθεὶς ὁδεύει τὰ κάτω πρὸς τὸν πόλον.

Methodius, esset cum lucerna Ecclesiae;

Terrena linquens, ad polum instituit iter.

Elogium autem etiam in Synaxaria Constantinopolitano, his verbis refertur: Μνήμη τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ; Memoria sancti Patris nostri Methodii, Archiepiscopi Constantinopolitani et Confessoris. Οὗτος ὁ Ἅγιος τὴν πλάνην τῶν αἱρέσεων, καὶ ἐκνομάχων σοφῶς ἀποδείξει, καὶ γραφικαῖς ῥήσεσι παντοίως ἀνατρέψας καὶ καθελὼν, καὶ τὴν ὀρθοδόξου πίστεως ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας βραβεύσας, καὶ πολλὰς κακώσεις ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν, ἐν τῷ προσκυνοῦν τας ἀγίας καὶ σοφίας εἰκόνας ὑποστάς, ἀνεπαύσατο αἰώνίως, λύτρωσιν τῶν ἀνιερῶν ἡμῶν ἐξαγορεύων. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ ἀγιωτατίω ὄρει, ἐν ᾧ τὸ τίμιον αὐτοῦ κατέκειται λείψανον, τῷ ὄντι ἐν Ἑκκλησίᾳ τῶν ἁγίων καὶ πανευφρόνων Ἀποστόλων τῶν μεγάλων.

B ac brevi elogio:

5 Hic Sanctus haereseon et iconomachorum errores sapientissimis demonstrationibus et sacrae Scripturae dictis et testimoniis funditus omnino evertit et destruxit, atque orthodoxam Christi fidem Ecclesiis restituit, ac multas afflictiones ob sacras et venerabiles imagines honoratas ab haereticis sustinuit, tandemque in Domino obdormivit, ab ipso veniam nostrorum scelorum impetratus. Celebratur ejus solennitas in sanctissima ejus aede, in qua venerandae ejus requiescunt Reliquiae, et illa inclusa est templo sanctorum et illastrum Magnorum Apostolorum. De hac ecclesia, omnium post S. Sophiae Basilicarum celeberrima, et a Magno Constantino ad

D. P. sepultura ad SS. Apostolos.

suam successorumque Imperatorum sepulturam constructa, pluribus agit Cangius lib. 4 Constantinopolis Christianae cap 5; ubi docet, quomodo eam a fundamentis restaurarit, majoremque et pulchriorem fecerit Justinianus, exornavitque Justinus Junior. Decet deinde, non solos Imperatores, sed et Patriarchas ex Conditoris mente istis semper depositos fuisse; (quibus etiam Imperatrices et Imperatorum liberi sive Caesares jungendi) ceteris omnibus ræsse jussit. Exemplo Graecorum inscriptus est etiam S. Methodius Martyrologio Romano, jam antea in fastos Latinos relatus, a Molano, Genebrardo, aliisque.

6 Acta rerum ab eo gestarum bis habentur Graece in bibliotheca Vaticana, signata numeris 655 et 1667, quae nobis curavimus describi, et his dumus, Lutine reddita a Leone Allatio, Bibliothecae Vaticanae dum Romae essemus Custode, viro libris partim ex Graeco Latinitate donatis, partim ingenio proprio elucubratis passim notissimo: qui in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 121 initium Vitae proponit; et licet unctorem ignoret (quem plane antiquum et fere coevum arbitramur) non tamen a dicto Simeone Metaphraste compositam aut adornatam arbitratur. Titulus in MSS. hic est: Ὑπόμνημα τῆς θεορέστου πολιτείας τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως: Commemoratio Deo placitae conversationis S. P. N. Methodii, Archiepiscopi Constantinopoleos. Haec subjungimus Analecta, ex praecipuis Scriptoribus Graecis, qui eodem aut proximis seculis floruerunt et sunt historici omnes; puta Georgius Cedrenus, Joannes Scylitza, Joannes Zonaras, Constantinus Manasses, Michael Glycas; quibus accedunt, Theophanes Presbyter in Vita S. Nicephori Patriarchae Constantinopolitani, Auctor coevus in Vita S. Nicolai Studitae, Sabas Monachus, Petrus Monachus, et Metaphrastes in Vita S. Joannici. Subjicimus nonnulla de quibusdam ejus scriptis, inter quae sunt aliquot etiam Vitae Sanctorum

G. H. Vita e Graeco translata.

E Analecta ex variis.

VITA

Auctore coevo, Interprete Leone Allatio.

CAPUT I.

Ortus, studia, monachatus, tormenta tolerata exilium in spelunca.

C Sacrorum Antistitem, nec non Ascetam, simul ac Christi Martyrem, tantummodo Angelis sive Dei Archangelis, (ut qui primae divinaeque Hierarchiae decori sunt, et dignos Sacrorum Praesides conformant, seseque exercentibus atque certantibus robur animosque addunt) pro dignitate laudibus extollere facultas fuerit. Quod si ea etiam hominibus concederetur, non nisi iis qui ejusdem ordinis dignitatisque sunt daretur: quatenus Hierarchiam Hierarchia, exercitationem conatus, victoriam consecutus victorem collaudaret. Quid porro si ex his hominibus nemo usque ad haec tempora, omnium laudum praeconio et aeternitate digno Methodio laudationem aliquam reposuerit, omnibus praecellentissimi viri veneratione absterritis; ideoque res illius gestas silentio et admiratione, venerantibus; an propterea a tanto Heroe sermonem abstinerebimus, et tantam virtutem despiratissimi licet praeteribimus, neque beneficia divinitus per eum universo orbi collata enuntiabimus? Quandoenam autem opportunius praecceptum de honorando patre explebimus, gratias illi agentes, qui singulis aetatibus servos suos, luminarium instar, exoriri facit, animorumque tenebras pellit? Non tamen in tantum furorem ebrietatemque

Auctor excusans suam tenuitatem ob rei magnitudinem,

pauca et vera proponit scribere.

F Ἱεράρχην, καὶ Ἀσκητὴν ἄμα, καὶ Χριστοῦ Μάρτυρα, μόνοις δ' αὖ γένοιτο δυνατὸν Ἀγγέλοις ἐγκωμιάσαι ἀξίως, ἢ Ἀρχαγγέλοις Θεοῦ, οἷγε τὴν πρώτην καὶ θείαν ἱεραρχίαν κοσμοῦσαι, τοῖς τε ἀξίοις ἱεράρχαις μυσταγωγούσαι, καὶ τοῖς ασκουμένοις τε καὶ ἀθλοῦσι ῥώσαι καὶ προθυμίαν ἐχρυσαι· εἰ δὲ καὶ ἀνθρώποις τοῦτο δοθεῖ, τοῖς τῷ σὸφρῖ πάντως ὁμοτάξεσι, καὶ ὁμοτίμοις, ἱεραρχία μὲν ἱεράρχην, ἀσκεισὶν δὲ σπουδῇ, καὶ ἀθλοφόρος τὸν στεφανύτην καταγεραίρει. Τί οὖν, εἰ μηδεὶς τῶν τοιοῦτων σὸφρῶν μέχρι τοῦ νῦν τῷ πανευφρόνῳ Μεθοδίῳ τοιοῦτον τινα λόγον προκατεβάλετο, αἰδοῦ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνδρός αἰγῆ τούτων ἀποδομασάντων καὶ σεμνουμένων, ἀραγε ανιστόρητον πάντι τοσούτῳ ἀνδρὸς ἀρετῆν, εἰ καὶ ἐλαχιστοί, καταλήψωμεν, καὶ οὐκ ἀνυψηλοῦμεν τὰς θεῶθεν δι' αὐτοῦ γεγενημένας εἰσεργασίας. Καὶ πῆτε δὴ γνησιώτερον τιν κειμήλιον πατέρα τιμῶν πληρώσωμεν ἐντολήν; εὐχαριστίαν προσάγοντες τῷ καθελόντι γεγεῶν τοῦς οἰκείους θεράποντας δίκην φωστήρων ἐξακατέλλουσι, καὶ τῶν τὸν σκότον ἀποδυνάτου· πλὴν οὐ τοσούτον μανίας ἢ μέθης συναπιπλήσωμεθα, ὡς κατ' ἀξίαν τὸν Δίκαιον ἐγκωμιάξωμεν ἐπαγγέλλεσθαι· ἀλλ' οὐ τρόπον οἱ ἄρτι εἰς διδασκαλοὺς φοιτῶντες, τοῦς μὲν ἀρχετύπους τῶν γραμμάτων χαρακτηρᾶς ἀπομιμοῦνται, οὐκ ἐφικνοῦνται δὲ τῆς ἀκριβοῦς ἐμφερείας αὐτῶν, ὡς τὰ αὐτὰ τοῖς

A τοῖς αὐτοῖς εἰκέναι, οὕτω καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος, φελλίσει μὲν ἴσως διανοίας ἀτέχνου προβέβημενος, τ' ἀληθῆ δὲ καὶ συντόμως λέξεται κατὰ δύναμιν.

2 Ὁ ἐκλεκτὸς Θεῶν Μεθόδιος τὰς Συρακούσας ἔσχε πατρίδα, γενεῶν εὐκλεῶν καὶ πλουσίων υἱὸς γεγονώς· ἐν αἷς πᾶσαν γραμματικὴς τέχνης καὶ ἱστορίας, ὀρθογραφίαν τε καὶ ὀξυγραφίαν κατωρθωκώς ἐκ παιδός, καὶ λοιπὸν εἰς ἀνδρα τελῶν, τὴν βασιλίδα καταλαβὼν, πλείστα χρήματα ὅσα ἐπαγόμενος, βασιλικῶν ἀξιαμάτων τυχεῖν ἐφιέμενος, καὶ τῷ βίῳ περιφανῆς καταστῆναι συντυχὼν δὲ τοῖς Ἀσκητῆ ἐκ προνοίας Θεοῦ, καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτῆεις, δι' ἣν τῶν ἐσπερίων πρὸς τὴν ἐν μετὰ φύτικε, τὸν ἴδιον ἐξεῖρξαι σκοπὸν· Ὅδε σοφὸς ἀνὴρ ἐκεῖνος φησὶν· Καὶ εἰ οὕτω θύξῃς ἐρᾶς, ὦ νεανία, διὰ τί μὴ τὴν μένουσαν μάλλον καὶ τὴν θείαν ἀντὶ τῆς παρεργομένης καταπλουτησείας; Τὰ μὲν οὖν χρήματα τοῖς πενομένοις κατασκορπίσας, τὸν σταυρὸν δὲ Χριστοῦ ἄρσας, καὶ τοῖς δεσποτικαῖς τῆ ὄντι βασιλικαῖς ἔχουσιν ἐπουκουνησας; Ἡ οὐκ ἐν εὐαγγελίοις ἐκατοῦταπλασίονα ὥστε ταῦτα ἀπολήψασθαι. Χριστοῦ λέγοντος ἤκουσας, κακεῖ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσαι; Ὅστε εἰ πεισθείης νῦν τῇ ἐμῷ λόγῳ, πτωχὸν σεαυτὸν καὶ ἀδοξον καταστήσεις, μετὰ δυναστῶν λαοῦ καθείσεις, καὶ θρόνου θύξῃς κατακληρονομήσεις.

B

3 Εὐθύς οὖν ἡ ἀγαθὴ καρδία ἐκείνη, ὡσπερ καλὴ γῆ τὸν σπέρρον δεξαμένη, πάντα μετὰ σπουδῆς ἐπέτελευσεν. Ἀποκείρεται τοίνυν ἐν τῇ Χινολάκκου μονῇ, κακεῖσε τὴν ἀσκητικὴν ἐξαστοίει παλαιστράν, μὴδ' ὅτι οὖν τοῦ κανόνος ὑπερβαλέσθαι, ἢ καταλήψαι σπουδᾶζων, σαφῶς ἐπιστάμενος; τὴν εἰς ἐκάτερα κλήσιν τοῦ παντός εἶναι ἀπόπτωσιν.

4 Καὶ οὕτως μὲν αὐτὸς ἐφιλοσόφει, μέγρις ὅτε λοιπὸν ἡ βαθεία καὶ σκοτεινὴ νύξ τῆς αἰρέσεως τῶν μισούντων καὶ ἀρνούμενων τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου οἰκονομίαν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν αὐτοῦ καθαιρούστων καὶ καθυβρίζοντων εἰκόνα τὴν οἰκουμένην κατέλαβεν, ὅση ὑπὸ τὴν βασιλίδα, ὄγε ἀγνώστου πατριάρχου Νικηφόρου τοῦ θρόνου ἐλαύεται, καὶ ἐξορίαν καταδικάζεται, καὶ πάντες οἱ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος μετανάσται καὶ φυγάδες καὶ ἀλίται γηγένονται, ἐν ὄρει καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄποις τῆς γῆς συγκλειόμενοι. Τότε γὰρ λοιπὸν τοῦ φρονητικῆς ἐξάρσας τὴν Ρώμην καταλαμβάνει, ὡς ἔξω τυγχάνουσαν τῆς κακοῦ ἐξουσίας; μέντοιγε κακεῖσε φιλοπονώτερον ἀσκεῖ πράξιν καὶ θεορίαν, ὡς ἀμφοτέρωθεν τε κραταιοθῆναι, καὶ οἰονεῖ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν προσλαβέσθαι. Βλέπων δὲ τὴν τοῦ κακοῦ δυναστείου σφοδρύτερον ἐπιμανομένην, τὰς τε τῶν ἱερέων κειμελίω ἀποτεφρώσεις, καὶ τὰς τῶν πιστῶν φυγαδεύσεις, τὰς δεμεύσεις, τὰς ἐξορίας, τοὺς καυστηριασμούς, τὰς ἀφορήτους μάστιγας, τὰς εἰρητάς, τὸν λιμόν, τὰς διαβολὰς, καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶν παραπλήσια, ἐδάκρυεν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ἐπιτιμῆσαι τῇ καταιγίδι, καὶ στήσαι ταύτην εἰς αὔραν.

C

5 Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ἀναίρεται ὁ ἄγχιος Λέων ὑπὸ τοῦ θυσιαστηρίου καθ' οὗ ἐδυσφήμησεν, καὶ παραλαμβάνει Μιχαὴλ τὸ βασιλεῖον. Τότε δὴ οὖν μὴ φέρων ὄραν, τὴν μὲν ἀλήθειαν καταφωμωθεῖσαν καὶ ἀγασίαν καταδικασθεῖσαν, τὴν δὲ ἀδικίαν μέγα βροῦσαν, ὡς εἰς οὐρανὸν τὴν κραυγὴν αὐτῆς ἀκουσθῆναι, καὶ μηδένα εὐρίσκεισθαι τὸν ταύτην ἐπιστομίζοντα ἢ ἐλέγχοντα,

Junii T. III

devolvemur, ut profiteri velimus, dignis justum laudibus celebrandum a nobis esse. Etenim sicut illi qui primum a præceptoribus instituuntur, archetypas litterarum formas imitantur, licet exquisita earum lineamenta non reddant, sic ut omnia ad amussim illis similia sint; ita nostra hæc oratio, sententias nulla arte perpolitans proponens, balbutiet quidem fortasse, vera nihilominus, et qua poterit brevitate prosequetur.

D
INTERP.
ALLAT.

2 Acceptus Deo Methodius, Syracusas patriam habuit, fama conspicuis parentibus ac prædicitibus ortus, ubi ab ipsa pueritia universa grammatica, historiarumque scientia nec non recte celeriterque scribendi arte excultus, cum jam virum induisset; Reginam Urbium occupat, ingenti opum vi constitutus; ut ibi regis dignitatibus insigniretur, sumptuumque magnificentia conclaresceret. Verum, ita eum ducente providentia Numinis, cum in Ascetam incidisset, interrogatus; quamnam ob causam partibus Occiduis dimissis ad Orientales se transtulerit; quod animo prius conceperat effatur. Tum catus ille vir: Si desiderio gloriæ, ait, adeo urgeris, o adolescens, quare non stabilem illam divinamque potius, præ fragili, et cito avolutura, tibi non procuraveris, opibus in indigentes effusis, cruce Domini sublata, dominica et vere regia vestigia secutus? An non in Evangeliiis Christum enuntiantem audisti earum etiam in hoc mundo centuplum accepturum te, et vitæ æternæ hereditatem consecuturum? Quare si me audies, fidemque sermoni meo adhibebis, facies, ut pauper et inglorius sis; sicque sedebis cum potentibus populi, et thronum gloriæ hereditabis.

Methodius,
Syracusas natus,E
et Constanti-
nopolim pro-
fectuspiliAscetæ
hortatu

3 Statim itaque egregius ille animus, veluti terra fecunda semen excipiens, summo nisu dicta exequitur. Quare in *b* Chenolaci monasterio capillos deponit, postmodum ascetica palæstra perficitur, summo studio contendens nequid infra vel supra regulam quæcumque quis declinaverit partem eum rerum omnium jacturam fecisse.

b
Chenolaci mo-
nasterium in-
greditur:

4 Et hac ille quidem ratione vitam suam sobrie moderateque instituebat; quoad tandem atra et tenebrosa *c* hæreseos nox, odio persequentium Dei Verbum, et œconomiam ejus abnegantium, ideoque evertentium Imagines et probro afficientium, terrarum orbem universum, qui Urbi regie obedit, occupavit. Tum Sanctissimus Patriarcha *d* Nicophorus Sede pellitur, et in exilium projicitur; reliquique omnes, de fide bene *e* sentientes, extorres, exules, errantesque in montibus et speluncis et terræ hiatibus abiebantur. Tunc ipse de monasterio egrediens, Romam, tamquam eam quæ a talis pestis dominio erat immunis, se confert; nihil de instituto suo remittens, sed ibi multo ardentius actioni meditationique, non intermissis exercitationibus, addicitur; ut comparatis sibi ex utraque subsidii stabili-
liretur, et ab excelso collatas sibi vires exciperet. Cum vero mali noxam indies truculentius crescere, furereque, nec non sacerorum cimeliorum exustiones, fidelium, fugas proscriptiones, exilia, notarum inustiones, impatibilia verbera, carceres, famem, calumnias, et pleraque alia his similia oculis ipse suis intueretur; illacrymabatur, miserisque afficiebatur modis, et supplex Deum exorabat, ut tempestatem compesceret, eamque in suavem auram permutteret.

c
heresi icono-
clastarum
prævalente,
de
F
Romam abijt:

5 Non diu post factum est, ut efferus ille *f* Leo, sub altari cui injuriosus fuerat, trucidaretur, et Imperii compos *g* Michael fieret. Tum denique ægre ferens silentium veritati indictum, impietatem vero elatis clamoribus adeo obstrepere, ut jam vox ejus apud Cœlites inaudiretur, nec esse qui os illi obstrueret aut effata refelleret, tomis de dogmate dis-

f
g
Leone Armeno
mortuo,

INTERP.
ALLAT.
h
i
a Papa ad
Michaeleni
Imperatorem
missus

A serentibus, sive potius fidei orthodoxæ definitionibus a Romano h Pontifice procuratis, ad Leonis successorem progreditur; sperans eum ad rectam fidem perducere, proprioque throno i S. Nicephorum restituere. At ille tomis acceptis, quasi aranearum telas elusit; Methodium vero, clare, libere, ac intrepide rectam fidem propugnantem, veluti seditiosis, ut ille aiebat, et scandalorum unctorem, suspensum, septingentis ferme verberibus cecidit; sicque semiexanimem, et jam jam expiraturum, primum quidem in carcerem, dein apud Andreæ Apostoli insulam conclusit in k sepulcrum; in quo et alius, de affectata tyrannide pœnas luens, includebatur: ut pressus undique angustiis, flagris, medicamentorum inopia, condemnati illius atque agrestis hominis societate, arcta sepultura, et quod omnium pessimum est, obscenis tenebris animi miser discrucietur. Non erit itaque posthac opus, quæ multiplices inde subsecutæ sunt, ærumnas ac mœstitudines vobis recensere, qui tormenti genus quale sit calletis. Neminem enim præterit, quantas ægritudines animi, dum talibus malis conflictantur, et humanæ naturæ infirmitas, et luteum hocce infelix morbisque obnoxium vas humini ingerant. Vere enim ipse in obscuris et in umbra mortis, nemine de salute illius laborante, repositus erat. Hoc est primum beati Methodii pro Christo certamen; quæ enim postmodum subsecuta sunt, mox dicam; hoc vehemens intensumque magni pro Christi Athletæ martyrium.

male ab eo
mulctatur,
et sepulcro
includitur,

B enim ipse in obscuris et in umbra mortis, nemine de salute illius laborante, repositus erat. Hoc est primum beati Methodii pro Christo certamen; quæ enim postmodum subsecuta sunt, mox dicam; hoc vehemens intensumque magni pro Christi Athletæ martyrium.

l
unde anno 9
eductus,

6 Cum itaque sollicitaretur multifariam ut Christi imagini injuriam faceret, sicque exemptus cavea, solutus viveret; Sexcentas, aiebat, similes, et multo amplius se mortes sustinere malle, quam contra Christi Dei nostri imaginem vel levissimum quid animo concipere. Novem l igitur annos in carcere conditus, cum omnes qui vinciti tenebantur dimittendos edixisset Imperator, extremum vitæ spiritum agens et ipse, emissus est; Spiritus tamen sancti plenus, et vitæ immortalis arrhabonem, stigmata inquam, passionum Christi, proprio corpore præferens; capite toto glaber ac depilis et mortuis quam simillimus, solisque ossibus et cute hominis speciem prioraque servans lineamenta. Tunc soli sibi vivens, (neque enim erat monasterium ab hæreseos peste immune) Ascetis, qui eodem ac ille zelo ducebantur, et Christi Martyribus, tum primum a vinculis et exilio dimissis, consuecebat etiam eum iis qui in dignitate erant, et ex Senatu, de fide tamen recte sentiebant. Fuit etiam cum iis qui venenum hæreseos inbibebant, ut salutaria dogmata proponeret, et eos a discrimine animum opprimente liberaret: multis enim persuasibilibus iisque acutissimis pollebat sententiis, et ingenio præstanti divinarum Scripturarum verba apte componens aliis dictitabat; ut jucundior ejusdem oratio auribus audientium influeret, quam aqua frigida ac suavis faucibus sitienti infunditur.

omnibus or-
thodoxam
fidem inculcat,

7 Cum itaque Theophilus Gentilismi potius, quam Dei amans patri in imperio successisset, et iufanis illius hæresis poculum ad ebrietatem exhausisset; rursum rectæ fidei addicti fugari, in exilium pelli, a dignitatibus dejici, rebus omnibus possessionibusque privari et nulla non ealantate affici. Tunc etiam immani isti serpenti Christi strenuissimus miles et Martyr Methodius defertur, tamquam qui palam hæresim refelleret, ingentiaque pro fide orthodoxa tormenta sustinisset. Accersitum itaque compellat Imperator: An non quiesces unquam, Methodi, pœnas jam ex importuno isto tuo ac pertinaci contentionis studio perpessus, regnantum dispositionem confundere? idque rei vilissimæ causa, imaginis, inquam, pro qua tot tumultibus terrarum orbe

m
a Theophilo
Imp. objur-
gatus,

causam
imaginum
defendit.

D τόμους δογματικούς ἔτι οὐκ ἔσσης ὀρθοδοξίας παρὰ τοῦ Πάπα λαβῶν, ἀνέρχεται πρὸς τὸν διάδογον Λέοντος, ἐλπίζας τοῦτον ἀξίαι πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ ἀποκαταστήσασθαι τὸν ἐν ἀγίοις Νικηφόρον τῷ ἰδίῳ θρόνῳ. Ὅδὲ τοὺς μὲν τόμους διεξάμενος, ὡς ἴστων ἀρχαίως ἐφαύλισεν, αὐτὸν δὲ τὰ τῆς ὀρθοδοξου πίστεως τραυῶς καὶ παρρησιασμένως διαγγέλλοντα, ὡς ταραχῆς φησὶν αἰτίον καὶ σκανδαλίον, περὶ τὰς ἑπτακοσίας ἀνήρτησε μάστιγας, καὶ οὕτως ἡμιθυτὰ λοιπὸν καὶ τὰ ἔσχατα πνέοντα, πρῶτον μὲν ψρουρᾶ, ἔπειτα δὲ ἐν τινὶ τάφῳ εἰς τὸ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου κησίον κατέκλεισεν· ἐν ᾧ τάφῳ καὶ ἕτερος ἐπὶ τυράννιδι κατακλείσται· ὡς πᾶσαν αὐτῷ αθυμίαν πανταχόθεν ἐγγίνεσθαι, ἀπὸ τῶν πληγῶν, ὅτι τοῦ ἀθεράπευτον εἶναι, ἀπὸ τοῦ καταδικασθέντος ἀγρίου ἀνδρός, ἀπὸ τῆς τοῦ τάφου στενοχωρίας, καὶ τὸ θεϊνότερον ἀπὸ τοῦ ἀφειργῶς σκότους. Οὐκ ἔτι οὖν ἡμῖν δεῖσαι λοιπὸν τὰ τοῦτοις ἐπιόμενα συστρωπᾶ ἐξεπεῖν, τὸ εἶδος τῆς βλασάνου μαθοῦσι, πάντων εἰδύτων τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, καὶ τὸ ἄθλιον τῆς πλοῦ ταύτης καὶ ἐπινώσον σκεῦος, ὁπόσω οὐδυνῶν τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐμπέπλησιν· τῷ ὄντι γὰρ ἐτέθη καὶ αὐτὸς ζῶν ἀπρονόητος ἐν λάκκῳ κατατάτω, ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου. Αὕτη τοῦ μακαρίου Μεθοδίου ἡ ὑπὲρ Χριστοῦ πρώτη ἀλλοίσι· τὰ γὰρ ἔξῃ, αὐθις εἰρησεται· τοῦτο τὸ σφοδρὸν καὶ ἐπιτεταμένον μαρτύριον τοῦ μεγάλου ὄντως Χριστοῦ Μάρτυρος.

6 Διαφόρως τοίνυν ἐρωτηθεὶς εἰ βούλετο ἐνυδρίσασθαι εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα, καὶ τῆς εἰρηκτῆς ἀφροσύνης, μυριῶν ἐλεγε τοιούτους καὶ ὑπὲρ τούτους ὑπόσειν θανάτους, ἢ καὶ γούν ἄτιμον ἔνοιον κατὰ τῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εἰκόνας ἐνθυμηθῆναι. Ἐυνέα τοίνυν ἐκεῖσε συγκελεισμένος ἐναυτοῦς, μολις ἀφέσειως γραφεῖσθε κοινῆς τοῖς δεσμίαις τοῦ παρὰ νόμου βασιλέως, κατὰ τὰς τελευταίας προαῖ, κελύσαντος, καὶ αὐτὸς ἀπελύθη. Πνεύματος ἀγίου πεπληρωμένος, καὶ τῆς ἀθανάτου ζωῆς τοῖς ἀρραβῶνας, τὰ στίγματα λίγω τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων οἰκίῳ ἐπιφερόμενος σώματι· λαῖος ὅλος τὴν κεφαλὴν, καὶ νεκροῦ μὲν διαφέρων, μόνος ὅσοις, καὶ θορᾶ τὸ ἀνθρώπινον ἀποσύζιον σχῆμα καὶ τὴν προτέραν ὁμοίωσιν. Οὕτω τοίνυν καθ' ἑαυτὸν καταστάς (ὅτι γὰρ ἦν φροντιστήριον τῆς αἰρέσεως ἁμοιου) ὡμίλει τοῖς ὁμοῦλοις αὐτῷ σκηναῖς τε καὶ Χριστοῦ μάρτυσιν, τῶν δεσμῶν καὶ τῆς ἐξορίας ἄρτι ἀπολυθείσιν· ὡμίλει δὲ καὶ τοῖς τῆς συγκλήτου, ἔστιν ὅτι καὶ τοῖς ἴν τῆς αἰρέσεως πεπνῆσι τὰ σιτήρια δόγματα παρετίθει, καὶ τοῦ κατὰ ψυχὴν κινδύνου ἀπῆλλαττεν· πολλὸς γὰρ ἦν καὶ ἰδὺς καὶ βαθίς τὴν διάνοιαν, τὰ τῶν θεῶν γραφῶν εὐφύς συμβεβῆκων καὶ προβαλλόμενος, ὡς ἰδίον μᾶλλον τὸν ἐνυτοῦ λόγον ταῖς ἀκοαῖς ἐπιρρεῖν, ὕδωρ ψυχρὸν καὶ ἰδὺ δεδιψηκότι λάρυγγι.

7 Τοῦ τοίνυν Ἐθνοφίλου μᾶλλον ἢ Θεοφίλου τὴν τοῦ πατρὸς βασιλείαν διαδεξαμένου, τότε τῆς μακρᾶς ἐκείνης αἰρέσεως ἔκπομα πεποκοτος εἰς μέθην, πάλιν οἱ ὀρθόδοξοι ἐδιώκοντο, ἐξορίζοντο, ἀξιωματῶν ἐπιπτον, κτημάτων καὶ οἰκημάτων ἀπεστεροῦντο· οὐκ ἦν εἶδος κακοπαθείας, ὃ μὴ ὑπέμενον. Τότε τοίνυν διαβάλλεται τούτῳ τῷ ὄφει ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀριστεὺς καὶ μάρτυς Μεθόδιος, τὴν αἰρέσιν φανερώς ἀπελέγγων, καὶ μεγάλως ὑπενεγκῶν βασιλέως τῆς ὀρθοδοξου πίστεως χάριν. Μετὰ κληθέντος τοίνυν αὐτῷ, ἔφη ὁ Βασιλεὺς· Οὐκ παύσας, Μεθόδιε, τὰς ποινὰς ὑφισταμένους ἐξ ἀκαίρου φιλονικίας, καὶ τῶν κρατούστων τῶν εὐνομίαν ταρατῶν; ποῖας ταύτης φησὶν, ὅτι δὲ πράγματος ἐντιλοῦς χάριν, τῆς λεγομένης εἰκόνας, ταραχῆς τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσας, ὡς καὶ τὸν Πάπαν Ρώμης παράσκευᾶσαι, τόμους καταπέμψαι τῷ ἐμῷ πατρὶ.

Τότε

A Τότε ὁ Μεθόδιος· Καί εἰ οὕτως παρ' ὑμῶν ὁ τῆς εἰκόνης εὐτελής ἐστὶ λόγος, καὶ οὐδεμίαν φροντίδην ἀξίως, διὰ τί οἱ τῶν Ρώμαίων λαχόντες ὑμεῖς ἀρχὴν, τὴν ὑμετέρων οὐ συγκαταλαίετε τῇ τοῦ Χριστοῦ εἰκονὶ καὶ ἀφανίζετε, ἐν ὁμοίῳ Χριστῷ συνδοξάζετε, ἀλλ' ὁσμήραι αὐτὴν ἐπιτείνετε καὶ ἐπαίρετε· ἢ σαφῆς τε καὶ φανερά ἡ αἰτία, καὶ ἡμεῖς αὐτὴν μὴ λέγομεν.

8 Καὶ ὅς γε τοῦ ἐλέγχου ὕβριν οὐκ ἐνεγκὼν, εἰς θυμὸν τὴν παροργίαν μεταποίησεν, καὶ τοῖς ἱμάσι ταχῆσαι κελεύσας, γυμνοῖς τοῖς νωτοῖς αὐτοῦ καὶ τοῖς στέφυσι ὑπὲρ τὰς ἐξοχίας κατέφερε μάστιγας, καὶ οὕτως ἔμεινον καὶ τῷ αἵματι πάντοθεν πεφυρμένον, ἐν τῷ ὑπηγίῳ ἀντρώ τοῦ παλατίου, διὰ τινος στομίου, ῥιφῆσαι προσέταξεν. Νυκτὸς δὲ καταλαβούσης, ὑπὸ τινων ἀνακληθῆς φιλοχρίστων, καὶ θεραπείας ἀξιοθῆς, αὐτὸς μὲν ἀναρρήσειως ἔτυχεν ὁδὸ τοῦτον θεοφιλῆς τετραπευκῶς οἴκος, διημεῦσαι παντελῆ ὑπὸ τοῦ μισοχρίστου καὶ λυσσοτήρος τυράννου καταδικάζεται. Τοιαύτη τοῦ μακκαρίου πύκτου καὶ ἡ δευτέρα διὰ Χριστὸν πάλη, καὶ μετὰ Χριστοῦ νίκη.

B 9 Ἀλλὰ γὰρ ὁ δόλιος ὄφις ἐκεῖνος συνιδόν, ὅτι μὴ τοῖς βασάνοις ἤκειν φύσει ἔχει ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, φερεπῶνος τυχὼν ψυχῆς καὶ θυμῶν, ἐπὶ τὸ ταῦτοις ἀντικείμενον μέρος ἐχώρησε, κολοκεία τοῦτον συλῆσαι καὶ θύξῃ προσδοκίῃσας. Καὶ δὴ προσκαλεσάμενος, σὺν ἰλαρότητι καὶ ἰπίστητι προσομίλει, καὶ γραφικῶς πύσεις παρ' αὐτοῦ λύεσθαι ἰδέως ἔχειν ἄν ὁμολόγηι, θέλος, ἔνδον τοῦ παλατίου μένειν σὺν τοῖς γνησίαις προστάται θεράπονσιν. Ὅδὲ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος, καὶ οὕτω μάλλον ἐκράτει· ἢ ἐκράτειτο· τοὺς γὰρ οἰκειωτάτους τῷ βασιλεῖ πάντας ὀρθοδόξου ἐξαπίδευσε, καὶ τὸ τοῦ Βασιλέως δὲ ἀκράτου περὶ τὸ δόσφικμον καὶ ἀνέπαφον εἰσκεκροσμένον πῶς καὶ ἀμφίδοξον μετεσκεύασεν, ὡς μήτε τῇ συλῆσει θράσει κατὰ τῶν ὀρθοδόξων χωρεῖν, μήτε μὴν τῇ οἰκείᾳ θύξῃ ὡς ἀμωμήτῳ καταρρήειν.

compisti, ut et Romanum Pontificem ad tomos meo patri scribendos adigeres? Tunc Methodius: Si imaginis ratio penes vos ita vilescit, nulliusque dignationis aestimatur; quam ratione vos, quibus Romanum Imperium in manu est, una cum Christi imagine, vestram non evertitis et aboletis, ut æque ac Christus gloriam assequamini, sed quotidie eam multiplicatis et exaltatis? An non hæc causa, etiam nobis tacentibus, clara apertaque est?

8 Tum ille, redargui non ferens, adhortationem in furorem convertit, et u loris extendi jubens, humeris et pectore denudatis, sexcenta et amplius verbera inflixit; et ita semianimum, ac sanguine undique conspurcatum, in subterraneam caveam, quæ in palatio erat, per quemdam hiatus præcipitari mandavit. Nocte vero a nonnullis piis hominibus eductus, et tempestitiva curatione accepta, ipse quidem bene valuit; quæ vero illi medicinam admoverat Deo dilecta domus, ab impio et furente tyranno publicata est. Hæc fuit beati pugilis secunda propter Christum lucta, et cum Christo victoria.

9 Verumtamen dolosus ille serpens, cum plane videret Christi militem corporis tormentis cedere nescium, ut qui et laboris patientem animam, et satis virium haberet; ad opposita sese convertit; ratus blandimentis et spe gloriæ majoris virum expugnare, sibi que posse conciliare. Quare advocans eum, suaviter ac mansuete colloquia conferebat, et quæstiones e Scriptura petitas ab eo solvi læto animo excipere fatebatur; tandemque in palatio cum fidissimis servis suis manere eum voluit. Verumtamen vir Dei, hac quoque ratione, vincebat magis quam vincebatur. Etenim omnes quibus familiarissime utebatur Imperator, ad rectam fidem instruxit; Imperatorisque ipsius iram, atque ad sacrilega quæque impetum ac furorem, in moderatam quamdam sobrietatem, ambiguitatemque transvexit; ita ut ille neque consueta audacia in orthodoxos ferretur, neque propriæ sententiæ quasi irreprehensæ fideret.

D
INTERP,
ALLAT.

n
et post 600
plagas carceri
includitu :

liberatur a
piis ideo
multatatis :

E
revocatus a
Theophilo

eum multo
moderatorem
reddidit.

ANNOTATA G. II.

a Syracusæ urbs Siciliæ est notissima : hinc ipse Methodius, ex affectu erga Siculos, videtur scripsisse illam illustrem Orationem de S. Agatha Virgine et Martyre, quam edulimus 5 Februarii pag. 620 et sequentibus.

b Chenolaccus, id est Lacus ensarum, monasterium ædificatum a S. Stephano sub Leone Isaurico, uti constat ex elogio, quod ex Menæis Græcis edidimus ad diem XIV Januarii.

c Hæresis ea excitata fuit a Leone Armeno Imperatore anno 814.

d S. Nicephorus in exilium pulsus est anno 814 die 13 Martii, ad quem illustravimus ejus Acta, ab Ignatio Diacono ejus discipulo scripta : et adjunximus Orationem de ejus exilio et Translatione Reliquiarum, a doctore Theophane Presbytero et Præposito. Solemnem ejus Translationem peregit S. Methodius, quam infra inter Analecta referimus.

e Multos ex his retulimus ad caput 9 Vitæ Nicephori littera a; et quo die colantur indicavimus.

f Leo Armenus fuit occisus nocte Nativitatis Christi sub finem anni 820.

g Michael, ob linguæ ritum cognomento Balbus, Amorio Phrygiæ oppido oriundus, Comes Excubitorum et Patritius a Leone Armeno creatus, ac tunc e carcere eductus atque Imperator factus, variis fuerat hæresibus imbutus, et sacrarum imaginum osor etiam ipse, omnem fere Catholicum cultum proscripsit.

h Hoc contigit anno 821, quando Michael Imperator permisit varios ab exilio redire : et tum Romane Ecclesiæ presidebat S. Paschalis, ejus Acta illustravimus ad diem 14 Maji.

i Quæ tunc S. Nicephorus ad Imperatorem scripserit egerit, habentur cap. 13 Vitæ.

k Et Joannes Scilitza asserit, a Michaele Balbo S. Methodium ex urbe expulsam, et traditum in custodia servandum in Acrita insula. Quæ etiam apud Zonaram leguntur. Videtur ea insula esse in Peopontide prope Bosphorum, et Acritam promontorium, F sicut exhibetur in Mappa Ph. de la Rue, sed absque nomine : in hac Vita appellatur Insula S. Andreæ.

l Quia Michael tantum annos 8 et menses 9 regnavit, aliquod hic σφαλμα in numero novem est : forte loco ζ' septem, irrepsit θ' novem scilicet ab anno 821 usque ad annum 828 : Zonaras enim solum septem annis exili habet.

m Theophilus regnavit a mense Octobri anni 829 usque ad annum 842.

n Zonaras sic scribit : Sanctissimum Methodium, post multos cruciatus malarumque contusionem et dentium evulsionem, in insulam Panormum, quæ nunc Antigoni cognomentum habet, impius relegat Imperator : et intra monumentum cum duobus latronibus conclu it : quorum altero mortuo, quantum violentiam et molestiam vir sanctus ex teterrimo cadaveris fetore tolerarit, nulla quisquam ratione consequi potest. Ita etiam Cobreus : S. Methodius, inquit, in quandam relegatus insulam, vivus cum duobus latronibus in sepulcrum inclusus fuerat. Verum ea in hac Vita melius designantur, et ad tempora Michaelis Balbi referantur. Potuit tamen sub Theophilo, ex cavea palatii clam eductus, in insulam Panormum sive Antigoni secessisse. Reliqua infra in Analectis referuntur.

CAPUT

CAPUT II.

Patriarchatus Constantinopolitanus: res in eo gestæ, morbus, obitus.

*Theophilo
mortuo, et si-
de orthodoxa
cæpta resumi,*

a

b

*eiectoque
Joanne Pscu-
do-Patriar-
cha:*

B

*Methodius
constituitur
Patriarcha:*

*impastus per
quadragesi-
mam 7 Psal-
teria descri-
bit:*

*adhortatur
suos ad gra-
tias agendas,*

C

*et gaudia pu-
blice,
Joa 16, 33*

*licet ipse ob
onus marore
confiscetur:
Ileb. 11, 6*

*ignoscit hos-
tibus*

In his cum sanctus vir se exerceret, Dominus Imperatori mortem intulit, quæ etiam in illius hæresin obrepsit: statim enim ac ille vita functus est, hæresis quoque ei commoritur. Si quidem cum illius filius Michael una cum a matre Imperium suscepisset, orthodoxa Christi Ecclesia in libertatem vindicatur; hæreseosque ementita securitas, tam quam quæ humana potentia sata propagataque fuerat, refellebatur; et qui de illis aut loqui aut audire vel- lent, impediabantur. Cum autem b Joannes, incantamentis et hydromantiæ deditus dictæque hæreseos propugnator, de throno Constantinopolitano, quem malis artibus invaserat, ex præscripto Canonum, cum universo suo Clero, dejectus esset; et quæreretur alius eo fastigio dignus, actione meditationeque condecoratus, et rerum divinarum atque humanarum experientia exercitus, potens opere et sermone, ut divina tradit Scriptura: multique ac magni viri proponerentur, solus omnibus præfertur eligiturque exantlatorum certaminum præmiis onustus Methodius, qui reliquos omnes et exercitatione, et scripturarum peritia, et orationis pronuntiatione, et certaminum tolerantia, et cogitationis moderatione, et conversationis suavitate anteibat.

11 Sed quando exercitationis et dexteritatis mentio incidit, unius facinoris narratione contenti, de reliquis illius viri vobis iudicium relinquemus. Integra septem Psalteria, sapiens Methodius, unum in qualibet Quadragesimæ hebdomade exscribebat, expers cibi potusque; neque enim vel aquam (Sabbatum si excipias et Dominicam) degustabat. Et hæc quidem, ut verbo me extricem, Justus fuit exercitatio; hoc inter alia multa Athletæ martyrium; hæc prima summi Præsulatus subsellia.

12 Exhortatio vero sen concio quam ipse eo temporis ad universum Ecclesiæ populum stans in gradibus habuit, ut ipsam compendio exprimam, fuit hujusmodi: Publicas, o patres fratresque, ipse et vos omnes, Christo Deo, honorum dator, gratias agere debemus, quod nos, fere per triginta annos ab immaniissimo hæreseos jugo oppressos, nunc deum libertate donaverit: fecit enim et nunc robur in brachio suo, dejecitque e sedibus potentes, et exaltavit humiles; quemadmodum ipse sanctis suis discipulis et amicis dixit: Pressuram habebitis in hoc mundo: sed confidite, ego vici mundum. Existimatis omnes communem me vobiscum habere hilaritatem, nec omnino a veritate aberratis; quomodo enim ipse gaudio non exultem, tenebras depulsas, et Christi lumen quaquaversum coruscare conspiciens? Mæx tamen hilaritati mæror quidam admixtus est, non propter bona jam dicta (invidentiæ enim est bonis excruciar), sed quia me Præsulatus sollicitudinibus supposuistis, qui quanto excel-sior est et gloriosior tanto laboriosior et invidiæ magis obnoxius est. Sed non facio animam, pretiosioreu quam me: tantummodo ut Evangelicam doctrinam recte tractem. Vere enim virtutum virtus et mater recta in Deum fides est, ut magno Paulo videtur, cum dicit; Impossibile est sine fide placere Deo.

13 Necessè est itaque nos, qui irreprehensam fidem conservavimus, licet multas a miseris hæreseos servis pœnas atque afflictiones toleravimus, Dominicæ vocis memores esse; Pater, dimitte illis, non enim

Εν τούτοις τοῦ ἀγίου ἀνδρός ἐξεταζομένου, θάνατον ἀπέστειλε Κύριος ἐπὶ τὸν Βασιλέα, καὶ ἦλθεν ἐπὶ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ· ἅμα γὰρ ἐτέθνηκει, συντελευτᾷ αὐτῷ καὶ ἡ αἵρεσις. Τοῦ γὰρ παιδὸς Μιχαὴλ, σὺν τῇ μητρὶ τὴν βασιλείαν παραλαβόντος, ἡ ὀρθόδοξος Χριστοῦ Ἐκκλησία παρρησίαν λαμβάνει, καὶ τὸ κίβδηλον τῆς αἵρέσεως ὡς ἀνθρωπίνῃ χειρὶ φύεν τε καὶ κρητθὲν ἀπιλέγγεται, καὶ οἱ λαλεῖν καὶ αἰοῦναι βουλόμενοι, περὶ τούτων ἐκωλύονται. Ἰωάννου τοίνυν ἀνδρὸς γοήτου καὶ ὑδρομαντεως τῆς εἰρη- μὲνης προισταμένου αἵρέσεως, καὶ τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως συμπεφορημένου, κανονικῶς ἐξεληλαμένου σὺν παντὶ τῇ κλήρῳ αὐτοῦ· ἐξήκειτα λοιπὸν ὁ ἄγιος τῷ θρόνῳ ἐπιστηρηγῆναι μέλλον πράξει καὶ θεωρίᾳ ἀνθρωπίνων κεκοσμημένος, καὶ πολυπειρία τῶν θεῶν καὶ γε- γυμνασμένος, δυνατὸς λόγῳ καὶ ἔργῳ κατὰ τὴν θεῶν γραφήν. Πολλῶν τοίνυν μεγάλων καὶ ἀγίων ἀνδρῶν προ- βεβλημένων, μόνος προκρίνεται καὶ καθίσταται ὁ ἀθλο- φόρος Μεθόδιος, ασκήσει πάντας ὑπερβάλλων, καὶ γραφῶν ἐμπειρία, καὶ προφυρὰς εὐγλωττείας καὶ ἀθλῶν ὑπομονῆ, καὶ φρονήματος μετρίοτητι, καὶ συνσυναστροφῇ καὶ συνουσίᾳ χαριστάτη.

E

11 Ἐπειδὴ δὲ ἀσκήσεως καὶ εὐφυίας ἐμνήσθημεν τοῦ ἀνδρός, ἐν αὐτοῦ κατήρθωμα εἰρηκότης, περὶ τῶν λοιπῶν ὑμῖν διαναοῖσθαι παραχωρήσωμεν. Ἐπὶ τῶν ψαλτή- ρια πλήρη ὁ σοφὸς Μεθόδιος ἔγραψε, καθ' ἑκάστης τὸ ἐν ἑβδομάδῃ νήστῃς ἀποπληρῶν, οὐδὲ γὰρ ὕδατος ἀπεγεύετο, πλὴν σαββάτου καὶ κυριακῆς. Τοιαύτη, ὡς ἐν συντόμῳ εἶπεν, τοῦ Ὁσίου ἡ ἀσκήσις τοιοῦτου ἐκ πολ- λῶν τοῦ ἀθλητοῦ τὸ μαρτύριον· αὐτὴ καὶ τῆς ἀρχιερω- σύνης ἡ προεδρία.

12 Ἦν μέντοι παρίνεσιν τότε, ἦτοι δεκμηγορίαν παντὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας λαῷ, στᾶς ἐπὶ τῶν ἀνασθημάτων, ἐποίησατο, ὡς τύπῳ εἶπεν, τοιαύτη τις ἔν· Κοινὴ μὲν οὖν, ὡ πατέρες καὶ ἀδελφοί, εὐχαριστήν, ἐγὼ τε καὶ πάντες ὑμεῖς, τῷ καλῶν δωτῆρι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἐποφεί- λομεν ὅτι γε σχεδὸν πού, ὅλοις τριακόσις πιπουημένους ἔτεσιν, ὑπὸ τοῦ τῆς αἵρέσεως βαρυντάτου ζυγοῦ, σήμερον ἡμᾶς ἐλευθερίᾳ ἠξίωσεν· ἐποίησε γὰρ ἀληθῶς καὶ νῦν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, καθέλιεν τε δυναστας, ἀπὸ θρόνων καὶ ὑψώσε ταπεινοὺς, καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς ἀγίους αὐτοῦ μαθητάς τε καὶ φίλους, Θλίψιν ἔξετε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. Κοινὴν εὐφροσύνην πάντες οἴεσθε ἔχειν ἐμὲ τε καὶ πάλιν ὑμᾶς, καὶ πῆ μὲν, τ' ἀληθῆ ὑπολογισάμετε, πῶς γὰρ ἂν οὐκ ἂν ἀγασθῆιν τὸ σκότος ἀπεληλυθμένου τῶν ψυχῶν, καὶ τὸ φῶς Χριστοῦ βλέπων πανταχοῦ καταλάμπου; ἐγὼ δὲ τίνα καὶ λύπην τῇ εὐφροσύνῃ συμμηγῆ κέκτημα, οὐκ ἐπὶ τοῖς εἰρημένους, μισητὸν γὰρ ἐπ' ἀγαθοῖς σχεθλιά- ζειν, ἀλλ' ὅτι με ὑπὸ μεγάλους πόνους, καὶ μείζονας φροντίδας τῆς προεδρίας ταύτης ἐθήκατε, εἶγε ὅσον τὸ ὑψὸν καὶ ἐπίδοξον, τοσοῦτον καὶ τὸ ἐπίπονον καὶ ἐπί- φθονον κέκτημαι. Ἄλλ' οὐκ ἠγοῦμαι τὴν ψυχὴν μου τι- μίαν ἐμαυτῷ, μόνον εἰ τὸ εὐαγγελικὸν ὀρθοτομοῦ κήρυγμα· καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἀρετῶν ἀρετὴ καὶ μήτηρ ἡ ὀρθόδοξος πίστις ἐστίν, ὡς τῷ μεγάλῳ Παύλῳ δοκεῖ λέγοντι, Ἄδυ- νατον χωρὶς πίστεως εὐαριστῆσαι Θεῷ.

F

13 Δεῖ οὖν ἡμᾶς τοὺς ἀμώμητον τὴν ὀρθόδοξον τετη- ρηκότας πίστιν, καὶ εἰ πολλὰς ὑπὸ τῶν ἀθλῶν τῆς αἵρέ- σει δεδοῦλωμένους ποιᾶς τε καὶ θλίψεις ὑπέστημεν, αἰεὶ τῆς κυριακῆς μεμνήσθαι φωνῆς, Πάτερ ἄφεες αὐτοῖς, οὐ γὰρ

A γὰρ οἶδασι τί ἐποίησαν. Μᾶλλον νῦν οὖν οἱ θερμότεροι εἶγε τοὺτους ἀνταρμύνασθαι βούλεσθε, ἐμοὶ παιθόμενοι, τὴν ἐνουόσαν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν αἵρεσιν ἀπελάσσετε, ἡτήσασαν αὐτοὺς καθ' ἑμῶν ὑπλιξέτω. Ἄντι κραταιωτάτη κατ' ἐχθρῶν νίκη, τὸ κινῶν αὐτοῖς ἀνελεῖν αἷτιον, καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον τὸ δι' ἐναντίας ἀγαγεῖν φρόνημα· ὡς τότε σωματικῶς πεπονθήσα, σωματικῶς τὸν κακώσαντα ἀνταρμύνασθαι, συνῶντε καὶ τῶν ὁμοίων ἀλόγων ἴδιον, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ μὴ εἰς ἀφορμὴν τῆ σαρκὶ χρησώμεθα, λιπαροῦντες καὶ πλατυθεῖντες κατ' ἐκείνου τὸν παλαιόν, Ἰσραὴλ ἄρτι τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλουτείας ἀπαλλαγέντα, καὶ τὸ δύσσημον σιωπάσθω. Μᾶλλον μὲν οὖν τὸν τῆς αἰνέσεως εἰς τὸν τῆς εὐχαριστίας καὶ εὐχαριστήσεως κτιστὸν ἀμειψόμεθα, τῆς παρὰ πόδας μεμνημένοι κακώσεως· ἵστε γὰρ ὡς οὐ δεῖται καιροῦ καὶ αὐτὸ τὸ ζῆν ἡμᾶς ἀπολέσαι, μή τιγε τὰ περὶ ἡμᾶς ἅπαντα· τὰ δὲ τούτων ἐναντία, καὶ χρόνου καὶ πόνου πολλοῦ πολλάκις τυχόντα, οὐ προσεκτίθη. Καὶ ὑμεῖς γε, οἱ γὰρ κατ' ἐκείνων ἀνδριζόμενοι μᾶλλον ἢ κατ' ἡμῶν, μὴ ὅτιγε τοῦ τυραννεῖν εἰργασθε συντηροῦσθε, ἀλλ' ὅτι τοῦ ἀμαρτάνειν ἐπέστατε, ἡδραθε καὶ ἀμαρτίαν τὴν ἄλλων χειρίσιν· ποῖα γὰρ μείζων ἀμαρτία, τοῦ τὰ θεῖα τε δυσφημεῖν, καὶ τοὺς εὐσεβεῖς τιμωρεῖν. Ἴδετε μέγεθος ἐνεργείας Θεοῦ; ἴδετε πανσόφου προνοίας βουλήν; μὴ οὖν ἐμπλάστρῳ ἀμφοτέρους B ἰάσατο, τοὺς τε θιώοντας, καὶ τοὺς φεύγοντας, καὶ τοὺς μὲν σωματικῶς, τοὺς δὲ ψυχικῶς ἀπαλλάξας κακώσεως.

14 Ὅθεν οὖν ἦτον οἱ τε εὐσεβοῦντες αἰεὶ καὶ οἱ ποτε δυσσεβοῦντες τῆς εὐχαριστίας ὑπόχρεοι, μόνον μὴ ὡς ἀσπίς τὰ ὡτα βύσσετε, τὰ τῆς ὑποδοξίας δόγματα ὡς ἐπάρατα λαθεῖν βουλόμενοι, μόνον τὸν μαρτυρικὸν ἴον, τῶν ψυχῶν ἐξεμέσατε, καὶ οὕτω καθαρίαις ταῖς διανοαῖς ὑμῶν πιστεύσατε, ὅτι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεσσαμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ ὡς μονογενοῦς παρὰ πατέρα, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνοὶ τῶν ακουσάντων γένησθε. Μαρτύριοι γὰρ οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε. Τοιαῦτα, μᾶλλον δὲ καὶ πλεῖα ὑπὲρ ταῦτα δημηγορήσας, τὴν ἐκκλησίαν ἀπέλυσεν· ἡμεῖς δὲ τῶν ἐξῆς ἐχώμεθα.

C 15 Πιστευθεὶς τοίνυν τὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ οἰκουμένης φροντίδα, εὐθύς μὲν ἀνίστασι διαπεπρωμένα τὸν ἱερὸν κανόνα καὶ νόμον. Πατήρ ἦν ὄρφανῶν, προστάτης γερῶν, καὶ ἀδικουμένων οὐκ ἄνευ βοήθειας· πρὸ πάντων δὲ οὐκ ἐδίδοτο ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐ δὲ τοῖς κροτάφοις ἀνάπυσεν, ἕως οὗ τὴν αἵρεσιν ἐκ παντὸς τοῦ ποιμαίνου ὡς λύμην ἀποδιώξῃ, καὶ τὴν ὕλην καὶ ὀρθόδοξον πίστιν ταῖς πάντων ψυχαῖς ἐνιδρύσῃ. Συνεχῆς οὖν ἐποιεῖτο χειροτονίας, τὰς ἐπισκοπὰς προκαταρτίσαι βουλόμενος· καὶ ὁ ἄλλος εἴλεεν, καὶ χάριν ἤδη τῇ χειροτονίᾳ ἐργασμένῳ, μόνον εἰ πρὸ τούτου ὀρθόδοξος ἐγνωρίζετο. Ἐν οἷς καὶ πολλοὶ τῇ δόξῃ τοῦ βαθμοῦ ἡττηθέντες, καὶ παρὰ συνήθειαν ἐκείνους τοῖς θρόνοις ἐπέβησαν· ὁ δὲ ἀγροῦν (οὗ γὰρ ἦν Πέτρος) ἐκ τοῦ στόματος τῶν προσεγορημένων ἔκρινε, καὶ τὸ τέλειον κατ' ἐνώπιον Θεοῦ ἐπίστευεν. Ἀλλὰ γὰρ τοσοῦτων καὶ θηλικούτων κατορθωμάτων τε ἀνάπλους ἀγαθῶν, οὐκ ἔμελλε παρὰ τοῦ φθόνου δέξασθαι βέλος; ἀλλὰ Δαυὶδ μὲν καὶ Πέτρος οἱ μαρτυρούμενοι, ἀκίσι βλάπτονται τοῦ βασκάνου, εἰ καὶ ὁμοῦ ἀνίστανται καὶ νικῶσι τὸν πλῆξαντα. Μεθόδιος δὲ ἀπείραστος πάντι, τὴν ἔκλειαν ἀπηνέγκατο; ἢ δέχεται μὲν, οὐ πλήττεται δὲ; τουναντίον μὲν οὖν, καὶ πλήττει καὶ καταβάλλει τὸν τρώσαντα.

sciunt quid fecerint. Imo si qui ex vobis ardentes D quidquam vultis ipsis retribuere, mihi obsequentes, INTERP. hæresin, eorum animis inhærentem, evellitis, quæ ALLAT. et injurias si- eos contra vos ad arma ciebat. Hæc est adversus hos- lentio premi petit : stes validissima victoria, causam quæ eus coinquinat exstirpare, et in propriam per contrarium sententiam adducere. Eum qui in corpore sustinuit quidpiam, in corpore mala referentem se ulcisci, porcorum est et similibus rationis expertium bestiarum proprium. Ne libertatem demus in occasionem carnis, impinguati et dilatati, sicut vetus ille Israel, ab operibus luti et lateris recens liberatus; sed quod sine infamia verbis exprimi non potest, silentio involvatur. Quin imo relaxationis spatia in gratiarum actionis et placibilitatis tempus commutemus, præteritæ vexationis memores. Scitis enim, non longo opus esse tempore, ad vitam etiam ipsam, nedum omnia quæ nos circumfluent, perdenda; horum vero contraria, cum sæpe et temporis et laboris multum requirant, non facile acquiruntur. Vos ipsi, qui heri contra vosmetipsos potius quam contra nos ad vim comparabamini, nolite mœrere quod a tyrannide exercenda prohibeamini; sed quod peccati, et peccati omnium pessimi, finem fecistis, lætamini. Quod enim atrocius peccatum, quam divinas res contumelia, piis autem pœna afficere? Vidistis ingens Numinis beneficium? E vidistis sapientissimæ providentiæ consilium? Ecce, uno emplastro tum persequentes, tum fugientes sanavit; hoc quidem a corporis, illos ab animi noxis reddens immunes.

14 Æque itaque, et qui semper pietatem coluere, et qui aliquando impietatem amplexi sunt, gratias Deo referre debetis; tantum ne ut aspis aures obturetis, recte fidei dogmata, ac si incantationes essent, declinare conantes; sed ex animis vestris venenum e Manichæorum evomite, et sic mundis cogitationibus creditote, Verbum carnem factum esse, et in nobis habitasse, et vidisse nos gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a patre; ut et vos participes uno cum iis fiat is qui audierunt; Beati qui non viderunt et crediderunt, quod spiritus carnem et ossa non habet, ut me videtis habere. His et multo amplioribus de simili argumento pro concione habitis, magnus Dei Antistes Methodius conventum dimisit; nos vero, quæ subsecuta sunt, enarremus.

15 Ecclesiæ itaque Orbisque cura fidei illius concredita, illico sacrum institutum et leges collapsas erigit. Erat pupillorum pater, viduarum protector, et eorum qui injuriam passi fuissent, præsentissimum auxilium. Ante omnia vero non dabat oculis suis somnum, neque temporibus suis requiem, quousque ex omni grege hæresim veluti pestem depelleret, sanamque et orthodoxam fidem omnium animis insinaret. Quapropter frequentes ordinationes habebat, Episcopatus componere optans. Hac autem ita cum trahebat zelus suus, ut etiam ad ordinationem venienti gratias ageret, dummodo sciretur ab olim orthodoxus fuisse. Multi quidem inter tales erant, qui splendor tantæ gradus capti, etiam contra conscientiam, semet in Thronos ingererent; sed cum id ille nesciret (neque enim erat Petrus) ex ore ipsorum se offerentium iudicium ferebat, eisque talentum Dominicum concredebat. Tot tantisque facinoribus et rebus uptime gestis cumulatus, an non invulentiæ telo petendus erat? Sane David et Petrus, quod de illis Scriptura refert, maligni speculis impetiti fuerunt, licet postea erecti de persecutore victoriam retulerint; Methodius vero vel omni ex parte intentus manens, gloriam consecutus ut sit? vel tentatus quidem; sed non concussus? vel concussus, sed non prostratus? E contrario: et percussit et prostravit vulnerantem.

sinceram fidem inculcat.

c

Hinc collapsas res aurore aggresus

F

quoscumque potest ad ordines recipit

A 16 Animadvertite quæso unde pravum aereum- que telum adversarius intorsit : aptis plane armis subdolos ad maleficium usus est ; Patriarchæ quidem suggerens immodico zelo ordinationes facere prætextu prorsus abolendi hæresin ; Episcopus vero atque Abbates nonnullos, ultra gradus sui mensuram incendens, ut dicerent, non oportere sine ullo examine ordinationes fieri, et potissimum de iis qui culpas proprias per publicam confessionem propallassent d. Et hæc tumultus dissensionisque in Ecclesia Christi occasio fuit : cum enim belli appetens deum in hæreticis superatus fuisset, orthodoxos in semetipsos concitavit Sed nemo expavescat, videns Paulum Christi igne succensum etiam reprehendere Petrum, et Barnabam a Paulo separatam propter idipsum ob quod eos Spiritus sanctus conjunxerat. Utrunque enim quæ Christi sunt prætendebantur, sed neutra pars seipsam constabiebat : quod hic quoque evenit. Patriarchas tamen consilium et sententia multo superior fit, cum id dignitas indulgeret et Regia item Majestas atque potentia consilio illi accederet ; depositi autem sunt Episcopi et Abbates illi ; et grandius factum schisma.

INTERP. ALLAT.

d unde nova seditio im- portune zelantur e

horum casti- gatio magis accenditur :

B 17 Quid porro Deus, qui ingentes labores Sudoresque Magni illius descriptos habebat cuique cordis ejus attritio magis quam ulla alia actio vel meditatio placebat? Morbum Antistiti infligit, quem medici Aquam intercutem vocant ; decebat namque eum qui multa aspera corpore atque animo perpessus fuerat, hoc quoque tormentum perferre, ut per omnia victor et coronatus athleta innotesceret. Cum ergo ingenii acie prævaleret vir sapiens, pœnarum causam esse agnovit, quod zeli mensuras excessisset, seque severum vehementemque in subditos præbuisset. Corde itaque punctus, et cordium cognitori Deo in spiritu humilitatis rem omnem effatus, illis qui contra eum deliquerant debita dimisit, et relaxat pœnas ; nonnullis, eo quod contra summum Sacerdotium insolentius egisse viderentur, præscriptis, dum freno quodam ardentiorum ora vellet constringere. Sic per humilitatem et mansuetudinem vanæ sui existimationis præsumptionisque debellans dæmonem, qui virtute præstantibus viris eaque affluentibus innascitur, reliquis suis facinoribus noxiorum affectuum victoriam addidit. Hinc porro ad beatas, sempiternas, melioresque sedes gradum fecit, inter Martyres Christi Martyr, inter Patriarchas Patriarcha, inter Justos Ascetasque, rebus omnibus absolutos, adscriptus ; et, ut finiam, ante Christi conspectum eubocatus, pro quo infinitos ingentesque labores exantlaverat, illius pulcritudinis ac snavitatis, pro amaro tristisque tormentorum experimento, particeps.

inter huc iysi hydrops accedit :

qui eo humillior et mansuetior factus,

migrat ad superos.

C 18 Sed, o carrus divinus, Deum aurigantem portans, per quem insanientis hæresis phalanges in fugam versæ sunt! O os, quod res divinas velut tuba, Jesu Nave tubis sonora magis, intonuit ; per quod sacrilegum Christi hostium munimentum disjectum, et avita rectaque fides, quasi nova promissionis terra, universo Israeli Dei in fortem distributa est! O Davidicæ virtutis et æmulator et successor! Ut enim ille lapide Goliathum percussit, sic et tu hæreseos propugnatores, Verbi incarnati imagines diffamantem, angulari lapide id est Christi vero corpore, præstravisti. O Mosaii zeli et regiminis imitator atque heres! an non enim tu ipse, ut et ille, antequam regimen obires, ea quæ regiminis sunt, explevisti ; vexatum gementemque Dei populum visitans, animamque pro universa Ecclesia potens ; prius quidem, ut ille, in fugam versus, postmodum reversus, divino ut ille oraculo, dominicique gregis principatu condecoratus? O, qui Ehaco sacrificio sacratius Deo obtulisti ; et non, ut

Comparatur Josue,

Davidi,

Moyse,

Elke,

D 16 Σκοπεῖτε ὅθεν τὸ πονηρὸν καὶ αἰερίου τοῦ ἐχθροῦ διελθὴν βέλος· τοῖς διξιοῖς ὀπλοῖς ὁ σοφίστικος ἐχρήσατο πανουργίαν· τῇ μὲν Πατριάρχῃ πῖραν οὐ καθήκοντος ζήλου τὰς χειροτονίας ποιεῖν ὑπεβάλλων, σκοπῆ δὲθεν, τοῦ ἀφανίσαι τὴν αἵρεσιν· τισὶ δὲ τῶν Ἐπισκόπων καὶ Ἰγουμενῶν, ἕξω τοῦ καθ' ἑαυτοῦ μέτρου φέρεσθαι τε καὶ προπολεῖσθαι τῇ ζήλῳ, μὴ καθήκειν τὸ λέγειν ἀνεξετάστως ποιεῖν τὰς χειροτονίας, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῖς θρισμειύσασαι τὰ αἰεῖα δι' ἐξαγγελείας πάλιν. Αὕτη στάσις καὶ διασχονίας τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ πρόφασις γίνεται. Ἰππηθεὶς γὰρ ὁ φιλοπόλεμος δαίμων τοῖς αἰρετικοῖς, τοῖς ὀρθοδόξοις κατ' ἀλλήλων εἰρέθισεν Ἀλλὰ μεγάρις θορυβεῖσθω, ὁρῶν Παῦλον Χριστοῦ προπολούμενον, καὶ Πέτρον ἐλέγχοντα, Βαρνάβαν τε διασχιζόμενον Παύλου, δι' αὐτὸ τοῦτο, ἢ τὸ ἅγιον συνέβηξεν Πνεῦμα· ἐκάτερα γὰρ ὑπὲρ Χριστοῦ ἐπρέσβευεν, ἀλλ' οὐχ ἑαυτῶν συνέστη, ὃ δὴ κἀνταῦθα συμβέβηκεν· Ὑπερνικὰ μένοιτε ἢ τοῦ Πατριάρχου βουλή καὶ κρίσις τῆς αἰεῖας τοῦτο ἐπιτρεπούσης, ἀλλῶς τε τῆς βασιλικῆς χειρὸς συνεπιτρεπούσης τὴν κρίσιν, καὶ καθιστοῦνται καὶ ἀφανίζονται οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἡγούμενοι καὶ τὸ σχίσμα μέζον.

E 17 Τί οὖν ὁ τοὺς μεγάλους τε πόνους καὶ κόματους τοῦ μεγάλου αναγράφτους ἔχων Θεός, συντριβὴν προσέειπεν τῆς καρδίας ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πράξιν ἢ θεωρίαν ; Νόσον ἐπαφίεισι τῷ Ἱεράρχῃ, ὑδερὸν αὐτῶν οἱ ἰατροὶ ὀνομάζουσιν· ἔδει γὰρ τὴν πολυδάμαν καὶ ταύτην ὑποστήναι τὴν βίασαν, ἵνα διὰ πάντων στεφανιαφόρος ἀναφανῆι. Ὅστις δὲ ὄν καὶ ἀγγινοῦστατος ὁ σοφισ, ἐπίγνω τὸ αἴτιον τῆς παιδείας, ὅτι τε τὰ τοῦ ζήλου ὑπερήλκτο μέτρα, καὶ αποτομία κατὰ τῶν υποχειρίων ἐχρήσατο. Συμβεβίς οὖν τὴν καρδίαν ἐν πνεύματι ταπεινώσεως, καὶ τῇ καρδιογνώστῃ ἐξομολογησάμενος Θεῷ ἀφίεισι μὲν τοῖς εἰς αἴτιον ἐπιωκόσι τὰς ἀφείρας, ἀφίεισι γ' οὖν ὅπως ὀρισμένως ἐπιτιμίας τισίν, τῆς εἰς τὴν θείαν ἀρχιερωσύνην χάριν περιφρονήσεως τε καὶ αἰθαθείας, ὥσπερ τινὶ χαλίῳ τοῖς θερμότεροις ἐπιστομίζων, καὶ οὕτω λοιπὸν τὸν τῆς οὐκείσεως, καὶ θρασυτικῆς δαίμονα, ὅστε τοῖς πλουτοῦσι τὴν αἰεῖαν ἐπιφύεται, διὰ ταπεινοφροσύνης τε καὶ πρᾶξις καταγωνισάμενος προστίθεισι τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ κατηρθώμασι, καὶ τὸ κατὰ τῶν ὀλεθρίων τοῦτον παθῶν νικητῆριον. Κουτεῖθεν λοιπὸν τρὶς τὴν μακαρίαν καὶ σείμονον καὶ ὄμεινον λῆξιν μεταχωρεῖ, μετὰ Μαρτύρων ὁ Χριστοῦ Μάρτυρ, σὺν Πατριάρχῃσι ὁ Πατριάρχης, μετὰ δικαίων καὶ ἀσκητῶν ὁ περὶ πάντα τέλειος καταλεγόμενος, τέως, τῇ προσώπῳ Χριστοῦ ὑπανόμενος, ὑπὲρ οὗ μύριον καὶ μεγάλους ὑπένεγκε τόνους, ἀπολαύων τῆς αὐτοῦ ὁρατότητας καὶ γλυκύτητας ἀντὶ τῆς πικρᾶς καὶ ἀλγυνῆς τῶν βασάνων πείρας.

F 18 Ἄλλ', ὡ ἄρμα θεῶν, τὸν Θεὸν ἴνιογοντά σε φέρον, δι' οὗ οἱ φάλαγγες τῆς μισογρίστου αἰρέσεως ἐτραπύθησαν! Ὡ στήμα, τὸ τὰ θεῖα σαλπῆσον, ὑφιλότερον τῶν τοῦ Ναυὶ σακπίγγων, δι' οὗ τὸ ἱερόσουλὸν τῶν χριστομάχων ὄχυρῶμα κατεβλήθη, καὶ ἡ πατρῶα ὀρθοδοξία, ὡς ἄλλη τις γῆ ἐπαγγελίας, παντὶ κατακληρωδοτήθη τῷ νέῳ τοῦ θεοῦ Ἰσραὴλ, Ὡ τῆς τοῦ Δαυὶδ ἀριστείας καὶ ζήλοσ καὶ διαδοχῆ· ὡς γὰρ ἐκείνος λίθῳ τὸν Γολιάθ ἐδάκην, οὕτω καὶ αὐτὸς τὸν τῆς αἰρέσεως πρόβουλον δοκῆσαι τὴν τοῦ λόγου σάρκωσιν ὀσφραμύοντα τῇ σκορηνίῳ λίθῳ, ἧτοι Χριστοῦ ἐληθεῖ σώματι κατοβέβηκας· Ὡ τοῦ Μαύσεως καὶ ζήλου καὶ διμαγωγίας μιμητὰ καὶ κληρονομῆ· ἢ γὰρ οἶγε καὶ οὗτος ὡς ἐκείνος πρὸ τῆς ἀρχῆς τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπιδέδειξαι, ἐπισειπόμενος τὸν κακούμενον καὶ στένοντα ὀρθοδόξου λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῆς ὕλης Ἐκκλησίας προέμενον, φυγῶν μὲν κατ' ἐκείνον τὸ πρῶτον, ὑποστρέψας δὲ ὁμοίως ὅμως χρησισμῶ καὶ τῆς θείας ποιμνιάρχικῆς ἡγεμονίας, Ὡ τῆς Ἡλιού ἱερωτέραν θυσίαν προσαναγνῶν Θεῷ, καὶ οὐ διακοσίους καὶ τετρακοσίους ὡς αὐτὸς ἀνελθῶν

A λων ἱερεῖς αἰσχύνεις, ἀλλὰ δισμυρίους καὶ περαιτέρω τῆς
 ὄντως αἰσχύνεις ἀξίους; ἱερεῖς κολύσας τε καὶ καθήρεξας
 ὀυσεβῶν ἱεράσθαι, ἐπισχυνομένους ὀμολογεῖν τὴν σφει-
 δῆ τοῦ Θεοῦ Λόγου σάρκωσιν, δι' ἧς τὸ ἀνθρώπινον γένος
 ἀνακεκαίνισται, εὐκαίρως τὸ τῆς σοφῆς παροιμίας ἔπος
 εἰπεῖν, Θεοῖσι ὀσεβῶν βδέλυγμα κυρίως, καὶ γὰρ παρα-
 νόμως προσφέρουσιν αὐτάς. Τῷ ὅτι γὰρ παρανόμοι οἱ
 τοιοῦτοι, ἐψευσμένου σώματος ἀντίτυπον σῶμα, ψευδῶς
 εἰς θυσίαν παραλαμβάνουτες. Ὡ τῆς Πέτρου θύλακας θε-
 ραπευτά, καὶ τοῦ ἐκείθεν ἀγιασμοῦ τῆς ἀγίας θησαυρό-
 φυλάξ! Ὡ Παῦλον [μᾶλλον] συναπνέων ἢ του ἀέρα!
 Ὡ πάσας θείας καὶ προφητικῆς γραφῆς γλῶσσα! Ὡ
 εὐαγγελικῆς σαφηνείας καὶ χάριτος βίβλος, Γρηγορίου
 καὶ Βασιλείου καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς θεολόγων συνθεολόγε
 καὶ σύσκηνε! Ὡ ἀκηροσύνης δυσπορίστου κτήσεως
 κτήτορ, τσαυτῆς γὰρ καὶ ἑλίκης περιουσίας καὶ ἐξουσίας
 κατάρξας, γυμνὸς πάσας ὑλικῆς κτήσεως τὸν βίον διήλθες,
 μὴ ἔχου πού καὶ αὐτὸς ὑποσκυλῆν προσπαθείας τὴν κε-
 φαλήν κλιῖναι ὁ πένησι σκυπεύμενος, καὶ ξένους συζε-
 νητεύου, τῷ μὲν τῶν χρεῶν μεταδώσει, τῷ δὲ τῆ
 ἀπροσπαθεία.

B 19 Ὡ Πατριάρχαι, Ὀμολογητὰς ὀρθοδόξους, καὶ
 ζήνους καὶ μεταστάντας καὶ θηκύντας τιμήσας ὡς πατέ-
 ρας, ὅθεν εὐ σοι γεγένηται! Ὡ παυτὸς ἀγαθῶ ἔργου καὶ
 λόγου ταμειῶν ἢ καταργητῶν! Πρόσστη καὶ νῦν συνή-
 θως τῆς πόιμνης σου, ῥῆξιν ἱκετηρίους φωνὰς πρὸς Χρι-
 στὸν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐπισχεῖν τῶν βραδάρων ἐθνῶν τὰς
 ἐφῶδους, ἀπαλλάξαι τῶν λοιμαινομένων θηρῶν τὴν αὐτοῦ
 Ἐκκλησίαν, ἐξελεῖν τὰ τοῦ ποικροῦ σκάνδαλα, εὐνομίαν
 τε καὶ εὐετηρίαν τῷ Χριστωνύμῳ λαῷ δωρήσασθαι, τοῖς
 Βασιλεύσι βραδεῖσαι τὰ νικητήρια, τὸ τῆς ὀρθοδόξιας
 καλὸν συντηρεῖσθαι ἀλώθητον, ἀκύμονα ζωὴν πᾶσι τοῖς
 πιστοῖς δωρήσασθαι, καὶ πρὸς τοῦτοις πᾶντας ψυχικῆς
 σωτηρίας καταξιώσασθαι, ἐν αὐτῷ Χριστῷ, τῷ μονογενῆ
 υἱῷ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεῷ, μεθ' οὗ τῷ ἀνάγκῳ Πατρὶ, σὺν
 τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι θεῷ, τιμὴ καὶ εὐχα-
 ριστία, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας
 τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ille, ducentos vel quadringentos confusionis Sacer-
 dotes mactasti, sed vigesies mille et amplius vera
 confusione dignos Sacerdotes / impedivisti, obsti-
 tistique ne impie sacris fungerentur, erubescentes
 veram divini Verbi humanitatem, per quam genus
 humanum renovatum est, profiteri; opportune pru-
 dentis illius proverbii inemor, Sacrificia impiorum
 abominatiu Domino; ea siquidem nequiter offerant,
 quippe falsificati corporis figurativum corpus falso
 y in sacrificium accipientes. O cultor sepulcri S.
 Petri, et sanctitatis indeque emanantis castimonie
 thesaurarie! O qui Paulum magis quam aerem
 ipsum spiras! O totius divinae ac propheticae Scri-
 pturae lingua! O Evangelicae interpretationis et
 gratiae liber cum Gregorio, Basilio, et reliquis
 secundum eos Theologis. Theologus etiam ipse et
 contubernalis! O paupertatis non ita facile parabilis
 possessor; tali enim tantaque opulencia et potentia
 pollens, omni inateriali possessione exutus vitam
 exegisti, non habens ubi sub umbraculo affectionis
 caput declinares: qui cum egentibus una egebas et
 peregrinabaris, tum rerum necessariorum com-
 municatione, tum animi nusquam affixi libertate.

19 O qui Patriarchas, Confessores Orthodoxos,
 et vivos et demortuos, jamque consumptos, uti pa-
 rentes coluisti, unde fansta tibi evenere! O univer-
 sae probae operationis sermonisque ararium sive
 hospitium, curam nunc quoque pro more tui gregis
 habeto; supplices voces ad Christum Deum nostrum
 effundito, ut barbararum nationum impetus com-
 pescat. Ecclesiam suam a perniciosissimis bellis im-
 munem reddat, improbi demonis scandala eradicet,
 quietem et abundantiam Christiano populo largiatur,
 victoriam Imperatoribus ministret, orthodoxae fidei
 dignitatem illiesam conservet, fidelibus omnibus
 vitam tranquillam concedat, et praee his omnibus
 aeternae salutis dignos efficiat, in ipso Christo uni-
 genito filio Dei et Deo, cum quo sine principio Pa-
 tri, et sanctissimo atque vivifico Spiritui gloria,
 honor, et gratiarum actio, nunc et semper, et in
 sempiterna secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a S. Theodora Imperatrix, uxor Theophili cum
 Michaele filio regnavit: cujus Acta ex variis collecta
 dedimus xi Februarii.

C b Joannes seu Jannes Pseudopatriarcha cedere re-
 cusans, ejici jussus est, ut pluribus deducitur ad Vitum
 dicta S. Theodora. Is, Cedreno teste, solitus erat
 pelvis vaticinatione et praestigiis futura praedicere.

c Eutychianam haeresim intelligit, per Iconomachos
 catenus resuscitatam, quatenus ea veram Christi hu-
 manitatem negans, opponebatur cultui corporeae imagi-
 nis, verum humanitatem representantis; similiter et
 Manichaei verum Christo negabant corpus.

d Infra in Analectis haec nova seditio explicatur.

e Non satis commodum sensum facere videbantur,

quae omisi verba; Δεῖ γὰρ παυτὸς τὴν εἰρήνην ὡς ἐστ-
 ιζειν.

f Quotquot scilicet, in Iconomachorum impietates
 prolapsi, jam dictum circa Christi corpus errorem
 professi fuerant: quorum cum locu noviter ordinatis
 Sacerdotibus essent explenda, non potuit in horum de-
 lectu alia haberi ratio, ut supra dictum, quam ut sem-
 per orthodoxos fuisse constaret, live, ob alius olim pu-
 blicas culpas, eo gradu essent fortassis indigni.

g Cum enim Corpus Christi, ut in Missa offertur,
 figura sit sui ipsius, ut in cruce oblatus; non potest ibi
 verius corpus, quam hic offerri; adeoque nullum, qui
 sic errant, veri nominis Sacrificium Deo offerunt.

ANALECTA EX VARIIS.

CAPUT I.

G. H

Castimonia. Arumnæ in spelunca. Acta in aula Theophili. Calumniæ depulsa.

In gratiam S. Nicephori Patriarchæ Romam venit :

Sanctissimum Patriarcham Methodium, natiuae Siculum, et Syracusis natum educatumque, ac partis scientiis et pijsimis moribus institutum fuisse, ac dein Constantiopolim vitam monasticam egisse, ex Actis jam datis constat. Ibidem etiam inter præcipuos viros habitum colligimus, ex Compendio historiarum Georgii Cedreni. in quo pag. 538 (nam utimur editione Luparæ) dicitur ob intentata Nicephoro sanctissimo Patriarchæ crimina, Romam ad Papam missus. Fuerat S. Nicephorus, Dominica Paschæ anno dcccvi, Patriarcha ordinatus : verum usque ad annum dcccxi prohibitus fuit a Nicephoro Imperatore, quo minus Synodicus litteras mitteret Romam, quod dicto Imperatore vita functo præstitit, primo anno Michaelis successoris. Num tunc ad Leonem III Papam dictas litteras Synodicus tulit S. Methodius; an postea, increbescente hæresi Iconomachorum sub Leone Armeno, a Patriarcha Nicephoro missus fuerit, non indicatur in Actis; solumque dicitur, hæresim Romam se contulisse. Assumpsit Leo Armenus Imperium anno dcccxiii, a quo, anno sequenti, S. Nicephorus Patriarcha in exilium deportatur.

B

2 Jam quæ tum Romæ contigerint S. Methodio, sic pergit narrare Cedrenus : eum scilicet vexatum fuisse a malo genio, carnis studioso, sine intermissione dies noctesque enim titillante, et rei venereæ appetitum excitante : itaque ardentem ea cupiditate ac tantum non ei succumbentem, Petro Apostolorum Principi sese dedere statuisse : multisque ab eo precibus contendisse, uti se libidine ista liberaret : hunc nocte adstitisse, ac virilia sua manu dextra tangentem adussisse : simulque dixisse, nihil esse quod in posterum sibi ab ista metueret voluptatis concupiscentia. Hæc Cedrenus : quæ in Actis non attinguntur.

ubi a tentationibus carnis S. Petri auxilio liberatur;

3 Eminuit Romæ Sancti virtus et doctrina. Sicut autem S. Petrum habuit pudicitiae Patronum, ita S. Paschali Papæ illius successoris adeo gratus fuit, ut eum ablegavit ad Michaellem Balbum anno dcccxvi, committeretque Tomos de fide disserentes, Imperatori laudatos. Obtulit eos illi S. Methodius, intrepidus fulci propugnator; sed pro gratioso sibi debito stipendio, in Actis dicitur septingentis plagis exceptas, carceralique sepulcro inclusas : uno et sub Theophilo, Michaelis filia, sub annum dcccxxix succedente, eadem de causa iterum plagas sexcentas accepit, et carceri inclusus fuit. Perum quæ in Actis tribuuntur patri, ascribuntur ab alio filio, et a Constantina Manasse in Compendio Chronico ita narrantur : Theophilus Imperator virum præstantissimam Methodiam, quamdam in insulam relegatum, speluncæ cadaveris instar inclusit, tamquam unionem in concham, rosam ioter spinas. Præterea duos ei latrones adjoinxit, quorum altero extincto, et jam marcescente naturali quadam necessitate, fœdam illum odorem et pestiferum aerem tolerantissimus athletæ animo talit æquissimo, quem ne adamas quidem sustinere potuisset. Alter latronum libertate donatus exire noluit, sed intra speluncam illam caliginosam manens, divinæque vivendi rationis æmulator factus, solis instar vitæ religiosæ radios sparsi. Hæc Manasses, quibus similia habet Zonaras, per verba quæ

reversus Constantinopolim

spelunca includitur cum 2 latronibus :

dedimus vi Februarii ad Vitam S. Theodoræ Imperatricis, uxoris Theophili, §. vi.

4 Nunc peregrinus cum Manasse, ac prima referimus mutuum rescriptum SS. Theophanis et Theodori fratrum (de quibus agendum erit xxvii Decembris) sanctique Methodii. Dum adhuc inquit, Methodius in hoc carcere detineretur, homines illi, rerum divinarum periti, quos notis in vultu fœdatis fuisse diximus, per vim solutio vertere coacti, piscatore quodam reperto, litteras viro justo perbreves versu iambico scripsere, quas ab interitu vindicandas ratus, hoc loco subjungere volui :

Ὁ ὄ ζῶντι νεκρῷ, καὶ νεκρῷ ζωοφόρῳ,
Ναίοντι τὴν γῆν, καὶ πατοῦντι τὸν πόλον,
Γραπτοὶ γράφουσι δέσμοι τῷ δεσμῷ.

Vivo perempto, vivificoque mortuo,
Terram incolenti, ac pariter calcanti polum,
Scripsere victo victi, et inscripti notis.

accipit a SS. Theophane et Theodoro ver- sus,

E

Quibus ille respondens, in hæc verba rescripsit :

Τοὺς ταῖς βίλοισι οὐρανῶν κλισιογράφους,
Καὶ πρὸς μέτωπα σωφρόνως ἐστιγμένους,
Προσεῖπεν ὁ ζῶταπτος ὡς συνδεσμίους.

Libris vicissim descriptos cœlestibus,
Faciesque non sine laude compunctos notis
Salutat, ut convictos vivus infossus.

pro quibus alios remittit.

Hi disertorum hominum versus aurei, reapse divinum quemdam nectaris succum stillant. Similia Manassi etiam Michael Glycas, eodem seculo xii scripsit, et phrasi aliquanta mutata Joannes Zonaras.

5 At, de Methodii ab exilio liberatione ista addit idem Manasses. Ceterum præclarus pugil Methodius, cum toleranter in illo tristi carcere sese gessisset, dentes amisisset, maxillas contusas haberet, omni- que genere excruciatas ab impiis hominibus per summam inhumanitatem non aliter esset, atque ferream incudem malleis excusores contandunt; ad extremum inde prodiit, ortus diurni solis instar; volente scilicet, ut par est credere, Deo, qui abyssos perspicit, et Cherubim et Seraphim insidet insignem hanc virum, ceu munitam urbem, in monte sublimi collocare; ne tanta virtus, veluti lucerna sub modio, tristi caliginosoque specu abdita, lateret. Accidit enim ut Theophilus Imperator, lectitandis libris semper occupatus, unde alveolos scientiæ fingebat, quemadmodum apis sedula de pratorum floribus, in quædam gryphis et labyrinthis consimilia incideret, ita ut dura isthæc quasi decorticare, ac obscura illustrare nemo recte posset, tametsi vel sexcenti apud ipsam essent, doctrinæ fama celebres. Cum igitur Imperatori permolesta hæc res accideret, et animum ejus angeret; quidam ex Proceribus et Cubiculariis, accedens, Methodium prædicat, indicatis dotibus, doctrinæ magnitudine, scientiæ copia expedita, et abundantia prudentia sapientiaque vertice suo cœlum ipsam attingentem; sive divinitas, ut hoc faceret, commotus; sive clandestinum amorem alens, erga virum mente cœlestem, et namine divino plenum. Hæc Imperator audiens, Methodium de specu eductum, ceu unionem e concha, sidas e nabe, virum clarissimis radiis refulgentem, et tenebras atque caliginem ignorantia discutiendam, ad sese revocat

a Theophili in aulam advocatus,

F

ad dubia quædam ei solventa,

et

A et invitat. Cumque gustum linguæ Methodii percipisset, homini præclaro in regia domicilium assignat; eundemque tamquam magni rem pretii, gemmamque splendidam, rutilantem, lucidam, in thesauris innumerabilibus et inaccessis collocans, atque frequenter adsidens Nilo illi aurifluo, de dulcissimis aquis largiter hauriebat. *Hæc Manasses, quæ Glycas brevius narrat.*

ad bellum etiam dicitur, 6 Cedrenus addit, a Theophilo etiam ad expeditionem bellivam eductum; Revocato ab exilio, inquit, sibi adjuncto S. Methodio, in Saracenos movet. Solebat hoc in bellis factitare, sive quo ejus sapientia in multis obscuris atque intricatis rebus explicandis uteretur; sive ut cavens, ne rebellionem is se absente aliquam concitaret, ob sacrarum imaginum amolitionem. Nam civium qui erant præcipui atque erga Deum pii, magno in honore habebant Methodium: itaque eum post se relinquere, Imperatori consultum non videbatur.

sub Michaelæ et Theodora: 7 *Hæc ibi. Mortuo sub annum DCCCXLII Theophilo, filius ejus Michael una cum S. Theodora matre regnavit. Tunc Joannes Pseudo-Patriarcha ejusque socii, de suo regimine dejecti, inquit Cedrenus, non se continuerunt, quin et contra sacras imagines aliquid adhuc molirentur, et piis insidias struerent.* Quo etiam modo integerrimum Methodium calumnia circumvenire, et veræ religionis cultoribus dolorem afferre conati sunt. Res ea ita acta. Mulierem quandam (mater ea fuit Metrophanis, qui postea Smyrnæ Præsul factus est) multo auro pollicitationibusque corruptam subornant, quæ Augustæ et Imperatoris Tutoribus diceret, a Methodio se esse stupratam. Statim ergo terribile judicium: civilibus et sacratis hominibus cogitur Concilium: adstant pii, mœstitiæ et doloris pleni: non absunt impij, delecens haud exiguum ex ea actione conciliatum iri piorum cœtui sperantes. Prodeunt calumniatores animis inflati, quod crimen id in promptu habere probationes fiderent, producta in medium muliercula, quæ ex composito Judicibus rem narraret. Judices ergo et præcipuus Manuel (Tutor ac Moderator Michaelis Imperatoris) tristi vultu adsident, indigne ferentes, unius hominis culpa cœtum piorum in periculum ludibrii venire. Quæ omnia sentiens Methodius, ut et spes impiorum et piorum ægritudinem aboleret, neque Ecclesiæ esset lapis offensionis; nihil multitudinem reveritus, homo omni reverentia atque honore dignissimus, in conspectu omnium pudenda nudavit: quæ nemo non videbat morbo quodam emarcuisse, omnique naturali vi esse privata. Pudore hoc factum opplevit calumniatores et malis gaudentes, pios autem lætitia: qui ingenti cum gaudio Methodium cingentes, salutabant atque amplectebantur, neque habebant quo modo voluptati suæ satisfacerent...

stupri per calumniam accusatus,

ejus se incapacem probat,

C 8 Michael Imperator, intolerabilem hanc fraudem judicans, statuit mulierculam questionibus adhibere, ut, quæ fuisset doli nectendi ratio, intelligeret. Statim ergo gladius stringitur, virgæ igni candentes adferuntur, carniæesque parati adstant: quibus infelix ea perterrita, rei veritatem palam fatetur; quo pacto structæ insidiæ, atque auro et pollicitationibus corrupta et decepta fuerit; qui commenti auctores; denique totam fabulam refert; additque, domi suæ aurum in sacculo reperiendum iri quadam areola frumenti plena: et missus eo satellitum quidam, aurum statim attulit, detectaque res tota est. Dedissent ergo dignas facinoris sui pœnas calumniatores, nisi Methodius, qua erat patientia, nam hanc ultionem petisset, quotannis solenni orthodoxorum conventu sibi liceret, a sanctissimo templo Deiparæ Blachernensi ad sanctæ Sophiæ templum præsentibus facibus ire, et in ipso

et calumniæ auctores pœna eximit,

Junii T. III

rum aures detestationem obnuntiare: quod et per omnem eorum vitam factitatum est.

D AUCTORE G. II.

CAPUT II.

In Patriarchatu cicatrices servatæ. Festum Orthodoxiæ ordinatum. Translata corpora SS. Theodori Studitiæ et Nicephori Patriarchæ. Constitutiones editæ. Vitæ aliquot Sanctorum et Homiliæ scriptæ.

P ræmissæ superiori Capite ex Cedreno, licet acta sint postquam Patriarchæ in locum depositi Joannis jam esset ordinatus Methodius, præmittere tamen ordinationi ejus malui, ut quæ in summo illo gradu egit, in alterum hoc Caput ordinatius colligerentur. Prius ergo quam illa apud Cedrenum legantur, apud eundem occurrit, quomodo S. Theodora Imperatrix in locum dejecti Iannis (sic a piis impius vocabatur) sanctum et divinum Methodium introduxit, qui adhuc confessionis suæ et ob eam tolerati supplicii notas in carne sua gestabat: omnibus piis, Sacerdotibus, Laicis ac Monachis, et iis etiam qui in montibus exercebantur, summo cum gaudio ejus designationem approbantibus; ac confertim in Urbem venientibus, unoque ore hæresim Iconoclastarum damnantibus æterno anathemate. Hoc præclarum facinus inclita Theodora et filius initio Imperii sui ediderunt, inquit Cedrenus. Constitutus est ergo Patriarcha S. Methodius anno DCCCXLII. Quas vero confessionis suæ notas S. Methodius in corpore gestavit, his verbis explanat Glycas: Quia malæ, propter sacrarum imaginum propugnationem, contundendo læsæ solutæque fuerant a Theophilo, post septimam Synodum simulacrorum everisionem renovante; necesse habebat, ut eas tenui quadam fascia linea obligaret. Unde, mea quidem sententia, mos inolevit, hodieque durans, ut Pontifices ab anteriore parte lineas fascias alligatas habeant.

Ordinatus Patriarcha servat notas supplicii,

malas scilicet obligatas.

10 *Vigebant eo tempore Constantinopoli illustres Abbates et Monachi monasterii Studitarum, ex ordine Acæmetarum, quorum plurimi ob sacrarum imaginum venerationem in exilium missi, aut vitam ibidem sancte finiverunt, uti S. Theodorus; aut inde regressi sunt, uti SS. Nicolaus et Naucratius, de quibus ad diem iv Februarii in Vita S. Nicolai ab auctore cævo; ibi cap. vii ista leguntur num. 36. cum Porro Theophilus jam diem obiisset, unoque tumulto hæresis pariter merito circumscripta misere esset; ac Christi amans uxor ejus Theodora, cum filio Michaelæ admodum juvene, Romani Imperii arcem suscepisset; magnusque Methodius Ecclesiæ gubernacula Pontifex obtineret; divinitus afflatis Patribus in unum coeuntibus, initium habuit Orthodoxiæ celebritas, cum orbis jam fines serenitas haberet, Christique Confessores, velut stellæ quedam, universum Ecclesiæ firmamentum illustrius oraarent. Tunc plane etiam communis Pater noster ac Christi famulus Naucratius, ab exilio rediens, venit Byzantium; proque certaminum merito, multo cum honore ab Imperatrice ipsoque Patriarcha susceptus vir inclitus, eorum rogatu sacræ Fratrum sodalitatibus, in unum tunc congregatæ, in venerabilissimo Studii monasterio præfecturam suscepit: quam quidem magnus Theodorus multis nuper laboribus enutrens adaugensque, ad millenarium numerum provexerat: eratque rursus novo vigore vegetum Christi illud ovile, veluti cuidam Paradiso simile, multas virtutum rosas ac spiritus suaveolentiam adspectare volentibus præstans. De S. Naucrati regimus vii Junii: de S. Theodoro agendum erit xii Novembris.*

S. Naucrati præficit monasteria Studii.

11 *At quæ a Patribus divinitus afflatis in unum coeuntibus statuta supra innuntur, optime explican-*

A tur in Oratione Theophanis Presbyteri et Præpositi, de exilio S. Nicephori Patriarchæ et Translatione Reliquiarum ejus, a nobis illustratis ad diem xiii Martii, ubi describitur sollicitudo S. Theodoræ Imperatricis, pro concordia et fidei sinceritate cæterum Ecclesiasticum cogentis; a quo cum Jannes Iconomachus e Sede Patriarchali esset depositus, Methodius, vir et vita et doctrina valde probatus, et qui pro veritate et religione permulta certamina et longum exilium pertulerat, atque inde plagis et carcere diu cruciatus redierat, omnibus in dignitate constitutis approbantibus, electus est, qui sacram Reginæ urbium Sedem obtineret. Tunc Nicææ divinitus edoctum sanctum œcumenicum Concilium secundum, quod Irene Imperatricis, ab ipsa pace verum nomen habentis, et Tarasii maximi beatissimique Patriarchæ studio celebratum est, merito firmam obtinuit auctoritatem ac robur; cum omnes, quæ Deo aspirante in ipso decreta fuerant, comprobarent. Tunc omnes Ecclesiæ suum ubique decus receperunt, et venerabilium imaginum splendore fuerunt illustratæ: ejectionisque illis qui nefarie eas insectabantur, Sacerdotes in eis ac duces, recti dogmatis studiosi, sunt constituti. In Vita Tarasii, xxv Februarii illustrata, de dicto Concilio latius agitur, et memoria S. Irenæ Imperatricis recolitur xiii Augusti: hæresis vero Iconoclastarum, quæ sub Leone Isauro exorta, sub Leone meno resuscitata fuerat, post annos centum et viginti plane dissipata tandem est, atque institutum festum Orthodoxiæ, quo sacrarum imaginum restitutio quotannis celebratur Dominica prima Quadragesimæ, ducta prælucentibus facibus processione ab Ecclesia Deiparæ Blachernensi ad augustissimum sanctæ Sophiæ templum.

confirmat
Nicænum
Concilium

et festum
Orthodoxiæ
instituit:

curat re-
ferri CP.
corpus S.
Theodori
Studite:

B **C** Per id tempus religionis restitutæ, ut legitur in citata S. Nicolai Studite Vita num. 37, illustris quoque ac lætitiæ plena Translatio contigit Confessoris ac sancti Patris nostri Theodori, ab insula Principe ad nostrum hoc monasterium, providente piissima Augusta ac magno Pontifice, ante indicato Metholio, universoque cæta Ecclesiæ concurrentis: fuitque gloriose depositus, vicesimo sexto Januarii, juxta inchoatum atque divinitus afflatum ejus avunculum Platonem, et tumultus Sanctus una cum fratre ac Episcopo Joseph, a dextris ad Orientalem partem sancti Præcursoris: ad cujus scilicet honorem dictum Studii monasterium conditum est. Fuit autem Joseph ille Episcopus Thessalonicensis, et colitur a Græcis xiv et xv Julii.

idemque fa-
ciendam sua-
vet corpori
S. Nicephori
Patriarchæ

13 Sed multo majori eum cura S. Methodii, facta est anno DCCCXLVI Translatio S. Nicephori Patriarchæ, a vitulo supra Theophanem Sacerdote descripta his verbis: Quadriennio post sacratissimus Methodius, divino plane spiritu impulsus; opportune sapienterque divinam Imperatricem Theodoram admonuit, non esse ex Imperii et Reipublicæ dignitate, quod venerandus et inter Patriarchas illustris Nicephorus, qui pro gloriosæ sinceræque fidei defensione a Sede depulsus, in longissimo exilio defunctus erat, negligere: sed omni studio curandum esse, ut divinum corpus ipsius in civitatem reportaretur. Alioquin ingrati animi vitium, inquit, non evitabimus, si post mortem etiam ipsum in exilio, tamquam jure damnatum, reliquerimus: præsertim cum non ignoremus, eos, qui ex genere erant Joseph, in benedictionis parte posuisse, ut patris ossa post quadraginta fere annos ex Ægypto in Chananitidem exportarent. Quod cum ita sit, nos, qui sumus pietatis filii, diutius privari patiemur Patris illius præsentia, a quo divinis documentis enutriti sumus? Hæc quidem, omnium quas intuetur sol urbium præstantissima, et regia civitas, sacri Ducis atque Pastoris sui reliquias sanctas desiderat, quas pie

conservet et colat. Sponsi sui præsentia fruatur rursum Ecclesia ipsius amantissima: et quo vivo injustissima Imperatoris manu spoliata fuit, mortui corpus, annuente studiosa Pastoris Imperatrice, complectatur. Cernis, quemadmodum hic populus, qui per te securus in vera religione conquiescit, incredibili studio etiam post mortem, vocem ejus in spiritu audire concupiscit? Quod si tabernaculum ejus tantum ad se relatum aspexerit, se illum ipsum recepisse spirantem existimabit, et tamquam thesaurum aliquem pretiosissimum recondet et observabit. His precibus, et cohortationibus celerrime ac libentissime inclita annuit Imperatrix: Perspicuum est enim, inquit, hoc apud omnes posteros, et mihi et liberis meis honori futurum.

14 Tunc sacer civitatis Antistes, cum Sacerdotibus et Monachis universoque populo, ad S. Theodori templum accedit: in quo gratia plenæ Reliquiæ jacebant; easque, cum veneratione et lacrymis complectens, Sanctum tamquam viventem sic allocutus est: O vir beatissime, qui eisdem laboribus et ærumnis, quibus sanctus Joannes Chrysostomus, affectus es, sicut eodem religionis studio et dicendi libertate præstabas; quique pariter et sede privatus, et mulctatus exilio, et triginta trium annorum spatium extorris tum vivus, tum mortuus transiegit; nunc te nobis tui amantissimis restitue, atque hinc discedens ad propria redi, ut te nunc, ut ipsum olim, populus tui studiosissimus cum gaudio suscipiat. Tibi a Deo alienus Imperator viventi adversatus est, et inconsiderate ab Ecclesia te depulit; sed dignas furore suo pœnas dedit, miserandoque exitu Imperio simul et vita privatus est, audaciæque suæ debita præmia tulit. Hodie Imperatores, Deo propter morum pietatem carissimi, mortuo Ecclesiam reddunt; quam, uti filii per Evangelium effecti, tecum constituunt, non habentem maculam neque rugam, qualem tuis ornatam et confirmatam institutis reliquisti. Aspice et vide congregatos filios, qui ex propinquo venerunt, cum reliqui procul tum ad se reditum expectent; quos tu, velut orphanos, noli tua mœrentes absentia relinquere. Habeat civitas tua, loco muneris pretiosissimi, tum beatissimum tabernaculum, quo magis quam Imperii amplitudine ornata, gloriatur et gaudeat.

15 Hæc voce flebili supplicans sacratissimus Patriarcha Methodius, nocturnum Psalmorum cantum et mysticum Sacrificium cum populo fidei perficiens, præclarum e tumulo corpus retexit, quod undeviginti annorum spatio integrum omnino purumque manserat; et in arca ab ipso compositum, et Sacerdotum manibus sublatum, cum luminibus et frequenti Psalmorum cantu, in navim ad hoc paratam illatum est. Sed cum fretum trajecisset, et ad Urbis littus appropinquasset, Dei cura Michael Imperator juvenis, et amplissimis dignitatibus præstantes viri, et patricii, et reliqui cives, læti facisque manibus tenentes, obviam processerunt: et arcam illam pretiosam, cum fide ac veneratione, humeris suis subeuntes, ad magnam usque gestarunt ecclesiam: ex qua, Pontificia dignitate spoliatus, ejectus fuerat.

16 Inde rursus, assiduis diu noctuque Psalmorum festivorum cantibus vicissim utentes, et cum omni luminum genere per mediam urbem ipsum gestantes, in sanctorum Apostolorum templo collocarunt. Tanta autem erat concurrentis populi virorum et feminarum, atque ætatum omnium multitudo, ut numerari non posset. In bivis enim et porticibus premebantur; et ubique per vim sibi exitum parabant; adeo ut, quamvis multæ, propter Imperatores et Sacerdotes, variis temporibus celebritates extiterint, nulla tamen cum hac conferri queat. Nonnulli

D

ad quod
cum clero
et populo
accedens,

E

ipsum elevat
et arce im-
positum,
F

defert in
templum
Apostolorum.

A nulli etiam in via spiritibus immundis vexati, dum ab aliis comprimerentur, miserandas atque maledicas voces emittebant: quorum e numero quidam ab ipso curati sunt. Populi igitur impetu vix evitato, sanctum eximii Patriarchæ corpus in celeberrimo Apostolorum templo, sacris Mysteriis Deo peractis, in sepulcro recens constructo, manibus ipsius Methodii compositum est, in Idus Martii, quo quidem die in exilium etiam ejectus fuerat, ut utraque res sit memorabilis.

17 *Inter alios ejusdem temporis athletas fuit S. Joannicius Abbas in Bithynia, cujus illustria acta et certamina descripserunt Sabas et Petrus Monachi, quæ Græce habemus singula valde longa, Romæ et Parisiis acquisita, et ad diem iv Novembris elucidanda.*

Alia item habemus, Metaphrastæ tributa, quæ a Gentiano Herveto Latine reddita edidit Lipomanus tomo 5, et Surius ad diem iv Novembris, unde ex numero 51 placet decerpere sequentia: Theophilus ex hac vita excedit, Michael vero et Theodora Imperium suscipiunt. Methodius autem, vir revera sacrosanctus et homo Dei, in sacris collocatur sedibus. Sed (ut semel dicam) cum omnia ab eo fuissent traducta ad orthodoxam fidem, sopitusque esset omnis

B fluctus, ac sedata tempestas, et res quietæ; quædam alia seditio excitatur a piis, et res Ecclesiæ horum erant divisæ, atque redactæ in duas opiniones. Nam alii quidem volebant retinere in ministerio eos, qui dignitatem Sacerdotii acceperant ab Iconomachis, utpote quod hoc nihil pietati officeret: alii autem profanis sancta tradere manibus, putabant omnino esse impium, et minime Deo gratum nec admittendum. Ferebat id ægre, qui Deo vere vivebat Methodius, angebaturque et lacerabatur corde; putabat enim magnum Paulum resonare in auribus, hæc propemodum loquentem: Urinam sum a Christo anathema pro fratribus meis secundum carnem, si modo steteritis nobiscum, et communiiter quidem Trinitatem glorificaverimus. Et ille quidem sic se habebat: Dei autem amicus Joannicius, incidens in res adeo turbatas. . . . Archiepiscopi Methodii jam labantem recreabat animum. . . . Scribebat autem Methodio, ut illos potius haberet circa divinum sacrificium, quos nosset cum eo sentire in dogmate Orthodoxiæ. . . . Cum hæc venissent litteræ, divinus quidem Methodius memoriæ mandavit ea quæ scripta fuerant. *Hæc ibi, dicuntur autem a S. Joannicio plurimi hæretici conversi; dein num. 57 ista de S. Methodio habentur.*

C 18 Quinto anno Imperii Michaelis, qui Ecclesiam regebat Methodius, cum magno Joannicii ad Dominum decessum præscivisset appropinquare; ad eum venit, et ultimas preces ab eo petiit. Ille autem maximi faciens conveniri a Methodio, postquam et in longum tempus cum eo produxisset sermonem, et deinde facto cœtui atque recens electo gregi quæ pietatis erant suasisset, dicens, ut immobiler permanerent in fide orthodoxa, neque everterentur a profanis vocibus hæreticorum, et inter se conservarent concordiam, neque blasphemiam et maledicam linguam moverent in Pontificem; subjunxit, quod non multum tempus post suum decessum viveret Methodius. Qua in re non fuit falsus tertio enim die postquam hæc dixisset, Joannicius, spiritu qui-

dem migrat ad ea quæ diligebat, deductus a choro Angelorum. . . . Methodius autem, qui inter Patriarchas clarissime fulsit, ipse quoque, octavo mense post illius decessum, excessit ex hac vita quarto decimo Junii.

19 *Baronius anno 842 num. 20, Qui igitur, inquit, Post tot Ecclesiæ Constantinopolitanæ naufragia, ejus clavum, e manibus hæreticorum evulsum, moderandum suscepit Patriarcha Methodius; quoque revocandis, ad Ecclesiam lapsis allaboravit. Quod vero hi reperirentur variæ ætatis diversæque conditionis, ne vilesceret Ecclesiastica disciplina, eosdem omnes diverso modo censuræ Ecclesiasticæ voluit esse subjectos. Ea Constitutio, cum orationibus variis et ritibus, extat Græce et Latine edita a Ludovico Goar in Euchologio sive Rituali Græcorum, pag. 676 et decem sequentibus, sub hoc titulo. Methodii Patriarchæ Constantinopolis, de iis qui abnegarunt, secundum diversas personas et ætates, et ad orthodoxam veramque fidem revertuntur. Hujus pars aliqua extat etiam apud Theodorum Balsamonem, et ex eo apud Baronium loco supra relato.*

20 *Edidimus nos ad diem quintum Februarii ejusdem S. Methodii Orationem in S. Agatham, quinque capitibus a nobis distinctum; edidimus etiam ad diem xii Martii duplicem Vitam S. Theophanis, Hegumeni et Confessoris, priorem auctore S. Theodoro Studita aut alio Monacho coævo; alterum auctore, ut videtur, Metaphraste: qui num. ii excusat se, quod uxoris S. Theophanis, jam Monachum induta, certamina et miracula scribere prætermiserit, eo quod præclare ab ipsa factorum pars, ad legentium utilitatem vulgata noscatur a sanctissimo Patriarcha Methodio, in ea descriptione, quam de ipsa beataque ipsius vita composuit. Hanc descriptionem hactenus non licuit videre. Erat etiam inter opera S. Dionysii Areopagitæ attributa, apud Petrum Lanselinum et Balthasarem Corderium, illius Martyrium, auctore Methodio, vel (ut alii) Metrodoro. Illud S. Methodio Patriarchæ adscribit Anastasius Bibliothecarius, in epistola ad Carolum Cæsarum; et Flodourus, lib. 3 Historiæ Remensis cap. 18; ubi recensens Hincmari Episcopi scripta, addit; De passione S. Dionysii, a Methodio Constantinopolitano Græce dictata, et ab Anastasio Romanæ Sedis Latine scripta. Sed hæc ad diem ix Octobris erunt examinanda. Denique Jacobus Gretserus, tomo secundo de Cruce, inter Homelias de sancta Cruce edidit aliquam Methodii Episcopi, ad eos qui dicunt, Quid profuit nobis filius Dei crucifixus in terra et homo factus? et quare Crucis figura pati sustinuit, et non aliquod aliud supplicium? et quæ utilitas Crucis? Item aliam ejusdem Methodii, ad eos quos pudet Crucis Christi. Extat etiam opus citatum Balsamonem Canon de segregationibus, sive excommunicationibus, et quidem monasticis, ut videtur ex titulo colligi. Nec dubitamus quin varia ejus monumenta adhuc lateant in variis bibliothecis: quædam etiam prodierint sub nomine S. Methodii, Episcopi ac Martyris in Lycia, 3 sec. quæ revera Constantinopolitani hujus sunt; atque imprimis ea, quam 2 Februarii allegavi ex Combefisio, de Simeone et Anna; quamque Casimirus Oudini, in Supplemento Ecclesiasticorum scriptorum, merito seniori isti abjudicat.*

D
AUCTORE G. H.

constitutio-
nes circa
lapsos edit:

scripsit Acta
S. Agathæ,
E

item de S.
Theophane
et uxore ejus,

Sanctoque
Dionysio,
Areopagita;

Homelias de
Cruce.
F

nova inter
Catholicos
suscepta
dissentione,

æger animi
Sanctus

Rom. 9

a S. Joannicio
recreatur;

cumque in-
visens,
intelligit
suum obitum
instare:

DE SS. ANASTASIO PRESBYTERO FELICE MONACHO, ET DIGNA VIRGINE MARTYRIBUS CORDUBÆ IN HISPANIA

a. n.

Ex S. Eulogii Memoriali.

ANNO DCCCLIII.

Dedimus præcedenti die martyrium S. Fandilæ Presbyteri, et ex S. Eulogii Memoriali Sanctorum latius deduximus persecutionem, sub Rege Mahomad motam : ubi post relatum cap. 7 martyrium prædictum, subditur sequenti capite 8 horum trium Martyrum eades, his verbis : Fandilam sequens alio die Anastasius Presbyter, qui ab ineunte ætate, apud basilicam S. Aciseli Cordubensis disciplinis et litteris eruditus, usque ad plenam juventutem ibidem in Diaconatus officio degens, postquam monasticam vitam, qua dudum fuerat spreto ministerio oblectatus, in senibus egerat, demum Sacerdotio applicatur. Concito gressu palatium petens adstat Consulibus ; hostemque fidei veridicis assertionum stimulis feriens ; gladio confestim abscissus suspenditur. Cum quo S. Felix Monachus, ex oppido Complutensi progenitus, natione Getulus, et quadam occasione in Asturias devolutus, ubi et fidem Catholicam, et religionem monasticam didicit, eodem die hac professione decisis, affligitur.

Anastasius
Presbyter,

B

Felix Monachus,

Digna Virgo
fuit :a S. Agatha
confortata
hæc

C

Indigna cupit
appellari :aliis suspenis
Judicem
arguit :

2 Cuique dies illa maximum cursus sui explens metabulum, jam pene in horam nonam divergeret ; virgo quædam adolescentula, merito et nomine Ligna, ex collegio venerabilis Elisabeth, Deo revelante et confortante, ad palmam processit. Paulo namque ante martyrium suum assistere sibi per sonitum videt puellam, habitu et specie peremptam angelica, rosas ac lilia manu gestantem. Quam cum de nomine causaque sui exploraret adventus ; Ego sum (inquit) Agatha, olim propter Christum diris attrita suppliciis, et nunc veni partem tibi purpurei muneris hujus conficere. Accipe libens donarum, et viriliter age in Domino ; nam reliquias rosarum et liliorum, quas in manibus servo, post te ex hoc loco data sum migraturis. Tali denique Virgo sacratissima visu ac munere illustrata, cum e dextera colloquentis rosam susceperet, auris admixta cœlestibus ab oculis intuentis elevabatur.

3 Hæc autem puella, cum pro summa humilitate atque obedientia inter convirginales ultimam se judicaret, essetque incomparabili apparatu obsecundatrix, nunquam tamen appellari se Dignam patiebatur ; dicebatque cum lacrymis ; Nolite me Dignam vocare, sed magis Indignam ; quia cujus meriti sum, etiam nomine debeo insigniri. Et cum a die revelationis suæ, amore compuncta martyrii, tacito cogitamine, quibus ad id posset indicis aspirare, sæpius ruminare cœpisset ; fit aflatim lætior horum instructa martyrio ; quo quasi his præcedentibus hæc firmiori gressu succederet ad coronam. Ideoque apertis silenter cœnobii claustris, cum jam beatos pendere comperisset Martyres ; concito gradu iudicem petens, cur fratres suos præcones justitiæ trucidaverit, assertionem intrepida pereunctatur. An quia (inquit) Dei cultores existimus, sanctamque fideliter colimus Trinitatem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum unum et verum Deum fatentes, et omne quod ab hac credulitate dissentit, non solum

negamus, verum etiam detestamur, maledicimus, et confundimus, idcirco confundimur ?

4 Hæc et his similia sancto et immaculato ore disserente puella, nihil cunctatus arbiter, licitoribus decollandam committit : qui mox delicati impetunt jugulum * colli. Nec mora consternatis corruens membris, equuleo deorsum versa suspenditur, ceterisque trans flumen adsciscitur. Hæc namque ordine hi tres vocati, Anastasius scilicet Presbyter, Felix Monachus, et Digna Virgo beata eodem die dispariter ceciderunt. xviii Kalendas Julii, Æra dcccxcxi. Hæc S. Eulogius, a quo hic indicatus S. Acisclus, est celebris Martyr, Cordubæ sub Diocletiano xvii Novembris passus. Ambrosius Morales, in suis ad hunc Annotatis, fatetur se ignorare, quomodo S. Anastasius * post monastica vita incenibus egerent. Ego sensum reddidi exigua mutatione clarum : nisi quis insensitus malit legere ut sit participium ab insenesco. Simili libertate utendum sub finem census ad *, ubi legebatur delicatis inferunt jugulum collibus, libenter alteri meliori conjecturæ, cum suggeretur, cessurus meum.

decollata
suspenditur :

E

5 Per Æram dcccxcxi sub finem notatam, intelligitur annus Æræ Christianæ dccccliii, quo passi fuerunt. Additur mox capite sequenti, apud S. Eulogium ; Quorum cadavera post aliquot dies ingenti concremata incendio, ad ultimum fluvii projecta, dispersa sunt. Ubi scrupulum movet Morales, quomodo cum hic dicantur cadavera per ignem et aquam dispersa, credatur corpus S. Felicis Complutensis Martyris, cum S. Zoili corpore, translatum apud Carrionem in S. Zoili monasterio Ordinis S. Benedicti ; additque Morales, id se in vetustis cœnobii monumentis ibidem legisse. Dabimus infra ad diem xxvii Junii S. Zoily et xix Sociorum, Martyrum Cordubensium, sub Diocletiano passorum Acta, a Tamayo-Salazar ex MS. Legendario Segobiensi et edito ulio Hispalensi excusa : in quibus dicitur sanctissimus Agapius, Episcopus Cordubensis, basilicam pulchriorem et ampliorem extruxisse, et sacras exuvias S. Zoili, una cum S. Felicis, honorifice collocavisse, Sanctique Zoili nomini dedicasse. Idem Tamayo-Salazar edidit Catalogum Episcoporum Cordubensium, in eoque asserit, hunc Agapium floruisse circa annum dxc. Ut videatur de alterius S. Felicis corpore agi in dictis Actis S. Zoili.

corpora
concremata et
in aquam pro-
jecta.

F

6 Præfatus quoque Morales asserit, Hujus Sancti Felicis festum nonnullas Hispaniæ Ecclesias celebrare. Id vero patet, ut Tamayo in Hispanico Martyrologio ex Breviariis Palentino, Carthaginensi et Compostellano et de iis a Marineo Siculo luculentum struitur elogium. Imo, ex libello Ambrosii Morales de Translatione SS. Justi et Pastoris, ut Complutum agnoscere S. Felicem suum accolam, et ideo in receptione Reliquiarum SS. Justi et Pastoris, ex Osca conductarum, imaginem S. Felicis in occursum exivisse, in cujus basi isthæc legebatur epigraphe, Compluti natus, S. Benedicti Monachus, Felix nomine, sed felicior, quia vestro exemplo

Cordubæ

A Cordubæ sum passus; communem patriam gratulor denuo, hoc tanto Reliquiarum vestrarum thesauro locupletatam.

S. Dignæ
locus in
monasterio
Sabanensi.

7 Hæc de S. Felice. At de S. Dignæ Virgine Martire, quia supra dicitur vixisse in collegio venerabilis Elisabeth, colligit Tumayus intelligi Sabanense cœnobium, cujus cum Jeremia conjuge agnoscitur fundatrix extitisse, ut patet ex lib. 2 cap. 2 Memorialis S. Eulogii, dicentis, Jeremias inclitus, opibus rebusque abundans, et conjux ejus venerabilis Elisabeth ac liberi, totaque pene cognatio, sumptu proprio fundamenta ipsius cœnobii jacentes, divinarum legum perenni adhæsuri obsequio, pridem eo se contulerunt. Addit Tumayus, dictum cœnobium fuisse juxta vicum Tabanos in partibus Aquilonis, inter prærupta montium et condensa silvarum, septem ab urbe miliaribus, sive duabus leucis Hispaniis, ut ait Moralez, sed hodie nullum manere vestigium.

8 Horum trium Martyrum elogia ediderant Hispanice, laudatus jam Ambrosius Moralez, lib. 14 Historiæ Hispaniæ cap. 20; Joannes Marietta de Sanctis Hispaniæ lib. 3 cap. 1 et 2 et lib. 4 cap. 19; Martinus de Roa, de Sanctis Cordubensibus fol. 99; Villegas, in Floribus Sanctorum; et cum iis Martyrologium Romanum, in quo ista leguntur: Cordubæ Sanctorum Martyrum. Anastasii Presbyteri, Felicis Monachi, et Dignæ Virginis. Plura habent Galesinius etique Martyrologi. Quomodo autem S. Felicis prædicti corpus, non diu ante annum M.LXXXIII, Corduba translatum sit ad Carrionense S. Joannis Baptistæ monasterium, exinde S. Zoili et Felicis dictum, in regno Legionensi; et quanta Sancti isti ibidem sint operati miracula, vide ad xxvii Junii, ubi de S. Zoilo, pariter illuc translato, plenius agimus.

D
AUCTORE G. M.
Cultus S.
Felicis in
varius Eccle-
sis et
Complati.

Memoria
omnium.

DE SANCTO GERASIMO

ORDINIS S. BASILII IN CALABRIA ULTERIORE

E

B

Ex Romæo et Ferrario.

Lencopetra, promontorium ultimum Calabriae ulterius sive agri Rheyini, antiquis notissimum fuit: haud procul est inde oppidum S. Laurentii, vulgo S. Lotero in mappis notatum: ubi extitit monasterium Ordinis S. Basilii, et in hoc floruit S. Gerasimus seu Gerasmus Monachus, de quo David Romæus in Indice Sanctorum regni Neapolitani anno MDLXXVII Neupoli excuso pag. 405 ita scribit. Sancti Laurentii oppidum, prope Lencopetram, Gerasimus, ex Societate Divi Basilii, sepultus est in templo Divi Angeli, xviii Kalendas Quintilis. Is est xiv Junii. Ad quem diem citato Romæo

eundem retulit Ferrarius in Catalogo generali, idque ex Tabulis et Chronicis Calabriae at quibus, non judicat: additque; De eo Paulus Regius, lib. 2 de Sanctis regni Neapolitani, hac die. Quæ fere eisdem verbis habet Ferrarius, ad diem xiv Maji, uti tunc inter Prætermissos diximus, et optavimus ejus aliqua Acta nunciari: sed frustra. Interpellati enim Regens nostri Collegii Patres, consuluerunt Archipresbyterum S. Laurentii, cui novum auditu accidit ipsum Sancti nomen, tantum abest ut aliquid ulterioris notitiae suggereret; ita paulatim pessum eunt memoriæ Sanctorum, etiam uno abhinc seculo notissimorum.

NOT. 33

DE VENERABILI RICHARDO

ORDINIS S. BENEDICTI ABBATE

C

VERODUNI IN LOTHARINGIA

F

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Vita ab Hugone Ab. Flaviacensi, discipulo ejus, scripta: et inchoato aliquo ejus, ut Beati, cultu.

D. P.

ANNO MXXLVI.

Verodnum sive Virodunum, Galliae Belgicae civitas Imperialis, sub Archiepiscopatu Trevirensi, Lotharingiae hodiernae vulgo attributa, sed Caesarae jurisdictioni sub annum MDLII a Francis subtracta, usque per pacis Monasteriensis conditiones relicta, octavum Episcopum, seculo vi inveniunt, habuit S. Victorinum, sive Vitonum ix Novembris commemorandum. Hæc cum esset in suburbana sanctorum Apostolorum ecclesia sepultus, crebrescentibus ad ejus invocationem miraculis, tam ipsa quam additum ei monasterium, quod nunc quasi centrum est arcis circumductæ urbiq; imminentis, nomen accepit vulgo S. Venne de Verdun. Clericorum ea antea ecclesia fuit: sed Berengarius, in ordine Virdunensium Episcoporum numeratus xxxv, anno Episcopatus sui xii, ab incarnatione DCCCCLi, dolens quosdam filiorum suorum,

S. Vitoni
Clericalis
Ecclesia,

Monachatus
facta an. 951,

perfectioris vite desiderio et altioris propositi amore ferventissimo, ad vicinas dioceses commigrare, et monasticum Ordinem (quia in Virdunensi urbe non inveniebatur) alibi expetere; communicato Cleri Procerumque consilio, in ecclesia, sanctorum Apostolorum Petri et Pauli honori consecrata, ubi pretiosus Domini Confessor Vitonus cum suis quiescit et veneratur prædecessoribus et successoribus, Monachorum delegit turmulam aggregare... Expulsis ergo Clericis, Monachos introduxit, quibus et ex sua proprietate, et de rebus matris Ecclesiae, annuos proventus reddituum, et victus vestitusque necessaria præordinavit, et congrua officinarum habitacula preparavit... Abbatem quoque eis instituit Humbertum, de cœnobio S. Apri Tulleensis, sub regula S. Benedicti.

sub primo
Abbate
Humberto
defuncto an.
972

2

A 2 Ita Hugo, ex Verdunensi, Monacho Abbas Flavinacensis, Auctor Chronici Verdunensis, capti sub annum MC scribi, et ex MS. Codice Collegii nostri Claramontani Parisiis editi tomo I Novæ Bibliothecæ Manuscriptorum Labbei pag. 132: ubi deinde pag. 136, dicitur, quod anno DCCCLXXII idem Humbertus obiit pridie Nonas Decembris, et Adelmarus in ejus locum substitutus est: ac deinde pag. 139, Defuncto quoque Adelmaro v kal. Januarii, Adelardus substitutus est: et hoc defuncto xiii kal. Januarii, Ermenricus successit, qui in quantum valuit, amplavit, locum hoc etiam ad superna transvect: vii kal. Septembris, Rihaldus successit, et Rihaldo Lambertus. Post quem raptus est de cœnobio S. Felicis Mettensis Dominus Fingenius, Scotorum progenie oriundus: qui, qui locus idem per manum laicam aliquantulum neglectus erat, ad restaurandum eum, Abbas ibidem est ordinatus.... Et hoc quoque defuncto.... Dominus Richardus locum illum regendum suscepit.

B 3 Richardus Wassenburgius, ecclesie Verdunensis Archidiaconus, Gallie Belgicæ antiquitates, per seriem et historiam Verdunensium Episcoporum usque ad annum MXXIX Franco ibonante perterens, lucet fol. 216 post vitam Hugonis Episcopi xxxviii, Richardi istius sub illo creati Abbatis vitam subnecturus, Sanctum Richardum in titulo appellet; ad calcem tamen solum ait, Finit Vita Boni Richardi Abbatis. Hugo Menardus et Gabriel Bucelinus, hic in Menologio iste in Martyrologio Benedictino, ipsum collocant cum titulo Beati; quo etiam usus Arnoldus Rayzins in Supplemento ad Natales Sanctorum Belgicorum Molani. Expecto quæm ei titulum daturus sit, in proxime redeundo seculo VI Actorum suorum, Joannes Mabilio. Interim satis habeo, Venerabilem appellasse eum, quem ungliori titulo nemo antiquorum scriptorum docuit appellare. Certe Discipulus ejus, Hugo prælaudatus, Vitam Magistri prolixam interens suo Chronico, ejus illa bonam partem facit, nusquam absolute Beatum vocat; gratiam tamen Spiritus sancti invocat, ut beatitudinem ejus enuntiare se faciat, itaque appareat ipse laudabilis in Sanctis suis: per decursum deinde Historiæ, eundem virum, Gratiam Dei, identidem vocat; hoc ei vulgo cognomen fuisse dicens num. 42. Num. 82 agit de concursu ad Sancti viri sepulcrum, frequentique ad ipsum curatione febricitantium, ac mor subjungit oblatam Rodolfo Abbati visionem Angelicam, qua declaratur, S. Madalveo in eadem crypta culto, par in gloria, parique cultu a Monachis celebrandus præscribitur; satisque cautum est, inquit, ab illa die, ut ejus memoria devotione recoleretur dignissima. Episcoporum Verdunensium series MS. paulum ultra ætatem Richardi producta, solum Venerabilem Abbatem prætitulat. In Divionensi S. Benigni Chronico, quod Verdunensi Chronico subteritur pag. 294, et usque ad annum MCCXXIII protenditur; tantum habetur, quod anno MXXIV obiit Richardus, Abbas piissimus; cui successit Walerannus, frater Hugonis Lingonensis Episcopi; et B. Richardus Verdunensis Episcopus, predicti Abbatis de sacro fonte filius spiritualis; cui promde, potius quam susceptori ejus, videtur Beati titulus seculo isto xiii fuisse vulgo attributus; id quod discuti poterit ad vii Idus Novembris, quo obiit, quinto post Abbatem meuse. Non etiam plus quam Venerandum aut Venerabilem appellat Everelmus, Abbas Altimontensis, in Vita S. Popponis, sub ipsomet Richardo Monachi facti, ac deinde Abbatis Stabulensis, et quarto post eundem anno mortui, scriptor utriusque corvus, quamvis num. 6 dicat, omnibus pene seculis justitia et probitate sui jam celebratum: ut videre est in Surio nostroque Januario od xxv diem: seculo au-

tendimidio junior Sigebertus Gemblacensis, in Chronico ad an. MXXVII, enumerans Abbates, per quos eo seculo Religio florebat, laudat Richardum Verdunensem, pia gravitate, et gravi pietate discretum.

4 Ut tamen Vitam ejus inter Sanctos his demus, movet non solum titulus Sancti, vulgo apud Verdunenses ipsi tributus, et duobus tribusve aut amplius seculis; sed etiam cultus aliquis specialis, jam inde ab ejus obitu delatus sepulcro, virisque publicis actis (ut mor videlicet) confirmatus. Nam cum anno MXXIX tertius a Richardo Abbas Rodulfus obiisset; ejus sepulcro, diligenter clauso et bituminato, tabula marmorea imposita est; et quia est in ingressu chori altare S. Benedicti, ut ibi a Mandato quotidiano Fratres redeuntes prosternantur, et oratione finita memoriam Patris inibi quiescentis faciant, constitutum est: et ne cui grave videretur, memoria quæ solita erat pro Domino Abbate Richardo dici post Matutinos, quæ quasi ob gravamen Fratrum a Rudolfo intermissa erat, quæ id Fratribus aliquibus, apud quos ut dignum est Patris Richardi memoria celebris habetur, grave videbatur, repetita est; ne quasi causarentur memoriam illius intermissam, et hujus initiatam. Sed et usque hodie, inquit Hugo, bonus utrorumque Patrum successor, Lambertus videlicet antea Prior benedictus anno MXXIX, iv Nonas Aprilis, v die depositionis bonæ memoriæ Patris Rudolfi (unde intelligitur ipse Rudolfus xxix Martii depositus fuisse Verduni, in eodem quo die Flavimori defunctus) ante sepulcrum transiens, Oves sibi ab eo commissas illi reconsignat; et ut ab eo regantur et protegantur et Pastor et Oves, plerumque ore, semper autem animo ac devotione exorat. In his ferme fuit Chronicon; ubi dubitarem, siue, ab eis, potius quam ab eo, legendum; nisi id viderem vix posse referri ad Rodulfum, ex ejus morientis mandato, Monachis declarato, fuisse Lambertus et ceteris.

5 Quod apud posterum continuata fuerit ista qualiscunque Abbatis Rodulphi veneratio, nullo possum argumento docere: Richardi memoriam, nunquam exinde prætermittam, confici rationabiliter potest, ex eo quod Corpus ejus anno MCCCXXVIII, sicut scribit Menardus post Vitam, lib. I Observationum, deductam Pag. 260, translatum est in sacellum S. Nicolai, quod modo ab eo dicitur vulgo S. Richardi; et tandem circa annum MDC in ecclesiam, non procul a Sacristia, e regione S. Sanctini, Melbensis Episcopi et Verdunensium Apostoli, qui colitur xxii Septembris et x Octobris; eique lapis marmoreus est superpositus, quatuor columnis sustentus. Quæ in translatione ejus casula, cingulum, et alia insignia Sacerdotalia, sine corruptione inventa sunt. Et supra, post narratum miraculum, patrum ad commendationem jejunii, etiam in morbo servandi: Servatur adhuc prætera sen patina, in quam ejusmodi aqua, ærotanti his infusa, in vinum conversa est, in sacristia ecclesiæ S. Vitoni Verdunensis; in quam solent Monachi aquam in fundere; qua hausta, ex febre laborantes curantur.... Quamvis autem tanti meriti sit B. Richardus, non tamen ejus festum in monasterio celebratur, quia nondum est in numerum Sanctorum adscriptus. Sed neque celebrabatur festum S. Popponis, antequam prædictam ejus Vitam Suriano operi insertam vidisset Baronius, indeque occasione sumpta retulisset in Romanum Martyrologium; idem verosimiliter facturum, si Wasseburgium vidisset, scivissetque in cœnobio Verdunensi vulgo Sanctum dici.

6 Quæ cum ita sint; non possum satis mirari, inquit Menardus, quæ de Richardo scripta sunt a S. Petro Damiani Epist. 2 ad Viros illustres Vir quidam, raptus in spiritu, per soporem ductus est in infernum, et diversa pœnarum genera conspexit, inter quos vidit Richardum, Abbatem Verdunensem, velut

ejus tamen Vita hic datur,

ob quotidianam ejus memoriam, statim a morte captam

E et instauratam an. 1099

atque ob translationes corporis an. 1238 et 1600.

reliquasque reverenter servatas.

visus est al. cat. in purgatorio, ob ultimam fabricandi curam;

AUCTORI D. P. Huic post 6 intermedios successit Richardus

Sanctus vulgo, et a quibusdam dicitur Beatus;

ab antiquioribus solum Venerabilis;

A velut excelsas machinas erigentem, et anxium atque sollicitum, tamquam munita castrorum propugnacula construentem. Hoc enim iurbo laboraverat Abbas ille dum viveret, ut in extruendis inaniter ædificiis omnes fere diligentia suæ curas expenderet, et plurimas Ecclesiæ facultates in frivolis hujusmodi naniis profligaret. Quod ergo fecit in vita, hoc perferebat in pœna. *Scripta est Epistola, æque ac prima, ad Cinthium, Præfectum Urbis, tanquam justitiæ æquitatisque cultorem summum, et populum sibi commissum non minus verbo quam exemplo instruentem; atque adeo diu antequam in Henricianas partes transgressus Cinthius, anno MLXXV sacrilegas manus in Gregorium Papam VII injecit. Recte autem arbitratur Menardus, esse ista intelligenda de penis purgatoriis; cum non sit adeo grave flagitium, et ipso inferno dignum, insanas substructionum moles meditari. Recte etiam adnotat, quod novum non est, sanctos viros luisse pœnas in purgatorio, ob leviusculas quasdam noxas; sicut de S. Severino Ciloniensi, S. Paschasio, et S. Udalrico Episcopo Augustano legimus. Exempla alia vide ad Vitam S. Mariae Magdalene de Pazzi, xxv Maji, Comm. prævit num. 9. Quod quod idem, qui ista de Richardo in sopore cernebat; dum hinc inde, utique eodem in loco, plurima curiosus attendit, visus est sibi videre Gothifredum seniore. Tusciae Ducem, qui ad faciendam justitiam nimis fuerat intentus; in aereo subsellio præsentem; cui duo Angeli videbantur assistere, et flabella manibus ventilantes, conabantur æstus in ejus facie (quos scilicet ad purgationem patiebatur) more ministrantium temperare; unde apparet qualis infernus intelligatur, a viro isto pio conspectus.*

7 Porro ad Vitoniani monasterii commendationem non exiguam facit, quod, teste prædicto Menardo, postquam circa annum MDC in eo regularis disciplina, juxta Regulam S. Benedicti, est restaurata a venerabili Patre Domino Desiderio a Coria, ejusdem monasterii Præposito (jam enim a tempore Nicolai Psalini circa medium seculi superioris, titulus Abbatis Vitoniani Episcopali unitus fuit) ex ea reformatione manarunt Congregationes duæ, SS. Vitoni et Hildulfi in Lotharingia, atque S. Mauri in Gallia; quæ postrema ad eum virtutis claritatem ascendit, ut prima Cluniacensis reformationis tempora, Ordini Benedictino reducta per ipsam in Gallia videantur; cum insigni omnigenæ eruditionis præsertim suæ incremento, prout tot illustria opera, per istius Congregationis alumnos quotidie prodentia in lucem. Orbi loquuntur universo.

8 Jam quod ad Venerabilis Richardi Vitam attinet, eam ex Chronico Hugonis prælaudati duntaxat, more nostro divisam in Capita, et Notis illustratum; omissis subinde paucis, quæ, ad ejusdem temporis historiam spectantia, ut Chronicorum fert stylus, intertextantur; et alias ad Sanctos, adeoque ad opus nostrum, non spectant. Non habuit Hugonis Chronicon Wasseburgius; sed in decursu Vitæ se Gallicæ contextæ allegat Historicum, qui scripsit Vitam boni Abbatis Richardi: quam Vitam, siquidem adhuc extat, omnino nancisci optamus. Præterquam enim quod quædam haud paulo aliter narret quam Hugo refert etiam miracula quædam et visiones præteritas ab illa. Interim placet, ex lib. 1 Observationum Menardi ad Martyrologium Benedictum, dare quam ipse Latine exhibet Vitam, compositam ut ait, ex veteribus monumentis monasterii S. Vitoni: quia cum cum Gallica Wasseburgii conferens, invenio Monumenta illa verbotenus fere assumpta, ex eadem quæm iste allegat Vita, quamvis stylo forte succinctioris.

9 Rayzsius, præter Wasseburgium, usum se proficitur Monumentis MSS. monasterii S. Vedasti: nam

etiam hujus loci Abbas fuit Richardus, ipsique pro se Priorem substituit Fredericum, fidelem suum a principio monasticæ conversationis sociam, sed annis viginti septem præmortalum; cujus præcipua Acta illius vitæ interserantur; adeo ut opus nihil sit de eo seorsim agere, licet verum aliquem cultum obtineret. Nullum autem vel obtinuisse olim, vel jam obtinere probatur; cum nec sepulcrum monstretur, neque dies mortis invenitur litteris consignatus; etsi forte Beatus apud Vedastium audiat; ideoque Razzias, tali titulo eum honorans post Richardum, hujus elatio ipse quoque elationem subjunxit. Bucelinus, allegans allegatos a Menardo, hunc solam secutus est. Omnes autem cum Hugone conveniant in assignandis anno et die mortis, scilicet XIV Junii MCLVI; addiderim vero, quod anno eodem (qui habuit litteram Dominicalem E. Pascha vero celebravit xxx Martii, Pentecosten xviii Maji) Dominica a Pentecoste quarta concurrerit cum XIV Junii prænotata.

VITA

Ex Chronico Virdumensi Hugonis Abbatis Flaviniacensi,

Edito in Bibliotheca nova MSS. Philippi Labbe.

PROLOGUS.

Defuncto a Fingenio, Abbate monasterii S. Vitoni, cujus, Scotorum progenie oriundi, adventum, peregrinationem, et conversionem qui plenius nosse desiderat, in Vita Theodorici b, eximii Mettensis Episcopi scire potest; cum enim, post Adalbertum, Virdunensem Episcopatum c Heimo sortitus esset; Dominus Richardus locum illum regendam suscepit. Cujus vitam, mores et actus, nobilitatem generis, initium conversionis, studium religionis, et perseverantiam perfectionis, humilitas nostra, sensu licet tenui et sermone rustico, scribere gliseit: quia si quid sumus, cum nihil simus, totum, post Deum et Sanctos ejus, adscribendum esse meritis d ipsius: unde invocandus est nobis spiritualium charismatum distributor Spiritus sanctus, ut beatitudinem ejus, suo quidem sensu, nostro ore enuntiet, ut laudetur in operibus suis, et appareat mirabilis in Sanctis suis, e.

ANNOTATA D. P.

a Infra num. 12, dicitur abiisse Fingenius 8 Octobris, 1004.

b Theodoricus vel Deodericus, de quo ad an. 964 Sigebertus Gemblacensis ita: Adalberone Metensium Episcopo mortuo, Deodericus, consobrinus Ottonis Imperatoris, Episcopus subrogatur. Illic, ut legitur, inspiciens primas litteras nominum omnium Metensium Episcoporum, quas Angelus Domini dicitur dedisse S. Clementi, primo Metensium Episcopo; et notans, alias auro, alias argento, alias viliori metallo, pro meritorum qualitate, esse annotatas; cum videret etiam litteram sui nominis argento esse prænotatam; dixisse fertur, se in Episcopatu tanta bona fore facturum, ut ipsa nominis sui littera merito deberet auro annotari, cujus bonæ intentionis initium ostenditur in cænobio sancti Martyris Vincentii, fundato in ipsius urbis insula. Obiit senex an. 983 die 7 Sept. quod etiam Obinario Cathedralis habet Meurissius. Sanssayus tamen, ut Sanctum, refert 18 Julii; et nomen ejus post mortem apparuisse ait auro prænotatum. Utriusque rei fides penes ipsum sit

D
ACCATORE D. P.
alia qua
usus Wasse-
burgius
desideratur,

et compendia
inducantur.

E

a
Auctor,
scripturus
Vitam sui
Abbatis,
b
c

petit gratiam
Spiritus Sancti.

d

e

F

Theodorici
Ep. Metensis
laus

sicut et alii
quidam ob
leves no-
xas.

Ex illo mo-
nasterio, sub
annum 1600
progressa re-
formatio, per
Lotharingum
et Galliam a

Vita datur
ex Chronico
Virdunensi

quæ interim
ex illo et
Menardo
delibatur.

EX CHR.
II. FLAV.

A sit : interim habemus ex Meurissio (qui omni religiosiori titulo abstinet, æque ac Sammarthoni aliique) post annos 300 refossa ossa, reperta esse involuta casula adhuc integræ, coloris ex violaceo subnigri, qua induitur quotannis. Celebrans in ejus anniversario 7 Sept. quando eodem ossa, capsæ inclusa liquæ, a monachis deferuntur, ponunturque supra fossam primi sepulcri. Vita autem hic indicata verosimiliter illa est, quam bono cuiam Sigeberto (diversum puto a Gemblacensi) describit Meurissius, ejusque initium exhibet rythmo Latino. Integrum nancisci velim ; tum ejus, tum Abbatís Fingeni causa, si forte alterutrius aliquis cultus interea nobis probetur, ob quem mercantur locum in hoc opere.

c Adalbertus, eidem Hugoni et aliis antea dictus Adalbero, obiit xiv kal. Augusti... et successit Heimo anno DCCCCLXXXVIII.

d Sub finem Chronici pag. 235 digrediens Hugo, ad miserationes Dei erga se grataiter commemorandas ; Tu me, inquit, Domine, sub specie discendi seculo adhærere volentem, per servum tuum Abbatem Rudolphum a vanitate seculi subripuisti, circa an. 1085, annos circiter 19 numerantem : siquidem anno 1097 annum ætatis 32 egisse se ait pag. 242 : unde liquet, natum annis 20 post mortem Richardi. Hujus ergo, jam in verbis beati, meritis hic adscribit quod est ; quia isdem adscribebatur tota Vitoniani monasterii religio, quam Hugo ipse sub Rodulfo, ipsius Vener. Richardi discipulo præstantissimo, hausisse se fatetur.

e Divisionem Capitum editionis Labbeonæ, instituto nostro minus commodam, dissimulaturus, propriam et magis conformem operi huic facere aggredior : prænoto autem istam divisionem ultra caput xxx non extendi, per negligentiam librariarum ; quorum defectus supplere pergo usque ad finem Vitæ ; quid idem faciendum in reliquo Chronico, notando istic novo Capitis numeralem zyfram, ubi ad novam lineam scripto rediens, id faciendum fuisse indicat.

CAPUT I.

Educatio, Archidiaconatus Remensis, et ingressus Richardi in monasterium S. Vitoni cum Frederico Comite.

Extitit igitur nobilissima Francorum stirpe progenitus, patre.... [Waltero] a matre vere.... [Theorada] et ab ipsis infantia rudimentis litteris liberalibus in Ecclesia sanctæ Mariæ Remensis institutus : quæ Ecclesia tanto tunc vernabat religionis decore, tot personarum nobilium et religiosarum, quas ipsa in se educaverat, sibi applaudebat honesta numerositate et decenti honestate ; ut religione ipsa præmineret omnibus Ecclesiis Belgicæ, formaque esset omnibus honeste vivendi recteque conversandi, in castitate, in scientia, in disciplina, in correptione morum, in exhibitione bonorum operum. Probat hoc Domni et vere sancti Constantii, Canonici ejusdem Ecclesiæ, pia, constans, et fidelis constantia ; itaque b alterius Constantii imitanda et recolenda in pauperes laudabilis rerum suarum profusio, et totius patrimonii dispersio : quorum alterum ipsa sua commendat religio, et opera misericordiæ ; alterum adco pauperum prædicat miseratio, ut ipsi soli inventi sint, qui tanti viri dum deflent obitum, prædicant meritam ; et dum funus illius grata sedulitate officiosi procurant, dum ad Missæ solennia quæ possunt pro requie ejus manuscula offerunt, dum omnes insimul circa opus aggregati suam deflent desolationem, et suam in tanti eleemosynarii ingeminantes conqueruntur destitutionem, ejus nimirum vitam miris laudibus extollunt ; et siquid humanæ naturæ

vitio in eo corruptum est, id suis lacrymis tegunt et operiunt. Ideo autem horum constantiam ad exemplum fidelium hic inserimus, ut agnoscat qui legerit, tot et tales viros in palæstra sanctæ Remensis Ecclesiæ nec sine magistris desudasse, nec sic solos evasisse carneæ molis carcerem, ut non reliquerint aliquos sui propositi testes et cooperatores, qui eorum et vestigia imitati, et fidei virtutem sint amplexati.

2 In hac ergo Ecclesia religiosæ indolis puer Richardus litteris traditus imbuendus, brevi singula percucurrit, quæ magistrorum solertia percurrenda signavit. Cœpit etiam altiora meditari, et quæ a magistris non didicerat, vivacitate et perspicacia docilis ingenii attente rimari ; ut agnosceretur ab omnibus, magni cum futurum esse præconii, quem sic commendabat acumen intellectus, secretorum et mysticorum capax, cooperante et præcedente gratia Dei. Transivit itaque in eadem urbe, proficiens usque ad perfectam incrementorum ætatem ; et qui erat acer ingenio, statuit sibi metipsi normam vivendi, recidens in se noxia, quæ in aliis solerti vigilantia reprehendebat. Probat hoc religiosa vitæ ejus conversatio, et continuata malorum redargutio, qua tantum abundabat animi ejus directa simplicitas, ut pro zelo Dei et æmulatione justitiæ, Præcentoris et Archidiaconi ei officium committeretur, et magisterio ejus dispositio Remensis Ecclesiæ traderetur. Cui officio quam strenue, quam prudenter, quam solerter invigilaverit, ne nimii fortasse laudando inveniamur, silere decrevimus : maxime cum et silentium ipsum laus ejus sit ; quia si totam substantiam nostram in laudibus ejus superextenderemus, minus esset quod diceamus ad id quod dicendum esset. Jubilat in laudibus ejus Remensis Ecclesia, quia et ipsa ejus devotio, qua in ea fideliter laboravit, laus ejus est.

3 Utebatur potestate sibi tradita in ædificationem, non in destructionem ; habens libertatem vocis judicio suo confutare reos et convincere, nulliusque personam in judicio accipere. Quibus rebus ita cognitus erat omnibus, ut absens etiam, pro sui reverentia et inflexa constantia, a cunctis timeretur ; et pariter omnes senes cum junioribus Richardi inadulatam gravitatis censuram reverebantur. Erat enim vere religiosus, orationibus continuis vacans : cui etiam moris erat Psalterium ex ordine quoquo die dicere ; et primos quidem quinquagenos, prostrando manibus ad terram deflexis dicebat, quinquagenos erectus, quinquagenos non prostratus toto corpore, sed suspensus, articulis pedum manuum sustentatus, perorabat. Solebat etiam ante Crucem orationes quotidianas dicere, quarum hæc erant omnium versuum initia, Adoro te Christe crucem ascendentem, et benedico te. Quas cum die una, multa perorasset instantia ; surgens ab oratione, et Crucifixum cum lacrymis aspiciens, audivit vocem dicentem sibi ; Tu me in terris benedixisti, et ego benedico te : et elevata dextera, qui erat in forma crucis, benedixit eum. Qua dulcedine compunctus, gratias egit Sacerdoti summo, et cœpit jam tanto actius perfectiora meditari, quanto gratiosorem circa se agnoscebat dulcedinem miserentis Dei. Huc nos Rodomi c positi a viris religiosi audivimus, qui et ipsi se fatebantur audisse ab Hugone, cognomento Grammatico, viro strenuo et religioso, Rotomagensis Ecclesiæ Archidiacono ; qui Remis in ecclesia S. Mariæ præsens adfuit, quando hæc gesta sunt.

4 Verum, cum indies fervore religiosi propositi ad altiora penna devotionis sustolleretur, et contemptores mundi, suimetipsius abnegatores miraretur, Deumque figura crucis positum veneraretur, sequaces

D
eleemosyn
clari florue-
runt)post insignem
in litteris ac
virtute pro-
gressum,E
ut ibidem
Præcentor
et Archidia-
conus,Justitiæ te-
nar,F
et orationibus
delectus,a Christo be-
nedicitur,c
omnibus in
pauperes
distributis,a
Pie educatus
in ecclesia
Remensi,b
(in qua etiam
duo Constan-
tii,

A sequaces suos ad se invitantem et dicentem, Qui mihi ministrat, me sequatur; rememorans quia parum esset ministrare Domino, in quo nulla esset perfectio, nisi et sequeretur eum; delegit Deo firmiter adhærere, quoniam bonus est, et beati qui sperant in eum. Cœpit igitur larga manu quæ circa se erant dispensare pauperibus: et licet a primis annis compassionis in eo opera claruerint, tamen quo amplius miseria seculi et fallax ejus gratia temebatur, eo magis instabat misericordiæ operibus; ut nudus Christum sequi, et pauper pauperem imitari valeret; qui propter nos minoratus paululum ab Angelis, de pauperibus nasci, et in præsepio reclinari voluit, ut esset piorum cibaria jumentorum. Ubi vero cuucta distracta sunt, nec desideria dilatione consopita, quia sancta erant, quin potius augmentata; cogitationum inundantium, quas perfectioni studens fidelis anima patitur, violento impetu sedato, ad portum quietis impulsus fixit anchoram spei; et quia deliberaverat jam ut iret, cœpit iterum anxiam iret, quem sibi locum stationis eligeret; ubi plantatus, in interna cordis amœnitate viridesceret.

B Volebat enim hoc quod dictum est patri credulitatis nostræ Abrahamæ, Exi de terra tua et de cognatione tua, ad litteram implere: sed considerabat, non sine fructu fore, si inter suos positus, factusque eis forma vitæ honestæ, præberet eis exemplum sequendi Christum, adipiscendo Religionis propositum. Considerabat rursus, difficillimum esse, inter notos et affines, gravioris propositi intentionem apprehendere; ubi aliquando certa est via periculi, incerta salutis; cum retrahit hominem, jam Deo proximantem, amor propinquerum; et reverberat aciem vultus, qua Deus intuentus esset, carnes carnis, et multimodæ punitiones seculi, quas non adeo graves sentit qui opportunitatem sentiendi vitat et refugit. Inter has et alias multiplices repugnantium sibi invicem carnis et spiritus deliberationes, affuit adiutorium Omnipotentis; et lamulo suo desudanti in palaestra gloriosi certaminis, solatium præbuit cujusdam fidelis sui, qui sub chlamyde mundanæ dignitatis absconditum gerebat probatissimum militem Christi. Fredericus nomen erat viro; generosa satis ejus et alta propago. Comitatus honore vigeat, et quod maximum est, Comitatum mentis indole perornabat. Pater ejus Godofridus erat, vir probitate, gratia, et divitiis, et honoribus inter Magnates Regni nominatissimus. Habebat et alios filios, Adalberonem, Viridunensem, quem diximus, Episcopum; Herimannum quoque, Comitem nobilissimum; Godofridum quoque et Gozeionem Duces. Herimannus *e*, qui et Hezelo, Mathildem duxit uxorem, ex qua genuit duos filios, bonæ spei arbores, Gregorium, et Godefridum, et filiam Odiliam, quæ fuit Abbatissa ancillarum Dei in Monasterio *f* sanctæ Odiliæ: habuit et alium ex concubina filium, nomine Godefridum. Godefridus vero *g* Dux, in divitiis et gloria absque liberis consenuit, Gozelo autem Dux Godefridum filium, qui accepta uxore *h* Bonifacii postea factus est Marchio, heredem reliquit.

C Hac ergo generosa stirpe creatus Dominus Fredericus *i*, in sublimitate honorum positus, mensurarum suarum limites attendebat, ne in præcipitio pedem poneret: ideo bonum intentionis suæ finem adeptus est, qui extra fines suos vagatus non est. Hostibus terribilis, amore justitiæ spectabilis, pauperibus largus, dapsilis in donis; in parcendo pius, in ulciscendo severus: qui etsi Palatium frequentabat, in sterquilinio tamen cum beato Job sedebat: quia si qua illicite gerebat, ea ad mentis oculos pœnitendo reducebat. Sedebat in sterquilinio, quia cum ante se peccatorum stercora cernebat, si quid elationis in animo surrexisset, inclinabat: et quanto

se pulverem et cinerem cum Deo loquens æstimabat, tanto celsius usque ad honorem divinæ collucationis ascendebat. Hinc est, quod ita vere humiliatus est, ut ad alta virtutum surgere veraciter posset. Agit enim hoc pia Dei miseratio erga electos suos, ut quanto se infra seipsos despiciunt, tanto sublimius ad amorem Dei subrigantur, et eo magis videant claritatem Dei, quo eos magis, ne de se magna sentiant reprimat virtus veræ humilitatis.

7 Cum itaque ad Conditoris sui desiderium totus diutina meditatione incalesceret, et jam aperte mundi lenocinia despiciere, et Deo tota intentione adhærere cuperet; videretque homo in seculo constitutus pernecessarium sibi fore, ut hoc suum desiderium cuilibet Religiosorum propalaret, cujus relevaretur consilio et orationibus firmaretur; visum est ei, divina utique faciente clementia, ut virum religione nominatissimum, Richardum videlicet, de quo in presentiarum agitur, expeteret; et ei tamquam si bi alteri seipsum crederet; cum eo arcana cordis sui participaret; illum esse consiliarium qui nihil haberet fallax, nihil simulatum, nihil corruptæ pacis amicum. Venit ergo, et dum unius voluntas aperitur, aut bonum desiderium revelatur, et ut perficiatur alterna confirmatione roboratur; decretum est communi voto, et ex sententia utrimque deliberarum est, ut pauper quilibet locus eligeretur, in quo honor Dei et rigor Regulæ conservaretur, ubi novi Christianæ paupertatis amatores exerceri, et sic demum alios in spiritualis tirocinii exercitio instruere possent. Delectus itaque locus Viridunum civitas fuit, et in ea monasterium Apostolorum Petri et Pauli, et sancti Confessoris Christi Vitoni, quod et ab antiquo fundatum, et Sanctorum patrocinii gloriosum, et religionis erat ordine insignitum. Erant enim in eo boni viri et religiosi, licet perpauci, sub disciplina Abbatis Fingenii, a Scottorum partibus oriundi, qui illo causa religionis convenerant. Huc sane cum se conferre destinavissent, ad hoc tamen exploratum convenerunt, ut opinioni minus creduli, oculis attenderent, si eo se cœnobio recluderent.

8 Erat in eadem urbe et aliud monasterium, a Wigfrido *k* Episcopo constructum, in quo eis videbatur melius eos ingredi debere pro loci opportunitate: quia illud prius cœnobium leci *l* angustia et situs asperitas minus commendabat, licet rigor Ordinis in illo melius servaretur. Estimationi vero suæ minus fidem dantes, Cluniacense cœnobium pari voto expetere decreverunt, quod et religione præcipuum, et divitiis opulentissimum esse videbatur: ut a Domino Odilone Abbate consilium quærerent, et obtento acquiescerent; aut certe, si sancto viro sanius videretur, ibidem sub eo remanerent. Iverunt ergo: sed sanctus vir, prophetiæ spiritu plenus, caritatisque virtute refertus, viros egregios et in Christi amore ferventes, gratulanter susceptos, ad solum proprium remisit; inculcans eis et præcipiens, ut in monasterio, quod primum delegerant, et ubi se devoverant, vota sua Deo redderent, maxime cum ibi vigeret fervor Ordinis; adjiciens, posse per eos fieri in processu temporis, ut habitacula servorum Dei, nunc modica, postmodum crescerent; et fieret eorum industria locus ille insignis, qui nunc videbatur angustus et despicibilis.

9 Intueri plane libet flammam caritatis in corde Odilonis, quæ per beatum Job lex Dei multiplex dicitur, quia cujus mentem plene ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Hac enim actum est, ut vir beatus ea quæ sibi ab altero fieri expectaret, eadem cogitaret alteri faciendâ. Hac etiam actum est, ut proximum ut seipsum diligeret,

D
EX CHR.
II. FLAY.

sanctoris vlt
et consilium
Richardo ape-
rit:

cum eoque
statuit fieri
monachus ad
S. Vitoni,
E

k
l
deinde ambo
dubitantes
Odilonem Ab.
Cluniac.
adeunt;
F

qui suadet
prior consilio
inhabere.

Job. 11, 6
Elucet in hoc
caritas S.
Odilonis,

EX CHR.
II. FLAV.

non quaren-
tis suum com-
modum.

III a Finge-
no admit-
tuntur,

nequidquam
Richardum
repositum Ar-
chiepiscopo
suo,

m

A ut bona quæ valeret proximis impenderet, et implendo non tumeret. Hac nibileminus fit, ut quod se vir sanctus in solo Dei et proximi amore dilataret, eo quidquid a rectitudine discrepat ignoraret. Hac quoque actum est, ut ceteros tamquam se diligens, per hoc quod rectum in aliis conspexit, quasi de augmento proprii proventus hilaresceret. Quis namque Prælatorum hoc nunc faceret, quod virum sanctissimum tunc constat fecisse? Quis tot et tales viros, fama ubique celebratos, si ad se declinare contingeret, ad alia loca demigrare moneret, et non eos potius sibi, favore gratia, vel precibus, seu qualibet arte retinere tentaret? quod etsi non posset, tamen eos invitus, et non sponte a se dimitteret, dolens quasi quos nunquam habuerat dimitteret. Quantos nunc in Ecclesia Dei Prælatos aspicimus, qui proventum alterius, videntes suum non esse, fastidiunt? Quibus omnibus Odilonem præferendum merito censemus; ad cuius gloriam spectat, si quid per eos, quos nobis attribuit ecclesia cui attributi sumus, in Ordine et Religione fructificat.

B 10 Redierunt ergo novi monasticæ Religionis tirones Virdunum, et provoluti genibus Patris monasterii, aditum precabantur. Quos cum senior cerneret, et viros virtutis ad toteranda opprobria, conculcationes, et verbera minus idoneos et delicatos putaret, paupertatemque loci cum illorum metiretur divitiis, a grege assensum præbebat; quia mentes eorum in divino amore roboratas non roverat; quas si novisset, nec momento introitum illorum distulisset. Cessit tandem, et petentibus assensum præbens, ingressum annuit, quia voluntas Dei fuit, ut cito eis occurreret quod volebant. Sociati itaque congregationi monasterii, facti sunt omnibus forma patientiæ et humilitatis; ut liquido cognosceretur a cunctis, præventos eos esse gratia conditoris Dei: protectionis enim divinæ gratia perillustrati, majori satis ardore diligere cœlestem patriam cœperunt, quam prius in terrena dilectione flagrabant. Deus namque, cuius vera hereditas lux est, et defectus luminis ejusdem nullus est, ita eos sua dilectione illustraverat, ita eos visione sua reficiens repleverat; ut novæ spei spiritu mentes eorum afflatæ, semetipsas, quales in vetusta cogitatione fuerant, obliviscerentur: ut nihil jam eis, nisi quæ æterna sunt, placerent; et despectis transitoriiis, sola, quæ permanent, requirerent.

C 11 Quia vero venerabilis Richardus, absque permissa et licentia Archiepiscopi Remensis monasticum habitum susceperat, conquerebatur etiam Canonicum suæ Ecclesiæ ab ea inordinate recessisse: quamobrem eum conabatur repetere. Quod ubi ad aures Fingenii Abbatis pervenit; evocato eo, rem ordine pandit. Ille, Patre consolato, Remensi Archiepiscopo chartulam misit, hæc continentem: Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Quam ille suscipiens, et vim verbi diligentius intendens: Merito, ait, abint, qui spiritu Dei ductus est, et ideo non nobis repetendus non est. Sic confutata repetentium enim calumnia est: imo magis ad imitandum enim accensa multorum devotio est. Regebat tunc Ecclesiam Arnulfus, Lotharii Regis, qui quintus a Karolo Calvo fuit, filius; qui Traditor cognominatus est, ob id, quia civitatem patrio suo Karolo non reddidit, eum doleret, Regnum alienæ stirpi datum, et suæ præreptum.

D b Cum hic tam manifeste distinguantur duo Constantii; miror quomodo Marlotus, in *Hist. Remensi part. 2 pag. 79*, locum hunc mutilat, ut unum faciat, quem ait Decani functum officio, sub Pontificatu Ebali et Widonis, quorum prior an. 1023 electus, posterior 1055 defunctus est. De altero tradit Anselmus in Itinerario Leonis, veterem basilicam, super cryptas Martyrum constructam, non reparasse solum, sed et frontem eleganter condidisse, ac Dei famulos ibidem in ejus obsequium aggregasse: idem vel alius in Necrologiis cum elogio memoratur, obiitque x kal. Aprilis, quo Remense Capitulum ad prædictam [S. Maria] ecclesiam pergit, ubi Missa solennis celebratur pro defunctis.

c Rotomagum, Normanniæ caput, scriptoribus Francis, teste Valesio, Rodomum, et Rotinam etiam dicitur; vel terminatione masculina, sicut Rotomagus, sic et Rodomus ac Rotmus.

d Godefridus senior, cognomento Barbatus, Wasseburgio Ardennæ, Bullonii, et Virduni Comes; cui secundis nuptiis juncta Mathildis Saxonica, antea uxor Balduini Comitis Flouviæ, et ex hoc mater Comitis Arnulfi.

e Hermanus, pro Hoymone Episcopo, cui Virdunensem Comitatum frater Fredericus cesserat, eundem administravit. E

f S. Othilæ monasterium, in Alsatia conditum circa an. 690, ab eadem prima sua Abbatissa nomen habet, ubi et ipsa colitur 13 Decemb.

g Godefridus Barbatus, Dux Lotharingiæ, obiit an. 1019; uxorem dicitur habuisse Geltrudem, quam alii Berengarii III Italiæ Regis, alii Bavarici Ducis filium dicunt; ex eaque genuisse filiam Itam, Rapetoni Habsburgico nuptam. Successit ei in Ducatu frater Gozelo.

h Bonifacius, Tusciæ Marchio, secundus maritus Beatricis Lotharingæ, quæ illi celeberrimam Comitissam Mathildem genuit, an. 1046: ipse vero occisus Mantuæ 1049, thorum vacuum reliquit Godefrido, Marchioni per uxorem facto, sub an. 1054.

i Addit Wasseburgius, quod Ecclesiæ Virdunensi restituerit Fredericus, quæ majores abstulerant, centenariorum jura; ac denique suum Comitatum donavit Episcopo: post eam donationem Hierosolymam profectus.

k Alias, Wilgfridus et Wicfridus, Monachos posuit in æde S. Pauli, quæ prius S. Saturnini vocabatur, inquam Summarthani obiit an. 987, in eadem S. Pauli æde sepultus.

l Solum novem istis tunc fuisse Monachos, ait Wasseburgius. F

m in Carolus, Ludovici IV filius, Lotharii frater, patruus Ludovici V, Regum Carolingiarum ultimi, regni administrationem frustra conatus vindicare, non solum spe sua excidit; sed etiam, ob suum ad Ottonem II confugium, judicatus rebellis, debita sibi successione post mortem nepotis exclusus a Francis est, Hugoni Capeto, penes quem regia potestas diu fuerat, tandem etiam sceptrum, deferentibus dicam? an permittentibus? Carolus autem, Dux quidem Lotharingiæ fuit ab Imperatore creatus; sub solo tamen Comitis titulo sepultus invenitur Trajecti ad Mosam, tamquam Patrio et ex Fraacia allato. Vide Paratipomena nostra ad Chronologiam Pontificiam pag. 66 et 67. Traditor tamen dictus Arnulfus est, quia Hugoni et Roberto Regibus sacramentum fidelitatis dixerat; et convictus fuit proditæ Urbis, ejus culpa miscere direpte.

ANNOTATA D. P.

a Nomina, Parisiensi MS. deficientia, suppleunt Wassenburgius et Menardus: sed prior appellat matrem Theodoram, quod minus placet.

CAPUT II.

Abbas ordinatus Richardus, S. Henrico Imp. innotescit : ecclesiam novam struit, adjuvante Frederico, et multæ humilitatis exempla dante : suscepta plura monasteria.

Procedente igitur tempore, Domino Fingenio Abbate ad superna evecto viii Idus Octobris, et in monasterio a S. Felicis tumultato, cum de electione substituendi Abbatis ageretur in præsentia Heimonis Episcopi; et, ut in talibus asolet, diversi diversa sentirent, et varia quorumdam haberetur electio; ad interrogationem Pontificis repente puerorum *b* voce electus Dominus Richardus, consona omnium voce laudatur; Episcopo in Laudes Dei erumpente, et dicente; Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem, Domine Deus. Et utique iusta Pontificis enuntiatio, quia ore infantium et lactentium facta electio, laus Dei erat et glorificatio, qua erat laudandus et glorificandus in fidei suo. Confirmata sane electione et scripto roborata, deducitur ab Episcopo novus Jacob in cordis latitua; et benedictione data more solenni, prælatus est custodiæ gregis Domini. Aderat jam tempus ut impleretur prophetia beati viri Odilonis, quod per eum et Dominum Fredericum, locus antea permodicus insigniretur, ut et ipse B. Odilo de profectu illorum, tamquam de suo, gratularetur. Suscepta itaque Prælationis sarcina, studuit elationem et jactantiam cavere: sciebat enim oportere sibi, prodesse Fratribus magis quam præesse. Cui tantam Deus contulit gratiam, ut a Regibus et Principibus, a divitibus et mediocribus, iaino diligeretur affectu: quia et congruum erat, ut quem Deus perfuderat gratia, ab omnibus amaretur. Ordinatus vero est per manum Domini Heimonis Virdunensis Episcopi, anno ab Incarnatione Domini miv, cum post Ottonem III secundo jam anno principaretur *c* Henricus, consanguineus ejus, qui * ix *d* regni sui anno Imperator creatus est.

13 Hujus ergo Principis Curiam, pro quibusdam negotiis, Dominus et Pater Richardus adire compulsus, venerabilem Fredericum secum duxit; qui et de Imperiali sanguine procreatus, et Principibus Regi erat notissimus: ut quod per se posse dissidebat, illius obtineret gratia, cui aliquando dum esset in seculo tota parebat Curia. Verum, dispositis sedibus, et residentibus Abbatibus, astantibus etiam regni Primatibus, cum longe inferius resideret Pater mitissimus; et memorabilis ejus Monachus, ut Regis et Principum consanguineus, inter primos Palatinis consiliis interesset, eminentiorique loco sederet; ratus non sibi fore utile, si Patri cui suberat præemineret sessionis ordine, rem fecit memorabilem, et imitandam posteris. Surgens namque a latere Principis, et suppedaneum suum ipse ferens Abbatem suum petivit; et posito ad pedes ejus suppedaneo, in eo ipse resedit; dans omnibus Monachis, cunctis postmodum futuris seculorum seculis, formam veræ humilitatis; et quod vere exaltatur, qui sponte pro Deo humiliatur.

14 Huc ergo ejus factum omnibus fuit miraculo, et laudi datum est, quod non pro laude hominum, sed pro divino famulatio et paterna reverentia celebratum est. Nam regalis magnificentia, humilitatem nobilitatis illius amplexata, Christumque in famulo suo devote venerata, cum eum ad se invitasset, et ille a pedibus Patris avelli nollet, Rex altiori ingenio viri prudentiam admiratus, Abbatem ad se evocatum e latere suo sedere fecit, atque

post eum Domni Frederici sedem sisti præcepit. Sic familiaritatem Regis et Principum adeptus Dominus Abbas Richardus, in brevi, sapientia, consilio, astu, prudentia, et honesta conversatione cunctis manifestatus est; ut in negotiis curialibus disponendis nullus illo utilior, nullus prudentior, nullus validior aut acceptior judicaretur. Probat hoc Principalis erga eum liberalitas, qua, pro amore ejus, Virdunense, cui præerat, dilexit cœnobium; ut dona ei ingentia in auro et argento, in pallis et sacris conferret vestibus; et totum se adeo in amore ejus transfunderet, ut miraretur qui videret.

15 Obtentis igitur, pro quibus abierat, Abbas religiosus, ad monasterium suum reversus est; cœpitque velle fieri tanto propinquior Deo, quanto per gratiam ejus Regi et Principibus, Pontificibus et quibusque præpotentibus erat acceptior. Cœpit enim totum se sollicitius divinis mancipare cultibus, dominicis die noctuque vigilare laudibus, commissos sibi religiosis assuefacere moribus: ita ut per totam Neustriam et Austrasiam, Franciam atque Burgundiam, diffunderetur sonus sanctitatis ejus, fieretque omnibus in propatulo sanctimonia ejus. Fuerat ad eum grandis undecumque concursus: alii ejus se subdebant magisterio, postposito mundi fallentis lenocinio; alii filios ei offerebant erudiendis; ut videretur jam monasterium ejus monasteriis Nitriæ vel Ægypti conferendum, pro numerositate fidelium illo confluentium: qui velut apes ad alvearia undique advolabant, diversis virtutum speciebus onustimentes, ut illæ mellis et ceræ indiscretas cruribus et pedibus subvebant qualitates. O quales et quanti viri ejus claruerunt magisterio! quam pretiosa et devota Deo commissa ei congregatio, doctrinis ejus irradiata, et exercitio arctioris propositi ad unguem informata! Probat hoc Galliæ et Germaniæ Pontifices, Duces et Comites, amore Christi ferventes, qui ex monasteriis quæ habebant aut Patres præficiabant, sub tuitione tamen ejus et disciplina; aut, si Patres inde habere nequibant, quos de suis Patres facere deligebant, Virduni primo probandos, instituendos, et morigerandos dirigebant. Ex quibus nos, licet juniores et moderni, plures Religiosos et in omni theoria probatissimos vidimus viros. Angelica facie et habitu reverendos: ut ex institutione discipulorum patesceret, quantæ religionis, gravitatis, et perfectionis eorum Magister fuisset; cujus eruditionis decus in discipulorum clarebat moribus. Crescente sane numero discipulorum crescebat census honorum. Clarebat ubique nomen Richardi, sanctitas ejus ubique prædicabatur, et nomen Dei per eum clarificabatur.

16 Videns autem ecclesiæ suæ vetustissima et pene jam diruta sartatecta; delegit, eis dejectis, ampliora jacere fundamenta, et in meliorem statum et nobiliorem novam complere Basilicam, quod et brevi actum est. Turres enim ecclesiæ ipsius Dominus Fredericus ex suo fecit, et Cellarium, et Refectorium Fratrum. Dormitorium vero cum dejectum restrueretur, et necessaria domus pararetur; nec posset nova parari, nisi vetus mundiretur; accersitis quorum esset operis et studii id explere, cum aliqui illorum, ut assolent, erubescerent, et manus apponere in subvehendo quod mandabatur subterfugerent; vir humilitatis et gratiæ Fredericus vere Monachus, terræ fossor accessit, et quod effossum est onere facto exportavit. Quis jam similia facere erubesceret, cum videret Fredericum, Comitum filium, fratrem duorum Ducum Imperatoris consanguineum, et fecisse, et non erubuisse? Fecit et huc simile opus in turrium constructione. Cum enim jam in altum structura porrigeretur, et instrumentum illud; quod Avis *f* nominatur, subvectione

D
EX CHR.
II. FLAV.
facit ut ille
coram Imperatore ex-
altetur,

Diffusa late
Richardii
fama

E

multi ad eum
confluunt,

F

quibus dum
novam ecclesiam
struit,

Fredericus
cœmentarii
riccus supplet,

f

cæmenti

a
Abbas factus
Richardus an
1004,

b

c

d

*imo xiii

cum Frederico
ad S. Henricum
cum accedit:

C

ille ante Ab-
batem suum
sedere recu-
sans,

A cæmenti aptatum, perpauca essent qui ferrent; his qui huic officio erant deputati, alias, ut credimus, occupatis; videns vir beatæ memoriæ quendam de nobilioribus astantem, ut someret ligneum illud instrumentum, et cæmentum collo ut moris est subveheret, admonuit. Qui cum erubesceret, et suis id natalibus incongruum adstroeret; vir mitissimos, cervice supposita, quod rogabat primus implevit: ac deinde porrecto juveni instrumento eodem, suo docuit exemplo ut disceret facere, quod fecerat Comes Comitatus filius: nec erubesceret, si ei impropere-
retur factum, quod constaret ab ipso quondam Comite primitus attentatum.

B 17 Sedebat autem quadam die idem vir memorabilis in coquina Fratrum, et operis quidpiam exercebat, scutellas abluens, et vasa alia mundans; cum eorum ad ostium coquinæ Godefridus Dux frater ejus adveniens, aditum precabatur. Cui cum aperuisset unus ministrorum qui forte aderat; videns Dux fratrem suum operi cæpto insistentem capite inclinato, et alludens ad nomen Comitatus, Non deceret, ait, Comitatem talia facere: non enim sibi conveniunt nomina et actus, nobilitas generis et exhibitio operis. Cumque egrediretur, ille egredientem subsequens, nacta opportunitate loquendi, sic ait fratri: Optime, ait, prosectus es, o Dux, quia tanta est dignitas hujus officii, et tantus est cui impenditur, beatus scilicet Petros Apostolus et sanctus Confessor Vitonus, quod nec meæ congruit parvitati, ut præsomam ad hoc eis exhibendum quasi pro nobilitate generis mei: nec tanta est humilitas mea, ut merear ab eis in illorum, qui hoc officio digni habentur, consortio deputari. Tanta erat tunc abjectio et somnet despectio in anima illius fidelis, ut ejus humilitas prædicaretur, et miraculo esset cunctis qui noverant nobilitatem generis ejus. Nam cum sederet quadam vice privatus et necesse esset ei calecos extrahere; quidam de Fratribus, quem ipse semel vidit, et a quo puerulus ista audivi, Joannes nomine, procumbens, cum vellet ei pro caritate servire; obstupescens, et quadam religiosa obstinatione obsequium ejus recipere nolens, prohibuit eum, dicens; Quid mihi prodest, Frater, honores seculi reliquisse, si a Fratribus obsequium, quod habuissem in seculo, cum non sit necesse, accipio? qui ad hoc veni ut serviam, servitium, quod non expedit, quomodo accipiam? Ita dicens, Fratris repressit animum, dans omnibus maximum patientiæ, et humilitatis, et vilitatis appetendæ documentum. Hæc in transcurso, pro innotescenda omnibus, beatæ mentis abjectione dictum sit: nunc ad ordinem rei flectamus articulum.

ANNOTATA D. P.

a Hoc S. Felicis monasterium, eo loco Hibernis Monachis traditum, ubi antea oratorium fuerat S. Clementis Metensis Episcopi: quod monasterium, corpore hujus ibi sub annum 1090 reperto, nomen mutare cepit. De ego egimus ad Acta S. Cadroe, primi istius Abbatis, 6 Martii; diximusque, Abbatem ibidem servitium Fingemum, non videri proæsus ipsius regimen abdicasse, quæ istic voluit tamulari.

b Pueros intelligo monasterio traditos ex usu Benedictinorum.

c Hic est S. Henricus, in cujus Gestis ab Adelboldo scriptis legitur, quod ipse et Otto III tertium ad invicem consanguinitatis gradum tenebant.

d Legendum XIII: coronatus enim fuit Romæ Henricus an. 1014, 14 Februarii; fuerat autem electus et Rex consecratus 1002, 7 Junii. Idem error etiam infra num. 41 recurrit.

e Male Wasseburgius videtur dicere, has turres extructas prius quam Monachus fieret Fredericus.

f Nescio unde alveolus cæmentarius hic Avis dicatur: sic potius, diceretur grandior illa machina, qua in sublime posita, vastu onera saxorum et vasa cæmento plena in altum attolluntur per rotam: cujus machinæ collum prominens, gruvis præfert similitudinem, et id eo ipsa quoque Grus, Krane belgis Γερανος Græcis nuncupatur.

CAPUT III.

Novæ ecclesiæ ornamenta pretiosa curata, et fundi a pluribus collati, intuitu Richardi Abbatis.

A Edificata igitur nova ecclesia, majori ambitu et elegantiori opere; necessarium fuit, ut corpora quorundam Sanctorum Pontificum transmutari debuissent. Tunc corpus S. Madelvei a incorruptum repertum est, et in crypta S. Mariæ sub altari in vase marmoreo decenter repositum. Tunc etiam est acta translatio duorum Episcoporum, Hildini b et Hattonis c Nonas Martii, et ad dexteram crucis monasterii, ad dexteram scilicet altaris S. Joannis Baptistæ, positæ sunt eorum Reliquiæ. Corpus autem Domini d Berengarii, Episcopi et Monachi, in ingressu claustrum, tamen intra monasterium repositum, incorruptum inventum est, excepto pede qui in vita ejus aruit; et casula cum sandaliis ab ejus corpore abstracta est, et in thesauris ecclesiæ cum Reliquiis reposita: corpus vero ejus sanctissimum superius versus cancellos chori transmutatum est, casula nova et sandaliis honeste procuratum, et e regione sepulchri altare S. Firmini e, quod ipsius tempore ab eo inventum est, positum. At vero corpus Domini Dadonis Episcopi, e regione duorum supradictorum Pontificum, ad laevam scilicet crucis monasterii, ad sinistram partem altaris S. Martini, honorifice reconditum est. Reliquorum vero Episcoporum corpora infra chorum continentur, et desuper tabulatum de lapidibus sectis et quadratis factum est. Attamen quinque Episcoporum corpora subtus pulpitem, quo Evangelium recitatur, contineri a multis audivimus, quorum tamen nomina non teneamus f.

19 Pulpitem autem are, crebris tusionibus in lamina tabulasque producto et deaurato, factum esse constat, satis accurate et eleganter; et per XII tabulas, XII Prophetarum imagines, XII Apostolorum formas subvehentium, sculptorio et polymito opere exaratae sunt. Et hæc quidem ad Occidentalem partem, ad dorsum scilicet stantium et canentium, positæ sunt: at vero ad Septentrionem, IV diviorum species de paradiso emanantium, in IV partibus eminent. In gyrum autem, quo Evangelii recitator stans obumbratur, Abraham offerentis filium, Abel agnum, Isaac benedictis, et Jacob supplantantis, et Tobiae sepelientis, et David manu fortis, imagines agnoscuntur simili opere compilatae. In facie autem, Dominus Jesus, in throno majestatis residens, et Virgo mater, et Baptista Joannes, cum IV Evangelistis apparet. Porro, dextra lævaque Domini, Angeli et Archangeli, cum Cherubin et Seraphim, Redemptori obsequium exhibent. Instrumentum vero illud, paratum est receptui textus Evangelii, Joannes Evangelista in similitudine aquilæ volantis, adornat. In ora autem et summitate operis; versibus hexametris auro digestis. Patris Richardi devoto summa notatur.

20 Propitiatorium sane Sanctorum exornant corpora, quorum meritis floret Ecclesia. Et in medio quidem, alto satis et prominenti cyborio, Sanctus

EX CHRO.
II. FLAV.
ad altorum:
exemplum:

in culinæ
ministerio
reperitus a
Duce fratre,

indignum id
reputante,
potius eo
se indignum
ducit,

nec patitur
sibi calecos
extrahi.

D

a
Transfertur
corpus S.
Madelvei,
b
c
an. IV
Nonas ?
E
d

et Episcopo-
rum aliquot
Virdunen-
sium.
e

Pulpitem,
ex are in-
aurato
F

varieque,
catalo cre-
gitur,

A ctus quiescit Vitonus, redimitus frontem auro purissimo et gemmis pretiosissimis, quibus concluditur majestas Dei incircumscrip̄ta et incomprehensibilis, habens ad dexteram B. Petri, et ad lævam ejusdem B. Vitoni auro prominentes imagines, opere factas calatorio; quas ambiunt columnæ, ex electro purissimo, cum basibus argenteis, arte fusili et anaglypho, productæ. Ipsum quoque cyborium, Dominicæ Resurrectionis, Apparitionis, et admirabilis Ascensionis, opere calatorio protensis adornatur insignis, habens ante se altare, sacratum in honore S. Vitoni et omnium Confessorum. Ad lævam autem altare sacratum in honore S. Pulcronii, g et omnium Martyrum: habens et ipsum suum cyborium, quo continetur corpus ejusdem B. Pulcronii, auro et argento decoratum. Porro ad dexteram altare in honore S. Possessoris habetur, et omnium Virginum: cum cyborio, quo corpus ejus continetur, simili opere adornatum.

21 Altare vero majus, in honore S. Petri Apostolorum Principis sacratum est, ob privilegia ecclesie ipsius, quæ prius temporibus in honore ipsius Apostoli et facta et consecrata est. Ante hoc tabula habetur aurea, auro mundo et purissimo et gemmis pretiosissimis densissime conserta, opere mirifico et arte calatoria facta, præferens imaginem Domini, signum crucis tenentis, et super aspidem et basiliscum ambulantis; et dextra lævaque imagines Apostolorum Petri et Pauli, ejusdem operis et metalli: ad quorum vestigia procumbentes cerneret imagines Domini Patris Richardi, et Mathildis h digne memorabilis, supplices manus tendentes, et quasi, ut grata hæc eorum habeatur oblatio, alterius studio facta, supplicantes. Factum est et altare gestatorium ex auro purissimo, interius mire fabricatum opere consimili, studio et largitione Domini Herimanni Comitis, in modum tabularum confectum et compactum: quod cum aperitur, et altare est, et tabule aperiuntur; quibus si moram adhibeas, quod est instrumentum Moysi et Aaron imaginibus gloriosum, figuram Dominicæ Crucis exprimit. Habet hoc a iv cardinibus, iv Evangelistarum, hominis, leonis, tauri, et aquilæ species, ex argento opere fusili, præfatum altare portantium, et se invicem versis vultibus respicientium.

22 Super ipsum vero altare, brachium S. Pantaleonis i ponitur, pallio serico involutum, et ligno inclusum, argento et auro decoratum: quod attulit cum corpore ejusdem a Nicomedia Coloniensis Episcopus, obtentum dono Constantinopolitani Imperatoris, quando pro ejus filia, Ottoni II in matrimonio jungenda, jussu ejusdem Ottonis ad eundem Imperatorem legatus nussus est, cum Episcopis duobus, Ducibus et Comitibus. Et, cum obtentis, pro quibus ierat, licentiam redeundi accepisset: et Imperator ei sociisque ejus munera plura obtulisset, et accipere renuissent; corpus Pantaleonis ab eo Archiepiscopus petiit, et obtinuit, et reversus Coloniæ detulit. Fuerat autem cum eo in expeditione ipsa quidam ejus consanguineus Dominus castri de Commarceio k, et multa prece obtinuit ab eo brachium corporis S. Pantaleonis, quod et in ecclesia præfati castri reposuit. Evolutis postmodum aliquot annis, obsessum est castrum ipsum, et eversum, atque succensum: cumque flamma tectis ecclesie illaberetur, et victricibus globis interiora ecclesie lamberet; dolens Sacerdos de combustione sanctarum Reliquiarum, cuidam armatorum ut ecclesiam ingrederetur, et desuper altari Reliquias tolleret, significavit. Qui mox ingressus, Reliquias tulit et reposuit; et cum ibi adesset Abbas, brachium Sancti præsentate Presbytero marca argenti ei vendidit; quod Dominus ipse

cum sciret pro certo Martyris esse Reliquias, Viriduni gaudens attulit; et paratum argento et auro diebus festis super altare ponitur.

23 Fecit et alia plura ornamenta; libros Evangeliorum, auro et argento paratos; cruces, ex auro purissimo, m; ventilabra argentea, n; librum Epistolarum i, argento paratum; Missale i; Collectarium i, similiter argento paratos. Dedit et Henricus Imperator calicem i aureum præmaximum, cum gemmis pretiosissimis, et patena ejusdem metalli, et scutellam i de beryllo, et pyxidem i de onychino, in qua servaretur corpus Dominicum, dependens l super altare: præterea innumera dona auri et argenti, et prædiorum, sacrarumque vestium; et phylacteri i aurea et argentea, et crystallina cum Sanctorum reliquiis; capsam auream, insignitam reliquiis xii Apostolorum; et cornua m n eburnea, identidem reliquiis conferta. Fecit etiam memorabilis Pater Richardus coronas ii, ex argento et auro; et tertiam parvulam, ubi dependere signorum n restes. Adverala quoque Comitissa dedit Petro casulam viridem cum aurifrizio; et multi multa dederunt, quæ enumerare longissimum est. Unde et in brevi factus est locus ille insignis.

24 Ejus namque exemplo provocata progenies o Domini Frederici seculo renuntiavit; et adhaerens discipulatu præfati Patris, prædia sua et patrimonia ecclesie dedit. Godefridus Comes pater, Borracum p dedit: inde relato filio suo ab Italia, Adalberone Episcopo, cum eum parentes ejus in ecclesia Vitoni sepeliri mandassent, et contra eorum voluntatem in ecclesia Mariæ sepultus fuisset, pro requie animæ illius dederunt Vitoni Forbacum. At vero Herimannus, qui et Hezelo, filium suum Gregorium q in annis pnerilibus Deo obtulit, et omnem devotionem suam ad eundem locum vertit: dedit enim S. Petro et S. Vitono Haslud cum ecclesia, in Fesseca unam ecclesiam, in Rotgericorte xii mansos, in Fruefredegehem unam ecclesiam. De his factum est post mortem ejus concambium, et dedit pro his Comes Balduinus Flandrensium Buvillare cum dimidia, in Vitereio vineas cum quadam parte ecclesie, in Harvia xxx mansos cum familia magna. Sine isto tamen concambio tradidit adhuc præfate ecclesie Monnau, et ecclesiam cum silva spatiosa, Fontagiam quoque cum familia et vinea optima. Dedit etiam pro anima filii Godefridi, ex concubina nati, in claustro tumulati, non tamen juxta fratres et patrem, duas ecclesias, quarum una dicitur Ham, alia Gengeavia. Fecit et vestes sacratas in ecclesia pretiosissimas: et cum ecclesiam ipsam præ cunctis mortalibus ditasset suis bonis et possessionibus, ad ultimum semetipsum Deo obtulit, et Monachus factus est, ut in æternum cum Christo regnaret.

25 Mathildis autem uxor ejus digne memorabilis, bonis pollens virtutibus, et misericordie studens operibus, in claustro ipsius monasterii, defuncta venerabiliter quiescit r humata: ejus ad caput filia eorum Odilia, Virgo sacratissima, locum habet sepulchri. De hac sermo extitit, et nos a senioribus audivimus, quod s egressa a finibus Bavarie, venerit Viridunum iv feria ante sanctum diem Paschæ, volens cum patre et matre et fratribus diem paschæ celebrare. Quam cum vir Domini Richardus intuitus fuisset, inter blanda consolationis alloquia, an aliquid infirmitatis pateretur interrogavit. Qua respondente, sanam se esse, et nullius ægritudinis molestiam se sentire; ille prophetie spiritu plenus, prævidens imminere tempus vocationis ejus Vale, ait, filia, vere salutis æternæ filia: nam cras hac in hora assumeris in gloria; et recipies a Deo pro bene gestis præmia sempiterna: elegit enim te

Deus

D
EX CHR
II. FLAV.

Datur ecclesie ornamentis,

l

m

n

o

et fundis variis, per Frederici consanguineos,

p

q

r

et fratrem ejus Hermannum:

cujus filia Mathildi, bene sanæ,

r

s

mortem in crastinum prætulit Richardus:

A Deus sociam esse sanctarum Virginum, quia jucundum ei in corde tuo virginitatis præparasti habitaculum. Obstupuit ad hanc vocem pii Patris ancilla Dei: et quia virum Dei credidit non posse mentiri, verbis ejus credula cœpit de fine suo tractare, excessus suos pertractare, et suffragium consolationis et orationis ab eo expetere. At ille caput sanctum super pectus suum reclinans, et quasi jam per incorruptionem corporis et spiritus alterata esset, eam demulcens, confortabat spiritum ejus in Domino, proponens beatam eam fore quam certum erat ad nuptias Agni festinare. Post hæc eam reficere jussit, omnibus mirantibus quomodo eam sanam et vegetam in crastino morituram prædixerit. In crastinum autem liquore sancti Olei ab eo inuncta, cum nullam gravædinem pateretur, Maudato *t* pauperum cum eo interfuit, et in eodem, quo laverat pedes pauperum loco, virum beatum intuita; Hæc, ait, requies mea in seculum seculi, hic exspectabo diem Domini. Ad Missarum itaque solennia ivit; et cum communicasset vivificis mysteriis, dolore aliquantulum pulsata, ad cellam rediit; et adveniente viro Dei cum Fratribus, exitum suum orationibus muneri petiit; et sic inter manus ejus in cinere et cilicio se reclinans, inter verba orationis leta spiritum efflavit. Et recedente beata anima, tanta illic emanavit fragrantia odoris, ut nulli dubium foret, venisse illic auctorem suavitatis. Curatum sane est corpus ejus pia Religiosorum instantia, et usque in diem tertium in ecclesia pia servatum sollicitudine et industria; et sic Sabbato sancto terræ mandatam cum gloria.

26 In hoc monasterio Dominus Liethardus *u* Comes de Marceio, ad conversionem veniens, Balledium *x* contulit; et multis annis in sancto vivens proposito, tandem Cathalaunis, quo eum obedientia miserat, defuocetus *y* et sepultus est; et demum Virduni relatus, in claustro tumulatus est. Godfridus Dux, Gozelonis frater, ibidem sepultus, *xx* mansos in Beurunes dedit, et sua suppellectile locum admodum ampliavit. Dodo etiam de Comitiscastro, juxta Theodericum Comitem, ibidem in ingressu monasterii quiescit; Ludovicus quoque, Comes et Monachus; Hildradus Comes, Richardum: filium suum, post Episcopum, beato Patri baptizandum offerens, Baronis-curtem S. Vitono dedit, et defunctus in Galbæa tumulari meruit. Non est autem facile referre quot de diversis partibus, Franciæ, Neustriæ, et Austrasiæ, spretis mundanæ vanitatis illecebris, sub disciplina et magisterio Patris Richardi monasticæ se subdebant Religioni. Ita namque in ejus amore se transfuderant Reges, Pontifices, et Potentes, ut summo eum venerarentur affectu, et Patrem eum dicent Patriæ, ob paternam ejus erga omnes affectam, quo cunctos lovebat et relevabat. Erat enim pius in vultu, reverendus incessu, severus circa reprobos, dulcis erga benevolos, forma honestus, actione compositus, præferens semper honestum utili; qui nullo terrore, nulla adulatione, a vero flecteretur: in observatione Regule ferventissimus, in corrigendis vitiis prudentissimus, in castitate prudentissimus, in exhibitione honorum operum perfectissimus.

27 Baldricus igitur Leodiensis *aa* Episcopus, cum beatum virum unice diligeret, cœnobium Lobicense, divitiis opulentissimum, ei tradidit regendum; ut industria ejus Religionis in ea reformaret propositum, quod videbatur a pristina *bb* rigore immutatum. Cujus exemplo delectabili provocatus, cum videret religiosam ejus conversationem in bonis et sanctis moribus, et incrementum religionis et monasticæ perfectionis in cœnobio eodem excrescere gaudens, miraretur; cœpit jam majora medi-

lari, et in suburbio Leodiensi, in honore Laurentii Martyris, monasterium ædificari *cc* constituit. Evocato ergo ad se eodem Abbate, desiderium suum ei aperuit, et ut desiderii sui cooperatore accederet monuit, et obtestatus est; adjiciens, multum perfectioni ejus posse proficere, si ejus studio et industria domus Dei extrueretur, in quo laus et gloria Dei devote die noctuque celebraretur. Acquievit vir Domini, et congregatis artificibus, delegatisque necessariis sumptibus, Christo Domino adjuvante, et beato Laurentio cooperante, opus inchoatum agiler perfiunt et dedicatur; et Fratres, qui Deo quotidianis deservirent officiis, ex monasterio S. Vitoni adducuntur: quibus loco Præpositi præficunt Dominus Stephanus *dd*, qui in præfato cœnobio Cellerarii officio fugebatur.

28 Tactus simili bonæ devotionis desiderio Dominus Rotgerius *ee*, Catalaunicæ civitatis Episcopus, industria et labore ejusdem Patris Richardi, in suburbio Catalaunensi, in honore S. Petri monasterium a fundamentis construxit; et a monasterio sæpe tacto Fratres, cum libris et ornamentis necessariis, qui inibi deservirent, deduxit, et in vita sua ipse per se utraque rexit monasteria. De quo hoc fertur mirabile, quia cum turres ecclesiæ S. Laurentii, in altum jam porrectæ, et usque ad cacumen elevatæ, postmodum reclines viderentur, et in ruina earum certa esset dejectio ecclesiæ; vir Dei adveniens, dolorem Fratrum, quem ex tædio dejectiendæ et iterum reparandæ turris habebant, blande consolatus est. Et nocturno tempore ecclesiæ ingressus, cum diutius in oratione pernoctasset, januis patefactis egressus est; et iterum orationi incumbens cum surrexisset, signum Crucis edidit; et confestim turres, quæ reclines videbantur, dato maximo strepitu in sese resilientes, subsederunt: et ut cernentibus pateret, ita in se resiliunt, ut cunctis palam daretur intelligi, Angelico id factum esse ministerio. Tantus autem resilientis in se structuræ crepitus factus est, ut Fratres monasterii, tantorum sacramentorum ignari, a lectis cum maximo timore exurgerent, putantes in ruina turrium quam verebantur dejectam esse partem ecclesiæ. Quos vir Domini ad consuetudinarium Matutinorum officium invitans, ipse cum eis interfuit; et mane facto beneficia Domini oculis videnda monstravit, atque ad amorem eos tanti beneficii largitoris mirifice animavit. Hujus miraculi testis est tota Leodiensium civitas, et patres qui viderunt, narraverunt ea filiis, et filii filiorum filiis, ut cognosceret generatio altera.

29 Temporibus illis principabatur Francis Robertus *ff*, qui Constantiam duxit uxorem. Ille tunc beato Patri nostro Abbatiam S. Petri Corbejacensis regendam contradidit, ut ejus instructione et vigore servaretur in ea Regula Patris Benedicti, et vigor reformaretur monasticæ institutionis. Balduinus *gg* vero Flandrensis Abbatias ei quamplures tradidit, Abbatiam scilicet S. Petri Gandensis, Abbatiam S. Bertini, Abbatiam S. Richarii, et Abbatiam S. Judoici *hh*. Rexit et alia quamplurima cœnobio, Bretuliense, Humulariense, S. Quintini de Monte, S. Wandregisili, S. Huberti, S. Remacli, Malmandariense, Walciodorese, Belliloci, S. Urbani, S. Vincentii Mertensis Insulæ, et alia perplura quæ non occurrunt memoriæ; quas omnes in meliorem reparavit statum, et melioratis Abbates de suis quos elegit instituit. Cœnobium vero Belliloci, S. Petri Catalaunensis, S. Urbani, ipse in vita sua rexit. Præerat tunc Cameracensi Ecclesiæ et Atrebatensi Gerardus *ii* venerabilis Episcopus: hic ecclesiam S. Vedasti, in suburbio Atrebatensi sitam, de maximis divitiis ad maximam redactam penuriam, anno ab

Incarnatione

EX CHR.
II. FLAV.

t
et hanc illa
post lotos
pauperum pe-
des pie obit.

u
Multi Nobiles,
istic aut mo-
nachi aut se-
pulti, locum
dant:

x

y

z
et undique ad
Richardum di-
sciplinam ve-
nitur.

aa
Suscepit mo-
nasterium Lo-
bicense Richar-
dus:

bb

D
cc
Leodiense S.
Laurentii ex-
truit,

dd

ee

ee
eique ex suis
præfuit Ste-
phanum:

E
item Catalaunense S. Petri:

Turres Lauren-
tianas, in
lapsum incli-
natas, signo
Crucis erigit:

F

ff
Suscepit item
regendi aut
reformanda
alia plura,
gg

hh

ii

imprimis
Alrebatense
s. Vedasti.

A Incarnatione Domini mvm huic Patri nostro, quem unice diligebat, assignavit: in qua vir Domini tanta egit et passus est, ut si singula scriberentur, et lectori (ut vereor) tædium, et audientibus generarent fastidium: sed de multis pauca dicenda sunt, et fortasse utilius proderunt. Dicamus itaque quid rerum intercesserit, ut ad inopiam redigeretur locus tantarum divitiarum. Non autem visa, sed a senioribus audita, referemus.

ANNOTATA D. P.

a S. Madalveus Ep. Viri. colitur 4 Octobris, quando aliquum ejus Vitam habes apud Sarium; pleniorum vero texere licet ex prima parte hujus Chronici, a pag. 104, ubi anno 753 ordinatus dicitur usque pag. 116, ubi mortuus refertur an 777; natus vero an. 721, pag. 103.

b Hildinus, alias Hilduinus, o prænominate quartus, an. 827 ordinatus, ibidem pag. 119, an. 851 Idibus Januarii obusse dicitur.

c Hatto, immediate successus Hilduno, pag. 120; qui pag. 122 obusse legitur anno dccccxv; sed legendum esse dccccxxv, probat additu Indictio viii; quæ alias debuisset notari xiii, et multo magis contextus historiæ.

d Berengarius pag. 128, inthronizatus anno 940, et pag. 131 plurimum laudatus, Monachos ad S. Vitoni constituit, et Monachus factus narratur pag. 134 an. 961; ac denique, pag. 136 vixisse dicitur usque ad tempora Ottonis III, et obusse pridie Idus Augusti.

e S. Firminus obiit 2 Decemb. et (uti conjectura habet relata pag. 87) anno 504, aliqua ejus atque Sanctorum Pulcronii et Possessoris translatio recolitur Viridui iv Nonas Maji. Dubitarem an hic quoque legendum sic non sit, sed ex pag. 85 colligi videtur, antiquiorem illam esse translationem, delatorum in cryptam S. Vitoni corporum, ex locis ubi primitus quieverant. Nec est quod scrupulum moveat Grammatica: nam etiam infra num. 39 dicitur, Kalendas pro Kalendis.

f De octo aliis, post majus altare repertis, agitur in altera Vita.

g S. Pulcronius Episcopus, cujus Vita habetur pag. 83, creditur obusse circa 470; et (ut dicitur pag. 85) pridie kal. Maji ingravit ad Dominum: colitur tamen 17 Febr. ad quem diem hinc suppleri poterant quæ ibi desiderantur, istis enim de eo jam egimus. Sanctus autem Possessor, de quo mox, inter Pulcronium et Firminum medius, pag. 85 dicitur obusse mense Decembri die primo, sed pariter cum S. Firmino colitur 3.

h Mathildis, Adaltheronis Episcopi et Frederici ex Comite mater, de qua supra cap. i litt. d.

i Pantaleon, Martyr Nicomediensis colitur 27 Julii, quando agetur de hic memorandis translationibus; in quarum prima nominatus Episcopus, fuit Bruno, Legatus Constantinopolim missus cum Luitprando Ticinensi an. 967 ad Nicephorum Phoram, pro obtinenda Theophanone illius privigna, filia Romani Imp. quæ tandem sponso juncta, et coronata Imperatrix fuit an. 970. Wasseburgius videtur supponere, non solum brachium, sed bonam partem corporis a Richardo redemptam: ait enim, reliquias Commercejenses, de quibus infra, mansisse apud S. Vitonum usque ad tempora Abbatis Laurentii (qualis in Catalogo apud Sammartanos nullus) qui monasterio S. Pantaleonis Coloniæ partem donavit: in quo errari puto.

k Ahas Commercejensem, vulgo Commarcis, ad sinistram Mosæ ripam, Tullio supra Mosellam sito quinque leucis distans; unde secundo flumine Veriduum descenditur, intervallo circiter 10 leucarum.

l De hoc usu vide Microlericum Magrii, verbo Ciborium; et Glossarium Cangii, verbo Columba: hæc enim forma pensiles istæ hierotheæ ut plurimum fiebant. Magrius initium istius usus refert ad S. Basilium: et in nonnullis Galliæ ecclesiis adhuc servari ait, præsertim Parisiis; quod si verum sit, puto non tacuisset Cangius.

m Hujusmodi cornua, Reliquiis plena, fere ex Terra sancta auferuntur; eaque vidi in Sandionysiano et Aquisgranensi gazaphylaciis.

n Signa intelliguntur, quas Campanas nunc dicimus.

o Progenies, id est, Parentela: nam Fredericus ipse semper videtur cæcibus vixisse, nec usquam uxor vel filii nominantur; sed consanguinei ex ordine hic recensentur, qui bona sua contulerunt.

p Wasseburgium huic corrigas, qui ipsius Frederici dona facit Borracum et Forbacum; quæ, et plura hic nominanda loca, requirere supercedo, donec vel Verdunensis diæcesis vel Mosani tractus per Lotharingiam accurata proferat topographia, quam hactenus non invenio.

q Wassenburgius ait, hunc Gregorium fuisse deinde factum Leodiensem Archiducum; ac denique, mortuo patre, Monachum S. Vitoni.

r Recte Meyerum hic corrigit Wassenburgius, dicentem, in Blandiniensi cœnobio sepultam cum marito Mathildem, ostendatque tumam ad S. Vitoni, Epitaphio infra recitanda inscriptionem.

s Fortassis, regressa, nec eum monasterium ejus in Bavaria fuit, sed in Alsatia: potuit tamen ipsa pro negotiis sæc. ecclesiæ, illuc excurrisse.

t Mandatum, id est, Pedum lotio, quam pauperibus duodecim tali die in monasterio impensam intelligit, cum dicitur Mandatum Pauperum.

u Luthardus, proximus Ottoni III consanguineus, inquit Wassenburgius.

x Baelodium legitur Labbe: sed correctionem prebat Epitaphium infra referendum; Wassenburgius Ballen vertit.

y Wassenburgius in prosecutione ejusdem litis Treviris ad S. Maximini, mortuum et sepultum ait, relatum tamen ope Gisleberti Comitis Luxemburgi a Richardo agnoscit.

z De hoc Richardi sancti Abbatis filiolo, pluribus infra agitur, ut qui mortui sui Patris spiritualis interfuit et funus curavit.

aa Baldricus II Episcopus Leodiensis ab an. 1007 ad 1017.

bb De misero Abbatia Lobiensis statu, ex quo ab Episcopo occupabatur, ab anno 865 usque 956, quando de restituendo istic Abbate cogitare cepit Baldricus I, vide tom. 7 Maji, pag. 840, ubi de Erluno Gemblac. Ab. istic facto Præposito, et a rebellibus Lobiensibus facte exoculato. Exinde, in MSS. reperio Abbates præfuisse, Theodwinum, Alteranum, Fulcuinum, Wivinum, Ingobrandum: quo propter inutilitatem sub annum 12 regimini ejecto, successus Richardus sit, qui annis 13 Abbatum tenuerit; ac deinde Reginardo Episcopo resignavit, tradendam novo Abbati Hugoni: uti confirmatur ex Vita S. Theodorici Abbatis Audriensis, infra ad num. 77 plenius alleganda litt. c.

cc De cœnobio S. Jacobi, per Baldricum constructo, omnes consentiunt; de Laurentiano nemo loquitur; imo Fiscu inchoatum ait an. 969 ab Eraclio Episcopo; sed fatetur leute progressum opus, unde ejus promoti laudem Baldrici successoris Wolbodoni adscribit; perfecti vero Reginardo, qui ecclesiam denique dedicaverit an. 1034; vide Gesta Epp. Leodiensium ab Ægidio suppleta. Nihil obest tamen, quo minus etiam sub Baldrico rem curare cepit Richardus.

D
EX CUR
H. FLAV.

E

F

A *dd Idem Fisen ait, Stephanum hunc prius Leodii fuisse Canonicum ad S. Dionysii, Virduno autem cum Monochis sociis uccitum sub Episcopo Reginardo an. 1025, cum Poppo Stabulensis Abbas loci regimen abdicasset; ordinatumque Abbatem. Verum non ibi, sed Lobis, ordinatus est Abbas; qui de re infra num. 64.*

ec Rogerius Ep. Catalaun. ab anno 1009, usque ad 1035, uti Obituarium Cathedralis ecclesiar: vel 1042, uti Necrologium S. Petri, ubi sepultus sub pulvito jacet.

ff Robertus, Hugonis Capeti filius, jam decimum annum regnans cum patre, solus capit Rex dici anno 997; et anno sequenti, dimissa quam ante quadriennium perperam duxerat consanguinea Berta, excommunicatione solutus, duxit Constantiam, cognomento Blancam, Gulielmi Comitis Arelatensis filiam.

gg Balduini Flandriae Comites omnino sex, ab an. 863 usque ad 1070 numerantur, duobus Arnulphis interpolati; putem hic Quartum intelligi, a Pulcrabarba cognominatam, qui rexit ab anno 988 usque ad 1036, successorem nactus filium, cui Insulensi cognomen, et vita usque ad 1067.

B *hh Haec et sequentes Abbatia, Belgis et Francis tum nota sunt, ut de iis non sit opera pretium sigillatim hic agere; Wusseburgus solum in genere meminit Abbatiarum 21.*

ii Gerardus Episc. Camerac. et Atrebat. ab an. 1012 ad 1049.

CAPUT IV.

Insignes Abbatis Richardi virtutes.

Quidam servientium S. Vedasti in tantam eruperat proterviam, in tantam excreverat insolentiam, quia aliquanto necessarius erat ecclesiae, ut infra atrium monasterii domum sibi constitueret, magnae altitudinis et fortitudinis, quasi pro tuitione loci. Sed naeta opportunitate contumaciae exercendae, secularitatis in monasterio superabundantis desidia provocatus, propugnacula erexit non infirmiora mœnium; et non jam pro loco, sed contra locum et Deum rebellare nisus est, bona Ecclesiae diripiendo, vernaculos et ancillulas sibi et aggregando, canum turbam, histrionum et scurrarum ineptam congeriem deducendo, nec eos ab ingressu claustrum arcendo: cum potius ipse in eo obsequentium stipatus cuneis assidue sederet, et habitacula servorum Dei actibus illicitis profanaret. Ubi verò vir Dei cœnobium ipsum regendum suscepit, et a Fratribus, quibus erat mens sanior, susceptus est; non est passus tantam domus Dei videre desolationem, quin imo ad ejus omnimodis se superextendit ereptionem. Cogitavit tamen si posset liberti illius a emollire mentis duritiam, et verborum dulcedine lenire proterviam, ut cessaret ab oppressione et conculcatione Ecclesiae, cui pro debito et jure naturae debebat potius subesse quam praesse. Sed servum malum non frangunt verba, sed verbera; sicut dicit Sapientia, quoniam qui mentis est durae suscipiet vulnera. Et licet verba sapientis sint tanquam clavi in alterum defixi, tamen non audit stultus verba prudentiae, quia non dicebat ea quae versabantur in corde ejus. Impletum enim erat illud veridicum Salomonis proverbium, Qui nutrit servum delicate, sentiet illum contumacem.

31 Quid faceret, quo se verteret anxia mens viri Dei? Cilicio itaque obvolvitur, cinere aspergitur; et in excubias commissi gregis pervigiles noctes ducens, Deum precabatur attentius, ut ab oppressione inimici et membrorum ejus, tueretur Ecclesiam suam, misereretur parvulis, et protegeret a

scandalo; seipsum quoque, quem eis praeposuerat, D talem faceret, ut subditis eum et matrem pietas, et patrem exuberet disciplina; ut esset in eo et juste consulens misericordia, et pie saeviens disciplina. Naeta igitur temporis opportunitate populum conveniens, cum pauca pro re et tempore contra superbiam disseruisset, et de sectando Religionis proposito nihilominus quaedam perorasset; ubi vidit deflexos ad se animos populi, munitionem quam patiebatur infestam adivit, et ea funditus destructa, illum, qui contra justitiam tumidus superbiebat, captum, in eleemosyna S. Vedasti sedere, et de eleemosyna vivere instituit; sicque locum ab ejus et obsequentium ei importunitate eripuit. Coepit ergo tanto ferventior studiis religiosis insistere, et deductis a Virduno Fratribus, in spiritualis exercitii tirocinio probatis, curam loci commisit (inter quos erat Rothardus a Leodio, sapientia et religione nominatissimus) quanto noverat et sibi qui praerat, et eis qui suberant expedire.

32 Verum, quia vita ejus casta et sancta moribus inhabitantium adversatur, durumque eis videbatur, quod in mente veteri cogebantur nova meditari; ex rebellione audacia sumpta, conati sunt quidam eorum de ejus morte tractare. Imminente itaque Quadragesimali tempore, quia haec erat monasterii regula, ut in illis diebus arctiori se quisque mactaret continentia; cum ad hoc propensionem cura et ferventiori compellerentur, tectus in corde livor cuspit altius serpere, et ad perficiendum quod anhellerant indices, mentem exercitiam permovere. Quid multis immorante? Venit sacratissimus dies Cœnae Dominicae, et quae erat pacis et concordiae, reconciliationis et misericordiae, haec factiosis convenit dies proditoris et militiae perpetranda. Deliberatum est enim apud illos, ut eod die perexpleto, cum post ministerii salutis expletionem vir beatus fessa corporis membra quieti laxaret, cum omnes dormirent, ab eis gladiis perimeretur. O praesumptio temeraria! o impudens audacia! Quis furor, post immolatam illam Agni Paschalis victimam, ea die vel nocte, quemquam, quamvis nocentissimum, morti adjudicari? Nec latuit virum beatum feralis illa malorum deliberatio. Audit namque quod ea nocte ab impiis perimendus esset, nec timuit: timor enim Domini castus, qui permanet in seculum seculi, a mente ejus timorem mortis exclusit, quia noverat quod nemini super eum potestas daretur, nisi quantum a Domino permetteretur. Totum ergo se committens Domino, ixit cubitum, caput habens reiectum; paratus si Deus vellet, ad excipiendum jugulo gladium.

33 Cum ecce ante matutinum tempus, omnibus post laborem quiescentibus, duo illi, quorum erat operis et voluntatis Patrem jugulare, surgentes clanculo dormitorium egrediuntur; et accincti gladiis, cum de perpetrando scelere se mutuo devotantes contestarentur, ad hoc ultimum devenerunt, ut unus illorum pedetentim singula dormitorii lecta circumiret, ne aliquis superesset qui vigilaret, a quo deprehendi verebantur. Quod ubi factum est, et ille est reversus ad socium, captata opportunitate malitiae perpetranda, simul Patris Richardi cubile adeunt, videntque virum capite reiecto soporatum. Cumque unus audacior in scelere armatam in illum vibrasset dexteram, brachio obrigescente divinam erga se sensit clementiam, ne perderet Patrem, qui multos ad aeternam transmissurus erat hereditatem. Stabat exerta dextra, impositus ad feriendum, nec impositus ad gladium reponendum. O admirabile Dei praeconium! mira patientia! pietas praedicanda! Poterat Jesus noster suos illos palæstritas a peccati voluntate avertere; poterat, mox ut cogitata ad effectum

EX CHR.
II. FLAV.

et disciplinam
instaurat:

hinc discolorum
conspiratio,
E

de eo in nocte
Cœna-Domini
occidendo:

ille nihilominus
ad somnum se
componit:

sed ferire
non valens
qui gladium
strinxerat,

Oecœno-
mum S. Ve-
dasti, Mu-
nachis, et
celestia
gravem,

a
non valens
dulcedine
fletere,

Prov. 28, 14

et 29, 21

post fusas
ad Deum
preces in
carcerem
mittit Ri-
chardus,

A effectum perducere tentaverunt, morte mulctare : sed sustinuit in multa patientia filios iræ, ut faceret filios misericordiæ. Invasit ergo miserum illum timor cum febre, et recessit a lecto Patris, quem protegebat gratia Omnipotentis. Nec multo post signo dato ventum est ad ecclesiam, et ille quem remordebat conscientia, inter alios nocturnali synaxi interfuit, quamquam tremens, quamquam infirmus, quamquam mordacis conscientia stimulis aggravatus. Ubi vero ventum est ad *b* Tenebras, miser ille, dum Kyrie eleison cum *c* Versibus cantaretur; corde compunctus genibus Patris adolutus est, clamans et ipse Patri, Domine miserere; scilicet ut si misereretur, sicut Deum sibi misereri precabatur.

34 Obstupuit vir sanctus ad tactum Fratris, vestigiis ejus procumbentis, et qui esset prorsus ignorabat. Suscepto tamen eo, et in patrem declinato, orationem complevit: et dato lumine, ceteris adstrata regredientibus, aliquos de Fratribus secum retinuit: secedensque in locum congruum, data opportunitate loquendi, trementem Fratrem et plurantem, totoque corpore terræ prostrato capite terram ferientem, quid pateretur requisivit. Ille gemitu interrumpente, Peccavi, inquit, in cælum, Pater, et coram te; qui noleham dici et esse filius tuus, factus sum persecutor tuus. Et proferens gladium de sub cuculla, Ecce, inquit, quem extendi nocte hac ad feriendum te, sed Jesus tuus protexit te. Volui quidem perdere te, sed protector tuus Dominus defendit te. Exerui gladium in te, sed cujus est virtus et imperium, gladium continuit, et te a morte, me ab interitu animæ et ab homicidio salvavit. Parce ergo mihi, quia converti paratus sum, et tuis monitis acquiescere, regularibusque subdi institutis: tantum dona mihi quod deliqui in te, et ora Deum pro me. Non erat hoc grave beato viro donare peccantibus in se, qui ad proprias injurias erat patientissimus. Toto ergo corpore prostrato, gratias egit protectori suo Deo; inde Fratri benigne indulsit quidquid in se deliquerat, plurimum eum consolatus, inculeans ut confiteretur Domino peccata sua; dicens, peccatum aliquando esse peccatum et pœnam peccati, quæ omnia vitare quiret, qui confessioni operam daret. Pauca ergo pro tempore locutus, Fratrem consolatum dimisit; dans in mandatis, ut mane facto ad se rediret, et quæ sibi imperarentur faceret, et ita discessum est. Pater Richardus Oratorium petiit, et quod superfuit noctis id laudibus Creatoris exegit.

35 Die facto, Prima dicta, consuetudinario Officio expleto, ubi tempus oportunitum datum est, Patrem filius requisivit: et data confessione, pœnitentiaque accepta, alacer et sospes ab eo recessit, dicens; multum sibi prodesse, quod hæc eum occasione Dominus sibi asciverit. Hic ex tunc Patris Richardi fuit filius dulcissimus, et comes individuus: hic consiliorum particeps, quia erat nobilibus ortus natalibus, et litteris apprime eruditus, et videbat in eo pœnitentiam cum verecundia. In Capitulum ubi ventum est, publicam pœnitentiam egit cum socio, corde contrito et humiliato; et Fratres glorificaverunt Deum, qui avertit peccatum hoc ab eis; et jam in majori veneratione Sanctum Dei habere cœperunt, quem Deo carissimum, mortis impavidum, sui contemptorem, injuriæ donatorem, et ab id Deum defensorem et tutorem habere, sciebant. Jam autem si quis esset, qui viro Dei aliquando infestus fuisset, surgebat in medio, et confitebatur quidquid illud esset, satis verens ne etiam circa se deserviret indignatio divina. Precabantur itaque omnes pariter sibi indulgeri, quia eum non ut decuisset Patrem et Dominum tractaverant; et facta est ruina duo-

rum, sui ipsius et multorum in spiritu resurrectionis. Igitur vir Dei, generali omnibus indulgentia data, tanta in posterum ab omnibus caritate dilectus est, ut incrito diceretur, Hæc mutatio dexteræ Excelsi.

36 Ordinata itaque dehinc Ecclesia personis et necessariis sumptibus; Viridunum rediit, prædictum Fratrem secum deducens, quia intelligebat eum utile vas futurum in domo Domini. Nec eum spes fefellit. Cœpit enim totus alteratus perfectiora meditari, amare honestatem, diligere ordinem, omnes sibi præponere, se omnibus postponere, et si quid est quod virum honestum deceat, ad id modis se omnibus informare: quamobrem diligebatur a viro Dei, et quotidiana mentione ad meliora sectanda inescabatur. Leduinus nomen erat viro. Hic est ille Leduinus, qui *d* postmodum, jussu et obedientia prædicti Patris, sub eo S. Vedasti annis multis rexit Ecclesiam. Verum hoc in Patre nostro memorabile videtur, quod tanto eum affectu dilexit, quem de morte sua tractasse cognoverat. In quo consideranda est pietas ejus et patientia invincibilis, quæ vicem lædentibus rependere non novit, quæ in tantum abundabat animi ejus directa simplicitas, ut quem passus fuerat inimicum, eum sibi crederet fidum amicum. O mens vere plena Deo, simplicitas sine simulatione, caritas sine æmulatione! Sed sufficiant interim ista, festinandum nobis est ad reliqua. Non enim omnes ejus virtutes animi describere possumus. Supersedendum aliquid est, ut ad posteriora sufficiamus.

37 Et nunc quidem de beneficentia dicamus quod possumus, quia non omnia possumus, quæ ita sibi filiorum animos obligaverat, ut inmemor injuriæ, memor gratiæ diceretur. Considerabat enim singulorum affectus, necessitates, opportunitates, et ita quibusque mirabili verborum et vultus gratia occurrebat, adjiciens verba bona rebus bonis, et prædicatione benigna et humana se ipse commendans, ut pluris æstimaretur animus ejus, quam illud quidquid esset quod quærebatur. Quemadmodum enim in ægris opportunitas cibi salutaris est, et aqua tempestive data remedi locum obtinet; ita beneficia ejus, quamvis levia, quia præsto erant, quia occurrebant voluntati, gratiam pretiosi, sed lenti et diu cogitati numeris vincebant: gratissima enim erant quia parata, quin facilia, quia occurrentia, ubi nulla erat mora nisi in accipientis verecundia. Noverat enim optimum esse, antecedere cujusque desiderium, et proximum sequi; illud vero melius, occupare antequam rogaretur. Nam cum homini probe, ut ait Seneca in libro de Beneficiis, ad rogandum os concurrat, et suffundatur rubor; qui hoc tormentum remittit, multiplicat munus: nulla enim res carius constat, quam quæ precibus empta est. Hinc S. Benedictus, de dandis necessariis agens; Consideret, inquit, Abbas necessitates indigentium, non malam voluntatem invidentium. Qui considerandas infirmitates præcepit, occurrendum docet precibus, divinandam cujusque necessitatem, ut rogandi necessitas auferatur.

38 Ceterum et hoc in Patre nostro beneficentiæ partes adjuvabat, quia si quis ei de secretis animæ, de internis mentis motibus confitebatur; tantu ei inerat mentis benignitas, tanta dulcedo, tanta compassio, ut qui solus advenerat e, se prederet, alterum se illum esse crederet cui confitebatur, cui non immerito tamquam alteri sibi animum suum applicaret, et seipsum crederet. Occurrebat namque voluntati ejus, et ita ei conformabatur, cum dolente dolens, cum tribulato spiritum et ipse contribulatum adhibens, ut unam animam duobus inesse corporibus, dum alterum se stupet is qui advenerat, miraretur: quæ res gratissima est me-

D
EX CUR.
II. FLAV.

ipsum vero
exinde ami-
cissimum ha-
bet,

d

et monasterio
præficit:

E

nira erga
subditos be-
nificencia

F
rogaturos
preoccupat.

Reg. 5

Peccatis
confitentium
ut propriis
indolet:
e

et salubriter
compunctus,

b

c

facinus
tentatum
supplex fa-
tetur:

B

pœnitentem
absolvit Ri-
chardus,

et quoque etiam
alios lucratur,

EX CHR.
II FLAV.
in Capitulo
vero primum
severus,

A diocribus, utilissima pusillis, qui eo utuntur affectu, quo vident sibi acclines, quibus loquuntur seu confitentur. Jam vero in Capitulo si quis sermonem ejus audisset, totus tremebat, totus aestuabat, totus ad reprehendendum se acutissimum stimulum compunctionis adhibebat; ac si præ oculis videret parata gehennæ incendia, suppliciorum dispersita omnimoda genera; donec procederet consolatio ab ore sermocinantis, fieret dulcedo mellis lingua ejus, favus distillans labia ejus. Non enim dissimulabat peccata delinquentium, imo cum de vitiis sermo esset, ita eorum proprie spurcitas, immunditiam, et factorem verbis exprimebat, ut qui audiret miraretur, et abhorrens talibus implicari omnino detestaretur.

postea lente-
bat compun-
ctos.

39 Erat in eo juste consulens misericordia, et pie sæviens disciplina. Ut enim ait in Moralibus mitissimus Doctor Gregorius, misericordia vel disciplina multum destituitur, si una sine altera teneatur. Affectus patrem, pietas matrem, reverentia timoris dominum, disciplina exhibebat magistrum, quod totum de beneficentiæ fonte procedebat. Nolebat enim consumi munus suum, qui semper paratus erat ad donum: ideo in dando beneficio corporali seu spirituali, sensu communi et rationabili, tempus, locum, personas observabat: quia et momentis quædam grata et ingrata sunt. Ingratum est beneficium, quod diu inter dantis manus hæsit, quod quis ægre dimisit, quod sic dare visus est, quasi sibi eriperet. Ideo vir beatus, cum aliquid ab eo a filiis quaereretur corporalis aut spiritualis necessitatis, non dubitavit; ne proximus esset a negante, et nullam referret gratiam; scias nihil esse tam amarum quam diu pendere, cum æquiori animo feratur a quibusdam præcidi spem suam, quam trahi.

Discretus et
promptus
consilio et so-
lato danilo

Quod autem donum tam dulce homini, quam juvare consilio, participare laboribus, communicare doloribus, relevare æstuantem animum, gaudere cum gaudente, flere cum flente? His donis, his beneficiis, filiorum in se deflexerat gratiam, ut injuriam ejus suam arbitrarentur, lætitiæ ejus suam crederent. Tanta erat benignitas, ut veniente eo, si quid in Congregatione qualibet morali licuisset, cum egrederetur, nullus esset qui non se jvatum et relevatum, sustentatum et confortatum letabundus gloriaretur. Jam vero liberalitatem in eo laudari necesse non est, cujus non minima portio est, in omni negotio considerare quomodo quidque ut dicatur, aut fiat. Nam procedens ex liberalitate omnis benignitas properat, et proprium est libenter facientis cito facere: qui enim tarde, et diem de die protrahens proficit, non ex animo fecit; ita duas res maximas perdidit, tempus, et argumentum amicæ voluntatis; quia tarde velle, nolentis est: aliquando vero in tedium adductus animus, incipit odisse beneficium dum expectat.

gratus erga
benefactores
defunctos,

40 Quod autem majus beneficium quam mortuis referre gratiam; et requiei eorum providere et consulere, quorum acceperis eleemosynam? Summa hæc liberalitas est, memorari eorum qui se tibi dum adviverent commiserunt; quorum vivis laboribus quorum sanguine pascaris; qui fiduciam suam post Deum in te ponentes, per manus tuas Deo læneraverunt, dum sua tibi pro ejus amore largiti sunt. Non defuit gratia hæc Patri nostro, imo in omnibus monasteriis, quæ regebat, mox ut potuit jure perenni constituit, ut in Kalendaria f singulorum Fratrum et Benefactorum Ecclesiæ, qui seculo excesserant, divisim paginis nomina, anniversaria quaque die, in Capitulo recitarentur; diligentius annotato, quid quisque contulisset Ecclesiæ; ut dum eorum beneficia Fratres præsentialiter recolerent annotatione diligentissima, recalesceret in eis eorum memoria, et tanto gratius memorarentur illorum, quanto acceptior

f

eorum anni-
versariam
memoriam
prescribit:

fieret representatio benefactorum illorum. Quod D ut acceptius fieret, sermonem inde habuit coram Fratribus, quem exceptum, Kalendario eidem, cui hæc inscribebantur, præscribi instituit: in quo dulcedinem ejus et pietatem, caritatem atque misericordiam, qui diligenter advertit, perpendere potest. Quanto vero affectu et studio memoriam defunctorum eorundem, id est Officium quod Vigiliis dicimus, et Missæ celebrationem agi instituerit, noverrunt qui hoc facere consueverunt. Per omnia circa memoriam defunctorum benignissimus extitit: sciebat enim quia nihil in fructum pervenit, quod non a primo usque ad extraneum æqualis cultura prosequitur. Ideo commissorum sibi et in vita et in morte sollicitudine, pia sedulitate est operatus.

et officii debi-
ta accurate
persolvi curat:

41 Quid autem de fortitudine et temperantia dicemus, quibus adeo regebatur animus ejus, ut innatæ sibi viderentur? Nam cum fortitudo sine temperantia, iniquitatis sit materia; ita ia eo nunquam condiebatur ex altero, ut alterum sine altero videri, et velle discernere, omnino foret impossibile. Justitia vero cum prudentia privatum sibi domicilium in ejus pectore collocaverat, quibus utilis ad omnia pietas non deerat, scientiæ discretione munita. Nulla est autem scientia, si utilitatem pietatis debeat: quia qui bona cognita exequi negligit, sese ad judicium arctius stringit. Hæc quia vir Dei noverat, singularum sibi virtutum proprietates acquisierat, quibus munitus mundi fallentis lenocinia superabat. Verum ad narrationis ordinem revertamur.

fortitudinem
temperantiæ
jungit,

justitia
prudentiam.
E

ANNOTATA D. P.

a *Æconomum monasterii fuisse interpretor, quo titulo ad eam insolentiam pervenerit, ut de bonis monasterii tanquam suis disponeret; quomodo olim eorum multi, quos Advocatos vocabant.*

b *Tenebræ, Officium nocturnum feria 5, 6, et 7 majoris Hebdomadæ, quæ in tenebris et sine luminibus canebatur, pro luctu Dominicæ passionis: hæc ergo facta sunt nocte inter 5 ac 6 feriam: sive in secunda nocte Tenebrarum.*

c *Officium Benedictinorum, ut nunc se habet, Romano conforme nullum his diebus Kyrie eleison, nullos Versus usurpat.*

d *Id est post mortem Frederici, quam anno 1022 contigisse scribunt Wassenhurgius et Ruysius; affirmantes ipsum fuisse a Richardo constitutum Priorem, eoque munere functum quoad ibidem obiit, Richardum vero, Atrebatum audita morte profectum, refodisse amici corpus, et præter intestina in loco relictæ, Virdunum transtulisse: sed forte ut primo factum anno 1024, quando vice sua ibidem constituit Leduinnem, ut dicitur infra num. 45. Nempe profecto Hierosolymam Richardo obierat Fredericus, nec nisi sub finem anni 1023 videtur revivisse Richardus.*

e *Fortè legendum, ut qui solum advenerat, ut se alteri proderet, alias sensum non cupio.*

f *Kalendarii nomine intelligo Necrologium, post Martyrologii lectionem recitari solitum in Capitulo sub finem Primæ: cujusmodi Necrologia, vel seorsim scripta, vel Martyrologio ad unumquemque diem subtextæ, sæpe videmus in veteribus tam Monachorum quam Canoniorum MSS. libris.*

CAPUT V.

Acta cum Pontificibus, Imperatoribus et Episcopis, ab anno 1011 ad 1027.

Anno ab Incarnatione Domini mxi, Romam venerabilis Pater Richardus ivit, ubi Benedicto a Papæ

Benedicto
Papæ.
a

A in amicitiiis junctus, familiarissimus ei extitit. Anno quoque ab incarnatione Domini *xxxiii*, regiminis autem ejus anno *vii*, Henricus, anno regni sui *ix*, a Benedicto Papa in Imperatorem promotus est. Et cum jam Langobardorum instabilitas Arduinum *b* quemdam sibi Regem constituisset, tandem non sine magna suorum corde subdidere se ei; et sic Henricus Papiam veniens, ab eis miri operis Palatium sibi construi fecit. Hic etiam fecit civitatem Bavebergensem, et ecclesiam a Benedicto Papa dedicari *c* obtinuit, ejusdemque auctoritate Episcopum ibi constituit. Erat enim vere Catholicus, et religionis amator præcipuus: adhærebat moralibus [Episcoporum et Abbatum] suorum consiliis; quorum puritate et nitore flurebat Lotharingia, illuminabatur Saxonia, dirigebatur Suevia et Alemannia. (Quamobrem sub ejus Imperio salus fuit mundo et gloria) inter quos habebat gratissimos, Odilonem Cluniacensis Ecclesie Patrem piissimum, et Wilhelmum *d* Divionensis Ecclesie Rectorem strenuum, religione præstantissimum; qui etsi non erat de regno *e* ejus, tamen in amicitiiis ei jungebantur, et eorum orationibus Regni negotia in pace tractabantur. Nec deerat familiaritati ejus Pandulfus *f* Aganensis, vir vita, moribus, religione, sanctitate celeberrimus, cum eum faceret commendabilem Regi et Optimatibus fama virtutis ejus.

43 At vero de Regno ejus fere quotquot erant Pontifices, et primi Ecclesiarum, tot ei erant incitamenta virtutum; cum ipse eisdem muniretur, et ipsi vice versa ejus auctoritate ab illicitis reprimerentur, et ad perfectiora provocarentur. Inter quos hunc Patrem nostrum habebat carissimum, inter præcipuos egregium, pietate prædicabilem, religione commendabilem: quem tanta Deus donaverat omnium gratia ut a plerisque pro inolita sibi benignitate, vitæque et sermonis acceptione, et non affectata elegantia, sed impensa gratia, hoc vocaretur agnomine, videlicet Richardus Gratia-Dei, sicut et sanctus Odilo ab ingenita pietate Pius, et Wilhelmus a rigore ferventioris propositi Supra-regulam dictus est. Erat in Regalibus negotiis pertractandis et disponendis consodalis ejus Dominus Ermenfridus *g*, Viridunensis Ecclesie Canonicus, cujus vita actuum luce satis seipsam commendat. Felicia tunc tempora Viridunensis Ecclesie, tantis sub Heimone Episcopo insignitæ personis: ut usque in hodiernum diem actuum illorum claritate resplendeat, quæ etiam tanta sit, ut nulla vetustate obliterari valeat. Sub eo enim Amicus Præpositus ecclesiam sanctæ Crucis *h* construxit, Dudo Præpositus ecclesiam *i* S. Laurentii, Ermenfridus *k* præfatus ecclesiam S. Mariæ Magdalene, et in ea Canonicorum *l* turmam aggregavit, quibus victum ex Regali largitione et Præcerum traditione sufficienter providit; et venerabilis Richardus monasterium sanctorum Petri et Pauli et beati Vitoni Confessoris, a fundamentis erectum, tanta in posterum possessionum et religionis dote ditavit, tanta reliquas ecclesias claritate dotavit, ut merito pater urbis. lux patriæ, decus Ecclesie debeat nominari. Vita enim ejus mirabilis vitam multorum mirabilem reddidit, conversatio ejus spectabilis plures alios spectabiles bonis operibus instituit.

44 Sed nec ipse Dominus Heimio a bonis operibus vacantem animum præbuit, quin potius ecclesiam S. Joannis, in prospectu civitatis sitam, in qua sancti Confessores, Maurus, *m* Salvinus, Arator, requiescunt, melioratam restauravit; et in ea Congregationem Sanctimonialium, sub dispositione Patris Richardi regulariter viventium, instituit; et Matrem eis consilio ejusdem providit Adelbergam, fidelem

Christi famulam, quæ cognominabatur Ava; cujus memoria est æterna. Hæc enim, velut apud prudentissimam, Paris sui formam imitata, cum ob zeli boni devotionem et fidei magoanimitatem, servorum Dei lustraret cœnobium, ut ad eorum imitationem æmularetur charismata meliora, Cluniacum ivit, et viro Dei B. Odilone advenisse nuntiata, cujus animus ipsa possidebat pietas, cum grandi affectu suscepta est. Ubi quamquam usus ecclesie esset, et pro lege haberetur, ut claustra monasterii non calcaret pes muliebris; ipsa pro sua religione, et Patris Richardi cum S. Odilone indivisa dualitate, non solum claustrum intravit; verumetiam Capituli societatem indepta, et Dominico die ad processionem cum Fratribus suscepta est, quod usque hodie in eodem monasterio permanet memoriale. Egredere hoc B. Odilonis erga filium carissimum et confratrem devotissimum affectus propensior, dilectio profusior, caritas de illo fonte emanans, de quo tantæ nobis perfectionis alvens derivatus est; idem videlicet Pater noster, qui nobis a Beato eodem donatus est. Sed nec erga locum, qui præerat, Domini Heimonis defuit liberalitas, verum Masmellipontem eidem contulit; mercatumque in suburbio qui eidem cœnobio adjacet, habendum constituit, et murum in circuitu monasterii ex suo construi fecit: exactisque in Episcopatu *xxxvi* annis *n*, obiit in Kalendas Maji, anno Incarnationis Dominicæ *xxxiv*; et sepultus est in Ecclesia quam ipse construxerat.

45 Successit in Episcopatu Rambertus, qui sæpe fatum Patrem non minori affectu coluit, imo devotionem a prædecessoribus iniciatam, et ad se usque derivatam, pia bonæ voluntatis affectione auxit, propevit, et sustulit. Verum non abs re videtur, si cum ejus familiares, et regni gloriam, quæ sub ipso erat, miramur, etiam quis Imperatoris vitæ exitus fuerit intueamur. Tempore itaque ejus Rex Ungrorum cum gente sua Christianus *o* factus est: cui etiam, Stephano in baptismo dicto, germanam suam uxorem dedit; et ipse anno sequenti infirmitate ingravescente, quia erat absque filiis, videns quia ad Regni fastigium plures Duces et Comites aspirabant, elegit Conradum *p* aliquando sibi suspectum, sed strenuum, qui Cono dicebatur, et sic eum gloria obiit Monarcha Cæsar Augustus in Idus Julii, eo videlicet anno quo superius annatum est Episcopum Heimone obisse. At vero Stephanus Ungrorum Rex, imminente vocationis suæ tempore ad cœlestia evocatus, nunc in ecclesia qui requiescit *q* humatus, miraculis elaret egregiis. Regnavit autem Henricus annis *xxv* *r*, mensibus *vi*, et Conradus . . . successit: qui accepit uxorem Gislam, Rodulfi Regis Burgundie sororem, Conradi et Mathildis filiam, de qua genuit tertium Henricum, qui venerabilem Richardum Abbatem inter primos Palatii habuit.

46 Igitur post Benedictum Papam, anno *xxxiii* *s*, frater ejus Joannes, largitione pecuniæ, ex laicali ordine neophytus ordinatus est. A quo cum requisisset Constantinopolitanus *t* Antistes, ut sua Ecclesia, sicut et Romana, Universalis diceretur; et donis eum, Romanosque qui Curie præerant, innumeris flecteret, ita ut elanculo tentarent concedere quod rogabatur; omnis ob hoc vehementissime commota est Italia. Sed Galliarum Episcopi et Abbates his obviare conati sunt, quidam in persona sua, quidam vero litteris missis Sedem Apostolicam visitantes, et tantum opprobrium et dedecus, auctoritatibus ad medium prolatis quibus contradicere fas non esset, a Romana Ecclesia propulsantes. Nec defuit in his Patris Richardi authentica presentia: imo omnino sategit, ut Constantinopolitana præsumptio confutata conquiesceret, filium se Romanæ Ecclesie, dum matris

D
EX CHR.
II. PLAV.

subirectione
Richardi et
Abbatissæ
Adelbergæ:

E
n
obiit autem
1024.

S. Henrico
Imp. (sub
quo S. Ste-
phanus B.
Hungariæ
floruit)

o

F
q
r
succedit
Conradus
in Regnum,

s

t
Benedicto
autem Papæ
Joannes.

Richardus
sub Joanne
resistit Gæ-
cis, Univer-
sals titulum
ambientibus,

imo *xxxiii*

b

c
et Henrico
Imperat.

d

e
inter præ-
cipuos Præ-
sules,

f

carus Richar-
dus, Gratia-
Dei cognomi-
natur,

g

h

i

l

atque cum
alio Virdu-
nens Eccle-
siam valde
ornat:

et Episco-
pus Heimio,

m

fundator
Parthenonis
S. Joannis

A matris honori providebat, ostendens u. Sic confutata Græcorum præsumptio x est. Eodem anno, qui erat ab incarnatione Domini MXXXIII, jussu et obedientia Patris Richardi Leduinus, de quo supra retulimus, prælatus est Abbatia sancti Vedasti....

ANNOTATA D. P.

a Benedictus VIII, coronatus 20 Julii, 1012, sedit an. 11, m. 11, d. 21.

b Arduinus, Marchio Eporrdiensis, primum aa. 1005 ab Henrico pulsus, et rursus anno 1013, tertium denique victus ab Archiepiscopo Mediolanensi an. 1013, sese inclusit monasterio.

c Ivi ille in Germaniam, et Bambergensem ecclesiam consecravit an. 1019.

d Willelmus fuit Abbas S. Benigni Divionensis, et simul cum S. Odilone colitur 1 Januarii: quando utriusque Vita illustravit Bollondus; obiit Willelmus an. 1031; Odilo, an. 1049.

e Regni scilicet Francici tunc erat Burgundia utraque, ad quam Cluniacum et Divio pertinent, hæc ad Comitatum, istud ad Ducatum.

f Præter nulum Paudulfi nomen nihil habent Sammarthani.

B g Pluribus de Ermenfrido. Wasseburgius fol. 213, humili quidem loco natum, sed propter eloquentiam et plurimarum linguarum peritiam, sæpius ad legationes Imperiales adhibitum. Dicitur is in Synodo Aquigranensi (qualis una a Chronico Cumeracensi notari videtur ad an. 1022, sed quam plures similes præcessisse debuerunt, usquum adhuc notata) dicitur, inquam, in aliqua synodo Aquisgranensi Ermenfridus Heimoni et Richardo sit adhæsisse, ut cum eis Verduni vivere elegerit; factus ab Episcopo Archidivonus illius Evelsæ. Patrimonis, inquit prædictus Catalogus, carebat Ermenfridus; sed Regibus obsequendo, Principibus adhærendo, omnibus se submittendo, Dominum præcipue invocando cum mira sollicitudine, huic plus contulit vita quam pecunia, plus pia apud Deum et homines devotio quam aliqua possessio, et plus profuit meritum quam prodesse potuisset aliquod patrimonium.

h Catalogus MS. Episcoporum addit, quod illic etiam Canonicos XII locavit, quibus necessaria ex prædiis suis et aliunde acquisitis providit; et ad extremum, petitione Episcopi, locum illum S. Mauro subdere non recusavit.

C i Apud Castellum des Luvarts, inquit idem Catalogus; addeus, quod ibi Canonicos ordinavit, ordinatis necessaria disposuit, maximisque operibus cum summo labore et cum miro decore ad affectum usque perduxit.

k Canonicos 23 institutos ait Wassenburgius cum Præposito et Decano; itaque adhuc servari; locum autem prius fundasse S. Madalveum, pro mulieribus pœnitentibus, dictum idea Vetus monasterium.

l Hi tres proximi, post primum Episcopum S. Sanctinum, aut Pulcronium, nominantur in Catalogo: solus autem Manrus inscribitur Martyrologio Fatlicano ad 8 Novembris: sed 10 ejusdem cum Officio 9 lect. in Breviario Verdun. anni 1625: fortassis autem prima ibi Cathedralis fuit. Catalogus certe S. Joannis Baptistæ ecclesiam vocat, et Mauro Præsuli sanctissimo consecratum ab Episcopo dicit.

m Aliquot tamen mensibus minus: ordinatus enim in Autumno anni 988, et mortuus 1024 exeunte Aprili, ad plenum numerum adhuc requirebat quinque vel sex menses.

n Imo a puero Christianus fuit Stephanus, qui mox ut a morte patris Ducatum suæ gentis obtinuit an. 998, pro ea ad Christum adducenda serio et cum effectu laboravit; anno autem 1000, vivente adhuc Ottone III, Regium titulum obtinuit ab Apostolica Sede; an autem

et Giselam Henrici sororem uxorem habuerit, prius D quam hic eligeretur Rex, necdum invenio definitum: habuit certe illam ipsis initis Henrici an. 1002 electi, et 7 Junii a Willegiso Moquintino inuncti.

o Conradus Dux Wormatiensis, filius Henrici Ducis et Adelaidis, Rex coronatus 8 Septembris; nescio quo errore mox hic dictus Ottonis III filius, quod expunxi, cum is absque liberis obiit.

p Stephanus Rex obiit an. 1034, 15 Augusti, sepultus in ecclesia S. Mariæ, quam Budæ extruxerat; ubi post annos 45 elevatum 20 Augusti corpus, et festum, institutum; quod festum eadem Budæ a Cæsare Leopoldo recuperata an. 1686 2 Septembris, in hunc diem translatum est.

q Imo annis MXXXIII, mensibus v, diebus XVI, ut pote defunctus an. 1024 13 Julii.

r Imo anno MXXXIII, ut ostendisse me puto in Conatu ad seriem Pontificum; ubi datur, obiisse Benedictum VIII 10 Julii; et Joannem XIX ordinatum, prævalente tunc patre utriusque Gregorio, Coarite Tusculano, 19 Julii.

s Sergius hic fuit, Imperatorum Basilii et Constantini auctoritate virus.

t Eundem in finem scriptam a Willemo S. Benigni Ab. prælaudato Epistolam hic descripserat Hugo: sed omittendam censui, vel idro magis, quod ipsam ex E Glabro verbotenus recitet Baronius an. 1024 num. 6, salvo quod mentosus ibi notatur locus, qui hic sonum habet sensum, dum legitur, non aliter Græcos quam cœnodoxia, hoc, quod audivimus apud vos requirere, impetravisse.

u Post istam epistolam addit Baronius: Quod autem ad dictam Legationem Græcorum pertinet, eos nihil penitus ab Apostolica Sede impetrare potuisse, docent Epistolæ Leonis Papæ IX, post annos XX conscriptæ ad Michaelem C. P. Patriarcham, quibus expostulat de ejusmodi titulo Cœmœnicus, quem suæ Sedis Episcopi, præter jus fasque, reclamante semper Apostolica Sede, nimia arrogantia usurpassent.

x Sequatur Obitus Fulberti Episcopi Carnotensis, qui quanto amore, inquit Hugo, hunc Patrem nostrum dilexerit, experimentis per pluribus patet. Sed mendum evidens irrepsit in numeros, cum annus MXXVII comparatur cum Indictione VII, quæ debuit et scribi x: neque tamen vel sic habetur verus annus istius mortis, qui in Epitaphio notatur DXXXVIII, a Sammarthani verò etiam IX. Interim cave ne Capito sequenti hinc regulanda putes: cum enim supra de Heimoni Episcopi meritis egisset Hugo, prius quam Richardum Hierosolymam abducat reducatque, persequitur ordine chronico externa quædam usque ad annum 1027 vel 8, cum interim peregrinatio illa instituta videatur vivente adhuc Atrabati Frederico, ab eaque rediisse Richardus anno 1023, ut ex consequenter notandis magis liquebit.

CAPUT VI.

Iter Richardi Hierosolymitanum.

Jam autem eidem Patri Gratia Dei prælationis sarcina gravis videbatur; jam ad anteriora progredi, liberiusque divinæ contemplationi inherere juvabat: quia jam in ejus corde mundus aruerat. Et quia quosdam, qui Hierosolymam ierant, beate in Christo cocubuisse constabat (inter quos quoque quemdam ex Augustodunensi territorio sanum et vegetum, nullaque mortis signa habentem, in loco, ubi novissime steterant pedes Domini cum crasset, et se a Domino suscipi in pace postulasset, modico dolore mox tactum, domi relatum, eodem in loco quo oraverat, spiritum Deo reddidisse a, certa fama vulgaverat) tactus et ipse sancto simili bonæ devotionis

Richardus Hierosolymam peregrinaturus,

Cluniato Odilonem accersit, eique suos commendat,

A devotionis desiderio, sepulcrum Domini invisere gestiens, quæsit a Principe et Pontificibus, Regni-que primoribus, et vicinis fidelibus, et vix obtenta licentia; destinavit primo filiis providere, et eorum in omnibus curam agere, ut posset cum bona omnium affectione peregrinationis officia sancta suscipere. Itaque Cluniacum ivit, et sicut usque hodie in eodem cœnobio manet memoriale, Patrem piissimum S. Odilonem Viridunum secum deduxit. Quem plurimis diebus secum retinens, omnem ei monasterii habitudinem, mores, et vitam habitantium ostendit; iudicio ejus et tuitioni singula contradens, et ad ejus arbitrium universa corrigens et confirmans. Gavisus est autem in Domino S. Odilo, quia per eos, quos sibi Filios fecerat, et loco remiserat, fructus boni odoris carpebat. Ubi vero voluntati illorum satisfacisse se credidit, valedicens omnibus, Filios Deo commendans, Cluniacum rediit, et de profectu Ecclesiæ illius gaudium Filiis et Fratribus Cluniacensibus exhibuit. Referunt adhuc moderni, qui audierunt a Patribus, quia quoties ab istis partibus regrediebatur, adeo se gratiosum de bonis, quæ in Patre nostro et Filiis gratulabatur, exhibebat, adeo eos commendabiles reddebat, ut gratum haberet qui videbat.

benedicit suis,

B 48 Igitur paratis necessariis sumptibus, dispositis viæ comitibus, commissa Deo Filiorum cura, benedictione Pontificis et vicinorum Præsulum, Optimatum quoque et omnium omnino postulata et accepta, venerabilis Pater Richardus Gratia-Dei, egressus est cum Madelveo novus peregrinus, in cordis lætitia. Prosecutus est enim totus populus, cum lacrymis et rugitu cordis, dolens quod destitueretur ejus præsentia, quem suæ salutis præsullem, vitæque tutorem credebat. Quos vir Dei benigne consolans, ut reverterentur admonuit, dans in mandatis, Deum tota virtute diligere, proximum venerari, inimicos diligere, caritatem amare, hospitalitatem sectari, eleemosynis intendere, et pro se sibi que comitantibus Deum propensius exorare. Sic salutatis omnibus, resalutatus a cunctis, dimissus est optatæ viæ cum gratia, omnibus orantibus, et elata in excelsum voce clamantibus, ut prosperaretur a Deo via ejus. Expensas autem viæ Richardus, Comes b Normannorum, omnes ei attribuit; erat enim eleemosynis largus, caritate diffusus, honestate præclarus. Supersunt adhuc in Britannica insula et Normannia nobiles et probati viri, qui viderunt hunc Patrem nostrum Gratia-Dei, et noverant quanto ab eodem Comite diligebatur affectu: a quibus nos etiam ista audivimus; qui et referre soliti sunt, quia sic sibi individua dilectione ad hærebant, ut putares unam animam duobus inesse corporibus.

et viatico instructus a Richardo Com. Normannæ,

C 49 Optabili ergo peregrinatione suscepta, vir Domini Richardus septingentos peregrinos secum duxit, quibus ex propriis subsidia victus sufficienter administravit. Erant etiam in comitatu ejus quamplures alii, inter quos erant duo ab urbe Bajocensium, pater et filius, Humbertus et Gaufridus; qui ita comitatu ejus adhæserunt. Erat idem Humbertus diuturno languore depressus, ita ut per annum integrum nec lecto surgere, nec in latius aliud absque suffragantis adminiculo se posset deflectere. Huic una dierum in cubiculo, quo jacebat, Angelus in columbæ specie apparens, Vade, inquit, para necessaria, et perge Hierusalem, quia Dominus jubet. Cui cum ille respondisset, Quid faciam, quia nequeo surgere? Ille iterato, Para inquit, necessaria, et vade; quia Dominus vult. Acquievit homo; et mane facto fratres et propinquos advocans, voluntatem Domini aperuit, suam quoque voluntatem in id esse ut obediret patefecit. Illi admirantes, et pro infirmitate quam videbant, voluntati

proficiscitur cum 700 peregrinis:

ejus contraire conantes, cum avertere hominem a recta intentione molirentur; impossibile esse pronuntiabant quod dicebatur. Cum ille filium Gaufridum assistentem videns, Vade, ait, præpara expensas, et quæ sunt tanto itineri necessaria, quia et ego ibo, et tu mecum, Dei cooperante clementia. Acquievit filius, et paratis quocitius potuit tanto itineri necessariis, patrem de perfectione admonuit. Ille, propinquorum et vicinorum surgens adminiculo, pontem, ante monasterium Sanctæ Mariæ Magdalensæ in eadem Bajocensium civitate situm, quod erat vicinum domui suæ, a quatuor hinc et inde sustentatus transiit: et mox ut equo impositus est, sanus factus et incolumis, vire se credidit; et comitante divina gratia Viridunum veniens, cum audiret et videret perfectionem viri Dei tota urbe accelerari, sustinuit; et comitatu ejus adhærens, orationibus ejus se cum filio commisit, quos vir Dei familiarissimos habuit.

50 Perfecti igitur per Illyricum, venerunt ad desertum. Quæ cum jam fere pertransissent, die quadam fontem eminens conspicui clarissimum et perlucidum, descenderunt Pater Richardus cum sociis, ut acciperent jentaculum. Turbis quoque circa fontem discumbentibus, venerabilis Pater loco competentis pro tempore resedit; et accito famulo ut de fonte sibi afferret, cujus perlucida claritate delectatus erat, admonuit. Ille vadens, ex aqua fontis vase impleto, viro Dei propinavit. Sed ut vas ori admovit, aquam in vinum Dominus mirabili virtute convertit; et sic qui aquam desideraverat, vinum accepit. Stupefactus, a famulo requirit, ubi vinum acceperit: et evacuato vase, iterato eum pro aqua fontis remisit. Ille admiratus, cunctis cernentibus aquam hausit de fonte, et viro Dei propinavit: sed iterum, Divinitate propitia, aqua fontis in vinum conversa est. Quod vir Dei agnoscens, Deo gratias egit, et bibit: cunctis quoque ex eodem vase propinavit. Quid plura? Biberunt omnes, et virtutis Domino benedixerunt, qui facit mirabilia solus, cujus regnum est æternum, et potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur. Biberunt, inquam, omnes de vino illo, et vinum imminutum non est: quia cum omnes bibissent, solus ille scyphus abundanter cunctis adfuit, et postmodum Patri Richardo non defuit. Et qui vidit, testimonium perhibuit, prædictus scilicet Humbertus, et filius ejus Gaufridus, et scimus quia verum est testimonium eorum: quia ipsi ex eo biberunt, cum sederent ea hora prope latus hominis Dei; et præterea virtutis hujus tot sunt testes, quot erant viæ comites; quia nullus in comitatu illo inventus est, cui non vir Dei ex hoc vino virtutis propinasset. Est adhuc in Bajocensi urbe quasi novum hoc miraculum, et patres qui viderunt, narraverunt ea filiis suis, et filii filiorum filiis, ut cognoscat generatio altera.

51 Nos quoque hoc a Gaufridi filio, Gozelino nomine, viro probo et honesto, nunc Divioneusis Ecclesiæ Monacho, audivimus, qui jam eo tempore natus et adultus, a patre et ab avo hoc audivit; et didicit ab illis formam orandi, quam instituit simpliciores et idiotas e seculo ad se confugientes Pater Richardus in ingressu Ecclesiarum dicere, in hanc formam. Adoremus Deum: sanctam Trinitatem deprecemur: Sanctos ejus qui pro Deo appellantur; ut ubi deprecentur Deum, ut det nobis pacem et sanitatem, peccatoribus veram concordiam, vivis pacem, defunctis requiem. Hæc orandi forma, in omnibus monasteriis suis, laicis tradebatur. Erat autem viro Dei familiare, mane surgere, laudes Deo dicere, iter accelerare, atque consuetum Domino iu via pensum reddere: et sic hora fractionis panis imminente,

D
EX CHRIS.
H. FLAV.
In quibus Bajocensis Humbertus cum filio.

divinitus jussus surgere, et sanatur.

E

In deserto cibum sumenti cum sociis, aqua in vinum vertitur.

Ubi testati sunt omnes qui de eo biberunt, aut ex his audiverunt, F

et formam orandi acceperunt a Richardo.

EX CHR.
II. FLAV.

A imminente, Missarum solennia agere, quocumque esset; et expletis mysteriis ad frangendum panem discernere, ne gravarentur Fratres labore itineris et continuatione jejunii.

53 Venit ergo Antiochiam, ubi cum eum itineris necessitas aliquot diebus remorari coegisset, vir Dei Symeon, qui nunc Traviensem Ecclesiam corpore *c* et virtutibus adornat, in amicitias ei junctus est, et Fratribus qui erant cum eo, adoptans sibi illum in Patrem. In quo B. Symeonis facto hoc intueri libet, quia idem vir Dei non ejus se crederet magisterio, non committeret patrocinio, nisi divina pietas, quæ eum a seculi actibus alienum reddiderat, cordi ejus revelasset, dignum illum esse qui subditis præesse et prodesse posset. Mittebatur autem idem S. Symeon a Fratribus monasterii montis Sion pro elemosyna, quæ de terra Richardi Comitis Normanniæ monasterio eidem debebatur; et quamquam nosset, spiritu sibi revelante, multa se adversa passurum; tamen Pater Richardus, discretionis oculis hinc inde munitus, consilium dedit, ut cæptis insisteret, obedientiam impleret, usquequo rem probaret eventus. Flentem itaque et tristem eum a se dimisit, utrinque pedibus, manibus, et genibus exosculatis, qui erat in eis gratia Spiritus sancti. Hæc est enim Sanctorum delectatio, diligere alterutrum: quia et Deus caritas est, et qui manet in caritate, in Deo manet: caritatem autem aquæ multæ non poterunt extinguere, nec flumina obruent illam.

53 Probatus igitur Domini servus viam carpens, et viæ ducem Christum collaudans, terram Saracenum ingressus est. Et cum appropinquaret civitatibus eorum, prædicabat omnibus Christum Jesum, in Domino Deo suo confusus, quia non erat in spiritu ejus dolus. Jam vero ubi ad urbem venisset, ante murum urbis psallebat Salvatori suo, et Missarum solennia ibidem celebrabat, Paganis desuper saxa jacentibus, ut capiti ejus illiderent; qui sic urbi appropriaverat, ut tabula altaris hæeret muro. Et cum multa desuper saxa ab eisdem aspicientibus et illudentibus jacerentur, ita a Christo protegatur, ut non altare, non tabula altaris, non postremo illud quidquid est quod altari imponitur, non ipse denique qui altari astabat intrepidus, a lapidibus tangeretur: cum tantus esset multoties in circuitu altaris agger lapidum desuper ruentium, ut Missa dicta non nisi via facta inde extrahi posset.

C Monachorum vero et Clericorum comitantium illum nullus ei coesse vel cohabitare poterat: sed quantum jactus est lapidis a longe stantes canebant, et e menti respondebant; ipse solus intendebat his quæ cæperat, donec Missa perexpleta egrederetur, vel potius extraheretur. Erutus autem inde, ante urbis prospectum tentoria figebat, et comparatis necessariis sumptibus ibidem hospitabatur, a Dei laudibus nunquam vacans, quia laus ejus semper erat indeficiens in ore ipsius. Pagani autem miracula perterriti, et gratia reverendi vultus ejus invitati, veniebant ad eum: quibus ipse per interpretem quæ de Jesu erant gratanter amonitabat, et ut ab injuria servorum Dei manus cohiberent prædicabat. Fiebatque miro modo, ut quos in adventu suo passus fuerat infestos, ipsi ei versa vice cum honore servirent, et mane facto deducerent abeuntem. Mirificabat enim Dominus servum suum signis et prodigiis, in tantum, ut omnibus sanctitas ejus innotesceret; et virtus Domini per eum ubique prædicabatur, quia fama sanctitatis ejus ubique ferebatur.

54 Constantinopolim veniens, cum quanto honore exceptus ab Imperatore sit, dignisque muneribus et obsequiis honoratus, dicere supersedemus, quia ad

alia properamus. Optatæ itaque viæ dimissus cum gratia, per multimoda pericula apprehendit Hierosolymæ loca desiderata. Ingrediensque civitatis portam, Responsorium illud de Dominica in ramis palmarum *d*, Ingrediente Domino in sanctam civitatem, dulcissima cum sociis modulatione decantabat, Christum crucifixum, qui est super omnia Deus benedictus in secula adorans, et locum Sepulchri ejus oculis fidei veneranter amplectens. Omnia ergo Nativitatis, Passionis, et Resurrectionis loca fide circueiens, dum non satiaretur oculis intiendo, mente pascebatur: quia ad visionem dulcissimam et diu desideratam, jamquæ concupiscenti animo præparatam, mirabilium Domini, gaudio et lætitia ineffabili replebatur. Occurrit autem ei venienti Patriarcha *e* Hierosolymitanus: audierat enim famam ejus omnium ore celebratam, et consalutati mutuo, dato pacis osculo, lætati sunt in Domino. Videns vero in eo aspectum Angelorum, modestum sermonem, incessum mitem, canitiem venerandam, habitudinem senectutis omnibus reverendam, gratulabatur in spiritu; Sicut, inquit, audivimus, ita et vidimus. Introductus igitur in sanctam Sion Missarum solennia celebravit, astante Pontifice et Clero: et sic locum Sepulchri Domini cordis affectu revisens, omnemque locum sanctum pia devotione perlustrans; cum se desiderio satisfecisse crederet, iterum æstantem devota sollicitudine satiabat animum; nunquam a Missarum celebratione desistens, nunquam a verbi Dei erogatione cessans, imo ubique quæ Dei sunt annuntians; nec timore mortis, nec infestatione barbarica, a veri et recti exhibitione, et mali prohibitione, desistens. O quis ejus affectus in Deum! quanta contriti et humiliati spiritus exultatio! quanta cordis jubilatio! cum videret se esse præsentialiter ubi Christus natus est, ubi passus, ubi steterunt novissime pedes ejus quando ascendit in cælum. Ulicumque incubisset orationi, madebat terra lacrymis, clamor cordis ascendebat ad Dominum, corpus atterebatur, spiritus elevabatur. Continuabat noctes vigiliis, attenuabat corpus jejuniis, nunquam sine lacrymis, nunquam sine precibus, cum totus exultaret in Domino, lætitiâ mentis, vultus serenitate proferebat.

55 Dominica die, qua celebratur adventus Domini in Hierusalem, et exceptio ejus a pueris cum hymnis, palmarumque et frondium ramis, urbem ingressus est. Hebdomada tota pernoctavit in laudibus Dei: cum tota ecclesia discurreretur a Paganis gladio accinctis, ipse nihil dubitans, nihil hæsitans, quæ Dei sunt Deo reddebat, pervigil in orationibus, in jejuniis continuus: adeo ut Gentiles ipsi admirarentur devotionis ejus instantiam, et revererentur constantiam. Diem Cœnæ sacratissimum, in exhibitione Mandati Domini, et pauperum recreatione deduxit: pedes pauperum ablucens, vestes et quæque necessaria tribuens, et totum se Dominicis servitiis conformans et applicans. Jam vero quis referat, qualiter se die Parasceves maectaverit, Christo cruci confixerit? Totus in cordis compunctione, in contemplatione, in suimet abnegatione: maxime cum videret sepulcrum Jesu præ oculis, et esset ei materia doloris et compassionis. In orationibus assiduus, pernox in vigiliis, fatiscens jejuniis artus spiritui servire cogebat. Die illa cum nocte sequenti a loco sepulchri non recessit, admirantibus omnibus instantiam illius, quod aliis recedentibus ipse non recedebat.

56 Quid multa? Venit dies sancti Sabbati, quo expectabatur ignis a Domino, et Gentiles armati, Christianis intro conclusis, et beneplacitam voluntatem Domini de igne suscipiendo præstolantibus, totam

D appulsus in Terram sanctam, *d*

e loca sacra reverenter visit.

E

Dominica Palmarum, *F*

ac die Cœnæ et Parasceves pie transactis,

ignem cœlestem in sabbato expectant

c hic cum suavisset B. Symeon transire in Franciam,

iter prosquitur per terras Saracenum,

et quotidie sacrificaturus, hostrum manibus aram applicat,

securus lapidum qui jacieuntur:

A totam obseraverant ecclesiam; ut, si ignis non adveniret, omnes gladio perirentur. Cum ecce, hora circiter nona, omnibus orantibus, in una lampade ignis accensus est a Domino, nullius mortalium suffragante adminiculo: et Gentiles omnes stupor apprehendit et pavor, Christianos vero gaudium et exultatio: ut ab omnibus tota certatim caneretur ecclesia, Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus, et sapientiæ ejus non est numerus. Illico vir beatus, sacris indutus vestibus, Missa inchoata, Kyrie eleison solenne, elata in excelsum voce, pronuntiavit. Jam enim Lectiones et Cantica, seu quidquid est illud consuetudinarii Officii, usque ad accensionem luminis, in expectatione novæ lucernæ finierat: et sic, Gloria in excelsis Deo, cum lacrymis et jubilo cordis intonans, gaudium Christianis, metum et admirationem Paganis incussit. Adstant in circuitu altaris undique frementes et frendentes: sed tanta erat reverentia viri, tanta in virum protectio Christi Domini, ut omnes sanctitatem ejus et religionem admirantes revererentur, et omni eum honore dignum ducerent, ipsi etiam qui inimicabantur. Noctem illam Pater noster Gratia-Dei duxit insomnem, Dominum resurgentem adorans, et cum Maria Magdalene in horto mentis, ubi vitebant per eum plantaria virtutum, hortulanum Jesum videre desiderans: ut vocaret eum proprio nomine, et se Magistrum et Dominum doceret agnoscere; ut factus testis veræ resurrectionis ejus, in voce fidei annuntiaret Fratribus, Resurrexit Dominus. Mane facto, consuetudinariis Canticis expletis, Missam festive circa horam tertiam celebravit; et communicatis fidelibus populis cum gaudio, domum rediens, celebritati diei satisfecit: et tota die cum Patriarcha familiaris locutus, diem deduxit in jubilo cordis et voce exultationis, semper locum Sepulcri Domini revisere gestiens; recolens et admirans sudarium capitis Domini, non cum lintaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum.

et a sepulcro Domini refert lapidem a Saracenis jactum.

57 Diebus festis reliquis celebratis in gaudio et tripudio animi, destinavit vir mitissimus cogitare de reditu. Nec rediit vacuus a munere, quia arca cordis ejus repleta erat bona devotione. Quod autem fuit munus illud? Discurrentes Pagani per munitiora templi ipsa hebdomada ante Pascha, lapides in populum Sacra celebrantem jaciebant. Casu lapidis veniens intra sepulcrum cecidit: quem vir Domini pro magno munere sibi assumpsit, et illis diebus, quibus celebratur passio vel resurrectio Jesu, intra sepulcrum jacentem, vigilis et orationibus Domine dedicavit. Hunc recessurus cum magna devotione sustulit; et exosculato loco sancto, quasi totum secum ferret, inter sancta reposuit; et valedicens Patriarchæ, prospera ei imprecatus abire decrevit. Ingenuit ille in voce dilecti valedicentis, et proferens Reliquias pretiosissimas de ligno Domini, itemque marsupium unum auro textum prægrande, Reliquiis Sancterum refertum, obtulit seni venerabili, cum gratiarum actione, inquit, Accipe, o dilecte Domini, munus bonæ voluntatis et devotionis, quod sit mutui pignus amoris; munus quod numquam consumatur, semper extet, hæreat, amico convivat, quod evanescentem memoriam excitet; jucundum, quod obviam animo veniat, et numquam labatur a memoria. Præstet Dominus, istis et omnibus Sanctis intercedentibus, ut iterum videamus nos in cœlestibus, ubi finis laborum, et remuneratio præmiorum æternorum; ubi numquam ab invicem separabimur gaudentes, et gustantes quam sit dulce et jucundum habitare fratres in unum. Divisi sunt ergo ab invicem flentes, quibus, si licuisset, convivere et commori libuisset.

Post festa cum Patriarchæ valedixisset,

58 Graditur Pater Richardus Gratia-Dei aggere publico, oneratus onere nobili et dulcissimo, se et sibi comitantes committens Deo universorum, corde humili et contribulato. Pendebant a collo ejus Sanctorum reliquiæ, ut haberet præ oculis paratum specimen sanctitatis, ne deesset cordi memoria eorum, quorum sarcina delectabili Reliquias gestabat. Quanta vero in redeundo passus sit, ipse novit qui pertulit: quia omnia diducit, qui laborum remuneratorem se promisit. Videres virum seculis venerandum, dum iret, sæpius cervice reflexa versus sanctam Hierusalem humiliari, suspirare, gemere, affectum cordis oculis pandere, gaudere quod sanctum locum Sepulcri vidisset, dolere quod non semper videret. Hinc ex affectu sermonem populis dare, beneficia Jesu oculis monstrare, omnes subito ex devotione ingemiscere, Deum benedicere, memorati dulcedinis divinæ, et ad bona sectantia prorsus accendi. Non cadebat passio Domini a memoria, quæ erat fere tota ejus memoria. Quid enim fuit totus vitæ ejus excursus, nisi velle pati pro Christo, commori ei et consepeliri, ut daretur sibi per Christum in gloria resurgere cum illo? Ideo tanta passus est, qui, ut pateretur, exul pro homine factus est. Et quidem juste. Sapienti enim omnis mundus exilium, et viro justo omnis mundus domus. Sapientem autem erat, quem ipsa inhabitat sapientia: vir justus erat, quia corpus peccatis subditum nescit inhabitare sapientia.

plenus memoria Domini: Paschionis.

ANNOTATA D. P.

a Simile quid circa an. 1216, Dionantensi cuidam ad Mosam civi evenisse, narrat Cantipratanus, lib. 1 cap. 25 n. 5, qui in loco Calvarie, pro compassione, ruptis vitalibus cordis venis, spiritum exhalavit.

b Ducem potuit appellasse; uti apparet ex dictis 1 Junii ad Vitam S. Simeonis, mox nominandi cop. 2 litt. a et h. Ubi ostenditur intelligendum Secundum ejus nominis (tres enim consequenter fuerunt) qui ab an. 996 ad 1026 Dux fuit. Infra autem num. 7, et Dux Richardus et Normannia appellatur Comitatus: ac rursus num. 86 Willelmus Conquæstor, Comes Normanniæ.

c Obierat S. Simeon an. 1035.

d Nec hoc Responsorium nunc invenitur in Breviario monastico.

e Verosimiliter Arsenius, qui S. Simeoni Armeno, 26 Julii an. 1016 Mutinæ defuncto, Formatas dederat; aut ejus successor Jordanus, cujus pro anno 1033 notitiam dedimus in Chronologia Patriarch. Hierosolym. cum narratione satis conformi eis, quæ num. 56 dicuntur de Igue socio.

CAPUT VII.

Richardus regressus Verdunum: Stephani Lobiensis Abbatis coram eo humiliatio devota S. Simeonis acta Rotomagi.

Reversus tandem ad illos suos palæstritas, Saracenos scilicet, qua quia venerat eadem et regrediebatur. Ante muros urbium Missarum sollemnia celebrans, nec assuetus imbres inundantium lapidum pavens. Mirabilis prorsus virtus et stupenda, grande mysterium, spectaculum prædicabile. Stabant supra caput hominis Dei hostes, dirigebantque in illum lapides adeo prægrandes, ut non tantum caput, sed totum prorsus si occurrissent, conquassarent hominem. Manebat ille intrepidus, quia protegatur a lapide, præciso de monte sine manibus. Dirigebantur aliorum lapides; quia lapidi vivo, manenti

Revertens, ut antea Missas faceret inter jactus lapidum;

IN CHR.
II FLAV.

A nenti in lapide qui reprobatus est, qui angularis missus est, timebant illidi: cui si illidentur, frangerentur. Obstupescabant Gentiles miraculo, nec novitate miraculi terrebantur, cujus admiratione deteriorabantur, quoniam ipsa eis admiratio erat peccati innovatio. Stabant a longe Monachi et Clerici, quantum jactus est lapidis, et peregrini; ipse solus ingrediebatur precipitiorum, qui armum in sacrificio dextrum acceperat separatim; quia non solum erat operatio ejus utilis, sed et singularis; qui inter malos, non solum quæ sunt recta faciebat, sed et bene operantes subditos, sicut honore ordinis, ita morum virtute transcendebat; qui cum armo pectusculum quoque in esu acceperat; quia non solum pectore recta cogitabat, sed et spectatores suos ad sublimia armo operis invitabat. Sed jam quid moramur redeuntem?

nihil iis
læsus:

recipit An-
tiochiæ Si-
meonem:

60 Reddamus Patrem filiis, ut gratulentur in invicem; et pro absentiae tædio, quod perpassi sunt, ipsi sibi sint consolatio. Non autem prætermittamus Antiochiam, Simeonis præsentia claram; ibi enim invenit pater amantissimum filium, ibi recepit filius patrem carissimum: ibi socii socium, frater fratrem, comites agnoverunt conitem. Neque enim potuit, multis obstantibus periculis, perficere quod decreverat; præcipue cum nosset divina revelatione, in itinere illo plura se passurum adversa. Delectatus igitur uterque comparis præsentia, delegerunt simul Virdunum redire, ut quod supererat temporis simul explerent in exercitio spiritualis philosophiæ. Venientes autem ad civitatem Bellegradam, quæ est in confinio Bulgarorum et Hungarorum, a civitatis infelicissimo Principe prohibitus est cum eis transire; et ita lugens et dolens divisus est a patre et fratribus, lugentibus et dolentibus, dominus Simeon, [qui] per multa pericula ivit Rotomagum, pro implenda obedientia; Pater [autem] Richardus Gratia-Dei, longo et vario itineris labore, redditus est finibus Galliæ Belgiæ.

iterumque
ab eo Bel-
gravi se-
paratus,

B potuit, multis obstantibus periculis, perficere quod decreverat; præcipue cum nosset divina revelatione, in itinere illo plura se passurum adversa. Delectatus igitur uterque comparis præsentia, delegerunt simul Virdunum redire, ut quod supererat temporis simul explerent in exercitio spiritualis philosophiæ. Venientes autem ad civitatem Bellegradam, quæ est in confinio Bulgarorum et Hungarorum, a civitatis infelicissimo Principe prohibitus est cum eis transire; et ita lugens et dolens divisus est a patre et fratribus, lugentibus et dolentibus, dominus Simeon, [qui] per multa pericula ivit Rotomagum, pro implenda obedientia; Pater [autem] Richardus Gratia-Dei, longo et vario itineris labore, redditus est finibus Galliæ Belgiæ.

Virdunum
oppellit:

61 Occurrit illico patri a longe filiorum examen, lætantium et gaudantium ob adventum ejus desiderabilem. Ubi vero percrebuit fama celebrior eum advenire; factus est concursus ad eum nobilium et ignobilium, divitum, mediocrium, pauperum; et quaquaversus veniebat occursum gaudantium et concurrentium non deerat. Cum tanta frequentia, cum tanta Pontificum et Palatinorum Procerum, necnon Cleri plebisque lætitia, longa mora protenso temporis spatio, Virdunum usque deducitur. Quo cum nuntiaretur adesse, totis obviam portis ruunt, tota obviam civitas progreditur. Senes cum junioribus, matres cum infantibus, ætas quoque ipsa imbecillior in occursum tanti viri se proripit, domi nullus subsistit. Clericorum, Monachorum, nec non et Sanctimonialium, Domino sacer Ordo dicatus, obvius egreditur Patri, cum crucibus et cereis, et diverso ecclesiasticæ dignitatis apparatu, præstolans vehementem, et remorantem vix ferens, quia cupienti animo nihil satis festinabatur. Ubi vero venit, et venientem fas fuit videre, clamor populi attollitur, fluunt lacrymæ gaudio plenæ. Non erat satis cuiquam semel vidisse, nisi daretur iterum iterumque videre. Descendit itaque, et susceptus deductus est ad monasterium cum cantico in júbilo, omnibus plaudentibus et dicentibus, Benedictus Dominus, qui facit mirabilia solus.

fit occursum
omnium:

C quo cum nuntiaretur adesse, totis obviam portis ruunt, tota obviam civitas progreditur. Senes cum junioribus, matres cum infantibus, ætas quoque ipsa imbecillior in occursum tanti viri se proripit, domi nullus subsistit. Clericorum, Monachorum, nec non et Sanctimonialium, Domino sacer Ordo dicatus, obvius egreditur Patri, cum crucibus et cereis, et diverso ecclesiasticæ dignitatis apparatu, præstolans vehementem, et remorantem vix ferens, quia cupienti animo nihil satis festinabatur. Ubi vero venit, et venientem fas fuit videre, clamor populi attollitur, fluunt lacrymæ gaudio plenæ. Non erat satis cuiquam semel vidisse, nisi daretur iterum iterumque videre. Descendit itaque, et susceptus deductus est ad monasterium cum cantico in júbilo, omnibus plaudentibus et dicentibus, Benedictus Dominus, qui facit mirabilia solus.

et a Fratribus
præcipue gau-
dentibus

62 Diem illam gaudiis plenam solennem duxit devotio Fratrum, quia et justa est causa lætitiæ amicam lætum videre; et si amicam, quid patrem? Agendum est bonis, ut voluntas bona non lateat, sed aperiatur ut luceat. Verba cessent, si quemadmodum debet quis afficitur, conscientia emuebit in vultu. Nihil autem gratius publica amicitia, nullum

supplicium gravius publico odio. Intellectum enim rei optimæ et dulcissimæ amisit, qui omnium designatur oculis, et designari se judicat; qui caret acie oculorum, qui sensum beneficiorum amisit, cujus aures morbus obstruxit. Sed pudorem tollit multitudo peccantium, et desinit esse prubri loco commune maledictum. At contra, qui ab omnibus diligitur, æquali perpetuaque voluptate fruitur. Adventus igitur Patris nostri commune fuit beneficium, quia commune gaudium, quia et cum absens esset, diligebatur ab omnibus. In prima enim parte animi apud universos positus, semper occurrebat memoriæ, numquam ita sepositus vel abjectus, ut in ignorantiam verteret: quidquid vero frequens cogitatio exercet et renovat, numquam memoriæ subducitur, quæ nihil perdit, nisi ad quod non sepe respexit. Reliquias ergo Hierosolymitanas, seu undecumque quæsititas, quibus onustus advenerat, in Sanctuario Patris Richardus deposuit: et sic lectione præmissa, susceptis et deosculatis Fratribus, vicem beneficiis rependit; gaudens cum gaudentibus, et gratias agens quod eorum orationibus munitus labores viarum securus percurrebat, libens toleraverit, quod gratissimum est culibet enumerare ubi evaserit.

reductus in
monasterium
Abbas,

63 Postquam igitur dilectioni satisfactum est, et prospera utrimque replicata; quia in talibus adversis referendis, si qua sunt, dies reservatur crastina; ad refocillationem fatigati corporis ventum est: quod et abunde, ita tamen ut honestati sulliceret, procuratum est. Exinde venerabilis Pater in reddenda beneficiorum vice accingitur, primam eorum pensionem solvens, quod grate ad eum pervenerint effusis affectibus indicare, et hoc ubique testari. Cœpit enim, quasi nihil actum fuisset, beneficiis addere beneficia, rimari singulorum necessitates, et opes eas levare: ut cuncti agnoscerent patrem sibi advenisse, et plenitudini gaudii eorum nil deesset. O virum omnis laudis præonio dignum! qui etiam puerorum lecta per se circuibat, ut videret si quid esset addendum, si quid innovandum, si quid meliorandum; ut etiam per hoc paternus ejus animus agnosceretur, et debita pietas cunctis impenderetur. Studebat in omnibus rescare vitia, mores corrigere, ut posset plantaria virtutum inserere.

E
universis
nova et
majora re-
pedit so-
lalia.

64 Nec silendum, quid de Stephano, quem cœnobio sancti Laurentii prælatum diximus, actum sit. Cum enim esset idem communis Pater noster in expeditione Hierosolymitana, et per annum continuum pene remoratus fuisset, fama quoque fuisset defunctum eum esse; Durannus Leodiensis Episcopus, qui Wolbodoni successerat, Stephanum ad se evocatum, ut loco Abbatis præesset officio, monuit, et admonendo petivit. Cui cum vir simplicis ingenii Patris spiritualis prætenderet obedientiam, absque cujus permissu et voluntate nulli fas esset quidquam præsumere; ille respondit, Patris Richardi se in ejus discessu voluntatem agnovisse, quod eum loco præficere delegisset: cujus quia nunc obitum audisset fama vulgante, decrevisset ut decebat voluntatem implere. Quid multis morer? Persuasum est homini, et sibi minus cavens suscepit prælationem loci, consecratus ad officium Abbatis. Non multo post vir Dei rediit, et audiens quod factum erat, super Fratris errore doluit. Ille quoque, ut audivit Patrem adesse, non est ausus occurrere venienti; sed cogitavit prævenire faciem ejus in confessione, et sumptis comitibus venit ad festivitatem S. Vitoni. At ubi venit, solus absque comitibus claustrum intravit, orationes fecit, in claustrum sedit: et quasi qui nunquam ordinatus fuisset, prælationem abdicavit. Conspectui Patris præsentatus satisfecit, qualiter ad consentiendum inductus fuerit patefecit:

Interim Ste-
phanus, qui
pro eo, quem
mortuum cre-
didit,

F

passus erat se
Lobis ordina-
ri Abbatem,

semper

A semper tamen se errasse, se deliquisse, confessus est. Aderant et cumites, inter quos erat Archidiaconus missus ab Episcopo, poscens Patrem piissimum ut errori locum daret veniæ, et quod actum erat pro suo amore ratum sineret esse et stabile. At vir mitissimus, pauca cum consilio locutus; Petitioni, inquit, Domni Episcopi acquiescere, honorificum est; et Fratrem qui publice peccavit, publica satisfactione corripere, bonum est. Hæc locutus, Fratrem ultimum in collegio Fratrum interim sedere præcepit, quoad usque tractaret in Capitulo de his quæ mandabat Episcopus, et concilio generali quid esset agendum disponeret. Abscessit Frater a conspectibus Patris, et cum tanta virtute patientiæ jubentis obedivit imperio, talemque se exhibuit in obediendo, ut miraretur qui vidisset.

65 Vigilia erat festivitatis S. Vitoni, ad quam certatim undique confluerant nobiles et spectati viri, vulgusque promiscuum; et in præsentia Episcoporum, Abbatum, Monachorum, Clericorum, nobilium et ignobilium ultimus omnium sedit Stephanus, cum bona patientia, et vultus ejus non sunt mutati in diversa: quamobrem, ad exorandum Patrem Richardum pro ipsius restitutione, omnes qui aderant unanimes reddidit ejus humilitas. In crastino coram omnibus culpam professus errati, remissionem obtinuit, gratiam reportavit, et de ultimo promotus est in superiorem statum, cum gratia Patris sui prælatus custodiæ gregis Domini, et jam ad Missas, ut Abbatem decet, honoratus est, qui de correptione illa injuriatus non est. Verum Archidiaconus Leodiensis, quia Domini sui, ut voluit, in omnibus executâ voluntas non est, rediens ad illum, non tamen cum Abbate Stephano, testis fallax factus est; qui rem gestam, non ut gesta est, nec eo animo quo gesta est, retulisse comprobatus est. Qui prorumpentes in se animi appetitus nullo vi animi coercens vel refrænans, Abbatiam Lobensem beato Patri pro his, quæ secus quam mandavit gesserat, abstulit; et Abbatem *b* contra jus fasque, quem voluit substituit. At vero Dominus Stephanus, aliquot diebus Viriduni commoratus, et de correptione iudicatus est, et quamdiu vixit Patrem Fratresque intimo amore dilexit, filiosque suos in timore Deo servire docuit, omnibusque exemplar religionis et disciplinæ extitit.

66 Igitur ad B. Simeonem reflectentes articulum, quid apud Richardum Normanniæ Principem egerit, sicut in armario Rothomagensi continetur, licet libellus vitæ ejus hoc sciat, paucis explicemus. Ad hunc itaque veniens cum sociis, commendatus est cuidam viro nobilissimo Gozelino nomine, qui eos gratanter suscepit hospitio, et benigne post laborem refecit. At vero clementissimus Princeps Richardus, caritate profusus, misericordia copiosus, servi Dei tam prolixi itineris motus labore, necessitati servorum Dei de monte Sina compassus, plurimas eis largitus est divitiarum, quas venerabilis Simeon, per Fratres qui secum advenerant, Fratribus misit; et ipse cum præfato Gozelino, uno tantum contentus famulo Stephano nomine, viro æque sancto, biennio mansit; cujus hortatu idem vir nobilissimus monasterium sanctæ Trinitatis, in vicino monte *c* Rotomagensis urbis, ædificavit. Illo in locu vir mitissimus Dominus Simeon reliquias S. Catharinæ, quas secum ferebat, deposuit; gaudens divina præordinari dispositione, ut scilicet Occidentalis plebs tanto gauderet suffragio, dum ejus frequenter relevari mereretur antidoto. Hæc autem est S. Catharina, quæ a Maxentio Cæsare apud Alexandriam martyrio coronata, ab Angelis ad montem Sinai delata, et in habitaculo Angelicis manibus præparato locata, quod quidem in modum turriculo in edito porre-

ctum, uno tantum foramine scala apposita aditum præbet, et oleo quod de ejus corpore profluit, omnibus medetur infirmis.

67 Porro ad radices ejusdem montis, ipsius sanctæ Virginis extat oratorium, in quo multa turba Monachorum, diu noctuque Deo laudes canentium, beatæ Martyri devotum exhibet famulatum. His moris est die Dominicæ montis supercilium ascendere, et Missis ibi celebratis duas vel tres ibidem semper Fratres dimittere ob excubias sacri corporis, quibus alii vicissim Fratres per hebdomadas succedunt; sacrumque oleum, quod de illo effluere nun desinit, vitreo vase supposito, debilius usibus reservandum, summa cum veneratione excipiunt; quo non solum Christiani, verum etiam Pagani, quod dictu mirabile est, inuncti, opem sibi medicinæ reportant. Inter quos cum B. Simeon suæ septimanæ fungeretur officio, cum illo salutaris olei liquore, tria admodum minuta, de sarcophago distillantia meruit ossa excipere: quæ diligenter collecta, et in concha vitrea cum ipso oleo recondita, secum conservavit, multis profutura; et ea postmodum, ut diximus, ecclesiæ præfate sanctæ Trinitatis Rodomi contulit, auro et argento pretiosiora. Continetur adhuc in eodem cœnobio vas illud vitreum cum reliquiis, id est tribus minoribus articulorum juncturis; quod vas ob inundantiam sancti olei *d* quaque septimana vacuatur, et petentibus pro reliquiis sancti corporis datur. Beatus autem Simeon, apud præfatum Gozelinum biennio manens, cogitavit tandem Patrem suum carissimum Richardum Abbatem sociosque suos invisere; et sic valedicens omnibus Viridunum venit, et cum eodem Patre diebus quamplurimis mansit: et frequenter injuriatus, tanquam agnus mansuetissimus omnia pertulit, et speculum totius sanctitatis omnibus se præbuit.

ANNOTATA D. P.

a Male igitur *Wasseburgius* et *Menardus* supponunt S. Wolbodonem adhuc in vivis fuisse cum rediit Richardus; male eundem faciunt fundatorem monasterii S. Laurentii, quod supra num. 26 vidimus *Baldrico* adscribi. Durandus autem vel Durandus (teste *Egidio Aureæ vallis Abbate*, in *Additamentis ad Anselmi prosecutionem Harigeri, de Episcopis Leodiensibus*) obiit x kal. Februarii anno Domini MXXIV: unde consequens est, ut, quæ hic narrantur, saltem anno præcedenti sint gesta.

b Hunc crediderim fuisse Hugonem, in MSS. nostris substitutum Richardo, post 13 Regimini annos; quem Durandus quidem Abbatia Lobensi donavit; sed morte præventus consecrare non potuerit; cum quo deinde contendere noluerit Richardus, ideoque resignavit jus suum in manus successoris Reginardi. Hunc consequens erit, illius monasterii regimen primum a Richardo susceptum fuisse an. 1011, qui annus cedit in tempus *Baldrici Episcopi*, de quo num. 26.

c En est Ordinis Benedictini Abbatem datum *Isembertum*, ex S. *Andoeni* monasterio, scribunt *Sammarthani*; et *Goscelinum* fundatorem, dicunt fuisse Vice-comitem *Archacensem* sive *Arquensem*, in *Caletensi* Normanniæ agro.

d Vili ego an. 1660, in nostri *Formotiensis Collegii* sacrario, articulum S. Nicolai Myrensis, simili vitro clausum, semperque innatantem oleo. Dicebatur autem; quod, cum illa Reliquia in proprio servabatur sacello, etiam supereffluere solebat oleum, quasi ultro provocans cessantes ad sui distributionem: nunc vero nunquam plenum vasculum invenitur, sed et nunquam vacuum, etsi liberaliter distribuatur.

Viridunum
supplex venit,
se sequit abdi-
cat:

deinde Abbas
agnitus,

sed ab Episcopo
Leodiensi
non receptus,

humilis pa-
tientia exem-
plum dedit;

aS. Simeone
benigne excep-
tus Rotomagi,

c
ibi condit S.
Catharinæ ec-
clesiam;

D
EX CHR.
II. FLAV.

in eaque ip-
sius ex Sinai
allatas Reli-
quias collo-
cat:

E

inde Verdu-
num venit

EX CHR.
II. FLAV.

u

quam prædi-
cabat, ac
denique
persuasit.

A eo anno fere totus orbis penuriam passus est, pro raritate vini et tritici. Secuta est e vestigio mortalitas hominum præmaxima, anno ab incarnatione Domini MCLII: multi autem eorum, qui torquebantur ab igne, venientes ad virum Dei, meritis ejus et precibus curabantur medica virtute Dei. Superest, adhuc Dominus Æduensis u. Episcopus, vir vitæ longævitate grandævus, qui et referre solitus est: quia cum a S. Odilone et ceteris ipsa pax, divinis revelationibus instituta, Treva-Dei appellata, et ab Austrasiis suscepta fuisset, et voluntas omnium in hoc esset una, ut ubique servaretur; negotio hoc strenuitati hujus patris nostri Gratiae-Dei ab omnibus impositum est, ut ejus studio et industria pax eadem in Neustria servaretur: eo quod certi essent de eo, quod tanta esset ejus erga omnes, et omnium erga eum gratia, ut quidquid servandum doceret, servaretur a cunctis; quidquid vitandum monstraret, id cuncti vitarent. Quamobrem satagit Pater venerabilis, ut tantum bonum gratanter ab omnibus susciperetur; sed perversa quorundam voluntas, et mens indomita, quasi inauditum hoc respuit, quasi qui nollent instituta paterna violare, et nova atque inaudita suscipere. Unde et subsecuta est divina ultio, ignis scilicet in rebelles et contumaces desævians a Domino, quo torquebantur, qui viro Dei resistere et mandata ejus contemnere non verebantur. Videres monasterium eximii Patris ardentium turbis refertum, quos ipse Sanctorum Reliquiis, aqua benedicta respersis et vino lotis, et pulvere, qui de petra Sepulcri Domini, radebatur vino ipso consperso, et ad potandum miseris dato, pace firmata, et jurata pristinae sanitati reddebat. Pro innumeris autem turbis confluentium infirmorum vas potui illi paratum erat; ut si advenirent ægroti, potus salutis non deesset, ne fallerentur si hora incompetenti venissent; neve tunc foret necessitas recurrendi ad abluitionem Reliquiarum, quod post expletionem Missæ impleri mos erat.

ANNOTATA D. P.

a Fames hæc describitur a Glabro Rudolpho lib. 4 cap. 4, quod Caput hic summam transcribit Hugo. Librario autem mendo imputandum, quod impressum sit MXXVIII, pro MXXX; et correctionem probat capite post triennium fertilitatis annus, num. 70 natus MXXXIII, utique ex cap. 5. Glabri, hunc titulum præferente De pace et abundantia anni millesimi a passione Domini, et ab eodem numero ipsum Caput inchoante. Finit autem Glaber descriptionem an. 1043, ut summa hæc fides esse debeat, res sui annino temporis narranti. Atque hic notaverim Capitis præcitatæ initium, truncatum haberi in editione Francofurtensi anni 1596, dum sic legitur: Imminente igitur anno incarnati Christi millesimo tricesimo tertio, qui est a passione ejusdem Salvatoris *, Religionis signiferi, Benedictus videlicet universalis, Robertus Rex Francorum, Fulbertus quoque Carnoti Præsul, nec non Pater Monachorum Willhelmus: de hoc porro longior fit digressio: post eamque ad propositum argumentum quasi regrediens Glaber, Sequenti itaque tempore, inquit, cœpit in universo orbe terrarum fames invalescere. *Andræ du Chesne Parisiensis editio ex Cod. Thmano, hiatus * signatum suppletens, sic legit.* Imminente igitur anno incarnati Christi millesimo trigesimo tertio, qui est a passione ejusdem Salvatoris [millesimus, obiere viri in orbe Romano famosissimi, sacreque] religionis signiferi, Benedictus etc. *Sed hæc suppletio non satisfacit. Licet enim eo anno obierit Benedictus IX, religionis labes potius quam columnæ; eum tamen moriendo præcesserunt Fulbertus Episcopus 1028, Robertus Rex 1032,*

Guilielmus Abbas 1031. Neque sufficere si pro obiere legas obierant: sequitur enim miraculum, quo defuncti Guilielmi sanctitus declarata fuit, mortuo puero resuscitato. ac deinde subjungitur: Sequenti igitur tempore cœpit in universo orbe terrarum fames invalescere; atqui non cœpit tunc ea juxta ipsummet Glabrum, sed cessavit, cum triennio tota durasset, anno a Passione Domini millesimo. Quare dicendum videtur, totum istud Capitis 4 initium esse ab Interpolatoris socordis manu, vel scelerissime corruptum: nec enim potuit ipse Glaber ita exerrasse, sibi que ipsi tam turpiter contradixisse.

b Trenorchium, vulgo Tournu, inter Cabilonem et Matisconem, ad Ararim in Burgundia.

c Tribus fere milliibus distans, inquit Glaber,

d Cantabrum, apud Papiam, Furfur caninum redidit; quo sensu Juvenalis Far caninum dicit. Est autem vox antiqua, cum decocti Cantabri meminerit Cælius Aurelianus, si recte cum Galeno superiorem ætate putat Cangius, apud quem vade plura in Glossario.

e Abbatia S. Amantii Buxiensis, vulgo S. Amand de Boisse, in Eugotismensi diocesi, nomen debet sancto cuiusdam Eremitæ, qui floruit seculo 6, ibique obiit; sed diem mortis et cultus adhuc requiro. Abbates, ab anno 988 usque malo, recensent Samuarthani: quæ antea infra nominatur Abbatia S. Marii de Vira, bra, corrupto nomine, fortasse nominari debet de Virabaco, ab oppido Virbac, 4 leucis infra civitatem ad eundem fluvium Carantonum: quæ Abbatia per istam usurpationem videtur desepisse; nullam certe ejus notitiam invenio: ex altera autem Puto intelligitur res contigisse paulo ante Burrense præbium an. 1037.

f Fructuariense cœnobium in Italia Willhelmus conulit, ut legitur in Vita num. 24, cui Vitæ meretur addi insignis hic de ejus caritate erga pauperes locus, nescio tamen an, ad famem supra memoratam spectans: quia licet Willhelmus iste primum obierit anno 1031, illa adhuc durante: tamen ejusdem seculi initio notatur etiam alia quædam fames apud Sigebertum in Chronico ad annum 1006, his verbis: fames et mortalitas tam graviter per totum orbem invaluit, ut tædio sepelientium, vivi adhuc spiritum trabentes obruerentur cum mortuis. Certe jam præcitem conditum a Willhelmo erat Fractuariense cœnobium; a quo aliquando rediens ille in Galliam, S. Odilonem convertit, factum deinde an. 994 Abbatem Cluniacensem: et alia postea occasione, similiter ex Italia revertens, hæc egisse potuit, nisi aliunde quid obstat nondum a me animadvertum, circa rationem temporis, aut Sigebertus tempora confuderit quod ei haud rarum est.

g Antiphonam hanc, quæ Ritualium habeant, libenter discam.

h Ita corrigendum docet Vita et Indictio; librarioque imputandum, quod solum invenitur MXXI apud Labbe.

i Pluribus hoc refert Glaber Rudolphus, non quidem in Vita, cui nulla (quod mireris) addantur post mortem miracula; sed in Historia, lib. 4 cap. 4.

k Puto, hoc decretum pertinuisse ad Monachos dumtaxat.

l Imo tertio post anno: nam Guilielmus Gemmetice, qui ab eo orditur librum 6, licet capite. 1 paulisper cum patri supervivisse dicat, tamen cap. 2 narrat, quomodo post biennium frater ejus Robertus ipsi rebellare cœpit; et quomodo, concordia restaurata, Dux Richardus dimisso exercitu Rotomagum rediit; et cum suorum nonnullis, ut plurimum retulerunt, veneno mortem obiit, MXXVIII ab. Incarn. Domini anno.

m Eodem credo, de quo supra num. 42, litt. k infra post num. 73 litt. m.

n Omitto totam relationem de causa et successu prælii

D

E

F

A *lii Borrensis, inter Odonem Carnotensem, ex Berta sorore Gislæ Imperatricis natum; et Gozelonem Conradii Imperatoris Ducem; ratione regni Burgundici, quod Gislæ et Bertæ frater Rudolfus, sine liberis moriens, Conrado dimiserat: in quo prælio, Odo ipse miserabiliter corruit, ejus corpus lacerum venerabilis Pater Richardus et Rogerius Catalaunensis Episcopus, a cæde susceptum, tradiderunt uxori... Walerannus quoque Comes, in bello ipso a Godefrido Gozelonis Ducis filio, graviter vulneratus, cum jam deficeret pugnans, vitam poposcit et membra, ut liceret ei apud Virdunum, sub regimine Patris Richardi monasticis indui vestimentis, sicut Deo devoverat: quod et obtinuit. Et bello exacto cum præfato Patre rediit, et Monachus factus est.*

o *Hac voce videtur iudicari, quod extra ordinem temporis res hæc referatur, et ad longe anteriores annos spectet, ut infra dicitur.*

p *Romarici-mons vulgo Remiremont, in Vosago ad Mosellam, distat Virduno circiter 23 leucis.*

q *Si S. Martinum Turonensem intelligit, qui ministro suo ipse ministraverit; necdum id potui in Actis illius Sancti invenire.*

r *vi Nonas Julii, inquit Will. Gemmetic.*

B *s Willelmus, cognomento Nothus, utpote ex Herteva (Arlottam vocant aliqui) plebei sanguinis puella susceptus: nam caelebs alias Robertus obiit, repudata quam habuerat Canuti Dani filia. Idem etiam dictus est Conquerstor, ob regnum Angliæ acquisitum, posterisque relictum.*

t *D: Treva-Dei, vide prolixissime et eruditissime agentem Cangium in Glossario, per integras quinque columnas; et quomodo tunc pax universalis publicata, sub excommunicatione servanda, postea ad certos hebdomadae dies certaque festa restringi cœperit, cum ab Episcopo indiceretur. Recte etiam censet, vocem Germanicam esse: nam Germanis Trewe, Belgis Tranwe, est fides, seu pactum juratum de ea quæ hic publicata dicitur, vide Glabrum lib. 4. cap. 5. unde sua hic mutatur Hugo.*

u *Hagano, Aduensis seu Augustodunensis Episcopus, ab anno 1055 ad 1098, ultra quem ad annos solum quatuor scribebant laborem protendit hic Auctor.*

CAPUT IX.

C *Mors præscita et pie obita, funus curatum, honor impensus sepulcro; sanctitas per Angelum manifestata; ingens de eadem opinio omnium.*

Anno igitur ab incarnatione Domini **MXLV**, Henricus duxit uxorem, nomine Agnetem, filiam Willelmi Pictaviensis apud Bysontum, ubi affuerunt Episcopi **xxviii**: cum enim esset alias bonus, et omnes ejus sitirent dominium, carnis tamen incontinentiam frænare non potuit. Pater Richardus tunc temporis monasterium volebat relinquere, a quo pro nullis ingruentibus causis patiebatur avelli, quia sciebat et prædixerat filiis imminere resolutionem sui corporis. Etenim superioribus annis, quando lues illa, de qua in præsentiarum mentionem fecimus, populum vastavit, cum dilaberetur populus, et civitas Virdunensis fere redigeretur in eremum, commune periculum communi oratione tolli consultum est. Cujus necessitatis urgente miseria, communi voto deliberatum est **B. Vitoni** implorandum esse præsidium, ejus se confidebant meritis vitæ procul dubio captaturos remedium. Visum etiam est Richardo Episcopo, ipsius Confessoris corpus sanctissimum exponi debere de feretro, ut processione soleanni evectum præsentaretur conspectibus omnium, ut plebs ipsius fulta patrocínio,

Recusat ad nuptias Imperatoris venire,

quia ob etatum e monasterio S. Vitoni corpus, causa sedandæ pestis,

dum Sancti videret loculum, ejus propensius expecteret subsidium, quod noverat sibi non defuturum. Contradicente itaque viro reverendissimo Patre nostro, Præsul quod deliberaverat in crastinum impleri destinavit: assistente eo et dicente, levandam quidem miseriam populi, sed Episcopo non cessurum in prosperum, qui ausus fuisset inquietare Sancti corpus honorificum. Noctem illam Pater insomnem duxit, ante altare sanctis orationibus vacans cum lacrymis. In crastinum venit Episcopus, Clerus omnis et populus: et cum multo timore et reverentia sancti Pontificis exponit Reliquias, super aurum obrizum pretiosas. Quod ubi factum est, Pontificem Pater adivit: Implesti, inquit, quod voluisti, sed noveris te quintum abhinc annum in seculo non visurum. Mili quoque qui assensi, ante quintum similiter annum terminus erit vitæ, te post modicum subsequente. Dixerat, et dictum rei probavit eventus. Quarto enim necdum exacto anno, viribus corporis cœpit Pater destitui, et convocatis Fratribus indicavit imminere diem suæ resolutionis.

78 Mox itaque Abbatia sancti Petri Catalaunensis a Odilardum Abbatem instituit, Bello-loco *b* Patrem Richardum delegit, Cœnobio *S. Huberti c* Theodoricum, *S. Urbani d* Stephanum, viros in omni theoria probatissimos, in servando Religionis proposito clarissimos: has enim Abbatias ipse per se regebat. Exoneratus ergo ab omnibus, illam sibi tantum retinere censuit, cui Pastor datus fuerat, in qua etiam se sepeliri destinaverat. Et jam in mandatis Domini assiduus potius quam frequens, die quadam, cum vidisset unum de Fratribus monasterii, cui nomen *e* Moysac, graviter æstare febribus, ut quasi intercipi videretur spiritus ejus, manum illius tenuit, et ut nuntiandæ horæ operis Dei signum daret, sanus factus et incolumis, præcepit Ille in voce jubentis factus sanus, obedivit Patris imperio, et sic omni ægritudinis caruit incommodo. Itaque, qui tantis abundabat virtutibus, imminente diē vocationis ejus decubuit febribus, et ultima illa exercebatur ægritudine. Quod ubi per urbem sonuit, ad venit Episcopus, Monachorum quoque, Clericorum, et Sanctimonialium cœtus; et visitatione solenni ostendebant erga Patrem devotionem piæ affectionis. Nec rediit ad domum Episcopus, quin imo quotidianis exenbiis adhærens ei, non die non nocte ab illo patiebatur avelli. Advenerunt et vicinarum urbium Episcopi, Abbates, et quique Magnates, ad visitandum eum, et commendandos se ei: quibus videbatur, quod in obitu ejus annino terra commoveretur et conturbaretur. Exenbabat diebus ac noctibus ante domum ejus turba Filiorum, et ceterorum fidelium: alii Patri ad meliora festinanti valeficere, et se commendare volebant, alii sanitates corporum expetebant, ut saltem aquam ablutionis in anuum ejus mererentur, qua inuncti refocillarentur.

79 Ubi ergo sensit imminere horam vocationis suæ, Filios quos Christo acquiserat convenire jussit; et inunctus ab Episcopo Oleo sancto, Confessione data, Viatico cœlesti pastus, expositus est lectulo, et jacuit in cinere et cilicio, ita ut altare **S. Nicolai** ejus semper appareret conspectui. In le Fratres collocutus, consueta salutis documenta replicans, Deo ut servirent et adhærereut admonuit, sique ut memorarentur piissima devotione petivit: omnibus in commune flentibus, et suam destitutionem ingeminantibus; cum ipse omnino cohiberet lacrymas, solaretur dolorem, et Christi Domini promitteret affuturam protectionem. Post hæc Reliquias, quas Hierosolymitanus Patriarcha ei dederat, sibi afferri præcepit: et salutatis eis atque deosculatis cum multa reverentia, eas quas collo ferre consueverat

D
EX CUR.
II FLAV.
se et Episcopum didicerat eo anno morturum;

a b
c
d

E

Abbatibus suo loco instituit,

e

Monachum a febris tactu liberat,

ipse extremum ægræ visitatur ab Episcopo et nitis passus.

F

Sacramentisque munitus,

Hierosolymitanus Religiatus, ante se collocatus,

A consueverat exposuit, et ante se reverenter sisti præcepit. Hinc commune Sanctorum patrocinium implorans, elata manu Fratribus et monachis qui aderant, benedixit, et sibi benedicti petiit. Sicque data Filiis licentia exeundi, ipse, oculis et manibus in cælum porrectis, ei intendebat. Legebantur ante eum Passiones Dominicae, lectiones quoque ex quarto Dialogorum f Libro : et felix ejus anima illi soli adhaerebat, cui se totum commiserat. Ubi vero cœpit jam ab inferni parte corpus emori, Sanctorum Reliquias apprehendens in lectulo sedit ; et ad pedes eas ponens, atque uti vitalis calor deficiebat, paulatim eas protrahens, tandem in pectore substitit ; et Reliquias ibidem cum reclinasset, deposuit. O admirandam viri devotionem ! o prædicandam ejus in omnibus sanctitatem ! Cum ergo [caput] reclinasset, manus Reliquiis apposuit, et sic usquequo spiritum Creatori redderet, erectis ad Deum luminibus mansit.

EX CHR.
II. FLAV.

f
paulatim ad
pectus
atrahitur ;

et moritur
14 Junii.

B Aderat ibi Episcopus, et viri Religiosi, quos obligaverat amor et beneficia pii Patris, qui exitum ejus præmuniabant orationibus continuis et psalmodia : qui vix et raro, licet ad horam, separabantur ab ejus presentia, ne contingeret eos absentes esse, quando a corpore migraret felix anima. Illucescente itaque die mensis Junii xiv, quod est xviii Kalend. Julii, hora imminente tertia, presentibus Filiis suis, quos loci angustia capere poterat, ceteris in majori ecclesia consistentibus et canentibus, sancta illa anima corporeis nexibus absoluta ad illud pervenit æternum, quod est Unum et inseparabile Trinum. Oculos Patris clausit Episcopus, pollictores funeris Richardus, Odylardus, Stephanus, et Walerannus Abbates fuerunt. Ipsi corpus sanctissimum procuraverunt : vestibus sacris ex more induit Episcopus ; non quibus ille voluit et præcepit (quia vilia quæque delegerat) sed quas dictavit amor paternus, et devotio sanctissima et debita. Reliquiæ, quas super pectus suum ipse commiserat, induto eosacris vestibus, supra pectus ejus repositæ sunt.

Corpus ab
Episcopo et
Abbatibus
curatum.

expouitur in
ecclesia sua,

C 81 Elatum ergo funus beatissimum bajulantium manibus, cum ob impetum populi incurrentis et plangentis obserata esset ecclesia, ante altare S. Petri positum est : ubi Missa a Pontifice celebrata, tandem portæ monasterii apertæ sunt. Et ecce populus innumerabilis utriusque sexus et ordinis irruit, cum lacrymis et ululatu cordis. Plena erat ecclesia lacrymarum, omnes in commune pii Patris deflebant obitum, ac si viderent imminere interitum patriæ. Quam quantus luctus omnium ! quanta toti urbi mœstitia ! quam pia erat de ejus obitu compassio ! quanta omnium destitutio ! Ea dies tota fuit gemituum, tota planctuum. Qua advesperascente, corpus beatissimum ad principalem ecclesiam sanctæ Mariæ a Fratribus delatum, debitis vigiliarum et psalmodiæ officii nocte ipsa ab excubitoribus honoratum est. In crastino Missa solemniter celebrata a Canonicis, per reliqua urbis g monasteria deportatum est, et Vigiliis Missarumque solennis debita officiositate percelebratis, tandem ad monasterium suum relatum est, et Filiis dolentibus, et de morte ejus mœrentibus restitutum. Venit ergo dies crastina, et ecce fere circa horam tertiam congregata est tota civitas ad sepeliendum illum. Missam celebravit Episcopus, sermonemque habuit ad populum de mutabilitate vitæ hujus, et qualiter in hanc plorationis convallam devenerimus ; quis sit finis bonorum, quisve malorum ; quæ fuerit Patris vita, mors quam pretiosa. Hinc percelebrato Officio, dictis Orationibus solennibus, ad locum sepulture itum est. Et licet solis exequiarum ministris et bajulis funeris, cum his qui officia dabant, permissum sit ingredi,

g
postulat in
Ca'he'ratu,

unde relatum
tumulatur,

D ceteris intra majorem ecclesiam retentis ; tanta tamen fuit obsequentium multitudo, ut fenestras, quibus lumen cryptæ infundebatur, ob captationem aeris, auferri necessitas impulerit. Vincebat diem luminum multitudo, et fumus incensi et thymiamatis totam repleverat ecclesiam : tanta erat omnium erga Patris sepulturam devotio.

82 Humato itaque mitissimi viri corpore, clausum est sepulcrum, et solito cæmento per juncturas litum. Requiescit autem in crypta subterranea, ante altare sanctæ Dei genitricis Mariæ et S. Joannis Evangelistæ ; et super eum majus altare S. Petri statulitum est. In eadem crypta, subtus altare præfatum S. Mariæ, sanctus requiescit Madalveus, ab eodem Patre nostro ibidem transpositus, et reverenter tumulatus. Peracto vero sepulture officio, ubi ab aliis discessum est, ad componendum viri Dei lectum unanimis se Filiorum accendit devotio.

in eadem
ubi S. Ma-
dalveum
convidrat
crypta :

Quatuor columnæ marmoreæ, cooperulo sepulcri, cæmento facto ex eodem marmore, connectuntur : his desuper tabula marmorea prægrandis ipso eodem cæmento adjungitur ; et sic desuper cooperulo mæceriæ aliquantum constructur, et solido bituminis glutine solidatur. Tabulæ vero in altum porrectæ linteum imponitur, et ei pallium superadditum est : ut cunctis cernentibus patenter detur intelligi, eum magnum esse meriti, cujus corpus sic honoratur in terris Et merito. Quid enim fuit ejus in terris studium, nisi Deum diligere, et Sanctos ejus venerari, et Ecclesiam Dei ornare decore competenti ? Nec mirum si a filiis propensius honoratur, quos scivit regere secundum nostram disciplinam, quæ ex Christiana lege descendit, et ad Deum ducit. Requievit autem hic Pater noster anno ab Incarnatione Domini MCLVI, regiminis sui anno XLII, regnante terris Henrico Conradi filio. Supervixit vero Episcopus Richardus usque ad mensem Novembrium, et obiit viii Id. Novemb. sicut ipse a Patre suo quæsierat, cum ei oculos clauderet. Si, inquit, Pater, ad Deum vadis, et ei placet obsequium quo ei servisti ; obtinet ut unum annum non tibi supervivam in hoc seculo, quia tibi commori quam vivere præopto. Dixerat, et exauditus est, additumque patribus suis. Cujus corpus cum parentes juxta corpus viri Dei sepeliri mandassent, a Canonicis vi retentum, et in ecclesia sanctæ Mariæ Majoris sepultum h est. Eodem anno ordinatus est Lugdunensi Ecclesiæ Archiepiscopus Dominus Halinardus. Eodem quoque anno regimen Virdunensis cæcæobii Walerannus suscepit, homo in sæculo nobilissimus, Gelduni Comitis filius : qui in bello apud Barcastrum in geniculo vulneratus, claudicabat : Episcopatum autem Virdunensem Theodericus suscepit, Wezelonis Comitum filius.

E
anno 1046;

moritur
hand diu
post etiam
Richardus
Episcopus

h
et Abbas Wa-
lerannus or-
dinatur.

f

83 Quantæ vero apud illius ævi homines hic Pater noster Gratia-Dei honorificentia fuerit, Theodericus i Basileensium Episcopus, vir multæ auctoritatis et gratiæ, suo in facto ostendit. Qui cum in deducendo novo Episcopo Virdunum missus ab Imperatore venisset, et esset ei devotio sancti viri sepulcrum invisere ; cum ante tumbam magna se lacrymarum contritione mactasset, rememorans defuncti pietatem, sobrietatem, et mansuetudinem, pallio pretiosissimo crocci coloris tumbam ipsam adornavit ; ut affectu ipso testaretur, dilectionem, quam vivo exhibuerat, mortuo se quoque non negare ; immo propensiori eum cultu dignissimum, quem jam suo Dominus gremio confoveret. Cœperat jam tunc locus ille multis clarere miraculis, et in febricitantes tanta curationum refundebatur gratia, ut quisquis advenisset hoc laborans incommodo, ubi parum obdormisset, sanitatis potiretur suffragio, et rediret omni valetudinis sopito incendio. Sed quid

i
Theo'oricus
Ep. Basilen-
pallio tumu-
lum ornat :

curantur
ad illum fe-
bres :

moramur,

A moramur, nec referimus cujus meriti Angelico quoque declaratus sit esse testimonio? Etenim qui vidit testimonium perhibuit, et de cujus vita non dubitatur, ejus merito testimonio creditur.

k
Rodulfus
Ab. auxius
de vers. Ri-
chardi san-
ctitate

84 Beatæ memoriæ Pater Rodulfus, tertius h post eum successor in regimine Ecclesiæ, et ut credimus hereditariæ sanctitatis possessor, nunc felici beatus excessu; ubi locum ipsum regendum suscepit, et audiret a referentibus multa de eo relatu digna, videret quoque unanmem erga cultum memorialem ejus omnium devotionem; amplexabatur quidem quod videbat et audiebat generaliter ab omnibus. Æstuabat vero intra seipsum, si tantæ sanctitatis vir ille fuisset, ut refereretur; et quasi quærebatur sollicitis et dispositis cogitationum excubiis, cujus meriti apud Deum esset. Solebat et ipse ad ejus sepulcri locum, quia senserat ibi faciles orationum proventus, creberrime orare, et multoties pernoctare: cum ecce una nocte, post celebrationem nocturnalis synaxis, cum ibidem solitas Deo redderet excubias, hæc eum cogitatione sæpius terente et ad sese devolvente, somnus paulisper allusit. Necdum corporales in soporem erant perfecte resoluti, cum intellectuales oculi aperti sunt, et vidit sibi

B astare Angelum, blanda se voce alloquentem et dicentem: Diu te cogitatio tua morosa curiositate detinuit, ut scires cujus meriti hic, cujus sepulcro adsistis, esset; et ne te diutius fatigandum protrahat, missus sum hæc tibi expedire. Duo sunt in hac crypta quiescentes, et diem Domini, quo duplici stola remunerentur, expectantes; hic Abbas Richardus, et Confessor Christi præcipuus Madalvensis; cujus vos festivitatem, suo tempore et die, devotis, ut dignum est, honoratis officiis: utpote quem Deus in numero Sanctorum snorava, et forte justorum ascivit. Et iste quidem digne in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transit justorum. Hic autem, cujus adsto sepulcro, pari vobis nec minori devotione venerandus in terris, quem pari sorte, nec inferiori gloria, Deus decoratissima sublimavit in cælis. Multa sanctitatis ejus fama in terris, quam tamen nec ad meliorem nostis; quia vir gratia Dei illuminatus humilitati studuit et vilitati: nec actus suos prodere maluit, sed occultare. Sed noveris, quia magnum Patronum et Deo carissimum præmissistis, et quæ de eo dicuntur vera sunt, quamquam ampliora dici possent. Placeat tibi devotio Filiorum ejus, erga memoriam ejus: et quæ tibi missus a Deo refero, hac ipsa die omnibus in commune edico; ut gaudeant de felici successu Patris, quem habent suffragatorem et devotum interventorem in cælis. Tu itaque, his de beato viro agnitis, viam quam cœpisti ne deseras; mortificationi carnis, humilitati, vilitati, et castimonie invigila. Incrandis animabus operam da, ut cum hoc et aliis doneris beatitudinæ æternæ jucunditatis.

recteque a
Monachis
colendum
ut Patronum

quibus id
ille letus
renuntiat.

85 Obstupuerat vir gratiarum in visione et affatu Angelico; et cum videret illum, pro his et aliis pietatis ejus beneficiis, humanæ fragilitati collatis, Deo laudes dicentem, et ad easdem se pararet; toto corpore, ut dormiebat, surrexit; et evigilans, grates, quas conatus fuerat mente, jam animo et corpore persolvit intente. Nec apparuit signis in prædicando quod viderat et audierat; imo omnibus Dei retexit magnalia, quia et quod gratum est vidisse vel audisse, gratius refertur, et gratissimum universis creditur: Fratres quoque, audita Patris magnificentia tanti nuntii voce testificata, laudes et gratias Deo reddidimus; satisque cautum est ab illa die et deinceps, ut ejus memoria devotione recoleretur l dignissima.

86 Pro his et aliis beneficiis ejus, benedicatur nomen Domini in secula. Vivit adhuc et vivet in

secula beati viri meritum, et quamdiu volvetur seculum, semper ejus meritum accipit incrementum. Testatur hoc Normannia, fatetur et Britannia, applaudit tota Gallia, Patris promens magnalia; quæ quanto lætata est et jubilavit de conversatione ejus sanctissima, dum esset in mundo; tanto nunc dolet in morte ejus sublata sibi tam felicia contubernia; cujus vita sanctitatis erat speculum, pœnitentiæ solatium, incipientium consolatio, miserorum defensio. Luxit ejus obitum Imperator et Optimates, deflexerunt Reges et Pontifices, defecta tibia et organum, cithara et psalterium, raucum sonuit taba et tympanum. Ascendit ad Deum clamor pauperum, desiderium egentium suam destitutionem ingemnantium, et ut magis mireris, unius obitum mundus deflevit, in quo totus dum viveret requievit. Et quamquam sentirent magis esse gaudendum, si rationem vis doloris admitteret; flebant tamen præcipue Monachi, Virgines et Viduæ, Ordo quoque Ecclesiasticus, ejus peculiari fulti patrocinio, firmati consilio, recreati alloquio. O pietatis m meritum, seculis memorabile, posteris venerabile, omnibus imitabile! Landum ejus nulla unquam delebit oblivio, non minuet temporis interpolatio, non auferet ab ore nostro (et si gravior excandescat in nos quam nunc est tribulatio) quo minus te venerandum, te prædicandum, te, Pater, fateamur omnimoda laude colendum. Tuis enim laudibus immorari, est a tribulatione relevari; quia laus tua, gaudii et pœnis admiranda est comprehensio, mœroris et anxietatis propulsatio.

87 Retulit humilitati nostræ ante quinquennium, cum n necdum gustassemus quanti sit laboris et tædii aliena curare, venerabilis Abbas sancte Trinitatis de monte Rotomagensi, o Hugo nomine, qui nunc usque superest; quia cum esset in obsequiis prælati Comitis Normanniæ Willelmi, jam tunc Regis p Anglorum, cum tractaretur in aula de honestis viris et memoratu dignis, quorum ipse Rex habuisset notitiam, aut famam audisset, inter præcipuos hujus admirabilis memorabatur, summa laude ejus efferendo præconia, humilitatem, sapientiam, discretionem, animi et vultus devotam Deo hilaritatem, sermonis facundiam, morum elegantiam, subditorum reverentiam. Mirabatur etiam, quod his modernis temporibus, de loco tam celebri, nulla ad se commigraret persona, nulla, ut solebat, Regalem ejus magnificentiam expeteret successorem tanti Patris aut Monachorum l ei sedulitas: adeo ut cum pro legatione quadam idem vir, a quo hæc audivimus, quadam vice mitteretur Verdunum; inter alia id ab eodem Rege et honorabili ejus q conjugæ ei daretur in mandatis, ut cœnobium nominatissimum sancti Vitoni expeteret ibidem hospitaturus, Patremque et Fratres loci sua ex parte devote salutaturus, et sollicite notaturus, si idem qui quondam honestatis et religionis cultus interet; qui esset monasterii Pater; si in eo avita paternitatis et dulcedinis specimen eluceret; si in Filiis gravitatis et reverentiæ antiquum decus emineret; si rerum temporalium copia exuberans, si spiritualium delectationum gratia ab ubertate domus Dei esset habitantes debrians; omnia prospiceret, singula vivo rimaretur ingenio, sibi que referret.

88 Verum quid rerum intercesserit, quid præfatus vir aliorum hospitaturus diverterit, et sperantibus optima Regi et Reginæ in sperata retulerit, nostrum non est edicere; maxime cum illo in tempore, quo id gestum est, puerilis r adhuc nos ferula his vel similibus vetaret intendere. Illud tantum notasse sufficiat, quod Rex, auditis quæ non speraverat, viri spectabilis et memoria digni egregiam conversationem reducens ad animum, tot ingeminationibus

D
Quanta ejus
ut q e fama,
testatur dolor
universalis
de morte.

m

E

Willelmus
R. Anglix

n

o

p

F
mollit qui
de ejus cul-
tu statuque
monasterii
quarut.

q

quantique
moruum
fecerit de-
clarat.

r

EX CUR.
II. FLAV.

A tionibus ejus deflevit obitum, tot reciproca vicissitudine ejus efferebat meritum, replicando miris laudibus illius præconia, et subinde repetendo indebita et ingrata paternæ sollicitudinis remissorum Filiorum remissæ vicis obsequia, in hoc ipsum quoque omni congeminate aula; ut daretur cunctis palam intelligi, si fama votis annuisset, multis ecclesiam donandam muoeribus, multa dilectione a Regali fore munificentia honorandam. Vidimus demoniacum, ad monasterium B. Vitoni adductum, intra paucissimos dies plenariæ sanitatis gaudia reportasse: quem cum in primo adventu suo, vinctum loris et funibus arctatum, infra cryptam, ad æmoriæ Sanctorum ibidem quiescentiam, parentes ducere velunt, nullatenus potuerunt: credo damone timente præsentiam eorum Sanctorum, quorum meritis eadem ecclesia illustratur, et præsentia decoratur.

Dæmoniacus
inductus ad
sepulcrum
requirit.

ANNOTATA D. P.

a In hujus monasterii Cirouico perbreui, impresso post Chronicum Hugonis. Bibliothecæ Labbeæ pag. 296, ab anno 1009 ad 1223, sic legitur; MXXXIV Dedicatio hujus ecclesiæ, in honore B. Petri et omnium Apostolorum. MXLVII, Ordinatio D. Odylardi, bonæ memoriæ Abbatis hujus loci. MLXX Odylardus primus Abbas hujus loci, die sancto Paschæ... IV Aprilis, corpus terræ tradidit.

b Belli-loci in Argonna, Virdunensis diocesis, Abbates aliquot Summarthani recensent ab anno 1403 ad 1624, qui videntur omnes Commentatarii fuisse. Anteriorum Abbatum, nullum inuenio catalogum ab aliquo collectum.

c Non est hic S. Theodoricus, Abbas Andainensis S. Huberti in Arduenna, diocesis Leodiensis, cujus Acta dabimus 24 Augusti; sed ejusdem nominis alius: nam iste, non Iruani, sed Lobus Richardi discipulus fuit; nec nisi post hujus mortem a Waleranno Virdunum adductus, deinde a Theodwino Episcopo Leodiensi constitutus fuit Abbas S. Huberti, anno 1053. Dignus est locus, cujus historia habeatur ab origine descripta, ex ipsius (si qua supersunt) monumentis antiquis. Hanc igitur a Canonibus Andainensibus operam expectabimus, pro instruendo Commentario de S. Huberto ad 3 Novembris.

d S. Urbani monasterium in diocesi Catalaunensi, de quo actum a nobis in Comm. prævio ad Acta S. Urbani Papæ I 23 Maji, propter corpus alicujus S. Urbani illuc allatum, et creditum Pontificis Romani esse. Abbatum Catalogum nemo hactenus tenuit: Summarthani solum nomen Abbatæ referunt.

e Ita lego, licet impressum reperiam Mysæ, est autem Moysiæ in diocesi Caturensi, a Chlodoveo, primo Francorum Rege Christiano, ex voto successus belli Gothici fundatum, ut auit. De eo agens Petrus Vallis Cernoy cap. 63 Hist. Albigen. non placet, cum ait, vocari Moysiæ, quasi origo nominis Hebraica sit. Nimis frequentia sunt nomina, in incum apud Gallus desinentia, quam ut ad Hebraicos fontes reduci debeant. Interim desideratur Abbatum series; sed inuenitur apud Summarthanos monumentum consecrati anno 1063 novi templi. Vetus aliquod Chronicum inde acceptum usque ad annum 818 habetur tomo 3 Francicorum du Chesne, sed vix meretur vocari Moysiæ, ubi de loco et monasterio verbum nullum.

f Nempe liber 4 Dialogorum S. Gregorii, totus de transitu animarum ad vitam alteram, idcirco aptus tali tempore.

g Duo nominat Wasseburgius, S. Mauri et S. Pauli.

h In capella SS. Nicolai et Germani, quam dedicauerat, inquit Wasseburgius, donec successor Theo-

doricus transferri fecit in medium ecclesiæ, magna cum reverentia et devotione: qui Theodoricus multa damna monasterio S. Vitoni tulit; et Antipapæ Henriciano Guiberto adhærens, Rudolfum loco expulit: sub extremum tamen vitæ, curam duobus ab illo missi Monachus, paucis et absolutus, gratiam meruit an. 1090.

i Theodoricus, Basileensis Episcopus; ab an. 1040 ad 1057.

k Nempe post Waleranum defunctum (quem veneno perussisse scribit Hugo) Grimoldus successit, an. 1060: deinde vero anno 1075, Grimoldus Abbatiam dimisit die S. Nicolai, et Rodulfus successit. Ordinatio ejus die S. Urbani. Ita idem Hugo: qui hunc obiisse ut anno 1099, v. kal. Aprilis: obiit autem, ut mox apparet, cum hæc scriberet Hugo, non nisi usque ad 1102 cepta prosequens.

l Hoc ita decreto, mirum est, quomodo in fine Chronici dicatur, quod memoria, quæ solita erat pro Domino Abbate Richardo dici ad Matutinos, quasi ob gravamen Fratrum cavendum, ab eo ipso qui istæ ouderat Rodulfo intermissa est, quantumvis brevi autequam moveretur tempore.

m Ita corrigo, quod impressum legebatur, optatis.

n Igitur anno plus minus 1096: ipse enim pag. 242 apud Labbe scribit; anno MXXVII Indict. v, in crastino die IX kal. Decembris, ordinatum se Fluviniaci Abbatem.

o Summarthani, tomo 4 Gallie Christianæ pag. 871, et Arturus a Monasterio in Neustria pia pag. 409, Isemberto primo Abbati subjiciunt Raynerium, mortuum anno circiter 1075; et Galterium, Fontanellensem Monachum auit successisse; cujus memoriæ inveniuntur usque ad an. 1090. Arturus quoque ei etiam tribuit juxta anno 1107 novæ ecclesiæ fundamenta: ambo autem 4 Abbatem faciunt Heliam, cujus tamen ante annum 1130 nullam inveniunt mentionem. Verum hinc apparet, interponendum Hugonem, ab anno saltem 1192: et hinc potius attribuendam positionem dictorum fundamentorum, vitum autem ei prorogandam ultra annum 1102.

p MLXV anno, Eduardus Angliæ Rex obiit: qui quia sine filiis fuit, consanguineum suum Willelmum, Normannorum Comitem, post se regnare instituit: et in die Natalis Domini, apud Londoniam, in Regem elevatus et coronatus est: non tamen, nisi post victum Haroldum æmatum, et obiit 1087 v Idus Septembris.

q Mathildis hæc fuit, filia Baldvini Flandrensis.

r Cum ipse loco præcæto Abbatem se ordinatum dicat anno ætatis XXXII, oportet natum fuisse anno 1066; et hæc acta, antequam sub Rudolfo Abbate, circa an. 1083, Monachum indueret; quare insperata illo, quæ de monasterii statu relata Regi innuit; oportebit ordiri a tempore Grimoldi Abbatis, qui anno 1075 (quando nesciam decemnis Hugo erat. Abbatiam dimisit; quem pag. 215, ad an. 1077 quo obiit, de Prælatione Abbatæ excusatum ait: quia erat simplicis naturæ. . . . Hæc puncta, sic impressa apud, Labbe satis ostendunt hiatum aliquid in MS.: erasis lineis aliquat, quibus istius Abbatis ineptitudinem, et laxatam sub eo disciplinam Hugo indicaverat.

ALTERIUS VITÆ EPITOME

Ex Menardo et Wasseburgio.

Fuit B. Richardus nobili loco natus, patre Uualteio, matre Theodrada, in Bantonio pago a prope Montem-Falconis, in diocesi Remensi. Puer missus est Remos a parentibus, ut in ecclesia cathedrali litterarum et pietatis studio se dederet; cujus ecclesiæ

Ab ecclesia
Remensi
a

A siæ postea, ob singularem pietatem et doctrinam, Cantor factus est, et postea *b* Decanus. Sed honores flocci faciens, vitæ monasticæ ardebat desiderio. Interea Remos venit Fredericus, Comes Viridunensis, eodem desiderio succensus *c*: ubi perhumaniter a Decano acceptus est: qui, ut eadem erant vota, multa inter epulas de mundi contemptu, et vitæ monasticæ bono colloenti sunt, deque ea complectenda consilium inierunt. Tunc monasterium S. Vitoni apud Viridunum ob Normannorum incursiones exiguum erat, et a septem Monachis, iisque Scotis, habitabatur. Iis præerat magnæ simplicitatis vir Fingenius Abbas, qui, ut alterum regebat monasterium, nempe S. Felicis, nunc S. Clementis, extra pomerium urbis Metensis, raro ad monasterium S. Vitoni accedebat: ex quo non leve regularis disciplinæ detrimentum sequebatur. Tamen Deus optimus maximus, qui hunc locum splendori pristino restituere volebat, effecit, ut illi monasticam cucullam induerent in ipso S. Vitoni monasterio. Sed cum effrænes Monachi eorum votis non responderent, se ad cœnobium Cluniacense contulerunt; ubi S. Odiloni Abbati sua studia patefecerunt *d*. Qui divino quodam genio afflatus, eorum animo perspecto, ipsis persuasit, ut ad suum monasterium redirent; subjungens, ideo illos ad illud monasterium a Deo esse vocatos, ut in eo regularem disciplinam resarcirent. Sancto igitur viro obtemperantes, ad cœnobium sancti Vitoni reversi sunt. Sed cum ultra Monachorum fastidia ferre non possent, rursus locum deserere statuerunt, ut ad monasterium S. Pauli, tunc extra muros Viridunenses situm; in quo regularis disciplina, *e* quod recens ædificatum esset, maxime vigeat, se reciperent; hocque consilium ad exitum perluxissent, ni Deus obstitisset. Erat tunc Viriduni, juxta ecclesiam sanctæ Dei genitricis Mariæ, quædam Reclusa, magni nominis femina; cui, cum peroræ orationi incumberet, visus est quidam veneranda majestate gravis et decorus, præcipiens ei, ut crastina luce mane conveniret Fingenium Abbatem, qui tunc erat in monasterio S. Vitoni; et ei suo nomine diceret, ut duos istos novitios votis monasticis astringi curaret; ne illa ecclesia, ad quam divinæ providentiæ et consilio missi fuerant, illos non sine sui maximo detrimento amitteret. Paruit visioni Reclusa; et postero die, qui erat translationi S. P. N. Benedicti sacer, Abbatem adiit, eique visionem narravit *f*. Et Fingenius Abbas aperiens eis Dei voluntatem, religionis sacramento obstringi curavit: reversusque ad monasterium S. Felicis, annis obitus, paulo post obiit.

2 Coterunt ergo Fratres, ut Abbatem eligerent, Diversa erant Monachorum studia. Qui disciplinam refugiebant, moribus consentientem personam appetebant; at ii quorum mens fanior, Richardum vehementer exercebant. Affuit Aymo Episcopus Viridunensis, ut, si qua nascerentur jurgia, compeceret. Qui intuitus in duos pueros, in facie legit eos expetere Richardum, sed non audere id palam facere. Illos ergo interrogavit, quem Abbatem eligerent; at illi responderunt se Richardum eligere, et adjunctis aliorum suffragiis rata fuit electio *g*. Beatus igitur Richardus de more in ecclesia benedictionem accepit Episcopalem, et summa cura gregi invigilare cepit; fracta redintegravit, luxata junxit, res temporales et spirituales mitiori pristino restituit. Et brevi Abbatis fama longe lateque est propagata, pervenitque ad aures Henrici secundi Imperatoris, qui Otthoni tertio successerat. Imperator, ut erat pius, et piorum amator, B. Richardum accersivit, ut piis ejus colloquiis frueretur, insuperque eum de monasterii statu et fundatione interrogavit. Quibus cum Richardus satisfacisset, ei

Junii T. III

loci egestatem et ruinam *h* significavit. Quod videns Imperator, ei multa bona ad monasterium, tum reparationem, tum amplificationem, largitus est. Inter præcipua ædificia, quæ construi jussit Richardus Abbas, sunt cryptæ ecclesiæ, et ejusdem ecclesiæ amplificationem. Cum autem huic ædificio incumberetur, inventa sunt corpora multorum Episcoporum Viridunensium, quæ levare jussit, et decentiori in loco reponi. Invenit et alia octo *i* corpora sanctorum Episcoporum ejusdem civitatis, qui retro altare majus sepulti erant, Honorum elevationem, quæ celebrior esset, in diem sequentem distulit. Sed eadem nocte unus ex illis Episcopis, pontificiis ornatus insignibus, Paramonio *k* Monacho apparuit: qui dixit ei, se a Deo et ab aliis Episcopis missum, ut ipsi præciperet, ut Abbati diceret, ne inde sua corpora moveret; quia a Deo statutum erat, ut in eodem loco supremum expectarent judicium. Monachus petiit signum, quo probare posset ejusmodi revelationem esse veram. Episcopus hoc ei signum dedit, nempe quod eorum manus dexteræ invenirentur incorruptæ, super petus positæ, chirothecis albis ornatæ. Postera luce mane Monachus Abbatem Richardum adiit, eique revelationem manifestavit. Qui Missa rite celebrata, cum Monachis ad locum accessit, apertisque Episcoporum sepulcris, omnia, quæ a Monacho acceperat, vera esse expertus est: et Deo gratias agens, sepulcra claudi jussit. Ne vero tantæ rei memoria periret, super hæc sancta corpora ædificium quoddam erigi instar epitaphii jussit.

3 Hi autem Episcopi sub nomine *l* Senatorum, tempore persecutionum ducentos et quadraginta *m* annos sibi invicem succedendo, Ecclesiam Viridunensem rexerant, omnesque in eodem loco sepulti fuerant. Eorum adhuc sepultura visitur in cœmeterio antiquo, quod esse instar horti retro majorem ecclesiam ejusdem monasterii, ipse vidi cum manebrem in illo monasterio. Ibi est ingens lapis, decem pedum longitudine, et septem latitudine, novem columnis suffultus, in quo per circuitum hi versus incisi sunt *n*;

Cominus astantes agnoscite quique fideles;
Octo Senatores hæc hic complectitur aedes,
Quos Viriduna Sedes meruit sibi præsidiantes.
O quantus locus es, qui tot servas tibi Patres;
Per quos tutus ades, per quos gratissimæ fulges;
Ergo suas plebes salvent huc convenientes,
Laudibus instantes servent hic et undique *o* Fratres.
Sub novem istis columnis humus lapidibus est strata, **F**
in quibus per circuitum hi versus sunt incisi.
Templum Richardus Abbas hoc amplificando,
Octo Pontificum fodiendo juncta sepulcra
Repperit hic subtus; quorum ille, decentius ho-

rum,] Sedem mutari decreverat. Obruit hinc nox;
Hæc Paramonio Fratri tunc reddita vox est.
Dicas ut nostris permittat sedibus Abbas
Expectare diem Domini: sibi signa sequentur.
Nulla corruptas nostras putredine dextras
Nostris pectoribus positas, verum manus ipsas *p*
Ornatas albis mane inveniet chirothecis.
Lætus analogum *q* tumulo tunc adlidit Abbas,
Ne quiquam hanc terram pede calcant inverecundo,
Ilic locus magna veneratione a Monachis colitur.

4 Beatus igitur Richardus Abbas, inter ceteros ætatis suæ insignes pietate viros, ut sol inter alia sidera, micabat; suoque fulgore vitiorum tenebras ex multis aliis cœnobiis dissipavit in Francia, Lotharingia, Germania et Flandria: curam enim unius et viginti monasteriorum gerebat, ex quibus situm et rubiginem absterserat. Lietardus Comes, Otthonis Imperatoris consanguineus, relicto mundo et pompis, ejus fama allectus, in cœnobia S. Vitoni

D
EX HUC.
HENARD.
hi
novam condidit
ecclesiam:

k

ad quam 8
Episcoporum
corpora
transferre
prohibitum,

E

l
mn
eis communem
tumulum
erigit.

o

F

p

q

Inter alios
Lietardum
Comitem recipit:

EX HUG.
MENARD.

A cucullam induit; deditque S. Vitono feudum Ballo-
dium, filio ejus Menegaudo reclamante, transcriptio-
nemque omnibus modis prohibente. Ita ut pater
Lietardus coactus fuerit, relicto claustro, apud Im-
peratorem causam agere. Qui feudo Monachis S.
Vitoni addicto cum reverteretur; Trevis in mona-
sterio S. Maximini morbo interceptus, obiit. Quod
cum B. Richardus rescivisset, extemplo Treviros se
contulit; et interposita Gilberti Comitis Luxembur-
gensis auctoritate, corpus ejus ad suum monaste-
rium transtulit, ubi illud honorifice sepelivit in
claustro, in quo adhuc hoc epitaphium legitur.
LIETARDUS COMES ET MONACHUS, QUI NOBIS OEDIT
BALLODIUM CUM BANNO. Post mortem patris Mene-
gaudus Comes feudum usurpavit: at Richardo eum
apud Imperatorem, qui tum erat in Thedonis-villa,
acriter impugnante, possessione injusta cedere co-
actus est. Mathildis Comes Saxoniae, mater Fre-
derici: et Hermanni Comitem, Monachorum S. Vi-
toni, et Adalberonis Episcopi Virdunensis, multum
observabat B. Richardum, et multa praedia et re-
ditus legavit monasterio S. Vitoni; ut omittam
multa donaria, quae ecclesiae ejusdem coenobii obtu-
lit, in illa etiam sepeliri voluit; cujus Epitaphium
adhuc extat: MATHILDIS COMITISSA SAXONIAE, MATER
DOMINI ADALBERONIS, EPISCOPI VIRDUNENSIS, GODE-
FRIDI, ET GOZELONIS DUCUM, HERMANNI ET FREDERICI
COMITUM. Hermannus vero, et Fredericus dum vi-
verent, rogaverant Abbatem ut in eodem monasterio
sepelirentur. Contigit ergo, ut Fredericus missus
fuerit ab eodem sancto viro ad monasterium S. Ve-
dasti Atrebatensis, ut Praepositi munus obiret, ubi
et post mortem sepultus est. Audiens Richardus illo,
se contulit, et cadaver effodi jussit, exenteravit, et
sepultis intestinis, in suum monasterium transtulit,
et ibi honorifice sepelivit; id enim supremum offi-
cium amico suo, et religionis socio impertire voluit.
Nec multo post Gregorius Archidiaconus Leodiensis
r filius Comitis Hermanni, mundo repudiato, Mo-
nachus in coenobio sancti Vitoni factus est.

ne mannis
includatur
monasterium
cavet:

5 Tunc temporis r hoc monasterium extra urbis
pomarium erat, et magis ad vitam solitariam ido-
neum: at Haymo Episcopus Virdunensis, ex
stemmate Bavariae Ducum, urbis pomarium proferre
statuit, et intra illud, monasterium includere. Eum
rogavit B. Richardus ne id faceret, propter tumultu-
antem plebem, quae opus Dei liturgicum pertur-
baret: at Episcopus, posthabitis Abbatis precibus,
in sententia permansit. Abbas vero Imperatorem
adiit, qui justis ejus querelis auditis Episcopum mu-
rorum dilatatione prohibuit. Id inique tulit Episco-
pus, et indignabundus cum Abbate durus agere coepit.
Qui cum non posset eum placare, id quod jam
pridem meditabatur, effecit: nam cedens locum irae,
versus Romaricum montem ad solitudinem Rombec
s contendit, quibusdam t Monachis comitatus. Ibi
omni cura rerum humanarum semota, omne studium
ad Deum contulit: ibi beati viri sanctimoniam mi-
raculis Deus manifestare coepit. Quidam leprosus
sibi in animum induxit, se mundatum iri, si lava-
retur aqua, qua vir Dei corpus suum abluisset,
suumque desiderium Monacho cuidam aperuit: qui
beato Richardo persuasit, ut balneo uteretur; clam-
que aquam subductam dedit leproso, qua ille lotus
quamprimum mundatus est u. Audito hoc miraculo
Haymo Episcopus in gratiam rediit cum B. Ri-
chardo, eumque accersivit: qui Episcopo obtempe-
rans, relicta solitudine ad monasterium rediit.

S. Henricum
Imp jubet in
regno manere;

6 Non multo post Henricus Imperator Virdunum
venit, ut sanctis B. Richardi confabulationibus
frueretur. Ingressus in claustrum in haec verba
prorupit: Haec requies mea in seculum seculi:
hic habitabo, quoniam elegi eam; satis significans

se, purpura posita, velle cucullam induere. Morta-
tus est Abbatem Episcopus, ne cum tanto Imperii
detrimento, sobole mascula carentem Imperatorem
cuculla indueret. At Imperator urgebat, et contenti-
ori animo petebat in album Monachorum adscribi:
sed Abbas eum, pia quadam fraude circumscripit.
Convocatis enim Fratribus, ab Imperatore petiit,
an Monachus esse desideraret. Imperator in lacry-
mas solutus, se id maxime appetere respondit.
Subiunxit Abbas, ut, quandoquidem Monachus esse
cuperet, sibi promitteret obedientiam. Promisit Im-
perator. Respondit Abbas, se quidem eum in Mo-
nachum recipere, sed ipsi in Dei nomine praeci-
pere, ut ad regendum Imperium revertatur. Impe-
rator igitur, hac pia fraude circumventus, se Ab-
batis et Monachorum commendans orationibus, ad
regendum Imperium rediit. Paucis post diebus obiit
Haymo Episcopus Virdunensis, qui plurima bona
contulerat monasterio S. Vitoni, et Abbatiam S.
Mauri ejusdem urbis aedificaverat, in qua posuerat
Sanctimoniales Ordinis S. Benedicti. Non multo
post etiam secuta est mors Henrici Imperatoris.
Tum quidam Bonae Vallis Eremita, ut habetur in
duobus codicibus x MSS abbatiae S. Vitoni, cum in
oratione pernoctaret, circa mediam noctem, vidit
daemonum agmen, qui cum tumultu et fragore in-
cedebant; interpellavitque unum ex iis, quo tam
cito properarent. Ille respondit, se ad mortem Im-
peratoris properare. Eremita Deum rogavit, ut sibi
revelaret, qualis foret Imperatoris exitus. Et hora
nona matutina vidit eosdem daemones, ante cellam
suam transeuntes, qui unum catena vinctum duce-
bant. Eremita quemdam ex iis interrogavit, quisnam
esset hic ursus. Daemon respondit, esse animam Impe-
ratoris, quam ducerent ad Dei tribunal judicandam.
Eremita Deum rogavit, ut sibi revelaret, qualis foret
judicii hujus exitus. Sub vesperam vidit eosdem dae-
mones redeuntes, tristes admodum; petiitque ab
illis, quid tandem actum esset de anima Imperato-
ris. Responderunt illi, fuisse a vetulo quodam Ab-
bate defensam, in judicio, et tanquam suam repeti-
tam. Eremita Deo gratias egit, et beato Patri
Benedicto, cujus meritis animam Imperatoris cre-
debat esse servatam; visionemque Richardo Abbati
notam fecit; qui multas preces pro anima Impera-
toris indixit, et multa etiam pauperibus elargitus
est.

eundem paulo
post mortuum

E x

ope S. Bene-
dicti salvatam
intelligit:

7 Henrico secundo successit Conradus, pius
valde Imperator, quique Richardum Abbatem unice
diligebat: cujus prudentia, et consilio bella y et
simulacres, quae inter ipsum Imperatorem et Goze-
lonem Ducem Lotharingiae, fratrem Frederici Mona-
chi et Hermanni Comitis Virdunensis intercedebant,
pacata sunt. Haymoni autem Episcopo successit z
Rembertus: qui etiam Richardum multum dilexit,
et in ecclesias munificus fuit. Rebus sui monasterii
optime constitutis, concedente Episcopo Virdunensi,
Hierosolymam profectus est. Cum Trevis transi-
ret, Eurinus Abbas a se ei comitem adunxit. Primo
Constantinopolim venerunt, ut loca sancta ejusdem
urbis lustrarent. Ibi honorifice, ab Imperatore β et
Patriarcha accepti sunt, a quibus multis muneribus
ditati sunt. Patriarcha vero dedit beato Richardo duas
portiunculas Crucis γ Dominicae, quas Richardus in
auro caelari in modum crucis curavit, quam collo-
appendit, tanquam clypeum adversus daemones tu-
tissimum; addidit et Patriarcha multas Sanctorum
Reliquias, quas ipse Abbas reversus in coenobio
S. Vitoni collocavit. Dimissi ergo ambo Abba-
tes ab Imperatore et Patriarcha, felici naviga-
tione, Christe auspice, in Judaeam delati sunt.
Hierosolymam ingressi omnia sancta loca summa
cum devotione perlustrarunt. Beatus autem Ri-
chardus,

F
pacem Conra-
do Imp. pro-
curat:

y

z

α
Hierosolymam
profectus,

β

γ

missam in Jordane Crucem miraculo recipit :

A Richardus, in baptismatis Christi memoriam, Jordane lavari voluit : sed cum lavaretur, Crux memorata, quæ de collo ejus pendeat, eo ignorante in fluvium delapsa est. Lotus e fluvio egressus est : cumque longius abesset, Crucis recordatus, ea non inventa, ad fluvium rediit ; et stans in ripa, huc et illuc respiciens, lacrymis obortis Crucem vidit, per transversum amnem, ad se natantem : quam receptam, Deo gratias agens, collo appendit. Postea Antiochiam ivit : et adoratis ejusdem urbis sanctis locis in Franciam reversus, cum sancto quodam viro, cui nomen erat Sinaeon, summo cum gaudio a Monachis suis receptus est : quibus dedit sanctas Reliquias ad ecclesiam ornandam. Eum multi Monachi et Episcopi inviserunt, inter quos Wolbodo δ Episcopus Leodiensis, et Rogerius ϵ Episcopus Catalaunensis, qui sacris ejus colloquiis inflammati monasteria in suis civitatibus ædificaverunt, S. Laurentii Leodii et S. Petri Catalauni, ζ quorum curam B. Richardo commiserunt, qui ad illa coloniam ex suis Monachis deduxit ! Postea ζ beatus Richardus cœpit pulchris ædificiis monasterium suum ornare, quod tot pretiosis reliquiis decorabatur. Columnas, ad similitudinem marmoris accedentes, ex monasterio S. Amandi η in Aquitania advehi curavit, quibus monasterii claustrum decoravit.

reversus, ecclesiam ornat :

servat Reliquias a flammis,

et Valerianum Com. a morte :

ad Angelo monetur, ob non correctum fratris delictum ;

B Hic autem non præmittenda beati viri caritas, nullis seculis intermoritura. Odo Campaniæ Comes castrum Commerciacum obsidebat, eo animo ut illud penitus exscinderet. Quo audito θ Richardus ad castra Odonis confestim accurrit, cum quodam Monacho ; sed cum ad locum devenisset, maximam castrum partem flammis ustulatam invenit. Monachus beati viri comes voluit per medias flammis irrumperere, ut sacras Reliquias, quæ in sacello castrum asservabantur, ex incendio eriperet : quo cum iret, occurrit Militi, qui jam illas sustulerat, quas ab eo emit, deditque Abbati thesauro monasterii inferendas. Inde Comes Odo ad Barrum movit, arcem obsedit, sed ejus deletio exercitu in obsidione occubuit. In ipso conflictu cecidit Manasses Comes λ Dommartini, et multi alii Nobiles, quos Richardus Abbas in monasterio S. Vitoni sepeliri curavit. Valerianus μ Bretolii Comes, in ipso prælio graviter vulneratus est ; hunc Richardus, ne in potestatem hostium veniret, cuculla indutum ad monasterium duxit. Quo cum venisset, cucullam semel indutam deponere noluit : sed in sancta conversatione perseverans, B. Richardo in regimen Abbatiae successit. Pater ejus Gelduinus, senio confectus ; exemplo filii, et Abbatibus caritate inflammatus, venit ad monasterium S. Vitoni ; et cuculla induta illic residuum vitæ in pietatis studio transegit, multaque prædia monasterio contulit. Nonnulla etiam scripsit B. Richardus, ut vitam S. Rodingi Abbatibus ν Belli-loci. Multa ei sunt divinitus ξ revelata, quibus etiam quid ipsi opus facto esset in regenda Abbatia, monebatur.

ρ Paulo post quam Abbas creatus est, sanguis Christi a quodam Monacho, rem divinam faciente, in terram σ effusus est. Richardus hujus delicti poenam in proxima comitia distulit : sed cum nocte in lecto jaceret, visus est ei Angelus conspectu terribilis, qui gladio ei mimtabatur. Richardus atonitus de lecto desiliit, eique in terra jacenti, et tanti furoris causam ignorantem, dixit Angelus ; Denique ipsi succensere, quod in eum, qui sacrosancta Mystera temeraverat, non animadvertisset. Illico convocatis Fratribus in Capitulum, eis visionem narravit, seque virgis acriter et usque ad sanguinem cædi jussit ; delicti vero auctori levem tantum mulctam imposuit. His docemur, quia Deo invisum sit et ingratum, irreverenter sacrosancta Mystera tractare. Alio die super lectum jacebat, meditans aliquem locum sacræ

Scripturæ. Se in conspectum ejus se dederunt S. Petrus et S. Vitonus monasterii Sancti tutelares. Abbas, gratias agens ob tantæ visitationis gratiam, causam adventus ab eis sciscitatus est, illi responderunt, se omnia monasterii loca circumvisisse, omniaque rite disposita invenisse : sed eum in officio peccasse, quod nondum signum ad synaxim nocturnam dedisset, hora jam præterita et hoc dicto disparuerat. Cum cryptas ecclesiæ construeret, invenit reliquias S. Nicasii π Martyris, Episcopi Remensis : ideoque instituit, ut quotannis ejus dies festus in suo monasterio celebraretur. Primo die quo festum est celebratum, synaxi nocturna peracta, vidit S. Nicasium, Pontificis infulis ornatum, ex ipsis cryptis egredientem ; qui in choro se in conspectum Abbatibus et Monachorum dedit, quasi gratias acturus ob honorem, ab ipsis ad se delatum. Multi Abbates, beato Richardo subditi, ad comitia generalia in monasterium S. Vitoni convenerant ; illis præsentibus ædiculam, quam de nomine S. Nicolai construxerat, dedicari curabat ; et in ipsa sacrosancta Mystera celebrans ρ . visus est ab omnibus plusquam unius cubiti mensura a terra in altum sublatus. Cum in die Parasceves ob Quadragesimæ jejunium corpore esset admodum debili, nec posset sancto illo die a cibo abstinere ; jussit sibi dari panem cinere conspersum, ut omnis abesset delectatio : quem tamen comedendo optimi saporis esse cognovit ; et aqua, quam sibi propinari jusserat, vini saporem referre visa est. Abbas jussit rursus aquam et panem cinere conspersum afferri ; sed ejusdem saporis, ac prius visa sunt : quæ eam gratiarum actione sumpsit. Servatur adhuc paterna seu patina, in quam ejusmodi aqua infusa, in vinum conversa est, in sacristia ecclesiæ S. Vitoni Virdunensis, in quam solent Monachi aquam infundere, qua hausta ex febre laborantes curantur. Hierosolyma retulerat imaginem Christi in cruce suffixi, juxta similitudinem illius, quam ς Nicodemus erigi jusserat. Hanc imaginem sæpius osculabatur eam lacrymis irrigans, ipsaque imago vicissim lacrymas in caput B. Richardi effundebat. Tandem beatus vir Richardus, senio confectus, ad Beatorum sedes migravit. Richardus Episcopus Virdunensis, illius in sacro baptisate filius, et postea discipulus, ab eo bonos mores et sacras litteras in monasterio S. Vitoni edoctus, ejus morti adluit, corpus lavit, illudque honorifice sepelivit. Obiit autem Richardus Abbas XIV Junii, anno Domini millesimo quadragesimo sexto. Sepultus est primo in cryptis, quas ædificaverat ; deinde anno millesimo ducentesimo trigesimo octavo ejus corpus translatum est in sacellum S. Nicolai, quod modo ab eo dicitur vulgo S. Richardi. Tandem circa annum millesimum sexcentimum translatum est in ecclesiam, non procul a sacristia e regione sacelli S. Saetini ; eique lapis marmoreus est superimpositus, quatuor columnis suffultus. Qua in translatione ejus casula, cingulum, et alia insignia sacerdotalia, sine corruptione inventa sunt. Quamvis autem tanti sit meriti B. Richardus, non tamen ejus festum in monasterio celebratur : quia nondum est in numerum Sanctorum adscriptus. Hanc vitam composui ex veteribus monumentis monasterii sancti Vitoni ad me transmissis ; quæ vere rebus mirabilibus plena est, ut loquitur Trithemius in Chronico Hirsangiensi.

ANNOTATA D. P.

a Neuter locus inventur notatus in tabulis chorographicis.

b Archidiaconum factum scribit Hugo ; sed forsitan Decanum postea factum indicat, cum factum ait, ut magisterio ejus dispositio Remensis Ecclesiæ traderetur.

D
EX HUG.
MENARD.

videt SS.
Petrum et Vitonum.

π
Item S. Nicasium :

sub Missa elevatur a terra :

ρ
In Quadragesima ager, aqua et cinere aspersum panem petit :

ς
Crucifixi lacrymis vicissim irroratur,

mortuum sepelit Richardus Ep.

F

transfertur exvunte sec. 16.

EX HUG.
MENARD.

A c Wasseburgius accidisse id ait circa 1005, cum Hierosolymis rediret Fridericus.

d Hugo, prius deliberatum, et Odiloem aditum fuisse scribit, quum habitus ad S. Vitoni sumeretur; de secunda deliberatione tacet.

e Wasseburgius asserit, Abbatem ibi fuisse Hervinum.

f Addit item, Clausulæ ostium divinitus resecratum egressuræ fuisse, et regressæ similiter clausum divinitus. Certe per se egredi Reclusæ tales non poterant, clave apud eum qui ipsas recluserat Prælatum monente.

g Wasseburgius tacet de pueris, sed Haymonem (sic enim scribit) sollicitatione Frederici accessisse ad locum electionis ait; Monachosque omnes, post receptum Corporis Domini sacramentum, juratos ex more, una voce Richardum nominasse, divinitus sic inspiratos.

h Item indicat, plures locum fuisse a barbaris vastatum: scilicet ab initio suæ foundationis, per 8 secula prægressæ inductionem Monachorum sub Episcopo Berchario.

i Septem solum numerat Wasseburgius, totidemque sarcophagos; et hos inventos ait in circuitu veteris ecclesiæ.

B k Paramonarius Græce, Latine Mansionarius, id est Aedituus seu Custos ecclesiæ. Menardus, uti et Wasseburgius, videntur hic proprium nomen concipere: non bene.

l Non puto hunc fuisse sensum ejus qui sequens Epigramma scripsit; Sed Senatores dici, Seniores, seu Patres.

m Fortassis inter SS. Aratorem et Pulcronium; si verum est, quot prior circa an. 200, posterior sub annum 470 vixit; sed tunc eorum pauci attingissent temporum persecutionum.

n Wasseburgius, ait, monumentum hoc erectum circa an. 1462.

o Undique hic sumi videtur, pro ubique.

q Impressum ——— verum positus manus ipsa, unde nullum sonum sensum elicias; quem facili mutata restitui, etsi non nihil peccando in leges quantitatum; quarum manus observantem fuisse auctorem, satis apparet. Videri autem possent hi versus composui tempore ipsius Richardi.

p Analogium, alias Pulpitum, supra quod Lectiones recitantur; et huc fortassis spectat, quod num. 18 ait Hugo, a multis audivisse, quinque Episcoporum inuoluntariorum corpora, subtus pulpitem, quo Evangelium recitatur, contineri. Impressum erat Analogium p. pulpitem, nullo sensu.

r Ipso anno quo obiit Fridericus, inquit Wasseburgius, quem Vedastini apud Rayssium atunt fuisse 1022; sed in hoc tempus incidit Hierosolymitana Richardi peregrinatio. Ut ergo locus detur quinquenniali anarchesi, ex isto litigio secute, nullo prius rem contigisse oporteret. Nec dissentit Hugo, cum, quasi extra ordinem temporis, num. 73 de eodem anarchesi agens dicit: Habitatavit autem vir Dei primitus in loco, 5 millibus a Romarici monte remoto etc.

s Ita melius scribi credo, quam apud Wasseburgium Ronibec.

t Unum tantum fuisse dicit Hugo: sed potuerunt, et verosimile est, plures simul accessisse.

u Alterum addit Wasseburgius hoc modo: Idem contigit alteri, pridem caeco; qui cum similiter persuasum haberet, illuminari se posse, si ea, qua Richardus manus ablueret aqua, oculos lavisset; eadem impetrata, etiam visum recepit.

x Wasseburgius allegat Vitam boni Abbatis Richardi, de cujus ætate et auctoritate nihil præsumo definire, antequam viderim.

y Idem in Remberto Episc. causam exponit, quia Episcopus, mortuo Comite Hermanno, cui vices suas

commiserat in Comitatu Virdunensi, tanquam ejus Dominus ex donatione Frederici fratris, in ejus locum substituerat Othonem Comitem Cuiacensem, præterito Gozelone, Frederici et Hermanno fratre: qui quasi de injuria apud Conradum quæstus et repulsam passus, ipsiusmet terras invaserit; auctorque Roberto Francorum Regi fuerit, ut Lotharingiam, velut suam, armis vindicaret; tum Virdunensem Comitatum ingressus, Othonem occiderit, et damna grandia intulerit possessionibus Episcopi. Hinc spectat Sigebertus in Chronico ad 1026; Robertus Rex Francorum, ad invadendam Lotharingiam animum intendit; sed cito ab hoc conatu destitit. Gothelone Duce, qui propter privatum odium gravabat Regnum Conradi, et aliis Principibus, ad pacis unitatem adductis, Regi prosperitas et Regno accevit tranquillitas. Anselmus Canonicus Leodiensis, seu potius Harigeri et Anselmi amplificator Egidius, in gestis Wasonis Episcopi, cap. 95 meminit belli, quo Godefridus, alius Gozelo, in Virdunensem grassari permissus est urbem; quam prævalido vastans incendio, etiam Genitricis Dei ecclesiam, et ornatum prius spoliavit, et postmodum funditus subvertit.

z Idem asserit, Episcopatum fuisse oblatum Richardo; sed ipsum apud Clerum ei Principes patriæ satagisse, ut Rembertus eligeretur.

z Ita Wasseburgius: male impressum erat Primus: fuit autem Ervinus, alius Eberwinus Abbas S. Martini, qui Vitam S. Simeonis scripsit, velut testis et socius peregrinationis.

β Regnabant Constantinopoli, jam inde ab anno 975, Pasilius et Constantinus fratres, filii Romani Junioris: Patriarcha autem adhuc erat Sergius, usque ad an. 1026 superstes.

γ Hugo aditæ Constantinopoli non meminit (quæ sane præors extra viam est, toto Archipelago remota a Creta, quæ solet ad sinistram relinqui a navigantibus in Terram-sanctam) et Reliquias a Patriarcha Hierosolymitano donatas asserit: quod multo est verosimilius.

δ Jam dixi Wolbodonem obiisse, prius, quam reverteretur Richardus; successorem autem ejus Durandum, offensum illi fuisse, ob non continuo approbatum, quem illi Lobis substituerat Stephanum.

ε Hic sane adhuc superstit, usque ad an. 1042, vel saltem 1035.

ς Utraque fundata videtur prior multo fuisse, et sic narratur ab Hugone.

ζ Et hoc etiam antea captum, S. Henrici Imp. auxilio.

η Melius S. Amantii, de quo Hugo num. 68.

θ Wasseburgius a Gervino, monasterii scriba, periculum Abbati nuntiatum ait: rem vero paulo aliter narrat num. 22.

ι Idem protæ describit item Hugo, post num. 72: est autem Barrum, caput Comitatus Barrensis in Lotharingia.

λ Dammartin, Latine Dominus-Martinus, castrum cum oppido nunc fere diruto, inter Parisios et Suessionas, istis quam his propius. Addit Wasseburgius, auctorem defuncti hac de causa multa bona contulisse monasterio S. Vitoni, itemque uxorem Comitissæ Odonis.

μ Bretolium vulgo Breteuil, oppidum Normanniæ, 6 leucis ab Ebrouco, Hugo indicat, quod ante prælium voto inveniendi monasterii obstrictus Valerianus; eo titulo petierit et impetraverit vitam ab adversario.

ν Hanc vitam habemus tom. 2 Sec. 4 Benedictini pag. 531; ex eaque intelligimus, vero nomine Chraudingum vocati, unde usus Rodingum fecit (sicut ex Cl. fecit Ludovicum) obiisse autem 17 Septembris, non Decembris, uti perperam in Supplem. Saussayus, Legendam a nobis desideratam allegat Mabilio, de dicta Vita sic loquentem, Inter quas Abbatius,

A *lucias, a Richardo susceptas, Bellogiensis ecclesia, meritis gloriosi Martyris Mauriti insignis, etc S. Rodingi Confessoris, cujus ipse vitam honorifico sermone composuit, et feretrum auro et argento decoravit, extat ejus sacris studiis nobilitata. Hinc inductus in spem adipiscendæ prædictæ Legendæ, ipsam a Mabillonie petiit, et pro ejus humanitate facile impetravi.*

ξ *Wasseburgius ait, has visiones, sub finem vitæ oblatas, in antiquis MSS. Savvitionianis contineri.*

ο *Idem ex vetustis monasterii registris solum scribit, super altari effusum sacrum Sanguinem: rem autem non hic, sed ad initium regiminis (ut oportebat)*

refert, primam autem Visionum prædictarum facit sequentem.

π *S. Nicanus colitur 14 Decembris. Addit Wasseburgius ea causa Religiosos Bellilicenses, instituisse festum, annis celebrandum, ut videatur apud illos res facta indicare.*

ρ *Idem id ait accidisse sub finem Præfationis, cum Monachi Sanctus cantarent, et Dedications illius anniversarium celebrari, 15 kal. Novembris.*

ς *Hæc putatur Lucæ in Hetruria haberi: et Wasseburgius hic iterum allegat Chartularia monasterii antiqua.*

NOT. 34

DE B. CASTORA EUGUBINA VIDUA TERTIARIA ORDINIS S. FRANCISCI

ET B. BARTHOLO, ORD. SERVORUM B. M.

G. H.

E

APUD URBEM S. ANGELI IN VADO IN ITALIA

§. I. B. Castoræ sanctitas, familia, cultus ex variis.

S.C. XIV.

Situs S. Angeli in Vado

corpus B. Castoræ:

hujus monumenta:

origo ex familia Gabriellæ:

matrimonium et in eo virtutes:

Sancti Angeli in Vado urbs est ditionis Pontificiæ, in Ducatu Urbinate juxta Meturum fluvium, ad radices Apennini montis et confinia ditionis Florentinæ, Episcopalis sub Archiepiscopo Urbini, sed unita cum Urbiniensi. De utroque sub Urbano VIII institutione præclare disserit Ferdinandus Ughellus, tomo 2 *Italiae sacræ a columna 975; asseritque columna 988, in Sancti Angeli Vadensis civitate, Cathedrali templum esse dicatum S. Michaeli Archangelo, et quatuor ibidem esse religiosorum Monachorum monasteria, totidemque Sanctimonialium.* Lucas Waddingus tomo 4 *Annalium Minorum ad annum 1399 num. 37, Cœnobium inquit, S. Angeli in Vado, extractum est extra oppidi portam, pulchra in planitie, ante annum MCLXXIII. Consecrata est Ecclesia anno MCCCX, ultima Dominica Septembris, concessis Indulgentiis septem annorum a septem Episcopis. In sacrario conservatur reverenter corpus Castoræ de Gabriellis, nobilissimæ et piissimæ Matronæ Eugubinæ, quæ communiter Beatæ audit appellatione. Hæc Waddingus. Est Eugubiam urbs Umbriæ Episcopalis ad radices Aprunini, et Ducatus Urbinatensis potius inserta, atque a Pio IV Pontifice, Metropolitanico jure Archiepiscopa Urbinatensi subjecta. Hujus Eugubii monumenta varii MSS. de B. Castora, quæ non vidimus, imo et hujus Vita ab Andreola scripta, frustra quæsitæ nobis nec inventa, allegatur a Ludovico Jacobillo in *Vitis Sanctorum et Beatorum Umbriæ: qui ad hunc XIV diem Junii, sub titulo Vita Beatæ Castoræ Gabriellæ Eugubinæ, Tertiariæ Ordinis S. Francisci, hæc confecti compendium, quod ex Italico translatum huc subdimus.**

2 Familia Gabriellia apud Eugubinos, antiquis temporibus per multos annos dominium patriæ habuit; quæ, præter plurimos in dignitate ecclesiastica et militari excellentes, penes quos fuit dominium diversorum locorum, produxit etiam Beatam Castoram, quæ filia fuit Comitis Petruccii, filii Bini Gabrielli, nobilis Eugubini, et Helenæ filiæ Petruccii, et hic filius Petri de Monte, Marchio Comitis Corbariensis ac soror Pauli Gabriellii Episcopi Lucensis. Hæc, ut suo parenti obediret, matrimonium suscepit in terra S. Angeli in Vado, nupta Sanctucio Saufonerio, Legum Doctore et Comiti Castelli S. Martini et Bassinarii. Erat ipsa aspectu formosissima, corporis statu decora, moribus valde modesta

et solitaria, omnem vanitatem et res mundanas despiciens, devotissima sancto Patri Francisco Assisiensi, addicta plane et servitio divino et beneficiis proximorum. Omne tempus, quod ad curam rei domesticæ non requirebatur, impendebat orationi, potissimum in ecclesia S. Francisci ibidem constructa. Veruo ad suas redes regressa, a marito suo, natura aspero et rigido, et verbis et factis male tractabatur: quæ omnia propter amorem Dei magna cum patientia sufferebat. Ex hoc suo marito genuit filium masculum, quem in timore Dei et sanctis virtutibus educavit. At mortuo suo conjugæ, cum filii sui consensu, possessiones ac reliqua bona sibi propria distribuit pauperibus, habitumque tertii Ordinis S. Francisci suscepit, in eoque tota vita sua permansit in orationibus, penitentis, et aliis piis exercitiis et potissimum in observatione Regulæ tertii Ordinis, quam profitebatur: et hinc fama perdurante ereditur Dominum Deum multa miracula ea intercedente esse operatum. Aniam tandem Creatori suo reddidit die decima quarta Junii, anno millesimo trecentesimo nonagesimo primo. Corpus ejus in hanc diem integrum conservatur in sacrario dicte ecclesiæ S. Francisci, in fano S. Angeli in Vado, ubi in habitu Tertiariarum S. Francisci fuerat sepulta.

3 *Hæc Jacobillus. De Episcopatu Lucensi fratris supra indicato. Ughellus tomo primo Italiae sacræ columna 882 ista scribit: Episcopus Lucensis septuagesimus secundus Paulus Gabriellus Eugubinus, ad eandem Sedem promotus est anno millesimo trecentesimo septuagesimo quarto: præfuitque usque ad annum millesimum trecentimum octogesimum, quo ipso anno Perusiæ excessit e vivis, ibidemque sepulturam accepit. Post hujus ergo obitum superfuit annis undecim soror ejus Beata Castora Gabriellia. Franciscus Saufonius, in libro de Origine et factis illustrium familiarum Italiae pag. 369, recenset familiam Gabrielliam, eique adscribit Gratianum Gabriellium Eugubinum, Episcopum Ferrariensem, anno MCLXX; et Adlonem, Episcopum Placentinum, anno MCM; in militari vero dignitate præclarum, Lanfrancum Capitaneum Generalem Roberti Regis Neapolitani, in expugnatione urbis Syracusanæ in Sicilia anno MCLXXIII; item Hieronymum, cum mille pedibus*

assumptus habitus 3 Ordinis S. Francisci:

tempus obitus et corporis servati.

F

F Episcopatus fratris,

nobilitas familiarum.

A tibus in bello sacro sub Boemundo anno MCM, *oliosque consequentes, quos nihil opus omnes enumerare. Supra nominatus avus paternus B. Castoræ Binus, videtur is esse, qui apud Sansovinum anno MCCCII, cum titulo Potestatis, præfuit Urbi-veteri in He-truria, et Florentinæ anno MCCCv, et Generalis exercitus in bello apud Pistoriam, laudatur a Villano lib. 8 cap. 83. Hujus filii fuerunt Cantuerius, Generalis Reipublicæ Florentinæ in bello Lucensi; et Petruccius, pater B. Castoræ, vir prudens et gravis in republica, pro Eugubinis Orator missus ad varias Communitates; qui ex uxore Helena, filia Comitis Petruccii, qui erat filius Petri Comitis Montis-Martii, genuit Paulum Episcopum Lucensem. Hæc aliisque Sansovinus, apud quem miramur non fieri ullam mentionem hujus Beatæ Castoræ, sed loco hujus memorari Trifeliciam nuptam Antonio di Monaldi de Brancaloni di Montelacasa de Biabico vel Pioheca, prout nomen scribit eruditissimus Senex Vincentius Armonni.*

ovus Binus,
pater Petruccius;

n. v.
maritus alius
Santuccius,

B 4 Hæc tom. 2 Epistolarum pag. 607 omnino asserit, publicis processuum ac testamentorum tabulis constare, ex Bino Petri Gabriellii, et Ansifeliciam filia Comitis de Coccorano, primi ultimique Principis Perusini, natum Petruccium; maritum Helenæ Petruccii a Sansovino laudati: ex his vero prægnatas feminas duas, scilicet B. Castoram et Ansifeliciam, Sansovino male dictam Trifeliciam, Paulum Episcopum Lucensem, Ugolinum, Petrum, Rinaldum, et Franciscum; Beatam autem Castoram, sicut Jacobillus scribit, nuptam fuisse Santuccio. Sed utrum hæc tam certa sint, aliis adhuc discutiendum manet: nam quod ad mariti nomen attinet, tertio post anno quam supra epistolam dictavit Vincentius, diversum vobis invenisse scribit, anno MDCLXXV, P. Gregorius Montioni Urbinius, degens in conventu Franciscano Vadi, ad instantiam nostri tunc apud Lauretum Parententium P. Hectoris ab Alhata, omnem movens lapidem, ut nos de B. Castora plenius edoceret. Hujus autem diversitatis causam merito retuleris, in id quod prædictus Vincentius monuit, plures in familia Gabriellia Castoras fuisse, quorum una pro altera facile sumi potuerit. Invenit autem P. Gregorius excerptum ex Chronica Custodiæ Feretrinæ, quod plus omnibus antedictis merito fecerim, propter antiquitatem et simplicitatem relationis, et sic habet: In ecclesia, de qua supra, habetur corpus B. Castoræ, nobilissimæ feminæ Eugubinæ, de Gabriellis, uxoris cujusdam excellentissimi Juris-consulti, Gualterii nuncupati. Quæ, ut testantur præsi viri Vadenses, fuit magnæ devotionis et sanctæ vitæ, et præsertim patientiæ in ferenda inhumanitate viri. Qua mortua apud Picenum in Monte-Coscio ac sepulta Macerata, ab Odlo ejus filio translata fuit corpus ad oppidum S. Angeli in Vado: ibique in ecclesia S. Francisci sepultum, in sacristia asservatur integrum et incomptum [post] curriculum centum annorum. De ea tamen miracula ignorantur.

aliis ex veteri
MS Gualterius

ex quo etiam
constat de dupli-
citer translatione,

et corporis in-
corruptione
per annos 100

C 5 Equidem existimo, nulla facta in primæ sepultura loco; non enim permissuros fuisse Macerateses, ut a se auferretur thesaurus tantus, si eum notum habuissent. Primum ergo miraculum fuerit, annis aliquot post mortem, cognita corporis, ad filii petitionem refossi, incorruptione. Nisi credere quis malit, ipsum S. Beatam morientem cavisse mandasseque, ut corpus suum transferretur Vadum; ideoque illud non fuisse Macerata in fossam terræ, sed demtaxat depositum intra arcam bene clausam; qua primum post translationem aperta, Vadensibus innotuerit illius sanctitas: qui propterea illud censuerint decentius collocandum, saltem in sacristia, ubi quotannis religiosius visitaretur. Quod si nec tunc quidem aperta Vadi arca fuit, sed terræ infossa, uti videntur sonare verba Chronicæ; tunc enim

D vero necesse est posteriorem aliquam refossionem intelligas, per quam apparuerit incorruptionis diuturnæ miraculum. Et hæc fortassis spectabit curriculum centum annorum a morte, numerandorum usque ad finem sæculi XV; alias videbitur signari ætas ipsius Chronicæ, tali intervallo post Beatæ obitum scriptæ, quod mihi verosimilius videtur: nec non quod, ad incorrupti corporis contactum aspectumque, plura fuerint facta miracula, quæ per majorum incuriam sint oblivioni mandata.

6 Quod ad locum primæ vel depositionis vel sepulturae attinet, hæc duplex in Statu Ecclesiastico Macerata sit, una in Piceno, unde Sacra Domus Lauretana solum XII P. M. distat; altera in Urbinatè Ducatu, LX P. M. a priori dis-ita, et, respectu Urbini atque Vadi, verticem constituens trianguli in Circium porrecti; priorem tamen ut intelligam, sicut loens mortis, Piceno assignatus, quem Maceratæ priori vicinum concipio quidem, non tamen invenio nominatum in tabulis. Ceterum de anno B. Castoræ cultu respondens prælaudatus P. Gregorius Montioni, affirmat, alium nullum observari; quam quod corpus, omnibus venerari ac videre volentibus, exponitur in festo Ascensionis Dominicæ.

ac prima sepultura Maceratae,

Cultus in festo Ascensionis.

§. II. B. Bartholi Servitæ vita et cultus ex Annalibus Gianii.

E Prope jam dictam S. Angeli in vado civitatem Basciocarium est, duobus milliariis in Circium distans, et Basciocata vulgo nuncupatum. Ibi Similiter integrum corpus prætitulati B. Bartholi, similem B. Castoræ cultum habet; scilicet cum Paschali circulo vagum, et secundu feriæ Paschali affixum. Hæc feria licet nunquam in Junium possit cadere; placuit tamen Bartholum hic referre potius, quam differre ad supplementum Martii vel Aprilis. Erit tamen fortassis, eorum, qui hoc modo vobitem cultum obtinent, peculiaris habebitur ratio; et tunc licebit, in recudendo aliquando Semestri primo, peculiarem de illis simul omnibus Tractatum ordinare. Nunc accipe quæ habet Archangelus Gianius Florentinus, de vita et cultu B. Bartholi, quinto millenario a Vado sic nati, ut inter locum, in tabulis la Castellaccia nuncupatum, et Vadum ipsum, medius interjueat, pari fere utrimque distantia, locus sepulturae prænominatus. Verba Gianii, Centurio 3 Annalium sui Ordinis lib. 6 cap. 13, hæc sunt; ex relationibus D. Jacobi Bartolucci, Rectoris illius ecclesiæ, Patri Gregorio Alasia Romanæ de super transmissis, ut ad hoc ipsum Caput notat Gianius, tertium suam quartamque Centuriam in lucem jam septuagenarius proferens anno MDCXXII, id est unis sex post editas priores Centurias duas.

Propter similitudinem cultus cum B. Castora, hæc relatus B. Bartholus,

F

7 Fuit vir quidam nomine Bartholus, humili loco natus, ubi dicitur la Castellaccia di Carpegna, non procul ab oppido S. Angeli in Vado. Hic, simplicem et pauperem vitam degens, suscepto Beatæ Virginis habitu, et minoribus Ordinibus cum clericali Corona initiatus; cupiens solitariam et eremiticam vitam ducere, speluncam, non longe a vico Bascio caro per dimidium milliare, Superiorum nostrorum permissu, sibi pro domicilio delegerat. Ea quidem in crypta usque adeo orationi et contemplationi deditus erat, ut nonnulli viderent ipsum aliquando in aere suspensum, ea quæ cæli sunt ab omni sensu alienatum contemplari.

factus in Ordine Servorum Clericus,

permissusque solitarius degere,

8 Cumque piorum eleemosynis sustentaretur, atque ob id oporteret eum aliquando per viciniam victum quærere; contigit hiberno tempore, ut adeo nivibus circumseptus esset, ut plures dies in spelunca detineretur, nec egredi posset ad annonam procurandam. Quod cum finitimi animadverterent, locum altis nivibus obrutum, non nisi post magnum

inter nives altus ab Angelis pascitur.

A magnum laborem duorum dierum penetrare potuerunt: eumque inedia laborare rati, cibos et panes quibus reficeretur attulerunt. Is vero hilari vultu ab oratione surgens, obviavit eis, et quid ab eo peterent, interrogavit; atque ipsos in specum introducens, ostendit eis mensam paratam, recentes et candidos panes, et alia pro obsonio destinata. Obstiterunt qui advenerant; et percunctantibus quomodo dapes illas et panes, ita nive obsessus, accepisset; protinus ipse respondit confidentibus in Domino nihil unquam deesse posse; quando et Jesu Christo, famescenti in deserto, affuerunt Angeli ministrantes; et sitienti populo non defuit aqua de petra. Ex quibus verbis obstupentes qui advenerant, finitimis retulerunt, Virum sanctum ab Angelis, ea in necessitate, enutritum fuisse.

9 Cumque vir Dei quotidie magis in schola Christi proficeret, et proprium corpus, nedum afflictationibus, jejuniis et disciplinis castigare, sed etiam prorsus negligere et abjicere conaretur; insuetum quoddam poenitentiae genus, pro majori sui mortificatione, adinvenit. Nam in altera gena sui vultus, ex sanguine et morsibus, duos vermiculos quotidie alere consueverat: quod si quis eorum, eo sanguine satiatus, excidisset; illico vir sanctus vermiculum a terra colligebat; et ad eundem locum, ut magis satiaretur, applicabat. Cum autem a quibusdam derideretur, interrogareturque, cur tantopere vermiculis illis humanam faciem, in qua Dei imago representatur, deturparet; respondit, veram Dei imaginem intrinsecus illasam si quis conservare vellet, illum oportere caducam hanc speciem et mortalem spernere, et in servitutem redigere, ne reprobus fieret.

10 Fama igitur tantae sanctitatis et poenitentiae per illas oras vagante, multi sese suis orationibus commendabant, et in rebus dubiis ejus consilio rogebantur. Nam benedictus Deus illum dono prophetiae cumiaverat; unde et multa praedixit, quae deinde consecuta fuerunt: tempus enim suae mortis et genus praenuntiavit; contentiones, quae pro ejus corpore inter finitimos futurae erant, animadvertit; corpus suum in ecclesia ejus vici Basciocarii fore deponendam, edocuit; et denique prodigiosum signum divinae ultionis super eos affore praedixit, ut vigilarent: qui quaecumque accidisset ut strepitus quosdam e suo tumultu audirent tunc certo scirent periculum aliquod, ex indignatione Dei, imminere sibi. Quod et aliquando accidisse ferunt, ut post strepitus illos e tumultu auditos, ad orationem et intercessionem ejusdem Beati recurrentes, multas tribulationes, et praecipue tempestatum et imbrium, evaserint; percussis dumtaxat circummeis finitimis, qui oraculum illud Beati neglexerant.

11 Plenus igitur dierum B. Bartholus, sempernam gloriam adeptus, in Domino requievit: quo mortuo, statim contentiones de corpore inter finitimos, ad praescriptum sui oraculi, exortae fuerunt. Nam Patres nostri S. Angeli, jure professionis et habitus, B. Bartholum apud se volebant: instabant affines et propinqui de Castellaccia Carpegnae, quod proprium municipem loci, cuperent habere propitium et patronum. Vicerunt tandem Basciocarii, ut suum inquilinum Bartholum, prout praedixerat, obtinerent: nam ex eodem specu furtim Beati corpore sublato, certatim illud in quodam angulo coemeterii effosa terra absconderunt, ne ab aliis repertum vicinis tolleretur. Tempore verno inenute factum est, ut totum illud spatium terrae, quo corpus operiebatur, floribus variis et vernantibus appareret ornatum, inter quos ferunt liliam quoddam ex tempore florisse. Qua re cognita, rursus effossa terra, corpus integrum, recens, et odorem repererunt: et in ecclesia, extracto ad honorem ipsius sacello, in arca lignea decentissima conditum transtulerunt.

12 Ex eo igitur tempore, B. Bartholum inter Coelcolas relatum, ostendit Altissimus: quemadmodum indicant hactenus cerea vota, tabulae, oblationes, et frequens gentium devotio. In cujus rei memoriam feria secunda Resurrectionis, maximus fit quotannis concursus populorum ad B. Bartholum. Post multos vero annos ab ejus depositione contigit, ut quidam ipsius ecclesiae Rector, seu devotione, seu quovis consilio permotus, alteram ex ejus tibiis abscinderet et furtim asportaret. Cujus quidem furti facinore perpetrato, gravem multam vindice Deo accepit, quod statim frater ejus ab amico carissimo fuit fortuito occisus, et tota ejus posteritas in majores semper indiceret calamitates. Si quis vero ejus imaginem representare cupiat, quemadmodum in illa ecclesia apparet, virum religiosum, oculis et manibus ad caelum elevatis poterit effingere; additis in facie duobus illis corrodentibus vermiculis; nam qui ejus corpus his etiam temporibus viderunt, morsus et cicatrices illas, adhuc apparentes in gena illius conspexerunt.

13 Hactenus Gianius, de cultu quidem publico, atque adeo de titulo Beati, satis certos nos reddens; sed nihil adferens, quo probetur, vixisse vel obiisse B. Bartholum (quod tamen initio ponti) circa annum Domini mccc. Quare satis habeo ipsum ad idem cum B. Castora seculum xiv retulisse, licet haec ad finem seculi istius pertineat, iste fortassis vixerit ipsius initio. Quoniam autem videtur indicare Gianius, sanctum corpus sua aetate quoadmodum adhuc incorruptum fuisse, de praesenti illius statu gaudere doceri; ejusque in arca sua juvenis lineamenta accipere, atque in aes transferre, ut ceteri quivis devoto illo spectaculo frui possint.

D
EX ANN.
GIANII.
et sancte mortuus,

Basciocarii-
que sepellus,
sibi, no superna-
torum florum

E
integer reperitur, et colitur
Feria 2 Paschae:

qualiter ejus
pingenda imago:

F
aetas incerta:

an adhuc incorruptum
corpus?

DIE DECIMA QUINTA JUNII

SANCTI QUI XVII KALENDAS JULII COLUNTUR

Sanctus Cerdo, Episcopus Alexandriae in
Egypto.
S. Vitus, { Martyres Siculi a quibus forte
S. Modestus, { diversi duo Synonymi
S. Crescentia, { alii, Romae passi.
S. Tatianus Dulas, Martyr juxta Zephyrium in
Cilicia.
S. Hesychnus, sive Ysicius, Martyr Dorostori, in
Moesia.
S. Cantianus,
S. Juvanus,
S. Mucius,
S. Proditus,
S. Clemens,
S. Cantianus,
S. Mutius,
S. Megetia,
S. Minginus,
S. Gajanus,
S. Jovianus,
S. Philippus,
S. Nivitus,
S. Candidus,
S. Cantianus,
S. Cantianilla,
S. Protus,
S. Chrysogonus
S. Anteon,
S. Quintianus,
S. Theodolus,
S. Jocundus,
S. Silvius,
S. Fortunatus,
S. Nersus, Martyr apud Graecos.

Martyres Aquileie.

Martyres Constantinopoli.

Martyres in civitate Barba-
ria.

Martyres in Lucania.

S. Vetula, Martyr apud Graecos.
S. Timotheus, { Martyres Apud Habessinos.
S. Mura, uxor, {
S. Achaicus, { Graecis dicti Apostoli
S. Stephanus, {
S. Fortunatus, Episcopus Neapolitanus in Cam-
pania.
S. Orsisius Abbas, S. Pachonii successor in
Thebaide.
S. Abraham, Abbas Claromonte in Gallia.
S. Youga seu Uio, ex Episcopo Hiberno Ana-
choreta, in Britannia Armonica.
S. Landelinus Abbas, { Crispini in Han-
S. Adelinus, { disci- { nonia.
S. Domatianus, { puli, {
S. Bilarianus, Presb. Martyr in Ruthenensi diœ-
cesi.
S. Albricus seu Aldricus vel Adelicus, Episc.
Eduensis apud Montem-Brusonis in Diœcesi
Lugdun.
S. Benildis, Martyr Cordubæ in Hispania.
S. Eadburga, sive Edburga, filia Edouardi I
Regis Angliæ.
S. Bernardus Mentonius seu Montis-Juvis dictus,
Archidiaconus Augustæ Prætorix in Pede-
montio.
B. Isfridus, Raceburgensis in Wandalia Episco-
pus, Ordinis Præmonstratensis.
B. Petrus Compater, Ordinis Minorum, Oveti in
Hispania.
B. Angelus Clarenus, Pauperum Eremitarum
alias Clarenorum in Italia Præfectus
S. Jonas Thaumaturgus, Metropoli Kijoviensis
in Russia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Gaudefridi Henschenii, piæ memoriæ, nisi additæ ad marginem litterarum
aliud indicent.

Sancti Menegoldi Martyris Translatio Huji,
profertur a Molano, Saussayo et aliis. De ea
egimus ad illius Vitam viii Februarii.
S. Amos Propheta, solenni cum veneratione
memoratur a Graecis et horum exemplo a Moschis
sive Ruthenis. Nos, cum Martyrologio Romano et
aliis Latinis, egimus de eo xxxi Martii.
S. P. N. Theodori Sycæotæ translatio inscribitur
Synaxario Ruthenico. Vitam a discipulo ejus scri-
ptam illustravimus xxii Aprilis.
S. Donatiani Episcopi Translatio in Hojo, indicatur
a Molano et Saussayo. Acta ejus dedimus ipso ejus
Natali vii Maji.
S. Fidolus, Presbyter Treçis, indicatur a Ferrario,
ab aliis xvi Maji.
S. Annobertus, Episcopus Sagiensis, memoratur a

Galesinio, Ferrario, Saussayo, uti diximus die quo
colitur xvi Maji.

S. Antonii Lusitani, dicti de Padua, Canonizatio,
memoratur a Marietta. Acta ejus varia dedimus
ad diem xiii Junii.

SS. Amani, Monitoris, et Flosculi, Episcoporum;
Euspicii, Abbatis Miniacensis; Baudelii et Scu-
buli Martyrum; et Agiæ, matris S. Lupi, Aure-
lianis Translatio, indicatur a Saussayo in Marty-
rol. Gallicano. Ast a Molano pridie, quando singu-
lorum diem natalem assignavimus, ad quem remit-
timus lectorem, scilicet xiv Junii.

S. Mariæ, in Lithostroto orantis hoc die, memoria
et ecclesia celebratur ab Hagiologo Habessino, et
additur, quod filius ejus Jesus ipsi juraverit, ab omni
tentatione liberaturum se, qui festo illo ejus nomen
invocaverint.

invocaverint. Lithostrotos Joannis xix ψ. 13 dicitur locus, in quo pro tribunali sedens Pilatus, Christum morti adjudicavit. Eum atque loca filii sanguine consecrata, sæpe adivisse Deiparam, dum Hierosolymis monebat, omnino verosimile est; hic autem videtur indicari aliquid eo spectans, quod tali oppellationi occasionem Habessinus dederet.

Synaxis seu celebritas τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου πέρας ἐν τοῖς Μαρτυρολόγιοις, alias Μαρτυρολόγιοις Sanctissimæ Deiparæ, Peræ in Marinacii vel Marinacii ædibus, indicatur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanae, et in Menæis excensis. Carolus du Fresne lib. 4 Constantinopolis Christianæ cap. 15, inter monasteria suburbana num. 13 meminit hujus Ecclesiæ; sed in quo suburbio situ sit, non indicat. Ego vix dubitem illam partem Urbis accipere, quæ passim Pera vocatur, aliis Galata, ad quam per intercurrentem maris sinum navigio frequentius trajicitur, quam longo circuitu pedibus itur.

S. Mamarios, Presbyter Martyr, cum aliis apud Græcos, indicatur in Catalogo generali Ferrario, sed in Notis silet de hisce: neque nos apud Græcos quidquam reperimus.

S. Bernardus, Abbas Ordinis S. Benedicti, Messanæ in Sicilia: ab Octavio Cajetano in Martyrologio Siculo, et Octavium secutus Menardo, Ferrario atque Carrera, refertur ex quodam Chronico Benedictino MS. cujus nec verba citantur, nec ætus docetur, vel ibi vel in postumo ejus opere de Sanctis; ut satis sit eum hic indicasse, licet Bucelinus amplius elogium composuerit: refert autem ipsum in Indice Chronico Cajetanus ad annum DCCC, olibi vero inter incerti ævi Sanctos collocat, et Tabulus Ecclesiæ Messanensis allegat, fortassis ipsomet præeunte compositas et editas hoc præsentis seculo.

SS. Constantini et Peregrini Episcoporum translatio inscripta est Kalendario et Martyrologio proprio Ecclesiæ Gemeticensis in Normannia. Sed quinam illi sint, non possumus assequi.

Thomas, apud Habessinios, celebris resurrectione mulieris, in hydromelipolio jugulatae, laudatur ab eorum Hagiologo Poeta, nobis aliunde ignotus, estque incertæ ætatis, adeoque et religionis: quare amplius de ejus vita et vera sanctitate notitia expectabitur ex Synaxario illius gentis.

Theophania Augusta, Ottonis tertii mater, cum magna opinione sanctitatis obiit anno DCCCCXC die xv Junii Neomagi, et Coloniae in ecclesia S. Pantaleonis deposita est, in sepulcro ex albo lapide elevato, ad meridiem prope oratorium vetus sanctæ Crucis. Gelenius in Fastis Coloniaensibus eandem recolat cum titulo venerandæ memoriæ: plus ei tribuere non audent.

Ludolphus, Abbas Corbeia Saxonicae, cum Sancti titulo indicatur in scripto Kalendario, non antiquo. Ordinis S. Benedicti Fuit Abbas XII seculo x, laudatus a Dithmaro; quod sufficiebat ut dicto Kalendario inscriberetur.

Adalwinus, XIV Abbas Blandiniensis Gandavi, doctrina et pietate celebris, cujus ossa cum inscriptione reperta sunt anno MDCXIII, ut constat ex Sanderio lib. 4 rerum Gandavensium, qui tamen in Hagiologio Flandriae ejus non meminit, et cum titulo Beati recolitur a Bucelino.

Abraham, Abbas in Pratea, indicatur in Kalendario Cisterciensi Divione excuso; ab Henriquez, Bucelino et Chalemoto Beatus appellatur: in Exordio Cistercii lib. 5, piissimæ recordationis; a Saussayo, pia memoriae.

S. Conaldus, Abbas in Anglia, indicatur a Ferrario, citante Renatum Benedictum in Vitis Sanctorum Gallice editis. Habemus editiones anni 1593 et 1601 absque Conaldi mentione, de quo etiam nihil

Junii T. III

reperimus inter Sanctos Angliæ. Habent Hiberni snos Conaldos et Conallos: num aliquis eorum ad hunc diem spectet, necdum scimus.

Carnocus, Episcopus Coldeus, id est Dei cultor, refertur a Camerario et Dempstero, Baræi in Marraea. Inter Cildæos qui seculo quarto floruerunt, refertur a Lestæo lib. 3 pag. 122; et ab Hectore Boethio lib. 6 pag. 99: sed nihil de veneratione addunt. Citat Ferrarius etiam Breviarium, non quia id ipse viderit, sed quia sic acceperit a suffraginatore suo Dempstero: qui cum postea opus suum excudi fecit, ex quo tam multa communicavit Ferrario, ut levissime dicam, parum solida, ad Carnoci nomen addidit litteram B, volens indicare Breviarium Scoticum, maxime Aberdonense: in quo tamen de eo non agitur.

Gregorii a Placentia, Cantoris Parisiensis, et duorum Militum Monachorum ac Martyrum, elevatio, tamquam Beatorum apud Longum-pontem Ordinis Cisterciensis, facta anno MCLVII ab Episcopo Suessionensi, indicatur a Chalemoto, de quibus optaremus plura intelligere.

Walterus, Monachus Claræ-Vallis, ab Henriquez Beatus appellatur; omittitur a Chalemoto; a Saussayo, pio fine mortuus, dicitur.

Agnes, Virgo Cisterciensis Ordinis in monasterio Belgii de Ramega, ut Beata refertur ab Henriquez, Bucelino, et Arturo; omittitur a Chalemoto, et Felicis memoriæ a Saussayo prætitulatur.

Petronella a Vela, Tertiaria Dominicana in Sicilia, caritate et vitæ perfectione gloriosa, cum titulo Beate indicatur ab Arturo in Gynæceo sacro. Omititur in Anno Sancto Ordinis, itemque a Cajetano et aliis.

Dominicus de Monte majori; a sceleratis apostatis multis vulneribus confossus, refertur in Indiculo BB. aliquot Martyrum et Confessorum sacri, Ordinis Prædicatorum, cum eorum Martyrologio anno MDCXVI Romæ excuso. Joannes Marietta, lib. 3 de Martyribus Religiosis, hos refert cap. 19: et occisos asserit circa annum 1342; ipsosque in Kalendario præposito habet ad hunc xv Junii; item Rechuc de Martyribus Ordinis tit. 2 cap. 2.

Matthæus a Montone, discipulus S. Francisci, qui Provinciale munus præclare gessit et sancto fine quievit, ab Arturo in Martyrol. Francus, ut Beatus et Confessor, solito illi more, appellatur: et in probationem citantur Marcus Ulyssipponensis, a quo Fr. Matthias de Montino, dicitur: Waddingus, a quo cum aliis inter Beatos Viros censetur, et ipse vir pius, mansuetus et prudens vocatur; atque Tessinianus, a quo Fr. Matthæus Monteluponus nominatur, missus ad Regem Armeniae, cum aliis, de quorum sanctitate et probitate erat periculum factum. Hæc unum sufficiunt, ut absolute Beatus et Confessor habeatur, indicent alii.

Gerardus, Gerardinus, et Guardus dictus, refertur eum titulo Beati ab Arturo, sed dubitat quis fuerit; an qui B. P. Francisco ægrotanti pisciculos misit; an qui cum B. Egidio Perusii degens, sermonem de libero hominis arbitrio habuit; an etiam qui cum Joanne a Parma Generali Constantinopolim missus, visionem habuit de S. Ludovici Regis captivitate; et reversus in Italiam propugnavit doctrinam Joachimi Abbatis; et ideo ad perpetuos carceres damnatus, per decem annos inclusus vixit, atque beato fine quievit? Si aliquid certi de cultu ejus Ecclesiastico extaret, sciretur utique quis fuisset.

Antonius a Cruce, apud Cordubenses anno 1474 Michael de Garrovillas, apud Mexicanos an 1574 Joanna a S. Stephano Virgo, apud Cordub. an. 1600 Ordinis S. Francisci, ut Beati laudantur ab Arnro.

- Felix del Zano, de Castello S. Petri Bononiæ, Soror tertii Ordinis Servitarum, cum illustri elogio memoratur a Masuo in Bononia perlustrata, absque tamen titulo Sanctæ aut Beatæ.
- Reparata a Paula, Ordinis Minimorum, Panormi, nonagenaria anno mncix cum opinione sanctitatis mortua, cum Titulo Beatæ ab Arturo in Gynæceo sacra proponitur eum elogio, citatis variis auctoribus a quorum nullo puto cultum probari.
- Barbara ejusdem Ordinis, ibidem anno mncxv mortua, adjungitur Reparatæ ab eodem Arturo, eadem auctoritate.
- NOT. 15. Maius, Abbas in minori Britannia, memoratus a Dorganio, Menardo, Bucelino, Ferrario, Saussayo. Albertus le Grand non meminit ejus hoc die; Gallice S. Meen dicitur, qui sub nomine Meneni Abbatis iterum indicatur a Saussayo et Bucelino, quando et nos de eo agemus xxi Junii.
- Radulphus, Episcopus Bituricensis, inscriptus est Catalogo Ferrarii, citantis Martyrologium Canisii, cujus binas editiones habemus, absque ejus mentione. At colitur die quo obiit xxi Junii.
- Edeltrudis Virgo, indicatur in MS. Florario, de ea infra agemus xxiii Junii.
- S. Febroniae Virginis et Martyris Acta, ex Græco Latine translata, ediderunt Lipomanus et Surius ad hunc xv Junii, quo etiam die inscripta est Martyrologio Basileensi anno 1584 excusa, quia eo die facta est repositio Reliquiarum Trani in Apulia. Verum et Græci, et cum iis Latini, in Martyrologio etiam Romano, illum colunt xxv Junii.
- Brienna, Præfecta monasterii Sibapolitani, et magistra S. Febroniae Virginis et Martyris, refertur ad hunc diem in Martyrologio Hispanico Tamayi Salazarii, quasi illa post martyrium S. Febroniae ex Oriente venisset in Hispaniam, ac mortua esset Seturæ in confinio Bæticæ. Fatetur Tamayus, nomen adhuc in Calendariis et Tabulis Ecclesiasticis deficere. Unde ergo habet? Ex nuper exrogatis Chronicis Flavii dextri et Juliani Petri. Sed horum fabricatores non accurate legerant Acta martyrii S. Febroniae; in quibus Reliquiæ ejus dicuntur relatæ ad monasterium Briennæ, quæ horribatur turbas, ut sinerent illam in suo loco reponi; suscepitque Hieriam in locum S. Febroniae, cui mox constructum sit templum, post cujus consecrationem cum Brienna duos annos vixisset, ei omnia bene disposuisset, in pace diem obiit, non Martyr in Hispania facta: et successit Thomais, quæ ista scripsit. Relinquatur ergo Brienna apud S. Febroniam, in cujus Vita omnis magistræ vita continetur, danda xxv Junii.
- S. Libya, } Martyres Palmyræ in Syria, referuntur in Actis S. Febroniae; quæ a S. Leonides, } multis ad hanc etiam diem memoratur; et hæc jam indicantur in Martyrologio Romano; ac S. Febronia in eo transfertur, quod etiam hisce faciemus ad xxv Junii.
- S. Adalberti Confessoris Translatio apud Egmondam, villam Hollandiæ, indicatur sub finem miraculorum ejus, inscripta est MS. Florario, et alteri MS. Dies ejus natalis est xxv Junii.
- B. Alexius Romæ cum elogio indicatur in MS. Adone Reginae Succiæ, et in alio MS. sub nomine Usuardi Vita ejus dabitur xvii Junii.
- S. Margarita, Virgo Martyr, celebratur a Wandelberto et in alio MS. In Martyrologio et Breviario Romano xx Julii.
- S. Restituta, Vidua et Martyr, Calari in Sardinia, mater S. Eusebii Episcopi Vercellensis, indicatur a Ferrario in Catalogo generali, citato Dima Serpi de Sanctis Sardinia, qui de eo agit lib. 2 cap. 13, et annum cccxi martyrio assignat, sed diem omittit. In Vita S. Eusebii filii appellatur religiosissima femina Restituta, ad cujus Vitam poterit res tota explicari i Augusti.
- S. Bartholomæi, translatio brachii in Bethunia, indicatur in MSS additionibus Carthusiæ Bruxellensis hac die. De isto brachio Bethuniæ asseruato agit Ruysius, in Hieroglyphylacio Belgico pag. 87; et pluribus agendum vobis erit ejusdem Apostoli die natali xxiv Augusti.
- S. Ægidii inventio capitis, inscripta MS. Calendario, apud Clifletiam invento, habetur. De ea ugi poterit ad Vitam i Septembris.
- S. Hieronymus, in pace quiescens, refertur in MSS. Menais Divionensibus, et in adjunctis Versibus appellatur Hieronymus magnus, cui a morte magna debetur corona, ut videatur innuere S. Hieronymum Doctorem Ecclesiæ, referendum xxx Septembris: et hoc clarius agnoscitur ex Synaxario Moscovitico, ubi natus dicitur in urbe Dalmatica Stridone: festum ejus agitur xxx Septembris.
- Paulus Gasta de Perugia Ordinis Prædicatorum, vir Apostolicus, laudatur a Michaeli Pio lib. 2 de Viris illustribus dicti Ordinis num. 3, et alius; et cum titulo Beati inscriptus est inter Vitas Sanctorum Umbræ a Jacobillo, ob inventionem corporis die xv Junii; at mortuus est anno mcccxliv die, (quo in Anno sancto Ordinis Prædicatorum celebratur ejus memoria) iv Octobris.
- S. Wandelinus, Wandalinus, vel Landalinus Confessor, S. Columbani discipulus, et peregrinationis socius; fuit Mordaci sexagesimi Scotorum Regis filius. Ita Camerarius in Menologio Scotico, sed per meram temporum et rerum confusionem. Mordaces ix Rex apud Lesleum, cepit regnare anno 716, mortuus anno 731. Quomodo ergo ejus filius, fuisse potuit socius peregrinationis S. Columbani, centum jam annis mortui, scilicet anno 615. Fuit Waldolenus discipulus S. Columbani, dein socius S. Walerici, et fundator ac primus Abbas Bezuensis circa annum 616. Consule Acta S. Walerici i Aprilis. Alius est Vendelinus Scotus, apud Wionem et alios citatos, Abbas Tolejensis in agro Trevirensi, et colitur xx Octobris.
- S. Mercurius, Martyr civitate Benevento, inscriptus est Martyrologio Usuardi et variis MSS. Colitur is, ut Patronus Beneventi xxv Octobris.

DE SANCTO CERDONE

IV EPISCOPO ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO

D. P.

Notitia ex Hagiologio Habessinorum.

AN. CX.

In Hagiologio
omnis fere
patriarchas
complexo;

Hunc inter Episcopos ecclesie Alexandrinæ, a S. Marco fundatæ, ordine quartum, tertium autem ex tribus quos idem Apostolus et Evangelista Presbyteros consecraverat, quando S. Antonium ordinavit pro se Patriarcham, invenisse Hagiologio Habessinorum jara sæpius Laudato inscriptum, parisiæ ultimo felicitatis, atque ad hujus ipsius mensis diem vi reperisse S. Justum, ejusdem Sedis Episcopum sextum. Postquam autem visi nobis sumus, verosimili satis ratiocinio, inter illos medium S. Primum, sub Ephrimi vocabulo latentem, reperisse, pro die ii Januarii; censui, habere integrum Patriarcharum seriem constitutam, cum cujusque die natali, quam nec Eusebii historia ecclesiastica nos docet, neque fasti Coptici a Seldene editi. Ne tamen cito inveniremus quærivum, non solum fecit aliqua in nomine transpositio litterarum; sed etiam quædam diversitas diei, inter Habessinorum Poetam, et Patriarchalem Historiam, ex Arabico traductam ab Abrahamo Echellensi.

non 5, sed 15
Junii notatus
Cerdo,

2 In hac Cerdo (quo passim nomine, αὐτὸ τοῦ Κέρδου; lucro, Græci utuntur) obisse dicitur xi Bunæ, id est v Janii, in Sabbato; in Hagiologio nominatus, per unius litteræ metathesim, Cedro vel Cedrenus, quod posset etiam a Cedro arbore duci, et invocatur xxi Bunæ, id est xv Junii. Verum non est difficile judicare, uter Auctor rectius diem notarit, propter concursum diei Sabbati, per quem debet obisse Sanctus iste,

anno vel ciii, vel cx. Hic autem posterior optime componitur cum successoris initio, post dies decem; et cum attributis Sancto annis fere undecim; id est annis x, cclxxx; per quos retroductos invenitur ordinatus diebus Cerdo sive Cedrenus, primis annis Trajani, Christi autem xcix, viii Septembris, tunc in Dominicam diem cadente, postquam Sedes integro triennio vacasset, sicut in eadem Historia legitur; ita ut Hagiologium sequentibus plana sint omnia, non item v diem tenere volenti.

sub nomine
Cedren;

3 Salutem tibi Cedriane, inquit Poeta (sic nomen Cerdonis exprimit Æthiopica dialectus, uti monet per epistolam Ludolfus) qui pingeris quartus in numero Patrum, id est Patriarcharum, B. Marcus, Rudix Patriarcharum, sive prius eorum Alexandriæ institutor, Baptismum tibi gratiose contulit; et propter meliorem tuam præ aliis vivendi rationem meruisti ab eodem Sacerdotii Episcopatum. Cum hoc elogio pulchre convenit, quod in Historia Patriarchali idem fuisse legatur, continens, justus, mansuetus tota vita sua: sed quod utriusque taceatur genus obitus, non favet Georgio Synello, asseveranti, quod, persecutione sub Trajano mota, martyrio mortem oppetiit. Quomodo enim ut Alexandrina Ecclesia ignoraret? Quare abstinere a titulo Martyris, licet eum tempore persecutionis videam obisse.

laudatur ut
Patriarcha ix
Etacetur mar-
tyrium.

NOT. 36

DE SANCTIS MARTYRIBUS SICULIS

VITO, MODESTO, CRESCENTIA,

HISDEMQUE VEL ALIIS VITO, ET MODESTO,

C ROMÆ PASSIS ET CIS ATQUE TRANS ALPES CULTIS,
COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

§. I. Nomina sacris fastis inscripta; Acta ætatis variæ, fidei non magnæ; cultus et Reliquiæ in Sicilia.

SUB MIOCLE-
TIANOSiciliæ adscri-
pti in Hiero-
nymiano aliis-
que,

Daturi ex antiquis Hieronymiani Martyrologii typographis, ad invicem collatis, quinque classis Martyrum, nihil singularis celebritatis habentium, ac nec persecutionem quidem defiantiam, sub qua passi sint; præmittimus eum, qui istis sexto loco proponitur ternarium, summi et cultu ubique notissimum, atque in Epternacensi et Corbeiensi uniformiter sic relatam: In Sicilia SS. Viti, Modesti et Crescentiæ. Lucense et Blumianum variant in ultimo nomine, quod masculinum faciunt, dum prius Crescentianum, posterius Crescentum scribunt. Veram rectamque priorum duorum apographorum lectionem secuti sunt MSS. Casinense Archimouasterii S. Benedicti, Romanum Ducis Altempsii, Treverense S. Martini, Coloniense Carmelitarum; item Reginae Sveciæ Martyrologium laudatum Holstenio, et quoddam Cardinalis Barberini, nisi quod in hoc pro Sicilia

scribatur Lucania; nec non MSS. Florentina Magni Ducis et Senatoris Strozzi, nisi quod in his non exprimitur nomen Provinciæ ullius, uti nec in Augustano nuper apud Vindelicos exvesso. Vetustiora Martyrologia secuti Rabanus, Ado, Usuardus, synchroni fere Martyrologi. (Nam Bedam taceo, cujus genuinum seu prosa seu versu Martyrologium illos præterit; quod autem sub illius nomine circumfertur, aliud non est quam Ado interpolatus) Rabanus, inquam, Ado et Usuardus, dum longiora singuli elogia ex Actis texunt, ix seculo quo floruerunt, certos nos reddunt, ipsa quibus usi sunt Acta, una cum S. Viti corpore, Roma in Franciam seculo viii, atque inde in Saxoniæ delata fuisse.

et a Martyro-
logis seculi 9,

2 Habemus Acta duplcis generis. Priora ac vetustiora dabimus ex antiquissimo Codice Claudii Putrani, per Rosweydam nostrum olim transcribi curato, collatoque a Bollando et Heuschenio cum MS. codice Reginae

cum elogio ex
Actis anti-
quioribus;
quæ damus ex
varis MSS.

A *gineæ prælaudatæ, similique ecgrapho Ultrajectina S. Salvatoris; nec non cum veteri impresso per lectiones distributo, quod Gamansius submitit; tanta pluris faciendo, quod ex Witichindo Monacho Corbeiensi in Saxonia colligatur, ipsum MS. exaratum fuisse in eodem monasterio, cum is inde Epitomen suam concinnarit. Eadem Surius, antiquissima manu exarata, profitetur reperisse, sed stylum hinc inde modice elimasse. Habuisse eadem et Græce redidisse videntur Monachi S. Salvatoris prope Messanam; ex quorum MS. iterum Latina fecit Augustinus Florinus, qualia Octavius Cajetanus edidit in Vitis Sanctarum Sæculorum, quod satis fuerit indicasse. Item quod Acta alia, sed posterius composita et verbis auctiora, reperimus in MS. Aquicinctino prope Duacum, Trevirensibus duobus; Osnabrugensi, Lateranensi, Neapolitano, Casariis Insula, Reginæ Succia; ad quorum plerumque contulimus ecgraphum Aquicinctinum. Non ideo tamen ipsa hic danda putavimus, sed satis habuimus quædam inde referre in Notis. Tertium eleganti Stylo in homilia modum exarata sed una deficiente pagina mutila, habere se Lucæ asserit in Notis ad hunc diem Franciscus Maria Florentinus hoc initio; Magnitudinem Dei atque mansuetudinem veluti considerandam nobis proposuit Scriptura. Eadem vidimus in MS. Cardinalis Barberini; satisque habuimus transcribere inde Prologum; nulli usui nunc futurum, uti nec ipsa sic ornata Acta, quia nihil discernere inde possumus, quod ad historiam faciat.*

omissis secundis tertisque, similiter adhuc ineditis.

Ex prioribus sumpta Adonis Epitome.

B *3 Priora Acta sola puto habuisse tres antiquiores, quos supra memoravi, Martyrologos: quorum primus Ado, ex iis Epitomen hanc tenuit. Apud Siciliam, natale Sanctorum Martyrum, Viti, Modesti, et Crescentiæ. Qui B. Vitus, in puerili ætate virtutibus maturus, primum a patre suo sacrilego Hila, ut a cultura Dei recederet, tentatus est; deinde a Valeriano iudice catonis cæsus, in confessione permansit, inde redditus patri. At eum pœnis affligere illum pater meditaretur, monitu Angeli navim conscendens, comitantibus se Modesto et Crescentia nutritoribus, ad Tanagritanum territorium devenit. Inde, propter filiam Diocletiani a dæmonio vexatam, quaesitus et adductus ad Diocletianum, ipsam ejus filiam oratione curavit. Sed cum, multis donis promissis, ei impius Imperator suadere vellet, ut culturam diis impenderet, ejusque animum de bono proposito mutare non posset; arctissimis vinculis ferreis adstrictum, in carcerem teterrimum induci jussit, et cum eo pariter Modestum atque Crescentiam. Deinde, circumstante populo, in amphitheatro sistuntur. Quos Diocletianus in ollam, resina et pice succensam, et plumbo soluto fervefactam, jactari præcepit: ubi sancti Martyres, psallentes in modum trium puerorum, hymnum Deo dicebant. Et egressis illæso vultu de olla, dimissus est leo ferocissimus: qui mox ad pedes eorum cecidit, et lingua sua pedes Martyrum lingere cœpit. Ad ultimum victus per omnia sacrilegus Imperator, simul et videns multitudinem populi miraculo percussam; catastam parari jussit, et servos Dei superextendi. Cumque caderentur Martyres Dei, ossaque discinderentur: tonitruum magnum factum est, coruscationes atque terræ-motus tam magnus, ut templa deorum corruerent et multos opprimerent. Florentia vero, femina illustrissima, corpora Sanctorum collegit, et in loco qui dicitur Marianus; condita aromatibus sepelivit.*

Alia aliorum compendia indicantur,

C *4 Alii aliter eadem Acta in compendium contraxerunt; puta Vincentius Bellocensis, lib. 12 Speculi historialis cap. 70 et 71; Petrus de Natalibus, lib. 5 Catalogi cap. 118; Jacobus Jannensis, cap. 77; Historia Lombardicæ; Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italia; Breviaria item omnium fere nationum, etiam*

D *vetustiora Romana, quibus immorari non vacat, posito quod ex Actis sint, ut sunt, accepta omnia quæ istis leguntur: neque libet scrupulose errores persequi, hinc inde superadditos navis, quibus utinam originaria Acta carerent. Carerent autem, si essent ex Proconsularibus Indicium Imperialium commentariis confecta: sed illis vel nunquam sic conscriptis, vel communi cum aliis sacris libris sorte ex Diocletiani edicto abohitis; fuit quæ seculo VI vel VII ea, quæ nunc habentur antiquiora conscriberet, cum majori admirationis sciendæ cura, quam certiora discernendi; adjectisque ex ingenio suo circumstantiis rerum atque verborum, quæ sibi magis idonea videbantur, ad extendendam ornandamque narrationem. Horum plurimas cum rescindant Ado ceterique breviores, quos dixi; contingit facile, ut apud hos major quam in ipsis Actis veræ narrationis species apparent, etsi revera non sint majoris fidei.*

Ipsa prima Acta nec seculo 6 antiquiora videntur,

nec fidei magnæ.

E *Florentinus, cum Acta apud Surium et Petrum de Natalibus, inter se pugnantia quodammodo, et erroribus saltem levioribus conspersa conspexisset; ea quæ compendio habet Ado, nullis maculata videri, dixit. Etsi enim, inquit a Diocletiano vel coram illo passim in Actis Martyrum Italiae aliqua esse gesta narrentur (qui sane capitalis error videri posset evadit, scientibus Diocletianum fere in Oriente sævisse, Occidentis cura Maximiano commisso) atiamen interpretanda sunt a Præsilibus, Diocletiani mandata exequentibus, fuisse perpetrata. Sed quid si addantur alia, non patientia indulgentiam istam? uti hic imprimis addatur ipsius Diocletiani filia (ceteri filium, cum majori etiam fictionis apparentia, habent) obsessa a dæmone. His ergo tantisper omissis et ad Notas rejectis, id nunc agimus, quod proprium magis hisce prævis Commentariis est; ut probemus late diffusum horum Martyrum nuntiquam dubitabilem cultum, utcumque dubiæ Martyrii circumstantiæ sint.*

F *3 Incipio a Sicilia, cui primum S. Viti sociorumque aganem tribuunt Acta; cuique, et quidem soli, testimonium irrefragabile dant Hieronymiani Martyrologii ecgrapha omnia: credo, quia inde dumtaxat allata relatio fuit ad primum Martyrialium notitiarum in fastos digerendarum collectorem, priusquam in Sicilia secretur, quo devenissent tres illi, quos ibi eorum iudice stetit, et tormentis examinatos sciverant: nec unquam amplius comparentes, persuadere sibi poterant clam sublatis de medio, ab impo patre familias, cujus erant arbitrio relictæ. Postea vero, cum allata illæ fuerunt Acta in Lucania (ut mox dicetur) composita; et constitit S. Vitum, tanto istis in honore positum, Siculum esse natione, et ex Sicilia in Lucaniam perreptum fuisse; caput etiam quaeri, et traditione iudice nominari urbs in qua natus, et partus, unde solvere eum contigit. Hic usque hodie monstratur ad promontorium, quod a Sancti ibidem urbe, S. Viti Caput hodie dicitur; ista credit vero Mazara esse, quæ toti tertiaræ et extremæ parti insulæ nomen facit Vulsis Mazarenæ. Urbs antiqua, sed nunc modica, Episcopalis tamen, atque tum alia oppula complura, tum etiam Lilybæum ac Drepanum sua diocesi complectens, in meridionali Sicilia latere. Hic ædes, in quibus natus S. Vitus creditur, in Oratorium versas ostendi; templumque in proximo promontorio, ubi navim conscendit, in Observationibus ad Acta Sanctorum Sæculorum, dicit Cajetanus. Sed non est tam propinquum Mazaræ, quam verba Cajetani sonant, S. Viti caput; quin circumnaviganti Lilybæum emetienda sint ad quinquaginta passuum milia.*

In Sicilia, prima sanctorum palæstra,

ubi Promontorium S. Viti et Mazara domus paterna;

in illo templum miraculis celebre,

A ex Ptolomæo, alias Egesta vel Segesta, ab Egesto Trojano vel Aceste Siciliæ Rege, ex Cicerone in Verrem; quem sequitur Aretius in descriptione Siciliæ fol. 3 num. 20, asserens, quod ad lævam hodie sit D Viti fanum in scopulo, quotidianis miraculis insigne, quo mortales confugiunt, canum rabiosorum morsibus accepto vulnere, mortis periculum evasuri: huc enim D. Vitus ac ejus nutritii Modestus et Crescentia, Mazara ad declinandam iram Diocletiani Imp. navi, Angelo duce vecti, appulere: ubi idololatrias incolas aliquot ad fidem Christianam converterunt: sed Angelo priemonente casuros montes illius oppidi, et oppidanos oppressuros, ad Lucaniam, hodie Basilicatam, navigarunt. Itaque ad hujus rei memoriam, cultores Christi templum D. Vito, et sacellum Crescentiæ nutrici sacra, ruinis montis proxima, erexerunt.

Indulgentiis
dotatum,

7 Post ad augendam fidelium devotionem, Didacus de Leone, Archidiaconus atque Canonicus Mazarensis et hujus templi Beneficiarius, anno MCCCCLXXXV a Romano Pontifice (Innocentius VIII hic fuit) beneficium Indulgentiarum in diebus Dedicationis, S. Viti, Pentecostes, SS. Simonis ac Jude, et quarta Dominica Quadragesimæ exoravit. Sed et anno MDXXXVI, die XIV Decembris, Indictione XIV, lego scriptum, quod Syndicus civitatis S. Juliani tenebatur solvere singulis annis oblationes debitas, Presbytero Bernardino de Bilbo, Rectori Beneficii S. Viti in territorio dicte civitatis, in diebus predictis. Per litteras autem Episcopi Mazarensis Jacobi Lomellino, datas in Monre XI Decembris MDLXVII, auctum fuit id beneficium aliis XL aureis, solvendis ab eadem Montensi civitate. Hic asservantur Reliquiæ ex Capite S. Viti et aliæ, Cruci incluse, quas a S. Laurentio Pisarum transtulit deditque M. Ægidius de Honestis Carmelita. Ibidem Puteus extat, cujus aquæ sunt ad depellendos demones, et morsus canum sanandos: item parvum nemus, cujus arbores silvestres incogniti, sunt ad salutem hominum et ad formandas Cruces pro calculis precatoriis. Est quoque mirabile, quod Mauri piratæ, qui sæpius huc se abdunt, venerantur id templum, imo et Sacerdotem Capellanum; abaque munera, et non raro elargiti sunt oleum: sed anno MDCCXXVI et XXVII, collisis trirēibus impetu maris, captivi effecti sunt Turcæ, qui venerant ut captivos ducerent Christicolas. Denique ab anno MDCLIX, sub Episcopo Hieronymo de Termine, id templum magnificentissime auctum est.

et Reliquiis
Sancti, Luca
allatis,

puteoque mi-
raculose,

barbaris etiam
venerabile.

Rayhabuti
quoque Patro-
nus S. Vitus,

et Agrigent
sanguis S.
Crescentiæ.

8 Hactenus Pirrus, qui antea, in Notitia Catanensis Ecclesiæ, agens de illius diocesis oppido mediterraneo Rayhabuto, ubi S. Basilio sacrum est templum Parochiale, pag. 107 ait, quod in eo S. Viti et sociorum Martyrum, oppidi Protectoris, servantur Reliquiæ (Ughellus tom. 7 col. 1021, Caput appellat) tum addit, primum residentiam Cappucinorum Patrum, qui nunc vicinis oppido habitant, fuisse in S. Viti, ubi est fons, ejusdem Sancti nomine appellatus, cujus aquæ hominum sanitati prosunt; quod D. Vitus ibidem cuidam puero manum, canis dentibus excisam, restituerit, ut fama loquitur. Sed utrum hoc de Rayhabutensis agri vico aliquo, S. Viti dicto, intelligendam sit (adeo ut indicetur fons, ab eo, qui ad Promontorium prædictum scaturit, diversus; atque ita credatur Sanctus etiam ad interiores orientalesque insularum partes penetrasse prædicando et miracula faciendo. Utrum Cappucini locum solummodo, non etiam regionem mutaverint; an vero hi, primum in dicto Promontorio constituti xxx P. M. a Rayhabuto, illuc usque transierint, Siculis definiendum relinquo: solum ex eodem Pirro, in Notitia Ecclesiæ Agrigentinae pag. 381, addo; quod in monasterio Oliveranorum S. Mariæ de Bosco, intr. alias Reliquias habeatur am-

pulla sanguinis S. Crescentiæ. Hoc autem citius credi potest, quam quod ipso Cajetanoque tacentibus, ex incerta quadam informatione, addit, corpus S. Crescentiæ asservari Mazariæ; nisi hæc alia est, aut valeat conjectura, de qua infra, SS. Vitum, Modestum et Crescentiam in Sicilia passos, in Lucania mortuos, et utrobique, nec non in Apulia atque Calabria cultos, distinguendos a SS. Vito et Modesto Romæ passis, indeque seculo VIII trans Alpes delatus.

D
ACTORE D. P.

§. II. Cultus et Reliquiæ S. Viti et sociorum in Italia. Historia translatorum in Apuliam corporum.

A Capite S. Viti ad Tanagritanum territorium, Lucaniam scilicet, dictam hodie Principatum citeriorem, enaviganda plusquam CCL passuum millia sunt. Inde per Tanagri fluminis, hodie Nigri ostium subitur, usque in Silarum: ad quem (si vera Acta sunt) invenire oportet Marianum, ubi Martyrum corpora condidisse dicitur Florentia. Ecce verba Actorum num. 18. Hoc ordine ab impetu fluminis Silari, quo mergabatur, liberata Florentia, sepelivit ea in eodem loco qui dicitur Marianus; ubi erepti antea a catasta Romana, ac subito inventi juxta fluvium Siler, requieverant sub arbore, ut dicitur num. 17: quæ arbor nequit procul a Silaro concipi, adeoque nec locus qui tunc dicebatur Marianns. Ibi ergo (nisi aquirocatio synonymorum Martyrum confusionem induxit ibi, inquam eadem Florentia, cessantibus persecutionibus, et Constantino Magno facultatem exemplumque præbente Martyrum tumulos exornandi, ædificari ecclesiam desuper fecerit; de qua, ut ibidem adhuc superstite, scripsit ante annos quinquaginta Ballando Jacobillus noster, cum locum ipse visitasset, in hæc verba: Pervetusta ea est, in eaque die xv Junii, nescio, majorne sit hominum concursus, qui est innumerabilis, an miraculorum proventus. Ibi post altare in pavimento est foramen, ad palmi dimidii magnitudinem: quod manus vola fere possit obtegere: unde suavissimus semper odor exhalat, quem egomet admotis naribus pene cœlestem egregie sensi. Ferunt sub illo altari corpora Sanctorum esse reposita. Ita ille. Crediderim vero, odorem istum esse a corporibus, quæ ibi jam non sint, sed olim fuerint. Si eorum fidem merentur quæ dicunt alii; oportet ut ipsa inde sublata sint, translataque vel Romam, in Basilicam S. Petri, in Esquilino juxta Macellum, factam exinde Diaconiam sub titulo SS. Viti et Modesti in Macello; vel in Apuliam, juxta Polignanum.

Juxta Acta
fuerit in Luca-
nia Marianum

E

et in eo tem-
plum sanctis
erectum,

F

10 Translationis Romam factæ nulla quidem extant monumenta; fidem tamen ei conciliant certa Reliquiarum inde acceptarum et alio translatorum documenta. Polignanum factam qui descripsit, Abbatia S. Viti ibidem Monachus: dum Luca, tempora, personasque confudit, Florentiam ad seculum Christi IX, Marianum in Apuliam traducendo; totam narrationem suam videri fecit fabulosam: quæ, de parte saltem aliquo corporis intellecta, alias videretur creditibilis, Ecclesia Polignianaensi testimonium perhibente, festumque Translationis secunda feria Paschali celebrante. Ut autem est, neutram Translationem indicantibus Actis certum omnino censeo, ea fuisse composita cum adhuc in Mariano quiescerent corpora; Romæ quoque nota fuisse puto, priusquam eo venientes Franci, ipsum sanctum corpus auferrent: non tamen ante tempora S. Gregorii Magni, quandoquidem S. Viti et sociorum nomina non memorentur in Gregoriano libro Sacramentorum, nedum in Gelasiano, uti nec in eo calendario Romano, quod Joannes Fronto Parisiis edidit vixcentis annis vetustius. Et de Romanis quidem Reliquiis postea, nunc, occasione earum quæ in Apulia esse creduntur, convertor

unde Romanæ
et in Apuliam
translata sint
corpora,

etique post
Acta scriptæ.

AUCTORE D. P. A convertor ad vetustissimum Benedictini Ordinis monasterium, S. Vito sacrum juxta Polignianum seu Polymnianum.

Juxta Polignianum in Apulia;

11 Est illud Apulie littoralis oppidum xx milliario a Bariensi Metropoli, nominis verosimiliter antiqui et Graeci, neminitamen veterum scriptorum adhuc noti; titulo autem Episcopali auctum XI aut XII seculo (variant enim opiniones) primum tamen omnes Præsum Richardum nominant, dubii, unus an duo eo nomine fuerint, post quem vel quos successerit Ambrosius, anno MCXVI et reliqui ex ordine usque modo, uti referuntur tomo 7 *Labe sacræ*. Hic, inquit Ughellus, asservatur brachium et genu S. Viti Martyris, cujus meritis apud Deum omnipotentem, contra rabidos canum morsus, gratiam sanitatis consequuntur... primo vero ab urbe lapide, vetustissima extat Ordinis Benedictini Abbatia, D. Vito Martyri ac sociis Modesto et Crescentiæ consecrata; quorum corpora ibidem, translata (ut meliori calculo fertur) anno DCLXXII, die xxvi Aprilis, ii Feria Resurrectionis Dominicæ, que die festum translationis quotannis celebratur... Historia, litteris Longobardicis scripta, extat in eadem Abbatia; quam Sixtus V, suppresso D. Benedicti Ordine, cœnobio duodecim Apostolorum de

B Abbatia S. Viti ubi Reliquiæ et scriptu Historiæ Translationis.

Urbe annexit. *Ecclesiam, sub Abbatix titulo adhuc superstitem, similiter ut oberam in Lucania, visitavit, Jacobillus prælaudatus; et Bullando tunc scripsit, istic a se conspectum S. Viti brachium, quod aliquando sudorem emittit, et populo ostenditur magna cum veneratione et operatione miraculorum: palamque asseritur, inquit, etiam ibi corpus conditum esse; et egomet Sacerdotem ibi alloquutus sum, qui illud se vidisse rubeis vestibibus indutum testabatur, ex occasione cujusdam novæ fabricæ Translationis Historiam præfert idem Ughellus, tametsi erroribus aliquibus vitiatam, ob quos illi conscripta videtur ab aliquo imperito, posterioribus seculis post translationem. Id quod sane ei libenter assenserō cum ibi, præter alia asystata, in seculum VII nequaquam cadentia, dicitur Dominus Nicolaus Archiepiscopus Salernitanus Officio Translationis functus, cujus nominis nullum Salernitani habuerunt (saltem qui Archiepiscopi titulum gesserit, anno DCCCLXXXI ecclesie illi datum a Bouifacio VII) ante Nicolaum Agellum, ab anno MCLXXXI ad MCCXX Præsulem laudatissimum.*

In ea annus notatur 801, et Ughello in 672 mutatus,

12 Sed quod notam anni DCCCI (quo factam Translationem illa qualiscumque Historia dicit, eamque celebrari vi kalendas Maji) mutatum Ughellus velit in annum DCLXXII; eo quod isto, et alio nullo usque ad DCCCXXIX, fuerit xxv Aprilis Dominica Resurrectio celebrata (cujus tamen secunda feria factam, vetus traditio habeat monumentis consignata) id ei firmiter assentiri nequeo, quod video monumenta, quam sit Historia, vetustiora. Cogitabo interim, in ipsa Abbatia, dum ibi Ordo monasticus staret, solam xxvi diei Aprilis observantium viguisse: ab ecclesia vero Polignianensi acceptis inde Reliquiis prænominitis multo post; idque, ut major solennitas esset, Feriæ ii Paschæ. Neque mirabor, si diligentiori adhibito examine invenitur, id primo factum esse sub eodem Sixto V, hanc diu ante annum MDXC, quando suburbani S. Viti ecclesia, sublatis Monachis, Romamque traductis relictibus, commendata fuit Episcopo vel Capitulo Polignianensi, unum cum Reliquiis; quorum venerationi servandæ ut consuleretur, placuerit illas in Cathedralē transferri. Sin autem hoc multo citius factum probetur, et tamen oporteat servare concursum, alias rarissimum, Feriæ ii Paschalis cum die xxvi Aprilis, sub quo translata aliquando Reliquiæ sint; agnoscam tempora Nicolai Archiepiscopi, cujus annus xxiii, vulgaris Æræ MCCIV Pascha celebravit xxv Aprilis. Sed non ideo desinam habere suspectam Historiam, scriptam uno altero post seculo, cum supina ubique regnabat imperitia rerum ac temporum di-

propter Feriam 2 Paschæ incidit in 216 Apr.

qui si tenenda substitui potius deberet annus 1204,

scernendorum. Tam enim facile potuit ab auctore confundi ultima in Cathedralē translatio, cum priori ab suburbanum Monasterium; quam ab eodem sunt confusa tempora et personæ utroque spectantes. Neque a tali judicio dimovebit me character Longobardicus, cujus usum scio ne tunc quidem abolitum in regno Neapolitano fuisse.

13 Ad ipsam S. Viti apud Polignianenses Abbatiam quod attinet, constat eam seculo XII admodum florentem potentemque fuisse; de qua, tamquam a Rogerio, primo ex Normannis Apulie Duce et Sicilia Rege, vel fundata, vel novis juribus ac privilegiis communita, in hunc modum scribit *Willelmus II*, istius Rogerii nepos, sub datu anni MCLXX, in hæc verba. Residentibus nobis in nostro Palatio felicis urbis Panormi, tu Luca, venerabilis Abbas S. Viti de Polignano, nostre conspectui præsentatus, humiliter et instanter nostræ Serenitudini supplicasti; ut illius intuitu, per quem feliciter vivimus et regnamus, et ut status Regni nostri meritis gloriosi Martyris S. Viti feliciter exultet, privilegia Antecessorum nostrorum roboremus. Ducis scilicet et Regis Rogerii, avi nostri memoriæ recolendæ, nec non et alia privilegia vel instituta, que concessione Principum vel aliorum largitione Fidelium, monasterio tuo indulta fuerunt pariter et donata. Diploma integrum habetur apud Ughellum tom. 7 col. 1022: qui autem ibi laudatur Rogerius, ex Comite, (quod solum dicebatur ejus pater item Rogerius Dux et Rex factus anno MCXXVIII et IX, nepos fuit Roberti Guiscardi; qui perpurgatus anno MLIX a Saracenis Apuliam et Calabria, eisdem, expugnata anno MLXXI Panormo, toto expulit Sicilia, et triplici illo titulo Dux voluit dici, sed Pontificis Romani in eo consensum obtinere non potuit.

14 Quod si oporteat, etiam ante Saracenorum tyrannidem, concipere fundatum S. Viti apud Polignianenses monasterium vel saltem ecclesiam; oportebit etiam ut id factum sub Græcis Imperatoribus sit, Apuliam et Calabriam tunc adhuc tenentibus; quo casu, monasterium S. Viti Græcos quoque Monachos verosimiliter habuerit, pro quibus per Saracenos dissipatis, Latinos Rogerius substituerit. Ita etiam, Ughello teste tom. 7 col. 160, Abbatiarum quinque Consistorium, in Tarentina diocesi et Cardinalibus commendari solitarum, prima, Sanctorum Viti, Modesti et Crescentiæ, fuit olim Græcorum Monachorum ex instituto S. Basilii, qui extra urbem habebant monasterium sub S. Viti nuncupatione: cujus Abbas hodie intra urbem habet ecclesiam S. Salvatoris, ubi servantur prædictorum Divorum Reliquiæ; Caput imprimis et brachium S. Viti argento obtecta, cum non parva sanguinis parte, qui in vitrea phiala attinetur. Hunc autem duriores toto anno conspiciunt, at in festo liquescit, acsi recens de corpore emanarit. Noster jam bis memoratus Jacobillus, etiam istam ecclesiam visitasse se scripsit, ibidemque multo fieri miracula ad Reliquias prædictas: unde egomet, inquit, cum aliis Patribus nostris, tam ex ossibus quam ex sanguine partem aliquam accepimus, de mandato Patriarchæ Antiocheni, qui Abbas loci erat et Neapoli residebat; atque sub Notarii publici ad hoc vocati fidei missimus Neapolim, ad nostram ecclesiam S. Ignatii: quo etiam tempore reliquiarum meum frustulis nonnullis istorum sacrorum ossium, de licentia Abbatibus, auctum est.

16 Hæc omnia Poligniano primitus accepta, facile quis posset opinari: ego sane dubitare vix possum, quin ab alterutro monasterio, sive cum sub Græcis, sive cum sub Normannis utrumque erat, processerit et propagatus sit celebrior cultus Sancti per totam Apuliam, ac reliquam maris Adriatici oram. Sic Leander Albertus in Apulia Daunia, inter S. Severum et Manfredonia,

D quo forte a monasterio ad Cathedralē translata reliquæ.

Abbatia ipsa S. Viti,

seculo 12 valde potens fuit.

E restaurata seculo 11 a Rogerio R.

quod antea forte Græcorum fuit,

F uti aliud Tarenti, ubi similes Reliquiæ

Exhinc dilatatur ad plura Apulicæ et Calabricæ loca cultus,

A niam, *Provincia Capitanae civitates, scribit esse D. Viti oppidum, ædificiis haud infrequens, sed propter serpentium multitudinem omnino desolatum: et in Samnitibus, sive superiori Aprutio, apud Lancianum, emporium ibi celebre et littori propinquum, Castellum S. Viti Lanciani. In iisdem Samnitibus, Æserniæ sive Iserniæ, est Abbatia S. Viti, cujus facta mentio viii Jannarii in Translatione S. Severini nam. 7: at in Scyllacensi Calabriae ulterioris diocesi, Gasparina S. Viti nominatur; ubi SS. Viti, Modesti et Crescentiæ corpora ab incolis jacere dicuntur. Amalphiis quoque, ubi corpus S. Andreæ Apostoli, in sacrario Metropolitanæ Ecclesiæ, præter ipsum et corpus S. Macarii Ægyptii, veneratur, teste Ughello c. 241 Tom. 7 maximam partem corporis SS. Cosmæ et Damiani et S. Viti Martyrum. De quibus omnibus ut possit certius judicare, lector, et quid verosimilius æstimet discernere, transcriptam ex Ughello Translationis Historiam non gravabor subjungere post Acta Passionis, nihilo minus quam ipsa censura egeant.*

16 Anastasius, Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarius (tandem eum Romam revertitur disquisitio) in Vita Leonis Papæ III, cujus anno dccxcv ordinati Acta illustravi xi Junii, inter ecclesias ab ipso donis et ornamentis auctas, nominat non solum Diaconiam B. Viti Martyris, quæ ponitur in Macello, ubi in Arcu qui Gallieno Imperatori erectus traditur, haud longe a S. Mariæ Majoris; sed etiam Oratorium S. Viti, quod ponitur in monasterio quod appellatur de Sardas: et utriusque ecclesiæ scilicet vel Oratorii antiquiorem mentionem nullam in Anastasio toto reperio. Dubitat autem Ughellus, ubi supra, utro loco condita Sanctorum corpora fuerint; non minus quam a quo, vel quo tempore: fatetur tamen quod prior adhuc frustulum Viti veneratur. Id quomodo fiat, explicat Floravantes Martinellus in Roma sacra, ubi ait; ad eam ecclesiam a rabidis canibus admorsos confugere, panemque in oleo S. Viti tinctum comedentes (cui oleo consecrando prædictam frustulum adhiberi existimo) sanitatem se impetraturos sperare. Esse etiam hujus rei testimonium dicit in marmore supra portam his verbis: Fredericus Columna, Paliani Princeps, a rabido cane admorsus, B. Vito liberatori suo ædem restauravit anno mdcxx. Ita non cessat Romæ Sancti cultus, cujus ac sociorum corpora a multis retro seculis inde ablata iisdem omnes dicunt, qui de ipsis ad se translatis certant; litigio haud aliter componendo, quam si partes, etiam exiguas, sumi pro corpore toto, imo et pro corporibus dicat; vel plures, quod verosimillimum est. Vitos Martyres concipias, quorum alicujus corpus quisquis accepit, eum accepisse se credidit, qui cum sociis hoc xv colitur, ac socios eosdem etiam arrogavit sibi. Inter istos nominari merentur Recinetenses in Piceno, apud quos ab annis plus quam ducentis invenitur S. Viti ecclesia, olim Præposituræ insignis titula, Societati autem Jesu illuc ingressæ a tributa a Dominis Leopardis, quorum Jus patronatus illa spectabant. Hanc Modestus Benevenuti, in tractatu de Sanctis ac Beatis civitatis Patronis, fundatam suspicatur ab Antonio Jacobo S. R. E. Cardinali Venerio tit. SS. Viti et Modesti in Mocello, qui patriam istam suam multis insignibus ædificiis ornavit, in eadem defunctus ipse anno mccccxxix: agnoscit tamen Modestus nullas in ea fuisse S. Viti Reliquias, ante annum mclxxxviii, quo Patres nostri bonam unius costæ partem illuc attulerunt insigni pompa devotioneque acceptam.

18 Jacobus Gualla et Stephanus Breventanus, in Historia Ticinensi, tradunt trium prædictorum corpora ab Aistulfo Longobardorum Rege, cum Romana suburbium diriperet, capta atque Ticinum Insubriæ Regium transvecta esse; ubi condi memorant in S. Marini cænabio Fratrum D. Hieronymi; sed palam videri aut visa alicui, nemo dicit. Romanam urbem per trium

mensium spatia obsidens. Aistulfo (uti ad Pippinum Regem Francorum ejusque filios scripsit Stephanus Papa) anno dcccly, omniaque extra posita ferro et igne devastans multa corpora Sanctorum effodiens, eorum sacra cæmeteria, ad magnum anime suæ detrimentum, abstulit. In his si qua ferebant SS. Viti, Modesti et Crescentiæ nomina, aliorum procul dubio fuerunt, quam quorum Reliquiæ condebutur intra urbis mœnia, quæ perfidus barbarus quotidie impugnans, penetrare nunquam potuit. Huic interim fidei innixi Insubres, ipsos eodem die colendas assumpsere; et Ambrasiam ritus Missali, quæ habemus anno 1522 excusum, duas pro eodem die Missas inseruerunt; in quarum prima S. Viti, præter quatuor Orationes (nam Secreta, quæ nobis unica est, Mediolanensibus duplicatur, super Syndonem et super Oblatam ut est Corporale et Hostium) ponitur ad Corinthios Epistola, Cum essem parvulus loquebatur parvulus; Evangelium vero secundum Marcum, Offerebant Domino Jesu parvulos, ut tangeret illos. Præfatio autem, post Omnipotens æternæ Deus, interpolatur his verbis. B. Viti martyrio gloriautes, cui admiranda gratia tua, in tenero adhuc corpore, et necdum virili more maturo, virtutem fidei et patientiæ fortitudinem tribuisti; ut savitiæ persecutoris non cederet constantia puerilis, quæ inter acerba supplicia nec sensu potuit terri, nec frangi ætate, ut gloriosior fieret corona martyrii. Et ideo. Missa autem Sanctorum Martyrum Modesti et Crescentiæ, solum quatuor habet Orationes proprias, cetera de Comuni.

19 Alii tradunt, teste Ughello, horum Martyrum corpora esse in agro Veronensi Cereæ, juxta Menacum fluvium in tæde S. Viti; et Pisis in Hetruria, Caput S. Viti servari volunt in ecclesia S. Viti, ipsum utique unde sumptus particulas in Siciliam retulit nam. 7 nominatus Carmelita. Sed hæc omnia, uti suadent, plures fuisse Viti nomine dictos Martyres Sanctos; sic nihil offendant veritati Translationis ab ipsa urbe Roma in Franciam, ad quam sequentem Paragraphum servo ab Henschenio captum. Ego eundem varie aucturus, hic Sanctorum in Italia cultum prosequor; ac noto, extentum cum hinc videri usque ad Forajuliensem Comitatum, Aquileiensi Patriarchatu olim subjectum, in qua hodie nominatur oppidum S. Viti. Non adeo longe recedit urbs Pontificiæ ditioris Bononia; ubi ad hunc diem, indicat Perustator ejus Joannes Pauli Masini, esse ecclesiam ultra mœnia portæ Castilionensis, anno mccccxxx constructam, et Sanctis Vito atque Modesto Martyribus dicatam: quorum etiam aliquæ Reliquiæ sint in Metropolitana S. Petri, et Theatina S. Bartholomæi: denique apud Monachas S. Mariæ Magdalensæ de Cento, Ordinis S. Augustini, esse corpus S. Viti Martyris, sub Gregorio Papa XV. Romæ de aliquo cæmeteriorum extractum. Sed hoc alterius Viti esse, quam cui proprius hic dies est, licet illi quoque colendo propter homonymiam assumptus, dubitabit nemo; sicuti nec de Reliquiis S. Crescentiæ, quas, sub titulo Virginis et Martyris, etiam hodie exponi Masini ait in ecclesia Ruvegnana S. Gabrielis: nam Sicula S. Viti nutritrix, uxor S. Modesti fuisse videtur, virgo certe non fuit. Ipsorummet SS. Viti et Modesti ossa brachialia duo pene integra Volaterris haberi, inter Reliquias Cathedralis ecclesiæ, notatur in Commentario visitationis, ibidem an. 1647 instituto, sub nota xxix Decembris, de quibus nihil habeo certi quod affirmem vel negem.

ex cæmeteriis effusa, utiorum omnino sunt

E inde tamen apud Insubres manet cultus.

Eundem dicantur in agro Veronensi haberi et Pisis Caput S. Viti;

F Cultus in Forajulio

et Romaniola.

Romæ S. Viti Diaconia et Oratorium

priori particula contra canum morsus miraculosa,

an inde ablata Recinetum pars costæ anno 1588.

NOT. 38 Quæ Ticinum ab Aistulfo Rege ablata sunt corpora,

A

§. III. Reliquiæ et Cultus S. Viti in Provinciis Transalpinis.

Historia translationis:

Historiam translata Roma in Franciam S. Viti, indeque ad monasterium Corbeie novè in Saxonia Occidentali sive Westphalia, ex MS. Bolecensi uti credimus (inde enim ipsissimam nobis transcripsit noster Joannes Gumansius) jam olim Francofurti anno 1621 ediderat Henricus Meibomius, post Witichindi Monachi Corbeiensis Annales; indeque ipsam transtulerat Andreas du Chesne in Tomum 2 Scriptorum Historiæ Francorum. Verum ex MS. Codice monasterii Gladbacensis in agro Juliacensi (unde transcriptum ab Ægidio Gelenio exemplum, et originalibus Notis quibusdam auctum, submiserat Joannes Grothius etiam noster) ex MS. inquam Gladbacensi apparuit, non solum editoni isti Prologum deesse: sed et miracula, in translatione facta, partim contracta fuisse, partim omissa. Integrum interea contextum, sed absque Prologo, ex eodem Codice Gladbacensi notus Joannes Mabillo, ipsam cum Observationibus prævis, lectu dignissimis, licet ad rem nostram minus necessariis, inseruit Partis sui IV seculi. Prologum ergo ex MS. addimus; Historiam vero bisariam dividimus. Apparet enim utriusque partis diversos esse Auctores: quorum senior, solam partem secundam composuit, testis certissimus, et eorum qui sacrum corpus deducebant unus. Etenim nam. 23 asserit, se quam plurima oculis perspexisse, et probatis testibus affirmantibus requisivisse, per spatium dierum viginti, quibus iter duravit. Deinde pervenimus, impit, ad monasterium... Octavas Martyrum celebravimus... Contracta nostram adiit monasterium, oliaque similia.

a teste oculato scripta,

B

21 Quantum posterior ipsa historia fuerit Auctor Prologi ac Partis primæ, initium monasterii complexæ, non possumus certo definire; sed non multa interessisse seculo, constat ex eo, quod sic auctam Historiam habuerit S. Gerabtus, Abbas Silvæ-mojaris, scripturus secundam Vitam S. Adalardi Abbatis Corbeie Franciscæ, qualem dedimus II Januarii. Nam scripsit Gerardus iste, alius Gerardus. Vitam jam dictam, cum adhuc Laudmi vel Snessionibus Abbas degeret, ante suum in Aquitaniam discessum, qui contigit circa annum MLXXVII, uti ad ipsiusmet Vitam diximus v Aprilis. In Prologo autem profitetur, nihil a se detrahendum priorum de Adalardo scriptorum sententiæ, excepta illius, qui non authentice scripsit de historia Adalardi in S. Viti translatione... Licet enim, inquit, ad unguem descripserit ipsam Translationem, per ejus successores factam; inordinate tamen erravit de Chronicis Principum et Sancti successoribus. Sed non distinxit Gerardus Auctores duos, uti nos facimus; ipseque unius quam alterius succinetior stylus distinguendos movet. Est enim verbosior ejus quæ arguitur errare partis Auctor. Opusculum tamen totum, ex partibus tam heterogeneis et fidei tam inæqualis conflatum, eo quod in MSS. reperitur ordine, legendum ducimus.

sed per alium aucta Prologo et fundatione Corbeiensi,

C

22 Witichindus lib. I Annalium, ad Mathildem Ottonis Magni filiam scribens, ista habet: Romam veniens quidam, Fulradus nomine, et ibi gesta legens pretiosi Martyris, notavit locum sepulcri, veniensque levavit Reliquias sacras, collocavitque eas in pago Parisiacu. Inde, regnante Ludovico Imperatore, translatae sunt in Saxoniam; et, ut legatus Caroli (Simplicis) confessus est, ex hoc res Francorum cœperunt minui, Saxonum vero crescere: donec dilatatae ipsæ sua jam magnitudine laborant, ut videmus in amore mundi, et totius orbis capite, patre tuo: cujus potentia majestatem, non solum Germania, Italia atque Gallia, sed tota fere Europa

ea usus Witichindus in Annalibus

patrocinio Sancti adscribit Saxonum fortunam:

non sustinet. Colito itaque tantum Patronum: quo adveniente, Saxonia ex serviente facta est libera, et tributaria multarum gentium Domina. Neque enim talis ac tantus summi Dei amicus tui gratia indiget: nos vero famuli ipsius indigemus. Unde ut eum possis habere intercessorem apud cœlestem Imperatorem; habeamus te advocatam apud terrenum Regem, tuum scilicet patrem et fratrem, Ottonem primum et secundum. Hæc Witichindus, cujus judicio, de translata fortuna Francorum ad Saxonos cum Reliquiis S. Viti, convenire quidam putat, quod S. Vitus, licet nec Imperator fuerit nec filius Imperatoris, tamen semper pingatur cum sphaera seu pomo Imperiali, superne Crucem ferente. Ut ut est, communis Patronus Saxonum Vitus arstimatur; ejusque cultum, per totam Saxoniam inferiorem mirifice propagatum, ostendunt antiquissima istius regionis Breviaria, quarum pleraque penes nos habemus: Monasteriense scilicet, Osna-brugense, Mundense, Erfurtanum, Lubecense, Raceburgense, Slesvicense, imo et illis vicinum Coloniense: in quibus aut Acta integra aut eorum pars major habetur: et tibi Breviario etiam utebatur monasterium Virginum, cum ecclesiam S. Vito dicata in Altino monte, in confinis Zutphanie et Clivie.

ejus ubique cultus probatur ex Breviariis.

E

23 Quam fuerint Monachi doctrinæ et vitæ sanctitatis illustres in Corbeia Saxonica, vel hinc intelligas, quod ex ea assumpti dicuntur Episcopi Pragenses, Sprenses, Osna-brugenses, Paderbornenses, Mundenses, Ferdenses, et duo Monasterienses, ac quinque Bremenses. In his fuerunt SS. Ansharinus et Rembertus, quorum illustria Acta edidimus ad III et IV Februarii; ubi etiam vidimus, quod S. Rembertus in oratorio SS. Stephani et Viti anno DCCCLXXXVIII sepultus fuit. Quomodo autem vicinæ regiones, etiam Slavoniam, prædicatione horum Monachorum ad Christum et S. Viti cultum fuerint conversi constat ex Chronico Slavorum Helmotli, Buzoensis in territorio Lubecensi Presbyteri, scripto temporibus Friderici Barbarossæ, et usque ad annum MCLXIII perducto, ubi lib. I, cap. 6 sic loquitur: Tradi veterum antiqua relatio, quod temporibus Ludovici II (qui coronatus anno) Imperator a Leone PP. IV anno DCCCLXXXVIII vivente adhuc patre Lothario; cum eoque partim, partim solus imperavit annis XXVI) egressi fuerint de Corbeia MONACHI, SANCTITATE INSIGNES qui Slavorum salutem sitientes, impenderunt seipsum ad subeunda pericula et mortes pro legatione verbi Dei; peragratisque multis Slavorum provinciis, pervenerunt ad eos, qui dicuntur Rani sive Rugiani, et habitant in corde maris; ibi fomes est errorum et sedes idololatriæ. Prædicantes itaque verbum Dei cum omni fiducia, omnem illam insulam lucrati sunt: ubi etiam oratorium fundaverunt, in honorem Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi, et in commemorationem S. Viti, qui est Patronus Corbeie. Postquam autem, permittente Deo, mutatis rebus Rani a fide defecerunt; statim, PULSIS SACERDOTIBUS ATQUE CHRISTICOLIS. Religionem verterunt in Superstitionem; Nam S. Vitum, quem nos Martyrem ac servum Christi confitemur, ipsi pro Deo venerantur; creaturam anteponebant Creatori. Nec est aliqua barbaries sub cœlo, quæ Christicolas ac Sacerdotes magis exhorreat. Solo nomine S. Viti gloriantur: cui etiam templum ac simulacrum amplissimo cultu dedicaverunt, illi primatum Deitatis specialiter attribuentes. De omnibus quoque provinciis Slavorum illic responsa petuntur, et Sacrificiorum exhibentur annuæ solutiones. Sed nec mercatoribus, qui forte ad illas sedes appulerint, patet alia facultas vendendi vel emendi, nisi prius de mercibus suis Deo ipsorum pretiosa quæque libaverint, et tunc demum mercimonia foro publicentur. Flaminem suum non minus quam regem venerantur. Ab eo ergo tempore quo primo fidei renuntiarunt,

Corbeia ad prædicandum egressi Monachi

totam Rugiam Christianam fecerunt, in eaque ecclesiam S. Viti:

F

ejus etiam post relapsam ibi perseverat cultus, sed perversus,

A renuntiarunt, hæc superstitio apud Rános perseve-
rat usque in hodiernum diem.

24 *Horum pleraque, et multa iisdem verbis, habet* anonymus Auctor Chronicorum Slavicorum, editus a Liudbrogio, cap. 5 : addit autem simulacro Rugianorum nomen esse Siantevith (sanctum Vitum apparet dici) quod dicebatur gloriosissimus omnium Deorum : deinde additur ; Et hæc superstitio apud eos, usque in hunc annum et diem, scilicet quo scribitur MCLXVIII, perseverat. Est autem Rugia, Balthici maris insula, freto exiguo a Pomeranis dirempta : in cujus descriptione, Atlanti Blaviano inserta, sic legitur : S. Vitum, Christi servum, relicto Christo, pro Deo coluerunt, quem corrupto nomine swanto Vitum appellarunt. Huic idolum quadriceps (veluti quadrupartiti anni Patrono) in magnifice extracto templo collocarunt in urbe Arconæ Wittovæ, cujus tum temporis maxima erat reverentia. Stabat idolum hominis forma, resecta barba et capillis, in oblonga talari veste : dextera poculum, ex vario metallo fustum, veluti cornu efformatum, plenum liquore poculento ; sinistra vero arcum cum sagitta tenebat. Huic idolo trecenti equi pascebantur ; inter quos unus candidus, quem nisi summus Sacerdos ascendebat nemo ; et illo, tanquam valde divino, ad prædicendas res futuras utebantur ; et sudantem in stabulo sæpe ostentabat Sacerdos, jactans Swanto-Vitum in pugna contra hostes Rugianorum in illo equitasse. Molus ostendendi eum hic erat. Idoli Sacerdos inspiciebat cornu, quod ante annum liquore impleverat, idque habitu ori sui presso, ne illo idolum attingeret. Inspecto poculo de futuro anni proventu divinabat. Si poculi liquor majori ex parte in vapores abiisset, caritatem ammonæ ; si plenum, vilitatem credebatur significare. Post hæc liquorem eorum idolo effundebat, et idem rursus novo liquore impletum dextere idoli imponebat : quibus peractis, reliquum diei comessando et bibendo transigebant. Eodem forte spectat, illud inter Monumenta Danica a Wormio pag. 391 appellatum Vitishorn id est Cornu Viti ; quod (sicut apud eundem docet Mysteriorum Poetarum inter Danos evolutor mirandus Eddu cap. 41) ab Urganthilaco semideorum Danicorum uno tanquam a pocillatore, apponebatur Thoroni, (ita Jovem nuncupant, et sacram ei feriam quintam Thorsdagh) cujus extremitas altera ad mare porrigebatur ; in quo exhauriendo frustra laborabat Thoro ; prius enim evacuasset Oceanum quam hoc cornu.

25 *Apoge hereticos seculi nostri, qui istæ deliramenta imperitæ plebeculæ suæ ostentant, tanquam Hagiolatriæ Popisticæ effecta. Nihil tale docuerunt* Insignes sanctitate Monachi, qui primi Rugianos converterunt : sed neque eorum successores Idololatriæ, expulsi per vim Christi cultu regressæ, imputanda istiusmodi monstra ; quæ quomodo fuerint eliminata, Anonymus præcitatus ita narrat cap. 321 In diebus illis (scilicet Frederici Barbarossæ) Rex Oaldemar, in manu valida obtinuit terram Rugianorum : et destruxit fanum eorum, et simulacrum confregit et locuples ærarium diripuit : et ædificavit ecclesias, et statuit Sacerdotes Dei, adjuvantibus eum Episcopis : et sic conversi sunt Rugiani ad fidem anno Domini MCLXVIII. Quamvis autem tam diu in errore perseverabant, plus omnibus Slavis, erant tamen hospitales ; parentesque honorantes. Nullum sinebant egenum esse inter se, sed omnes fovebant eum. Erant hic utique fructus veteris Religionis, apud ipsos a Monachis Corbeiensibus, S. Vito auspice, proseminatæ, etiam in agro jam deserto ultro nascentes, quibus ad maturitatem denovo capiendam perductis sub Waldemaro, nihil dubitem purum S. Viti cultum reductum apud eosdem fuisse.

26 *Et enim* Kalendarium Runicum, ante annos Junii T. III

circiter trecentos exaratum (Runicis autem litteris utuntur Dani, Norvegi, Islandi, ipsique Rugioni) quale post suos Fastos Danicos integrum edidit Olaus Wormius, Viti et Modesti nomina suo loco habet ; idemque pag. 119 exhibet formam Kalendarii, baculo octangulari iacisi, ubi Viti nomen, fulloniis forficibus desuper effictis exprimitur ; inter nomina sanctorum Urbani Papæ et Wilhelmi atque Bothildi, de quibus die sequenti. Et ille quidem rationem, cur festum Urbani triplici cruce, tribus granis frumenti Saraceni desuper insignita, exprimat, hunc reddit, quod id genus frumenti tali die terris mandari soleat ; Wilhelmm vero et Bothildum duobus vexillis signari crediderim, propter duplices tunc nuclinas vel quid simile. Forfici autem fulloniæ quid esse dicam cum S. Vito ? nisi quod ejus die incipient tonderi panni, totis prioribus sex mensibus post ortum tonsuram confecti ? Ejusmodi autem signo serviunt litterarum ignavis pro scriptura : unde etiam inveniuntur Fasti, solis ejusmodi notis, non autem litteris ullis expressi. Notabile quoque ad festorum intellectum, potius quam Sanctorum cultum, quod hi tres solenni voce simul Bodemesi soleant apud eas gentes vocari, et speciali nota junquantur in Fastis. Hisce enim, inquit Wormius, agros fimo obducere vetant, ne segetes adurantur. Circumfertur etiam prognosticum illud :

Lux sacrata Vito si sit pluviosa, sequentes

Triginta facient omne madere solum.

Hæc autem eo faciunt ; ut pateat, Rugianos, quamdiu Catholicam cum Danis religionem tenuerunt, Catholicam quoque S. Viti cultum tenuisse, et hactenus saltem nomen tenere in Fastis. Missale Suevicum, quod habemus ante annos omnino ducentos excusum, in kalendario, quod cum otio Reginae Bollandus contulit, habet nomina Viti et Modesti ; ex alio autem, quod dixi, additur festum esse ix Lectioinum.

27 *Perro sicut ex Corbeia Saxonica, per Monachos, in totum Septemtrionem fluxit S. Viti cultus et veneratio ; sic ex Gallica in omnes Gallias, exemplo ecclesiæ Parisiensis ; quod testori possunt singularum fere diæceson vetera ac nova apud nos Breviaria ; sed omnia fere sub ritu Simplicis Officii aut trium Lectioinum, sicut vulgo est in ipsomet Parisiensi anni 1584 : quamquam vix possit dubitari, quin San-Dionysianum monasterium celebris festum egerit, saltem quod ibi corpus fuit. Cur enim ibi minus quam in Corbeiensi, cujus recentiori kalendaria inscribi festum xii Lect. observat Martinæus l. 4 c. de Ritibus ¶ et Monachorum ; quod tamen fatetur in Dionysianis consuetudinibus solum esse in Lect. A Gallus porro ad Hispanias transisse videtur similis cultus, quemadmodum illuc inde deducta est Benedictinæ Regulæ perfectior observantia, secundum institutum Cluniacensium. Itaque Breviarium dictum Mazarabes, secundum Regulam S. Isidori, quod anno MDII viderat Rosweyldus, et postea commodatum Henschenus habuit, ad kalendarium diem præfixum conferendum cum kalendario præfixo ejusdem Missali, quod adhuc habemus ; excusum anno MDLI : in Breviario, inquam, Mazarabico illo notatum habebatur festum Viti et Modesti Mart. ix Lect. : quod cur in kalendario jam dicti Missalis fuerit omissum, nescio : solum scio in kalendario veteris Breviorii Eborensis, apud Lusitanos anno MDXLVI, excusi, nulla nomina haberi, absque ulteriori eorundem in contextu memoria. Ægidius Gonzalvi de Avila, in Theatro suo ecclesiastico, congruens civomia Civitatis Abulensis, pag. 36 asserit, quod possideat, præter alia, etiam corpora SS. Viti et Modesti, sed non explicat qua in ecclesia, neque unde vel quando alluta, nec porro eorundem amplius mentionem facit.*

28 *Dimitto ergo tantisper Hispanos, donec distinctiores ab iis notitias obtinuerimus ; dimitto etiam Gallos, apud quos nihil ultra notandum inveni, nisi quod Saus-*

D
ÆCTORE D. P.
exindeque re-
cepto in fa-
stos Runicos
festo

folia Septem-
trionibus com-
mune,

E

Cultus univer-
salis per Gal-
lias ;

F

Item in
provinciis
superioris
Germaniæ ;

facto idolo
quadricipite,

cui et equum
sacratum at-
bant,

et cornu
quotannis
implebant
de anni suc-
cessu consul-
taturi,

quæ suo
etiam Jovi
affingebant,

quæ omnia
cessarunt an.
1167
reducta ad
fidem Rugia.

A sayus voluerit, *Supplemento sui Martyrologii inseri memoriam delati corporis S. Viti in Corbeium Saxonicam, pro die XIII Junii quo illuc appulit. Transeo ad Germaniam superiorem; ad quam spectat, quod apud Wiquelyum Hundrum, in Catalogo Emcorporum Salisburgensium Metropoli ejus prefixo, lego pag. 12. Anno MCCXXI Corpora Modesti et Viti Sanctorum quæ in æde S. Andree in Lavent miraculis claruere, Eberhardo Archiepiscopo, Carolo Secoviensi, et Rudigero Chremensi Episcopis presentibus Juvaniam advecta sunt, cum magna solemnitate et frequentia populi. Hæc cum inde acceptum in Annalibus Bzovii legeret Pancirolius, in Thesauris absconditis Urbis Romæ, hæsit: fassus qua parte mundi hæc loca sita sint, ignorare se. Discat ergo quisquis cum eo hic hæret, quod Juvania est ipsa metropolis Salisburgensis et in valle Laventina, in inferiore Carniola est Urbecula S. Andree, in qua dictus Eberhardus Archiepiscopus instituit Sedem Episcopalem, cui præfecit Ulricum Plebanum in Haus. Ind. Reliquie SS. Viti et Modesti translatae dicuntur ad Ecclesiam Salisburgensem: ubi et in tota diæcesi sub ritu duplici ecul festum SS. Viti, Modesti et Crescentiæ discimus ex Proprio Sanctorum dictæ Archidiæcesis, sub annum 1647 circuso.*

ubi dicuntur corpora haberi Salisburg.

festum certe et ibi et in ecclesiis propinquis agitur.

B 29 Idem fieri in Passaviensi et Ratsponensi constat ex Breviariis anno 1505 et 1507 impressis: et in Officiis propriis Ecclesiarum Frisingensis atque Augustanæ, celebrandum præscribitur idem festum sub ritu duplici; sub ritu semiduplici autem in Cathedrali et diæcesi Viennensi in Austria. Esse vero in basilica Augustana SS. Udalrici et Afræ de ossibus S. Viti Martyris, indicatur ubi Hertfeldio in illius Basilicæ descriptione parte 2 cap. 27 et 36. Idem nobis scribitur de Fuldensi S. Bonifacii Abbatia, eoque de causa istuc quoque festum ritu Duplicis Majoris agi, esse enim Reliquias insignes. Sic et in Moguntinæ diæcesis kalendaris ut Breviariis festive agenda dies notatur et rubrica scribitur, propter Digitos (ut credo) S. Viti Martyris, quos in Moguntiacis lib. 1 cap. 17 inter præcipuas ecclesiæ Metropolitanæ Reliquias loco censet Serarius. Theodorus Rhay, inter Animas illustres Clivæ Julis etc. accenset iis etiam S. Vitum: quia Caput ejus Galliacum in Julia præcipuo honore colit: præmittit autem quod Mons Alcinai vultu Eltemberg, generosarum Virginum Abbatia, iisdem gaudet lipsanis S. Viti; in Corbeia acceptis, non divino. Sant in eislem ditonibus oppida integra, S. Viti nomine appellata, scilicet in Bavaria inferiore ad fluvium Rotnam; et sub Austriacis in Carinthia urbs S. Viti, caput regionis sitæ ad confluentes Wilrti et Glatti fluviorum: in Carniola quoque, ad confinia Istriæ et mare Adriaticum urbs S. Viti, Fluminis dicta, ubi est collegium Societatis Jesu: Elwangæ etiam in Suevia præcipuus Patronus habetur S. Vitus, eique Ecclesia Collegiata dicitur: ibique brachium et partem maxillæ, anno MCCLV apportatum ex corpore S. Viti, tunc Roma in Franciam delati; uti ibi recitatur in Lectione quarta Officii Ecclesiastici ad hanc diem.

Ibidem quatuor sunt operta S. Viti dicta.

C 30 Præmemoratas omnes et provincias et civitates superat in colendo S. Vito Bohemia, atque in hac caput Regni Praga, propter delatum eo Brachium, ejusque honori structam Metropolitanam. Bohuslaus Bulbinus, lib. 1 Epitomes Rerum Bohemicarum cap. 7. S. Wenceslaus, Dux Bohemiæ, inquit, circumlatis oculis, sancti adolescentis Viti brachium, quod, velut fatale pignus Imperii, ex Corbeiano cœnobio donatum, Henricus Auceps Rex acceperat; quodque miraculo, ut narrat Joannes Episcopus Litomislensis Wenceslao annuebat, poposcit et impetravit. Dein (ut legitur in antiquo Martyrologio Pragensi) transtulit Pragam, et sub titulo ejusdem S. Viti ecclesiam fundavit et construxit, postmodum in Cathedrali Sedem

Pragæ vero habentur,

erectam, constituto anno MCCCLXVIII Dithmaro Episcopo. Elapsis deinde aliquot seculis, Carolus IV Imperator et Bohemiæ Rex (verba sunt dicti Bolbini) cum Reliquias sacrerum corporum toto orbe quasi-sitas Bohemiæ suæ inferret, et Ecclesiam S. Viti Archiepiscopalem et Metropolitanam augustissime ædificaret; corpus S. Viti cum capite ipso, Ticiuo seu Papa a Lombardis impetratum, in Bohemiam advexit, et auro suis regiis manibus capiti circumposito, Ecclesiæ Pragensi donavit. Speciale Imperatoris litteras, ex autographo, quod in archivo Ecclesiæ Pragensi asservatur, descriptus misit Praga anno MDCLIV Theodorus Moretus, Societatis Jesu Rector Glattoviensis, et postea exendit Thomas Joannes Possina, Rudio 4 Pragensis Phosphori pag. 460 et sequentibus, quale infra dumus. Cujuscumque S. Viti corpus illud fuerit, ejus impetrati memoria celebratur hoc die XV Junii in dicto Martyrologio Pragensi; et in Lectionibus propriis anno MDCLII excusis, ista recitantur: Eiusdem ossa Carolus Rex, Ticiensi ex urbe accepta, eadem in æde collocavit.

D
brachium
Corbeia,

corpus et
caput accep-
tum Papa.

32 Memoratus Moretus scripsit nobis, missas sibi discutiendas Bullas omnium Indulgentiarum, a variis Pontificibus templo Cathedrali concessarum, inter eas fuisse unam, quæ dabat templo S. Viti Indulgentias Portuncule, per modum Jubilæi, quotannis per triduum: quibus ob turbulenta tempora per plures annos usi non fuerant. Iterum vero Bulbinus lib. 3 cap. 10; Anno MCXLII, inquit, cum arx S. Viti incensa esset, templum S. Viti, cum omni sacrorum apparatu omnique auro et gaza, conflagravit. Sanctorum vero corpora Viti, Wenceslai, Adelberti Ludmillæ, omnino ab ignibus illæsa reperta sunt. Aliqua etiam de violatoribus sepulcri S. Viti, out ad ejus aram in peccato celebrantibus, ideoque divinitus punitis, infra ante litteras donationis referemus. Hic dico, etiam in Polonia vigere cultum S. Viti, festumque ritu Duplicis agi in ecclesia tum Gnesnensi quam Cracoviensi. Denique observandum est, inter sanctissimos quindecim Auxiliatores, qui pro gratia aliqua vel liberatione a periculis obtinenda invocari solent, etiam S. Vitum invocari; ut pluribus dictum XXIII Aprilis ad miracula S. Georgii cap. 7, ex quibus repetimus Orationem, quæ est hujusmodi, Omnipotens et mitissime Deus, qui electos Sanctos tuos, Georgium, Blasium, Erasmum, Pantaleonem, Vitum, Christophorum, Dionysium, Cyriacum, Aracium, Eustachium, Ægidium, Magnum, Margaritam, Catharinam et Barbaram specialibus decorasti privilegiis; da ut omnes, qui in suis necessitatibus eorum implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum.

E
Hinc ille
Bohemici Re-
gum Patronus
habetur;

F
itemque unus
ex 15 Auxili-
atoribus.

F
NOT. 39

PASSIO S. VITI,

Seculo VI vel VII composita, et Romæ inventa seculo VIII.

Ex variis Codicibus MSS.

ADMONITIO PRÆVIA D. P.

Cardinalis Baronius, Tomo 1 Annualium Ecclesiasticorum, ad annum 55, agens de sudariis S. Pauli, digreditur ad Reliquias Sanctorum: et num. 15. Cum eandem, inquit, virtutem in exigua parte Reliquiarum Martyris, quæ in ipso sit corpore, inesse experimentum testetur; inde evenit, ut corpus unus Martyris in plures interdum partes dividi solet, recondique in diversis altaribus indeque fortassis accidit ut cum unus ejusdemque Martyris diversis in locis Reliquiæ condita haberentur;

Quamquam
norum non
sit.

ibi integrum corpus dici et credi,
 A tur; et æque, ac si integrum corpus ubique locorum conditum esset, eadem miracula sint operata, unius ejusdemque Martyris corpus diversis in locis haberi dicatur. Hoc si uno in Martyre locum habet, multo magis habere debet eum plarium simul passorum Martyrum corpora, unum in sepulcrum condita, indeque communiter fuerunt elevata, confusis omnium inter se ossibus; quod in his de quibus agimus tribus, primum erit concipere. Multo etiam magis fieri natum est, ut vel is qui inter illos primarius est, totidem in locis haberi putetur, quot in locis plurium corporum confusa ossa serrantur; vel omnium simul in singulis haberi dicantur. Quod si unius ejusdemque nominis plures Martyres fuerint, unius autem alteriusve distinctior habeatur memoria, deperditis vel nunquam scriptis singulorum Actis confusa; itaque postmodum composita sint Acta alia; quis non videat, quam incerta debeat esse historia Passionis, quæ sic commentata fuerit?

ubi solum pars est:
 2 In Sicilia passos SS. Vitum, Modestum, Crescentiam, doctribus Proconsularibus, quæ istis forte supererant, Actis, dixerit Eusebius, ad quem mandante Constantino Magno missam erat quiddam hujus generis supererat: idque, vel ipse ex ipsius commentariis aliis, auctor omnium antiquissimi Martyrologii, quod Hieronymianum dicimus, in Fastos retuleris ad hunc xv Junii. Interim aliunde forsitan fuerit scitum. Romæ etiam passos Vitum atque Modestum, de quibus similiter narrabantur particularia quædam. Tum vero primum erat confundi in unam narrationem duplex istius notitias. His autem ita positis, quomodo parro facile fuit ut aliquis ad usum illius ecclesiæ, quæ in possessione Sanctorum corporum potissimum se credebat, Acta colligens in unam narrationem, plura disparata constaret? Id in præsentis argumento evenisse, nolim equidem pro certo asseverare; cur enim non possit factum esse quod narratur; ut primas quæstiones perpessi in Sicilia, indeque saga delati in Lucaniam, Romamque accesserit et iterum torti, inde vel vivi vel mortui relati sint in Lucaniam, prout habet historia Passionis max. donda? Tam multis tamen tamque diversis locis Sanctorum prætorum corpora sibi vindicantibus; neque particulas corporum mollicis, sed partes valde notabiles ostentantibus; cur absurda videbitur conjectura, quæ concipiuntur tres illi omnino in Sicilia, non passi solum, sed etiam consummati, quorum postea corpora fuerint per varias Apuliæ atque Calabriae ecclesias diversa; alius autem Vitus ex Lucania adductus Romam, qui istis eum aliquo Modesto palmum Martyri consecutus, et in Mariano sepultus, adeo celebrem istis cultum obtinuerit, ut eorum qui et deservebant Clericorum aliquis, Passionis historiam in ejus ecclesia legendam colligere stauerit, collectis undecumque de Vito quocumque notitias, et adjectis quas ingenium suggerebat circumstantiis opportunis.

passi tamen in Sicilia
 B
videntur potuisse confundi cum aliis Romæ passis
 C
 3 Cum hac libertate scriptam esse Passionem max. dandum, non autem ex certa scientia posita omnia, nemo crederet dubitabit qui leget; et ut summum tenebit, veram esse relationem quoad substantiam. Sic autem comperato animo considerandum propono, an incredibile sit, diversos de duobus Vitis narrationes in unam historiam conflatas fuisse? Præter istos autem duos tertium aliquem concipimus, cujus corpus ex uno suburbanorum cæmeteriorum auferens Aistulfus, crediderit eum se auferre, cujus Roma legebantur Acta, quæ jam dixi ex duorum Passionibus in unam conflata Legendam. Sic possiderent Ticinensis, et consequenter Salshurgensis Ecclesia, Vitum suum, nihil commune habentem cum Actis hic dandis, præter nomen, et in nomine fundatum diem cultus, arbitrarioque adhibita sanctorum nomina. Sic Apuli et Calabri tenere poterunt, ad primas Barbarorum ex Africa in Siciliam incursionis, seculo vi vel vii, delata ad se corpora, quibus

antiquissimæ dux apud Tarentum et Polignianum
 D
 Abbatibus gloriantur, velut fundationis nomenclationisque principis. Sic denique Romani corpus S. Viti Lucani, non Siculi, a Florentia nutrona in Mariano sepultum, ad se receperint; ipsique et Modesto etiam Martyri, Ecclesiam et Diaconiam consecraverunt, et uno aut sesquiseculo post cesserint Abbatibus San-Dionysiano.

4 Romanos quidem agnoscit probatque Baronius (in Notis ad Romanum Martyrologium, hoc die et loco) usque ad ætatem S. Gregorii religiosissime abstinuisse a tangendis dividendisque Sanctorum corporibus; sic ut pro magno decerent Sanctuaria sive Bronhea, id est Sindonas, ipsi vel eminus adnotas, etiam Imperatoribus pro benedictione largiri; de Græcorum autem consuetudine, qui ossa levare Sanctorum se asserunt, scribit Gregorius ad Constantium Augustam, vehementer miratur et vix credimus. Putat tamen idem Baronius id etiam Romæ agi cœptum eo tempore, quo Franci, Romanam Ecclesiam a Longobardis aliisque tyrannis vindicantes, multis officiis de eadem sunt optime meriti. Quod enim, inquit, alius fuerat intentatum, tunc a Romanis Pontificibus consequi cœperunt. Petitam pro auferendo S. Viti corpore obtentamque facultatem, non induat nunc. 3 Auctor opusculi quod dicitur: sed ex comitatu Palrardi Abbatis unum aut reperisse consilium, ut corpusculum... a loco quo positum erat tolleretur, atque in prædio suo diligentissime collocaret; ut videatur furtim ablatum indicere, corrupto fortasse pecunia custode. His præmissis accedo ad Passionis qualemcumque historiam, eamque bifariam divido, in favorem conjecturæ propositæ: Auctori vero peto indulgeri, quod diu post res actas scribens, licere sibi putaverit talia dicta et facta comminisci, qualia in variis, nihilo certiori fide tunc compositis, Sanctorum Martyrum Actis sparsim legerat; et qualia ab istis quoque, quos sibi in argumentum assumpserat, dici ac fieri potuisse credebatur.

PARS I

A S. Vito acta et tolerata in Sicilia, sub patre Hyla et Præside Valeriano.

priorum autem unus Romanus in Franciam.
 E
 F
 b
 Puer ob Ætem a patre cæsus,
 c
 d e
 confitatus ab Angelo;
 f

Tempore quo Valerianus Præses, sub Diocletiano et a Maximiano Imperatoribus, persecutionem Christianorum in Sicilia provincia exercuit, erat ibidem sanctus puer Vitus, multa signa in nomine eorum faciens, et die noctuque misericordiam divinam implorans; cui hoc est a Deo responsum: Faciam tecum, Vite, ut petisti misericordiam. Pater autem ejus Hylas, inelitus, sed sacrilegus, cum eum ad deorum cultum vocare non posset a cathomni cædi jussit; atque e papati ipsius Modesto accito, ita præcepit. Vide ne aliquando hic puer hujusmodi verba loquatur. Apparuit autem Angelus Domini infantulo, confortans eum, et ait ei: Datus, inquit, tibi sum custos, ut custodiam te usque in diem exitus tui, et omnia quæ petieris a Domino, dabuntur tibi. Sed et f pervenit ad eundem Valerianum quod B. Vitus, nobilissimi viri Hyle filius, Jesum Christum Dominum Deum coleret et adoraret. Tunc Præses vocavit patrem ejusdem venerabilis pueri, et dixit ei; Quid est quod audio de filio tuo, quoniam Deum, quem Christiani colunt, adorant? Si vis eum sanum et incolumem habere, ab hac eum stultitia satage revocare.

2 His auditis a Præside, Hylas vocavit ad se filium suum Vitum, et dixit ei: Fili dulcissime, audi patris tui utile et salubre tibi consilium, et ab istiusmodi cultus insipientia (cujus ritum nescio quem, mortuum hominem venerando, casso sectaris labore)

ab Aistulfo Papam et hinc Salshurgum sui translatus:

patri suo exponit mysterium fidei.

- A** labore) recedere stude : ne forte ira Principis, secundum potestatis suæ furorem, in te, ad perniciem tui et augmentum doloris mei, deseviat. Tunc beatus puer respondens dixit patri suo. Utinam, mi pater, qualis et quantus is, quem mortuum hominiam appellas, Christus videlicet Deus, filius Dei vivi, est, velles agnoscere, et mihi in ejus veneratione et cultu consensum præbere ! Ipse est enim Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Hylas dixit : Ego scio, quia Christus, quem tu dicis Deum, apud Pilatum in Judæa flagellis cæsus, et ad crucifigendum traditus, et a Judæis et ejusdem Pilati ministris crucifixus est. S. Vitus dixit : Ut asseris ita est, sed hujus rei magnum et admirabile est sacramque mysterium. Hylas dixit : Quantum ad rem spectat, dicendum est potius, esse supplicium, quod confiteris forte mysterium. S. Vitus dixit. Patienter audi pater, et veritatis suscipe rationem. Traditio et crucifixio Jesu Christi Domini nostri, redemptio et salus nostra esse dignoscitur : a cujus caritate, certissimus esto, pater, quia nemo, quacumque tribulatione illata, me nunquam poterit separare.
- B** 3 Multi siquidem cæci per B. Vitum divina gratia illuminabantur, multi sanabantur aegroti : sed et multa daemonia voce publica ipsius præclara merita fatebantur. Hæc audiens Valerianus Præses, sedens pro tribunali, patrem B. Viti coram omnibus his verbis aggreditor. Jam manifestius, Hylas vir illustrissime, audio, quod filius tuus illum crucifixum, quem in Judæa passum, Christum sui cultores nominant, tota devotione adorat et excolit, et deis nostros contemnit : quapropter dignum ducimus illum nostris præsentari conspectibus. Cumque B. Vitus venerabilis puer tribunali Præsidis sisteretur, interrogabat eum Valerianus dicens : Quare diis immortalibus non sacrificas ? An nescis, quia Principes nostri jusserunt, ut si quis inventus fuerit illum Christum colens, diversis pœnis interficiatur ? B. Vitus, repletus sancto Spiritu, non trepidans, neque, ut hujusmodi ætati familiare est, aliqua timoris signa habens, signaculo facto Christi filii Dei, aperuit os suum, et dixit : Ego daemionibus non consentio, nec sculptilibus aut lapidibus venerationem ullam impendo : habeo enim Dominum Deum vivum, cui fideliter servit anima mea. Tunc Hylas pater ejus, ejulans voce magna, ad amicos suos dixit : Plangite mecum quæso, quia video unicum filium meum perire. S. Vitus dixit : Non debeo perire, si possum in congregatione justorum introire.
- C** 4 Tunc Valerianus B. Vito dixit : Quia nobili genere ortus es, amicitia patris tui hactenus me retinuit, ut in te jussa Principum uti in sacrilegum non explerem. Nunc, quia video te obstinata mente in tua velle permanere sententia, correptione interrogabo, si te a cæpto conamine potero revocare. Et jussit fustibus mactari puerum. Cumque diutius fuisset mactatus, dixit ei Præses : Acquiesce nunc, et sacrificia diis. B. Vitus respondit : Semel tibi dixi, Præses, Christum adoro filium Dei. Tunc iratus Valerianus, jussit puerum cathomo cædi. Ministri autem mox, ut in infantem manus mittere tentaverunt, brachia eorum arefacta sunt. Sed et manus Præsidis arefacta est.
- 5 Tunc exclamavit Præses, dicens : Heu ! manum perdidisti, et dolore torqueor. Et advocans Hylam patrem ejus, dixit ei : Ut video non habes filium, sed magum. S. Vitus dixit : Non sum ego magus, sed Christi Domini mei famulus, qui me docuit mandata sua, ejus doctrina et opere repletus sum, qui et mortuos suscitavit, et pedibus super mare ambulavit ; imperavitque ei et cessavit a
- forore suo : cujus ego sum servus, et in cujus virtute sanam possum facere manum tuam. Valerianus dixit : Fac ut te magum non esse, sed veri Dei (ut asseris) famulum computeim. S. Vitus elevans ad cælum oculos, dixit : Propter eos, qui adstant, Domine, ut videant et credant in Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum ; verum et omnipotentem Deum, in unitate sancti Spiritus tecum regnantem : ipsius Domini mei Jesu Christi nomine, sit nunc manus Præsidis sana. Et statim manum ejus sanam reddidit.
- 6 Tunc Præses tradidit puerum patri suo, dicens : Vade et emenda hunc filium tuum, quatenus acquiescat et sacrificet diis, ut non pereat. Pater autem ejus beatum puerum Vitum suscipiens, introduxit eum in domum suam, et multis deliciis ac molibus verbis suadebat ei : cymbalis quoque et organis demulcere tentabat eum, et affectabat ancillas suas saltare ante eum, qualiter placeret ei, et ut a cultu Dei sui recedere facilius persuaderet. Ille autem, cælum incessanter suspiciens, dicebat intra se : Cor contritum et humillimum, Deus, non spernas.
- 7 Jussit denique pater ejus cubiculum omnibus quibus poterat ornari deliciis, et sterni palliis, ac decorari lapidibus pretiosis, et introduxit in illud filium suum Vitum ; introductoque eo jussit claudere cubiculum. Beatus vero Vitus, flectens genua, Dominum deprecabatur, dicens : Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, Deus Pater dilecti pueri tui Jesu Domini mei, respice in me, et miserere mei, et confirma me in virtute tua : ut non prævaleat draco iste, iniquitatis et indignitatis suæ votum perficere in servum tuum : ne insultent Gentes fidelibus tuis, et dicant, Ubi est Deus eorum ? Cubiculum autem inestimabili claritate fulgebat, et videbantur in eo quasi duodecim lampades, nimio fulgore splendentes ; respersumque est suavissimo odore ; ita ut pater Viti omnisque familia cum ingenti admiratione clamarent, dicentes : Papæ ! Numquam nec in Deorum templis tanta mirabilia vidimos. Quæ admiratione attonitus Hylas pater B. Viti dixit : Putas dii venerunt in domum meam ad filium meum ? Cœpitque curiose attendere ad ostium, prospiciens in cubiculum : et vidit septem Angelos stantes, alas habentes more aquivarum, inestimabilis pulchritudinis et splendoris fulgore radiantem ; et cantabant, Ἄγιοι, Ἄγιοι, Ἄγιοι.
- 8 Pater, ipse splendore reverberante in oculos ejus, cæcatus est ; privatusque oculorum corporali lumine, didicit secreta cœlestia non nisi puro mentis cerni posse obtutu. Beatus siquidem Vitus, pietatis ductus affectu, pro patre suo orabat, dicens : Deus cœli et Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, qui natus ex Maria es perpetua Virgine, operante Spiritu sancto, ne me separet a patre meo, sed eum mecum aggregare digneris in aula sancta tua. Verumtamen, Domine, non voluntas mea, sed propositum fiat gratiæ tuæ. Pater autem ejus præ nimio dolore clamabat : Heu ! inquit, fili, perdidisti lumen oculorum, et ingenti dolore et angustia torqueor. Servorum nihilominus et ancillarum plurima multitudo dominum suum plangebant, cruciatibus et ululatibus miserabiliter nimis vexatum. Ad quem clamorem adeo commota est civitas, ut etiam Valerianus Præses, ad voces commoti populi, ad domum Hyle cum festinatione accurreret. Cumque introisset domum, et vidisset eum inter manus servulorum excæcatum, et ingenti stridore clamantem, hoc quomodo acciderit interrogare sollicite cœpit. Cui Hylas respondit : In cubiculo filium meum curioso cœpi mirari intuitu et vidi Deos, quorum oculi erant ut stellæ, et aspectus ut fulgur ; et splendorem tantu

D
manum aridam Præsidis sanat :

traditus patri, modis multis tentatur .

E
inclusus cubiculo

recatur cœlesti luce et odore

et cantu Angelorum :

patre cæcato,

et ob dolorem ejulante,

h

ducitur a Præside ad aram Jovis, et Vestæ

i

turu

A tam ferre non prævalens, luce reverberante in oculos meos, lumen infelix nimis amisi. Valerianus dixit: Dii, inquam, ut tu asseris, fuere potentes. Tunc apprehendens Hylam una cum servis ejus, duxit eum ad templum Jovis: et positus ante aram Hylas, devovit Jovi, dicens: Deus invictissime Jovis, si me salvum feceris, lumenque oculorum mihi reddideris, victimas innumerabiles offeram tibi, et taurum conflabilem cum cornibus aureis; et virgines sacras, dea Vesta, tibi dicabo, cum vestro fuero potius solatio: sed nullum remedium impetrans, acriori semper agebatur supplicio.

et acrius torquetur.

S. Vitus a patre rogatus,

9 Interea beatus infans genua flectens, Dominum deprecabatur, dicens: Qui Tobiam illuminasti, Domine, fac misericordiam cum patre meo, si tibi consenserit. Diutius denique Hylas inaniter ante aras demonum clamans, tandem ad domum reuertitur: ubi B. Vitus, sacrificium laudis Domino immolabat. Quo cum perductus fuisset, procidit ad genua B. Viti, dicens: Fili, salvum me fac. S. Vitus dixit: Et vis sanus fieri, pater? Ad quem ille: Volo et inhianter desidero, fili; ipso etiam voluntatem dolore cogente. B. Vitus dixit: Si sanus vis fieri, abrenuntia Jovi, Herculi, Junoni, Minervæ, Vestæ, atque Apollini. Hylas dixit: et quomodo abrenuntio? B. Vitus dixit: Non deos illos, sed dæmones esse dicens, statuas quas hactenus coluisti, nihil habere virtutis confitearis: et si ita eis ex corde abrenuntiaveris, mox lumen oculorum tuorum recipies. Hylas dixit: Abrenuntio eis. B. Vitus dixit: In hac responsione tua intelligo, quia obduratum est cor tuum: sed propter populum qui adstat ut credat, et glorificetur nomen Domini mei Jesu Christi, licet non merearis, faciam tecum misericordiam. Et imponens manum super oculos ejus, oravit dicens: Domine Jesu Christe, qui cæco nato lumen, quod natura negaverat, tua potentia tribuisti; quamquam fides ejus non mereatur, tamen propter gloriam nominis tui, illumina oculos hujus patris mei, ut videant et confundantur inimici tui, et lætentur omnes qui noverunt te, Domine. Et statim ceciderunt quasi squammæ ab oculis ejus, et sanus factus est, et respiciens vidit clare omnia, quæ se præsentia exhibuerant ejus obtutibus: exclamansque voce magna dixit S. Vito: Gratias ago diis meis, qui me salvum fecerunt, et non Deo tuo. Et cepit satagere cum omni studio, quibus pœnis interficeret filium suum.

visum ei reddidit:

manet is tamen obstinatus in malo.

C

ANNOTATA D. P.

a MS. Aquinectinum et nostrum unum, 'Tempore Diocletiani et Antonini: qui manifestus est error. In MS. Treverensi etiam legitur tempore Valeriani et Gallieni, qui forte ad aliam Vitum Romæ passum pertinent. Idem Aquinectinum aliisque plura, loco Præsidis vel Præfecti, infra appellant Valerianum Caesarem.

b Ita MS. Osnabrugense, itaque legerunt Ado et Usuardus, eosque secuti alii: lectionem autem veriorum hanc esse suadet Hieronymiani Martyrologii consensus, in omnibus quatuor Apographis, in quibusdam tamen MSS. quæ hic vulgus, Cilicia invenitur, per syllabarum inversionem, non raro aliis observatam; pro qua plures Codices habent Lyciam vel Liciam, forte ex Cilicia factam, omissione unius syllabæ; nusquam autem adhuc invenimus Lucaniam, quam nominat Bellocacensis; nisi quod Petrus de Natalibus utramque provinciam mirabiliter sic conjungat. Vitus, Modestus et Crescentia... martyri claruerunt in Sicilia: qui Vitus ex Lucania... oriundus. Hoc tamen secuti sunt Romani Martyrologii recognitores sub Gregorio XIII; et ubi catenus lectum fuerat in Sicilia, legi jusserunt

in Lucania, quod hodie dum servatur, omnibus antiquis MSS. refragantibus.

D
LN MSS.

c In secundis Actis et apud Mombritium pluribus hæc extenduntur; et Mombritius, ex Senatorum stirpe descendisse Vitum legit.

d Quid sit Cathomis cædi, multis disputat hoc loco Baronius, pluribus in Glossario Cangius; utriusque convenit, vocem Græcam esse ex $\alpha\alpha\alpha\alpha$ et $\beta\beta\beta\beta$, ut si quasi $\alpha\alpha\beta\beta\beta\beta$, id est, ad humeros (quamquam apud auctores Græcos nihil simile invenitur) et omnibus qui experienti adducuntur locis consideratis, aliud concludere non possum, quam Virgas significari; non quomocumque inflictas, sed uti solebat, et etiam nunc in Polonia solet, pueris, in humeros alterius subtilis atque ad nates credendis: quod genus supplicii, ad majorem reverentiam, etiam mulieribus et viris aliquando adhibitum sit: hinc autem factum ut etiam ipse virgæ, quæ ad istum usum solite adhiberi, absolute vacentur Cathomi.

e Pappas, atis, atî, Pædagogus; unde infra in Notis femininum Papatissa: sunt qui declinationis secundæ faciant, quasi a nominativo Papatus, at, to.

f Hæc, post primum eardum, incipiunt Acta in MS. Ultrajectino, et apud Sarium.

E

g Alios Cubiculus illic in masculino, ut ex itinerrario quodam Burdegulensi refert Cangius in Gloss. Ibi etiam constat Cubiculus, in quo Salomon sedit; ipse vero cubiculus uno lapide est tectus.

h MSS. quidam Vernantem, instar verbi deponentis.

i Alia Acta, vidi Deos igneos, quorum oculi erant scintillæ. Atque hæc ad primam Actorum partem notasse satis sit: cui fortassis suus hic deest finis, ut alterius alibi Viti Acta, Siculi Viti Actis possent conjungi. Recte, non secus, non defraio: definire visi sunt editores Cracoviensis in Polonia Missalis, quando eam partem solam sumpserunt in argumentum Sequenter, post Epistolam cantandæ, satisque dignæ quæ hic legatur.

Vito plaudat omnis ætas, et pro Vito laudes lætas
Christo solvant omnia.

Illic a vita vera Vitus, nullos mortis agens ritus,
Puer pueritia.

More, gestu transcendebat, cum pro Christo quem colebat,
Mundi sprevit gaudia.

Dulce patris sprevit sinus, ludos, jocos nihilo minus,
Vana censeus omnia.

Illic in brevi consummatus, infans et vix ablactatus,
Puer egit sena.

Pater ejus hoc audito, hunc subdici curso cito,
Jubet ad flagitia.

Post flagella blandimentis oblatitur, sed tormentis,
Pueri constantia.

Plus elegit contorqueri, quam iniquum persuaderi,
Patris abastutia.

Tandem Præses huic timori præbens aures, Vitum meri
Censet de justitia;

Si non esset deferendum ejus patri, et parcendum
Vito Patris gratia.

Hylas ergo deprehensus, et pro Vito reprehensus,
Vito narrat gaudia;

Verba patris, dixit audi, honorandis diis obaudi,
Offer sacrificia.

Cogit pœnis Rex iratus, suadet pater desolatus
Tota cum familia.

Sed nec Vitum perterrebat Regis ira, nec movebat
Mente pater anxia.

Cum in pœnis victor staret, et pro Christo vitam daret!
Viva factus hostia.

O mirandum bellatorem! o stupendum hunc victorem!
O mira victoria!

Vitus puer in ætate, senes vicit gravitate,
Fidei constantia.

Ergo Vitum imploremos, Nos, qui Vito deferemus
Vota spiritalia.

Ut per ipsum coronemur, quam a nodis non meremur,
Sempiterna gloria.

A

EX MSS.

PARS II

*Transitus in Lucaniam, inde Romam. Variæ
pœnæ inflictæ. Obitus. Sepultura.*

Angelo monente
et ducente,
cum S. Modesto
navigat
Alectorium:

a
b

Angelus autem Domini apparuit papati ejus, religioso viro, nomine Modesto, dicens: Tolle puerum, et descende ad mare, quo invenies naviculam, qua transfretabis una cum eo in regionem *a*, quon tibi ostendero. B. Modestus dixit: Domine, viam quam dicis nescio, et quo ibo? Angelus Domini dixit ei: Ego vos ducam. Erat autem B. Vitus *b* circiter annorum septem. Exiens vero Angelus Domini deducebat eos. Et dum pervenissent ad mare, invenerunt naviculam, quam eis Christus Dominus præparaverat. Conversus quoque Angelus Domini sub specie naviculi ad infantem, dixit ei: In quam regionem festinatis? Vitus dixit: Quo nos Dominus duxerit, prompti sequemur et hilares. Dixit ei Angelus Domini: Et naviculum tuum ubi est? S. Vitus dixit: Cujus nos servi sumus, dabit tibi mercedem. Et ascendentes naviculam, appulerunt in loco qui dicitur *c* Alectorium: et subito is qui eos navi deposuit, non apparuit. Venientes autem juxta flumen, quod dicitur *d* Siler, requieverunt sub arbore: ubi Dominus per B. Vitum multas operabatur virtutes. Cibus vero ministrabatur eis per aquilam cœlitus: et cum concursus populi multus, fama signorum vulgante virtutem Domini, ad eos fieret, clamabant dæmonia: Quid nobis et tibi, Vite? venisti ante tempus perdere nos. Beatus autem Vitus iustanter docebat populum præcepta Domini, et multi convertentes baptizabantur. Sanctus quoque puer, gratiarum actiones Domino referens, dum prædicaret populo, divinam clementiam atque omnipotentiam devotissime decantabat: Credidi, propter quod locutus sum, Domine: ego autem humiliatus sum nimis. Et item. Sicut cervus desiderat ad fontes a quarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus.

c
d
ab aquila
nutritur:

convertit
multos:

e

f

g

a Diocletiano
Imp. vocatus
venit Romam:

c

II Interea *e* filius Diocletiani Imperatoris vexatur a spiritu immundo, et clamabat dæmon per os ejus, dicens: Si non venerit Vitus *f* Lucanus, hunc non exibo. Imperator dixit: Et ubi possum hominem hunc invenire? Dæmon dixit: In territorio est Tanagritano *g* juxta fluvium Siler. Tunc Diocletianus Imperator milites armatos misit, ut cum festinatione perducerent hominem, quem dæmon nomine designaverat. Cumque venissent milites ad locum, quem dæmonis indicio audierant, invenerunt Christi athletam Vitum, circa fluvium Dominum exorantem. Ad quem milites dixerunt: Numquid tu es Vitus? Beatus infans dixit: Ego sum. Milites dixerunt: Imperatori es necessarius. S. Vitus respondit: Et ego tantillus homuncio, ad quid Imperatori sum nece sarius? Milites dixerunt: Filius ejus a dæmonio vexatur, et ideo te ad eum perducere rogavit. S. Vitus dixit: Eamus in nomine Domini. Cumque pervenissent Romam, iunguntur Diocletiano Imperatori ejus adventus: quem mox ad se introduci jussit. Vultus autem S. Viti erat speciosus nimis, et flammeus sicut ignis, et oculi ejus ut radii solis: utpote quia gratia Christi erat repletus. Cui Diocletianus Imperator dixit: Tu es Vitus? Ille autem tacuit. Tunc Caesar Modestum de quibusdam quæ ei visa sunt coepit interrogare. Sanctus vero Modestus, senex et nature simplicis, nesciebat congruum Imperatori dare responsum. Quapropter Diocletianus Imperator, senem exprobrando conturbavit. Unde S. Vitus dixit Imperatori: Cur interrogassenem uti juvenem? Vel propter canitiem debueras ei dare honorem. Diocletianus Imperator dixit: Unde tibi tanta præsumptio, ut contra potestatis

generare re-
spondet,

nostræ auctoritatem sic furiose respondere audeas? D S. Vitus dixit: Nos iracundi non sumus, qui simplicitatis spiritum Christo largiente recepinus: quapropter, columbæ mansuetudinem imitamur, Magister enim noster qui nos docuit, natura est bonus, potestate magnus, et simplicitate modestus: et ideo qui ejus discipuli volunt fieri, mites et humiles corde, non iracundi et furiosi, ut denotas nos, debent esse.

12 Tunc subito dæmon, per os vexati filii Diocletiani Imperatoris, clamavit horribiliter, dicens: O Vite, quare ante tempus crudeliter torques me? Cui S. Vitus nihil respondit: Diocletianus vero Imperator dixit S. Vito: Potes hunc filium meum sanum facere? Vitus respondit: Sanitatem quidem recuperare illum possibile est, quam ego illi non possum reddere; sed per me Christus filius Dei, cujus ego sum famulus, si vult eum ab hoc hoste pessimo liberare, facillime potest. Et cum, deprecante Diocletiano Imperatore, accessisset ad eum; manum superposuit capiti ejus, dicens: Spiritus immunde, in nomine Domini nostri Jesu Christi, recede ab hac creatura Dei. Et statim recessit ab eo dæmon, et occidit plurimos infidelium. Videns autem Diocletianus filium suum sanum, et plurimos infidelium, qui S. Vito illudebant, a diabolo præfocatos; et sibi in elegantia pueri complacens; blande et affabiliter hortatus est S. Vitum, dicens: Consentire, mi Vite carissime, ut solammodo sacrifices diis; et dabo tibi maximam partem regni mei, et cumulabo te plurimis divitiis, auri et argenti, pretiosarumque vestium, atque totius multiplicitate suppellectilis, familiarissimamque et carissimam non immerito te habebo. Cui S. Vitus dixit: Regnum tuum et vestes tue atque divitiæ, mihi necessariae non sunt: habeo enim Dominum Deum meum, qui si perseverando illi fideliter serviam, induet me stolam immortalis, quam tenebræ comprehendere non possunt. Diocletianus Imperator dixit: Non sic agas, Vite, sed consule potius vite tue, et sacrificia diis, ne diversis pœnis intereas. S. Vitus dixit: Inæstimabiliter quidem hæc tormenta, quæ promittis, desidero; quo ad illam palmam pertingere possim, quam Dominus electis suis dignatus est reponere.

filius ejus a
dæmone liberat:

E

non movetur
promissis aut
minis, ut sacrificet diis:

13 Tunc præcepit Diocletianus ministris suis, ut B. Vitum, una cum Modesto, retruderent in durissimum carcerem. Et cum retrusi fuissent in carcerem, jussit nunquamque eorum onerari ferro, appendente pondera *h* octoginta; et carcerem annulo suo signari, quatenus nemo eis vel aquam potuisset porrigere. Et cum inclusi fuissent, subito claritas magna resplenduit in carcere, ita ut ipsi custodes territi mirarentur. Sanctus vero Vitus exclamavit voce magna, dicens: In auxilium nostrum tu intende, Domine: accelera et libera nos ab hac pœna, sicut liberasti tres pueros de camino ignis ardentis, et Susannam de iniquitate falsorum testium. Ad quam vocem B. Viti repente terræ motus factus est in carcere, et lux incomparabiliter radiavit, odorque inæstimabilis respersus est in habitaculo carceris. Apparuitque eis Dominus noster Jesus Christus, dicens B. Vito: Vite, exurge, confortare, et esto robustus: ecce ego tecum sum omnibus diebus, et sic recessit ab eis hæc visio. Ferruio vero, quo vinceti erant et ponderati, dissolutum est, sicut cinis; et erat una vox psallentium Angelorum multorum cum eis in carcere, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem plebis suæ; et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui. Hoc audientes custodes carceris, præ timore exanimes pene effecti, cucurrerunt ad palatium, vocem magna clamantes: Imperator piissime, succurre, civitas omnis perit, cunctusque interit populus. Qua voce

retrusus in
carcerem cum
S. Modesto.
h

F

per lucem et
odorem visita-
tur a Christo

et Angelis,

soliturque a vinculis.
A voce commotus Imperator Diocletianus, dixit custodibus: Quod est tantum flagitium, ut sic permoti irrationabiliter proclamemus! Custodes dixerunt: Vitum, quem nobis præcepisti ligare in carcere, claritas maxima circumdedit, et odor inestimabilis in toto clauetro respersus est, et est homo cum illis, (Vito videlicet et Modesto) ejus aspectum nullus hominum prævalet tolerare; eosque alloquitur, et multitudo candidatorum virorum, in laudes hilarissimas prosiliens, ibidem vociferatur.

i
In amphitheatrum ductus animat S. Modestum,
14 Tunc Diocletianus, furore succensus, jussit aruarium præparari, dicens; Bestiis ferocissimis tradam eos, ut videam, si Christus eorum possit liberare eos de manibus meis. Et cum introducti fuissent in amphitheatrum, S. Vitus adiunxit papatem suum, ut non expavesceret, dicens ei: Fortis esto, pater, ne timeas gladium diaboli, quoniam ecce nunc appropinquavit corona nostra. Erant autem in hoc spectaculo plusquam quinque

k
k millia virorum, absque mulieribus et infantibus, quorum erat multitudo inestimabilis. Cumque starent ante eum, Diocletianus dixit S. Vito: Vite, ubi te vides? Beatus autem Vitus, elevans oculos ad cælum, nihil respondit. Et Imperator reperito dixit ei: Ubi te vides, Vite? Et Vitus dixit: Video me esse in amphitheatro: verumtamen fac celerius quod facturus es. Diocletianus dixit: Consule vitæ tuæ, Vite, et sacrifica diis magnis. S. Vitus dixit: Numquam tibi bene sit, diabole, rapax lupe, animarum deceptor: miror enim fronte n tuam, quia tantas cernens virtutes non erubescis hæc mihi persuadere. Ego vero Christum habeo, cui hactenus votum pectoris mei sacrificavi, et nunc quod superest meipsum illi sacrifico.

in ardentem fornacem coniectus,
15 Tunc præ nimio furore seipsum non capiens Imperator, jussit ministris parare clibanum, et in eo resolvi plumbum et resinam et picem. Feceruntque ministri sicut eis præceperat Imperator, et deposuerunt in eum beatum athletam Christi Vitum. Dum deponeretur, dixit Imperator; Ecce modo video, si Deus tuus poterit liberare te de manibus meis. Beatus vero Vitus, dum consignaret se signo Crucis vivificæ, jactatus est in medium clibani: et efferbuit fornax sicut mare. Et subito apparuit Angelus Domini, qui omnem clibani fervorem extinxit. Beatus autem Vitus; in medio clibanis stans, hymnum dicebat Domino: Qui liberasti, inquit, Domine, filius Israel de terra Ægypti per Moysem, de jugo durissimo et fornace ferrea, fac nobiscum misericordiam, propter sancti nominis tui gloriam. Et vocans Diocletianum Imperatorem, dixit ei: Gratias ago tibi et ministris tuis, Diocletiane: quia mihi lavacrum placidum præparastis, *l* etiam sabana præparate. Universus autem populus voces dabat ad cælum, dicens: Tanta mirabilia nunquam vidimus; vere enim verus et magnus est Deus infantis hujus. Et exiliens B. Vitus de clibano, nullam maculam habebat in corpore, sed refulgebat caro ejus tanquam nix: unde et psallens dicebat: Probasti me, Domine, sicut aurum; igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. Imperatorem vero increpans: Erubescere, diabole, cum Satana patre tuo, videns quantam virtutem faciat Dominus meus in servo suo.

signo Crucis leonem mansuefecit
16 Imperator denique magis ac magis in iram frendens, jussit adduci leonem, cujus rugitum etiam homines vix poterant tolerare. Qui cum adductus fuisset, dixit Imperator B. Vito: Numquid et hic prævalet magicæ artes tuæ? S. Vitus dixit: Insipiens, stulte, insulse, et sine sensu: cur non attendis quia Christus Jesus Dominus meus mecum est, ejus jussu me Angelus ejus de omnibus pœnis et de manibus tuis potentissime liberabit? Et cum

dimissus fuisset leo, S. Vitus signum sanctæ Crucis fecit super eum: et leo cecidit ante pedes ejus, et protracta lingua lingebat plantas ejus. Tunc S. Vitus dixit Diocletiano: Ecce, impiissime, ipsa animalia reddunt honorem Deo, et tu non agnoscis Creatorem tuum; cui si credere volueris, adhuc tibi promitto, quoniam salvus eris. Imperator: dixit; Tu illi credas, et omne genus tuum. S. Vitus subridens dixit: Bene dixisti, Imperator: ego enim et omne genus meum, quod ex Deo natum est per fidem qua ego renatus sum, perpetuam coronam, sicut et ego, desiderat in paradiso. In illa autem hora crediderunt in Christum quasi mille homines. Diocletianus ergo Imperator dixit: Vite, multi hæc gesta tua videntes, credunt artibus tuis, quibus et igni et feris imperas. S. Vitus respondit: Ignis et feræ non artibus imperantur; sed quia creaturæ sunt, Creatori suo reddunt honorem, Domino meo Jesu Christo. Unde tu plus confundi potes, quia quod res insensibiles et bestie irrationabiles faciunt, tu, qui rationalis es, creaturis irrationabilibus es deterior.

17 Tunc Diocletianus jussit ministris, ut B. Vitum una cum S. Modesto papato suo et Crescentia nutrice *m* sua, quæ prædicatione ipsius B. Viti Christo credidit, in *n* catasta extenderent. S. Vitus dixit Imperatori: Ridiculosam et imberilem ostendis virtutem tuam, quia mulierem torquere jubes. Torquebantur autem in catasta Sancti Dei, ita ut dissiparentur ossa eorum, atque viscera apparerent. Et in hac tortura clamavit S. Vitus ad Dominum, dicens: Domine Deus, in nomine tuo salvos nos fac, et in virtute tua libera nos. Et statim terramotus factus est magnus, et conurbationes terribiles, et ceciderunt templa idolorum *o*, et magna pars populi mortua est. Imperator quoque cum festinatione territus fugiens, percutiebat frontem suam manu cum ingenti clamore, dicens: Væ mihi, quia a tantillo infante turpiter superatus sum: Descendit autem Angelus Domini, et elevavit eos de catasta; et subito inventi sunt juxta fluvium, qui dicitur Siler, et requieverunt sub arbore; invocante S. Vito Dominum et dicente: Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, perfice desiderium cordis eorum, qui in tuo sancto nomine vident gloriari de passione martyrii mei. Custodi illos, Domine, ab omnibus periculis hujus seculi, et perduce eos ad gratiam et gloriam magnificentie tuæ: et per dies quatuor natalis mei, tanquam non *p* appareat, que imago est dæmonum, in hoc loco martyrii mei. Et cum complisset S. Vitus orationem, facta est vox de cælo, dicens ad eum: Vite, exaudite sunt orationes tuæ. Et his dictis, beatæ Sanctorum anime, sacris egressæ corporibus, in similitudine columbarum nive candidiores, comitantibus eas Angelorum psallentium choris, cælum cum gaudio petierunt.

18 Per triduum autem superuo munere aquilæ custodierunt corpora eorum. Tertia vero die dum Florentia quedam, illustris femina, secus locum gestaretur ab equis in basterna *q*, super ripam fluminis Siler, subito exiliens eisdem equis, quasi pavore quolibet territis, rapta est in modo mirabili in medium fluminis. Et cum cœpisset mergi apparuit ei S. Vitus, ambulans super aquas. Ad quem Florentia ingenti clamore dixit: Si Angelus Dei es, libera me. Cui B. Vitus respondit: Ego sum Vitus, a Domino, salutis humanæ auctore et provisor, transmissus, ut liberem te, quo sepelias corpora nostra; et quæcumque in nomine Salvatoris cum orationibus nostris petieris, impetres. Et hoc ordine ab impetu fluminis erepta Florentia, collegit corpora Sanctorum, et aromatibus condians, sepelivit ea in eodem loco, ubi requieverunt, qui dicitur *r* Marianus. Passus est autem S. Vitus, una cum

D
EX MSSet convertit
mille homines.tortus in
catasta cum
Modesto et
Crescentia,
E

m

n

o
liberatur ab
Angela,p
et cum iisdem
martyrum
complens
ad cælum de-
ducitur.

F

q
Corpora sepe-
liuntur a
Florentia.

r

r

S.

EX MSS.

A S. Modesto et Crescentia, sub die xvii Kalendas Julias, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria, virtus et imperium, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Si Mazare vere natus est Vitus, haud longa ipsi fuit ad mare via : quod si etiam in Sicilia obiit, cum nutritoribus suis Modesto atque Crescentia, concipi poterit navigio delatos fuisse ad Promontorium, vulgo Caput S. Viti dictum : ibique omnes consummasse agnem, post predicatum pluribus fidem, factaque tum ibi tum alibi per insulam miracula ; quoad iterum comprehensi, ibidem invenerint sepulturam, unde postea translati fuerint in Apuliam. Auctor vero, volens alterius Viti martyrium eidem personæ tribuere, eo transfretasse Siculos Martyres finxerit, unde Romam abductus fuit Vitus Lucanus.

b Hinc Petrus de Natalibus ait, quod Sanctus septimo ætatis sue anno ad martyrii palmam pervenit. Alia Acta, quæ Bellouacensis sequitur, Erat, inquit, Vitus annorum duodecim. Fuisset autem vel sic supra ætatem sapiens, si vere (ut eadem Acta in principio habent) erat die ac nocte Dominum deprecans, et convertens animas non credentium, eleemosynis vacans, viduis et orphanis necessaria tribuens. Sed apparet luxuriantis scriptoris hæc esse ; quibus sepositis, mirum non esset præcocem in septenni puero gratiam primas minas blanditusque vicisse, et a nutritoribus Christianis subductum patris potestati, cum illis ad duodecimum annum in promontorio supra dicto vicisse aut etiam diutius.

c Νεζζόριος Græce, Latine Gallinacens vertetur atque : facile autem Græci nominis locum in Lucania quam in Sicilia conceperis, cum utraque Græcizaret, et omnia fere propria nomina essent utrobique Græca : in neutra tamen nunc invenitur talis nominis indicium.

d Siler, alias Silarus, vulgo Selo, Piceñtes a Lucanis separans. Maurolycus Siculus, ne Sanctos ex Sicilia dimittat, diem 15 Junii, sic orditur : In Sicilia juxta Selinuntum fluvium, sanctorum Martyrum Viti pueri etc. ad Illius scilicet ostium jacet Mazara, credita S. Viti patria.

e Filiam melius legit Ato, quod recentiores sequuntur, et Valeriam intelligunt Galerio Maximiano nuptam. Spuriam aliquam spurientem melius intellexeris : nec enim aliam legitimam prolem ullam habuit Diocletianus : sed si pro Diocletiano intelligendus est aliquis ejus Romæ Præfectus, cur non hujus quoque Præfecti filius aut filia intelligitur ?

f Ita propter habitationem Sanctum dici, intellexerit auctor : sed, si subsistit distinctio quam suggerimus, poterit hic vere Lucanus credi.

g Tanager, hodie Niger, in Salurim incurrit ; et nomen suum amittit supra Bucinum oppidum, milliario circiter 16 a mari.

h Alia Acta, Centum quadraginta pondus.

i Arenarium proprie dicitur fundus quilibet arenosus, unde arena effoditur : et sæpe etiam sumitur pro cimiterio. Hic tamen significat Amphitheatrum solum, quod alias Arena dicitur.

k Alia, Quadraginta millia virorum.

l Eadem, Utinam et sabana præparassetis nobis ! hæc autem sunt liateamina, quibus egressi de balneo et sudatione involvuntur, serviunt etiam involvendis mortuorum corporibus. Sudaria dixerunt latiniore. Vide 9 Junii nostri ad Vitam S. Juliani cap. 13 litt. h.

m Alia, Papatissa sua : sed quomodo hic ex improviso apparet illa, nusquam antea nominata : ne tunc quidem ubi transfretatio describitur ? Credo, quia hanc

martyrii sociam nominabat Martyrologium vetus, cum quo melius illam in Sicilia reliquissent posteri.

n Catasta, locus editior, in quo venales servi aut rei examinandi torquendive exponebantur : vide 5 Martii passionem SS. Perpetua et Felicitatis cap. 2, litt. c.

o Aurensis procul dubio enormis ; sed quid hoc notamus, qui in tota hac narratione nihil ατζζ το πέπον invenimus digestum ? Alio proreus stylo genuina martyrialium temporum Acta procedunt. Si responsa et interrogata utrimque breviter, apparitiones Angelorum vocesque caelestes aut nullas aut rarissimas, pauciora tormenta, atque similia in illis consideres, scies quantum distent æra lupinis.

p Ridicule confictam petitionem merito omisit aliorum Actorum scriptor. Fortassis istis diebus simile aliquid observabatur in ecclesia Sancti apud Lucanos : nam sæpe in hujusmodi spuris Actis finguntur a Deo petere Sancti morituri eam gratiam, qua ipsos post mortem Deus speciolibus hominibus commendavit.

q Basterna, vehiculum tectum seu lectica muliebris a duobus animalibus gestanda : de qua vide Cangium in Glossario, erudite suo more disserentem.

r MSS. quædam ; Sepelivit in Mariano prædio.

D. P. DISQUISITIO CONJECTURALIS.

De prima sepultura S. Viti, et prætensa Translatione corporis ex Lucania in Apuliam.

Quisquis Acta suprascripta legerit, stylinque et ingenium Auctoris duderit æstimare, ex paucis illis quæ hinc inde supersunt Martyrialium temporum Actis, qualia nostrum opus subinde suggerit, et mox hic sequuntur de Sancto Dato ; eum crebro non alienum futurum a conjectura, qua distinguendus suggesti Vitos, imprimis duos ; quorum unus in Sicilia passus sit, cum SS. Modesto et Crescentia ; alius Romæ, ubi vel martyrum, vel saltem cultus socium habuerit Modestum alterum. Tali autem distinctione admissa ; sicut necesse erit cornere fidem narrate in Actis transvectionis ex Sicilia in Lucaniam ; ita multo magis merebitur in dubium revocari, asserta sub firmo, Sanctorum, e catasta Romana sublatorum divinitus, in eandem Lucaniam transpositio ; qua subito inventi juxta fluvium Siler, ibidem, post fusas a S. Vito preces, expraverunt. Si certum foret eos, qui Romæ passi sunt, primam istic sepulturam nactos (Nam Siculos Martyres in Sicilia sepultos malim credere) suspicaver corpora, ut multorum aliorum, jactata in fluvium, divino nutu per marinos fluctus usque in Lucaniam directa, adverso Silaci subisse usque in locum, ubi inventa ac tumulata fuerunt. Nunc cum id non constet, nec obinde probetur ibi fuisse (quod Acta præsumunt) Marianum (nam edificandæ ibi ecclesiæ occasionem dare potuit S. Viti, ibi ante martyrium commemorati, et multa miracula operati, memoria) videamus nunquam alius Romæ propior locus poterit primam sepulturam S. Vito dedisse.

2 Talem suggerere videntur Leander Albertus et Athanasius Kircherus in suo Latio illustrato, hic pag. 80, iste in descriptione Italiae pag. 211 ; eo post Blondum propendentes ambo, ut Cati Marii Villa, dicta etiam Marianum, sit hodiernum Marinum, in agro Albano, dittonis Columnensium, VIII P. M. ab Urbe. Cum eum a mari longius distet istud Latii mediterranei oppidum, non potest nomen suum accepisse a mari ; et cum eo fere loco fuisse Marii villa putetur, nihil pronius fuerit, quam eam unico verbo Marianum quoque dictam, et per quamdam contractionem Marinum. Jam vero nihil usitatius Romæ fuit, quam Christi Martyres, post quæstiones atque tormenta coram tyrannis superata in Urbe, copitali sententia domutos,

extra

Supposita plurium Vitorum distinctio,

F Lucanus posset videri, non relatus ad Silarum,

sed prope Urbem casus,

A extra urbem tertio quartove milliario plecti. Concipiamus ergo, via Albana vel Appia, copite minutos SS. Vitum atque Modestum, vel simul ambos, vel seorsim singulos; atque ad sepulturam a Florentia delatos Marianum, olim Marianum, ubi prædium illa suum habuerit; postea vero cessante persecutione adificatam super eos ecclesiam; quæ seculis aliquot intacta steterit. Tum vero quis non videat fieri potuisse, ut populantibus Latium Barbaris, Herulis, Gothis, vel Longobardis, captum crustumque Marianum illud sit; corpora autem Sanctorum, vel ante, vel post cladem delata in Diaconiam, quæ erat Romæ in Macello, indeque dici cæperit S. Viti?

B 3 Quod ad Polignianenses attinet, ii cum apud se esse Marianum volunt, eoque translatum ex Lucania corpus S. Viti credunt; ipsa quibus nituntur Acta prorsus evertunt; nec tamen quid dicunt ullo persuadent argumento. Id ut appareat clarius, age ipsam ex Ughello translationis historiam, seu fabulam mavis dicere, hic describamus. Titulus est; Incipit Translatio S. Viti cum sociis in territorio Polymniani; ubi eruditus in Apuliæ viris considerandum relinquo, an non magnum novitatem sapiat ita scriptum nomen, usu nō is verosimiliter inducto, qui ad Polyhymniam Musarum unam etymon referendum putaverunt, cum in MSS. monumentis usque ad seculum fere XVI Poligniana legatur; itaque etiam habeat titulus in claustrō S. Francisci Liciensis, Paulo Episcopo positus anno MCCCCLX. Sed hoc putetur, non tam auctoris quam scriptoris esse: rem ipsam totam videamus, observationibus criticis ad capita præcipua interpositis.

C 4 Florentia quædam illustris femina, fuit Principissa Salerni: quæ propter orationem B. Viti, a tempestate fluvii Siler, fuerat libertata, in loco qui Basterna dicitur. Eidem molieri illustri, supra aquas, dum fere mergeretur, B. Vitus apparuit; ab ipsius fluvii aquarum inundatione, sicut divina potentia eam præcipiebat eripiens: quæ dum a periculo illo evasisset immunis, cœpit in sanctæ Trinitatis amore fervere, et votum vovit Deo et beatis Martyribus memoratis, ut eorum corpora, in loco qui dicitur Marianus, sicut B. Vitus ei præceperat, honorificè traderet sepulturæ. Præfata vero illustris mulier, nimium de Sancti visione perterrita, ubi esset locus ille, qui Marianus dicitur, ab illo minime requisivit; sed postmodum mandatum beatissimi viri oblivioni non tradens, per omnes provincias ubi esset dictus locus Marianus diligenter fecit inquiri: sed nullo modo a servis suis quos promde transmiserat, potuit inveniri. Videns ergo præfata Domina, quæ erat laudabilis vitæ et nimia bonitate conspicua, et dolens nimium quod locus inveniri non posset: intra se meditari cœpit, quid faceret. Nec mora, cum lacrymis et suspiriis juxta fluvium, ubi Sanctorum Martyrum inventa corpora, cum maximo honore fecit sepeliri; et ibidem cum diligentia ad honorem Dei et beatorum Martyrum, construi jussit ecclesiam: in qua quidem ecclesia altaria tria fuerunt ejus jussione constructa. In primo enim altari jussit corpus B. Viti summa cum veneratione recondi; in secundo vero, corpus B. Modesti; in tertio vero, corpus B. Crescentiæ, per manus Joannis Eremitæ, qui morabatur in monte Amalphia. Et per spatium annorum viginti omnipotens Deus languentibus multis integram restituit sanitatem, et miracula multa per eosdem sanctos Martyres operatus est in ea; catervis populorum undique ad eandem ecclesiam confluentibus, propter miraculorum multitudinem, signorum pariter, concursationesque virtutum.

D 5 Placet hic tantisper subsistere, et miram rerum ac temporum confusionem notare. Describitur ecclesia,

Junii T. III

qualis verosimiliter adhuc superest, a Jacobillo visa, ad fluvium Siler, et a qua infra in Marianum dicuntur translata corpora anno MCCC, tamquam in illa ibi annis viginti quieverint; adeoque illic posita primum fuerint anno MCLXXXI, et quidem recens ad fluvii ripam reperta, atque eatenus insepulta; cum tamen agatur de Martyribus, sub Diocletiano passis, de quibus jam pridem legebatur in Actis, etiam extra Italiam tunc notis, quos eos Florentia in Mariano sepeliverit, statim a sua passione et morte. Neque duas hic velis concipere Florentias, quarum una seculo IV, altera VIII seculo vixerit: periculum enim submersionis, a quo liberata dicitur etiam in Actis, huic evasioni locum nullum relinquit. Id autem ridiculum est, quod nesciens Auctor quid esset Basterna, locum sic dictum sibi imaginatus sit, unde in aquas deciderit mulier. Hanc vero etiam Principissam Salerni facit; cum Salerni Principes primum ceperint nominari post annum MCCCXL. In illorum autem Principum Genealogus, teste Ughello Florentia nulla invenitur: nullus etiam, qui frater ipsi mox infra assignatur, Berardus; cujus neque nomen, neque aliud simile in arduo terminatum invenias inter Longobardica, habentibus longe asperiora nomina, quam quæ postea a Francis Normannisque videntur adducta in Italiam. Normanni autem in partibus illis primum ceperunt dominari seculo XI. Mirum quoque videri possit, quod pro distribuendis per altaria corporibus saceris, non Salernitanus Episcopus aliquis loco propior; sed ob Amalphia monte longius remoto Eremita Joannes adducatur. Suspicio interim non omnino imaginarium Joannem istum esse, sed Amalphitanis aliquando notum: quod libenter discam, si forte istuc cultum aliquem habeat, licet ea res nihil ad S. Vitam pertineret. Pergamus porro recensere fabulam.

E 6 Postmodum illustris illa Domina memorata, pia Divinitatis inspiratione compuncta, et frater ejus Berardus nomine, jam dictæ sororis suæ caritate deductus, navem miræ magnitudinis fieri præceperunt, cunctisque necessariis utensilibus introductis, adhibita sibi sicut expediebat societate non monica, navem ipsam feliciter sunt ingressi: et prospere navigantes, in viginti dierum spatio, ad portum Accon optatis successibus duce Domino pervenerunt: et ibi per tres dies muram facientes quietis solatio, ibidem in qua profecti sunt navi relicta, Hierosolymam honorificè properantes, sepulcrum Domini maxima cum devotione et reverentia visitarunt; aliis nihilominus locis sacris et venerabilibus ab eis visitatis, ita quod per quindecim dies in illis partibus incesserunt. Contigit interea fratrem prædictæ illustris Domine infirmari: de cujus infirmitate... afflictæ illi... in somno apparuit B. Vitus, dicens: Nisi sepelias corpora nostra, in loco qui dicitur Marianus, nunquam de tuo dolore consolationem accipies... Igitur cum Domina supradicta de somno evigilans surrexisset; ecce quidam juvenis, in specie medici ante ipsam stans, dixit: Domina, quid mihi dabis, ut fratri tuo conferam sanitatem? Quæ gaudens dixit, Medietatem omnium bonorum meorum. Tunc juvenis subridens ait; Nihil aliud peto, nisi quod me deducatis in locum qui dicitur Marianus. Mox cum Principissa locum ipsum nominari audivit a juvene, ubi esset locus eum instanter requisivit. Qui dixit: in Apulia est, prope castrum Polymnianense, quod olim fuit a Julio Cesare exercitu hostili dissipatum, in quo loco ego jugiter persevero. Adhuc simul intraverunt domum. Tunc juvenis manum infirmantis apprehendit, dicens: In nomine Jesu Christi, surge sanus; et statim surrexit incolumis... Nec mora: apud Accon redierunt; et a Deo statim salubri aura concessa, navium intrantes, expansis carbasis prospere discesserunt. Et subito juvenis quidam eis super

et fingitur Salerni Principissæ soror Berardi,

E ad Sanctos collocandos usq. Joanne Erem. Amalf.

deinde Hierosolymam profecta,

F

fratri sanitatem impetrasse a S. Vito,

jubente se Polymnianum transferrî;

A antennis apparuit, et dixit illis: Nolite timere, ego enim sum Vitus Lucanus.

AUCTORE D. P. ubi inerte nominatur Aconem pro Joppe,

7 Sive sub fidelibus, sive sub infidelibus esset Sancta civitas, aut etiam de eisdem Duce Godefrido Bullonto recepta a Latinis, peregrinantium eo navigatio, Joppen portum solebat petere. At postquam Saladinus anno MCLXXXVII occupata Hierosolyma Joppen quoque destruxisset; sed et reliquum maritimum tractum Christianis eripisset; Guido Rex infelix, sumpto ex desperatione consilio, Aconem leucis fere triginta remotam a Joppe obsedit, et anno MEXCI obtinuit: quæ totis centum annis, etiam post alia amissa omnia, mansit in Christianorum potestate. Igitur a seculi XII usu, quo istæ instituebatur peregrinorum ex Europa cursus, sumpsit auctor occasionem suos hoc peregrinos ducendi Aconem; quo tamen ex Lucania venire non potuit spatio viginti dierum, nisi quolibet die quinquaginta circiter horarum spatium emensum quis concipiat. Nihilominus, si fides sit Auctori nostro, simili fere successu usi redeuntes; vigesimo quarto die ex Acon in locum Mariani, in quo portus est optimus, feliciter pervenerunt: et de navi descendentes, et hinc inde locum circumspicientes, viderunt quemdam senem, in rupe marini littoris sedentem; et interrogaverunt eum, quomodo nuncupatur locus iste: et respondit; Marianus vocatur. Quod audiens Domina illa, jucunda et hilaris effecta est. . . . et mittens nuntios suos apud Barum, equos emere jussit non paucos: et ipsa et frater ejus ascendentes. . . . infra septem dierum spatium ad locum, in quo Sanctorum Martyrum corpora quiescebant, cursu velocissimo redierunt: locus enim iste est juxta fluvium Siler, ut supra est notatum.

et iter definitur 20 aut 24 diebus:

B 8 Tunc cum hymnis et canticis collecta multitudine Sacerdotum et virorum religiosorum, . . . præseunte Domino Nicolao, venerabili Salernitano Archiepiscopo, Reliquias memoratorum sanctorum Martyrum, a personis idoneis et honestis, de sarcophagis cum timore et reverentia extrahi, præceperunt: et involventes sindonibus pretiosis, ea in loco sancto et venerando fecerunt deponi. Ast ante annum MCCCXCIV Archiepiscopi titulum ignoravit Salernus, eo primum donata a Benedicto Papa VII, Dominus, autem Nicolaus ab eo tempore nullus ibi fuit, sed nec alius quisquam etiam antea, quod quidem probari possit, præter eum qui est in ordine Archiepiscoporum decimus quartus, et Ecclesiam summam cum laude rexit ab anno MCLXXXI usque ad MCCXX, uti supra ex Ughello dicimus. Tunc vero nulli erant Salerni Principes (quorum ultimus fuit Gisulfus II) Roberto Guiscardo Normanno ejusque successoribus cum titulum sibi inter alios gloriose vindicantibus; quoad usque (sicut ait tom. 7 col. 473 Ughellus) Jordano Columna ac postea Sanseverinibus subjecta civitas, iterum Principatus titulo est donata, sub Martino Papa V et Joanne II, circa annum MCCCXX.

Inducitur etiam Nicolaus Salerni Arch.

qualis non fuit ante an. 1181 post extinctos, Salerni Principes:

C 9 His tamen omnibus insuper habitis, fugit auctor, quod Florentia ac Berardus, tamquam pleno et absoluto jure dominantes toto, quod dicebatur, Neapolitano Regno, calcens acta et in posterum constituta servituti significaverunt Summo Pontifici: cujus nomen, quod debuerat exprimi, caute siletur, solumque dicitur quod nuntios et scripta affectu paterno et honore suscepit, . . . et habito cum Fratribus suis sine mora consilio (præsertim quia difficultatem pati non debuit hujusmodi res petita) petitionibus sæpe dicte Dominae et viri illustris Berardi fratris sui, benigno favore et grato concurrens assensu, omnia que in suis videbantur petitionibus contineri, per Apostolica scripta, in honore Dei et Sanctorum Martyrum fieri, et sine dilatione compleri districtius imperavit. Quæ omnia excludunt tempora dominantium in Lucania aut Apulia Græcorum et Saracenorum; adeoque

dissimulatur nomen Pontificis desuper consulti

quo advenit et comitante Niolo Archep.

D ad Nicolai Archiepiscopi prælaudati ætatem opte referrentur; si proprios tunc Principes habuisset Salernum, quorum unus censeri Berardus posset. Interim tamen sublimis illa Domina, et memoratus frater ejus, et sibi subjectus populus universus, jugiter in Dei laudibus cum sacrificiis; orationibus et vigiliis persistentes, sanctorum Martyrum corpora contrito corde et humili venerabatur affectu.

10 Igitur Domini Papæ precibus eo quo decuit honore susceptis, Dominum Nicolaum Archiepiscopum Salernitanum et Clerum universum congregari mandavit; præcipiens eis præfata Domina Principissa, ut locum Mariani deberent cum ipsa, ad sepeliendum sanctorum Martyrum corpora honore debito, proficisci. Qui omnes mandata tanta Dominae devotis animis admittentes, ad perficiendum opus Domini se honore debito præpararunt. Itaque sanctorum Martyrum Reliquias, quibus decuit reverentia et honore susceptis, et in loculis pretiosis sicut oportuit collocatis; Domina Principissa cum Domino Salernitano Archiepiscopo viro religiosissimo, et Clericorum et aliorum multitudine copiosa, devote Deo gratias agens iter arripuit: et sic ipsa, et omnes qui in comitatu ejus erant, duce Domino, in brevi dierum spatio apud Canusium prospere devenerunt. De quorum adventu Dominus Petrus, venerabilis Canusinae Sedis Antistes, nimium lætus et jucundus; tam Dominam Principissam quam omnes qui in Comitatu ejus advenerant, intimo affectu caritatis suscepit, et Sanctorum Martyrum intuitu eis humiliter ministrare non destitit: ita quod præfata mulier eidem venerabili Antistiti, omnia que a beatissimo Vito in mandatis acceperat, per ordinem indicavit. Itaque idem venerabilis Antistes, et de jussione summi Pontificis, et de sanctorum Martyrum revelatione gavisus, nec non et prædictus Dominus Salernitanus Archiepiscopus, cum Clericorum et aliorum fidelium turba non modica, sequentes Dominam memoratam, ad sæpe dictum locum Marianum, cum devotione et orationibus devenerunt. Locus enim ipse Marianus erat de jurisdictione prædicti Antistitis Canusini.

nec non Petro Episc. Canusino,

11 Supponitur ergo, Polignianensem Episcopatum nondum fuisse institutum cum hæc gererentur: institutus tamen ille fuit, si non ab anno MXXXV, saltem ab anno MCCIII. Canusium vulgo Canosa, passuum milibus quinquaginta distans, a primis Christianæ pacis temporibus Episcopalis civitas fuit; adeoque potuit, antequam a Saracenis sub annum MCCCXXVII destrueretur, Petrum habuisse Episcopum, cum qui in Vita S. Sabini Episcopi Canusini, corpus ejus honestius collocasse dicitur, ut est apud Ughellum Tom. 7 col. 848; sed nihil illi jurisdictionis esse potuit Poligniani, saltem independenter ab Archiepiscopo suo Barensi, plus quam duplo propiori. Verosimile proinde mihi fit, ipsammet Barensis intelligi ab auctore, vetusta affectante, qua huic ab anno DCCCXLIV Canusini Episcopi titulus accessit, auctoritate Joannis Papæ XI, extortam a destructa civitate Anglarum promorentis ad Barensis, etsi a Saracenis tunc adhuc detentam: Petrus autem Barensis, hujus nominis, Secundus post Primum, qui anno DXXX ornatus fuit titulo Archiepiscopali, ab hoc seculo migrasse traditur anno DCCCCL; neque deinde ad præsens usque seculum XVII ullus eo nomine istic invenitur sedisse. Paulus Reginus in Vita S. Viti, pro anno DCCCL, Petrum quidem nominat Polignianensem Episcopum; sed contra hanc ipsam cui immititur historiam, quæque expressè Canusinum appellat. Verum nos his dimissis, reliquum insulsæ narrationis viduamus.

E

delecta sint corpora Polignianum,

quando Brevensem Archiepiscopum potius nominasse oportuisset, qui et Canusinus dicitur,

F

sed non fuit Petrus nisi an. 950.

12 Tunc ad eundem locum, regulari institutione constituendum et benedicendum, cum gratiarum actione devenerunt; et ecclesias, ad honorem Dei

Additur ab eadem Florentino monasterium

et

TRANSLATIO S. VITI

Roma in Franciam et inde in Corbeciam Saxoniam: Auctoribus eorundem locorum Monachis duobus.

Ex MSS. Gladbacensi et Bodecensi.

PROLOGUS.

Scripturus aliquid, juxta modum possibilitatis nostræ, de virtutibus, quas misericordia Conditoris nostri modernis temporibus dignata est ostendere, propter gloriam beati pueri Viti et Martyris; primum necessarium duximus, ut ad laudem et gloriam summi Opificis verba vertamus. Nam si laudanda est pictura, multo magis pictor: et si gratanter naves vel quelibet vehicula, quæ nobis victum vel vestimentum afferunt, suscipiuntur; principales tamen gratias ei qui transmisit referimus. Sit ergo laus summæ et ineffabili Trinitati, quæ notam facere voluit in populis virtutem suam, et in omnibus gentibus salutare suum. Glorificet eum omnis creatura sua, omnis sexus omnisque ætas, qui omnem hominem vult salvum facere, et ad agnitionem veritatis venire. O Conditor atque dulcissime Domine, quis non timebit, aut quis non ex totis præcordiis suis diligat te? Ab initio enim, et ante secula, salutem nostram operatus es, et hoc multifarie multisque modis. Nam, postquam nostris meritis in hunc caliginosum carcerem decidimus, nec deserentes te deseruisti: sed stellas, quæ nobis in nocte iter agentibus viam ostenderent, misisti. Ante oculos namque habemus, nisi mortali somno obdormierimus, Abel, Seth, Enoch, Noe, Abraham, ceterosque Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, Confessores, Virgines, Viduas, quæ nobis in nocte iter agentibus viam ostenderent, misisti. Ante oculos namque habemus, nisi mortali somno obdormierimus, Abel, Seth, Enoch, Noe, Abraham, ceterosque Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, Confessores, Virgines, Viduas atque laudabiles Monachos: et quia pigri sumus sequi hos, quos fortes atque laudabiles Scriptura teste cognovimus, etiam tua nobis laudabilis providentia occurrat. Attende quicumque es, et quæ cantata sunt legis vel audis; o, Inquam miseri, quid infelices dicturi sumus in illa die districti examinis, quando præ oculis habebimus omnes qui in hoc seculo placuerunt Domino, alii in conjugio, alii in continentia, alii in viduitate, alii in virginitate, alii in senectute, alii in juventute; et, quod mirabilis est in primævæ ætate. Nam mirentur, qui volunt, Noe arcam, inter undas vagantem; Abraham, filium suum offerentem; Moysen, mare scindentem; Josue, solem figentem; ceterosque Patriarchas et Prophetas, miracula facientes; Apostolos quoque, umbra vel semiginctio infirmos curantes, mortuos suscitantes; ego tamen mirari non desino, qualiter vel quomodo fortis in passione, strenuus in reddenda ratione, assiduus in oratione, inflexibilis etiam in patris suavitate, persistere potuit athleta Christi Viti beatissimus, Puer et Martyr. Sed hæc miranti, jam junque occurrat tua, Domine, pietas, Fecerunt siquidem Sancti miracula, sed nullus sine te: certe tu in omnibus; et si tu, omnimodis et in ista. Hæc tua est, Domine, veneranda potestas, hæc tuorum certissima fides, quod manens inter omnia, complecteris omnia; idem manens, innovas omnia; nusquam dees, et ubique totus es. Agamus igitur indefessas gratias; laudemus, adoremus eum, qui fecit nos, per infinita secula. Amen.

Propter gloriam S. Viti primo laudandus Deus:

E

qui præmisit nobis Sanctos utriusque testamenti,

F et inter hos S. Vitum Puerum Martyrem.

A et sanctorum Martyrum, assignarunt. Et statim Domina ipsa locum ipsum præcepit fodi circumquaque atque signari; et in brevi temporis spatio, nullis parcens expensis, in honorem beatissimorum Martyrum ecclesiam fieri fecit: in qua dictorum Sanctorum Martyrum corpora cum honore et reverentia collocavit, et ibi feliciter requiescunt, et operator quotidie Deus per eos mirabilia multa signa atque prodigia. Acta sunt hæc anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi MCCC. Celebratur autem Sanctorum Martyrum Translatio sexto kalendas Maji, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria, in secula seculorum, amen: emptis prius per ipsam Principissam nonnullis possessionibus, pro vita et sustentatione Monachorum Ordinis S. Benedicti indigentium, tunc stantium et in futurum; ut possent in eodem loco ab eis jugiter et Christus Jesus laudari, et Sanctorum corpora in perpetua veneratione haberi.

et dotatum pro Benedictinis S. Viti ditatum:

et tota narratio undique apparet pessime consultata.

B

13 Si sub istius anni notæ ulique vertitissen' tabulæ ditaram emptionum donationumque, et inde sumpta fuisset occasio eidem anno adscribendi Translationem, etiam expressum habuissent verum emptricis ac donatricis nomen; neque necesse houbisset Auctor ex vetustis actis nomen Florentiæ mutuari, quum adeo importuno tempore fingeret Principissam Salernitanam. Itaque nihil video solidi fundi, unde furrigo tam fabulosa potuerit elici; solumque datur locus conjectandi, hoc unum curæ scriptori fuisse, ut Sanctorum corporum possessionem quacumque fictione odstrueret suo Polignianensi monasterio, contra Tarentinus S. Viti Monachos, eadem corpora apud se haberi asserentes; contraque Lucanos ad Silarim, idem præudentes. Id autem credulit obtineri posse, arrepto Mariani loci nomine, et diversissimorum seculorum personis in unius narrationis seriem compactis: quæ mirum est, ideo solum quia sunt Longobardicis Characteribus descripta, (talibus scribitur quilibet fere adhuc utitur Curia Romana) obtinere fidem aliquam potuisse apud imperitos. Interim nulla ibi mentio Feriæ secundæ Paschalis; ut verosimile sit necdum eidem adstrictam fuisse Translationis memoriam, quando talia primum scribebantur.

14 Prodit anno MDCLVII, Lupiensibus in Calabria typis, Italica lingua, Sacer Gereon: sive de vita et martyrio SS. Viti, Modesti et Crescentiæ, Patronorum civitatis Poligniani in regno Neapolitano Historia Panegyrica, descripta a Marchione Polignianensi, D Michaele Radulovicio; multa verbositate exornans argumentum, quale supra legimus: sed prohit tunc solummodo, quod etiam singularum paginarum titulus præfert, Gerionis istius liber primus. Huic, ut alterum honoris collegam, viæque comitem, fratrem gemellum, quamprimum addat Illustrissimus Auctor, hortatur Joan. Gancillus Palma, Archidiaconus Lupiensis, librum conquisitis undique encomiis proterissime laudans. Continere debuit hic, quantum conjicere possum prædictæ Translationis historiam, simili verbarum apparatu exornatam. Sed si in altero hoc argumento hæsit Auctor sicut in primo, nihil dubitans, nihil discernens; non plus ad nostrum intentum conferet posterior quam contulit primus. Negligendum tamen minime indicium censui, si forte aliquando impressus etiam sit iste 2 liber.

Recentissima historia.

C

A

CAPUT I.

Reliquiæ S. Viti in Franciam translatae, et pro novæ Corbeia in Saxonia structo monasterio, petitaæ atque impetratae.

*Stabilita
ubique fide
Christi,*

Post Salvatoris nostri Jesu Christi passionem et resurrectionem, post triumphos Apostolorum, ac victorias Martyrum, tandem ipse Rex regum et Dominus virtutum, superatis pacis inimicis, pacem Ecclesiae suæ restituit, adeo ut ipsi Reges ad tumulos Martyrum prostrati adorent, et gloriosius in frontibus suis crucem Christi, quam diadema regium portare se gaudeant; simulque pro fide atque statu Ecclesiae decertare contendant; honore quoque maximo, eorum, quos antecessores sui trucidarant, sepulcra ambient. Quæ victoria Christi cum primum apud Romanos tripudiaret, Longobardorum gentem penetravit, atque in Francia gloriosius triumphare cœpit: Hispanos adiit, Britannos conclusit, Anglorum gentem subegit, et licet compulsi, ipsi Saxones, qui Anglorum socii fuerant, devota mente colla submitunt. Laus igitur soli Christo, et gloria inenarrabilis, qui nomen suum usque in terminos universæ terræ notum fieri voluit. Qualiter denique Saxones ad fidem atque ad agnitionem veritatis converti potuerint, breviter in sequenti annectere huic opusculo curavi.

B

3 Eo igitur tempore, quo gloriosus Rex Pipinus Francorum regebat imperium, fuit vir venerabilis Fulradus a nomine, qui monasterium beatissimi Martyris Dionysii, ad regendum sanctorum cœtum Monachorum, susceperat. Hic cum magno desiderio æstuarer, qualiter beatissimis Martyribus honorem debitum impendere potuisset; non est contentus eorum corpora sola amplecti, quibus sedulum exhibebat officium; sed præfatum Principem adiit, petivitque ut eum Romam ire permitteret, quatenus inde Sanctorum corpora ad præfatum monasterium aliqua, sicut cupidus erat, transferre potuisset. Quod Princeps piissimus libenter accipiens, non solum licentiam dedit, sed et gratias pro tali desiderio retulit. At vero venerabilis Abba strenuos ac devotos sibi adiutores et socios ad hoc opus peragendum quærebat. Erat interea vir laicus, sed devotus, ejusdem Abbatis consanguineus, qui multam habens hereditatem ac familiam, filium non habebat; unde cogitare cœpit, quomodo hereditatem suam Domino consecraret: audiens vero jam dicti Abbatis desiderium, petivit ab eo, ut secum eum ire permittat. Cui cum præfatus vir omne desiderium suum aperuisset, divina comitante gratia tale repererunt consilium, ut corpusculum beatissimi pueri ac sacratissimi martyris Viti, a loco quo positum erat, tolleretur, atque in prædio suo diligentissime poneretur, ecclesiam quoque ejus nomini fabricaret: quæ donante sibi Domino omnia complevit: quo in loco, divina largiente clementia, per B. Viti martyris merita multæ hactenus ostenduntur virtutes atque signa.

C

4 Præfatus vero Abba transtulit corpora beatorum Martyrum Alexandri et Ipolyti. Posthæc cum viri devotissimi, qui in præfato monasterio degebant, Beati Viti Reliquias apud præfatum virum esse didicissent; et qualiter pro Christi nomine sanguinem fudisset, in ejus Passione perlegissent; totis viribus hoc agere decreverunt, ut cum reliquorum Martyrum Reliquiis in basilica S. Dionysii poneretur. Sed ille qui eas transtulerat, omnem hereditatem suam, seque cum ipsis Reliquiis S. Dionysio tradi promittens, tandem obtinuit, ut in

*transfert in
Franciam S.
Viti corpus,*

*et tradit mo-
nasterio S.
Dionysii.*

loco, quo positæ erant, eas manere permetterent. D Mansit autem in eodem loco corpus beatissimi Martyris usque ad annum xxiii piissimi Imperatoris Ludovici, et octingentesimum tricesimum sextum incarnationis Dominicæ. Sed priusquam ad hoc, qualiter corpus sancti Martyris partibus Saxoniam translatum sit, vel qualiter virtutes per eum Dominus in ipso itinere ostendere, dignatus est, verba vertamus; dignum duximus, ut de ejus monasterii constructione b, ubi ad præsens quiescere videtur, aliquid breviter dicamus.

5 Postobitum namque nobilissimi Regis c Pippini, Karolus filius ejus regnum obtinuit Francorum universum: cui Dominus tantam contulit virtutem atque potentiam, ut non solum Francorum regnum strenue gubernaret, sed etiam multas barbarorum gentes circumquaque subjugaret. Unde factum est, ut gentem Saxoniam, quæ olim contra Francos rebellabat, non solum suo dominio subegisset, sed et mellifluo Christi nomini dicere meruisset. Nam et hunc ideo præ omnibus Christianis Regibus potentissimum in bellis fuisse credimus, quia quos suo dominio subjugabat, Christi nomini dedicabat. Cum autem requiem præstitisset ei Dominus a compluribus inimicis suis, convocavit omnes, qui sub ditione sua erant majores, Sacerdotes et Principes; atque studiosissime quesivit, quomodo verum fidem veramque religionem in universo regno suo firmaret. Quesivit etiam nihilominus Sacerdotes bonæ spei, quos in Saxoniam dirigeret; qui ipsos secundum ecclesiasticam fidem docerent, domosque Episcoporum et ecclesias constituerent. Sed cum omnem ordinem ecclesiasticum in illa regione tradidisset, qualiter ibidem monasticam disciplinam instituere potuisset, invenire nequivit; nisi tantum, quod illius gentis homines, quos obsides et captivos tempore conflictionis abduxerat, per monasteria Francorum distribuit, legem quoque sanctam atque monasticam institui præcepit. Denique, quia in Corbeia d monasterio laudabilis eo tempore religio Monachorum habebatur, multos imbi ejusmodi viros fore constituit.

6 Erat igitur eodem tempore in præfato monasterio Abba, vir vitæ venerabilis meritoque eximius, Adalhardus nomine; nobilis genere, sed nobilior fide; fervens in disciplina, plenus caritate; sapiens in locutione, plenus dilectione; studiosus in lege divina, et plenus discretionem. Hic cum esset inter primores palatii atque consiliarius Regis, scilicet quia erat consanguineus e ejusdem, voluntas supra dicti Regis ei abscondi minime potuit. Sed quia non erat inferior illo devotione, regressus ad monasterium, ab eis qui ibidem erant e gente Saxonica sciscitari cœpit, si possit illa in patria inveniri locus, ubi Monachorum monasterium construere rationabiliter posset. Equibus unus, Theodradus f nomine, ait: Scio, inquit, in patris mei possessione esse locum, ubi ex utraque parte fons vivus emanat, et multum aptus ad hoc opus mihi esse videtur. Cujus responsione delectatus venerabilis Pater, cum statim illas in partes direxit, ut diligenter rem prædatam investigaret; et, utrum pater et reliqui consanguinei hoc consentire vellent, inquireret. Qui cum isset, et patris matrisque, avunculi atque patruelis voluntatem cognovisset; reversus ad monasterium, ut hoc fieret desiderare potius, quam resistere velle nuntiavit.

7 Sed jam dicto Abbati illo in tempore commissa erat g cura maxima, videlicet ut regnum Longobardorum gubernare deberet, donec filius Pippini Bernhardus nomine cresceret. Nam ipse Pippinus, Karoli regis filius ante triennii tempus obierat, et ideo prædictus Abba non potuit perficere quod cupierat,

*Carolus Ma-
gnus Imp.
subacta
Saxonia*

*E
et conversa
ad Chri-
stianismum*

*eo cupit etiam
Monachos
introduc;*

*cui rei Adal-
hardus Abbas
Corbeiensis,*

F

*f
locum aptum
querit et
invenit:*

*g
sed eo in
Lombardiam
misso differtur
negotium.*

A et per sexennii tempus tardatum est opus. Factum est autem, postquam præfatus puer crevit, accepit ei uxorem, et constituit secundum jussionem Principis super omne regnum. His ita gestis, perrexit Romam, non solum orationis causa, sed etiam, ut cum venerabili viro Leone *h* Papa conferret, de necessitate regia et plebis. Ubi cum moraretur, atque simul de profectu adolescentis gauderet; subito venit nuntius pennigero volatu, afferens epistolam lectuosam nimis, de morte *i* Karoli Imperatoris. Qua perlecta, mæstus nimis venerabilis Pater illo de loco abscessit, statimque ad monasterium proprium perrexit: Ludovicus autem, qui usquequaque Wasconum regnum tenuit, super omne Francorum regnum est sublimatus. Tunc accesserunt ad eum viri, dolo iniquitatis pleni, et accusaverunt venerabilem Adalhardum, et ejecerunt eum de honore suo absque culpa, exiliaverunt *k* sine causa. Interea vero Ludovicus Imperator jussit, ut Corbeianes Monachi alium de suis Abbatem sibi eligerent. Illi vero, tandem post mæstitiam consolati, elegerunt sibi ejusdem nominis virum, æque sanctissimum et æque dignum. Hoc enim ita futurum utrisque quidam Eremita diu prædixerat: quando bi duo viri ejusdem nominis, ejusdemque propositi, Anachoritæ fieri voluerunt, et seculi gloriam et occupationes terrenarum rerum fugientes, Beneventum usque pervenerunt.

B Hic itaque Adalhardus, monasterium ad gubernandum cum suscepisset, satis egit, ut omnia, quæ prior Adalhardus secundum voluntatem Dei facere proposuerat, instanter impletet. Scilicet quia eorum semper in bonum una fuerat voluntas, et eosdem ut prior habebat in consilio adjuutores: adjungens sibi maxime venerabilem virum Walonem, qui frater erat prioris Adalhardi, et in diebus Karoli Imperatoris magnæ fuerat potestatis, omnibus, qui erant in palatio venerabiliores, et omni provincie Saxonice prælatus: sed ut præscivit, quod eum quidam infestare vellent, ut accusarent, portum monasterii petiit, ibique cum multo studio Domino servire decrevit. Hunc præfatus Abba familiarissimum habuit. Interea recordatus ipse Abba, qualem prior Adalhardus habuit voluntatem de constructione monasterii in Saxonie partibus; habuit consilium cum senioribus Fratribus, et cum his qui ab illis partibus venerant, ad extremum cum omni Congregatione, qualiter hoc ad profectum adluceretur. Visumque est omnibus, justum esse, ut hanc rem indicaret Imperatori, ut cum ejus fieret imperio et voluntate.

C *quo cepta prima promovente,*
 D Factum est autem eodem tempore; ut serenissimus Imperator Ludovicus haberet placitum in Saxoniam, in loco qui dicitur Patherbrunna, in secundo anno regni sui, incarnationis vero Domini octingentesimo decimoquinto. Tunc accessit præfatus Abba ad eum, et locutus est ei cum consilio suadens, ut ad profectum Christianæ religionis in eadem provincia, monasterium monachorum construere juberet. Quod cum piissimus Princeps benigne suscepisset, placuit accersere Episcopum nomine *m* Hathumarum, ad cujus diocesis pertinebat locus, ubi construendum erat monasterium, ut cum ejus fieret imperio et voluntate. Sicque factum est, ut ab ea die et deinceps, religio Monachorum etiam in regione Saxonica succresceret atque proficeret. Eodem die, remisit Dominus Imperator eidem Abbati omne servitium quod ad se pertinebat, ut liberius sanctum opus implere quivisset. Cœpit autem ædificare in loco qui dicitur *n* Hechis; ubi cum per sex et eo amplius *o* annos laborassent, nihil proficere potuerunt, nisi quod religio sancta in loco deserto tradebatur: nam locus ita aridus erat, ut nec victum, nec ves-

timentum ibidem invenire possent, nisi quantum D præfatus Abba a monasterio proprio deferri faciebat. Augebatur tamen quotidie numerus Monachorum ex nobilissimo Saxonum genere: pueri quoque bonæ indolis nutriebantur optime, et licet opibus essent pauperes, religione sancta pollebant.

10 Erat eo tempore Adalbertus, vir religiosus, præfatus in loco Præpositus, qui cum æstualet angustia, eo quod non haberet ad opus Fratrum stipendia, cœpit de mutatione loci cogitare; sed ubi, vel qualiter, invenire nequibat. Sed cum magna habitatoribus ingrueret necessitas, ad hoc ventum est, ut se in tres partes dividerent cum Prioribus singulis. Interim necessitas vertitur in voluntatem; omnes pariter de mutatione loci tractare cœperunt. Affuit interea etiam eis, in tanta necessitate positus, divina clementia: ascendit enim in cor Regis, ut revocaret venerabilem virum Adalhardum senem, et restitueret ei omnem priorem honorem, et multo eum amplius, quam unquam antea fuerat, sublimaret. Qui cum jam dictos Monachos in tanta cognovisset penuria esse, cum omni festinatione misit, dans pretium; jussitque, ut sicubi invenirentur caræ oneriferæ, et tam annonam quam boves compararent, et cum festinatione laborantibus subvenirent. Post hæc accessit ad Imperatorem, et rogavit ut daret licentiam, quærere inter illa loca, quæ ad se pertinebant, si forte posset alicubi in præfata regione locum invenire, ubi monasterium rite fieri posset: quod a pio Principe statim concessum est. Tum venerabilis Abba accepta licentia pervenit in partes Saxonie, una cum Walone fratre suo. Quo cum pervenissent, didicerunt a Fratribus, quia erat locus situs super fluvium Wisera, in pago Augnense, qui pertinebat ad villam, cui vocabulum est *p* Huxere; quod et antea quidam audiverant, et id ipsum Imperatori indicaverant. Ierunt ergo, et quidam ex Fratribus cum eis; et invenerunt locum, quia erat optimus et habitationi Monachorum congruus. Tunc inierunt consilium cum Episcopis et Comitibus, et cum nobilissimis viris ejusdem gentis, ut instanter eundem locum excolerent, et monasterium ibidem collocarent.

11 Venerunt ergo anno octingentesimo vicesimo *q* secundo Dominice incarnationis, sub die octavo Idus Augusti, regnante Ludovico serenissimo Augusto *r* undecimo anno, ad locum memoratum: circum spectoque ex omni parte, et undique circumstantes, prostrati in orationem decantaverunt Psalmos, ad hoc officium pertinentes. Et postquam compleverunt letaniam et orationem, iactaverunt lineam, et infixerunt paxillos, et ceperunt mensurare, primum quidem templum, inde habitationes Fratrum. Quod cum peregissent, constituentes, qui quedam habitacula intiant, ad propria sunt reversi. Sed primum petierunt Episcopum, ut veniret et sanctificaret locum, vexillumque sanctæ Crucis in loco altaris poneret; nomenque, ut Corbeia vocaretur, aptaret: quod factum esse octavo Kalend. Septembris constat. Et eadem die cœperunt qui aderant ædificia erigere: erant tamen pauci numero, usque ad diem sextam Kalend. Octobris. Septimo Kalendarum namque ejusdem mensis surrexerunt a loco, quo usquequaque habitaverunt, cum omni sepellectile sua, senes et pueri, et alia die venerunt ad locum destinatum; et celebraverunt Missarum solennia, cum omni gratiarum actione, laudantes Dominum et benedicentes Domino. Sequenti autem anno venit iterum venerabilis Abba, et plures ex Fratribus cum eo; et convocans omnem congregationem, instruxit eos de omnibus quæ ad cultum divinum et religionem sanctam pertinebant; quomodo et qualiter qui scire voluerit, in libello, qui de vita ejus dictatus est, plenius invenire potest.

EX MS.
 sub Adelberto
 Præposito,

E

in summa re-
 rum inopia;

p
 ob quam cle-
 clo abo ad
 Usurjim loco,

q
 anno 822 eo
 migratur;

F

et nov. Cor-
 beia fundatur;

impetrantur
 ei privilegia,

A 12 Cum autem appropinquare cerneret diem mortis suæ, misit venerabilem virum Walonem ad palatium, ut talem libertatem et tuitionem ex parte Imperatoris loci illius habitatoribus impetraret, qualem cetera quoque sublimia monasteria per Franciam habebant: quod ille fideliter egit, et Dominus Imperator benigne concessit. Quæ postquam gesta sunt, iterum cepit cogitare, quemadmodum loco Patris Abbatem præferret, qui secundum voluntatem Domini regere posset Monachorum gregem, qui quotidie agebatur atque crescebat. Erat eodem tempore in Corbeïensi monasterio quidam adolescens Monachus, qui ex nobilissimo Francorum atque Saxonum genere fuerat ortus, nomine Warinus. Ille a tanta perfectione cepit, ut cum esset juvenis, atque magna potestate præditus, haberetque sibi desponsatam virginem pulchram atque nobilissimam, et jam jamque inter primos Palatii consisteret, elegit potius servire Domino æterno, quam Regi mortali, relictisque omnibus partem monasterii petiit. Hunc venerabilis Pater in nova Corbeia juvenem Abbatem facere cogitabat, cui fidens scilicet de Domini misericordia, ut qui a tanta perfectione cepisset, perfectius consummaret: Fratres autem agebant, ut venerabilem virum Walonem sibi in Patrem eligerent. Interim cum jam jamque diem egressionis suæ adesse sentiret, misit ut quem vellent eligerent, accepta licentia Imperatoris.

B 13 Interim dum electio proteleretur, religiosus Abba diem finivit extremum s. Quo nuntio omnes mœrore concussi; Walo, qui tunc ibi electionis gratia morabatur, jussus pergit ad Palatium, inde ad proprium monasterium, statimque ibi ab omnibus eligitur in Abbatem. At vero hi, qui in Saxonia habitabant Monachi, de electione Abbatis sui beatæ memoriæ Adalhardi confisi, eligunt sibi Abbatem jam dictum virum venerabilem Warinum, qui proficiebat quotidie, et acceptus erat tam Deo quam hominibus. His vero gestis, post aliquod temporis spatium, accidit quædam disceptatio inter Ludovicum Imperatorem et Principes qui erant in regno; pro qua re in tantum indignatio Principis exerevit, ut et Walo, quem olim ante omnes dilexerat, in exilium mitteretur, et Hilduwinum, virum æque devotissimum, in Saxonie partibus, scilicet in monasterio Corbeia, tamquam in exilio collocaret. Interim venerabilis Abba Warinus majore honore apud Imperatorem habebatur. At vero memor, quod sibi commissumerat, scilicet ut inter barbarorum gentes monasterium edificaret; petiit ut de corporibus Sanctorum, quorum plurimi habebantur in Francia, sibi aliquod transferre in proprium licuisset monasterium: statimque Imperator, ut fieret, jussit. Qui cum multum eodem anno laborasset, ut S. Victorium a de Ambianis civitate transferret, hoc implere nequivit; quia accolæ terræ illius hoc graviter ferebant. Tunc reversus est ad propria, multorum tamen Sanctorum Reliquias secum adferens.

C 14 Illo vero in tempore venerabilis Abba Hilduwinus in eodem monasterio jussu habitabat Imperatoris, eratque omnibus carnis atque dilectissimus: quis enim se continere posset ab amore ejus, qui Dominum summo desiderio amabat, et in ejusdem cultu assiduus erat? Ille cum cognovisset desiderium præfati Abbatis et Fratrum, quia volebant, ob augmentum Christiani cultus, aliquem Sanctorum in monasterium suum transferre; promisit, quod si se Dominus in honorem pristinum collocaret, absque retractatione aliquem eorum, qui sub ditione sua erant, eis daret: statimque post aliquot dies honori pristino restitutus est. Post hoc Imperator etiam venerabilem Abbatem x Warinum ampliavit honore, eique monasterium y Rasbacis, cognomento Hieru-

salem, ad gubernandum tradidit. Tunc accessit ad venerabilem virum Hilduwinum, et rogavit eum, ut in memor esset promissionis suæ, et daret ei corpus beatissimi pueri et martyris Viti. Qualiter autem, vel quo tempore hoc corpus S. Viti in Saxonia translatum sit, et in monasterio quod Corbeia nova dicitur collocatum, intimare curavimus z.

ANNOTATA G. H. ET D. P.

a B. Fulradi *Acta delimus 17 Februarii, et in iis §. 3 de hoc ejus itinere, et Reliquiis Romo in Gallias translatis egimus, et potissimum de corporibus SS. Alexandri et Hippolyti, quorum hic fit mentio. Videtur autem ipsum iter referri posse ad annum 756, quando Pippinum in Lombardiam comitatus Fulradus, victo Aistulfo, claves civitatum reddendarum Romam detulit; quæ optima occasio fuit prædicta corpora impetrandi.*

b S. Gerardus Ab. in Prologo ad Vitam Fulradi Ab. movet, quod auctor, per hanc scribendi viam ingressus, non authentice sensit: Quomodo enim aliter, inquit interponeret Corbeiam novam, quam construxit S. Adelardus? ideoque movet, quod in his quæ secus quam sunt sensit, a nullo sit per singula credendus; *puto autem legendum, quam non construxit Adelardus: quid enim aliud posset hic reprehendi? Illud tamen non dicit Auctor, sed narrat quomodo de novo monasterio in Saxonia struendo cogitaverit Carolus cum S. Adalardo.*

c Pippino patri, 24 Septembris anni 768 mortuo, successit Carolus Magnus.

d Loquitur de Corbeia antiqua sive Gallica, ad dexteram ripam Somone fundata a S. Bathilde Regina, uti dictum 26 Januarii in ejus Vita 2 num. 9.

e Scilicet patruelos erant: quia natus erat S. Adelardus patre Bernardo, fratre Pippini Regis.

f S. Gerardus ait, Monachum Corbeie factum.

g Hac cura commissa dicitur a Ratberto num. 16 ut regnum et ejus Regem Pippinum juniorem ad statum Reip. et ad religionis cultum. . . . informaret Gerardus num. 14, ut Pippino juniore ad regendum magistraret. *Fuisse huic filium Bernardum, sed naturalem, asserit Theganus: alii antiqui ejus non meminerunt. Obierat autem Pippinus Mediolani an. 810.*

h Ille est Leo 3, creatus 27 Decembris anni 795, mortuus anno 816 die 12 Junii, quando de eo egimus.

i Mortuus est Carolus anno 814, 28 Januarii, quo ejus Vitam illustravimus; adeoque non intercessit sexennium a morte Pippini Italie Regis, uti hallucinatur hic Auctor.

k De exilio hoc late agitur in utroque ejus Vita: secundam a S. Gerardo scriptam jam ante allegavimus: primam scripsit S. Paschasius Ratbertus, et hæc est ad quam infra num. 11, se refert hic Auctor.

l In Annalibus sub nomine Eginhardi, ad hunc annum 815, dicitur Padrabunnæ generalem populi sui conventum habuisse, ut Heriolto Regi, ex Dunia pulso, opem poscenti succurreret.

m Hathamarus, primus Episcopus Paderbornensis anno 795 constitutus; quem ex hoc loco constaret, non anno 805, sed ad hunc annum 815, aut sequentes vita functum, si satis certa hic esset auctori fides: de qua dubitans Gelenius, Baduradum vult legi.

n Hethu, sive Hetha, in silva Sollingensi: Meibomius Hechi legit.

o Ab anno 815 ad an. 822, et septem annos numerat Letzaerus.

p Husera ibidem oppidum, sub potestate etiamnum monasterii Corbeïensis.

q Chronicon Corbeïense apud Meibomium sic incipit:

EX MS.
et Warinus
præficitur:

s
qui deinde
mortuo Adalardo fit
Abbas

t
faventequesitu
Hilduino Abb.
S. Disynsti,

u
Warinus Ab.
impetrat corpus S. Viti.

x
y

A *pit* : Anno Dominicæ Incarnationis 822, Indictione 15, 8 Kalend. Septemb. 2 feria (*qui Characteres optime inter se conveniunt, per ejus anni litteram Dominicalem E*) Monachi, qui in loco, qui Hetha dicitur, per septem annos prius demorabantur, inde egressi cum Cracibus et Reliquiis in hunc locum pervenerunt : locumque ab Episcopo Badurado, qui tunc præsens aderat, Corbeiz nomen impositum est. *Fundationis tabulas et alia plura vide apud Mabillonem; Baduradus autem successor Hathamari, dicitur vixisse usque ad annum 851.*

r *Imo Nono : videtur autem error commissus ex transpositione litterarum numeralium xi pro ix.*

s *Anno 826, idque in Corbeia Gallica, inquit Mabilio, non in Saxonia, ut Baronius.*

t *Hilduinum, Abbatem S. Dionysii prope Parisios, quem primo ad Paderbornam aliquamdiu commoratum, postea ad Corbeiam novam positum, habent Acta Translationis S. Pusinnæ 23 Aprilis, pag. 171 num. 4. De ejus exilio paulo aliter narrantem lege Vitum Ludovici Augusti ad an. 830*

u *S. Victorius, cum S. Fusciano et Gentiano martyrium passus sub Maximiano et Ricciovaro Præsidente, xi Decembris.*

x *Warinum notat Mabilio vixisse usque ad an. 856 et 12 kal. Octobris, variaque circum genus ejus indicat.*

y *Rabascus seu Rashacum monasterium, a S. Audoeno fundatum in diocesi Meldensi et Salu Brigeusi, prope Mutronam fluvium, ad Rashacum id est Celestem-annem, vulgo Rebes, vel Rebais, quod Meldis septem fere leucis distare indicat Mabilio remittitque Lectorem ad dicta in suo seculo 2 ante Vitam S. Agiti, primi istius Abbatum, de quo nos agemus 30 Augusti.*

z *Hinc porro notet Lector stylum prorsus alium Auctoris multo antiquioris et testis rerum oculati.*

CAPUT II.

Translatio S. Viti ab Corbeiam-novam miracula per iter.

A *nno incarnationis Domini nostri Jesu Christi octingentesimo tricesimo sexto, Indictione quarta decima, anno autem Imperii sacratissimi Imperatoris Ludovici vicesimo tertio; Warinus, Abba monasterii Rasbacensis cognomento Hierusalem, sed et Corbeiensis novi, a cujus fundatione annus vertebatur decimus quartus; consulens salutem patriæ, salutem etiam gentis suæ, et exaltationem loci ipsius, ob causam fidei et religionis, expetivit a viro religioso et venerabili abbate Hilduino monasterii S. Dionysii, ut de sanctis Martyribus venerabilibus, quorum corpora in loco præfato humata quiescebant, aliquem ei ad confirmandam fidem gentis suæ tribueret, atque licentiam portandi concederet. Quam petitionem Hilduinus Abba, cum voluntate et licentia piissimi imperatoris Ludovici, consensu etiam a Episcopi Parisiæ urbis, ceterorumque nobilium virorum, in supradicta diocesi commemorantium, libenter annuens; dedit ei, ut supradictum est, corpus S. Viti pueri et martyris Lucani, qui sub Diocletiani b et Maximiani temporibus passus esse; et a quodam viro religioso, regnante Pippino translatus ab Italia in Franciam, et in diocesi Parisiaca locatus narratur; cujus merito in loco c, ubi positum fuerat corpus ipsius, ut supra dictum est, multas Dominus virtutes operatus est. Fertur enim ab incolis loci illius, ubi beatissimus Martyr in corpore quievit, quo ipso in loco positum fuerat, numquam ibi tempestates aut fulgura nocuisse.*

16 Hoc corpus S. Viti, magna cum veneratione et testificatione religionis, ab Hilduino venerabili Abbate, Warino religioso Abbati, in ecclesia S. Dio-

nysii, coram innumerabili multitudine populorum, D tam Monachorum, quam Canonicorum, virorum ac 1 x 315. mulierum, post peracta die Dominico Missarum solennia d, decimo-quarto-Kalend. Aprilium, commendatum ac traditum est. Suscipiens autem corpus S. Viti religiosus vir Warinus Abba, habens secum turbam copiosam, tam suorum Monachorum quam aliorum virorum, cum summa veneratione et ornatu atque omni decore, ecclesia exiit, tam ipse et sui, quam Hilduinus Abba cum suis Monachis, et omnis populus, qui ad diem festum convenerat; a monasterio S. Dionysii iter tendens monasterii Rasbacensis cognomento Hierusalem. Ubi perveniens cum suis omnibus, et multa turba populi comitante, honorifice custodivit ipso in loco corpus S. Viti Martyris, usque in diem duodecimum e Kalend. Julii. Virtutes denique et sanitates, quos Dominus meritis et precibus Martyris Viti, antequam ad memoratum monasterium pervenissent, operatus est, scire cupientibus insinuare f curavimus.

17 Igitur factum est, cum egrederentur ex monasterio S. Dionysii præfato, die Dominico. Et illis iter agentibus, multisque ex vicinis locis turbis confluentibus, omnes qui audire poterant, obviam sancto Martyri cum summa festinatione currere contendebant. Cumque ex diversis locis plurimi convenirent, et obviam sancto Martyri properarent; accidit ut quedam mulier, nomine Irmgardis, que jam ab annis duodecim oculorum carebat usu, obviam procederet. Præ multitudine autem turbæ non valens ad feretrum, in quo sanctæ Reliquiæ portabantur, accedere; virtute qua quibat post ipsum pedetentim cœpit currere, et Dei misericordiam, ut novit, semper mente et ore non cessabat invocare, ut sibi divina elementa, per Martyris sui merita, ablatum lumen dignaretur recidere. Cernentes autem hoc viri religiosi, tam præfatus Abbas, quam alii qui comitabantur, quod mulier caeca tam anhelanter post ipsos curreret; in ipso loco cum Reliquiis sancti Martyris paululum constiterunt; atque ita veniens, coram innumerabili multitudine populi corruens, adoravit. Quæ mox, intervenientibus meritis B. Viti Martyris, largiente Dei misericordia, lumen, quo jam duodecim annis, ut diximus, caruerat, recepit. Omnibus namque cernentibus simulque gaudentibus, sine dure usque ad proximam mansionem, que fuit in villa nomine Mintriacus, prosecuta est. Afluit maritus ejus, ceterique vicini et cognati, qui cum ipsa totam noctem insomnem vigiliis et orationibus ac Dei laudibus duxerunt. In crastinum ergo, dum iter agerent, divulgatum est hoc per itineris loca, et coperunt alacri devotione dextra lævaque undique concurrere, inter quos occurrit quedam mulier, Framhildis nomine, nescientibus omnibus a cujus manibus oblata fuerat; cujus digiti ita facti erant curvi, ut medius palmis fixi viderentur. Ipsa, tamen cum appropinquasset ad feretrum, invocato sancti Martyris nomine, ad sanitatem pristinam manus ejus sunt reversæ. Sed misera, dum hoc fuisset munus adepta, suū silentio nesciens Deo rependere grates, repedavit ad propria; sed divina reddente vindicta, eadem nocte, ut prius, manus ejus arefactæ sunt. Tunc illa intempesta nocte surgens, marito, cogente necessitate, indicavit quæ fuerant gesta: quam vir suus in jumento vehens, ad monasterium sanctæ Crucis (ubi ipsa nocte pro corporum lassitudine quieverunt cum Reliquiis sancti Martyris) post eos adduxit, manifestans omnia quæ gesta erant cum illa.

18 His, ut diximus, ita se habentibus, ad iter redeamus. Cum autem appropinquarent Meldis, obvium habent Episcopum cum Clero multoque populo. Abbas etiam, cum suis Monachis omnibus de sanctæ

Cum licentia
Episcopi Parisiæ.

C

u

b

an. 836, 19
Martin

f
s ob initium
profectionis
E

cæca annis 12
illuminatur :

curantur di-
giti medius
palmis inflexi,
F

scb ob ingrati-
tudinem re-
trac

- EX MSS. A sanctæ Crucis *g* monasterio, afferunt Reliquias cum crucibus et cereis, omnique ornatu ecclesiæ. Suscipientes autem reliquias sancti Martyris, psallentes atque laudes Deo immensas agentes, in præfatum portaverunt monasterium. Ibi eum in laudibus pernoctassent; mane facto post Missarum officia peracta, prædicta mulier iterum sanitate adepta veniens ante *h* Episcopum, coram omni populo cecidit ad pedes ejus; jam gratias agens, veniam postulabat de commisso facinore: post hæc reversa est sana ad propria. Inde recto tramite pergentes, cum appropinquarent Rasbais monasterio, obviam facti fuerunt Monachi, cum Reliquiis et Crucibus, thuribus accensis, flagrantibus luminaribus, omnique ut dignum erat decore; qui ornate canentes atque laudantes Deum, illud sanctum corpus suscipiunt, et ad præfatum monasterium cum laudibus inferunt; et ibi, ut dictum est, cum summa veneratione custodientes Reliquias sancti Martyris, substitierunt usque in diem duodecimum Kalendarum Junii. Igitur egressi duodecimo Kalendarum Junii de monasterio Rasbaisensi, Warinus Abbas cum suis omnibus, recto tramite in Saxoniam pergentes, fecerunt mansionem in villa, cui Vocabulum est Cella Gislefridi: ibique corporis lassitudinem reficientes, in crastinum post Missarum celebrationem adfuit quædam mulier Harmildis *i*, cæca jam ab annis quinque: quæ in adventu sancti Martyris sana facta est, atque quoddam itineris spatium secuta, sana remansit deinceps. Inde cæpto itinere pergentes, ad cellam quamdam venerunt, nomine *k* Stugia; ibique biduo subsistentes, non minimas per beatam Martyrem Deus dignatus est ostendere virtutes. Nam ibi duæ mulieres accesserunt carentes lumine, nomen unius Baltrudis, quæ cæca fuit annis quinque, et nomen alterius * Gerlindis *l* cæca mensibus tribus; atque in ipso loco puerulus, nomine Warinus, fere annorum octo, qui erat ex omni parte claudus; et mox ut accessit ad feretrum, ita consolidatæ sunt bases ejus, ut coram omnibus exurgeret, et thuribulum cum thymiamate vespertinali officio, circa altare et per totam ecclesiam portare valeret.
- 19 Postero die iter agentibus in via occurrit quædam mulier, ferens in humeris puerum parvulum, et putabatur amorum quinque, mensibus vero quinque claudus fuisse. Quæ cum non valeret præ turba cum ipso accedere ad feretrum, propriis in terram dimisit ab humeris: et ingerens se in medio populi, tandem pervenit ad loculum, ubi corpus ferebatur beatissimi Martyris: expandensque super ipsum linteum, cœpit pro sanitate pueri exorare Domini clementiam, simulque sancti Martyris flagitare auxilium. Post hæc autem cum reverteretur ad puerum, ipse puer sanus et lætus, qui ante portabatur maternis brachiis, cœpit matri occurrere pedibus. Tunc se de illo loco moventes, cœptumque iter moventes, pervenerunt in villam, quæ vocabatur Alvidus *m*, ibique nocte illa manserunt. Cum autem sol in crastinum illucesceret, rursusque iter pararent; moram illis facientibus, atque missarum, ut dignum erat, solennia ante sancti Martyris Reliquias celebrantibus; affuit quidam claudus utroque genu, plus autem dextero, qui pene natibus cohærebat. Irrumpens turbam medium se inseruit, virtute qua valuit; tandemque quomodo potuit ad cancellos altaris, ubi sanctum celebrabatur [sacrificium] pervenit. Cum autem fere per unam jacuisset horam, expletaque diu orasset, cœperunt membra ejus contremiscere, et ipse cum magno strepitu suspirare, atque simul genua ejus, viginti scilicet annis arida, in proprium vigorem redire. Cernentibus denique omnibus, quod factum erat, Et expectantibus qualiter e terra surgeret; mox ipse, qui cum duobus venerat sustentatus baculis, propriis tentabat ambulare pedibus. Qui cum rogaretur a circumstantibus, ut pristinos sumeret baculos, ipsosque haberet in adiutorium; cœpit cum juramento spernere, ac dicere quod jam nollet ipsos in usus pristinos attingere, eo scilicet, quod jam pleniter noverat in se sancti Martyris virtutem infundi, et se firmo ingressu quo volebat pergere. Qua de re cum aliqui, ut solet in hac ætate, diffidentiam signi haberent, et diligenter inquirerent, nomenque ipsius percunctarentur; affuerunt plurimi vicini et cognati, qui eum a multo tempore claudum cognoverant, et in asello victum quæritantem. Nomen ejus erat Ramfredus.
- 20 A loco vero illo moventes, cum pervenissent ad mansionem prædestinatam, ibique nocte illa quievissent; in crastinum transentes flavium, cui vocabulum est Matrona, obviam fuit puella parvula, ut putabat annorum quatuor, cæca: quæ mox ut occurrit oculari meruit. Nec silendum volo, quantas ipsa die Dominus virtutes meritis et precibus sancti Martyris ostendere dignatus est. In villa enim, quæ vocatur Septem *n* Salices, cum pro sumendo cibo ipsa, die vel jumentis pabulo præbendo substitissent, ipsamque sanctum corpus in ecclesiam misissent; venit quædam mulier, nomine Waldemia, ante sanctum Martyrem, cæca annis multis, quæ deprecans Dei clementiam, ibi illuminata est. Et homo quidam, nomine Rancharius, ipso die similiter illuminatus est, illis euntibus per vitam. Quo de loco proficiscentes ventum est ad villam, quæ vocatur, Summaharna; in initio vero noctis ejecta plebe foris ecclesiam, quia parva erat et multitudo populi magna, remansit quædam mulier, nomine Geruntia, gibba atque curva ab annis duodecim, ante fores oratorii, cum patre proprio et matre. Illis autem astantibus, unaque cum ipsa misericordiam Dei implorantibus, ac sancti Martyris mirita interpellantibus, mox ipsa corruens jacuit præne exanimis; ita ut pater ejus et mater per unam prope horam expectantes, eam mortuam affirmarent. At posteaquam reversa est in pristinum sensum, detulerunt eam intro ante altare, ubi sanctum Corpus fuerat collocatum. Ibi tota nocte illa gravem senserat dolorem: diluculo vero, post Officium matutinale et Missarum celebrationem, erecta et sana inventa est, quæ venerat curva et gibba; et simul cum ea pater et mater laudes reddens, usque ad proximam mansionem prosecuta est. Sed nec hoc silentio præmittendum est, quod ipsa die Dominus per sanctum Martyrem ostendere dignatus est. Nam quædam anus de villa suprascripta, cum a tergo curreret, fessaque, prout erat corpore marcida, reverti ad propria voluisset, licentia quasi non facta; mox figit pedem, ac immobilis fere unam horam stans, non quivit ad propria repedare. Enimvero tentavit post sanctum ambulare virtute qua valuit; accurrensque ei, a tergo cœpit vociferari. Ad cujus clamorem paulatim omnes steterunt, ipsaque quasi exanimis cœpit denudare quod contigerat; et sic venia concessa, remeavit ad propria.
- 21 Inde iter prosequentes venerunt super *o* littus Axonæ, in villa quæ dicitur ad S. Marulum in vigilia *p* sancti diei Pentecostes. Ibi denique in crastinum moram facientes, diem festum celebrantes, simul etiam corporis lassitudinem recreantes, advenit quædam mulier, in ulnis ferens puellam parvulam, necdum unius anni ætatem habentem: quæ contracto debilitabatur genu, et in ipso loco restitui meruerit. Alia etiam puella adfuit eadem die, annorum octo, quæ et ipsa erat debilis pedibus; et duæ mulieres, quæ stare super pedes non valebant, sed aut portando aut reptando ferebantur, unaque

Ultra Matronam fl. tres cæci illuminantur:

n

E

F

retinetur, Reliquis non honoratis discedens.

o

p

Sanantur contractæ plures:

ex

A ex ipsis manum habebat aridam. Ubi utraque san-
nitatem receperunt, et propriis redierunt pedibus,
quæ ante subibant alienis, quisenim non miretur in
hoc facto, illud quod Dominus de die iudicii loquitur,
tum saliat claudus sicut cervus. A loco denique
præfato configit iter per *q* Aquis palatium habere;
noctemque ibi manere, ubi multitudo magna popu-
lorum virorum ac mulierum, senum et infantium
accurrere cœperunt, et omni conatu atque alacritate
Reliquias sancti Martyris in suis humeris gestare
cupierunt; inter quos irruit quædam mulier, no-
mine Edela, a tempore et dimidio cæca; quæ in ipsa
nocte ita meruit sanari, ut mane clare videret om-
nia. Grates itaque eximie Deo reddentes, cœptum
iter intenderunt. Cumque inde moventes in viam
pergerent, virtutesque per plateas, oppida et castella
divulgatæ fuissent; cœperunt populi undique cater-
vatum magis et magis confluere: quorum impetum
et strepitum audiens quidam cæcus, bajulans pro
luce tenebras, turbas nitebatur penetrare plurimas,
ut ad sanctas perveniret Reliquias. Idem denique,
qui (ut ferebatur) annos cæcus duodecim fuerat,
mox ut ad feretrum accessit, lucem videre meruit.

B Eodem quoque loco, mulier quædam, hæbens man-
num aridam, sanari meruit.

22 Igitur post dies aliquot regnum Saxonium
introeuntes, ac recte calle gradientes, veniunt in
villam quæ *r* Sosa vocatur, ubi maximam multitudi-
nem Saxonum obviam habuerunt: adeo ut incredibili-
s numerus videretur utriusque sexus: quis ibi non
fleret præ gaudio, aut quis non exultaret pro tam
devotæ susceptionis occurso? Tales enim et tantos
comites habentes, apud villam prædictam noctem
unam quieverunt: ibique quidam adolescens cum
matre interfuit, qui habebat manum aridam a na-
tivitate: statimque ut cœpit implorare omnipo-
tentis auxilium et sancti Martyris subsidium,
manum sanam habuit ut alteram. In ipso etiam
loca repertus est quidam, cui omnis potestas loquendi
ablata est; qui tantam sanitatem adeptus est, ut ab
omnibus qui aderant rectissime audiretur resonare
verba. Et mulieris cujusdam debilis pedes ipsa nocte
naturali usui restituti sunt. Prædictam tandem vil-
lam relinquentes, venerunt ad aliam, cui nomen
est *s* Bracal; ubi multitudo magna populi advenit:
plures etiam aderant, debiles et infirmi, qui cupidi
erant ab infirmitatum vinculis solvi. Inter quos cum
quædam mulier advenisset, quæ habebat dexterum
brachium ita contractum ab annis octo, ut nec os
nec caput posset attingere, nec ulli usui aptum es-
set; antequam ad feretrum accessisset, cœperunt
nervi paulatim relaxari, et venæ quæ fuerant aridæ
sanguine repleti: cernentibusque pluribus ita genu
sanum factum est ut nullum curvationis signum in
eo appareret: Qua de re cum dubitarent, testes
etiam quærentur, inventi sunt plurimi vicini et
cognati. Domina etiam ipsius mulieris affuit in ipso
loco. Ipsaque nocte etiam curata est alia mulier,
quæ adeo erat debilitata jam annis decem, ut si
quando de loco ad locum ire vellet, aut jumento
vehetur, aut manibus versa vice pro pedibus ute-
retur: quæ sicut dictum est curabatur, ut admini-
culo alterius in ambulando non indigeret. Puella
etiam parvula, a nativitate habens manum aridam
et contractam, curata est: et muto cuidam loquela
restituta est.

23 Hactenus quæ narrantur et alia quam plurima,
quæ oculis perspeximus, et probatis testibus affir-
mantibus requisivimus, per spatium itineris, dierum
scilicet viginti, per beatissimum Martyrem Vitum
in viâ gesta sunt. Tandem ergo Christo propitio,
finito cœpto itinere, monasterium, quod Corbeia
nova dicitur, multitudine populi utriusque sexus de

nobilissimo Saxonum genere nobiscum comitante, D
pervenimus pridie ante vigiliam S. Viti, quod est
Idus Junii. Ubi ipsum sanctissimum corpus in loco
congruo, ut dignum est, colloatum et positum est.
Ibi summa et ineffabilis Trinitas, ad confirmandam
et roborandam fidem gentis ipsius, multas virtutes
et sanitates operari dignata est. Fit enim in loco
ipso conventus magnus, cum magna devotione et
alacritate, adeo ut per miliarium et eo amplius per
circuitum monasterii, tabernaculis nobilium virorum
ac mulierum replerentur campi et agri, quæ ex om-
nibus partibus Saxonix, propter religionem et
reverentiam beatissimi Martyris Viti, aliorumque
sanctorum Martyrum Reliquias, in ipso loco sub-
sistentium, convenerant. Inter ipsam denique mul-
titudinem, tam devote concurrentium, nullum ver-
bum turpe auditur, nullus jocus aut scurrilitas in-
venitur; sed die nocteque Deo laudes et grates re-
penduntur: semper in ore ipsorum Kyrie eleison
conclamatur: choros seorsum feminæ ducentes per
totam noctem in circuitu ecclesie sine intermis-
sione vigiliis agentes, semper Kyrie eleison frequen-
tant.

24 Igitur, ut superius dictum est, ad confirman-
dam fidem tanti concurrentis populi, in ipsa vigilia-
rum nocte quædam miracula insignia, per merita
dilecti Martyris Viti, Dominus ostendere dignatus
est. Nam quidam homo, claudus a nativitate, inter
innumerabilem multitudinem accedens præ foribus
ecclesie, mox ut cœpit invocare omnipotentis Dei
misericordiam, coram omnibus adstantibus et cir-
cumstantibus, ita factus est sanus, ut solide supra
pedes staret. Adolescens quoque quidam, Theodo-
ricus nomine, a maternis humeris in ipsum locum
deportatus, et utroque genu contractus, in ipsa
nocte pedum officia promeruit, et in ipso loco re-
manens non recessit. In crastinum vero quod est
xvii Kalendas Julii, inter Missarum solennia, qui-
dam homo claudus, ita ut nullam gradiendi faculta-
tem haberet, sanus inventus est. Et mulier quædam
in ipsa hora illuminata est; et cuidam parvulo or-
gana vocis reddita sunt. Inter cæcos vero et clau-
dos, exceptis his qui eo die sanitatem, coram mul-
titudine utriusque sexus, qui ad solennitatem for-
tissimi Agonistæ undique convenerant, percipiebant,
fuerunt undecim. Ipso vero vespertinali Officio
peracto, jam jamque nocte propinquante, cum in
Dei laudibus, pro beneficiis a Deo concessis sibi,
qui aderant exultarent, atque Deo laudes immensas
redderent; repente affuit quædam puella parvula,
in medium adducta, quæ annis sex fuerat lumine
privata, quæ ipso momento ita illuminabatur, ut
clare videret omnia. Sed et in ipsa hora, alia puel-
la, muta et surda, loquelam et auditum recipere me-
ruit.

25 At vero postquam hæc divulgata sunt, et in
omni regione difflamata, cœperunt magis et magis
undique concurrere, tam nobiles quam ignobiles,
divites et pauperes, sani et infirmi, in tantum, ut
nullus mansisse domi putaretur in omni illa provin-
cia, qui non orandi gratia venisset. Sed et aliud
miraculum, quod cunctipotens Deus per gratuitam
misericordiam in ipso tempore, per insensibilem
creaturam ostendere dignatus est, sub silentio præ-
tereundum non decrevi. Nam quadam die, dum cum
multitudine, sub desiderio prioris populi ac devo-
tione, vulgus ad memoratum locum properaret; ad
portum fluminis, cui Wesara est vocabulum, adve-
nirent; accidit ut navis ex altera parte fluminis sine
gubernatore fixa staret. At hi transire cupiebant, et
navim ex altera parte conspiciebant: et cum nemi-
nem affore cernerent qui eam de loco moveret, co-
gitabant qualiter eam exquirent. Interim dum

q
Aquisgrani

illuminatur
cæca,

et dein in viâ
cæcus,

r
Susali sana-
tur manus
arida,

lingua muta,

et debiles pe-
des;

s
Bracali

brachium con-
tractum,

clauda,

mutus.

Deponitur
corpus S. Viti
in Corbeia-no-
va 13 Junii.

EX MSS.

E
In Vigilia sa-
nantur clau-
dus.

et contractus:

ipsa die clau-
cus, cæca mu-
tus,

Item alia,
F

navis ultro
adveniens
peregrinos
excipit.

- A** hæc aguntur et cogitantur, repente navis mota est a loco, in quo fixa erat; et paulatim natando, sine remige et ventorum impulsu, licet cœlum serenum esset, sponte ad eos recto tramite pervenit: illi autem accepta ea, fluvium transierunt. Post hæc decrescente tempore, et populi devotione magis et magis succrescente, in gloriam S. Joannis (quæ subsequitur in proximo) sancti Martyris solennitatem celebrantes, puer quidam, ut putabatur, annorum sex, adveniens ante Reliquias sancti Martyris, brachium habens contractum, post diutinam orationem, prout valuit peractam, sanus inventus est. In crastinum vero Officium vespertinale celebrantibus, aderat quidam claudus, qui nullam gradiendi habuit valetudinem, nisi cum duobus baculis sustentaretur: sicque sanus in eadem hora inventus est, acsi numquam claudicasset.
- B** 26 Deinde procedente tempore, Natalitiisque Petri et Pauli Apostolorum prosequentibus, adveniens quædam mulier, proprio carens lumine ab annis quinque, in eodem loco amissum munus recepit. Mox subsequenti proximo die Dominico, quidam claudus, et puella parvula, utroque genu contracta et gibba, donum salutis adepti, ineffabili lætitia sunt reversi. Non post multo tempore, erat quædam matrona, nomine Hogardis, commorans in pago qui vocatur u Lamga, et vir ejus, nomine Wigo, ex nobili progenie, miserabiliter debilitata et contracta ex omni parte membrorum, ab annis quatuor: quæ ire nullo modo poterat, nisi manibus servulorum sustentaretur, aut aliquo vehiculo duceretur. Hæc cum audisset famam virtutum, quas Dominus meritis beati Martyris operari dignatus est; jussit sibi curucam, sicut nos est in illa regione jungi: accendensque nostrum adiit monasterium, implorans et flagitans Dei et sancti Martyris auxilium. Quæ cum noctem insomnem præ nimia gravitudine corporis pertransire non quivisset, et matutinali tempore gravi sopore opprimeretur; adstitit ei per visum in similitudine juvenis, dicens ei: Quare dormis? Surge: nonne audis quantæ laudes in ecclesia Deo solvuntur? Tunc illa statim timore perculsa, rapido cursu pervenit ad ecclesiam, ita sana, ut nullius egeret sustentatione, quæ venerat sedens in carruca; ibique curata, post aliquot dies ad propria reversa est.
- C** 27 Vertente ergo dehinc anni curriculo, celebrataque S. Viti iterum recurrente, quidam nostræ familiæ habebat filiam, cujus manus sinistra ariditate in tantum deteata erat, ut ad nullum opus necessarium eam movere posset; quam inter multitudinem populi ita sanam vidimus, ut nullam crederetur habuisse malum. Post hæc, iterato die in quo Octavas Martyris celebravimus, affuerunt duæ mulieres de villa cui vocabulum Erculbergh, una ex eis muta, quæ paululum balbutire videbatur, altera utrisque pedibus contracta. Muta quidem vocabatur Thictburgh, altera autem Hutburgh: quæ utraque sanitatis curatæ medicamine, incolumes ad propria sunt reversæ. In futura quoque S. Joannis Baptistæ Vigilia quoddam nobis novum accidit miraculum, vetustissimis simile signis præcedentium patrum. Nam cum ex more ad vigiliarum surrexissemus Officium celebrandum, atque solito lucernæ illuminarentur ecclesiæ; accidit ut craticulæ, in medio ecclesiæ appensæ, in qua quinque vitreæ lampades dependebant, trahente Custode, funis rumperetur, et effuso oleo omnes in pavimentum dispergerentur. Quas cum astantes fractas non dubitarent, accurrens Custos nomine Antgarius, ferens manum concham æream, volens, antequam multitudo populi quæ ad fores pulsabat irrumperet, fragmenta colligere, et oleum si quivisset; arripiens utraque ma-
- nu, vitrum projecit cum magno crepitu in vas æreum, nullam jam habens spem eis amplius utendi ad usum pristinum: quæ cum ita in secretario reposuit, postera die ita ipsæ lampades integræ inventæ sunt, ut nullum signum fracturæ appareret.

ANNŌTATA. G. H. et D. P.

a Is fuit Erchanradus, qui anno præcedenti 835 interfuerat Synodo habitæ in Theodonis-villa, et superfuit circiter ad annum 853.

b Bodecense, itemque Meibomius, ex Actis secundis, Valeriani et Maximiani, mendo manifesto, occasione sumpta ex nomine Præsidis Valeriani.

c Utinam locum nominasset aliquis!

d Currente littera Dominicali A.

e Ita MS. Bodec. et recte; ut manifeste colligitur, tum aliunde, tum ex num. 23: ubi dicuntur advenisse Corbeiam-novam ante Vigiliam S. Viti, quod est Idus Junii. Gladbacense nihilominus egraphum nostrum, tam hic quam infra num. 18, bis scripsit Julii, quod etiam habet editio Andreæ du Chesne, non Meibomii.

f Meibomius ex Bodecen. intimare dignum duximus: et ex hinc pleraque ibi contrahuntur aut omituntur.

g Hæc Abbatia jam nomen mutavit, diciturque S. Faronis, estque in suburbio sita.

h Huchbertus I, Episcopus Meldensis, hoc ipso anno 836 interfuit Synodo Wormatiensi.

i Alias, Harrawillis.

k Gelenius adnotavit Augiam-divitem, vulgo Reichenau: sed hæc Abbatia, Constantiensis in Suevia diœcesis est, Meldis tam longe dissita, quam ipsamet quo ibatur Huxtera, et cum hac ipsisque triangulum facit. Sunt et alix Augiæ in Germania; sed nulla hæc facit: aliqua enim est invenienda in Francia, et quidem eis Matronam. Mabilia indicat vicum Augiam vulgo Oye, in confinio Brixæ et Campaniæ, ubi etiamnum est Prioratus S. Godonis vulgo S. Gon, aliis S. Gand, de quo egimus 26 Maji.

l Alias Gertrudis.

m Alvidus, alias Anrudus.

n Septem-falices, alias simpliciter Salices scriptum, vulgo Sept-seaux, media fere inter Catalaunos et Remos via, ad sinistram Velæ seu Fidulæ ripam. Quæ vero mox infra nominatur Summa-harna, teste Mabilione est vicus ad fontem Hurnæ amnis, vulgo S. Stephani super Arnam, in Campania.

o Erat ubique littus Saxonix, quod corrigendum arbitrati, posuimus littus Axonæ fluminis, vulgo Aisne: hoc enim transeundum erat, et eis hoc prope Vinsiacum oppidum, in confinis Retelensis Comitatus et Tirauciæ, inventur in mappis geographicis locus S. Marcel nominatus, pro quo hic S. Marulus legi videtur: nisi forte S. Maurelius, Presbyter Trecensis, istic alicubi colatur, de quo egimus 21 Maji. Mabilio S. Morulum legit, assignatque locum vulgo S. Moret dictum, prope oppidum Pongisum, vulgo Vouzy: nescio an idem quod in tabulis Vinzy nominatur, et sic forte etiam male scribitur S. Marcel, plus enim hic Mabilioni filo.

p Die 27 Maji, nam anno 836 litteris Dominicalibus B. A. Dominica Pentecostes celebrata fuit 28 Maji.

q Aquis sive Aquisgranum, palatium Ludovici Pii Imperatoris notissimum, ingens autem hic saltus fit, trans Axonam et Mosam, per Lutzanburgicum et Limburgicum Ducatus.

r Sosa aliis Susatum, vulgo Soest, in finibus Marchiæ Comitatus, urbs media inter Aquisgranum et Corbeiam.

s Braçal cen Brakel, oppidum Episcopatus Paderbornensis

A *bornensis ad Noetam fluvium, in confiniis ditionis Corbeiensis.*

t *In Bodecensi et apud Meibomium, nec compendium quidem reliquorum miraculorum invenias.*

n *Lamga, vulgo Lemgow, coput Comitatus Lemgoviensis satis vicini.*

x *Erculberg videtur esse Erkel, prope Braket, Corbeia et Paderborna pari fere spatio distans, id est Mons-Herculis.*

y *Male scriptum erat, præsentium.*

z *Subjungebantur in MS. Gludbacensi duo Sermones, in die Natali S. Viti recitati; sed his omissis, quod nihil novi circa historiam aut miracula continerent, matui ex Meibomio subdere hosce antiquos versus :*

Felix Saxonia gaude, per pignora cara
Viti ditata, quæ dat tibi Francia, grata.
Abbas Warinus, regali semine Primis
Francorum natus, Viti venerabile corpus
Transtulit e Francis Corbejam, ceu patet istis.
Romano fretus pius imperio Luduwicus,
Hoc, Hilduwine, donat te Patre favente,
Quando Dionysi rexisti limina claustris,
Quod tam præclaro gaudebat ante Patrono.
Ex tunc translatum fuit a te, Francia, sacrum
Imperium, divi quo nunc gaudent Alamanni.
Chronica Martini dant hæc, veteres quoque libri.
Ex qua re Sanctum veneremus carmine Vitum,
Octingentes dum vicenusque secundus
Annus erat Christi, claustrum fundum dedit isti
Filius iste pius Magni Karoli Luduwicus :
Quos, septenne Puer foveas sancta prece semper ;
Et benefactores, omnesque tibi famulantes
Conserves, Vite ; et duc nos ad pabula vitæ.

Non esse antiquissimos hosce Versus intelligas ex ætate Martini Poloni, cujus hic allegatur, Chronica (obit enim anno 1278) et verba sunt hæc : Eo tempore ossa B. Viti Martyris e Parisiis transferuntur, in Corbeiam, Saxonie monasterium multum solenne : unde testati sunt ipsi hoc in præsagium contigisse, quia ab illo tempore, gloria Francorum quantum ad Imperium, translata est ad Saxones.

TRANSLATIO S. VITI

Ex Italia in Bohemiam sub Carolo IV.

C §. I. *Litteræ de ea re Imperiales, et quaestio habita de corpore, quod Senis esse dicebatur, est autem S. Guidonis alicujus.*

Thomas Joannes Pessina de Czechorod, ecclesiarum S. Viti Pragæ in Bohemia Decanus, ac postea etiam Zagubriensis in Pannonia Episcopus, titulo tenus (nam locus adhuc sub Turcis erat) edidit anno MDCLXXIII, nobisque donari voluit librum, cui titulus : Phosphorus Septicornis, hoc est, Sanctæ Metropolitanæ Divi Viti Ecclesie Pragensis majestas et gloria : eoque septem Radis distinguens, Radium IV emicare fecit, ex conditis ibi a Carolo IV Imperatore Sanctorum Reliquiis; quarum et authentica documenta profert ex archivo ecclesiarum, ac pag. 470 hoc præ ceteris insigne. Carolus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus et Bohemie Rex, Venerabili Arnesto Archiepiscopo, nec non Præmislo Præposito, Prædvogio Decano, Silveoni Scholastico, et Capitulo Pragensis Ecclesie, totique Clero et Populo regalis urbis nostræ Pragensis, devotis et fidelibus nostris dilectis, gratiarum regiam et omne bonum. Oriens ex alto, splendore lucis æternæ, qui nescit occasum, sicuti prius temporibus Boemorum gentem, a gentilibus

*Carolus IV
anno 1355*

Sacrarum Reliquiarum colligendarum studiosissimus.

erulam erroribus, novellam tunc sanctæ Matris D
Ecclesie plantulam, inter ipsa mox conversionis EX MAS.
sue primordia candore mirabili illustravit; ita etiam
his temporibus, quibus, auctore Domino, in paradiso Ecclesie, secus decursus aquarum fluentium,
transplantata ac arborem erecta in proceram, fecunda fructuum spiritualium ubertate fulcitur, suis
eam non desinit fulgoribus adornare, ac variis gratiarum dotibus insignire. Tunc enim gloriosi Boemie
Principes, de quorum alto sanguine traxisse nos constat originem, pro Christi nomine gloriosa subiere certamina; et pia colla jugulo submittentem,
atrociter trucidati, cœleste rosarium meruerunt, sertis præsigniti roseis, introire. Nunc per nostræ
vigilantiæ Regalis obsequium varia sacrata Sanctorum corpora, innumerasque Reliquias longe lateque
per orbem collectas, felix meruit Bohemia possidere. Felix nimirum Bohemia, quæ talibus et tantis divina clementia muneribus se præditam gloriatur :
felix utique, in cujus aula regali, magnificam sedem sibi elegit excellens Imperium orbis terræ. Ad cujus nos apicem, licet immeriti, cœlesti providentia sublimati, summopere meditamur; et dum etiam pro
humana conditione oculis corporis nostri sopor illabitur, vigilat cor nostrum assidue in his, per quæ
status magnificus et exaltatio venerandæ Matris nostræ sanctæ Pragensis Ecclesie producat; quam
venerabiles Patroni, et Progenitores nostri dilecti, conspersione sui rosei sanguinis consecrarunt; quæque Ecclesiarum omnium Regni nostri Boemie domina esse dignoscitur et magistra.

2 Sane dum nuper ad suscipiendum Coronam ferream, qua nostri Prædecessores Divi Romanorum Reges, inter trifarias Imperii sacri coronas, in secunda sui coronatione sunt soliti coronari, Mediolanum applicuissimus; et corona eadem fuissimus solenniter insigniti (*Scilicet in die Epiphoniæ anni mccccv*) inter ipsa coronationis nostræ solemnia lætanter audivimus, qualiter in civitate Papiensi, in monasterio S. Marini, ordinis S. Benedicti, in majore altari inclitus quondam Astulphus, Lombardorum Rex, ab annis octingentis citra, caput et corpus Beatissimi Viti Martyris, et Patroni nostri eximii, mira devotione et honorificentia collocavit. Harum igitur pretiosarum Reliquiarum desiderio ferventer accensi, continuo Venerabiles Papiensem, Pergamensem, et Vicentinum Episcopos (*Petrum, Lanfrancum, Equidum*) et honorabiles Bohussium Præpositum, et Joannem Canonicum Ecclesie Luthomierziozensis, Capellanos devotos et nostros Commensales dilectos, ad dictam Papiensem Civitatem nostra providit Serenitas dirigendos, pro parte nostræ Celsitudinis Caput et corpus prædictum instantissime petituos. Quibus ad arduam precum nostrarum et desiderii ardentis instantiam, in multorum Nobilium, Prælatorum, Civiumque præsentia prædicto altari aperto, Abbas S. Marini, nec non Nobiles et Cives civitatis præfatæ Papiensis, licet inviti, et eandem Reliquiarum avidi, nostris tamen votis ac precibus satisfacere cupientes, et adventum regium sibi desideratissimum in ea parte singulariter honorantes, ipsas, quas ex nimia vetustate pro majori parte redactas repererunt in pulverem, eisdem nostris Nuntiis, non sine lacrymarum profluvio, præsentarunt, per eos nostræ Celsitudinis assignandas, quas pretiosissimum Civitatis et Ecclesie Papiensis thesaurum communis eorum assertio proclamabat.

3 Prout super his omnibus instrumentum publicum est confectum, et prædictorum Episcopi Papiensis, nec non Abbatis S. Marini, et communibus Papiæ sigillis, ad præmissorum omnium clariorem evidentiam, et perpetuam rei memoriam, consignatum ;

Mediolani Corona ferrea redimitus,

F *Papiæ petit caput et corpus S. Viti;*

quod imprætratum

AUCTOR D. P.

A tum : quod processu temporis, una cum sacro capite et corpore B. Viti, per speciales nuntios, ad prædictam Pragensem Ecclesiam, in ejusdem gloriosi Martyris titulo et honore constructam favente Domino, transmittimus; aut in nostro felici Deo auspice adventu, nobiscum faciemus afferri: sperantes per divinæ dispensationis providentiam accidisse, ut regiminis nostri temporibus caput et corpus dicti gloriosi Martyris ad Ecclesiam, suo nomini antiquis fabricatam temporibus, afferretur; cujus meritis gloriosis felix Boemia temporalis prosperitate lætetur, et ejus devoti, post præsentis caducæ lucis occasum, in regione lucis perpetuæ gaudiis mereantur perfui sempiternis. Volumus autem totum tenorem præmissum per singulas Collegiatas, Conventuales, et Parrochiales urbis nostræ Pragensis et suburbiorum ejus ecclesias, Clero et Populo solemniter publicari, præsentium, sub nostræ Majestatis sigillo, testimonio litterarum. Datum Pisis. Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto, octava Inductione, xi Kalendas Febr. Regnorum nostrorum anno ix.

proponit Pragam mittere aut ferre.

L. S. Per Dominum Regem.

B

Nicolaus de Chremsehiz.

Deinde coronatus Imperator,

4 Interim Romam perrexit Carolus, ibique in die sancto Paschæ, tunc in v Aprilis cadente, de manibus Petri Episcopi Ostiensis, atque Ægidii titulo S. Clementis Presbyteri Cardinalis, ex parte Innocentii III Avenione deventis, ad hoc deputatorum Apostolicæ Sedis Legatorum, Coronam suscepit Imperialem una cum uxore Anna. Quia autem intelligebat ex suis Bohemis, jam ab aliquo tempore sparsam in Bohemia famam, quasi S. Viti corpus in Senensi civitate vel saltem diocesi haberetur: volens de talis rumoris fundamento certior fieri, misit illic Nicolaum, Patriarcham Aquileensem. Ad hujus instantiam continuo D. Azolinus, Senensis Episcopus, die tertia decima mensis Aprilis, regnante serenissimo Principe Domino Carolo divina providentia Romanorum Imperatore et semper Augusto . . . super omnibus et singulis suprascriptis inquirere intendit, et veritatem invenire, per religiosos Prælatos et Sacerdotes et Rectores ecclesiarum d. civitatis et diocesis Senensis, et per seculares personas discretas et fide dignas, per omnem modum, per quem de prædictis posset habere veritatem, ut ipsa veritate reperta, possit testimoniales litteras scribi facere, prout et sicut ad ipsam veritatem habendam et retinendam fuerit opportunum.

et audiens aliquod strile prope Sinai haberi,

C

5 Comparuerunt ergo, qui fuerant die præcedenti, per Simonem Bettini, Curia Episcopalis Nuntium, citati et rogati, Testes examinandi super dicta inquisitione, videlicet Andreas de Mignanellis de Senis, Rector ecclesie S. Mariæ in Bethleem prope Senas; Presbyter Bartholus Cendanus, Rector ecclesie S. Reginae, et olim Capellanus d. ecclesie S. Mariæ; Ugolinus olim Marini, de templo S. Mamiliani, prope d. ecclesiam S. Mariæ in Bethleem prope Senas; Dominus Landus, Rector ecclesie S. Antonii Senensis; Dominus Ludovicus Francisci de Malavoltis, Dominus Lucas Cecchi de Ptolomæis, Canonici ecclesie Senensis; Presbyter Nicolaus, Rector ecclesie SS. Simonis et Judæ de Colle-Malamerenda, diocesis Senensis prope Senas: qui d. die xxiii mensis Aprilis . . . sedente prælibato Reverendo in Christo Patre et Domino Azolino, Episcopo Senensi . . . juraverunt, et quilibet eorum per se juravit, ad sancta Dei Evangelia, litteris tactis, et in manibus præfati Domini Episcopi Senensis, ferre ac perhibere testimonium veritati, cum, et in, et super d. inquisitione et toto processu; remotis odio, amo-

inquiri per Episcopum jubet:

re, pretio, precibus, vel timore alicujus. Omnium D autem testimoniis auditis, prout verbotenus leguntur singula in exemplo Processus, an. 1634 ad Bollandum nostrum a P. Theodoro Morro, tunc Rectore Glottoviensis Collegii misso, ex autographo quod in ecclesie Pragensis archivo servatur; jussit Episcopus in publicam formam redigi omnia per Serium Notarium, civem Senensem, officialem et scribam suæ Curia; et ut ipsis testibus et attestationibus eorum et dicto processui perpetuum ab omnibus fides plenaria adhibeatur, præsentem processum et testes et attestationes eorum sigilli sui appensione roborari præcepit. Et insuper ad plenam fidem omnium præfatorum nobilium manifestandam, et ut prædicta sint et efficiantur omnibus manifesta, et ad notionem omnium reducantur; voluit et mandavit memoratus Rev. Pater D. Senensis Episcopus fieri ex parte sua litteras, et scribi, quarum siquidem litterarum tenor talis est, videlicet.

qui citatis auditisque testibus die 23 Aprilis,

6 Universis et singulis, tam Clericis quam Laicis, cujuscumque et aliis, præeminentia, dignitatis seu conditionis existant per partes Boemiæ, Alamania, Franciæ, ac per universas mundi partes consistentibus, præsentem litteras inspecturis, seu ad quos præsentem advenerint, Azolinus, Dei et Apostolicæ sedis gratia Episcopus Senensis, salutem et sinceram in Domino caritatem. Cum ad aures nostras nonnullorum relatione pervenerit, ut in partibus et regno Boemiæ, et in aliis partibus et circumvicinis locis, publice spargitur, atque fertur et dicitur, quod corpus B. Viti Martyris sepultum habetur et tenetur in civitate Senensi, vel prope ipsam civitatem Senazum, seu in diocesi Senensi, quod nos memoratus Senensis Episcopus, Deo teste, hoc non novimus, nec scimus, sed totaliter ignoramus; et quod, si esset verum, scire deberemus. Volentes ergo pro veritate et investiganda et habenda de prædictis, et ad certificandum omnes et singulos hoc scire volentes, et quorumcumque quorum interest vel interesse poterit seu posset conscientias certiorare; inquisitionem nostram, pro habenda prædictorum veritate dumtaxat, fecimus de prædictis; super qua testes fide dignos examinavimus, per quorum dicta et attestationes, quibus fidem plenariam adhibemus, comperimus, quod corpus memorati S. Viti M. non est, nec habetur, nec fuit, nec tenetur in aliqua ecclesia vel loco dictæ civitatis Senarum vel prope ipsam civitatem Senarum seu in diocesi Senensi: quod et Nos etiam possumus attestari, et præsentibus attestamur. Est itaque verum, quod repertum est per prædictam nostram inquisitionem, et reperimus, quod quidam peregrinus, qui vocabatur Guido de Alamania, eundo Romam seu redeundo Roma, applicavit prope civitatem Senarum, apud hospitale Ecclesie S. Mariæ in Bethleem, situm prope dictam civitatem Senensem, infirmus; ubi idem clausit diem extremum. Cujus siquidem Guidonis de Alamania corpus est apud prædictam ecclesiam S. Mariæ in Bethleem, prope dictam civitatem Senarum: quod corpus vocatur Guido et Alamania; et aliqui habentes et gerentes reverentiam ad dictum corpus, quod dicitur quod in morte sua aliqua fecit miracula, vocant dictum corpus S. Guido de Alamania: et quod in quadam tabula existente in dicta ecclesia S. Mariæ in Bethleem, sita prope dictam civitatem Senensem, inter alia prædicta tabula scripta, scriptum est, sic dicitur, Corpus S. Guidonis de Alamania. Quæ siquidem omnia supra scripta, per nos investigata et inquisita, reperimus esse vera . . . In quorum omnium testimonium supra scriptum nostrum processum, per nos habitum super inquisitione prædicta, et has nostras litteras scribi fecimus, et sigilli nostri Episcopalis ac sigilli Capituli Canonico-

asserit nullam Senis haberi notitiam Viti, E

sed bene cujusdam Guidonis

F

vulgo habiti Sancti,

Arum majoris Senensis ecclesie S. Mariæ Cathedralis, appensione muniri, ad plenam fidem retinendam et habendam in perpetuum, de omnibus et singulis suprascriptis, ac tandem, per infrascriptos nostros Notarios subscribi et publicari, et in publicam formam redigi ad habendam certitudinem et æternam memoriam omnium prefatorum in perpetuum. Datum Senis, in Episcopali palatio, in anno Domini ab Incarnatione millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto, Indictione octava, die xxiv Aprilis, secundum consuetudinem et mores Senenses.

7 *Max* subscribit prænominatus Aquilensis Patriarcha, quod omnia, diligenter perlecta et examinata, sui quoque Patriarchalis majoris Sigilli munimine, per Cancellarium suum, probari mandaverit; prout fecisse se scribit Paulus, qu. Mag. Joannis de Mutina, publicus Imperiali auctoritate Notarius: quem subscribendo sequitur Antonius, filius olim Petri de Sulliano, Arcinus et Senarum civis, publicus Imperiali auctoritate iudex ordinarius et Notarius, attestans, quod totum, quod supra continetur, et per eum scriptum est et exemplatum, invenit, et vidit, et legit in quodam libro seu quaterno, auctoritate Curie Episcopalis Senensis scripto, manu propria Serii Notarii, Officialis et Scribæ præfati D. Episcopi... deque licentia, parabola, auctoritate, et mandato præfati D. Episcopi, publicavit et subscripsit in Canonica Senensi, abno Dom. Incarn. mccciv Indict. viii xxvii mensis Aprilis, juxta mores et consuetudinem Senarum, coram venerando viro D. Cione de Malavoltis Canonico Senensi, Carolo Argoli et Nicolao Petri de Malavoltis, Schmo Forensi, et Serio Notario et Officialibus Domini Senensis suprascripti, Francisco Joannis Nicolini de Senis, et aliis pluribus Testibus præsentibus et rogatis. Subscribunt deinde Serius et Schinus, Notarii, quorum primus testatur, prædicta omnia a se excerpta, scripta, publicata; et se mandante a præd. Antonio fuisse transcripta; secundus, se omnibus prædictis interfuisse etc; ac tandem Joannes, filius qu. Bonaventuræ de Arcetio, Imperiali auctoritate Notarius et Iudex ordinarius, et Cancellarius Communis Senarum... per subscriptionem et consueti signi appositionem, manifestum facit omnibus et singulis ad quos suprascriptum Processus pervenerit, quod in testimonium et fidem omnium que in ipso continentur, sigillum Senatus d. Processui fuit appositum et appensum.

8 *Quia Fasti Senenses, anno MDCLXIX recensi, nullam istius Guidonis de Almania faciunt mentionem, notitium illam hic deduxi paulo fatus, et ex plerorumque testimonio depositionibus addito, Peregrinum istum etiam putari Sacerdotem fuisse; eundem titulum poni in tabula, ab ipsis allegata; omnes autem in eo convenire, quod nemo eorum audivit, nec novit, vel scit aliquam ecclesiam in civitate vel diocesi Senensi, seu prope ipsam civitatem Senarum, quæ fuerit vel sit intitulata sub titulo B. Viti Martyris, aut quod d. corpus vocatur S. Vitus, sed vocari semper audivit S. Guido. Unde intelligas, Peregrinos Bohemos, Senis transeuntes, cum auribus ad Italicos sonos adhuc rudibus San-Guido audirent, id accepisse nisi diceretur San-Vito; statimque cogitasse de Patrono sibi caro ac noto et visi corporis vel sepulcri sibi confusam notitiam retulisse ad suos domum. Unum miror, quomodo Notarii Senenses, soliti in scribendis publicis instrumentis novem mensibus prævenire communis anni milium, et in prædicto Processu bis signanter notantes agere se secundum mores et consuetudinem Senarum, Aprili mense ejus anni quo coronatus Mediolani et Romæ fuit Carolus, quibus ipsis a xxv Martii cæperat numerari MCCCXVI; adhuc notare LV: nec aliud solutionis occurrit, quam quod habere voluerint rationem Bohemorum, ad quorum satisfactio-*

nem res agebatur, quique mirati fuissent Sextum legi: quando ipsi solum numerabant, quintum. Quod autem consuetudinem et morem et Senarum attinet, eam servari intelligo in potioribus formalitatibus, magis ad probandum facientibus.

9 *Hactenus scripseram, quando placuit Senis quærere, quo in statu nunc esset prædicta ecclesia; et an ibi saperesset aliquis istius S. Guidonis cultus, vel saltem notitia; accepi autem a Patre nostro Dominico Antonio Pier-Antonio responsum hujusmodi datum xx Septembris MDCXC. Ecclesia S. Mariæ de Bethleem, hodie est Rectoralis, a Capitulo Canonicorum Cathedralis dependens, Juris-patronatus familie Piccolomineæ: cujus nunc Rector habitat contiguam ipsi ecclesie domum, dimidio circiter milliario a civitate ad dexteram vice Romam ducentis. Quod ibi, aliquando hospitale fuerit nullius memoria tenet: est tamen unum paulo ulterius Romam versus adjectum lapidis, peregrinis recipiendis fundatum sub titulo S. Lazari, crediturque erectum post annum MCCCXV. In ipsa autem ecclesia prædicta, absque authenticis litteris et per exigua cum veneratione, servatum quoddam brachium, creditum esse S. Guidonis, quod reperio postea fuisse nuncupatum S. Viti, sed per errorem, ut putatur. Quæsitæ fuerunt inscriptiones, si quæ adessent, sed nullæ inventæ: neque spes est aliquid de ea re inveniendum in archivo Canonicali, requisiturum se tamen promisit Decanus Piccolomineus. Nihil postea allatum est, ac verosimiliter nihil inventum quoque: videtur autem antiquus cultus, ex isto Processu satis probatus, resumi posse, et suus honor Guidoni restitui, quando loci Ordinario videretur; maxime si S. Congregationis Rituum consensus accesserit, pro tam antiqua Reliquia haud ægre, ut puto, obtinendus.*

§. II. Analecta de Gloria Ecclesie S. Viti Pragæ.

Prælaudatus Ecclesie ipsius Decanus, Rudio vi sui Phosphori, describit, quomodo ea gloriari debeat de Gratiis, summi utique pretii, summæque dignitatis et amplitudinis, quibus se a Deo ter Opt. Max. Rege Regum et Domino Dominantium, abunde cumulatum pie meminit, hodieque veneranda agnoscit. Multa ex iis Gratiis spectant ad Sanctos, quorum ibi sacra corpora summa cum veneratione asservantur, et ad illorum Acta indicantur a novis. Ex his S. Adelbertus, Episcopus Pragænsis et Martyr in Prussia colitur xxiii Aprilis, de quo tunc egimus. B. Joannis Nepomuceni, Presbyteri et Canonici Ecclesie S. Viti, memoria relata est ad diem xvi Maji; et mense Septembris illustranda erant Acta S. Ludmillæ Ducissæ die xvi, ac S. Wenceslai Ducis die xxviii. Aliqua etiam Gratiæ ad Acta S. Viti spectant, hic potissimum indicandæ; Et quia eidem ipsa Ecclesia dedicata est, primum dicimus, præcipuorum ejus decorum titulos hosce censerî; quod ob ipsomet Christo Domino consecrata traditur Vita S. Wenceslai: ex cujus et S. Adalberti Actis etiam deducitur, quod eadem Ecclesia gloriosa habeatur a patris in ea miraculis, et a diligenti peregrinorum e longinquis terris frequentatione. Præterea locupletatur sacris Reliquiis Sanctorum; et res prodigio similis habetur, quod hic thesaurus, per tot injurias temporum, hærescos et bellorum, conservari patuerit pæne integer; qui hodieque in majoribus festis publicæ venerationi exponitur, toto hoc opere sapius commemorandus.

11 *Denique pro gratia singulari agnoscitur, quod violatores ejusdem ecclesie fuerint iusto Dei iudicio graviter puniti: quorum exempla plurima per singula secula deducit Pezzini; ac tandem perrenit ad annum MDCXIX, quo illi per summam vim a Calvinistis occupata*

idque publico instrumento testatur:

totumque processum transcriptum mittit,

sub fide publica Notariorum et testium,

etiam asserunt,

nullam haberi ecclesiam S. Viti.

Quomodo prædicta dicantur Acta ex stylo Senensi:

S. Guidonis brachium etiamnum monstratur:

se absque ulla veneratione:

E quod indignum.

Cra tus prædicta Ecclesia S. Viti:

F

quæ dum anno 1619 a Calvinistis profanatur

A *pata est et profanata. Tunc, inquit Pezzina pag. 644,*
 AUCTORE D. P. intra bidui spatium altaria pæne omnia diruta,
 imagines ubique dejectæ, picturæ abolitæ, ornamen-
 ta, alique sacrorum apparatus direpti, templum a
 sacrilegis temeratum, nihil denique intactum, nihil
 integrum: Sacello Divi Wenceslai (quod obseratum
 erat) et sanctorum patriæ Tutelarium Viti, Sigis-
 mundi, et Joannis Nepomuceni, monumentis ex-
 ceptis; mausolæo item regio, ex alabastro singulari
 arte constructo; sed cui ultimo etiam vis intentata
 fuit, propeque erat ut pari impietate everteretur. Et
 tamen divina Bonitas, ut dixi, omnia hæc prima et
 secunda die impune tulit. Laneo plerumque pede, ut
 solent dicere veteres, seu, quod idem est, lento
 gradu ad ultionem scelerum et vindictam sui divina
 procedit ira. Tandem die tertius, cum nihil remitte-
 rent a favore suo Calvinistæ, sed ut penitus omnem
 Papistarum idololatricam, ut aiebant, tollerent; om-
 niaque Religionis Catholicæ vestigia, etiam cum pul-
 visculo, ut Plautus loquitur, auferrent de templo; ad
 sepulcrum quoque Divi Viti, et alia SS. Patrono-
 rum regni, excindenda et solo æquanda, animos
 adjicerent; exsurrexit ad vindictam justissimus sce-
 lerum ultor Deus.

B 12 Jam a duobus operariis, pro hoc facinore a
 Sculteto conductis, tumulus S. Viti lignibus ferri,
 iteratisque ictibus quassari et suffodi cœpit; affine
 Sculteti præsentæ, et ut fortiter agerent, non
 tantum cohortante, sed per ludibrium tripudiente
 etiam, atque elata voce sæpius ingeminante; Etiam
 tumulus iste lapidum, etiam idololatria ista Papi-
 stica, ejici debet foras. Dum ecce subito velut ful-
 mine ictus corruit, horridum aliquid ejulans, et
 dentibus stridens: quod dum fit, eodem momen-
 to etiam duobus illis, qui Divi Viti tumulum dirue-
 bant, obriguere manus. Erat tunc oclusum tem-
 plum, et hora a meridie nondum prima (sic nam-
 que Sculteto visum fuit, negotium hoc secreto ag-
 gredi) cum duo alii, hujus prostrati socii, et tertius
 quidam Calvinianus præco, in posteriore parte tem-
 pli otiose deambulantes, audito clamore statim ac-
 currere; visoque isto humi prostrato; ac veluti
 spiritus ei præcluderetur faucibus obstrictis, mise-
 rabili ter ejulante; illi totis artibus trementes, et
 vix amplius sibi præsentæ, non parum exhorrescere,
 metuque perfundi cœpere. Nec mora, jussus est
 properare unus, qui hæc Domino Magistro (ita a suis
 appellatur Scultetus) tum fortasse adhuc una cum
 suis collegis præsenti, tacite tamen sine ullo cla-
 more nuntiaret. Et hic quidem remotis mensis
 ocius accurrit, una cum convivis, tristemque affinis
 sui sortem in terra jacentis, et huc illuc sese volu-
 tantis; ac horribiliter rugientem videns, multum
 quoque expavit; et dubius quidnam consilii in hoc
 præcipiti casu caperet, tacitus aliquandiu stetit.

C 13 Levato postea illo, animadverterunt utram-
 que tibiam immediate sub genibus fractam, non
 secus aesi validissimo fastis ictu fuisset percussus;
 insuper oculis captum, ac penitus luminis exper-
 tem deprehenderunt. Qui non multo post in proxi-
 mam, que modo est Præpositi Metropolitanæ, do-
 mum, per posticum summo cum silentio (hoc enim
 vel maxime Scultetus attendebat, ne casus præsens
 dispergeretur in vulgus) illatus, animam exhalavit.
 Duo illi, quod fortasse minus essent rei hujus sacrile-
 gii, utpote (prout ipsimet deinde fatebantur, id-
 que jurejurando confirmabant) ab infelice illo ho-
 mine, Sculteti affine, ad committendum tantum
 facinus invite inducti (ex quibus unus erat aquæ-
 ductoris arcensis socius, quem, dum in minoribus
 essemus, olim vidimus) pristino manuum suarum
 usui paucos post dies restituti sunt: atque ab his
 demum res fuit detecta et divulgata; quam alias

D Calvinistæ, ne apud plebem et alios male audire
 cogerentur, suppressam maluissent.

14 Inter illustres in regno Bohemiæ viros e Socie-
 tate Jesu possunt censeri Albertus Chanouski, Aposto-
 licis laboribus immortalis anno MDCXLV; et Joannes
 Tanner, qui Philosophicas et Theologicas scientias
 docuit, factus etiam Illustrissimo Archiepiscopo Pra-
 gensi a sacris Confessionibus, et scripsit dicti Alberti
 Vitam, et Vestigium Bohemiæ Pix, ab eodem Alberto
 scriptum, atque a se notis illustratum, edidit Pragæ
 anno MDCLIX. Ex hoc lubet addere, quæ pag. 207 ap-
 posuit his verbis. Est summa in Metropolitanæ arcis
 Pragensis templo ara, sepulcro Divi Martyris Viti
 adjuncta, inter sacra Boemiæ loca reponenda, in
 qua sæpius adversum est, eos sacrificium Missæ
 peragere non potuisse, qui cum anima peccato
 mortali foeda accessissent; id quod de se palam
 sæpe testatus est Reverendissimus Dominus Sixtus
 de Lerchenfels, Litomericensis Præpositus; dicebat-
 que, se quadam vice quasi in Sacrificio medio excæ-
 catum, ut nullo modo posset progredi; donec con-
 tritione viribus omnibus, quibus poterat, sæpius
 elicita, tantulum sibi lumen affulsisset, ut quasi
 per caliginem intuenso reliqua Sacrificii vix absol-
 veret, et mox finito Sacro peccata Confessione
 expiaret. Quin et temporibus Rudolphi secundi Cæ-
 saris, casus ejusmodi Sacerdoti cuiquam seculari
 accidit: quem curæ ad altare cæcitate ita percussum
 præsentæ adverterent, ut Missam non posset ab-
 solvere ullo modo; eorum aliqui, ad antiquam usque
 civitatem, ad collegium Societatis Jesu (magna
 enim tunc erat adhuc Catholicorum et Sacerdotum
 Pragæ paucitas) decurrerunt; indeque Patrem
 Marcum Soldanum, Congregationis Italicæ Præsi-
 dem, advocaverunt: qui per tantum ex Collegio ad
 arcem usque spatium tandem accurrens, Sacerdo-
 tem illum ad ipsam aram sacramentali absoluteione
 a peccato illo liberavit: quo facto Sacerdos mox
 oculorum recepit usum, Sacrificiumque nulla diffi-
 cultate peregit. Hæc Joannes Tanner, de quo, uti et
 de dicto Alberto, videnda Bibliotheca Scriptorum So-
 cietatis, Romæ anno MDCLXXVI recusa.

15 Eadem bibliotheca nobis etiam laudat, postero-
 rem Tanucro, Pezzina priorem, Georgium Crugerium,
 auctorem insignis operis, sub titulo Sacrorum Pulve-
 rum, compleri, per mensium atque dierum ordinem,
 memorabilia quoque, per Bohemiæ regnum, Divo-
 rum et Heroum utriusque sexus jam vita functorum,
 monumenta; ubi diem xv Junii auspiciatur a Reliquiis
 et memoria S. Viti, cujus primo passionis historiam
 ex Surio sumptam, compendio is tradit, deinde Ejus
 brachium, inquit. S. Wenceslaus ab Henrico Au-
 cupe Wormaliæ obtinuit, eidemque in monte supra
 Pragam, templum rotundum more Romano; primus
 extruxit. Corpus reliquum sub anno Domini MCCCLV
 Carolus IV, redux a Romana Coronatione, Papia in
 Bohemiam transtulit; atque post principem aram,
 in hodierna basilica ejusdem Martyris, in tumba
 marmorea deposuit. Caput hujus ipsius, Reliquia-
 rum colentissimus Cæsar et Rex, auro et argento
 gloriose decoravit: quod cum ceterorum Patrono-
 rum Capitibus, in solennibus Regni pæogyribus
 solet exponi. Qui idem de S. Modesti item Marty-
 ris sacris lipsanis partem magnam, pretiose exorna-
 tam, Metropolitanæ donavit.

16 Sed et illud hoc loco adnotandum, pro æterna
 S. Viti memoria occurrit, quod nescio quid fatale,
 pro exornanda mirifice Bohemia, ejus Reliquiis con-
 junctum habeatur. Allato quippe brachio una Regia
 dignitas inserpere parabat. Nam Henricus ille
 Anceps, Wenceslaus, sub illius donationem, Regem
 salutavit; eoque titulo apud Germanos scriptores
 passim insignis reperitur: sed Wenceslaus, mo-
 destiæ

Ad aram S.
 Viti celebra-
 tes in morta-
 li, nequunt
 absolvere sa-
 crificium.

E

Ejus brachium
 adduxit Bo-
 hemiæ titulum
 regni:

F

corpus Imperii
 titulum

A destiæ tenacissimus, nunquam sibi coronam imponi permisit. Admisit eam anno MLXXXVI Wratisslaus, Breteslai Victoriosi filius, hæcenus Bohemiæ Dux, qui translato ab Henrico IV Cæsare Moravorum regno in Bohemiam, jussu ejusdem in æde S. Viti Pragæ, ipsa sancti Martyris festiuitate, ab Egilberlo Trevirensi Archiepiscopo, corona aurea redimitur, Rex primus Bohemorum. Translato deinde reliquo S. Viti corpore, simul ad Reges Bohemiæ majestas quoque Romani Imperii translata est. Abinde Carolus IV, Wenceslaus filius, Sigismundus Carolina quoque progenies, ac Albertus ex Austriis primus apud nos coronatus Rex, Cæsares Imperium rexerunt. Intecesserunt soli Reges quatuor, Ladislans, Georgius, Wladislans, ac Ludouicus; denuo post, Cæsares meros habuimus, Fernandum I, Maximilianum II, Rudolfum II, Mathiam I, Ferdinandum II, Ferdinandum III, Ferdinandum IV, Cæsaribus proximum quia Regem Romanorum; Leopoldum denique I, omnes simul et semel duodecim Imperatores

illius Regibus stabilivit:

17 Huc referas quod de Imperio a Gallis ad Germanos translato, post corpus Sancti ad has ab illis deportatum, legitur in Chronico Saxonico nostro in membrani scripto, ad annum MCCCXXV, Henrici Aucupis

B vi. Henrico Rege ad dilatandum Imperium supra Lotharios tendente, in ipsa profectioe ubi Rhenum transiit, Karoli Simplicis Francorum Regis Legatus occurrit; salutato eo verbis humillimis: Dominus meus, inquit Karolus, regia quondam dignitate preeditus, nunc privatus et Peronæ captivus, regno translato in Rodolphum Burgundionem, coronatum Snessionibus anno DCCCXXXIII, XV Junii, misit me ad te, demandans tibi, quia sibi ab inimicis circumuento nihil possit esse dulcius, quam de tui magnifici profectus gloria aliquid audire; et hoc tibi signum fidei transmisit (protulitque de sinu manum pretiosi Martyris Dionysii, auro gemmisque inclusam) Hoc inquiens, habeto pignus amoris perpetui: hanc partem unci solatii Francorum Galliam inhabitantium, post quam nos sanctus Martyr Vitus ad nostram perniciem deseruit, et ad vestram perpetuam salutem Saxoniam visitavit, communicare maluit. Neque enim ex quo corpus ejus translatum est a nobis, civilia vel externa cessavere bella; et sicut

sicut antea illud a Francis, transtulit ad Germanos.

res Francorum minui, sic Saxonum postea cœperunt diluari.

AUCTORE D. P. Fortuna ecclesiæ chronostichis expressa,

18 Ceterum, inquit porro procedens Crugerius, illud Wenceslaitanum templum, duplo tantum Spithnevus, Christianorum Ducum ultimus ampliavit: nemo extendit augustius quam Joannes et Carolus Luxemburgici. Hæc omnia, uti et calamitates ac reparationes ejusdem, Martians Cuthenus, a poesi et historia commendatus scriptor, comprehendit chronostichis suis, anno MDXL impressis, hoc modo.

923 VenCesLaVs fVnDat hæC saCrarla Vito: 923 qVæ preCe, sanCte, pia LætVs, VoLfange, DICastI.

1060 splTneVs profert LapsI poMœrIa fanI: 1137 noste fVrente VoraX qVæ CVM Vasta Verat Ignis.

1343 CæCVS Joannes opVs hoC eXirVXIIt; et IpsVM

1347 CaroLVs eXCoLVIt VarIo reX MVnere et aVro.

1544 uæC VIoLat postqVaMVVLCanVs CVncta seVerVs,

1555 Læsa reforMantVr FernanDo regna tenente.

19 Sed illud de consecratione ac dedicatione prima, quasi eas S. Wolfgangus peregisset, erroris culpatur, uti et inscriptio in hodierna Basilica supra fenestras altiores, sub Carolo IV olim exarata, ac sub Ferdinando I postmodum renovata. Nam illud Wenceslaitanum, teste ipso Cutheno in suo Chronico, anno Domini DCCCXXX, per Michaellem Ratisbonensem Episcopum, Boleslai fratricida curavit S. Vito initiari. Deinde longe fortius illa Wolfgangiana traditio expugnatur ex MS. Vita S. Wenceslai, quam Christannus Boleslai Pii frater, illis temporibus proximus conscripsit, et S. Adalberto, suo e sorore nepoti, dedicavit: quia in ea Tuto, vir sanctus Ratisbonensis Antistes, sacras (primi scilicet lapidis jociendi) cerimonias, coram Wenceslao fundatore peregisse affirmat. Sed et Wolfgangus, eum thronum Episcopalem conscendit, annus DCCCCLXIX numerabatur; adeoque cœpit templa consecrare post annum XXXI a martyrio S. Wenceslai, sub annum DCCCXXXVIII. Plura in præsentiarum non occurrunt.

E errat dum de-dictionem adscribit S. Wolfgango:

non nisi post annos 30 facto Episcopo

DE S. TATIANO DULA

MARTYRE JUXTA ZEPHYRIUM CILICIÆ

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu et sincerissimis Actis ex MS. Græco.

SUB INIT. SEC. IV.

Acta Græca

Zephyrium, urbs antiqua Ciliciæ littoralis, cum ejusdem nominis promontorio, ex quo in oppositam Cyprum brevior est trajectus, memoratur in Periplo Scylaci, Livio lib. 33 cap. 4, Stephano de Urbibus, et in antiqua Notitia Græca habetur Episcopalis, cujus Hypatius Episcopus Concilio Chalcedonensi interfuit. Hanc urbem, suo martyrio; et Prætoriadem, ei circumjectam Præfecturam natiuitate atque deposito corporis sui illustravit S. Tatianus Dulas: cujus Acta Græca reperimus Romæ in duplici codice MS. numera 655 et 1667 signato; quæliu mox cum nostra Latina versione dabimus. Eadem a Guillelmo Sirloto, dein Cardinale, Latine reddita edidit parte 2 tomi 7 de Vitis Sanctorum Patrum Aloysius Lipomannus Episcopus Veronensis, et ex illo Lau-

Latine translata a Sirloto.

rentius Surius: qui ambo ea adscribunt Simeoni Metaphraste, communi istius temporis errore, quo omnia Græca Acta Sanctorum ei tribuebantur. Aliter sentit Leo Allatus, qui in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 120 sub finem, exordium hujus Vitæ adducit inter illas Vitas, quas non attigit Metaphrastes, sed alii, et sæpe illustres auctores, ediderunt.

2 Hæc sancti Dulæ Acta (sic enim absque prænomine Tatiani simpliciter inscribuntur, Μεταφραστῶ τοῦ ἁγίου Δουλά) omnino sincera esse videntur, et ex judicialibus scripturis fere verbotenus accepta. Certe nihil in eis leges eorum paradoxorum, quæ passim leguntur in Passionibus temporis ac notæ sequioris. Ex ipsis autem accepta sunt, quæ in omnibus Synaxariis Græcorum extant Encamias: puta in antiquo Menologio Basilii

Cultus apud Græcos,

F G. II.

A *Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, in pervetusto MS. Synaxario Ecclesiae Constantinopolitanae quo usi diu fuimus, beneficio nostrorum Parisiensium Collegii Ludoviciani, quibus ipsum denique restitimus. Eadem elogia reperimus in duplici codice Mediolanensi Bibliothecae Ambrosianae, duplici etiam Parisiensi Bibliothecae Mazarinae, atque in MSS. Patrum Dominicanorum ibidem, nostrique Divionensis collegii Societatis Jesu. Extant eadem Graece in Menæis excusis, unde aliquod encomium formavit laudatus supra Sirletus : quo citato, cum Actis a Lipomano et Surio editis, Baronius eundem Sanctum inscripsit Martyrologio Romano his verbis : Zephyri in Cilicia sancti Dulæ Martyris, qui sub Præside Maximo ob Christi nomen virgis caesus, in craticula positus, ferventi oleo incensus, aliaque passus, martyrii palmam victor accepit. Eundem retulerunt Molanns, et Galesinius.*

et Latinos.

Tempus Martyrii :

3 *Tempus vitae et martyrii nusquam indicatur, neque ex solo nomine Præsidis Maximi illud ossequi possumus ; cum etiam in hoc nostro opere plures hujus nominis occurrant sub variis Imperatoribus, Praefectis, Ducibus, Consulibus, ac deinde Proconsulibus in diversis Provinciis. Ita S. Anterum Papam sub Maximo Praefecto Romæ anno cccxxxvi martyrio coronatum diximus, ad ejus diem natalem in Januarii : Imo et Clementem Episcopum Ancyranum, et varios, ejus socios, fuisse a Maximo Præsidi variis cruciatum tormentis, ac tandem sub initium seculi quarti Martyrem occisum, habent antiqua ejus Acta, ad diem xxiii Januarii a nobis illustrata ; ad idem tamen tempus arbitramur martyrium S. Tatiani Dulæ statui etiam posse. Subjungimus in confirmationem Actorum, Elogium ex dicto MS. Synaxario Constantinopolitano et mox Menæis, in quibus hoc etiam Distichon præmittitur.*

*Δουλάς ξοάνοις δουλικὸν μὴ δοῦς σέβας,
 Ἦνεγκε σαρκός, ὡς Θεοῦ δούλος, ξέσεις.
 Idola Dulas colere, cen servus, nolens ;
 Carnes secari, cen Dei servus, tulit.
 ubi vides alludi ad nomen Δουλάς, communis cum Δούλος, servus, originis. Ipsum elogium hujusmodi est :*

4 Οὗτος ἦν ἐκ Ζεφυρίου Πραιτωριάρχου, ἐπαρχίας

τῆς Κιλικίας· διὰ δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ σέβειν καὶ προκυ-
 νεῖν, ἤχθη πρὸς τὸν Ἡγεμόνα Μάξιμον, καὶ τύπτεται
 ῥάδοις. Διεξέλιθον δὲ τὰ κατὰ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν
 Δάφνην, ὅτι ἐρασθεῖς αὐτῆς καὶ καταδιώξας οὐκ ἐπέτυχε
 τῆς ἐπιθυμίας, ἐξεκαλεύσατο εἰς πλείονα θυμὸν τὸν
 Ἡγεμόνα, καὶ ὄργην ὄθεν πάλιν τύπτεται κατὰ τῆς γασ-
 τρῆς ὑπτιος, καὶ ἐν ἐσχάτῳ πυρὸς ἐπιτεθείς· καὶ αὐθις
 ἐν ἐτέρῳ ἐξετάσει σγθίεις, ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν διαδρέχεται
 καὶ ἀνθρακκῆς πυρὸς ἐπ' αὐτὴν ἐπιτίθεται, καὶ ὄξει καὶ
 ὀστράκῳ κατατρίβεται, καὶ σίλικι κατὰ τῶν μυκτῆρων
 ἐγγέεται, καὶ σιδήροις τὰ ὠτὰ χράσσεται, καὶ τὰς
 σιαγῶνας καὶ τὰ σκέλη συντρίβεται, Ἐρωτηθεὶς δὲ περὶ
 τοῦ Ἡγεμόνος περὶ τοῦ Χριστοῦ, πῶς ἐν σαρκὶ Θεὸς νο-
 μίξεναι, πᾶσαν τὴν καθ' ἑμᾶς οἰκονομίαν ἐν ἐπιτόμῳ
 διηγήσατο. Ἄγθεις δὲ εἰς τρίτην ἐξετάσειν, καὶ τῶν εἰδώ-
 λουθῶτων ἀναγκασόμενος ἀπογεύσασθαι, ὡς ἐκὼν οὐχ
 ὑπήκουεν, ἀλλὰ τὴν ἐπαγγελθεῖσαν βίαν σπουδῆν τῇ αὐτοῦ
 στόματι ἀπέπτυσεν, ἀναρθεὶς ἕξειται ἐπὶ τοσοῦτου, ὥστε
 τῶν παρεῶν αὐτῇ γυμνωθῆναι, καὶ τὰ ἔγκατα προσελ-
 θεῖν. Εἶτα ἐλασθεῖς ἕως εἰκοστοῦ μηλίου, τῷ Θεῷ τὸ
 πνεῦμα παρέδωκεν.

D Synopsis Martyrii :

5 *Hic ex Zephyrio Praetoriadis, Ciliciae praefectura, oriundas, propter fidem et cultum Christi ductus ad Praesidem Maximum, virgis caesus est, Cumque irrideret commenta circa Apollinem et Daphnen, quam ille amans fugientem est persecutus, nec tamen ut desiderio suo satisfaceret, assequi potuit ; magis furorem Praesidis accendit. Rursus igitur circa ventrem caesus est, et in ardente craticula extensus. Deinde ad alteram quaestionem ducto, caput ejus ardenti oleo perfunditur, carbonisque candentes in ipsum exaggerantur, vulneraque aceto et testis perfricantur, ac sinapi in nares instillatur, unguibusque ferreis tergum raditur, maxillaeque et ossa pedum confringuntur. Rogatus autem a Praeside de Christo, quomodo in carne sit Deus, omnia religionis nostrae mysteria explicavit. Ad tertiam demum quaestionem ductus, coactusque idolothyta degustare : recnsanti per vim in os ingeruntur libationes, quas mox expuit. Suspensus ideo iterum, ad vigesimum milliare, spiritum Deo reddidit.*

ex Menæis. E

MARTYRION ΑΓ. ΔΟΥΛΑ

Cum interpretatione Guilielmi Sirleti.

Ex MSS. Bibliothecae Vaticanae 655 et 4667.

Quo tempore Satanas ab iis colebatur, qui eo digni erant, et idolorum superstitio atque error vige-
 bat, Maximus autem Ciliciae praesideret; delatus est Tatianus, cognomento Dulas, vir justus et timens Deum, qui totius gentis testimonio pietatem et in omni re justitiam servare probabatur: hic, inquam, delatus fuit apud Praesidem, quod Christi fidem profiteretur. Quamobrem detinebatur in carcere a Commentariensis, ipso ita Praesidi referente: Quemadmodum tu jussisti, satellitum principes, regionem omnem usque ad Zephyritarum urbem pervestigantes, deprehenderunt quemdam impiae Christianorum religionis sectatorem, quem obtuli sincero et illustri tribunali tuo. Haec ille dixit. Cui Praeses Maximus: Quo tempore, inquit, urbes ipsas circumiero, omnes, qui sunt in carcere, ad me duci jubebo. Cum igitur in urbem b ingressus esset, et sederet in tribunali, jussit primum adduci ad se Dulam, quem supra diximus. Qui cum ad Praesi-

S Tatianus Dulas delatus apud Praesidem :

a

b

Εν τῇ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτι ὁ σατανᾶς ὑπὸ τῶν ἀγίων αὐτοῦ εὐλογεῖτο, καὶ ἐκράτη ἡ πλάνη τῆς εἰδωλολατρίας, Μάξιμου ἡγεμονεύοντος ἐν τῇ γῶρᾳ τῆς Κιλικίας, ὑπεβλήθη αὐτῷ Τατιανός, ὀνόματι Δουλάς, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν, μαρτυρούμενος δὲ ὑπὸ παντὸς ἔθνους εἶναι εὐσέβης καὶ κατὰ πάντα δίκαιος. Οὗτος ὑπεβλήθη τῷ Ἡγεμόνι, ὡς θρησκεύοντος αὐτοῦ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν. Κατείχεται οὖν ἐν φρουρᾷ, τοῦ Κομενταρησίου ἀνεύχοντος τῷ Ἡγεμόνι οὕτως: Κατὰ τὸ πρόσταγμα τῆς σῆς ἀρετῆς, Κύριε, ἀνιχνεύσαντες ἕως τὴν τῶν Ζεφυριτῶν πόλιν ἀρχιλιστήριος, εὐρόν τινα ὡς ὄντα τῆς ἀσεβειστάτης θρησκείας τῶν Χριστιανῶν, τοῦτου παρέστησαν τῷ καθαρῷ καὶ ὑπερλάμπρῳ σου βήματι. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν: Περιπολιζουτός μου τὰς πόλεις, πάντας τοὺς δεσμώτας εἰσαγαγεῖν κελεύω. Εἰσελθὼν οὖν εἰς τὴν πόλιν, καὶ προουθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσαν πρῶτον προσελθῆναι τὸν Δουλά. Ἐισερχόμενος δὲ αὐτός, προσεῖχεν λέγων, Χριστέ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγχε, σὺ εἶπας διὰ στόματος Δαυὶδ λέγων, Πλά-

τυνον

F

Α τυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό· καὶ αὐτὸς εἶπας διὰ τῶν εὐαγγελίων, Μὴ μεριμνήσητε πῶς, ἢ τί λαλήσητε. Νῦν οὖν, δεσποτα Χριστέ, ἐξακώστειλον τὸν ἄγγελόν σου, καὶ δός μοι λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἵνα εἰσελθῶν πρὸς τὸν μισρωτότατον Μάξιμον, ἐλέγξω αὐτὸν ἀσεβοῦντα· ἕνεκα δὲ πληγῶν σε ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν, οὐ φοβοῦμαι τὰς τιμωρίας αὐτοῦ, τὸ γὰρ σῶμά μου πρόκειται αὐτῷ· ἐάν γὰρ μὴ παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθῶ, ποῶν ἀγῶδων στεφάνους ἔχω ὑποδείξασθαι; ποῖους δὲ μῶλοπας ἔχω ὑποδείξει τῷ δεσπότη μου Χριστῷ, ἵνα ἐπειθῶν με φιλανθρωπεύσῃται μοι ἄφεσιν ἁμαρτιῶν;

2 Ταῦτα αὐτῷ λέγοντος, περιελύτεις αὐτῷ τὸ παλλίον, καὶ περιζώσαντες αὐτὸν, παρεστήσαν τῷ Ἡγεμόνι. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Τίς καλεῖ τὸ ὄνομά σου, φράσσου συντόμως; Δουλάς εἶπεν· Δούλος Χριστοῦ. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν, Μὴδὲν ὠφελοῦμενος ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου, τὸ φύσικόν σου ὄνομα, φράσσου ἡμῖν· Δουλάς εἶπεν· Ἀνόητε, ὁλόθῃ σοι ἐποίησα τὸ ὄνομά μου, τὸ μὲν φύσικόν μου ὄνομα Τατιανός εἰμι, τὸ δὲ ἐπικληθὲν μοι Δουλάς· ὅθεν οὕτως προσαγορευόμενος, κατὰ ἀλήθειαν δούλος εἰμι Χριστοῦ. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Οὐδέπω ἔγνωσ τὸν φόδον τοῦ δικαστηρίου· νῦν οὖν λέγε μοι, ποῖου ἔθνους τυγχάνεις, ποῖας δὲ κώμας, ποῖου δὲ γένους; Δουλάς εἶπεν· Ἐθνους μὲν εἰμι Κιλικίων, κώμας δὲ Πραιτοριάδος, γένους δὲ τῶν εὐγενῶν, ἀπὸ παιδῶς Χριστιανός. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν, ὡς οὖν εὐγενής, ἔξῃ τοῖς ἀκτεῖτοις Βασιλεῦσι, καὶ προσελθὼν θύσον τοῖς θεοῖς, ἵνα καὶ παρ' ἡμῶν τιμῆς, καὶ παρὰ τοῖς σεβαστοῖς μέγας ἀναφανῆς. Δουλάς εἶπεν· Ἡ τιμὴ σου καὶ ἡ προκοπὴ τῶν σεβαστῶν σου ἡμῖν ἔσται, καὶ πᾶσι τοῖς μὴ γνώσκουσι τὸν Θεόν· ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο προκόπτειν εἰ μὴ ἐν τῇ πίστει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

3 Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Τείναντες αὐτὸν ξυλοδάκλοις τύπτετε αὐτὸν, λέγοντες αὐτῷ, Μὴ μοιρῆα γρῶ. Δουλάς εἶπεν· Ευχαριστῶ σοι Χριστέ, ὅτι κατηξιώθην διὰ τὸ ὄνομά σου ταῦτα πάσχειν. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Νῦν τί σε ὀφελεῖ ὁ Χριστός σου, ὅτι ὅλος εἶ τετραυματισμένος, καὶ οὐκ αἰσθάνη, ἀνόητε. Δουλάς εἶπεν· Οὐκ ἤκουσας τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος, ὅτι ἐάν μὴ νομίμως ἀλλήσει, οὐδεὶς στεφανοῦται; Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν, Οὐκοῦν τυπτήμενος, στεφανοῦσαι. Δουλάς εἶπεν· Σήμερον ἐγὼ ἀγωνίζομαι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου τοῦ διαβόλου· ἐάν οὖν νικήσω τὴν ποιοπλίαν τοῦ σατανᾶ, λέγω δὲ σὲ τὸν ὑπερέτῃν αὐτοῦ, στεφανοῦμαι ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μάξιμος εἶπεν· Τί πλανᾶσαι, ἀνθρώπων σταυρωθέντι πιστεύων; Δουλάς εἶπεν· Τί βέλτιόν ἐστίν, ἀνθρώπων σταυρωθέντι πιστεύειν, ἢ λίθοις καὶ ξύλοις, ἔργοις χειρῶν ἀνθρώπων πιστεύειν, ἢ Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθεῖν;

4 Μάξιμος εἶπεν· Τρισκαθάρετε, ὁ μέγας Θεός Ἀπόλλων, ἔργον ἐστὶν ἀνθρώπων; Δουλάς εἶπεν· Καλῶς σὺ τὸν εἶρηκας Ἀπόλλωνα· προσέχων γὰρ αὐτῷ, ἀπόλλεσας τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, οὐ μόνον δὲ τὴν σεαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ οὐς ἀναγκάζων πείθειν προσκυνοῦν αὐτῷ. Γένωσκε δὲ ὅτι ὁ Θεός ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητῆσαι ἔχει ψυχάς, ὥσπερ ἀναγκάζων ἀπόλλεσας. Περὶ δὲ τοῦ ἀσεβοῦς Ἀπόλλωνος λέξω σοι, ὁποῖος ἦν. Οὗτος ἦν ὡς καὶ σὺ ἄσωτος, καὶ ἐψίλασε τὴν Δάφνην, γρήματα δὸς οὐκ ὀλίγα· καὶ ἐπαγγελίας λαβῶν, οὐκ ἐπέτυχε. Ποῖος οὗτος Θεός, εἰς ἔρωτα τραφεῖς, καὶ μὴ ἐπιτυχῶν τῆς ἐρωμένης; πῶς αὐτὸς ἀξιώσας αὐτὸν ἐπιτυχεῖν, ἀληθῶς γὰρ γέλωτος ἀξία τὰ παρ' ἡμῶν ἀδόμηνα, μᾶλλον δὲ θρήνους ἀξία ὄντα· ὃν

Junii T. III

dem ingrederetur, ita deum oravit: Christe fili Dei, D
qui misericors es, tu dixisti per os David; Dilata EX MSS.
os tuum, et implebo illud. Tu et in Evangeliiis dixisti;
Ne solliciti sitis, quomodo aut quid loquamini. Nunc
igitur, Domine Jesu Christe, mitte Angelum, tuum,
et da mihi orationem os meum aperienti, ut ad
scelestissimum Maximum ingrediens, ejus impietatem redarguam. Quod vero ad plagas pertinet, eum
te præ oculis habeam, hujus tormenta non timeo, meumque corpus Præsidi libenter proponam. Nisi enim corpus meum tradidero ita ut ardeam, qualium bonorum coronas accipere potero? quales Domino meo Jesu Christo cicatrices ostendam, quas ille videns, benignitate in me utatur, et peccata mea remittat?

2 Hæc cum ille dixisset, milites pallivo eum exuerunt, et vinctum Præsidi obtulerunt. Tum Maximus Præses: Age, inquit, dic paucis verbis, quo nomine appelleris. Tum Dulas: Servus Christi ego sum. Ad hæc Maximus: Cum nihil, inquit, utilitatis nomen istud tibi afferre possit, dicas naturale nomen tuum. Respondit Dulas: An non manifestum tibi nomen meum effeci? Vero quidem et certo nomen Tatianus appellor: eo autem, quod mihi ab hominibus impositum fuit, Dulas: itaque sic appellatus, revera servus Christi sum. Nondum, inquit Maximus, judicii terrorem expertus es. Nunc igitur dicas, cujus nationis homo tu sis, cujus loci, aut goneris. Ad hæc Dulas ait: Ego sum natione Cilix, ex vico Prætoriade, genere claro, et a puero Christianus. Tum Maximus Præses dixit: Cum claro genere ortus sis, invictis Imperatoribus cedere velis; et deos adiens, æquo animo illis sacrifices, ut et a nobis honoreris, et apud Augustos Imperatores magnus atque illustris habearis. Respondit Dulas: Honores tui et Augustorum gradus vobis sint, et omnibus iis qui Deum ignorant. A me vero Deus hoc avertat, ut alia in re proficiam, quam in fide Domini nostri Jesu Christi.

3 Cum ita eum sentientem Maximus Præses vidisset: Extensum, inquit, istum c virgis percutite, et admonete hominem, ut desinat insanire. At Dulas, cum verberibus pulsaretur, dicebat: Gratias ago tibi, Christe, quod dignus habitus sim, qui propter numinis tui confessionem hæc paterer. Audiebat ista Maximus, et illi hæc exprobrabat: Quidnam tibi prodest nunc Christus tuus, cum totus sis vulneratus? An non adhuc sentis, stulte homo? Cui Dulas: Quid? Nonne beatus Apostolus Paulus dicit: Nemo coronatur, nisi legitime certaverit? Tum Maximus: Ergo, inquit, verberatus tu coronam assequeris? Respondit Dulas: Ego hodie contra fratrem d tuum diabolum certamen sustineo: si ergo Satanæ e armaturam devicero, te, inquam, Satanæ ministrum; in cælis coronam accipiam. Cur, inquit Maximus, sic erras, homini in cruce suffixo fidem habens? Ad hæc Dulas: Velim dicas, præstetne homini crucifixo, hoc est, Deo viventi et vero; an lapidibus et lignis, operibus manuum hominum, credere.

4 Scelestissime, inquit Maximus, num tibi humanum opus videtur magnus deus Apollo? Dulas ait: Vere Apollinem f isto nomine appellasti. Nam illi mentem adlubens, animam tuam perdidisti: non solum autem tuam, sed illorum etiam, quibus persuades, ut eum adorent. Illud autem scito, quod Deus ipse requiret a manibus tuis animas, quas cogens perdidisti. Ceterum Apollo impius, dicam tibi, qualis fuit. Erat ille, ut tu nunc es, incontinenens: cumque Dapbnes amore captus esset, et pecunias multas ei dedisset; promissa, quæ ab ipsa acceperat, assecutus non est. Quæso, qualisnam Deus iste est, qui amore

66 vulneratus

semet orando excitat,

E

set Christianum profitetur

contemnens vana promissa:

virgis cæditur:

c

F

2 Tim. 2.

d

e

objiciens Apollinis incontinentiam,

f

A vulneratus, eam, quam adamabat, assequi non potuit? Qui potes igitur sperare, te aliquid per eum assecuturum? Vere quæ a vobis de illo canuntur, risu digoa sunt, vel potius luctu. Quem enim mulier meretrix, execrabilis, atque omnis impuritatis plena, præ nihilo habuit, Apollinem, inquam, tuum, in cuius faciem ipsa expuit, tunc illum, ut Deum, adoras? Vides, ut luctu *g* digna sit impietas vestra?

g **5** Hæc audiens Maximus : Versate, inquit, istum in alteram partem, et ventrem percutite. Tum Athanasius *h* Cornicularius dixit : Obtempera Præsidi : Nonne vides viscera tua exilire? Age, inquit Dulas, tu, qui diaboli consiliarius es et minister, tibi et Præsidi tuo ad consilium illud, quemadmodum Daphnæ persuadere possitis, ut cum Deo vestro Apolline coire velit; ne amore consumptus pereat : ego enim labeo consilium meum Dominum Jesum Christum. Tum Maximus : Afferte craticulam, et illam vehementer accendite, atque istum, ut diis maledicentem, in eam imponite. At Dulas : Gratias, inquit, tibi agit Apollo tuus in gehenna, quod ignem numquam extinguendum ei provides; atque tibi gratiam referet, hanc scilicet, ut una cum ipso **B** ad tenebras exteriores detrudatis : tunc et ego te ridere potero, impie Apollinis patrone.

6 Cum autem totum fere Martyris corpus carnicifera adussissent, nihil profecerunt : neque enim Dei servo persuaserunt, ut a fide Christi deficeret. Tunc iussit Maximus Præses, ut milites ita combustum in carcere interiore hominem custodirent, neque cura aliqua illum prosequerentur, hæc addens ; Ne quis ex impiis hominibus eum ob id beatum prædicet, quod impie in deos nostros se gerens, tormenta perpessus fuerit. Erat igitur Sanctus ille in vinculis, et sine intermissione Dei gloriam celebrabat, eumque precabatur, ut martyrii cursum perficeret.

7 Post quinque dies Maximus in tribunali sedens, quæsit an scelestus ille, et impie Christianorum religionis sectator, adhuc viveret : quem et ad tribunal duci iussit. Athanasius Cornicularius respondit Præfecto : Ita constans, et ad defensionem paratus, et incolumis est homo ille, ut ne cicatricem quidem aliquam in corpore suo habeat jussitque illum introduci. Quem cum Præses totum sanum vidisset, et vultu admodum hilari ; O scelestissimum, inquit *i* satellitium ! nonne vobis præcepi, ut nullam curam isti impenderetis? Ad hæc Pegasius commentariorum Præfectus : Per tuam amplitudinem, in carcere interiore custoditus est, habens in collo Herculis effigiem, trecentarum librarum pondere gravem : quomodo vero sanus factus sit, nemo nostrum cognovit. Tum Dulas : O insipiens Præses, en Christus meus sanum me fecit, et ad plagas tuas excipiendas corpus meum idoneum reddidit, ut cognoscas Deum esse nostrum medicum, qui homines in eo spem suam collocantes, admirabili quodam modo curare solet : simul etiam, ut ego duplicem martyrii coronam accipiam, et tu sempiternas pœnas duplices patiare. At si tu tales plagas pro nomine Apollinis tui sustinisses, scilicet potuisset tibi sanitatem afferre Apollo iste, quem Deum tuum dicis, quemadmodum mihi Christus meus sanitatem attulit.

8 Tum Maximus : Quoniam homo iste non desinit maledicta in deos nostros injicere, ungit oleo ejus caput, et carbones ardentes imponite. Cui Dulas : Licet, inquit, cerebrum meum combusseris, quid tum, impie Præses? Excogita alia tormenta. At Præses dixit : Sinapi *k* in ejus nares immittito. Derideo, inquit Dulas, omnes cruciatus tuos. Præses autem : Lacerate constanter acuto ferro ejus

D γὰρ γυνὴ πόρνη, μυστρά, καὶ ἐνεργὴ, καὶ πᾶσι δυνάμειας πεπληρωμένη, ἐξουθενώσασάν τὸν Ἀπόλλωνα σου, ἐμπύσασα αὐτῷ εἰς τὸ πρόσωπον, σὺ ὡς Θεοῦ αὐτὸν προσκυνεῖς; Ὁρᾷς ὅτι πένθους ἄξια τὰ τῆς ὑμετέρας δυσσεβείας.

5 Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Στρέψαντες αὐτὸν τοῖς ξυλοβάλοις, κατὰ τῆς γαστρὸς τύπτετε. Ἀθανάσιος Κορνικουλάριος εἶπεν, πρόσθητι τῷ Ὑπατικῷ, οὐκ ὁρᾷς ὅτι τὰ κόπρα τῶν ἐντέρων σου προπηδῶσιν; Δουλᾶς εἶπεν· Σύμβουλε τοῦ σατανᾶ, ὑπέρτα τοῦ διαβόλου, συμβούλευσον σεαυτῷ, καὶ τῷ Ἀρχοντὶ σου, πῶς δυναθεῖτε πείσαι τὴν Δάφνην συγγενέσθαι τῷ θεῷ ὑμῶν Ἀπόλλωνι, ἵνα μὴ τῷ ἔρωτι τρωθεῖς ἀπόληται· ἐγὼ γὰρ ἔχω τὸν σύμβουλον μου τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν, Δότε ἐσχάραν, καὶ ἐκκαύσαντες αὐτὴν σφοδρῶς· ἐπίθετι τὸν τρισκατάρατον ὡς βλασφημοῦντα εἰς τοὺς θεοὺς. Δουλᾶς εἶπεν· Χάριν σοι ὁμολογεῖ ὁ Ἀπόλλων ἐν τῇ γέεννῃ, ὅτι προνοεῖς αὐτῷ πῦρ ἀσβεστον· κακείνος δὲ παρέχει σοι ἀντιχάριν, ὅτι **E** κοινῇ ἔχετε ἀπέλθειν εἰς τὸ σκότος τὸ ἑξώτερον· καὶ τότε σοι ἔχω ἐπιγελάσαι, προστάτα τοῦ ἀσβεστοῦ Ἀπόλλωνος.

6 Κούσαντες δὲ ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ διὰ τῆς ἐσχάρας, οὐδὲν ἤνυσαν· οὐ γὰρ ἔπεισαν τὸν δούλου τοῦ Θεοῦ ἀποστῆναι τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Κεκαυστηρισμένου τοῦτον ἐν ἀσφαλῇ φρουρᾷ φυλάττετε, ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ φυλακῇ, μηδεμιᾶς ἐπιμελείας τυγχάνοντα· μὴ τις τῶν ἀσβεστοτάτων μακαρίσει αὐτόν, ἐφ' οἷς ἀσβεθῶς εἰς τοὺς θεοὺς ὑπαμεμένηκεν. Καὶ ἴν' ὁ Ἅγιος ἐπὶ τῶν δεσμῶν, ἀδιαλείπτως δοξάζων τὸν Θεόν, ὥστε τελειωθῆναι αὐτοῦ τὸν δρόμον.

7 Καὶ μετὰ ἡμέρας πέντε, ἐπιθὰς τῇ πύλει ὁ Μάξιμος, καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος εἶπεν· Εἰ ἐτι ζῆ ὁ ἀνοσιώτατος ἐκείνος, ὁ τῆς ἀσβεστοτάτης θρησκείας τῶν Χριστιανῶν, τοῦτον ἐπὶ τοῦ βήματος κάλει. Ἀθανάσιος Κορνικουλάριος εἶπεν· Μὰ τὴν σὴν ἀρετὴν! τοσοῦτον αὐτος εὐτονώτερός ἐστιν πρὸς ἀπολογία, ὅτι οὐδὲ μῶλοπα τίνα ἐσχέκει ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ. Καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰσαχθῆναι. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἡγεμῶν, ὅλον ὑγίη καὶ χάριτος πεπληρωμένου τῷ προσώπῳ, εἶπεν· ὦ ἀνοσία τᾶξις, οὐ παρήγγειλα ὑμῖν μηδεμιᾶς αὐτὸν ἐπιμελείας τυχεῖν; Πηγάσιος Κομενταρήσιος εἶπεν· Μὰ τὸ σὸν μέγεθος, εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν κατείχεται, κατὰ τοῦ τραχήλου τὸν Ἡρακλέα ἔχων λιτρῶν τ'· πῶς δὲ ὑγίης γέγονεν, οὐδεὶς ἡμῶν εἶδεν, δέσμοί σου· Δουλᾶς τῷ Ἡγεμῶνι εἶπεν· Ἀσύνετε ὁ Χριστὸς μου, ὑγίη με ποιήσας, προνυτρέπισέ μου τὸ σῶμα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν αἰκισμῶν σου, ἵνα γνῶς ὅτι ὁ ἡμέτερος ἰατρὸς ἀοράτως θεραπεύει τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν, ἅμα μὲν ἵνα ἐγὼ διπλοῦν λάβω τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον, σὺ δὲ διπλὴν τὴν αἰώνιον κόλασιν· Εἰ δ' αὐτὸς τοιοῦτους αἰκισμοὺς ὑπέστης εἰς ὄνομα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἄρα εἰ δυνατόν σοι παρασχεῖν τὴν ὑγίαν ὁ Ἀπόλλων, ὃν λέγεις Θεοῦ σου, ὡσπερ ἐμοὶ ὁ Χριστὸς.

8 Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Ἐπειδὴ οὐ παύεται τῆς κατὰ τῶν θεῶν βλασφημίας, ἀλείψαντες ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἀνθρακας ἐκκαυμένους ἐπίθετε. Δουλᾶς εἶπεν· Εἰ δὲ καὶ τὸν ἐγκέφαλόν μου ἐκαυτήρασας λοιπὸν τί ποιήσεις δυσσεβέστατε, ἐπινοεῖ ἕτερα βασιανιστήρια. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Σίνιπι ἐκχέετε κατὰ τῶν μυκτήρων αὐτοῦ. Δουλᾶς εἶπεν· Καταπαίξω τῶν βασάνων σου. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Σιδήροις οἰξέειν τὸν **υῶτον**

*ait id præst-
tisse Christum
medicum
suum :*

*uritur caput
k
sinapi tor-
quetur,*

Α υώτου αὐτοῦ εὐτόνως χαράξατε, καὶ ὄξει θριμυτάτῃ δια-
ράνατε εἰς τὰς πληγὰς αὐτοῦ, καὶ ὀστράκοις τὸν υἴον
αὐτοῦ τρίψατε. Γνωμένον δὲ τούτων, ὁ Ἄγιος ἔλεγεν
Χριστὲ, παράστα τῇ δοῦλῃ σου· ἰδοὺ γὰρ ἐπὶ τὸν υἴόν
μου τεταίνουσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ, μακρύνοντες τὴν ἀνο-
μίαν αὐτῶν· Μάξιμος ἠγερμένων εἶπεν· Κἄν νῦν πείθῃ,
ἀνάγκη, καὶ ὀμολογηεῖς εἶναι θεοῦς; Δουλᾶς εἶπεν· Οἱ
θεοὶ σου συνεργοῦσίν σοι καὶ τῇ κακίᾳ, μάλιστα ἡ
Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἄρτεμις, εἰ δὲ κελεύεις, λέγω καὶ τὰς
λοιπάς θεάς σου, καὶ τὰς τούτων πράξεις. Μάξιμος
εἶπεν· Σύνθλάσατε λίθῃ τὰς σιαγῶνας αὐτοῦ, ἵνα μὴ
βλασφημῇ τοὺς θεοὺς, καὶ βάλῃ τὰ σκέλη αὐτοῦ συναλλά-
σατε, καὶ ποιήσατε αὐτὸν ἄπειρον πρὸς τὸ μὴ φθέγγεσθαι.

9 Δουλᾶς εἶπεν· Παρανομώτατε, τύπτεις με τὰ
ἀληθῆ λέγοντα, ὅτι ἡ Ἀφροδίτη, καὶ αἱ λοιπαὶ θεαὶ σου
γυμνάζουσαι τὰ ἑαυτῶν μέλη, ποῖα αὐτῶν μάλλον πορ-
νεύουσι, καὶ κριτὴν ἔστησαν τὸν Πάριον ἄνδρα ποιμένον,
βουλημένοι δοκιμάσαι ποῖα αὐτῶν βελτίω ἁμαρτάνει;
τί οὖν γολᾶς ἐλεγόμενος τὰς πράξεις τῶν μιαιφόνων σου
θεῶν; ὁ δὲ ἐμὸς Θεὸς ἀληθινὸς ἐστίν, καὶ εὐδόκησεν
ἄνθρωπος γενέσθαι, καὶ σταυρωθεῖς καὶ ταφθεῖς, ἀνέστη
ἡμέρᾳ, καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, καὶ μέλλει ἐν
पुरὶ ἔρχεσθαι ἀπολέσαι καὶ τοὺς θεοὺς σου. Μάξιμος
εἶπεν· Ἀνόσιε, ἴδε καὶ σὺ δύο θεοὺς ἔχεις· Δουλᾶς εἶπεν·

B Μὴ σολοικίζε, λέγων δύο θεοὺς, Τριάς γὰρ ἐστίν. Μά-
ξιμος εἶπεν· Οἰκοῦν τρεῖς θεοὺς ἔχεις; Δουλᾶς εἶπεν·
Τριάδα ὁμολογῶν, προσκυνῶ· πιστεύω εἰς Πατέρα, ὁμο-
λογῶ τὸν Υἱόν, προσκυνῶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Μάξιμος
ἠγερμένων εἶπεν· Πείσόν με, πῶς εἰς ἓνα Θεὸν πιστεύων,
τρεῖς κηρύσσεις.

10 Δουλᾶς εἶπεν· Σαρκενὸς ἄνθρωπος ὃ δέχεται τὰ
τοῦ πνεύματος, πλὴν διὰ τοῦ παρεστῶτος λέγω· Ὡσπερ
σὺ ἄνθρωπος ἔχεις λόγον, οὕτως καὶ ὁ Θεός, ὁ Πατὴρ ὁ
παντοκράτωρ, ἔχει Λόγον τὸν ὁμοούσιον, καὶ τὸ Πνεῦ-
μα αὐτοῦ τὸ πανάγιον· οὕτως ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν ἀρχῇ
πλάσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῇ εἰκόνι αὐτοῦ τιμήσας
αὐτόν, ἐνέπνευσεν αὐτῷ πνεῦμα ζωῆς, καὶ ἦν ἐν τῷ πα-
ραδείσῳ. Ἐπεὶ οὖν ὁ σατανᾶς, ὁ νῦν ἐνεργῶν σοι, βου-
λόμενος ἐν παραβάσει ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ὡς καὶ σὺ
νῦν ἐποίησεν, ἐξέσωσεν αὐτόν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ·
ἠθέλησεν ὁ Θεὸς ἀναστήσαι τὸ πεπτωκὸς πλάσμα, καὶ
ἀνοικαλέσασθαι τὸ πεπλανημένον, καὶ ἐξαπέστειλον τὸν
Υἱόν αὐτοῦ τὸν ἑαυτοῦ Λόγον, καὶ ἐνοίκησεν ἐν τῇ
C ἁγίᾳ παρθένῳ, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐτέθη ἐξ αὐτῆς,
δι' οὗ καὶ ἔσωσεν τὸν κόσμον ὁ Πατὴρ. Μάξιμος εἶπεν·
Ὁ Λόγος οὖν ἄνδρα γενεᾶ; Δουλᾶς εἶπεν· Οὐ νοεῖς τὸ
τοῦ Θεοῦ, μυστήριον· εἰ γὰρ ἐγίνωσκεις τὸ παντοδύναμον
τοῦ Θεοῦ, εἴχεις γινῶναι ὅτι ὁ τὸν χοῦν ἄνθρωπον
ποίησας, ὁ ἐθράσας τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ στερεώ-
σας τὸν οὐρανόν, ὁ ποιήσας πᾶσαν τὴν κτίσιν, αὐτὸς
ἐστὶν ὁ Χριστὸς. Διὰ γὰρ τὸ μὴ φέρειν τὸν ἄνθρωπον
ἱεᾶν τὴν θεότητα, διὰ πολλῆς φιλανθρωπίας ὁ φιλάν-
θρωπος ἄνθρωπος γέγονεν, καὶ ἀνέλαθεν ἀνθρωπίνην
ταπεινώσιν, ἵνα, ὡς δι' ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ πρωτοπλάστου
ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὕτως καὶ δι' ἐνὸς
ἁνθρώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ ἀνάστασις
γένηται ἢ ἐκ τῶν νεκρῶν.

11 Ὁ ἠγερμένων εἶπεν· Ἔστι γὰρ ἀνάστασις νεκρῶν;
Δουλᾶς εἶπεν· Ναὶ ἐστίν, ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ Θεὸς τὸν
κόσμον; Μάξιμος ἠγερμένων εἶπεν· Μὴ μοι τέχνας λόγων
εἰσηγοῦ, ἀφῆς γὰρ ἐὰν ἀποθάνωμεν, νεκροὶ κείμεθα.
Δουλᾶς εἶπεν· Ἀληθῶς καλῶς εἶρηκας, ὅτι νεκροὶ ἔστε·
ἐπειδὴ γὰρ νεκροὶς ἰδῶλοις πιστεύετε, οὐκ ἔρχεσθε εἰ
ἀνάστασιν ζωῆς, ἀλλ' εἰς αἰσχύνην καὶ κόλασιν αἰώνιον·

terga, et acerbissimo aceto plagas perfundite : tum D
acutis testis terga conterite. Hæc cum fierent, EX MSS.
sanctus Martyr dicebat : Jesu Christe, adesto servo
tuo : ecce enim supra dorsum meum fabricant pec-
catores, prolongantes iniquitatem suam. Tunc dixit
Maximus : Saltem nunc persuasus sis, et deos esse
confitearis. Ad hæc Dulas : Scilicet dii tui adjuvant
te et malitiam tuam, præsertim Venus et Diana.
Dicam, si placet, et alias deas tuas et earum sce-
lera. Confringite, inquit Maximus, ejus maxillas,
ne diis maledicat : ipsius etiam crura infringite, et
talem reddite, qui ne verbum quidem ullum pro-
ferre possit.

9 Tum Dulas : Mene, iniquissime Præses, ver-
beras qui vera dico, quod Venus ipsa et reliquæ deæ
tuæ membra sua nudaverunt inter se certantes, l
de potiori lascivia, que meretricio aptior esset, et
Paridem pastorem illum judicem sibi constituerunt ;
cum periculum facere vellent, quænam ipsarum
melius peccaret? Cur irasceris, cum de execrabi-
lium dearum tuarum facinoribus re-largueris? Mens
Deus verus est, qui et homo fieri voluit, qui etiam
cum in cruce fixus fuisset, et postea sepultus, ter-
tio die resurrexit, et sedet ad dexteram Patris, E
venturusque est cum igne ad deos tuos perdendos.
Hæc audiens Maximus, dixit : Videsne, sceleste,
ut et tu duos deos habes? Ad hæc Dulas : Ne pec-
ces, inquit, et erres, dicens duos deos : Trinitas
enim est, quam colimus. Ergo, inquit, Maximus,
tres deos habes. Trinitatem, inquit Dulas, confi-
teor et adoro. Credo in Patrem, confiteor Filium,
adoro Spiritum sanctum. Tum Præses Maximus :
Persuadeas, inquit, mihi, quomodo in unum Deum
credens, tres prædices.

10 Ad hæc respondit Dulas : Animalis homo non
percipit ea, quæ spiritus Dei sunt. Eorum tamen
causa, qui adsunt, dicam. Quemadmodum tu, qui
homo es, habes sermonem : ita et Deus Pater om-
nipotens, habet Verbum ejusdem substantiæ, et
Spiritum suum sanctissimum. Qui Deus noster cum
primum hominem formavit, et imagine sua illum
honoravit, insufflavit ipsi spiritum vitæ, quem et
in paradiso constituit. Postea vero quam Satanas,
nunc per te voluntatem suam exercet, studuit
hominem ad divini præcepti violationem impel-
lere, quemadmodum nunc etiam per te facit, ho-
minem ipsum a divinis præceptis exterminavit.
Quamobrem Deus, cum opus, quod formaverat, et F
lapsum fuerat, erigere, idque, quod aberraverat,
in viam reducere vellet, misit filium suum, hoc est,
Verbum. Itaque Verbum Dei in sancta illa Virgine
habitavit, et ex ea genitum fuit, per quod Pater
ipse mundo salutem dedit. Tum Maximus dixit :
Verbum igitur aliquod, virum gignit? Minime, in-
quit Dulas, Dei mysterium intelligis : verum si om-
nipotentis Dei virtutem cognosceres, scire posses,
quod qui e pulvere hominem fecit, qui firmavit
terram super aquas, qui cælum consolidavit, qui
universam naturam effecit, ille ipse Christus est.
Cum enim hominis conditio divinitatem videre non
posset, ille humani generis amator, propter suam
in homines caritatem, homo factus est, et humanam
humilitatem suscepit : ut sicut per unum hominem
primo formatum mors ipsa in mundum ingressa est,
ita et per unum hominem, Dominum nostrum Jesum
Christum, resurrectio mortuorum induceretur.

11 Tum Præses : Quid ais? Estne etiam resur-
rectio mortuorum? Maxime, inquit Dulas. Quomodo
enim Deus mundum judicabit, nisi mortui resurre-
xerint? At ille : Nolim artificiosos istos sermones
mihi afferas : sed sinas, si mortui fuerimus, nos
mortuos jacere. Vere, inquit Dulas, dixisti, vos
mortuos esse : cum enim mortuis idolis fidem ha-
beat

tergum lace-
ratur :

franguntur
maxillæ et
crura.

Nihilominus
exponit
Adem

et mysterium
Trinitatis,

lapsum
Adami,

F

Incarnationem

resurrectionem
mortuorum.

A beatis, numquam ad resurrectionem vitæ pervenietis, sed ad dedecus et supplicium sempiternum. Oportet autem omnes homines assistere ante tribunal Christi, et eorum, quæ fecerint, rationem reddere.

frustra ejus
ori ingerun-
tur libamina :

12 Tunc dixit Maximus : Ligate hominem istum ferreis vinculis, et in carcere custodite. Postridie vero mane Præses jussit Dei servum Dulam introduci. Cui jam intromisso : Quænam, inquit, miserime homo, tibi utilitas fait in deos nostros impietatem exercenti? Respondit Dulas : Maximam utilitatem percipio apud Deum, cum eos, qui dii non sunt, reprobis : te vero adhuc viventem Christus puniet. Tunc ait Maximus : Injicite in ejus os carnes victimarum, et vinum libaminum. Licet, inquit Dulas, totam execrabilem aram tuam abluas, et in os meum infundas, nihil tamen ea relædes Christi servum. En, inquit Maximus, ut e nostris altari- bus carnes gustasti, scelestissime homo. At Dulas : Nihil mihi hæc obsunt, execrabilis et stolide Præses. Quid enim mihi profuisset superiores cruciatus perferre, si res ita se haberet, ut tu dicis? Sed, Deo juvante, ipse videris, quid facias : mihi vivere Christus est, et mori lucrum.

moritur in via:

B 13 Tunc Maximus jussit in ligno virum suspendi, et ejus carnes usque ad intestina lacerari, maxillas etiam cum mento divelli. Cui Dulas : An, inquit, stolide, ignoras te a satana patre tuo jussum esse hæc facere? Cumque ejus viscera denudata essent, et maxillæ ab ossibus dissolutæ; Præses jussit Dulam in carcere servari. Cumque ad Tarsum urbem Cilicie reverteretur, jussit Christianos victos sequi. Cum vero ad vigesimum lapidem processissent, B. Dulas Christi signo se muniens, animam Deo tradidit. Itaque cum essent satellites, quatuordecim milliariibus longe a Tarso, Commentariensis nuntiavit Præsidi, Dulam, in deos impie se gerentem, mortuum fuisse, et ejus cadaver illuc usque perlatum : quærebat autem, quid fieri vellet. Tunc Præses : Projicite, inquit, illum in vallem aliquam, ut sepultura careat. Satellites igitur cadaver martyris in torrentem dejecerunt, qui ad Zephyrium vergebat.

ubi corpus a
cane servatum
sepelitur.

m

C 14 Cum vero pastorum canes, sancti Martyri Reliquias odorati essent; unus eorum venerandum illud corpus custodiebat, neque volucrum aliquam sinebat attingere; alius vero pastoris pallium ore apprehendens, duxit illum ad S. Dulam m. Mox autem atque hoc innotuit in oppido n, venerunt et sanctas Reliquias collegerunt, Deum laudantes, quod illis privati non essent; sed unde corpus illud vivum exierat, illuc et martyrio functum rediisset. Illud ergo acceptum multa cum veneratione reposuerunt, Domini nostri Jesu Christi gloriam collaudantes, in æterna secula, Amen.

n

δὲ γὰρ πάντα ἄνθρωπον παραστῆναι τῷ βήματι τοῦ D
Χριστοῦ, καὶ λόγον δοῦναι καθ' ἃ ἐπραξεν.

12 Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Ἀσφαλισμένοι αὐτὸν σιδήροις, ἐν τῇ φρουρᾷ φυλάττετε. Προκαθίσας τῇ ἑσπέρῃ ὁ Ἡγεμῶν, ἐκέλευσεν εἰσελθῆναι τὸν δούλον τοῦ θεοῦ Δουλᾶν. Εἰσαχθέντος δὲ αὐτοῦ, Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Τί ὠφέλησας, τρισάθλιε, ἀσεβῶν εἰς τοὺς θεοὺς; Δουλᾶς εἶπεν· Κέρδος οὐ μικρὸν ἐστὶν εἰς Θεῶν, ἀθετεῖν τοὺς μὴ ὄντας θεοὺς, σὲ δὲ καὶ ζῶντα τιμωρήσεται ὁ Χριστός. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Ἐγγέετε αὐτῷ κρέα τῶν θυσίων, καὶ οἶνον αὐτῶν σπονδῶν. Δουλᾶς εἶπεν· Εἰ καὶ ὄλον τὸν μικρὸν σου βωμὸν ἀποπλύνας ἐγγέεις μοι, οὐδὲν ἀδικήσεις τὸν δούλον τοῦ Χριστοῦ. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Ἴδε καὶ τῶν βῶμων ἀπογεύσω, ἀνόσιε. Δουλᾶς εἶπεν· Ἐμὲ ταῦτα οὐδὲν βλάψει, μικρὸν καὶ ἀναίσθητε· ἐπεὶ ἄρα διὰ τί ἐκέρδανόν σου τὰς προτέρας σου βασάνους, σὺ ὄφει μετὰ Θεοῦ ὁ ποιεῖς· ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος.

E

13 Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Ἀναρτίσαντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου, ἀπτεσθε τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἕως τῶν ἐντέρων, καὶ τὰς παρειὰς αὐτοῦ σὺν τῷ πώγωνι κατασπάσατε. Δουλᾶς εἶπεν· Μύλιε, ἀναίσθητε, ἀγνοεῖς τὸ κελυσθῆν ὑπὸ τοῦ πατρὸς σου τοῦ σατανᾶ. Καὶ ἐξεληθόντων τῶν ἐντέρων αὐτοῦ, καὶ τῶν σιαγῶν τῶν ὀστέων διαλυθέντων, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἔτι φυλάττεσθαι ἐν τῇ δεσμωτηρίῳ. Ἐπειόντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Ταρσὸν, ἐκέλευσεν ἀκολουθεῖν τοὺς δεσμώτας, καὶ ἐλθόντων εἰς τὸ εἰκοστὸν μίλιον, ὁ μακάριος Δουλᾶς, ποιήσας τὴν ἐν Χριστῷ συμφραγίδα, παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Καὶ ἐλθόντες ἀπὸ δεκατεσσάρων μιλίων τῆς Ταρσοῦ, ἐμνησεν ὁ Κομμενταρήσιος τῷ Ἡγεμῶνι λέγων· Δέομαι τῆς σῆς ἀρετῆς, κύριε, Δουλᾶς ὁ ἀσεβῶν εἰς τοὺς θεοὺς, διεφώνησεν εἰς τὸ εἰκοστὸν μίλιον, καὶ ἤνεγκε ἕως ἡδὲ, καὶ τί κελεύει ἡ ἀρετὴ σου; Τότε ἐκέλευσεν ὁ Ἡγεμῶν λέγων· Ρίψατε αὐτὸν εἰς τὴν φάραγγα, ἵνα μὴδε ταφῆς ἀξιωθῆ. Οἱ οὖν κвестιονάριοι ἐρήψαν αὐτὸν εἰς τὸν χειμάρρου, τὸν κατερχόμενον ἐν τῷ Ζεφυρίῳ.

14 Καὶ ποιμένων κύνας, ὁσφραυθέντες τὸ λείψανον τοῦ Ἁγίου, ὁ μὲν εἰς κύων παρέμενε φυλάσσων τὸ τίμιον σῶμα, μὴ ἐάσας ὄρνεν ἀψαθαι αὐτοῦ· ὁ δὲ ἕτερος κρατήσας τοῦ ποιμένος τὸ παλλίον τῷ στόματι, ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἁγίον Δουλᾶν καὶ γνωστὸν ἐγένετο τῇ κώμῃ, καὶ ἐλθόντες συνέστειλαν τὸ ἅγιον λείψανον, αἰνούντες τὸν Θεόν, ὅτι οὐκ ἀπιστερίθησαν τοῦ τιμίου λειψάνου· ἀλλ' ὅτεν ἐξῆλθεν τὸ λείψανον ζῶν, πάλιν ἐκείσε κατήνησεν, καὶ λαθόντες αὐτὸ κατέθνετο σερνώως, δοξάζοντες τὸν κύριον ἡμῶν τὸν Χριστόν, εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

ANNOTATA D. P.

a Scribam verterat Sirletus et infra num. 13 Commentariorum Magistrum : sed restituo vocem, Lotinis usitatam et frequentem in Theodosiano Codice. Dicitur autem Commentariensis (unde Græcum Κομμενταρήσιος) Custos carceris, quod Commentarii id est, rationes custodiarum et reorum, criminumque inscriptiones penes eum haberentur, aut etiam ab eo scriberentur.

b Addit Sirletus Prætoriadem, quod omisi, quia deest egrapho nostro; puto autem Prætoriadem quæ infra κώμη vicus, oppidum dicitur, distinguendum a Zephyrio, sub cujus districtu situs locus Prætorias Zephyrii appellari debeat, non Zephyrium Prætorias : ideoque muto quod infra Sirletus Κώμη vertit Urbem.

c Hybridam vocem Ξυλόβαλλον, necdum invenerat

Cangius, sed similis formationis ξυλόβαλλον : fortassis autem legendum ξυρόβαλλον, ut sit baculus spinosus, a ξύρος acutus : nam ξύλον lignum, ad βάλαν Baculus, frustra addi videtur : cum inepte dicatur Ligneus baculus.

d Sirletus Patrem scribit, et forte πατέρα invenit, ut sæpe alias in aliis Actis, in quibus numquam meminì me legisse Diabolum fratrem.

e Idem vertit, Prælium. At hoc non significat vox Panoplia, sed omnis generis arma; usitatum autem est, ut impia dicantur, esse arma diaboli.

f In margine notaverat Interpres Ἀπόλλω vel Ἀπόλλυμι, idem quod perdo.

g Idem, luctu digna sint impia vestra facinora, minus ad phrasim Græcam.

A h Cornicularius, a Corniculo, non apice galeæ (uti hallucinatur Salmasius, cum munus ejus nihil minus quam militiam spectet) sed a cornu scriptorio, seu atramentario, nomen habet; eratque Præfecti scriba, sive (ut nunc loquimur) secretarius. Vide Cangium in Glossario.

i Cohortem vertit Sirletus; est autem Τάξις Cohors; non qualiscunque, sed Prætoria, et ad custodiam corporis seu privatum Præsidis obsequium deputata.

k Sirletus, Multa sinapis grana: ægre hoc probaverit, qui sciat quid sit sinapi, et quam nullas vires exerat nisi contritum.

l Idem, in libidinibus et stupris exercuerunt minus ad sensum fabulæ, quæ est de nudatis coram Paride Deabus tribus, formæ judicium subeuntibus.

in Idem, pallium ore apprehensum, ad sanctum Martyrem Dulam tegendum, attulit. In Vita S. Margaritæ Cortonensis xxii Februarii nostri legitur, quomodo canis per vestes apprehensum adduxit ad struem, sub qua occisi domini cadaver jacebat.

n Intelligi vicum vel oppidum Prætoriadis, patet ex mox sequentibus verbis, quod, unde exerat Sanctus, eo rediisset.

D
AUCTORUM D. P.

DE SS. GAIANO, JOVIANO, PHILIPPO MARTYRIBUS IN CIVITATE BARBARIA

G. H.

Ex vetustis Martyrologiis.

B
In antiquissimis uniformiter fere indicati,

Hæc Trias Martyrum quarto loco nobis offertur in præcitatis quatuor antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis hoc modo: In civitate Barbaria. Gajani, Joviani, Philippi. Quæ in MSS. Florentinis bibliothecæ Medicæ, et Musæi Senatoris Strozzi ita leguntur: Civitate Barbaria sanctorum Martyrum Gajani, Joviani, et Philippi. Fit etiam mentio Joviani in MS. Calendario, ante opera quædam S. Isidori, asservata Romæ in bibliotheca Vallicellona Patrum Congregationis Oratorii. In alio MS. a Philippo Labbe Parisiis ad nos misso, habentur nomina Gajani, Joviani, Philippi, uti etiam in MS. Augustano S. Udalrici, sed loco Joviani legitur Julineam: in MS. Gellonensi Joviniani. Atque hæc satis de nominibus horum Sanctorum.

2 Quæ palæstra eorundem fuerit, et civitas Bar-

baria, ubi sita, omnino nos latet. Fortassis in Mauritania ibique dederit posteris occasionem illam regionem appellandi Barbariam. Abrahamus Ortelius, in Thesaurò Geographico, arbitratur hujus Barbariæ regionis meminisse Lampridium in vita Severi. Ast Apud Ptolomæum, lib. 4 Geographiæ cap. 7, in Æthiopia, quæ sub Ægypto est, legitur Sinus Barbaricus, et Rapta Metropolis Barbariæ, parum a mari distans. Apud Gellium lib. 19 cap. 19 Thracius homo, ex ultima Barbaria, appellatur. Sed hic videtur Barbaria pro Thracia accipi eo sensu, quo Thraces passim Græcis vocabantur Barbari. Interim intelligitur hæc lectioem Martyrologiorum non esse mutandam, licet quæ fuerit hæc civitas Barbaria, non possimus accurate designare. Si aliquando Acta inveniantur, lux major accedet caligini tantæ.

quæritur an
jassi in
Mauritania,
E

vel Æthiopia,

aut Thracia,

DE SS. NIVITO, CANDIDO, CANTIANO CANTIANILLA, PROTO, CHRYSOGONO, ANTEONE

G. H.

QUINTIANO, THEODOLO, JOCUNDO, SILVIO.

C MARTYRIBUS IN LUCANIA. F

Ex iisdem sub dubio an iisdem præcedenti die sint relati.

Adscripti
inveniuntur
Lucaniæ,

Progredivimur cum antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis, in quibus quinto loco hæc Martyrum cohors producit: et quidem in vetustissimo Epternacensi hoc modo: In Lucania, Viti, Candidi, Cantiani, Cantianillæ, Proti, Chrysogoni, Anteonis, Quintiani, Theodoli. Quæ ita in apographo Lucensi proponuntur. In Lucania, Niviti, Candidi, Cantiani, Cantianelli, Proti, Chrysogoni, Arton, Quintiani, Theodoli. Huic apographo consentit Blumianum, nisi quod in eo, uti et in Epternacensi, Cantianellæ scribatur. In apographo Corbiensi sub finem adduntur nomina Jocundi et Silvii.

2 In MSS. Florentinis bibliothecæ Medicæ et Musæi Stroziani, cum Martyrologio ibidem anno 1486 excuso, ita legitur: In Lucania Sanctorum Martyrum Niviti, Candidi, Cantiani et Cantianillæ, Protheri, Singoni, Antheon, Quintiani, et Theodoli MSS. Richenoviense et Rhinoviense: In Lucania, Viti, Candidi. MSS. Barberinianum et Trevirense S. Maximini, cum Greveno in Auctario Usuardi: In Lucania, Candidi, Proti, Chrysogoni: qui,

omissa palæstra, etiam proferuntur in MS. Pragensi. Aquisgranense MS. In Lucania Chrysogoni habet: in MS. Augustano S. Udalrici sunt nomina Candidi, Misogoni, loco Chrysogoni et Quintiani. Quæ nomina in MS. Parisiensi ita efferruntur Candidæ, Chrysogoni, Quintini. At Quintiani in MS. Gellonensi, ubi etiam sunt Candida et Chrysogonus.

3 Octavius Cajetanus tomo I de Vitæ Sanctorum Siculorum pag. 123, refert plures Martyres Siciliæ, incerto ævo locove: et inter hos, inquit, xvii Kalendaris Junii Novitus, Candidus, Cantianus, Cantianilla, Protus, Chrysogonus, Antheon, Quintianus, et Theodulus, suis Siciliam triumphis coronavere. Deim in Animadversionibus ait, hos in Sicilia passos tradi in MSS. Syracusano et Messanensi, tum forsitan cum Lucania Siciliæ tribuebatur, cum reliquo regno Neapolitano: nam fatetur, hos Martyres poni in Lucania in MSS. Cephalædensi et altero Messanensi, prout supra ex tredecim Martyrologiis eos posuimus. Cajetanum secutus Ferrarius eosdem Siciliæ tribuerat.

et quandoque
Siciliæ;

13 Marty-
rologiis
antiquis;

A
an aliqui co-
lantur 14 Ju-
nii.

4 Alia difficultas occurrit, quod die præcedenti XIV Junii coluntur Antheon Martyr Laodicensis, Quintianus et Theodulus Afri, Cantionella in Specia, et Protus Aquilejæ : unde verendum est, ne forte

iidem, uti aliis vicinis diebus subinde alii, hic repe- D
tuntur. Verum cum nobis non constet eosdem esse, hac animadversione posita, eosdem in tam variis MSS. hic positos relinquimus, sicut invenimus.

DE S. HESYCHIO, SIVE YSICIO MILITE,

MARTYRE DOROSTORI IN MOESIA.

Ex Actis S. Julii Martyris.

G. H.

S. Julio mori-
turo valedi-
ccus

addit se brevi
secuturum,

Inter plurimos Dorostori coronatos Martyres, fuit Julius, cujus Acta retulimus xxvii die Maji. In his ista leguntur : ESYCHIOS autem quidam Christianus, cum esset miles, et ipse custodiretur, dicebat Martyri : Obsecro, Juli, cum gaudio compli pollicitationem, et accipe coronam : etenim ego subsequar te. Plurimum autem saluta Pasieratem et Valentionem. Julius autem, osculans ESYCHIOS, dixit : Frater, festina : mandata enim tua jam audierunt ; sicut enim te, video nunc circumstantes me. Et accipiens oralem, ligavit oculos suos, et tetendit cervicem. Miles autem adducens gladium, finem imposuit martyrio.

2 SS. Pasierates et Valentio biduo ante S. Julium obierant Martyres, uti diximus xxv Maji. Secutus dein S. Hesychios die hoc xv Junii, ad quem ita celebratur in Martyrologio Usuardi : Apud Moesiam

civitate Dorostoro S. ESYCHIOS militaris, qui cum B. Julio comprehensus, sub Præsidente Maximo, postea martyrio consecratus est. Eadem leguntur apud Adonem, sed Præsides Maximianus appellatur. Adonem sequitur Beda supposititius cum Maurolyco. Verum in Actis S. Julii Maximus nuncupatur, uti etiam in hodierno Martyrologio Romano et aliis.

3 Quatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa diem xv Junii auspiciantur his verbis : In Dorostoro civitate natalis S. Ysici, sive Isici : quem sub nomine Isici sive Isicii proferunt MSS. Aquisgranense, Augustanum S. Udalrici, Parisiense Labbei, Gellonense et alia. In Apographo Corbeicensi adduntur nomina Felicis et Lupi, sed hi aliis Hagiologis sunt ignoti. In MS. Calendario Carmelitarum Mechliniensium, minore caractere, Esichus Martyr apponitur dici præcedenti, qui huc videtur referendus.

et similiter
sub Maximo
Præsidente coro-
natur,

referuntur in
fastos veteris
ac novos. E

DE SS. CANTIANO, JUVANO, MUCIO,

PRODITO, CLEMENTE, CANTIANO,

MARTYRIBUS AQUILEIÆ.

Ex Martyrologio Hieronymiano et aliis.

Secunda hæc turba Martyrum recensetur in vetustissimo Martyrologii Hieronymiani apographo monasterii Epternacensis hoc modo : Aquileiæ Cantiani, Juvani, Muci, Prodi, Clementis, Cantianæ. Discrepant alia apographa, et Cantianum habent ; Juvanum vero et Mutium omittunt : Clementem autem iterum habent. Cantianam quoque omittit apographum Lucense, pro qua in Bluniano est nomen Cantiani ; neuter udest in Corbeicensi. At MS. antiquum Regiæ Suevicæ, ab Holstenio vulgatum ita habet : In Aquileia, natalis SS. Cantiani, Clementis, cum aliis duobus ; imo quatuor, si omnes receuseantur, in MS. Epternacensi relati. In MSS. Florentinis Magni Ducis et Strozzi Senatoris sic legitur. Apud Aquilegiam Sanctorum Martyrum Cantiani, Proti, Clementis, et alterius Cantiani. Quæ etiam habentur in MS. nostro Usuardo in Italia aucto. MSS.

Barberinianum et Trevirense S. Maximini ; In Aquileia, Cantiani, Clementis. Qui ambo inter alios, ommissa palæstra, referuntur in MSS. Pragensi, Gellonensi, Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbei. Episcopi vero dicuntur in MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus. Mucius autem est etiam in sequenti turma. F

2 Dedimus die xxxi Maji Acta SS. Cantii, Cantiani, Cantianillæ et Proti Martyrum, omnibus Martyrologiis notissimorum : quorum aliqua mentio est die præcedenti XIV Junii. An inde nomina Cantiani et Cantianæ huc translata sint, quia non possumus certo definire, omnia relinquimus, uti in Martyrologiis reperimus : ex quibus etiam Augustinus Oldomus Clementem huic sumpsit, collocandum inter Clementes, titulo sanctitatis vel morum sanctimonia illustres, quos Clementi Popæ X obtulit, excusos Perusiæ anno 1675.

DE SS. MUCIO, MEGETIA, MINGINO MARTYRIBUS CONSTANTINOPOLI.

G. H.

Ex eodem Martyrologio.

Tertia turba in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis est hujusmodi: Constantinopoli, Muei seu Nuei, Megetiæ seu Migitiæ, aut Migenæ, et Mingini. MSS. Florentina Magni Ducis et Strazii Senatoris: Constantinopoli eivitate, Sanctorum Martyrum Mitii, Migetii, et Mingini. MS. Richenoviense; Constantinopoli Mucii, et Meretiæ. MS. Rhinaviense: Constantinopoli,

Mincii et Meretiæ. MS. Aquisgranense. In Constantinopoli Mueii et Megetiæ.

2 Omnibus consideratis, cum antiquissima MS. Epternacensi, ita putamus legendum: Constantinopoli, Mueii, Megetiæ, Mingini. Hos autem Martyres arbitramur Byzantii coronatos, sed quod ea civitas postea sit Constantinopolis dicta, nomen dignius licet recentius assumptum hoc loco.

DE SANCTO NERSE

E

G. H.

B

MARTYRE APUD GRÆCOS.

Ex Magnis Menæis.

Celebratur hoc xv Junii apud Græcos in Menæis excusis et apud Maximum Cytherorum Episcopum ἐν βίοις Ἁγίων memoria τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Νερσῆ, sancti Martyris Nersæ. Nec plura de illo potuimus scire. Est quidem memoria Sanctorum Nersæ et sociorum, in Perside passorum, ad xx Novembris in Martyrologio Romano; sed ea memoria ex Græcorum monumentis desumpta fuit; apud quos in MS. Synaxario Constantinopolitanæ

Ecclesiæ sic incipit elogium: Ἀλλήλαις τῶν ἁγίων Νηρσῆ Ἐπισκόπου, καὶ Ἰουσήφ μαθητοῦ αὐτοῦ: Certamen Sanctorum Narsæ Episcopi et Josephi discipuli ipsius: et postea iterum Νηρσῆς appellatur. Eodemque modo in Menæis excusis ad dictum xx Novembris, Νηρσῆς scribitur, ut videatur diversus statuendus ab hoc sancto Martyre, Græce Νερσῆ scripto. Reliqua ultriori inquisitioni virorum eruditorum examinanda proponimus.

DE SANCTA VETULA

G. H.

MARTYRE APUD GRÆCOS.

Ex MS. Synaxario.

Hanc sanctam Martyrem reperimus in MSS. Menæis, Divione in collegio Societatis adservatis ubi ista habentur: Ἦν αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἡ ἁγία Γραῦς, ἔλειπε τελευτοῦται. Eadem die xv Junii, Sancta Vetula gladio vitam finit: Et hi

adduntur versus, ejus generosum animum indicantes. Θύει θεοῖς Γραῦς, ἡ ταυτῆ σοι ξίφος; Χαίρω, ταυτῶ. τοῖς θεοῖς γὰρ οὐ θύω. Intenditur ensis, Vetula, nisi immoles, diis. Euge, intendatur: non enim immolo diis.

F

DE S. TIMOTHEO MARTYRE

ET MORA UXORE EJUS,

APUD HABESSINOS CULTIS.

D. P.

ex eorum Hagiologio metrico.

Ejus crudele
martyrium ex
Fastis hoc die;

Metricum, quod sæpe jam laudavimus Habessinæ gentis Hagiologium MS. prætitulatum Martyrem sic veneratur. Salutem Timotheo, qui in medio cœtu congregatorum, fidenter pronuntiavit, quod non sit Deus sine Jesu; id est, quod Jesus sit verus Deus. Cumque non obtemperasset Regis Ethnici præcepto, coxerunt

eum in sartagine, vivum coneremantes, quoad totum corpus ejus instar aquæ colliquesceret. Habes causam. Rex tyrannus, potest Maximinus intelligi; cujus in Ægypto, ac nominatum Alexandria grassantis crudelitatem Eusebius Cæsarensis attingit, lib. 8 cap. 14 editionis Valesianæ. Locum tamen et tempus martyrii non ausim ex conjectura definire; satis habens cultum

A cultum invenisse, tot seculis in istius gentis Fastis conservatum.

2 Huc etiam spectare videtur xxvii dies Baunæ, ecclesie dedicatio 21 Junii. xxxi Junii nostri respondens, ubi Poeta sic alloquitur eundem (nisi fallor) S. Timotheum, postquam erecta ei ecclesia fuit, cujus tali die facta Dedicatio, commemoratione annua celebratur. Gratulor Dedicacioni pretiosæ ædis tuæ, quæ Tibi, Pater Timothee, ex Benhor oriunde, fuit ædificata, postquam præterit afflictio et cruciatus, sive Gentilium persecutio; imperante scilicet Constantino, et Martyrum sepulcra exornari jubente. Duc me in opus humilitatis, Tu, qui suscitasti de terra inopem: quoniam tibi superbia est, ibi esse etiam solet inopia. Non divina utrum hæc deprecatio, cum allusione ad Psalmi cxii v. 6, dirigatur ad Martyrem, veluti magistrum humilitatis; an simpliciter ad Dominum, quem Psalmista ibi laudat, ut cui sit proprium suscitare a terra inopem et de stercore erigere pauperem, ut collocet eum cum Principibus, cum Principibus populi sui.

3 Titulus Patris, additus huic Timotheo, videtur indicare saltem Abbatem Monachorum, quorum professioni propria magis humilitas est. Nec ab hac conjectura recedit elogium, quod eidem (si tamen idem est) datur v Hathuri, id est I Novembris. Salutem tibi Timothee, Martyr Dei benedicte, cœlestis vir et terrestris angele: tempore ærumnarum atque turbarum absconde me sub alis tuis, a lingua maligna et ab invidio oculo. Sed Monachatus repugnat loci ejusdem Hagiologii alius, xxvii Hathuri, ubi Benhorensi Patrono uxor Mora additur, hoc modo: Salutem Timotheo, urbis Benhor Vallo; ubi festum ejus celebratur in citharis et organis: et salutem uxori ejus, cui Mora nomen. Multam propter Christum tentationem susceperunt, dum eos duxerunt milites coram iudice. Quæ omnia hic sub unum volui aspectum ponere, dum nescitur quis dies eorum cultui magis proprius fuerit; ut certius cognoscatur minime vulgarem fuisse qui toties iteratur.

Memoria I
Novembris

et uxoris
S. Moræ 27.

DE SANCTIS APOSTOLIS

B

FORTUNATO, ACHAICO, STEPHANATE,

E

SIC DICTIS APUD GRÆCOS.

Ex MS. Synaxario Divionensi.

Fortunatus
gladio pterus,

Hos tres Heroes conjungimus, licet diverso genere mortis ex hac vita discesserint, quia MS. Synaxarium, qui Divione in nostro Collegio reperimus, eos consequenter, sub tribus quidem titulis, sed sub eadem Apostoli appellatione proponit; ac de primo ista:

Ἡ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος Φουρτουνάτος, ξίφει τελειούται,

Φουρτουνάτος καύχημα τοῖς Ἀποστόλοις,

Καὶ τοῖς ἀθληταῖς, τὴν κέραν τετραμήνοσ.

Eodem die xv Junii sanctus Apostolus Fortunatus, gladio vitam finivit.

Apostolorum gloria Fortunatus.

Simulque Martyrum, scinditur gladio caput.

In MS. Synaxario Ecclesie Constantinopolitanæ ista verba habentur: Καὶ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Φουρτουνάτου, et sancti Apostoli Fortunati. Ejusdem etiam mentionem haberi in MSS. Cardinalis Mazarini et Patrum Prædicatorum Parisiis, annotavimus.

2 Secundus sic indicatur, ὁ Ἀρχαῖκος Ἀπόστολος, λιμῶν καὶ δίψῃ τελειούται. S. Achaicus Apostolus fame et siti vitam finivit, et hi adduntur versus.

Λιμὸν λύει σοὶ καὶ τὸ δίψῃ, παρμάχαρ,

Ὅς εἶπε, Δίψῃ, Δεσπότης, ἐπὶ ξυλοῦ.

Famem sitimque solvit, Achaice, tibi,

Qui, Sitio, quondam dixit afflixus cruci.

3 Tertius, ὁ ἅγιος Ἀπόστολος Στεφανᾶς, ἐν εἰρήνῃ πελειούται Sanctus, Apostolus Stephanas in pace quievit: quod et hi versus notant:

Ἐργὴ στεφανοῦτε τὸν Στεφανᾶν μοι, Νόες,

Φέρουτα τὸν στέφανον, οὐ βραβεύς πόνος.

Ex opere Stephanam mihi coronate, Angeli:

Qui fert coronam, cujus est auctor labor.

Ubi apparet secundum primam simpliciura formam de-

clinari Στεφανᾶν, sicut Ἀνέλων: ut tamen clarius appareat masculinum esse nomen, inflexi illud ad normam quintæ, sicut Arpinas, Arpinatis.

4 Apostolos a Græcis dici, non solum Duodecim; sed etiam Septuaginta duos Christi Discipulos, imo omnes illos, quas suos adjutores in prædicatione Evangelii fuisse significat in epistolis Paulus, notius jam ex sæpe dictis est, quam ut debeat hic iterari. Sed illis adnumerandos prætitulatos tres Sanctos, quis ausit vel divinando statuere, ex auctoritate tam recenti, quam est natus Synaxarii, vix ante sexcentos annos aut etiam quingentos scripti? Abesse eorum nomina a vulgatis Dorotheoque et Epiphania suppositis Catalogis, me quidem haud movet; cum nihil minus istis haberi censeam, quam quod titulus promittit; et constet multos ibidem nominari, a classe primorum LXXII diversissimos: adoque et nomina plurium, quorum illi male locum occupant, desiderari. Sed non ideo cuiquam locum, etsi vacantem, dandum dixera, cui non suffragetur tantæ ætati congrua auctoritas, alicunde sumpta.

Titulus Apo-
stolorum quid
hic notet in-
certum;

5 Si pluribus exemplis constaret, in Ecclesia Græca olim, ut nunc in Latina, dictos fuisse Apostolos, qui fidem Christi ad quascumque gentes primi intulerunt, etiam diu post Apostolica secula; suspicari possemus, ab iis quoque barbaram aliquam nationem conversam. Sed deficientibus quibus id probetur exemplis, deficit etiam fundamentum id suspicandi. Sic neque ex ea quod Apostolorum sive Apostolorum Ordo aliquis fuerat in Italia, de quo egimus v Junii, ubi de B. Placido ejusdem Ordinis professo, possumus argumentum ducere ad Græcos. Præstat igitur nihil de titulo isto dicere, quam prorsus incerta nec similia vero.

neque hic
divinandum,

C

enectus fame
et siti Achai-
cus,

Stephanas
in pace de-
functus.

F

DE SANCTO FORTUNATO

EPISCOPO NEAPOLITANO IN CAMPANIA.

Sylloge de ejus ætate, cultu, corpore sæpius translato.

D. P.

Joannes, Diaconus Neapolitanus, qui Ecclesie sue Episcoporum Chronicon circa annum DCCLXXX scripsit, prætitulati Sancti ita meminit apud Bartholomæum Chioccarellum, in Antistitum Neapolitanorum Catalogo pag. 33. Fortunatus, Episcopus IX, sanctissimus extitit vita, sanctissimus orationibus. Diu noctuque indesinenter id agens, regna cælorum, sicut desiderabat, adeptus est; sepultus foris urbem quasi ad stadia quatuor. Deinde longo tempore post, populi, patrocina ejus petentes, [eum] ab ecclesia suo nomini consecrata transferentes, per manus Pontificum, collocarunt in ecclesia Stephaniam, partis dexteræ introducentibus sursum, ubi est oratorium, in caput Catacumbæ. Idem agens de S. Maximo Episcopo X, Martyre habito propter obitum in exilio mortem, meminit ecclesie S. Fortunati, in quam relatum corpus sit, cum ait, Prius in ecclesia B. Fortunati Sacerdotis et Christi Confessoris, est conditus: nunc vero in oratorio ecclesie Stephanie, partis lævæ introeuntibus, sacro altario adeptus exultat; uti dictum XII hujus, quo nunc colit S. Maximum indicat Cæsar Eugenii Caraccioli I in sua Neapoli sacra parte 1, pag. 645, cum antea XI die coleretur. Idem S. Fortunato indicatur accidisse, de quo præfatus Chioccarellus? Ecclesiam Neapolitanam a priscis temporibus insigiem ejus memoriam habuisse, ac in ipsius honorem solennia celebrasse, exploratum habemus. Etenim in vetustissimis Officiis, caractere Longobardico exaratis, quæ apud nos servantur, ejus festum celebrari solitum perspeximus; cum in Kalendarii tabulis die XIX Junii nomen S. Fortunati Episcopi Neapolitani conscriptum legatur: Caracciolus vero id nunc fieri ait die XV.

2 De ejus ecclesia sic porro Chioccarellus: Fuit ab antiquissimis temporibus ecclesia Neapoli in suburbis, ejus nomini erecta: prope S. Severi Episcopi oratorium; cujus adhuc extant collacrymabiles reliquie, quæ ad præsens profanis usibus deserviunt: quibus nostra ætate addicta est. Ubi quoque sancti hujus Fortunati vetustissimæ imagines, Pontificalibus induti vestibus atque Aureola decorati, Græco more depictæ cernebantur. Quamdonam autem illius corpus ab ecclesia sua, una cum corpore S. Maximi, translatum fuerit ad Stephaniam, licet non explicet Joannes Diaconus; satis tamen indicare videtur, suo fere tempore istud factum, cum utitur odverbio, Nunc. Sed conjectura nihil opus est, habentibus certissimum testimonium, una cum corporibus anno MDLXXXIX repertum in ade Euphebiuna, Patris Cappucinis concessa, Epigraphe scilicet his verbis concepta: HIC JACENT CORPORA SANCTORUM MAXIMI ET FORTUNATI EPISCOPORUM, SUB PAULO PRIMO. Hic est Paulus, cujus in Actis S. Agrippini, ad IX Novembris illustrandis, fit mentio his verbis: Temporibus beatæ recordationis Domni Pauli primi, sanctissimi et senioris nostri Episcopi, cum respectu utique ad proximum mediante quodam Stephano successorem, etiam Paulum, quem Chioccarellus Secundum cognominat; utique exemplo scriptarum aliorum, nullam rationem habentium unius eo nomine antiquissimi, qui annis XX vel XXX ante ipsummet S. Agrippinum seculo I Neapolitanam Ecclesiam tenuit.

3 Est is Joanni Diacono opud Chioccarellum Episcopi Junii T. III

scopus XXXVIII, et eodem teste sedit annos III, menses II, dies VI. Fuit autem temporibus Pauli Papæ (scilicet Primi, ab anno DCCLVII ad DCCLXVII Pontificatu functi) cumque Neapolitanæ Ecclesie Diaconatus fungeretur officio, Romanam ad Urbem frequens Legatus abibat; ubi prædictum Papam, adhuc Leviticali insula decoratum, cælesti amore conglutinavit sibi amicum. Qui cum quadam die vicissim sodalia verterentur colloquia, tamquam adulando Neapolitanus ait Levita, Concedat Omnipotens, ut te Apostolicum videam. Cui mox præfatus Papa respondit, Et ego te Episcopum. Quid plura? defuncto Domino Stephano Apostolico, Paulus Diaconus ad prænuntiatum sibi honorem eligitur, (ordinatus XXII Maji) itaque non multo post, moriente ad Dominum Calvo venerabili Episcopo, et iste Neapolitanam suscepit Cathedram. Sed propter detestabilem imaginum altercationem, quæ inter Apostolici tramitis auctoritatem et fœlissimam Constantini Caballini vertebatur amentiam, novem sunt menses elapsi, in quibus non potuit consecrari: quia tunc Parthenopensis populus potestati Græcorum favebat. Attamen hic, cum cuperet prædicto Papæ, quasi amicus, de talibus aliquo modo suffragari, clanculum Romam perrexit.

4 Qui statim consecratus Episcopus. Neapolim est directus: sed propter Græcorum connexionem noluerunt illum recipere sui concives. Inito tamen consilio, eum ad ecclesiam S. Januarii Christi Martyris, non longius ab Urbe dicatam, transmiserunt, in qua duos ferme annos degens, plura construxit ædificia: inter quæ fecit triclinium, quod est introeuntibus a parte dextera. Sane Clerus omnis et populus cunctus canonice illi ut vero obtemperabat Pastori, resque omnes Ecclesie absque ullius obtinebat et disponebat obstaculo. Construxit etiam ibidem marmoreum Baptismatis fontem, in quo Paschalibus aliisque festis omnes occurrentes, suos baptizabant filios. Interea Neapolitanorum Optimates, cernentes tam egregiam urbem languidam esse de tanto Pontifice, uno consilio unoque consensu lætantes et gaudentes, eum in ipsius civitatis Episcopatum introduxerunt, ubi duobus evolutis annis requievit in Domino. Dominico namque die sancti Paschæ, Missarum solenniis pæne completis, cunctus osculatus est Clericos; et omni populo adhortato, spiritu migravit ad cælos. Mox ejus exequias totus Clerus, omnisque sexus et ætas, una cum pueris eadem nocte baptizatis, usque ad basilicam S. Januarii deduxerunt, et eadem cum in porticu ante ecclesiam S. Stephani sepelierunt, anno quadragesimo octavo Constantini Imperatoris Caballini, et Leonis Imperatoris filii anno quintodecimo, currente Indictione....

5 Indictionis numerum vel omisit Joannes, vel legere non potuit Chioccarelli librarius, vel ipsemet Chioccarellus prætermisit, videns eum non concordare cum anno DCCLXIII, quem ultimum præfixerat Paulo; nescio autem an animadverterit ad annum Imperatorum, qui hic non numerantur ab invita Imperii administratione post mortem patrum, sed a prima Coronatione, illis adhuc viventibus facta. Quod si id animadvertit, illis adhuc non etiam animadvertisse, in alterutro non potuit non etiam animadvertisse, in alterutro nu-

67 mero

A sui nominis ecclesia ad Stephaniam translatus,

B uti et successor ejus S. Maximus,

celebratur 19, nunc 15 Junii.

Translatio

sic dicto respectu

facta fuit sub Paulo I Episcopo Neapol.

successoris.

Fuit is amicus Pauli Papa I

E a quo, mense 10 ab electione, ordinatus Romæ,

sedit an. 4 m. 26, d. 6

F

defunctus ipso die Paschatis

anno Copronymi 46, Leonis filii 15, Christi 765,

Auctore D. P. A vero vitium esse, numerandumque fuisse annum vel XLVI Constantini, vel XVII Leonis: constat enim, Constantinum quidem coronatum fuisse prima vice seculi VIII anno XX, Indict. III; filium vero ejus Leonem, anno LI, Indict. IV, primum in die Paschæ XXXI Martii, alterum in die Pentecostes VI Junii, si ut reliqua pars anni illis pro integro numeretur. Ita Constantini annus XLVI, Leonis XV, cadunt in annum Christi DCCLXV Indictionis III; annus autem XLVIII et XVII in annum DCCLXVII Indictionis V. Placet autem magis annus prior; ut utriusque Pauli, Papæ et Episcopi initia, quam minimum possunt, ab invicem separentur. Anno enim DCCLXV mortuus Episcopus in die Paschæ, id est XIV Aprilis retrocedendo per annos IV, menses II, dies VI, quos ejus sedi Joannes tribuit, fuerit ordinatus Dominica Quinquagesimæ, die VIII Februarii anno Christi DCCLXI, Pauli vero anno V, qui alias esset ad annum VII Pontificatus differendus. Electio autem novem mensibus Ordinationem prægressa, debet facta censei in eunte Majo anni DCCLX. Hæc ita deduxisse oportuit, ut haberetur annus translatorum in Stephaniam corporum, Fortunati et Maximi Episcoporum, tertius vel quartus scilicet Pauli Episcopi, ætate Christianæ circiter DCCLXIII; a quo porro numerando ad annum MUXCI, quo Sixto V apparentes Sancti disjungi sua corpora retuerunt, qui per annos circiter octingentos conjuncti quievissent, haberentur anni circiter XXVI supra octingentos.

B 6 Epigraphæ tamen illa, qua nitimur, non videtur integra haberi: totam autem sic forme puto legi debuisse. Hic, jacent corpora Sanctorum Episcoporum Maximi et Fortunati, sub Paulo Primo ad ecclesiam S. Salvatoris allata, Stephaniam translata, et sub M. in hac S. Euphebiæ collocata. Sane adverbium Hic, vix aliud indicare potest, quam eam ecclesiam, in qua reperta Epigraphæ fuit: non enim potest esse posita tempore primæ translationis sub ipsomet Paulo, quia numerum uminis tunc tantum solemus adhibere, cum plures ejusdem nominis distinguendi sunt: proinde longe convenientius creditur, ejusmodi Epigraphæ scripta esse tempore secundæ Translationis; hæc vero post ætatem Joannis Diaconi facta, optime differetur usque ad Saracenorum Siciliam Campaniamque occupantium infestantiumque integrum exterminium seculo XI, aut potius post stabilitum Normannorum istic imperium sub Rogerio Rege, a Neapolitanis suscepto sub annum MXXXIX, cum sederet Marinus Archiepiscopus, sicut ab anno circiter DCCCCLX titulari ceperant Sedis ejus Antistites. Sub Marino autem, uti Cathedralis ecclesia circa annum MCL summis atque incredibilibus sumptibus, illustrimque architectorum atque artificum manibus, erecta fuit, et sculptis marmoreis statuis et iconibus affabre factis exornata, quod apud Chioccarellum testatur Georgius Vasarus; ita credibile est, plures tam urbanas quam suburbanas novum accepisse splendorem, et in his Euphebianam a fundamentis resuscitatam; atque illatis illuc veteris Patroni aliorumque duorum Episcoporum corporibus communitam, cum jam Stephaniam haberi Cathedralis desisset.

C 7 De ultima porro prædictorum duorum sanctique Euphebiæ inventionem, anno MDLXXXIX facta a Cappuciis, ecclesiam hæc tenentibus, et solenni eorumdem circumvectione per urbem, anno MUXCI die VIII Junii, sub Archiepiscopo Annibale Capuano, nihil repeto; eo quod ad XXIII Maji diem S. Euphebiæ, dictum de iis est satis: solum opto, ut ibi in Commentario prævio sub finem, post verba Caraccioli, deleantur 10 sequentes lineæ, et eorum loco alio quædam ponantur, hic dictis conformia, et in supplemento danda; itemque ad Inventionis translationisque historiam pag. 248 col. 1 lineæ 6 et sequentes 7, ubi Chioccarellus ex quodam ejus perpetam intellectu loco pag. 92, male arguitur ut sibi

contrarius. Ejus autem ibi proposita dubitatio de veritate prædictæ inventionis, rectius dilueretur, statuendo, sicut hic fecimus faciemusque in Supplemento, quod diu post ætatem Joannis Diaconi, etiamsi illa usque ad finem seculi IX protraheretur, facta sit Sanctorum ad ecclesiam Euphebianam ex Stephaniam Translatio, quod cum Joannes de Stephaniam dictis, ut suo tempore illa corpore possidente, optime consistit.

8 Item Chioccarellus, postquam in unum contulit quidquid de S. Fortunato, Episcopo Neapolitano, elicere potuit ex Joanne Diacono aliisque memoriis, cultum ut Sancti probantibus; sic progreditur. Fortunatus, Episcopus Neapolitanus, præfuit anno CCCXLIII, sub Julio Romano Pontifice, ad quem atque ad alios Ecclesiæ Catholicæ Episcopos extat directa Epistola a Pseudo-synodo Sardicensi, ab Arianis pseudo-Episcopis coacta, in qua Ariana impietatis ab ipsis latum decretum Catholicis Episcopis transmittunt, atque ad eorum erroribus subscribendum hortantur: quæ quidem Epistola, Nicolai Fabri opera edita sub nomine Fragmentorum S. Hilarii, quam etiam Cæsar Cardinalis Baronius in tomo 3 Annal. refert, sic prætitulata: Ad Fortunatum, Neapolis Campaniæ Episcopum. An autem idem hic fuerit Fortunatus, qui et superior, est nobis ignotum. Si conjectura utilicet, eundem cum superiori esse arbitramur: Joannes enim Diaconus idos tantummodo Fortunatos Episcoporum Neapolitanorum Catalogo adscribit; Sanctum nempe, de quo superior actum est, quem S. Maximi prædecessorem facit, quod huic etiam Fortunato Episcopo contigit, alterum vero, qui sub Gregorio primo Pontifice ducentos et ultra post annos floruit.

9 Equidem Chioccarelli conjecturam plus quam verosimilem esse censeo; imo propter Joannis silentium vehementer Ambigo, an Calepodius, cum Hosio Cordubensi anno CCCXLVII Legatus Apostolicæ Sedis ad Consilium Sardicense, et modo Calepodius Neapolitanus, modo Calepodius a Campania, modo simpliciter Calepodius nominatus, recte putetur SS. Fortunati et Maximi interpolasse Episcopatus; et non potius censei debeat Græcus pro Græcis, sub alterutro vel etiam utroque prædictorum, Neapoli episcopalia ministrasse. Certe in Actis S. Athanasii Episcopi, anno circiter DCCCXXVIII creati, XV Julii producendis, Auctor coævus Ecclesiam Neapolitanam laudat, quod introrsus binas Præsulum gestat Sedes, ad instar duorum Testamentorum, quamquam una sit quæ gubernat et regit reliquam, ut a capite reguntur artus diversi. Neque hoc, etiam pro seculo IV credere vetat Canon Nicæus, cavens ne in una civitate duo sint Episcopi: ut enim in Anamnesi ad Conatum Chronico-historicum de Romanis Pontificibus, part. 1 pag. 220 sub finem, probavi ex ipsomet Canone, solum istic agitur de duobus, quorum unus alteri non subordinetur.

10 Vide de his fuse agentem Chioccarellum pag. 95 et seqq. et ex præcitis S. Athanasii Actis, quomodo pro hoc liberando Græca Latinaque pars Sacerdotalis laboraverit; qui et de Græcis ait, quod eorum Sacerdotes, sex Neapoli Parochiales ecclesias obtinebant, ubi Græco more Sacra peragerent, statisque diebus Neapolitanam ecclesiam, uti caput et matrem agnoscerent, videlicet ecclesiæ S. Georgii ad Forum, S. Januarii ad Diaconiam, SS. Joannis et Pauli, S. Andreae ad Nidum, S. Mariæ Rotundæ, et S. Mariæ in Cosmedim.... Harum Sacerdotes (ut Chronicum S. Mariæ de Principio, et antiqua Neapolitanæ Ecclesiæ Officia, Longobardicis litteris scripta, testantur) tenebantur in Neapolitana Ecclesia, id est in Cathedrali, feria sexta majoris hebdomadæ sex Lectiones Græcas recitare, et in Dominicæ Resurrectionis die in Cathedrali assistere Cimeliarchæ majoris ecclesiæ, ut canere Credo in unum

D et solenniter elevata fuerunt.

Fuit Fortunatus tempore S. Julii PP.

E immediatus decessor S. Maximi:

nam qui an. 347 cum Hosio interfuit Sardicensi Synodo,

F videtur solum fuisse Episcopus Græcus pro Græcis,

quorum Neapoli erant sex Parochiæ,

A unum Deum, Græco idiomate et Græcorum more, aliosque ritus peragere: quod aliis temporibus paululum diverse fuit observatum, ut ex constitutionibus seu consuetudinibus Neapolitanæ Ecclesiæ, a Joanne Archiepiscopo anno MCCCXXXVII editis, deprehendimus: sexta scilicet feria majoris hebdomadæ prædictarum sex ecclesiarum Presbyteros sex Lectiones Græcas legere consuevisse, et in die Paschatis incipere Credo in Græco sermone si placeret; et Archipresbyterum S. Georgii ad Forum, et Presbyterum S. Mariæ Rotundæ totum in Græco sermone decantare coram Domino Archiepiscopo, aliusque (sive alterius) Chori cantores alternatim in Latina lingua repetere. Ubi vides una in ecclesia, tempore unius ejusdemque solennis Officii, hinc Græcum, inde Latinum Chorum, Latino Archiepiscopo officiante; linguæ autem Græcæ, ut nobilitiori et vetustiori tribui, quod ante Latinam ex ea natam nominetur; etsi Græcus Episcopus Latino Episcopo subiceretur (ut nunc Chorepiscopi vel Suffraganei) et Latinus Clerus in civitate Latina partes teneret potiores, atque ecclesiarum numerum longe maximum, Græcis solum sex obtinentibus.

sub totidem
Presbyteris
Cathedrali;
subjectis.

B Festum a 14
ad 15
transfertur.

B 11 Nihil est igitur, cur in serie Episcoporum Latinorum deficere Catalogum Joannis Diaconi existimes, propter istum Calepodium et similes aliquos paucos fortassis Græcos, quorum seriem texere nemo curavit. De S. Fortunato autem, cujus causa hæc deduximus, sicut credimus asserentibus, nomen ejus antiquioribus

Fastis adscriptum inveniri XIV Junii; sic putamus D nobis sequendam auctoritatem Caraccioli, sub annum MDCXXIII scribentis, hodie festum fieri XV ejusdem mensis; translatum scilicet propter potiores S. Basilii festivitatem; ex Romano ritu susceptam post Tridentinum Concilium. Dubito tamen, an extra ecclesiam S. Euphevi, ubi corpora habentur, ejus et S. Maximi cultus sese extenderit, aut nunc extendat.

12 Habemus Ordinem recitandi divini Officii, pro universa civitate et diocesi Neapolitana exensum anno MDCLXXXV, absque ulla alterutrius Sancti vel per annum, vel in kalendario mentione: et libellus vetustus Officiorum priorum, ad cujus calcem legitur, Explicet Officium Sanctorum ac Protectorum civitatis Parthenopes, impressum Neapoli anno Domini MCCCXXV, nihil de illis Sanctis habet. Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italia, S. Fortunatum, cujus corpus in ecclesia S. Euphevi habetur, cum altero juniore, S. Gregorii Papæ et Agnellii Abbatis coætaneo, necdum Sanctis adscripto, nec usquequaque laudando, confudit: et quoniam dies qua ex hac vita migravit ignoratur, Natalis, inquit, ejus celebratur IX Junii: qua die solennis processio habetur ad eam ecclesiam, in qua corpus ejus conditum est; quod diu ignotum, anno salutis MDLXXXIX repertum fuit, et una cum S. Maximi Episcopi corpore in arca plumbea collocatum est. Itaque in Indice alphabetico nominum et ipse et S. Maximus notantur, et utrobique additur IX Junii corpus in ecclesia S. Euphevi.

Translatio
celebratur
9 Junii

E

DE S. ORSISIO ABBATE

S. PACHOMII APUD TABENNENSES SUCCESSORE IN THEBAICA ÆGYPTI SOLITUDINE

Ex Actis SS. Pachomii ac Theodori, Synaxario MS. et aliis.

D. P.

A CIRC.
CCCLXXX.

Sub Orsisi
nomine relatus
in Synaxario
Divion.

Jam pluries laudatum nobis Divionense Synaxarium, post sanctos tres Apostolos prænominatos, sic progreditur; Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἀγιος Ὀρτίσιος ἐν εἰρήσῃ θελειούται: Eadem die S. Ortisius in pace requievit: et additur Distichon, quod non potuit integrum legi:

Ἄρωμος Ὀρτίσιος ἦκεν τῷ Λόγῳ
Ὁ μῶμος [ὄχ. εὐρεῖν ὁ] Μῶμος ἰσχύσει
Culpa vacans Ortisius sequitur Deum,
Nec ipse in illo repperit Momus probrum.

non videtur
esse alius
quam successor
S. Pachomii,

Præsumere possumus quod unius litteræ mutatione factum sit, ut Ortisius pro Orsisi vel Orsiesio scriberetur in Synaxario prædicto; adeoque hic laudari Magni Pachomii magnum discipulum ac successorem, quem adeo in magistri Actis, atque a S. Antonio coævo laudatum, pæne nefas sit credere prorsus neglectum a Græcis fuisse. De hoc ergo agendum hic mihi sumo, nec gravabor præcipua quedam de illo hic colligere.

2 Habitabat hic in Chenobosciorum monasterio, cum extremam ætatem Pachomius ageret, sub annum CCCLIX, vir fidei magnæ (ut in Actis XIV Maji num. 74 dicitur) et humilitate ac caritate insignis, atque ad moribundum Patrem cum aliis accesserat. Hunc ergo propius ad se vocatum, jubet ex omnibus sciscitari Sanctus, equem in Patrem suum eligant. Cunctis autem, non absque gemitu, exclamantibus; Quoniam, ex quo tempore nos tibi subesse Deus voluit, nullum præter te unum est invenire, qui munus illud cum dignitate exequatur; respondit vir sanctus; Dicenti mihi volo credatis, Petronium, si modo in vivis permaneat, Fratrum regimini haud

post Petro-
num cito
mortuum.

Ab hoc electus

fore imparem. Egrotabat ille, venit tamen accersitus; sed cum infirmitatis vehementia supra modum esset exhaustus, et paucos omnino dies Fratribus regendis impendisset; divinis præceptis et Sancti ipsorum Patris memoria omnes instruens, ex hac vita migravit, septimo et vigesimo die ejusdem mensis. Ante vero quam spiritum Creatori redderet, convocatis in unum Monachis, Abbatem sibi petiit designari successorem. Subjicientibus porro illis hanc ad ipsum pertinere curam, Abbati Orsisi, qui cum reliquis aderat, et de quo jam ante a nobis dictum est, vices suas demandavit. Verum is non sine multo gemitu quod offerebatur suscepit, identidem inclamans, tanto sese oneri imparem esse atque ineptum.

3 Erat is, uti jam dictum, virtute summaque humilitate præditus, ac singula monasteria, Fratres visendi solandique causa, sedulus obibat; non ignarus, ad quam excelsum perfectionis gradum aliquando pertigisset Abbas Pachomius, quando in ejus ipse disciplina versabatur. Hujus itaque insistens vestigiis, seu stans seu sedens, non cessabat de rebus divinis ad eos habere sermonem, itaque animabus eorum prodesse, mentionem frequenter faciens verborum Pachomii, cum in Chenobosciorum monasterio præfecturam ageret. Quamvis autem tantam Dei nondum erat assecutus cognitionem, in parabolis tamen ad eos verba faciebat; parabole autem vim efficaciamque addebat Deus. Quasumque vero in medium proferebat, ipse etiammet egregie evolere noverat, ita ut Fratres universi vehementer admirarentur.

Fratres soler-
ter instruit,

AUCTORE D. P.
monet cavendam
negligentiam,

A rarentur. E pluribus, porro una fuit quam subji-
cio. Non ignoramus, Fratres, quam perfecta nos rerum
cœlestium cognitione per Scripturas sanctas vene-
randus ille noster Pater solitus sit imbuere. At ego,
quantum quidem mea mihi mediocritas suggerit, sic
existimo; hominem, nisi magna cura diligentiaque
animum suum custodierit, omnium quæ dici utiliter
aliquando audierit facile oblivisci, et in segnitiam
prolabi. Ita deinde fit, ut cum animum ejus vacuum
nauscatur dæmon, suas absque difficultate insidias
struat. Quemadmodum si quis in lampadem, debite
ad lucendum præparatam atque expositam, oleum
infundere forte neglexerit, sensim eam extingui est
necesse, ac tenebras in lucis vicem succedere vide-
mus; neque istud modo, sed adrepens quandoque
musculus ellychnium absumere sæpe tentat. Ante
vero quam lampas ardere omnino desinit, irritum id
ille tentat conatu: verum ubi observat non modo
flammam, sed omnem etiam ignis sensum esse ex-
tinctum, tunc ellychnium sine metu arrodere atque
vorare, et lampadem huc illuc jactare aggreditur;
quæ, si fictilis sit, in frustra comminuitur; si ænea,
a patrefamilias sine luce inventa, ut denovo lucere
possit præparatur. Eadem est ratio animæ de sua
salute parum curantis, quando sanctus ab eo Spiritus
paulatim recedere animadvertitur, donec ad extre-
mum divino omni calore plane destituatur. Tunc
itaque adversarius omnem ab ea anima alacritatem
expellit, ac variis etiam languoribus corpus reddit
obnoxium. Quod si is animo quidem in iis quæ Dei
sunt recte sit constitutus, sed a subrepente negligē-
tia simpliciter supplantatus, tunc misericorditer Deo
animæ illi tumorem suam suppliciorumque æternorum
memoriam incutiente, vigilat, imposterum magna
sese accuratione conservans, quoad eam Domini-
nus visitare dignabitur.

per quam ani-
mæ subrepi-
t dæmon,
sicut mus lu-
cernæ.

B

4 Atque hic loquendi finem faciens Orsisius, ad
preces concipiendas surrexit, cum sua ista parabola
non exiguam Fratribus attulisset utilitatem. Cete-
rum Orsisius Abbas ita inter Fratres versabatur, ut
quam studiosissime imitari Abbatem Pachomium
ab omnibus observaretur. Hic enim illum aliquam-
diu secum habuit; cumque eundem Chenobosciis
Patrem præfecisset, nonnullique de eo murmura-
rent, ut nimium juvene ad ejusmodi gradum; re-
audita Pachomius de ipso ait: Ne putetis, Fratres,
quod regnum cœlorum senioribus solummodo debeatur.
C Quin imo senior aliquis adversus Fratrem mur-
murans, non modo ille senior non est, sed neque
monasticæ adhuc vitæ is jecit fundamentum. Nihil
siquidem ab hominibus Deus exigit aliud, quam ut
eum amando timeant et timendo ament. Caritas
autem nihil adversus proximum molitur mali. Dico
vobis; Tam insignes in vita monastica progressus
faciens Orsisius, lampadis instar auræ splendorem
diffundit per domum Domini, atque ad ipsum spe-
ctabit quod scriptum est; Respondi vos uni viro vir-
ginem castam exhibere Christo.

Idem olim
laudatus a
Pachomio,

C

5 Quo tempore sanctus Archiepiscopus Athana-
sius, magna sua et Dei gloria, a Comitatu in Ec-
clesiam suam revertebatur, factum est ut, cum
Alexandriam versus navigationem instituerent Fra-
tres, de Beato Patre nostro Antonio fama accipe-
rent, eum in monte exteriori degere. Quo audito,
cursum illuc instituerunt, ut viri tanti conspectu
recrearentur, utque ab egregio Dei famulo benedi-
ctionem reciperent. Is porro ut Fratres adventare
audivit, non sine magna sua difficultate de loco
surrexit (ætate quippe jam erat supra modum pro-
vecta) ac foras progressus, peramanter eos salutavit,
rogans quo modo ageret ac valeret Abbas Pachomius:
Illis autem lamentantibus, intellexit Antonio-
nius eum obiisse, et dixit: Nolite flere: omnes vos

ac deinde a S.
Antonio

facti estis sicut Abbas Pachomius. Equidem affirmo; D
Magnum is suscepit ministerium, cum tantam Fra-
trum multitudinem in suam admisit disciplinam,
Apostolorum viam ingressus. Respondit Abbas
Zacchæus; Quin tu potius ipse, o Pater, mundi,
qua patet, lumen clarissimum dicendus es, cujus ad
ipsos usque Imperatores fama pervasit, qui tua
causa debitas Deo laudes persolvere minime du-
bitant.

6 Cui Antonius; Non ita, Zacchæe, sentio. Et-
enim quo ego primum tempore Monachum cœpi
agere, nullum usquam extabat cœnobium, in quo
de aliorum salute cura aut metus cuiquam erat:
sed quisque antiquorum Monachorum, persecutione
jam finita, privatim in vita sese monastica exerce-
bat. Postea vero Pater vester tantum bonum, Deo
adjuvante, effecit. Alius quidem ante, cui Aotæ no-
men, voluit tale ministerium suscipere: verum quia
non ex toto corde ei rei studuit, successu conatus
ille caruit. De Abbate porro vestro multorum ser-
monibus accepi, in divinis eum Litteris apprime
fuisse versatum. Equidem serio et sæpe volui illum
corporali præsentia cernere, sed forte dignus haud
fui: per Dei tamen gratiam in regno cœlorum in-
vicem videbimus; sed et omnes alios, sanctos Pa-
tres, ipsumque imprimis Domianum ac Deum no-
strum Jesum Christum. Animos ergo sumite, con-
fortamini, et pleno cursu ad perfectionem tendite.
Istud quoque mihi nunc indicate, æquum sibi in
munere et dignitate successorem designavit? Sub-
jicientibus, Abbatem Petronium a Pachomio ad id
delectum; ac Petronio, post non multum temporis
vita functo, successisse Orsisius; respondit Anto-
nius; Non Orsisius, sed Israelitam, illum vocetis
oro. Tum si ad Episcopum Athanasium, virum gradu
eo dignissimum, vobis est iter, sic ipsum a me com-
pellabitis; Hæc tibi commendat Antonius; Curam
habe de filiis Israelitæ. Quo dicto, ac sua illis be-
nedictione impertita, non sine commendatitiis ad
magnum Athanasium litteris ab sese dimisit. Qui
ut Alexandriam pervenerunt, a sanctissima Ponti-
fice, propter beati præsertim Antonii commenda-
tionem, magna benevolentia significatione excepti
fuerunt; non enim quantus esset Antonius latere
poterat Athanasium.

gratulante
quod hic isti
suffectus sit.

E

7 Porro Abbas Orsisius, secundum acceptam a
Deo gratiam, Fratres suos egregie in vita spiritus
educabat; quin etiam sermonum ejus vis ac robur
perpetuo videbatur accrescere, in Fratrum consolati-
onem: neque nudas modo in spiritualibus collo-
quiis parabolas, sed earum etiam expositionem pro-
ferebat, illud identidem inculcans, ut quam, in
totius monasterii meliorem gubernationem, regulam,
dum adhuc superesset, Pachomius præscripserat,
nec non constitutiones Patrum, Præfactorumque et
Subpræfactorum ordinem, exacte servarent. Bina
quoque per anni decursum tempora statuit conve-
niendi, Paschatis scilicet et Magnæ remissionis,
quando ratio rerum omnium ad necessitatem corpo-
ralem spectantium initur, operum item et expensa-
rum, ut majoris monasterii Œconomus, qua ratione
munus sibi commissum exequeretur, posset habere
perspectum. Consuetudo autem illis jam inde ab
initio erat, circa vesperam, manuali opere ac cœna
peractis, in unum simul considerare ad scrutandas
Scripturas, ab omni alia solitudine tunc liberos,
præterquam ab ea, quæ salutem eorum concernebat.
Quibus vero præcipua rei hujus cura fuerat deman-
data, fortes in spiritu magistri, ut ministros Dei
decebat, munus suum exequerentur. Quamdiu eam,
ait Dominus, fecistis uni ex minimis qui in me cre-
dunt, mihi fecistis.

Ipse Pachomii
institutum pro-
movens

F

Fratres hortat-
ur

8 Sedens igitur Orsisius, et pulchris sermonibus
Fratres

*ad studium
humilitatis,*

A Fratres confirmans, dicebat : Nonnullos vestrum video, quibus magni nominis fama, et in alios potestas atque imperium, utque vel domestici vel muneris alterius dignitatem consequantur, in votis est ac desiderio. Aliud profecto, Patre nostro vivente, erat Monachorum studium, quando nonnisi per insignem obediendi promptitudinem magnus quis studebat dici, veritus alioquin ne in cœlorum regno inter postremis hærendum sibi aliquando esset. Mihi quoque cum Petronius Abbas, ut de vobis curam gererem, demandaret ; lacrymæ eruperunt ac gemitus, consideranti periculum, in animarum gubernatione situm. Neque ego modo, sed omnes omnino Sancti ita sensere. Primus omnium Propheta Moyses, a Deo ad Populum Israelis liberandum regendumque missus, magna animi demissione Deum obtestatus est, ne eam ob rem irasci sibi vellet, ac tum demum ministerium suscepit. Nos itaque similiter, Fratres, quotiescumque pronuntiari illud audiverimus ; Qui se exaltat, humiliabitur ; ab omni ambitionis labe alieni esse studeamus. Non omnium est in regimine animarum cum laude versari, sed eorum solummodo qui perfectione inter alios eminere cognoscuntur. Parabola est. Later incoctus, si haud procul a flumine ædificio extruendo subternatur, ne diem unum futurus est utilis ; si autem diligenter idem coquatur, durissimi lapidis rationem obtinebit. Ita hominibus, carnalia adhuc sapientibus, contingere videmus, ut, nisi divinatorum sermonum igne, ad Josephi istius exemplum, ante accendantur, ipso etiam conatu suorum initio, dissolvi misere incipiant. Multarum namque tentationum fluctibus agitari eos est necesse, qui in media hominum multitudinis vitam instituunt. Rem vero laude dignam præstat is, qui propriæ mediocritatis admodum conscius, impositum sibi onus excutere non segniter contendit, ne in pericula majora incidat. Quicumque in fide haudquaquam vacillant, ii in omni eventu firmi sunt ac stabiles. De Josepho autem, homine sanctissimo, si quis ut sermo instituitur desiderat, terrenis illam rebus minime sciat fuisse delectatum. Quantas ille tentationes sustinuit, et quibus in regionibus ? In iis utique, ubi nullum tunc erat veræ religionis vestigium. Sed Deus Patrum ipsius, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, in omnibus ei adfuit, e tribulationibus salvum eduxit, ac nunc in cœlesti aula pariter cum Patribus versatur is et exultat. Nos quoque, qui, quam parum possimus, haud sumus ignari ; fortiter certemus, Fratres ; ac nescio equidem, an vel hac ratione judicia Dei declinare satis poterimus. Multa alia horum similia cum dixisset, oravit : et ad suas se cellulas Fratres contulerunt.

*et constantiam in
tentationibus.*

B

C

*Pravo Monachosensium
exemplo*

9 Crescente interim supra modum numero Monachorum, per agros et silvas causa sibi, pro tanta hominum multitudine querendi, cœperunt dispergi : et quantum curæ aliæ multiplicabantur, tantum negligentia cœpit in singulis monasteriis irrepere. Pater igitur quidam Monachosensis monasterii, Apollonius nomine, contra quam in commune lata patiebatur regula, cœpit suo monasterio necessaria per se abunde comparare. Hac de causa multis ab Orsio Abbate monitus atque increpitus, ægro animo quæ dicebantur exceperit, in illud nb adversario consilium inductus, ut suum monasterium a communitate abstraheret ; persuasitque pluribus ibidem præcipuis ut hoc probarent. Quorum exemplo sane pernicioso, ex aliis quoque monasteriis non pauci in labem eandem inciderunt, cum Apollonium absque fronte Abbati resistentem cernerent : dicebat enim, Quia per rationem vivendi in commune nihil differimus a Fratribus. Cumque ab Orsio Abbate persuaderi sibi nequaquam pateretur, magis etiam ten-

tationis turbo invaluit. Cernens igitur Orsio quantis in angustiis res constituta esset (multum quippe effluxerat temporis, ex quo molestias illas coactus erat perferre) quamvis ad mortem usque eas sustinere haud gravate statuisset ; attamen circumspiciens quem sibi potissimum in gubernando socium adjungeret, in solitarii tantisper locum sese abdidit : atque suspiriis istis continuis indulgens, quemadmodum ipse nobismet deinde narravit, in has ad Deum voces erupit ; Ille mihi, Domine, Abbas Petronius famulus tuus moriens commendavit, ut Fratres plurimos ad asceticum vitæ institutum et salutem conarer adducere. Sed paucos admodum, qui dictis nostris aures præbeant, datur reperire : unusquisque enim post cordis sui desideria abit, eos si excepias, qui sincera omnino fide tibi deserviunt, quique duce ac magistro Pachomio in vita sese ascetica strenue exercuerunt, ac si qui alii timorem tui habent. Mihi vero molestissimum accidit, cum universam communitatem in tantas turbas conjertam conspicio, non mea quidem culpa aut incuria, cum nemini, ut tute ipse optime nosti, ullam unquamurbationis ansam præbuerim ; neque id tu, Domine, ignorare potes, Quin neque istud solum monasterium sollicitudinem mihi injicit, sed etiam aliorum causa in angustiis sum, ne forte accepta hac occasione, ab ea quæ jam inde a principio inter ipsos fuit animorum conjunctione caritateque recedant. Nunc itaque, Domine, non possum diutius sustinere solus : virum ergo mihi aliquem promptum animo atque robustum indica, et nominabo ipsum illis, ne animarum, quæ forte periturae sunt, reus ego habear.

10 Eadem igitur ipsa nocte insomnium ipsi est oblatum, visusque sibi est videre lectos geminos, e quibus alter pretiosus quidem, sed vetustate tritus ; alter pretio haud impar priori, sed firmior longe atque solidior. Exinde ita sibi mandari audivit : Lectum hunc firmiorem continuo occupa. Tum vero secum reputans intellexit, grabatum illud esse Theodori, qui cum Abbate quondam Pachomio una quasi anima esse videbatur : exortum quod valde amaret tribulatione levatus, eo præsertim quod valde amaret Theodorum, quem egregia omnino humilitate præditum, et ad sustinendas hominum obmurmurationes fortissimum esse non ignorabat ; omnium monasteriorum Hegumenos in unum convenire jussos, Theodoro non evocato, hac oratione compellat : Non ignotum vobis esse scio, quantum postremis hisce diebus apud nos turbatum fuerit. Sustinui tantisper, ea solummodo spe inductus, fore ut omnis ea tempestas sensim evanesceret : sed e contra, ut ipsimet videre potestis, accidit, ac malum in immensum auctum est. Necesse itaque habeo fateri, solum me tantis curis ac sollicitudinibus minime esse parem. Quamobrem ita mihi persuasum habeo, fore ut e vobis nemo cogere me ad ulteriorem oneris tanti excusationem velit. Quoniam vero certissimum mihi est, parum admodum a me in hoc negotio posse profici, nec esse unde sive a Deo sive a Patrum senioribus timeam reprehendi, quibus scilicet insufficientia mea abunde est perspecta ; ita statuo, Theodorum eum esse qui muneri huic omnino sufficiat, quem et a longo jam tempore haud secus ac Patrem nostrum reveriti sumus. His dictis, secunda deinde nocte in Chenobosciorum monasterium recessit, in eoque mansit. Fratres porro universi, magno cum gaudio hoc audientes. Theodorum in Patrem suum acceperunt. At ille eorum se voluntati negavit staturum, donec de re tota cum Abbate Orsio contulisset, tres interim dies cibi omnis ac potus experts traducens.

11 Postquam ergo hic accersitus adfuit, rursus ejus

D
AUGUSTINE D. P.

augeri turbas
videns,

E
inter querulas
preces,

alium peti
sibi substi-
tuendum

ostensumq
in visu Theo-
dorum

F

declarat
Vicarium.

A ejus causa in unum coactis Fratribus, inquit ei Abbas Orsisius: Nos te constituimus: Pater noster huic te muneri jam dudum destinavit, quando, tua barba apprehensa, tertio dixit: Memineris, Theodore, ne ossa mea eo loco relinquantur ubi fuerint humata. Quo audito, Abbas Theodorus, quod ulterius opponeret, non habuit. Itaque Fratribus eum tradidit Orsisius, et ipse in Chenoboscia denuo abiit; Theodorus vero ordinatus est. Ceterum Abbas Theodorus super ea, quam passus quondam fuerat spiritus, afflictione, Orsisius egregie solatus, insistere etiam non nihil cepit ut in monasterium Pabau redire ne gravaretur, Fratres, ut prius, visitaturus: vivebat enim in Monchosi. Persuasum igitur Orsisius eo deducens præcurrit, jussitque Hebdomadarii dato signo convocare Fratres, itaque eum excepit. Ille autem, sicut tunc erat, Catechesin fecit in medio eorum (hora enim ejus habendæ erat) stabatque auscultans Theodorus Abbas, tamquam illius Vicarius. Post hæc vero, propter mutuam erga se invicem caritatem, noluit Orsisius ab eo removeri: sed erant ambo tanquam homo unus. Universi autem Fratres vivificam eorum admirabantur bonitatem, qui ut sic unirentur fuerant divinitus edocti.

B Secundus porro ab Orsisius Theodorus erat, et illum interrogabat ad singula.

12 Rursum igitur abiit Orsisius visitatum monasteria: Theodorus autem, per eam quam habebat curam, minime otia batur. Sed jam coronam, laboribus sanctis debitam, Domino præparante, annus agebatur, ut alibi demonstravimus cccclxxviii; et congregatos ad Pascha 11 Aprilis celebrandum Fratres, peracta festivitate dimiserat Theodorus, cum diem extremum obiit, xxvii ejusdem mensis; tanto cum Orsisius jugiter assistentis, proque vita ejus longiore instanter deprecantis sensu, quantum in Actis est legere num. 94. Peractis vero exequiis, Abbas Orsisius pristinum inter Fratres locum et ordinem denuo obtinuit, eorumque rectæ gubernationi pro viribus intendit: vir namque erat summa probitate, et magno erga Fra-

trum salutem desiderio flagrans. Deus siquidem vires homini ac robur sufficiebat, Scripturarum illi sanctarum intelligentiam largiter tribuens. Quamobrem non modico temporis spatio Fratribus cuo summa potestate in pace præfuit.

13 Si Theodori cœtanensis erat Orsisius (nec enim multo major nutu concipi debet, qui post ipsum, ætatis suæ anno LXV mortuum, aliquantis adhuc annis Fratres rexit) potest ad annum usque cccclxxx et ultra pervenisse; cepissetque præesse anno circiter ætatis quinquagesimo, et octogesimum vitæ transcendisset cum obiit. Non tamen ad extremum usque spiritum desiit pro Fratrum utilitate laborare, quod verbis jam forte minus poterat præ senio, faciens scriptis. Etenim Gennadius Massiliensis, lib. de Scriptor. eccles. cap. 9; Orsisis, inquit, Monachus, Pachomii et Theodori Collega, vir in sanctis Scripturis ad perfectum instructus, composuit librum, divino conditum sale, totiusque monasticæ disciplinæ instrumentis constructum; et ut simpliciter dicam, totum pæne in eo vetus ac novum Testamentum, compendiosis dissertationibus, juxta Monachorum dumtaxat necessitatem, invenitur expositum: quem vice testamenti, prope diem obitus sui, Fratribus obtulit. Dubitavi equidem in Comm. prævio num. 18, utrum Doctrina atque tractatus Patris nostri Orsiesii, qualis primum in Bibliotheca Patrum, deinde una cum aliis a S. Benedicto Aniani Abbate in Codicem Regularum collectis, habebatur editus a Luco Holstenio, sit ipse a Gennadio laudatus liber: propterea quod perpetua illa veteris ac novi Testamenti expositio, quam in eo mihi videbatur laudare Gennadius, non satis dilucide istic appareret. Sed cum reflecto animum ad verba, juxta Monachorum dumtaxat necessitatem; et video tractatum totum fere ex utriusque sacræ Puginæ locis contextum; desino dubitare, ac votis requirere id, quod jam habere nos puto, Tractatum scilicet, utilisimum Monachis et rerum asceticarum studiosis; ut merito prælaudatus S. Benedictus, in concordia Regularum, sæpius istam Orsiesii Doctrinam laudet.

usque ad an. circiter 380

et Fratrum instructioni scribit utilisimum tractatum, E

a S. Benedicto Anianensi Ab. laudatum.

DE SANCTO ABRAHAM

ABBATE CLAROMONTE IN GALLIA

Ex Sanctis Gregorio Turonensi et Sidonio Apollinari.

5. 51.

C

POST AN. CDLXXII.

Vita a Gregorio Turonensi scripta.

G regorius Episcopus Turonensis, libro 2 Historiæ Francorum capite 21, describit gesta Episcoporum Arvernæ, Eparchi et Sidonii Apollinaris, quorum hic isti, sub annum cccclxxiii vita functo, subrogatus est. Hujus tempore, inquit, cum adhuc apud urbem Arvernani Victorius moraretur, fuit in monasterio B. Cyrici, urbis ipsius Abbas, Abraham nomine: qui fide et operibus Abraham illius prioris refulgebat, sicut in libro Vitæ ejus scripsimus. Extat hæc Vita capite 3 de Vitis Patrum, et est hujusmodi.

2 Nulli Catholicorum esse occultum reor, quod Dominus ait in Evangelio: Amen dico vobis, si habueritis fidem integram, et non hæsitaveritis; si dixeritis huic monti, Transfer te, transferet se: et omnia quæcumque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, et venient vobis. Ergo non est dubium, quin Sancti obtineri possint a Domino, quod petierint: quia in eis fides, fundamine posito, nullis hæsitationum fluctibus vacillat. Pro qua fide, non solum intra patriæ terminum propriæ, dum cælestem vitam agere cupiunt, exules facti sunt; sed etiam transmarina ac peregrina petierunt loca, ut

Matt. 17

Instar Abraham Patrum, hinc, ornatus fide et virtutibus,

ei, cui se devoverant, plus placerent. Sicut nunc B. Abraham Abbas, qui post multas tentationes seculi, fines est territorii ingressus Arverni: qui non immerito Abraham illi comparatur seni, pro magnitudine fidei, cui quondam dixerat Deus; Exi de terra tua, et de cognatione tua, et vade in terram, quam monstravero tibi. Reliquit autem hic non solum terram propriam, sed etiam illam veteris hominis actionem; et induit novum hominem, qui secundum Deum formatus est, in justitia, sanctitate, et veritate. Ideoque cum se perfectum in Dei opere cerneret; non fuit dubius in fide petere, quod per vitam sanctam confusus est obtinere. Per quam opifex cæli, maris ac terræ, parva quidem numero, sed admiranda miracula operari dignatus est.

3 Igitur Abraham iste super Euphratis fluvii littus exortus est, ubi in Dei opere proficiens, ad visitandos Eremitas adire Ægypti solitudines concupivit. Eo autem dum tenderet, a Paganis comprehensus, et multis pro Christi nomine affectus verberibus, in vincula conjicitur: in quibus per quinque annos exultans, tandem Angelo solvente laxatur. Occidentalem quoque plagam visitare cupiens, Arvernos

Gen. 12

in Ægyptum abiit, captus in via venit Arvernos:

A Arvernos advenit; ibique ad basilicam S. Cyrici monasterium collocavit. Erat autem miræ virtutis, fugator dæmonum, illuminatorque cæcorum, aliorum quoque morborum potentissimus curator. Igitur cum festività supradictæ basilicæ advenisset, Præpositum vocat, ut vasa vino plena ad reficiendum populum, qui solennitati aderat, in atrio ex more componeret. Causatur Monachus, dicens: Ecce Episcopum cum Duce et civibus invitasti, et vix nobis supersunt quatuor vini amphoræ: unde omnia ista complebis? At ille: Aperite, inquit, mihi pennam. Quo aperto, ingressus est; et fundens orationem, quasi novus Elias, elevatis ad cælum manibus, ac infusis fletu luminibus, ait: Ne deficiat, quæso; Domine, de hoc vasculo vinum, donec cunctis ministretur in abundantia. Et irruente in se Spiritu sancto, ait: Hæc dicit Dominus: Non deficient vinum de vase, sed omnibus petentibus affatim tribuetur, et abundabit. Quo dicto, vinum, ad verbum et hilaritatem dispensationis illius, cuncto populo in abundantia ministratum est, et superfuit. Sed quia strenuitas Præpositi prius mensuraverat vasculum quinquagenarium, et repererat quatuor palmorum mensuram; cernens quæ acta fuerant, in crastino iterum mensurans, tantum reperit in vase, quantum in eo præcedente reliquerat die. Ex hoc Sancti virtus in populo declarata est: in ipso vero monasterio plenus dierum obiit, ibique cum honore sepultus est.

B 4 Erat autem eo tempore S. Sidonius Episcopus, et Victorius Dux, qui super septem civitates principatum, Eoricho Gothorum Rege indulgente, susceperat. Hujus vero Sancti Epitaphium B. Sidonius scripsit, in quo aliqua de his, quæ locutus sum, est præfatus. Ad hujus autem beati Abrahamæ sepulcrum plerumque frigoritici decubantes, medicinæ cælestis præsidio sublevantur. *Ipsam Epitaphium, a S. Sidonio exaratum, accipe cum Epistola xvii libri vii, ad S. Volusianum Turonensem Episcopum, de quo egimus xviii Januarii, scripta his verbis:* Jubes me, Domine frater, lege amicitie, quam nefas est lædi, jam diu desides digitos inculibus officinæ veteris imponere, et Sancto Abrahamæ vita functo nœniam sepulcralem luctuosis carminibus inscribere. Celeriter injunctis obsecundabo, cum tua tractus auctoritate, tum principaliter amplissimi viri Victorii Comitit devotioe præventus, quem jure seculari patrem, jure ecclesiastico filium, excolu ut cliens, ut pater diligo: qui satis docuit, quæ sibi aut qualis erga famulos Christi cura ferret, cum thorum circa decumbentis Antistitis, non dignitatem minus quam membra curvatus, ac supra vultum, propinqua morte pallentem, dolore concolor factus, quid viro vellet lacrymis indicibus ostenderet. Et quia sibi maximas humandi funeris partes ipse præripuit, totum apparatus supercurrentis impendii; quod funerando Sacerdoti competeret, impartiens; saltem ad obsequium, quæ remanserunt, verba conferimus; nihil aliud exaraturi styli scalpentis impressu, quam testimonium mutuæ dilectionis. Ceterum viri mores, gesta, virtutes, indignissime meorum vilitate dictorum ponderabuntur.

C 5 Abraham, sanctis merito sociande Patronis, Quos tibi collegas dicere non trepidem: Nam sic præcedunt, ut mox tamen ipse sequare; Uat partem regni portio martyrii. Natus ad Euphratem, pro Christo ergastula passus, Et quinquennali vincula laxa fame. Elapsus Regi truculento Susidis oræ, Occiduum properas solus adusque solum. Sed Confessorem virtutum signa sequuntur: Spiritibusque malis fers, fugitive, fugam. Quaque venis, lemorum se clamat cædere turba: Dæmonas ire jubes exul in exilium.

Expeteris cunctis, nec te capit ambitus ullus, Est tibi delatus non onerosus honor. Romuleos refugis Byzantinosque fragores. Atque sagittifero mœnia fracta Tito: Muros Alexandri te non tenet, Antiochique: Spernis Edissææ Byrsica tecta domus. Rura paludicolæ temnis populosa Ravennæ, Et quæ lanigero de sue nomen habent. Angulus iste placet, paupertinusque recessus, Et casa cui culmo culmina pressa forent, Ædificas hic ipse Deo venerabile templum, Ipse Dei templum corpore facte prius. Finiti cursus istic vitæque viæque, Sudori superest dupla corona tuo. Jam te circumstant paradisi millia sacri, Abraham jam te comperegrinus habet. Jam patriam ingrederis sedem quo decidit Adam, Jam potes ad fonte a fluminis ire tui.

6 Ecce, ut injunxeras, quæ restant, sepulto justa persolvimus: sed si vicissim caritatis imperiis, fratres, amicos, commilitones, obsequi debeat; ad vicem quæso tu quoque, quibus emines institutis, discipulos ejus aggredere solari: fluctuantemque Regulam Fratrum destitutorum, secundum statuta Lirinensium Patrum vel Grinnicensium, festinus informa: cujus disciplinæ si qui rebelles, ipse castiga: si qui sequaces, ipse collauda. Præpositus illis quidem videtur S. Auxianus, qui vir (ut nosti) plusculum justo et corpore infirmus, et verecundus ingenio; eoque parendi quam imperandi promptior: exigit te rogari, ut tuo ipse sub magisterio monasterii magister accedat: et si quis illum de junioribus spreverit, tamquam imperitum vel pusillanimum, per te unum sentit utrumque non impune contemni. Quid multa? Vis ut paucis, quid velim, agnoscas? Quæso ut Abbas sit Frater Auxianus supra Congregationem, tu vero supra Abbatem. Vale.

7 *Hæc Sidonius, Episcopus (ut supra dixi) Turonensis, cui tamquam Metropolitanæ etiam Arvernica diocesis cura esse debebat: quemque ideo, secundum aliqui MSS. Dominum Majorem hic appellat, ubi alia habent Domine Frater: libro autem 4 Epist. 18 ad Luccentium etiam Fratrem, et communem Fratrem appellat; et hic sub finem cupit supra Abbatem esse Auxianum, S. Abrahami successorem, licet verum in ista congregatione eximium. Deinde Victorium solum titulo Comitit honorat, utpote qui tum uni Arvernicae urbi præerat; At Gregorius Turonensis, lib. 2 Historiæ Francorum cap. 20, Ducem appellat, scilicet ab Eurico sine Eoricho Rege Gothorum supra septem civitates præpositum. Cujus Victorii pietatem hic laudat Sidonius: sed non semper sui similem fuisse, et propter libidinem ab Arvernis profugum, Romaque lapidibus obrutum, scribit dictus Turonensis. Natus autem est S. Abraham ad Euphratem: dein senior sub truculento Persarum Rege Saporre (qui hic dicitur Rex Susidis oræ, cum allusione ad urbem Susam, ex libro Estheris notissimam) ergastula et vincula quinquennium passus, laudatur, quia pro suo domicilio non elegit Romam, aut Constantinopolim, non Hierosolimam, Alexandriam, Antiochiam, aut Carthaginein, non etiam Ravennam aut Mediolanum, ubi suam in medio lanæ, inventam scripsit Isidorus. In monasterio vero, per ipsum constructo, vigeant statuta Lirinensium Patrum vel Grinnicensium. De Lirinensi monasterio per S. Honoratum xilificato, late agitur in ejus Vita, ad diem xvi Januarii a nobis edita: at Grinnicensium cœnobium, a sanctis Pontificibus urbis Viennensis fundata, quingentos pene monachos continuisse, habent Acta S. Clari Viennensis Abbatis, ad Kalendas Januarii excusa.*

8 Collocasse autem S. Abrahamum monasterium ad

D
AUCTORE G. II

Arvernos
venisse ibique
struxit e
monasterium,

et hinc ut
prospiciat ille
regit;
E

quæ persecutio
quam Sanctus
fugerit?
F

ne vinum
deficiat
orando
impetrat.

S. Sidonius a
Volusiano
rogatus,
epitaphium
illius scribere

dicit ex Persi-
de ob persecu-
tiones pro-
fugum,

dimissis
majoribus
urbibus,

A ad Basilicam S. Cyrici, indicat supra Turonensis; de qua Basilica in libello primo de Sanctis, Ecclesiis, et Monasteriis Claromontii, apud Savaroum capite 4, ista leguntur: In ecclesia S. Cyrici altare S. Cyrici, ubi S. Abraham, et S. Justus, et S. Silvinus requiescunt. Celeberrima est sollemnitas hujus Sancti in dicta S. Cyrici ecclesia; et inde translata ad totam diocesim, quæ in MS. Martyrologio Claromontano sic promulgatur: xvii Kalendas Julii, Arvernus natalis S. Abrahæ, Abbatis et Confessoris. Quæ fere eadem leguntur apud Molanum, Galesinium, Canisium, et alios, cum hodierno Martyrologio Romano. Plura ex Actis congeffit Saussayus. At Savaro, in suis Notis ad dictam Ecclesiam S. Cyrici, addit, fontem limpium non præcul ab Ecclesia collabi, ac vulgo vocari, la fon de S. Abraham: reprehenditque anilem superstitionem, qua istic solebant infantes plus æquo quiritantes mergi, ut a quiritatu et infantili ploratu sanarentur. Quod tamen beneficium eis ibi præstari laudat Saussayus. Non video ego quid superstitionis in eo sit, si latenti morbo vel incommodo, qui causi enormis ejulatus sit, remedium ex illa aqua per S. Abrahami invocationem speretur; cum certum sit multa pati subinde infantes, quorum indicium nullum aliud habeat natura

in promptu quam ejulatum: qui si continuus et enormis sit, non potest ex levi malo procedere.

¶ Coluntur xvi hujus, Græcis Latinisque Fastis notissimi, SS. Cyricus sive Quiricus, et Julitta, mater ac filius, Martyres, translatis in Galliam corporibus, ac sigillatim in Arvernia celebres. In horum Actis, utque exinde in variis Martyrologiis, et hodierno Romano, legitur de filio, quod triennis puellus, cum matrem, quæ ante Alexandrum Præsidentem nervis dirissime cædebatur, implacabili luctu lugeret, ad gradus tribunalis illisus interiit. Pluribus opus non est, ut intelligatur quod illius cujuscumque religionis origo, eo in loco sit ipso Abrahamo antiquior, fundatus in prænarrato S. Cyrici ejulatu: cujus ecclesiæ adjunctus fons, cum ad impetrandum ejulatu infantili remedium vulgo frequentaretur, et nova ei accessisset venerabilitas a S. Abrahamo, ex eodem fonte bibere solito; fons ipse caperit S. Abrahami dici; et beneficium quod solebat S. Cyrico acceptum referri, ipsimet Abrahamo adscribi. Fuit Savaro vir eruditus, sed ipsi hic accidisse videtur, quod hoc seculo plurimis, qui superstitioni sæpe imputant, id cujus veram causam originemque ignorant, laudaturi, si quis ipsis eam suggereret, qualem hic satis commode suggeri existimamus.

Cultus 15 Junii

et fons infantibus utilis,

ex veteri ad S. Cyricum devotione.

DE S. VOUGA, SEU VIO

EPISCOPO IN BRITANNIA ARMORICA

De ejus cultu vitæque actis, ab Alberto le Grand collectis, quæ Latina exhibentur.

SEC. VI.

Templa Sancto dicata

cultum demonstrans;

ut et Reliquiarum veneratio.

Acta ex MSS. correctæ

Penmarcum est Britanniae minoris in Cornuallia promontorium; ad ostium fluminis Oleræ. Inde miliario uno distat ecclesia parochialis de Treguenee, circa quam exstat sacellum S. Vougæ aut Vii, in quo ejusdem sacræ Reliquiæ asservantur. Exstat et alia eidem Sancto dicata ecclesia in diocesi Leonensi, Britanniae item minoris, in eo loco ubi traditur Sanctus, extracto oratorio, cum paucis aliis vitam monasticam ad mortem usque coluisse, et sepultus claruisse miraculis, donec sacrum corpus a Nortmannis Britanniam depopulantibus (quod seculo ix aliquoties contigit) ablatum est. Oratorium istud, ob peregrinorum eo concurrentium multitudinem, in templum justæ magnitudinis excrevit: quod deinde a S. Tenenano Episcopo Leonensi, uno post Sancti obitum seculo, ad honorem ejusdem est consecratum, aut certe Parochialem dignitatem accepit. Et hæc quidem antiquam venerationem S. Vougæ indubitata faciunt: cujus annuo festo, ex eundem, ut credo, ecclesiarum usu, assignat Albertus le Grand, decimam quintam Junii. At neque post translatum a Nortmannis sacrum corpus, imminuta est populi erga Sanctum devotio: et ut esset aliquod, quo illi foveretur, sacrum pignus; Missale ejus servatur in ecclesia, juxta quam creditur habitasse; et populo religiose osculandum præbetur. In ecclesia autem de Treguenee remansit ejus aliqua Reliquia, verosimiliter eo allata, antequam a Nortmannis Britannia infestaretur.

¶ Acta ejus collegit Albertus le Grand, ut ipse testatur, ex antiqua Chronica Britanniae Manuscripta et antiquo legendario etiam manuscripto in pergamento, quod existit in monasterio S. Matthæi diocesis Leonensis; ex antiquitatibus ecclesiæ Leonensis collectis per D. Yvonem le Grand, Canonicum Leonensem, Rectorem de Plou-neventer et Eleemosynarium Duci Francisci II (qui regnavit ab anno mcccxxviii ad annum mcccclxxxviii); ex veteri item Legendario choralis ecclesiæ Leonensis; tandem etiam ex memorialibus authenticis Armacanis in

Hibernia, communicatis a R. P. Vincentio du Val a S. Maria, Ordinis Prædicatorum Vice-Provinciali Hiberniæ. Quæ quamvis omnia magnum videantur habere auctoritatis pondus; dum tamen non preferuntur judicanda ipsamet prætensorum MSS. verbis; neque constat quid, ex quo, et qua fide sumptum, ad quas, ut certo compertas veritates, Lectori offerendas, satis proclivem alias notavimus, non licet et secunde adhærere; maxime dum aliqua occurrunt haud facile recipienda. Imprimis non video, qua ratione probari possit et recipi debeat, S. Vougam Archiepiscopum Armacanicum fuisse; cum de ipso taceant, adeoque nihil invenerint in monumentis Hibernicis, quæ quam studiosissime lustrarunt, Usserus, Colgonus, Warcus. Si enim invenissent aliquid de S. Vouga, et memorialia ista Hibernica suis authentica putassent, quomodo in Catalogis Archiepiscoporum Armacanicorum, ipsius nomen omisissent, isti inter Hibernos recentiores merito laudatissimi Historici? Sane non possumus istud credere, nisi velimus fabellam aliquam fingere, similem ei, quæ de Cyriaco Romano Pontifice in conatu Chronologico Dissertatione V refutata est: ubi etiam ostenditur quanta sit vis argumenti negativi in ejusmodi quæstionibus. Quando S. Cyriacus Papa cum S. Ursula et sociabus ejus, inscio aut invito Romano Clero, spe martyrii discesserat; congregatis Clero et Cardinalibus placuit (uti fingitur) nomen ejus de Catalogo Romanorum Pontificum eradere, quia creditum fuit, quod non propter devotionem, sed propter oblectamenta Virginum Papatum dimisisset. Hic vero, nisi causam æque ineptam fingere voluerimus, non facile ratio inveniri poterit, cur Hiberni scriptores ipsum inter Episcopos Armacanos non numeraverint, si revera Archiepiscopatum illum gubernarint. Malo igitur credere, nunquam id fecisse, Episcopum tamen scripsi in titulo, quia forsitan talis fuit; non Armacanus, sed alicujus obscurioris Ecclesiæ; quales in Hibernia prae innumeras fuisse, ita ut omnes fere Abbates et Parochi Episcopi consecrarentur, persuaden

E

F

non satis verosimiliter faciunt Episcopum Armacanicum,

et plura continent in specie in fabulosa,

A *suadent Acta S. Patricii olitorumque Hibernicorum Sanctorum. Istam autem S. Voudæ Ecclesiam cum nescirent Britones nominare, primam omnium Armacanam arripuerunt : sicut nostrum S. Rumoldum, Mechliniensium Patronum, Dublinensem in eadem Hibernia finxerunt Episcopum, qui Hibernum illum nobis fecerunt, multo licet antiquiorem ipsa urbe Dublinensi.*

saltem quoad circumstantias rupis v. g. in qua mare trajecerit? Sanctus;

3 *Nec placet tam subita ista vetulæ contumeliosæ punitio et resuscitatio, qualis infra memoratur : similia enim miracula quamvis Deo possibile sint, quia tamen sæpius in Hibernorum Sanctorum Vitis, non sine fabulosis circumstantiis, occurrant; facta non credimus, nisi a gravi auctore scripta. Iisdem de causis non placet ista tam admiranda Oceani in rupe trajectio. Quod si superesse putetur pars aliqua istius petræ, in qua etiamnum cernatur vestigium, quod caput reclinando Sanctus impresserit; mallem credere, saxo isto pœnitentiæ causa usum fuisse Sanctum, ad craciandum corpus tempore somni, ipsumque ideo in veneratione fuisse posteris, et miraculis a Deo honoratum. Sane in Vita S. Yvonis Presbyteri num. 24 fit mentio de lapide S. Elavi, in cœmeterio ecclesie de Landelau existente, qui similiter in veneratione erat, propterea*

B *quod S. Elavus crederetur in eo egisse pœnitentiam. In processu enim Canonizationis S. Yvonis prædicti, D. Theophania testis xvi dixit, ex Mauritio de Monte audivisse, quod cum D. Yvo et d. Mauritius essent in una camera in villa Landelau, et idem Mauritius in lecto suo dormiret, et crederet quod D. Yvo etiam in lecto suo dormiret; idem Armiger quamdam vocem audivit, tribus vicibus sic dicentem; Surge, quia Beatus jacet in petra. Quo per Mauritium audito, a somno excitatus palpavit juxta se, nec D. Yvonem potuit invenire ibidem. Et surgens velociter, et accedens ad cœmeterium dicti loci, ad quemdam lapidem concavum, in quo S. Elau fecerat pœnitentiam suam dom vivebat, eundem D. Yvonem in eodem lapide dormientem invenit. His ita prænotatis, Vitam Latine dabo, quam Gallice conscripsit Albertus prædictus, in hunc modum.*

quæ aliunde potest venerationem meruisse.

Interim dantur illa Gallico Latina,

4 *Circa annum salutis dxxxiii, Hormisda Pontificatum tenente, Justino Augusto moderante Imperium, regnante in superiori Armorica Hoelo II, in inferiori Jugduvale, qui tunc in Franciam ad Childebertum fugerat : eo, inquam, tempore ex magna Britannia in Armericum subinde transnavigabant viri sanctitate conspicui, quorum aliqui administrarunt magna cum laude Episcopatus, alii regionem istam sanctis Monachis sui que imitatoribus impleverunt. Interim debebat in Hibernia vir venerabilis Vouga, qui ob morum et vitæ probitatem, Sacerdotium (Canonicatum vocant) in Ecclesia Armacana obtinuit, et tandem legitime electus est ejusdem Sedis Archiepiscopus et Primas Hiberniæ.*

quibus dicitur relicto Episcopatu

5 *Verum, qui ad eam dignitatem invitatus fuerat assumptus, sine intermissione precibus fatigabat Deum, ut gravissimo isto liberaretur onere : optabat eum se ad monasterium aliquod aut desertum recipere, et omni perturbatione liberum animum ad quietam rerum divinarum contemplationem transferre. Exaudivit Deus preces ejus, præcepitque transfretare Oceanum, promittens eum deducere in locum, ubi multum fructus colligeret, inveniretque quietam et desideratam solitudinem. Egit Sanctus gratias Deo, quod revelasset ei voluntatem suam; noctuque exiens Archiepiscopali suo palatio, perrexit ad littus maris : at ibi nulla inventa qua transmitteret navi, magnum patravit miraculum. Stabat in littore rupes prægrandis, quam conscendit; et in nomine ejus qui dixit; Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc, et transibit,*

solitariæ vitæ deserto,

Matt. 17

Junii T. III

et nihil impossibile erit vobis; præcepit, inquam, rupi, ut a littore discedens, sibi esset loco navigii, ad transfretandum quo placerat Deo. Res stupenda! Ad tale præceptum rupes, loco mota, in mare devolvitur : leviterque per Oceani undas fluitans, vix horarum viginti quatuor tempore, Britanniam Armericam appulit, in portum Cornuwalliæ, cui nomen Penmarck. Multi qui eodem tempore per littus deambulabant, et nautæ navium quæ ad portum stabant in anchoris, cum molem hanc adnatantem a longe prospicerent; existimabant ingentem quamdam navem, effracto tempestate perditoque malo, vi fluctuum ad terram propelli. Sed cum portum intraret, omnes hærebant stupore perculsi, quod gravis illa rupes, tanquam navis, hominem vertici suo insidentem adveheret. Descendit in terram Sanctus, et statim rupes in mare regreditur; cunctisque qui aderant videntibus, viam inivit versus Hiberniam, unde venerat.

D *ACCIONE G. II] ac rupe pro navi usus*

venisse in Armericam;

6 *Divulgatum istud miraculum per circumjacentes pagos excivit magnam multitudinem hominum Sanctum videre cupientium. Cives quoque Penmarkani, tanto commoti miraculo, gratias egerunt Deo, quod virum ad eos tam sanctum destinasset : eumque officiose suscipientes hospitio, domum in qua habitaret assignarunt. Prædicavit ibi frequenter verbum Dei, et sanabat miraculose infirmos, multas Jesu Christo animas lucratus. Remansit etiam pars aliqua rupis, quæ ipsum advexerat; et ad hunc usque diem est in parochia de Treguenec, milliari uno a Penmarck, in cœmeterio sacelli Sancto dicati : conspiciturque in illa etiamnum vestigium capitis sancti. Quapropter peregrini, qui religionis causa sacellum visitant, ut liberentur a febribus, caput suum super petram solent reclinare; et secum deferre aquam, tactu sacrarum Reliquiarum benedictam, quæ a febricitantibus bibitur, aut eorum fronti aspergitur. Extruxit deinde Sanctus eremitorium dimidio ab urbe milliario, in quod se recepit ad quiete Deo vivendum : verum cum quotidie magno concursu populus ad eum conflueret, brevi habitationem mutavit.*

et ibi prædicasse,
E

et miracula plura operatus,

quæ etiam sunt ad rupem cui caput acclinavit :

7 *Die quodam Sanctus, egrediens tugurium suum, invenit petulantem mulierculam, quæ spiritu maligno instigata, contumeliosas ei occinebat cantilenas. Sanctus reprehendit eam suaviter : at cum nihil proficeret, ea relicta tacitus viam suam abiit. Sed infelix illa, brevi sensit divinam criminis sui ultionem : magnis enim viscerum agitata doloribus, ejectis intestinalis omnibus, mortua in terram concidit. Perspecta hac punitio, S. Vouga cadaver in ecclesiam deferri jubet; et injuriarum ab ea acceptarum immemor, ponit humi genua; et lacrymis perfusus orat Dominum, ut permittat miseræ istius animam ad corpus reverti; ne alioqui impœnitens mortua, vitam simul perderet animæ. Vix preces finierat Sanctus, resurrexit illa, et abiecit se ad pedes ejus, veniam deprecans : qua impetrata domum suam abiit, laudans Deum, qui mirabilem se ostendit in servo suo S. Vouga.*

item mulierculam contumeliosam,

F

subito mortuam,

resuscitasse,

8 *Percrebuit statim fama tanti miraculi per totam Cornuwalliam, excivitque permultos ex omnibus circumquaque locis ad ejus eremitorium. At ipse, veritus ne tanta hominum frequentia quietem orationis turbaret, decrevit exequi quod diu ante proposuerat animo. Sinum itaque maris transmisit a Lanveoc, et Brestam pervenit; ubi subsistere noluit, sed transiens per civitatem de Lesneven, in silvam densissimam se abdidit : ubi, extracto oratorio et juxta exiguo tugurio, aliquot sibi associavit Religiosos, quibuscum in sanctis sese operibus exercuit; donec placuit Deo ipsum ad piorum laborum præmia evocare : quod contigit decima quinta*

et habitatione rursus mutata,

sancte vixisse cum paucis sociis :

A titiam omnium fidelium pervenire desideramus, quod nos ad honorem Domini nostri Jesu Christi et sanctæ ejus Genitricis Virginis Mariæ, et super reverenda ossa B. Landelini Confessoris, quæ sanctæ memoriæ Baduradus Paderbornensis Episcopus de diœcesi Cameracensi transtulit, et in loco, qui dicitur Boca integraliter deportavit, novellam plantationem religionis S. Benedicti construximus super fluvium, qui dicitur Lippia... Unde transmigravimus Abbatem et Fratres ejus, in villam nostram, quæ vocatur Fletorp, et ibi incepimus structuram nostram consummare anno gratiæ MCI. ... Actum anno MCIV tertio Nonas Julii. *Hæc ex diplomate. Princeps ipse Furstenbergius illustrat ibidem Bocam iconismo, versu, atque prosa : ubi inter alia sic legitur.* Ferdinandus... Bocæ, celebri olim pago, ubi Carolus M. Francorum Rex Angarios, datis obsidibus et jurejurando fidem obsequii firmantes, anno DCCCLXXV in ditionem accepit; et a sanctæ memoriæ Badurado Paderbornensi Episcopo, Reliquiæ B. Landelini Confessoris, quas a Cameracensi diœcesi illuc transtulerat, collocatæ fuerunt, M. H. P. *id est,* monumentum hoc posuit.

B *illuc allata au. 836,* *Sed hæc omnia placet legendu distinctius dare, ex illiusmet scheda autographa, qui Reliquias Flectropa Odackeram transtulit, Virginum harum Præfectus, anno MDXCVI, cujus originalia verba nobis Gamansius sic describit.* Cum anno DCCCLXXXI tempore Ludovici, S. Meinolphus Diaconus, et alii viri religiosi, legati a Badurado Episcopo II Paderbornensi, in Galliam ad asportandas Sanctorum Reliquias missi, cum corpore S. Liborii, et Reliquiis SS. Pavacii, Turibii, et Gundanisoli, Episcoporum Cœnomannensium, et aliorum Sanctorum, Cœnomannis redirent; transientes per diœcesim Cameracensem, in monasterio Crispiniensi, integrum corpus S. Landelini, ejusdem cœnobii quondam Abbatis, obtinuerunt: et cum ceteris Reliquiis ad diœcesim Paderbornensem appellentes, S. Landelini corpus in ecclesia Bocæ pagi, uno milliario a Geiseca distantis, honorifice locaverunt. In quo loco Erpo Comes a Padburgh, tempore Henrici quarti Imperatoris, consentiente Episcopo Paderbornensi, monasterium Ordinis S. Benedicti in honorem S. Landelini erexit, et dotavit. Sed cum Lantgraviæ Hassiæ, post obitum Bravins, uxoris Comitissæ Erponis, sibi illud vendicarent; Comes, propter feroces minas Lantgravorum, prædictum monasterium Flectropiam transferre, consentiente Episcopo, statuit. Ut autem, aliquo modo torpens, consummare monasterium Flectropense acceleraret, flagello Dei est stimulatus. Nam cum, oppidanis in Haerhusen offensus, incendio oppidum ipsorum functus destruere, et incendio consumere proposuisset, et jam ignem immitteret; quidam de ipsis oppidanis ad ecclesiam S. Magni Martyris fugientes, imaginem Crucifixi Domini rapuerunt, et eam Comiti jam furenti obviam tulerunt. Ille vero ex furore ad portatores Crucis stricto ense irrupit, et quod Crucifixi, pro corona, capiti impositum est, percussit, ac partem in terram abiecit. Sine mora ultio divina adfuit; nam digiti ejus, quibus ferrum ad contumeliam SS. Reliquiarum strinxerat, et manus, in volam contracti sunt. Comes ita Dei iram contra se sentiens, vovit Deo opus inceptum consummare: quod et ad perfectionem perduxit, et largiter dotavit. Anno denique MCI, et seipsum, et omnia sua, snosque ministeriales S. Mariæ obtulit: et ad dictum Monasterium Boca, una cum Capite, et potioribus Reliquiis S. Landelini, magna tamen parte ibidem relicta, anno MCII transtulit: ubi usque ad annum MXXCVI permanserunt.

oc inde Flectropia au. 1102

C *secum illuc abstulerunt Hersbergam,* *6* Eo anno generosus Comes Soberen Erhardus, Satrapa Provincialis Westphaliæ, in conquirendis

Sanctorum Reliquiis studiosissimus, accessit Conradum Lutherum Presbyterum, Præfectum Virginum in Odacker; et jussit ut, adhibito sibi in socium Domino Swiberto Stephani, Artium Magistro, Pastore Brilensi, allaturus Reliquias S. Landelini Flectropiam pergeret. Qui Sacerdotes, cum tertio quodam Domino Petro, Vicario Gesecano, qui se socium itineris obtulit, Flectropiam recta contendunt; et ipsis S. Evergisli feriis illidem appellunt; et singulis diligenter perquisitis, infuicio et auxilio cujusdam Monachi, qui solus supererat ex reliquis, Caput cum nonnullis corporis partibus (nam multa ossa erant dispersa et amissa per hæreticorum invidiam) clam sustulerunt. Quas Reliquias Conradus Lutherus prædictus Comiti Arnsbergæ obtulit: quibus a Comite perlustratis et visis, obnixè petiit Odacriam referendas. Annuat Comes: reportantur ad prædictum cœnobium Odacriense in Comitatu Arnsbergensi, prope oppidulum Hersbergam diœcesis Coloniensis, sub Serenissimo Principe Electore Ernesto Archiepiscopo Coloniensi, Duce Bavarie, Angariæ et Westphaliæ, Comite Arnsbergensi. Hujus Sancti festivitas quotannis a Virginibus prædicti cœnobii celebratur, sub officio summi Festi, ipso die S. Viti: et Translationis xxvi Octobris sub Duplici, quo die Caput et Reliquiæ primum in Odacker sunt deportatæ.

7 *Virgines illæ, Nobiles omnes erant Benedictini Ordinis, (etiam Prædicatorii fuisse aliquando dicuntur) sub inspectione Abbatis in Grueschaft: steteruntque in Odacker, quoadusque ipsum locum occupavit, incendit, destruxit profanus miles Christiani, pseudo-Episcopi Halberstadensis, anno MDCXXI et XXII Westphalam populabundus percurrens: qua tempestate pulsæ loco Virgines, post unam alteramve migrationem, cum sacro Capite et Reliquiis, transtulerunt sese Hersbergam, Principis arcem Wastenam; uti referebat D. Gabelus Abdinkhoffensis monasterii Abbas, ipsiusque olim D. Couradi Lutheri contubernalis; de quo etiam narrabat, mortuum in Wedinckhausen Abbatia, pro insigni tamen suo ergo Odacriam affectu, in destructi ibidem templi area sepeliri voluisse, solitum quoties celebrabat disfluere in lacrymas, qui nec facile ad altare accessisset quando eas sibi non adfuturus prospiceret: solitum etiam ex devotione erga S. Landelinum hujus nomen imponere baptizandis quoties poterat. Joannes Velde noster, in suis Fastis Westphalicis hæcenus ineditis, ad hunc xv Junii assertit, quod S. Landelini Abbatis Crispinensis Caput ab Odackeranis Virginibus accepit Episcopus Osnabrugensis. Is fuit Franciscus Wilhelmus Comes de Wertheberg, postea S. R. E. Cardinalis. Hujus cura Sequentia de S. Landelino, digna quæ infra edatur, ad nos missa fuit anno MDCXLVIII, per P. Joannem Mulman cum hoc scripto: Sequentia illa de S. Landelino communicata est Illustrissimo Principi Osnabrugensi a Virginibus, religiosi S. Benedicti in monasterio Odacker, diœcesis Coloniensis in Surlandia sive Angaria. Cum enim, monasterio flammis absumpto, dictus Princeps centenos aliquot Imperiales in subsidium novi ædificii iisdem donasset, obtulerunt illæ vicissim Principi caput S. Landelini cum dicta Sequentia; pro festo ejus apud ipsas vel in Flectrop composita, ad usum Missæ. Esse aliquid Reliquiarum Colonia in Horto B. Mariæ Ordinis Cisterciensis, indicat Gelenius lib. 3. Syntagmate 34.*

8 *Hæc de Reliquiis S. Landelini. Interim Crispiniense cœnobium, ut scribit Rayssius, habet corpora S. Landelini, Fundatoris et Abbatis primi; B. Adelini, Confessoris Christi, discipuli S. Landelini et ejus in prædicatione verbi Dei adjutoris indefessi; B. Domitiani Confessoris, Sancti etiam Landelini individui comitis: qui in MS. Ultrajectensi S.*

D *ACTORE D. P. anno autem 1596 Odacriam, ad Virgines ibi sacras*

quæ anno 1622 inde fugatæ,

secum illuc abstulerunt Hersbergam,

F *et an. 161 caput Osnabrugum miserunt.*

Cultus SS. Adelini et Domitiani,

S.

A S. Salvatoris Deumianus nominatur. Hos simul in titulo proposuimus : quod nihil de illorum Actis sciat-
 ACTORE D. P. tur aliud, quam hic in Vita S. Landelini indicetur. Habent tamen peculiarem venerationem apud Crispinienses ; S. Domitianus xxii Junii, in Octava S. Landelini ; et S. Adelinus xxvii ejusdem Junii ; sive istis diebus obierint, sive illos dies Crispinienses, post festum S. Landelini, assumpserint. Referuntur autem iisdem diebus a Molano, Miræo, aliisque Martyrologis : et passim Sancti habentur. Interim eorum corpora, vel partes Reliquiarum, nusquam ostenduntur vel coluntur, ut ideo tantum Crispiniensibus ea adjudicari videantur, quia nemo ipsa sibi vindicet. Hinc autem mihi nascitur occasio componendæ inter Crispinienses ipsos et Westphalos controversiæ, atque opinandi, quod licet apud alteros tantum sit corpus S. Landelini, apud alteros corpus unius Sociorum, excusabiles tamen utrique sint, dum potiore sibi quique arrogat, quam diu sua se quique possessione rationabiliter tuentur, nec possibile est dicere utrorum sit potior causa ; nisi quatenus pro Crispiniensibus verosimilior stare videtur præsumptio. Ita hoc ipso die censuimus circa SS. Vitum et Modestum, aut etiam S. Crescentiam, accidisse, ut qui ipsorum indistinctorum habent aliquid, S. Viti eas esse Reliquias æqualiter credant, et credi ab aliis velint.

Et alterutrius forte corpus occasio est controversiæ, inter Crispinienses et Westphalos.

B

9 Electropiensis canobii fortunam si quæras ; cepit ibi disciplina reflorescere anno MCCCLXIX, cum ipsum Unioni Bursfeldensi accessisset, ex tunc enim a monasterio Aldmichhoffensi quinque successive Abbates habuit, pietate, doctrina, et rerum usu ornatissimos ; itaque adhuc manebat anno MDVII, quando Lantgravius Hassiæ Guilielmus, proximi atque hæretici filii Philippi, piensissimus Catholicissimusque pater, ipsum cum electo Abbate Juloco in tutelam suscepit suam, solam devotam honestamque memoriam sui majorumque ac posterorum, in consuetis Vigiliis Missisque defunctorum, vicissim pactus. Juloco, præcipuis quibusque suæ Congregationis muneribus cum laude functo, successit anno MDXXX D. Meinolfus. Sub hoc, invalescente Lutherana hæresi, damna in spiritualibus ac temporalibus multa illata : quibus avertendis aut sarcieendis imparem sese videns ; Meinolfi, post quadriennii regimen, successor D. Joannes Rude, anno MDLVII, ad suas, quas ante Confessarius rexerat, Weismarssenses prope Linguam Virgines reversus est, cessitque Abbatis juri ac titulo. In hunc substitutus Balthasar Haekmeister, adeo inquinatam duxit vitam, ut perurgente denique conscientia ipse se ultro in ordinem redigi passus sit anno MDLXXX, soleuni protestatione suam ob commissa crimina indignitatem professus, atque ad penitentiam in suæ professionis monasterio Leisbornensi se tradens ; quoad usque rursus inde aufugit ad quemdam Nobilem Lutheranum, cui usque ad mortem infelicem pro liberorum pedagogo et scriba frumentario fuit. Interim obiit etiam D. Gerlacus Leisbornensis Abbas, cui loci inspectio commissa erat, necum tunc Monachum Professum habentis D. Hubertum : quo sæpe excusante senectutem, æconomice sollicitudini imparem, tandemque defuncto, Comes de Waldek locum sibi vindicavit, tanquam a majoribus suis fundatum ; commendavitque Amptmanno cuidam uxorato, reddituro sibi de proventibus rationes, et viginti pauperes utriusque sexus ibidem sustentaturo.

Electropiensis Monasterii fortuna.

C

SEQUENTIA.

Ex MS. Odackerano, Osnaburgi servato.

Lacto cordis cum fervore, mentis, vocis et dulcore,
 Adoretur Trinitas.
 Meritorum ob splendorem Landelini, et decorem,
 Honoretur Unitas.
 Franca stirpe clara satius, Audberto commendatus
 Imbuendus Præsuli.

Præsul Deo quem devovit, fœx scelestæ mox promovit
 Ad opus diaboli,
 Linquit Mystam et prædatur, cadit et latrocinatur
 Suis cum consociis.
 Mutat nomen, normam, vitam, cum latrone cœnobitam ;
 Ah, quæ metamorphosis !
 Ast Audberto pro errante Deo sancte supplicanto,
 Salus redit Prodigio.
 Landelinum visus terret, quo cernebat, quod inferret
 Dæmon quemdam tartaro.
 Hanc ut pœnam declinaret, ad Audbertum remearet,
 Astans monet Angelus.
 Quibus visis, quo audito, Cameracum gressu cito
 It, spretis complicibus.
 Ad Audberti pedes jecit, malita quod perfecit,
 Multa desset lacryma.
 Præsul ovem errabundam, viam ducit per jucundam
 Christi ad ovilia,
 Romanam pergit ter, et crimen ad Sanctorum desseas limen,
 Preces fundit largius.
 Hunc Audberti ungit manus, jungitur Domitianus,
 Adelinusque socius.
 Vestes illis auferentem, et hinc membris contumentem,
 Prece curat sedula.
 Landelinus sempiterna meditatur, hinc quaternæ
 Struxit monasteria.
 Moysis instar ut induxit humo virgam, fons effluxit
 Crispans, in Crispinio.
 Decumbenti adstant crebri : monet eos ; obit febrî
 Cubans in ciliçio.
 Landeline, poenitere et commissa digne flere,
 Obtine supplicibus.
 Hic uramur, hic secumur, Deus pareat, ne damnemur.
 Tuis sanctis precibus :
 Sed, post hujus vitæ finem, ad cœlestis vitæ limen
 Admittamur ocius. Amen.

VITA

Ex antiquis MSS. Codicibus.

Benignitas nostri Salvatoris adest parata in salutem eorum, quos prædestinavit ad capessendæ futuræ præmia vitæ ; et, sicut ipse in Evangelio spiritualiter docuit, quosdam sexta et nona hora, quosdam etiam undecima, ad excolendam vineam suam, convocat ; quia quibusdam in infantia, quibusdam in juventute vel adolescentia, aliquibus in senectute, spiritualis assumere sationis concedit laborem. Nec difficile est manui ipsius inveteratos scelerum mores corrigere, qui etiam Leviathan dentibus absorptos, armilla suæ misericordiæ revocavit ad vitam ; et ad percipiendam suæ bonitatis fiduciam, eos ipsos, quos taliter dentibus ejus excussit, participes in cœlesti curia ascivit. Ex his enim scimus esse Prophetas, ex his quam maxime constat iudex ille Apostolorum numerus ex his Martyrum triumphalis exercitus, ex his insignis Confessorum numerus ac Monachorum mirabiliter consistit ornatus. De quorum collegio etiam S. Landelinum esse constat : de cujus vita ego paupereulus ingenio, non sine magno timore, aliquantulum proloqui præsumo : sed potens est Deus os meum, ad propalanda sui servi magnalia, aperire qui os asinæ ad inerepationem reseravit Prophetæ. Itaque ex his, quæ mihi veridicorum narratione comperta sunt, aliqua incipiam enarrare.

Prologus.

2 Gloriosus igitur et acceptabilis Deo Landelinus, ex progenie celsa Francorum ac nobilissima, in pago Cameracensi in villa quæ vacatur a Vallis, temporibus Dagoberti incliti Regis, extitit b oriundus. Cumque bonæ indolis puerulus primis adoleseere inciperet annis, genitores ipsius eum B. c Audberto Pontifici, qui eum de sacro fonte d susceperat, litteris e imbuendum commendare studuerunt.

Landelinus a S Audberto institutus. a b

3 Cumque jam ad juvenilem venisset ætatem, voluit eum supradictus Pontifex ad Clericatum officium tonsurare. Quod audientes quidam ex cognatis ejus, venientes ceperunt eum ab amore cœlestium suis persuasionibus revocare, dicentes : O quanta pulchritudo

c
d
e

A pulchritudo juventutis persuadetur mundo renuntiare! Ne quæsumus, Frater, ita agas; quia si ita egeris, nescimus si tibi aut tuis parentibus in ullo utilis eris. Melius est ergo, Frater carissime, ut nobis consentiens relinquant monasterium; et nobiscum pergens, utaris seculo et deliciis ejus; quam velut mortuus hic quiescas. Nam si nobiscum pergas, dabimus tibi omnia, quæ liberint animo tuo, et faciemus te deliciis affluere et honore. Hæc et his similia revolventes, persuaserunt ei: et fugam finiens, discessit a S. Auberto: ac simul cum eis pergens, more latronum vivebat, rapinis et cædibus occupatus. Pro quo pius pater Aubertus, mœrore confectus, lugebat eum velut mortuum. Et revera mortuus erat, quia diabolo serviebat. Orabat tamen sanctus Pontifex assidue Dominum, ut libertatem redderet, captivato, vitam mortuo medelam tribueret diabolico vulnere sauciato. Quid plura? Male sana mens, quod inique cœperat, perficere laborabat; nomenque suum mutans, appellari se Maurosum jubet; ne scilicet indicio inveniretur nominis, qui perditionis se occultarat latebris. Interea multis diebus in hoc nefario opere perdurans, serviebat diabolo, qui fugitivus extiterat Christo.

4 Tandem divina potentia, precibus B. Auberti Pontificis invocata, affluit; et solito more ac solita benignitate, erroneum filium disposuit reddere sanctæ Matri Ecclesiæ. Accidit igitur ut ejusdam divitis domum diripere eum suis complicitibus solito more festinaret. Cumque adesset nox, in qua tam nefarium opus perficere festinabant; accidit Dei dispositione, ut quidam ex sodalibus ejus, morte deprehensus, spiritum exhalaret. Interea Maurosus, dolore sodalis sui vehementer afflictus, cum se dedisset quieti, videt miseri illius animam a dæmonibus ad infernum deduci. Cumque hoc cum ingenti tremore aspiceret, astitit Angelus Domini, tremetique terribiliter inquit: O Landeline, modo conspice remunerationem tui laboris: cum quali pœna socii anima deducatur ad inferni loca. Vide ergo quid tibi melius sit, cum tali tormento deduci in baratrum gehennæ, an nobiscum perfrui cœlesti mansionem. Derelinque igitur opera diaboli, et assume militiam Christi: abscinde a te tenebrosi cordis cæcitatem, quo possis intueri clarissimum Christi lumen. Refuge jam nunc hostis antiqui servitutem, quo possis cum Christo regnare post mortem. Audi erga B. Aubertum Antistitem, et recognosce tuum esse spiritualem patrem: suspice ab ore ejus monita cœlestis doctrinæ. Hæc vero aliaque multa eum edocens supernus ille Angelicus spiritus, cœlos petiit. *g* Exurgens ergo Landelinus, visu valde conterritus, relinquens sodales suos omniaque sua, pedibus suis maturavit ire Cameracum, ubi sanctum noverat esse Aubertum; et pedibus ejus prostratus, pœnitentiam sibi rogat dari retroactorum scele- rum. At pius Pater, ejus votis congaudens, suscepit eum pœnitentem, quem diu fleverat a se recedentem; sinumque ei divinæ aperiens misericordiæ, reddidit eum sanctæ Matri Ecclesiæ.

5 In monasterio ergo degens sub seculari habitu, agebat præteritorum pœnitentiam criminum: macerans corpus jejuniis, quod secularibus macularat illecebris. Diuturna ergo excoctus pœnitentia, destinavit ad purum relinquere seculi negotia, ut plenius medicaretur cœlestia. Petiit denique supradictum Antistitem; ut ab eo perciperet capitis tonsuram, militiæque cœlestis assumeret chlamydem. Ad quod gaudens sanctissimus Præsul, abscidit ejus comam capitis, a quo jam dudum depulerat maculas cordis. Adeptus denique hanc dignitatis gloriam, destinavit ire Romam: ut qui jam dimiserat seculi pompam, peregrinationis quoque mercaretur coronam. Cum

benedictione ergo profectus pii Patris Auberti, squallida assumens itinera, tandem Romam pervenit: quo noverat corpore quiescere Judices seculi. Prædulcia ergo in eorum liminibus figens oscula; orabat ad purum sua mundari crimina. Perfecto autem suo desiderio celeriter Galliam rediit, diu nolens abesse a suo Patrono.

6 Tunc vir domini Aubertus, sanctitatis in eo considerans vigere virtutem, promovit eum ad Diaconatus ordinationem; ad quod ita apparuit aptus, ut liquido claresceret omnibus, quia Dei gratia ad hoc fuerat electus. Erat enim animo benignus, simplex, humilis, et devotus; obedientiam cunctis impendens, omnesque puro affectu diligens. Tantum etiam ardorem et cordis compunctionem Dominus ei largitus est, ut vita honorum cœnobarum non esset contentus, sed magis semetipsum in Dei erigens famulatum, et cum genitu et lacrymis in afflictione vigiliarum, jejuniorum et orationum frequenter positus, vitam Sanctorum exerceret, nec ullo modo daret corpori suo requiem, inediis, nuditate, frigore, siti, ac multis tribulationibus seipsum macerans. Paucis igitur transactis diebus, iterum secundo Romam adiit: vota que optata complens, ac feliciter remeans, a B. Auberto Episcopo Presbyterii suscepit officium. Sublimatus vero in hujus apicem honoris, enarrari non potest, quantum excreverit culmine sanctitatis. Iterum ergo augmentare sibi labores cupiens, quamvis defessus jam esset corpore, rursus Romam adiit; cum duobus scilicet sociis discipulis suis. Adeleno videlicet et Domitiano, qui ei jam dudum in prædicatione verbi Dei adhæserant, feliciterque ad propria remeavit.

7 Cum igitur in pace reversus fuisset, licentia eum benedictione accepta a beato Pontifice Auberto *h*, profectus est in pagum nuncupatum Hainan, in locum supra fluvium Sambram situm: qui, ex nomine rivuli decurrentis in præfatum flumen, vocatur *i* Laubacus: et ibi construxit sibi et discipulis suis monasteriales habitationes: et quod ille Deo annuente cœpit, fideliter postmodum a successoribus, qui per ejus ministerium in eodem loco *k* congregati sunt, feliciter est peractum. Construxit etiam aliud monasterium in pago Sambreo nomine *l* Alneo, discretum a Laubaco tribus juxta Sambram millibus, quod fulget Principis Apostolorum pignoribus, ac munitur ejus præclaris virtutibus. Tertium quoque edificavit cœnobium in Teraplutensi pago *m* Wasslaus dictum, disparatum octo millibus a Laubiis, primitivo suo monasterio; quod, ut superiora, Clavigeri Regis superni, Sancti scilicet Petri, consecrari fecit nomine atque sanctitate. Horum quidem duorum magnis ditavit commerciis habitacula: sed Laubias regiis honoravit muneribus, ac villarum famulorumque indicibili replevit copia. Quidquid etiam piorum Regum munificentia passim per Francorum acquisivit regna, præfato Laubiensi cœnobio delegavit, ut veneranda Fratrum Congregatio ibidem Deo serviens, non egeret his, quæ Monachis forent congrua.

8 His ita *n* gestis, ac præscriptis locis honorifice structis, Fratribusque illic Christo militantibus, victibus necessariis affatim attributis; Dei omnipotentis (ut credimus) instinctu ac permissione, commigravit in alium locum, qui est situs super flumen Hion, adjacetque ei silva nuncupata Amblygis; ibique cum duobus discipulis suis, Adeleno videlicet, et Domitiano extirpare cœpit virgultum, ut ibidem quoque sibi ac suis construeret dignum habitationis locellum. Quo equidem tempore (mirum dicturus sum) cum instanter laborarent, et ut solet fieri, cappæ eorum super arboris truncum jacerent positæ; contigit ut superveniens dominus loci illius, silvamque

D
EX MSS.
peregrinatur
Romam.

Ordinatus
D aconus,

Iterum Romam
adiit,

E
ac tertio
Sacerdos,

cum SS. A-
deleno et
Domitiano

construit
monasteria
h

Laubium,
i

k

l
Alneo.

F
m
Wasslaus:

n
alium locum
habitationi
parans,

obstantem
sibi loci do-
minum

et flagitiose
vivil,

ac nomen
suum mutat:
B

socii interitu

et Angelico
monitu

g
resipiscens,
redit ad S
Aubertum,

secedit in
monasterium,

Clericus
factus

EX XSS. **A** silvanique suam eos exstirpantes inveniens, cappas eorum quasi pro vadio auferens, abire conciperet. Sed mira Omnipotentis clementia adest, statim invocata. Nam dum idem homo gressum verteret abeundi; mox omnibus membris stupefactus, et velut in specie mortis deprehensus, in sua pœna sensit, quod non recte ageret circa servos Dei. Provolutus ergo eorum pedibus, rogat sibi veniam dari commissi sceleris; cappasque suas ut reciperent, magnis copit vocibus expostulare: simulque vovens quod ejusdem silvæ medium Deo per manus traderet Sancti, si ei pius Dominus quod inique egerat donare dignaretur. Mox mirum in modum a B. Landelino pristinae sanitati redditus, divinique verbi prædicatione edoctus, ad propria est cum pace dimissus. Vir autem Domini, gratias agens, quod sibi utique adesset misericordia Conditoris, construxit ibidem aratoriolum in honorem B. Martini Episcopi, et illic cum supradictis discipulis, hymnis divinis orationibusque vacans, benignitatem quotidie postulabat Domini.

Fontem elicit, **B** 9 Quadam etiam die, Sanctus Dei Sacerdos Landelinus, omnia circumquaque lustrans loca, reperit fontem ibidem deesse, quo Fratres aquam suis visibus haurire debuissent. Facta autem oratione, baculi sui ictu percussit terram: statimque fons miræ profunditatis ebullivit, qui crispantibus nullis decurrere cepit: et illico ob rem quæ accidit locum illum Crispinium nominavit. Cæperunt ergo tunc nonnulli, audita ejus sanctitate, e diversis partibus ad ipsum catervatim confluere, adunataque est populi non minima in eodem loco multitudo. At vir Deo plenus, misceri multitudini nolens, solitudinem præ omnibus seculi rebus caram habens, ne scilicet multorum actiones suæ mentis ab statu rectitudinis hebetarent obtutum, non longe ab eo loco descendens, sequestrata mansione demoratur. In eo autem loco, ubi fluvius in sese fontis Crispini colligit rivum, in honore B. Petri Apostolorum Principis condidit ecclesiam, inter ipsos, ut ita dicam, supernos Angelorum choros; et si necdum visione carnis, mentis tamen contemplatione conversabatur, dicere valens cum Apostolo Paulo; Nostra conversatio in caelis est.

SS. Adelenum et Domitianum alius locis præfecit; **C** 10 Visum præterea est B. Landelino, ut supradictos suos discipulos, Adelenum et Domitianum, discretis mansionibus absentare deberet, quatenus et ipsi, per divini verbi ministerium, licet animarum Domino, suis quique in locis, omni die augmentarent: ipseque, velut avidissimus veræ Philosophiæ amator, contemplationi cœlestium liberius vacaret. Læcavit ergo S. Adelenum procul a suo monasterio prope leuga una, super fluvium Hion; Domitianum vero ex altera parte quasi leugis duabus, super fluvium Haynam.

febris correptus, **D** 11 Quibus auxiliante suprema clementia peractis, sancta et immaculata Christi hostia, multiplici contusione ignisque examinatione, more holocausti, jamque divinis immolatione, conspectibus probatus; sanctus videlicet et Dei dignus Sacerdos Landelinus ipsi, ut ita fatear, cœlesti jam propinquabat altario. Cum enim eum omnipotens Deus pro laboribus, quibus quotidie desudabat, remunerare jam decrevisset; o senilia membra, quæ proluxa carceris hujus contriverat angustia, modica cæperunt pulsari febricula. Accersitis itaque undique Fratribus, indicat se jam carceris ergastulo resolvi. Flebilis mox personuit vox, una dicentium, Quod nobis ultra erit auxilium, Pater sanctissime, cum tu pastor oves Deo acquisitas relinquis, devorandas dentibus diaboli? Tum vir Domini ait: Non mea, optimi Fratres, contristet vos absentia; aderit prorsus vobis Pastor æternus, Dominus Jesus Christus, si ejus caritati

inhærere studeatis attentius. Servite ei in timore, D et exultate ei cum tremore. Nulla enim poterit nocere adversitas, si nulla infestet iniquitas. His et hujusmodi sermonibus Fratres, adhortans, super cineres et cilicium stratus, adstantibusque circumcirca quos Christo acquisierat Fratribus; animam, bonorum actuum floribus adornatam, ad Angelorum direxit gloriam. Discipuli autem honorifice egregii magistri corpus in eodem suo cœnobio tradiderunt sepulturæ: ubi ejus meritis intervenientibus multa fiunt signa, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA G. II. et D. P.

a Vallis villa, vulgo Vaux en Artois prope Bapalmes, nostra ætate erat sub dominatu Comitum de Bucquoy.

b Ergo ante annum 638, quo Dagobertus obiit: cæperat autem imperare Austrasiis anno 622, Neustriis 628, totius Francici Imperii monarchu 630.

c S. Autbertus, creatus Episcopus anno 637, præfuit annis 33, mortuus anno 670, cum mortuo Chlothario III, successisset Theodorico.

d Abbas Philippus, cum Martyrologiis et Fulberto Vitaque sequenti, asserit baptizatum a S. Autberto Episcopo, ergo anno 637, et annis non multis citius natus.

e Circa annum 644, ætatis 7.

f Fulbertus in Vita S. Autberti, Ut in virilis animi robur adolescens evasit, quæ ætas liberior ad quæque audendum. Quod circa annum 655, ætatis 18, potest accidisse.

g Circa annum 660 ætatis 33, cum præessent Chlotarius III, et Childericus apud Austrasios, non Chlotarius secundus pater Dagoberti.

h Circa annum 670, quo S. Autbertus 13 Decembris vita functus est.

i De Laubaco seu Lobeo, consule quæ diximus ad Vitam S. Ursuarii 18 Aprilis a pag. 557.

k Inter hos præcipuus fuit ipse Ursuarus: qui et videtur adhæsisse in construendis duobus sequentibus monasteriis, ut vel ideo ei ut fundatori tribuantur, a Fulcino in 2 Appendice ad Vitam ejus pag. 563.

l Alna est monasterium Ordinis Cisterciensis ab anno 1148: consule Jongelinum, de Abbatibus Cisterciensibus in Belgio pag. 42, ubi asserit a S. Landelino fuisse ibi constitutos Clericos communis vitæ.

m Waslaus seu Waslare in Fania monasterium, situm prope Treloium et Latiense cœnobium, a Normannis dicitur destructum. Huic S. Landelinus præfecit S. Dodonem, qui colitur 28 Octobris Est autem ibi adhuc vicus, S. Hilarii Reliquiis valde celebris: et nunc a Cisterciensibus obtineri locus dicitur.

n Apud Fulcinum in citata 2 Appendice, B. Ursuarus in exordio regiminis sui ecclesiam consecravit anno sexcentesimo nonagesimo septimo, die xvii Kalendas Septembris, Pippino Francis principante. Baldricus lib. 2 Chronici Cambracensis cap. 37 et 38: Successurus S. Landelinus Laubii, eo loci præfecit beatum virum Dei Ursuarum. Erat tum S. Landelinus natus annos 60.

o Senilibus membris dumtaxat 70 vite annos, pervenisset ad annum Christi 707, quod potuit fieri; et sic impendisset Crispiniensi constructioni annos decem. Si velit aliquis citius obtinere, notumus contentionis funem cum eo trahere; maxime si liceat cogitare (quod sane licet) S. Autbertum, necdum Episcopum, sed sub uno alterove decessorum suorum Vicarium seu Chorepiscopum fuisse, quando Landelinum baptizavit, et puerum sub disciplina sua habuit. Sic enim concipi poterit, anno circiter 600 natus et baptizatus, annum ætatis egisse

A *egisse intra 20 et 30, cum perverteretur, Auberto necdum Episcopo; conversus autem circa an. 640; et per talem hypothese[m] valde laxarentur spatia temporum. Legenda Gallica, quam sequitur Mablio, obisse Sanctum dicit an. 685, quando in eadem hypothese[m] octogenarius ille fuisset: sic autem jam conversus, diutius fuisset usus consilio et directione S. Auberti, tum ad propriam vitam ex lege monastica instituendam, tum ad monasteria ordinanda.*

ALIA VITA

El priori forte antiquior.

Ex MS. Ultrajectino ecclesie S. Salvat.

Landelinus, vir sanctus, tempore Dagoberti regis Francorum, ex villa quæ Vallis vocatur, ut stella ortus est, et a S. Auberto Cameracensi Episcopo, ad petitionem parentum ejus nobilium, de sacro fonte levatus est et benedictus. Adultum vero puerum eidem Episcopo remiserunt, ejusque sanctitati commiserunt; ut et parvulum sacris litteris erudiret, et cura diligenti bonis eum moribus insigniret. Quem Antistes suscipiens, affectu paterno tamquam filium educavit. Cum autem Præsul attenderet eum honestius profecisse, et annos pubertatis moribus et scientia transcendisse; habens illius non modicam spem salutis, tonsura et habitu Clericali Landelinum puerum illustravit. Sed antiquus hostis, omnium bonorum inimicus, hoc ipsum videns et invidens, non terrores seu minas intonuit, sed astuta malicia in illum suasionis mortifere virus evomit: qui nonnullos cognatos et amicos, ad hoc satis idoneos, adinvenit, per quos ætatem illius teneram perverteret. Frater, inquit, et nos tibi volumus providere, et tu nos debes audire. Vide ergo, dilecte, ne ab aliquo seducaris, nec velis in monasterio diutius immorari, vel cum Clericis musicantibus otari. His verbis rudem Landelini animum concusserunt, obtinentes ut a monasterio et Clericorum consortio recederet. Quorum voluntatibus, eo quod ipse novit consilio, Deus cessit; et tamen ab electo suo cura ejus penitus non recessit, sed ad tempus siluit.

2 Et forte ad hoc divina gratia aliquanto tempore se subtraxit, ut post graves culpas devotius et humiliter pœniteret, atque malum postmodum cautius abhorreret. Denique David, post Uriæ peccatum, ampliori lavacro postulat se salvari et lavari; postque negationem Petrus amarius legitur lacrymari; et uterque devotior et robustior redditus post ruinam. Quod intuens sanctus Præsul inconsolabiliter contristatur, et super illo perditu lamentatur; preces, fletus, et hostias offerre Creatori non desistens. Interea Landelinum seductores sui, tam verbis quam exemplis, ad peccandum instantanter sollicitant, festinantque secum rapinis et latrociniiis irretire. Ad quorum spem confirmandam nomen suum mutavit, et Maurosum se nuncupari fecit; ut novus prædo, novo nomine censeretur, ut unde advenerit, vel quis ante fuerit, nesciretur: quo liberius novis operibus incubaret; quod eum nec antiqua mentio nominis revocaret. Præceps ergo Maurosus, ad facinora quævis manus liberas exercebat, et quasi ductor malorum præ omnibus habebatur.

3 Qui cum nocte quadam viuis divitis disponderet domum irrumpere, et violenta manu illius bona diripere; divina eum dispensatio ab hujusmodi proposito revocavit, et malum raptoris propositum im-

mutavit. In illa enim nocte unus de sociis suis subitanea morte prævenitur; cujus animam maligni spiritus in profundum inferni juxta suum meritum projiciunt. Cujus morte cognita, Maurosus dolore contabescit, gemit, et ejulat; et in tantum dolor subitus ingravescit, ut præ nimia tristitia cogatur obdormire. Cui adstare visus est in somno vir, præferens vultum gratiosum, et socium ejus quis locus excipiat, quis fructus malitiæ, demonstravit. Illic Aubertus Præsul, ait, tuum periculum luget; et cum te somno lenta mors detinet peccati, ille plorat, et vigiliis, precibus et suspiriis pro te elaborat. Ad hunc ergo necesse est quantocius revertaris; et relictis operibus tenebrarum, ejus monitis salutaribus obsequaris; ut ad infernum non traharis, sed in cælestibus nostro et Angelorum consortio perfruaris. Moxque evigilans, amore peccandi et animi furore deposito, relictis sociis Episcopo se præsentat.

4 Attendens Præsul quanto affectu juvenis lacrymatur; ipse quoque fleus atque gaudens manus benevolas porrigit revertenti, et indulgentiam spondet pœnitenti. Quem etiam in laicali habitu per aliquot tempus fecit in monasterio conversari; donec quidquid contraxerat vitæ lenocinia secutus, dilueret lavacro pœnitentiæ salutaris. Quem Præsul cum attenderet satisfactione congrua permundatam corona et habitu insignitum, benedictione debita clericavit. Qui tantæ gratiæ dignitatem adeptus, pondus rei digne considerans, majoris desiderio sanctitatis, Romam ire decrevit. Ubi devotus ad pavimentum, cum planctu et lacrymis se prostravit, et beatos Apostolos magis votis quam vocibus potulavit. Orationibus humiliter cum aliis operis bonis peractis, ad propria remeavit, et beati Præsulis magisterio se addixit, et hujus vitæ delicias sibi interdixit: plus appetens labores, precum instantiam, jejunia, vigiliam, quam solatium. Cujus videns sanctus Præsul dignam proficere sanctitatem, promovit eum ad officium Diaconatus. Factus Diaconus iterum Romam adiit; et Cameracum, ut ante, iterum remeavit; et sancto Pontifici debite se præsentavit: quem Præsul post dies aliquot in Presbyterum ordinavit. Qui cum sacerdotio fungeretur, ne tanti beneficii ingratus haberetur, rursus sanctas Romæ Apostolos visitavit.

5 Postea reversus ad Episcopum, cum duobus sociis Adelino et Deumiano, in pagum Haynaw juxta fluvium Sambram Dei gratia providente Landelinus monasteriales cellulas præparavit, in loco qui Laubias appellatur. Ibi que corpora sua jejunio et abstinentia macerabant, ita ut per totam viciniam bona eorum opinio se diffuderit. Qua diffusa illuc plurimi convenerunt, gaudentes quod in agro humili thesaurum incomparabilem invenissent; et multi eis associati sunt, atque alii larga manu temporales substantias obtulerunt. Videns autem Landelinus multos ex diversis mundi partibus in eodem monasterio cum bonis eorum congregatos, ut religiosius viverent; valedicens eis recessit, amore et desiderio paupertatis; veniensque in locum qui Alma dicitur est, ibi sibi habitaculum præparavit, gaudens quod in solitudine Deo devote curio paucis militaret; tenorem vivendi rigidum non deponens sed de die in diem gravibus graviora superponens: cui multi plurima contulerunt, et illo præside monasterium construxerunt. Ut autem Alnense monasterium labore et diligentia consummavit, recedens inde, aliud in Templucensi pago similiter inchoavit, et in tempore parvo fidelium munificentia plurimum dilatavit. Et sicut B. Petrum Romæ tertio visitaverat, ita et hæc tria monasteria voluit dedicare, et suum tam peregrinandi quam ædificandi

D
EX MS.

et Angelico
monitu respici-
scit;

atque a Sancto
receptus

E

ordinatusque
Clericus, Dia-
conus, Presby-
ter,

ter Romam
proficiscitur.

Condit mona-
steria Lobien-
se,
F

Alnense,

Wasturiense

Ex S. Auberti
disciplina,

ad seculum
reducitur ab
amicis,

et dum ille
pro ipso lugeat,

ad latrocinia
prolapso;

visa socii ad
inferos rapti
animi,

EX MS. A candi trinum laborem Apostolis assignare. Cui etiam divina dispositio locum alium designavit, ad quem eum, expletis quæ prædiximus, destinavit.

Quortum con-
diturus, loci
dominum, re-
sistentem et
punitum, sa-
nat,

6 Qui assumptis prædictis comitibus Adelino et Deumiano, super fluvium Hon superveniens, illic residebat : ibique silva quæ Amligis dicta est, eidem fluvio videtur adjacere. Quem locum, attendens, nec aliquid vacuum inveniens, ubi nova possent eorum tuguria collocari ; acceperunt instrumenta ut sibi locum præpararent. Quibus laborantibus paterfamilias advenit, eosque dure increpavit, cur ejus silvam præsumerent extirpare ; qui et arripuit eorum vestimenta, ut hoc damno concussi ultro procedere non auderent. Quem divina ultio prosecuta est, inferens ei tantam corporis sui læsionem subito, ut humi jacens stupidus mortis superesse crederet passionem. Qui se feriri divinitus intelligens, virum sanctum non despexit, sed humiliter supplicavit, ut Deum dignaretur pro ejus excessibus exorare. Quorum veniam si vir sanctus indigno miserans impetraverit, per manus ejus ipsam silvam Deo resignarēt, ut in eo vir sanctus possit deinceps juxta libitum operari. Vidensque Sacerdos benignus fere illum mortuum, et devotas pro eo fudit preces supernæ pietati, et statim sanus factus est. Tunc Sanctus illic in honore S. Martini parvum oratorium præparavit, in quo cum prædictis Christi discipulis hostias Deo pœnitentiæ immolavit.

et ab excitato
ibi fonte Cris-
piniu rati-
cat;

7 Aqua ibi cum labore portabatur ad necessaria domus, quia aquæ fons in loco illo non fuit. Orante autem Sancto, et solo ictu baculi terræ superficiem percutiente, statim fons vivus erupit. Ubi cum magnum gregem Monachorum congregasset, ultimo tandem exceptus somno, in gaudium Domini sui coronandus introducitur. Cujus corpus in cinere et cilicio derelictum, discipuli in suo cœnobio honorifice cum psalmis et precibus sepelierunt. Ubi ex tunc et deinceps ab astantibus sibi et famulantibus suum

præsidium non absentat, nam eorum votis et meritis largo beneficio se præsentat ; ei in quem desiderat prospicere divino vultui sic assistens, ut tamen præsto esse devotis suorum petitionibus non desistat.

D
ibique mor-
tuus sepelitur.

APPENDIX

Ex Vita Gallice impressa 1636.

Sancti Landelini fons, cujus in Vita fit mentio centum et amplius pedes in orbem complectitur. Is creditur atque experiendo cognoscitur, salutaris infirmantibus, ex eodem portantibus, esse. Imprimis autem mirabile est, quod pistoris Crispiniensis filius, in eo submersus, neque inde extractus nisi mortuus, haustas aquas remittere cœpit ac reviviscere, statim ac pater, incæsto illo casu afflictissimus, filium Sancto commendavit, juxta consilium Monachorum. Onyx quoque, ex sacra capsula sumptus oculisque applicitus, levamen iisdem quotidie ferre dicitur. Quibus aliisque rebus excitata fidelium pietas, ab annis ferme ducentis, conflavit piam Confraternitatem laicorum quadraginta, in honorem S. Landelini, quæ etiam Crispinii perseverat. Huic autem monasterio cum piæ ac nobiles sorores, Bertha atque Ægidia, ex Bossutorum familia, multa de alodio suo contulissent prædia ; donationemque irritam facere contenderent Godefridus et Ivo, germani illarum fratres ; S. Landelini feretrum Monachi deportavere Bossutum, ut suam ibi ipse causam ageret. Ad feretri sacri conspectum incanduit Godefridus ; sumptoque arcu sagittam in latere jacit ; quæ neminem eorum lædens, ipsi infixæ thecæ stetit. Cumque obscuratus nox sol iratum nuntiaret Deum ; turba quidem attonita hæsit, Godefridus autem totus contremuit ; subitaque laxandæ alvi necessitate pressus, cum fæcibus simul et intestina egressit, ac mortuus est.

Fons Sancti et
gemma salu-
taris;

Mersus puer
reviviscit.

E

Sacrilegus ar-
ca temerator
intestina ege-
rit.

DE S. HILARIANO PRESB. MART.

IN RUTHENENSI AQUITANIÆ DIOECESI.

D. F.

Ex Hispaliensis Oppidi traditionibus.

SEC. VIII
AUT IX.
Cultus Hispa-
lione,

C **G**allicani Martyrologii auctor Saussoyus, ad ejus supplementum suggerit hoc die sequentia ; In territorio Ruthenensi S. Hilariani Martyris, qui divinæ gratiæ et veritatis testis, ab impiis, in Hispaliense oppido ejusdem agri, extremum ad agonem compulsus, abscisso capite coronam accepit. Distat Hispalio a sua metropoli leucis quinque, posita cis Lothum flumen : ideoque speravi, ex nostri Collegii Ruthenensis Patribus posse me certius de omnibus informari, ex loco tam vicino : nec ea me spes omnino fefellit, quamquam ipsis non successerit, aut ibi aut Ruthenis inveniri vetus istius Ecclesiæ Breviarium ; ubi nonnulli adhuc meminerant lectam sibi epitomen aliquam veteris Legendæ.

et in veteri
Breviario Ru-
thenen.

Passio ad
Normannorum

2 Sed vel ea non ulmodum vetus fuit, vel popularis traditio haustæ inde notitiæ temere adiudit persecutionem Anglorum, a quibus denique cæsus Sanctus sit. Normanni commodus nominarentur, annuis populacionibus infesti Gallicanis Provinciis tempore Caroli Calvi. At nec illi conveniunt ætati S. Hilariani, si vere is Caroli Magni, non dico Confessarius (quod eadem etiam traditio habet) sed Coætaneus saltem fuit : tunc enim oporteret Saracenos, intelligere, nihil minus

infestos meridionalibus omnibus Galliæ provinciis, quamquam et a Carolo magno et ab ejus avo Martello sæpe acti sunt trans Pyrenæos. Ut ut est, tenet præfata traditio, virum sanctum frequentius Laviniacum adisse, intervallo decem circiter leucarum dissitum Hispaliense ; sed quarta solum horæ parte ab Ecclesia Perzensi, cui Sanctus deservebat, ut securius sacrificium incruentum offerret Corporis Sanguinisque Dominici : et quia transeundus Lothus erat, deficiente cymba, nonnumquam pallio aquis instrato usum, eodemque adminiculo reverti solitum : hostes autem aliquando insequi transfluvium conatos, haustos aquis fuisse : ibique nunc positam Crucem, ad quam terminatur processio in diebus Rogationum. Sed et rupes eo tractu ascenditur, excavata in modum sarcophagi, ad mensuram humani corporis ; quæ recessisse creditur recipiendo occultandoque Sancto, cum aliquando ad necem quæretur : ubi etiam stationem Processio facit ; in quem finem ibi quoque plantata Crux una cernitur.

aut Soraceno-
rum incursto-
nes referenda.

Fons sanctus,
post ablutum

in eo coput

matricis

A matricis ecclesiæ habet instructio mihi missa) ceu pignus pietatis deposuerit. Est sane saluberrima fontis illius aqua, qui et Fons sanctus vulga dicitur, et passim ab agris Hispationensibus ad potum appetitur. Quod si prope eum deprehensus a grassatoribus Sanctus, et resecta capite Martyr factus, mirum non fuerit, hoc ibidem a supervenientibus casu fidelibus, aut etiam miraculo excitis ad funis curandum, fuisse in eodem fonte ablutum; et quia passim Martyres capite plexi; pingebatur illud manibus complexi; creditus a rudi posteritate fuerit Hilarianus suum illuc caput tulisse, quo ipsum cum corpore tumulandum alii attulerunt.

sepultura in matrice curata,

ubi videtur adhuc haberi corpus.

Laviniaci Reliquiæ,

4 Hodie invenitur ibidem in Sacristia, vetus et inaurata capsula, intra quam omnia fere unius corporis ossa continentur, eaque valde candida et solida: sed quia nulla adest scriptura, non audent ipsam Hispationenses Clerici ultari imponere, ad publicam venerationem, tamquam corpus S. Hilariani; suisque habent festum agere in matrice ecclesia prænominata, cum Octava, idque hac xv Junii; quod festum, sed absque Octava, etiam celebrat Ecclesia S. Joannis Hispationensis. In Bonavallensi quoque, Rhutenensis diocesis; Cisterciensis Ordinis Abbatia pretiosiori ex argento capsula habetur impositum os unum brachii, Hispatione antiquitus acceptum, quod ipsius Sancti esse creditur. Plura non suppetunt: nec plura speramus invenienda, nisi forte ipsas antiqui Breviarii Lectiones, quas optamus in tempus Supplementi faciendi nancisci.

sunt qui Cisterciensem Sanctum faciunt,

5 Hispationensis porro Canonici vel Præpositus, qui hæc suggessit Patri nostro Conchet, instructioni isti etiam addidit, in prædicta Bonavallensi Abbatia, ad cujus jus pertinet Laviniacensis Prioratus, qui nunc ab uno dumtaxat Monacho tenetur, legisse se, quod S. Hilarianus fuerit ejusdem Ordinis professor. Hoc

si alicunde posset confirmari, nullum restaret dubium, quin vere ab Anglis occisus ille sit, occasione, bellorum pro Aquitaniæ possessione inter Anglos Francosque gestorum; postquam scilicet Alienor, ultimi Ducis Guilielmi filia et heres unica, a Ludovico VII Francorum Rege, post XIX annos sterilis conjugii, sub prætextu consanguinitatis, dimissa anno MCLII, Henrico Comiti Anlegavensi, ac postea Regi Angliæ nupsit, Dotulem secum Aquitaniam ferens; et postquam Joannes, Sine-terra dictus, quintus Alienoris filius, judicio Parlamenti Parisiensis prius est omni quod in Gallia tenebat jure, eo quod convictus habebatur mortis illatae pupillo Arturo, ex fratre priori nepote atque heredi regni. Istis de causis orta bella durarunt usque ad annum MCLXIX, quando S. Ludovicus partem Aquitaniæ Anglis cessit, cum titulo Ducatus tenendam; quam Philippus Pulcher, sancti Regis nepos, iterum suo addidit; iterumque restitutum, demum omnino ei irrecoverabiliter ademittit Carolus VII, circa seculum XV dimidium.

D AUCTORE O. P.

quo posito credi posset occisus ab Anglis sec. 12

6 Non est a Cisterciensium instituto alienum, sed usitatissimum, iis Parochiis, in quas jus Patronatus Abbates illorum habent, Parochos ex suis Religiosis præficere. Sed vix apparet quomodo historia cædis, seculo XII vel XIII patratæ; eamque secuta tot miracula, quot opus fuit ad plenum cultum inducendum, et quidem sine ullo Apostolicæ Sedis judicio, adeo cito potuerit ab hominum memoria pæne tota deleri, non solum, Hispatione sed etiam in toto isto Ordine, cujus tot illustria extant rerum in eo gestarum monumenta. Chalmotus certe, qui anno MDCLXVI undique conquistavit materiam augendæ Seriei, non solum Sanctorum ac Beatorum, sed etiam illustrium virorum sacri sui Ordinis, nusquam reperit Hilarianum.

sed illud vix credibile est sic potuisse latere E

DE S. ALBRICO SEU ALDRICO

EPISCOPO AUGUSTODUNENSI

APUD MONTEM BRUSONIS IN DIÆCESI LUGDUN

Ex Schedis Petri Franc. Chiffletii S. J.

D. P.

POST AN. DCCC. Solo et non-nihil diverso nomine Augustoduni notus,

Augustodunensium sive Æduensium in Burgundia Episcoporum Catalogi, apud Claudium Robertum, Sammarthanos, aliosque, post S. Leodægariam, anno circiter DCLXXV, die v Nonas Octobris crudeliter interfectum; et Ermencharium successorem, ex illius Actis dumtaxat notum; nuda nobis exhibet sequentium sex Episcoporum nomina, usque ad Modvinum; qui Ecclesiam illam scitur administrasse anno DCCCXXXV. Istorum ultimus, Adelicus vel Aldericus ipsis scribitur: videturque omnino idem esse, quem sub Alberici seu Albrici nomine venerantur hac die (sicut ex Chiffletii nostri schedis accepimus) incolæ Montis-Brusonis, vulgo Mons-brisson, nobili in Segustis seu Foresiis oppido, secunda vel tertia leuca ab ipso Segusianorum Foro (Feurs vulgariter dicto) atque ante Ligevi; trans quem, a duodecima versus Ortum leuca, Metropolim Lugdunensem respicit.

quia peragre defunctus, Monbrissonii collitur;

2 Opinio est, ad Synodum provinciam aliave ex causa huc venientem, ac morbo correptum, obiisse in doma cujusdam civis, e regione ecclesiæ S. Andreæ; in qua et sepultus fuerit. Ibi certe, post majus altare servantur, non solum sacri corporis ossa, sed etiam calceus, chirotheca et zona; nec non Episcopalis pedi, ex ebore vel osse tornati, pars digitalis: quæ mirum est anno MDLXII evasisse furorem hæreticorum

Hugonottarum, dum loco per vim occupato die XIV Julii, cives Catholicos plures octingentis præcipites ex summa arce dederunt, ceteris interfectis. Reliquias illas recognovisse dicitur, et per ignem probavisse Archiepiscopus Lugdunensis D. Petrus d'Espinaç, ad eam Cathedram eVectus anno MDLXXIV; quam usque ad finem fere seculi istius tenuit, defunctus aetate XCIX, v Idus Januarii. Dicuntur etiam qui febre laborant, opem ejus implorare et experiri frequenter; nec non in puerperio periclitantes mulieres, maxime cum zona illius cinguntur.

F servatis ibi reliquiis et miraculis clarus.

3 De Monte-Brusonis pluribus agit in Notitia Galliarum Hadrianus Valesius, potissimum ex monumentis Insule Barbaræ prope Lugdunum, et Comitum Forensium litteris. Plus nostra interesset, amplius utique scire de sancto istius hospite, quem sui Æduenses nulla hactenus veneratione prosequuntur, ac pæne ignorant. Interim non multum nos movet varia nominis scriptio, expertes quam facile inter se commutentur Alp seu Alb mons: Adel nobilis; Alde, antiquus, senex; quibus addita terminatio Rike, dives, usitatissima apud Burgundicos, communi cum Francis Teutonice lingua usos, constituit nomina; ex quibus hic, vel opulenta in montanis possessio, vel antiqua seu nobilis opulenta, boni omnis causa significatur.

Nominis etymon.

DE SANCTA BENILDE

MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA

G. H.

Ex Memoriali S. Eulogii.

ANNO DCCCLIII

Memoria in
Martyrologiis,Memoriali
Eulogii,

Tabula hodierni Martyrologii Romani celebrant hoc xv die Junii memoriam Sanctæ Benildis, Martyris Cordubæ in Hispania. Eadem, addito titulo Matronæ, leguntur in Martyrologio Galesiis. Addit in Notis Baronius, scripsisse nobile certamen ejus S. Eulogium, in Memoriali Sanctorum lib. 3 cap. 9; passamque tradere æra DCCCXCI, anno a Christo Domino DCCCLIII. Eulogius, cum cap. 8 dedisset martyrium SS. Anastasii, Felicis et Dignæ, de quibus die præcedenti actum, ista dicto cap. 9 scribit: Denique hos sequens Benildis femina, ætate jam provecta, et, ut ferunt, non medie timorata, sub professione ceterorum occubuit xvii Kalendas Julii, Æra qua supra. Quorum cadavera, post aliquot dies ingenti concremata incendio, ad ultimum fluvii projectu dispersa sunt. Quæ ultima de quatuor jam dictorum Sanctorum corporibus fuerunt ducta. Eadem ex S. Eulogio ediderunt Hispanice Ambrosius Morales lib. 14 cap. 20; Joannes Marietta, lib. 4 de Sanctis Hispaniæ cap. 28; Martinus de Roa, de San-

ctis Cordubensibus: adduntque hi, ortu Cordubenses fuisse, et corpora combusta in fluvium Guadalquivirum projecta, ne a Christianis raperentur et in veneratione haberentur. Joannes Tamayo-Salazar in Martyrologio Hispanico, longum elogium profert, ex Eulogio, inquit, et Cypriano Cordubensi Archipresbytero, quem, ex Juliani Petri Adversarii, asserit vixisse ad annum MLX. Verum cum is ante citatis auctoribus ignotus fuerit, veremur, ne in eodem gradu cum Pseudo-Dextro et ipso Juliano sit habendus; proinde lectorem ad ipsum Tamayi Martyrologium remittimus, dum certiore notitiam de hoc Cypriano fuerimus adepti. Deprehendimus illum, inquit, inter diversorum Carmina, in meo Codice MS. recensita. Sed ut diversorum nominibus illa Carmina insigniantur, quibus tamen plura legens, quæ sparsim in suo opere transcribit Tamayus, haud difficulter intelliget, ejusdem auctoris ætatisque non grandis esse omnia; nihilque fidelem Codici isti fuisse.

et aliis scri-
ptoribus.Scripta Cy-
priani sunt
dubæ fidei.

E

DE S. EADBURGA SIVE EDBURGA

FILIA EDOUARDI REGIS ANGLIÆ

G. H.

Sylloge de cultu ejus, Vita, Reliquiis.

CIRCA DCCCCLX

Cultus sacer.

Inter antiquiora monumenta habemus duo illustria MSS. Martyrologia, in Anglia efformata: horum alterum in antiquo pergameno forsitan autographum, seculo xi exaratum; alterum apographum, ex vetusto MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Mariæ transcriptum est, quod ex adjunctis Chronico et Tabula Paschali colligimus collectum fuisse circa annum MCXL. In utroque, ad hunc xv Junii, sub finem legitur: C Ipso die S. Edburgæ, sive S. Eadburgæ Virginis; et sic etiam scribitur nomen in Missali, quod reperimus apud Monachos Gemmeticensis in Normannia, anno circiter millesimo scriptum. Usuardus Bruxelensis S. Gudulæ, ita habet: Item S. Eburgæ Virginis; et sic Colonia et Lubecæ anno 1490 excusum est: sed Martyrologi Maurolycus atque Felicius S. Eadburgam appellant: eademque Angliæ adscribitur opud Grevenum in Auctario Usuardi. Apud Molanum adjungitur Wentana civitas, quod sequuntur Galesius et Canisius: sed pro Wentana, in MS. Florario, inepte legitur Numentana: intelligitur autem Wentoniensis civitas. Similia habent Arnoldus Wion, Benedictus Dorganus, Hugo Menardus, Gabriel Bucelinus, Edwardus Maihew, cum Martyrologio Anglicano Wilsoni, et Catalogo Ferrarii: qui ipsam Sarisburie perperam adscribit, post Wionem, in Provincia Wiltonia; cum civitas Wintonia sit in Provincia Suthamptonia.

2 Floruit circa annum MCXXXVI Osbertus Clarentius, vel de Stokin-Clare. Monachus Londinensis S. Petri, qui citatur a Balæo et Putsæo, quasi, inter alia monumenta de Actis Sanctorum, scripsisset vitam S. Eadburgæ Virginis hoc exordio: Fidelibus in Christo

Sororibus; sed cum hæc non licuit videre, neque judicare num de hac S. Eadburga ibi agi bene conjecterit Mayhew. Apposueramus hic olim aliquam S. Edburgæ Virginis et Abbatissæ vitam ex MS. codice Rubicæ-Vallis, quæ etiam extat apud Capgraviam; sed hæc inventa fuit filia S. Ethelberti Regis Cantii, et Libus Decembris defuncta, ad diem XIII Decembris seponenda. Alia autem hæc est Eadburga, filia Edouardi Senioris, quem post patrem Alfredum regnum Angliæ obtinuisse anno nongentesimo primo, et tenuisse viginti tribus annis, scribit Willelmus. Malmesburiensis, lib. 2 de Gestis Anglorum cap. 5 Ubi res illius gestas narrat, atque enumerat varios liberos quos ex tribus uxoribus genuit. Harum tertia fuit Edgiva, ex qua, inquit, suscepit duos filios, Edmundum et Edrepm, qui ambo post Ethelstanum regnarent; filias duas, Eadburgam et Edgivam. Eadburga, sacrata Christo Virgo, Wintoniæ quiescit: de qua hic agimus, ejus res gestas libenter plenius daturi, si invenirentur.

3 Idem Malmesburiensis cap. 13 ejusdem lib. 2, Edouardus Senior, inquit, de quo superius multa retuli, suscepit multas filias, inter quas ex uxore Edgiva Eadburgam: quæ dum trima esset, spectabile futuræ sanctitatis dedit periculum. Explorare volebat pater, utrum ad Deum, an ad seculum declinata esset pusiola, posueratque in triclinio diversarum professionum ornamenta; hinc calicem et evangelia, inde armillas et monilia. Illic virguncula ulnis nutricis blandientis allata, genibus parentis assedit; jussaque utrum vella eligere, torvo aspectu secularia respuens; promptequè manibus reptans,

Evangelia

F
stantur ex
variis col-
lectanea.Ab infantia
dedita pietati,Vita scripta
latet.

A evangelia et calicem puellari adoravit innocentia. Exclamat cœtus assidentium, aspiciunt futuræ sanctitatis in puella. Exosculatus pater ipse, et arctioribus basiis dignatus sobolem, Vade, inquit, quo te vocat Divinitas: sequere fausto pede, quem elegisti, Sponsum. Et profecto et ego et conjux felices, si a filia religione victi fuerimus. Ita Sanctimonialium habitu induta, cunctas sodales ad amorem summi in urbe Wintoniæ sedulitate obsequii invitabat. Nec resupinabat eam alia prosapiæ multitudo, quod generosum putaret in Christi inclinari servitio. Crescebat ætate sanctitas, adolecebat cum adulta humilitas, in tantum, ut singularum soccos furtim noctu surriperet, et diligenter lotos et inunctos lectis rursus apponeret. Quapropter, licet multis miraculis Deus viventem insignierit, illud exemplum magis in causa prædico, quod omnia opera ejus inchoabat caritas, et consummabat humilitas. Denique devotionem pectoris et integritatem corporis ejus, miracula in vita ei post mortem commendant plurima: quæ templorum ejus ædificii Wintoniæ et Perschoræ nescientibus viva voce pronuntiant.

4 Hactenus sunt verba Malmesburiensis, qui eodem libro 2 de Gestis Pontificum Anglorum, §. De monasteriis diœcesis Wintoniensis, repetit. Eadem etiam habent Continuator Bedæ, lib. 2 cap. 33; Joannes Brompton in Chronico, ad annum primum Edouardi patris. In Monastico Anglicano Tomo 1 pag. 33, ubi

de Wintoniensi cœnobio agitur, ista leguntur, ex Annalibus Wintoniensibus desumpta: Edouardus, filius Edouardi Rex Angliæ. Hujus filia fuit Sancta Edburga, cujus sacrum corpus in Wintonia requiescit apud Nunmestrestre sine fallacia, licet Monachi de Malverna se falso jactitent illud habere. Tres filios habuit successores Reges, Ethelstanum, Edmundum et Elredum. Iste Edouardus dedit Ecclesiæ Wintoniensi quatuor maneria... Dedit et Novo-monasterio prædia multa, in quo quiescit humatus. Hæc ibi. Consule et pag. 979 in Addendis. Citatum monasterium Malvernense situm est in agro Wigorniensis, de quo ogitur in Monastico Anglicano pag. 365 absque mentione S. Eadburgæ. Sed in eodem agro Wigorniensis est cœnobium Pershorensis, ad quod dicitur in dicto Monastico Anglicano pag. 204, Wada Comes attulisse Reliquias S. Eadburgæ. Malmesburiensis etiam, lib. 4 de Gestis Pontificum Anglorum, §. De Monasteriis diœcesis Wigorniensis sub finem, agens de cœnobio Pershorensi, ista habet. Habentur hic aliquanta felicis Eadburgæ ossa, celebrantque instanti reverentia, quod ibi frequentiori quam alias miraculorum ineruit gloria. Michael Alfordus, in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ, mortem S. Eadburgæ refert ad annum DCCCCLX, quod nobis satis probatur. Quod autem Harpsfeldus sec. 10 cap. 8 et Edouardus Mayhew insinuent Abbatissam fuisse, in silentio antiquorum omittimus conjectare.

D
AUCTORE G. H.

Reliquiæ in
Pershorensi
cœnobio.

E

DE SANCTO BERNARDO

MENTHONENSI SIVE MONTIS-JOVIS DICTO

ARCHIDIAC. AUGUSTÆ PRÆTORIÆ IN PEDEMONTIO

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Sancti cultu; Vita, a successore Richardo aliisque scripta; de anno ac die mortis; de translationibus Corporis et Reliquiarum.

ANNO M VIII

In summis
Alpibus

duplicis
Xenodochii
conditor,

Augusta Prætoria Salassorum urbs est, juxta geminas Alpium fauces, Grajas atque Penninas, uti lib. 3 cap. 17 scribit Plinius. Per utrasque iter ex Italia in Galliam panditur. Harum jugum unctori Tabulæ itinerariæ, Summus Penninus; Livio, Summus Vertex; Cæsar, Summæ Alpes; medii aevi scriptoribus, Mons-Jovis; nunc Mons S. Bernardi major dicitur, a cœnobio, quod istic cum hospitali, ad transeuntiam commoditatem, condidit S. Bernardus, Augustæ Prætoris Archidiaconus. Eiusdem nomen etiam alius vertex nunc tenet, bidui intervallo dissitus, iterque pandens per Alpes Grajas, Augusta Prætoris ad urbem Centrorum Tarentasum, olim fortassis Cremonis jugum, ont Mons-Grajus deinde Columna Jovis, ut volunt, vulgo Mons-minor S. Bernardi; ubi simile quoque cœnobium cum hospitali visitur, ab eodem Sancto conditum. Utrumque sub eodem Præposito, et ex Canonicorum Regularium instituto gubernatur: quorum Officiis propriis per totum Ordinem S. Salvatoris Lateranensis, tamquam illius Instituti etiam ipse fuerit, colitur hæc xv Junii, ritu Duplicis ab anno MDCXXXIV; cum antea in iisdem Officiis, Romæ excusis anno MDXCH, sub ritu solum Semiduplicis, idque die xvi Maji colendus præscriberetur in kalendario illis præfixo quod penes nos habemus. Mutandæ diei occasionem dedisse videtur vetus usus Subalpinarum Ecclesiarum, puta Novariensis, Augustanæ, et Maurianensis. Habemus enim hujus postremæ Breviarium, excusum anno XDII, ubi ad xvii kal.

Julii in kalendario notatur, faciendum simplex Officium S. Bernardi Montis-Jovis, Confessoris. Talis autem diei observantia fundatur in Actis, in quibus, ad eum diem sepultus dicitur; relevatus vero x kal. Aprilis. Hoc autem absque nota kal. scriptum inveniens auctor Florarii, x Aprilis notavit Relevationem. Sunt qui dicunt Richardum, Novariensem Episcopum, anno MCGXXII censuisse, ut Sanctorum cultu honoraretur; cum nondum scilicet cantum esset, nequis ita coleretur absque Romani Pontificis auctoritate.

2 Longe prius, quam dies xv Junii colendo S. Bernardo assumeretur a Regularibus, colebant eundem illi sub ritu Semiduplicis xvi Maji: et sic notatur in Officiis ipsorum Romæ excusis anno MDXCH; quod credo primitus institutum fuisse, eorum exemplo, qui in utraque S. Bernardi monasterio colebant festum ullatarum ad se, quantum conjectare possum, Reliquiarum aliquarum ejusdem Sancti; ejusque rei distinctiori memoria evanescente, ceptum haberi diem istum mortis seu depositionis. Hinc Molanus, qui in prima Auctarii ad Usuardum editione, Bernardum adscripserat xv Junii, mutato postea consilio transtulit eundem ad xvi Maji, quod mox sicutus est Arnoldus Wion; et nescio unde persuasus, cœnobium, quod Canonicorum Regularium erat, esse Patrum Cisterciensium ipsum, fastis Benedictinis adscripsit; ac sine ulteriori examine sequaces in eo habuit Hugonem, Menardum, Benedictum Dorganium, Chrysostomum Henriquez, Gabriel Bucelinum. Caetero illis Claudius Chalemotus, in Serie Sanctorum

F
colitur 15
Junii, quo
sepultus;

qui ibidem
a Regularibus
antea celebra-
batur 16 Maji,

ipsis et Ci-
sterciensibus
atque Eremi-
tis male ac-
censitus.

A ac Beatorum Cisterciensium, omnino prætermisit nomen Bernardi; tamquam satis certus, nec personam nec locum ad suos pertinere. Nihil majori forsitan jure eum sibi adscribunt Canonici Regulares, præsumptes, vel Canonicam Augustanam talem fuisse; vel Bernardum ab illa ad Novariensem, Canonicam S. Laurentii in qua hospes mortuus et sepultus fuit transiisse. Qui vero Eremitam appellarunt Molonus, Canisius, Carthusiani Colonienses, Ferrarins, atque Sausseyus, respexerunt ad asperitatem montium, in quibus Bernardus cœnobio condidit: quasi consequens esset, ipsum quoque ibidem vitam duxisse. Sed isti forsitan secuti sunt Vitam quamdam apocrypham, de qua infra.

Prioris diei in tota Novariensi diœcesi celebritas maxima.

B 3 Carolus a Basilica Petri, Episcopus Novariensis, lib. I de ecclesia Novariensi, de illa agit; et sanctitas hujus beati Archidiaconi, inquit, inter Alpes et in regionibus quæ Alpibus citra et ultra adjacent, longe lateque incredibili veneratione celebratur. In diœcesi certe Novariensi vix vicus est, in quo vel ædem ejus nomini dicatam, vel altare, vel votum universi populi non reperias. Gabriel Pennottus, in Notationibus ad Officia Propria Canonicorum Regularium, scribit, in tota Novariensi diœcesi illius Natalem die xv Junii non sine festivitate celebrari; et infra: illius imaginem nulla fere totius diœcesis Novariensis ecclesia non haberi. Sed imprimis memorabilis est Sancti cultus, in ipso unde cognomentum apud multos traxit Menthonensi castro. Ibi cernitur, in suprema parte ædificii, versum in capellam cubiculum, unde per fenestram exiit Sanctus, sponsam fugiens: cujus etiam manus vestigium, monstratur impressum lapidi fenestræ inferiori; quamquam non ita clare figuram manus referre depressiorem illam partem lapidis; ad nos, sub finem anni MDCLXVI, scripsit noster P. Petrus Ferre, post Sacrificium ibidem oblatum cuncta accurate scrutatus.

Sacellum castri Menthonis ubi natus.

C 4 Legenda Vitæ S. Bernardi de Menthone. Archidiaconi Augustensis, et fundatoris Hospitalium Montis-Jovis et Columnæ Jovis, cujus festum colitur die quindecima mensis Junii, ad nos perrexit manu Petri Francisci Chiffletii, ut sumpta ex MS. Codice vicinæ ecclesiæ S. Joannis Maurianensis, estque variarum post scriptarum fons, in hæc verba desinens, Ego vero Richardus, Archidiaconus Augustensis prædictus, qui eram ibi Canonicus, multumque eidem sancto Bernardo familiaris et notus; videns ejus prodigia et innumera miracula, jactans peregrinando cogitatum meum in Domino, et ipse me enutriendo, reveiundo per Romam, inquisivi de Chronicis in locis de Menthone, Augustensi et Novariensi et aliis circumvicinis locis et civitatibus diœcesis, ubi conversatus est: et vidi, quantum potui et opus fuit, personaliter chronicas, et plures scripturas procuravi, et superscripta redegi in memoriam: et ita esse attestor, præsentem Domino nostro, regnante per secula seculorum. Amen. Hæc ad calcem jam dictæ Vitæ leguntur: neque cunctaberis, credere, si sepositis, quæ ipsa se manifeste produunt, interpolationis, genuinum Richardi textum continues, ipsis ad Annotata relatis. Eamdem vero ipsam esse Vitam, quæ in Augustana ecclesia inter divina recitabatur, patet ex ea quam anno MDXXXVII apud Lugdunenses Gallica lingua evulgavit R. D. Rolandus Viot, fundatorum a Bernardo locorum Præpositus; Latinam autem anno MDCLII Monacho edidit noster P. Adamus Schirmbeck, ubi iisdem verbis allegantur ex Augustano MS. eadem loca quæ hic leguntur.

Vita a coenobio Richardo et successoribus scripta.

datur ex MS. rejectis interpolationis:

eadem contraxior stylo mutato in 2 MSS.

D 5 Talem etiam habemus, sed stylo diversam, et succinctoriorem, præsertim in iis quæ interpolationem sapiunt, in Bodecensium atque Corsendonkanorum Regularium Legendariis; et ex hisce, vel etiam ex primis Actis, Paraphrasim suam contexuisse potuit Henricus

Glareanus, Helvetus Porta laureatus; si vere ejus illa est, cujus eegrophum nactus Bollandus noster, licet noverat Glareanum, fuisse virum non indoctum, tamen ex aliis quæ edidit operibus; paraphrasim illam censuit admodum eruditionis parum vedere; et quia ad historiam addere nihil poterat, operi nostro minime inserendum. Ergo, eum Maurianense MS. nondum allatum esset, nec Schirmbeckii Latina ex Gallico versio, unde Richardi stylum nosset Bollandus; inter incubationum suarum principio, commutatus aliquid de hoc Sancto, primo loco danda designavit Acta, quæ dixi sumpta ex Corsendonkano et Bodecensi MSS. tamquam ipsum Richardi opus, saltim interpolatum; secundo autem loco dignam censuit aliam Legendam, in eodem Codice Bodecensi sequentem, et a Joanne Gamansio submissam: eo quod, licet multo quam prior recentior videatur, continent miracula in priori prætermissa. Probo Magistri judicium: sed loco prioris Vitæ ad præteritum ab ipsa designatur, illam ponere quæ ex Maurianensi MS. venit: et addo veterem sequentiam, qua multum usus posterioris Vitæ auctor. Ab omnibus prædictis diversa ea Legenda est, quæ tamquam clarior et brevior ex Carthusiensi MS. Colonia missa Bollandus fuit a Joanne Grothusio, illius judicium requirente. Respondit autem Bollandus, apocryphum prorsus videri, quod productis verioribus constabit, ad quorum cultum placet ipsam dare, ut contraria juxta se posita elucescant magis. Hic vero indico, quod Alexander Fichetus noster (ut est in Bibliotheca Societatis aucta per Nathanaelem Sotuelum) anno MDCLXIX aliam edidit, quæ nobis necdum visa, potuit Vioto utilis fuisse.

quibus omissis datur alia ad supplementum prioris.

E 6 De ætate Bernardi sic loquitur Richardus num. 13. Postquam vixit... octuaginta quinque annis, ex quibus claruit Archidiaconus quadraginta duobus... festo sanctæ Trinitatis solennizato... æger usque ad feriam sextam post ipsam sanctam Trinitatem, recommisit animam Deo... cujus corpus sepultum est in devota ecclesia famosi monasterii S. Laurentii Diaconi, juxta muros civitatis Novariensis, anno Christi millesimo octavo, [feria sexta post Trinitatem], decimo septimo kalendas Julii. Nulla ratione conveniunt Characteres. Etenim debuisset iis positus, festum Trinitatis x Junii, atque adeo Pascha celebratum fuisse xv Aprilis, corrente littera Dominicali G. Atqui hoc ab anno DCCCCLXXVII usque ad MXXXIX contigit nunquam: anno autem ipso MXXIII, sub littera Dominicali C, Pascha celebratum fuit xxviii Martii: adeoque Feria vi post Trinitatem, xxviii Maji. Sed quis non videat interpolamentum scioli alicujus, diem mortis et sepulturæ, manifeste distinctos a Richardo, confundentis per ineptam iterationem horum jam supra semel positorum verborum, feria sexta post Trinitatem? Expungantur igitur illa, et intelligatur obiisse sanctus xxviii Maji. Ad hanc correctionem prævisse videtur Auctor MS. Florarii, utrumque diem discrete distinguendo; licet tam in anno mortis erraverit, scribendo xvii; quam in requirendo die Natali, eumque affigendo die vii Junii, qui anno isto, habente litteram Dominicalem E et Pascha vi Aprilis, solum fuisset notandus vi Junii. Sepulturam morata videtur ultima Sancti voluntas, qua (ut habetur num. 14) recommisit animam Deo, corpus terræ: congruam portionem ossium Matri suæ Augustensi Ecclesiæ, pariterque cœnobio Montis-Jovis quando requireretur. Hinc consecutas turbas inquit Viotus; satagentibus canobitis ut primas in corpore Fundatoris sui sepeliendo obtinerent; Canonicis autem ipsum vindicantibus: unde factum tandem, ut quo loco obierat, id est in monasterio S. Laurentii prope Novariam, ibi et sepeliretur. Mirum est quod nihil istorum animadverterit vel Carolus Episcopus Novariensis vel Præpositus Montis Jovis Viotus, atque sine scrupulo servavit male coherentes notos temporis. Sapientior qui Vitam contraxit, qualem

Obiit Sanctus an. æt. 85, Christi 1008

feria 6 post Trinitatis 28 Maji,

sepultus 15 Junii.

Bodecenses

A *Badecenses et Corsendonkani transcripserunt, covit, ne feriam vi post Trinitatem uspiam nominaret. Interim ex jam dictis consequens fiet, nuntum esse Bernardum anno DCCCCXXII, factum Archidiaconum OCCCLXVI, ætatis suæ XLIV.*

7 *Ceterum cœnobiū et ecclesia Montis-Jovis, licet Fundatoris sui corpore careat; asserit tamen Constantinus Ghinius, in Natalibus Sanctorum Canonorum, quod Caput in cœnobiū montis delatum, miraculis coruscet, æque ac Corpus in ecclesia S. Laurentii prope Novarium. Idem Ferrarius, in Catalogo Italiæ, sic scribit: Corpus in eo (S. Laurentii) monasterio conditum est; Caput autem post aliquot annos in monte delatum, in ecclesia sui nominis decenti honore repositum, in maxima veneratione habetur. Similiter et Carolus Novariensis, Bernardum in S. Laurentii ecclesia, magna Cleri populique frequentia sepultum scribit; et post pauca subdit; Ejus reliquæ ad annum millesimum quingentesimum quinquagesimum secundum in ea ecclesia, in altari ipsius S. Bernardi reconditæ, cum Cæsarei ministri jussu dirueretur, translatae sunt huc, una cum aliis sacris Reliquiis, in ecclesiam majorem, et repositæ in ejus bibliotheca, cura Jacobi Trolelicii, cui monasterium illud erat, ut aiunt, commendatum: qua de re extat instrumentum, quod rogatus confecit Jo. Maria Clappa, Notarius Novarien. die XXI Julii MDLII.*

8 *Postea ad altare majus translatae sunt a Vicario generali Jo. Antonii Serbelloni, Episcopi et Cardinalis, quod publico instrumento apparet, ejusdem Notarii fide firmato die XXIX Martii MDLXII. Nos demum cum ibi translatae adhuc habitæ essent, capsis plumbeis inclusas in arca marmorea, una cum aliis ab æde S. Laurentii allatis, rite tutoque reposuimus sub altari majori: qua de re publici actus extant Michaelis Michaelii, Cancellarii Episcopalis; alter quidem, recognitionis, die II Novembris; alter depositionis, die XV Decembris anni MDXCV. Ac Reliquiarum quidem S. Bernardi pars tantum visa est: cum alie alio ablatae putentur. Nam vetus membrana in vase reperta est, his litteris: Istæ sunt Reliquiæ S. Bernardi, consilio Abbatis et aliorum Fratrum repositæ hic, quia quotidie petebantur a Canonicis Montis-Jovis et aliis Clericis. Caput vero ejusdem sancti viri integrum in argentea theca, humani capitis formam habente, tunc ibidem recognovimus, cum dentibus septem: in qua legitur, præsentibus Magistratibus et populo Novariensi conditum fuisse, a Ruffino Abbate S. Laurentii, die XV Junii anni MCCCXIV, Antonio Primo, Novariensi Notario attestante. Hæc ille pag. 18; oblitus quod antea pag. 11, inter Cathedralis suæ Reliquias numeraverit Caput S. Bernardi, argenteo capite inclusum; nisi id de particula intelligatur. Addit, ejusdem craterem ligneum, neque inelegantem, viro tamen paupertatis studioso dignum; quem, inquit, argento exornari curavimus. Interim ex dictis apparet, unde factum sit, ut Molanus in Additionibus ad Usuardum, et hunc seculi Wion atque Bucelinus, scriberent, quod Sanctus quiescit in Monte-Jovis, qui ab eo transnominatus est mons S. Bernardi, partem scilicet pro toto accipientibus et ostendentibus Canonicis ibidem: quibus interim nescio an hodie dum maneat possessio Capitis.*

9 *Etenim cum post editum Martium, socius Henschenio essem profectus Treviros anno MDCLXVIII, accepi sex breves de Vita hujus S. Bernardi Lectiones, quarum ultima sic terminatur: Ejusdem Reliquiæ, præcipue sanctum Caput, modo in majori ecclesia B. Mariæ Virginis servatur cum magna veneratione: et singulis annis XV Junii ex instituto festivaliter celebratur, in summo etiam choro Metropolitano.*

Accessi deinde ad sepulcrum Domini, quod ibidem pulchre sculptum habetur, atque ad ipsum Caput supra illud positura, satisque decenter ornatum; prout ibidem semper illud expositum stare, nisi eam in Chorum causa festi deportatur, intellexi; causamque expositionis continuæ esse, frequentem illuc occursum populi, uno cum Crucibus, ibidem ad Sancti honorem benedictis, spem recuperandæ suis ægris sanitatis indidem referentis, quam sæpe desideratus consequatur effectus. Unde, quando, quomodo allatum istuc sacrum pignus sit, nemo vel tunc dicere, vel postea per litteras interrogantibus potuit declarare: sed neque ex Annalibus Trevirensibus Broweri, vel ex Additionibus Supplementoque Masinii, discere hactenus quidquam potui, per indicem rerum ad verbum Reliquiæ, vel nomen Bernardus; at videantur nusquam de eo agere. Iterum igitur iterumque rogo eos quorum interest, ut si possint ex archivo ecclesiæ docere quidquam de hoc argumento, id nos faciant pro hujus mensis Supplemento habere.

10 *Interim, cum bona eorundem venia, licitum sit mihi dubitare de origine prædictarum Crucularum; neque firmiter assentiri dicentibus, a suo isto S. Bernardo, ad Claravallensem perperam tractam ejusmodi consuetudinem, ab Hemmerodiensibus instituti Cisterciensis Monachis. Satis enim rationabiliter asserere videtur Gaspar Jongelinus, in Manipulo Hemmerodiensi titulo 23 de Reliquis, Concionatores illos, qui promulgarant, a nemine suscipiendas Cruces, S. Bernardi Claravallensis honori dicatas, sed honori S. Bernardi de Monte Jovis unice relinquendam ejusmodi prærogativam; fuisse conctos jure quam optimo ad retractanda temere dicta. Originem controversiæ ipse hanc indicat fuisse, quod quidam Majoris ecclesiæ Vicarius, officio Thesaurarius, ad Hemmerodiensi Abbate permissus habitare ædes S. Bernardi, quarum capella primitus S. Sulpitio sacra, reconsecrata fuerat anno MCL.... etiam sub titulo S. Bernardi (sicut ibidem adhuc testatur vetus scriptura) is prætextu certioris custodiæ, eodem intulerit, tum alias quasdam majoris ecclesiæ Reliquias, tum caput S. Bernardi de Monte-Jovis; in cujus honore benedictæ Cruces in æde majori distribuabantur, et distribuuntur hodieque nullius impetitione, ut loquitur Jongelinus. Post mortem autem Vicarii illius, vindicantibus sibi domum suam Hemmerodiensibus, relato fuisse ait quæ olim spectabant, sed non ablutum loco patrocinium vetus S. Bernardi Claravallensis: proinde posse Cistercienses, tam ibi quam alibi, continuare usum suum benedictarum Crucularum, absque ulterius Bernardi, etiam Sancti injuria, ex ritu a Majoribus accepto longe ante illa tempora, et evidentibus signis atque miraculis comprobato. Nec ultra contendit modestissimus scriptor. Verum si Clerus Majoris ecclesiæ, non potuit Cisterciensium usui antiquo majoris antiquitatis usum opponere (non potuisse autem probat decreti promulgati retractatio) haud facile eviment hæc legendis suspicionem, quod ipsimet a Cisterciensibus didicerint, et propter homonymiam ad se traduxerint ritum, cujus neque in Monte-Jovis, neque alibi per Pedemontium (ubi citra controversiam confusionemque unice colitur hic de quo agimus) apparet talis consuetudo ulla.*

D
AUCTOR. D. P.

nescit
quando et
quomodo
allatum.

Cruculis in
eius nomen
ibi nunc sol-
tæ benedicti,
E

atque non
derogant
Cruculis in
Claravallensis
novem ab
olim distri-
butis,

F

ut potius hinc
videantur
originem
pisse.

Caput in
Monte-Jovis,

corpus No-
variorum

in eam urbem
translatam
1255

B

unde ad basi-
licam 1561

honorificen-
tius conditum,

ubi etiam
fuerat an.
1414

Crater ejus
lignus.

Caput tamen
nunc ostendi-
tur Treviris,

A

VITA

Auctore Richardo, Canonico Augustensi, et Sancti in Archidiaconatu successore.

Ex MS. S. Joannis Maurianensis, a Petro Francisco Chiffletio eruta.

CAPUT I.

Natales nobiles, adolescentia sancta; sponsa dimissa: ecclesiastici Ordines suscepti.

Deus virtutum, rex gloriae, sanctissima Trinitas; Pater, cui omnis potentia; Filius, cui omnis sapientia; et Spiritus sanctus, cui cuncta gratia, simul trino, et uni Creatori, attributa sunt; ejus servum Bernardum *a* Menthonistam praedestinavit esse Archidiaconum almae ecclesiae Augustensis, ut a montibus Jovis, et columna Jovis fugaret nociva daemona, prophanamque dirueret statuam, cum columna carbonum ejusdem statuam; ibique et alibi fundaret hospitalia, simul et Canonicorum Regularium devotionis regularia coenobia. Qui Bernardus Menthonista, per strenuum Baronem Ordine militari insignitum Richardum, Dominum maximae Baroniae castrorum et terrarum de Menthone, Gebennensis *b* dioecesis, conceptus fuit in utero legitimae uxoris suae, inclitae Bernolinæ *c* de Duyno, ortae ex prosapia illustris Oliverii, ex paribus *d* Francorum, olim Genevesiorum Comitum *e*...

2 In ipso *f* namque utero inclitae Bernolinæ, praefatus Bernardus sanctificatus et natus fuit, anno Christi nongentesimo vigesimo tertio *g*, et in sacris baptismatis undis baptizatus, tentus in baptismo et levatus per Bernardum Militem, Dominum Bellifortis, ejus patrum. Pro quo Milite Bernardo, ut consanguineo germano ipsius Richardi patris, qui ambo eodem stipite cognati processerunt, nominatus est Bernardus. Et infantulus in cuna existens, labiis palpitans, prudentiam edocere, et Deum avidè exorare apparebat; arridens assiduus gaudiose nutricibus suis: nec quemquam jocosum aliquo taedio irritavit. In biennio aut triennio suo habens facundiam fandi, librum orationum matris jam legere sitibundus, elementum elemento annectens, syllabam syllabae combinabat. In quadriennio vero orationes de dictionibus componens, attente perlectas subtiliter construebat; Missamque celebranti coram dicta matre, o miraculum insolitum *h*! cuncta Missae necessaria sedulus ministrabat. Quinto et sexto annis in musicae concordantia cantum canebat, et chirographi sane formati seriosque ordinem scriptura componebat: canonicum recitabat divinum Officium cum cunctis ecclesiae Suffragiis, assiduus divinis; et aspero secreto cilicio carnem multum macerabat.

3 Audiens post in scholis grammaticae innumera relatarum miracula S. Praesulis Nicolai, Mirae maritimae; et qualiter idola quibus illa regio abundabat, maxime Dignae nefandae deae simulacrum *i*, attentans naufragiis navigia et nautas gurgitibus maxime profundare, a regionibus illis penitus exulavit; ad ejus *k* innumeris publicatam miraculis, vitam virtuosam Bernardus Menthonista suspiciens ipsius S. Nicolai exemplo, a praedictis, montibus Jovis, et columna Jovis, suisque totis regionibus, et execratissimam praedictam statuam ibidem elevatam, cum suis daemonalibus, saluti animarum nocivam, ex tunc ingenti desiderio adnililare commendavit. Et suscepti ipsum sanctum Nicolaum in sui patronum et directorem, supplex a Deo impetrare suffragia

l.... In sanctitate [autem] persistens, studiosus valde, magistratus in septem artibus liberalibus, et post in diversis studiis *m* generalibus, per successus temporum Doctor utriusque Juris, postremo Professor eximius in sacra Theologia, non cessabat verba Dei praedicationibus enarrare.

4 Tandem ad eum, multum obedientem, ad opulentum Menthonis palatium, in comitatu et dioecesi Gebennensi revocatum per patrem, congregata est multitudo Baronum dulcissima Militum et Nobilium utriusque generis diversis vestimentis mutatoriis, et melodiosis labiorum suavitatibus cantica anticorum, in tripudiis citharisque et epulis abundantibus concinentium, proponentium eidem Bernardo jam affabilem, generosam, ac speciosissimam sponsam *n* crastino desponsare; totiusque dominationis et baroniae iudicium et regimen, tamquam baculo paternae vetustatis, remittere multum solenniter festinavit [Richardus]. Ast Bernardus in his fastidiosus, et ingrata gerens praedicta, ostendens se fessum esse; coena completa soli [Deo] patri se detegens, reductus est ad cameram, in qua solus more suo solito secreto peroravit in haec verba: O dulcis conditor siderum, aeterna lux credentium, Christe redemptor omnium, exaudi servum tuum; inclina aurem tuam mihi, et fac secundum multitudinem miserationum tuarum, quoniam non deseris sperantes in te. Libera nunc me de laqueo venantium, quod adulantes mihi non praevaleant. In te, Domine, confisus non erubescio, nec formido perdere orationem meam. Deinde ad beatum Nicolaum, specificum Patronum suum: O dulcissime pastor, sancte praesul Nicolae, meum apud Deum, et sanctam atque beatissimam ejus matrem semper Virginem Mariam, tutissimum refugium; per tua sanctissima merita, quaeso, deprecare, ut repellens ista mundialia, mihi pro terreno tribuat coelestia.

5 Quem tunc repente somnolentia suppressum, S. Nicolaus in spiritu hoc modo affatus est: O Dei bone serve, Bernarde, Deus in se sperantes nunquam deserens, te vocat ad salutem, suppressum subito jacula saluti tuae minantia. Ad cathedralem ecclesiam Augustensem gressus tuos propera, ubi consilio viri senectutis venerabilis, Petri Archidiaconi bonitatem professi, qui te in tuis votis perficiendis perfecte diriget, permanebis: ego quoque tecum existens, non te derelinquam. Bernardus tunc de somno expergiscens, nemine corporaliter apparente, corde pio talia eructavit: O quam honorabilia sunt opera tua, Domine, in multitudine virtuosae operationis tuae, et protectionis! Bonitatem fecisti cum servo tuo: misericordias tuas in aeternum cantabo. Laus, honor, virtus, et gloria tibi reidantur in secula: quoniam tu mandasti mandata tua custodiri nimis, ego quoque ad quaeque parebo: quia consolatus es me. Et accipiens calamum, schedulam scripsit in haec verba; O parentes dulcissimi, gaudeatis, rogo vos. Rex Salvator conduxit me; vado secum salvari: nec ultra me perquiratis, nec tales sumptus faciatis: de me ultra non curetis: nolo sponsam ducere, nec regere terrena, sed coelum ascendere.

6 Haec ipse Bernardus. Qua scriptura apposita in loco apparentiori sui oratorii, omnibus jam nocte profunda in lectulis soporantibus, Bernardus per devia *o* concitato gressu festinavit in Augustam. Mane vero crastino festinantes, ornamentis phalerati nuptias desiderantes perficere, non reperto Bernardo schedulam perlegentes, in luctus gaudia revolventes, omnes moesti lamentantes ad propria redierunt *p*. Sanctus Bernardus in ecclesia Augustensi, ejus ibidem completa oratione, vir bonus Petrus archidiaconus *q*, devotionis fervore, modestia verbali,

D
l
studii
praesertim
sacris inten-
dit,
m

revocatus a
patre Mentho-
nem, ad conju-
gem ducen-
dam;

n
invocato
Deo ac S.
Nicolao;

E

ab hoc in
somnia appa-
rente jubetur
Augustam
fugere:

F

itaque vale
scripto pa-
rentibus

illuc festinat;

o

p

q

Menthone in
Diaz. Gebenn.

a

nobilibus
parentibus
natus,

B

b

c

d

e

f

g

in pueritia
futura indolis
dat prasagia,

et egregie
proficit:

C

h

i

k

S. Nicolaum
Patronum
adsciscit;

A verbali, dulcedine Domini reclinatum, et necessariis alimentis, quibus famelicus egebat, refocillatum allocutus est : amboque mutuo, quis unus, et quis alius, detegens, de peractis et agendis plene simul concluderunt. Bernardus tunc suppositis *r* ecclesiæ per Archidiaconum [præsentatus et Clericus] ordinatus, vestimentum *s* pro Clero Cathedrali dedicatum vestitus, omnibus horis divino Officio cum Archidiacono devotus [assistens], Dinino serviebat. Ordinibus quoque sacris Archidiaconi iudicio susceptis, Missa per eum celebrata, verbum Dei [prædicabat]; damnataque profanæ statuæ opera detestans, prædicare populis non cessabat *t*.

7 Devoto quoque Archidiacono Petro sene defuncto, et tradito ejus corpore ecclesiasticæ sepulturæ, Deo permittente, qui *u* Bernardum in ejus successorem prælegerat, clara uniformis Cleri totiusque populi et nobilium de eo facta electione, in Archidiaconum simul elegerunt. Ipse vero Bernardus recusavit, asserens se tantæ dignitatis indignum esse: posteaque ad vocalem exhortationem S. Nicolai, relatantis quod Archidiaconus factus devicerat dæmonia; ipso supportante, Bernardus, idololatriæ detestator magnificus, plenarie ipsum Archidiaconi officium anno Christi nongentesimo sexto acceptavit.

ANNOTATA D. P.

a MSS. Bodee, et Corsend, sic ordiuntur : Dominus Jesus Christus, cunctis propitius totiusque orbis rector, Bernardum de Menthone Archid. August. prædestinavit etc. Est autem Menthone castrum hodie ad lacum Aniciensem, non multum Aursio seu Podio S. Mariæ distans, in Valaunis. Hinc Carolus Ep. Novar. et Officia Canon. Reg. natione Allobrogem faciunt Sanctum; melius quam Ferrarius Augustæ Prætorie in Salassis ortum.

b Quæ olim Genava et Januba, medio ævo Gebenna dicebatur, nunc Geneva, celebris ad egressum Rhodani e lacu Lemano urbs, sed hæresi infamis.

c Ita etiam Carolus Episc. MS. Corsendonkanum, de Duymnio : Boitce, de Dumo; Schrimbek, de Dovino.

d Votus Schrimbeko prævit ut, ex Paribus, scriberet : estque hodie Dunensis in Belsia Comitatus, Patriatus Francici titulo insignis : sed procul a Genevensi seu Genevensibus. MSS. duo perperam Gebensis habent, pro Gebennensis.

C e Hic sequebatur longus, et fabulis ac mendis scæntens excursus, gravique et serio Auctore non satis dignus; quem pro interpolamento habens, exeni contextui : huc tamen retuli, ut inde iudicium fiat de fide Chronicarum, unde talia vel Auctor Richardus, vel ejus interpolator hausserunt : sic ergo habet. Postquam dulcissimus alimentator humanæ naturæ Jupiter, filius Saturni Japhetitæ, dulcissimæ ipsius naturæ et hominum turbatoris, tempore finis laboris et vitæ Noë, anno ejusdem nongentesimo quinquagesimo, effugisset dicti patris timore montes Alpinos, et germanus suus Cordeles, pro nomine dicti germani, cum eo fundavit civitatem, tunc Cordeles, nunc vero Augustam nominatam. Et regnavit ibi ipse Jupiter, etiam ultra montes, videlicet in regione Arelatensi Rex potenter et diutissime, et sibi nominaverunt illas Alpes, Montem-Jovis, et Columnam-Jovis, Clinatis Tharentasiensis et Sedunensis diœcesis : construxeruntque quamdam memoriam altam, et marmoream decoramque imaginem; quam longe post dæmones circumdantes, in idololatricam statuam profanaverunt, dantes in ea damnacia ægritudinum remedia deceptis concurrentibus ad eam. Qui dæmones, ad majorem allicionem concursus

gentium, cogariaverunt quemdam Polycarpum, potenter divitem, construere in secundo Monte-Jovis, Tharentasiensis diœcesis, unam exaltatam columnam lapideam, et imponi in eam desuper unam lucentem carbunculum, et multum resplendentem, vocatum Oculum-statuæ; per quem viderentur longius infirmitates, ut celerius sanarentur; quem postmodum nominaverunt Montem columnæ-Jovis. Et quia tunc et post diluvium proprie non erant Planetæ cœlestes nominati, non habentes nominatores in terris; Planeta Saturnus, necans humanas creaturas morborum influentiis, denominatus est Saturnus, a dicto rigido turbatore Saturno. Et annis ab Adam effluxis quinque millibus centum nonaginta novem, nato Joanne præcursore Salvatoris, die vigesima quarta mensis Junii; eodem tempore, die vigesima quinta mensis Decembris natus est Christus. Joannes Baptista decollatus est anno Christi tricesimo secundo, die vigesima nona mensis Augusti. Christus autem anno suæ nativitatis trigesimo tertio passione mortuus est, die vigesima quinta mensis Martii : quo anno Nonas Augusti Stephanus lapidatus; Paulus vero anno sequenti, octavo Calendas Februarii conversus est. Qui et Petrus, defuncti sunt martyrio, anno Christi septuagesimo, die penultima mensis Junii, et triumphaverunt intrantes gloriam sempiternam. Carolus quoque Magnus, filius Pipini Regis Francorum, imperavit ab anno Christi septingentesimo tertio usque ad vicesimum. Christianissimus idem Carolus purgavit a paganis Christianitatem, et maxime per Rolandum in regione Augustana. Quo tempore clarentes virtuosissimis operibus gloriosissimi Pontifices sanctus Gratus Augustensis, et sanctus Theodolus Sedunensis Ecclesiarum Episcopi, nobilissimi nati : qui ossa et reliquias sanctæ Legionis Thebæ (quæ anno Christi ducentesimo septuagesimo sub Maximiano Imperatore idololatrare recusans, suscepit martyrium in Agauno Sedunensis diœcesis) devote collegerunt, in ecclesiis sancti Mauricii Sedunensis et Augustensis, honorifice recondentes. Qui S. Gratus caput B. Joannis Baptistæ divinitus de puteo, commissione summi Pontificis, relevavit : ejus mandibulum in sua ecclesia Augustensi mirifice concessione Apostolica collocavit, miraculis quotidie coruscantibus, et præservat a quacumque tempestate submissos. Beatus vero Theodolus obtinuit veniam a Deo pro Carolo Magno Imperatore, peccato nefario; unde ecclesia Sedunensis gaudet omnibus regalibus per dictum

F Imperatorem datis. Hæc ibi, quæ in MSS. duobus contractura leguntur. Glareanus, ut fabulam de Jove apud Salassios regnante extricet seu potius intricet magis, Cardellum, quem alii Jovis Fratrem fugebant, Jovis adoratorem fecit; qui Henrici I Romani Principis temporibus Augustæ regnavit, Cardellum oppidum contulerit, totaque regione Jovis cultum stabilivit. Alium ac verioverem Augustæ originem Strabo aliique veteres historici tradunt; Salassios nempe, sæpius rebellantes, an V. C. 728 a Terentio Varro debellatos ac venditos sub hasta : in quorum postea locum ab Augusto missa tria millia Prætorianorum, ipso ubi Varro castra habuerat loco urbem condiderunt, et Augustam Prætoriam nominarunt. Cetera, plena (ut apparet) mendis, non est operæ pretium hic corrigere; cum notum sit, Carolum Magnum (ut alia tacem) cæpisse an. 768, obiisse 814. Rolandus, ut Britannici Lunitis Præfectus, celebratur in fabulosis avi superioris scriptis : eum a Vasconibus interfectum cum copiis narrat Eginhartus in Vita Caroli Magni. Sancti autem Gratus et Theodulus, quorum Acta illustrantur 7 Septembris et 16 Augusti, diu ante Carolum Magnum initio sæculi 4 floruerunt.

D
EX MS.
Monteque
et Columna
Jovis

cum synopsi
Chronologica
a Christo

E

ad Carolum
M. valde
mendosa,

etiam circa
Sanctos Epi-
scopos Gratum
et Theodulum.

F

ubi exceptus
ab Archid. ac
Petro,

r

s

sacrisque
initiatas,

t

u

illi defuncto
sufficitur an.
966.

Fabulæ de
Augustæ
origine

EX MS.

A f *Hæc ipsa particula, sequentia præcedentibus nunc connectens immediate, prætermisorum interpolationem manifestiorem facit.*

g *Addit Viotus : mense Junio, ut est credibile : non video ego ex quo capite.*

h *Ita corrigo, ubi scriptum, omnium in solidum.*

i *Clarius hæc explicata videntur in Vita ipsius S. Nicolai, apud Surium 6 Decemb. cap. 14 et 15.*

k *Hic rursus interpolator multa de S. Nicolao, perquam obscure et perplexe, hoc modo : Sanctus ipse Nicolaus tunc vita fungens, id est functus, inhumanis (credo innumeris legendum) publicatus jam totus prædicare (an radiare?) miraculis, ab omni re [mala] præservans universa, ac rursus infra : Cujus S. Nicolai, sepulti anno Domini 363, in oleo infra marmoreum sepulcrum membra, Turchi in urbem Barream ubi semper languidos sanat, reverenter, longe post sepulturam ejus, videlicet anno Christi 1088, detulerunt. Bernardus quoque Baro de Menthone, in sanctitate persistens etc. Ex his, ita confuse interjectis, et male intellectis MSS. præfata magis etiam aberrando scripserunt, intendens miracula et gesta per S. Nicolaum, quomodo in regno Neapolitano idola detruxerat ; itaque Lyciam, ubi est Myra ; cum Italia, ubi Barium, confuderunt. Baronius ad an. 320 num. 95 haud diu post obiisse S. Nicolaum censet ; et translatio an. 1087 facta narratur, non a Turcis ; sed, cum hi Myram vastassent, a Bariensibus, Venetos in hoc prævenientibus ; qui tamen 9 annis post, reliqua in sepulcro ossa inde acceperunt. Viotus maluit scribere, Bernardum motum miraculis, quæ S. Nicolai Reliquiis, non ita pridem ex Oriente in Lotharingiam allatis, inibi patrabantur. Habemus de his libellum Gallice excusum Nanceii an. 1686 ; ubi dicitur Baro allatus articulus digiti circa an. 1100.*

B l *Addunt MSS. Domino patri suo matrique humiliter obedivit, ecclesiæ sanctæ quotidie serviens, servitoresque ejusdem honoravit.*

m *Viotus, Parisios missum scribit, ad celebrem Universitatem, ante 100 annos a Carolo Magno conditam ; imo ante 130 ; creditur enim condita circa an. 794 juxta tabulam Chronographicam Gualterii nostri.*

n *MSS. alia addunt, De domo et nobili genere de Myalans, ut Bodecen. (ad Corsend. Innyulans) in Sabaudia ; Glareanus, Milans in Allobrogibus. Viotus de Miolans, quod oppidum Delphinatus esse, scribit P. du Val in Alphabeta Francico. Idem Viotus nomen designatæ sponsæ addit, Margaretam : Capite autem 6 describit, quomodo, Bernardo locum dante paternæ iræ, et tantisper consilium dissimulante ; dimissi a patre fuerit Pædagogus, Ephebus, Cubicularius, et Pedisequus Bernardi, tanquam consilii religiosioris auctores : qui sic ejecti, recta Fuloirium (elegans non procul Mentouio oppidum), concesserunt : ibique pariter religiosam vitam sub loci Abbate sint amplexi.*

C o *Scriptum erat, per devia nuntiatos gressus festinavit. MSS. duo Per devia gressus suos dirigens, in Augustam festinavit. Viotus : Inde jam secundum a S. Nicolao et S. Angelo suo Custode visitatus (qui, ut liberatores, ac vehiculi jumentorumque loco futuri, advenerant) manum fenestræ admovet : qua aperta, nullo alio auri argentique censu, quam sanctæ Crucis signo, quod fronti impresserat, ad viaticum instructus ; concubia nocte, inter geminos Divos, magno prodigio, se per eandem fenestram demittit : quæ hodieque, fama ad posterum manante, ostenditur : factoque in subjectam rupem saltu, eosdem cælestes comites ac præsiarios, superato colle reperit ; a quibus per ignotas calles ad Augustæ urbis portas fuit delatus.*

p *Multa hic de Miolani indignatione Viotus, quasi*

D *injuriarum, sibi (ut rebatur) factam, armis contra Mentonium sumptis ulturus, ægre pucari potuerit ; quod ornatus causa adjectum videri potest. Certiari notitia haberi credo, quod nostra MSS. sic narrant : Sponsa ipsius, his auditis et intellectis, Religionem sanctam intravit (in monasterio prope Gratianopolim, ut ait Viotus) in qua sancte et religiose suos dies clausit. Pater vero et mater, ab intimo dolentes, dilectum Bernardum per Sabaudiam multum perquisierunt.*

q *Addit idem Viotus, qui præcedenti nocte a S. Nicolao commotus, eodem tempore illum operiebatur.*

r *Erant hic aliquis manifestus defectus. Supposita autem intelliguntur Canonici Ecclesiæ. MSS. duo dicunt, quod Archidiaconus Bernardum, ad virum devotissimum Augustensem Episcopum, præsentavit, Officia Canon. Regul. ex voce Virum, faciunt Ursum, quasi is tunc Episcopus fuerit, quod non prorsus rejicere videtur Carolus Episcopus. Præsulum Augustensium Catalogus, apud Ughellum satis imperfectus, ab anno 876 ad 966 solum tres habet, Gallum, cujus nulum extat monumentum, præter corpus eodem loco quo S. Grati conditum ; Hugonemque et Griphonem, consequenter descriptos in tabulis illius Ecclesiæ ; atque post hos Luttfredum, qui anno jam dicto 966 interfuit Synodo Mediolanensi, et facile potuit Bernardum excepisse. Ecclesia autem Cathedralis titulum ferebat S. Mariæ.*

s *Hinc corrigendus Ferrarius, qui, ex præconcepta de Canonicorum Regulari S. Bernardi opinione, scripsit ; Habitum Canonicorum, quos Regulares vocant, in Canonica S. Ursi Episcopi suscepit. Hæc S. Gratus duos Sanctos discipulos ; Jucundum, qui et in Episcopatu successit, et Ursum Presbyterum, Episcopum a nonnullis creditum etiam ipsum. De hoc egimus 1 Februarii, de illo agemus 30 Decembris. Iste dicitur Canonicorum cænobium Prior rexisse. Hoc certius, quod ait Bergomensis ad an. 985, Alaramum, Montisferrati Machionem, Ottonis II generum, inter alia, Monasterium non longe ab Augusta Prætoria sub titulo S. Ursi Confessoris ordinis Regularium S. Augustini extraxisse, seu potius, id quod prius sub nomine S. Petri steterat, desolutumque jacebat, restaurasse sub titulo SS. Petri et Ursi, cujus ibi corpus ab olim servabatur, et tunc forte repertum denuocrat. Sic enim apud Ughellum dicitur Humbertus, primus Comes Sabaudie (alii Beroldum, patrem Humberti præponunt) ejusdem loci dominum pro duabus partibus dedisse sacello B. Mariæ Cathedralis ecclesiæ, pro alia vero parte cænobio SS. Petri et Ursi. Pennotus, Bernardum suis vendicans. Pingitur, inquit, illius imago cum habitu Canonicorum Regularium ; nimirum cum suppara grisea, qua tunc plerique Canonicorum Regularium, maxime Gallorum vel Allobrogum, utebantur, cum veste lineæ, rochetto nuncupata, satis latis manicis, quibus etiam olim nostri utebantur ; et cum Stola pendente ab humero sinistro subter dextrum, more Diaconorum. Sed quid si imagines illæ non admodum antiquæ sint, et a Regularibus ordinatæ ? quid etiam si secularium et Regularium seculo 10 idem habitus fuerit ?*

t *MSS. duo, post superius prolata verba, quibus præsentotus Episcopo dictus, addunt, qui ipsum ad Ordines sacros promovit, et postea in Canonicum ecclesiæ S. Mariæ Augustæ recepit.*

u *Eadem MSS. de Petro intelligunt, qui Bernardum ante mortem in suum successorem elegerat ; quia istud, Deo permittente, referebant ad mortem et sepulturam Petri, qui etc. Sed contra Canones id fuisset ; nec aliter posset excusari, quam benigne interpretando phrasim, quasi prophetico spiritu prænuntiaverit eligendum sibi successorem Bernardum.*

S. Nicolai
translatio
Barium
confuse
narrata.

A

CAPUT II.

Pulsis dæmonibus erecta Xenodochia et Monasteria: vita reliqua, obitus, sepultura.

Contra dæmonem per statuam suam morbos curare et decimum quemque sibi rapere solitum

a

jussus a S Nicolao decertare,

B

b

c et animose progressus,

d e

f

ipsum, stola vinctum, in desertum compingit;

C

g

h

i

atque utrobique hospitale cum cœnobio condit:

k

Diabolus vera, inimicus rugiens, omnique diligentia ad malum pervigilans, [per] ipsam profanam statuam diabolicis circumdatam loquacitatum vocibus, [nitebatur] Christianitatem succrescentem in inferno perimere: [quia] procuratos per cum languores suis fraudibus elidere a, sanareque a deceptis credebatur; et quod pluris est, quemcumque Christicolam, cujuscumque turbæ secus se progredientis decimum, pro decima sibi retinens, ad facilem timorem idololatriæ eum inclinando, subvertere satagebat. Steriliter autem in gelosis abruptisque recessibus rupium degebant ipsa dæmonia, a quacumque humana mansione ultra viginti stadia; ut quantum in desertioribus habitarent, tanto plus inmensior concursus seductorum populorum ad eorum fallentia remedia declinaret. Qui quidem Bernardus, Archidiaconatus Augustensis dignitate sanctissime sublimatus, humilis et devotus, tantam perhorrescens ruinam paratam humanæ salutis, B. Nicolai suffragia postulavit. Qui apparens b Peregrinus, auditus est dicens: O Bernarde, montis alta ascendamus, per abrupta transeamus, fugabimus dæmonia, Illamque statuam Jovis, dæmonibus circumdatam, Christicolas tam turbantem, diruemus in fragmina, et Columnam carbunculi illius statuæ: post ibi hospitalia fundabimus utilia, et Canonico- rum Regularium cœnobia. Eris in turba decimus, dæmon non erit nocivus: statuam ligabis per collum, et fragminabis; dæmonia conjurabis, in chaos montium ligabis atque locabis: usque ad diem sui judicii, nulli poterunt nocere. c

9 Post quæ Bernardus montes avidius, turbæ d decimus ascendit, detinens manu hordonum e præ- sidentis victoriæ, ex tunc dedicatum deferri in divinis Officiis, Archidiaconum Augustensem pro tempore existentem; f transivit per statuam, ut ipsum ipse dæmon, iuxta morem suum profanum, pro decima tentaret suppressere. Quem, dæmonem formidantem, pariter et statuam, de stola benedicta, in catenam ferream conversa præter id quod manu tenebat, per collum alligavit. Cumque debita divinatione adjuratum, in chaos magnum tartareamque abyssi profunditatem objurgantium sibi propinquo- rum montium g malethorum, inter tres diœceses (videlicet Augustensem, Gebennensem, et Sedunen- sem) semper absconsorum, caliginosis nubibus reclusum, usque in diem sui judicii nemini nocere potentem h, objurgavit. Statuam primo, et post i columnam lucentis carbunculi, oculum profanæ statuæ appellati, penitus in fragmina confregit, numquam alicui alteri nocituros.

10 Post hæc statim reductus diligenter ad regimen suæ propriæ Archidiaconalis dignitatis Augustensis, divina Officia officians, in suis sermonibus assiduus; dæmonum fugationem statuæque, columnæ, et carbunculi donante domino eversionem, declaravit: hospitaliaque et cœnobia, tam egenis quam opulentis necessaria fabricanda intitulavit, sicut post ordinata atque ornata fuerunt, in quolibet monte unum k. Cujus Bernardi sanctitate longius et latius ubicumque verbis et operibus publicata, ab omnibus Sanctus exinde vocitatus, verba Dei prædicans, evangelica documenta perficere satagebat. Unde cum Richelinus Anglicus, de Roma reveniens peregrinus, ibi tanta expertus esset miracula, et tantam Bernardi sanctitatem; castrum suum vocatum Castrum-cornutum, cum

suis juribus, magnæ æstimationis in regno Angliæ. D conversum in monasterium et ecclesiam, cœnobio EX MS. Montis-Jovi devotus erogavit.

11 Quod quidem cœnobium, et aliud in altero monte Columnæ Jovis; ambo sub nomine S. Nicolai pro patrocinio, omnibus necessariis fulcita construi, et dotari, ac ornari, ibique Canonicas Regulares laudibus Deo, egenis et divitibus in alimentis et obsequiis servientes instituit, [quæ ipsemet] Beatus Bernardus primo bona sua exponendo benigne procuravit; nec non vias et itinera per abrupta explanari. Tenebras in lucida, labores in requiem, rugitus in cantica, stridores in dulcia, mœrores in gaudia, mœstos in lætitiis, steriles in ubera, frigora in calores, dæmonia in Angelos, infernum in paradysum, Sanctus Bernardus tunc Archidiaconus Augustensis, suis insudantibus laboribus et prædicationibus, reduxit suaviter. Bernardi Archidiaconi nempe Richardus pater in ipso Monte-Jovis, et monte columnæ Jovis; Bernardus Dominus Bellifortis, patrinus et patruus, qui eum de sacro fontis baptismate levaverat, et ad eundem l pervenerat, ejusdem S. Bernardi exhortationibus, ecclesias de eorum proprio dotatas, sumptuose fundaverunt.

12 Sanctus etiam Bernardus Archidiaconus, in sua clara vita virtuose perseverans, bona sua pauperibus parsimonizans, in propria mensa eis assidue opulenter ministrabat. Ipse vero cibus, absque deliciis, et indumentis humilitatis, non pretiosis, qui in paternali domo auro, serico, variisque pretiosis indumentis indui potuisset, utebatur [sed] vilibus. Sedulus quoque, et primus residens in divinis Officiis assidue, et ab eis ultimus resiliens, in ecclesia Cathedrali proportionaliter disponendo, verbis et matriculis m ordinabat: cujus supposita in Capitulo et eorum juramenta admittebat. Indumenta Clero convenientia induebat, et psallebat gratiose; rebelles mite temperando, monendo subditos, in divinis residere debere, et Domino servire; gabellam in synodo paratam ministrando, atque vera judicia faciendo, repertosque dignos puro examine promovendo ad sacros Ordines; et sufficientes ad beneficia obtinenda Domino n Pontifici presentabat; et in suis trienniis Archidiaconalibus visitationibus, non quæ bursæ quærendo; sed quæ Dei sunt, laudabiliter instituebat. Moribus, scientia, et vita laudabiles Scholares erudiri faciebat; et ad scholas cantus et grammaticæ magistrantes congruos, in civitate et tota diœcesi, tamquam Archidiaconus Augustensis, providebat: atque omnia suæ Archidiaconali dignitati incumbentia, pariter et salutis necessaria, devotissima diligentia adimplebat, pro animarum salute quarumcumque obtinenda o.

13 Postquam autem vixit virtuose in miserabili miseria hujus caduci seculi octuaginta quinque annis; ex quibus claruit Archidiaconus quadraginta duobus, salubria prædicavit, et operatus est: festo sanctæ Trinitatis solemnizato p, postremo ultimo sermone suo finito, in quo superbos humiliavit, avaros uberavit, luxus compescuit, gulosos temperavit, iracundos pacificavit, æmulos cohortavit, desides properavit, et versutias refrænavit: suavis documento, exemplo, et opere; vultu serenus, verbo jocosus, flagrans ut nardus pigmentarius, festo sanctæ Trinitatis die serenato, in suo secreto oratorio devotus exorans ad Dominum, subaudivit vocem S. Nicolai dulcissime resonantem: O devote serve Dei Bernarde, quia viriliter dimicasti, Deus te ad præmia vocat. Et rursum; Tuis meritis mortui suscitabuntur, gravidæ parturient, steriles r uberabunt, dæmoniaci, caducantes, surdi, muti, lubrici, cæci, claudi s, guttosi, febres, dentes, capita, viscera, stridores, mala, et dolores sanabuntur; ignes, ful-

quibus optime institutis

pater et patruus ejus multa largiuntur:

E

Bernardus ipse Augustæ severe vivens,

m et quæ mun- ris sui erant exactissime implens,

n

F

o atatis anno 85,

p

in festo SS. Trinitatis, præmonitus a S. Nicolao,

r

s

A gura, tempestates, ruinæ, mortalitates, et dæmonia non nocebunt justis, qui per te suffragia quæsierint.

14 Et cum idem sanctus Bernardus, semper ad virtuosa operatus esset, jam æger, post prolixas devotasque orationes, et continuas usque ad feriam sextam, post ipsam sanctam Trinitatem recommisit animam Deo, corpus terræ; congruam portionem ossium matri suæ Augustensi ecclesiæ t, pariterque cænobio Montis-Jovis quando requiretetur; exhortans suos successores Archidiaconos, ut prædicta cænobia cum suis suppositis, tamquam ex Archidiaconatu principiata, favoribus dignentur præcipuis: injungens primiceriis et cænobitis, quatenus Archidiaconos Augustæ, per sua loca subeuntes, tamquam suos fundatores, per honesta subsidia propinata, honorifice reverenterque recipiant. Inde beatum spiritum emisit suaviter, jubilantibus Angelis dulcissimis laudibus, ad Dominum per æthera elevatum, cum quo regnat in gloria. Cujus corpus sepultum est in devota ecclesia famosi monasterii S. Laurentii u Diaconi, juxta muros civitatis Novariensis, anno Christi millesimo octavo x, decimo septimo Kalendas Julii: et anno sequenti relevatus est y ibidem, decimo Kalendas Aprilis z. Ego vero Ricardus Archidiaconus Augustensis, qui eram ibi Canonicus, multumque eidem sancto Bernardo familiaris et notus, videns ejus prodigia et innumera miracula, jactans peregrinando cogitatum meum in Domino, et ipse me enutriendo, reveniendo per Romam, inquisivi de Chronicis in locis de Menthone, Augustensi, et Novariensi, et aliis circumvicinis locis, et civitatibus, et diocesisibus ubi conversatus est; et quantum potui et opus fuit, personaliter vidi; et Chronicas et plures scripturas procuravi, et suprascripta redegem in memoriã. Et ita esse attestor, præsentem Domino nostro, regnante per secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a *Ecyrophum nostrum*, suis fraudantibus eum edere; quod, quia sensum non faciebat, levi mutatione correxi.

b Addit Viotus, Peregrinã habitum, ut in 2 Vita dicitur.

c Addit idem, Bernardum, exposita Episcopo visione, ejusque licentia petita, rogasse, ut jobere vellet, uti populus universus cum Clero, supplici agmine ad S. Remigii oppidam, quod est ad montis pedem situm, comitaretur; ibique, tum rediret, inter preces operiretur.

d Turbam intellige peregrinorum, quos Viotus vult Gallos fuisse, recens consternatos ex socii sui decimi vel undecimi jactura, quem, cunctis inspectantibus, in locum ignotum dæmones abriperant.

e Bordonus, peregrinantium baculus.

f Duo MSS. rem sic explicant, aut verius impli- cant, Dignitatem Archidiaconatus Victorio commendans. Viotus hic narrat, dæmonem inveniẽtes pugnas- se, nive, ventis, grandine, foliis, omni quo aeris intemperie, ut Sanctum a cœpto deterret, sed frustra.

g Idem describit inhabitatas Montis Mailletani voragines, duabus illinc leucis versus Occidentem distantes.

h Id est, adjurando et increpando compegit.

i Viotus, ut diversa erant loca, sic duplicem expeditionem supplicantiũque deductionem distinguit: addit etiam, quod obtenta victoria, Episcopus voluerit Bernardo dignitatem cedere, tamquam digniori.

k Idem Viotus: Ejus ædificiũ, inquit, primũ ac vivi decem lapides foere, decem illi Galli peregrini, prodigiorum in utroque monte patratorum testes:

deinde, ipsum Bernardum ait ibi aliquot annis commoratum, simul sociorum atque ædificiorum curam habuisse; ac deinde solitum eos per annum subinde adire, et primum ædificium mille summis aureis fuisse absolutum, quos ille ex Archidiaconatus officio comparerat: denique cap. 18 addit, quod Confirmationis, Ordini a se instituto, impetranda causa, Romam iter instituit; ubi a summo Pontifice voti compos effectus, cum Pontificio diplomate ac benedictione domum reperiit. Sed ejusmodi diplomatis nulla distinctior memoria superest, ideoque nec Pontifex nominatur; et lib. 2 cap. 4 primus ponitur Honorius IV, an. 1285 creatus; idque ex Bulla confirmatoria duntaxat, Nicolai item IV, successoris; qui locum in Apostolicæ Sedis tutelam suscepit, privilegiisque ornavit.

l Clarius MSS. duo dicunt, quod umbo Montis-Jovis visitaverant. Hinc occasionem sumpsit Viotus, poetica (ut mihi videtur) licentia scribendi, quomodo pater ac mater Sancti, audita fama novi in Monte-Jovis Xenodochii, illuc instituerint peregrinari; ab ejus fundatore viro sancto aliquid fortassis audituri de filio, de quo eutenus intellexerunt nihil; exceptos autem notos ab ignoto, qui post solatium eis impensum variasque ambages, tandem agnoscendum se præbuerit; domum autem reversos, totos se dedisse operibus caritatis; atque Germani, in Faillorio Monachi, quem filii sui pædagogum domo olim expulerant, disciplinæ se commisisse; et paucis post testamentum pie conditum mensibus, obiisse; scriptis heredibus, proximis suæ gentis dynastis, qui deinde meritis S. Bernardi in multas illustres familias, etiamnum florentes, sint propagati; pota Guillerii, Rochefortii, Montrotierii, Beaumontii, Cofignonii.

m Matriculæ duplices in ecclesiis erant; aliarum Clericorum, in quibus horum hebdomadatim munus describebatur, aut etiam cuique debita stipendia; aliarum pauperum, qui in ecclesiæ elemosynis sustentabantur: sed hæc non apte junguntur verbis: quare dubito, an non sit legendum, Miraculis. MSS. duo habent verbo et exemplo.

n Erat hic, secundum Viotum et Ughellum, Boso; quem secutus Anselmus, hoc nomine primus, et pro anno 1014 notus.

o Hactenus deducta videntur servivisse pro sex Lectionibus primi secundique Nocturni; cumque ad Lectionem septimam recitandum esset Evangelium. Sint lumbi, placuit interpolatori sextam sic finire: Sic, o Fratres carissimi, vigilemus ut vivamus gloriose, et cum eo regnare valeamus; Domino nostro auxiliante, in æternum; qui vivit et regnat Deus per infinita secula seculorum. Amen. Deinde, recitato Evangelio, subjungitur exhortatoria Lectio hujusmodi. Sancti Evangelii lectio, Fratres carissimi, clara nobis recitata est: in qua jubemur lumbos nostros præcingere. Lumbos enim præcingimus, cum per macerationem carnis et operationes virtutum, luxuriam in omnibus membris coarctamus. Lucernam in manibus gerimus, cum per bonorum operum augmentationem tenebrosa peccatorum vitia a nobis repellimus, exemplo et doctrina sancti Bernardi Menthonistæ, Archidiaconi Augustensis, gloriosi Confessoris. Qui postquam dæmonia fugavit a Montibus-Jovis, et Columnæ-Jovis, statuanque profanam, et Columnam lucentis carbunculi oculi statuæ, miraculose fragminavit, dæmonem fugatum recludit; hospitalia construxit, et cænobia disposuit, in maternali utero beatificatus, in lumbis et in omnibus membris præcinctissimus, lucerna clarissimus, operarius virtuosissimus, virgo semper purissimus, confitens defectos contritissimos, jejumans cibus temperatissimus, orator devotissimus, cilicio corrosissimus, continentia ferventissimus, prædicat r

Adhortatio ad imitationem Sancti,

EX MS.

proxima feria
6 moritur,

t

et 15 Junii
sepelitur an.
1008.

B

u

x

y

z

Testimonium
Auctoris vi
venti familia-
ris.

E

F

A dicator utilissimus, reformator lætissimus, humilis semper dulcissimus, largus donator uberrimus, castus integerrimus, patiens mansuetissimus, caritate ardentissimus, maritator fœderatissimus, moderator gravissimus, macerator lenissimus, hospes humanissimus, recogitator abundantissimus, eruditior auditissimus, reprehensor cautissimus, reparator assutissimus, indulgor liberalissimus, confortator gratissimus, saluator suavissimus; in omnibus prædictis viginti et octo virtutibus cum aliis extitit promptissimus; propter mandatum Dei cuncta felicitatis terrenæ et mundi prospera dereliquit. Numquam asperitas, numquam malitia, numquam vigor, numquam superbia, numquam avaritia, numquam voluptas, numquam ira, numquam invidia, numquam gulositas; sed omnis humilitas, largitas, continentia, castitas, patientia, diligentia, suavitas, et temperantia in eo semper permanserunt. Sic, o Fratres, Carissimi paria peragamus: et quantum de bonis plus a Deo recipimus, etiam majora bona reddere obligati, talentum nobis commissum multiplicare laboremus. *Tum vero Lectio octava sic inchoanda proponitur: Ipse S. Bernardus Menthonista, Archidiaconus Augustensis, postquam vixit virtuose etc.*

B p MSS. *dyo de hoc sermone sic breviter loquuntur, et locam simul ubi sermo est habitus, ipseque mortuus, indicant; Circa festum Trinitatis, finito quodam mirabili sermone, in civitate Novariæ, in quodam monasterio S. Laurentii juxta muros, intrans in quodam oratorium, etc.*

r Uberari pro fœcundari necdum alibi legi, et multo minus in sensu metaphorico, ut supra, pro libe-
ralem reddi.

s Guttosi a Gutta, id est anthritici. MS. *Carsendouk. Gutturinosi, id est strumis laborantes. Bodec. Gibbosi.*

t Schirmbekus ex Vioto paulo aliter. Postremo significat velle se in Cathedrali templo Augustæ, aut certe in Monte-Jovis sepeliri: quod tamen, ob multas turbas exinde consecutas, fieri non potuit. *At MSS. Pro testamenti recommisit animam Deo omnipotenti, corpus terræ: bona sua, unam portionem Matri suæ Ecclesiæ Augustensi, et aliam hospitali Montis Jovis, ordinavit.*

u Imo potius Presbyteri Mart. (ut habet Vita 2) qui Novariam ex partibus Occiduis advecti tempore S. Gaudentii Episcopi seculo 4: cujus ibi festum agitur
C 30 Aprilis, uti tunc diximus; corpus autem, ab ejusdem ecclesiæ ruinis extractum anno 1552, in urbem delatum fuit, renovato in melius culta; cujus obscuritas medio ævo excusationem scriptori præbet, cum plerisque credendi, ipsam ecclesiam esse S. Laurentii Levitæ, qui colitur 10 Augusti. Cum autem anno 1598 idem qui transtulerat Carolus Episcopus, sursum solemniter elevandum curavit; fieri potest ut etiam Cupucinis Novariam adductis, auctor fuerit, suam intra urbem ecclesiam isti S. Laurentio consecrandi, pro ea quæ foris destructa erat.

x Expunxi verba, feria sexta post Trinitatem, hic inepte repetita, totiusque circa diem obitus confessionis causam præbentia.

y Viotus, ex suo sensu hoc interpretatus, ait, quod, propter manifesta ad sepulcrum miracula, populique ad illud concurrentis frequentiam, xx Maji ritu solenni fuerit Divorum Catalogo adscriptus. Quo facto sacrum ejus corpus magno apparatu denuo exhumatum, loculoque marmoreo eleganter exciso repositum est, in quo velut honoraria cathedra quiescit. . . Constitutum quidem, inquit, erat, ut Salassorum Augustam aut Montem-Jovis transferretur: sed videtur Deo aliud cordi fuisse: quandoquidem monasteriorum atque hospitalium ædium Præpositi num-

quam potuerunt sumptus præstare, translationi necessarios; sive quod bella et turbæ publicæ obstarent, sive quod elemosynæ atque gratuita largitiones essent pauciores, sive denique Deo placuerit servi sui sacris Reliquiis locum ac honorem, absque ulteriori mortalium apparatu, procurare. *Addere potuisset, eosdeam, cum aliud non possent, satis habuisse quod Caput obtinuissent; subinde autem sacrorum ossium aliquid iaspetrarent, prout testatur scheda, intra orcam reperta anno 1598; cujus meminit Carolus Episcopus, verbis in principio allegatis.*

z Quæ sequuntur, a textu, hic quartum ut minimum interpolato, exempta, ad eum non pertinere satis apparet. Et post in ecclesiis per eum initiatis sub nomine S. Nicolai, additus est ipse S. Bernardus in Patronum; de cujus mirabili sanctitate magna resurgunt et fragrantia miracula. O quantum debet congaudere, quantum ipsum honorare, et quantum spem recipere omnis Christianæ professionis, et utriusque sexus, sua progenies. *Eadem in gemino nostro MS. sic etiam prolixius efferuntur: Atque in ecclesiis et hospitalibus per eum fundatis sub nomine S. Nicolai, est ipse S. Bernardus in Compatronum adjunctus. O quantum gaudere, quantum honorare, et laudare debent ipsum Menthonistæ proximi, qui talem consanguineum in cœlis regnantem se sentiunt habere! Gaudeat etiam Archidiaconus Augustæ, qui talem prædecessorem habere meruit in illa dignitate. Gaudeat Ecclesia Augustensis, quæ a tali Archidiacono temporibus suis ornari meruit. Gaudeat vallis Augusta, quæ a tali victore a dæmonibus liberata reperitur. Gaudeant Sabaudienses omnes, qui a tali protectore illæsi et sani per itinera montium transire possunt. Gaudeat totus mundus, qui per subsidia et beneficia ejusdem Sancti, de necessitatibus suis transeundo reficitur et sustentatur.*

Interpolator vero noster ultra pergit, et: De quo, inquit legitur, quod anno Christi millesimo octavo a suo successore Richardo, ex Dominis Festi, vallis Ysaræ, diœcesis Tharentasiæ, Licentiate in decretis, Archidiacono Augustensi, et suis consociis ad sanctum sepulcrum Dominicum peregrinis, transfretantibus mare, turbatum fluctibus, in tranquillitatem et refugium advocatus idem S. Bernardus, arborem et vela puppis, turpissima et valida tempestate contractam, citius restauravit: dæmonesque fulgurantes rancis tumultibus exclamabant: Hic est ille Archidiaconus Bernardus Menthonista, nos devolvens; tantus prædicator, magnus turbator noster, qui in Monte-Jovino nostros catenavit. Fugiamus, eia, velocius, ne nos flammis exuri præcipiat. Et peregrinis absque mora manentibus consolatis, alii exinde maritimi et terreni, suum postulatum obtinuerunt auxilium, qui omnia malignantia repellit in aquis et in terra. Hactenus Interpolator, quem Viotus nescivit a Richardo Vitæ auctore distinguere, cui prope uni, inquit cap. 10, hæc de Bernardi vita monumenta debemus. Idem Valdiserium Canonicum nominat Gallice Val d'Iser: appellatione omnino accepta a Vallis Isaræ Dominis, quorum unum allegat Papius Massonus, in descriptione Franciæ per flumina pag. 413, agens de Isaræ flumine, apud Tarentasios oriente, seque tandem in Rhodanum devolvente. Sed hic videtur peculiare Festi dominium notari, Vallis Isaræ finibus inclusum, cujus situm Sabaudis quærendum relinquo; satis habeo adnotasse, quod præter ea quæ Vita 2 refert miracula, alius de Miraculis S. Bernardi tractatus extiterit, in quo istud descriptum legatur; ut factum anno 1008, quo Sanctus obierat; vel potius 1018, postquam Richardus hanc Vitam scripsisset; qui eandem concludens, se quidem antea peregrinatum ostendit, sed non ultra Romam, post annos autem aliquot potuit etiam Hierosolymam peregrinus petiisse.

Aliquem

virtutum-
que ejus enu-
meratio.

D
EX MS.

E

Auctor cum
sociis a nau-
fragio per
Sanctum
liberatur.

F

EX MS. A Aliquem similem tractatum, præter *Sequentiam infra adferendam, videtur habuisse Auctor Vita secundæ; ubi toties dicitur. Legitur de viro sancto; atibi utique quam in Sequentia, ubi tribus solum verbis attinguntur singula.*

Nunc porro juvat Lectori considerandam proponere *Vitam illam, quæ velut clarior et brevior, extat in quodam MS. Carthusia Colonien-sis; ut appareat quid inter otiosorum hominum commenta, et solidos coarorum scriptorum relationes intersit. Sic ea contextur. B. Bernardus, genere nobilis; sed fide, sanctitate, ac virtutum operibus lunge nobilior extitit. Ille sanctus Con-fessor et Eremita, filius fuit Principis seu Ducis Sabaudia, qui fuit potens et dives. Cum au-tem ambo parentes sui viam universæ carnis in-gressi fuissent; Bernardus, et unicus filius, et ve-rus heres terræ erat Sabaudia Ducatus; ac potens Princeps, jure hereditario ac successione, effectus est. Qui ex instinctu Spiritus sancti doctus, no-lens ponere cor in affluentia rerum tempora-lium, sed considerans monita salutaria Domini dicentis; Amen dico vobis, qui reliquerit domum etc. centuplum accipiet. Ut illum fructum centesi-mum accipere mereretur apud Altissimum, ex suo patrimonio tres fecit eleemosynas. Primam dedit Ecclesie, secundam famulis Dei, tertiam paupe-ribus, et pauperem Christi se fecit. Sed quia mi-nus est mala non agere, nisi quisque studeat etiam bonis operibus insudare; protinus mundum cum omnibus suis oblectamentis respuens, vastamque cremi solitudinem intrans, cœpit bonis ac sanctis operibus sedule insudare. In quo cunctis die-bus Domino quadruplex Officium offerre satagebat; primo carnem suam domando, quia rejecto habitu seculari, super nudo asperum induens cilicium, su-peraddita una simplici veste, die ac nocte cum his in terra jacebat triginta tribus annis, in patien-tia magna; volens sic carnem subjicere spiritui et rationi, secundum Apostoli doctrinam dicentis; Fratres si spiritu facta carnis mortificaveritis, vive-tis. Secundo, Domino obtulit vigiliis et orationes, ut Dominus dicit per Marcum Evangelistam; Videte, vigilate, et orate; item, Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem. Tertio, observavit jejunium et magnas abstinentias, quia in die semel victum ac-cepit de herbis et radicibus, ac potum de aqua, volens sic mortificare omnem lasciviam carnis. Quarto, pertulit quotidie varie et multa tentamenta hostis antiqui generis humani, ipsum mirabiliter impu-gnantis, ac eum a sanctissimis operibus retrahere infestantis: qui ut fortis miles Christi, hæc omnia viriliter et patienter sustinuit, attendens dictum Sapientis; *Brutus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repro-misit Deus diligentibus se.* His et similibus doctus, sustulit quod maligni spiritus ipsum sæpe dacebant de monte ad montem, affligentes magnis doloribus. Cum ergo vir Dei in hac sauctitate et solitudine hominibus incognitus, triginta tribus annis, occulte latitasset; omnipotens Deus, nolens ut tantum lu-men amodo occultaretur, sed volens ipsum proficere mundo, Angelum sibi de cælo mittens, eum ex ere-mo ad Montem-Jovis revocavit: quia scriptum est in Evangelio, *Nemo accendit lucernam, et ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut omnes qui in-grediuntur lumen videant, Et beatissimo Bernardo a Deo per Angelorum nuntiatum est, ut in eodem monte, in usum pauperum et peregrinorum, (quo-rum multi propter tempestatem et inopiam hospi-tiorum perierunt) ædificare deberet hospistale et monasterium. Vir sanctus ergo, Domini præceptum adimplere studens, in eodem loco cœuobium cum**

Fingitur de-fuisse Dux Sabaudia

diuisisque trifariam bonis,

secessisse in eremum;

ubi cum sancte vixisset annis 33,

ab Angelo ductu in montem-Jovis,

jussus sit hospitale ad cœnobium erigere;

hospitali construere cœpit. Sed diabolus, omnibus operibus bonis invidens, qui et Mille-artifex dicitur, sanctum opus veri Dei destruere intendit, instigans Ducem Sabaudia, nomine Wilhelmum, qui non natus sed electus extitit Dux terræ illius: cui dictum est, quod Bernardus, natus Dux terræ illius, longis temporibus amissus, nunc rediit; et de amissione terræ suæ tristis et dolens, in Monte-Jovis excelso construere prætenderet forte castrum, de quo ipsum Wilhelmum, e terra expugnare præsumeret, ad recuperandam sibi prædictam terram. Cum ergo hostis malignus et fraudis commentator, sensum, cogitationes, et voluntatem prædicti Ducis excitas-set, et ipsum in sensum reprobum et intellectum dam-natum convertisset; congregans ille Dux exercitum, et forti armatus manu, veniens ad montem prædi-ctum, voluit subvertere sanctum opus inceptum, et procul fugare virum sanctum. Factumque est, dum Dux una cum satellitibus suis veniret usque ad montem, videns eos vir Dei contra se venientes, convertit se ad Deum in orationibus suis, hæc aut similia dicens: *Judica Domine nocentes me, expugna impugnantes me, apprehende armu et scutum, et erurge in adjutorium mihi.* Mira res ac omnibus stupenda! Dominus, qui numquam deserit sperantes in se, nec suum dereliquit fidelem famulum; sed in ipsius ad-jutorium subito intendit. Illos enim qui suum venie-bant electum conturbare, ipsos tribus maximis plagis, scilicet quosdam morte subitanea, quosdam obsessione dæmonum, et reliquos morbo caduco per-cussit. Videns autem vir Dei summum Dei præsi-dium, ipsum tam horribiliter defendentis, et intuens populum tam diris plagis aggravatum et plagatum; miseris eorum condolens, Deum humiliter et devote pro ipsis et pro pristina eorum sanitate orabat, ut Dominus eos vellet liberare de illis gravissimis plagis; vellet nihilominus illos infirmitate aliqua misericorditer punire, ut suum reatum ac Deum omnipotentem agnoscerent. Exauditusque est Cbri-sticola perdevotus a Deo, et suis precibus sunt illi liberati a tribus prædictis plagis. Et tunc quæta alia plaga, scilicet paralysi, sunt percussi. Tunc dictus Dux cum Comitatu suo, videntes mira Dei et sui Sancti potentiam, ad pedes ejus provoluti, ve-niam et indulgentiam suorum delictorum postularunt. Denique homo Dei, eorum miseris condolens, Deum devotius pro ipsis oravit, et pristinae sanitati sunt restituti. Postremo omnes ad pedes B. Bernardi provoluti, viam pœnitentiæ atque emendationem vitæ humiliter petierunt. Unde factum est, quod præfatus Dux cuncta propter Deum reliquit, una cum multis aliis de suo exercitu; et in eodem mon-te cum B. Bernardo usque ad mortem, cœlibem vitam ducentes, monasterium cum hospitali de sub-stantia et bonis ipsius Ducis construxerunt; ubi peregrini, pauperes, et infirmi multa recipiunt hos-pitalitatis, refectionis, et refocillationis beneficia. In eodem vero monte idem B. Bernardus, sobrie; humiliter, caste, et sancte decem et novem annis cum suis Fratribus, in virtutibus multis, usque ad mortem vixit; et apud Deum promeruit, quod sibi dies mortis suæ ante triduum per Angelum e cælo pronuntiata est. Et his tribus diebus Fratres suos sanctis admonitionibus docuit, Dominum Deum semper piis precibus, orationibus atque psalmodiis summopere honorare. Legitur etiam his diebus Do-minum exorasse, ut quicumque ipsum honorarent, et sui memoriam haberent, et qui sibi servirent, ut a supradictis quatuor horribilibus plagis essent custoditi et muniti. Postquam vero S. Bernardus pro suis orationes ad Dominum multiplicasset, e cælo per Angelum sibi denuntiatum est, suas esse orationes exauditas: et quod non solum esset exau-ditus

quod impeditur persuasus successor in Ducatu Wilhelmus,

E ad preces Sancti plaga triplici in se et suis punitus sit;

ab iisque et a paralysi liberatus,

F

ibidem cum pluribus factus Monachus,

Bernardus vero, actis ibi annis 15,

sancte mortuus.
 A ditus pro hominibus, sed etiam habiturus esset protectionem a bestiis et creaturis quæ carne et sanguine vivunt. Hæc audiens B. Bernardus, Domino immensas retulit gratias; et suum spiritum in manus Altissimi commendans, die tertia migravit ad Dominum. Cujus sanctissimi viri corpus Fratres cum summo honore sepelientes, de ejus decessu multum conturbati et mæsti, fecerunt planctum magnum super eum.

Hæc retulisse, refutasse est. Guilielmus Guichenon, Ducalibus impensis omnia Sabaudicæ ac Pedemontii vicinarumque regionum scrutatus archiva, et Historiam genealogicam Domus Sabaudicæ vasto complexus opere, neminem ante Beroldum vel Bertoldum, Ottonis Primi ex Henrico filio pronepotem, (non prius quam anno MXXIV in authenticis scripturis reperiendum) invenit in Sabaudia, qui titulum, non dico Ducis (tunc enim primus usus est anno MCCCXXVI Amedeus IV, idem qui postea Felix Antipapa a Basilienibus creatus) sed Comitatus tulerit: neque inter illos hactenus repertus ullus, qui vocaretur Bernardus, præter unum, liberorum S. Amedei quintum, in cunis mortuum, Willielmus autem omnino nemo. Istis ergo ad fabulas amandatis, accipe veterem Sequentiam, in Bodecensi et Corsendonkano MSS. repertam; eo autem pluris faciendam, quod ipsa multum usus invenietur Vita secunda Auctor.

SEQUENTIA.

Ex MS. Bodecensi et Corsendonkano.

Confessoris egregii celebremus nos, socii,
 Bernardi solennia,
 Generosa stirpe natus, moribus hic exornatus
 Fuit ab infantia.
 Augustæ Archilevita. Deo gratus, verbo, vita,
 Fiebat per omnia.
 Plebis ibi Christianæ, verba vite serens sanæ,
 Extirpabat vitia.
 Monita, in civitate prædicando longe late,
 Dabat salutaria.
 Jejunaus hic vigilabat, pro se, multis, et orabat
 Ut daretur venia.
 Pretiosa cum habere vestimenta posset, vere
 Portabat cilicia.
 Pane duro vescabatur, asper qui plus videbatur
 In sua provincia.
 Potum uva non præbebat, aquam vero sic bibe
 Sæpius absinthia.
 Domum fecit caritatis, ubi data dantur gratis,
 Nec queruntur preemia.
 Ubi panis, vinum, ligna nunquam crescut; sed maligna
 Sunt ibi contraria.
 Nix et algor, via dura, fumus, nubes, et obscura
 Sunt ibi perennia.
 A Bernardo facta domo, illam adit, quisquis homo
 Habet necessaria.
 Illa domus semper patet, Procurator nunquam latet,
 Propinans cibaria.
 Nunc Bernardi proferamus signa, ejus et dicamus
 Virtutes, prodigia.
 Nicolaus apparuit, peregrinus visus fuit.
 Sancto dixit talia:
 Montem Jovis ascendamus, hospitale componamus,
 Summæ rupis in via.
 Illa domus fabricatur tantis viris, et dotatur
 Habens beneficia.
 Cæco visum restauravit; sterili matri donavit
 Puerum, quem hæc rogavit.
 Pestem perdit locustarum; quæ ucebant, et non parum,
 Et morsus bestiolarum.
 Hic avarum prædicavit, paupertati destinavit;
 Exitus quod comprobavit ignis peste anxia.
 Adit Romam Rex Henricus, perdat Papam quod iniquus,
 Malus, prorsus inimicus: cogita malitia,
 Regi nefas dehortatur, hinc adversa comminatur,
 Fine rei demonstratur Sancto ita qui probatur.
 Nobis detur venia. Amen.

ALIA VITA

Ex MSS. Cænobii Bodecensis.

PROLOGUS.

Bernardi venerabilis vitam partim descripturi, non in virium nostrarum præsumptione, nec Ciceronis vel aliorum Rhetorum facundia confidimus, non Castaliæ fluentis, nec philosophorum argumentis imbui satagimus, sed ejus rore qui per Prophetam dicit: Dilata os tuum et implebo illud. Et ad nostræ locationis auxilium obsecramus illos, qui scripta nostra lecturi sunt, ut ad exemplum beati viri degere studeant. Opinor enim nobis eos ad scribendum opitulaturos, siquos noverimus ejus mores imitatos: neque reor gesta Sanctorum, ad eorum laudes tantum esse descripta, quantum ad superstitem ædificationem animarum; quod dignosci potest Scriptura teste, quæ ait:

Non satis est Domini præceptum volvere lingua. Quapropter unusquisque vestrum operetur quod in Canticis Canticorum promittitis adimplere. In odore unguentorum tuorum euremus: virtutes quippe bonorum dicuntur unguenta vel aromata: sicut enim alicujus pigmentarii animus recreatur odore, sic odoramento virtutum refocillatur anima, nisi legentium obfuerit culpa. Et notandum, quia bonus odor prædicatorum vel ad salutem pertinet vel ad damnum; illo testante, cujus doctrina per totum orbem terrarum diffusa est; Christi bonus odor sumus in omni loco, his qui salvi fiunt, et his qui pereunt. Vobis idcirco consideraandum est, Fratres mei, ne potius ad interitum quam ad salutem fiat hujus Sancti vitæ narratio. Et quid ejus virtutis vobis odor valeat, non tantum actus, verum etiam nomen indicat: dicitur namque Bernardus, quasi Vera-nardus. Quid enim Nardus, nisi bonus odor? quid bonus odor, nisi bonam Sanctorum designat opinionem? Unde legitur; Nardus meus dedit odorem suum. Hujus ergo Nardi suavitatem sectari conamini, ne fluat incassum sermo noster.

Quantumvis vera etymologia ignavis, præsertim exteris, placere soleat ista ad Nardum, herbam odoratam, affinitas nominis; linguarum tamen periti non dubitant, quin vere Teutonicum nomen sit, ex radicibus patriis explicandum, sicut et alia omnia in Arduo, vel Hardus; ab Aart, indoles, vel Hart, cor. Beru autem triplicem habet significationem; cum enim verbum est, significat, ardeo, cum substantivum, filium, puerum; cum adjectivum, a Ber, ursus, Ursinum notat. Hinc multiplex exurgit explicatio nominis, quod etiam per aspirationem scribitur, et quidem semper in hoc quo utimur codice.

CAPUT I.

S. Bernardi virtutes, miracula.

Sanctus itaque Bernardus, nobili prosapia genitus, et probis a pueritia moribus pleniter institutus, in civitate quæ vocatur Augusta fuit Archidiaconatus officio præditus: ubi Christianorum populum a vitiorum sordibus cessare, virtutumque semina aggregare, nomen Domini prædicans admonerat. Nec solum in ea regione, sed circumquaque progrediens, Dominicas oves salutaribus monitis reficiebat; reminiscens illud quod Timotheo jubetur: Argue, obsecra, in omni patientia et doctrina. Cumque longe lateque semina divina jaciendo messem Dei multiplicaret, factum est ut in montana Novariensis climatis deveniret, et ejus incolas Domini præceptis imbueret.

D

Ps. 80 11

Inlata gesta SS.

E Cantic. 1, 3

2 Cor. 2, 15

1 Cant 11

F

S. Bernardus Christum prædicat,

2 Tim. 4, 2

a

A imbueret. Cujus prædicationem ne quis forte contemptibilem redderet, secundum Paulum Apostolum, corpus suum castigabat, et in servitatem redigebat: nam jejuniis et vigiliis scæ macerans, orationibus diu nocturne vacabat; quas non tantum pro suis, sed etiam aliorum delictis ad Deum fundebat: et ad hominis interioris salutem, exterioribus verberibus corpus nonnumquam afficiens. Christo sic se famulari cogebat. Cilicio juxta carnem contactus, cum posset indui pretiosissimis, vilibus utebatur ornamentis. Cibus ei aderat panis absque escarum delectatione, neque similagine confectus, sed qui asperior in provincia qua debebat reperiebatur. Potum sibi non uva præbebat, sed raro aqua, sæpissime vero succum absinthii vel ejusmodi herbarum bibebat. Verbis sic hilaris erat, ut severitatem non desereret; sic severus, ut hilaritatem retineret. Vigiliis et jejuniis insistebat constanter, et corpus suum affligebat; ut cum aliis prædicaret, ipse reprobis non efficeretur: quam nimirum prædicationem signorum patratiōne quotidie roborabat. De quibus ingredior pauca narrare, ne talentum mihi traditum, et posteris absconsū; causa sit interitus animæ meæ.

B *Xenodochium in Monte Jovis ædificat:*
3 Legitur de viro sancto, constituto in sua devotione, qualiter ei S. Nicolaus apparens, peregrinus visus fuit, et enim sic affatus: Montem-Jovis ascendamus; hospitale componamus, summæ rupis in via. Cui vir Sanctus acquiescens, Montem-Jovis ascendit; domum caritatis ibi faciens: ubi data dantur gratis, nec inde quærentur præmia. Ibi panis, vinum, ligna nunquam crescunt, sed maligna sunt ibi contraria. Nix et alger, via dura, fumus, nubes et obscura, sunt ibi perennia. A Bernardo facta domo, illam adit quisquis homo habet necessaria. Illa domus semper patet, Procurator nunquam latet, propinans cibaria. Quare merito hoc hospitale a summis Pontificibus, cum Apostolicis indulgentiis atque privilegiis, per orbem terrarum sublimiter est sublimatum.

b *mulieri sterili prolem promittit,*
4 Rursum legitur de sancto viro, quod erat in prædicta regione mulier *b* quædam, quæ sine sobole diu vixerat cum viro suo. Hac itaque cum cognovisset hominis Dei præsentiam, festinanter ad eum pergens, filiationis opem postulavit. Cui respondit: Non sum, inquiens, hujus meriti, Soror, nec quod petis a me efficere possim; verumtamen in Domino spera: cujus patrocinante clementia dabitur tibi filius. Quod, quamdiu vir sanctus in hac vita permansit, non est impletum; sed ejus corpore jam sepulto, venit ad tumulum femina, quod ipse sponderat rogatura; et quasi tarditatem promissionis increpans, talibus ante sepulcrum verbis conquerebatur: O homo Dei, cur mihi pollicitus es, quod non obtineo? Cur me consolaberis, quæ in tristitia sedeo? Melius erat non polliceri: melius erat non consolari. Cui nil promittitur, nequaquam decipitur: cui non adhibetur consolatio, minor existit doloris confusio. Memorare, præterea tuæ promissionis; memorare, Pater, et consolationis. Exora, quæso, Deum; cui familiaris esse crederis. Recordare quod ad discipulos suos Dominus dixit: Amen dico vobis; quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, et fiet vobis. Neque credo preces tuas apud Deum plus in vita vigoris habuisse, quam nunc, cum sis ei vicinior, et ipse tibi visibillior. Hac dicens, et munera prout poterat faciens, rediit ad propria: et priusquam unius anni spatium completeretur, propagine filii lætificari promeruit. Qui, licet in infantia positus, per intercessoris sui vestigia se demonstravit iturum. Referunt enim, quod a carnis et ovorum lactisque *c* peculiaris comestionibus ætatula tam molli abstineret, forma

D *c*
quæ eo mortuo filium suscipit, ab infantia sanctum.
d
5 Huic subdendum est et illud, quod per eum cuidam Dominus concedere voluit. Habebat namque mulier quædam filium parvulum, corpore luminis visu penitus cassum. Proficiscens igitur ad Presbyterum quemdam, nomine *e* Theodaldum, (non enim forte præsumebat accedere) rogavit ut opem filio suo peteret ab eo. At ille Sanctus, ut erat humilitatis ineffabilis, humiliter dixit ad eum: De talibus, inquit, me non intromitto; sed hoc ab eo deposite, qui solus omnia potest. Hæc audiens mulier, quasi repulsa vehementior, filium suum jam dicto Sacerdoti tradidit, per eum Sancto repræsentandum. Quo viso, Dei famulus primo parumper demoratus, dehinc Omnipotentem precatus, homo non minimæ fidei, maximæ spei, super oculos ejus signum Crucis facere disposuit, et ad actum usque perduxit. Mox operante gratia Salvatoris, sicut *E*

c
Cæco visum confert, signo Crucis.
f
idem Sacerdos *f* narravit; lumen accipere puer meruit. Magnificetur itaque Dominus, qui talia per servum suum largiri dignatus est.

6 Nec reticendum puto, quod in eadem provincia Deo cooperante per eum gestum est. In illis quippe locis *g* locustarum tanta redundabat immensitas, quod incessum iter agentibus vel penitus auferebat, vel plurimum impediēbat, Quodque valde tremendum est, non solum peditibus id agere, sed insuper equitibus audebant. Horrebat enim cujusvis equus, nimio fremitu bestiarum media via concurrentium, gressusque præripientium. Telluris quoque fœtus tam in vallibus quam in montibus omnes demolientes, locum illum pene desolatam sterilemque reddebant. Quod cum vir Dei comperisset, indigenis compatiens, sic ad illos exorsus est, dicens: Tempore sationis instante metiatur unusquisque sementem, cumulumque sextarii Deo studenter exhibebit: si quis enim hoc fecerit, procul dubio gaudebit ab hac peste se liberatum. Talibus auditis, hilares effecti sunt, per omnia jussa complentes; et non incassum: quia mox illa clades ita deleta est, ut nullam borum animalium, nisi sicut in ceteris locis, inibi cernere quis posset. *g*
locustas abigit, parte frumenti Deo ablata,

7 Nunc quoniam munificentiam lenitatis ejus ostendimus, ejusdem morum gravitatem dilucidare jam cupimus. Cum igitur S. Bernardus omnia vitia funditus extirpare satageret; præcipue tamen usuram accipere Scripturarum testimoniis intercidebat. Quibus verbis ceteris patentibus, unus avaritiæ laqueis irretitus, ausus fuit inobediens permanere. Sed eum Dei famulus piis alloquiis demulcens, tandem promittere coegit usuræ se in proximo renuntiaturum; non sponte tamen, ut rei monstravit eventus. Ipso namque die, quo pollicitus id fuerat, omnes debitores aggrediens, debitum cum usuris ab illis exigebat, ut tunc saltem scenore ditaretur quo nondum satiatus fuerat, et quos ulterius se repetiturum dolebat. Si quis autem creditum reddere nequibat, quovis modo sua tollebat; hujus oves invadebat, illi boves violenter extorquebat, alterum vestibus expoliabat, alterius vasa captivabat; austerus erat debitoribus, nec minus fiebat et validus. Tunc illi tristes amissione rerum suarum, ad Dei hominem profecti sunt: cui consternati, sunt flentes ista præfati: Opus habemus, Pater, tuo consilio, tuo nimis indigemus auxilio: pecoribus nostris privamur, rerum nostrarum rapinam patimur: lupus est

usurario fuse emendationem pollicenti,

EX MSS.
2 Cor. 9, 27

pietate, austeritate vilitate, abstinentia clarus;

Xenodochium in Monte Jovis ædificat:

mulieri sterili prolem promittit,

Marc. 11, 14

c

est

A est rapax, qui nobis has miserias ingerit : nam si homo esset, homini vel ferus indulgeret : si quid in eo foret humanitatis, non haberet tantum crudelitatis. Creditor est is, quem sanctis monitis tuis, ut ab usura cessaret, vix profiteri coegisti : sed numquam habebit fœnus odio, cujus non implebitur desiderio. Idcirco ne pereamus omnes, licet uni quod indesinenter amat exercere. Præstat enim ut ipse solus in perfidia maneat, quam plurimos Domino tibi que devotos cupiditas illius opprimat. Subveni nunc nobis S. Bernarde ; concede mereri quod te postulamus, alioquin oportet nos vel morti subici, aut servituti. Lamentis prædictis homo Dei motus, fœneratorem accersivit, eique dixit : Cur omnipotenti Deo, mihi que servu suo imponere destinasti, serve diaboli ? Amator enim pecuniæ servus est Mammonæ ; Mammona vero dæmonis nomen est, illius qui secularibus lucris præest, et dominatur eorum qui diligunt mundum, de quibus unus es. Vade jam ; quod animo sedet, instanter operare ; auauge pecunias, ut de mundo nudus exeat. Esto nunc dives, ut in perpetuum mendicitati subjaceas. Adimpleatur in te Scriptura dicens, Qui in sordibus est sordescat adhuc. Pro certo tamen scias, te non solum spiritualiter mulctandum, verum etiam corporaliter injuriæ nostræ pœnas daturum. Et qui aliis misereri de divitiis inficiaris, pauper in proximo fies. Tunc viri Dei sermonem homo ille citissime verum probavit ; maximam partem suæ facultatis igne devorante *h*. Patet his signis profecto, quantum sanctis prædicatoribus favere conveniat, dum blandiuntur ; et eos metuere, dum mala nostra corrigunt : tum quippe blandiuntur, cum beneficia nobis largiuntur, sicut est auferre terræ siccitatem, vel ægrotis dare sanitatem ; tunc autem corrigere videntur, cum nolentibus ad Deum converti, plagam aliquam inferunt.

8 Interca dum S. Bernardus omnia Novariæ parochiæ verbis et miraculis adornasset, exinde planitiem peragrans, castella, villas, vicosque sua prædicatione glorificans Papiam usque pervenit : in cujus partibus Rex quidam Henricus milites omnibus modis ibidem adunabat, ut causa delendi Papæ Romam peteret excidio. Vocabatur hic Papa baptizantium impositione Hildebrandus, sed dignitatis officio Gregorius : ad cujus interitionem cum Rex supradictus tenderet, occurrit illi famulus Dei Bernardus : ejusque nefarium consilium cum dissuadere minime potuisset, inquit ad eum : Vadere quidem poteris ; sed scias, te nil tuæ voluntatis acturum, et insuper plurimum tuorum damna subiturum. Quod et factum est. Nam equis et equitibus plerisque morte retentis, cum paucis et eisdem ægrotis, ab urbis obsidione discessit.

ANNOTATA D. P.

a *Fuse de hisce montanis agit Carolus Episcopus, sæpe nominatus, lib. 1 sup Novariæ.*

b *Viotus ; Nobilis matrona in Lombardia, Maria Guinguesia dicta.*

c *Peculiaris, id est, pecorinus.*

d 1 *Reg. 1* Vocavitque nomen ejus Samuel, eo quod a Domino postulasset eum : *Hieronymus in libro de Nominibus Hebr.* Nomen ejus Deus, vertit.

e *Theodulum Viotus appellat, sed placet Lombardicum nomen præ Græco.*

f *Cure hinc opineris, etiam hanc Vitam non admodum diu scriptam post obitum Sancti. Id ita prius scriptum invenerit Auctor, ab altero pæne corvo.*

g *Idem miraculum in agro Novariensi factum, in dicto triduo jejunio, narrat Carolus Episc.*

h *Addit Ferrorius, quod ex residuo quantum potuit restituerit ; in alterumque mutatus virum, miram pœnitentiam egerit. Viotus huc videtur respexisse, ubi ait, quod ultimus pemicilli ductus, in quo Richardus Valdiserius hanc vivam Dei imaginem depingit, in multorum usurariorum conversione finitur ; quæ mihi tam operosa videtur, inquit, ut non possit in quovis alio peccato difficilior esse. Nihil tale in Vita legimus, sed solum hæc verba, Avaros uberavit, eaque non ultima istius periodi. Si habuit Viotus alterum Richardi scriptum de miraculis, recte facient ejus successores, ipsius exemplum ad nos dirigendo.*

i *Henrici IV adversus Gregorium VII, antea Hildebrandum dictum, expeditio incidit in annum 1081 : adeoque oportet ut Bernardus illum convenerit, per visum apprensus diu post mortem : vel ut alterius Sancti prædictio, Henrico illi facta, nostro Bernardo fuerit applicata. Prius magis placet ; neque explanationi huic contradicit Sequentia, dum hujus rei ultimo loco meminit ; arguit autem Auctoris hujus ignorantiam simul et exiguam vetustatem, qui viveati potuit applicare rem, adeo diu post mortem gestam. Viotus, dum nititur tamen repugnantia declinare, fugit sibi Lombardiæ Regem Henricum, atque rem prorsus aliter narrat. Henricus, Lombardiæ Rex, novis tributis ac oneribus cives suos premebat. Eum ergo Bernardus adit, medicinam huic malo facturam, qualem morbus tam periculosus potuit a tali medico sperare. Rex, etsi ferocioris natura ingenii, ac mordicus conceptæ semel sententiæ tenax, multam tamen ei honoris exhibuit : auditisque Bernardi consiliis, exinde majorem longe publicæ utilitatis rationem quam prius habuit, præcis omnibus avaritiæ inventis, unde subditi ejus causam habuere Deum laudandi. Sed ejusmodi Rex nullus invenitur fuisse.*

CAPUT II.

Mors, sepultura, et utramque secuta miracula.

Dei vero servus Papiæ commoratus paululum, Novariam inde progressus expetit ; et credo Domino dispensante, profestum natalis B. Laurentii Sacerdotis et Martyris, ipso die quo advenit, celebrabatur ; Domino dispensante diei ; quia letabundi fiebant homines de ventura Sancti a festivitate, gaudium illis agebatur tanti viri præsentia frui. Tunc Martyris antedicti monasterium adiens S. Bernardus, ibidem hospitio susceptus est. Sed jam gravius infirmitate, qua sancta ejus anima de carcere corporis erat exitura ; paucis alloquens populum, stratum quo raro potitus fuerat, increbescente dolore febrium, exquisivit. In quo sex hebdomadas et eo amplius faciens, quamquam debilis, cælestia tamen monita proferre non desinebat. Ad eum namque veniebat hominum multitudo, rusticorum, castellanorum, civium, clericorum, seu laicorum : quos ipse blandis divinisque sermonibus consolans, e mœstis alacres, et ex alacribus alacriores bonum dimittebat. Qui tristis ad eum venit, gaudens abcessit : nulli unquam obfuit, omnibus profuit. Nam quid aliud ageret, qui declinans a malo semper quæ bona sunt faciebat ; et ea sic operari studebat, ut inanis gloria non subverteret, quidquid ipse gereret ? Nolebat ditari, renuebat honorari : quoniam prodesse satius æstimabat, quam præesse. Et quando nullius honoris ambitione fatigabatur, liquido staret, nec eum propter extolli, nec adversis dejici.

10 Nec est prætereundum, quod dum esset in languore positus, unoquoque die, sicut mos est, peccata

bonorum omnium jacturam prædicit, quæ mox ei accidit :

B

h

infaustum impie expeditio- nis successum prædicit.

C

a
Eger omnes solatur :
F

A peccata sua Deo et hominibus confitebatur, juxta illud: Confitemini alterutrum peccata vestra et omnia in confessione lavantur. Nec oblivioni tradens, Dimittite et dimittetur vobis; si quis eum offenderat, misericorditer illi condonabat. Quotidie quoque Christi corpus et sanguinem percipiebat, observans illam Domini sententiam, qua dicit, Nisi, manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam æternam in vobis. Memorque quod ait idem Dominus noster, Qui perseveravit usque in finem, hic salvus erit; hæc et his plura quæ diximus indesinenter usque ad exitum animæ suæ custodivit, quæ corpus ut exivit, mox cœli regna petivit: idque patenter manifestant ejus acta, tam præcedentia, quam subsequencia. Cumque dum vivebat Sanctorum cœtus eum visitaret, ut afferebant sodales; nulli dubium, quin quorum consortio fruebatur in terris, eorum collegio copuletur in cœlis. Sed quia, sicut scriptum est, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Dominus diligentibus se; de gaudiis et felicitatibus animæ taceamus, et ad ea narranda quæ sancto corpori contigerint, jam inde transeamus.

B 11 Igitur jam dicti cœnobii Patrum simulque Fratrum caterva, omni cum reverentia venerunt, et piis concentibus in Basilicam sanctissimum corpus asportaverunt: ad quod undique confluebat frequentia populorum, mœrentium quidem quod anima sua tam sancta talique colloquio carerent; sed nimis lactantium quod ejus socia membra tractare mererentur. O quanta gloria, quanta gloria, quanta lætitia, quantus honor est Christo famulantium! Nihil quippe mundani cupiunt, et omnium dominantur; sicut dicit Apostolus, Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes, Mundi autem amatoribus, quia mundum diligunt, cœlumque despiciunt utraque negata sunt. Ecce isti sancto corpori (super cœlos anima constituta) magna nimis habebatur virorum ac mulierum devoti: neque minor donorum fiebat impensio. Inter cetera quidam civium *b* labellum sibi donavit, in quo sancta membra recondentur. Sed quia fœnerator erat, et ejusmodi detestari solebat, adeo ut eum eis nec in cibo participaret; noluit ipsum Dominus in eo collocari; ne vel defunctus eorum opibus uteretur, quos vivus execratus fuerat. Ita factum est, ut oculis omnium vasculum illud displiceret, et incommodum omnes declinarent.

12 Hoc igitur abjecto, mox aliud quidam boni moris homo multæque magnitudinis Miles, ingenti desiderio largitus est. Quod in lectica *c* positum, quamquam immensi ponderis esset; succurrentibus tamen beati viri meritis ita deductum est, ut nullus jam tantæ molis sentiret onus. Sed cum basilicæ propinquaret, qua venerabile corpus erat sepeliendum, de improvise, nullo sustentante, super unius alteriusque tibiæ (heu!) lapsa est: qui diu sic intercepti stetere, donec subvenirent alii, propter oneris gravitatem, populari sermone dicentes: Dominus erigit elisos, Dominus solvit compeditos. Statimque surgentes cum ceteris, labellum trahere cœperunt incolumes. Omnibus jam rite paratis, beata membra, quamquam nimio *d* caumate solis tellus ureretur, tamen nil tabis emittentia, sed incorrupta, per triduum *e* feretro jacentia, debitis honoribus, ac dignis clanguribus, sepulcro tradita sunt. O virum per omnia Deo dignum! o vere beatum! o veri Dei famulum, veri Regis militem! Ad cujus tumulum venerat Clericorum psallentium chorus *f*, invariabilis puerorum cœtus; virorum grandis exercitus, senum non parvus conventus, mulierum tam virginum quam viris conjunctarum seu viduarum copiosa multitudo; divites, pauperes, nobiles, ignobiles; omnes pro se

munera deferebant, vel aliud decoris impendebant. D Quod adhuc devote servatur; populis anniversarium ejus diem recolentibus decimo septimo Kalendas Junii.

13 Sepulto autem corpore, quid illic prodigiorum Domino donante patratum sit, in sequentibus referetur. Sacerdos quidem *g*, per annum unum mutus effectus, venit ad sancti hujus Confessoris corpus: ibique votum ex corde vovens, quod postea solvit, Missæ celebratione perfunctus, aptissime loquens remeavit.

14 Quidam etiam mancus, qui B. Laurentium, nec non et S. Bernardum, bis in visione viderat manum sibi restituisse, nocte Pentecostes super asinum sedens, atque secus atrium ecclesiæ Sanctorum ante dictorum solus pertransiens, ita forte precabatur: Utinam, Sancti Dei, nunc impetrare precibus merear, quod bis insomnis sum visus accepisse! Eadem hora, quasi quodam impetu depulsus asino, super invalidam manum graviter corruit, quæ nervis connexis confestim salutem reddita est.

15 Quidam puerulus triennis *h*, debilis, officiis pedum, manuum, oris, oculorum miserabiliter destitutus; omnium membrorum sospitatem, ibidem consecutus est.

16 [Femina quædam *i*, cæcitate vastata, sepulcrum viri Dei adiens, tribus diebus ibidem morata quæ tamen lumine non est consolata, sed mœste revertebatur; cum vero duobus milliaribus progressa esset, quod flagitaverat adeptæ est. Quæ statim ad tumbam viri Dei repedavit, et omnipotenti Deo cum oblatione gratias egit. O Bernarde de Menthone, quia viriliter dimicasti, Deus te ad præmia vocavit. Tuis meritis mortui suscitantur, gravidæ parturiunt, steriles uberabunt, dæmoniaci, *k* caducantes, surdi, muti, lubrici, cæci, claudi, gutturnosi, febres, dentes, capita, viscera mala, stridores et dolores sanantur; ignes, fulgura; tempestates, minæ, mortalitates et dæmonia non nocebunt, fideliter tua suffragia quærentibus, præstante eo, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat unus Deus, in secula benedictus. Amen.

ANNOTATA D. P.

a 30 Aprilis, ut jam dictum.

b Labellum, diminutivum a Labro seu vase lapideo, qualium in balneis usus erat; et Lavellum nunc passim Itali dicunt arcam sepulcrælem. Videtur autem labrum contractim pronuntiarum pro Lavabrum, a lavando.

c Lectica hic usurpatur pro feretro: quod oportet sane magnum concipere, ut plures admitteret succollantes, pro ratione molis gestandæ.

d Cauma odor, æstus, velut ubi inusitato xξώω, uro.

e Imo per dies 19, siquidem obiit 28 Maji, et sepultus primum est 15 Junii.

f Legendum fortassis, innumerabilis.

g Viotus, genere Cyprium fuisse, ait.

h Novariæ id factum idem ait.

i Camillam nominatam idem scribit.

k Caducantes, id est, epileptici: hæc autem sumpta sunt ex Vita I num. 13.

APPENDIX

Ex Gallico R. D. Rolandi Vioti et interpretatione Adami Schirmbeck S. J.

Quidam ex alto lapsus, ubi indormierat, præceps graviter lædebatur; inde ad Divi patrocinium confugiunt: qui miserum ita sibi ex integro constituit, qualis

EX MSS.
Joan. 9
Eplst. 1
Luc. 6, 37

Joan. 6, 54

Matt. 24, 13

sancte mortur:
1 Cor. 2, 9

insigni pompa
effertur:
2 Cor. 6, 10

b
fœneratoris
domum over-
satur, etiam
mor tuus.

Sarcophagi
onus non
sentiant
portantes:
c

ps. 144, 14

d
corps tabis
cipis
atquãndu:
e

f

g
ad reliquias
recuperata
loquetur,

usus manus,

h
membrorum
omnium,
E

i
et visus.

k
Alia miracula.

solvantur duo ex alto lapsi;

sedatur tempestas:

oblatio ex fenore rejectur a sepulcro:

susclatur mortuus,

curantur varii morbi,

corrigitur juvenis discipulus,

pestis auferitur.

A qualis ante lapsum fuit. Alius, majori incommodo affectus, ossa quoque confregit, etsi lapsus esset minus periculosus: qui tamen non ad aliud remedium festinavit, quam ut, pro recuperanda valetudine, familiares sui Divo supplices fierent, cujus beneficio convaluit. In Lombardia quidam, S. Bernardo perquam devotus, cum videret gravem tempestatem terris suis tanta strage incumbere, ut videretur haud multo post omnibus vastitatem illatura; nihil habuit virium aut consilii, quod temporis iniquitati objiceret: quare constituit clientelae D. Bernardi se suaque committere. Res mira! Tempestas, totam viciniam depasta, Bernardi clientis possessionibus pepercit. Quidam foenerator mentis excæcata, nescio quo stimulo impulsus, ad eius tumulum argenti libram suspendit: sed Sanctus, qui in familiariori olim congressu ejusmodi sanguisugas damnabat, neque post mortem voluit; eorum seu potius aliorum sanguine nutriri. Itaque argentum procul semper a sepulcro rejectum inveniebatur; videbaturque non alium in finem affigi, quam ut denuo decideret. Tandem omnino fuit remotum: didiceruntque ceteri, Deo et Sanctis nihil ejusmodi offerre.

B 2 Infans quidam jam e misera hac vita ad meliorem emigrarat: tunc pro eo ad S. Bernardum preces sunt fusæ, materque mox filium e mortuo vivum in manus sumpsit, eam letitiam, quæ in hoc articulo potest in matrem cadere: dum eum denuo recuperavit, quo nihil habuit in vivis carius. Proba matrona aurium usum ante amissum post preces obtinuit, ad S. Bernardum profusas. Senex item oculis in extrema ætate captus, meritis S. Bernardi iterum videre cœpit. Vir nobilis, ditionis Dominus cui a S. Agatha nomen est, comitiali morbo correptus, Divi sepulcrum adiit, ubi post peractas preces convaluit. Femina, misere articulari morbo manibus pedibusque excruciatâ, ejus ope manuum pedumque sanitatem consecuta est. Erat illud imprimis admiratione dignum et multis consolationi, quod, quamvis febris laborarent, ad S. Bernardi tamen sacram ædem in Monte-Jovis sitam ire sustinuerint: ubi votis ad Divum conceptis, pro pretio itineris laboriosi sanitatem retulere. Publicus quidam Notarius, vir dives, diu malo dentium laborabat; cui cum remedium adhibere nullum posset, magna inquietudine distinebatur. Ergo statuit, liberali stipe meritisque S. Bernardi valetudinem impetrare: oblatisque xxviii ceræ libris, vicissim omni dolore levatur. Juvenis Ticinensis, male corrupti ac prorsus flagitiosi, subita mutatio, S. Bernardi patrocinio facta, semper mihi e præcipuis ejus miraculis visæ est. Ejus parentes quotidie de male morato filio totidem fastidia capiebant, quot sperabant gaudiis se cumulandos. Igitur, cum efficere apud juvenem nihil possent, ac præviderent eum pessum et ad exitum ire, quod non nisi pœnitentia possit redimi; ejus conversionem S. Bernardo commendarunt. Hic adeo animum ingeniumque degeneris filii immutavit; ut in hominem mitem, tractabilem, prudentem, modestum, et in negotiis gerendis circumspectum evaderet.

3 Splendor miraculorum, ab hoc Divo editorum, ita omnium, qui finitimas ditiones incolebant, oculos detinebat, ut visus sit Dens in hac vicinia eum hoc fine nutrisse; ut eorum negotia et publicas necessitates, singulari ope gratiaque, quam in cœlo sua sanctitate fuit apud Deum promeritus, juvaret. Urbs Ticinensis immani peste exhauriebatur: neque aliquod infortunii genus, jactura et calamitas fingi potuit, in hujusmodi Dei castigantis flagellis obvenire solita; quæ non dici posset Ticinenses cives divexare. Postquam autem hi voto ad S. Bernardum facto munus addiderunt, illico malorum finis inse-

cutus est. Vercellis erat vir pius ac religiosus, aliquamdiu gravi capitis dolore excruciat: qui ope Divi implorata, convaluit. Eandem gratiam S. Bernardus cuidam Abbati ad S. Andreae Vercellis præstitit, qui tam diversis ac frequentibus morbis invadebatur ut nunquam lectum desereret, quin confestim repeteret: quod incommodum muneris sui rationem ei perdifficilem reddebat, totum sibi vindicantis: cui tamen ut vacaret, ut maxime vellet, nullas potuit a morbis inducias impetrare. Inde causam habuit sanitatem a Divo postulandi, quam ad aliorum potius quam suum commodum uteretur. Ac preces fuere tam felices, ut a Sancto, quod voluit, emendicaret. Par necessitas Taurinensem Archidiaconum a templi accessu arcebat, colica laborantem; hinc ad eum se vertit, qui tam feliciter omnis generis morbos curaret; et mox sanitate donatus est, quæ suæ simul pietati ac muneri vacaret. Suburbium Biellense flamma corripuerat, sensim domos depascens: fuitque tam præsens discrimen, ut omnium sententia paulo post civitas tota crederetur in cineres redigenda. Hi quoque, post aquam, ultimum remedium a Divo petierunt; qui quam primum flammæ et lacrymarum omnium cursum stitit. Vineas illius monasterii, in quo sacrum ejus corpus asservaretur, gravis tempestas pessime afflixit; ut crederetur, actum de vindemia esse. Ubi autem ad ejus Reliquias se verterunt, præsentem opem senserunt: nam postridie mane, omnia esse salva, compertum est. Undarum eluvies tanto impetu e proximorum montium altissimis jugis præcipitabat, in Chamfernam villam effusa, ut omnia viderentur funditus evertenda. Fui igitur ad S. Bernardum, ceu alterum Moysen, accursum: qui tam potenter undis imperavit, ut ei obsecratæ, locis incolis plus emolumenti ad agros et sata attulerint, quam metus crearent.

4 Si nunc velim hic ordine percensere energumenum syllabum, qui libertati sunt potentia illa restituti, quam servo suo Deus tradidit; eorum otio abutemur, qui volent S. Bernardi miracula perlegere, Sufficiat dicere, dæmones ad ejus tumbam cohorruisse, et actos in rabiem fuisse: malo suo doctos, se in S. Bernardi meritis novum ac crudelius supplicium experiri, quam sit illud, cui ob suam rebellionem sunt addicti, malueruntque capta possessione excedere, quam diutius retinere; dum cogerentur, immane tormentum perferre. Quodque majorem mihi admirationem fecit; videmus, nostri ac præcedentis seculi prodigia esse primis memorabiliora: velut in quavis re adultior ætas, plus vigoris juventute ac primis initiis haberet. Atque hinc est, quod miraculum anno MDLIX patratum, et trium fide dignorum testium, Humberti Aurillonii, Decuriani aliter dicti; Mauritii Aurillonii, et Mauritii Mottierii, illinc, ubi quæ dicemus gesta sunt, oriundorum assensu comprobatum, videatur aliis omnibus esse luculentius. Quidam Aurillonius nomine, e villa Court dicta Parochiæ Tonosanæ, pridie S. Bernardi desectum fœnum cogitabat ipso festo die domum vehere; etsi pagus ille hunc diem feriatum haberet. Sed vicini tam improbum facinus minime ferendum censuerunt: quare illum admonent, ei sufficiat modo, quod in cumulum conguessisset, non sine reverentiæ pietatisque S. Bernardo debitæ neglectu: cum præsertim serenum tempus diutius videretur perstiturum, eique spem faceret, commode postridie id opus conficiendi. Verum miser adeo id fixum habebat, ut statuerit omnia perdere, ut fœnum suum tecto inferret. Eoque fuit amentia provectus, ut diceret, quidquid S. Bernardus adversus se maleficii moliretur, se tamen idcirco non omissu-

D
BX GAL.

E
Incendium,
tempestas,
inundatio,
reprimuntur:

pelluntur
dæmones.

F

An. 1550
punitur festum violans

A rum, quod facere decrevisset. Rem miram! Fœnum vix in prædio fuit accumulatum; cum tempestas pluvia, grandini permixta, supervenit, magnaque vi in fœnile coloni grassatur; fœnum et pecus omne absorbit, et quidquid potuit in partem hujus sacrilegii venire: quin signa divinæ justitiæ in terra reliquit, quæ possessionum ejus fundo erat attributa, perpetua in eam sterilitate inducta.

5 Sensim ad nostra tempora devolvimur; quæ efficiant, ut oculos tanto magis in sancti viri gloriam intendamus ac in eum pii scimus, quanto magis deest nos ea beneficia gratis animis agnoscere, quorum nos quoque participes reddimur. Anno MDCXVII mense Februarii horrendum incendium oppido Montey Valesiæ dititionis exarsit, tantaque celeritate domos corripuit, ut brevi spatio omnes essent exurendæ. Multi probe callebant, neminem posse flammam D. Bernardo tempestivius domare. Illi ergo pollicentur, voto se ipsi fore obnoxios, quod essent confestim persoluturi, cum primum desineret flamma grassari.

Mox ventus, civium precibus et D. Bernardi imperio morem gerens, flammam nb oppido avertit: quodque in tanto miraculo amplius fuit admirandum, ignis eadem illam intactam præterit, in quam collatam stipem, D. Bernardo per votum promissam intulerant, etsi inter ardentes domos mediam. Post hæc omnes promissa præstiterunt, et pro publico animi grati monumento in Xenodochii ac Monasterii S. Bernardi-majoris acta retulerunt. Ignis oppidi ejusdem in eadem dititione ultra Martingium ades omnes occupaverat anno MDCXIV, iv Maji; neque pro stragis monumento aliud quam stantes aliquot murorum tractus reliquerat; inde in villas supra oppidum sitas incidit. Tunc fomina quedam, conspicata flammam suo jam horreo imminere, votum Divo edit, ac simul persolvit: quo facto ignis nihil ultra deservit. In S. Bernardi commentariis ac documentis anno MDCXIX exhibitis reperi, ignem a medicis initiis in silva oppidi S. Petri in Monte-Jovis sensim ulterius serpentem, tandem in pomarium, lectissimis arboribus consitum, illapsum fuisse. Hæc vastatio loci incolas graviter effecit, maxime quod sentirent, quoquo malotillo tangi, ob amorem, quo in horti illius herum, variis beneficiis de se bene meritum, ferebantur. Igitur communi voto decernunt, supplices ad templum, in Monte-Jovis positum, se ituros. Statim exinde in se flamma resedit, ac spargere incendium desiit.

Anno MDCXX, ignis tribus in locis domum Caspari Jen Friburgensis civis invaserat: qui ubi vovit, se peregre ad Montem Jovis profecturum, sine mora flamma nemine sapiente extincta est: quemadmodum videre est in tabella, in templo hospitali S. Bernardi affixa, pro grati animi rei que gestæ ac publice approbata testificatione.

6 Propæ aliud agentes ad annos nobis vicinos venimus; quibus non minus liberalem se suis Deus per preces S. Bernardi exhibuit, quam præteritis. Dicimus igitur, in parocia Belfagensi apud Helvetios, nimia terreo siccitate, qua loci incolæ laborabant, eos fuisse compulsos S. Bernardum sollicitare: quod fecere, precesque voto clausere, quo se obstrinxerunt, certam frumenti mensuram cuidam religioso Ordini se submissuros. Neque diu pluvia abfuit, quæ densissima incolarum terras recreavit; ut post breve temporis intervallum sata magnam spem copiosæ segetis facerent. Id vero dolendum est, quod quemadmodum commodi nostri causa Dei opem prensamus; ita cum, postulatis potiti fuimus tam facile ac sponte officii obliviscamur quo nos ipsos in rebus adversis obstrinximus, ut Deum ad ferendam nobis opem alliceremus. Itaque contigit, ut cives, qui votum et cautionem conceperant, fidem ac pro-

missa fallerent: unde pluvia iterum stetit; veluti eo usque tantummodo e cælo delapsa prius foisset, dum miseros ad servandam fidem invitaret. Ergo magna diligentia debitaque liberalitate votum expediunt; quo confecto, iterum ploere cæpit, ceu nunquam ante Deum compulsissent sensum suum testari; quo ingrati animi labem, suæ liberalitati tam adversantem, exprobrabat. Quando autem S. Bernardus gloriam suam exteris regionibus manifestam fecit; non est dubitandum, eum longe fuisse adversus eos liberaliorem, qui locum inhabitaverunt, a se in vivis tot miraculis illustratum. Totus Clerus Augustanus apud Salassios etiamnum gloriatur, in suo cœtu tantæ sanctitatis virum se habuisse: qualem esse, tot miraculis discunt, tam promiscue omnium gratia factis, tum quæ suis etiam Collegis destinavit: sed illud in primis miraculum celebrant, quod anno MDCXVI accidit. S. Bernardus, pro monumento suæ potestatis, annulum singulis tam Canonicis quam aliis ministris dederat; ut erat perpetua consuetudine per succedentium manus in monasterio et xenodochio Montis Jovis observatum. Evenit postea, ut is ipse annulus amitteretur, quo S. Bernardus uti consuevit, quem illi, ut rem sacram, asservabant: neque ulla industria suffecit, quæcumque ad annulum recoperandum, et explenda quorundam inveniendi desideria, adhiberetur. Tum alicui venit in mentem, consultum fore, si cista, quæ in sacrario asservabatur chartis oppleta, aperiretur, numquam, quod ullus e præsentibus poterat meminisse, ipsis vivis reserata. Quod consilium etsi ridiculum videretur, nihilominus cogitare pronum erat (postquam ad eam rem nihil fuisset prætermisum, quod ratio et humana prudentia poterat suadere) Deum prodigioso eventui velle suis desideriis obsecundare. Arca ergo patefit, chartæque situ et vetustate lacere exinuntur: tandem in medio locus reperitur argenteis filis contextus, recenti adhuc elegantia visendus. Eo diducto annulum S. Bernardi reperiant, pulchrum, nitidum, ac splendentem, velut jam primum ab ejus digito huisset abstractus.

7 Non omittam hæc adscribere quædam memoratu digna, quæ quidam, cognomento Petrus Valetus Parochus Vaclarellis et Vagieti, ejusque antecessor, scriptis consignarunt; licet non tam sint recentia, neque temporum serie eum prioribus cohæreant. Non hic faciam mentionem de testificatione testiumque asseveratione, quæ quovis tempore potest in autographo videri. Circa annum MDCXVI Claudius Tupinus, opificio suter, aliquando Curionem suum invisit; eique in scio parvam S. Bernardi imaginem, ligno incisam, cum face abstulit; et, ut erat solutus ac male moratos, eam ludibrio habuit. Hinc urbem obambulans, omnes obvios per ludum cogebat iconem osculari: reliquum dein diem in re tam seria scurrilibus jocis et cavillis traduxit. Tandem sub medium noctis domum se recepit: ac illico in toto ejus corpore ignita ulcera necis magnitudine intumuerunt. Tum vero miser vociferari ac ejulare, ita quidem, ut mox vicini excitati ad ejus domum contenderent. Neque omittunt Parochum accersere; qui omnem conatum adhibuit, quo ad rectam de rebus divinis opinionem, verumque de noxis dolorem hunc atheum excitaret. Tandem errorem agnovit; riteque a peccatis absolutus, promisit, se per omnem vitam diem, S. Bernardi festum antecedentem, jejunium exacturum. In hunc modum, antequam dies illucesceret, integre sibi fuit restitutus. Nescio, num hæc animadversio, an vero necessitas, quæ Hubenates incolas exercebat, docuerit, S. Bernardo magis esse devotos, quam eo usque luere. Horum pecus omne, in loci illius Alpibus custoditum, variis morbis aliquot annis, ingenti inquilinorum damno, vexabatur

et CAL.

An. 1617
restingultur
incendium,

Item 1614,

et 1619.

ac 1620.

Pluvia Im-
petratur

An. 1616
amissus an-
nulus re-
peritur,

et sacrilegus
fur punitur:

pecudum
morbus le-
vatur,

A vexabatur. Quibus Curio parvam S. Bernardi iconculam, quam secum habebat, commonstravit; eos hortatus, si vellent eam pestem ab armentis amoliri, cum Reverendissimo Francisco Salesio Genevensium Episcopo agerent, ut ipsis liceret in eo jugo ad Dei Matris ac S. Bernardi honorem sacellum condere, ubi tertia quavis mensis cujuslibet Dominica res divina fieret (quæ consuetudo in hunc usque diem perseverat) quod cum egissent, malum omne disparuit. Cum in pago Espletensi decem domibus esset flamma infesta, ac proxime Curionis, qui hujus miraculi fidem fecit, patris ædes adoritura crederetur; ille adversus ignem in genua provolutus, ipse cum duobus vicinis Deo et S. Bernardo suas ædes committit, ut ab igne intactæ manerent. Neque nocere ignis ausus est, in alias domos grassatus, quæ hoc sigillo ac præsidio Divi carere.

*incendium
restingitur.*

*Utriusque
mentis situs
et asperitas,*

8 Xenodochium porro et monasterium in Monte Jovis, quod Bernardus-magnus appellatur, in monte totius Europæ altissimo, frigidissimo, asperrimoque situm est. Versus meridiem vallem urbis Augustæ spectat, in Septemtrione Penninam regionem, in Ortu Lombardiam sive Cisalpinam Galliam, in Occasu editos glacieque rigentes Faussignianos montes prospicit. Locus est prope perpetuo frigore, non æstate minus quam hieme algens, nunquam nivium expers; cetera iniquæ tempestati, caligini, turbini-bus, glomis nivium, aliisque malis cum magnis periculis obnoxius. Supra montem, partem dimidiam Xenodochium; alteram lacus, glacie ut plurimum concretus, occupat. Via, ab uno pede montis ad alterum, duodecim leucarum est; atrinque sunt senæ a loco, qui S. Branchier dicitur in ditione Pennina, usque ad Augustam civitatem: de his duodecim leucis quinque sunt, ternæ cis, duæ ultra, prorsus asperrimæ, neminique unquam extra dictum Xenodochium habitata: neque enim ibi terra, nec silvæ, nec pascua sunt, sed nuda et sterilis rupes. Xenodochium in Columna-Jovis, quod minor-Bernardus vocatur, in eodem montis jugo situm est, sed procul Bernardo-majori remotum; penitusque summitati Grajarum Alpium inædificatum: inde via ab Augustana valle Tarentasiam ducit quæ altitudine, asperitate incultoque horrore vix alteri cedit. Nihilominus ob domos hospitales uterque locus frequenter plurimum, utpote regia via hinc e Gallia, inde e Germania in Lombardiam contendentibus. His hospitibus omnes viatores recipiuntur, undecumque veniant, pauperes æque ac divites, quantaque flos potest caritate habentur, prout cujusque conditio postulat. Tres dies, imo, si necessitas requirat, plures retinentur: ut tamen nemini fas sit a quocumque pretium exigere aut compensationem, nisi graviter velit puniri; multo minus ab ipsis causas et consilia suscepti itineris explorare. Ægri quoque, ut deceat, omnibus obsequiis juvantur.

*structorumque
ibi hospita-
lium oppor-
tunitas:*

*eorum di-
sciplina,*

9 Ejus loci Religiosi diligentem operam adhibent, ut peregrinis auxilia vecturæque aut jumenta non desint, ut a periculis eximantur, aut, si qui sunt mortui, sepulture mandentur. Hinc quotidie binose suo cæsto destinant, qui hinc atque inde montem obeunt, panem, vinum, et igniario silice, fomento, aliisque rebus ad comitantium commoda necessariis instructi. Interim alii domi re divina sunt occupati: neque unquam Sacra, tam submissa voce quam cantu peragi solita, neque Matutine, aliarumque Horarum preces desiderantur: quæ quotidie magna pietate, imprimis pro domus tutore aliisque bene de illa meritis, decantantur. Sumptus porro ad alendos hospites sunt incredibiles: tanta nihilominus cura et studio illis prospicitur, ut transeuntibus nihil, si non ad delicias, certe ad vitam sustentandam desit, etsi omnia magnis impensis fiant. Et quoniam nihil inibi crescit,

oportet omnia magno labore ac ære aliunde inferre; D ipsum adeo lignum totius diei itinere, per jugum præcipitiis horrida, idque per tres dumtaxat anni menses, advehere. In quemvis annum pro potu septingenta vini plaustra comparanda sunt. Opsonium majorem partem e salsa carne constat: etsi singulis triduis recens caro afferatur. Cibi vero jejuniis competentes, pro modo necessariis usibus, aliunde apportantur. Quare cum sensus annuus, ad tolerandos tam immodicos sumptus, non sufficiat; coguntur alienam stipem et auxilia implorare. In quem finem quidam ejus loci Religiosi constituuntur, qui subsidia colligant, donaque e vicinis provinciis, tam Catholicis quam aliis, submissa acceptent. Ceterum nulla fidei aut sectæ habita ratio, promiscue omnibus patet accessus ac hospitalis caritas, quæ omnes humaniter excipit; ob necessarium per ea loca transitum maximeque auxilia, quæ omnis generis nationibus, Gallis, Hispanis, Germanis, Helveticis, aliisque præbentur; quos necessitas cogit isthac commovere. Dieta autem Xenodochia sub Serenissimorum Sahaudicæ Ducum tutela quiescunt; qui quotannis in hunc locum magnam munificentiam exorcent. Huc symbolam suam Penninæ quoque Regionis Primores, quos Dizonos vocant, conferunt, quorum ditio majori Xenodochio est confinis.

D
EX GAL.
et ad finem
intentum
collata sub-
sidia.

10 Singularis autem ac memorabilis divinæ bonitatis favor est, neminem aut peste in dictis Hospitiis extinctum, aut aliunde illam Xenodochio intulisse. Omnipotentis donum est, neminem fuisse illa contagione afflatum. Res est etiam admiratione digna; quamvis neque noctu neque interdiu eadem domus advenis ac hospitibus vacent; nullum tamen Religiosorum præcipitio aut nivium lapsu abreptum fuisse; licet multi alii ibidem fuissent sepulti? Deinde observatum est, neque dominos neque ministros fideles unquam malum finem cepisse, aut fortunis exutos, aut fidem creditoribus fefellisse; cum contra ii qui male rem administrarunt, vindicem Dei manum senserint, sua sacrilogia punientis. Adhæc nemo furto, fraude, malisque artibus aliquid sibi vindicavit, qui detectus, meritoque piaculo castigatus non fuisset. Perpetua quoque divinæ bonitatis in has domos influxio est, quæ tot Summi Pontifices ac Principes ois favorint, ac in tutelam suam receperint. Honorius IV dictas hospitales ædes, omniaque illarum bona et dominia, in S. Petri sanctæque Sedis fidem accepit, magnisque immunitatibus ornavit: ut apparet e Bulla Nicolai Pontificis, qui eas denuo confirmavit: quod et alii, ut Joannes XXII, Martinus V, et Joannes XXIII, Eugenius IV, Pius, etc. fecerunt. Joannes XXIII ab omnium Archiepiscoporum, Episcoporum, aliorumque potestate, visitatione, correctione, subjectione ac imperio, sive sint judices ordinarii, delegati aut sub delegati, exemit Præpositos, Religiosos, templa, domos, et membra dictorum Xenodochiorum, cum incolis presentibus et futuris, eorum possessiones, villas, arces, ecclesias, sive curam animarum haberent, sive vacua caris essent: uti clare in Bullis patet. Eadem privilegia, quoad jurisdictionem temporalem, fecere ipsis a Ludovico Sahaudicæ Duce concessa, Præpositis ac Religiosis ita supplici libello postulantes. Quæ omnia in eum finem facta sunt, ut liberius possent Dei obsequio vacare, commodiusque transeuntibus opem ferre. Amadeus Sahaudicæ Dux et Maria illius conjunx eadem xenodochia et monasteria totela sua maximisque beneficiis dignati sunt. Postremo in Rocherfortensi arce manu exaratum volumen repertum est, quo ordo et dictarum domorum restauratio continetur, Eugenii IV jussu facta anno mccccxxvii, ubi regulæ et statuta tam præclara et tam apte conscripta, ut nihil

E

*Miraculo-
rum
quædam
prærogative
utriusque loci.*

F
*Pontificum
privilegia.*

*Restauratio
facta an.
1437.*

A nihil melius excogitari queat : quin et Joannis Cardinalis titulo S. Petri ad Vincula, sigilla, ex utraque libri parte, involuero, juxta formam authenticam, sunt inserta ; cum ei ut delegato id muneri esset commissum. Verum ante omnia huic loco peculiaris, sanctitas Auctoris eminet, quæ opus illius consecravit : cujus memoria semper erit in benedictione, et gloria cum Divorum præcipuis comparanda.

EX GAL.

Incertus ordo Præpositorum,

B *II Sequitur in impre so Syllabus Præpositorum, qui utrique Domui præfuerunt : sed tales cum nulli nominentur ante Petrum, anno MXXIX Præpositura; ex duobus, qui ante illum pro anno MCLXVII nominantur simul, Eldrico et Armando, intelligi datur, Domos singulas ab initio institutionis suæ proprios habuisse Præpositos, quorum nomina lateant. Horum autem priores fuisse S. Bernardum, ejusque in Archidiaconatu successorem Richardum, prorsus gratis præsumitur : cum ipsos eorumque successores, Archidiaconos Anquenses, credibiliter ad titulum Juris patronatus contentos, sic ipsarum Domorum consecrationi intendisse, ut priore regimini Regularium seculares ipsi non admiserent se. Post Petrum censentur, Talus, anno MCCCXI; Martinus, anno nisi fallor MCCCII; annum enim 1232, vitio impressam (ut patet, ex anno prioris Præpositi, puto corrigi posse per proxime officium zi-*

fram 3 pro 3 ponendo. Nisi malis assumere litteram S D pro 3, ut minus necessarium sit admittere hiatus aliquem usque ad Honorii IV tempora, qui prius in Apostolicæ Sedis tutelam novellum (ut sic loquar) Ordinem suscepit. Primæ conjecturæ favet, quod inter 3 et 5 major, quam inter 3 et 8 affinitas sit, soloque prænomine appellatur Martinus. Initium ergo Uarionis in his sumptum dicatur, qui post Martinum, nomine et cognominæ indignantur sine interruptione aliqua; et sunt, Joannes Dugny, MCCCXX, Guilielmus Thoraze, MCCCXXIV; Guilielmus Pisy, MCCCXL; Joannes Viguer, MCCCCLX; Rudolphus de Biolle, MCCCCLXII. His succedens Amatus Cisalca, Patriarcha Hierosolymitanus, partem Coronæ spinæ Christi D. N. attulit, quæ in Xenodochio et monasterio S. Bernardi-majoris servatur, anno MCCCXCI. Ex hinc porro numerantur nominatum alii undecim, de quibus nihil memoria dignum narratur, usque ad ipsius Violi decessorem, Andream Tillier, qui ab anno MDXCIV usque ad MDXCI præsidens, laudatur, quia conatus est, reditus, iniquitate temporum hinc inde imminutos, conquirere : constituit etiam ut Officium divinum sine intermissione continuaretur; atque ob caritatem viatoribus debitam, re familiari exacte curata, æternam sibi E laudem peperit.

usque ad an. 1320; quando videtur facta unio domorum.

DE BEATO ISFRIDO

RACEBURGENSI IN WANDALIA EPISCOPO

ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS

G. II.

Miracula ex Krantzio, cultus et memoria in Ordine.

C **R**aceburgum, ubi Episcopalis in hodierno Mecklenburgensi Ducatu, per annos circiter quadringentos habuit suos Episcopos ex Ordine Præmonstratensi, et solos ex eodem Ordine in Ecclesia sua Canonicos. Horum primus fuit B. Evermodus, S. Norberti discipulus, qui unicum habuit Aristonem decessorem. Dicit B. Evermodi Acta illustravimus ad diem XVII Februarii, ubi et de Sede Raceburgensi est actum. Successor B. Evermodi fuit B. Isfridus, de quo Albertus Krantzius lib. 6 Metropolis cap. 40 ista scribit.

CINC V MCCCIV

Ab. Isfrido, B. Evermodi successore sancto, ait Krantzius,

aquam in vinum versam,

2 Raceburgensi Ecclesie, post Evermodum, vir æque optimas Isfridus prædicatur Episcopus : qui tanta fulsit sanctitate, ut miracula nonnulla faceret invitus. Jusserat sacra die Parasceves, ut minister aquam ei inferret in potum. Paravit ille, et aquam allerbat. Gustavit Pontifex, et reperit vinum. Torvo vultu versus in ministrum, Num, inquit, jussi ut aquam inferres, non vinum? Territus ille, quam sancte affirmavit aquam se attulisse de fonte. Jussit iterum haurire : at vinum erat. Tertio iterum res iteratur, et idem provenit. Tum resolutus in lacrymas, oculos in cælum extulit. Quando, inquit, tua voluntate, mirificæ Creator, creatura mutatur, cædo quod jubes : ecce in die passionis filii tui sumo quod præstas. Monstrant hodie fontem juxta domum thesauriæ in Raceburg, unde hausta aqua. Hoc quoque fertur de illo, quod quodam tempore, cum circumiret cæmeterium cum Processione, vidit cæcum quemdam sedentem secus viam et mendicantem : quem aspergens aqua benedicta, versiculum illum dixit Propheticum : Dominus solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos : et statim cæcus est illuminatus, et visum recepit. Horum duorum Pontificum Evermodi et Isfridi Reliquiæ, in

cæcum illum illuminatum

Ps. 145, 8

Reliquias expositas

choro, in quadam capsâ ad Austrum, quæ ad hoc est ordinata, conservantur. Sunt adscripti versus Isfrido.

Huic thetis incaluit in vinum versa ; cæcatus
Est illustratus ; talibus effloruit
Laudibus insignis Isfridos, ammirandus
Catalogo sanctis Colitibus jugiter.

Fuit quoque huic Sancto perpetuus labor in vinea Domini, dum Wandalis suis prædicaret, needum bene firmatis in fide. Nam gladius temporalis magis, quam ulla res eam gentem duræ cervicis in fide continebat. Profuit induratis eordibus habere magni meriti Pontifices, qui precibus apud Deum impetrarent, januam cordis ad lumen fidei reserari. Hactenus Krantzius.

Wandalos conversos. F

3 Gabriel Bucelinus, parte I Germaniæ sacræ pag. 54, exhibet Catalogum Episcoporum Raceburgensium, quorum tertium Isfridum cum Krantzio honorat titulo Sancti. Solet Madriti creudi Ordo recitandi divinum Officium, et in Ordine Præmonstratensi præscribitur Officium Isfridi ad Kalendas Julii. Verum alii referunt ad xv Kalendas Julii, sive hunc xv Junii, quando Joannes Chrysostomus Vander Sterre, in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis, hoc eum encomio exornat : Raceburgi natalis B. P. Isfridi, ejusdem urbis Episcopi et Confessoris, Ordinis Præmonstratensis : qui B. Evermodi in Episcopatu successor, ut ejusdem fuit candidi instituti professor, sic nec virtutibus nec miraculis inferior : plurimumque in Wandalis ad religionem Christianam convertendis, exemplo sui prædecessoris, adlaboravit. Joannes le Paige, lib. I Bibliothecæ Præmonstratensis, enumerat Sanctos et Beatos Ordinis Præmonstratensis, et pag. 347 ista scribit : S. Isfridus, ex Præposito cœnobii de Jericow, datus est Raceburgensis

Memoria ejusdem 1 Julii

aliis 15 Junii.

A burgensis apud Wandalos Episcopus, numero tertius. *Petrus de Wogenare* aliorum elogiis ista addit: In Domino obdormivit octogenarius, xv Junii circa annum mccc. *Merianus in Topographia Saxonie inferioris, pag. 197 et sequentibus, describit urbem Raccburgensem: et Isfridum Episcopum, ob miranda opera sua illustrem, anno mxxiv ait vita functum. Aubertus Mirvus eundem celebrat in Chronico Præmonstratensi pag. 146; et in Cataloga de Viris sanctitatis opinione illustribus ex eodem Ordine, sub an-*

Tempus mortis

num mdcxiii excuso, ipsum etiam Beati titulo honorat. *Hinc varii Abbates ejusdem Præmonstratensis Ordinis, in hac nostra Brabantia, nomen Isfridi suis in Professione imponunt: et gloriantur Postulani inter ipsos Canonici in Campinia, esse apud se altare, a B. Isfrido Episcopo consecratum. Andreas Saussayus coniecit in eorum Sanctorum Catalogum, qui proprios natales non habent, et propterea vult eum ad xvii Februarii referri, ac F. Evermalo conjungi, uti et in Indice Topographico monet faciendum.*

D
ACTORE G. H.
Memoria in
Brabantia.

DE B. PETRO COMPATRE

ORDINIS MINORUM OVETI IN HISPANIA

Sylloge de Vita, sepultura, translationibus, cultu, et anno mortis.

G. H.

ANNO MCCXVI.

Nomen in
Martyrol.
Hispan.

cultus,

miracula.

Corpus non
Ribadci,

sed Oveti,

in Conventu
ab ipso con-
structojuxta portam
sepultum an-
no 1216,translatum
an. 1487.Epitaphium
Chronicum
explicatur.

Ovetum, urbs regni Legionensis apud Hispanos, et Asturia, ab ea Ovetensis dicta, Caput est, imo et Sedes olim Regia: in quo, Christianos a Mauris pulsos colligens Pelagius regnum instituit, unde Legionense exortum. Hujus urbis cives inter alios Sanctus, de quibus scripsimus agimus, in veneratione habent B. Petrum Compatrem; de quo Joannes Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico ad hunc xv Junii ista habet: Apud Ovetum depositio S. Petri, cognomento Compatris, qui a Seraphico Patre Francisco ad Astures Transmontanos destinatus, ut Minorum Ordinem ampliaret, Oveti sistens, ibidem sanctitatis titulo conclamatus, obdormivit in Domino. Et in Notis, Apud cives, inquit, Ovetenses cultus honorificus annuatim, et quotidiana devotio perseverat: qua ad ejus sacrum sarcophagum pietas continuis votis accedens, illustra a Numine beneficia consequitur, sancti viri interventione suffulta. Deinde, post varia interposita, ex antiquioribus mox preferenda, ista addit: Non me latet, Ribadeci cives in diocesi Mindoniensi Hispanie, contendere, integrum B. Petri Compatris corpus apud se retinere; prout ex epistola Domini Bartholomæi Velapti et Vela, Canonici et Scholastici Mindoniensis, agnovimus. Sed quo jure hoc asseverent, nondum didici; fides stet apud illos. Nam apud Ovetenses juris præsumptio est, eo quod primus apud Ovetum.... ab anno mxxiv monasterium extruxit.

2 *Franciscus Gonzaga, tertia parte de Origine Seraphicæ religionis, in Provincia S. Jacobi Conventu 3 pag. 737, agens de Conventu S. Francisci Oveti, ista scribit: Sacra hæc ades, beatissimo Patri Francisco dicata, atque aliquantulum a muris civitatis Ovetensis Principatus Asturicensis, erecta a quodam socio Seraphici Patris, nomine Fratre Petro Compatre, circa annum Dominicæ Incarnationis millesimum ducentesimum decimum quartum edificata fuit... Juxta portam vero ecclesiæ a parte interiori humanus ihu jacuit præfatus Pater Petrus Compatre: qui ab omnibus ejus patriæ aecolis, ut Sanctus Deoque carus habetur: quique diem clausit extremum anno a Christi nativitate millesimo ducentesimo decimo sexto, dum adhuc beatus Pater Franciscus in Hispaniis ageret. Sed anno Domini mcccclxxxvii, ad locum quemdam eminentiorem atque honorabiliorem, nempe supra præcipuam ecclesiæ portam, translatus fuit. Cujus sepulero subsequens Epitaphium a piis quibusdam viris, qui eum summo amore atque observantia maxima prosequerentur, appositum fuit.*

Frater Petrus ego, cognomine Compatre ante,
Carnis hic ossa tego, me Salvatore vocante,

Annis millenis, C bis, X, sex quoque, plenis, Sanctus obiit Prater [Petrus] de gente Minorum, Compatre, imo Pater, appellatus miserorum. [Propitius Pater esto Deus cum Flamme sancto] Filius atque Dei, voce favente rei.

Hæc Gonzaga, imperfecto haud dubie egrapho ad se misso usus, in quo deficientem penultimum versum haud ægre quis suppleat conjectando, saltem quoad sensum: tertius autem versus ab inepto conjectatore sic legebatur descriptus: Annis millenis, centum his, decem sex, octo plenis: ubi apparet pro octo, legendam aliquam quod dactylum formet ipsasque litteras nominandas Cc, iX, non legendo unnum voces Centum, Decem, ut sensus sibi constet, alias octo pedum futurus: quod si animadvertisset Waddingus mox citandus, non credidisset Octobri mense mortuum Petrum notari. Idem Gonzaga mox num. xv agit de Conventu S. Francisci Ribadeci, nulla facta corporis B. Petri Compatris mentione, quasi id istis dicatur observari.

3 *Lucas Waddingus, in Annalibus Minorum ad annum 1214 num. 9, eadem ex Gonzaga describit, additque indicatam Translationem factam xxvi Maji, ad instantiam et sumptibus nobilis viri Alphonsi de Baldez Cabano, Asturum Governatore. Deinde relato Epitaphio ista subjungit: Quibus versibus indicatur in populo habitum pro Sancto, compassivum fuisse erga pauperes, et favore aliquo celesti affectum, qua Deus dignaretur eum suum Filium appellare, et mense Octobri anni mcccvi defunctum. Alia adhuc Translatio Reliquiarum sanctissimi viri facta est anno mdcxiv, die xv Junii, per Ludovicum de Queros Guardianum et Theologie Professore, in locum honorabiliorem: dum murus, in quo antea conditæ erant ruinam minaretur. Invenit in sepulero tres arculas plumbeas, per quas divisa erant viri sancti ossa, dura et integra. In prima erat hæc memoria primæ Translationis, pecorina charta signata: Reliquiæ ejusdem sanctissimi viri, socii Patris nostri Francisci, qui nuncupabatur Fr. Petrus Compatre: ejus translatio facta fuit xxvi Maji anno mcccclxxxvii. In secunda erat aliud membranum cum his verbis: Reliquiæ quæ continentur in his tribus thecis, sunt Fr. Petri Compatris sanctissimi viri, quondam socii signiferi Patris nostri Francisci, quo translate fuerunt xxvi Maji anno Domini mcccclxxxvii. Pater Thomas, idem repetebatur in membranis tertie capsulæ. Adfuerunt huic Translationi Dominus Ludovicus Carillo de Mendoza Asturiæ Governator, et illius ditionis nobiles quique et viri præcipui, quibus aliqua partes distributæ sunt ossium et byssini veli, quibus involvebantur Reliquiæ: quæ non pauca operatæ sunt*

E

E. ex Waddingo
sciturF
? Translatio
facta 1594,cum distribu-
tione ossium
et byssini ve-
li.

A sunt miracula, ut ad illum, si Deo placuerit, annum enarrabimus. *Hic Waddingus qui suos Annales finivit cum anno MDXI. An Haroldus sit deducturus ad annum MDXCV ibique dicta miracula enarraturus, necdum potuimus scire.*

4 *Arturus in Martyrologio Franciscana ad hunc xv Junii, Oveti, inquit, in Hispania Tarracconensi B. Petri Compatris Confessoris, magnæ sanctitatis viri. Deinde in Notis multa congerit ex Goazoga et Waddingo. Conatur vero Arturus elicere, ex Epitaphio Defunctum esse anno MCCCXXVIII, die ultima Decembris. Etenim si sumas, inquit, CCC adjungasque decem sex, id est sexaginta cum octo plenis, scilicet expletis, profecto numerum efficiunt MCCCXXVIII: et mense Decembri completo ejusdem anni MCCCXXVIII mortuum esse, fatendum erit. Veram Gonzaga, qui, a centum fere annis, primus dictos versus edidit, clare asserit. B. Petrum diem clausisso extremum anno MCCCXXVI, dum S. Franciscus adhuc in Hispaniis ageret, illique anni decem sex in versu sunt anni sedecim, neque enim decies sex, seu sexies*

Arturo mortuus dicitur an. 1268 31 Dec.

decem legitur. Quod autem idem Arturus addat mortuum mense Decembri completo, errare eum contendit Tamayus supra relatus, addens id se ex aliquibus Ovetensis urbis civibus explorasse, rejicientibus obitum ad hunc xv diem Junii. Verum, post Translationem ultimam, factam hoc die xv Junii, videtur veneratio huic diei adjuncti, quod dies abitus ignoraretur; et hinc inducti cives, ut arbitrarentur, esse diem martis, cujus alias in Epitaphio nulla mentia vel per umbram invenitur.

5 Compatris nomen adhaerisse ei rear, ex eo quod omnes, quibuscum ageret, solitus esset Compatres appellare. Talis enim consuetudo multis sæpe cognomentum peperit, etiam ad posteritas continuatum. Ita (ut de aliis tacram) S. Nicon Armenus, xxvi Novembris commemorandus, cujus adhuc requirimus Acta Græca, cognomentum Μετρωσιτε, id est, Pœnitementi, obtinuit apud Græcos; et Orda infirmis ministrantium in Italia, passim naminatur, Fatte ben fratelli, id est, Benefacite fratres.

D
contro omnem
verosimilitudinem.

D. P.
Cognomen-
tum Compatris.

H

DE B. ANGELO CLARENO,

EX ORDINE MINORUM S. FRANCISCI

PAUPERUM EREMITARUM ALIAS CLARENORUM

IN ITALIA PRÆFACTO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. Miracula, scripta paulo post mortem: hujus dies, annus, locus: veneratio corporis.

AN. MCCC-
XXXVII
J. XLVIII

Ex MS. Flo-
rentino

C **L**ustratis Bibliothecis Romanis, Florentiam progressi P. Henschelius et ego anno MDCLX; dum Laurentianæ adeundæ præstolamur licentiam; primos ibi dies posuimus in ea, quam Illustriss. Senator Carolus Strozzius, eruditissimus senex, privatim collegerat sibi, codicibus variis MSS. supra privati hominis conditionem, numerose instructam, nec paucos contemnendosque fructus inde retulimus. Præ ceteris tamen commemorandus hic nobis unus, num. 12 signatus, continens Epistolas B. Fratris Angeli de Clarino Ordinis Minorum, post quas fol. 88 sic legebatur: Infrascripta misit D. Robertus de Miletio Fratri Gentili de Fulginio, modico tempore post obitum Fr. Angeli de Clarino; rem vero ipsam declarabat hic titulus Miracula aliqua, quæ ad me venire potuerunt, ex multis huc usque patris, ex fidei relatione, quæ dignatur operari omnipotens et misericors Deus, ob merita servi sui Patris nostri, sancti Senis, Fr. Angeli. Non vacabat Epistolas ipsas describere, quod nullo die locoque signata, et fere de rebus ad spiritum pertinentibus, nihil magnopere promitterent ad historiam spectans; scriptis tamen Romæ litteris ad R. P. Franciscum Haroldum, Waddingi successorem, indicari ei repertum thesaurum; suasique ut codicem transcribendum curaret: quod et fecit: ego autem satis habui transcribere Miracula prædicta.

danda hic mi-
racula:

unde constat
de ingenti ad
monstrandum
concurso,

2 Etenim minime poteram de singulari aliquo illius olim, et forte etiam nunc cultu dubitare, cum num. 7 hæc legerem. Cum vir ignotus, scilicet Angelus, peregrinus et segregatus a congregationibus et tumultibus seculi, transitum faceret in loco deserti, ab omni habitatione remoto, per spatium trium dierum; ante exitum ipsius animæ de corpore, factus est tantus concursus hominum venientium ad videndum

cum: cum fama inde volaverit; In loco S. Mariæ de Aspro quidam Sanctus migrat; quod fuit de necessitate ut custodes pōnereus ad ostium cellæ, ne homines possent intrare nisi vicissim: et die transitus, qui fuit quinto decimo mensis Junii, tot fuerunt concurrentes, ex diversis locis et castris cum processionibus, quod juxta æstimationem multorum, plusquam duo millia personarum ibi fuerunt congregatæ. Sequuntur multa ad sepulcrum miracula, sed sine mutila; ut mira in rem nostram felicitatis sit, cæcenus scripta ea inveniri, quatenus opus fuit, ut sciretur nomen scriptoris, Bente familiaris et contubernalis; et annus quo Angelus obiit; finiuntur enim cum licet præcise verbis. Ego Fr. Philippus, assistens sancto seni Fr. Angelo, feria vi infra Octavam Pentecostes, scilicet festo S. Antonii.

et veneratone
sepulcri.
F

3 De ultimo vitæ anno agi, constat ex prægressis: Festum autem istud, ut norunt omnes, cadit in XIII Junii; Festum ergo Pentecostes, infra cujus Octavam istud concurrebat cum feria vi, celebratum fuit VIII Junii, et Pascha die XX Aprilis. Constat porro Fr. Angelum anno MCCCXXVII, coram Pontifice in Gallia tunc residente, subiisse secundum judicium, de quo infra, et post hunc annum toto XIV seculo nullus annus habuit Pascha die XX Aprilis, præter MCCCXXXVII et XLVIII: alteruter igitur annus ultimus Angelo fuit. Mihi magis placet annus prior: licet enim admodum senem concipere oporteat cum, qui per antonomasiam vocatur Sanctus senex, Angelum tamen qui anno MCCXC, quo inter relatores Franciscanæ paupertatis præcipuus unus erat, ideoque missus in Armeniam, nequimus concipere quadragenario minorem, adeoque nanagenario proximum anno MCCCXXXVII. Quod si ad centesimum fere annum produxisse vitam volet aliquis, facile inveniet annum mortis a Posservino notatum 1249, reduci posse,

Obitus an.
1337 vel 1348.

(Pro qua male
notatur 1249,
apud Posservi-
num,

A si non ad verum, saltem proximum vero, mutando zifram unam manifeste erroneam, et substituendo 1319. Etsi enim titulus Apparatus sacri. Coloniae recusi anno 1608, praeferat opus esse ab Auctore recognitum, non tamen excusat typographicos errores circa zifras, qui in prima editione commissi aut relinqui potuerant, aut fieri novi; sicut ipsimet experimur in opere nostro, quamvis illud excudatur presentibus nobis, et minus quam Possevinus ad alia distractis. Atque hoc per trauseunam sibi dictum accipiant illi, quibus aegre fuit, ad nomen Josephi Antiocheni, qui apud Possevinum vixisse legitur an. 130, a nobis zifram addi, qua intelligeretur, vixisse 1300. Quamvis enim is error Typographi non fuerit, sed ipsiusmet Possevini: qui ex isto errore dicit, quod Josephus iste vetustissimus fertur fuisse scriptor; excusari tamen Possevinus meretur in tali opere, ubi pleraque cum dicere oportuit ex oliarum, et quidem dumtaxat obiter percolutorum scriptis; in quibus facile patuit unum o excidisse, defectu non observato per Possevinum, grande volumen atque in tres tomos dividendum, exiguo tempore deproperantem.

errore verosimiliter typographico)

dic 15 Junii,

non 26 Aprilis,

prope Marsicum novum.

Cognomentum a fl. Clarenio inter Asculam et Nurciam.

B 4 Waddingus, in libra de Scriptoribus sui Ordinis, ad Angelum veniens, incertum sibi manere fatetur, quo loco aut anno obierit. De Anno jam puto fecisse me satis; duosque definitivisse, quorum alteruter vel proxime sequens (ut numerus Possevini quadamtenus salvetur) sit eligendus. De die dubium esse nullum potest, post tam authenticum Fr. Philippi, verosimiliter presentis, testimonium. Nec tamen vehementer succedendum Arturo a monasterio, quod arbitrio suo definitivum diem xxvi Aprilis; sed simul et semel illi condonandum, quod licere sibi existimaverit, iis quo pro Sanctis Beatissimae haberi suo quemque loco credebatur, nec tamen ulli certe dici reperiebat affixos, definire aliquem implendis Ephemeridibus suis congruum: petimus tamen, ne ita faciens, contra nos auctor putetur idoneus, quasi certius meliusque comperta scripserit. Locum ubi Angelus obiit, in Basilicata provincia antiquis Lucania invenendum, docet Philippus num. 10, nec non saepe nominatum Marsicum-novum, aliisque vicina castra vel oppida Saponaræ. Murri, Marsici-veteris, quibus circumseptum montem, S. Mariae dictum, expriment tabulae, quemque ab asperitate situs cognominatum de Aspro, haud sine fundamento credideris. Nulla quidem illius loci mentio sub tali cognomento apud scriptores Ordinis vel in descriptionibus Provinciarum Conventuumque: sed hoc non miraberis, si consideres, Eremitas vulgo Clarenos, jam inde a tempore S. Petri Coelestini, id est a fine seculi xiii, usque ad Sixtum IV, sui juris fuisse, aequae ac nunc sunt Cappucini; quorum similiter nulla ratio invenietur, in Provinciarum Conventuumque minoriticorum descriptionibus.

5 Nomen illi, non a Claro-monte in Gallia (ut Petrus Rodolphus Tossinianensis scripsit) vel aliquo forte similis nominis in Italia, acceperunt; sed, uti Waddingus ad an. 1302 num. 8 dicit, a Clarenio flumine, inter Asculam et Nurciae Alpes, ad quem reversus ex Oriente, isto anno mccc, Fr. Angelus Asculanus, domicilium acquisivit, in quo eum quibusdam suis discipulis pacifice vixit usque ad annum mcccvii: extremos autem vitae annos egit in sua professionis eremitorio S. Mariae quod dicitur, p. m. circiter vi distante a Marsico-novo, Episcopali in Lucania urbe; prope quam Coelestinarum Ordo recens, primo ab urbe lapide, monasterium condiderat sub titulo S. Jacobi, quod nunc suppressum et Clericorum Seminario attributum scribit Ugellus tom. 7, col. 679. Hujus monasterii Prior Fr. Thomas, vir sanctus etiam ipse, Angeloque dum viveret perquam familiaris, dum per aliquot dies post transitum viri Dei, ex devotionis causa, veniret ad visitandum sanctum ejus tumulum; et supra sepulcrum poneret se, prostratus in oratione, immediate

post horam Completorii; et ibi quasi per totam noctem pernoctaret, non absque consolatione non modica et profusione multarum lacrymarum; dum Pauperes ad Matutinale officium persolvendum convenirent, petiit pugillarem, et scripsit, sicut Spiritus Domini eum docuerat, in illa pia et compassiva meditatione. Antiphonas et Orationem, in hunc modum. AD MAGNIFICAT.

Salve, Pater humilis fervidae caritatis,
Amator mirabilis sanctae paupertatis;
Alme Pater Angele, prece pietatis.
Ora Deum jugiter nostris pro peccatis.

AD BENVICTES.

Christi cultor, lux poenitentiae,
Morum fultus Angelus acie,
Post labores et mundi tædia,
Paradisi latatur requie.

Ÿ. Ora pro nobis B. Angele.

Ź. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMUS. Deus qui B. Angelum, famulum tuum, multis tribulationibus examinasti, et eor ejus sanctarum intelligentia Scripturarum coelitus imbuisti; tribuo quaesumus, ut ejus meritis et precibus mens nostra a pravis cogitationibus separetur, et ea quae tibi sunt placita jugiter contempletur.

6 Leguntur haec inter Miracula praedicta num. 11: et Antiphonae cum Collecta, ibi indicata, transcribuntur integrae ad finem Codicis. An autem ea sic fuerint publice inter Divina quotidie recitata, cum Commemorationibus post Laudes et Vesperas usitatae; an vero solum ad sepulcrum appensa pro accurrentium devotione, et quamdiu, non divinaverim. Dubito etiam, utrum locum illum, in quo B. Angelus obiit, Eremitae tenuerint ad extremum, id est usque ad Sixti IV tempora, quibus Clarenorum peculiaris Congregatio et nomen cessavit. Ratio dubitandi est, quod idem Sixtus IV, anno mccccxxiii Pauperum Eremitarum Societatem, quondam Fratris Angeli Chiarini nuncupatam, ipsismet petentibus subjecturus Munistra Generali Ordinis Franciscani, illorum meminere tantum, ut in Firmiana nonnullisque aliis diocesisibus comemorantium: quodque eas dioceses enumerans num. 11 Waddingus, solum nominet Asculanam, Fulginateam, Spoletanam, Amerinam, Nursiensem, Aquilanam et Reatinam; taceat autem Marsicanam et alias Neapolitani Regni dioceses. Dubito denique, an illo in loco manserit corpus B. Angeli; nam in Distributione Provinciarum anni mdxvi, sub Provincia S. Angeli, quae Basilicatum complectitur, Conventus quintus censetur, S. Mariae de Valle-Aspera (quod non multum abluat ab Aspro; nec tamen ibi jacere dicitur Angelus de Cingulo sive Clarenus; sed Bessumius Pontonicus, multo minoris praeter illa notae. Quare si ante praedictam unionem locum ipsum dimiserint Eremitae, tota forsitan Regno Neapolitano egressi, suspicari licebit, ipsas Patris sui corpus secum transtulisse, ad unam praedictarum diocesium, in quibus eremitoria sua habebant.

quidam dubita circa locum et corpus,

F

7 Certiora ut scirem non peperci labori scribendarum illuc litterarum: sed neque Episcopus loci, neque Franciscanorum ibidem Provincialis, Auctor, ut mihi scribitur, trium tomorum de Sanctis ac Beatissimis sui Ordinis, in modum Diarii Italice digestarum, quidquam apte responderunt ad sequentes articulos; solum indicata sunt loca Auctorum de Beato scribentium, omnibus exposita, et ex Arturo die xxvi Aprilis, quem suo in opere necdum hic viso Provincialis est secutus. Ipsos igitur articulos hic subnectere placet, si forte diligentior et curiosior alius accuratiori nos responso dignetur, quod Supplemento Junii serviat. Quaesiveram ego puncta sequentia.

ad quae adhuc responsum optatur.

1 An in loco S. Mariae de Aspro adhuc conventus aliquis Franciscanorum sit, et qualiam?

- A 2 An sepulcrum S. Angeli adhuc sit in aliqua ve-
AUCTORE D Pneratione, et quali?
 3 An Reliquiæ ejus extra vel intra sepulcrum
 conspiciuntur?
 4 An imagines cum radiis vel diademate.
 5 An ibi aliquid de Vita vel Miraculis B. Angeli
 scriptum, Latine vel Italice?
 6 An in festo S. Trinitatis, vel 15 Junii aliquid
 de eo fiat?
 7 An adhuc in usu sint Antiphonæ ad Magnificat
 et Benedictus, cum Collecta de B. Angelo?

§. II Reformationis a paupertatis Zelatoribus tentatæ primordia, B. Angeli actis intex- ta.

Lucas Waddingus, postquam ad annum MCLXXXIX
anno 1289 num. 24 narravit, quomodo sub Fr. Matthæo Aquispar-
tres zelatores tano, ante biennium facto Generali ac deinde Cardinali,
paupertatis, laxata fuerit Ordinis disciplina; Pii quique viri,
 inquit num. 24, sui instituti zelatores, quorum co-
 piosa series nunquam defuit in Ordine, ad tot ma-
 nifestas Regulæ transgressiones vehementer afflige-
 bantur, præsertim in provincia Marchiæ. Prodic-
 runt ergo plerique in publicum, quorum agmen
 ducebant tres illi paupertatis propugnatores, Fr.
 Raymondus, Fr. Thomas Tolentinas, et Fr. Petros
 Maceratensis restiteruntque in faciem laxioris disci-
 plinæ magistris. Contrarii studii et dissensionis
 rumor ad alias Provincias pervenit; judicatumque
 est inter Ministros, magnum subortum schismatis
 discrimen, celeri et efficaci preveniendum esse re-
 medio. Illud adhibituro, ut in eandem Marchiæ
 Provinciam amandarentur quinque vel sex Ministri,
 qui contentions causam exciperent, tumultuantesque
 corripere; et eos, tamquam schismatis auctores
 et religiosæ pacis perturbatores, perpetuis adju-
 dicarent ergastulis. Primos conjecerunt in vinculis tres,
 quos diximus, aliorum duces; et ne fieret tumultus
 in Ordine, alia lege cautum est, ut nullus eorum
 auderet causas tueri, aut injuste condemnatos dicere.
 Dum hæc haberentur, Fr. Thomas de castro-Mirini,
 zelo accensus, in fervore spiritus in consessu exur-
 gens: Ego, inquit, vitam meam non facio pretiosio-
 rem, quam justitiæ tutelam; neque possum huic
 legi tamquam æquæ assentiri, quam omnino iniquam
 existimo. Non dixit impune; etenim ex tempore
 C conjectus est in carcerem, ad aliorum terrorem: ubi
 post paucos menses, gaudens et exultans, spiritum
 emisit.

9 Anno sequenti MCCCXC, regimen Oculinis abdicante
 Cardinali Aquispartano, electus Raymondus Gaufridi
 generalis minister, nihil tam curavit, ut ad annum
 istum num. 10 refertur, quam turbas Ordinis et
 præsertim Provinciæ Picenæ consopire. Indictis
 itaque Comitibus Provincialibus, illius tractus Patres
 oburgavit, quod ita sensim et facile abusus ple-
 rosque, ex nimia incuria et extincto zelo, subreperè
 in subditos permiserint. Deinde examnavit causam,
 propter quam illi religiosi viri, quos supra diximus,
 conjecti essent in vincula: neque aliam solidam
 reddere poterant illi Patres, quam quod illorum
 zelus nimius erant et superstitiosus, circa observan-
 tiam paupertatis. Atque utinam, inquit, ego et uni-
 versus Ordo hoc peccato laboraremus! jussitque ut
 ad se afferrentur. Accedentes apertis excepit bra-
 chiis, affabilia et placida iis locutus; persuasit ut
 persequentibus ignoscerent ex corde, in pio propo-
 sito firmiter persisterent, seque in observantia san-
 ctæ paupertatis promovenda scirent habituros sedu-
 lum adiutorem. Ut vero aliorum persecutiones efflu-
 gerent, destinandos duxit, cum aliis tribus ejusdem

spiritus viris, Angelo de Careno, Marco de Lu-
 D jone, et quodam Petro ad [Haytonem] Regem
 Armeniæ; a quo paulo antea litteras acceperat,
 quibus rogabat, quosdam sibi mitti hujus instituti
 viros, tum propter animæ suæ et suorum solatium,
 tum ad instruendum populum multum nimis, qui ad
 Christianorum fidem quotidie accedebant.

10 Hinc ortum marmor contra Generalem, et
 quorundam conspiratio, qui dicebant, phantastico-
 rum et superstitiosorum hominum factorem; nec a
 concepto odio destiterunt, donec sub Bonifacio VIII
 Præfectura deturbarunt: Fratres autem prædictos
 ab eo missos, et ab Armenorum Rege tamquam
 Angelos cæli receptos, vexare non destiterunt. Ete-
 nim tunc Guardianum Ptolemaidis agebat Fr. Paulus
 de Marchia, Socius Ministri Piceni, qui aderat
 quando conjecti sunt in vincula; accusavitque eos
 apud Fr. Jacobum Provinciæ Syriæ Ministrum; cui
 talem inlidit de iis opinionem, ut illum compulerit
 sinistra scribere Armeno, eumque admonere, ut ab
 eis sibi caveret tamquam ab hominibus schismaticis
 et ab Ordine excisis. Rex, acceptis litteris, intimos
 adhibuit consiliarios, et ex eorum suasu, vocatos ad
 se Patres circa multa interrogavit; monuitque ut
 obedientiales sibi Prælatorum litteras exhiberent.
 Ut legit, viditque vabile commendatos ab Ordinis
 Primicerio, ut bono essent animo hortatus est, ex-
 panditque eis litteras Syriæ Ministri. Illi, ut calum-
 niam diluerent, rem omnem ex ordine narrarunt:
 qua intellecta, meliorem concepit Rex de iis opinio-
 nem, scripsitque ad Ministrum Generalem, gratias
 reddens innumeras, quod minime vulgares, sed per-
 fectos viros, quos tamquam Christi discipulos vene-
 raretur, sibi destinare placuisset.

11 Anno MCCCXCIV mirabiliter creatus Pontifex Pe-
 trus de Murrone Eremita, et Cælestinus dictus, coro-
 natusque est Aquilæ in Apertio xxix Augusti. Tunc
 Patres aliquot, quibus arctioris vitæ et purioris
 observantiæ nimium irrepererat desiderium, (inquit
 Annals num. 9) inito inter se consilio, captataque
 occasione ex Pontificis novi propensione erga Ere-
 micolas, et in locis ansteris viventes; statuerunt
 apud eum res suas solerter promovere. Ex his præ-
 cipui fuerunt Conradus Offidanus, Jacobus Tuler-
 tinus, Petrus de Monticulo, Thomas de Trevio, et
 Conradus Spoletanus. Decreverunt autem ut, suo et
 sibi adherentium nomine, ad Pontificem mitteren-
 tur Fr. Liberatus et Fr. Petrus de Macerata, qui
 nuper de Armenia redierant, et Cælestino ante
 Pontificatum erant noti et familiares; peterentque,
 ut sibi auctoritate Pontificia, cui nemo auderet con-
 tradicere, vivere liceret secundum puritatem Regu-
 læ et S. Francisci intentionem. Impigre abierunt
 hi; a Pontifice, adhuc Aquilæ degente, quod sub
 pietatis et majoris observantiæ colore petierunt,
 facile impetrarunt; nec non ampliorem, sed pericu-
 losam adepti sunt facultatem, ubicumque eis pla-
 ceret, ad præscriptum Regulæ et intentum a se
 rigorem, col habitare. Dedit etiam eis Pontifex Præ-
 fectum F. Liberatum, maximum paupertatis zela-
 torem; quibus ut præcaveret a molestiis Superio-
 rum Religionis, constituit ipsis ita petentibus, ut
 in posterum non Fratres Minoritæ, sed Pauperes
 Eremitæ Domini Cælestini nuncuparentur. Ultra
 hæc commendatitias misit per eos litteras ad D.
 Neapoleonem Ursinum, Cardinalem S. Adriani, vi-
 rum liberalem et benignum, promotorem causarum
 piarum.

12 Rectores Ordinis graviter tulerunt ejusmodi
 separationem ab Ordine, neque tamen quidquam
 ausi sunt contra eos tentare, donec Pontificatum
 abdicavit Cælestinus; (quod factum eodem adhuc
 anno XXII Decembris, succedente mox Bonifacio VIII)

quod

ubi apud
 Regem infa-
 mati ut
 schismatici,

13
 Generalis
 sui obedien-
 tiales exhibent:

recipiuntur a
 S. Petro
 Cælestino;

F
 absolutique ab
 Ordine,
 accipiunt
 proprium
 Præfectum Fr.
 Liberatum:

Cælestino
 abdicante ve-
 rali a
 Minoritæ,

anno 1289
 tres zelatores
 paupertatis,

perpetuo
 carceri ad-
 dicuntur,

unde an
 1280 liberati,

destinantur in
 Armentam,
 cum illeque Fr.
 Angelus:

A quo tempore prædicti Eremitæ, ut iras et molestias Rectorum istorum declinarent, abierunt in Græciam et partes Achaia, ubi in quadam insula habitare decreverunt. Abiit autem cum illis Angelus Clareus, etiam ipse reversus ex Armenia, ibidemque in Achaia divinitus edoctus est Græcum idioma, in nocte nati-
 vitatis Domini sub anno mccc; eoque sic instructus, plures aliorum lucubrations Latinitate donavit; præsertim Dialogum quemdam B. Macarii, libellum devotum S. Joannis Chrysostomi, opusculum unum et alterum Joannis Climaci, in quibus (ut Radolfius) mirifice ostendit intellectus sui præstantiam. Ita Waddingus ad an. 1289 num. 30, ubi et varia ejus scripta se habere indicat, quorum omnium plenorem rationem reddit in libro de Scriptoribus, quæque optamus ut aliquando, in unum collecta volumen, publicam ad lucem veniant. Præsertim Historia de septem tribulationibus Ordinis, unde multa Annalibus inserta reperiuntur, quædam etiam inferus hic transcribenda, sicut ibi inveniuntur contracta in epitomen, quando originarius textus non supererit. Radolfius pag. 155 de Clarenis agens, cum eos, sub Fr. Angelo Clarenis Cingulano, a Cælestino V facultatem seorsim vendendi obtinuisse dixisset: in alium rursus errorem, impigit, dum velut de altero loquens ait: Floruit inter Clarenos Fr. Joannes Cingulano, præcipuus institutor, qui nullo magistro didicit litteras Græcas: et nullo verbo interposito subdit. Obiit Fr. Angelus in regno Neapolis, qui conciliare volens Arturus, Joannem Angelum nominavit.

discedunt in Græciam:

ubi linguam divinitus discit Angelus.

B Clarenos Fr. Joannes Cingulano, præcipuus institutor, qui nullo magistro didicit litteras Græcas: et nullo verbo interposito subdit. Obiit Fr. Angelus in regno Neapolis, qui conciliare volens Arturus, Joannem Angelum nominavit.

Anna 1302

13 Anna mcccii, a novo Generali Ministro Joanne de Mauro, celebrata sunt Januæ Comitia Ordinis Generalia, in quibus ille, clamoribus et querelis zelatorum paupertatis excitatus, encyclica epistola missa rigorose præcepit, tum alia quædam in favorem observantia, tum ut abdicarentur omnes proventus annui. . . . Actum est etiam cum generali Ministro per Fratres provincie Romanie, et in pleno consensu conclusum, debere omnino præcaveri Ordinis schismati; et omni arte elaborandum esse, ut revocarentur ad unionem illi, qui sub Eremitarum Cælestinorum appellatione, sed Ordinis habitu, ab eodem se separarunt. Visum de hac re agendum cum Pontifice, a quo dum peteretur ut Ordini aggregarentur, revocarenturque Cælestini privilegia, [propter quæ, et bonam de eis conceptam opinionem, in finibus Achaia, non poterant a Superioribus Provincie Romanie ad unionem revocari] respondisse Pontificem fertur, debere in suo strictioris vite proposito permitti. Quid vero hos excogitasse putes, ut Pontificis animum flecterent? Suggesterunt hos, tamquam Cælestini germen, omnino Cælestino semper adhæsisse, et Cælestinam excogitare factionem; neque suam Sanctitatem apud eosdem verum reputari Pontificem, quem dolose dicebant ad sacram dignitatem pervenisse.

a Bonifacio 8, per calumniam decepto,

C Pontificem fertur, debere in suo strictioris vite proposito permitti. Quid vero hos excogitasse putes, ut Pontificis animum flecterent? Suggesterunt hos, tamquam Cælestini germen, omnino Cælestino semper adhæsisse, et Cælestinam excogitare factionem; neque suam Sanctitatem apud eosdem verum reputari Pontificem, quem dolose dicebant ad sacram dignitatem pervenisse.

jubentur ad Ordinis obedientiam redire:

14 Nihil ægrius audiebat Bonifacius, quam vel levissime de sua auctoritate et canonica electione dubitari; eo præsertim tempore, quo Gallorum Rex Philippus Pulcher, propter graves similitates, aspero et terrore nimis hoc fricabat vulnus, convocato contra Bonifacium Concilio Cleri Gallicani. Quod si hæc altercatio periculosa suos etiam in Oriente haberet fautores; timendum erat valde, ne majores assumeret vires, quam quæ deinde possent superari. Annuit itaque ut revocarentur ad Religionis obedientiam, datis litteris ad Petrum Constantinopolitanum Patriarcham, et Athenarum atque Patrarum Archiepiscopos, ut solcite circa hæc inquirerent, et errantes corrigerent. Constantinopolitanus tunc hærebatur Venetiis; missæ sunt itaque litteræ ad Archiepiscopos. Atheniensis, dum exploraret aliquos a diversis Provinciis apostatantes, et disciplinam re-

a concessa sibi insula pulsi,

gularem declinantes, qui se his associarant, ita aliquando pronuntiasse; præcepit Thomæ de Sola, insula in qua morabantur Domino, ut eos ab eadem omnino expelleret. Ita fecit, tempore magnæ inedia et famis; quam eo majorem senserunt expulsi, quo a Latinis; per quorum dominia transibant, tamquam schismatici repellebantur. Transierunt itaque ad dominium Græcorum, in quo biennio commorati, postea senserunt molestias Patriarchæ Constantinopolitani, postquam illuc Venetiis pervenit; qui bis in Negroponto, ad requisitionem Fratrum Romanie, excommunicationem in illos tulit, nisi ad obedientiam Ordinis accederent. Hinc non modica inter Fratres Vicarie Orientis et hos Eremitas turbatio, habebant enim hi plures qui contra illorum molestias ipsos defenderant, præsertim Patrarum Archiepiscopus, qui indignationem non modicam concepit adversus horum persecutores.

D
auctore d. p.

a Patriarcha CP. excommunicantur

15 Initio harum turbationum, volentes adversariis cedere Fr. Jacobus de Monte et Thomas Tolentinas, peragrata Armeniam in Italiam transfretarunt; et præstita obedientia Magistro Generali, simul cum Conrado Ossidano licentiam potierunt, in Orientem ad partes infidelium abeundi cum duodecim sociis; allegantes se, dum illis in partibus conversarentur, perspexisse messem esse copiosissimam, et segetes jam albas, neque quidquam daesso præter operarios. Facile annuit pio desiderio Primicerius; permisitque ut ipsi, quos probos et perfectos viros esse cognoscebat, duodecim illos socios eligerent, præficiens eis Vicarium et Patrem, Fr. Jacobum de Monte, virum venerabilem pietate, et puritate eminentem. Electis sociis, dum abire vellont, eolitus monetur Ossidanus ut remaneat; ceteri vero transfretantes applicuerunt Negroponto, deinde Thebis. Perceperunt hic tumultus excitatos, inter illos Eremitas et Fratres Provincie Romanie; et rogati suam interposuerunt operam, ut dissidentes conciliarent. Suscepit omnem in se laborem Fr. Jacobus Præfectus, atque illuc abiit ubi Eremitæ delitescabant. Illi, ad ejus conspectum summe gavis, deinde auctoritate et consilio commoti, illud admiserunt temperamentum, ut sub sua obedientia Ordini uniti, cum eo simul abeunt ad partes infidelium.

a sociis in Armeniam redire permittis inducitur.

16 At ne propria auctoritate illud fecisse videretur Jacobus scripsit Magistro generali, jam ad Cardinalatum assumpto et Ministro Romano, ut sibi liceret Fr. Liberatum, Eremitarum ut diximus Præfectum, ejusque socios in societatem admittere et suis congregare, vel eo maxime, quod hinc pendere videretur pax Provincie Romanie; cederet item in maximam Populi Clerique edificationem et Ordinis incrementum. Noluit petitioni subscribere Cardinalis, quantumvis eandem urgere Conradus Ossidanus, magnæ apud eum aestimationis; et Fr. Thaddeus, suus socius et a secretis, quem summe diligebat: cupiebat enim ut revertentur in Italiam, et sub disciplina Prælatorum omnem submoverent opinionem divisionis, et schismatis timorem. Nihilominus Fr. Thaddeus sibi sumpsit licentiam scribendi Fr. Jacobo, ut, quantumvis obstiterit Cardinalis, non omitteret hanc occasionem Eremitas reconciliandi, præsertim eorum etiam in animarum cederet lucrum, et prædicationis Evangelicæ incrementum; plures sibi aggregare operarios. Tutius tamen duxit Fr. Liberatus, renitente Cardinali Ordinis Primicerio, in Italiam reverti, eorum summo Pontifice calumnias sibi suisque inpositas detergere, et coram probare, omnes suos sectatores esse veros Ecclesie filios, sineque Sanctitati addictissimos.

reconciliantur Ordini, et cum illis abeunt.

In Italiam deinde regressus Fr. Liberatus

17 Appollerunt itaque, sub anno sequenti mccciii, ad quendam Apuliae portum; dum motus illi hor-

locum in Apulia accipit;

Arendi execrandique excitati sunt a Gallis et Columnensibus Anagninæ, in captione Bonifacii. Moram igitur ibidem trahentes, a quodam heroe Andrea de Segna obtinuerunt paupercolum locum, in quodam deserto; in quo hæsit cum suis Fr. Liberatus. Angelus vero de Cingolo, quem ex horum numero fuisse superias diximus, abiit in Marchiam; ubi juxta fluvium Clarenum, inter Asculum et Norcia Alpes, aliud domicilium acquisivit, in quo cum quibusdam suis discipulis pacifice vixit: a quibus postea orta Congregatio Clarenorum, cognomine a flumine adlabente desumpto. *Utrisque post hæc quies aliquanta fuit, sub Benedicto X, qui Bonifacio successerat: usque ad Clementis V annum II, Christi MCCVII: quando Gondisalvus, Generalis Minister, ægre ferens Ordinis scissoram, egit cum Carolo Clauo, S. Ludovici Tolosatis Episcopi progenitore, Rege Neapolitano, ut homines schismaticos et hæreticos (ita enim adiebant apud Fratres, strictoris observantiæ adversarios) e regno suo depelleret.*

Prior ab Inquisitore Neapolitano vexatus Jussu Regis,

B 18 Dedit Rex litteras ad Fr. Thomam Aversanam, pravitatis hæreticæ Inquisitorem, ut diligenter in eos inquireret, et noxios peniret. Vocavit illo Fr. Liberatum ad castram Solmi, diocesis Triventi, in Comitatu Molisi gentis Allicæ, examinavitque illorum vitam et mores: quos dum in nihilo fidei adversos comperisset, hortatus est ut illine ubeantem sequerentur, ne majores paterentur molestias ab adversariis. Transeundam erat per illorum cenobium, datum et constructum, uti diximus, per D. Andream de Segna: sed dum in conspectu transirent, aëro repente turbato coruscare fulgura, mugire tonitrua, hinc inde jaulari fulmina; atque unum, prope equum, cui insidebat Inquisitor, magno fragore vibratum, obliquo ductu terram effudit. Præsenti repentinoque periculo perterritos, dixit Fr. Liberato, Nihil ulterius in vestro negotio peragendum patem; neque quidquam subest unde sinistram de vobis opinionem concepiam. Abite in pace ad eremitorium vestrum: vereor enim ne Deus ex alto intonet pro vobis. Cui Fr. Liberatus: Gratias agimus vestræ erga nos benignitati, teque sequi cupimus, quocumque velis examine a calumniis purgandi; ne quotidie nobis insultent adversarii, et innocentes apud Principes traheant. Proba nos, interroga cognatos et notos, et vide an inveniatur in nobis iniquitas: sin autem, testimonium perhibe veritati. Juste petitioni subscripsit Inquisitor, eosque in suo comitatu duxit Avenanum.

deinde ab eodem dictis territorio proteguntur aliquamdiu,

ac denique ad Papam ire persuasus,

C 19 Dum illic in hospitio seorsim viverent, sub Inquisitoris protectione; Minorita qui in illo, commorabantur oppido, repetebant tanquam suum Fr. Liberatum, quippe qui recesserit a communitate, nulla habita Prælatorum licentia; eique minime patrocinari indulta Celestini V, cujus acta resciderit Bonifacius successor. Concitatos videns Inquisitor, admonuit Fr. Liberatum, consulendum sibi quavis ratione, ne incideret in manus adversariorum; illamque tutiorem viam esse, ut recta proficisceretur ad Pontificem; neque rediret, absque illius vel aliquot nobilium Cardinalium diplomatibus, ad se vel ad Prælatos Ecclesiarum directis: Ut liberem, inquit, te a molestia tuorum Confratrum. Bonum visum est ei Inquisitoris consilium: quare assumpto sorio festinanter properabat in Galliam; donec apud Viterbanum gravi oppressus infirmitate, figere oportuit gressus, et jacere per aliquot menses in loco Herminæorum occulte. Inde valetudinarius abiit ad oppidum S. Angeli della Vena, ubi post unum vel alterum annum infirmitatis suæ, hoc ipso recessit a seculo.

moritur in Via,

20 Socii autem, nullo obtento suæ purgationis chirographo aut innocentie testimonio, recedere

volebant e regno Neapolitano; in quo tutum non erat amplius commorari, Præfecto suo defuncto, Rege adversante, et Minoram sodalitia continuo sequente. Supervenit tamen Inquisitoris, vel a Rege admoniti, vel a Fratribus instigati, præceptum ne abirent; deinde aliad, ut coram se comparerent secundo in castro Frisalonis, quo erat ipse venturus. Potissime procedere volebat contra Fr. Liberatum. Quem ut mortuum audivit, contra socios egit; quos promiscue adjunxit aliis maculatæ famæ Religiosis, a S. Osofrio nuncupatis et hæreticis, de secta Apostolorum. Tulit deinde judicium absque distinctione personarum, atque omnes una involvens sententia condemnavit; tanquam schismaticos et hæreticos; invehens etiam in eos, qui eis favebant vel in suis retinebant dominiis, tanquam in fautores et protectores hæreticorum. Male hoc habuit Dom. Andream de Segna, horum Fratrum patronum; admonuitque serio Inquisitorem Fratram innocentie et sui officii, debereque maturius et ponderosius, absque ulla passione, in tanto negotio procedi.

21 His litteris magis commotus est erga Fratres Inquisitor; præcepitque acolis Frisalonis, sub magna pecunie mæleta, ut caute custoditos ducerent ad civitatem Triventi: abi horrido et tenebroso carceri per quinque dies inclusus, dum tormentis afflicere vellet, idque valde displicere Episcopo et Nobilibus civitatis intelligeret, victos duxit in arcem Mainardi. Hic mira quadam feritate inauditis penis torquere non destitit, constantissime negantes se quidquam unquam contra fidem fecisse aut credidisse: donec tandem in tormentis vacillarunt adulescentes duo, qui se reliquosque hæreticos esse dixerunt, quod tamen sui computes retractarant. Nihilominus post quinque menses variarum afflictionum, et carceris arumnas, a festo Pentecostes usque ad Nativitatem Virgineam toleratas, lata est sententia, nulla culpa prolata: Denudantur; per plateas Neapolitanas ducuntur; virgis ceduntur; ex universo regno expelluntur. Sed justus Dominus, qui justitiam diligit, et æquitatem videt vultus ejus, ulcisci non omisit illatam misellis tantam injuriam. Etenim paulo post obiit Inquisitor, elata voce conlessus, inique se oppressissæ, et injuste condemnasse viros, quos non potuit juridice de culpa ulla convincere, neque de sui instituti aut fidei injuria arguere. *Carolus quoque Rex cito luit, quod per Inquisitorem in eisdem peccaverat, mortuus anno MCCCLX die IV Maji. Ante mortem tamen persuasus a Medico suo, ne tot persecutionibus pauculi illi Fratres qui super fuerant attererentur, non solum ad Generalem scripsit ut fieret ipsis propitius, sed etiam ad Pontificem Clementem in Galliam; illic enim perrexerant, ut Pontifici se sisterent, suæ vitæ et perpeccatæ injuriæ rationem reddituri. Hactenus Waddingus, ex Angeli potissimum uti proficitur) libro in Tribul. 6. Quia autem ipsi Angelo, usque ad reditum in Italiam, omnia fuerunt enim Fr. Liberato communita, istæc, licet prolixiora, visum est describere.*

§. III. Inter turbas pro reformatione per Tusciam et Galliam motas, Papali judicio absolutus Angelus, cum pace dimittitur.

Dum ad istum, quem explicuimus, modum suo in principio deficiebat novella, sub Fr. Liberato in regno Neapolitano reformatio (quam qui in Galliam transierant, seque alius Spiritualibus ibi dictis aggregarunt, nihil boni fructus tulerunt, in Provincia Hetruræ verum et damnabile exortum est schisma, his qui etiam istie Spirituales se dicebant absque ulla auctoritate secedentibus, propriamque sibi Generalem Ministrum aliosque inferiores

D
Renovat persecutionem Inquisitor,

etiam contra fautores eremitarum,

in hos vero crudeliter et injuste sedit,
E

non impune.

F

Tumultuantibus in Gallia qui se dicebant Spirituales

riores

etiam Angelus vocatus in iudicium a Joanne 22

A riores Prælatos creantibus; qua sua temeritate multos antea propitios averterunt, non a se tantum, sed etiam universim ab iis quos rigidioris propositi tenaciores videbant, uti ad an. 1310 num. 7 explicat Waddingus. Hic deinde an. 1317 prosequitur, quomodo Joannes Papa XXII procedi jusserit contra Narbonensis Conventus rebelles Fratres: quos cum ad Curiam vocatos Avenionem dixisset Waddingus; Vocatus etiam tunc in iudicium est, inquit, Angelus de Cingulo, Clarenus nuncupatus, qui sanctissime in Religione audivit. Interrogatus de vita et discipulis (ut ipse hujus historie auctor recenset) respondit, illam Congregationem, Pauperum Eremitarum scilicet, sub sua disciplina in Marchia viventium, sub Cælestino V, duce Fr. Liberato incepisse, ab eodemque Pontifice ab Ordinis corpore segregatam; se vero curam ipsius post Liberati mortem suscepisse libenter, propter perfectam Regulæ quæ in ea vigeat observantiam; promptum tamen et paratum se Pontifici parere præceptis.

sui ac suorum rationem reddit.

Idem scripta narrat quod Clemens V,

B 23 Hæc ex ipsomet Angelo Waddingus, qui deinde ad annum 1318 num. 16 altius repetit acta sub Clemente V ad illud usque tempus, ex ejusdemmet Angeli scriptis, sed ad pauciora contractis, in hunc modum. Dum Clementi, ad preces Caroli Sicilia Regis inclinato, complacuit, illorum Fratrum, qui ad arctiorem observantiam aspirabant, querelas audire; jussit vocari ad suam præsentiam Fr. Raymundum Gaufredi, et Fr. Guidonem de Mirapice, Fr. Ubertinum de Casale, Fr. Bartholomæum Sicardi, et reliquos eorum socios; viros vitæ sanctæ et scientiæ præclaræ, etiam ipso æmulum testimonio; præcepitque eis stricte per obedientiam, ut redigerent in scripta quæcumque cognoscerent, in statu communi Ordinis, digna correctione aut reformatione. Fecerunt illi juxta Pontificis præceptum: quod moleste ferentes ceteri Fratres, ceperunt eos variis modis alligere, diffamare et inquisitiones de ipsis eisque adherentibus facere: articulos varios contra ipsos proponere; coram Auditoribus controversiæ et coram summo Pontifice, animose potius quam rationabiliter, contra ipsos procedentes. Hinc Pontifex cepit eos habere suspectos; præsertim cum de fama Fratrum quos vocaverat; et de conditionibus eorum et vita, ex industria, Ministrum Generalem et omnes eidem assistentes, antequam illos vocaret, interrogaverit; peculiariter, vero informari veluerit de Fr. Ubertino, eo quod Italicus esset; et a prædicto Ministro Generali bonum acceperit testimonium, nimirum, quod erant viri, solidi in religione, in moribus et scientia præclari, præsertim Fr. Ubertinus, de quo singulariter interrogatus est,

cognita probitate petitionem reformationem,

illis favere ceperit;

et errari prohiberi;

ceperunt odium reliqui Fratres, eisque adherentes in Provincia Tusciæ et S. Francisci multis modis vexaverunt. Gravaminibus itaque succumbentes, decreverunt fugere a facie persequentium, et aliquamdiu locum dare iræ adversantium.

25 Suam opem interposuerunt multi heroes, regantes ut ad unitatem et pacem cum reliquis redirent. Illi vero responderunt, se ad hæc paratos esse, dummodo placeret Communitati, Ordinis reformationem admittere. Actum etiam de hoc cum multis Patribus, qui partes Ordinis tuebantur: qui Cardinalibus aliisque gravissimis Prælatibus respondebant, nulla indigere Ordinem reformatione; in eoque observari perfecte, et ultra quam erat necesse, Regulam S. Francisci; neque aliquando, etiam tempore S. Francisci, puriorem ejusdem instituti vigiuisse observantiam. His dissidiis motus Pontifex, vocavit ad se præcipuos utriusque partis fautores; et longo examine duorum amorum causam discussit. Interim dum hæc a Clemente tractarentur, sentientes Fratres strictioris observantiæ in Tuscia aggravari super se jugum aliorum, et livorem angere; ex consilio gravissimi viri, Dom. Martini, Canonici Regularis, patria Senensis, decreverunt ab eis recedere, et peculiarem sibi constituere Superiorem. Elegerunt demum sibi Generalem Prefectum et reliquos Prælatos, secundum Regule tenorem: quod redundavit eis eorumque complicibus in maximum scandalum, et propositæ reformationis detrimentum. Summus etenim Pontifex, Domini Cardinales, et qui huic negotio favebant, his auditis, turbati sunt; faciliusque deinceps crediderunt quæ de ipsis dicebantur, et in iudicio proponebantur.

causamque examinari jussit;

factum interim schisma in Tuscia, E

26 Hæc usque nulla fuit habitus immutatio; donec detrahentibus ceteris Fratribus eorum vitæ et moribus, asserentibusque apud seculares, nullum esse inter ipsos et qui vocabantur Spirituales discrimen; eandem illos vitam vivere, eundem habitum gestare, eosdem seu potius lautiores cibos manducare, et commodioribus subsidiis vitam transigere; judicaverunt omnino necessarium, quam prætendebant interiorem et sanctiorem vivendi normam, exteriori habitu monstrare. Assumpserunt itaque viliores et strictiores habitus: quod valde displicuit Ordinis communitati, concitavitque vehementius adversarios ut odium odio cumularent. Controversiæ decisio dilata est. Licet etenim Episcopi et Prælati, dubiis et querelis excipiendis propositi, copiosam composuerint declarationem, in qua octuaginta questiones, hinc inde propositas, circa Regule genuinam intelligentiam et Statutorum observantiam explicarunt; Pontifex Clemens voluit finalem rei determinationem sibi reservare, et in Concilio Viennensi publicare.

cum habitus mutatione,

itemque in Gallia; F

27 Interim sufferre non poterant Superiores Ordinis hanc habituum differentiam, asperisque verbis et factis hos tanquam novatores persecuti sunt: qua de causa sibi timentes, recesserunt ad quandam ecclesiam derelictam, juxta Malensanam; prope quam erant spelæa et fons aquæ decurrens, ubi, ex patroni seu domini illius loci licentia, manserunt, viventes in summa paupertate et hilaritate, usque ad hiemem sequentem. Transierunt tunc ad ædem S. Lazari in Avenione, donec Pontifex causam determinavit, Clementina, *Ervi de paradiso*, promulgata; præcepitque his, ut ad Ordinis communitatem redirent; et illis, ut benigne et fraterne cum eis agerent, et præferrentur de cetero ad officia Religionis. Quibus ita decretis omnes dimisit in pace, multis suæ benignitatis exhibitis indicis. Solus Fr. Ubertinus, pro omnibus locutus, objecit huic Pontificis iudicio verba illa Psalmistæ: Retribue servo tuo; vivifica me secundum verbum

quod utcumque per Papam compositum,

ps. 18, 17

taum

A tum; subjungens se et socios ab ipso vocatos, data fide nihil passuros celestiae a Superioribus; nunc vero tradi voluntati eorum, quos novit sibi acriter infensos, propter proposita suae Sanctitati et Patribus Concilii. Subjunxit Pontifex, se illorum fore protectorem; atque sibi persuasum satis esse et firmiter promissum a Superioribus, nullas sibi referendas esse molestias. Recesserunt omnes a Curia, vixeruntque in eadem societate absque jurgiis et litigiis, patienter sufferentibus Fratribus strictioribus, si quae inferebantur a ceteris leviores injuriae.

Illo mortuo resuscitatum fuit,

a Fratribus rebellantibus Narbona ac Biterris;

28. Atque haec verosimiliter acta post ultimam Concilium, quod septem menses tenuit, Sextimum, habitum vi Maji MDCXLII; in eademque res manserunt statu quomodo vixit Clemens, id est usque ad aetatem XIV istius aetatis, quo ipse obiit, die XX Aprilis; et vocavit Sedes annos II, menses III, dies XVII. Mortuo Clemente, revixit tribulatio, impellentibus laxioris vitae sectatoribus, ut strictiores, contra Clementis declarationem, in omnibus suam convenirent. Restiterunt illi, praesertim in his quae videbantur contraria regulari observantiae; atque hinc nova jugia, molestiae, et graviores persecutiones. Timentes graviora, invito consilio abierunt Narbonam et Biterras; ubi, propter reverentiam Petri Joannis Olivi, in ista urbe educati et in illa sepulti, ejus se discipulus profitentibus, amici excepti sunt a civibus; et, expulsi ceteris turbulente, tradita sunt eis monasteria. Praefati Ordinis frequenter eos citarunt, vocarunt, censuris latis compellarunt; neque dimittere loca ista voluerunt, aut Superiorum praecipitis obedire, sed in sua contumacia persistere. Haec de eam a secundo male audierunt apud externos, et Superiore vehementer irritarunt, ut efformarent contra eos processus, et peterent a Philippo Rege Franciae et Episcopis auxilium, ut tamquam contumaces, rebelles, apostatae, schismatici exerentur, atque in ordinem reducerentur. Illi vero de omnibus his gravaminibus et citationibus appellarunt ad futurum Pontificem. Quo electo, videlicet Joanne XXII (electus est autem Lugduni vi Augusti, et ibidem coronatus v. Septembris MCCCXVI, ad Ordinis petitionem missus est Minister Aquitaniae, ut has turbas sedaret,urgeretque praedictos rebelles, ut dimissis his conventibus redirent ad Superiorum obedientiam.

quibus con-
pescendis
intendens
Joannes 22;

post damnatos
Fratricellos et
Begardos,

examina FF,
Ubertinum et
Gaufridum;

29. Removerunt huic Delegato obedire illi, satiusque putarunt coram ipso Pontifice apparere et causam dicere: sed antequam accederent, multa eis obicere alii crimina, praesertim contra Fratres Tuscanos, Narbonenses et Biterrenses; contra Ubertinum de Casale, Franciscum Sancium, Guilielmum de S. Amantio; contra Fr. Angelum, hujus mutationis auctorem, et socios: atque ut honos malis immiscerent, instanter rogarunt, duo genera opprobriosa hominum, Fratricellos scilicet, et Beghinos seu Begardos, quorum scandalosa conversatio cedebat in maximum Ordinis detrimentum, penitus extingueret. Horrui Pontifex ad tot tantaque facinora et haereses, quae contra praefatos suis scriptis exhibebant: examinatisque vita et moribus Fratricellorum et Beghinorum, tamquam noxias et impias sectas, abolevit. Deinde processit ad cognitionem causae Fratrum quos accusarant, et ipsos ad Curiam citari curavit; interrogavitque Fr. Ubertinum circa ea quae fuerunt objecta. Ad haec docte et intrepide respondit Ubertinus, ostendens ut plurimum meras esse imposturas, atque ex livore et hinc processisse. Deinde interrogatus an adhaereret Fratribus Narbonensibus et Biterrensibus, et an vellet Petri Joannis doctrinam defendere? respondit: Ego, Pater sancte, in iis quae olim feci, obedientiam

vestri Praedecessoris adimplevi, neque his me ingessi nisi vocatus: unde si vestrae placuerit Paternitati mihi praecipere, ut pro praedictis Fratribus aut doctrina iterum causam resumam, paratus sum in omnibus vestrae obedire voluntati. Subjunxit Pontifex, nolle ut his se intromittat,

30. Similiter interrogavit Fr. Gaufridum de Cornone, utrum subscriberet appellationi Fratrum Narbonensium et Biterrensium? Ego, inquit, adisti Philippo Regi, quando haec excitatae sunt turbae: dum itaque non plene mihi constiterit de rebus illorum, nolo me iis ingerere; praesertim dum parum aut nihil me concernant. Quidam Fr. Philippus repente subjunxit, quod licet ipse non convenerit cum eisdem in appellatione, tamen conveniebat cum iis in desiderio et proposito reformationis. A Fr. Angelo severius quaesivit Pontifex, an esset Minorita? et affirmative respondentem, subjunxit, Quare ergo a Minoritis recessisti? Ego inquit Angelus, non recessi ab eis; potius, interroga ipsos, Pater sancte, ipsi me repulerunt. Ad haec parumper siluit Pontifex, et paulo post subiecit: Praecipio tibi ut dicas, an aliorum Confessiones Sacramentales excepisti? Cui ille: Pater sancte, non sum Sacerdos; et potissima ratio quare a Sacerdotio abstinui, fuit ne ad Confessiones excipiendas possem a Superioribus compelli.

31. Objecit ei Pontifex, quod Bonifacio VIII et Patriarcha Constantinopolitano, sub gravissimis censuris praecipientibus, ut ad Religionem recederetur cum sociis, noluerint obedire; et propterea excommunicatos esse, juxta tenorem litterarum, quas coram omnibus jussit ibidem recitari. Angelus ait, se nullatenus excommunicatum, neque item excommunicabilem esse, cum nullo unquam tempore voluerit nec cogitaverit contraire praecipitis Superiorum; sed firmiter secum statuerit, in omnibus et per omnia recte praecipientibus obedire. Illas vero litteras, licet subreptitiae obtentas, dixit nunquam pervenisse ad suam notitiam, neque legitime sibi intimatas; alios vero viros doctos contendisse, minime obligare, quia iniique et malitiose impetratae sunt: quod dum apertius vellet probare, jussit Pontifex ut taceret. Ille hoc agre tulit, et dixit, suam Sanctitatem adversarios, falsa crimina objicientes, plenius audivisse, se vero, veritatem narrantem, debuisse auscultare. Erat tunc hora pomeridiana sexta, voluitque Pontifex se a negotiis retrahere; et jussit detineri Angelum, donec ab excommunicatione, quam incurrisse putabat, absolveretur: sed die sequenti, re omni discussa, pacifice dimisit, data ad cautelam absolute a censuris. Abenti praecipit, ut ad obedientiam Superiorum Ordinis Minorum rediret, vel ad alium Ordinem approbatum declinaret. Cui ille, se ex Ordine approbato esse, quippe qui ex Fratribus sit Celestini V, in cujus manibus emisit Professionem vitae Eremiticae. Jussit ergo Pontifex, per Neapolionem Ursinum Cardinalem, ut illorum Eremitarum habitum assumeret.

respondent hi,
nihil sibi cum
rebellibus esse

uti et Fr
Angelus,

E

qui excommu-
nicatum se
negat,

F
placatoque
Pontifice,
jubetur
Habitum
Eremitarum
assumere.

§. IV. Clarenorum Societas, a Minoritis per annos 155 diversa, tandem iis unitur sub Sixto IV, et a Julio II iisdem subiecitur abolito nomine.

Post ista, quae supra ex Waddingo descripsimus, largius explicata (quorum originarium tenorem fortassis aliquando licet integrum dare, aut ab aliis editum legere) pergit B. Angelus, tamquam totius tragediae et tumultus Fratrum Narbonensium ac Biterrensium inspector, narrare quae circa eos acta, et quomodo accu-

Sic dimis-
sus Angelus,

sati

A sati, tandemque condeuati et exterminati fuerint: Cui, inquit Waddingus, licet aliquid plenam deroget fidem, quippe socio et fautori horum Fratrum: attamen eam sibi vindicat ejus pietas, qua semper floruit, et opinio sanctitatis, sub qua tandem obit: ceterorumque historicorum nostrorum cum eo concordat auctoritas; neque quidquam potui in istis Fratribus subodorari, præter nimiam tenacitatem, seu potius pervicaciam in sua illa de paupertatis observantia opinione; nimiam etiam suæ Regulæ commendationem, ut Evangelio vellent æqualem et a Pontifice indispensabilem; nimiam libertatem et abundantiam in suo sensu, quo temere et scandolose Superiorum excusserunt obedientiam. Nihil scilicet in Eremitis Domini Coelestini reperias. Ex hujus Privilegio proprium sibi Ordinem constituerunt; jussi ad obedientiam Superiorum Minoritarum redire, redierunt, cum eo temperamento, ut Praefectum retinerent proprium, cum eoque abirent in Armeniam. Inde regressi nec recepti, Angelo adhererunt, eumque mortuo Fr. Liberato Praefectum agnoverunt: hic vero suam causam coram Joanne XXII probavit, ut vidimus: neque post hæc in Annalibus Ordinis quæquam occurrat, quo hinc aliquid gravioris controversæ fuisse cum Clarenis intelligatur.

B 33 Itaque eorum Religio, ab Ordine Minorum abscissa ex hoc tempore ac penitus sequestrata, locorumque Ordinarius subjecta, multas, inquit Waddingus ad an. 1473 num. II, acquisivit Domos, in diocesi, Firmiana, Asulanæ, Fulginate, Spoletana, Amerina, Narniensi, Aquilana et Reatina: mirum si non etiam in regno Neapolitana plures; in Marsicana certe diocesi fuit, Eremitorium S. Mariæ de Aspro: nichilque satis verosimile est, turris sub Joanne XXII compositis, eos qui Fr. Liberato ejusque sociis favebant, ad dimissa ab eis eremiteria invitasse Clarenos; et hinc factum ut B. Angelus extremos vite annos istæ egerit. Habitum autem deferebant Fratres, distinctum a veste Franciscana, quem Becham vocabant: Habitum scilicet brevem cum capucio ante et retro, ac chordam usque pyramidalis forma, cui a tergo pannea lingua hærebat ut ipsam describit Rudolphus pag. 135. Gonzaga autem pag. 3 indicat hanc linguam serius assumptam, corionque duntaxat fuisse, qui sub Sixto IV. Generalis Ministri obedientiam susceperunt, ideoque ab aliis Clarenis dicti sunt. Ipse tamen Angelus, quod mireris, usque ad istud Joannis XXII mandatum, retinuerat habitum Minoriticum: fortassis, quia de totius rei successu dubitans, metuebat, ne prevalentibus adversariis ad eorum Ordinem redire compelleretur; honestiusque judicabat, nunquam dimittere habitum, quam dimissum resumere. Quamquam autem vulgo Clarenis vocarentur; primo tamen nomine Pauperes Eremitas sese passim scribebant, et sic in Bulla præmemorata Sixti IV. anno MCCCCLXXIII, producit exhibita petitiæ, pro parte universorum pauperum Eremitarum, Presbyterorum et Laicorum; Societatis quondam Fratris Angeli Chiarini nuncupatæ; ubi non additum titulum Beati ab iis qui Pontifici supplicabant, nihil miror; multo minus miror a Pontifice non redditum; cum titulus iste numquam fuerit a Sede Apostolica institutus, sed ut summum longi temporis tolerantia stabilitus.

34 Interim Societatem illam, quomodocumque dictam, postquam semel fuit ab Ordine Minorum obedientia, tanquam Specialis Ordo, abdicata: variis occasionibus recurrisset ad Sedem Apostolicam, pluresque ab ea Bullas et Brevia, tam in genere quam in particulari, accepisset spatio sesquiseculi, vix equidem dubito; quin etiam suspicor, aliquas earum latere in Registro Pontificio, quod post singulas Annalium suorum Tomos edidit Waddingus; sed discerni eas non posse ab iis quæ Minoritarum sunt, quamdiu non habetur

syllabus Conventuum seu Eremitiorum Clarenos spectantium; nec ullus hactenus prodiit Societatis istius Historicus. Hæc autem inter Eremitas non esse mirum, apud quos virtutum magnus, litterarum exiguus cultus erat, alias dixisse eo magis memini; quod id, licet verissimum, non satis æquis oculis lectum fuerit ab aliquibus, qui in frequentia urbium nunc una cum aliis occupatissimi, ex præsentis sui Ordinis statu præterita metuntur tempora, quando Majores sui in eremis solitarii delitescebant. Igitur defectu certorum monumentorum, quæ nec sperari quidem possunt, Societate ipsa ejusque etiam nomine extinctis, transeo ad extremas nobisque proximiores memorias; in Annalibus Minoriticis eatenus duntaxat reperierdas, quatenus meminerunt aggregationis, postremis hæcæ seculis factæ.

35 Huc accedens Waddingus anno MCCCCLXXIII num. II, Nova, inquit, hoc tempore surrexit in Ordine Congregatio Clarenorum, antiquitus a Coelestino V protecta, et sub nomine Pauperum Eremitarum Fr. Angeli de Clarenis confirmata. Urbem vltra; et confirmata; et lectori vest mandam relinquo, ut ea Confirmatio non debeat presumi auctorem habuisse Joannem XXII, quæ usque ad annum MCCCXXXIV vitam protraxit, Angelo Eremitas suos pacifice regente, et usque in Lucaniam atque Apuliam præpante. Anno autem supra dicto MCCCCLXXII, qui inter eos erat præcipui, invito consilio decreverunt se Minoribus aggregare, et sub Generali Ministro militare: Petrus Hispanus, vir sæpax, eunium nomine pervenit ad Sixtum; et, assumpto ex ejus membris Minorum habitu, facile istæ impetravit; utque eis sibi liceret unum ex sua Sodalitate sibi præficere, a Ministro generali confirmandam.

36 Datam super ea re Bullam, et signatam v. Idus Martii, exhibet Waddingus, quæ exponitur, quomodo ipsi, qui hactenus sub Ordinaris locorum degerunt; attendentes, quod in habitu, vita, moribus, et regula ut plurimum inhaerent regularibus Institutis Fr. Minorum regularis Observantiæ; et (ut fama est) a cæteris Fratribus Minoribus, qui antiquitus salutis æternæ desiderio necesse vitam solitariam elegerunt, originem habuerunt; pro majore eorum pace et quieto, et ut dicto Ordini Fratrum Minorum se magis conforment, desiderant sub cura Ministri Generalis dicti Ordinis deinceps perpetuo Altissimo famulari. Hæc autem secunquam ipsorum petitionem eis conceditur; ita quod ipsi Eremitæ, unum ex Pauperibus dictæ Societatis Clericum, singulis trienniis, in eorum Congregatione Generali celebranda, in ipsorum et dictæ Societatis Superiorum, qui præfati Ministri super eos vices gerat, et Vicarius nuncupetur, eligere; electionemque de dicto Vicario factam, per præfatum Ministrum, illi sibi præsentata, confirmari facere licite et libere valeant. Indulget insuper Pontifex pauperibus Eremitis hujusmodi, Clericis et Laicis, ac eorum docibus, quas habent et in posterum eos canonice habere contigerit; quod omnibus et singulis privilegiis, exemptionibus, immunitatibus, favoribus, gratis et indultis d. Ordinis Fratrum Minorum dotibus et personis, in genere quomodolibet concessis et pro tempore concedendis, tam spiritualibus quam temporalibus, uti et gaudere licite et libere valeant. Deinde XVI kalend. Novembris, ad petitionem Sororum pauperum Societatis prædictæ, in Spoletana et nonnullis aliis diocesisibus commorantium, ad ipsas etiam præfatum constitutionem extendit; quatenus subjectæ Generalis Ministri præfati curæ, possint unum idoneum Fratrem d. Ordinis in earum eligere Confessorem, qui pro commissis per eas pro tempore peccatis eis de absolutionis beneficio provideat. Qui etiam Pontifex Sorores prædictas, quæ nunc sunt et pro tempore erunt

Clarenos suos deinde seorsim rexit:

sparsos per plures dioceses,

sub habitu proprio,

et nomine pauperum Eremitarum:

quorum historia et monumentis deficientebus

D AUCTORE D. P.

solum nunc scimus, an. 1473

petisse ipsos unum et Minoribus,

salvo jure eligendi Vicarii proprii ex suis;

F eam participatorem privilegiorum

etiam ad Clarenis Ordinarius subtractas extensa.

A erunt, ab omni dominio, superioritate, jurisdictione et potestate Ordinariorum prorsus eximit et totaliter liberat.

Qui huc unlo-
ni non con-
senserant,

Displicuit tamen multis, inquit *Waddingus*, a pristina vita et veste recedere, divisisque in contraria Congregatione studiis, pars mansit sub Ordinariis, pars altera sub Generali Ministro: hæc autem contumeliose et derisorie ab altera vocabatur Congregatio Exclarenorum, quasi Clarenorum exuerint vestem et institutum. Sed non integros XI. annos dissidium istud inter Clarenos duravit. Etenim anno MXXI, considerans Pontifex Julius II, ex variis et diversis denominationibus in Ordine Fratrum Minorum, quorum alii Conventuales et alii de Familia, aliqui vero Fr. Angeli de Clarino, et aliqui Fr. Amedei Congregationum, et alii Colettanorum, et alii de Evangelio seu de Capucio Fratres appellabantur, non modicum in populo scandalum generari; mandavit Fratribus Fr. Angeli et Fr. Amedei Congregationum, ac de Capucio et de sancto Evangelio, ac de Colettanis nuncupatis, ut Conventualibus, vel de Familia nuncupatis d. Ordinis Fratribus, et eorum Ministris et Vicariis adhererent. Quod cum

una cum
aliis, abo-
lito veteri
nomine;

B Clarenis sponte fecissent, Fratribus de Familia, id est Observantibus, se adjungendo; neque ac domos suas atque ecclesias ac bona eorum Vicario Generali subiecissent; imo etiam passi essent atque expresse consensissent, ut illarum domorum ecclesiarumque possessionem apprehenderent ad Fratres de Familia; postea nihilominus ab eisdem subtrahere se nisi sunt. Has lites etsi novo diplomate super comatus est Pontifex anno MXXII, per datas die v Martii, et apud *Waddingum* legendas; potuit tamen ad unum usque MXXIV duravisse paucillorum resistantia; quando omnes tandem aggregati sunt familie Observantium, ut ait idem *Waddingus*; qui cum alibi dicit, quod Clarenis usque ad Pii V tempus perseverarunt, verior ac memorabile id sphalma sit, et Pius V obreperit pro Sixto IV, cum Pius solum electus fuerit anno MDLXVI.

NOT. 41

MIRACULA B. ANGELI

Auctore Fr. Philippo ejus familiari.

Ex MS. Caroli Strozzi, Senatoris Florentini.

Fratrem a
demoniis
quadrennio
vexatum,

C Frater Franciscus de Saponaria, qui moratur in ecclesia S. Nicolai solitarius, dum molestatus foret a demoniis per annos multos, sicut mihi narravit, in tantum quod non sinebant eum in ecclesia orare, nec in cella quiescere, nec extra deambulare; quin strepitus et diversos stridores ei inferrent, in tantum quod videbatur sibi quod cellam ipsam vellent diruere, et tectum ipsius totaliter dissipare; ac per ecclesiam eundem, dum in oratione prædicta staret, strepitus in choro tales faciebant, quod ipsum multimode perturbabant; et dum molestiam ipsam se sustinisset, tandem, de consilio Fratris Danielis, ipsam suam molestiam sancto seni serius narravit, asserens se eam non posse ulterius sustinere; atque propterea omnimode et cellam et ecclesiam deliberaverat relinquere. Et dum confortaretur per eum, quod propterea locum non relinqueret; sed patienter portaret, et sustineret, quia sic erat supportatio meritoria; nullo modo deliberavit requiescere; et asserbat, vexationem esse valde gravem, et jam molestaverat eum per quatuor continuos annos, ita quod nullo modo portare ulterius poterat: unde supplicabat eidem provideri sibi de aliquo remedio, ut liberatus ab istis molestiis securus permaneret. Qui vir sanctus et pius, et compassione motus ex afflictione patientis, cordialiter

neque ultra
eius ferre
vixentem,

sic dixit: Or b, vade ad cellam, et securus esto; quia de cetero non venient, nec ulterius molestiam senties ab eis. Ivit juxta verbum imperantis, securus stetit, et pacifice habitavit, nec unquam de cetero minimam molestiam inde sensit: et sic colligitur, quod dæmones per orationem ipsius prohibiti sunt de cetero non molestare Fratrem eundem.

D
b
ab his suo
imperio li-
berat Angelus;

2 Magister Laurentius, fabricator de castro Boiani, habebat fistulas in manibus, et eas habebat satis plagatas ex diversis plagis, et sustinuerat per spatium multi temporis, nec poterat invenire remedia ex oratione medicorum. Venit ad virum Dei cum devotione, in eremitorio S. Mariæ de Aspro, ubi tunc morabatur; et petiit ut tangeret plagas prædictas: et contradictione maxima facta per eum, in fine vicerunt importunitas petentis, et rogationes astantium. Tetigit enim cum palma suæ manus, signando in modum Crucis. In paucis diebus rediit vir, ad referendum gratias Deo et viro sancto de beneficio sanitatis præstitæ sibi. Quem ego vidi et plagatum et sanum, ita quod vix apparebant loca cicatricum ipsarum.

taclu sanot
manus fi-
stulosas,

3 Frater Nicolaus de Calabria, Socius sumus, dum staret in cella sua, et oraret; cogitavit in mente sua ire ad cellam viri Dei, et petere licentiam ab eo ut ire posset ad visitandum corpus B. Francisci in Assisio. Qui cum intraret cellam ipsius viri sancti, et verecundaretur aperire sibi cogitationem suam, et peteretur ad quid venerat, et quid volebat; respondit, quod nihil. Tunc vir sanctus dixit eidem: Revertere ad cellam tuam, et sta in pace tua; bene ibis in Assisium, sed non modo: post mortem meam ibis, et sic factum est.

E
nnavit arca-
num desi-
derium unius,

4 Frater Petruccius de Rocca e Montis-Draconis, dum esset cum eo una dierum in eremitorio S. Michaelis, et vir sanctus vellet unum quaternum ligare in uno libro Græco, qui ad manus ejus pervenerat et accommodatus; et acus quam ipse habebat esset nimis subtilis, et dictus Frater grossiorem haberet in suo acuario; et cogitaret in mente sua ut eam accommodaret Sancto, et ex alio latere formidaret ne rumperetur in opere supradicto; in prædicta dubitatione manente, vir sanctus subito dixit eidem: Non puniteat te. Et dum ipse peteret, de quo? respondit Sanctus, De accommodatione acus in qua formidas: ego eam restituam tibi, in continenti quod perfecero opus istud.

c
alteriusque
e suis;
d

5 A multis etiam aliis Fratribus audivi, quod denudabat cogitationes et corda singulorum; et dum ego super ista materia conferrem secum, satis efficaciter et devote perquirendo, quomodo hæc fieri poterant; post multa verba et longam enarrationem, vir sanctus mihi narravit, quod dum ipse esset in partibus e Romania, ubi aufugerat cum sanctis sociis a facie persequentium, et esset in una ecclesia dirupta et derelicta, sub vocabulo Beatæ Virginis, circa Horam nonam; et esset ante imaginem ipsius Virginis, et post longam orationem cum multis sospiriis et gemitibus; Christus familiariter apparuit Sancto, et multa ei aperuit magna et alta: et ex illa apparitione et familiari locutione remansit sibi ex tunc, quod ita fuerant sibi manifesta et nuda corda singulorum, sicuti sunt facies exteriores hominum: et narravit mihi de tempore, et multa alia, quæ propter brevitatem omitto.

F
scriptori
fatetur, ubi
et quomodo

c
ea gratia sibi
a Christo ap-
parente data
sit.

6 Frater Thomas Angelicus, de Ordine Beati Confessoris Petri de Murrone, tunc prior Marsici, venerat ad visitandum nos in eremitorio Sanctæ Mariæ prædictæ: et dum stetit per duos dies, et vellet se a viro sancto licentiare; in mei presentia dixit Sancto: Pater, volo recedere: præcipis aliquid? Qui respondit: Volo quod ordines, quod omnes Sacerdotes tui dicant Missam pro anima mea.

Amico se ab
eo non rev-
sendum pr-
dicat,

Et

A Et dum Prior ipse responderet; Non, Pater, ego redibo, et iterum videbo vos, et loquar et consolabor vobiscum; respondit: Verum est, tu redibis, et videbis me, sed de cetero non loquar tecum: quod secutum est. Rediit ad exequias cum multitudine miraculose currentium, vidit eum, et non est locutus cum eo. Idem Prior, qui maximam devotionem conceperat in virum Dei, quando rediit in die exequiarum, et ipsum vidit sic migratum; alta voce clamabat, Mi Pater, ecce propheta tua, quam mihi narrasti, completa est: ecce video te, et mecum non loqueris.

*Ad moriturum
fit ingens
concursum toto
triduo;*

B *major autem
in die mortis
25 Junii;*

*ad corpus
nemo nisi
genibus re-
p'tando acce-
dit,*

*idque tantum
ad pedum
osculum.*

f

g
*Moribundus
facto ab aliis
voto sanatur.*

C

*Fratri in
Calabria
posito*

*Angelus
apparet
cum B. Vir-
gine, ipsius
sanctitatem
attestante;*

7 Et unum mirabile non sileam. Cum vir ignotus, peregrinus, et sequestratus a congregationibus et tumultibus seculi, transitum faceret in loco deserti, ab omni habitatione remoto; per spatium trium dierum ante exitum ipsius anime de corpore, factus est tantus concursus hominum, venientium ad vivendum eum (cum fama indevolaverit; In loco S. Marie de Aspro quidam Sanctus migrat) quod fuit de necessitate ut custodes ponerentur ad ostium cellae, ne homines possent intrare nisi vicissim. Et in die transitus, qui fuit die quinto decimo mensis Junii, tot fuerunt concurrentes ex diversis locis et castris cum processionibus, quod, juxta estimationem multorum, plus quam duo millia personarum ibi fuerunt congregata.

8 Sed quod narrabo quis cogitare poterit, quod non absque occulto mysterio, secundum provisionem divinam, sit actum? videlicet, quod cum aliqui essent qui notarent, viderunt quod nullas remansit a maximo usque ad minimum, quin ab introitu ecclesiae usque ante altare ubi corpus jacebat, flexis genibus cum devotione maxima veniret, osculando et amplexando pedes illius, et facies in eis ponendo, et dicendo, Sancte benedicite, adjuva me. Et cum manus ipsius discooperatae essent, non potui perpendere quod aliquis ad osculandum ipsius manus irrueret, nisi ad pedes tantum, ut dictum est. Et in ipsa hora suae sepulturae, contra morem illius patriae, quae in montanis posita est (et homines sunt ibi laboratores et grossi, et non in talibus assueti) quamplures venerunt induti saccis et f bisaccis, cum disciplinis, verberando et percutiendo se.

9 Quidam de terra Marsiei-novi, qui infirmabatur ad mortem, et desperatus erat ab omnibus, et etiam tractum g facere incipiebat, et de sepultura illius procurabatur; dum Monachus supradicti Prioris, qui amicus ejus erat, venisset ad visitandum eum, et vidisset eum fore proximum morti, ex dolore recessit: et dum pergeret in via, recordatus est de sancto viro, et dixit socio suo; Redeamus cito, et dicamus quod voveat se sancto viro Dei, et a faucibus mortis liberabit eum. Rediit, et locutus est praedicta ad aures ejus: et cum non intelligeret, dictus Monachus voluit se ad uxorem ejus et astantes, qui ibi erant flentes, et dixit eis: Voveamus eum viro sancto, qui his diebus migravit in eremitorio S. Mariae de Aspro, et liberabit eum. Quo voto cum devotione emisso, in continenti cepit meliorari, et restitutus est pristinae sanitati.

10 Vir Deo devotus Frater Thomasius, pauper Christi Fraticellus, audiens in Calabriae partibus, ubi morabatur, pro sua salute poenitentiam faciendo, quod vir sanctus venerat ad partes Basilicatae, et ibi morabatur in eremitorio S. Mariae de Aspro, aestuans videre eum, pro qua visione jam multum laboraverat, absque fructu; dum applicuit ad dictum locum, invenit quod jam transierat ex hac vita. Et dum sic pernoctaret super sepulcrum, nunc flendo amare, nunc lamentando; dum Pauperes convenirent ad ecclesiam pro Matutino dicendo, exivit de ecclesia, et posuit se in oratione sequestratus, retro tribunam ecclesiae,

retro in pedibus, cum una h gambetta subter tibiam. Et dum ita staret elevatus super se, ecce vidit virum Dei cum beata Virgine, quae ducebat eum per manus: et dixit ei, Frater Thomas, venisti ad videndum me, et multum laborasti per multas vices, nolo quod redeas desolatus: dices Roberto ex parte mea, Haec et Haec: et ad hoc quod credat sibi, dabo sibi signum, quod haec verba habui secum in tali loco ad litteram sicuti fuerat; quae scire non poterat, nisi habuisset ab eo vel a me. Et tunc Virgo Mater dixit ei: Quidquid dicit tibi hic vir sanctus, sic dicas: quia omnia vera sunt. Qui Frater ita narrando depingebat eum, ac si per totam vitam suam stetisset secum.

11 Idem Frater Thomas, Prior Marsiei, de quo tibi superius feci mentionem, dum per aliquos dies post transitum viri Dei, ex devotionis causa veniret ad visitandum sanctum ejus tumulam; et supra sepulcrum poneret se prostratus in orationem, immediate post Horas Completorii; et ibi quasi per totam noctem pernoctaret, non absque consolatione non modica; et profusione multarum lacrymarum: dum Pauperes ad Matutinali Officium persolvendum convenirent, petiit pugillarem, et scripsit sicuti Spiritus Domini eum docuerat in illa pia et i compassiva in meditatione, Antiphonas et Orationem, in hunc modum. Ad Magnificat Antiphona (*require in fine libri*) Salve, Pater etc. Quis ergo sana mentis et pie vivens in Christo, aliud cogitare valebit, nisi quod verba ipsa sic proprie dicta, ab illo spiritu divino data sint, cui solus retexisse, docuisse est.

12 Mulier quaedam de castro l B juni, sic a spiritibus vexabatur, quod horribile erat videre. Adducta est ad sepulcrum viri sancti, cum violentia non modica; et ibi cum teneretur a multis, cepit se volutare et expumare, et sic loquebatur malignus spiritus per os ejus: Exeo: plus stare non possum: ecce dies quo egredior de habitatione mea: dimittatis me parum: exhibo. Et faciebat eam revolvere in manibus tenentium sicuti pilam: et aperuit os suum. Et dum exiret, terribilia quae l projecit longum esset enarrare. Remansit mulier sicuti mortua, et dormivit parum: deinde surrexit et comedit, et quo captiva ducta fuerat violenter, sana et libera et cum gratiarum actione, leta rediit ad propria.

13 Blauca, uxor Thomasii de Boiano, dum quodam sero percuteret eam vir ejus, et daret sibi cum pugillo in ore, et ex percussione ipsa unus de dentibus ex parte superiori egeretur in terram; flebat amare et vociferabat. Videns autem dictus maritus ejus afflictionem uxoris, lucernam accendit, et ad os ejus respexit, et in solo diligenter prodente qui ceciderat perquisivit; et eo invento, cum multa devotione et amaritudine cordis, ad sanctum virum recurrit, vovendo sepulcrum ejus una cum uxore sua visitare. Reposuit dentem, quem violente egerat, in loco suo, cum genuflexione et emissiono voti. Contra omnem naturam sic in continenti firmatus est dens, et solidatus et stabilitus; quod, sicuti ego vidi et multi alii, mulier ipsa cum digitis apprehendebat eum, et ostendebat omnibus, et dicebat; Videatis quod in ore meo non est dens firmior isto.

14 Quidam puer, ex terra m Saturni, patiebatur infirmitatem non modicam in uno ex oculis suis, et amiserat visum ex eo, et erat tunefactus. Venit ad sepulcrum viri sancti cum devotione, et vovit se ei: et in continenti, in praesentia multorum, vermis eecidit ex praedicto oculo; et videre cepit, et perfecte liberatus est. Quedam mulier de terra n Saponariae patiebatur in guttore suo, et erat quasi in periculo mortis: vovit se sancto viro, et liberata est. Quidam puer, de terra ipsa Saponariae, patie-

D
EX MS
h

E
*ut tali die can-
tur Antiphonae
et Collecta
divinitus
inspiratae.*
i

h
*Demoniacus
liberatur.*

l
*dens excussus
restituitur.*
f

m
*Sanatur,
oculus exem-
pto verme,*

n
guttur,

batur

A batur infirmitatem in tibiis a longo tempore, et erat quasi leprosus in eis : vovit se sancto viro, et perfecte curatus est. Quidam homo de terra Bojani, captus a malandrinis *a*, et vulneratus ab eis; dum sic teneretur captivus et vulneratus, vovit se sancto viro; et non tantum captivitate liberavit eum, sed a plaga perfecte curavit.

15 Quaedam mulier, de castro *p* Montis-Murri erat plagata diversis ulceribus in tota persona sua, et affligebatur ex eis non modicum, quod sustinuerat magno tempore. Vovit se viro sancto, et perfecte curata est. Quæ videns curationem sic miraculose factam per servum Dei fidelem, filius qui ex morbo caduco affligebatur assidue, vovit se sancto viro, et perfecte curatus est. Quidam homo de terra Saponarie patiebatur in gutturo, et exinde loquelam amiserat : vovit se sancto viro sicuti potuit; et liberavit eum. Quidam de prædicto castro Montis-Murri, plagam scævam patiebatur et vetustam in ventre, nec curari poterat aliquo beneficio medicorum : vovit se sancto viro, et perfecte liberatus est. Quaedam mulier de eodem castro Montis-Murri, habebat diversos dolores in omnibus membris et in tota persona : vovit se sancto viro, et curata est.

16 Quidam homo de supradicta terra *q* Marsiciveteris, ex febre continua acriter affligebatur : vovit se sancto viro, et curatus est. Quidam homo de Saponaria patiebatur febrem continuam; vovit se devotissimo sancto viro, et statim liberatus est. Quaedam mulier de eadem terra Saponaria, patiebatur dolorem in capite, et affligebatur immense, quod sustinuerat per tres annos : vovit se viro sancto ut liberaret eam, et ipsa ligamina capitis sui appenderet in ecclesia; et liberata est a passione prædicta. Quaedam mulier de prædicto castro Bojani, habebat conquassatum caput, et quasi memoriam perditam : vovit se viro Dei et liberata est. Duo viri in prædicta terra Marsiciveteris infirmabantur de febre continua : voverunt se viro sancto, et liberati sunt. Quidam homo de prædicto castro Bojani infirmabatur ad mortem, et desperatus erat ab omnibus, et de sepultura tractabatur : voverunt viro sancto, et liberatus est. Quidam familiaris Domini Ruberti de S. Severino, habebat plagam in pede scævam et profundam, quam portaverat magno tempore : vovit se viro sancto, et in mediato curatus est.

17 Jacobellus de Philecto veniebat cum ceteris succis ad requirendum mo, quia alias fuerat moecum in seculo : et cum fuerunt prope Marsicum, equus, quem ipse habebat et equitabat, ex nimia lassitudine seu dolore ceciderat in terram, et ex nulla argumentatione poterant eum sublevare : sed videbatur eis quod quasi mortuus esset : et levaverunt sellam et frænum, dum vellent recedere propter dubium malandrinorum, quia advesperaverat. Tunc unus ex sociis vovit se, et dixit : o beate Angele, iste Scutifer venit ad locum tuum; non patiaris eum ita desolatum venire, et quod peditando vadat, quia nobilis est. Immediata vix sermonem compleverat, equus sanus

surrexit : et posuerunt se in via, et usque ad hospitium devenerunt.

18 Ego Frater Philippus, assistens sancto seni fratri Angelo, Feria sexta infra octavam Pentecostes, scilicet festo Antonii. *Cetera desiderantur, evulsis una aut pluribus paginis.*

ANNOTATA D. P.

a Nomen auctoris habetur in fine : qui autem in frascripta misisse Fr. Gentili de Fulginio dicitur, D. Robertus de Mileto, fortassis idem est, quem Waddingus ad an. 1344 num. 10 narrat, una cum Fr. Guilielmo Episc. Scalensi, viri timorata conscientie, a Sancia, Roberti Regis vidua, Clarissarum a se conditum Neapoli monasterium ingressura, constitutum testamenti executorem. Licet enim is ibi, æque ac Episcopus, vocetur Frater Ordinis Minorum, potuit tamen ex alio capite æque ac ille vocari Dominus. Quisnam autem fuerit ille Fr. Gentilis, Clarenus an Minarita, non ausim divinando definire; magis tamen propendeo, ut Clarenus fuerit.

b Or, Particula definitiva, Italica usitata, Tandem, denique.

c Rocca Montis-Draconis in Campania, ad sinum Formianum, inter Cojetam et Capuam.

d Accomodatus, vulgari phrasi, mutuo datus.

e Romania, ut est, Thracia; sic dicta a Constantinopoli, quam Novam-Romam placuit appellare.

f Bisaccus quasi Bis-seu-Duplex-saccus, id est, Mantica, ex humero ante ac retro pendens : hic tamen videtur prærise poni pro sacco, quo disciplinantes utantur, aperto post dorsum.

g Academicis della Crusca, tractus dare dicuntur agonizantes, adeo ut ea voce extremos singultus intelligent.

h Gambetta, diminutivum a Gamba, i. tibia, videtur hic poni pro Scabello.

i Nescio an hæc verba Auctoris, vel potius transcribentis esse dicam. Ego in ultima pagella reperta, inserui unum. 3 Commentarii.

k Bojanum sive Vojanum in Molisina Comitatu, p. m. 12 ab Æsernia, et plus quam duplo pluribus Benevento distans, adeoque fere 100 a loco ubi curata est mulier.

l Projicere, id est, Evomere.

m Terra-Saturni, fortassis Satrianum 9 p. m. distans Marsico novo et a S. Maria 14.

n Saponaria distat a loco S. Mariæ, ad meridiem, solis 6 vel 7 p. m.

o Malandrinum, grassatores; sic dicti quasi a Mal-andare.

p Mons-Murri distat Saponaria, versus Ortum, p. m. 5, a S. Maria 9.

q Marsicum vetus, distat a Novo versus Saponuram, utrinque medium, p. m. 3. totidemque a S. Maria : sed non memini antea hic nominari illud Marsicum-vetus, ut forte, 25 supradicta, per oscitantiam scribentis irrepperit.

DE S. JONA THAUMATURGO

METROPOLITA KIOVIENSI IN RUSSIA

D. P.

Ex Triptycho et Synaxario Russorum.

CIRCA
MCCCLXXInter tres
Sanctos
Metropolitae
in triptycho
pictus ultimus

Post Ephemerides Græco-Moschas, primo nostro Tomo Maji præfixas, videnda exhibui Triptycha Moscoviticæ pietatis duo; in quorum primi ac potioris ala dextera (sinistram inverso ordine videri Chalcographus imperitus fecit) repræsentantur serie duplici stantes, et Christum, in media tabella pro tribunali sedentem, respicientes Sancti decem: et ordine quidem superiori stant hi quinque, S. Nicolaus, Myrensis Episcopus; S. Stephanus, Diaconus Protomartyr; SS. Petrus, Alexius, Jonas, in habitu Metropolitanico omnes: fuerunt enim Archiepiscopi Kiovienses in Russia: Primus vero Petrus, in ordine Metropolitanarum nonus, sub initium seculi XIV mortuus, et in Fastos relatus XXI Decembris; uti ad XII Februarii docuit Godefridus Henschenius, agens de prænomitorum secundo S. Alexio, qui circa annum MCCCXXX ordinatus, annis ferme XXXIV Thronum obtinuit. Idem deinde dicit, quemodo Alexii successor Phosyeus, totus intentus Schismati Græcanico introducendo, meruit deponi in Concilio, quod Novogrodeci in Lithuania celebratum fuit, anno MCCCXV; eique ex ordine successerint Gregorius, Misael, Jonas Illesna, et alii tres, omnes a dicto schismate Græcanico alieni usque ad annum MDXX, quando alius Jonas creatus Metropolita, schisma, in illis partibus peno confectum, erexit.

B
floruit post
dimidium
seculi 15in Epheme-
ridibus non
expressus,

2 Petri et Alexii Natales amplissima forma notantur in figurata Moschorum Ephemeride, nec non ipsius Alexii inventio XX Maji: Jonas ibi nusquam comparet; quia scilicet tabulæ Ephemeridum istarum sculptæ fuerunt anno MCCCXLIX. Hoc post illas editas, primum

observari, notatum ad calcem, primi in anno Moscovitico mensis Septembris, per notas 9μ: quæ ad seculum tum currens refereus, invenio signare annum XLIV, cum nota 1Ϟδ.βι Indictionis XII: talis autem concursus, post annum MCLXIX, primum invenitur anno quem dixi MCCCXLIX; nec usque modo adhuc rediit aut redibit ante annum MDCCXLIX. Sed qui ibi locum non potuit habere S. Jonas, habet cum in Menologio Ruthenico, quod anno MDCLXXIX, Indictione II, mense Augusti impressum Moscæ, sub Duce Theodoro Alexande et Patriarcha Joachimo, anno MDCLXXXVIII nobis reliquit, et cum variis MSS. collatum, Lutetie reddidit prænobilis ac generosus Dominus Joannes Gabriel Baro de Sparwensfeld Succus, diu inter Moscos in Regis suis negotiis versatus.

quæ harum
tabule scul-
ptæ sunt an.
1449:

E

3 Ibi, ad hunc diem, post commemoratam S. Theodori Syccote Translationem, quæ nos ad XXII Aprilis latuit; legimus hæc verba: Item S. P. N. Jonas, Metropolitanæ Kyoviensis et totius Russiæ Thaumaturgi; quem tam præclarum titulum, nec nisi propter frequentia passimque nota miracula cuiquam tribui solitum, nemo (credo) suspicabitur posse ei competere, qui Schismatis auctor vel innovator fuerit. Ut enim hæc ipsæ præsumperit aliquis nonnulla affingere, quasi supra naturæ vires facta; impossibile est tamen sine cujusquam contradictione fingi tam multa, ut tota una natio, quantumvis sui erroris tenax, conspiraret in fictionem tam palpabilem, quam opus esset ad ejusmodi tituli usum stabilendum. Maneat ergo, orthodoxum, atque adeo vere Sanctum esse Jonam, sic propositum; optemusque ejus vitam et miracula nancisci, sicubi scripta extant.

sed in Syn-
axario anni
1679 notus
cum titulo
Thaumaturgi.

APPENDIX

ADDENDORUM ET MUTANDORUM

AD ACTA SANCTORUM

MENSIS JUNII

TOMO III

AD DIEM XII.

NOT. 1

De SS.
Olympio et
Amphione.

Pag. 1, col. 1, ubi de S. Olympio et S. Amphione, § 9, post — ideoque — sic proseguere — in posterioribus editionibus Antuerpiæ cussis anno MDCXVIII, Olympius non Athenis, sed in Thracia collocatur; in recensis autem jussu Urbani PP. VIII anno MDCXXXV, Amphion non tempore Maximini, sed Galerii Maximiani legitur confessor fuisse. In Notis autem —

Ibidem post dicta de SS. Olympio et Amphione subjunge sequentia —

NOT. 2

De sanctis,
Torannano,

S. Torannanus, abbas Benchorensis, monasterii S. Comgalli in Ultonia, et Collis Vertigerni in Lagenia, et Drumeliensis in Carbaria, inferioris Connaciæ dynastia.

Agathano,

S. Agathanus de Deserto Agathani ad ripam Ethnei fluminis, Midiam Connaciamque interfluentis.

S. Mochulleus Indrisnathæ apud Forhardos

Mochuellem
et Troscano,

S. Troscanus Ard-Brecanensis Quatuor germani fratres, XII Junii coluntur. Ita compilatio quatuor antiquissimorum Festilogiorum seu Martyrologiorum Hibernensium, ex codice MS. monasterii Fratrum Minorum Dungallensium in Tirconellia, provinciæ Hiberniæ et regularis observantiæ S. Francisci. De quibus Martyrologiis et eorum auctoribus agendum fusius in Prolegomeno generali de auctoribus singularum vitarum, et ad dies natales sanctorum, qui ea primum scripserunt. Hæc in charta MS. reperio, quæ videtur a P. Hingone Vardeo Ordinis Minorum in conventu Hibernorum Lovanii, ut multa de sanctis Hibernis alia, ad P. Rosveidum aut Bollandum transmissa fuisse. Vardei istius diligentiam in conquirendis Sanctorum suæ gentis ac patriæ actis, pluribus laudat Coljanus in præfatione sua ad trimestre primum Sanctorum. Interea nullius præmissorum quatuor nomen adnotatum invenio in Catalogo sanctorum Hiberniæ, anno MDCXV primum edito, et MDCXIX recognito atque aucto per P. Henricum Fitz-Simon, eidem Hibernum Societatis Jesu. Mirum etiam videri possit, fratres germanos fuisse, qui in tam diversis regionibus vixerunt, atque omnes eodem die XII Junii; idque eo magis, quod citatus Vardeus in suo quodam Sanctorum Hiberniæ amplo catalogo, anno MDCXXXVII ad Rosveidum misso, nec Torannani, nec Agathani, nec Troscani mentionem fecerit. Fecit quidem Mochullei, sed tantum inter Sanctos, quibus ait certum cultus diem assignari non posse. Posteriore igitur tempore scripserit quæ hic initio produximus, quæque extracta dicit ex compilatione quatuor Martyrologiorum. De his autem eorumque vitæ auctoribus utinam (quod promittebat) fasius egisset! Sed nec ipse, nec successor ejus Coljanus, nec alius quod sciam, id præstitit hæc-

fratribus
Hibernis,

C

Junii T. III

Vitas non
habemus

tenuis. Unde integrum nobis non est de auctoritate istius compilationis judicare. Nos solius Mochullei vitam aliquam MS. ab eodem Vardeo; et aliam, initio mutilam, e codice item MS. seminarii Sabmaticensis Societatis nostræ, submissam habemus. In neutra vero dies aut annus mortis indicatur, et certum chronologiæ principium apparet nullum; totusque textus narrationibus tam hyperbolicis impletur, ut prodigia potius, ad stuporem lectoribus ingenerandum, quam miracula ad fidem sanctorum virorum ac Dei potentiam manifestandam, omnia videantur excogitata esse. Quapropter talibus actis abstinendum nobis, et quæ hic dicta sunt, sufficere putamus. Notare tamen debco, quod in alio Catalogo ejusdem Vardei nobis notetur S. Mochulleus seu Macculleus, sed illum ipse remittit ad XXV Aprilis. An idem cum præmisso sit, an alius; accuratio rerum Hibernicarum scriptor aliquando fortassis explicabit.

Eadem pag. col. 2 post S. Oswaldum (ubi versus penultima delenda est particula de) subjunge de S. Onuphrio Bellofortensi, ut sequitur.

S. Onuphrius Bellofortensis monachus Ordinis S. Basilii memoratur hoc die in catalogo MS. Sanctorum ejusdem Ordinis, quem habemus, post S. Onuphrium anachoretam antiquum. Habemus item compendium vitæ ejusdem Onuphrii Bellofortensis, a Reverendissimo Patre Petro Menniti Generali istius Ordinis, viro placidissimo atque zeloso, nobis submissum. In quo dicitur Vir sanctus in Calabria ulteriore patriam habuisse, locum vulgo dictum Belforte et Belloforte; quem Leander Alberti locat IV mille pass. a Panaja, ac X a Saviano. Ingressus Ordinem S. Basilii, tunc ibi florentem; post aliquot annos transiit cum facultate sui superioris ad territorium Montis Leonis, ubi nunc est pagus, qui S. Onuphrius de Chaos appellatur, quia tunc ibi erant tres profundissimæ voragine, stabula serpentum, vicinis multa infrequentium damna, quos vir Dei fusa oratione omnes fugavit, ibidemque monasterium construxit, quod hodie eodem nomine dicitur S. Onuphrii de Chaos; habuitque plurimos in loco isto virtutum suarum imitatores. Obitus, diesve ejus aut annus non adscribitur. In catalogo tamen prædicto notatur dies XII Junii, ex occasione ut videtur nominis, quæ S. Onuphrius anachoreta tum colitur. Significatum quoque mihi fuerat, amplio-rem vitam servari in bibliotheca Vaticana Cod. 858 pag. 176. Scripsi igitur illa de re ad custodem ejus primarium D. Laurentium Sacagni, dum vivebat, amicum meum; sed is inquisitione facta respondit, nullum illic esse. Quapropter hic contentus erit lector, eo magis quod fateatur Reverendiss. P. Generalis, publicum cultum non habere Onuphrium suum.

Pag. 3 sub finem col. 2 ante Joannes Consobrinus ponatur.

Matthæus Dinis de Lucilliano Comitatus Senensis

noti Mochullei,

E

quæ indignæ
hoc opere.

NOT. 3

De S. Onu-
phrio Bello-
fortensi

F

Ordinis
S. Basilii.

NOT. 4

Auctore C. J. *in Hetruria, Ordinis Eremitarum S. Augustini, in Silva Ilicitona, et hinc progressæ reformationis per Italiani Vicarius, proponitur mihi tanquam Beatus cum notitia nonnullorum miraculorum et erudito commentariolo circa antiquitatem et notitiam ipsius Lucilliaoi: quæ omnia libenter insererem operi nostro ad hunc diem 12 Junii, quo Mattheus dicitur obiisse an. 456; si saltem in ipso Ilicitonæ sylvæ monasterio vel ejus historia, an. 1657 ab Ambrosio Landucio illustrata, aliquod publici cultus argumentum invenissem. Quia tamen Typographi commoditas quorundam adhuc postulat aliquid implendo, quod ultima in pagina restaret vacuo; invenies ad calcem hujus Appendicis nonnulla, usui tunc futura, quando distinctius probabitur quem requiro cultas.*

NOT 5
De S. Pelagia pœnitente.
B *Pag. 4 col. 2 media. — S. Pelagiæ pœnitentis translatio apud Jotruin monasterium, refertur a Saus-sayo. — adde — Castellanus in MS. quodam suo oit, Conversionem ejus hoc die recoli, translationem vero die 2 hujus mensis; submittitque una de sancta Pœnitente illa Officium ecclesiasticum, ab ipsomet (uti recit) continuatum pro ecclesia S. Pelagiæ, quæ est Parisiis in loca Pailiermaite (quasi dicitur, Putens Eremitæ) appellato, infra Parochiam S. Medardi. Hinc pronum est cogitare, ejusdem Sanctæ reliquias ibi etiam servari, aut festum singulari titulo celebrari. De quibus plura ad diem ejus notatam viii Octob.*

NOT 6
Pag. 32. Agitur hic de S. Petro anachoreta in monte Atho, post S. Ternanum, Pictorum in Britannia episcopum, cui ille pœmitti debuit, non quidem ratione temporis quo vivit, sed ob alias causas, quæ in commentario de Petro num. 2. allate sunt.

NOT 7
Pag. 87. num. 2 § 3, sic lege, a Greenopridem collecto, a Carthusianis ejus Coloniensibus anno MDXXI auctus recusa; Molani indiculo etc.

NOT 8
93 ad Commentarium de SS. Griestettensibus adde hæc —

10 Hunc sic impressum Commentariolum cum prælaudatus Illustrissimus Coadministratores legisset, distinctiorem esse cupienti, saltem de tempore quo Adrianos Abbas vivit, rescripsit, documentis undique perquisitis aliud elici non potuisse, quam quod anno MDII adhuc in vivis fuerint Sancti, quando S. Leo IX, Sanctos Wolfgangum et Erharum Ratisponenses Episcopos, et Albertum fratrem ejus, similiter Ratisponæ defunctum, sed nullo proprio cultu notum, de terra levavit, et præfatos duos universali Ecclesiæ proposuit colendos: unde sequitur, Sanctos istos ante sexcentos et aliquot annos obiisse, licet dies ignoretur. Eodem enim tempore, ab Ottone, Burgravio Riedenburgensi ex Ducibus Bavariæ (cujus uxor Bertha, S. Leopoldi Archiducis Austriæ filia, S. Henricum ei genuit filium, peregrinum in Ebertshausen, miraculis annuis clarissimum) insignis Ecclesiæ hic, in honorem S. Jacobi, Scotis facta erecta, eodem Abbate Christiano instante, a quo Sancti prædicti statim post mortem a curte ubi obierunt avecti in Wide pratum, quadrante via a civitate Dietfurt distante, ipso Comite agente, sepulti ibidem sunt; et mox ecclesia erecta desuper in honorem S. Martini, cognominis sancti Prioris et Eremitæ, quia ante et post mortem miraculis clarissimi extiterint.

11 Hactenus de illis: pergit autem Illustrissimus, nec contentus indicasse nobis S. Henricum Peregrinum, de quo supra; Habere, inquit, adhuc plures Sanctos, de quibus P. Raderus parum aut nihil fuit informatus, eo quod non adfuerint homines qui viro respondere poterant, dum transiret: quod multis accidit: sed illa colligam et submittam. Interim gratias ago maximas; quod operi suo voluerit inserere quæ certissimo comperta habemus de his Sanctis: et si quid ulterius potero ad eorundem et

D aliorum conferre memoriam illustrandam et Commendandam, non deero. Non possum non habere gratissimam tam bonam voluntatem: sed simul opto ut inter lastrandam latissime patentis Archidiocesis ecclesias rurales, oppidaque et villas, tempus habeat ea notandi quæ operi nostro prodesse possint; puta de illo S. Henrico, quo modo ac die colatur; deque aliis similibus in particulari; tum oro, ut quidquid ad gestorum utæque notitiæ erudendam ex locorum monumentis atque traditionibus, certum invenerit, maxime circa eos quos ignoravit aut leviter duntaxat perstrinxit Raderus in sua Bavaria Sancta, quantumvis operose illustrata, communicet.

94 Post sequentiam de S. Eskillo adde.

6 Pulchra profecto, et perquam apta Sancto est Missa, quæ recitatur sub hoc Introitu: Gaudeamus omnes in Domino diem festum celebrantes, sub honore S. Eskilli, Pontificis et Martyris, in cujus passione gaudent Angeli, et collaudant filium Dei. Sequitur enim hæc ORATIO; Deus pro cujus fide gloriosus Pontifex Eskillus manibus impiorum lapidatus occubuit, mentes nostras illumina fidei fulgore, quam Missa propria.
E *Tum proponitur Lectio libri Regum et Paralipomenon xxiv, de Zacharia filio Joiadæ, in quem juxta Regis Joas imperium, miserunt Judæi lapides in atrio domus Domini, et interfecerunt eum. Graduale autem sic terminatur, Grex suspirat humilis sequi te Pastorem; quem duc, Pastor nobilis, lucis ad Auctorem. Evangelium secundum Joannem. Ego sum Pastor bonus. SECRETA; Salutaris hostiæ munus sacerandum quæsumus Domine, beatus Eskillus, Martyr et Pontifex, nobis ad salutem fore deposcat; ut et conversationis ejus experiamur insignia, et intercessionis ejus percipiamus suffragia. Post-communio. Adjuvet nos quæsumus, omnipotens Deus, per hæc Sacramenta quæ sumpsimus B. Eskili, Martyris tui atque Pontificis intercessio veneranda, qui pro tui nominis honore, glorioso martyrio meruit coronari.*

Pag. 97, ordine Commentarium, deletis aliquibus, hoc modo —

Cortona, urbs Hetruriæ antiqua, tempore B. Guidonis erat dioceseos Aretinæ, ejusque civitatis episcopo in spiritualibus parebat; a cujus jurisdictione ipsam cum territorio suo exemit ac proprio episcopo donavit Joannes PP. XXII per Bullam, quæ extat apud Ugellum tomo 1 Italiæ sacræ col. 664, datum Avenione xii Kal. Julii, pontificatus ejus anno nono, id est Christi MCCXXXV. Subest temporali dominio Magni Ducis, prope a ditione Ecclesiæ Romanæ et agro Perusino sita; in spiritualibus soli Papæ immediate subjecta. Ibi quadringentis abhinc annis obiit sanctissima pœnitens Margarita etc.

Item num. 3 § 6 Frater Franciscus de Equis — lege — Frater Franciscus ab Equo, quæ est villa in tractu Lunisiano, anno etc. Idem de cognomine istius Francisci, quod more Ordinis a patria, non a familia sumptum fuit, etiam observandum venit pag. 401 Annot. e et forte alibi.

Pag. 103. Annot. a, Adjico ad calcem — Potest tamen factum esse, quemadmodum de alio S. Francisco, videlicet Paulano, legitur ex Philippo Comineo apud nos tom. 1 Aprilis pag. 103 num. 9, quod Sanctus ille, dum in Franciam proficiscens, Roma transiret, ibi triplici vice audientiam habuit apud Pontificem Sixtum IV, solus cum solo agens, et prope ipsam assidere jussas in sella speciosa, trium quatuorve horarum spatio, quoties ad Papam accessit.

Item Annot. e. subnecti potest — His publicatis et a Cortonensibus lectis, fuit inter illos, cui displicet hæc Annotatio, quia Eremitæ, illic memorati, non fuerunt Tertiarii.

vixerant illi ante annos 700.

Raderus ignoti, æque ac alii plures

A Tertiarii. Neque vero hoc dicit Auctor Annotationis, sed ait, Tertiariis in loco Cellarum successisse nonnullos Eremitas (si hæc Cortonenses, aliter quam ex traditione sua, monstrare possint, minus vera esse, cupimus doceri) nihil defuissent, quales illi fuerint. Tum vero subjungit, quod Eremitæ isti censeri possint ex illorum numero fuisse, qui se Pauperes Eremitas dicebant, quique quia a Cælestino Papa confirmati erant, dici etiam cæperunt Eremitæ Domini Cælestini, ac deinde Clarenî, qui membrum fuerunt Ordinis Minorum non contemnendum, atque ad usque ingressum Fratrum Cappucinorum in locum Cellarum et ultra, superfuerunt. Si assignaverint Cortonenses, certiores dicti loci, in vicinia suæ civitatis positi, incolas per duo et amplius secula, faciles nos invenient, ad mutandam conjecturam de habitu, in præmissa B. Gudonis imagine expresso, in potiore veritatem.

NOT. 14

Ibid. Annot. f. ad calcem Annotationis, pro clariore intelligentia quorundam ibi dictorum, adijce sequentia.

Ex quo Annotatio hæc facta fuit, nacti sumus genuinum exemplar Leandri Alberti Italicum Descriptionis Italiæ, et quidem duplex, utrumque Venetiis editum, alterum anno 1553, alterum 1588; ubi in priori, pag. 59; in posteriori, pag. 68, describitur Ossaja, non procul a lacu Trasimeno sita. Neque vero Waddingus ad annum 1211 num. 9, corrigi Marianum in eo, quod dixerit, prope Cortonam natum esse Eliam; sed in eo, quod locum nativitatis ejus vocet Ursariam, quod castellum est in regno Neapolitano: et continuo ait, se judicare, similitudine vocis deceptum esse Marianum, et Ossariam villam voluisse dicere, quæ prope Cortonam est; manifeste indicans, se quoque illam habere pro patria Eliæ. Quod etiam apertius indicavit ad annum 1253 num. 30, ubi mortem Eliæ describens, ait, Cortonam oppidum ei fuisse nativum, sumens oppidum præcipuum territorii pro ipso territorio, in quo est Ossaja seu Ossaria. Id ipsum denique docet inscriptio crucis, auctoritate publica apud Minores facta, de qua in Annotatione satis dictum est. Tantum monco, quod ibi impressum legitur, Santianensis, scribendum esse Sartianensis.

AD DIEM XIII

D
NOT. 15

Pag. 158, in catalogo Sanctorum post S. Agricium appone — S. Priscus, episcopus Lugdunensis in Gallia. Quæ vero mox inter Prætermisos leguntur de S. Prisco, dele: ac pag. 181 post S. Agricii Acta subjunge Acta S. Prisci episcopi.

NOT. 16

Item pag. 158 col. 1 in Prætermissis de S. Arilano abbate, sic reforma totum articulum istum —

S. Ardani abbatis translatio, notatur in vetere sui monasterii Trenorchiensis Calendario apud Chiffletium, in Probationibus ad historiam illius abbatiæ. Atque hæc translatio ejus prima sit. Secunda facta est die v Octobris et celebratur cum Octava. Obitus incidit in diem xi Februarii, quando inter Prætermisos ipsum retulerunt Majores nostri sub nomine Ardanni abbatis Trencensis sibi ignoti. Nunc nobis, certiora doctis, referendus erit sub nomine Ardagni abbatis Trenorchiensis, vel ad dictum diem secundæ translationis v Octobris: ceterum ad supplementum suo tempore dandum, die xi Februarii.

Pag. 159 col. 1 post lin. 9 ponatur.

Bogna, mater S. Stanislaï Ep. Mart. cum titulo Beatae dicitur mortua hoc die in suo Scepanoviensi oppido, sub annum 1049, quem anno 1051 die 7 Februarii secutus sit vir suus Sulislaus, aliis Volislaus aut Wielislaus, et uxori suæ consepultus. Utrumque Beati^s Polonici regni Patronis adscribit Martinus Baronius, post editam a se S. Stanislaï Vitam Pag. 40 et 41: idque secutus est P. Hyacinthus Prusæc in Propugnaculo Spirituali Poloniæ cap. 2, uti mihi inde scribitur, missa elogii utriusque versione Latina. Neuter indicat, quo auctore didicerit annos ac dies mortis, multo minus aliquod argumentum publici cultus profert. Virtutes Christianas, in filii tam Sancti post diturnam sterilitatem impetratione educationeque probatas, satis est in ejusdem Vita legi, vii Maji.

NOT. 17
E

Pag. 181 post S. Agricii Acta insere commentarium historicum de S. Prisco episcopo Lugdunensi, prout hic versa pagina legitur.

NOT. 18

DE S. PRISCO

C

EPISCOPO LUGDUNENSI IN GALLIA

F

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G. J.

Sanctitas, gesta pauca, tempus episcopatus, epitaphium.

SUB ANNUM
DLXXXVI.Sepulcrum S.
Prisci an. 8130
recognitum,

Plone ignotus est hic Sanctus Priscus vetustioribus ecclesiæ Gallicanæ martyrologis, æque ac recentioribus Saussayo et Castellano. Quod in his mirum sane est, cum ab annis quadringentis et amplius de sanctitate ejus ac die cultus constiterit in ecclesia Lugdunensi: ex quo nempe sepulcra, tum ipsius Prisci, tum aliorum ejusdem civitatis episcoporum sanctorum, in antiqua sancti Nicetii ecclesia, olim titulo Sanctorum Apostolorum appellata, anno mcccviii simul inventa fuerunt: et simul inventa sunt singulorum epitaphia, tumulis cujusque antiquitus incisa, quorum illud, quod S. Prisci tumulum ornabat, docet, ipsum Iditum Junii mortuum et cultum fuisse. Sic enim distichon epitaphii ultimum habet:

Idibus ad cælum terris migravit ab imis

Junii mensis, cultus honore pio.

2 Hæc si innotuissent Theophilo Raynaudo, non ulique, in suo Hagiologio Lugdunensi pag. 7, titulum

Sancti, Prisco abrogasset nullo fere argumento. Habemus nos instrumentum publicum de inquisitione faciendâ et inventione facta aliquot Sanctorum, qui in prædicta ecclesia S. Nicetii credebantur tumulati fuisse, ex quo præmissum distichon excerptum est. Instrumentum ipsum, manu P. Petri Francisci Chiffletii nostri descriptum, post obitum ejus ad nos Parisiis (ibi namque obiit) missum fuit, quod quia ad alios quoque Sanctos, ibidem tunc inventos, et nobis suo loco memoratos aut adhuc memorandos similiter spectat, atque per se ad posterorum memoriam transmitti meretur; hic simul et semel imprimi totum, erit operæ pretium, quamvis aliqua jam inde impressu sint ad diem xvi Junii in Actis S. Aureliani episcopi Arclatensis, qui Lugduni defunctus, ibidem tumulatus cultum obtinuit.

3 Ado Viennensis episcopus in Martyrologio quidem suo memoriam Prisci, uti et aliorum aliquot Lugdunensium episcoporum sanctorum, non recellit: at vero

Ado etiam
sanctum vo-
cat;

in

docet sanctita-
tem ejus:

A *in Chronico sub annum Christi DLXXV inter alios istorum temporum sanctos antistites Priscam quoque nominatim sanctum appellat, sic scribens: Evantius episcopus Viennensis cum sancto Prisco et Artemio Senonico, et Remigio Biturigensi, et cum aliis sanctis episcopis, viginti capitula ecclesiastica perfecte roboravit. Respiciunt hæc verba concilium Matisconense primum, anno DLXXXI celebratum, apud Labbeum tom. 5, col. 966, cui primo loco Priscus, in Dei nomine episcopus ecclesiæ Lugdunensis, subscripsit. Tum Evantius, Artemias et Remigias (ulius Remedias) ab Adone nominati, ordine subscribunt. Inquis: Ado viginti capitula ecclesiastica ponit; in concilio autem citato tantum canones undeviginti numerantur. In concilio autem Matisconensi secundo anni DLXXXV inventiuntur Canones viginti; ut hoc secundum Matisconense concilium Ado dici possit respexisse potius quam primum. Non obtinet ratio allegata, quia in secundo non subscribit Remigius aut Remedius Bituricensis, qui jam tum obierat, sed ejus successor Sulpitius episcopus Bituricæ, nempe Sulpitius cognomento Secelesie Bituricensis notissimus, quidquid alii aliter de veris, scriptis suis. Ado viginti capitula exprimit, et nunc tantum unde viginti notentur in concilio primo Matisconensi, conciliari potest, quia ulia et alia divisio Canonum ejus facta sit succedentibus temporibus, duobus in unum constatis. Certum interea est, ex ratione allata, aliud concilium non potuisse respici ab Adone, quam primum Matisconense.*

uti et martyrologium Bruzelli.

4 Illud quoque ad probandum publicum Prisci Lugdunensis cultum facere potest, quod in Martyrologio nostro Bruzelliensi MS. ejus memoria recolatur Idibus Junii his verbis; Sancti Prisci, episcopi et confessoris. Quod utique hausit auctor istius martyrologii, qui Canonicus fuit ecclesiæ Bruzelliensis primariæ, et sub finem seculi XIV scripsisse videtur, ex instrumento inventionis ipsius, quod tale est.

Hugo, episcopus Thabariensis,

5 In nomine Domini Amen. Anno ejusdem MCCCVIII, die Veneris ante festum beati Bartholomæi apostoli, indictione VI, Pontificatus Domini Clementis PP. V, anno ipsius III, per præsens publicam instrumentum eunctis appareat evidenter, quod nos Hugo, Dei gratia Thabariensis episcopus, quamdam commissionem, nobis factam a venerabili viro domino Andrea Bauduini, utriusque juris professore, vicario in spiritualibus pro capitulo Lugdunensi, sede Lugdunensi vacante; nobis oblatam una cum alia commissione, facta super eodem facto, annexa eidem; oblatam, inquam, per venerabilem virum dominum Petrum de Laude, sacristam et canonicum ecclesiæ S. Nicetii, quarum commissionam annexarum iusimul, et certis sigillis sigillataram, tenor primæ sequitur in hæc verba.

prolati scripturis duplicibus,

6 Andreas Bauduini, utriusque juris professor, vicarius in spiritualibus pro capitulo Lugdunensi, ipsius ecclesiæ sede vacante, religiosus viris, Prioribus de Plateria Prædicatorum; Gardiano Minorum, et Priori Carmelitarum, ac fratri Raymondo Ordinis Prædicatorum Lugdunensium magistro in Theologia, salutem in Domino sempiternam. Accedentes ad nos personaliter, venerabilis vir dominus Petrus de Laude sacrista, et Jacobus de Faylo, canonicus et procurator capituli ecclesiæ S. Nicetii Lugdunensis, nobis supplicaverunt attente; quod cum plura Sanctorum corpora in prædicta S. Nicetii ecclesia requiescant, quorum meritis, prout apostolicarum litterarum et fide dignorum plurium habet assertio, quam plura miracula claruerunt, ex nostra permissione liceret dicta Sanctorum corpora, servatis honore et solennitate solitis, facere relevari; ut apud eandem ecclesiam locis congruis posita, devotione fidelium, veneratione et laudibus debitis attollantur.

7 Nos itaque Sanctorum Dei honorem et gloriam augmentari quantum cum Deo possumus, affectantes; eorum supplicationi, quæ per semet exauditionem meretur, duximus annuendum. Quia vero, omni dabitacione semota et conscientie scrupulo circa factam hujusmodi, prout expedit et dictant sacri canones, volumus, veritatem et solennitatem debitas observari; discretioni vestræ committimus per præsentem, quatenus ad prædictam ecclesiam personaliter accedentes, scripturas et informationes, quas circa hoc facere et ostendere voluerint, videatis: et si omnes in hoc simul et semel interesse nequiveritis, quatuor, tres aut duo vestram dictum negotium, vocatis tabellionibus et fide dignis, quos evocandos videritis, compleatis. Et nos committimus venerabili patri, domino Hugoni Thabariensi episcopo, quod ad relationem quatuor, trium vel duorum vestram circa relevationem prædictam faciat, quod fuerit faciendum. In quorum testimoniam præsentibus litteris sigillum officiatum una cum sigillo vicariatus nostri facimus his apponi. Datum die Jovis ante festam beati Laurentii anno Domini MCCCVIII.

D
commissionem
sibi factam

8 Item tenor alterius commissionis sequitur et est talis. Venerabili patri, domino Hugoni, Dei gratia Thabariensi episcopo, Andreas Bauduini, juris utriusque professor, vicarius in spiritualibus pro capitulo Lugdunensi, sede ipsius vacante, salutem et sinceram in Domino caritatem. Ex parte sacristæ et canonicorum S. Nicetii accepimus, quod commissarii, in commissione hic annexa contenti, ad præses absentes sunt a civitate Lugdunensi: quare virtute ejusdem commissionis, propter commissariorum absentiam procedere non possunt in facto, in dicta commissione contento, nobis supplicantes dicti sacrista et capitulum, quod vobis vices nostras vellemus committere circa hoc, itaque vocatis quos evocandos videritis, procederetis in negotio supra dicto. Nos vero vobis tenore præsentium committimus, quatinus vocatis religiosi, discreti et boni personis ac tabellionibus, prout expedire videritis, et requirit facti qualitas, visis et habitis informationibus debitis, procedatis circa hoc, ad consilium discreti et venerabilis viri, domini Petri de Eschalone Officialis Lugdunensis. Datum cum appositione sigilli vicariatus nostri una cum sigillo officiatas Lugdunensis, quod præcepimas his apponi, die Jovis in Octavis Assumptionis beatæ Mariæ, anno Domini MCCCVIII.

E
continentibus;

9 Virtute siquidem dictæ commissionis nobis factæ, ut supra, vocatis et assistentibus nobis religiosi viris, fratre Jacobo sacrista, et fratre Gailermo de Laex, Ordinis Prædicatorum conventus Lugdunensis; fratre Dionysio tenente locum Gardiani, et fratre Bernardo de Lugniaco, Ordinis Minorum conventus Lugdunensis; priore Carmelitarum, et fratre Joanne de Nauziaco ejusdem Ordinis, conventus Lugdunensis; ac tabellionibus infra scriptis; ad ecclesiam S. Nicetii accessimus supra dictam; et in præsentia prædictorum et plurium aliorum clericorum et laicorum fide dignorum testium, ad hoc vocatorum et rogatorum; invenimas retro altare majas dictæ ecclesiæ quædam parva altaria, juxta quæ erant in lapidibus marmoreis, supra terram apparentibus, quædam litteræ seu scripturæ antiquæ, quas scripturas vidimus, et eas pro majori parte transcribi fecimus per notarios infra scriptos, et exemplificari diligenter, præsentibus supra dictis.

F
inquit in sepulcra Sanctorum,

10 Tum incipit instrumentum singulorum sepulcrorum situm et epitaphia describere, et primo quidem loco S. Nicetii, tum aliorum, hoc ordine, S. Sacerdotis, S. Aureliani, S. Rustici, S. Vivencioli, S. Prisci,

et primum in S. Nicetii

A sci, S. Genesisii, S. Sicarii, S. Annemundi. Et quidem de S. Nicetio ito indicot instrumentum, antequam epitaphium adducat, situm sepulcri, superiora suo prosequens; Et primo, in primo altari a parte meridionali, quod vocatur altare beati Nicetii, et est in ejus honore dedicatum et consecratum, prout a servitoribus ipsius ecclesiæ est hactenus observatum, invenimus lapidem quemdam marmoreum, qui pro tumba S. Nicetii habebatur: in quo lapide erat scriptura comprehensa, ut sequitur.

Ecce sacerdotis tenuit qui jura Sacerdos,

Quo recubat tumulo nomine Nicetius.

Reliqua hujus epitaphii videri possunt ad diem secundum Aprilis nostri in Actis ipsius, desumpti ex Historia episcoporum Lugdunensium Jacobi Severtii; non tamen sine aliqua diversitate a nostro MS. quod post editum Aprilem accepimus. Deficit quoque ibi, distichon ultimum, quod in MS. nostro sic habet:

Huic jam prima patet calcatis porta dumetis:

Jam paradisiacas possidet aptus opes.

11 Sic ad alios atque alios procedit instrumentum ordine prædicto, de quibus die cuique proprio agendum nobis erit. Hic Priscum celebramus. Acta ejus nulla habentur, et memoria apud scriptores antiquos infrequens: si excipias codices conciliorum, qui docent, quinque diversis conciliis episcopum, aut præsedisse aut inter proximis a Præsede subscripsisse. Illorum primum Parisiis congregatum fuit anno DLXXIII; cui loco tertio subscribit Priscus Lugdunensis; videlicet post Philippum Viennensem et Sapaudum Arelatensem. Interfuit deinde Matisconensi primo, anno DLXXXI, in quo Priscus ipse præsedet; et multa, quæ ad disciplinam clericorum et sanctimonialium, nec non ad exemptionem Christianorum a jurisdictione et servitio Judæorum spectantia, salubriter statuta fuerunt, subscriptione sua primo loco firmavit. Primo item loco subscripsit in concilio Lugdunensi anno eodem, vel, ut aliis placet DLXXXIII, canonibus sex, æque salubribus ad disciplinam clericorum ac monialium, quam sunt priores. Anno DLXXXIV, Valentia Galliarum congregati episcopi, rogatu Guntrumni regis, donationes ipsius, uxoris ejus et filiarum, ecclesiis, sacerdotibus aut aliter ad cultum divinum promovendum factas, confirmarunt; eaque bona ab omni potestate seculari irrevocabiler exempta manere decreverunt; subscribente post Sapaudum, ecclesiæ Arelatensis episcopum, Prisco Lugdunensi.

12 Quantum, cui certo scitur præsens fuisse ac præsedisse Priscus, concilium Matisconense secundum, anno DLXXXV celebratum est. In illius præfatione hæc, ad laudabilem præsidis Prisci memoriam leguntur initio: Residentibus, Prisco, Evantio, Prætextato, Bertecbranno, Artemio, Sulpitio, metropolitanis episcopis (ecclesiarum scilicet, Lugdunensis, Viennensis, Rotomagensis, Burdegalensis, Senonensis, et Bituricensis) cum omnibus consacerdotibus eorum. Priscus episcopus patriarcha (hoc ultimo titulo Nicetias decessor ejus etiam ornatur a Gregorio Turonensi) dixit: Gratias agimus Domino Deo nostro, fratres et consacerdotes mei, quod nos in hoc die congregans, alterna, (id est, mutua) nos fecit sospitate gaudere. Ceteri episcopi metropolitani responderunt ad prædicta præsidis Prisci vota; Gaudemus, frater sanctissime, quod omnes episcopi, qui in regno gloriosi domini Guntrumni regis, episcopali honore funguntur, in uno se conspiciunt coadunati concilio; et quæ sequuntur. Ecce agnoscunt omnes in isto concilio primatum Prisci Lugdunensis, uti et elucet caritas episcoporum, tum inter se, tum erga Deum, ut ea, quæ Spiritu sancto dictante, per ora omnium episcoporum determinata fuerint, per omnes ecclesias innotescant; ut unusquisque, quid observare debeat, sine aliqua excusatione condiscat. In fine subscribunt primo loco, Priscus, tum reliqui metropolitani ordine præmisso, dein reliqui episcopi magno numero.

13 Gesta reliqua sancti viri plerique in obscuro sunt. Dicitur scriptoribus recentioribus sacellanus fuisse decessoris sui S. Nicetii. Certe notum illi fuisse, indicant verba Gregorii Turonensis in gestis Nicetii cap. 8, de vitis patrum; apud nos tom. 4 Aprilis pag. 96 num. 11; ubi inquit, Novimus, Priscum episcopum, huic Sancto, Nicetio, semper fuisse adversum. Quod intelligendum existimo; non de aversione animi a persona, sed de diversitate opinionum in consiliis rerum agendorum capiendis; aliter uno, aliter altero, agendum judicantibus. Quod inter probe omicos et sanctos viros laudabiliter fieri potest. Idem Gregorius libro 8 Hist. cop. 20, tractans de concilio Matisconensi seu Matisconensi, scribit de Prisco: Cædes magna tunc inter famulos Prisci episcopi et Leudegisili ducis fuit. Priscus tamen episcopus ad coemendam pacem multum pecuniæ obtulit. Quod ego referendum puto ad concilium Matisconense secundum: quia Gregorius ibidem notat, Prætextatum Rotomagensem episcopum interfuisse concilio. Interfuit autem secundo, cui et subscripsit; in primo nusquam notus.

14 Igitur cædes illa debet facta fuisse anno DLXXXV, quo concilium illud consedit. Causa discordiarum ac cædis nulla profertur, ut credi possit, nullam inter Priscum atque Leudegisilum intercessisse: sed famulos utriusque, ut fit, inter se rixas suscitasse, et od cædem mutuam consurrexisse. Qua in re Priscus, forte quod sui famuli ansam dedissent; forte quod Ducem sibi habere inimicum nollet, ipsum plocare pecunia humilis episcopus maluerit, quam pejora timere.

15 Ex citatis conciliis, quibus subscripsit Priscus episcopus Lugdunensis, habemus, ipsum anno vulgaris æræ DLXXXIII, tertio Idus Septembris quo concilium Parisiense notatur celebratum, jam tum fuisse episcopum, eodem scilicet, quo decessor ipsius S. Nicetias obierat IV Nonas Aprilis, ut habent fasti ecclesiastici. Reliqua episcopatus chronologia per citata concilia aliquatenus etiam dignoscitur. At quanto tempore concilio Matisconensi secundo, in quo ultima ejus memoria extat, supervixerit; non est tam facile determinatu. Ætherium Prisci in ecclesia Lugdunensi successorem, anno DLXXXIX jam extitisse, constat ex rescripto episcoporum, qui erant sub regno Guntramni, ad episcopos aliquot ulios, in causa excommunicationis Chrodeldis regis puellæ, e monasterio, cui adstricta erat, profugæ. Illic enim Ætherius primo loco subscriptus invenitur. Quanto prius tempore is antistes creatus sit, cum non magis liqueat, quam quanto Priscus post annum DLXXXV vixerit; obitum Prisci intra hoc quadriennium accidisse, possumus certo affirmare: quo præcise anno, non possumus.

16 De mense ac die obitus ejusdem, certior notitia habetur ex instrumento nostro MS. sæpius citato; videlicet obiisse atque etiam cultum habuisse Idibus Junii. Verba sunt: Item in altari quodam subsequenti, post altare S. Vivencioli, invenimus, ut super, tumbam beati Prisci, prout, per sequentes superpositas litteras in marmoreo lapide apparebat; qui sunt tales: Qui nescit, cujus hoc sit sublime sepulcrum,

Hoc tumulata loco Prisci pia membra recumbunt,

Qui retinet merito sidera celsa suo.

Progenie clarus, felix, generosus, opimus,

Mentis et arbitrio, justitiaque potens.

Indulsit prudens mixto moderamine causis,

Jurgia componens more sereniferi.

Concomis et dignus, regisque domesticus; et sic

Promeruit summo mente placere Deo.

Hinc sibi Lugdunum cessit sacerdotis ad usum

.

.

Eidibus ad cælum terris migravit ab imis

Junii mensis, cultus honore pio.

D
AUCTORIS C. J.
Alia pauca
ejus gesta.

Placat Leudegisilum ducem.

E

Tempus episcopatus.

Dies obitus 13 Junii.

tum alloram
et S. Prisci,

qui quinque
synodis sub-
scripsit,

in plerisque
primo loco.

A 17 Ubi in hoc epitaphio notantur puncta, scriptum est primo loco : Sequitur alius versus qui legi non potest. Secundo autem loco habetur sic : Sequuntur plures versus alii, qui bene legi non poterant. *Ultimum distichon legitur apud Severtium, et ex illo apud Carolum le Cointe in Annalibus Francorum tom. 2 pag. 347.*

Ædibus ad cœlum terris migravit ab imis ;

Junius et mensis cultus honoris habet.

Consideranti hosce versus continuo patebit; illos sic non recte scriptos aut correctos esse. Ædibus pro Eidibus aut Idibus, priscis ignotum fuit. Cum Idibus conjungi debet mensis, cujus sunt Idus. Cultus casu occurrivo numeri pluralis syllabam ultimam non corripit, sed producit. Divisio post primum versum facit, ut Junii dies, quo Sanctus cultum honoris habet, nullus innotescat. Sed hæc grammaticis relinquamus. E nostro MS. omnia apparent clara; nisi forte offendat, quod in 7° Junii penultima syllaba præter usum communem producat. Sed hoc licentia sit, Poetæ illorum temporum contonando, ut alia non pauca contra leges metrorum peccata. Interim constat sibi in nostra editione sensus, tam mortem Viri sancti, quam cultum ejus pium anniversarium referens ad Idus, seu diem XIII Junii.

ex quo encomium Viri sancti.

18 Epitaphio deesse ante ultimum distichon plures versus, dolendum unprimis est. Illis descripta fuisse viri gesta in episcopatu, colligitur ex versu præcedenti: et quia versus deficiunt plures; pluribus descripta fuerint: quæ si extarent, retundi validius possent objecta ei a nescio quo, crimina, episcopo indignissima, tamquam in episcopatu commissa; de quibus mox. Ex reliquis innotescit, progenie clara ortum fuisse Priscum; fuisse felicem, animo generosum, opibus pollentem, judicio acrem, justitia potentem; egisse consilicium fortasse in solo foro ecclesiastico, fortasse in utroque, ac prudenter componere dissidentium animos consuevisse; omnibus comem, regi quoque Guntramo in amoribus atque domesticum fuisse. Et sic, promeruit summo mente placere Deo; nunc retineus merito sidera celsa suo.

Clausula instrumenti

19 Nunc, ut præstem quod initio promisi; addo clausulam instrumenti universalem, absoluta nempe inspectione tumbarum rotisque earum epitaphiis, ita pergitur: Quibus factis, Nos volentes de et super præmissis, prout requirit facti qualitas, certiorari plenius, de dictis scripturis eorum datis fieri fecimus examen, et collationem ad dictorum Sanctorum legendas, et ad librum Bedæ, seu librum ad Primam legi solitum; habito ex alia parte ad probationem Calendario. Præterea, quia inter cetera, concordantibus præmissis examinibus omnibus, unum nobis dubium videbatur super, quod in libro prædicto Bedæ, seu qui ad Primam legitur, videbamus contineri, prædictorum Sanctorum sepulturas esse Lugduni in ecclesia Apostolorum; de consilio prædictorum nobis assistentium, ipsos tabelliones infrascriptos ad ecclesiam cathedralem, cum dictis scripturis, per dictos sacristam et canonicos nobis ostensis, misimus viros; utrum liber, qui ad Primam in majori ecclesia legitur, esset idem et similis ei, quem nobis ostenderunt sacrista et canonici supra dicti, et ad inquirendum, utrum ecclesia S. Nicetii, ecclesia Apostolorum habeatur. Qui tabelliones seu notarii certiorati super hoc, tam per visionem scripturarum et librorum, quam per assertionem et testimonium decani et quorundam seniorum fide diguorum dictæ majoris ecclesiæ, nobis retulerunt, sic esse prout dicti sacrista et canonici demonstrarant.

ejusque prosecutio.

20 Sequuntur nonnulla, quæ spectant ad solum S. Annemundum et apertionem sepulcri ejus, quia de illius præsentia in ecclesia S. Nicetii magis dubitabatur,

quam de ceterorum Sanctorum; ac demum sic concluditur: De prædictis autem omnibus et singulis, sic prout dictum est, inquisitis, factis et visis; præcepimus per ipsos infrascriptos notarios, ad hoc vocatos, dari et fieri publicum instrumentum. Actum Lugduni secundum dictum modum, præsentibus videlicet una nobiscum prædictis Religiosis, et notariis subscriptis. (Prætermittitur plurium aliorum presbyterorum testimonia, qui in apertione tumbarum S. Annemundi tantum interfuerunt.) In cujus rei testimonium, Nos dictus episcopus huic præsentibus publico instrumento, super prædictis confecto, sigillum nostrum duximus apponendum ad firmitatem omnium prædictorum, una cum signis solitis ipsorum notariorum publicorum infra scriptorum. Datum anno, die, indictione et pontificatu prædictis. Sequuntur subscriptiones quatuor notariorum, Andree de Badrellis, Petri Fillous, Simonis de Bella villa et Stephani Poysis. Et hic Instrumenti nostri MS. finis.

21 His ita deductis, accipimus editionem novam operum S. Gregorii Turonensis per virum eruditum Ordinis Benedictini Theodericum Ruinart, diligenti studio recognitorum, atque illustratorum; quam non laudare non possum. Inde in novam venio cognitionem rerum notabilium, de quibus in anterioribus omnibus editionibus nihil inveneram. Lego enim ibi libro 4. Hist. Franc. cap. 36, quod Priscus noster, episcopus Lugdunensis, uxorem habuerit, nomine Susannam, ex eaque filios progenerit; quod ipse totaque familia ejus iniquiore animo in Nicetium fuerint; quod declamarint multas blasphemias de Sancto Dei; quod fautores cultaresque ipsius indignis modis persecuti sint, imo et interfecerint, atque alia ejusmodi commiserint; propter quæ commota tandem divina Majestas ulta est in familia Prisci episcopi. Tum ultiones divina in singulos enarrantur; et de Prisco quidem ipso; quod ille a typo quartanæ correptus, tremorem incurrit. Nam cum typus ille recessisset, hic semper tremens habebatur ac stupidus.

Crimina Prisco objecta

E

22 Novi et jam insinuavi num. 13, Turonensem Gregorium generalibus terminis scripsisse, Priscum S. Nicetio semper fuisse adversum. Sed novi etiam, eundem Gregorium singularia et gravia episcoporum delicta passim conatum fuisse tenebris involvere aut silentio præterire. Unde de Pappolo episcopo Lingo-nico sic scribit lib. 5. cap. 5; quod ille, multa, ut asserunt multi, egit iniqua: quæ a nobis prætermittuntur, ne detractores fratrum esse videamur. Adde quod caput xxxvi libri 4, pro Gregoriana scriptura citatum, possit Gregorii non esse. Abest namque ab omnibus codicibus, tum ante hanc ultimam editionem impressis, tum manu descriptis, magno numero a Ruinartio visis et examinatis. Solus codex Casinensis habet illud caput xxxvi. Mirum profecto; librum ab auctore Gallo in Gallia compositum, ibidemque identidem ab aliis atque aliis descriptum, cujus exemplaria plurima et antiquissima ibi hodie extant, non habere caput illud xxxvi ullo in codice; et velle credi, idem caput a Gregorio auctore scriptum fuisse, quia reperitur in uno codice peregrino monasterii Casinensis, longe a Gallia dissiti, et cujus nec scriptor, nec vetustas, nec autoritas indicatur. Tantum ait Mobilio, qui ipsum in Casino vidit, in nonnullis ab editis differre. Ruinartius ait, superaddita ibi esse quatuor capita (inter illa unum est caput xxxvi libri iv) quæ alibi non reperiuntur, ut illa rectius videri possint interpolatoris esse, quam primi auctoris.

a quo,

F

23 In citato capite legitur etiam de uxore Prisci, quam vera; quod cum diu multoque tempore observatum fuisset ab anterioribus Pontificibus, ut mulier domum non ingrederetur ecclesiæ, id est episcopalem; hæc cum puellis etiam in cellula, in qua beati viri quieverant, introibat.

A introibat. *Fecerit illud peccati mulier contra leges ecclesiasticas, non fecerit consentiente marito episcopo, qui easdem leges ratas habuit, ac denuo in concilio Matisonensi primo, cui præsedit, confirmavit canone tertio: Ut nulla mulier in cubiculum episcopi absque duobus presbyteris, aut certe diaconis, ingredi permittatur. Abstînuisse etiam ab usu uxoris episcopum, suadet canon primus concilii Lugdunensis, ab ipso illic præsidente sancitus; ut si quicumque uxoribus juncti, ad diaconatus aut presbyteratus ordinem (quid si ad pontificatus?) quoquo modo pervenerint, non solum lecto, sed etiam frequentatione quotidiana debeant de uxoribus suis sequestrari.*

ntiter suaden-
tibus conciliis,

24 *Denique si tam enormia crimina, eaque publica, qualia de Prisco episcopo narrantur in sæpe dicto capite xxxvi ac inter alia, quod persecutus fuerit ac interfecit multos, non culpa aliqua victos, non in crimine comprobatos, non furto deprehensos, tantum inflammante invidia, quod fideles fuissent Nicetio episcopo: si inquam, talia commisisset episcopus Priscus; an credi possit illa impune fecisse; illo præsertim tempore, quo in mores episcoporum invigilabatur præcipue, eorumque crimina examinabantur in conciliis episcoporum et juxta rigorem canonum puniebantur,*

B *etiam depositione ab episcopatu? Illa de re sæpe meminit Gregorius ipse Turonensis ac speciatim de concilio Lugdunensi tertio, cui Priscus præfuit, ita loquitur libro 6 cap. 1: Apud Lugdunum Synodus episcoporum conjungitur, diversarum causarum altercationes incidens, negligentioresque episcopos judicio damnans. Et Aimoinus lib. 3 cap. 44: Synodus apud Lugdunum congregata, multos episcoporum, negligenter agentium, coercuit. Si negligentiores sui muneris episcopos et in gravia non lapsos, judicio suo damnavit atque coercuit Synodus; an episcopum publice homicidam, in synodo præsentem, sibi præsidere tollerasset?*

quibus inter-
fuit Priscus,

25 *Idem Priscus interfuerit aut etiam præ sederit (subscriptiones enim desunt) concilio Cabilonensi anno DLXXIX, in quo Salonius episcopus Ebredunensis et Sugittarius Vapincensis, iterato ob scelera sua damnati, ab episcopatu dejecti et in custodiam detrusi fuerunt. Attamen neque in hoc, neque in aliis conciliis, Prisco vivente, aut etiam post obitum ejus, congregatis, quidquam reperitur, quod famam moresque ejus in suspicionem mali adducere quoquo modo possit. Atque hæc sufficient ad retundenda dicta de Prisco in capite xxxvi editionis Ruinartianæ, sive aliud Gregorii ipsius sit, sive alterius. Et si cui putabitur Gregorii vere esse; putabo ego, Gregorio impositum fuisse (constat enim, in multis ipsum nimis credulum audire) per relationes hyperbolicas, factas ab hominibus, qui forte Nicetio Lugduni familiares aut addicti aut etiam ministri fuerant, a successore autem ejus Prisco ad officia non adhibebantur.*

vere sanctus,

26 *Interea Priscum alieniore a Nicetio fuisse animo facile credidero; sed propterea in cædes et homicidia prorupisse, eaque impune commisisse; horret animus admittere. Si quid istiusmodi fortasse tentaverit, invidia stimulante, uxor ejus, jam thoro separata, id marito episcopo imputari temere non debet. Denique tametsi vera essent omnia, quæ de Prisco narrantur dicto capite; nihilominus credam, quamdiu suprema Ecclesiæ auctoritas aliter non decernet, ipsum vitam sancto saltem sine conclusisse, atque inter Sanctos vivere in cælis: ita suadente epitaphio, quod anno MCCCXVIII uti et alia aliorum Sanctorum, super tumbam inventum, potest ibi a seculo VIII aut IX jacuisse; quando omnium Sanctorum, de quibus in instrumento, corpora simul elevata fuerint, atque epitaphiis decorata: hæc enim ab uno eodemque poeta fuisse composita, videtur stylus ubique similis indicare: et antiquiora esse seculo X, colligi potest ex eo, quod versus illic nulli Leonini sint; tum etiam, quod*

multi vetustate attriti amplius legi non potuerunt anno MCCCXVIII.

27 *Suprest in sæpe citato instrumento, quod ad probandam corporis S. Annemundi præsentiam in ecclesia S. Nicetii, allegetur Breve apostolicum Innocentii PP. II, quo visitantibus ejusdem Sancti sepulcrum in dicta ecclesia, conceditur Indulgentia XL dierum: quod eo libentius hic appendo, quia ejusdem Pontificis aliud Indulgentiarum dierum centum Breve produimus tomo secundo Junii in S. Ætherio episcopo Viennensi pag. 438; ut ex collatione utriusque distinctius cognoscatur, qualis per illa tempora concedendarum ejusmodi indulgentiarum formula obtinuerit. Ita igitur habet Innocentius episcopus, servus servorum Dei; dilectis filiis, Rectori et clericis ecclesiæ S. Nicetii Lugdunensis salutem et apostolicam benedictionem. Licet is, de cujus munere venit, ut sibi a suis digne ac laudabiliter servietur; de abundantia pietatis suæ, quæ merita supplicum excedit et vota, bene facientibus multo majora retribuatur, quam valeant promereri: nihilominus tamen desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum ei, quasi quibusdam illectivis muneribus, Indulgentiis scilicet et remissionibus, invitamus, ut tandem reddantur divinæ gratiæ aptiores. Cum igitur in ecclesia vestra, quæ cathedralis et prima sedes extitit Lugdunensis, corpus beati Annemundi martyris, Lugdunensis archiepiscopi requiescat; Nos cupientes, ut dicta ecclesia, ad quam, ejusdem reverentia martyris, morbum caducum patientium confluit multitudo; ubi nonnulli, sicut asseritur, ipsius meritis martyris, munera recipiunt sanitatis, congruis honoribus frequentetur; omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui ecclesiam ipsam in vigilia et festivitate dicti martyris annuatim venerabiliter visitaverint, XL dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Lugduni viii Idus Aprilis, pontificatus nostri anno VIII; qui est Christi MCCCXVIII.*

D
AUCTORE C. J.

Indulgentiarum
seculo
13 formula;

Pag. 187 de S. Ragneberto num. 2 adde—*Claudius Castellanus in suo Vocabulario Hagiologico addit, quod sub illius nomine variæ reperiuntur ecclesiæ, etiam in Delfinatu et in territorio Vallis Romensis vulgo Val-Romey.*

NOT. 19

Pag. 189 Annot. g adde—*in prælaudato Vocabulario locus vulgo Bron, Latine dicitur appellandus Bredo, onis. Libenter discam, quo documento; cum hic expresse legatur Bebronne.*

NOT 20

C *Pag. 198 de S. Antonio Patavino, adjunge ad calcem Commentarii prævii, perclarum sane auctoris, Antonio coævi ejusque magistri, de doctrina vi cælitus infusa testimonium, a Nicolao Antonio, viri catholice critico, in Bibliotheca veteris Hispaniæ productum pag. 33, quod ipsiusmet verbis malim adscribere quam meis. Sic egitur auge Commentarium nostrum.*

NOT. 21

F

10 *Adjungemus non vulgare de S. Antonio atque ejus doctrina a Deo infusa testimonium Fr. Thomæ Galli, vulgo dicti Abbatis Vercellensis anonymi, in Commentaria ad S. Dionysium Areopagitam, qui aservatur manu auctoris exaratus in bibliotheca serenissimi Sabaudicæ Ducis. Hic ait: « Multi pene-
« trarunt arcaam sanctissimæ Trinitatis, sicut ex-
« pertus sum in Antonio ex Minorum Ordine in
« familiari consuetudine, quam habui secum; qui
« parum instructus disciplinis secularibus, tam brevi
« mysticam theologiam est adeptus; ut cælesti ar-
« dore intus perustus, foris divina scientia illumi-
« naret. » Hæc ejus, Antonio æqualis, verba ex MS. produxit et in syllabum scriptorum Pedemontanorum, sub nomine Abbatis Vercellensis conjecit, Andreas Rossottus Cisterciensis. Hactenus Nicolaus Antonius.*

S. Antonii
Patav. doctri-
na infusa.

Pag. 200 ad Annotationem m, adjice annotationem

NOT. 22

novam

A novam hanc. -- Habeo litteras amici scriptas Messanæ anno 1699 quibus indicatur, displicere illic cuidam curioso, quod non agnoscamus nos in præmissa Annotatione, S. Antonium Messanæ in conventu Ordinis sui aliquamdiu vixisse, antequam anno 1221 trajiceret e Sicilia, pergeretque Assisium ad capitulum generale, illic a S. Francisca convocatum, celebratumque in Pentecaste. Argumenta cur id agnoscere debeamus, ipsi sunt, auctoritas P. Placidi Semperi Societatis nostræ in Iconologia; et traditio popularis de appulsu Sancti Messanam, ab eodem Sempero confirmata: quodque hactenus in conventu Franciscanorum Messanensi monstrantur monumenta, a Viro Sancto ibi relicta, videlicet puteus, quem ipse fodieundum curavit, et arbor malus citrea, quam plantavit. Consentiant quidem scriptores idonci, Antonium, ab expeditione sua Saracenica, cogente adversa valetudine redeuntem, impellentibus tempestate ac ventis, in Siciliam appulisse; sed de portu quem inventus sit, non consentiunt. Quod opinantur Messanenses ex traditione, appulisse in portum suum, sit ita: atque etiam verosimilius reddi potest e vita Sancti per Michaelem Pachecum hispanice scripta, ubi legitur pag. 19 num. 32, ipsum tunc nenses aliquot commoratum fuisse Tauromeni, quod oppidum cum ultra leucas decem non distet Messana, potest Antonius hic appulsus, concessisse Tauromenium, ibique commoratus fuisse usque dum, fartasse Messanam reversus, trajecit in Italiam, aditurus Assisium. Verum quod Pachecus addit, tunc habitasse Tauromeni Antonium in conventu Fratrum Franciscanorum; aut, quod aiunt Messanenses, habitasse tunc in conventu eorundem Fratrum Messanæ; sustineri non potest, si Annalibus Minorum Waddingi credimus. Quia is initia utriusque conventus adscribit, Tauromeniensis quidem, anno 1224; Messanensis vera, 1222; et hic extractus tunc fuit extra muros civitatis ad tria passuum milia, nec translatus in urbem fuit ante Gregorii IX pontificatum. Si quid igitur fidei tribuendum putetur traditioni de puteo et arbore S. Antonii prædictis; illum effodi curaverit, istam plantaverit, non in conventu urbano, sed suburbano: non anno 1220, sed 1225; quando Sanctus e Provincia in Italiam navigaturus, vi tempestatis denuo in Siciliam delatus fuit, ibidemque aliquot conventus instituit atque inter alios Cephalædanum, ubi ultra trecentos annos perpetuo viruit cypressus Antonii manibus plantata, ut scribit Waddingus ad annum 1225 num. 20.

ibique Mino-
res conven-
tum habue-
runt an. 1220.

B Inter miracula S. Antonii multiplicia, numerari quoque merentur hic duo præcipue, quæ adm. R. P. Benignus Fremaut, in perampla Sanctorum Ordinis Franciscani Legenda, tomos duodecim pro totidem anni mensibus complexura, profert in Junio, annos abhinc tredecim feliciter impresso, ad Acta ejusdem S. Antonii pag. 268 et 277. Alterum miraculorum istorum referri potest ad nostrum § 3, qui est de patracinia Sancti Antonii in rebus amissis: alterum ad § sequentem.

Miracula ejus,
C

in restituta,
quæ perierat,
pecunia;

Anno MDCLXXIV Centurio cohortis Helvetæ, tunc Dunkeræ in comitatu Flandriæ stativa tenens, vespere quodam decubiturus, crumenam, duplonibus aureis septuaginta gravem, cervicali supposuit. Mane expergefactus, quærit thesaurum suum, sed nusquam invenit: mox curriculo currit ad conventum FF. Minorum, curatque Missam faciendam de S. Antonio. Vix pervenerat sacerdos ad Offertorium, cum fortiter pulsatur ostium conventus: accurrit janitor; conspicit militem tremebundum, qui porrigebat crumenam, ac pone ipsum, virum alium. Cum autem basitaret janitor nolletque pecuniam accipere; ait miles, Furatus non sum, simul projicit crumenam cum nelusa pecunia ad pedes ejus et fugit. Centurio, absoluto sacrificio, recipit crumenam cum pecunia, quæ sua erant, vix sui compos præ gaudio, datque conventui in gratiarum actionem

elemosynam liberalem; cujus pretio mox tabula pingi curata est, repræsentans S. Antonium, et circum, inter alia ejus miracula, etiam hoc ipsum de quo agimus.

Alterum quod dicebam miraculum, etiam luculentius est, imo plura in uno, non tam in beneficium fidelium, quam in punitionem iconoclastarum, quamquam et fidelibus punitorum exempla beneficia esse possint ac salutaria. Factum ex Actis publicis, ea de re fabricatis, descripsit P. Antonius Daza Ordinis Minorum, impressitque in Parte 4. Chronicarum ejusdem Ordinis sui lib. 4 cap. 22, anno MDCV; et ex illo P. Benignus, paulo ante nominatus, hunc in modum. Anno MDCV Calvinistæ Rupellenses in Gallia, instructa classe XII navigiorum piraticam exercebant per Oceanum Australem, archithalasso Pandemillo, tendebantque versus Fanum S. Salvatoris, civitatem, la Bahya vulgo dictam, in Brasilia; illam expugnaturi. Interea aggressi prius urbem Arguinum, ipsam, quia modico defendebatur præsidio, brevi tempore intereeperunt, pactis conditionibus, ut Lusitani absque noxa dimitterentur. Verum, uti hæreticis istiusmodi proprium est, pactis non stare, incolas omnes crudeliter trucidarunt, urbem expilarunt, templa et sacras imagines igni dederunt, excepta S. Antonii statua lignea, habitum Franciscano more induta; quam archithalassus jussit in navim suam importari, ut illic Sancto magis per otium illuderet. Illatam objecerunt molosso, qui ut doctus erat, morsu suo vestitum omnem illico discerpsit, dum impii nebulones arma expediunt, veluti in egregium facinus. Strictis gladiis cultrisque aggrediuntur statuam, amputant ludibundi partem faciei, nasum, manus, digitos pedum; infligunt crebra capiti totique corpori vulnera; adigunt clavos per humeros; raptant alligatis funibus statuam, sic mutilatam, per navim; ac subinde e loco altiore præcipitantes, ludibrio clamabant; Antoni, duc nos ad Fanum S. Salvatoris:

et in punitione iconoclastarum,

E
gult statuam
ejus ludibrio
habuerant,

Audiit Sanctus ludiones, et multis modis ludibria ultus est divina virtute; qua primum omnium, quæ in classe erant, vasorum ligamina, tam ferrea quam lignea, fuerunt disrupta; effluxitque quidquid inerat vini et aquæ dulcis: omnis quoque bis coetus panis vitium traxit, ita ut brevi tempore tota classis inedia laboraret. Ille, qui plura statuæ dederat vulnera; utrimque factus est turpiter herniosus; multi subitanea morte perierunt; mare in ultionem ebullit; quassatasque gravi tempestate naves decem cum vectoribus demersit in fundum; unam tantum, in qua S. Antonii statua erat, supportans, et aliam leviolem, qua præfectus ejus nuntium eladis tulit Rupellam, qui ipse ibi paulo post occisus periit. Navis archithalassi cum statua Sancti, quam dixi reliquam fuisse, delata est vi ventorum ad Seregippam oppidum, leucas quinquaginta distans a civitate S. Salvatoris. Hic illi, fame enecti, commiserunt se fidei D. Francisci de Sosa, locum pro Rege Catholico tenentis; projecta prius statua S. Antonii turpiter truncata in mare; ut ne, si comperta fuisset in navi, omen sibi malum fieret.

omnesque aut
naufrogio

F

Ecce autem eadem statua, adversus æstum ventumque fluctuans, perlata est ad S. Salvatoris litus, ibique erecta constitit in arena instar hominis, veluti expectans archithalassum Pandemillo cum suis commilitonibus, qui Seregippæ capti, inde eodem transmittebantur. Ut autem eo appulerunt, conspexeruntque in littore stantem statuam, a se male habitam et in mare præcipitatam, præ stupore veluti amentes, ultro confessi sunt coram multis adstantibus delictum suum. Inter alia dixit Pandemillo ipse: O Antoni! profecto injuriam tuam probe ultus es in nos, dum, quod per ludibrium te blasphemantes, poposcimus, huc nos deduxisti ad penitentiam

aut laqueo
male perierunt.

A tiam et punitionem. Ipse cum suis omnibus ibidem suspendio necatus est, atque ita ex universa classe illa hæreticorum nullus superfuit, nisi forte ex illa navi, quæ nuntium abominationis Rupellam tulit. Incolæ civitatis statuam solenni pompa intulerunt ad se et collocarunt in ecclesia Minorum, totamque rerum narratarum seriem rite probatam miserunt ad Philippum II, tunc Lusitaniæ æque ac Hispaniarum Indiarumque regem; qui exinde mandavit, ut civitas S. Salvatoris S. Antonium sibi patronum et protectorem adscisceret: quæ etiam in ejus honorem singulare festum instituit, hodieque celebrat quotannis Dominica IV Adventus Domini, quæ post tot casus sacra statua duce Deo in portum apulit.

AD DIEM XIV.

NOT. 23

Pag. 270, in indice Sanctorum col. 2 ante B. Castoram viduam inserte — S. Hartwicus archiepiscopus Salisburgensis in Norico.

NOT. 24

B Pag. 272 col. 1 post lin. 1 adde.
S. Cyprianus Confessor, vero suo nomine apud Britanes notus, Antoniaci ad Garrumpam, vulgo Antigny sur la Garrempe ubi specialius coli dicitur appellarique Saint Cyvrán. Ita Claudius Castellanus, in suo sæpe jam laudato Vocabulario Hagiologico. Expecto ut idem me doceat, quidquid de illius Vita, ætate ac cultu scribi per scripturam vel traditionem potest, ut in Supplemento totius mensis dignum ei locum tribuam.

NOT. 25

Pag. 272 col. 1 in medio, dele quæ de Hartwico ibi leguntur.

NOT. 26

Pag. 272 col. 1 in Prætermisssis de S. Leophario episcopo, § 4 post — refertur in Supplemento Sausseyi — dele reliqua et scribe — S. Leopharius, gallice saint Liphary, et in monasterio Moissiacensi S. Nauphary appellatur; non S. Leger, qui lotine S. Leo-legarius. Ita fere Castellanus ea de re rogatus; qui etiam in Martyrologio suo universali ad hunc diem XIV Junii ipsum sic refert: S. Leopharius, qui honoratur ut episcopus, Moissiaci in Cadurcino. Idem a Joanne PP. XXII in bulla erectionis episcopatus Montalbancensis, apud Summarthanos, nominatur S. Leusarius, ejusque nominis ibidem indicatur esse monasterium aut prioratus. Plura ignoramus.

NOT. 27

C 275 De S. Eliseo Proph. num. 10 adde — Arnoldus Raissius in Gazophylario Belgico, ex eoque Gabriel Bucelinus, post Menologium Benedictinum in Sacratio, asserunt, Genu ipsius Prophetæ haberi in Lætiensi Hannoniæ monasterio, quod unde vel quando allatum sit, libenter discam.

NOT. 28

Pag. 413 ad finem Capituli 37, hæc adde — 439. Quod Reliquias Romæ asservatas attinet, quarum obiter memini initio Capituli hujus, sequentia distinctius explicata reperit Janningus noster, apud Carolum Bartholomæum Piazza, in Ephemeride Vaticana, Romæ excusa an. 1687, et nondum huc allata; ubi ille sic loquitur ad XIV Junii. In templo Vaticano est altare dedicatum S. Basilio, et ibi honorantur ejus Reliquiæ, illuc portatæ a Monachis Græcis, fugientibus persecutionem Iconoclastarum: videlicet, pars brachii, a Gregorio XIII deposita in altari beatissimæ Virginis Mariæ, in tempore quo ibidem posuit corpus S. Gregorii Nazianzeni, die XII Junii MDLXXXVIII. Hinc ipsum altare, cum amplissima Capella, Gregoriana a conditore dicta, modo Gregorianum, modo S. Mariæ appellatur. Ita Janningus, qui mox, in ipso Piazzae contextu, aliquid contradictionis notat, in die, vel anno vel etiam in utroque: nam idemmet ad diem XV Junii notat tunc factam translationem Nazianzeni, et quidem anno MDLXXX. Allegat etiam Janningus ipsius Hemerologium, ubi XI Junii allatas Reliquias S. Basilio dicit,

Junii T. III

et depositos sub altari, postridie id est XII quas et sub altari S. Gregorii Nazianzeni requiescere ait.

D
AUCTORE C. J.

440 Idem in eodem Hemerologio, ad supra memoratum XV diem, dicit, Brachium ipsiusmet Basilio (alterum fortasse, vel unius ejusdemque brachii os alterum) exponi, et annulum Pastoralem ostendi, in ecclesia Monachorum ad Turrim comutum, vulgo de' Conti; quam ecclesiam alii S. Basilio nuncupant, sub quo titulo verosimiliter ab antiquo dedicata fuit, alii Annuntiatæ; quia sub hoc titulo habetur appositum ei monasterium, quod unum est viginti Abbatiarum inter Romanas privilegiatarum, atque Palotii quod olim Nerva Imperator habuit pars. Octavius Pancirolius in Thesaurio abscondito almæ Urbis Regionis 2 Ecclesiam 23 nominat Annuntiatam S. Basilio, ex eo capite, quod cum Sanctimonialibus Neophytis, sub titulo Annuntiatæ fundatis tempore Pii V anno MDLXVI, Basiliana istæ esset donata, ut ejus redditibus juvantur ad novam sibi ecclesiam fabricandam; illæ, videntes suum sibi locum angustiolem, ad hunc migrare elegerint, titulo priori servato, Addit Pancirolius, etiam S. Basilio caput (Piazza jungit costam unam) servari in ecclesia S. Mariæ Transpontinæ, quæ est veterum Carmelitarum primaria Sedes.

E

441 Non ita sunt illi modo ergo hoc opus affecti, ut si qua habent de prædictis monumenta, dignanter sint communicaturi; quare nec visum Janningo est eosdem desuper appellare. Fidentius id egit apud Patres Oratorii Neapolitani, penes quos aliquid similium lipsanorum esse noverat: ab iisque sine mora obtinuit hoc legitimum instrumentum. Nos subscripti venerabilis Congregationis Oratorii Sacerdotes, Præpositus videlicet, Sacrista, et Archivarius, omnibus præsentibus inspecturis fidem facimus atque testamur, inter cetera Sanctorum lipsana, quibus templum nostræ Congregationis ornatur, adesse partem Cranii S. Basilio Magni, theca argentea clausam, crystallo munitam, intra pectus simulacri ejusdem sancti Antistitis, ad naturalem formam ex argento affabre facti. Fuerat hæc Romano Pontifici delata Constantinopoli, a quo eam promissam ac tandem missam accipiens Cæsar, sanctæ memoriæ noster Cardinalis Baronius, aliquamdiu penes se reverenter habuit, deinde ecclesiæ nostræ misit; sicut ipse tribus epistolis, caractere proprio ad vener. P. Antonium Talpa, tunc Congregationis Rectorem, in archivio nostro servatis, profitetur atque testatur. Et ut tam grande munus, Eminentissimi Muneratoris fide probatum appareat, epistolarum capita, pro insignis illius particulæ transmissione Italico sermone (Latino ego reddam) prout sunt conscriptæ, hic exarari curavimus.

F

442 Die igitur XXVII Januarii MDC, dum Romæ præstolatur Baronius accessum Talpæ, sic de Reliquiarum parte nuntiat; « Quod pretiosam Reliquiam quæ attinet, videtur quod debeam vos commo- » nefacere, ut quod persuasione mea necdum potuit » impetrari, id effectum detur, Romamque illa ad- » feratur, mediante Sancta ipsius potentia. Est illa » pars notabilis Cranii, ex capite S. Basilio, quæ » ad pontificem perlata Constantinopoli est, mihi que » carissima; quam assuevi mecum ferre dum in con- » sistoriis tractabantur causæ majoris momenti, » unde et specialiter adjutum me sensi. Veniat » igitur P. Talpa, cum eo quem dignabitur addu- » cere socio, ad Sanctum hinc auferendum secum.»

443 Deinde XI Novembris MDC, adventu Talpæ in Urbem jam desperato, scripsit: « Quia mihi vide- » tur, quod illius adventus extra spem sit positus; » nolo retinere hic diutius, quod præsentem tradere » in manus volebam, videlicet prætiosissimam quam- » dam Reliquiam bonæ partis cranii ex corpore S. » Basilio Magni, quam reservavi ecclesiæ Neapoli-

AUCTORE C. J. A » tanæ. Scribatur, cui dari ipsa debeat, quia ad
» omnem vestrum nutum mittetur, Demum in Fe-
» bruarii MDCI, Neapolim illam se destinasse signi-
» ficat hisce verbis : « Mitto vobis cranium S. Ba-
» silii, missum Constantinopoli Sanctitati suæ, ab
» hominibus fidis, quibus videtur deferenda credu-
» litas; ut ejus participem faciam novam Neapoli-
» nam ecclesiam.

444 Commentariolis ergo, a Magno Purpurato ter-
repetitis, cranium S. Basilii Magni, a nostro templo
possideri approbatur. Quapropter, ut quo decoramur
thesauro Catholico innotescat orbi; has præsentem,
requisiti, ad majorem Dei gloriam fieri curavimus,
subscripsimus. Datum Neapoli, in domo Congrega-
tionis Oratorii, x Januarii MDCLXXXVIII.

Joannes Marsianus, Congr. Orat. Præp.

Carolus Henrice, Sacrista.

Antonius Strancia, Archivista.

Post hæc adjuncta ad Caput, ut dixi, 37; Capitis
B 38 mutantur numeri: et qui hactenus erat 439, fiat
445, et sic consequenter.

NOT. 29 Pag. 413 ad calcem capitis 37, quod est de sacris
reliquiis S. Basilii Magni, subjunguntur —

Quod initia hujus capitis indicatum est ex Indicula
Panciroli de Reliquiis ætæ urbis Romæ, illic haberi,
caput, brachium et costam S. Basilii, distinctius ex-
plicat idem Panciroli in Thesuro abscondito et confir-
mat Carolus Bartholomæus Piazza, religiosissimus
sacerdos, in suo Hemerologio Sacro Romæ Christianæ
et gentilis, quod anno 1690 dedit Alexandro PP.
VIII. Illic scribant, Caput quidem S. Basilii religiose
conservari in ecclesia B. Mariæ Transpontina PP.
Carmelitarum institutionis antiquæ, et publicæ venerationi
quotannis exponi. Brachium in ecclesia S.
Mariæ Annuntiata et S. Basilii nunc appellata, quæ
est Sanctimonium: denique Costam in ecclesia S.
Marci evangelistæ. Item in ecclesia S. Petri Vaticana
reposita Gregorius PP. XIII, partem brachii S. Ba-
silio, quando ibi condidit corpus S. Gregorii Nazianzeni
die XII Junii anni MDLXXVIII, sub eodem altari in om-
plo sacello B. Mariæ Virginis; uti testatur citatus
Piazza in sua Ephemeride Vaticana.

Habuit quoque Cæsar Cardinalis Baronius ejusdem
C S. Basilii reliquiam insignem, missam Constantinopoli
ad Pontificem Romanum (nomen Pontificis in his suis
litteris, quas subjicio, non exprimit: credidero tamen in
aliis prioribus, illa de re scriptis, expressisse) et a se
dono datam Oratorio Neapolitano: estque donata a Ba-
ronio P. Antonio Talpa rectori Oratorii Neapolitani,
ubi nunc dimidiæ statuæ argenteæ inclusa serratur.
Illa de re extat hodie epistola ejusdem Baronii in
archivo dicti Oratorii, in codice litterarum anni MDC
et MDCL, pag. 25, inscripta Antonio prædicta, qua in-
vitatur, ut ipsi Romam veniat ad accipiendam sacram
reliquiam, per alium non auferendam. Tenor ejus ex
Italico ita Latine habet: Quod ad pretiosam Reliquiam
attinet, deheo tibi singularia de illa perscribere, ut
quod ego persuadere non valeo, persuadeat ipse
Sanctus, faciatque te Romam venire. Est Reliquia
hæc insignis pars cranii S. Basilii, missa Constans-
tinopoli ad Pontificem Romanum, estque mihi cari-
ssima æstimatissimaque, quam solitus sum portare
mecum, quoties in consistoriis Papalibus tractanda
sunt negotia magni momenti; et fructum inde cepi
singularem. Veni igitur ut tecum hinc auferas
Sanctum, qui dedignabitur venire per alium lato-
rem. Signota est epistola Romæ xxix Januarii MDC.

Pag. 486 de S. Dogmaele. Ad calcem Actorum
ejus pag. sequenti adjice. — Habet idem sanctus

Dogmael confessor ecclesiam in loco, Pomerit-Jaudii D
dicto diocesis Trecorensis in Britannia minore, ubi
honoratur sub nomine Sancti Toel, uti scribit Castella-
nus.

Pag. 438 num. 5 emendanda sunt varia. Quapropter
omnibus cancellatis, ita lege —

5 Is erat Christi annus MCCLI, quando Pontifex In-
nocentius IV, qui in Galliis Lugduni ac alibi, Friderici
imperatoris tyrannidem declinans, sexennio et sex cir-
citer mensibus commoratus fuerat; imperatore mortuo
die XIII Decembris anni præcedentis, rediit in Italiam;
fuitque Mediolani, uti ex præmisso Breve discitur,
mense Augusto. Cardinales, quorum mentio fit in eo-
dem Breve, quod corpora dictorum ibidem Sanctorum
elevarunt, integro nomine sunt Hugo Presbyter titulo
S. Sabinæ, primus ex ordine Prædicatorum ad talem
dignitatem elevatus; et Willielmus, item Presbyter,
titulo XII Apostolarum, qui anno MCCL Lugduai
obierat; et mortuum fuisse, antequam suum illud
Breve daret Pontifex, significat per formulam bonæ
mem.

6 Beati Confessares, quorum corpora dicuntur per
Cardinales istos elevata fuisse, Aaron, Naamatus,
Pantagathus, Aquilinus, Georgius et Eutherius, quin
episcopi Viennenses fuerint omnes, non sinit dubitare
ipsum Breve Pontificium. Certe præ talibus fuerunt
tunc temporis habiti; quando plura et antiquiora rerum
suarum habuerunt monumenta Viennenses, quam nunc
supersunt: nec prudenter credi a quovis potest, collecto-
res catalogorum istiusmodi episcopatum, quantumvis
eruditi fuerint, post quatuor aut amplius seculorum
decursum, ac plurimum scripturarum interitum, tam
plene catalogos suos produxisse, ut nulla antiquissimo-
rum episcoporum nomina atque tempora ipsos non latue-
rint: et nullus dubito, quin, si ipsimet in præmemora-
tum Breve incidissent, continuo omnes, qui illic epi-
scopi Viennenses nominantur, in catalogos suos intulis-
sent.

7 Noti passim sunt ex prænaminitis, tanquam epi-
scopi Viennenses, et coluntur tanquam sancti, Naa-
matus XVIII Novembris; Pantagathus XVII Aprilis;
Georgius III Novembris; Eutherius sive Ætherius
hoc die XIV Junii. De Aarone et Aquilino notitia tam
certa non suppetit. S. Aaronem episcopum nominat
Grevenus in suo martyrologio die XXVIII Septembris;
et S. Aquilinum episcopum Molanus atque Mauro-
lycus die XVIII Julii; nec non Grevenus die XXIX Sep-
temb. Sed tantum vocant episcopos, nihil addentes de
loco, ubi episcopi fuerint. Quamobrem æque ad episco-
patum Viennensem, quam ad alium quemcumque, re-
ferri possunt. De sanctis Leoniano et Marculpho ita
loquitur Breve, ut ipsos e numero episcoporum mani-
feste excludat. Sanctos tamen et simul elevatos fuisse
in corporibus suis, non minus manifeste loquitur. De
primo sic pronuntiat Molanus die XVI Novembris:
Apud Viennam, depositio sancti Leoniani abbatis,
qui fuit germanus Aniani episcopi; nempe Aavelia-
neensis, qui putatur sub annum CCCCLIII obiisse, sancti-
monia clarus. Quo posito, vixit quoque ante dimidium
istius seculi S. Leonianus, qui et monasterium S.
Petri prope muros tunc Viennenses coadidisse et pri-
mus abbas rexisse scribitur.

8 Marculphum, aut potius Marculfum, alium
Sanctum non invenio, quam abbatem illum, qui in
Constantiensi Normanniæ diocesi multitudine miracu-
lorum, præsertim in curandis strumis et liberandis
energumenis clarissimus vixit ac mortuus est, et ineunte
seculo X ob irruptionem Normannorum inde translatus
fuit Corbiniacum in diocesi Laudunensi, ubi hodie dum
pergit apem miseris præstare, coliturque præcipue Ka-
lendis Maji, quo die et Acta ejus illustravimus. Quam-
obrem censeri non potest sanctus iste Marculfus se-
culo XIII Lugduai inventus ac elevatus fuisse. Fuerit
igitur

NOT. 31

Rediit Papa in
Italiam an.
1251.E
sancti ele-
vati, fuisse
omnes episco-
pi Viennen-

præter duos

F

qui videntur
abbates fuisse.

NOT. 29

Atque reliquæ
S. Basilii Ro-
mæ,Item Neapoli
dono Card.
Baronii.

NOT. 30

A igitur qui tunc ibi inventus fuit, abbas aliquis monasterii S. Petri Viennensis, uti fuisse traditur S. Leonianus, eodem tempore et loco inventus; quod et vero simile redditur, quia in ecclesia istius monasterii hodie extat sacellum sub nomine SS. Aaronis et Marculfi, teste Chorer in *Antiquitat. Viennen.* pag. 293.

NOT. 32

Pag. 439 de S. Methodio Patriarcha CP. num. 1 lin. 14 post hæc—Anno CCXXVIII hoc XIV Junii— adde— His, uti Henschenius præparaverat excusis, venit in manus meas Epistola, ab eruditissimo Pagio ad Abbatem Nicasium signata anno 1696: qua gustum aliquem præbere intendit curiosorum quarundam observationum suarum, a duobus posterioribus Criticæ suæ Tomis expectandarum. In hac Epistola pag. 7 cum ex Gallico sic loquentem exhibeo.

S. Methodius, Patriarcha Constantinopolitanus, obiit anno DCCCLXVI, XIV Junii, quamvis hactenus omnes crediderint alio anno eam mortem contigisse. Etenim S. Ignatius fuit consecratus Patriarcha die IV Julii in Dominica, ita suadente S. Joannico, teste Niceta in Vita hujus sancti Patriarchæ, Expulsus e Sede sua, et Theodora Imperatrix ex Palatio, anno DCCCLVII; quamvis auctores omnes id factum scribant anno uno serius. Etenim cum idem Nicetas dicat, ipsam regnasse cum filio quindecim annis, mensibus octo; id quod jam diximus, accidisse non potuit nisi anno DCCCLVII; eo magis quod Auctor Libelli synodici, loquens de Synodo Constantinopolitana, quam Photius contra Sanctum hunc collegit; dicit ipsum sedisse annis undecim, mensibus quatuor et diebus viginti: hinc autem apparet non solum ordinatum fuisse ipso quo supra dixi die, sed etiam depositum die XXII Novembris, quemadmodum Nicetas optime notat, quamvis versio Raderi hac in parte corrupta sit, ubi dicitur quod S. Ignatius restitutus fuit post novem annos exilii, librario novem pro undecim scribente; quos tamen undecim oportet utrimque incompletos censere, quod sic demonstro. Basilius Imperator constitutus, restituit Ignatium anno DCCCLXVII, die Dominica tunc cadente in XXIII Novembris, sicut ait Nicetas, eodem scilicet die quo

fuerat in exilium actus: sed quia id non contigit eadem feria, idque scriptores ante nos haudquaquam observarunt, lapsi in errorem sunt quoad annum. Dicit porro Nicetas, quod idem Sanctus post suam restitutionem gubernavit Ecclesiam annos decem; consequens igitur est ut obierit anno DCCCLXXVII die XXIII Octobris, ipso quem Nicetas signavit die.

D
AUCTORE (. J.

Hactenus Pogius: quibus ad examen adducendis, ultimo hoc impressionis die tempus non suppetit, typographo nullam moram indulgente, propter instantes mundinas Francofurtenses; molui tamen vel sic oblatam correctionem admittere, quom fructu qualicumque diligentia suæ privare virum, optime meritum etiam de hoc opere, cui verum S. Gregorii Nazianzeni obitum definiit per epistolam, prius ad me datam quam primum Criticorum suorum Tomum ederet.

Pag. 453 de Gerasimo Ordinis S. Basilii, subnecte.

NOT. 33.

Habemus Kalendarium MS. Sanctorum ejusdem Ordinis, ab ejus abbate generali Petro Menniti non ita pridem ad nos Roma missum, in quo S. Gerasimus oppellatur Abbas; et notatur, ex permissione Congregationis rituum, coli in Ordine v Martii; qui tamen dies, ut alibi sæpe in isto Kalendario, videtur hic quoque ad arbitrium electus fuisse: quæ permissio facta dicitur anno MDCIII, quando Ferrarius Catalogum suum generalem, ubi XIV Maji, atque iterum XIV Junii ejus mentio fit, nondum ediderat. At vero prodierat anno MDLXXVII Neapoli David Romæus de Sanctis Surrentinis, ubi in adjuncto indice de Sanctis regni Neapolitani, Gerasimum odscibit diei XIV Maji. Cur alium diem elegerint Basiliani, compertum non habeo. Neque magis compertum habeo, cur ibidem ejus obitum referant ad annum DCCCLXXV. Au hunc Gerasimum suum Calabrum, cujus perobscura nunc memoria est, confuderint cum Gerasimo abbate, qui prope Jordanem fluvium monasticum vixit ac docuit apud Joannem Moschum in Prato spirituali cap. 107, ipsi viderint: potest Abbas ille seculo v floruisse.

Alia de S.
Gerasimo
Ord. Basili-
ana.

E

Pag. 483, ante B. Castoram viduam pone titulum et reliqua de S. Hartwico, prout hic sequuntur.

NOT. 34

DE SANCTO HARTWICO

ARCHIEPISCOPO SALISBURGEN. IN NORICO

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sanctitas probata. Vita a quo et quando et scripta.

NOTIOR est civitas et nobilior archiepiscopatu suo, Salisburgum, quam ut indicatione aut illustratione eget; antiquitas, uti passim putatur, Juvavia dicta, in Norico, nunc Bavaria, aut certe in Circulo ejus. Habuit illa post S. Rupertam, episcopatus institutorem, aliquot ejus successores sanctitate illustres, colitque hodie: habuit et alios fortassis non inferioris sanctimonie, qui jam olim pro Sanctis habiti fuerant, quamvis nunc speciali cultu in Officiis divinis non honorentur. Hos inter merito recensatur, de quo hic agimus, Hartwicus archiepiscopus, anno DCCCXC creatus, MXXIII demortuus: cujus sanctitatem sufficienter commonstrant monumenta antiqua, Sanctum appellantis, sepe crum in honore habitum, veneratio illuc accurrentium suosque infirmos deferentium, luminaria ibidem accensa, curationes impetratæ plurimæ.

2 Pleraque talis cultus indicta extant in ipsius vita, altero post obitum ejus seculo conscripta. Sancti oppri-

lationem confirmat, præter chronica antiqua ecclesie Salisburgensis, Catalogus episcoporum ejusdem loci, quem inveni ipse anno MDCLXXXVIII in celeberrimo Austriæ monasterio Mellicensi, atque descripsi e codice membraneo MS. magnæ formæ, continente vitas Sanctorum mensis Novembris, fol. 249. Qui Catalogus desinit in Adalberto, anno MCLXVIII creato archiepiscopo, atque sub illud tempus debet collectus fuisse. Ibi autem Hartwicus honoratur titulo Sancti, uti ibidem ante ipsum honorantur S. Rupertus, S. Vitalis, S. Virgilius; et post ipsum S. Gebhardus, de quo paulo post hic agimus; S. Tiemo et S. Eberhardus, de quo jam actum est XXII Junii.

ex antiquis
monumentis
probata,

3 Andreas Brunnerus noster in Annalibus Bojarum parte 2 pag. 560, ubi S. Wolfgangum episcopum Ratisponensem ab Hartwico archiepiscopo Salisburgensi honorifice sepultum dixerat; ita pergit: Hartwicum sua virtus, magnis prodigiis confirmata, pene Wolfgango exæquavit. Fama hodieque viget, hor-

confirmatur
a recentiori-
bus,

rente

C

F

C. J.

AN. MXXIII

Sanctitas
Hartwici,

A A rente bruma ramum ex arbore carptum in ipsius manibus floruisse, ostentatum etiam posteris, lo-
AUCTORE C. J. Andrea Brun-
 nero, que, media hieme vernanti, a flore nomen inditum. Friderico archiepiscopo in pontificatu, quatuor annis ante Wolfgangi obitum, successerat non sine divinitatis consilio, Boicæ ita prospicientis, ut semper sanctorum virorum humeris fulciretur. Atque iterum pag. 763: Annus xxiii seculi xi, illustre Bojariæ idus Hartwicum Salisburgensem antistitem extinxit, quem fama publica ob ingentia prodigia, a vivo mortuoque edita, Ruperto, Virgilio, ceterisque, quorum nominibus assurgimus, cœquavit. Constat usuram lucis oculorumque pluribus de tumulo largitum; ligatos in nodum artus explicasse; depositos et morti devotos jussisse vivere, aliaque similis exempli et gloriæ patrasse, non nisi divinis viris usitata, certa immortalitatis testimonia.

Wiguleto
 Hundio,

4 Ante Brunnerum de eodem hunc in modum scripsit Wiguleus Hundius in Metropoli Salisburgensi pag. 7: Hartwicus, comes a Spanheim et Artenburg, alias Lavental, electus est archiepiscopus, vi Idus Novembris, anno mccccxc. Claruit multis miraculis et habetur pro Sancto. De eo ferunt, quod cum in Pluenbach pergens, ramum aridum casu de arbore carpsisset, statim in ejus manu ille floruerit; unde adhuc loco nomen Pluenbach superest. Sepelivit idem divum Wolfgangum apud S. Emeranum Ratisponæ. Idem S. Martinum, titulo doctus, invenit; eumque S. Ruperto in urna argentea, auro vestita conjunxit. Rexit annis xxxii; mortuus anno mxxviii; sepultus in sacello S. Gregorii, Idem de eodem scribit in archiepiscopo. Adulberto II, quod anno mclxxi Vitalis, Virgilius, Hartwicus, pontifices Juvavienses et Pilegrinus Pataviensis multis miraculis claruerunt. Ejusdem sanctitatem celebrant fratres Mezgeri, in Historia Salisburgensi, anno 1692 impressa, pag. 302 his verbis: Sancto Wolfgango Sanctum subjungimus Hartwicum, qui etsi Romanorum calculum in Albo Divorum nondum tulit, e cælo tamen prodigiorum suffragiis honoratus, in catalogo Præsulum inter Divos antiqua existimatione et fama a Salisburgensibus censetur. Et sub finem addunt. Ceterum Hartwicus, terra Salisburgensi sanctissime culta, ad paradysum Cœlitum beata morte transiit anno mxxviii. Sepultus est in sacello S. Gregorii, quod deinde ab ejus sanctimonia, ad sanctum Hartwicum appellari cœpit.

Mezgeris
 fratribus,

5 Ejusdem sanctitatem adstruit quoque Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, ad diem viii Novembris, qui fuit ordinationis ejus episcopalis, inquit, non natalis, qui latet. At vero hunc invenerint alicubi Cartusiam Colonienses, Zacharius Lippelous aut Cornelius Grasius, qui Vitas Sanctorum ex selectissimis et probatissimis orthodoxis Patribus anno mdcxvi Coloniæ ediderant, ubi Acta Hartwici die xiv Junii proponuntur legenda: quem illi diem unde acceperint, non indicant; opinor, ex aliquo Germanicarum ecclesiarum Necrologio; quemadmodum in Fuldensi apud Leibnizium notatur ejusdem Hartwici annus, quo obiit, mxxviii; aut ex alio Calendario. Unum tantummodo inveni hactenus scriptorem, eumque recentem D. Franciscum Duckher, qui in suo chronico Salisburgensi anno mclxxvi lingua Germanica impresso, supremum diem Hartwici signat xix Decembris: et verosimilius est, ipsum tunc obiisse, quam xiv Junii. Nolim tamen propterea ipsius Acta eo reservare, quia jam ab aliis hagiographis ad diem xiv Junii relata pridem fuere; uti infra num. 14 amplius declarabitur.

Philippo
 Ferrario.

Vita a quo
 scripta sit,

6 Autor vitæ apud Canisium est anonymus, sed sancti Eberhardi, item archiepiscopi Salisburgensis anno mclxiv mortui, discipulus, qui ibidem multa alia de episcopis Salisburgensibus scripsisse indicatur; puta, vitas SS. Ruperti, Virgilii, Gebehardi, et ipsius

Eberhardi prædicti. Aliam vitæ ejus auctorem indicat D Baronius sanctum Eberhardum, sic scribens tomo xi Annalium ad calrem anni mxxviii: Hoc eodem anno moritur sanctus (Sanctum et ipse appellat) Hartwicus Salisburgensis episcopus, cujus res præclare gestas scripsit ejus discipulus, æque sanctus, Eberhardus, quas diligentia Henrici Canisii editas habes tomo 2 Lectionum antiquarum. Hinc Vossius quoque in Scriptoribus Latinis, tum novum Sanctum, tum ignotum scriptorem, Eberhardum, discipulum S. Hartwici producit; præterquam quod in anno etiam, quo Hartwicus obierit, aberret anno uno, adscribens obitum ejus anno mxxiv. Sed pace tantorum virorum dixerim, ipsos non satis considerasse, quæ apud Canisium, quem citant, de auctore vitæ S. Hartwici leguntur. Ibi enim non legitur, auctorem fuisse S. Eberhardum; aut discipulum Hartwici; sed sancti Eberhardi discipulum; qui etiam S. Eberhardi aliorumque ipsius in cathedra Salisburgensi decessorum aliquot episcoporum vitas descripsit, uti jam diximus. Ab obitu autem S. Hartwici usque ad obitum S. Eberhardi, qui incidit in annum mclxiv, uti demonstratum est ad ejus acta, die xxii Junii illustrata, fluxerunt anni cxli: potestque discipulus ille Eberhardi supervivisse magistro suo usque ad finem seculi xii; ac interea sua, quæ apud Canisium exstant, scripserit.

7 Quæ hactenus de auctore vitæ asseruimus, satis certa sunt. Quo autem anno is vitam S. Ruperti, et consequenter aliorum vitas, scripserit; indagat citatus Vossius pag. 437, adducens hæc scriptoris verba, uti apud Canisium tomo 2 pag. 255 leguntur: Computemus annos de transitu S. Rudberti ab anno dcccxiii Dominicæ Incarnationis. Sunt autem a transitu ejus usque ad præsentem annum, qui est Dominicæ Incarnationis annus millesimus centesimus octogesimus sextus; anni quingenti lxxiii. Et subdit: Ipse est annus xxxvi, 9 regni Frederici Imperatoris. Ita ibi. In quæ mirabiles conjecturas format Vossius, quatenus sermo est de annis imperii Frederici, de præcedentibus calculis parum sollicitus. Ego ex omnibus ibi temporum notis, illam certissimam duco, qua auctor dicit se scribere anno dominicæ Incarnationis millesimo centesimo octogesimo sexto. Ibi enim nequivit errare. Recte etiam signavit e sententia nostra transitum S. Ruperti anno dcccxiii, quo ejusdem vita docet, eum obiisse vi Kal. Aprilis. Spatium quoque, quod signatur intercessisse a transitu S. Ruperti ad usque annum mclxxxvi, recte computatum est, si ab annis, uti scribitur, dlxxxiii, demas x. Nam anni dlxiii vere intercesserunt.

E

et quo tem-
 pore,

8 Quod ait Vossius, ex temporum ratione annum Christi mclxxxvi esse Frederici xxxiv, non recte computatum est. Fredericus enim anno mclii, die iv Martii creatus imperator jam compleverat anno mclxxxvi eodem iv Martii die, annum imperii sui xxxiv, ante diem transitus S. Ruperti anniversarium, qui incidit in xxvii ejusdem mensis, currente jam tum anno Frederici xxxv. Sed neque hoc posito, inquis, recte computavit auctor vitæ, combinans cum anno Christi indicato annum Frederici xxxvi. Fateor, sed facilius fuit, illum in eo aberrare, quam in anno Christi signando, quo scribebat. Quod porro conjectat Vossius de illa notu, 9, apud Canisium annis Frederici xxxvi adjecta, opinaturque ex numerati 4, ob figuræ similitudinem ab imperito aliquo conversam esse in 9, vana est conjectura. Ego mihi persuadeo, notam illam, 9, aliud non esse, quam signum, quo uti solent typothetæ pro syllaba finali, us; et hic indicabit, quod annus xxxvi, 9, legi debeat tricesimus sextus.

F
 vana hic con-
 jectante Vos-
 sio.

9 Lubet hoc loco (quandoquidem mentio facta sit de anno transitus S. Ruperti, quem in commentario ad ejus gesta, die xxvii Martii, fixerunt decessores nostri in anno Christi dcccxiii, aut dcccxxviii) lubet, inquam,

Error, ad vi-
 tam S. Ruper-
 ti commissus,

hic

A hic uzam alteramve corrigere errorem, qui irrepsit in Annotata ad vitam ibidem primam, cap. 2 Annotatione m, quam sic emendes velim — in Fuerit is ex calculo nostro Benedictus I out Pelogius II, qui ob anno 575 ad 590 ecclesiam universalem gubernarunt. — Auctor Annotationis, requirens, quis Pontifex Romanus ecclesie præfuerit seculo Christi sexto post annum ejus LXXVII: postquem Bavaris prædicare Rupertum cœpisse, in commentario suo prævio statuerat; respexit per incuriam seculum quintum pro sexto, et inventum ibi nomen S. Simplicii, qui ab anno 467 ad 483 Pontifex fuit, illud in suam Annotationem transtulit, pro Pelagio Papa, qui e seculo VI sumi debebat. Errorem recte observarunt fratres Mezgeri in sua Historia Salisburgensi, § 1 Dissertationis præliminaria; quibus eatenus ego gratias ago.

cognosci potest ex Commentario ibi prævi

10 Non tamen probo, quod in capite istius paragraphi sui, hunc ponentes titulum, Quid Bollandus in Actis Sanctorum de ætate S. Ruperti senserit, colligant Bollandi, aut potius Papebrochii (hic enim istius lucubrationis auctor est) sensum ex errore, in Annotatione per festinationem commisso, quem et ipsi, si diligentiores æquioresque fuissent, poterant per se deprehendere errorem esse, consulendo commentarium prævium, ubi data opera disputat Auctor de Ruperti ætate et num. 2 illam definit, quod nempe Rupertus anno Hildeberti regis secundo in civitate Wormatiensi habebatur episcopus; et post gloriosi apostolatus labores, vitam finivit in die Resurrectionis Dominicæ vi Kalendas Aprilis. Quæ verba, ex ipsis Actis desumpta, continuo explicans commentator, docet, Hildeberti, seu Childeberti, Austrasiæ regis, annum secundum concurrere cum anno Christi DLXXVII, quo adhuc Wormatiæ erat episcopus Rupertus; et Æm VI Kal. Apr. a prænotato anno usque ad finem seculi VII non incidisse in diem Resurrectionis Dominicæ, nisi annis DCXXXIII et DCXXXVIII: atque adeo alterutro horum annorum, et verosimiliter primo, Rupertum obiisse; capisse vero apostolatium suum per Bavariam post annum DLXXXVII, quoto autem post anno non determinat, nec est facile determinatu, quantumvis illa in re laborent Fratres prædicti.

Atque ibidem error an vere sit talis.

11 Alium errorem videntur sibi iidem fratres Mezgeri deprehendisse in Annotatione n, ubi ad vitam S. Ruperti, a Surio editam, ejusque hæc verba: sanctissimum ejus corpus in ecclesia S. Petri, in sepulcro, quod nunc hodie cernitur, quievit annis 150, usque ad tempora S. Virgilii; hæc adjicitur notula: Ex nostro calculo intercessissent anni plusquam 200. Displicet hæc notula, quantumvis innocens, prædictis scriptoribus, annos ibi positos referentibus ad prædictum errorem suum ipsorum non minus, quam Papebrochii, commissum in nomine S. Simplicii Papæ, loco Pelagii Papæ; volentibusque notam illam annorum 200, scribi debuisse annorum 300. At vero si ipsi inconsideratam suam sententiam ex annotatione erronea non concepissent, sed sententiam veram auctoris, in commentario expressam considerassent, collegissent utique, auctorem hic secundum commentarium suum loqui, ubi transitum Ruperti figit in anno Christi DCXXXIII, et adventum ejus in Naricum reducit ad annum circiter DLXXX: atque inde videtur computasse intercapedinem annorum ducentorum usque ad inventionem aut translationem corporis sub Virgilio episcopo. Nihilominus parum accurata est annotatio in illum Surii textum; atque adeo deleatur: quia Sarius ibi tantum agit de spatio temporis quo corpus S. Ruperti in ecclesia S. Petri sepultura quievit: ab anno autem, quo obiisse statuitur, DCXXXIII, adusque annum DCCLXXXIII, quo a Virgilio translatum fuit, intercedunt anni CL, uti scripsit Sarius.

§ II. Item de scriptore vitæ, de die obitus aliisque Hartwici gestis.

Redea ad Hartwicum. Vita ejus in antiquis Lectionibus Canisii extat tom. 2 cum aliis ecclesie Salisburgensis monumentis, pag. 310; atque iterum tom. 6, cum aliis item ejusdem ecclesie antiquis scripturis, pag. 1215. Quæ tomo 2 referuntur a pag. 247 sub titula, De episcopis Salisburgensibus, usque ad pag. 324; sunt Vitæ S. Ruperti, S. Virgilii, S. Eberhardi, S. Hartwici, S. Gebehardi, episcoporum Salisburgensium: omniaque et singula adscriptum habent auctorem suum, S. Eberhardi archiepiscopi Salisburgensis discipulum; qui nusquam nominatim iudicatur, aut qualis fuerit exprimitur. Attamen initio vitæ S. Eberhardi, aut (si mavis) prologo, vocat ipse sese extremum illorum oranium, quibus Eberhardus aut proprie episcopus, aut notus tantum convictu, aut meritorum magister olim exstitit. Igitur et ipse illum aliquo saltem prædictorum modo, si non oranium, noverat, nempe vel ut episcopum subditus, vel ut socium in convictu, vel ut magistrum discipulus. Sub finea quoque vitæ ante recitationem miraculorum, se indicat unum esse ex discipulis ejus antiquis: et sub medium ejusdem vitæ, ait: Deus scit, quod non mentior quæcumque scribo. Dicam quod vidi, quod multorum attestatione, quod proprio experimento cognovi.

Vita Hartwici his edita a Canisio,

E

sed secunda, in parte aucta est.

13 Jam vero tomo 6 Canisii pag. 1021 sub hoc titulo, Monumenta Salisburgensia; proponuntur, præter alia multa, eadem vitæ, quas jam dixi tomo secundo contineri; iisdem passim verbis, auctæ tamen subinde interjectis aut adjectis quibusdam laciniis novis. Sic inter vitam et miracula S. Hartwici interponuntur aliqua, quæ nos hic istis [] signis includemus. Similiter adjicitur Actis S. Eberhardi veluti alia vita: et plura adduntur Actis S. Gebehardi: ex quibus additamentis cognoscitur, illorum Auctorem esse monachum Admontensem, dum monasterium illud Admontense, passim nostrum vocat; quod in editione tomi 2 nusquam observavi. Interim notat editor Canisius, in tomo 6 pag. 4138, Auctorem ibi sequentium vitarum esse eundem S. Eberhardi archiepiscopi discipulum, et apographum, quod ibi profert, esse altero, quod tomo 2 ediderat, multo correctius et in quibusdam locis auctius, præsertim in fine vitæ S. Gebehardi, ubi continetur fundatio integra monasterii Admontensis. Verum bona venia Editoris, non animadvertit, alium se prodere Auctorem in additamentis, quam in vitis: qui tamen possit credi, non multo post discipulum S. Eberardi illa compilasse: quia additamenta ad vitam S. Gebehardi desinunt in anno MCLXXVII. At vero si idem credatur quoque complasse chronica Salisburgensia, quæ mox sequuntur, ætas ejus referenda erit saltem ad annum Christi MCCCCLXXVI, quo usque Chronica illa pertingunt.

F

14 Vitam igitur Sancti nostri hic damus ex duabus prædictis editionibus Canisii, adeo inter se conformibus, præter insertam posteriori laciniam supra memoratam, ut altera vix verbulo ab altera discrepet, nisi forte ex incuria librorum aut typothetarum; quibus etiam imputandum puto, quod in primæ editione designetur annus ordinationis Hartwici in episcopum, DCCCCXV, manifestissimo errore; qui in posteriore signatur recte, DCCCXC. Inde igitur fuisse Archiepiscopum, et fuisse ad annum usque Domini MXXIII, communis scripturarum consensus affirmat. Non æque conveniunt in determinando auctorum numero, quibus ecclesiam suam rexit. Hundius annos tantum XXXII numerat, plerique alii XXXIII: qui tamen conciliari inter se facile possunt, si dies XIV Junii, quo hic, exempla Lippeloi et Grassii, Acta S. Hartwici illustramus, sit etiam ejus dies obitualis. Tunc enim intelligendus est Hundius numerare annos

cetera similis primæ.

Annus et dies quo obiit Hartwicus.

annos

AUCTORE C 1. **A** annos xxxii completos; olii vero, xxxiii incompletos, deficientibus propemodum mensibus quinque, videlicet a die xiv Junii usque ad viii Novembris, quo fuit ordinatus episcopus. At vita nostra Hartwici, quæ poriter docet, ipsum anno dccccxc, vi Idus, seu die viii Novembris ordinatum, et anno mxxxiii mortuum fuisse, designat annum episcopatus ejus xxxiv: adeo ut non tantam anni episcopatus xxxii, sed etiam xxxiii completi fuerint, atque annus xxxiv, a die viii Novembris inchoatus. His consorat Auctor Chronici Salisburgensis, num. 5 nobis citatus, dum ait, Hartwicum ecclesiam suam rexisse annos xxxiii et ultra, atque obiisse anno Domini mxxxiii, additque diem obitus xix Decembris. Et sane debet ante finem istius anni Dominici obiisse ex omnium sententia. Sit igitur annus ordinationis Hartwici dccccxc, dies viii Novembris; annus mortis mxxxiii; annus episcopatus, quo obiit, xxxiv; dies obitus xix Decembris. Si quæras, cur Acta viri sancti in illum diem non differamus, jam dixi, quia illo die nemo in Legendis Sanctorum de Hartwico hactenus egit: egerunt pridem aliqui ad diem xiv Junii, caputque hic ei quodammodo proprius esse, sive vere natalis sit, sive alia de causa.

Sepelit S. Wolfgangum, **B** 15 Præter gesta Sancti nostri, ab Auctore vitæ relata, lega de eodem in vita S. Wolfgangi Ratisponensis episcopi, apud Surium ad diem ultimum Octobris, quod divino nutu ex prædicatione Wolfgangi moribundi, ad locum, cui nomen Puppunga, inter Passavium ac Viam, ubi is animam agebat, directus sit, ac postridie mortis ejus, ex naufragio, per Danubium facta, solvus eo pervenerit, relatumque viri sancti corpus Ratisponam, in ecclesia S. Emmerami solennibus exequiis terræ mandaverit. Narratio ibi sic habet: Mane alterius diei ab obitu Wolfgangi, exequias funeri apparantes, angi animis cœpere, undenam possent obtinere episcopum aliquem, qui funus celebraret. Et ecce commodum supervenit Hartwicus Salisburgensis episcopus, et Aribo Comes, vir Dei, inter laicos clarissimus. Eos adventuros, nocte superiori beatus Wolfgangus significarat; post longa silentia et quamdam animi remissionem, ad adstantes subito dicens: Repurgate domum, præparate hospitium. Venient enim hodie ad nos hospites boni. Vera autem me dicere, hoc signo cognoscetis; navis, quæ vehebantur bona Hartwici archiepiscopi et Aribonis præfecti, in Danubio naufragium perpessa est: sed Dei benignitate homines servati sunt, iidemque domini mox post obitum meum huc accedent. Quod ita factum est:

C et ab illis ipsis, et multa populi fidelis turba sacrum corpus septimo ab obitu ejus die Ratisponam honorifice est translatum: ubi cum ad S. Petrum esset exceptum, et vigiliarum missarumque celebrationibus anima Deo commendata; admodum reverenter corpus per cuncta urbis monasteria circumtulere, ad extremum illud inferentes in cœnobium B. Emmerami, quem dum in humanis esset, præcipuo honore habuerat. Ibi missarum solenniis et exequiarum officiis rite peractis, præclare atque honorifice tumulatum est. Et isthæc quidem Hartwici pia officia in Wolfgangum episcopum suffraganeum suum.

16 Alia præstitit S. Erendrudi virgini et primæ abbatissæ monasterii Nubergensis prope Solisburgum, ab ejus propinquo S. Ruperto fundati, cujus novam suo tempore excitatam a sancto imperatore Heurico ecclesiam dedicavit, in eamque sacrum Virginis corpus e priori locum transtulit; si Cæsario, tribus ferme post seculis ejusdem monasterii capellano et miraculorum S. Erendrudi scriptori, fides habenda sit. Scripta ejus extant apud nos, ex Canisia sumpta, in Actis sanctæ Virginis prædictæ tomo v Junii pag. 582: ubi postquam num. 3 ille narravit, S. Heuricum Imperatorem ad tumbam S. Erendrudis iterato liberatum fuisse, nescio qua infirmitate; et simul vovisse Deo omnipotenti, beatæ et

et novam S. Erendrudis virginis ecclesiam

gloriosæ virgini Mariæ, sanctæque Erendrudi, ut si relevaretur ab ægitudine sua, monasterium, quod paulo ante incendio consumptum fuerat, a fundamento vellet reædificare. His, inquam, narratis, ita pergit num. 4: Peracta quoque et ædificata structura, tam monasterii, quam aliarum officinarum, et dedicata ecclesia in honorem sæpe dictarum patronarum, ipso Imperatore præsentem, per B. Hartwicum archiepiscopum corpus S. Erendrudis de antiquo tumulo in cryptam, ubi nunc requiescit, summo cum honore translatum fuit. Quod factum sit vel ante vel currente anno mxxxiii: quo Hartwicum obiisse diximus; nec amplius anno uno Imperator Heuricus ipsi supervixit.

D ab Henrico Imp. sancto constructam, dedicat.

VITA a ET MIRACULA

a

Auctore anonymo, S. Eberhardi Archiepiscopi Salisburgensis discipulo.

Ex duabus editionibus Henrici Canisii tomo 2 et 6 Antiquarum lectionum, inter se collatis.

Consideranti mihi lilia agri, quo honore quoque decore candidata vestiantur et pullulent, multa virtutum varietate purpurati rosarum flores apparent. Hinc in lilio miror, quod est niveum; hinc in rosa colorem intueor purpureum. Tria tamen amplius in ipsis intendo colorem scilicet et odorem et utriusque allectionem. Flos est anima justi; color, religio. Catholicæ fidei; odor, amor Dei et proximi; allectio, promissio est cœlestis regni. Unde est illud in Canticis Canticorum: Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, et inspicerem, si florissent mala punica. Et de eodem in subsequenti: Vineæ florentes odorem dederunt. Et illud: Odor inæstimabilis erat nimis. Hortus est Sancta Ecclesia, de quo Sapientia clamat: Rigabo hortum meum. Noces sunt animæ justorum; testa nucis, vas humani corporis; corium mundani livoris amaritudo, et in b nucleo, justitiæ designatur habitudo. Tunc ergo in hortum suum c nucum Sapientia Dei descendit, quando quid in nucibus, id est in justis; quid in convallibus, id est humilibus, speciosius sit, consideravit d. Quæ sunt vineæ, nisi oves Dominicæ? Quid sunt earum flores, nisi passionum meritis purpuratæ virtutum varietates? Unde est illud Sapientiæ: Flores mei fructus honoris et honestatis. Floret enim vinea dominica per opus bonum, sed odorem dat aliis, bene vivendi proponens exempla. Floret vitis, decoratur in se, sed odore fructificat in aliis. Huic simile est quod legitur: Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris.

Matth. 6.
E
Comparatione florum,
Cant. 6.
horti,
Cant. 2.
Eccli. 24.
b
c
convallibus,
d
et vineæ
F
Eccli. 24.
Eccli. 24.

2 In agro igitur rosa vel lilius, in horto nux, et in convalle lignum pomiferum, et in vinea palmes, B. Hartwicus. Hinc enim est castitate candidus; hinc diverso virtutum colore purpureus; hinc licet in carne, divinitatis satiatus nucleo; hinc ut lignum fructiferum imbre roratur temporaneo. Palmes est in vite, non aridus, non ad ignem ut comburatur excidendus, sed flore cum fructu germinans, ut doctrinæ vina ministret, in Christo, qui est vera vitis, exuberans. Unde est illud in Evangelio: Omnem palmitem in me ferentem fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. Palmes vero iste non sterilis, sed fœcundus, satis in Christo tulit sibi, sed purgatus, id est carne solutus, plus attulit et plus recepit. Hic quidem collegit, sed ibi cum exultatione manipulos reportavit. Super pauca fidelis humanitus, super multa cœlitus constitutus est. Hic ut pater familias pervigil, fieri comminatur:

laudatus S. Hartwicus
Joan. 15

hic

- Psalm. 125.
Matth. 25.
Matth. 24.
Joan. 10.
Rom. 14.
c
- A hic ut pastor bonus, lupum confundit et fugat : hic etiam oves pascit et potat ; jejunautes non spernit, et manducantes non judicat. O ! quantum luxit *e* in carne positus, qui nihil remisse prætermittens, fuit in omni bona actione strenuus, ad docendum egregius et in omni morum claritate fuit conspicuus ; orphanorum adiutor, viduarum defensor, mæstorum consolator et in regenerandis animabus magnus propagator.
- 3 Hic itaque post obitum bonæ memoriæ Fridærici antistitis ecclesiæ Juvavensis suscepit cathedram anno incarnationis Domini MCCCXC, *f* vi Idus Novembris : sed ecce cum prædecessore suo gaudet regnum sortis et gloriam. Ex regali legitur oriundus prosapia *g*, unde ampliori virtute, vitam in se nobilitavit et opera.
- Ut radius de sole prodit, de flumine rivus ;
Hic stetit et fluxit regum de sanguine rivus.
Iste ergo participat in eo, quod scriptum est :
Fecit nos Deus sibi regnum et Sacerdotes.
- Apoc. 1.
- Recte quidem agenti, se ipsum et actus suos regenti, bene convenit hoc nomen Rex, quia de regali secundum carnem egressus linea, cum rege Christo decorabitur in gloria *h* ; ut recte dicatur ei *i* per Prophetam : Regem in decore suo videbit. Et illud in Psalmo : Domine, in virtute tua letabitur Rex et super salutare tuum exultabit vehementer. Fuit enim ad opera misericordiæ vehemens, in tribulatione patiens, pronus ad indulgentiam, et tardus ad iram, fide firmus, ut impetret ; spe certus, ut capiat ; caritate perfectus, ut sine fine permaneat. Ut etiam ordo docendi postulat, multa erubuit docere, quæ tamen studuit facere, viam monstravit digito, quam ipse præcessit opere suo.
- ortus ex stirpe regali,
h
i
- B *i* per Prophetam : Regem in decore suo videbit. Et illud in Psalmo : Domine, in virtute tua letabitur Rex et super salutare tuum exultabit vehementer. Fuit enim ad opera misericordiæ vehemens, in tribulatione patiens, pronus ad indulgentiam, et tardus ad iram, fide firmus, ut impetret ; spe certus, ut capiat ; caritate perfectus, ut sine fine permaneat. Ut etiam ordo docendi postulat, multa erubuit docere, quæ tamen studuit facere, viam monstravit digito, quam ipse præcessit opere suo.
- 4 Cogitavit enim, non esse sicut æs sonans, aut cymbalum tinniens ; ne cum aliis prædicaret, ipse reprobus fieret *k*. Detractoribus aures non adhibuit : aliud in corde et aliud in ore non habuit : munera super innocentes non accepit. Pœnitentes hortabatur ad melius, justos fovebat ut justus, minores tuebatur ut fortis ; et omnibus exhibuit opera pietatis. In meridie quippe caritatis, cum sole justitiæ statum fixit, ut luceat ; ut *l* sicut mundus solari radio, sic credentium populus suo respondeat beneficio. Interim enim ejus virtutum fama percrebuit, quod ad ipsam, causa doctrinæ sugendæ, vice apum, circumquaque omnis turba confluit. Eia quantos, nube infidelitatis obductos, mente cæcos, fidei luce perfudit ! quantis etiam, malitia surdis, verbi Dei auditum inseruit et ex insolentia mitius per confessionem Christum laudare fecit ! Omnes corporis et animæ curavit ægritudines, verbi gratia, errore contractos, veritatis cognitione fecit erectos. Hinc mundavit lepram et de facie gregis sui omnem abstersit maculam. Hinc gaudio prævaricationis occisos vipereoque tentationum veneno præmortuos ad virtutum opera restituit vivos. Bene igitur convenit illi, quod de Helisæo Sapientia clamat : In vita sua fecit monstra. Quod enim melius monstrum, quam de peccatore justum, de ægro sanum, de obstinato credulum, vel de mortuo reddere vivum.
- 1 Cor. 13.
1 Cor. 9.
vitarum osor et emendator
Psalm. 14.
k
l
- C nube infidelitatis obductos, mente cæcos, fidei luce perfudit ! quantis etiam, malitia surdis, verbi Dei auditum inseruit et ex insolentia mitius per confessionem Christum laudare fecit ! Omnes corporis et animæ curavit ægritudines, verbi gratia, errore contractos, veritatis cognitione fecit erectos. Hinc mundavit lepram et de facie gregis sui omnem abstersit maculam. Hinc gaudio prævaricationis occisos vipereoque tentationum veneno præmortuos ad virtutum opera restituit vivos. Bene igitur convenit illi, quod de Helisæo Sapientia clamat : In vita sua fecit monstra. Quod enim melius monstrum, quam de peccatore justum, de ægro sanum, de obstinato credulum, vel de mortuo reddere vivum.
- 3 Sed nec hoc silere dignum video, quod plurimorum fidelium didici testimonio. Contigit enim, quod ad ecclesiam, quæ Tale *m* dicitur, in festo S. Andreae ipsam dedicaturus exiret *n*, silvamque pertransiens, ramusculum ex arbore frangens arripuit, quem cum non diu manu tulisset, flores peperit, et in signum sanctitatis ejus a quibusdam fidelibus, diu custoditus fuit. O signum mirabile et plusquam dici possit commendabile ! O novitas ab antiquo non discrepans ! O Hartwici virga, virgæ Aaron sub figura concordans ? Sed illa in arca et hæc in manu floruit, nec tamen inter se dissentiant,
- Exod. 7.
- quia utriusque possessor arcam Domini rexit et arca Domini fuit. Quod tamen in ipso materialiter fuisse, si quis obstinate contradixerit ; spiritualiter *o* tamen completum ut credat, ratum sit. Quid enim signat ejus via, qua vadit, ut ecclesiam deducet, nisi Christum, in quo moraliter graditur, ut in mente sua Deo Sacrificium parat *p* ? Quid est arbor, de qua ramum fregit, nisi quilibet legis doctor, de quo disciplinæ formam sumpsit ? De hac virga scriptum est : Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt. Vel aliter ; Disciplina tua ipsa me docebit. Vel, et hæc virga pastoralis est, quæ in medio, sub typo disciplinæ, est rigida ; subtus causa servitutis, ferrea ; superius quasi floret, quia pœnitentes attrahit cum misericordia. De parte ferrea scriptum est : In virga ferrea confringes eos. De medio virgæ dicit Psalmista : Disciplina correxit me in finem. Superior pars virgæ, typum tenet misericordiæ. Tria quidem doctori conveniunt, ut scilicet impios districtius feriat ; in bono stabiles, non facti *q* moveat ; compungentibus misericorditer consulat.
- 6 Hanc virgam B. Hartwicus habuit et ipsa *r* virga æquitatis fuit : ut de ipso dici possit Ecclesiæ per Prophetam ; Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. Quid enim non extitit virtutis *s* in quo omnium virtutum schola fuit ? Quomodo etiam non sit plenus omni virtute, quem ecce prævenit Dominus in dulcedinis benedictione ? Ipse autem ecclesiasticæ virtutis est virga, cujus doctrina vel fide, legalium mandatorum in populo connectuntur laquearia. Ex Sion vero emittitur, dum speculatio *t* fidei ecclesiæ administratur. Omnia autem opera sua quæ fecit fuerunt signifera, quia virtutum, quas Deus in ipso fecit, fuerunt signativa. Consummato igitur felici vitæ suæ cursu, exuta humanitatis tunica, indutus est immortalitatis stola. Migravit autem S. Hartwicus ad Dominum anno ab Incarnatione Domini MXXXII, episcopatus autem sui MXXXIII *u*, Henrico imperatore in hujus nominis regnante, Domino nostro Jesu Christo Rege ; qui vivit et regnat cum Deo Patre et Spiritu sancto unus Deus, per omnia secula seculorum. Amen.
- 7 [x Magnificavit igitur Dominus Sanctum suum Hartwicum et beatificavit illum in gloria. Vere mirificavit, quem adhuc in carne spiritualement fecit, et qui corporaliter fuit in terris, jam mente conversaretur in cælis. Hinc ergo cum suis consimilibus dicitur per Apostolum : Vos estis genus electum, regale sacerdotium. Vos, inquam, electum, præelectum a Deo, electum a populo, quod certo comprobatur in sua electione miraculo. Post prædecessoris sui transitum, cum jam clerus ingemuit, et de pastore certantibus beatus Hartwicus supervenit. Intrat igitur pontificatum nescius, a clero suscipiatur a Deo præelectus : mirum in modum a Spiritu Sancto ducitur, ut agnus ad pascha, sed in ipso transmutatur arietis forma. Fit agnus, ut obediat ; aries ut præmineat : agnus, ad sacrificium ; aries, ut custodiat gregem suum. Fit signorum virtute mirabilis, caritate conspicuus et in consortio stabilis : fecit mirabilia in vita sua : tunc fecit illis, sed modo plus facit istis : velut enim in nocte seculi luna fuit in vivis, sed ecce in cælestis gloriæ firmamento velut sol lucet mortuus : ut bene conveniat illi quod scriptum est : Justi fulgebunt sicut sol. Quid ergo mirabilius ? caro in lunam et anima mutatur in solem. Recte igitur convenit illi illud Sapientiæ : In morte mirabilia opera ipsius. O quam gloriosus Deus in sanctis suis, qui quos dilexit in mundo, post mortem plus dilectos esse, signorum declarat beneficio. Opus tamen erat, vel potius decus, ut quod ex incuria scribere neglexerunt antiqui, posteris declaratur beneficio Dei. Nos igitur non meliores primis, sed
- D
AUCTORE
ANONYMO
o
p
Psalm. 22.
Psalm. 17.
Psalm. 2.
Psalm. 17.
q
r
et ipse virga
virtutis fuit,
Psalm. 109
s
Psalm. 20.
E
l
mortuus an.
1023.
u
x
Præfatio ad
miracula.
1 Petri 20
F
Ecl. 48. 15.

A sed cautius ageotes, sic scribamus posteris, ut ad laudem Dei excitentur operibus nostris. Siquidem tantum virum tantaque in Christo facta magnalia nullus situs obliteret, nulla oblivio decoloret, hic memoria tradatur in scripto, quod fidelium comprobatur testimonio: laudem Dei lingua loquatur ut ealamus, ut voci concordet ipsa manus; jam ad miracula convertatur stylus] *y*.

8 Ad laudem et gloriam nominis Domini, z cum quadam die populus in capella sanctæ Dei Genitricis devotus adstaret, cereus in altari extinguitur, sed ut accendatur a quodam juvene quantocius accurritur; cereum festinus arripuit at ad tumbam B. Hartwici *aa* accensurus accedit, sed cum jam tumbæ appropriat, jam cereum Sancti virtus inflammat; mirum in modum per se luminare succenditur, ut lucerna Ecclesiæ fuisse B. Hartwicus approbetur. Flamma etenim rubedine apparebat *bb* ut sanguis; sed in illo reor, aliquid mystice fuisse significatum *cc*: verumtamen populus in admirationem vertitur et flammam huic similem numquam vidisse profiteatur. O mirabile! ex ejus virtute accenditur cereus, cujus beneficiorum claritate illustratur fidelium populus. Fama igitur tantæ rei universam patriam I; transvolat, sanctumque Dei in populo virtus patrat *dd* magnificat. Accurrunt subito debiles, sed sanitatis citius fiunt efficaces: sani currunt et languidi, et in Sancto glorificant nomen Domini: signis ad fidem provocantur increduli, spem concipiunt desperati, caritate solidantur qui fuerant odiosi.

9 Accedit interea puella quædam paralytica, quæ dum sepulcro advolvitur, optatæ sanitati restituitur latabunda. Quidem etiam juvenis trans Enum *ee* genitus, annos circiter xxx agens, cæcus adducitur, sed Sancti provolutus sepulcro, visu perfunditur desiderato. Item quædam puella decennis ad præfatum Sanctum defertur contracta *ff*, sed illico ad plenum erigitur, ut eo miraculo Sancti virtus commendetur. Simili quoque modo mulier quædam, jam diu omnium membrorum virtute privata, per alios adducitur, statimque sanitati restituta, cum gaudio sola revertitur. Puer itaque de Pinzgau eatenus infirmans, ut mulier [prædicta,] pari modo fertur ad Sanctum, parique vice gratiam Dei salutarem experitur et fructum. Nec non et puer quidam de Ollhusen affertur contractus, sed Deo operante, Sanctique meritis refertur erectus. Similiter puer in tantum manibus contractus fuit, quod jam amplius posse sanari populus desperavit, B. Hartwici allatus tumbæ plenissima restauratur sanitate. Quidam homo de Eriugen puerum suum cæcum reliquit Sancti superposuit genuque flexo largissime lacrymans, visum puero felix obtinuit. Vir quidam de Sulbach miserabiliter flexis reptans poplitibus, sed Sancti nomine sæpius invocato, plantis et basibus solidatis, donum recepit optatæ sanitatis.

ANNOTATA C. J.

a Vita inscribitur hic libellus apud Conisium in primo editione. Potius Encomium vocetur, quia gesta singularia perpauca habet, ac fere in laudibus viri sancti versatur. Hinc in editione Canisii secunda rectius scribitur titulus, De S. Hartwico archiepiscopo Salisburgensi, nulla vitæ facta mentione.

b Præpositio in abest a prima editione.

c Abest item in editione 1, suum.

d Editio 1 legit, considerandum.

e Proluxit; edit. 1 habet lux.

f Editio 1 notat annum dcccxcv; quod erratum est, ut jam monuimus.

g Hundius ipsum vocat comitem a Spaheim et

Artenburg. *Eucelinus* itam; in sua *Germania* tomo 1 D sub finem, nominat inter illustres familias qui primis XII Ludis equestribus interfuerunt, Spanheimensem; atque iterum inter S. R. I. Comites recenset Spanheimios; Unde potest, famam et antiquam et perillustrem esse: quæ et potest ex regali oriunda fuisse. Quod non vacat mihi ulterius examinare.

h Habet editio 1, in gratia.

i Desideratur ei in edit. 1.

k Ita editio 2, recte. Et aliud in ore, deest in 1.

l In eodem deest secunda porticula, ut.

m Fuerit ecclesia illa in pago Pluenbach; quandoquidem scribat Hundius illa de re his verbis: Ferunt quod, cum Hartwicus in Pluenbach pergens, ramum aridum casu de arbore carpsisset, statim in ejus manu floruerit. Unde adhuc loco nomen Pluenbach superest. Quod nempe a Germanico Pluen, aliis Bluen, Florere; et Bach, fluvius compositum sit; eo quod illuc pergenti Hartwico ramus aridus in manu floruit. Atque hodieum signatus in tabulis geographis Pluenbach fluvius et Pluenbach vallis, ad quinque circiter milliaria Germanica communia Salisburgo meridiem versus.

n Edit. 1, exierit.

o Edit. 2 hic legit, specialiter.

p Edit. 1, paretur.

q Non facti, abest ab edit. 2.

r Utroque editio Canisiana habet ipsa. Forte melius legeretur ipse, ut referatur ad Hartwicum; quia continuo sequitur de ipso: et paulo superius dicitur idem ipse arca Domini fuisse.

s Editio 2 legit, Quid enim nisi virtutis extitit.

t Speculatio. Editio 1, speculo.

u Utroque iterum editio *Vita Canisiana* scribit, Hartwicum obiisse anno episcopatus sui xxxiv; alii, xxxiii; Hundius xxxii. Qua de re in *Comment. num. 14* diximus. Præferendus est prior numerus, qui cum aliis temporum characteribus, ibidem in vita et alibi expressis, recte convenit, indicatque, Hartwicum diem supremum obiisse versus finem anni mxxxiii, certe post viii Novembris: ipsumque diem signat *chronicon Salisburgense* xix Decembris.

x Hic inter [] adjicimus, quæ tantum in editione 2 Canisii leguntur post vitam hactenus datam, sub novo hoc titulo: De S. Hartwico Archiepiscopo: videnturque veluti præfatio ad miracula, et posterioris Auctoris esse. Si enim idem foret cum priore, cur quæ hic narrantur de miraculosa Hartwici electione, non potius sua loco, ubi de electione ejus agitur num. 3, retulisset?

y Hic in editione secunda iterum repetitur titulus *tolis*, De miraculis ejus post mortem; qui in prima nullus est.

z Domini prætermissum est in edit. 1.

aa Hinc concludi potest, lunem ad sepulchrum Hartwici olim foveri consuevisse, in signum sanctitatis ejus et populi cultus.

bb Edit. 2, parebat.

cc Edit. eadem, aliquid mysticæ fuisse significationis.

dd Edit. 1, parata.

ee Edit. 2 Enum scribit; Germanis vulgo, Inn; notus fluvius, qui ubi proxime Salisburgum respicit, facile 20 leucis ob eo distat.

ff Ab editione 1 abest, contracta.

APPENDIX

De corpore S. Martini, per S. Hartwicum Salisburgi invento ac translato.

De hac inventione ac translatione, nulla in præmissis

A *sis S. Hartwici Actis fit mentio : apud Canisium tamen, post utramque vitam adjicitur illa de re Narratio, quæ in prima editione hunc titulum præfert : De Ottone Imperatore. In altera vero hunc : De corpore S. Martini, episcopi Turonensis, quomodo huc, Salisburgum, sit allatum. Descripsi ego anno MDCLXXXVIII in Mellicensi celeberrima Austriæ monasterio, e codice membraneo MS. vitas Sanctorum mensis Novembris complexo, eamdem Narrationem, hoc præfixo titulo : Qualiter S. Martinus Juvavum venerit. Auctor Narrationis, illic seorsim a vita S. Hartwici positæ, nullus memoratur ; ut dubitari possit, an vere illam scripserit Discipulus S. Eberhardi archiepiscopi Salisburgensis, qui vitam S. Hartwici et aliorum ejusdem ecclesiæ præsulum scripsisse, apud Canisium perhibetur. Si memoratus S. Eberhardi Discipulus Narrationis auctor est, scripta fuit versus exitum seculi XII.*

an allus a scriptore vitæ S. Hartwici.

2 Sed mihi quidem verosimilius est, alium ab illo auctorem fuisse, et fortassis integro seculo posteriorem, qui tuis translationis atque inventionis nullam in vita S. Hartwici mentionem inveniens, putansque, factum ad laudem Viri sancti et ad decus ecclesiæ Salisburgensis pertinere, illud ex traditione majorum, ut ait, descripsit atque ad posterum transmiserit, qui deinde monumenta ecclesiæ Salisburgensis colligentes, et Canisio, ut excuderentur, suppeditantes ; vitæ Hartwici, ad quem pertinere videbatur, appenderint. Imo, quia in vita ipsa dictarum translationis atque inventionis nulla mentio fit, arguitur, auctorem vitæ nullam illarum notitiam habuisse, aut certe non credidisse rem sibi constare ; alioquin enim suo loco in contextu vitæ retulisset, uti alia quæ minus notabilia videri possunt, aut soltem indicasset, se seorsim daturum illarum descriptionem. Hinc considerans, fratres Mezgeros in sua Historia Salisburgensi pag. 292 fateri, autographum Discipuli S. Eberhardi non adesse, sed tantum apographum, anno circiter MCLXXXIV scriptum ; hæc inquam, considerans, quæro, unde ipsis innotuerit, autographum a Discipulo S. Eberhardi scriptum fuisse. Mihi sane magis probatur ex jam dictis, non illum, sed posterioris ætatis auctorem esse ; atque adeo apographum quod vocant, ipsum autographum censi posse. Quod enim in pluribus mendosum sit ; id æque a manu auctoris, atque a librarii, potest profectum esse. Si igitur aliud argumentum non habetur, cur Narratio illa tribuatur Discipulo S. Eberhardi, tanquam auctori, quam quod apud Canisium subjungatur vitæ S. Hartwici, cujus ille auctor esse creditur ; nihil certo evincitur : cum eadem Narratio in codice Mellicensi seorsim referatur absque auctoris indicatione.

Narratio Salisburgensium.

3 Verum hæc de auctore, et tempore quo scripserit, utcumque se habeant ; id certum est, ex illa Narratione scriptoribus rerum Boicarum, Aventino, Hundio, Brunnero, Mezgeris, aliisque innotuisse quæ de præsentia corporis S. Martini Salisburgi narrant. Solus inter illos Brunnerus Narrationem improbat ; cui tamen ceteri, et imprimis Galli, ut mihi quidem videtur, suffragabuntur. Res tanti est, ut mereatur indagari propius, quo sua gloria et possessio socii corporis, seu Salisburgensibus, seu Turonensibus probabilior reddatur. Illud autem ut Salisburgensibus adjudicari possit (num apud Turonenses certa possessio fuit usque ad medium seculi X, nullis contradicentibus) oportet discutere argumenta, quæ novam possessionem ejusdem corporis illis addicunt : inter quæ primum omnium et præcipuum censi debet Narratio, de qua diximus. Illa ex codice Mellicensi cum duabus Canisii editionibus collata, perexiguo discrimine, talis est.

Otto Imp. clam accipit corpus S. Martini Turonibus,

4 Accepimus a patribus nostris, quod Otto imperator Hispaniam cum multo apparatu profectus, in civitate Turoniorum hospitandi gratia ingressus est ; ubi per aliquot dies cum magnatibus suis moram faciens, mansionarios simul et custodem pretio

corrapit a, et sic corpus B. Martini auro et argento latenter comparavit. Datis ergo quæ pepigit, recepit quæ voluit, regreditur festinus ad patriam, furtim delerens tanti corporis glebam. Quia vero tam pretiosam thesauram suo vectigali contineri, dedit indignum ; archiepiscopo Juvavensi Herolfo, sibi ut credidit fidelissimo, tradidit conservandum, sibi quæ, ubi et quando præciperet proferendum b. At ille gaudenter suscepit et in suam ecclesiam pie transvexit ; criptam in qua eum abscondit, suo nomini consecravit ; socios sibi adjurat, ut lateat, titulo litterali consignat, ut pateat ; ut quod lingua nesciret, hoc iatitulatio c posteris propalaret.

5 Decedente itaque aliquo tempore, citatus ad curiam venit, ubi a Rege de supradictis requisitus, respondit ; Sanctam quem queritis, in sanctuario permanendum reposui, unde amodo nullatenus debet removeri. Tunc Imperator, se defraudatum considerans, irascitur : at ille fugam inquit, ne si expectet, in aliquo periclitetur d. Tunc Henricus Dux, frater Imperatoris et quidam milites, Plangenses scilicet, Regi placere volentes, quia et ipsi Salisburgensi ecclesiæ inimici fuerunt, ipsum persequuntur, ut feriant, quem sævientes arripiunt et excæcant : sic nec ille reddidit, nec Imperator rehabuit ; sed vir bonæ memoriæ Herolfus reposuit e, et usque ad tempus B. Hartwici reconditam latuit.

6 Igitur B. Hartwicus, nescio quo casu, hoc inveniens, sed, ut reor, cœlitus inspiratus, vel titulo edoctus, invenit et solenniter et eminentius transtulit, et hospitatum hospiti, Martiam scilicet B. Rutberto consepeliavit et digne, apostolis parem, Bavaricæ gentis sociavit apostolo, quorum uterque sicut in una continentur tumba, sic invicem consociantur in gloria, sepulturam quoque eorum argento simul vestivit et auro, ut dum in thesauro decus appenditur, quam splendidam, vel potius quam pretiosa sit eorum virtus, significetur. Quod vero corpus B. Martini B. Rutbertu consepultum sit, miraculis, quæ per ipsos fiunt creditur ; et ut nulli dubium sit, antiquorum patrum legitimo testimonio approbatum fuisse.

7 Cum etenim aliquando Ratisbonæ imperator Henricus quartus rexit concilium, inter duos archiepiscopos Gebhardum Juvavensem scilicet, et Adelbertum Bremensem, coram omni curia altercatio facta est : qui, ut verum fatear, omni virtute commendabiles [erant] et honore invicem prævenientes, in die S. Martini coram Rege officium celebrare Juvavensem Bremensem monuit. At ille indigniorem se judicans, restitit et in hæc verba prorupit : Constat, O Gebharde, quod mihi instantè præmineas, cum vel g Apostolicæ sedis legatione recenseas, vel quia in solennitate Sancti, cujus corpus Juvavum continetur, pallio indui debeas : hoc enim tam a progenitoribus meis, quam ab ipso Imperatore percepi, Martinum in vestra ecclesia contineri. Celebravit ergo Gebhardus Juvavensis, indutus pallio, cessit alter, ut utriusque commendatio nostræ sit veritatis attestatio. Hujus itaque rei non incertus bonæ memoriæ Hartwicus episcopus, absconsum in obscuro, sustulit, et supplicantium fidelium aspectibus honorifice reposuit. Hæc ideo hujus patris nostri Hartwici gestis inscripsimus, ut dum bona quæ fecit attendimus, cum utrisque Martino scilicet et Hartwico, de terrenis ad cœlestia meritorum vice transferri curemus.

VARIA LECTIO

- a Latenter deest in Canisii editione 1.
b Editio 1. perferendum. Edit. 2. præferendum.
c Convenit editio 2. Prima habet intitulo.

D AUCTORE C. J.

a

b

c

quod defertur Salisburgum,

d

E

e

ibique a S. Hartwico inventur,

f

et verum ejus esse corpus probatur.

F

g

- A d editio 2, periclitaretur.
 e Quæ hinc sequuntur, recte habent in MS. nostro :
 at in utraque editione sic vitiata sunt, ut sensum idoneum non faciant.
 f In gloria. Deest in edit. 1 particula in.
 g In edit. 1 hic repetitur particula cum, tanquam præpositio.

DISQUISITIO

In Acta præmissa de translatione corporis S. Martini.

Narratio,
 ex traditione
 accepta,

U t de diversitate titulorum, et separatione Narrationis a vita S. Hartwici in codice Mellicensi, nihil amplius dicam; incipit Narratio, Accepimus a patribus nostris, quod manifeste declarat, per solam traditionem cognita fuisse auctori, quæ scripsit. Quamobrem et parum distincte historiam refert, et multa confundit, et a notis temporum singularibus abstinet. Quis enim Otto imperator Hispaniam cum multo apparatu profectus est? primusne, an secundus, an tertius istius nominis, qui annos circiter LXIV continuos imperium tenuerunt?

B Primus utique Otta, cujus tempore Herolfus, alius Heroldus, vixit intelligi debet; sed quos is imperii sui anno, qua de causa, quid in Hispania acturus; eo profectus est, et quidem cum multo apparatu, relicto imperio proprio, per regnum alienum, longissimo itinere? Nemo ullus scriptor idoneus omnium, qui propius ad tempora Ottonis accesserunt, seu Germanus, seu Gallus, sive Hispanus, sive alius, talis profectio scitur meminisse; quamvis eorum multi gesta Ottonis luculenter prosecuti sint, etiam minuta memorantes. Quæ iterum causa fuit, cur in Hispaniam, longe positam proficiscens, per aliquot dies cum magnatibus suis moram faceret in civitate Turoniorum? Quid? Religiosissimum Imperatorem publice apud posteritatem criminari simonice et sacrilegi? dum asseritur auro et argento latenter comparasse corpus S. Martini, corruptis pretio custodibus. Cur æniquè iter in Hispaniam, quod multo cum apparatu susceperat, prosecutus non est; sed accepta corpore S. Martini, festinus regreditur ad patriam; acsi propterea tantum venisset?

parum sibi
 constat.

9 Est etiam incredibile, Herolfum archiepiscopum fidem, Imperatori ac domino suo datam, ausum fuisse coram ipsa violare, negando, se illi redditurum sacrum pignus, quod ubi et quando præciperet Imperator, proferendum reddendumque promiserat. Atque sic nec Herolfus reddidit, nec Imperator rehabuit corpus. Quasi vero, quod in alterius regno fraudulenter, uti habet Narratio, acquisierat Imperator non potuisset a suo subdito violenter, salva justitia, repetere ac rehabere. Excæcatum fuisse Herolfum, novi, utque testantur scriptores eorū: at tamen id factum non est tali de causa, qualis hic adstruitur; sed multo sceleratiore, eaque non una, uti, Herolfo adhuc superstite atque contumace, scribit Joannes PP. XIII anno DCCCCLXVII in concilio Ruennate, apud Labbeum tomo 9 col. 674, quod nempe Heroldus pro sua culpa et perfidiæ temeritate excæcatus sit, eo quod ecclesias Dei expoliaverit, thesaurum paganis erogaverit, seseque eis junxerit in Christianorum necem et deprædationem, contraque dominum et piissimum imperatorem, suum seniore, rebellis et infidelis extiterit, confugiendo scilicet ad Hungaros tunc paganos, eosque in perniciem patriæ adducens; quando et captus fuit in bello et excæcatus ab Henrico duce Baviaræ, fratre Imperatoris, ut nonnulli scripserunt: quod tamen a se factum esse, ipse Henricus negavit, dum illa super re, morti proximus, interrogaretur.

10 Habet item Narratio, quod post surreptum e Gallia S. Martini corpus et in Germaniam transpor-

tatum, Herolfus ab Imperatore ad curiam citatus fuerit: verum de tempore et loco, quando et ubi curia illa habita sit, nihil memoratur; tantum indicatur, ibi simul fuisse Imperatorem, fratrem ejus Henricum, et ipsum Herolfum: ex quo concludi potest ac debet, id ante annum DCCCCLV, quo Henricum obiisse, certo constat ex Dietmoro nostra MS. ex Reginone, Hermanno Contracto, Schafnaburgensi, aliisque. Eatenus autem tantum occupationis Otto imperator habuit bellando cum domesticis suis intra imperium, filio Ludolfo, fratre Henrico, propinquis aliis aliisque principibus; item extra, cum Slavis ad septentrionem, cum Bohemis et Hungaris ad Orientem, cum Italis ad Meridiem, cum Gallis, ad Occidentem; ut vix respirare potuerit, nedum cogitaverit de longinqua expeditione suscipienda per regnum alienum gentemque sibi æmulam, usque in Hispaniam. Longissima, quam unquam adornavit in Galliam, profectio incidit in annum DCCCCLXVI, quando Parisios atque Rotomagum usque penetravit cum exercitu, evocatus a rege Ludovico in auxilium. Qua de re ita scribit ad annum illum Regino: Ludovicus rex, a suis regno expulsus, auxilium petens, regem Ottonem adiit; et, ut desideraverat, obtinuit. Nam valida manu Rex Galliam intravit et Remensem urbem et Laudunum aliaque castella quamplurima, firma et munita, Ludovico reddi fecit; ipseque hostiliter usque Rothomagum pervenit. Inde omnibus pene, excepto Hugone, Ruodberti filio, regni majoribus Regi suo subactis, in patriam regreditur; longe relictis Turonibus.

11 Sequitur; Quod vero corpus B. Martini B. Rupterto consepultum sit; miraculis, quæ per ipsos fiunt, creditur. Ut prudenter credatur, oportebat saltem aliquot recensuisse miracula: quod et gloriæ illorum, cui studet Auctor, amplificanda profuisset: debuisset quoque ostendere, non unius tantum Rupterti, sed utriusque patrocinio obtenta fuisse. Adhæc, quia miracula non prodit, quæ facta sunt, videri etiam hinc potest Auctor Narrationis, alterius genii fuisse, quam fuit Discipulus S. Eberhardi, qui in Vita S. Hartwici miracula diligenter annotavit, neque hic voluisset illa negligere, si idem etiam narrationis auctor fuisset. Ut vero nulli dubium sit, Martinum Rupterto consepultum esse, id antiquorum patrum legimus testimonio approbatum fuisse. Quinam isti patres sunt? Gebhardus Juvavensis et Adelbertus Bremensis, archiepiscopi; quorum cum alteruter Ratisbonæ coram Henrico IV imperatore, festo S. Martini, Sacris operari deberet, Bremensis honorem illum Juvavensi detulit; quia, inquit, tam a progenitoribus meis, quam ab ipso Imperatore percepi, Martinum in vestra ecclesia contineri. Ecce iterum nuda traditio, nulla scriptoris assertio, post centum facile annos, ex quo res gesta dicitur. Creatus fuit archiepiscopus Juvavensis Gebhardus anno MLXI, defunctus est Bremensis Adelbertus MLXXII, quando imperator Henricus IV unum ætatis suæ agebat XXIII aut IV. Quamobrem congressus ille triumvirum prædictorum Ratisbonæ concludi debet intra annum MLXI et MLXXII: quo spatio temporis, vellem mihi ex idoneo scriptore ostendi, Imperatorem Ratisbonæ fuisse: atque cum illo ibidem fuisse duos episcopos prænomatos: quod mihi sola Narratio, de qua agimus, non persuadet.

12 Hujus itaque Narrationis ejusque Scriptoris auctoritate usque adeo elevata, ut ipsis prudenter credi non possit, corpus S. Martini Turonibus Salisburgum tempore Ottonis I imperatoris aut alterius fuisse translatum; inquiramus, an post illud tempus adhuc apud Turones fuerit; quod omnino tenendum est, quamdiu non probatur meliori modo, inde ablatum fuisse. Rem clarius docebunt historiæ probatiores, quam sit præmissa Narratio. Annales Benedictinorum tomo 4 ad annum Christi DCCCCLXXXV scribunt, Robertum,

D Deberet iter Ottonis in Hispaniam

ante annum 955 susceptum fuisse:

quod fieri vix potuit.

E

Alia minus recte narrata.

F

Ostenditur corpus S. Martini perpetuo mansisse Turonibus

virum

A virum nobilem, famosum et castum, *Salmurensis* monasterii abbatem ex monacho electum fuisse, qui ad tumulum S. Murtini quotannis, S. Florentii exemplo, adire consueverat. Igitur tunc æque ibi erat sacrum corpus, ac fuit tempore S. Florentii, quod uterque venerabundi quotannis invisere consueverunt. Neque dicas, ignorasse Robertum cum Gallis suis, corpus ablatum fuisse, quia id clam factum fuit. Non enim diu id potuit in Gallia ignorari, postquam in Germania id publice scitum fuit, dum in publica curia sacrum pignus repetente imperatore Ottone, Hieralfus archiepiscopus negavit, se illud, jam Salisburgi quiescens, redditurum; atque ipse propterea a militibus quibusdam, comitante illos Henrico ipsius Imperatoris fratre, captus atque oculis privatus fuisse legitur in Narratione.

13 Adalbertus episcopus Pragensis, a Gregorio PP. V, anno MCCCCLXXXV creato, Roma ad diocesim suam remissus, cum Ottone III, ab eodem Papa tunc imperiali corona donato, venit Moguntiam; inde vero, uti ambæ ejus vitæ, a coævis monachis scriptæ, et ad diem XXIII Aprilis n. majoribus nostris illustratæ, testantur perrexit Turonos, S. Martino iter suum in Bohemiam et futurum, quod divinitus didicerat, martyrium suum commendaturus. Qua de re vitæ secundæ verba, quæ præsentiam corporis S. Martini pro illo tempore Turonibus confirmant, hæc sunt num. 29: Adalbertus causa orationis Turoniam pedester petiit, ubi corpore jacens, beneficia præstat, qui nullo loco clamantibus se negat baculus pauperum, dulcissima mater peccatorum, benignus Martinus, et larga manu dare paratus. Hæc scripta fuerunt quadraginta ut minimum annos, postquam furtiva translatio sacri corporis perhibetur facta fuisse Salisburgum; et scripta fuerunt a monachis Germanis; et Germanus fuit Adalbertus, idemque Ottoni III imperatori perquam familiaris, qui peregrinationem in Galliam ad corpus S. Martini instituit, non Salisburgum; ut plane tum nullus somniaverit, Salisburgi corpus illud esse, quod in Galliis apud Turonos orationis causa frequentabatur.

14 Anno MXXXII obiit Herveus, S. Martini Turonensis thesaurarius, vir multis titulus commendabilis, cui Donodeus abbas S. Martini Lemonicensis extitit familiarioris, atque ipso favente, S. Martini brachium surripuisse et in suum monasterium asportasse fertur apud Mabilionem in Annalibus ad annum 1012, pag. 225. Sciverit sane Herveus, ecclesiæ Martinianæ et reliquiarum ejus custos, corpus Patroni sui sanctissimi illic tum adhuc servari, cum ejus brachium permisit auferri. Porro an id factum ante fuerit, quam idem Herveus novam S. Martini ecclesiam, a se constructam, curavit dedicandam; an vero post, equidem ignoro. Id scio, quod in vita ejusdem Sancti, Turonibus anno 1699 Gallice edita pag. 322 ex Chronico Turonensi legatur, Herveum, dum novum ordiebatur ædificium, ne quid irreverentiæ occideret sancto corpori, illud curasse tantisper alio deferri; atque absoluto opere in dedicatione ejus solenni iv Nonas Julias, eodem denuo transtulisse. Quod etiam testatur Glaber Radulfus scriptor contemporaneus lib. 3 cap. 4, his verbis: Expleto itaque opere, accersitisque plurimarum urbium episcopis, opus prædictum Deo consecrari studuit: ipsoque die sanctum Dei confessorem Martinum intro, sicut decebat, reposuit. Venerabatur enim eo die præteritæ dedicatio basilicæ, quarto videlicet Nonarum mensis Julii.

15 Trecentis et amplius post hæc annis, quibus sacrum corpus ibidem immotum mansit, venit Turonos Carolus Pulcher, Francorum rex ab initio anni MCCCXXII (uti scribit Auctor vitæ jam citatæ, ex monumentis antiquis) cum bulla Papæ Joannis XXII, permittentis, ut caput S. Martini a reliquo corpore separaretur; quod et factum est die 1 Decembris, præsen-

tibus Rege, Regina, Archiepiscopo Viennensi, episcopis Carcassonensi, Atrabatensi, Cenomonensi, Carnutensi, pluribusque aliis. Ubi conditorium fabri perforarant, ut pateret aditus; ingressi presbyteri, extraxerunt sacram arcam, obtuleruntque episcopo Carnutensi, qui ipsam aperuit. intra, inquit Auctor, inventum fuit corpus in vase alabastrino, circumdatum panno serico, quo ante annos circiter MCCCCL involutum fuerat a S. Perpetuo. Apposita ejusdem sigilla fuerunt recognita, uti et scedula ejus manu scripta, hac epigraphæ: HOC EST CORPUS BEATI MARTINI EPISCOPI TURONENSIS. Separatum deinde reverenter sacrum caput a busto suo idem Episcopus Regi Reginaque venerabundis osculandum obtulit. Tum ad canonicos conversus ita fertur locutus: Mementote Fratres mei carissimi, me in manibus tenere caput beatissimi confessoris Martini, patroni vestri; et reliquum corpus reliquisse involutum, eodem in loco, unde extraximus. Mox cantatus fuit hymnus, Te Deum; atque interea Episcopus adjuvante Rege, sacrum caput composuit in hirotheca aurea, pretiosis gemmis interstincto; quam Rex sua liberalitate præparandam curaverat. Plura huc spectantia legi possunt apud citatum auctorem.

16 Reconditum quoque corpus suo loco fuit, ut dictum est; indeque rursus productum anno MCCCCLIII, collocatumque in arca aurea, multo magnificentiore quam illa, ubi eatenus conditum fuerat, sumptus arcæ impressos præstantibus, partim rege Carolo VII, partim Capitulo ecclesiæ Turonensis. Nec minor hujus actionis solennitas fuit, quam præcedentis. Transtulit tunc Sacrum corpus Ludovicus de Harcourt, archiepiscopus Narbonensis, assistentibus ei episcopis, Engolismensi et Malleacensi, die x Martii anni jam dicti; præsentibus aliis pluribus episcopis, item Cancellario Franciæ, Regis personam repræsentante; Duce Aurelianiensi et frequenti aliorum regni principum numero. Elapsis inde quatuor mensibus, eadem arca, denuo de sub altari extracta, propatulo loco sub tholo in magifico pegmate collocata fuit una cum aurea hierotheca, in qua caput S. Martini custoditur, ceterisque Sanctorum ecclesiæ Turonensis episcoporum pretiosissimis urnis. Quod pegma undequoque muniebatur cancellis, primum ferreis, quibus deinde, anno MCCCCLXXIX argenteos substituit Ludovicus XI rex, eximius S. Martini cultor, exemplo majorum suorum plurium; a quorum exemplis recedens Franciscus I, jussit anno MDXXXII septem illud argenteum, invitis canonicis probisque omnibus, violenter tolli et in monetam converti: ex quo suspicatur Auctor vitæ Martinianæ, atque ante ipsum alii multa adversa, et præcipue cladem Ticinensem, quæ tertio post anno accidit, Regi evenisse, vindicante S. Martino injuriam sibi illatam. Quod non mera suspicio sit, si verum est, quod idem Auctor notat, Regem fugientem, in prædio, quod Carolus Magnus olim ecclesiæ S. Martini pro sua religione ac munificentia obtulit, captum fuisse.

17 Supervenit etiam non multo post per Gallias hæresis Calviniana, impia gens, quæ anno MDLXII ecclesiæ Turonensi extremum cladem intulerunt, profanantes sacra, evertentes altaria, præcipitantes Sanctorum statuas, eorumque venerabilia ossa, ab annis amplius mille catholico ritu ibidem in veneratione habita, igne consumpserunt, interque illa etiam patroni urbis sanctissimi Martini, inspectantibus aliquot canonicis, luctuosæ indignissimæque rei testibus. Fuit tamen qui paucas corporis reliquias clam subluxit grassantium furori; quas etiam paulo post ecclesiæ suæ restituit, et posteritas huc usque debita honore prosequitur. Atque hæc de continuata præsentia corporis S. Martini, Turonensis episcopi, in sua ecclesia plusquam satis. Videant igitur Salisburgenses, quam fidem mereatur Narratio sua, cujus præcipue auctoritate corpus illud sibi vendicant. Si magis verum est, quod ibidem legitur, S, Hartwicum

D
AUCTORE C. J.E
anno 1453,

F

denique an.
1562.

AUCTORE C. J. **A** *S. Hartwicum Salisburgi invenisse Sancti alicujus corpus, cui etiam Martini nomen odscriptum fuerit; non habeo quod contradicam. Ipsi viderint. Dico tantum S. Martini Turonensis episcopi non fuisse, nec esse. Dico etiam, ut ne fidant Narrationi suæ supradictæ, ex qua reliqui scriptores sui sua sumpserunt, nec majorem faciunt auctoritatem, etiamsi mille id affirmarent.*

AD DIEM XV.

NOT. 35

Pag. 490 col. 1. paulo ante finem adde

Sor. Maria Amodea Blonè, decima Religiosa et tertia Superior monasterii a Visitatione nuncupati ex institutione S. Francisci Salesii, obiit hac die Anicii 1649. Vitam scripsit Carolus Augustus Salesius, Sancti nepos, Princeps et Episcopus Gebennensis, quam habemus Italice redditam et impressam Neapoli 1694.

NOT. 36

Pag. 491 adjice ad calcem commentarii de S. Cerdone episcopo Alexandrino.

Tempus episcopatus reformatum.

B

4 Hactenus Magister noster secundum ideam chronologia, quam de episcopis Alexandrinis sibi tunc farmare ceperat: quam tamen post annos aliquot oculis sibi coligantibus commisit socio nostro Sollerio perficiendum. Hic vero in primis episcopis ordinandis ducem, qua potuit, Eusebium secutus, multa aliter digessit, et successiones episcoporum inter se propius connexit. Quam ejus operam ita probavit Papebrochius, ut suæ præhaberi voluerit, jusseritque, quæ subinde de sanctis Alexandria episcopis in Actis Sanctorum lucubravat, juxta novam hanc chronologiam reformari: idque faciendum hic in S. Cerdone, etiam scripto annotavit. Circumscribens igitur Chronologia nova episcopatum S. Cerdonis, ingressum ejus collocat ex Eusebii Historia, anno primo Trajani imperatoris, capto a xxvii Januarii anni mcviii æræ vulgaris, quo et obierat decessor ejus S. Abilius sub finem Augusti mensis; exitum vero constituit anno cxii die v Junii in Sabbato. Hæc pluribus tractata videri possunt in dicta Chronologia ante tomum v Junii nostri, et hic sufficiunt ad judicandum, quomodo chronologia Papebrochii, num. 2 præposita, ex voluntate ipsius reformanda sit.

Dies obitus quis potior.

C

5 Interim mihi dubium superest, utrum dies obitus S. Cerdonis adscribi debeat v, an xv Junii. Posterio-rem elegit Papebrochius ex Hagiologio ecclesie Habessinæ, ubi invocatur et colitur xxi Bunæ, quod est xv Junii: prior vero dies desumitur ex chronico Orientali, per Ecchellensem lotive translato, ubi notatur defunctus die Sabbati xi Bunæ, seu v Junii: Quid dicam? Chronicon illud orientale convincitur in Chronologia nova, identidem aberrare in multis, et sæpius in diebus hebdomadæ, quibus obitum episcoporum solet affigere. At vero dies, quibus coluntur Sancti, in fastis ecclesiasticis notati, censeri potius debent dies obitus, quam quivis alii, qui dubia fide alibi signantur. Atque hinc puto, Acta S. Cerdonis rectius ad hunc diem xv Junii relata esse, quam ad v.

NOT. 38

S. Viti miraculum Corbeia.

Pag. 495 ante num. 18, ad calcem præcedentis adjungatur — Huc etiam spectant, quæ ex oppido S. Angeli in Piceno, mihi anno mcccii submissa fuerunt, publico instrumento testata, de costis S. Viti, illic in ecclesia PP. Augustinianorum, et Recineti in ecclesia Societatis Jesu cum veneratione singulari servatis, in hæc verba. Habemus et costam S. Viti martyris, ejus et patrocini curantur homines et jumenta, infecta tactu rabidi canis vel alterius bestię. Hujus altera costula tamquam Patroni urbis Recinetensis, asservatur in templo Societatis Jesu, dicato dicto sancto Martyri.

Pag. 498 Post Commentarium addatur.

APPENDIX I

De patria sancti Viti et Sociorum martyrum.

His omnibus de SS. Vito, Modesto et Crescentia, editis lectisque in Sicilia, allatæ mihi fuerunt inde anno mccciii ex Mazara, civitate antiqua, in ora ejus meridionali, Africæ objecta, non unæ litteræ a P. Nicolao Burgio, Societatis nostræ, patriæ istius suæ studioso et lacorum vicinorum perito. Is, respiciens ad num. 5 Commentarii nostri prævii, ubi legitur ex Observationibus Cajetani, portum ex quo S. Vitus ab angelo monitus, solvit, atque in Luconiam delatus fuit, monstrari ad promontorium, quod a Sancti ibidem ecclesia, S. Viti Caput hodieum dicitur; notat, promontorium illud, Caput S. Viti appellatum, situm esse in latere occidentali Insulæ, qua et Italiam spectat. Ibi templum quidem percelebre sub S. Viti nomine, frequentari a peregrinis, curationem a morsu canum rabidorum atque ab invasione dæmoniorum exorantibus; verum ex illo portu Sanctum fugientem non solvisse; eo tamen credi ex navigatione invectum, miracula perpetrasse: in cuius rei memoriam ecclesia ei ibidem extracta fuerit. Portum autem, e quo primum solvit, fuisse ad Selinuntem fluvium, qui ex parte orientali ad mille passus a Mazara urbe in mare influit ibidemque hodieum extare alteram insignem ecclesiam sub ejusdem sancti Martyris invocatione et ab incalis Mazaræis eo titulo, quod inde solverit, venerabundis visitari.

Ex quo portu fugerit S Vitus.

E

34 Addit Burgius, sitam Mazaram esse inter fluvios Selinuntem, in plaga, ut diximus, orientali ad mille passus distantem, et Mazaram, seu fluvium, seu torrentem, qui occidentalem urbis, cui nomen dedit, partem alluit. Uterque fluvius scriptoribus antiquis notus est, Plinio, Ptolomæo, Diodoro Siculo, qui ultimus apud Cellarium citatur his verbis ex lib. 13. cap. 54. Ἄννιθα ἀνέξευξεν ἀπὸ τοῦ Λιλυθαίου, τὴν πορείαν ποιοῦμενος ἐπὶ Σελινούντης ὡς δ' ἀπὸ τὸν Μαζάρων ποταμὸν παρεγενήθη, τὸ μὲν πρὸ αὐτὸν ἐμπορίον κείμενον εἶλεν ἐξ ἐφοδῶν. Annibal castra ex Lilybæo movens, adversus Selinuntem proficiscitur: cum vero ad Mazaram fluvium venit, situm ibi emporium in transitu cepit. Unde et colligas antiquitatem Mazaræ et situm et opulentiam, qualis solet in emporiis esse. Opulentio-rem quoque, et incolis frequentio-rem fuisse, quam modo sit, colligitur ex institutione episcopatus in illa urbe sub annum mc, cujus hodieum proventus onni ascendere dicuntur ad xvi millia Scutorum; et numerus incolarum, ex computatione anni MDCLX, ad millia xviii.

Situs urbis Mazaræ.

F

35 Jam vero cum e portu, Mazaræ proximo, fugerit, adhuc puer Vitus, post cruciatus a præside urbis et ipso patre suo illatos, utique eadem illa civitas ei natalis fuit, eo magis, quod nulla olia per viciniam totamve insulam id sibi decoris vendicet. Sunt quidem, qui Lucanis extra insulam in hodierno regno Neapolitano, intra flumina Silarum atque Laum, ex parte maris Tyrrheni positus, patriam S. Viti attribuant; sed illi scriptores recentis ævi sunt: nec scio unde id veritatis securi hauserint. Et vero, si Vitus admodum puer e Sicilia se fuga subduxit, quomodo in Lucania natus fuerit, quam ante suum eo appulsum numquam viderat. Certe in Sicilia natum fuisse et prima pro fidei confessione tormenta sustinuisse, Martyralogorum omnium antiquorum conformis sententia est, Usuardi, Adonis, Flori, Romani parvi et omnium apographorum Hieronymiani, qui unanimiter Vitum et socios Modestum atque Crescentiam Siciliæ attribuunt.

quam Vit patriam fuisse,

36 Alia pro eadem sententia in favorem Mazaræorum afferre possim monumenta, etiam antiqua, templa, inscriptiones

multis astenditur,

A *inscriptiones, libros, famam publicam, traditiones patrias, frequentiam ibi et antiquitatem nominis Viti. Pauca sufficiet adducere. Ecclesia S. Viti ad portum, ubi ipsum conscondisse navium dictum est, præfert in frontispicio marmoris insculptos antiquitus hos qualescumque versus, qui seculum XI aut sequens sapiunt, quia Leonini sunt.*

Vite, baro Christi, qui cœlestia regna petisti,
Urbs tua Mazara clementer sit tibi cara;
Ne subita morte pereamus cum labe forte,
Nec canum rabie, Præsul adesto pie.

Est etiam in eadem ecclesia inscriptio altera, sub antiquissima pictura characteribus Longobardicis expressa hoc modo: Templum sanctissimis, Vito, Modesto atque Crescentiæ, concivibus suis, hinc navim conscondentibus, Mazarenses erexerunt. Octavius Cajetanus ex Arsenio, monacho Basiliano, qui græce scripsit de S. Vito, et seculo IX floruerit in Sicilia, citat inde hunc textum in Idea pag 87: Certamen sanctorum Christi martyrum, Viti, Modesti, atque Crescentiæ Mazarensium, videlicet patria.

37 Multorum ad idem probandum argumentorum instar sit, libellus quem civitas anno MDCXIV obtulit illustrissimo episcopo suo D. Marco la Cava, supplicans ut S. Vitum, tamquam civem suum, juberet civitatis patronum seu protectorem esse. Ecce ipsum. Spectabiles Jurati inclitæ urbis Mazariæ, Nicolaus Antonius de Federicis, D. Franciscus Ferro, Mutius Blanco, et Gabriel Spara exponunt illustrissimæ et reverendissimæ Dominationi vestræ, confecisse eos publicum instrumentum, cujus tenor hic est: In nomine Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Amen. Anno ab ejus incarnatione MDCXIV die XXIII mensis Augusti, indictione XII; inclita urbs nostra Mazaria jam inde ab instituto in ea episcopatu ante annos ferme DXX, fuit eritque in perpetuum sub patrocinio sanctissimi Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, ad cujus invocationem ille comes Rogerius, inito cum Saracenis prælio, ex equi lapsu ereptus, quo tunc loco stagnum erat, beneficii memor, victis fugatisque hostibus, ecclesiam sanctissimo Salvatore, ac salutis suæ victoriæque auctori extruxit dotavitque, et sedem episcopalem constituit. Exinde sanctissimum Salvatorem nostrum et peculiarem urbis nostræ patronum ac dominum coluimus et venerati sumus, cujus ope plurimis civitatem Mazariensem periculis belli, pestisque et famis liberatam sæpe ingenti cum fructu experti sumus.

38 Quoniam vero ad rectam urbis nostræ gubernationem et felicitatem plurimum interest alios habere patronos, qui Domino nostro Salvatore assistant, et pro illa in præsentibus necessitatibus intercedant; gloriosissimum martyrem sanctum Vitum civem nostrum (utque antiqua est penes nos traditio, et expressa doctissimorum virorum probatio) Mazariæ ortum, civitatis nostræ patronum adoptamus ac nominamus publicaque auctoritate decernimus ac declaramus; certo futurum sperantes, sanctissimum martyrem Vitum, qui pro caritate et naturali in patriam affectu, eam hactenus jovit, conservavit, auxit, diversisque beneficiis cives affectis suos, dæmonibus sæpenumero ejectis ex eorum corporibus peculiari cum benevolentia ac demonstratione, liberatisque variis ex morbis; ut his experimento probatum est, qui sancti martyris Viti auxilium imploraverunt, antiquam ejus ecclesiam adeuntes, quæ haud procul Mazaria in littore a majoribus nostris ædificata est; unde S. Vitus cum nutritoribus suis Modesto et Crescentia, duce angelo, navigium ingressus, in Lucaniam pro Dei voluntate delatus est: certo, ut diximus, futurum sperantes, S. Vitum pluribus ac majoribus patriam civesque suos beneficiis affecturum, qui pluribus ac majoribus ho-

noribus ipsum prosequuntur, et ardentiori devotione, qua poterunt complectentur.

39 Unde Mazariæ urbis studium et devotio erga S. Vitum martyrem et alumnum suum in futurum appareat, a spectabilibus Juratis, videlicet a Nicolao Antonio de Federicis etc. ut supra, factus est præsens actus per me notarium, Jacobum de Avello, ad hoc specialiter vocatum et rogatum, coram Marco Blanco capitaneo, U. J. doctore (et aliis quinque, qui ibidem nominantur) pro testibus. Anno mense, die et Indictione præmissis. Ideo supplicant Illustriss. et Reverendiss. Dominationi vestræ, ut dignetur una cum ipsis spectabilibus Juratis ad præsentem actum devenire, et gloriosum martyrem S. Vitum, eorum civem, pastoralis auctoritate in patronum ac defensorem urbis deputare et solenniter nominare ac declarare, qui Dei ac Salvatoris nostri throno assistat, patriam protegat et perpetuo tueatur. Et ita supplicat, ut Altissimus etc.

40 Sequitur responsum et declaratio Episcopi. Jesus. Attenta relatione facta per Sacerdotem theologum et U. J. doctorem, D. Bartholomæum Ficatri, nostrum vicarium generalem; et ex devotione quam gerimus erga beatum martyrem Vitum, fore et esse eligendum et deputandum et constituendum, pro pastoralis auctoritate nos, Dei nomine repetito, his scriptis solenniter eligimus, deputamus et constituimus in singularem et particularem patronum, advocatum et defensorem nostrum et hujus nostræ inclitæ urbis Mazariæ, confirmando et approbando supradictum actum, factum per supplicantes: mandantes propterea omnibus et singulis de clero nostro, quatenus ejusdem festum venerari et celebrare debeant solenniter sub ritu duplicis primæ classis cum octava; et insuper ab eisdem aliisque omnibus coli debere in hac urbe nostra ejusque territoriis, quemadmodum fieri consuevit in aliis majoribus solennitatibus sanctorum patronorum aliarum urbium: quatenus prædictus S. Vitus martyr, patronus et civis noster apud Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum dignetur pro nobis, pro clero nostro et pro tota hac nostra inclita urbe instanter orare. Subscriptum erat, Marcus episcopus Mazariensis: et infra, Registretur in Rollo privilegiorum inclitæ urbis Mazariæ sub die VIII Septembris, XII Indict. MDCXIV.

41 Minus etiam dubitabit, quin Mazara S. Viti patria fuerit, quisquis mecum opinari volet, ipsum in Sicilia, postquam ibi multa passus fuit tormenta, etiam obiisse: atque aliena esse ab ipsius persona, quæ narrantur de alio forte S. Vito, qui in Lucania vel nutus, vel diu commoratus, sanctitatis fama et miraculorum gloria celebris fuerit; ideoque dicitur a Diocletiano Imperatore Romam accersitus fuisse ad curandum ejus seu filium, seu filiam, a dæmonio insessam: quo expulso filiaque persanata, nihilominus ab eodem Imperatore jussus fuit graviora quam Vitus Siculus, tormenta Romæ sustinere, quibus omnibus superior, de novo in Lucaniam revertit, ibique in pace quiescit, uti tradunt Acta vulgata, quæ nunc extant et seculo nono extitisse videntur, aut etiam prius si velis. Ratio, cur opiner, S. Vitum Siculum in Sicilia martyrem obiisse, mihi est auctoritas primorum, quos habemus Martyrologorum; quarum omnium egrapha vetustissima sub nomine S. Hieronymi passim nota, constanter signant: In Sicilia. Natalis sanctorum Viti, Modesti et Crescentiæ; pro qua aliqui perperam scribunt Crescentiani: et quod inde consequitur, ibidem per tormenta finivisse vitam, asserendum est. Neque enim solent, antiqui præsertim Martyrologi, Natalem sancti martyris alii loco assignare, quam ubi passus mortuusque sit. Nec vero recte appellatur locus natalis aut dies natalis (quibus nempe Martyr, post tormenta ac mortem, in cælo renatus

D
AUGUSTO C. I.

eligitur urbis
Patronus
a populo,

et ut talis
confirmatur
ab episcopo.

E

In Sicilia et
pissus est et
obit,

F

quibus S.
Vitus

tamquam
Mazariæ
natus,

A renatus est) nisi ille locus aut ille dies, ubi et quo martyr martirium consummaverit per mortem.

42 Eandem martyrii palæstram, In Sicilia, servant alii post Hieronymum vetustiores. Martyrologium Romanum vetus seu parvum. In Sicilia, Modesti, Viti, et Crescentiæ martyrurum. Beda, ommissa palæstra, tantum habet: Natale S. Viti martyruris. Florus autem: In Sicilia. Natale sanctorum martyrurum, Viti pueri, Modesti senis, atque Crescentiæ, qui sub Diocletiano et Maximiano variis sunt pro nomine Christi pœnis affecti et passionibus coronati. Ado: Apud Siciliam Natale sanctorum martyrurum Viti, Modesti et Crescentiæ. Usuardus: In Sicilia. Natalis sanctorum Viti, Modesti, et Crescentiæ, qui sub Diocletiano imperatore, post ollam plumbi ferventis, post bestias et catastas divina virtute superatas, cursum gloriosi certaminis peregerunt. In his præterquam quod Natalis Sanctorum illorum celebretur ab omnibus, Beda excepta, in Sicilia, additur a Floro, ibidem pœnis affectos et passionibus coronatos; ab Usuardo autem, ibidem cursum gloriosi certaminis peregerunt. Quid quæso, id aliud est, quam dicere, Sanctos ibi per tormenta mortuos, præmiurum peracti certaminis et coronam gloriæ in cælo adeptos fuisse?

43 Frustra sint igitur, qui Vitum Siculum cum suis e patria per Angelum deducunt in Lucaniam. Frustra collector ipse Actorum, prout illa nunc sunt, atque hic eduntur. Quippe qui contra fidem antiquissimorum martyrologiorum, primus Sanctos nostros e Sicilia eduxit vivos; admiscetque voria, tam inconcinna, confusa et incredibilia, ut eruditioribus passim fabula potius videantur, quam Acta Sanctorum, quæcumque illic de SS. Vito, Modesto et Crescentia Siculis narrantur extra Siciliam gesta. Quod si quis hæc, de aliis SS. Vito, Modesto et Crescentia, Romæ forsitan passis, intelligenda velit, is primum consideret, quod collector Actorum plane dicat, eosdem omnino martyres esse, qui prius in Sicilia, deinde passi sunt Romæ. Tum sciat, nullius S. Viti martyruris, præter Siculum, necdum Sanctorum Viti, Modesti et Crescentiæ simul passorum, memoriam celebrari ab ullo antiquo aut fide digna Martyrologo; atque adeo vanam, et nulla ratione auctoritateve nixam suspicionem esse, quod alii a Siculis martyres Vitus, Modestus et Crescentia, simul passi fuerint Romæ. Dixi jam ex consensu antiquiorum martyrologiorum, ne quidem Siculos ipsos Romæ passos fuisse; quamvis id asserant Acta, et alii nonnulli, qui sua ex Actis illis descripsisse cognoscuntur, bona quidem fide, sed tamen minus caute; dum in Sicilia Natalem Siculorum ponunt et Romæ per tormenta vitam consummasse ac cæla renatos fuisse.

44 Inter illos reponas licet Adonem, qui Acta illa, qualia nunc sunt et tunc fuerunt, præ oculis habuit, suumque inde elogium, quod num. 3 produximus, contexit; pulchrum quidem, si ipsum cum Actis conferas, quia conforme est; minus tamen conforme veritati, quia usdem erroribus laborat, eo præcipue, quod etiam ipse cum antiquioribus Martyrologis Natalem Martyrum adscribat Sicilia, et tamen dicat Romæ martyrio coronatos; in quo tamen Actus videtur diffusus, quæ narrant, ipsas post tormenta varia Romæ tolerata revertisse in Lucaniam, ibique diem extremum in pace obiisse. Quæ tam diversa opinio, de malo et loco obitus illorum, iterum suspicari nos jubet, neque Siculos martyres, neque alios eorundem nominum, Romæ per cruciatus vitam terminasse. Varia super his ingeniose commentatus est magister noster Papebrochius, tum ut Acta, quæ probare non potuit, quoquo modo verisimiliora redderet; tum ut corpus S. Viti martyruris, quod non uno haberi loco prætenditur in partibus transalpinis, et monumenta antiqua extant, quæ singulis suum confirmant; per alios ejusdem nominis martyres singulis suum S. Vitum propius conciliaret. Lege ipsum, et proba aut improba, prout ratio tibi tua suggesserit.

45 Sunt etiam qui scribant, cum Vito Siculo præter Modestum atque Crescentiam, martyrium subiisse socios alios quadringentos. Quod non minus a veritate alienum esse debet. Quis enim antiquiorum id scripsit? Non martyrologi antiqui, non mediæ ætatis, non Acta S. Viti qualiacumque, non Ada, qui illis usus est. Emerisit tandem seculo xv, non Primus nomine, uti perperam impressit Maurolycus; sed Joannes sui nominis xi, cognomine Germain, Cabilonensis episcopus, qui in sua Topographia Sanctorum ita scribit: Selinuntius fluvius Siciliæ. Juxta hunc fluvium Vitus, Modestus et Crescentia sub Diocletiano, ejus filium dæmoniacum Vitus curaverat, cum sociis quadringentis sodalibus, martyres. Sodales quadringentos cum S. Vito passos in Sicilia, æque ignorant Martyrologi antiqui quam palæstram ac Natalem S. Viti Romæ.

46 Interim recentiores rerum Sicularum scriptores quadringentos illos martyres, quorum memoriam antiquam in historiis patriæ suæ non inveniebant, iatrepide nunc S. Vito socios in martyrio faciunt ex sola auctoritate Topographiæ Sanctorum, quæ anno salutis mcccc olim composita, et nunc demum recognita dicitur a primo ejus editore Francisco Maurolyco: et tamen legitur in illa Longinium Angliæ civitas. Hic decem et octo Carthusiani monachi, ob Ecclesiæ Romanæ defensionem, jussu Henrici VIII regis, immanibus suppliciis anno Domini mdxxxv absumpti. Si hæc et alia istiusmodi, quæ primi auctoris esse non possunt, in recognitione addita fuisse, fateri debes; dic, amabo te, unde constet, similiter addita non fuisse, quæ de sociis cccc cum S. Vito passis modo retulimus? Quid si ab ipso editore, utique et recognitore, Maurolyco superaddita sint in gratiam Siculorum suorum?

47 Sint tamen hæc primi auctoris, qui sub medium seculi xv scripsit, et quidem doctissimi juxta ac prudentissimi in theologia et politica, quæ laus Joannis Germain minui non debet. Nihilominus qui in historia antiqua et in hoc singulari facto, de cccc martyribus cum S. Vito passis, in silentio seculorum xi coque amplius, primus omnium id asserit absque antiquioribus scripturis, absque teste, absque traditione aliave auctoritate; a quo assensum prudentem obtineat? Minus me prudens sit qui assentiatur. Neque vero consensisse videtur Octavius Cajetanus tam in Idea Sanctorum Siculorum pag. 29, quom in Vitis ipsis tomo 1 pag. 102, ubi nulla eorum Acta profert, et in Animadversionibus suis ad tomum eundem, pag. 77. Non enim potest comprehendere, quomodo ad Selinuntium fluvium in Sicilia passi sint socii cccc cum S. Vito, qui cum solis Modesto atque Crescentia passus fuit Romæ, ex narratione Actorum, et ipsius Cajetani sententia.

APPENDIX II

De donatione insulæ Rugiæ, facta ecclesiæ Corbeiensi ob victoriam ad invocationem S. Viti reportatam.

In præmissis Commentario num. 23 producit textus ex Chronico Sclavorum Helmoldi, in quo laudantur monachi Corbeienses a zelo apostatico, quo se impenderunt convertendis Sclavis, ac penetrarunt usque ad insulam Rugiam, quam totum lucrati sunt Domino temporibus Ludovici II, uti scribit Heluoldus citato num. 23; ibidemque fundarunt oratorium in honorem S. Viti martyruris, Patroni suæ Corbeix. Occasionem eo penetrandi obtulerit ipsis Victoria, quam post dubiam diu belli aleam in ipsa insula, patrocinio S. Viti, se retulisse testatur Lotharius Imperator, Ludovici Pii filius, Diplomate suo, quod dedit xii Kal. Apriles anno imperii

D An martyres 400 cum S. Vito passi fuerint;

aiunt recentiores ex Topographia Sanctorum,

E

nihil hic probante.

F

Diploma
Lotharii Imp.

A perii sui xxii in Italia, Indictione vii, id est anno
xxxv vulgaris ncccxliv; quodque ex autographo, adhuc
existente in tabulario Corbeia, impressum dedit in An-
nalibus Paderbornensibus P. Nicolaus Schaten Socie-
tatis nostrae, anno mcccxciii editis, parte 1, pag. 128,
quo sequitur tenore. Lubet enim totum hic adscribere,
tum quod alibi putem, non extare, tum quia multum
confert ad gloriam S. Viti, atque ad ipsius etiam com-
mendationem monasterii praedicti.

49 In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi.
Lotharius, divina ordinante providentia Imperator
Augustus. Si liberalitatis nostrae munere, loca
Deo dedicata provexerimus, id nobis et ad mortalem
vitam temporaliter transigendam, et ad aeternam
feliciter obtinendam, profuturum liquido credimus.
Noverit interea sagacitas omnium fidelium nostro-
rum, tam praesentium, quam etiam futurorum; quod
ecclesiae, quae vocatur Nova Corbeia in pago Augem,
super fluvium Wisera; et est quodammodo nova, a
Domino patre nostro ante annos paucos condita in
honorem Dei Salvatoris nostri, sanctique protomartyris
Stephani, ubi et beatissimus martyr Vitus
requiescit, cui nunc praest dilectus et propinquus
noster, abbas Warinus; in proprietatem tradidimus
B Rugacensis insulae Slavos, cum tota terra ejusdem
insulae; quo modo inibi positi, devotione obstricti
sumus: quia Deo Salvatore nostro, Sanctoque Vito
id patrocinante in deditionem accepimus. Nam ut
aliquamdiu aliquotiesque bellum, utrimque durum
satis committeretur, et anceps victoria et illis et
nobis videretur, post aliquantum, quorum suffra-
gia Sanctorum petebamus. B. Vitum exorandum
consulte confisi sumus; quod et fecimus. Insuper
et, si nobis auxiliari dignaretur, ei votum in hoc
fecimus, quod et victoriam ipsi adscriberemus, et
quaecumque nobis ipso auxiliante provenire possent,
ipsi dedicaremus. Fiducia igitur continuo potiori
accincti, in vigilia ipsius S. Viti, bello renascente
sumus congressi; et ipsorum Rege, nomine Gestimulo,
cum nonnullis majoribus, et aliis quam pluri-
mis illius gentis perempto cum omnibus suis; reliqui
et terra, ditioni nostrae cedentes, castella,
manitiones, et cetera sua omnia nobis tradiderunt.
Nos itaque prout ratio exigit, liberatis, firmatis ac
possessis omnibus; jam nunc de reliquo succeden-
tium temporum volumus ac decrevimus, proprietatis
dispositionisque fore hujus novae Corbeiae.

50 Tradimus itaque totam eidem ecclesiae Ruga-
censem insulam in jus proprietarium, ita videlicet,
quod siquid in ipsa sit, in munitionibus, in villis,
in vicis, in domibus vel aedificiis, terris cultis et
incultis, silvis, pratis, campis, aquis aquarumque
decursibus, viis et inviis, exitibus et redivisibus tam
in terris quam in aquis et in pensionibus portuum
et navium inibi supervenientium, sive etiam per-
transeuntium, homines utriusque sexus, majores ac
minores, senes ac juvenes, incolas ejusdem insulae.
Si quae praeter haec, lucra de ipsa insula, vel in ea
habitantibus provenire possunt vel postmodo pote-
runt, memorato monasterio subdita esse institui-
mus, atque per hanc nostram auctoritatem sic do-
namus et tradimus, ut in jure ipsius Abbatis et suc-
cessorum ejus, nec non et monachorum, inibi per
tempora servientium, in diversis necessitatibus, ad
divinum cultum propensius exequendum, absque
cujuslibet diminutione vel retractione, permaneant;
quatenus et devotiores nobis ac conjugii ac liberis
nostris omni tempore nostrae omni tempore quod-
dam debito, supplicando Deo, memorentur. Quod
autem haec auctoritas nostra inviolabilem et incon-
vulsam firmitatem obtineat, manu propria supt
eam subscripsimus, et annuli nostri impressione
assignari * jussimus. Et appositum est, Signum Hlo-

et donatione
insulae Ru-
giae, facta

monasterio
Corbeiae no-
vae.
* obsignari

tharii. . . . Serenissimi Imperatoris. Deinde vero D
Remigijs Notarius ad vicem Agilmari recognovi. AUCTORE C. 1
Datum xiiii Calend. Aprilis, anno, Christo propitio,
imperii Domni Lotharii imperatoris in Italia xxii,
Indictione vii. Actum Aquisgrani palatio regio in
Dei nomine. Amen.

51 Diploma illud Schatenus quidem pro genuino et
probo habuit. Et vero locus et tempus, quibus datum
fuit, atque onus imperii Lotharii in Italia xxii, et
Indictio vii, recte conveniunt. Attamen quae ibi refe-
rantur de victoria, per Lotharium in insula Rugia,
patrocinio S. Viti, in vigilia ipsius festi obtenta, non
est facile cum historiis illius temporis conciliare. Aliae
quidem victoriam, in Slavonia tunc reportatam, ad-
scribunt Lothario imperatori, aliae Ludovico, ejus fratri,
Germaniae regi; nulla specialim dicit, reportatam
fuisse in Rugia insula. Consulamus scriptores anti-
quos. Qui victoriam Slavonicam ad Lotharium refe-
runt, sunt Lambertus Schafnaburgensis ad annum
dcccxliv: Lotbarius rex regem Slavorum Gestimulum
occidit. Et Marianus Scotus, qui totidem ver-
bis eadem recenset, nisi quod Lotharium Imperatorem
nominet, et sua referre videatur ad annum sequentem;
quod editoris erratum puto. Item Chronicon Hilde-
nesheimense ad annum dcccxliv: Lotharius rex cum
orientalibus Francis venit in Slaviam (Selavoniam)
et eorum regem Gestimulum occidit, ceterosque
sibi subegit. Adde Annales Corbeiensis antiquos, qui
ad annum eundem dcccxliv sic habent: Totam insulam
Rugatensem ob victoriam, per intercessionem
S. Viti martyris nostri impetratam, Lotharius ei-
dem Sancto in Corbeia, cum omnibus rebus suis
tradit in perpetuum. Sed haec explicationem patiuntur,
dum non clare dicunt, victoriam a Lothario ob-
tentam; sed donationem ab eo factam praecipue inten-
dunt.

Dubia super
diplomate.

E
Alia victoriam
Lothario,

52 Qui vero victoriam tribuunt Ludovico Germaniae
regi, sunt, Annales Francorum Fuldenses; Et hi quidem,
duplicem ejus victoriam memorant, alteram in
Saxonia anno dcccxlii: Ludovicus Matiscone (ubi
ipse et Carolus cum Lothario collocuti, inducias fece-
rant, sed anno dcccxliii.) reversus mense Augusto
in villam Salz, habito generali conventu, in Saxo-
niam pergens, validissimam conspirationem Liber-
torum, legitimos Dominos opprimere conantium,
auctoribus factionis capitali sententia damnatis, for-
titer compescuit. Alteram vero in Slavonia anno
dcccxliv: Ludovicus Adobodritos, defectionem mo-
lientes, bello perdomuit, occiso rege eorum Gozomuil,
terramque illorum et populum sibi divinitus
subjugatam, per Duces ordinavit.

Alia Ludovico
adscribunt:

53 Annales Francorum Bertiniani congressum fru-
strum apud Matisconem item referunt ad annum dcccxlii,
minus recte: eodemque ponunt expeditionem Ludovici
in Saxoniam, de qua modo diximus: atque alteram
in Slavoniam ad annum dcccxliv: Ludovicus rex
Germanorum, populos Slavorum et terras aggressus,
quosdam in deditionem cepit, quosdam interfe-
cit: omnes pene illarum partium regulos sibi aut
vi aut gratia subegit. Hermannus contractus ex edi-
tione Causii, et Sigebertus Gemblacensis, de utraque
Ludovici expeditione, fere eadem memorant, quae An-
nales Fuldenses, sed Sigebertus primam Saxoniam
rectius refert ad annum dcccxlii; alteram Slavoni-
cam ad dcccxlv.

54 Audiamus et Dietmarum in Chronico, an is inter
Scriptores, tam diversa referentes, hac in re ar-
bitrari esse possit. Lib. 7 non procul a principio, post-
quam de fundatione Corbeiae novae, anno dcccxxii a
Ludovico Pio facta, donisque ab ipso datis, dixerat;
subjungit quae ob ejus filium Ludovicum et Lothario oblata
fuerunt: Hujus Ludovici Pii filios, Ludovicus con-
tulit nobile donum, abbatiam scilicet in Fisbecke,

Dietmari
ea de re
sententia,

A et cetera, quæ ibidem enumerantur. Lotharius vero imperator venit cum orientalibus Francis in Sclavoniam et eorum regem Gestimulum occidit ceterosque subegit, et dedit ecclesiæ Corbeicensi, ipso anno dedicationis ejus, ut Chronica testatur Quo autem anno peracta sit dedicatio illa, docet Chronographus Saxa, scribens ad annum DCCCXLIV; Ecclesia in nova Corbeia dedicatur. Hinc multa firmitudo accedit Diplomati Lathariano, quod donationem suam dicit factam esse eodem anno DCCCXLIV, ut conficitur e notis temporum ibidem adscriptis, die XIII Calend. Aprilis, seu XX Martii. Ex qua sequitur porro, victoriam Lotharianam non obtentam fuisse anno illa, sed præcedenti: quia legitur obtenta fuisse in Vigilia ipsius S. Viti.

attribuentis
illam Lothario.

B 56 Scio, varia hic objici posse, ac primum quidem, non apparere, quomodo Lotharius anno DCCCXLIII, quo videtur in propriis suis ditionibus permansisse, nondum plene compositis fraternis dissidiis, potuerit longinquam expeditionem usque in Sclavoniam suscepisse. Fateor; sed habuit etiam tunc inter Saxones plurimos sibi fauentes, quos potest per Duces suos ad illum expeditionem misisse, et per illos, qui tunc summam fiduciam ob frequentissima miracula in S. Vitum habebant, nuncupato illi, nomine Imperatoris sui voto, victoriam retulisse, de qua Latharius in diplomate loquitur, tomquam a se obtenta: ideoque et votum per se solvit onno sequenti ecclesiæ Corbeicensi. Minus etiam talis expeditio Lotharii incredibilis videbitur consideranti, quod Ludovicus, qui in fraternis dissidiis æque partem habebat ac Lotharius, per illa tamen tempora bis exercitum duxerit aut miserit in plagas istas boreales, et victor evaserit: ut nonnulli e citatis auctoribus scribunt.

An victoria
obtentam sit

57 Deinde objici etiam possit, in nullo citatorum scriptorum legi, victoriam in insula Rugia obtentam fuisse, nisi in sola Diplomate Lotharii. Fateor et illud. Sed occurrit Helmoldus, qui in suo Sclavorum Chronica scribit cop. 2 de insula, quam incolunt Rani seu Rugiani, gens fortissima Slavorum, qui soli habent regem, extra quorum sententiam nihil agi de publicis rebus fas est. Si igitur soli Rugiani regem habent in gente Sclavorum, eorundem rex Gestimulus fuit; qui ab omnibus, id est tam ab iis qui Lothario, quam ab iis qui Ludovico victoriam tribuunt, dicitur in prælio occisus cecidisse; ejusque mortem et exercitus eadem subsequuta est deditio tam Rugianorum quam ceterarum Sclavorum, quibus extra sententiam Rugianorum nihil agere de publicis rebus fas erat.

in Rugia,

C 58 Quod etiam indicare videtur Helmoldus, dum in textu suo, qui supra num. 23 legi totus potest, scribit, quod temporibus Ludovici secundi (ita vocat Germaniæ Regem, ut alii passim scriptores Germani) egressi fuerunt (utique post obtentam victoriam) de Corbeia monachi sanctitate insignes, qui Slavorum salutem sitientes, peragratis multis Slavorum provinciis, pervenerunt ad eos, qui dicuntur Rani sive Rugiani, et habitant in corde maris: ubi fomes est errorum et sedes idololatriæ: prædicantesque verbum Dei cum omni fiducia, omnem illam insulam lucrati sunt; ubi etiam oratorium fundaverunt in honorem Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi et in commemorationem S. Viti, qui est Patronus Corbeia, sub cujusque patrocinio expugnata fuerat insula cum reliquis Sclavis, per quos tunc licuit monachis Corbeicis, prædicando Evangelium, tuto transire et penetrare usque in Rugiam, ibique oratorium S. Vito construere.

et conjunctis
utriusque viribus.

59 Opinari etiam quis possit (cum alii scriptores asserant a Lothario, alii a Ludovico reportatam victoriam occisumque Regem Gestimulum fuisse) exercitum, qui tunc debellavit Sclavos, constituisse ex copiis utriusque principis, sive in Saxonia (quæ, divisione regnorum inter fratres nondum facta, communis quo-

D dammodo juris adhuc erat, et in qua Lotharius adhuc multum pollebat, gentemque pollicitationibus ac privilegiis, quomvis principe Christiano indignis, sibi devotam habebat) sive alibi collectis. Id vero ita factum fuisse ex mutuo Lotharii et Ludovici consilio, nulli mirum videri debet. Qui enim contendebant inter se de finibus ditionum suarum circa Rhenum, trans quem suas Ludovicus, cis vero suas Lotharius, armati possidebant defendebantque; ubi intellexerunt, paternas in septemtrione ditiones, neutri adhuc legitime concessas, defectionem moliri ac tumultuari; quo pacto illas sub imperio retinuisent, nisi ex consensu et auxilio mutuo? Neuter quippe vires suas ad Rhenum minere prudenter poterat et in longinquas oras dimittere, nisi alter ex consensione idem præstaret, idque in eate anno DCCCXLIII (ut factum esse debuit, cum victoria Sclavonica in vigilia S. Viti obtenta sit) antequam induciæ in congressu fratrum Matisconensi conclusæ fuerunt, non ante exitum mensis Junii.

E 60 Denique utcumque res se habuerint illis temporibus in præsentia negotio, atque in discrepantia historicorum; scimus, plura omni seculo acta fuisse, qui scripto consignata non fuerunt, quam quæ fuerunt consignata; et si quis unus scriptor fide dignus atque corvus, asserat, quæ ipse vidit, fecit atque asserit sibi contigisse, illi magis credendum esse, quam illis, qui postea alia narrant et sæpe contraria; ex illa scientia omnino existimo. Diploma Lotharii de victoria sua Sclavonica æque ac de Donatione sua, ex voto Corbeicis facta, ex isto capite infirmo non posse, quamdiu non astenditur ex characteribus ipsis, id est ex inscriptione, ex epilogo, ex formula ipsius, atque ex notis temporum; Diploma ipsum suspicioni suppositionis subjectum esse. Alii judicent ut libet. Ego illi præ ceteris scriptoribus fidem cur negem, hactenus non habeo, relinquens aliis, quarum magis interest, id scire determinatius, quam nostra; ut per se rem propius inquirent. Quibus interea non poterit non gratum esse, Diploma ipsum Lotharii hic legere; atque si probant, necum gratulari Corbeicis Saxonix tam amplam Rugianæ insulæ donationem, utilibus utique colonis; utpote qui mox præcipua studio et labore Apostolico incubuerunt, ut inde eradicarent æronia idololatriæ, sparsoque doctrinæ Christianæ bono semine, uberem potius cælo messem colligerent, quam temporalia sibi bona compararent, quemadmodum in citato Helmoldi textu porro legitur.

Diplomatis
auctoritas

E

præferenda
aliis.

not. 40
Pag. 515 col. I ad finem capitis 11, quod est de translatione S. Viti in Corbeiam novam ejusque miraculis in itinere factis, adijunge et sequens miraculum, aliquanto post ibidem factum —

F 61 Edidit Henricus Meibomius junior anno 1688 tomos tres rerum Germanicarum, in quorum primo pag. 769 exhibet tractatulum de translatione S. Justinii in novam Corbeiam, in eoque legitur sub Godescalco, abbate loci sexto, anno DCCCXC creato, sequens historia, in scriptis venerabilis Tietmari Merseburgensis episcopi inventa: Fuit olim in cœnobio novæ Corbeia sub temporibus Godescalci venerabilis abbatis, quidam monachus, nomine Alfrius, admodum religiosus, qui acriter migraneam in capite patiebatur, quæ duplex est, aut ex gutta, aut ex verribus. Cui pro remedio offensum est a quibusdam, ut secari in capite debuisset: quod factum est. Sed de die in diem dolor augebatur, in tantum ut jam desperaretur. Et cum eundem jam deficientem fratres custodirent; casu accidit, ut singuli egredientes hunc solum jacentem relinquerent. Tandem e cloaca vidit septem dæmones teterrimos procedere. Sex eorum singuli portabant in manibus sex libros, id est omnes, triginta sex. Septimus vero immensæ magnitudinis volumen gestabat, et sedens, lectione ejus gravi, infirmum de suis actibus, quos ab infantia vel cogitando, vel loquendo, vel operando, usque in eam

A eam horam unquam gesserat, in vanum terreat. Pretiosus etenim martyr Vitus, veste fulgida indutus, vultu angelico conspicuus, e templo, cellæ, in qua æger jacebat, contiguo, procedens ingreditur; et immundæ turbæ manu fugam indixit; et juxta illum stans, consolabatur eum, et quis esset protinus intimavit, et imposita manu capiti illius, benedixit; et eum sanum surgere jussit: per quem et hæc mandata prædicto Abbati misit; Vide sis, commonitus, ut tot admonitiones nostras sic incuriose non accipias, ne in posterum vacua lamentatione gemas. Pro vero enim assero tibi, si amplius inobediens fueris, a Deo contemneris, et te adhuc superstite, alium in tua sede dominum videbis.

Dixerat hæc adstans, et mox disparuit infans. Hæc autem ut pretiosus martyr, puer inquam Vitus, per monachum ægrotantem denuntiavit, Abbas negligens postea persentit. Nam ei, adhuc viventi, superpositus est ipsius rogatu, venerabilis abbas Bovo, vir omni laude dignissimus. Hinc ergo bonorum crebros hortatus hominum servare, consilium nimis est salubre; multo magis vero horum, qui merito sui inter filios Dei feliciter computati, voluntatem ejus sciunt in eventu futurorum. Quicumque enim temerarius sapienti non innititur consilio; ocus videbit, quis sit in semetipso. De talibus comprobandis plurima habemus exempla, quæ imitatores suos ad elaboratum perducunt bravium, cum venient ultima. *Hactenus relatio: cujus contenta in Thietmari sive Dietmari Chronico simili propemodum tenore referuntur lib. 4 non procul a fine, sed illic monachus infirmus, non Alfricus, sed Alaricus nominatur. Annales tamen antiqui Corbeix retinent primum nomen, sic paucis de re narrata scribentes ad annum DCCCXCIII: Terribilis visio apparuit commonacho Alfrico: qui tamen defensus a S. Vito, nihil mali inde passus est. Et Godescalcum abbatem per resignationem alteri cessione locum suum anno DCCCC, ibidem notatur.*

NOT. 11
Pag. 576 de B. Angelo Clareno col. 1 post finem §. 4 ejusque numerum 37, præcedente pag. 575 col. 2 notandum, addetur.

§. V. De Epistolis B. Angeli, quarum duæ, ad Historiam opportunæ, in specimen reliquarum, hic apponuntur.

C Vidimus supra num. 12 Fratrem Angelum, inter oia sua scripta etiam reliquisse Historiam de septem tribulationibus Ordinis; opus minime contemnendum, cujus desiderium non tam explent, quam acunt fragmenta inde decepta in Annalibus Waddingi, qui ipsum verosimiliter originale penes se habuit, dignum quod publicam in lucem prodeat, etiam in hujus mensis Appendice; si istius successores eorumque Superiores hanc publico gratiam facere velint. Tunc enimvero majorem usum haberent Epistola, quarum ex MS. Stroziano accepi cegraphum, beneficio R. P. Antonii Terrinca, Florentiæ intenti illustrandis memoriis Sanctorum Franciscanorum, præsertim ad Tusciam pertinentium, et quæ colligerit officiose communicantis mecum atque cum Fr. Benigno Fremaut, Recollecta Flandro, ad simile studium pridem applicito et jam editis Januario, Februario, Martio inter suos clarescente. Hunc ego, dum aliis urgentioribus per hosce duos annos distineor, quibus suspensa hæsit tomi præsentis impressio; rogavi mihi navaret operam, brevemque Synopsim epistolarum conficeret, et simul cognosceret, numquid esset in iis locupletandæ historiæ idoneum. Synopsim ergo imprimis accipe, qualem ille dedit:

39 EPISTOLA I Continet multa documenta mystica: sensus sunt valde obscuri; abstrusi, ac imperfecti. Junii T. III

II Hortatur ad Religiosas virtutes, stylo multum diverso ab Epistola I.

III Ea est, quam Terrinca descripsit, magisque specificè tangit ea, ob quæ sequaces sui persecutiones patiebantur; eosque animat, ostendens non peccare, licet alias a corpore Ordinis separatos, et hortatur ad obedientiam erga Prælatos Ecclesiæ, et vinculum pacis.

IV Pulchre excitat ad tolerantiam persecutionem, ideo bene Terrinca infra, Ex ungue leonem. Sub finem videtur habere aliqua prophetica, sed qualia etiam in vitis aliorum Sanctorum inveniuntur.

V Sub initium Videtur mortem suam prædicere, et aspirat ad majorem solitudinem: allegat causam cur ad eos quibus scribit non venerit, et alios mittit suo loco: deinde deflet duos a suis defecisse; et socios monet, ut, si possint, eos reducant. Aliorum teporem amanter corripit, ac suum humiliter agnoscit, monetque ad Dei misericordiam recurrere, et mutuas imperfectiones pati. Post arguit iterum communes defectus, excitat ad perfectionis amorem, pulchre per totam; et sub finem, suadet curam pro animabus defunctorum.

40 EPISTOLA VI, sic incipit:

Reverendis et diligendis Fratribus, Christo Jesu servientibus in loco S. Joannis ante Portam Latinam de Urbe, et eorum Sociis, Peccator Fr. Angelus salutem, et idem credere, intelligere, et diligere, ac confiteri verbo et opere usque in finem, de promissa Christi Jesu vita, regula, et doctrina, quam sanctissimus Christi Confessor Franciscus, pauperum humilium Dux, Angelus, et Propheta perfectionis Evangelicæ primæ et ultimæ, credidit, intellexit, amavit, docuit, et servavit, et credendam et servandam mandavit.

Porro ubi multis verbis commendavit evangelicam paupertatem, inducens Christum, laudantem ejus observatores, et reprehendentem ejus transgressores, addit sequentia.

41 Cupio videre vos, quia cito de corporis hujus carcere educi spero; et esset mihi aliquis refrigeratio ante mortem videre vos. Orate quod ita fiat, sicut desidero. Salutant vos omnes servi Dei, qui in partibus istis sunt; et sciatis quia magnos amicos habet Christus in partibus istis, inter quos est D. Philippus, Regis Majoricarum filius; in quo Christus Jesus, et Francisci spiritus plenissime requiescit: de cujus perfectionibus taceo, quia alteri dabitur loqui ea, quæ Dominus Jesus in ipso et per ipsum facit, et facturus est. Erubesco enim de vilitatibus, negligentis, et insolentis nostris et relaxationibus; quando de ipsius fervore, humilitate, sollicitudine, sobrietate, amore paupertatis, oratione, vigiliis, verborum et linguæ moderantia, austeritate vitæ, et sanctitate conversationis recordor; cum quo sunt multi servi Dei uniti, de quorum actibus et conversatione Christus glorificatur. Et vos ergo laudate et glorificate Christum in operibus vestris, et in omni conversatione bona renovamini, in paupertate et humilitate, in compassione et mansuetudine, in patientia et longanimitate, in oratione et vigiliis, in silentio cordis et oris, in amore vilitatis et subjectionis, in mutua caritate et reverentia in zelo divinæ laudis, et in continua gratiarum actione; in memoria extremi judicii et mortis, in commemoratione et sentimento continuo mortis Christi et dolorum ipsius, et Matris ejus et omnium Sanctorum, et inflammatis desideriis, et aspiratis affectionibus ad ipsum, qui solus amat et amavit nos, et est unicus amor et amator hominum; quem qui amat Spiritum sanctum habet et portat, et Christus in ipso manet, et ipse in Christo. Si venerit ad manus vestras hæc littera, servate eam et legite, quia

E
in quarum
sexta

habetur laus
Domini Philippi
Mari-
censis,

F

inter Clareno-
pie conver-
santis.

A verba Dei in ea sunt vera : Deo gratias. Amen Scripta in Carpentato die 3 Martii. *Annus non additur.* Compatimini afflictis Fratribus, et ostendite eis viscera pietatis, et non angustiemini in tentationibus tentatorum ; sed constanter supportate eos, donec ipsi se supportant, et ad Christum aspirant. Puto quod cito me Dominus remittet ad vos. Gratia Dei sit cum omnibus nobis. Amen.

vi Acriter reprehendit relaxantes paupertatem Christi, ac S. Francisci ; et adducit exemplum Philippi filii Regis Majoriacum, qui tunc inter Clarenos sancte vixit. Sub finem hortatur ut afflictis et tentatis Fratribus ex corde compatiantur : in hac clarius prædicat mortem suam instare.

42 *Quærit hic R. P. Fr. Benignus, et quærent haud dubie Franciscanorum decorum studiosi plures, quis fuerit hic Dominus Philippus, tantus instituti et paupertatis Franciscanae, apud Clarenos reflorescentis, amator et zelator, omnibus scriptoribus istius Ordinis ignotus hactenus, etiam diligentissimo Waddingo. Ipsorum tamen multi agunt, et Waddingus ex iis, de olio ejusdem Regis filio, scribens ad an. 1249 num. 9 in hæc verba.* Circa hoc tempus Jacobus, primogenitus Jacobi Regis Majoricarum, cæleste regnum terreno præferens, relicto jure primogenituræ, patre adhuc superstite institutum Minorum amplexus est. *Et ad annum 1304 num. 13.* Hoc anno Generalis (*Gondisalvus*) jussit ut in singulis Provinciis suffragia et collectæ fierent pro Jacobo, filio et herede Regis Majoricarum, nuper defuncto. *Rex iste Jacobus, inter Majoricenses sui nominis primus, filius fuit Jacobi primi, Aragonum Regis, et Majoricarum conquistoris : qui primogenito Petro, sui nominis tertio, Aragoniam relinquens, Jacobo secundogenito Majoricum dimisit cum Ruscinonensi et Ceritanis Comitibus in Hispania, Montisque pessulani Dominio in Gallia Narbonensi, cui etiam antiquitus adscribebantur prædicti duo Comitatus. Hic autem Jacobus I, vita sanctus anno MCCCXII, præter primogenitum Jacobum jam mortuum, filios habuit Sancium, regni Majoricensis heredem, qui sine prole obiit anno MCCCXXIV ; et Ferdinandum, tertiumque fratri Regi præmortuum, relictis liberis Jacobo atque Ferdinando, et Philippum, sacris Ordinibus initiatum, qui nepotum orphanorum tutor, majorem natu Jacobum II, regem Majoricensem instituit, illum, inquam Jacobum, qui vir factus, regnumque sapienter administrans, anno MCCCXXXVII leges Palatinas conscripsit, ex nostro vere regio codice (hactenus quod sciam unico) brevi in lucem dandus. Eo sic regnante prospereque agente, nec patri præsentia amplius egente, potuit Philippus in Gallicas nepotidiones recepisse se ; itaque inter Clarenos, tamquam unus eorum vixisse, retento Domini titulo, eorum domesticus ac familiaris.*

43 vii non est a Terrinca exscripta, sed aliqua prophetica ex ea ipse notavit indicio manus.

viii Continet prolixam exhortationem ad religiosas virtutes, præsertim obedientiam.

ix Similiter, præsertim ad sequelam et imitationem Christi. Circa finem habet pias instructiones ad sanctam compositionem hominis exterioris, et interioris.

x Fratrem N. excitat ad fidei sublimitatem, etc.

xi Duos Fratres pulchre et nervose hortatur, ad mortificandum affectum erga parentes, proponens insidias dæmonis, excellentiam doni vocationis ad religionem, etc. postea ad indicium manus habet varia documenta de obligatione recitandi Horas canonicas, et quando quis non obligetur.

xii Arguit varia vitia, deinde exaggerat pœnas inferni, et dæmonum technas.

xiii Valde prolixa, continet multas asceticas instructiones ad monasticam perfectionem ; in fine videtur aliquid prædicere, sed non plane.

xiv Demonstrat essentiam veri Fratris Minoris, D et Ordinem subsistere non in multis, sed in quantumque paucis, modo veris Regulæ sectatoribus. Deinde, ut suos soletur, indicat aliqua circa suam reformationem acta, de quibus videbantur, sinistre informati ; et futuram eorum requiem, et propagationem prædicat. Sub finem folio 29 ab illis verbis, voluntas mea fuit.

44 *Hæc est illa, quam supra promisi dandam integre, potius quam ultimam Decimam sextam, quæ non nisi documenta pia continet, quam utilia aspirantibus ad perfectionem, tam nihil conluentia ad historiam. Illius autem XIV hoc initium est.*

Reverendis et diligendis Patribus in Christo Jesu, Fratri N. et Fratri N. a et omnibus eorum Sociis, in omnibus vilis et modicus Fr. Angelus, Salutem, et cum humili Christi omni cordis reverentia subjectionem. Benedictum sit nomen D. N. Jesu Christi, filii Dei vivi, et adoranda et veneranda dispositio sui divini et absconditi consilii, in quo elegit vos ad imitationem vitæ suæ, et constituit testes regulæ suæ, et segregavit ab utero matris, et professores fecit suæ sanctissimæ paupertatis, et liberavit a servientibus incendio propriæ voluntatis ; ut mortui vivatis ei, qui pro vobis mortuus, a mortuis resurrexit.

45 Sane quia militia vel tentatio est vita hominis super terram, vigilare et orare nos oportet, ne intremus in tentationem : quia spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, et inimici hominis domestici ejus ; et adversarius vester diabolus plus solito relaxatus circuit, quærens quem devoret ; et iratus frendet dentibus in nos cum satellitibus suis. Si Filius nos liberaverit, vere liberi erimus, et veritas liberabit nos ; et intelligemus, qualis et quantus est qui nos liberabit, ut in sanctitate et justitia serviamus ei omnibus diebus nostris ; non in nobis, sed in ipso confidentes, qui non ex operibus justitiæ nostræ, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit, et ostendit nobis dignos pœnitentiæ facere fructus, et fugere a ventura ira ; si tamen perseveramus in his quæ incepimus ; quoniam non qui inceperit, sed qui perseveravit usque in finem, hic salvus erit. Scitis enim quoniam ubi [Dei] placito affectio præponitur, ibi ratio non tenetor : quoniam omnis qui vivit voluntati propriæ, mortuus est, et nomen Domini laudare non potest. Non enim mortui in peccatis laudant Jesum, neque omnes qui descendunt in infernum amoris propriæ voluntatis. Quando enim rationem antecedit voluntas, etiam inter Dei servos frequentius quæstiones, displicentiæ, lites, dissensiones, et scandala oriuntor : non enim sumus meliores Patribus nostris. At quando totus homo, cum timore et amore igniti desiderii, agitur ad sapientiæ gustum, pacis fruitionem, et visionem et intelligentiam veritatis ; in Jerusalem accipit locum, et in civitate sanctificata potestative quiescit ; tum ambiguæ quæstiones velut fumus abscedunt, et adversantium judiciorum et assumptionum studia cessant ; et ex corde puro et conscientia bona, et fide non ficta, pietatis et sanctitatis exercitia vigent, floret iustitiæ cultus, et sanæ doctrinæ, et de mentibus servorum Christi flumina manant, et in veritate caritatis lætantur corda quærentium Dominum, et verba bona eructantur ex abundantia supersubstantialis gratiæ habitantis in eis. Quoniam bonus Jesus in eis habitat, in eis operatur, orat, tentatur, fatigatur, patitur, moritur, sepultus descendit ad inferos, et resurgit, interpellat ardentius amare desiderans, vi communicativæ suæ virtutis, veritatis, et caritatis. Ipse, æterna virtus, æterna veritas, æterna caritas et sapientia in ipsis manens, facit opera solus, quæ nemo

quomodo
antea inter
Minores

B

vixerat
frater ejus
major Jaco-
bus.

C

a
Epistola 14
Eremitas
Clarenos

E

qui suos in
Italia horta-
tur ad con-
stantiam in-
ter adversa,

F

variasque
ac graves
tentationes,

A nemo in cœlis vel terris facit aut facere potest; et ad illa respicit Pater, quæ gratis Filius operatur in nobis; quibus nos, natura filii iræ, contrarii ex pondere reatus contractæ simul et actæ malitiæ, plus quam dici vel a nobis intelligi valeat, invenimur.

46 Et vere, nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma fuisset, et quasi Gomorra similes essemus. Quia sicut non potest arbor bona, Jesus, fructus malos facere; ita et nos, natura peccatores, non possumus facere fructus bonos. Si enim, ait, vos cum sitis mali, etc. etc. Sine me nihil potestis facere. Itaque malum prorsus mihi erit imputandum, siquidem vobis ex me ipso non scribo: quod procul dubio nostrum erit, orationibus vestris solum ab ipso purgandum, qui tollit peccata mundi. Reverendi et carissimi Fratres et Patres, virtus, potestas, res et nomen pariter concurrent in idipsum. Quando perficientur ea, quæ jam impleta putatis, tunc veritas erit in nomine, signatum in signo, sensus in verbo, et operatio in veritate, et veritas, et signatum, et operatio testimonium perhibent nomini, signo, operationi pariter et virtuti. Testimonia itaque credibilia nimis, quæ veritati testimonium dare præfixa sunt loco et tempore opportuno; quæ nunc non agnoscuntur ad meritum et nesciuntur, ut scientia indignis absconsa maneat, et nemo de sua virtute præsumat, sed præsumens utiliter audiat; Numquid oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Tolle quod tuum est, et vade. Ignorantia enim aliqua, non ad errorem, sed ad utilitatem et perseverantiam, necessaria nobis est; quia non est ad detrimentum id, quod negatum tribuit incrementum: non exercet fidei simulate negligentiam, scientiæ securitas; nec caute præcavet furis adventum, juxta evangelium, determinatio definita. Si enim statum nostrum, nomina rerum, et Minister, et Cardinalis, et Ordo, secundum Legistas, Decretistas vel Sophistas solum salvant. et in veritate manere faciunt, et tribuunt integritatis necessariæ firmitatem (qui audit intelligat) non fieret salva omnis caro: quoniam apud ipsos humilium facta simul et scripta quasi mortua tacent, et salus pauperum affictorum est eis inanis et vacua.

Nunc autem coram Deo non sic; sed bene et sancte fugiendo pugnastis et pugnatis; alii vero stando pugnauerunt et pugnant, fugiendo a facie Jezabel, [dicentes] cum Elia, timore perterrito, Remansi ego solus; et templum ædificant cum Ozia ut impleant prophetiam. Sed qui heri, ipse hodie.

47 Sane ut ad Regulam, et non Regula, Ministri. Custodes, Generalis, et Protector. Et hoc Regula ostendit, quoniam ipsis integratur et decoratur, sicut et suis Pastoribus perficitur et ornatur Ecclesia: sed absque eis Ecclesia manet et est, persecutionis scilicet tempore, et vacationis; sicut in triduo illo Ecclesia fuit sola Virgo Maria, quando Filius suus fuit in corde terræ, sicut fuerat Jonas in ventre ceti. Promittit enim Fr. Franciscus obedientiam et reverentiam Domino Papæ Honorio b, et successoribus ejus canonice intrantibus, et Ecclesiæ Romanæ; et alii Fratres teneantur Fratri Francisco et ejus successoribus obedire: qui non possunt nec debent eis præcipere aliquid, quod sit contra animam et Regulam, sicut nec ipsis subditis obedire eisdem licet in his, quæ animæ et Regulæ noscuntur esse contraria. Sed ubicumque sunt Fratres, qui scirent et cognoscerent se non posse Regulam spiritualiter observare, ad suos Ministros (de obedientia Regulæ) possunt et debent recurrere, et postulare Regulam secundum intentionem Christi docentis, et Francisci loquentis in

ea, ipsam in sua puritate servare; quibus Ministri ex obedientia Regulæ, quæ est Christi et Francisci, tenentur obedire, quia obedientia Regulæ major est obedientia Ministrorum, et Generalis, et Protectoris: et est, et stat, et intelligitur super eos. Et in hoc Dominus, et Protector, et Corrector Cardinalis unus est, secundum Regulam totius Fraternitatis, ut stabiles in fide Catholica, paupertatem et humilitatem, et sanctum Evangelium, quod firmiter promisimus, observemus: et ita non est auctoritas in Regula contra Regulam, nec in Ecclesia contra Ecclesiam.

48 Puto quod has quæstiones breviter, clare, et absque implicatione Regula solvit; tum quia indivisibilem unitatem et obedientiam ad Ecclesiam et seipsam mandat et statuit: tum quia remedium contra persecutiones Pseudo-prælatorum sufficientissime apponit: quoniam sicut portæ inferi non prævalebunt contra Ecclesiam, ita nec contra Regulam; tum quia in suis cultoribus et amatoribus suum stabile esse, et non in nomine Ordinis vel in parietibus et tectis, aut quibuscumque ceremoniis exterioribus superinductis habere dignoscitur, quibus semper inest velle, quærere, et amare; sed non, posse habere semper omne, quod in Regula habet esse, secundum suum completum esse: quia sufficit substantialia illa semper habere, in quibus persecutionis seu crucis tempore veritas perfectionis regularis salvatur et manet. Propheta igitur futurorum Franciscus, sciebat se reprobandum a suis nomine, sed non re: hinc nomina reverentiæ et dignitatis, ut Patris, Magistri boni, et Domini, haberi in usu a Fratribus non laudabat, tamquam minoritati et humilitati Regulæ et vitæ sibi a Christo revelatæ non consona: et quia in Regula nihil de suo ponebat, sed immediate accipiebat a Christo; quod in eadem scribi faciebat.

49 Magistros et Patres, ex humani sensus prudentia, et timore scientiæ Scripturarum, suos Fratres vocari velle ab hominibus, et ardentem inhiare honoribus more Pharisaico, per spiritus prævidebat: et destructuros in se et in aliis, sub specie honestatis et ædificationis proximi, et dilatationis et exaltationis Ordinis, omne quod Christo docente pro salute sua et suorum acceperat, prædicebat. Unde Magistros principaliter et Prælatos nomen Ordinis pro alio assumpturos, ad sui sensus nequitiam, contra veritatem; [et veritatem] cœlitus sibi datæ Regulæ convellendam intelligens; nomen Ordinis non amabat, nec voluit quod sua Religio vocaretur Ordo Minorum, sed Vita Minorum. Quare pro nomine Ordinis eligere mori, non est secundum sensum et spiritum Fundatoris; quia nomen Ordinis ipse cum suis habere renuebat. Si vero Ordo est virtutis amor, veritatis tentio, Christi imitatio; humilitatis et justitiæ cultus, caritatis plenitudo, patientiæ ac pietatis possessio; ista autem habitacula requirunt hominum corda munda, in quibus Ordo salvatur Christi Regulæ et doctrinæ; nihil nobis relinquitur, ut de tali Ordine simus; quoniam in prædictis virtutibus, post votum Minoritatis emissum, ardentem desiderare, crescere, et totis viribus satagimus radicari. Quoniam tunc vere signatum clamat, ubi deficit signum; et silentium loquitur, ubi tacet verbum; et Ordo integratur in veritate virtutum, et subsistit Regula in amatoribus et servatoribus promissorum.

50 Nec voluit S. Franciscus, quod aliquis ad vitam Fratrum assumendam per quemcumque Fratrum induceretur; quia tali modo Religionem, quam sibi Christus per suum spiritum ædificaverat et multiplicare decreverat, dæmones impedire et turbare, suis imbutis moribus suggerendo ingressum,

[et]

et ad humilem
sui ipsorum
despectum;

monet autem
in nominibus
non consistere
statum perfectio-
nis,

Ordinemque
penes eos esse
qui Regulam
servant,

cujus auctor
humilis
S. Franciscus

exclusa vole-
bat magna
nomina

nec Ordinem
Minorum,
sed vitam
dici,

nec valde
multiplicari
Fratres;

A [et] ad vitam Fratrum destruendum, sentiebat armari. Unde multiplicationem Fratrum prohibuit suis sociis : firmam enim tenebat Christi cautionem, quia semper de numero paucorum humilium et simplicium lætabatur, plus quam de multiplicatione multorum sapientium superbiorum ; sciens quia si ad numerum [parvum] sua Religio deveniret, inconcussa tamen Christi ianua permaneret. Hinc est quod de multitudine non oportet quemquam esse sollicitum : nec esse perfectæ fidei de Religionis annihilatione formidare : quia Christus, si non fuerint nati, faciet eos nasci potius quam [assumat eos] de societate diversa, a Fundatore discrepante agente, et ambulante astutiis serpentinis : quia oportet impleri quod Scriptum est, Quoniam multi applicabuntur eis fraudulenter. Totum igitur nostrum studium esse debet, quod unum inseparabiliter simul per Franciscum in Christo ; et ita quod ab invicem neque ab hominibus, neque a dæmoniis, neque a malitia propria dividi posse, verbo et opere, tentationis præsertim tempore, ostendamus.

51 Cum igitur taliter vobis sim conjunctus, superfluum est cogitare, quod alicujus suggestionem motus aliquid vobis olim scripserim, vel nunc scribam : sed significo, quod pro multis (etsi secus se habeat) utile fore credo. Nec F. Andreas de vobis, ut putatis, sinistram aliquid sentit aut loquitur : sed multis laudum præconiis effert conversationem [vestram], et vitam extollit, et Christum in vobis esse et habitare non dubitat. Igitur vos ipsi iudicate, quale Evangelium sit, ut benedicens maledicatur, et vituperetur laudans, ut amicus, et servus, et frater putetur æmulator et supplantator. Non excuso quod nescio, sed laudo quod scio : quoniam paratus est pro Christi vita seipsum lætanter impendere vobis, et ex caritate servire, quod omnino Antichristianum non est ; quinimo debitum Christianum vobis est, quod procul a cordibus vestris omnis malæ suspicionis siccantem fumum repellatis ; medietas enim omnium peccatorum lingua committitur, et juravimus non judicare ; nec pars partem excludit, quia totum sine suis partibus esse non potest.

52 Quando præfatus Fr. Andreas venit ad nos, jam Domini Cardinales erant in Conclavi *d*, nec poterat eis loqui, nec licebat eisdem aliquas litteras præsentare : post ipsorum vero egressum amicis et fautoribus Pauperum tam Domini *e* Regis quam vestræ litteræ fuerunt solcite præsentatæ : quibus visum est quod tales litteræ non essent isto tempore præsentandæ. Similiter Fratri Ubertino et Mino *f* [litteræ] viri sancti Domini Philippi, et Fratris Gaufredi, et Domini Joannis Sedecherii statim datæ fuerunt ; et reliquas Fr. Ubertinus retinuit. Quare de tali materia penitus murmurare non licet, ex quo de Generalis *g* nomine melius judicabat nullum fieri sermonem : et Fratribus Ubertino, Gaufredo, Guilielmo, Francisco, Philippo, et eorum Sociis materia scandali videbatur : non quod ipsi mutavissent propositum ; sed quod idem ac olim sentientes, et virili animo Fratrum persecutionem portantes, viriliter præmissa prædicant, coram omnibus confitentur, et fideliter servant ; et æmulo- rum verba confutant, vitant consortia, et lætantur contumelias, opprobria et maledicta sustinere : assistenteque eis gratia Dei, et favore Cardinalium, viri illustris Domini Philippi, et aliarum personarum spiritualium, testimonium perhibent veritati.

53 Otiosum et superfluum fuisset, ut videtis, aliter agere, conscientias stimulare et perturbare. Si ergo cum istis pugnatis, et remansistis in campo ; et ipsi nobiscum fugerunt, et quietis alicujus sepulcrum acceperunt in vobis, quod sibi vir nobilis Decurio *h* excidit in lapide vivo ; quiescite et gau-

detes, quoniam vocatione, professione et confessione verbi et operis observantiæ regularis unum estis, unum cognoscitis et amatis, nec est aliquis qui spiritum habeat contra vos, sed pro vobis. Propterea diligunt, quod nihil a vobis dicatur vel fiat, quod justam et veram et rationi et fidei subjectam allegationem non habeat ; nec tantum probabilem et apparentem, sed omnino necessariam ; pro cujus defensione non solum pati, sed et mori coram Deo et hominibus rationabile sit et justum. Hujus rei gratia placuisset omnibus, quod sub uno [capite] Regulam observantes, sententiam hujus facti cum ipsis simul de manu Ecclesiæ, adhuc pendente negotio, patienter expectare, et contenti fuissetis accipere, et in vestris terminis cum ipsis unanimiter permanere propter meritum et propter exemplum, et propter reverentiam proximi ; et calumnias æmulo- rum, et reverentiam amicorum et Ecclesiæ (quam adversarii ex hoc probare conantur) [non oportere] eos spernere, et ipsius auctoritati necessariam fidem et excellentiam abnegare.

54 Quo circa amantium affectus et verba pie pensare vos decet, et varietatem opinionum patienter audire : quia dum peregrinamur a Domino, ex parte cognoscimus, altitudinisque sapientiæ Divini consilii secreta ignoramus et ex hoc fallimur in judiciis, erramus in consiliis, offendimus in verbis, excedimusque frequenter in factis : et si dixerimus, Quia peccatum non habemus, veritas in nobis non erit. Caritas vero nunquam excidit ; qui nunquam amare nescit, et nescire se dicit, quod semper amare sitit, confitetur quod novit humiliter, quod nunquam offendit scienter. Licet ergo amanti caritatis motus et cogitationes insinuare dilectis, quia omnia tempus habent, et statutis temporibus transeunt universa sub sole justitiæ : sicut in ipso, ita et in nobis necesse est præcedere passionem resurrectionem, et noctem præcedere diem, et flores præcedere fructus, et hiemem æstatis tempus.

55 Pater igitur in suis, ad similitudinem Christi, reprobatur Franciscus ; postea resurget, quando Pastor tres illos Typicos Fratres congregabit in unum, in quibus coram omni populo in sancta civitate resurrexisse monstrabitur. Qui in præcedentibus clamavit in cruce doloris sui, Christe Jesu, Deus meus, ut quid dereliquisti me ? in vobis et similibus clamavit et clamat, Consummatum est. Si iterum in vobis et in aliis expirabit clamans, Pater in manus tuas commendo spiritum meum, tunc terræ-motu facto petra scindetur, arcana patebunt, et nobilis vir Decurio, quod concepit, implebit audacter de sepultura ejus : et congregatio pauperum fiet ab eo, qui dispersiones congregat Israelis. Nocte igitur ista tolletur de medio lapis molaris de Regum et Prælatorum humero ; et infra horas suæ diei navis, tempestate jaectata valida, jacturam faciet, et quasi de naufragio salvabuntur plurimi in fractura ejus : tertia autem die, quasi in octava Resurrectionis Dominicæ, Jesum in Francisco cognoscent, in communicatione fractionis panis : et non erit ultra opinionum varietas in his qui transierunt per ignem et aquam ; sed cantabunt et hymnum dicent Domino Deo in Sion, et reddent vota sua in Jerusalem : quia induentur arietes ovium, et valles abundabunt frumento ; clamabunt et ei hymnum dicent. Tunc ubi fuerit corpus, congregabuntur et aquilæ. Interim qui tenet teneat, et humilitati humilitatem, patientiæ patientiam, caritati caritatem addat : quia omne tintinnabulum projectum in ignem, et æreum et aureum, et omne æs sonans accipiet laudem suam, ac pondere tribulationis gravis portato, consurgetis ad dextram navitatis Sanctorum.

eosque esse inter se bene unitos.

Excusat eis Fr. Andream

B

d
quod Cardinalibus, in Conclavi non dederit eorum litteras

C

e

f

g
dissuadentibus ne faceret amicis ;

monetque ut cedant temporibus,

h

et acquiescant sub uno Generali

E
Regulam observare in patientia :

F
prædicans res in melius conversum iri

A 56 Qua ex causa dulce, et non molestum debet esse cordibus vestris, si vobis ex caritate scribimus, quod sentimus : nam in solius caritatis vinculo colligati, cum gaudio spiritus et lætitia principali, vos in corde et mente portamus : sentientes et participantem vestræ bonæ voluntatis propositum, piæ intentionis rectitudinem, sanctitatem desiderii, et caritatis fervorem. Optamus esse vobiscum in perfectione operis, ut simul in pura, simplici, et litterali observantia Regulæ et testamenti, sub uno regamur Pastore, et militemus Christo in sinu Matris Ecclesiæ diebus malitiæ brevitatis ; ut respirantes quiescamus a tribulatione malorum, et promissa pace fruamur, ad ædificationem multorum, et revelationem cogitationum odientium et diligentium veritatem.

B et ad unionem servandam hortatur, 57 Tenenda igitur est a nobis unitas, quam Christus in suis fieri postulavit a Patre : et omne contrarium ipsius, est tamquam mortis periculum fugiendum, Unam petii a Domino, ex caritatis unitate dicentes, habitare cum maledictis, excommunicatis ab hominibus, pro pura et sancta custodia vitæ Christi, magis quam habitare in paradiso deliciarum, si talis optio poneretur : sitque nobis Pater et mater, et soror et frater, duxque dilectionis nostræ ad Dominum, omnis qui Christi Evangelium et Francisci Regulæ obedientiam diligit, et usque in finem fideliter et simpliciter servare juravit, et statuit pro ipsius confessione tribulationes et mortem sustinere, et audenter elegit et definivit. Lex est enim immaculata, sub qua est, super omnia quæ in cælo et in terra sunt jucundum habitare Fratres in unum, scripta in Evangeliiis, completa per Dominum, prædicata per Apostolos, breviate per Christum, titulata per Crucem, signata per Franciscum, concludens diem in fine sicut in principio. Sufficit discipulo si sit sicut magister ejus : et Jesus, magister noster, sedet ad dexteram majestatis in excelsis ; et ad ipsum nobis sermo, qui reddet unicuique secundum opera sua ; ad ipsum Ecclesia respicit cum villicis et servis suis, quos constituit in ea, ut dent cibum conservis in tempore ; et sub ipso qui condidit et redemit, sunt Ecclesiæ et Ordines, cum Pastoribus et Ministris, qui Ecclesias et Ordines regunt, custodiunt, et ordinant secundum legem suam.

C maxime tempore persecutionis, 58 Quando autem vacant Ecclesiæ aut Ordines Pastoribus et Ministris, ad tempus breve vel longum, aut conculcantur sub pressura malorum, per patientiam opus perfectum ostendunt ; Christum, verum Regem et Pastorem, imitantes et confitentes coram hominibus, qui est substantia, motus, vita, finis, et status omnium Sanctorum, Ecclesiarum et Ordinum, et est nobiscum in tribulatione, ut eripiat, et salvos faciat, et impleat longitudine dierum, et visione suæ gloriæ faciat sine fine beatos.

59 Voluntas mea fuit venire ad vos, sperans tanta miseria et de tam horridæ custodiæ tenebris et fœtore, in qua crucior plus quam litteris explicare valerem, posse per talem modum liberari. Nam omnes tribulationes quas hactenus transivi, cujuscumque generis sint, simul congregatæ non possent æquiparari vexationibus et displicentiis, quas tempore Papæ Clementis habere promerui : licet fuerim ante illum k annis pene triginta, pro solius Regulæ confessione et amore, variis persecutionibus oppressus, in carceribus plurimis, Anconæ, Forani l, Romæ, Viterbii, Assisii, et in omnibus locis Fratrum quæ sunt a Roma usque ad Anconam. Singulis locis tribus diebus carceratus, palam tamquam hæreticus captivus cum sociis, et ligatus ducebar, in Ancona iterum carcerandus : et hoc in diebus majoris Hebdomadæ, quando major est Romæ populi frequentia.

D 60 Eisdem diebus, revolutis annis duobus, captus [fui] et in Terra-nova m cum sociis carceratus, diebus plurimis ligatus, et captivus sub indiscretorum hominum custodia. In singulis villis custodiæ tradebamur, tamquam malefici custodiendi, donec Mesaniam venimus, in Sexta hora sextæ feriæ majoris Hebdomadæ ; ubi post impropria, clamores, tumultus, examinationes et minas, cum hominibus damnandis, in obscuro et fœtido carcere inclusi, diebus plurimis mansimus ; per eosdem rejecti de insula, in littore Calabriae tunc deserti fuimus : ubi quanta sustinuerimus, melius puto tacere, quam dicere : exceptis navigationibus, itinerationibus, et Fratrum insidiis, in Cypro, ultra mare, in Romania ; a quibus frequenter detentus et captus, plura quam dicere liceat sustinui : quæ omnia vobis scribo, ut non auxiliemini in his quæ sustinetis, neque vos pejora nobis qui hic sumus, seu graviora, aut vos solos mala pro Christo sustinuisse, vel sustinere credatis. Insuper unusquisque quæ semiuaverit hæc et metet. .

61 Quare obsecro orate ad Dominum, ut dignos nos faciat loco et societate a tantis malis remota, ubi nunc in fine cum ipsis inveniamur, qui libere Christo Domino serviunt, a tumultu elongati confusionis et malitiæ Prælatorum et Curiae. Nam si crederem, relicto consilio et obedientia Domini n Cardinalis, qui tempore tribulationis nostræ præteritæ non erubuit propter Christum de nobis curam assumere, esse Deo gratum adhærere vestræ Societati, omni mora postposita conceptum bonum statim executioni mandarem : sed nunc propter Christum absque Habitu, et in flamma fornacis hujus sulphureæ et ardentis habito ; et sine ipsius obedientia et voluntate, neque ad vos venire, neque ad Pauperes o, quos reliqui, redire præsumo.

Cætera desiderantur.

ANNOTATA D. P.

a Utinam nomina haberentur expressa ; apparet enim ex ferventicibus eos fuisse in Italia, postquam Congregatio Eremitarum Domini Cœlestini jam esset ab Ordine separata, et Angelus in Gallia viveret sub Joanne Papa XXII, electo 1316, die 7 Augusti.

b Honorio, scilicet III, qui Regulam confirmavit anno 1223.

c Deest aliquid perfecto sensui, qui integrabitur si intelligas, quod Ministri etc. ad Regulam pertineant ; sed Regula non sint ; sicut Episcopi Ecclesia non sunt, sed ad eam pertinent : quod, aliaque nonnulla, caute legendum, et benigne interpretandum est.

d Puto hic intelligi Conclave illud, quod celebratum fuit Avenione, ubi Joannes XXII obierat an. 1334 die 4 Decembris, et ejusdem mensis die 20 electus est Benedictus 12.

e Pata Andreæ Hungari, cum uxore Joanna regnantis in utraque Sicilia, ab anno 1331 ad 1343.

f Ita censeo suppleri sensum, ubi rō et Mino, sumo ac si scriberetur et Fratri Mino, ita ut Minus sit nomen proprium, ex Firmino aut alio simili diminutive abstractum. P. Benignus suspicatur Mino scribi, pro Ministro, atque intelligi aliquem ex familia Domini Philippi Majoricensis, cui traditæ sint litteræ.

g Generalis ab anno 1331 ad 1343 fuit Gerardus Odonis, postea Catanensis in Sicilia Episcopus et Patriarcha Antiochenus.

h Hoc nomine videtur designari Illustris aliquis in Regno Neapolitano (puta D. Andreas de Signa) vel alius similis caritatis ; qui suburbanum suum Eremitis concesserit, sub suo patrocinio et tutela inhabitandum.

m
quam Angelus durissimam passus cum sociis fuit :

interim eligit humiliter obedire.

E

n

F

qualis fuit sub Clemente V,

k

l

i

A i Defectus propriæ Clarenorum historię facit ut prophetiæ huic, de futuro Congregationis istius statu, *OEdipo* opus sit.

k Clemens V creatus an. 1305, usque ad 1314 Sedem tenuit : quod si 30 annis ante eum vezari copit Angelus, pro zelo paupertatis, erunt hi repetendi ab anno 1275, quando fuerit ille circiter tricenarius, adeoque natus sub annum 1245 et centenario propinquus si obiit an. 1337; vel etiom major si usque ad 1348 vitam protraxit.

l Foranum nullum novi, nec occurrit aliud vicinum nomen, quod ex conjectura substituam, nisi Sora civitas Campanæ.

m Terra-nova pluribus locis dicitur; ego Terram-novam Calabriæ intelligo, quæ Leandro Alberto dicitur civitas populosa ad radices Apennini.

n Cardinalis scilicet Protectoris, quod munus

Joannes XXII anno 1334 imposuit Jacobo S. Georgii D ad Velum-aureum Diacono, de quo multa diximus ad Vitam S. Petri Cælestini, ab eo descriptam 19 Maji : et cujus Pontificis sancti tempore, per annas 48 quibus Purpuram gessit, potuit multum fuisse Eremitis, ab ipso Cælestino approbatis.

o Non igitur (ut rebar num. 33) regimen eorum in Italia Congregationem in pace habere permissus fuit; sed Avenione fuit in carcere habitus, nec forte nisi post Joannis XXII obitum in Italiam redire permissus.

§. VI. Miracula B. Angeli paulo post ejus mortem u Fr. Philippo descripta.

E rater Franciscus de Saponaria, et sic consequenter usque ad finem.

COROLLARIUM

De Beato Matthæo Lucinianensi, Ordinis Eremitarum S. Augustini

B

Prope Senas in Etruria.

E

Franciscus Dinus, nobilis et eruditus Camers, auctor est ejus Commentarioli, quem allegavi in Appendicula prima ad Prætermisos die XII. Hic ex nescio qua sua historia mihi descripsit, que istic ad explendum paginæ hujus vacuitatem promisi, et quæque nunc subtexa, ulterioris prabationis cura auctori et aliis Senensium rerum peritis commissa.

2 Lucinianum in Aretina Tusciæ diœcesi, amæno monte situm est; agri ubertate, vini generositate, incolarum numero ac festivitate celeberrimum. A Liciniis denominatum putavit Abbas Gamburinus in Genealogia familiarum Umbriæ et Hetruriæ : quod nec antagonista ejus Abbas Muehianis in sua Apologia improbavit. Ita sentienti fundamentum ex Livii lib. 10 desumitur, ubi ait, inter Aretinorum seditiosorum motus, Licinium genus præpotens, divitiarum invidia, pelli annis cœptum. . . . In hac, inquit Dinus, prænobili patria, anno salutis MCCC. prodit Joannes Franciscus Dinus : qui quamvis ex Senarum Nobilibus (ut annotat Bisdominus in Chronica Senensi) eo tamen in oppido, Senensibus confederato, uxorem habuit Paulinam Ciogniani, ex qua Joannem suscepit; qui ab incunte ætate in sacra silva Ilicetana, inter Eremitas S. Augustini, Matthæi sibi nomine indito, vitam agere instituit. Inde Prior et Vicarius Generalis strictioris observantiæ per Italiam deputatus est.

Luciniani natus,

et apud Ilicetanos professus

C

obiit an. 1436

3 Hujus quædam gesta in bibliotheca S. Martini Senarum erant superioribus annis, quæ ex meo libro fideliter transcribo. B. Matthæus, Eremita S. Augustini, Ilicetanus, Vicarius Italiæ Generalis strictioris observantiæ, humilitate ac ceteris virtutibus eximius. . . . plenus meritis et diebus, die XI Junii obiit, anno MCCCXXVI, ut literaliter tradit Pater Landuccius in Silva Ilicetana. . . .

4 In eadem mea historia, hoc poematis fragmento, quædam de eodem transcripsi.

Huic natale solum, veteris qua castra Licini Sillani coluere duces : de stirpe Dinorum Franciscus natus, sacro de fonte Joannes Nomen et omne habet ; Paulina huic Cionia [dives,

Insigni pietate parens ; ab origine cives Qua patet antiquo Senorum de nomina Sena. Sed cum primæva umbravit lanugine malas,

Vix pars qua versu scripto

Cœpitque ætheræ libare crepuscula lucis ;
Iis, ubi sacra Deo felix Aurelia proles,
Ilicibus latuit. Quoties per inhospita dumi
Ibat inops, inopem quærens radicibus escam
Evulsis ! quoties intacto fonte repertos
Transivit latices, quamvis sitis arida fauces
Urgeret ! quoties, cum sol exureret agros,
Aut caderent gravibus hiberni nubilus imbres,
Immaduit pluviis, et solibus arsit acutis !
Ut crebro gemit ille ! Est quædam flere vo-

laudat jelluns

[luptas

Dulcis amarities lacrymarum ; ipsæque querelæ,
Ipsi dilectant qui sunt in amore dolores.
Ab quoties latæ valles collesque supini,
Littera quæ transit, rupesque atque ipsa Bea-

[tum

Saxa vocant. Forte horrebant super æthera nimbi,
Errantesque ibant pecudes : rapit unda repente
Pastorem pecudesque gregis : quin improba cre-

et orationis contentionem,

[scit

Diluvies, mersosque imo complectitur alveo,
Artia, præcipitem volvens verso aggere cursum.
Matthæus sed enim mediis spatiat in undis,
Protinus extinctum lymphis extorsit iniquis
Andream : sic nomen erat. Dum flebat amicum
Turba frequens, orat versis ad sidera palmis
Matthæus, surgitque puer (mirabile !) mersus.
Illum Pastores ad cælum laudibus æquant :
Matthæum vastæ resonabant undique silvæ,
Et signata cavis Matthæi nomine truncis
[Robora]

F

mementique mertui ab eo suscitati.

5 Hactenus ex libro suo prænominatus Dinus, et ex fragmento, cui ut perfectum sensum darem initium novi versus apposui ; plures etiam alios requiri existimo alia forsitan, miracula complexos, qui transcribenti exciderint : quod notasse potuisset, si animum advertisset, fidelis magis quam criticus scriptor. Nec enim verosimile, est Partem haud ineptum, quiscumque ille fuit, ita ex abrupto finiturum, uti fuit illius ecygraphum, cum his duobus versibus.

Jam precibus, Matthæe, meis assuesce vocari,
Et tibi devotis fument altaria donis.

Interim pergit in epistola sua Dinus, et traditione firmatam de Matthæi sanctitate opinionem nititur probare, ex duabus Epistolis Cardinalis Bargesii, qui et ipse Senis

A *Senis oriundus fuit; quibus ille pollicetur Pontificem disponere ad futuram Matthæi sanctificationem. Ipsa Cardinalis tanti verba formalia non exprimit. Dinus, eodem aliaque plura verasimiliter proprio sua operi servans: nam inter alia, De eodem, scilicet Matthæi, alia quædam, inquit, prodigia, quæ sola traditione probantur, scripsi in duobus libris, partim jam editis, partim adhuc manuscriptis, et varia Poesi per me juvenilibus annis edita exornatis. Hinc suspicari quis possit, ipsummet esse auctorem poematis, unde desumptum fragmentum offertur. Auctor certe minime antiquus esse potest, qui nostri Guilielmi Beceni Idyllium 3 quad Isidorus inscribitur, præ oculis habens, tuæ alia quæ-*

dam ex istius pii solitarii laudibus, imitondo expressit, tum integros tres versus de lacrymarum dulcedine mutuatus est. Fuit autem Becanus iste, cujus suavissima Idyllia et Elegiæ anno 1655 Plantiniani typis edita fuere, meus in sacris litteris magister.

6 Porro, ut hic Tomus ibi desinat, unde sumpsit exordium; placet apponere ex Kalendis Januarii, quod ad illas Magna Mensa habent Πόημα Ἰωάννου Ροζμα Joannis: vix enim dubito quin Damasceni, sicut olim Canan, eodem Circumcisionis Dominicæ die, pariter et alternis Odis decurrendus, est Πόημα Στεφάνου, utique Sabaitæ, in eadem S. Sabæ Laura cum Joanne conversati, et xiii Julii data Vita illustrandi.

CANON DE S. BASILIO

Ad diem primum Januarii ex Mensis.

ὩΔΗ' α'.

B Σου τὴν φωνὴν ἔδει παρῆναι, Βασίλειε, τοῖς ἐγκωμίοις σου· ἀλλὰ Πάτερ, συγγνώμη διδόμενος, τὴν χάριν νέμοις ἀφθόνως ἡμῖν.

Τὸ ἔμπροσθεν σκίρτωμα τῆς τυραννοῦσης σαρκός, φιλοσοφίας ἔρωτι ἐπιδοκῶν ἡγήγησας· διὸ ἐν ἀκηράτοις ἀλλίξει βασιλείοις, Πάτερ Βασίλειε.

Τῶν ἀρετῶν σὺ τὴν τραχεῖαν βελτίωσας ὁδὸν, ἐπὶ τὴν λείαν ἐφθασας καὶ ἀστράταστον τὴν οὐράνιον βίβιν, καὶ πᾶσιν ἀναδείχθης τύπος, Βασίλειε.

Τὰ τῆς ψυχῆς πάθη χρισίμως, Βασίλειε, ἄμα καὶ δὲ τοῦ σώματος, ἐν τῷ τοῦ Πνεύματος περιέτιμες ἕξει· σαυτὸν δὲ τῷ Δεσπότη ἠύμα προσήνεγας.

Σὺ γεροντῶς μύστης ἀρρήτων, Βασίλειε, ἐμυσχωσας ἱεράτευμα, Πάτερ, σαφῶς τὸ τῆς Τριάδος φῶς ἀποστράψας ἡμῖν.

ὩΔΗ' γ'.

Παιδείας γεροντῶς ἀπάσης, ἔμπλεος οὐ μόνον τῆς κάτω καὶ πατουμένης, πολλοὺς δὲ μάλλον τῆς τριτέτουσ, ἀναδείχθης τῷ κόσμῳ φῶς, Βασίλειε,

Τῷ φόβῳ τοῦ Κυρίου στοιχειούμενος, ἀρχὴ γὰρ σοφίας οὕτως ὑπάρχει, τῇ φιλίᾳ τῆς ἀμείνουσος ἐπετερώθης σοφίης, ὦ Βασίλειε.

C Βασίλειε, σοφῶς ἐπίσης πράξεως καὶ πράξιν ἐπίθεσιν θεωρίας θειοτέρας ἐπέδειξες καὶ τῶν ὄντων τὴν γνώσιν ἐμυήθης σαφῶς.

Συνῆραμε Χριστοῦ καὶ συνεξέλαμψεν ἡ μνήμη σου, Πάτερ τοῖς γενεσθλοῖς, ὧν τὰ ἀφραστον μυστήριον ταῖς σαῖς διδάσκαλαῖς φανέρωσας.

ὩΔΗ' δ'.

Καλλωπίζεται, ὡσπερ τῷ τόκῳ Χριστοῦ, ἡ νύμφη Ἐκκλησία, οὕτω καὶ τῇ μνήμῃ σου, Παμμακάριστε.

Σεμνυόμενος τέκνον ὑπάρχων Θεοῦ, θεότητα εἰς κτίσιν εὐσεβῶς, Βασίλειε, οὐ κατήγαγες.

Ἀταπεινὸς ὡφθης συμμαχῶν, Βασίλειε, ἄπασιν τῷ αὐτοῦ πρόσταγματι ταπεινούμενος.

Τῇ Ἐκκλησίᾳ δέδωσαι πρᾶ Θεοῦ χαράκομα, καὶ τεῖχος ὄχυρόν, Βασίλειε παμμακάριστε.

Τοῖς ἀντιθέοις πέλεκυς ἐκκοπτικός καὶ πῦρ καθαρᾶ- λίσκον τὴν ἀπάτην ὡφθης, Πάτερ Βασίλειε.

ὩΔΗ' ε'.

*A εἰ διωλὴν ἀληθῶς ἡ Ἐκκλησία ἑορτὴν σήμερον, περιτομῆς ὡς βρέφος Δεσπότην ὀφθέντος ἐπὶ γῆς, καὶ

ODE I.

Tuis laudibus par foret linguam tuam adesse Basili: verum Pater, veniam indulgens, gratiam absque invidia nobis confer.

Passionibus obnoxium carnis impetum amore philosophiæ castigavisti; propterea incontaminatam habitas regiam, Pater Basili.

Arduam virtutum ingressus viam, ad levem et imperturbatam in caelis ascendisti; omnibusque factus es norma Basili.

Passiones animi, simul et corporis gladio Spiritus optime circumcidisti, Basili; teque ipsum Domino obtulisti sacrificium.

Factus ineffabilium arcanorum Mystes, o Basili, consecrationem adeptus es, Pater; et nobis lumen Trinitatis manifestati.

ODE III.

Omni repletus disciplina, non solum humi repente atque calcanda, sed etiam multo meliori, mundo lumen præbuiti, o Basili.

Timore Domini confirmatus (initium enim ille est sapientiæ) alas potioris sapientiæ assumpsisti, o Basili.

Palam exorsus ab actione, ab hac gradum ad contemplationem diviniorem facere nos doce, et eorum quæ vere bona sunt cognitione manifesta nos imbue.

Cum Christi natali fulget et concurrat commemoratio tua, Pater, qui mysterium ineffabile tua nobis doctrina manifestas.

ODE IV.

Sicut Ecclesia, Christi sponsa ornatur ejus nativitate, ita, tua commemoratione, o Beatissime.

Graviter demonstrans esse [Christum] filium Dei; religiose distinxisti divinitatem a creatura, o Basili.

Dei non abjectum comaitonem, te ostendisti, Basili, quando te omnibus juxta mandatum ejus inferiorem credidisti.

Ecclesiam Dei forti circumvallasti muro, Basili beatissime.

Dei hostibus fuisti acuta bipennis, et ignis dissolvens eorum fraudem, Pater Basili.

ODE V.

Hodie agit Ecclesia festum vere duplex; Circumcisionem scilicet Domini, quando in terra apparuit

A parvulus infans, et memoriam servi sapientis ac ter beati.

Lumen incomprehensibile in te sancte requiescere, ino esse te lampadem, quae illuminat orbem, ostendit Christus. Ideo tuam, Basili, celebramus memoriam.

Non legislator Moyses, non ante legem Joseph fuit distributor ejus quae ex te datur esca: ipse enim fuisti carnis divinae comestor.

Universi novam nativitatem in monte Sina subobscurae figuratae Moysi, tu interpretatus es, beatissime Basili, ex divinis thesauris eam omnibus recludens.

ODE VI.

Animas pauperum, tubescens fame, sine invidia nutriti, et esurientium corda, Basili, omni divina prudentia.

Animas esurientes nutriti caelesti alimento: nam panis Angelorum, o Basili, est sermo, cujus esca largitor optimus.

Sicut apis, Basili, operose collegisti florem omnis virtutis, et ut sapiens per eam beatificaris.

Accelerasti abscindi a mundo et Deo vivere. Idcirco pro rebus instabilibus ac fluxis, Pater Basili, aeterna sapienter concessus es.

ODE VII.

Filius imago est Spiritus, et Spiritus Filii; Tu vero, Basili, Spiritus immaculatum speculum, et habitaculum totius Trinitatis. Beata est tui memoria, et qui eam recolunt, recipiunt remuneratio-nem.

Mentem incomprehensibili profunditati immergens, et colligens pretiosissimam cognitionis margaritam, locupletasti orbem sapientia, et docuisti clamare: Benedictus es Deum Patrum nostrorum.

O consensio animorum et sancta societas! qua velut unus et indivisus in gemino corpore spiritus, in Gregorio Basilius divino amore unitus, in Basilio Gregorius fuit. Orate nunc pro grege nostro Christum.

Pupillarum pater, protector viduarum, opulentia pauperum, aegrotantium solamen, et in hoc mari fluctuantium gubernaculum, mensus senectutis, juventutis instructio, solitariorum regula ad omnem virtutem es, o Basili.

ODE VIII.

C Ineffabili providentia concessum mundo Basilium, pietatis lucernam, tubam theologiae [laudantes dicimus], Benedicite opera Domini Dominum.

Copiosa operatione inhabitantem Basilio, et ipso mediante pio expositum, benedicite opera Domini Dominum.

Qui divinis tuis sermonibus fruimur, o Basili, in tui memoriam festivo congregati, clamamus: Benedicite opera Domini Dominum.

Radios sermonum tuorum mundo emisisti, o Basili, illuminans eum, ut unam in Trinitate naturam venerans, dicat: Benedicite opera Domini Dominum.

ODE IX.

Primi pastoris Christi, tamquam ovis ejus fidelis, vestigia, Basili, es secutus: animam etiam tuam, Pater, tradidisti tyranno, et pro Ecclesia quaecumque pericula prompta subiisti, o Beatissime.

Ecclesiae Christi firmamentum tyrannus circumspiciens, tuo Praesulatu adornatum, o Sapiens, totus attonitus animo concidit: fulgorem enim coruscantis ex te Spiritus sustinere nequibat, o Basili.

Dignus inventus es, o Basili, qui consors esses cathedra Apostolorum, choroae certantium pro Christo Martyrum, Patriarcharum unionis, justorum exultationis, gaudii Prophetarum, o Basili; fuisti enim Deiparae cultor, et mystes Trinitatis.

μήμητι οίκεται σοφῶν καὶ τρισμάκιστος.

Τὸ ἀκατάληπτον φῶς ἀναπυστάμενος ἐν σοί, Ὅσιε, φωτιστικὸν ἱλαρχεῖν τῷ κόσμῳ σε εἶδει Χριστός: διὸ σου τὴν μήμητι ὑμνοῦμεν, Βασίλειε.

Ὁ ὑποθήτης Μωϋσῆς, σὺ πρὸ τοῦ νόμου Ἰωσήφ γέγονε τῆς κατὰ σὲ τροφῆς σιτομέτρικῃ: τῆς θείας γὰρ σαρκὸς αὐτῆς ἐστιαίως ἐδέχθης, Βασίλειε.

Τὴν τοῦ πνεύτος ἀμύδαν ἱστορηθεῖσιν ἐν Σινᾷ γένησιν τῷ Μωϋσῇ αὐτῆς ἐμάνειν, ἐκ θείων θησαυρῶν ἀνάπτειξας πᾶσι, παμμακάριστ Βασίλειε.

ὉΔΗ' ζ'.

Ἐθρέψης λιμῆν τακίσης ψυχῆς πάντων ἀσθένους, καὶ τὰς τῶν πεινῶν καρδίαις πάσης ἐπέπλησας, Βασίλειε, θείαις εὐφροσύνης.

Ἐθρέψης ψυχῆς πεινῶσας τροφῇ τῇ ἐπουρανίῳ ἄρτος γὰρ τῶν ἀγγέλων ὑπάρχει ὁ λόγος, Βασίλειε, σὺ ἄριστος σιτοδότικῃ ἐγένου.

Ἠθρίσας τῷ τῆς μελίσης, Βασίλειε φιλοπύου ἀρετῆς ἀπάσης τὸ ἄθος, καὶ περιδείξου γενόμενος ἐν αὐταῖς μνηστίζε.

Ἐσπυσας κόσμου ῥαγήνας, καὶ Θεῷ συμδιοεῦσαι διὸ τῆς ἀστάσις καὶ βένστοις, Πάτερ Βασίλειε, τὰ μένοντα ὡς σοφῶς, κατέκτισαι.

ὉΔΗ' ζι'.

Εἰκὼν τοῦ Πνεύματος ὁ Υἱός, καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα, σὺ δὲ τοῦ Πνεύματος, Βασίλειε ἀκλιθῶτον ἔσωπυρον, οἶκος δὲ τῆς ὁλης Τριάδος: μακάριε ἡ μήμητι σου, καὶ οἱ δοξάζοντες αὐτὸν ἀντιδοξάζονται.

Βυθίσης τὸν νοῦν εἰς τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ τὰ ἀκατάληπτα, σλλεξάμενος δὲ τὴν πολυτιμὴν σου μαργαρίτην τῆς γνώσεως, ἐπλούτισας τὸν κόσμον σοφίης, καὶ κλαύγαξεν ἐδιδόχης: Ἐὐλογοῦντες ὁ Θεός: τῶν Πατέρων ἑμῶν.

Ὁ σύμπνοια τοῦ ἱερᾶ τε ξυνορίας, ἡ ὡσπερ μίᾳ ψυχῇ ἐν δυοῖ σώμασιν ἀδιείρητος, ἐν Γρηγορίῳ Βασίλειῳ, πόθῳ δεικνύ συνήμενοι, ἐν Βασίλειῳ Γρηγόριῳ: σὺν ἱκετεύσατε Χριστὸν ὑπὲρ τῆς ποιμνῆς.

Πατὴρ ὑψίστου, καὶ γνήσιον προσηπιστικῆς, καὶ πλούτου πένυσι, τῶν σθενούσων ἡ παράλλησις καὶ τῶν πλοίουτων κωδερνῶσι, γήρους βυκατρίξ ἐδείχθης, παιδαγωγία νεότητος, καὶ μνηστίζου ἀρετῆς κινῶν, Βασίλειε.

ὉΔΗ' κ'.

Τὸν ἀσφαῖστη προνοία δημοσάμενον Βασίλειον τῷ κόσμῳ, φῶς εὐσεβεῖς σλλπεργᾶ τε τῆς θεολογίας ἑμνοῦντες λέγομεν, Ἐὐλογοῦτε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου τὸν Κύριον.

Τὸν ἀσφίλει ἐνέργειᾳ ἐνοικήσαντα τῷ σοφῷ Βασίλειῳ, καὶ δι' αὐτοῦ εὐσεβῶς θεολογηθέντα, εὐλογοῦτε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου τὸν Κύριον.

Οἱ τῶν θείων σου λόγων ἀπολοθῶντες, Βασίλειε, ἀπύστωσις ἐν τῇ σου μήμητι πανηγυρίζοντες βροῦμεν: Ἐὐλογοῦτε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου τὸν Κύριον.

Τὰς ἀκτύπας τῶν λόγων ἐξηπέστελας, Βασίλειε, τῷ κόσμῳ, φωταπρηγούσας μίαν σέθειν Τριάδος φῶσιν: Ἐὐλογοῦτε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου τὸν Κύριον.

ὉΔΗ' θ'.

Τὸ ἀρχιποιόμενος ὡς πρόδατον πιστὸν Χριστοῦ, Βασίλειε, τοῖς ζωηφόροις ἔχουσιν ἐπεκολούθησας: τῷ τυράννῳ γὰρ τὴν στυτοῦ ψυχῆν, Πάτερ, προδεδόκασι, προκινδυνεύω σριστα τῆς Ἐκκλησίας, Παμμακάριστε.

Τὸ τῆς Ἐκκλησίας πανιεροῦ Χριστοῦ κατιῶν σύστημα, ὑπὸ τῆς σῆς κοσμοῦμενου ἱεραρχίας, Σοφῆ, ὁ πανόλης ἐμβρουτισθεῖς κατοπέπτωκε τυράννου: τὴν γὰρ ἐν σοί τοῦ Πνεύματος αἴγλην οὐκ ἔνεργε, Βασίλειε.

Τῆς τῶν Ἀποστόλων καθέδρας, τῆς χορείας τε τῶν Ἀλλοφώρων Χριστοῦ, Πατριάρχων συνουχῆς καὶ τῶν Δικαίων τροφῆς, τῆς χορᾶς τε τῶν Προφητῶν ἡξιώθης, Βασίλειε, τῆς Θεοτόκου λατρεῖς γὰρ καὶ τῆς Τριάδος μύστης γέγονας.

D

E

F

INDEX HISTORICUS

Continens nomina illustriorum personarum, quarum in hujus Tomi Actis vel Commentariis mentio fit paulo specialior et notatu dignior, præposita iis † qui Sancti vel Beati habentur.

A

<p>Aaron, episcopus 10 * e
 Abilius Ep. Alexandr. decessor S. Cerdonis, an. 108 mortuus 20 * b
 Abyrtius, potens sub Valente Imp. 370 d, amicus Basilii 385 f
 Acacius Ab. in Syria 14 sec. 398 f
 Acacius, Presb. Chalceden. legatus ad Basilium 366 d dein Ep. Berwen. f
 Acacius, Presb. Solit. in Syria, 4 sec. 398
 Achillas, sive Archelaus Ep. Alexandr. 159 a
 Adalbero vel Adelbertus, Ep. Augustanus, 4 d
 † Adalbertus Ep. Prag. 10 sec. 19 * a
 Adalbertus Arch. Bremensis 18 * f
 Adalbertus Ep. Salisburg. 11 * f
 † Adalhardus I Ab. Corbeix 508 e. Alius II 509 a
 Adelhardus III Ab. S. Vitoni 10 sec. 454 a
 Addo Ep. Bovinen. an Odo? 11 sec. 295 a
 Adelmarus II Ab. S. Vitoni 10 sec. 454 a
 Aderada Comit. devota Ven. Richardo 11 sec. 461 d
 Adolfus Ruvestenii Dominus, 15 sec. 411 f
 Adrianus PP. Patriciatum cum vexillo Defensoris offert Carolo M. 79 a
 † Aegidii Ab. inventio Copitis 490 d
 Aetherius, episcop. Lugdun. post S. Priscum 5 * e
 Aetherius Ep. Viennensis 7 * d
 Aetius Presb. Solit. in Syria sec. 4, 398 f
 † Agathæ Encom. scribit S. Methodius Patr. 451 d
 Agatha, discip. S. Liobæ in Germania 4 b
 † Agathanus, ad ripam Ethnei fluminis 1 * b
 Agnes de Burgundia Duc. Borbonie 15 sec. 411 f
 Agnes, soror S. Joannis de Sahagum. 416 c
 Agnes a Festo Tertiaria Francisc. 15 sec. 159 e
 Agnes Monacha Cisterc. in Belgio 489 e
 Aidani Ab. Translatio 458 c
 Aistulfus R. Longobard. Roau Papiam transfert varia corpora, etiam S. Viti 498 e
 Alais Dux Longobard. 6 sec. 182 d
 Alaranus, Marchio Montis ferrati, 10 sec. 553 e
 Albertus Pisanus 13 sec. zelator paupertatis 203 b
 Albertus Ernestus, Com. de Wattenberg, Ep. Loodicen. Administrator Ratispon. 17 sec. elevat corpora 3 Sanctorum Gricstettensium 92
 Aldonsa, filia Alfonsi Legion. uxor Com. Petri 226 d
 Alemannus scribit de Parietinis Lateran. 77 a
 Alfredus R. Angliæ, ævus S. Edburgæ 547 d
 Allatius (Leo) latine reddit Acta S. Methodii Patr. CP. 430
 Amatus Cisalcaæ, Patr. Hierosol. Præpositus Montis-Jovis, 564 d
 † Ambrosius Ep. Mediolan. familiaris Basilio 406 f
 † Ambrosii Ep. Senonen. Translatio 9 sec. 180 f
 † Amedei Congregatio Observantibus subjuncta, 14 sec. 574 a
 Amicius (Anton.) scribit Vitam S. Placidi 104 b
 Amicus Præpos. S. Crucis Viridun. 11 sec. 467 c
 Amphilochius Ep. Iconien. scribit encomium S. Junii T. III</p> | <p>Basilii 302 b : ejus electio 389 e : eidem falso adscripta Vita S. Basilii 413 e
 Amphion Ep. in Cilicia et Nicomedia 2 e
 Anastasius Biblioth. scribit Vitas Pontificum, præsertim S. Leonis III, sec. 9 69 d
 Anastasius Presb. cum conjuge, Virgo agnitus a Basilio 430 d
 Anatolii Episc. et Patroni Salinarum, elevatio 158 c
 de Anaya (Dilacus) Ep. Conch. Hispaletum 127 e
 † Andreæ Apost. translatio Beneventum 160 d
 Andreas, Anachoreta Ægyptius 23 a
 Andreas Cuquensis, Ep. Ultraject. fundat Canonicos in Staveren. 87 e
 Andreas Bauduini, vicarius in spiritualibus pro capitulo Lugdunensi 4 * c
 Andreas de Signa, fautor Clarenorum, 14 sec. 569
 Annemandus, corpus in ecclesia S. Nicetti 7 * d
 Antiochus Presb. 4 sec. Basilii adversarius, 344 d
 Antiochus, nepos Eusebii Samosat. 390 d
 Antipater Præfect. Cappadociæ, amicus Basilii 383 a
 Antonius Patavinus 7 * e
 Antonius Daza, Ord. Minorum. 8 * d
 † Antonius, Ab. ejus Translatio Viennam Gallix 158 c
 Antonius Ord. Min. Mexici, 16 sec. 3 d
 Antonianus Card. (Silvanus) scribit Vitam S. Joannis Sahagunt. 114 e
 † Ansharius, Ep. Bremensis 95 a
 Ansegisus Ep. Senen. transfert corpus S. Agricii. 180
 Anselmus de Monte-falcone Augustinianorum Generalis 15 sec. 116 a
 Anysius, discip. Evippii hæret. 4 sec. 396 d
 Apollinari, Ep. Laodiceæ, hæreses 404 f
 Apollinaris, hæret. antea familiaris S. Basilio 312 d
 Apollinis divinitas explosa a S. Dula M. 521 f
 Apostoli, qui dicuntur Græcis 528 e
 Apostolorum Ordo in Italia 528 e
 † Ardagnus abbas Treverchiensis 3 * d
 Ardo Ep. Plucent. 11 sec. 485 f
 Arduinus March. Epored. dictus R. Longob. 467 a
 Ardulfus R. Northumbriæ, susceptus a Carolo M. 82 b
 Aribo comes clarissimus 14 * b
 Aristoteles, Diac. Lucerien. 3 sec. 231 a
 de Armendaris (Julian.) scribit rythmo vitam S. Joannis Sahagunt. 114 e
 Arnulfus Ep. Remen. 11 sec. dictus Traditor 458 f
 Arsenius Patr. Jerosol. 11 sec. 471 e
 Arturo a Monasterio condonanda licentia, qua usus in Martyrologio Francisc. 566 a
 Ascharius al. Germarius, Comes sub Carolo M. 72 e
 † Asclepius M. sub Arianis 395 f
 Ascholius Ep. Apost. Gothix 4 sec. 386 e
 Atarbius Ep. sub S. Basilio 378 a
 † Anastasius Ep. Alexandr. consultus a S. Basilio 339 a, Moritur 362 c</p> |
|--|--|

Athanasius <i>Ep. Ancyrae, orthod. 4 sec.</i>	383 e 394 b
Athanasius <i>Ab. Montis-Athl. 13 sec.</i>	33 b
† Aubertus <i>Ep. Camerac. institutor S. Landelini Ab.</i>	539 et seqq.
† Audoenus <i>Ep. intercedit pro S. Ragneberta</i>	378 c
Aurelianus <i>sive Aurelius Præsec. in Italia</i>	6 c
Aurelianus <i>R. Orcadum fictitius</i>	55 e 58 d
Azebedius (Ant.) <i>Olyssipone ad Salmanticensis, pro reliquia S. Joan. de S. Facundo legatus</i>	151 b
Azolinus <i>Ep. Senen. 14 sec.</i>	316 b

II

B accius Bonettus, <i>pictor Corton. 16 sec.</i>	98 a
Baderadus <i>Ep. Baderbon. 8 sec.</i>	539 b
Baldelli, <i>Nobles Cortoun. (Rinaldus) scribit Vitam S. Guidonis Cortonen. 16 sec. (Stephanus) eam mittit 17 sec. 97 c (Franciscus) 15 sec. Ord. Prædic. Magdalena, Monacha 17 sec.</i>	97 a
Balduinus <i>Com. Flandriae 11 sec.</i>	411 a, 462 f
Baldricus <i>Ep. Leodiens. 11 sec.</i>	463 e
Barberinus (Franciscus) <i>S. R. E. restituit triclinium Leoniam murena</i>	77 b
Barberinus (Nicolaus) <i>17 sec. scribit Vitam B. Gudonis Cortonen.</i>	97 d
† Barlus <i>Ep. Edessenus, sub Valente exul.</i>	367 b
† Bartholomæi <i>transl. Brachii 490 e natalis in Perside</i>	459 f
Bartholomæus <i>de Corradino, Guard. Minorum Patavi 13 sec.</i>	230 c
Bartholomæus Sicardi, <i>Clarens 14 sec.</i>	571
Bartholomæus Tridentinus, <i>scribit elogium S. Antonii Patavi</i>	196 e
Basilides, <i>Saugrorum Ep. Arian.</i>	384 396 c
Basilii Magni <i>reliquie</i>	10 * b
Basilius <i>Hegum. missus Caroli M. ad Leonem</i>	82 e
† Basilus <i>Cappadox, Pater S. Basilii 303 b, 304 e</i>	
Bellanus <i>Patavi. 15 sec. fusor celebris</i>	240 d
Benedictus VIII <i>29 * b dedicat eccl. Bamberg. 466 f</i>	
† Benedictus <i>Aretinus, O. Min. 13 sec.</i>	206 d
Benignus <i>Fremaut Ordinis Franciscani, legendam edidit Sanctorum Ordinis sui</i>	8 * c
Berardus, <i>an Princeps Salern. 9 vel. 11 sec.</i>	505 h
Berardus <i>Ep. Turon. 13 sec.</i>	404 b
Berardus <i>de Oera, Com. Albæ 15 sec. 404 c, 407 f</i>	
Berengarius, <i>Ep. Verdun. translatus 11 sec. 460 e</i>	
Berhardus (Petrus) <i>Ep. Bardegal.</i>	3 b
Bernardus <i>Ep. Meneven. in Anglia 12 sec. 436 f</i>	
† Bernardus <i>Ab. Claravall. Conradum fratrem suum precibus servat. 195 b</i>	
Bernardus <i>R. Italiae, 9 sec. 83 e, fil. Pippini R. Francorum</i>	508 f
Bernolina, <i>mater S. Bernardi Menthon.</i>	550 b
Berta <i>filia, Carolo M. Imperat.</i>	76 e
Biasson (Ludov.) <i>O. Min. Modestiae</i>	272 b
Binus, <i>Arus B. Castora.</i>	486 a
Biso, <i>Ep. Paderborn. 10 sec.</i>	74 e
Bizonus (Paulus) <i>Daturus Pauli PP.</i>	69 c
de Bobadilla (Franciscus) <i>16 sec. Ep. Salmant. 114 a</i>	
Hobo <i>Ep. Viennens. an Bobolimus?</i>	271 e
Bogna, <i>mater S. Stanislai Ep. M.</i>	158 c
† Bonaventura <i>Gen. Minorum Card. elevat. corpus S. Antonii Patavi</i>	232 f, 230 d
Bonellius (Joannes) <i>13 sec. rector pauperum</i>	203 d
Bonifacius VIII <i>frustra nititur abolere in Laterano effigiem S. Antonii Patav. 230 e primum fautor Clarensium, ab his per calumniam alienatur, 13</i>	

<i>sec. 369 b capitur-Anagninæ</i>	570
de Borgia (Alfonsus) <i>Er. Aug. Salm. 13 sec. 130 f</i>	
Bossutii <i>Nobiles, in Hannonia</i>	544
Botter (Everardus) <i>Consiliarius R. Geldriae</i>	88 d
Bram (Henricus, Canon. Toruac. 13 sec.)	410 d
† Brandanus <i>Ab. Hibern. magister S. Psalmodu: 7 sec.</i>	190 b
Bretislaus <i>ult. Dux Bohemiarum 11 sec.</i>	519 a
Brienna, <i>magistra S. Febroux. Hispanorum de illa fictiones</i>	490 d
† Bruno <i>Ep. Colon. mittitur legatus C. P. 10 sec. 463 d</i>	
Bysas <i>vel Byzantius, Hymnographus Gr.</i>	296 c

C

C acciaguerra (Cecilia) <i>V. Assisii</i>	272
Cæsar Marinus <i>ornat Reliquias</i>	13 d
Cæsarea Patricia <i>4 sec. devota S. Basilio</i>	336 c
† Cæsarius, <i>frater Gr. Nazianz. 307 a moritur 331 c de Caldas (Joan. Alvarez) Ep. Orcten. 17 sec. 442 d</i>	
Calepodius <i>Ep. Neopolit. Græcus in Sardicensi Concilia</i>	530 d
Campellus, <i>Sacellanus Rom. sub Leone III 71 d de Campo (Jo. Sebast.) S. J. Sardus vir sanctus</i>	122 b
Canelius (Laur.) <i>1468 sculptor Patav.</i>	240 c
Cantucciis, <i>Generalis Ploventinorum, patruus B. Castora</i>	486 a
Caprinus (Joseph) <i>mittit Vitam S. Placidi</i>	105 b
Cardeles, <i>in Alpbis, frater Jovis sobulosus</i>	551 c
† Carolus Borrom. <i>Ep. Mediol. transfert alias Reliquias S. Baranbæ</i>	12 f.
Carolus M. <i>R. Franc. et Longobard. Patricius Rom. 70 a. Musivis expressus Ramæ 71 uxores posteriores quomodo dictæ concubinæ</i>	226 a
Carolus 2 <i>Angl. R. invocat S. Ant. Patav. 264 b</i>	
Carolus Simplex <i>R. Fran. Peronæ captivus, 515 c</i>	
Carolus de Bourbon, <i>Archiep. Lugdun. 15 sec. 411 f</i>	
Carolus Pulcher, <i>Francorum rex</i>	19 * c
Carthigena (Alfonsus) <i>Ep. Burygen.</i>	116 f
Castora <i>vidua</i>	77 * e
de Castrillio (Jo. Gonsalv.) <i>pater S. Joannis Sahagun. 116 b, (Ferdinandus) frater S. Joannis Sahagun. ex Abbate Ep. Granaten.</i>	116 c
a Castro (Petrus), <i>Er. Aug. Salmant. 15 sec. 131 e</i>	
a Castro (Constantin) <i>Vidua O. M. in Hisp. 272 b</i>	
Catharina, <i>filia Caroli 5 Imp.</i>	115 e
Catharina <i>Priorissa Madrigal. 15 sec.</i>	431 e
Catharina, <i>soror S. Joannis Sahagun.</i>	116 c
Catharinus (Ambros.) <i>Ep. Ord. Prædic. 16 sec. 243 b</i>	
Cerdon, <i>Ep. Alexandrinus</i>	20 * b
Celsus, <i>socius S. Basilii in studiis, 308 b, 310 b</i>	
Cerilianus <i>Com. Hortanen. 6 sec.</i>	184 a
Chelindris, <i>V. M. Reliq. Ultrajecti</i>	88 e
Chiron <i>Centaurus, instructor Achillis</i>	304 f
Chouer, <i>Antiq. Viennenses</i>	77 * a
† Chrestus, <i>Ep. 2 Syracusanus,</i>	275 b
Christiannus, <i>frater Boleslai Pii, scribit Vitam S. Wenceslai.</i>	719 e
Christianus <i>Episc. Clachaven.</i>	4 f
Christianus <i>Ab. S. Pantaleonis Colon. 10 sec. 285</i>	
Christianus, <i>Ab. Scotorum Ratispon. 11 sec. 92</i>	
Christianus, <i>Præpos. Harlebecen. 13 sec. 410 d</i>	
Christianus Matam, <i>Decan. Harlebec. 13 sec. 410 d</i>	
Chrodrældis	

INDEX HISTORICUS

- Chrodrældis regia puella 5* e
 Chrysippi, Philosophi Porticus Athenis 313 b
 † Chrysestemi (Joan.) Liturgia 830 f, effigies 412
 Ciampinus (Joan.) scriptor Romanus 101 b
 Clareni, congregatio O. Minorum 3* a
 Clareni, Ord. Minorum quomodo cæpti 101 d
 Clemens V quid egerit circa Clarenos 571
 Clemens VIII indulget Ord. Augustin. Officium et Missam pro festo B. Joannis de S. Facundo, 150 c prorogat Indulgentiam pro festo ejusdem B. Joannis 141 a
 Colettani, Observantibus subuncti 16 sec. 574 a
 Colmanus M. Ab. Scotus, 271 e
 Colnagus (Bern.) S. J. devotus S. Ant. Patav. 246 b
 Columbus (Vinc.) 15 sec. fusor celebris 241 c
 Columna (Fredericus), Princ. Pulsani, 17 sec. 495 b (Vinc.) 15 sec. fusor celebris 241 c
 Combefis (Franc.) mittit Vitam S. Petri Athonitæ 34 f, vertit et excusare nititur apocr. vitam S. Basilii 417 a
 Conaldus Ab. Anglus, 489 c
 † Concordius M. in monast. Besaltzensi 174 a
 Conradus Imp. 11 sec. successor S. Henrici 467 e
 Conradus Eginomi, Card. Ep. Ostien. 13 sec. 205 e
 Conradus Ab. Everbacen. 12 sec. auctor Magni Exordii Cisterciën. 192 c
 Conradus Offidanus, 13 sec. zelator paupertatis 568 e
 Conradus Spoletanus, zelator paupertatis, 13 seculo 568 e
 Constans, seu Constantinus Imperator, nepos Heraclii 294 o
 † Constantinus M. Imp. an expressus in Musivo Lateran. 78
 Constantinus Æcanen. pater S. Marci Ep. Lucerini 290 d
 Constantinus f. Irenes, oculis privatur 84 b
 Constantii, duo Canonici Remenses virtute clarissimi 456 c, 457 f
 de Corduba (Alfonsus) Er. Aug. Salm. 16 sec. 133 d (Andreas) Rotæ Rom. Auditor 16 sec. 141 c
 Cornelius M. Brixien. ex Apocryphis 271 c
 Cornelli (Caterini) Patricii Veneti monumentum Patavii 240 f
 Cortesius (Hieron.) sec. 16 astrologus 243 e
 Craft, Præpositus Ultraject. 9 sec. 91 b
 Crispinus Herocteotes, amicus Libanii 308 e
 Cyprianus fictitius Poeta Hisp. 546 d
 Cyrillus Armeniæ Ep. 4 sec. 376 e
 † Cyrinus M. Romanus, corpus Antuerpiæ 2 b
- D
- D**acianus, accipitur pro quovis persecutore 277 d
 Dado Ep. Virdun. translatus 11 sec. 460 e
 Dagnus, Præfectus Umbriæ 3 sec. 163 b
 † Damas M. in Cappadocia 392 c
 † Damasus Papa, ad hanc Epistola S. Basilii 341 d,
 Demosthenes Valentis Imp. coquinæ Præfect. 360 d
 Arianorum fautor, persecutor Catholicorum 385 c, 395 e, 396 e
 Dianæus Ep. Cæsareen. 4 sec. 305 f. S. Basilium baptizat et ordinat Presbyterum 306 a, 314 f moritur 319 a
 Diatinus Presb. orthod. in Lycia, 4 sec. 394 f
 Diodorus, sub Meletio Presbyter Antioch. postea Ep. Tarvisii. 365 b
 † Dionysius PP. juvat afflictos Cæsareenses 342 a
 † Dionysii Paris. passio, an scripta a S. Methodio Patr. CP. 451 e
 † Dionysii Ep. Mediolanensis corpus ex Armenia relatum 407 a
 Doda de Comitibus-castro, Nob. Lothar. 11 sec. 462 b
 Dominica, uxor Valentis Imp. 361 e
 Dominicus de Monte-majori Cisterc. 489 e
 Dominus, an Donnienus, 13 sec. Archipresb. Rodiensis in Vestinis 105 d
 Domitianus Erem. in Gallia 7 sec. 378 d
 Domnica, mater S. Triphylli Ep. 176 a
 † Donatiani Ep. Cænomannen. Brugas in Flandriam translatio 488 c
 Donodeus Abbas S. Martini Lemovicen. 49* b
 Dorotheus, 4 sec. Diac. Antiochiæ 339 c, ab Occidente reversus 363 b, et eodem iterum missus 385 b, redit 395 o
 (Dousa (Theodorus) Poeta Hollandus 88 b
 Drackher, auctor Chronici Salisburg. 12* c
 Dudo fundat ecclesiam S. M. Magd. Virduni 467 o
 Durannus Ep. Leodien. 11 sec. 472 f
- E
- E**berhardus, Ep. Salisburgensis 11* f
 Eberhardus Archiep. Salisburg. 13 sec. 498 a
 Ebroinus Dux Franc. 17 sec affligit S. Raguebertum 293 c
 Ecdicius Pernassenus, Ep. Aucyræ Arian. 385 e, 396 f
 Eduardus I R. Angliæ pater S. Edburgæ 546 c
 Eduardus Princeps Walliæ, 13 sec. Dux Aquitanix 231 b
 Egilbertus Ep. Trev. coronat Regem Bohemiæ 519 a
 Eleonora, Gelviæ Ducissa, 14 sec. 65 b
 Elerius Ab. Anglus 160 a
 Elias de Villa Ursaria, Minister Gen. Minorum 13 sec. 710 f, successor S. Francisci 98 e
 † Elisabeth Reg. Portugalliæ 244 e
 Elisabeth Methymna, V. Carm. 17 sec. 101 o
 Elphinstonius (Guil.) Ep. Aberdon. 26 sec. 3 o
 Elpidius, Satario Ep. in Armenia 4 sec. 876 e
 Elpidius Ep. Orthod. in Oriente 4 sec. 376 o
 Embertus Ep. Engolismen. 12 sec. 159 b
 † Emmelia, mater S. Basilii 303 c moritur 383 e
 Engelbertus, Ab. S. Richarii, Missus Caroli M. ad Leonem III 70 a
 † Ephrem scribit laudes S. Basilii, an viventis 297 b? visitat eum et audit concionantem 381 d
 † Ephrem Syrus, an divinitus linguæ Græcæ peritiam acceperit? 431 c an Presbyter fuerit? 432 b
 de Equis (Franc.) interpolat Vitam B. Guidonis Cortonen. 101 o
 Erentrudis, Virgo Abbatissa 14* c
 Ericus Dux Forojul. Missus Caroli M. ad Leonem III Papam 70 a
 Ermenfridus Canon. Virdun. clarus 11 sec. 467 c
 Ermenricus 4 Ab. S. Vitoni 10 sec. 451 a
 Ermenildus, impius Monachus, 11 sec. 475 b
 Ernestus Ep. Prag. excipit brochium S. Viti 513 c
 Erpo Com. de Padberg fund. Plectropien. 538 l
 Evagrius Presb. Vercellen 4 sec. 388 c
 Evagrius, Lector ordinatus a S. Basilio, postea Originista. 348
 Eubulus Philosoph. an conversus a Basilio? 419 d
 Eudemus Ep. Pataren. in Lycia, 4 sec. 394 f
 Eugenius, Monachus sub S. Basilio 369 b
 Euippius, Ep. Arianus, Basilio infestus 355 d, 358 d
 Eulabius Ep. Nicopol. orthod. 4 sec. 398 e
 Eulogius Ep. Alexandriæ. 160 a
 Eunomius hæret. a Nazianzeno confutatus ilque sapius 325 b, 330 e, 338 f
 Euphronius, Nicopol. Metrop. 4 sec. 400 c
 † Eupsychius M. Antiochenus 343 e
 † Eusebius Ep. Vercellæ, favit S. Basilio 320 f
 Eusebius Ep. Cæsareen. decessor S. Basilii 319 b cum eo reconciliatus moritur 312
 Eusebius

INDEX HISTORICUS

Potar. 234 b, 235 a
 † Guido de Alemannia Peregr. Senis 316 e
 Guido de Mirapice, Clarenus, 14 sec. 571
 Gundisalvus, Minister. Gen. Minorum, 13 sec. 570

H

Hagano Ep. Augustodun. 11 sec. 477 b
 Hartwicus, Arch. Salisburgen. 9 a
 Hartwicus, an. 990 electus Salisburg. 272 a
 Hathumarus I Episc. Paderborn. 509 c
 Hatto Ep. Viridun. translatus 11 sec. 460 d
 Hatto Comes, sub Coraio M. 75 e
 Hayto R. Armenia, 13 seculo Minores accersit et fovet 568 d
 Heimo Viridun. Ep. 10 sec. 455 e, 467 e
 Helena, mater B. Castoræ 485 c
 Helinardus, Ep. Lugdun. 11 sec. 478 e
 Helingaudus Comes, missus CP. a Carolo M. 84 e
 Helladius Ep. successor S. Basilii, an et Vitæ scriptor 432 a
 Hellenius, Exæquator Nazianzi 375 e
 Helmgothi Comes, sub Carolo M. 75 e
 Helmodus, Auctor Chronici Sclavorum 22 * f
 Henricus Anceps Imp. S. Wenceslao offert titulum Regis 518 f
 † Henricus, Imp. Abbatem statuit Ven. Richardum 459 d
 Henricus 4 Imp. instituit Regem Bohemiæ 518 a
 Henricus R. Castellæ, 13 sec. a fratre Petro pulsus regno 230 a
 Henricus, Dux Bavarix 18 * f
 Heraclammon, Anachoreta Ægyptius 23 a
 Heraclides, Monachus sub S. Basilio 352 f, 355 a
 Hermannus alias Hezilo Dux Lothar. 11 sec. 461 e
 Hermant (Godefr.) scribit Gallice Vitas S. Basilii et S. Gregorii Nazianzenii 298 b
 Herolfus, Ep. Juvavensis 17 * d
 Herveus S. Martini Tar. Thesaurarius 19 * b
 Hieronymus in lib. de script. quomodo et quales Imperatores nominet? 301 a
 Hieronymus ab Asculo Gener. Min. jubet scribi vitam S. Antonii Patavini 13 sec. 197 c
 Hilarius, Ep. Thelmessen. in Lycia, 4 sec. 394 b
 Hildebaldus, Ep. Colon. missus Caroli M. 72 e
 Hildebertus, Austriæ Rex 13 b
 Hildradus Comes, Viridun. 11 sec. 462 b 476
 Hildinus Ep. Viridun. translatus 11 sec. 576 a
 Hilduinus, Ab. exulat, 510 d
 Hiltrud filia, Caroli M. 76 c
 Himerius Sophista, Athen. auditus Basilio 307 e
 de Horosco (Alfonsus) scriptor Augustinianus 15 sec. 131 b
 Hroznata Ord. Præmonstr. 3 f
 Hugo Card. Ep. Sabinensis 12 sec. 438 e
 Hugo Ep. Bovin. 11 sec. 295 a
 Hugo Ep. Augustæ Prætorix 552 d
 Hugo, primus ex Ordine Prædicatorum Cardin. creatus 10 * e
 Hugo, Ep. Thabariensis 4 * b
 Hugo Ruodberti filius 8 * e
 Hugo Flaviniæ. Ab. auctor Chronicæ, in eaque Vitæ Richardi Abb. Viridun. 455 c
 Hugo de Oddis, 13 sec. munificus ecclesiarum Minorum Patavii 240 b
 Hugo, Deconus S. Donationi Brugis 12 sec. 410 d
 Humbertus Ep. Brugen 17 sec. 412 b
 Humbertus, Ab. S. Vitoni 10 sec. 453 f
 Humbertus 13 sec. Gener. Prædic. 272 a
 Humbertus Com. Bajocæ. 11 sec. 469 e
 Hungerus Ep. Ulroject. 9 sec. 92 a

Hylas, pater S. Viti pueri M. 498 e
 Hypsius Ep. Ancyra, orthod. 4 sec. 385 d

I

Ignatius Martinez S. J. devotus S. Ant. Patav. 232 a
 Ingon R. Suecia, 9 sec. 95 e
 Innocentius IV 7 * d
 Innocentius V 100 dierum Indulg. largitur 438 d
 Innocentius, Episc. Cappadox amicus S. Basilii, 349 a
 Irene Imp. retrusa in monasterium 84 b
 Isabella a S. Dominico, Ordinis Carmelit. Cesar-augustæ 272 b

J

Jacobus fr. Domini, auctor Liturgiæ 330 f
 Jacobus Conradus, sec. 13 Episc. Patavinus, sub quo obiit et canonicatur S. Antonius 230 b
 Jacobus O. Min. Minister provinciæ Syriæ 568 d
 Jacobus Tudertinus 13 seculo zelator paupertatis Minoriticæ 568 o
 Jacobus Torri 13 sec. Musici Lateran. faber. 231 e
 Joannes Monachus, ex MS. Mrlia 271 f
 Jesse Ep. Ambian. missus CP. a Carolo M. 84 e
 Joanna, soror S. Joannis de Sahagun, 116 e
 Joanna a Baptismo Clarissa Hisp. 16 sec. 3 e
 † Joannes Bapt. Patronus Longobardorum 294 o
 Joannes Germani, Cabilonensis Ep. 22 * d
 Joannes XXII, examinat causam Clarenorum 571 proprium eis habitum confirmat 572, damnat Fratricellos et Begardos 572, 573
 Joannes S. R. E. Cancellar. sub Leone 3 75 a
 Joannes, Ep. Silva-candidæ, 8 sec. 85 d
 Joannes Metropolit. Euchait. 11 sec. 413 b
 Joannes Dux Clivix 15 sec. 411 f
 Joannes pseudo-Patr. CP. 9 sec. 444 a
 Joannes, Castellanus Brugen. 12 sec. 410 d
 Joannes Consobrinus M. Carmel. 15 sec. 3 d
 Joannes Monachus an Damascenus, auct. Officii de S. Elisæo 274 a
 Joannes Eremita Amalfi. 9 vel 11 sec. 505 f
 Joannes Presb. 4 sec. Basilii adversarius 344 e
 Joannes, Ep. Lucerinus 3 sec. 290 e
 Joannes Vissensis Ep. 14 sec. 199 e
 Joannes Anachoreta in Ægypto 22 e
 Joannes Guarinus, Anach. Hispanus 3 a
 Joannes S. Augustini Ord. Præd. audit testes pro Canon. S. Antonii Patav. 216 a
 Joannes a Sevilla, August. scribit vitam S. Joannis Sahagun. 112 b
 Joannes Alphonsi, avunc. S. Joannis Sahagun. 116 f
 Joannes Chanowski S. J. vir Apostolicus in Bohemia 518 e
 † Joannicius Ab. solatur S. Methodium Patr. 451 b
 Jobinus Ey. amicus Basilii 378 c
 Jordanus Patr. Jesusol. 471 e
 Jordanus S. Benedicti Ord. Præd. audit testes pro Canon. S. Antonii Patav. 216 a
 † Joseph Hymnor. cfr. Canon. de S. Aquilina 166 a
 Joseph Ep. Eruas Cerm. 459 e
 Joseph, Pseudo patr. Constantinopolitanus 84 f
 Julianus Apost. Athenis studet cum Basilio, Lector ordinatus 310 *, a Basilio rescribente reprehensus 309 e, 425 b, an fuerit aliquando Antiochiæ 427 b
 Julianus, sub Meletio Presb. Antioch. 365 a
 † Julius M. in Mæsia 326 a
 Julius Soranus Dux Scythiæ, sub Valente 386 a
 Jupiter, cultus gentilitur in Alpibus 550 e
 Justinianus (Sebast.) an. 1652 Copit. Pad. 237. c

K	
K arstianus Carthus. scribit vitam S. Eskilli Ep. <i>M. in Suecia</i>	94 b
† Kentigernus Scotus Ep. Glasceu.	31
Kerekhovea (Petrus) Decanus Ruremond.	88 d
Kieranus Ab. de Belachduin, Hibern.	271 e
L	
L ambardus (Tullius) sculptor Patav.	241 b
Lambertus Ab. VI S. Vitoni	454 a
Lambertus Ab. XII S. Vitoni	455 d
Lanfrancus, Capitaneus Roberti R. Neapol.	485 f
Lappius (Gisbertus) Bollando amicus	88 b
Laurentius Pseudo-papa, Ep Nuceriaus	16 b
Laurentinus, ex MS. Martyrologia	271 f
Laurus (Jacobus) scriptor hist. Cortonen.	100 e
Loduinus Ab. Vedastinus	462 e
Leo Armenus Inap. occisus sub altari	441 f
† Leonis quatuor Pontifices, simul culti	69 e
Leonis Ep. Senon. Translatio	181 d
Loodeboldus Ab. Fund. Floriacen.	271 e
Leonardus (Donatus) 1609 Dur Venet.	236 c
Leontius Byzantinus, contra Nestorium	331 c
Leopanius	10 * f
Leopharius Episc.	9 * b
Leontius Ep. Lemovic. excipit S. Psalmodium	100 d
Libanius Sophista, an conversus a Basilio?	421
Liberatus, primus Praefect. Claronorum	368 f
Liberius Papa Eustathii, Ep. Sebast. hypocrisi de- ceptus, communionem ei indulget	374 d, 426 d
† Libertinus Ep. M. Reliq. Catalabilotæ	279 d
Libanius Sophista, CP. auditus Basilio	307 e
Lietardus, ex Comite Monachus.	481 f
Lithardus, Com. de Merceio	462 b
Litgardis, uxor quarta Caroli M.	76 e
Lotharii Imperat. diploma	22 * f
Lucas Ab. S. Viti, in Lucania	494 d
† Lucifer Ep. Calaritanus, an faverit S. Basilio	320 e, ejus constantia Neopoli
	14 f
Luciniani M. translatio	159 f
Lucius Disc. solitarius in Syria	398 f
Ludolfus I Ab. Corber Saxon.	489 c
Ludolfus II Ab. prioris successor	489 c
Ludolf (Joannes) Vicar. Rhenen.	56 e
Ludovicus Com. S. Pauli	411 f
Ludovicus XI, rex Franciæ	19 * e
Ludovicus de Harcourt, Ep. Narbonensis	19 * e
a Lusina (Joannes) Ord. Min. M ^r	3 d
Lycianus Ep. Phebi, in Lycia	394 f
M	
M acarius Presbyter, orthod. in Lycia	394 f
† Macrina, avia S. Basili, discipula S. Gregorii Thaumaturgi	296 e
† Macrina Junior, soror S. Basilii	504 e, 313 c
† Madalvens Ep. Virdun. elevatus 11 sec.	460 d
Magnus, Monachus sub S. Basilio	353 b
Muhomed Princ. Maurorum 9 sec.	191 e
Maignretus (Greg.) Augustin. scribit Latine vitam S. Joan. de S. Facundo	114 d
Maldonatus Mart. Arias, Eques Hispan.	134 d
Mamarius Presb. Græcus	489 a
Manasses Com. Dammartini 11 sec.	483 b
Manrique (Inicus) Ep. Cordub. Inquisitor	253 c
Manzanorum factio Salmantiæ	118 f
Maraldus (M. Aurelius) Datarius Papa	69 e
Marcellianus Papa, ordinat S. Marcum Ep. Luce- rin.	291 f
† Marcellus suspectus 4 sec. 379 a, excusatus a Ba- silio 398 f, 406 a; ejus discipuli correcti	407 e
Marcellus, Ep. Ancyrae hæreticus	341 a
Marcellus Tyrannus, o Valente victus	325 d
Marcellus custos carc. sub Dioclet.	9 e
Marculphos	10 * f
Marcus La Cava Ep. Nazarensis	21 * a
Margarita Austr. R. Hisp. supplicat pro Cononi- zatione S. Joan. de S. Facundo	146 e, impetrot Reliquias S. Antonii Patav.
	235 f
Margareta de Miolans, S. Beraardo Menthon, de- strata sponsa	552 b
Margarita Dominici, Ord. Franc. Fulgini 189 e	189 e
† Mariae Deiparae, festiva duplex 13 Junii CP.	489
Maria, filia R. Hisp. Ferdin. Cotholici	115 e
Maria Martini, soror S. Ant. Patav.	225 e
Maria, soror S. Joannis Sahagun.	116 b
Maria a Cruce, Ordinis Prædicatarum	3 e
Maria a Jesu, Clarissa Hisp. 16 sec.	3 e
Marinus Ep. reclusus Valencenis.	159 b
Marinus Ep. Neapolit. 12 sec.	553 a
a Mariz (Petrus) scribit vitam S. Joannis Saha- gun.	114 c
Adam de Marisco, zelator paupertatis	203 d, 221
Martinus de Turonibus, vel Turribus, fundator Ramesien.	436 c
Martinus Bulloaes pater S. Antonii Patav.	199 b
Martini Ep. Turon. corpus	12 * b, 18 * c
Martinus Can. Regul. Senensis, insignis Juriscons. 14 sec.	571 d
Martinus a S. Maria, Hisp. Min. 17 sec.	159 e
Maruthas Ep. in Mesopotamia	4 c
Mathildis, ux. Rudalfi R. Burgund.	467 f
Mathildis ux. Hermanni Com. Lothoring.	461 f
Matthæus Aquaspartanus, 13 sec. Gener. Mino- rum	568 a
Matthæus a Montone, socius S. Franc.	489 e
Maurocenus (Franc.) Capit. Paduæ	236 c
Maurus Nepesinus, contra Leonem III insurgit	71
Maurus, Ab. S. Victoris Massiliæ	3 b
Maximini alius Maximiani Galetii sævissima per- secutio	299 a
	422 e
Maximus, Ep. Hieros. an Basilium baptizavit?	529 b
† Maximus Ep. Neapolit.	520 c
Maximus, Præses Ciliciæ sub Diocl.	520 c
† Medardi Reliq. in Heylsem Brabantia	260 d
† Menulphus, Diac. Paderborn. ex Gallia Reliquias affert	539 a
Meletius, Dur milit. in Cappad. 4 sec.	391 a
† Meletius Ep. Antioch. exulat.	330 c 390 d,
	ejus lous a Basilio. Hic cum solotur
	364 e,
Meletius Presb. ordinatus a S. Basilio	348 a
Mencia Abb. Cisterciën. O.	271 f
de Mendoza (Rodericus) 16 sec. Ep. Salmant. 114 a	114 a
de Mendoza, (Joannes) frater Ducis de Infantado 16 sec.	134 a
Menegandus Com. in Lothar. 11 sec.	482 a
† Menegoldi M. translatio	488 c
† Mercurius M. Beneventi	490 f
Michael Imp. CP. tractat cum Carolo M.	84 a
Michael Balbus, Imp.	441 f
Michael, Metropol. Philadelphicæ, 9 sec.	85 c
Michael Ep. Ratisbon. 10 sec. dedicat. Eccl. S. Viti Pragæ	519 e
Michaelis (Hier.) Patrici Veneti, monumentum Paduæ	240 f
van Mierlo (Ida) donat Reliq. S. Odulfi	88 e
Minellus (Ant.) 16 sec. statuarius Patav.	251 a
Minus (Titianus) 16 sec. sculptor Patav.	241 b
Mochalleus Indiis natæ apud Forhordos	1 * c
Modestus, Præf. Cappadociæ, Basilio molestus, postea	postea

INDEX HISTORICUS

- postea ab eo curatus et amicus* 357 e, 362 b
 Modestus et Crescentia S. *Viti nutritores* 21 * c
 Molinus (Franc.) 1652 *Dux Venet.* 237 c
 de Monroy (Petrus) *Er. August. Socius D. Jaannus Sahagun.* 118 d, *Murciæ ejus caput* 120 a
 Monroyorum *factio Salmantica* 120 a
 Monte (Antonius) *Prior. August. Salmant.* 17 *seculo* 143 e
 Montzima (Pompeius) *Can. Ultraject* 17 *sec.* 88 c
 Morerius (Ludev.) *auctar. Dictionarii hist.* 72 e
 Morosinus (Franc.) 17 *sec. Dux Venet.* 242 b
 Moysi *orienti comparatus S. Basilii* 409 e
 Musonius *Ep. Neocæsar. arthod.* 4 *sec.* 384 c
- N
- Nabuzardan, *sub Nabuchodonosore Militiæ, an Coquinæ Præfectus?* 360 c
 Naamatus *Ep. Viennensis* 10 * c
 † Naucratus, *Ab. Studii, CP.* 450 d
 Naucratus, *frater S. Basilii,* 304 c
 †† Nazarius et Celsus *MM.* 9 c d
 † Nazianzeni Gregorii *effigies* 412
 Neapoleo Ursinus *Card. fautor Claren.* 568 f
 † Nicasii *M. Reliquiæ inventæ* 11 *sec.* 483 d
 † Nicephorus *Patr. CP. 441 Synodicam mittit Leoni III* 84 a *corpus relatum CP.* 451 d
 Nicephorus, *pulsa Irene, tyrannus CP.* 84 d
 Nicetas, *Archithalassus pro Nicephoro Imp.* 83 e
 Nicetius *Ep. Lugdunensis* 3 * c
 Nicocles *Lacedemonius* 4 *sec. Sophista* 308 f
 Nicolaus, *unus ex 7 Diaconis* 271 b
 † Nicolaus *Myr. Ep. dirigit S. Petrum ad Montem Athum* 37 *videm devotus S. Bernardus Menthon.* 550 d, *commenta, de translatione* 552 a *Reliq. Wormaciæ* 473 f
 Nicolaus *Salernitanus* 12 *sec.* 506 d
 Nicolaus *Ep. Græcus Neapoli* *sec.* 9 417 f
 Nicolaus *Assisias, Ord. Min. Perusii* 3 c
 Nicolaus, *Ab. Ethhontanus, Brugis,* 15 *sec.* 412 a
 Nicolaus *de Ponte, an. 1579 Dux Venet.* 236 b
 Nicolaus *Pisanus, Architectus eccl. Minorum Paduar* 13 *sec.* 210 a
 Nicolaus *de Petra, Præpos. Brug. S. M.* 14 *sec.* 410 d
 Nicolaus *Schaten* 23 * a
 † Nicomedes *Presb. M. Romæ, 2 sec.* 160 f
 † Nikon *Armenus, unde dictus Μετανοείτε?* 566 d
 † Nidgarius *Ep. Augustanus* 4 d
 † Ninias *seu Norianus Scotorum Apost.* 31 a
 † Norius *M. Assisii in Umbria* 163 a
- O
- Odo, *filius B. Castoræ* 486 c
 Odilardus *Ab Catalaun.* 11 *sec.* 477 d
 Odilia, *filia Com. Hermannii Lothar.* 462 b
 Odilo *Ab. Clun. ejus sinceritas* 457 f, 467 b, 469 a
 Odo *Ep. Cameracen.* 11 *sec. transfert corpus S. Landelini* 538 e
 Odorisius *Ep. Furcon.* 12 *sec.* 104 b
 Olympius, *Ep. in Thracia* 2 e
 † Onuphrius, *Solitar. in Phœnicia* 17 b
 † Onuphrius, *Soltari. in Sicilia* 17 b
 Onuphrius *Bellofortensis O. S. Basilii Mon.* 1 * e
 Olivarius *Card. non fuit Ep. Salmant.* 123 e
 Optimus *Ep. Antioch. in Pisidia* 4 *sec.* 352 c
 Opto, *Conversus Hemmeradii* 3 c
 † Orestes *M. in Ponto* 372 a
 Osbertus *Clarentius* 12 *sec. scribit Vitam S. Edburgæ* 546 c
 Oswaldus, *Ep. Lindisfarnen. an aliquis?* 3 b
 Otreius, *Ep. Melitenes, 4 sec. orthod.* 390 d
- P
- Palamas *Ep. Thessalonie. 14 sec. ornat Vitam S. Petri Athontæ* 34 d
 Palladia, *consanguinea S. Basilii* 304 b, 383 a
 Palladius, *Apost. Scotorum, 5 sec.* 31 a, 55 b
 † Pancratius *Ep. Tauromenii, 1 aut 3 sec.* 275 c
 Pandulfus *Ab. Agaunen. 11 sec.* 467 a
 Pauthagatus *Ep. Viennensis* 10 * e
 Paphnutius *Heracleotes, Anachor, 4 sec.* 48 d
 Paphnutius, *discip. S. Macarii* 4 *sec.* 18 d
 Paphnutius, *relator de S. Onupharo* 17 d
 Paphnutius *Cephala Ab. 4 sec.* 48 d
 Paregorius *Presb. æt. an. 70, a Basilio ob mulierem subinductam reprehensus,* 350 c
 Paschalis, *Præmicerius Rom. sub Leone III* 71 d
 † Pasierates *M. in Mæsia* 526 a
 Pasquetus (Joseph) 17 *sec. scriptor miracul. S. Antonii Patav.* 250 e
 Passerinus (Silvius) *Card. Ep. Corton.* 16 *sec.* 97 e
 Patrophilus *Ep. Aegen. in Cilicia* 4 *sec.* 404 a
 † Paulinus *Ep. Antioch.* 339 d
 Paulus 1 *Ep. Neapolit.* 8 *sec.* 529 c
 Paulus *Ab. in Syria* 4 *sec.* 398 f
 Paulus *de Celano, scriptor Vitæ S. Placidi* 13 *seculo* 104 a
 Paulus, *Com. Orcadum* 15 *sec.* 55 f
 † Pauli *Gastæ, Ord. Præd. inventio corporis* 490 e
 Paulus *Gabriellius Ep. Luc. frater B. Castoræ* 485 f
 Pauperes *Domini Cœlestini, dicti, Claren,* 13 *seculo* 569
 Pavonius, *O. Cisterciën* 271 f
 Pelagia *V. Tertiaria O. Minim.* 3
 † Pelagius, *Ep. Laodic. exul. sub Valente* 366 d
 † Peregrinus *M. et scriptor* 278 e
 Petronilla, *collactanea S. Feliculæ* 160 b
 Petronilla *a Vela, O. Præd. in Sicilia* 490 e
 Petruccius, *pater B. Castoræ* 485 c
 † Petrus *Ap. mittit Siciliæ primos Episcopos* 278 b e *liberat. S. Methodium a tentatione carnis* 448 b
 Petrus *Ep. Alexandr. post S. Athanasium* 368 b
 † Petrus *Ep. Sebast. fr. Basilii, an de incontinentia accusatus?* 433 a
 Petrus *Patr. CP. 13 sec. Venetiis residens* 569 c
 † Petrus *Cœlestinus PP. favet zelatoribus paupertatis, et absolvit eos ab Ordine Min.* 568 e
 Petrus, *Ep. Canusinus in Calabr.* 10 *sec.* 506 f
 Petrus, *Anachoreta in monte Atho* 2 * b
 Petrus *Presb. Cæsareen. sub Basilio,* 392 d
 Petrus, *frater minimus S. Basilii,* 303 f
 Petrus *Sancius Canon. Salmant. hospes S. Joannis Sahagunt.* 127 e
 Petrus *Joannes Olivi, zelator paupertatis* 572 b
 Petrus *de Macerata, zelator paupertatis* 568 e
 Petrus *de Montisculo, zelator paupertatis* 568 •
 Petrus *de Marchia, Guardianus Acconen.* 568 d
 Petrus *Crudelis R. Castellæ, fratrem Henricum pellit* 230 a
 Petrus *Valletus, scribit miracula S. Bernardi Menthonen.* 562 e
 Philippus *Pulcher R. Franciæ Bonifacio* 8 *adversatur* 569 c
 Philippus *Ep. Raven. legatus Apost. ad liberandum Patavium a tyrannide Eccelini* 231 c
 Philippus, *Archiep. Philippen. Vic. Apost. in Hollandia* 17 *sec.* 56 e
 Philippus *Ab. bonæ-Spei, scribit Vitam S. Lundelini Ab.* 538 b
 Philocharis, *hæret. Ariun. 4 sec.* 383 e
 Philoromus *Asceta, Confessor sub Juliano* 348 a
 Photius

Photius Patr. CP. auctor de S. Methodia	439 f
Piazza, <i>Ephemeris Vaticana ab eo scripta</i>	40* b
Pipinus, filius Caroli M.	72 d, 74 a 83 c
Pisanus (Andreas) 1652 <i>Potestas Pad.</i>	237 c
Placidus, Ab. Scotorum Ratisbon. 17 sec.	92
Plato, Praefectus Imp. in Oriente	6 b
Pomerenius Episc. consanguineus S. Basili 816 d	
<i>prospicit ecclesiae Nicopolitanae</i>	397 c
Pollamon Presb. orthodox. in Lycia, 4 sec.	394 l
Pompeianus, Presb. Antioch. 4 sec.	388 e
Pona, Eques Veranen. scriptor miraculorum S. Ant. Patav.	250 f
Procopius tyrannus, a Valente extinctus	325 e
Porphyrius Ab. in Aegypto, an institutor Basili?	419 c
† Primus seu Ephraim Ep. Alexandr.	491 a
Probus (Daniel) Capit. Paduae 16 sec.	236 c
Priscus, Ep. Conf. incertum quis	138 c
Proceresius Sophista, Athenis auditus Basilio	307 c
† Procles Archiep. CP. scribit de Liturgia	330 f
Profuturus Dux mil. sub Valente	408 c

Q

Quintianus, Persecutor in Sicilia sicut Dacianus in Hispania, in plura secula distractus 277 d

R

R adbertus, pater S. Ragueberti M.	185 c
Raynaldus II Com. Gelriae, 14 sec.	65 b
Raimundus, zelator paupertatis,	568 b
Raymundus Gaufrédi, Clarenus, 14 sec.	571
Rambertus Ep. Viridun. 11 sec.	467 e
Raphnel, Ord. Minor. in Apulia,	92 b
Rothegarius Comes, sub Carolo M.	75 e
Rogalis de Oera, beneficus erga S. Placidum	108 d
Reparata a Paula, Ord. Minim.	490 a
Richardus II et III, Duces Normanniae	475 a
Richardus Comes Normanniae, 11 sec.	469 b
Richardus Ep. Viridun. curat funus B. Richardi	462
Richardus Ep. Messanen. 12 sec.	277 d
Richardus Archidiacon. August. scribit Vitam Bernardi fundatoris	548 b
Richardus Ab. Belli-loci 11 sec.	477 d
Richardus, pater S. Bernardi Menthan.	530 b
Rodolphus Ab. Viridun. 11 sec.	492 c
Roullu de Oera, Comit. Albr. 13 sec.	404 c
Robertus Dux Normanniae, 11 sec.	475 a
Robertus II Com. Flandr. dictus Hierosolymit.	410 e
Robertus III. attestatur Reliquis S. Basili 410 a	
Robertus Ab. Casae-novae, acceptat locum S. Placidi	106 f
Robertus de Mileto, scribit miracula B. Angeli de Claveno	574 a
Rodhaid, filia Caroli Magni	76 e
Rodrud, alia filia ejusdem	76 e
Rodulfus Rex Burgundiae	467 f
Rogierus, comes	21* b
Rogierus, scriptor Vitae S. Placidi 13 sec.	404 d
Rogierus Tomum, Consil. Com. Fland. 13 sec	440 d
Rohaldus V. Ab. S. Vitoni 10 sec.	454 a
Rolandus, sub Carolo M. Dux strenuus,	551 l
Rolandus Viot, Prior in Monte Jovis	548 c
Rolendis Virg. elevatio	138 f
Rudericus (Mart.) de Lara Solitarius	159 d
Rudgerus Ep. Chremensis,	497 f
Rudolfus Ab. xi S. Vitoni, 11 sec.	455 e
Rufinus Presb. ex Florario MS.	274 d

Rutheni civ. Gallia, Hilarianus Presb. M. 344 b

S

S abas Gotthus M. sub Valente 386 a, Reliquiae ad Basilium delatae b	
Sabellius haereticus, 4 sec.	379 a
† Sancia filia R. Alf. Legion. ex Tarasia Lusit.	225 f
† Sancia Commendatrix, ex Tarasia Gil. filia Alfonsi Legionen.	226 a
Sancia Martini, mater S. Joannis Sabagun.	116 b
Sauctesimus, ab Epp. Orient. ad Occid. legatus 4 sec. redit.	389 c, 393 e
Sauctesimus, Presb. Nicapol. 4 sec.	377 c 389 c
Saithus I, Patriarch Alexandr. 9 sec.	2 c
Sansovinus (Jac.) 16 sec. statuarius Patov.	241 b
de Santiliana (Joannes) famulus S. Joannis Sabagunt.	128 a
Sapaudus ecclesiae Arelat. ep.	5* b
Sapor, Magister. militiae sub Theodosio seu.	300 d
Schorelius (Victor) Virar. Ultraject. 17 sec.	56 c
Sebastianus R. Lusit. obtinet reliq. S. Antonii Patavini	235 f
Sedognus (Alf. Lassus) Ep. Cajet. 6 sec.	276 d
Sedulius Episc. Graecus in Hiberia	159 c
Serbellonius Card. Jo. Ant. (—) Ep. Novar.	549 b
Sergius Dux, sub Leone III	85 e
† Sernanus an Ep. Orcadam	32 d
† Severus Ep. Mediolan. 4 sec.	15 e f
Severus, Chorep. in Arm. haereticus	379 e
Sibylla, ux Theodorici Alsatii Com. Flandr.	410 c
† Sigfridus, Ep. Sueciae 9 sec.	95 b
Silvanus Diacon. Solit. in Syria,	398 f
Simon, Ep. Sueciae 9 sec.	95 b
Simon Vaston, Quastor Flandriae	410 d
Sirletus (Guil.) vertit Acta S. Dulae M.	520 b
Sixtus IV, vult Clarenos Minoritis	567 e
Soldanorum Aegypti initium	56 a
de Solis (Antonius) Er. Aug. Salmant. 15 sec.	131 a
† Soter PP. Ecclesiis afflictis succurrit	342 c
de Spinosa (Joan.) Er. Aug. Salmant. 15 sec.	130 f (Martinus) Prior Aug. Salmant. 15 sec.
121 a	
† Spyridion Ep. ejus discipulus S. Triphyllius	174 b
ejus latus	176 c
† Stephanus Protom. Reliquiae Paderbornae	74 e
† Stephanus R. Hungariae 11 sec.	467 e f
Stephanus, Ab. S. Urbani,	477 d
Stephanus, Ab. Lobien. 11 sec.	472 f
Sueno R. Sueciae 9 sec.	95 e
Sulpitius Ep. ecclesiae Bituricae	4 a
Swanto-vithi, idolum in Rugia,	496 d
† Symeon Trevia Mon. ex Syria, 11 sec.	470 a

T

T alacern (de) (Ferdinandus) Ep. Salmant. 16 sec.	123 e
Tannerus (Matthias) S. J. scribit vias Apostolicas Societatis,	121 b
Tarasia Lusit. I uxor Alfonsi Legion.	225 f
Tarasia Gil, concubina Alfonsi Legionen.	226 a
Tasso Ep. Augustanus,	4 d
Tatianus Presb. orthodox in Lycia, 4 sec.	394 f
Teresa Tavera, Mater S. Antonii Patav.	199 b
Terentius Comes in Cappad. amicus Basili 376 c f	
sollicitatus ab Eustathianis	395 b
Ternanus Pictorum episcopus	2* b
Tesso Comes, sub Carolo M.	75 e
Theobaldi Cisterciens. transl.	160 d
Theodolinda Reg. Longobard.	295 d

Theodoro

† Theodora Inp. <i>restitutrix orthodoxæ.</i>	447 b
Theodora Canonica, <i>sub S. Basilio</i>	353 f
† Theodoricus Ep. Meten. 10 sec.	455 f
Theodoricus <i>Basileæ Episc. 11 sec.</i>	478 f
Theodoricus <i>Alsatius Com. Flandriæ 11 sec. fundat ecclesiam S. Basilii Brugis</i>	410 c
Theodoricus <i>Ab. S. Huberti 11 sec.</i>	477 e
Theodorus <i>Rex Abassiæ, 14 sec.</i>	159 d
Theodorus, <i>Ep. Nomentanus, 9 sec.</i>	85 e
Theodorus <i>Diac. Samosat. Orthodox. 4 sec.</i>	391
Theodori <i>Siceolæ translatio</i>	488 c
Theodorus, <i>Studita 9 sec. Conf. Nicephoro Patr. reconciliatus</i>	85 a
Theodosius <i>Adramiteus Eximp. transfert. Ravennam Reliq. S. Elisei Proph.</i>	277 d
Theodosii duo <i>Epp. Syracus. 7 et 8 sec.</i>	276 e 280 d
Theodotus <i>Ep. Nicopol. in Armenia</i>	374 e
Theodrada, <i>filia Caroli M.</i>	76 e
† Theodulus <i>Sedunen. Episc. 8 sec.</i>	550
Theorada, <i>mater Ven. Richardi Ab.</i>	456 b
Theofredus, <i>nobilis Burgundus 7 sec.</i>	378 c
†† Theophanes et Theodorus <i>Grapti, fratres Confessores</i>	448 c
Theophania, <i>uxor Ottonis II</i>	469 a 470 a 489 b
Theophilus <i>Imp. iconomachus 442 c, revocat S. Methodium</i>	448 e
Theophilus <i>Patr. Alexandr. 4 sec. transfert Reliquias SS. Jo. Bapt. et Elisei,</i>	273 e
Theophilus, <i>Ep. Castabalen. 4 sec. 380 c, 404 c</i>	
Theophilus, <i>Anachoreta Ægyptius,</i>	23 a
Theophrastus <i>Diac. S. Basilii</i>	375 a
Therasius <i>Præf. Cappad. sub Valente</i>	370 f
Thespesius <i>Rhetor, Magister Basilii</i>	306 f
Thiemo <i>Ep. Salisburg.</i>	11 f
Tietmarus <i>Merseburgensis Ep.</i>	24 f
Thomas <i>Ep. Assanensis in Anglia 15 sec.</i>	412 a
Thomas <i>Ab. S. Andreae de Vercellis 13 sec.</i>	221 d
† Thomas <i>de Villanova</i>	112 b
Thomas <i>Prior Cœlestinorum, 14 sec. scribit Antiphonam et Collectam de B. Angelo Claren.</i>	567 c
Thomas <i>Aversanus, filii Inquisitor Neapoli 14 sec.</i>	570
Thomas <i>Ep. Furconien. 13 sec.</i>	104 c
Thomas <i>de Castro Mirini zelator paupertatis 13 sec.</i>	568 b
Thomas <i>Florentinus, zelator paupertatis 13 sec.</i>	568 b
Thomas <i>de Trevio zelator paupertatis, 13 seculo</i>	568 e
Thomas, <i>apud Habessinos celebris</i>	489 b
Thomas <i>de Sola, Toparcha insulæ ad quam se Cluveni receperant in Achaia,</i>	569 d
† Timasius, <i>Ep. Neapolit. 4 sec.</i>	16 a
Timotheus <i>Chorepisc. sub S. Basilio</i>	348 d
Timotheus, <i>S. Onuphrii magister</i>	21 b
Tisones <i>Patavini, Toparchæ Campi petri</i>	206 f
† Titiani, <i>Episc. Opiterg. transl.</i>	158 c
Titianus <i>Aspettus, 15 sec. fusor celebris,</i>	240 d
Torannus, <i>abbas Benchorensis</i>	7 b
Torellus <i>(Franc.) O. M. ab Hæret. in Gallia</i>	272 e
Tostatus <i>(Alphonsus) collegialis S. Bartholomæi Salmant.</i>	400 a
Trajanus <i>Dux mil. perit cum Valente</i>	408 f
† Triphillius, <i>Episc. in Cypro,</i>	53 e
Triphyllius <i>Ledorum Episc. 4 sec.</i>	174 e
Triddelicius <i>Jac. Ab. 1 commend. S. Laurentii Nevariæ,</i>	549 a
Troscanus, <i>Ard. Brecorensis</i>	1 * b

U

Ubertinus n <i>S. Cassiano, O. S. Franc. 14 sec.</i>	159 e
Ubertus <i>de Casali, Clarenus, 14 sec.</i>	571
Ugarthilicus, <i>Idolum Daniæ.</i>	497
Uguccio <i>de Casali, Cortanen. Dux Senensium 13 sec.</i>	102 e
Umbolus <i>Dux Longobard. 6 sec.</i>	182 e
† Urbani <i>festum in kalend. Runicco</i>	497 d
Urbicius <i>Mon. 4 sec. refutat Apollinarium</i>	408 b
† Ursmarus <i>Ab. Lobiensis</i>	542 f
† Ursicinus <i>Expapa. Neopoli Ep.</i>	16 a
† Ursiani <i>Ep. Senen. translatio 9 sec.</i>	180 f
† Ursulæ <i>martyrium, quale et quando,</i>	55 c
† Ursus <i>Episc. Neapolit. 4 sec.</i>	15 e
Ursus <i>S. R. E. Subd. 9 sec. vertit vitam S. Basilii</i>	417 e

V

V	Valaurius <i>(Jac. Anton.) scribit vitam et Canonizationem S. Joannis Sahogunt.</i>	113 d
	de Valderas <i>(Didaens) Er. Aug. Salm. 16 sec.</i>	133 o
	Valens <i>Imp. Arianus, Basilii adversarius 357 b; ejusque sacrificantis aspectu consternatus 359 f; erga ejus Nosocomium beneficus 355 b, extremi ejus conatus contra orthodoxos 356 b, pessima ejus indoles 360 f, vexat Solitarios orthodoxos 398 f, sero paucitens restituit exules 408 e, infeliciter perit f</i>	
	Valentiniani <i>Imp. orthod. auxilium optatum ab Episcopis Orientis</i>	387 e
†	Valentio <i>M. in Masia</i>	526 a
	Valentinus <i>hæresiarcha 3 sec.</i>	408 a
	Valerianus <i>Com. Bertolii, 11 sec.</i>	483 b
	Valeriani <i>Imp. mors infelix</i>	342 b
	Valerianus, <i>Ep. Aquileæ, amicus Basilii</i>	364 b
	Vandinus <i>(Thomas), scriptor miraculorum S. Ant. Patavini</i>	248 f
	de Velasco, <i>(Antonius) Prior Aug. Salmant. 16 sec.</i>	133 f
†	Venantii <i>M. Camerini Acta qualia</i>	11 f
	Verauleus <i>(Nicolaus) Doctor Lovan. Historiogr. Regius 17 sec.</i>	259 d
	Vestiana <i>Vilua, familiaris S. Macrinæ, a Basilio defensa,</i>	362 d
†	Victorinus <i>Ep. Amitern. M. 2 sec.</i>	180 f
†	Victonus <i>Ep. Virdun. ejus ecclesia et monasterium</i>	453 c
	Vincentius, <i>Diac. Lucerin. 3 sec.</i>	291 a
†	Vincentii <i>Ferrerii, elevatio</i>	458 f
	Vincentius <i>Bulloni, avus S. Antonii Patav. 199 e</i>	
	Vincentius <i>M. Ord. Min. 16 sec.</i>	3 d
	Violanta <i>Bavara, Princip. Etruriæ 16 sec.</i>	93 d
	Vitalis, <i>Ep. Apollinarista, 4 sec.</i>	405 b
	Volusianus, <i>sub Dioclet. persecutor in Phœnicia</i>	167 f

W

W	Varinus 1 <i>Ab. Corbejæ novæ 9 sec.</i>	510 b
	Walterus, <i>pater Ven. Richardi, Ab. Virdun. 456 b</i>	
	Walterus, <i>Monachus Claravall.</i>	489 e
†	Wenceslaus <i>Dux Bohemiæ</i>	498 e
	Wicterpus <i>Ep. Augustanus,</i>	4 d
	Wigfridus <i>Ep. Virdun. fund. monasterii</i>	456 f
	Wilgerus <i>a Moerendael, Decanus Ultroject. 56 c</i>	
†	Willibrordus <i>Ep. elevat corpus S. Cuneræ in Rhœna.</i>	56 b, 60 a
	Willielmus <i>Dux Pictaven. 11 sec.</i>	477 e
	Willielmus <i>Com. Normanniæ, 11 sec.</i>	476

INDEX HISTORICUS

Willelmus Card. 12 <i>sec. ignotus Ciacconio</i>	438 e	Wynsius (Jacobus) S. J. <i>Rector Hallen.</i>	88 f
Willelmus Ep. Divion. 11 <i>sec.</i>	467 a	Wolfgangus, <i>Ep. Ratisponensis</i>	14 b
Willielmus Vasorius <i>Ep. Sareptanus</i> 15 <i>sec.</i>	411 f		
Willelmus a Wertenberg. <i>Episc. Osnaburgensis</i>			
17 <i>sec.</i>	539 f		
Willelmus, <i>Ab. Tyronensis.</i> 12 <i>sec.</i>	436 f		
Willelmus supra Regulam, <i>Monachus</i> 11 <i>sec.</i>	474 o		
Willielmus de S. Awantio, <i>zelator paupertatis,</i> 14			
<i>sec.</i>	572		
Winichis Dux Spolet. <i>liberat Leonem III</i>	72 b		
Wirundus <i>Ab. missus Caroli M. ad Leonem III</i>			
72 c			
Winimarus Monheim, S. J.	94 b		
† Wolfgangus <i>non dedicavit ecclesiam S. Viti Pragæ</i>			
519 o			
Wratislaus primus Rex Bohemiæ 11 <i>sec.</i>	519 a		

X

Xerxis R. *Pers. insana contra Græciam molimina*
356 d

Z

Zabarelli (Adrianus) *pictor Corton.* 16 *sec.* 97 f
 † Zosimus Er. *Syracus.* 7 *sec.* 282 a
 Zosimus, *pseudo-Ep. Neapol.* 4 *sec.* 14 f
 a Zumaraga (Joan.) *Archiep. Mexici* 272 e
 de Zuniga (Petrus) *Eques Castell.* 16 *sec.* 134 b

INDEX

TOPOGRAPHICUS

*Continens nomina provinciarum, civitatum, locorum, per hujus Tomi Sanctos, aut eorum
occasione specialius illustratorum, aut alias notatu digniorum.*

A	
<p>A bassia R. Africae. <i>SS Timotheus et Mora MM.</i> <i>conjuges</i> 527 c Aberdonia civ. <i>Scotiae</i> 31 d Ablanum S. Nazarii in <i>Atrebatesio</i> 13 b Acci civ. <i>Hisp. patria S. Fandilæ M.</i> 191 e Ægyptus, <i>Anub. cum sociis MM.</i> 173 a Aenti monasterium <i>diœc. Lemovic.</i> 190 e Africa, <i>Lucianus; et socii MM. 172, Quintianus et socii MM.</i> 288 Agrigentum civ. <i>Siciliæ sanguis S. Crescentiæ, nutriticis S. Viti</i> 473 c Alectorius, <i>vicus, in Sicilia, an Calabria?</i> 502 a Alexandria Ægypti, <i>An etiam S. Joannes Miles? 53, an ibi prædicavit in quando S. Barnabas</i> 23 Alnense Mon. <i>O. B. in Hannonia</i> 541 c Amiternum M. <i>Aprutii, Episc. S. Cetheus M.</i> 181 Anagninæ in Ital. <i>capitur Bonifacius VIII</i> 570 a † <i>Andrææ ins. carcer S. Methodii</i> 442 c, <i>alias Acrita</i> 443 e † <i>Angeli della Vena, Fr. Liberatus Præf. Clarenorum</i> 570 c † <i>Angeli in Vado civ. Umbriæ, S. Castora Vid.</i> 485 b, <i>B. Bortolus Servita</i> 486 e Antiochia civ. <i>Syriæ, 4 sec. schisma</i> 339 b Appeldorn opp. <i>Ultraject. x c. d</i> 61 d Aquileia civ. <i>Italiæ, Martyres varii Aquileienses</i> 526 b Ardeatina Via Rom. <i>sepulta S. Feliculæ</i> 161 b Arianus in Cappadocia <i>recessus Gregorii Ep. Nazianz.</i> 315 b Arinini civ. <i>Ital. concionatus S. Ant. Patav.</i> 216 e Asculum civ. <i>Piceni, patria B. Angeli Clarenii</i> 569 Assisium civ. <i>Umbriæ, Victorinus Ep. M.</i> 162 b Assyria, <i>an patria S. Victorini Ep. Assissinatis</i> 162 c Aternus fl. <i>Aprutii: in eo mersus S. Cetheus</i> 181 f Athenis student <i>SS. Basilii, Nazianzenus etc.</i> 308 b 309 c <i>iis digressis cadunt ille</i> 313 a Atria V. <i>Aprutii corpus S. Cethei E. M. 182 b facta Episcopalis an. 1252</i> 182 e Augusta Prætoria civ. <i>Insubr. S. Bernardus Archidiaconus</i> 547 b Augustodunum civ. <i>Galliæ S. Aldricus Ep.</i> 545 b Aurelia, <i>an. civ. Italiæ 6 d, an provincia?</i> 10 d Azotum civ. <i>Palæst. 13 sec. captum a Turcis</i> 222 a</p>	<p><i>Benshemium in Meklemburg. miracula S. Ant. Patav.</i> 268 f Beutunes in <i>Lotharingia</i> 462 b Biblus in <i>Phœnicia Aquilina V. M. 163 c, 171 c</i> Birna an <i>Briva? in Lemovic.</i> 218 o Biterræ civ. <i>Galliæ Clarenos recipit</i> 572 b Boca in <i>Saxon. inf. nd Lippium, an ibi corpus S. Landelini Ab.?</i> 538 f Bohemia <i>fit regnum 11 sec.</i> 518 f Bojanum in <i>Calabria,</i> 574 Bonæ-spei in <i>Hannonia O. Præmonstr.</i> 161 f Bonvillare in <i>Lotharingia</i> 461 o Borracum, <i>prædium S. Vitoni</i> 461 o Bostra civ. <i>Arabie, S. Antipater Episc.</i> 179 a Bovinum civ. <i>Apuliæ S. Marcus Ep. Patronus</i> 289 Bracal in <i>Saxonia,</i> 513 b † <i>Branchier in Alpibus</i> 563 b Breboune, <i>Vebrona diœc Lugdun. S. Domitianus Erem.</i> 189 f Brenta fl. <i>Italiæ</i> 266 d Bretulense Mon. <i>commissum Richardo</i> 461 a Brixia civ. <i>Ital. an Martyr S. Cornelius</i> 271 c Brescia <i>Galliæ prov. S. Regnobertus M.</i> 187 Brouchuysen-vorst <i>pag. Geldriæ</i> 260 b</p>
C	
<p>Ballodium in <i>Lotharingia</i> 462 b Bambergensis <i>Eccl. dedicata</i> 467 a Barbona in <i>diœc. Patav.</i> 265 c Basciocarum in <i>Umbria Ob. B. Bartolvi Serv.</i> 487 d Basilias, <i>Nosocomium S. Basilii</i> 355 d Batavodurum, <i>Wyk-ter-Dorstede in Belgio</i> 55 a Belli loci Mon. <i>commissum Richardo Ab. Virdun.</i> 480 b Belasuense S. <i>Petri Mon. in Catalaunia</i> 173 c Beneventum <i>Civ. camp. S. Martianus Ep.</i> 437 b</p>	<p>Cæsarea Cappadocia; <i>patria et Sedes Episc. S. Basilii Magni</i> 301 b Cæsarea <i>Palæst. studet S. Basilii</i> 306 c Cea fluv. et opp. <i>Castellæ</i> 146 d Cajeta civ. <i>Campaniæ, corpus S. Marciani Ep. Syracusani</i> 276 d Candida-casa civ. <i>Scotiae</i> 31 d Cappadocia Prov. <i>Asiæ, patria Basilii Magni</i> 301 b Cariasum villa <i>Imper. in Gallia</i> 81 e Casa-nova O. <i>Cistere. in Campan.</i> 105 a, 109 b Casentinum opp. <i>Aprutii</i> 107 b Castanedum in <i>diœc. Matiscon.</i> 474 a Castagnetum <i>diœc. Vicentinae</i> 248 f Castellaccia de <i>Carpenia patria B. Bartoli Serv.</i> 486 Cella Gislefridi in <i>Francia</i> 512 a Cellarum <i>conv. O. Min.</i> 99 b Cephaludi civ. <i>Siciliæ, cypressus S. Antonii Patav. ibi servata</i> 203 a Chalcidenses in <i>Armenia contra Valentem constantes</i> 357 a Chenaloci monast. <i>C. P. S. Methodius</i> 441 o Cines in <i>Algarbiis eccl. S. Ant. Patav.</i> 244 d Cingulum in <i>Piceno an patria B. Angeli de Clarenis quem alii Asculanum dicunt</i> 568 a Claravallis in <i>Burgund. S. Gerardus Mon.</i> 193 o Clarenus fl. <i>Piceni, unde appellatio Clarenorum O. M. seu Pauperum Eremitarum</i> 570 Codernilios in <i>Castella, parochus S. Joannes Saha-gunt. 116 e, hujus ibi festum</i> 146 d Colonia <i>Agripp. Leo III Hospes</i> 72 d Colonia civ. <i>Armenia</i> 397 d Compostellam in <i>Hisp. peregrinatus S. Placidus 13 sec.</i> 106 d Constantinopoli <i>varii MM.</i> 527 a Constantinopoli</p>

INDEX TOPOGRAPHICUS

Constantinopolit. Reliq. S. <i>Eliszi Proph.</i> 274 f, <i>patria S. Triphyllii Ep.</i> 175 f, <i>cultus S. Aquilanae</i> 166 a, <i>studet ibi Basilus</i> 307 f	Dorostorum civ. <i>Moesiae, Julius M. etc.</i> 326 a
Corbeja Gallica <i>commissa S. Richardo Ab.</i> 468 d	Dunkerka opp. <i>Flandr. mirac. S. Ant. Patav.</i> 264 d
Corbejae Saxonicae <i>fundatio</i> 496 e	E
Corduba civ. <i>Hispan. Anastasius, Felix, Digna MM.</i> 452 <i>Pandilos M.</i> 191, <i>Benildus M.</i> 546	E bulum in R. Neapolit. <i>miracula S. Ant. Pat.</i> 263 a
Cortona civ. <i>Etruriae, B. Guido Tert. Franc.</i> 96 a, <i>excisa ab Arctinis</i> 102 c	Edessa urbs <i>Mesopotamiae, Rel. S. Thomae Ap.</i> 367 e
Cracovia civ. <i>Polon. miracula S. Ant. Patav.</i> 252 e	Elbron in <i>Lusitania</i> 226 b
Cremonis-jugum in <i>Alpibus</i> 547 c	Elsch prope <i>Rhenen, reliq. S. Cuneræ</i> 62 b
Crispinium in <i>Hannonia, Landelinus Ab. O. B.</i> 538 b	Elst in <i>diac. Ultraject.</i> 62 f
Crotalos inons, <i>prope Agrigentum</i> 279 d	Embrica opp. <i>Chvrv, Reliquiæ S. Cuneræ</i> 58 d
Cucciatorum <i>monticulus in agro Corton.</i> 99 d	Emesa civ. <i>Phoeniciæ, Diodorus M.</i> 172
D	Enns vel <i>Enus fluvius</i> 16 b
D azimonitis, <i>regio ad Pontum</i> 391 d	Ephesus civ. <i>Asiae Min. Miggenes et Socii MM.</i> 288
Delum <i>Dioc. Patav.</i> 267 a	Ercolberg, <i>villa Sarouix</i> 514 c
Diedmel vel <i>Teteineila in Westphalia</i> 74 f	Ermefredegem in <i>Lotharingia</i> 461 e
Ditfurt, <i>opp. Bavariae</i> 93 d	Euaseni in <i>Cappad. constantes in fide 4 sec.</i> 404 d
Deariorum opp. in <i>Cappadocia</i> 398 e	Eugubium civ. <i>Umbriae, S. Castora vid.</i> 485 b
† Dognaelis <i>burgus, in Britannia Min.</i> 436 c	Euphemias <i>prope Nazianz.</i> 394 e
	Eusinoe <i>ad Hellespontum</i> 325 a

ECCLESIAE ET MONASTERIA

Quibus nomen sancto a Patrono inditum cetera suo loco reperiuntur.

A gathae <i>Burgis alius S. Gadeo</i> 417 b	Remacii <i>commissum Richardo Ab.</i> 462 f
Amantii <i>Remis</i> 474 e	Sabinae <i>Romæ renovata 8 sec.</i> 70 d
Andreae, <i>in silice via Appia</i> 86 a	Salvatoris <i>ad. Oudmunster Ultrajecti</i> 87 c
Apollinaris <i>M. juxta Ravennam</i> 86 c	Sebastiani <i>Salmant.</i> 117 bj
Apostolorum <i>CP. corpus S. Nicephori Patr.</i> 450 f	Severi <i>Ep. prope Neapolim</i> 529 b
Aquilanae <i>CP.</i> 466 d	Spiritus <i>de Ocra O. Cisterc.</i> 104
Athanasii, <i>in Monte Atha.</i> 33 b	Stephani <i>S. Martini dicta. Ravennæ Reliq. S. Elisei</i> 273 c
Basilii Magni <i>Brugis</i> 410 b	Stephania <i>Neapoli SS. Fortunatus et Maxianus Epp.</i> 529 a
Bertini <i>in Belgio commissum B. Richardo</i> 462 f	Susannae <i>Romæ reparata 8 sec.</i> 72 e
Catharinae <i>de Monte, prope Rotomag.</i> 473 c	Urbani <i>Mon. commissum Richardo Ab.</i> 462 f
Corbeja <i>nova ad Fisiurgim</i> 22 f	Ursi <i>Conf. prope Augustam Prator.</i> 552 f
Cruces <i>Conimbriciae Canonic. RR. S. Antonius Patav.</i> 198 e	Ursula <i>Salmanticae in Hispan.</i> 434 o
Cunerae, <i>Rhems in Belgio</i> 56	Vedasti <i>Ord. B. restauratum a Richardo Ab. Virdun.</i> 461 a
Ephubii <i>Neapoli, corpora SS. Fortunati et Marimi Epp.</i> 531 d	Viti <i>Vincentiae in Italia</i> 494 a
Erasmii <i>Romæ, eo retrusus S. Leo III</i> 71 f	Wandregisili <i>Mon. commissum Richardo Ab. Virdun.</i> 462 f
Eupsechii <i>M. Cursariae in Cappad.</i> 343 e, 347 d	F
Felicis <i>M. Metis</i> 460 c	S. Faundi opp. <i>Castellæ, patria S. Joannis August.</i> 114 <i>ejus patrocinium susceptum et reliquiæ</i> 145
Germani <i>Parisiis, corpus S. Landrici Ep.</i> 480 c	Faussigniani <i>montes, in Alpibus</i> 563 b
Huberti, <i>commissum Richardo Virdun.</i> 462 f	Fiscannense <i>O.B. in Normannia</i> 474 a
Joannis Baptistae <i>Modoetiae basilica</i> 295 d	Flectropa in <i>Westphalia, corpus S. Landelini</i> 539 b
Judoci <i>commissum Richardo Virdun.</i> 462 f	Flevus <i>hodie Flie, astuarium saaris Hollandiæ</i> 97 f
Laurentii, <i>Neapoli 254 a, in Monte-jovis</i> 548 f	Fosseca in <i>Lotharingia</i> 461 e
Marei <i>Ep. Lucerini, Beneventi</i> 289 b	Floricus <i>Monast. Fundator Leodeboldus Ab.</i> 271 e
Mariae <i>assumptae Bovini</i> 289 b	Fontangia in <i>Lotharingia</i> 461 e
Mariae <i>de Bethleem diac. Senen. corpus S. Guidonis Peregr.</i> 517 d	Forbacum, <i>praedium S. Vitoni</i> 463 d
Marino <i>Magd. Bajocense</i> 469 d	Fossa opp. <i>diac. Aquilanae</i> 104 e
Marii <i>Dioc. Virdun.</i> 474 d	Frifalou opp. <i>Umbriae</i> 570 e
Martialis <i>de Rodio in Vestinis</i> 105 a	Frisones, <i>quando conversi</i> 56 a
Martyrum <i>xl. in Cappadocia</i> 315 d	Fructuariense <i>monast. in Italia</i> 474 e
Nicolai <i>in Aprutia</i> 106 e	Furconium <i>antiqua civ. Italiae</i> 104 b
Onuphrii <i>ecclesiae variae</i> 16 f	G
Pauceratii <i>Romæ</i> 86 b	D alatinum castrum, <i>an in Thracia?</i> 179 f
Pharonis <i>Meldis in Gallia</i> 161 a	Galbiacum, <i>in Julia, caput S. Viti</i> 498 b
Pauli <i>Leprasi Alexandr. in Aeg.</i> 273 f	Gerunda civ. <i>Catalaun. mir. S. Ant. Pat.</i> 250 b
Petri in <i>Cælo-auroo Gandense commissum Richardo Ab.</i> 462 e	Gengravia in <i>Lotharingia</i> 461 f
Quintini <i>commissum Richardo Ab.</i> 462 f	Ghinchel
Regnoberti <i>in monte Juræ</i> 487 e	
Richarii <i>commissum Richardo A</i> 460 f	

Ghinchel vicus Ultraject. diœc.	64 c	Mellaris, monast. Hisp.	191 f
Glascua civ. Ep. Scotiæ S. Kentigernus	31 f	Menthonense castrum, patria S. Bernardi	548 b
Gordalizia, opp. Castellæ	132 c	Mentosca de Agesco opp. Italiæ, statua miraculosa S. Ant. Patav.	263 a
Gotthi a Valente trans Danubium recepto	408 c	Mitriacus, vicus in Francia	511 e
Griestetta vicus Baviariæ SS. Marinus, Zimius, Viminus Erem.	92	Monnau in Lotharingia	462 b
H			
H aerhusen, Opp. Westphaliæ	539 c	Monopolis civ. Calabriæ	213 d
Hagensteyn, opp. Ultraject. diœc.	63 d	Moraviæ regnum in Bohemo translatum	319 a
Hallad pagus Lotharingiæ	461 c	Mons Brusonis d. Lugdun. S. Aldricus Ep.	515
Ham in Lotharingia,	461 f	Mons cornu, in diœc. Aquilana	106 e
Hechis, primus locus Corbejæ Saxon.	509 c	Mons-Jovis, Columna-Jovis nunc S. Bernardus major et minor	548
Heliopolis urbs Ægypti Anub. M. cum sociis	173 a	Mons murri, in Calabria	576 a
Heresburg in Saxonia	75 a	Montecchium, in agro Cortonen.	102 b
Hevenges in Lotharingia	461 e	Montey, Valesiæ vicus	562 a
Hierosolymæ peregrinatur Richardus Ab. Virdun.	468 f, Robertus Comes Norman.	Moysiæcum d. Caturcen.	477 c
Hispalio in diœc. Ruthenen.	545 e	N	
Hispellum, Spellum, civ. Umbriæ	165 d	N eapolis civ. Campaniæ S. Maximus aliiq. Episcopi 4 sec. eorum series 15, Fortunatus Episcop.	529 a
Hon, fl. Hannoniæ	544 a	Nederpreis pag. diœc. Colonien.	261 f
Humulariense M. commissum Richarde Vird.	462 f	Nicopolis, metrop. Armeniæ	397 e
Huxera opp. ad Wiseram	509 e	Nicosa olim Leucosia civ. Cypri	174
I			
I adera civ. Dalmatiæ, an eo advectum corpus S. Cethei?	181 f	Nordanskog. civ. Sueciæ	95 c
Ibora civ. in Ponto,	315 d	Novariensis diœc. S. Bernardus Menthouiensis	548 a
Icarium, an opp. Cappad.	403 a	O	
Insularum Scotticarum Episcopatus	3 d	O asis, palæstra S. Onuphrii	19 d
K			
K iovia, Metrop. Russiæ, S. Jonas Thaumat.	577	Oera diœc. Aquilana in Italia, S. Placidus Eremita	104
Kranenburgum, opp. Cliviæ	64 e	Odackera in Westphalia, corpus Sancti Landelini	538 f 544 d
L			
L ampa, pagus Saxonæ	514 b	Omura civ. Japoniæ, mirac. S. Ant. Patav.	244 b
Læodicæa, civ. Phrygiæ, Antheon M.	287	Orcades insulæ quando conversæ, an ex cis S. Cunera	55 c
Laubacus fl. Hannoniæ	541 e	Orsajo vel Ossaja, in Thuscia	101 f
Lauretum civ. Piceni, Mirac. S. Ant. Patav.	263 a	Orschotum, in Campaniæ Brabant.	87 f
Lemovices in Gallia S. Ant. Patav.	218	Ostbrouca, O. B. in Frisia	87 e
Leucopetra Promont. Calabriæ S. Gerasinus Mon.	453 b	Ovetum civ. Hisp. B. Petrus Compater O. M.	565 c
Leucosia in Cypro S. Triphyllius Ep.	474	Oxyrinchus civ. Ægypti	21
Libra locus CP.	54 c	P	
Linares, opp. Lusitaniæ	227 b	P aderbornæ in Westphalia exceptus a Carolo M. Leo III	73 f
Lismoria, civ. Scotiæ	31 d	Panormus civ. Siciliæ, mirac. S. Ant. Patav.	268
Lobiense O. B. in Hannonia 541 f, commissum S. Richardo Ab. Virdun.	462 f	Panormus alias Antigoni ins. exilium S. Methodii	443 f
Lucania, S. Vitus et Modestus	492	Parinæ civ. Italiæ caput. S. Felicite V. M.	164 o
Luceria, civ. Apuliæ S. Marcus Episc.	289	Patavium U. Ital. S. Antonius Patav.	196 a
M			
M acerata civ. Piceni, ob. B. Castora	486 c	Pax-Mariæ O. Carth. corpus S. Eskilli	94 e
Madrigale, opp. Castellæ	415 c	Pelopia antra, prope Syracusas	279 c.
Malmelli-pons Virdun. diœc.	467 d	Perschore in diœc. Winton.	547 d
Malensana, receptaculum Clarenorum prope Avenionem	571	Pieti Britones qui, eorum sedes etc.	32 b
Malmundariense Mon. O. B.	462 f	Phloxeni palatium CP.	166 d
Malvena, diœc. Wigornien.	547 d	Photocomus pagus Achaiæ; corpus et ecclesia S. Petri Athonitæ	41
Marianum, ubi passus S. Vitus	493 d, 505 a	Pluembach, vicus Baviariæ	16 * d
Marsicum vetus et novum in Lucania ob. Angelus de Clarena	567 e	Podandum in Cappad. ubi senatus	369 d
Martignium, opp. Sabaudia	562 b	Poligniacum in Apulia S. Viti Ab.	493
† Maruli-villa, in Francia	512 f	Pontus regio, unde pateram genus Basilii 303 e, hujus ibi solitudo et monasteria	306 b 323
Mazara, civ. Siciliæ, patria S. Viti	493 d	Prætorias in Cilicia, carpus S. Dalæ M.	519 c
Mazara, Siciliæ urbs antiqua	20 * e, 21 * a	Pretula in diœc. Aquilana	104 e
Mazici, populus Ægypti.	18 d	Pulche, Valentiniæ diœc. in Hisp.	232 c
R			
		R aceburgum civ. Wandaliæ. BB. Evermodus et Isfridus Ep	564 b
			Rameseja

INDEX TOPOGRAPHICUS

Ramesaja Mon. Angliæ, corpus S. Yvonis Ep. Persæ et Sociorum	436 c
Rastratum dioc. Lemovic.	490 d
Rusbasceppæ Mon. in Francia	511 b
Ravacinum Dioc. Mutinæ.	251 e
Ravennæ reliq. S. Elisei proph.	274 f
† Regneberti vicus duplex in Bræscia	187 f
Rhenus opp. Belgæ, Cunera V. M.	55 a
Ringus, Hunnorum regio, occupata ab Imperialibus et spoliata 8 sec.	30
Rocca Montis-draconis in Molesino	574
Rodunum in Aprutio, Patria S. Plucidi	103 f
Romana ter peregrinatur S. Landelinus 544. S. Felicula V. M. sub Domitiano 160 b. Januarius et Silvianus MM. 162 a, Basilides et socii MM. 5. S. Leo Papa III	69
Romania, Thracia	575
Romacici-ranus in Lotharingia	473 d
Rotgeri-curtis in Lotharingia	461 e
Russiæ Metropolitæ orthodoxi ac sancti	509

S

S alisburgum, civitas in Bavaria, olim Juvavia 11 * c	
Salmantica civ. et acad. Castellæ, S. Joannes de S. Pacunda	112 a
Sambra fl. Hannoniæ	541 e
Samrin civ. Palest. sepultus Eliscus Proph.	273 b
Sanctaren oppidum Lusitaniæ, S. Irenes	228 c
Saponaria in Calabria	576 a
Satrianum in Calabria, an Terra Saturni	575 f
Saxoniarum fortuna S. Vito adscripta 496 d, ejus conversio sub Carolo M.	508 e
Scoto-Britanni, eorum Seles etc.	28 c
Sebaste civ. Armeniæ, alias Cappadociæ	303 d
Senones, metrop. Franciæ, S. Agricus Ep. Heraclius Ep.	70
Septem Salicos, villa Franciæ	512 d
Sicilia SS. Vitus Modestus, Crescentia	491
Siler, Silanus fluv. Lucanæ	502 b
Sinchari an Cingari? populus Ægypti	27 e
Solenniacense O. B. Monast.	218 c
Sola villa Saxonæ	513 b
Sotera in Sicilia, S. Onuphrius	17 b
Specin, an opp. Albanicæ? Antonius et Socii Martyres	288 c
Stengenensis dioc. in Suecia Ep. S. Estillus M.	94 a
Stavera oppidum Frisicæ	88 a
Sudermania provinc. Sueciæ	94 a
Syracusæ, S. Marcianus Ep. M. 275, ibi natus S. Methodius Patr. CP.	441 d

T

T abemsenso Mon. dioc. Corduben.	191
Tanager seu Niger fl. Lucanæ	493 d
Tarentum, civ. Calabria	294 f
Taurinum civ. Pedemontii: miraculum S. Antonii Patavini	261 b

Templucensis pagus in Hannonia	541 f
Tesana, in Foro Julii mirac. S. Ant. Pat.	265 f
Teschius fluv. Umbricæ: an Ceschius?	162 e
Thermopolis, civ. Ægypti	27 e
Ticinum, civ. Lombardiæ, corpus S. Viti	496 e
Tila, vicus Ultraject. dioc.	62 f
Tornes, fluv. Castellæ	491 f
Trans, Costrum Provinciæ	469 f
Trenortium, opp. Galliæ	474 a
Treviris caput S. Bernardi Menthon.	549 c
Tripolis, civ. Phœnicis Maqdaletes M.	5 a
Triventura, opp. Piceni	570 d
Troja ol. Æcæna, patria S. Marci Lucer.	289 b
Turres-novæ, opp. Lusitaniæ	228 b
Tyana, metrop. Cappadociæ 2	369 d

U

U lyssippona U. Portugal. patria S. Antonii Patavini 198 b, translata Reliqua S. Joan. de S. Facun.	151
Ultrajectum in Belgio, S. Odulfus Presb.	87

V

V allis, in dioc. Camerac. patria S. Landelini 540 f	
Villa nova S. Mancii in Castella	117 c
Veerhuysen, opp. ad Rhenum Ultraject. D.	62 e
Velavia, Volne, Butavorum insula	62 f
Verolunum civ. Lotharingia Ven. Richardus Ab. 453	
Vienna, civ. Galliæ; S. Ætherius Ep. 7 sec. 438	
Viterejum vicus in Lotharingia	461 e
Viterbium civ. Italiæ: mirac. S. Ant. Patav. 251 a	
† Viti Promontorium in Sicilia 492 e, plura loca in Italia et Romæ	494 e

W

W alciodorensis Monast. commissum Richardo Viri. Abbati	462 f
Wandali, eorum in Suecia Apostolus B. Isfridus	564 f
Waslariense Monast. O. B. in Hannonia	541 f
Wilei, pop. Saxonæ	74 d
Wilsem, vicus prope Haertem	65 d
Wintonia civ. Angliæ, S. Edburga	547 a
Wisera, Visurgis, fl. Saxonæ	509 e

Y

York, an aliqua in Orcadibus	59 b
------------------------------	------

Z

Zela, civ. Ponti in Cappadocia	391 d
Zephyrium, civ. Ciliciæ. S. Dulas M.	519 c
Zirikzee, opp. Zelandiæ	65 e

INDEX

ONOMASTICUS

Vocum barbararum vel minus obviarum, aut hoc tomo specialius explicatarum.

A	
A ccommodare, mutuo dare	574
Accubitum, lectus	86 c
Acuarium, theca acuum	489 b
Allicium, illicium	494 b
Amœnari, deliciari	488 d
Analogium pulpitem	481 f
Anchæ, os sacrum	212 c
Autiminsium, mappa sacrificalis	282 f
Appodiare, acclinare	106 b
Arenarium, solum Amphitheatri	504 c
Aurifrizium, limbus aureus	461 d
B	
B anda, vexillum	75 d
Basterna, lectica	503 f
Beca, epomis Collegialis Salmanticæ	125 b
Becha, habitus proprius Clarenorum	573 e
Biandus, an biancus, albus?	229 a
Binda, villa	225 a
Birotum, vehiculum 2 rotarum	160 f
Bisaccus, mantica	575
Botryon, botrus	21 b
Bordonus, scipio	553 c
Βουλλώειν, Bulla signare	436 f
Braca, femorale	61 c
Burgensis, civis	220 e
Burgimagister, consul	413 d
C	
C aducans, epilepticus	553 f
Caldaria, lebes	220 d
Cambiæ, commutationes	204 f
Camisia, interula linea	61 c
Campanellum, Campanula	232 d
Cantabrum, surfur caninum	476 d
Capellus, pileus, golerus	215 e
Carpentatus, ex ligno fabricatus	411 e
Caputiatus, capucio indutus	227 c
Cassella, domuncula	160 f
Casura, lapsus	62 d
Catasta, suggestus quæstionarius	504 d
Catenare, vincire	555 f
Catomis cædi, virgis vapulare	499 f
Cauma, æstus	560 c
Cedula, schedula	227 d
Cellerarius, promus-condus	192 c, 193 b f
Cernuatus, in faciem lapsus	285 a
Chiacus, præcursor	155 b
Ciborium seu Cybortium super altare	428 c
Circuientes, circumeunt'es	509 e
Clarens, excellens	551 e
Clepsydra, sypho doliaris	222 b
Clericare, Clericum facere	543 e
Cluentissimus, excellens,	462 c
Cogitamen, cogitatio	452 c
Concambium, commutatio	461 e
Contrada Contrata, quasi Conterrata, regio, vicus	110 d
Contutare, in tuto locare	199 a
Convirginales sociæ virgines	452 c
Cornicularius, scriba, secretarius, a Corniculo scriptorio seu atramentario	525 a
Coquinarius, coquus	218 f
Crucifixus denarius, cruce insignitus	63 e
Cubiculus, cubiculum	501 e
Culdei, Monochi Hiberni	32 d
Custodiatas, munus Custodiæ	222 b
Cutica, an corona clericalis?	238 f, 236 a
D	
D amnalitas, damnabilia	550 c
Damulus, hinnulus	291 c
Debriare, implere	480 d
Dehabere, non habere	466 e
Deliberare, liberare	63 b
Deludium, irrisio	191 e
Devotare, voto obstringere	464 f
Διζώσες-τρη, subligacula	171 c
Dimidietas, medietas	64 c
Disertitudo, eloquentia	200 f
Dizeni, Decuriones	563 e
Doxale, odæum ecclesiæ	411 e
E	
E ffluxus, a, um, præteritus	551 d
Euchirium, manuale	94 f
Encolpium, Reliquarium	85 e
Epitrachelium, collare	85 c
Ergasterium, instrumentum fabrile	475 d
Exiliare, in exilium mittere	509 a
F	
F erula vestibulum Ecclesiæ	435 c
Fontelluccia, fonticulus	99 b
Forestarius, silvarum custos	475 c
Fragminare, confrungere	553 b
Fratelea, confraternitas	496 d
Fratricellus, fraterculus	575 c
Frigores, febres	189 a
Frigoriticus, febril laborans	555 b
G	
G abella, pensio Clericalis	553 e
Galilea, porticus	462 c
Gambetta, scabellum	575
Gammadium, vestis genus	70 f
Grangia, horreum, prædium	194 f
Graphiarius, scriba civitatis	443 d
Gutturnosus, Strumosus	555 b
H	
H uyba, vitta crinalis	57 c
I	
I conia, effigies	213 c
Idololatrare, idola colere	553 e
Imminendus, imminens	10 c
Inadulatus	

INDEX MORALIS

A

- A**bbas eligitur Ven. Richardas, a pueris proclamatus 459 a b. Hujus Abbatiales virtutes 462 c; pro eo, cum putaretur mortuus, factus Abbas Stephanus, ipso redeunte humiliter ad ejus obedientiam redit 472 e f. Abbas eligit sibi successorem consentientibus monachis 531 f.
- Abluere pauperum pedes. Vide, Humilitas.
- Absolutio. Vide, Confessio.
- Abstinentia. Vide, Jejunium.
- Acedia extinguit spirituum 532 a b c.
- Aceusatio. Vide, Impudicitia, Judex.
- Adolescentia pia S. Odulphi 89 d e. S. Marci Episcopi 290 e, B. Placidi 106 a b d, B. Aquilinae Martyris 167 e, seq. B. Joannis a S. Facundo 98 f, B. Antonii de Padua 198 c d. Adolescens eruditus et pius S. Bernardus de Monte-Jovis 550 b c. Adolescens S. Basilius artibus eruditur 306 c, 307 e f, 309 c; et S. Methodius 98 f. Studiosi et pii SS. Basilius, et Gregorius Naz. 311 d e f, seqq. Adolescens Libanus prius studiorum negligens, deinde librorum avidus lector 308 e. Adolescentes hujus discipulos parum apte fingitur Basilius iustraxisse, de virtutibus 422 d seq. Studiosorum Athenis petulantia et stultitia in excipiendis tironibus 310 d e f.
- Adulator principum ineptus Modestus Praefectus sub Valente 357 f.
- Adulterium, Vide, Impudicitia.
- Amentes curantur ad invocationem S. Nazarii Martyris 14 a d.
- Amicitia Basilii et Gregorii Naz. mutuis officiis coalescit usque ad perfectionem 310 d e f, seqq.
- Amissarum rerum patrocinium S. Antonio de Padua utiliter commendatum 243 b c d, seqq. 247 e f seqq. 259 e seq. 264 b c d. Mula ab eo reducitur ad Dominum 247 f, 248 b c seqq. Post rem ejus patrocinio recuperatam dolens de elemosyna in eum finem facta, illam rursus amittit, et pecuniam elemosynae impensam recipit 257 b seq. Vide Cambialis, Computus.
- Amor in Deum fortis S. Marciiani 280 b
- Amor mutuus S. Leonis Pap. III et S. Caroli Magni 82 c. Vide Amicitia.
- Amor proximi. Vide, Caritas.
- Angelus liberat S. Vitum et Socios de catasta 503 e; tanquam naucerus navicula transfert in Italiam, aliisque rebus juvat 492 f, 502 a b. Angeli apparent cum S. Vito canentes 502 f. Angelus apparet S. Aquilinae Martyri 179 b seq. movet S. Odolphum ut Trajectum eat. 90 c: Infernum ostendit S. Landelino ut convertatur 539 c. 542 d, panem defert S. Onuphrio in solitudine 28 a, Eucharistiam ministrat Solitariis, et eos subinde in caelum defert, iterumque reducit in solitudinem 28 a, declarat Sanctitatem Ven. Richardi et Maldivi: ad virtutem hortatur Rodolphum 479 b c. Angelus epistolam defert pro S. Antonio de Padua 219 f; ad ejus sepulcrum ducit mulierem sanandam 210 e f. Angeli apparent alati 500 d, Angelorum cunctus auditus ab orantibus 291 e, et in morte S. Onuphrii 29 f. Vide, Daemon. Apparitio.
- Angelus custos deducit in solitudinem S. Odolphum 89 e seqq. confortat S. Vitum Martyrem 499 f.
- Anima occisi, sed resuscitandi, non longe abt a Corpore 245 b c. Vide, Conversio, Purgatorium, Angelus, Daemon, Zelus, Animae puritas,
- Antrum inhabitat S. Marcianus, et cur 278 a
- Apostolicae virtutes S. Eskilli in Suecia 95 b e. seq.
- Apparitio. Christus apparet S. Vito Mart. confortans eum 502 f seq. S. Agatha apparet ad Martyrium vocans S. Dignum 452 b. S. Symeon Evangelicus in forma Episcopi cum baculo aureo 38 a seq. S. Marcus Episc. paralyticum sanans 293 d e f. S. Nicolaus Romano Pontifici commendans S. Petrum Athonitam 39 d e, et S. Bernardo Menthoniensi, confirmans eum in pio proposito 550 e f; et per eum Xenodochium extrui jubens 558 b
- Apparet S. Cnnera captivo 61 e f. 62 a b: et in tempestate periclitanti 67 a, et puellae in puteum lapsae, quos liberat 67 b. B. Angelus Clarenus cum B. V. quae testatur Angeli sanctitatem 575 c, S. Basilius saepius S. Gregorio Nazian. 409 o. S. Franciscus ut animam B. Guidonis ad caelum vocet 100 b, et benedicens suis qui paupertatem laxari non permittebant 203 d e: idem adhuc vivens, sed alibi degens, filius suis apparet, approbans concionem S. Antonii de Padua 201 e. Apparens S. Joannes a S. Facundo homicidium impedit, sese interponens 154 e f: idem varis apparet 134 e f, 152 e. Apparet S. Triphylus adhuc vivens Constantino Magno aegrotanti 175 f.
- Apparet S. Antonius Paduae degens, Ulisipponae; et parentem a suspitione peculatus liberat 201 d; item adhuc vivens absentibus, monens confiteendum de peccatis 202 a, in hora mortis suae amica; dicens se Paduae, relicto asello suo, in patriam ire 224 b seq. post mortem apparens, sub ruina opprimendum servat 213 d. Peccatores excitat ad peccatorum confessionem 223 a. Homicidium impedit 225 b seq. Infirmam sanitatem offert aut caelum: infirma sanitatem eligit et impetrat 225 e, cum S. Francisca desperabundam ad poenitentiam movet 227 e. Conjuges duos a periculo damnationis liberat 227 e f, moribundum solatur 230 f. Apparet Patri Bernardina Colquano 246 e f: res amissas inveniri facit 247 seqq. 252 b, innocentes a morte et carcere liberat 252 e f seq. Candelam templo suo adferri jubet 254 b c a lapsu praeservat sibi devotos, et alios sanat 255 a b, daemones abigit qui volebat alium decipere 259 e, daemones abigit qui volebat alium decipere 263 c d. Apparet similis imagini suae 249 e 254 d seq. 262 e Apparitione Christi ficta daemones decipit Monachum 179 e f. Vide Oratio, Reliquiae, Angelus, Cux, B. Maria, Spiritus sanctus.
- Aqua benedicta sanat S. Psabnodius filium Ducis Aquitaniae 190 e
- Aqua in qua manus abluerat S. Marcus, miraculosa 292 a et S. Guido 99 e. Aqua in vinum mutatur B. Isfrido in die Parasceves 564 c: item pro venerabili Richardo 469 e f. Vide Vinum. In Aquas conjectus, alligato ad collum lapide, S. Cetheus Episc. moritur quidem; sed non submergitur 186 a b c: super aquas graditur cum aliis se sequentibus S. Joannes a S. Facundo 132 a, easque ab eis non tinctus pertransit 132 a
- Aquila cibum defert S. Vito et Sociis 502 Aquilae custodiunt Sanctorum corpora 503 f
- ad Aram confugiens mulier per S. Basilium servatur a Praefecti injuria 362 e f.
- Arbor olea se inclinat transeunti S. Joanni a S. Facundo 127 e. Cupressus plantata manibus S. Antonii de Padua trecentos annos viret 203 a. Arbores insuetunt se B. Placido transeunti 108 e Arbor excommunicatae, vide excommunicatio.
- Arca testamenti S. Antonius de Padua 200 f, 216 f.

INDEX MORALIS

Archidiaconus pius *S. Bernardus Menthon.* 553 f.
 Artibus liberalibus discendis virtutes jungunt et
 præferunt *SS. Basilius et Gregorius* 311 e f. Vide
 Adolescens.

Austeritas vivendi *B. Bartholi* 487 a b. *S. Joannis
 Facundi* 126 b. Austeritas vitæ solitari cujusdam,
 deinde in peccatum lapsi 314 a b. Austerum Mana-
 chorum *Aegyptiorum* institutum cupit imitari *S. Ba-
 silius* 313 e f. Vide Pœnitentia, jejunium, lectus,
 cilicium.

Avaritia *Valentis Imperatoris et ministrorum ejus*
 326 f, 369 c d seq. *Anthimus Episc.* avaritiam
 suam honesto pretestu pulliat 372 b c. Avarus a dæ-
 mone obsidetur 293 e. Vide divitiæ, usura.

B

Baptismum (ad) paganos hortatur *S. Marcianus*
 278 b. Baptizatus *S. Basilius* tingitur in *Jordane*,
 apparente *Spiritu sancto* instar *Columbæ* 422 e f.

Benedictionem a *Crucifixo Domina Ven. Richardus*
 accipit 456 f. *S. Franciscus* benedicit suis qui pau-
 pertatem laxari non permittebant 203 o f. Pons mira-
 culosus Benedictione *B. Guidonis* 99 e, vide Crucis
 signum.

Beneficentia multos sibi et Deo lucratur *Ven. Ri-
 chardus* 465 o f seqq.

Beneficium Ecclesiasticum sine officio retinere
 non vult *B. Joannes a S. Facundo* 416 b c.

De Sanctis irreverenter et blasphemio locuti puniuntur
 61 e d, 213 e. Blasphemii puniti, punientes san-
 nantur 232 d e, 134 d o, 244 e.

Bubonem vertit in Caponem *S. Antonius de Padua*
 406 d.

C

Cadaver dudum mortui hominis adhuc sedens reper-
 tum, ad tactum in cineres resolvitur 19 f, vide Corpus,
 Reliquia.

Cæcus miraculose visum impetrat, sed rursus amit-
 tit, quia sic expeditabat salutem animæ 134 e. Vide
 Oculus.

Cœlestis gloriæ spe ad virtutem excitatur *S. Me-
 thodius* 441 e. Cœlestis gloriæ conspectu mœtetur mulier
 festum *S. Antonii de Padua* non violare 228 d. Animum
B. Guidonis ad Cœlum vocat *S. Franciscus* 400 b.

Cœleste lumen. Vide Lumen. De Cœlo vox audita.
 Vide Vox, Columba.

Calculus feliciter cæsectus *S. Joanni a S. Facundo*,
 post votum Religionis incunde emissum 416 e, 428 e d.

Calumniis variis ab hæreticis impetitur *S. Basilius*
 302 a f, etiam ob scriptam officiosam ad *Apollinarem*
 epistolam 312 d : ille frustraneum judicat respondere
 ipsis non destitutus 400 a *S. Methodio* impudicitæ cal-
 umniam struunt hæretici, fraudem detegitur ad ipsorum
 infamiam 449 a b, falso accusatur *S. Cetheus Episc.*
 de prodicione civitatis 185 b e d. Calumniis sibi obje-
 ctis jurjurando purgat se *S. Leo III* 76 a b, et pro
 calumniatoribus orat 83 e. Ut parentes suos innocen-
 tes a suspitione cædis liberet *S. Antonius de Padua* im-
 mensum iter una nocte conficit, et occisum suscitatur 201 e.
 Idem *Paduæ* degens apparet *Ulyssipone*, ut patrem
 peculatus suspitione liberet 201 o. Calumniam invidi
 inferunt *S. Marco Episcopo* 98 e d

Campanæ sponte sonant in Canonizatione *S. Antonii
 de Padua Ulyssiponæ* 224 e

Cambialis schedula reperta ope *S. Antonii de Pa-
 dua* 255 d.

Candela, vide Cereus.

Canes custodiunt corpus *S. Dulæ Mart.* contra aves
 et feras 524 b.

Canonicæ horæ, vide Horæ.

Canonizatio *S. Joannis a S. Facundo* postulata et

impetrata 140 seqq. Canonizationem *S. Antonii de
 Padua* non differendam diutius, Deus declarat 209 c :
 ia ea campanæ ultra sonant 224 e; de eadem bullæ
 Pontificiæ 215 c seqq.

Cantus, Vide Chorus, Angelus.

Caponis ossa vertuntur in spicas piscis per *S. An-
 tonium de Padua* 203 a.

Cappas Monachorum in silva jacentes auferre ten-
 tons, miraculose impeditur 542 a b, 544 a.

Captivus apud infideles mirabiliter liberatur *S. Pe-
 trus Athonita*, per *S. Nicolaum et S. Syracanem Evan-
 gelium* 37 e f seqq. alius per *S. Antonium de Padua*
 252 b. Duo milites e præsidio in alium locum miracu-
 lose translati 35 d e. Captivos propter debita soluta
 innocentes liberat *S. Antonius de Padua*, recepto ab
 iniquis dominis inferno damnatis chirographo 262 c d
 e f : alios plures innocentes a morte et vinculis liberat
 idem *Sanctus* 252 d e seqq. in carcere detentam *Ma-
 nialem* innocentem liberat *S. Joannes a Facundo* 134 e.
 Carcere miraculose liberatus *B. Gerardus*, monaste-
 rium ingreditur 193 d.

Carcerifudo et arcto includitur *S. Methodius* 448 e.

Caritas misericors est 474 e.

Caritate proximæ excellit *S. Agricus Episcopus* 180 b f

Caritas *S. Odilonis* erga proximum 458 a leprosis
 ministrat *S. Basilius* 354 d. Caritas *B. Placidi* pueri
 erga sodales 406 a erga Religiosos miraculo probata
 218 e f. Vide Religiosus, Pauper, Oratio, Humilitas.
 Caritas erga consanguineos, vide consanguineus.

Castitatem jejunio servat *Philoromus* 348 b. Ca-
 stitatem *S. Petri Sebasteni et uxoris ejus*, fingitur
S. Basilius per ignem probasse 433 a b seq. Apparens
S. Petrus S. Methodio libidinem extinguit 446 a. Ten-
 tationes impudicæ fugiendæ sunt 107 e. A muliere ne-
 mini salis cautum 20 e. Sacerdos subinductam habens
 mulierculam jubetur eam dimittere a *S. Basilio* 350
 d e. Sponsam offerente patre accipere recusat *S. Ber-
 nardus Mentthoniensis* 550 d e f. vide Oculus, Pudici-
 tia, Virginitas.

Cereus miraculo accensus non minuitur, sed crescit
 286 e f. Cerei, accensi ad honorem *S. Joannis a S.
 Facundo*, non minuantur 139 e. Cereum pro templo suo
 deferri jubet *S. Antonius de Padua* 254 b c.

Cerva ducit venatorem ad *S. Petrum Athonitam*
 48 b e seq. cervam jubet *S. Marcus Episcopus* lac-
 dare esurienti Diacono 291 e.

sine Cibo perambulatur *Paphuntius* solitudinem, mira-
 culose confortatus 21 f seq. 24 c : cibum desert aquila
S. Vita et sociis 502 b

Cilicio *B. Placidi* 106 b, et *S. Bernardi Mentho-
 nensis* 556 b

Claves Romani Pontificis significant plenitudinem
 Apostolicæ potestatis 80 e d Claves confessionis *S.
 Petri* missi Regi *Franciæ a Leone III*, tamquam de-
 fensori Ecclesiæ 70 a

Colloquium spirituale inter *SS. Ephrem et Basi-
 lium* 382 e f

Columba assa reviviscens avolat e scutella, ne ea
 vesci cogatur *S. Joannes a S. Facundo* 430 e d.

Instar columbæ animæ Sanctorum 503 e, instar
 Columbæ apparet Spiritus sanctus *B. Placido* 107 d,
 et suggerens *S. Basilio* prædicandi verba 381 d. Co-
 lombæ auræ supra altare 423 c. Vide Anima, Ba-
 ptismus.

Columnæ instar ignis apparuisse dicitur *S. Basi-
 lius S. Ephremo* 433 a.

Computus magnæ summæ amissus reperitur invo-
 catione *S. Antonii de Padua* 255 f.

Concionator pius *S. Bernardus Mentthonensis* in vir-
 tutibus se exercet 556 a. Concionatur cum fructu *S.
 Odolphus* 90 b, et fere quotidie, licet infirma valetu-
 dine, *S. Basilius* 346 a b c. Huic concionanti verba
 suggerit Spiritus sanctus 381 c d e.

Concionatur

Concionatur frequenter S. Joannes a S. Facundo 117 b; vitia publica reprehendit intrepide 119 a et propterea multa patitur 129 e f; sed a Deo defenditur 119 c d e, concaptim eum audientes puniuntur 132 d. Concionator intrepide contra Mahometaos S. Fandilas 192 a Concionatoris officium suscipere cogitur S. Antonius de Padua 200 d e f exeret illud magno fervore, libertate et gratia 200 e, atque obtente auditur 202 d, 204 f. Diversarum linguarum auditoribus intelligitur 216 d, et a longe distantibus 222 e f, cum fructu magno 201 f: concionando latrones convertit 228 e, publice reprehendit Episcopum eumque convertit 219 b; imbrem suspendit ne concionem impediatur 219 c d, ejus concionem conatur impedire demon rupto suggestu 219 a et Sancti guttur stringit fere usque ad suffocationem 204 e. Idem Sanctus piscibus concionatur 216 e seq. ut a Concione auferenda matrem abstrahat demon, sub specie nuntii falsas litteras fert de morte filii 220 f Vide Zelus animarum, Evangelium, Lingua.

Concordiam inter orthodoxos servandam tempore persecutionis monet Chalcidenses S. Basilius 366 e f. Vide Dissensio.

Confitetur semper ante Missam S. Joannes, a S. Facundo 118 b. Moribundus vero Richardus 477 f; quotidie in ultima infirmitate S. Bernardus Mentonenensis 560 a. Peccatoribus occultis apparet S. Antonius de Padua, et confiteri jubet 202 b, 223 a, non confessum resuscitat ut Sacramenta suscipiat 263 e f. Virtutes poenitentium in confessione audita, non sunt revelanda 120 d seq. Confessarius discretus, sed minime indulgens, S. Joannes a S. Facundo 118 f. Peccatum quod mulier non audebat confiteri, fugitur post mortem Basilius remisisse sine confessione 433 e seq.

Confraternitas sese flagellantium a S. Antonio de Padua cepit exordium 202 c seq. Confraternitas instituta ad honorem S. Joannis a S. Facundo 139 b c, oia erecta ad honorem S. Fandilæ 192 d

Consanguineos suos ad virtutem stimulare conatur B. Placidus 108 a: reprehenditur a S. Basilio Timotheus Chorepiscopus, consanguineorum negotiis se nimium immiscens 348 a b c. Demon a vita solitaria conatur abducere S. Petrum Athonitam consanguineorum recordatione 44 c, 45 a

Conscientiæ teneritudo S. Joannis a S. Facundo 130 e f, qui conscientiam quotidie examinat 118 b

Consilio malo seducitur S. Landelinus 539 a b, 543 b.

Deus mirabiliter consolatur eos, qui se in hac vita ipsius causa affligunt 28 b c.

Constantia in ferentis tormentis S. Basilidis M. 6 seqq., et sociorum 10 e f. S. Aquilinae M. 169 d e seqq. S. Victorini M. 164 c d. S. Viti 499 e f, et Sociorum in variis tormentis 492 b c, S. Dulce M. 521 d seqq. S. Feliculae M. 160 c f, SS. Valerii et Ruffini 285 d e f. S. Cethei M. dum ab impiis interficeretur 184 d e seqq. Constantia S. Basilii contra ministros Constantii Imp. Ariani 357 c d seqq. ejusdem intrepide arguentis Julianum Apostatam 321 d e f, et contra Valentem Imperatorem Arianum 360 a b c seqq.: ejusdem Ecclesiam defendentis 327 d e seq. nec minis territi nec moti blanditiis 328 b c d: ita hereticorum impetum frangit ibid. d e. Ejusdem S. Basilii constantia contra Ponti Praefectum, cum magna humilitate conjuncta. 362 d e f: in orthodoxa fide tuenda contra Eustathium et Arianos 380 e f seq. Constantia Nicopolitanorum contra Arianos 396 e f et Chalcidensium Basilio laudata 357 b c. Constantia Fratris Philippi Martyris sub Saracenis 221 a b. vide Fortitudo, Martyr.

Contemplationi actionem jungit S. Basilius 318 d

Contumeliam a Juiano Apostata fert patienter Philoromus, propter fidem 348 b.

Conversio Landelinus Angelo ipsi, damnatorum poenas ostendente 539 c, 543 d, et pro coorante S. Auberto ibid. d. Conversio mirabilis adulteræ, volentis maritum interficere per S. Joannem a S. Facundo 154 d, convertit latrones S. Antonius de Padua 228 e et hæreticum 246 d seq. Ethnicos obstinatos verberibus cogit Christianam fidem amplecti et ejus prædicatores facit 245 d e f. multas Meretrices S. Joannes a S. Facundo convertit 131 d vide Peccator.

Demosthenis coquorum Praefecti audaciam compefcit S. Basilius 360 d.

Cor usurarii inter ejus nummos reperitur, ut pro concione dixerat S. Antonius de Padua 202 c Corona. vide Martyr, Imperator.

Corpus B. Placidi post mortem formosum apparet 108 f. Vide Cadaver, Reliquia, Integritas corporis.

Crux plantata in colle ad urcendas tempestates 192 e: per schedulam cui inscriptum erat Ecce crucem etc. fugatur demon. Perdita S. Crucis Reliquia miraculose recipit Ven. Richardus 483 a S. Nicephorus Patroarcha Leoni III mittit particulas S. Crucis inclusas Encolpio 85 b. demonem Crucis signo fugat B. Placidus 109 e. Vim igni adimit et leonem domat S. Vitus 503 b c. Turres in lapsum incliuantes erigit ven. Richardus 462 c f, mortuam suscitatur B. Guido 100 a b. Crucis signo et invocato S. Antonio de Padua morbos curat P. Bernardus Colnagus 247 b seqq., signo Crucis S. Antonius de Padua contractum sanat 222 c et epilepticam ibid. d, item aliam epilepticam 213 b, cibus signo Crucis benedicendus est 234 c. vide Benedictio.

a Crucifixo Domino benedicatur venerab. Richardus 456 f, et ob ejus devotianem imago crucifixi lacrymas fundit 483 e, in Imaginem Crucifixi et Reliquias injuriosus punitur 539 e.

Cultus Sanctorum, vide Festum.

Cypressus plantata manibus S. Antonii de Padua trecentos annos vivet. 203 a

D

Demon serpenti comparatur 292 e, sub specie famulae ministrat Dominæ peccatrici 227 a c. Dæmones antra inhabitant, et dolus homines ad idololatriam perducunt 280 c seqq. videntur sanare 553 a; horrent sepulcrum Eli-sei Prophetae 273 b. Dæmon transfiguratur se in Angelum lucis 179 e f. Specie majorishunnia vita solitaria abducere conatur S. Petrum Athonitam 44 b c seqq. eundem decipere conatus humilitate vincitur 47 e f. seqq. assumpta specie Christi decipit Monachum 179 o f. et persuadet mulieri in aquas se præcipitet, sed hæc per S. Antonium de Padua liberatur 227 c d e: sub specie mali nuntii nititur concionem turbare, 220 f. Oratioem et prædicationem impedire conatur 219 a b. S. Antonii de Padua guttur fere ad suffocationem stringit 204 e. Demon instar militis cum aliis similiter demonibus apparet et instar draconum, ut orationem interturbet S. Petri Athonitæ 43 e seqq., per ministrum suum pacem turbat 475 b, trascitur in S. Marcum Episcopum 292 a.

Dæmones captivam ducunt aniam Imperatoris, qui intercedente S. Benedicto servatur 482 o Dæmon pro una animi sibi ereptu duas se recepisse gaudet 227 b c, filium in Deam dæmones superat B. Placidus 107 e. Dæmones fugat Corpus S. Petri Athonitæ ex tota regione in quam translatum erat 50 c. Demon redire jubet novitiam ad Religionem, et ablata restituere 220 d. Dæmonem ex curiositate invocans, fit mutus et cæcus 229 b; ei se ignoranter devovens a S. Antonio liberatur 263 c d. Dæmonis præstigia, et sacrilega cum eo pacta dissolvit fugitur S. Basilius 429 a seqq. Musca imago Dæmonum 303 e. Vide Crucis signum, Reliquia.

Desperans

INDEX MORALIS

Desperans peccatrix per S. Antonium de Padua et S. Franciscum movetur ad pœnitentiam 227 a
 Deum videt sibi spiritaliter inhabitantem S. Triphyllius 176 c. Dei providentia mirabiliter deducit S. Antonium de Padua 199 a b, laudatur in electione S. Ambrosii Ep. 406 f. fiducia in Deum dæmonem superat B. Placidus 107 f.
 Diaconus cum Virginibus choreas ducens jubetur a S. Basilio officio deponi 381 n b seq. Diaconi lascivum aspectum fugitur punivisse S. Basilium 424 d.
 Dies, vide Dominica.
 Disciplina Religiosa, vide Reformatio.
 Dispensator, vide Cellarius.
 Disputatio fieta et ridicule pia Basilii cum Philosopho 419 e, altera eum Libanio 422 b c.
 Dissensio inter Episcopos multum obest Ecclesiis 336 b : ejus, origo et mali effectus 371 f seq.
 Divitiæ. Cor usurarii inter ejus nummos reperitur 202 u, vide Avaritia.
 Doctor Ecclesiæ S. Antonius de Padua 224 d.
 Doctrina, vide Adolescens. Eruditio.
 Dolor S. Bernardi in morte fratris sui Gerardi 194 e d e seq.
 Dona recusat accipere a peccatore, qui tentandi ergo ea miserat, S. Antonius de Padua 223 d e.
 Dormire. Vide Lectus, Somnus.
 instar Draconum dæmones apparent ut orationem S. Petri Athanasiæ inturbent 43 e seq.
 Duellum. Ermenoldus, opera dæmonis usus, nobiles accusat rebellious; contraque eos, ita probaturos suam innocentiæ, duello decertans plures interficit, tandem et ipse occiditur 475 b c d.
 Duplicitatem adit S. Joannes a S. Facundo 130 e f.
 Durities vestitus et Lecti, etc. vide Cilicium, Lectus.

E

Eccliesiarum pacem desiderat et procurat S. Basilus 338 seq. Ecclesiæ defensor S. Leo Papa III 70 a; ejus jura defendi peti per S. Carolum Magnum 82 d o f seq. Erga Ecclesias munifici David Rex Scoticus, Willelmus II Dux Normanniæ 475 a. Immunitatem a tributis concessam Ecclesiasticis conservandam curat S. Basilus 349 f. Beneficium Ecclesiasticum siue officio retinere non vult S. Joannes a Facundo 116 o f. Vide, Templum.

Elucatio filiorum. Vide, Filius.

Electio. Vide, Episcopus, Abbas.

ad Eleemosynas conferendas hortatur omnes S. Basilus 355 b, et S. Leo Papa III, eleemosynis et ipse deditus 69 f. In Eleemosynis dandis profusus Willelmus Dux Normanniæ 475 a : in eleemosynam erogari jubet omnia monasterio superflua Willelmus Abbas 474 o f : Eleemosynis dandis sua omnia impendit B. Guido 98 d. Pro Eleemosyna acceptum pallium, rursus donat pauperi S. Franciscus 98 d o ; Ven. Richardus ornamenta Ecclesiæ vendit tempore famis pro indigentibus 474 d e, S. Antonius de Padua mirabiliter commutat in aliam eleemosynam rotum de lampade argentea offerenda 268 e f : incredulæ danti eleemosynam ut rem amissam per S. Antonium de Padua reciperet, hic rem amissam refert et simul eleemosynam 257 b. Vide Fames, Misericordia, Pauper.

Propter Episcopi electionem dissensio turpis 681 n d. Episcopum bonum eligendum curat S. Odolphus 92 a. S. Basilii electionem promovent SS. Gregorius Nazianus, et Eusebius Samosathenus 332 o seqq. Episcopatus omnibus approbantibus eligitur S. Methodius Constantinopolitanus 449 b : in electione S. Ambrosii laudatur Dei providentia 406 f, invitus eligitur S. Moreus 291 f. Episcopatum admittere noleas, eo quod de divitiis satis sibi prospectum esset, puniendus prædi-

citur 91 b. Episcopus tali gradu dignos nullo alio respectu eligit S. Basilus 376 e f, et in eorum Ordinatione canones servari vult 377 d seq. Intrusus usum lingue amittit quoties Episcopi officio fungi vult 14 f. Episcopus honori cathedræ debet esse, non ipsi cathedra 372 d e. Dissensionis inter Episcopos origo et mali effectus 336 a 371 f seq.

Episcopalis sollicitudo S. Basilii 346 f. Ad Episcopum spectat, fures sacerdotibus injurios, meliores reddere, aut punire 350 c. Episcoporum nomina, pro varietate meritorum, auro argento et aliis metallis notata 455 f. Episcopum suum S. Cetheum ejectum reducunt Amiternenses 182 d e seq.

Episcoporum translationes de una ecclesia ad aliam probata S. Basilio 397 c d. Ornamenta Episcopalia S. Aldrici servantur pro Reliquiis 543 A : fascias lineas cur gestent Episcopi Græci 449 e. Episcopales virtutes S. Methodii 445 e. S. Marci 292 b. S. Basilii 333 b, Vide Simonia, Ordo, Monachus, Concio.

Eremita. Eremitus. Vide Solitarius, Solitudo.

Eruditio S. Basilii omniæna 312 b c d.

Evangelium Christi debet esse Christianus 129 e Evangelii prædicatorem, qui audire nolunt, ab hostibus devastantur 87 e, 91 a b.

Eucharistia non datur mortuis 423 b, in Eucharistia dicitur Christus apparuisse 423 c, splendor miraculosus a Christo in Eucharistia procedit 420 o f. Eucharistiæ veritatem miraculo per multum probat S. Antonius de Padua 217 e d. Monachum, qui calicem sacrum effuderat, puniendum monet Angelus 483 c. Eucharistiæ frequens usus in Ecclesia S. Basilii 346 f. Eucharistiam Angelus ministrat solitarius 28 a, communicat quotidie in ultima infirmitate S. Bernardus Menthoniensis 560 a. Viaticum moribundus pie suscipit Ven. Richardus Ab. 477 f. Vide Missa.

Examen conscientiæ. Vide Conscientia.

Excommunicatione perjurium puniendum decernit S. Basilus 352 b, et raptorem virginis censuris coerceri 352 a : sub eadem pœna præcipit Sacerdoti mulierem subinductam dimittere 350 d e. Excommunicatum fratrem olloqui non vult S. Joannes a S. Facundo 118 e

Exilium in S. Basilium decernitur ab Imperatore, sed a Deo impeditur 360 d a f seq. fractis calamis subscribere volentis 361 e. Corpus S. Nicephori in exilio pro fide mortui in urbem refert S. Methodius 450 c d.

F

Famem orando avertit S. Basilus 347 c : ejus tempore hortatur omnes ad pœnitentiam 347 b et subvenit pauperibus 347 c seqq. In fame, tam valida ut homines se mutuo comederent 474 a b, subvenit pauperibus Richardus Abbas, Principes hortans ad Eleemosynas, et vendens ecclesiæ thesauros ibid. e f.

Farinam multiplicat B. Guido in gratiam pauperis 99 d e.

Fascias lineas cur gestent Episcopi Græci 449 c

Faucium dolor curatur invocatione S. Cuveræ 57 f, 59, a 65 d seqq.

Festa instituta ad honorem S. Joannis a S. Facundo 142 d seqq. Festum violans punitur 561 e f. in die Festo laborans corripitur ostenso inferno et Sanctorum gloria 228 b e d, vide Constantia, Concio, Evangelium.

Fiducia in Deum vincit dæmones B. Placidus 107 f. Incredulæ danti eleemosynam, ut rem amissam per S. Antonium de Padua reciperet, hic quidem eam refert, sed simul eleemosynam 257 c d

Filii. Educatio pia Basilii Magni sub matre et avia 304 d seqq. eadem in patre miraculo honorata 305 a b.

Filium

Filium discolum invocatione S. Bernardi Menth. parentes correctum recipiunt 361 b c. S. Odolphus, ut parentam satisfaceret voluntati, Religionis ingressum omittit 89 d. Filius Valentis moritur ob hæresim patris 360 a b, 428 e.

Flagellantium se Confraternitas initium sumpsit a S. Antonio de Padua 709 c seq.

Flores miraculose nati ex tumulo B. Bartholi 487 d. Fles in manu statux S. Antonii de Padua per annum integram servatur, et siccus stipes novum producit 265 b c.

Florescit ramusculus arbori avulsus in manu B. Hartwici 45 c

Fons miraculosus S. Viti 493 b. B. Guidonis 99 b.

Fontem miraculose excitat Landelinus 542 a, 544 b.

Formidolositatem vincit Philoromus 348 c.

Fornicatio, vide Impudicitia.

Fulgor, vide Lumen.

Fulmina nulla nocuerunt, ubi corpus S. Viti servabatur 511 b

Furtum Religiosi hypocritæ innotescit invocatione S. Antonii de Padua 268 e seq. Furtum non restituens a dæmonibus vexatur, daninum passo invocante S. Antonium de Padua 260 a b c : alii aliter restituere coguntur 260 e f : Fures sacrilegos, qui Presbyterum spoliaverant, ad Episcopi jus spectare docet S. Basilius 350 b c.

G

Gloria vana decipit Monachum ficta Christi apparitione 179 c f

Gloria cœlestis, vide Cœlum.

H

Hæresis occulta magis nocet quam aperta 406 b c. Hæretici conversionem mentiuntur 340 d e, pacem se velle simulant cum Orthodoxis 380 d e seq. fidei confessionem sæpe mutant, Orthodoxi numquam 403 c : in professione fidei fraudes adhibent 378 e f. Magistratibus abutuntur ad illos persequendum 396 b c ab istis deceptum se subscripsisse fidei formulæ fatetur Dianus Episc. moriens 319 a Eustathius Sebastenus diu simulatam hæresim sæpius ejurat 374, Hæreticis communicat, quos ante excommunicaverat 396 e f. Hæresum incrementum peccatis suis imputat S. Basilius 387 b. Hæreticorum conversionem omni modo carat 388 d e f seq. cum iis dissimulans ipse Hæresis suspicionem incurrit 342 d e f. seqq. eorum judicandorum causam defert Romam 406 b c, libellis fumosis ab iis proscissus, triennium tacet, tandemque respondet, non ut ipsis, sed aliis satisfaciat 392 e f seq. 399 e f : nam ad ipsorum calumnias respondere frustraneum judicat 400 a. Eunomius Hæreticus Basilio timiditatem per convitium objicit 325 b c. Ob Hæresim Valentis moritur ejus filius 362 a b, introductis ad ægotantem hæreticis 428 e. Diodori et Flaviani Presbyterorum contra Hæreticos zelus 365 a b, ab Hæreticis multa patitur S. Methodius 440 b. Haic impudicitæ calumniam illi strunt : sed fraus detegitur ad ipsorum infamiam 449 b c. Hæreticos insectatur prædicans, confundit et convertit S. Antonius de Padua 217 b, 201 a : propterea hæreticorum malleus appellatus 201 f, intercessione ejus unus convertitur 246 a seq.

Homicidium impedit apparens S. Antonius de Padua 235 b seq. et S. Joannes a S. Facundo 154 d. Homicidium sacrilegum miraculose impeditum 464 e f. Homicidæ divinitus puniti 59 e f. Homicidam e patibulo liberat S. Antonius de Padua, qui deinde factus est Religiosus 251 e f seq.

Horæ Canonicæ, vide Officium divinum.

Hospitalitas ad peregrinos excipiendos fundatum monasterium 177 d. Vide Xenodochium. Pes.

Humilitas S. Joannis a S. Facundo 118 d seq. Humilitas S. Basilii submisse de se sentientis 316 c, persecutiones Ecclesiar peccatis suis adscribens 387 b, et lerrosis ministrantis 354 d, Humilitatem in corporis habitu commendat idem Sanctus 317 d, et in Episcopatu exercet 345 d cum magna humilitate et libertate Præfecto Ponti respondet 380 e f seq. Humilitas Ven. Richardi, virtutes suas occultantis 479 c. Humiliter latet, tamquam indoctus, S. Antonius de Padua ante prædicationem 199 a b : fugit honorari propter miracula 222 d, gratias sibi a Deo factas revelari prohibet 220 f, 222 f. Humilitas Ven. Frederici Comitis, ad pedes Abbatis sui in nobilitum consensu sedentis, Cæmentarii vices suppletis, culinæ ministeria obeuntis 459 a b. S. Edburgæ Humilia ministeria exercentis 347 a. S. Dignæ, se Indignam vocari volentis 452 c. S. Odliæ, instante sibi morte pedes pauperum abluentis 460 b. Humilitate dæmon vincitur a S. Petro Athoua 47 e f seqq. Humilitatem commendat S. Orsisius, ne quis in monasterio prælationem ambiat 533 a b. Vide Abbas, Episcopus.

Hypocrisi Eustathii Sebasteri et Eustathianorum decipitur S. Basilius 314 b c, 373 d e seq. Furtum a Religioso Hypocrita factum innotescit invocato S. Antonio de Padua 268 e seq. vide Hæresis.

I

Idioma Græcum divinitus edocetur B. Angelus Clarens 569 a. Ejusdem idiomatis peritiam dicitur S. Basilius miraculose impetrasse S. Ephremo 431 e

Idololatriam ridet S. Dulcis Martyr 521 d seq. ejus vanitatem ostendit S. Aquilina 167 f, Ethnicorum di homines nefarii fuerunt 285 d, quod ostendit S. Basilides 6 d e seq. Idololatriam in Suecia restituit Rex impius 95 d e, Gentiles pro Deo colunt S. Vitum Mart. ex rudi quam de eo habebant notitia 496 e f

Idolum antiquum, stola Sacerdotali vinctum, in terram dejecit S. Bernardus Menthonensis 555 b c, 555 d e.

Ignis miraculose accendi solitus in sabbato sancto Hierosolymis 470 f. Ignis non lœdit imaginem S. Antonii de Padua 257 f. Ignis extinguitur ad preces S. Odulphi 91 d. S. Bernardi Menthoniensis 561 e, 562 a b, 563 a : et S. Antonii de Padua 258 e. Castitatis probatio per ignem 433 c d seq.

Imago S. Antonii de Padua ab igne et aqua manet illæsa 257 f, dat signum invocanti ipsum, quid faciendum sit 230 a b c : inverso modo collocata, in rectum statum ipsa se transfert 269 a b d, schedam dat cuidam indigenti ad accipiendam pecuniam 268 c d : idem S. Antonius non putitur amoveri e basilica Lateranensi suam et S. Francisci Imaginem 230 e f. Imagines S. Joannis a S. Facundo miraculose 153 a seqq. Imago Crucis statuitur in colle ad arcendus tempestates 192 e. Contra Imagines sacras nota persecutio 441 e, pro iis multa patitur S. Methodius 440 b, 442 a b c seq. eusque strenue defendit 442 c. Imagines sacræ restitutæ 449 e f. in Imaginem Crucifixi atque Reliquias irreverens punitur 539 c

Immunitas Ecclesiastica, vide Ecclesia.

Imperii translatio ad Francos 80 d, seq. Imperator Carolus Magnus coronatur a S. Leone III 76 c. Imperatores cum titulo nihil juris acquirunt in urbem Romanam etc. 80 d, seq. vexillum Romanæ urbis Regi Francorum et Longobardicæ missum a Leone III tamquam defensori Ecclesiar 70 a. Carolus Magnus regnum suum in tres filios dividit 82 b, in regnum suum restituitur Rex Nordanhumborum per Imperatorem Pontificem 82 c.

Impudicus obscænas cantilenas cantans subita morte punitur 537 e. B. Joannes a S. Facundo a mulieribus fere lapidatur ob vestitum earum inverecundum publice reprehensum

reprehensum 431 d, idem veneno per meretricem præbito moritur 132 e f, vestium luxum abdicans puella, morbo sanatur a S. Antonio de Padua; sed eaz resu. aens rursus infirmatur et venter miraculoso igne consumuntur 231 b. De Impudicitia falso accusatur S. Methodius ab aliis hæreticis, quorum fraus patescit ad ipsorum ignominium 449 b c. Vide Incestus.

Incedium, vide Ignis.

Incestus. Accusatur Diadorus approbasse conjugium cum sorore uxoris defunctæ 365 b seq.

Infernos, Venustus et Ethna 262 f, ad inferna rapi videt socium peccatorem S. Landelinus 539 e 543 d. Inferni conspectu terretur mulier ne in die festo laboret 228 b c.

Infirmus vide morbus.

Ingratus Sancto, ejus meritis sanatus fuerat ab amentia, in eundem reincidit, rursusque post longas preces sanatur 13 f, item alia, similiter ingrata 511 f.

Inimicos deliquit S. Joannes a S. Facundo 118 e, 119 a b c, seq. S. Marcus Episc. qui benefacit calumniatoribus suis 291 b c seq. S. Leo III, qui pro usdem orat. 83 c. Ven. Richardus, qui inter omicos habet, et ad dignitatem promovet machinatum ejus necem. 464 e f, 465 a b seq. S. Basilius, qui morti eripit persecutorem suum 363 b S. Methodius, qui libenter ignoscit multa passus 255 e f.

Innocentes captivos liberat S. Antonius de Padua 262 c d e f, 252 d e, et inter alios falso accusatum monete adulterate 202 c d. Monialem innocentem euvcre detentam S. Joannes a S. Facundo 134 e. vide Calumnia.

Integritas Corporis Baptistæ Mantuani 270 e. S. Bartholæi 487 e S. Niciphori Patriarchæ 450 e. Corpus S. Bernardi Menthonensis, in maximis caloribus, tabis expers manet 560 e, S. Triphylli integrum repertum, a Syracenis capite truncatur et comburitur 177 f, Corpus dudum mortui hominis adhuc sedens repertum, ad tactum in cineres resolvitur 49 f.

Invenitur res perditâ oratione S. Joannis a S. Facundo 132 e, et upe S. Bernardi Menthonensis annulus pretiosus 563 d, vide amissarum rerum patrocinium.

ex Invidia nascitur similtas inter S. Basilium et Eusebium Episc. 320 d. Invidi calumniam inferunt S. Marco Ep. 290 f. Monachum factum Episcopum. Invidia expers S. Odilo 459 f; aliorum in se invidiam contemnit S. Ragnebertus 187 e. Vide Calumnia, Monachus.

Iter. S. Antonius de Padua Ulyssiponem una nocte pervenit 201 d.

J

Jecur miraculose exemptum, sanatum, et corpori restitutum 21 a b

Jejunium frequens et arctum B. Guidonis 98 e. S. Triphylli 177 d. S. Petri Athonitæ 41 d. S. Bernardi Menthonensis 556 b. Jejunat frequenter B. Placidus 106 b, et rigide 107 e; abstinentiam a carne etiam in morbo servat 108 e. Rigidum S. Basilius Jejunium 321 e, quo hic Eliam imitatur 345 f; cibi et potus tenuitatem commendat, et inter vescendum mentis ad Deum elevationem 317 e. Jejunium admirandum S. Methodii, ne aquam quidem sumentis in Quadragesima, exceptis sabbato et Dominica 444 b: solis ductylis quidam Solitarius vivit 20 e, et alii solis arborum fructibus 23 d e f, uti et Onuphris 25 e f. Jejunio Castitatem servat S. Philoromus 348 b. Jejunium et orationem adhibet in adversitate recurrans ad Deum, Ven. Richardus 464 c d. Jejunare volenti, sed non valenti, aqua in vinum mutatur, et panis cinere conspersus optimum præbet saporem 483 d: in die Parascives aqua in vinum mutatur B. Isfrido 564 e.

Columba ossa reviviscit et avolat, ne ea vesci cogatur S. Joannes a S. Facundo 130 e d.

Jesum puerum ulnis amplectitur S. Antonius de Padua 220 e

Judex, accusatore audito, alteram aurem servare debet accusato 356 h, propter justitiam martyrium subit S. Ragnebertus 187 e. Justitiæ faciendæ nimis intentus punitur 455 b, Judici propriæ 371 b.

L

Lampades vitreæ fractæ, reperiuntur integræ sequenti die ad Reliquias S. Viti 514 c. Lampades ad Corpus S. Ragneberti non extinguuntur, semper accrescente oleo 187 e, votum de Lampade argentea offerendu mirabiliter commutat S. Antonius de Padua in aliam elemosynam 268 e f. Vide Oleum.

Lateri testaceo comparat animoni hominis S. Orsisius Abbas 533 b.

Latrones convertit S. Antonius de Padua 228 e, inter Latrones vivens S. Landelinus mirabiliter convertitur 541 a b c.

Leo, instar equi, dorsum subjicit Martyri 173 e

Leprosus clam domi atuisse fingitur Anastasius Presbyter 450 f. Vide Morbus, Caritas.

in Libris legendis diligens Imperator Theophilus 447 f. Librorum censor B. Basilius, errata libere reprehendit 365 e f. Idem Sanctus, libellis famosis ob hæreticis proscissus, per triennium tacet, et tandem respondet, non ut ipsis satisfaciat, sed ut aliis 399 e f seqq.

Lingua præcisa S. Leoni III miraculose restituitur 71 c d e seqq. lingua S. Antonii de Padua incorrupta 230 d: eam exosculatus quidam sit concionator zelosus 233 f, eandem clam alio transferre volens, nullum reperit egressum 233 a. Vide Idioma.

Litaneæ majores Romæ institutæ a S. Leone III. 85 e f.

Liturgiam scribit S. Basilius magnus 329, 433 c d.

Lumen caeleste illustrat carcerem SS. Martyrum 11 a b, item SS. Valerii et Ruffini 285 f; Domum S. Viti et carcerem 500 e, 502: Cubiculum S. Antonii de Padua 204 e, et ipsum Sanctum 223 c. Lumine caelesti circumdatur Christus in Eucharistia celebrante S. Joanne a S. Facundo 120 e f seq. 131 a b: ab eodem sancto orante lumen emicat 131 d, et a defuncti vultu 133 a. Lumine miraculoso indicuntur absconditæ Reliquiæ B. Guidonis 102 f, honoratur corpus S. Cethei Episc. 186 b, et S. Cuveræ interfectæ 59 f. Lumen miraculosum periclitantibus in mari viam ostendit 214 a. Lucis radius emicat ex cypresso S. Joanni a S. Facundo 127 c, vide Confirmatio, Cereus.

M

Magistratum multiplicatio nocet Reipub. 369 d e. S. Basilius hortatur Censitorem ad Magistratum recte gerendum 371 d e. Magistratibus abutuntur hæretici ad persequendum orthodoxos 395 e f.

Magia, vide Dæmon, Lac, Miraculum.

Maledicunt invicem malefactores puniendi 76 f.

Manducare, vide Cibum.

Mansuetudo S. Joannis a S. Facundo 118 e, S. Leonis III 70 a, qui persecutoribus suis impunitatem concedit, et ab Imperatore impetrat 76 f, Mansuetudine multos sibi et Deo lucratur Ven. Richardus 465 b seqq. Mansuetudinem commendat S. Basilius 317 e, eoque et prudentia conciliat sibi Episcopus dissidentes 355 d e f, et Arunculum subiratum 337.

Mare, Vide Tempestas.

Maria Deipara apparuit cum B. Angelo Clareno, hujus Sanctitatem declarans 481 a: montem Atho ejusque incalas Religiosos in suam accipit protectionem 39 e f.

e f. Mariam in tentationibus invocat S. Petrus Atho-
nita 45 e eam invocans demonem fugat S. Antonius de
Padua 204 e. Idem sanctus eandem invocari jubet ab
energumena, quam liberat 268. Mariæ templum dicatum
in Longobardia, quo florente expugnari gens ista non po-
tuit 294 e

Maritus, vide Matrimonium.

Marmore ornat templa S. Leo III, 86 a b seqq.

Martyrium ad illud invitato S. Digna a S. Agatha se
sponte offert 452 b c. Martyrii desiderium in S. Ba-
silio 363 c et in muliere Edessena 367 f ejus desiderio
Minorum Ordinem ingreditur S. Antonius de Padua
198 e. Martyres esse, qui a Christianis hæreticis pa-
tiuntur, docet S. Basilius 399 b c; propter justitiam
martyrium subit S. Ragnebertus 187 c Contumeliam
a Juliano Apostata propter fidem patienter sustinet
Philoromus 348 b. Coronæ splendidæ instar solis
285 l. S. Antonius de Padua peccatorem veneratur,
quem præscribat convertendum et Martyrem futurum,
cui id quoque prædixit 202 e f. Vide Angelus, Cons-
tantia

Matris suæ mortem lugeat S. Basilius 383 c. Vide
Parens.

Matrimonium SS. Basilii et Emmeliæ felix ob libe-
rorum virtutem 304 a. Presbyteri in Matrimonio con-
tinentiam servantis sanctitos fingitur revelata S. Ba-
silio 430 d e seq. Uxore adultera volente maritum
occidere, apparet S. Joannes a S. Facundo, eadem im-
pedit, et mulierem convertit 154 d e. Puellam deceptam
matrimonii spe, sponsam accipere cogitur infidus pro-
cus, a S. Antonio de Padua 261 c d. Uxor scortationi-
bus mariti irritata suspendio se necare disponit; im-
peditur ob apparentibus sibi SS. Francisco et Antonio
de Padua, qui etiam virum increpant et emendant 227
a b seqq. vide Incestus, Castitas, Zelotypia, Uxor.

Matrona pia B. Castora Eugubina 485 c e, 486 c.

Medicus fingitur, qui præsciverit infallibiliter ex
pulsu arteriæ infirmum moriturum intra certum dierum
numerum 434 c d.

Mensa, vide, Cibus, Colloquium.

Mentiens socium, qui dormiebat, mortuum esse, vera
ejus morte punitur 226 d.

Meretrices multas convertit S. Joannes a S. Fa-
cundo 131 d, idem sanctus præbito per meretricem
veneno moritur 132 f.

Milites sancti furrunt S. Joannes 53 c f, SS. Basi-
lides et Socii Martyres 10 f.

Miraculum revelare quidam cogitur 263 c. Miracu-
lorum donum accipit S. Triphyllius 177 d; S. Victo-
rinus Christum prædicat sequentibus Miraculis 163 b c
seqq. Miracula SS. Martyrum attribuunt Ethnici
magis 500 a b, subinde videntur demones Miracula
patrare 553 a. Miraculum fingens hæreticus cæcitatem
incurrit, quomodo finxerat; et miracula videns punitur le-
pra 224 f, 225 a. Cæcus visum miraculose impetra-
tum rursus omittit, quia ejus saluti expediebat 134 c,
vide Ingratus.

Misericordiæ opera exercet, S. Joannes a S. Fa-
cundo 126 b. Ven. Richardus 457 c. Misericordia S.
Dionysii Pontificis in captivis liberandis 342 b. Fin-
gitur S. Basilius prædixisse obventuram paupertatem
Præsidi nolenti misereri 423 e. Vide Captivus,
Eleemosyna, Fames, Pauper, Morbus.

Missam celebrans elevatur a terra Ven. Richardus
483 e, nec læditur saxi pagonorum in ipsum conjectis.
470 a b, 471 f. Ante Missam semper confitetur S.
Joannes a S. Facundo 118 b; et pie se præparans
126 c, quotidie celebrat cum lacryis 127 c. Prolixi-
tatem in celebrando ex obedientia contrahit 120 c excu-
sandam tamen, ob plurima quæ interim docebatur my-
steria, et Christi apparitiones frequentes, 120 d seqq.
131 a b, idem supra altare elevatur 131 e. Christus
sub Missa sæpe apparet P. Joanni del Campo 121 c d

seq. In peccato mortali nemo Missam dicere potest ad
altare S. Viti Pragæ, idque tentans cæcitate percutitur
518 c d. Vide Eucharistia, Liturgia.

Missale Sancti Vougr miraculosum 538 d

Modestiam in loquendo commendat S. Basilius 317 c

Monachi habitum ut hostes evadat indutus, Mona-
chus mansit 483 c. Monachi vitam ducebat mane
S. Joannes Ægyptius, vesperi Militis 54 a d. Mona-
chos inducit in ecclesiam Ven. Richardus dimissis
Clericis 453 c. Monachos instruit Casarea S. Basi-
lius 320 d; exprobrant id huic hæretici, sed is sibi gla-
riæ adducit 394 b c, idem sanctus solatur Monachos,
ob Arianis multa passos 390 a seq. Monachorum ama-
tor S. Leo III 69 f. Monachorum cappos in silva ja-
centes auferre volens, miraculose impeditur 542 a b,
544 c. Monastica disciplina laxatur multiplicantis
personis 533 c d. Vide Religio, Solitudo.

Monasterium virorum contra consuetudinem mulier
ingreditur 467 f. Sacrilegi milites, Monasterium S.
Odulphi impugnant, puniuntur 89 a, monasteriorum
navis magnifice ædificandorum libido punita 533 c. Mo-
nasterium fundatum ad excipiendos peregrinos 177 d.

Monetæ adulteratæ falso occusatum mirabiliter li-
berat S. Antonius de Padua 262 c

Montis Atho a sanctitate incolarum et monasterio-
rum multitudine præconium 3 a b

Morbum fert pie et patienter S. Basilius 383;
infirmirate Modestus Præfectus Arianus fit aliquantul-
lum melior 362 c d. Jecur, alicui miraculose exemptum,
sanatur et corpori restituntur 21 a b

Mortem pie obit S. Odolphus 91 e. Mortem S. Me-
thodii prædicat S. Joannicus 451 b, suam et alterius
Ven. Richardus: hic moritur in cinere et cilicia
477 d f, nec diu post hunc Richardus Episcopus obiit
478 e; ea instante pauperum pedes abluat S. Odilia
460 b, et pie moritur 462 a b c. Mortem suam de-
siderat et prædicat S. Joannes a Facundo 132 d e;
Moritur pie B. Guido 100 b. Mors pia S. Antonii
de Padua 203 d, per innocentes divulgatur 207 b
seq; in hora Mortis apparens amico suo, dicit:
se, relicto Paduæ osello suo, in patriam ire
224 b seq. Mors S. Basilii pia ipsique optata,
aliis luctuosa 408 f, 409 a b. Mortem fratris sui Ge-
rardi dolet S. Bernardus 194 b c d seq. Mortem, ti-
mens vovet Religionem ingredi, quod ante noluerat, B.
Gerardus 193 c d. tales vivere debemus, quales in
morte optamus inveniri 331 a. Moribundo Passio
Domini prælegitur 478 d. Mortuorum resuscitatio,
vide, Resuscitatio Mortuorum.

Mula Eucharistiæ veritatem probat, per S. Anto-
nium de Padua 217 c d, vide Amissa.

Mulier monasterium virorum ingreditur contra con-
suetudinem 426 e. Muliebrem mundum despicit S.
Edburga 546 f. Vide Castitas, Impudicitia, Vestitus.

Multiplicatum vinum per S. Abraham Abbatem
535 a; S. Joannem a S. Facundo 129 a.

Mundum contemnit, S. Basilius 313 d e seqq.
315 a b c, vide Mulier, Solitudo, Religio.

Musca, Imago demonum 503 f

Musiva Triclinii Leoniani explicata 77 b c seqq.

N

Navis gubernator Christus Dominus, Martyres de-
fert in Italiam 8 a b c, 10 d. Navicula sponte ad al-
teram ripam propellitur, ut peregrinos ad S. Viti Re-
liquios devehat 513 f. Navis in mari redditur immo-
bilis 41 c, ne longius auferantur Reliquiæ S. Petri
Athonitæ 51 e.

Nobilitas præcipua a virtute est 303 c d. Nobilis
pii virtutes in S. Ragneberto 188 e

Novitium redire cogit, et ablata restituere 220 c

O

Obedientia S. Joannis a S. Facundo 118 d, c qui prolixitatem in celebrando ex obedientia temperat 120 e. ex Obedientia populo scripturas explicat S. Basilius 320 b.

Occasio peccandi. Vide Peccatum.

Oculi eruti S. Leoni III, miraculose restituntur 71 e f seqq.

Odor suavis et miraculosus ex corpore B. Bartholi 487 e. S. Marci Episcopi 292 e. S. Joannis a S. Facundo 155 c seqq. S. Triphyllii 177 f. Odor suavis percipitur in morte S. Odulphi 91 e, in domo S. Viti Martyris 500 e, in carcere ipsius 502, in sepulchro ejus et sociorum 493 f, suavis odor perseverat in cella S. Francisci 401 d e.

Ad persolendum Officium canonicum S. Joanni a S. Facundo oritur ex capresso radius lucis, 127 c.

Oleum divinitus multiplicatum 287 b d; miraculosum in lampadibus ad Carpum S. Ragneberti Martyris 189 c. S. Antoni de Podua 255 a S. Joannis a S. Facundo 138 e. Oleum scaturit ex ossibus S. Catharina: Virg. Mart. 473 d. Olea inclinat se transcuncti S. Joanni a S. Facundo 127 d. vide Lampas, Unctio extrema.

Orandi studium B. Guidonis 98 d f seqq. S. Triphylli 177 d. S. Joannis militis 54 d. Orationi deditus S. Joannes a S. Facundo 130 f, qui orans lumine caelesti circumdatur, 131 c et a terra levatur B. Bartholus 486 f. Oratio continua B. Placidi, quam turbat daemon multitudo pedicularum 107 d e, in Oratione assiduus ven. Richardus 456 e f. 470 d e, ejus orandi formula 469 f, idem pro Orationem et penitentiam in adversitate ad Deum recurrit 464 c d. In Oratione indrressus S. Petrus Athonita demonem vincit : 44 e, qui turbare eam vititur in specie militis et draconis 43 f seqq. Orando noctem transigit S. Onuphrius cum Paphnuthio 28 c. Orationi jungit orationem S. Basilius 318 d, commendat orationem attentam 317 b, et matutnam 318 a, publicanum peccatum ritus in Ecclesia Casareensi 346 c d. Ad orationem signum dandum monent apparentes Patroni ecclesie 483 e. Orationem comatur impedire demon pre-textu juveni proximi 219 a : Ad orationem S. Orsisi pro conservatione Religionis, quidque faciendum docetur 533 c d seqq. S. Aubertus orans pro S. Landelino, ejus conversionem impetrat 539 b, 543 c. Orando civitatem suam Amiterensem ab excidialiberat S. Cetheus Episcopus 184 a b c seqq. Prolem orando impetrant parentes steriles S. Joannis a S. Facundo 116 b. Persecutionis tempore orationi et piis operibus magis incumbit S. Methodus 441 e, temporalia beneficia sub conditione petenda, si sint salutaria 134 b. Vide Jejunium.

Ordinis Episcopalis conferendi ritus diversus in Hybernia, quam alibi 31 f, in ordinatione Episcoporum canones observari vult S. Basilius 377 d seqq. et in ordinibus sacris conferendis selectum haberi ne indignis conferantur; nihilque precibus aut metu agendum 347 d e f, ob nimiam facilitatem in Ordinibus conferendis reprehenditur S. Methodus 446 a

Ornamenta ecclesiastica multa offert Romæ Carolus Magnus 76 e seqq. Multa ecclesie sue procurat ven. Richardus 462 f seqq. qui eadem vendit tempore famis 474 a b. Idolium antiquum, Stola sacerdotali viartum, in terram dejicit S. Bernardus Menthonensis 553 b, 555 e f. Ornamenta Ecclesiastica pro secularibus eligit S. Edburga 546 f, vide Episcopus, Pallium.

P

Panes in assulas conversi 59 d : panibus per Ange-

lum allatis vivit in solitudine S. Onuphrius 27 d quatuor, colitus subministratis in solitudine, vivunt Patres tutulem, ad accessum hospitis additur quintus 23 b c

Papa S. Leo III honorifice excipitur a Rege Francix Carolo 73 a. Hic pœnas statuit in Sacerdotes, non obedientes Romano Pontifici 83 d. Sedes Apostolica a nemine judicatur 76 a b c. Universalis titulum ambiunt Græci, resistunt Lotini 467 f, 468 e. Claves significant plenitudinem Apostolicæ potestatis 80 c d seqq. Episcopatu ejectus S. Cetheus fugit ad Papatam, ab eoque restituitur 183 c d seqq. in regnum suum restituitur Rex Nordanhumborum, per Papam et Imperatorem 82 b vide Vexillum.

Ingressum Religionis omittit S. Odulphus, ut Parentum voluntati satisfaciat 89 e : invitis parentibus et obsistentibus fidem profitetur S. Vitus 500 a b seqq. ob parentis hæresim moritur Valentis filius 361 e f. vide, Mater.

Passio Domini moribundo prælegitur 478 a.

e Patibulo homicidam liberat S. Antonius de Padua, qui deinde fit Religiosus 251 f

Patientia S. Basilii ad calumnias sibi illatas per triennium nihil respondentis 399 e f. Vide Benignitas, Morbus, Calumnia, Inimicus.

Patria quæ vere dicenda sit 37 d.

Patroni monasterii apparentes monent signum dandum ad orationem 483 d. Patronus Amentium S. Nazarius Martyr ; 13 f, 14 a d, contra morsus rabidorum canum S. Vitus 494 a, 495 b, in Peste S. Antonius de Padua 250 c, Bernardus Menthonensis 571 c.

Paupertas Evangelica S. Marciani 278 b. Paupertatem Evangelicam amplectitur S. Basilius hortante Macrum surare 313 c d e seqq. : eandem in Episcopatu observat 345 d : tole ejus vitæ institutum laudat Libanius 314 f. Mendicat quotidie pro se et suis Fratribus B. Guido 98 e f ; monasteriorum nimis magnifice ædificandorum studium punitur 455 b. B. Angelus Clarens multa patitur pro observanda Religiosæ paupertatis rigore 570 a b et S. Antonius de Padua 203 d seqq. vide Religiosus, Evangelium.

Pauperum Pater B. Gerardus 104 e, S. Triphyllius 497 d, iisdem boni sua distribuit S. Basilius, qui tempore famis iis subvenit 330 a b seqq. Nosocomium extruit 335 d. Pauperibus, non corporalia tantum, sed præsertim spiritalia curat 354 f Ven. Richardus Abbas sume valida urgente Principes hortatur ad elemosinas et vendit ecclesie Thesuros 474 a b c d. Farinam multiplicat B. Guido in gratiam pauperis 99 d e, erga pauperes et indigos misericordis S. Joannis a S. Facundo 118 e, remunerata a Deo 128 c d ; eam suggillans punitur 131 e f : in pauperes misericors S. Cuvera, prodigalitati accusata, miraculose defenditur 59 c d. vide, Fames, Misericordia, Eleemosyna, Farina, Xenodochium.

Pacifici S. Joannes a S. Facundo 118 e f, 126 e, 128 a, pacem quam hic suadebat recusantes puniuntur 130 a seqq. Pacem piis dandam, non impiis, prædicat S. Odulphus 91 f ; eam suadet et persuadet Ven. Richardus 476 a b : Pacem turbat demon 475 b. vide Controversia, Ecclesia.

Peccati fructus bonus, penitentia 543 c d e : per hanc facit deletum videri S. Antonius de Padua 221 a. Peccata, nemini alteri nota, confitenda monet apparens S. Antonius de Padua 202 b, 223 a, hominem crudellem libere arguit et convertit 223 d seqq. peccatorem magna reverentia prosequitur, quem sciebat Martyrem futurum 202 e f. Peccata aliorum deflet S. Joannes a S. Facundo 129 e. Peccatum quod mulier non audebat confiteri, fingitur Basilius post mortem remisisse sine confessione 433 e seqq. vide Latro, Desperatio, Conversio, Infernus, Pœnitentiæ, Confessio ; et peccatum in particulari sub proprio nomine.

Pecunia

Pecunia, *vide* Divitiæ.
 Pediculorum copiam causat *dæmon*, ut orantem turbet 107 d e
 Peregrinationem piam Hierosolymam suscipit S. Triphyllius 176 a, Ven. Richardus seq. 471 b c, 482 f: Hierosolymam et Romam Philoromus 348 c seq. ad limina Apostolorum Pippinus Rex 83 e f, et S. Landelinus post conversionem 539 d e, 543 e: Compostellum ad S. Jacobum B. Placidus 106 d. *vide* Hospitalitas, Pes.
 Perjurium excommunicatione puniendum decernit S. Basilius 352 b.
 Persequitur Orthodoxos Valens Imperator Arionus 356 e f. Persecutionis ejus acerbitas a S. Basilio descripta 387 f seq. præsertim Antiochiæ 363 f seq. 366 a seq. Ad eam fortiter tolerandam hortatur idem Sanctus Alexandrinus, exemplo Sanctorum 368 ef seq. ipse, persecutionibus assuetus, negat se facile iis terri 368 d. Tempore persecutionis servanda inter fideles concordia 366 d e; Orationi et piis operibus tunc magis incumbit S. Methodius 441 e. Templum aditus obstruit Evarix Rex Gothorum, ut in frequentia adducat oblivionem 180 f.
 Pedes pauperum obluit S. Odilia 460 b.
 Pertinacia, *vide* Miraculum.
 Philosophi Christiani Proæresii virtutes. Scholam is sponte deserit odio Juliani Apostatæ 309 e f 310 a.
 Phreneticorum Patronus, *vide* Patronus.
 Sanctus Antonius Patavimus Piscibus prædicat 216 e seq. *Vide*, Sudes.
 Pluviam in siccitate impetrat S. Joannes a S. Facundo 127 e impetratur illa emisso voto ad S. Bernardum Menthonensem, eoque illa non servato sistitur, donec id solvatur 562 c d, suspendit illam S. Antonius de Padua ne prædicationem impediat 219 c d, ab eadem hic Sanctus defendit colligentem olera pro Fratribus Minoribus 218 c f: ab eadem non tingitur S. Eskillus prædicans 95 f.
 Pœnitentis dum orat facies splendet 22 d. Pœnitentiam ipse subit Ven. Richardus, quam subito imponere debuisset 483 d, ex ejus excessu abscissum pedem restituit S. Antonius de Padua 223 a b, ante Pœnitentiam impletam moriens S. Rognebertus, non clarescit miraculis ante evolutum illius tempus 189 c. Pœnitentia S. Landelini 539 c. B. Guidonis 98 e S. Bernardi Menthonensis 556 b. Deus mirabiliter consolatur eos, qui se in hac vita ipsius causa affligunt 29 d e. *Vide* Austeritas vitæ, Jejunium, Lectus, Peccatum, Confessio.
 Ponderandi se ritus, cum re offerenda in honorem Sanctorum 63 b.
 Prædicat Christum S. Victorinus sequentibus miraculis 163 c d seqq. *vide* Concionari, Evangelium.
 Præsagium de futura sanctitate S. Edburgæ 546 f. *Vide* Prophetia, Somnium.
 Presbyter invitus ordinatur S. Fandilas 191 f, invitus sed caonice S. Basilius 128 a b seq. idem Officio suo erga Episcopum optime fungitur 328 f seq. Sacerdotiles virtutes S. Marci Episcopi 290 e f Presbyter subductam habens mulierem jubetur eam dimittere a S. Basilio 350 d e, *vide* Ordo, Missa.
 Procurator providus, sedulus, sapiens, et multum utilis Abbati, S. Gerardus 194 b c d e f; Officium solius abedientia intuitu suscepit 195 d e.
 Prolem orando impetrant steriles parentes, S. Joannis a S. Facundo 116 b.
 Prophetiæ dono clarus B. Angelus Clarenus 574 e f B. Bartholus 487, B. Placidus 108 b c.
 Prophetat S. Odulphus de Electo ad Episcopatum, eumque non admittente, puniendo 91 c S. Joannes, S. Facundo se intra annum moriturum et decennio post miraculo facturum 132 d e; mortem S. Odiliae adhuc laventi altera die obventuram Richardus 461 f: mor-

tem S. Methodii prædicat S. Joannicius 481 c.
 Prophetia S. Odilonis de monasterio Virdunensi, per Ven. Richardum augendo 469 b c seq. Usurario bonorum omnium jacturam prædicat S. Bernardus Menthon. 559 a b: S. Franciscus B. Guidonem fore ex suis 98 d, peccatorem magna veneratione prosequitur S. Antonius de Padua, quem præsciebat convertendum et Martyrem futurum, et cui id prædixit 202 e f, prædicat S. Bernardus fratrem suum B. Gerardum monachum futurum 193 b c, infaustam Henrici IV contra Gregorium VII expeditionem prædicat S. Bernard. Menth. 559 b. S. Cetheus Episcopus mala eventura interfectori suo 184 f.
 Prophetat S. Odulphus de Danis superventuris Frisiam 87 f, 91 a b, prædicat prægnanti S. Antonius de Padua Martyrem parituram 221 a b c, et Prophetat e sepulcro civitatem suam in Octava sua liberandam 230 c d. eadem sancta secreta cordium novit. Revelatur S. Leontio Episcopo Cæsareensi successore futuro S. Basilio 425 f seq. Revelata Ephremi Syri sanctitas S. Basilio 431 e. Vaticinium postea impletum, non tamen spiritu Prophetico prolatum 198 f, *vide* Mors, Peccatum, Misericordia, Impudicitia, Oratio, Revelatio, Præsagium.
 Provinciarum divisio ad nihil utilis 369 f.
 Psalmodiæ ritum in sua ecclesia usitatum defendit S. Basilius 393 c d.
 Pudicitia, Ob reprehensam meretricem veneno præbito moritur, B. Joannes a S. Facundo 119 e f, Lascivum aspectum Diaconi fugitur punivisse S. Basilius 424 c.
 Pueri proclamant Abbatem 459 a b. Pueritia pia *vide* Adolescentia.
 Pugno percutiens Victorinum, eum aperire deinceps non potest 164 c
 in Purgatorio defectibus suis proportionatas penas luunt Ven. Richardus et Gotthfredus senior 465 b animabus Purgatorii arando subvenit Ven. Richardus 466 c d præ Purgatorio morbum quemvis optans Monacha, cito dolet se exauditam 214 c d
 Pus. *vide* Caritas.

Q.

Quadragesimæ septimanis singulis S. Methodius Psalterium scripsit 444 b.

R

Reformationem monasterii urgens Richardus Ab. a suis pene jugulatur 464 d e, quamvis ad reformandum monasterium divinitus esset destinatus 481 a b c.
 Regulam Monasticam scripsit S. Basilius 318 b c.
 Regnum. *vide* Imperium.
 Religionem timore mortis rovet, quam ante ingredi noluerat, B. Gerardus 193 c d, sed quanto difficilius consensit, tanto fortius deinde adhæsit 193 b. Religionem ingrediens, exil de terra sua S. Abraham Ab. 534 f. Religiose vitæ ducendæ locus divinitus præmonstratus 39 d e ad eum miraculose deducitur. S. Petrus Athonita 41 d e, et habitum a Pontifice Romano suscipit 39 et magno fervore vitam sustinuit 38 c.
 Religionis ingressum omittit S. Odulphus ut parentum satisfaceret voluntati 89 e: S. Triphyllius nutri persuadet ut monacha fiat 177 e. *Vide* Parentes.
 Religionem ingrediuntur Ven. Richardus et Fredericus Comes 457 b seq.
 Ob affectum erga Religiosos accusatur S. Basilius ipse eum sibi gloriæ ducit 352 d e atque ad Religionem admissis gratulatur 353 d, et pro Religiosorum profectu satagit 353 a b seqq. eorumque immunitates tuetur 353 e solitariosque in cœnobio congregat 353 c.

Religionem ingredi valentem Imperatorem, velat
ven. *Richardus* 482 c d.

Religiosis virtutes *S. Joannis a S. Facundo* 117
b c. *S. Odulphi* 90 a. *Landelini* 539 e. *S. Pauli*
491 f. *B. Angeli Clarei* 567 e, vole Monachus,
Solitarius, Novitius, Paupertas, Caritas, Monachus,
Carcer, Oratio, Maria Virgo Votum, Patibulum.

Reliquiae Corpora, quorundam sanctorum transferre
prohibetur Ven. *Richardus* 481 d e, namota manent
in loca cultus eorum divinitus destinata 286 c seqq.

Reliquias *B. Cuncta auferens progredi non potest*
65 e. *Ob non translatus ut promiserat periclitatur in*
tempestate S. Hillebrordus 60 b. *S. Viti Translatio*
solenissima 511 b seqq. *regni florent, que illas possi-*
dent 496 d, 519 f seqq. *S. Martyris Sabae ad se*
Missas suscipit S. Basilii magna veneratione et quon-
dam 386 b c seqq. *Reliquias S. Nephori Patriarche,*
in exitu pro sue mortui, refert in urbem S. Methodius
450 d e seqq. *ad Reliquias S. Joannis a S. Facundo*
miracula, eoque ad diversa loca translata 134 et seqq.
pro corpore S. Antonii de Padua oritur tumultus, ip-
sam deinde magna devotione honoratur 207 b seqq. *in*
arca pretiosa reconditam 211 b seqq. *Reliquias ejus*
rapere volentes miraculo impediuntur 207 d, *lingnam*
ejusdem alio clam transferre volens nullam vim re-
perit 233 a. *Aliquid ex eis donatum Regibus et Prin-*
cipibus votis, et solenniter translatum 235 f seqq.

Reliquias ab suis honorifice clericali gratias habet
apparuit *S. Anastasius* 483 e. *S. Petri Athanasi de-*
functi corpus colorem mutat vivens instat et demonem
pellit 50 b e, *ejus Reliquiae ne lupus auferantur na-*
vis qua vehabantur haeret immobilis 51. *Reliquias San-*
ctorum Hierosolymis defert in Francum S. Symeon
471 d e, *casque inter S. Latharum V. et M.* 473 e d.
Reliquias sancti contra ejus voluntatem exponens morte
puatur 477 d. *Reliquias Sanctonavi sollicite quaerit*
Fulradus Abbas 508 a b seq. *us colligendis et ornan-*
dis apprime devotus Carolus IV Imp. 515 e d e seqq.

Reliquias moribundus veneratur Ven. *Richardus*
477 f *sepulchrum Elisei hortescent demones* 273 b.
Per Mappam qua strangulata creditur B. Cuncta, mi-
racula sunt 62, *admotus Reliquias S. Joannis a S. Fa-*
cundo miraculosas 133 f. *Terra sepulchralis et Baculus*
ejusdem, Panna et saccus cui fuerat involuta 137 e d f
oleum ea ejus lampade 138 e *Reliquiae Sanctorum ar-*
dente templo igne non leduntur 498 d, *sepulchrum*
B. Cunctis vacuum, alterius corpori assignare volen-
tes, puniuntur 103 b, *pro Reliquias data pecunia* 52 b

Reliquiarum sacrilegi contemptores Calvariam puni
unt 518 b e d, et *traverens* 514 o. *Reliquias Elisei*
et Joannis Baptiste impi combusserunt 273 e. *S. Se-*
verinus cum ejus Reliquias in templo esset dicebatur
esse Domi 72 b. *Vide Camis, Columba, Crux, Cor-*
pus, Integritas corporis, Imago, Ignis, Fulmen,
Lampas, Lingua, Missale, Navis, Odor, Ornamenta,
Peregrinatio, Perjurium, Pluvia.

Replectio corporum. *Duobus locis comparet S. An-*
tonius de Padua 218 a b.

Resuscitatur mortuus per septennium non confes-
sus ab *S. Antonio de Padua, ut S. Sacramenta*
recipiat 263 o f. *Mortua resuscitatur ob preces matris,*
sed iterum brevi moritur reditura ad caelum 224 o,
vide *titulus.*

Revelata *S. Basilio fingitur cardes Juliani Apostatae*
330 seq. *vide Prophetia, Exstasis, Festum, Matri-*
monium.

Rigor disciplinae inter reformatos Augustinianos
128 o. *Vide Religio.*

Rupes dicitur per mare, pro navigio fuisse *S. Vou-*
go 537 d o

Sacerdos vide *Presbyter, Missa, Ordo.*

Sacrilegus fur punitus 562 d e. *vide Templum,*
Reliquiae, Missa, Monasterium.

Sacrista furatur oleum miraculosum, ut vendat
287 b d.

Sanguis Christi repertus *Mantuae* 81 f

Sanguis *S. Eskilli Mart. effusus, in lapide relinquit*
sui vestigia 96 a, *effluit ex truncato corpore S. Tri-*
phylli post trecentos annos 177 f, *S. Viti liquescit in*
ejus festa 494 f

Sanctorum Invocatio. *Culturis se multa bona pro-*
mississe dicitur S. Onuphrius 29 d e. *Ritus ponder-*
randi se cum aliqua oblatione in honorem Sanctorum
63 b. *Vide Festum, Blasphemus, Reliquiae, Imago.*

Sapientia humana minus excellit quam virtute *S.*
Antonius de Padua 220 a b

Scandalum causat *Diaconus, cum virginibus chorcas*
ducens 350 f seqq.

Contra Schisma laborat *S. Basilii* 339 c d seqq.

Scribere recte monet *amanuenses S. Basilii* 347 d
et *Scripturae sacrae fructu quo legendae sint* 317 a ex
obediencia eas ipse populo explicat 320 b. *Ad easdem*
vesperi conveniunt Monachi 533 a. *Scripturam, qua-*
litate populo explicat S. Triphyllus Episc. 176 e. *Sa-*
cræ verba non immutando purioris sermonis causa 175 a

Scyphum vitreum confractum redintegrat *S. Anto-*
nius de Padua 222 b

Ad sepeliendum corpus *Onuphrii missus in solitu-*
dinem Paphnutius 28 c *corpore S. Guidonis miracu-*
lose reperitur Tumba lapidea 100 d. *Ex tumulo suo*
streptum circus monet populum de plagis imminu-
tibus B. Bartholus 487 b d

Signum Crucis vide *Crucis signum.*

Silenti Rigor in monasterio *Eremitarum S. Au-*
gustini 128 c. *Silentium servat toto Matutino tempore*
S. Joannes miles 54 a d

Simoniaci ordinantes *Episcopos arguit S. Basilii,*
et ineptus de Simonia sententias rejicit 351 d e f

Socios malos fugiunt *S. Gregorius et Basilii* 310.
Sol, vide Radius.

Solitudo inaccessibilis 19 d, in ea locus amoenus 23
ed. *Solitudinem Paphnutius sine cibo perambulasse di-*
citur, miraculose confortatus 19 e f, 21 b e, 24 e, *ut*
quaerit solitarios. Ad ritum in ea duendum, invicem
irritant Gregorius Naz. et Basilii 315 b c, *descriptio*
loci a Basilio electi in Ponto, seria, 315 e f, 316 a b,
324 e f, ludera altera 323 e. *Solitarius Regula pre-*
scripta a S. Basilio 316 b e d, *qui Solitudinem cor-*
dis et corporis diligit 316 d, 322 e, *quasi utilem ad*
exercitium omnium virtutum 316 d e f seqq. *eamque*
repetit declinans similitatem cum suo Episcopo 321 e,
eadem episcopatu praelegit et sollicite quaerit S. Vougo
537 f, *in eadem Deus B. Bartholo mirabiliter de*
necessariis prospicit 486 f. *Vitam in solitudine*
ducunt S. Landelinus 542 a b, 544 a b d; *S.*
Psalmotus 190 b e, *quinquennio ven. Richar-*
dus 475 d. *Solitudinem ambientis S. Antonii de*
Padua epistolam defert Angelus ad superiorem 220 a :
qui ipsam obtinet in fine vite 205 e, seq. *Solitudinem*
desiderat ingredi S. Joannes o S. Facundo 117 o ;
in eam mirabiliter Deus deducit quatuor adolescentes
23 e f. *De solitariis Dei providentia* 25 f, seqq.
eorum caelestes consolationes 29 d e. *In solitudine*
Angelus panem defert S. Onuphrio 27 d ; *eam inha-*
bitare prohibetur Paphnutius 22 e seqq. 29 e. *Soli-*
tario victurus jubetur prius in secula elemosinis et piis
operibus insistere Petrus Athonita 49 d e f, *quem*
o proposito abluere conatur demon, majoris virtutis
prætextu 44, a b, seqq. *vide Religio, Antrum, Mo-*
nasterium.

Somno *levi* utitur *B. Placidus* 184 e, dormientes *Sanctos Angeli* deferunt in *Italiam* quo proficiscebantur 8 d

Per Somnium objicitur *Carolo M.* crudelitas *Romanorum* in *S. Leonem III* 72 e

Spiritus sanctus apparet *S. Ephrem* instar *Columbæ*, suggerens *S. Basilio* prædicanti verba 381 d qui *Macedonianæ* contra illum hæresis suspicionem incurrit 342 d e f, vide *Extasis*, *Baptismus*.

Spiritus fervor lampadi comparatur 532 a b.

Spiritualis, vide *Anima*.

Splendor, vide *Lumen*.

Sponsa, vide *Virginitas*.

Sterilis, vide *Proles*.

Studiosus, vide *Adolescens*.

Sudorem emittit os brachiale *S. Viti* 494 b

Suicidium miraculose evadit in aquas ex simplicitate prosiuens 214 c

Suspicionem temerarias fugit *S. Basilius* 314 e f, ipso de *Macedonianismo* suspectus redditur 342 d e f.

T

Tempestas sedata invocata *S. Fandila* 192 o

Templum, vide *Exequiæ*, *Crux*, *Reliquiæ*.

Templum, vide *Ecclesia*, *Ornamenta*, *Persecutio*.

Ortholoxis Nicænis suum fingitur apertum miraculose fuisse 432 d e, seq; magnificum *S. Antonio Patavii* extractum 239 seqq. Tempora ornat et restaurat *S. Leo III* 70 e, 86 a b, seqq. irreverens in templo punitur 287 a

Tentationes aliorum novit et suaviter curat *S. Joannes a S. Facundo* 129 e, graves patientem mirabiliter liberat *S. Antonius de Padua* 218 b c d.

Terræ-mortuus propter *S. Vitum* et socios incurceratos 502 d, et in catasta suspensus 503 d

Tessera gentilitiæ usus seculo 10 inchoatus 57 e f.

Translatio duorum militum in alium locum miraculosa 35 d e

Triclinium *Leonis III* musivis ornatum 77 b d, seqq.

U

Uctionem extremam pie suscipit, ven. *Richardus* 478: item *S. Odilia* nondum infirma 464 b

Usurario bonorum omnium jacturam prædicat *S. Bernardus Menthon*, 559 a b, et talium munera a sepulchro suo rejicit 566 a. Usurarii cor inter ejus nummos reperitur, ut pro concione dixerat *S. Antonius de Padua* 202 a

V

Vaticinium de obventuro uni *Episcopatu*, et alteri *Papatu* 529 e

Venenum innoxie bibit *S. Antonius de Padua*, ad probandam fidem contra hæreticos 217 d

Verberibus ad conversionem adigit obstinatum *Ethnicum* idem *Sanctus* 245 e f

in Vestitu necessitatem et paupertatem spectandus docet *S. Basilius* 317 d. invercundiam reprehendens

B. Joannes a S. Facundo fere a mulieribus lapidatus 131 d, splendidas Vestes ex voto abdicans puella morbo sanatur per *S. Antonium de Padua*; easque resumens rursus infirmatur, et ipsæ in arca reperiuntur combustæ 241 b Vide *Cilicium*, *Reliquiæ*.

Vexillum *Romanæ urbis* *Carolo M.* missum a *Leone III*, tamquam *Defensori Ecclesiæ* 70 a

Viaticum Sacrum, vide *Eucharistia*.

Vidua *Tertiaria S. Francisci*, *B. Castora Eugubina* 488 o

Vindictam meditans, post miraculosam vulneris curationem in pristinam infirmitatem remicidit 225 b

Vindictam prohibet, occiso a se resuscitato, de latronibus sumere *S. Antonius de Padua* 225 b c

Vinum abhorret *B. Placidus* 108 e d; de vite arida nasci facit *S. Antonius de Padua* 215 f, et effusum dolio suo restituit 222 e, 223 f, Vinum multiplicat *S. Abraham Ab.* 535, *S. Joannes a S. Facundo* 129 a. Vide *Jejunare*, *Aqua*.

Virginum Sacrarum curam gerit *S. Basilius* 353 f: talis fait *S. Felicula*, sponsa *Christo* fida 160 e f. Virginem raptam restitui jubet parentibus, raptorem censuris coerceri, *S. Basilius* 352 a b, cum virginibus choreas ducens *Diaconus* jubetur a *S. Basilio* offerendo deponi 351 a b, seq. Vide *Matrimonium*.

Virtutes Morales creverunt *Ethnici* 497 e. Virtus plaris valet quam pecunia 468 b. Virtute magis quam humana sapientia excellit *S. Antonius de Padua* 220 a. Virtutum *S. Basili* Synopsis 352 d.

Vitam fingitur protraxisse *Basilius*, ut medicum *Judæum* converteret 434 e d e, seqq.

Votum negligens implere punitur 225 e; unum de lampade argentea offerenda mirabiliter commutat *S. Antonius de Padua* 268 o f, Votum de fugiendo seculo implere differens *S. Petrus Athouta*, in barbaricam captivitatem incidit 37 f. Votum non implens graviori morbo affligitur 61 e d, alia recidivam patitur 214 e, 251 b, vide *Calculus*, *Pluvia*.

Vox e caelo audita *S. Aquilina Martyri* 471 e, et audita e sepulchro *S. Antonii de Padua* 230

X

Xenodochium extruit *S. Basilius* 428 f, pauperibus et leprosis 354 b c, ob id frustra accusatus apud *Valentem Imp. Arianum* 356 a b, qui etiam illi agros donat 355 b. Aliud præclarum extruit *S. Bernardus Menthon*. 558 b, 563 b c, seqq. Vide *Pauper*, *Hospitalitas*.

Z

Zelotypia mulierum grave malum 244 o. Zelotypus uxorem volens occidere innocentem, impeditur mirabiliter a *S. Antonio de Padua* 251 a b, qui similiter servot aliam 259 a, et aliam 218 d, ac tertiam venenum bibere coactum. Zelotypia patrem proles ex matris utero arguit 257 c d

Zelus pro orthodoxa fide *Terentii Comitis* apud *Valentem Imp.* 376 b, zelus contra *Hæreticos Diodori et Flaviani Presbyterorum* 365 a b *Conversio*. Vide, *Anima*, *Fides*, *Hæreticus*, *Concionator*.

FINIS.

BX4655.A2 VILLANOVA UNIVERSITY *v.023
3 9346 00067353 5

FOR REFERENCE
NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM
CAT. NO. 1935 LIBRARY BUREAU

